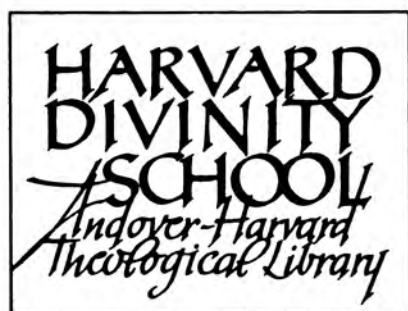

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1459) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

UXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSE, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J. - P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORIS.

PATROLOGIA. AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT : GRÆCA DUPplici EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 109 VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO MERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE MERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO ENITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ENIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. QUÆ CONDICTIONS POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIEI, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBICIANTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXVII.

THEODORUS BALSAMON.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J. - P. MIGNE, EDITOREM.

IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VELGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISIENSIA.

BR
60
1938
t. 13'i

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIII. ANNUS 1205.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ
ΤΟΥ ΒΑΛΣΑΜΩΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΘΕΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

THEODORI BALSAMONIS

PATRIARCHÆ THEOPOLIS MAGNÆ ANTIOCHIÆ

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA,

CANONICA, JURIDICA, DOGMATICA.

ACCEDUNT

JOANNIS ZONARÆ ET ARISTENI

COMMENTARIA IN CANONES SS. APOSTOLORUM, CONCILIORUM ET IN EPISTOLAS CANONICAS
SS. PATRUM.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIMUS.

VENIUNT 2 VOLUMINA 22 FRANCIS GALENCIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE. PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIII; ANNUS 1205.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXVII CONTINENTUR.

THEODORUS BALSAMON.

<i>Notitia ex Bibliotheca Græca Fabricii.</i>	fol.	9
<i>Guillelmi Beveregii Præfatio.</i>		19
Theodori Balsamonis, Zonaræ, Aristeni Commentaria in Canones SS. Apostolorum, conciliorum, et in Epistolas canonicas SS. Patrum.*		35
Canones SS. Apostolorum.	<i>Ibid.</i>	
— œcumenicæ Nicænæ synodi I.		217
— synodi Constantinopolitanæ II.		309
— synodi Ephesinæ III.		347
— synodi Chalcedonensis, quartæ œcumenicæ.		381
— synodi Quinisextæ.		497
— synodi in Trullo.		501
— synodi VII œcumenicæ.		875
— synodi Constantinopolitanæ primæ et secundæ.		1003
— synodi Carthaginensis.		1095
— synodi Ancyranæ.		1121
— synodi Neocæsariensis.		1195
— synodi Gangrensis.		1233
— synodi Antiochenæ.		1274
— synodi Laodicenæ.		1342
— synodi Sardicensis.		1422

* Textum continemus eam editione Atheniensi anni 1835.

NOTITIA

EX BIBLIOTHECA GRÆCA JOAN. ALB. FABRICII

(Ed. Harles, tom. X, pag. 575.)

Theodorus Balsamon, a Georgio (a) et Michaele (b) Balsamone distinguendus in Ecclesia patria CPolitana varias dignitates (c) obiit, patriarchatus quoque Antiocheni titulo atque insignibus decoratus, licet Antiochia in Latinorum fuisset potestate jam ab an. 1100 (d), et verus patriarcha Antiochenus tunc esset Amariacus. V. Nic. Comneni *Prænot. mystagog.* p. 181. Etiam spes illi ab imp. Isaacio Angelo Commeno (e) facta est, quod an. C. 1191, Nicetæ Muntani in patriarchatu CPolitano esset successurus, modo ipse, utpote legum et canonum peritissimus (f), demonstraret translationem episcoporum de sede una in aliam iisdem neutiquam repugnare. [Quod cum demonstrasset, translationisque jus imperatoris etiam litteris confirmatum esset: non tamen Antiochenus Balsamon, sed Dositheus Hierosolymitanus translatus, ad Constantinopolitanam sedem, et ad patriarchatum hunc evectus fuit (g). Maxima tamen haud dubie Theodori Balsamonis est gloria, quod consiliis et scriptis promeruit, ut unus omnium sua ætate juris omnis, ecclesiastici maxime, consultissimus haberetur, ἀνὴρ ὑπὲρ τοὺς τότε πάντας νομο-
τρῆτης (h), sive, ut Joannis Citri episcopi (i) verbis dicam, τριῶν ἐς ἀκριβῆ; τῶν νομικῶν καὶ κανονικῶν νομοθετημάτων, καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν τούτοις περιδόμενος, accurate percallens leges civiles et canonicas constitutiones, et hoc nomine omnium ore decantatissimus. Philotheo patriarchæ CPol., in Refutatione scriptorum ab Harmenopulo anathematismorum (j) Σοφῆς νομοφύλαξ ὁ ἐν νόμοις τε καὶ κανόσι πολυμαθέστατος καὶ σοφώτατος. Eruditus nomophylax et in legibus ac canonibus summe instructissimus et sapientissimus. Vixisse adhuc, et ad Marci patriarchæ Alexandrini quæstiones (k) respondisse traditur an. C. 1205, paulo ante scilicet, quam CPolis a Latinis caperetur; sed Allatius (l) quidem numerum illum non dubitat corruptum esse, ut sane est necesse, cum Georgius, cujus patriarchæ tempore Marcus Alex. Balsamonem consuluisse eodem loco traditur, jam diem obierit an. 1198 (m). Idem Allatius non uno in loco (n) in Balsamonem, ut Latinæ Ecclesiæ infamatorem et schismatis Græcorum defensorem fervidum, acriter, ut solet, Baronii exemplo invehitur. Atque Nicol. Comnenus in *Prænot. mystagog.*, p. 190 seq., gravissima illi tribuit mendacia; et pag. 349, mendacissimum canonum corruptorem appellat.

(a) Georgii Balsamonis, Græci, qui in cardinalis Salviani familia vixit, carmina et soluta oratione quædam exstare, scripsit Lilius Gyraldus, de poetis sui temporis, dialogo II. Salvianus ille obiit Ravennæ, an. 1553. Ex scriptis hujus Balsamonis nec ego quidquam vidi, nec a Gyraldo, aut Diatriba de Georgiis, p. 383; ab Allatio quidquam commemoratur.

(b) Michael Balsamo Magnæ Eccles. CPol. chartophylax (scevophylax) et archidiaconus, synodo Florentinæ an. C. 1438 subscripsit, sed invitus, ut ipse postea profusus est in *Anaphora cleri CPolitani*, quam reversus CPolim composuit, et ex qua loca affert Allatius, *De consensu utriusque Ecclesiæ*, III, 2 et 3. (*Anaphoræ* III, c. 5. citat Nicol. Comnen. p. 143. *Prænot. mystagogicæ*, et p. 181, ait, duas se hujus Balsamonis epp. habere, cujus argumenta exponit, et duas anaphoras.) Inter alia ap. Allat. pag. 922, legas; Balsamonem hunc conquerentem minas contra Græcos præsentibus jactatas pontificis, ἀπαλὴν μονονοῦλ διαβρῆθην βώσσαν, aut una cum papa sentirent, sicque largissimis donis, gratis ac dignitatibus cumulati in patriam redirent: aut fame et siti confecti exsiccatique postmodum occultæ neci addicerentur: Πενή καὶ δίψῃ πρότερον ταρχειθέντας ὑστερον ἀπανάτῃ παρατεμφθῆναι ἡμᾶς. Alius quoque fuit Balsamon Thessalonicensis, clarus circa an. 1350, cujus epistolam ad Nicephorum Gregoram edidit Græce et Latine Joan. Boivinus ante tom. I. *Hist. Byz.* Gregoræ Paris. 1702, fol. Omisso Petr. Balsam. martyrem, de quo Boland. 3 Januar. tom. q. p. 128 sq.

(c) Diaconi Magnæ Ecclesiæ CPol. nomophylaxis, chartophylaxis sive sigilli patriarchalis et archivi

custodis, et præpositi ædis S. Mariæ ad Blachernas. Vide Guil. Beveregium, Prolegom. ad tom. I Synodici.

(d) Baron. ad an. 1100. num. 9.

(e) Nicetas Choniates in Isaacio Angelo, lib. II, c. 4. pag. 440.

(f) Ὡς νόμους καὶ κανόνας ἀκριβωσάμενος. id.

(g) Καὶ ὁ μὲν Ἀντιοχείας πάλιν Ἀντιοχεία; ἰώμενος, καὶ ὁ Δοσίθεος ἀπὸ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θώκου εἰ; τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγάμενος. idem.

(h) Nicetas I. c.

(i) Responsis ad interrogationes Constantini Cæsaris Hyrrachii archiep. quas, Balsamone jam defuncto, scripsit, libro V *Juris Græco-Rom.* pag. 333. Quanquam, non in omnibus tuto sequendas Balsamonis sententias, libere ibidem Joannes proficitur.

(j) Id. lib. IV, p. 288.

(k) Lib. V, *Juris Græco-Rom.* p. 362.

(l) Lib. II, *De consensu utriusque Eccles.* c. 13, § 4. Idem monuit Beveregium, in Prolegom. ad tom. I magni synodici, p. XI.

(m) Vide volum. VI, hujus bibl. pag. 756. [in ed. vet. sed in nova edit. illum Conspectum chronol. hist. CPolitanz omisi. V. notam ad vol. VIII, pag. 101 sq. HARL.] Male ad an. 1430 refertur a Gabriele Severo, ap. Nic. Comnenum, pag. 178. Nam is alius est, Junior Michael Balsamon, de quo paulo ante dixi. (FABR.) Vid. infra, vol. XI, p. 47, ed. vet. (HARL.)

(n) *De consensu utriusque Eccles.* p. 705; *De interstitiis ordinum apud Græcos*, p. 128 seq.

1904

Septuaginta circiter annis post Joan. Zonaram canonicis ecclesiasticis illustrandis animum appulit Balsamon, qui passim libenter ejus verbis et sententiis (o) utitur, et semel laudat etiam de nomine, in scholiis ad Epistolam canonicam S. Athanasii, tom. II Synodici Beveregiani, pag. 37: Ὑπερπεύστατος ἐξείνος Ζωναρᾶς σοφῶς καὶ ὑπερδεξιῶς καὶ ὡς οὐκ ἄν τις χρεϊτόνως ἤρηθηνευσε. Unde falluntur, qui cum Natali Alexandro (p), Balsamonein ante Zonaræ tempora floruisse, verisimiliter putant; atque si ætatis rationem quæ ipsi probe erat cognita, habere voluisset Beveregius, Zonaræ scholia Balsamonianis, ut sit in ms. Basil. non hæc illis in præclaro illo suo synodico præmississet. Sed auctoritati et eruditioni Balsamonis primum locum concedere maluit. Itaque idem Balsamoni et Zonaræ scholiis subjecti scholia Alexii Aristeni, magni œconomi, licet et ille (post Zonaram quidem, sed) ante Balsamonem circ. an. Ch. 1150, scripserit, et ab eo laudetur ad can. 6 apostolicum et ad Trullanum xxxvii. Zonara etiam antiquiore facit Athanas, *De consensu*, etc., pag. 419. Ab eodem, p. 191, ante Aristenum. Zonaram et Balsamonem epitomator canonum satis antiquus Græcus citatur. Idem, p. 354, ait ex Alexio sua hausisse Balsamonem. (FABR.) De nostro Theodoro, viro juris ecclesiastici consultissimo, confer. Gerh. von Mastricht, *Hist. juris eccles.* n. 359 sqq. p. 377, G. Cave, *Hist. litter. SS. Eccles.* tom. II, pag. 246. — Ell. du Pin, *Nouv. bibl.* tom. IX, p. 204, f. vol. X, p. 191; C. Oudin. *Comm. de SS. Eccles.* tom. II, p. 1006, sqq. (qui, nulla vere reddita ratione, nulloque adducto teste, Theodorum pronuntiat mortuum esse provecæ ætatis, a. Ch. 1314, cum titulum patriarchalis Ecclesiæ Antiochenæ per annos 28 tenuisset); Joan. Fabricii *Hist. bibl. Fabricio* in parte II, pag. 337 seq., ubi a pag. 335 Synodicon, sive Pandectas canonum ss. apostolorum ab Ecclesia receptorum, etc., per Guil. Beveregium Oxon. 1672, fol. tom. II recenset; et pag. 337, de Theodoro Balsamone agit; ac pag. 338, alios de nostro laudat; Hamberger. in *Zuverl. Nachr.* part. IV, pag. 290-294, qui alios, annum mortis Theodori vel 1180, vel 1203, vel 1214, designantes refutat: nec tamen certum aliquid definire conatur, sed tantummodo, ipsum adhuc post an. 1192 in vivis fuisse, declarat; Christu. Godofr. Hoffmann, in *Historia juris Romano-Justiniani*, part. I, lib. III, cap. 6, § 6 et 7, pag. 715 716. sqq.; — Joan. Aug. Bach., in *Historia jurisprudentiæ Romanæ*, lib. IV, cap. 2, § 14, pag. 654 seq. edit. 5 Ang. Cornel. Stockmann. Lips. 1796, 8; — Saxium, in *Onomast. litterar.* part. II, pag. 266 seq., qui nostrum circa an. 1179 maxime floruisse, scribit, et præter alios, quos citat, Pagii *Critic. Zaron.* an. 1179, XXI, laudat. (HABL.)

Theodori Balsamonis scripta.

I. *Scholia in Canones conciliorum Patrumque*, et hæc præmissum Photii patriarchæ *Nomocanonem*, sive legum imperatoriarum et ecclesiasticorum canonum concordiam. Hoc præcipuum opus, jussu imperatoris Manuelis Comneni, qui an. 1180 obiit et patriarchæ CPol. Michaelis Anchiæli, an. 1177 defuncti susceptum a Balsamone adhuc diacono, quod patriarcha jam Antiochenus ad umbilicum perduxit et Georgio Xiphilino (ab an. 1192) patriarchæ CPol. dedicavit. Totum prius Latine ex Joan. Tillii codice versum addidit Gentianus Hervetus, Paris. 1561, fol. Græce et Latine cum Herveti versione Fronto Ducaus, ibid., 1620, fol. Integriore codice in *Nomocanone* usus est Henricus Agylæus, cum cujus versione (eam an. 1562, fol. Basilicæ excuderat Oporinus) emendata hinc inde ac suppleta *Nomocanonem* Photii, Balsamonis scholiis illustratum, Græce ex cod. bibl. Palatina vulgavit Henricus Justellus Paris. 1615, 4; atque secundis curis collata editione anni 1620, et Mazariniano codice, nec non Photii præfatione ex ms. bibl. Bodlei. præmissa, Paris. 1661 fol. in bibliothecæ Canonice tomo secundo p. 785. Scholia vero in canones conciliorum ac Patrum longe integriora ex codicibus Bodleiano, Atonensi et Basileensi Amerbachiano habentur Græce et Latine vulgata in laudato Guil. Beveregii *synodico* Oxon. 1672 fol. duobus volum. una cum scholiis Joan. Zonaræ et Alexii Aristeni in eisdem canones et Matthæi Blastaris *Syntagmate canonum legum* alphabetico. De codice insigni Cæsareo hujus operis vide Lambecium VI, pag. 51 seq.; FABR. s. p. III, sqq. n. 4, cum Photii *Nomocanone*, ed. Kollar. (ubi Lambec. comprobatur judicium Phil. Labbei, in tom. II. *Dissert. de script. ecclesiasticis*, p. 396 sq. latam, Theodorum Balsamonem, Romanæ Eccl. hostem, in suis Commentariis multa effutiisse in defensionem falsorum quorundam canonum.) In eod. vol. p. 114, eodemque cod. 15, n. 2, sunt canones sanctorum apostolorum, variorumque conciliorum generalium et provincialium, ut et diversorum vet. Patrum epistolæ canonicæ, cum Theodori Balsamonis Commentariis amplissimis, ubi Lambec. adnotat, omnia quidem edita esse in ed. Paris. 1620, fol. pag. 233-1088; beneficio tamen illius cod. Vindobon. posse multis locis emendari ac suppleri. — In cod. 256, n. 7, sunt canones quidam sanctorum apostolorum, cum expositione Theodori Balsam. V. Lambec. V, p. 363, qui in vol. III, pag. 76, interpretatur Theod. Balsam. locum in explicatione decimi septimi canonis concilii Laodicensis. — In cod. Escorial. Balsam., s. Expositio in Photii *Nomocan.* et reliqua, teste Pluero in *Itiner. per Hispan.* pag. 191. — In cod. Baroc. 194, Photii Canones cum Comment. Balsamonis, et Balsamonem in canones apostolorum. — In cod. Baroc. 205 iidem libri, atque canones et epistolæ canonicæ

(o) Corrector et plagiarus Zonaræ dicitur Balsamon a Nortone Knatchbull in notis ad Act. XIV, 23. Confer Allatum, *De consensu*, etc., pag. 175; et W. E. Tentzelii *Dissert. de duplici baptismo Constantini Magni*, § 16.

(p) Natalis Alex. *Hist. Eccles. sæc. XI et XII*, p. 517, 6^a edit. in fol. : « Balsamonem ex Zonara mutuatum, falso conjicere videntur eruditi viri : imo potius hunc ex Balsamone hausisse duxerim, quem ante ipsum floruisse verisimiliter est. »

cum Comm. Balsamonis. — In cod. 50, Jamesii, Excerpta ex canon. et Commentar. Balsamonis V. Cat. codd. Angliæ, I, pag. 263. In eod. catal. tom. II, n. 1836, in cod. canonum collegii Etonensis, qui continet præfat. Theod. Balsamonis, *Nomocanon* Photii cum comment. Balsamonis; quæstiones quorundam monachorum et responsa, canones apostolorum Nicæni. CPolit. Ephesin. Chalced. cum Comment. Theod. Balsamonis. — Ibid. synodum Carthag. præsidente sancto Cypriano cum Comm. Balsam. etc. — Ibid. n. 3459, in cod. Norfolk. 540, Concilia, cum Expositione Balsamonis et Zonaræ. — Ibid. n. 5905, in Thom. Gale, cod. 71 Canones sanctorum apostolorum et conciliorum, in catalogo plene indicatorum; item Petri, archiepiscopi Alexandrini Epistola cum scholiis Balsamonis, et alia, quæ omnia in multis locis esse impressis libris auctiora, adnotat confector catalogi. — Dublini (secundum eundem catalog. vol. II, p. 17, pag. 231, n. 277) in collegii S. Trinitat. cod. 137, n. 11 sqq. epistola Tarasii CP. ad Adrian. papam f. 66, ap. Balsam. p. 1083, cum notis; Synodus i sub Photio, f. 68 b. Balsam. p. 519 c. not. sed imperfectis; synodus ii sub Photio f. 71 c. not. ap. Balsam. p. 583; Dionysii Alex. ad Basilid. Epistola f. 72, apud Balsamon. p. 879; S. Petri, Alex. martyris canones, qui feruntur in sermone de poenitentia, f. 75 b. Balsamon. 887 (g) caret uno f. inter 78 et 79, etiam in fine; Athanasii Alex. epistola ἐορταστικῆ 39, fol. 84, caret initio, et incipit p. 922, ap. Balsamonem; tres S. Basilii Epistolæ canonicæ, etiam ap. Balsamon. Sed apud hunc non exstat Præfatio Epistolæ tertiæ; Basilii epistola ad Amphilochem, aliter inscripta, ac ap. Balsamon. f. 101, et multa alia quæ in Cat. indicantur. — Florent. in cod. Medic. Laurent. 2, Collectio sacrorum canonum cum Expositione Zonaræ, Balsamonis et anonymi, quam collectionem in illo cod. fusiis recenset et plura de singulis partibus refert Bandin. in Cat. Gr. Laur. I, p. 1-11. — Haud pauca Balsamonis ib. in cod. 40 continente canones ecclesiasticos diversorum. V. Bandin. I, c. pag. 70 sqq. qui, ut de superiore cod. notaverat, etiam ubi singula sint edita aliaque animadvertit. P. 76 sq. primus ex illo cod. Gr. evulgavit Joannis patriarchæ CPolit. Synodicam dijudicationem f. Constitutionem de rebus, quæ ad monasteria pertinent, etc. Pag. 81, ex cod. 2, n. 100 Gr. publicavit Balsamonis epilogum in *Nomocanone*, versibus iambis, qui deest in Beveregii *Pandectis canonum* et in *Iustelli Bibl. juris canonici veteris*. — In cod. 2 (V. Bandin. I, pag. 11, n. 101) est etiam Balsamonis de ordine tenendo in sedibus a metropolitanis et archiepiscopis, secundum eorum descriptionem, quæ est in chartophylacio; exstat quidem in Leuclavio lib. III, pag. 243, sed auctoris nomen non præ se fert. — Taurini in cod. 105 est amplissima sacrorum conciliorum generalium et particularium, nec non epistolarum cononiarum Collectio, addito Balsamonis Commentario; ib. in cod. 219, Theod. Balsam. Commentaria in *Nomocanone* Photii, nec non apostolicos et conciliorum generalium ac provincialium Canones et SS. Patrum Epistolas canonicas. Præit rerum Index, ad cuius calcem leguntur versus heroici ejusdem Balsamonis. V. Cat. codd. Gr. Taur. pag. 194-212, et pag. 310. — Venet. in bibl. Marc. codd. 168 et 169, canonum Collectio cum Scholiis Theod. Balsamonis. V. Recensionem in Cat. codd. Gr. pag. 93-98. Curatorem tamen in e. Morelli bibl. mist. Gr. et Lat. I, pag. 96 sq. — Paris. Balsam. Scholia in canones conciliorum et in Photii *Nomocan.* in cod. 1318, n. 1, 3-39; et n. 40, Balsam. epilogus, versibus iambicis (1329-1331), in quo etiam plurima sunt, quæ Fabric. sect. II, III et IV, recensuit in cod. 1319, n. 2, Zonaræ et Balsamonis Commentar. in SS. Patrum Epistolas canonicas; — In cod. Coisliniano 39 Zonaræ et Balsamonis canones, et alia quæ magna ex parte cusa non esse, testatur Montfauc. in bibl. Coislin. p. 113 sq. Venet. in cod. Nauiano, 135 *Nomocanon.* a Joan. Trulino Creteni, ex testimoniis sacræ Scripturæ, Patrum, conciliorum, legum civilium, Novellarum, nomocanonis Photii. Balsamonis aliorumque contextus. Plura vero de eo in Cat. codd. Gr. Nan. p. 428. — Præterea notandum est, priorem Photii *Nomocanonis* edit. cum Comment. Theod. Balsamonis in-4, non ab Henrico Justello, sed ab ejus patre, Christophoro Justello, esse curatam, contra alteram ed. multo auctiorem, sive *Bibliothecam juris canonici veteris*, in duos tomos distributam. etc. Lutetis Paris., 1661 in fol. editam esse ab ejus filio Henrico Justello. Nam inscriptionis altera pars id diserte declarat: « Alter vero (tomus) insigniores juris canonici veteres collectiones Græcos exhibet. Ex antiquis codd. mss. bibliothecæ Christophori Justelli. Horum major pars nunc primum in lucem prodit, cum versibus Latinis, præfationibus, notis et indicibus huic editioni necessariis, opera et studio Guil. Voelli, Theologi et Henrici Justelli, Christophori F. » Utramque habeo edit. conf. infra, vol. XI, pag. 50 sqq. De Beveregii Synodico vid. infra, in vol. XI, pag. 54 sqq. et Joan. Fabricii *Hist. bibl. Fabric.* part. II, pag. 335 sqq. Insuper conf. supra, vol. VI, pag. 698, vol. IX, p. 168, n. 10; et infra vol. IX, pag. 47, 49, etc. ed. vet. (HARL.) — De Florent. cod. in bibl. M. Ducis, V. Frid. Lindenbrog. in Comm. in l. unicam, *Si quis imperatori maledixerit*, to. II. IV *Thes. juris Ottonian.* pag. 348.

H. Τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων συλλογή. *Constitutionum imperatoriarum de rebus ecclesiasticis* libri III, 1° ex codice, 2° ex Digestis et Institut. atque 3° ex Novellis. Sub *Paratitorum* nomine edidit Joan. Leuclavius Latine, Francof. an. 1593. 8 (2). Sed Græce cum Leuclavii versione et duobus notatorum

(g) In quo Balsamonis Syntagmate sunt canones 15, sed in cod. Laurent. 40, n. 25, sunt 14 canones. Conf. Tillemont. tom. V, p. 450 seqq. alipsque a Bandin. in Cat. codd. Gr. Laur. I, pag. 75, laudatos: in cod. autem 2, n. 59, sunt quindecim cano-

nes. V. Bandin. I. c. p. 5.

(r) Joan. Leuclavii Notatorum Libri duo sunt recusi in Everh. Ottonis *Thesuro juris Notom.*, tom. III, Lugd. Batav. 1727, fol. pag. 1474-1561. HARL.)

libris, Carolique Annibalis Fabrotti, qui versionem cum Græcis mss. contulit, notis proderunt in H. Justelli *Bibl. Canonica* tom. II, pag. 1223. Paris. 1661, fol. Vide et Fabrottum ad Constantinum Manassem, pag. 193, ubi de codice ms. (FABR.) Conf. infra, vol. XII; p. 403, Jos. Mar. Suaresii Notit. Basilicorum, ed. D. Christi Frid. Pohlil, Lips. 1804, 8, § 9, pag. 28. — Exstat Balsamonis Collectio constitutionum variis in codd. e Gr. Vindobon. 16, n. 3 Novellarum Constitutionum imp. Justiniani I Epitome ecclesiastica, a Theodoro Balsam. composita, et in capp. octoginta septem divisa. V. Lambec. VI, part. I, pag. 118 sqq. ed. Kollar. Atque Lambec. adnotavit, exstare quidem id opusculum in Voelli et Justelli Bibl. Gr. Lat. Juris canonici vet. tom. II, p. 1312-1361, sed longe aliter, quam in hoc codice Cæsar. (sed. vid. paulo post de codd. Taurin. et Marciano) Fabrott. autem in fronte monet. exstare in Vatic. cod. 856 et Palatin. cod. 226 Gr. simillima Paratitla. — Florent. in cod. Laurent. 8, n. 56, plut. 9, et cod. 13, n. 15 sqq. plut. 56, de quibus V. Bandin. in Cat. codd. Gr. Laur. I, pag. 402, et tom. II, p. 310. — Taurini in eod. reg. 26 qui continet varia Theodor. Balsam. Opusc. juridico-canonica, quem confector cat. codd. gr. Taur. p. 96 sqq. curate copioseque recenset. Primum monet contra Nesselium, in Cat. bibl. Vindob. part. II, p. 22, n. 3. (cui tamen jam, ut vidimus, prævit Lambec.) affirmantem, illud Balsamonis opus in cod. Vindob. exstare in Voelli et Justelli Bibliotheca, tom. II. Longe aliter tamen expositum atque diversum, valde errare; et tractatus, qui editi fuerunt a Voello et Justello, alios prorsus esse et distinctos ab opere in cod. Taurin. (quocum cod. Laurent. memoratus, paucis initio exceptis, concordat, animadvertente Bandin. l. c.) Hinc, quod id primum opusculum (nimirum 87, priora capitula) prætermissum fuit in Voelli et Justelli Bibl. (nam in hac reliqua, quæ a folio 100 deinceps sequuntur in codice, sunt vulgata), confector Cat. titulos singulorum capitum ex cod. protulit pag. 96-107. — In codice 26, a folio 262, 2. V. catal. cit. p. 198. — Venetiis in cod. Marciano 269. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 98. Sed multo distinctius recensuit eum cel. Morelli, in bibl. mss. Gr. et Lat. I, pag. 97, nempe in aut: 4° Constitutiones, ex iis selectæ, quas post Novellarum codicem Justinianus edidit, sub capp. 87, syllogen, a Theodoro Balsam. adornatam, efficiunt, qualem exhibet cod. Taurinensis, et quæ sylloge a Lambecio in cod. Vindobon. memor. pro sequenti Balsamonis opere perperam habita est. Exstat quoque in Cod. Coisl. pag. 87, Bibl. Coislinauxæ. 2° XXV Constitutiones legum civilium ex Novellis Justiniani, ut in cod. Taurin. p. 104. catal. et Laurent. ap. Bandin. I, p. 478, n. 7-25) duæ collectiones cum titulis tribus, quæ continent Balsamonis Collectionem Constituit. ecclesiasticarum, tribus libris distinctam, qualem bibl. Justelli complectitur. — Paris. in cod. 1333, atque cap. 11 et 12 in cod. 1332, n. 51, bibl. publ. Conf. etiam D. Casp. Achat. Beck, De Novellis Leonis Aug., etc. ed. D. Car. Frid. Zepernick, Italæ 1779, 8, p. 27; ibique not. Zepernickil, et hunc p. 362. (HARL.)

III. Responsa varia et imperatoria edicta causas ecclesiasticas spectantia, quæ exstant in libro secundo Juris Græco-Romani a Marqu. Frehero Græce et Lat. editi Francof. 1596, ubi Balsamonis nomen occurrit :

1. Περὶ τοῦ ἐπιτιμῆναι εἶναι τῷ βασιλεῖ, ἀνάγειν τὰς ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις (s). *Quod imperatori permittum sit episcopatus in metropoles erigere*, p. 130.

2. Περὶ γάμου θελας καὶ ἀνεψιᾶς μετὰ θελου καὶ ἀνεψιῶ (t) : *De nuptiis amite et fratris filix legitimæ cum filio fratris et patris inmundis*, pag. 158. (FABR. (Conf. cod. Nanian. 229, n. 1, et Cat. codd. Gr. Nan. p. 423. (HARL.)

3. Περὶ τῶν ψηφισθέντων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας (u) : *De electis ad Orientales Ecclesias*, pag. 138.

4. Περὶ δικαστηρίου τῶν κληρικῶν (v) : *De foro clericorum*, p. 139.

5. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ δικαίου ἐπὶ τὰ μοναστήρια (x) : *De jure patriarchico in monasteria*, p. 140. [Paris. in cod. 1332, n. 43.]

6. Περὶ διδασκάλων (y) : *De doctoribus*, p. 143.

7. Περὶ δικαιωμάτων τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων (z) : *De instrumentis omnium, quæ ubique, ecclesiarum ob possessionem immobilium*, p. 149.

8. Περὶ ἡμερῶν ἀπράκτων (a) : *De feriis*, pag. 160. (FABR.) Eruditissimis scholiis a Balsamone in Summario ad Novellas illustrari a Man. Comueno constitutionem de feriis, non diffiletur Nic. Comnenus, p. 388, Balsamoni alias inquiror.

IV. *Responsa ad quæstiones LXIV canonicas, sive De jure ecclesiastico, propositas a Marco Alexandrino patriarcha.* Proderunt in jure Orientali cum versione Enimundi Bonefidii edito an. 1573, 8, apud Henricum Stephanum, libro tertio, Græce p. 237-300, et Latine pag. 263-309. Et in Jure Græco-Romano Marquardi Freheri, libro quinto, pag. 362-394 (Francof. 1596, fol.) ubi p. 388, lacuna supplenda κυρίου Νικολάου, ut ex Balsamonis canonum Collectione observavit Cotelerius, tom. I, ad Patres apostolicos, pag. 326. Ex præcæmie colligas, a. C. 1203 scripta fuisse Responsa; sed numerum corruptum esse, non dubitat

(s) Cum versione Latina Enimundi Bonefidii exstat in ejus *Jure orientali*. lib. I Gr., p. 64; Lat. p. 46, Paris. 1573, ap. Henr. Stephanum, 8.

(t) Id Gr. p. 40; Lat. p. 29.

(u) Gr. Bonefidius, p. 62; Lat. p. 45.

(v) Id. Gr. p. 75; Lat. p. 54.

(x) Id. Gr. p. 71; Lat. p. 51.

(y) Id. Gr. p. 61; Lat. p. 44.

(z) Id. Gr. p. 109; Lat. p. 79.

(a) Id. Gr. p. 80; Lat. p. 58.

Altiatus, p. 705, de consensu, et verum an. 1193, restituendum. (FABR.) — Paris. in septem codd. bibl. publ. — Sexaginta sex quaestiones, etc. Vindob. in cod. 13, 11. V. Lambec. VI, part. 1, pag. 106. — Monac. in cod. Bavar. 85. V. Hardt. in Aretini Beytraegen, etc., 1804, part. v, pag. 17 et 18. — Venet. in cod. Nanius. 228 15, V. Cat. codd. Gr. Nan. pag. 420. — Florent. in cod. Laurent. 2, n. 96, plut. 5, et cod. 40, n. 61 V. Bandin. cat. cit. 1, pag. 10 et 78. ubi anotat. in versione, quæ a Leunclavio lib. v, p. 362, affertur, multa reprehendi a Jac. Gretsero, Opp. tom. XVII, p. 16, ed. Ratisbon. — LX Quaestiones, etc., Mosquensi 52, n. 45. V. Matthæi Notit. p. 54, fol. paulo aliter in ed. in 8, p. 47, ibid. n. 55 Balsamonis, εισηγηθε το αξιωμα σου et ejusdem alia. (HARL.)

V. Μελέται ητοι αποκρισεις. *Meditationes sive Responsa*. 1° Χάριν των πατριαρχικων προνομικων *De patriarcharum privilegiis*, tom. VII *Juris Græco-Rom.* p. 442. (FABR.) In cod. Mosquensi 32, n. 39 sqq. sec. Matthæi Notit. p. 53 ed. in fol. sunt Μελέται, etc., 1, 4, 5 et 6. — Vindob. in cod. Cæsar. 15, n. 4, sunt Balsam. meditata sive responsa ecclesiastica octo, e quibus quinque exstant in Freheri *Jure Gr.-Rom.* pag. 412-478; reliqua tria ibi desunt, docente Lambec. vol. VI, part. 1, pag. 115, ubi quoque v. Kollar. not. Inter ea quæ non edita sunt, est *Epistola de libro mathematico non legendo*, (quæ tamen reperitur quoque in cod. Paris. 1532, n. 48 bibl. publ. (in quo etiam exstant septem Responsa secund. ordinem Fabric. et Venet. in cod. Marciano 168, in quo cod. sunt præterea Μελέται, n. 2, 4, 5 et 7, a Fabr. signatæ. Vid. cat. codd. Gr. Marc. p. 96, et conf. infra, vol. XII, p. 494. (HARL.)

2°. Χάριν των δύο οφφικικων, του τε χαρτοφύλακος και του πρωταρχικου. *De duobus officiis, chartularii ac primi defensoris*, p. 453.

3°. Χάριν του λαληθέντος συνοδικως ζητήματος, περι του, ει χρη τον αυτον και ένα δυο δισηξαδέλφαις συνάπτεσθαι. *De disceptata in synodo quaestione, num unus et idem duabus sobrinis jungi debeat*, p. 465. (FABR.) In cod. Barocc. 149. — Paris. in codd. 1327, n. 15, et 1331, n. 49; Vindobon. in cod. 13, n. 9, ex quo Responsum, in Freheri *Jure Gr. Rom.* tom. I, p. 463 editum, posse emendari ac suppleri, Lambec. VI, part. 1, p. 105, testatur, et in cod. 270, n. 8, Excerpta a Simeone Thessalon. facta, teste Lambec. V, p. 455. (HARL.)

4°. Έπιστολη χάριν των διδομένων θυμιαμάτων παρά του πατριάρχου κατά την ημέραν της κατηχήσεως. *Epistola de incensis, quæ a patriarcha dari solent eo die quo catechesis habetur*, p. 470.

5°. Μελέτη χάριν της εις τους θελους ναους των μοναστηριων γινομένης μετακλήσεως δια σημαντηριων τριων. *Meditatum de convocacione, quæ fit ad sacras monasteriorum ædes per tria signa*, p. 476. (FABR.) In cod. Nanius. 228, n. 5. V. Cat. codd. Gr. Nanius. p. 419. (HARL.)

6°. Έπιστολη χάριν των οφειλουσων τελεισθαι νηστειων εκάστου έτους, πεμφθεϊσα προς τους Άντιοχεις. *Epistola de jejuniis, quæ peragi debent per singulos annos, missa ad Antiocheuses*, et primum Græce ac Latine edita a Joan. Baptista Cotelerio, tom. II *Monument. Ecclesiæ Græc.* p. 492-514, Paris, 1681, 4. (FABR.) [V. Bandini Cat. codd. Gr. Laurent. I, p. 11, n. 99; et p. 78, n. 60; et Lamb. vol. V, p. 358 sq. n. 12, ibique Kollar. In cod. Paris. 1528, n. 41. (HARL.)] *Tomum synodicum appellat Balsamon ad interrogata Marci Alex. quæst. 55, et paucis mutatis etiam ad Theodosium Sarpeiotem, monachum in valle S. Aurentii missum a se testatur in Responsio synodi CPol. sub Nicolao patriarcha ad quaestionem tertiam monachorum quorundam, cujus partem, Latine tantum ab Herveto editam, Græce mss. regis Christianiss. dedit idem Cotelerius in Notis ad Constitutiones apostol. lib. v, cap. 20.*

7°. Έπιστολη χάριν των ρασοφόρων. *Epistola de rasophoris (b)*, sive monachis ad Theodosium monachum καθηγητην των κατά Παπικιον μοναστηριων προpositum Papicii monasteriorum. Edita ab eodem Cotelerio, tom. III *Monument.* pag. 473, 494, Paris. 1686, 4. (FABR.) Vindobon. in cod. 15 Cæsar. n. 4. V. Lambec. VI, part. 1, pag. 115, ubi Kollar. in not. ex Cotelerii loco, a Fabricio jam citato, adnotat. de Papicio et rasophoris excerptas reddidit. (HARL.)

Nicolaus Comnenus Papadopoli in *Prænotionibus mystagogicis*, pag. 3, citat Athenagoræ testimonium ex Balsamonis *Respons. ad episc. Cypri*, quo monet, ordinationis negotium negotiorum omnium in Ecclesia maximum ac divinissimum ab ipsis fuisse habitum apostolis. (FABR.)

In cod. Paris. bibl. publ. 1528, n. 21 sqq. Balsamonis scholia ad quasdam Gregorii Neocæsariensis, Athanasii, Basilii, Gregorii Nysseni, etc., Epistolas. — Tres Balsamonis Epistolæ, in cod. Nanius. 221, n. 121. Vid. Cat. codd. Gr. Nan. p. 470. Add. supra, vol. VII, p. 653, sub fin.

Balsamonis *Carmina*. Venet. in cod. bib. Marcianæ 524. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 235. — Versus quinquaginta iambici in Lapidem quemdam, etc. Florent. in cod. Laurent. V, n. 27. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. II, p. 665.

Martyrium Theodori, orientalis, et Claudii, auctore Theodoro, patriarcha Antiocheno, in cod. Selden. 62, s. n. 3274, in Cat. codd. Angliæ, etc., tom. I.

Dionysii, archiep. Alexandrini, Epistola de hora jejunii Paschæ, eum Commentario Balsamonis, in *Bibl. Patr.* Paris. 1575, vol. I; ibid. 1589, vol. III, Gr. ac Lat.; ibid. vol. I, p. 273, fol. (HARL.)

(b) Ρασοφόροι etiam ρασονδύται, raso sive villore panno induti. Vide Cangii *Glossar.* et Cotelerium, lib. III *Monument.* p. 659.

EX PRÆFATIONE
GUIIELMI BEVEREGII

In Pandectis canonum, 2 vol. folio Oxonii 1672.

Juris canonici studium duodecimo præcipue sæculo in Oriente vixit, quo currente tres eruditissimi viri, Theodorus Balsamon, Joannes Zonaras et Alexius Aristennus claruerunt, qui omnes egregiam huic rei operam dederunt. Horum itaque singulorum scholia in hoc libro exhibemus, idque ea methodo, ut singuli canones trium istorum Interpretum commentaria sibi annexa habeant. In quibus tamen disponendis ordinem temporis, quo quisque scripsit, non observamus, sed Theodorum Balsamonem, qui tempore postremus fuit, primo in loco constituimus, nimirum ob summam ejus in hisce studiis auctoritatem, et maximam in Ecclesia dignitatem; nam patriarcha fuit, ut mox ostendemus. De singulis autem hisce scholiasticis, quos edimus ordine quem in libro occupant, ratio pariter atque consuetudo postulat, ut non nihil hoc loco præmittamus.

Theodorus Balsamon Constantinopoli oriundus est. Ipse enim se Constantinopolitanum appellat in ætera interpretatione duodecimesimi canonis Chalcedonensis, dicens: Ἐγὼ δὲ Κωνσταντινουπόλεως ὢν ἀκραφνέστατος, καὶ τοῦ ἀγιωτάτου θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος γεγονώς. *Ego vero, cum Constantinopolitanus civis sim integerrimus, et sanctissimi throni Constantinopolitani pars factus.* Unde simul colligitur eum in ista Ecclesia primo ordinatum fuisse. Nimirum diaconus, nomophylax, atque etiam chartophylax istius Ecclesiæ fuit, ut patet ex inscriptione Constitutionum ecclesiasticarum quas ipse collegit, quæ in codice ms. Nicolai Peirescii, senatoris Aquissextiensis, a Carolo Annibale Fabroto in notis ad easdem Constitutiones citato, sic se habet: Θεοδώρου διακόνου τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας νομοφύλακος, καὶ χαρτοφύλακος, καὶ πρώτου τῶν Βλαχερνῶν, τοῦ μετὰ χρόνος τινὰς γεγονότος πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας. *Theodori diaconi sanctissimæ Dei Ecclesiæ nomophylactis et chartophylactis, et primi Blachernarum Balsamonis, post aliquot vero annos patriarchæ Theopolis magnæ Antiochiæ.* Quæ eadem fere habentur et in inscriptione hujus operis mox citanda. Quin etiam a Philotheo patriarcha in Refutatione execrationum ab Harmenopulo scriptarum δ σοφδς νομοφύλαξ ἀρpellatum. Ipse etiam se chartophylacem fuisse in scholiis ad primum synodi Nicænæ i canonem testatus est, his verbis, Καὶ ὅτε τὸ χαρτοφυλακικὸν ἐνήργουν ὀφείκειον καὶ μετὰ τὸ πατρ. αρχιεῦσαι. E quibus ultimis verbis se patriarcham etiam fuisse fidem facit; Antiochiæ scilicet, quam patriarchalem sedem eum occupasse Isaacii Angeli diebus, qui imperare cœpit anno Domini 1185 ex Nicetæ Choniatæ Annalibus discimus; qui memoriz tradidit, ut dictus imperator in animo habens Dositheum patriarcham Hierosolymitanum ad sedem Constantinopolitanam Leonii expulsi loco promovere, et certior factus hoc contra canones esse, ad Balsamonem Antiochenum, utpote jure canonico exercitatissimum se contulerit, de hac re consulturus: Εἰδὼς δὲ τοὺς κανόνας τοῦτο μὴ συγχωροῦντας, μέτεισιν ὑπούλως τὸν διέποντα τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, Θεόδωρον τὸν Βαλαμῶν, ἄνδρα ὑπὸ τοὺς τότε πάντας ὄντα νομοφύλακον. *Quod cum canones non permittere sciret, ad Theodorum Balsamonem thronum Dei civilis magnæ Antiochiæ administrantem, virum ea ætate supra omnes alios juris consultissimum subdole accedit.* Et paucis interjectis scribit, ut idem imperator eum Balsamone colloquens simulaverit se eum voluisse Antiochia Constantinopolim transferre. Καὶ τοιαῦθ' ἕτερα σχετλιαστικῶς προαναβαλόμενος, ἐπήγαγε κάλαί μὲν βούλεσθαι μετενεγκεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκουμένην περιωπὴν ὡς λύχνον τῆς τῶν νόμων τηλαυγείας πάμφωτων. *Hæc et id genus alia non sine quæstia præfatus subjungit, olim fuisse sibi in animo illum ex Antiochena Ecclesia ad œcumenicam dignitatem, ut illustrem legalis puritatis lucernam transferre.* Nicet. Choniat. in Isaac. Angel. lib. II. E quibus simul constat quanti nominis atque in jure canonico auctoritatis Theodorus hic Antiochenus tum dierum fuerit. Qui nihilominus ad thronum sibi commissum nunquam accedere potuit, Latinis tunc temporis Antiochiam tenentibus, ac propterea omnia ecclesiastica, quæ ad patriarchatum suum pertinebant negotia Constantinopoli administrare coactus est.

Hunc porro Theodorum Balsamonem jure canonico pariter ac civili instructissimum fuisse, non tam ex aliorum testimoniis, quam ex suis ipsius operibus constat. Multa siquidem composuit, quæ omnia ad jurisprudentiam spectant. Hic enim auctor fuit collectionis illius Constitutionum ecclesiasticarum, quæ sub Paratitorum nomine a Joanne Leucravio prima Latine edita est, et postea Græce a Carolo Annibale Fabroto J. C., ut idem Fabrotus in notis probavit. Plurimos etiam tractatus conscripsit, ut de patriarcharum privilegiis; de duobus illis officiis chartophylactis et primi defensoris; de quæstione ista, An unus

et idem duabus consobrinis jungatur : de incensis quæ a patriarcha dari solent eo die quo catechesis habetur ; et de convocacione quæ sit ad sacras monasteriorum ædes per tria signa, qui omnes sub *Mediatorum* nomine septimum librum *Juris Græco-Romani* a Joanne Leonclavio emissi constituunt. Scripsit etiam responsa ad LXIV canonicas interrogaciones a Marco Alexandrino patriarcha ipsi propositas, quæ etiam in quinto dieti *Juris Græco-Romani* libro exstant. Horum proœmio istæ interrogaciones factæ dicuntur, imperante Isaacio Angelo, et Georgio patriarchatum Constantinopolitanum tenente, mense Februario, indictione xii, anno post incarnationem Domini 1203, μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἑπινεμήσεως ιγ', καὶ δεῦν μετὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δσγ'. Hæc autem sibi non constant. Nam anno 1204 a Venetis et Francis occupata est Constantinopolis. Verum post Isaacium, Alexius Angelus octo annos, et alius post eum Alexius, Ducas cognomine, aliquantisper imperavit ante captam urbem; quin etiam post Georgium istum Xiphilinum Joannes Camaterus thronum Constantinopolitanum quinque annos et octo menses administravit, priusquam urbs a Latinis caperetur. Ac proinde si istæ interrogaciones factæ fuerint sub imperio Isaacii, et patriarchatu Georgii, ante annum 1203 factæ sint necesse est. Neque etiam indictio convenit; isto enim anno, non xiii sed vi indictio currebat; in utroque itaque numero, et anni scilicet et indictionis, error admissus est. Nec video quomodo corrigatur, nisi pro δσγ. scribatur, αρηγ' et α' pro ιγ'. Ut istæ nimirum interrogaciones Balsamoni propositæ fuerint anno Domini 1193, indict. xi, quo quidem anno Isaacius Angelus imperium, et Georgius Xiphilinus Ecclesiam Constantinopolitanam gubernabat : quam facilis autem frequensque sit lapsus in Græcis describendis numeris, neminem latet.

Inter omnia autem opera quæ illustris hic in utroque jure princeps elaboravit, primum illud jure merito habetur, quo antiquos conciliorum Patrumque canones interpretatus est, quodque his verbis inscribitur : Ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν κανόνων, τῶν τε ἀγίων καὶ πανευφύμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν τοπικῶν ἤτοι μερικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων Πατέρων · πρὸς δὲ καὶ δῆλωσις τῶν ἐνεργούντων νόμων, καὶ μὴ ἐνεργούντων, τῶν ἀναταττομένων ἐν τοῖς δέκα πρὸς τοὺς τέσσαρσι τίτλοις τοῖς κατ' ἀρχὴν τῶν κανόνων κειμένοις · πονηθεῖσα κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν Θεοδώρῳ τῷ εὐτελεῖ διακόνῳ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας νομοφύλακι, χερτοφύλακι, καὶ πρώτῳ τῶν Βλασερῶν, τῷ Βαλασμῶν τῷ μετὰ χρόνους τινὰς πατριάρχῃ Θεουπόλειος μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς. *Expositio sacrorum divinorumque canonum, sanctorum celebratissimorumque apostolorum et sacrorum œcumenicorum atque etiam provincialium sive particularium conciliorum, reliquorumque sanctorum Patrum : insuper et declaratio efficacium atque inefficacium legum in quatuordecim titulis ante canones positis collocatarum ; elaborata jussu imperatorio atque patriarchali, a Theodoro Balsamone, sanctissimæ Dei Magnæ ecclesiæ diacono, nomophylaxe, et chartophylaxe, præfecto Blachernarum, qui etiam post aliquot annos Theopolis magnæ scilicet Antiochiæ et totius Orientis patriarcha factus est.* Hoc est eximium illud opus, quod totum hoc libro in publicum damus, nisi quod illam declarationem legum in titulo commemoratam, hoc est, nomocanonis Photii in quatuordecim titulos distributi, interpretationem prætermittere visum est (a); partim quod in Bibliotheca veteris canonici juris non ita pridem edita est, et partim quod de legibus civilibus potius quam de canonibus ecclesiasticis agit : unde et in ipsa hac canonum interpretatione, ubi de legibus politis loquitur, ibique solum, istam Nomocanonis expositionem citat, sub nomine τοῦ παρόντος συντάγματος. Ut in secundum canonem concilii Constantinopolitani, novellam citat καταστροφθεῖσαν εἰς τὴν ἔρμηνειαν τοῦ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος : hoc est, in interpretatione quinti capituli primi tituli Nomocanonis Photii sitam. Quod παρὸν σύνταγμα propterea appellat, quod iste Nomocanon ipsis canonibus præfigi, et unum cum iis volumen componere solitus fuerit ; quod hic lectorem præmonitum esse sufficiat. Cum autem in titulo supra laudato, hoc opus elaboratum dicatur κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν, hoc idcirco asserit, quod illud aggressus est jussu Manuæ Comneni imperatoris et Michaelis Anchiali patriarchæ Constantinopolitani ut ipse sub initium præfationis suæ in Nomocanonem Photii, quæ eadem et huius canonum interpretationi inservit, testatus est, dicens : Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὀρθοθέντες παρὰ τοῦ θεοσεβέφους ἀγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος ἀγίου Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότης καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγιᾶλου, τοῦς ἱεροῦς κανόνας κατακέψασθαι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀσαφεῖ καὶ τοῖς νόμοις τὸ δοκεῖν ἐναντιούμενα σαφηνίσαι καὶ ἔρμηνεύσαι. *Quapropter nos sane, ubi a divinitus coronato sancto nostro imperatore D. Manuele Comneno, et sanctissimo domino nostro et œcumenico patriarcha D. Michaelis Anchialo, qui philosophorum princeps fuit, decretum esset, ut sacros canones diligenter inspiceremus, et quæ in illis obscuriora essent, modoque atque legibus adversari viderentur, declararem, atque interpretarem.* Ubi etiam observare licet, hoc ei opus impositum fuisse, priusquam patriarcha creatus esset, et cum adhuc officio alioque in Ecclesia Constantinopolitana fungeretur : siquidem patriarcham Constantinopolitanum dominum suum xppellet. Cæptum est igitur hoc opus Michaelis Anchiale thronum Constantinopolitanum tenente ; sed non consummatum est usque ad Georgium Xiphilinum, ad sedem istam evectum anno Domini 1191, plus minus. Huic enim patriarchæ Balsamoni præclarum hoc opus a se elaboratum dedicavit : et ad eundem.

(a) Edidimus inter Photii opera, tom. CIV. Edit. Paris.

carmina quædam dedicatoria conscripsit, quæ Gentianus Hervetus ex codice Tiliano Latine vertit in hunc modum :

Theodori patriarchæ Antiocheni ad sanctissimum patriarcham dominum Georgium Xiphilinum, carmen.

Perquam piis traditiones canonum
In vasto ego mari tremens Atlantico
Pervasi, ut Ascræus Charybdin hospes trajicit,
Vel Rubrum ut pelagus Israelites senex,
Tuæ manus dextræ stabilitus gratia,
O patriarcharum valde pium decus.
Unde bacilli mystici calamo levans
Illorum inaccessum itiner bifariam
Ipse in duobus tradidi scripto libris,

Quæ canonicæ disciplinæ sunt opera.
Te rogo, qui bonis nites actionibus,
Et luce doctrinæ cunctos illuminas,
Hujus libri columna itineris ut sis,
Ægyptiorum mores quidem exustulans,
Verum in salutis via lucem porrigens.
Hæc tibi scribo Theodoros Balsamon,
Qui patriarcha sum religione inclytæ
Antiochiæ, atque adeo Orientis totius.

Egregium hoc opus a patriarcha Antiocheno non citius editum est, quam summo a plerisque applausu exceptum, licet nonnullos invenerit malevolos, qui illud vellicare studuerant. Namque Constantinus Caballisa, archiepiscopus Dyrrachii, hanc ad Joannem episcopum Citri questionem proposuit : Αἰ κατὰ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδώρου, τοῦ ἐπιλεγομένου Βολσαμῶν γεγονυία ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις Μάρκου, τοῦ ὁσιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, εὐρίσκονται τινὰς παρεκβάσεις ποιούμεναι ἐν τε κανονικαῖς καὶ νομικαῖς διατάξεσι. Δεῖ οὖν ταῦταις προσέχειν ; A beatae memoriae patriarchæ Antiochiæ cognomine Balsamon, factæ responsiones ad interrogationes Marci sanctissimi Alexandriæ patriarchæ, comperiuntur quasdam digressiones facere in canonicis et civilibus constitutionibus. An iis adhærendum sit necne ? Respondet Joannes, Ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ, ὁ Ἀντιοχείας, τρίτων μὲν ἦν ἐς ἀκριβείας τῶν νομικῶν καὶ κανονικῶν νομοθετημάτων, καὶ κατὰ πᾶσιν ἐν τούτοις περιεβόητος. Τὰ μὲντοι συγγράμματα τούτου, ὅσα πρὸς κανονικά καὶ νομικά λήμματα ἐξηγήθησαν, οὐκ ἐς τὸ πᾶν ἀκριβείας ἐχόμενα καταφαίνονται, τὸ παράδοξον ἄλλ' ὡς περὶ ἀπὸ λήθης μάλιστα καὶ παροράσεως προέοντα, καὶ που καὶ ἐφ' αὐτὰ ἐμερίζοντα. Καὶ οὐκ ἂν τις ἐπιστῶν τούτοις, οὐκ ἀπορήσειεν, εὐρίσκων τῇ ἐκείνου ἀκριβείᾳ τὰ αὐτοῦ συγγράμματα μὴ συντρέχοντα. Ἐγὼ δὲ καὶ ζῶντος ἐκείνου πολλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νομοτριβούμενων ἀκήκοα ἐπιλαμθανομένων τινῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου γνωμοδοτημάτων, ὡς μὴ κατὰ μοῖραν ἐξευχθέντων, ἐν τε κανόνων ἐρμηνείαις καὶ νόμων, καὶ ἄλλοις τοιοῖσδε συντάγμασι. Divinus ille vir, Antiochiæ patriarcha, accurate percallebat civiles et canonicas constitutiones, et ab omnibus in hisce rebus celebratus fuit. Ejus autem scripta, quæ ad canonica et civilia lemmata edita sunt, in omnibus, quod miram est, accuratationem habere cernuntur, sed velut ex oblivione maxime et inconsiderantia procedentia ; alibi etiam in seipsis divisa. Nec de eo dubitet, qui diligenter considerarit, inveniens ejus scripta subtilitati viri non respondentia. Ego autem etiam illo vivo multos audiivi Constantinopoli legisperitos, qui quasdam viri illius sententias reprehenderent, quod non essent recte prolata in canonum et legum interpretationibus, et aliis hujusmodi voluminibus. Et deinde addit eum oportere in jurisprudentia instructissimum esse, qui hæc commentaria evoluit. Sed, ut ut ab aliis suggillatus fuerit, ipso etiam Joanne iudice, Balsamon canonicas æque ac civiles constitutiones accurate tenuit, et ab omnibus propterea celebratus fuit.

Quantæ autem auctoritatis Balsamon ipse, et hæc illius in canones commentaria Constantinopoli olim fuerant, ipse Philotheus patriarcha clare satis indicat ; quippe qui in refutatione scriptarum ab Harmenopulo exsecrationum, hæc habet : Τοῦτο γὰρ φησὶν ὁ σοφὸς νομοφύλαξ καὶ τῶν ὁμοίων σοὶ σπουδαστῆς Βολσαμῶν, ὁ ἐν νόμοις τε καὶ κανόσι πολυμαθέστατος καὶ σοφώτατος, ὁ καὶ πατριάρχης Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ἀναδειχθεὶς ὕστερον ὅπερ οὐδέ σε διαλανθάνειν εἴποιμι ἂν ἐγὼ γέ ποτε σοφόν τε ὄντα, καὶ σπουδαῖον τὰ τοιαῦτα, εἴπερ τινὰ. Hoc enim tradit eruditus ille nomophylax et consimilium suis studiosorum particeps Balsamon in legibus et canonibus summo instructissimus, et sapientissimus, qui est magna illius Antiochiæ patriarcha tandem designatus est : id quod nec te quidem ignorare dicere, virum doctum, et hujusmodi imprimis rerum studiosum. Et paulo post, Ὁ τοίνυν προβήθηεις πατριάρχης Ἀντιοχείας, ὁ σοφὸς Βολσαμῶν, τοὺς ἱεροὺς εὐξηγούμενος κανόνας, τάδε φησὶν ἐν τῷ προοίμῳ τῆς ἐξηγήσεως τῶν κανόνων τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου. Ἦ μὲν παρούσα σύνοδος. Prædictus igitur Antiochanus patriarcha, sapiens ille Balsamon, dum sacros exponit canones, hæc in præfatione expositionis canonum synodi, etc. Et deinde recitatis Balsamonis in synodum Gangrensem verbis, hisdem scilicet quæ in hoc opere loco ibi citato legas, illum in ea fuisse sententia asserit, quod tomus synodalis, sub Constantino Porphyrogenneta imperatore et Alexio patriarcha factus, in usu esse desierit. Hoc enim ita esse ait, κατὰ τὸν σοφὸν Βολσαμῶν, ὅπερ καὶ ἡμῖν ὁ σκοπὸς ἦν δεῖξαι, secundum sapientem illum Balsamonem, quod nobis etiam propositum erat ostendere. Nimirum ac si indubium illud redderetur, cum sapiens ille Balsamon ita esse affirmaret. Quin et citantur Balsamonis scholia a Nicolao Hydruntino, in scholio e principio codicis Græci ms. Barberini, a Leone Allatio, De perpetua consensione Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis libro, cap. 1, 21 laudato, ubi hæc habet : Ἐβρον δὲ οὕτως καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῇ βίβλῳ Θεοδώρου τοῦ Βολσαμῶν πατριάρχου Ἀντιοχείας φησὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐρμηνείᾳ τοῦ Νομοκάνωνος οὕτως : Ἐγὼ δὲ εὐρίσκων ἐν τισὶν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικῶν τὸ περὶ Κελεστίνου (ἀντὶ γὰρ Κελεστίου, Κελεστίνου μέληται) μὴ προσχῆς τοῖς οὕτω γεγραμμένοις. Ὁ γὰρ Κελεστίνος πάπας ἦν Ῥώμης, ὁρθόδοξος, ὡς ἀνωθεν εἰρηται ὁ δὲ Κελεστίνος ὁμόφυρος τοῦ Νεστορίου, ἦτοι ἀιρετικὸς ἦν. Et cum essem Constantinopoli, illud ita esse comperi in libro Theodori Balsamonis patriarchæ Antiocheni : ille enim dicit in sua canonum expositione : Tu

vero inveniens in nonnullis codicibus errorem scripturæ circa Celestini nomen (namque pro Celestio Celestinus insertus est) dictis scriptis ne antimum advertas. Nam Celestinus papa erat Romanus, orthodoxus, ut supra dictum est: Celestinus vero cum Nestorio sentiebat, sive hæreticus erat. Quæ ipsa Balsamonis verba exstant in scholiis ejus ad primum synodi Ephesinæ canonem. Mathæus Blastares etiam in alphabetico ipsius syntagmate, hæc Balsamonis scholia non citat modo, sed et subinde transcribit. Quin etiam Isidorus Mercator, ad Latinam suam canonum versionem exornandam, hisce commentariis usus est. Is enim sæpe duodecimi canonis synodi Gangrensis versioni hæc insererit, *Beros videtur Balsamon episcopus Antiochenus hunc locum interpretans, vocare vestes ex serico contextas*. Et ita quidem Balsamonem vocem Βήρως interpretatum esse, ex scholiis ejus in dictum canonem elucescit.

A tempore autem quo consummata sunt doctissima hæc Balsamonis in Nomocanonem Photii, et conciliorum Patrumque canones commentaria, quadringentos propemodum annos inter Græcos latuerunt, Latinis plerisque incognita: donec Gentianus Hervetus, Tridenti, cum concilium ibi haberetur, commorans, et accuratum eorum nactus exemplar a Joanne Tillo, episcopo Briocensi, illud Latine vertit. Quæ ejus versio sine Græco textu, a Guilielmo Morelio Lutetiæ Parisiorum typis mandata fuit anno Domini 1561. Post multos autem annos bibliopola Parisienses Græcum quoddam consecuti apographum, illud una cum prædicta Herveti versione in publicam lucem emiserunt, Lutetiæ Parisiorum anno Domini 1620. Et hæc quidem editio, eaque sola, ab eo usque tempore doctorum manibus trita fuit. Verum enimvero licet ad istam exornandam editionem Parisiensem, multa ex mss. Vaticanis, et nonnulla ex codice hæredum Achillis Harlæi, primi in suprema curia Parisiensi præsidis, collecta fuerint; quamplurima tamen in ea doctis adhuc desiderata sunt. Multæ enim lacunæ in ipso Græco textu relictæ sunt, quæ a nullo exemplari Græco suppleri poterant: et ipsi editores ingenue fatentur, se in nullum incidisse perfectum et expletum codicem Græcum, qui Latinam Herveti versionem æquaret, quam nihilo secius adhibuerunt. Quo factum est, ut inter Græcum textum et Latinam versionem, quamplurimis in locis minime conveniat, cum exemplar quo usus est Gentianus Hervetus nunc plura, nunc pauciora habuerit, quam illud quod ejus versionis adjuuxerant. Et ubi totidem utrobique sunt sententiæ, sensus tamen hic atque ibi alius sæpe deprehenditur.

Cum itaque Parisiensis horum Balsamonis in canones commentariorum editio adeo mutila fuerit, atque imperfecta, summo rei canonicæ emolumento accidit, ut vetus admodum et completum eorundem exemplar in locupletissima nostra bibliotheca Bodleiana Oxoniæ haberemus, quod quadrageintis circiter abhinc annis, ut ex charta, characteribus, ligaturis, aliisque istiusmodi antiquitatis indicibus conjicimus, elegant manu exaratum prelo tandem aliquando subjecimus, et publici hoc in opere juris fecimus. Neque enim fas erat, ut tam pretiosum juris canonici *κατάλογον* in una bibliotheca diutius lateret: quo non modo omnes, quæ in priori fuerunt editione, lacunæ suppletæ sunt; verum etiam alia quamplurima ibi desiderata, hic interseruntur, et omnia fere usque adeo emendantur, ut vera Balsamonis Antiocheni in canones commentaria nunc primum in lucem emissa videantur.

Ad majorem tamen operis ornatum duobus aliis eorundem scholiorum codicibus mss. usi sumus, Ætoniensi, et Amerbachiano; quorum illud amplissimo viro Richardo Allestry, SS. theologiæ professori regio in Academia Oxoniensi, et regalis collegii Ætoniæ constituti præfecto acceptum ferimus: utpote qui curam adhibere dignatus est, ut variantes ex codice ms. in bibliotheca ejusdem collegii reposito lectiones colligerentur. Alter codex ms. quo adjuti sumus, est vetustus ille et insignis, qui in publica Academiæ Basileensis bibliotheca exstat, cui eum clarissimus vir Basilius Amerbachius (a cujus nomine *Amerbachianum* appellamus) legato dedit anno Domini 1593. Quo inter alia, Balsamonis simul et Zonaræ in canones commentaria, nitido et vetusto characterе descripta, continentur; sed Zonaræ perpetuo Balsamoni præmisso. Hujus elegantis codicis usum fructum honoratissimi illius Academiæ proceres ad hanc editionem adornandam permiserunt nobis exhibendum per manus et industriam doctissimi viri domini Joannis Rodolphi Wetstenii, filii, qui tanta fide, tanta diligentia ms. istum codicem cum Parisiensibus Balsamonis et Zonaræ editionibus contulit, ut pares ei gratias referre nequaquam possimus, neque nos solos, verum et omnes omnino juris canonici studiosos hoc singulari ipsius officio sibi in æternum devinctos habeat. Omnes enim varias lectiones exquisitissime collegit; et multa insuper antiqua in canones scholia e codice isto excerpuit, quæ nec in Balsamonis, nec Zonaræ commentariis, nec alio, quantum scimus, codice habentur. Hoc sane dolendum est, quod nescio quo fato accuratæ istæ collectiones, per biennium fere in itinere hærentes, serius ad manus nostras pervenerunt, quam ut dicta scholia ipsi operis hujus corpori suis in locis interseri poterant. Ne quis tamen de iis omnino hic desideratis conquereretur, ea omnia, Latine etiam a nobis versa, annotationibus inseruimus, ad eosdem relata canones, quibus in codice Amerbachiano ascripta sunt. Ex variis autem lectionibus pro comperto habemus, codicem istum Amerbachianum cum Bodleiano nostro plerumque convenire, etiam ubi Parisiensis editio ab utroque discrepat: adeo ut inter innumeras illas, quas clarissimus vir, ms. Amerbachianum cum Parisiensibus codicibus conferens, varias collegit lectiones, raro admodum ulla, notatu saltem digna, occurrat, quæ a codice nostro hic impresso dissidet. Quod idem et de codice Ætoniensi dicendum est. Namque inter tres hosce codices optime convenit; quemadmodum in annotationibus multoties observare licet, ubi tres hosce codices se invicem confirmantes sæpe producimus. Inter eos autem

et Parisiensem editionem multum discriminis passim occurrit, et idcirco etiamsi Latinam Gentiani Herveti versionem, quoad ejus fieri potuit, retinere eniteremur; eam tamen quamplurimis in locis immutare coacti sumus, ut Græco eam textum a nobis edito adaptaremus. Et ubi Gentianus Hervetus sensum alicujus loci, quod sæpe accidit, male intellexit, vel saltem non bene expressit, nos versionem ejus emendavimus, et emendationis istiusmodi rationem in annotationibus ut plurimum reddidimus.

Hactenus de Balsamone, et eruditio ejus in canones commentariis. Sequitur Zonaras, qui sub Alexio Joanne Comneno floruit, et summus in imperio Orientali honores gessit: nam magnus drungarius viglæ, et protosecretis fuit, sive primus a secretis. Post aliquot autem annos sæcularium pertæsus negotiorum, ad monasticam vitam secessit, quam transiens, multa scripsit, quibus posteros sibi obligatos tenet. Primo enim universalem conscripsit historiam a mundo condito usque ad Alexii Comnemi imperatoris, sub quo vixit, obitum, hoc est, usque ad annum Domini 1118. Eleganter etiam orationem composuit, quæ inscribitur, *Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ τοῦ γεγονότος μεγάλου δρουγγαρίου τῆς Βιγλῆς καὶ πρωτοασηκρητικὸς λόγος πρὸς τοὺς τῆν φυσικὴν τῆς γονῆς ἐκροὴν μίasma ἤγουμένους. Joannis Zonaræ, magni quondam drungarii viglæ, et primi a secretis oratio ad eos, qui naturalem seminis effluam immunditiam existimant.* Exstat in *Juris-Græco-Romani* lib. v. Quin etiam majorum jussu et amicorum suavis compulsus, canonico Græcorum juri interpretando egregiam operam navavit, quod eruditum opus a se conscriptum sic inseripit; *Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων καὶ σεπτῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουµενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν τοπικῶν ἤτοι μαρικῶν, καὶ λοιπῶν ἁγίων Πατέρων, ποιηθεῖσα Ἰωάννη μοναχῷ τῷ Ζωναρᾶ, τῷ γεγονότι μεγάλῳ δρουγγαρίῳ τῆς Βιγλῆς, καὶ πρωτοασηκρητικῷ. Expositio sacrorum divinatorumque canonum, tam sanctorum et venerandorum apostolorum, quam sacrarum œumenicarum synodorum, sed et localium sive particularium, reliquorumque sanctorum Patrum, elaborata per Joannem Zonaram monachum, qui fuit olim magnus drungarius viglæ, et primus a secretis. Ipsi autem operi hæc præfationem præmisit, quam suo loco prætermissam hic apponere visum est. Ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου φωτισεῖ καὶ συνετισεῖ νηπίους, πρὸς τὸν Θεὸν φησιν ὁ προφήτης, καὶ θεοπάτωρ Δαβὶδ. Λόγος δὲ τοῦ Θεοῦ εὐκρίτως ἂν τις καὶ τὰ τῶν θείων ἀποστόλων καὶ Πατέρων λογισαίτο διατάγματα, ἐπεὶ τῷ Θεῷ Πνεύματι ἐνηχοῦμενοι ἐκείνοι ταυτὶ διατάξαντο. Εἰ τις οὖν ποιήσαιο τῆν τῶν ἱερῶν κανόνων σαφήνειαν, καὶ τὸν τοῦτων νοῦν ἀναπτύξας δηλώσει, φωτισεῖ τοὺς δι' ἀπλότητα καὶ ἀπλασίαν ἡθῶν νηπιάζοντα, καὶ μὴ πεφυκότας τοῦ βίου ἐξικνεῖσθαι τῶν κανόνων τῶν ἱερῶν. Διὰ ταῦτά μοι ἐγχειρητέον τῷ ἔργῳ, ὡς εἰς ὠφέλειαν ἴσως ἔσομένῳ πολλοῖς, καὶ ὡς δύναμις ἐκάστη διαταγῆ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ σεπτῶν Πατέρων, μᾶλλον μόντοι, ὡς ἂν δολὴ Θεός, ἰδιζούσαν ποιητέον καὶ συνετημένην ἐξήγησιν. Μὴ τις δὲ μοι καταγνοίη προπέτειαν· οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τῷ ποιήματι ἐγχειρῶ, ἀλλὰ παρακληθεὶς ὑπέκρυφα, καὶ τῷ πόνῳ δέδωκα ἑμαυτὸν, ἵνα μὴ δι' ἀνηκολιαν κατακριθῶ. Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis. Hæc Deo dicit propheta et divinus pater David. Porro Dei sermones merito quis et probabiliter dixerit esse divinatorum apostolorum Patrumque præceptiones, quia divino ipsi afflatis doctique Spiritu hoc insinuerunt. Si quis igitur elucidationem sacrorum canonum fecerit, eorumdemque sententiam reserans declararit, his quidem certe lumen intulerit, qui per simplicitatem morumque ruditatem sunt velut infantes, haud dum satis apti in sacrorum canonum profunditatem penetrare. Propterea mihi sumendum fuit hoc opus in manus, ut usui fortasse futurum multis, ut etiam pro mea virili sit unaquæque sacrorum apostolorum Patrumque venerandorum dispositio nota, maxime quidem, prout dederit ipse Deus, peculiarem compendiosamque faciens enarrationem. Nullus autem me condemnet insolentiæ vel temeritatis. Nec enim mea sponte labori manus admolior; sed rogatus obsecundavi, negotioque me dedi, ne propter inobedientiam coarquerer.*

In hæc autem scholiis in canones componendis, Zonaræ aliud atque Balsamoni propositum fuit. Hic enim civilis æque ac canonici juris consultissimus, utriusque concordiam persequitur, apparentes discrepantias componit, et canonicas quæstiones a se motas multoties solvit. At Zonaras e contra ipsis canonum verbis et sensui interpretandis strictè adhæret, raro admodum ad civiles leges digrediens. Hinc fit, quod Balsamon totum Zonaræ commentarium totidem nonnunquam verbis transcribat; superfluum nimirum judicans, alia Zonaræ dictis addere, cum nihil in tali canone occurrat, de quo ex legibus politicis et imperilibus constitutionibus disputatio instituatur, hoc est, nihil quod ad suum propositum pertineat. Subinde etiam Zonaræ interpretationem celato nomine perstringit; neque ullibi ejus mentionem facit, præterquam commentariis ad epistolam canonicam sancti Athanasii ad Ammum, ubi eum vocat *ὁ περφορέτατος ἐκείνῳ Ζωναρᾶν, ἁμμὲ ἐξολλεμισσὶμῳ ἰλλῳ Ζωναρῳ, εὐμῳque dictam epistolam σοφῶ; καὶ ὁπερβεβίως, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις χρεϊττόνως, sapienter, et perarpiissime, atque ita ut nemo melius, interpretatum esse affirmat.*

Quin etiam Matthæus Blastarus Zonaræ scholia subinde citat, nomine etiam ejus nonnunquam iis præfixo, ut lit. E, cap. 11: *Εἰ μήπω τις εἶποι, ὁ ὁπερφορῆς δὲ τοῦτῳ φησι Ζωναρᾶς, Ne forte dixerit quisπιαν, insignis autem hoc dicit Zonaras, scilicet in syn. Chalced. can. 28. Alias raro invenimus hæc Zonaræ commentaria ab antiquiori aliquo laudata; nisi quod anonymus quidam a Leone Allatio, De perpetua consensione Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis, lib. II, cap. 10, citatus, hæc de iis habet: Τολύτατος δὲ πάντων καὶ ὁ θαυμαστός Ζωναρᾶς μοναχός Ἰωάννης τὸς θεῖους καὶ ἱεροὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ πανευφύμων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκτὰ ἁγίων οἰκουµενικῶν συνόδων, καὶ πάντων τῶν*

ἐξ ἑωυτῶν Πατέρων ἡμῶν σαφέστατα καὶ εὐλαβέστατα ἐξηγησάμενος, καὶ εὐδαμον τῶν πάντων ἐς ὀρθόδοξον ὁμολογῶν • μᾶλλον δὲ καὶ τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν τοὺς τὰ ὄρια Πατέρων σαλευόντας, καὶ ἐθέτησιν ποιούντας τῶν θείων κανόνων, *Omniū vero postorum, et admirabilis ille Joannes Zonaras monachus, dicitur sacrosque canones sanctorum et perillustrium apostolorum, et septem sanctorum documentarum synodorum, et omnium sanctorum Patrum postorum, clarissime et piissime interpretatus, nullo in loco papam orthodoxam vocavit: sed eos peius, qui terminos Patrum transmovent, et sacros canones pervertunt, anathemati subjecti.* Ex quo tamen uno testimonio satis abunde constat, quanti hæc canonum expositio a Joanne Zonara elaborata, apud Græcos suos æstimmata fuerit.

Quæ ad priores horum Zonaræ in canones commentariorum editiones spectat, primo quidem scholia ejus in canones apostolorum sola Latine versa et in lucem emissa sunt anno Domini 1558 per Joannem Quintium, in Academia Parisiensi juris canonici tunc temporis professorem. Postea Antonius Saimata commentarios ejus etiam in canones conciliorum Latine versos edidit Mediolani, anno Domini 1618. Latine ejus versione typographus Parisiensis Græcum etiam textum ex codice ms. in bibliotheca regis Christianissimæ erutum, addidit, et evulgavit Lutetiæ Parisiorum anno Domini 1618. Sed adhuc desiderata erant commentaria ejus in canonicas sanctorum Patrum epistolas, quæ propterea ibidem impressa sunt una cum S. Gregorii Neocæsariensis sive Thaumaturgi, Macarii Ægyptii, et Basilii 1622. Adeo ut omnia Zonaræ in canones commentaria, ante hanc nostram eorum editionem Oxoniensem, simul nusquam prædierint. Ad hanc autem exornandam editionem, non modo variantibus lectionibus ex codice Henrici P. insignibus ornato, et ex altero illo Augusti Gallandi, in Parisiensi foro advocati, in supplemento ad Parisiensem editionem collectis, usi sumus, verum etiam consultum iuvimus antiquum ms. codicem in bibliotheca nostra Bodliana; quo omnes habentur apostolorum canones una cum Zonaræ et Balsamonis commentariis iis annexis. Summè autem ornamento huic nostræ editioni fuit, codex ille Amerbachianus ante commemoratos, ex quo variantes lectiones per universa Zonaræ non secus ac Balsamonis commentaria, clarissimus vir, Joh. Rod. Wetstenius supradictus, nobiscum communicare dignatus est. Quibus omnibus codicibus summa diligentia et fidelitate inter se collatis, perfecta tandem et completa Joannis Zonaræ in omnes apostolorum, conciliorum, et Patrum canones commentaria, una cum prioribus Latinis versionibus, sed innumeris in locis emendatis, et Græco textui longe accommodatioribus edimus.

Post Balsamonis et Zonaræ commentaria, epitome ejusque canonis, et Alexii Aristeni in eandem scholia hoc opere exhibentur. Quantum primo ad canonum epitomen spectat, ea partim in *Bibliotheca Juris canonici veteris* edita est, idque sub ipsius Alexii Aristeni nomine, perinde nimirum ac si is epitomes istius auctor fuisset. Sed multa sunt, quæ isti opinioni refragantur. Eadem enim epitome, sicut etiam conciliorum ordine observato, etiam Symeoni Logothetæ in eadem Bibliotheca attribuitur. At verè præter dissimile est, ut ambo canones in epitomen redigentes in eadem verba conspirarent. Nec video quidem, quo jure hæc epitome utriusque eorum ascribatur. Sane Alexio Aristeno ascribi nequit, quippe qui eam nonnunquam redarguit, et auctorem ejus, quicumque demum is fuerit, canonem non recte intellexisse asserit, ut in scholiis ejus ad epitomen canonis apostolici lxxv dicit, *Ὁ τὸν παρόντα συνοψίσας κανὼνα ὁ καλῶς τοῦτον ἐνόησε, ὅτι ἡ σύνopsis πρæsents canonis fecit, eum non bene intellexit: et ad epitomen undevicesimæ canonis synodi Antyræn., ait, Ὁ γοῦν συνοψίσας τὸν παρόντα κανὼνα τὸν μὲν ἐν κλάτῃ περιεμὸν ἀφορισμὸν τῶν διγμάτων, τῷ ἀθετοῦντι τὴν παρθενίαν παρέδραμε, ὅτι hujus itaque canonis synopsis fecit, dignitorem segregationem in latitudine positam in eum qui cælibatus professionem irritam fecit, transiit.* Adeo ut sole meridiano clarius elucescat, Alexium Aristenum hujus canonum epitomes auctorem non fuisse.

Quisnam itaque epitomes hujus sive abbreviationis canonum auctor fuit, minus compertum habemus. Hoc saltem constare videtur, quod ea diu ante Aristenum memoriæ sublevandæ causa confecta fuit, atque adeo ut nonnunquam totius ejusque canonis vicem suppleret, ejusque loco citaretur. Cujus rei illustre habemus exemplum in Nicolai Hydruntini (qui sub Alexio Angelo floruit) scholio ex Leone Allatio superius citato, quod sic incipit, *Σχολιον Νικολάου Ἰδρυντος, περὶ Κελεστίνου καὶ Κελεστίου παπῶν Ῥώμης. Ὁ εὐρίστων ἐν τῷ τέλει τοῦ τετάρτου κανόνος, τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου, οἵτινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσωσιν καθαιρετέοι, μὴ ἀναγινωσκέτω Κελεστίνῳ μετὰ τοῦ ς, ἀλλὰ Κελεστίῳ χωρὶς τοῦ ς. Ὁ γὰρ Κελεστίνος ἅγιος ἦν καὶ ὀρθόδοξος πάπας Ῥώμης, ὃ δὲ Κελεστίος ἦν ἀρετικὸς. Scholium Nicolai Hydruntini de Celestino et Celestio papis Romanis. Qui offendit in fine quarti canonis sanctæ Ephesinæ synodi, clerici, qui Celestino sive Nestorio consenserint, deponendi, ne legat Celestino cum n, sed Celestio sine n. Namque Celestinus sanctus erat et orthodoxus papa Romæ, Celestius autem hæreticus.* Ista enim verba, οἵτινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσωσιν, καθαιρετέοι, in ipso quarto canone synodi Ephesinæ non inveniuntur; sed in epitome istius canonis quam hic exhibemus, totidem verbis leguntur; nisi quod pro οἵτινες, in nostro codice levisima mutatione scribatur εἰ τις. Unde palam est ipsam epitomen hic citari, idque sub nomine totius canonis. Adeo ut hæc canonum synopsis legis vicem iis supplevisse videatur, quibus integri canones haud præsto essent. Et hinc, ni fallor, est, quod nunc Alexii Aristeni, nunc Symeonis Logothetæ, et aliquando forsitan aliorum nomina sibi inscripta habeat, a quibus ad privatum usum descripta fuit. Vel forsitan quod Symeon Logotheta, non minus quam Alexius Aristenus, scholia in eam edidit, quæ modo

portuerunt. Et nos enim Aristeni nomen ad epitomen eo tantum nomine præfiximus, quod ille eam interpretatus est.

Istam autem antiquam canonum abbreviationem magni olim factam fuisse, ex eo constat, quod Alexius Aristenus tantum operæ et laboris in ea interpretanda consumpsit. Neque enim in re nihili se tam diu exercuisse censendus est. Nec parum huic pro antiqua hujus epitomes auctoritate argumento exinde accrescit, quod Aristenus eam scholiis illustrare dignatus est, etiam post divulgata erudita illa Joannis Zonaræ in integros canones commentaria, Aristenus enim Zonara posterior claruit, sed anterior Balsamone, vel saltem eadem ætate. Balsamon enim eum commemoravit in sua sexti canonis apostolici interpretatione, ubi ait, Ὅτι καὶ τὸν ὑπέρτιμον ἐκαίνον καὶ μέγαν οἰκονόμον, τὸν Ἀριστηνὸν διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων τριῶν ἐπιφωνήσατο ἢ ἀγία σύνοδος ἀποσχέσθαι τοῦ δικαιοδοτικοῦ ὀφφικίου. Nam et incomparabilem illum, et magnum œconomum Aristenum, tribus publicis xxx dierum edictis a juris dicendi officio cessare jussit sancta synodus. Ubi etiam observes, quanto hic officio in Ecclesia Constantinopolitana functus est, cum magnus in ea œconomus fuerit; item quanto eum elogio Balsamon ornât, ὑπέρτιμον appellans: quam honorificam ejus mentionem idem Balsamon etiam in scholiis suis ad synodi Trullanæ canonem 37 facit, his verbis, Προεδάλετο γὰρ τὸν τοιοῦτον κανὼνα ὁ ὑπέρτιμος ἐκαίνος κύριος Ἀλέξιος ὁ Ἀριστηνὸς κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου ἐκαίνου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυροῦ Νικηφόρου. Hunc enim canonem incomparabilis ille dominus Alexius Aristenus contra sanctissimum illum patriarcham Hierosolymitanum Nicephorum protulit. Ubi obiter etiam observatum velim, quantum in jure canonico interpretando nomen Alexius Aristenus tunc dierum habebat, cum consultus esset, et in isto jure contra patriarcham responderet. Ex istis insuper verbis colligere est, quibus temporibus ille floruit. Namque Nicephorus ille Hierosolymitanus, contra quem Aristenus istam canonem protulit, synodo interfuit Constantinopoli celebratæ anno mundi 6674, sive Christi, 1166, ut ex subscriptionibus patet, quas Leo Allatius edidit, *De perpetua consens. Eccles. Occidentalis et Orientalis* lib. 11, cap. 12. Is erat annus Manuëlis Comneni xxiii, cujus imperatoris jussu Balsamon sua in canones commentaria aggressus est, ut e supradictis liquet. Sub eodem igitur Imperatore Aristenum etiam claruisse certum est: etiamsi Leo Allatius tractatu *de aetate et interstitiis*, in collatione ordinum etiam apud Græcos servandis, eum jussu Joannis Comneni, qui Manuelem proximus in Imperio præcessit, Nomocanonem suum edidisse asseruerit.

Porro hæc Alexii Aristeni in dictam canonum synopsis commentaria, in codice ms. quem edimus, sic inscripta sunt, Νομοκάνωνον σὺν Θεῷ ἐρμηνευθὲν παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου νομοφύλακος κυρίου Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ, *Nomocanonum, Deo assistente, interpretatum per Deo charissimum nomophylacem dominum Alexium Aristenum*. Ubi primo observare licet, hanc ipsam canonum in epitomen contractorum collectionem νομοκάνωνον vocari: quo nomine etiam integrorum canonum collectio sæpe nuncupatur. Nemo, fateor, inficias eat, quin veteres istiusmodi solos libros, quibus νόμοι καὶ κανόνες leges civiles et canones ecclesiastici simul collecti sunt, νομοκανόνες appellarint; quemadmodum Joannes Antiochenus librum istum, quo canones solos in quinquaginta titulos digessit, simpliciter συναγωγὴν τῶν κανόνων vocavit; istum autem, quo canonibus ecclesiasticis leges imperatorias et civiles adjunxit, νομοκανόνα nuncupavit. Et ob eandem etiam rationem Photii Nomocanon nomen istud sortitus est: quem Balsamon in præfatione ad eundem, etiam νομοκάνωνον appellat. Verum enimvero quævis integrorum canonum collectio νομοκάνωνον etiam nonnunquam audit: quod miror ab ullo unquam denegatum fuisse, cum hæc vox in isto sensu ab ipso Balsamone sæpe usurpetur; ut in Nomocan. Phot. tit. 1, cap. 9 ait, Ἀδὲς ἐπέμεινε λέγων, μὴ δίκαιον εἶναι καταλὴν ἀετιθῆναι ἐκ τῶν ἐν τῷ Νομοκάνωνῳ γεγραμμένων, τῷ ὡς θεογράφου πλάκας παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ λογιζομένῃ. *Ipsæ perstitit dicens, non æquum esse ut vel apex aboleretur ex iis, quæ in Nomocanone scripta sunt, quod instar divinarum tabularum ab Ecclesia reputatur*. Ubi Νομοκάνωνον corpus canonum ecclesiasticorum aperte significat, quemadmodum et in ejusdem Balsamonis scholiis ad synodi Trullanæ canonem 1 dicentis, Τὰ μὲν νεύγραφα Νομοκάνωνα, ὡς μὴ ἔχοντα καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων παρέδραμον· ἐψηλάφησα δὲ παλαιόγραφα Νομοκάνωνα. Et sic passim alibi; ut nihil certius esse possit, quam ipsas canonum collectiones νομοκάνωνα vocitari. Hoc autem nomen etiam synopsi canonum ab Alexio Aristeno interpretatæ inscriptum est, ut ex titulo superius citato constat, quod prius expositam nostram de hac canonum epitome sententiam egregie confirmat; cum hæc eodem nomine, quo ipsa integrorum canonum collectio, νομοκάνωνον scilicet, appelletur: nimirum quod totum jus canonicum in ea non secus atque in ipsis canonibus exhiberi persuasum esset. Hoc itaque Nomocanonum Alexius Aristenus interpretatus est, qui in inscriptione θεοφιλεστάτος νομοφύλαξ nominatur, quem etiam magnum œconomum aliquando fuisse, Balsamonis verba superius laudata fidem faciunt.

Hæc Aristeni in Nomocanonum abbreviatum scholia non memini ab antiquiori quopiam scriptore commemorata esse vel laudata; nisi quod scholiastes in codice Amerbachiano nonnulla ex iis mutuatus esse, et Balsamon ea nonnunquam citasse videatur, ut in annotationibus subinde observatum est. Ex recentioribus, Gilbertus Genebrardus libro *De Trinitate* Alexium Aristenum citat, eumque diaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ fuisse affirmat. Leo Allatius hæc scholia sæpe laudat, sed ex biblio-

theca Vaticana : nunquam enim antehac edita fuerunt. Ad hanc autem nostram eorum editionem perpoliendam, quatuor usi sumus codicibus mss. quorum unum nobiscum communicavit, clarissimus vir Joannes Pearson, SS. theologiæ professor Margareticus in universitate Cantabrigiensi, qui in bibliotheca collegii SS. Trinitatis, cui ipse præfectus est in eadem universitate, codicem istum nitide exaratum inveniens, eundem nobis Latine vertendum concedere dignatus est, et sic primam huic edendo operi occasionem præbuit. Iste autem codex e longe vetustiori in bibliotheca Bodleiana Oxoniæ exscriptus fuerat, quem propterea sæpe consulere necessum habuimus. Quia et alium suppeditavit insignissimus vir Thomas Brown, SS. theologiæ professor, et capellæ regiæ Windesoriæ præbendarius. Cum opus autem pene ad umbilicum perductum fuerit, alius in supradicta bibliotheca Bodleiana inventus est codex ms. eleganti et vetusto caractere exaratus : e quo nonnulla excerpta sunt, quæ in aliis codicibus desiderantur, ac proinde post canonicas epistolas, ad quas pertinent, in secundo tomo eduntur. Eorum autem collectionem pariter atque versionem viro multis nominibus honorando D. Joanni Fell, S. T. P., Ecclesiæ cathedralis Christi decano in Universitate Oxoniensi debemus, qui ad uberiorem hujus operis ornatum curavit, ut illud opus a docto quodam viro in eadem Academia perficeretur. Sed et eidem etiam præclara eruditione et insigni pietate viro accuratam totius hujusce operis editionem respublica canonica acceptam referat, quippe cujus solius cura atque consilio in omnibus adhibito, accurate adeo et polite prodit.

Ad calcem totius operis annotationes subjunximus (a) : in quibus quid præstitimus, vel saltem præstare conati sumus, paucis expediemus. Primo enim nobis minime propositum fuit, in singulos canones eorumque scholia commentarios edere, quod operæ nobis pretium haud visum est. Ac proinde istiusmodi tantummodo locis, quæ obscuriora visa sunt, quæ perperam ab aliis intellecta, aut majoris momenti, et frequentioris in ecclesiasticis discutiendis controversiis usus, dilucidandis, vindicandis et ad genuinum ipsorum sensum restituendis, totam, qualis qualis fuit, operam locavimus. Hinc etiam variantes passim lectiones ex codicibus tam mss. quam impressis, adnotavimus; alia etiam quamplurima scholia, quæ ut neque ad Balsamonis, nec Zonaræ, nec Aristeni ἐμπητείας pertinentia, in ipso operis corpore consulto prætermissa sunt, ex mss. Bodleianis et Amerbachiano, ad suos quæque canones inter annotationes apposuimus. Quidquid etiam scholiastes in Constantini Harmenopoli epitomen canonum conscripserunt, ad locum iudem quodque suum congesimus. Adeo ut nihil a Græcis quibuslibet in hoc canonici ipsorum juris corpus conscriptum ad notitiam nostram pervenit, quod non in hoc unico opere collectum exhibetur.

(a) Notas textui subjecimus, sed delecto habito. EDIT. PATR.

THEODORI BALSAMONIS

ZONARÆ, ARISTENI

IN CANONES SS. APOSTOLORUM, CONCILIORUM

ET IN EPISTOLAS CANONICAS SS. PATRUM

COMMENTARIA *

ΚΑΝΟΝΕΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES

SANCTORUM APOSTOLORUM.

CANON I.

Episcopus a duobus vel tribus episcopis ordinetur.

BALS. Hic canon apostolicus disserit de ordinatione, quæ sit ab antistite in ecclesia; sicut magnus quoque dicit Paulus, *Nemini manus cito imponas*, nec alienis peccatis communices: non autem de electione, ut nonnulli dicebant, secuti ea quæ dicebantur sine scriptis, per manuum extensionem, factam quando a populo civitatum electiones antistitum fiebant. Etsi enim Laodicensis synodus dicit in quinto canone non debere fieri ordinationes in præsentia audientium, et ideo nonnulli existimarunt hunc quoque canonem loqui de electione, mihi tamen videtur eos non recte dicere; quæ enim sit in Ecclesia ordinatio, per preces mysticas peragitur, etiamsi fiat coram multis: Insuper cum quartus canon sanctæ primæ synodi Nicænæ decernat debere fieri electionem episcopi ab omnibus episcopis provinciæ, vel a tribus saltem, reliquis in scriptis assentientibus; subito quomodo dixerunt nonnulli hunc canonem de electione antistitis intelligi qui

ΚΑΝΩΝ Α'.

Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

ΒΑΣΣ. Ὁ ἀποστολικὸς οὗτος κανὼν, περὶ χειροτονίας διαλέγεται τῆς παρὰ ἀρχιερέως τελουμένης ἐπ' ἐκκλησίας· καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος φησι· *Χεῖρας ταχέως μὴθενεῖ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀλλοτριαῖς ἁμαρτίαις.* Οὐ μὴν περὶ ψήφου, καθὼς οἱ οἱ εἰπον, ἀκολουθήσαντες τοῖς ἀγράφως λεγομένοις διὰ τὴν τῶν χειρῶν ἔκτασιν, τὴν γενομένην δε παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων αἱ ψήφοι τῶν ἀρχιερέων ἐγίνοντο. Καὶ γὰρ ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἐν ε' κανόνι φησι, μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐν παρουσίᾳ ἀκρωμένων γίνεσθαι, καὶ τούτου τινὲς ὑπέλαβον καὶ τὸν κανόνα τούτου περὶ ψήφου διαλέγεσθαι· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ μὴ καλῶς τούτους λέγειν, ὅτι καὶ ἡ ἐπ' Ἐκκλησίας χειροτονία διὰ μυστικῶν εὐχῶν τελεῖται, καὶ ἐνώπιον πολλῶν γίνηται. Ἄλλως τε τοῦ δ' κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ ἀγίας συνόδου, διοριζομένου τὴν τοῦ ἐπισκόπου ψήφον γίνεσθαι παρὰ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἢ τῶν τριῶν, ἐγγράφως καὶ τῶν λοιπῶν

* I Tim. v, 22.

* Collectio sacrorum canonum, in quam Balsamon, Zonaras et Aristenus commentaria ediderunt, ea ipsa est, ni fallor, quam Photius olim confecit ad usum Ecclesiæ Græcæ, quamque hic edendam esse promisimus in tomo CIV *Patrologiæ Græcæ*. J. B. M.

συναινούντων, ἀπορῶ πῶς εἰπὼν τινες τὸν κανὼνα A τοῦτον νοεῖσθαι περὶ ψήφου ἀρχιερέως, λέγοντα ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον.

ZONAR. Nūn μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱερᾶσαι λαχόντος τελεσιουργία τῶν εὐχῶν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπίκλησις· ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τείνειν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονούμενον· πάλαι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψήφος χειροτονία ὠνόμαστο· ὅτι γὰρ τοῖς τῶν πόλεων πλήθεσιν ἐξῆν ἐκλέγεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς, συνῆσαν τὰ πλήθη· καὶ οἱ μὲν τότε ἤρουντο, οἱ δὲ τότε ἵνα οὖν ἡ τῶν πλείων κρατοῖται ψήφος, λέγεται τείνειν τὰς χεῖρας τοὺς τὴν ἐπιλογὴν ποιούμενους, καὶ διὰ τούτων ἀριθμεῖσθαι τοὺς ἕκαστον ψηφίζομένους, καὶ τὸν παρὰ τῶν πλείων αἰρούμενον εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην προκρίνεσθαι· πάντεσθαι ἐξεληφθη τῆς χειροτονίας τὸ ὄνομα· τοῦτῃ δὲ καὶ οἱ τῶν συνόδων Πατέρες οὕτως εὐρίσκονται χρησάμενοι, καὶ τὴν ψήφον χειροτονίαν καλέσαντες· ἡ γὰρ ἐν Λαοδικεῖα σύνοδος ἐν πέμπτῳ κανόνι φησὶ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπι παρουσίᾳ ἀκρωμένων γίνεσθαι· χειροτονίας δὲ τὰς ψήφους ὠνόμασεν· ἐν γὰρ τῇ τελεσιουργίᾳ τοῦ ἀρχιερέως μᾶλλον ἔθος πολλοὺς συνέρχεσθαι· ἐν δὲ ταῖς ψήφοις, διὰ τὸ εἰσάγεσθαι τινὰ αἰτιάματα κατὰ τῶν ψηφισμένων ἀνδρῶν, ἀπηγάρευται τὸ παραίναί τινας, καὶ ἀκροᾶσθαι τούτων. Χειροτονεῖσθαι δὲ οὕτως ὁ κανὼν διατάσσεται ἐπίσκοπον παρὰ δύο ἐπισκόπων· ψηφίζεσθαι δὲ ἐπίσκοπον ὁ τέταρτος κανὼν τῆς πρώτης συνόδου ὀρίζει παρὰ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἢ τῶς τριῶν, ἐγγράφως καὶ τῶν λοιπῶν συναινούντων.

ARIST. Δύο ἢ τρεῖς ἐπίσκοποι· χειροτονοῦσιν ἐπίσκοπον.

Τρεῖς δὲ ἐξάπαντος ὀφείλουσι ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον, καὶ μὴ ἥττονες τούτων· ἑπὶ δυσχερές ἐστι πάντας τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπίσκοπους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθῆναι· καὶ ζήτηι κανὼνα τέταρτον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ἰγ' τῆς ἐν Καρθαγίνῃ, καὶ ἰθ' ἐν Ἀντιοχείᾳ.

KANON B.

Presbyter ab uno episcopo ordinatur, et diaconus, et reliqui clerici.

BALES. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ χειροτονίας ἀκολούθως νομοθετῶν παρίστησι καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ κανὼνα ἐκλαμβάνεσθαι περὶ ἐπισκόπων χειροτονίας, οὐ περὶ ψήφου αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ ψηφίζεσθαι πρότερον πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἀνευδιδάχθημεν ἢ ἕτερον κληρικόν, καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι αὐτῶν.

ZONAR. Καὶ τὴν ἐπιλογὴν, καὶ τὴν χειροτονίαν τῶν πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, τῷ ἐπίσκόπῳ ἀνατίθησιν ὁ κανὼν· ὃ ὑποκεισθαι μέλλουσιν οἱ χειρονοῦμενοι.

ARIST. Εἰς ἐπίσκοπος χειροτονεῖ πρεσβύτερον καὶ διάκονον. Σαφές.

KANON Γ.

Et quis episcopus, vel presbyter, præter Domini de sacrificio ordinationem, alia quædam ad altare amulerit, vel mel, vel lac, vel pro vino steeram fa-

A dicit a duobus vel tribus episcopis ordinandum episcopum.

ZONAR. Nunc quidem chirotonia vocatur *absolutio precum*, sanctique Spiritus invocatio, dum sacerdotio quis initiatur, et consecrationem sortitur. Ex eo dicta, quod pontifex extendat manum benedicens homini ad sacra deligendo : sed ipsum suffragium quondam nominatum est chirotonia. Nam cum urbium cœtibus liceret eligere sacrorum prefectos, conveniebant ipsi cœtus, et alii quidem hunc, alii vero deligebant illum. Quatenus autem plurium suffragium vinceret, eligentes serunt solitos extendere manus ; et per illas numerabantur, qui vel hunc, vel illum delegissent. A pluribus vero electum summo sacerdotio præfecere. Et hinc chirotoniæ nomen desumptum, quo sic etiam synodorum Patres inveniuntur usi, suffragium etiam nominantes chirotoniam. Laodicœsis nempe synodus in quinto canone, dicit, Non oportere chirotonias in audientium præsentia fieri. Chirotonias autem appellavit suffragia. In plena enim pontificis consummatione magis obtinebat consuetudo ut plures una convenirent : sed in suffragiis serundis, eo quod inducerentur contra electos viros accusationes quædam, aliquis vetatur adesse, et has audire. Sic autem canon a duobus episcopis episcopum jubet initiari. Sed quartus primæ synodi canon episcopum creati definit ab omnibus episcopis provinciæ : vel tribus interea, dum reliqui subscriptione consentiant.

ARIST. Duo vel tres episcopi ordinant episcopum.

Tres omnino debent ordinare episcopum et non pauciores illis ; siquidem difficile est omnes provinciæ episcopus in unum convenire. Quære etiam canonem quartum synodi Nicænæ, et xiii Carthaginensis, et xix Antiochenæ.

CANON II.

Presbyter ab uno episcopo ordinatur, et diaconus, et reliqui clerici.

BALES. Hic quoque canon de ordinatione consequenter statuens, probat etiam præcedentem canonem accipi de ordinatione episcoporum, non de eorum electione. Neque enim presbyterum, vel diaconum, vel alium clericum prius eligi et sic ordinari docti sumus.

ZONAR. Et electionem, et ordinationem presbyterorum, atque diaconorum canon remittit episcopo : cui subjiciuntur ii, qui ordinantur.

ARIST. Unus episcopus ordinat presbyterum et diaconum. Perspicuum.

CANON III.

Si quis episcopus, vel presbyter, præter Domini de sacrificio ordinationem, alia quædam ad altare amulerit, vel mel, vel lac, vel pro vino steeram fa-

citillam, vel aves, vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordinationem, deponatur, præterquam novas spicas vel unam tempore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quam oleum ad luminare, et incensum tempore sanctæ oblationis.

BALS. Sacrificia quæ ex lege antiqua in templo fiebant, per sanguinem et animalium cædem, prohibentes divini Apostoli, incruentum, quod a Domino traditum est, sacrificium fieri jusserunt, et sacerdotem, qui præter hæc facit, deponendum esse statuerunt. Est autem sicera quiddam præter vinum inebriat. Cum autem audis canonem dicentem, Præterquam novas spicas vel legumina, ne putes per hæc permitti fieri sacrificium, et hoc enim prohibetur; sed dic ea offerri sacerdoti, tanquam novorum fructuum primitias: et ut ea ex manibus sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, quæ ad victum nostrum cultumque sufficiunt. Et ideo, ut est verisimile, patriarchæ quoque uvæ offeruntur in altari sacræ ædis Blachernarum, peracto sacro in festo Dormitionis sanctissimæ Deiparæ. Ego autem vidi quemdam depositum, et ex venerandi monasterii regionis, cui præerat, præfectura ejectum, quod caseos et carnes ad altare inferret, consilio cujusdam improbi hominis, qui eum seduxit, et dixit hoc modo futuram plurimorum morborum medelam. Incensum autem et oleum propter sacrificium non offertur, sed ad templi illuminationem, et veræ luci et Deo gratiarum exhibendam actionem. Lege sextæ syn., can. xxviii et xxxii et lvi.

φωταγωγίαν τοῦ ναοῦ καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀληθινοῦ νόνας κη', λβ', νζ'.

ZONAR. Dominus tradens discipulis suis illud quod agitur in incruento sacrificio mysterium, hoc ipsum pane, vinoque conficiendum tradidit. Ob quod etiam ipsi apostoli prohibuerunt aliud quid in sacrificium adduci: vñdique loco alia potiois uti specie vetuerunt, qualis est sicera. Sicera autem est, quiddam præter vinum facit ebrietatem, qualia sunt, quæ per artem parant homines, ut est appel-

Guil. Beveregii notæ.

(1) Πλὴν νέων χιδρων. Interpretes hic consentiunt, quod hoc canone præcipitur, ut novæ spicæ, tempore opportuno, id est, cum primo mature-scant, non ut sacrificia Deo, sed ut primitiæ sacerdoti offerantur. Sic etiam Scholiastes in Harmenopuli epitomen, οὗ ὡς θυσία ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὴ καρπῶν νέων. Harmenop. epit. can. sect. 2, iii. 2.

(2) Χουμέλη. Etiam si nomen hoc vix alibi, ni fallor, præterquam hoc loco occurrat, quin potio-nem tamen aliquam ex melle confectam significet, nemo dubitare potest. Et quidem mellitum aliquid vini loco offerre concilium Antisiodorensis etiam prohibet: Non licet in altario, in sacrificio divino mellitum, quod mutam appellant, nec ullum aliud iaculum, extra vinum cum aqua mistum, offerre. Concil. Antesiod. can. 8. At præter χουμέλη, aliæ sunt quamplurimæ potio-
nibus sub
sicera nomine canon hic

ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σικερα ἐπιτηδεύει, ἢ ἐρνεϊς, ἢ ζῶα τινα, ἢ ὄσπρια, παρὰ τὴν διδά-
ταξιν, καθαιρεῖσθω· πλὴν νέων χιδρων (1),
ἢ σταφυλῆς τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. Μὴ ἐξόν δὲ
ἔστω, προσάγεσθαι τι ἕτερον εἰς τὸ θυσιαστή-
ριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα
τῷ καιρῷ τῆς ἀγίας προσφορᾶς.

BAAΣ. Τὰς ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου γινομένας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσίας δι' αἵματος καὶ ζώων σφαγῆς ἀπαγορεύσαντες οἱ θεοὶ ἀπόστολοι, τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδοθεῖσαν ἀνάμακτον θυσίαν ἐκέλευσαν γίνεσθαι καὶ τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα ἰερέα καθ-
αρῆσθαι διωρίσαντο. Σικερα δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν. Ἀκούων τὸ τοῦ κανόνος λέ-
γοντος, « πλὴν νέων χιδρων, » ἤγουν ὄσπριων, B
μὴ νομίσης συγκεχωρεῖσθαι τὴν διὰ τούτων θυσίαν· καὶ τοῦτο γὰρ ἀπηγόρευται· ἀλλὰ λέγε προσφέρε-
σθαι ταῦτα τῷ ἱερεῖ, ὡς ἀπαρχὰς τῶν ἐτησίων καρπῶν καὶ ἴνα, λαμβάνοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν χει-
ρῶν τοῦ ἱερέως μετ' εὐλογίας, εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἀναπέμπωμεν, τῷ οἰκονομήσαντι τὰ πρὸς ζωάρ-
κτιαν καὶ θεραπείαν ἡμῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶποιε, καὶ σταφυλὰς τῷ πατριάρχῃ προσφέρουσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τὴν ἱεροτελεσίαν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Κοι-
μήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· ἐγὼ δὲ εἶδον καθαιρεθέντα καὶ τῆς ἡγουμενίας ἐκδηθέντα τι-
νὰ προεστῶτα τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς χώρας, διὰ τὸ τυροῦς καὶ κρέα ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσαγαγεῖν C
ἀπὸ συμβουλῆς ἀνθρώπου κακοῦ, κληνῆσαντος αὐτὸν, καὶ εἰπόντος· ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πολλῶν ἀβήρωστημάτων θεραπείαν γενέσθαι. Θυμίαμα δὲ καὶ ἔλαιον οὐ χάριν θυσίας προσάγεται, ἀλλ' εἰς φωτὸς καὶ Θεοῦ. Ἀνάγνωθι τῆς ζ' συνόδου κα-

ZONAR. Ὁ Κύριος παραδίδους τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ ἀναμάκτω θυσίᾳ τελετὴν, ἀρω καὶ οἶνω ταύτην τελεῖν παραδέδωκε. Διὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι ἕτερόν τι πρὸς θυσίαν προσάγεσθαι ἀπη-
γόρευσαν· καὶ ἀντὶ οἴνου δὲ ἐτέρω πόματι κεκρη-
σθαι ἐκώλυσαν, ὅσον σικερα· σικερα δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν, ὅτ' εἰσὶν ἃ ἐπιτηδεύ-
ουσιν ἄνθρωποι, ὡς ἡ λεγομένη χουμέλη (2), καὶ

D dignissima sunt D. Hieronymi verba: *Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest sive illa, quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum savi decoquantur in dulcem et barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aquæ pinguior coloratur.* Hieron. ad Nepot. *De vita cleric.* p. 6, col. 1, tom. I, oper. per Erasmus. De sicera primo ex frumento consecata, sic Plinius: *Est et Occidentis populis sua ebrietas fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasque nominibus aliis, sed eadem ratione.* Plin. l. xiv, cap. 22. *Ægyptus quoque e fruge sibi potus similes excogitavit, nullaque in parte mundi cessat ebrietas, ibid. et alibi. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fitur et potus, zythum in Ægyptio, cælia, et ceria in Hispania, cervisia et plura genera in Gallia, aliisque provinciis, Id. lib. xii, cap. ult. a fine.*

ἔσα ὁμοίως σκευάζονται. Σταφυλάς δὲ ἄρτι γενομέ-
νας πεπαιρούς, καὶ νέα χίδρα, ἦτοι ἀρτιφανῆ, καὶ
πρὸς βρωσιν ἤδη καθεστηκότα ἕσπρια (τοῦτο γὰρ
δηλοῦται διὰ τοῦ εἰπεῖν, « τῷ καιρῷ τῷ δέοντι »)
προσάγεσθαι συνεχώρησαν· πλὴν οὐχ ὡς θυσίας
ταῦτα προσφέρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὰς τῶν ὠρίων
καρπῶν. Συγχεχώρηται δὲ προσάγεσθαι καὶ ἔλαιον,
ὥστε φῶς διὰ τούτου ἀνάπτεσθαι τῷ ἀληθινῷ φωτι,
καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἀγίας προσφορᾶς.
Ἄνάγκωθε τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου κανόνας λα',
β', γ'.

ΑΡΙΣΤ. Ἰερεὺς ὁ γάλα, ἡ μέλι, ἡ σίκερα, ἡ ζῶα,
ἡ ἕσπρια τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγων, πλὴν
νέων χίδρων, καὶ σταφυλῆς, καὶ ἔλαιου, καὶ
θυμιάματος, καθαιρεῖσθω.

Τὸ προσάγειν τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ ἀπηριθμη-
μένα, τὸ μὲν, ὡς Ἑλληνικὸν, τὸ δὲ ὡς Ἰουδαϊκὸν
ἀπηγόρευται. Ἀπαρχὰς δὲ τῶν νέων καρπῶν,
ἦτοι ἕσπριων καὶ σταφυλῆς, προσφέρειν κατὰ τὸν
τῆς γεωργίας καιρὸν εἰς εὐχαριστίαν τοῦ δόντος
Θεοῦ ἐπιτέτραπται.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω,
ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις,
ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Δῆλον δὲ ὡς
ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερι-
ζοῦσι τοῖς διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς κληρι-
κοῖς.

ΒΑΣ. Σημειῶσαι καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος
ἔτι ἐν τῷ ναῷ μόνῃ ἕσπρια καὶ σταφυλάι ὡς ἀπαρ-
χαὶ τῷ ἐπισκόπῳ προσάγονται· αἱ ὀπώραι δὲ καὶ
τὰ λοιπὰ ἀποστέλλονται τῷ ἐπισκόπῳ χάριν τοῦ δι'
αὐτοῦ ἀξίαν τῷ Θεῷ εὐχαριστίαν δοῆῖναι. Ὅπως
δὲ τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων καὶ τῶν κατοικο-
μένων προσφερόμενα, καὶ κανίσκια (3) λεγόμενα,
διὰ πολυειδῶν ὀπωρῶν κοσμοῦμενα τῷ θυσιαστηρίῳ
προσφέρονται, μαθήτη ἀπὸ τοῦ *Εἰς τοὺς κεκοιμη-
μένους* λόγου τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Σὺ δὲ εἰπέ
καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναγκάζονται οἱ
ἐπίσκοποι παρηγορεῖσθαι τοὺς κληρικούς αὐτῶν ἀπὸ
τῶν εἰσόδων τῶν ἐκκλησιῶν.

Guil. Beveregii notæ.

(3) *Κανίσκια*. In codicibus antehac impressis
est *κοινίσκια*. Gentilianus Hervetus legit *κανί-
σκια*, transfert enim *Caniscia*. Nos veram lectionem
κανίσκια ex ms. Bodleiano restitimus. Sic etiam
Joh. Meursius legit in Glossario, in voce σπόρτου-
λον. Nec *κοινίσκια* autem nec *κοινίσκια*, ni fallor,
usquam occurrit. *Κανίσκιον* vero idem est quod
κάνεον *canistrum*. Suidas, *κάνεον*, *κανίσκιον*. He-
sychius, *κανέοισι*, *κανοίς*, *μαγίσι*, *κανισκίοις*, et
μοξ, *κανοῦν*, *κανίσκιον*. Hinc pro *sportula*, de qua
ante dictum est, sive dono, quod in canistris de-
ferri solet, accipitur. Ὅπου δὲν λαμβάνει δῶρα,
ἔπου δὲν δέχεται *κανίσκια*. Gloss. Gr. Barb. διὰ τὸ
τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἀποστελεῖται μετὰ μεγάλου *κα-
νίσκου* τὸν βασιλέα, Constantin. *De administr. imp.*
Scribitur et *κανίσκιον* apud Nicet. Choniat. in
Alexio Angelo, l. 3. Quænam autem hoc Balsamo-
nis loco *κανίσκια* essent τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν
ἁγίων καὶ κατοικουμένων προσφερόμενα, certiores
Meremus, si oratio illa S. Athanasii *Εἰς τοὺς κεκοι-*

lata potio, Choumeli; et quæ similiter apparantur.
Uvas autem jam maturas, novasque spicas, videli-
cet, recenter enatas, et ad cibum jam perfecta
legumina (hoc enim significatur per id quod dicitur,
tempore opportuno) permiserunt afferri. Veruntam-
en non ut sacrificia, isthæc offerri, sed tanquam
primitias tempestivorum fructuum. Præterea, per-
missum est et offerri oleum, ut lumen per hoc ac-
cendatur vero lumini, incensum quoque, tempore
sanctæ oblationis. Legas in Trullo synodi cano-
nes 34, 32 et 38.

ARIST. Sacerdos qui lac, vel mel, vel siceram, vel
animalia, vel legumina altari affert, præter no-
vas spicas, et uvam, et oleum, et suffitum, depo-
natur.

B. Afferre altari quæ hic numerantur, illud quidem
ut Græcicum, hoc ut Judicum prohibetur. Primi-
tias autem recentium fructuum, vel leguminum,
vel uvæ passæ offerre secundum agriculturæ tem-
pus, ad gratias agendas Deo danti, permittitur.

CANON IV.

Omnis alius fructus domum mittatur, primitiæ epi-
scopo et presbyteris; sed non super altare. Clarum
autem est, quod episcopus et presbyteri diaconis
et reliquis clericis distribuunt.

BALS. Nota etiam ex hoc præsentis canonis, quod
C in templo sola legumina et uvæ, ut primitiæ, epi-
scopo offeruntur: fructus autem et reliqua mittun-
tur ad episcopum, ut per eum, ut par est, Deo
gratiæ agantur. Quomodo autem quæ in memoriis
sanctorum et mortuorum offeruntur, et caniscia
appellantur, omni genere fructuum ornata ad altare
offerantur, discas ex oratione magni Athanasii,
De iis qui dormierunt. Tu autem dic quod etiam
ex præsentis canonis necesse habent episcopi conso-
lari clericos suos ex redditibus ecclesiarum.

μημένους, an quam nos remittit, ullibi exstaret.
Videntur tamen ejusdem naturæ esse ac quæ a
Græcis κόλυβα etiamnum vocitantur. Κόλυβα au-
tem Suidas στος ἐψητός exponit. Enimvero Græci
ex frumento leviter excocto et frugibus variis, ut
pisib, tuisi avellanis, amygdalis, nucibus, uva Co-
rinthiaca, malogranatis, aliisque edullum quoddam
conficiunt, quod κόλυβα vocant: hoc in sanctorum
et defunctorum commemorationibus et Quadragesi-
mæ initio propinquorum sepulchris impositum
offerunt: postea vero in sacerdotis et ministrorum
usum cedit. Hunc τῶν κολύβων ritum Theodori
martyris monitu introductum esse scribunt Niceph.
Callist. l. x, c. 12, et Nectarius in Synaxario
Græco ad Feb. 17. Hujus autem generis fuisse *κα-
νίσκια* a Balsamone hic commemorata, exinde li-
quet, quod hæc quoque διὰ πολυειδῶν ὀπωρῶν κο-
σμούμενα τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρονται, ut proxi-
mis verbis docet.

cistiam, vel aves, vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordinationem, deponatur, præterquam novas spicas vel unam tempore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre quam oleum ad luminare, et incensum tempore sanctæ oblationis.

BALS. Sacrificia quæ ex lege antiqua in templo fiebant, per sanguinem et animalium eadem, prohibentes divini Apostoli, incrementum, quod a Domino traditum est, sacrificium fieri jusserunt, et sacerdotem, qui præter hæc facit, deponendum esse statuerunt. Est autem sicera quidquid præter vinum inebriat. Cum autem audis canonem dicentem, Præterquam novas spicas vel legumina, ne putes per hæc permitti fieri sacrificium, et hoc enim prohibetur; sed dic ea offerri sacerdoti, tanquam novorum fructuum primitias: et ut ea ex manibus sacerdotis cum benedictione accipientes, Deo gratias agamus, qui ea nobis suppeditat, quæ ad victum nostrum cultumque sufficiunt. Et ideo, ut est verisimile, patriarchæ quoque uvæ offeruntur in altari sanctæ ædis Blachernarum, peracto sacro in festo Dormitionis sanctissimæ Deiparæ. Ego autem vidi quemdam depositum, et ex venerandi monasterii regionis, cui præerat, præfectura ejectum, quod caseos et carnes ad altare inferret, consilio cujusdam improbi hominis, qui eum seduxit, et dixit hoc modo futuram plurimorum morborum medelam. Incensum autem et oleum propter sacrificium non offeruntur, sed ad templi illuminationem, et veræ luci et Deo gratiarum exhibendam actionem. Lege sextæ syn., can. XVIII et XXII et LVII.

φωταγωγίαν τοῦ ναοῦ καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀληθινοῦ νόμου κη', λβ', νζ'.

ZONAR. Dominus tradens discipulis suis illud quod agitur in incremento sacrificio mysterium, hoc ipsum pane, vinoque conficiendum tradidit. Ob quod etiam ipsi apostoli prohibuerunt aliud quid in sacrificium adduci: v. obique loco alia potionis uti specie veterunt, qualis est sicera. Sicera autem est, quidquid præter vinum facit ebrietatem, qualia sunt, quæ per artem parant homines, ut est appel-

Guil. Beveregii notæ.

(1) Πλήρ νέων χιδρων. Interpretes hic consentiunt, quod hoc canone præcipitur, ut novæ spicæ, tempore opportuno, id est, cum primo maturescant, non ut sacrificia Deo, sed ut primitivæ sacerdoti offerantur. Sic etiam Scholiastes in Harmenopuli epitomen, οὐχ ὡς θυσία ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὴ καρπῶν νέων. Harmenop. epit. cau. sect. 2, tit. 2.

(2) Χουμέλη. Etiam si nomen hoc vix alibi, ni fallor, præterquam hoc loco occurrat, quin potionem tamen aliquam ex melle confectam significet, nemo dubitare potest. Et quidem mellitum aliquid vini loco offerre concilium Antisiodorensis etiam prohibet: Non licet in altario, in sacrificio divino mellitum, quod mulsam appellant, nec ullum aliud poculum, extra vinum cum aqua mistum, offerre. Concil. Antesiod. cau. 8. At præter χουμέλη, aliæ sunt quamplurimæ potiones inebriantes, quas sub sicera nomine canon hic offerre vetat. Observatu

ἡ γάλα, ἡ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἐπιτηθευτ', ἡ ὄρνεις, ἡ ζῶα τινα, ἡ ὄσπρια, παρὰ τὴν διδασκίαν, καθαιρείσθω· πλήρ νέων χιδρων (1), ἡ σταφυλῆς τῶ καιρῷ τῷ ὀρθοῦ. Μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω, προσάγεσθαι τι ἕτερον εἰς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχρίαν, καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἀγίας προσφορᾶς.

BALS. Τὰς ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου γινομένας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσίας δι' αἵματος καὶ ζώων σφαγῆς ἀπαγορεύσαντες οἱ θεοὶ ἀπόστολοι, τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδοθείσαν ἀναίμακτον θυσίαν ἐκέλευσαν γίνεσθαι καὶ τὸν παρὰ ταῦτα ποιοῦντα ἱερεῖα καθαιρείσθαι διωρίσαντο. Σίκερα δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν. Ἀκούων τὸ τοῦ κανόνος λέγοντος, « πλήρ νέων χιδρων », ἡγουν ὄσπριων, μὴ νόμισης συγκεχωρηθεῖσαι τὴν διὰ τούτων θυσίαν· καὶ τοῦτο γὰρ ἀπηγόρευται· ἀλλὰ λέγει προσφέρεισθαι ταῦτα τῷ ἱερεῖ, ὡς ἀπαρχὰς τῶν ἐτησίων καρπῶν· καὶ ἵνα, λαμβάνοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως μετ' εὐλογίας, εὐχαριστίαν τῷ θεῷ ἀναπέμπωμεν, τῷ οἰκονομήσαντι τὰ πρὸς ζωᾶρχικαν καὶ θεράπειαν ἡμῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶποι, καὶ σταφυλὰς τῷ πατριάρχῃ προσφέρουσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τὴν ἱεροτελεσίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· ἐγὼ δὲ εἶδον καθαιρεθέντα καὶ τῆς ἡγουμένης ἐκδηθέντα τινὰ προσετώτα τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς χώρας, διὰ τὸ τυροῦς καὶ κρέα ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ συμβουλῆς ἀνθρώπου κακοῦ, κτανήσαντος αὐτὸν, καὶ εἰπόντος ἐκ τούτου τοῦ τρόπου πολλῶν ἀρρώστημάτων θεραπείαν γενέσθαι. Θυμίαμα δὲ καὶ ἔλαιον οὐ χάριν θυσίας προσάγεται, ἀλλ' εἰς φωτὸς καὶ θεοῦ. Ἀνάγνωθι τῆς ζ' συνόδου κα-

ZONAR. Ὁ Κύριος παραδίδους τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ ἀνιμάκτω θυσίᾳ τελετὴν, ἄρτω καὶ οἴνω ταύτην τελεῖν παραδίδους. Διὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι ἕτερόν τι πρὸς θυσίαν προσάγεσθαι ἀπηγόρευσαν· καὶ ἀντὶ οἴνου δὲ ἐτέρω πόματι κεχρηθεῖσθαι ἐκώλυσαν, οἶνον σίκερα· σίκερα δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν, ὅτι εἰσὶν ἃ ἐπιτηδεύουσιν ἄνθρωποι, ὡς ἡ λεγομένη χουμέλη (2), καὶ

dignissima sunt D. Hieronymi verba: Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest sive illa, quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquantur in dulcem et barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimentur in liquorem, coctisque frugibus aquæ pinguior coloratur. Hieron. ad Nepot. De vita cleric. p. 6, col. 1, tom. 1, oper. per Erasmus. De sicera primo ex frumento consecta, sic Plinius: Est et Occidentis populis sua ebrietas fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasque nominibus aliis, sed eadem ratione. Plin. l. xiv, cap. 22. Ægyptus quoque e fruge sibi potus similis excogitavit, nullaque in parte mundi cessat ebrietas, ibid. et alibi. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt et potus, zythum in Ægypto, cælia, et ceria in Hispania, cervisia et plura genera in Gallia, aliisque provinciis, Id. lib. xxi, cap. ult. a fine.

Ἔσα ὁμοίως σκευάζονται. Σταφυλὰς δὲ ἄρτι γενομέ-
νας πεπείρους, καὶ νέα χίδρα, ἦτοι ἀρτιφανῆ, καὶ
πρὸς βρώσιν ἤδη καθεστηκότα ὄσπρια (τοῦτο γὰρ
δηλοῦται διὰ τοῦ εἰπεῖν, « τῷ καιρῷ τῷ δέοντι »)
προσάγεσθαι συνεχώρησαν· πλὴν οὐχ ὡς θυσίας
ταῦτα προσφέρεισθαι, ἀλλ' ὡς ἀπαρχὰς τῶν ὠρίων
καρπῶν. Συγκεχώρηται δὲ προσάγεσθαι καὶ ἔλαιον,
ὥστε φῶς διὰ τούτου ἀνάπτεσθαι τῷ ἀληθινῷ φωτὶ,
καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.
Ἀνάγκωθε τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου κανόνας λα',
ιβ', λη'.

ΑΡΙΣΤ. Ἰερεὺς ὁ γάλα, ἡ μέλι, ἡ σίκερα, ἡ ζῶα,
ἡ ὄσπρια τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγων, πλὴν
νέων χίδρων, καὶ σταφυλῆς, καὶ ἐλαίου, καὶ
θυμιάματος, καθαιρεῖσθω.

Τὸ προσάγειν τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ ἀπυριθμη-
μένα, τὸ μὲν, ὡς Ἑλληνικὸν, τὸ δὲ ὡς Ἰουδαϊκὸν
ἀπυγρόρευται. Ἀπαρχὰς δὲ τῶν νέων καρπῶν,
ἦτοι ὄσπριων καὶ σταφυλῆς, προσφέρειν κατὰ τὸν
τῆς γεωργίας καιρὸν εἰς εὐχαριστίαν τοῦ δόντος
Θεοῦ ἐπιτέτραπται.

KANON Δ'.

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὄψωρα εἰς οἶνον ἀποστελλέσθω,
ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις,
ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Ἄηλον δὲ ὡς
ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκμερι-
ζοῦσι τοῖς διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς κληρι-
κοῖς.

ΒΑΣ. Σημείωσαι καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος
ὅτι ἐν τῷ ναῷ μόνα ὄσπρια καὶ σταφυλὰ ὡς ἀπαρ-
χαι τῷ ἐπισκόπῳ προσάγονται· αἱ ὄψωραι δὲ καὶ
τὰ λοιπὰ ἀποστέλλονται τῷ ἐπισκόπῳ χάριν τοῦ δι'
αὐτοῦ ἄξιαν τῷ Θεῷ εὐχαριστίαν δοθῆναι. Ὅπως
δὲ τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων καὶ τῶν κατοικο-
μένων προσφερόμενα, καὶ κανίσκια (3) λεγόμενα,
διὰ πολυειδῶν ὄψωρων κοσμούμενα τῷ θυσιαστηρίῳ
προσφέρονται, μαθήσῃ ἀπὸ τοῦ *Εἰς τοὺς κεκοιμη-
μένους* λόγου τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Σὺ δὲ εἰπέ
ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναγκάζονται οἱ
ἐπίσκοποι παρηγορεῖσθαι τοὺς κληρικούς αὐτῶν ἀπὸ
τῶν εισόδων τῶν ἐκκλησιῶν.

Guil. Beveregii notæ.

(3) *Κανίσκια*. In codicibus antehac impressis
est *κοινίσκια*. Gentianus Hervetus legit *καινί-
σκια*, transfert enim *caniscia*. Nos veram lectionem
καινίσκια ex ms. Bodleiano restituumus. Sic etiam
Joh. Meursius legit in Glossario, in voce *σπόρτου-
λον*. Nec *κοινίσκια* autem nec *καινίσκια*, ni fallor,
uspiam occurrit. *Κανίσκιον* vero idem est quod
ἀνέον *canistrum*. Suidas, *κάνεον, καινίσκιον*. He-
sychius, *κάνεοισι, κανοίς, μαγίσι, καινίσκιος*, et
κινεσ, κανοῦν, καινίσκιον. Hinc pro *sportula*, de qua
ante dictum est, sive dono, quod in canistris de-
ferri solet, accipitur. Ὅπου δὲν λαμβάνει δῶρα,
ἔπου δὲν δέχεται *καινίσκια*. Gloss. Gr. Barb. διὰ τὸ
τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἀποστελεῖται μετὰ μεγάλου και-
νίσκιου τὸν βασιλέα, Constantium. *De ministris*. imp.
Scribitur et *καινίσκειον* apud Nicet. Choniat. in
Alexio Angelo, l. 3. Quænam autem hoc Balsamo-
nis loco *καινίσκια* essent τὰ ἐπὶ ταῖς μνήμαις τῶν
ἁγίων καὶ κατοικημένων προσφερόμενα, certiores
Hieremus, si oratio illa S. Athanasii *Εἰς τοὺς κεκοι-*

A lata potio, Choumeli; et quæ similiter apparantur.
Uvas autem jam maturas, novasque spicas, videli-
cet, recenter enatas, et ad cibum jam perfecta
legumina (hoc enim significatur per id quod dicitur,
tempore opportuno) permiserunt afferri. Verumtam-
en non ut sacrificia, isthæc offerri, sed tanquam
primitias tempestivorum fructuum. Præterea, per-
missum est et offerri oleum, ut lumen per hoc ac-
cendatur vero lumini, incensum quoque, tempore
sanctæ oblationis. Legas in Trullo synodi cano-
nes 31, 32 et 38.

ARIST. Sacerdos qui lac, vel mel, vel siceram, vel
animalia, vel legumina altari offert, præter no-
vas spicas, et uvam, et oleum, et suffitum, depo-
natur.

B Afferre altari quæ hic numerantur, illud quidem
ut Græcicum, hoc ut Judaicum prohibetur. Pri-
mitias autem recentium fructuum, vel leguminum,
vel uvæ passæ offerre secundum agriculturæ tem-
pus, ad gratias agendas Deo danti, permittitur.

CANON IV.

*Omnis alius fructus domum mittatur, primitiæ epi-
scopo et presbyteris; sed non super altare. Clarum
autem est, quod episcopus et presbyteri diaconis
et reliquis clericis distribuunt.*

BALS. Nota etiam ex hoc præsentī canone, quod
C in templo sola legumina et uvæ, ut primitiæ, epi-
scopo offeruntur: fructus autem et reliqua mittun-
tur ad episcopum, ut per eum, ut par est, Deo
gratiæ agantur. Quomodo autem quæ in memoriis
sanctorum et mortuorum offeruntur, et caniscia
appellantur, omni genere fructuum ornata ad altare
offerantur, disces ex oratione magni Athanasii,
De tis qui dormierunt. Tu autem dic quod etiam
ex præsentī canone necesse habent episcopi conso-
lari clericos suos ex redditibus ecclesiarum.

D μημένους, ad quam nos remittit, ullibi exstaret.
Videntur tamen ejusdem naturæ esse ac quæ a
Græcis κόλυβα etiamnum vocantur. Κόλυβα au-
tem Suidas σίτος ἐψητός exponit. Enimvero Græci
ex frumento leviter excocto et frugibus variis, ut
pisib, tuisis avellanis, amygdalis, nucibus, uva Co-
rinthiaca, malogranatis, aliisque edullum quoddam
conficiunt, quod κόλυβα vocant: hoc in sanctorum
et defunctorum commemorationibus et Quadrage-
simæ initio propinquorum sepulchris impositum
offerunt: postea vero in sacerdotis et ministrorum
usum cedit. Hunc τῶν κολύβων ritum Theodori
martyris monitu introductum esse scribunt Niceph.
Callist. l. x, c. 12, et Nectarius in Synaxario
Græco ad Feb. 17. Hujus autem generis fuisse *και-
νίσκια* a Balsamone hic commemorata, exinde li-
quet, quod hæc quoque διὰ πολυειδῶν ὄψωρων κο-
σμούμενα τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρονται, ut proxi-
mis verbis docet.

ZONAR. Fructus autumnales ad altare non oportet afferre. Sed qui pro debita gratiarum actione vult ex his offerre Deo decimas aut primitias, episcopo, presbyterisque deferat ipsas. Qui cum susceperint eas, in domesticam suam solam non habeant utilitatem, nec soli fruuntur: sed universo clero distribuunt.

ARIST. *Fructus domum mittantur, quos primi ordine sequentibus distribuunt.*

Excepta uva passa primitias aliorum fructuum non licet altari offerre, sed domum mittere episcopo et presbyteris, ut distribuatur diaconis et aliis clericis. Uva enim in ecclesia offertur peculiariter ab aliis fructibus, ut et a vino ex ea facta, quod assumitur ad perficiendum incruentum sacrificium.

CANON V.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus uxorem suam ne ejiciat religionis prætextu: sin autem ejecerit, segregetur: et si perseveret, deponatur.

BALS. Ante sextam synodum, quæ fuit in Trullo palatii, licebat episcopis habere uxores, etiam post dignitatem episcopalem, quemadmodum et qui post matrimonium ordinantur sacerdotes et diaconi. Quoniam itaque ante cxvii Justiani Novellam, quæ sita est in libro Basilic. lxviii, tit. 7, licebat cuilibet quavis ex causa mittere suæ uxori libellam repudii, dicit præsens canon, non licere episcopo, vel presbytero, vel diacono prætextu religionis suam uxorem ejicere. Hic autem canon exolevit, quod ad presbyteros et diaconos attinet; episcopi enim, ut dictum est, post episcopatum uxores habere non possunt; quod nunc non possit aliter solvi matrimonium quam pro causis quæ in dicta Novella continentur, quæ sunt hæc: Si quis ex conjugibus adversus imperatorem conspiraverit. Si uxor adulterata fuerit. Si alteruter vitæ alterius insidiatus fuerit. Si uxor cum viris externis nolente marito convivetur, vel lavetur. Si extra domum mariti uxor manserit, nisi forte apud suos parentes. Si uxor vadat ad equorum Circense curriculum præter voluntatem mariti. Si alteruter conjugum vitam monasti-

Guil. Beveregii notæ.

(4) *Οἱκοι πεμπέσθωσαν.* In Simeonis Logothetæ epitome post πεμπέσθωσαν sic legitur: ἀπαρχὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἃς οἱ πρῶτοι τοῖς ἐξῆς διανέμοισιν.

(5) *Ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν.* Liber constitutionum imperialium et Justiniani codice, digestis, novellis, institutionibus et edictis; item et Justiniani Junioris, Tiberii, Zenonis aliorumque imperatorum, atque ipsius Basilii Macedonis novellis, et Constitutionibus etiam Βασιλικαῖς, ἑπαρχικαῖς, Ῥωμαϊκαῖς; necnon ex paratilis, glossis, παραγραφαῖς, παραπομπαῖς, seu interpretationibus, quas varii jurisconsulti conscribebant, et ῥοπαῖς etiam seu ἀγωγαῖς περὶ τῶν νόμων Ῥοδίου, Γεωργικῶν, De puenis militariibus, etc., ex Rufi libris, et e Patrum præterea sententiis, et Conciliorum canonicis, primo a Basilio Macedone, et deinde ab ipsius

ZONAR. Τὰς ὀπάρας οὐκ εἰς τὸ θυσιαστήριον δεῖ προσάγεσθαι, ἀλλὰ τὸν βουλόμενον ἀπαρχὰς ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῷ θεῷ εἰς εὐχαριστίαν τῷ ἐπισκόπῳ ταύτας προσφέρειν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις· κἀκείνους δεχομένους ταύτας μὴ εἰς οἰκίαν μόνην ἔχειν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ κλήρῳ διανέμειν παντί.

ΑΡΙΣΤ. Αἱ ὀπῶραι οἱκοι πεμπέσθωσαν (4) ἃς οἱ πρῶτοι τοῖς ἐξῆς διανέμοισιν.

Ἄνευ σταφυλῆς τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἄλλων ὀπωρῶν οὐ τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρειν δεῖ, ἀλλ' οἱκοι στέλλεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἐπὶ τῷ διανεμίσθαι ταῦτα τοῖς διακόνοις· καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς. Ἡ γὰρ σταφυλὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσαχθήσεται, κατ' ἐξαιρέτον τῶν ἄλλων ὀπωρῶν, ὡς καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς οἴνου εἰς τελεσιουργίαν παραλαμβανομένου τῆς ἀναιμῆκτου θυσίας.

KANON E.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας· ἐὰν δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω ἐπιμῆνων δὲ, καθαιρείσθω.

ΒΑΣΣ. Πρὸ τῆς 5^{ης} συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου γενομένης ἐξῆν τοῖς ἐπισκόποις ἔχειν γυναῖκα· καὶ μετὰ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ὡσπερ ἔχουσιν αὐτὰς καὶ οἱ μετὰ τὸν γάμον χειροτονούμενοι ἱερεῖς ἢ διάκονοι. Ἐπεὶ οὖν πρὸ τῆς Ἰουστινιανείου ριζ', νεαρὰς τῆς κειμένης ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν (5) κη' τίτλῳ ζ' ἄδειαν εἶχεν ὁ βουλόμενος ἐκ πάσης αἰτίας ἀποστέλλειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ διαζύγιον, φησὶν ὁ παρῶν κανὼν, μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τὸν πρεσβύτερον, ἢ τὸν διάκονον, προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλειν τὴν οἰκίαν γυναῖκα. Τὰ τοῦ τοιοῦτου δὲ κανόνος ἐσχίσασαν, ὅσον τῶς εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Οἱ γὰρ ἐπίσκοποι γυναῖκας ἔχειν, ὡς εἰρηταί, μετὰ τὴν ἐπισκοπήν οὐ δύνανται· ἐκ τοῦ μὴ λύεσθαι σήμερον ἄλλως πῶς συνοικέσιον (6) οἰονδηποτοῦν, εἰ μὴ ἐκ τῶν αἰτιῶν τῶν ἐν τῇ ῥηθείᾳ νεαρᾶ περιεχομένων· αἱ καὶ εἰσιν αὐταί· τὸ φρονῆσαι τινα ἐκ τῶν ὁμοζύγων κατὰ βασιλέα, τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα, τὸ ἐπιβουλεύεσθαι θάτερον τῆ τοῦ ἐτέρου ζωῆ, τὸ συμποσιάζειν ἢ συλλοῦεσθαι τὴν γυναῖκα ἀνδράσιν ἐξωτικῶς, μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρός· τὸ ἐξω τῆς

D filio Leone Philosopho collectus, βασιλικαί (viz. διατάξεις) et nonnunquam βασιλικά nuncupatur. Egregium hoc opus in libros lx distributum, aliquando a Zonara et Aristeno, a Balsamone sæpissime laudatur. Cæterum exemplar a Balsamone reliquisque usitatum ab eo, quod impressum est Parisiis anno 1647, quamplurimum discrepat, in titulis præsertim et capitibus recensendis. Nonnunquam, fateor, non capita tantum, sed et tituli a Balsamone citati in impressis desiderantur: plerumque tamen locum citatum, si non in ipso capite, in eodem saltem titulo, ad quem te remittit invenies.

(6) *Συνοικέσιον.* Sic in ms. Bodleiano, at in impressis est γυναῖκέσιον, quod nusquam occurrit: συνοικέσιον autem eodem, quo a Balsamone, sensu, viz. pro matrimonio, etiam a concil. Chalced. can. 27, usurpatur.

ειτίας τοῦ ἀνδρός· μένει τὴν γυναῖκα, εἰ μὴ τοί γε
 τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίους γονεῦσι· τὸ τὴν γυναῖκα
 ἀπελθεῖν εἰς ἰκπεδρόμιον δίχα γνώμης τοῦ ἀνδρός·
 γων· καὶ ἄλλαι τινὲς (7) ἀπογεγραμμένοι ἐν τῇ

A eam elegerit. Sunt etiam aliæ causæ in dicta No-
 vella contentæ, quam etiam lege.
 τὸ εἰσεσθαι τὸν μονήρη βίον θάττρον ἐκ τῶν ὁμοζύ-
 γων· ῥηθίσθη νεαρῶ, ἦν καὶ ἀνάγκωθι.

ZONAR. Τὸ παλαιὸν ἐξῆν διαζεύγυσθαι τοὺς
 συνοικοῦντας· καὶ χωρὶς αἰτίας, ὁπνηκα ἐβούλοντο·
 ὁ δὲ Κύριος, ὡς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται,
 τοῦτο ἀπηγόρευσε. Κατὰ γοῦν τὴν τοῦ Κυρίου δια-
 ταγὴν καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦτο κωλύουσι· καὶ τῶς
 νῦν περὶ τῶν ἰερωμένων φασὶν ὡς εἰ προφάσει εὐ-
 λαθείας ἰερωμένος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀποπέμφεται,
 ἀφοριζέσθω, ἕως ἂν δηλαδὴ πεισθῇ προσλαβίσθαι
 αὐτήν. Εἰ δὲ ἐπιμένει μὴ προσλαμβάνων αὐτήν,
 καὶ καθαιρεθῆσεται· εἴκει γὰρ εἰς διαβολὴν εἶναι
 τοῦτο τοῦ γάμου, ὡς ἀκαθαρσίαν τῆς μίξεως ἐμ-
 ποιοῦσας· τὸν δὲ τίμιον ἢ Γραφὴ λέγει, καὶ τὴν κοίτην
 ἀμίαντον. Μέρμηται δὲ ὁ κανὼν καὶ ἐπισκόπων
 ἐχόντων γυναῖκας, ὅτι τότε ἀκώλυτον εἶχον καὶ οἱ
 ἐπίσκοποι τὴν πρὸς γυναῖκας νόμιμον συζυγίαν.
 Ἡ γὰρ ἐν τῷ Τρούλλῳ σύνοδος, ἡ λεγομένη ἕκτη,
 τοῦτο ἐκώλυσεν ἐν δωδεκάτῳ αὐτῆς κανόνι· καὶ ὁ
 πολιτικὸς δὲ νόμος τὰ ἀνάττια διαζύγια ἀπηγόρευσε,
 ῥητὰς ὁρίσας αἰτίας, δι' ἧς νομίμως ὀφείλουσι τὰ
 διαζύγια γίνεσθαι.

ZONAR. Antiquitus disjungere licebat invicem
 cohabitantes et matrimonio conjunctos, idque sine
 causa, quandocumque volebant. At Dominus, ut scri-
 bitur in Evangeliiis, hoc vetuit. Igitur Apostoli se-
 cundum Domini ordinationem hoc etiam prohibent.
 Et interea nunc de sacratis ministris loquuntur : ut
 si religionis obtutu sacratus minister uxorem suam
 repudiarit, ab Ecclesia excludatur, usquequo per-
 suasus fuerit eam recipere : quodsi perseverat,
 ipsam non recipiens, a gradu etiam deponetur. Hoc
 enim videtur in calumpniam fieri nuptiarum, tan-
 quam mistio conjugum faciat immunditiam. Scri-
 ptura vero dicit honorabiles nuptias, et impollutum
 cubile. Meminit autem canon et episcoporum con-
 juges habentium, quia liberum tunc erat episcopis
 etiam legitimum cum mulieribus conjugium. Nam-
 que synodus in Trulle, nuncupata sexta, prohibuit
 istud in duodecimo suo canone. Lex etiam civilis
 conjugum divortia vetuit absque causa : certas
 enim definit causas, propter quas legitime divortia
 fieri debent.

ΑΡΙΣΤ. Τὴν βοηθὸν ἱερεὺς (8) ἐκβάλλων, ἀπο-
 βαλλέσθω μὴ εἰσάγων δὲ, καθαιρεῖσθω.

ARIST. Sacerdos qui uxorem depellit, ipse a
 communione depellatur; at si non introducat, de-
 ponatur.

Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν αὐτοῦ βοηθὸν
 προφάσει εὐλαθείας ἐκβάλλει ἀνευ εὐλόγου αἰτίας,
 ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ἀδιόρθω-
 τος μένει, καθαιρεῖσθω. Καὶ ζῆρει τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ
 ἕκτης συνέδου κανὼνα ἐβ' καὶ τρισκαίδέκατον, τὰ
 μετὰ διαλαμβάνοντα.

C Si quis presbyter aut diaconus uxorem suam
 prætextu religionis depellit sine justa causa, excom-
 municetur. Sin autem et post excommunicationem
 inemendabilis maneat, deponatur : quære etiam
 canonem 13 sextæ synodi in Trullo, et 15 idem con-
 stituentem.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

CANON VI.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κοσμι-
 κάς φροντίδας μὴ ἀναλαμβάνετω· εἰ δὲ μὴ,
 καθαιρεῖσθω.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus sæculares cu-
 ras non suscipiat : alioqui deponatur.

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν ἰερωμένων ἐνεργούντων δουλείας
 κοσμικὰς ἰκανῶς ἐγράφαμεν ἐν τῷ ιγ' κεφαλαίῳ
 τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Τοῦτου
 δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος λέγοντος καθαιρεῖσθαι
 τὸν οὕτω ποιῶντα κληρικόν, τοῦ δὲ πα' ἀποστολικοῦ
 κανόνος καὶ ἐτέρων κανόνων λεγόντων, Ἡ παυσά-
 τῳ ἢ καθαιρεῖσθω, ἐρωτῆσει τις, τίνι προσχεῖν
 οφείλομεν· καὶ εἶμαι ὅτι τῷ φιλανθρωποτέρῳ ὅτι
 καὶ τὸν ὑπέριμον ἐκεῖνον καὶ μέγαν οἰκονόμον
 τὸν Ἀριστηνὸν διὰ τριακονθημέρων ἐπιφωνημάτων
 τριῶν ἐπεφωνήσατο ἡ ἅγια σύνοδος ἀποσχέσθαι τοῦ
 εἰκαιοδοτικοῦ ὄφφικίου.

D BALS. De hominibus consecratis, qui sæculares
 servitutes exercent, satis scripsimus in xiii cap. 8
 tit. præsentis operis. Cum autem apostolicus hic
 canon dicat, clericum, qui sic facit, deponendum,
 LXXI autem canon apostolicus et alii canones di-
 cant, vel cesset, vel deponatur : interrogaverit
 quispiam, quisnam est sequendus : et puto, quod be-
 nignior. Nam clarum illum et magnum œconomum
 Aristenum 30 dierum publicis edictis a juris dicendi
 officio cessare jussit sancta synodus.

Guil. Beveregii notæ.

(7) Καὶ ἄλλαι τινὲς. Præter eas, quæ a Balsamone memorantur, divortiorum causas, duæ præcipue in dicta novella, et laudato Basilicânum titulo, traduntur; nimirum, όταν τις οὐχ οὐδὸς τε εἰη συνίε-
 ναί τῇ γυναίκα, καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι
 δεδομένα πράττειν ἄχρι τριῶν τελείων ἑταυτῶν ἐκ
 τοῦ τῶν γάμων καιροῦ. Εἰ deinde, Ἄλλὰ καὶ τὸ τῆς
 αἰγμάλωσις τοιοῦτόν ἐστιν, ὅποιον ἀγαθῇ χάριτι δια-
 λμῖεν τὸν γάμον. V. Basilic. tom. IV, p. 331,

322.

(8) Τὴν βοηθὸν ἱερεὺς. In hujus Canonis epi-
 toime, tam Simeon Logotheta, quam ipse etiam
 Aristenus, apud Justellum pro ἀποβαλλέσθω legit
 ἀφοριζέσθω. Harmenopolus totum aliter contrahit,
 ἱερεὺς ἢ διάκονος ἐγκρατείας προφάσει τὴν ἰδίαν
 ἐκβάλλων γυναῖκα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ καθ-
 αιρεῖσθω. Harmenop. epi. can., sect. 2, tit. 3.

ZONAR. Interdicitur modo enumeratis, ne se negotiis immisceant sæcularibus. Vult enim canon ipso divino vacare servitio, seque asservare ab omni vitæ confusione, popularique tumultu, quod si non faciant, eos deponi jubet. Qua de re diversi quoque synodorum canones edicunt. Civiles etiam leges inibent Deo consecratos negotiis seipsos ingerere. Ad orphanorum vero tantum puerorum vocatos administrationem per legem, hanc dentaxat subire permittunt.

ARIST. *Sæculares curas suscipiens sacerdos, de sacerdotio deponitur.*

Sæculares curas episcopus, vel presbyter, vel diaconus, suscipere non permittitur propter proprium turpe lucrum, nisi aliquando a legibus vocetur ad administranda infantium negotia, vel aliter petatur suscipere administrationem viduarum et orphanorum et infirmorum: si autem admonitus secedere, non paret, sed in administratione permanet, deponitur.

CANON VII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, sanctum Paschæ diem ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponatur.

BALS. Divini Apostoli volunt nos festum cum Judæis celebrare. Decernunt ergo ut Pascha Dominicum a nobis celebretur postquam illi Pascha legale celebraverint. Et quia illi ante vernum æquinoctium Pascha celebrant, debemus nos post vernum æquinoctium celebrare. Est autem vernum æquinoctium, non, ut nonnulli dicunt, 23 mensis Martii, vel xx, aut aliquis alius dies præstitutus: sed quando id evenierit. Ex cyclico enim calculo cursus solis et lunæ alias aliter est æquinoctium vernum. Quia ergo Moses Judæis constituit, ut Pascha, seu malorum transitum quotannis celebrarent, in memoriam liberationis a servitute Ægyptiaca: idque non aliter quam ante vernum æquinoctium, existente 14 luna in primo mense, seu Martio, nos quoque Pascha Dominicum celebramus, seu nostram liberationem

Guil. Beveregii notæ.

(9) 'Α.1.1' *ὅτε τύχη.* Si Balsamon per hæc sibi verba velit æquinoctia, non minus quam neomenias; sedem suam in anno Juliano quotannis commutare, nihil magis ridiculum, magis puerile ellungi potest. Quapropter respicere potius videtur ad æquinoctiorum in anno Juliano retrocessionem. Cum nonnulli enim æquinoctium vernum Martii 23, alii Martii 20, fixum perpetuo asseruerint: ille, deprehenso istorum errore, nec in Mart. 23, nec 20, nec in alium quemcunque præstitutum diem semper incidere affirmat; sed ὅτε τύχη, hoc est, prout προήγησις Ισημερινή in anno Juliano postulat. Nam annis quibuslibet 131 vertentibus, æquinoctia uno die versus mensium initia retroaguntur; ut idem æquinoctium, quod olim Martii 23, et postea Martii 20 accidit, nostris diebus ad Mart. 10 retrovertatur.

(10) *Ἡ πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας.* Ex eo quod hoc canone dictum est, ne Pascha cum Judæis πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας peragatur, Balsamon conju-

A. ZONAP. 'Αποτίτραπται τοῖς ἀπληριθμημένοις τὸ εἰς πράγματα ταυτοῦς κοσμικὰ παρεμβάλλειν· βούλεται γὰρ ὁ κανὼν τῆ θεῖα ὑπηρεσίᾳ σχολάζειν αὐτοὺς, καὶ ἔξω συγχύσεως καὶ θορύβου δημῶδους τηρεῖν ταυτοῦς· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιούσι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προστάττει. Περὶ τούτου δὲ καὶ συνόδων κανόνες διάφοροι διατάσσονται· καὶ εἰ πολιτικοὶ δὲ νόμοι κωλύουσι τοὺς ἱερῶμένους εἰς πράγματα ταυτοῦς ἐμβάλλειν. Εἰς δὲ μόνην διοίκησιν ὀρφανῶν παιδῶν καλουμένους ὑπὸ τοῦ νόμου παραχωροῦσι ταύτην ὀφείσκειναι.

ΑΡΙΣΤ. *Κοσμικὰς φροντίδας δεχόμενος ἱερεὺς ἀριεπὸς.*

Κοσμικὰς φροντίδας ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἀναδέχεται οὐ συγκεχώρηται δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκείαν, εἰ μὴ που ὑπὸ νόμων καλεῖται εἰς πραγμάτων ἀφηλίκων διοίκησιν, ἢ ἄλλως πως ἀπαιτεῖται ἀντιλαβέσθαι χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ἀσθενῶν διοικήσεως· εἰ δὲ ἐπιφωνηθεὶς ἀποστήσῃ, οὐ πείθεται. ἀλλ' ἐπιμένει τῇ δικησεί, καθαιρεῖται.

ΚΑΝΟΝ Ζ'

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἀγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρεῖσθω.

ΒΑΣΣ. Οἱ θεοὶ ἀπόστολοι συνεορτάζειν ἡμᾶς μετὰ Ἰουδαίων οὐ θέλουσι. Διορίζονται οὖν τὸ Κυριακὴν Πάσχα γίνεσθαι παρ' ἡμῶν μετὰ τὸ ἐκεῖνος τελέσαι τὸ νομικὸν Πάσχα. Καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας τὸ Πάσχα ἑορτάζουσιν, ὀφειλομεν ἡμεῖς ἑορτάζειν μετὰ τὴν ἑαρινὴν Ισημερίαν. Ἐαρινὴ δὲ Ισημερία γίνεται οὐχ, ὡς τινὲς φασ, κατὰ τὴν κε' τοῦ Μαρτίου μηνός, ἢ τὴν κ', ἢ ἐτέραν οἰανδθήτινα ὀρισμένην ἡμέραν, ἀλλ' ὅτε τύχη (9). Ἀπὸ γὰρ τῆς κυκλικῆς ψήφου τοῦ ἡλιακοῦ δρόμου καὶ τῆς σελήνης ἄλλοτε ἄλλως ἢ ἑαρινὴ γίνεται Ισημερία. Ὅτι οὖν ἐνομοθέτησεν ὁ Μωσῆς Πάσχα τελεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἐτησίως, ἦτοι διάθασιν τῶν κακῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλω, ἀλλ' ἢ πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας (10), τεσσαρεσκαίδεκα-

Disse videtur, Judæos perpetuo, idque ex Mosi instituto, Pascha suum πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ισημερίας celebrasse. At Anatolius ex antiquioribus Judæorum magistris, duobus Agathobulis et Aristobulo (qui unus fuit ex lxx senioribus qui Biblia Græce verterant) asserit deinde τὰ διαβατήρια θύειν ἐπίσης ἀπαντας μετὰ Ισημερίαν ἑαρινὴν, μεσοῦντος τοῦ πρώτου μηνός, apud Euseb. Hist. Eccles. l. vii, c. 32, p. 287, l. B, edit. Vales. Addit insuper ibidem Aristobulus in celebrando Paschate requiri, μὴ μόνον τὸν ἥλιον τὸ Ισημερινὸν διαπορεύεσθαι τμήμα, καὶ τὴν σελήνην δὲ, nimirum, ut cum Pascha peragatur, sol vernum æquinoctiale segmentum obtineat, et luna autumnale ei oppositum, sive hæc initium Libræ, ille Arietis. Idem docet Josephus, τῷ δὲ μηνί τῷ ξανθικῷ, ὃς Νισάν παρ' ἡμῶν καλεῖται, καὶ τοῦ ἔτους ἐστὶν ἀρχή, τεσσαρεσκαίδεκάτῃ κατὰ σελήνην, ἐν κριῶ τοῦ ἡλίου καθ' ἐστῶτος. Joseph. Antiq. Jud. l. iii, c. 10, p. 93, l. A, edit. Ruvier. 1611; unde patet annum Judæi-

ταλας ούσης τῆς σελήνης ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ἦτοι τῷ Μαρτίῳ, ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς τὸ Κυριακὸν Πάσχα, ἦτοι τὴν ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν διὰ τοῦ οἰκείου πάθους ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἡμῖν ἐχαρίσατο. Ἑορτάζομεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτε τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα τελεῖται, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο (11), δηλονότι μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἑαρινὴν ἰσημερινῶν, καὶ μετὰ τὴν ἰδ' ἡμέραν τοῦ πρώτου μηνός, ἦτοι τῆς πρώτης σελήνης τοῦ Μαρτίου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ μέντοι ἑβδομάδι, ὅτε καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάστασις, οὕτω τότε γέγονασι. Ζῆτει καὶ τὸν ἡ' λόγον (12) τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὃν συνεγράψατο εἰς τὸ Πάσχα. Ζῆτει καὶ τὸν ογ' κανόνα τῆς ἡμῶν παραγραφέντα περὶ τοῦ Πάσχα.

ZONAR. Ἑαρινὴν ἰσημερινῶν τινὲς τὴν κε' φασὶ τοῦ Μαρτίου· τινὲς δὲ τὴν κε' τοῦ Ἀπριλλίου. Οἶμαι δὲ μῆτ' ἐκείνην μῆτη ταύτην τὸν κανόνα λέγειν· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ τὸ Πάσχα πρὸ τῆς κε' τοῦ Ἀπριλλίου ἑορτάζεσθαι εἰσθεν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πρὸ τῆς κε' τοῦ Μαρτίου, ὡς συμβαίνειν (εἰ οὕτως νοοῖτο ἢ ἑαρινὴ ἰσημερία) παρὰ τὸν κανόνα τοῦτον τὸ Πάσχα ἑορτάζεσθαι. Ἔοικεν οὖν ἄλλο τι ἑαρινὴν ἰσημερινῶν τοὺς συντετοὺς ἀποστόλους ὀνομάζειν. Ἡ δὲ πᾶσα τοῦ κανόνο; διαταγὴ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ μὴ μετὰ Ἰουδαίων (ἤγουν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν) ἑορτάζειν τὸ Πάσχα Χριστιανούς. Χρῆ γὰρ προηγεῖσθαι τὴν ἀνείρπον ἐκείνων ἑορτήν, καὶ οὕτω τὸ καθ' ἡμᾶς τελεῖσθαι Πάσχα. Ὁ δὲ μὴ τοῦτο ποιῶν ἱερωμένος καθαίρεθῆσεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ἐν πρώτῳ κανόνι διετάξατο, λέγουσα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου ὅρον εἶναι περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα· εἰ καὶ μὴ εὐρίσκειται ἐν τοῖς κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τοιοῦτος κανὼν.

ἈΡΙΣΤ. Καθαίρεται ὁ τελῶν μετὰ Ἰουδαίων τὸ Πάσχα. Σαφῆς.

Guil. Beveregii notæ.

enim ita tunc temporis ordinatum fuisse, ut 24, Ima mensis Nisan celebraretur, cum sol arietem ingressus esset. Niceæ suffragator et Philo Judæus : Ἐκατέρω γὰρ τῶν ἰσημερινῶν ἑβδομῶν γίνεταί μηνί, καθ' ἃς καὶ ἑορτάζειν διειρηγεῖ νόμος τὰς μεγίστας καὶ δημοτελεστάτας ἑορτάς. Phil. Jud. *De mundi orific.* p. 27, l. B, edit. Paris. 1640. Ex his enim Philonis verbis liquidissima constat, Pascha celebrari κατ' ἰσημερινῶν ἑαρινῶν, non minus quam festum Tabernaculorum κατὰ μεσοπωρινῶν. Quapropter etiamsi Judæi nonnunquam Pascha suum ante vernum æquinoctium obierint; hoc tamen non ex majorum, necum Mosis, ut asserit Balsamon, insitutum; sed potius ex posteriorum, quibus usi sunt, laque ac vitio accidit; ut ante notatum est.

(11) Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο. Josephus Ægyptius etiam in Arabica canonum paraphra-si hunc ita interpretatur, ut per eum non tantum cantum sit, ne Pascha cum Judæis, sed et ut postea peragatur, et quidem die Dominico. Sic enim exponit : *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel alius e ministris Ecclesie, estum Paschalis ante æquinoctium celebraverit, cupiens in illo Judæos imitari, aut cum his Pascha peregerit, alia quavis quam prima feria quæ est post Pascha Judæorum, sive Dominica quæ sequitur, non alia sive ante sive post eam die, sed ipsa Dominica, quæ Pascha Judæorum excipit, gradu*

A a captivitate diaboli, quam Christus et Deus noster nobis per suam passionem largitus est. Celebramus autem illud, non eo tempore quo Pascha Judaicum celebratur, sed post ipsum : scilicet postquam fuerit vernum æquinoctium, et post 14 lunam primi mensis, seu primam lunam Martii, sed in eadem hebdomade, quod passio Domini et resurrectio sic eo tempore fuerunt. Quære etiam viii orationem sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi, quam scripsit de Pascha. Quære et 73 can. syn. Carth. et quæ in eo a nobis scripta sunt de Pascha.

ἐν Καρθαγένη συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ'

ZONAR. Vernum æquinoctium quidam vigesimum quintum diem Martii dicunt; quidam vero diem vigesimum quintum Aprilis. Ego vero existimo canonem nec hunc, nec illum dicere. Frequenter enim Pascha celebrari ante vigesimum quintum Aprilis solet. Est autem quando celebratur et ante vigesimum quintum Martii; ita ut contingeret (si sic intelligeretur æquinoctium vernum) contra canonem hunc Pascha celebrari. Unde apparet sapientes apostolos aliud quippiam nominare, vernum æquinoctium. Dispositio autem tota canonis hoc vult, Christianos non cum Judæis (videlicet eadem die) celebrare Pascha. Nam ipsorum festum (quod festum non est) prius agi convenit; atque sic nostrum nos peragere Pascha : quod minime faciens is qui Deo consecratus est, ordine movebitur. Hoc etiam synodus in Antiochia canone primo constituit, asserens in prima synodo Nicææ, de festo Paschæ factum esse decretum : tametsi non invenitur in Nicæænæ synodi canonibus talis canon.

ARIST. Qui celebrat Pascha cum Judæis, deponitur. Perspicuus.

suo excidat et ordine suo deponatur. In ipso, factor, canone de die Dominica nihil expresse traditur; ex eo tamen, quod Pascha cum Judæis celebrare hic prohibetur, necessario sequitur, Pascha Christianum alio, quam Judaicum, die celebrandum esse. At qui Judæos in paschali celebritate non imitati sunt, Dominica illam die perpetuo peregerunt, etiam ante deluitionem Nicænam; adeo ut synodus Nicæna, in gravissima hac controversia discutienda, nihil novi determinasse, sed antiquum hunc Apostolicum canonem sua tandem auctoritate confirmasse videatur. Ac proinde Josephus Ægyptius hunc canonem non inepte sic interpretatur, ut non tantum post æquinoctium, sed etiam die Dominica paschalem festivitatem celebrari præcipiat.

(12) Ζῆτει καὶ τὸν ἡ' λόγον. Exstat etiamnum hæc oratio quinto Operum D. Chrysostomi, inter panegyricas dubiæ fidei, pag. 940, edit. Savil. octo, lateor, sermones ejus in Pascha nondum inventi sunt, sed septem tantum; ultimus autem octavi titulum præ se fert, tam in ms. quo usus est D. Henricus Savilius, quam in Bodleiano : ut extra dubium sit eandem esse D. Chrysostomi Elog. τὸ Πάσχα orationem quam sub octavæ titulo Balsamou hic laudat; præcipue cum idem argumentum in ea, quod hic a Balsamone tractetur.

CANON VIII.

Si quis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel ex sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicaverit, causam dicat: et si probabilis fuerit, veniam consequatur: si autem non dicat, segregetur, ut qui populo offensionis causa sit, et susceptionem dederit adversus eum qui obtulit, tanquam non recte obtulerit.

BALS. Episcopum quidem vel presbyterum non novit quispiam ad altare accessisse, et sacrificasse, et sacramentis non communicasse. Si quis autem ex his inventus fuerit tale quid fecisse, non solum segregabitur, sed etiam valde punietur, nisi justam aliquam et probabilem causam dixerit, quæ sanctam communionem prohibeat. Neque enim levis est eare offensio oritur: ex diaconis autem plurimos videmus ad altare accedere, et non communicare sed nec sancta attingere. Si quis autem ex eis contrectaverit, et non communicaverit, segregabitur, ut vult canon: et nonnulli quidem canonem sic sunt interpretati. Nonnulli autem dicunt unumquemque consecratum a canone segregari, si non communicet, etiamsi sit extra sacrum tribunal: quod est gravissimum.

Altera expositio.

Octavam et nonam canonem alii quidem aliter sunt interpretati; nos vero aliter. Unde eos simul conjungentes, dicimus, quod qui in sacrum catalogum annumerantur, et sacramentorum mysteria peragunt, oblationi autem quæ sit non communicant, segregantur, nisi justam causam dixerint: sacrati autem qui sancta super altare non tractant, et omnes laici fideles, qui non exspectant, seu ad finem usque non perseverant, donec a dignis sancta facta fuerit communicatio, ut inordinati segregantur. Dicere enim omnes nos fideles laicos, et consecratos, qui sacra non tractant, oportere quotidie sanctis communicare, alioqui segregari, nec est ex sententia canonis, nec potest fieri: et ideo nonus canon dixit puniri fideles qui non permanent, et non addidit eos qui non communicant. Ita interpretare canonem convenienter 2 canonem synodi Antiochenæ.

ZONAR. Canon dignos et præparatos semper esse vult omnes ad sanctificationis communionem,

Guil. Beveregii notæ.

(13) *Et τις ἐπίσκοπος.* Marcø Alexandrino hanc questionem proponenti, Οί μετὰ τοῦ ἀρχιερέως ἢ μετὰ τοῦ ἱερέως συλλειτουργοῦντες διάκονοι ἀπικρατῆτως μεταλαμβάνειν ὀφείλουσιν, ἢ οὐ; Theodorus Balsamon respondens hunc canonem recitat, αὐθιγὴ Παρατηρητέον οὖν, τοὺς ὑποδείκτους καὶ τοὺς διακόνους, καὶ μᾶλλον τοὺς χειραπτήσαντας μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἢ μὴ τὴν αἰτίαν λέγειν δι' ἣν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἀπέστησαν. Τοῦτο γὰρ μὴ ποιοῦντες ἀφορισθῆσονται κατὰ τὴν τοῦ ρηθέντος κανόνος περιλήψιν, Bals. respons. ad Marc. Alex. interrog. 47, lib. v, Juris Græco-

A

KANON II.

Et τις ἐπίσκοπος (13) ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ προσφορᾶς γενομένης μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ ἐὰν ἢ εὐλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἰτιος βλάβης γεόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμπούησας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος, ὡς μὴ ὀγιῶς ἀνεγκαντος (14).

B

BALS. Ἐπίσκοπον μὲν ἢ πρεσβύτερον οὐκ οἶδέ τις εἰσιόντα εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἱεουργήσαντα, καὶ μὴ μεταλαμβάνοντα τῶν θείων ἁγιασμάτων. Εἰ δὲ τις ἐκ τούτων τοιούτων τι εὐρεθῆ ποιήσας, οὐ μόνον ἀφορισθήσεται, ἀλλὰ καὶ μεγάλως κολασθήσεται, εἰ μὴ εὐλογωτάτην αἰτίαν καὶ προφανῆ εἴπη, τὴν θείαν μετάληψιν κωλύουσαν. Οὐδὲ γὰρ τυχὸν σκάνδαλον ἐκ τούτου ἀναφύεται. Ἐκ τῶν διακόνων δὲ τοὺς πλείους βλέπομεν εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσιόντας, καὶ μὴ μεταλαμβάνοντας, ἀλλὰ μηδὲ ἀποτομένους τῶν ἁγίων. Εἰ δὲ τις ἐξ αὐτῶν χειραπτήσῃ, καὶ οὐ μεταλάβῃ, ἀφορισθήσεται κατὰ τὸν κανόνα. Καὶ τινες μὲν οὕτως ἠρμήνευσαν τὸν κανόνα· τινὲς δὲ λέγουσιν ὑπὸ τοῦ κανόνος ἀφοριζέσθαι πάντα ἱερωμένον μὴ μεταλαμβάνοντα, κἂν ἐξῴθεν τοῦ ἁγίου βήματος ἴσταιται, ὅπερ βαρύτατόν ἐστι

Ἐτέρη ἐρμηνεία.

Τὰ περὶ τοῦ ἡ' καὶ θ' κανόνος ἄλλοι μὲν ἄλλως ἠρμήνευσαν, ἡμεῖς δὲ ἄλλως. Ὅθεν συνάπτοντες τὰ παρὰ τούτων, λέγομεν ὅτι οἱ μὲν συναριθμούμενοι τῷ ἱερῷ καταλόγῳ, καὶ ὑπουργοῦντες εἰς τὰ τῶν ἁγιασμάτων μυστήρια, μὴ μεταλαμβάνοντες προσφορᾶς γενομένης, ἀφορίζονται, εἰ μὴ εὐλογον εἴπωσιν αἰτίαν· οἱ δὲ μὴ χειριζόμενοι τὰ ἅγια ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερωμένοι, καὶ πάντες οἱ λαϊκοὶ πιστοὶ μὴ περιμένοντες, ἤτοι μὴ προσκαρτεροῦντες μέχρι τέλους, καὶ ἔστ' ἂν ἡ ἀγία γέννηται μετάληψις παρὰ τῶν ἀξίων, ὡς ἀτακτοὶ ἀφορίζονται. Τὸ γὰρ λέγειν ἡμᾶς ὀφείλειν πάντας τοὺς πιστοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μὴ χειριζομένους τὰ ἅγια ἱερωμένους, καθεκάστην μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, εἰ δὲ μὴ, ἀφορίζεσθαι, ὅτε τῷ κανόνι δοκεῖ οὕτε δυνατόν ἐστι γενέσθαι. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ θ' κανὼν εἶπε τοὺς μὴ παραμένοντας πιστοὺς κολάζεσθαι, καὶ οὐ προσέθετο τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας. Οὕτως ἠρμήνευσον τοὺς κανόνας κατὰ τὸν β' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

ZONAR. Ἐτοίμους πάντας· αἶε καὶ δεξιούς τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως· ὁ κανὼν βούλεται εἶναι,

Rom., p. 371, edit. Franc. 1596.

(14) Ὅς μὴ ὀγιῶς ἀνεγκαντος. Hæc verba in impressis desiderantur; nos ea ex ms. Boilelliano restituumus, cui consentiunt Joh. Antiochenus collect. can. tit. 47; et Balsamon in responsis ad Marcø Alexandrini interrog. 17, ibid., nisi quod pro ἀνεγκαντος, ille προσενέγκαντος, hic προσεγγεγκόντος legit: item exemplaria a Dionysio Exiguò et Gentiano Herveto usurpata; nam ille vertit, quod recte non obtulerit; hic, tanquam non digne obtulerit.

καὶ μάλιστα τοὺς ἱερωμένους· διὸ φησὶν ὡς εἰ τις τοῦτων μὴ μεταλάβῃ προσφορᾶς γενομένης (προσκομιδῆς δηλαδὴ) ἢ τὴν αἰτίαν εἰπάτω, καὶ εἰ εὐλογος εἴη, συγγνωσθήσεται, ἢ μὴ λέγων, ἀφορισθήσεται, δίδωσι γὰρ κατὰ τοῦ ἱερέως τοῦ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τοίησαντος ὑπόνοιαν οὐκ ἀγαθὴν τῷ λαῷ, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταλαβεῖν μὴ βουλόμενος, οἷά τι συνειδῶς αὐτοῦ κώλυμα πρὸς ἱεουργίαν.

ἈΡΙΣΤ. Ἱερεὺς ὁ μὴ μεταλαμβάνων λέγῃτω τὸ αἰτίον· ἀφοριζέσθω δὲ μὴ λέγων· ὑποκτον γὰρ πεποιήκει τὸν προσάγοντα.

Ἱερεὺς, ἢ ἑτερός τις τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου μὴ μεταλαμβάνων, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο ποιεῖ, μὴ λέγων, ὡς ὑποφίαν διδοῦς κατὰ τοῦ προσάγοντος τὴν ἀναίμακτον θυσίαν, ἀφοριζέσθω.

KANON Θ.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας (15) πιστοὺς, καὶ τῶν Γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίως ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφοριζέσθαι χρῆ.

ΒΑΣΣ. Ὁ τοῦ παρόντος κανόνος διορισμὸς δριμύτατός ἐστιν. Ἀφορίζει γὰρ τοὺς ἐκκλησιάζοντας καὶ μὴ παραμένοντας μέχρι τέλους, μηδὲ μεταλαμβάνοντας. Ἄλλοι δὲ κανόνες παρομοίως διορίζονται πάντας ἐτοίμους εἶναι καὶ ἀξίους τῆς μεταλήψεως, καὶ τοὺς ἐπὶ τρισὶ Κυριακαῖς μὴ μεταλαμβάνοντας ἀφορίζουσι (16).

ΖΩΝΑΡ. Πάντας ὁ παρῶν κανὼν ἀπαιτεῖ, τῆς ἀγίας ἐπιτελουμένης θυσίας, μέχρι τέλους προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ καὶ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει. Καὶ οἱ λαϊκοὶ γὰρ συνεχῶς μεταλαμβάνειν τότε ἀπρητοῦντο. Κανὼν γὰρ ἔστι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑτεροῦ, καὶ ἄλλος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς, εἰ τις ἐπὶ τρεῖς Κυριακὰς παρῶν μὴ μεταλάβῃ, ἀφοριζέσθω. Διὸ καὶ ὁ παρῶν κανὼν τοὺς μὴ παραμένοντας ὡς τὴν τάξιν συγχόνετας ἀφορίζει· καὶ ὁ δευτέρος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου περὶ τούτου φησὶν.

ΑΡΙΣΤ. Ἀφορίσεις τὸν τῇ εὐχῇ καὶ τῇ μεταλήψει μὴ παραμένοντα.

Guil. Beveregii notæ.

(15) Πάντας τοὺς εἰσιόντας. Balsamon in responsis ad Marcum Alexandriæ patriarcham, nonnullos observat hoc Canone fretos asseruisse, eos omnes, qui ecclesiam ingrediuntur, etiam invitos, cogendos esse divina assumere sacramenta; addit autem: Ἄλλ' ἡμῖν οὕτω τὰ τοῦ κανόνος οὐκ ἐκλαμβάνεται· ἐκκλησιάζειν μὲν γὰρ τοὺς πιστοὺς μέχρι τέλους τῆς θείας ἱεροτελεστίας, καὶ τῆς τελευταίας τοῦ ἱεουργοῦντος εὐχῆς, καὶ τοῦ ἀντιδῶρου τῆς μεταλήψεως ψηφίζομεθα, καὶ τοὺς οὕτω μὴ ποιῶσι τὴν ἐκ τοῦ κανόνος ἐπίσειομεν ἀνανάκτησιν· μεταλαμβάνειν δὲ αὐτοὺς οὐκ ἀναγκάζομεν διὰ τὴν τῆς συνειδήσεως βάσανον. Προσεχτέον οὖν κατὰ τὴν τοῦ ρηθέντος κανόνος περὶ τῆς μὴ συντάκτως ἐκ τῆς ἱεουργίας ὑποχωρεῖν τοὺς ἐκκλησιάζοντας. Balsamon in interrog. 16, l. v. Jur. Græco-Rom. Daniel Chamierus hunc canonem contra Missas privatas nec immerito profert, videsis enim tom. 4, l. vii, cap. 18, par. 2. Vide et concilii Antiocheni can. 2.

(16) Μεταλαμβάνοντα ἀφορίζουσι. Post ista

A maximeque Deo consecratos ministros: prepterea dicit, si quis horum non communicarit oblationi factæ (quæ fuerit allata videlicet) causam dicat. Hæc si rationalis erit, venia dabitur. Si non dixerit, excommunicabitur: dat enim sinistram populo suspicionem adversus eum sacerdotem, qui sacrum fecit incrementum: perinde ac si nollet hujus particeps esse, quod in sacrificante sciret impedimentum aliquid irresse ad sacrificium.

ARIST. Sacerdos qui non communicat, dicat causam; non dicens autem a communione pellatur, suspectum enim facit offerentem.

Sacerdos, vel aliquis de catalogo sacerdotali non communicans et causam propter quam illud facit non dicens, ut suspicionem dans in illum qui offert incrementum sacrificium, segregetur.

CANON IX

Omnes fideles qui ingrediuntur, et Scripturas audiunt, in precatione autem et sacra communione non permanent, ut ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet.

BALS. Præsentis canonis constitutio est acerbissima. Segregat enim eos qui in ecclesiam conveniunt, et non ad finem usque exspectant, nec communicant. Porro autem alii quoque similiter decernunt, ut omnes sint parati, et digni communione, eosque qui tribus Dominicis non communicant, segregant.

ZONAR. Canon præsens exigit omnes, dum sanctum celebratur sacrificium, ad finem usque in oratione sanctaque communione perseverare. Siquidem tum temporis a laicis exigebatur, ut frequenter communicarent. Synodi enim Sardicensis exstat canon, et alter ejus quæ fuit in Trullo, et alius Antiochensis, ut si quis per tres Dominicas præsens non communicarit, hic ab Ecclesia separetur. Propter quod et præsens canon excommunicat etiam non permanentes, ut ordinem turbantes: et secundus Antiochenæ synodi canon de hoc ipso loquitur.

ARIST. Segregabis eum qui in precibus et communione non permanet.

D verba in ms. nostro Boddleiano hæc occurrunt: Ἐτέρα ἐρμηνεία. Τὰ περὶ τοῦ ἡ' κανόνος καὶ ὁ ἄλλοι μὲν ἄλλως ἠρμήνευσαν, ἡμεῖς δὲ ἄλλως. Ὅθεν συνάπτοντας τὰ περὶ τούτων λέγομεν. Ζῆται ἀνωθεν. Unde nobis visum est ἐτέραν ἐρμηνείαν, quæ ad can. 8 pertinet, in codice, e quo transcriptus est Boddleianus, bis scriptam fuisse, primo post can. 8, et denuo post hunc 9. At ubi amanuensis observasset eadem verba, quæ ad præcedentem canonem transcripsisset, iterum hic occurrere, primis secundæ hujus interpretationis verbis repetitis, statim addit, ζῆται ἀνωθεν, viz. ad interpretationem præcedentis canonis. Et in impressis quidem codicibus, atque eo quoque, quem transtulit Gentianus Hervetus, non minus quam in Boddleiano jam edito, hæc ἐτέρα ἐρμηνεία post primam octavi canonis interpretationem collocatur; his tamen ad marginem adnotatis, ταύτην ἐρμηνείαν οἱμαί γράψασθαι δεῖν μετὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θ' κανόνος.

Qui non manet in ecclesia usque ad finem, sed a de ecclesia egreditur, dum adhuc sacra liturgia celebratur, eum ut confus'onem facientem in ecclesia, segregari oportet.

CANON X.

Si quis cum excommunicato vel in domo una precatus fuerit, is segegetur.

BALS. Ἀκοινωνήσις, id est excommunicationis, vocabulum, idem est quod segregatio. Qui ergo una cum excommunicato quomodocunque precatus fuerit, segregabitur, etiamsi sit episcopus vel laicus. Hoc autem scriptum est propter eos qui dicunt, quod qui est segregatus, ex ecclesia ejectus est. Si quis ergo una cum eo canit in domo, vel in agro, ei crimini non dabitur. Idem est enim seu in ecclesia seu extra ecclesiam orare cum excommunicato. Cum excommunicato autem colloqui non prohibemur. Lege etiam 9 canonem syn. Carthag.

ZONAR. Qui separantur, ob peccata videlicet separantur. His igitur nullos oportet communicare. Hoc enim respicit ad ejus contemptum qui separavit: aut potius ad ejus calumniam, tanquam qui male separaverit. Si quis igitur una cum excommunicato (vel segregato) orabit, etiamsi non in

τὸν μὴ μέχρι τέλους προσκαρτεροῦντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐτι τῆς ἁγίας λειτουργίας τελοῦμένης τῆς ἐκκλησίας ἐξερχόμενον, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρῆ.

KANON I'.

Εἰ τις ἀκοινωνήτω (17) κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφορίζεσθω.

Τὸ ῥῆμα τὸ τῆς ἀκοινωνήσεως ἀφορισμός ἐστιν. Ὁ τοίνυν ἀφωρισμένος συνευξάμενος ὁπουδήποτε ἀφορισθήσεται, κἂν ἐπισκοπός ἐστι, κἂν λαϊκός. Τοῦτο δὲ γέγραπται διὰ τοὺς λέγοντας ὅτι ὁ ἀφωρισμένος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξεβλήθη. Εἰ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμπάλλει ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ἀγρῷ, οὐκ αἰτιαθήσεται. Ταυτὸν γάρ ἐστι τὸ ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐξωθεν ταύτης συνεύξασθαι μετὰ τοῦ ἀφωρισμένου. Συνομιλεῖν δὲ μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος οὐ κωλύμεθα. Ἀνάγκητι καὶ τὸν ὁ κανὼνα τῆς ἐν Καρθαγένης συνόδου.

ZONAR. Οἱ ἀφορίζομενοι διὰ ἀμαρτήματα δηπουθεν ἀφορίζονται. Χρῆ οὖν τοῦτοις μὴ συγκοινωνεῖν τινας. Τοῦτο γὰρ εἰς καταφρόνησιν τοῦ ἀφορισαντος ἀφορᾷ, ἢ μᾶλλον καὶ εἰς διαβολὴν, ὡς κακῶς ἀφορίσαντος. Εἰ τις οὖν ἀκοινωνήτω (ἤγουν ἀφωρισμένῳ) συνεύξηται, κἂν μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐν οἴκῳ, κά-

Guil. Beveregii notæ.

(17) *Εἰ τις ἀκοινωνήτω.* Excommunicationis pœna delinquentibus inflicta, non est Christianis propria, sed iis cum gentibus pariter ac Judæis communis. Et ipsi enim Druides eos, qui statutis suis morem non gererent, ab aliorum commercio, tam sacro quam profano, arcebant, ut testatur Julius Cæsar, qui de iis hæc habet: *Si quis aut privatus, aut populus eorum decreto non stelit, sacrificiis interdicitur.* Hæc pœna apud eos est gravissima: quibus ita est interdictum, ut numero impiorum et sceleratorum habentur: ab iis omnes decedunt, adiutur eorum, sermonemque desugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus ius redditur, neque honos ullus communicatur. His autem omnibus Druidibus præest unus, qui summum inter eos habet auctoritatem. Cæsar *De bello Gall.* l. vi, cap. 4. Ad hæc etiam pœnam Euripides respexisse videtur, ubi ait in Oreste:

Ἐδοξε δ' Ἀργεῖ τῷ δὲ μῆθ' ἡμᾶς στέγαις
Μὴ πῦρ δέχεσθαι, μήτε προσφωμεῖν τινα
Μητροκτονούντας.

Judæis tres excommunicationis species in usu fuerunt. Prima et levissima est נידוד *Niddud*, qua quisquam ab aliorum consortio ad quatuor saltem cubito: et 30 dies segregatus est. Secunda, סתת *Herem*, quæ cum diris et horrendis maledictionibus inflicta est. Cum eo, qui sic excommunicatus est, nec edere, nec bibere licuit: quo respicere videtur Apostolus, dicens, τῷ τοιοῦτω μὴδὲ συνεσθῆεν, I Cor. v, 11. Tertia est שטמת *Shammatta*, qua multatus a reipublicæ pariter ac Ecclesiæ communione sine spe unquam redeundi separatus est, ut Elias in Tisbi notat. Cum gentes autem et Judæi hanc auctoritatem exercuerint, multo minus Christianæ Ecclesiæ deneganda est: præsertim cum ipse funditor et caput Ecclesiæ in mandatis dederit, ut qui Ecclesiam audire neglexerit, sit ὡσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. Matth. xviii, 17, hoc est, Ecclesia ejiciatur, sive excommunicetur. Quod D. Paulus postea expressit per παραδοῦναι τῷ Σατανᾷ, I Cor. v, 5, I Tim. i, 20. Ut non mirum sit, Ecclesiæ præ-

sules, ex Domini et apostolorum præceptis, ecclesiasticam hanc auctoritatem in scelere consensio perpetuo exercuisse; ut ex hoc canone ab Ecclesia recens nata decreto patet, quo cautum est, ne quis cum excommunicato vel comprecetur. Et iisdem quidem diebus, quibus constitutus, et observatum fuisse testis est Tertullianus, dicens: *Ibidem etiam exhortationes, castigaciones et censura divina. Nam et judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu, summumque futuri iudicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communicatione orationis, et conventus, et omnia sancti commercii relegetur.* Tertull. *Apol.* c. 39. Cyprianus etiam hujus censuræ frequentissime meminit: qui tamen pro excommunicare usurpat arcere a communione, et non communicare, *epist.* 28, edit. Rigalt., et nonnunquam, *de Ecclesia pellere, ejicere, condemnare, sacerdotum voce damnare, epist.* 55; *spirituali gladio necare epist.* 62. Sic etiam et abstinere videtur pro excommunicare, et abstentio pro excommunicato: ut *abstentum a nobis sciat epist.* 38. *Et idcirco consulte et cum vigore fecisti, frater charissime, abstinendo diaconum, qui cum virgine sæpe mansit, epist.* 62. Et sic quidem *Abstineo* cum accusativo usurpatur a Terentio, *genitius, screeatus, tusses, risus abstine*, Terent. *Heautont.* Act. ii, scen. 2. et ab Horatio, *Abstinit vim uxore et gnato.* Horat. l. ii, sat. 3, et ab ipso Cicerone, *Quale autem beneficium est, quod te abstinueris nefario scelere?* Cicer. *Phil.* p. ii, n. 3, adeo ut Cyprianus non primus sit qui hoc verbo tanquam transitivo usus est, nec quidem ultimus. Nam concilium Toletanum dicit: *Clericus si abstinetur, a clericis devietur; si quis cum illo colloqui aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstinetur.* Concil. Tol. 4, c. 15, apud Bin. tom. i, p. 562; item concil. Eliberitanum c. 54, *ibid.* p. 242. Epau. can. 3, *idem tom.* ii, p. 312. Optatus Milevitanus, *ut dicatis Macharium post illa facta communioni non debuisse misceri, sed magis a catholicis episcopis abstineri.* Optat. *Milev.* in *Append.* l. vii, ad tertium pertinente, *Adv. Donat.* p. iii, edit. Alhaspin. Paris. 1631.

καίνος ἀφορισθήσεται. Τοῦτο καὶ ὁ θ' κανὼν τῆς ἐν Ἀ
Καρθαγένῃ συνόδου φησί.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ συνευχόμενος ἀκοινωνήτῳ ταυτοκα-
τάκριτος.

Ὁ συνευχόμενος ἀρετικαῖς ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν οἴκῳ,
ἀκοινωνῶντος; ὡσαύτως ἔστω καὶ αὐτός.

ΚΑΝΩΝ ια'.

**Εἰ τις καθηρημένῳ (18) κληρικὸς ὢν κληρικῶ
συνεύξεται (19), καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός.**

ΒΑΣΣ. Τινὲς τὸ συνεύξασθαι ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ
συνειρουργῆσαι ἐξελάδοντο. Οὐ δοκεῖ δὲ καὶ ἐμοί.
Περὶ γὰρ παντὸς κληρικοῦ καθαιρεθέντος ἐξεληφθῆ
ὁ κανὼν, οὐ μὴν περὶ μόνου ἱερέως. Ἄλλοι δὲ εἶπον
ἐνταῦθα τὸν καθαιρεθέντα ὑποβληθῆναι καὶ ἀφορισμῶ,
καὶ διὰ τοῦτο κωλυθῆναι τὴν μετὰ τούτου προσευ-
χὴν. Ἐμοί δὲ κατανοεῖται ὅτι σκοπὸς τῷ κανόνι ἐν-
ταῦθα ἐστὶ κολλάσθαι πάντα κληρικὸν συνευξάμε-
νον ὁπωσδήποτε κληρικῶ οἰδηθῆναι καθαιρεθέντι,
καὶ μετὰ τὴν καθαιρεσιν ἐνεργήσαντι ἱερατικόν τι.
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ καθαιρέσις αὐτῷ ἐπάγεται. Ἀπὸ
μέντοι τοῦ συνεύξασθαι τινα ἀφορισμένῳ τινὶ καθαι-
ρέσις οὐκ ἐπάγεται, ἀλλὰ ἀφορισμὸς, ὡς ὁ ι' κανὼν
παρακαλεῖται.

ΖΩΝΑΡ. Τῶν καθαιρουμένων τινὲς μὲν μόνης ἱερ-
ουργίας κωλύονται, οὐ μέντοι καὶ κοινωνίας, ἢ τοῦ
συνεκκλησιάζειν. Οἱ δὲ σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ ἀκοι-
νωνητοὶ εἰσι καὶ ἀφορισμένοι. Ἡ γοῦν ὁ κανὼν οὗ-
τος περὶ καθαιρεθέντος ἐν ταυτῷ καὶ ἀφορισθέντος
νοηθήσεται, καὶ ὁ συνευξάμενος τούτῳ ὑπὸ καθαιρε-
σιν ἔσται· ἢ τὸ συνεύξασθαι ἀντὶ τοῦ συνειρουργῆ-
σαι παραληφθήσεται.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ συνευχόμενος καθηρημένῳ ταυτοκα-
τάκριτος.

Guil. Beveregii notæ.

(18) **Εἰ τις καθηρημένῳ.** Hi laici scelerum con-
vicii excommunicantur, sic clerici delinquentes per
canones *deponuntur*; hoc est a sacris fungendis mi-
nisteriis arceantur, et in laicorum ordinem redi-
gantur. Hanc pœnam clericis inflictiat veteres hi
canones *καθαίρειν* vocant, et quibus infligitur,
καθηρημένους. Nonnunquam περιφραστικῶς εκ-
πρίμιτῳ, per τοῦ βαθμοῦ καθαιρεῖσθαι, Basil. can. 55.
ἐκπίπτειν τῆς ὑπηρεσίας, Id. can. 31. τοῦ βαθμοῦ
κατάγεισθαι, Id. can. 32. ἐκκήρυκτον γίνεσθαι.
Concil. Ancyr. c. 18: ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ,
Chalced. can. 27, κινδυνύειν περὶ τὸν ἰδίον βαθμόν,
Chalced. c. 2, hoc est, *facturam clericatus sustinebit*,
τῆς ἱερωσύνης ἀπογυμνοῦσθαι, Trull. can. 81, καθαι-
ρεῖσθαι τῆς λειτουργίας, Antioch. can. 3, ut
μηκέτι λειτουργεῖν ei fas sit, Apost. can. 15. Et sic
quidem in Ecclesia primitiva qui semel depositus
fuit, amplius celebrare non potuit, nec in clerum
rursus admitti; sed inter laicos perpetuo recens-
tus fuit. Postea autem partialis quaedam aut tem-
poralis introducta est depositio, ad certum tan-
tummodo tempus clericis inflicta; quam tamen
non *depositionem* proprie, sed *suspensionem* vocari
usu venit. Concilium Aurelianense, *Memorata
persona ab honore vel officio suscepto juxta arbitrium
sui pontificis suspendantur*, concil. Aurel. 5, c. 5, p.
515, tom. II. Bin. *Anni spatio a communione eccle-
siastica suspendatur*, ibid. c. 17, et concil. 4, c. 19.

ecclesia sed in domo, pariter et hic excommunica-
litur. Hoc etiam nonus canon synodi Carthaginen-
sis dicit.

ΑΡΙΣΤ. *Qui cum excommunicato simul oraverit,
eidem judicio subjicitur.*

Qui simul oraverit cum hæreticis in ecclesia vel
domo, ipse similiter sit excommunicatus.

CANON XI.

*Si quis, cum sit clericus, una cum deposito clerico
oraverit, deponatur et ipse.*

BALS. Nonnulli illud, una precari, pro eo quod
est simul sacra facere, hic acceperunt. Sed mihi non
ita videtur. De quovis enim clerico deposito accipi-
tur canon, non autem de solo sacerdote. Alii autem
dixerunt hic depositum etiam segregationi subjici,
et ideo esse prohibitam una cum eo precatorem.
Ego vero intelligo, quod canonis hoc est institutum,
punire quemvis clericum, qui cum quovis deposito
clerico, et post depositionem sacerdotale quidpiam
operato, sit quomodocumque precatum. Propterea
enim depositio etiam illi infligitur. Ex eo autem
quod quis cum aliquo excommunicato precatum fue-
rit, non infligitur depositio, sed excommunicatio, ut
decimus canon jubet.

ZONAR. Depositorum nonnulli quidem prohiben-
tur a sola sacrorum celebratione: non etiam a
communione, vel ab Ecclesie conventu. Quidam
vero simul cum depositione sunt et excommunicati
et ab aliis segregati. Vel hic igitur canon de deposito
pariter et excommunicato venit intelligendus, et
qui simul oraverit cum eo, depositioni futurus sit
obnoxius; vel, simul orasse, pro sacra simul pere-
gisse, accipiatur

ΑΡΙΣΤ. *Qui simul oraverit cum deposito, eidem
judicio subjicitur.*

*A communione catholica pro emendatione sacrilegii
suspendatur.* Concil. Aurel. 4, c. 15, ibid., p. 512.
Cum vox *suspensio* non usurpatur, tempus deter-
minatur, quo ab officio cessare debent: ut, *tribus
mensibus sui a suo officio sequestratus*, Conc. Aurel.
3, c. 2, ibid. p. 505. *Anni spatio Missas facere non
presumat*: ibid. c. 25. *Anno integro pacem Ecclesie
non habebit*. ibid. c. 16. *Tandiu a sacrificando ces-
sabit, quamdiu legitima penitentiae satisfactione
corruptus ad gradus sive officium redeat, quod omi-
sit*, conc. Brachar. 3, cap. 1, p. 1204, tom. II
Bin. *Quamdiu in hoc vitio fuerit, a sacrificando
cessabit*, ibid. cap. 5, ἐνταυτῶν ἀργεῖν, Basil. can.
69. Ceterum concilium Lateranense statuit, nec
suspensionem fieri nisi *canonica communione pre-
missa*, concil. Later. 3, c. 6, p. 1346, tom. III
Bin.

(19) **Ὁν κληρικῶ συνέυξεται.** In impressis est
ὢν ὡς κληρικῶ, quomodo legitur Joh. Antiochenus,
et Dionysius Exiguus, qui totum hunc canonem
sic transtulit: *Si quis cum damnato clerico veluti
cum clerico simul oraverit, iste damnatur.* Et para-
phrasas Arabica, qui verba, ὡς κληρικῶ συνέυ-
ξεται vertit aut precatur cum eo, ut precatur veris
sacerdotibus. Balsamon per συνέυξασθαι hic συνει-
ρουργῆσαι a nonnullis intelligi observat: inter quos
Zonaram et Aristenum fuisse interpretationes eo-
rum palam faciunt.

Qui simul oraverit vel sacra peregerit cum deposito, ipse etiam sit depositus.

CANON XII et XIII

Si quis clericus, vel laicus segregatus, sive non recipiendus, discedens, in altera urbe receptus fuerit absque litteris commendatitiis, segregetur, et qui excepit, et qui exceptus est

Si vero fuerit excommunicatus, aggravetur in eundem excommunicatio.

RALS. Alius est segregatus, et alius is qui non est recipiendus, sive is qui ab episcopo ad aliquid non admittitur. Qui enim segregatus est, ab ecclesiastica communione arceatur: qui autem non est recipiendus, multis modis non admittitur. Illud enim sive, pro eo quod est, vel disjunctive accipitur, ut hoc ex sequenti canone probatur, qui dicit, Sin autem sit segregatus, etc. Dicunt ergo præsen-

Guil. Beveregii notæ.

20) "Ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν. Canoniarum epistolarum tres olim species numeratae sunt; nam aliae syστατικαί, aliae εἰρηνικαί, et aliae denique ἀπολυτικαί dicuntur, συστατικῶν, quarum hic fit mentio, meminit et D. Paulus II Cor. iii, 1. Sunt autem proprie, quae clericis vel laicis (olim excommunicatis) dantur, vel etiam ignotis ad aliam civitatem proficiscentibus, ipsos tanquam jam absolutos, et fideles, loci, quo abeunt, episcopo commendantes, ut testantur Zonaras in hunc canonem, Balsamon in concilii Chalced. can. 2. et Matthaeus Blastares in syntagmate. Scholiastes Harmenopuli, συστατικὰ δὲ εἰσὶν ἐπιστολαὶ αἰ δίδόμεναι παρὰ ἐπισκόπου κληρικοῖς ἢ ἱερωμένοις εἰς ἑτέραν πόλιν ἀποῦσι, καὶ συνιστῶσι τοὺς τῷ ἐκτὶ ἐπισκόπῳ, ὡς παντάπασιν ἀναίτους. Harmenop. epit. can. sect. 2, tit. 5, vide et Gratian. distinct. 74, cap. 8. Hujusmodi epistolae commendatitiae datae sunt a Paulino episcopo Nolano ad Amandum, dicente, *Marium portitorem hujus epistolae commendatum specialiter unanimi tui, ut sicut rogavimus sanctum episcopum et patrem nostrum, ita ordinetur a vobis.* Paul. episc. Nol., epit. 21, n. 203, edit. Front. Duca Antwerp. 1622, sic et Wolfeon. Constantiensis ad Bernatum Argentariensem scribit, *Commendatum ergo eum curae vestrae suscipite, et ex nostris partibus absolutum in vestrarum civitatem numero custodite.* Latini recentiores epistolas has *Formatas* nuncuparunt; quoadmodum et *formatum epistolarem* usus apud imperatores Romanos viguit, cum *procuratorum suorum nomine formalem dicitaret epistolam*, Sueton. in Domitian., cap. 13. *Formatarum* frequens apud Latinos mentio. Concilium Milevitanum, *Placuit ut quicumque clericus propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab episcopo suo accipiat, quod si sine formata voluerit pergere, a communione removeatur.* conc. Milevit. 2, can. 29, p. 600, t. I. Bin. Hispanense secundum, *ne formatas cuilibet epistolas mittere*, cap. 7, p. 983, tom. II. Vigilius papa. *Ne quis sine formata tuae fraternitatis ad longinquiora loca audent proficisci*, Vigil. epist. 10, ad Arel. Arelat. Sic et *ἀνευ εἰρηνικῶν concil.* Antioch. can. 7, apud Gratian. vertitur *absque formata* distinct. 74, cap. 9. Quo sensu et S. Augustinus forsitan dixit, *Quaerebam utram epistolae communicatorias, quas Formatas dicimus, possent quo vellent dare*, Aug. epist. 163 ad Eleusium, etc., tom. II oper. col. 739, l. c., edit. Froben. *Formatae* vero propterea diotae videntur, quod signi episcopalis forma in eis impressa fuit. Quod melius, ni fallor, intelligi non potest, quam e Papiae vocabulario, ut

Ὁ συνευχόμενος ἦτοι συλλειτουργῶν καθηρημένῳ καθηρημένος ἔστω καὶ αὐτός.

KANON IB', 1Γ'.

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἦτοι ἀδεκτος, ἀπελθὼν, ἐν ἑτέρῃ πόλει δεχθῆ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν (20), ἀφορίζεσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθεὶς.

Εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιεικισθῶ αὐτῷ ὁ ἀφωρισμός (21).

BALS. Ἐτερός ἐστὶν ὁ ἀφωρισμένος, καὶ ἕτερος ὁ ἀδεκτος, ἤγουν ὁ παρὰ ἐπισκόπου εἰς τόδε τι μὴ παραδεχόμενος. Ὁ μὲν γὰρ ἀφωρισμένος ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως κωλύεται· ὁ δὲ ἀδεκτος ἐκ πολλῶν τρόπων οὐ δέχεται. Καὶ τὸ [ἦτοι] γὰρ ἀντὶ τοῦ [ἦ] διαζευκτικοῦ κεῖται ἐντὸς, καθὼς τοῦτο περισταται ἀπὸ τοῦ ἐφεξῆς κανόνος τοῦ λέγοντος· Εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, καὶ τὰ ἐξῆς. Φασὶ νοῦν οἱ παρόντες

a Car. Labbeo emendato, in quo haec notatu dignissima occurrunt, *Formatae epistolae a sanctis 318 Patribus in Nicæno concilio constitutae seruntur, ne videlicet quicumque clericorum in transferendo se qualescunque litteras confingeret, a proprio episcopo commeandi licentiam accepisse. Oportebit igitur in epistolae litteras has earum supputatione exprimi; primas litteras Graecas, Patris, Filii et Spiritus sancti, quae viz. sunt Π. Υ. Α. et subinde Anathema ponatur in calce Epistolae, et monogramma in fine ejusmodi B. T. E. id est, Bene valete. Signum autem in privilegio exordio, vel chrismon, vel cruz Dominica cum chrismonne erat. Chrismon autem hujusmodi affigebatur specie:*

Ⲛ

Ut autem plenius, tali mea sententia effigabitur specie:

Ⲛ

Consueverunt praeterea in extremo margine privilegii quosdam insignire orbiculos, antiistitis nomen, et pauca quaelibet verba continentes.

Verba, quibus Graeci commendatitias hasce sive *formatas* litteras expriment, videsis ad ipsam Ezechologii calcem descripta. Datae sunt et clericis imperium aduentibus, necessitati praesentiae ipsorum ibidem testimonium praebentes. Justinianus, *Γράμματα λάβοι τοῦ οικείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὲ κατὰ τοὺς θελοὺς κανόνας συστατικὰ καλούμενα τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας.* Justin. novel. 6, c. 3. Quinetium litterae, quae a patriarcha Constantinopolitano, recens creato, Ailo: suae confessionem continentes mitti solent, *συστατικαὶ ἐπιστολαὶ* vocantur; quarum exemplar edidit Leunclavius in *Juris Graeco-Romani* l. vi, p. 439, edit. Francof. 1596.

(21) *Ἐπιεικισθῶ αὐτῷ ὁ ἀφωρισμός.* Post ista verba in impressis haec leguntur, ὡς ψευδομένῳ καὶ ἀπαθήσαντι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Legit etiam Job. Antiochenus in coll. can. tit. 18, et Dionysius Exiguus vertit, *Ut qui mentitus est, et Ecclesiam Dei seduxerit.* Et Josephus Aegyptius, *Propterea quod mendax Ecclesiam Dei seduxit;* item Aristonius, ut ex ejus interpretatione patet. Utrum Balsamon et Zonaras legerint, incertum est; cum neuter eorum istiusmodi clausulae meminit: unde potius non legisse videntur. Certo in ms. Bouleiano desiderantur, et in codice, quem transcripsit Genianus Hervetus, necnon in Harmenopuli epitome sect. 2, tit. 3.

κανόνες ὁ εἴς καὶ ὁ ἰγ', ὅτι ὁ τὸν καθάπαξ ἀδεκτὸν εἶναι εἰς τόδε τι κατακρίθῃντα ἀνευ γραφῶν συστατικῶν τοῦ οικαίου ἐπισκόπου δεξάμενος ἐν εἰδήσει, ἀφορισέσθω· συναφορισέσθω δὲ καὶ ἐκεῖνος ὁ δεχθείς· εἰ δὲ ἀδεκτὸς οὐκ ἔστιν ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ ἀφωρισμέ- νος, πάλιν ὁ μὲν τοῦτον δεξάμενος ἀφορισέσθω· τοῦ δὲ ἀφωρισμένου ἐπιτεinéσθω ὁ ἀφορισμός. Ζῆτει καὶ τὸν ια' κανόνα τῆς ε' συνόδου, καὶ τῆς ἐν Ἀντιο- χείᾳ κανόνα ζ', καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα ἰγ'.

ZONAR. Τὸ ἔτοι ἐνταῦθα οὐχ ἐβριμνευτικὸν ἔστι τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἡ διαζευκτικοῦ κεῖται. Περὶ δύο γὰρ εἰπεῖν βούλεται, περὶ τοῦ ἀφωρισμένου καὶ ἀδέκτου· καὶ τῶς περὶ ἀδέκτου πρότερον (22) διαλέγεται. Τινὲς γὰρ ἐν κλήρῳ τεταγμένοι (ἀναγνώ- σται τυχὸν ἢ ψάλται) ζητοῦσι χειροτονηθῆναι διάκο- νοι καὶ πρεσβύτεροι. Οἱ δὲ μέλλοντες χειροτονῆσαι αὐτοὺς, ἐξετάζοντες τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ τινὰς ἰσως ἀμφιβολίας εὐρίσκοντες, ὑπερτίθενται τὴν χειροτο- νίαν, μέχρις ἂν αἱ περὶ αὐτῶν ἀμφιβολίαι λυθῶσιν. Οἱ δὲ ἀποδυσπετοῦντες ἑτέροις προσέρχονται, καὶ παρ' ἐκεῖνων προσδέχονται. Τοῦτο γοῦν ὁ παρὼν κω- λυκεῖ κανὼν, καὶ τὸν ἀπρόδεκτον εἰς χειροτονίαν τῶδε τῷ ἀρχιερεὶ νομιζόμενον, μὴ προσδέχεσθαι παρ' ἑτέ- ρου κελεύει ἀνευ συστατικῶν ἐπιστολῶν τοῦ παρ' ἡμῶν ἐξετάζετο ἐπισκόπου· συστατικαὶ δὲ ἐπιστολαὶ εἰσὶν αἱ διδόμεναι κληρικοῖς ἢ λαϊκοῖς ἀφωρισμέ- νοις, ἢ ἀναγνώσταις (23), ἐν ἑτέρα πόλει ἀποῦσι, καὶ συνιστάσαι τῷ ἐκεῖ ἐπισκόπῳ αὐτοὺς, ὡς λυθέν- τας τῶν ἐπιτιμίων, ἢ πιστοῦς ὄντας· ἐπὶ τοῦτου πλατύτερον εἴρηται ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ κανόνι τῆς τε- τάρτης συνόδου. Εἰ δὲ τις τοιοῦτόν τινα δέχεται, καὶ τὸν δεξάμενον καὶ τὸν δεχθέντα ὑπάγει ἀφορισμῷ (24). Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ζ' καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τρίτου.

ARIST. Ὁ δεξάμενος τὸν ἀλλοθὸς ἀδεκτὸν ἀδε- κτώτερος.

Ὁ παρ' ἐπισκόπου τινὲς ἐξεταζόμενος εἰ προσδε- κτός ἐστι τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ· Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάζεσθαι, ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας, καὶ ἀπαιθῶν εἰς ἕτερον ἐπίσκοπον, προσδεχθεῖη παρ' ἐκεῖνου ἀνευ γραμμάτων συστατικῶν, δηλούντων τὸ ἀνεπίληπτον τῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἀφωρισμένο· ἰστέται αὐτός τε καὶ ὁ προσδεξάμενος αὐτόν.

ZONAR. Ὁ μὲν προγεγραμμένος κανὼν περὶ ἀδέ-

(22) Περὶ ἀδέκτου πρότερον. Eodem quo Bal- samon et Zonaras sensu Scholiastæ etiam Harmenopoliti vicein ἀδεκτὸν interpretatur. Ἀδεκτός ἐστιν ὁ μὴ δεχόμενος εἰς μεζῶ βαθμῶν προδιδα- σθῆναι παρὰ τοῦ οικείου ἐπισκόπου διὰ τινος ἰσως ἀμφιβολίας. Harmenop. epit. sect. 2, tit. 3. Et eodem quoque quo illi modo can. 12 de non reci- piendo, et 13 de segregato Harmenopolis et Aristenus exponunt: quibus suffragatur et Josephus Ægyptius: Quicumque sacerdos migrat e provincia in provinciam, et non secum offerit γράμμα συστατικῶν, ab episcopo suo, qui eum ordinavit sacerdotem, ne recipiatur in numerum sacerdotum, et si receptus fuerit, segre- getur et ipse, et qui eum recepit. Hic enim nulla, ut vidimus, præviæ segregationis occurrit mentio: sed de segregato, quem expulsum sive amathematis

tes canones 12 et 13, Si quis eum, qui semel ad ali- quid non recipiendus iudicatus est, sine sui episcopi commendatitiis litteris sciens acceperit, segregetur; una autem segregetur is quoque qui receptus est. Sin autem non est is ejusmodi, ut recipi non possit, sed segregatus, rursus qui eum suscepit, segre- getur; segregati autem augeatur segregatio. Quære etiam 11 canonem 4 synodi et Antiochenæ cano- nem 6 et Chalced. canonem 13.

ZONAR. In can. 12. [Ἦτοι,] hoc in loco non est expositivum [ἀφορισμοῦ] sed pro disjunctivæ parti- cula ἢ ponitur. De duobus enim dicere vult, de excommunicato et de non recipiendo: priusque disputat de non recipiendo. In clero enim quidam ordinati (lectores, verbi causa, vel cantores) postu- lant ordinari diaconi, et presbyteri. Qui vero sunt ipsos ordinaturi, in eorum vitam inquirentes, et quædam fortasse dubia comperientes, suspendunt ordinationem, donec quæ circumferuntur, ambigua de ipsis, dissolvantur. Hi vero ægre ferentes ad alios adeunt, ab illisque recipiunt. Hoc igitur præsens interdicat canon, et quem pontifex putavit ad ordi- nationem non admittendum, jubet ab alio non reci- pi sine commendatitiis epistolis ejus episcopi a quo examinabatur: commendatitiæ vero epistolæ sunt, quæ dantur clericis, aut laicis ab aliorum commercio separatis, aut lectoribus in aliam civi- tatem abeuntibus, ipsos illius loci episcopo com- mendantes, ut pœnis solutos, vel fideles existentes; de quo latius dictum est in undecimo canone quartæ synodi. Quod si quis talem quempiam receperit, canon tam suscipientem, quam susceptum sub- jicit excommunicationi. Lege canonem synodi Antiochenæ sextum et Chalcedonensis tertium.

ARIST. Qui recipit eum qui alibi non est recipien- dus, ipse magis sit non recipiendus.

Qui ab episcopo aliquo examinatur, si recipien- dus sit in sanctam Dei Ecclesiam, et dum hæc de ipso examinatur illinc recedens, et abiens ad alium episcopum, recipiatur ab eo sine litteris commen- datitiis declarantibus inculpatum eum esse reli- gione et vita, segregatus erit et ipse et qui reci- pit eum.

ZONAR. In can. 13. Superscriptus canon de non

Guil. Beveregii notæ.

D perçussum vocat, in posteriore canonis parte agit: nam hos duos canones in unum contrahit hæc Arabica, non secus ac Latina canonum editio.

(23) Ἡ ἀναγνώσταις. Christophorus Justellus in notis ad can. 98th Ecclesiæ universæ, hunc Zonaræ locum citans, pro ἀναγνώσταις legit ἀγνώστοις, quæ verior videtur lectio; Idcirco quod ἢ κληρικοῖς præcessit, sub quibus et ἀναγνώ- σται continentur, et quod in his verbis Zonaras ad conell. Chalced. can. 13 respexisse videtur, quæ ἐκεῖνος κληρικοῖς καὶ ἀγνώστους in aliena civi- tate sine litteris commendatitiis sacra non obire constituitur.

(24) Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχ. Hæc usque ad finem in impressis desiderata, ex ms. Bodicliano nunc priusquam in lucem prodeunt.

recipiendo, et necdum ordinato, neque excommunicato promulgatus est: sed præens canon de ordinato statuit, et excommunicato; qui post excommunicationem ægre ferens ad alium se confert pontificem, recipiturque ab eo illius excommunicationis ignaro. Canon igitur talis jubet excommunicationem intendi.

ARIST. *Qui segregationem suam mentitur, est minime recipiendus.*

Si quis a proprio episcopo segregatur, et profiscens ad alium episcopum celat segregationem, et ab eo recipitur, aggravetur ei segregatio, tanquam mentienti et decipienti Ecclesiam Dei.

CANON XIV.

Episcopo non liceat, sua relicta parochia, ad aliam transilire, etiamsi a pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere. utpote cum possit ipse majus lucrum iis qui illic habitant pietatis verbo conferre; utque non ex se, sed multorum episcoporum iudicio et maxima exhortatione.

BALS. Præsens quidem canon 14 decernit non licere episcopo ex sua parochia ad aliam transilire, etiam si populi utilitatis gratia hoc fecerit, et ab alienæ regionis populo ad hoc cogatur, nisi hoc ex synodali permissione fecerit. 16 autem canon Antiochenæ syn. dicit, eum rejiciendum, qui absque synodali sententia vacantem ecclesiam arripuit. Tu autem scias, quod licet præsens 14 canon apostol. non puniat eum qui docet extra suam diocesim, alii tamen diversi canones eos, qui extra diocesim aliquid sacerdotale exercent, depositiioni subijciunt. Characterem autem dare extra diocesim, jussu imperatorio permissum est. Quidam autem metropolitanus, qui in compluribus suis episcopatibus præter episcoporum voluntatem docuerat, et accusabatur, respondebat dicens, justum non esse ut ex eo læderetur, quod et episcopatus sint in sua potestate, et quod præsens canon ei pœnam non imponat, et quod non sit forte minus episcopale docere, vel dare characterem; quæ quidem magnæ synodo non placuerunt. Nota ergo quæ in hoc 14 canone sunt scripta, præterea vero, quæ in commentario in 20 canone synodi in Trullo alibi sunt annotata, de eo episcopo qui extra limites suæ regionis docuerit, atque utrumque canonem concilia.

Altera interpretatio.

Ex hoc præsentis 14 canone deprehenditur quod astuta episcopi alicujus de parœcia in parœciam transitio condemnatur. Translatio autem bona gratia justam ob causam magnam et ad pietatem stabi-

(25) *Ἐτέρα ἐρμηνεία.* Totam hanc alteram hujus canonis interpretationem in impressis antehac consideratam, ms. Bodleiano acceptam ferimus. In

αὐτοῦ ἐξίφωνήθη, καὶ μήπω χειροτονηθέντος, μηδὲ ἀφορισθέντος· ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ χειροτονημένου διατάσσεται καὶ ἀφορισμένου, ὅς, μετὰ τὸν ἀφορισμὸν ἀποδυσπιτήσας, ἑτέρω προσήλθεν ἀρχιερεὶ, καὶ ἔδεδχη παρ' ἐκείνου τὸν ἀφορισμὸν ἀγνοῦντος· τοῦ γοῦν τοιοῦτου ἐπιτείνεσθαι κελεύει ὁ κανὼν τὸν ἀφορισμὸν.

ΑΡΙΣΤ. *Ὁ τὸν ἀφορισμὸν ψευσάμενος ἀδεκτότατος.*

Ἐἴ τις παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπίσκοπου ἀφορισθῆ, καὶ ἀπαλθὼν εἰς ἕτερον ἐπίσκοπον κρύψει τὸν ἀφορισμὸν, καὶ παρ' ἐκείνου προσδεχθεὶς, ἐπιτείνεσθαι ὁ ἀφορισμὸς αὐτῷ, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπατήσαντι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.

KANON 14.

B *Ἐπίσκοπον μὴ ἐξίβαι, καταλείψαντα τὴν ἐαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρα ἐπιπηδῶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ᾗ, τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλεονεξίας κέρδος δυναμῶν αὐτοῦ τοῖς ἐκείνου λόγῳ ἐσθλας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μερίστη.*

ΒΑΣ. Ὁ μὲν παρὼν 14 κανὼν διορίζεται μὴ εἶναι ἐπ' ἀέλει ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἐαυτοῦ παροικίας εἰς ἑτέραν ἐπιπηδῶν, κἂν ὠφέλειας χάριν τοῦ λαοῦ τοῦτο ποιῆ, κἂν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς ἀλλοτρίας ἐνορίας εἰς τοῦτο παραβιασθῆ, εἰ μὴ συνοδικῆ ἐπιτροπῆ τοῦτο ποιήσει· ὁ δὲ 15 κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἀπόδλητον εἶναι λέγει τὸν ἀνευ συνοδικῆς γνήμης ὑφαρπάσαντα σχολάζουσαν ἐκκλησίαν. Σὺ δὲ ἴσθι, κἂν ὁ παρὼν 14 κανὼν ἀποστολικὸς οὐ κολάζει τὸν παρ' ἐνορίαν διδάσκοντα, ἀλλ' ἕτεροι διάφοροι κανόνες τοὺς παρ' ἐνορίαν ἐπισκοπικὸν τι ἐνεργήσαντας καθαιρέσει καθυποβάλλουσι. Τὸ δὲ « παρ' ἐνορίαν » σημειοῦσθαι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν ἐκκεχώρηται. Μητροπολιτικῆς δὲ τις εἰς ἐπισκοπίας αὐτοῦ διαφόρους διδάξας παρὰ γνήμην τῶν ἐπισκόπων, καὶ αἰτιώμενος, ἐδικαιολογεῖτο μὴ ὀφείλειν παραβιασθῆναι διὰ τε τὸ ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἶναι τὰς ἐπισκοπίας, διὰ τε τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κλάσιν ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ τοιοῦτῳ, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι τὰχα ἐπισκοπικὸν λειτουργημάτων τὸ διδάξαι ἢ σημειώσασθαι, ἀπερ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ οὐκ ἤρρασκον. Σημειώσασθαι οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι 14 κανόνι γραφέντα· πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ 15 κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ἐξῴθεν ἐρμηνευθέντα περὶ τοῦ διδάξαντος ἐπίσκοπου εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, καὶ συμβίβασσον ἀμφω τοὺς κανόνας.

Ἐτέρα ἐρμηνεία (25).

Ἀπὸ τοῦ παρόντος 14 κανόνος καταλαμβάνεται ὅτι ἡ μὲν κακεντρέχης ἐπιπηδῆσις ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν ἐπισκόπου τινὸς κατακρίνεται· ἡ δὲ γινομένη μετὰ θεσις χάριτι ἀγαθῆ δὲ εὐλογον μεγάλ-

Guil. Beveregii notæ.

colice autem, quem Gentianus Hervetus transtulit, partim descripta fuit; unde et latina ejus versio inter supplementa ad priores codices existat.

λην αἰτίαν καὶ στηριγμὸν τῆς εὐσεβείας· μετὰ μάλιστα παρακλήσεως ἐπισκόπων πολλῶν ἐπιτρέπεται. Ἐπεί δὲ λέγουσί τινες μὴδὲ ἀπὸ τοῦ κειμένου κανόνος ἐπιτρέπεσθαι τὴν μετάθεσιν, ἀλλὰ καιρικὴν μετάκλησιν ἐπισκόπων χάριν διδασκαλίας ἐκ τούτου ἀναφαινεσθαι, ἀκουσάτωσαν ὅτι τοῦ κανόνος τοιοῦτος τι μὴ λέγοντος πόθεν αὐτοῦ τοῦτο προβάλλονται; εἴτα καὶ ποῖα ὠφέλεια τῷ λαῷ τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας ἐμελλε γενέσθαι ἀπὸ διδασκαλίας ἐπισκόπου ἅπαξ ἢ καὶ δις ἢ καὶ ἐπὶ χρόνων ῥητῶν διδάξαντος ἐν αὐτῇ, μὴδὲν δέ τι ἕτερον ἀρχιερατικὸν ἐνεργήσαντος ἐν ταύτῃ, ὥστε γενέσθαι τὴν τοιαύτην μετάκλησιν μετὰ μεγάλης παρακλήσεως πολλῶν ἐπισκόπων· εἴπερ οὐκ ἐμελλεν ὁ μετακληθεὶς δικαίως ἀρχιερατικῶν διδάσκειν, οὐκ ἐδεήθη ἂν παρακλήσεως πολλῶν ἐπισκόπων· ἐδύνατο γὰρ καὶ μόνος κηρύξαι τὴν εὐσεβείαν. Ἄλλως τε ὁ τοῦτο λέγων κατηγορεῖ καὶ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ τοῦ ἁγίου Πρόχλου καὶ ἑτέρων πολλῶν (26) ἁγιωτάτων πατριαρχῶν μετατεθέντων ἀπὸ ἐτέρων θρόνων εἰς τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ καὶ εἰς ἑτέρους, ὡς ἀναξίως ἱερουργούντων μετὰ μετάθεσιν, ὅπερ ἐστὶν ἀσύγγνωστον.

ZONAR. Διάφοροι συνοδικοὶ κανόνες κωλύουσι τοὺς ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν οικείων ἐκκλησιῶν εἰς ἑτέρας μεταβαίνειν· ἕκαστον γὰρ τῇ λαχούσῃ αὐτὸν ἐκκλησίᾳ ἐμμένειν διατάσσονται, ἵνα μὴ πρὸς ἄλλου στασιάζωσιν· οὐκ ἐναντία τοίνυν οἱ κανόνες διατάττεσθαι λογισθήσονται· ἀλλ' ἐκείνοι μὲν περὶ τοῦ μὴ διαμείβειν τὰς ἐκκλησίας τοὺς ἐπισκόπους νομοθετοῦσι, καὶ τοῦτο κωλύουσιν· ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ τοῦ ἀπιέναι εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν, χρείας κατεπειγούσης, διδαχῆς χάριν ἐπίσκοπον διαλέγεται· ἴσως γὰρ ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἐπίσκοπος οὐ πάνυ τοι πρὸς τὴν διδάσκειν ἐπιτηδεύς ἔσται· ὁ δὲ προσκαλούμενος, τυχὸν λογιώτερος ὢν, καὶ πρὸς διὰξιν ἐπιτηδεύει, διὰ τι συμβεβηκὸς ἀναγκαῖον ἂν εἴη τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐπιδημῆσαι. Καὶ τότε δὲ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπιέναι, ἀλλὰ προσκαλούμενον ὁ κανὼν αὐτὸν βούλεται· ἢ μᾶλλον κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων παρακαλούμενον. Οἱ μέντοι τῶν συνόδων κανόνες ἀποτρέπουσι πάντῃ τὸ ἐκ παροικίας εἰς ἄλλην μεταπηδᾶν παροικίαν ἐπίσκοπον, καὶ τὴν ἐκείνης ἐκκλησιαστικὴν ὑφάρπάξιν διοικήσιν, κἂν ἡ ἐκκλησία ἐκείνη χηρευῇ ἐπίσκοπου, κατὰ τὴν 15^{ην} κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Ὁ δὲ παρῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν προσκαίρως ἀπειθεῖν ἐπίσκοπον εἰς ἄλλην παροικίαν διδαχῆς χάριν καὶ διαλέξεως, δι' ὠφέλειαν τοῦ ἐκείσε λαοῦ· καὶ τότε οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ προσκαλούμενον καὶ ἀξιούμενον οὐ κωλύει.

ARIST. *Θρόνον οὐκ ἐκικηθήσεις ἐκ θρόνου, εἰ μὴ τοῖς ἐκεῖ λυσιτελέστερος, ὡς διδασκαλικῶτε-*

liendam maxima episcoporum multorum adhortatione facta permittitur. Quoniam vero dicunt nonnulli nec ab hoc presentis canone permitti translationem, sed tantum episcopi ad tempus evocationem docendi gratia ex eo apparere, audiant, quod hoc canone nihil hujusmodi dicente unde ipsi hoc profecerunt? Deinde et quænam vacantis ecclesie populo futura est utilitas e doctrina episcopi semel vel bis vel et dictis temporibus docentis in ea, sed nullum aliud utilitatis munus in ea exercentis, ut ejusmodi evocatio cum magna episcoporum multorum adhortatione fieret? Si quidem evocatus jure antistitis non docturus esset, nec indigeret multorum episcoporum adhortatione, potuit enim et solus pietatem prædicare. Præsertim autem qui hoc dicit accusat et magnum Gregorium Theologum et sanctum Proclum, et alios multos sanctissimos patriarchas, qui ab aliis thronis ad Constantinopolitanum vel etiam ad alios translati fuere, ut indigne post translationem sacra peragentes, quod venia est indignum.

ZONAR. Varii canones synodici prohibent episcopos a suis ecclesiis in alias migrare : sed unumquemque mandant in ea, quæ sorte sibi contigit, ecclesia manere, ne dissideant inter se. Non ideo contraria canones existimabuntur instituisse : sed illi quidem legem ponunt episcopis, de non permittendis ecclesiis suis : et hoc vetant. Præsens vero canon loquitur de episcopo qui, dum cogit utilitatem, doctrinæ gratia, proficiscitur in aliam ecclesiam ; illius enim ecclesiæ episcopus forsitan non admodum sit idoneus ad docendum : qui autem advocatur, forte sit eloquentior, ac dicendi facultate instructor : unde contingit ut necesse sit ad illam conferat civitatem. Et tunc quidem non sua sponte, sed evocatum, vel potius episcoporum multorum iudicio commonitum, canon vult abire. Canones igitur synodorum prorsus inhihent episcoporum de parœcia in aliam transire parœciam, ipsiusque ecclesiasticam surripere administrationem, quamvis ea fuerit episcopo viduata : juxta decimum sextum canonem synodi Antiochenæ, præsens autem canon sanctorum apostolorum pro temporis ratione, vult aliam in parœciam transire episcopum, doctrinæ sermocinationisque causa, propter utilitatem commorantis illic populi. Neque tamen sua solius hoc voluntate, sed ab aliis vocatum et dignum habitum non prohibet.

ARIST. *Non proficisceris de throno ad thronum, nisi illis ibi utilior utpote docendi arte instructor*

Guil. Beveregii notæ.

(26) Καὶ ἑτέρων πολλῶν. Sic Germanus Cyzico et Anthimus Trapezunte Constantinopolim translati sunt ; Eustathius Berrhoea (Aleppo vulgo vocant) et Melitius Cappadocia Hierosolymam, et Rebenus Phœnicia Tyrum migrarunt : vide quæ de hac

re scripta sunt in tractatu Manuelis περὶ μεταθέσεων in Juris Græco-Romani lib. III, p. 240. Francof. 1596. Vide et Demetrii Chomatani archiepiscopi Bulgariae ad Constantinum Cabasilam responsa, ibid. l. 5, p. 317.

judicis. Et hoc multorum episcoporum et judicio A et adhortatione.

Non oportet episcopum propriam diocesim relinquere et in aliam thronum insilire, nisi forte approbetur, et iudicetur illic habitantibus utilior utroque docendi arte magis instructus, et hoc quidem multorum episcoporum et judicio et adhortatione. Aboletur autem hic canon. Nam decimus sextus canon in Antiochie synodo, vacantem episcopum vacanti ecclesie præfici permittit. Sed post probationem perfectæ synodi, præsentem et metropolitæ episcopo. Non autem vacantem nullo modo permittit in aliam civitatem transire, nec canon vigesimus primus in Antiochie synodo, nec decimus quintus in Nicæna synodo, nec primus in Sardicensi.

CANON XV.

Si quis presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, relicta sua parochia, in aliam abcesserit, et cum penitus transierit, præter sui episcopi sententiam in alia parochia maneat, eum non amplius celebrare jubemus, maxime si eum adhortante episcopo ut rediret, non paruit, in contumacia et insolentia perseverans: is autem ibi ut laicus communicet.

BALS. Sextus canon syn. Chalced. jubet, non absolute, sed in episcopatu, vel ecclesia, vel monasterio, ordinari clericos: nec possunt præter ejus qui eis præest sententiam, ad aliam abire provinciam, aut diocesim, et clericatum officia exercere: eum autem qui hoc facit, canon segregat, maxime si evocatus, et ad priorem parochiam redire jussus, non paruerit: eum tamen in alia civitate ut laicum versari canon non prohibet. Quare etiam 16 canonem primæ syn. et quartæ can. 5. Quare nota quod non solum commendatitiis litteris clerico opus est, volenti in alia diœcesi agere, et quæ sunt clerici exercere: sed etiam dimissoriis litteris episcopi qui eum fecit clericum. Nisi enim ejusmodi litteras ostendat, prohibetur ab operatione. Quare etiam 17 can. syn. in Trullo.

ZONAR. Sextus in Chalcedone synodi canon statuit neminem debere absolute ordinari, sed in episcopatu, vel in ecclesia aliqua, vel in monasterio. Qui sic igitur ordinatus ecclesiam reliquerit cujus fuit electus clericus, in aliamque discesserit, in hoc canonem prohibetur a ministerio: maxime si vocatus non regreditur. Ipsi tamen indultum communicare tanquam laico. Etiam decimus sextus canon primæ synodi, et quintus quartæ, similiter dicunt

ARIST. Omnis clericus propriam parœciam relinquens, et alienam inhabitans, et ab episcopo exortatus, et non rediens, excommunicatus est.

Quicumque clericus propriam parœciam relin-

quens, et in aliam thronum insilire, nisi forte approbetur, et iudicetur illic habitantibus utilior utroque docendi arte magis instructus, et hoc quidem multorum episcoporum et judicio et adhortatione. Aboletur autem hic canon. Nam decimus sextus canon in Antiochie synodo, vacantem episcopum vacanti ecclesie præfici permittit. Sed post probationem perfectæ synodi, præsentem et metropolitæ episcopo. Non autem vacantem nullo modo permittit in aliam civitatem transire, nec canon vigesimus primus in Antiochie synodo, nec decimus quintus in Nicæna synodo, nec primus in Sardicensi.

B ου δαί επίσκοπον την έαυτου παροικίαν καταλιπείν, και έτέρω θρόνω επιπηδήσαι, ει μή που δοκιμασθή και κριθή τοις εκείσε ωφελιμώτερος, ως διδασκαλικώτερος, και τουτο, πολλων επισκοπων και διακρισει και παραλήσει. 'Ανηρέθη δε ο κανων ουτος· ο γαρ εκκαιδέκατος κανων της εν 'Αντιοχεια συνόδου τον μιν σχολάζοντα επίσκοπον επί σχολάζουσαν εκκλησίαν καθίστασθαι παραδέχεται. 'Αλλά μετά δοκιμασίας συνόδου τελείας, παρόντος και του της μητροπόλεως επισκόπου. Τον δε μή σχολάζοντα ουδ' έως παραδέχεται εις έτεραν πόλιν μεταβαίνει· ουτε ο κα' κανων της εν 'Αντιοχεια συνόδου, ουτε ο ιε' της εν Νικαια συνόδου, ουτε ο πρώτος της εν Σαρδικη.

KANON IE.

ΕΙ τις πρεσβύτερος ή διάκονος, ή άλλως του καταλόγου των κληρικων, απολειψας την έαυτου παροικίαν, εις έτεραν απέλθη, και παντελως μεταστής διακριθει εν άλλη παροικία παρά γνώμην του ίδιου επισκόπου· τουτον κλειόμεν μηκέτι λειτουργείν, ει μάλιστα, προσκαλουμένου αυτον του επισκόπου αυτου, έπαρελθειν ουχ έπήκουσεν, επιμένων εη άταξία ως λαϊκος μέντοι εκείσε κοινωνείτω.

ΒΛΑΣ. 'Ο ς' κανων της εν Χαλκηδόνι συνόδου διατάσσεται μή απολειμμένος, άλλ' εν επισκοπή ή εκκλησία ή μοναστηρίω χειροτονείσθαι τους κληρικούς. Καί ου δύναται ουτοι δίχα γνώμης του προσετώτος αυτων εις έτεραν επαρχίαν άπίναί, και ενεργείν τά των κληρικων όφεικία αυτων. Τον δε τοιούτον τι ποιούντα άφορίζει ο κανων, και μάλλον μετακαλούμενον, και μή πειθόμενον υποστρέφαι εις την προτέραν παροικίαν αυτου· διάγειν μέντοι τουτον εν έτερα πόλει ως λαϊκον, ου κωλύει ο κανων. Ζήτει και την ις' κανόνα της α' συνόδου, και την ε' κανόνα της δ'. 'Οστι σημειώσαι ότι ου μόνος συστατικής γραφής χρεια τῶ κληρικῶ εις έτεραν βουλομένῳ διάγειν ένορίαν, και ως κληρικῶ ενεργείν· αλλά και άπολυτικής γραφής του επισκόπου του τουτον κληρώσαντος. Εί μή γαρ και τοιαύτην γραφήν υποδεικνύει κωλυθήσεται της ενεργείας. Ζήτει και τον ιζ' κανόνα της εν τῶ Τρούλλῳ συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. 'Ο εκτος κανων της εν Χαλκηδόνι συνόδου διατάσσεται μή απολειμμένος χειροτονείσθαι τινα, άλλ' εν επισκοπή ή εκκλησία τινη ή μοναστηρίῳ. 'Ο γουν ουτω χειροτονηθείς και καταλιπών την εκκλησίαν ης ώνομάσθη κληρικος, και εις άλλην απέλθων, της λειτουργίας παρά του κανονος τουτου κωλύεται, και μάλλον ει προσκαλούμενος ουκ έφάεισι. Μεταλαμβάνειν δε ως λαϊκῶ αυτῶ επιτρέπεται. Καί ο ις' κανων της πρώτης συνόδου, και ο ε' της τετάρτης, όμοίως φασίν.

ΑΡΙΣΤ. Κληρικος άπας ο της οικίας εκστās, και την άλλοτριαν οικων, και προς του επισκόπου δυσωπούμενος, και μη πωλιγοστων, άκοινωνητος.

Οίς δὴ ποτε κληρικὸς, τὴν ἐαυτοῦ καταλιπὼν

παροικίαν, καὶ πρὸς ἑτέραν ἀπελθὼν, καὶ μὴ ὑποστρέψας, καὶ ταῦτα παρὰ τοῦ ἰδίου προσκαλούμενος ἐπίσκοπου, μὴκέτι λειτουργήτω. Εἰ δὲ καὶ ἐπιμένει τῇ ἀταξίᾳ ταύτῃ, καθαιρείσθω ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκείσε κοινωνέτω. Καὶ ζήτει τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα τρίτον.

CANON 17.

Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὀρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξεται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφορίζεσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

BALS. Ὅρα ὅτι ὁ πρῶτον κανὼν ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον τὸν συναριθμησάντα τῷ οἰκίῳ κλήρῳ ἑτέρας ἐνορίας κληρικῶν ἀνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Μόνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος Καρθαγέντης δύναται συγκαταλέγειν τῷ οἰκίῳ κλήρῳ ἐτέρων ἐνοριῶν κληρικούς, καὶ χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν χειροτονησάντων αὐτούς. Καὶ εὐρήσεις τοῦτο εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος ἐπ' Ἰησοῦς ἔχει παρομοίως ποιεῖν. Φησὶ γάρ ἡ γ' νεαρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἦγουν τὸ β' κεφ. τοῦ β' τίτλου (27) τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν. Εἰ γάρ ἐπὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου εἰς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορίας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἠγούμενοι. Εἰ δὲ καὶ ποτε τοιαύτην τινὰ μετέτασιν ἢ σὴ μακαριότης ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γίνεσθαι συνίδη, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περισταίῃ τὸ πρᾶγμα. Ἡ δὲ τοιαύτη νεαρὰ ἐγρᾶφη πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ τῷ βασιλεῖ ἐνεδέθη μεταθέσεις ποιεῖν κληρικῶν.

ZONAR. Ὁ προλαθὼν κανὼν ἀπείργει τῆς λειτουργίας τοὺς καταλιπόντας τὴν ἐνορίαν, ἐν ἣ ἐχειροτονήθησαν. Ὁ δὲ πρῶτον ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον ᾧ προσῆλθον, εἰ δέξεται αὐτοὺς ὡς κληρικούς εἰς εἰδήσει τοῦ ἐπιτιμίου, ὡς ἀταξίας καὶ ἀκαταστασίας κατάρχοντα.

ARIST. Ὁ τὸν τοιοῦτον ἐν γνώσει κατέχων ταυτοκατάκριτος.

Ὁ ἐν εἰδήσει γενόμενος ἐπίσκοπος τοῦ ὀρισθέντος ἐπιτιμίου κατὰ τοῦ τοιοῦτου κληρικοῦ, καὶ κατέχων αὐτὸν, ὡς κληρικὸν, ἀφορίζεται ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

CANON 18.

Ὁ δὲ ἐπὶ γάμοις συμπλακείς μετὰ τὸ βάπτισμα ἢ καλλακῆν κτησάμενος οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

BALS. Τὸν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα διγαμήσαντα ἢ πορνεύσαντα κωλύει ὁ κανὼν ἐπίσκοπον γενέσθαι

Guil. Beveregii notæ.

(27) Τὸ β' κεφ. τοῦ β' τίτλ. Verba hic citata in impressis τῶν Βασιλικῶν codicibus non exstant: lotus autem laudatus titulus est περὶ κληρικῶν ἀποστάτων τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, καὶ περὶ

A quis, et ad alienam proficiens, et non rediens quamvis vocatus a proprio episcopo, ne postea ministret. Si autem et perseverat in isthac ordinis conturbatione, deponatur; ut laicus autem ibi communicet. Quare et tertium canonem in Antiochiæ synodo.

CANON XVI.

Sin autem episcopus apud quem sunt, nihil faciens decretam adversus eos a munere cessationem, eos ut clericos receperit, segregetur ut immodestiae et insolentiae magister.

BALS. Nota quod praesens canon segregat episcopum, qui suo clero connumeravit alterius diocesis clericum absque sui episcopi dimissoriis litteris. Solus autem episcopus Carthaginensis potest in suum clerum referre alterius diocesis clericos, etiam absque dimissoriis litteris eorum qui illos ordinarunt. Hoc autem invenies in canonibus Carthaginens. synodi. Sed et archiepiscopus Constantinopolitanus potest similiter facere. Dicit enim expresse 3 novella Justiniani imperatoris, seu 2, cap. 2 tit. 3, libri Basilicorum: Si enim in sacrosanctis monasteriis prohibemus ex alio monasterio transire in aliud, multo magis nec religiosissimis clericis hoc permittimus, lucri et negotiationis demonstrationem hanc habere cupiditatem existimantes. Si quando autem ejusmodi translationem tua haesitudo vel quae tunc fuerit imperialis majestas, faciendam duxerit, ne hoc aliter fiat, priusquam res ad dictum nobis numerum redacta fuerit. Ejusmodi autem Novella scripta est ad patriarcham Constantinopolitanum, qui erat tunc temporis. Nota autem quod etiam imperatori concessum est facere clericorum translationes

ZONAR. Antecedens canon arcet eos a ministerio, qui parociam deseruerunt, in qua ordinati sunt. Praesens vero canon excommunicat episcopum, ad quem se contulerunt, si decretam sciens in eos posuam, receperit ipsos ut clericos, tanquam confusionis et seditionis auctorem.

ARIST. Qui talem sciens detinet eidem judicio subijcitur.

Episcopus sciens supplicium decretum in talem clericum, et eundem detinens ut clericum, excommunicatur ut confusionem docens.

CANON XVII.

Qui post sanctum baptismum duobus conjugis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

BALS. Eum qui post sanctum baptismum bigamus fuerit, vel fornicatus sit, prohibet canon fieri

οἰκοδομούντων εὐκτηρίους οἴκους. Quod cum idem sit argumentum, propter quod Balsamon titulum hunc laudat, suspicor nonnulla in impressis desiderari, quae olim inserta fuerunt.

episcopum, vel sacerdotale quidpiam exercere. Quae enim ante baptismum admissa sunt omnis generis peccata praetermittit, cum factus sit novum opus sola gratia sancti Spiritus. Lege etiam 20 canonem canonis canonis Basilli. Quomodo autem multi lectores qui bigami fuerant, in suis gradibus conservati, et per archiepiscopalia pittacia ad majores gradus promoti sunt, ignoro.

Alii interpretatio.

In presenti 17 canonis interpretatione scripsimus nos ignorare quomodo lectores qui duas uxores duxerant, non deponuntur, sed per pittacia archiepiscopalia ad majores gradus provehantur, modo autem leges et canones diligentius perpendentes, deprehendimus presentem 17 canonem et 18 de episcopis, sacerdotibus, diaconis, et hypodiatonibus disceptare, non autem et de lectoribus. Illi enim et ante ordinationem et post ordinationem secundas uxores ducentes deponuntur: lectores autem si ante quidem vocationem bigami fuerint, deponuntur, si autem post vocationem, veniam consequuntur; prohibentur autem ad alium majorem promoveri gradum. Dicit enim 137 Justiniani Novella, sive 31 et 32 cap. primi tit. tertii libri Basilicorum haec expresse. Si autem post ordinationem presbyter, vel diaconus, vel hypodiatonem uxorem duxerit, e clerico ejiciatur, et ordini civitatis, in qua clericus erat, cum bonis suis tradatur. Si lector autem secundam duxerit uxorem, aut primam, viduam vero, aut a viro separatam, aut sacris canonibus prohibitam, ne postea ad alium ecclesiasticum gradum provehatur: si autem et quocumque modo provehatur, ex eo ejiciatur, et priori restituatur. Si velles autem canonem et lectores accipere, dic quod non possit esse vel fieri lector, qui ante vocationem uxorem secundam duxerit; ubi enim cognitum fuerit, deponitur. Lectori vero, qui post vocationem duxerit uxorem secundam, ignoscitur, quamvis ad majorem gradum non provehatur. Videas autem quomodo lectores bigami ad domesticata, laosynactia

ἢ ἱερατικὸν τι ἐνεργεῖν· τὰ πρὸ τὸ ἀγίου βαπτίσματος παρατρέχον παντοῖα ἁμαρτήματα, ὅπερ ἐστὶ κινώτατον, καὶ ἔργον μόνῃ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριτος. Ἄναγκωθι καὶ τὸν κ' κανόνα τοῦ ἀγίου Βασιλείου. Ὅπως δὲ ἀναγκώστα πολλοὶ διαγμήσαντες, εἰς τοὺς οἰκτιροῦσας τόπους συνετηρήθησαν, καὶ διὰ πιττακίων (28) ἀρχιερατικῶν εἰς μείζονας βαθμοὺς προεβιάσθησαν, ἀγνωῶ

Ἔτερα ἔρμηνεια (29).

Ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ ιζ' κανόνα ἐρμηνεύει ἔγραψμεν ἀγνωστῶν ὅπως οἱ ἀναγκώστα διαγαμοῦντες οὐ καθαιροῦνται, ἀλλὰ διὰ πιττακίων ἀρχιερατικῶν εἰς μείζονας βαθμοὺς προκόπτουσιν, ἀρτίως δὲ τὰ τῶν νόμων καὶ τὰ τῶν κανόνων ἐπιτατικώτερον σκοπήσαντας κατελάβομεν τὸν παρόντα ιζ' κανόνα καὶ τὸν ιη' περὶ ἀρχιερίων, ἱερίων, διακόνων καὶ ὑποδιακόνων διαλαμβάνειν, οὐ μὴν καὶ περὶ ἀναγκώστων. Ἐκείνοι μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν διαγμήσαντες καθαιροῦνται, οἱ δὲ ἀναγκώστα πρὸ μὲν τῆς σφραγίδος διαγμήσαντες καθαιροῦνται, μετὰ τὴν σφραγίδα συγγινώσκονται, κωλύονται δὲ εἰς ἄλλον μείζονα προβαίνειν βαθμὸν. Φησὶ γὰρ ἡ ρλζ' Ἰουστινιάνειος· νεαρὰ ἦτοι ἐδ' λα' καὶ τὸ λβ' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ταῦτα ῥητῶς. Εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγεται γαμετήν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ἧ κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραβέβῳσθω. Εἰ δὲ ἀναγκώστος δευτέραν γαμετήν λάβῃ, ἢ πρώτην, χήρην δὲ, ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὶ, ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαίνετω. Εἰ δὲ καὶ προβῇ ἰπωσθήποτε, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω. Εἰ δὲ θέλει ἐκλαβέσθαι τὸν κανόνα καὶ τοὺς ἀναγκώστας, εἰπὲ μὴ δύνασθαι εἶναι ἦτοι γενέσθαι ἀναγκώστην τὸν πρὸ τῆς σφραγίδος διαγμήσαντα· καθαιρεῖται γὰρ μετὰ διάγνωσιν. Ὅ δὲ μετὰ τὴν σφραγίδα διαγμήσας ἀναγκώστος συγγινώσκειται, κἂν οὐ προκίπτη πρὸς μείζονα βαθμὸν. Ὅπως δὲ οἱ διαγμήσαν-

Guil. Beveregii notæ.

(28) Διὰ πιττακίων. Vox πιττάκιον etiam a Dione Laertio usurpatur, Προσθεὶς οὖν πιττάκιον τῷ μετώπῳ ἐπέγραψε, Νικηδρόμος ἐποίησε. Laert. l. 6, in Crat. In quem locum Isaacus Casaubonus observat πιττάκιον idem esse ac λεύκωμα. Et quidem Lampridius Pittacium pro albo Prætoris, quod *Mairiculam* vulgo appellat, usurpat; quo fit ut tabulam etiam, qua quippiam exaratur, significet; et nonnunquam idem est, quod ξυλογάρτιον, ut ex cortice arboris Ægyptiacæ scripturæ capace factum: nonnunquam et Iustii pice fit: vel etiam e pellibus pecorum; unde Moschopolus, apud Jac. Goar. in notis ad ordinem servari solitum, si nota sit sacramenta Eucnologii p. 648 Πεττύκια δωρικῶς τὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματίων (σημαίνει) ἀφ' οὗ ἡμεῖς τὰ πιττάκια λέγομεν. Et in prædicto ordine Eucnologii, p. 614 dicitur χαρτίξ ἀπὸ πιττακίου. Designat igitur et Pergamenum, et mionymice, instrumentum quodlibet, diploma, breve regium vel ἀρχιερατικόν, ut nunc loco. Sic et Lexicon vetus Græco-Latinum a Bonaventura Vulcano editum πιττάκιον, Pittacium, brevis. Glossæ Isidori,

Pictatum, Epistola brevis, et modica: item Pictatimacula, membrana. Hujusmodi Pittacia, qui ordinati sunt, ab ordinatoribus accipiebant, mensem et diem quo ordinati sunt declarantia; ut patet e Scholiis Balsam. in concil. Carthag. can. 92. Et cum patriarcha ἀρχιδιάκονον, λαοσυνάκτην, δομέστικον, et alios ejusmodi officiales constitueret, πιττάκιον, mandatum ipsius continens, iis tradebat; unde πιττακίῳ μόνῳ καὶ προστάγματι τὴν ὑπεροχὴν λαβεῖν dicuntur in Constantini Basilicæ ad Joannem Cetri episcopum, interrog. 9. Juris Græco-Roman. l. 5, p. 328, edit. Marq. Freher. Francof. 1596.

(29) Ἔτερα ἔρμηνεια. Hanc alteram hujus canonis interpretationem ex ms. Bodliciano nunc primum edimus: quam revera Balsamonis esse extra dubium est, cum istius initio, prioris interpretationis, quam ediderat, mentio fiat. Unde et conjecturam faciamus, reliquas ἐτέρας ἔρμηνειας, per totum opus intersertas, eidem jure referendas esse; nisi aliquid in iis occurrat, quod contrarium evincat.

τας ἀναγνώσται προκόπτουσιν εἰς δομειτικάτα (30) καὶ λαοσυνακτάτα (31) ὀφφίκια καὶ ἄλλοια διὰ πιττακίων ἀρχιερατικῶν, λέγομεν ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια καὶ ἀρχοντίκια καταχρηστικῶς ὀνομαζόνται βαθμοί. Κυρίως γὰρ βαθμοὶ ὁ τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν ὑποδιακόνων καὶ τῶν ἀναγνώστῶν ἐστὶ. Τὰ δὲ ὀφφίκια καὶ τὰ ἀρχοντίκια τιμαὶ εἰσι καὶ πορισμῶν ἀφορμαί. Διὸ καὶ ὁ νηπιόθεν γεγωνῶς ἀναγνώστης καὶ δευτερογαμήσας ἀπαρεμποδίστως γενήσεται κληρικὸς ἐκκλησιαστικὸς δομειτικὸς τε καὶ λαοσυγάκτης διὰ πιττακίων, οὐ μὴν δὲ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος· ὁ τοῦτο γὰρ τολμήσας καθαιρεθῆσεται.

ZONAR. Τὸ θεῖον λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος πάντα πιστεύομεν ἀποπλύνειν ῥύπον τοῖς βαπτισθεῖσιν ἐντακίνα πρὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ οὐδὲν ἀμάτημα τῶν πρὸ τούτου γενομένων τινὶ κωλύει τὴν βαπτισθέντα προσιδάζεσθαι εἰς ἱερωσύνην. Εἰ δὲ μετὰ τὸ βάπτισμα οἰαώσεται, ἢ γάμοις ἢ ἄλλοις προσομιλήσει, ἱερωσύνης οὐρασήτινος ἀνάξιός κρινεται.

ΑΡΙΣΤ. Ἄντερος ἅπας δίγαμος ἢ καλλακὴν ἐπιτρέφων.

Ἄπας δίγαμος εἰς ἱερωσύνην ἀπρόσδεκτος· πολλῶν δὲ πλείον ὁ καλλακὴν ἐπιτρέφων.

ΚΑΝΩΝ ΙΗ'.

Ὁ γήραν λαδῶν, ἢ ἐκθεβλημένην, ἢ ἐταίραν, ἢ οὐκ ἐτίμην, ἢ τῶν ἐπὶ σκητῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ δῖλος τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

ΒΑΣΕ. Σημειώσαι τὸν παρόντα κανόνα. Βούλεται γὰρ μὴ μόνον τὸν ἱερωμένον σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύμβιον τοῦτου. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰς ἐντὸς περιεχομένας γυναίκας ἐκώλυσε τοῖς ἱερωμένοις συνάπτεσθαι, ὡς μὴ πιστευομένας σωφρονεῖν διὰ τὸ φαῦλον τοῦ βίου αὐτῶν. Εἰ τις γοῦν τοιαύτη γυναίκα συνειρήσεται, οὐκ ἀξιωθήσεται ἱερωσύνης, καὶ μετὰ τὴν ἱερωσύνην δὲ καθαιρεθήσεται, τῆς γυναίκα ἀπὸ τοῦ μοιχευομένης, καὶ τοῦτου ἀνεχομένου (32).

Guill. Beveregii notæ.

(30) *Δομειτικάτα.* Hoc est officium *Domesticorum*, quod etiam Gregorius Turonensis vocat *Domesticum* l. 2, cap. 8. Domesticus autem vel ecclesiasticus fuit vel politicus; ecclesiasticus, de cuius officio hic fit mentio, quisnam fuit et quonam in Ecclesia munere functus est, optime discimus ex Joannis episcopi Citri ad Constantinum Cabasilam responsis, in quibus hæc legitur: Ἀναγνώστῶν δὲ ὀφφίκια ταῦτα· Ὁ δομειτικὸς τοῦ δεξιῦ χοροῦ, ὁ δομειτικὸς τοῦ ἀριστεροῦ, εἰ μοχ, ὁ δομειτικὸς τῶν ψαλτῶν, ὁ παρὰ τινων λεγόμενος πρωτοψάλτης. Ad interrog. 8. Juris Græco-Rom. l. 5, p. 328. Et postea ad aliam interrogationem· Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον κἀν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσι δομειτικὸς λέγεται, εἴη οὖν ἀρχιδὸς καὶ ἐπιστάτης τῶν μελωδιῶν τε καὶ τῶν μελωδῶν, οἳ εἰς ῥυθμὸν καὶ τάξιν καθίστων αὐτούς τε καὶ τὰ μελωδήματα. Ad interrog. 10, ibid. p. 350. E quibus liquet δομειτικὸν unum e lectoribus fuisse, cantoribus autem presertim, sive πρωτοψάλτην καὶ ἀρχιδόν. Aliquid tamen discriminis fuisse inter δομειτικὸν εἰ πρωτοψάλτην proprie sic dictum, ex Euchologio colligimus, ubi inter officiales Magnæ Ecclesiæ, οἱ δομειτικὸι ἀμφοτέρων τῶν χορῶν et

A et alia officia per pittacia archiepiscopalia promoventur; dicimus quod ecclesiastica officia et archonticia abusive vocantur gradus. Proprie enim gradus sunt sacerdotum, et diaconorum, et hypodiaconorum, et lectorum; officia autem et archonticia sunt honores et victus acquirendi occasiones: unde et qui ab inenite ætate lector fuerit et secundam uxorem duxerit, sine impedimento fiat clericus ecclesiasticus, et domesticus et populo congregator per pittacia, non autem et diaconus, aut hypodiaconus, qui hoc enim ausus fuerit deponetur.

ZONAR. Divinum lavacrum sancti baptismatis omnes credimus abluere sordes ipsis baptizatis illitas ante baptismum, nullumque peccatum, quod ante baptismum fuerit ab aliquo patratum, prohibet ad sacerdotium promoveri baptizatum. Quod si post baptismum scortatus fuerit, aut nuptiis duplicibus adhæserit, indignus qualicumque sacerdotio judicatur.

ARIST. Quisque secundis implicitus nuptiis, aut pellicem nutriens non sit sacerdos.

Quilibet digamus ad sacerdotium non est admittendus, multo magis qui pellicem nutrit.

CANON XVIII.

Qui viduam accepit, vel ejectam, vel meretricem, vel servam, vel mimam seu scenicam, non potest esse episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotum.

BALS. Nota præsentem canonem. Vult enim non solum eum qui est sacratus, esse modestum et continentem, sed etiam ejus conjugem: et ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus matrimonio conjungi, utpote quod eas continentem vivere non credatur, propter earum sordes et improbitatem. Si quis ergo cum ejusmodi muliere matrimonio conjunctus fuerit, sacerdotio non dignabitur, et post sacerdotium deponetur

πρωτοψάλτης distincte recensentur, p. 268, 273, 278. Et propterea, οἱ δύο δομειτικοὶ ἴστανται μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου, καὶ ψάλλοντες φοροῦσι σφικτούρια, ὡς πρωτοψάλτης. p. 272. Et in hoc quidem Domesticum officium a πρωτοψάλτου discrepat, quod in solemnioribus vigiliis penes eum erat auspicari, ad antistitem aut præsentem sacerdotem dicendo, Εὐλόγησον, δέσποτα. Nonnulli eorum etiam πατριαρχικὸν δομειτικὸν dicti sunt, quorum erat ἐν πρόδοις τοῦ πατριάρχου dicere, Εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα, ut e citato episcopi Citri ad Constant. Cabasilæ interrog. 8 responso liquet. Hoc igitur officium est, quod hoc loco Balsamon δομειτικάτα appellat.

(31) *Λαοσυνακτάτα.* Duo etiam λαοσυνακτάτα sive λαοσυνάπται ambo lectores inter officiales Ecclesiæ CP. recensentur, Euchologii p. 268, 273, 278, quorum officium hic λαοσυνακτάτα dictum, ex ipsa nominis notatione satis constat.

(32) *Καὶ τοῦτου ἀνεχομένου.* Idem constituitur a Michaelē patriarcha CP.: ἱερεὺς, γνοὺς τὴν σύνοικον μοιχευθεῖσαν, ἀπωσάμενος μὲν, ἀκώλυτος, παραδεξιόμενος δὲ, ἀντερος. Michael. epist. de matrimonio prohibito. Jur. Græco-Rom. lib. iv, p. 263.

etiam, si ejus uxor eo sciente adulterata fuerit, et patiente. Lege etiam 29 cap. 9, tit. præsentis operis; et decimum canonem synodi Ancyranæ, et quæ in eo scripta sunt præsentium duorum canonum interpretationis gratia.

ZONAR. Judæis etiam veteri sua lege prohibitum fuit, ne sacerdotes ipsorum ducerent in matrimonium meretrices, vel in bello captas mulieres, aut ancillas et cauponatrices; et victum sibi quærentes in taberna meritoria et separatas a viris. Quod si fuerant hæc illis a lege mandata: multo magis his, qui secundum Evangelium sunt sacra celebraturi. Ecce enim ait templo quid amplius hic est. Propterea, præsens canon sacris interdicit ministris, in uxorem, nec viduam ducere, nec a suo viro ejectam, nec meretricem, nec ancillam; sed nec earum quampiam, quæ ludant in scena. Tales enim promiscue viventes, inverecunde cum quibusvis occurrentibus conversantes et colloquentes, non creduntur pudice vivere. Quamobrem, qui quis aliquam de numeratis acceperit, hunc ad ullam sacri ministerii functionem proveli non permittit canon.

13 ARIST. *Qui dimissam, aut viduam, aut ancillam, aut insanam in uxorem duxit sacerdos, sacerdotio privatur.*

Sic etiam qui non modestam uxorem ducit et virginem, sed quam alius dimisit, aut viduam, aut ancillam, aut insanam, ad sacerdotium non admittetur.

CANON XIX.

Qui duas sorores duxit, vel consobrinam, non potest esse clericus.

BALS. Ἀδελφιδῆ idem est quod ἀνεψιά. Eum ergo qui ducit in uxorem vel duas sorores, vel amitam, et consobrinam, non permittit canon fieri clericum, licet omnino matrimonium irritum fiat. Tu autem scias, quod non solum, qui ejusmodi quidquam fecerit, sed et qui aliud matrimonium propter consanguinitatem vel affinitatem prohibitum contraxit, non fiet clericus, sed ei pœna potius imponetur. Quænam sint autem pœnæ eorum qui cum consanguineis rem habent, discas ex diversis canonibus magni Basilii.

ZONAR. Illicitæ enim nuptiæ ipsam non solum arcent a clero, sed etiam pœnis subjiciunt. Quin et per legem civilem punitur illegitimas iniens nuptias, quas et lex etiam distrahit.

ARIST. *Non fit clericus qui duas sorores, aut consobrinam duxerit.*

Falis cum pœna hæc, quod non potest fieri clericus, gravioribus etiam suppliciis subjicitur, distractis insuper et illegitimis nuptiis.

CANON XX.

Clericus fidejubens deponatur.

BALS. Fidejubere nonnulli esse dicunt, clericum

Guill. Beveregii notæ.

(33) *Κληρικὸς ἐγγύας διδούς.* Interpretes consentiunt, quod clericis hic interdicitur, non alios pro se, sed se pro aliis, idque turpis lucri gratia

Ἀνάγνωθι καὶ τὸ κθ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν ι' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα χάριν τῆς ἐοικελεύας τῶν παρόντων δύο κανόνων.

ZONAR. Καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπηγόρευτο παρὰ τοῦ νόμου τοῦ παλαιοῦ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν πόρνας πρὸς γάμον ἀγεσθαι, ἢ αἰχμαλώτους, ἢ δούλας, καὶ τὰς ἐκ καπηλείας, καὶ τοῦ πανδοχεύειν τὴν ζωὴν ποριζομένας, καὶ τὰς ἐξ ἀνδρῶν κεχωρισμένας. Εἰ δὲ ἐκείνοις ταῦτα νενομοθέτητο, πολλῶ μᾶλλον τοῖς; κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἱερουργεῖν μέλλουσιν. Ἰδοὺ γὰρ φησι πλέον τοῦ ἱεροῦ ὧδε. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ παρὼν κινῶν τοὺς ἱερωμένους κωλύει μῆτε χήραν εἰς γάμον ἀγεσθαι, μῆτ' ἐκτεδλημένην παρὰ τοῦ οἰκείου ἀνδρός, μῆτε πόρνην, μῆτε δούλην, ἀλλὰ μηδέ τινα τῶν ἐπὶ σκηνῆς. Αἱ γὰρ τοιαῦται, ἀδιαφόρως ζῶσαι, καὶ ἀναιδῶς προσομιλοῦσαι τοῖς ἐντυχάνουσιν, οὐδὲ πιστεύονται σωφρονεῖν. Τὸν γοῦν μίαν ἐκ τῶν ἀπηριθμημένων λαβόντα εἰς ἱερωσύνην οἰανδήτινα προσιδάζεσθαι οὐ συγχωρεῖ ὁ κανὼν.

ARIST. Ἀπολελυμένην, ἢ χήραν, ἢ θεράπειαν, ἢ μινράδα λαβὼν ἱερεὺς, ἀνίερος.

Καὶ οὗτος ὁ μὴ κοσμίαν γυναῖκα λαβὼν, καὶ παρθένον, ἀλλ' ἦν ἀπεβάλετο ἕτερος, ἢ θεράπειαν, ἢ μινράδα, εἰς ἱερωσύνην οὐ προσδεχθήσεται.

CANON 10'.

Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος ἢ ἀδελφιδῆν οὐ δύναται εἶναι κληρικὸς.

BALS. Ἀδελφιδῆ λέγεται ἡ ἀνεψιά. Τὸν γοῦν ἀγαγόμενον εἰς γάμον ἢ δύο ἀδελφὰς, ἢ θείαν καὶ ἀνεψίαν, οὐ παραχωρεῖ ὁ κανὼν κληρωθῆναι, διασπωμένου πάντως καὶ τοῦ γάμου. Σὺ δὲ γίνωσκε ὡς οὐ μόνον ὁ τοιοῦτόν τι ποιήσας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἕτερον γάμον κτελωμένον ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας συναλλάξας οὐ κληρωθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιτιμηθήσεται. Οἷα δὲ εἰσι τὰ τῶν αἰμομικτῶν ἐπιτίμια, μαθήσῃ ἀπὸ διαφορῶν κανόνων τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

ZONAR. Ἡ γὰρ ἀθεμιτογαμία οὐ μόνον τοῦ κλήρου αὐτὸν κωλύει, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμίοις ὑπάγει. Καὶ παρὰ τοῦ πολιτικοῦ δὲ νόμου τιμωρεῖται ὁ ἀθεμιτογαμῶν διασπῶντος καὶ τὸν ἀθέμιτον γάμον. ARIST. *Οὐ κεκληρωται ὁ δύο ἀδελφὰς ἢ ἀνεψίαν ἀγαγόμενος.*

Ὁ τοιοῦτος, σὺν τῇ μὴ δύνασθαι κληρικὸς γενέσθαι, καὶ βαρυτάτοις ἐπιτιμίοις ὑπόκειται, διασπωμένου πρὸς τούτοις καὶ τοῦ ἀθέσμου γάμου.

CANON K'.

Κληρικὸς, ἐγγύας διδούς (33), καθαιρεῖσθω.

BALS. Τὸ διδόναι ἐγγύας τινὰς μὲν λέγουσιν

fidejussores constituere. Astipulatur et scholiastes Harmenopuli, εἰ δὲ ἀιπαροκέρβειαν καὶ ἐπὶ τελωνίων τοῦτο ποιεῖ, εἰ δὲ δι' ἀνάγκην ἢ ἐπὶ κληρικῶν, ἐπαι-

εἶναι τὸ ἐγγυᾶσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τὸν κληρικόν· τινὲς δὲ τὸ διδόναι τὸν κληρικόν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἕτερον ἐγγυητήν. Τὸ γοῦν λέγειν καθαιρεῖσθαι τὸν κληρικόν μὴ παραδεχόμενον εἰς δικαστήριον, ἢ εἰς ἐνοχὴν δι' ἀπορίαν, ἢ δι' ἕτερον τρόπον εὐλόγον τινα, καὶ διὰ τοῦτο διδόντα ἐγγυητὰς χάριν τοῦ ἀπαλλαγῆναι ὀχλήσεως, φορτικώτατόν ἐστι καὶ τῆς ἀποστολικῆς φιλανθρωπίας ἀνάξιον. Τὸ δὲ ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικόν ὑπὲρ ἑτέρου ποτὲ ἰσως κολασθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ χάριν κέρδους ἐγγυήσεται τινα κληρικὸς, καθαιρεθήσεται διὰ τὴν αἰσχρότητα τῆς ἐγγύας. Εἰ δὲ πένητά τινα ἐγγυήσεται διὰ ἔλεον, ἢ διὰ τινα εὐσεβῆ αἰτίαν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἑτέρου παρεμβάλλῃ, οὐ καθαιρεθήσεται. Εὗρηται δὲ καὶ ἐν τῇ δ' οἰκουμένην συνόδῳ πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἐγγύας ἀπαιτήσαντες, καὶ ἀπαιτηθέντες, καὶ οὐδαὶς ἐξ αὐτῶν ἐβλάθη. Ἐρμηνεύσον οὕτω τὰ τῆς ἐγγύας. Ἀνάγνωθι· δὲ καὶ τὴν ρκγ' Ἰουστινιάνειον Νεαρὰν κειμένην ἐν βιβλίῳ γ' τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ α' ἦτοι κεφάλαιον αὐτοῦ ιγ' λέγον οὕτως ἐν μέρει· Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, τῶν δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρίαν καλουμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· Ἄλλ' οὐδὲ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ ἐκλήπορα ἢ μισθωτὸν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων, ἢ κουράτωρα οἴκου, ἢ ἐντολέα δίκης, ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον, ἢ ἄλλον κληρικόν οἰουδήποτε βαθμοῦ, ἢ μοναχόν, ἢ ἐξω δνόματι, ἢ τῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ μοναστηρίου, ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ ταύτης προφάσεως καὶ τοῖς ἀγίοις οἴκοις ζημία γένηται, καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμποδίζωνται. Ὅστε καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων τῆς Νεαρᾶς, τῶν λεγόντων μὴ γίνεσθαι ἱερωμένον τινὰ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν, δηλαδὴ τῶν διαληφθειῶν, παρίσταται καλῶς ἐγγυᾶσθαι τὸν κληρικόν ὑπὲρ ἑτέρων εὐσεβῶν αἰτιῶν, ὡσπερ καὶ παρεμβάλλειν ἑαυτόν. Ζήτει καὶ θ' τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. λδ' καὶ κζ' καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ κανόνα λ'.

ZONAP. Ἐγγύας τις δίδωσιν ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἄλλου. Καὶ ὁ ὑπὲρ ἄλλου διδοὺς ἢ διὰ κέρδος ἐγγυᾶται ἢ διὰ ἀγάπην, δι' ἣν καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν τιθέναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἐντετάλμεθα. Τὸ μὲν οὖν ὑπὲρ ἄλλου ὑποβαλεῖν ἑαυτὸν, ἦτοι ἐνοχον ποιῆσαι, ὡς τυχόν ὑπὲρ τελώνου, κεκώλυται· ἀρχαῖα δὲ κακία τὸ τελωνεῖν· τελῶναι δ' εἰσὶν οἱ τὰς ἀπαιτήσεις ὀνοούμενοι τῶν δημοσίων συντελειῶν. Οἱ γοῦν τοιοῦτοι, εἰ μὴ φανεράς εὐποροῦσιν οὐσίας, ἐγγύας ἀπαιτοῦνται, καὶ παράγουσι τινὰς ὑποτιθέντας δι' ἐκείνους τὰ ἑαυτῶν· τοῦτο τοίνυν καὶ ὅσα τούτω

A pro alio fidejubere ; nonnulli autem clericum pro seipso dare alium fidejussorem : dicere ergo depouii clericum, qui ad iudicium vel ad agendum, propter paupertatem, vel aliquam aliam justam causam non admittitur, et propterea dat fidejussores ut a molestia liberetur, est gravissimum, et apostolica humanitate indignum. Si clericus autem pro alio fidejubeat, fortasse quandoque punietur. Si enim clericus lucri gratia pro aliquo fidejusserit, deponetur, propter fidejussionis torpiditinem : sin autem pro aliquo paupere fidejusserit propter misericordiam, vel propter aliquam piam causam seipsnm pro alio ingesserit, non deponetur. Inventi sunt autem etiam in 4 universali synodo multi clerici et episcopi, qui fidejussores et dederunt, et acceperunt, nec tamen ullus ideo læsus est. Fidejussionem ergo ita interpretare. Lege etiam 123 Justiniani Novellam, quæ sita est in libro III Basilic. tit. primo seu cap. ejus 13 quod sic dicit in parte : Presbyteros autem, et diaconos, et subdiaconos, qui solo jure cognationis ad tutelam vel curam vbcantur, tale munus suscipere permittimus. Et paulo post iterum : Sed nec publicorum tributorum exactorem, vel receptorem, vel vectigalium aut possessionum alienarum conductorem, vel curatorem domus, vel causæ procuratorem, vel pro his causis fidejussorem, episcopum, vel œconomum, vel alium clericum cujuscunque gradus, vel monachum proprio nomine, vel ecclesiæ, aut monasterii, esse permittimus : ne hoc prætextu sanctis quoque domibus detrimentum afferatur, et divina ministeria impediuntur. Quare ex his quoque verbis Novellæ, quæ dicunt non debere fieri sacratum aliquem pro his causis fidejussorem, iis videlicet quæ comprehensæ sunt, pulchre constat posse clericum pro aliis piis causis fidejubere, sicut etiam seipsum ingerere. **14** Quæ etiam titulum nonium præsentis operis, cap. 54 et 27 et quæ sunt in eis, et Chalced. syn., can. 30.

ZONAR. Fidejubei aliquis aut pro se, aut pro alio. Qui vero pro alio fidejussorem se præstat, aut propter lucrum fidejubei, aut propter charitatem, propter quam nostras ipsorum animas pro fratribus ponere jubemur. Seipsum igitur pro alio subjicere obligationi, sive obnoxium se facere, ut forte pro publicano, vetatur. Antiquum siquidem est malum, publicanum agere. Publicani vero sunt, qui publicorum tributorum redimunt exactiones. A talibus ergo, si manifestis non abundant facultatibus, fidejussores exiguntur, et non-

Guill. Beveregii notæ.

νετίος. Harmenop. epit. can. sect. 3. tit. 2. Egbertus Eboracensis, *Ut nulli sacerdotum liceat fidejussorem esse, neque relicta propria lege ad sæcularia iudicia accedere*, Egbert. in excerpt. Idem innuere videtur et Dionysius Exiguus, qui canonem hunc sic transfert, *Clericus fidejussionibus inserviens adjiciatur*. Sed Josephus Ægyptius canonem aliter

interpretatur : *Quicumque e sacerdotibus hominem pro se fidejussorem dederit, aut ipse se dederit fidejussorem pro alio, vel hominem pignori acceperit, quemadmodum exteri faciunt, Ecclesia expellatur*. Adeo ut de clericis, qui alios pro se, æque ac iis qui se pro aliis sponsores dederint, canonem hunc exponat.

nullo addueunt, qui bona sua propter eos oppignorant. Hoc igitur, et quæ sunt huic similia, prohibetur clericis, ne se negotiorum molestiis, et actionibus interponant judicialibus. Suspicio namque est, quod ista propter lucrum ferant, clericos autem dedecet esse turpis lucri cupidos. Propterea depositionis pena talibus infligitur. Quod si forte clericus ab aliquo tractus ad iudicium, satisfacere iudicio sistendi causa cogatur, istiusmodi satisfactiones præstans statu suo non idcirco multabitur. Quandoquidem comperti sunt in œcumenica synodo quarta congregati divini Patres, et qui convenerant una senatores ab Ægyptiis episcopis exegisse fidei iussiones iudicio sistendi: vel qui satisfactionibus destituebantur, his iurjurandum imperasse, dum tempus quærunt ad dilationem. Quod si clericus ad iudicium comperiens aliquem protractum ob dandam sistendi se iudicio cautionem, vel alio quoquo modo petitionis cuiuspiam judicialis reum, qui custodiæ traditur, quia satisfacere nequeat: miseratus autem illum pro illo ipse fidei iubet, ipsius calamitate motus, hunc non arbitror ordine suo movendum: sed apud Deum bonosque viros acceptum fore, velut evangelici observatorem mandati. Et civilis præterea lex clericos in jus vocatos satisfacere iubet. Nota quod segregatio est etiam pœnas dare quæ e divinis ejiciunt terminis, et in pœnitentium loco constitunt.

ARIST. Clericus fidei iussiones non dat, dans autem deponitur.

Non oportet clericum in negotia se injicere, et fori judicialis molestias propter aliquod turpe lucrum. Si Paulo enim fortasse cum publico vel privato aliquo pactiones contrahente, et ei non credendo, sed fidei iussiones exigentur, clericus pro illo fidei iusserit, et semet obnoxium reddiderit, talis ut conceptor proprii status et honoris propter lucrum quoddam factus, deponetur. Si clericus autem inveniens hominem oppressum et in custodia detentum, et aliter illinc non exiturum nisi aliquem dederit fidei iubentem eum non confugiturum, et propter sympathiam et humanitatem talem in se receperit, et fidei iusserit eum se iudicio sistere quandoque requisitus fuerit, non tantum non abjiciendus erit, sed laudandus iudicabitur, ut ponens animam suam pro cognato. Clericis autem in jus vocatis exigi fidei iussiones iudicio se sistendi, hoc non reddit eos depositioni obnoxios. In quarta enim actione in Chalcedone actorum, sancta synodus et considerantes in ea celeberrimi præfecti, statuerunt Ægyptios episcopos fidei iussiones se sistendi dare, et illis destitutos iurejurando obstringi.

CANON XXI.

Εὐνοῦχος, si ex hominum quidem injuria factus sit,

Guill. Beveregii notæ.

(34) Εὐνοῦχος. Secundo a Christi natalitiis ducente sæculo, orti est Valesiorum hæresis, qui

Α τοίκασι, ἀπηγόρευται τοῖς κληρικοῖς· ἵνα μὴ ἐαυτοὺς ἐχλῶ πραγμάτων καὶ ἔλλυσοι; παρεμβάλωσι, καὶ ἐπηρεῖαι; σεκρετικαῖς· ὑποπτεύονται γὰρ διὰ κέρδος τούτων ἀνέχεσθαι· ἀισχροκερδεῖς δὲ τοὺς κληρικοὺς εἶναι οὐ δεῖ· δι' ὃ καὶ ἡ καθαιρέσις τούτοις ἐπάγεται. Εἰ δὲ παρὰ τινος ἴσως κληρικὸς ἐναγόμενος τῆς εἰς τὸ δικαστήριον προσεδρίας χάριν ἐγγύας ἀπαιτεῖται, εἰδοὺς ταύτας οὐ βλαθῆσεται παρὰ τὴν οἰκίαν ἐπιτιμίαν. Ἐπεὶ εὐρηγται καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ οἰκουμένηῃ συνόδῳ οἱ ἐν ταύτῃ ἀθροισθέντες θεοὶ Πατέρες, καὶ οἱ συνόντες αὐτοῖς συγκλητικοὶ, τοὺς Αἰγυπτίους ἐπισκόπους ἐγγύας ἀπαιτήσαντες· ἢ τούτων ἀπορούοντας, κελύσαντες ἐξωμοσίαν ποιήσασθαι, ζητούντας κινεῖν εἰς ὑπέρθωσιν. Εἰ δὲ κληρικὸς ἐλκόμενόν τινα εὐρηγῶς, καὶ ἐγγύας ὑπὲρ παραστάσεως, ἢ ἄλλως πως ἀπαιτούμενον καὶ εἰρκτῆ παραπεμπόμενον, ὡς μὴ δυνάμενον παρασχεῖν τὰς ἐγγύας, ἐλεήσας αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνου ἐαυτὸν ὑποτίθεται τῇ ἐγγύῃ, ἐπιπλασθεὶς τῇ τοῦ πάσχοντος συμφορᾷ, οὐκ οἶμαι τοῦτον καθαιρεθῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀποδεχθῆσθαι παρὰ Θεοῦ τε καὶ εὐγνωμόνων ἀνθρώπων, ὡς εὐαγγελικὴν πληρώσαντα ἐντολήν. Καὶ ὁ πολιτικὸς δὲ νόμος τοὺς κληρικοὺς δικαζομένους διδόναι ἐγγύας παρακαλύεται. Σημειώσαι δτι ἀφόρισμός ἐστι καὶ τὸ ἐν ἐπιτιμίῳ γενέσθαι τοῖς ἐκβάλλουσι τῶν θείων περιδύλων, καὶ πρὸς τὴν τῶν μετανοούντων καθιστώσι χώραν.

ΑΡΙΣΤ. Κληρικὸς ἐγγύας οὐ δίδωσι· δοὺς δὲ καθαιρεῖται.

Οὐ δεῖ τὸν κληρικὸν ἐαυτὸν εἰς πράγματα παρεμβάλλειν, καὶ δικαστηρίων ἐχλήσει; διὰ τινὰ ἀισχροκερδεῖαν· εἰ γὰρ τοῦ Παύλου τυχὸν μετὰ τοῦ δημοσίου ἢ καὶ ἰδιώτου τινὸς συναλλάσσοντος, καὶ μὴ ἐμπιστευομένου, ἀλλ' ἀπαιτουμένου ἐγγύας, κληρικὸς ἐγγυήσεται τοῦτον, καὶ καταστήσει ἔνοχον ἐαυτὸν· ὁ τοιοῦτος, ὡς καταφρονητῆς τῆς οἰκίας ἐπιτιμία; διὰ τὸ κέρδος γενόμενος, καθαιρεθῆσεται. Εἰ δὲ κατὰ πόνου εὐρῶν ὁ κληρικὸς ἀνθρώπων, καὶ ἐν φιλακῇ κατεχόμενος, καὶ ἄλλως ἐκείθεν μὴ ἐξαγόμενος, εἰ μὴ τινα βολή τὸν ἐγγυησάμενον αὐτὸν μὴ ἀποδρᾶναι· καὶ διὰ συμπάθειαν καὶ φιλανθρωπίαν ἀναδέξεται τὸν τοιοῦτον καὶ παριστῆναι ἐγγυησεται, ὅπταν ἀνζητηθῆ, οὐ μόνον οὐκ ἀπίδλητος ἔσται, ἀλλὰ καὶ ἐπαινετός κριθήσεται, ὡς τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ ὁμογενοῦς θέμενος. Τὸ δὲ τοὺς κληρικοὺς δικαζομένους ἀπαιτεῖσθαι ἐγγύας παραστάσεως τοιοῦτον οὐ καθαιρέσει αὐτοὺς ἐνόχους καθίστησιν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῶν ἐν Χαλκηδόνι πραγθέντων ἡ ἁγία σύνοδος καὶ συνεδρεύοντες αὐτῇ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες, διέλαβον τοὺς Αἰγυπτίους ἐπισκόπους· ἐγγύας προσεδρίας παρασχεῖν, καὶ τούτων ἀπορούοντας ἐξωμοσίᾳ καταπισταυθῆναι.

KANON KA'.

Εὐνοῦχος (34), εἰ μὲν δὲ ἐπηρεῖας ἀνθρώπων

varia Scripturæ loca, præsertim Matth. xix, 12, perperam interpretati, exsectis virilibus, eunuchos

ἐξέρετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῆρῆθη τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔβη, καὶ ἔστιν ἀξίος, ἐπισκοπος γινέσθω.

ΒΑΣΣ. Οἱ τέταρες οὗτοι κανόνες, ἤγουν ὁ παρῶν καὶ οἱ ἀφιξῆς, τοὺς μὲν πρὸ τοῦ κληρωθῆναι εὐνοουχισθεῖσι διὰ νόσον ἢ ἐξ ἐφόδου ἐχθρῶν συγγνωμοῦσι, καὶ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγουσιν, ἀξίους πάντως εὐρισκομένους· τοὺς δὲ μετὰ τὴν ἰερωσύνην ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας, κἀν ὑπὸ νόσου ἐδιάθησαν, ὡσαύτως καὶ τοὺς πρὸ τῆς ἰερωσύνης δίχα νόσου τὰ παιδογόνα μόρια ἑαυτῶν περιελόντας κολάζουσι· τοὺς μὲν γὰρ καθαιροῦσι, τοὺς δὲ κληροῦσθαι πωλύουσι· τοὺς δὲ λαϊκοὺς τοὺς δίχα νόσου ἢ ἐπιθρείας ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάσαντας ἐπὶ ἑτῆ τρία ἀφορίζουσιν· ὅθεν καὶ οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων οἱ προσεκτικώτεροι, διὰ νόσον μέλλοντες εὐνοουχίζειν παῖδας αὐτῶν, τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ προσέρχονται, καὶ δῆλν ποιοῦσι τὴν νόσον, καὶ τὴν τῶν διδύμων ἕκκοπήν. Οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι μεγάλως κολάζουσι τοὺς εὐνοουχίζοντας παῖδας αὐτῶν, ἢ δούλους, ἢ ἑτέρους τινὰς νόσφ μὴ κατεχομένους. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ ὦ κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν ξ' Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλέξανδρου τοῦ Σοφοῦ. Ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διαιροῦνται οἱ

vel in persecutione virilibus privatus sit, vel sic natus est, et dignus est, fiat episcopus.

15 BALS. Hi quatuor canones, præsens nimirum et tres quæ sequuntur, iis quidem qui antequam clerici facti essent, propter morbum, vel hostium incursionem castrati sunt, ignoscunt, et eos in clerum referunt, si omnino digni inveniantur : eos autem qui post sacerdotium seipsos mutilaverunt, etiamsi a morbo coacti sint : similiter et eos, qui ante sacerdotium absque morbo genitalia sua excidunt, puniunt. Illos enim deponunt, hos vero clericos fieri prohibent : laicos autem, qui absque morbo vel injuria seipsos mutilant, tribus annis segregant. Unde etiam plurimi homines paulo consideratores, suos filios propter morbum castraturi, ad sanctissimum Ecclesiam accedunt, et morbum et testiculorum abscissionem aperiant. Civiles autem leges valde puniunt eos qui suos filios, vel servos, vel alios morbo non oppressos castrant. Lege etiam 14 cap. primi tituli præsentis operis, et 60 Novellam imperatoris domini Leonis Sapientis. Quia autem tria sunt eunuchorum genera : viz. thlibæ, qui ab infantia genitalia partes amiserunt, ut quæ eis a

Guill. Beveregii notæ.

se faciebant : ut testantur Epiphan hæc. 58, par 4, et August. hæc. 37. Eodem protinus errore imbutus Origenes summè etiam corpus evirare ausus est : ut docent Euseb. Hist. Eccles. l. 6. c. 8; Niceph. l. 5, c. 8; Epiphan. hæc. 64, par. 3. Quod Origenis facinus, Demetrius, Ecclesiæ Alexandrinæ episcopus, primo admiratus, deinde scriptis ad omnes ubique terrarum episcopos, tanquam absurdissimum proscindebat, ut tradit Eusebius loco citato. Hinc veri nobis haud dissimile videtur, aliquos saltem eorum, si non omnes, ad quos Demetrius scriperat, episcopos, in unum congregatos, hac de re deliberationem iniisse, et quatuor hos de eunuchis canones vel primo constituisse, vel ante constitutos renovasse; quod ultimum mihi magis ardeat, propterea quod Demetrius Cæsariense et Hierosolymitanum episcopos criminatus est, quod Origenem in presbyterii gradum promovissent, viz. contra can. 22 quo constituitur, ut ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω κληρικός. Nisi enim huiusmodi decretum antea editum fuisset, non video quare Demetrius hoc iis vitio verteret. Henricus Valesius, fateor, in annotationibus ad dictum Eusebii locum, scribit, Demetrio illatam fuisse injuriam, quod commemorati episcopi Origenem, ditionis non suæ, sed Alexandrinæ, cui præerat Demetrius, ordinasset. Verum Hieronymus Origenem Athenas per Palæstinam, ubi ordinatus est, proficiscentem, ecclesiasticam secum Epistolam attulisse refert, Hieronym. in catal. voce Orig. tom. III, fol. 96. 2. Et ipse etiam Alexander Hierosolymitanus, qui eum ordinaverat, epistolam scripsit pro Origene adversus Demetrium, eo quod iusta testimonium Demetrii eum presbyterum constituerat, ut scribit idem Hieron. in Alexandro. ibid. fol. 98, 4. Et idcirco ipsi quoque Ægypti et Alexandriæ episcopi in epistola synodica adversus Origenis doctrinam, χειροτονθέντα αὐτὸν προσβύτερον ὑπὸ τῆς κατονικῆς τε καὶ μιᾶς χειρὸς ἀκρωτηρίας ἀγνοοῦσιν. Sed quid pluribus opus est, cum ipse etiam Eusebius dicto loco fateatur, Demetrium nihil aliud habuisse, quod Origeni objiceret, præter facinus istud, quod a. adolescens olim

patraverat, cum se viz. exsecuerit. At si Origenes invito episcopo suo ordinatus fuisset, hoc ei non minus quam ordinatoribus, vitio verteretur. Ut nihil aperius esse possit, quam Demetrium hostiantum Origeni objectasse, quod cum se emasculasset, ordinaretur, et commemoratis episcopis, quod eunuchum a se factum ordinarent, contra prius latatum canonem. Hæc nostra sententia aliquam etiam exinde lucem mutuatur, quod Origenes ab una quidem synodo episcoporum Alexandria, ab alia demum etiam sacerdotio pulsus est, ut refert Pamphilus in Photii bibliotheca; cod. 148. At quo tandem pacto hoc fieri potuit, si nullus adhuc canon contra eos qui se eunuchos faciunt, editus fuisset? Et quidem etiamsi Demetrius istiusmodi canonis expresse non meminit, non obscure tamen indigitare videtur, cum de spontanea Origenis exsectione certior factus, primo eum θάρσει αὐτὴν παρακελεύεται, bono animo esse jubet. Euseb. Hist. l. 6, c. 8, his enim verbis clare satis innuit, Origenem ecclesiasticam aliquam transilisse regulam; se autem eum propter ingenii promptitudinem et fidei sinceritatem defensorum, ne pœna canonica ei infligeretur; a qua et ipsum sibi timuisse Origenem manifestum est, eo quod pro virili conatus sit, ut id quod fecerat, alios omnino lateret; prout e dicto Eusebii loco constat. Quibus omnibus inter se collatis adducor ut credam, primitivè Ecclesiæ præsules etiam ante Origenem hosce de eunuchis canones editisse (fortasse contra hæreticam Valesiorum opinionem) eorumque auctoritate Origenem primum sacerdotio expulsum, postea vero ob summam ejus in Scripturis interpretandis, omnibusque artibus et scientiis famam, iterum receptum fuisse; præcipue postquam inconsulti sui et temerarii facti, juvenilis ætatis fervore perpetrati, eum pœnituisse: pœnituisse autem ex ipsius verbis patet, ubi ait. Ἡμεῖς δὲ Χριστὸν τὸν Λόγον Θεοῦ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ τὸ γράμμα ποτὲ νόησαντες, νῦν οὐκέτι γινώσκοντες, οὐκ εὐδοκοῦμεν ὡς καλῶς ἐξελιγῆσθαι τοῖς καὶ τὸν τρίτον εὐνοουχισμὸν ἑαυτοῖς προφάσει βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπάγουσι. Origen. in Mat. l. xix, 12.

parentibus expressæ et inutiles factæ sunt : spadones, qui a nativitate testiculos non habent : insuper et castrati, qui ferro exsecti sunt, castrum enim apud Romanos est ferrum : thlibiæ quidem et spadones sine ullo præiudicio consecrabuntur, utpote qui sibi nullus mali auctores fuerint : castrati autem, ut voluit superior constitutio, aliquando quidem ad sacros ordines admittentur, aliquando vero prohibebuntur.

CANON XXII.

Qui seipsum mutilavit, ne sit clericus : est enim sui homicida et Dei officii hostis.

CANON XXIII.

Si quis cum sit clericus, seipsum mutilaverit, depouatur : est enim sui homicida.

CANON XXIV.

Læicus qui seipsum mutilavit, tribus annis segregatur : est enim suæ ipsius vitæ insidiator.

BALS. Interpretatio horum capitum superius scripta est ; lege et orationem *De virginitate magni sancti Basilii, et sancti Epiphani, et ex Nomocanone Nestuti De iis qui eunuchi facti sunt.*

ZONAR. Castrare quempiam, nisi propter morbum circa genitalia membra irrupentem, civilibus etiam prohibitum legibus : usque adeo ut exsectos etiam servos in libertatem rapi jubeant ; et castrates eidem cladi, suorum quoque honorum publicationi, pariter et exilio subijci : sed et sacris hoc similiter canonibus vetitum. Non tamen exsectus a sacerdotio repellitur, si non se tradiderit exsectioni. Nam castratus ab aliis, velut injuria graviter affectus, miseratione magis est dignus : nec est odio prosequendus. Ideo si sacerdotio dignus ex sua vita judicetur, ad illud etiam promovebitur. Item qui natura genitalibus est partibus mutilatus (quos in Evangelii Dominus eunuchos sic genitos nominavit) clero non inhibebitur ascribi. Qui vero castrationem sibi affectaverit, in clerum non eligitur : sed et si jam factus sit clericus, a cleri propulsabitur ordine. Si vero læicus est, qui se castrandum præbuit, in tres annos ab aliorum cœtu fidelium separabitur. Namque sui ipsorum videntur insidiato-

Guill. Beveregii notæ.

(35) *Καστράτους*. Hic inauditam antehæc latinæ hujus vocis etymologiam profert Balsamon, viz. *καστράτοι* *Castrati* à *κάνστρον* *Castrum ferrum*. Sed undenam miram hanc *Castri* significationem hauserit, hariolari nequeo ; nisi pro *Cestrum* Græce *κέστρον* sumpserit, quod instrumentum, quo cavatur ebur, significatur. Quinetiam nec omnis eunuchismus ferro fit, sed et aliis nonnunquam modis, ut medicamentis exsiccativis : quomodo et Origenem se eunuchum fecisse nonnulli suspicati sunt ; ut tradit Epiphanius, "Άλλοι δὲ οὐχί, φησὶν, ἀλλὰ ἐπενόησέν τι φάρμακον ἐπιθεῖναι τοῖς μαστοῖς καὶ ἀποξηρᾶναι. Epiphani. hæc. 64, par. 3. Sic Athenienses Hierophantæ ad compescendum libidinis cœstrum cicuta genitalibus illincere solitos ipse

εὐνοῦχοι, ἤγουν εἰς θλιβίας τοὺς νηπιόθεν τὰ παιδογόνα μόρια ἀποβαλόντας, ὡς ὑπὸ τῶν γονέων θλιβέντα καὶ ἀχρηστεύσαντα· εἰς σπάδωνας, τοὺς ἐκ γενετῆς διδύμους μὴ ἔχοντας· πρὸς δὲ καὶ εἰς κανστράτους (35), τοὺς διὰ σιδήρου ἀκρωτηριασθέντας· κίνστρον γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ σίδηρος· οἱ μὲν θλιβίαι καὶ οἱ σπάδωνες ἀπροκριματίστως ἱερωθήσονται, ὡς μηδὲ κακοῦ τινος γεγονότες ; παραίτιοι ἑαυτοῖς· οἱ δὲ κανστράτοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ποτὲ μὲν ἱερωθήσονται, ποτὲ δὲ κωλυθήσονται.

KANON KB.

Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω κληρικὸς· αὐτοφρονεῦτής γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

KANON KI.

Εἰ τις, κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ὡς ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω· φρονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

KANON KA.

Λαϊκὸς, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφορίζεσθω ἐπὶ τρία· ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς θαντοῦ ζωῆς.

BAAS. Ἡ ἐρμηνεία τῶν τοιούτων (36) κεφ. ἐγράφη ἀνωθεν ἀνάγνωθι καὶ τὸν *Περὶ καρθενίας* λόγον τοῦ Μεγάλου ἀγίου Βασιλίου, καὶ τὸν τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου, καὶ ἀπὸ τοῦ *Νομοκάνονος* τοῦ Νηστευτοῦ *Περὶ τῶν εὐνουχισθέντων*.

ZONAR. Τὸ εὐνουχίζειν, εἰ μὴ διὰ πάθος ἐνακῆψαν περὶ τὰ παιδογόνα μόρια γένοιτο, καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἀπηγόρευται νόμοις· καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ τοὺς ἐκτομνεμένους δούλους εἰς ἐλευθερίαν κελύουσιν ἀναρπάξασθαι· καὶ τοὺς εὐνουχισάντας ὑποκείσθαι ταυτοπαθείᾳ, καὶ δημεύσει, καὶ περιορισμῷ. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι τοῦτου κεκώλυται. Οὐ μέντοι ὁ ἐκτμηθεὶς ἱερωσύνης ἀπείργεται, εἰ μὴ αὐτὸς εἰς ἐκτομὴν παρέδωκεν ἑαυτὸν· ὁ μὲν γὰρ παρ' ἐτέρων ἐκτμηθεὶς, ὡς ἐπιρρασθεὶς, ἐλεείσθαι μᾶλλον ἐστιν ἄξιος, ἀλλ' οὐχί μισεῖσθαι· δι' ὃ καὶ εἰ ἄξιος ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ κένοιτο ἱερωσύνης, εἰς ταύτην προδιδάζεται. Καὶ δε ἐκ φύσεως τὰ παιδογόνα πεπήρωται μόρια (οὗς ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος εὐνούχους οὕτω γεννηθέντας ὠνόμασε) τῷ κλήρῳ καταλεγῆναι οὐ κωλυθήσεται· ὁ δ' αὐτῷ τὴν ἐκτομὴν μνηστευσάμενος οὐτε εἰς κλήρον καταταγήσεται· ἀλλὰ κἂν ἐφθη γενόμενος κληρικὸς, τοῦ κλήρου ἐκδιωχθήσεται. Εἰ δὲ λαϊκὸς ἐστιν ὁ εἰς ἐκτομὴν ἐκδούς ἑαυτὸν, ἐπὶ τριετίαν

Origenes docet, *contra Cels.* lib. 7 ; et Plinius de cicuta ait, *quod certum est, lac puerperarum mammiis imposita extinguit, veneremque testibus circa pubertatem illita.* Plin. l. xv, c. 13. Idem tradit et Dioscorides, l. iv, c. 77.

(36) *Ἐρμηνεία τῶν τοιούτων*. In impressis pariter ac mss. Balsamonis codicibus hi quatuor canones viz. 21, 22, 23, 24, simul collocantur. At in uno e mss. Bouleianis, quo Zonaræ et Balsamonis scholia in apostolicos hosce canones colliguntur, Balsamonis interpretatio canonem 21 sequitur, et hæc cum sequentibus verbis nunc primo editis ad can. 24 referuntur : ac proinde hic imprimenda censuimus.

ἀφορισθήσεται· ἐπίβουλοι γὰρ ἑαυτῶν εἶναι δοκοῦσι διὰ τὸ τοῦ πράγματος ἐπικινδύνον, καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ δὲ δημιουργία ἐναντιοῦνται· εἰς φύσιν γὰρ ἀνδρὸς πλάσαντος αὐτοῦς τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἰς ἑτέραν φύσιν ἀλλόκοτον ἑαυτοὺς μεταπλάττουσιν· ὥστε μῆτε ἄνδρες εἶναι· οὐδὲ γὰρ τὰ τῶν ἀρρένων ἀποτελεῖν εἰσι δυνατοί, ἐπεὶ ποιεῖν οὐ δύνανται ἄνθρωπον· μῆτε γυναῖκες· οὐδὲ γὰρ τίκτειν ἔχουσι φύσιν. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ πρῶτος κανὼν τῆς πρώτης συνόδου διατάσσεται· ζήται καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼνα γ', λβ' καὶ να'.

KANON KA'.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἐκ φύσεως εὐνοῦχος γενόμενος, ἄξιός ἐστιν, λεγῆται· ἐκτομίας δὲ, οὐ.

KANON KB'.

Ἐαυτὸν ἐκτεμῶν λαϊκός, ἀφορίζεται, καὶ κληρικὸς οὐ γίνεται.

KANON KG'.

Ὁ μετὰ κληρὸν ἑαυτὸν ἐκτεμῶν καθαιρεται.

KANON KΔ'.

Λαϊκός, ἑαυτὸν ἀρρωτηριάσας, ἀφορίζεσθω ἕτη τρία, ὡς ἐπίβουλος ἑαυτοῦ.

Ὁ μὲν ἀκουσίως εὐνουχισθεὶς τῷ κανόνι οὐκ ἐνέχεται· ἀλλ' εἰ ἐστιν ἄξιός τοῦ λεγῆσθαι, ἐκ τούτου οὐ κολύβεται. Εἰ δὲ ἐκὼν τις ἑαυτὸν ἐξευνούχισεν, οὐδ' ὄμως κληροῦται· ἀλλὰ καὶ κληρικὸς ὢν, καθαιρεται, ὡς ἐπίβουλος τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἑθέρως.

KANON KE'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος (37) ἢ διάκονος, ἐπιπορεύει ἢ ἐπιπορεύει ἢ ἐπι κλοπῆ ἀλάτου, καθαιρεσθῶ, καὶ μὴ ἀφορίζεσθω· λέγει γὰρ ἡ Γραφή (58)· Οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

Guill. Beveregii notæ.

(37) Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος. Hunc canonem Basilius Magnus sub ἀρχαίου κανόνος nomine laudat, can. 3 ad Amphilocho. Quinetiam rex Chilpericus eumdem contra Prætextatum Rotomagensem episcopum citat, in codice canonum, quem ad episcopos Galliarum transmittēbat anno 577 de quo sic Gregorius Turinensis, Ipse vero ad Metatum discessit, transmittens librum canonum in quo erat quaternio unus adnexus, habens canones quasi apostolicos continentes hæc; episcopus in homicidio, adulterio, et perjurio deprehensus a sacerdotio divellatur. Greg. Turon. l. v, c. 18. Per quaternionem pristino codici adnexum, nihil aliud, quam hic Codex canonum Ecclesiarum primitivæ, qui quasi apostolici hic appellantur, indignitari potest, nec canon laudatus est alius a præsentī 25. At in ipso canone fit mentio furti; quod hic omittitur, et nulla homicidii, quod furti loco hic substituitur. Verum hæc canonis corruptio propterea tunc temporis excogitata videtur, ut Prætextatus, qui spe veniæ se homicidii reum professus est, eo perspicue magis damnaretur. Et hinc, ni fallor, evenit, ut in Egberti excerptionibus, homicidii pariter ac furti mentio fiat: sic enim hunc canonem legit, Episcopus aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furtis, aut homicidio captus est, deponatur. Egbert. excerpt. can. 33. Unde facile est, coniecere; Egbertum primo Dionysianum habuisse codicem, cujus versionem exacte recitat, quæ sic se habet,

A res esse, propter imminens facti periculum: Deique contrarium faciunt officio. Nam, cum Deus ipsos in viri naturam formarit, in aliam naturam ab ea prorsus alienam, sese transformant: ita ut neque viri sint, nec enim quæ sunt marium præstare possunt, quoniam procreare non possunt hominem: neque sunt mulieres: non enim habent pariendi naturam. Synodi primæ canon primus eadem etiam constituit. Quære et sancti Basilii, can. 3, xxxii et ii.

16 CANON XXI

ARIST. Qui ex injuria hominum, aut natura factus est eunuchus, si dignus est, consecratur; exsectus autem, nequaquam.

B CANON XXII.

Laicus qui seipsum exsecuit, excommunicatur, et clericus non fit.

CANON XXIII.

Qui in clerum coopulatus seipsum exsecuit, deponitur.

CANON XXIV.

Laicus qui seipsum mutilavit annos tres segregatur, ut sui insidiator.

Qui involuntarie fit eunuchus, canonem non subijcitur, sed si dignus est sacerdotio, propter hoc non prohibetur. Si quis sponte autem semetipsum fecerit eunuchum, nullo modo sit clericus. sed et si clericus sit, deponitur, ut insidiator sui ipsius vitæ, et Dei officii hostis.

CANON XXV.

C Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus, deponatur, et non segregetur. Dicit enim Scriptura: Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque clerici.

Episcopus aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur. Cum autem in Gallicanum postea codicem incidit, ex eo novum hoc additamentum, aut homicidio Dionysianæ versionis adjunxisse. Cæterum non Dionysianus solus, sed omnes, tam impressi quam manu exarati, quos nobis videre contigit, codices, fornicationis, perjurii et furti meminerunt, non item homicidii. Sic etiam paraphrasis Arabica: Quicumque episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel qui est intra eos in sacerdotii gradibus, in fornicatione, aut falso juramento, aut furto deprehensus fuerit, sacerdotio graduque suo excidat. Porro quæ hoc canone continentur, Leo apostolicæ traditioni accepta refert, dicens, Alienum est a consuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore, aut diaconii gradu fuerint consecrati, si pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant penitendi, quod sine dubio ex apostolica traditione descendit. Leo I, epist. 92 ad rustic. c. 2., concil. tom. I, p. 994, Bin.

(38) λέγει γὰρ ἡ Γραφή. viz. Nahum. I, 9, ubi verba Hebraica וְעַתָּה יִשְׁעִי בְּעַמִּי אֲדַבֵּר non consurget bis angustia, LXX seniores vertunt Οὐκ ἐκδικήσῃ δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει. ac si pro וְעַתָּה legisset וְעַתָּה vel quid simile a radici וְעַתָּה vindicavit, ultus est. At in codice, quo usi sunt canonum horum conditores, pro ἐκδικήσῃ lectum fuisse videtur ἐκδικήσεις, prout ipsi citant;

BALS. Illud, *Non vindicabis bis in idipsum*, ne dixeris accipi de quovis quomodocunque deposito : qui enim vel magistratus potentia vel pecuniis sacerdotium assecuti sunt, et deponuntur, et segregantur; ut dicit 29 canon apostolicus, et 30. Sed dic hoc accipi de his solis qui deponuntur, propter peccata quæ in canone præsentis continentur, et propter alia ejusmodi. Quære et sancti Basilii can. 5, 32 et 51. Nota igitur episcopos et clericos hac de causa depositos, a fidelium communione non arceri. Lege et 32 can. sancti Basilii.

ZONAR. Qui lapsi fuerint in dicta crimina, gradu suo deponuntur non tamen excommunicantur. Ab ordine namque depositio judicatur sufficiens illorum punitio; neque bis oportet eos afficere pœna. Sunt alia tamen delicta, de quibus convicti simul et ordine moventur, et a consortio fidelium separantur: ut qui vel pecunia, vel principis potestate pontificatum sibi vendicant.

ARIST. *In scortatione deprehensus sacerdos, aut perjurio, aut furto, deponitur, non autem et segregatur; non sumes enim ultionem, inquit, bis de eodem.*

Sufficit iudicium depositionis sacerdoti in scortatione, perjurio aut furto deprehenso, et non oportet eum etiam segregari, ne duplici supplicio subjiciatur, quod est omnino inhumanum.

CANON XXVI.

Ex iis qui non ducta uxore ad clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxorem ducere, lectores et cantores solos.

BALS. Ante ordinationem permittitur omnibus uxorem ducere, et ita eos ordinari subdiaconos, diaconos, et presbyteros: post ordinationem vero solis lectoribus et cantoribus uxorem ducere concessum est.

ZONAR. Presbyteri quidem, et diaconi, et hypodiaconi ante ordinationem interrogantur, an continenter vivere velint, et si quidem polliceantur hoc, ordinentur; si minus, ante ordinationem venire permittuntur ad nuptias; post nuptias autem ad ministerium deliguntur: post ordinationem vero si prædicti uxores accipiant, a ministerio removentur. Solis autem lectoribus, et cantoribus etiam postquam sunt in clerum delecti, matrimonium contrahere licet, in suoque statu proprio manere. 17 Sed hoc tamen decimus quartus œcumenicæ quartæ synodi canon vetat aliteri seciæ mulieri conjugii.

Guill. Beveregii notæ.

quod exactius respondet verbo Hebraic וְיָחִיד הָאִשָּׁה בְּעַד הַכְּתוּבָה לְאִישׁ אֲחֵר׃ quod sine punctis scriptum *Vindicabis* significare potest, æque ac *Coniurges*. De deposito autem a communione simul non segregando, consulas concil. Aurel. 3, c. 7 et 26, Aurel. 5, c. 4. Petri Alexandr. t. 10.

(83) Ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους. Hunc,

BAAS. Τὸ, *Ὅχι ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ*, ἢ εἰπης ἐκλαμβάνεσθαι εἰς πάντα ὅπως ἂν καθεαιρούμενον· οἱ γὰρ διὰ προστασίας ἀρχοντικῆς ἢ διὰ χρημάτων ἱερωσύνης ἀξιοῦμενοι καὶ καθεαιρούνται καὶ ἀφορίζονται, ὡς φησὶν ὁ κθ' ἀποστολικὸς κανὼν, καὶ ὁ λ'. Ἄλλ' εἰπὲς τοῦτο ἐκλαμβάνεσθαι εἰς μόνους τοὺς καθαιρούμενους διὰ ἁμαρτήματα περιεχόμενα τῷ παρόντι κανόνι, καὶ διὰ ἕτερα ὅμοια. Ζήτει καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανὼνα γ', λβ' καὶ να'. Σημειῶσαι οὖν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ οἱ οὕτω καθαιρούμενοι τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας οὐκ ἀφορίζονται. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν λβ' κανὼνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

ZONAR. Οἱ τοὶς ῥηθείσιν ὑποπεσόντες ἐγκλήμασι καθαιρούνται· οὐ μέντοι καὶ ἀφορίζονται· ἰκανῆ γὰρ ἐκδίκησις ἐπὶ τοῦτον κέχριται ἢ καθαίρεισις· καὶ δις αὐτοὺς ποινηλατῆσθαι οὐ χρῆ. Εἰσι δ' ἕτερα ἐγκλήματα, οἷς οἱ ἄλλοι καὶ καθαιρούνται, καὶ ἀφορίζονται, ὡς ἢ διὰ χρημάτων ἢ προστασίας ἀρχοντικῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιοθέντες.

ARIST. *Πορνεία σχεθεὶς ἱερέως, ἢ ἐπιτοκία, ἢ κλέμματι, καθαίρειται· οὐ μὴν καὶ ἀφορίζεται· οὐ γὰρ ἀποδώσεις, φησὶ, δις ἐπὶ αὐτὸ.*

Ἄρκουσά ἐστιν ἡ καταδίκη τῆς καθαιρέσεως τῶν συσχεθέντι ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιτοκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἱερέως· καὶ οὐ δεῖ τοῦτον καὶ ἀφορίζεσθαι, ἵνα μὴ τὴν τιμωρίαν διπλασίονα ὑποστῆ, ὃ παντελῶς ἐστὶν ἀφιλάνθρωπον.

KANON ΚΓ'.

Τῶν εἰς κλήρον προσελθόντων ἀγάμων κλεισόμεν βουλομένων γάμειν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους.

BAAS. Πρὸ τῆς χειροτονίας πᾶσιν ἐφεῖται συναπτεσθαι γυναίκι καὶ οὕτω χειροτονεῖσθαι τούτους πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους· μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν μόνους ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις ἐνεδόθη γαμεῖν.

ZONAR. Οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι, καὶ ὑποδιάκονοι πρὸ τῆς χειροτονίας ἐρωτῶνται, εἰ σωφρονεῖν αἰροῦντο· καὶ εἰ μὲν ἐπαγγέλλονται τοῦτο, χειροτονοῦνται· εἰ δὲ μὴ, πρὸ τῆς χειροτονίας, εἰς γάμον ἔλθειν ἐπιτρέπονται, καὶ μετὰ τὸν γάμον χειροτονοῦνται. Μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν γυναίκας οἱ εἰρημένοι λαμβάνοντες καθαιρούνται. Μόνους δὲ ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις καὶ μετὰ τὸ εἰς κλήρον καταλεγεῖν ἐφεῖται γάμον ἑαυτοῖς συναλλάττειν, καὶ μέντοι αὐθὶς ἐπὶ τῆς οικίας καταστάσεως. Ἐτεροδόξῳ δὲ συνάπτεσθαι γυναίκι ὁ ἰδ' κανὼν τῆς οἰκουμένης τετάρτης συνόδου κωλύει αὐτούς.

canonem diu in Ecclesia observatum fuisse liquet ex concil. Chalced. can. 14, sic incipiente, Ἐπειδὴ ἐν τισὶν ἐπαρχίαις συγκεχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις, καὶ ψάλταις γαμεῖν. In iis viz. provinciis obtinuit, a quorum præfectis editus fuerat. Unde simul evinci potest, hosce canones a provincialibus Ecclesie primitivæ synodis constitutos esse: quod in præfatione ad hos canones ante notavimus.

ἌΡΙΣΤ. Ὁ ἱερᾶσθαι μέλλων, εἰ βούλοιο, προσ-
γαμείτω· ἱερῶθεις δὲ, ἀναγνώστης καὶ ψάλ-
της μόνον.

Οὐκ ἔξεστί τινα μετὰ τὴν ἱερῶσθην, πρὸς γάρβιν
ἱερῶσθαι καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀξίας μένειν· μόνους
δὲ ἀναγνώστῃς καὶ ψάλταις τοῦτο ἐφέεται.

KANON KZ'.

Ἐπίσκοπον (40) ἢ διάκονον, τυπτόντι πιστοῦς
ἀμαρτάνοντας, ἢ πρῶτον ἢ ἀπιστοῦς ἀδι-
κῆσαντας, καὶ διὰ τούτων φοβεῖσθαι θέλοντα,
καθαριεῖσθαι προστάτουμεν. Οὐδαμοῦ γὰρ ὁ
Κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξε· τὸνναντιον δὲ,
αὐτὸς τυπτόμενος, οὐκ ἀντέκτυπε, λοιδορού-
μενος, οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων, οὐκ ἠπέλει.

BAAΣ. Οἱ τοῦ βήματος οὐκ ὀφείλουσιν ὑπὸ τοῦ
θυμοῦ νικᾶσθαι, καὶ τύπτειν τοὺς εἰς αὐτοὺς ἀμαρ-
τήσαντας, πιστοῦς δηλονότι, ἢ καὶ ἀπίστους· κἀν-
τιθεὶν οἷον ἀμύνεσθαι αὐτοὺς καὶ ἐκφοβεῖν τοὺς
λαϊκοὺς. Οἱ δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες παρὰ τὴν τοῦ
Κυρίου διδασκαλίαν, τὴν διοριζομένην τῷ τύπτοντι
τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέφειν καὶ τὴν ἀριστεράν,
καθαριεῖνται. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος τὸ ἐναντίον
διορίζεται, λέγων· Ἔξεστί βία τὴν βίαν ἐξωθεῖν,
καὶ ὄπλα ὄπλοις. Καὶ νοηθήσεται πάντως τὰ τοιοῦ-
του νόμου εἰς τοὺς λαϊκοὺς, κἀν ἢ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου,
γενικῆ οὔσα, πρὸς πάντας ἐξεφωνήθη· τὸ μέντοι
μετρίως σφραγισθῆναι παρὰ τῶν ἱερῶμένων τοὺς
μαθητὰς αὐτῶν καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας, καὶ μετὰ
παραγγελλίαν μὴ ἐπιστρέφομένους, ἐκκεχώρηται.
Ἵτι καὶ ὁ Κύριος τοὺς ἐν τῷ ἔργῳ ἐμπορευομένους
καὶ εἰς τὸ θεῖον ἀμαρτάνοντας τῷ φραγγελλίῳ τύπ-
των ἐξήλασεν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν
τῷ ναφῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάτης συνόδου,
καὶ λεγομένης α' καὶ β'.

ZONAP. Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ θεός, τοὺς μαθητὰς
διδάσκων τὰς ἑαυτοῦ ἐντολάς, ἔφη· Ἄ λέγω ὑμῖν,
κἀν λέγω. Τῶν δὲ θεῶν αὐτοῦ ἐντολῶν εἰσι καὶ αἱ
κελεύουσιν τῷ τύπτοντι τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέφειν
καὶ τὴν ἀριστεράν, καὶ τῷ ἀφαιρουμένῳ τὸ ἱμάτιον
καὶ τὸν χιτῶνα προσαποδύεσθαι. Εἰ δὲ πᾶσι ταῦτα
ἐντέταλται, πολλῶ πλεον παρὰ τῶν ἱερῶμένων φυ-
λάττεσθαι αὐτὰ χρῆ, ἵν' εἰεν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπο-
γραμμός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἀπαγορεύει
τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς λοιποῖς τὸ τύπτειν τοὺς
ἀμαρτήσαντας, κἀν πιστοὶ εἰεν, κἀν ἀπιστοί. D
Ἐλέγχειν γὰρ τοὺς ἀδικούντας ἄλλους ὀφείλουσι
καὶ προστάσθαι τῶν ἀδικουμένων. Ἐπεὶ καὶ Τιμο-
θέῳ Παῦλος ὁ μέγας ἐντέλλεται τοὺς ἀμαρτάνοντας
ἐλέγχειν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν· ἑαυτοῦς δὲ
ἐκδικεῖν κωλύονται. Μιμητὰς γὰρ χρῆ τοῦ Κυρίου εἶ-
ναι, ὅς ἀνταποδοῦναι τοῖς εἰς αὐτὸν ἐμπαρονοῦσι δυνά-
μει οὐκ ἀνταπεδίδου, ἀλλὰ καὶ ὑπερηύχτο ἐκεῖνων.
Τοὺς δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐμπορευομένους, ὡς εἰς τὸ θεῖον
ἀμαρτάνοντας, τῷ φραγγελλίῳ τύπτων, ἐκείθεν

* Matth. v, 39. * Ibid. 40.

Guill. Beveregii notæ.

(40) Ἐπίσκοπον. Justinianus, Ἄλλ' οὐδὲ οἰκείαις
χερσὶν ἐξέστω ἐπισκόπῳ τινα πλῆττειν· τοῦτο γὰρ

A ARIST. Qui ad sacros ordines est promovendus,
si velit uxorem ducat. Promotus autem, lector et
cantor tantum.

Non licet cuiquam post consecrationem nuptias
inire et in dignitate ea manere. Solis vero lectori-
bus et cantoribus hoc permittitur.

CANON XXVII.

Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, qui
verberat fideles qui peccant, vel infideles qui inju-
riam fecerunt, et per hæc vult periretrefacere, de-
poni jubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc
docuit; contra autem ipse verberatus non repêrcus-
sit, maledictis petitis maledicta non retulit, pa-
tiens non minatus est.

BALS. Qui sunt ex sacro tribunali, non debent ab
ira superari, et verberare eos qui in ipsos pecca-
runt fideles scilicet, vel etiam infideles, eosque ita
ulcisci, et terrere reliquos. Qui autem tale quid
faciunt, præter doctrinam Domini quæ decernit,
dextram percutienti maxillam, oportere sinistram
quoque obvertere, deponuntur*. Leges autem civi-
les contrarium decernunt, dicentes, Licere vim vi
repellere, et arma armis. Et hæc quidem leges om-
nino de laicis intelligentur, licet præceptum Do-
mini, cum sit generale, sit omnibus editum. Suos
autem discipulos mediocriter castigari peccantes,
et post denuntiationem se non corrigentes, Sacer-
dotibus permissum est. Nam etiam Dominus eos
qui in Templo vendebant, et in Deum peccabant,
flagello percutiens exegit. Lege etiam nonum cano-
nem syn. congregatæ in æde Sanctorum Apostolo-
rum, et quæ prima et secunda dicta est.

ZONAR. Dominus noster, atque Deus discipulo
docens mandata sua sic ait : Quæ dico vobis, om-
nibus dico. Divinorum vero mandatorum ejus quæ-
dam præcipiunt obvertere sinistram maxillam per-
cutienti dexteram; et auferenti pallium, insuper et
tunicam exuere*. Quod si mandata sunt hæc omni-
bus, multo magis oportet a sacratis observari mi-
nistris, ut sint aliis exemplo. Quamobrem præsens
canon vetat episcopis, reliquisque, ne verberent eos
qui se offenderint, fideles, aut infideles. Repre-
hendere quidem debent eos, qui per injuriam noc-
cent aliis, ad defendere inique oppressos. Nam et
Timotheo magnus ille Paulus præcepit arguere
peccantes, ut cæteri metum habeant : seipsum aut-
tem ulcisci prohibentur. Imitatores enim Domini
convenit esse : qui cum posset insultantibus, et
ludibrio se habentibus tallionem rependere, non
reddebat; imo pro talibus orabat. In templo vero
negotiantes, ut in divinam peccantes majestatem,
flagello verberans inde expulit, ac reprehendit, in-

ἀλλότριον ἐπὶ ἱερῶν. Justinian., novel. 123, c. 2.
Vide Joan. Antioch. nomoc. tit. 15.

quiens, *Ne facite domum Patris mei, domum negotiationis* *. Magnus quoque Paulus constituens qualem oportet esse episcopum, dicit inter alia, non percussorem *. Legendus est etiam nonus canoni appellatae primae et secundae synodi, quae fuit in templo Sanctorum Apostolorum.

ARIST. *Sacerdos qui fidelem aut infidelem percussit, deponitur.*

Sacerdos fidelem aut infidelem in ipsum peccantem percutiens, atque e timore exinde incusso, alios etiam ne similiter in ipsum peccarent, corrigens, ut contraria faciens legi quae praecipit maxillam percipienti, exhibere et alteram, deponitur; quia ex arrogantia animoque qui nequit coerceri ictum infert. Qui autem in sacra peccantem prudenter castigat, sicut etiam Dominus e legali **18** templo ibidem cauponantes flagello ex funiculis facto abegit, non deponetur. Ob hanc enim rationem viri ecclesiastici legum custodes et vindices dicebantur, utpote qui a Patribus antea constituti sunt, ad res huiusmodi ulciscendas.

CANON XXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus juste ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab Ecclesia omnino abscindatur.

BALS. Qui ob manifestum crimen est legitime depositus, et ideo ne appellationis quidem habet B auxilium, si prius ministerium suum attingere ausus fuerit, ut impudentissimus ab Ecclesia abscinditur. Si enim habet appellationis auxilium, et de eo quod adversus illum statutum est, adhuc ambigitur, non condemnabitur si ministret. Lex quidem civilis haec dicit in libro III Basilic, tit. primo, cap. primo: Episcopus a synodo depositus, qui tumultum excitavit ut episcopatum rursus acciperet, centum milliaribus longe a civitate ex qua ejectus est, habitet, nec ad imperatorem accedens. Et si forte rescribat, ea sint inutilia: et qui eum defenderit, indignationem incurrat. Quære et Antiochena Synodi can. 4, 12 et 15.

ZONAR. Hi post justam depositionem peccantes, et honorem proprium (dico, sacri ministerii) mordicus retinentes, ab Ecclesia jure expelluntur, et propter impudentiam summam, et quia nequeunt aliter puniri canonice: jam enim depositi sunt; postremo et ab Ecclesia prorsus exciuduntur

ARIST. *Si qui legitime deponitur, sacra mysteria rursus attingat, est maxime ejiciendus.*

* Joan. II, 16. * Tit. I, 7.

Guill. Beveregii notæ.

(41) *Ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου.* Recte citatur hic locus etiam juxta impressos τῶν Βασιλικῶν codices. Idem autem statuit et Justinianus, dicens: Ὁ κατὰ χρεῖαν ἱερῶν ἀποκινήθεις ἐπίσκοπος, καὶ ἐπιχειρῶν ταραχὴν τίνα ποιεῖν, καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀνωθεν ἐξαιτῶν, ἥς ἐξέπεσεν, ἐξελαύνεσθαι τῆς

ἐξήλασε καὶ ἤλεγξε λίγων· *Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου.* Καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος, οἷον εἶναι χρῆ τὸν ἐπίσκοπον διαταττόμενος πρὸς τοὺς ἄλλοις, καὶ μὴ πλεχτήν εἶναι φησιν. Ἀναγνωστέον καὶ τὸν ἕνατον κανόνα τῆς λεγομένης πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

ARIST. *Ἱερεὺς, πιστὸν ἢ ἀπιστὸν τυπηθεὺς, καθαιρεῖται.*

Ὁ τὸν εἰς αὐτὸν ἀμαρτήσαντα πιστὸν ἢ ἀπιστὸν τύπτων ἱερεὺς, καὶ διὰ τοῦ ἐνταῦθα φόβου τὸ μὴ καὶ ἐτέρους εἰς αὐτὸν τὰ ὅμοια πλημμελεῖν διορθούμενος, ὡς ὑπεναντία ποιῶν τῷ κελεύοντι νόμῳ παρέχειν τῷ τὴν σιαγόνα τύπτοντι καὶ τὴν ἄλλην, καθαιρεῖται, διὰ τὸ ἐξ αὐθαδείας καὶ ἀκατασχετοῦ θυμοῦ ἐπενεγκεῖν τὴν πληγὴν. Ὁ δὲ τὸν εἰς τὰ ἱερά παρανομῶντα σφύρονι μάστιγι σφραφονίζων, καθάπερ δὴ καὶ ὁ Κύριος τοῦ νομικοῦ ἱεροῦ τοὺς ἱεροκαπήλους τῷ ἐκ σχοινίου φραγγελλίῳ ἀπήλαυνεν, οὐ καθαιρεθήσεται: διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νομοφύλακες καὶ ἐκδικοὶ λέγονται, ὡς ἐκ Πατέρων ἀνωθεν τεταγμένοι τὰ τοιαῦτα ἐκδικεῖν.

KANON KH'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἀψαθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, παντάπασιν ἐκκοπτέσθαι τῆς Ἐκκλησίας.

BALS. Ὁ καθαιρεθεὶς κατὰ νόμους διὰ προφανῆς ἐγκλημα, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ ἐκκλήτου βοήθειαν ἔχων, εἰ τολμήσει τῆς προτέρας ἀψαθαι λειτουργίας, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτεται ὡς ἀναιδέστατος: εἰ γὰρ ἔχει βοήθειαν ἐκκλήτου, καὶ ἐτι ἀμφισβητήσιμόν ἐστι τὸ κεκριμένον κατ' αὐτοῦ, οὐ κατακριθήσεται λειτουργῶν. Ὁ μέντοι πολιτικὸς νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν Βασιλικῶν τίτλῳ α', κεφ. α' ταῦτα: Ἐπίσκοπος, ἀπὸ συνόδου (41) καθαιρεθεὶς, ὁ ποιήσας στασιώδες διὰ τὸ πάλιν τὴν ἐπισκοπὴν λαβεῖν, ἀπὸ ἑκατὸν μιλίων ἥς ἐξεβλήθη πόλεως οικεῖτω, μὴδὲ βασιλεῖ προσίω. Κἂν τύχη ἀντιγράφων, ἀχρηστα ἔστω: καὶ ὁ ὑπερεκδικῶν αὐτὸν ἀγανατείσθω. Ζήρει καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα δ', β' καὶ ιε'.

ZONAR. Οὗτοι, μετὰ τὴν δικαίαν καθάρσειν ἀμαρτάνοντες, καὶ τῆς οικείας τιμῆς (τῆς λειτουργίας, φημί) ἀντεχόμενοι, εἰκότως τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλονται διὰ τε τὴν ἔκραν ἀναίδειαν, καὶ διὸ οὐδὲ κολασθῆναι κανονικῶς δύνανται ἄλλως: ἤδη γὰρ προκαθῆρηνται: λοιπὸν καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτονται.

ARIST. *Ὁ καθαιρεθεὶς ἐδολογώτατος, εἰ τῶν θεῶν ἄψεται πάλιν, ἐκκηρυκτότατος.*

πόλεως, ἣν ἐπεχείρησε ταραξαι, καὶ ὑπὲρ ἑκατὸν μίλια αὐτῆς διαγέτω, καὶ μὴ προσίτω βασιλεῖ, μὴδὲ ἀντιγραφὴν ἐπιπέτω: εἰ δὲ ἐπιτύχη ἀντιγράφης, μὴδὲν ὠφελείσθω: ἀλλὰ καὶ οἱ δεφενδεύοντες αὐτὸν ὑποπιπέτωσαν τῇ ἀγανακτήσει. Apud Joan. Antioch. nomoc. tit. 17.

Ὁ μετὰ τὴν καθάραισιν τὴν εὐλόγω; ἐπὶ φανε-
ραῖς ἐγκλήμασι γενομένην τῆς θείας λειτουργίας
πάλιν ἀφάμενος τῆς Ἐκκλησίας οὗτος ὡς σεση-
τὸς μέλος ἐκκόπτεται τέλειον.

KANON KΘ'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων (42) τῆς ἀξίας
ταύτης ἐγκρατῆς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ
διάκονος, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειρο-
τομήσας, καὶ ἐκκοπέσθω καὶ τῆς κοινωνίας
παντάκασιν, ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέ-
τροῦ (43).

KANON Λ'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, κοσμικοῖς ἀρχουσι χρησάμε-
νος, δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς Ἐκκλησίας γένηται,
καθαιρεῖσθω καὶ ἀφορίζεσθω, καὶ οἱ κοινω-
νοῦντες αὐτῷ ἅπαντες.

ΒΑΣ. Οἱ παρόντες δύο κανόνες ὁ κθ' καὶ λ' οὐ
μόνον καθαιροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκκόπτου-
σιν, ἤτοι ἀφορίζουσι τοὺς διὰ χρημάτων ἐπισκόπους
ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους γενομένους, καὶ τοὺς
διὰ ἀρχόντων προστασίας ἐπισκόπους γενομένους.
Ἡ γὰρ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ὄνιος οὐκ
ἐστι, φασί. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τοῦ ἀγίου Ταρασίου
γινομένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἢ πρὸς
τὸν πάππαν Ἀδριανὸν, φησὶ φορητότερον εἶναι τὸν
αἰρετικὸν Μακεδόνην τὸν βλασφημήσαντα δουλεύειν
τῷ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ διὰ χρημάτων πωλοῦντος ἢ
ὄνομένου τὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρισμα·
οἷτις ὁ πιπράσκων ὡς δεσπότης πιπράσκει· καὶ ὁ
ἐξουνοῦμενος ὡς δεσπότης καταβάλλει τὸ ἀργύριον.
Ἡ δὲ τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου Γενναδίου ἐγκύ-
κλιος ἐπιστολὴ καὶ ἀναθέματι τοῦτους καθυποβάλλει,
ταῦτα λέγουσα· Ἔστω τοίνυν καὶ ἔστιν ἀποκη-
ρυκτος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ λειτουρ-
γίας ἀλλότριος, καὶ τῇ κατάρα τοῦ ἀναθέματος
ὑποκειμένος, ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων ὄνιον τὴν
χάριν τοῦ Πνεύματος, εἴτε κληρικὸς εἴτε λαϊκὸς, εἴη.
Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐρωτήσῃ δὲ τις ὡς τοῦ λ'
κανόνος ἐπισκόπου μόνου μεμνημένου, ὡσαύτως
καὶ τοῦ κθ' κανόνος ὑποδιακόνων μὴ μεμνημένου
ἢ ἀναγνωστῶν, ἐὰν πρεσβύτερός τις γένηται ἢ διά-
κονος; ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης διὰ προστασίας
ἀρχόντος, ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης διὰ δόσεως
χρημάτων, τί ὀφείλει γενέσθαι; Λύσις. Καὶ οὗτοι
καθαιρεθήσονται καὶ ἀφορισθήσονται ἀπὸ τοῦ τέλους
τοῦ παρόντος λ' κανόνος, λέγοντος μὴ μόνους τοὺς
πρωταίτους τοῦ κακοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορί-
ζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς. Καὶ ἡ

Qui post depositionem ob manifesta crimina juste
factam, sacrum ministerium rursus attingit, isto
tanquam membrum putridum ab Ecclesia perfecte
abscinditur.

CANON XXIX.

Si quis episcopus, per pecunias hanc sit dignitatem
assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur,
et ipse, et qui eum ordinavit, et a communione
etiam omnino exscindatur, ut Simon Magus
a me Petro.

CANON XXX.

Si quis episcopus saecularibus principibus usus, per
eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur, et segregetur,
et omnes qui illi communicant.

BALS. Præsentes duo canones 29 et 30, non so-
lum deponunt, sed etiam a communione abscin-
dunt, seu segregant eos qui per pecunias, episcopi
vel presbyteri, vel diaconi fiunt, et eos qui per
principum potentiam creantur episcopi. Sancti
enim Spiritus, inquirunt, gratia non est venalis.
Porro autem sancti quoque Tarasii patriarchæ
Constantinopolitani epistola ad papam Adrianum,
dicit, esse tolerabiliorem hæreticum Macedonium,
qui sanctum Spiritum servire, blaspheme dixit, eo
qui pecuniis emit vel vendit sancti Spiritus gra-
tiam; qui enim vendit, vendit tanquam dominus:
et qui emit, tanquam dominus futurus argentum
solvit. Sanctissimi quoque patriarchæ Gennadii,
quæ passim legitur epistola, eos quoque anathemati
subjicit, hæc dicens: Sit itaque et est abdicatus,
et ab omni sacerdotali dignitate et ministerio
alienus, et anathematis execrationi subjectus tam
qui vendit quam qui emit sancti Spiritus gratiam,
sive sit clericus, sive laicus: et hæc quidem sic se
habent. Quæsi verit autem quispiam, cum 30 Can.
solum episcopi meminerit, similiter autem et 29. Sub-
diaconorum 19 vel lectorum mentionem non fecerit,
si quis presbyter vel diaconus, vel subdiaconus,
aut lector datis pecuniis constitatur, quid debet
fieri? Solutio. Hi quoque deponentur et segregan-
buntur ex sine præsentis 30 canonis, qui dicit, non
solum primos auctores malorum deponi, et segregari,
sed eos etiam qui illis communicant. Porro
autem Gennadii etiam epistola, ut dictum est, non
solum sacros, sed et laicos, qui tale malum
fecerunt, anathemati subjicit. Lege etiam secun-

Guill. Beveregii notæ.

(42) Εἰ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων. Hic can-
non ipsis Tertulliani diebus observatus est, ut ex his
ipsis verbis patet, Præsident probati quique seniores,
honorem istum non pretio, sed testimonio adepti;
neque enim pretio ulla res Dei constat, Tertull.
Apol. c. 39. Cum autem atrocissimum hoc scelus,
sacerdotium videlicet pretio mercandi, in Ecclesiam
irreperat, S. Patres in istud acerrime invehebantur.
vide D. Heron. in Matth. XII, v. 32. Greg.
Mag. epist. l. 4, ep. 50 ad Virgil. edit. Romæ

1591. Gennadii epist. Encycl. de Simonia, ad me-
tropolitano et papam Romanum. Tarasii epist. ad
Adrianum de ordinationibus Simoniacis non confu-
rendis, apud Bin. tom. III, concil. p. 262, edit. Col.
2606, Concil. Aurelian. 2, c. 4, Hincm. Remens.
epist. ad episcopos Franciæ cap. 5, edit. Mogunt.
1602. Concil. Paris. 6, l. 1, c. 11. Concil. Gall.
tom II, pag. 489, Concil. vern. c. 26, ibid. p. 33.
Isid. Pelusiot. epist. l. 1, ep. 315, ubi Simoniacum
Κατάρων Χριστοκτόνον vocat.

dum canonem syn. Chalced. et quintum cap. primi tit. presentis operis, et quæ sunt in eo.

κακὸν πεπραχότας ἀναθέματι καθυποβάλλει. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν δεῦτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνῃ συνόδου, καὶ τὸ ε' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ.

ZONAR. In vigesimo quinto canone, dictum fuit, non oportere bis ob unum delictum sumere judiciale pœnam. Hic et ambobus in his canonibus duplicem adlucit pœnam, propter sceleris magnitudinem, et peccatorum gravitatem. Nihil enim deterius eo, qui divinam gratiam, cen venalem, sibi comparat, aut nummis, aut potestate principis, nihilque pœna eandem vendente; velut enim servum vendit charisma sancti Spiritus: et juxta synodicam epistolam sub Tarasio sanctissimo patriarcha Constantinopoleos scriptam sed ad antiquioris Romæ papam Adrianum, tolerabilior certe est Macedonius, magisque tolerandi sunt reliqui Pneumatomachi: isti enim Spiritum sanctum magno quidem éonvito contendunt esse creaturam, servumque Dei Patris: hi vero (sicuti videntur) servum sibi faciunt ipsum.

ARIST. CAN. XXIX. Qui pecunia fit sacerdos, simul cum eo qui ipsum ordinavit, deponetur, Simoni ad instar in perpetuum excommunicatus.

Ecce hic duo sunt supplicia, deponitur enim talis et in perpetuum mahet excommunicatus, ob delicti magnitudinem.

ARIST. CAN. XXX. Qui per principes fit episcopus, depositus segregetur.

Et hic tanquam magni peccati reus, et deponitur et segregatur; oportet enim eum qui ordinandus est episcopus ab omnibus in provincia episcopis constitui: vel si difficile sit ut omnes una conveniant, a tribus omnino episcopis, una consentientibus et iis qui absunt.

CANON XXXI.

Si quis presbyter, contempto proprio episcopo, seorsim collectas egerit, et alterum altare fixerit, episcopo suo in religione ac justitia nulla in re a se condemnato, deponatur, ut ambitiosus; est enim tyrannus. Similiter etiam et reliqui clerici, et quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur. Hæc autem post unam alteramque ac tertiam admonitionem fiant.

(43) Ὅτι ἐμοῦ Πέτρου. Antiquitus ita legebatur. ὡς Σίμων Μάγος ὑπὸ τοῦ Πέτρου. Unde Dionysius Exiguus vertit, sicuti Simon Magus a Petro; et ex eo Egbertus Eboracensis in excerpt. at postea, a nescio quo canonum horum interpolatore, nova hæc lectio introducta est, ὅτι ἐμοῦ Πέτρου. Quomodo legit et Joan. Antiochenus. Collect. can. tit. 2, ut et concilium Nicænum secundum can. 5, et omnes Græcorum tam impressi, quam mss. codices, quibus adhuc gavisi sumus: et Josephus Ægyptius, qui sic interpretatur. Quemadmodum ego Petrus devitavi societatem Simonis incantatoris, eumque Spiritus Sancti jussu Ecclesia Dei expulsi. Hæc autem corruptio ab aliquo videtur excogitata, cui persuasum fuit hos canones vere apostolicos

ἂ ἐπιστολῆ δὲ τοῦ Γενναδίου, ὡς εἴρηται, οὐ μόνον τοῦ ἱερομένου, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν τοῦ τοιοῦτου

ZONAR. Ἐν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ κανόνι λέλεκτα: μὴ δεῖν δις ἐκδικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐσθάζει καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κανόσι τούτοις διπλὴν ἐπάγει τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν τῆς κακίας ὑπερβολὴν καὶ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων βεβούλησιν. Οὐδὲν γὰρ χεῖρον τοῦ τὴν θεῖαν χάριν ὄντων ἐαυτῷ περιποιουμένου ἢ χρημάτων, ἢ δυναστείας ἀρχοντικῆς, καὶ τοῦ ταύτην πιπράσκοντος: ὡς δοῦλον γὰρ ὄνεται τὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρισμα: καὶ κατὰ τὴν συνοδικὴν ἐπιστολὴν, τὴν ἐπὶ Ταρσίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως γενομένην πρὸς τὴν πάππαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανὸν, φορητότερος μᾶλλον ἐστὶ Μακεδόνιος; καὶ οἱ λοιποὶ Πνευματομάχοι. Ἐκείνων γὰρ κτίσματα καὶ δοῦλον τοῦ Θεοῦ καὶ πατέρος τὸ ἅγιον Πνεῦμα λοιδοροῦντων, οὗτοι, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον ἐαυτῶν ποιοῦσιν αὐτό.

ἈΡΙΣΤ. ΚΑΝ. ΚΘ'. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ἱερὸς μετὰ τοῦ χειροτονήσαντος καθαιρούμενος ἔσται κατὰ τὸν Σίμωνα ἔσαι ἀκοινωνήτος.

Ἰδοὺ ἐνταῦθα δύο τὰ ἐπιτίμια: καθαιρεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἔσαι ἀκοινωνήτος μένει διὰ τὸ τοῦ πταίσματος μέγεθος.

ἈΡΙΣΤ. ΚΑΝ. Α'. Ὁ δὲ ἀρχόντων ἐπίσκοπος καθαιρούμενος ἀφορίζεσθω.

Καὶ οὗτος, ὡς μέγα πλημμελήσας ἀμάρτημα, καὶ καθαιρεῖται καὶ ἀφορίζεται: δεῖ γὰρ τὸν μάλιστα χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων καθίστασθαι: ἢ εἰ δυσχερές ἐστὶ τὸ πάντας ὁμοῦ συναθῆναι, ὑπὸ τριῶν κἂν ἐπισκόπων ἐξάπαντος, συμφήρων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων.

ΚΑΝΩΝ ΔΑ' (44).

Εἰ τις πρεσβύτερος, καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγάγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξῃ, μηδὲν καταγεγραμμῶς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρεῖσθω ὡς φιλαρχος: τύραννος γὰρ ἐστίν. Ὁσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, καὶ δοκοῦντες αὐτῷ προσθῶνται. Οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφορίζεσθωσαν. Ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην παρακλήσιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω.

Guill. Beveregii notæ.

esse, quod ut alii quoque crederent, pro ὑπὸ τοῦ substituit ὅτι ἐμοῦ.

(44) Εἰ τις πρεσβύτερος. Cyprianus: Et cum ad nos in Africam legatos misisset Novatianus, optans ad communicationem nostram admitti, hanc a concilio plurimorum sacerdotum, qui presentes eramus, sententiam retulerit, se foris esse cœpisse, nec posse a quoquam nostrum sibi communicari, qui, episcopo Cornelio in catholica Ecclesia de Dei judicio et cleri ac plebis suffragio ordinato, profanum altare erigere, et adulteram cathedram collocare, et sacrilega contra verum sacerdotem sacrificia offerre tentaverat. Cyprian. epist. 43 ad Stephanum, de Martiano Arelatense p. 69, l. 25, lib. III, epist. edit. Manut. v. Concil. Antioch. c. 5.

ΒΑΣΕ. Ἐκάστῃς πόλει, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἄφελουσιν ὑποκείσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ μετὰ τούτου συναγεσθαι καὶ ἐκκλησιάζειν, εἰ μὴ καταγνώσουσι τούτου ὡς ἀσεβοῦς ἢ ἀδίκου. Τηνεκαῦτα γὰρ ἀποδισταμένοις αὐτοῦ, οὐκ εὐθουθήσεται. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιήσας, καὶ ἀνευλόγως ἐκ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀποσχισθεὶς, καὶ ἰδίᾳ ἐκκλησιάζων, εἰ μὲν κληρικός, ἔσται, καθαιρεθήσεται, ὡς φιλάρχος, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορισθήσεται. Πλὴν ταῦτα διορίζεται γενέσθαι ὁ κανὼν μετὰ πρώτην, δευτέραν, καὶ τρίτην ἐπιφώνησιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 5' κανόνα τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου καὶ τὸν 1' τῆς ἐν Κερθαγένῃ. Τοῦτῳ τῷ κανόνι καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκ τῶν αὐτῶν διοριζομένοις οἱ προσδοθημένοι οἱ κατὰ χώραν μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι γογγύζουσι κατὰ τῶν ζητούντων σταυροπήγια (45) πατριαρχικά εἰ; τὰς ἐνορίας αὐτῶν. Διὰ γὰρ τούτου καὶ πολλαὶς τινὲς ὠχλήσαν τὰς βασιλικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἀκοάς, ζητοῦντες περιαιρεθῆναι τὴν δόσιν τῶν πατριαρχικῶν σταυροπηγίων ὡς τῶν ζητούντων αὐτὰ, καὶ ποιουμένων τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατρῴου ἀναφορᾶν, μὴδὲ λόγου ἐξισούτων αὐτοῦ, Ἄλλ' οὐκ εἰσηκούσθησαν. καὶ ταῦτα ζητοῦντες κανόνας προκομισθῆναι τὴν τῶν τοιούτων σταυροπηγίων ἐκχωροῦντας ἔκδοσιν, ὡς τοῦ μέρους τῆς ἀγνωστάτης Μεγάλῃς Ἐκκλησίας γενναίως ἀπεσκευασμένου τὴν τούτων ἐνστασιν διὰ τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀγράφου συνθέσεως, τῆς ἀντὶ κανόνων κρατησάσης ἐξ ἀμνημονούτων χρόνων καὶ μέχρι τοῦ νῦν. Σημειώσαι τὸν παρόντα (46) ἀποστολικὸν κανόνα διοριζόμενον ἀκινδύνως ἀποσχίζειν τοὺς κληρικούς ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, καταγινώσκοντας τούτων ὡς ἀσεβούντων καὶ ἀδικούντων καὶ ἔστι κανὼν τὸ τῆς ἀδικίας. Ἐξ ἐτέρου δὲ τρῶπων, κἄν χεῖροτος πάντων ἔσθιν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερεὺς, οὐκ ὀφείλει τις ἀποσχίζειν ἐξ αὐτῶν, μᾶλλον μὲν οὖν πιστεύειν δι' αὐτοὺς ἀγιάζεσθαι πάντας γὰρ, φησὶν (47), ὁ Θεὸς οὐ χειροτονεῖ, διὰ πάντων δὲ ἐνεργεῖ. Ἀνάγνωσον καὶ τὸν 19' κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συνόδου, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Τιμόθεον δευτέρας ἐπιστολῆς ἐρμηνείαν τοῦ λόγου.

Ἐτέρα ἐρμηνεία.

Μετὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἐρμηνείαν εἰς λόγους ἐλθὼν μετὰ τινων ἀρχιερέων γογγυζόντων διὰ τὰ πατριαρχικά σταυροπήγια ὡς δῆθεν ἀκανονίτως ἀποστελλόμενα εἰς τὰς ἐνορίας αὐτῶν, κατέκρινε καλῶς καὶ κανονικῶς ταῦτα γίνεσθαι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκχωροῦντας ἐπισκόπους μέμφεσθαι τὴν τούτων ποιήσιν. Ἀπὸ γὰρ τῶν θείων κανόνων οὔτε μητροπολίτου οὔτε ἀρχιεπισκόπου οὔτε ἐπισκόπου ἰσορῶν ἐδόθη, ἀλλὰ τὰ πάντα πατριάρχεις ἀπενεμήθησαν, καὶ αἱ οἰαὶ ἐνορίαι τῆς ὅλης οἰκουμένης,

Guill. Beveregii notæ.

(45) σταυροπήγια. De his vide concil. Nic. II, can. 17.

(46) Σημειώσαι τὸν παρόντα. Hac usque ad finem τῆς ἐτέρας ἐρμηνείας in impressis desiderata, e ms. Bodleiano restituiimus: quæ revera Balsamonis esse ex initio τῆς ἐτέρας ἐρμηνείας probe constat.

BALS. Et sacrali et laici uniuscuiusque civitatis debent subesse episcopo diœceseos, et cum eo congregari, et in Ecclesia versari, nisi illum ut impium vel injustum condemnarint: tunc enim si ab eo recesserint, eis non imputabitur. Qui autem præter hæc fecerit, et sine ratione a proprio episcopo accesserit; et separatim in Ecclesia fuerit; si est quidem clericus deponetur ut impetii cupidus: si autem laicus, segregabitur. Sed canon quidem hæc esse facienda decernit, post primam, secundam et tertiam admonitionem. Lege etiam 6 can: Synodi Gangr. et 10 Carth. Hoc canone et reliquis qui eadem decernunt, freti metropolitani provinciales et episcopi, murmurant adversus eos qui quaerunt ut crucis patriarchales in suis regionibus figantur, et ideo sæpe nonnulli imperatoris et patriarchæ aures obtulerunt, quaerentes ut patriarchalium assignandarum crucium datio auferretur, utpote quod quid ea quaerent, et de his ad universalem patriarcham referrent, eorum nullam rationem haberent. Sed non sunt exauditi: et cum postularent proferri canones, qui crucium ejusmodi assignandarum concessionem permitterent, sanctissimæ Ecclesiæ pars eorum instantiam rejecit per longam non scriptam ecclesiasticam consuetudinem, quæ pro canonibus servata est tanto tempore quanti memoria haberi non potest, et in hodiernum usque diem. Nota præsentem canonem apostolicum decernentem clericos ab episcopis suis impune discedere, si eos ut impios et injustos condemnent: et hoc novum est injustitiæ. Alioqui autem etiamsi omnium pessimus sit episcopus aut sacerdos, non debet quisquam ab eis discedere sed potius credere se per eos sanctificari: nam omnes inquit, (Chrysostomus) Deus non ordinat, sed per omnes operatur. Lege et 13 canonem sydoni in templo Sanctorum Apostolorum habitæ, et Chrysostomi interpretationem secundæ Epistolæ ad Timotheum.

Alia interpretatio.

Post præsentis canonis interpretationem cum aliquot episcopis verba habens qui contra patriarchalia murmurabant stauropogia ut scilicet præter canones in suas diœceses missa, animadverti hæc recte et canonice fieri, et eorum regionum episcopos sine causa hoc eorum factum reprehendere. A divinis enim canonibus nec metropolitæ, nec archiepiscopi, nec episcopi diœcesis constituta est, sed omnia patriarchis distribuuntur, etiam omnes totius orbis terrarum diœceses, et ideo ha

(47) Γὰρ, φησιν. In hujus loci interpretatione Latina nos παρενθετικῶς interseruimus, Chrysostomus, cuius sunt verba hic citata in epist. secunda ad Timotheum λόγ. 8' ad quem etiam sermonem Balsamon in ultimis primæ hujus interpretationis verbis lectorem remittit, v. Chrysost. Op. tom. IV, p. 358, edit Savil.

bent in iis nomlnum ipsorum relationem ab omnibus qui in ipsis sunt episcopis. Et hoc manifestum est e sexto et septimo canone primæ synodi, et e secundo et tertio canone secundæ, qui decernunt Alexandrinum pro provincia habere totam Ægyptum, Libyam, et Pentapolim : Antiochenum, Cœle-Syriam, Mesopotamiam, Ciliciam ; et reliquos patriarchas alias diœceses : unde etiam ut habentes jura ordinationis in assignatas ipsis diœceses juxta dictorum canonum sententiam, et examinantibus antistites qui earum curam gerunt, et canonicè corrigentes, juste et stauropogia in civitates dabunt, et in parœcias, sibi etiam impune vendicabunt earum clericos quoties voluerint. Quæ cum ita sint nulli patriarchæ liceat in alterius patriarchæ provinciã stauropogia mittere, ut nec clericum ejus abducere, ne ecclesiarum jura confundantur.

ZONAR. Ordo tam cœlestia, quam terrestria continet. Ordinis igitur boni rationem decet ubique servari, ab ecclesiasticis maxime ; et presbyteros, et alios clericos episcopo subesse. Quod si quis presbyter, nulla in re proprium damnans episcopum, neque tanquam delinquentem circa religionem, neque tanquam quid aliud agentem præter officium, præterque justum, sed per ambitionem dominari cupiens illicita conventicula celebrarit, privatim concionans, et altera construens in quo sacrificet, ordine moveri canon præcipit, et ipsum, et clericos una cum eo convenientes : excommunicari vero laicos. Non autem vult episcopos ad punitionem præcipites esse. Quapropter e vestigio minime vult ipsos condemnationi subicere : verum, talium conventiculorum magistros tertio commoneri jubet, ut ab inordinato conatu **21** desistant : pertinaces autem condemnari. Sextus autem in Gangra factæ synodi canon anathemati subicit eos qui, non ex episcopi sententia, extra ecclesiam catholicam privatim concionantur. Sic autem et decimus canon synodi carthaginensis.

ALIST. *Qui ab episcopo inculturato sese separat, et figit alterum altare, sua cum recipientibus ordine calet.*

Si quis proprium episcopum sine causa condemnet, ut neque contra pietatem, nec contra justitiam peccantem, et conventum populi privatim faciat, et alterum altare figat, deponatur, et ipse ut ambitiosus, et clerici qui eum sequuntur. Hæc autem fieri debent, si non conversus sit, bis vel ter adhortante eum episcopo.

CANON XXXII.

Si quis presbyter vel diaconus ab episcopo sit segregatus.

Guill. Beveregii notæ.

(48) *Μετὰ τῶν δεξαμένων.* Christophorus Justellus legit μετ' αὐτοῦ, ac si altare una cum episcopo, qui istud fixerat, dejiceretur. At nostra

A καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐν ταύταις τὴν ἀναφορὰν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἐπισκόπων. Καὶ τοῦτο δὴλον ἀπὸ τοῦ ς' καὶ ζ' κανόνος τῆς πρώτης συνόδου καὶ τοῦ β' καὶ γ' κανόνος τῆς δευτέρας, διοριζομένων τὸν Ἀλεξανδρείας ἔχειν ἐνορίαν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην, καὶ τὴν Πεντάπολιν· τὸν Ἀντιοχείας τὴν κολίην Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Κιλικίαν· καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας τὰς ἑτέρας διοικήσεις. Ὅθεν καὶ ὡς ἔχοντες δίκαια χειροτονίας εἰς τὰς ἀφορισθείσας αὐτοῖς διοικήσεις, κατὰ τὴν τῶν ρηθέντων κανόνων περιλήψιν, καὶ ἀνακρίνοντες τοὺς διέποντας ταῦτα ἀρχιερεῖς, καὶ κανονικῶς διορθούμενοι, δικαίως καὶ σταυροπήγια δώσουσιν εἰς πόλεις καὶ παροικίας ; ... ὡσονται δὲ καὶ κληρικοὺς αὐτῶν ὁσάκις θελήσουσιν ἀποκριματίστω. Τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων οὐδενὶ τῶν πατριάρχων ἐπ' ἀδείας ἔσται εἰς ἑτέρου πατριάρχου ἐνορίαν ἀποστέλλαι σταυροπήγια, ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸν αὐτοῦ ἀρτάζειν, ἵνα μὴ συγγέωνται τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν.

ZONAR. Τάξις συνέχει καὶ τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. Δεῖ τοίνυν ἀπανταχοῦ τὴν εὐταξίαν φυλάττεσθαι, καὶ μᾶλλον παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς ὀπεῖκειν τῷ ἐπισκόπῳ. Εἰ δὲ τις πρεσβύτερος ἐν μηδενὶ κατεγνώκωσιν τοῦ ἰδίου ἀρχιερέως, μήτε ὡς περὶ τὴν εὐσέβειαν σφαλλομένου, μήτε ὡς ἄλλο τι ποιοῦντος παρὰ τὸ καθήκον καὶ δίκαιον, διὰ φιλαρχίαν δὲ παρασυναγωγὴν ποιήσῃ, ἰδιαιτέτως ἐκκλησιασίων, καὶ θυσιαστήριον πῆξας ἐν τούτῳ ἱεουργεῖ, **C** καθαιρεῖσθαι διατίττεται ὁ κανὼν καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς αὐτῷ συνεργομένους κληρικοὺς· τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι. Οὐ ταχὺς δὲ τοὺς ἐπισκόπους εἰς κλῆσιν εἶναι βούλεται. Δι' οὐδὲ ἀπεντεύθεν αὐτοὺς τῇ καταδίκη ὑπάγειν βούλεται, ἀλλ' ἐκ τρίτου τοὺς παρσυνάγοντας παρακαλεῖσθαι ἀποστῆναι τοῦ ἀτάκτου ἐπιχειρήματος, ἐμμένοντας δὲ οὕτω καταδικάζεσθαι. Τῆς δὲ ἐν Γάγγρα γενομένης συνόδου ὁ ἕκτος κανὼν τοὺς παρὰ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἰδέξαι ἐκκλησιαζόντας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ὑπὸ ἀνάθεμα ποιεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δέκατος κανὼν τῆς ἐν Καρθαγῆν συνόδου.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἐξ ἀναίτιου σχισθείς ἐπισκόπος, καὶ πητῆς ἄλλο θυσιαστήριον, μετὰ τῶν δεξαμένων (48) ἔξει τὸ ἐκπεπαιω.

D Εἰ τις τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀναίτιως κατέγνω, ὡς μήτε πρὸς εὐσέβειαν μήτε πρὸς δικαιοσύνην προσκρούσαντος, καὶ συναγῆναι λαοῦ ἰδιαιτέτως ποιήσασαιτο, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξοι, καθαιρεῖσθαι αὐτὸς τε ὡς φιλαρχος, καὶ οἱ συνακολουθήσαντες αὐτῷ κληρικοί. Ταῦτα δὲ γίνεσθαι ὀφείλουσιν, εἰ μὴ ἐπιστρέφει, δις καὶ τρις τοῦ ἐπισκόπου τούτου παρακαλέσαντος.

CANON ΔΒ΄.

Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος (49) ἀπὸ ἐπισκόπου

lectio canonis mentem melius exhibet.

(49) *Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος.* Scholias-tes Harmenopuli in hunc canonem hæc observat.

που γίνηται ἀφορισμένους, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι Ἀ παρ' ἑτέρου δεχθῆναι· ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορισαντος αὐτὸν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφοριστὴς αὐτὸν ἐπίσκοπος.

ΒΑΣΣ. Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος προηρημησθησαν ἐν ἑτέροις κανόσι· πῶς δὲ λύεται τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ ἀφορισθεὶς μετὰ θάνατον τοῦ ἀφορισαντος αὐτὸν ἐπισκόπου, μάθε τὰ νῦν, καὶ εἰπέ ὅτι, τοῦ ἀφορισαντος ἀποβεβιωκότος, ἢ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος λύει τὸν ἀφορισμὸν, ἢ ὁ τὸν τελευτήσαντα προβαλλόμενος πρῶτος ἀρχιερεὺς, πατριάρχης δηλαδὴ ἢ μητροπολίτης, πλὴν μετὰ ἐξέτασιν. Τὸ δὲ ἑτέρας παροικίας ἐπίσκοπον λύειν τὸν ἀφορισαντα οὐκ ἐπιτέτραπται.

ΖΩΝΑΡ. Περὶ τοῦ μὴ δέχεσθαι ἢ λύεσθαι τοῦ Β ἐπιτιμίου τοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἀφορισμένους παρ' ἑτέρων καὶ ἀνωτέρω εἴρηται· καὶ εὐθὺς δὲ τὰ αὐτὰ οὗτος ὁ κανὼν διατάσσεται. Ἐπεὶ θε εἰσὸς ἴσω· τὸν ἀφορισαντα ἢ αἰφνίδιον ἢ ἐν ἀποδημίᾳ θντα θανεῖν, καὶ τὸν ἀφορισθέντα μείνειν ἐπιτετιμημένον, ἐπάγει· Εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφοριστὴς αὐτόν. Καὶ ἔοικε μὲν παραχωρεῖν ὁ κανὼν οὗτος, εἰ τύχῃ τελευτήσας ὁ ἀφοριστὴς, καὶ παρ' ἑτέρου δέχεσθαι ἀφορισθέντα. Ἀλλὰ τὸ, παρ' ἄλλου, οὕτως ἐξεληφθῆ, ἦγουν παρὰ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν τοῦ τελευτήσαντος. Ἐτέρας γὰρ ἐνορίας ἐπισκόπων λύσαι τὸν ἐπιτετιμημένον παρ' ἑτέρου οὐ δέδοται, εἰ μὴ τοῦ συνοδικῆ ἐξέτασις γίνηται, καὶ φανεῖ μὴ δικαίως ὁ ἐπίσκοπος ἀφοριστὴς. Τοῦτο γὰρ καὶ ζώντων ἐπι τῶν ἀφορισάντων γίνεσθαι ἐπιτέτραπται. **ΑΡΙΣΤ.** Ἄδικτος ἑτέροις ὁ ἐξ ἑτέρου περιόντος ἀφορισμένος.

Ὁ ἀφορισθεὶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου πρεσύτερος ἢ διάκονος, ζώντος τοῦ ἀφορισαντος αὐτὸν ἐπισκόπου, οὐδὲ παρ' ἑτέρου προσδεχθῆναι ἐμεῖται.

ΚΑΝΩΝ ΑΓ'.

Μηδένα τῶν ξένων (60) ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι. Καὶ ἐπιφρομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. Καὶ ἐὰν μὲν ὡσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μὴ γέ, τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινῶν αὐτοῦς μὴ προσδέξῃσθε. Πολλὰ γὰρ κατὰ συναρχαίην γίνεται.

ΒΑΣΣ. Τὸ διχα συστατικῶν γραφῶν μὴ προσδέχεσθαι τοὺς ξένους ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους προσεδιέχθημεν. Ἀρτίως δὲ διορίζεται

Guill. Beveregii notæ.

Ὁς καὶ ἄλλης ἐνορίας ἐπισκόπου φησὶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν τοῦ ἀφορισαντος μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν· καὶ ζώντος δὲ τοῦ ἀφορισαντος συνοδικῶς ἀφορισμὸς λύεται, εἰ μὴ δικαίως φανεῖ γινόμενος. Harmenop. sect. 2, tit. 3. Quæ Zonaræ præsertim huius canonis interpretationi suffragantur.

(50) Μηδένα τῶν ξένων, Concilium Heortfordense sub Theodoro archiepiscopo celebratum can.

gatus, non liceat alii eum suscipere quam qui ipsum segregavit : nisi forte mortuus sit episcopus qui eum segregavit.

BALS. Alia quæ sunt in præsentī canone, sunt in aliis canonibus prius exposita. Quomodo autem qui est segregatus, a segregatione absolvitur post mortem episcopi qui eum segregavit, nunc accipe, et dic. quod postquam e vivis excessit qui eum segregavit, vel qui succedit ei episcopus segregationem solvit, vel is primus antistes qui defunctum præfecit, patriarcha scilicet, vel metropolitans, sed post examinationem. Alterius autem parochiæ episcopo non permissum est, ut segregatum absolvat post mortem ejus qui segregavit.

ZONAR. Superius etiam dictum fuit, ab aliis nec recipi, nec solvi pœna debere, quos proprii excommunicarant episcopi : eademque rursus ordinat hic canon. Quoniam autem probabile forsitan est eum qui excommunicarat, vel repentine, vel in peregrinatione interiisse, et excommunicatum in imposita sibi pœna manere, subdit : Nisi casu mortuus est, qui excommunicarat eum. Et hic quidem canon permittere videtur, si forte mortuus est is qui excommunicavit, ab alio recipi excommunicatum. Sed illud, ab alio, sic accipitur, hoc est, ab eo, qui vita functi dignitatem pontificalem suscepit. Alterius enim dioceseos episcopo non conceditur absolvere eundem ab alio, nisi forte synodica fuerit inquisitio, et episcopus injuste videatur excommunicasse. Nam, viventibus adhuc ipsis excommunicatoribus, hoc etiam fieri permissum est.

ARIST. Qui ab aliquo supervente segregatur, ab alio non est recipiendus.

Segregatus a proprio episcopo presbyter, vel diaconus, vivente episcopo qui eum segregavit, non debet ab alio recipi.

CANON XXXIII.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum, sine commendatitiis recipiatur : his vero allatis, examinentur. Et si fuerint præcones pietatis recipiantur : sin minus, iis quæ sunt necessaria, illis exhibitis, ad communionem eos ne admittatis. Multa enim per surreptionem fiunt.

BALS. Sine literis commendatitiis non admittuntur externos episcopos, vel presbyteros, vel diaconos, antea didicimus. Nunc autem definiit canon, eos,

6 : *Ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat, ullum officium sacerdotale, absque permissu episcopi in cujus parocchia esse cognoscitur, agere statuti.* Bed. Hist. Eccles. l. 4, c. 5. Ex ea quod hoc statutum ex præsentī canone sumptum sit, codicem a Theodoro tunc temporis oblatum, apostolicos etiam canones adnexos habuisse, ahunde constat.

dent in iis nominum ipsorum relationem ab omnibus qui in ipsis sunt episcopis. Et hoc manifestum est e sexto et septimo canone primæ synodi, et e secundo et tertio canonæ secundæ, qui decernunt Alexandrinum pro provincia habere totam Ægyptum, Libyam, et Pentapolim : Antiochenum, Coele-Syriam, Mesopotamiam, Ciliciam ; et reliquos patriarchas alias dioceses : unde etiam ut habentes jura ordinationis in assignatas ipsis dioceses juxta dictorum canonum sententiam, et examinantes antistites qui earum curam gerunt, et canonicè corrigentes, juste et stauropagia in civitates dabunt, et in paræcias, sibi etiam impune vendicabunt earum clericos quoties voluerint. Quæ cum ita sint nulli patriarchæ liceat in alierius patriarchæ provinciam stauropagia mittere, ut nec clericum ejus abducere, ne ecclesiarum jura confundantur.

ZONAR. Ordo tam cœlestia, quam terrestria continet. Ordinis igitur boni rationem decet ubique servari, ab ecclesiasticis maxime ; et presbyteros, et alios clericos episcopo subesse. Quod si quis presbyter, nulla in re proprium damnans episcopum, neque tanquam delinquentem circa religionem, neque tanquam quid aliud agentem præter officium, præterque justum, sed per ambitionem dominari cupiens illicita conventicula celebrarit, privatim concionans, et altera construens in quo sacrificet, ordine moveri canon præcipit, et ipsum, et clericos una cum eo convenientes : excommunicari vero laicos. Non autem vult episcopos ad punitionem præcipientes esse. Quapropter e vestigio minime vult ipsos condemnationi subjicere : verum, talium conventicularum magistrum tertio commoneri jubet, ut ab inordinato conatu desistant : pertinaces autem condemnari. Sextus autem in Gangra factæ synodi canon anathemati subjicit eos qui, non ex episcopi sententia, extra ecclesiam catholicam privatim concionantur. Sic autem et decimus canon synodi carthaginensis.

ARIST. Qui ab episcopo *ἰκευῆται* sese separat, et figit alterum altare, una cum recipientibus ordine calet.

Si quis proprium episcopum sine causa condemnet, ut neque contra pietatem, nec contra justitiam peccantem, et conventum populi privatim faciat, et alterum altare figat, deponatur, et ipse ut ambitiosus, et clerici qui eum sequuntur. Hæc autem fieri debent, si non conversus sit, bis vel ter adhortante eum episcopo.

CANON XXXII.

Si quis presbyter vel diaconus ab episcopo sit segregatus.

Guill. Beveregii notæ.

(48) *Μετὰ τῶν δεξαμέρων.* Christophorus Justellus legit μετ' αὐτοῦ, ac si altare una cum episcopo, qui istud fixerat, dejectur. At nostra

καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐν ταύταις τὴν ἀναφορὰν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἐπισκόπων. Καὶ τοῦτο δὴλον ἀπὸ τοῦ ς' καὶ ζ' κανόνος τῆς πρώτης συνόδου καὶ τοῦ β' καὶ γ' κανόνος τῆς δευτέρας, διοριζομένων τὸν Ἀλεξανδρείας ἔχειν ἐνορίαν πᾶσαν τὴν Ἀίγυπτον, τὴν Λιβύην, καὶ τὴν Πεντάπολιν· τὸν Ἀντιοχείας τὴν κοίτην Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Κιλικίαν· καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας τὰς ἑτέρας διοικήσεις. Ὅθεν καὶ ὡς ἔχοντες δίκαια χειροτονίας εἰς τὰς ἀφορισθείσας αὐτοῖ· διοικήσεις, κατὰ τὴν τῶν ρηθέντων κανόνων περὶληψίαν, καὶ ἀνακρίνοντες τοὺς διέποντας ταύτας ἀρχιερεῖς, καὶ κανονικῶς διορθούμενοι, δικαίως καὶ σταυροπήγια δώσουσι εἰς πόλεις καὶ παροικίας ; ὡσονται δὲ καὶ κληρικοὺς αὐτῶν ὁσάκις θελήσουσι ἀποκριματίστας. Τοῦτων δὲ οὕτως ἐγγίντων οὐδενὶ τῶν πατριαρχῶν ἐπ' ἀδείας ἔσται εἰς ἑτέρου πατριάρχου ἐνορίαν ἀποστεῖλαι σταυροπήγια, ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸν αὐτοῦ ἀρτάγια, ἵνα μὴ συγγέωνται τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν.

ZONAR. Τάξις συνέχει καὶ τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. Δεῖ τοίνυν ἄπανταχοῦ τὴν εὐταξίαν φυλάττεσθαι, καὶ μᾶλλον παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς ; ὑπείκειν τῷ ἐπισκόπῳ. Εἰ δὲ τις πρεσβύτερος ἐν μηδὲν κατεγνωκῶς τοῦ ἰδίου ἀρχιερέως, μήτε ὡς περὶ τὴν εὐσέθειαν σφαλλομένου, μήτε ὡς ἄλλο τι ποιῶντος παρὰ τὸ καθήκον καὶ δίκαιον, διὰ φιλαρχίαν δὲ παρασυναγωγὴν ποιήσῃ, ἰδιαιτῶς ἐκκλησιαστικῶν, καὶ θυσιαστήριον πῆξας ἐν τοῦτῳ ἱερουργεῖ, καθαιρεῖσθαι διατίττεται ὁ κανὼν καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς αὐτῷ συνερχομένους κληρικοὺς ; τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀπορίξασθαι. Οὐ ταχέως δὲ τοὺς ἐπισκόπους εἰς κόλασιν εἶναι βούλεται. Δι' οὐδὲ ἀπεντεῦθεν αὐτοὺς τῇ καταδίκη ὑπάγειν βούλεται, ἀλλ' ἐκ τρίτου τοὺς παρισυνάγοντας παρακαλεῖσθαι ἀποστῆναι τοῦ ἀτάκτου ἐπιχειρήματος ; ἐμμέλοτας δὲ οὕτω καταδικάζεσθαι. Τῆς δὲ ἐν Γάγγρα γενομένης συνόδου ὁ ἕκτος κανὼν τοῦ παρὰ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιαστικῶν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ὑπὸ ἀνάθεμα ποιεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δέκατος κανὼν τῆς ἐν Καρθαγίνῃ συνόδου.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ δὲ ἀναίτιος σχισθεὶς ἐπισκόπος, καὶ πηγνὴς ἄλλο θυσιαστήριον, μετὰ τῶν δεξαμέρων (48) ἔξει τὸ ἐκπεπτον.

D Εἰ τις τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀναίτιως κατέγων, ὡς μήτε πρὸς εὐσέθειαν μήτε πρὸς δικαιοσύνην προσκρούσαντος, καὶ συναγωγὴν λαοῦ ἰδιαιτῶς ποιήσαιο, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξοι, καθαιρεῖσθω αὐτός τε ὡς φιλαρχος, καὶ οἱ συνακολουθήσαντες αὐτῷ κληρικοί. Ταῦτα δὲ γίνεσθαι ὀφείλουσιν, εἰ μὴ ἐπιστρέφει, δις καὶ τρις τοῦ ἐπισκόπου τοῦτον παρακαλέσαντος.

KANON AB.

Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος (49) ὑπὸ ἐπισκόπου

lectio canonis mentem melius exhibet.

(49) *Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος.* Scholiasies Harmenopoli in hunc canonem hæc observat.

που γένηται ἀφορισμένοις, τοῦτον μὴ ἐξείναι Ἀ παρ' ἑτέρου δεχθῆναι ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορισαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφοριστὴς αὐτόν ἐπίσκοπος.

ΒΑΣΣ. Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ παρόντος κανόνος προηρημησθησαν ἐν ἑτέροις κανόσι· πῶς δὲ λύεται τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ ἀφορισθεὶς μετὰ θάνατον τοῦ ἀφορισαντος αὐτόν ἐπισκόπου, μάθε τὰ νῦν, καὶ εἰπέ ὅτι, τοῦ ἀφορισαντος ἀποβιωκότος, ἢ ὁ μετ' αὐτόν ἐπίσκοπος λύει τὸν ἀφορισμὸν, ἢ ὁ τὸν τελευτήσαντα προβαλλόμενος πρῶτος ἀρχιερεὺς, πατριάρχης δηλαδὴ ἢ μητροπολίτης, πλὴν μετὰ ἐξέτασιν. Τὸ δὲ ἑτέρας παροικίας ἐπίσκοπον λύειν τὸν ἀφορισαντα οὐκ ἐπιτέτραπται.

ΖΩΝΑΡ. Περὶ τοῦ μὴ δέχεσθαι ἢ λύεσθαι τοῦ ἐπιτιμίου τοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἀφορισμένους παρ' ἑτέρων καὶ ἀνωτέρω εἰρηται· καὶ αὐθὺς δὲ τὰ αὐτὰ οὗτος ὁ κανὼν διατάττεται. Ἐπεὶ δὲ εἰσὸς ἴσω· τὸν ἀφορισαντα ἢ ἀφηνίσιον ἢ ἐν ἀποδημίᾳ ὄντα θανέειν, καὶ τὸν ἀφορισθέντα μένειν ἐπιτετιμημένον, ἐπάγει· Εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφοριστὴς αὐτόν. Καὶ ἔοικε μὲν παραχωρεῖν ὁ κανὼν οὗτος, εἰ τύχῃ τελευτήσας ὁ ἀφοριστὴς, καὶ παρ' ἑτέρου δέχεσθαι ἀφορισθέντα. Ἀλλὰ τὸ, παρ' ἄλλου, οὕτως ἐξεληφθῆ, ἦγον παρὰ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν τοῦ τελευτήσαντος. Ἐτέρας γὰρ ἐνορίας ἐπισκόπων λύσαι τὸν ἐπιτετιμημένον παρ' ἑτέρου οὐ δέδοται, εἰ μὴ ποῦ συνοδικῆ ἐξέτασις γένηται, καὶ φανεῖται μὴ δικαίως ὁ ἐπίσκοπος ἀφοριστὴς. Τοῦτο γὰρ καὶ ζῶντων ἐπι τῶν ἀφορισάντων γίνεσθαι ἐπιτέτραπται. **ἌΡΙΣΤ.** Ἄθεκτος ἑτέροις ὁ ἐξ ἑτέρου περιόντος ἀφορισμένος.

Ἐὰν ἀφορισθεὶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ζῶντος τοῦ ἀφορισαντος αὐτοῦ ἐπισκόπου, οὐδὲ παρ' ἑτέρου προσδεχθῆναι ἐρεῖται.

ΚΑΝΟΝ ΑΓ'.

Μηδένα τῶν ξένων (60) ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ὄντων συστατικῶν προσδέχεσθαι. Καὶ ἐπιπερομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. Καὶ ἂν μὲν ὡς κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μὴ γὰρ, τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωλίαν αὐτοῦς μὴ προσδέξωσθε. Πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνονται.

ΒΑΣΣ. Τὸ διχα συστατικῶν γραφῶν μὴ προσδέχεσθαι τοὺς ξένους ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους προεβιάχθημεν. Ἄρτιως δὲ διορίζεται

Guill. Beveregii notæ.

Ὁὐ περὶ ἄλλης ἐνορίας ἐπισκόπου φησὶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν τοῦ ἀφορισαντος μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν· καὶ ζῶντος δὲ τοῦ ἀφορισαντος συνοδικῶς ἀφορισθῆναι λύεται, εἰ μὴ δικαίως φανεῖται γινόμενος. Harmenop. sect. 2, tit. 3. Quæ Zonaræ præsertim huius canonis interpretationi suffragantur.

(50) *Μηδένα τῶν ξένων*, Concilium Heorutfordense sub Theodoro archiepiscopo celebratum can.

gatus, non liceat alii eum suscipere quam qui ipsum segregavit : nisi forte mortuus sit episcopus qui eum segregavit.

BALS. Alia quæ sunt in præsentī canone, sunt in aliis canonibus prius exposita. Quomodo autem qui est segregatus, a segregatione absolvitur post mortem episcopi qui eum segregavit, nunc accipe, et dic, quod postquam e vivis excessit qui eum segregavit, vel qui succedit ei episcopus segregationem solvit, vel is primus antistes qui defunctum præfecit, patriarcha scilicet, vel metropolitans, sed post examinationem. Alterius autem parochiæ episcopo non permissum est, ut segregatum absolvat post mortem ejus qui segregavit.

ZONAR. Superius etiam dictum fuit, ab aliis nec recipi, nec solvi pœna debere, quos proprii excommunicarant episcopi : eademque rursus ordinat hic canon. Quoniam autem probabile forsitan est eum qui excommunicarat, vel repentine, vel in peregrinatione interiisse, et excommunicatum in imposita sibi pœna manere, subdit : Nisi casu mortuus est, qui excommunicarat eum. Et hic quidem canon permittere videtur, si forte mortuus est is qui excommunicavit, ab alio recipi excommunicatum. Sed istud, *ab alio, sive accipitur*, hoc est, ab eo, qui vita sancti dignitatem pontificalem suscepit. Alterius enim dioceseos episcopo non conceditur absolvere condemnatum ab alio, nisi forte synodica fuerit inquisitio, et episcopus injuste videatur excommunicasse. Nam, viventibus adhuc ipsis excommunicatoribus, hoc etiam fieri permissum est.

ARIST. Qui ab aliquo superstitē segregatur, ab alio non est recipiendus.

Segregatus a proprio episcopo presbyter, vel diaconus, vivente episcopo qui eum segregavit, non debet ab alio recipi.

CANON XXXIII.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum, sine commendatitiis recipiatur : his vero allatis, examinentur. Et si fuerint præcones pietatis recipiantur : sin minus, iis quæ sunt necessaria, illis exhibitis, ad communionem eos non admittatis. Nulla enim per surreptionem fiunt.

BALS. Sine litteris commendatitiis non admittuntur externi episcopos, vel presbyteros, vel diaconos, antea didicimus. Nunc autem definit canon, eos,

6 : *Ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat, ullum officium sacerdotale, absque permisso episcopi in cujus parocchia esse cognoscitur, agere statuit.* Bed. Hist. Eccles. l. 4, c. 5. Ex ea quod hoc statutum ex præsentī canone sumptum sit, codicem a Theodoro tunc temporis oblato, apostolicos etiam canones adnexos habuisse, ahunde constat.

etiamsi commendatitias litteras habeant, de pietate debere examinari: et si recte de fide sentiant, ad communionem admitti; sin secus, ut suspectos recusari: alimentis autem non oportere eos frustrari definitum est. Et hæc quidem præsens canon. Ex aliis autem canonibus discas, quod licet quidam commendatitias litteras afferant, et de fide recte sentiant, dimissorias nihilominus litteras suorum episcoporum ostendere debent, alioqui sacris operari non permittentur: per commendatitias enim litteras eos esse sacros probatur: licere autem iis in aliena terra sacra peragere, non ex iis, sed ex dimissoriis litteris ostenditur. Et ideo, ut est consentaneum, præsens canon solius communionis permittit, non autem et ministerii, utpote quod ii qui litteras tantum commendatitias habeant, in externa Ecclesia versari non prohibentur.

ZONAR. Sacris initiatos in una diocesi ministros, discedentes in aliam, canon sine commendatitiis prohibet excipi. Quod si commendatitias attulerint, ne tum quidem sine probatione admittere permittit: sed examine jubet, an sint orthodoxi, (nam qui commendatitiam dedit epistolam, forte nascit, quod errarent in fide) et si tales sint eos admittere, iisque communicare. Quod si dubii, circa recta fidei dogmata videantur, una cum talibus convictum vitari jubet: attamen iis necessaria benigne suppeditare, et sic missos facere. Eos enim ad vitam necessariis indigentes negligere, et sic dimittere, inhumanum iudicatum fuit ab apostolis, av-

ARIST. *Sacerdos peregrinus sine litteris commendatitiis non recipitur. Et profectus examinatur, et ab æquis iudicibus admittitur: sin minus, datus ei ad viam necessariis, dimittitur.*

Sine litteris commendatitiis non oportet quempiam peregrinum, sacerdotem excipere. Si commendatitiæ autem litteræ afferentur, et sic tamen eum examinari oportet. Et si religiosus indubitate invenitur, recipiatur ille. Si ambigitur autem an sit necne, suppeditentur ei quæ ad expensum sunt necessaria, et dimittatur.

CANON XXXIV.

Episcopus uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, et existimare eum ut caput:

Guill. Beveregii notæ.

(51) *Ἔνος ἱερῆς.* In Aristenti epitome canonum à Justello edita, hic ita legitur: Ἔνος ἱερῆς δίχα συστατικῶν οὐ προσδέχεται, καὶ ἔχων ἐπανακρίνεται, καὶ εἰ τοὺς ὀρθοτόμους προσίσταται, εἰ δ' οὖν ἀφορισζόμενος ἀποπέμπεται. Hic pro nostro ἐλθῶν, legitur et quidem rectius, ἔχων, viz. συστατικά. Et ubi in nostro codice legitur τῶν ὀρθοτόμων, et in Simeonis Logothetæ epitome τῶν ὀρθοτόμων προσίσταται, hic habetur καὶ τοὺς ὀρθοτόμους, προσίσταται, Si eos qui recte sentiunt, admittit; ut transfert Justellus. Ad nostra lectio præferenda est, καὶ τῶν ὀρθοτόμων προσίσταται, quæ melius fortasse transferatur, Et si sit ex orthodoxis, admittitur. Cæterum pro εἰ δ' οὐ, Justellus pessime legit, et δ' οὖν tam hic, quam in Logothetæ

Αὐτῶν κανῶν ἀνακρίνεσθαι τοὺς περὶ εὐσεβείας, καὶ συστατικῶν ἔχοντας: καὶ ἡ προσδέχεσθαι εἰς κοινωνίαν ὀρθοδόξου ὄντας, ἢ παραιτεῖσθαι ὡς ἀφορισζόμενος: τροφῆς δὲ αὐτοὺς μὴ ἀποστερεῖν ὄριστα. Καὶ ὁ μὲν πρῶν κανῶν ταῦτα. Ἐξ ἐτέρων δὲ κανῶν μαθήσῃ, ὅτι, κανῶν συστατικά τινες ἐπιφέρωνται, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἀμφίβολοι ὄντι, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν οικειῶν ἐπισκόπων ἐμφανίζειν ὀφείλουσιν, εἰ δὲ μὴ, οὐ παραχωρηθῆσονται ἱερουργεῖν: τῆ μὲν γὰρ ἱερωθῆναι αὐτοὺς διὰ τῶν συστατικῶν γραφῶν ἐλέγχεται: τὸ δὲ ἐκχωρηθῆναι ἐπὶ ξένῃς ἱερουργεῖν οὐκ ἀπὸ τούτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπολυτικῶν γραμμάτων παρίσταται. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶοικε, καὶ ὁ πρῶν κανῶν κοινωνίας μόνῃς ἐμνήσθη, οὐ μὴν καὶ λειτουργίας, ὡς τῶν προκομιζόντων συστατικῆς μόνῃς γραφῆς ἐκκλησιάζειν ἐπὶ ξένῃς μὴ κλωυομένων.

ZONAR. Τοὺς ἐτέρῃς χώρῃ ἀπύοντας ἐτέρωθεν ἱερωμένους ἀπαγορεύει ὁ κανῶν χωρὶς συστατικῶν δέχεσθαι. Εἰ δὲ καὶ συστατικά ἐπιφέρωντο, οὐδὲ τότε ἀβασανίστους προσίσταται συγχωρεῖ: ἀλλ' ἀνακρίνεται εἰ ὀρθοδόξοι εἶεν: ἴσως γὰρ ἠγνόησεν ὁ δοὺς τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν οὐ σφάλλονται πρὸς τὴν πίστιν. Καὶ τοιούτους ὄντας προσδέχεσθαι, καὶ συκοινωνεῖν αὐτοῖς. Εἰ δ' ἀμφίβολοι περὶ τὰ ὀρθὰ δόξουσι δόγματα, τὴν μετ' αὐτῶν συνδιαγωγὴν παραιτεῖσθαι διακαλύσεται. Χορηγεῖν δὲ καὶ πρὸς χριστιανούς, καὶ οὕτως ἐκπέμπειν. Τὸ γὰρ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἐπιθεῖς ὄντας αὐτοὺς παρορθεῖν, καὶ οὕτως ἀπολύειν, ἀφιλόνητον ἐκρήθη τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἅμα φειδωλλὰν κατηγοροῦν τῶν μὴ προσδεξαμένων αὐτοὺς.

ARIST. *Ἔνος ἱερῆς (51) δίχα συστατικῶν οὐ προσδέχεται: καὶ ἐλθῶν ἐπανακρίνεται, καὶ τῶν ὀρθοτόμων προσίσταται. Εἰ δ' οὐ, τὰ πρὸς χριστιανὸν ἐφοδιαζόμενος ἀποπέμπεται.*

Ἄνευ συστατικῶν οὐ δεῖ ξένων ἱερεῖα προσδέχεσθαι: εἰ δὲ καὶ συστατικά ἐπιφέρεται, εἶον αὐτῶν καὶ οὕτως ἐπανακρίνεσθαι: καὶ εἰ μὲν εὐσεβῆς ἀναμφιδόλως εὐρεθῆ, προσίσταται τοῦτον: εἰ δ' ἀμφιδόλως, τὰ πρὸς διοικήσιν ἐπιχορηγεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀποπέμπεσθαι.

KANON ΛΔ'.

Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον (52), καὶ ἠγρεῖσθαι αὐτὸν

epitome: nec melius ἀφορισζόμενος, pro ἐφοδιαζόμενος, quemodo legit et logotheta, ubi tamen a Justello male vertitur, Segregatur, ac si ἀφορισζόμενος esse!

(52) *Τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον.* Insignis locus ad evincendam archiepiscoporum, metropolitaram et patriarcharum antiquitatem, et primitivarum ecclesiarum in provincias distributionem: quam ab ipsis etiam apostolis institutam esse, eruditissimus ille Petrus de Marca probat, *De Concord. sacerdot. et Imp.* l. vi, c. 4. Et quidem ipsis quibus conditi sunt hi canones diebus, provinciarum metropoles, ac proinde singularum provinciarum metropolitanoi, constitutos fuisse, ex Tertullano colligimus, dicente, *Proxima est tibi Achaia? Habes Corinthum. Si non*

ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ Α τῆς ἐκείνου γνώμης (53). Ἐκείνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ἵσα τῆ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καὶ ταῦς ὑπ' αὐτὴν χώρας. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνος (54) ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖται τι. Οὕτω γὰρ ἐμόνοια ἐστίν, καὶ δοξασθήσεται (55) ὁ Θεὸς διὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Πατὴρ διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΒΑΑΣ. Τάξις συνέχει πάντα καὶ τὰ οὐράνια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίγεια. Ὅθεν καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται τιμᾶσθαι τοὺς χειροτονησαντας ὑπὸ τῶν χειροτονηθέντων. Οὗτοι γὰρ εἶσι πρῶτοι, καὶ κεφαλαὶ αὐτῶν. Διὸ καὶ ὤρισθη κατὰ κοινήν γνώμην τὰ ἐπέκεινα τῆς διοικήσεως τῶν ἀνηκόντων ἐκείνη παροικίᾳ, εἰς ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν ἀποβλέποντα, καὶ περιττὰ λογιζόμενα, μὴ γίνεσθαι χωρὶς γνώμης τῶν πρῶτων. Καὶ αὐτῶ δὲ τῶ πρῶτῳ τοιοῦτόν τι ποιεῖν ἄνευ γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ, οὐκ ἐνεδόθη. Οὕτω γὰρ φησιν ἡ κατὰ Θεὸν ἐμόνοια καὶ ἀγάπη συντηρηθήσεται μέσον αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν ἐρμηνεία τοῦ κανόνος τοιαύτη. Εἰπέ δὲ χάριν τῶν περιττῶν ὅτι κολλαί κλίσεις διὰ τῆν τῶν

Guill. Beveregii notæ.

longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere; habes Ephesum. Si autem Italiae adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Tertul. De præscript., lib. c. 36. Illis enim verbis haud obscure indigitat, enis etiam temporibus Corinthum Achaiae metropolim fuisse, Philippos et Thessalonicam in Macedonia, Ephesum Asiam, et Romam Italiae. Sic etiam Cyprianus Carthaginensem alias sibi subjectas habuisse provincias docet, sed quoniam latius, inquit, fusa est nostra provincia, habet etiam Numidiam et Mauritaniam duas sibi coherentes. Cyprian. ep. 8 ad Cornel. de Polycarpo Hadrumetino. l. 43, p. 403. lib. iv epist. edit. Manut. Rationem, quare primo instituti sunt metropolitani, concilium Antiochenum reddidit can. 9.

(53) Ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης. Vox γνώμη in hoc et similibus canonum antiquorum locis non nudum suffragium, sed auctoritatem cum suffragio conjunctionem significat, ut observat etiam Petr. de Marca De concord. l. v. c. 7. Paraphrasæ Arabicæ: *Et nihil faciet ex propria voluntate; sed agnoscat jus præsidis qui ei præest a metropolitano aut patriarcha; et nihil faciet, nisi ex ipsius voluntate*: viz. nihil magni momenti, et quod ad suæ provinciae administrationem non pertinet. Ut recte enim observat Schoellastes Harmenopoli in hunc canonem Περὶ δογματικῶν λέγει ζητήσεων, σφαλμάτων κοινῶν, χαταστάσεως ἀρχιερέων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Harmen. epil. can. sect. 1, tit. 4. (Hæc autem ex Zonaræ interpretatione hujus canonis desumpta videntur.) Illustrate hujus rei exemplum habemus in actione quarta concilii Chalcedonensis, ubi decem episcopi dioceseos Egyptiacæ, cum patriarcha ipsorum Dioscorus Alexandrinus damnatus fuisset, a synodo invitati, ut Leonis papæ Romani epistolæ subscriberent, et Eutychem anathematizarent, responderunt per Hieracum sibi non fas esse aliquid tale facere, usque dum alius in locum Dioscori Alexandriae patriarcha constitueretur, cujus sententiam se, ut sequantur, expectare oportet. Ipsorum verba sunt: Περὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἀγιστάτου καὶ θεοφιλισταίου Ἀρχιεπισκόπου Λέοντος ἴσασι πάντες οἱ ἀγιώτατοι ἡμῶν Πατέρες, ὅτι ἐν ἅπασιν ἀναμείνομεν τῆν ὑμῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαιωτάτου ἀρχιεπισκόπου,

PATR. GR. CXXXVII.

et nihil facere quod sit magni momenti præter illius sententiam: illa autem sola facere unumquemque quæ ad suam parochiam pertinent, et pagos qui ei subsunt: sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat. Sic enim erit concordia, et glorificabitur Deus per Dominum Jesum Christum, et Pater per Dominum in Spiritu sancto. Pater et Filius et Spiritus sanctus.

BALS. Ordo omnia continet et cœlestia et terrestria. Unde et præsens canon decernit eos qui ordinant, debere honorari ab eis qui sunt ordinati. Hi enim sunt primi et capita ipsorum; et ideo communi sententia constitutum est, ut quæ ultra illa quæ ad uniuscujusque administrationem pertinent et ad ecclesiasticam constitutionem spectant, et magni momenti reputantur, non fiant absque sententia primorum. Atque ipsi etiam primo absque episcoporum suorum sententia non licet ejusmodi aliquid facere. Sic enim, inquit, quæ est ex Deo concordia et dilectio inter eos conservabitur. Et hæc quidem est canonis interpretatio. Quod autem ad illa quæ sunt magni momenti attinet, dic, verbi

καὶ παρακαλοῦμεν τὴν ὑμετέραν φιλανθρωπίαν ἀναμεῖναι τὴν τοῦ ἡμετέρου προέδρου γνώμην· αὐτῶ γὰρ ἐν ἅπασιν ἀκολουθήσομεν. Concil. Chalced. act. 4, p. 588, tom. VIII. Conc. edit. Par. 1644. Quod etiam ex antiquæ consuetudine sibi incumbere paucis interjectis adducit, p. 591, Iva κατὰ τὰ ἀρχαία ἔθη τῆ γνώμης ἐκείνου ἐξακολουθήσωμεν. Verum antiqua hæc consuetudo præsentis procul dubio canone primo fundata est. Notandum præterea, judices et senatum indicta synodo protinus subjungere, Aegyptiacos episcopos dixisse: Ἐθὺς εἶναι ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει, παρὰ γνώμην καὶ διατύπωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτον ποιεῖν, ibid. p. 593. Hic enim Alexandrini archiepiscopi γνώμην ab episcopis expectatam, etiam διατύπωσιν definitionem interpretantur: quæ etiam in hoc canone recta vocis istius notio videtur, ubi ad primatem refertur; etiam si omnium etiam episcoporum sententia γνώμη dicatur.

(54) Ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνος. Hanc canonis partem Cyprianus, episcopus Carthaginensis observavit. Nam de lapsis ad pœnitentiam componendis, ait, *Quæ res cum omnium nostrum consilium et sententiam spectet, præjudicare ego et solus mihi rem communem vindicare non audeo; et ideo instetur interim epistolis, quas ad vos proxime feceram, quarum exemplum collegis quoque multis jam misi, qui rescripserunt, placere sibi quod statuiamus, nec ab eo recedendum esse, donec quæ nobis a Domino reddita in unum convenire et singulorum causas examinare possimus.* Cyprian. epist. 49, ad clerum, de non danda lapsis pace ante pœnitentiam, lib. III, epist. edit. Manut.

(55) Καὶ δοξασθήσεται. Eodem modo, quo codex Bodleianus, hic impressus, etiam Joannes Antiochenus hæc verba usque ad finem canonis legit, nisi quod Ἰησοῦ Χριστοῦ omittat. Joan. Ant. collect. can. tit. 2. At in codicibus antehac editis et his, qui a Gentiano Herveto versi sunt, ita leguntur, Καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Dionysius Exiguus. *Et glorificatur Deus per Christum in Spiritu sancto.* Ultima ergo verba ὁ πατὴρ etc. non legit. At in Arabica paraphrasi, ab eῶτω γὰρ inclusive, usque ad canonis finem omnia omittuntur.

gratia, quod multae civitates propter gentium incursionem absque episcopis manentes, œconomica ratione aliis episcopis 23 attribuantur. Si ergo primus sub quo hæc sunt, sine sententia eorum qui sunt ministerii adutores, hanc attributionem fecerit, reprehendetur. Ejusmodi sunt res magni momenti, et de iis definit canon. Non posse autem primum quidquam facere sine sententia episcoporum suorum, ne dixeris esse intelligenda de omnibus quæ ab ille facienda sunt, sed de iis tantum quæ sunt magni momenti. Si enim hoc dixeris, is qui ordinar, ei qui ordinatur, suberit, cum is quidem omnino prohibeatur absque sententia eorum qui ei subsunt, aliquid agere : illi vero primi præsentia ad ea tantum quæ sunt magni momenti opus habeant, quod

ZONAR. Quemadmodum corpora, dum caput sanam vim suam minime conservat, male moventur aut omnino sunt inutilia : sic etiam corpus Ecclesiæ, si non, qui ei præset, et ordine certo munus implet capituli, in suo conservetur honore, intemperanter et incondite commovebitur. Propterea, præsens canon primos cujusque provinciæ episcopos, metropolitanos videlicet archiepiscopos, aliorum per eam provinciam episcoporum caput existimari jubet; ac sine illis agere nihil, quod Ecclesiæ statum communem respiciat : cujusmodi sunt, dogmaticæ quæstiones, super erratis communibus dispositiones, pontificum constitutiones, et quæ sunt ejusmodi. De istis autem ad eum convenientes consultare, et quod omnibus optimum videatur determinare : uniuersumque vero, prout ipsi visum fuerit, ecclesiæ propriæ, subditorumque sibi locorum peculiariter administrationem gerere. Sed ne primo quidem episcopo concedit, ut honore abutens hunc mutet in dominium, et anî sibi potestatem arroget : modoque dictorum, vel similibus quid agat sine communi suorum consacerdotum sententia. Vult enim pontifices consentire, charitatisque vinculo colligari : et exemplum esse Clero sibi subjecto, populoque, dilectionis, et concordia. Ut sic Deus glorificetur secundum evangelicam doctrinam dicentem : *Luca 12 vestra coram hominibus, ut opera vestra bona videant, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est* 2. Glorificabitur vero Deus per Dominum, cum suum nomen ille manifestat hominibus, legeque lata præcipit charitatem. Sed, et glorificabitur in sancto Spiritu : Nam per hunc apostoli sapienter edocti fuerunt, et gentes docuerunt. *Ev. Mat. 12* δὲ δοξασθήσεται Πνεῦματι διὰ τούτου γὰρ

ARIST. *Absque primatu suo nihil agunt episcopi, nisi quisque ea quæ sunt suæ paræciæ. Sed nec primas aliquid agit sine illis, propter debitam concordiam.*

Nec episcopi nec metropolitæ sine sententia primatis sui debent aliquid magni momenti facere, ut episcopus eligere, in nova dogmata quærere, vel alienationes ecclesiasticorum uliorum facere, sed

A ἰθὺν ἐπιδρομὴν ἀνεπισκόπουτοι μένουσαι, κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐπισκόποις ἑτέροις προσανατίθενται. Εἰ γοῦν ὁ πρῶτος ὑφ' ὃν αὐταί τελοῦσιν, δίχα γνώμης τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ τὴν ἀνάθεσιν τούτων ποιήσει, αἰτιαθήσεται. Τοιαῦτά εἰσι τὰ περιττά, καὶ περὶ τούτων ὁ κανὼν διορίζεται. Τὸ δὲ μὴ πράττειν τι τῶν πρώτων ἀνευ τῆς γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ μὴ εἴπῃς νοεῖσθαι εἰς ἅπαντα τὰ παρὰ τούτου γίνεσθαι μέλλοντα, ἀλλ' εἰς μόνα τὰ περιττά. Εἰ γὰρ τοῦτο εἴπῃς, ὑποβιβασθήσεται ὁ χειροτονῶν τοῦ χειροτονουμένου ὡς τούτου μὲν κωλυθέντος παντάπασιν ποιεῖν τι δίχα γνώμης τῶν ὑπ' αὐτὸν, ἐκείνων δὲ δεομένων τῆς τοῦ πρώτου παρουσίας εἰς μόνα τὰ περιττά, ὅπερ ἄτοπον. est absurdum.

B ZONAP. Ὅσπερ τὰ σώματα, μὴ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ὑγιᾶ σωζούσης τῆς κεφαλῆς, πλημμελῶς κινεῦνται, ἢ καὶ ἄχρηστὰ εἰσι παντελῶς ὡς οὕτω καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὁ πρωτεύων τούτου, καὶ τάξιν πληρῶν κεφαλῆς ἐπὶ τῆς οἰκείας διατηροῖτο τιμῆς, ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς κινήσεται. Διὰ τοῦτο ὁ παρὼν κανὼν τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας πρώτους ἐπισκόπους, τοὺς τῶν μητροπόλεων δηλονότι ἀρχιερεῖς, κεφαλὴν ἡγεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, κελεύει, καὶ χωρὶς ἐκείνων μηδὲν ποιεῖν, ὃ εἰς κοινὴν ἀφορᾷ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, οἷον ζητήσεις δογματικὰς, οἰκονομίας περὶ σφαλμάτων κοινῶν, καταστάσεις ἀρχιεράων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐκείνων συνιόντας συνδιασκέπτεσθαι, καὶ τὸ πᾶσιν

C ἀριττον δόξαν ψηφίζεσθαι ἕκαστον δὲ τὰς τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διοικήσεις, καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτούς. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ τῷ πρώτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ τῇ τιμῇ καταχρώμενον εἰς δυναστείαν ταύτην ἀμείβειν, καὶ ἐναυθεντεῖν, καὶ χωρὶς γνώμης κοινῆς τῶν οἰκείων συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων, ἢ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς. Βούλεται γὰρ ὁμοιοῦν τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ συνδεδέσθαι τῷ τῆς ἀγάπης δεσμῷ, καὶ ὑπόδειγμα πρὸς ἀγάπην τε καὶ ὁμόνοιαν τοῖς ὑπ' αὐτούς εἶναι κλήροισ τε καὶ τοῖς πληθεσίν. *Ἰν'* οὕτως δοξάζηται ὁ Θεός, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν τὴν λέγουσαν Ἁμψάτω τὸ φῶς ὁμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν τὰ καλά ὁμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὁμῶν τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Δοξαθήσεται δὲ ὁ Θεός διὰ τοῦ Κυρίου ὡς ἐκείνου τὸ ὄνομα αὐτοῦ φανερώσαντος τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν ἀγάπην νομοθετήσαντος οἱ ἀπόστολοι ἐσοφισθησαν, καὶ τὰ εὐὴν ἰδίᾳξαν.

D APTST. *Δίχα τοῦ πρώτου αὐτῶν ποιοῦσιν οὐδὲν οἱ ἐπίσκοποι εἰ μὴ τὰ τῆς παροικίας αὐτοῦ ἕκαστος. Καὶ ὁ πρῶτος ἀτερ ἐκείνων οὐδὲν διὰ τὴν ἐφαιλομένην ὁμόνοιαν.*

Ὅτε οἱ ἐπίσκοποι οὐτε ὁ μητροπολίτης παρὰ γνώμην τοῦ αὐτῶν πρώτου ὀφείλουσι τι περιτελεῖν πράττειν, οἷον ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι, περὶ δογματικῶν ἰδίων ζητεῖν, ἢ ἐκποιήσεις ἐκκλησιαστικῶν

² Matth. 7, 16.

τινων ποιεισθαι, ει μη τα επιβαλλοντα τη εκαστου Α παροικια, και τας υπ' αυτου χωρας. Αλλ' ουδε ο πρωτος ανευ γνωμης αυτων δυναται τι τοιουτον ποιειν. Ουτω δε ο της ομονοιας ορος τηρηθησεται.

KANQN ΛΕ΄.

Επισκοπον μη τολμων (56) εξω των αυτου ορων χειροτολιας ποιεισθαι εις τας μη υποκειμενας αυτω πολεις και χωρας· ει δε ελεγχθει τουτο παροικηκως παρα την των κατοχων των πολεις εκεινας η τας χωρας γνωμη, καθαιρειστω και αυτος, και ος χειροτοτησεν.

ΒΑΣΣ. Παρ' ενοριαν χειροτονειν κεκωλυμενον εστι· και τον τοιουτον τι ποιουντα παρα γνωμην του εγχωριου επισκοπου καθαιρει ο κανων συν τω χειροτονουμενω. Τουτο δε εσται και εις τους πρωτους λειτουργησαντας εις ενοριαν επισκοπων αυτων παρα γνωμην τουτων. Και αναγνωθη της εν Αντιοχεια συνόδου κανονα ιγ' και χβ' και της β' συνόδου κανονα β'. Και ταυτα μιν περι χειροτονιων, και λοιπων ιεροπραξιων των εντες του βηματος. Ει δε τις παρ' ενοριαν σημειωθησεται, η ετερον τι διαπραξεται μη ον απο των εντες του βηματος, αλλως πως κατα το δοκουν τη συνόδω, κολάζεσθαι τουτον λεγουσι τινες. Ζητει και τον ις' κανονα των αγιων αποστλων.

ΖΩΝΑΡ. Και ουτος ο κανων προς την συντηρησιν της ομονοιας, και της ευταξιας εκτεθειται· και ουδενα παραχωρει εις ετερου ενοριαν απιοντα χειροτονειν ανευ γνωμης και παραχωρησεως του της χωρας εκεινης αρχιερωσ. Ουδε γαρ αυτω τω μητροπολιτη της επαρχιας εξεστιν εις ενοριαν τινος των υπ' αυτην επισκοπων απιναει, και τελειν αρχιερατικον τι προνομιον. Καθαιρεισθαι γαρ προστάττει τον ουτω χειροτονησαντα και αυτην τον χειροτονημενον. Και η εν Αντιοχεια συνόδος τουτου ουτως διετάξατο εν ιγ' κανονι και εν χβ', και η δευτερα οικουμενικη συνόδος εν δευτερω κανονι.

ΑΡΙΣΤ. Μη χειροτονειν υπερωρι· ο δε παρη γνωμη των εγχωριων επιτελων μετα του τελουμενου (57) διελεστος.

tantum ea quæ spectant ad cuiusque parœciam, et ad loca sibi subjecta. Sed nec primus absque eorum sententia potest aliquid ejusmodi facere. Sic enim concordia terminus conservabitur.

24 CANON XXXV.

Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in urbibus et pagis sibi non subjectis : sin autem hoc fecisse convictus fuerit, præter eorum sententiam qui tenent urbes illas vel pagos, deponatur et ipse, et ii quos ordinavit.

BALS. Extra diœcesim prohibitum est ordinare : et eum qui ejusmodi quidquam fecerit, præter voluntatem episcopi illius regionis, canon deponit una cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in primates, qui in suorum episcoporum diœcesi celebraverint præter eorum sententiam. Lege etiam Antioch. syn. can. 13 et 22 et 2 syn., can. 2. Et hæc quidem de ordinationibus, reliquisque sacris actibus, qui intra sacrarium sunt. Si quis autem extra diœcesim characterem dederit, vel aliquid aliud fecerit quod non sit ex iis quæ sint intra sacrum tribunal, aliquo alio modo prout synodo videbitur, eum puniendum dicunt nonnulli. Quære etiam 16 canon sanctorum apostolorum.

ZONAR. Et hic etiam canon positus est ad unionis ordinisque boni conservationem. Et nullum permittit ad alterius diœcesim abeuntem creare sacrorum ministros absque sententia et permissione pontificis illius regionis. Sed nec ipsi totius provinciæ metropolitæ licet ad alicujus eorum, qui sub se sunt, episcoporum fines proficisci, præterque legem quid agere, quod ad pontificis munus pertineat. Deponi namque mandat et eum, qui sic ordinavit, simul et ordinatum. Synodus etiam Antiochensis hoc ita constituit in 13 et in 22 canone, similiter et œcumenica secunda synodus in canone 2.

ARIST. Extra proprios terminos non est ordinandum. Qui autem præter sententiam eorum qui ibidem degunt, sacros ordines ullibi peragit, ipse pro non ordinato habeatur simulcum eo qui ab ipso ordinatur.

Guill. Beveregii notæ.

(56) Επισκοπον μη τολμων. Cum episcopus Antiochenus in insula Cypro ordinationes facere et auctoritatem exercere conaretur, Reginus Constantiensis reliquorum insula episcoporum nomine libellum tertie œcumenice synodo, tunc temporis Ephesi celebrata, obtulit, quo episcopum Antiochenum hoc contra apostolicos canones et definitiones sanctissime Nicenæ synodi tentasse asseruit. Synodus, re perpensa, decretum edidit, quo episcopum Antiochenum in dicta insula ordinationes peragere vetuit; idque ne Patrum canones transiliantur. Incipit hoc decretum his verbis; Πράγμα παρα τους εκκλησιαστικους θεους και τους αγιων Αποστλων (μετα του τελουμενου) κανονα... και ος χειροτοτησεν.

alios hanc dubie canon indigitatur; etiamsi των αγιων Πατερων verior sit lectio, quam Αποστλων. Eumvero per leges Ecclesiasticas, canones apostolici, per Patrum canones, Nicenæ, quorum etiam ibidem sit mentio, intelligendi sunt. Parro Scholiastes Harmenopuli in huic canone hæc observat: Τη δε συνοδικην σημειωμα του πατριάρχου Μεγαλη του και υπατου χρηματισαντος των φιλοσοφων, ου μιν επισκοπου επι βρητην καταψηφιζεται χρόνω, ει μηπου μετα πρώτην και δευτεραν παραλειπειν πιστθηναι ου βουλεται. Την δε χειροτονηθέντα εν εκεινη τη ενορια ιερατευειν, εν η χειροτονηται, χωρει δε τοις αρχιερωσι περι πιστεως πανταχου και κατηχησιν, και βραττεισιν τους εθενδησασ, και θετων αυτοις μυστηριων μεταδιδουσιν. Harmen. epit. can. sect. 1, tit. 4. Totum hoc canonicis significat existat in Juris Gr. Rom. l. 3, tit. 17, edit. Francof. 1596.

Μετα του τελουμενου. Hæc verba in Aristen

gratia, quod multæ civitates propter gentium incursionem absque episcopis manentes, œconomica ratione aliis episcopis **23** attribuuntur. Si ergo primus sub quo hæc sunt, sine sententia eorum qui sunt ministerii adjuutores, hanc attributionem fecerit, reprehendetur. Ejusmodi sunt res magni momenti, et de iis definit canon. Non pōsse autem primum quidquam facere sine sententia episcoporum suorum, ne dixeris esse intelligenda de omnibus quæ ab ille faciendæ sunt, sed de iis tantum quæ sunt magni momenti. Si enim hoc dixeris, is qui ordinatur, ei qui ordinatur, suberit, cum is quidem omnino prohibeatur absque sententia eorum qui ei subsunt, aliquid agere : illi vero primi præsentia ad ea tantum quæ sunt magni momenti opus habeant, quod

ZONAR. Quemadmodum corpora, dum caput sanam vim suam minime conservat, male moventur aut omnino sunt inutilia : sic etiam corpus Ecclesiæ, si non, qui ei præest, et ordine certo munus implet capitæ, in suo conservetur honore, intemperanter et incondite commovebitur. Propterea, præsens canon primos cujusque provinciæ episcopos, metropolitanos videlicet archiepiscopos, aliorum per eam provinciam episcoporum caput existimari jubet ; ac sine illis agere nihil, quod Ecclesiæ statum communem respiciat : cujusmodi sunt, dogmaticæ quæstiones, super erratis communibus dispositiones, pontificum constitutiones, et quæ sunt ejusmodi. De istis autem ad eum convenientes consultare, et quod omnibus optimum videatur determinare : unumquemque vero, prout ipsi visum fuerit, ecclesiæ propriæ, subditorumque sibi locorum peculiariter administrationem gerere. Sed ne primo quidem episcopo concedit, ut honore abutens hunc mutet in dominium, et an sibi potestatem arroget : modoque dicatorum, vel similium quid agat sine communi suorum consacerdotum sententia. Vult enim pontifices consentire, charitatisque vinculo colligari : et exemplum esse Clero sibi subjecto, populoque, dilectionis, et concordia. Ut sic Deus glorificetur secundum evangelicam doctrinam dicentem : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut opera vestra bona videant, et glorificentur Patrem vestrum, qui in cælis est* ¹. Glorificabitur vero Deus per Dominum, cum suum nomen ille manifestat hominibus, legeque lata præcipit charitatem. Sed, et glorificabitur in sancto Spiritu : Nam per hunc apostoli sapienter edocti fuerunt, et gentes docuerunt.

ARIST. Absque primatu suo nihil agunt episcopi, nisi quisque ea quæ sunt suæ paræcia. Sed nec primas aliquid agit sine illis, propter debitam concordiam.

Nec episcopi nec metropolitæ sine sententia primatis sui debent aliquid magni momenti facere, ut episcopos eligere, in nova dogmata quærere, vel alienationes ecclesiasticorum uliorum facere, sed

¹ Matth. v, 16.

A ἐθῶν ἐπιδρομῆν ἀνεπισκόπουτοι μένουσαι, κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐπισκόποις ἐτέροις προσανατίθενται. Εἰ γοῦν ὁ πρῶτος ὑφ' ὃν αὐταὶ τελοῦσιν, δίχα γνώμης τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ τὴν ἀνάθεσιν τούτων ποιήσει, αἰτιαθήσεται. Τοιαῦτά εἰσι τὰ περιττά, καὶ περὶ τούτων ὁ κανὼν διορίζεται. Τὸ δὲ μὴ πράττειν τι τὸν πρῶτον ἀνευ τῆς γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ μὴ εἴπης νοεῖσθαι εἰς ἅπαντα τὰ παρὰ τούτου γίνεσθαι μέλλοντα, ἀλλ' εἰς μόνον τὰ περιττά. Εἰ γὰρ τούτο εἴπης, ὑποβιβασθήσεται ὁ χειροτονῶν τοῦ χειροτονουμένου : ὡς τούτου μὲν κωλυθέντος παντάπασιν ποιεῖν τι δίχα γνώμης τῶν ὑπ' αὐτὸν, ἐκείνων δὲ δεομένων τῆς τοῦ πρώτου παρουσίας εἰς μόνον τὰ περιττά, ὅπερ ἀτοπον.

B ZONAR. Ὅσπερ τὰ σῶματα, μὴ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ὑγιᾶ σωζούσης τῆς κεφαλῆς, πλημμελῶς κινουῦνται, ἢ καὶ ἀχρηστὰ εἰσι παντελῶς : οὕτω καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὁ πρῶτεύων τούτου, καὶ τάξιν πληρῶν κεφαλῆς ἐπὶ τῆς οἰκείας διατηροῖτο τιμῆς, ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς κινήσεται. Διὰ τοῦτο ὁ παρῶν κανὼν τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας πρώτους ἐπισκόπους, τοὺς τῶν μητροπόλεων δηλονότι ἀρχιερεῖς, κεφαλὴν ἡγείσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, κελεύει, καὶ χωρὶς ἐκείνων μὴδὲν ποιεῖν, ὃ εἰς κοινὴν ἀφορᾷ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, οἷον ζητήσεις δογματικὰς, οἰκονομίας περὶ σφαλμάτων κοινῶν, καταστάσεις ἀρχιερέων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐκείνῳ συνόντας συνδιασκέπτεσθαι, καὶ τὸ πᾶσιν ἄριστον δόξαν ψηφίζεσθαι : ἕκαστον δὲ τὰς τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διοικήσεις, καὶ τῶν ὑπακειμένων αὐταῖς χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτοῦς. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ τῷ πρώτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ τῆ τιμῆ καταχωρῶμενον εἰς θναστάσει ταύτην ἀμείβεσθαι, καὶ ἐναυθεντεῖν, καὶ χωρὶς γνώμης κοινῆς τῶν οἰκείων συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων, ἢ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς. Βούλεται γὰρ ὁμονοεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ συνδεδέσθαι τῷ τῆς ἀγάπης δεσμῷ, καὶ ὑπόδειγμα πρὸς ἀγάπην τε καὶ ὁμόνοιαν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ εἶναι κλήροις τε καὶ τοῖς πλῆθεσιν. Ἰν' οὕτως δοξάζηται ὁ Θεὸς, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν τὴν λέγουσαν : *Λαμπράτω τὸ φῶς ὁμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν τὰ καλὰ ὁμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὁμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Δοξασθήσεται δὲ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Κυρίου ὡς ἐκείνων τὸ θνομα αὐτοῦ φανερώσαντες : τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν ἀγάπην νομοθετήσαντες. οἱ ἀπόστολοι ἐσοφίσθησαν, καὶ τὰ εὐη ἐδίδαξαν.

ARIST. Δίχα τοῦ πρώτου αὐτῶν ποιούσιν οὐδὲν οἱ ἐπίσκοποι εἰ μὴ τὰ τῆς παροικίας αὐτοῦ ἕκαστος. Καὶ ὁ πρῶτος ἀνευ ἐκείνων οὐδὲν διὰ τὴν ὀφειλομένην ὁμόνοιαν.

Ὅστε οἱ ἐπίσκοποι οὐτε οἱ μητροπολίται παρὰ γνώμην τοῦ αὐτῶν πρώτου ὀφείλουσι τι περιττὸν πράττειν, οἷον ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι, περὶ δογματικῶν ἑνῶν ζητεῖν, ἢ ἐκποιήσεις ἐκκλησιαστικῶν

τινων ποιείσθαι, εἰ μὴ τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ ἐκάστου A
παροικία, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτοῦ χώραις. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ
πρῶτος ἄνευ γνώμης αὐτῶν δύναται τι τοιοῦτόν
ποιεῖν. Οὕτω δὲ ὁ τῆς ἁμονίας ὁρος τηρηθήσεται.

KANON AE.

Ἐπίσκοπος μὴ τολμῶν (56) βῆς τῶν αὐτοῦ ὄρων
χειροτονίας ποιείσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας
αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖη τοῦτο
πεποιηκώς παρὰ τῆν τῶν κατεχόντων τὰς
πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαι-
ρεῖσθω καὶ αὐτός, καὶ οὗς ἐχειροτόνησεν.

ΒΑΣ. Παρ' ἐνορίαν χειροτονεῖν κεκωλυμένον
ἔσθι· καὶ τὴν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα παρὰ γνώμην
τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου καθαιρεῖ ὁ κανὼν σὺν τῷ
χειροτονουμένῳ. Τοῦτο δὲ ἔσται καὶ εἰς τοὺς πρῶ-
τους λειτουργήσαντας εἰς ἐνορίαν ἐπισκόπων αὐτῶν B
παρὰ γνώμην τούτων. Καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ συνόδου κανόνα γ' καὶ κβ' καὶ τῆς β' συν-
όδου κανόνα β'. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ χειροτονιῶν,
καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος. Εἰ
δὲ τις παρ' ἐνορίαν σημειωθήσεται, ἢ ἑτερόν τι δια-
πράξεται μὴ ὄν ἀπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ βήματος, ἄλλως
πως κατὰ τὸ δοκοῦν τῇ συνόδῳ, κολάζεσθαι τοῦτον
λέγουσι τινες. Ζῆτει καὶ τὴν ις' κανόνα τῶν ἁγίων
ἀποστόλων.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οὕτω· ὁ κανὼν πρὸς τὴν συντήρησιν
τῆς ἁμονίας, καὶ τῆς εὐταξίας ἐκτέθειται· καὶ
οὐδένα παραχωρεῖ εἰς ἕτερον ἐνορίαν ἀπίοντα χει-
ροτονεῖν ἄνευ γνώμης καὶ παραχωρήσεως τοῦ τῆς C
χώρας ἐκείνης ἀρχιερέως. Οὐδὲ γὰρ αὐτῷ τῷ μη-
τροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας· ἔξεστιν εἰς ἐνορίαν τινὸς
τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων ἀπιῖναι, καὶ τελεῖν ἀρχι-
ρατικόν τι πρόνομον. Καθαίρεισθαι γὰρ προστάττει
τὸν οὕτω χειροτονήσαντα καὶ αὐτὸν τὸν χειροτο-
νημένον. Καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος τοῦτο οὕτως
διεταξάτο ἐν γ' κανόνι καὶ ἐν κβ', καὶ ἡ δευτέρα
οἰκουμένη σύνοδος ἐν δευτέρῳ κανόνι.

ΑΡΙΣΤ. Μὴ χειροτονεῖν ἑαυτοῦ· ὁ δὲ παρὶ
γνώμην τῶν ἐγχωρίων ἐπιτελῶν μετὰ τοῦ
κελουμένου (57) ἀτέλεστος.

tantum ea quæ spectant ad cuiusque patriam, et
ad loca sibi subjecta. Sed nec primus absque eorum
sententia potest aliquid ejusmodi facere. Sic enim
concordiæ terminus conservabitur.

24 CANON XXXV.

Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordina-
tiones in urbibus et pagis sibi non subjectis : sin
autem hoc fecisse convictus fuerit, præter eorum
sententiam qui tenent urbes illas vel pagos, depo-
natur et ipse, et ii quos ordinavit.

BALS. Extra dioccesim prohibitum est ordinare :
et eum qui ejusmodi quidquam fecerit, præter vo-
luntatem episcopi illius regionis, canon deponit
una cum eo qui ordinatur. Hoc autem fiet etiam in
primates, qui in suorum episcoporum diocesi ce-
lebraverint præter eorum sententiam. Lege etiam
Antioch. syn. can. 13 et 22 et 2 syn., can. 2. Et
hæc quidem de ordinationibus, reliquisque sacris
actibus, qui intra sacrarium sunt. Si quis autem
extra dioccesim characterem dederit, vel aliquid
aliud fecerit quod non sit ex iis quæ sint intra
sacrum tribunal, aliquo alio modo prout synodo
videbitur, eum puniendum dicunt nonnulli. Quære
etiam 16 canon sanctorum apostolorum.

ZONAR. Et hic etiam canon positus est ad unio-
nis ordinisque boni conservationem. Et nullum
permittit ad alterius dioccesim abeuntem creare
sacrorum ministros absque sententia et permis-
sione pontificis illius regionis. Sed nec ipsi totius
provinciæ metropolitæ licet ad alicujus eorum, qui
sub se sunt, episcoporum fines proficisci, præterque
legem quid agere, quod ad pontificis munus perti-
neat. Deponi namque mandat et eum, qui sic or-
dinavit, simul et ordinatum. Synodus etiam Antio-
chensis hoc ita constituit in 13 et in 22 canone,
similiter et œcumenica secunda synodus in ca-
none 2.

ARIST. Extra proprios terminos non est ordinan-
dum. Qui autem præter sententiam eorum qui ibi-
dem degunt, sacros ordines ullibi peragit, ipse pro
non ordinato habeatur simul cum eo qui ab ipso
ordinatur.

Guill. Beveregii notæ.

(56) Ἐπίσκοπον μὴ τολμῶν. Cum episcopus D
Antiochenus in insula Cypro ordinationes facere et
auctoritatem exercere conaretur, Rheginus apo-
stantiensis reliquorum insulæ episcoporum nomine
libellum tertie œcumenicæ synodis, tunc temporis
Ephesi celebratæ, obtulit, quo episcoporum Antio-
chenum hoc contra apostolicas canones et definitio-
nes sanctissimæ Nicænæ synodi tentasse asseruit.
Synodus, re perpensa, decretum edidit, quo episco-
pum Antiochenum in dicta insula ordinationes
peragere vetuit; idque ne Patrum canones transi-
liantur. Incipit hoc decretum his verbis; Πρῶγμα
παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ τοὺς κανό-
νας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (al. Πατέρων) καινοτομοῦ-
μενον καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἀπτόμενον, προσ-
ήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ἰηγγίνος;
concil. Ephes. act. sept. tom. V. conc. p. 782, edit.
Paris. 1644. Ubi per ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ
τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων, missens inter

alios hand dubie canon indigitatur; etiamsi τῶν
ἁγίων Πατέρων verior sit lectio, quam Ἀποστόλων.
Enimvero per leges Ecclesiasticas, canones apo-
stolici, per Patrum canones, Nicæni, quorum etiam
ibiidem sit mentio, intelligendi sunt. Porro Scho-
liastes Harmenopoli in hunc canonem hæc observat :
Τὸ δὲ συνοδικὸν σημεῖωμα τοῦ πατριάρχου Μεγαλῆ
τοῦ καὶ ὑπάτου χρηματίσαντος τῶν φιλοσόφων, εὐ-
μὲν ἐπισκόπου ἐπὶ ῥητῷ καταψήφίζεται χρόνῳ, εἰ
μήπου μετὰ πρώτῃν καὶ δευτέρῃν παραίνεσιν
πεισθῆναι οὐ βούλεται. Τὴν δὲ χειροτονηθέντα ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἐνορίᾳ ἱερατεῦσιν, ἐν ᾗ χειροτονήσεται.
Συγχωρεῖ δὲ τοῖς ἀρχιερεῦσι περὶ πίστειος πανταχοῦ
διδάσκειν καὶ κατεχεῖν, καὶ βεπτίζειν τοὺς ἐθνοθή-
ποτε θνητά, καὶ θέων αὐτοῖς μυστηρίων μεταδι-
δόναι. Harmen. epit. can. sect. 1, tit. 4. Totum hæc
Michaelis σημεῖωμα exstat in Juris Gr. Rom. l. 3,
p. 227, edit. Francof. 1596.

(57) Μετὰ τοῦ κελουμένου. Hæc verba in Aristeni

Non debet quisquam episcoporum extra proprios terminos quempiam ordinare : qui autem hoc fecerit præter sententiam episcopi qui loco præest, deponitur, et ipse et is qui ab eo ordinatur.

CANON XXXVI.

Si quis ordinatus episcopus non suscipiat ministerium et curam populi sibi commissam, sit segregatus donec eam susceperit : similiter et presbyter, et diaconus. Sin autem profectus non susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse maneat episcopus, clerus autem civitatis segregetur, quod ejusmodi insolentis populi correctores non fuerint.

BALS. Nonnulli χειροτονίαν hic pro electione acceperunt, dixeruntque se mirari quomodo nonnulli nunc temporis ad Ecclesias electi, recusant. Præstantissimus autem Zonaras canonem exponens accepit χειροτονίαν pro manuum impositione, et etiam pro electione. Ego vero recte habere animadverti, si χειροτονία hoc in loco accipitur pro impositione manuum. Meminit enim presbyterorum et diaconorum, qui ex more qui olim servabatur, mittebantur in alias regiones, ut docerent populum. Diaconus autem ordinari quidem, id est characterem accepisse, didicimus : eligi autem non audivimus, sicut eliguntur episcopi, et olim etiam sacerdotes, ut dicit canon 14 syn. Laodicenæ. Decernit itaque præsens canon : Si quis episcopus, vel presbyter vel diaconus, ad docendum pertinentem manuum impositionem acceperit, et suum munus non impleat, segregetur, donec eo ire statuerit quo jussus est. Sin autem cum accessisset, non susceptus fuerit, propter improbitatem populi regionis, clerus **25** quidem, licet non fuerit auctor mali, segregabitur, ut qui insolentem populum non erudiat. Episcopus autem statum suum integrum habet. Nota ergo quomodo clerus punitur propter populi insolentiam. Et lege Ancyr. syn. can. 18, Antioch. can. 17 et 18 epistolam sancti Cyrilli ad Dominum : primæ et secundæ syn. quæ habita est in templo Sanctorum Apostolorum can. 16, septimæ synod. canon. 2 et Chalcedon. can. 29.

ZONAR. Parete iis, qui præsumunt vobis, et subiecti estote ⁶, divinus ait Apostolus. Hoc etiam præsens canon instituit. Illum enim qui vocatur ad populi regimen non reluctari, sed munus hoc divinum, populique præsentiam recipere mandat;

⁶ 1 Thess. v, 12.

Guill. Beveregii notæ.

synopsi a Justello edita desiderantur. At in Simeonis Logothetæ epitome rectius leguntur, μετὰ τοῦ τελουμένου. Nec sine illis plenus canonis sensus exprimitur.

(58) Αὐτὸς μετέτω. Sic præter ms. Bodleianum Gentianus Hervetus, et ante eum Dionysius Exiguus legit; uterque enim vertit, *Ipse quidem maneat epi-*

scopus. Οὐκ ὀφείλει τις τῶν ἐπισκόπων ἐξωθῆναι τῶν ἱερίων χειροτονεῖν τινα· ὁ δὲ τοῦτο ποιῶν παρὰ γνώμην τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου καθαιρεῖται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθεὶς.

KANON ΛΓ'.

Εἰ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ καταδέχεται τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθῆ ἢ παρὰ τὴν ἐαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μενέτω (58) ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιοῦτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδεύεται οὐκ ἐγένοντο.

BALS. Τινὲς ὕδα τὴν χειροτονίαν ἀντὶ ψήφου ἐδέξαντο, καὶ εἶπον θαυμάζειν πῶς παραιτοῦνται σήμερον οἱ ψηφισθέντες εἰς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ ὑπερφυῆς Ζωναρᾶς, ἐρημητῶν τὸν κανόνα, ἐξελάβετο τὴν χειροτονίαν καὶ εἰς χειροθεσίαν καὶ εἰς ψῆφον. Ἐμοὶ δὲ ἐξ ὀρθοῦ κατενόηθη χειροτονίαν ἐνταῦθα εἰπεῖν τὸν κανόνα τὴν χειροθεσίαν. Μνησθῆναι γὰρ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀποστελλομένων, κατὰ τὸ πάλαι κρατοῦν, εἰς ἑτέρας χώρας χάριν τοῦ διδάσκειν τὸν λαόν. Διακόνους δὲ χειροτονεῖσθαι μὲν, τοῦτ' ἐστὶ, σφραγίζεσθαι, ἐμάθομεν· ψηφίζεσθαι δὲ οὐκ ἠκηκόεμεν, ὡσπερ ψηφίζονται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ, κατὰ τὸ παλαιόν, καὶ ἱερεῖς, καθὼς φησὶν ὁ ἱγ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. Διορίζεται γοῦν ὁ παρῶν κανὼν· Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος χειροθεσίαν δέξεται διδασκαλικὴν καὶ οὐκ ἀποπληροῖ τὴν διακονίαν αὐτοῦ, ἀφοριζέσθω μέχρις ἂν καταδέξηται ἀπελθεῖν ἐνθα ὠρίσθη. Εἰ δὲ καὶ ἀπελθὼν μὴ παραδεχθῆ ἀπὸ μοχθηρίας τοῦ κατὰ χώραν λαοῦ, ὁ κληρὸς μὲν, καὶ μὴ γενόμενος αἷτιος τοῦ κακοῦ, ἀφορισθήσεται, ὡς μὴ παιδεύων τὸν ἀτακτον λαόν. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἔχει τὴν οἰκίαν ἐπιτιμίαν. Σημειῶσαι οὖν πῶς τιμωρεῖται ὁ κληρὸς διὰ τὴν ἀπαίδευσιν τῶν κοινολαίτῶν. Καὶ ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνα ιη', τῆς ἐν Ἀντιόχειᾳ κανόνα ιζ' καὶ ιη', τὴν πρὸς Δόμον ἐπιτολήν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς ἐν τῷ ναφ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανόνα ις' τῆς ζ', συνόδου κανόνα β', καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα κθ'.

ZONAR. Παίθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπαίκετε, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ παρῶν κανὼν διατάττεται. Τὸν γὰρ εἰς προστασίαν λαοῦ καλούμενον μὴ ἀντιτείνειν διακελεύεται, ἀλλὰ καταδέχεσθαι τὸ θεῖον λειτουργήμα καὶ τὴν τοῦ

scopus. Quinetiam in Zonaræ scholiis locus hic ita explicatur, ὁ μὲν ἐπίσκοπος μενεῖ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐπιτιμίας, ut ipse eodem modo legisse videntur. Verum in impressis legitur, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος. Joannes Antiochenus, αὐτὸς μὲν ὅπερ ἐχειροτονήθη ἔστω ἐπίσκοπος. Joan. Ant. coll. can. tit. 10.

λαοῦ πρῶτασιν, ἢ ἀντιλέγοντα καὶ μὴ ἀπίοντα, ἀφωρισμένον εἶναι· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. Εἰ δὲ ὁ μὲν ἐπίσκοπος ἀπῆλθεν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν, ὁ δὲ τῆς παροικίας ἐκείνης λαὸς οὐκ ἐδέξατο αὐτὸν δι' οἰκείαν ἀνυποταξίαν καὶ ἀναίδειαν, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τινὰ αἰτίαν τοῦ ἐπισκόπου ἐπίψογον, ὁ μὲν ἐπίσκοπος μενεῖ ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐπιτιμίας, τῆς ἀξίας δηλαδὴ, ὁ δὲ κληρὸς τῆς παροικίας ἐκείνης ἀφορισθήσεται, ὅτι τὸν ἀνυπότακτον λαὸν ἐκεῖνον οὐκ ἐπαίδευσεν. Ὅρα τοίνυν οἷους ὁ κανὼν βούλεται εἶναι τοὺς κληρικούς, οὐ πεπειθευμένους μόνον, ἀλλὰ καὶ διδασκτικούς, καὶ ἄλλους δυναμένους παιδεύειν, καὶ σωφρονίζειν. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼνα ἰς' καὶ τῆ', καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ιη'.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ νεοπρόκλητος, εἰ δυσανακτεῖ (59) πρὸς τὸ ἐγγεῖρημα, ἀφορίζεται μέχρις ἂν καταδέξηται· εἰ δὲ παρὰ τοῦ λαοῦ μὴ δεχθῆι, ὁ κληρὸς ἀφορίζεται, ὅτι μὴ τὸν ὄχλον πεπαιδευκεν· ὁ δὲ ἐστὶν ἐπίσκοπος.

Ἡ νεοπρὸς χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, εἰ οὐ πείθεται ἀναδέξασθαι τὴν ἐγγεῖρηθεῖσαν αὐτῷ φροντίδα τοῦ λαοῦ, ἀφωρισμένος ἔστω, ἕως ἂν καταδέξηται. Εἰ δὲ ἀπελθὼν παρὰ τοῦ λαοῦ οὐ δεχθῆι οὐδὲ διὰ πταίσμα οἰκείον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνων μοχθηρίαν, μενέτω μὲν ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς ἀφορίζεται, ὡς μὴ παιδεύσας τὸν ἀνυπότακτον λαόν.

ΚΑΝΩΝ ΑΖ'.

Δεύτερον τοῦ ἔτους (60) σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιστοσύνας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυθέντων ἅπασι μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς (61), δευτέρον δὲ Ὑπερβερταίου δωδεκάτῃ (62).

Guill. Beveregii notæ.

(59) *Δυσανακτεῖ*. In Henrici Stephani Thesauro, *δυσανακτέω* πρὸς τὴν θάλασσαν, ex Philarcho asseritur, pro *A mari abherreo*. Stephanus autem scribendum putat potius *δυσανακτέω*, vel *δυσανακτέω*. Hoc autem in loco *δυσανακτεῖ* potius legendum suspicor. Sic enim Justellus, tam in Aristeni quam Logothete epitome, legit; ut et pro *καταδέξηται* utrobique legitur *παράδέξηται*.

(60) *Δεύτερον τοῦ ἔτους*. Concilia frequenter in Ecclesia—quoque primitiva juxta hunc canonem celebrata fuisse ex Tertulliano patet dicente, *Aguntur præterea per Græcias illa certis in locis concilia ex universis Ecclesiis, per quæ et altiora quæque in commune tractantur, et ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur*. Tertull. *De jejun.* cap. 13. Iisdem etiam diebus plurima de paschate habita fuisse concilia testis est Eusebius. *Hist. Eccles.* l. v, c. 23, 24.

(61) *Τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς*. Hic sub Pentecostes nomine totum istud intervallum, quod a Paschatis die ad Festum Pentecostes intercedit, comprehenditur: quo sensu vox *Pentecoste* a Patribus sæpius usurpatur. Tertullianus, *Excerte singulas solennitates nationum et in ordinem exserte, Pentecosten implere non poterunt*. Tertull. *De idololatria* c. 14, in fine. Concilium Nicænum 1: καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, can. 20. Hieronymus, *Die Dominico, et per omnem Pentecosten*. Hieron. *Dialog. adv. Lucifer.* tom. II Oper.

contradicentem vero et non abeuntem excommunicatum esse, de presbyteris etiam atque diaconis eadem. Si vero se contulerit episcopus in eam civitatem, quæ sorte sibi contigit, illius autem parœciæ populus eum non excepit, non ob aliquam episcopi vituperabilem causam, sed propter ipsius populi, qui subijci non vult, inobedientiam, et impudentiam: in proprio quidem manebit episcopus honore, dignitate videlicet: illius vero parœciæ clerus ab Ecclesiæ communicatione segregabitur, quod inobsequentem illum populum non docuerit. Ipse videas igitur, quales canon vult esse clericos: non solum doctos, verumetiam aptos natos ad docendum, qui possint, alios docere, modestosque reddere. Lege synodi Antiochenensis canonem 17. et 18, et Ancyranae 18.

ΑΡΙΣΤ. *Qui recens designatur, si gravetur munus ei demandatum, segregatur donec susceperit: si autem a populo non receptus fuerit, segregatur clerus quod plebem non docuit. Hic autem manet episcopus.*

Episcopus recenter ordinatus, si non per-suadeatur suscipere curam populi sibi commissam, segregetur donec susceperit. Si abiens autem, a populo non receptus fuerit, non propter suum delictum, sed propter istorum improbitatem, ipse quidem manet episcopus, clerus autem segregatur, utpote qui immorigerum populum non docuit.

CANON XXXVII.

Bis anno fiat episcoporum synodus, et inter se examinent decreta religionis, et incidentes ecclesiasticas controversias dirimant: semel quidem quarta hebdomade Pentecostes: iterum autem Hyperberetæi duodecimo.

fol. 47 H. edit. Erasm. Sic Ambros. serm. 61, initio. Augustin. Epist. 119, adv. Jan. cap. 15, p. 375, tom. II. oper. Concil. Antioch. can. 20. Epiphanius. *Επι δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις, αἷς προεῖπον τῆς Πεντηκοστῆς*. Epiphani. *Επιφ. fid.* Basilii τὰς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδας. Basil. *De Spiritu sancto* cap. 27, circa medium. Quocirca quarta Pentecostes hebdomas, qua primum quotannis conventum haberi hic præcipitur, quartam denotat septimanam post festum Paschatis; unde Josephus Ægyptius recte exponit, *quarta septimana post Pascha*. Et Zonaras in canonem τὴν τετάρτην ἑβδομάδα τὴν μετὰ τὸ Πάσχα.

(62) *Ὑπερβερταίου δωδεκάτῃ*. Hyperbereteus unus est e mensibus, quibus Syromacedones et Asiani proprie sic dicti, usi sunt. Hic autem Octobri Juliano exacte respondet, ut colligimus non tantum ex Balsamonis et Zonaræ in hunc canonem scholiis, sed et Dionysio Exiguo hæc verba sic interpretante, *Secundo vero 12 die mensis Hyperberetæi, id est, juxta Romanos, quarto Idus Octobris, sive Octobris duodecimo; ut idem sit initium Hyperberetæi in anno Asiano et Macedonico, quod Octobris in Juliano*. Quod etiam ex Arabica paraphrasi probe constat, sic vertente, *Et præcipimus, ut primus conventus habeatur quarta septimana post Pascha, et secundus conventus duodecimo die Tishrin prioris*. Nam etiam Tishrin prior in anno Syriacorum Octobri Juliano coincidit. Quæ ut magis perspicua

BALS. Propter ecclesiasticas, quæ in regionibus A
 incidunt quæstiones, necessarium visum est episcopus uniuscujusque provincie, cum ipsorum primatum convenire, ut quæ sunt dubia solvantur. Et præsens quidem canon, et 21 Antioch. syn. et 5 Nicænae, bis in anno jubent fieri episcoporum synodos: sexta vero synodus, et Nicæna secunda synodus semel in anno episcopus convenire decreverunt. Similiter et 20 et 21, cap. primi tit. 3, lib. Basilic. quæ est Justiniani Novella, dicit synodos debere fieri semel in anno; Hyperbætæus autem est mensis October. Quære et præsentis operis tit. 8, cap. 8.

ZONAR. Ob incidentes de dogmatis controversias, et alias ecclesiasticas causas, propter illos etiam, qui sunt ab episcopis excommunicationi subjecti, si suos excommunicatores accusent, a sacris apostolis judicatum est necessarium, ut uniuscujusque provincie convenirent episcopi simul, bis in anno: et invicem communicarent, quæ oborirentur controversias, illasque dirimerent. Istarum vero duarum synod. anniversariarum tempora, præsens 26 quidem canon, et Antiochensis synodi canon 21 quartam hebdomadam post Pascha definiunt, et autumnii tempus, hoc est, Octobrem, qui dicitur Hyperbætæus. Primæ vero Nicænae synodi canon 5 unam fieri præcipit ante Quadragesimam, et reliquam circa tempus autumnii. Quare visum in descriptione canonum pro Quinquagesima per oblivionem transcriptum fuisse, Quadragesimam. Sed ea causa, quam Nicænus canon adducit, neminem patitur hoc arbitrari, dicens: Una quidem ante Quadragesimam, ut omni sublata simultate, donum sancte offeratur Deo. De temporibus igitur sic dissentiant. Duos autem locales conventus unoquoque anno fieri constituunt. Œcumenica vero sexta synodus, et secunda Nicæna semel in anno episcopos congregari sanciant, ob viæ tum molestias tum sumptus. Nunc autem harum synodorum magnus est ubique contemptus.

την συντριβὴν καὶ τὰ τῆς ὁδοῦ ἀναλώματα. Νῦν δὲ πάντα τὸ τῶν συνόδων τούτων καταπεφρόνηται.

BAAΣ. Διὰ τὰ παρεμπιπτότα κατὰ χώρας ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἀναγκαῖον ἐλογίσθη τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστης ἐνορίας συνέρχεσθαι τῶ πρώτῳ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ ἀμφίβολα. Καὶ ὁ μὲν παρῶν κανῶν, καὶ ὁ κα' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ ὁ ε' τῆς ἐν Νικαίᾳ, δις τοῦ ἔτους λέγουσι γίνεσθαι τὰς συνόδους τῶν ἐπισκόπων· ἡ δὲ ζ' σύνοδος καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐθέσπισαν συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. Ὡσαύτως καὶ τὸ κ' καὶ τὸ κα' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, Νεαρὰ ὄντα Ἰουστινιάνειος ἅπαξ τοῦ ἔτους φασὶ τὰς συνόδους γίνεσθαι· Ὑπερβερεταλοῦ δὲ ὁ Ὀκτώβριος ἔστι μῆν. Ζῆται καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλου η' κεφ. η'.

ZONAR. Διὰ τὰς ἐμπιπτούσας περὶ δογμάτων ἀμφιβολίας καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἐτέρας αἰτίας καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἀφορισμοὺς ὑποβαλλομένους, εἰ αἰτιῶνται τοὺς ἀφορίσαντας, ἀναγκαῖον ἐκρίθη τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις τοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας ἐπισκόπους συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ κοινοῦσθαι ἀλλήλοις τὰς γινόμενας ἀμφιβολίας, καὶ λύειν ταύτας. Καιροὺς δὲ τῶν ἐτησίων συνόδων τούτων τῶν διττῶν ὁ παρῶν κανῶν καὶ ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κα' κανῶν τὴν τετάρτην ἐβδομάδα τὴν μετὰ τὸ Πάσχα ὀρίζουσι καὶ τὸν τοῦ μετοπίου καιρὸν, ἦγουν τὸν Ὀκτώβριον· οὗτος γὰρ ὁ Ὑπερβερεταλος. Ὁ δὲ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τῆς πρώτης πέμπτος κανῶν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς τὴν μίαν γίνεσθαι διατάττεται· τὴν δὲ λοιπὴν περὶ τὸν τοῦ μετοπίου καιρὸν. Ἔδοξεν οὖν ἂν ἐν ταῖς μεταγραφαῖς τῶν κανῶν ἀντὶ τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ λήθην γραφῆται Τεσσαρακοστή. Ἄλλὰ τοῦτο οὐκ ἐβ' λογισασθαι τίνα ἡ αἰτία ἦν ἐπάγει ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανῶν λέγων· Ἡ μὲν μία πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα, πάσης μικροφυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον καλῶς προσφέρηται τῶ Θεῷ. Περὶ μὲν οὖν τῶν καιρῶν οὕτω διαφέρονται. Δύο δὲ συνελεύσεις ἐκάστῳ ἐνιαυτῷ διατυποῦσι γίνεσθαι τοπικῶς. Ἡ δὲ οἰκουμένη ἕκτη σύνοδος, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους διατάττονται διὰ τὴ

Guill. Beveregii notæ.

fiant, non abs re erit mensium Syriacorum et Macedonicorum seriem, post receptam anni Juliani formam, iis usitatam, hoc laterculo describere, ut primo intuitu videre liceat, quomodo cum Julianis mensibus concurrunt.

In hoc laterculo mensium in anno Juliano consequentiam observavimus, quo fit ut in Syriacis canone posterior prius collocetur, quod Januario respondeat. At Syrii initium anni a Tishrin prioris delucunt, hoc est, ex Octobri Juliano. Et hæc quidem Syriaca mensium nomina anno Juliano accommodata, non ipsis solummodo Syris, sed et Alexandrinis aliisque usitata sunt, ut non tantum ex paraphrasi jam laudata, sed et Eutychieo annalium Alexandrinorum conditore patet, qui sæpius iis utitur. In hoc porro laterculo videre est, ut Hyperbætæi et Tishrin prioris duodecimus, idem sit ac duodecimus Octobris in anno Juliano; nam omnes hi menses eodem die incunt. De his annis et mensibus videsis institutionum nostrarum Chronolog. l. 1, c. 12, 13; vide et notas in concil. Antioch. can. 12.

MENSES		
Juliani	Macedonici	Syriaci
Januarius.	Αὔγουστος.	Canun posterior.
Februarius.	Περσίτιος.	Shebat.
Martius.	Δύστρος.	Adar.
Aprilis.	Ἐάνθιος.	Nisau.
Maius.	Ἀρτεμίστιος.	Aiyar.
Junius.	Δαίδιος.	Haziran.
Julius.	Πάνεμος.	Tamuz.
Augustus.	Λῶος.	Ab.
September.	Γορπιαῖος.	Elul.
October.	Ὑπερβερεταῖος.	Tishrin prior.
November.	Δίος.	Tishrin posterior.
December.	Ἀπάλπιος.	Canun prior.

ΑΡΙΣΤ. Δις κατ' ἔτος οἱ ἐπίσκοποι συνίστασαν ἅ
διὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ δόγματα· πρῶτα μὲν
τῇ τετάρτῃ τῆς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδος, τῇ
δὲ Ὑπερβερετιου δωδεκάτῃ τὸ δεύτερον.

Οὗτος ὁ κανὼν συνεστάλη. Ὁ γὰρ ὄγδος κανὼν
τῆς ἑκτῆς συνόδου καὶ ὁ ἕκτος τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ
δεύτερον ἅπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ διαγορεύουσι τὰς συν-
όδους τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων γίνεσθαι
ἀναμεταξὺ τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός.

ΚΑΝΩΝ ΑΗ'.

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπί-
σκοπος ἔχεται τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖται ἀπὸ
ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος. Μὴ ἐξείρῃαι δὲ αὐτῷ
σφετερίζεσθαι τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίοις
τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι. Εἰ δὲ πένητες εἶεν,
ἐπιχορηγεῖται ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει
τούτων τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖται.

ΒΑΣ. Τοὺς ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύ-
ματος ἐμπιστευθέντας τὴν τῶν ψυχῶν οἰκονομίαν
ἄποπον ἐλογίσθη λογοπραγεῖσθαι χάριν τῶν πραγ-
μάτων τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ' ὡς ἐφορῶντος τοῦ Θεοῦ
διοικεῖτωσαν, φησί, ταῦτα κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς.
Ὡς τινος, δὲ εἰπόντος ὡς, Εἰ δοθεῖ τούτο, ἀπεμπο-
λήσει ὁ ἐπίσκοπος τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διασκορ-
πίσει αὐτὰ πρὸς τοὺς οἰκέλους συγγενεῖς, ἐπάγει ὁ
κινῶν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον εἶδῆναι
ταῦτα κατὰ χάριν πρὸς τοὺς συγγενεῖς τούτου, ἢ
πιπράσκειν. Ἐκ δὲ τῶν προσόδων τῆς Ἐκκλησίας
ἀποφέρεσθαι τούτον τὰ χρειώδη καὶ ἀναγκαῖα, καὶ
τοῖς συγγενέσιν ἐνδέσθαι οὐσί τὰ πρὸς ζωάρκειαν
χορηγεῖν δέδοκται. Ἡ μάντι ρ' Ἰουστινιάνειος
Νεαρά, ἦτοι θέμα γ' τοῦ 1αῦ κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ ε'
βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, φησί ταῦτα ῥητῶς· Τοῖς δὲ
οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν
ὀποδῆποτε ἔντων εὐαγῶν οἰκῶν, καὶ τοῖς αὐτῶν
γονεῦσιν τε καὶ πατρί, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἢ κατὰ γένος,
ἢ κατὰ γαμικὸν δικαίον αὐτοῖς συναπτομένους,
μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγορασίας ἢ ὑποθήκας
πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἰκοῖς
προσηκόντων, ὑπεισίναι ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ παρεν-
θέτου προσώπου, καθὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι τῶν
πόλεων οὖσιν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορευό-
μεν. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν ποινὰ εἶναι αἱ ποιναί, ζῆται
τὸ ε' θέμα τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου, τὰ αὐτὰ
βεζήδιν, καὶ ἐπάγον οὕτως ῥητῶς· Γινωσκόντων
αὐτῶν ὡς, εἰ τοιοῦτόν τι γένηται, καὶ τούτο ἀν-
ίσχυρον ἔσται, καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε
καὶ τῶν λαμβανόντων τῶν οἰκονόμων καὶ χαρ-
τουλαρίων καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὴν εἰρημένον
τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον, ἐξ οὗ τὸ
πρῆγμα λαμβάνουσι, μετὰ τὴν αὐτῶν τελευταίην
περιελθεῖν κελύμεν. Συναγαγὼν οὖν εἰπέ ὅτι ἐκ
τοῦ κανόνος καὶ τῆς Νεαράς οὐ μόνον κατὰ χάριν,
ἀλλ' οὐδὲ καθ' ἕτερον τρόπον ἔχει ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπος, ἢ οἰκονόμος ἢ ἕτερος ἐκ τῶν ἀπρηθμημέ-
νων ἄνωθεν πρὸς συγγενεῖς οἰκέλους μεταφέρειν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν ἀκίνητα.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς ἐπισκόπους μὴ λογοποιεῖσθαι ἐπὶ
τῇ διοικήσει τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ὁ
κανὼν διορίζειται. Ἄποπον γὰρ τοὺς τῶν ψυχῶν
οἰκονομίαν ἐμπιστευμένους διαπιστεῖσθαι ἐπὶ

ARIST. Bis singulis annis conveniant episcopi,
propter negotia et dogmata: primo quidem quarta
Pentecostes hebdomade, secundo vero Octobris
duodecimo.

Hic canon nunc contrahitur. Octavus enim canon
sextae synodi et sextus synodi Nicænae secundae,
semel in anno synodos episcoporum in quaque
provincia fieri præcipiunt, inter Pascha et mensem
Octobrem.

CANON XXXVIII.

Omnium rerum ecclesiasticarum episcopus curam
gerat, et eas administret tanquam Deo intuentem.
Ne liceat autem ex eis aliquid sibi vindicare, vel
propriis cognatis, quæ Dei sunt largiri. Si autem
sint pauperes, ut pauperibus suppeditet, sed non
eorum prætextu vendat quæ sunt Ecclesiæ.

BALS. Eos quibus a gratia sancti Spiritus cre-
dita est animarum administratio, absurdum visum
est reddere rationem rerum episcopatus; sed tan-
quam intuentem, inquit, Deo ea administrent, prout
eis visum fuerit. Cum autem dicat quispiam, si hoc
datum fuerit, vendet episcopus ea quæ sunt Ecclesiæ,
et ea suis cognatis elargiendo dissipabit, subjungit
canon, non licere episcopo ea ad gratiam dare
suis cognatis, vel vendere. Ex redditibus autem
Ecclesiæ posse cum quæ sunt utilia et necessaria
auferre, et cognatis suis, si sint pauperes, quæ
sunt ad vitam necessaria suppeditare visum est.
Justiniani autem Novella 120, seu thema tertium
cap. 15 secundi tituli 5, libri Basilic. hæc dicit
præcise: Œconomis autem, et administratoribus,
et chartulariis sacrosanctorum domorum ubicunque
sunt, et eorum parentibus, et filiis, et aliis vel
genere vel affinitatis jure conjunctis, locationes,
vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas
rerum immobilium, quæ ad eas sacrasanctas domos
pertinent, subire, vel per se vel per interpositam
personam, sicut et iis qui sunt in imperiali civi-
tate, eisdem pœnis prohibemus. Si vis autem scire
quæ sunt pœnæ, quare 5 thema ejusdem tit. et
libri, quod ea persequitur, et sic aperte infert:
Scientibus ipsis quod si tale quid factum fuerit,
hoc quoque erit irritum, et omnes eorum facul-
tates, et eorum qui accipiunt, et œconomorum, et
chartulariorum, et administratorum, quibus, dicto
modo conjunguntur, ad sacrosanctam domum, ex
qua rem accipiunt, post eorum mortem redire ju-
bemus. Colligens ergo dic quod ex canone et ex
Novella non solum ad gratiam, sed nec ullo alio
modo licet episcopo, vel œconomio, vel ulli ex prius
enumeratis in cognatos suos transferre ecclesiarum
vel sacrosanctarum domorum immobilia.

27 ZONAR. Ab episcopis super ecclesiasticarum
rerum administratione rationes exigi non debere, ca-
non determinat. Absurdum namque est iis pecunia-
rum dispensationem non credere, quibus animarum

credita cura est. Cæterum, propter hanc ipsis concessam potestatem, subdit illud: Non posse quid eorum, quæ sunt Ecclesiæ, proprium sibi vindicare (Hoc enim verbum σφετερίζεσθαι significat) nec pauperum rebus abuti, tanquam propriis aut illas in gratiam largiri cognatis. Sin vero pauperes habeant consanguineos, his, velut indigentibus, necessaria suppeditare permittuntur, Aliqui erogationis causa in pauperes, res ecclesiæ vendere prohibentur. Quia, quæ Deo sunt seposita, non oportet alienare: sed ex redditibus distributiones facere.

ARIST. *Episcopus cum potestate res Ecclesiæ administret, nihil ex iis consanguineo suo nisi ut pauperi largiend.*

Non debet episcopus examinari de rerum ecclesiasticarum administratione, licet enim ei eum potestate eas administrare, et consanguineis suis indigentibus necessaria suppeditare.

CANON XXXIX.

Presbyteri et diaconi sine sententia episcopi nihil perficiant, ipse enim est cuius fidei populus Domini est creditus, et a quo pro animabus eorum ratio exigitur.

BALS. Non oportere presbyteros et diaconos sine sententia episcopi quidquam agere, ne dixeris esse universale, sed dixeris non licere eis aliquid facere, quod ad episcopum pertineat, absque ejus sententia, sicut locare immobilia ecclesiæ, redditus ejus importare, pœnas imponere, et alia ejusmodi. Administratio enim, inquit canon, rerum episcopatum, et animæ populi, episcopo credita sunt. *Legæ Nicænæ syn. secundæ canonem 12.*

ZONAR. Presbyteris et diaconis, qui sub episcopo per singulas regiones dant operam sacris, a seipsis quid agere non est concessum. Veluti punire et segregare quos volunt, statimque vel segregationem laxare, vel minuere, vel intendere. Pontificialis enim sunt ista potestatis. Ac nisi indultum sit

Guill. Beveregii notæ.

(63) *Μηδὲν ἐπιτελείωσαν.* Eadem, quæ hoc canone constituuntur, Ignatius etiam docebat: Ὁτι πρὸς ὃν ὁ Κύριος ἄνευ τοῦ Πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ, οὕτω καὶ ὁμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου, μηδὲ πρεσβύτερος, μηδὲ διάκονος, μηδὲ λαϊκοῦ, μηδὲ τι φανεῖσθω εὐλογον πρὸς τὴν ἐκείνου γνώμην, Ignat. epist. ad Magnes. p. 55, edit. Usser. Oxonii. Paulo tamen aliter apud Vossium hæc leguntur pag. 53. Quæ autem sine episcopi sententia non sunt peragenda, idem tradit, dicens μηδεὶς χωρὶς ἐπισκόπου τι πράσσειτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Id. epist. ad Smyrnenses p. 117. Sic et Josephus Ægyptius hunc canonem παραφραστικῶς interpretatur, *Et nullus ex presbyteris et diaconis aliquid in Ecclesia faciet sine episcopi sententia.* Ignatius autem in dicta epistola ad Smyrnenses, nonnulla sigillatim recenset, quæ citra episcopi sententiam in Ecclesia non sunt peragenda: Οὐκ ἐξὸν ἔστι χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου, οὔτε βαπτίζειν, οὔτε προσφέρειν, οὔτε θυσίαν προσκομίζειν, οὔτε δόξαν ἐπιτελεῖν ἀλλ' ὅτι ἐν ἐκείνῳ δόξη κατ' εὐαγγελιστῶν Θεοῦ, ἵνα ἀσφαλῆ;

A διοικήσει χρημάτων. Διὰ δὲ τὴν δεδομένην αὐτοῖς ἐξουσίαν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι τι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐξιδιούσθαι (τοῦτο γὰρ τὸ σφετερίζεσθαι) μηδὲ καταγράσθαι τοῖς πτωχικοῖς ὡς ἰδιοῖς, ἢ συγγενέσι ταῦτα πρὸς χάριν δίδοναι. Εἰ δὲ πενομένους ἔχοιεν συγγενεῖς, ἐπιτρέπονται καὶ τούτοις, ὡς ἐνδεῖσι, τὰ ἀναγκαῖα παρέχειν. Χάριν δὲ τῆς πρὸς τοῦ; πενομένου; μεταδόσεως; τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πιπράσκειν κωλύονται. Τὰ γὰρ τῷ Θεῷ ἀφορισθέντα ἐκποιεῖσθαι οὐ χρὴ, ἐκ δὲ τῶν προσόδων τὰς διαδόσεις ποιεῖν.

ΑΡΙΣΤ. *Διοικεῖτω μετὰ κυριαῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος πράγματα, μὴ τι τούτων συγγενεῖ εἰ μὴ ὡς κλητικῶν χαρίζομενος.*

B Οὐκ ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἀνακρίνεσθαι ἐπὶ τῇ διοικήσει τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξεστί γὰρ αὐτῷ μετὰ ἐξουσίας ταῦτα διοικεῖν, τοῖς μὲντοι γε συγγενέσιν αὐτοῦ πενομένοις μεταδίδοναι τῶν ἀναγκαίων.

CANON 40.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείωσαν (63). Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ ἐπιστετευμένος τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθεὶς ὁμοῦ.

BALS. Τὸ μηδὲν ἐπιτελεῖν τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, μὴ εἴη καθολικὸν εἶναι, ἀλλ' εἰπὲ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοῦτους ποιεῖν τὸ ὁτιοῦν ἀνηκόν τῷ ἐπισκόπῳ χωρὶς γνώμης αὐτοῦ, ὅσον τὸ ἐκδοῦναι ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας, τὸ εἰσοδιάζειν τὰ περὶ αὐτῆν, τὸ ἐπιτελεῖν, καὶ ἕτερα ταυτοῦτα. Ἡ γὰρ διοίκησις, φησὶν ὁ κανὼν, τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων καὶ αἱ ψυχαι τοῦ λαοῦ τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιστεύθησαν. Ἀνάγκη τῆ; ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸν δευτέρου κανὼνα εἶ.

ZONAR. Τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνους ὑπὸ τοῦς κατὰ χώραν τελοῦσιν ἐπισκόπους ἀρ' ἐαυτῶν τι πράττειν οὐκ ἐκκεχώρηται ὅσον ἐπιτελεῖν, καὶ ἀφορίζειν οὐς βούλονται καὶ ὀπηνίκα ἢ λύειν ἀφορισμὸν, ἢ μειοῦν, ἢ ἐπιτελεῖν. Ταῦτα γὰρ τῆς ἀρχιερατικῆς εἰσιν ἐξουσίας. Καὶ εἰ μὴ πρὸς τοῦ

D εἶη καὶ βέβαιον πᾶν ὁ ἀν' ἀράσσητε. Hanc quidem disciplinam, quantum saltem ad baptismum, ab Ecclesia primitiva religiose observatam fuisse, locupletem habemus testimonium ipsius Tertullianum, dicentem, *Superest ad concludendam materiam, de observatione quoque dandi et accipiendi baptismi commune facere. Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est episcopus; dehinc presbyteri et diaconi; non tamen sine episcopi auctoritate, propter Ecclesie honorem.* Tertull. *De baptismo* cap. 17. Idem docuerunt B. Ambrsius *De sacramento* l. iii. c. 1. Et Hieronymus, *Sine episcopi jussione, neque presbyter, neque diaconus jus habeant baptizandi.* Hieron. *Diag. adv. Lucifer*, tom. II, oper., p. 47, 1. Denique Scholiastes Harmenopoli de Ecclesiasticis præcipue censuris hunc canonem interpretatur, ad μηδὲν ἐπιτελεῖτω in canone hæc observans, ἐπιτελεῖν δηλονότι, ἀφορίζειν, ἢ λύειν ἀφορισμὸν, ἢ μειοῦν, ἢ ἐπιτελεῖν. Harmenop. *epit. can. sect.* 2, tit. 3. Quæ ex Balsamonis et Zonaræ scholiis desumpta videntur.

ἐπισκόπου τὸ ἐνδοσίμου λαβοίεν, τοιοῦτόν τι ποιεῖν οὐκ ἐφείται αὐτοῖς. Περὶ τοῦτου ἀναγνωστὸν κανὼνα μὲν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

ARIST. Ἄτερ ἐπισκόπου ποιεῖ πρεσβύτερος οὐδὲν καὶ διάκονος· καὶ γὰρ οὗτος πεπιστευταὶ τὸν λαόν.

Οὐκ ἐξεσι πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἄνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ τὸν λαὸν ἀφορίζειν, ἢ ἀβζεῖν ἢ μείουδν ἐπιτίμια, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ποιεῖν, ὡς τοῦ ἐπισκόπου τὸν λαὸν ἐμπειπιστευμένον, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπατήθησομένου.

CANON M'.

Ἔστω φανερά (61) τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἴτε ἴδια ἔχει) καὶ φανερά τὰ Κυριακά· τὴν ἐξουσίαν ἔχει τὰ ἴδια τελευτῶν δὲ ἐπισκόπος, οἷς βούλεται καὶ ὡς βούλεται καταλεῖψαι, καὶ γῆ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὴν τοῦ ἐπισκόπου, εἰσ' ὅτε γυναικὰ καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. Δίκαιον γὰρ παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ μήτε τῆν ἐκκλησίαν ζημίαν τιὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημιύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

BALS. Οἱ θεοὶ ἀπόστολοι, μηδὲν τοῦ δικαίου προτιμῶμενοι, διωρίζαντο κεχωρισμένα εἶναι καὶ ἀνεπίκοινα τὰ ἰδικῶς τῷ ἐπισκόπῳ διαφέροντα· καὶ τὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκοντα· ἐφ' ᾧ ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας τὸν ἐπίσκοπον τὰ οἰκεία οἰκονομεῖν κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ ἐν ζωῇ ἢ καὶ ἐν τελευταίαις διατυπώσεσι· καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημιούσθαι προφάσει τῶν ἀναφανησομένων χρεῶν τοῦ ἐπισκόπου, μήτε τὸ ἐπιτελευτήσιον τοῦτου βούλημα, ἢ καὶ τὸ ἐν ζωῇ, διαπίπτειν. Ὅστε παρίσταται ὡς, εἰ μὴ ὁ ἐπίσκοπος ποιήσει κατάδηλα τὰ οἰκεία πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι, ὡσαύτως καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν περιελθόντα αὐτῷ ἐξ εὐλόγου τρόπου, καὶ μὴ ὄντα ἐκκλησιαστικά, ἀνθίξεται πάντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος, καὶ τὸ μέρος ἅπαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἰκειωθήσεται αὐτά. Πάντως δὲ καὶ ἀναγκασθήσεται ὑπὲρ τῶν χρεῶν ἐκεῖνου ἀπολογεῖσθαι, εἰ μήπω ἀπογραφὴν ἐκθωνται τῆς τοῦτου περιουσίας. Τότε γὰρ γενήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ τι ὁ νόμος φησὶν ἐν βιβλίῳ λε', τίτλω ιδ', κεφ. ρι'. Ζῆται καὶ

ZONAR. Τοὺς ἔχοντας τῶν ἐπισκόπων ἰδίας περιουσίας, κελεύει ὁ κανὼν φανεράς ταύτας ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐπικοινωνῶνται τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ἀλλ'

lis ab episcopo, tale quid facere non est eis permisum. Super hoc legere convenit canonem 43 synodi Carthaginensis.

ARIST. Sine episcopo nihil faciat presbyter et diaconus; etenim huic creditus est populus.

Non licet presbytero, vel diacono sine sententia proprii sui episcopi vel excommunicare, vel intendere vel minuere pœnas, vel aliquid tale facere, quia episcopo creditus est populus Dei, et ab eo animarum eorum existitur ratio.

CANON XL.

Manifestæ sint episcopi res propriæ (siquidem res habet proprias) et manifestæ res Dominicæ. Ut sit in potestate morientis episcopi, propria, quibus vult, et ut vult, relinquere. et non rerum ecclesiasticarum occasione res episcopi intercidant, qui nonnunquam uxorem habet et liberos, vel cognatos vel famulos. Est enim justum apud Deum et homines, ut nec ecclesia damnum aliquod accipiat propter rerum episcopi ignorancem: nec episcopus, vel ejus cognati Ecclesiæ occasione proseribantur, vel in negotia litesque incidant qui ad eum attinent, et ejus mortem maledictis prosequantur.

BALS. Divini Apostoli justo nihil præferentes, definierunt separata esse debere et non communia, ea quæ sunt episcopi propria, et quæ pertinent ad ecclesiam; ut sit in episcopi potestate quæ sua sunt, pro suo arbitrio administrare, et in vita, et in ultima dispositione: et nec ecclesia damno afficiatur, prætextu debitorum episcopi, quæ emergent: nec ejus voluntas vel in vita, vel in morte intercidat. Quamobrem constituitur, ut nisi episcopus res quæ suæ erant, ante electionem declaraverit, similiter et quæ post electionem ad eum legitime devenerunt, nec sunt ecclesiasticæ, res omnes ejus apprehendat qui succedit episcopus, et universa pars ecclesiæ, et ea sibi attribuet. Omnino autem cogetur pro illius debitis respondere, nisi utique ejus facultatum inventarium ediderint. Tunc enim fiet, ut mihi videtur, quod dicit lex in libro xxxv, tit. 13, cap. 117. Quære et præsentis operis tit. 10, cap. 5 et cap. 2

τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλων ε', κεφ ε', καὶ κεφ. β'. ZONAR. Episcopus habentes bona privata canon palam jubet hæc edere, ne misceantur ecclesiasticis, sed sint ea manifesta, et quæ ad eos pertine-

Guilf. Beveregii notæ.

(64) Ἔστω φανερά. Ex eo quod hoc canone tantum sit, ne quæ propria sunt episcopi post ipsius mortem nullo modo intercidant, etiam nec sub rerum ecclesiasticarum obtentu, aperte satis laudari videtur idem canon a concil. Chalced. can. 22 dicent. Non licere clericis post mortem proprii episcopi res, quæ ad ipsum pertinent, rapere, καθὼς καὶ τοῖς κάλαι καθῶν ἀπηγόρευται. Etiam si non tantum codex Boileianus et Gentianus Hervetus, sed et ipse Balsamon, in scholiis ad dictam canonem,

legal, καθὼς καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι ἀπηγόρευται. In Græca tamen Balsamonis editione prior lectio retinetur, quam etiam veriore esse ex antiquioribus interpretibus abunde constat. Nam Dionysius Exiguus vertit, Sicut antiquis quoque est canonibus constitutum. Et eo longe vetustior Latinus canonum translator a Justello editus. Sicut et anterioribus canonibus cautum est: quibus suffragatur et Joan. Antiochenus, collect. can. tit. 4.

bant ante episcopatum, et ea, quæ fortasse post episcopatum ipsis obvenerunt a cognatis, per hæreditatem, videlicet, aut legatum, vel alium similem modum. Sua siquidem propria possunt relinquere his, quibus volunt, orthodoxis tamen Christianis: quæ vero sunt ecclesiarum, debent administrare cum timore Dei, pauperibusque dare. Si enim quæ sunt ecclesiæ, et quæ sunt episcopi, confusa sint invicem, post ejus mortem forte ecclesia, vel hæredes episcopi molestias habebunt. Nam si casu debita quædam appareant episcopi; creditores ad horum satisfactionem trahent ecclesiæ bona. Sin e contrario, debita inveniantur ecclesiæ, trahentur eorum, quæ fuerunt illius, bonorum successores, ut hæc impleant: et non sufficientibus forte bonis episcopi, propriis illi multabuntur: atque sic episcopi memoria vel ab ipsis, vel a viris ecclesiasticis infamabitur.

ARIST. *Bona ecclesiarum, et bona episcopi sint manifesta, ut et episcopus testetur, et ecclesia indemnis maneat.*

Opportet episcopum cum deligitur ad episcopatum, inventarium dare honorum suorum, et manifesta ea facere, ut et honorum etiam ecclesiæ: ut propria sua et vivus et post mortem, ut sibi placeat, disponat, et ecclesia retineat quæ sua sunt.

CANON XLI.

Jubemus episcopum rerum ecclesiæ potestatem habere. Si enim pretiosæ hominum animæ sunt et credendæ, multo magis sunt committendæ pecuniæ, ut in ejus sit facultate omnia administrare, et iis qui egent, per presbyteros et diaconos subministrare, cum Dei timore, et omni religione; etiam (si sit opus) in necessarium suum usum accipere, et fratrum qui hospitio excipiuntur, ita ut ipse nullo modo egeat. Lex enim Dei statuit, ut qui altari assident, ex altari alantur; quandoquidem nec miles unquam suo viatico adversus hostes pro-
C

(65) Καὶ τοῖς δεομένοις. In Ecclesia recens nata usus ex D. Pauli instituto I Cor. xvi, 2, obtinuit, ut qui ad templa accedebant, stipem aliquam in arcæ genus (ut cum Tertulliano loquar) pro libitu apponerent. Quodcumque apponebatur, apud præsidem sive episcopum depositum, ab eodem in pauperes distributum fuit, ut ex insigni isto Justinii Martyris loco discimus; O: εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι, κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ, ὃ βούλεται δίδωσι· καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστώτι ἀπικθίσεται, καὶ αὐτὸς ἐπικουρῆ ὄρρανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὔσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις; οἳσι ἕξουσιν, καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα οὔσι: κηδεμῶν γίνεται. Justin. Apol. p. 77, l. 36 edit. Syllburg. Eadem habes et apud Tertull. apol., c. 39, et Constit. apostol. l. ii, c. 25. Epi-

scopus autem per presbyteros et diaconos, ut hoc canone cautum est, egenis subministrasse ex Cypriano perspicue satis colligimus, utpote qui ad clerum suum scribens, hæc habet. *Et quoniam mihi interesset nunc non permittit loci conditio, peto vos pro fide et religione vestra, fungamini illic et vestris partibus et meis, ut nihil vel ad disciplinam vel ad diligentiam desit. Quantum autem ad sumptus suggerendos, sive illis, qui gloriosa voce Deum confessi, in carcere sunt constituti, sive iis, qui pauperes et indigentes laborant, et tamen in Domino perseverant, peto nihil desit: cum summa omnia, quæ reducta est, illic sit apud clericos distributa, propter ejusmodi casus, ut haberent plures, unde ad necessitates et pressuras singulorum operari possent.* Cyprian. epist. 2, l. v, ad clerum, de cura pauperum, et quiete plebis, edit. Manut.

ARIST. *Τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ τοῦ ἐπισκόπου προκρίσθω πράγματα φανερά, ἵνα καὶ ὁ ἐπίσκοπος διατιθῆται, καὶ μὴν ἡ ἐκκλησία ἀζήμιος.*

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῷ προχειρίζεσθαι εἰς ἐπισκοπὴν ἀπογραφὴν ποιεῖν τῶν οἰκείων πραγμάτων, καὶ φανερά ταῦτα τιθέναι, ὡσαύτως καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας· ἵνα περὶ τῶν οἰκείων καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον κατὰ τὸ βουλευτὸν αὐτῷ διάθηται, καὶ ἡ ἐκκλησία ἐχθρὰ τῆς ἑαυτῆς.

KANON MA'.

Προστάσσομεν τῷ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. Εἰ γὰρ τὰς τιμὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέων, πολλῶν ἂν δέοι περὶ τῶν χρημάτων ἐτετέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι, καὶ τοῖς δεομένοις (65) διὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας· μεταλυμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν θεούτων (εἰ γε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρεῖας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μὴδένα τρόπον αὐτὸν ὑπερέσθαι· ὁ γὰρ νόμος τοῦ Θεοῦ διετάξατο τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσδρυσύοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι· Ἐπίπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδοῖς οὕτως οἰκίαν κατὰ πολέμων ἐπιφέρετα

Guill. Beveregii notæ.

scopus autem per presbyteros et diaconos, ut hoc canone cautum est, egenis subministrasse ex Cypriano perspicue satis colligimus, utpote qui ad clerum suum scribens, hæc habet. *Et quoniam mihi interesset nunc non permittit loci conditio, peto vos pro fide et religione vestra, fungamini illic et vestris partibus et meis, ut nihil vel ad disciplinam vel ad diligentiam desit. Quantum autem ad sumptus suggerendos, sive illis, qui gloriosa voce Deum confessi, in carcere sunt constituti, sive iis, qui pauperes et indigentes laborant, et tamen in Domino perseverant, peto nihil desit: cum summa omnia, quæ reducta est, illic sit apud clericos distributa, propter ejusmodi casus, ut haberent plures, unde ad necessitates et pressuras singulorum operari possent.* Cyprian. epist. 2, l. v, ad clerum, de cura pauperum, et quiete plebis, edit. Manut.

ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν ἠρμηνεύθη διὰ τῆς ἑρμηνείας τοῦ λη' κανόνος, τὰ αὐτὰ λέγοντος. Ἐνταῦθα δὲ προστίθῃσι φιλόπτωχον εἶναι τὸν ἀρχιερέα, καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας διάδοσιν διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων αὐτοῦ γίνεσθαι, εἰ βούλεται ἑαυτὸν διατηρεῖσθαι ἀνώτερον πάσης ὑποψίας. Ἀνάγκωσι τὸν κθ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, καὶ τὴν πρὸς Δόμνον ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῷ ἐπίσκοπῳ δίδωσι· τὴν δὲ πρὸς τοὺς πενομένους διάδοσιν διὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων κελεύει γίνεσθαι, ἵνα πάσης ὑποψίας διατηροῖ ἑαυτὸν ὁ ἐπίσκοπος ἐκτός· δεῖ γὰρ καλὰ προνοεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς φησὶ ὁ θεακτίσιος Παῦλος. Μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον τῶν τῆς Ἐκκλησίας παραχωρεῖ, εἰς τὰς ἀναγκαίαις μέντοι χρείαις· οὐ μὴν εἰς περιττὸν τι, πρὸς τρυφήν, ἢ βλακειαν ἀνήκον· ἀλλ' ὥστε τὰ τὴν ζωὴν συνιστῶντα τούτου ἔχειν ἐκείθεν, ἃ κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον διατροφῆς εἰσι καὶ σκεπάζματα, καὶ τοῦτοις ἀρκεῖσθαι· ἵνα οὕτως αὐτὸς τε τρέφοιτο καὶ οἱ ἐπιζηνοῦμενοι αὐτῷ ἀδελφοὶ μὴ τινος τῶν χρειωδῶν ὑστερῶνται. Ὅρα τοίνυν ὅτι καὶ φιλόξενον εἶναι· δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, καθὼς ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ καὶ Τίτῳ ἐπιστέλλων διατάξασθαι. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ εἰκοστὸς τέταρτος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν διατάττεται, καὶ ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῇ.

ΑΡΙΣΤ. Ἐξουσιαζέτω τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁ ἐπίσκοπος πραγμάτων, καὶ τῶν ψυχῶν γὰρ· καὶ διοικεῖτω πάντα κατὰ τὴν θείαν ἀδοξίαν. Σφῆς

KANON MB'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις (66), ἢ κενώσθω, ἢ καθαιρεσθῶ.

KANON MF'.

Υποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὰ ὁμοία ποιῶν, ἢ κενώσθω, ἢ ἀφοριεσθῶ ὡσαύτως καὶ λαϊκοί.

ΒΑΣΣ. Ἄλλως κολάζονται οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, κύβοις καὶ μέθαις σχολάζοντες, καὶ ἄλλως οἱ υποδιάκονοι, οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνώσται, καὶ οἱ λαϊκοί. Τοὺς μὲν γὰρ καθαιρεσθῆναι φασὶν οἱ παρόντες δύο κανόνες, εἰ μὴ καύσονται, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Ζῆται καὶ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρουλλῷ συνόδου, καὶ τίτλον θ' τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. κζ', καὶ λε', καὶ τίτλον ιγ', κεφ. κθ'.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς ἐπίσκοπους, καὶ τοὺς τοῦ κλήρου πάντας, παράκλησιν ἅπασι πρὸς ἀρετὴν εἶναι χρῆ,

• I Cor. viii, 21. • I Tim. vi, 8. • Tit. i, 8.

Guill. Beveregii notæ.

(66) Καὶ μέθαις. Eghertus Eboracensis, ut nullus ex sacerdotum numero ebrietas vitium nutriat, nec alios cogat per suam jussionem inebriari. Edgarus rex Saxorum. Docemus etiam, ut sacerdotes ipsi ebrietatem carceant, aliiq; perhibeant studiosius cavendam.

BALS. Præsens canon expositus est per interpretationem 38 canonis, qui eadem dicit. Hic autem adjicit debere episcopum amatorem pauperum esse, et largitionem in pauperes debere fieri per suos presbyteros et diaconos, si vult se servare ab omni suspitione immunem. Lege 24, can. syn. Antioch. et epistolam sancti Cyrilli ad Dominum.

29 ZONAR. Hic etiam canon omnem quoque potestatem rerum ecclesiasticarum committit episcopo. Dispensationem tamen jubet inter pauperes fieri per presbyteros et diaconos, ut immunem se servet episcopus ab omni suspitione. Honestam siquidem providere coram Deo, et hominibus oportet, ut divinus ait Paulus. Porro ipsum episcopum sumere de bonis Ecclesie permittit, ad necessarios, videlicet, usus: non in rem aliquam supervacaneam, quæ ad delicias, aut vitæ molliorem pertineat, sed ex illis habeat ipse vitæ convenientia quæ secundum magnum apostolum, alimenta sunt, et tegumenta: et his esto contentus, ut sic, et ipse nutriatur, et hospitio suscepti fratres rebus necessariis minime destituantur. Ipse videas igitur, quod episcopum oportet esse hospitem, quemadmodum Timotheo et Tito scribens Apostolus constituit. Eadem autem vicesimus quartus Antiochie synodi canon præcipit. Magnus quoque Cyrillus in epistola ad Dominum.

ARIST. Potestatem habeat episcopus super res ecclesiasticas, habet enim et super animas: et administret omnia secundum divinam voluntatem. Perspicuus.

CANON XLII.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, aleis et ebrietatibus vacans, vel desistat, vel deponatur.

CANON XLIII.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor, similia faciens, vel desistat, vel segregetur. Idem et laici.

BALS. Aliter puniuntur episcopi, presbyteri, diaconi, aleis et ebrietatibus vacantes, et aliter hypodiaconi, cantores, lectores et laici. Præsentibus enim duo canones dicunt illos quidem deponi nisi desistant, hos vero segregari. Quare et 9 canonem syn. in Trullo, et tit. 9 præsentis operis, cap. 27 et 35, et tit. 13, cap. 20.

ZONAR. Episcopus, et omnes de clero, universis oportet esse incitamentum ad virtutem formamque

Eadem constituunt et canones Ælfridi ad Wulfinum episcopum. Scholiastes Harnienopolis ad hunc canonem hæc notat, Ἡ δὲ ραγ' Ἐσαρὰ Ἰουστινιάνειος ἀφορίζουσα τούτους καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλει. Harnienop. sect 3, tit. 2.

primam, et extimulationem ad bona opera. Quoniam autem probabile est nonnullos etiam istorum ab honesto delicere, et vel alea ludere, vel inebriari; canon jubet hos vel desistere, vel episcopos quidem, presbyteros et diaconos, a gradu suo deponi: subdiaconos autem, lectores et psaltas, nisi desinant, excommunicari. Laicos etiam tesseres et ebrietatibus vacantes. Ad ebrietatem enim non bibere vinum jubet Scriptura¹⁰: rursusque, *Non inebriari vino in quo est luxuria*¹¹. Sed nec aliquis clericus tabernæ cauponarie præesse permittitur, secundum nonum canonem synodi in Trullo.

ARIST. Can. XLII. *Sacerdos qui a'entor est aut ebriosus, si non abstinent, deponatur.*

Si presbyter aut diaconus alea ludens aut vinolentus deponitur, multo magis majoris ecclesiasticæ dignitatis participes deponuntur, alea lusitantes aut ebriosi.

Can. XLIII. *Clericus et laicus similia faciens, excommunicetur.*

CANON XLIV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, usuras exigens a debitoribus, vel desistat, vel deponatur.

BALS. Antiqua lex dicit, *Non fenerabis fratri tuo usuram argenti tui*¹². Hanc ergo legem secutus hic canon, 30 deponi dicit, omnem episcopum, presbyterum et diaconum, qui ad usuram dat nisi desistat: canon autem 5 synodi Carthaginensis et 17 synodi primæ, ac decimus synodi in Trullo, clericum omnem deponi dicunt, nisi ad usuram mutuari desinat. Quære etiam tit. 9, hujus operis cap. 27.

ZONAR. Hic quidem canon jubet episcopos, et presbyteros, et diaconos usuras non exigere. Quintus autem synodi Carthaginensis canon, omni clerico vetat usuras accipere. Nam si vetere lege vetitum fuit hoc dicente: *Fenori non dabis argentum tuum fratri tuo*, multo magis vetatur illis usuras capere, qui secundum Evangelium vivere pollicentur. Propterea, deponi præcepit ad usuram mutantes, nisi desinant. Et decimus septimus canon primæ synodi, et decimus in Trullo synodi hoc vetant.

ARIST. *Usuras exigens mutui sacerdos, si non desistat, deponitur.*

Misereri postulatus, si auferat et aliena per usuras, deponitur, nisi desinat hoc facere.

¹⁰ Deut. xxviii, 39. ¹¹ Ephes. v, 18. ¹² Deut. xxiii, 10.

Guill. Beveregii notæ.

(67) *Τόκους απαιτῶν*. Hoc crimen sui temporis episcopis obijcit Cyprianus, eos arguens, *Esurientibus in Ecclesia fratribus (non subvenire) habere argentum largiter velle. fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus sævus augere*, Cyr.

και ἀρχέτυπον, και παροξυσμὸν πρὸς ἀγαθοεργίαν. Ἐπεὶ δὲ και τούτων τινὰς εἰκὸς ἐστὶν ἐκτρέπεσθαι τοῦ καλοῦ και ἡ κυβεύειν, ἡ μεθύσκεσθαι, διατάσσεται ὁ κανὼν ἡ παύεσθαι τοὺς τοιοῦτους, ἡ τοὺς μὲν ἐπισκόπους, και πρεσβυτέρους, και διακόνους καθαίρεισθαι, τοὺς δὲ γε ὑποδιακόνους, και ἀναγνώστας, και ψάλτας, εἰ μὴ παύοιντο, ἀφορίζεσθαι ἀλλὰ μὴν και τοὺς λαϊκοὺς κύβοις και μέθαις σχολάζοντας. Μὴ πίνειν γὰρ οἶνον εἰς μέθην φησὶν ἡ Γραφή. Και πάλιν, *Μὴ μεθύσκεσθαι οἴνω ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία*. Ἀλλὰ οὐδὲ καπηλικὸν προῖτασθαι ἐργαστηρίου κληρικὸς συγχωρεῖται κατὰ τὸν ἕνατον κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

ARIST. Can. MB'. *Ὁ κυβιστὴς και πάροικος ἱερεὺς εἰ μὴ παύοιτο, καθαίρεισθω.*

Εἰ πρεσβύτερος, ἡ διάκονος κυβεύων, ἡ μεθύων, εἰ μὴ παύοιτο, καθαίρειται· πολλῶ πλείον οἱ τῆς μείζονος ἀξίας ἱερατικῆς τετυχηκότες καθαίρεισθοντα: κυβεύοντες ἡ μεθόντες.

Can. MG'. *Κληρικὸς, και λαϊκὸς τὰ ὄμοια πράττειν ἀφορίζεσθω.*

KANON MΔ'.

Ἐπίσκοπος ἡ πρεσβύτερος ἡ διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν (67) τοὺς δανειζόμενους, ἡ παισάσθω, ἡ καθαίρεισθω.

ΒΑΣ. Ὁ παλαιὸς νόμος φησὶν· *Ὅκ ἐκτοκιστὴς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου*. Ἀκολούθως οὖν τούτῳ, ὁ μὲν παρὼν κανὼν καθαίρεισθαι φησὶ πάντα Ἐπίσκοπον, πρεσβύτερον, και διάκονον, τὸκίζοντα, εἰ μὴ παύσεται. Ὁ δὲ ἐ' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, και ὁ ε' τῆς α' συνόδου, και ὁ ι' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πάντα κληρικὸν λέγουσι καθαίρεισθαι, εἰ μὴ παύσεται τοῦ τοκίζειν. Ζῆτει και τὸν θ' τίτλον τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφ. κζ'.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος μὲν ὁ κανὼν περὶ ἐπισκόπων, και πρεσβυτέρων, και διακόνων μὴ τόκους ἀπαιτεῖν διατάσσεται. Ὁ δὲ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πέμπτος κανὼν παντὶ κληρικῷ τόκους λαμβάνειν ἀπαγορεύει. Εἰ γὰρ τῷ παλαιῷ νόμῳ τοῦτο ἀπέφητο, λέγουσι· *Ὅκ ἐκτοκιστὴς τὸ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου*, πολλῶ μᾶλλον ἀνεῖη τοῖς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἐπαγγελομένοις ζῆν, ἀπήγορευμένον τὸ τόκους λαμβάνειν. Αὐτὸ και καθαίρεισθαι προστάττει τοὺς ἐπὶ τόκοις ἐκείζοντας, εἰ μὴ παύοιντο. Και ὁ ε' κανὼν τῆς πρώτης συνόδου, και ὁ δέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦτο κωλύουσι.

ARIST. *Τόκους ἀπαιτῶν δυνεῖλον ἱερεὺς, εἰ οὐ παύεται, καθαίρειται.*

Ὁ ἀπαιτούμενός ἐλεεῖν, εἰ προσαφαιρεῖται και τὰ ἀλλότρια διὰ τῶν τόκων. καθαίρειται, εἰ οὐ παύεται τοῦτο ποιεῖν.

De lapsis, p. 180, l. xxxiii, edit. Manut. Concilium Eliberitanum, *Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit eum degradari et abstinere*. Concil. Eliber., can. 20, v. concil. Nic. I can. 17.

ΚΑΝΟΝ ΜΕ΄.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἰρετικῶς συνευξάμενος (68) μόνον, ἀφορίζεσθω. Εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι καθαιρεῖσθω.

ΒΑΣΣ. Ἐρωτῆσαι τις διὰ τί οἱ συνευξάμενοι αἰρετικοῖς ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι οὐ καθαιροῦνται, ἀλλὰ μόνον ἀφορίζονται, καθὼς καὶ ὁ συνευξάμενος ἀφορισμένῳ τινί, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν ἰ κανόνα. Λύσεις. Ἐνταῦθα μὴ εἴπῃς ἐν ναφὶ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς λοιποὺς συνευξασθαι μετὰ αἰρετικῶν οἱ τοιοῦτοι γὰρ καθαιρεθῆσονται κατὰ τὸν μὲν κανόνα, καθὼς καὶ ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι. Ἄλλ' ἐκλαβοῦ τὸ συνευξασθαι εἰς τὸ ἀπλῶς κοινῶνῆσαι, καὶ ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπὶ τῇ εὐχῇ τοῦ αἰρετικοῦ. Τοὺς γὰρ τριούτους ὡς μύση βδελύττεσθαι, οὐ μὴν οικειοῦσθαι ἐβέλουμεν. Ὅθεν καὶ ἀρκοῦσα ἐδύξεν ἡ τοῦ ἀφορισμοῦ τιμωρία,

ΖΩΝΑΡ. Τὰ περὶ τούτων ἐν προγεγραμμέναις κανίσι προεῖρηται.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ συνευχόμενος αἰρετικοῖς ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ ὁ καὶ κληρικοὺς τούτους ἡγούμενος.

Ὁ συνευξάμενος μόνον αἰρετικοῖς ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἀφορίζεται· ὁ δὲ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἐνεργῆσαι τι, ὡς ἱερωμένοις καὶ κληρικοῖς, καθαιρεῖται,

ΚΑΝΟΝ ΜΓ΄.

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἰρετικῶν δεξαμένον βάπτισμα ἢ θυσίαν καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν; Τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαν ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου;

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν παρὼν κανὼν τοὺς δεχομένους τὰ τῶν αἰρετικῶν βαπτίσματα καὶ τὰς θυσίας ἐπισκόπου καὶ ἱερεῖς διορίζεται καθαιρεῖσθαι· ἡ δὲ μετὰ τὴν Κωνσταντινουπόλεως σύνοδος διαφόρους ἱερωμένων ἰδόντας μόνον τὰ τοῦ αἰρετικοῦ ἐκείνου Εἰρηνικοῦ συγγράμματα, καὶ μὴ θρικμυθεύσαντας, αὐτὰ μὴδὲ κατατύσαντας, καθέλειν ἐννομώτατα.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς αἰρετικούς καὶ τὰς ἐκείνων τελετὰς, ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων βδελύττεσθαι χρὴ· μᾶλλον δὲ ἐλῆγχεσθαι, καὶ νοθευεῖσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, μήποτε συνῶσι, καὶ ἐκιστρέψωσιν. Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν ὑπὲρ ἐκείνων βαπτισθέντα δέξοιτο, ἢ προσαγωγὴν τινα παρ' ἐκείνων εἰς θυσίαν προσαγομένην λάβοι, καθαιρεθῆσεται, ὡς ὑπόνοιαν διδοῦς ἢ τὰ ὁμοία ἐκείνοιο φρονεῖν, ἢ τῶς μὴ σπεύδειν πρὸς διόρθωσιν τῆς

¹¹ II Cor. vi, 15.

Guill. Beveregii notæ.

(68) Αἰρετικοῖς συνευξάμενος. Eousque hæreticos primitivi vitarunt Christiani, ut iis ad istos vel accedere religioni esset et omnino prohibitum. Tertullianus. *Apud hæreticos, ubi omnia extranea et adversarii nostri veritati, ad quos velatur accedere.* Tertullian. *De præscr. hæret.* c. 42, Cyprianus, *Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, et sermones eorum velut cancrum et pestem sagiendo vitate.* Cyprian. *epist.* 8. ad plebem de

Α

CANON XLV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis solum comprecatus est, segregatur. Sin autem eis tanquam clericis aliquid operari permiserit, deponatur.

BALS. Rogaverit quispiam, cur episcopi una cum hæreticis comprecati, et etiam presbyteri, et diaconi non deponuntur, sed solum segregantur, quemadmodum et qui cum aliquo segregato comprecatus, ut vult apostolicus canon 10. *Solutio.* Ne hic dixeris episcopum et reliquos una cum hæreticis in templo orare. Hi enim deponentur, ut vult 46 canon: sicut et qui eis permisit tanquam clericis aliquid operari. Sed accipe illud, *comprecarari* pro eo quod est simpliciter communicare, et in hæretici preces mitius affectum esse: eos enim tanquam execrabiles abhorrere, non autem eis familiariter uti debemus. Unde et sufficere visa est segregationis pœna.

ZONAR. Huc attinentia superius dicta fuerunt in antescriptis canonibus.

ΑΡΙΣΤ. Qui comprecatur cum hæreticis excommunicatur; deponitur autem qui eos clericos existimat.

Presbyter aut diaconus cum hæreticis tantum comprecatus, excommunicatur. Qui permittit autem eis tanquam consecratis et clericis aliquid agere, deponitur.

CANON XLVI.

Episcopum, vel presbyterum, qui hæreticorum Baptisma, vel sacrificium admiserit, deponi jubemus. Quæ est enim conventio Christi cum Belia? vel quæ pars est fideli cum infideli? ¹²

BALS. Præsens quidem canon eos qui hæreticorum baptismata vel sacrificia admittunt, episcopos vel sacerdotes deponi decernit. Magna autem Constantinopolis synodus sacrosatos quosdam, qui eirenici illius hæretici scripta tantum viderant, et non eis insultaverant, nec ea despuerant, justissime deponuit.

ZONAR. Hæreticos illorumque ritus oportet non orthodoxi detestentur: quin potius illos oportet argui, et ab episcopis et presbyteris adjuveneri, si forte intelligant, et convertantur. Si vero quis episcopus aut presbyter ab ipsis baptizatum exceperit, aut oblatum quid ab eis ad sacrificium acceperit ordine suo movendus est, utpote, qui suspicionem præbeat, aut similia se **31** sentire cum ipsis, aut non eniti ad illorum opinionis perversæ correctio-

quinque presbyteris schismaticis l. i *Epist.* p. 26, l. viii, edit. Manut. Et S. Joannes apostolus cum Cerintho apostolo nec una lavari voluit; cum enim Ephesi lotum se contulisset, videns intus Cerinthum, de balneo protinus exsiluit non lotus, dicens, *quod timeat, ne balneum concidat, cum intus esset Cerinthus inimicus veritatis,* ut tradit Irenæus l. iii, c. 3.

nem. Comprobans enim illorum ritus, quomodo reprehendere istos possit, ac hortari, ut eos deserant?

ARIST. *Baptisma et sacrificium hæreticorum recipiens sacerdos, sacerdotio privatur.*

Episcopus vel presbyter qui non damnat baptismum ab hæreticis factum, sed probat istud, aut oblata ab eis in sacrificium admittit, deponitur. Quia nulla est concordia Christo cum Belial, nec pars ulla fidelium cum infidelibus.

CANON XLVII.

Episcopus vel presbyter, eum qui vere habet baptismum, si de integro baptizaverit, vel si eum qui ab impijs pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat crucem Domini et mortem, et non discernat sacerdotes a falsis sacerdotibus.

BALS. Vere baptizatur quis, quando convenienter voci Domini semel baptizatus fuerit, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Si quis ergo episcopus, vel presbyter eum qui sic baptizatus est, tanquam de integro nulla ejus cura habita baptizaverit, deponetur. Similiter deponetur et qui non rebaptizaverit eos qui ab hæreticis baptizati sunt. Id autem quod hic queritur est ejusmodi: Quidam a Persis forte captus est, et coactus est execrabilia eorum dogmata, audire, et immolatis vesci. Post captivitatem autem, confessus quod sibi factum fuerat, non alias ad communionem admissus est ab illius regionis episcopo vel presbytero, quam si baptismum quoque suscepisset. Eum ergo qui sic fecit, et hominem rebaptizavit, deponit canon. Dic

Guill. Beveregii notæ.

(69) *Ἐὰν μὴ βαπτίσῃ.* Hoc loco observatu dignissima sunt D. Cypriani verba: *Apud nos autem, inquit, non nova aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sunt et longa ætas, ex quo sub Agrippino, bonæ memoriæ viro, convenientes in unum episcopi plurimi hoc statuerint, atque exinde in hodiernum tot millia hæreticorum in provinciis nostris ad Ecclesiam conversi, non aspernati sint, neque cunctati, imo et rationabiliter et libenter amplexi sint, ut lavacri vitalis et salutaris baptismi gratiam consequerentur.* Cyprian. ad Jubaian. *De hæreticis baptizandis*, p. 259, l. xxxix, edit. Manut. Ex his verbis abunde constat in concilio sub Agrippino multis annis longa ante Cyprianum ætate, celebrato, si non verba, sensum tamen præsentis canonis constitutum esse, et ab omnibus Carthaginensis Ecclesiæ liliis libenter admissum. Quod etiam ex Tertulliano patet, qui hæreticos ad Ecclesiam conversos suis etiam diebus baptizatos asserit, *De baptismo*, cap. 15, et *De pudicitia* c. 12, et *De præscripti. heret.* c. 12, rationem reddit, *Nemo inde strui potest, unde destruitur; nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur, ut hanc constantem fuisse Cypriani sententiam ex Epistolis ipsius ad Januarium, Quintum, Stephanum, Jubaianum, aliosque, luculenter patet. Hic autem videndum est, quales pro hæreticis, in Ecclesiam catholicam per baptismum admittendis, antiquitus habitii fuerant: quibus viz. omnia sunt extranea et adversaria nostræ veritati, aut loquitur Tertullianus *De præscripti. heret.* c. 12 et quibus non*

ἔκεινων κακοδοξίας; ὁ γὰρ συνευδοκῶν ταῖς ἐκεινῶν τελευταῖς, πῶς ἂν δύναιτο διαβάλλειν αὐτοῦς; καὶ ἀποστῆναι τούτων συμβούλειν αὐτοῖς;

'ΑΡΙΣΤ. *Βάπτισμα καὶ θυσίαν αἱρετικῶν δεξιόμενος ἱερεὺς ἀτίμος.*

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὁ μὴ κακίζων τὸ παρὰ τῶν αἱρετικῶν γινόμενον βάπτισμα, ἀλλὰ καταδεχόμενος τοῦτο, ἢ τὰ προσαγόμενα παρ' αὐτῶν εἰς θυσίαν παραδεχόμενος, καθαιρεῖται: διὰ τὸ μὴ ὑπεῖναι συμφώνησιν Χριστῷ πρὸς Βελιάρ, ἢ μερίδα τινὰ πιστῶ μετὰ ἀπίστου.

CANON MZ.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ (69). καθαιρεθῶ, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου καὶ τὸν θάνατον, καὶ μὴ διακρίνω ἱερέας ψευδιερέων.

BALS. Κατὰ ἀλήθειαν βαπτίζεται τις, όταν κατὰ τὴν Κυρίου φωνὴν ἅπαξ βαπτισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ τις γοῦν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τὸν οὕτω βαπτισθέντα ὡς ἐξ ὑπαρχῆς ἀμερίμωτος ἀναβαπτίσῃ, καθαιρεθῆσεται. Ὅσαύτως καθαιρεθῆσεται καὶ ὁ μὴ ἀναβαπτίσας τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτισθέντας. Τὸ δὲ ζητούμενον ἐνταῦθα τοιοῦτόν ἐστιν. Ἡγμάλωτισθῇ τις τυχὸν παρὰ Πέρσαις, καὶ ἠναγκάσθῃ τῶν μουσαρῶν διδαγμάτων τούτων ἀκροάσασθαι, καὶ μιαιοφαγῆσαι: μετὰ δὲ τὴν ἀγμάλωσίαν, ἐξομολογησάμενος τὸ γεγονός εἰς αὐτόν, οὐ παρεδέχθη ἄλλω εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ μὴ καὶ βάπτισμα ἔδεξατο. Τὸν γοῦν τοῦτο ποιήσαντα, καὶ ἀναβαπτίσαντα τὸν

idem est ac nobis Deus, nec unus Christus. Id. *De baptismo* cap. 15; quippe proinde non eandem fidei regulam nec præscriptam baptismi formam amplexi sunt. Cujusmodi fuerunt Hermogeniani, Praxeani, Cataphrygæ, Valentiniani, Marcionistæ, Quintillianistæ et Apelletiani, contra quos Tertullianus scripsit; item qui, teste Irenæo, in nomen ignoti Patris universorum, in veritatem omnium matrem, in eum qui in Jesum descendit, in opinionem et redemptionem et communicationem virtutum baptizantur; item qui inter baptizandum horrenda nescio quæ nomina Βασμὰ, χαμουσση, βα-ατιανορὰ, μισταδια ρουαδὰ, κουστὰ, βαβοφδς, χαλα-χδελ pronuntiabant, Iren. l. 1, c. 18. Cum hi enim et hujusmodi baptismum rite non habeant, sine dubio non habent, ut recte Tertullianus *De baptismo* cap. 15. Quocirca doctissimi Ecclesiæ primitivæ præsules prudenter hoc canone constituerunt, hæreticos ad Ecclesiam accedentes baptizandos esse, utpote quos utique ablutos, nullo tamen modo juxta Christi præscriptum baptizatos, nec in Ecclesia adhuc constitutos judicabant. Qui autem rite semel baptizati sunt, denno baptizari præsentii quoque canone prohibentur. Siquidem *denno alicui non licet.* Tertull. *De pudicitia* c. 16, p. 754, l. A, edit. Rigalt. *Semel ergo lavaorum inimus, delicta diluuntur, quia ea iterari non oportet.* Id. *De baptismo* cap. 15, *quo et ipso baptismum salutaris aquæ significatur, quod semel scilicet sumitur, nec iterum iteratur,* Cyprian. epist. 5, l. ii, ad Cæciliam, p. 41, l. viii, edit. Manut.

ἄνθρωπον, καθαιρεῖ ὁ κανὼν. Εἰπέ δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς ὑπὸ τοῦ κανόνος διοριζόμενον· Τίς ἐβαπτίσθη παρὰ ἀσεβοῦς· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μολυνθῆναι· καὶ θέλων αὐθις βαπτισθῆναι καὶ συγκοινωνῆσαι τοῖς Χριστιανύμοις, οὐ προσεδέχθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, λέγοντος μὴ ὀφείλειν καὶ αὐθις βαπτισθῆναι τὸν ἀπᾶς βαπτισθέντα. Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν πρεσβύτερον τὸν μὴ εὐθὺς βαπτίζοντα τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ δεχόμενον αὐτὸν μετὰ ἀκαθάρτου βαπτίσματος.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν βαπτισμα τοῖς Χριστιανοῖς παραδέσεται· τὸ γοῦν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διαταγὴν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἀποστόλων καὶ Πατέρων παράδοσιν (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, κατὰ ἀλήθειαν) ἔχοντα βάπτισμα ἀναβαπτίζεσθαι ἄνωθεν, ἤγουν ἐξ ἀρχῆς καὶ τελείως, ὡς τοὺς μήπω βαπτισθέντας, ἀτεβέξ· ἐστὶ· καὶ τὸ μὴ ἀναβαπτίζεῖν δὲ τοὺς παρὰ αἰρετικῶν βαπτισθέντας, οὗς μεμολυσμένους ὠνόμασεν ὁ κανὼν διὰ τὸ τοῦ αἰρετικοῦ βαπτίσματος βδελυρῆν καὶ τοῦτο ὑπὸ μεγάλῃ αἰτίᾳ·ν. Διὸ καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς τοιούτους ἐκέλευσε· τὸν μὲν ὡς δύο βαπτίσματα παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ποιησάμενον· τὸν δὲ ὡς μὴ τὸν μεμολυσμένον διὰ τοῦ ἀθέτου βαπτίσματος, καθάραντα τῷ θεῷ λουτρῷ, καὶ διαπαίζοντα τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, ὃν ὑπέμεινε διὰ τοῦ σταυροῦ· οἱ γὰρ εἰς Χριστὸν βαπτιζόμενοι κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ βαπτίζονται. Ἄλλὰ καὶ ὁ σταυρὸς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, βάπτισμα λέγεται. Τὸ γὰρ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βάπτίζομαι βαπτισθῆσθε, φησὶν ὁ Κύριος· καὶ πάλιν· Βάπτισμα ἔχω βαπτισθῆναι, ὃ ὑμεῖς οὐκ οἰδατε· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀδιανοήτως ἔχουσι τῶν εὐσεβῶν ἱερέων καὶ τῶν ψευδιερέων, τῶν αἰρέσεως· δηλοῦντι ὑποκειμένων, ἄξιοι κρίνονται καθαιρέσεως. Τελείως μὲν οὖν βαπτίζεῖν τοὺς ἤδη βαπτισθέντας ἀπηγόρευται πάντῃ· μύρω δὲ χρῆσιν αὐτοὺς μολυνθέντας ἔξεστιν· εἰ καὶ τοῦτο μέρος δοκεῖ τοῦ θελοῦ βαπτίσματος.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἀναβαπτίζων τὸν ὄντως βεβαπτισμένον, καὶ μὴ ἀναβαπτίζων τὸν μεμολυσμένον ἀσεβόθεν, ἀτίμος.

Δις οὐ συγκεχώρηται τις βαπτίζεσθαι, καὶ ὁ ἀναβαπτίζων αὐτὸν ἄνωθεν ἦτοι ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τὸ ὀλόκληρον καθαιρεῖται. Μύρω δὲ τινες κατὰ πολλοὺς τρόπους τῶν εὐσεβῶς βαπτισθέντων ἀγιάζονται. Καὶ ὁ μὴ ἀναβαπτίζων τὸν δεξιόμενον βάπτισμα ἀσεβῶν, ἀλλὰ παραδεχόμενος αὐτὸν ὡς πιστὸν, καθαιρεῖται.

ΚΑΝΩΝ ΜΗ΄.

Εἰ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβαλὼν, ἢ ἑτέραν λάβοι, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην ἀφοριζέσθω.

ΒΑΑΣ. Ὁ ἐκβαλὼν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα παραλύτως οὐ δύναται λαβεῖν ἑτέραν· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀφορισθήσεται. Καὶ ὁ ἐλευθέρων δὲ μὴ λαβὼν, ἀλλὰ καὶ ἀπολελυμένην (ἐστὶ δὲ ἀπολελυμένη ἢ μὴ κατὰ νόμους διαζυγισσα τοῦ οἰκείου ἀνδρός) κἂν ὡς μοιχῆ;

A autem et quod deinceps a canone definitur, baptizatus est quispiam ab impio : id enim est pollutum esse : et cum vellet rursus baptizari, et Christianis communicare, ab episcopo seu presbytero non est admissus, dicente non debere eum rebaptizari, qui semel baptizatus est. Dicit ergo canon, deponi debere episcopum seu presbyterum, qui talem statim non baptizat, sed eum suscipit cum impuro baptisinate.

ZONAR. Unum baptismum Christianis traditum fuit. Igitur habentem baptismum secundum Domini mandatum, et apostolorum divinorum, Patrumque traditionem (Hoc enim significant illa in canone verba secundum veritatem rebaptizari ἄνωθεν, id est, ab integro, perfecteque, tanquam nondum baptizatos, impium est. Ac etiam non rebaptizare ab hæreticis baptizatos, quos canon pollutos nominat, ob hæretici baptismatis abominationem, magnæ hoc etiam obnoxium est reprehensioni. Quamobrem, deponi tales mandavit : Alterum quidem, tanquam qui duo baptismata contra Ecclesiam traditionem faciat : Alterum vero, tanquam qui pollutum per illegitimum baptismum non abluit divino lavacro : Dominique mortem, quam toleravit per crucem, illudat. Qui enim in Christum baptizantur, secundum magnam Apostolum, in ejus mortem baptizantur. Sed et crux, secundum Chrysostomum, baptismum dicitur. Nam, *baptisinate, quo ego baptizor, baptizabimini* ¹⁴, dicit Dominus. Rursusque, *Baptisma habeo, quo baptizari debeo, quod vos non novistis* ¹⁵. Sed etiam quod illi delectum non habeant priorum sacerdotum, falsorumque sacerdotum hæresibus scilicet subjectorum, digni depositione judicantur. Perfecite igitur baptizare prius baptizatos omnino vetatur; unguento autem ipsos pollutos ungere licet : etsi hoc quoque divini baptismatis pars esse videtur.

32 ARIST. Qui rebaptizat vere baptisatum, et non rebaptizat ab impiis pollutum, a sacerdote deponitur.

Bis baptizari nemini permittitur, et qui denuc rebaptizat eum, vel a principio et de integro, deponitur. Unguento autem quidam juxta multos modos pie baptizatorum sanctificantur. Et qui non rebaptizat eum qui impiorum baptismum recepit, sed admittit eum ut fidelem, deponitur.

CANON XLVIII.

Si quis laicus sua eiecit uxore vel aliam acceperit, vel ab alio solutam, segregetur.

BALS. Qui suam uxorem præter rationem eiecit, aliam accipere non potest; potius autem segregabitur; etiam qui liberam non accepit, sed solutam (est autem soluta, quæ non ex lege a suo marito est separata), etsi ut adulter condemnatur, conve-

¹⁴ Marc. i, 59. ¹⁵ Luc. xii, 50.

nienter ei quod dixit Dominus : *Et qui solutam duxerit, mœchatur*¹⁶, segregatur. Quare apud canones adulteri et fornicatoris ecclesiastica pœna est segregatio, sicut dicunt nonnulli : sed mihi non videtur. Lege etiam canones sancti Basilii, qui inter fornicatorem et adulterum differentiam introducunt. Scias autem, quod vir quidem, si adhuc constante matrimonio cum aliqua muliere libera rem habeat, fornicationem, non adulterium committit : non ita autem si cum ea quæ viro conjuncta est : tunc enim ut adulter punitur. Mulier autem, si cum alio quocunque, constante matrimonio coeat, ut adultera punitur. Et hæc quidem ita se habent. Justiniani autem Novella, quæ sita est in libro Basilic. xxviii, tit. 7, dicit, quod etsi ante poterat uterque conjux quando volebat, mittere libellum divorciæ, vir enim dicebat, Mulier, habe tibi res tuas, et mulier, Vir, age res tuas : deinceps autem ut divorcium ex certis causis. Hæc autem in Novellâ quoque causæ scriptæ sunt. Sed antiquitas quoque non fiebat libere divorcium nisi cum cognitione judicis. Qui eam ergo uxorem duxit, quæ non sic dimissa est, adulterium commisit.

ZONAR. Verum, si quis suam non ejiciat uxorem : sed hanc apud se retinens, cum alia corrumpatur : secundum quidem exactam rationem, committit adulterium, (similiter et mulier si cum viro vivens alteri misceatur) : secundum vero similem legem, tanquam fornicans judicatur. Quod etiam magis Basilium insequens, hoc dicit. Si vir uxori cohabitans, cum altera fuerit, fornicatorem talem judicamus : et magis ipsum extendimus in pœnis. Non tamen habemus canonem, quo adulterii crimini subjiciatur, si sit in non nuptam peccatum. Uxor itaque a fornicatione redeuntem maritum suum recipiet ; maritus vero pollutam ab ædibus suis excludet. Horum certe ratio non est expedita. Consuetudo autem sic obtinuit. Sed a viro sine causa dimissam, qui domum introducitur, mœchus est manifeste, secundum Domini sententiam dicentem, et qui repudiata duxerit, mœchatur.

ARIST. *Laicus suam ejiciens uxorem, et aliam, vel dimissam ducens, excommunicandus est.*

Sine aliqua causarum legibus sancitarum si quis uxorem suam ejiciet et aliam ducet, excommunicatur.

33 CANON XLIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, ex Domini ordinatione non baptizaverit in Patrem, Filium et Spiritum sanctum, sed in tres principii expertes, vel tres Filios vel tres paracletos, deponatur.

¹⁶ Matth. v, 19.

Guill. Beyeregii notæ

(70) *Eis Patéra, kal Yidn kal áγιον Πνεύμα.* Ab ipsis etiam Ecclesiæ primordiis baptismum juxta Domini præceptum Matth. xxviii, 19, nomine

κατακρίνεται, κατὰ τὸν Κυρίου λόγον, τὸν φάσκοντα, *Καὶ ὁ ἀπολειλυμένην γαμήσας μοιχᾶται*, ἀφορίζεται. Ὅστε παρὰ τοῖς κανόσι μοιχοῦ καὶ πόρνου ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ὁ ἀφορισμός ἐστι, καθὰ τινεὺς λέγουσιν· ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ. Καὶ ἀνάγνωθι τοὺς κανόνας τοῦ ἁγίου Βασιλείου, διαφορὰν εἰσάγοντας πόρνου καὶ μοιχοῦ. Ἔσο δὲ εἰδῶς· ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος, ἐστὶ τοῦ συνοικεσίου συνισταμένου, συμφθειρόμενος μεθ' ἐτέρας γυναικὸς ἐλευθέρας, πορνείαν, οὐ μοιχείαν, ἀμαρτάνει· αὐτὸ μὴν καὶ μετὰ ὑπάρχοντος τότε γὰρ ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται· ἡ δὲ γυνὴ, ἐτέρῳ οὐκ ἀδύνητι συμφθαρῆσα συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὡς μοιχᾶται τιμωρεῖται. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· Ἡ δὲ Ἰουστινιανέου Νεαρὰ ἡ κεῖμένη ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν κτ', τὴν γ', φησὶν ὡς εἰ καὶ ἡ δύνατο πρώτῃ ἐκάστος τῶν ὁμοζύγιον γὰρ ὅν ἤθουλετο τρόπον διαζύγιον στέλλειν· ἔλεγε καὶ ὁ ἄνθρωπος, Γύναι, πρῶττε τὰ σά, καὶ ἡ γυνὴ, Ἄνερ, πρῶττε τὰ σά· ἀλλ' ἐφεξῆς ἀπὸ ῥητῶν αἰτιῶν διαζύγιον γίνεται· Ἐγράφησαν δὲ καὶ ἐν τῇ νεαρᾷ αἱ τοιαῦται αἰτίαι. Πλὴν καὶ τὸ παλαιὸν οὐκ ἐγένετο αὐτονόμως τὸ διαζύγιον, ἀλλ' ἔμετὰ δικαστικῆς διαγνώσεως. Ὁ γοῦν γαμήσας τὴν μὴ οὕτως ἀπολυθεῖσαν ἐμοιχᾶτο.

ZONAR. Ἐάν δὲ μὴ ἐκβάλλῃ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα τὴν, ἔχων δὲ ταύτην παρ' ἑαυτῷ, ἐτέρα συμφθειροῦτο, κατὰ μὲν τὸν ἀκριβῆ λόγον μοιχείαν τολμᾷ· ὡς περὶ καὶ ἡ γυνὴ, ἐάν ἀνδρὶ συζῶσας, ἐτέρῳ μιγῇ· κατὰ δὲ τὸν πολιτικὸν νόμον ὁ πορνείαν κρίνεται. Ὅ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐπόμενος ταῦτά φησιν· Ἐὶ ἄνθρωπος, γυναῖκα συνοικῶν, μεθ' ἐτέρας γέννηται, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλέον αὐτὸν παρατείνωμεν ἐν τοῖς ἐπιτίμοις. Οὐ μέντοι ἔχομεν κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπάγειν ἐκκλησίᾳ, ἐάν εἰς ἐλευθέραν γάμου ἢ ἀμαρτία γένηται. Ὅστε ἡ μὲν γυνὴ ἀπὸ πορνείας ἐπανίοντα τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος τὴν μιανθεῖσαν τῶν οἰκῶν αὐτοῦ ἀποπέμψει. Τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥάδιος. Ἡ δὲ συνθήκη οὕτω κεκράτηκεν. Ὁ δὲ τὴν ἐξ ἀνδρὸς ἀναίτιως ἀπολειλυμένην εἰσοικιζόμενος μοιχὸς ἐστὶν ἀντικρὺς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν τὴν λέγουσαν· *Καὶ ὁ ἀπολειλυμένην γαμήσας μοιχᾶται.*

ARIST. *Τὴν οικεῖαν ἐκβάλλων ὁ κοσμητικὸς, καὶ ἄγων ἐτέραν, ἢ ἀπολειλυμένην, ἀφοριστός.*

Ἄνερ τινὸς τῶν νενομοθετημένων αἰτιῶν εἰ τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβάλλῃ καὶ ἐτέραν ἀγάγηται, ἀφορίζεται.

KANQN MΘ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα (70), ἀλλ' εἰς τρεῖς Ἄνάρχους, ἢ τρεῖς Υἱούς, ἢ τρεῖς Παρακλητικούς, καθαιρεῖσθω.

Patris et Filii et Spiritus sancti, celebratum fuisse, ex Justino Martyre liquet, dicente : Ἐπ' ὀνόματος γὰρ τοῦ Πατρὸς, τῶν ὧν καὶ δεσπότης Θεοῦ καὶ

ΒΑΣΕ. Τὸν μὴ βαπτίζοντα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' εἰς τρεῖς Ἀνάρχους; ἢ τρεῖς Υἱούς ἢ τρεῖς Παρακλητούς, καθαιρεῖσθαι φησιν ὁ κανὼν. Ἦσαν γάρ τινες αἰρετικοὶ τοιαῦτα βλασφημοῦντες, καὶ οὕτω βαπτίζοντες; ὕμεις δὲ, μίαν θεότητα πιστεύοντες ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἐν βαπτίζομεθα βάπτισμα δι' ἐπικλησίᾳς; Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο δὲ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων μόνον ἐμνήσθη ὁ κανὼν, διότι ἐτέρῳ τινὶ οὐκ ἐφείτα βαπτίζειν.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ Κύριος, εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς μαθητὰς ἀποπέλλων, *Περσευθέντες μαθητεύσατε*, ἔφη, *πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.* Πάντα τοίνυν ὀρθόδοξον κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπιταγὴν βαπτίζειν χρῆζον, ἀλλὰ μὴ εἰς τρεῖς Ἀνάρχους, ἢ τρεῖς Υἱούς ἢ τρεῖς Παρακλητούς. Τοῦτο γὰρ παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παραδόσιν ἐστὶ καὶ συνήθειον. Ἐν γὰρ Ἀναρχῶν ἢ Ἐκκλησία παρέλαβε, τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἀναίτιον· καὶ ἕνα Υἱὸν διὰ τὴν ἀρρήτον γέννησιν· καὶ ἕνα Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὴν ἐκπόρευσιν.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ μὴ βαπτίζων εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ παρεκβαίνων, ἀνίερος.

ΚΑΝΩΝ Ν'.

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βάπτισματα (71) μιᾶς μνήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ

¹⁷ Matth. xxviii, 19.

Guill. Beveregii notæ

τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται. Justin. Apol. 2, p. 73, l. xxxv, edit. Sylbur. v; et Tertul. Adv. Præxam., c. 26, in fine, et constit. apostol., l. iii, c. 16, et notis ad proximum canonem.

(71) *Μὴ τρία βάπτισματα.* Trinam in baptismo peragendo immersionem antiquitus usitatam fuisse, locupletes habemus testes. Tertullianus enim, *Nec semel*, inquit, *sed ter ad singula nomina in singulas personas tingimur*, Tertul. Adv. Præx. c. 26, ult. verbis. *Dehinc ter mergimur*. Id. De corona milit. c. 3. Athanasius, τὸ γὰρ καταδύσαι τὸ παιδίον ἐν τῇ κολλυμβήθρᾳ τρίτον, καὶ ἀναδύσαι, τοῦτο δηλοῖ τὴν θάνατον καὶ τὴν τρίτημερον ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, Athan. quæst. 94, De parabolis Evang. p. 345, t. II, edit. Commel. Cyrillus Hierosolymitanus, καὶ κατεδύετε τρίτον εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἀνεδύετα, Cyril. Catech. mystag., c. 2, p. 252, B. edit. Prevot. Paris. 1631. S. Basilius, τρεῖς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ad apostolicam traditionem refert, hb. De Spiritu sancto, c. 27, mox ab initio: Ἐν τρισὶν οὖν καταδύσκει καὶ ἰσαριθμοῖς ταῖς ἐπικλησίαις τὸ μέγα μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τελειοῦται, ibid., c. 15, circa medium. Sozomenus scribit nonnullos dixisse, Πρῶτον τοῦτον εὐνόμιον ἐκλήθεισιν εἰσηγήσασθαι ἐν μιᾷ καταδύσει χρῆναι ἐπιτελεῖν τὴν θεῖαν βάπτισιν, καὶ παραχαράξαι τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων εἰσέτι νῦν ἐν πάσι φυλαττομένην παράδοσιν. Sozom. Hist. Eccles. l. vi, c. 26. Et propter hunc quidem errorem Eunoiani a concilio primo CP., can. 7, ut alii heretici et ethnici in Ecclesiam recepti sunt. V. Dionys. Areo-

ΠΑΤΡΟΙ.. GR. CXXXVII.

BALS. Episcopum, vel presbyterum, qui non baptizat secundum Domini constitutionem, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, sed in tres principii expertes, vel tres Filios, vel tres Paracletos, dicit canon esse deponendos. Erant enim quidam hæretici, qui hæc blaspheme dicebant, et sic baptizabant: nos autem unam Deitatem credentes in tribus personis, baptizamur in uno baptisinate, per invocationem Patris, Filii et Spiritus sancti. Ideo autem episcoporum et presbyterorum tantum meminit canon, eo quod alicui alii non permittitur baptizare.

ZONAR. Dominus ad prædicationem mittens discipulos ait: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* ¹⁷. Necesse est igitur orthodoxum quemque baptizare secundum tale præceptum, et non in tres qui principio careant, vel tres Filios, vel tres Paracletos. Id enim est contra ecclesiasticam traditionem et consuetudinem. Unum enim principii expertem Ecclesia sumpsit adorandum, Patrem, quia sine causa est, et unum Filium, propter ineffabilem generationem, et unum Paracletum Spiritum sanctum, propter processionem.

ARIST. Qui non baptizat in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sed transgreditur, a sacerdotio deponitur.

CANON L.

Si quis episcopus, vel presbyter non tria unius mysterii baptismata perfecerit, sed unum baptismata,

C pag. De Eccles. Hier. c. 2; sect. 2; Ambros. De Sacrament. l. ii, c. 5 et 7, tom. IV, p. 435, 431; Oper. Bas. 1567; Isidor. Hispal. De offic. Eccles. l. ii, c. 25; Didymum De Spiritu sancto. l. ii, Bibl. Patrum Lat. tom. VIII, p. 106, etc. Porro Severus, patriarcha Alexandrinus, in rituum baptismi rubrica hæc habet: *Et dimittit eum in baptisterium, respiciens ad orientem, et ponit dextram suam super caput ejus qui baptizatur, et sinistra sua ter attollit aquam, ex aquis a fronte, a tergo, et ab altero laterum ejus, atque in hunc modum ait (tunc protinus occurrunt ipsa verba, quæ ab eo qui baptizatur pronuntiantur):* *Baptizatur N. in nomine Patris, amen, et Filii, amen, et Spiritus sancti ad vitam sæculi sæculorum.* Idem baptizandi ritus a Græcis etiamnum observatur, apud quos qui baptizat hæc verba pronuntiat, *Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, Ἀμὴν, καὶ τοῦ Υἱοῦ, Ἀμὴν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Ἀμὴν, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Eucholog., p. 355, edit. Jac. Goar. v, et notis ad edit. loc., p. 365. Et in rubrica, ἐκάστη προσήξει κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ ἀνάγκην. Sic habetur in quibusdam impressis codicibus; in quibus tamen non desunt e Græcis, qui mirati sunt, quo tandem pacto τὸ Ἀμὴν post cujusque Trinitatis personæ pronuntiationem interteratur, ac proinde in plurimis omititur. Sed fortasse ex prædicto Severi rituali in Græcum amanuensis alicujus incuria translatus est, vel potius, siquidem diaconi astantes post singulas Trinitatis personas enuntiatas, dicere soliti fuerunt, Ἀμὴν, hinc tandem evenit, ut ipsis a sacerdote pronuntiatas verbis insereretur, v. notis ad dict. loc. Eu-*

quod datur in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, In mortem meam baptizate, sed, « Euntes, docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. »

BALS. Hic quoque canon est ejusdem potestatis : statuit enim per tres immersiones peragi oportere mysterium sacri baptismatis, scilicet in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti : semel autem baptizare propter unitatem Deitatis, et trinitatem personarum : vel propter mortem Christi in cruce, et ejus triduanam resurrectionem. Dicit enim etiam Apostolus : *In mortem ejus baptizati sumus* ¹⁰. Baptismata autem hic pro immersionibus accipi mihi videntur : eum igitur qui per unam immersionem in mortem Domini baptizat, canon dicit deponendum, ut qui præter Domini doctrinam faciat, et aperte sit impius.

¹⁰ Rom. vi, 3.

Guill. Beveregii notæ.

chologii p. 365. Hic autem non omittendum est mersionis in baptismo antiquitas usurpari solitæ loco, aspersionem sive profusionem aquæ, in Occidentali præsertim Ecclesia, plusquam mille abhinc annis, Gregorii viz. primi ætate, substitutam esse, per quam baptismum legitime perfici, ipse quoque Cyprianus, non agnovit tantummodo, sed et multis comprobavit; idque ex ipsis etiam Scripturis, e quibus colligit, *Aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere, et quando hæc in Ecclesia fiunt, ubi sit et dantis et accipientis fides integra, stare omnia et consummari ac perfici posse majestate Domini et fidei veritate*, Cyprian. epist. 76, ad Magnum de iis qui in lecto gratiam consequuntur, p. 101, l. 49, 4; cp. edit. Mamul. Quin etiam ipse quoque Tertullianus huc alludere videtur, ubi ait, *Quis enim tibi iam infusæ pœnitentiæ viro asperginem unam cujuslibet aquæ commodabit?* Tertull. *De pœnitentiâ*, cap. 6, p. 144 A edit. Rigalt.

(72) Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος. Sic præter ms. Bodleianum hic impressum, etiam vulgati Balsamonis, Zonaræ, alique canonum Græcorum codices legunt, ut et Ivo Carnutensis decret. part. 1, c. 128. At in Joannis Antiocheni collectione, ut a Justello edita tit. 156, legitur οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν, quomodo legit et codex Seignierii a Justello citatus, et Dionysius etiam Exiguus, qui vertit, *Non enim dixit nobis Dominus* : quam lectionem retinet et Crisconius episcopus Africanus in collect. ca., tit. 52. E tribus hæc lectionibus quænam sit præferenda, non adeo facile est conjectura persequi; nobis autem pronomen ἡμῶν vel loco ἡμῶν substitutum videtur, vel de novo interjectum, idque ab interpolatore aliquo, qui vel ipse credidit, vel alius credendum obruderet, antiquos hosce canones ab ipsis etiam apostolis constitutos esse.

(73) Καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ad calcem quinquagesimi hujus canonis, ubi Dionysiana versio desinit, in Joan. Antiocheni collectione hæc sine interstitio adjiciuntur : Διδαχέσθω μὲν ὁ βαπτίζομενος, ὅτι ὁ Πατὴρ οὐκ ἐσταυρώθη, οὐτε γέννησιν ἀνθρώπου ὑπέμεινε, οὐτε δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνθρώπου ἐγένετο· ἀλλ' οὐτε τὸ πάθος ὑπέστη. Οὐ γὰρ ἐσταυρώθη, ἐλυτρώσατο δὲ τὸν κόσμον τῆς ἐπιχει-

ἐν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, καθαιρέσθω. Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος (72), Εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίζετε· ἀλλὰ, « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (73). »

BALS. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐστὶ· διορίζεται γὰρ διὰ τριῶν μὲν καταδύσεων τὴν μύτην ἐπιτελεῖσθαι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἡγουν εἰς ὄνομα Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος; ἀπαξ δὲ βαπτίζεῖν διὰ τὸ ἐνιαύην τῆς θεότητος, καὶ τὸ τρίτον τῶν ὑποστάσεων, ἢ διὰ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ θάνατον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τρίτημερον τούτου ἀνάστασιν. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος· *Εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν*. Τὰ δὲ βαπτίσματα ἐν ταῦθα ἀντὶ καταδύσεων ὑποληπτέον μοι· τὸν μὲντοι διὰ μιᾶς καταδύσεως εἰς τὴν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτίζοντα καθαιρέσθαι φησιν ὁ κανὼν, ὡς παρὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδασχὴν ποιοῦντα, καὶ προφανῶς ἀσθεδῶντα.

μένης ὀργῆς ὁ μονογενὴς Υἱός· ἐνηνθρώπησε γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν ἐαυτῷ ἐκ Παρθένου σῶμα διαπλάσας· ἡ σοφία γὰρ ψυχόδομησεν ἐαυτῇ οἶκον, ὡς δημιουργός· σταυρὸν δὲ ὑπέμεινε κενῶν, ἐξέλετο δὲ τὸν κόσμον τῆς ἐπιχειμένης ὀργῆς, βαπτίζομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ δὲ μὴ οὕτως βαπτίζοντες, ὡς ἀγνοοῦντες, τὸ μυστήριον τῆς ἐυσεβείας καθαιρέσθωσαν. Postea in edita ejusdem Joannis collectione alius sub canonis 512 nomine hæc verbis exprimitur. Ο τὸν Πατέρα πεπονήθει λέγων ἀσεβεῖ Ἰουδαίων βρῦτερον, μετὰ Χριστοῦ καὶ τὸν Πατέρα προσήλων· ὁ δὲ τὸν Υἱὸν ἀρνούμενος τὸν μονογενῆ δι' ἡμᾶς σαρκωθῆναι, καὶ τὸν σταυρὸν ὑπομείναι, θεομάχος ἐστὶ, καὶ τῶν ἁγίων πολέμιος. Ὁ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀνομάζων Πατέρα ἢ Υἱὸν, ἀνεπιστήμων ἐστὶ καὶ ἀνόητος· ὁ γὰρ Υἱὸς συνδημιουργός, τῷ Πατρὶ καὶ σύνθερος, καὶ συννομοθέτης, καὶ κριτῆς, καὶ τῆς ἀναστάσεως αἵτιος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσιον· τρεῖς, γὰρ ὑποστάσεις εἰσὶν ὁμοούσιοι τῇ θεότητι, ἐφ' ἣ ῶν γὰρ Σίμων ὁ Μάγος; ἐξηρεύσατο, σπᾶσας τὸ ἄλαλον, πλάνον, καὶ ἄστατον καὶ πονηρὸν εἰς ἐαυτὸν Πνεῦμα, καὶ ἕνα τριώνυμον εἶναι φηλαρήσας τὴν Θεόν· ποτὲ δὲ καὶ τὸ πάθος, τῷ Χριστοῦ καὶ τὴν γέννησιν περιχώρας· ὁμοῦς οὖν, ὡ ποθεῖντότατοι, εἰς ἕνα Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα τρίτον βαπτίζετε, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου γνώμην καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν Πνεύματι διάταξιν. Joan. Antioch. coll. can. tit. 36. Verum in codice nostro Oxoniensi et Græca Turrani editione hæc etiam appendix est ad canonem 50, quamvis reversa nec ad canonem 50, nec ad 51 pertinet : non ad 51, ut ex ipsa Joannis Antiocheni collectione patet, apud quam in tit. 29 alius, isque idem qui hic ordine suo imprimitur, quinquagesimus primus canon laudatur; nec ad 50 idcirco quod nec Balsamon, nec Zonaras, in codicibus vel impressis vel mss. nec Dionysius Exiguus, nec Crisconius Afer talem ad dictum canonem appendix agnoscunt; et quod hæc appendix, non disciplinam, quæ his canonibus sola traditur, sed Ecclesiæ doctrinam continet, eamque quæ longe post hos canones sycedice constituta est; quod tres viz. Trinitatis personæ sunt ὁμοούσιοι; ut Christophoro Justello, ex epistola ad Philippenses B. Ignatio falso attributa, demonstrata non immerito videatur.

ZONAR. Τρία βαπτίσματα ἐνταῦθα τὰς τρεῖς κα-
ταδύσεις φησὶν ὁ κανὼν ἐν μιᾷ μυστηρίῳ, ἥτοι ἐν ἐνὶ
βαπτίσματι· ὥστε τὸν βαπτίζοντα ἑκάστη τῶν κα-
ταδύσεων ἐν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐπιλέγειν ὄνομα. Τὸ
γὰρ ἅπαρ καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον εἰς τὴν ἱερὰν
κολυμβήθραν, καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου τὴν
μὴν ἐπισημίζειν κατάδυσιν, ἀσθεὲς ἐστὶ. Καὶ ὁ
οὕτω βαπτίζων καθαιρεθῆσεται.

ARIST. Ὁ μὴ τρισὶ μυστῶν καταδύσσειν, ἀλλὰ
μιᾷ, εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, [ὁ μὴ εἶπεν ὁ
Κύριος] ἀνίερος.

Τοῦ Κυρίου εἰκότως βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰ-
τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος· ἐναντιωθῆ τῷ Δεσπο-
τικῷ προστάγματι, καὶ εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτί-
σει, ὡς τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου καταγγέλλοντος
θάνατον, καθαιρεθῆσεται.

ΚΑΝΩΝ ΝΑ'

**Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος,
ἢ ὄλιος τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου
καὶ κρεῶν καὶ οἴνου (74) οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ
διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι
πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὴν ἀνθρώπων, ἀλλὰ βλα-
σφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορ-
θούσθω, ἢ καθαιρεσθῶ, καὶ τῆς Ἐκκλησίας
ἀποβαλλέσθω. Ὁσαύτως καὶ λαϊκός.**

ΒΑΣΣ. Τὸν ἐνομον γάμον ἢ Ἐκκλησία οὐκ ἀπο-
σεῖται· ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν· οὐδὲ τοὺς κρεωφαγούντας καὶ οἶνον χρω-
μάτων βδελύσσεται, εὐκαίρως πάντα ποιοῦντας,
καὶ καθῶς τὰ ἱερὰ παραβιάσαι Λόγια. Οὐδὲν γὰρ,
φησὶ, τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων κακόν· ἀλλὰ πάντα
καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἀπεχομένους
τούτων ἀθίς δι' ἄσκησιν κολάζει. Διὸ προσεκτε-
τείν τρέψω τούτων ἀπέχεται τις· καὶ εἰ μὴν, ὡς οἱ
ἀθεώτατοι Βογόμιοι (75) διὰ βδελυρίαν, καὶ διὰ τὸ
γενέσθαι παραίτια κακοῦ τοῖς κακῶς παραχρωμένους
αὐτοῖς, καθαιρεθῆσεται, μετὰ παραγγελίαν μὴ διορ-
θούμενος, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας γενήσεται
ἐκκήρυκτος, ὡς βλασφημῶν κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ
κτισμάτων· εἰ δὲ διὰ ἄσκησιν καὶ εὐλάβειαν ἀπέχε-
ται τούτων, οὐ κατακρίθησεται. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ

Guill. Beveregii notæ.

(74) *Καὶ κρεῶν καὶ οἴνου.* In Joannis Antiocheni
collectione in 29, καὶ οἴνου omittitur. Sed Jose-
phus Ægyptius in Arabica paraphrasi legit, verit
enim, *A nuptiis, et esu carnis, et potu vini, Balsa-*
mionem quocque, Zonaram et Aristenum legisse, ex
eorum scholis et hujus epitome constat.

(75) *Βογόμιοι.* Anno circiter 1099, Alexio
Commeno imperante, orta est Bogomilorum hære-
sis; de qua sic Harmenopolus, Ἡ τῶν Βογομίλων
αἵρεσις οὐκ ἐπὶ πολλοῦ συνίστη τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς,
μέρο; ὡσα τῆς τῶν Μασσαλιανῶν καὶ συμφορομένη
τα κολὰ τῶν· ἔκλεινον δόγμασιν. Harmenop. *De*
sectis c. 19, l. ix, Jur. Græco Rom. Hujus hære-
seos convicti sunt et condemnati Leontius Balbis-
æ, et Clemens Sosandrorum monachus, in synodo
sub Michaelæ patriarcha CP. habita. In synodali
decreto inter alia, quorum accusati sunt, eos
docuisse traditur, ἀνδρας ἀπέχεσθαι τῆς τῶν νομί-

ZONAR. Hic per tria baptismata canon tres im-
mersiones intelligit in uno mysterio, videlicet, in
uno baptismate: sic ut ad unamquamque immer-
sionem baptizans addat unum sanctæ Trinitatis no-
men. Nam, semel cum, qui baptizatur, in sacrum
lavacrum demergere, et in mortem Domini duntaxat
unam celebrare immersionem, impium est. Atque
sic baptizans ordine movebitur.

ARIST. Qui non tribus initial immersionibus, sed
una, in mortem Domini (quod Dominus non dixit)
a sacerdotio deponitur.

Domino mandante baptizari in nomine Patris, et
Filii et Spiritus sancti, si quis episcopus aut pre-
sbyter contrarium faciet Dominico mandato, et una
immersione baptizabit, quia baptismus Domini indicat
mortem, deponetur.

34 CANON LI

*Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel
omnino ex sacerdotali numero, a nuptiis, carnibus
et vino, non propter exercitationem, sed propter
abominationem abstinet, oblitus quod omnia valde
bona, et quod masculinum et femininum fecit Deus
hominem: sed blasphemans calumniatur opificium,
vel corrigatur, vel deponatur, et ex Ecclesia ejicia-
tur. Similiter et laicus.*

BALS. Legitimas nuptias Ecclesia non rejicit:
quia ob hanc causam Deus masculinum et feminam
creavit: nec eos qui carnibus vescuntur, et vino
utuntur, abhorret, si omnia opportune faciant, et
sicut sacra tradunt Oracula. Nihil enim eorum,
inquit, quæ a Deo creata sunt, malum est: sed
bona omnia sunt suo tempore. Sed nec eos rursus,
qui ab his propter exercitationem abstinent, punit.
Ideo animadvertendum est quomodo quis ab eis
abstinet: et si quidem, ut vel maxime impij Bogom-
milli, propter eorum odium, et quod mali causa sint
iis qui eis abutuntur, deponetur, si post denuncia-
tionem non corrigatur, vel quod magis est, etiam
ex Ecclesia exterminabitur, ut qui adversus Dei
creaturas blasphemet. Si autem propter exercita-
tionem, et quamdam religionem ab iis abstinet,

μῶν τούτοις συναφθεῖσθων γυναικῶν συνουσίας,
κρέατος τε καὶ γάλακτος, καὶ ἰχθύος, καὶ οἴνου,
ἄχρι χρόνων τριῶν ἀποχῆν. Editum est hoc syno-
dale decretum a Leone Allatio, in Eccl. Orient., et
Occident. perp. consens. l. II, cap. 12, p. 674.
Unde collegimus, Bogomilos recte hic a Balsamone
citas esse tanquam a nuptiis carne et vino διὰ
βδελυρίαν abstinentes. Primarius hujus hæreseos
præco fuit Basilius quidam medicus, qui propterea
in theatro exustus est, ut refert Zonaras in Alexii
Hist. tom. III, p. 238, l. xxv, etc. edit. Wolf.
Basil. 15h7. Quo Balsamone quoque respexisse
videtur, ubi ait: Μὴ γοῦν θαυμάσης, ὅτι ἐν Κων-
σταντινουπόλει σύνοδος; ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγ-
τάτου πατρ:άρχου κυρίου Μιχαήλ τοῦ Ὁσείτ· δι-
έγνω, καὶ ἐπέτρεψε καθῆναι Βογομίλους. Bals. in
Phot. nomoc. tit. 8, c. 25, p. 979, Biblioth. Juris
Canonici Justel.

non condemnabitur. Et ideo multi etiam monachi, A qui satis longo tempore propter continentiam, nec caseum, nec ovum, nec vinum gustaverant, ea aliquando gustarunt, et omne quod malum de eis suspicionem adferebat, offendiculum amputaverunt. Ut beatus ille eremita, qui Ferratus dictus est, et qui Eleæ episcopus vocatus est, monachus Theodulus, in synodo, ut offendiculum, et improborum quorumdam nugas tolleret, caseum et ovum gustaverunt

ZONAR. A nuptiis, et esu carniū, vīnīq̄ue potu propter abstinentiam temperare, probandum est. Sed hæc abhorrere velut animæ perniciosa ac rejicere, non caret crimine. Nihil enim eorum, quæ B fecit Deus, malum est, sed eorum abusus noxius est. Certe, si mulier mali causa foret, et vinum, et reliqua, exhibita nunquam fuissent a Deo. Quare, qui Dei facta damnat, in universum ejus opificium blasphematur. Cæterum, talis indiget correctione; si vero non corrigatur, ordine suo movebitur, et ab Ecclesia extrudetur. Non enim depositione tantum dignus est, sed etiam, velut hæreticus, in Ecclesiam non est recipiendus.

ARIST. *Omnis clericus a vino, carne, et nuptiis non propter exercitationem abhorrens, si non corrigatur, voce præconis exterminatur.*

Hoc est, deponitur talis, et ex Ecclesia ejicitur.

CANON LII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, eum qui a peccatis convertitur non recipit, sed ejicit, deponatur: quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: « Gaudium est in cælo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem »¹⁹.

BALS. Non est peccatum quod Dei benignitatem superet: et ideo omnes qui pœnitentia ducuntur, et a bono ad malum convertuntur, Dominus obviis ulnis excipit. Propter peccatorum enim salutem e cælo descendit, et dixit: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam*²⁰. Episcopus ergo, vel presbyter, qui eos qui sic convertuntur non recipit, sed illius Novati instar eos abhorret, deponatur, ut qui Dei voluntati adversatur, qui dicit: *Gaudium est in cælo ob unum peccatorem pœnitentiam agentem*. Nota ergo ex præsentī canone, quod non solis 35 episcopis et sacerdotibus concessum est hominum confessiones audire, et peccata remittere; sed etiam presbyteri cum episcopali per-

¹⁹ Luc. vii, 10. ²⁰ Marc. ii, 17.

Guill. Beveregii notæ.

(76) *Ὁὐ προσδέχεται*. Cyprianus, *Quos utique ad pœnitentiam Dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et in Evangelio, Dicit, inquit, vobis, sic erit gaudium in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis quibus non opus est pœnitentia*. (Luc. xv, 7). Cyprian. epist. ad Anthon. l. iv, ep. 2, p. 89, l. 31, edit. M. nut. v. ejusdem libri *De lapsis*, p. 179, etc. Hanc et ante Cyprianum ab

πολλοὶ μοναχοί, ἐπὶ χρόνοις ἰκανοῖς δι' ἐγκράτειαν μήτε τυροῦ, μήτε ὠοῦ, μήτε οἴνου γευσάμενοι, ἐν τισὶ καιροῖς αὐτῶν ἀπεγεύσαντο, καὶ ἅπαν καχύποπτον περιεῖλον σκάνδαλον, ὡς ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος ἡσυχαστὴς ὁ Σιδηρωμένος λεγόμενος, καὶ ὁ χρηματίας ἐπίσκοπος Ἐλαίας μοναχὸς Θεόδουλος ἐπὶ συνόδου διὰ περιτρίβειν σκάνδαλον καὶ ψευδάρια; κακῶν τινῶν τυροῦ καὶ ὠοῦ γευσάμενοι.

ZONAR. Τὸ μὲν δι' ἐγκράτειαν ἀπέχεσθαι γάμου καὶ κρεωφαγίας καὶ οἰνοποσίας ἀποδεκτικόν· τὸ δὲ ταῦτα βδελύττεσθαι, ὡς βλαβερὰ πρὸς ψυχὴν, καὶ ἀποσιεσθαι, οὐκ ἀνέγκλητον. Οὐδὲν γὰρ τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων κακῶν, ἀλλ' ἡ τούτων παράχρησι; βλαβερὸν. Εἰ δὲ κακίας αἰτία ἦν ἡ γυνὴ καὶ ὁ οἶνος, καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ἂν παρήχθησαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅστε ὁ διαβάλλων τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς αὐτοῦ βλαφημίας δημιουργίας. Λοιπὸν ὁ τοιοῦτος διορθώσεως δεῖται· εἰ δὲ μὴ διορθεῖται, καθαιρεθῆσεται, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀποβληθήσεται. Οὐ μόνον γὰρ καθαιρέσιός ἐστιν ἄξιος, ἀλλ' οὐδὲ προσδεκτικός εἰς Ἐκκλησίαν, ὡς αἰρετικός.

ARIST. *Κληρικὸς ἄπιστος, οἶνον, καὶ κρέα, καὶ γάμον μὴ δι' ἀσκησιν βδελυσσόμενος, εἰ μὴ διορθοῖτο, ἐκκήρυκτος.*

Τοῦτ' ἐστὶ, καθαιρεῖται ὁ τοιοῦτος, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλεται.

CANON NB.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται (76), ἀλλ' ἀποθίλλεται, καθαιρέσθω· ὅτι λυκεῖ τὸν Χριστόν, τὸν εἰπόντα· « Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ».

BALS. Οὐκ ἐστὶν ἁμαρτία νικῶσα τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ πάντας τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐπιστρεφομένους ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀγκαλίζεται ὁ Κύριος. Διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν κατέθη ἐξ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν· *Ὁὐκ ἤλθοι καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν*. Ὁ γοῦν μὴ παραδεχόμενος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τοὺς οὕτως ἐπιστρέφοντας, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ναυάτον ἐκείνον μυσταττόμενος αὐτοὺς, καθαιρέσθω, ὡς ἐναντιούμενος τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι, τοῦ εἰπόντος· *Χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι*· ὥστε σημειῶσαι ἱεὶ τὸν παρὸντος κανόνος ὅτι οὐ μόνον ἐπισκόποις καὶ ἱεροῦσιν ἐνεδόθη ἐξομολογήσεις ἀνθρώπων δέχεσθαι,

Ecclesia exultant disciplinam, viz. ut a peccatis conversi in Ecclesie sinum reciperentur, ex Origene constat, dicente, Οὗτοι δὲ, ὡς ἀπολωλότας καὶ τεθνηκότας τῷ Θεῷ, τοὺς ὑπ' ἀσελγίας ἢ τινος ἀτόπου νενικημένους, ὡς νεκροὺς πενθοῦσι, καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντας, ἐὰν ἀξιόλογον ἐνδειξῶνται μεταβλήν, χρόνῳ πλείονι τῶν κατ' ἀρχὰς εἰσαγομένων, ὑπερὶν ποτε προσείηται. Orig. *Contra Gels.*, l. iii, p. 147, edit. Haeschel. 1605.

καὶ συγχωρεῖν ἁμαρτήματα· ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι μετὰ προτροπῆς ἐπισκόπων δέχονται λογιζομένους. Ζήτει τὸν ζ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα.

ZONAR. Ὁ Κύριος, ἡμῶν διὰ τοὺς ἁμαρτήσαντας ἐκλίνας οὐρανούς, καὶ κατέβη· αὐτὴς γὰρ ἔφη· Ὁὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Ὁ γοῦν τὸν ἐξ ἁμαρτίας μετανοοῦντα μὴ προσέτιμος ἀνειπράττει Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀντιπράττων αὐτῷ καὶ ἀντιδιαταττόμενος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ μαθητῆς· ὁ δὲ μὴ ὢν αὐτοῦ μαθητῆς λατρεῖσθαι οὐκ ἔστι. Πῶς γὰρ δεῖ Ἀντιχριστὸν ταυτὸν καθίστησθαι ἐναντιούμενος τῷ ἐκείνου θελήματι, ἀπεκτὸς τυγχάνει αὐτῷ;

ἈΡΙΣΤ. Ὁ τοῖς μετανοοῦσι μὴ συγγνωσκῶν ἀσυγγνωστότερος.

Καὶ οὗτος, κληρικὸς ὢν, καθαιρεῖται, ὡς ἐναντιούμενος τῷ Κυρίῳ εἰπόντι, χαρὰν γίνεσθαι ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

CANON NT'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει πρῶν καὶ οἴνου, βδελυσσόμενος καὶ οὐ δι' ἄσκησην, καθαιρεῖσθω, ὡς κεκαυτηριασμένος τὴν οἰκίαν συνείδησιν· καὶ αἰτιος σκανδαλοῦ πολλοῖς γινόμενος.

ΒΑΣΣ. Κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν πανηγυρίζοντες οὐ νηστεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Σαββάτοις· πᾶσι ἄνευ ἐνὸς Σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδὴ, καταλύομεν, ἵνα μὴ ὀξωμεν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζειν. Ὁ γοῦν ἐν ταῦταις ταῖς ἡμέραις νηστεύων, εἰ μὲν ὡς βδελυττόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς βρωσῶν ἡμῖν δοθέντα, καὶ σκανδαλίζων ἐντεῦθεν τὸν λαόν, καθαιρεῖται, ἐπίσκοπος ὢν δηλονότι ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος. Εἰ δὲ δι' ἄσκησιν ἀπέχεται τούτων, συγγνωσθήσεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν εἰς τὸν να' κανόνα ἐρμηνείαν, καὶ τὸν ι' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. Αἰτιὸς μάλιστα οὕτω νηστεύων κακῶς (77), καὶ πενθῶν μετὰ τῶν Μαρκανιστῶν αἰρετικῶν, ἀφορίζεται, κατὰ τὸ τέλος τοῦ να' κανόνος.

ZONAR. Κεκανόνισται ἐν τοῖς Σαββάτοις ἄνευ ἐνὸς τοῦ μεγάλου, καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις μὴ νηστεύειν. Ἄλλὰ διάφοροι τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐν δέκα τυχὸν ἡμέραις ἢ εἰκοσι, καὶ τούτων ἐπέκεινα, ἦσθιον· τινὲς δὲ καὶ ἄχρι τῶν τεσσαράκοντα τὴν νηστείαν παρέτεινον. Ὅσπερ οὖν οὐ παραβαίνειν ἐκαίνοι τοὺς κανόνας ἐκρίνοντο, ἐν Σαββάτοις νηστεύοντες, οὕτως οὐδ' εἰ τις ἐν ὀρισμέναις ἡμέραις ἐθέλει ἐγκρατεῦσθαι, καὶ διὰ τῶσαν ἐσθίειν, κἂν Σάββατον ἐν αὐταῖς παρεμπίπῃ, κἂν ἄλλῃ ἡμέρᾳ τις ἑορτάσιμος, ὡς παραδάτης τῶν κανόνων κριθήσεται. Εἰ δὲ αὐτὰ

missione confessiones adiunt. Quære etiam 6 can. Carth. syn., et quæ in eum scripta sunt.

ZONAR. Dominus noster propter peccatores inclinavit caelos, et descendit. Etenim dicit ipse: Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam. Qui non recipit igitur ex peccato resipiscentem, contrarium quid facit Christo Deo nostro. Qui vero contrarium quid agit, et ex adverso illi opponitur, non est ejus discipulus. At vero qui non est ipsius discipulus, indignus est, qui sacrum faciat. Nam quomodo qui hostem Christi se gerit, ipsius repugnans voluntati, ab eo recipiatur?

ARIST. Qui resipiscentibus non ignoscit, ipse ignoscentia indignus est.

Et hic, si sit clericus, deponitur, ut qui Domino adversatur dicenti, gaudium esse in caelo super uno peccatore resipiscente.

CANON LIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, in festis diebus carnem et vinum non sumit, abhorrens, et non propter exercitationem, deponatur, ut qui habeat inustam conscientiam propriam, et sit multis offensionis causa.

BALS. Omnem diem festum, et omnem diem Dominicum celebrantes non jejunamus, sed et Sabbatis omnibus, præterquam uno, id est magno Sabbato, jejunium solvimus, ne juxta Judæorum ritus Sabbatum celebrare videamur. Qui ergo his diebus jejunat, siquidem ut ea quæ nobis a Deo in cibum data sunt abhorrens, et hinc populo offensionis causam præhens, deponitur, si sit videlicet episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Sin autem propter exercitationem ab eis abstineat, ei ignoscetur. Legæ canonis 51 expositionem, et 14 can. syn. Ancyr. Laiens vero qui sic male jejunat, et eum Marcionistis hæreticis luget, segregatur, ut in fine 51 canonis.

ZONAR. Canonibus institutum fuit, ut in Sabbatis (uno magno excepto) et in Dominicis, et in festivis diebus non jejunaretur. Attamen nonnulli sanctorum Patrum in decem forte diebus vel etiam viginti, ultraque dies istos, non comedebant. Et etiam quidam ad dies usque quadraginta jejunium protendebant. Quemadmodum igitur in sabbatis illi jejunantes transgredi canones non judicabantur: sic neque, si quis per certos quosdam dies vellet abstinere, et per totidem comedere, sive Sabbatum in ipsos inciderit, sive alius dies festus, judicabitur et canonum transgressor. Si vero in Sabbatis qua-

²¹ Psal. xvii, 20.

Guill. Beveregii notæ.

(77) Νηστεύων κακῶς. Reliqua, usque ad ἀφορίζεται exclusive, ex ms. Bodleiano restituumus. Marcionistas autem hic citatos, etiam Sabbato je-

junasse, testis est. Epiphanius hæ. 42, par. iii, tom. I, pag. 304, oper. edit. Petav.

tenus ipsis jejuret : aut ut carnes abominans, et vinum, his abstineat . nec etiam festis diebus ea sumat : haudquaquam abstinens existimabitur, imo et dignus depositione judicabitur : ut qui multis cogitandi præbeat occasionem, quod noxia sint opera Dei : quorum tamen nullum malum est, nec abominandum. Decimus etiam quartus Ancyranæ synodi canon præcipit eos, qui sunt in clero carnis abstinentes, ut eas tangant, hoc est, ut degustent, deindeque sic rursus abstineant; quod si hoc non faciant, ut ipsi deponantur.

ARIST. Sacerdos qui vinum et carnem non sumit, nisi exercitationis causa, deponitur.

36 CANON LIV.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, præterquam si in publicum diversorium in via propter necessitatem diverterit.

BALS. Divini et sancti apostoli cum vellent clericos agere vitam ab omni [reprehensione alienam, nec vulgus offendere, sed potius ad bonum excitare, decernunt, ut non solum ab omni turpi mercatura abstineant ut in aliis canonibus dictum est; sed etiam ut ne in cauponam ingrediantur cibi potusve sumendi causa : quandoquidem vilium et obscurorum hominum hæc sunt, et magnæ condemnationi obnoxia. Quam ob causam eum qui tale quid egerit clericum segregari mandat canon : eum autem qui in itinere propter necessitatem in caupona diversatus est, non punit propter circumstantiam. Qui ergo dicunt clericos posse vini mercaturam facere, vel lavacra conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, male dicunt. Si enim absolute prohibitum est, ne clericus cauponam ingrediat, multo magis prohibebitur ejusmodi turpem mercaturam exercere, vel per se, vel per interpositam personam. Lege etiam syn. Laodic. can. 24 et Carth. 40. Quia autem 42 canon apostolicus episcopum quidem, et presbyterum, et diaconum a leicis vel ebrietatibus vacantes deponi jubet, si non resaverint : hypodiamonem autem, et omniem, ut semel dicam, clericum tale quid facientem similiter et laicos segregari, nisi corrigantur post denuntiationem : existimo ego quod hæc quoque post primam et secundam admonitionem, segregabitur clericus qui cauponam ingreditur, et a malo non abstinet. Probatur autem hoc quoque ex eo quod dicit canon : Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, sæpe scilicet malo usus.

ZONAR. In sortem Dei vocatos oportet exemplo laicis esse vitæ venerandæ, et undequaque inculpa-

Guill. Beveregii notæ.

(78) *Εἰ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ.* Hoc etiam Julianus sacrificulis suis in gentiliū religione prohibuit, in Epistola ad Arcetium pontificem Galatiæ scripta, ubi inter alia ait. παραίνεσον ἰσοῦσα

καθ' αὐτὰ τὰ Σάββατα νηστεύει, ἢ ὡς βδελυσσόμενος τὰ κρέα καὶ τὸν οἶνον, τούτων ἀπέχεσθαι, καὶ οὐδὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς μεταλαμβάνει αὐτῶν, οὐτ' ἐγκρατῆς λογισθήσεται, ἀλλὰ καὶ καθαιρέσεως κριθήσεται ἄξιος, ὡς πολλοῖς λογισμοῦς ὑποβάλλων βλαβερὰ τὰ τοῦ Θεοῦ τυγχάνειν ποιήματα, ὧν οὐδὲν κακόν ἐστιν οὐδὲ ἀποτρόπαιον. Καὶ ὁ τεσσαρεσκαίδέκατος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν τοὺς ἐν κλήρῳ θεσπίζει ἀπεχόμενους κρεῶν ἐφάπτεσθαι αὐτῶν, ἥτοι ἀπογεύεσθαι, καὶ οὕτως εὐθὺς ἐγκρατεῦσθαι· εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιούσι, καθαιρεῖσθαι αὐτούς.

ΑΡΙΣΤ. Μὴ μεταλαμβάνων ἱερεὺς οἴνου καὶ κρεῶν, εἰ μὴ δι' ἀσκησιν, καθαιρεῖται.

CANON NA.

Εἰ τις (78) κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθῆναι ἐσθίῳ, ἀφορίζεσθαι, παρὰ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύσαντος.

ΒΑΣΣ. Οἱ θεοὶ καὶ ἄγιοι ἀπόστολοι, θέλοντες τοὺς κακληρωμένους ἀνεπιλήπτου βίου εἶναι, καὶ μὴ σκανδαλίζειν τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ μᾶλλον διαγέλλειν εἰς τὸ ἀγαθόν, διορίζονται μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τούτους πάσης ἐμπορίας αἰσχροπερθεῶς, ὡς εἴρηται ἐν ἐτέρῳ κανόνι, ἀλλὰ μηδὲ εἰς καπηλείον εἰσεῖναι χάριν βρώσεως ἢ πόσεως· ἀσέμων γὰρ ἀνδρῶν ταῦτα καὶ μεγάλης κατακρίσεως ἔστιν. Διὸ καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα κληρικὸν ὁ κανὼν ἀφορίζεισθαι διορίζεται· τὸν δὲ καταλύσαντά εἰς πανδοχείον ἐν ὁδῷ διὰ ἀνάγκην οὐ κολάζει διὰ τὸ περιστάτικόν. Οἱ γοῦν λέγοντες ὅτι δύναται κληρικὸς οἰνάρια ἐμπορεύεσθαι, ἢ πακτεῦειν λουτρὸν, ἢ ἐτέραν αἰσχροπερθεῶς μετεῖναι ἐμπορίαν, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ τὸ ἀπλῶς εἰσεῖναι κληρικὸν εἰς καπηλείον κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον κολασθήσεται τὸ ἐμπορεύεσθαι αὐτὸν τοιαύτην αἰσχρὰν ἐμπορίαν ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Λαοδικαῖᾳ συνόδου κανόνα κδ' καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ κανόνα μ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀποστολικὸς μβ' κανὼν τὸν μὲν ἐπίσκοπον, τὸν πρεσβύτερον, καὶ τὸν διάκονον κύβοις ἢ μέθαις σχολάζοντα καθαιρεῖσθαι φησιν, εἰ μὴ παύσονται· τὸν δὲ ὑποδιάκονον καὶ πάντα ἀπλῶς κληρικὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ὡσαύτως καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεισθαι, εἰ μὴ διορθωθῶσι μετὰ παράγγελίαν, νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν ἀφορισθήσεται ὁ ἐν καπηλείῳ εἰσερχόμενος κληρικὸς, καὶ μὴ ἀπεχόμενος τοῦ κακῶ. Παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα· Εἰ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθῆναι ἐσθίῳν, δηλονότι τῷ κακῷ χρησάμενος πόλλας.

ZONAR. Τοὺς τῷ Θεῷ κακληρωμένους δεῖ καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὑπόδειγμα εἶναι βίου σεμνοῦ καὶ πάν-

μητε θεάτρῳ παραβάλλειν, μητε ἐν καπηλείῳ πίνειν. Julian. apud Suzon. Hist. Eccles. l. v, c. 15.

τοθεν ἀνεπιλήπτους, ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς βλασφημηται ἅ
τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἐν καπηλείῳ εἰσιέναι βίον
ἄσέμνον ἔχειν τοὺς αὐτὸ ποιοῦντας δεικνύσι, καὶ
οὐ περὶ βρώσιν καὶ πόσιν μόνην διεφθάρθαι αὐτοῖς
τὰ ἥθη, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν διαγωγὴν.
Ἀσέμνουν γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐν τοῖς καπη-
λείοις συναγομένων, ὁ τοῦτοις συναναστρεφόμενος,
οὐκ ἀμέθεκτος· ἔσται τῆς ἐκεῖνων κακίας. *Φθείρουσι*
γὰρ *ἡθη χρηστά ὀμιλλαι κακαί*. Διὸ ἀφορίζεσθαι
τοὺς τοιοῦτους κληρικούς διακελεύεται ὁ κανὼν· εἰ
δὲ ὀδοιπορῶν ὁ κληρικός, καὶ μὴ ἔχων ἔνθα κατα-
λύσει, τουτέστι μόνην ποιήσεται καὶ διαναπαύσει-
ται, ἐξ ἀνάγκης εἰς πανδοχεῖον εἰσέλθῃ, ἀνάτιος ἀν-
εἶη καὶ ἀτιμώρητος. Τὸ αὐτὸ φησι καὶ ὁ εἰκο-
σὸς τέταρτος τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου κανὼν, καὶ
ὁ τεσσαρακοστὸς τῆς ἐν Κερθαγῆ.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ *διχα* κατὰ *τρίθρον ἀνάγκης*
κληρικός εἰς καπηλεῖον ἐσθλῶν ἀφοριστέος.

Ὁ παροδεύων κληρικός, εἰ δι' ἀνάγκην καταλύσει
εἰς πανδοχεῖον, συγγνωστὸς· ὁ δὲ χωρὶς ποιστά-
σει εἰς καπηλεῖον ἐσθλῶν ἀφοριστέος.

ΚΑΝΩΝ ΝΕ'.

*Εἰ τις κληρικός ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαι-
ρεῖσθω.* Ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς
κακῶς.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ'.

Εἰ τις κληρικός ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον,
ἀφορίζεσθω.

ΒΑΣ. Οἱ διῆτοι κανόνες οὗτοι ὁ νε' καὶ ὁ νγ'
κολάζουσι τοὺς ὑβριστὰς κληρικούς· ἀλλ' ὁ μὲν νε' κα-
θαίρεσθαι φησι τὸν κληρικὸν τὸν ὑβρίσαντα τὸν ἐπί-
σκοπον· ὁ δὲ νγ' ἀφορίζεσθαι διορίζει τὸν ὑβρίσαντα
κληρικὸν πρεσβύτερον ἢ διάκονον, πάντως διὰ τὸ τιμὴν
πλεῖονα χρεωστῆσθαι τῷ ἐπισκόπῳ. Οἱ μὲν κανόνες
οὕτω διαιροῦσι τὴν τιμωρίαν τῶν ὑβριστῶν κλη-
ρικῶν. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος πάντα ὑβριστὴν ἀτιμώ-
σθαι διορίζεται, σὺν τῷ δίδόναι καὶ χρηματικὴν ποινὴν.
Νομίζω οὖν ὅτι τῇ ἀτιμίᾳ ἐπακολουθεῖ καὶ καθάρσις.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς τύπον ὄντες τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κεφαλὴ τοῦ τῆς
Ἐκκλησίας σώματος λογιζόμενοι, καὶ πλεονος τι-
μῆς εἰσιν ἄξιοι. Διὸ καὶ ὁ ἐνυβρίσας αὐτοῖς καθαι-
ρεῖται. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι χειρῶν σώ-
ζοντες τύπον, ὡς δι' αὐτῶν τὰς ἐκκλησιαστικὰς
διοικήσεις ἐνεργοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, τιμᾶσθαι
μὲν κακεῖνοι ἄξιοι, οὐχ ὡς ὁ ἐπίσκοπος δέ· οὐ γὰρ
ὁμοίως τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν ἐπιμηλητέον·
διὸ ὁ ὑβρίσας αὐτοὺς ἦτον κολάζεται, μόνον ἀφορι-
ζόμενος.

ΚΑΝΩΝ ΝΕ'.

ΑΡΙΣΤ. Ὑβρίζων ἐπίσκοπον κληρικός καθαιρεῖται.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ'.

Πρεσβύτερον ἢ διάκονον ὑβρίζων ἀφορίζεται.

los : ne propter ipsos nomen Dei vituperetur. In
cauponam autem ingredi, demonstrat hoc agentes
inhonestam vitam ducere : neque tantum circa
cibum, potumque corruptos ipsis mores esse, verum
etiam circa omnem aliam vivendi consuetudinem.
Nam, cum promiscue conflant in cauponam et
inhonesti viri et inhonestæ mulieres, qui cum ta-
libus conversatur eorum turpitudinis expers non
erit : *Mala nempe colloquia corrumpunt bonos mo-
res* 29. Ideo canon jubet istiusmodi clericis segregari.
Quod si clericus iter faciens, nec habens quo diver-
tat (hoc est, mansionem faciat, et quiescat), in
cauponam tum per necessitatem sit ingressus, culpa
vacat, nec obnoxius est ulli pœnæ. Dicit hoc etiam
vicissimus quartus canon synodi Laodicæ, et qua-
dragesimus synodi Carthaginensis

ΑΡΙΣΤ. *Clericus qui absque itineris necessitate in
caupona comedit, excommunicandus est.*

Clerico iter facienti, si in diversorium propter
necessitatem divertit, ignoscendum est : qui sine
illa autem circumstantia in caupona manducat, ex-
communicandus.

37 CANON LV.

*Si quis clericus episcopum contumelia affecterit, de-
vonatur : principi enim populi tui non maledices.*

CANON LVI.

*Si quis clericus presbyterum vel diaconum injuria
affecterit, segregetur.*

ΒΑΣ. Hi duo canones 55 et 56 puniunt injurio-
sos clericos : sed 55 dicit deponendum clericum,
qui episcopum injuria affectit 56 autem decernit
segregandum clericum, qui presbyterum, vel dia-
conum injuria affectit : idque quia episcopo major
honor debetur. Canones quidem sic dividunt suppli-
cium insolentium clericorum. Jus autem civile de-
finit, quemvis injuriam facientem notari infamia
præter pœnam pecuniariam. Existimo autem quod
infamiam sequitur etiam depositio.

ΖΩΝΑΡ. Pontifices in typum Domini nostri Jesu
Christi existentes, et caput Ecclesiæ corporis exi-
stimati, majore etiam sunt honore digni. Quapro-
pter, qui aliquid in hos agit contumeliose, deponi-
tur. Presbyteri vero, et diaconi manuum typuni-
gerentes (per quos, ut per manus, episcopus admi-
nistrationes exercet ecclesiasticas) et hi quidem
digni sunt honorari : non tamen ut episcopus :
nec enim capitis, et manuum cura similiter ha-
benda est. Quapropter qui contumeliosus his fuerit,
minus punitur, ab aliorum conventu solum separatus.

CANON LV.

ΑΡΙΣΤ. *Clericus episcopum contumelia afficiens depo-
nitur.*

CANON LVI.

*Presbyterum vel diaconum contumelia afficiens ex-
communicatur.*

²⁹ 1 Cor. xv, 33.

tenus ipsis jejuret : aut ut carnes abominans, et vinum, his abstineat . nec etiam festis diebus ea sumat : haudquaquam abstinens existimabitur, imò et dignus depositione iudicabitur : ut qui multis cogitandi præbeat occasionem, quod noxia sint opera Dei : quorum tamen nullum malum est, nec abominandum . Decimus etiam quartus Ancyranæ synodi canon præcipit eos, qui sunt in clero carnis abstinentes, ut eas turgent, hoc est, ut degustent, deindeque sic rursus abstineant; quod si hoc non faciant, ut ipsi deponantur.

ARIST. *Sacerdos qui vinum et carnem non sumit, nisi exercitationis causa, deponitur.*

36 CANON LIV.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, præterquam si in publicum diversorium in via propter necessitatem diverterit.

BALS. Divini et sancti apostoli cum vellent clericos agere vitam ab omni [reprehensione alienam, nec vulgus offendere, sed potius ad bonum excitare, decernunt, ut non solum ab omni turpi mercatura abstineant ut in aliis canonibus dictum est; sed etiam ut ne in cauponam ingrediantur cibi potusve sumendi causa : quandoquidem vilium et obscurorum hominum hæc sunt, et magnæ condemnationi obnoxia. Quam ob causam eum qui tale quid egerit clericum segregari mandat canon : eum autem qui in itinere propter necessitatem in caupona diversatus est, non punit propter circumstantiam. Qui ergo dicunt clericos posse vini mercaturam facere, vel lavaera conducere, vel aliquam aliam turpem mercaturam exercere, male dicunt. Si enim absolute prohibitum est, ne clericus cauponam ingrediatur, multo magis prohibebitur ejusmodi turpem mercaturam exercere, vel per se, vel per interpositam personam. Lege etiam syn. Laodic. can. 24 et Carth. 40. Quia autem 42 canon apostolicus episcopum quidem, et presbyterum, et diaconum aleis vel ebrietatibus vacantes deponi jubet, si non cessaverint : hypodiaconum autem, et omnium, ut semel dicam, clericum tale quid facientem similiter et laicos segregari, nisi corrigantur post denuntiationem : existimo ego quod hæc quoque post primam et secundam admonitionem, segregabitur clericus qui cauponam ingreditur, et a malo non abstinet. Probatum autem hoc quoque ex eo quod dicitur canon : Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, sæpe scilicet malo usus.

ZONAR. In sortem Dei vocatos oportet exemplo laicis esse vitæ venerandæ, et undequaque inculpa-

Guill. Beveregii notæ.

(78) *ΕΙ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ.* Hoc etiam Julianus sacrificulis suis in gentiliū religione prohibuit, in Epistola ad Arsacium pontificem Galatiæ scripta, ubi inter alia ait, παραίνεσον ἱερεῖς

καθ' αὐτὰ τὰ Σάββατα νηστεύει, ἢ ὡς βδελουσόμηνος τὰ κρέα καὶ τὸν οἶνον, τούτων ἀπέχεται, καὶ οὐδὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς μεταλαμβάνει αὐτῶν, οὗτ' ἐγκρατὴς λογισθῆσεται, ἀλλὰ καὶ καθαιρέσεως κριθῆσεται ἄξιος, ὡς πολλοῖς λογισμοῦς ὑποβάλλων βλαβερὰ τὰ τοῦ Θεοῦ τυγχάνειν ποιήματα, ὧν οὐδὲν κακὸν ἔστιν οὐδὲ ἀποτρέπαιον. Καὶ ὁ τεσσαρεσκαίδέκατος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν τοὺς ἐν κλήρῳ θεοσπίζει ἀπεχομένους κρεῶν ἐφάπτεσθαι αὐτῶν, ἤτοι ἀπογεύεσθαι, καὶ οὕτως αἰθίς ἐγκρατεῦσθαι· εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιούσι, καθαιρέσθαι αὐτούς.

ARIST. *Μὴ μεταλαμβάνων ἑσθῆς οἴνου καὶ κρεῶν, εἰ μὴ δι' ἀσκησίν, καθαιρίζεται.*

KANON NA'

ΕΙ τις (78) κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθῆν ἑσθίῳν, ἀφορίζεσθω, παρὲς τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύσαντος.

BAAE. Οἱ θεοὶ καὶ ἄγιοι ἀπόστολοι, θέλοντες τοὺς κεκληρωμένους ἀνεπιλήπτου βίου εἶναι, καὶ μὴ σκανδαλίζειν τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ μᾶλλον διαγέρειν εἰς τὸ ἀγαθόν, διορίζονται μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τούτους πάσης ἐμπορίας αἰσχροπερδοῦς, ὡς εἰρηταί ἐν ἑτέρῳ κανόνι, ἀλλὰ μὴδὲ εἰς καπηλείον εἰσιέναι χάριν βρώσεως ἢ πόσεως· ἀσέμων γὰρ ἀνδρῶν ταῦτα καὶ μεγάλη κατακρίσεως ἄξια. Διδὸν καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα κληρικὸν ὁ κανὼν ἀφορίζεισθαι διορίζεται· τὸν δὲ καταλύσαντα εἰς πανδοχείον ἐν ὁδῷ διὰ ἀνάγκην οὐ κολάζει διὰ τὸ περιστάτικόν. Οἱ γοῦν λέγοντες οὗτοι δύναται κληρικὸς οἰνάρια ἐμπορεύεσθαι, ἢ πακτεῦειν λουτρῶν, ἢ ἑτέραν αἰσχροπερδῆ μετιέναι ἐμπορίαν, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ τὸ ἀπλῶς εἰσιέναι κληρικὸν εἰς καπηλείον κεκόλυται, πολλῶν μᾶλλον κολασθήσεται τὸ ἐμπορεύεσθαι αὐτὸν τοιαύτην αἰσχρὰν ἐμπορίαν ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου. Ἀνάγκωθι καὶ τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου κανόνα κ' καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ κανόνα μ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀποστολικὸς μβ' κανὼν τὸν μὲν ἐπίσκοπον, τὸν πρεσβύτερον, καὶ τὸν διάκονον κύβοις ἢ μέθαις σχολάζοντα καθαιρέσθαι φησιν, εἰ μὴ παύσονται· τὸν δὲ ὑποδιάκονον καὶ πάντα ἀπλῶς κληρικὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα, ὡσαύτως καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζεισθαι, εἰ μὴ διορθωθῶσι μετὰ παραγγελίαν, νομίζω οὗτοι καὶ ἐνταῦθα μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν ἀφορισθήσεται ὁ ἐν καπηλείῳ πεισερχόμενος κληρικὸς, καὶ μὴ ἀπεχόμενος τοῦ κακῶ. Παρίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ λέγειν τὸν κανόνα· Εἰ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθῆν ἑσθίῳν, δηλονότι τῷ κακῷ χρησάμενος πολλάκις.

ZONAR. Τοὺς τῷ Θεῷ κεκληρωμένους δεῖ καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὑπόδειγμα εἶναι βίου σεμνοῦ καὶ πάν-

μῆτε θεάτρῳ παραβάλλειν, μῆτε ἐν καπηλείῳ πίνειν. Julian. apud Sozom. Hist. Ecclès. l. v, c. 15.

ποθεν ἀνεπιλήπτους, ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς βλασφημηταὶ ᾖ τὸ δνομα τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἐν καπηλείῳ εἰσιέναι βίον ἀσεμνον ἔχειν τοὺς αὐτὸ ποιοῦντας δείκνυσι, καὶ οὐ περι βρῶσιν καὶ πόσιν μόνην διεφθάρθαι αὐτοῖς τὰ ἤθη, ἀλλὰ καὶ περι τὴν ἄλλην πᾶσαν διαγωγὴν. Ἄσεμων γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐν τοῖς καπηλείοις συναγομένων, ὁ τοῦτοις συναναστρεφόμενος, οὐκ ἀμέθεκτο· ἔσται τῆς ἐκείνων κακίας. Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὀμίλλαι κακαί. Διδ ἀφορίζεσθαι τοὺς τοιοῦτους κληρικούς διακελεύεται ὁ κανὼν· εἰ δὲ ὁδοιπορῶν ὁ κληρικός, καὶ μὴ ἔχων ἐνθα καταλύσει, τουτέστι μόνην ποιήσεται καὶ διαναπαύσεται, ἐξ ἀνάγκης εἰς πανδοχείον εἰσέλθῃ, ἀναίτιος ἀν εἶη καὶ ἀτιμώρητος. Τὸ αὐτὸ φησι καὶ ὁ εικοστὸς τέταρτος τῆς ἐν Λαοδικεῖα συνόδου κανὼν, καὶ ὁ τεσσαρακοστὸς τῆς ἐν Κερθαγέῃ.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ δὶχα τῆς κατὰ τριβον ἀνάγκης κληρικός εἰς καπηλίδιον ἐσθίων ἀφοριστέος.

Ὁ παροδεύων κληρικός, εἰ δι' ἀνάγκην καταλύσει εἰς πανδοχείον, συγγνωστέος· ὁ δὲ χωρὶς πεισιτάσεως εἰς καπηλείον ἐσθίων ἀφοριστέος.

ΚΑΝΩΝ ΝΕ'.

Εἰ τις κληρικός ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρεῖσθω. Ἀρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ'.

Εἰ τις κληρικός ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφορίζεσθω.

ΒΑΣΣ. Οἱ διττοὶ κανόνες οὔτοι ὁ νε' καὶ ὁ νς' κολάζουσι τοὺς ὑβριστάς κληρικούς· ἀλλ' ὁ μὲν νε' καθαιρεῖσθαι φησι τὸν κληρικὸν τὸν ὑβρίσαντα τὸν ἐπίσκοπον· ὁ δὲ νς' ἀφορίζεσθαι διορίζεται τὸν ὑβρίσαντα κληρικὸν πρεσβύτερον ἢ διάκονον, πάντως διὰ τὸ τιμὴν πλείονα χρεωστεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ. Οἱ μὲν κανόνες οὕτω διαιροῦσι τὴν τιμωρίαν τῶν ὑβριστῶν κληρικών. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος πάντα ὑβριστὴν ἀτιμῶσθαι διορίζεται, σὺν τῷ δίδόναι καὶ χρηματικὴν ποινὴν. Νομίζω σὺν ὀτι τῇ ἀτιμίᾳ ἐπακολουθεῖ καὶ καθαιρεσις.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ μὲν ἀρχιερεῖς εἰς τύπον ὄντες τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κεφαλὴ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος λογιζόμενοι, καὶ πλείονος τιμῆς εἰσιν ἄξιοι. Διδ καὶ ὁ ἐνυβρίσας αὐτοῖς καθαιρεῖται. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι χειρῶν ὄντες τύπον, ὡς δι' αὐτῶν τὰς ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις ἐνεργοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, τιμᾶσθαι μὲν κάκεινοι ἄξιοι, οὐκ ὡς ὁ ἐπίσκοπος δέ· οὐ γὰρ ὁμοίως τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν ἐπιμελητέον· διὸ ὁ ὑβρίσας αὐτοὺς ἤττον κολάζεται, μόνον ἀφορίζόμενος.

ΚΑΝΩΝ ΝΕ'.

ΑΡΙΣΤ. Ὑβρίζων ἐπίσκοπον κληρικός καθαιρεῖται.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ'.

Πρεσβύτερον ἢ διάκονον ὑβρίζων ἀφορίζεται.

tos : ne propter ipsos nomen Dei vituperetur. In cauponam autem ingredi, demonstrat hoc agentes inhonestam vitam ducere : neque tantum circa cibum, potumque corruptos ipsi mores esse, verum etiam circa omnem aliam vivendi consuetudinem. Nam, cum promiscue confluant in cauponam et inhonesti viri et inhonestæ mulieres, qui cum talibus conversatur eorum turpitudinis expers non erit : *Multa nempe colloquia corrumpunt bonos mores* ²². Ideo canon jubet istiusmodi clericis segregari. Quod si clericus iter faciens, nec habens quo diverlat (hoc est, mansionem faciat, et quiescat), in cauponam tum per necessitatem sit ingressus, culpa vacat, nec obnoxius est ulli pœnæ. Dicit hoc etiam vicessimus quartus canon synodi Laodicææ, et quadragessimus synodi Carthaginensis

ΑΡΙΣΤ. Clericus qui absque iuneris necessitate in caupona comedit, excommunicandus est.

Clerico iter facienti, si in diversorium propter necessitatem divertit, ignoscendum est : qui sine illa autem circumstantia in caupona manducat, excommunicandus.

37 CANON LV.

Si quis clericus episcopum contumelia affecterit, deponatur : principi enim populi tui non maledices.

CANON LVI.

Si quis clericus presbyterum vel diaconum injuria affecterit, segregetur.

BALS. Hi duo canones 55 et 56 puniunt injuriosos clericos : sed 55 dicit deponendum clericum, qui episcopum injuria affectit 56 autem decernit segregandum clericum, qui presbyterum, vel diaconum injuria affectit : idque quia episcopo major honor debetur. Canones quidem sic dividunt supplicium insolentium clericorum. Jus autem civile deflinit, quemvis injuriam facientem notari infamia præter pœnam pecuniariam. Existimo autem quod infamiam sequitur etiam depositio.

ZONAR. Pontifices in typum Domini nostri Jesu Christi existentes, et caput Ecclesiæ corporis existimati, majore etiam sunt honore digni. Quapropter, qui aliquid in hos agit contumeliose, deponitur. Presbyteri vero, et diaconi manuum typum gerentes (per quos, ut per manus, episcopus administrationes exercet ecclesiasticas) et hi quidem digni sunt honorari : non tamen ut episcopus : nec enim capitis, et manuum cura similiter habenda est. Quapropter qui contumeliosus his fuerit, minus punitur, ab aliorum conventu solum separatus.

CANON LV.

ΑΡΙΣΤ. Clericus episcopum contumelia afficiens deponitur.

CANON LVI.

Presbyterum vel diaconum contumelia afficiens excommunicatur.

²² I Cor. xv, 33.

CANON LVII.

A

ΚΑΝΟΝ ΝΖ'

Si quis clericus claudum, vel surdum, vel cæcum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, segregetur. Similiter et laicus.

BALS. Clericos et laicos segregat canon, qui eorum qui quomodocunque sunt corpore mutilati, non miserentur, sed eos irrident. Plerique autem ex ejusmodi rebus accipiunt ridendi occasionem, Dei iudicii resistentes.

• **ZONAR.** Membris aliquibus mutilatos misereri convenit, illosque, quantum fieri potest, infirmos suscipere, manuque regere, non autem illudere. Hoc enim significat verbum, χλευάζειν. Quod si laicos istud facientes canon excommunicationi subicit, quid existimet quispiam de clericis, quos (ut sæpe dictum) populo propositos oportet esse virtutis omnis exemplo, stimuloque prohibitis.

ARIST. *Sic vero et cæcum, et surdum et claudum irridens.*

Irridens cæcum, surdum, vel claudum, vel aliter corpore mutilatum, excommunicatur, ut formatorem eorum vituperans.

38 CANON LVIII.

Episcopus vel presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, et eos pietatem non docet, segregetur: et si in negligentia et socordia perseveret, deponatur.

BALS. Episcopalis dignitas in docendo consistit: et omnis episcopus debet docere populum pia dogmata, et statum orthodoxorum. Speculator enim ideo constituitur, ut quæ sui sunt populi attendat: et ideo episcopus est appellatus. Porro autem etiam presbyteri tales esse debent, quia etiam prope episcopos sedent in superioribus cathedris. Episcopus ergo et sacerdos, qui non sic facit, sed negligenter est affectus, segregatur: sin autem in socordia perseverat, etiam deponitur. Presbyteri enim secundum episcopalem admonitionem, et non suo arbitrio docent.

ZONAR. Inexcusabile est hoc omnis episcopi debitum, docere sibi subditum populum plura dogmata, dirigereque rectas in opiniones, et honestam vitam. Dicit enim Deus per prophetam populorum prælati: Si non denuntiaveris, neque locutus fueris, morietur injustus in injustitia sua: ejus autem san-

Guill. Beveregii notæ.

(79) Ἄμελων τοῦ κλήρου. Cum ordinatur metropolitanus, vel archiepiscopus, ut hujus perpetuo canonis officioque sui in eo constituti, memor sit, hæc inter alia in mandatis ei, apud Græcos præsertim, dari solent, Χρὴ σε μὴ ἀποκάμνειν διδάσκοντα, ἀλλὰ διηνεκῶς τὴν ἐγγεχειρισμένον σοι λαὸν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἐκπαιδεύειν, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρου τοῦ τὴν τοιαύτην διακονίαν ἐκπληροῦν δυναμένου, ὅπως μὴ καταμελῶν τῇ κανονικῇ αὐστηρίᾳ σαυτὸν ἐγκαταστήσης ὑπεύθυνου ἐπίσκοπος γάρ, φησὶν, ἀμελῶν τοῦ κλήρου, etc., usque ad finem hujus canonis nihil immutato: nisi quod pro εὐσέβειαν substituitur εὐλάβειαν. Quomodo legit et Joan. Antiochenus in collect. can. tit. 10, et quod verba τῇ ἀμελείᾳ καὶ omittuntur. Exstat

Ἐἰ τις κληρικὸς χωλὸν ἢ κωφὸν ἢ τυφλὸν ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφορίζεσθω. Ὁσαύτως καὶ λαϊκός.

ΒΑΣΣ. Καὶ τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφορίζει ὁ κανὼν μὴ ἐλεοῦντας τοὺς ὀπωσθήποτε πεπηρωμένους τὸ σῶμα, ἀλλὰ παίζοντας αὐτούς. Οἱ πλείους δὲ τὰ τοιαῦτα πρόφασιν ἔχουσι γέλωτος, τοῖς τοῦ Θεοῦ κρίμασιν ἀντιπράττοντες.

ZONAR. Τοὺς μέλη τινὰ πεπηρωμένους ἐλεεῖσθαι προσήκει, καὶ ὡς δυνατὸν ἀντιλαμβάνεσθαι τούτων, καὶ χειραγωγεῖν, ἀλλ' οὐχὶ διαπαίζειν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ χλευάζειν. Εἰ δὲ τοὺς τοῦτο ποιοῦντας λαϊκοὺς ὁ κανὼν ἀφορισμῶ ὑποβάλλει, τί ἂν τις λογιῆσαιτο περὶ κληρικῶν, οὐδ', ὡς πολλάκις εἴρηται, ὑπόδειγμα πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ παροξυσμὸν πρὸς χρηστότητα τῷ λαῷ προκεισθαι χρεῶν;

ΑΡΙΣΤ. Ὡς δὲ καὶ τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ χωλὸν χλευάζων.

Ὁ ἐμπαίζων τυφλὸν καὶ κωφὸν ἢ χωλὸν ἢ ἄλλως τὸ σῶμα πεπηρωμένον ἀφορίζεται ὡς τὸν πλάσαντα τούτους ἐπιμεμφόμενος.

ΚΑΝΟΝ ΝΗ'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου (79) ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφορίζεσθω ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ (80) βραθυμίᾳ, καθαιρεῖσθω.

ΒΑΣΣ. Τὸ ἐπισκοπικὸν ἄξιωμα διδασκαλικὸν ἐστὶ: καὶ πᾶς ἐπίσκοπος ὀφείλει διδάσκειν τὸν λαὸν τὰ εὐσεβῆ δόγματα καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων κατάστασιν. Σκοπὸς γὰρ τίθεται χάριν τοῦ ἐπιτροπεῖν τὰ ὑπὸ τὸν λαὸν αὐτοῦ· κάντεῦθεν καὶ ἐπίσκοπος κέκληται. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι δὲ τοιαῦτοι ὀφείλουσιν εἶναι, ὅτι καὶ πλησίον τῶν ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἀνωτέρω καθέδραις κάθηται. Ὁ γοῦν μὴ ποιῶν οὕτως ἐπίσκοπος καὶ ἱερεὺς, ἀλλὰ ἀμελῶς διακειμένος ἀφορίζεται· ἐπιμένων δὲ τῇ βραθυμίᾳ, καὶ καθαιρεῖται· οἱ πρεσβύτεροι γὰρ (81) καὶ κατὰ προτροπὴν ἐπισκοπικὴν, καὶ οὐκ οἰκοθεν διδάσκουσι.

ZONAR. Χρέος ἐστὶν ἀπαραίτητον παντὶ ἐπισκόπῳ διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν τὰ εὐσεβῆ δόγματα, καὶ πρὸς ὀρθοδόξιαν βραθυμίζειν, καὶ βίον σεμνόν. Φησὶ γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς τῶν λαῶν προεστῶτας· Εἰ μὴ διαστείλη, μηδὲ λαλήσεις, ἀποθάνεται ὁ ὄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐ-

hoc mandatum in Juris Græco-Romani l. vi, p. 427.

(80) Τῇ ἀμελείᾳ καὶ. Hæc verba in ms. Bodleiano desiderantur, nec exstant in mandato, quod metropolitaniano et archiepiscopo, cum ordinatur, dari solet, ut ante notatum est: nec legit Gennadius Herveyus, nec Josephus Ægyptius, qui in paraphrasi Arabica vertit, *Et si ille perseveraverit in ista ignavia, gradu suo dejiciatur.* Quoniam vero exstant, tam in Græcis impressis, quam in Joan. Antiocheni collectione, tit. 10, nos etiam ea retinere satius duximus.

(81) Οἱ πρεσβύτεροι γάρ. Hæc usque ad hujus interpretationis exitum in impressis omissa, ex ms. Bodleiano nunc primum edimus.

τού, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπαιτηθήσεται. Ὁ γοῦν τῆς διδασκαλίας ἀμελῶν ἐπίσκοπος ἀφορίζεται· εἰ δὲ μὴ οὕτω τῆς ἀμελείας ἀφίσταται, καὶ καθαιρεῖται. Ὁμοίως καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Διδασκτικούς γὰρ εἶναι καὶ τούτους ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν. Καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος διδασκτικὸν καὶ νηφάλιον εἶναι διατάττεται τὸν ἐπίσκοπον (νῆφοντα δηλαδὴ καὶ ἐγρηγορότα), ἀλλὰ μὴ ἀνειμένον καὶ ἀμελεῖ· καὶ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ ἐπισκόπου εἰς νῆψιν αὐτὸν διεγείρει. Σκοπὸς γὰρ ὀνόμασται· τὸν δὲ σκοπὸν ἐγρηγορέναι εἶσι, ἀλλ' οὐ βραθυμεῖν. Διὰ τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καθέδρα ἐφ' ὕψους ἱδρυταί (82), δηλοῦντος τοῦ πράγματος, ὅσον εἶναι τοῦτον, καὶ ὅτι δεῖ τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ὄρᾶν ἀφ' ὕψους, καὶ ἐπισκοπεῖν ἀκριβέστερον. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνιστάναι ἐκεῖ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τυγαθηῆσθαι ἐτάχθησαν, ἵνα καὶ οὗτοι διὰ τῆς ἀφ' ὕψους καθέδρας ἐνάγωνται εἰς τὸ ἐφορᾶν τὸν λαόν, καὶ καταρτίζωσιν αὐτὸν, ὡς περ σύμπονοι δοθέντες τῷ ἐπισκόπῳ· καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδῳ ἰθ' κανὼν, Δεῖ, φησί, τοὺς προσετώτας ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ ταῖς Κυριακαῖς, πάντα τὸν κλήρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν.

ΑΡΙΣΤ. *Τὴν εὐσέθειαν μὴ διδάσκων ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται καθαιρεῖται δὲ μένων ἀδίδακτος.*

Διδάσκειν δεῖ τὸν ἐπίσκοπον τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τὴν εὐσέθειαν· ὁ δὲ καταρραβυμῶν τῆς διδασκαλίας ταύτης ἀφορίζεται· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν πρὸς τοῦτο οὐ διεγείρεται, καὶ καθαι-

KANON N^{OS}.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τινὸς τῶν κληρικῶν (83) ἐνδοῦς ὄντος, μὴ

⁸² Ezech. iii, 18. ⁸³ Tit. i, 8.

Guill. Beveregii notæ.

(82) *Καθέδρα ἐφ' ὕψους ἱδρυταί.* In antiquis Latinorum et recentioribus etiam Græcorum Ecclesiis, juxta altare sedes sacerdotibus, episcopo assistentibus, simulque celebrantibus, eximii solite fuerunt, in quarum medio thronus eminentior ipsi episcopo sive patriarchæ, si a lesser, erectus est, qui in Chrysostomi liturgia ἡ ἄνω καθέδρα nuncupatur, ubi viz. dicitur a diacono, Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἄνω καθέδραν, p. 69. E tom. II, Patr. Græc. Sublimioris hujusce throni, quo episcopus, ut et aliter, quo sacerdotes considebant, Gregorius Nazianzenus meminit in insomnio de Anastasie templo oper. tom. II, p. 78, hisce carminibus :

Ἐξεσθαι δοκέσκον ὑπέρθρονος, οὐχ ὑπερόφρυς·
Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄναρ τῶν ἀγνηορίην·
Οἱ δὲ μοι ἀμφοτέρωθεν ὑπεδριώντο γραιὸν
Ποίμνης ἡγεμόνες, ἐκκριτος ἡλικίη.
Οἱ δ' ἀφ' ὑποδηστίρης ἐν εἰμασι παμφονώσων
Ἔστασαν ἀγγελικῆς· εἰκόνας ἀγλατῆς.

Ubi videre licet, ut ipse sedebat ὑπέρθρονος; *in throno sublimis*, presbyteri vero ei ὑπεδριώντο *subsidebant*, diaconi autem, hic ὑποδηστίρης; vocati stabant. Hujusmodi quoque throni in rhaegryca oratione, de ecclesiarum ædificatione, Paulino Tyriorum episcopo, dicta, hisce verbis commemorantur,

A *guis de manu tua requireret* ⁸². Episcopus igitur, qui docendi curam negligit, excommunicatur. Et, si ne sic quidem desistat a negligentia, deponitur. Similiter etiam presbyteri. Exigit enim canon et hos tales esse, qui docere quoque possint. Et ille magnus etiam Paulus episcopum jubet aptum esse ad docendum, sobrium videlicet ac vigilantem, sed non pigrum vel negligentem ⁸³. Nomen etiam episcopi ad sobrietatem ipsum excitat. Nam σκοπὸς (id est, custos) nominatus est. Custodem vero vigilare oportet, non autem otio indulgere. Cathedra propterea constituitur episcopis in edito et sublimi templi loco; quæ quidem res denotat qualem cum esse, et quod ab illa sublimitate subditum populum respicere, valdeque diligenter observare debet. Ibi vero presbyteri simul cum episcopo assistere unaque sedere jussi : ut per eam sic in alto sitam cathedram ipsi pariter inducantur populum cum providentia inspicere, ejusque mores componere, tanquam dati laboris socii episcopo. In Trullo quoque synodi canon decimus nonus ait, Præsules oportet omni die, maxime Dominicis, omnem clerum et populum docere.

ARIST. *Pietatem non docens episcopus excommunicatur : deponitur autem perseverans non docens.*

Episcopum oportet docere clerum et populum pietatem; qui autem sacordia instructionem istam prætermittit excommunicatur. Si autem et post excommunicationem ad eam non excitatur, etiam deponitur.

CANON LIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, cum sit aliquis ex clericis egenus, ea quæ sunt necessaria, ei non

Ἄλλὰ γὰρ ὡς καὶ τὸν νεῶν ἐπιτελέτας, θρόνος τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθρους ἐν τάξει τοῖς καθ' ὅλου κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας. Euseb. *Hist. Eccles.* l. x, c. 4, p. 384 C, edit. Vales. De hisce thronis ita præterea Simeon Thessalonicensis, Ἡ ἄνω καθέδρα τὴν ὑπερουράνιον δείκνυσσι καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ· αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαθμίδες τὴν ἐκείνου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν, ἐνθα ἐῖ καὶ οὐ θέμις τινὰ ἕτερον καθίσαι, οὐδὲ διακόνων αὐτῶν. Sym. Thessal. *De sacram.* Hujusmodi quoque thronum Jacobum apostolum Hierosolymis habuisse, eundemque usque ad Gallieni tempora conservatum, et summo honore habitum fuisse, testatur Eusebius *Hist. Eccles.* l. vii, cap. 19. In hujusmodi throno episcopus quisvis post consecrationem collocatur, ut ex Euchologio patet p. 304. Hinc ἐνθρονίζεσθαι, ἐνθρονισμὸς, τὸν θρόνον ἐγχειρισθῆναι, ἐπιθεῖναι τοῦ θρόνου, etc. Hinc etiam summa in Ecclesia dignitas *thronus* appellatur : ut thronus Hierosolymitanus, thronus Alexandrinus, etc.; vocatur autem et σύνθρονος a sacerdotum concessis, qui et ipsi σύνθρονος nonnunquam audiunt.

(83) *Τινὸς τῶν κληρικῶν.* Joan. Antiochenus legit, τινὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἡγουν κληρικῶν ἐνδοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχωρηγήσοι, Joan. Ant Collect. cau. tit. v.

suppeditat, segregetur : sin autem perseveret, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

BALS. Dilectimus quod episcopus debet, post necessariam suam impensam, ecclesiarum et clericorum consuetam dispensationem, quæ supersunt ex ecclesiarum redditibus, dare pauperibus: appellantur enim bona pauperum. Nunc autem decernit canon, ut episcopi et presbyteri curam gerant ut suppeditent pauperibus clericis ea quæ sunt necessaria, et eos quidem qui non ita faciunt, segregat: qui vero perseverant, deponit, ut qui causæ sunt mortis fratrum. Ne dicas autem, Quare punit canon presbyteros, qui res suas pauperibus clericis non distribunt? Finge enim presbyterum possidere **39** B bona ecclesiastica, ut qui sit forte promotus chorepiscopus, vel protopapa, et qui ex eo dives evaserit, et necesse habet pauperes sustentare, multo autem magis pauperes clericos. Nisi enim hoc dixeris, non video quomodo segregabitur, vel deponetur presbyter, qui de suo non dat pauperi suo conclerico quæ sunt necessaria. Fratrem autem interfecisse, ne dixeris ad factum usque processisse. Etsi enim non est mortuus, quod ad episcopi tamen vel presbyteri propositum attinet, id factum est.

ZONAR. Scriptura nominat ecclesiarum bona πτωχικά. Et hæc πτωχοίς, id est, inopibus distribui oportet. Quod si præsides ecclesiarum debent **C** (ut licet per facultates) hæc allis indigentibus erogare, quanto magis pauperibus clericis, sibi subjectis? Quod qui non facit, ætiorum communionem privatur; incorrigibilis autem permanens, ordine suo movetur: quia, quantum in se est, fratrislocissor fuit. Nam qui facultatem non habet earum rerum, quibus vita consistit, is morietur; qui vero dives est et ei non administrat prorsus est homicida. Quid autem si non fuerit ille mortuus, aliunde ipsi divina providentia suppeditante res ad vitam sustentandam sufficientes?

ARIST. Clerico indigenti non beneficiens sacerdos, excommunicatur: deponitur autem si immisericos permaneat. Perspicuus.

CANON LX.

Si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sanctos, in ecclesia publicat, ad populū et cleri perniciem, deponatur.

BALS. Præsenti apostolico canoni consequenter alii quoque definiunt canones, non esse legendas

ἐπιχορηγῆσι τὰ δέοντα, ἀφορίζεσθω ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

ΒΑΣΣ. Ἐμάθομεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ δαπάνην καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κληρικῶν συνήθη οἰκονομίαν τὰ περιτεύοντα ἐκ τῶν εισόδων τῆς ἐκκλησίας διαδίδουσι πρὸς πένητας· πτωχικά γὰρ καλοῦνται ἀρτίως δὲ διορίζεται ὁ κανὼν φροντίζειν τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐνδεέσι κληρικοῖς τὰ χρειώδη, τοὺς δὲ μὴ ποιοῦντας οὕτως ἀφορίζει· ἐπιμένοντας δὲ καθαιρεῖ, ὡς αἰτίους γενομένους τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν· μὴ εἴπη; δὲ τίνος χάριν τοὺς πρεσβυτέρους ὁ κανὼν κολάζει, τὰ οἰκεία πράγματα μὴ διανέμοντας πρὸς ἐνδεεῖς κληρικούς; Θεμάτισον γὰρ ἐγκρατῆ τὸν πρεσβύτερον εἶναι πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, τυχὸν χωρεπίσκοπον προβληθέντα, ἢ πρωτοπαπᾶν (84), κἀνεῦθεν εὐπορήσαντα, καὶ ἀνάγκην ἔχοντα τοὺς πενομένους χειραγωγεῖν, πολλῶν δὲ μᾶλλον τοὺς πένητας κληρικούς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο εἴπη, οὐ συνορῶ ποίῳ τρόπῳ ἀφορισθήσεται ἢ καθαιρεθήσεται πρεσβύτερος μὴ διδοὺς οἰκοθεν τὰ χρειώδη τῶν πενομένων! συγκληρικῶ αὐτοῦ. Τὸ δὲ φονεῦσαι τὸν ἀδελφὸν μὴ εἴπη καὶ εἰς ἔργον ἔλθειν. Κἂν γὰρ μὴ ἀπέθανε, γέγονε τοῦτο, ὅσον ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου προθέσει.

ZONAR. Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἡ Γραφὴ πτωχικά ὀνομάζει· καὶ δεῖ ταῦτα διαδίδεσθαι τοῖς πτωχοῖς. Εἰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐνδεέσι ἐπαρκεῖν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες ὀφείλουσιν, ὡς ἐνδὸν, πῶς μᾶλλον τοῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοις κληρικοῖς πενομένοις; Καὶ ὁ μὴ τοῦτο ποιεῖν ἀφορίζεται· μένων δὲ ἀδιόρθωτος, καὶ καθαιρεῖται· ὅτι φονεὺς τῶν ἀδελφῶν γέγονε τοῦ ἀδελφοῦ φονεύτης· ὁ γὰρ μὴ εὐπορῶν τῶν συστατικῶν τῆς ζωῆς θανέται, ὁ δ' εὐπορῶν, καὶ μὴ τούτων κηδόμενος, πάντως φονεὺς πέφυκε. Τί γὰρ εἰ μὴ ἐκεῖνος ἀπέθανεν, ἄλλοθεν αὐτῷ τῆς θείας προνοίας χορηγησάσης τὰ ζωαρχῆ;

ARIST. Ἐπίδειξ κληρικῶν οὐκ εὐσεβῶν ἱερῶς ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀνίλωτος (85). Σαφής.

CANON E.

Εἰ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς βιβλία, ἐπι τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

ΒΑΣΣ. Ἀκολουθῶς τῷ παρόντι ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται μὴ ἀναγινώ-

Guill. Beyeregii notæ.

(84) Ἡ πρωτοπαπᾶν. Πρωτοπάπας idem est ac qui vocatur πρωτοπρεσβύτερος, et subinde πρωτοιερέυς: hic primus est tribunalis, et ubi plures sacerdotes concelebrant, ipse primas tenet, et a pontifice secundas; ut ait Codinus πρώτος ἐστὶ τοῦ βήματος, φέρων τὰ δευτερεῖα τοῦ ἀρχιερέως, Codin. De offic. Constantin. c. 1, n. 50. In Euchologio officium ejus sic describitur, Ὁ πρωτοπαπᾶς ἱσταται ἐπάνω τῶν ὁφικίων τοῦ εὐωνύμου

χοροῦ, ὅταν λειτουργεῖ ὁ ἀρχιερέυς, μεταδίδοι αὐτὸς τὴν ἅγιαν μετάληψιν· ὁμοίως καὶ ὁ ἀρχιερέυς τῷ πρωτοπαπᾶ, ἔχων δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ πρωτεία πάντα, Euchol. in official. Eccles. CP. p. 274, edit. Jac. Goar. Paris. 1647. De chorepiscopis quorum hic quoque fit mentio alibi agemus.

(85) Ἀνίλωτος. Tam in Aristeni, quam Logothetæ synopsis, ut a Justello edita, perperam scribitur ἀνίλωτος.

σκεσθαι τὰ τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ἀλλὰ πυρὶ παραδίδουσθαι. Καὶ ζῆτε τίτλον ἱβ' τοῦ παρόντος συντάγματος, κεφαλαίου γ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ τινες ἐνέθευσαν εὐσεβῆ συγγράμματα, ἧ καὶ ὀρθοδόξων ὀνόματα ἐν ὑφεί ἐτεροδόξῳ τεθείκασιν, ὡς ὁ αἰρετικὸς ἐκείνος Πάμφιλος ἐποίησε, θεολογικὰ ἔπη χρυσαῖ, τὰς αἰρετικάς· φληναφίας τοῦ Χρυσομάλλου (86) κατονομάσας, καὶ οὕτω τοὺς ἀπλουστέρους πλανήσας· διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν τοιαῦτα τελούντα ἱερωμένον ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ. Ζῆτε καὶ τὸν τελευταῖον ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τοὺς ἡρωικούς· στήχους τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ἐξ' καὶ μάθης ποῖα βιβλία ὀφείλουσιν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀναγινώσκεσθαι· ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος (87), ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, καὶ ἡ ἐν Κερθαγίνῃ σύνοδος.

ΖΩΝΑΡ. Πολλὰ βιβλία παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐνοθεύθησαν εἰς βλάβην τῶν ἀπλουστέρων· ὡσπερ καὶ αἱ διὰ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος γραφεῖσαι τοῖς ἐπισκόποις ἀποστολικαὶ διατάγαι, αἱ διὰ τοῦτο καὶ συνοδικῶς ἀπεβλήθησαν. Τινὰ δὲ καὶ ὀνόλου καρ' ἐκείνων συντίθενται ψευδεῖς ἐπιγραφὰς ἔχοντα, ὡς παρὰ Πατέρων ἁγίων συγγεγραμμένα· τὰ δὲ καὶ ἀπόκρυφα καλούμενα. Ταῦτα τοίνυν ἀπόβλητα εἶναι κελεύει ὁ κανὼν, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν μὴ προτίθεσθαι. Εἰ δὲ τις δημοσίᾳ ταῦτα προσάγει, καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκειν πειράσθαι, τοῦτον, ἱερωμένον ὄντα, καθαιρέσεως ἄξιός· τὰ δὲ ἀναγινώσκεσθαι ὀφείλοντα βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Γραφῆς ἀπριθιῆνται ἀκριβῶς· πρότερον μὲν ἐν τῷ τελευταίῳ κανόνι τῶν ἀποστολικῶν τούτων διατάξεων, εἶτα καὶ τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ, καὶ τῷ μεγάλῳ καὶ σεφωτάτῳ Πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ, καὶ τῷ ἁγίῳ Ἀμφιλόχῳ, καὶ ἀμφοτέροις τούτοις ἐμμέτρως· καὶ τῇ ἐν Κερθαγίνῃ συνόδῳ. Ἡ δὲ λεγομένη ἐκτῆ σύνοδος ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ ἐν τῷ ἐξ' κανόνι αὐτῆς καὶ τοῦτο φησι· Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐγερῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ δημοσιεύεσθωσιν, ἀλλὰ πυρὶ παραδιδέσθωσιν. Τοὺς δὲ παραδεχομένους, ἡὼς ἀληθεῖσι τούτοις προσανέχοντες, ἀναθεματίζομεν.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἀσεβοῦς βιβλίον ἐκκλησιῶν καθαιρεῖται.

Ὁ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκων τὰ τῶν ἀσεβῶν βιβλία ὡς ἅγια καθαιρεῖσθαι.

Guill. Beveregii notæ.

(86) *Τοῦ χρυσομάλλου.* Joanne Comneno Alexii D successore imperante, Constantinus Chrysomallus scripta quædam hæresibus seantonia edebat, quorum tria exemplaria a synodo sub Leone Constantinopolitano tunc temporis coepta, comperta sunt, unum apud Petrum monachum S. Athenogenis monasterii præsidem, alterum apud Georgium Pamphilum, et tertium apud quosdam monachos in Nicolai monasterio, qui de eo etiam synodum certiorum fecerant. Georgius iste Pamphilus, apud quem unum exemplar inventum est, non tantum hæresibus in eo traditis ipse seducebatur, verum et, ut aîius quoque seduceret, hæreticas istius angas, θεολογικὰ ἔπη χρυσαῖ appellabat, ut ex hoc Balsamonis loco constat. Synodus autem prædicta Con-

A impiorum libros, sed igni tradendos. Quære etiam 12 tit. præsentis operis, cap. 3. et quæ in ipso sunt. Quia autem nonnulli pia scripta adulteraverunt, vel etiam orthodoxorum nomina eorum qui male sentiunt scriptis apposuerunt, ut hæreticus illo fecit Pamphilus, qui aurea theologica dieta nugæ hæreticas Chrysomalli appellavit, et ita simpliciores decipit, decernit canon sacerdotem esse deponendum, qui hoc audet in populi perniciem. Quære etiam ultimum canonem apostolicum, et heroicis versus sancti Gregorii Theologi, et syn. in Trullo canonem 63, et scies quinam libri legi debent ab orthodoxis. Sanctus Amphilocheus, sanctus Athanasius et Carthaginiensis synodus

B ZONAR. Ab impiis hominibus suppositi libri multi fuerunt in perniciem simpliciorum. Velut sunt episcopis per sanctum Clementem scriptæ apostolicæ constitutiones, quæ propterea synodice rejectæ sunt. Ab illis quoque sunt omnino quædam composita, falsas inscriptiones habentia, perinde ac si forent a sanctis Patribus composita, sunt et quædam nuncupata apocrypha. Canon censet igitur hæc esse rejicienda, nec ad lectionem proponenda. Quod si quis hæc publice profert, in ecclesiaque legere conatur, hanc etiam consecratum ministrum, dignum depositione censet. Libri vero tam veteris, quam novæ Scripturæ, qui legi debeant, exacte sunt enumerati. Primum quidem, in ultimo canone istarum apostolicarum constitutionum. Deinde etiam a magno Athanasio, et a magno sapientissimoque patre Gregorio Theologo, et a sancto Amphilocheo, et ab his quidem duobus metricæ. Et in synodo Carthaginiensi. Nominata vero sexta synodus in Trullo, in sexagesimo tertio canone ipsius et hoc dicit: Quæ sunt ab inimicis veritatis falso conflictata Martyrologia, ut Christi martyres ignominia turpiter afficerent, et audientes inducerent ad incredulitatem, ne publicentur, sed igni tradantur. Suscipientes autem, vel his, tanquam veris, mentem adhibentes, anathematizamus

ARIST. Qui impij librum in ecclesia publicat deponitur.

Qui in ecclesia legit impiorum libros ut sanctos deponatur.

Constantinopoli celebrata, cum scripta hæc inter se contulisset, non ineptiarum modo, sed et hæreseon plena esse, ac ipsiis Enthusiastarum et Bogomilorum dictis absurdiora continere, pro comperto habebat, ac proinde adversus eadem scripta eorumque assertores, decretum synodale edebat, quod exstat apud Leo. Allat. de Occident et Orient. Eccles. perpet. consens. l. II, c. 11, in initio.

(87) *Ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος.* Hæc usque ad hujus interpretationis finem in impressis desiderantur; exstant autem in ms. Bodleiano, et quidem in ipsa textu, in quem tamen e margine transecta videntur. Cæterum S. Amphilocheus in iambis ad Seleucum, S. Athanasium in sacræ Scripturæ synopsis, et synodus Carthaginiensis can. 27 docuerunt, quinam

CANON LXI.

Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibita actionis, et convictus fuerit, ad clerum ne provehatur.

BALS. Qui fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibita actionis accusatus et convictus seu condemnatus est, non efficitur clericus. Et nota hoc propter eos qui dicunt, ex eo solo quod quis accusatus fuerit, impediri ordinationem accusatorum. Ecce enim dicit canon, quod qui convicti sunt non ordinabuntur, non etiam qui solum accusati fuerint.

ZONAR. In adulterio, vel scortatione, vel alia quapiam absurditate deprehensus, non solum a sacerdotio prohibetur, sed omnino nec in ullum quidem cleri gradum promovetur. Ad episcoporum vero clericorumque accusationem neque hæretici, qualescunque habiles erunt, neque schismatici qui seorsum ab Ecclesia celebrant conventicula: neque qui propter crimina rejecti sunt ab Ecclesia, vel communii societate privati, nisi prius obertas sibi culpas purgatione deleverint, sive sint clerici, sive laici. Sed nec illi, qui de crimine aliquo sunt ad judicem delati, priusquam criminis expertes apparuerint secundum sextum canonem secundæ œcumenicæ synodi, quæ fuit in Constantinopoli.

ARIST. *Fidelis convictus de adulterio, fornicatione, et aliis criminibus, in clerum non admittitur.*

Fidelis accusatus adulterii, vel fornicationis, vel alicujus alius prohibita actionis et convictus, in clerum non recipitur. Si infidelis autem quis sit, et alicujus prædictorum peccatorum reus fuerit, si postea baptizetur, et post baptismum inculpabilem servet vitam suam, sine prohibitione in clerum etiam promovetur.

CANON LXII.

Si quis clericus propter metum humanum Judæi, vel Græci, vel hæretici, negaverit: si quidem nomen Christi, ejiciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, ut laicus recipiatur.

BALS. Etsi jus civile ei dat veniam, qui vi vel

Guill. Beveregii notæ.

libri pro vere canonicis in Ecclesia legendi sunt. (88) *Εἰς κληρον μὴ προσαγέσθω.* Hanc ab Ecclesia primitiva stricte observatam fuisse disciplinam, ut, qui graviore aliquo crimine convictus est, in clerum non admittatur, ex Origene discimus, dicente, quod præpositi Ecclesiæ eos, qui libidine aliove simili malo victi sunt, si sinceram egerint pœnitentiam, tanquam redivivos recipiunt, verum eis οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς λεγομένης Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταλέγοντες τοὺς φθάσαντας, μετὰ τὸ προσελθῆναι τῷ λόγῳ ἑπτακίνα, Orig. *Contra Cels.*, l. iii, p. 147, edit. Hæschel. 1605. Item ex Cypriano, cujus verba observata sunt diguissima. *Cumque alia multa sunt, inquit, et gravia delicta, quibus Basilides et Martialis implicati tenentur, frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit ejusmodi homines,*

A

KANON ΣΑ'.

Εἰ τις κατηγορητὴ γένηται κατὰ πιστοῦ πορνείας ἢ μοιχείας ἢ ἄλλης τιτὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθεῖται, εἰς κληρον μὴ προσαγέσθω (88).

BALS. Ὁ ἐπὶ πορνείᾳ ἢ μοιχείᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀπηγορευμένῃ πράξει κατηγορηθεὶς καὶ ἐλεγχθεὶς, ἤτοι καταδικασθεὶς, κληρικὸς οὐ γίνεται. Καὶ σημείωσαι τοῦτο διὰ τοὺς λέγοντας ἀπὸ μόνου τοῦ κατηγορηθῆναι τὴν τῶν κατηγορηθέντων ἐμποδίεσθαι χειροτονίαν. Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι οἱ ἐλεγχθέντες οὐ κληρωθήσονται· οὐ μὴν οἱ μόνον κατηγορηθέντες.

ZONAP. Ὁ ἀλοὺς ἐπὶ μοιχείᾳ ἢ πορνείᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀτοπήματι οὐ μόνον ἐρωσύνης κωλύεται, ἀλλ' οὐδὲ εἰς κληρον ὄλους προσάγεται. Εἰς κατηγορίαν δὲ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν οὐτε αἰρετικοὶ οἰοῦσθαι δεσποὶ ἔσονται, οὐτε μὴν σχισματικοὶ παρασυνάγοντες, οὐτε οἱ διὰ αἰτιάματα ἀπόβλητοι γεγονότες τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἀκοινωνήτοι, εἰ μὴ πρότερον τὰς αἰτίας τὰς κατ' αὐτῶν ἀποτρίβονται, κἂν κληρικὸς ᾖσι, κἂν λαϊκοί. Ἀλλὰ οὐδὲ οἱ ὑπὸ κατηγορίαν ὄντες, πρὶν ἂν ἀθῶσι τῶν ἐγκλημάτων φανεῖσι, κατὰ τὸν ἔκτον κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμένης συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ARIST. *Πιστὸς ἐλεγχθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ ἢ πορνείᾳ ἢ ἄλλοις ἐγκλήμασιν ἀκληρὸς*

C

Ὁ κατηγορηθεὶς πιστὸς ἐπὶ μοιχείᾳ πορνείᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀπηγορευμένῃ πράξει, καὶ ἐλεγχθεὶς, εἰς κληρον οὐ παραδέχεται. Εἰ δὲ ἄπιστος ὢν τις, καὶ ἀμαρτήσας τι τῶν ἀπηριθμημένων, εἴτα βαπτισθῆ, καὶ κατὰ τὸ βάπτισμα διατηρήσῃ τὸν βίον αὐτοῦ ἀνεπίληπτον, ἀκωλύτως καὶ εἰς κληρον προσάγεται.

KANON ΣΒ'.

Εἰ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου ἢ Ἑλλήνος ἢ αἰρετικοῦ ἀρνήσεται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρεῖσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω (89).

BALS. Εἰ καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος συγγνώμης ἀξιοί

D nec Ecclesiæ Christi posse præesse, nec Deo sacrificia offerre debere. Maxime cum jam pridem nobiscum et cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster, sacerdos pacificus et justus, et martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreverit, ejusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi. Cyprian. *Epist. ad clerum et plebes* in Hispana lib. i, epist. p. 16, l. 9, edit. Mænut. E quibus certe verbis apparet, vel hunc ipsum canonem, vel ei simillimum in synodo sub Cornelio episcopo Romano celebrata constitutum esse, saltem confirmatum: quod mihi propterea magis arripit, quod antea observatum fuisse ex antea laudatis Origenis verbis abunde constat.

(89) Ὡς λαϊκὸς δεχθήτω. In Joannis Antiocheni

τὸν δὲ φόβον ἢ βίαν καταθέμενον ποιῆσαι τὸδε τι, ἀλλ' ὁ τῆς Ἐκκλησίας νόμος ἐμολογητὰς τῆς πίστεως θέλει πάντας εἶναι τοὺς ὀρθοδόξους. Ὁ γοῦν δὲ φόβον κολάσεως ἀρνησάμενος κληρικὸς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον καθαιρεθῆσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς σεσηπὸς μέλος ἐκ τοῦ καλοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος ἐκκοπήσεται. Εἰ δὲ ἀρνήσεται κληρικὸς εἶναι, καθαιρεθῆσεται· πλὴν καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις ὁ μετανοήσας καθαρῶς δεχθήσεται ὡς λαϊκός. Σημειῶσαι δὲ ἀπὸ τούτου ὅτι οἱ σφραγίδα ἐπικουρίδος λαβόντες, χάντεσθαι εἰς τὸ τάγμα τῶν ἀναγνωστῶν καταστάντες, ἐὰν βίβωσι τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ κατὰ λαϊκούς ἀναστραφῶσιν, οὐ δύνανται ὡς ἀναγνώσται ἐνεργεῖν τὸ ἔτιον· ἐὰν πάλιν μετασηματισθῶσι κατὰ κληρικῶς, ἢ καὶ μοναχοὶ γένωνται, ἀλλὰ λαϊκῶν ἀύσουσι διαγωγῆν. Εἰ γάρ ὁ κατὰ φόβον ἀρνησάμενος τὴν κλήρωσιν αὐτοῦ καθαιρεῖται, καὶ ὡς λαϊκὸς μόνον δέχεται μετὰ ἐπίγνωσιν, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἐκοντὶ τὴν τοιαύτην ἀρνήσιν πεπονηκώς καὶ παίξας τὸ ἅγιον σχῆμα οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς προτέρας κληρώσεως.

ZONAR. Τοὺς διὰ φόβον κολάσει; ἀρνησάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀποβλήτους ὁ κανὼν οὗτος πάντῃ τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖται· τοὺς δὲ τὸ τοῦ κληρικοῦ ὄνομα ἀπαρνησάμενος καθαιρεῖσθαι κελεύει, μετανοοῦντας δὲ, ὡς λαϊκούς δεχέσθαι. Ἡ δὲ ἐν Ἀγχύρᾳ σύνοδος τοὺς μετὰ ἀληθείας (ἀλλ' οὐ μετὰ ἐπιτηδεύσεως καὶ κατασκευῆς ὑποκριθέντας φοβηθῆναι τὰ βασάνους) καὶ θύσαντας πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους τῆς τιμῆς μὲν μετέχειν καὶ τῆς καθέδρας ὀρίζει, ἐνεργεῖν δὲ τι ἱερατικόν, οὐ παραγορεῖ.

ARIST. Ὁ ἀνηγορευτὸς καὶ ἀπόβλητος· ὁ δὲ τὸν κληρὸν ἀθετήσας, ἐπιστρέψων, κατὰ λαϊκὸν προσιτῶς.

Ὁ δὲ φόβον ἀνθρώπινον τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, ἀπόβλητος. Ὁ δὲ μὴ τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ ἀρνησάμενος, κληρικὸς ὢν, καθαιρεῖται· μετανοῶν δὲ, ὡς λαϊκὸς παραδέχεται.

Guill Beveregii notæ.

collectione legitur, λαϊκὸς δεχθήσεται, III. 39. Pœnia autem hac phrasi clericis delinquentibus intentata, nihil minus est, nec aliud quam depositio, sive a fungendis clericorum numeribus prohibitio, et in pristinum laicorum ordinem reductio. Hoc ex canone apost. 15, patet, quo clericus in alia parochia præter sui episcopi sententiam manens, sacra in posterum celebrare prohibetur: hoc tamen adjuncto, ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνεῖται, hoc est non amplius inter clericos recensitus, sed inter laicos, cum iis communicet. Sic Josephus Ægyptius dicta præsentis canonis verba explicat, una cum fidelibus recipiatis, viz, ad communionem. Eodem sensu Cyprianus dixit, ut communicent laici, et satis habeant, quod admittantur ad pacem, qui hostes pucis exstiterint, nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis et honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint. Cyprian. epist. 1, lib. II, ad Steph. et alibi, Sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet, non secundum quod ad te malignorum litteræ pertulerunt, quasi locum sacerdotis usurpet. III. epist. 2, ad Antonian. lib. IV, Epist. p. 86, l. 44. Ubi ut laicum communi-

A metu aliquid facere adactus est: Jus tamen ecclesiasticum vult omnes orthodoxos esse sibi confessores. Ergo clericus qui propter metum pœniæ negaverit nomen Christi, non solum deponetur, sed etiam tanquam membrum putridum, ex pulchro Ecclesiæ corpore abscindetur: sin autem se esse clericum negaverit, deponetur: sed et qui in utrisque egit pure pœnitentiam, ut laicus admittetur. Nota ex hoc, quod qui tonsuræ characterem acceperunt, et deinde in lectorum ordine constituti sunt, si sacras vestes projecerint, et instar laicorum conversati fuerint, non possunt quidquam tanquam lectores agere; si rursus ad clerici habitum redierint, vel etiam monachi facti fuerint: sed ut laici vitam agent. Si enim qui propter metum clericatum suum negavit, deponitur, et tanquam laicus solum post pœnitentiam admittitur: multo magis qui talem sua sponte abnegationem admisit, et sanctum amictum illisit, dignus priori clericatu non censebitur.

ZONAR. Qui metu supplicii negaverunt Christi nomen, ab Ecclesia canon præsens omnino rejicit. At eos, qui clerici nomen abnegaverunt, deponi præcipit; facti vero pœnitentes, ut laicos recipi. In Ancyra vero synodus, eos, qui vere timuerunt (non autem qui consulto cogitatoque se metuisse tormenta simularunt) sacrificantes etiam presbyteros, atque diaconos, honoris quidem et cathedræ participes esse definit: sed agere quidquam sacri non permittit.

ARIST. Qui negat Christum, et excommunicatus est: qui autem clericum contempserit, rediens pro laico recipiendus est.

Qui propter humanum timorem Christum negaverit, excommunicatus est. Qui autem non Christum sed nomen clerici negaverit, si sit clericus deponitur, resipiscens autem ut laicus recipitur.

care, et sacerdotis locum usurpare, sibi invicem opponi videmus. Sic et concilium Toletanum primum, de subdiacono loquens, ait, Absentis, inquit, biennio, postea inter laicos, reconciliatus per pœnitentiam, communicet, concil. Tolet. 1, can. 4. Et Aimonius refert Carlomanum Caroli Calvi filium, Senonensisque Ecclesiæ diaconum, perduellionis in patrem convictum, secundum sacras regulas ab omni gradu ecclesiastico, laica sibi communiene servata, depositum esse. Aimon. De gest. Franc. I. v, cap. 23. E quibus omnibus veterum testimoniis luce meridiana clarius est, hanc phrasim, ὡς λαϊκὸν δεχθήσεται, sive ut laicum communicare, depositionem perpetuo indigitare, sine excommunicatione inflictam: ac proinde qui huic pœniæ subjicitur, ut tanquam laicus recipiatur, deponitur quidem, sed communionis nihilo secius particeps erit, æque ac fidelis laicus. V. S. Basil. epist. ad Amphiloeh. can. 3. Et hinc est, quod hanc pœniam clericis solis inflictam legitimus, non item laicis; nec ob alia unquam crimina, quam quibus depositio aliis canonibus inuritur, et talis quidem depositio quam excommunicatio non concomitatur.

CANON LXIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali catalogo, comederit carnes in sanguine animæ suæ, vel quid a feris captum, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur.

BALS. Illud, *Ne comedatis carnes in sanguine animæ suæ* **, in libro Genesis constitutum est. Hæc autem sunt suffocata. Sed nec a fera captum, vel morticinum licet comedere. Qui autem præter hæc facit, si est quidem clericus, deponatur: si vero sit laicus, segregetur. Quæ autem a venatoris avibus vel canibus vel pantheris capiuntur, et suffocantur, quomodo ab aliquibus comeduntur, nescio. Nota ergo canonem, propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.

ZONAR. Hoc etiam prohibitum fuit in libro Genesios. Nam cum Deus hominibus omnia, velut olera, comedere post diluvium permisisset, addidit, Verum carnes in sanguine animæ non comedite: qualia sunt, quæ a nonnullis comeduntur, suffocata. Nam sanguis est animalibus animæ vice. Sed neque fas est, a fera captum, vel morticinum comedere. **ARIST.** Sacerdos qui suffocatum, aut a fera captum, aut morticinum gustaverit, deponitur. Laicus autem excommunicatur.

CANON LXIV.

Si quis clericus aut laicus in Synagogam Judæorum vel hæreticorum introierit ad orandum, et deponatur, et segregetur.

** Gen. ix, 4.

Guil. Beveregii notæ.

(90) *Φάγη κρέα ἐν αἵματι.* Ut veteri lege Judæis, sic et ab ipsis apostolis, Judæorum infirmitati tunc temporis consentientibus, Act. xv, gentilibus conversis præcipitur, ut ab immolatis, suffocatis, et sanguine abstinerent: quod apostolorum decretum hoc canone renovatum videtur, adjecta insuper certa transgressoribus poena, clericis quidem depositione; excommunicatione laicis. Et Ecclesiam quidem primitivam, tam Occidentalem, quam Orientalem, hoc inviolatum diu observasse, et veterum testimoniis luculentum patet. Tertullianus, *Erubescat, inquit, error restes Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quo modo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto.* Tertul. Apol. c. 9. Origenes, Tὰ δὲ πικτὰ, τοῦ αἵματος μὴ ἐκκρίθεντος (ἔπερ φασὶν εἶναι τροφήν δαιμόνων τρεφομένων ταῖς ἀπ' αὐτοῦ ἀναθυμιάσεσιν), ἀπαγορεύει ὁ λόγος, ἵνα μὴ τραφῶμεν τροφῇ δαιμόνων, τὰγα τινῶν τοιοῦτων πνευμάτων συτραφησομένων ἡμῖν, ἐὰν μεταλαμβάνωμεν τῶν πικτῶν. ἐκ δὲ τῶν εἰρημίων περὶ τῶν πικτῶν σαφὲς εἶναι δύναται τὸ περὶ τῆς ἀποχῆς τοῦ αἵματος. Orig. Cont. Cels. l. viii, circa medium. Minutius Felix, *Nobis homicidium nec ridere fas est, nec audire, tantumque ab humano sanguine cavemus, ut nec edulium pecorum in cibis sanguinem noverimus.* Minut. Fel. Octav. p. 55 et om. III Biblioth. Patr. Lat. Clemens Alexandrinus, Οὐδὲ γὰρ θίγειν αἷμα τοῖς ἀνθρώποις θέμις, οἷς τὸ σῶμα οὐδὲν ἀλλ' ἡ σὰρξ ἐστὶν αἵματι γεωρομένη. Clem. Alex. pedag. l. iii, c. 3, prope finem. Sic Biblias Martyr, Antonio vero imperante, inter cruciatus dicebat, Πῶς ἂν παύσῃ φαγοῦσιν οἱ τοιοῦτο,

ΚΑΝΟΝ ΕΓ'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ δῶλος τοῦ καταλόγου τοῦ Ιερατικοῦ, φάγη κρέα ἐν αἵματι (90) ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θηρησιμαῖον, καθαιρεῖσθω· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπέπειν· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ΒΑΣΣ. Τὸ, *Ὁὐ φάγη κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ*, ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως νενομοθέτηται. Ταῦτα δὲ εἰσι τὰ πικτὰ. Ἄλλ' οὐδὲ θηριάλωτον ἢ θηρησιμαῖον ἐσθῆιν ἐξεστίν. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Τὰ δὲ ὑπὸ ὀρνέων θηρευτῶν ἢ κυνῶν ἢ περδάλων θηρευόμενα καὶ πνιγόμενα πῶς παρὰ τινῶν ἐσθῆνται, ἀγνωῶ. Σημειῶσαι οὖν τὴν κανόνα διὰ τοῦς Λατίνους τὰ πικτὰ ἀδιαφόρως ἐσθῆντας.

ZONAR. Τοῦτο καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως ἀπηγόρευται. Ὁ γὰρ Θεὸς, τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τὸν κατακλυσμὸν πάντα ἐσθῆιν ὡς λήχαινα ἐπιτρέψας, ἐπήγαγε· «Πλὴν κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε·» οὐδὲ εἰσι τὰ παρὰ τινῶν ἐσθῆιόμενα πικτὰ. Τοῖς γὰρ ζῶοις ἀντὶ ψυχῆς τὸ αἷμα ἐστίν. Ἄλλ' οὐδὲ θηριάλωτον ἢ θηρησιμαῖον ἐσθῆιν ἐξεστίν.

ΑΡΙΣΤ. Γενόμενος θύτης πικτοῦ, ἢ θηριάλωτου, ἢ θηρησιμαίου, καθαιρεῖται· ὁ δὲ λαϊκὸς ἀφορίζεται.

ΚΑΝΟΝ ΕΔ'.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν προσεύξασθαι, καὶ καθαιρεῖσθω, καὶ ἀφοριζέσθω (91).

C

ὅς μὴδὲ ἀλόγων ζῶων αἷμα φαγεῖν ἐξέν; Euseb, *Hist. Eccles.* l. v, c. 1, p. 159. A. edit. Vales. Ut alia vero tacitam veterum testimonia; Ecclesia Orientalis (non ipsis exceptis Æthiopicis, ut testatur Jos. Scaliger. *De emend. temp.* l. vii), ut est horum canonum tenacissima, quod hic constituitur perpetuo observavit, et etiamnum observat: usque adeo ut in publico eorum Euchologio p. 670, oratio exstet, ἐπὶ τῶν μιαραφαγησάντων, ab iis via. repetenda qui vetitos cibos comederunt. Hinc Balsamon in sua hujus canonis interpretatione, vitio Latinis vertit, quod suffocata indiscriminatim edant. Et quidem non adeo diu est, quod Ecclesia Occidentalis cibis hic prohibitis vesci ubique permisit. Nam Gregorius tertius, qui sedem Romanam anno circiter 731 occupabat, inter canones pœnitentiales constituit, *ut qui morticina comederit inscius 20 dies pœniteat, sciens 40.* Greg. 3, can. pœnit. c. 50. Quinellium Beda presbyter, et Rabanus in Pœnitentiario, et quotquot de eodem argumento plusquam 400 abhinc annis scripserunt, certum pœnitentiæ tempus hujus canonis transgressoribus decernunt. D. Augustinum, aliosque ejusdem ætatis Christianos, in contraria fuisse opinione, ex his ipsius verbis palam est, *Et ubi Ecclesia gentium talis effecta est, ut in ea nullus Israelita carnalis appareat, quis jam hoc Christianus observat, ut turcos vel minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? Aut leporem non edat, si manu a cervice percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Et qui forte pauci adhuc tangere ista formidant, a cæteris irridentur.* Aug. *Contra Faust.* Manich. l. xxxii, c. 15.

(91) *Καὶ καθαιρεῖσθω, καὶ ἀφοριζέσθω.* Prius

ΒΑΣΣ. Ἐν μὲν τῷ με' ἀποστολικῷ κανόνι ἡρμη-
νεύθη παρ' ἡμῶν ὅπως νοεῖται τὸ συνευξάσθαι μετὰ
αἰρετικῶν· ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν τὸν ἐπὶ συνα-
γωγῇ Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν προσευξάμενον, κληρικὸν
μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ, ἀφορίζεσθαι· οὗτα
γὰρ διαίρετόν τ' ἐστὶν τῆς κολλάσεως, ὅτι μὴδὲ πέφυκε καθαι-
ρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι ἐπιτη: τὸν τοιαῦτα ποιῶντα
κληρικὸν, οὐχ ἀμάρετης τοῦ δέοντος. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν
ια' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, διοριζόμενον
πῶς ἀπέχει τῶν Ἰουδαίων πάντας τοὺς Χριστιανί-
μους, ἱερωμένους δηλαδὴ καὶ λαϊκοὺς, καὶ μὴδὲ μέχρι
ἐκτροπῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας τοῦτοις συγκοινωνεῖν·
ἢ μὴν, τοὺς μὲν καθαιρεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι.

ΖΩΝΑΡ. Μέγα ἀμάρετημα ὁ κανὼν ἡγείται, τὸ Χρι-
στιανὸν εἰς Ἰουδαίων συναγωγὴν ἢ αἰρετικῶν χάριν
προσευχῆς, εἰσβαίνει. *Τις* γὰρ *συμφώνησις Χριστῷ*
πρὸς Βελίαρ; ἢ, *Τις μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπιστοῦ*
κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον; ἢ γὰρ τῶν Ἰουδαίων συνα-
γωγῇ οὐδ' αὐτοῖς ἐκείνοις εἰς θυσίαν ἀρκοῦσά ἐστιν.
Ἀπηγόρευται γὰρ αὐτοῖς, ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ (92)
θυσίαν προσάγειν. Εἰ δ' ἐκείνοι εἰς τὰς συναγωγὰς αὐ-
τῶν εἰσόντες παρανομῶσι, πολλῶν πλὴον Χριστιανῶν
τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀναιρέταις συνευχόμενοι, κριθεῖν
παρανομῶν. ἢ δὲ τῶν αἰρετικῶν σύναξις, ἐναντία τοῖς
ὀρθοδόξοις προσεβούντων, ἀκείνην οὐ τιμητέα ὀρθο-
δόξοις, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀποβλητέα. Τινὲς μὲν
οὖν ὡς μεγάλα ἀμαρτάνοντας τοὺς εἰσόντας εἰς τὰς
τοιαύτας συναγωγὰς δι' εὐχὴν, διπλῆ φασὶ τιμωρῆ-
σθαι τὸν κανόνα τοῦτον ὑπάγειν, καθαιρέσει (δηλαδὴ) καὶ
ἀφορισμῷ· ἄλλοι δὲ μερίζον λέγουσι τὸν κανόνα
εἰς τιμωρίας πρὸς κληρικοὺς τε καὶ λαϊκοὺς· καὶ
τὴν μὲν καθαιρεῖσθαι κατὰ τῶν ἱερωμένων ψηφί-
ζεσθαι, κατὰ δὲ γε τῶν λαϊκῶν τὸν ἀφορισμόν. Καὶ
ὁ χρυσοῦς δὲ τὴν γλῶτταν Ἰωάννης ἐν τοῖς κατὰ
Ἰουδαίων λόγοις· πάνυ καθάπτεται τῶν Ἀντιοχέων,

⁹⁰ II Cor. vi, 15.

Guill. Beveregii notæ.

καὶ tam in impressis antehac Balsamonis codicibus,
quæ in Joan. Antiocheni collectione canonum tit.
37 desideratur; nec immerito. Juxta hanc enim
lectionem καὶ καθαιρεῖσθω, καὶ ἀφορίζεσθω, ultra-
que pœna tam clerico quam laico intentata vide-
tur; et laico depositio infligi nequit, ut recte obser-
vat Balsamon; qui proinde pœnam partitur, καθαι-
ρεῖσθω ad clericos, et ἀφορίζεσθω ad laicos refe-
rens. Zonaras suam non profert sententiam, sed
lancium aliorum, quorum, ut ait, nonnulli canonis
transgressores duplici pœnæ subijciunt, depositioni
(cui tamen laici subesse nequeunt) et excommuni-
cationi. Alii pœnas inter clericos et laicos parti-
tuntur; et sic quidem non Balsamon solus postea,
sed et Aristenus ante Zonaram canonem hunc in-
terpretatus est: quibus astipulatur et Josephus
Ægyptius, canonem hunc sic explicans: *Quicumque*
*et sacerdotibus aut laicis ingreditur ecclesiam Judæo-
rum, aut ecclesiam hæreticorum, ad orandum in ea*
*vel deprecandum, si sit sacerdos, gradu suo depo-
natur, sin laicus, sancta Ecclesia expellatur.* Cæte-
rum Balsamon præterea notat, quod qui clericum
ex canonis præscripto prius deponi dixerit, et postea
segregari, non aberrabit; et sic quidem Har-
menopolus in titulo, quo docet, quænam sacerdoti
facienda sunt, et quæ non facienda, hunc canonem,

BALS. In 45 canone apostolico a nobis interpre-
tatum est, quomodo intelligitur illud: Una cum
hæreticis orare. Hic autem canon constituit, ut qui
in Judæorum vel hæreticorum synagoga oraverit,
si sit quidem clericus, deponatur: si vero laicus,
segregetur. Ita enim pœnam dividit, quod nec possit
deponi laicus. Si autem deponi et segregari
dixeris clericum qui hæc facit, minime aberraveris.
Lege et 41 can. syn. in Trullo, qui decernit
ut omnes Christiani nomen sortiti, et sacri et
laici, a Judæis longe sint remoti: et nec usque ad
mædicinam, vel ullam aliam causam, cum eis com-
municent: vel hi quidem deponantur, illi vero
segregentur.

ZONAR. Magnum peccatum canon existimat,
Christianum in Judæorum synagogam vel hære-
ticorum, orationis gratia, ingredi. Nam, *quæ conso-*
nantia 42 Christo cum Belial? aut, quæ pars fidei cum
infideli 22? secundum magnum illum apostolum, si-
quidem Judæorum synagoga ne ipsis quidem suf-
ficit ad sacrificium. Illis enim vetitum est extra
Jerusalem hostiam offerre. Quod si legem transgre-
diantur illi, cum suas intrant synagogas, quanto
magis Christianus orans cum Christi interfectori-
bus, legis transgressor est judicandus! Hæreticorum
vero coitio, qui deprædicant orthodoxis contraria,
non est ab orthodoxis honoranda, imo multo magis
illa est abhorrenda. Propterea, nonnulli dicunt
hunc canonem duplici subijcere pœnæ, tanquam
graviter peccantes, eos, qui tales introgrediuntur
synagogas ad orationem, depositioni (videlicet) et
excommunicationi. Sed alii canonem dicunt partiri
pœnas in clericos et in laicos, et depositionem qui-
dem contra sacros decerni, contra laicos excom-
municationem. Et ille quidem lingua præditus au-
rea Joannes in sermonibus contra Judæos valde

ac si de clericis solis intelligendus esset, his verbis
citai, ὁ συνευχόμενος Ἰουδαίοις ἢ αἰρετικοῖς καθαι-
ρεῖσθω τε καὶ ἀφορίζεσθω. Harmenop. epist. can.
sect. 2, tit. 3, ubi utramque pœnam clericis, de
quibus solis hic loquitur, intentatam videmus.

(92) Ἐξω τῆς Ἱερουσαλήμ. Justinus Martyr ad
Tryphonem, καὶ ὅτι ἡ τῶν δύο τράγων, τῶν νη-
στειῶν κελυσθέντων προσφέρεσθαι, προσφορὰ ὀδα-
μοῦ ὁμοίως συγκεχώρηται γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐν Ἱερο-
σολύμοις, Justin. *Dial. cum Tryph.* p. 204, l.
xviii, edit. Sylburg. et ipse Trypho, Ἰνωρίζομεν
γὰρ εἶτι, ὡς ἐφης, οὕτε πρόβατον τοῦ Πάσχα ἄλλο-
χόσε θύειν δύνατον, οὕτε τοῦ τῆ νηστειῶν κελυ-
σθέντος προσφέρεσθαι χιμάρους, οὕτε τὰς ἄλλας
ἀπῶς ἀπάσας προσφορὰς. Id. p. 205, l. xvi. Hinc
cum Julianus Judæos cohortabatur, ut Mosem au-
dissent, et pristinum Dei colendi ritum iis in me-
mortiam revocabat, ab ipsis responsum est, κατεβ-
ριμμένου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, μὴ θεμιτὸν μὴδὲ
πάτριον εἶναι ἐκπαπτωκόσι τῆς μητροπόλεως ἐτέ-
ρωθι τοῦτο ποιεῖν. Szymon. *Hist. Eccles.* l. v, c.
24. At D. Chrysostomus eus respondisse refert:
Ὅτι τῆς πόλεως ἔξω θύειν οὐκ ἐνι, ἀλλὰ παρανο-
μοῖσι πᾶν ὅτιον ἐπιταλοῦντες ἐπὶ γῆς ἄλλοτριος.
Chrysost. κατὰ Ἰουδαίων λόγ. β', tom. VI, p. 334,
l. viii, edit. Sa. il.

incubat Antiochenos, quod festa celebrarent una cum Judæis. Undecimus autem in Trullo synodi canon vetat omnibus, quæ sunt apud Judæos, jazygmis vesci et cum ipsis cohabitare : vel in morbis ipsos accersere, ab eisdemque medelas capere : vel una cum ipsis lavare. Canonem vero non observantes, consecratos quidem ministros a gradu dejicit, laicos autem a communionem rejicit.

ARIST. Qui cum Judæis orat, excommunicatur.

Qui ingreditur synagogam Judæorum, aut hæreticorum, et cum iis orat, si clericus quidem est, deponitur, ut ea quæ Judæorum sunt sapiens, si laicus autem excommunicatur. Episcopus vero, aut presbyter, aut diaconus qui in domo tantum cum hæreticis orat, excommunicatur, juxta canonem 45.

CANON LXV.

Si quis clericus in jurgio quempiam pulsaverit, et uno ictu interemerit, ob impotentis animi sui effractionem, deponatur : laicus vero si fuerit, segregetur.

BALS. Sacri mysterii ministri jussi sunt iram comprimere, sicut ex 27 canone apostolico declaratur. Hic autem decernit canon, ut deponatur clericus qui ab ira victus fuerit, et tempore concertationis aliquem percussum occiderit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, non debere eum deponi, si ab una pulsatione mortuus sit qui vulnus acceperit, quod forte non fuerit cædes voluntaria, infert canon eum etiam deponi oportere qui uno ictu interfecerit. Diversi autem sancti Basilii canones clericum, qui quomodocumque interfecerit, deponunt. Lege etiam lib. 1. x, tit. 39, cap. 1, decretum 3 et cap. 5, decretum 2, et cap. 26, 9 tit. præsentis operis. Illic enim sitæ sunt dictæ leges. Similiter lege et sancti Basilii can. 8, 11, 43, 54, 55, 56, 57, et magis considera quæ ad animam pertinent. Animæ enim vulnera magis ecclesiastica quam civili curatione indigent.

ZONAR. Cum Dominus omnibus imperet, ut etiam obvertant sinistram verberanti maxillam dextram **, et non obstant : clericus, qui quempiam percusserit in pugna, si percussus interierit, etiamsi uno ictu, tanquam temerarius, ordine movetur. Laicus autem hoc faciens, excommunicatur. Pugnam vero contentionem, sed nihil amplius potest oportet.

ARIST. Clericus homicida deponitur, laicus excommunicatur.

** Luc. vi, 29.

Guill. Beveregii notæ.

(93) *Εἰ τις κληρικὸς*. In Joan. Antiocheni Collectione canonum tit. 40, hic ita legitur, *Εἰ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ χρούσας, καὶ ἀπὸ χρούσματος ἀποθάνῃ, καθαιρείσθω*, ubi, ut videmus, nec laici homicidæ excommunicandi mentio occurrat. At

ὡς συνεροταζόντων τοῖς Ἰουδαίοις. Ὁ δὲ ἐνδέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνέλου κανὼν παρ' ὁμοῦ ἐπιτάσσει τὸ ἐσθίειν τὰ παρὰ Ἰουδαίους ἄζυμα, καὶ τὸ τοῖς προσηκουσίοις, ἢ ἐν νόσῳ αὐτοῦ, προσκαλεσθῆναι, καὶ λατρεῖας παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ συλλογέσθαι αὐτοῖς. Καὶ τοὺς μὴ φυλάσσοντας τὸν κανὼνα ἱερωμένους μὲν καθαιρεῖ, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζει.

ARIST. Ὁ Ἰουδαίος σινευχόμενος ἀφορίζεται.

Ὁ εἰσελθὼν εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν, καὶ προσευξάμενος μετ' αὐτῶν, εἰ μὲν κληρικὸς ἐστὶ, καθαιρεῖται, ὡς φρονῶν τὰ τῶν Ἰουδαίων· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεται. Ὁ δὲ ἐν οἴκῳ συνευξάμενος μόνον αἰρετικοῖς, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἀφορίζεται κατὰ τὸν με' κανὼνα.

ΚΑΝΩΝ ΣΕ'.

Εἰ τις κληρικὸς (93), ἐν μάχῃ τινὰ χρούσας, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς χρούσματος ἀποκτείνῃ, καθαιρείσθω διὰ τὴν προπέθειαν αὐτοῦ· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.

BALS. Οἱ τῆς ἱερᾶς ἀγιστίας διακονηταί, τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἐκαλεῦσθησαν, καθὼς δηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ κ' ἀποστολικοῦ κανόνος. Ἐνταῦθα δὲ διορίζεται ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι τὸν ὑπὸ θυμοῦ νικηθέντα κληρικόν, καὶ διὰ πληγῆς φονεύσαντά τινα ἐν καιρῷ φιλονεικίας. Ὡς τινος δὲ εἰπάτος μὴ ὀφείλειν τοῦτον καθαιρεῖσθαι, ἐὰν ἀπὸ χρούσματος ἐνὸς ἐτελεύτησεν ὁ δεξιόμενος τὴν πληγὴν, διὰ τὸ μὴ ἔχουσιν εἶναι τάχα τὸν φόνον, ἐπάγει ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι καὶ τὸν διὰ μιᾶς πληγῆς φονεύσαντα. Διάφοροι δὲ κανόνες τοῦ ἁγίου Βασιλείου τὸν ὁπωσδήποτε φονεύσαντα κληρικόν καθαιροῦσιν. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον ε', τίτλου λθ', κεφ. α', θέμα γ', καὶ κεφ. ε', θέμα β', καὶ κεφ. κς', τοῦ θ', τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐκεῖ γὰρ καταστρώθησαν οἱ βηθίντες νόμοι. Ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνας η', ια', μγ', νδ', νε', νς', νζ', καὶ πρόσθετος τοῦτοις μᾶλλον ὅσον τὰ εἰς ψυχὴν. Τὰ γὰρ ψυχικὰ τραύματα πλέον δέονται θεραπείας ἐκκλησιαστικῆς ἢ πολιτικῆς.

ZONAR. Τοῦ Κυρίου τῷ τύποντι τὴν δεξιὰν σιγὴν στρέφειν καὶ τὴν ἀριστερὰν κελεύοντος πᾶσι, καὶ μὴ ἀνταμύνεσθαι ὁ ἐν μάχῃ πλήξας τινὰ κληρικόν, ἐὰν ὁ πληγὴς ἀποθάνῃ, κἂν ἐκ μιᾶς πληγῆς, ὡς προπετή; καθαιρεῖται. Λαϊκὸς δὲ τοῦτο ποιήσας, ἀφορίζεται. Μάχην δὲ φιλονεικίαν οἰητέον, ἀλλ' οὐχὶ πλέον.

ARIST. Φονεὺς κληρικὸς καθαιρεῖται· λαϊκὸς ἀφορίζεται.

Balsamonem et Zonaram utrumque legisse ex ipsorum scholiis efficit, et tam Harmenopoli quam Aristeni Epitome de laico, paraphrasis Arabica de utroque meminit.

KANON ΕΓ΄.

A

43 CANON LXVI.

Εἰ τις κληρικὸς εἴρεθῃ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων (94) ἢ τὸ Σάββατον (95) (πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου (96), καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω (97),

ΒΑΣ. Τὸ Σάββατον οὐ νηστεύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἰουδαίζοντες· τὴν Κυριακὴν πανηγυρίζομεν

Si quis clericus deprehendatur die Dominico jejunans aut Sabbato, præter unum solum, deponatur. Si vero laicus, segregetur.

BALS. Sabbato non jejunamus, ne Judæos imitari videamur: diem Dominicum celebramus pro-

Guill. Beveregii notæ.

(94) Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων. Joan. Antiochenus legit τὴν ἁγίαν Κυριακὴν. Coll. can. tit. 32. Veteres autem a jejuniis die Dominico peragendis religiose admodum abstinnisse, Tertullianus testatur, dicens: Die Dominico jejunium nefas ducimus. Tertull. De corona milit., c. 4, Et Epiphanius: Τὰς δὲ κυριακὰς ἀπάσα; τροφερὰς ἡγείται ἡ ἁγία αὕτη καθολικὴ Ἐκκλησία. καὶ συνάξει ἀφ' ἑωθεν ἐπιτελεῖ, οὐ νηστεύει· ἀνακόλουθον γάρ ἐστιν ἐν κυριακῇ νηστεύειν. Epiph. Expos. fidei. v. et Hieron. Adcer. Lucifera.

(95) Ἡ τὸ Σάββατον. Hæc simillima habes in Epistola ad Philippenses B. Ignatio ascripta, Εἰ τις Κυριακὴν ἢ Σάββατον νηστεύει (πλὴν ἑνὸς σαββάτου τοῦ Πάσχα), οὗτος χριστοκτόνος ἐστίν. Ignat. epist. p. 186, edit. Usser. Et hæc inter Constitutiones apostolicas recensetur, τὸ Σάββατον μέντοι καὶ τὴν Κυριακὴν ἐορτάζειτε. Constit. apost. l. vii, c. 24. Tertullianus, Quamquam vos etiam Sabbatum, si quando continuatis, nunquam nisi in Pascha jejunandum secundum rationem alibi redditam, Tertull. De jejun. adv. Psych. c. 14, et mox: Duas in anno hebdomadas Xerophagiarum, nec totas, exceptis scilicet Sabbatis et Dominicis, offerimus Deo, abstinentes ab iis quæ non rejicimus, sed differimus, ibid. c. 15, ubi Sabbata, ut videmus, non minus quam Dominicis, a jejuniis excipiuntur. Hoc propter Marcionistarum aliorumque tunc temporis exortas hæreses institutum videtur, utpote qui Sabbato jejunium propterea sanxerant, ne Deo a Judæis culto, qui eo die requievit, honorem exhibere, vel ritibus illius uti viderentur; ut observat Epiphanius. hæc. 42, par. iii, p. 304. B. tom. I, edit. Petav. Hinc Ecclesia Orientalis a jejuniis Sabbato, nisi magno, celebrandis perpetuo abhorruit. Post extinctam autem prædictorum hæresim, Sabbatum etiam jejuniis, ab Occidentalibus præsertim Ecclesiis, dedicatum est. Socrates enim suis temporibus observabat, quod ἐν Ῥώμῃ πᾶν σάββατον νηστεύουσιν, Hist. eccl. l. v, cap. 21. Et concilio Eliberitano anno Domini 305 habito, Errorem placuit corrigi, ut omni Sabbati die jejuniorum superpositionem celebremus, concil. Eliber. can. 26, et concil. Agath. c. 42. D. autem Augustinus optime monet de hujusmodi rebus nihil vel Scripturæ auctoritate vel universalis Ecclesiæ traditione determinatum esse, ac proinde nec disciplinam ullam esse in his meliorem gravi prudenti Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque forte venerit. Aug. epist. 118 ad Jan. cap. 2, p. 555, tom. II oper. Cumque idem Augustinus D. Ambrosium Mediolanensem de hac re consulisset, tanto viro dignum hoc responsum accipiebat, cui, faxis Deus, omnes ubique terrarum Christiani, ut par est, auscultarent: Cum Romam venio, jejunio Sabbato, cum hic sum, non jejunio. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quemquam tibi, ibid. p. 557, et epist. 86 ad Casulanum p. 393. B.

(96) Πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου. Unum hic a reliquis exceptum Sabbatum Balsamon et Aristenus τὸ μέγα σάββατον appellant, et sic Josephus Ægyptius magnum Sabbatum. Sic a Judæis olim denominatum est Sabbatum, quod paschalem celebrabat

tatem proxime antecedit; ut observat, et rationem ejus reddit Joan. Buxtorfius Synag. Jud. c. 12. Et in libro תרע תלש inscripto dicitur שבת מלפני שבועות שבת ויהי קריים פסחא Sabbatum ante Pascha vocant magnum Sabbatum. Hinc eidem Sabbato Christiani quoque eandem appellationem attribuerunt, ut tam ii, qui Pascha juxta Patrum Nicenorum decretum Dominico die semper agerent, diem immediate præcedentem Sabbatum magnum nuncupaverunt; quam qui cum Judæis Pascha celebrarent, in quamcunque hebdomada feriam incidit, Sabbatum proxime præcedens, etiamsi diebus aliquot nonnunquam interjectis, magni titulo cohonestarint. Sic in Smyrnenis Ecclesiæ de Polycarpi martyrio epistola, ille comprehensus et in civitatem ductus dicitur ὄντος σαββάτου μεγάλου. Euseb. Hist. eccl. l. iv, c. 15, p. 131, A. edit. Vales. Hic enim τὸ μέγα σάββατον istud fuisse Sabbatum, quod paschalem isto anno festivitatem proxime antecedebat, doctissimus Jac. Usserius non sine summa ratione asseruit, de anno Maced. cap. 3. At Henricus Valesius in annot. ad prædictum Eusebii locum, alium aliquem diem per magnum Sabbatum ibi indigitari contendit; quoniam autem iste esset dies ipse nondum determinavit, sed potius obscurum sibi esse atque incomperitum, quodnam fuerit magnum illud Sabbatum, cujus a Smyrnenis facta est mentio, tum in Epistola ad Philomelienses de martyrio Polycarpi, tum in Actis Pionii, confessus est. Verum etiamsi non necessarium, nobis tamen plus quam verisimile videtur, Smyrnenes, qui Pascha cum Judæis celebrabant, eundem etiam titulum præcedenti Sabbato cum iis attribuisse. Quin etiam ii, qui Pascha aliter ac Judæi, viz. ex Patrum Nicænoru-um decreto celebrarunt, Sabbatum immediate præcedens magnum denominasse, ex hoc ipso canone in scholiis in eundem perspicue satis colligatur. Istud enim Sabbatum, quo canon jejunare permittit, Balsamon, ut supra dictum est, et Aristenus τὸ μέγα σάββατον appellant; at hoc idem esse Sabbatum, quod paschalem celebrabat immediate præcedit, Balsamon ipse docet his verbis, κατὰ δὲ μόνον τὸ μέγα σάββατον, καθ' ὃ τὸ κυριακὸν σάββατον ἐν τῷ τῶν ἀπὸν ἔχειτο. Nec ille solus, sed ipsæ etiam Constitutiones apostolicæ, quarum appendices habiti sunt hi canones, idem confirmant, dicentes, ἐν δὲ μόνον σάββατον ἡμῖν φυλακτέον, ἐν δὲ τῷ ἐνιαυτῷ τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς, ὅπερ νηστεύειν προσήκειν, ἀλλ' οὐχ ἐορτάζειν, Constit. apost. l. vii, c. 24, et alibi, Αὐτὸ δὲ νηστεύσαι τὸ σάββατον, οὐχ ὅτι δαὶ τὸ σάββατον νηστεύειν, κατὰ παύσιν δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο μόνον χρῆ νηστεύειν, τοῦ δημιουργοῦ ἐν αὐτῷ ἐτι ὑπὸ γῆν ὄντος. ibid. l. v, c. 14. Concludimus igitur, per Sabbatum, istud, quod a reliquis hoc canone eximitur, et quod τὸ μέγα σάββατον a scholiasticis nuncupatur, indigitari illud Sabbatum, quod paschalem festivitatem proxime antecedit, jejuniis idcirco consecratum, quod Servator noster eo labente in sepulcro sub terra manebat.

(97) Εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. Hæc verba in Joan. Antiocheni collectione tit. 32 omittuntur; leguntur autem in omnibus aliis, quos videre contigit, tam mss. quam impressis canouum codicibus,

pter Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, quæ est in universo mundo, lætitiæ et resurrectionem: et quoniam illud quidem mundi opificii est commemoratio, hæc vero resurrectionis, vel potius reformationis. Uno autem magno Sabbato, quo Domini corpus exanime in sepulero jacebat, jejunare jussi sumus: juxta vocem Domini dicentem, *quando ablatus ab eis fuerit sponsus, tunc jejunabunt*. Qui ergo præter hæc facit, si est quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur. Excipe autem mihi divinos Patres, qui propter exercitationem nominatim jejulant etiam his diebus: hi enim non condemnantur. Quære etiam sanctorum apostolorum can. 51 et 53.

ZONAR. Bona quidem res est jejunium. Bona vero bene flant. Si quis autem sanctiones apostolicas, aut sanctorum Patrum transgrediens jejunet, audit, quod bonum sit non bonum, eo quod non bene fiat. Cum statuat igitur canon in Sabbato vel Dominica non esse jejunandum, clericus quidem jejunans depositionis pœnæ obnoxius est, et laicus, excommunicationis. Nisi per dies certos jejunet aliquis, per decem (verbi gratia) vel octo exercitii causa (sicut ante jam fuit dictum) illisque determinatis jejunii diebus incidant et Sabbata, et Dominici dies. Quod et multi sanctorum Patrum fecisse comperiuntur, ad quadragesimum usque diem jejunantes.

ARIST. *Qui Dominica aut Sabbato jejunat, excepto uno, ejicitur.*

Deponitur qui præter magnum Sabbatum, aliud Sabbatum aut Dominicam jejunat. Si autem laicus est talis, excommunicatur.

CANON LXVII.

Si quis virginem non desponsam vi allata habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat: sed illum retinere quam elegit etiamsi pauper sit.

BALS. Illic præsens canon segregari dicit, eum, qui non desponsam alicui alteri virginem violaverit, et cogi cum ea habitare, quamvis pauper sit, et genere illius indigna, neque ab illa sejungi, atque alteram sumere. Atque hæc quidem hoc canone sancita sunt: nam qui desponsæ vim attulit, ut adulter punitur: quære et 95 can. 6 syn. De eo autem, quod qui vim attulit, eam quam violavit, habeat, etiamsi sit pauper, et alii non jungatur, quærendum est. Quare enim concederetur ei qui vi peccavit, et deinceps habere violatam et alteram non accipere,

Guill. Beveregii notæ.

ut et ab Harmenopulo in epitome, et a Josepho in Arabica paraphrasi; Balsamonem autem, Zonaram et Aristenum eadem legisse et scholiis ipsorum patet.

(98) *Kal ðti tò mén δημιουργίας*. Hæc usque ad ἀναπλάσεως inclusive, ex ms. Bodleiano restitui-mus. In Græcis enim editis desiderantur; sed Gentianus Hervetus legit, et Latine vertit.

(99) *Νηστεύειν κατά τήν*. In impressis antehac libris hæc et sequentia sic leguntur, νηστεύειν προσετάχθημεν, περί γάρ τούτου φησ. Κύριος, ὅταν

Α διὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παγκόσμιον χάριν καὶ ἀνάστασιν· καὶ ὅτι τὸ μέν δημιουργίας (98) ἐστὶν ὑπόμνησις, ἡ δὲ ἀναστάσεως, μᾶλλον δὲ ἀναπλάσεως. Κατὰ δὲ μόνον τὸ μέγα Σάββατον, καθ' ὃ τὸ Κυριακὸν σῶμα ἐν τῷ τάφῳ ἄπνουν ἔκειτο, νηστεύειν κατὰ τὴν (99) τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, "Ὁταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν, προσετάχθημεν. Ὁ γοῦν παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Ὑπέβλε μένοι τοὺς θελοῦς Πατέρας τοὺς δι' ἀσκησίν ἐστιν ὅτε νηστεύοντας καὶ κατὰ ταῦτας τὰς ἡμέρας· οὗτοι γὰρ οὐ κατακριθῆσονται. Ζήτει καὶ τῶν ἁγίων (1) ἀποστόλων κανόνα να' καὶ νγ'.

B ZONAR. Καλὸν μὲν ἡ νηστεία. Τὰ δὲ καλὰ καλῶς γινέσθω· εἰ δὲ τις θεσμοὺς ἀποστολικοὺς ἢ Πατέρων ἁγίων παραιθεῖν νηστεύει, ἀκούσεται ὅτι οὐ καλὸν τὸ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται. Τοῦ κανόνος τοίνυν ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μὴ νηστεύειν θεσπιζοντος, ὁ μὲν κληρικὸς, νηστεύων, ὑπὸ καθάρσειν γίνεται, ὑπὸ ἀφορισμῶν δὲ ὁ λαϊκός· εἰ μὴ που δι' ὠρισμένων (2) ἡμερῶν νηστεύοντός τινος, διὰ δέκα τυχὸν ἢ ὀκτώ, δι' ἀσκησίν (ὡς ἤδη προεῖρηται) συνεισάγονται ταῖς ὠρισμέναις ἡμέραις καὶ Σάββατα καὶ Κυριακά. Ὁ καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων Πατέρων πεπειηκότες ἐδρίσκονται, καὶ μέχρι τεσσαρακοντάδος ἡμερῶν νηστεύοντες.

Ε ΑΡΙΣΤ. *Κυριακῇ ἢ Σάββατον ὁ νηστεύων, πλὴν ἑνός, ἀποκήρυκτος.*

C Καθαίρεται ὁ ἐκτός τοῦ μεγάλου Σάββατον ἕτερον ἢ Κυριακῇ νηστεύων· εἰ δὲ λαϊκός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, ἀφορίζεται.

KANON ΕΖ'.

Εἰ τις παρθένον ἀνμήστευτον βιασάμενος ἔχοι, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξείναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν ἣν ἠρετίσαστο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν φησὶν ἀφορίζεσθαι τὸν βιασάμενον παρθένον μὴ μνηστευθεῖσαν ἑτέρῳ τινί, καὶ ἀναγκάζεσθαι ταύτῃ συνοικεῖν, κἂν πενιχρὰ ἐστὶ, κἂν ἀνάξια τῷ γένει αὐτοῦ, καὶ μὴ ταύτης ἀποδίσταθαι, καὶ λαμβάνειν ἑτέραν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα ἐθέτισεν· ὁ γὰρ μεμνηστευμένην βιασάμενος· ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται. Καὶ ζῆτει τὸν ἑγ' κανόνα τῆς ς' συνόδου. Περί δὲ τοῦ ἔχειν τὸν τὴν βίαν ποιήσαντα τὴν βιασθεῖσαν, κἂν πενιχρὰ ἐστὶ, καὶ μὴ συνάπτεσθαι ἑτέρα, ζητητέον. Ἴνα τι γὰρ ἐξεχωρήθη ὁ τὴν βίαν πλημμελήσας καὶ ἐφεξῆς

ἀπαρθῆ ὑπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ὁ γοῦν, εἰς.

(1) Ζήτει καὶ τῶν usque ad finem hujus interpretationis e ms. Bodleiano nunc primum edimus.

(2) *Εἰ μὴ που δι' ὠρισμένων*. Eandem exceptionem admittit et scholiastæ Harmenopuli, his verbis, εἰ μὴ που τινὸς δι' ἀσκησίν ὀκτώ τυχὸν ἡμέρας ἢ δέκα νηστεύοντος συνεισαχθῆ ταῦταις ἐξ ἀνάγκης καὶ Σάββατον καὶ Κυριακῇ. Harmen. epist. can. sect. 5, tit. 5.

ἔχειν τὴν βιασθεῖσαν, καὶ μὴ λαμβάνειν ἑτέραν, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ ε', τίτλ. λζ', κεφ. πα'. Ὁ βιασάμενος κόρην καὶ φθείρας αὐτήν, βίνοκοπεῖσθω, διδοὺς αὐτῇ καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Ἔοικε τοίνυν ὡς ἀκολούθως τῷ τρίτῳ κεφ. τοῦ λζ', τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, τῷ διοριζομένῳ ἀναγκάζεσθαι τὸν μετὰ σῶφρονος γυναικὸς πλάκαυόμενον καὶ εἰς γάμου κοινωνίαν λαμβάνειν αὐτήν, καὶ τὸν παρόντα κανόνα νοεῖσθαι καὶ διὰ τὴν βίαν μὲν ἀφορίζεσθαι τὸν ταύτην πλημμελίσαντα, διὰ δὲ τὴν σωτηρίαν τῆς παρθένου ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν νομικῶς ταύτην συνάπτεσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλον θ', κεφ. λ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ε', τίτλον νη', κεφ. γ' λέγον· Μὴ γαμεῖσθω ἡ ἀρπαγίσα τῷ ἀρπάζοντι αὐτήν· ἀλλὰ καὶ εἰ συναινέσουσι τῷ συνοικεσίῳ οἱ γονεῖς αὐτῆς, περιορίζονται. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ ἴσιν. Ἄλλως γὰρ κολάζεται ὁ ἀρπάσας κόρην, καὶ ἄλλως ὁ κατὰ βίαν φθείρας παρθένον. Καὶ ἡ μὲν ἀρπαγὴ διὰ τὴν ἀνάδειαν τοῦ ἀρπάσαντος οὐ συγγινώσκειται· ἡ δὲ κατὰ βίαν γενομένη φθορὰ, ἐὰν ὑπὸ τῆς βιασθείσης καταδέχεται, συγγινώσκειται. Ὁ μέντοι παρθένης συναφθεὶς κατὰ γνώμην ἐκείνης ἐπεροῖως τιμωρεῖται. Φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν βιβλίῳ ε', τίτλῳ λζ', κεφ. κ'. Ὁ παρθένης κόρη μινυόμενος ἐκείνης μὲν προαιρέσει, ἀγνοούντων δὲ τῶν γονέων, τῆς πράξεως διαγινώσκουμένης, εἰ μὲν θέλει αὐτὴν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, καὶ συναινέσει καὶ οἱ γονεῖς, γινέσθω τὸ συνάλλαγμα· εἰ δὲ ἐν μέρῳ τῶν γονέων, τουτέστιν ἐκατέρου προσώπου, οὐ θελήσει, εἰ μὲν εὐπορὸς ἔσται ἡ φθορὰ, τῇ φθαρῆσιν διδοῦτω χρυσίου ἑξήκοντα ἑκατὸν μίαν· εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἡμισυ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἀνεύπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος, ἐξοριζέσθω.

ZONAR. Ὁ παρθένον φθείρας βίᾳ, εἰ μὲν μεμνηστυμένην τινί, ὡς μοιχὸς τιμωρεῖται· εἰ δὲ ἀμνήστευτον, παρὰ μὲν τοῦ κανόνος ἔχειν αὐτήν, καὶ μὴ ἀποπέμπειν ὀρίζεται, κἂν πενιχρὰ εἴη, καὶ ἀνάξια ἴσως ἐκείνου. Παρὰ δὲ τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἄλλως τιμωρεῖται.

ARIST. Ὁ βιασάμενος κόρην ἀφορίζομενος κατέχω, καὶ ἀποροῦ αὐτὴν ὑπάρχουσαν.

Ὁ βιασάμενος παρθένον ἀμνήστευτον, καὶ συμφθαρεὶς αὐτῇ, ἀφορίζεσθω, μὴ ἐξέστω δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαβεῖν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν ἢν ἡρετίαστο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ. Ἡ δὲ ὀγδόη διάταξις ἢ ἐν τῷ ὀθ' κεφαλαίῳ τοῦ λζ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν κειμένη προστάττει τὸν τοιοῦτον βίνοκοπεῖσθαι, καὶ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας αὐτοῦ δίδναι τῇ παρ' αὐτοῦ βιασθείσῃ καὶ φθαρῆσιν κόρη.

KANON EΘ'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξεται (5) παρὰ τινος,

Guill. Beveregni notæ.

(5) Δευτέραν χειροτονίαν δέξεται. Cyprianus, *Nam baptismum repeti ecclesiasticis prohibent regulæ, et semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans præsumitur accedere. Nemo sacros ordines semel datos iterum renovat.* Cyprian. *De oblat. ped.*, p. 250, l. xxvii, edit. Manut. Si. ut semel

A idque cum lex dicat in libro i. x., tit. 37, cap. 81. Qui puellæ vim affert, et eam corrumpit, ei nares abscindantur, et det ei etiam tertiam partem suarum facultatum. Videtur ergo hic quoque canon intelligi convenienter 3 capiti 37 tit. 60 libri, decernenti, eum qui cum continente muliere rem habet, eam in matrimonii societatem accipere: et propter vim quidem, segregari eum qui in istam peccavit, propter virginis autem salutem cogi ipsum ei legitime copulari. Lege et præsentis operis tit. 9, cap. 30, et quæ in eo sunt, et librum Basilic. lx., tit. 58, cap. 3 dicentem: Ne nubat rapta ei qui eam rapuit: sed si tali matrimonii copulæ consenserint ejus parentes, 44 exterminantur. Et ne contraria existimaveris. Aliter enim punitur qui puellam rapuit, aliter qui vi virgini vitium attulit. Et raptus quidem propter ejus qui rapuit impudentiam, non condonatur. Per vim autem stupratio, si ab ea cui vis allata est, suscipiatur, remittitur. Sed qui filius voluntate cum virgine congressus est, alio modo punitur. Ait enim lex in libro lx., tit. 37, cap. 80: Qui cum virgine puella coit, illius quidem voluntate, parentibus autem ignorantibus, re cognita, si eam quidem in uxorem habere voluerit, et parentes consentiant, fiat contractus. Si autem una pars parentum, id est utriusvis personæ, non velit, si dives quidem est qui vitium attulit, violatæ puellæ det unam auri libram. Sin autem sit egentior, suarum facultatum dimidium: sed si in extrema sit paupertate, verberatus et tonsus exterminetur.

ἔστιν ὁ φθορεὺς, τῇ φθαρῆσιν διδοῦτω χρυσίου ἑξήκοντα ἑκατὸν μίαν· εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἡμισυ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἀνεύπορος,

ZONAR. Qui virginem vi corrumpit, si quidem jam alicui desponsam, veluti mæchus punitur: sin non desponsam, canon definit hunc habere illam debere, nec eam rejicere posse, tametsi paupercula foret, illoque fortassis indigna. Civili autem lego aliter punitur.

ARIST. Qui puellæ vim attulerit, excommunicatus, habet et eam licet pauperem.

Qui virgini non desponsæ vim attulerit, eamque violaverit, excommunicetur, ne liceat autem ei aliam accipere, sed eam habere quam elegit, quamvis paupercula sit. Octava autem constitutio in 78 capite, 37 tit. lx lib. Basilicorum posita, statuit tali nasum esse amputandum, et tertiam partem substantiæ ejus dandam puellæ ab ipso violatæ et corruptæ.

CANON LXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab aliquo susceperit, deponatur,

baptizatus iterum baptizari non debet, sic et semel consecratus iterum consecrari non potest. Greg. apud Gratian. distinct. 68, cap. i. Hæc autem ita intelligenda sunt, ut is denuo ad eundem ordinem consecrari non debeat, qui ab aliquo consecratus est, quem jus consecrandi habuisse certum est; qui

et ipse, et qui ordinavit, nisi utique consulerit A quod ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptisati, vel ordinati sunt, ut fideles vel clerici sint, fieri non potest.

BALS. Is qui bis quovis modo ordinatus unum et eundem gradum sacerdotalem suscipit, deponitur, nec ipse tantum, sed et qui seiens ipsum ordinavit. Videntur enim aut priorem ordinationem damnare, aut post defectionem a priore, fieri posteriori, quod perfici nequit. Qui enim semel datæ sibi ordinationis gratiæ renuntiavit, non amplius potest aliquod sacerdotale munus obire. Quoniam autem ordinatio et baptisma hæreticorum neque clericos, neque fideles facit, decretum est siue periculo ordinari et baptizari eos, qui ab hæreticis ordinati sunt, aut baptizati, quod quæ facta sint ab eis perinde habeantur, ac si facta non essent.

ZONAR. Quempiam bis ordinari varie quis intelligere poterit. Aut enim tanquam despiciens eum, qui prius ordinavit, ordinationem secundam quærit: aut etiam tanquam se putans majorem Spiritus gratiam suscepturum, magisque sanctificatum iri per eum, qui secundo ordinaverit, ut fidem in eum habens: vel quia fortassis a sacerdote defecerit, iterum velut de integro ordinatur: vel etiam propter alias forsitan causas. Quocumque autem modo hoc fecerit, et qui bis fuit ordinatus, et quisquis ordinavit eum, depositionis pœnæ subditur, nisi forte prior ordinatio facta fuisset ab hæreticis. Nec enim baptisma hæreticorum potest quempiam facere Christianum: nec ordinatio eorum efficere clericum potest. Ab hæreticis igitur ordinatos rursus ordinari, sine periculo est.

ARIST. Qui bis ordinatur, simul cum ordinatore deponitur, nisi manus prior fuerit hæretica.

Episcopus aut presbyter qui secundam ordinationem susceperit, ut visus primam detestari, simul cum ordinatore deponitur; nisi prima facta fuit ab hæretico.

CANON LXIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor, sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunit, vel quartum diem, vel Parasceven, præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laicus, segregetur.

autem ab illo consecratur, quem non constat jus consecrandi habuisse, iterum consecrandus est, juxta Gloss. ad Gratian. distinct. 68, cap. 2.

(4) *Βαπτισθέντας.* Hæc vox in Joan. Antiocheni collect. ut 25 omittitur. At Balsamonem legisse, ipsius scholia palam faciunt. Legit et Josephus Ægyptius in paraphrasi Arabica, utpote qui hunc canonem sic vertit: *Qui ordinationem bis accipit,*

καθαρισθῶ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μὴ γὰρ ἄρα συσταῖται δεῖ παρά αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. Τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας (4) ἢ χειροτονθέντας οὔτε πιστοὺς οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

ΒΑΣΣ. Ὁ καθ' οἰονδήποτε τρόπον δις χειροτονθεὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἱερατικῷ ἀξιώματι καθαιρεῖται, καὶ οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν εἰδήσει τοῦτον χειροτονήσας. Ἐοικασι γὰρ ἢ τῆς προτέρας χειροτονίας καταγινώσκειν, ἢ κατὰ ἀπόστασιν τῆς προτέρας γίνεσθαι τὴν δευτέραν, ὅπερ τελεσθῆναι ἀδύνατον. Ὁ γὰρ ἀπαξ παραιτησάμενος τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χειροτονίαν χάριν οὐκέτι δύναται ἱερατικόν τι ἐνεργῆσαι. Ὅτι δὲ ἢ χειροτονία καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, οὔτε κληρικούς οὔτε πιστοὺς ποιεῖ, ὥρισθη ἀκινδύνως χειροτονεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν χειροτονθέντας ἢ βαπτισθέντας, ὡς τῶν γενομένων παρὰ τούτων ἀντὶ μηδὲ γενομένων λογισμένων.

ZONAR. Τὸ δις τινὰ χειροτονηθῆναι διαφόρως ἔν τις νοῆση. Ἡ γὰρ ὡς τοῦ πρότερον αὐτὸν χειροτονήσαντος καταγινώσκων, δευτέραν χειροτονίαν ἐπιζητεῖ. Ἡ ὡς παρὰ τοῦ δευτέρου αὐτὸν χειροτονήσαντος πλείονά τινα χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐδέξασθαι οἰόμενος, καὶ ἀγαθόθῆσθαι, ὡς πιστὸν εἰς ἐκείνον ἔχων ἢ ἀποστάς τῆς ἱερωσύνης τυχόν, αὐθις ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς χειροτονεῖται· ἢ καὶ δι' ἑτέρα; ἴσως αἰτίας. Ὁς ἂν δὲ τοῦτο ποιῆσῃ, καὶ ὁ δις χειροτονθεὶς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν καθαιρεῖται ὑπέκεινται εἰ μὴ που ἢ προτέρα χειροτονία παρὰ αἱρετικῶν ἐγένετο. Οὔτε γὰρ βάπτισμα αἱρετικῶν δύναται τινα ποιῆσαι Χριστιανὸν, οὔτε χειροτονία τούτων κληρικὸν ἐργάσαιτο ἄν. Τοὺς οὖν παρὰ τῶν αἱρετικῶν χειροτονθέντας αὐθις χειροτονεῖσθαι ἀκινδύνον.

ARIST. Ὁ διαχειροτονήτος μετὰ τοῦ χειροτονούντος καθαιρεῖται, εἰ μὴ αἱρετικὴ χεὶρ ἢ προτέρα.

Ὁ δευτέραν χειροτονίαν δεξάμενος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὡς δοκῶν τὴν πρώτην βδελύσσεσθαι, μετὰ τοῦ χειροτονούντος καθαιρεῖται, εἰ μὴ παρ' αἱρετικῶ ἢ προτέρα γέγονε.

KANON ΕΘ΄.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὴν ἀγίαν τεσσαρακοστήν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ Τετράδα, ἢ Παρασκευὴν, καθαιρεῖσθω· ἐκτός εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδιζοίτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

Guill. Beveregii notæ.

gradu suo deficiatur, nisi manifestum fuerit, quod, qui eum primo constituit sacerdotem, hæreticus erat. Qui enim sacerdotium aut baptismum accipit ab hæreticis, nec sacerdos est, nec fidelis. Nam hæreticorum vobis sacerdotium non reputatur. Quin etiam sequentia verba, oὔτε πιστοὺς, hanc vocem βαπτισθέντας necessario requirunt, ad quam solam referri possunt.

ΒΑΣΣ. Ὑπέβλεπε τὴν Τετράδα (5) καὶ τὴν Παρασκευὴν τὰς πρὸ τῆς Ἀπόκρως, ἐν αἷς νηστεύουσιν οἱ Ἀρμένιοι διὰ τοὺς Νινευίτας, καὶ τὰς τῆς Τυροφάγου διὰ τοὺς Τετραδίτας, καὶ τὰς τῆς Διακινήσιμου· πᾶσα γὰρ ἡ ἑβδομάς αὕτη ὡς ἡ μεγάλη Κυριακὴ λογίζεται. Ἡ τεσσαρακοθήμερος νηστεία τοῦ Πάσχα πρῶτα μὲν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, νηστεύσαντος ἐπὶ τοσαυταρίθμοις ἡμέραις, εἶτα καὶ διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Φησὶ γὰρ, εἰ τις πιστὸς οὐ νηστεύει κατὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα καὶ κατὰ πᾶσαν Τετράδα καὶ Παρασκευὴν (καὶ ἐν ταύταις γὰρ παρμολῶς τῇ ἁγίᾳ Τεσσαρακοστῇ ξηροφαγεῖν ὠρίσθημεν, ἄνευ ὧν εἰρήκαμεν τὰς πρὸ τῆς Ἀπόκρως, ἐν αἷς νηστεύουσιν οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τὰς τῆς Τυροφάγου καὶ τῆς Διακινήσιμου), εἰ μὲν ἐστὶ κληρικὸς, καθαιρεῖσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Ὑπέβλεπέ μοι τοὺς νοσοῦντας· οὗτοι γὰρ καταλύσαντες εἰς ἰχθύων, συγγνωσθήσονται. Διὰ κρέατος γὰρ οὐ καταλύσει τις καθ' ὁλιγότινα Τετράδα καὶ Παρα-

A BALS. Excipe feriam quartam et sextam quæ sunt ante apocreon sive carnisprivium, quibus jejunt Armenii propter Ninevitas; item feriam quartam et sextam tyrophagi propter Tetraditas, ut et Diacinesimi; tota enim illa hebdomas tantquam magna Dominica reputatur. Quadragesimalis Paschæ jejuniæ, primum quidem a Domino traditum est, qui tot diebus jejunavit. Deinde per præsentem canonem a sanctis apostolis. Dicit enim, si quis fidelis non jejunat in sancta Quadragesima Paschæ, et in omni quarto die, et Parasceve (nam et in iis similiter ac tu Quadragesima aridis vesci jussi sumus, exceptis iis de quibus locuti sumus, nempe feria quarta et sexta ante carnisprivium, quibus jejunant Armenii, item tyrophagi et Diacinesimi) si est quidem clericus, deponatur: si vero laicus, segregetur. Excipe mihi eos qui ægrotant. Hi enim si per pisces jejunium non solvant, eis venia datur. Per carnem autem non solvet quis quemcumque quartum diem, et Parasceven (ex-

Guill. Beveregii notæ.

(5) Ὑπέβλεπε τὴν τετράδα. Hæc usque ad Κυριακὴν λογίζεται inclusive ex ms. Bodleiano restituimus: ut et ea, quæ nonnullis interjectis sequuntur, viz. ἄνευ ὧν εἰρήκαμεν, usque ad καὶ τῆς διακινήσιμου. Porro hic tres quotannis excipiuntur septimanæ, quibus ferie quartæ et sextæ jejunia prætermittere licet, vel potius, quibus jejunare Græcis non licet. Diætæ tres septimanæ sunt, primo quæ Apocreon præcedit, deinde quæ τυροφάγος, et tertio quæ διακινήσιμος appellatur. Primo autem, Græcorum κυριακὴ ἀπόκρως nostræ Dominicæ Sexagesimæ respondet. Septimana, quæ dictam Dominicam antecedit, ἑβδομάς τῆς ἀπόκρως nuncupatur. Hebdomadis igitur, quæ hanc præcedit, et προσωνήσιμος dicitur, feria quarta et sexta non jejunandum esse, Balsamon hic tradit, idque propterea, quod Armenii tunc temporis propter Ninevitas jejunant. Alii autem tradunt, Armenios dictam hebdomadem προσωνήσιμον, sive προφωνήσιμον (ut nonnunquam scribitur), jejuniis deputasse propter Artziburium: (unde et ipsa hebdomadas Ἀρτζιβούριος; etiam appellatur) nimirum Sergius Armeniorum hæreseos auctor canem habuit Ἀρτζιβούριον vocatum, quem a feris devoratum Armenii cum Sergio lugebant, διὰ τοῦτο καὶ νηστείαν τῷ πένθει προσέθηκαν, ut in typico Sabæ traditur: ubi etiam aliæ hujus jejunii causæ commemorantur, inter quas et hæc a Balsamone tradita, nimirum propter Ninevitas, recensetur. At idem Balsamon in responsis ad Marcum Alexandrinum, Armenios hebdomadem πρὸ τῆς ἀπόκρως propter Ninevitas, et δωδεκαήμερον propter Artziburium, jejunasse scribit, ὅτι καὶ τὸ δωδεκαήμερον νηστεύουσιν οἱ Ἀρμένιοι διὰ τὸν Ἀρτζιβούριον, Bals. ad Interrog. 52. Ut ut est, cum Armenii hæretici ludicrum hoc et ridiculum hebdomadæ πρὸ τῆς ἀπόκρως instituisent jejunium Græcis orthodoxis visum est, nec quarta nec sexta ejusdem septimanæ feria jejunare, nec cum Armeniis consentire viderentur. De his jejuniis a Græcis prætermisissis, sic Nicolaus patriarcha ad Anastasium abbatem scribit,

Τὴν ἑβδομάδα οὖν λαλῶ πρὸ τῆς ἀποκρως, Ἦν καὶ ἐπινομάζομεν τὴν τοῦ Ἀρτζιβούριου, Οἱ πλείστοι ἔθος ἔλαβον ἀδεῶς καταλύειν. Τετράδα καὶ παρασκευὴν, οἱ χοσμικοὶ τὸ κρέας, Ὡσαύτως καὶ οἱ μοναχοὶ τυροῦ μεταλαμβάνειν, Καλῶς νοοῦντες, ἀληθοῦς καὶ πράττοντες ὁμοίως. Εἰ μὲν φυλῆς κατάργονται ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων,

Καὶ εἶχον καὶ τὴν ἀρεσίαν τοῦ Ἀρτζιβούριου. Καλῶς ποιοῦσι λύοντες ἅπασαν ὑποψίαν· Ἐὶ δὲ πιστοὶ ὀρθόδοξοὶ εἰσι καὶ ἐκ προγόνων Εἰς μάτην προφασίζονται λύοντες τὴν νηστείαν.

C Proxima hebdomas, cujus quarta sextaque feriæ jejuniis hic eximuntur, est ἡ τῆς τυροφάγου. At Dominica τῆς τυροφάγου eadem est ac nostra Quinquagesima, ac proinde septimana præcedens, quæ ab ea ἑβδομάς τῆς τυροφάγου denominatur, hic intelligenda est. Hujus enim hebdomadis quarta et sexta feria non jejunant. Nicephorus quidem patriarcha, qui et ὀμολογητὴς dicitur, monachis solis, non item aliis istis diebus jejunare præcepit: et ipsis quoque monachis post Missam præsanctificatam, caseum et ova comedere permisit, ὅτι δει, inquit, νηστεύειν τοὺς μοναχοὺς τῇ Τετράδι τῆς τυροφάγου, καὶ τῇ Παρασκευῇ, καὶ μετὰ τὴν τῶν προηγιασμένων ἀπέλυσιν ἐσθίειν τυρὸν καὶ ὠά. Ἀνατρέπει δὲ ὁ κανὼν οὗτος τοῦ Ἰακώβου τὸ δόγμα καὶ τὴν τῶν τετραδίων ἀρεσίαν. Exstat hic Nicephori canon in Juris Græco-Romani l. iii, ubi pro καὶ ὠά legitur, ὅπως ἂν εὑρεθῶσιν. Sed Anastasius Cæsariensis canonem hunc citans καὶ ὠά legit: quæ etiam verior haud dubie est lectio. Joannes Leunclavius loco citato τῆς τυροφάγου Septuagesimæ male vertit, pro Quinquagesimæ. Nam Dominica Septuagesimæ Græcis κυριακὴ τοῦ ἀλώτου vocatur. Ultima hebdomas, cujus hic sit mentio, est διακινήσιμος vel ut nonnunquam scribitur, διακινήσιμος et διακαινισμός. Sic vocatur tota illa septimana, quæ festum Paschalis sequitur. Hujus autem quartam sextamque feriæ jejuniis exceptis esse, typicem quoque docet, ἐξαιρούνται δὲ τῶν νηστῶν αἱ τε τετράδες καὶ παρασκευαί, αἱ τε δηλαδὴ τῆς διακαινισμοῦ. At quare hæc quoque septimana non sit jejunandum? Respondet Balsamon hoc loco, propterea quod tota hæc septimana ὡς μεγάλη Κυριακὴ, hoc est, tantquam magna dies Paschalis, reputatur. Consentit typicum, Ἡ μὲν διακινήσιμος πᾶσα, ὡς μία ἡμέρα λογίζεται, ἢ ὡς αὕτη ἡ μεγάλη Κυριακὴ. Et ipse rursus Balsamon in responsis ad Marcum Alexandrinum, κατὰ δὲ τὴν ἑβδομάδα τῆς διακινήσιμου ἀκινδύνως κρηροφαγεῖσθαι κατὰ τὴν αὐτῆς τετράδα καὶ παρασκευὴν ὡς μία γὰρ λογίζεται κυριώνυμος τὸ ἑπταήμερον τοῦτο διάστημα. Bals. ad Marc. interrog. 52.

ceptis iis de quibus verba ante fecimus) etiamsi extremum spiritum agat. Similiter excipe mihi et ex Quadragesima, Sabbata, et dies Dominicos. Nam et in his etiam junium solvimus, ut vult apostolicus canon 66. Nota et ex hoc presentis canonis proprie unum esse jejunium quadragesimale Paschæ. Si enim essent et alia, eorum canon quoque meminisset. Sed et si in aliis jejunii diebus, scilicet sanctorum apostolorum, Dormitionis sanctissimæ Delparæ, et Natalis Christi, jejunaverimus, pudore non afficiemur. Lege et quæ a nobis scripta sunt in tertiam interrogationem responsionum synodaliū factarum in diebus patriarchæ domini Nicolai.

ZONAR. *Omni modo canon requirit, ut fideles agant in jejunio sanctam Paschæ Quadragesimam, et uniuscujusque cæterarum hebdomadarum diem quartam, atque Parasceven: nisi quis ob imbecillitatem corporis jejunare non possit. Nam jejunium fuit introductum, ad humiliationem carnis. Quod si caro morbo, vel aliqua alia infirmitate laboret, illa ex jejunio humiliatio non est necessaria. Hunc autem canonem non observantes, consecratos quidem deponi canon jubet, laicos autem excommunicari. Notandum igitur quod eodem in ordine canon ponit, sanctam Paschæ Quadragesimam, et quartam feriam, et Parasceven.*

ARIST. *Clericum non jejunantem Quadragesimam, vel quartum diem, vel Parasceven depones, laicum autem excommunicabis, nisi per infirmitatem imeditur. Perspicuus.*

46 CANON LXX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, jejunal cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis festiæ accipit (ut verbi gratia azyma, aut quid tale) deponatur. Si vero sit laicus, segregetur.

BALS. *Cum præcepissent per alios canones apostoli, quid fieri debeat in eos qui cum hæreticis precantur aut cum excommunicatis, jam decernunt, aut qui cum Judæis jejulant, aut azyma festivitatum ipsorum recipiunt, aut aliud ejusmodi aliud quod munus, si quidem clerici sint, deponi, sin laici, excommunicari: ne dixeris autem eos judicare, tanquam idem cum Judæis sentiant: omnino enim non depositioni vel segregationi solum subji-*

Guill. Beveregii notæ.

(6) *Ἀνάγνωσον καὶ τὰ.* Hæc usque ad finem interpretationis ex ms. Boddleiano nunc primum edimus. Exstant autem, quæ hic Balsamone commemorantur, ad calcem scholiorum ipsius in Nomenclationem Photii in editione Gentiani Herveti.

(7) *Εἰ τις ἐπίσκοπος.* Joannes Antiochenus hunc canonem sic legit, *Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς νηστεύει μετὰ Ἰουδαίων, ἢ συνορτάζει μετ' αὐτῶν, ἢ δέχεται αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, ἢ ἀζυμα ἢ τοιοῦτον, καθαιρεῖσθω· εἰ λαϊκός, ἀφορι-*

σκευὴν, ἀνευ ὧν εἰρήκαμεν ἐμπροσθεν, κἄν τὰ λολοθία πνέη. Ὡσαύτως ὑπέφελέ μοι καὶ ἀπὸ τῆς Τεσσαρακονθήμερου τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς. Καταλύομεν γὰρ ὁμοίως καὶ εἰς ταύτας κατὰ τὸν ξς' ἀποστολικὸν κανόνα. Σημειῶσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι κυρίως μία ἐστὶν νηστεία ἢ Τεσσαρακονθήμερος ἢ τοῦ Πάσχα· εἰ γὰρ ἦσαν καὶ ἄλλαι, ἐμνήσθη ἂν καὶ τούτων ὁ κανὼν, πλὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας νηστείους, ἡγουν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, νηστεύοντες, οὐκ αἰσχυρόμεθα. Ἀνάγνωσον καὶ τὰ (6) παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὴν γ' ἐρώτησιν τῶν γενομένων συνοδικῶν ἀποκρίσεων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατριάρχου κυροῦ Νικολάου.

ZONAR. *Ἐκ παντὸς τρόπου ὁ κανὼν ἀπαιτεῖ τοὺς πιστοὺς τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν τοῦ Πάσχα, καὶ Τετράδα καὶ Παρασκευὴν ἐκάστης τῶν ἄλλων ἑβδομάδων ἐν νηστείᾳ διάγειν, εἰ μὴ τις διὰ σωματικῆν ἀσθένειαν νηστὸν εἶναι οὐ δύναται· ἢ γὰρ νηστεία διὰ ταπεινώσιν ἐπιενερόηται τῆς σαρκός. Εἰ δ' ἐκ νόσου ἢ ἀσθενείας ἄλλης τινὸς καταπονοῖτο ἢ σάρξ, ἢ ἐκ τῆς νηστείας ταπεινώσις ἐκρίνη οὐκ ἀναγκαία. Τοὺς δὲ μὴ τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττοντας ἱερωμένους μὲν καθαιρεῖσθαι προστάττει ὁ κανὼν, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Σημειώτεον οὖν ὅτι ἐν ἴσῃ τάξει τίθησιν ὁ κανὼν τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν τοῦ Πάσχα, καὶ Τετράδα καὶ Παρασκευὴν.*

ARIST. *τῶν μὴ νηστεύοντα τὴν Τεσσαρακοστήν ἢ Τετράδα καὶ Παρασκευὴν κληρικὸν καθαιρέσεις, τὸν δὲ λαϊκὸν ἀφορίσεις, εἰ μὴ δι' ἀσθενείας ἐυποδίζεσθαι. Σαφές.*

KANON O'

Εἰ τις ἐπίσκοπος (7), ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὄλιος τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, νηστεύει μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἐορτάζει μετὰ αὐτῶν ἢ δέχεται, παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια (8) (ὄλιον, ἀζυμα ἢ τι τοιοῦτον), καθαιρεῖσθω. Εἰ δὲ λαϊκός εἴη, ἀφορίζεσθω.

BALS. *Ὁροθετήσαντες οἱ ἀπόστολοι διὰ ἐτέρων κανόνων τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς συνευχομένους μετὰ αἱρετικῶν ἢ ἀφορισμένων, ἄρτι παρακελεύονται τοὺς μετὰ Ἰουδαίων νηστεύοντας ἢ δεχομένους τὰ τῶν ἐορτῶν αὐτῶν ἀζυμα, ἢ ἕτερον ξένιον, κληρικούς μὲν θντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Μὴ εἴπης δὲ τούτους ἰουδαΐζειν, ὡς καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὁμόφρονας θντας· πάντως γὰρ οὐ καθαιρέσει μόνη ἢ ἀφορισμῶ καθυποβληθήσονται, ἀλλὰ*

ζέσθω. Joann. Antioch. collect. can. tit. 37.

(8) *Τὰ τῆς ἐορτῆς ξένια.* Cum solemnè Purim celebrarent Judæi, sibi invicem partes de convivio mittere solebant (*Esth.* ix, 19.) Et sic in aliis quoque festivitibus, Christianos olim inter Judæos versantes, hujusmodi ab iis portiones accipere non puduit. De hoc Ecclesiæ primitivæ præsules certiores facti, hoc canone id interdicit: et pœnas ab accipientibus exigunt, idque ne Christiani cum Judæis jejunia vel festa peragere viderentur.

καὶ παντελεῖ ἀκοινωνησίαν, καθὼς καὶ ὁ κθ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου παρακαλεῖται. Ἄλλ' εἰπὲ τοῦτους ὀρθοδόξους μὲν εἶναι, καταφρονητὰς δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων, καὶ ἀδιαφόρως ζώντας· κἀντεῦθεν μετριωτέρως αὐτοὺς ὡς σκανδαλοποιούς κολάζεσθαι. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, τάναντία τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις αἰρετικοῖς φρονούντες καὶ πράττοντες, καταλύομεν ἀνευδοιάστως, ὅταν ἐκεῖνοι νηστεύωσι, τυγὼν διὰ τὴν κατὰ τῆς Νινεῦς ἀπειλήν, ἢ καὶ δι' ἐτέρας αἰτίας δοκούσας αὐτοῖς· ἀπὸ μέντοι τοῦ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφορίζεσθαι τοὺς λαμβάνοντας ἐξ Ἰουδαίων τὰ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν ξένια, τὰ ἄζυμα δηλαδὴ, καὶ τὰ λοιπὰ, λέγουσιν οἱ πολλοὶ ἀλλασκεσθαι τοὺς ποιουμένους διὰ ἄζυμων τὴν μυστικὴν θυσίαν. Εἰ γὰρ τὸ ἀπλῶς, φησί, φαγεῖν ἄζυμα Ἰουδαϊκῆς καθαιρέσειν ἐπάγει καὶ ἀφορισμὸν, τὸ μεταλαμβάνειν αὐτῶν, ὡς Κυριακοῦ σώματος, καὶ παρομοίως ἐκεῖνοις διὰ τούτων τὸ Πάσχα ποιεῖν, ποίαν οὐχ ἔξει κατάγωνσιν καὶ κόλασιν; Σημείωσαι οὖν τοιοῦτον κανόνα, καὶ ζήτηε τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ε'.

ZONAR. Εἰ ὁ ἀκοινωνητὴς συνευξάμενος ἢ καθηγήμενος, διὰ τοὺς ἤδη γεγραμμένους κανόνας ὅπῃ ἐπιτίμιον ἐστίν, ὁ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζων, ἢ συννητεύων αὐτοῖς, ἢ μερίδας τινὰς ἑορτῆς αὐτῶν ἐξέκεινων δεχόμενος (ἀνθρώπων οὐκ ἀφωρισμένων, οὐδὲ ἀκοινωνητῶν, ἀλλὰ Χριστοκτόνων, καὶ πῶρρω τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως, ἢ μᾶλλον καταράτων) πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄξιος, ἱερωμένος ὢν, καθαιρέσεως, ἢ λαϊκὸς ὢν, ἀφορισμοῦ; Κἂν γὰρ μὴ τὰ ἐκεινων φρονῆ, ἀλλὰ γε πολλοῖς σκανδάλου διδῶσιν ἀφορμὴν καὶ ὑπένοιαν καθ' ἑαυτοῦ ὡς τὰς Ἰουδαϊκὰς τιμῶν τελετάς. Ἄμα δὲ καὶ μαινεσθαι πιστεύεται τῇ ἐκεινων συναναστροφῇ· πρὸς οὗς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου καὶ πρὸ τῆς Χριστοκτονίας εὕρισκεται εἰρηκῶς· *Νηστεῖαν, καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς ἑορτάς ὑμῶν μισεῖ ἢ ψυχῆ μου.* Καὶ ὁ κθ' τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου κανὼν Χριστιανὸν ἐν Σαββάτῳ μὴ σχολάζειν ὀρίζει. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀνάθεμα ἔστωσαν, φησί. Καὶ ὁ ε' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κωλύει τὸ συνεορτάζειν καὶ συμποσιάζειν Ἑλλησι.

ΚΑΝΩΝ ΟΑ'.

Εἰ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκῃ εἰς ἱερὸν ἔθνων, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἀπτεῖ, ἀφοριζέσθω.

ΒΑΣ. Διαφόρως εἰρηται ὅτι οὐδεμία κοινωνία πιστῶ μετὰ ἀπίστου· ἔθεν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἀφορίζεται φησι τὸν Χριστιανὸν τὸν μετὰ οἰουδήτινος ἀπίστου συνεορτάζοντα, ἢ ἔλαιον ἢ λύχνον ἀνάπτοντα εἰς ψευδοτελετὴν αὐτοῦ, διὰ τὸ λογίζεσθαι τοῦτον τοῖς ἀπίστοις ἐμόρφονα. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος ἐλαφρότερον ὁ τοιοῦτος κολάζεται, ἐξ ἐτέρων δὲ μεγάλως τιμωρεῖται.

ZONAR. Ὡς γὰρ τιμῶν τὰ τῶν Ἰουδαίων, ἢ ἔθνικῶν, τὴν τοῦ ἔλαιου ποιεῖται προσαγωγὴν, καὶ τὴν λύχναψίαν· εἰ δὲ τιμᾶ τὰ ἐκεινων ὄργια, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνοις φρονεῖν λογισθήσεται.

²⁸ Amos v, 28. ²⁹ II Cor. vi, 15.

cientur, sed etiam absolutæ et omni ex parte perfectæ excommunicationi, uti etiam jubet 29 canon Laodic. syn. Sed dic hos quidem recte sentire et orthodoxos esse, sed ecclesiasticarum traditionum contemptores, et indiscriminatim viventes: et ideo ipsos mitius, ut qui offendiculum generent, puniri. Propterea namque et nos qui Judæis aliisque hæreticis contraria et sentimus et agimus, solvimus citra dubitationem, quando illi jejulant, forte propter minas Ninives, vel alias quæ eis videntur causas. Ac ex hoc quidem quod deponuntur vel segregantur ii qui a Judæis festorum ipsorum xenia accipiunt, azyma et cætera, dicunt multi eos argui qui per azyma mysticum sacrificium faciunt. Si enim simpliciter azymum comesse Judaici festi, depositionem et segregationem inducit, eorum tanquam Dominici corporis esse participes, et similiter ac illi Pascha facere, quam non habebit condemnationem et animadversionem? Nota ergo hunc canonem, et quære Carthaginen. synodi canonem 60.

ZONAR. Si qui simul orat cum excommunicato, vel deposito, per jam scriptos canones, pœnæ reus est, cum Judæis agens festum vel cum ipsis jejunans, vel aliquas eorundem festi partes ab illis accipiens (hominibus non separatim et excommunicatis, sed Christi occisoribus et procul exclusis a fidelium cœtu vel potius maledictis), quomodo non etiam dignus fuerit, sacratus quidem, depositione, vel laicus, excommunicatione? Nam tametsi non sentiat, quod illi: multis tamen occasionem scandali præbet, in seque ipsum suspicionem, quasi Judaicos habeat in honore ritus, simul et illorum conversatione contaminari creditur: ad quos Deus per prophetam, prius etiam quam Christum trucidassent, invenitur dixisse, Jejunium, et ferias, et festivitates vestras odit anima mea²⁸. Vicesimus autem nonus in Laodicea synodi canon definit Christianos in Sabbatis ab operibus suis non debere vacare. Judaistæ vero sint anathema, dicit. Et sexagesimus in Carthagine synodi canon prohibet agere festa, convivarique cum gentilibus.

CANON LXXI.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Judæorum, in eorum festis, vel lucernam accendit, segregetur.

BALS. Alio modo dictum est nullam esse societatem fideli cum infideli²⁹, unde et præsens canon segregari dicit Christianum qui cum infideli quovis festa celebret, vel oleum aut lucernam ad ejus falsa sacrificia accendat, eo quod iste cum infidelibus consentire censeatur. Atque ex hoc quidem canone levius castigatur talis, ex aliis autem graviter punitur.

ZONAR. Nam velut honorans ea, quæ Judæorum sunt, aut gentilium, oleum offert, et lampadem accendit. Quod si defert illorum festis honorem, jam eadem, quæ et illi, sentire censebitur.

ARIST. CAN. LXX. *Laicum Judaizantem aut gentilia sapientem excommunicabis.*

CAN. LXXI. *Clericum autem depones.*

Qui quæ Judæorum sunt sapit, aut cum iis jejunat vel festum agit, si clericus quidem sit, deponitur, si laicus autem, excommunicatur.

CANON LXII.

Si quis clericus vel laicus a sancta Ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur.

BALS. Segregari dicit canon *hdelem omnem*, qui ab ecclesia ceram vel oleum abstulerit. Auferre autem, ne de furto intelligas (qui enim ceram aut oleum ecclesiasticum hoc consilio furatur, ut sacrilegus puniatur), sed hic paniri dicas eum qui quovis modo auferat, et quod Deo dicatum est, commune faciat, sive imperii dominium in ten' p' o habeat, sive ejus sit minister.

ARIST. *Excommunicatur qui ceram aut oleum ecclesie aufert, illudque cum quintuplo persolvat.*

Latitudo canonum non vult quintuplicatum reddi ablatum, sed illum ipsum quod aufertur et illius sesquiquintum.

CANON LXXIII.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo amplius in suum usum convertat: hoc fit enim præter jus et contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, multetur segregatione.

Guill. Beveregii notæ.

(9) *Λαϊκὸν ἀφορῶσεις.* In Aristeni epitome a Justello edita nihil de iis, qui gentilia sapient, exprimitur, nec quidquam aliud loco canonis 70 et 71 occurrit quam, *Λαϊκὸν ἀφορῶσεις τὸν Ἰουδαϊζόντα τὸν δὲ κληρικὸν καθαιρήσεις.*

(10) *Ἡ ἔλαιον, ἀφορίζεσθω.* Post ista verba in Joan. Antiocheni collectione tit. 46. hæc adduntur, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαθεν. Quæ etiam in Græcis Balsamonis codicibus antehac editis leguntur. Legit et Aristenus, ut tam ex epitome, quam interpretatione ipsius patet; uti et Josephus Ægyptius in paraphrasi Arabica qui hunc canonem sic interpretatur: *Quicumque sacerdos aut laicus oleum vel ceram ex Ecclesia furtim acceperit, expellatur Ecclesia; vel loco ejus rei, quam accepit, quintuplum restituat, et puniatur insuper, prout præfeco ipsius visum fuerit, et eum recipiat: sin contradixerit, eadem pœna multetur, et prorsus excommunicetur.* At in codice Bodleiano quem nunc edimus, hæc verba non habentur; uti nec in Harmenopuli canonum epitome sect. 3, tit. 2 omittuntur et in Latina Gentiani Herveti translatione: et quod præcipuum est, nec Balsamon in hujus, ut nec Zonaras in proximi canonis (quo hunc etiam tractat) interpretatione, horum verborum meminit; et idcirco nec eos in suis codicibus ista legisse non immerito suspicemus.

(11) *Ὁὐ πενταπλοῦν βούλεται.* Ad finem integri præsentis canonis, ut ante observatum est, in nonnullis codicibus additur, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαθεν. Qui epitomen canonis fecit, ἐπίπεμπτον per πενταπλοῦν interpretatus est, ut et Josephus Ægyptius per *quintuplum*, sic enim et ΠΠ ΠΣΠ LXX πενταπλασῶς, Arabice vertitur, Gen. XLIII, 34, quomodo et Avicenna ait, *loco ejus* (viz. opii) *tripulum seminis hyoscyami usurpatur.* Avicen. p. 153. Verum recte hic notat Aristenus,

ARIST. CAN. O'. *Λαϊκὸν ἀφορῶσεις (9) Ἰουδαϊζόντα ἢ τὰ τῶν ἐθνῶν φρονούντα.*

KAN. OA'. *Τὸν δὲ κληρικὸν καθαιρήσεις.*

Ὁ τὰ Ἰουδαίων φρονῶν, καὶ μετ' αὐτῶν συννηστεύων, ἢ ἐορτάζων, εἰ μὴν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖται, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεται.

KANON OB'.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ἀφείληται κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀφορίζεσθω (10)

BALS. Ἀφορίζεσθαι φησιν ὁ κανὼν πάντα πιστὸν ἀφελόμενον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον. Τὸ ἀφείλεσθαι δὲ μὴ νοήσης ἐπὶ κλοπῆς· ὁ γὰρ διαθέσει τοιαύτη κηρὸν ἢ ἔλαιον ἐκκλησιαστικὸν ἀφελόμενος ὡς ἱερὸς ὑλο; κολασθήσεται· ἀλλ' εἰπέ κολάζεσθαι ἐνταῦθα τὸ ἀπλῶς ἀφείλεσθαι, καὶ κοινῶσαι τινα τὸ προσενεχθὲν τῷ Θεῷ, κἂν κυριαρχικὸν δικαίον ἔχη ἐπὶ τῷ ναῷ κἂν διακονητῆ; αὐτοῦ ἐστι.

ARIST. Ἀφορίζεται ὁ κηρὸν ἢ ἔλαιον τῆς ἐκκλησίας συλῶν· μετὰ τοῦ πενταπλοῦ τούτου κατατιθέεται.

Τὸ πλάτος τῶν κανόνων οὐ πενταπλοῦν βούλεται (11) ἀποδοῦσθαι τὸ ἀποσυλῶμενον, ἀλλ' αὐτὸ τε ἀποσυληθὲν καὶ τὸ τούτου ἐπίπεμπτον.

KANON OΓ'.

Σκεῦος χρυσοῦν (12) ἢ ἀργυροῦν ἀγιασθὲν, ἢ ὀσθῆν, μηδεὶς ἐτι εἰς οἰκίαν χρῆσιν σφετερίζεσθω· παράνομον γάρ· εἰ δὲ τις φωραθῆι, ἐπιτιμᾶσθω ἀφορισμῷ.

(12) *Σκεῦος χρυσοῦν.* Basilica, ὁ δὲ πεκουλάτους κινεῖται κατὰ τοῦ ὑπερλόμου ἐκ τῶν ἱερῶν ἢ μνημείων ἢ δημοσίων χρημάτων ἢ ἀσφάντος εἰς ἴδιαν χρῆσιν. Basil. l. 60, tit. 45, cap. 2, τῷ δὲ πεκουλάτους ὑπόκειται καὶ ὁ ἱερὸς ἢ ἐκ μνημείων χρήματα λαμβάνων, ἢ τὸ δωρηθὲν τῷ Θεῷ, ibid. cap. 5. Joannes Antiochenus ex prima constitutione tit. 29, ix libri codicis, *Et* τε ἀγνοῶν τις ἱερὰ πράγματα, εἰ τε εἰδὼς καὶ περιφροῶν ὑποκλέψαι αὐτὰ, ὡς ἱερὸς ὑλο; τιμωρήσθω. Joan. Antioch. Nomocan. tit. 46, Eghertus archiepiscopus Eboracensis: *Si quis episcoporum, vel presbyterorum, vel ministrorum ex rebus Ecclesie, alia in quibuscumque locis a fidelibus largiuntur, aliquid auferat, et male rapta cum confusione restituet, et excommunicationis aeternæ sententiam subibit.* Egbert. in excerpt. can. 71. vide et Alexii Comneni Novellam περὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἄλλοτε ποτε ταῦτα κοινωθῆναι, in Juris Græco-Rom. l. ii, p. 124.

ΒΑΣΣ. Τὰ αὐτὰ τῷ ὄβ' κανόνι καὶ ὁ παρῶν κανόνων διαρίζεται χάριν τοῦ μὴ κοινοῦσθαι τὰ τῷ Θεῷ προσαγόμενα καὶ ναοῖς ἀφιερούμενα· οἰαδήποτε σκεύη καὶ ἐπιπλα. Τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς ὁθόνης πᾶν ὑφασμα δηλοῦται. Ὁ Ἄχρα δὲ ἐκεῖνος ἰδιωσάμενος γλώτταν χρυσῆν ἀπὸ τῶν ἐπαγγελθέντων τῷ Θεῷ χρυσῶν λαφύρων, καὶ μῆκω ἀφιερωθέντων, ἐλιθοβολήθη παγγενῆ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ε' κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων α' καὶ β' συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ τῷ Θεῷ ἀφορισθέντα κοινοῦσθαι οὐ χρή. Ἐγίασται γὰρ, κἂν σκευὸς ἢ οἰονόητι, κἂν ὑφασμα· διὰ γὰρ τῆς ὁθόνης ἐδήλωσαν ἅπαν ὑφασμα, κἂν ἐλαιον εἴη, κἂν κηρὸς. Ἦ γὰρ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν προσαγωγή τούτων ἀγιάζει αὐτά. Οὐ χρή οὖν οὔτε κηρὸν, οὔτε ἐλαιον ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας, οὔτε τι σκευὸς, ἀλλ' οὐδὲ ὑφασμα ἀνατεθῆναι τῷ Θεῷ, καὶ εἰς οἰκίαν χρήσιν τινα λαμβάνειν αὐτά. Ἀφορισμῷ γὰρ τοῦτο ὑπόκειται. Ὁ δὲ Ἄχρα οὐδὲ προσαχθέντα, καὶ ἀγιασθέντα ὑφείλετο τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μόνον ἐπαγγελθέντα· καὶ ὁμοῦς ἔδωκε δίκην παγγενῆ λιθοβοληθεῖς.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἱερεὺς σκεύη εἰς χρήσιν σφετεριζόμενος, ἀφορίζεται.

Ὁ εἰς χρήσιν οἰκίαν τὰ ἱερὰ οἰκειούμενος, σκευὸς ἢ ὁθόνην, ἀγιασθέντα, ὡς παρανομῶν ἀφροσθήσεται.

ΚΑΝΟΝ ΟΔ'.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινι παράδξιοκρίτων ἀνθρώπων καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων· κἂν μὲν ἀπαντήσῃ, καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθεῖ, ὀρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. Ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλεῖσθαι καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐκ' αὐτῶν δύο ἐπισκόπων. Ἐὰν δὲ καὶ οὕτω μὴ ὑπακούσῃ, καλεῖσθαι καὶ τρίτον δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. Ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἢ σύνδοδος ἀποφαιρέσθαι κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φροδικῶν.

ΒΑΣΣ. Περὶ τοῦ, τίνες δύνανται κατηγορεῖν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν αὐτῶν, ἀνάγνωθι τοῦ παρόντος συντάγματος τίτλον Ὁ κεφαλαίου α', καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ κεφάλαιον β', καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ παρῶν κινήων θεσπίζει τὸν κατηγορηθέντα ἐπίσκοπον χάριν ἐγκληματικῆς αἰτίας· σως μετακαλεῖσθαι κατὰ νόμους ὑπὸ ἐπισκόπων· ἀπόντα γὰρ τοῦτον καταδικάζεσθαι ἄδ·κον ἔδοξε· καὶ παρουσιάζοντα μὲν, καὶ ἐξ ἀναντιβόητων ἐλέγχων ἢ ἀπὸ οἰκείας ὁμολογίας καταδικάζόμενον, κανονικῶς ἐπιτιμᾶσθαι· μὴ παραγενόμενον δὲ, καλεῖσθαι καὶ αὐτὸς παρὰ ἐπισκόπων δύο· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τρίτου, ὡς ἂν, εἰ μὴδὲ οὕτως παραγένῃται, ἀποφῆνται κατ' αὐτοῦ ἡ σύνδοδος καὶ μονομερῶς τὰ δοκοῦντα αὐτῇ· Ὅπως, φησί, μὴ κερδήσῃ ὁ καταφρονητὴς ἐκ τῆς ἀναιδοῦς ὑπερθέσεως. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἐξητήθη πολλάκις ἐπερ

BALS. Eadem quæ can. 72. præsens etiam canon decernit, quæcumque Deo fuerunt dedicata, et templis consecrata, non fieri communia et profana; qualia sunt vasa et supellex. Veli enim nomine, quidquid est textile, significatur. Achaz autem ille, cum linguam auream ex aureis spoliis Deo quidem votis ac promissis, sed nondum consecratis, sibi ut propriam attribuisset, generatim ab omnibus, lapidibus obrutus est. Lege et can. 1 et 2 synodi quæ fuit in templo SS. Apostolorum.

ZONAR. Ea quæ Deo separata sunt, usu communi pollui non oportet. Sunt enim sanctificata, seu vas aliquod tale sit, seu pannus. (Nam per velum significat omne textum) sive sit oleum, sive cera. In Dei nempe templo facta huiusmodi rerum oblatio sanctificat eas. Auferrī non oportet igitur ab ecclesia, nec ceram, nec oleum, nec vas aliquod sed neque pannum, qui Deo sit oblatus, et ista sumere in aliquem privatum usum. Propter hoc enim subijciuntur excommunicationi. Certe Achaz nec oblata Deo, nec sanctificata subtraxit, sed solum promissa. Nihilominus pœnas dedit ab universo populo lapidibus obrutus.

ARIST. Qui sacra vasa in usum proprium transfert, excommunicatur

Qui in proprium usum sacra vertit, vas aut linteum, sanctificata; ut legem transgrediens, excommunicabitur.

48 CANON LXXIV.

Episcopum a viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est: et si se quidem stiterit, et confessus, vel convictus sit statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si autem etiam sic non obedierit, vocetur et tertio, duobus ad eam rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspersionem et contumax se non stiterit, synodus ea quæ videntur adversus eum pronuntiet, ne lucrifacere videatur dum iudicium subterfugit.

BALS. Quinam possint episcopos et clericos accusare, et quinam adversus eos testimonium ferant, lege præsentis operis tit. 9, cap. 1, et quæ in eo sunt: et cap. 2, et quæ sunt in ipso. Præsens autem canon statuit, accusatum episcopum, ut ei crimen intendatur, legitime ab episcopis vocari: eum enim absentem condemnari, iniquum visum est: et præsentem quidem, et vel ex non refellendis probationibus, vel ex propria confessione, in iudicio convictum, canonicè multari. Si autem non accesserit, a duobus rursus episcopis vocari. Atqui et tertio quoque, ut si ne sic quidem se stiterit, synodus adversus eum pronuntiet, etiamsi pars una tantum adeit, ea quæ sibi videbuntur: Ne contemptor, inquit, sen contumax, ex impudenti dilatione lucretur. Hæc cum decernat canon, sæpe quæsitum est an per præsentem canonem

synodo permittitur sit, inobedientem ac contumacem episcopum depositioni subicere. Dixerunt autem aliqui, a misericordia nimis alienum esse, ut ob inobedientiam sive contumaciam deponatur episcopus: sed aliter debere illum puniri. Si enim ea esset, inquit, apostolorum sententia, ut deponeretur episcopus, depositionis in hoc canone meminissent. Alii autem dixerunt, quod ex proxime edita a Deo coronati et sancti imperatoris nostri veneranda Novella, quicumque is sit adversus quem actio intenditur, si in iudicium vocetur, et post tres denuntiationes per tres scriptas citationes accersitus, et non veniens, condemnatur vel una tantum parte presente. Si ergo etiam episcopus cum datione libelli ac scriptis legitimis accusatus fuerit, et in jus vocatus, primum quidem per denuntiationes, deinde etiam per tria scriptis mandata edicta, et se iudicio non obtulerit, damnabitur vel una tantum parte presente. Hic ergo vocari, legitime intelligitur, scilicet per 30 dierum edicta, et non ut nonnulli dixerunt per paucorum dierum scriptis mandatas denuntiationes. Hoc autem alio modo dictum est in tribunali imperiali, et magis in causa episcopi Beszenæ, et iudicatum est, per tria legitima edicta debere vocari episcopum, adversus quem actio intenditur, et ita propter contumaciam condemnari. Condemnari quidem episcopum contumacem juxta illustris imperatoris domini Manuelis Comneni Novellam, extra omnem est controversiam. Sic enim ut dictum est, iudicatum fuit apud regium et divinum tribunal. A duobus autem antistitibus et non aliter vocationem ejus fieri, ut nonnulli dixerunt, non est secundum legem nec e sententia presentis canonis. Cum hic enim scriptus fuit nee iudicibus et notariis patriarchalibus per se fides haberi in usu fuit, et ideo determinatum fuit, antistitem vocationes a duobus fieri episcopis. Hodie autem cum iudicibus et notariis patriarchalibus per se habeatur fides, necessario et quæ ab eis sunt edicta, reprobari non possunt. Recte itaque condemnabitur qui per ea evocatus fuerit et in iudicio non stiterit, quandoquidem edicta non sunt ex eo labefactata quia ab antistitibus non sunt.

ZONAR. Et in sexagesimo primo canone dictum fuit a nobis, quod episcopum non quisvis accusare potest, sed inculpati, et orthodoxi homines: quod et significat 49 hic canon, dum dicit, *ab hominibus fide dignis*. A talibus igitur si accusetur episcopus, in absentem non oportet sententiam ferre, sed eum citare: cumque venerit, ea, quæ dicuntur in ipsum, audire. Postquam audierit autem vel objecta sibi crimina fatebitur, vel inficiens convince-

Α ἐνεδόθη διὰ τοῦ τοιοῦτου κανόνος τῇ συνόδῳ καὶ καθαιρέσει καθυποβάλλειν τὸν ἀπειθῆ ἐπίσκοπον. Καὶ εἰπόν τινες ὡς ἀσυμπαθές ἐστὶν ἐξ ἀπειθείας καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον· ἄλλως δὲ πως ὀφείλειν ἐπιτιμᾶσθαι αὐτόν. Εἰ γὰρ ἦν θελητὸν, φασί, καὶ τοῖς ἀποστόλοις καθαιρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἐμνήσθησαν ἂν ἐν τῷ κανόνι καὶ καθαιρέσεως. Ἄλλοι δὲ εἶπον ὡς καὶ ἀπὸ τῆς συνεχῶς ἐξενεχθείσης προσκυνητῆς νεαρᾶς τοῦ θεοστεφοῦς κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ἅπας ἐναγόμενος μετακαλούμενος εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μετὰ μέτρια μνηύματα διὰ τριῶν ἐπιφωνημάτων ἐγγράφων ἔλθειν παρεγγυώμενος, καὶ μὴ ἐρχόμενος, καταδικάζεται καὶ μονομερῶς. Εἰ γοῦν καὶ ἐπίσκοπος μετὰ δόσεως λιθέλλων καὶ νομίμων ἐγγράφων κατηγορηθῆ, καὶ μετακληθῆ, πρῶτον μὲν διὰ μνηυμάτων, εἶτα καὶ διὰ τριῶν ἐγγράφων ἐπιφωνημάτων, καὶ οὐκ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, κἂν μονομερῶς καταδικασθῆσεται. Τὸ γὰρ καλεῖσθαι ἐνταῦθα μετὰ νόμους νοεῖται, ἦγουν δι' ἐπιφωνημάτων τριακονθημέρων, καὶ μὴ, ὡς τινες εἶπον, διὰ μνηυμάτων ἐγγράφων ὀλιγοημέρων. Τοῦτο δὲ ἐλάληθη διαφόρως ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑποθέσει τοῦ ἐπισκόπου Βεσαλίνης· καὶ ἐκρίθη διὰ τριῶν νομίμων ἐπιφωνημάτων, ὀφείλειν μετακαλεῖσθαι τὸν ἐναγόμενον ἐπίσκοπον, καὶ οὕτως ἐξ ἀπειθείας καταδικάζεσθαι. Τὸ μὲν καταδικάζεσθαι (13) τὸν ἀπειθῆ ἐπίσκοπον κατὰ τὴν νεαρὴν τοῦ αἰοδίου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἀμαχὸν ἐστὶ. Κέκριται γὰρ οὕτω, καθὼς εἰρηται, παρὰ τῷ βασιλικῷ καὶ θείῳ βήματι. Τὸ δὲ μετὰ δύο ἀρχιερέων καὶ μὴ ἄλλως πως τὴν τοῦτου μετακλήσιν γίνεσθαι, ὡς τινες εἶπον, οὐκ ἐστὶ νόμιμον οὐδὲ τῆς ἐννοίας τοῦ παρόντος κανόνος. Ὅτε γὰρ οὗτος ἐγγράφῃ οὔτε δικαστῶν οὔτε πατριαρχικῶν νοταρίων ἐνήργει αὐτοπιστία, καὶ διὰ τοῦτο προβαίνειν ὠρίσθη τὰς τῶν ἀρχιερέων μετακλήσεις ἐπὶ ἐπισκόπων δύο. Σήμερον δὲ τῆς τῶν δικαστῶν καὶ τῶν πατριαρχικῶν νοταρίων αὐτοπιστίας ἐνεργούσης, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ δι' αὐτῶν γινόμενα ἐπιφωνήματα ἔξουσι τὸ ἀπαρעהεῖρητον. Καλῶς οὖν καταδικασθῆσεται ὁ δι' αὐτῶν ἐπιφωνηθεὶς καὶ μὴ ἀπαντήσας εἰς τὸ δικαστήριον, ὡς τῶν ἐπιφωνημάτων μὴ κατασειομένων ἐκ τοῦ μὴ γενέσθαι παρὰ ἀρχιερέων.

ZONAR. Καὶ ἐν τῷ 51 κανόνι εἰρηται ἡμῖν ὡς οὐ πᾶς τις κατηγορεῖν ἐπίσκοπου δύναται, ἀλλ' ἀνεπιληπτοὶ ἄνθρωποι καὶ ὀρθόδοξοι· τοῦτο οὖν καὶ ὁ κανὼν οὗτος δηλοῖ διὰ τοῦ λέγειν, *παρὰ ἀξιόπιστων ἀνθρώπων*. Κἂν οὖν παρὰ τοιοῦτων κατηγορεῖται ἐπίσκοπος, οὐ χρὴ αὐτοῦ ἀπόντος καταψηφίζεσθαι· ἀλλὰ μετακαλεῖσθαι αὐτόν, καὶ ἐρχόμενον, τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων ἀκούειν. Ἀκούσας δὲ, ἢ ὁμολογήσῃ τὰ ἐπαγόμενα αὐτῷ αἰτιήματα, ἢ ἀρ-

Guill. Beveregii notæ

(13) Τὸ μὲν καταδικάζεσθαι. Hæc usque ad absoluta in hunc canonem Balsamonis scholia in impressis codicibus Græcis desiderantur. Sed Con-

tianus Hervetus legit, et Latine vertit. Nos Græcum textum ex ms. Bodliciano nunc primum in lucem proferimus.

νούμενος· ἐλεγχθήσεται, καὶ οὕτως ἡ ψήφος ἐξενεχθήσεται· εἰ δὲ κληθεὶς ἄπαξ οὐ παραγένηται, καὶ δευτέραν ὁ κανὼν πρὸς αὐτὸν ὀρίζει γίνεσθαι διαλαλιάν διὰ δύο ἐπισκόπων· καὶ ταύτης δὲ καταφρονῶντα, καὶ τρίτον κελεύει καλεῖσθαι πρὸς τὴν ἐξέτασιν ὁμοίως παρὰ ἐπισκόπων δύο. Καὶ εἰ μὴ δὲ οὕτως παραγένοιτο, ἀπόφασιν γίνεσθαι κατ' αὐτοῦ παρὰ τῆς συνέδου, καὶ ἐκ μοῖρας μιᾶς· ἵνα μὴ ἐξ ἀναιδεῖας φυγοδικῶν ὤφελοιτο, ὑπερτιθεμένης τῆς ζητήσεώς τε καὶ ἀποφάσεως.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, καὶ καλούμενος, καὶ οὐκ ἀκούων, καὶ δις καλεῖσθω, καὶ τρίς· εἰ δ' ἐπιμένει, τὸ δόξαν ἡ σύνοδος ἀποφαινέτω.

Τὸν κατηγορούμενον ἐπὶ τινὶ πταισματι παρὰ ἀξιόπιστων ἀνδρῶν ἐπίσκοπον, καὶ καλούμενον εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ μὴ ὑπακούοντα, οὐκ ἀπαντεῦθεν ὀφείλει καταδικάζειν ἡ σύνοδος· ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς μετακαλεῖσθαι, στελλομένων εἰς αὐτὸν ἐφ' ἑκάστη προσκλήσει· δύο ἐπισκόπων. Εἰ δὲ ἐπιμένει καταφρονῶν, καὶ μὴ ἀπαντῶν εἰς τὸ δικαστήριον, δοκιμάσει τὰ τῆς αἰτίας καὶ κατὰ μίαν μοῖραν ἡ σύνοδος, καὶ τὰ δοκοῦντα αὐτῇ κατ' αὐτὸν ψηφίσειται.

ΚΑΝΩΝ ΟΕ΄.

Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἰρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἓνα μόνον (14). Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθίσεται πᾶν ῥῆμα.

ΒΑΑΣ. Καὶ, ὡς ἄνωθεν εἶπον, εἰ θέλει μαθεῖν πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἀνάγνωθι τίτλον θ' τοῦ παρόντος· συντάγματος κεφ. β'. Ἐκ τοῦ παρόντος δὲ κανόνος μανθάνεις μῆτε αἰρετικὸν μῆτε ἓνα πιστὸν παραδέχεσθαι καταμαρτυροῦντα ἐπίσκοπου. Ἐπὶ γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, φησὶ, πᾶν ῥῆμα σταθίσεται. Πλὴν τοῦτο μὴ ἀδικαστικῶς νοήσεις. Ἄλλ' εἰπέτε κατὰ νομικὴν ἀκριβείαν ὡς, εἰ μὲν χρηματικὴ ἐστὶν αἰτία· καὶ μέχρι λίτρας μιᾶς, δύο μάρτυρες πιστοὶ ἐντιμοὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐνωμότως μαρτυροῦντες ἀρκέσουσιν· εἰ δὲ μέχρι πεντήκοντα λιτρῶν, τρεῖς· εἰ δὲ τούτων ἐπέκεινα, πέντε. Εἰ δ' οὐκ ἐστὶ χρηματικὴ αἰτία, ἀλλ' ἐγκληματικὴ, διὰ πέντε μαρτύρων πιστῶν καὶ ἐντίμων ὁμνουμένων ἢ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτίας ἀποδείκνυται· καὶ ἀνάγνωθι περὶ τούτων τὸν α' τίτλον τοῦ κα' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, πολλὰ τοιαῦτα διδάσκοντα.

ΖΩΝΑΡ. Οὐ μόνον εἰς κατηγορίαν αἰρετικῆς οὐκ ἔστι δεκτός, ἀλλ' οὐδὲ εἰς μαρτυρίαν. Εἰς δὲ κατα-

¹⁰ Matth. xviii 16.

Guill. Beveregii notæ.

(14) Ἄλλὰ μηδὲ πιστὸν ἓνα μόνον. *Accusatio episcoporum non est facile recipienda, dicente Domino, Non suscipies vocem mendacii; et Apostolus inquit, adversus presbyterium inscriptionem non recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris vel cæteris fidelibus sunt præcavenda,*

tur, atque sic sententia proferetur: *Quod si aequalis vocatus non adfuerit, etiam canon definit a duobus episcopis secundam fieri conventionem: quam si contemnat, a duobus similiter episcopis tertio vocari præcipit ad examen. Et si nec sic quidem adfuerit a synodo ferri sententiam jubet in ipsum, ex una etiam parte, ne per impudentiam fugiens iudicium consequatur commodum, protelata inquisitione atque sententia.*

ARIST. *Episcopus accusatus, et vocatus, et non parens, vocetur et ter. Si perseveret autem, quod sibi visum fuerit synodus pronuntiet.*

Episcopum de aliquo crimine accusatum a viris fide dignis, et ad tribunal vocatum, et non parentem non ideo debet synodus condemnare; sed debet bis terque vocari, missis ad eum singula vocatione, duobus episcopis. Si perseverat autem contemnens, et non se sistens tribunali, examinabit ea quorum accusatur, et jam ex una tantum parte synodus, et quæ sibi visa sunt in eum decernet.

CANON LXXV.

In testimonium adversus episcopum hæreticus ne admittatur, sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium stabit omne verbum.

BALS. Jam ut ante dixi, si scire velis quot et quinam adversus episcopos vel clericos testimonium dicant, lege titulum 9 præsentis operis cap. 2. Ex hoc autem canone discis neque hæreticum, neque unum fidelem ad testimonium dicendum adversus episcopum admitti. *In duobus enim aut tribus testibus, inquit, stabit omne verbum*¹⁰. Hoc autem sine distinctione ne intelligas. Sed dicas secundum juris rigorem quod si est causa pecuniaria, et usque ad libram unam, duo testes, fide digni, bonæ existimationis adversus episcopum jurati testificantes sufficiant. Sin autem usque ad quinquaginta libras, tres, si autem ultra hæc, quinque. Si autem non est pecuniaria causa, sed criminalis, per quinque fide dignos testes et jurantes, qui sunt et ipsi bonæ famæ, adversus episcopum accusatio probatur. Et de hoc lege 1, tit. lib. xxi Basil. constit. qui hæc hujusmodi multa docet.

ZONAR. Hæreticus, non solum ad accusationem, sed nec ad testimonium venit admittendus. Nec

quanto magis de episcopis? Sixtus pap. 2. apud Gratian. decret. part. ii, caus. 2, quæst. 7, c. 19: Ἐνὸς δὲ μαρτυρία οὐκ ἐστὶ δεκτή ἐν οἰκθῆποτε δίκῃ, κἄν συκλητικὸς εἴη. Basil. lib. xxi, tit. 4, c. 32. Εἰς μόνος μάρτυς οὐ πιστεύεται κἄν ἀξιωματικὸς εἴη. Gloss. ibid.

unus in alium dicens testimonium, quamvis etiam sit fidelis, admittitur. Magnus enim Paulus ad Timotheum scribens sic dicit : Adversus presbyterum ne recipias accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus ²¹. Arbitror vero nunc in accusationibus, per quas consecratis ministris casus proprii gradus infertur, non sufficere duos testes, et si fideles, et irreprehensibiles sint.

ARIST. *Hæreticus non accusat episcopum, nec unus fidelis.*

Qui synopsis præsentis canonis fecit, non bene eum intellexit. Illud enim quod hæreticus non potest accusare episcopum, nec in eum testimonium dicere verum est; hoc autem quod unus fidelis non potest in episcopum accusationem ferre, falsum : testimonium enim unius contra quempiam non admittitur : accusatio autem fit et per unum et per plures.

50 CANON LXXXVI.

Quod non oportet episcopum fratri, vel filio, vel alii cognato gratificatem, ad episcopatus dignitatem quem vult eligere. Episcopatus enim hæredes facere justum non est, ea quæ Dei sunt, humano affectu largientem; non enim licet Ecclesiam Dei in hæredes conferre. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione multetur.

BALS. Præsens quidem canon statuit non licere episcopo cognatum loco suo in episcopatu constituere, nec Spiritus gratiam ut humanam aliquam hæreditatem transmittere. Infirmat autem et irritam decernit hujusmodi electionem, et etiam episcopum segregat. Tu autem dic, quod etiam si non ad suum cognatum episcopum episcopatum transmiserit; sed ad alienum, idem erit. Episcopos enim a synodis fieri decretum est. Et ideo etiam vita functus ille urbis Philippi metropolitanus maximus, suæ metropoli sub hac conditione renuntians, si ejus æconomum urbis Philippi metropolitanum pro se ipso sancta synodus constitueret, non est exauditus, sed audit quod si res, quas post electionem ex ecclesiæ redditibus acquirat, non potest dare, vel

²¹ I Tim. v, 19.

Guill. Beveregii notæ.

(15) *Ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον.* Paulinus episcopus Antiochiæ, e vita jam decessurus, Evagrium sui loco ordinabat. Hinc Theodoretus observat, παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμὸν προεκτήμην εὐαγρίου, et multos simul canones violatos, οὕτως γὰρ ἀνὸς ἑαυτοῦ τῷ τελευτῶντι χειροτονεῖν ἐπιτρέπουσι. Theodoret. Hist. eccles. lib. v, cap. 23, quibus verbis ad hunc canonem respexisse videtur, quo cautum est, ne quis alium sui loco ordinaret. Etiam si enim ipse canon cognatorum solummodo mentionem faciat, et Evagrium Paulini cognatum fuisse non constet; canon tamen violatus est, eo quod Paulinus decessurus alium sui loco constituerit : de alienis enim æque ac cognatis illum intelligendum esse, recte observat Balsamon.

μαρτυρῶν, καὶ πιστὸς εἴη, οὐ προσηχθήσεται· καὶ Τιμοθέῳ γὰρ ὁ μέγας Παῦλος γράφων οὕτω φησί· Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Οἴμαι δὲ νῦν ἐπὶ κατηγορίας, ἐξ ὧν ἔκπτωσις τοῦ οικείου βαθμοῦ τοῖς ἱερωμένοις ἐπάγεται, μὴ τοὺς δύο ἀρκεῖν μαρτύρας, καὶ πιστοὶ ὡς καὶ ἀνεπίληπτοι.

ΑΡΙΣΤ. *Αἱρετικὸς οὐ κατηγορεῖ ἐπισκόπου, οὐδὲ πιστὸς εἷς.*

Ὁ τὸν παρόντα συνοψίσας κανὼν οὐ καλῶς τοῦτον ἐνόησε. Τὸ μὲν γὰρ μὴ κατηγορεῖν αἱρετικὸν ἐπισκόπου, ἢ μαρτυρεῖν κατ' αὐτοῦ, ἀληθές ἐστι· τὸ δὲ μὴ δύνασθαι πιστὸν ἕνα συνιστᾶν κατ' ἐπισκόπου κατηγορίαν ψευδές· μαρτυρία γὰρ ἐνδὸς κατὰ τινος οὐ προσδέχεται· κατηγορία δὲ καὶ παρ' ἐνδὸς καὶ παρὰ πλειόνων γίνεται.

ΚΑΝΩΝ ΟΓ΄.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον (15) τῷ ἀδελφῷ, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ ἐτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον, εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν ἢ βούλεται (16). *Κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμους* (17) ὀφείλει τιθέσθαι. *Εἰ δὲ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία· αὐτὸς δὲ ἐπιτιμᾶσθω ἀφ' ἑαυτοῦ.*

ΒΑΣ. Ὁ μὲν παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδελφῶν τὸν ἐπίσκοπον ἀντὶ ἑαυτοῦ προσγενῆ οικεῖον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκαθιστᾶν, μηδὲ παραπέμπειν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ὡς τινα κληρὸν ἀνθρώπινον. Ἄκυροί δὲ καὶ τὴν οὕτως γενομένην χειροτονίαν, καὶ ἀφορίζει τὸν ἐπίσκοπον. Σὺ δὲ εἰπέ δτι, καὶ μὴ εἰς προσγενῆ αὐτοῦ παραπέμψῃ δὲ ἐπίσκοπος τὴν ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλοτερον, τὸ αὐτὸ γενήσεται. Τοὺς γὰρ ἐπισκόπους ὑπὸ τῶν συνόδων γίνεσθαι διατέτακται. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ ἀποθεβιωτικὸς μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ μέγιστος, παραιτούμενος τὴν κατ' αὐτοῦ μητρόπολιν ὑπὸ αἵρεσιν ταύτην, ἐὰν τὸν οἰκονόμον αὐτοῦ ἢ ἅγια σύνοδος καταστήσῃ μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως ἀντ' αὐτοῦ, οὐκ εἰσηκούσθη, ἀλλ' ἤκουσεν ὡς,

(16) *Χειροτονεῖν ἢ βούλεται.* Joannes Antiochenus legit χειροτονεῖν ἢ ἀν' αὐτοῦ βούληται. Coll. can. tit. 6, ms. Bodl. ἢν βούλεται χειροτονεῖν. At hæc verbis; εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἢν βούλεται χειροτονεῖν, in Holoandri exeuplari desiderantur.

(17) *ὑπὸ κληρονόμους.* Joan. Antiochenus collect. can. tit. 6, et impressi codices legunt ὑπὸ κληρονομίαν. Aristenus ὑπὸ κληρονόμων. At omnia hæc πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμους ὀφείλει τιθέσθαι. Geniānus Hermetus non legit, vel saltem Latine non vertit : legenda vero esse, ex scholiis non minus, quam ex Joan. Antiocheni collectione patet.

εἰ τὰ πράγματα ἄτινα ἐπιτιθέται ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰσόδων, οὐ δύναται δωρεῖσθαι ἢ παραπέμπειν πρὸς οὐδὲ βούλεται, πολλῶν μᾶλλον τὴν ἐπισκοπὴν. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα λβ' καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κγ' λέγοντα μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπων, κἂν τελευτᾷ, ἕτερον καθιστᾶν διάδοχον ἐαυτοῦ.

ZONAR. Τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτος δύρον νομίζεσθαι χρή. Πῶς οὖν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ὡς κληρὸν μεταδίδασαι πρὸς ἕτερον, αὐτῷ χαριζόμενος; Διὰ τοῦτο οὐ συγκεχώρηται τοῖς ἐπισκόποις ἀνθ' ἐαυτῶν ἐτέρους, οὐδὲ βούλονται, εἰς τὰς κα: αὐτοὺς ἐκκλησίας; ἔγκλιθι τῶν Οἰτινες; γὰρ ἂ ἐκτῆσαντο πράγματα ἐν τῷ τῆς ἐπισκοπῆς καιρῷ οὐκ ἔχουσι ἄδεια καταλιμπάνειν οἷς βούλονται; (εἰ μὴ τὰ ἐκ διαδοχῆς συγγενῶν περιελθόντα αὐτοῖς, ὡς ὁ τριακοστὸς δεύτερος κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου φησί). πῶς αὐτὴν τὴν ἐπισκοπὴν εἰς ἐτέρους μεταδιδάσκειν, ὡς κληρονόμους αὐτοῦ τῆς ποιμαντικῆς ἐξουσίας, καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν πτωχικῶν πραγμάτων καταλιμπάνοντες, καὶ διὰ πάθος ἀνθρώπων (φιλιαν δηλαδὴ ἢ σχέτιν συγγενικὴν) τὰ τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντα, οἷς βούλονται χαριζόμενοι; Εἰ οὖν παρά τινος τοιοῦτον τι γένηται, καὶ τὸ γινόμενον ἄκυρον εἶναι φησὶν ὁ κανὼν, καὶ τὴν τοῦτο ποιήσαντα ἀφορίζεσθαι. Τοῦς γὰρ ἐπισκόπους ὑπὸ τῶν συνόδων γίνεσθαι διατέτακται· καὶ ὁ εἰκοστὸς τρίτος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου λέγει μὴ ἐξεῖναι ἐπισκόπων, κἂν τελευτᾷ, ἕτερον καθιστᾶν διάδοχον ἐαυτοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπηγόρευται. Τῷ γὰρ Μωϋσεὶ ὡς αἰτίμα ἐπένεκαλεῖτο, ὅτι τὴν Ἀαρῶν καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας εἰς ἱερωσύνην προήνεγκε. Καὶ εἰ μὴ διὰ σημείων ὁ Θεὸς αὐτοῖς τὴν ἱερωσύνην ἐβεβαίωσε, τάχ' ἂν καὶ ἐξοδούντο αὐτῆς.

ΑΡΙΣΤ. Ἐπίσκοπος ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπον ἀποδιῶν οὐ καθίστησι.

Τὸν μέλλοντα εἰς ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι, παρὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων καθίστασθαι κεκανόνισται. Τὸ δὲ τὸν ἐπίσκοπον τελευτῶντα ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾶν κληρονομίας εἰσάγει δίκαιον· τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμον οὐδεὶς ὀφείλει τιθέναι.

ΚΑΝΩΝ ΟΖ'.

Εἴ τις ἀνάπηρος ἢ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σπῆλος πεπληγμένος, ἄξιός δὲ ἐστὶν ἐπισκοπῆς, γινέσθω· οὐ γὰρ λῶδῃ σώματος αὐτὸν μαινεῖ, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

ΚΑΝΩΝ ΟΗ'.

Κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλὸς μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

ΒΑΛΣ. Ἀπὸ μὲν τοῦ παλαιοῦ νόμου οὐδεὶς λεωθημένος κινεῖται μέρος τοῦ σώματος εἰς ἱερωσύνην προσδιδάσκειτο· μᾶλλον μὲν οὖν, ἐὰν μετὰ ἱερωσύνην ἔσχεν ἐκ πάθος λῶδῃν τινά, ἐπαύετο τοῦ ἱεροουργεῖν· οἱ δὲ θεῖοι ἀπόστολοι τοὺς μὲν ἐμποδισμένους; τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐνεργεῖν μὴ προσέειπαι:

A ad quos vult transmittere, multo magis episcopatum. Lege Carth. syn., can. 32 et Antioch. syn., can. 25, alienantes non licere episcopo, etiamsi moriatur, alium successorem suum episcopum constituere.

ZONAR. Pontificiam potentiam, sancti Spiritus gratiæ donum convenit existimari. Gratiæ Spiritus igitur, velut hæreditatem, quomodo quis in alterum transferet, ipsi gratificans? Propterea, non est episcopis permissum, loco sui, quos volunt, alios in ecclesiis sibi subjectas inducere. Nam qui libertatem non habent relinquendi, quibus volunt, res, quas episcopatus sui tempore possederunt (nisi, quæ cognatorum successione ipsis obvenerunt, ut tricesimus secundus in Carthagine synodi canon dicit) quomodo ipsum episcopatum transferent in alios, eos ut pastoralis potestatis hæredes, et distributionis earum rerum, quæ sunt pauperum relinquentes, et humana incitanti affectione (videlicet, amore, vel respectu solo propinquorum) Deo dedicata, iis, quibus volunt, gratis donantes? Igitur si tale quid ab aliquo fiat, et irritum esse, quod sit, et qui fecerit, excommunicari, canon mandat. Episcopos enim statutum est a synodo creari. Synodi quoque in Antiochia vicesimus tertius canon dicit, episcopo non licere, tametsi vita defungatur, alterum instituere successorem suum. Hoc et his, qui sunt ex Israel, vetatur. Nam Moysi tanquam crimen objiciebatur, quod Aaron et ejus filios ad sacerdotium promovisset. Ac nisi Deus per signa confirmasset ipsis sacerdotium, forte fuissent ab illo depulsi.

ARIST. Episcopus vita discedens in suo loco episcopum non constituit.

Eum qui in episcopatum deligendus est, ab omnibus provinciæ episcopis constitui decretum est. Morientem autem episcopum alium suo loco constituere, jus hæreditatis introducit: Ecclesiam autem Dei nemo debet in hæredem conferre.

D

CANON LXXVII.

Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblatas, episcopatu autem dignus sit, fiat: non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio.

51 CANON LXXXVIII.

Qui autem est surdus et cæcus, ne sit episcopus; non ut pollutus, sed ne ecclesiastica impediuntur.

BALS. Antiqua quidem lege nullus ulla corporis parte mutilatus ad sacerdotium promovebatur: imo potius si post sacerdotium ex morbo vel casu aliquo læsus ac mutilatus esset, a sacrificio cessabat. Divini autem apostoli, eos quidem, qui quo minus quæ sunt sacerdotii exsequantur, impediti sunt.

non admitti stauerunt : eos autem qui possunt, etiam si uno oculo carcant, et claudi sint, qui eligantur, dignos haberi iusserunt. Animam enim puram et integram volunt omnes habere, non autem corpus. Numquid autem si post sacerdotium fiat aliquis surdus vel cæcus, vel aliquo alio corporis vitio affectus, et non potest sacerdotalia exsequi, sacerdotio movebitur iuxta veterem legem? Solutio. Nequaquam : est enim a commiseratione disjunctum, et a recto apostolico iudicio alienum, ut qui misericordia potius dignus sit, propter id quod ei accidit, indignus iudicetur. Ac multi quidem antistites, et sacerdotes, et diaconi excaeci, et alioqui in summam imbecillitatem adducti, et qui nec sacerdotale quidpiam agere poterant, ad eorum usque vitam finem non moti sunt. Etiam et lex dicit in lib. VIII, tit. 1, cap. 1, them. 4. Excaecatus etiam iudex esse potest, et senatu non movebitur, novum autem magistratum non suscipit : sed quem ante morbum habebat, habere perseverat.

ZONAR. Lex quidem per Moysen data Israelitis exigebat consecratos ipsorum ministros, integros esse corpore, notamque nullam habentes : ac nemo parte corporis aliqua deformatus, aut mutilatus admittebatur ad sacerdotium. Sed etiam post sacerdotium si cui sacerdotum membri vel particulæ cuiuspiam mutilatio contigisset, sacerdotio multabatur. At iis, qui consecrandi sunt apud nos, mutilatio corporis impedimento non annumeratur. Animam nempe requiritur habere puram, sine vitio et sorde. Quod si quis uno forte est oculo, vel strabos habet oculos, aut claudus est, aut aliam quam naturæ imperfectionem habet, ad episcopale munus obendum sibi non obstantem, dignus vero iudicatur episcopatu, non prohibetur ordinari. Si vero quis ambobus fuerit orbatus oculis, vel auribus obsuiderit, aut aliam quam mutilationem patitur, per quam sit prohibitus episcopale munus implere, ad episcopatum non promovebitur. Qui enim nihil videt, quive nihil audit, aut dextram

διωρίσαντο· τοὺς δὲ δυναμένους ἐνεργεῖν, καὶ ἑτεροφθαλμοὶ ὄσι, καὶ χλωοί, τῆς χειροτονίας ἀξιοῦσθαι ἐκέλευσαν. Τὴν γὰρ ψυχὴν θέλουσιν ἔχειν πάντας καθαρὰν καὶ ἀλώδητον, οὐ μὴν τὸ σῶμα. Ἄρα δὲ εἰ μετὰ τὴν ἱερωσύνην (18) γένηται τις κωφὸς ἢ τυφλός, ἢ ἄλλως ἐμπαθὴς τὸ σῶμα, καὶ οὐ δύναται ἱερατικὰ ἐνεργεῖν, μετακινήθησεται ἐκ τῆς ἱερωσύνης κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον· Ἄστις. Οὐδὰ μῶς· ἔστι γὰρ ἀσυμπαθὴς καὶ τῆς ἀποστολικῆς εὐθυδικίας ἀλλότριον τὸν ἀξίον μᾶλλον ἐλέους διὰ τὸ πάθος κατακρίνεσθαι· ὡς ἀνάξιον. Καὶ πολλοὶ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, τυφλωθέντες, καὶ ἄλλως ἐσχάτως ἀρρώστησαντες, καὶ μὴ δυνάμενοι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὸν τι μέχρι τέλους ζωῆς αὐτῶν, οὐ μετεκινήθησαν. Καὶ ὁ νόμος δὲ φησὶ ἐν βιβλίῳ ᾧ, τίτλῳ α', κεφ. α', θέματι δ'· Ὁ τυφλὸς καὶ δικάζειν δύναται, καὶ οὐκ ἀποκινεῖται τῆς συγκλήτου. Ἀρχὴν δὲ νέαν οὐκ ἐγγεμίζεταί· ἦν μέντοι πρὸ τοῦ πάθους εἶχε, μένει ἔχων.

ZONAR. Ἡ μὲν διὰ Μωσέως δοθεῖσα τοῖς Ἰσραηλίταις διαταγή, ὀλοκλήρους τὸ σῶμα, καὶ μὴ τινα μῶμον ἔχοντας, τοὺς παρ' ἐκείνοις ἱερωμένους εἶναι ἀπῆται· καὶ οὐδεὶς λελωθμένος κατὰ τι μέρος τοῦ σώματος εἰς ἱερωσύνην προσιέτο. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἱερωσύνην πῆρωσις μέλους ἢ μορίου τινὸς τῶν ἱερωμένων συνῆθη τι, τῆς ἱερωσύνης μετεκινεῖτο. Τοῖς δὲ παρ' ἡμῶν ἱεραῖοις μέλλουσι κολῶσις σώματος εἰς κώλυμα οὐ λελογίσταί· τὴν ψυχὴν γὰρ ἔχειν ἀπατεῖται καθαρὰν, καὶ ἀλώδητον, καὶ ὅπου ἀπῆλλαγμένη. Εἰ δ' ἑτεροφθαλμος εἴη τυχὸν, ἢ χλωός ἐστιν, ἢ ἑτερόν τι πῆρωμα ἔχει, μὴ προσιστάμενον αὐτῷ πρὸς τὴν ἀρχιερατικὴν ἐνεργεῖαν, ἀξίος· μέντοι κρίνεται πρὸς ἐπισκοπὴν, χειροτονηθῆναι οὐ κωλυθήσεται. Εἰ δὲ τινι καὶ ἄμφω πεπῆρωται τὰ ὄμματα, ἢ τὰ ὄτα κεκώφωται, ἢ ἄλλο τι πῆρωμα ἔχει, εἰ οὐ τὰς ἀρχιερατικὰς ἐνεργείας πληροῦν κεκώλυται, εἰς ἐπισκοπὴν οὐ προδικασθήσεται. Ὁ γὰρ μὴ βλέπων, ἢ μὴ ἀκούων, ἢ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἴσως ἔχων ἀργῆν, πῶς ἀν ἱεουργήσῃ,

Guill. Beveregii notæ.

(18) Ἄρα δὲ εἰ μετὰ τὴν ἱερωσύνην. Similem huic quæstionem Marcus Alexandrinus Theodoro Balsamoni proposuit, his verbis conceptam, Δελωθμένος ἢ ἑτεροφθαλμος ἀξιοθεῖη βαθμοῦ ἀρχιερατικοῦ· ἢ ὁ μετὰ τὴν ἱερωσύνην καταπαθὴς γεγωνὺς ἐστίται καὶ μετὰ τὸ πάθος ἱεουργῶν ἢ οὐ; id est, Mancus aut monoculus habebiturne gradu sacerdotali dignus? Aut qui post sacerdotium mutilatus est, permitteturne post vitium sacra facere, annon? Ad hæc solvendam quæstionem Balsamon præsentibus duos canones citat, et mox hæc subjungit; (quæ, ad pleniorum hujus quæstionis solutionem et canonum horum interpretationem conducentia, digna sunt tam Græce quam Latine apponi) Ὅσαι τοίνυν ἐκ πάθους ἀρρώσημάτων τινῶν ἱερατικῶν βαθμῶν ἐνεργεῖν κεκώλυται δίκαια, χειροτονίας οὐκ ἀξιοθήσονται· εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν οὕτω παθόντες κακῶς, οὐκ ἐμποδίζονται διὰ τὴν νόσον ἱεουργεῖν, καὶ οὕτως ἀρρώστως ἔχοντες ἀκωλύτως ἱεουργήσουσι· τοῖς γὰρ θεοκλήρῳ ἐδοξε διὰ λῶθην σώματος τῆς ἱεουργίας· τινὰ μὴ κωλύεσθαι. Εἰ δὲ

τῆς ἱερατείας τὸ σπούδασμα ἐμποδίζει τῆς νόσου τὴ δφρημα, τῆς ἐνεργείας παυθήσεται ὁ νοσῶν, τοῦ δὲ ἀξιώματος οὐκ ἀλλοτριωθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον οἰκτιρηθήσεται, καὶ ἀπολαύσει μὲν τῆς προτέρας τιμῆς, ἔξει δὲ καὶ τὰ πρὸς ζωάρεϊαν, καὶ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὴν προτέραν συνήθειαν. Quicumque igitur morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint sacerdotalium graduum jura exsequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic male affecti, sacra facere morbo non impediuntur, et sic etiam imbecilla constituti valetudine, libere celebrabunt. Nam Dei præconibus placuit neminem a sacrorum celebratione propter corporis mutilationem prohiberi. Quod si morbi debitum officio sacerdotis sit impedimento, illud exercere desinet ægroitis, a dignitate autem non alienabitur : quin potius miserandum erit, et priore quidem honore fruetur, quum et quæ ad vitam sustentandam sufficiunt, habebit, et reliqua, juxta priorem consuetudinem. Balsam. ad Marci Alexand. interrog. 23.

ἢ μεταχειρίζεται τὰ ἕγια, καὶ μεταδῶση ἑτέροις Α
τούτων; ἢ ἄλλο τι ἀρχιερατικῶν ἐνεογήση λειτούρ-
γημα;

ΑΡΙΣΤ. ΚΑΝ. ΟΖ'. *Γίνεται χωλὸς καὶ ἑτερόφθαλ-
μος, ἀξίος ὑπάρχων, ἐπίσκοπος.*

Ἡ γὰρ τοῦ σώματος λῶδη, τὸν βίον ἔχοντα ἀν-
επιληπτον, εἰς ἐπίσκοπῆς ἀξίωμα προβασθῆνα·
οὐκ ἐμποδίζει, εἰ μὴ που κωφὸς ἢ τυφλὸς ἐστὶν ὁ
μέλλων χειροτονεῖσθαι· ὁ τοιοῦτος γὰρ, οὐχ ὡς
μεμιασμένος κωλύεται, ἀλλ' ὡς μὴ τὰ ἐκκλησιαστι-
κὰ δυνάμενος ἀπροσκόπτως ἐνεργεῖν.

ΚΑΝ. ΟΗ'. *Ὁ μέντοι τυφλὸς καὶ κωφὸς οὐ
γενήσεται.*

ΚΑΝΩΝ ΟΘ'

*Ἐάν τις δαίμονα ἔχη, κληρικὸς μὴ γινέσθω,
ἀλλὰ μὴδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. Καθαρ-
θεὶς δὲ, προσδεχέσθω· καὶ ἐάν ἢ ἀξίος, γι-
νέσθω.*

ΒΑΣ. Ὁ δαιμονιζόμενος ἐστέρηται λογισμοῦ καὶ
διαθέσεως, κίντεῦθεν ὑπὸ τοῦ κανόνος κεκώλυται ἢ
τῷ κλήρῳ συγκαταλέγεσθαι, ἢ τοῖς πιστοῖς συνευ-
χεσθαι, ἵνα μὴ φαῦλά τινα καὶ ἄσεμνα διαπραττό-
μενος, καὶ δαιμονιώδεις ἐκβοήσεις ποιούμενος, τὸν
τοῦ Θεοῦ λαὸν συνταράττη, καὶ τὴν δοξολογίαν τοῦ
ναοῦ ἀχρεῖσι. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάνηψιν, εἰ εὐρεθῆ
ἀξίος, γενήσεται καὶ κληρικὸς· ὁ μέντοι γ' κανὼν
τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου φησὶν·
Ἐάν πιστὸς δαιμονίζεται, ὀφείλει μεταλαμβάνειν
τῶν ἁγίων μυστηρίων· καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται τῷ
παρόντι κανόνι. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐξεληφθῆ χάριν
τοῦ ἐκ διαλείμματος μαινομένου, καὶ εἰδότες κατὰ
τὸν καιρὸν τῆς νήψεως τῶν θείων ἀγιασμάτων τὸ
μυστήριον· ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ τοῦ διηνεκῶς
μαινομένου· εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐκ διαλείμματος
μαινομένου εἴπησεν τὸν κανόνα τοῦτον διαλέγεσθαι,
καὶ οὕτως οὐκ ἔσται σοί τι ἐμποδῶν· οὐδὲ γὰρ πα-
ρχωρηθήσεται ὁ ἐκ διαλείμματος μαινομένος κλη-
ρωθῆναι· ἵνα μὴ περιυβρίζεται ἡ ἱερωσύνη κατὰ
τὸν καιρὸν τῆς μανίας αὐτοῦ, καὶ βλασφημῆται τὸ
Θεῖον.

ΖΩΝΑΡ. Ἀκάθαρτος ὡσπερ ὁ δαιμονιζόμενος;
κρίνεται· καὶ ἅμα ὑπόνοια δίδεται, ὡς, εἰ μὴ ἄξιον
ἑαυτοῦ κατοικητήριον τὸν ἄνθρωπον ὁ δαίμων εὐ-
ρηκε διὰ βίου φαυλότητα, οὐκ ἂν εἰσέδω αὐτόν. Πῶς
οὖν ὁ τοιοῦτος εἰς χειροτονίαν τινὰ προαχθήσεται;
Εἰ γὰρ μύρον δοχείον σαπρὸν οὐ πιστεύεται, κατὰ
τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον, πῶς τῷ τοῦ δαι-
μονος δοχείῳ ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πιστευ-
θήσεται; Ἀλλὰ μὴδὲ συνευχεσθαι τοῖς πιστοῖς τὸν
τοιοῦτον, ὁ παρὼν κανὼν διατάττει. Ὁ δὲ τρίτος
τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου κανὼν,
ἀπέκρισις ὡς πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, Ἐάν πιστὸς
δαιμονίζεται, εἰ ὀφείλει μεταλαμβάνειν τῶν ἁγίων
μυστηρίων; φησὶν· Ἐάν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστή-
ριον, μήτε ἄλλως πω, βλασφημῆ, μεταλαμβάνέτω.
Ἐοικεν οὖν ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι. Οὐκ
οἶμαι δέ. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τοῦ

manum fortassis habet, qua nihil agere possit.
quomodo sacra peragere, sanctave manibus tractare
queat, et aliis ea tradere, vel aliquid aliud episco-
pale ministerium exercere?

ARIST. CAN. LXXVII. *Claudus, et altero oculo
capius, si dignus sit, fit episcopus.*

Lesio enim corporis eum qui inculpatam agit
vitam in episcopatus dignitatem promoveri non
impedit, nisi forte surdus aut cæcus sit, qui ordi-
nationem est suscepturus. Talis enim non tanquam
pollutus prohibetur, sed quia ecclesiastica non
potest sine offenculo peragere.

CAN. LXXVIII. *Cæcus autem et sur'us non fiet.*

CANON LXXIX.

B *Si quis dæmonem habeat, ne fiat clericus, sed neque
cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur,
et si sit dignus, fiat.*

BALS. Qui a dæmone correptus est, ratione ac
mente privatus est, atque idcirco vel in clerum
cooptari, vel cum fidelibus precari, hoc canone
prohibetur, ne forte si quid mali aut inhonesti
egerit, ac dæmoniacas voces emisit, populum
Dei conturbet, atque officium 52 divinum impe-
diat. Postquam autem ad se redierit, si dignus
fuerit inventus, etiam clericus fiet. Tertius quidem
certe canon patriarchæ Alexandrini Timothei dicit,
Si sit fidelis dæmone percitus, debet esse sanctorum
mysteriorum particeps: et præsentī canonī non
adversatur. Ille enim de eo loquitur, qui per dilu-
cida intervalla furore corripitur, et scit eo tem-
pore quo resipuit, divinorum sacramentorum mys-
terium: præsens autem canon de eo loquitur, qui
est perpetuo furiosus. Si autem etiam de eo qui
per dilucida furit intervalla, canonem loqui dixe-
ris, nec sic quidem ullum tibi erit impedimentum.
Neque enim concedetur ei qui per dilucida inter-
valla furore corripitur, in clerum cooptari, ne sa-
cerdotium furoris tempore contumelia afficiatur,
probrisque et blasphemis numen appetatur.

ZONAR. Quisquis est immundus, tanquam
vexatus a dæmone judicatur: simul etiam suspicio
præbetur, quod nisi dignum se habitaculum, hunc
D hominem dæmonem invenisset, ob vitæ nequitiam,
nunquam fuisset ingressus in eum. Talis igitur
quomam modo ad ordinationem quamlibet prove-
hetur? Nam si vasi putri non creditur unguentum
(secundum magnum in theologia Gregorium) quo-
modo receptaculo dæmonis gratia Spiritus sancti
credetur? Sed et fidelibus nec simul orare quidem
cum tali, præsens canon præcipit. Atqui, tertius
Alexandrini patriarchæ Timothei canon, respon-
sionem continens ad eum qui interrogaverat: Si
fidelis a dæmonio correptus fuerit, an debeat
sanctorum mysteriorum particeps esse? dicit:
Nisi enuntiet mysterium, et nisi quo alio modo
blasphemet, particeps esto. Igitur, præsentī canonī

contrariari videtur. At ego non puto. Sed apostolicus quidem canon de prorsus insano loqui iudicabitur, et qui furoris non habet intervallum. Nam quomodo talis assumatur ad officium? Timothei vero responsio, de eo, qui per intervalla afficitur. Hic enim, dum non affigitur, sanctis sacramentis dignus iudicabitur. Agitatione vero dæmoniaci liberatus, si dignus fuerit iudicatus, in clerum deligetur.

ARIST. *Dæmoniacus non fit clericus, nec cum aliis orat: post purgationem autem, si dignus sit, fit.*

Non fit clericus qui dæmonem habet, donec dæmone liberatur: sed nec cum fidelibus orat. Morbo autem liberatus et ad preces admittitur, et ad clerum, si dignus est, promovetur.

CANON LXXX.

Eum qui ex vita gentili accesserit et baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non est æquum protinus episcopum fieri. Iniquum est enim, ut qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi forte hoc divina gratia fiat.

BALS. Scire debes ex can. 10 Sardic. syn. et

Guill. Beveregii notæ.

(19) *Τὸν ἐξ ἔθνικοῦ βίου.* Joan. Antiochenus legit τὸν ἐξ ἔθνῶν collect. can. tit. 36. At synodus Nicæna prima canonem hunc citans ἀπὸ ἔθνικοῦ βίου legit. Enimvero secundus istius synodi canon incipit, Ἐπειδὴ πολλὰ ἔσται ὑπὸ ἀνάγκης, ἢ ἄλλως ἐπαιγομένων τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ ἔθνικοῦ βίου, ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει, etc., e quibus etiam verbis clarissime elucescit κανόνα ἐκκλησιαστικὸν ante hanc synodum exstitisse, eos, qui a vita gentili ad Christianam fidem nuper conversi sunt, episcopos protinus fieri prohibentem: qui alius haud dubie non fuit, quam præsens apostolicus, quem sæpe neglectum et violatum, synodus Nicæna dicto canone reparat, et sua tandem auctoritate confirmat. Josephus Ægyptius in Arabica collectione hæc verba τὸν ἐξ ἔθνικοῦ βίου vertit, *Quicumque vir fuit ethnicus vel idololatra: non me fugit hanifa posse nonnunquam significare, Muslum, sive Muhammedicæ religionis sectatorem.* Sic enim *haniph* sæpe significat ab *Abu hanifa*, qui auctor fuit unius e quatuor muslimis sectis, circa religionis istius ramos versatis, quas *Abulpharagius* sic enumerat, *Secta maleci Ebn Anasi, secta Muhammedis Ebn Edris Asshafensis, secta Ahmedis Ebn Hanbeli, et secta Hanifa Atnooman Ebn Thabet.* Abulph. Dynast. 9. At *Abu hanifa* præ cæteris exstructum est oratorium, vocatum *Oratorium antistitis Abu hanifa*, e cuius meminerunt *Abulpharagius* dynast. 9, p. 366 et *Elmacinus* Hist. Saracen. l. iii, pag. 287. De eodem *Abu hanifa* vide plura in doctissimi nostri *Edvardi Pocockii* notis in specimen historie Arabum, pag. 297, et *Henrici Hottingeri* Hist. Orient. l. ii, c. 7. Ab hoc *Abu hanifa* non sua tantum ipsius secta, sed totus muslimismus vocatur *Ahanifah* et muslimus *Hanifi*. Et hæc quidem ordinaria est hujus vocabuli significatio; quæ huic tamen loco quadrare non videatur, siquidem canones hi longe ante muslimicæ religionis exortum conscripti sunt. Quapropter aliunde petatur vera ipsius significatio: e lingua nimirum Syriaca, cujus vocabula in hac præcipue canonum collectione sæpissime Arabica fiunt, ut alibi ostensuri sumus.

ἁ διόλου μαινομένου λέγειν κριθήσεται, καὶ μὴ διὰ λειμμα ἔχοντος. Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος πρᾶληφθήσεται εἰς εὐχὴν; ἢ δὲ τοῦ Τιμοθέου ἀπόκρισις περὶ τοῦ ἐκ διαλειμμάτων πάσχοντος. Ὁ γὰρ τοιοῦτος, ὅτε μὴ πάσχει, τῶν ἀγιασμάτων ἀξιωθήσεται. Ἀπαλλαγείς δὲ τῆς δαιμονικῆς ἐνεργείας, εἰ ἀξίως κριθεῖται, κληρωθήσεται.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ δαιμονῶν οὐ κληροῦται οὐδὲ συνεύχεται· μετὰ δὲ τὸν καθαρισμὸν, εἰ ἀξίός ἐστι, γίνεται.

Οὐ γίνεται κληρικὸς ὁ δαιμονῶν, μέχρις ἂν ἀπαλλαγῇ τοῦ δαίμονος· ἀλλ' οὐδὲ συνεύχεται τοῖς πιστοῖς. Ἀπαλλαγείς δὲ τοῦ πάθους, καὶ εἰς εὐχὴν προσδέχεται, καὶ εἰς κλῆρον, εἰ ἀξίός ἐστι, προβιβάζεται.

CANON Π'.

Τὸν ἐξ ἔθνικοῦ βίου (19) προσελθόντα καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φάουλῆς διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παρ' αὐτὰ προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. Ἄδικον γὰρ τὸν μηδέπω πείραν ἐνδειξάμενον ἐτέρων εἶναι διδάσκαλον, εἰ μήπω κατὰ θεῖαν χάριν, τοῦτο γένηται.

ΒΛΑΣ. Μαθεῖν ὀφείλεις ἀπὸ τοῦ ἰ' κανόνος τῆς

At vox Syriaca *hanpho* ut et *hanphoio*, est *gentilis ethnicus*. Unde vocabulum hoc Arabicum formatum videtur; quod propterea *ethnicus* transtulit. Sed non diffiteor alterum etiam sensum admitti posse, modo dicamus Christianos orientales, qui inter Muslimos sive Muhammedanos versantur, hunc canonem de his (ut par est) æque ac de ethnicis interpretatos esse, ut Muhammedanus etiam pariter ac ethnicus ad Christianam conversus fidem, illico non fiat episcopus. Quod autem nec laicus quispiam Christianus protinus evadat episcopus, nisi inferioribus prius susceptis gradibus, a concilio Sardicensi cautum est, can. 10.

(20) *Εἰ μήπω κατὰ θεῖαν χάριν.* Auxentio Ecclesie Mediolanensis episcopo vita defuncto, orta gravissima inter cives controversia de futuro episcopo eligendo; usque adeo ut tumultuarii cœperint. Sed commode accidit, ut vir pietate ac doctrina insignis, nomine Ambrosius, urbi tunc temporis præfectus esset. Hic veritus, ne mali aliquid ex tanto tumultu nasceretur, pro loco atque officio suo (ut cum Rufino loquar) ad ecclesiam illic contendit, seditionem populi repressurus. Cum autem longa ac eleganti oratione vesanos multitudinis tumultos compescuisset, omnes in unam protinus sententiam conspirantes, ipsum Ambrosium sibi episcopum ordinari uno ore flagitabant. Hic autem adhuc catechumenus erat, ac proinde nondum baptizatus. Valentinianus vero imperator, de populi consensu certior factus, Ambrosium etiam reluctantem, baptizari simul, ac episcopum protinus ordinari jubet, vel, ut ait Theodoretus: Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς προσέταξε παραυτίκα καὶ μνηθῆναι καὶ χειροτονηθῆναι τὸν ἀξιόπαινον ἄνδρα. Hist. eccles. l. iv, cap. 6, *moxque Dei gratiam consecutus, et initiatus sacris, et sacerdos effectus est; ut scribit Rufinus* Hist. eccl. l. ii, cap. 11. Hac tumultuaria Ambrosii ordinatione, qua e catechumeno ad episcopum illico provecus est, serio perpensa, dicat aliquis eandem minime canonicam fuisse, nec a præsentis canone apostolico admissam; utpote quo eum, qui a gentili vita nuper accessit, et baptizatus est, episcopum protinus fieri prohibetur. Sed absit ut tanti Patris ordinatio-

ἐν Σαρδικῇ συνόδου καὶ τοῦ ιζ', κανόνος τῆς ἐν τῷ Α can. 17 syn. habitae in aede Sanctorum Apostolorum, quae prima et secunda dicitur, quod neque fidelis laicus illico ad episcopalem dignitatem provehitur, nisi praestitata tempora per alios gradus impleverit. Si autem fidelis laicus non aliter sit episcopus, multo magis nec ad episcopatum provehatur qui recens est illuminatus, aut minus, nisi praestitutos gradus pervaserit tempore sufficienti: nec ei docere permittetur, nisi prius fuerit eductus mysterium: oportet ergo eum sufficienti tempore probari, et si dignus forte inventus fuerit, provehi. Quare et secundum can. primae syn. quae eum deponi statuit qui praeter hoc fecerit. Jam vero et magnus Paulus non juvenem prohibet, fieri episcopum, sed recens plantatum, quod vocat νεόφυτον. Illud autem, « nisi hoc forte divina 53 gratia fiat, » de revelatione dici intellige. Apostolo enim Ananiae revelatum est de magno Paulo, eum esse vas electionis.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ ἄρτι τῇ πίστει προσελθὼν, καὶ ἀξιώθει τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος, οὐκ αὐτίκα εἰς ἐπίσκοπον χειροτονῆσθαι. Ἄξι γὰρ πρῶτον δοκιμῶν ἑαυτοῦ δοῦναι ὅτι τε περὶ τὴν πίστιν ἐστὶν ὕγιης καὶ περὶ τὴν διαγωγὴν ἀνεπίληπτος. Ταῦτα δὲ καιροῦ δέονται· οὐ γὰρ δι' ἐλίγου δυνατὸν τὰ τοιαῦτα διαγιγνώσκεισθαι. Τὸν δὲ μήπω πείραν ἑαυτοῦ βεβαιώτα διδάσκαλον ἐτέρων καθίστασθαι ἄδικόν τε καὶ σφαλερὸν. Καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς οἰκουμένης πρώτης συνόδου τοῦτο ἀπαγορεύει· καὶ τὴν τοῦτο ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι κελεύει. Καὶ Τιμοθέῳ δὲ ἐπιστέλλων ὁ μέγας Παῦλος, καὶ ὑπογράφων τῷ λόγιον τὴν ἐπισκοπὴς προσθησόμενον, καὶ τοῦτο φησι, *Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυρωθεὶς εἰς κριμα ἐμπέ-*

ΖΩΝΑΡ. Ὁ ἄρτι τῇ πίστει προσελθὼν, καὶ ἀξιώθει τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος, οὐκ αὐτίκα εἰς ἐπίσκοπον χειροτονῆσθαι. Ἄξι γὰρ πρῶτον δοκιμῶν ἑαυτοῦ δοῦναι ὅτι τε περὶ τὴν πίστιν ἐστὶν ὕγιης καὶ περὶ τὴν διαγωγὴν ἀνεπίληπτος. Ταῦτα δὲ καιροῦ δέονται· οὐ γὰρ δι' ἐλίγου δυνατὸν τὰ τοιαῦτα διαγιγνώσκεισθαι. Τὸν δὲ μήπω πείραν ἑαυτοῦ βεβαιώτα διδάσκαλον ἐτέρων καθίστασθαι ἄδικόν τε καὶ σφαλερὸν. Καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς οἰκουμένης πρώτης συνόδου τοῦτο ἀπαγορεύει· καὶ τὴν τοῦτο ποιοῦντα καθαιρεῖσθαι κελεύει. Καὶ Τιμοθέῳ δὲ ἐπιστέλλων ὁ μέγας Παῦλος, καὶ ὑπογράφων τῷ λόγιον τὴν ἐπισκοπὴς προσθησόμενον, καὶ τοῦτο φησι, *Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυρωθεὶς εἰς κριμα ἐμπέ-*

²² 1 Tim. III, 6.

Guill. Beveregii notæ.

nem irregularem fuisse suspicemur. Etiam si enim a prima canonis hujus parte condemnari videatur, ultimis tamen hisce verbis, *ei μήπω κατὰ θεῖαν χάριν τοῦτο γένηται*, necessario non minus, quam prudenter annexis, plane admittitur. Enimvero repentinus D. Ambrosii electio, et consequenter ordinatio, Deo potius quam hominibus ascribenda est; Deo, inquam, qui dissidentem inter sese multitudinem primo tanti viri intuitu in unam sententiam revocabat. Unde et ipse quoque imperator D. Ambrosium divinitus electum agnoscebat, ut antiqui ecclesiasticæ Historiæ scriptores tradiderunt. Socrates: *Ὁ δὲ βασιλεὺς, θαυμάσας τὴν τοῦ λαοῦ δόξαν, Θεοῦ τε ἔργον εἶναι γινώσκων τὸ γενόμενον, ἐδόηλον τοῖς ἐπισκόποις ὑπουργεῖν τῷ Θεῷ κελεύοντι χειροτονεῖν· Θεοῦ γὰρ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων εἶναι τὴν ψῆφον τὴν ἐπ' αὐτῷ, Imperator consensionem populi admiratus, Deique opus esse agnoscens quod evenerat, rescripsit episcopis, ut obsequerentur Deo qui illum ordinari jussisset. Dei namque potius quam hominum suffragio illum esse designatum, Socrat. Hist. eccl. I. IV, c. 30. Val. Theodoretus, Ὑπέλαβε δὲ καὶ θεῖαν εἶναι τὴν ψῆφον, ἐκ τῆς τῶν πάντων προνοούτων τεκμαιρούμενος συμφωνίας. Theodor. Hist. eccl. I. IV, c. 6. Rufinus, Dei enim ait (imperator) esse, quod discordantem populi fidem et nihil dissidentes conversio subita in unum consensum atque in unam sententiam revocaret. Rufinus*

Hist. I. IV, c. 11. Sozomenus, Συνέβαλεν ἐπὶ ἑμοῦ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας ταῦτα βραβεῦν τὸν Θεόν. Sozom. I. VI, c. 24. Et hinc est quod imperator Deo gratias agebat, quod eum ad sacerdotii munus obeundum elegerat, quem ipse rogendis provinciis praefecerat; ut ibidem docet Sozomenus. Ex eo autem quod imperator, et ipse illum ordinari jussit, et ad episcopos rescripsit, ut illi obsequerentur, propterea quod divinitus electus fuisset, facile est conjicere, tam imperatori quam episcopis probe satis constitisse, repentinam D. Ambrosii post baptismum ordinationem nequaquam admittendam fuisse ut canonicam, nisi ab ipso Deo instituta esset. Sed simul ac hoc iis ex subitaneo populi consensu innotuit, divino non ausi refragari suffragio, eum proliquis ordinaverunt, idque ex hujus canonis praescripto, quo talis ordinatio sub hac cautione prohibetur, *ei μήπω κατὰ θεῖαν χάριν γένηται*. Et quamvis hæc conditio in secundo concilio Nicæni canone non exprimitur, necessario tamen supponenda est. Canones enim hominibus observandi sunt, non Deo, qui iis obligari non potest. Et idcirco ubicunque Deus suam interponit auctoritatem, ut in hac D. Ambrosii electione, universi canones silere debent, vel saltem hanc admittere exceptionem, *ei μήπω κατὰ θεῖαν χάριν τοῦτο γένηται*.

autem illa, Nisi alicubi per divinam fieret gratiam, sic intelligenda : Si non alicubi de eo revelatum foret, quod oporteat ipsum ad episcopatum promoveri. Quemadmodum de Paulo fuit Ananias revelatum, ad illum per visionem dicente Domino, Quoniam vas electionis hic mihi est, ad portandum nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel ²².

ARIST. *Recens illuminatus non fit episcopus, neque qui nuper a malo vitæ genere recessit.*

Eum qui nuper advenit et baptizatus est, vel qui malo vivendi genere occupatus fuit, qui scenicus fortasse fuit aut apparitor, non oportet statim creare episcopum, sed primum experimentum illius accipere, et sic per omnes sacros gradus pervadere, et postea inoffense debet ad episcopatum designari.

CANON LXXXI.

Diximus non oportere episcopum vel presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in ecclesiasticis negotiis versari. Vel ergo ita non facere persuadeatur, vel deponatur. « Nemo enim potest duobus dominis servire » , secundum Domini præceptum.

BALS. Sextus canon apostolicus sacris initiatos indistincte deponi jubet, qui mundanas in se curas suscipiunt. Præsens autem canon in eos paulo clementius animadvertit. Dicit enim, vel cessent, vel deponantur. Trahe ergo canones in unam intelligentiam ad id quod est humanius, et dic etiam sextum canonem huic convenienter intelligi. Quære et 16 canonem Carth. syn. et quartum quartæ.

ZONAR. Sextus canon præsentis libri deponi jubet consecratos ministros, qui mundanas curas suscipiunt. Hic autem canon illius est expositivus. Sic enim convenit et eum intelligere, quod nisi pareat et absteineat a sæcularibus negotiis, tunc deponetur. Ab illis enim si abstinuerit, ut non amplius publicas aggrediatur administrationes eorum, quibus antea fuerat occupatus, venia dabitur. Hic ideo canon meminuit etiam de priori canone. Quærendus est etiam decimus sextus canon synodi in Carthagine, tertiusque quartæ synodi.

²¹ Act. ix, 15. ²² Matth. vi, 24.

Guill. Beveregii notæ.

(21) *Ἡ ταξέωτης.* Glossæ Græco-Latinæ ταξέωτης Apparitor officialis. Macarius, oi διάκονοι τοῦ ἀρχοντος, ἢ ταξέωται. Mac. hom. 15. Huiusmodi viros episcopos protinus fieri leges quoque civiles vetant. Βουλευτὴς ἢ ταξέωτης μὴ γενέσθω ἐπίσκοπος, μὴ πρότερον ἢ ἐτη μονάσας. Ἄλλ' εἰ παρὰ ταῦτα γένηται, τῇ ἰδίᾳ ἀποδιδοῦσθω τύχη. Eccles. constit. l. iii, tit. 1, par. 2, sed alibi, Ὁ βουλευτὴς καὶ ὁ ταξέωτης, ἐὰν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος γένηται, ἐκπίπτει, κἄν ἦν πρὸ τούτου κληρικὸς ibid. l. 1, tit. 3, const. 53. Ἄλλὰ μὴδὲ ταξέωτης κληρικὸς γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἐκ τούτου τῷ εὐαγγελίῳ ὁμοίως προσγένηται. Basilie. l. iii, tit. 1, c. 27.

(22) *Ἠρσενυκαίρειν.* Joan. Antiochenus προσ-

σοι τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ, Εἰ μήπου κατὰ θεῖαν γένηται χάριν, οὕτω νοητέον. Εἰ μήπου ἀποκαλυφθεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς χρὴ προδιδοῦσθαι αὐτὸν εἰς ἐπισκοπὴν. ὡσπερ περὶ τοῦ Παύλου τῷ Ἀνανίᾳ ἀπεκαλύφθη, εἰπόντος πρὸς αὐτὸν ἐν ὄραματι τοῦ Κυρίου. Ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν, καὶ ῥημάτων, ὡς τὸ Ἰσραήλ.

ARIST. *Ὁκ ἐπισκοπεῖ νοσηρὸς, οὐδὲ διὰ ταχέων ὁ ἐκ φαύλης διαγωγῆς προσίων.*

Τὸν νεωτερι προσελθόντα, καὶ βαπτισθέντα, ἢ φαύλην ἔχοντα διαγωγὴν, σκηνηκὴν τυχὸν ὄντα, ἢ ταξέωτην (21), οὐ δεῖ εὐθὺς προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον, ἀλλὰ πρότερον πείραν αὐτοῦ λαμβάνειν, καὶ οὕτω μετὰ τοὺς ἱερατικοὺς ἀπαντὰς βαθμοὺς ἀποσκόπτως διελεῖν, καὶ εἰς ἐπισκοπὴν προχειρίζεσθαι.

KANON ΠΑ'.

Ἐπιπομεν δεῖ οὐ χρὴ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαίρειν (22) ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρεῖαις. Ἡ περθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρεῖσθω (23). « Οὐδεὶς γὰρ δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν » κατὰ τὴν Κυριακὴν παρακείμενον.

BALS. Ὁ 5' ἀποστολικὸς κανὼν ἀδιαστίκτως καθαιρεῖσθαι κελεύει τοὺς ἱερωμένους κοσμικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνοντους. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν συμπαθέστερον τούτους κολάζει. Φησὶ γάρ, Ἡ παυσίσθωσαν, ἢ καθαιρεῖσθωσαν. Ἐλκυσσον γοῦν εἰς μίαν ἔνοιαν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ φιλανθρωπότερον, καὶ εἰπεὶ καὶ τὴν 5' κανόνα κατὰ τοῦτον νοεῖσθαι. Ζήρει καὶ τὸν 5' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγῆν συνόδου, καὶ τὸν 8' τῆς τετάρτης.

ZONAR. Ὁ 8' κανὼν τοῦ παρόντος συντάγματος καθαιρεῖσθαι κελεύει τοὺς κοσμικὰς φροντίδας ἀναδεχομένους ἱερωμένους. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν σαφηνιστικὸς ἐκείνου ἐστίν. Οὕτω γὰρ χρὴ νοεῖν κάκεινον, ὅτι, εἰ μὴ πείθοιτο, καὶ ἀφίσταται τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, τότε καθαιρεθήσεται. Εἰ γὰρ ἀπέχεται τούτων, ὡς μηκέτι μετένειαι δημοσίας διοικήσεις, ἐπὶ τοῖς φθάσαι συγγνωσθήσεται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ προτέρου κανόνος μέμνηται ὁ κανὼν οὗτος. Ζητεῖται δὲ καὶ τὸν 15' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγῆν συνόδου, καὶ τὸν τρίτον τῆς τετάρτης συνόδου.

καρτερεῖν, collect. can. tit. 14.

(23) *Ἡ περθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρεῖσθω.* Joan. Antiochenus εἰ δὲ μὴ βούληται, ἀποτιθέσθω, Si autem non velit, deponatur. Sic enim vertenda sunt hæc verba, non ut in impressis Justelli collicibus, vel ergo ait facere persuadeatur, vel deponatur : hæc enim versio nostræ lectioni, non isti convenit. Sed observandum est, dictæ canonum collectioni Græcæ antiquam Gentiliani Herveti versionem appositam esse, quo fit, ut propter varias lectiones translationi textui sæpe non accommodetur : quod satis mirari nequeo : præcipue cum a tam eruditis viris Bibliotheca ista in lucem emissa fuerit.

ΑΡΙΣΤ. Ἐπίσκοπος ἀνεπίσκοπος ὁ δημοσία χει-
ριζόμενος (24).

Ὁ εἰς δημοσίας διοικήσεις ἑαυτὸν ἐκδιδοῦς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐπίσκοπος, ἢ παυσάσθω, ἢ μὴ πειθόμενος, καθαρεισθῶ.

KANON PB.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἀνευ τῆς τῶν δεσποτῶν συγγνώμης οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐπὶ λύπῃ τῶν κεκτημένων· οἴκων γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται. Εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φαρσίη ὁ οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἶος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος (25) ἐφάνη, καὶ συγχωρήσουσιν οἱ δεσπότες, καὶ ἐλευθερώσουσι, καὶ τοῦ οἴκου ἐξαποστείλωσι, γινέσθω.

ΒΑΣΣ. Περὶ δούλων κληρουμένων ἀνάγνωθι καὶ τὸ λς' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐνταῦθα δὲ ὁ κανὼν, μὴ θέλων σκανδαλίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν, οὐ παραχωρεῖ εἰς κλῆρον προάγεσθαι δούλον ἀλλότριον, κἂν φρονιμώτατός ἐστι καὶ ἄξιος, εἰ μὴ καὶ ὁ δεσπότης πρὸς τοῦτο συναίνεση, καὶ πρότερον ἐλευθερίας αὐτὸν ἀξιώσῃ. Ἐγράφη δὲ πρὸς παράδειγμα καὶ τῆ γηγονὸς ἐπὶ τῷ Ὀνησίμῳ. Γέγραπται γὰρ ὡς τὸν τοιοῦτον Ὀνήσιμον δούλον ὄντα Φιλήμονος· ὁ μέγας Πσῦλος ἀντέστρεψε πρὸς τὸν Φιλήμονα, κἂν χρησιμώτατος πρὸς διακονίαν ἔδοξεν αὐτῷ, εἰπὼν μὴ δίκαιον εἶναι ἀνευ γνώμης τοῦ Φιλήμονος τοῦτον διακονεῖν ἐν τῷ τῆς πίστεως κηρύγματι. Ὅστε οὐδὲ ἐλευθερία, οὐδὲ ἱερωσύνη, οὐδ' ἄλλο τι ἀποξενούσι τὸν ἀγνοοῦντα δεσπότην, ἐκ τῆς κυριότητος τοῦ δούλου αὐτοῦ. Καὶ τὸ νόμιμον δὲ τὸ διοριζόμενον, κατὰ ἐλευθερίαν οὐ δίδεται ἀποκατάστασις, οὐ νεύεται περὶ τοιούτων, ἀλλὰ περὶ δούλου ἐλευθερωθέντος κατὰ γνώμην δεσπότη ἀτελοῦς.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ ἐμποιοῦντα σκάνδαλά τισι φεύγειν δεῖ τοὺς πιστοῦς. Αἴτιον δὲ σκανδάλου καὶ λύπης τὸ τὸν ἀλλότριον δούλον παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότη κληροῦσθαι. Διὸ καὶ κωλύει τοῦτο ὁ κανὼν, ὡς οἴκους ἰσῶς ἀνατρέπων. Ἴσως γὰρ διοικήτης ἂν εἴη τοῦ οἴκου τοῦ δεσπότη αὐτοῦ ὁ δούλος ἐκείνος, ἢ ἐργαστηρίου δεσποτικοῦ προϊστάμενος, ἢ χρήματα ἐμπέπιστευμένος δι' ἐμπορίαν, καὶ ἢ χειροτονία αὐτοῦ διὰ ταῦτα εἰς λύπην ἔσται τῷ δεσπότη αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἄξιος ἱερατικοῦ βαθμοῦ κριθείη ὁ οἰκέτης, χρὴ τὸν ἐπίσκοπον κοινοῦσθαι τὰ περὶ αὐτοῦ τῷ δεσπότη· καὶ εἰ κάκεινος συνευδοκεῖ, χειροτονηθήσεται. Καὶ ὁ μέγας γὰρ Παῦλος Ὀνήσιμον δούλον ὄντα Φιλήμονος

A ARIST. Episcopus de episcopatu deponitur qui ne-
gotia publica tractat.

Qui ad publicas administrationes se dejicit sive presbyter, sive diaconus, sive episcopus, aut cesset, aut non persuasus, deponatur.

54 CANON LXXXII.

Servos in clerum proveli sine venia dominorum non permittimus ad possessorum molestiam. Domorum enim eversionem illud efficit, si quando autem etiam dignus servus visus sit qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est, et domini concesserint ac liberaverint, et aedibus emiserint, fiat.

BALS. De servis qui in clerum cooptantur, lege etiam 36 cap. primi tit., præsentis operis. Hic autem canon nolens nostris fratribus aliquid a nobis offendiculi afferri, non permittit ut alienus servus in clerum promoveatur, etiamsi sit prudentissimus et dignus, nisi et dominus ei rei consenserit, et eum prius libertate dignum existimaverit. Ad exemplum autem scriptum est et quod factum est in Onesimo. Scriptum est enim quod hunc Onesimum Philemonis servum magnus Paulus ad Philemonem remisit, etiamsi ei visus esset ad ministerium utilisissimus, dicens, non esse justum eum sine Philemonis voluntate in fidei prædicatione servire. Quare nec libertas, nec sacerdotium, nec aliquid aliud dominum ignorantem a servi sui dominio abalienant. Et lex quæ statuit adversus libertatem non dari restitutionem, de his non intelligitur, sed de servo liberato ex voluntate imperfecti domini.

ZONAR. Fideles decet ea fugere, quæ scandala generent aliquibus. Alienum vero servum contra domini sententiam clericum fieri, causa est scandalæ, etque molestiæ. Quam ob rem, prohibet hoc canon, ut rem, quæ domos totas evertit. Fortassis enim servus ille procurator sit domus domini sui, vel tabernæ dominicæ præpositus, vel cujus fidei creditæ sint pecuniæ ad negotiationem, et propterea domino suo molestiæ foret ejus ordinatio. Quod si servus gradu sacro dignus existimetur, episcopum de eo negotio cum domino communicare oportet. Et si is quoque consenserit, ordinetur. Magnus etenim Paulus Onesimum Philemonis servum, cujus mi-

Guill. Beveregii notæ.

(24) Χειριζόμενος. In Simeonis Logothetæ Epitome legitur μεταχειριζόμενος.

(25) Ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος. Pronomen ἡμέτερος non secus ac ἐμοῦ in canone 29 ab interpolatore, nescio quo, adjectum videtur, ut canones hi ab apostolis conditi fuisse crederentur. Nec Balsamon autem nec Zonaras istius mentionem faciunt, etiamsi de Onesimo loquantur. Joannes Antiochenus in sua collectione totum hunc canonem omisit, ut de vera istius lectione nihil ex eo constet; uti nec ex Harmenopoli epitome, quæ ipsius Onesimi etiam non meminit, sed totum canonem breviter sic exprimit, Οἰκέτης οὐ κληροῦται παρὰ γνώμην τοῦ

δεσπότη. Harmen. can. epit. sect. 3, tit. 4. Sed in Arabica collectione, et omisso pronomine, et nomine corrupto legitur, sicut Onesiphorus; hujusmodi autem proprietum præcipue nominum e Græcis deductorum corruptionibus nihil in lingua Arabica frequentius occurrit: hinc nihilominus plane satis apparet, pronomen ἡμέτερος in codice, quo usus est Josephus Ægyptius, desideratum fuisse. Et quidem non immerito, cum nihil enim certius esse potest, quam hæc canones ab ipsis apostolis non constitutos esse, vel tota sententia οἶος καὶ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, vel saltem pronomen ἡμέτερος expungatur necesse est.

misterium ei iudicabat utile, sine domini voluntate non decrevit eum retinere, sed ipsum remisit ad Philemonem. Lex vero civilis ad servi libertatem sufficere dicit, hunc, ipsius domino sciente et non contradicente, in clerum deligi.

ARIST. *Servus non fit clericus, nisi consensu domini : qui autem dignus est, libertate donatus promovetur.*

Sine voluntate domini non oportet servum in clerum recipere. Libertate autem donatus, si dignus qui in clerum recipiatur visus sit, admittitur.

CANON LXXXIII.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, exercitui vacans, et utraque obtinere volens, Romanum scilicet magistratum, et sacerdotalem administrationem, deponatur : « Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo ».

BALS. Diversi canones apostolici prohibuerunt sacris initiatos publica negotia administrare. Præsens autem canon jubet eos deponi qui exercitui vacant vel huiusmodi militares comitatus administrant, et expeditionis militaris curam habent. Talis enim hic militia existimanda est, et non ea quæ sit armis. Illa enim omnino prohibita est. Et lege 7 can. Chalced. syn. tales anathemate ferien-

καὶ εὐχρηστον αὐτῷ χριθέντα εἰς διακονίαν ἀνω γνώμης τοῦ δεσπότου κατέχειν οὐκ ἔκρινεν, ἀλλ' ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Φιλήμονα. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος (26) ἀρκεῖν εἰς ἐλευθερίαν φησὶ τοῦ δούλου τὸ εἶδός τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀντιλέγοντος, τῷ κλήρῳ καταλεῖναι αὐτόν.

ἈΡΙΣΤ. *Οἰκέτης ἀκλήρωτος πλὴν εἰ μὴ γνώμη δεσπότου. Ὁ δὲ ἐπάξιος, ἐλευθερωθεὶς, προβάλλεται* (27).

Ἄνευ γνώμης δεσπότου οὐ δεῖ οἰκέτην εἰς κλήρον προσδέχεσθαι. Ἐλευθερωθεὶς δὲ ἀξίος τοῦ κληρούσθαι φανεῖς, παραδέχεται.

ΚΑΝΩΝ ΠΓ'.

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, στρατεία σχολάζων (28), *καὶ βουλόμενος ἀμφοτέρω κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρεῖσθαι. « Τὰ γὰρ Καίσαρος* (29) *Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.»*

ΒΑΛΣ. Διάφοροι κανόνες ἀποστολικοὶ ἐκόλυσαν τοὺς ἱερωμένους δημοσιακὰ πράγματα διοικεῖν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν καθαιρεῖσθαι θεσπίζει τοὺς στρατεία σχολάζοντας, ἤτοι τοὺς διοικητὰς τῶν στρατιωτικῶν σιτηρῶν, πραγμάτων καὶ στρατολογῶν. Τοιαύτην γὰρ εἶναι τὴν στρατείαν ὑποληπτέον μοι, καὶ μὴ τὴν διὰ ὅπλων. Ἐκσίγη γὰρ πάντῃ ἀπηγόρευται. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν ζ' κανόνα

²⁶ Luc. ix, 25.

Guill. Beveregii notæ.

(26) Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος. Basilica: Ἐν δούλῳ, εἰδός τοῦ καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου ἐν κλήρῳ καταλεῖναι, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλεῖναι ἐλευθερὸς καὶ εὐγενής· ἔστω, Basil. l. iii, tit. 1, c. 31. Δούλος, εἶδος τοῦ καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου εἰς κλήρον καταλεῖναι, ἐλευθεροῦται. Constit. Eccl. coll. l. iii, tit. 1, par. 2. Michael Attaliata, Δούλος, γινώσκοντος τοῦ δεσπότου, καὶ σιωπῶντος χειροτονούμενος κληρικὸς, ἐλευθεροῦται. Attal. Synop. tit. 3.

(27) Ἐλευθερωθεὶς προβάλλεται. Quod servus prius libertate donandus est, quam in clerum cooptatur, concilium quoque Aurelianense quintum decrevit, dicens, *Ut servum qui libertatem a dominis propriis non acceperit, aut etiam jam libertum, nullus episcoporum, ab ejus tantum voluntate, cuius servus est, et eum absoluisse dicuntur, clericum audent ordinare.* Concil. Aurel. 5, c. 6. Et Balsamon in constitutionum ecclesiasticarum Collectione ex codice ait, Δούλος δὲ ὅτε κατὰ γνώμην δεσπότου κληροῦται, εἰ μὴ πρώτον ἐλευθερωθῆ. Constit. eccles. coll. l. i, tit. 3, c. 36.

(28) *Στρατεία σχολάζων.* Balsamon et Zonaras πρὸ στρατείας σχολάζοντες hic intelligendos continent, non eos qui arma gerant, sed τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων διοικητὰς, qui quovis nimirum modo res militares administrant. Sic et Harmenopolis, qui sensum canonis sic breviter exprimit: Καὶ στρατεύων ἱερεὺς καθαιρεῖσθω, et ad στρατεύων in margine notat, ἀντὶ τοῦ Στρατιωτικῶν πραγμάτων διοικῶν. Nobis autem στρατεία civilem quamlibet administrationem, magistratum, aut dignitatem, hic indigitare videtur; propterea quod per Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν proximis verbis explicatur, et τῇ ἱερατικῇ διοικῆται opponitur: unde et in epitome tam Logothetæ quam Aristeni, pro στρατεία σχολάζων, nihil substituitur præter ἀρχων, vis enim canonis in ea his solis verbis exhibetur, ἱερεὺς ἀρχων ἀνέ-

ρος. Quinetiam ipsa canonis ratio ultimis hisce verbis reddita, Τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, eundem hunc sensum exigit: ut sacerdotes nimirum, qui Deo toto consecrantur, politicis administrationibus nequaquam vacent. Sacerdotales enim et civiles administrationes tanto a se invicem interstitio distant, ut idem utrisque deservire nequeat: vel ut Nicephorus Gregoras ait, Οὐ γὰρ θεωρεῖα πνευματικῆ καὶ πράξις πολιτικῆ ὡς τὰ πολλὰ συνεῖναι πεφύκασιν, εὐκτὸν δ' ἂν εἰ μὴ μαγόμενα τὸ πλεον πρὸς ἄλληλα φαίνοντο, καθάπερ σῶμα καὶ πνεῦμα καὶ αὐ ὅσα τῶν αἰσθητῶν πράγε τὰ ὑπὲρ αἰσθησῖν. Niceph. Greg. Hist. rom. lib. iii. Et hoc quidem inter alios canone fretus Constantinus Mesopotamianus, qui res publicas sub Alexio Comneno aliquandiu administraverat, cum ab imperatore obtinisset, ut diaconus crearetur, se relicturnum palatium, et imperatori nou amplius operam navaturum simulabat, propterea quod canones hoc ei interdicerent, vel, ut verba ejus refert Nicetas Choniates, Τοὺς γὰρ κανόνας μὴ ἐνδίδόναι οἰοπωστῖον καὶ Θεῷ ἱεραθεῖν, καὶ κοσμικαῖς προσηλέχεσθαι πραγματεῖαις. Ἀποδιστάναί γὰρ ἔμφω καὶ μηδαμῶς συναλειφθεῖναι, ὡς περ καὶ δουλεύειν Θεῷ τε καὶ μαμμωνῶ κατὰ διάμετρῶν εἰσιν ἀντικείμενα: Nicet. Choniat. in Alex. Comm. l. ii. Postea autem imperatoris jussu privilegium ei a patriarcha Xiphilino concessum est, ut Deo simul et imperatori, templo et palatio, inserviret, idque despectum habitis canonibus, qui, ut subjungit Nicetas, Τοῖς ἀμφοδίοις τούτοις δριμύσσονται δυσκολεύοντες, acerbas pœnas in istiusmodi ambidextros statuunt, Nicet. ibid.

(29) *Τὰ γὰρ Καίσαρος.* Hæc verba, Τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, in Aristeni, necnon in Logothetæ epitome a Justello edita, omittuntur.

τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἀναθεματίζοντα τοὺς τοιούτους, εἰ μὴ μεταμεληθῶσιν. Ἐρωτῆσει δὲ τις, Ἄρα καὶ ἐνταῦθα τὸ παυσάσθω ἢ καθαιρεῖσθω ἔξει χώραν, καθὼς ἐν τῷ πα' κανόνι ἐδόξαθημεν ἢ καὶ πρὸ ἐπιφωνημάτων ὁ τὴν στρατεיא μεταχειρισμένος ἱερωμένος ἀπεντεῦθεν καθαιρεθῆσεται; Ἀδ- σις. Οἶμαι ὅτι καὶ ἐνταῦθα, μετὰ ἐπιφώνησιν ὁ στρατολογῶν, εἰ μὴ πύσεται, καθαιρεθῆσεται. Πάντα γὰρ τὰ δημοσιακὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔχουσιν. Ἄναγνωθι καὶ κεφ. λδ' τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Στρατεיא ἐνταῦθα οὐχ ὀκλῶν μεταχει- ρισθῆναι ἢ προστάσαι στρατιωτῶν οἶμαι τὴν κανὼνα λέγειν, ἀλλὰ στρατιωτικῶν πραγμάτων διοίκησιν, εἶον οἰτηρεσιῶν στρατιωτικῶν διανέμησιν, ἢ τροφῶν στρατιώταις ἀφωρισμένων ὑποδοχῆν, ἢ στρατολο- γίαν, ἢ καὶ διοικήσεις ἄλλας τινὰς, ἃς καὶ οἱ πολι- τικοὶ νόμοι στρατείας εὐρίσκοντα ὀνομάζοντες. Τοῦς γοῦν τοιοῦτοις τίσι σχολάζοντα ἱερωμένους ὁ κα- νὼν ὑπὸ καθάρσειν τίθησι πάντως, εἰ μὴ τούτων ἀφίστανται. Οὐ γὰρ δεῖ μιν γίνεσθαι τὰ ἄμικτα τὰ Καί- σαρος φησὶ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ τῆς ἐν Χαλκη- δόνι συνόδου ἔβδομος κανὼν καὶ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς τοιοῦτους μὴ μεταμελομένους ὀρίζει.

ARIST. Ἰερὺς ἀρχῶν ἀντίερος. « Τὰ γὰρ Καί- σαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. »

Ὁ Ῥωμαϊκὴν στρατεיא ἐθέλων κατέχειν, καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρεῖσθω. Τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.

KANON ΠΔ'.

Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα (30) ἢ ἀρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τινὴν ἔσται καὶ εἰ μὲν κληρι- κός, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω.

BALS. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος φησὶν· Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακῶς. Ἀκολουθῶν οὖν αὐτῷ διορίζεται καὶ ὁ παρῶν κανὼν, τὸν ὑβρίζοντα βασι- λέα ἢ ἀρχοντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊ- κὸν δὲ, ἀφορίζεσθαι. Κατὰ τοῦτο μὲν ὄσον ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως· οἱ δὲ πολιτικοὶ νόμοι ἄλλως διευλυτοῦσι τὰ τῆς βασιλικῆς ὑβρεως. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ λς' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Τινὲς ἐρμηνεύοντες τὸ, Εἰ τις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἀρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, εἶπον πολλάκις ἐκλαμβάνεσθαι καὶ τὴν δίκαιον ἔλεγχον ἀντὶ ὑβρεως. Νομίζω δὲ τοῦτο ἐρμηνεύεσθαι ἀπὸ τοῦ ιδ' κεφ. τοῦ λς' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ κατ- εστρώθη εἰς τὸ λς' κεφάλαιον τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

⁶⁶ Exod. xii, 28.

Guill. Beveregii notæ.

(30) Ὅστις ὑβρίσει βασιλέα. Recte hic observat Harmenopolus, quod hoc canone, Βασιλέα μὲν ὑβρί- ζειν κεκώλυται, ἐλέγχειν δὲ οὐδαμῶς. *Contumelia quidem officere imperatorem prohibitum est, reprehendere autem nequaquam.* Harmen. epit. can. sect. 3, tit. 3, cui suffragatur et Zonaras. Et sic quidem H. Ambrosius imperatorem Valentinianum repre- hendit, Theodoret. *Hist. eccles.* lib. iv, cap. 7, et

A tem, si non pœnitentiam agant. Quæsit autem quispiam, an et hic illud, desistat vel deponatur, locum habeat, quemadmodum et in 81 can. didi- cimus, an etiam ante edicta, sacerdos qui rem militarem tractat illico deponatur. *Solutio.* Existimo quod 55 hic quoque post edictum, is qui exercitus curam habet, si non desistat, deponetur. Omnia enim publica eandem causam habent. Lege etiam capituli 32 tituli noni præsentis operis, et quæ in illo scripta sunt.

ZONAR. Canonem non arbitror hic appellare στρατεיא, *Armorum tractationem, vel militum præ- fecturam*, sed *militarium rerum procuracionem*; veluti *militarium stipendiorum distributionem, vel annonæ nutriendis militibus sepositæ curam, vel militum descriptionem, vel etiam quas alias procuraciones*: quas quidem civiles leges inveniuntur etiam nominare *στρατείας*. Consecratos igitur istis qualibuscunque vacantes canon depositioni omnino subicit: si non ab his abstineant. Nec enim decet non miscenda miscere: ea (dicit) quæ sunt Cæsaris, et ea quæ sunt Dei. Septimus autem in Chalcedone synodi canon tales quos non pœniteat, anathematizari decernit.

ARIST. *Sacerdos magistratum obiens; deponitur. « Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari, et quæ Dei, Deo. »*

Qui Romanam militiam retinere vellet, ac etiam sacerdotalem administrationem, deponatur. *Quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari, et quæ, Dei, Deo.*

CANON LXXXIV.

Quisquis regem vel principem præter jus contumelia affecerit, pœnas luat: et si sit quidem clericus, deponatur: si vero laicus, segregetur.

BALS. Lex Mosaica dicit: *Principi populi tui non maledices*⁶⁶. Ei ergo consequenter statuit et præsens canon, eum qui imperatorem vel principem injuria afficit, si sit quidem clericus, deponi: si vero laicus, segregari; et hoc quidem quantum ad ecclesiasticam traditionem attinet. Civiles autem leges imp., factam injuriam aliter vindicant, lego autem 36, cap. noni tit. præsentis operis. Nonnulli autem illud interpretantes, Si quis regem vel principem præter jus contumelia afficit, dixerunt sæpe etiam justam reprehensionem pro injuria accipi. Existimo autem hoc explicari a 14 cap. 36, tit. 60 lib. Basil. quod situm est in 36 cap. 9, tit., præ- sentis operis.

Theodosium, ibid. l. v, c. 17. Joan. Chrysostomus multos opitumatum et magistratum, Socrat. l. vi, c. 5. Arsenius Palæologum reprehendit simul et sacris interdixit, Niceph. Greg. *Hist. Rom.* lib. iv, alii alios, ut ecclesiasticæ Historiæ scriptores abunde testantur. Ut extra dubium sit hunc canonem, non de justa imperatorum reprehensione, si deliquerint, sed de contumelia intelligendum esse.

ZONAR. Mosaica lex dicit : *Principi populi tui non maledices*. Et coryphæus apostolorum Petrus ait, *Regem honorate*¹⁷. Et magius Paulus, orare jubet pro regibus et omnibus qui sunt in dignitate, etiam si sint infideles¹⁸. Igitur et reges et magistratus afficere contumelia quisque prohibitus est. At hos reprehendere aliquid agentes contra quam deceat, non prohibetur; etiamsi reprehensorum verba, forte acerbiora existentia, ad reprehensorum contumeliam spectare existimentur. Non permittit enim canon contra jus contumeliam facere; ut ex contraria distinctione intelligitur, quod et reges et primates juste increpans non est punitio dignus. Trigesimus sextus titulus libri Basilicorum sexagesimi in capite decimo tertio, hæc, dicit : Si quis male mentionem regis fecerit, non subiacet pœnæ, sed quæ de illo sunt, regi significari oportet. Nam si per levitatem excessit, contemnendus est. Quod si per insaniam, miseratione dignus est. Quod si velut injuria affectus, ei remittendum est.

ARIST. *Qui magistratum et regem contra jus contumelia afficit, clericus deponitur, laicus excommunicatur.*

Qui regem aut magistratum pie viventes contumelia afficit, si clericus est deponatur, si vero laicus excommunicatur.

56 CANON LXXXV.

Sunt nobis omnibus clericis et laicis libri venerandi et sancti Veteris quidem Testamenti, Mosis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jesu filii Nave unus. Judicium unus. Ruth unus. Regnorum quatuor. Paralipomenon, id est, derelictorum libri dierum, duo. Esdræ duo. Esther unus. Maccabæorum tres. Job unus. Psalterii unus. Salomonis tres. Proverbia. Ecclesiasticæ. Cantica canticorum. Prophetarum duodecim. Isaia unus. Jeremia unus, Ezechielis unus. Danielis unus. Extrinsecus autem a vobis intelligatur, debere vestros adolescentes discere sapientiam eruditissimi Sirach. Nostra autem id est, Novi Testamenti. Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli Epistolæ quatuordecim. Petri Epistolæ duæ, Joannis tres. Jacobi una. Clementis Epistolæ duæ, et Constitutiones vobis episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus divulgandæ, propter ea quæ sunt in eis mystica : et Actus nostri apostolorum.

¹⁷ I Petr. 11, 17. ¹⁸ I Tim. 11, 2.

Guill. Beveregii notæ.

(31) Ἡμῶν τῶν ἀποστόλων. Post hæc ultima ultimæ canonis hujus verba, in Græcis plerisque codicibus, quibus præsertim canones sine scholiis continentur, hujusmodi appendix adjecta est, idque sub nomine Apostolorum, Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατετάχθη ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὧ ἐπίσκοποι. Ὑμεῖς ἐξ ἐμμένωντες αὐτοῖς σωθήσεσθε, καὶ εἰρήνην ἔξετε.

ZONAR. Ο Μωσαϊκὸς νόμος, Ἄρχοντα, φησὶ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. Καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, Τὸν βασιλέα τιμᾶτε, φησὶ. Καὶ ὁ μέγας Παῦλος ὑπερρύχεσθαι κελεύει τῶν βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ, καὶ ταῦτα ἀπίστων. Ὑβρίζειν μὲν οὖν κεκώλυται πᾶς τις καὶ βασιλέας καὶ ἄρχοντας· ἐλέγχειν δὲ παρὰ τὸ προσῆκον ποιούντάς τι οὐ κωλύεται, κἄν οἱ τῶν ἐλέγχων λόγοι, δριμύτεροι ὄντες ἴσως, εἰς ὕβριν τοῖς ἐλεγχομένοις λογιζῶνται. Παρὰ τὸ δίκαιον γὰρ ὑβρίζειν οὐ παραχωρεῖ ὁ κανὼν, ὡς ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοεῖσθαι ὅτι ὀδίκαιος καὶ βασιλέων καὶ μεγιστάνων καθάπτόμενος οὐ κολάζεως ἄξιος. Ὁ δὲ λς' τίτλος τοῦ ε' τῶν Βασιλικῶν βιβλίου ἐν κεφαλῇ γι' ταῦτά φησιν· Ἐάν τις κακῶς μνημονεύσῃ τοῦ βυσσιλέως, οὐχ ὑπόκειται τιμωρίᾳ· ἀλλὰ χρὴ τὰ περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν βασιλεῖ μνησθῆναι. Εἰ γὰρ ἀπὸ κουφότητος ἐξῆλθε, καταφρονήτος· εἰ δὲ ἀπὸ μανίας, ἐλεημοσύνης ἄξιος· εἰ δὲ ὡς ἀδικούμενος, συγχωρήτος.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἄρχοντα καὶ βασιλέα παρὰ θέμιν ὑβρίζων, κληρικὸς, καθαιρεῖται· λαϊκὸς, ἀφορίζεται.

Ὁ βασιλέα ἢ ἄρχοντα εὐσεβῶς ζῶντας ὑβρίζων, εἰ μὲν κληρικὸς ἐστὶ, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω.

KANON ΠΕ'.

Ἐστω ἡμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσματα καὶ ἁγία τῆς μὲν καλαῖς Διαθήκης Μωυσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον· Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἕν· Κριτῶν ἕν· Ρουθ ἕν· Βασιλειῶν τέσσαρα· Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν δύο· Ἐσδρα δύο· Ἐσθῆρ ἕν· Μακκαβαίων τρία· Ἰὼβ ἕν· Ψαλτηρίου ἕν· Σολομώντος τρία· Παροιμίαι· Ἐκκλησιαστής· Ἄσμα ψμμάτων· Προφητῶν δεκαδύο· Ἡσαίου ἕν· Ἰερμείου ἕν· Ἰζεκιήλ ἕν· Ἐν Δανιήλ. Ἐξῶθεν δὲ ὑμῖν προσιστορησθῶ μαρθάνειν ὁμῶν τοὺς θεοὺς τῆν σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ. Ἡμέτερα δὲ (τοῦτ' ἐστὶ τῆς καινῆς Διαθήκης) Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου· Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες· Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο· Ἰωάννου τρεῖς· Ἰακώβου μία· Ἰουδα μία· Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο· Καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημένοι, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· καὶ αἱ Πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων (31).

ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἄβιον ἔξετε, δίκην τῆς ἀνηκούας τὴν προσήκουσαν τινύοντες. Ὁ Θεὸς δὲ, ὁ μόνος ἀγέννητος καὶ τῶν ὄλων ποιητὴς, ἅπαντας ἡμᾶς διὰ τῆς εἰρήνης ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἐνώμει, καταρτίσει· εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἀρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους· καταξιώσει τε τῆς μεσιτείας τοῦ ἡγαπημένου παιδὸς

BALS. Ἀπὸ μὲν τοῦ 5 κανόνος ἐμάθομεν μὴ ἀναγινώσκειν ψευδεπίγραφα βιβλία ἁσθεῶν ὡς ἅγια· ἀρτίως δὲ μανθάνομεν ποῖα βιβλία ἀναγινώσκειν ἐφειλομένον ἐκ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Νέας. Σὺ δὲ γίνωσκε ὡς, εἰ καὶ γέγραπται ἐντρυθοῖ ἀναγινώσκειν ἡμᾶς τὰς διαταγὰς τοῦ Κλήμεντος, πλὴν μὴ δημοσιεύειν αὐτάς, ἀλλ' ὁ 6 κανὼν τῆς 5 συνόδου ἀπηγόρευσε τὴν τοῦτων ἀνάγνωσιν, διὰ τὸ γενέσθαι παραποησιν ἐν αὐταῖς. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν αὐτὸν β' κανόνα, διοριζόμενον μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν μόνους τοὺς πε' κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγινώσκειν ἡμᾶς, καὶ ἐτέρου τινὸς μὴ ἐπιστρέφειν, καὶ λέγεται εἶναι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν. Τὰ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ὁμολογητῶν συγγραφήντα καὶ ἀναγινώσκειν καὶ κατασπάσθαι ὀφείλομεν, ὡς εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθόδοξον πίστιν ἡμᾶς ἀνάγοντα.

ZONAP. Διαταξάμενοι οἱ πιστοὶ ἀπόστολοι πῶς χρῆ τοὺς πιστοὺς βίου, ἐπήγαγον τελευταῖον καὶ τίνα δεῖ αὐτοὺς ἀναγινώσκειν βιβλία, καὶ ταῦτα ὁπρῆθησαν. Ὡς δὲ ἔνω που εἰρηται, καὶ διαφόρων ἁγίων Πατέρων ἀπαριθμήσεις τῶν ἀναγνωστῶν βιβλίων εὐρίσκονται. Τοῦτο δὲ πεποιήκασιν, ὅτι διά-

Guill. Beveregii notæ.

αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῷ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τῷ Παρακλητῷ, νῦν τε καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. *Hæc vero vobis, o episcopi, a nobis constituta sunt. Vos autem in iis permanentes, salvi eritis, et pare fruemini: inobedientes autem si fueritis, puniemini, et bellum perpetuum vobiscum invicem geretis, debitas contumaciæ pœnas solventes. Deus autem, qui solus est ingenuus, universorum creator, vos omnes vinculo pacis in Spiritu sancto copulabit, consummabit in omne opus bonum immutabiles, a querela et crimine liberos, et vita æterna nobiscum dignabitur, per mediationem dilecti sui Filii Jesu Christi, Dei, et servatoris nostri cum quo gloria ipsi super omnia et Deo patri in Spiritu sancto paracletō, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.* In Joan. Antiocheni collectione a Justello edita loco horum verborum μεθ' οὗ ἡ δόξα, etc. usque ad finem, hæc substituantur, προσβέβαια τῆς ἀσπύρας τεκνούσης ἁγνῆς Θεομήτορος καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν. Verum prior lectio in aliis omnibus codicibus tam mss., quam impressis retinetur, atque etiam in Arabica paraphrasi, qua totus hic canonem epilogus vocatur. *Mandatum sanctorum purorumque apostolorum: ac ultima istius pars, viz. a verbis, ὁ Θεὸς δὲ μόνος, etc. usque ad finem, ac si ipsorum esset apostolorum oratio pro iis, quibus data sunt hæc præcepta, παραφραστικῶς explicatur, Et oremus Deum patrem, qui solus est ingenuus, universorum creator per Verbum suum ab ipso ante omnia sæcula genitum, qui est Christus incarnatus, ut confirmet vos præstanda ipsi obedientiam per sanctum ipsius Spiritum, Dominum vivificantem, vivum et purum; cujus processio ab ipso fuit ante omnia sæcula, et omnes creaturas, ac omnia tempora; qui est Spiritus sanctus Paracletus, quem demisit super discipulos suos in summo Sionis, eosque spirituali ista sapientia inspiravit; eodem quoque modo super vos eam perpetuo demittit, et ut adjuvet vos ad bona opera perficienda, atque vos immaculatos reddat, vobisque largiator sempiternam vitam, quæ usque ad sæcula sæculorum manet, quæque nunquam finietur nec desinet, per mediationem Domini nostri Jesu Christi dilecti Filii Dei Servatoris, qui a Spiritu sancto et*

BALS. A 60 quidem canone didicimus non legere falso inscriptos impiorum libros, tanquam sanctos: nunc autem discimus quosnam libros legere debeamus ex Veteri Testamento et Novo. Tu autem intelligas, quod etsi hic scriptum est, Constitutiones Clementis legi a nobis, sed non divulgari debere, secundus tamen sextæ synodi canon earum lectionem prohibuit, quod in eis adulteratio facta sit. Et lege eundem secundum canonem statuentem cum aliis quibusdam solos 85. Canones sanctorum apostolorum legere nos oportere, alium autem nullum curare, etiamsi esse dicatur sanctorum apostolorum canon. Quæ autem a sanctis Patribus et confessoribus scripta sunt, et legere et amplecti debemus, ut quæ nos ad veram et orthodoxam fidem deducant.

ZONAR. Cum fideles apostoli præscripsissent, quomodo fideles Christi oporteat vivere, tandem subjunxerunt etiam quos libros deceat ipsos legere: illosque recensuerunt. Ut autem superius alicubi dictum fuit, etiam librorum legendorum dinumerationes a variis sanctis factæ Patribus compe-

Maria Virgine incarnatus est, et homo factus, et crucifixus, et die tertio resurrexit, quemadmodum prophetæ de eo prædixerant, cui sit laus et majestas, et gloria, et reverentia una cum sapiente et omnisciente Patre, et Spiritu sancto, vivo et vivificante, nunc et perpetuo, et in sæcula omnium sæculorum. Amen. Hic, ut videre est, nulla posterioris lectionis vestigia exstant: sed omnia priori sive communi respondent. Verum non omnittendum est, hanc non propriam esse canonum horum appendicem, sed iis cum Constitutionibus apostolicis vulgo dictis communem; his enim non minus quam in epilogi loco adjicitur. Enimvero non in vulgatis tantum Constitutionum editionibus, sed et iis etiam codicibus, qui Photii diebus exstabat, canones eodem, quo Constitutiones volumine compingebantur, ut ex ipso Photio constat, dicente, Ἀνεγνώσθη Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης τεύχη βιβλίων δύο, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀποστόματι τῶν ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται. *Lecta sunt Clementis Romani duo librorum volumina, quorum alteri hic est titulus, Constitutiones apostolorum per Clementem, in quo etiam illi e synodici canonibus continentur, qui apostolorum cætui ascribuntur.* Phot. Bibl. num. 112. In quibus verbis obiter observetur velim, Photium nostræ in Præfatione expositæ de apostolicis canonibus sententiæ suffragari, utpote qui eos e synodiciis fuisse canonibus nobiscum asserat. Et hinc, ni fallor, evenit, quod Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων etiam canones apostolorum appellentur, ab auctore operis imperfecti in Matthæum, in homil. 55 dicente, *Quomodo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifeste in libro octavo canonum apostolorum dicitur.* His enim verbis liber octavus Constitutionum aperte indicatur. Utrum ipse canonem et constitutionum collector, quicumque demum ille fuit, eos hisce prius adjecit, necne, alii viderint. Nobis quidem nefarius aliquis βιβλιογράφος canones hosce Constitutionum calcæ primo subjunxisse, et sic hanc appendicem, sive epilogum utrisque communem, quæstus gratia, effecisse videtur: et eidem forsitan non immerito ascribantur, quæcumque corruptiones in iisdem nunc dierum inveniantur.

riuntur. Hoc autem fecerunt, quoniam varii notii, et falso inscripti libri erant, vel etiamnum sunt, et adulterati quidam: quales etiam quæ per Clementem promulgatæ fuerunt Constitutiones. Ab hæreticis enim quibusdam et adulteratæ: et corruptæ fuerunt. Quapropter istas omnino legi vetuit œcumenica sexta synodus in secundo capite canonum ab ea statutorum. Aliæ vero quædam dinumerationes, alios præter hic enumeratos libros, permittunt etiam legi, et Sapientiam Salomonis, et Judith, et Tobiam, et Apocalypsin Theologi.

Isti quidem sunt igitur venerandissimorum apostolorum octoginta quinque canones. Quibusdam tamen in libris canones habentibus inveniuntur et alii canones, uniuscujusque celebratissimorum apostolorum nomine inscripti. Sed in Trullo con-
B gregatorum Patrum, sub regno imperatoris Justiniani Rhinotmeti, quæ dicta est sexta, sanctos recensens canones, sic ait: Huic sanctæ synodo visum fuit, ut rati, et firmi maneant canones a sanctis et beatis Patribus nostris præcessoribus recepti et approbati. Traditi que nobis etiam nomine sanctorum et gloriosissimorum apostolorum canones octoginta quinque. Mox conscriptas a sancto Clemente Constitutiones, cum dixisset has legi non oportere, et eas rejecisset, ob id quod adulterata quædam, et aliena a pietate sint ipsi ad Ecclesie perniciem inserta ab hæreticis, meminit synodico-
C rum canonum, et œcumenicarum synodorum, localium quoque, et a divinis Patribus extra synodos factorum 57 canonum, deinceps his subjecit, Nemini fas esse supradictos canones adulterare, vel improbare, vel alios præter propositos recipere canones falso inscriptos, quos quidam veritatem canonari conati, composuerunt. Cum secundus sextæ synodi canon hæc ordinet, nec usquam memoriam faciat aliorum apostolicorum canonum præter istos octoginta quinque, non oportet alios ullos, qui dicantur apostolorum, canones approbari, sed magis reprobari, obeloque transfigi, et rejici: tanquam falso inscriptos et non legitimos, et extra numerum eorum quos divini sanctique Patres iudicio suo comprobaverunt.

ARIST. *Sexaginta librorum canon tantum est venerandus.*

Isti soli libri clericis et laicis venerandi sanctique judicare debent, scilicet Veteris quidem Testamenti, Mosis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jesu filii Nave unus. Judicum et Ruth unus. Regum quatuor. Derelictorum ex libro dierum duo. Esdræ duo. Esther unus. Maccabæorum tres. Job unus. Psalterium, unus. Salomonis tres. Proverbia. Ecclesiastes. Canticum canticorum. Prophetarum duodecim. Insuper et extra hos et Sapientie eruditissimi Sirach. Novi autem Testamenti Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli Epistolæ quatuordecim.

A φορα νόθα συγγράμματα καὶ ψευδεπίγραφα ἦσαν, ἢ καὶ εἰσι· τὰ δὲ καὶ νοθευμένα, οἷαι καὶ αἱ διὰ τοῦ Κλήμεντος ἐκπεφωνημένοι διαταγαί. Καὶ αὗται καὶ παρὰ κακοδόξων τινῶν ἐνοθεύθησαν τε καὶ παρεφθάρησαν. Διδὸν καὶ ἀναγινώσκεισθαι ὄλωσ' αὐτῆς ἀπηγγόρευεν ἡ οἰκουμένη ἐκτῆς σύνοδος ἐν κεφαλῇ δευτέρῃ τῶν παρ' αὐτῆς τεθέντων κανόνων. Τινὲς δὲ τῶν ἄλλων ἀπαριθμήσεων παραχωροῦσιν ἀναγινώσκεισθαι πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἀπηριθμημένοις, καὶ τὴν Σοφίαν Σολομῶντος, καὶ Ἰουδῆθ, καὶ Τιωθίαν, καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεολόγου.

Οὗτοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ τῶν πανσέπτων ἀποστόλων περὶ κανόνες. Εὐρίσκονται δὲ ἐν τισι τῶν τοῦ κανόνα ἐχόντων βιβλίων καὶ ἕτεροι κανόνες ἐπινοματι ἐκάστου τῶν πανευφρόνων ἀποστόλων ἐπιγεγραμμένοι. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ Τρούλλῳ συναθροισθεῖσα σύνοδος τῶν ἁγίων Πατέρων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Πρωτομήτου, ἡ λεγομένη ἕκτη, ἀπαρίθμησιν ποιησαμένη τῶν ἱερῶν κανόνων, οὕτω φησίν· Ἐδοξε τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ μένειν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων δεχθέντας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴν καὶ παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδοξοτάτων ἀποστόλων περὶ κανόνας. Εἶτα περὶ τῶν παρὰ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος συγγραφειῶν Διατάξεων, εἰπούτα μὴ χρῆναι ταύτας ἀναγινώσκεισθαι, καὶ ἀποβαλλομένη αὐτάς, ὡς ἀρετικῶν νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας ἐπὶ λῆμψι τῆς Ἐκκλησίας αὐτάς παρενεβλήτων, μέμνηται τῶν συνοδικῶν κανόνων, τῶν τε οἰκουμηνικῶν
C συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν, καὶ τῶν παρὰ θεῶν Πατέρων ἐκτὸς συνόδων γενομένων κανόνων. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπάγει μὴδὲν ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν, ἢ ἐτέρους πρὸς τοὺς προκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας ψευδεπιγράφους ὑπὸ τινῶν συντεθέντας τῶν τὴν ἀλήθειαν κατηλεύειν ἐπιχειροῦσάντων. Ταῦτα τοῦ δευτέρου κανόνα τῆς ἕκτης συνόδου διαταττομένου, καὶ μεγαλοῦ μνηστῆρος ποιησαμένου ἐτέρων ἀποστολικῶν κανόνων, παρὰ τοὺς περὶ ὅσων ἐγκρίνεσθαι δεῖ τοὺς λεγομένους ἄλλους τῶν ἀποστόλων κανόνας, ἀλλ' ἀποκρίνεσθαι μᾶλλον, ὀβελίζεσθαι τε καὶ ἀποβάλλεσθαι· ὡς ψευδεπιγράφους, καὶ νόθους καὶ τῶν ἀπηριθμημένων, καὶ τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς Πατράσιν
D ἐγκεκριμένων ἐκτός.

ΑΡΙΣΤ. *Σεβάσμιος ἡ ἐξηκοντάβιβλος μόνον.*

Ταῦτα μόνον πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια ὀφείλουσι κρίνεσθαι· ἡγοῦν τῆς μὲν παλαιᾶς Διαθήκης πέντε· Γένεσις, Ἐξόδος, Λευιτικόν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον· Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἕν· Κριτῶν καὶ Ρούθ ἕν· Βασιλειῶν τέσσαρα· Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν δύο· Ἐσδρα δύο· Ἐσθῆρ ἕν· Μακκαβαίων γ'· Ἰὼβ ἕν· ψαλτήριον ἕν· Σολομῶντος τρία· Παροιμίαι· Ἐκκλησιαστής· Ἄσμα ἁγμάτων· προφητῶν δεκαδύο· Ἐξῶθεν δὲ τούτων καὶ αἱ Σοφαὶ τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ· τῆς δὲ καινῆς Διαθήκης Εὐαγγέλια τέσσαρα· Μιχαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου· Παύλου ἐπι-

στολα: δεκατέσσαρες · Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο · Ἰωάννου τρεῖς · Ἰακώβου μία · Ἰούδα μία · Κλήμεντος αἱ ἐπιστολαὶ δύο · καὶ αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων · καὶ αἱ Διαταγαὶ αἱ διὰ τοῦ αὐτοῦ Κλήμεντος τοῖς ἐπισκόποις ἐν ὀκτῶ βιβλίοις προσπεφωνημέναι · ἃς οὐδὲ χρῆ ἠημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· μᾶλλον δὲ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ γενομένης ἑκτης συνόδου παντελῶς ἀποβάλλεται τὰς τοιαύτας διατάξεις, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων προστεθῆναι τινα νόθα καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας.

A Petri Epistolæ duæ. Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Clementis epistolæ duæ, et Acta apostolorum. Et Constitutiones per eundem Clementem episcopis in octo libris nuncupatæ, quas non oportet omnibus divulgare propter mystica quædam quæ in iis sunt. Potius autem secundus canon sextæ synodi in Trullo factæ, omnino rejicit istas Constitutiones, quia spuria quædam a pietate aliena in iis a sectariis adduntur.

KANONEΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ ΠΡΩΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (52).

58 CANONES

NICENÆ PRIMÆ SANCTÆ ET ŒCUMENICÆ SYNODI.

ΒΑΣΣ. Ἡ ἀγία αὕτη σύνοδος καὶ οἰκουμένηκη βύγινο βασιλεύοντος (τῷ δεκάτῳ εἰεῖ τῆς βασιλείας

BALS. Sancta hæc et œcumenica synodus habita fuit, imperante (decimo anno imperii ipsius) Magno

Guill. Beveregii notæ.

(52) *Karões τῆς ἐν Νικαίᾳ*. Œcumenicam primam, omnium post apostolicas celebratissima synodus, Nicææ habita fuit, quæ Bithyniæ metropolis est (quod propterea adlegendum est, ut ab aliis ejusdem nominis civitatibus distinguatur) de qua Plinius, *Deinde Nicæa in ultimo Ascanio sinu, quæ prius Olbia*. Plin. Hist. nat. l. v, c. 32. At scholæ-astes in Leonis Philosophi διατύπωσιν de ordine Ecclesiarum, quæ patriarchæ CP. subjunctæ sunt, eam *Ἐλεχόρον* prius dictam asserit; additque, quod cum a Mysis capta fuisset, ac eversa, Lysimachus post Alexandri obitum, eam instauravit, et de filiiæ Antipatri nomine, *Nicæam* vocavit, Μετὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευταίην ἐκτίσθη ὑπὸ Λυσιμάχου, καὶ ὀνομάσθη Νικαία ἀπὸ τῆς Ἀντιπάτρου θυγατρὸς. Jur. Grec. Rom. l. ii, p. 29. Strabo autem eam ab Antigonῳ conditam, et *Antigoniam* primo nominatam esse, et postea a Lysimacho instauratam scribit, his verbis, Καὶ Νικαία ἡ μητρόπολις τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τῇ Ἀσκανίᾳ λίμνῃ. Περιέχεται δὲ κύκλω πεδίον μέγα, καὶ σφόδρα εὐδαίμων, οὐ πάνυ δὲ ὑγεινὸν τοῦ θέρους, κτίσμα Ἀντιγόνου μὲν πρώτον τοῦ Φιλίππου, ἃς αὐτὴν Ἀντιγονίαν προσεῖπεν, εἶτα Λυσιμάχου, ἃς αὐτὴν ἀπὸ τῆς γυναικὸς ὀνόμασε Νικαίαν. Ἦν δὲ αὐτὴ θυγάτηρ Ἀντιπάτρου. Strab. Geogr. l. xii. Sic et Suidas eam Ἀντιγονίαν dictam fuisse observat, mox subjiciens, Παρωνόμασαι δὲ Νίκη τῇ τοῦ Λυσιμάχου γυναικί. Suid. in Νικαία. Memnon autem de urbis hujus origine et nominis ratione longe aliter disserit: affirmat enim, nomen eam habuisse ἀπὸ Νάϊδος νόμφος ὀνομαλαχούσης τὴν Νικαίαν. Reliqua ejus verba, quam plurimis referta fabulis, ac proinde indigna prorsus quæ recitentur, videlicet apud Phot. Biblioth. tmem. 224, cap. 43. Hanc urbem Nicetas Choniates προκαθεμένην τῶν Βιθυνῶν μεγίστην πόλιν appellat, in Alex. Manuclis filio. Et alibi mœnia ejus ex cocio litere extracta fuisse tradit, ut nunquam, vel saltem difficulter capi potuit, Νικαία ἀρχεῖ μὲν καὶ τὸ ἐκ κραταιῶν τειγῶν ἀνάλωτον ἢ δυσάλωτον γούν,

πλίνθου ὑποδομημένη πᾶσα ὀπτῆς. Id. in Andronico. l. i. Et hinc est, quod post captum a Latinis Byzantium, hæc urbis Romanorum sive Græcorum regni sedes fuit, sic Nicephorus Gregoras, Ἐνταῦθεν ἐς Νικαίαν αὐτοῖς ὑποστρέφει· αὕτη γὰρ ἐεγγόνει Ῥωμαίων βασιλεῖον μετὰ τὴν τῆς Βυζαντίδος πόρθησιν. Niceph. Greg. l. iv. Et Laonicus Chalcocondyla, Ἀφικόμενους δὲ ἑποδουκνύουσι σφίσι Νικαίαν τὴν Ἑλληνίδα πόλιν, τὰ βασιλεία ἐν αὐτῇ ποιοιμένους, Chalco. *De reb. Turc.* l. i. Verum nihil est quod hujus urbis memoriam ad immortalitatem magis consecravit, quam celeberrimus ille omnium piissimorum Ecclesiæ Christianæ præsulum in ea conventus. Enimvero ad dirimendas gravissimas istas quæ Constantini vere Magni temporibus Ecclesiæ miserime dilacerabant, controversias, omnes ubique constituti episcopi dicti imperatoris jussu, in hac urbe, eo nomine celeberrima, conveniebant (vel saltem convenire poterant). Congregati autem non tantum dictas controversias determinabant, verum et sacros nonnullos ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentes constituebant canones numero viginti; quos antiquitas usque adeo venerata est, ut eos a nulla alia synodo, etiamsi plurimum episcoporum conventu celebrata violandas censeret, aut infringendos: ut cum Leone papa Romano jure merito loquamur, *Nulla sibi met de multiplicatione congregationis synodalia concilia blandiantur, neque trecentis illis decem et octo, quantumlibet copiosior numerus sacerdotum, vel comparare se audeat, vel præferre, cum tanto divinitus privilegio Nicæna sit synodus consecrata, ut sive per pauciores sive plures ecclesiastica judicia celebrentur, omni penitus auctoritate sit vacuum, quidquid ad illorum fuerit constitutione diversum. Nimis ergo hæc improba, nimis sunt prava, quæ sacratissimis canonibus inventur esse contraria.* Leo. epist., ad Anatol. ep. CP. vide et ejusdem epistolam ad Marcyanum August.

Constantino, coactis Nicææ, quæ est in Bithynia, 518 A sanctis Patribus adversus Arium presbyterum Alexandrinæ Ecclesiæ, qui blasphemabat adversus Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum, dicens eum non esse Deo et Patri consubstantialem, sed creaturam, et quod erat quando non erat : quem deposuit hæc sancta synodus, et una cum ei consentientibus anathemate percussit : decrevit autem esse Filium Patri consubstantialem, et Deum verum ac Possessorem ac Dominum et Creatorem rerum omnium creaturarum ; non autem creaturam, nec quippiam factum. Hæc autem quæ Nicææ fuit synodus, prima dicitur, si ad œcumenicas referatur. Ante eam enim synodi diversæ locales fuerunt. Sed hæc cum œcumenicarum prima sit, reliquis quoque præponitur quæ ante ipsam fuerunt, Antiochenæ scilicet, quæ adversus Paulum Samosatenum congregata est sub Aureliano imperatore, Ancyranæ et Neocæsariænæ.

ZONAR. Sancta et œcumenica prima synodus, Magno Constantino imperante habita fuit, cum Ni æ in Bithynia octodecim supra trecentos sancti Patres convenissent, adversus Arium Alexandrinæ Ecclesiæ presbyterum, qui in Dei Filium Dominum nostrum Jesum Christum blasphemabat, dicens eum Deo Patrique, non consubstantialem, sed creaturam esse, et quod erat quando non erat : hunc sancta hæc synodus deposuit, et una cum ei consentientibus anathemate percussit : ab eademque synodo Patri consubstantialem Filium, Deum verum, ac Dominum, ac Possessorem et rerum creaturarum omnium Conditorum, non creatum aliquid, vel factitium esse definitum fuit. Dicitur vero synodus hæc Nicæna prima, ad œcumenicas videlicet comparata, siquidem ante illam locales synodi complures celebratæ sunt : sed cum inter œcumenicas hæc sit antiquissima, idcirco ante alias etiam vetustiores, Antiochenam videlicet, contra Paulum Samosatenum Aureliano imperante congregatam, Ancyranam, in qua de illorum hominum, qui sæviente hostium Christiani nominis furore a religione defecerant, si errati prenitisset, excipiendorum ratione deliberatum est ; et Neocæsariensem, in qua canones ad ecclesiasticæ rei constitutionem spontantes editi sunt, priore loco collocata fuit.

CANON I.

Si quis a medicis in morbo excisus, vel a Barbaris exsectus est, is in clero maneat. Si quis autem cum

Guill. Beveregii notæ.

(33) *Εἰ τις ἐν νόσῳ.* Nihil hoc canone continetur, quod non prius in apostolicis 21, 22, 23, 24 constitutum fuerat ; ac proinde Patres Nicæni hic dictos apostolicos canones, plus nimio violatos forsitan ac neglectos, renovasse tantum et sua denovo auctoritate confirmasse videntur. Quenam hujus canonis de novo constituendi ratio huic synodo se obtulerit, non facile est conjecturis assequi ; ipsum tamen Leontium inter alios causam dedisse suspicor. Hic enim iisdem, quibus conditi sunt hi canones, temporibus cum presbyter esset, et erimini ei verteretur, quod cum adolescentula

αὐτοῦ) τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων κατὰ Ἀρείου γερονότου πρεσβυτέρου τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν Ἐκκλησίας, ὃς ἐβλασφήμη κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων μὴ ὁμοούσιον εἶναι αὐτὴν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, κτίσμα δὲ, καὶ ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν, ὃν καθελὲν ἡ ἁγία σύνοδος αὕτη, καὶ ἀνεθεμάτισε μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ· ἔδογματίσει δὲ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, καὶ Θεὸν ἀληθινόν καὶ Δεσπότην καὶ Κύριον καὶ Κτίστην τῶν κτιστῶν ἀπάντων· ἀλλ' οὐ κτίσμα, οὐδὲ μέντοι γε ποίημα. Πρώτη δὲ σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ αὕτη λέγεται πρὸς τὰς οἰκουμηνικὰς ἀριθμομένη· Ἐπίπερ πρὸ αὐτῆς διάφοροι γεγόνασιν σύνοδοι τοπικαί. Ἀλλὰ τῶν οἰκουμηνικῶν αὕτη οὖσα πρώτη, προτέτακται καὶ τῶν λοιπῶν τῶν πρὸ αὐτῆς γενομένων, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλαδὴ κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συγκριθείσης ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως, τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ.

ZONAR. Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμηνικὴ πρώτη σύνοδος γέγονε βασιλεύοντος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων κατὰ Ἀρείου, γερονότου πρεσβυτέρου τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν Ἐκκλησίας, ὃς ἐβλασφήμη κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων μὴ ὁμοούσιον εἶναι αὐτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, κτίσμα δὲ, καὶ ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν, ὃν καὶ καθελὲν ἡ ἁγία σύνοδος αὕτη, καὶ ἀνεθεμάτισε μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ· ἔδογματίσει δὲ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, καὶ Θεὸν ἀληθινόν καὶ Δεσπότην καὶ Κύριον, καὶ Κτίστην τῶν κτιστῶν ἀπάντων· ἀλλ' οὐ κτίσμα, οὐδὲ μέντοι γε ποίημα. Πρώτη δὲ σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ αὕτη λέγεται πρὸς τὰς οἰκουμηνικὰς ἀριθμουμένη. Ἐπεὶ τοί γε πρὸ αὐτῆς διάφοροι γεγόνασιν σύνοδοι τοπικαί· ἀλλὰ τῶν οἰκουμηνικῶν αὕτη οὖσα πρώτη, προτέτακται καὶ τῶν λοιπῶν τῶν πρὸ αὐτῆς γενομένων, τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλαδὴ κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, συγκροτηθείσης ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως, τῆς τε ἐν Ἀγκύρᾳ, ἐν ἧ ἱζητήσῃς γέγονε παρὰ τῶν ἐν καιροῖς διωγμῶν τὴν πίστιν ἀρνησαμένων καὶ μεταμελομένων, ὅπως δεῖ τούτους προσδέχσθαι· καὶ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ἐν ἧ περὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως κανόνες ἐξεφωνήθησαν.

KANON A'.

Εἰ τις ἐν νόσῳ (33) ὑπὸ ἱατρῶν ἐχειρουργήθη, ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετημήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ

quadam, nomine Eustolia (alias Eustochio) versaretur, genitalia sibi membra præcidebat, quo diete juvenule consortio liberius uteretur, ut ex ipso Athanasio discimus, dicente, Ὁ μὲν γὰρ Λεόντιος διαβαλλόμενος μετὰ γυναικὸς τινος νεωτέρας, λεγομένης Εὐστολίας, καὶ κλυδόμενος συνοικεῖν αὐτῇ, δι' αὐτὴν αὐτὸν ἀπέκοψεν, ἵν' ἐπ' ἀδείας ἐξη διατρίβειν μετ' αὐτῆς. Athanas. Ad imper. Constant. Apol. 1, non procul a fine. Vide et Theodoret. Hist. Eccles. l. 1, c. 24. Post constitutum hunc canonem Leontius tale in se facinus perpetrare procul dubio non ausus esset, et propterea

κλήρω. Εἰ δὲ τις ὑγιαίων αὐτὸν ἐξέτεμε, ἂ τοῦτο καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαύσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆται προάγεσθαι. Ὅσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμῶντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν, εἰρηται· οὕτως εἰ τινες ὑπὸ βυρδύρων ἢ δεσποτῶν εὐνουσίσθησαν, εὐρσκοῦντο δὲ ἀλλως ἄξιοι, τοὺς τοιούτους εἰς κλήρον προσίσται ὁ κατῶν (34).

ΒΑΣ. Οἱ ἀποστολικοὶ θεοὶ κανόνες, ὁ κα', ὁ κβ', ὁ κγ', καὶ ὁ κδ' ἰκανῶς ἡμῶς ἐδίδαξαν τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀκρωτηριαζομένους τοὺς διδύμους. Ἀκολουθῶν οὖν τοῦτοις καὶ ὁ παρῶν κανὼν διτάσσεται μήτε τοὺς ἑαυτοὺς ἐκδόντας εἰς ἐκτομήν ἢ αὐτόχειρας γενομένους κληροῦσθαι, ἢ εἰς ἱερωσύνην πράγεσθαι, ἀλλὰ κἂν προέφρασαν ἐν κλήρῳ ταχθῆναι, ἐκβάλλεσθαι τούτους· μήτε τοὺς ὑφ' ἐτέρων ἐπηρσασθέντας, καὶ τῶν παιδογόνων στερηθέντας μορῶν, ἐὰν ἄξιοι κρίνωνται, ἱερωσύνης κωλύεσθαι διὰ τοῦτο. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν η' κανόνα τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάσεως συνόδου τῆς λεγομένης πρώτης καὶ δευτέρας. Ἐπεὶ δὲ, τοὺς ἀποστολικούς κανόνας ἐρμηνεύοντες, ἐγρῶμεν κολάζεσθαι τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν διὰ πάθος ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσαντα· ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντας, Εἰ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν χειρουργήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· καὶ αὖθις, Εἰ δὲ τις ὑγιαίων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαύσθαι προσήκει· εἴπῳν τινες μὴ ἐξεταζέσθαι τὴν μετὰ τὴν κληρωσιν διὰ πάθος ἀκρωτηριασθέντα· φαιμέν ὡς ὁ τοιοῦτος κανὼν οὐ διαλέγεται περὶ τῶν ἀκρωτηριασθέντων μετὰ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης, μετὰ δὲ ταύτην εἰς ἀμφιβολίαν ἐμπεσόντων. Εἰ δὲ καὶ πλέον ἀνόλοισται τις καὶ θέλει συγγνωμονηθῆναι τὴν διὰ πάθος μετὰ τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθέντα, ἀκουσάτω ὡς ἡ ρμβ' Ἰουστινιάνειος Νεαρά ἢ κειμένη ἐν βίβλῳ ε', τίτλῳ ν', κεφαλαίῳ τελευτάῳ, ἥτις καὶ κατετρῶθη ἐν κεφαλαίῳ ε' τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἐπιστομίζει αὐτόν. Ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐὰν χωρὶς εἰδήσεως τῆς Ἐκκλησίας μετὰ

esset sanus, seipsum exsecuit, eum etiam in clero recensitum cessare convenit, et deinceps nullum talem oportet promoveri. Quemadmodum autem hoc manifestum est, quod de iis qui de industria hoc agunt, et seipsos audent excindere, dictum est: ita si aliqui a Barbaris vel dominis cas: rati sint, inveniuntur autem et ii alioqui digni, tales in clerum admittit canon.

BALS. Divini canones apostolici 21, 22, 23 et 24 satis nos docuerunt, quid fieri debeat in eos qui seipsos castrarunt: Consequenter igitur istis et hic præsens canon decernit, eos qui seipsos excendos tradiderunt, vel ipsi suis sibi manibus virilia amputaverunt, in clerum non cooptari, nec a sacerdotium promoveri, 59 sed et si prius in clericorum numerum sunt cooptati, eos ejici, nec eos qui ab aliis exsecti membrisque genitalibus privati sunt, si digni sacerdotio judicentur, propterea prohiberi. Lege etiam canonem octavum synodi in templo Sanctorum Apostolorum habitæ, quæ prima et secunda dicitur. Quoniam autem et apostolicos canones interpretantes, scripsimus eum quoque qui post ordinationem seipsum propter morbum mutilavit, puniendum esse: ex hoc autem præsentis canone dicente, Si quis a medicis in morbo excisus est, is in clero maneat: et rursus, Si quis autem cum esset sanus, seipsum exsecuit, eum etiam in clero recensitum cessare convenit: dixerunt quidam eum non puniri, qui propter morbum, postquam in clerum receptus est, mutilatus fuerit: dicimus hunc canonem non loqui de iis qui post sacerdotium mutilati sunt, sed qui ante sacerdotium, iis autem postea controversia mota est. Sin autem magis etiam insisit aliquis, et ei vult ignosci, qui propter morbum post sacerdotium mutilatus est, audiat quod Justiniani Novella 142 quæ in lx libro tit. 51, cap. ultimo, sita est, quæ etiam collocata in cap. 14 primi tituli præsentis operis, isti os occludit. Hæc autem ita habere dicimus, si sine Ecclesiæ notitia post sacerdotium quis mutilatus

Guill. Beveregii notæ.

ante coactam hanc synodum nobis perpetrasse videtur, et Patribus in ea convocatis hujus canonis de novo sancienti occasione præbuisse: ex cujus etiam instituto Leontius illico deponeretur; ut testatur Athanasius, qui post verba ante laudata immediate subiungit hæc. Καὶ τὴν μὲν ὑποψίαν οὐκ ἀπέκλιψατο· διὰ τοῦτο μᾶλλον πρεσβύτερος ὢν καθήρεθ. Athan. ibid. Et Socrates, de eodem Leontio loquens. ait, Ὅστις, ἤντεκα πρεσβύτερος ἦν, ἀφῆρεθ τῆς ἀξίας, ὅτι γυναικὶ συνδιημερεύων, Εὐστολία ὄνομα, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀισχρὰν ὑπόνοιαν ἐπικρύψαι σπουδάσας, τῶν γεννητικῶν ἐξέτεμεν ἑαυτόν. Socrat. Hist. eccles. l. ii, c. 26. Idem autem Leontius ad Antiochenum thronum postea promotus est, sed contra cunctum hujus Nicæni decreta, ut ipse quoque Theodoretus observat, dicens, Ἐν Ἀντιοχείᾳ μετὰ Στέφανον Λεόντιος τὴν προεδρίαν ἐδέξατο παρὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ γραφέντας ἔρους ταύτην λαθῶν· ἐκτομίας γὰρ ἦν, αὐτοῦργος γινόμενος τῆς τόλμης. Theodor. Hist. eccles. l. ii,

c. 24. Nimirum hoc canone cautum est, ut qui, cum sanus esset, seipsum exsecuit clericus deponatur; ac proinde Leontius sacerdotio merito deponeretur. Et decretum est præterea, ut talis non promoveretur; sed promotus est Leontius, atque ille canon violatus.

(34) Εἰς κλήρον προσίσται ὁ κατῶν. Quod ante notavimus, Nicænos videlicet Patres hoc canone nihil de novo constituisse, sed apostolicos tantum canones œcumenicæ synodi auctoritate confirmasse, ex hisce verbis manifestum evadit. Nemini enim dubium esse potest, quin ad antiquiorem aliquem canonem hic respectum habuerunt, eumque citant, dicentes, τοὺς τοιούτους εἰς κλήρον προσίσται ὁ κατῶν. Non, οὗτος ὁ κατῶν, sed, ὁ κατῶν, ac si dixissent, canon antelac editus, et cuivis notus, tales in clerum admittit. Nullus autem alius tunc temporis exstabat canon, quo hoc constitutum fuerat, præter apostolicum 21, quem igitur hic laudari jure merito judicamus

fuert. Si enim ex permissione ecclesiastica quis A castratus fuerit, etiam postquam clericus sit, hoc ei nullum præjudicium afferet, ut mihi quidem videtur, etsi nullum vidi sacris initiatum, cui propter morbum permissum fuerit ut castraretur, idque cum hoc multi synodice petierint, et cum chartophylaciis officium exercerem; sed et postquam patriarcha essem.

ZONAR. Compluribus sanctorum apostolorum canonibus, et civilium quoque legum decretis, eadem quæ hoc canone constituuntur; verum etiam post canones editos rem hanc totam neglectam fuisse, ac rursus aliquos qui se ipsi mutilaverant, in clerum receptos, et qui ab aliis per injuriam excisi fuerant, exclusos fuisse facile apparet. Hunc B igitur canonem propterea synodi hujus Patres promulgavere, eadem quæ apostolicis canonibus, quæque legum sanctionibus definita fuerant, decernentes; ut nec eos, videlicet qui se sponte excisandos præbuissem, quive se ipsi eunuchos fecissent, in clerum admitti, aut ad sacerdotium evehi fas sit, quinimo etiam in clerum antea receptos, eodem ejici. Nec vero qui ab aliis injuria affecti, genitalibusque privati fuissent, si digni sacerdotio judicentur, ea de causa, quo minus in sacerdotium cnoptari liceat, excludantur. Ac sui quidem exsector ille dicendus est, non qui moxlo sibi ipse virilia evellit, sed et quicumque volens nulla necessitatis excusatione se exsecandum tradit. Verum hæc vicesimo primo, secundo, tertio et quarto apostolo- C rum canone, fusius explicantur.

ARIST. Eunuchi in clerum recipiantur. Qui autem seipsos exsecant non recipiantur.

Dicitur in canonibus apostolicis nempe 22, 23 et 24 sacerdotio dignum non prohiberi in clerum promoveri, si involuntarie fiat eunuchus. Spontane vero seipsum mutilantem, ut propriæ cædis auctorem in clerum prorsus non admittendum esse: sed et si sit clericus deponendum. Ejusdem itaque notionis est et præsens canon.

Guill. Beveregii notæ.

(35) Ἐνήργουν. Hanc veram esse hujus loci lectionem ex antecedente verbo εἶδόν patet ut ex D Gentiani Herveti versione, quæ codicem, quo ille usus est, eodem modo, quo noster Bodleianus, legisse ostendit: et ipse enim vertit *excerem*. At codices antehac impressi perperam legunt ἐνήργει πατριαρχεύσαι. Hanc etiam veram haud dubie hujus verbi lectionem a ms. Bodleiano restitui- mus. Impressi enim legunt παπαρχεύσαι, quod, ni fallor, nusquam occurrit, πατριαρχεύσαι, ubique. In impressis etiam post dictum καπαρχεύσαι, hæc adduntur, διὰ τὴν ὄψιν τοῦ ἐπικινδύνου ἀποτελέσματος τῆς λατρίας. *Propter periculosam eventus medicinæ suspicionem*. Sed in ms. nostro Bodleiano non existant.

(36) Καὶ οἱ τῆς πολιτείας δὲ νόμοι. Justinianus imperator, Θεσπίζομεν τοὺς ἐν οὐδὲποτε τόπω τῆς ἡμετέρας πολιτείας εὐνουχίζειν τολμῶντας ἢ τολμήσαντας οὐνοδήποτε πρόσωπον, εἰ μὲν ἄνδρες εἴεν οἱ τοῦτο τολμήσαντες ἢ καὶ τολμῶντες, ταυτὸ τοῦτο παθεῖν ὁ παποῖήκασι. Just. novel. 112, c. 4.

τὴν ἱερωσύνην ἀκρωτηριασθῆ τις· εἰ γὰρ κατ' ἐπιτροπήν ἐκκλησιαστικὴν εὐνουχίσθη τις, καὶ μετὰ τὴν κλήρωσιν, οὐ προκριματισθῆσεται, ὡς ἐμοὶ τῶς δοκεῖ, κἂν οὐκ εἶδόν τινα ἱερωμένον ἐκχωρηθέντα διὰ νόσον εὐνουχισθῆναι, πολλῶν τοῦτο ζητησάντων συνοδικῶς, καὶ ὅτε τὸ χαροφυλακικὸν ἐνήργουν (35) ὀφρῆκιον· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴ πατριαρχεύσαι.

ZONAR. Διάφοροι κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὰ αὐτὰ τῷ παρόντι κανόνι διατίττονται, καὶ οἱ τῆς πολιτείας δὲ νόμοι (36). Ἔοικε δὲ καταφρονηθῆναι τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ τοὺς κανόνας, καὶ αὐτοὶ τινες ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάζοντας προάγεσθαι εἰς κλήρον· καὶ τοὺς ὑφ' ἐτέρων ἐκμηθέντας κατ' ἐπήρειαν μὴ προάγεσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης τὸν παρόντα κανόνα ἐξέθεντο, διαταττόμενοι τὰ αὐτὰ τοῖς ἀποστολικαῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις· ὥστε μήτε τοὺς ἐκτοὺς ἐκδόντας εἰς ἐκτομήν, ἢ αὐτόχειρας γενομένους κληροῦσθαι, ἢ εἰς ἱερωσύνην ἀνάγεσθαι, ἀλλὰ κἂν προέφθασαν ἐν κλήρῳ ταχθῆναι, ἐκβάλλεσθαι τοὺς ὑφ' ἐτέρων· μήτε τοὺς ὑφ' ἐτέρων ἐπηρεασθέντας, καὶ τῶν παιδογόνων στερηθέντας μορίων, ἐὰν ἄξιοι κρίνωνται ἱερωσύνης, κωλύεσθαι διὰ τοῦτο προαχθῆναι εἰς ἱερωσύνην. Ἐαυτὸν δ' ἐκτεμῶν οὐχ ὁ χερσὶν οικελαῖς ἀποκόψας τὸ μόριον λέγεται μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλῳ ἐκὼν καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἑαυτὸν εἰς ἐκτομήν ἐπιδούς. Πλατύτερον δὲ τὰ περὶ τοῦτου ἐξήγηται ἐν τῷ κα', καὶ β', καὶ γ', καὶ δ', τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.

APIET. Οἱ εὐνοῦχοι εἰς κλήρον δεχέσθωσαν. Οἱ δὲ ἐκτέμνοντες ἑαυτοὺς μὴ δεχέσθωσαν.

Ἐίρηται καὶ ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς κανόσιν, ἦτσι τῷ κβ', κγ' καὶ κδ', ἄξιον ἱερωσύνης μὴ κωλύεσθαι εἰς κλήρον προοιβάεσθαι, εἴπερ ἀκουσίως ἐξευνουχίσθη. Τὸν δὲ ἐκουσίως ἀκρωτηριάσαντα ἑαυτὸν, ὡς αὐτοφρονεῦτην ἑαυτοῦ, εἰς κλήρον ὄλωσ μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ κληρικὸν ὄντα, καθαιρεῖσθαι. Τῆς αὐτῆς οὖν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἐννοεῖ· ἐστὶν.

Basilic. l. lx, tit. 51, cap. ult. Juxta hanc suam constitutionem idem imperator ad Abasgnos fidem Christianam amplexos misit Euphratam, qui velaret, ne cuiquam in ea gente pœsticuli in posterum exsecarentur, Μηδένα τὸ λοιπὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔθνει περὶ τὴν ἀρρήνωπιαν ἀπομιλοῦσθαι σιδήρῳ βιαζομένης τῆς φύσεως. Evag. *Hist. eccles.* l. iv, c. 21. Quinetiam ipsius Adriani edicto tam medico excidenti, quam viro exciso capitale erat, l. iv, sect. 2. F. ad leg. Corneliam de sicariis. Et utrumque tum cum, qui detestandæ hujus artis artificem, advocavit in decennium relegationem multavit Leo imperator, novel. 60. Et Domitianus, teste Suetonio, *Castri mares vetuit*, Sueton. In Domit. c. 6. Hinc juvenis ille apud Justinum Martiorem testes sibi excisidi eunuchs postulans ut medico hoc permitteretur; nam sine permissu præsidis ipsi loci ejus medici hoc facere sibi interdictum dicebant, ἀνευ γὰρ τοῦ ἡγεμόνος ἐπιτροπῆς τοῦτο πράττειν ἀπειρησθαι οἱ ἑκαστὶ λατροὶ ἔλεγον. Justin. Mart. Apol. 2.

KANON B.

A

CANON II.

Ἐπειδὴ πολλὰ ἔτοι ὑπὸ ἀνάγκης, ἢ ἄλλως ἐπι-
γομένων τῶν ἀνθρώπων, ἐγένετο παρὰ τὸν
κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν (57), ὥστε ἀνθρώ-
πους ἀπὸ ἐθνικοῦ βίου ἔρρι προσελθόντας τῇ
πίστει, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατηχηθέντας,
εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ
ἅμα τῷ βαπτισθῆναι προάγειν εἰς ἐπισκοπὴν
ἢ πρεσβυτικὴν (38)· καλῶς ἔδοξεν ἔχειν τοῦ
λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι. Καὶ γὰρ καὶ
χρότον δεῖ τῷ κατηχομένῳ, καὶ μετὰ τὸ βά-
πτισμῳ δοκιμασίας πλείους· σαφές γάρ τὸ
ἀποστολικὸν γράμμα, τὸ λέγον· (Μηδὲ νεόφυ-
τον (59), ἵνα μὴ τυφωθείς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ
καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.) Εἰ δὲ προτόντος τοῦ
χρόνου ψυχικὸν τι ἀμάχημα εὐρεθῆι περὶ
τὸ πρόσωπον, καὶ ἐλέγχῃτο ὑπὸ δύο ἢ τριῶν
μαρτύρων, πεπαύσθω ὁ τοιοῦτος τοῦ κλήρου.
Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεραντιῶς τῇ
μεγάλῃ συνέδῳ θρασυρόμενος, αὐτὸς κινδυ-
νεύσει περὶ τὸν κλῆρον.

ΒΑΣΣ. Ἀπὸ μὲν τοῦ π' κανόνος τῶν ἁγίων ἀπο-
στόλων ἐμάθομεν μῆτε τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελ-
θόντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, μῆτε τὸν ἐκ φαύλης διαγωγῆς,
αὐτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον· καὶ ἀνάγκη τὰ
ἐν ἐκείνῳ γραφέντα· ὁ δὲ παρῶν κανὼν προστίθησι
μηδὲ πρεσβύτερον αὐτίκα γίνεσθαι τὸν τοιοῦτον,
μηδὲ ἀπιστὸν τινα βαπτίζεσθαι πρὸ τοῦ ἰκανῶς
κατηχηθῆναι, διὰ τὸ δεῖσθαι τοῦτον χρόνου εἰς
δοκιμασίαν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶντα καθαιρεί-
σθαι φησι. Τοῦ δὲ κανόνος κολάζοντος· τὰ μετὰ τὸ
βάπτισμα ἀναφανθόμενα ψυχικὰ ἀμαρτήματα,
ἰρώτησάν τινες ποῖά εἰσι ψυχικὰ ἀμαρτήματα, καὶ
διὰ τί ψυχικῶν ἐμνήσθη ὁ κανὼν ἀμαρτημάτων, καὶ
οὐχὶ σαρκικῶν. Καὶ ἄλλοι μὲν εἶπον ψυχικὰ ἀμαρ-
τήματα εἶναι τὰ ἐκ ψυχικῶν παθῶν τικτόμενα, οἷον
ἐξ οἰήσεως, ἐξ ἀνηχοίας, καὶ ἐτέρων τοιούτων, καὶ
ταῦτα γὰρ καθαιροῦσιν· ὡς ἡ τῶν Ναυμασιανῶν

Guill. Beveregii notæ.

(57) Παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικόν. Ex his verbis
æperre sauis evincitur, ecclesiasticum canonem ante
hoc concilium constitutum fuisse, et hic confir-
mari, quo eadem, quæ hoc decreta fuerant; iste
autem fuit octogesimus apostolorum, ut ibidem
etiam observatum est.

(38) Πρεσβυτικὴν. Joan. Antiochenus, in coll.
can. iii. 36, et codices antehac impressi rectius
legunt, πρεσβυτέρων.

(59) Μηδὲ νεόφυτον. Chrysostomus in locum
Apostoli hic laudatum, viz. I Tim. iii. 6, recte ob-
servat, Apostolum non dixisse, νεώτερον, sed νεό-
φυτον, id est, νεοκατήχτητον. Suidas, νεόφυτον τὸ
νεωστὶ φυτευθέν. Scilicet Syriaca versio νεόφυτον
dicto loco exponit qui recens est discipulus; et Jo-
sephus Ægyptius hoc loco vertit, qui recens est
in religione, sive in lege. Et hanc quidem verissi-
mam esse hujus vocabuli interpretationem ipsorum
etiam Nicænorum Patrum suffragio hic comproba-
tur, utpote qui hunc Apostoli locum produciunt ad
presentem confirmandum canonem, quos eos, qui a
gentili vita ad fidem nuper accesserunt, et exi-
gno tantum tempore initiati fuerunt, ad episcopatum
vel presbyteratum illico promoveri vetant.

60 Quoniam multa, vel necessitate vel urgentibus
alioqui hominibus, præter canonem ecclesiasticum
facta sunt, ut homines qui e vita gentili ad fidem nu-
per accesserunt, et exiguo tempore catechumeni (id
est initiati) fuere, statim ad lavacrum spirituale
deducant, et simul ac baptizati fuerint, ad epi-
scopatum vel presbyteratum provehant, recte ha-
bere visum est, ut nihil deinceps tale fiat. Nam
et catechumeno tempore opus est, et post bap-
tismum, probatione majore. Apertum enim est scri-
ptum apostolicum quod dicit, « non neophytum, ne
inflatus in iudicium incidat et diaboli laqueum. »
Si autem procedente tempore, animale aliquod
peccatum circa personam inventum fuerit, et a
duobus vel tribus testibus convincatur, cesset qui
talis est a clero. Qui autem præter hæc facit, ut qui
magne synodo adversus esse audeat, ipse de
clericatu in periculum veniet.

BALS. Ex octogesimo quidem sanctorum aposto-
lorum canone didicimus, neque eum, qui ex gentili
vita, neque eum qui ex improba vivendi ratione ad
Ecclesiam accesserit, subito episcopum creari.
Lege vero quæ in eum scripta sunt. At præsens
canon adjicit, neque presbyterum statim fieri
talem, neque infidèlem aliquem baptizari antequam
prius sufficienter catechesi fuerit eruditus: quod
hic tempore ad explorationem indigeat: qui vero
secus fecerit, deponi ait. Cum vero hic canon pu-
niat quæ post baptismum exortura sunt animalia
peccata, quæsi verunt nonnulli, quænam sunt pec-
cata animalia, et cur animalium peccatorum me-
minit canon, et non corporalium. Et nonnulli qui-
dem dixerunt animalia esse peccata, quæ ex animæ
perturbationibus, ut ex superbia et inobedientia et
aliis ejusmodi nascuntur, ea enim deponunt: ut

Cui quidem decreto adversari videatur D. Ambro-
sii ordinatio, qui inx post baptismum ad episco-
palem gradum proventus est. Ejus autem ordina-
tione, ut extraordinaria, nec hunc nec alium quem-
libet canonem violatum esse, in annotationibus ad
can., apost. 80, perspicue satis, ut opinor, osten-
dimus. Et quæ ibi protulimus, ad approbandam
etiam Nectarii Constantinopolitani ordinationem
referantur. Nam hic electus fuit, priusquam bap-
tizatus: et illico post baptismum ordinatus; adeo
ut neophyti vestem indutus, contra ac hoc canone
dederuntur, communi totius secundi universalis
concilii calculo episcopus Constantinopolis renun-
tians est. Sic Sozomenus, Καὶ τὴν μουσικὴν
ἐσθῆτα ἔτι ἡμφιεσμένος κοινῇ ψήφῳ τῆς συνέδου
ἀναγορεύεται Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος. So-
zom. Hist. eccl. l. vii, c. 8. Verum et hujus ordi-
nationem idem Sozomenus divinitus institutum
judicat, dicens, Οὐκ ἀλλεῖ δὲ ταῦτα συνέβαιεν.
Ibid., et paucis interjectis alios etiam ita credidisse
scribit, Ταῦτα δὲ οὕτω γενέσθαι πολλοῖς πεπιστευται
τοῦ Θεοῦ χρηματίσαντος τῷ βασιλεῖ. Vide plura
ibidem. Vel utcumque satis canonica fuit haud
dubie ejus ordinatio, eo quod ab œcumenica synodo
confirmata est.

Novatianorum hæresis, et a nuptiis et carniæ esu importuna abstinencia, ut vult 5 canon apost., et alii. Ego autem dico, quod omne peccatum quod affert perniciem animæ, animale vocatur, sive ex corporali, sive ex animali appetitione principium accipiat. Propterea enim omnia peccata animales lapsus vocat Ecclesia. Quin etiam canon peccatorum tantummodo animalium ineminit, ut quæ etiam corporalia comprehendant. Quod autem non puniatur baptizatus, et in clerum assumptus, propter fornicationem, vel eadem, quam ante baptismum admisit, lege 20 can. sancti Basil., et quæ in eo sunt, et sanctorum apostolorum can. 17.

ZONAR. Sanctorum quoque apostolorum octogessimus canon, qui ex gentili vita, aut improba vivendi ratione accesserit, nequaquam subito episcopum creati decernit. Et magni Pauli, Timotheum per Epistolam, qualem episcopum esse oporteat, edocentis, voce, ne eligatur neophytus, admonemur. Idcirco hujus etiam synodi Patres, neque quempiam ad fidem accedentem, nisi catechesi, quantum satis fuerit, cruditum, mox baptizare, neve baptizatum illico, nisi ejusdem fidei constantia, vitæque ratione penitus explorata, in clerum cooptari liceat, decrevere. Quod si cujus probata satis morum integritas videbatur, decursu temporis animali crimine infectus esse deprehenditur, eum cessare jubent. Queritur vero, quodnam sit animale peccatum, curve animalium tantum non corporalium quoque hic inducta mentio, cum præsertim corporalia longe frequentius, animalia non ita sæpe depositione multentur. Quidam igitur, crimen omne quo læditur anima animale a sanctis Patribus, qui hunc canonem edidere, nuncupatum fuisse existimant. Alii animalia peccata ea dicunt, quæ ex animi perturbationibus, elatione, exempli causa, superbia, inobedientiaque oriuntur. Nam hæc quoque hominem, nisi curatione tollantur, depositioni obnoxium reddunt: idque **61** vel eorum exemplo, qui Novatiani dicebantur, facile apparet. Nec enim illi opinionis errore aliquo decipiebantur, sed cum se puros, insolenti fastidio elati nominarent, et eos qui turbulentis etiam temporibus lapsi sunt etiam resipiscentes repellabant nec digamis communicabant. Quapropter ob superbiam et fratrum odium e fidelium societate eliminati sunt. Quodsi quamobrem illi ab Ecclesia quoque ejicerentur, satis ex justæ causæ visæ sunt: qui arrogantia tumens episcopo suo non obtemperet, et in pertinacia manet, quid causæ sit quamobrem non is quoque depositione puniatur? Et vero quintus sanctorum apostolorum canon, eos qui uxores suas specie religionis ejiciunt, segregari, tum si in eo persistent, etiam deponi jubet. Quinetiam tricesimus sextus eorumdem canon eos quicumque episcoporum calculo ad præfecturas spirituales vocati munus obire recusaverint, donec id suscipiant, segregatos esse decernit. Ergo si id nunquam susceperint, perpetua, quoad vixerint, segregatione tenebuntur. Qui

αἰρεσις, καὶ ἡ ἀκαιρος ἀποχὴ τοῦ γάμου, καὶ τῆς κρεωφαγίας, κατὰ τὸν ἐ κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἐτέρων· ἐγὼ δὲ φημι ὡς πᾶν ἁμαρτήμα ἐπάγον τῆ ψυχῆ βλάβην ψυχικὸν ὀνομάζεται, κἂν ἐκ σωματικῆς ὀρέξεως δέξηται τὴν ἀρχὴν, κἂν ἐκ ψυχικῆς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πάντα τὰ ἁμαρτήματα ψυχικὰ σφάλματα ἢ Ἐκκλησία κατονομάζει. Καὶ ὁ κανὼν δὲ μόνων ἐμνήσθη ἁμαρτημάτων ψυχικῶν, ὡς περιεχόντων καὶ τὰ σαρκικά. Περὶ μέντοι τοῦ μὴ κολάζεσθαι τὸν βαπτισθέντα, καὶ κληρωθέντα διὰ τὴν πρὸ τοῦ βαπτίσματος πορνεῖαν ἢ τὸν φόνον ἀνάγνωθι τὸν κ' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασίλειου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ιζ'.

ZONAR. Καὶ ὁ ὀδοηχοστὸς κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς μὴ αὐτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον ἐπισκῆπτει. Καὶ ὁ μέγας δὲ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων, καὶ οἶον εἶναι δεῖ τὸν εἰς ἐπίσκοπὸν προαγόμενον διαταττόμενος, καὶ μὴ νεόφυτον εἶναι φησι. Διὸ καὶ οἱ Πατέρες οὗτοι ὀρίζουσι μῆτε τὸν τῆ πίστει προσηρχόμενον αὐτίκα βαπτίζεσθαι, εἰ μὴ ἀρκούντως κατηχηθεῖ, μῆτε βαπτισθέντα εὐθὺς εἰς κλῆρον κατατάττεσθαι, μήπω δόντες δοκίμιον ἑαυτοῦ, ὅπως τε περὶ τὴν πίστιν ἔχει, καὶ ὅπως περὶ τὸν βίον. Εἰ δὲ καὶ μετὰ δοκιμασίας γένηται ἀνεπίληπτος δόξας, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἁμαρτημὰ τι ψυχικὸν ἔχων ἐλεγχθεῖ, παύεσθαι τοῦτον διατάττονται. Ἀπορεῖται δὲ τί ἂν εἴη τὸ ψυχικὸν ἁμαρτήμα, καὶ διὰ τί ψυχικῶν ἐμνήσθη μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σαρκικῶν καθαιρεῖν μᾶλλον πεφυκότων τοὺς περιπεπτωκότας αὐτοῖς, τῶν ψυχικῶν δὲ γε ὡς ἐπ' ἐλάχιστον. Οἱ μὲν οὖν τοὺς τὸν κανόνα ἐκοιμήτους ἁγίους Πατέρας πᾶν ἁμαρτήμα εἰς ψυχὴν φέρον τὴν βλάβην ψυχικὸν ὀνομάσαι φασίν· οἱ δὲ ψυχικὰ φασὶν ἁμαρτήματα τὰ ἐκ ψυχικῶν παθῶν γινόμενα, ὅσων ἐξ εὐσεύς καὶ ὑπερηφανίας, καὶ ἀνηχοῖας. Καὶ ταῦτα γὰρ καθαιρεῖται ἀθεράπευτα μένοντα ὑποβάλλουσι· δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τῶν καλουμένων Ναυατιανῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ οὐ πρὸς δόγμα ἐσφάλοντο· ἀλλὰ Καθαροὺς ἑαυτοὺς ἐξ οἰήσεως ὀνομάζοντες, οὔτε τοὺς ἐν διωγμοῖς παραπεσόντας μετανοοῦντας ἐδέχοντο, οὔτε διγάμοις ἐκοινωνοῦν. Διὸ καὶ ἐξεκρηύχθησαν τῆς τῶν πιστῶν δηγύρωσις διὰ τὴν οἴησιν καὶ τὴν μισαδελφίαν αὐτῶν. Εἰ γοῦν ἐκεῖνοι διὰ ταῦτα καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεβλήθησαν, πῶς οὐκ ἂν ὁ δι' οἴησιν ἐπισκόπῳ αὐτοῦ μὴ πειθόμενος καὶ ἀδιόρθωτος μένων καθαιρεθῆσεται; Καὶ ὁ πέμπτος ἐκ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν τοὺς τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλοντας ἀφορίζεσθαι κελεύει, ἐπιμένοντας δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι. Καὶ ὁ λς' τῶν αὐτῶν διατάττεται τοὺς ψήφῳ τῶν ἐπισκόπων εἰς προστασίαν καλουμένους, μὴ καταδεχομένους δὲ τὸ λειτούργημα, ἀφωρισμένους εἶναι, ἕως ἂν καταδέξωται. Ὅστε εἰ μὴ καταδέχοντο, εἴεν ἂν διὰ βίου ἀφωρισμένοι. Οἱ δὲ διὰ βίου ἀφωρισμένοι οὐδὲν ἀπειοκασί καθηρημένων. Οἴμαι δὲ κρεῖσσον εἰπεῖν ὅτι πᾶν ἁμαρτήμα δικαίως ἂν ὀνομάζοντο ψυχικὸν, ὡς ἐκ παρατροπῆς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τὴν ἀρχὴν ἔχον. Εἰς τοιαῦτα γὰρ τῶν περὶ τὴν ψυχὴν

θεοπρομηθένων διαιρουμένων, εἰς τε τὸ λογικόν, τὸ ἐπιθυμητικόν, καὶ τὸ θυμικόν, ἐξ ἑκάστου τούτου αἰ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι πεφύκασιν φύεσθαι· αἱ μὲν ὅταν ὀρθῶς καὶ ὡς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἡμῖν ἐνετέθησαν, αὐταῖς χρώμεθα· αἱ δὲ κακίαι, ὅταν αὐταῖς παραχρώμεθα. Τοῦ μὲν οὖν λογιστικοῦ ὄρετῆ καὶ κατόρθωσις ἡ εὐσέβεια, καὶ αἱ τῷ θεῷ πρέπουσαι ἡμέτεραι ἔννοιαι, καὶ ἡ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ χείρονος ἀνεπισφαλῆς διάκρισις, καὶ τί μὲν αἰρεῖσθαι δεῖον, τί δὲ ἀποτρέπεσθαι. Ἡ δὲ ἐκ τούτων ἀπόπτωσις κακία καὶ ἁμαρτία ἐστὶ. Τοῦ δ' ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἀρετὴ τὸ τῶν ἕνωσις ἐρᾶν ὀρεκτῶν, τῆς θείας, φημί, φύσεως, καὶ τῶν οικειῶν ἡμᾶς ἐκείνη δυναμένων πράξεων. Ἡ δ' ἐκ τούτων παρατροπὴ καὶ εἰς γίγνασθαι φορὰ τῆς ἐπιθυμίας ἁμαρτήματα. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ θυμικοῦ ἀρετὴ ἡ πρὸς τὴν κακίαν ἐναντιώσις καὶ ἀπέχθεια, καὶ τὸ πρὸς τὰς τοῦ σώματος ὀρέξεις ἀνθίστασθαι, καὶ μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαθίστασθαι, καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχεῖν, καὶ μετὰ τοῦ σαβίδ λέγειν· *Εἶδον ἀσυρτοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην· κακία δὲ ἡ πρὸς τὴν πλησίον ὀργή, καὶ τὸ μίσος, καὶ αἱ φιλόδοξοι διαθέσεις, καὶ αἱ μνησικακίαι. Οὕτως οὖν, ὡς εἴρηται, ἐκ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τῶν ἁμαρτημάτων συνισταμένων, καλῶς οἱ θεοὶ Πατέρες ψυχικὰ εἰρήκασιν ἁμαρτήματα, καὶ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ἐπόμενοι λέγοντι· Ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἐστὶ σῶμα πνευματικόν· ψυχικόν ὀνομάζονται τὸ ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονευόμενον καὶ κυριαρχούμενον, καὶ ταῖς φυσικαῖς αὐτῆς δουλεύον δυνάμεσιν, ἐκδιδοῦν τε θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τοῖς γηϊνοῖς προστετηκός, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ ταῦτα φρονοῦν.*

ΑΡΙΣΤ. *Οἱ ἐξ ἐθνικοῦ βίου μὴ ταχέως εἰς πρεσβυτέρους ἀγέσθωσαν· δίχην γὰρ τῆς διὰ χρόνον δοκιμασίας κακός ὁ νεόφυτος. Εἰ δὲ τις καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἁμαρτήσας ἀποδειχθῆ πρότερον, ὕστερον (40) οὐτοσὶ πεποιήσθω τοῦ κλήρου.*

Τὰ αὐτὰ τῷ ὀγδοηκοστῷ κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ κανὼν οὗτος λέγει, τὸ τὸν ἄρτι βαπτισθέντα μὴ εὐθὺς εἰς ἐπισκοπὴν ἢ εἰς πρεσβυτερεῖον ἔχειν· ἵνα μὴ, ὡς νεόφυτος, τυφωθεῖς, εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ κρίμα ἐμπέσῃ. Δεῖ γοῦν τὸν τοιοῦτον κατὰ τὸν ἐνδέκατον κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου πρότερον εἰς ἕκαστον βαθμὸν, ἡγοῦν ἀναγνώστου, ὑποδιακόνου, καὶ οὕτως, εἰ ἀξίος· τῆς θείας ἱερωσύνης κριθῆ, τῆς μεγίστης ἀπολαύσαι τιμῆς· ὡσπερ δὴ πάλιν καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, εἰ ἁμαρτήσας ἀποδειχθῆ, τῆς ἀξίας μετακινεῖσθαι.

³⁹ Psal. cxviii, 158. ⁴⁰ I Cor. xv, 44.

Guill. Beveregii notæ.

(40) *Πρότερον, ὕστερον.* In Simeonis Logothetæ epitome legitur, ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον. Sed

A vero toto vitæ tempore segregati sunt, nihil a deo positis differunt. Ego vero ita censeo, peccata omnia, propterea quod ex depravatis animæ facultatibus ortum ducunt, animalia merito dici posse. Cum enim tres sint animi veluti partes, ratio, cupiditas, ira, ex harum singulis, virtutes ac vitia, virtutes quidem, si recte, et ea quæ a Conditore præscripta fuit, moderatione adhibita iis utamur, si vero iisdem abutamur, vitia nascuntur. Rationis igitur virtus atque officium est, pietas, quæque humanis Majestati convenient, animis nostris informatæ notionem, tum inter honestum ac turpe, inter id quod sequi, aut fugere oporteat, recta dijudicatio. Hæc nisi teneat, in vitium crimenque delabitur. Cupiditatis deinde virtus est, ea quæ amore

vere digna sunt, divinam scilicet naturam, quæque imprimis actiones eidem conciliare nos queant, amena complecti. Alio si deflexerit, atque ad terrenam cupiditas diverterit, eximerit haudquaquam carebit. Pravitatem denique odisse, eique bellum habere semper indictum, appetitiones corporis coercere, et ad necem usque sceleri adversari, et pro recta ratione ac honestate depugnare, ac Davidis illud, *Vidi prævaricantes, et tabescebam*³⁹, usurpare, iræ virtus est. Eadem, ubi se in amicum intendat, odio effervescat, et ad contentiones pronâ feratur, injuriam alte recondat, in vitio est. Cum igitur ex animi facultatibus, ut diximus, peccata conflentur, jure peccata divini Patres, animalia nominaverunt: magnum quoque Paulum sequentes qui dicit, *Est corpus animale, et est corpus spirituale*⁴⁰, animale nominans id quod animæ ductu,

ARIST. *Qui ex ethnica vita prodeunt ne statim ad presbyteros promoveantur. Nam sine probatione qua fit progressu temporis, malus est neophytus. Si quis autem et post ordinationem antea deliquisse compertus sit, postea hic clero expellatur.*

Eadem quæ octogesimus canon sanctorum apostolorum, hic quoque canon dicit, modo baptizatum non subito ad episcopatum aut presbyteratum promoveri; ne, ut neophytus, inflatus, in diaboli laqueum et iudicium incidat. Oportet itaque talem juxta undecimum canonem synodi Sardicensis, prius in unoquoque gradu, nempe lectoris et hypodiaconi et reliquorum ministerium peragere saltem unius temporis spatium, et sic, si dignus divino sacerdotio iudicetur, maximæ particeps fiat dignitatis: sicut autem iterum et post ordinationem, si deliquisse compertus fuerit, dignitate amovetur.

nostra lectio genuinum canonis sensum melius exprimit.

CANON III.

62 *Vetuit magna synodus omnino, ne liceat episcopo, nec presbytero, nec diacono, nec ulli penitus eorum, qui sunt in clero, introductam habere mulierem, præterquam ulique matrem vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas quæ omnem suspicionem effugiunt.*

BALS. De introductis mulieribus lege 14, cap. 7, tit. præsentis operis, et quæ in eo sunt : et ex 123 Justiniani Novella illic compendiose posita intellige, quod clerici, qui post denuntiationes, ab introductis mulieribus, quæ sunt præter personas, quæ declarantur in præsentis canone, non separantur, deponuntur. Episcopi autem quandocunque, et cum quacunque muliere cohabitare inveniuntur, ex eo deponuntur. Et hoc nota. Ac de introductis quidem mulieribus diversis temporibus multum desceptatum est. Ac dicebant quidem nonnulli ἐπεισακτον ἢ συνεισακτον, eam esse, quæ pro legitima uxore introducta est, et cum aliquo fornicatorie cohabitavit. Alii autem dixerunt eam esse omnem mulierem alienam prorsus cum aliquo cohabitantem, etiamsi ab omni suspitione immunis sit. Et hoc videtur esse verius. Propterea inquit et magnus Basilius denuntiat sacerdoti per epistolam ad Gregorium presbyterum, ut ab introducta muliere separetur, et non ex eo ipsum deponendum decernit, licet evidenter et citra ullam dubitationem peccet.

ZONAR. Sacris addictos homines abesse a culpa, ac ne suspitioni quidem aditum contra ipsos cuiquam relinqui vult canon. Mulieres igitur, iis exceptis quarum in ipso canone mentio, qui in sacrum ordinem ascripti sunt, domi habere omnino prohibentur. Qua quidem lege non tantum sacris ordinibus initiatos, sed omnes etiam in clerum lectos teneri placet. De hoc vero canone magnus quoque Basilius meminit, ad Gregorium presbyterum scribens, atque ab eo, quam domi aiebat mulierculam dimitti jubet. Quod si nullo, inquit, saniore consilio suscepto, sacris tamen ordinum muneribus fungi ausus fueris, universo populo eris anathema. Eadem ecumenicæ quoque in Trullo synodi quintus canon edicit ; hæc insuper adiungens, Hoc ipsum, et eunuchi servant, ut ne qua videlicet aspergatur ipsorum famæ labes : quique contra canonis præscriptum fecerint, siquidem clerici fuerint, deponantur ; si vero laici, segregentur. Eadem, quæ sacri canones, Novella tertio Basilicorum libro sita

A

KANON Γ.

Ἀπηγόρευσεν ἡ μεγάλη σύνοδος (41) καθόλου μήτε ἐπισκόπων, μήτε πρεσβυτέρων, μήτε διακόνων, μήτε ὁλως τινὶ τῶν ἐν κλήρῳ, ἐξεῖναι συνεισακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα, ἢ ἀδελφὴν, ἢ θείαν (42), ἢ ἄ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφυγεν.

BALS. Περί συνεισάκτων ἀνάγκωθι τὸ ἰδὲ κεφάλαιον τοῦ τῆς τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐναυτῶν, καὶ μάθεις ἀπὸ τῆς ἐκείσε συνοψίσεως ὅτι Ἰουστινιανίου Νεαρᾶς ἐστὶ οἱ κληρικοὶ, μετὰ παραγγελίας μὴ χωριζόμενοι τῶν συνεισάκτων, αἰτινές εἰσι παρὰ τὰ πρόσωπα τὰ ἐηλούμενα ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καθαιρούνται. Οἱ δὲ ἐπίσκοποι, ὅτε δήποτε εὐρισκόμενοι οὐδεμίαν γυναῖκα συνοικοῦντες, ἀπεντεῦθεν καθαιρούνται. Καὶ σημείωσαι τοῦτο. Περὶ μέντοι τῶν συνεισάκτων λόγος πολὺς ἐγένετο κατὰ διαφόρους καιρούς. Καὶ εἰπόν τινες ἐπεισακτον ἢ συνεισακτον εἶναι τὴν ἀντὶ νομίμου γυναικὸς συνεισάχθεισαν, καὶ συνοικοῦσάν τινι πορνικῶς ἄλλοι δὲ εἶπον εἶναι πᾶσαν γυναῖκα συνοικοῦσάν τινι ἄλλοτρίαν πάντως, κἄν ἀνυπόπτως ἔσται. Καὶ ἔδοξε τοῦτο μᾶλλον εἶναι ἀληθέστερον. Διὰ γὰρ τοῦτο φησὶ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος παρεγγυᾶται τῷ ἱερεὶ χωρισθῆναι τῆς συνεισάκτου διὰ τῆς πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστολῆς, καὶ οὐκ ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν διορίζεται, ὡς ἀναμφιλέκτως καὶ προφανῶς ἀμαρτάνοντα.

B

ZONAR. Βούλεται ὁ κανὼν τοὺς ἱερωμένους ἀνεγκλήτους εἶναι, καὶ μὴ δὲ μέχρις ὑποψίας κατ' αὐτῶν εἶναι τισὶ πάροδον ἢ διὰ πᾶσιν ἀπηγόρευσε τοὺς ἱερωμένους συνοικεῖν γυναῖκα ἀνευ τῶν ἐιρημένων προσώπων. Οὐ μόνον δὲ τοῖς ἱερωμένοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς κληρωμένοις, τοῦτο ἀπηγόρευται καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ἐπιστέλλων τοῦ τοιοῦτου μέμνηται κανόνος, καὶ χωρισθῆναι αὐτὸν τοῦ συνεισάκτου ἐπιτάσσει γυναῖκα. Ἐὰν δὲ τολμήσῃ, φησὶ, μὴ διορθώσάμενος ἑαυτὸν ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύνης, ἀνάθεμα ἔστω παντὶ λαῷ καὶ ὁ πέμπτος δὲ κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ οἴκουμενικῆς συνόδου τὰ αὐτὰ διατάττει, προστιθεὶς καὶ ταῦτα ἑαυτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ εὐνοῦχοι παραφουλατῆτως, τὸ ἀμμεπτον ἑαυτοῖς προνοοῦμενοι ἢ δὲ παραβαίνοντες τὸν κανόνα, εἰ μὴ κληρικοὶ εἴεν, καθαιρέσθωσαν ἢ δὲ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν. Καὶ ἢ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν κεიმῆνη Νεαρᾶ τὰ αὐτὰ τοῖς ἱεραῖς κανόσι νομοθετεῖ ἡ δὲ γὰρ τῆς ἐβδόμης συνόδου

D

Guill. Beveregii notæ.

(41) *Ἀπηγόρευσεν ἡ μεγάλη σύνοδος.* Idem Leontius qui primo, huic etiam constituendo canonum materiam præbuisse videtur. Iste enim presbyter, ut ad primum canonem prænotavimus, concilii huius diebus cum Eustolia quadam adolescentula cohabitavit, quam etiam virginem esse prædicabat, Athanasius de eodem loquens, Διότι ἑαυτὸν ἀπέκοψεν ὑπὲρ τοῦ μετ' ἐξουσίας λοιπὸν κομᾶσθαι μετὰ Εὐστολίου τινὸς, γυναικὸς μὲν δι' αὐτὸν, λεγομένης δὲ παρθένου. Athanas. epist. ad solitar. vii. agentes. Cum in hoc autem multum suspicionis resideret, Patres Nicæni hoc canone

istiusmodi συνεισάκτους habere mulieres clericis quibuslibet æque ac episcopis interdicit.

(42) *Μητέρα, ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν.* Huiusmodi personas cum clericis συνεισάκτων more cohabitare licet. Idque non ex hoc tantum canone sed et ex lege civili, Justin. novel. 123, c. 29. *Ἐκ τῆς enim nihil sævi criminis existimari sedus naturale permittit.* L. 19, C. de episcopis, et cler. post ἢ θείαν in Joan. Antiocheni collectione, canon hic sic legitur ἢ ἄ μόνον πρόσωπα καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια διαπέφυγεν ὑποψίαν.

δικτακαίδεκατον νεφέλαι·ν, οὐδὲ ἐν προστείφ, ἐνθα Α
 γυναίκες εἰσιν ὑπηρετοῦσαι, παραχωρεῖ ἐπισκόπῳ
 ἢ ἡγουμένῳ ἀπιέναι· εἰ μὴ μεταστῶσιν αἱ γυναίκες
 ἐκείθεν, ἕως ἂν ὑποχωρήσωσιν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ
 ἡγούμενος· ὁ δὲ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐνεσκαϊδέκατος
 κανὼν περὶ τὸ τέλος φησὶ· Τὰς μέντοι συνερχομένας
 παρθένους τίσιν ὡς ἀδελφὰς ἐκωλύσαμεν.

ARIST. *Συνείσακτον μὴ τις ἐχέτω, μητρὸς διχα,
 καὶ ἀδελφῆς, καὶ τῶν προσώπων, ἃ πᾶσαι
 ἔσοφίαν ἀποδιδράσκουσιν.*

Ἄνευ τῶν προσώπων τῶν πᾶσαν ὑπόφταν ἀσελ-
 γείας διαφευγόντων, ὅσον μητρὸς, ἀδελφῆς, θείας,
 καὶ τῶν ὁμοίων, ἑτέρον οὐ συγχωρεῖ ὁ παρῶν κανὼν
 μετὰ τινος συνοικεῖν τῶν ἱερωμένων, οὔτε ὁ πέμπτος
 κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς συνόδου, οὔτε ὁ
 ἡ' καὶ κβ' τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ δεύτερον, Β
 οὔτε ὁ μέγας Βασίλειος, πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτε-
 ρον γράφων τῆς συνείσακτου γυναίκα χωρισθῆναι,
 κὴν ἔδομηκονταετῆς ἦν, καὶ οὐκ ἐλογίζετο ταύτη
 συνοικεῖν ἐμπαιθῶς.

KANON Δ'.

Ἐπίσκοπον κροσῆσαι (43) μάλιστα μὲν ὅπῃ
 πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ-
 δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτο ἢ διὰ κατεκλιγού-
 σαι ἀνάγκη ἢ διὰ μήκος· ὁδοῦ, δὲ ἄπατος
 τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμπήψασθε
 γενομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντεθειμένων
 διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιῆ-
 σθαι· τὸ δὲ κύρος τῶν γενομένων (44) διδοσθαι
 καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν μητροπόλει. C

Guill. Beveregii notā.

(43) Ἐπίσκοπον κροσῆσαι. Concillium Nicænum
 2 præsentem canonem de episcopi electione inter-
 pretatur, ut ad vacantem nimirum sedem episcopus
 a provincialibus episcopis eligatur, seclusis non
 populis tantum, sed et ipsis quoque magistratibus,
 sed γὰρ τὴν μέλλουσα προδιδρασκῆσαι εἰς ἐπισκοπήν
 ὅπῃ ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι, καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων
 Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὄριεται ἐν τῷ κανόνι τῷ
 λέγοντι ἐπίσκοπον κροσῆσαι, etc. Concilii Ni-
 cæni 2, can. 5. Hujus concilii auctoritate inducti
 Basilianus, Blastares, et omnes præpemedum
 Græci canonum interpretes, plebis suffragia,
 in electione episcopi antiquitus usitata, hoc
 canone dempta et omnia electionum jura ad
 episcopos translata esse contendunt. At erudi-
 tissimus ille Petrus de Marca contrarium affir-
 mat viz. Canonem quartum concilii Nicæni
 primi non tribuere episcopi electionis, sed con-
 sensus tantum aut confirmationis, et auctoritatem
 ordinationis. Marc. *De concord, sac. et imp.* l. vi,
 cap. 2, sect. 10. Sed in hoc, fateor, argumento
 vix sibi constare videtur: alibi enim ait, *Cæterum
 si negotium istud referatur ad primam originem,
 morumque p̄ncipia Ecclesiæ et antiquorum canonum
 ratio habeatur, constans est illa sententia, quæ
 solum testimonium et consensum designandi episcopi
 clero et populo tribuit, ipsam vero designationem
 sive electionem et iudicium metropolitano, una cum
 synodo provincialium episcoporum.* Ibid. lib. viii,
 cap. 2, sect. 2, et capitulis sequentis initio hanc
 sententiam et consuetudinem præseuli canone san-
 ctam esse affirmat.

(44) Τὸ δὲ κύρος τῶν γενομένων. Idem ab hoc
 concilio in genere decernitur, canone vi, his verbis,
 καθόλου δὲ πρόβηλον ἔκείνο, ὅτι· εἰ τις χωρὶς γνώμης

constituit. Septimæ vero synodi capite decimo octa-
 vo, episcopum, aut præfectum in suburbium quo-
 que in quo mulieres famulantur, nisi alio mulieres,
 dum episcopi vel præfectus discesserint, abfuturam
 concedant, proficisci veitum est. Ancyranus vero
 canon undevicesimus, sub finem, ait: Virgines ad
 quosvis accedere tanquam sorores prohibuimus.

ARIST. *Subintroduciam ne quis habeat præter ma-
 trem et sororem, et personas quæ omnem suspi-
 cionem effugiunt.*

Præter personas omnem lasciviæ suspicionem
 effugientes, puta matrem, sororem, amitam et si-
 miles, allam non permittit præsens canon cum
 aliquo eorum qui consecrantur cohabitare; ut nec
 quintus canon synodi sextæ in Trullo, nec duode-
 vicesimus et vicesimus secundus Nicænx synodi
 secundæ, nec magnus Basiliius, ad Gregorium præ-
 sbyterum scribens ab introducta muliere separari,
 quamvis septuaginta annorum esset, eique cum af-
 fectu cohabitare non statuebat.

63 CANON IV.

Episcopum oportet, maxime quidem ab omni-
 bus qui sunt in provincia, constitui. Si autem sit hoc diffi-
 cile, vel propter urgentem necessitatem, vel propter
 viam longitudinem, tres omnino eundem in locum
 congregatos, absentibus quoque suffragium ser-
 vatis, scriptisque assentientibus, tunc ordinationem
 facere: eorum autem quæ fiunt confirmationem,
 in unaquaque provincia a metropolitano fieri.

τοῦ μητροπόλεως γένοιτο ἐπίσκοπος, ἐν τοιοῦτον
 ἢ μεγάλη σύνοδος ὄρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον.
 Et in specie de ordinationibus in provincia Alexan-
 drina celebratis, in epistola synodica ad Ecclesiam
 Alexandrinam missa; ubi Patres hi Nicæni dicunt
 se decrevisse, ut episcopi crederentur, si populus vo-
 luerit, et episcopus Alexandria suffragatus fuerit,
 et electionem confirmaverit, συνεκκλησιάζοντος αὐτῶ
 καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκό-
 που. Theodor. Hist. Eccles. l. 1, c. 9. Patres Chal-
 cedonenses hunc canonem ita interpretantur, ut
 metropolitanius cuiusque provincie omnes in ea
 episcopus constituat. Ὁ κανὼν οὕτως διαγορεύει,
 ὥστε τὸν ἐν μιᾷ ἐκάτῃ τῶν ἐπαρχιῶν τὸ κύρος
 ἔχειν τὸν τῆς μητροπόλεως, καὶ αὐτὸν καθίσταν
 πάντας τοὺς ὀπὸ τὴν αὐτὴν ὄντας ἐπισκόπους, καὶ
 αὐτὴ ἐστὶν ἡ διάνοια τοῦ κανόνος. Εἰ προκίω, ἐν
 δὲ τῆς Νικομηδείας, ἐπειδὴ ἐξ ἀρχαίου αὐτῆς μητρο-
 πόλεως ἐστὶ, χειρῶσται πάντας τοὺς ὀπὸ τὴν
 ἐπαρχίαν ὄντας ἐπισκόπους χειροτονεῖν. Ἡ ἁγία
 σύνοδος εἶπε. Ταῦτα πάντες· βουλόμεθα. Concil.
 Chalced. Act. 13. Hinc cum Olibianus episcopi
 creatione opus esset, Syneus cum duobus aliis
 episcopis Antonium comensis populi eligebat; ele-
 ctionem autem Alexandrini episcopi decreto confir-
 mari necesse esset, scribit in epistola, quam ad
 Theophilum Alexandrinum eo nomine misit, quæ
 sic definit: Καὶ γίνουσι ἂν μοι βουλομένῳ κοινῶν
 αὐτῶν εἰς τὴν ὁμότιμον ἱερωσύνην προσδέξασθαι.
 Ἔως οὖν ἐτι δεῖ, τοῦ κυριωτάτου μέντοι τῆς ἱερᾶς
 σου χειρὸς, τοῦτου μὲν Ὀλιβιάνου; δὲ· ἐμοὶ δὲ εὐ-
 χῶν. Synes. epist. 76. In alia etiam Epistola ad
 eundem Theophilum, dicit Παλαιῆς ἐπιτομῆς episcopum
 illegitime et contra leges creatum esse, quod nec a
 tribus, nec Alexandria constitutus ait, Τοῦτον μὲν

BALS. Constitui, vel suffragio creari episcopum hic visum est. Cum enim antistitum electio a civium multitudine olim fieret, hoc divinis Patribus non placuit, ne a laicis, sacris dedicatorum hominum vita discerneretur: et decreverunt, a provincialibus episcopis uniuscujusque provinciae episcopum eligi. Si est autem hoc difficile, propter honestam aliquam causam, vel propter viae longitudinem: non aliter fieri electionem, quam si tres provinciales episcopi convenerint, habentes eos etiam qui absunt una suffragium ferentes, per sententias scriptis mandatas. Ejus autem ordinationem, sive consecrationem, primo, sive metropolitano, honoris causa tribuerunt, et non solum ordinationem, sed et electionis confirmationem: et ideo ex tribus electis, qui ordinationem facturis est, declarat eum quem ipse vult, et non ex necessitate, qui primus positus est declaratur, et deinde reliqui. Et in his quidem consistit canon. Quidam autem metropolitani, cum ipsorum episcoporum electione facta, in urbe aliarum regina, cum tribus episcopis, alienis, vel propriis, caeterorum provincialium episcoporum nulla ratione habita, interrogati essent, quomodo hoc facerent, ad sui defensionem usi sunt 13 can. syn. Carthag. Et lege quae in eo canone scripta sunt; et decimum nonum canonem Antioch. syn. Et haec quidem, quando metropolitani multos provinciales habuerit. Sin autem, ut multi metropolitani unum tantum vel duos provinciales episcopos habeant, tunc necessario fiet electio cum iis qui sunt et inveniuntur provincialibus et cum alienis episcopis.

ZONAR. Primo canonis apostolorum hunc canonem adversari, forte aliquis suspicetur. Illo namque ab episcopis duobus, tribusve, hoc autem trium suffragio, accedente absentium approbatione, et assensu per litteras significato, episcopum creandum esse decernitur. Verum nullo modo inter se (hi canones) pugnant. Apostolico namque illo, creationis nomine, consecratio manuumque impositio significatur: hujus vero synodi canon, constitutionis ac creationis voce electionem intelligit. Ac decernit non aliter electionem antistitis fieri nisi tres simul convenerint, cum quibus absentes quoque per litteras paciscantur, hoc est, electionem quae a tribus qui convenerint peragetur, se quoque approbaturus esse profiteantur. Latis vero suffragiis, confirmationem, hoc est absolutionem operis, manuumque impositionem, consecrationisque jus metropolitano provinciae adjudicat, ut ab eo electio confirmetur. Confirmatur ea porro, cum unum, quem ipse ex electis approbarit, duobus episcopis, tribusve ex apostolici canonis praescripto adhibitis

ΒΑΣΣ. Τὸ καθίστασθαι ἡτοι ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα δέδοκται. Πάλαι γὰρ γινομένων τῶν ψήφων τῶν ἀρχιερέων παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οἱ θεοὶ Πατέρες οὐκ ἠδέχθησαν τοῦτο, ἵνα μὴ παρὰ λαϊκῶν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἱερωμένων διασῴρηται βίος· καὶ διωρίσαντο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας ψηφίζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι δυσχερὲς διὰ τινὰ εὐλογον αἰτίαν ἢ διὰ μήκος ὁδοῦ· μὴ ἄλλως τὴν ψῆφον γίνεσθαι, εἰ μὴ συνεισέλθωσι τρεῖς ἐπαρχίωται ἐπίσκοποι, ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συμψήφους διὰ γνωμῶν ἐγγράφων. Τῆς δὲ χειροτονίας τοῦτου, ἡτοι καθιέρωσιν, ἐπεφλοτιμήσαντο τῷ πρώτῳ, ἡτοι τῷ μητροπολίτῃ, καὶ οὐ μόνον τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κύρος τῆς ψήφου. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τῶν ψηφιζομένων γίνεται μῆνυμα περὶ τοῦ μέλλοντος ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν, πρὸς ἓνα, ὃν βούλεται αὐτός, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ὁ πρῶτος; θεοὶς μνηύεται, καὶ ἐφεξῆς οἱ λοιποί. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Τινὲς δὲ μητροπολίται, ψήφους ἐπισκόπων αὐτῶν ποιησάμενοι, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσιν, μετὰ τριῶν ἐπισκόπων ἄλλοτριῶν, ἢ καὶ ἰδίων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων αὐτῶν μὴ ἐπιστραφέντες, ἐρωτηθέντες ὅπως τοῦτο ποιῶσιν, ἐχρήσαντο εἰς βοήθειαν τῷ ἐγ' κανόνι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι· γραφέντά, καὶ τὸν ἰθ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ μητροπολίτης εὐποροῖ πολλῶν ἐπαρχιωτῶν· εἰ δὲ, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν μητροπολιτῶν,

C. ἓνα ἐπαρχιωτῆν ἐπίσκοπον ἔχουσιν ἢ δύο, τότε ἐξ ἐπισημομένων ἐπαρχιωτῶν, καὶ μετὰ ἄλλοτριῶν ἐπισκόπων.

ZONAR. Ἐναγιστοῦσθαι δόξειεν ἂν ὁ παρῶν κανὼν τῷ πρώτῳ κανόνι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων. Ὁ μὲν γὰρ ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν διατάσσεται· οὗτος δὲ ὑπὸ τριῶν, συναινούντων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συνειθεμένων διὰ γραμμάτων· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐναντίοι· ὁ μὲν γὰρ τῶν ἁγίων ἀποστόλων χειροτονίαν τὴν καθιέρωσιν καὶ χειροθεσίαν ὀνομάζει· ὁ δὲ τῆς συνόδου ταύτης κανὼν κατάστασιν καὶ χειροτονίαν τὴν ψῆφον καλεῖ. Καὶ διορίζεται μὴ ἄλλως ἀρχιερέως γίνεσθαι ψήφισμα, εἰ μὴ τρεῖς ὁμοῦ συνελθῶσιν ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συνειθεμένους διὰ γραμμάτων· ἡγουν ὁμολογοῦντας, ὅτι ἔφονται κάκεινοι τῇ παρὰ τῶν τριῶν ὁμοῦ συναχθέντων γεννησομένη ψήφῳ. Μετὰ δὲ τὴν ψῆφον τὸ κύρος, ἡτοι τὴν τελεσιουργίαν, καὶ χειροθεσίαν καὶ καθιέρωσιν, τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας δίδωσιν, ὥστε παρ' ἐκείνου κυροῦσθαι τὴν ψῆφον· κυροῦται δὲ ὅταν ἓνα τῶν ψηφισθέντων, ὃν ἐκεῖνος ἐκλέξεται, χειροθετήσῃ μεθ' ἐτέρων δύο ἢ τριῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα.

manuum impositione consecraverit.

Guill. Beveregii notæ.

καὶ μόνον ἀποδεδείχθαι Παλαιστίνης ἐπίσκοπος· οὐδὲ τούτων ἐνθέσμιως, ἐκθέσμιως ὅσα γε τῶν γερόντων ἠκούσαμεν, εἰ λεξανδρεῖς κατέστη, μήτε παρὰ τριῶν ἐν τῷ συνήμα τῆς χειροτονίας· ἐκείθιν

ἐδέδοτο. Synes. epist. 67. Quin his verbis Synesius ad præsentem canonem respexit; nullus dubito. Nam dicta Palæstinae episcopi ordinatio contra et priorem et posteriorem hujus canonis partem admissa est utpote quæ nec a tribus episcopis

ΑΡΙΣΤ. Ἐπίσκοπος ὑπὸ πάντων ἐπαρχιωτῶν καθίσταται· εἰ δὲ μὴ, τῶς τριῶν τῶν ὑπολοιπῶν διὰ τρυμμάτων συμφύσεων γινομένων. Τὸ μέτροι κράτος ὁ μητροπολίτης ἔχέτω.

Ἐπὶ δύο μὲν ἢ καὶ τριῶν ἐπισκόπων ἐπίσκοπος χειροτονεῖται, κατὰ τὸν πρῶτον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ὑπὸ τριῶν δὲ τὸ ἐλάχιστον ψηφίζεται· ἐὰν ἴσως πάντες οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι διὰ κατεπειγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ παρουσιάσαι οὐ δύνανται. Πλὴν ὀφείλουσιν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόντες διὰ γραμμάτων γενέσθαι σύμφηροι τοῖς παρούσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν ψῆφον ποιουμένοις· τὴν μέντοι ἐξουσίαν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ψῆφον, ὁ μητροπολίτης ἔχει, ὥστε ἓνα τῶν τριῶν τῶν ψηφισθέντων ὄν αἰρεῖται, ἐπιλέξασθαι.

ΚΑΝΩΝ Ε΄.

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ εἴτε τῶν λαϊκῶ τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖτω ἡ γνῶμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, τοὺς ὅψ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὅψ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. Ἐξεταξέσθω δὲ μὴ μικροψυχία, ἢ φιλονεικία, ἢ τιτι τοιαύτη ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γένωνται. Ἴνα οὖν τοῦτο τὴν πρέπουσαν ἐξετάσιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. Ἴνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο (45), καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες (46) τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πάνσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξη τὴν φιλαθροποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. Αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν μία μὲν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας (47) ἀναρρομένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, δευτέρα δὲ κατὰ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρὸν.

ΒΑΣ. Τοὺς παρὰ τινων ἐπισκόπων ἀφορισθέντας, καὶ μὴ λυθέντας, ὠρίσθη μὴ παρ' ἑτέρων δέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ φησι· Ἐκός ἐστι λέγειν τὸν φθορισθέντα ἀδικῶς ἀφορισθῆναι, ἢ καὶ τελευτήσαι τὸν ἀφορισάντα, παρακελεύεται ὁ κανὼν, καθὼς καὶ ἄλλοι κανόνες διωρίσαντο, δις τοῦ ἔτους συνέρχεται πάντας τοὺς ἐπισκόπους παρὰ τῷ πρῶτῳ

Guill. Beveregii notæ.

celebrata, nec a metropolitano confirmata fuit. Vide et Gratian. distinct. 64, c. 5, 6, 7.

(45) *Τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο.* Secunda synodus œcumenica Constantinopoli habita, hunc (qui Melitii quoque causa sancitus videtur) canonem interpretata est, ut universa provinciæ cuiusque administratio synodis provincialibus per eundem committatur: Ἐβδὴλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα. Syn. CP. can. 2. Alibi enim hæc synodus de synodis provincialibus non meminit præterquam hoc canone; qui propterea istis verbis indiget necesse est.

(46) *Καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρου-*

ARIST. *Episcopus ab omnibus provincialibus constituitur, vel saltem a tribus, reliquis per litteras assensum præbentibus. Confirmatio vero sit penes metropolitanam.*

A duobus quidem vel etiam tribus episcopis ordinatur episcopus, juxta primum sanctorum apostolorum canonein, a tribus autem minimum eligitur; si omnes 64 forsitan provinciæ episcopi ob urgentem aliquam necessitatem aut viæ longitudinem adesse non possunt. Verumtamen debent et qui absunt sua præsentibus episcopis et electionem facientibus suffragia ferre: post factam autem electionem postestatem habet metropolitanus ut unum e tribus electis quem ipse præfert, eligat.

B

CANON V.

De iis qui a communionem segregati sunt, sive clericorum sive laicorum sint ordinis, ab episcopis qui sunt in unaquaque provincia, valeat sententia secundum canonem qui pronuntiat, eos qui ab aliis ejecti sunt non ab aliis admittendos. Examinetur autem, numquid vel simultate, vel contentione, vel aliqua ejusmodi episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint. Ut hoc ergo convenientem examinationem accipiat, recte habere visum est, ut singulis annis, in unaquaque provincia bis in anno synodi fiant: ut cum omnes provinciæ episcopi in eundem locum communiter conveniant, ejusmodi quæstiones examinentur: et sic, quos episcoporum offenderint, juste esse a congregatione separati apud omnes videantur, donec episcoporum congregationi videatur pro iis humaniorem proferre sententiam. Synodi autem fiant, una quidem ante Quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur: secunda autem circiter autumnii tempus.

BALS. *Eos qui ab episcopis aliquibus excommunicati sunt, nec absoluti, a cæteris non admitti debere decretum est: quoniam autem verisimile est communicatum dicere se injuste excommunicatum fuisse, vel etiam mortem obiisse illum, a quo fuerat excommunicatus, præcipit canon, quem admodum et alii canones decreverunt, ut singulis*

νότας. Joannes Antiochenus legit, καὶ οὕτως ὁμολογούμενον ἢ, ὡς προσκεκρουκότες. Joan. Antioch. coll. can. iii. 49.

(47) *Ἴνα πάσης μικροψυχίας.* Hæc verba usque ad τῷ θεῷ in Joannis Antiocheni collectione desiderantur; legit autem Dionysius Exiguus, veritique, *ut omni dissensione sublata, munus offeratur Deo purissimum.* Legit et ante eum vetus canonum interpres, et vertit, *ut omnium animositate amputata munus mundum offeratur Deo.* Legunt etiam impressi antehac codices, nisi quod καθαρὸν in iis, typographorum fortassis incuria, desit. Legit etiam Josephus Ægyptius et παραφραστῶς interpretatur; Zonaram denique legisse scholia ipsius docent.

BALS. Constitui, vel suffragio creari episcopum hic visum est. Cum enim antistitum electio a civium multitudine olim fieret, hoc divinis Patribus non placuit, ne a laicis, sacris dedicatorum hominum vita discerneretur: et decreverunt, a provincialibus episcopis uniuscujusque provinciae episcopum eligi. Si est autem hoc difficile, propter honestam aliquam causam, vel propter viæ longitudinem: non aliter fieri electionem, quam si tres provinciales episcopi convenerint, habentes eos etiam qui absunt una suffragium ferentes, per sententias scriptis mandatas. Ejus autem ordinationem, sive consecrationem, primo, sive metropolitano, honoris causa tribuerunt, et non solum ordinationem, sed et electionis confirmationem: et idcirco ex tribus electis, qui ordinationem facturis est, declarat eum quem ipse vult, et non ex necessitate, qui primus positus est declaratur, et deinde reliqui. Et in his quidem consistit canon. Quidam autem metropolitani, cum ipsorum episcoporum electione facta, in urbe aliarum regina, cum tribus episcopis, alienis, vel propriis, cæterorum provincialium episcoporum nulla ratione habita, interrogati essent, quomodo hoc facerent, ad sui defensionem usi sunt 13 can. syn. Carthag. Et lege quæ in eo canone scripta sunt; et decimum nonum canonem Antioch. syn. Et hæc quidem, quando metropolitano multos provinciales habuerit. Sin autem, ut multi metropolitani unum tantum vel duos provinciales episcopos habeant, tunc necessario fiet electio cum iis qui sunt et inveniuntur provincialibus et cum alienis episcopis.

ZONAR. Primo canonis apostolorum hunc canonem adversari, forte aliquis suspicetur. Illo namque ab episcopis duobus, tribusve, hoc autem trium suffragio, accedente absentium approbatione, et assensu per litteras significato, episcopum creandum esse decernitur. Verum nullo modo inter se (hi canones) pugnant. Apostolico namque illo, creationis nomine, consecratio manuumque impositio significatur: hujus vero synodi canon, constitutionis ac creationis voce electionem intelligit. Ac decernit non aliter electionem antistitis fieri nisi tres simul convenerint, cum quibus absentes quoque per litteras paciscantur, hoc est, electionem quæ a tribus qui convenerint peragetur, se quoque approbaturus esse profiteantur. Latis vero suffragiis, confirmationem, hoc est absolutionem operis, manuumque impositionem, consecrationisque jus metropolitano provincia adjudicat, ut ab eo electio confirmetur. Confirmatur ea porro, cum unum, quem ipse ex electis approbarit, duobus episcopis, tribusve ex apostolici canonis præscripto adhibitis

ΒΑΣΣ. Τὸ καθίστασθαι ἤτοι ψήφισσθαι ἐπίσκοπον ἐνταῦθα δέδοκται. Πάλαι γὰρ γινομένων τῶν ψήφων τῶν ἀρχιερέων παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πολιτῶν, οἱ θεοὶ Πατέρες οὐκ ἠδύοκσαν τοῦτο, ἵνα μὴ παρὰ λαϊκῶν ἀνθρώπων ὁ τῶν ἱερωμένων διασύρηται βίος· καὶ διακρίσαντο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας ψήφισσθαι τὸν ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ τοῦτο ἐστὶ δυσχερὲς διὰ τινὰ εὐλογον αἰτίαν ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ· μὴ ἄλλως τὴν ψῆφον γίνεσθαι, εἰ μὴ συνεισέλθωσι τρεῖς ἐπαρχιωτῆται ἐπίσκοποι, ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συμψήφους διὰ γνώμων ἐγγράφων. Τὴν δὲ χειροτονίαν τοῦτου, ἤτοι καθιέρωσιν, ἐπεφιλοτιμήσαντο τῷ πρώτῳ, ἤτοι τῷ μητροπολίτῃ, καὶ οὐ μόνον τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κύρος τῆς ψήφου. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν τῶν ψήφισσόμενων γίνεται μῆνυμα περὶ τοῦ μέλλοντος ποιῆσαι τὴν χειροτονίαν, πρὸς ἕνα, ὃν βούλεται αὐτὸς, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ὁ πρῶτος θεοὶς μνηύεται, καὶ ἐφεξῆς οἱ λοιποὶ. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Τινὲς δὲ μητροπολίται, ψήφους ἐπισκόπων αὐτῶν ποιησάμενοι, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, μετὰ τριῶν ἐπισκόπων ἄλλοτριῶν, ἢ καὶ ἰδίῳ, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων αὐτῶν μὴ ἐπιστραφέντες, ἐρωτηθέντες ὅπως τοῦτο ποιούσιν, ἐχρήσαντο εἰς βοήθειαν τῷ ἑγὼ κανόνι τῆς ἐν Καραθαγένη συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι γραφέντά, καὶ τὸν ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ μητροπολίτης εὐποροῖ πολλῶν ἐπαρχιωτῶν· εἰ δὲ, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν μητροπολιτῶν, ἕνα ἐπαρχιωτὴν ἐπίσκοπον ἔχουσιν ἢ δύο, τότε ἐξ

ἐπισημομένων ἐπαρχιωτῶν, καὶ μετὰ ἄλλοτριῶν ἐπισκόπων.
ZONAR. Ἐναντιοῦσθαι δόξειεν ἂν ὁ παρῶν κανὼν τῷ πρώτῳ κανόνι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων. Ὁ μὲν γὰρ ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν διατάσσεται· οὗτος δὲ ὑπὸ τριῶν, συναίνουτων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντεθειμένων διὰ γραμμάτων· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐναντιοί· ὁ μὲν γὰρ τῶν ἁγίων ἀποστόλων χειροτονίαν τὴν καθιέρωσιν καὶ χειροθεσίαν ὀνομάζει· ὁ δὲ τῆς συνόδου ταύτης κανὼν κατάστασιν καὶ χειροτονίαν τὴν ψήφον καλεῖ. Καὶ διορίζεται μὴ ἄλλως ἀρχιερέως γίνεσθαι ψήφισμα, εἰ μὴ τρεῖς ὁμοῦ συνῆθωσιν ἔχοντες καὶ τοὺς ἀπόντας συντεθειμένους διὰ γραμμάτων· ἤγουν ὁμολογοῦντάς, ὅτι ἔψονται ἀκείνοι τῇ παρὰ τῶν τριῶν ὁμοῦ συναχθέντων γεννησομένη ψήφῳ. Μετὰ δὲ τὴν ψήφον τὸ κύρος, ἤτοι τὴν τελεσιουργίαν, καὶ χειροθεσίαν καὶ καθιέρωσιν, τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας δίδωσιν, ὥστε παρ' ἐκείνου κυροῦσθαι τὴν ψήφον· κυροῦται δὲ ὅταν ἕνα τῶν ψήφισθέντων, ὃν ἐκεῖνος ἐκλέξεται, χειροθετήσῃ μεθ' ἑτέρων δύο ἢ τριῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα. manuum impositione consecraverit.

Guill. Beveregii notæ.

οὐν ἕνα καὶ μόνον ἀποδειχθαι Παλαιστίνης ἐπίσκοπον· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτον ἐνθέσμως, ἐκθέσμως μὲν οὐν, ὅσα γε τῶν γερόντων ἠκούσαμεν, εἰ μὴτε ἐν Ἀλεξανδρίᾳ κατέστη, μὴτε παρὰ τριῶν ἐνθάδε, καὶ εἰ τὸ σύνθημα τῆς χειροτονίας ἐκείθεν

ἐδέδοτο. Synes. epist. 67. Quin his verbis Synesius ad presentem canonem respexit; nullus dubito. Nam dicia Palæstinae episcopi ordinatio contra et priorem et posteriorem hujus canonis partem admissa est ulpote quæ nec a tribus episcopis

ΑΡΙΣΤ. Ἐπίσκοπος ὑπὸ πάντων ἐπαρχιωτῶν ἀποστέλλεται· εἰ δὲ μὴ, τῶς τριῶν τῶν ὑπολοίπων διὰ γραμμάτων συμφήρων γινομένων. Τὸ μέντοι κράτος ὁ μητροπολίτης ἔχεται.

Ἐπὶ δύο μὲν ἢ καὶ τριῶν ἐπισκόπων ἐπίσκοπος χειροτονεῖται, κατὰ τὸν πρῶτον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ὑπὸ τριῶν δὲ τὸ ἐλάχιστον ψηφίζεται· ἔαν ἰσως πάντες οἱ τῆς ἐπαρχίας, ἐπίσκοποι διὰ κατεπειγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ παρουσιάσαι οὐ δύνανται. Πλὴν ὀφείλουσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόντες διὰ γραμμάτων γενέσθαι σύμφηφοι τοῖς παρούσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν ψήφον ποιουμένοις· τὴν μὲντοι ἐξουσίαν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ψήφον, ὁ μητροπολίτης ἔχει, ὥστε ἕνα τῶν τριῶν τῶν ψηφισθέντων διαίρεται, ἐπιλέξασθαι.

ΚΑΝΩΝ Ε΄.

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε τῶν ἐν κλήρῳ εἴτε τῶν λαϊκῶν τάγματι, ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖτω ἢ γνῶμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, τοὺς ὅψ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὅψ' ἑτέρων μὴ προσέσθαι. Ἐξετάξωθω δὲ μὴ μικροψυχία, ἢ φιλονεικία, ἢ τιρὶ τοιαύτη ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γίνωνται. Ἴνα οὖν τοῦτο τὴν ἀρέπουσαι ἐξετάσιν λαμβάνοι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι· Ἴνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο (45), καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες (46) τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πᾶσιν εἶναι δόξωσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξη τὴν φιλαθροποτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψήφον. Αἱ δὲ σύνοδοι γίνεσθωσαν μία μὲν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, Ἴνα πάσης μικροψυχίας (47) ἀναρρομένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ, δευτέρα δὲ κατὰ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρὸν.

ΒΑΣ. Τοὺς παρὰ τινων ἐπισκόπων ἀφορισθέντας, καὶ μὴ λυθέντας, ὠρίσθη μὴ παρ' ἑτέρων δέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ φησι· Ἐλικός ἐστι λέγειν τὸν φάορισθέντα ἀδίκως ἀφορισθῆναι, ἢ καὶ τελευτῆσαι τὸν ἀφορισάντα, παρακελεύεται ὁ κανὼν, καθὼς καὶ ἄλλοι κανόνες διωρίσαντο, δις τοῦ ἔτους συνέρχασθαι πάντας τοὺς ἐπισκόπους παρὰ τῷ πρῶτῳ

Guill. Beveregii notæ.

celebrata, nec a metropolitano confirmata fuit. Vide et Gratian. distinct. 64, c. 5, 6, 7.

(45) *Τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο.* Secunda synodus œcumenica Constantinopoli habita, hunc (qui Melitii quoque causa sancitus videtur) canonem interpretata est, ut univēsa provinciæ cuiusque administratio synodis provincialibus per eundem committatur: Ἐβδὴλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα. Syn. CP. can. 2. Alibi enim hæc synodus de synodis provincialibus non meminit præterquam hoc canone; qui propterea istis verbis indiget necesse est.

(46) *Καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρου-*

ARIST. *Episcopus ab omnibus provincialibus constituitur, vel saltem a tribus, reliquis per litteras assensum præbentibus. Confirmatio vero sit penes metropolitanam.*

A duobus quidem vel etiam tribus episcopis ordinatur episcopus, juxta primum sanctorum apostolorum canonem, a tribus autem minimum eligitur; si omnes forsitan provinciæ episcopi ob urgentem aliquam necessitatem aut viæ longitudinem adesse non possunt. Verumtamen debent et qui absunt sua præsentibus episcopis et electionem facientibus suffragia ferre: post factam autem electionem potestatem habet metropolitanus ut unum e tribus electis quem ipse præfert, eligat.

B

CANON V.

De iis qui a communione segregati sunt, sive clericorum sive laicorum sint ordinis, ab episcopis qui sunt in unaquaque provincia, valeat sententia secundum canonem qui pronuntiat, eos qui ab aliis ejecti sunt non ab aliis admittendos. Examineur autem, numquid vel simultate, vel contentione, vel aliqua ejusmodi episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint. Ut hoc ergo convenientem examinationem accipiat, recte habere visum est, ut singulis annis, in unaquaque provincia bis in anno synodi fiant: ut cum omnes provinciæ episcopi in eundem locum communiter conveniant, ejusmodi quæstiones examineur: et sic, quos episcoporum offendisse constiterit, juste esse a congregatione separati apud omnes videantur, donec episcoporum congregationi videatur pro iis humaniorem proferre sententiam. Synodi autem fiant, una quidem ante Quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur: secunda autem circiter autumnii tempus.

BALS. Eos qui ab episcopis aliquibus excommunicati sunt, nec absoluti, a cæteris non admitti debere decretum est: quoniam autem verisimile est communicatum dicere se injuste excommunicatum fuisse, vel etiam mortem obiisse illum, a quo fuerat excommunicatus, præcipit canon, quem admodum et alii canones decreverunt, ut singulis

πότας. Joannes Antiochenus legit, καὶ οὕτως ὁμολογούμενον ἢ, ὡς προσκεκρουκότες. Joan. Antioch. coll. can. iii. 49.

(47) *Ἴνα πάσης μικροψυχίας.* Hæc verba usque ad τῷ Θεῷ in Joannis Antiocheni collectione desiderantur; legit autem Dionysius Exiguus, vertitque, ut *omni dissensione sublata, munus offeratur Deo purissimum.* Legit etiam vetus canonum interpres, et vertit, ut *omnium animositate amputata munus mundum offeratur Deo.* Legunt etiam impressi antehac codices, nisi quod καθαρὸν in iis, typographorum fortassis incuria, desit. Legit etiam Josephus Ægyptius et παραφραστικῶς interpretatur; Zouarum denique legisse scholia ipsius docent.

annis episcopi omnes apud primum ex ipsis bis convenient, ad solvendas dubitationes de excommunicationis, et reliquis ecclesiasticis quæstionibus. Acerbitas autem hic appellata est animi perturbatio. Cæterum quæ de annuis synodis hoc canone continentur, hoc loco accuratius a nobis exposita non sunt, ut quæ non sint in usu: et quod 8 canone synodi quæ fuit in Trullo, et similiter Novella Justiniani sive 20 et 21 capite primi tit. 3, lib. Basilicor. statutum est, ut semel tantum convenirent episcopi. Lege et ista capita. Quære et can. 14 synodi Sardicen. Lege et 8 cap. tit. 8 præsentis operis.

ZONAR. Sanctorum quoque apostolorum multi canones, qui a suis episcopis segregati sunt, eos a nemine ad communionem admitti licere decernunt. Quoniam vero segregationem immerentibus irrogari quandoque contingit, ob ejus forte, qui segregavit, iracundiam, vel simultatem, aut ob animi perturbationem aliquam, quam et acerbitatem hic nominavit, idcirco hunc canonem sacri Patres edidere, quo segregationes, quandocunque scilicet ille qui segregati sunt, injuste se ab eo qui segregavit communionem motos esse conquerantur, examinari jubent. Eam vero causæ disquisitionem, a provinciæ episcopis omnibus, aut certe si qui infirmitate valetudinis, aut itinere necessario, aliave justa causa impediti forte, cum reliquis non adfuerint, a pluribus haberi volunt. Porro duas synodos singulis annis, quod sanctorum quoque apostolorum canone sancitum fuit, in unaquaque provincia celebrandas esse decrevere. Verum illi quidem uni synodo habendæ, quartam hebdomadam Pentecostes; alteri Hyperberetæum, hoc est, Octobrem mensem præfinivere: sancti vero hujus synodi Patres, tempus commutavere pro quarta Pentecostes hebdomade ante Quadragesimam celebrari synodum decernentes: ejusque rei subdidere causam: Ut omnis, inquit, 65 similitas tollatur. Alterum namque, qui immerenti sibi pœnam segregationis luctuam esse existimet, omnino segreganti succensere necesse est. Rursum ubi damnationem ab eo qui segregatus est, non æquo animo latam, sed querelis exceptam fuisse segregator inaudiverit, erit homini non amicissimus. Ita vero affectis utrinque mentibus, qua ratione munus Deo pure offeratur? Proinde alterius quidem ante Quadragesimam, alterius vero autumnii tempore (nam in autumnum October incidit) synodi celebrandæ dies est constitutus. In synodis autem istis, controversiarum ejusmodi discussionem induci placet: quosque manifesto et sine controversia nocentes esse apparuerit (facile namque fieri potest, ut objectum ab episcopo crimen, ille cui multa irrogata est, perneget), tanquam ex præscripto rationis, hoc est jure communionis privati ab omnibus habeantur, donec episcopis omnibus communi consilio humanius aliquid de iis statuere placitum fuerit.

Α αὐτῶν, ἐφ' ᾧ λύεσθαι τὰ περὶ τῶν ἀκαινῶν ἡτῶν ἀμφίβολα, καὶ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Ἀηδία δὲ ὀνομάσθη ἐνταῦθα ἡ ἐμπάθεια. Τὰ μὲν τοὶ περιερχόμενα τῷ περὶ τὸν κανόνι περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων ἀγωνιστικώτερον οὐ διελήφθησαν παρ' ἡμῶν ἐνταυθοῖ, ὡς μὴ ἐνεργοῦντα, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἡ' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς, ἦτοι τοῦ κ' καὶ κα' κεφαλαίου τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὤρισται ἀπαξ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπισκόπους. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ τοιαῦτα κεφ. Ζῆτει καὶ τὸν λζ' κανόνα τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐὼν ἰδ' κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ ἡ' κεφάλαιον τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων διάφοροι κανόνες Β διαλαμβάνουσι μὴ δέχεσθαι παρὰ τινῶν τοῦ; παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἀφορισθέντας. Ἐπεὶ δὲ τινὰς ἀφορίζεσθαι μὴ δικαίως συμβαίνει διὰ θυμὸν ἰσως καὶ μικροψυχίαν τοῦ ἀφορισαντος, ἢ δι' ἐμπάθειαν τινά, ἢ καὶ ἀηδίαν ὀνόμασε, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα κανόνα οἱ ἱεροὶ Πατέρες ἐξέθεντο, ἐξετάζεσθαι διαταξάμενοι τοὺς ἀφορισμοὺς, ὅταν δηλαδὴ οἱ ἀφορισμένοι αἰτιῶνται τοὺς ἀφορισαντας, ὡς παρὰ τὸ δίκαιον ἀφορισθέντες· τὴν δὲ ἐξέτασιν παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας γίνεσθαι, ἢ πάντων, ἢ τῶν πλειόνων, εἰ τινὰς μὴ συνείναι τοὺς λοιποὺς συμβαίνει δι' ἀσθένειαν ἰσως, ἢ ἀναγκαίαν ἀποδημίαν, ἢ ἄλλην ἀπαραιτήτων αἰτίαν. Γίνεσθαι δὲ συνόδους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ὥρισαντο δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅπερ καὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις κεκανόνισται. Ἄλλ' οἱ μὲν κατὰ τὴν τετάρτην ἑβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς τὴν μίαν γίνεσθαι τῶν συνόδων διετάξαντο· τὴν δ' ἑτέραν κατὰ τὸν Ὑπερβερταίων μῆνα, ἤγουν τὸν Ὀκτώβριον· οἱ δὲ τῆς συνόδου ταύτης ἀγιοὶ Πατέρες τὸν μὲν καιρὸν ἐνήλλαξαν, ἀντὶ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος τῆς Πεντηκοστῆς πρὸς τῆς Τεσσαρακοστῆς ὀρίσαντες τὴν σύνοδον γίνεσθαι· καὶ τὴν αἰτίαν ἐπέγαγον· Ἰνα, φασί, πᾶσι μικροψυχία περαιοῖται. Ὁ γὰρ νομίζων μὴ προσηκόντως ἀφορισθῆναι πάντως λυπεῖσθαι μέλλει κατὰ τοῦ ἀφορισαντος· καὶ ὁ ἀφοριστὴς δὲ ἀκούων μὴ εὐγνωμόνως δεχόμενος τὸν ἀφορισθέντα τὸ ἐπιτίμιον, ἀλλὰ καταγογγύζοντα αὐτοῦ οὐκ ἀπαθῶς πρὸς αὐτὸν διακίεσται. Οὕτω δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων αὐτῶν πῶ; ἀν προσερχθῆναι τὸ δῶρον καθαρῶς τῷ Θεῷ; Διὰ τοῦτο πρὸς τῆς Τεσσαρακοστῆς ψυκονομήθη τὴν μίαν σύνοδον γίνεσθαι, τὴν δὲ λοιπὴν κατὰ τὸ μετόπωρον· καὶ ὁ Ὀκτώβριος δὲ μῆν τοῦ μετοπώρου ἴστί. Ἐν δὲ ταῖς συνόδοις ταύταις ἐξετάζεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα διετάξαντ', καὶ οἱ ὁμολογουμένως καὶ μὴ ἀμφιβόλως προσκεκρουότες· εἰκόσ γὰρ ἀρνεῖσθαι τὸν ἐπιτιμηθέντα τὸ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῷ ἐπεκαλούμενον ἀμάρτημα, κατὰ λόγον, ἤγουν δικαίως, ἀκαινῶν ἡτῶν εἶναι παρὰ πᾶσι, μέχρις ἀν κοινῶς τοῖς ἐπισκόποις δόξῃ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν ἀποφῆνασθαι. Ἀλλὰ εἴποι τις ἀν· Πῶς οὐχὶ τῷ ἀφορισαντι ἀνετέθη παρὰ τοῦ κανόνος ἡ ψήφος ἢ ὑπὲρ τοῦ ἀφορισθέντος, ἀλλὰ τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων; Τοῦτο δὲ ὀμαι εἰρησθαι, ὅταν ὁ ἀφοριστὴς

σκληρύνεται, και μή θέλη μετά καιρὸν λύσαι τοῦ ἐπιτιμίου τὸν ἀνθρώπου, ἢ ἐάν ἴσως ὁ ἀφορίσας τελευταίῃ μὴ λύσας τὸν ἐπιτιμηθέντα. Τότε γὰρ ἐξίσταται τῇ συνόδῳ, εἰ συνίδη τὸν καιρὸν τοῦ ἐπιτιμίου ἀρκοῦντα, και τὴν μετάνοιαν τοῦ ἐπιτιμηθέντος, ἀνάλογον τῷ ἁμαρτήματι ψηφισασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, και λύσαι τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἐπιτίμιον, κἀν ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ ἀτεγκτος μένη και ἀνένδοτος, κἀν ἐκείβῳ τυχόν. Ὁ μὲν οὖν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐριακστὸς ἔδδομος κανὼν, και ὁ παρῶν δις τοῦ εἰσους διατάσσονται γίνεσθαι συνόδους· ὁ δὲ ὁγδοὸς τῆς οἰκουμένης συνόδου καινίσας τοῦτο ἀπαξ τοῦ νιαυτοῦ διορίζεται ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρις ὄλου τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἐν τόπῳ οὐδ' ἐτῆς μητροπόλεως ὀρίσει ἄρχιερέως. Τοὺς δὲ μὴ συνερχομένους ἐπισκόπους ὑγιαίνοντας, και ἐνθυμοῦντας ταῖς αὐτῶν πόλεσι, και μὴ τινα ἐτέραν ἀσχολίαν εὐλογον και ἀπαρτίστητον ἔχοντας, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι· ἔχουν μετὰ πραότητος ἐπιτιμᾶσθαι. Νῦν δὲ τὸ τῶν συνόδων τούτων πάντη καταπεφρόνηται ὡς μηδέποτε γίνεσθαι. Περὶ ἐπιτιμίων τῶν μὴ ἀπαντησάντων ἐν ταῖς συνόδοις ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανὼνα ος'.

corrigi, hoc est leni animadversione puniri jubet. eousque negligitur, at auspiciam celebrentur. De illorum vero pœnis qui ad synodos non convenerint, vide syn. Carth. can. 76.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ ἐξ ἐτέρων ἀφορίζομενοι ὅφ' ἐτέρων μὴ προσδεχέσθωσαν, πλὴν εἰ μὴ διὰ μικροψυχίας, ἢ φιλονεικίας, ἢ τι τοιοῦτο, ὁ ἀφορισμὸς γέροντος· τοῦτου γὰρ ἔρεκεν (48) ἔδοξε δις τοῦ εἰσους καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν σύνοδον γίνεσθαι· μίαν μὲν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἐτέραν δὲ πρὸ τὸ μετόπωρον.

Δεῖ, κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸν τρώσαντα ἐπαγαγεῖν και τὴν ἴασιν· και τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀφορισθέντα, ὅφ' ἐτέρων παραδεχθῆναι ἀνεξετάστως οὔτω, και χωρὶς συζητήσεως· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ κατασκέψασθαι, μήποτε οὐκ εὐλόγως ἐπηγένηθ' ὁ ἀφορισμὸς· οὐκ ἐκ μικροψυχίας, ἢ φιλονεικίας, ἢ ἐτέρας τινὸς ἀηδίας τοῦ ἐπισκόπου. Ἴνα γοῦν μήτε οἱ ἀφορίζομενοι, ὡς ἔτυχεν, ἀφορίζωνται, μήτε οἱ ἀφορίζοντες αὐτοὺς ἐπίσκοποι καταφρονῶνται, ἐτέρων τούτους ἐπισκόπων παραδεχομένων ἀνεξετάστως, δις τοῦ εἰσους καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν σύνοδον γίνεσθαι· τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ ἔδοξεν· ἴνα κοινῇ γνώμῃ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας πᾶν ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν και πᾶσα ἀμφιβολία λύηται· καθὼς και ὁ λζ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διαγορεύει. Πλὴν, ὡς ἐκεῖσε ἐγράψαμεν, ὁ ὁγδοὸς κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου και ὁ ἕκτος τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δευτέρον διὰ τὴν συντριβὴν και τὸ ἐνδοῶς ἔχειν πρὸς ὀδοπορίαν τοὺς συναθροισζομένους ἐπισκόπους ἀπαξ

A Jam vero, dicet aliquis, cur ad episcoporum potius conventum, quam ad episcopum illum, qui segregationis auctor fuit, de eo qui segregatus est discernendi facultas delata? Ego vero id ita arbitrator accipiendum, ut quoties auctor segregationis episcopus æquo duriores se præbeat, neque decursu temporis hominem pœna absolvat, vel nondum absoluto forte decesserit, tunc quem et supplicii diuturnitate, et dolore animi, satis pœnarum pro criminis ratione dedisse cognitum sit, licet episcopus ejus inexorabilis et implacabilis perseveret, aut forte defunctus sit, de illo statuendi, hominemque pœna absolvendi penes synodum sit facultas. Sanctorum igitur apostolorum canon tricesimus septimus et præsens bis quotannis habendas esse synodos decernunt. Octavus autem sextæ œcumenicæ synodi hac immutata constitutione decernit semel in unaquaque provincia, singulis annis, tempore quod intra Paschæ solemnities ad Octobrem usque extremum intercedit, loco vero eo, quem metropolititanus elegerit, synodum haberi. Qui vero episcopi, nec valetudine impediti, nec a suis urbibus terrarum spatiis disjuncti, nec alia justa, necessariave occupatione detenti convenire neglexerint, fraternis

Nostri vero temporibus tota hæc synodorum ratio illorum vero pœnis qui ad synodos non convenerint,

ARIST. Ab aliis excommunicati ab aliis ne suscipiantur, nisi per pusillanimitatem, aut contentionem, aut quid istiusmodi excommunicatio facta sit. Eapropter enim visum est, ut bis quotannis in unaquaque provincia synodus celebretur, una quidem ante Quadragesimam altera circa autumnum.

Oportet, ut ait proverbium, vulnerantem adjicere et medelam, et non a proprio episcopo excommunicatum inexplorate adeo et sine examine ab aliis admitti, sed in excommunicationis causam inquirere ne forte injuste illata sit excommunicatio, ne ex pusillanimitate, aut contentione, aut alia aliqua episcopi acerbitate. Ut itaque nec excommunicati, ut contingat, excommunicentur, nec qui eos excommunicarunt contemnantur episcopi, dum alii eos episcopi sine examine admittunt, sanctæ huic synodo bis quotannis in unaquaque provincia synodum haberi visum est, ut communi omnium in ista provincia episcoporum sententia, omnis quæstio ecclesiastica et controversia omnis determinetur: ut et 37 canon sanctorum apostolorum edicit. Sed ut ibi scripsimus, octavus sextæ synodi in Trullo canon, et sextus Nicænx secundæ ob molestiam, et quod insufficientes sint ad tale suscipiendum iter congregati episcopi, semel quotannis in unaquaque provincia fieri synodum decreverunt, loco

Guil. Beveregii notæ.

(48) Τοῦτου γὰρ ἔρεκεν. Hæc usque ad finem canonis in hac Aristeni, necnon Simeonis Logo-

thetæ epitome, ut in Justelli bibliotheca edita, desiderantur.

quem metropolis approbaverit episcopus, intra sanctum Paschæ festum et mensem Octobrem.

66 CANON VI.

Antiqui mores servantur qui sunt in Ægypto, Libya et Pentapoli, ut Alexandrinus episcopus horum omnium potestatem habeat, quandoquidem et episcopo Romano hoc est consuetum. Similiter et in Antiochia et in aliis provinciis, sua privilegia Ecclesiis servantur. Illud autem est omnino manifestum, quod, si quis absque metropolitani sententia factus sit episcopus, eum magna synodus definit non esse episcopum. Quod si quidem communi omnium electioni, quæ et rationi consentanea, et ex regula ecclesiastica facta est, duo vel tres propter B suam qua delectantur contentionem contradicant, vincant plurium suffragia.

BALS. Præsens et septimus canon statuunt quatuor patriarchas, videlicet Romanum, Alexandrinum, Antiochenum et Hierosolymitanum (de Constantinopolitano enim in aliis canonibus tractabitur) ex antiquis moribus honorari: et Alexandrinum quidem episcopum præesse provinciis Ægypti et Libyæ et Pentapolis: Antiochenum similiter Syriæ, Cœlesyriæ, Mesopotamiæ et utriusque Ciliciæ: Hierosolymitanum autem, provinciis Palæstinæ, Arabiæ et Phœnicis, Quoniam, inquit, et Romanus episcopus præest occidentalibus provinciis. Sic autem volunt canones, patriarchas suis præesse metropolitanis, et rursus metropolitanos suis episcopis, ut nihil magnum et arduum sine his fiat ab episcopis qui ipsis subjecti sunt: quocirca etiam jubent eum ne esse quidem episcopum, qui sine primi sententia factus est episcopus, addentes, quod si canonica facta electione quidam contradicant, obtinere debent juxta leges plurium suffragia. His ita definitis quæsitum allquis, cum præsens canon definit in omnibus causis plurium suffragium vincere, Novella autem constitutio potentis et sacri nostri Imperatoris domini Manuelis Comneni quæ mense Julio indictione 14, anno 6674 prolata est, cum cæteris et hæc disertis verbis definit: Quod si non omnino eadem sententia fuerit, sed aliqui a plurium sententia dissideant, aut par sit numerus eorum qui dissident: eorum sententia præferatur, quibuscum is sentit, qui iudicio præest: cuiusnam debemus attendere? Ac nonnulli quidem dixerunt, non exaudiri Novellam in causis ecclesiasticis, atque idcirco in ipsis vetera jura valere, eosque canones qui cum his convenientes sanciti sunt: alii vero contra dixerunt, Novellam pro toto mundo et omni causa locum habere, ac generalem esse legem: mihi vero locum habere non videtur Novella in ecclesiasticis electionibus, nec in ecclesiasticis quæstionibus; quod neque traditio canonica per cam sit eversa. Quære etiam canonem 19 synodi Antiochenæ. Sane quidem patriarcha Hierosoly-

του ένιαυτου σύνοδον γίνεσθαι διατάξαντο εις έκαστην επαρχίαν, ένθα άν ό της μητροπόλεως δοκιμάση επίσκοπος, άνά μέσον της άγιας του Πάσχα έορτης και του 'Οκτωβριου μηνός.

KANON Γ'.

Τὰ αρχαία έθη κρατείτω, τὰ έν Αιγύπτω, και Λιβύη, και Πενταπόλει, ώσπερ τον έν 'Αλεξανδρεία επίσκοπον πάντων τούτων έχειν την έξουσίαν· επειδή και τῶ έν τῇ 'Ρώμη επισκόπῳ τούτο σύνηθές έστιν· όμοίως δέ και κατά 'Αντιόχειαν και έν ταίς άλλαις επαρχίαις, τὰ πρεσβεία σώζεσθαι ταίς 'Εκκλησίαις. Καθόλου δέ πρόδηλον έκείνο, ότι, ει τις χωρίς γνώμης του μητροπολίτου γένοιτο επίσκοπος, τον τοιούτον ή μεγάλη σύνοδος ώρισε μη δείν είναι επίσκοπον. Έάν μέντοι τῇ κοινή πάντων ψήφῳ εύλόγῳ οσση και κατά κανόνα εκκλησιαστικῶν δύο ή τρείς δι' οικειαν φιλονεικιαν άντιλέγῳσι, κρατείτω ή των πλειόνων ψήφος.

ΒΑΣΣ. 'Ο παρών κανών και ό ζ' διορίζονται τους δ' πατριάρχας, δηλαδή τον 'Ρώμης, τον 'Αλεξανδρείας, τον 'Αντιόχειας, και τον 'Ιεροσολύμων (περι γάρ του Κωνσταντινουπόλεως έν έτέροις κανόνι διαληφθήσεται), κατά τὰ παλαιά έθη τιμάσθαι, και τον μέν 'Αλεξανδρείας προχειν των έν Αιγύπτω, και Λιβύη, και Πενταπόλει επαρχιών· τον 'Αντιόχειας όμοίως της Συρίας, της Κοίλης Συρίας, της Μεσοπηταμίας, και έκατέρας Κιλικίας· τον δέ 'Ιεροσολύμων των έν τῇ Παλαιστίνη επαρχιών, των έν 'Αραβία και των έν Φοινίκη, ότι, φησι, και ό επίσκοπος της 'Ρώμης προχειν των επεπριων επαρχιών· Ούτω δέ θέλουσιν οι κανόνες προχειν τους πατριάρχας των υπ' αυτούς μητροπολιτών, και πάλιν τους μητροπολίτας των υπ' αυτούς επισκόπων, ώστε μηδέν χωρίς τούτων γίνεσθαι περιττόν παρά των υπ' αυτούς επισκόπων· διά γάρ τούτο και παρακελεύονται μηδέ είναι επίσκοπον, τον δίχα γνώμης του πρώτου γενομένα επίσκοπον, προτιθέμενοι ότι, εάν κανονικώς γενομένης της ψήφου τινές αντιλέγῳσιν, όφειλει κρατείν κατά τους νόμους ή των πλειόνων ψήφος· τούτων ούτω διορισθέντων, ήρώτησέ τις ώς του μέν παρόντος κανόνος διοριζομένου επί πάσαις ταίς ύποθέσεσι την των πλειόνων ψήφον νικῶν· της δέ Νεαρῆς νομοθεσίας του κραταιού και άγιου ήμῶν βασιλέως κυρού Μανουήλ του Κομνηνού της κατά τον 'Ιούλιον μήνα της ιδ' Ινδικτιώνος του 5' έτους έξενεχθείσης, διοριζομένης μετά των άλλων και ταύτα ρητώσ. Εί δέ γε μη όμογνωμονήσουσι πάντες, άλλα τινες διαφωνούσι τοίς πλείοσιν, ή έξισούνται οι διαφωνούντες, έκείνων την ψήφον προκρίνεσθαι, οίς και ό του δικαστηρίου προεστώς συμφωνεί· τίνι προσέχειν όφειλομεν; και τινες μέν ειπον μη έξακούεσθαι την Νεαρῆν εις τὰς εκκλησιαστικὰς ύποθέσεις, και διά τούτο κρατείν επ' αύταις τὰ παλαιά νόμιμα, και τους επομένως τούτοις διορισθέντας κανόνας· έτεροι δέ άντεφθέγγξαντο την Νεαρῆν εις πάντα κόσμον και πᾶσαν ύπόθεσιν εκφωνηθῆναι, και εις κοινήν θεσμοθεσίαν είναι. Έμολ' δέ δοκει μη έχειν χώραν τὰ της τιαύτης Νεαρῆς εις

τὰς ψήφους τῶν Ἐκκλησιῶν, ἥ εἰς ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ὅτι δὴ οὐδὲ κανονικῆ παραδόσει. διὰ ταύτης ἀνετράπη. Ζῆτει καὶ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Ὁ μὲντοι πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἀλλίας ἐκλήθη, ὅτι ἡ τῶν Ἱεροσολύμων πόλις ποτὲ μὲν Σόλυμα καὶ Ἰεθούς ἐκαλεῖτο· μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι ἐν ταύτῃ παρὰ τοῦ βασιλέως Σολομῶντος τὸν περίπτωτον ἐκεῖνον θεῖον ναὸν, καὶ ἀποτεθῆναι ἐν αὐτῷ τὰ ἱερά, ὠνομάσθη Ἱεροσόλυμα (48)· τοῦ δὲ ἐν αὐτῇ λαοῦ παρὰ τῶν Βαβυλω-

mitanus Ἰλιᾶ ἐπίσκοπος ἐταπείνωται, quod urbs Hierosolymorum aliquando Solyma, aliquando Jebus vocata sit: postquam autem in ea per regem Solomonem conditum est celeberrimum illud templum, et in eo sacra sunt reposita, Hierosolyma est appellata: cum vero in captivitatē redactus populus ejus esset a Babiloniis, et urbs eversa, postquam illam Romanorum imperator Ἄλιος Ἀδριανὸς instaurasset, ex ejus nomine dicta est Ἰλιᾶ: generaliter autem nomine eum ipsa urbs Hierosolymorum, tum

Guill. Beveregii notæ.

(48) Ἰεροσόλυμα Ἱεροσόλυμα. Eadem vocis hujus Ἱεροσόλυμα etymologia, quam hoc in loco Balsamon, etiam Josephus (e quo Balsamon eum hausisse videtur) olim tradidit, nisi quod hic a Melchisedechō ita nominatam asserat. Ὁ δὲ πρῶτος, inquit, κτίσας ἦν Χαναανίων δυνάστης, ὃ τῇ πατρὶν γλώσσῃ κληθεὶς βασιλεὺς δικαίος· ἦν γὰρ δὴ τοιοῦτος· διὰ τοῦτο ἱερατῶς τε τῷ Θεῷ πρῶτος· καὶ τὸ ἱερόν διεμάμενος Ἱεροσόλυμα τὴν πόλιν προσηγόρευσε, Σόλυμα καλουμένην πρότερον. Primus autem conditor (urbis Hierosolymæ) erat Chanæeorum dynasta, qui patria lingua vocatus est rex justus (Melchisedech), erat quippe talis. Et idcirco sacerdotium Deo primum exhibuit: et cum ἱερόν (templum) edificasset, urbem Hierosolyma vocavit, quæ antea Solyma dicta erat. Joseph. De bell. Jud. lib. vii, c. 18. In his autem Josephi verbis, mirum est quot scdala occurrunt. Primo enim asserit Melchisedech urbem Hierosolymam edificasse, quod etiam Abraham Zachuth in libro Judæasin, sive genealogiarum tradidit dicens, וְהָיָה שָׁמַיִם כִּי הָיָה יְרוּשָׁלַיִם וְהָיָה שָׁמַיִם רַבְבִּינִי. Et dixerunt rabbini nostri beatæ memoriæ Sem esse Melchisedechum, qui edificavit Hierusalem. Verum ex ipsis sacris Scripturis constat urbem Salem, ejus rex Melchisedech fuit, sitam esse in via, qua a valle Damascena Sodomam itur. Gen. xiv et xxxiii, de qua Hieronymus in libro De locis Hebræicis, Salem civitas Sycimorum, quæ est Sichem, et proxime addit, sed et alia villa ostenditur usque ad præsentem diem juxta Ἰλιᾶm contra occidentalem plagam hoc nomine. Unde constat Salem, quæ prope Ἰλιᾶm sive Hierosolymam sita fuit, et unde nomen istud ad Hierosolymam nonnumquam translatum videtur, diversam esse ab ea, in qua Melchisedech regnavit; etiamsi Targum Hierosolymitanum, Jonatham, et Oskelos in loco citato Gen. xiv, Salem per וְהָיָה Hierusalem interpretantur. Deinde asserit Josephus Melchisedechum primum fuisse Deo sacerdotem, cum Abel his mille annis ante eum sacerdotis numeribus functus est; adhuc eundem templum exstruxisse Deo, cum e Scripturis pateat nullum Deo ante Solomonem templum exstructum fuisse. Quod denique ad rem nostram spectat, hanc urbem affirmat prius Σόλυμα dictam fuisse, cum autem ἱερόν in ea exstrucim esset, tunc demum Ἱεροσόλυμα vocatam. Adeo ut juxta Josephum hæc vox Ἱεροσόλυμα ex Græca ἱερόν et Hebræica Σόλυμα componatur, quod absurdum est, præcipue cum ipse fateatur hanc urbem a Chanæaïs, qui lingua Hebræica una cum materno lacte imbibebant, exstructam fuisse, quos Græcum nomen, urbi suæ vel ex parte imposuisse, prorsus incredibile est. Ad hanc autem opinionem Balsamon hoc loco quam proximè accedit, quo antiquam urbem Σόλυμα nominatam fuisse Ἱεροσόλυμα propter ἱερά, ac in templo a Solomone ibidem condito, reposita, scribit; ac si ipsi etiam Hebræi et Israelitæ Græcum nomen metropoli suæ indidderint: quæ etiam multis ante Solomonem annis Jerusalem appellata fuit, ut ipse Scripturæ docet. Ejusdem farinae est alia Ἰλιᾶ Græca hujus vocis etymologia ab Eupolemo

excogitata: Προσαγορευθῆναι δὲ πρῶτον, inquit, τῷ ἀνάκτορον ἱερόν Σολομῶνος, ὕστερον δὲ παρερομένης τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, Ἱεροσολήμ ὀνομασθῆναι: ὅπῃ δὲ τῶν Ἑλλήνων φερωνύμως Ἱεροσόλυμα λέγεσθαι. Et primo quidem sacra ista aedes ἱερὸν Σολομῶνος appellata est, deinde vero corrupte a templi nomine, urbs ipsa Ἱεροσολήμ nominata: a Græcis autem affini nomine Ἱεροσόλυμα dicta est. Eupol. apud Euseb. De præp. Evang. l. ix cap. 54. Sic etiam Lactantius urbem hanc a Salomone exstructam et denominatam scribit: Solomon, inquit, filius David, templum edificavit, et civitatem, quam de suo nomine Hierosolyma nuncupavit. Lactant. De ver. Sap. l. 4. Sed omnium absurdissimum est Lysimachi Alexandrini commentum, qui Ἱεροσόλυμα urbem dictam fluxit ἀπὸ τοῦ ἱεροσολέιν, Ἰουδαίος asserens τοὺς τε ἀνθρώπους ὀβριζόντας καὶ τὰ ἱερά συλῶντας καὶ ἐμπρήσαντας, ἐλθεῖν εἰς τὴν νῦν Ἰουδαίαν προσαγορευομένην· κτίσαντας δὲ πόλιν ἐνταῦθα κατοικεῖν· τὸ δὲ ἄστυ τοῦτο Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τῆς ἐκεῖνων διαθήσεως ὠνομάσθαι· ὕστερον δὲ αὐτοὺς ἐπικρατήσαντας, χρόνῳ διαλλάξαι τὴν ὀνομασίαν πρὸς τὸ ὀνειδίζεσθαι, καὶ τὴν τε πόλιν Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτοὺς Ἱεροσολίμους προσαγορεύεσθαι. Cum homines injuriose tractassent, et fana spoliassent et incendissent, venisse in locum qui nunc Judæa dicitur, et condita civitate hic habitasse: istam autem urbem Ἱεροσόλυμα ab ipsorum dispositione (viz quod ἱερά σεσολήμασι) nominatam esse: postea autem auctos viribus nomen mutasse, ut probrum vitarent: et urbem Hierosolymam, et seipsos Hierosolymos vocasse. Lysimachi, apud Joseph. contra Apion. l. 1, prope finem. Verum Josephus hic recte observat ἱεροσολέιν οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν φωνὴν Ἰουδαίοι τοῖς Ἑλλησιν ὀνομάζομεν, hæc est, quod sacrorum direptione non eadem voce Græcis et Hebræis exprimitur. Quod idem et de vocis ἱερόν significatu dicendum est, quam ipse tamen sui immemore ad complendam suam τῶν Ἱεροσολύμων etymologiam usurpavit. Hinc autem videre est, quantum Græcorum ingenia torisit veram hujus nominis rationem investigare, et quanto se exponunt ludibrio, dum istud suæ e fontibus derivare satagunt. Aristoteles sane se multo prudentiorem gessi, cum hoc nomen Græcis aurihus tortuosum esse ac difficile pronuntiavit, τὸ τῆς πόλεως, inquit, αὐτῶν ὄνομα πάνυ ἀκόλόν ἐστιν. Ἱεροσολήμ γὰρ αὕτην καλοῦσιν. Urbis eorum nomen calde tortuosum est, nam eum Hierusalem vocant. Aristot. apud Euseb. De præp. Evang. l. ix, c. 5. Eadem ipsius verba ab Joseph. contra Apion. l. 1, occurrunt, nisi quod ibi magis adhuc tortuose legatur, Ἱεροσολύμη. Vera igitur ac genuina hujus vocis etymologia non e Græcis, sed Hebræis petenda est; utpote a quibus urbi suæ indita fuit. In veteri itaque Testamento sæpissime usurpat, sed diversimode scripta; frequentius enim scribitur וְהָיָה nonnumquam autem plenius וְהָיָה quomodo juxta Masorethas quinquies reperitur, viz. Esth. ii, 6, Jer. xvi, 18, I Par. iii, 5, II Par. v, 21, et xxxii, 9, in quo tamen ultimo loco hodie defective scribitur וְהָיָה ubi nihilominus eum וְהָיָה locali legitur וְהָיָה. Ab ipsis autem

omnis ei subjecta regio, Pabeatina vocatur. Quae
aitam est autem a nonnullis, quid est quod a canone

Α υλων αιχμαλωτισθέντος (49) και της πόλεως κατα-
σαρπητος, και ο βασιλεύς Ψωματων ο ΑΔιος

Guill. Beveregii notæ.

urbis incolis scripta est etiam ירושלימה *Jerushalaimah* cum ה in finali, ut R. Azaria in libro suo מדרש
ענינים *Meor Enajim* vocato testatur, ubi præterea
antiquam admodum monetam, cui hujus urbis no-
men inscriptum est, producit. In antiquo hoc Israe-
litarum siele, ex una quidem parte, quæ ad sini-
stram jacet, occurrunt Samaritanæ sive antiquiores
Hebræorum litteræ, ut hodie pinguntur id est שקל
ישראל *Siclus Israelis*; in medio porritu urna man-
næ, et supra eam litteræ שד. In altera facie litteræ
Samaritanæ sunt ירושלימה קדושה *Hierosolymah*
sancta, una cum virga Aaronis, amygdalas profe-
rente. Hæc etiam a R. Azaria observata sunt, qui
de hoc numismate (cui similia clarissimus noster
Brianus Waltonus in proleg. ad Bibl. Polygl.
ex Vilalpando, Morino, aliisque protulit) hæc
habet במבטח המסבע הזו ראיתי טעם באותיות
הדעילא שקל ישראל ובאמצע צננר עם שד
עליה אשר לדעתו רל שקל זה וטעם אחר ירושלים
הקדושה או ירושלימה קדושה ובאמצע מסה בעל
שלשה פחים כפי אלו הצורות משני עבריו תבני
אשר לוי בני הרב טעמי ול שכן וטעם שקל השקלים
הזהו שקל ישראל וכן עם כי אפשר לקרוא ירושלים
הקדושה אפשר גם כן שיקרא ירושלימה קדושה שכן
הטעם בירושלים וטעמה פק ר סימן זה שמואל ב
טעמי חדידות אמרו אנשי ירושלים היו טעמן
ירושלים ירושלימה ולא היו מקפידין
*Et in commemoratis nominatis circuitu vidi scriptam litte-
ris supradictis (viz. Samaritanis) שקל ישראל*
(id est siclus Israelis), et in medio ejus erat urna
cum litteris שד super eam positis, quas, ut opinor,
significavit שד שקל (id est siclum Davidis). Et in
altero latere erat הקדושה ירושלים vel etiam
ירושלימה קדושה (hoc est Jerusalem sancta, vel
Jerusalaimah sancta), et in medio ejus erat virga ha-
bens tres flores, juxta has ab utroque latere formas.
Et suspicor R. Nachmanidem l. iii. oblivione scrip-
sisse שקל ישראל pro שקל השקלים (v. Nach-
man, append. ad Perusha Hattorah, ubi sic scri-
bit) sicque quemadmodum legi potest ירושלים
ירושלים (Jerusalem sancta) ita etiam legi potest
ירושלימה קדושה (Jerushalaimah sancta) quemadmo-
dum invenio in Hierosolymis. Talm. Megilla capite
primo, R. Sumon, et R. Schemuel Alius Nachmani,
ambo eorum dicunt, viri Hierosolymitani scribunt
Jerusalem ירושלימה (Jerushalaimah) neque sunt
de ea re solliciti. Hinc, ni fallor, apparet ratio,
quare nomen hujus urbis Græcè alias scribatur Ίε-
ρουσαλημ, alias Ίερουσόλυμα. Idque ab ipais He-
bræis linguam Græcam edocuis, quales erant evan-
gelistæ et apostoli. Nam vox Græca Ίερουσόλυμα
clarissimo respondet Hebræicæ ירושלימה Hiero-
shalaimah, æque ac Ίερουσαλημ הירושלים Hiero-
shalaim, vel et Chaldei Syrtique scribunt ירושלים
Hierusalem: adeo ut supra scripta R. Azariæ verba
una cum antiquo numismate ab eo laudato, et hæc
urbis hujus nomina, ut a Græcis diversimode scripta
se mutuo confirmant, et explicant. Neque enim
credibile est ipse Hebræos orbem suam Græcè Ίε-
ρουσόλυμα vocare unquam voluisse, nisi eodem modo
propria sua lingua eam vocitasset. Quod itaque
R. Azaria dicit probatque hanc urbem ירושלימה
Hierushalaima vocatam esse, ex Græca voce Ίε-
ρούλυμα exinde deducta confirmatur; et quare ita
Græcè vocaretur, ex voce ista Hebræica a R. Azaria

asserta constat. Verum cum ipsi Hebræi, metropolim
suam ita inter sese propria lingua appellare consuevi-
ssent, nam etiam Græcè Ίερουσόλυμα vocaverint, hoc
Græcis ridiculas istas, quas ante commemoravi-
mus, vocis hujus etymologias confingendi occasio-
nem præbuit, quibus eam ita scriptam, suam ad
linguam revocare promptum erat, eamque deducere
vel ab Ίερόν et Σόλυμα cum Josepho et Balsamone
hoc loco, vel cum Eupolemo a vocibus Ίερόν et
Σολομών, vel etiam cum Lysimache από του Ίερο-
σουλῆν. At si semper scriptum et vocatum fuisset
Ίερουσαλημ, hoc nomen omnibus aliis Græcis
æque ac Aristoteli, usque adeo tortuosum, perple-
xum et prodigiosum visum fuisset. ut eos ab ety-
mologia ejus, in sua præsertim lingua inquirenda,
prosus deteruisset. Nec quidem adeo facile est ac
proclive, genuinam hujus nominis etymologiam ex
ipsis Hebræicis fontibus expiscare. Nonnulli dedu-
cunt a יראו *Timuit*, et שום idem quod פאס *Pax*,
ac si ita Jebusæis, nrimis hujus urbis incolas, no-
minaretur, quasi יראו פאס *Time te pacem*, vel etiam
Time te Salem. Nam antea Salem, ut arbitrantur,
dicta fuit. S. Rabbiicum exspectes etymologiam,
invenies in B-reashith Rabba, ubi ad verba ista
Genesens יקרא אברהם שם הבורח הזה ויקרא
יראה *Et vocabit Abraham nomen istius loci, Jehova*
Jireh, hæc linguntur, Abrahamus vocabat locum Ji-
reh. Semus vocabat Shalem. Dicebat Deus, Si ego
vocavero eum Jireh, Semo justo displicebit; si vo-
cavero Shalem, displicebit Abrahamo justo: quocirca
nomen ei imponam ab utroque compositum יראו
יראה Jireh Shalem, videbit Shalem. Ber. Rab. sect.
9. Quinetiam si Rabbiicum de nominis imponen-
di occasione, figumentum demas, ipse Valentinus
Schindlerus in voce יראו eandem etymologiam
amplexus est. A Davide, inquit, dicta fuit ירושלים
Chald. ירושלים nomine composito ex יראו Salem et
יראה videbit, providebit, quo nomine appellatus
fuit locus iste, et proprius mons Moria ab Abrahamo,
Gen. xxii, 14, deinde addit ירושלים formam ha-
bere dualem, ob duas urbis partes, quarum una
fuit יראו Salem in monte Sion sita, altera יראו
mons Moria urbi postea junctus et inclusus: litte-
ram autem Jod numerum dualem efficiens non
exprimi ne littera י radicali fiat servilis. Et de
hoc quidem inter omnes convenit: utrum autem
David hoc nomen urbi isti primus indiderit, omnino
est incertum. Nam multis ante Davidem annis ita
nominata fuit, in ipsis etiam libris istis Josuah et
Judicum: nisi forte dicamus Eran, dum libris istis
post captivitatem Babylonicam colligendis operam
*daret, hoc nomen alteri יראו Jebus vel יראו, Ἰε-
ρητικῶς subjunxisse, vel ejus loco, tanquam magis*
notum, substituisse: quod quidem non admodum
dissimile videtur. Hoc saltem constat, non minus
probabilem esse, quam constantem doctorum opi-
nionem, hanc vocem aliquo modo deductam esse a
יראה vidit, et יראו Shalem, ut significet, vi-
debit perfectum et pacificum, vel videbit pacem
(sic enim Apostolus exponit Shalem Βασιλεύς
Σαλήμ, ὁ ἵστί βασιλεύς εἰρήνης, Heb. 7. 2) vel
etiam Visionem pacis, quemadmodum Patres vocem
hanc

(49) Παρά τῶν Βαβυλωνίων αἰχμαλωτισθέντος.
Balsamon hic ex memoriz, vel saltem calami lapsu
perinde disserit, ac si urbs Hierosolyma a captivitate
Babylonica usque ad Ælium Adrianum solo æquata
jacuisset, nec ante eam reparata fuisset: quod non
tantum aliis omnibus historicis fide dignis, sed ipsi
etiam sacre Scripturæ apertissime contradiciti; ac
proinde non opus est. ut hic refellatur.

Ἀδριανὸς ἀνήγειρε ταύτην (50), ἐκλήθη ἐκ τοῦ Δ dicitur, habeat honoris consequentiam, metropolē ὀνόματος αὐτοῦ Ἀδία. Γενικῶ δὲ ὀνόματι αὐτῆ τε ἢ proprio honore servato? Et audierunt Caesarem

Guill. Beveregii notæ.

hanc interpretantur. Hieronymus, *Jerus, Salem et Hierusalem appellatur. Primum nomen Calcata; secundum Pax; tertium Visio pacis.* Hieron. vel Paul. et Eustoch. epist. ad Marcell. Augustinus: *Sicut e converso quoties nomen Hierusalem audiveritis, quæ Visio pacis dicitur.* Aug. in Apocal. Hom. 16. et alibi. *Ibi Hierusalem condita est, famosissima civitas Dei, serviens in signo liberæ civitatis, quæ celestis Hierusalem dicitur; quod verbum est Hebræum, et interpretatur Visio pacis.* Aug. *De catechiz. rud.* cap. 20. Ut alios omitam, etiam in nomenclaturæ Copto-Arabico hæc vox explicatur, Arabice quidem, *Revelatio Pacis;* Coptice, q. d. θερησις τῆς εἰρήνης, Nomencl. Ægyptiaco-Arab. Kirch. Port. 9. Nam Coptica lingua quantum ad plerosque characteres pariter ac ipsas voces iis expressas, nihil aliud quam corrupta est atque depravata quædam Græca dialectus.

Diruendis autem et demoliendis urbibus aratrum inducere sive imprimere consueti sunt, uti testatur Cosl. Rhodig. Ant. l. xvi, c. 5; hinc Horat. Carm. l. 1, od. 56:

*Ira Thestion exilio gravi
Stravere, et altis urbibus ætibus
Steteræ causæ, cur perirent
Funditis, imprimeretque maris
Hostile aratrum exercitus insolens.*

Hinc etiam imperator Valens Constantinopolitanis offensus urbi isti aratrum se inducturum minatus est, ἐρημόν τε καταστήσειν τὴν πόλιν, καὶ ἀρατρον ἐπιπὼν βαλεῖν ἐκ' αὐτῆν, Socrat. *Hist. eccl.* l. iv, c. 38, edit. Vales. Cum hoc itaque Romæ in more positum fuisset, ut complanato urbium rebellium, cum caperentur, solo aratrum imprimerent, dubium nemini esse potest, quin idem Hierosolymis fecerint: quod etiam a D. Hieronymo diserte affirmatur: *In hoc, inquit, mense Augusto et a Nabuchodonosor, et multa post sæcula a Tito et Vespasiano, templum Hierosolymis incensum est, atque destructum: capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judæorum: aratum templum, in ignominiam gentis oppressæ a Tito Annio Ruffo.* Hieron. in Zach. cap. 8. Idem ipsi quoque Judæi a majoribus traditum, in Talmude suo agnoscunt. Nam in Misna dicitur שלא יבנו על אבניה של אבן בנין

(50) Ὁ ἈΔΙΑὸς Ἀδριανὸς ἀνήγειρε ταύτην. Hæc Balsamon ex communi doctorum sui temporis opinione profert: quibus nimirum in more positum erat Æliam, ab Ælio Adriano conditam, Hierosolymam vocitare. Verum Ælium Adrianum veterem Hierosolymam a Tito funditus eversam non instaurasse, sed aliam potius prope eam, quam de suo nomine Æliam vocavit, de novo extruxisse, validissimis argumentis evincitur. Quoniam autem hoc in dubium vocatur, rem totam paulo altius, quo clarior evadat, repetemus. In primis ergo anno periodi Julianæ 4783, æræ Dionysianæ sive vulgaris a Christi nativitate computatæ 70, Fl. Vespasiano secundum, et Tito coss. mensis Augusti die 31 capta est a Romanis celeberrima olim Judæorum metropolis Hierusalem; quam imperator protinus effodi, et funditus everti jubebat: ut Josephus oculatus testis tradidit, dicens Καλεῖται Καίσαρ ἦδη τὴν νε πόλιν ἄρασιν καὶ τὸν νεὼν κατασκάπτειν. *Jubet Caesar eos omnem omnino urbem, et ipsum templum funditus evertere.* Joseph. *Περὶ ἀλώσε. κεφ. σ'.* Sed tres lateor, turres Phasalem, Hippicum et Mariannem cum aliqua muri urbem cingentis parte excerpit, et max addit, Τὸν τε ἄλλον ἅπαντα τῆς πόλεως περίβολον, οὐτως ἐξωμάλισαν οὐ κατασκάπτοντες, ὡς μὲν πῶποτε οἰκισθῆναι πιστεύειν ἂν ἐτι παρασχῶν τοῖς προσελθοῦσι. *Aliam autem totam civitatis ambitum ita complanavere diruentes, ut qui ad eam accederent, nunquam habitatam fuisse credere non possent.* Ibid. Per vocem κατασκάπτειν hic utrobique usurpatam, Josephus aratrum solo equato inductum indigitare videtur. Neminem enim latere potest, veteres Romanos in diruendis pariter atque excitandis urbibus aratro usos fuisse, ut Cato in originibus asseruit, atque etiam Servius in 5 Æneid. *Nam ideo, inquit, ad exaugurandas vel diruendas civitates aratrum adhibitum, ut eodem ritu quo conditæ subvertantur.* Excitandis quidem civitatibus aut coloniis aratrum circumducere solebant. Unde Cicero, *Tu autem insolentia status, omni auspicio-rum jure turbato, Casilianum coloniam deduxisti, quo erat paucis annis ante deducta, ut vexillum videres, et aratrum circumduceres; cujus quidem vomere portam Capuæ pene perstrinxisti.* Cicer. Philipp. 2, n. 40. Hinc et illud Virgil. *Æneid. l. v:*

Interea Æneas urbem designat aratro.

Et illa Ovid. *Fæstor. l. 4:*

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.

Et paulo post:

*Inde premens stivam designat mœnia sulco,
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.*

בזשעה באב נבד על אבניה של אבן בנין לא יבנו על אבניה של אבן בנין ובלשונה הנכדה ביהוה רוחו רוחו nono die mensis Ab decretum est contra Patres nostros, ut terram non ingrediantur, et domus desolata est primo et secundo, et Bitter capta, et urbs arata. Taanith cap. 4, fol. 26, 2, ad quem Misnæ verba, Gemara fol. 28, 1, hæc observat, כשדשו מן המדבר חזרו אל הארץ וישע את הארץ נגדה ביהוה וישע את הארץ נגדה ביהוה על רגל יחיה R. Gamaliel interficeretur. Quisnam hic esset Turanus Rufus, qui aratrum Hierosolymis inducibat, non facile est conjecturis assequi. Suspicio tamen eundem esse, quem Josephus Terentium Rufum vocat, et militibus tunc temporis Hierosolymis præfectum, et a Tito sibi relictum asserit, ἦξε, inquit, Τερέντιος Ρούφος οὗτος γὰρ ἀρχὼν τῆς στρατιᾶς καταλέλειπτο. Joseph. *Περὶ ἀλώσε. λογ. ζ, κεφ. ζ,* qui etiam in loco D. Hieronymi ante citato Titus Annius Rufus vocatur: *Tito Annio pro Terentio mendose, ut opinor, scripto; sed de nomine ejus, qui aratrum Hierosolymis induxit, alii viderint: hoc saltem e præmissis colligitur, urbem illam aratrum sibi a Romanis impressum habuisse, ac proinde urbem esse desitisse, ut ipsæ etiam Romanæ leges edicunt, his verbis: Si ususfructus civitati legetur, et aratrum in ea inductur, civitas esse desinit, ut passa est Carthago: ideoque quasi morte desinit habere ususfructum.* L. 21, ff. *Quibus modis ususfructus.* Et ab isto itaque tempore Hierusalem urbs esse desitit. Unde Eleazarus statim post dictum urbis excidium a sociis merito quæsitivit: Ποῦ δ' ἡ μεγάλη πόλις ἢ τοῦ παντός Ἰουδαίων γένους μητρόπολις; *Ubi modo est magna illa civitas, totius Judæorum gentis metropolis?* Joseph. *Περὶ ἀλώσε. l. 7, κεφ. λβ'.* Sane nullibi terrarum etiam tunc temporis existebat, et propterea Solinus etiam recte dicit, *Judæa capta fuit Hierosolyma, sed excisa est.* Solin. *Polyh. c. 37.* Fuit, itaque non est. Et Plinius, *Ozinen, in qua suere Hierosolyma, longe clarissima urbium Orientis non Judæa modo.* Plin. *nat. Hist. l. 7, c. 14.* Ut eadem nos de Hierosolymis dicamus, quæ Ovidius olim de Troja cecinit, *Jam reges est ubi Troja fuit.* Ovid. *epist. 1, et Virgilius, Et campos ubi Troja fuit.* Virg. *Æneid. lib. m.* Sic enim E-

esse Palaestinae metropolim: Hierosolymorum autem Ecclesiam ejus episcopatum fuisse. Vult ergo ca-

Α πόλις τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆν Παλαιστίνη καλοῦνται. Ἐξήτηθη δὲ παρὰ τινων τῆ

Guill. Beveregii notæ.

sebius testatur, se vidisse montem Sionem, celeberrimam olim Hierosolymæ partem, aratum et æminatum, ὡς καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς παραλαβεῖν βουθῆν ἀρούμενον, καὶ κατασπειρόμενον τῶν τῆπον. Euseb. *De demonstr. evanq.* l. viii, juxta quod prædictum fuit a propheta Mich. iii, v. 12. Quod autem idem Eusebius, *ibid.* l. vi, c. 18, et D. Hieronymus in *Comment. in Zachar.* c. 14, asserunt, viz. dimidium, ut ille, medium tantum civitatis partem, ut hic ait, a Tito, reliquam ab Adriano dirutam, e supradictis, et præcipue ex oculato teste Josepho refellitur. Veruntamen nullus dubito, quin statim post ultimum istud urbis Hierosolymæ excidium, nonnulla saltem domicilia, partim a Christianis, partim a Judæis eodem in loco, quo olim urbs steterat, erecta sint. Post annos enim quinquaginta plus minus elapsos, B Adrianus imperator, ut verbis Epiphaniï utar. εἶρε τὴν πόλιν πᾶσαν ἡδραρισμένην, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ καταπεπατημένον, παρεκτός ὀλίγων οἰκημάτων, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας μικρᾶς ὄψεως. *Urbem invenit totam solo æquatam, et ipsum Dei templum proculcatum, paucis ædibus exceptis, et parva Dei ecclesia.* Epiph. *De pond. et mens.* Adlit autem Epiphanius septem etiam Judæorum synagogas in monte Sionis, et aliquot alia ædificia ei propinqua perstitisse, quæ nobis postea exstructa videntur: cum ipse quoque Josephus testetur, nihil excidio superfluisse præter tres turres et aliquam muri partem. Quæcumque autem ædificia Adrianus ibi excitata reperit, eadem demolitus est: quod Eusebio, Hieronymo, aliisque occasione asserendi præbuit, urbem ab Adriano etiam funditus eversam esse: quod tunc temporis fieri non potuit, cum longe antea a Tito factum fuisset. Cæterum idem C Ælius Adrianus novam eodem fere in loco urbem condidit, eamque suo de nomine *Æliam* nuncupavit: cujus occasione Judæi sub Barchocheba seditiones movebant: ut Dio Cassius testatur, dicens: Ἐς δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα πόλιν αὐτοῦ ἀνεῖ τῆς κατασκαφῆς οὐκ ἔλασαντος, ἦν καὶ Ἀλιάν Καπιτωλίαν ἀνόμασε, καὶ ἐς τὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ τόπον, ναὺν τῷ Διὶ ἔτερον ἀντεγείραντος, πόλεμος οὐτε μικρῶς, οὐτε ὀλιγοχρόνιος ἐκινήθη. Ἰουδαῖοι γὰρ δεινὸν τι ποιοῦμενοι τὸ ἀλλοφύλους τιναὶ ἐς τὴν πόλιν σφῶν οἰκισθῆναι, καὶ τὸ ἱερὰ ἀλλότρια ἐν αὐτῇ ἰδρυνθῆναι. *Cum ipse autem Adrianus, Hierosolyma profectus, urbem pro ea quæ eversa fuerat, condidisset, quam etiam Æliam Capitolinam nominavit, et in loco templi Dei, alterum Jovi templum excitasset, bellum nec parvum nec exiguo temporis spatio durans movebatur. Judæi enim ægre ferebant, quod exteræ nationes suam in urbem habitatum venissent, quodque in ea externa sacra facta fuissent.* Dio Cas. in Adrian. Etiam autem, quod in urbibus instaurandis sæpius usu venit, hæc urbs ab Adriano condita prope pristinam Hierosolymæ sedem sita fuerit, non tamen iidem, quibus illa, vestigiis constitit. Nonnulla enim loca, quæ intra Hierosolymam fuerunt, extra Æliam jacent. Verbi gratia mons Sion, ut aula regia decoratus, superiorem ac præcipuam urbis Hierosolymæ partem constituabat, septentrionale illius latus occupans, unde Ab. Ezra

וְיִרְשָׁלַם בְּצֶפֶן צִיּוֹן *Sion e septentrionali latere Hierosolymæ.* Ab. Ezra in *Psal.* XLVIII, v. 3. Verum idem mons extra Æliam sive urbem ab Adriano conditam jacet. Hoc ipsi etiam Judæi in libro cui titulus תּוֹבַת אֲבוֹתַי *Genealogia Patrum*, etc., agnoscunt, dicentes וְיִרְשָׁלַם צִיּוֹן הָיָה שָׁם הַיְכָל דָּוִד *Propinquus Hierosolymæ est Sion, ubi palatium Davidis. cui sit pax.* Sion igitur prope quidem, non

intra urbem est, quæ hodie Hierusalem vocatur. Idem colligatur etiam e Benjaminis itinerario, in quo dicitur, וְיִרְשָׁלַם הָרַר צִיּוֹן וְיִרְשָׁלַם הָרַר בְּנֵי בְרַךְ צִיּוֹן *Et e regione Hierosolymæ est mons Sion: et nulla est in monte Sione structura præter unum Christianorum sanum.* Benjam. itin. p. 44. Ergo non tantum extra urbem, sed et nullum in eo ædificium, præter Christianorum sanum fuit, ab Adriano haud dubie nunquam exstructum. Quod etiam ex his, quæ ex Eusebio ante citavimus, egregie confirmatur. Hic enim post Adrianum claruit; et tamen suis etiam temporibus se montem Sionem aratum et seminatum vidisse testatus est. Porro alia loca, quæ extra Hierosolyma sita fuerunt, intra Æliæ, sive urbis quæ hodie Hierusalem vocatur, muros includi, testis est, ut alios taceam, Hieronymus, sive quisquis auctor fuit expositionis locorum et urbium, quarum mentio fit in Actibus apostolorum, *Hierusalem*, inquit, *metropolis quondam Judææ, quæ nunc ab Ælio Adriano Cæsare, quod eam a Tito destructam latiore situ instauraverit, Ælia cognominata est: cujus opere factum est, ut loca sancta, id est, Dominicæ passionis et resurrectionis, quondam extra urbem jacentia, nunc ejusdem urbis muro septentrionali circumdenter.* Non itaque in ipsa veteris veræque Hierosolymæ sede, sed tantum prope eam exstructa est ab Adriano Ælia, quod etiam Abulpharagius olim observavit his verbis, *Hoc anno (quarto imperii Adriani) prodit Hierosolymis quidam nomine Ben Cocab (filius stellæ) qui Judæos seduxit, prætendens se e caelo instar stellæ descendisse, quo ipsos a servitute Romanorum liberaret: quem eorum multi secuti sunt. Cujus rei nuntio ad Adrianum delato, misit ille copias, quæ ipsum interfecerunt, et expugnatis Hierosolymis Judæos perdidit, urbemque Hierosolymitanam penitus diruerunt, prope eam exstructa urbe, quam Æliam Adriani appellarunt, in quam alienigenas collocarunt.* Abulph. *Dynast.* 7. Adrianus itaque Hierosolymam proprie sic dictam non instauravit, sed aliam urbem, quæ civium Romanorum colonia esset, prope eam funditus eversa de novo condidit, eamque suo de nomine Æliam appellavit: quo factum est, ut una cum urbe ipsum etiam Hierosolymæ nomen penitus deletum sit: usque adeo ut ipse Firmilianus, qui centum circiter post Adriani tempora annis Palaestinae præses fuit, de urbe Hierosolyma nunquam inaudiverat; nec scivit ubi gentium sita fuerat. Cum iste enim Pamphilum martyrem interrogasset, quænam ei patria esset, hic Hierusalem sibi patriam esse respondebat, supernam scilicet sive cœlestem Hierusalem, ut notat Eusebius; Firmilianus autem hæc αὐτῆ ἐστὶν καὶ πόλις γῆς κειμένη ἀκριβῶς ἐπολυπραγματοῦναι, *quænam ea urbs esset, et ubi terrarum sita, sollicite inquirebat, ut tradit Euseb. De martyr. Palæst.* c. 11. Et paucis interjectis, Ἐτα πάλιν πολλάκις ἐρωτωμένους τίς ἐστὶν καὶ πόλις κειμένη, ἦν δὴ φράζει πόλιν, μόνων εἶναι τῶν θεοσεβῶν ταύτην ἔλεγε πατριδα, *Interrogatus iterum atque sæpius, quænam esset illa quam dicebat civitas, eorum tantum, qui veri Dei cultores essent, hanc esse patriam respondit.* *Ibid.* Cum autem nihil aliud responderet, Firmilianus ratus est Christianos urbem aliquam Romanis infensam alicubi condituros esse, ἐχθρὰν καὶ Ῥωμαίοις πολεμίαν πάντως πού συστήσεσθαι πόλιν Χριστιανούς οἰόμενος. *Ibid.* Unde palam est, nec nomen Hierusalem Romanis tunc dierum cognitum fuisse, necnū ipsam urbem Hierusalem ibidem existisse. Hinc perique Patrum, qui post Adrianum scripserunt, suis etiam temporibus Hierusalem solo æquatam et nullam esse affirmarunt

ἔστι τὸ παρὰ τοῦ καθ' ὅσον λεγόμενον· Ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῆ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἐξιώματος· καὶ ἤκουσαν μητρόπολιν εἶναι ἐν Παλαιστίνῃ οὖσαν Καισάρειαν, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ταύτης ποτὲ ἐπισκοπὴν εἶναι. Θέλει οὖν ὁ κανὼν φυλάττεσθαι τῆ μητροπόλει τὰ οἰκεία δίκαια, καὶ ἐκ ταύτης ἀκροάσθαι ἡ Αἰλία, καὶ ἐτιμήθη ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς διὰ τὰ σωτηριώδη τοῦ Χριστοῦ πάθη. Ζῆτει καὶ τὴν ἡ' πρᾶξιν τῶν πρακτικῶν τῆς 8 συνόδου, καὶ μάθησθε ἀπὸ ἀρεσκείας Μαξιμου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβεναλίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων ἰδοὺς τὸν μὲν Ἀντιοχείας ἔχειν τὰς β' Φοινίκας, καὶ τὴν Ἀραβίαν, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων τὰς τρεῖς Παλαιστίνας. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐπίσθη· σήμερον δὲ ἡ τῶν πραγμάτων ἐναλλαγῆ, ὡς εἶπε, καὶ ταῦτα μετήμειψεν.

ZONAR. Βούλεται ὁ κανὼν τὰ πάλαι εἶθι κρατεῖν, 3 καὶ κανόνες μεταγενέστεροι καὶ νόμοι πολιτικοὶ διορίζονται. Τὸν Ἀλεξανδρείας οὖν ἐπίσκοπον θεασκίζει τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Αἰθίῃ, καὶ Πενταπόλει προέχειν, καὶ τὸν Ἀντιοχείας τῶν αὐτῶ ὀποκειμένων ἐπαρχῶν, Συρίας δηλαδὴ, καὶ Κοίλης Συρίας, καὶ Κιλικίας ἐκατέρως, καὶ Μεσοποταμίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους τῶν ὀκ' αὐτοῦ ἐξουσιάζειν χωρῶν, καθὼς καὶ τῶ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ προεδρεύοντι τῶν Ἑσπερίων ἀρχεῖν ἔθος ἔκράτησε. Καὶ τοσοῦτον βούλεται προέχειν τοὺς ἐπισκόπους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν, ὥστε καθόλου διδῶσι τύπον μηδὲν χωρὶς αὐτῶν εἰς ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀναφερόμενον γίνεσθαι, ἥς τὸ μέζον καὶ κυριώτερον

Guill. Beveregii notæ.

Athanasius, Σημεῖον γὰρ καὶ μέγα γνώρισμα τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου παρουσίας τὸ μὴκέτι μήτε τὴν Ἱερουσαλήμ ἰσθάναι, μήτε προφήτην ἐγερθῆναι, *Signum est et magnum adventus Dei Verbi documentum, quod Jerusalem non amplius consistit, neque propheta excitatur.* Athan. *De incarnat. Verbi.* Hilarius, *Quid hic, quod David sit proprium, continetur? urbs illa, quæ generi ejus fuit regia, capta est a Babiloniis, et eversa regni dignitatem sub dominantium jure non tenuit. Post etiam a Romanis capta et incensa, jam nulla est.* Hilar. in Psal. cxxxi. Et alibi, *Post primam Hierusalem subversionem, traductoque in Babiloniam populo captivo, ædificatam rursus eamdem civitatem fuisse, et Historia Regnorum et libri Esdræ loquuntur: sed hodie eamdem nullam esse, rerum fides edocet.* Id. in Psal. cxlvi. Eusebius nihil magis de Hierusalem, quam de Sodoima superesse indigitat, cum ejus excidium ab hujus eversione nihilo discrepare affirmat; Ὁ γοῦν κερδὸς αὐτῶν καὶ τὸ πρὶν ἅγιος τόπος, εἰς τοῦτο γὰρ περιήλθεν, ὡς κατὰ μὴδὲν τῆς Σοδόμων καταστροφῆς ἀποδείν. Euseb. *Demonstr. evang.* l. v, c. 23. Procopius Gazæus suis etiam diebus Hierusalem eversam jacere memorat, ταῦτα προσέειπεν ἐπὶ τῆς Ὀξίῳ βασιλείας· ἐπιηρώθη δὲ μερικῶς μὲν ὑπὸ Βαβυλωνίων· ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων πολιτορχίας ἄλλοθεν, ἃ μέχρι νῦν ὀραται. Procop. in Isa. c. i, et Gregorius Nazianzenus solum ejus sua ætate vix cognitum asserit, καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ ἴδιον μόνον; γινώσκόμενον. Nazianz. orat. 12. Sane solum, quo constructa est Ælia, satis tunc temporis cognitum erat: non item quo vera Hierusalem, quæ propterea alio solo constiterat: ac proinde Patres Hierusalem suis diebus non existisise, sive nullum fuisse summo jure asservuerunt. Cum enim Ælia a veteri Hierosolymæ sede dissita sit, ac a Romanis non Judæis, condita, atque alio etiam nomine appellata, alia sit civitas necesse est, ac idcirco νομισθὶ κατανοητικῶς et valde imuro-

non metropoli sua jura servari, etiamis ab ea Ælia abstracta est, et honoratus est ejus episcopus propter saluiferam Christi passionem. Quære et actionem aetorum 67 quartæ synodi, et cognoscas quod Maximi Antioch. episcopi sententia, et Juvenalis Hierosolymorum episcopi, decretum est ut Antiochiæ quidem episcopus haberet duas Phœnicias et Arabiam: Hierosolymitanus vero tres Palæstinas: et tunc quidem ita constitutum est: hodie autem, rerum, ut videtur, vicissitudo hæc etiam immutavit.

ZONAR. Antiquas consuetudines, quod aliis quoque posterioribus canonum legumque civilium decretis cautum est, retineri vult canon. Alexandrinum igitur episcopum, iis qui in Ægypto, Libya ac Pentapoli sunt, præsidere, Antiochenum subjectis sibi provinciis, Syriæ nimirum, Cœlesyriæ, Ciliæ utrique, Mesopotamiæ, ac alios episcopos, in regiones quemque sibi subjectas auctoritatem exercere, quemadmodum et Ecclesiæ Romanæ præses in occidentales provincias principatum consuetudine obtinet, præesse jubet. Tantumque episcopis, in sua cuique ditione, juris esse vult, ut eorum quæ in ecclesiastica administratione versentur, nihil penitus absque illorum auctoritate transigi licere

prie Hierusalem nuncupetur. Ut Nicolaus I papa Romanus observavit, *Nam vera, inquit, Hierusalem tantum in caelis est, quæ est mater nostra: illa vero Hierusalem terrestris, secundum quod Dominus prædixit, adeo funditus ab Helio Adriano imperatore Romano destructa est, ut in ea nec lapis super lapidem sit derelictus, et ab eodem Helio Hadriano in alio est loco constructa: ita ut locus Dominicæ crucis extra portam, nunc intra cernatur, et a prædicio Helio Hadriano urbs illa Helia vocetur.* Nicol. respons. ad consulta Bulg. Quod etiam Gregorii Magni testimonio confirmatur, dicentis: *Hoc quoque quod additur, non relinquunt in te lapidem super lapidem, etiam ipsa civitatis transmigratio testatur, quia dum in eo loco nunc constructa est, ubi extra portam Dominus fuerat crucifixus, prior illa Hierusalem, ut dicitur, funditus est eversa.* Gregor. hom. 36. Prior igitur Hierusalem, alio, ac præsens Ælia, loco constructa est, sive in alium locum transmigravit: ac proinde eadem civitas esse desiit, priori nomine prorsus indigna; vel ut Hieronymus recte observavit: *Cassus est hodie nomen ipsius civitatis, et ab Helio Adriano, Ælia dicitur, et cum habitatione pristina, pristinum quoque nomen amisit, ad decutiendam superbiam habitatorum ejus.* Hieron. in Jerem. c. xx. Pristina igitur habitatio sive sede hujus civitatis amissa, pristinum etiam nomen merito amittitur. Neque sane credibile est Ælium Adrianum in animo unquam habuisse, veterem Judæorum rebellium, et Romanis infensorum metropolim instaurare: nihil minus quam hoc sibi proposuit. Civitatem quidem non procul a veteri Hierosolyma condidit, sed Romanis habitandam, non Judæis, quos eam vel ingredi prohibuit; et ne vetus esse Hierusalem censeretur, sed nova civitas ab ipso de integro excitata, novum etiam ei nomen, viz. Æliam imposuit; de quo in proximum canonem plura dicturi sumus.

patiafer. Cujus quidem præcipua, maximoque propria pars est episcoporum ordinatio. Si quis igitur, inquit, inconsulto metropolitano creatus fuerit, episcopus omnino ne sit. Nam etsi olim populi suffragilis episcopi in urbibus eligerentur, adhuc tamen post suffragium integra res ad metropolitanum deferebatur; ab eoque confirmabatur electio, et quem ille approbasset, is domum manuum impositione creabatur. Quod si in electione, subiecti canones, vere canonice, consentientibus plurium inter se suffragilis, duo tresve contentionis studio, non aliqua certa ratione discrepent, aliisque adversari sint quod in pecuniaria quoque controversia civili lege cautum est, plurium sententia prævaleat. Quod idem undevicesimus quoque Antiochenæ synodi canon, in episcoporum dissidio æervandum esse pronuntiat.

ARIST. *Super Ægyptum, Libyam et Pentapolim Alexandrinus episcopus potestatem habeat. Et Romanus super Romæ subiectos. Item Antiochenus, atique super suos. Si quis autem sit episcopus citra metropolitanam sententiam, ne sit episcopus. Quod autem multorum suffragio iuxta canones factum est, si tres aliqui contradicant, nullius sint auctoritatis.*

Unumquemque patriarcharum propriis privilegiis contentum esse oportet, et neminem eorum aliam provinciam, quæ antea et a principio sub sua non fuerat potestate, usurpare, hoc enim sæcularis potestatis est superbia. Oportet autem et episcopos cujusque provincie primum suum agnoscere, videlicet episcopum metropoli præsentem: et sine ejus sententia episcopum non eligere. Si autem et aliquem elegerint præter sententiam illius, talem non esse episcopum. Si autem metropolitani sententia ad electionem faciendam convenientes episcopi in unam eandemque sententiam omnes non consentiant, sed nonnulli per contentionem suam aliis contradicant, plurium suffragia vincant. Quære et synodi Ephesinæ canonem octavum, apostolorum canonem 34, synodi Antiochenæ canon. 9, synodi Constantinopolitanæ can. 2 et 3, et synodi Sardicensis canonem 5.

68 CANON VII.

Quoniam obtinuit consuetudo et antiqua traditio, ut, qui est in Ælia episcopus, honoretur, habeat

Guill. Beveregii notæ.

(51) *Τὸν ἐν Αἰλίᾳ.* Ælium Adrianum Hierusalem a Tito subversam non instaurasse, sed aliam alio in loco ei propinquo civitatem de novo condidisse, in ultimis ad præcedentem canonem annotationibus satis superque ostensum est. Restat adhuc, ut de nomine hujus urbis ab eo constructæ pauca annotemus. Itaque Dno Cass. in Vita Ælii Adriani, eum hanc urbem a se conditam Αἰλίαν Καπιτωλίαν Æliam Capitolinam nominasse scribit. Sic etiam a Ptolemæo vocata traditur, Ἰεροσόλυμα ἢ νῦν καλουμένη Αἰλία Καπιτωλίνα. Sic etiam in *Pandectis* dicitur, *In Pærsitina duæ fuerunt colonie, et Cæsariensis et Ælia Capitolina.* l. 1, sect. 6 ff. *De censibus.* Nimirum Ælia ab Ælio Adriano conditore; *Capitolina* autem a templo Jovi *Capito-*

Α ἢ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία ἐστί. Λέγει τοίνυν· Εἰ γνώμης τοῦ μητροπολίτου χωρὶς καταστατῆ ἐπίσκοπος, τοῦτον μὴ εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐάν γὰρ τὰ καλαιὸν τὰ πληθὴ τῶν πόλεων τὸν ἐπίσκοπον ἐψηφίζοντο, ἀλλὰ καὶ τότε μετὰ τὴν ψῆφον τῷ μητροπολίτῃ τὰ περὶ αὐτῆς ἀνεφέρετο καὶ παρ' ἐκείνου ἐκυροῦντο, καὶ ὃν ἐκεῖνος ἐδοκίμασεν, αὐτὸς τῆς χειροτονίας ἤξιωτο. Ἐἴτα ἐπάγει ὁ κανὼν ὅτι, ἐάν ἐν τῇ ψῆφῳ κανονικῆ ὕσθη οἱ πλείονες συμφωνήσωσι, καὶ ὁμογνωμονήσωσι, δύο δὲ ἢ τρεῖς ἀντιλέγωσι φιλονεικῶς, ἀλλ' οὐκ εὐλόγως, καὶ τοὶ ἄλλοις ἐναντιῶνται, ἢ τῶν πλείωνων κρατεῖται ψῆφος, ὃ καὶ ἐν χρηματικαῖς ὑποθέσεσι τοῖς πολιτικοῖς νόμοις τεθίσπισται. Καὶ ὁ ἐνεακαιδέκατος δὲ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου τὰ αὐτὰ περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων ἀντιλογίας διατάττεται.

ΑΡΙΣΤ. *Αἰγύπτου, καὶ Αἰθῶνης, καὶ Πενταπόλεως ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἐχέτω τὴν ἐξουσίαν· καὶ ὁ Ῥώμης τῶν ὑπὸ Ῥώμῃ· καὶ ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν οικειῶν. Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος τῆς τοῦ μητροπολίτου δίχα γίνηται γνώμης, μὴ ἔστω ἐπίσκοπος. Ἐπὶ δὲ τὴν τῶν πολλῶν ψῆφον γινόμενον κατὰ κανόνας, εἰ τρεῖς τινας ἀντιλέγουσι, εἰς ἀδέδδαι.*

Ἐκαστος τῶν πατριάρχων τοῖς ἰδίοις προνομίοις ἀρκεῖσθαι ὀφείλει, καὶ μὴ τινα τούτων ἐπαρχίαν ἐτίραν, οὐκ οὐσαν ἔνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, ὀφραπάξῃν· τοῦτο γὰρ τυφὸς ἐστὶ κοσμικῆς ἐξουσίας. Δεῖ δὲ καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐκείσεως ἐπαρχίας τῶν αὐτῶν πρώτον ἐπιγινώσκειν, ἦγον τὸν ἐν τῇ μητροπόλει πρῶστῶτα ἐπίσκοπον· καὶ δίχα γνώμης αὐτοῦ ἐπίσκοπον μὴ ψηφίζεσθαι. Εἰ δὲ καὶ ψηφίσονταί τινα παρὰ γνώμην αὐτοῦ, τὸν τοιοῦτον μὴ εἶναι ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ γνώμη τοῦ μητροπολίτου οἱ ἐπίσκοποι, συναλθόντες ἐπὶ τῷ ψῆφον ποιήσασθαι, εἰς τὴν αὐτὴν καὶ μίαν οὐ συνέλθωσι πάντες γνώμην, ἀλλὰ δι' οικίαν φιλονεικίαν τινὲς ἀντιλέγουσιν· ἢ τῶν πλείωνων κρατεῖται ψῆφος. Καὶ ζῆται τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼνα ὄγδοον, ἀποστόλων κανὼνα 18, συνόδου Ἀντιοχείας κανὼνα β' καὶ γ', καὶ συνόδου Σαρδικῆς κανὼνα τρίτον.

KANON Z'.

Ἐπειδὴ συνήθεια κειράτηης καὶ παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ (51) ἐπίσκοπον τιμῶ-

lino ibi dedicato vocatur. Sæpius autem hæc civitas simpliciter Ælia appellatur, et ita a conditore nominatam plerique tradunt. Epiphanius, Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ὀνομάστω Αἴλιος Ἀδριανὸς, οὕτως καὶ τὴν πόλιν ὀνομάστω Αἰλίαν. Epiph. *De pond. et mens.* Eusebius, Ἡ μετέπειτα συστάσα Ῥωμαϊκῆ πόλις τὴν ἑπωνυμίαν ἀπέψασα, εἰς τὴν τοῦ κρατοῦντος Αἰλίου Ἀδριανοῦ τιμῆν, Αἰλία προσαγορεύεται. Euseb. *Hist. Eccles.* l. iv. c. 6. Hieronymus, *Ab Ælio Adriano, Ælia dicitur.* Hieron. in *Ser. c.* 20. Theodoretus: Ἀλλὰ πόλιν Ἀδριανὸς αὐτοῖς στασιάζουσι πανταλὴ ἐπήγαγεν ἐλεθρον· καὶ αὐτὴν δὲ τῆς πόλεως τὴν προσηγορίαν ἐνῆλλαξεν, ἐκ τῆς οικίας ἑπωνυμία; ταύτην καλέσας· Αἰλία γὰρ ἐκεῖθεν προσηγορεύθη· Αἴλιος γὰρ ἐπὶ κλην ὀνομάζετο.

σθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῆ Ἀ μητροπόλεως (52) σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος.

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν ἠρμηνεύθη ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ ἔκτῳ κανόνι.

ZONAR. Ὡσπερ τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ τῷ Ἀντιοχείας ὁ πρὸ τούτου κανὼν τὰ πρεσβεία ἐν ἐπαρχίαις αὐτῶν ἀπένευμεν, οὕτως ὁ παρὼν κανὼν τῷ τῆς

honoris consequentiam, metropoli propria dignitate servata.

BALS. Præsens canon expositus fuit in sexto canone, qui est ante ipsum.

ZONAR. Quemadmodum superiori canone, Alexandrino, Antiochenoque patriarchæ sua in ipsorum provinciis privilegia decreta sunt, sic Æliano epi-

Guill. Beveregii notæ.

Theodoret. in Isa. cap. vi. prope finem. Cedrenus : Κεῖται νέαν Ἱερουσαλήμ, ἣν ὄη καὶ Ἀλίαν προσηγόρευσε. Cedren. Chronicon Alexandrinum, καὶ ἐπέθηκε τὸ ὄνομα τῆ πόλει, Ἀλίαν αὐτὴν ὀνομάσας, ἐπειδὴ Ἀλιὸς Ἀδριανὸς ἐλέγετο. Chron. Alex. ad olymp. 224. Mitto Zonaram, in Annal., Nicephor. CP. aliosque cum Balsamone in præcedentem canonem sentientes. Nonnunquam corrupte Helia dicitur. Hieronymus, *Et templum toto orbe celebratum in sterquilinum urbis novæ, quæ a conditore appellatur Helia*. Hieron. in Isa. cap. liv. Nicolaus 1 : *Et a prædicto Helio Hadriano urbs illa Helia vocetur*. Nicol. reso. ad consult. Bulgar. Et quidem in hæc civitas Ælia primo a conditore appellata est, sic et diu postea ab aliis audit. Eusebius : Εἰσέτι νῦν στήλαι διαφανεῖς ἐν προστασίσι δεικνύνται τῆς νῦν Ἀλλίας. Euseb. *Histor. eccles.* l. ii, c. 12. Et alibi, Ἀλ καὶ εἰς ἡμὰς ἐφυλάχθησαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀλίαν βιβλιοθήκῃ. Ibid. l. vi, c. 20. Sic Mazavianem dicit episcopum fuisse ἐν Ἀλίᾳ. L. vii, c. 5, et Valentem τῶν ἀπὸ Ἀλλίας διάκονον. H. *De martyr. Palæst.* cap. 11, ita etiam Chrysostomi πρῶτη vocata est, qui hæc habet : Ἐπειδὴ γὰρ Ἀλιὸς Ἀδριανὸς ἐχρημάτιζεν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν καλεῖσθαι ἐνομοθέτησεν. Ἐκεῖθεν Ἀλίᾳ μέχρι τοῦ νῦν ὀνομάζεται, ἀπὸ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ κρατήσαντος καὶ καθελόντος αὐτὴν. Chrysost. *Advers. Judæos*, loc. γ, et diluvis adhuc usque ad Eutychiei patriarchæ Alexandrini tempora, ut ipse testatur, dicens Adrianum jussisse : *Urbem de imperatoris nomine Æliam appellari. Quare ab eo tempore usque ad hunc diem Ælia vocatur*. Eutyich. *Annal.* tom. I, p. 354. Et quod imprimis observandum est, ab universa Ecclesia hoc canone ita nuncupatur. Unde etiam colligatur, hoc commune tunc temporis ac ubique receptum esse hujus civitatis nomen; quod ab ipso urbis exordio, usque ad conventum hujus Nicæni temporis solum obtinuit; neque enim antea aliter a propria appellatam memini. Quandoquidem autem honor episcopo hujus civitatis disertis verbis hic tribuatur, ut celeberrimum illud Martyrium ibidem in Dominicæ resurrectionis loco iisdem temporibus a Constantino exstructum sit, hinc paulatim evenit, ut episcopi hujus urbis se altius extollere cæperint, et sedem suam non Æliam, sed Hierusalem, cui propinqua erat, vocitarunt : ut majorem nimirum reverentiam et honorem sibi conciliarent. Quo factum est, ut pristinum ejus nomen Ælia pedientium evanuerit, et alterum Hierusalem, sæpius quidem, sed magis improprie a recentioribus usurpatum fuerit.

(52) Τῇ μητροπόλει. Balsamon et Aristenus in suis ad hunc canonem scholiis consentiunt, metropolim Palæstinæ sive Judææ tunc temporis Cæsaream fuisse. Zonaras autem : Τινὰς δὲ μηρόπολιν τὴν Καισάρειαν λέγουσιν ὀνομάσαι τὸν κανόνα. Et hoc quidem extra dubium est, Cæsaream hujus concilii temporibus, et diu postea; pariter atque antea, Palæstinæ, primæ præsertim, in qua sita est Hierosolyma, metropolim existisse. Gregorius Nazianzenus eam suis etiam diebus metropolim fuisse docet : quippe qui de Basilio magno loquens, ait : Ἐπὶ τὴν Καισάρειαν πόλιν ἐπιτίθεται, τῶν τῆ δὲ μεθέων παιδευτηρίων· ταύτην δὲ λέγω τὴν παρι-

φανῆ τε καὶ ἡμετέραν· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐμῶν λόγων αὐτὴ καθηγεμῶν, καὶ διδάσκαλος τὴν οὐχ ἥσσον λόγων μητρόπολιν, ἢ τῶν πόλεων ὧν υπέρκειται, Cæsaream, ut scholarum urbis illis particeps esset, contendit, hanc inquam, illustrem civitatem, et nostram (nam meorum quoque studiorum dux et magistra existit) non minus litterarum et doctrinæ, quam urbium, quibus præcellit, metropolim. Greg. Naz. orat. 20. Ipse etiam Josephus eam μεγίστην τῆς τῆ Ἰουδαίας πόλιν, Maximam Judææ civitatem vocat, Joseph. *De bell. Jud.* l. iii, καρ. κη'. Tacitus autem suo tempore Judææ caput fuisse affirmat. *Haud dubia destinatione*, inquit, *discessere Marrianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream : illa Syria, hæc Judææ caput est*. Cornel. Tacit. *Hist.* l. ii. Quomodo autem metropolis evasit, Justinianus haud obscure docet; cujus dignissima sunt verba hic ascribi. *Venit autem*, inquit, *nobis in mentem et metropolis Cæsarea, quæ in prima Palæstina principatum tenet, quam præ cæteris majore etiam honore versui oportebat : propterea quod et quondam proconul ipsam tenuit, et præfectus talis magistratus fuit, hæc postea ab ampliore dignitate ad minorem transierit*. Nimirum cum una prius tota Palæstina esset, ea deinde in tres divisa partes, et neque consulatione retinente, sed ad magistratum hunc (ut appellant, ordinarium delata. Quamquam sane et vetusta urbs sit, et semper amplius nominis fuerit, tam cum Strato eam in formam urbis redegit, qui mutatis sedibus excedens Græcia hujus conditor existit : quam cum divæ memoriæ Vespasianus, celebratissimus ille imperator, qui pia memoria Titi pater fuit, quod illi ad summam gloriam vel solum potuit sufficere, ipsorum Cæsarem appellatione eam nominavit, cum antea Stratonis turris vocaretur : hoc illi honore impenso, et quod in ea post Judaicas victorias inter imperatores ascriptus esset. Justin. *novel.* 105, in præf. Sane communis est constansque veterum historicorum traditio, non Vespasianum, sed Herodem hanc civitatem Cæsaream primum nominasse, ut fusius mox ostendemus. Sed Vespasianus eo postea Colonia deduxit, unde in *Pandectis*, *Divus Vespasianus Cæsarienses colonos fecit*. L. ult. *sect.* 7. F. *de censibus* : et idcirco tunc temporis, post Hierosolyma totius Judææ metropolis erat, nam μεγάλη πόλις καὶ τοῦ παντὸς Ἰουδαίων γένους μητρόπολις dicitur, Joseph. *De bello Jud.*, lib. vii, καρ. λδ'. et a Philone Judæo, *Μητρόπολις οὐ μίαις χύρας Ἰουδαίας, ἀλλὰ καὶ τῶν κλειστόων*. Phil. *De legat. ad Caium*. Cum autem hæc pristina Judææ metropolis funditus eversa fuisset, vel saltem excidio devota, nova crearetur necesse erat. Verum Cæsarea μεγίστη τῆς Ἰουδαίας πόλις erat, ut Josephus loco ante citato tradidit, ac proinde aptissima pariter ac dignissima, quæ Hierosolymæ metropolis honore succederet. Cum Vespasianus itaque, ut e Justiniani verbis supra laudatis constat, in ea post Judaicas victorias inter imperatores ascriptus esset, eam non Cæsaris appellatione, quam autē habuit, sed potius metropolis nomine honorasse videtur; quod ex eo etiam magis elucescit, quod Vespasianus ipsius temporibus *Caput Judææ* a Tacho nuncupatur, loco supra laudato.

τέτρω τοῦ πρώτου βιβλίου καίμενη, των Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον, ἥτις καὶ Αἴλια καλεῖται, πατριάρχην λέγει. Δεῖ γοῦν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα τὸν τῆς Αἴλιας ἐπίσκοπον τῇ τοῦ πατριάρχου τιμᾶσθαι τιμῇ. Ἐπεὶ δὲ ἡ Καισαρεία μητροπόλις τυγχάνει πρώτη Παλαιστίνης, καὶ ἡ ἀγία πόλις, δεῖ καὶ τὸν πατριάρχην τὴν οἰκείαν ἔχειν τιμὴν, σώζεσθαι δὲ καὶ τῇ Καισαρείᾳ τῇ μητροπόλει [ὅφ' ἦν πρῶτον ἐτύγχανε] τὸ οἰκείον ἀξίωμα. Καὶ ζῆτε τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα δωδέκατον.

KANON H'.

Περὶ τῶν ὁμομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς (54) ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ· πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς δόγμασιν Ἐκκλησίας, τοῦτ' ἐστὶ καὶ διγάμοις κοινωσῆναι, καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπετωκόσιν· ἔφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται, καὶ καιρὸς ὄρισται· ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κώμαις· εἴτε ἐν πόλεσιν ἀπόλομόιοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι· εἰ δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονται τινες, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου· ὁ δὲ ὁμομαζόμενος πρὸς τοῖς λεγόμενοις Καθαροῖς ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει. Πλὴν εἰ μὴ ἀρα δοκοῖ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. Εἰ δὲ τοῦτο αὐτῷ μὴ ἄρσκει, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅπως δοκῆν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν.

Guill. Beveregii notæ.

(54) Περὶ τῶν ὁμομαζόντων μὲν ἑαυτοὺς Καθαροὺς. Scholiastæ per hæc verba Novatianus indigitari consentiunt: et recte quidem. Ex omnibus enim hæreticis vel potius schismaticis isti soli se Katharous Mundos nominarunt: nimirum idcirco, quia se omnibus tam corporis quam animæ sceleribus puros jactitarunt. Et hos quidem se Katharous cognominasse, ac proinde hoc canone intelligendus esse, omnes antiqui scriptores Patresque consentiunt. D. Ambrosius, *Ut sunt doctores Novatianorum, qui se Mundos appellant.* Ambros. *De Penitentia* l. 1, c. 1. Hieronymus, *Non quod custodes sint legis ejus, sed quod hoc esse se dicant, in similitudinem schismaticis Novatianorum, qui et ipsi Katharous, id est, Mundos se vocant, cum sint omnium immundissimi,* Hieron. in Hos. c. 13. Eusebius *De Novato* (a quo Novatiani dicuntur) *Hic ἰδίας ἀπέστω, των κατὰ λογισμοῦ φυσίωσιν καθαροὺς ἐκυτοῦς ἀποφθάντων, ἀρχηγὸς καθίσταται. Propriæ cujusdam sectæ eorum, qui timore mentis elati seipsos Katharous (mundos) cognominarunt, auctor extitit,* Euseb. *Hist. Eccles.* l. vi, c. 43. Augustinus *Cathari, qui seipsos isto nomine, quasi propter munditiam superbissime atque odiosissime nominant: secundas nuptias non admittunt, penitentiam denegant: Novatum sectantes hæreticum, unde etiam*

A. Hierosolymorum, quæ et Aelia dicitur, episcopum, patriarcham vocat. Oportet itaque secundum hunc canonem Aeliæ episcopum patriarchæ dignitate honorari. Sed quoniam Cæsarea prima est metropolis, Palæstinae et (sub ea sit) sancta civitas, patriarcham suo honore potiri oportet, sed et Cæsarea metropoli (cui antea subiacebat) suam servari dignitatem. Lege et Chalcedonensis synodi canonem duodecimum.

CANON VIII.

De his, qui seipsos καθαρους, id est, puros, quandoque nominant, ad catholicam autem et apostolicam Ecclesiam accedunt, sanctæ synodo visum est, ut impositis eis manibus scripsit in clero manent: ante omnia autem hoc in scriptis ipso profiteri convenit, quod adhererunt et sequentur catholicæ Ecclesiæ decreta: id est, quod et cum digamis communicabunt, et cum iis qui in persecutione lapsi sunt, in quibus et tempus constitutum est, et opportunitas præfinita, ut ipsi sequantur in omnibus catholicæ Ecclesiæ decreta. Ubi ergo omnes, sive in vicis, sive in urbibus, ipsi soli inveniuntur ordinati, qui inveniuntur in clero, erunt in eodem ordine. Si autem catholicæ Ecclesiæ episcopo vel presbytero existente, accedunt aliqui, clarum est, quod Ecclesiæ quidem episcopus, episcopi dignitatem habebit: qui autem apud eos qui Cathari dicuntur, nominatur episcopus, presbyteri honorem habebit, nisi utique episcopo placeat ipsum nominis honorem impertire. Si autem hoc illi non placeat, vel chorepiscopi vel presbyteri locum excogitabit, ut esse omnino in clero videatur, ne in civitate duo sint episcopi.

Novatiani appellantur. August. de hæres. ut alios multam, Epiphanius suam contra Catharos dissertationem sic exorditur: Καθεξῆς δὲ τούτων καθαροὶ τινες λεγόμενοι ἐφύθησαν, ἀπὸ Ναυάτου τινὸς ὡς πολὺς ἔδεται λόγος. Proximi ab illis quidam exortii sunt, Cathari dicti, a Novato quodam, ut fama percrebuit. Epiphani. hæres. 59. Ita quidem dicti sunt, sed a se, non ab aliis, nisi κατ' ἐπιρωσέτω; ut observat Balsamon in canonem: in quo ipsi etiam Patres Nicæni eos καθαροὺς non vocant, sed tantum τοὺς ὁμομαζόντας μὲν ἑαυτοὺς καθαροὺς. Cyprianus autem, cujus temporibus exortii sunt, quique in eos sæpius invehitur, nec ipse eos usquam καθαροὺς mundosve vocat, nec ita se vocatos scribit: sed eos nomina adulterata finxisse tradit, Epist. 76 ad Magnum. Et hoc quidem inter istiusmodi nomina merito recenseatur, vel forte non ipse Novatus, sed sectatores ejus hoc sibi nomen postea arrogarunt. Et hoc certe nobis veri propterea similitudinem videtur, quod in testimoniis supra citatis, aliisque quæ proferri poterant, Novatianos quidem, sed non Novatum, ita se nominasse tradatur: quodque nec Dionysius Alexandrinus, nec Cornelius Romanus, nec alii quisvis, qui ipsius Novati ætate claruerunt, etiamsi contra eum scripserint, de hoc nomine, ut ab eo sibi vindicato, meminerint.

BALS. Novatus ille erat Romanorum Ecclesie presbyter, ut scribit Eusebius Pamphil. Cum autem facta esset persecutio, et multi propter metum mortis lapsi essent, et penitentiam agerent, ipse a dissonis infidus, eos notabat admittere. Sed neque cum dignis, ut qui esset ipse continens, communicabat. Qui ergo eadem atque iste sentiebant, Novationi dicuntur, et per ironiam καθαροί, id est, puri. Quoniam autem synodo Romæ habita sub Cornelio papa Romanorum Ecclesie, imperante Decio, anathemate percussus est Novatus, et qui ejus hæresim sequebantur, dicit canon quod si aliqui ex his cum sincera penitentia a sua improbitate desecerint, et se catholica Ecclesie decreta servatores affirmaverint, suscipiantur: et si sint quidem clerici, proprios gradus habeant, et qui non quod in fide errant, sed fratres odio habeant, condemnentur. Si autem episcopalem dignitatem habeant, si illi inveniantur episcopi in regione, in qua ipsi electi sunt, ipsi quidem nihil episcopale exercent: sed providebit episcopus ut vel illi solum episcopale nomen habeant, vel alio nomine appellentur. Si autem non sint in ea regione episcopi, ipsi quoque episcopatum administrabant. Hinc autem, in quibus et tempore constitutum est, et opportunitas prædicta, de his qui tempore persecutionis lapsi sunt, et de digamnia, dictum est: sed et clerici, postquam suscepti fuerint, tunc clero commiserantur in quo prius ordinati fuerant, quando pro iis alii clerici ordinati non fuerint. Si autem tales inveniantur, sicut et quod superius de episcopis scriptum est. Quæro autem: Si qui eorum ad majorem gradum provehi voluerint, an prohibebuntur ex hoc canone, qui dicit in principio: Visum est sanctæ synodo, ut eis impositis manibus sic in clero maneat: an citra impedimentum promovebuntur? *Solutio.* Ex 80 can. apost. et 3 can. præsentis syn. statutum est ut etiam qui sunt omnino infideles, per gratias ad sacerdotium admittantur. Quidni ergo Novatiani, et qui Cathari dicuntur, promovebuntur, qui, ut dictum est, in fide non errant, sed tanquam immiseriordes damnantur? Quod autem illos in clero manere constitutum est, id mihi pro eis magis facere videtur: verisimile enim erat dicere aliquos, debere quidem ipsos suscipi, sed esse simpliciter ut fideles laicos, et non priores suos gradus exercere: quod synodo non placuit: sed concessum est ut ipsi in gradus suos restituarentur. Restitutionis autem nomine una jus quoque promotionis ostenditur.

ZONAR, Cathari (hoc est puri) Novatiani dicuntur. Fuit autem Novatus Romanæ Ecclesie presbyter, qui in persecutione lapsus, culpæ licet peritiosus, repellebat, atque a digamernum communionem penitus abhorrebat. Propterea, quamvis nullo errore in iis qui fidei sunt, teneretur, ob morum tamen implacibilitatem, fraternumque

ΒΑΣΙΛ. Ὁ Νουάτιος ἐπίσκοπος προεβύτατος ἦν τῆς αἰῶνος Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, καθὼς ἴστανται ἐ τοῦ Πατριάρχου Ζωσιμίου. Γεννηθεὶς δὲ διαγροῦ καὶ πολλῶν παραπεικισμένων διὰ φόβου θεοῦ, καὶ μετανοήσας, αἰετὶς, ἐπὶ τοῦ εὐλαβίου φρονήσαντος, ἤθελε τούτους μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐγγράμεις ὡς εἶθον εὐφροσύνης ἐπισκώπει. Οἱ γὰρ τὰ ἐκείνου φρονήσαντες Νουατιανοὶ λέγονται, καὶ κατ' εἰρηναίου καθαροί. Ἐπὶ δὲ συνόδῳ γεννημένης ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κορηλίου πάππας τῆς αἰῶνος Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, βασιλεύοντος Δεκίου, ἀπετρατίσθη ὁ Νουάτιος καὶ οἱ εἰρηνοῦται αὐτοῦ, φησὶ δὲ πᾶνιν ὅτι, Ἐάν τις ἐκ τούτων μετὰ εὐλαβίου μετανοήσας ἐπισκώπει τῆς προτέρας πενήτας, καὶ ἀσφαλίσαντες φυλάτταν τὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἔγγραφα, ἐσθλήσονται. Καὶ εἰ μὲν εἰσι κληρικοί, ἔξουσι κάμνωσιν τοὺς οἰκίους βαθεῖς, ὡς μὴ σφάλοντες περὶ τῆς πίστεως, ἀλλ' ὡς μισοῦντες κατακρινόμενοι: εἰ δὲ ἐπισκοπικὸν ἐξέλιμα ἔχουσιν, ἄλλων μὲν κατὰ χάριν εἰς ἣν οὗτοι ἐπιπαρῆχθησαν, εὐρισκομένων ἐπισκώπων, αὐτοὶ ἐπισκοπικὸν τι οὐκ ἐπιργήσουσι, ἀλλὰ φροντίουσι ὁ ἐπίσκοπος ἢ μόνον ὄνομα τούτους ἔχειν ἐπισκώπων, ἢ δ' ἐτέρου καλεῖσθαι ὄνοματος. Μὴ ὅταν δὲ ἐγγυρῶν ἐπισκώπων, οἰκονομήσουσιν αὐτοὶ καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. Τὸ δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ χρόνος ὀριεταί, καὶ καιρὸς τέτακται, ἐφ' ἧσθι περὶ τῶν παραπεικιστῶν ἐν καιρῷ διαγροῦ καὶ τῶν ἐγγράμων. Ἀλλὰ καὶ οἱ κληρικοὶ, μετὰ τὸ δεχθῆναι, τέτε τῶν κλήρων συναριθμησονται, ἐπ' ᾧ προχειροτονήθησαν, ὅτι οὐκ ἐτάχθησαν ἀντὶ τούτων ἕτεροι κληρικοί. Τοιούτων δὲ τινῶν εὐρισκομένων, γνήσονται δὲ τι καὶ περὶ τῶν ἐπισκώπων ἐγγραφα ἔσονται. Ἐρωτῶ δὲ: Ἐάν τις ἐκ τούτων πρὸς μείζονα βαθμὸν προαναδιβαθῆται θελήσων, ἐμποδισθήσονται ἐπὶ τοῦ κανόνος τούτου λέγοντος κατὰ τὰς ἀρχάς: Ἐδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὡστα χειροθετοῦμενοι, αἰετοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ ἢ ἀκαλυτως προκοφῶσιν; Ἀύσις. Ἀπὸ τοῦ π' ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ τοῦ β' κανόνος τῆς παρουσίας συνόδου δέδοκτα καὶ τοὺς πάντη ἀπιστοὺς κατὰ βαθμοὺς ἱερῶσθαι ἵνα τί γοῦν οἱ Νουατιανοὶ καὶ καθαροὶ λεγόμενοι οὐ προαναδιβαθῆσονται, περὶ τὴν πίστιν, ὡς εἰρηναίος, μὴ σφαλόμενοι, ἀλλ' ὡς ἀσυμπαθεῖς κατακρινόμενοι; Τὸ δὲ μένειν αὐτοὺς οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ μᾶλλον ὕπερ ἐκείνων ὀρισθῆναι νοεῖται μοι. Εἰκόξ γάρ ἦν λέγειν τινὰς ὀφείλειν δεχθῆναι μὲν αὐτοὺς, κλήν εἶναι ὡς ἀπλῶς πιστοὺς λαικοὺς, καὶ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ τοὺς πατέρας τούτων βαθμοὺς: ὅπερ παρὰ τῆς συνόδου οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' ἐνεδόθη ἀποκαθίστασθαι τούτους εἰς τοὺς οἰκίους βαθμοὺς: τῶ δὲ ὀνόματι τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τὸ δίκαιον τῆς προκοπῆς συναναφαίνεται.

ZONAR. Καθαροὶ λέγονται οἱ Νουατιανοί. Ὁ δὲ Νουάτιος προεβύτατος ἦν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, ὅς τοὺς ἐν τῷ διαγρῷ παραπεικιστοὺς μετανοήσαντας οὐκ ἐδέχθητο, ὅσα ἐγγράμεις ἐκινῶναι. Διὸ, κἂν μὴ περὶ τὴν πίστιν ἐσφάλετο, ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ ἀσυμπαθεῖς αὐτοῦ καὶ μισοῦντος, συνόδου γενομένης ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κορηλίου τῆς Ῥώμης πάππας, Δεκίου βασιλεύοντος,

ἀπεβλήθη, καὶ ἀναθεματίσθη, ὡς ὁ τοῦ Παμφίλου Ἀ
 Εὐσέβιος ἱστορεῖ. Τοῦς γοῦν αἰρεσιώτας τοῦτου προ-
 ερχομένους δέχεσθαι ὁ κανὼν οὗτος ὀρίζει, ὁμολογούν-
 τας ἐγγράφως ὅτι τὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τηρή-
 σουσι δόγματα, καὶ τοὺς δι' ἀνάγκην ἀρνησαμένους
 τὸν Χριστὸν δέξονται, καὶ οἰκονομήσουσιν αὐτοὺς κατὰ
 τοὺς καιροὺς ὠρισμένους τῇ μετανοίᾳ τῶν παραπε-
 πτωκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐφ' ὧν καὶ χρόνος ὠρισταί,
 καὶ καιρὸς τέτακται· καὶ τοῖς διγάμοις κοινωνήσουσι,
 καὶ εἰ χειροτονημένοι εἰσὶν εἰς ἐπισκόπους ἢ
 πρεσβυτέρους· ἢ διακόνους οἱ ἐξ αὐτῶν προσιόντες
 τῇ Ἐκκλησίᾳ, μένειν αὐτοὺς ἐν τῷ κλήρῳ κατὰ τοὺς
 εἰσέλθους βαθμοὺς, ἐὰν ἴσως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν
 αἷς ἔχειροτονήθησαν, οὐκ εἰσὶν ἕτεροι. Ὅτι γὰρ οὐ
 περὶ τὴν πίστιν ἐσφάλλοντο, ἀλλ' εἰς μισαδελφίαν
 καὶ ἀρνησιν μετανοίας τοῖς παραπεπτωκόσι καὶ
 ἐπιστρέφουσι, διὰ τοῦτο καὶ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν
 ἢ σύνοδος ἐδέξατο, καὶ μένειν αὐτοὺς ἐν τοῖς οἰ-
 κείοις βαθμοῖς διαῤῃσται, εἰ μὴ ἐπίσκοπος εἴη
 ἐν τῇ καθολικῇ τῆς πόλεως ἐκκλησίᾳ. Εἰ δὲ
 ἐν ἐκκλησίᾳ εἰσὶν ἐνθα ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος,
 ὁ μὲν ἐπίσκοπος ἔξει τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα καὶ τὸ
 ὄνομα· ὁ δὲ παρὰ τοῖς Καθαροῖς κεκλημένος ἐπί-
 σκοπος ἢ πρεσβύτερος ἔξει τιμὴν, ἢ τέως χωρ-
 επισκόπου, ἵνα τῷ κλήρῳ συγκαταλέγῃται, καὶ μὴ
 τοῦτου ἐκπέσῃ· εἰ μὴ που συγκαταβαίνων ὁ ἐπί-
 σκοπος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας θελήσῃ αὐτὸν
 ὄνομα καὶ τιμὴν ἐπισκόπου ἔχειν. Οὐ μέντοι καὶ
 ὡς ἐπίσκοπος ἐνεργήσῃ, ἵνα μὴ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει
 δύο ὦσιν ἐπίσκοποι.

honorisque permittat. Functiones tamen episcopi
 quam exerceat.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ λεγόμενοι Καθαροὶ προσερχόμενοι
 πρῶτον ὁμολογεῖσθαι ὅτι συνθήσονται τοῖς
 ἐκκλησίαις θεσμοῖς, καὶ κοινωνήσουσι διγά-
 μοις, καὶ συγχωρήσουσι τοῖς παραπεπτωκόσι.
 Καὶ οὕτως ὁ εὐρισκόμενος κεχειροτονημένος
 εἴη ἐν τῷ αὐτῶν τάγματι, ὅλον ὁ μὲν κυρίως
 ἐπίσκοπος εἴη ἐπίσκοπος. Ὁ δὲ παρὰ τοῖς Κα-
 θαρῶις ἐπίσκοπος ἢ χωρεπίσκοπος ἔστω, ἢ
 πρεσβυτέρου τιμὴν ἢ ἐπισκόπου κεντήσθω·
 οὐ γὰρ ἔσονται δύο εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἐπίσκο-
 ποι.

Ἐκ τῶν προσερχομένων τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθο-
 λικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ μὲν βαπτίζονται,
 οἱ δὲ μύρω χρίονται, οἱ δὲ μόνον ἀναθεματίζουσι
 τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν. Οἱ γοῦν δελεα-
 σθέντες ὑπὸ τοῦ Ναυάτου, καὶ Καθαροῦ παρ' αὐτοῦ
 ὀνομασθέντες, ὡς μὴ καταδεχόμενοι τὴν μετάνοιαν
 τῶν ἀμαρτησάντων, καὶ τὸν δευτέρου γάμον κωλύοντες,
 ἐὰν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέλθωσι, καὶ ὁμολογήσῃσι καὶ
 διγάμους παραδέχῃσθαι, καὶ τοῖς ἀμαρτήμασι μετα-
 νοήσῃσι συγχωρεῖν, καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐκκλησια-
 στικοῖς ἐπακολουθεῖν δόγμασι, τὴν ἰδίαν ἀναθεμα-
 τίζοντες αἵρεσιν καὶ τὰς ἄλλας, προσδεχθήσονται,
 καὶ μόνῳ τῷ ἀγίῳ μύρω χρισθήσονται. Καὶ εἰ μὲν
 τινες αὐτῶν εἰσὶν ἢ ἐπίσκοποι ἢ χωρεπίσκοποι, ἐν
 τῇ αὐτῇ πόλει ἀξία μενοῦσιν, εἰ μὴ που ἐν τῇ αὐτῇ
 πόλει ἕτερος ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς Ἐκκλη-
 σίας

PATROL. GR. CXXXVII.

odium, in synedo, quæ Cornelio Romanorum papa,
 Decio imperante, Romæ habita fuit, ut Eusebius
 Pamphili memorat, ejectus atque anathemate
 damnatus est. Ex illo igitur hæreticorum grege,
 qui cum Ecclesia in gratiam redire cupiant, eos hic
 canon recipiendos esse decernit: modo se tamen
 ab Ecclesiæ catholicæ placitis non discessuros, ac
 eos, qui necessitate coacti Christum et Deum ne-
 gaverunt ubi statuta criminibus expiandis tempora
 expleverint, (id namque verba illa indicant, in
 quibus et tempus constitutum est, et præstita
 dies) admissuros, et cum digamis communicaturos
 esse, chirographi sui testimonio profiteantur. Ac
 siquidem, qui ex ipsis ad Ecclesiam accedunt,
 episcopi jam, aut presbyteri, aut diaconi creati
 sunt neque Ecclesiæ forte, quarum ministerio ii
 sunt ascripti, alios habent, suum in clero dignita-
 tis ordinem retinere. Quod enim in fide nihil ejus-
 modi homines offenderint, sed tantum fraterno
 odio, veniaque lapsis et resipiscitibus deneganda
 peccarint, propterea ordinationem eorum admisit
 synodus, et in suo quemquam gradu, nisi cum al-
 ter in eadem urbe catholicarum partium episcopus
 foret, manere voluit. At si in Ecclesia sunt, quæ
 episcopum, aut presbyterum habeat, episcopi no-
 men, ac dignitatem 70 ipse retinebit; qui vero
 apud Catharos episcopus dictus fuerat, presbyteri,
 aut chorepiscopi ad summum honore fungetur, ut
 in clero connumeretur, eoque non excidat, nisi ei-
 dem catholici episcopi indulgentia, episcopi nomen
 proprias, ne duo unius urbis episcopi sint, nequa-

ARIST. Cathari dicti accedentes primo profiteantur,
 quod Ecclesiæ sanctionibus assentient, et cum di-
 gamis communicabunt, veniamque lapsis conce-
 dent. Et sic qui reperitur est ordinatus, in eodem
 ordine constituitur: ut si vere est episcopus, sit
 episcopus. Qui vero apud Catharos episcopus fuit,
 sit chorepiscopus vel presbyteri, vel episcopi ho-
 nore gaudeat. In una enim ecclesia duo non erunt
 episcopi.

Ex iis qui ad sanctam catholicam et apostoli-
 cam Dei Ecclesiam veniunt, nonnulli quidam bap-
 tizantur, alii autem unguento illinuntur, alii vero
 solum suam et aliam omnem hæresim execrantur.
 Qui itaque a Novato decepti et Cathari ab eo
 nominati sunt ut resipiscitiam eorum qui pecca-
 runt non recipientes et secundas prohibentes nu-
 ptias, si ad Ecclesiam venerint, et confessi fuerint
 se et digamos admissuros, et iis quos peccatorum
 poenituit veniam daturus et omnia prorsus ecclesia-
 stica observaturos dogmata, et suam et alias ex-
 secrantes hæreses admittentur, et tantum sancto
 unguento illinuntur. Et si quidem aliqui eorum sicut
 episcopi aut chorepiscopi, in eadem rursus manebunt
 dignitate, nisi forte in eadem civitate alius catho-
 licæ Ecclesiæ inveniat episcopus, ante adventum
 9

ipsorum ordinatus. Sic enim præferetur qui ab initio propriè erat episcopus, et solus episcopatus thronum retinebit. Quoniam non oportet duos esse episcopos in eadem civitate. Ille autem qui a Catharis dicitur episcopus ut presbyter honorabitur, vel si episcopo placuerit, et episcopi nominis participes erit, at jus aliquod episcopale non exercebit.

CANON IX.

Quicumque citra examinationem promoti sunt presbyteri vel examinati sua peccata confessi sunt, eisque confessis, præter canonem moti homines manus imposuerunt, eos canon non admittit. Quod est enim a reprehensione alienum, defendit Ecclesia.

BALS. Multa sunt quæ ad sacerdotium ne perveniatur, prohibent, cum quibus est et fornicatio. Si quis ergo fuerit fornicationis damnatus, sive antequam consecraretur, sive postea, deponitur. Unde dicit canon, quod si quis citra examinationem est consecratus vel et ante ordinationem quidem est peccatum confessus, sed præter canonem est ordinatus, ex ordinatione non juvatur, sed postquam id cognitum fuerit deponitur. Dicebant enim nonnulli, quemadmodum baptisma novum hominem facit eum qui baptizatus est, ita et sacerdotibus ea quæ prius admissa sunt peccata abstergit: quod canonibus non est consonum.

ZONAR. Qui ad sacros ordines evehuntur, vitæ integros, nec ullis vitiorum maculis, quibus infecti ab ordinibus arcentur, notatos esse ac illorum propterea vitam et mores sedulo examinari canon jubet. Quod si qui forte, inquit, temere nulloque detecto ad sacros ordines admittantur, aut suamet vitia ipsi conflentes, contra canonis præscriptum, ordinibus insigniti fuerint, non admittendos esse, nec quidquam illis illegitimam creationem **71** prodesse decernit. Depositione namque multabuntur.

ARIST. *Qui sine examinatione ordinantur, si postea convincantur quod revera peccaverunt, deturbentur.*

Si quis enim clam peccavit, et citra examinationem ad episcopi aut presbyteri gradum proventus fuit, si post ordinationem convictus fuerit quod peccavit, sacerdotio movebitur.

CANON X.

Quicumque ex iis qui lapsi sunt, vel per ignorantiam, vel scientibus iis qui promoverunt, ordinati sunt, hoc

Αστας εὐρίσκειται πρὸ τῆς ἐλεείσεως αὐτῶν χειροτονηθεὶς. Προτιμηθήσεται γὰρ οὕτως· ὁ ἐξ ἀρχῆς κυρίως ἐπίσκοπος, καὶ μόνος τὸν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον καθέξει, διὰ τὸ μὴ δεῖν εἶναι δύο ἐπισκόπους ἐν μιᾷ πόλει τυγχάνειν· αὐτὸς δὲ παρὰ τοὺς Καθαρτοὺς ὀνομαζόμενος ἐπίσκοπος ὡς πρεσβύτερος τιμηθήσεται, ἢ, εἰ δοκεῖ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τοῦ ὀνόματος μεθέξει τοῦ ἐπισκόπου· ἐπισκοπικὸν δὲ τι δίκαιον οὐκ ἐνεργήσει.

KANON Θ'.

Εἰ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὁμολόγησαν τὰ ἁμαρτήματα αὐταῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν παρὰ κανόνα κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιοῦτοις χεῖρα ἐπιτεθείκασι, τοὺτους ὁ κανὼν οὐ προσκεῖται. Τὸ γὰρ ἀνεπιλήπτου ἐκδικεῖ ἡ Ἐκκλησία.

ΒΑΣΣ. Διάφορά εἰσι τὰ κωλύοντα τὴν ἱερωσύνην, μεθ' ὧν ἐστὶ καὶ ἡ πορνεία. Εἰ γοῦν κατακριθῆ τις πορνείαν ἡμαρτηκῶς, κἄν τε πρὸ τοῦ ἱερωθῆναι κἄν τε μετὰ ταῦτα, καθαιρεῖται. Ὅθεν φησὶν ὁ κανὼν τὸν ἀνεξετάστως ἱερωθῆντα, ἢ καὶ ἐξομολογησάμενον μὲν πρὸ τῆς χειροτονίας τὸ ἁμάρτημα, παρὰ δὲ κανόνας χειροτονηθέντα μὴ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς χειροτονίας, ἀλλὰ μετὰ διάγνωσιν καθαιρεῖσθαι. Ἔλεγον γὰρ τινες (55) ὅτι, ὡς περὶ τὸ βάπτισμα νέον ἄνθρωπον ποιεῖ τὸν βαπτισθέντα, οὕτω καὶ ἡ ἱερωσύνη τὰ πρὸ τῆς ἱερωσύνης ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, ὅπερ τοῖς κανόσιν οὐκ ἔδοξεν.

C **ZONAR.** Ἀνεπιλήπτου καὶ καθαρεύοντος αἰτιμάτων κωλύοντων ἱερᾶσαι βούλεται ὁ κανὼν τοὺς εἰς ἱερωσύνην προαγομένους εἶναι, καὶ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν ἐξετάζεσθαι. Εἰ δ' ἴσως τινὲς, φησὶν, ἀνεξετάστως προσηθῶσιν εἰς ἱερωσύνης βαθμὸν, ἢ ἐκείνων ὁμολογησάντων τὰ ἑαυτῶν ἑλαττώματα, οἱ χειροτονοῦντες αὐτοὺς παρὰ κανόνα χειροτονήσουσιν, ἀπροσδέχτους αὐτοὺς εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς χειροτονίας τῆς ἀθέσμου ὠφελεῖσθαι· καθαιρεθῆνONTAI γὰρ.

ARIST. *Οἱ ἀνεξετάστως χειροτονούμενοι, εἰ ἐξῆς ἐλέγχοντο ὅτι ἡμαρτον ὄντως, πεσπύθωσαν.*

Ἐὰν γὰρ ἁμαρτήσας τις διέλαθε, καὶ ἀνεξετάστως εἰς ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου βαθμὸν προήχθη· ἐὰν μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλέγχοντο ὅτι ἡμαρτε, τῆς ἱερωσύνης παυθήσεται.

KANON I.

Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγρoιαν, ἢ καὶ προσιδόντων τῶν προχειρι-

Guill. Beveregii notæ.

(55) Ἔλεγον γὰρ τινες. Nonnullos sua etiam ætate ita sensisse, testatus est Innocentius I, Papa Romanus, qui etiam optime observavit, quot mala ex ista opinione semel admissa consequerentur. At dicitur, inquit, vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio, auferre omne vitium, quod a vitioso fuerat injectum. Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione ordinationis crimina vel vitia pu-

tantur auferri. Nullus fit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consuevit. Nostræ vero lex Ecclesiæ est, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sint, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem nec ex his aliquem in clericali honore vel exiguum subrogare. Innocent. 22, ad episc. Macedoniæ.

σαμείων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ Α ἐκκλησιαστικῷ (56). Γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

ΒΑΣΣ. Τοὺς ἀρνησιθέους μετανοοῦντας εὐκρινῶς δεχόμεθα, ἱεραῖοι δὲ οὐ παραχωροῦμεν, ἀλλὰ καὶ κληρικούς ὄντας καθαιροῦμεν, καθὼς τοῦτο φησιν ὁ ξβ' ἀποστολικὸς κανὼν. Εἰ τινες γοῦν ἐκ τούτων ἐχειροτονήθησαν, ἀγνοοῦντων τῶν χειροτονησάντων, ἢ καὶ εἰδόντων, μετὰ διάγνωσιν καθαιρεθῆσονται, ὡς μὴ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς χειροτονίας, καὶ ἐν εἰδήσει τοῦ χειροτονησάντος αὐτῆ γέγονεν. Ἰσως γὰρ εἰπέ τις ὠφελεῖσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι παρὰ ἀνθρώπων εἰδόντων τὸ τοῦτον ἀμάρτημα, καὶ οἶον συγχωρησάντων αὐτὸ διὰ τῆς χειροτονίας. Ταῦτα δὲ περὶ ἱερέων καὶ διακόνων καὶ λοιπῶν ἐκκληστῶν, οὐ μὴν περὶ ἐπισκόπων. **Β** Περὶ τούτων γὰρ ζῆτει τὸν ιβ' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκυρᾷ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνησαμένους, εἴτα μετανοήσαντας εἰς ἱερωσύνην προάγεσθαι οὐ χρῆ. Πῶς γὰρ ἱερεὺς ἔσεται, ὃς τῶν ἁγιασμάτων διὰ βίου οὐκ ἀξιοῦται, εἰ μὴ ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ; εἰ δ' ἴσως ἀγνοοῦντος τοῦ χειροτονοῦντος ἢ καὶ εἰδόντος ἱερωσύνης ἀξιοθεῖη, καθαιρεθῆναι αὐτὸν, εἰ μετὰ ταῦτα γνωσθεῖη, ὃ παρῶν κανὼν διατάττει. Τὸ γὰρ ἀθέσμως γενόμενον τῷ κανόνι οὐ προκρίνει, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐμποδίζει, οὐ βλάπτει.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ παραπετωκότες (57) ἢ ἀγνοοῖα ἢ γνώσει τῶν χειροτονησάντων, καὶ προαχθέντες, καθαιρεθώσασιν.

Καὶ ἠγνόησαν οἱ χειροτονησάντες τῶν χειροτονηθέντων τὰ πταίσματα, ἢ καὶ ἐν εἰδήσει τούτων ὄντες, παρεβλέψαντο ταῦτα, τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι τοῦτο οὐ φέρει κατάκριμα· ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο γνωσθέντες οἱ χειροτονηθέντες, ὡς ἀμαρτήσαντες, καθαιρεθῆσονται.

ΚΑΝΩΝ ΙΑ'.

Περὶ τῶν παραβάτων χωρὶς ἀνάγκης ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τιτος τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου· ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλοanthρωπίας, ὁμῶς χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. Ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελῶνται, τρία **Δ** ἔτη ἐν ἀ-ρωμένοις ποιήσουσιν ὡς πιστοὶ, καὶ ἐπὶ τὰ ἔτη ὑποκασοῦνται· δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινηθήσουσι τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν.

Guill. Beveregii notæ.

(56) Οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. Ex his verbis satis aperte constat aliquem canonem ecclesiasticum ante hanc synodum constitutum esse, quo cautum fuerat, ut clerici lapsi gradibus suis deponerentur. Hoc autem nullo alio præsentem antecedente, præterquam sexagesimo secundo apostolorum canone sanctum legitimus: ad quem propterea Patres hoc loco respectum habuisse, cuiuspiam, nisi nimio partium studio occæcato, primo intuitu patet; usque adeo, ut antiquus

ecclesiastico canonis non præjudicat. *Li enim cogniti deponuntur.*

BALS. Eos qui Deum negaverunt, si sincere poenitentiam agunt, recipimus, ad sacros autem ordines eos non admittimus, sed et, si sint clerici, deponimus; ut dicit 62 apostolicus canon. Si qui ergo ex istis ordinati sunt, insciis illis qui ordinarunt, vel etiam scientibus, postquam id cognitum fuerit, deponentur, ut qui ex ordinatione non juventur, licet ipsa sciente illo qui ordinat, facta sit. Posset enim fortasse aliquis dicere illos juvari, ex eo quod ab hominibus essent ordinati, quibus eorum peccatum cognitum fuit, et qui per ordinationem illud quodammodo permiserunt. Hæc autem de sacerdotibus et diaconis et reliquis sunt intelligenda, non autem de episcopis, de iis enim quære can. 12 synodi in Ancyra, et quæ in eo scripta sunt.

ZONAR. Qui Christum Dominum semel abnegaverunt, licet resipiscentes, ad sacros ordines evehi non oportet. Quo pacto namque sacerdotis officia obeat, cui præterquam extremum spiritum agentis, ad sacrorum munerum perceptionem aspirare nullatenus licet? Quod si quis forte, eo qui creavit inscio, aut etiam sciente, sacerdotio dignus habeatur, hominem, re patefacta, hic canon deponi jubet. Neque enim quod contra legum interdicta effectum est, canonis præjudicium affert, hoc est, illius auctoritatem non retundit, nec lædit.

ARIST. Qui lapsi sunt, sive insciis, sive consciis iis qui eos ordinarunt, et promoti, deponantur.

Quamvis qui eos ordinant eorum qui ordinantur delicta ignorant, vel etiam cognitis connivent, hoc nullum ecclesiastico canonis affert præjudicium, sed et postea qui ordinati sunt, peccasse deponentur.

CANON XI.

De iis qui sine necessitate, vel sine facultatum suarum ablatione, vel sine ullo periculo, vel aliquo ejusmodi transgressi sunt, quod sub Licinii tyrannide factum est, synodo visum est, etsi humanitate indigni sunt; clementia tamen in eos uti. Quicunque ergo germane poenitentia ducuntur, tres annos inter auditores exigent, ut fideles, et septem annis prosternentur: duobus autem annis, absque oblatione, erunt orationum cum populo participes.

iste canon ecclesiasticus hic denuo confirmatus et ulterius explicatus videatur (quemadmodum in præfatione ad apostolicos canones prænotavimus) quem consulas velim, una cum annotationibus ad dictum apost. can. 62.

(57) Οἱ παραπετωκότες. Hæc Alexii Aristenii hujus canonis Epitome in Justelli Codice desideratur. Verum in Symeonis logothetæ Synopsis iisdem verbis concipitur, quæ hic imprimuntur, nisi quod καὶ ante προαχθέντες in ea omittatur.

BALS. 62 canon apostolicus tractat de clericis qui per vim transgressi sunt: praesens autem canon, de iis qui sine vi Christum negaverunt: et dicit eos oportere recipi, si germane, id est vere, poenitentiam agant: et tribus quidem annis stare extra templum; et Dei 72 hymnos audire: septem autem annis substerni sive intra ecclesiam stare, sed post ambonem, et cum catechumenis exire. Completo autem septennio, cum fidelibus quidem una comprecabuntur integre: post biennium vero digni habebuntur sacramentis.

ZONAR. De iis qui ob violentiam multam et necessitatem fidem negarunt, alii canones exstant. Hic autem eos tangit, qui sua voluntate a fidei proposito desciverunt. Ac huiusmodi quidem homines, licet, inquit, indignos venia, si tamen germana poenitentia, hoc est, vera, non ficta et simulata duci constat, ardoremque animi non vulgarem praeseferant, ex indulgentia videlicet quadam, fidelium numero aggregari placet. Et mandat ut triennium quidem inter audientes agant, cum quibus scilicet extra templum religati in porticu consistant, divinisque Scripturis audiendis vacent; septem annis in substitutione sint, hoc est, in ecclesiam quidem ingrediantur, verum post ambonem stent, et cum catechumenis exeant; biennio demum cum fidelibus stationem habeant, cumque iis precationem, nisi elapso decennii tempore, admittantur.

ARIST. Quotquot citra necessitatem transgressi sunt, etiamsi venia sint indigni, aliquanti tamen venia dignati duodecim annos prosternantur.

Quicumque fidem citra necessitatem abnegarunt, quanquam humanitate sint indigni, nihilominus aliqua indulgentia censentur digni, ut qui ex iis legitime poenitentiam egerint, tres quidem annos inter audientes sive in foribus stent basilicis, et divinas Scripturas audiant. Sed post illud triennium intra ecclesiae ambitum introducantur, et cum succumbentibus in postica ambonis parte septem annos permaneant, una cum catechumenorum exclamatione exeuntes. Et post septennium expletum, per alios duos annos una cum fidelibus consistant, participes eum eis precationum usque ad mystagogiam completam, divinae autem communionis nec istis duobus annis participes fiant. Sed iis exactis et mysteriorum participatione digni habebuntur.

CANON XII.

Qui autem a gratia quidem evocati, et primum suum ardorem ostenderunt, et cingula deposuerunt, postea autem ut canes ad suum vomitum reversi

Guill. Beveregii notæ.

(58) Ὑποπιπέτωσαν. Vox ista hic late sumitur pro omni poena poenitentibus imposita, usque dum ad communionem recipiantur: a deo ut υποπιπέτωσαν hic idem significat, quod ἀφορίζεσθωσαν. Quo quidem sensu auctor Epitomes canonum ea voce sæpius utitur. Unde ubi Patres Nicæni in

ΒΑΣΣ. Ὁ ἐξ' ἀποστολικῶν κανῶν ἐπιλαμβάνει περὶ τῶν κατὰ βίαν παραβάτων κληρικῶν· ὁ δὲ παρῶν περὶ τῶν χωρὶς βίας ἀρνησαμένων τὸν Χριστόν· καὶ φησὶ δέχεσθαι τούτους, γνησίως ἦτοι ἀληθῶς μετανοοῦντας· καὶ τρία μὲν ἔτη ἐξω ἴστασθαι τοῦ ναοῦ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ὑμνωδῶν τοῦ Θεοῦ, ἑπτὰ δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἦτοι ἴστασθαι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ὅπισθεν μέντοι τοῦ ἀμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηγουμένων. Πληρωθεὶς δὲ τῆς ἑπταετίας συνεύξονται μὲν μετὰ τῶν πιστῶν καθολικῆρον, τῶν δὲ ἁγιασμάτων μετὰ διέτιαν ἀξιώθησονται.

ΖΩΝΑΡ. Ἐτεροὶ μὲν κανόνες περὶ τῶν ἐκ βίας πολλῆς καὶ ἀνάγκης ἀρνησαμένων τὴν πίστιν διαγορευοῦσιν· ὁ δὲ παρῶν περὶ τῶν χωρὶς ἀνάγκης παραβάτων διαλαμβάνει, οὓς καὶ ἀναξίους εἶναι φιλανθρωπίας φησὶν. Ἄλλ' ὁμως καὶ τοῦ τοιούτου διὰ χρηστότητα λέγεται, εἰ γνησίως μεταμέλονται, τούτέστιν ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ νόθως καὶ ψευδῶς, μετὰ θερμότητος δὲ καὶ προθυμίας πολλῆς. Καὶ τρία μὲν ἔτη ἀκροᾶσθαι διακλιεῦεται, ἦγουν ἐξω τῆς ἐκκλησίας ἴστασθαι ἐν τῷ νάρθηκι καὶ τῶν θεῶν ἀκοῦειν Γραφῶν, ἑπτὰ δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἦτοι ἐντὸς μὲν τῆς ἐκκλησίας εἰτέρχεσθαι, ἐν δὲ τῷ ὅπισθεν μέρει τοῦ ἀμβωνος ἴστασθαι καὶ ἐξίναται μετὰ τῶν πιστῶν, μὴ μέντοι καὶ τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιούσθαι, ἕως ἂν ἡ διέτια περὶθῇ.

ΑΡΙΣΤ. Ὅσοι χωρὶς ἀνάγκης παρέβησαν, εἰ καὶ συγγνώμης ἦσαν ἀνάξιοι, συγγνώμης τινὸς ἀξιούμενοι, δώδεκα ἔτη ὑποπιπέτωσαν (58).

Ὅσοι τὴν πίστιν ἀπηνήσαντο χωρὶς ἀνάγκης καὶ ἀνάξιοι φιλανθρωπίας ἦσαν, ὁμως συγγνώμης τινὸς ἀξιοῦνται· ὥστε τοὺς γνησίως ἐξ αὐτῶν μεταμελομένους τρία μὲν ἔτη ἐν τοῖς ἀκροαμένοις, ἦτοι ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἐστάναι πυλῶσι, καὶ τῶν θεῶν δὲ ἀκροᾶσθαι Γραφῶν. Μετὰ καὶ τὸν τρίτην χρόνον ἐνδον τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας εἰσαχθῆναι, καὶ μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἐν τῷ ὅπισθι μέρει τοῦ ἀμβωνος ἑπτὰ ἔτη διατελεῖσαι, τῇ τῶν κατηγουμένων ἐκφωνήσει συνεξερχομένους· καὶ μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἑπταετοῦς χρόνου ἐπὶ δυσὶν ἄλλοις ἔτεσι μετὰ τῶν πιστῶν τὴν σύστασιν δέξασθαι, κοινωνοῦντας αὐτοῖς τῶν προσευχῶν μέχρι συμπληρώσεως τῆς μυσταγωγίας τῆς θείας μέντοι μετλήψεως οὐδὲ ἐπὶ τοῖς δυσὶ τούτοις μετασχῶσιν ἔτεσιν. Ἄλλὰ μετὰ τοῦτο καὶ τῆς μετοχῆς τῶν ἁγιασμάτων ἀξιώθησονται.

KANON IB.

Οἱ δὲ προσκληθέντες μὲν ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ τὴν πρώτην ὀρμὴν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας (59), μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν

proximo canone dicunt, δέκα ἔτη ὑποπιπέτωσαν, in epitome ejusdem canonis vis istorum verborum exprimitur per ἀφορίζεσθωσαν.

(59) Καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας. Hic ἀποθέσθαι τὰς ζώνας, idem est, quod militia renuntiare; hæc autem loquendi formula exinde orta est, quod cum

οικειῶν ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες, ὡς Α
τινάς καὶ ἀργύρια προσέσθαι, καὶ βενεφικοῖς
κατορθώσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι· οὗτοι δέκα
ἔτη ὑποκλιπέτωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς
ἀκροάσεως χρόνον. Ἐφ' ἅπασιν δὲ τοῦτοις
προσῆκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ
εἶδος τῆς μεταβολῆς. Ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ
καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν
ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ οὐ σχῆματι ἐπιδεικνυ-
ται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὀρι-
σμένον τῆς ἀκροάσεως, εὐκότως τῶν εὐχῶν
κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ
καὶ φιλικωτέρῳ τινι περὶ αὐτῶν βουλευ-
σασθαι· ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν, καὶ τὸ
σχῆμα τοῦ εἰσεῖναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν B
ἑαυτοῖς ἠγήσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, ἐξ
ἁπαντος πληρούτωσαν τὸν χρόνον.

BALS. Beneficium λέγεται κατὰ Λατίνους πᾶν
δώρημα, καὶ εὐεργετήματα. Ἐπεὶ οὖν τινες στρα-
τιώται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλω θεῶν κινήθεντες,
τὰς ζώνας τῶν στρατευῶν αὐτῶν ἀπέθεντο καὶ πρὸς
μαρτύριον ὤρμησαν· ὕστερον δὲ, ὑπὸ δαιμονιώδους
μεταμελείᾳ, συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρ-
τυρίου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις ἠκολούθησαν,
καὶ χρήμασιν ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γάρ ἐστι
τὸ βενεφικόν, ὡς εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν
στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οικεῖον ἔμετον ἀνέ-
δραμον, φρῖν ὁ κανὼν, ὡς εἶγε καὶ οὗτοι μετὰ
εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, C
δεχθήσονται, ὀφελόντες ἐπὶ μὲν ἔτη ἕξωθεν τῆς
ἐκκλησίας ἵστασθαι, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν θείων
Γραφῶν, δέκα δὲ ἔτη ὑποκλιπέειν ἧτοι ἵστασθαι
ἔπισθεν τοῦ ἁμῶνος, καὶ ἐξέργησθαι μετὰ τῶν
καταχουμένων· μετὰ δὲ ταῦτα συνεχέσθαι μετὰ
πιστῶν· πάντως δὲ τῶν ἀγιασμάτων οὐχ ἀξιοθῶ-
σιν, εἰ μὴ διετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἀνωθεν
εἶπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἔκουσιως παραπι-
πτόντων εἰσὶν. Ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ
μειοῦν τὰ ἐπιτίμια κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος
ἐπιστροφὴν.

ZONAP. Περὶ στρατευομένων ὁ κανὼν διαλέγε-
ται, καὶ ἀπορρίψαντων μὲν τὰς ζώνας, ἤγουν τὰ
τῆς στρατείας παράσημα, ὄρημα δὲ πρὸς μαρτυ-

Guill. Beveregii notæ.

quis in militiam conscriptus, milesque factus fuit, D
cingulum, sive zona, qua cingebatur, ei data est :
unde Julianus nullos in exercitum suum Christianos
admittere statuens, *Militiæ cingulum non dari,*
nisi immalantibus jubet, ut tradidit Rufinus, *Hist.*
Eccles. l. 1, c. 32, quo etiam usu venit, ut ὠύε-
σθαι idem sit atque ἐνδύναί· τὰ ὄπλα, *arma induere,*
nisi scribit Cælius Rhodeginus, l. xii, c. 19, ut et ζών-
υσθαι idem quod ὄπλιζεσθαι, ut scribit Eusta-
thius in Homerum, ubi eo sensu sæpe usurpatur,
ut *Iliad.* A, initio.

Ἄτρεϊδης δ' ἐδόθησεν. ἰδὲ ζώνυσθαι ἀνωγεν
Ἄργεῖους, ἐν δ' αὐτὸς ἐδύσσατο νόσπον, χαλκόν.

Atrides autem clamavit, atque armari jussit
Græcos, et ipse induit splendidiū ferrum.

Et Olyss. Ω.

Ὅτε κέν ποτ' ἀπορθιμένου βασιλῆος,

sunt, ut nonnulli etiam pecuniam profunderent et
beneficiis militiam assequerentur, hi decem annis
prosternantur supplices, etiam post triennii audi-
tionis tempus. In his autem omnibus examinare
convenit consilium et speciem pœnitentiæ: Qui-
cunque enim, et metu, et lacrymis, et tolerantia,
et bonis operibus, conversionem opere et non tan-
tum habitu ostendunt, hi impleto auditionis tem-
pore quod præfinitum est, merito orationum com-
munionem habebunt, cum eo quod etiam liceat
episcopo humanius aliquid de eis statuere. Qui-
cunque autem non adeo graviter tulerunt, satis-
que sibi esse putarunt in ecclesias ingredi ad con-
versionem, tempus omnino impleant.

BALS. Beneficium apud Latinos omne donum et
benefactum dicitur. Quoniam ergo nonnulli milites,
tempore persecutionis divino zelo moti, ipsarum
militiarum cingula deposuerant, et ad martyrium
impetu quodam procurrerant: postea autem dæ-
moniacæ pœnitentiæ adacti, a martyrio defecerant,
et infideles persecutores secuti erant et pecuniis vel
aliis donis priores suas militias receperant, hoc
enim est beneficium, ut dictum est, et ad proprium
vomitum redierant, dicit canon, quod si ii cum sincera
compunctione ad Ecclesiam accesserint, recipien-
tur, debentes tribus quidem annis 73 extra ec-
clesiam stare, et divinas Scripturas audire, decem
autem annis ὑποκλιπέειν, id est post ambonem
stare, et cum catechumenis exire; post hæc autem
una cum fidelibus orare: sacramentis autem omnino
digni non habeantur, nisi biennium præterierit,
sicut et superius diximus. Quoniam et ii sunt ex iis
qui sua sponte labuntur. Concedit autem canon
episcopo ut pœnam minuat, pro ejus cui pœna im-
posita est, conversione.

ZONAR. De militibus hoc canone igitur, qui zo-
nas, insignia militiæ videlicet, obenundi martyrii
cupiditate demonstrata semel abjecissent, quos

ζώνυσται τε νέοι, καὶ ἐκεντύνονται ἄεθλα.

Quando autem mortuo rege
Armanturque juvenes, et parant certamina.

Sic etiam tam Hesychius, quam Suidas ζώνυσθαι
exponit per καθοπλιζεσθαι. Et in politicis etiam
legibus cingi, idem sonat, quod in militum nume-
ros referri et armari, ubi dicitur, *Filius familiae*
equestri militia exornatus, et in comitatu principum
retentus, cingi confestim jussus, testamentum de
castrensi peculio facere potest, l. XLIII, ff. De testa-
mento militis. Ut igitur zona cingitur, qui in mili-
tiam delectum recipitur, et operam militarem na-
vare aggreditur, sic etiam qui a militia recedit, ἀπο-
θεσθαι τὴν ζώνην, *zonam deponere,* merito dicatur.
Unde vetus interpres ζώνας hoc loco baltea recte
vertit, et Dionysius Exiguus *militiæ cingulum.*

etiam cœlesti munere vocatos, atque ut solidam in veræ fidei professione constantiam retinerent, divinitus confirmatos asserit, deinde mutato consilio priorem militiam repetiverunt, ad eamque sibi aditum, vel argento, vel beneficiis iterum aperuerunt. Ac argenti quidem nomine pecunia intelligitur, beneficii vero, quidquid in alterum gratiæ benignitatisque collocatur. Beneficium namque Latina vox est, εὐεργεσίαν, si Græce interpretemur, indicans. Ille vero beneficium contulisse dicitur, qui vel pecuniâ largitus sit, vel quomocumque alterius voluntati obsecundarit. Illud autem plane certum est, nemini reditum ad istiusmodi militiam, nisi abdicata religione patuisse. Ejusmodi igitur hominibus, post triennium inter audientes exactum, decennii substratio, et cum catechumenis abscessio multæ nomine, decreto canonis præfinita. Episcopo tamen, si alicujus in luendis pœnis ardorem animi, in propitiando Numine lacrymas, conceptumque diviniæ Majestatis timorem in primis animadverterit et hominem ob irrogata supplicia patienter dolere, et bonis actionibus, hoc est virtutum exercitationi operam dare, ac si manus ejus abundet indigentibus elargiri, si denique, uno verbo, serio, non ficta specie respicientiam demonstrantem invenerit, deisdem pœnis aliquid pro arbitrio remittendi conceditur facultas. Si quem vero impositis pœnis leviter tangi videat, atque eo quod ecclesiam ingredi permittitur, satis est contentus, et non moleste fert, nec dolore movetur quod inter fideles non constituatur, sed quod post ambonem stet, et cum catechumenis exeat (hoc enim præ se fert speciem ingrediendi, sed qui sic ingreditur, vere non ingreditur) sibi sufficere arbitratur; totum ab eo decennium in substrationis pœna canon expleri jubet.

ARIST. *Qui rim passi et restitisse visi, deinde impietati consenserunt, militiamque resumpserunt, decennium excommunicentur. Considerandum vero est in omnibus pœnitentiæ genus. Et si is qui pœnam suscipit, se ferventiorum in pœnitendo gesserit, humanius cum eo agat episcopus, severius vero si frigidiorum.*

Quicumque divina vocati gratia, primo quidem impetu compulsi in impletate societatem inire reluctati sunt, adeo ut militarem etiam nomam deponerent, postea cedentes quæ sunt impiorum iterum sapient, adeo ut ad priorem redeant isti statum, et militiam rursus suscipiant, per triennium stent audientes, per decennium succumbentes, et sic perfectione digni habeantur. Liceat autem episcopis et minuere, et augere supplicia, ad conversorum respicientibus pœnitentiam, si cum timore et patientia, et lacrymis, aut contemptum et indifferenter fiat.

74 CANON XIII.

De iis autem qui excedunt, antiqua et canonica

Αριαν ενδειξαμένων, οὐς καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος κληθῆναι φησιν, ὡς δι' ἐκείνης ἐπιβρωσθέντας πρὸς τὴν ἐνστασιν τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, εἶτα ἐν μεταμελείᾳ γενομένων καὶ αὐθις εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθόντων στρατείας, καὶ ταύτην ἀργυροῖς ἀνακτησαμένων ἢ βενεφικίοις. Διὰ μὲν γὰρ τῶν ἀργυρῶν δηλοῦνται τὰ χρήματα, διὰ δὲ τῶν βενεφικίων ἅπαν εἶδος χάριτος τε καὶ δεξιώσεως. Τῆς γὰρ Λατίνων διαλέκτου οὕσα ἡ λέξις, εὐεργεσίαν δηλοῖ πρὸς Ἑλληνίδα μεθερμηνευομένη διάλεκτον. Εὐεργετεῖ δὲ τις ἢ χρήματα παρέχων, ἢ ἄλλως θέλημα οἰονδήποτε πληρῶν τινοῦ. Δῆλον δὲ πάντως ὅτι οὐδεὶς τοιοῦτοι ἀναστρατεύσασθαι ἠδυνήθη ἂν, εἰ μὴ τῇ πλάνῃ συνέθετο. Τοὺς γοῦν τοιούτους μετὰ τὴν τριετῆ ἀκρόασιν ἐπὶ δεκαετίαν ὑποπίπτειν ὁ κανὼν διατάττεται, καὶ ἐξίναί μετὰ τῶν κατηχομένων. Δίδωσι δὲ τῇ κρείσει τοῦ ἐπισκόπου καὶ μαιούν τὰ ἐπιτίμια, εἰ εὐροὶ τὸν μετανοοῦντα θερμότητι ἐν τῇ μετανοίᾳ ἐπιδεικνύμενον, καὶ δάκρυσι τὸν θεὸν ἰλεούμενον, καὶ τῷ φόβῳ αὐτοῦ στοιχειούμενον, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐπιτιμίων κάκωσιν ὑπομένοντα, καὶ ἀγαθοεργίας, ἤγουν ἀρετῶν ἀσκήσει καὶ μεταδόσει τῇ πρὸς τοὺς δεομένους, εἰ εὐπορήσῃ ἢ χεῖρ αὐτοῦ, προσκείμενον, καὶ τὸ δῶμα εἰπεῖν, ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐν σχήματι τὴν μετάνοιαν ἐνδεικνύμενον. Εἰ δὲ ἀδιαφόρως καὶ ἀνεμῆνως ὁρᾷ τὸν ἐπιτιμηθέντα πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν διακείμενον, καὶ ὅτι δῶμα παραχωρεῖται εἰσεῖναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκούμενον, καὶ οὐ δακνόμενον καὶ λυπούμενον, ὅτι οὐ συνίσταται τοῖς πιστοῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕπισθεν τοῦ βρωβῶνος ἴστασθαι, καὶ ἐξίναί μετὰ τῶν κατηχομένων, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσεῖναι, οὐ γὰρ ἀληθῶς εἰσεῖσιν ὁ οὕτως εἰσίων, ἀρκοῦν αὐτῷ λογιζόμενος, τὸν ὅλον τῆς δεκαετίας χρόνον ἐν τῷ ἐπιτιμίῳ τῆς ὑποπτώσεως πληρῶν αὐτὸν διακελεύεται ὁ κανὼν.

ΑΡΙΣΤ. *Οἱ βιαζόμενοι, καὶ δόξαντες ἀντιστηναι, εἶτα καταθέμενοι τῇ ἀσθεσίᾳ, καὶ ἀναστρατευσάμενοι, δεκαετίαν ἀφοριζέσθωσαν. Σκοπητέον δὲ ἐφ' ἅπασιν τὸ εἶδος τῆς μετανοίας καὶ θερμότηρως μὲν μεταμελουμένου τοῦ δεξαμένου τὸ ἐπιτίμιον φιλοφρονέστερον ὁ ἐπίσκοπος διατιθέσθω, ψυχροτέρως δὲ, δραστηκώτερον.*

Ἄλλοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος προσκληθέντες κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὁρμὴν βιασθέντες συνθέσθαι τῇ εὐσεβεῖ ἀντέστησαν, ὥστε καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἀποθέσθαι ζώνην ἔλτα ὑπέλαξαν, κατέθεντο φρονεῖν τὰ τῶν ἀσεβῶν, ὥστε εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ καταστῆναι τιμὴν, καὶ τὴν στρατείας αὐθις ἐπαναλαβεῖν ἔπι τριετίαν ἔστωσαν ἀκροῶμενοι, ἐπὶ δεκαετίαν ὑποπίπτοντες καὶ οὕτω τῆς τελειώσεως ἀξιούσθωσαν. Ἐξέστω δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ μαιούν, καὶ αὐξεῖν τὰ ἐπιτίμια, πρὸς τὴν μετάνοιαν ἀφορῶσι τῶν ἐπιτιμωμένων, εἴτε σὺν φόβῳ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ δάκρυσι γίνεται, εἴτε καταφρονητικῶς καὶ ἀδιαφόρως.

CANON IG'.

Περὶ δὲ τῶν ἐξοδεούντων ὁ παλαιὸς καὶ κανον-

κός νόμος διαφυλαχθήσεται καὶ νῦν, ὥστε, εἰ ἂν τις ἐξοδευθεὶς τελειοῦ καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστρεφείσθαι. Εἰ δὲ, ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωρίας πάλιν τυχῶν (60), πάλιν ἐν τοῖς ἰωσιν ἐξετασθῆ, μετὰ τῶν κοινωρούντων τῆς εὐχῆς μόνης ἔστω (61). Καθόλου δὲ καὶ περὶ παντός οὗτινος οὐδ' ἐξοδευόντος, αἰτούντος τοῦ μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδίδτω τῆς προσφορᾶς.

ΒΑΣΣ. Οὗτος ὁ κανὼν γενικός ἐστι. Πρακτεῖται γὰρ πάντα ἐπιτιμηθέντα, καὶ τῶν ἁγιασμάτων στερούμενον, ἀξιούσθαι τοῦ καλοῦ ἐφοδίου τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς μετὰ δοκιμασίας τοῦ ἐπισκόπου. Μὴ ὄντος δὲ ἐπισκόπου μετὰ δοκιμασίας ἱερέων, ἵνα μὴ στερηθῆ τοῦ καλοῦ ἐφοδίου ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου. Προσέβησι δὲ ὡς, εἴπερ ὁ τοιοῦτος μετὰ τὴν μεταλήψιν τῶν ἁγιασμάτων διαφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν πιστῶν μὲν συνεύξεται, τῶν δὲ ἁγιασμάτων οὐκ ἐπιτεύξεται, εἰ μὴ πληρωθῆ πάντως ὁ νενομισμένος χρόνος τοῦ ἐπιτιμίου. Νομίζω δὲ ὅτι τότε μετὰ τὴν ὑγίειαν συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς παραχωρηθήσεται ὁ ἐπιτιμηθεὶς, ὅτε καὶ πρὸ τῆς νόσου τοῦτοις συνηύχето. Εἰ γὰρ ἐν τόπῳ ἀκρωμένων ἴστατο, τὸν αὐτὸν ἐξεῖ τόπον καὶ μετὰ τὴν ὑγίειαν.

ΖΩΝΑΡ. Διαταξάμενοι οἱ ἱεροὶ Πατέρες περὶ ἐπιτιμίων, καὶ ὅπως καὶ ἐφ' ὅσον οἱ παραπίπτοντες ἀκοινωνητοὶ ἔσονται, ὀρίζουσι διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ὑπὸ ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ὡς τινες, τελευταῖως δὲ, μεταδίδουσαι αὐτοῖς τῶν ἁγιασμάτων ἵνα ἐφόδιον αὐτὸ ἔχωσι, καὶ μὴ στερηθῶσι τοῦ ἐκ τούτων ἁγιασμοῦ. Εἰ δὲ τις περὶ τὴν ζωὴν κινδυνεύου ἀξιώσει, ὡς θνήσκων τῆς κοινωρίας, εἴτα διαφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τῶν πιστῶν μὲν συνεύξεται, οὐ μένοι καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεται. Καὶ πᾶς δὲ ἐν ἐπιτιμίῳ ὢν περὶ τὴν τελευταίαν γενόμενος, ἐξοδὸν φησὶν ὁ κανὼν, εἰ ζητεῖ μεταλαβεῖν τῆς ἁγίας προσφορᾶς, μεταλαμβάνετω, μετὰ δοκιμασίας, ἡγουν γνώμης, τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐξετάσεως.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ ἐξοδευόμενοι κοινωρεῖσθαι· εἰ δὲ τις αὐτῶν ὑγιάνοι, ἔστω μετὰ τῶν τῆς εὐχῆς κοινωρούντων καὶ μόρον.

Guill. Beveregii notæ.

(60) Εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωρίας πάλιν τυχῶν. In Joannis Antiocheni Collectione canonum πάλιν hic non legitur : et post τυχῶν additur καὶ προσφορᾶς μετασχών, Joh. Antioch. Coll. can. tit. 18 : quæ verba vetus etiam interpres legit, vertitque et oblatione percepta can. 12, necnon Dionysius Exiguus, qui transtulit, oblationisque participes factus.

(61) Μετὰ τῶν κοινωρούντων τῆς εὐχῆς μόνης ἔστω. Verbum ἔστω, quod hic in fine, in Joh. Antioch. Collectione tit. 18, initio horum verborum collocatur, quibus etiam alia adduntur, hic desiderata nimirum, ἀχρις ἂν πληρωθῆ ὁ ὀρισθεὶς ὑπὸ τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμένης συνόδου χρόνος,

lex nunc quoque servabitur, ut si quis vita excedat, ultimo et maxime necessario viatico ne privetur. Si autem deploratus et communionem assecutus, rursus in vivos relatus sit cum iis sit qui orationum sunt tantum communionis participes. In summa autem, de quolibet excedente, et Eucharistiæ participationem petente, episcopus cum examinatione eum oblatione imperiat.

BALS. Hic est canon generalis. Jubet enim, omnem cui pœna imposita est, et sacramentis est privatus, præclaro sanctæ communionis viatico non privari, in extremo spiritu, cum examinatione episcopi. Si non sit autem episcopus, cum examinatione sacerdotum, ne bono viatico privetur homo, ob episcopi absentiam. Addit autem, quod si talis post sacramentorum participationem, mortem evaserit, una cum fidelibus precabitur. Sacramenta autem non assequetur, nisi præstitutum pœnæ tempus omnino impletum fuerit. Puto autem, quod tunc post sanitatem una cum fidelibus orare permittetur ei cui pœna imposita est, quando et ante morbum una cum eis precabatur. Si enim in loco audientium stabat, eundem habebit locum etiam post sanitatem.

ZONAR. Cum iis qui lapsi fuerant, ad constitutas pœnas, certa quoque tempora communionis abstinendi sancti Patres definitissent, iisdem nihilominus in extremo vitæ discrimine positus, quamvis multæ nomine communionis interdictum sit, sacramenta impartiri, ut eo quasi viatico instructi decedant, nec ea quæ ex illis efficitur sanctitate priventur, hoc canone Patres jubent. Si cui vero in eo vitæ discrimine, communicatio quasi morienti concessa est, seque is postea morti subtraxerit, cum fidelibus quidem orare, non tamen iterum communicare sacramentis licebit. Et vero quicumque in extremo spiritu, inquit canon, luendis pœnis obnoxius, sanctæ oblationi communicare se velle ostendit, ei cum approbatione episcopi, hoc est, re per illum examinata et probata, fiat facultas.

ARIST. Vita excessuri communicent. Si quis autem eorum convalescat, cum iis sit qui precum summa participes et cum iis solum

quousque adimpleatur tempus a magno et universali concilio definitum. Hæc autem, nec a veteri interprete, nec a Dionysio Exiguo, nec ab Isidoro Mercatore leguntur : sed Balsamon ea legisse videtur, eo quod constitutum hic asserat, eum qui post receptam communionem convalescit, sacramenta non assequi et μὴ πληρωθῆ πάντως ὁ νενομισμένος χρόνος τοῦ ἐπιτιμίου. Et quidem, etiamsi lecta non essent, necessario tamen intelligenda sunt. Sacramenta enim tunc temporis recepta, nulli esse possunt pœnitentibus impedimento, quominus post elapsum pœnitentiæ tempus ad communionem admittantur.

Omnis fidelis in extremo spiritu boni viatici particeps fiet, sanitati autem restitutus cum iis erit qui orationum sunt participes, sed divinorum sacramentorum partem non habebit. Sed expleto tempore quo in orationibus consistere debet, postea et illa gratia dignus habebitur.

CANON XIV.

De catechumenis, et qui lapsi sunt, visum est sanctæ et magnæ synodo, ut ii tribus annis tantum audientes, postea orent cum catechumenis.

BALS. Eum qui ex infidelitate ad veram fidem accessit, et initiatus est : et post initiationem aberravit, et priorem superstitionem repetiit, non simpliciter ad catechumenorum locum rursus recipi redeuntem sancti Patres definiunt : sed prius triennio extra templum stare cum audientibus : eo autem impleto, in priorem statum et ordinem catechumenorum recipi.

ZONAR. Qui ob fidei amplectandæ studium inter catechumenos relati, postea lapsi fuerunt, eos ordine et statione catechumenorum movendos esse, ac triennium inter audientes exigere, eo elapso, priorem ordinem et 75 stationem repetere, et cum catechumenis orare, sanctorum Patrum decreto cautum est.

ARIST. Si quis catechumenus lapsus fuerit, tres iste annos audiat idque solum, deinde cum catechumenis oret.

Duæ sunt species catechumenorum : nonnulli enim modo advenerunt, alii evaserunt perfectiores, in fide sufficienter initiati. Perfectior itaque catechumenus lapsus et peccans sine reprehensione non relinquitur, tametsi sacrum baptismum ad omnem diluendam sordem sufficiens sit, sed inter audientes collocatur, et post triennium cum catechumenis rursus precatur. Quære et synodi Neocæsariensis can. 5.

CANON XV.

Propter multum tumultum, et seditiones quæ sunt, omnino visum est, ut consuetudo quæ præter canonem in nonnullis partibus invenitur, tollatur, ut a civitate in civitatem nec episcopus, nec presbyter, nec diaconus transeat. Si quis autem post sanctæ et magnæ synodi definitionem tale quidpiam aggressus fuerit, vel se rei ejusmodi dederit, quod factum erit omnino infirmabitur, et ecclesiæ restituetur cui episcopus vel presbyter ordinatus fuerit.

62, Πᾶς πιστός. Hic erratum in Aristeni scholia irrepisse nemo ambigat. Canon enim, non de fidelibus, sed tantum de lapsis, et pœnitentiam in exitu vitæ agentibus loquitur. Et præterea πᾶς πιστός, omnes fideles etiam sanitati restituti sacra-

Α Πᾶς πιστός (62) ἐν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς γινόμενος τοῦ ἀγαθοῦ ἐφοδίου ἐπιτεύξεταί. Ὑγιάννας δὲ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῶν εὐχῶν ἔσται οὐ μέντοι γε καὶ τῶν θεῶν ἀγιασμάτων μετὰ σοι· ἀλλὰ πληρώσας ἐν ταῖς εὐχαῖς τὴν τῆς συστάσεως χρόνον, ἔκτοτε καὶ τῆς χάριτος ταύτης ἀξιωθῆσεται.

ΚΑΝΩΝ ΙΔ'.

Περὶ τῶν κατηχομένων καὶ παραπεσόντων ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε, τριῶν ἐτῶν αὐτοῦ ἀκρωμένους μόρον, μετὰ ταῦτα εἰσεσθαι μετὰ τῶν κατηχομένων.

BALS. Τὸν ἐξ ἀπιστίας τῇ ἀληθείᾳ πίστει προσελθόντα, καὶ κατηχηθέντα, καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν πλανηθέντα, καὶ τὴν πρώτην θρησκίαν ζητήσαντα, μὴ ἀπλῶς εἰσεσθαι εἰς τὸν τόπον τῶν κατηχομένων, πάλιν υποστρέφοντα, οἱ ἅγιοι Πατέρες διορίζονται, ἀλλὰ πρότερον ἐπὶ τριετία ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἵστασθαι μετὰ τῶν ἀκρωμένων· πληρωθείσης δὲ ταύτης, ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν προτέραν τάξιν καὶ στάσιν τῶν κατηχομένων.

ZONAR. Ἐάν τινες προσελθόντες τῇ πίστει, καὶ γενόμενοι κατηχομένοι, παραπέσωσιν, ὑποβιβάζεσθαι τῆς τάξεως καὶ τῆς στάσεως τῶν κατηχομένων ὠρίσθησαν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ ἐν τῷ τῶν ἀκρωμένων ἐπιτιμίῳ γίνεσθαι ἐπὶ τριετίαν, εἶτα πάλιν ἐπανέρχεσθαι πρὸς τὴν προτέραν τάξιν καὶ στάσιν, καὶ συνεύχεσθαι τοῖς κατηχομένοις.

ARIST. Εἰ τις παραπέσοι κατηχούμενος, οὗτος τριῶν ἀκροσθῶ καὶ μόρον· εἶτα μετὰ τῶν κατηχομένων εὐχέσθω.

Δύο εἶδη τῶν κατηχομένων. Οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, οἱ δὲ γεγονοταίτελεωτεροι, ἐφ' ἱκανὸν τὰ τῆς πίστεως μυηθέντες. Ὁ γοῦν τελώτερος κατηχούμενος, παραπεσὼν καὶ ἀμαρτήσας ἀνεπιτίμητος οὐκ ἔσται, κἰν καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἱκανὸν ἐστὶ πάντα ῥύπον ψυχικὸν ἀποπλύναι· ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀκρωμένων συντάττεται, καὶ μετὰ τριετίαν μετὰ τῶν κατηχομένων αὐθις συνεύχεται. Καὶ ζητεῖ τῆς ἐν Νεοκαισαρεῖα συνόδου κανόνα ε'.

ΚΑΝΩΝ ΙΕ'.

Διὰ τὸν πολὺν ταραχὸν καὶ τὰς στάσεις τῆς γινομένης ἔδοξε παντάκασι περιαιρεθῆναι τὴν συνθήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὐρεθείσαν ἐν τισὶ μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. Εἰ δὲ τις μετὰ τὸν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὄρον τοιοῦτω τιμὴ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ἐπιδοίῃ αὐτὸν πράγματι τοιοῦτω, ἀκρωθήσεται ἐξ ἁπάντων τὸ κατασκευάσμα, καὶ ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἧ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη.

Guill. Beveregii notæ.

mentorum participes erunt ; contra ac hic assertur : quod itaque codici ms. quo usi sumus, potius quam ipsi Aristeno attribuendum est. Neque enim hæc tam obvia Aristenium latere potuerunt.

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν ἀποστολικὸς ἰε' κανὼν, Μηκίτι Α λειτουργεῖτω, φησὶν, ὁ κληρικὸς ὁ παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθιστάμενος· ὁ δὲ παρὸν κανὼν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ ἐπισκόπων διοριζόμενος· ἀκυροῦσιν εἶναι φησὶ τὸ παρὰ ταῦτα ἰσως γενησόμενον.

Ἐτέρα ἐρμηνεία.

Τοῦ ἰδ' ἀποστολικοῦ κανόνος τὴν μὲν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν ἐπίθασιν ἦτοι ἐπιπέδησιν τῶν ἐπισκόπων κωλύοντας, τὴν δὲ μετὰθασιν ἐπιτρέποντος διὰ μεγάλην καὶ εὐλόγον αἰτίαν· καὶ τοῦ ἰς' κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διοριζομένου τὴν σχολάζοντα ἐπὶ σχολάζουσαν μεταβαίνειν μετὰ διαγκίσεως καὶ παρακλήσεως τελείας συνόδου· ὡσαύτως καὶ τοῦ α' καὶ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου μεγάλως κολάζοντων τὸν διὰ μεθόδου καὶ οἰκονομίας φαύλης τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν καταλιμπάνοντα, καὶ μείζονα ἐκκλησίαν ἀρπάζοντα, καὶ τοῦ παρόντος ἰε' κανόνος τῆς α' συνόδου παντάπασιν μὲν κωλύοντας τὴν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μετὰθασιν τῶν ἐπισκόπων, τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν διακόνων, μὴ κολάζοντος δὲ ταύτην, ἀλλὰ διοριζομένου ἀκυροῦσθαι τὸ κατασκευάσμα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τὸν πρεσβύτερον, ἢ τὸν διάκονον εἰς τὴν ἔχειροτονήθησαν, εἴποι τις ἐναντιοῦσθαι τοῖς κανόνας ἀλλήλους, ἄλλα καὶ ἄλλα θεσμοθετοῦντας. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Διαφορὰ γὰρ ἔστιν ἀλλήλοις μετὰθσεως, μετὰθσεως, καὶ ἐπιθσεως. Μετὰθσεσις γὰρ ἔστιν ἡ ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μετένεξις, ὅταν τυχὸν ἐπίσκοπος παντοῖα σοφία κεκοσμημένος μετακληθῇ παρὰ πλήθους ἐπισκόπων εἰς μείζονα ἐκκλησίας χρηρευούσης βοήθειαν κινδυνευούσης περὶ τὴν εὐσέβειαν. Οἶόν τι γέγονεν εἰς τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπὸ τῶν Σασίμων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετατεθέντα. Καὶ ἔστιν αὕτη συγχωρητέα, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ἰδ' κανόνος τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Μετὰθσεσις ἔστιν, ὅταν τις σχολάζων, δηλονότι μὴ ἔχων παροικίαν, ὡς ὑπὸ ἐθνῶν κατεχομένην, ἀναγκασθῇ παρὰ ἐπισκόπων πολλῶν εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν μεταθῆναι διὰ τὸ περὶ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ χρησιμώτατον αὐτοῦ. Καὶ ἔστι καὶ αὕτη δεκτέα παρὰ τοῖς θεοῖς κανόσι τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντων ἁγίων Πατέρων. Ἐπιθσεσις δὲ ἔστιν ἡ αὐτόνομος ἢ καὶ μετὰ οἰκονομίας φαύλης τοῦ σχολάζοντος, ἢ καὶ τοῦ ἔχοντος ἐκκλησίαν ἐπισκόπου, πρὸς χρηρευούσαν ἐκκλησίαν παράλογος μετένεξις· ἦν τοσοῦτον οἱ ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες ἅγιοι Πατέρες ἐβδελύξαντο, ὥστε καὶ ἀκοινώνητον εἶναι παντὶ Χριστιανῷ τὸν ἐργάτην ταύτης διωρίσαντο, καὶ μηδὲ ἐν ταῖς τελευταίαις ἀντιπνοαῖς λαϊκῆς κοινωνίας ἀξιοῦσθαι αὐτόν. Ὁ δὲ ἰε' κανὼν τῆς α' συνόδου, περὶ μηδενὸς τοιοῦτου μείλαν ποιούμενος, οὐδ' ἐναντιοῦται τινὶ τῶν ἀνωτέρω καταστροφέντων κανόνων. Οὔτε γὰρ περὶ μετὰθσεως, οὔτε περὶ μετὰθσεως, οὔτε περὶ ἐπιθσεως διατάσκει· ἀλλὰ κωλύει τὸ μεταπίπτειν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐτέρην ἀνήκουσαν τῇ αὐτῇ παροικίᾳ, ὡς περὶ ποτὲ ὁ

BALS. Apostolicus quidem decimus quintus canon, Ne amplius ministret, inquit, clericus qui præter proprii episcopi sententiam, a civitate in civitatem transit. Præsens autem canon eadem etiam de episcopis definiens, irritum esse statuit quod præter hæc fortasse factum fuerit.

Alteræ expositio.

Cum 14 canon apostolicus a parochia in parochiam invasionem seu irruptionem prohibeat : translationem autem propter magnam et honestam causam permittat, et 16 canon Antioch. synodi decernat, ut qui vacat in vacantem ecclesiam transcat, cum dijudicatione et examinatione perfectæ synodi : similiter primus et secundus canon Sardic. synod. eum valde puniat qui improba via ac ratione, eam quæ ipsum sortita est, relinquit, et majorem ecclesiam occupat et arripit : et præsens 15 canon primæ synodi transitum episcoporum, presbyterorum et diaconorum a civitate in civitatem omnino prohibeat, eum autem non puniat, sed irritum esse decernat id quod factum fuerit, et priori ecclesiæ restitui episcopum et presbyterum, vel diaconum, in quam ordinati erant, dixerit quispiam canones sibi invicem repugnare, ut alia atque alia sancientes. At non ita est. Nam est differentia inter translationem, transitionem et invasionem. Translatio enim est, quæ sit a parochia in parochiam transductio : quando fortasse episcopus varia ac multiplici scientia instructus ab episcoporum multitudine, in majus ecclesiæ viduæ de vera religione in periculum adductæ, auxilium accersitus fuerit. Quod magno Gregorio Theologo usu venit, qui a Sasimis Constantinopolin translatus est : et ea est permittenda, quandoquidem a sanctorum apostolorum 14 canone inducitur. Transitio est, quando vacans videlicet quispiam, non habens parochiam quæ a gentilibus detinetur, a multis episcopis in vacantem ecclesiam transire coactus fuerit propter ejus in recta de fide sententiam et reliquis ecclesiasticis utilitatem : et est hæc quæque suscipienda a divinis canonibus sanctorum Patrum qui in Antiochia convenerunt. Invasio autem est libera, vel etiam cum matis artibus improboque consilio, ejus qui vacat, vel qui etiam habet ecclesiam episcopi, ad viduam ecclesiam injusta aggressio. Quam, qui in Sardic. synodo 76 convenerunt sancti Patres, adeo adversati sunt, ut qui eam admisserit, eum cum nullo posse Christiano communicare statuerint, et nec in extremo quidem spiritu eum laica communione dignum censuerint, 15 autem primæ synodi canon de nullo ejusmodi mentionem faciens, nulli eorum, qui superius positi sunt, canonibus adversatur : neque enim de translatione, nec de transitione, nec de invasione docet : sed prohibet episcopum, vel presbyterum, vel diaconum ab urbe in urbem ad suam parochiam pertinentem transmeare ac transilire, sicut ille Derci episcopus dominus Joannes, conatus est Derci thronum trans-

ferre in Philippopolim, in qua superiorem ipse jurisdictionem habeat, eo quod esset illa frequentior, et fuit synodice prohibitus. Propterea enim non puniuntur hæc conatus episcopus, sed in priorem suam cathedram reducitur. Quod hoc autem verum sit, ex ipsis canonis verbis declaratur, quæ civitatis meminerunt, non parochiæ. Ut idem enim episcopus multas quidem habeat civitates intra limites ejus, fieri potest: sed nequaquam ut multas parochias seu dioceses. Sed et ex eo quod canon presbyterorum et diaconorum meminit, evidenter veritas ostenditur. Quæ enim translatio, vel transitio, vel invasio in his unquam potest tractari? Nulla omnino: sed sola transmutatio ab urbe in urbem, non alienam, sed ad parochiam, in quam ordinati sunt pertinentem, et propterea non deponuntur, ut qui extra fines suos sacra fecerint, sed ecclesiæ, ad quam ordinati sunt, restituantur.

ZONAR. Ne ex alia ecclesia in aliam, episcopus, presbyter, aut diaconus migret sanctorum quoque apostolorum decreto constitutum est. Sed neglectam et contemptam constitutionem hoc canone synodus restituit: ac sive de migrando e civitate in civitatem aliam episcopus quispiam, presbyter, aut diaconus cogitarit, sive re ipsa migrarit, cogitataque perfecerit, irritum id haberi, cuique primo ecclesiæ ordinatus est ad eam restituendum esse decernit. Neque enim licere cuiquam absolute ac sine nomine sed certo vel episcopatus, vel ecclesiæ, vel monasterio nominatim addictum ordinibus inspicere, altero canone definitum est.

ARIST. E civitate in civitatem neque episcopus, nec presbyter, nec diaconus transiliat. Alioquin ecclesiis in quibus ordinati sunt, rursus restituentur.

Hic canon non tantum episcoporum translationes omnino tollit, sed et presbyterorum et diaconorum, et eos quoque qui tale quid facere vel aggrediuntur, restituit rursus ecclesiis in quibus ordinati fuerunt. Primus autem et secundus in Sardica canon eos severius punit, excommunicationis supplicio eos subjiciens.

CANON XVI.

Quicumque temere et inconsiderate, nec Dei timorem præ oculis habentes, nec ecclesiasticum canonem scientes, presbyteri vel diaconi, vel quicumque omnino in canone recensentur, ab ecclesiis recesserint, ii in aliena ecclesia nullo modo recipi debent, sed omnino cogendi sunt in suas ipsorum parochias redire. Vel si perseverent, eos a communione separatos esse oportet. Sin autem etiam ausus fuerit quispiam eum qui ad alium pertinet, subire, et in ecclesia sua ordinare, non consentiente proprio episcopo, a quo recessit qui in canone censetur, irrita sit ordinatio.

Ἀπίσκοπος Δέρκου ἐκείνος κύριος Ἰωάννης ἐπαχειρήσας τὸν θρόνον τῆς Δέρκου μεταγαγεῖν εἰς τὸ τοῦ Φιλίε πρωτοπαπαδίκιον αὐτοῦ, διὰ τὸ πολυανθρωποτέραν εἶναι, καὶ ἐκωλύθη συνοδικῶς. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ κολάζεται ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐπίσκοπος, ἀλλὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ καθέδραν ἐπανάγεται. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, δηλοῦται καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν βημάτων τοῦ κανόνος, πόλεως μεμνημένου καὶ οὐχὶ παροικίων. Τὸν αὐτὸν γὰρ καὶ ἓνα ἐπίσκοπον πολλὰς μὲν πόλεις ἔχειν ὡς ἐνορίαν δυνατὸν ἐστὶ, πολλὰς δὲ Παροικίας· οὐδαμῶς. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεμνησθαι τὴν τοιοῦτον κανόνα πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐναργῶς παρίσταται ἡ ἀλήθεια. Ποία γὰρ μετῴσεις ἢ μετῴθσεις ἢ ἐπίθσεις ἐπὶ τούτων τραχυσθεῖη ποτέ; πάντως οὐδαμῶς· μετῴθσεις δὲ μόνη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν οὐκ ἀλλοτρίαν, ἀλλὰ τῇ παροικίᾳ, εἰς ἣν ἐκλήρῳθησαν, ἀνήκουσαν. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ καθαιροῦνται ὡς πρ' ἐνορίαν ἱεροουργήσαντες, ἀλλὰ τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, εἰς ἣν καὶ ἐχειροτονήθησαν, ἀποκαθίστανται.

ZONAR. Τὸ μὴ μετεῖναι ἐξ ἐκκλησίας εἰς ἑτέραν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, καὶ τοῖς ἱεροῖς κεκανόνισται ἀποστόλοις. Ἀλλὰ παρορώμενον καὶ καταφρονούμενον τὸ διάταγμα ἡ ἅγια σύνοδος αὕτη διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἀνεκαίνισε, διορισμένη, κἂν ἐπιχειρήσῃ μεταβῆναι ἐκ πόλεως εἰς ἑτέραν πόλιν ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κἂν μεταβαίη, καὶ εἰς ἔργον ἀγάγῃ τὸ ἐπιχείρημα, ἀκυροῦσθαι τὴν πράξιν αὐτοῦ, καὶ ἀποκαθίστασθαι ἐν ἧ χειροτονούμενος ὠνομάσθη· ἕτερος γὰρ κανὼν διατάσσεται μηδένα ἀπολελυμένως, ἤγουν ἀνωνώμως, χειροτονεῖσθαι, ἀλλ' εἰς τῆδε τὴν ἐπισκοπὴν, ἢ τὴν ἐκκλησίαν, ἢ τὴν μονήν.

ARIST. Ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μήτε ἐπίσκοπος, μήτε πρεσβύτερος, ἢ διάκονος μεταβαίνεται· ἐπεὶ πάλιν ἀποδοθήσονται ταῖς ἐκκλησίαις ἐν αἷς κεχειροτόνηται.

Κανὼν οὗτος οὐ μόνον τὰς τῶν ἐπισκόπων μεταθέσεις παντελῶς ἀναίρει, ἀλλὰ καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ τοὺς ἐπιχειρήσαντας τοιοῦτον τι ποιῆσαι ἀποκαθιστᾶ πάλιν ταῖς ἐκκλησίαις ἐν αἷς κεχειροτόνηται· ὁ δὲ τῆς ἐν Σαρδικῇ πρώτος καὶ δεύτερος κανὼν αὐστηροτέρως αὐτοὺς τιμωρεῖ, ἀκοινωνησίας τοῦτους ὑποβάλλων ἐπιτιμῶν.

KANON ΙΓ'.

Ὅσοι βίψοκινδύνως μήτε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας, πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὄλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι· οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρῆ', ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντες ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. Εἰ δὲ καὶ τολμήσει τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία.

ΒΑΣΣ. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἰε' κανόνος παριστάται ἅτι πάντες οἱ χειροτονούμενοι ἢ εἰς ἐπισκοπὰς ἐκκληροῦντο, ἢ τοὶ ἐχειροτονοῦντο, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς θείους ναοὺς· ὅθεν ἀκολούθως τούτῳ καὶ ὁ ς' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ ὁ ἰ' διορίζονται οὕτω τοὺς κληρικούς γίνεσθαι, καὶ τὴν παρὰ ταῦτα γενησομένην χειροθεσίαν ἀκυροῦσθαι. Διὸ καὶ δέδωκεται μὴ ἔχειν ἐπ' ὁδείας τινὰ κληρικὸν ἀπὸ παροικίας εἰς παροικίαν μεταβαίνειν καὶ ἀμείβεσθαι τὸν κλῆρον ἀνευ γραφῆς ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον. Τοὺς δὲ μετακαλουμένους κληρικούς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθόμενους, ἀναστρέφειν ἀκοινωνήτους αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν τούτοις. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, ἀκολούθως πάντως τῷ ἰε' ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ διοριζομένῳ μὴ λειτουργεῖν τοὺς τοιοῦτους. Ὁ δὲ ις' ἀποστολικὸς κανὼν ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τὴν δεξάμενον ἐπίσκοπον ἐξ ἐτέρας παροικίας κληρικὸν ἀνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. Ὡστε καλῶς ποιεῖ ὁ κατὰ καιροὺς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, μὴ παραχωρῶν τοῖς ἐξωχειροτονήτοις ἱερεῦσιν ἱερουργεῖν, μὴ προκομίζουσι συστατικὰς καὶ ἀπολυτικὰς γραφὰς τῶν χειροτονησάντων αὐτοῦς. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε' ἀποστολικὸν, συνόδου Ἐφέσου κανόνα η'.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μὲν πρὸ τούτου κανὼν τοὺς ἀναχωροῦντας τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλαις προσερχομένους ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ διορίζεται ἐν ἧ χειροτονήται ἕκαστος· οὗτος δὲ τοὺς μὴ πειθόμενους ἐπανελεῖν, καὶ ἀκοινωνήτους εἶναι θεοπίπτει. Ἔοικεν οὖν ἐναντιοῦσθαι τῷ ἰε' κανόνι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων. Ἐκεῖνος γὰρ τοὺς καταλείψαντας κληρικούς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, καὶ εἰς ἄλλην παροικίαν παντελῶς μεταστάντας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν μὴκέτι λειτουργεῖν κελεύει, ὡς δὲ λαϊκοὺς κοινωνεῖν ἐπιτρέπτει ἐκεῖ. Ὅψμαι τοίνυν ἐπὶ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ ἀκοινωνήτους εἶναι οὕτως νοεῖσθαι, ἤγουν μὴ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς τοὺς ἱερατικοὺς δηλαδὴ. Ἀλλὰ ἀποτρέπεσθαι τὸ συνιερουργεῖν αὐτοῖς τοὺς τοιοῦτους· κοινωνίαν ἐνταῦθα τῶν ἁγίων Πατέρων οὐχὶ τὴν μετέληψιν τῶν ἁγιασμάτων ὀνομασάντων, ἀλλὰ τὴν τῶν ἱερῶν συμμεταχειρίσιν καὶ κοινοπραξίαν, καὶ τὸ συλλειτουργεῖν τοῖς ὁσπερ προσήλθον. Οὕτω γὰρ νοούμενος ὁ παρῶν κανὼν, οὐ διαφωνεῖν πρὸς τὸν ἀποστολικὸν κανόνα δόξειε τι. Ἐἴτα ἐπάγει ὡς, εἰ ἐπίσκοπός τις τὸν ἀφ' ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν μεταναστεύσαντα κληρικὸν χειροτονήσῃ, προαγαγῶν ἰσως αὐτὸν εἰς βαθμὸν μείζονα μὴ βουλομένου τοῦ ἐπισκόπου, ἐξ οὗ ἀνεχώρησεν, ἀκυρὸς ἔσται ἡ χειροτονία.

ΑΡΙΣΤ. Ὅσοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρήσουσιν, ἄδεκτοι εἰς ἐτέραν ἐκκλησίαν γενήσουται· ἀλλ' ἐπιστρέψέτωσαν εἰς τὴν αὐτῶν παροικίαν. Εἰ δὲ τις τὸν ἐτέρω

BALS. Ex fine decimi quinti canonis ostenditur, quod omnes qui ordinantur, vel ad episcopatus eliguntur 77 sive ordinantur, vel ad monasteria, vel ad divinas aedes. Unde ei consequenter et 6 canon Chalced. syn. et 10 statuunt clericos sic fieri, et quæ aliter facta fuerit, manuum impositionem irritam haberi. Quocirca etiam placuit non esse in clerici potestate a civitate in civitatem migrare, et clerum commutare sine dimissoriis litteris ejus qui ordinavit : clericos autem qui ab eis qui ordinaverunt ipsos, evocantur, et redire non persuadentur, esse a communione separatos, id est non permitti eis ut simul sacrificent. In ea enim significatione non communicare accipitur : non autem in ea quæ est, in ecclesiam non accedere, vel sacramenta non participare : idque omnino fit consequenter 15 canon apostolico, qui decernit eos non ministrare. 16 autem canon apostolicus segregationi subjicit etiam episcopum qui ex alia parochia clericum recipit, sine dimissoriis litteris ejus qui eum ordinavit. Quare recte facit is qui pro tempore est Magnæ Ecclesiæ chartophylax, non permittens iis qui extra ordinati sunt, sacerdotibus, sacrificare, nisi et commentum sit et dimissorias litteras eorum a quibus sunt ordinati afferant. Lege et 35 can. apost. synod. Antioch. can. 13 et 22, et synod. Ephes. can. 8.

κανόνα, συνόδου Ἀντιοχείας κανόνας ιγ' καὶ κδ'

ZONAR. Quicumque suis relictis ecclesiis, in alias divertissent, ecclesiæ in qua quisque ordinatus est, superiori canone restitui jubentur. Hic vero eos qui non paruerint reverti, ac propterea communione privatos esse decernit. Hinc ergo aliquis, sanctorum apostolorum decimo quinto canonis, constitutionem hanc adversari facile suspicetur. Nam illo quoque, quicumque clericus in aliam paræciam, sua relictis, invito episcopo suo transmearint, sacris unquam operari, facta nihilominus laicorum communicandi potestate, prohibentur. Communione igitur privationem hoc loco eam intelligendam esse arbitror, qua initiati videlicet iis sacra facientibus nullo modo communicare, sed eos in sacro ministerio penitus aversari jubentur. Communioneque nomine, non sacrorum mysteriorum perceptionem, sed in sacris muneribus ac ministeriis una cum iis ad quos accedunt oboundis societatem hic a Patribus reor esse significatam. Hac siquidem ratione explicatum, nihil hunc ab apostolico canone discrepare, facile apparebit. Deinde subjicit, quod si quis episcopus clericum qui ab una in aliam urbem transivit ordinaverit, promovens fortassis eum in majorem gradum, episcopo a quo discessit, non consentiente, irrita erit ordinatio.

ARIST. Quotquot presbyteri vel diaconi ab ecclesia recesserint, in aliam ecclesiam non sunt admittendi, ad suam vero paræciam revertantur. Si quis autem eum qui ad aliam pertinet, sine pro-

prii episcopi sententia ordinaverit, irrita erit A
ordinatio.

Et hic canon eadem ac prior decernit, ut nullus presbyter aut diaconus qui ab ecclesia in qua clericus factus fuit recessit, ab alio episcopo admitatur, sed ut ad suam rursus parochiam redeat. Si quis autem episcopus clericum qui ad alium pertinet, receperit, et eum cum ordinavit ad majorem in sua ecclesia gradum provexerit, præter proprii episcopi sententiam, irrita erit ordinatio.

78 CANON XVII.

Quoniam multi qui in canone recensentur, plura habendi studium et turpe lucrum persequentes, divinæ Scripturæ obliiti sunt : quæ dicit : « Argentum suum non dedit ad usuram » : et sancti B
rantes, centesimas exigunt : æquum censuit sancta

41 Lev. xxv, 37

Guill, Beveregii notæ.

(63) Ἐκατοστὰς. Apud veteres Græcos, pariter ac Latinos, antiqua obtinuit consuetudo, ut qui pecunias fenori dederint, singulis mensibus centesimam sortis sive summæ, quanta fuit, partem a debitoribus exigent : adeo ut centum elapsis mensibus usura ipsam sortem æquaret. Et hinc est, quod S. Basilius M. dicat, quod qui nummos fenore accepit, φοβαῖται τοὺς μῆνας ὡς τόκων πατέρας, expavescit menses tanquam usurarum parentes. Basil. In Psal. xiv. De hac menstrua fenoris solutione Aristophanes sæpe meminit, apud quem Strepsiades, qui multum pecuniæ mutuo acceperat, cum Socrate deliberans, qua demum ratione creditoribus suos circumscriberet, egregium se commentum excogitasse ait, quo rem sibi statim effectam daret, ut lunam nimirum cælo discreptam in loculo veneficæ ope concluderet ; luna enim non oriente, nec creditores ejus noscere potuissent, quando exigenda esset usura ; sic enim illi colloquuntur in Aristoph. Nubibus, Act. II, scen. 1 :

Στρ. Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θεταλῆν, καθέλωμι νύκτωρ τὴν σελήνην· εἶτα δὴ Αὐτὴν καθέρξαιμ' ἐς λοφεῖον στρογγύλον, ὡσπερ κάτοπτρον κἄτα τηροῖν ἐξω.

Σω. Τί δὴ ταῦτ' ἂν ὠφελεσσεῖ σ'· Στρ. ὅτι εἰ μὴ κέτ' ἀντέλλοι σελήνην μηδαμοῦ, οὐκ ἂν γ' ἀποδοῖν τοὺς τόκους. Σω. Τίη τι δὴ ; Στρ. Ὅτι κατὰ μὴνά γ' ἀργύριον δανείζεται.

Sir. Si Thessalicam mihi quamdam emam veneficam Et nocte lunam ipsam diripiam cælitus, Atque in rotundum loculum concludam, velu Spectrum : ac postea sic asservans custodiam.

So. Quid vero hoc commodaverit tibi? Sir. Quia, Si luna nunquam terra oriatur amplius, Nulli persolvam usuras. So. Quid ita? mi senex. Sir. Quia argentum secundum mensem fenerat.

In quem locum scholiastes observat, τελουμένης γὰρ σελήνης οἱ τόκοι ἐδίδοτο· εἰ γοῦν οὐκ ἀνατέλλοι, πῶς ἂν οἱ δανισταὶ γινόντες τὸν μῆνα τελούμενον ἀπαιτήσαιεν τοὺς τόκους; Nam confecta luna usuræ pendebantur; si igitur ea non oriretur, quomodo creditores ex eo quod vententem mensem cognoscerent, usuras repeterent? Hinc etiam constat; non qualibet mensis die, sed τελουμένης σελήνης, ultima nimirum die, quæ ἔνη καὶ νέα dicta est, usuras exactas esse. Unde et idem Strepsiades alibi ait, Act. IV, scen. 1 :

Πέμπτη, τετρά;· τρίτη, μετὰ ταύτην δευτέρα, εἰθ' ἦν ἐγὼ μάλιστα πασῶν ἡμερῶν

διαφέροντα χειροτονήσοι χωρίς γνώμης τοῦ οικείου ἐπισκόπου, ἀκυρος ἡ χειροθεσία.

Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ διορίζεται· ὥστε μήτε τινὰ πρεσβύτερον ἢ διάκονον τῆς ἐκκλησίας ἐν ἧ κεκλήρωται ἀναγιγώρευται, ἐφ' ἐτέρου ἐπισκόπου παραδεχθῆναι, ἀλλ' ἐπιστρέφειν αὐθις εἰς τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν. Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος τὸν ἐτέρῳ διαφέροντα κληρικὸν παραδέχεται, καὶ χειροτονήσας αὐτὸν, εἰς μέγιστα προαγάγη βαθμὴν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, χωρίς γνώμης τοῦ οικείου ἐπισκόπου, ἀκυρωθήσεται ἡ χειροθεσία.

KANON 17'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀστροπερδίαν διώκοντες, ἐπελάθοντο τοῦ θεοῦ Γράμματος λέγοντες· Ἐγὼ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκα· ἐπὶ τόκῳ, καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς (63) ἀπαιτοῦσιν· ἐδι-

Δέδοικα, καὶ πέφρικα, καὶ βδελύττομαι, Εὐθὺς μετὰ ταύτην ἐσθ' ἔνη καὶ νέα. Πᾶς γὰρ τις ἄνθρωπος οἷς ὄφελον τυγχάνω Θεὸς μοι πρυτανεῖ' ἀπολεῖν με φησι κάζελεῖν.

En quinta, quarta, tertia et secunda : et quam ego Ex omnibus diebus timeo maxime Planeque horreo, et abominor, mox imminet, Velus et nova, mensium dies tricesima. Nam omnes, quibus ego aliquid argenti debeo, Deposita in iudicio pecunia mihi minantur, Ac jurant, quod funditus velint Me perdere, et omnibus bonis evertere.

Hinc Papias Danista eundem Strepsiadem vocat ἐς τὴν ἔνην καὶ νέαν, ibid. scen. 4. Alibi etiam Solon hanc legem primus tulisse dicitur, ἵνα θέσας γίγνοιτο τῇ νομηνίᾳ, ut depositiones fierent neomenia, ibid. scen. 3. Creditor igitur usuras suas ἔνη καὶ νέη, hoc est, ultima die mensis exigebat, ἔνα καὶ νέα νοεατα, ἐπεὶ μετέχει τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου φωτός, quod iam de vetere quam novo lumine participet : ut ait ibidem Scholiastes. Deponeudæ autem erant usuræ a debitore τῇ νομηνίᾳ, proxima die, Kalendis Latine dictis. Hoc autem et Latinis in more positum fuisse, ut feneratoribus usuram a debitoribus, Kalendis cuiusque mensis repeterent, testis est Horatius, Satyr. I. 1, sat. 3 :

Odisti et fugis, ut Drusonem debitor æris, Qui nisi cum tristes misero venere Kalendæ Mercedem, et nummos unde unde extricat.

Et hinc etiam est, quod Kalendis nummos in lenore ponere consueti sunt, Horat. Epod. 2 :

Hæc ubi locutus fenerator Alphius Jam jam futurus rusticus, Omnem redegit Idibus pecuniam ; Quærît Kalendis ponere.

Porro fenerator non indefuitam aliquam, sed centesimam nummi locati partem singulorum mensium Kalendis exigere solitus est; adeo ut centum librarum sors, singulis mensibus unam, et consequenter singulis annis vententibus duodecim libras pareret. Hinc τόκος ἑκατοστιαῖος appellatur a D. Chrysostomo, in Matth. hom. 56, p. 362, sed frequentius simpliciter Græcis ἑκατοστή, Latinis, centesima; ut apud Chrysostomum loco ante citato, οὗτος μόλις ἑκατοστήν ἀποδίδωσι, ἐκαίνος δὲ (θεός) ἑκατονταπλασίονα καὶ ζῶην αἰώνιον. Et alibi, ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ δανείου οὐκ ἔστιν ἀγνωμοσύνη

καίωσεν ἢ ἄγρια καὶ μεγάλη σύνοδος ὡς, εἰ τις Α εἰδραθείη μετὰ τὸν ἕρον τοῦτον τόκους λαμβάνων, ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἡμιολίου ἀπαιτῶν, ἢ ὄλιος ἕτερόν τι ἔπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθῆσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲ ἀποστολικὸς κανὼν τοὺς ἀπαιτοῦντας τόκους ἀπὸ δανείου, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, καθαιρεῖσθαι φησὶν εἰ μὴ παύσωνται. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν πάντας τοὺς κληρικούς τοὺς μετὰ τόκου δανείζοντας, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτοῦντας, ἢ ἕτερόν τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῦς ἐπινοοῦντας, καθαιρεῖσθαι ἐδικαίωσεν, ἀντὶ τοῦ οὕτω δίκαιον εἶναι ἔκρινε. Ζῆται τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι γραφέντα, καὶ τὸ κς' κεφάλ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέγον ἐν μέρει ἀπαιτεῖσθαι τόκους καὶ παρὰ ἱερωμένων, δηλονότι ἀπὸ διαφέροντος, καὶ τοὺς ἐξυπερθέσεως. Τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ κανόνος καὶ ἑτέρων διοριζομένων τοὺς ἱερωμένους τοκίζοντας καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ παύσωνται, ἐρωτήσει τις, Ἐκεῖνοις ὀφείλομεν προσχεῖν, ἢ τῷ περὶ ὄντι κανόνι λέγοντι ἀπεντεύθεν αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι; Λύσις. Ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μετὰ παραγγελίαν ὁ κληρικὸς μὴ ἀφιστάμενος τῆς αἰσχροκερείας, καθαιρεθήσεται, διὰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος φιλανθρωπότερον. Σημειῶται οὖν τὸν κανόνα διὰ τοὺς ἱερωμένους τοὺς ἐμπορευομένους οὐνάρια, καὶ

et magna synodus, ut si quis inventus fuerit post statutum usuras ex mutuo sumere, vel eam aliter persequi, sesquialteras exigens, vel aliquid aliud excogitare turpis quæstus gratia, e clero deponatur, et sit alienus a canone.

BALS. Quadragesimus quartus canon apostolicus, eos qui ex mutuo usuras exigunt, presbyteros, vel diaconos deponi jubet, nisi cessent. Præsens autem canon, omnes clericos qui fœnerantur, vel sesquialteras exigunt, vel aliquod aliud turpe lucrum excogitant, deponi edicâsse, hoc est, sic æquum censuit. Quære et quæ scripta sunt in dicto apostolico canone: et 27, cap. 9, tit. præsentis Operis, B dicens, ex parte ab iis qui sacris ordinibus initiati sunt, etiam usuras repeti, scilicet et ex eo quod interest, et ex mora. Cum vero apostolicus canon et alii, decernant, sacerdotes fœnerantes deponi, nisi cessaverint, an eos attendere debemus, an præsentem canonem, qui dicit ipsos ex hoc ipso deponi? Solutio. Ut mihi videtur, clericus, post denuntiationem, a turpi lucro non abstinens, deponetur, eo quod canon apostolicus humanius loquitur. Nota ergo canonem propter sacerdotes, qui vina campanantur, et balnea conducunt, et quædam alia ejusmodi faciunt, et quæ canoni non subjicitur, ultimam ancoram paupertatem prætexunt. Verbum

Guill. Beveregii notæ.

ὀπιστῆναι, οὐδὲ ἑτέραν τινὰ ζημίαν· οὐδὲ γὰρ καθάπερ ἐναυθὰ ἑκατοστὴν μόνον ὑπισχεταὶ δώσειν, ἀλλὰ ἑκατονταπλασίονα τῶν δεδομένων, καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἴσεται. *Id. in Gen. λογ. γ'. p. 16, rursus, τὸ μὴν εὐγνωμονοῦντα Θεῶν καὶ οὐχὶ ἑκατονταπλασίονα παρέχοντα ἀφιέμεν. Id. in Rom. λογ. ζ'. p. 52. Plinius secundus, Proinde prima quaque occasione mitte, appositis quidem usuris, quas ego (non possum parcius) centesimas computabo. Plin. epist. 205. Cicero, Postquam tu es profectus in creditiorum causa, ut centesimæ perpetuo senore ducerentur. Cicero. ad Att. l. v. Epist. 21. Interim cum ego in edicto Tralaticio centesimas ne observaturum haberem, cum anatociis anniversario. *ibid. Nam a Ca cilio propinquus minore centesimis nummum movere non possunt, ibid. l. 1, xii. Justinianus, In tractatibus autem contractibus, vel specierum seniori dationibus, usque ad centesimam tantummodo licere sti, alari, l. xxvi, c. de usuris. Sed ut alia, quæ passim occurrunt, hujusmodi testimonia mittam, D. Ambrosius centesimarum harum rationem optime explicat, dicens, Unde etiam τόκους Græci appellaverunt usuras, eo quod dolores partus animæ debitoris excitare videantur. Veniunt Kalendæ, parit sortis centesimam. Veniunt menses singuli, generantur usuræ. Malorum parentum mala proles; hæc est generatio viperarum. Crevit centesima, petitur, nec solvitur, applicatur ad sortem. Fit maledictum propheticum, dolo in dolo, usura improbi senioris setra deiorum. Itaque non jam centesima incipit esse, sed summa, id est, non senioris centesima, sed senus centesimæ. D. Ambros. de Tobia, c. 12. Ex his enim verbis liquet., singulis mensibus centesimas e sorte qualibet generari; adeo ut e sorte centum librarum duodecim fenebres libræ quotannis oriantur. Unde illud Plinii secundi, Nec invenitur, qui velint debere reipublicæ, præsertim duode-nis assibus, quanti a privatis mutuatur. Plin.**

C *Epist. l. x, 62. Et disertius Zonaras in hunc canonem, Καὶ ἦν ὁ τόκος τῶν ἑκατὸν νομισμάτων, νομίσματα δώδεκα, videlicet annuatim. Hæc igitur est illa usuræ species, qua accipienda in præsentem canone clericis nominatim interdicitur: nec a præsentem solo, sed etiam a Syn. Trull. can. 10. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τόκους ἢ τὰς λεγομένας ἑκατοστὰς λαμβάνων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρεσθῶ. Quinetiam lex civilis laicis quoque centesimalem hanc usuram moderata est: sic enim statuit Justinianus: « Super usurarum vero quantitate, etiam generalem sanctionem facere necessarium esse duximus, veterem duram, et gravissimam earum molem ad mediocritatem deducentes. Ideoque jubemus illustribus quidem personis, sive eas præcedentibus, minime licere ultra tertiam partem centesimæ, usurarum nomine, in quocunque contractu, vili, vel maximo stipulari. Illos vero, qui ergasteriis præsent, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, usque ad bessem centesimæ, usurarum nomine, in quocunque contractu suam stipulationem moderari. In tractatibus autem contractibus, vel specierum seniori dationibus, usque ad centesimam tantummodo licere stipulari, nec eam excedere; licet veteribus legibus hoc erat concessum. Cæteros autem omnes homines dimidium tantummodo centesimæ usurarum nomine posse stipulari, et eam quantitatem usurarum, etiam in aliis omnibus casibus, nullo modo ampliare, in quibus citra stipulationem exigi usuræ solent, » l. xxvi, par. 1, c. de usuris. Ubi obiter observatum velim leges civiles eandem admittere usuræ quantitatem, quæ in nostra hac natione etiamnum obtinet. Nam dimidia centesimæ, est 6, per centum. Vide etiam Balsamonis responsum ad interrog. quart. Marci Alexandr. in juris Græco-Romani l. v, p. 364. Attaliatæ syuopsis, tit. 20, et Basilic. l. xxiii, tit. 3.*

prii episcopi sententia ordinaverit, irrita erit A ordinatio.

Et hic canon eadem ac prior decernit, ut nullus presbyter aut diaconus qui ab ecclesia in qua clericus factus fuit recessit, ab alio episcopo admittatur, sed ut ad suam rursus parochiam redeat. Si quis autem episcopus clericum qui ad alium pertinet, receperit, et enim cum ordinavit ad majorem in sua ecclesia gradum provexerit, præter proprii episcopi sententiam, irrita erit ordinatio.

78 CANON XVII.

Quoniam multi qui in canone recensentur, habendi studium et turpe lucrum persædivinæ Scripturæ oblitii sunt : quæ digentium suum non dedit ad usuram rantes, centesimas exigunt : æquum

11 Lev. xxv, 37

(63) Ἐκπαιστέας. Apud veteres Latinos, antiqua oblitio pecunias fenori dederint, si simam sortis sive summæ debitoribus exigent : mensibus usura ipsam est, quod S. Basilii fenore accepit, φοςτέρας, extravescit

tes. Basil. in P solutione Aristotele Strepsiades, qui cum Socrate verbis perspicuum redditores sur acinabantur, qui ὑπέρπυρα mentum e aut vela coloris ignei, cum etiam da Ex hoc enim loco apertissime loculo non tantum nummi genus orient centesimam esse libræ parquar enim Balsamon docet, pro singulis hyperpyra libris duodecim hyperpyra accipere, Σ τόκος ἐκχριστιαίου, centesimas usuras : quæ ante ostensum est, erant 12 in centum ; ac proinde centum fuisse ὑπέρπυρα in quavis libra, cuque obviat est ; alioquin enim duodecim ὑπέρπυρα pro singulis libris exigere, τόκος ἐκχριστιαίου esse non potuit. Proximis autem verbis observatur, libram olim etiam ex centum exagiis constituisse. Unde constat ἐξάγια etiam ejusdem fuisse valoris atque ὑπέρπυρα. Dicta sunt autem et νομίσματα, in ejusdem Balsamonis responsis ad Marcum Alexandrinum, ὅπως δὲ καλοῦνται οἱ τόκοι ἐκχριστιαίου, τῆς λίτρας μὴ συμποσομένης εἰς νομίσματα ρ', ἀλλ' εἰς ὀβ', καιρὸς οὐκ ἔστι λέγειν. Bals. ad Marci interrog. 4. Ergo ὑπέρπυρα, ἐξάγια, et νομίσματα hoc sensu accepta, ejusdem cujus drachmæ, ponderis fuerunt. Nonnunquam enim et centum drachmæ in una libra numerate sunt. Postè μὲν γὰρ ἀντὶ τῆς λίτρας ρ' δράχμης γράφουσιν αὐτοὶ, ποτὲ δὲ ἀντὶ τῆς μνᾶς. Galen. τῶν κατὰ γένη lib. vi. Proprie autem libra tantum 96 drachmas continet. Ubi itaque centum habuisse traditur, pro μνᾶ mina usurpata est. Et minam quidem nonnunquam idem esse ac libram, testis est Kimchius, dicens, הַמִּנָּה הוּא הַלִּיבְרָה Mina est λίτρα. Kimch. in 1. Sa. n. 25. Mina autem centum drachmas pendit. Smoas, ἡ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ'. Suid. ἐν τάλαντον, ἑκατὸν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν λίβ. Id. in μνᾶ. Plinius, Mina, quam nostri minam vocant, pendet drachmas centum.

διαφέρου οὐκ οὐ Καὶ ὁ ζεται ἔκχ ἐτ' ο

τείνοντας, καὶ ἄλλα ἅττα τινὰ τοιαῦτα τροβαλλομένους ἀκανόνιστον τελεῖν πενίαν. Τὸ δὲ ῥήμα τὸ περὶ ἵντι κανόνι, καὶ λέγον, "Ἡ ῥάγμα ἢ ἡμιολίας τῶν ἱερωμένων, τες αὐτὸν, τὰ ἀθετοῦσι. Δ ἰνοῦσι τ ἰδάνειν λαμ' 6,

κανόνων ἐκ παλαιῶ τῆς ἁγία ὀβ' κατὰ τὸ σήμερον ε. ζῆται δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὄλου τόκου. εἰ. ἐξ ἢ καὶ τούτων ἤττονα καὶ οὕτω καθαισθήσεται. Ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς, ἐπεὶ ἡ λίτρα σήμερον γωνήσας τόκους λαβεῖν ὑπὲρ λίτρας, οὐκ ἀπαίτη

vetitum ZONAP. Ἐπὶ τόκῳ δανειζεῖν καὶ ὁ παλαιὸς νόμος Guill. Beveregii notæ.

C Plin. nat. Hist. l. xxi, c. 34. Drachma autem Attica denarii argentei pondus, uti ibidem scribit Plinius, unde Talmudistæ, מִנָּה הוּא הַלִּיבְרָה Mina centum sunt denarii, Bava kama. cap. 4, sect. 1, ὑπέρπυρα igitur ejusdem olim ponderis fuerunt, atque drachmæ, et denarii, nimirum centesima pars libræ ; quo factum est ut quemadmodum centum drachmæ, in Galeni verbis ante laudatis, sic et centum hyperpyra nonnunquam pro libra scribantur. Scholiastes Harmenopuli, Καὶ ἐνταῦθα γὰρ ἀδελόν ἐστιν, εἴτε τῷ Πέτρῳ παρ' ἐμοῦ ἠριθμήθησαν τὰ ρ' ὑπέρπυρα, εἴτε ἐμοὶ παρ' ἐκείνου. Schol. Harmenop. lib. 1, tit. 15. Sic et in Chronico Constantinopolitano ut a Meursio laudato et correcto, ὅπερ λαθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ θαυμάσας δέδωκε τῷ κομίσαντι ὑπέρπυρα ἑκατόν. Utrobique enim τὰ ρ' ὑπέρπυρα unam libram designant. Et ubi Wilhelmus Tyrius ait, Dotis autem quantitas erit in centum millibus hyperorum justis ponderis, exceptis decem aliis ejusdem monetæ millibus. Wilhel. Tyr. de bell. sacro lib. xviii, c. 12, hyperorum mendose scribitur, pro hyperpyrorum, quorum centum millia constituunt mille libras : decem millia, centum libras. Secundum hæc in præsentī Balsamonis loco observandum est, post vocem ὑπέρπυρα notam hanc non occurrere, quæ ipsorum hyperpyrorum nota est, ac propterea hoc in loco redundat, quo vox ipsa ὑπέρπυρα tota scribitur. Paucis autem interjectis eadem recurrit, ὑπέρπυρα significans, ut ζητᾷ δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὄλου τόκου, ἦγουν ἢ ἐξ. et postea, οὐκ ἀπαίτησαι ἢ ἰβ'. ἀλλὰ τὸ ἀναλογεῖν. Utrobique enim ista figura ὑπέρπυρα denotat, ut ex ipso verborum sensu constat. Gentianus Herveus ὑπέρπυρα hic solidos vertit ; quam etiam versionem nos admittimus, quoniam usus obtinuit, ut libra in solidos primo distribuatur. Solidus autem hoc in loco non viciesimam, sed centesimam libræ partem significat.

ἅπασιν ἀπηγόρευσε. Φησὶ γὰρ, Οὐκ ἀργύριόν σου τῷ ἀδελφῷ σου. Εἰ ἴ-
 -ούτω ἐνομοθέτησε, πολὺ ᾧ πλέον ἢ
 -ματικώτερος. Ἰδοὺ γὰρ πλεὶς
 μένουσιν ἀποτέτραπται τὸ ἐ-
 -τι, μᾶλλον ἂν εἴη τοῖς
 οἱ καὶ τοῖς λαϊκοῖς
 ἵς ἀρετὴν εἶναι
 ἵτι τοῖς ἐν τῷ
 ἄλλῳ τε
 ἢ ἕνα
 α, β

ὄντας οὕτω
 κανόνος
 ἀκόνους
 χαρι-
 ρεῖ-

quidem presbyteriorum sedeant: vel, ut si qui non
 ad ita faciendum se morigeros præbuerint, a dia-
 conatu desistant. Hæc deficiente canone, diaconos
 quidem ante episcopos accipere, vel dare Eucha-
 ristiam aut sacramenta sacerdotibus, non permit-
 titur: sed nec diaconum ad sanctum altare in
 medio sacerdotum sedere. Ut autem nonnulli ex
 ecclesiasticis diaconis, in congregationibus quæ
 sunt extra sacrum tribunal, ante sacerdotes se-
 dent, fieri videmus: et existimo hoc fieri propter
 rationem. Soli enim illi qui a patriarcha officii eccle-
 siastici digni sunt habiti, sedent ante sacerdotes.
 Quod si non sit, vel hoc præter rationem: lege sexti synodi

...ν, καὶ φησὶ.
 ...του, δίκαιον ἦγι.
 μετὰ τὰ ὀρισθέντα νῦν λα-
 ...μεταχειρίσεως, ἦγουν ὡς οἶόν τινα πρα-
 ...κτεῖαν τὸ τοκίζεῖν μεταχειριζόμενος ἢ ἄλλως
 μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα. Τινὲς γὰρ, ἐκπεύγοντες
 τὸ λέγεσθαι περὶ αὐτῶν ὅτι τόκους λαμβάνουσι,
 δίδοσι τοῖς χρῆζουσιν ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι
 συμφερίζεῖν αὐτοῖς τὸ κέρδος· καὶ οὐ δανειστάς
 ἐαυτοῦς, ἀλλὰ συγκοινωνοὺς ὀνομάζουσι, καὶ ζημίας
 μὴ ὄντας κοινωνοί, ἐπὶ τῷ κέρδῳ μόνω κοινοπρα-
 γοῦσι. Ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἀπαγο-
 ρεῶν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι κελεύεται τοὺς τοιαῦτα
 τεχνάζοντας, ἢ ἕτερόν τι ἐπινοοῦντας ἀσχροῦ
 κέρδους· χάριν, ἢ ἀπαιτοῦντας ἡμιολίας. Εἰπὼν ἄνω
 περὶ ἑκατοστιαίου τόκου, ἧς τῶν τόκων ἐστὶν ὁ
 βαρύτερος, ὡς προεῖρηται, παρακατῶν καὶ τοῦ
 κουφοτέρου ἐμνήσθη τῆς ἡμιολίας, ἥτις ἐστὶ τοῦ
 ὄμου τὸ ἡμισυ, ἦγουν τῶν δώδεκα νομισμάτων, ἅτινά
 εἰσι τῆς ἑκατοστῆς ὁ πληρέστατος καὶ ὀλόκληρος
 τόκος. Εἶποι δ' ἂν τις τὰς ἡμιολίας καὶ κατὰ ἀρι-
 θμητικούς. Ἐκαίνοις γὰρ οἱ μὲν τῶν ἀριθμῶν
 ἐπίτριτοι (65) λέγονται, οἱ δὲ ἐπιτέταρτοι, ἐπί-
 πεμπτοὶ τε καὶ ἑξαετοὶ· οἱ δὲ ἡμιόλιοι ὡς ὁ ἕξ,
 καὶ ὁ ἐννέα, ὅτι ἕλους ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἀρι-
 θμοὺς, καὶ τὰ ἡμισυ αὐτῶν. Ἐχουσι γὰρ ὁ μὲν
 εἰς τὰ τέσσαρα καὶ τῶν τεσσάρων τὸ ἡμισυ, ὁ ἐστὶ

At is qui pro tempore est sanctissimæ
 chartophylax, in congregationibus
 synodum, sedet non solum ante
 pontifices, ex constitu-
 tionis domini Alexii Comneni,
 Regia mea administratio, quæ
 maximam curam gerit, et
 cum in omni civili ratione
 magis in rebus divinis
 nique gradui eccle-
 a privilegia, et eam
 institutionem, dein-
 et perseverare
 utpote quæ per
 longo tempore
 is lucusque
 emata sit.
 didicit,
 m et
 fium
 a-
 C nullum interea jacturæ periculo.
 igitur et hujusmodi omnia canon veta-
 exercent, aut aliud quidpiam turpis
 excogitaverint, aut sesquialteras exegerint, deponi
 jubet. Cum namque supra egerit de centesimis,
 quæ sunt omnium usurarum, ut diximus, iniquis-
 simæ, mox eam quæ minus injuriæ habet, sesquial-
 teram quoque rejicit. Est autem sesquialtera, totius
 dimidium, duodecim videlicet nummorum altera
 pars, ex quibus conficitur centesimæ integrum
 atque perfectum sænus. Sed dicat fortasse aliquis
 sesquialteras etiam juxta arithmeticos. Apud illos
 namque numerorum alii ἐπίτριτοι dicuntur, hoc
 est, sesquitercii, alii ἐπιτέταρτοι, ἐπίπεμπτοι et
 ἑξαετοὶ, quasi sesquiquartos dicas, quintos et sex-
 tos, alii vero sesquialteri, ut senarius et novena-
 rius, quod totum, ac ejus præterea dimidiam partem

Deut. xxiii, 19.

Guill. Beveregii notæ.

(65) Οἱ μὲν ἀριθμῶν ἐπίτριτοι. Quisnam proprie
 sit ἀριθμὸς ἐπίτριτος docuit olim Anlus Gellius,
 dicens, Ἐπιτριτος autem est, qui habet totum aliquem
 numerum, et ejusdem partem tertiam: ut quatuor ad
 tres: duodecim ad novem: quadraginta ad triginta.
 Anl. Gell. Noct. Att. l. xviii, c. 14. Necnon Ma-
 crobius, Et est epitritus, inquit, cum de duobus
 numeris major habet totum minorem, et insuper ejus
 tertiam partem: ut sunt quatuor ad tria, nam in
 quatuor sunt tria et tertia pars trium, id est, unum.
 Et is numerus appellatur Epitritus, ex eoque na-
 κείνη συμφωניה, quæ appellatur διὰ τεσσάρων.

Macrob. in Somn. Scip. l. ii, c. 4. Eadem itaque
 ratione et ἐπιτέταρτος est major ille numerus, qui
 minorem habet, et quartam insuper istius partem:
 ut decem sunt ad octo; nam in decem sunt octo,
 et quarta pars octo, sive duo. Sic etiam quinque,
 quindecim, viginti, etc., sunt numeri ἐπιτέταρτοι.
 Idem et de numeris ἐπίπεμπτοις et ἑξαετοις dicen-
 dum est: nam ἐπίπεμπτος est, qui minorem cum
 quinta, ἑξαετος qui minorem cum sexta illius parte
 continet. Sic duodecim ad decem est ἐπίπεμπτος,
 quatuordecim ad duodecim ἑξαετος.

autem quod in præsentî canone comprehenditur, et dicit, vel rem aliter persequi, vel sesquialteras exigere, est hujusmodi : quidam sacerdotes canonicè intelligentes, et ipsum circumscribentes, verba quidem servant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, et tantam ex lucro partem se capturos paciscuntur : periculum autem agnituros qui eam accipiunt, et cum sint revera fœneratores, verbo tamen societatem prætexunt. Hoc ergo canon aversatur, et eos qui hujusmodi quid faciunt, deponit. Sesquialteras autem intellige leviores usuræ exactiones. Quamvis enim, inquit, centesimas usuras gravissimas non exigit clericus, sive pro singulis nummorum libris, duodecim solidos (centesimæ namque a canonibus appellatæ sunt usuræ centesimæ, utpote quod olim non exagia 72 libra complecteretur, ut nunc usus obtinet, sed centum) petat autem dimidium totius usuræ, hoc est, sex solidos, vel etiam his pauciores : sic quoque deponetur. Scito autem quandoquidem hodie libra exagia complectitur 72, non 100 ut olim, eum qui centesimas pro libra usuras se accepturum pactus est, non duodecim solidus exacturum, sed pro rata parte.

ἑξάγια ἔχει οὐδ' ὡς τὸ παλαιὸν, ὁ συμφωνήσας τόκους λαβεῖν ὑπὲρ λίτρας, οὐκ ἀπαιτῆσαι ἢ β', ἀλλὰ τὸ ἀναλογεῖν.

ZONAR. Fœnus, veteri quoque Lege vetitum

βαλανεῖα πακτεύοντας, καὶ ἄλλα ἅτα τινὰ τοιαῦτα ποιοῦντας, καὶ προβαλλομένους ἀκανόνιστον τελευταίαν ἀγκυραν τὴν πενίαν. Τὸ δὲ ῥῆμα τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ παρόντι κανόνι, καὶ λέγον, Ἡ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρῶγμα ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν, τοιοῦτόν ἐστιν ὁ τινὲς τῶν ἱερωμένων, εἰδότες τὸν κανόνα καὶ περιγράφοντας αὐτόν, τὰ μὲν ῥήματα φυλάττουσι, τὸν δὲ νοῦν ἀθετοῦσι. Διδόσασι γὰρ πρὸς τινὰς ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι τὸσσηδε μερίδα ἐκ τοῦ κέρους αὐτοῦ λαμβάνειν ὁ τὸν δὲ κίνδυνον ἐπιγινώσκεισθαι παρὰ τῶν λαμβανόντων αὐτά· καὶ τῇ ἀληθείᾳ δανισταὶ ὄντες, κοινωνοὶ λέγεσθαι σχηματίζονται. Ἀποτρέπεται γοῦν καὶ τοῦτο ὁ κανὼν, καὶ καθαιρεῖ τοὺς ποιοῦντας τοιοῦτόν τι. Ἡμιολίας δὲ νόησον τὰς ἐλαφροτέρας ἀπαιτήσεις τοῦ τόκου.

Κἀν καί, φησὶν, οὐκ ἀπαιτῆ ὁ κληρικὸς ἑκατοσταίους τόκους βαρυτάτους, ἦτοι ὑπὲρ ἐκάστης ὑπερπύρων λίτρας ὑπέρπυρα ἰ', δώδεκα (64) ἑκατοσταὶ γὰρ παρὰ τῶν κανόνων ἐκλήθησαν οἱ ἑκατοσταῖοι τόκοι ὡς ἐκ παλαιοῦ τῆς λίτρας μὴ ποσομένης εἰς ἑξάγια οὐδ' κατὰ τὸ σήμερον ἐνεργοῦν, ἀλλὰ εἰς ρ')· ζητεῖ δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὅλου τόκου, ἦγουν ἰ'. Ἐξ ἢ καὶ τούτων ἦτονα· καὶ οὕτω καθαιρεθῆσεται. Ἔσο δὲ εἰδὼς ὡς, ἐπεὶ ἡ λίτρα σήμερον

ZONAR. Ἐπὶ τόκῳ δανειζειν καὶ ὁ παλαιὸς νόμος

Guill. Beveregii notæ.

(61) Ἐπὲρ ἐκάστης ὑπερπύρων λίτρας ὑπέρπυρα ἢ δώδεκα. Ex his verbis perspicuum redditur, quam egregie hallucinantur, qui ὑπέρπυρα Ignita, cum Leunclavio, aut vela coloris ignei, cum aliis interpretantur. Ex hoc enim loco apertissime constat, ὑπέρπυρον, non tantum nummi genus esse, sed et centesimam esse litræ sive libræ partem. Hic enim Balsamon docet, pro singulis hyperpyrorum libris duodecim hyperpyra accipere, esse τόκους ἑκατοσταίους; centesimas usuras; que, ut ante ostensum est, erant 12 in centum; ac proinde centum fuisse ὑπέρπυρα in quavis libra, eoque obvium est; alioquin enim duodecim ὑπέρπυρα pro singulis libris exigere, τόκος ἑκατοσταίος esse non potuit. Proximis autem verbis observatur, libram olim etiam ex centum exagitibus constituisse. Unde constat ἑξάγια etiam ejusdem fuisse valoris atque ὑπέρπυρα. Dicta sunt autem et νομίματα, in ejusdem Balsamoni responsis ad Marcum Alexandrinum, ὅπως δὲ καλοῦνται οἱ τόκοι ἑκατοσταῖοι, τῆς λίτρας μὴ συμποσομένης εἰς νομίματα ρ', ἀλλ' εἰς οὐδ', καθὼς οὐκ ἐστὶ λέγειν. Bals. ad Marci interrog., 4. Ergo ὑπέρπυρα, ἑξάγια, et νομίματα hoc sensu accepta, ejusdem cujus drachmæ, ponderis fuerunt. Nonnunquam enim et centum drachmæ in una libra numeratæ sunt. Ποτὲ μὲν γὰρ ἀντὶ τῆς λίτρας ρ' δράχμας γράφουσιν αὐτοὶ, ποτὲ δὲ ἀντὶ τῆς μνᾶς. Galen. τῶν κατὰ γένη lib. vi. Proprie autem libra tantum 96 drachmas continet. Ubi itaque centum habuisse traditur, pro μνᾶ mina usurpata est. Et minam quidem nonnunquam idem esse ac libram, testis est Kimichius, dicens, מִנָּה הוּא הַלִּיבָה Mina est litra. Kimich. in 1. Sa. u. 25. Mina autem centum drachmas pendit. Sivasas, ἢ δὲ μνᾶ δραχμῶν ρ'. Saïd. ἐν ταλαντον, ἑκατόν δραχμαὶ ποιοῦσι μνᾶν μίαν. Id. in μνᾶ. Plinius, Mina, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

C Plin. nat. Hist. l. xxi, c. 34. Drachma autem Antica denarii argentei pondus, uti ibidem scribit Plinius, unde Talmudistæ, גִּבְרִית הַנַּחַב מִינָה Centum sunt denarii, Bava kama. cap. 4, sect. 1, ὑπέρπυρα igitur ejusdem olim ponderis fuerunt, atque drachmæ, et denarii, nimirum centesima pars libræ; quo factum est ut quemadmodum centum drachmæ, in Galeni verbis ante laudatis, sic et centum hyperpyra nonnunquam pro libra scribantur. Scholiastes Armenopoli, Καὶ ἐνταῦθα γὰρ ἀδελόν ἐστιν, εἴτε τῷ Πέτρῳ παρ' ἐμοῦ ἠριθμήθησαν τὰ ρ' ὑπέρπυρα, εἴτε ἐμοὶ παρ' ἐκείνου. Schol. Armenopol. lib. 1, tit. 15. Sic et in Chronico Constantinopolitano ut a Meursio laudato et correcto, περὶ λαδῶν ὁ βασιλεὺς καὶ θυμιάσας δέδωκε τῶν κομισάντι ὑπέρπυρα ἑκατόν. Utrobique enim τὰ ρ' ὑπέρπυρα unam libram designant. Et ubi Wilhelmus Tyrius ait, Dotis autem quantitas erit in centum millibus hyperorum justi ponderis, exceptis decem aliis ejusdem monetæ millibus. Wilhel. Tyr. de bell. sacro lib. xviii, c. 12, hyperorum mendose scribitur, pro hyperpyrorum, quorum centum millia constituunt mille libras : decem millia, centum libras. Secundum hæc in præsentî Balsamoni loco observandum est, post vocem ὑπέρπυρα notam hanc ἢ occurrere, quæ ipsorum hyperpyrorum nota est, ac propterea hoc in loco redundat, quo vox ipsa ὑπέρπυρα tota scribitur. Paucis autem interjectis eadem recurrit, ὑπέρπυρα significans, ut ζητεῖ δὲ τὰ ἡμίση τοῦ ὅλου τόκου, ἦγουν ἢ ἔξ. et postea, οὐκ ἀπαιτῆσαι ἢ ἰβ'. ἀλλὰ τὸ ἀναλογεῖν. Utrobique enim ista figura ὑπέρπυρα denotat, ut ex ipso verborum sensu constat. Gentianus Herveyus ὑπέρπυρα hic solidos vertit; quam etiam versionem nos admittimus, quoniam usus obtinuit, ut libra in solidos primo distribueretur. Solidus autem hoc in loco non vicesimam, sed centesimam libræ partem significat.

ἔπαιτι ἀπηγόρευσε. Φησὶ γὰρ, *Ὅσα ἐκτοκίαις τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ σου τῷ ἀδελφῷ σου.* Εἰ δὲ ὁ ἀτελέστερος; τοῦτο ἐνομοθέτησε, πολὺν πλεόν ὁ τελειώτερος καὶ ὁ πνευματικώτερος. Ἰδοὺ γὰρ πλεόν τοῦ ἱεροῦ ὕδατος. Ἄπαισι μὲν οὖν ἀποτέτραπται τὸ ἐπὶ τόκῳ δανείζειν· εἰ δ' ἄπαισι, μᾶλλον ἂν εἴη τοῖς ἱερωμένοις τοῦτο ἀνάρμοστον, οἱ καὶ τοῖς λαϊκοῖς εἰς ὑπέδειγμα καὶ παροξυσμὸν εἰς ἀρετὴν εἶναι ὀφείλουσι. Διὸ καὶ ὁ κανὼν ἀπαγορεύει τοῖς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένοις, ἦτοι τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις ἑκατοστάς ἀπαιτεῖν, τόκους δηλαδὴ ἑκατοστιαίους. Πολλαριθμῶν γὰρ ὄντων τῶν τόκων, βρύτεροι τῶν ἄλλων οἱ ἑκατοστιαῖοι εἰσιν. Ὅσπερ γὰρ τοῖς νῦν αἱ λίτραι μέχρι τῶν ἑβδόμηκοντα δύο ἀριθμοῦνται, οὕτω τοῖς παλαιοῖς αἱ ἑκατοντάδες ἦσαν, καὶ ἦν ὁ τόκος τῶν ἑκατῶν νομισμάτων νομισματα δώδεκα· διὸ καὶ ἑκατοστιαῖος ἐλέγετο, ὡς ἐπὶ τοῖς ἑκατῶν ἀπαιτούμενος. Ἀπαγορεύσασα οὖν ἡ σύνοδος λαμβάνειν τόκους τοὺς ἐν κλήρῳ, ἐπάγει τοῖς μὴ φυλάξουσιν τὸν κανόνα καὶ ἐπιτίμιον, καὶ φησιν· Ἐδικαίωσεν ἡ ἀγία σύνοδος, ἀντὶ τοῦ, δίκαιον ἠγήσατο, ἵνα εἰ εὐρεθείη τις μετὰ τὰ ὀρισθέντα οὖν λαμβάνων τόκους ἐκ μεταχειρίσεως, ἦγουν ὡς οἶόν τινα πραγματείαν τὸ τοκίζειν μεταχειριζόμενος· ἢ ἄλλως μετεργόμενος τὸ πρᾶγμα. Τινὲς γὰρ, ἄκρεῦγοντες τὸ λέγεσθαι περὶ αὐτῶν ὅτι τόκους λαμβάνουσι, διδόντες τοῖς χρῆζουσιν ἀργύρια, καὶ συμφωνοῦσι συμφερίζειν αὐτοῖς; τὸ κέρδος· καὶ οὐ δανειστάς ἑαυτοὺς, ἀλλὰ συγκοινωνοὺς ὀνομάζουσι, καὶ ζημίας μὴ ὄντες κοινωνοί, ἐπὶ τῷ κέρδῳ μόνῳ κοινοπραγοῦσι. Ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἀπαγορεύων ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι κελεύεται τοὺς τοιαῦτα τεχνάζοντας, ἢ ἑτερόν τι ἐπινοοῦντας ἀσχροῦ κέρδους χάριν, ἢ ἀπαιτοῦντας ἡμιολίας. Εἰπὼν ἄνω περὶ ἑκατοστιαίου τόκου, ἧς τῶν τόκων ἐστὶν ὁ βαρύτερος, ὡς προεῖρηται, παρακατῶν καὶ τοῦ κωφερότερου ἐμνήσθη τῆς ἡμιολίας, ἧτις ἐστὶ τοῦ ὄμοιο τὸ ἡμισυ, ἦγουν τῶν δώδεκα νομισμάτων, ἅτινά εἰσι τῆς ἑκατοστῆς ὁ πληρέστατος καὶ ὀλόκληρος τόκος. Εἰποὶ δ' ἂν τις τὰς ἡμιολίας καὶ κατὰ ἀριθμητικούς. Ἐκεῖνοις γὰρ οἱ μὲν τῶν ἀριθμῶν ἐπίτριτοι (65) λέγονται, οἱ δὲ ἐπιτέταρτοι, ἐπίπεμπτοι τε καὶ ἑξακτοι· οἱ δὲ ἡμιόλοι ὡς ὁ ἕξ, καὶ ὁ ἑννέα, ὅτι ὅλους ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἀριθμούς, καὶ τὰ ἡμισυ αὐτῶν. Ἐχουσι γὰρ ὁ μὲν ἕξ τὰ τέσσαρα καὶ τῶν τεσσάρων τὸ ἡμισυ, ὁ ἐστὶ

A universis fuit. Dicit enim, *Pecuniam fratri tuo non fœneraberis* 42. Quod si illa minus perfecta Lex sanxit, multo magis nostra quæ perfectior est ei spiritalior. Ecce enim aliquid templo amplius est hic. Omnibus quidem igitur fœneratio lucro interdicitur, sed ab eorum instituto, qui sacro ordini mancipati, exemplo laicis atque invitamento ad virtutem esse debent, alienissima ea ratio est. Proinde, quicumque in canone recensentur, hoc est, in clerum cooptati sunt, centesimas exigere prohibentur (usuras vid. centesimas), et quidem cum multa sunt usurarum genera, graviores reliqui sunt centesimæ. 79 Ut enim hoc tempore libræ, ad septuaginta, duabus additis, numerantur, ita prisca habuere centurias, atque in centenos nummos duodeni, fœnoris nomine, solvebantur. Ex quo centesimæ quoque nomen, quod ex centenens exigetur, petitum est. Synodus itaque cum prohibuisset clericos usuras accipere, pœnam quoque in eos, qui non obtemperaverint, constituit. Et ait, *ἔδικαίωσεν*, hoc est, æquum censuit sancta synodus, ut si quis post ea quæ nunc statuuntur, inventus fuerit usuras ex tractatione, hoc est, quasi instar negotiatoris fœnerationem sibi tractandam suscipiens, aut alia quacunq; ratione exigens. (Fœneratorii enim nominis infamiam aliqui declinantes, pecuniam ita dant mutuatam, ut sibi laici partem ex ea paciscantur, nec se fœneratores, sed socios dicunt, ac emolumentorum tantummodo participes, nullum interea jacturæ periculum subeunt.) Hæc igitur et hujusmodi omnia canon vetat, eaque qui exercent, aut aliud quidpiam turpis lucelli gratia excogitaverint, aut sesquialteras exegerint, deponi jubet. Cum namque supra egerit de centesimis, quæ sunt omnium usurarum, ut diximus, iniquissimæ, mox eam quæ minus injuriæ habet, sesquialteram quoque rejicit. Est autem sesquialtera, totius dimidium, duodecim videlicet nummorum altera pars, ex quibus conficitur centesimæ integrum atque perfectum fœnus. Sed dicat fortasse aliquis sesquialteras etiam juxta arithmeticos. Apud illos namque numerorum alii ἐπίτριτοι dicuntur, hoc est, sesquitercii, alii ἐπιτέταρτοι, ἐπίπεμπτοι et ἑξακτοι, quasi sesquiquartos dicat, quintus et sextus, alii vero sesquialteri, ut senarius et novenarius, quod totum, ac ejus præterea dimidiam partem

42 Deut. xxiii, 19.

Guill. Beveregii notæ.

(65) *Οἱ μὲν ἀριθμῶν ἐπίτριτοι.* Quisnam proprie sit ἀριθμὸς ἐπίτριτος docuit olim Annius Gellius, dicens, *Ἐπίτριτος autem est, qui habet totum aliquem numerum, et ejusdem partem tertiam: ut quatuor ad tres: duodecim ad novem: quadraginta ad triginta.* Anl. Gell. Noct. Att. I. xviii, c. 14. Nechon Macrobius, *Et esse epitritus, inquit, cum de duobus numeris major habet totum minorem, et insuper ejus tertiam partem: ut sunt quatuor ad tria, nam in quatuor sunt tria et tertia pars trium, id est, unum.* Et is numerus appellatur Epitritus, ex eoque nascitur symphonia, quæ appellatur διὰ τεσσάρων.

Macrobius in *Somn. Scip.* l. II, c. 1. Eadem itaque ratione et ἐπιτέταρτος est major ille numerus, qui minorem habet, et quartam insuper istius partem: ut decem sunt ad octo; nam in decem sunt octo, et quarta pars octo, sive duo. Sic etiam quinque, quindecim, viginti, etc., sunt numeri ἐπιτέταρτοι. Idem et de numeris ἐπιπέμπτοις et ἑξήκτοις dicendum est: nam ἐπίπεμπτος est, qui minorem cum quinta, ἑξακτος qui minorem cum sexta illius parte continet. Sic duodecim ad decem est ἐπίπεμπτος, quatuordecim ad duodecim ἑξακτος.

contineani, senarius quidem quaternum, ejusque dimidium, qui est binarius, novenarius senarium senarii que dimidium, nempe ternarium. Sed quocumque demum pacto sesquialteram intelligas, ea videlicet canonis est sententia, ut clericis non gravissimarum solum, sed mediocrium quoque **ARIST.** *Si quis usuras, aut sesquialteras accipit, alienus erit, et post hanc Ecclesie determinationem depositus.*

Centesimæ quidem usuræ quæ omnium habentur maximæ, duodecim sunt numismata, dimidiæ autem earum, sex. Si quis itaque e consecratis mutuo dans alicui per usuram vel graviores exiget usuras sive centesimas, vel sesquialteras, sive dimidium earum aut sextas, ut divinæ oblitus Scripturæ dicentis, *Pecuniam suam non dedit in usuram*⁴², clero deponetur: etsi quadragesimus quartus apostolorum canon et sextæ synodi in Trullo decimus non exinde eum deponunt nisi quando admonitus hoc facere non desinat.

80 CANON XVIII.

Perrenit ad sanctam synodum, quod in nonnullis locis et civitatibus diaconi dant presbyteris Eucharistiam, quod neque canon, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Christi. Jam vero il'ud etiam cognitum est, quod quidam ex diaconis etiam ante episcopos Eucharistiam attingunt. Hæc ergo omnia auferantur, et diaconi intra suas mensuras permaneant, scientes quod sunt quidem episcopi ministri, presbyteris vero minores. Accipiant autem suo ordine Eucharistiam post presbyteros, eis præbente episcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis sedere. Id fit enim præter canonem et ordinem. Si quis autem non vult obedire, etiam post hæc constitutiones, a diaconatu desistat.

BALS. Quod magna sit sacerdotum dignitas, sed multo major episcoporum, et quod debent diaconis præponi, ex ipsis factis ostenditur. Illis enim servitur, hi vero serviunt. Quidni ergo præferri debent ii quibus ministratur, iis qui ministrant? Quoniam autem nonnulli, inquit, diaconi, ordinem in civitatibus dissolventes, ante episcopos accipiunt, et dant presbyteris Eucharistiam: et cum omnino debeant a presbyteris et sacerdotibus sanctificari, quoniam etiam Apostolus dicit, Quod minus est, ab eo quod est præstantius, benedicitur⁴³: non stant iis quæ decreta sunt, et in congregationibus etiam sedent in medio presbyterorum: definitum est ut diaconi ab episcopo vel presbytero accipiant, et ut post sacerdotes sacramentorum participes fiant: et ne in medio

⁴² Levit. xxv, 37. ⁴³ Hebr. vii 7.

Α τὰ δύο · ὁ δὲ ἐννέα τὰ ἕξ καὶ τούτων τὸ ἡμισυ, τὰ τρία δηλονότι. Διὰ τοῦν ἡμιολίας, ὡς ἂν νοοῖτο αὕτη, τοῦτο μονονουχί λέγει ὁ κανὼν, ὡς εἰ μόνον τὸν βαρύτερον οὐ λήψονται τόκον οἱ ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον τινὰ μετρώτερον.

usurarii exactione interdictum esse denuntiet. **ΑΡΙΣΤ.** *Εἰ τις τόκους ἢ ἡμιολίας λαμβάνει, ἀλότριος ἔσται, μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας καθαιρούμενος.*

Οἱ μὲν ἑκατοστιαῖοι τόκοι, οἵτινες καὶ μερίζοντες τῶν τόκων πάντων γνωρίζονται, τὰ δώδεκά εἰσι νομίσματα · οἱ δὲ ἑμίσεις τούτων τὰ ἕξ. Εἰ τις οὖν τῶν ἱερωμένων, δανείσας τινί, ἢ τοὺς βαρύτερους ἀπαιτήσῃ τόκους, ἤγουν τοὺς ἑκατοστιαίους, ἢ ἡμιολίας, ἦτοι τὸ ἡμισυ τούτων, ἤγουν τὰ ἕξ, ὡς τοῦ θεοῦ ἐπιλαθόμενος γράμματος τοῦ λέγοντος. **Β** *Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ*, τοῦ κλήρου καθαιρεθήσεται · κἂν ὁ τεσσαρακοστὴς τέταρτος τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ ὁ δέκατος τῆς ἕκτης συνόδου τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ οὐκ ἀπαντεῦθεν αὐτὸν καθαιρούσιν · ἀλλ' ὅταν παραγγεῖθῃς οὐ παύηται τοῦτο ποιῶν.

KANQN III'.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἀγίαν σύνοδον δι' ἐν τισὶ τόκοις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν Εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδάσκειν, ὅπερ οὐτε ὁ κανὼν οὐτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Κάκεινο δὲ ἐγνωρίσθη, δι' ἣδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Εὐχαριστίας ἄπτονται. Ταῦτα οὖν πάντα περιηρήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ ἐπισκόπου ὑπηρετεῖται εἰσι, τῶν καὶ πρεσβυτέρων ἐλάττους. Λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν Εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου μεταδιδόντος αὐτοῖς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. Ἀλλὰ μὴ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνους · παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἔστι τὸ γινόμενον. Εἰ δὲ τις μὴ θέλῃ πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὄρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας.

ΒΑΣΣ. Ὅτι μέγα ἔστι τὸ τῶν ἱερέων ἀξίωμα, πολλῷ δὲ πλεον τῶν ἐπισκόπων, καὶ οὗτοι τῶν δι. κ' ἄνω πρότιμᾶσθαι ὀφείλουσιν, ἔξ αὐτῶν τῶν ἔργων παρίσταται. Οἱ μὲν γὰρ δουλεύονται, οἱ δὲ δουλεύουσι. Πῶς τοῦν οὐκ ὀφείλουσι προτιμᾶσθαι οἱ διακονοῦμενοι τῶν διακονούντων; Ἐπεὶ δὲ, φησί, τινὲς διάκονοι τὴν τάξιν ἐν τισὶ πόλεσι παραλύοντες, πρὸ τῶν ἐπισκόπων μεταλαμβάνουσι, διδάσκει δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ἀπλῶς ὀφείλοντες ἀγιάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων, δι' καὶ ὁ ἀπόστολος φησί. Τὸ ἕλαττον ὅπρ τοῦ κρείττους εὐλογεῖται, οὐκ ἐμμένουσι τοῖς δεδομένοις · καὶ ἐν ταῖς συνάξεσι δὲ καθῆνται μέσον τῶν ἱερέων · ὥρῃσθη, ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους, καὶ μετὰ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἀγιασμάτων ἀξιοῦσθαι, καὶ μηδὲ μέσον καθῆσθαι

πρεσβυτέρων · ἢ μὴν τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας οὕτω ποιεῖν καθεσθαι τῆς διακονίας. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορισθέντος, τὸ μὲν μεταλαμβάνειν τοὺς διακόνους πρὸ τῶν ἐπισκόπων, ἢ διδοῖν αὐτοὺς τὴν εὐχαριστίαν ἦτοι τὰ ἅγια τοῖς ἱερεῦσιν, οὐ παραχωρεῖται · ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθῆσθαι διάκονον ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ μέσον τῶν ἱερέων · τὸ δὲ καθῆσθαι τινὰ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων εἰς τὰς ἐξω τοῦ βήματος συνάξεις τέως πρὸ τῶν πρεσβυτέρων βλέπομεν γινόμενον · καὶ οἶμαι γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὰ ἀρχοντικά · μόνοι γὰρ οἱ ἀξιωθέντες ἀρχοντικῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸ τοῦ πατριάρχου, πρὸ τῶν ἱερέων κάθηται. Γίνεται δὲ τοῦτο παραλόγως. Ἀνάγνωσον τῆς ζ' συνόδου κανόνα ζ'. Ὁ γὰρ κατὰ καιροῦς χαρτοφύλαξ τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας προκαθῆται ἐν ταῖς ἐξω τῆς συνόδου συνάξεσιν οὐ μόνον τῶν ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων ἀπ' προστάξεως τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὕτως ἐχούσης · Ἡ βασιλεία μου (66), τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φρονιζούσα, καὶ τὸ εὐτακτον ἐν παντὶ μὲν ζητοῦσα τῷ πολιτεύματι, ἐπὶ πλέον δὲ τοῖς θεοῖς τοῦτο ἐμπολιτεύεσθαι διὰ σπουδῆς τιθεμένη, τὰ ἀρχῆθεν ἀπονεμημένα προνόμια ἐκάστῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, καὶ τὴν ἀχρι καὶ δεῦρο ἐπικρατήσασαν ἐν τούτοις κατάστασιν, κατὰ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι καὶ διαμένειν βούλεται τε καὶ εὐδοκεῖ, ἀγιώτατε δέσποτα, ὡς καὶ παραδεχθεῖσαν διὰ τοσούτων ἔτων, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἐμπολιτευσαμένην, καὶ ταῖς ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλον κατὰ τὸ ἀνεξάλλακτον ἔως τοῦ νῦν μεταβάσεις ἐπικριθεῖσαν, καὶ βεβαιωθείσαν καλῶς. Ἐπεὶ δὲ νῦν ἡ βασιλεία μου μάθοι ὡς τινες τῶν ἀρχιερέων ἀντιφλοτιμούμενοι πειρῶνται τὸ τοῦ χαρτοφύλακος ὑποβιβάσαι προνόμιον, καὶ κανόνας εἰς μέσον προσφέρουσι, διὰ τούτων φιλονεικοῦσι μὴ προκαθῆσθαι αὐτῶν τῶν ἀρχιερέων, ὑπὸν ἴκα δέει τούτους συνέρχεσθαι κατὰ τινὰ χρεῖαν, καὶ συνεδριάξαι κατὰ ταῦτον, πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀγῶσύνην σου εἰσελεύσεως οὐκ ἀνασχετὸν τῇ βασιλείᾳ μου ἔδοξε, πρᾶγμα διὰ τοσούτου χρόνου βασιλευσθὲν καὶ τοῖς πρὶν πατριάρχαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς νῦν οὐκ ἐπ' εὐλόγῳ ἐρίζουσι πράγματι διὰ τῆς πολυμέρου δεχθὲν σιωπῆς, κατὰ τὸ παρελκόν ἀθετηθῆναι, καὶ ὡς τῶν ἡμελημένων παρασυρῆναι. Τοῖνον καὶ διορίζεται πρᾶγμα τι εὐλογον καὶ πάνυ δίκαιον τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ αἰροῦντο καὶ πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, μηδὲ τὰ τοῖς πρὶν δεδομένα Πατράσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς διὰ τῆς μακρᾶς συνδόξαντα σιωπῆς, καὶ τῆς ἔως τοῦ νῦν ἀνοχῆς, ἐκ παλιμβολίας ὡσπερ ἀναπαλαίειν, εὐ ἀν ἔχοι, καὶ χάρις ὅτι τὸ μάχιμον καταθέμενοι τὸ εἰρηναῖον προτετιμήκασι. Εἰ δὲ καὶ ἐτι τούτων

quidem presbyterorum sedeant: vel, ut il qui non ad ita faciendum se morigeros præbuerint, a diaconatu desistant. Hæc definitive canone, diaconos quidem ante episcopos accipere, vel dare Eucharistiam aut sacramenta sacerdotibus, non permittitur: sed nec diaconum ad sanctum altare in medio sacerdotum sedere. Ut autem nonnulli ex ecclesiasticis diaconis, in congregationibus quæ sunt extra sacrum tribunal, ante sacerdotes sedeant, fieri videmus: et existimo hoc fieri propter officia. Soli enim il qui a patriarcha officii ecclesiasticis digni sunt habiti, sedent ante sacerdotes. Fit autem et hoc præter rationem: legesexti synodi canonem 7. At is qui pro tempore est sanctissimæ Ecclesiæ Magnæ chartophylax, in congregationibus quæ fiunt extra synodum, sedet non solum ante sacerdotes, sed etiam ante pontifices, ex constitutione incliti imperatoris domini Alexii Comneni, quæ sic se habet: Regia mea administratio, quæ ecclesiasticæ honestatis maximam curam gerit, et bonum quidem ordinem, cum in omni civili ratione quaerit, tum autem multo magis in rebus divinis eum versari studet, quæ unicuique gradui ecclesiastico sunt ab initio tributa privilegia, et eam quæ in his hucusque obtinuit constitutionem, deinceps quoque esse immutabilem, et perseverare vult, et censet, sanctissime domine, utpote quæ per tot annos suscepta, et in usu civili longo tempore versata, et ab alio in aliud immutabilibus hucusque transmissionibus vindicata ac bene confirmata sit. Sed quoniam imperatoria mea sullimitas didicit, quod nonnulli pontifices contentione quadam et gloriæ studio incitati, chartophylacis privilegium minuire conantur, et canones in medium adducentes per eos contendunt illum ante pontifices sedere non oportere, quando aliquo usu exigente oportet eos convenire et una considere ante accessum ad tuam sanctitatem, non ferendum regiæ meæ majestati visum est, ut res quæ tanto tempore approbata est, et a prioribus patriarchis et ab aliis pontificibus, sed et ab iis qui nunc non justa de causa contendunt, longissimi temporis silentio admissa, nunc obiter aboleretur, et tanquam neglectum **81** quippiam convelleretur. Hanc ergo rem decernit esse valde rationi consentaneam et iustam. Si enim adhuc vellent pontifices immobilia non movere, nec quæ iis qui prius fuerunt Patribus placere, sed et iis ipsis longo silentio, et hucusque patientia probata fuere, ex inconstantia velut oppugnare, recte se haberet, et eis gratia haberetur, quod pugnandi studio abjecto, pacem prætulissent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba canonis usurpantes (a sententia enim longe absunt) volun-

Guill. Beveregii notæ.

(66) Τῇ βασιλείᾳ μου. Exstat hæc novella Alexii Comneni in *Juris Græco Romani* l. II, p. 143; sed, ni fallor, ex hoc ipso Balsamonis loco traducta. Ibi autem Leunclav. per totam hanc novellam χρ-

τοφύλακα *chartularium* vertit, quod satis mirari nequeo; si quidem chartophylacis et chartularii officia multum inter sese distiterunt, ut alibi ostendemus.

latem suam confirmare conantur, et non recte ordinem, ad id quod est inordinatum, transferunt, permittunt quidem imperatoria mea serenitas canonis interpretari et declarare contextum, qui facile comprehendi potest, et pulchre discerni iis qui exacte penetrant, et canonicum sensum attingunt. Hoc autem utique ipsum pontificibus probro est, quod cum canonem scirent, et ejus verba perfecte intelligerent, suam ipsorum consentientiam præter rationem conculcarunt, et dum disturbaretur canon, toleraverunt, atque inferiorem sessionem sub prioribus chartulariis amplexi fuerunt. Ideoque pro sacrorum canonum contemptu mercedem hanc eis (majestas mea) tribuit, ut suas ad ecclesias abigantur, ecclesiastici canonis etiam hac in parte vestigiis insistens, et adversus canonum contemptores ipsos canones sacros in subsidium producens. Nec enim pontifices ii, qui occidentalibus ecclesiis præsent, et a multo jam tempore fidei suæ creditorum ovilium curam nullam gessere, nec, uti conveniebat, iis præferunt, dicere poterunt, rabiem hostilem, quæ per Orientem grassata fuit, ad ipsos pertigisse, atque hoc modo sibi ovium ratione præditarum inspectionem adeptam esse. Et hoc quidem in hunc modum a majestate mea dispositum eventus eis judicium relinquit. Quia vero et illud ad aures ejus relatum est, quosdam scilicet ecclesiarum proceres eximios præteriri, cum electiones sunt, etisque præferri nonnullos, tam ætate quam meliori vitæ conditione inferiores, quique non magnos pro Ecclesia labores sustinuerunt, nec igitur illa quidem res sacra pontificum synodo digna visa est. Quapropter omnibus religiose pariter, et imperiali cum auctoritate mandat, ne ludant in minime ludicris, nec affectui divinis in rebus indulgeant. Nam ubi anima versatur in periculo, cujus alius rei potior habenda cura est? Illos autem præferant aliis, et honore suffragiorum dignentur, quos, una cum doctrina, inculcata vita ornat; aut in quibus si doctrina forte vacillet, longi temporis usus, et multi pro Ecclesia labores exantlati, quod deest, suppleat. Sic enim suffragiis suis recte stant, et a Deo suæ ad animæ condemnationem suffragia tulisse non arguentur.

ZONAR. Ordinis quidem ubique rationem haberi necesse est, sed ab iis maxime hominibus, qui sacris ordinibus initiati sacrorum procuratione funguntur. Rem igitur in qua ordinis vitio peccabatur, hic canon emendavit. Quod enim diaconi sacerdotibus Eucharistiam ministrarent, eosque vel episcopum quoque in ejus sumptione præverterent, id vero non sine ordinis perturbatione eveniebat. Proinde ut abstineant, ac suo singuli se pede mediantur, in posterum monet. Et ut sciant diaconi se episcoporum esse in sacris ministros, ab ipso nomine hoc edocti; et quod major est presbyterorum quam diaconorum dignitas. Quo jure igitur

Α τινὲς τῶν τοῦ κανόνος βημάτων ἀντιποιούμενοι, (τῆς γὰρ ἐννοίας πόρρω ἀποδιεστῆχαι) περιῶνται τὸ οἰκεῖον συστήσαι θέλημα, καὶ ἐπὶ τὸ ἄτακτον οὐ καλῶς τὴν τάξιν μεταδιδάσκουσιν, ἐὰ μὲν ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ κανόνος ἐρμηνεύσαι καὶ σαφηνίσαι ὕψην, βέλτερον εὐσαν καταλήξῃθαι, καὶ διαγνωσθῆναι, καλῶς τοῖς βάπτουσιν εἰς ἀκριβείαν, καὶ κανονικῆς ἐννοίας θιγγάνουσιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπιτιμᾷ, τί δήποτε τὸν κανόνα εἰδότες καὶ τὰ βήματα τοῦτο ἑξακριβοῦμενοι, τὴν ἑαυτῶν συνεῖδησιν ἀνευλόγως ἐπάτησαν, καὶ τοῦ κανόνος παραβριπτομένου ἤνελγοντο, καὶ τὴν ὀφειδῖαν ἐπὶ τῶν πρὶν χαρτοφυλάκων ἠσπάζοντο· καὶ μισθὸν τοῦτοισ; τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων περιφρονήσεως τὴν ἐπὶ τὰς λαχούσας αὐτοῦς ἐκκλησίας ἀπέλασιν δίδωσι, κανόνι στοιχοῦσα κἀναυθὰ ἐκκλησιαστικῶ, καὶ τοῖς περιφρονηταῖς τῶν κανόνων ἐκείνων αὐτοῖς τοῖς ἱεροῦς κανόνας εἰς ἄμυναν ἀντετάγουςα. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν λέγειν οἱ τῶν δουτικῶν προεστῶτες ἀρχιερεῖς ἐπὶ χρόνον μακρὸν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς; μὴ φρονιζόντες ποιμνίων, μετ' ὡς ἐχρῆν ἐν τούτοις ἐπιστατήσαντες ὡς ἡ τὴν "Ἐω κατατρέχουσα τῶν ἐχθρῶν λύσσα, προσέστηκε τοῦτοισ;, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐντεῦθεν τῶν λογικῶν προβάτων περιηρέθησαν. Καὶ τὸ μὲν οὕτως οἰκονομηθὲν παρὰ τῆς βασιλείας μου τὴν κρίσιν αὐτοῖς τοῦ ἀποτελέσματος περιέλοιπεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο εἰς ἀκοῆς ἀνήχθη αὐτῶ, ὡς τινες τῶν τῆς Ἐκκλησίας λογάδων ἐν ταῖς γινομέναις ψήφοις καταλιμπάνονται, προτιμῶνται δὲ τούτων ἐνιοὶ, ὑποβεδηχότες ἴσως καὶ χρόνῳ καὶ καταστάσει βίου τῇ κρείττονι, καὶ μὴδὲ πολλὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας πονήσαντες, οὐκ οὖν ἔδοξεν οὐδὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν ἀρχιερέων ἐπάξιον, ὅθεν καὶ ἐπισκήπτει πᾶσι φιλοθέως ὁμοῦ καὶ βασιλικῶς μὴ παύσειν ἐν τοῖς οὐ παικτοῖς, μὴδὲ πάθει περὶ τὰ θεῖα χαρίζεσθαι. Οὐ γὰρ ψυχὴ τὸ κινδυνευόμενον, τίνος φροντιστέον ἐτέρου; Ἐκείνους δὲ προτιθέσθαι τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις ἐπιτιμίαν χαρίζεσθαι, οὐς μετὰ λόγου καὶ βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἡ τοῦ λόγου ἀκρίβεια ἴσως, ὁ μακρὸς χρόνος, καὶ τὸ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν πολὺ πονοῦν ἐπαναπληροῦσι, τὸ ἐλλείπει. Οὕτω γὰρ ἂν ταῖς ψήφοις καλῶς διατηροῦσι, καὶ ἐπὶ κρίματι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς οὐκ ἂν ἀλοῖεν ψηφοφοροῦντες τῷ Θεῷ.

ZONAP. Τὴν εὐταξίαν ἀπανταχοῦ τηρεῖσθαι ἀναγκαῖοτάτον, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ μεταχειριζομένοις πλ. ἅγια. Δὲ πρᾶγμα οὐ κατὰ τάξιν γινόμενον διωρθώσατο ὁ κανὼν. Τὸ γὰρ ἀκρίβους μεταδιδόναι τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἁγιασμάτων, καὶ πρὸ αὐτῶν, ἡ καὶ τοῦ ἐπισκόπου μεταλαμβάνειν αὐτοῦς, ἀταξίς ἦν, ὅθεν παρακελεύεται μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλ' ἕκαστον γινώσκων τὸ ἴδιον μέτρον, καὶ εἰδέναι τοὺς διακόνους, ὅτι τῶν ἐπισκόπων ὑπηρετῶν εἰσὶν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἐξ αὐτῆς τῆς κλήσεως τοῦτο διδασκόμενος, καὶ ὅτι μείζων ἡ ἀξία τῶν πρεσβυτέρων παρὰ τὴν τῶν διακόνων. Πῶς οὖν οἱ ἡττονεὲς τοῖς μείζουσι μεταδώσουσι τῆς εὐ-

χαριστίας, καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι προσφέρειν τοῖς Ἀ προσφέρουσι; Κατὰ γὰρ τὴν μέγαν Ἀπόστολον, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἕλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. Ὁρίζεται τοίνυν ἡ ἀγία σύνοδος πρότερον τοῦς πρεσβυτέρους μεταλαμβάνειν, εἶτα τοῦς διακόνους, τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῖς, ἢ τῶν ἐπισκόπων μεταδίδόντων τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἀπαγορεύει δὲ καὶ τὸ ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθῆσθαι διάκονον, ὡς παρὰ κανόνα τοῦτου καὶ παρὰ τὴν τάξιν τυγχάνοντος. Τοῦς δὲ μὴ πεπιθαρχοῦντας παύεσθαι τῆς διακονίας κελεύει.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ διάκονοι ἐν τοῖς ἰδίῳις μέτροις (67) μετέτωσαν· καὶ μῆτε διδόντων εὐχαριστίαν τοῖς πρεσβυτέροις, μῆτε πρότερον ταύτης ἀπέσθωσαν, μηδὲ μέσον πρεσβυτέρων καθέζεσθωσαν· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ εὐταξίαν ἐστίν, εἰ τι τοιοῦτον γένηται.

Ὁ παρῶν κανὼν, ἀπρεπὲς ἴσως τι καὶ ἄτακτον εὐρών ἐν τισὶ γινόμενον πόλεσι, διορθοῦται· καὶ διορίζεται μὴ τινα τῶν διακόνων τοῖς πρεσβυτέροις ἐπιδίδοναι τὴν θείαν μετάληψιν, μῆτε πρώτους αὐτοῦς ταύτης ἀπτεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τοῦς πρεσβυτέρους τὴν εὐχαριστίαν ταύτην λαμβάνειν αὐτοῦς ἢ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἢ παρὰ πρεσβυτέρου· μηδὲ μεταξὺ πρεσβυτέρων αὐτοῦς καθέζεσθαι· ἵνα μὴ καθήμενοι ἀνωθεν τούτων εὐρίσκωνται.

ΚΑΝὼΝ ΙΘ.

Περὶ τῶν Παυλιανιστῶν, εἴτι προσφυγόντων τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὁρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εἰ δὲ τινες τῷ παρεληλυθότῳ χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμμεπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖσιν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονεῖσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδεύουσι αὐτοὺς εὐρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. Ὁσούτως δὲ καὶ περὶ τῶν διακονιστῶν, καὶ ὅλων περὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξετιζομένων ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθῆσεται. Ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονιστῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσι, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτοῖς ἐξετάζεσθαι.

ΒΑΣ. Παυλιανισταὶ λέγονται οἱ Παυλικίανοι. Εκτέθειται γοῦν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ὁρος, ἢτοι κανὼν καὶ τύπος, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτούς. Ἐπάγει δὲ ὡς, ἐπεὶ τῶν εἰκότων ἐστὶ τινὰς ἐκ τούτων κατὰ ἀγνοίαν κληρωθῆναι, ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἀναβαπτίζειν τούτους, καὶ ἔκτοτε πολυπρα-

^a Hebr. vii, 7.

Guill. Beveregii notæ.

(67) Οἱ διάκονοι ἐν τοῖς ἰδίῳις μέτροις. In Bibliotheca Juris canonici veteris, hæc præsentis canonis epitome tam sub ipsius hujusce Alexii Aristeni, quam Symeonis Logothetæ nomine aliter legitur, videlicet, Οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίῳις μέτροις μετέτωσαν, μηδὲ μέσον πρεσβυτέρων καθέζεσθωσαν· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ εὐταξίαν ἐστίν, εἰ τι καὶ τοιοῦτο γένοιτο, *Diaconi in suis terminis maneant,*

humiliores honestioribus, et offerentibus, qui nulla ejusmodi potestate præditi sunt, Eucharistiam præbeant? Ut enim magnus Apostolus ait, Sine ulla contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur ¹². Ut ergo presbyteri primum, deinde diaconi, presbytero ipsis, aut episcopo sacrosanctum Domini corpus et sanguinem ministrante communicent, sancta synodus edicit. Medium vero et locum in sacerdotum concessu usurpare diaconos vetat, quod ea res, et canonum sanctionibus et ordini adversetur. Qui vero non paruerint, a sacro ministerio removeri jubet.

82 ARIST. *Diaconi intra proprios suos terminos maneant, et nec Eucharistiam presbyteris ministrent, nec eam prius tangerent, neque inter presbyteros sedeant. Est enim contra canonem et decentem ordinem, si quid istiusmodi factum sit.*

Hic præsens canon indecorum fortasse aliquid et inordinatum inveniens in nonnullis factum civitatibus, illud emendat; et decernit ne quispiam diaconorum presbyteris divinam ministret communionem, neque illam ante eos tangat, sed ut ii post presbyteros hanc Eucharistiam accipiant, vel ab episcopo vel presbytero, neque in medio presbyterorum isti sedeant: ne supra eos inveniantur sedentes.

CANON XIX.

De Paulianistis, qui deinde ad catholicam Ecclesiam confugerunt statutum est, ut ii omnino rebaptizentur. Si qui vero tempore præterito in clericorum numero erant, siquidem a culpa et reprehensione alieni visi fuerint, rebaptizati ordinem a catholice Ecclesie episcopo. Si vero examinatio eos non esse aptos deprehendit, deponi eos oportet. Similiter autem et diaconissis, et omnino de omnibus qui inter clericos annumerantur, eadem forma servabitur. Diaconissarum autem meminimus, quæ in habitu quidem censentur, quoniam nec ullam habent manuum impositionem, ut omnino inter laicos ipsæ connumerentur.

ΒΑΣ. Paulianistæ dicuntur Pauliciani. Editum est ergo a sanctis Patribus decretum, sive canon et forma, ut ipsi rebaptizentur. Addit autem: Quoniam nonnulli eorum, ut est verisimile, per ignorantiam in clerum ordinati sunt, debet episcopus eos rebaptizare, et tunc de eorum vitæ de-

neque inter presbyteros sedeant. Nam contra canonem et decentem ordinem est, si quid tale fiat. Ubi, ut leviores discrepantias mittam, hæc verba in nostris codicibus mis. lecta, καὶ μῆτε διδόντων εὐχαριστίαν τοῖς πρεσβυτέροις, μῆτε πρότερον ταύτης ὀπτέσθωσαν, loca desiderantur; quæ tamen universæ canonis menti exprimentæ necessaria sunt, ideoque ibi perperam omiſſa.

gendæ ratione post baptismum inquirere : et, si inculpatus invenerit, sacerdotio quoque dignos judicare : sin minus, eos et ab ordinatione, quæ fuit ante baptismum, remove. Eadem autem in diaconissas quoque flant. De diaconissis autem res ita se habet : virgines aliquando ad Ecclesiam accedebant, et episcopi suasionem servabantur, ut Deo dedicatæ, sed cum amictu laico. Id enim est, eas in habitu censer. Cum autem 40 annorum ætatis essent, diaconissarum quoque ordinationem recipiebant, si omnino dignè invenirentur. Si quæ ergo et ex istis, inquit, Paulianissæ erant, fiet et in his quod in masculis superius statutum est. Quære et Carthaginen. syn. can. 6 et 44. Hæc cum canon statuerit, dixerit quispiam, cum quæ ante baptismum facta est ordinatio, ut ne facta quidem reputatur (propterea enim Paulianistam post baptismum ordinari cautum est) quomodo dicit canon eum post examinationem deponendum, si indignus inveniatur qui ordinetur? Solutio. Depositionis nomen hic abusive pro expulsionem acceptum est. Ante baptismum enim in clericatum ordinatio, clericatum non tribuit. Si autem nolis hoc dicere, statue verba depositionis non accipi de ordinatione quæ fuit ante baptismum, sed de ea quæ fuit post baptismum. Deponetur enim, inquit Patres, et qui post illuminationem indigne ordinatus est, ut vult universalis canon, qui eos, qui post ordinationem peccant, deponit. De Paulianistis autem aliquando quæsitum est, quinam essent : et alii quidem alia dixerunt : ego autem in diversis libris inveni, quod Manichæi Pauliciani dicti sunt, a quodam Paulo Samosateno mulieris Manichææ filio, cui nomen erat Callinice. Samosatenus autem appellatus est, ut qui Samosatenorum episcopus nominatus fuit. Is prædicavit unum esse Deum, qui et Pater et Filius et sanctus Spiritus idem dicitur. Unus enim, inquit, est Deus, et Filius ipsius in ipso, quemadmodum in 83 homine ratio vel sermo. Ipsa autem ratio, cum in terram venisset, habitavit in homine qui dicebatur Jesus, œconomiaque completa, ascendit ad Patrem. Hic autem Jesus, ex inferioribus regio-

Α γμονεῖν τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα διαγωγὴν αὐτῶν· καὶ εἰ εὐρήσεται ἀνεπιλήπτους, καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦν· εἰ δὲ μὴ, καὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας ἀπαλλοτριῶν. Τὰ αὐτὰ δὲ γινέσθωσαν καὶ εἰς τὰς διακονίσσας. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ τῶν διακονισσῶν· Παρθένοι ποτὲ προσήρχοντο τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐφυλάττοντο, ὡς ἀναθεθιμέναι τῷ Θεῷ, πλην μετὰ σχήματος λαϊκοῦ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐξετάζεσθαι αὐτὰς ἐν τῷ σχήματι. Τεσσαρακονταετούς δὲ ἡλικίας γενόμεναι, ἤξιοόντο καὶ χειροτονίας διακονισσῶν, εὐρισκόμεναι πάντως ἀξίαι. Εἰ γοῦν καὶ τινες ἐκ τούτων, φησί, Παυλιανίσαι ἔτυχον, γενήσεται καὶ ἐπ' αὐταῖς, εἴ τι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρέσιν ὠρίσθη ἀνωθεν. Ζῆτει τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνας ζ' καὶ μδ'. Ταῦτα τοῦ κανόνος διορισσάμενου, εἴπη τις ὡς, ἐπεὶ ἡ πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονία ὡς μηδὲ γενομένη λογίζεται (διὰ γὰρ τοῦτο ὠρίσθη τὸν Παυλιανίσαντα χειροτονεῖσθαι μετὰ τὸ βάπτισμα) πῶς φησὶν ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι αὐτὸν μετὰ ἐξέτασιν, ἀνάξιον τοῦ χειροτονηθῆναι εὐρισκόμενον; Λύσις. Καταχρηστικῶς ἐν ταῦθα παρελήφθη τὸ γὰρ καθαιρέσεως ῥῆμα ἀντὶ τῆς ἐξωθήσεως. Ἡ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος κλήρωσις οὐκ ἐστὶ κλήρωσις. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο θελήσῃ εἰπεῖν, θεμάτισον τὰ ῥήματα τῆς καθαιρέσεως, μὴ ἐκλαμβάνεσθαι περὶ τῆς πρὸ τοῦ βαπτίσματος χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα. Καθαίρεθῆσεται γὰρ, φασὶν οἱ Πατέρες, καὶ ὁ μετὰ τὸ φῶτισμα ἀναξίως χειροτονηθεὶς κατὰ τὴν καθολικὴν κανόνα τὸν καθαιρούντα τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀμαρτάνοντας. Περὶ δὲ τῶν Παυλιανισάντων ἐρώτησις γέγονε, τίνες εἰσὶ. Καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα εἶπον· ἐγὼ δὲ εὗρον ἐν διαφόροις βιβλίοις ὅτι Παυλιανῶν οἱ Μανιχαῖοι μετωνομάσθησαν ἀπὸ Παύλου τ. νδ. Σαμοσατέως υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας, Καλλινίκης τοῦνομα. Σαμοσατέως δὲ ἐκλήθη ὡς χορηγίσας ἐπίσκοπος Σαμοσατέων (68). Οὗτος ἐκήρυξεν ἕνα Θεὸν εἶναι Πατέρα, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸν αὐτὸν λεγόμενον. Εἰς γὰρ, φησὶν, ἐστὶ Θεός, καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ λόγος ἐν ἀνθρώπῳ. Αὐτὸς δὲ ὁ Λόγος, ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ὤκησεν ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ καλουμένῳ, καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρῶσας

Guill. Beveregii notæ.

(68) Σαμοσατέως δὲ ἐκλήθη, ὡς χορηγίσας ἐπίσκοπος Σαμοσατέων. Si Paulus iste a quo Pauliciani cognominati sunt, Samosatensium episcopus fuerit, alius sit necesse est ab eo, qui Paulianistarum magister exstitit. Hic enim Samosatenus dictus est, non quod Samosatorum episcopus fuit, sed quod ibi, ubi et Lucianus vitus. Hic enim ἀπὸ Σαμοσατέων ἦν, τῆς ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Μεσοποταμίας καὶ Ἐδύρατος, ut ait Eriphanus, hæc. 65. Idcirco Eusebius eum vocat τὸν ἐκ Σαμοσατέων Παῦλον. Euseb. Hist. Eccles. l. v, c. 28, et l. vii, c. 57. Samosatis igitur ortus est, sed non ibi, verum Antiochiæ episcopus constitutus est, Demeτριῶνι nimirum Antiocheni vita defuncti loco. Quapropter Σαμοσατέως idcirco tantum vocatur, quia Samosatis oriundus. Suidas, Σαμοσατα πόλις, καὶ Σαμοσατέως ὁ ἐκ τούτων. Suid. in Σαμοσατα. Ad hæc Balsamon hoc loco, ut et Cedrenus, Blastaresque ante Iudæti, Paulicianos dictos esse a Paulo quodam Samosateno mulieris Manichææ, Callinices

D vocata, filio tradunt. Hoc autem de Paulo Paulianistarum magistro dici non potest. Nam Paulus Samosatenus ob hæresin suam sede Antiochena prius depositus est, quam Manichæorum hæresis exorta fuit; ut ex Eusebii Chronico constat. quo Pauli depositio refertur ad an. 2. Olymp. 216, sive an. Dom. 267; at Manichæorum hæreseos exortus ad an. 1. Olymp. 264, sive ad annum Dom. 278. Quomodo itaque Paulus iste Manichææ mulieris filius esse potuit, cum multis annis ante ipsam Manichæorum hæresin natus fuerit? His igitur adducor, ut credam Paulum istum Samosatenum, cuius Balsamon hic alique meminerunt, alium fuisse Paulum, Samosatensium episcopum (nam Samosata metropolis fuit Antiochæno patriarchæ subdita), et ab eo novos quosdam Manichæos exortos Paulicianos dictos fuisse, quos Balsamon et Zonaræ cum Paulianistis hoc canone commemoratis male confundunt; ut et antea observatum est.

ἀνήλθε πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὗτος κἀνωθὲν ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ἀπὸ Μαρίας ἀρξάμενος. Τοῦτον καθεῖλεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ ἄλλοι τινές. Ἐτι ἀμφιβολία ἐστὶ περὶ τοῦ εἰ ὀφείλουσιν οἱ ἀπὸ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Παυλιανίσαντες ἀναβαπτίζεσθαι. Καὶ τινὲς μὲν λέγουσιν ὡς ἐκείνους ὁ κανὼν ἀναβαπτίζεται, τῶς ἐκ γενετῆς Παυλιανίους, οὐ μὴν τοὺς ἀπὸ ὀρθοδόξων τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλιανῶν ἀναδεξαμένους. Τοῦτους γὰρ ὑπὸ μύρου καὶ μόνου ἀγιάζεσθαι χρὴ· καὶ εἰς πίστιωσιν τοῦ λόγου αὐτῶν παράγουσι πολλοὺς Μουσουλμανίσαντας (69) ἔκοντι, καὶ μὴ ἀναβαπτισθέντας, ἀλλὰ μυρωθέντας μόνον. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ (70) τὸν κανόνα ταῦτα διορίζεσθαι μᾶλλον περὶ τῶν ἀπὸ ὀρθοδόξων εἰς αἵρεσιν Παυλιανῶν παραπισόντων, καὶ βάπτισμα δεξαμένων ὀρησκαίας μισαρᾶς· καὶ τοῦτο εἶναι κυρίως Παυλιανισμόν, οὐ μόνον τὸ εἶναι τινα ἀρχῆθεν Παυλιανῶν. Διὸ καὶ κατὰ τὴν παρόντα κανόνα ὀφείλουσιν ἀναβαπτίζεσθαι οἱ τοιοῦτοι. Ἀλλὰ καὶ τὸ βῆμα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, οὐ μικρῶς συμπόλλεται πρὸς τὸ λεγόμενον. Ζῆτει καὶ τὸν μὲν ἀποστολικὸν κανόνα λέγοντα καθαιρεῖσθαι τὴν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον τὸν δις βαπτίζοντα ὡς ὄν δῆτινα πιστὸν, καὶ τὸν μὴ βαπτίζοντα τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἁσέβων. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἑρμηνείαν, καὶ τὸν ζ' κανόνα τῆς β' συνόδου.

ZONAR. Τοὺς τῆς αἵρέσεως τῶν Παυλιανῶν προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναβαπτίζεσθαι ὁ κανὼν προστατᾶσει. Ὅρος γὰρ ὁ τύπος καὶ ὁ κανὼν λέγεται. Εἰ δὲ τινες τούτων ἐν κλήρῳ ἔτυχον τετάχθαι, ἀγνοήσαντων ἰσως τὴν αἵρεσιν αὐτῶν τῶν χειροτονησάντων αὐτοῦ, τοὺς τοιούτους μετὰ τὸ ἀναβαπτισθῆναι ἐξετάζεσθαι διορίζεται, καὶ ἀνακρίνεσθαι τὸν βίον αὐτῶν τὴν μετὰ βάπτισμα, καὶ εἰ εὐρεθεὶν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπιληπτοι, χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐκκλησίας ἢ προσῆλθον. Ἡ γὰρ προτέρα χειροτονία, ἢ αἱρετικῶν ὄντων αὐτῶν γενομένη, οὐδὲ χειροτονία λογίζεται. Πῶς γὰρ ὁ μὴ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν βεβαπτισμένος Πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν ἐν τῇ χειροτονίᾳ δεξασθαι πιστευθήσεται; Εἰ δὲ ἀνακρινόμενοι ἀνεπιτήδαιοι πρὸς χειροτονίαν εὐρίσκοντο, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς κελεύει ἡ σύνοδος. Τὸ δὲ τῆς καθαιρέσεως ὄνομα ἐνταῦθα καταχρηστικῶς οἶμαι κείσθαι. Καθαίρεται γὰρ ὁ κυρίως χειροτονίαν δεξαμένος, καὶ εἰς ὕψος ἱερωσύνης ἀρθείς, ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν μὴ χειροτονηθεὶς ἀληθῶς, πῶς ἢ πόθεν καὶ ἀπὸ ὕψους ποίου καθαιρεθήσεται; Ἀντὶ γοῦν τοῦ εἰπεῖν ἐξωθήσεται τοῦ κλήρου τέθειται κατὰ παράχρησιν τὸ καθαιρεθήσεται. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ διακονιστῶν καὶ τῶν ἀπλῶς ἐν κλήρῳ τεταγμένων

nibus est Jesus Christus, ut qui a Maria cœperit. Eum Antiochiæ deposuerunt sanctus Gregorius Thaumaturgus, et alii quidam. Rursus dubitatur an Christiani, qui ex orthodoxis ad Paulianistas defecerunt, rursus debeant baptizari. Et nonnulli quidem dicunt, quod eos solos jubet canon rebaptizari, qui a nativitate Pauliciani fuerint, non autem eos qui ex orthodoxis Paulicianorum hæresim susceperint. Eos enim vel sola unctioe sanctificari oportet : et ad suam rationem confirmandam afferunt, quod multi qui sua sponte Musulmanistæ fuerant, rebaptizati non fuerint, sed tantum unguento delibuti. Mihi autem videtur hic canon magis statuere de iis qui ex orthodoxis in Paulicianorum hæresi ceciderunt, et execrandæ superstitionis baptismum susceperunt : et hoc esse proprie Paulianismum, non solum esse aliquem a principio Paulicianum. Et ideo ex sententia hujus canonis, debent, qui tales sunt, rebaptizari. Sed et rebaptizans verbum non parum confert ad id quod hic dicitur. Quare et 47 canonem apostolicum, dicentem deponendum episcopum et presbyterum, qui quemcumque fidelem bis baptizat, et eum non baptizat, qui ab impiis est inquinatus. Lege et ejusdem canonis interpretationem, et 7 can. 2 synodi.

ZONAR. Eos qui ex Paulicianorum hæresi ad catholicam Ecclesiam accedunt, rebaptizari hic canon statuit. Definitionis enim nomine, forma, decretumque intelligitur. Quod si qui ex eo numero ab iis qui illos hereticos esse ignorarent, clero forte ascripti sunt, eos post alterum baptismum examinari, et qualis eorum vita post baptismum fuerit explicari jubet; ac si quidem criminis suspicione, omnique reprehensione vacare inventi sint, ab illius ecclesie antistite, in quam dedere nomen, ordinibus insigniri. Prior enim ordinatio quæ, dum hæresi tenerentur, initiati fuerint, ordinatio non reputatur. Quomodo enim is, qui ritu ab orthodoxa fide alieno baptizatus est, manuum impositione Spiritum sanctum accepisse creditur? Sin examinati ad ordinationem minus idonei judicentur, deponendos esse synodus decernit. Verum depositionis nomen hoc loco improprie usurpatum esse arbitror. Deponitur enim qui proprie ordinatus, et ad sacri honoris fastigium evectus fuit. Qui vero in principio non vere ordinatus fuit, quo pacto isto, aut unde, aut ex quo honoris gradu deturbari queat? Ejiciendos itaque homines a clero, depositionis vocabulo minus proprie adhibito synodus indicavit. Eadem vero etiam in diaconissis, ac de-

Guill. Beveregii notæ.

(69) *Μουσουλμανίσαντας*. Sic vocantur Muhammedani, sive pseudoprophete Muhammedis sectatores.

(70) *Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ*. Hic aliud nobis atque Balsamoni videtur. Neque enim qui semel rite baptizatus est, in quamcumque heresim lapsus fuit, a Catholicis rebaptizatur. Quod autem de voce ἀνα-

βαπτίζεσθαι infert nullius est momenti : idem enim περὶ τοῦ ἀναβαπτίζεσθαι nos dicimus, quod περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι, istam nimirum vocem in hoc canone καταχρηστικῶς usurpari, ut ante observatum est. Hic itaque agitur de Paulianistis, non factis, sed genitis, sive de iis, qui a Paulianistis, non item a Catholicis, baptizati sunt.

nique omnibus in clericum receptis canon servanda esse constituit. Illud vero, diaconissarum autem meminimus, quæ in habitu censentur, et quæ sequuntur, est ejusmodi. Virgines olim Deo dicatæ erant castimoniam professæ, quas episcopi consecrabant, ex synodi Carthaginensis canone sexto, earundemque custodiæ curam gerebant, ex ejusdem synodi 47 canone. Ex earum virginum numero opportuno tempore, cum videlicet 40 annum implevisset, diaconissæ ordinabantur. Verum hæc mulieres, 25 ætatis anno certum quemdam habitum ab episcopis accipiebant, ut 140 allatæ synodi canone videre est. Hujusmodi ergo virgines, diaconissarum nomine, quæ habitu censerentur, manuum vero impositione sacratæ non essent, synodus intelligit, ac hæresim suam confitentes, ab eaque se abstinentes, inter laicos adnumerandas esse decernit.

ARIST. *Paulianistæ rebaptizantur : et si qui clerici irreprehensibiles videntur, rebaptizati ordinantur. Si vero non videntur irreprehensibiles, deponantur. Diaconissæ 84 autem seductæ, ut ordinationis non participes, inter laicos recensentur.*

Qui a Paulianistarum veniunt hæresi, rebaptizantur, et si aliqui eorum clerici apud Paulianistas munere functi sunt, si inculpata agant vitam, a catholicæ Ecclesiæ episcopo ordinantur : qui indigni autem deprehenduntur, deponuntur. Diaconissæ autem eorum, quoniam nullam habuerunt manuum impositionem, si ad catholicam veniant Ecclesiam et baptizentur, inter laicos collocantur. Paulianistæ autem sunt qui a Paulo Samosatæno descendunt, qui humilia de Christo sensit, dixitque eum communem esse hominem. et originem a Maria sumpsisse.

CANON XX.

Quoniam sunt quidam, qui in die Dominico genu flectunt, et ipsis diebus Pentecostes : ut omnia similiter in omni parochia serventur, visum est sanctæ synodo, ut stantes Deo orationes effundant.

BALS. Apostolicus 67 canon eum qui quovis die Dominico, vel quovis Sabbato, præter unum et solum Sabbatum, scilicet magnum, jejunat, si sit quidem clericus, deponi ; si vero laicus, segregari jubet : præsens autem canon in omni Dominico et omnibus Pentecostes diebus feriari, et omnes stantes orare decernit, ut qui cum Christo consurreximus, et supernam habitationem queramus. Quæsitum est autem et ex dicto apostolico canone, qui nos non jejungere statuit quovis Sabbato vel quovis Dominico, et ex præsentis canone, statuente non oportere nos genu flectere in Dominico, et per totam Pentecosten : numquid apparet non debere nos jejungere, sed jejuniu[m] solvere in omnibus diebus hebdomadis, ut in Dominico. Et nonnulli quidem dixerunt totam Pentecosten ut unum diem

διετυπώσατο ὁ κανὼν. Τὸ δὲ, Ἐμνήσθημεν δὲ διακονισσῶν τῶν ἐν σχήματι ἐξετασθεισῶν καὶ τὰ λοιπὰ, τοιοῦτόν ἐστι· Παρθένοι τὸ παλαιὸν προσήγοντο τῷ Θεῷ ἀγνεύειν ὁμολογοῦσαι, ἃς οἱ ἐπίσκοποι κηθέρουν κατὰ τὸν 5' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένης συνόδου. καὶ τῆς τούτων ἐφρόντιζον φυλακῆς κατὰ τὸν 63' κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, ἐξ ὧν δὴ παρθένοι καὶ διακόνισσαι ἐχειροτονοῦντο κατὰ τὸν καιρὸν τὴν προσήκοντα, ἤγουν ὅτε ἐτῶν ἐγένοντο μ'. Αἱ δὲ τοιαῦται καὶ τι σχῆμα ἐνεδύοντο παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἐν τῷ κε' ἐνιαυτῷ τῆς ἡλικίας αὐτῶν κατὰ τὸν 64' κανόνα τῆς εἰρημένης συνόδου. Τοιαύτας οὖν παρθένας ἢ σύνοδος αὕτη καλεῖ διακονίσσας ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθείσας, χειροθεσίαν δὲ μὴ ἐχούσας, ἃς καὶ ἐν τοῖς λαϊκοῖς ἐξετάζεσθαι κελεύει, ὅτε ὁμολογήσουσι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, καὶ ἀπόσχωνται αὐτῆς.

ARIST. *Οἱ Παυλιανισταὶ ἀναβαπτίζονται· καὶ εἰ τινες κληρικοὶ ἄμεμπτοι δεικνύνται, ἀναβαπτισθέντες χειροτονεῖσθωσαν. Εἰ δὲ μὴ ἄμεμπτοι δεικνύνται, καθαιρεῖσθωσαν. Αἱ δὲ διακόνισσαι ἐξαπατηθεῖσαι, ἐπεὶ μὴ χειροτορίας μετέχουσιν, ἐν τοῖς λαϊκοῖς ἐξετάζεσθωσαν.*

Οἱ ἐκ τῆς Παυλιανιστῶν αἰρέσεως μεταλθόντες ἀναβαπτίζονται· καὶ εἰ τινες αὐτῶν ὡς κληρικὸς ἐνήργουν παρὰ τοῖς Παυλιανισταῖς, ἐάν τιν βίον ἄμεμπτον ἔχωσιν, ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπου χειροτονοῦνται· εἰ δὲ ἀνάξιοι εὐρίσκονται, καθαιροῦνται. Αἱ δὲ διακόνισσαι αὐτῶν, ἐπεὶ μὴ τίνα ἔχουσι χειροθεσίαν, ἐάν τῇ καθολικῇ προσέλθωσιν Ἐκκλησίᾳ, καὶ βαπτισθῶσι, μετὰ τῶν λαϊκῶν συντάττονται. Παυλιανισταὶ δὲ εἰσιν οἱ ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καταγόμενοι, τοῦ ταπεινὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ φρονήσαντος, καὶ κοινὸν ἀνθρώπων αὐτῶν δογματίσαντος, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Μαρίας εἰληφότα.

KANON K'.

Ἐπειδὴ τινές εἰσιν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροιμία ὁμοίως παραφυλάττεσθαι ἐστώτας ἐδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ.

BALS. Ὁ ἀποστολικὸς 67' κανὼν τὴν νηστεύοντα καθ' οἰανδήποτε Κυριακῇ, ἢ οἰονδηποτῶν Σάββατον, πλὴν ἐνὸς καὶ μόνου Σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλαδὴ, φησὶ κληρικὸν μὲν δεῖν καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται κατὰ πᾶσαν Κυριακῇ καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις πνηγυρίζειν, καὶ ἐστώτας πάντας εὐχεσθαι, ὡς συναστάντας τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ἀνωζητοῦντας κατοικίαν. Ἐξητήθη δὲ μὴ ποτε ἀπὸ τοῦ βηθέντος ἀποστολικοῦ κανόνος, τοῦ διοριζομένου μὴ νηστεύειν ἡμᾶς καθ' οἰονδήποτε Σάββατον, ἢ καθ' οἰανδήποτε Κυριακῇ, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ διορίζοντος μὴ κλίνειν ἡμᾶς γόνυ ἐν Κυριακῇ καὶ ἐν ὅλῃ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλὰ καταλύειν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος, ὡς περ καὶ ἐν τῇ Κυριακῇ. Καὶ τινες μὲν εἶπον ὡς

μίαν ἡμέραν κυριώνυμον λογίζεσθαι τὴν ἕλην Πεν- A
τηκοστὴν, καὶ ἀφείλειν ἡμᾶς διὰ τοῦτο πανηγυρίζειν,
καὶ μήτε νηστεύειν μήτε γόνο κάμπειν· ἐμοὶ δὲ
ἀρέσκει τοὺς κανόνας κρατεῖν ἐφ' ὧν ἐξεφωνήθησαν.

ZONAR. Τὸ μὴ κλίνειν γόνο ἐν Κυριακῇ, καὶ ἐν
ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, καὶ ἄλλοις Πατρᾶσιν
ιεροῖς διατέτακται, καὶ τῷ μεγάλῳ δὲ Βασιλείῳ, ὅς
καὶ τοὺς λόγους προστέτακται, καὶ τῷ μεγάλῳ δὲ
Βασιλείῳ, ὅς καὶ τοὺς λόγους προστίθησι δι' οὓς
ἀπηγόρευται τὸ κλίνειν γόνο ἐν ταῖς ῥηθείαις ἡμέ-
ραις, ἐστῶτας δὲ προσεύχεσθαι· ἐπιτέτραπται, ὅ-
τινές εἰσι· τὸ συναναστῆναι ἡμᾶς τῷ Χριστῷ, καὶ
τὰ ἄνω ζητεῖν ἀφείλειν· καὶ ὅτι τοῦ προσδοκωμένου
αἰῶνος εἰκὼν ἐστὶν ἡ Κυριακῇ, ἢ αὐτῇ μιᾷ ὅσα καὶ
ὀγδόῃ, ὡς καὶ παρὰ τοῦ Μωσέως ἐν τῇ κοσμογενείᾳ, B
μὴ καὶ οὐχὶ πρώτη ὀνομασθεῖσα, καὶ τὴν μίαν οὖ-
τως καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην· ἐκείνην τυπούσα, τὴν
ἀνέσπερον ἡμέραν, τὸν ἀληκτον ἐκείνον αἰῶνα τὸν
μείλοντα. Διὸ ρυθμίζουσα τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἢ
Ἐκκλησίᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μεμνηθεῖσθαι, καὶ πρὸς
ἐκείνην προετοιμάζεσθαι, ἐστῶτας διατάξατο εὐ-
χεσθαι· ἵνα πρὸς τὴν ἀνω λῆξιν ὀρώντες διηλεκτῶς
αὐτὴν φανταζώμεθα. Τοῦτο γοῦν τὸ μὴ κλίνειν γόνο
ἐν ταῖς ῥηθείαις ἡμέραις οὐ πανταχοῦ παραφυλατ-
τόμενον ὁ παρῶν κανὼν τηρεῖσθαι παρὰ πάντων θε-
σεύεται.

ARIST. Ἐν ταῖς Κυριακαῖς, καὶ ταῖς τῆς Πεν-
τηκοστῆς ἡμέραις, οὐ δεόν κλίνειν γόνο, ἀλλ'
ὀρθίους εὐχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους.

Οὐ δεόν κλίνειν γόνο ἐν ταῖς Κυριακαῖς, καὶ ἐν C
ταῖς ἡμέραις τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλ' ἐστῶτας τὰς
εὐχὰς ἀποδίδοναι τῷ Θεῷ.

A Dominicus existimari, et debere nos propterea
diem festum agere, et neque jejunare, nec genu
flectere. Mihi autem placet canones in iis vim suam
obtinere in quibus emissi sunt.

ZONAR. Non esse Dominicis, aut Pentecostes
diebus in genua procumbendum, cum aliorum Pa-
trum, tum magni quoque Basilii præcepto admo-
nemur; a quo etiam, cur id vetitum, ac stantibus
per eos dies orare permissum, suis quidque ratio-
num momentis explicatur. Quæ quidem sunt primo
ut cum Christo surgendum, ac ea quæ sursum
sunt, quaerenda nobis esse meminerimus⁶⁶; deinde
quod futuræ vitæ quam expectamus, Dominica
dies imago existat, cum ipsa una sit et octava,
sicut et a Mose in ea historia, qua rerum creatio-
nem persequitur, una non prima fuerit nuncupata;
unamque illam, et vere octavam, carentemque oc-
casu diem, ævum videlicet sempiternum quod
futurum est, referat. Proinde ut alumnos suos
Ecclesia ad ejus diei memoriam sæpius usurpandam,
moresque ad illam conformandos erudiret, ut stan-
tes precaremur, edixit; ut supernam aspicientes
hereditatem, ipsam perpetuo contempleremur. Morem
hunc igitur, genua, commemoratis diebus haud
flectendi, ubique non observatum, hic canon om-
nibus locis retineri jubet.

ARIST. Dominicis et Pentecostes diebus non oportet
genu flectere, sed erectos homines orare.

In Dominicis et Pentecostes diebus non genu
flectere, sed stantes Deo preces fundere oportet.

KANONES Z

THE EN KONSTANTINOYPOLEI ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

CANONES VII

SYNODI CONSTANTINOPOLITANÆ ŒCUMENICÆ SECUNDÆ

ΒΑΣΣ. καὶ **ZONAR.** Ἡ ἅγια καὶ οἰκουμένη D
δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐπὶ βασιλείῳ Θεοδοσίου
τοῦ μεγάλου, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν πεντη-
κοντα ἁγίων Πατέρων συνελθόντων κατὰ τῶν πνευ-
ματομάχων, οἵτινες ἐξέθεντο καὶ τοὺς ὑποτεταγμέ-
νους κανόνας

KANON A'.

Ὅρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντες
ἅγιοι Πατέρες μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν
τριακοσίων δεκαοκτῶ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς
Βιθυνίας συνελθόντων. Ἀλλὰ μένειν ἐκείνην
κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν·

85 BALS. et **ZONAR.** Sancta et œcumenica se-
cunda synodus, Constantinopoli Magno Theodosio
imperante celebrata est, cui quidem centum quin-
quaginta, contra nefarios Spiritus sancti hostes
convocati Patres interfuere, ac eos qui proxime
sequuntur canones edidere.

CANON I.

Statuerunt, qui Constantinopoli convenerunt sancti
Patres, 318 Patrum qui Nicææ convenerunt
fidem non abrogari, sed firmam manere, et omnem
hæresin anathematizari: et specialiter Eunomia-
norum seu Eudoxianorum, et Semiarianorum,

sive Spiritus sancti adversariorum, et Sabelianorum, et Marcellianorum, et Phasianorum, et Apollinariorum.

BALS. Præsens sancta secunda synodus congregata est adversus Macellonium, et eos qui erant ejusdem ejus ipse sententiæ, asserentes sanctum Spiritum esse creaturam et non Deum, nec Patri ei Filio consubstantialem : quos præsens canon Semifarianos appellat, ut qui mediam partem hæresis Arianorum haberent. Illi enim et Filium et Spiritum, creaturam, et esse alius a Patre substantiæ decernebant. Illi vero, Spiritus sancti adversarii, de Filio quidem recte sentiebant, sanctum autem Spiritum et creatum, et a Divinitate alienum blasphemæ asserabant. Appellabantur autem etiam Semifariani, qui quidem creaturam et ipsi Filium et Spiritum dicebant, sed se sentire inferebant eam non fieri eo modo quo reliquæ creaturæ, sed alio quodam modo : idque ne per generationem Patri aliquam affectionem ab eis attribui quis putaret, qui non substantialem quidem, sed substantia similem Patri Verbum et Spiritum sanctum decernebant. Confirmavit autem hæc secunda synodus, per præsentem canonem et orthodoxam fidem, quæ a sanctis Patribus Nicææ edita est, et omnem hæresim statuit anathematizandam, præcipue autem Eunomianorum. Eunomius enim cum esset Galata, Cyzici dicebatur episcopus, eadem quæ Arius sentiens, et multo etiam pejora. Mutabilem enim, et servum, et omnino Patri dissimilem Filium esse docebat. Qui etiam qui suæ opinioni assentiebantur, rebaptizabat, eos capite demergens, et eorum pedes sursum vertens, et inter baptizandum unam tantum demersionem faciebat. Jam vero et futuram punitionem et gehennam vere non esse nugabatur, et ad terrorem tantum eorum esse minas intentatas. Appellabantur autem iidem et Eudoxiani a quodam Eudoxio Eunomio hæretico : qui cum esset Constantinopolitanus episcopus, Eunomium Cyzici pontificem constituit. Qui etiam Anomœi, (id est Dissimiles) nominabantur, quod dicerent Filium et Spiritum nullam cum Patre, quod ad substantiam attinet, habere similitudinem.

καὶ εἰς τὰς τῶν Εὐνομιανῶν, εἰς οὗν Ἐὐδοξίαν (71), καὶ τῶν Ἡμιερειῶν, εἰς οὗν Πρεσβυτεριάρχων, καὶ τῶν τῶν Σαβελιανῶν, καὶ τῶν τῶν Μαργελλιανῶν, καὶ τῶν τῶν Φασειανῶν, καὶ τῶν τῶν Ἀπολλινουριανῶν.

ΒΑΣΣ. Ἡ παρούσα ἀγία δευτέρα σύνοδος (72) συγκληρώθη κατὰ Μικελώνιον καὶ τῶν ἡμετέρων ἐκείνων, κτίσμα τῶ ἁγίου Πνεύματος δογματιζόμενον, καὶ ὡς θεὸν εἰς ἑσώστου Υἱοῦ καὶ Πατρὸς, ὅς ὁ πατρὸς κτίων Ἡμιερειῶν κτίσει, ὡς κατὰ τὸ ἕμισυ μετέροντας τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἵρεσις. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον τῷ Πατρὶ ἐδογματίζον. Οἱ δὲ πενοματούχοι περὶ τοῦ Υἱοῦ ὁμολοῦντες ἐφρόνον, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα κτίσμα καὶ ἀλλότρου τῆς Θεότητος ἐδολασφύμον.

Ἐκαλοῦντο δὲ Ἡμιερειοὶ καὶ οἵτινες μὲν κτίσμα μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγον· ἐπιγὼν δὲ οὗ ὅτι ὁμοίως τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι φρονούμεν αὐτὸν, ἕτερον δὲ καὶ τινα τρόπον· καὶ τοῦτό φασιν, ἵνα μὴ καθὼς τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γενέσεως προσάπτισθαι νομισθῆ, οἱ ὁμοούσιον μὲν, ὁμοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν Λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα ἐδογματίζον. Ἐκώρως δὲ ἡ δευτέρα αὕτη σύνοδος διὰ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων κηρυχθεῖσαν ἐκδόδοξον πίστιν, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἐθέτισεν ἀναθεματίζεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ τὴν τῶν Εὐνομιανῶν. Ὁ δὲ Εὐνόμιος Γαλάτης ἦν, καὶ Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχηρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Ἀρειῷ, μᾶλλον μέντοι καὶ πλείω χεῖρονα.

Τρεπτὸν γὰρ καὶ δοῦλον καὶ πάντα ἀνόμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ἐδογματίζεν. Ὅς καὶ τοὺς τῆ δόξῃ αὐτοῦ προσθεθεμένους ἀνεβάπτισε, κατὰ κεφαλήν αὐτοὺς καταδύων, καὶ ἀνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν κατάδυσιν βαπτίζων ἐποίησεν. Καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ τὴν γένναν ἐφλυάρει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφρόδησιν δὲ μόνην ἀπελιθθῆναι. Ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξίανοι ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναρρεσιώτου τῷ Εὐνομίῳ, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγωνὶς ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερεῖα κατέστησεν· οἱ καὶ Ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα μηδεμίαν ὁμοίτητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανούς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβου ὠνομάσθησαν, ὃς Πτο-

Guill. Beveregii notæ.

(71) *Εἰς οὗν Ἐὐδοξίαν*, Eudoxius primo Germanicis, postea Antiochiæ, et ultimo Constantinopoleos episcopus ordinatus est. Socrat. *Hist. Eccl.* l. ii, c. 37, 42, Theodoret. *Hæret. fab.* l. iv, c. 2; Sozom. *Hist. Eccl.* l. iii, c. 5. Hic eadem omnino omnia, quæ Eunomius docuit; ut patet ex Theodoret. *Hæret. fab.*, l. iv, c. 3, ac proinde hoc in loco hæc duo tanquam synonyma, eorundem hæreticorum nomina usurpantur, Εὐνομιανῶν εἰς οὗν Ἐὐδοξίαν. Theodoretus autem, Arianos etiam Eudoxianos ipsius Eudoxii temporibus audisse tradidit, Οἱ δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐδοξίανοι προσωνομάσθησαν κατὰ τὸν Εὐδοξίου κατῶν. Theodoret. *Ibid.* Statim autem post Eudoxii obitum hoc nomen usurari desiit, et posteris pene inauditum est: unde

Gregorius Magnus in epistola ad Eulogium Alexandrinum, *Præterea*, inquit, *idem frater noster omnia in suis synodicis Deo auctiore Catholice locutus est. Quemdam vero Eudoxium damnavit, quem neque in synodis damnatum invenimus neque a decessoribus suis in suis synodis reprobatum.* Greg. *Epist.* lib. vi, epist. 125. Sane non ipse Eulogius, sed tamen Eudoxiani præsentis canonis diserte damnantur.

(72) *Ἡ παρούσα ἀγία σύνοδος*. Hæc scholia Balsamon αὐτολεξὲς προπομιόνιον ex Zonara transcripsit: sed sub utroque nihilominus nomine eandem imprimere necessarium duximus, quoniam et nonnullæ hic illie dispersæ sunt variæ lectiones, et quod sub utriusque nomine circumferantur.

λεματός τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος· γέγονε, συνα-
 λοιφῶν δογματίζων καὶ σύγχυσις, τὰς τρεῖς ὑπο-
 στάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος εἰς ἓν
 πρόσωπον συναϊρῶν καὶ συγγένων, καὶ ἓν πρε-
 σβεύων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τριώνυμον πρόσωπον
 λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς Πατέρα φανῆναι, ποτὲ
 δὲ ὡς Υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον Πνεῦμα μεταμορφώ-
 μενον, καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον.
 Ὅμοιος δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρ-
 κελλιανῶν αἵρεσιν, ἣτις ἀπὸ Μαρκελλίου αἰρεσιάρχου
 καλεῖται· ὅς ἐξ Ἀγκύρας μὲν ὤρμητο τῆς Γαλα-
 τικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν· ἐπίσης δὲ τῷ
 Σαβελλίῳ ἰδογματίζεν. Ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Φωτει-
 νιανῶν αἵρεσιν ἀναθέματι ὑποβάλλει. Οἱ δὲ ἀπὸ
 Φωτεινοῦ ἔσχον τὴν κλήσιν ἐκ Σιρμιῦ μὲν ὀρμη-
 μένου, κάκειτε ἐπισκοπήσαντος, τὰ αὐτὰ δὲ Παῦλῳ
 τῷ Σαμοσατεῖ φρονήσαντος, καὶ μήτε τὴν ἁγίαν
 Τριάδα ἠμολογούντος, καὶ Πνεῦμα μόνον ὀνομάζον-
 τος τὸν Θεὸν δημιουργὸν ἀπάντων, τὸν δὲ Λόγον
 προφορικὸν φρονοῦντος, καὶ θεῖόν τε πρόσταγμα,
 ὑπουργοῦντα τῷ Θεῷ εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ παν-
 τὸς, ὡς ὄργανόν τε μηχανικόν· τὸν δὲ Χριστὸν ψιλὸν
 κηρύττοντος ἄνθρωπον, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ὑποδε-
 ξάμενον, οὐχ ὡς οὐσιώδη, ἀλλ' ὡς προφορικόν, καὶ
 ἀπὸ Μαρίας τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι τῆς ὑπάρξεως
 αὐτὸν δογματίζοντος. Καὶ ἄλλα δὲ πλείονα ὁ Σαμο-
 σατεὺς ἐληρώδει Παῦλος, ὃν καθέλιεν ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ
 σύνοδος. Τοῖς λοιποῖς καὶ τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου
 ἀναθέματι συγκαταδικάζει αἵρεσιν. Ὁ δὲ Ἀπολλι-
 νάριος τῆς ἐν Ἀσσυρίᾳ Λαοδικείας ἐπίσκοπος ἦν
 κερὶ τὴν οἰκονομίαν φανερώς βλασφημῶν. Ἐλεγε
 γὰρ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σῶμα μὲν ἐμφύχον ἐκ τῆς
 ἁγίας Θεοτόκου ἀναλαβεῖν, ἄνουν δὲ, ὡς τῆς θεότη-
 τος ἀρκούσης ἀντὶ νοός, καὶ ἄλογον ὡσπερ τὴν
 ψυχὴν τοῦ Κυρίου ἐφρόνει· καὶ οὕτως καὶ οὐδὲ
 τέλειον ἄνθρωπον αὐτὸν ἔλεγε, καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ
 τοῦ Σωτῆρος ἐδίδασκεν.

nam Domini sentiebat: et sic nec eum esse perfectum hominem dicebat, et unam in Servatore naturam esse docebat.

ZONAR. Κατὰ Μακεδονίου καὶ τῶν ὁμοδόξων
 ἐκείνῳ ἢ δευτέρῳ σύνοδος συγκεκρότηται κτίσμα τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα δογματίζόντων καὶ οὐ Θεὸν, οὐδ'
 ὁμοούσιον Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, οὐς ὁ παρὼν κανὼν Ἡ-
 μαρελεὺς καλεῖ, ὡς κατὰ τὸ ἡμῖς μετέχοντας τῆς
 τῶν Ἀρειανῶν αἰρέσεως. Οἱ μὲν γὰρ τὸν Υἱὸν τε
 καὶ τὸ Πνεῦμα ἑτεροούσια τῷ Πατρὶ καὶ κτίσματα
 ἰδογματίζον· οἱ δὲ Πνευματομάχοι περὶ μὲν τοῦ
 Υἱοῦ ὕγιως ἐφρόνουσι, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα κτιστὸν
 καὶ ἄλλοτριον τῆς θεότητος ἐδιδασκόμενοι. Ἐκα-
 λούντο δὲ Ἡμιάραιοι καὶ οἵτινες κτίσμα μὲν καὶ
 αὐτοὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγον, ἐπῆγον
 δὲ ὅτι οὐχ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενέσθαι
 φρονοῦμεν αὐτοῖς, ἕτερον δὲ τινα τρόπον· καὶ
 τοῦτο φάμεν, ἵνα μὴ πάθος τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεννή-
 σεως προσάπτεσθαι νομισθῇ, ὃ οὐχ ὁμοούσιον μὲν,
 ὁμοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν Λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα
 ἰδογματίζον. Ἐκύρωσε δὲ ἡ δευτέρα σύνοδος, αὕτη
 διὰ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ
 τῶν ἁγίων Πατέρων κηρυχθεῖσαν ὀρθόδοξον πίστιν,

A etiam jubet Sabellianos, qui quidem a Sabellio Li-
 byco denominati sunt, qui Ptolemaidis, quæ urbs
 est Pentapolis, fuit episcopus; is coalitionem quam-
 dam ac commistionem decernendo, tres hypostases
 unius essentiae ac divinitatis in unam personam
 conjungebat ac confundebat, et pro sancta Trini-
 tate unam trium nominum Personam statuerebat,
 dicens eum aliquando ut Patrem apparuisse, ali-
 quando ut Filium, aliquando autem ut Spiritum
 sanctum transformatum, et alias aliter transfigura-
 tum. **86** Similiter autem anathemati subjicit etiam
 Marcellianorum hæresim, quæ a Marcello hæresi-
 archa appellatur, qui ex Ancyra quidem Galatiæ
 urbe ortus est, ejusdemque episcopus fuit: idem
 autem quod Sabellius sentiebat. Sed et Photinia-
 norum hæresim anathemati subjicit. Is vero ex
 Photino denominationem habuere, qui ex Sirmio
 quidem oriundus illic episcopatus gessit, in eadem
 autem qua Paulus Samosatenus opinionis fuit: et
 neque sanctam Trinitatem confitebatur, et Spiritum
 solum nominabat Deum omnium opificem, Verbum
 autem prolatitium esse sentiebat, et divinum ali-
 quod imperium, Deo deserviens ad universi pro-
 ductionem, tanquam mechanicum aliquod instru-
 mentum; Christum autem nudum hominem prædi-
 cabat, qui Dei Verbum susceperat, non ut essentielle,
 sed ut prolatitium, et a Maria existentiae suæ
 principium cepisse eum decernebat. Et multas
 alias ejusmodi ineptias Paulus Samosatenus profe-
 rebat, quem deposuit Antiochena synodus. Cum
 reliquis autem, Apollinarii quoque hæresim anathe-
 mate condemnat. Apollinarius autem, Laodiceæ,
 quæ est in Assyrîa, erat episcopus, et de Dei œcon-
 omia aperte blasphemabat. Dicebat enim, Dei
 Filium corpus quidem animatum ex sancta Deipara
 accepisse, sed mentis expertem, cum videlicet divi-
 nitas pro mente sufficeret, et irrationalem ut ani-

ZONAR. Contra Macedonium ejusque asseclas,
 qui Spiritum sanctum creaturam esse, non Deum,
 asserabant, et Patri ac Filio consubstantialem ne-
 gabant, synodus hæc secunda celebrata fuit. Quos
 quidem, eo quod alterum hæreseos Arianae caput
 amplecterentur, Semiarianos hic canon vocat. Nam
 cum Ariani Filium quoque, cum sancto Spiritu inter
 creatas res numerarent, ac diversam a Patris sub-
 stantia naturam utrique tribuerent: Macedoniani,
 de Filio nihil opinati secus sanctum Spiritum crea-
 turam, et a divinitate alienum impie affirmabant.
 Fuit aliud quoque Semiarianorum genus, qui cum
 utramque Filii, Spiritusque personam inter res
 creatas non eodem tamen modo, sed alio quodam
 et a reliquis diverso genitum, constituerent, eo
 tantum, ne in Patre, propterea quod genuisset,
 passionis aliquid admittere cogèrentur; eandem
 Verbi, ac sanc i Spiritus personas, non Patri con-
 substantiales, sed tantum substantiæ similis esse
 asserbant. Quæ igitur ad orthodoxam fidem spe-

ciantia in Nicæna synodo a sanctis Patribus promulgata sunt, ea primo rata firmaque haberi, deinde omnes hæreticorum errores anathemati subjectos esse, præcipue vero Eunomianorum, synodus hæc secunda per præsentem canonem decrevit. Eunomius porro, in Galatia natus, Cyziceni episcopi nomen obtinuit, ac iisdem quibus Arius, quin et pluribus, et gravioribus multo erroribus tenebatur. Filium quippe, mutabilem, et servum, et rebus omnibus Patri dissimilem constituēbat; quique animum ad ipsius opiniones appulissent, eos elatis in sublime pedibus, capite in aquam demisso, demensione una contentus, rebaptizabat. Futura supplicia, gehennæque cruciatum, nihil aliud quam fabulas ad terrorem hominum excogitatas esse nungabatur. Hi Endoxiani quoque ab Endoxio, qui eadem qua Eunomius hæresi infectus, Constantinopoli cum esset episcopus, Eunomium antistitem Cyzicenæ urbi præfecerat, appellati. Idem, propterea quod Filio ac Spiritui, spectata substantiæ ratione, nihil cum Patre simile intercedere vellent, Anomœi (id est dissimiles) nuncupati. Jubet etiam anathematizari Sabellianos, qui a Sabellio quodam Lybic nomen acceperunt. Is Ptolemaidis, quæ urbs in Pentapoli fuit, episcopus, concretionem quadam confusioneque excogitata, tres hypostases unius essentia ac divinitatis in unam personam conjungebat ac commiscebat, ac unam in Trinitate, tribus licet variam nominibus, personam agnoscebat. Cum unum, **87** idemque numen, nunc Patris specie, nunc Filii, nunc sancti Spiritus, idem alio alias habitu mutatum, sese mortalibus videndum exhibuisse contenderet. Inde, Marcellianorum, cui nomen Marcellus hæresiarcha dedit, hæresis quoque damnata. Hic ex Ancyra, Galatiæ urbe ortus, ejusdem postea episcopus, et quidem Sabelliana peste infectus fuit. Eodem, Photiniani quoque, (nomen iis a Photino auctore) decreto jugulati. Porro Photinus ortus e Sirmio, mox in eadem urbe episcopatus honore perfunctus est. Sed iisdem quibus Paulus Samosatensis erroribus depravatus, neque sanctam Trinitatem admittebat, solamque pro Deo, rerum omnium conditore ac parente, Spiritum agnoscebat; Verbum quiddam esse prolatum extrinsecus, videlicet ipsum diviniæ mentis imperium, ipsi Deo ad rerum molitionem fabrilium instrumentorum more deserviens, opinabatur. In Christo nihil, præter nudum hominem, agnoscebat; illi, Dei Verbum, non essentielle quidem, sed illud prolatum tantummodo inselisse, neque Christum aliud sui initium, quam a Maria parente habuisse asseverabat. Hæc, et alia plura, Samosatensis ille Paulus effutiebatur, quem depositione synodus Antiochena multavit. Eadem postremo, quæ in cæteros, in Apollinaristas quoque anathematis pœna constituta. Fuit Apollinarius Laodicenæ, ejus quæ in Syria est, urbis episcopus, qui de sacro diviniæ Incarnationis mysterio manifesto blasphemus fuit. Siquidem Filium Dei, corpus quidem anima infor-

matum ex sanctæ Deiparæ visceribus sibi adjunxisse fatebatur, verum mentis et rationis expertem, quasi

καὶ πᾶσαν αἴρεσιν ἐθέσπισεν ἀναθεματίζεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ τῶν Εὐνομιανῶν. Ὁ δὲ Εὐνόμιος, Γαλάτης ὢν, Κυζίκου ἐπίσκοπος ἐχηρημάτιζε, τὰ αὐτὰ φρονῶν τῷ Ἀρεῖῳ, μᾶλλον μέντοι καὶ πλείῳ καὶ χεῖρονα. Τρεπτόν γάρ καὶ δοῦλον καὶ κατὰ πάντα ἀνόμιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ἐδογματίζεν, δ; καὶ τοὺς τῆ δόξης αὐτοῦ προστιθεμένους ἀνεβάπτιζε; Κατὰ κεφαλῆς αὐτοὺς καταδύων, καὶ ἀνω στρέφων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ μίαν καταδύσιν βαπτίζων ἐποίει. Καὶ τὴν κόλασιν δὲ τὴν μέλλουσαν καὶ τὴν γέενναν ἐφωλύει μὴ ἀληθῶς εἶναι, δι' ἐκφρόβησιν δὲ μόνην ἀπειληθῆναι. Ἐκαλοῦντο δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Εὐδοξίανοι ἀπὸ Εὐδοξίου τινὸς συναριστώτου τῷ Εὐνομίῳ, ὃς Κωνσταντινουπόλεως γεγὼνως ἐπίσκοπος τὸν Εὐνόμιον Κυζίκου ἀρχιερέα κατέστησεν. Οἱ καὶ Ἀνόμοιοι ὠνομάζοντο, διὰ τὸ λέγειν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα μηδεμίαν ὁμοίτητα κατ' οὐσίαν ἔχειν πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀναθεματίζεσθαι δὲ θεσπίζει καὶ τοὺς Σαβελλιανούς, οἵτινες ἀπὸ Σαβελίου τοῦ Λίβου ἐνομάσθησαν, δ; Πτολεμαῖδος τῆς Πενταπόλεως ἐπίσκοπος γέγονε, συναλοισφὴν δογματίζων καὶ σύγγηρον, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ θεότητος; εἰς ἓν πρόσωπον συναϊρῶν καὶ συγγῆων, καὶ ἓν πρεσβεύων ἐπὶ τῆς Τριάδος τριώνυμον πρόσωπον, λέγων τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ὡς Πατέρα φανῆναι, ποτὲ δὲ ὡς Υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς Πνεῦμα ἅγιον μεταμορφούμενον καὶ ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον. Ὁμοίως δὲ ὑπὸ ἀνάθεμα τίθησι καὶ τὴν τῶν Μαρκελλιανῶν αἴρεσιν, ἧτις ἀπὸ Μαρκέλλου αἰρεσιάρχου καλεῖται, ὃς ἐξ Ἀγκύρας μὲν ὄρωμητο τῆς Γαλατικῆς, καὶ αὐτῆς ἐπίσκοπος γέγονεν, ἐπίσης δὲ τῷ Σαβελλίῳ ἐδόξαζεν. Ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Φωτεινῶν αἴρεσιν ἀναθέματι ὑποβάλλει. Οἱ δὲ ἀπὸ Φωτεινοῦ ἔσχον τὴν κλησιν, ἃς Σιρμιῶν μὲν ὀρωμμένοι, κάκεισε ἐπισκοπήσαντος, τὰ αὐτὰ δὲ Παῦλῳ τῷ Σαμοσατεῖ φρονήσαντος, καὶ μήτε τὴν ἁγίαν Τριάδα ὁμολογοῦντος, καὶ Πνεῦμα μόνον ὀνομάζοντος τὸν Θεὸν δημιουργὸν πάντων τῶν δὲ Λόγον προφορικῶν φρονούντος, καὶ θεῖον τι πρόσταγμα ὑπουργοῦντα τῷ Θεῷ εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ παντός, ὡς ὄργανόν τι μηχανικόν. Τὸν δὲ Χριστὸν ψιλὸν κηρύττοντος ἀνθρώπων τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ὑποδεξάμενον, οὐχ ὡς οὐσιώδη, ἀλλ' ὡς προφορικόν, καὶ ἀπὸ Μαρίας τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι τῆς ὑπάρξεως αὐτὸν δογματίζοντος. Καὶ ἄλλα δὲ πλείω ὁ Σαμοσατεὺς ἐληρώδει Παῦλος, ὃν καθέλιεν ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος. Τοῖς λοιποῖς δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἀπολλινάριου ἀναθέματι συγκαταδικάζει αἴρεσιν. Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας ἐπίσκοπος ἦν περὶ τὴν οικονομίαν φανερώς βλασφημῶν. Ἔλεγε γάρ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σῶμα μὲν ἔμφυχον ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου ἀναλαβεῖν, ἀνοῦν δὲ ὡς τῆς θεότητος ἀρκούσης ἀντινοῦς, καὶ ἄλογον ὡσπερ τὴν ψυχὴν τοῦ Κυρίου ἐφρόνει. Καὶ οὕτως οὐδὲ τέλειον ἀνθρώπων αὐτὸν ἔλεγε, καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἐδίδασκεν.

matum ex sanctæ Deiparæ visceribus sibi adjunxisse fatebatur, verum mentis et rationis expertem, quasi

mentis locum divinitas expleret, Christi Domini animum esse opinabatur. Et sic enim nec perfectum hominem dicebat, et unam in Salvatore naturam predicabat.

ΑΡΙΣΤ. Ἡ κατὰ Νίκαιαν πίστις κρατεῖτω· τὰ δὲ ἄριστ. Fides Nicæna obtineat: hæreses vero anathemata habeant. Perspicuus.

ΚΑΝΩΝ Β'.

Τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπεροπείαις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγγέειν τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῶν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπισκοπῶν, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν, τοὺς δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους τῆν Ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν, φυλαττομέτων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρῶσβελων τῆ Ἀντιοχίων Ἐκκλησίᾳ. Καὶ τοὺς τῆς Ἀσιατικῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν Ἀσιατικὴν μόνον οἰκονομεῖν, καὶ τοὺς τῆς Πορτικῆς τὰ τῆς Πορτικῆς μόνον, καὶ τοὺς τῆς Θράκης τὰ τῆς Θράκης μόνον οἰκονομεῖν. Β Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοικήσιν μὴ ὑπερβαίνειν ἐπὶ χειροτοναῖς ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομαῖς ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὐδὴλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νίκαιᾷ ὠρισμένα. Τὰς δὲ ἐν τοῖς Βαρβάρους ἔθνεσιν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν Πατέρων.

ΒΑΣ. Ὁ ς' καὶ ὁ ζ' κανὼν τῆς α' συνόδου ὑπετύπωνται ποταὶ διοικήσεις ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι τῷ πάπῃ Ῥώμης, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας καὶ τῷ Ἱεροσολύμων. Ὁ δὲ πρῶτον κανὼν διορίζεται οἰκονομεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Ποντικῆς, τῆς Θράκης, καὶ ἑτέρας, τὰ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινα ἐκ τούτων ὑπεροπείαις: ἐνεργείας ποιεῖν, καὶ συγγέειν τὰ δίκαια τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰ δὲ δεήσει μεταβῆναι τινα ἐπίσκοπον ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας πρὸς ἑτέραν διὰ χειροτονίαν ἢ ἑτέραν εὐλογον αἰτίαν, μὴ ἀτάκτως, καὶ οἶον εἰπεῖν ληστρικῶς ταύτην ἐπιτηδῶν, ἀλλὰ μετὰ ἐκχωρήσεως τοῦ ἐγγυρῶντος ἐπισκόπου. Ὅτι δὲ ἐν Βαρβάρους ἔθνεσιν Ἐκκλησίαι τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἔως οὐκ ἐχειροτονοῦντο πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ἦν, τοὺς ἴσως ἐν λόγῳ διαλύμενους προσφριτῶν, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων τοιαύταις ἐπαρχίαις, ὥστε ἐπίστηρίζειν τοὺς τῆ πίστει προσιόντας, ἐνέδωκεν ἡ ἁγία σύνοδος καὶ εἰσέτι πολιτεύεσθαι τὸ τοιοῦτον ἔθνος, κἂν παρὰ κανόνας ἐστί, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος. Σημεῖωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο. Μετετυπώθη δὲ τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τοῦ κη' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διορισθέντος τοῦ μητροπολίτου τῆς Ποντικῆς, καὶ Ἀσιατικῆς, καὶ Θρακικῆς διοικήσεως, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρας τινὰς τῶν αὐτῶν κανόνι περιχομένων, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ ἑτέρας ἐκκλησίας αὐτοκέφαλους

CANON II.

Episcopi ultra diocesim in ecclesias extra suos terminos ne accedant, nec ecclesias confundant, sed secundum canones, Alexandriae quidem episcopus, Aegyptum solum regat, Orientis autem episcopi, Orientem solum administrant, servatis privilegiis ac præminentis, quæ sunt in Nicæni concilii canonibus Antiochenæ Ecclesiæ. Et Asiaticæ diocesis episcopi, quæ sunt in sola Asiatica administrant, et Ponticæ episcopi Ponticam tantum regant, et Thraciæ Thraciam. Non vocati autem episcopi ultra diocesim ne transeant, ad ordinationes, vel aliquas alias administrationes ecclesiasticas. Servato autem præscripto de diocesibus canone, clarum est quod unamquamque provinciam provincie synodus administrabit, secundum ea quæ fuerunt Nicææ definita. Quæ autem in Barbaris sunt gentibus, Dei ecclesias, administrare oportet, secundum Patrum, quæ servata est, consuetudinem.

BALS. Can. 6 et 7 primæ syn., definierunt quænam dioceses Romano papæ, Alexandrino, Antiocheno et Hierosolymitano subesse debent. Præsens autem canon definit, Asiæ episcopus, Ponticæ, Thraciæ, et alios, ea quæ in suis sunt finibus administrare, et nulli eorum licere ultra suæ regionis limites jurisdictionis suæ exercitium extendere, et ecclesiarum jura confundere. Si autem oporteat episcopum aliquem, a propria regione in aliam, propter ordinationem, vel aliam justam causam, migrare: non inordinate, et, ut ita dicam, prædonis more eam invadere, sed cum illius loci episcopi permissione. Quoniam autem in Barbaris gentibus tunc erant fidelium ecclesiæ, ubi fortasse multi non ordinabantur episcopi ut ad synodum sufficerent: aut necesse etiam erat, eos qui verbo fortasse insignes erant, in tales quoque aliorum provincias venire, ad eos confirmandos qui ad fidem accedebant, concessit sancta synodus, tamen quoque adhuc consuetudinem servari, etiamsi sit præter canones, propter rei necessitatem. Nota ergo ex præsentis canone quod olim omnes provinciarum metropolitani erant ipsi per se suarum provinciarum capita, et a propriis synodis ordinabantur. Id autem immutatum est a 28 canone Chalcedonen. synodi, quæ definit, Ponticæ, et Asiaticæ, et Thraciæ diocesis metropolitanos, et aliquos etiam alios, qui eo canone continentur, a Constantinopol. patriarcha ordinari eique subijci. Si autem alias etiam ecclesias inveneris, quæ principales et per se sint capita, ut Bulgariam, Cyprum, Iberiam, ne

aureris. Bulgariae eam archiepiscopum honoravit A rex Justinianus. Et lege 131 ejus Novellam, quae in Basilie. lib. v, tit. 3, cap. 1, posita ad interpretationem 5, cap. primi tit. praesentis Operis : archiepiscopum Cypri honoravit tertia synodus. Et lege ejusdem syn. can. 8 et can. 39 syn. 6. Iberiae autem episcopum honoravit Antiochena synodi dijudicatio. Dicitur enim quod tempore sanctissimi patriarchae divinae civitatis magnae Antiochiae, domini Petri, fuit synodica ordinatio, qua statutum est liberam esse ac principalem, et per se caput, ecclesiam Iberiae, sed tamen tunc Antiocheno patriarchae subjectam. Jam vero et Sicilia certis abhinc annis urbis Constantinopolitanae throno subjecta, tyrannicis manibus ab ea avulsa est : eamque ad jus suum pristinum redire cupio, auxilio divinae gubernantis nostri imperatoris, tanquam quae in servitutem abducta filia, ad liberam matrem revertatur. Quod liceat quidem ex oeconomicae ratione, alias ecclesias quae a gentilibus occupantur, aliis ecclesiis concedere, ex praesenti, ut videtur, canone traditum est. Jam enim Constantinopolitana synodus metropolitana Nazianzeno dedit ecclesiam Ancyrae, et aliis diversis antistitibus alias ejusmodi ecclesias. Quibusdam autem etiam id ipsum concessum est, ut sedent in ipso throno traditae ecclesiae in sacro tribunal.

ἀρχιερεῦσι διαφόροις ἐτέρας τοιαύτας ἐκκλησίας. Τισὶ ἀγίῳ βήματι θρόνον τῆς ἐπιδοθείσης ἐκκλησίας.

ZONAR. Ut in ecclesiis tranquillitas, concordia- C que vigeret, et ab apostolis primo, et a sanetis Patribus non meliiori studio, curaque postea est elaboratum, Nam illi quidem, ne cui episcopo sua relicta, in alterius parva insillire liceat, decimoquarto canone sancere. Patros autem in prima Nicæna synodo congregati, antiquas consuetudines, in hac parte retinendas, et quemque thronum provincias sibi subjectas administrare sexto et septimo canone decreverunt. Idem hic quoque statuitur, ac episcopus quilibet ecclesiam, extra diocesim suam, hoc est subjectam sibi provinciam, ditionisque suae terminos positas invadere (verbo invadendi, latrocinium quodammodo, impressionemque turbulentam indicante) et alius limitis ingredi prohibetur. Hac enim intelligitur per episcopum ultra diocesim ad sacram aliquam functionem exercendam non vocatum, sed ahortatum, et a pluribus ad id persuasum episcopis juxta dictum canonem apostolicum. Ecclesiastica autem cujusque provinciae negotia, nimirum electiones, ordinationes, et de excommunicationibus, multis, aliisque ejusmodi controversiarum decisiones synodi provincialis auctoritate administrari et constitui placet. Quae vero inter Barbaras gentes Ecclesiae fidelium excitatae fuerunt, cum pauciores forte episcopos haberent, quam qui synodo cogendae satis esse possent, aut si quis ibidem dicendi facultate praestaret, eum ad novos Christi milites confirmandos, atque in proposito fidei suscepto stabilandos, in alienam quandoque parva

εὐρίσκεις ὡς τὴν Βουλγαρίας, τὴν Κύπρου, τὴν Ἰθρηρίας, μὴ θαυμασῆς. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν ρα' νεαρὰν αὐτοῦ κειμένην ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν ε', τίτλῳ γ', κεφ. α', καταστρωθεῖσαν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ε κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου ἐτίμησεν ἡ γ' σύνοδος. Καὶ ἀνάγνωθι τῆς αὐτῆς συνόδου κανόνα ἠ' καὶ τὸν λθ' κανόνα τῆς ε' συνόδου. Τὴν δὲ Ἰθρηρίας ἐτίμησε διάγνωσις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Λέγεται γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, κυροῦ Πέτρου, γέγονεν οἰκονομία συνοδική, ἐλευθέραν εἶναι, καὶ αὐτοκέφαλον, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἰθρηρίας, ὑποκειμένην τότε τῷ πατριάρχει Ἀντιοχείας. Ἡ μέντοι Σικελία, πρὸ χρόνων μετρητῶν ὑποκειμένη τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τυραννικῶν χειρῶν ἐκ ταύτης ἀπεσπασθῆ· καὶ εὐχόμεαι ἵνα καὶ αὕτη ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρότερα δίκαια τῇ ἀντιλήψει τοῦ θεοκυβερνήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος, ὡς αἰχμαλωτισθεῖσα θυγάτηρ πρὸς ἐλευθέραν μητέρα. Τὸ μέντοι προσηνώσθαι κατὰ λόγον οἰκονομίας ἐκκλησίας τισὶν ἐτέρας ἐκκλησίας ὑπὸ ἔθνῶν κατεχομένης ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὡς ἔοικεν, ἐνδοξαί, αὐτίκα γὰρ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος δέδωκε τῷ μητροπολίτῃ Νικητανζοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγκύρας, καὶ ἐτέροις

δὲ ἐνεδόθη καὶ αὐτὸ τὸ καθῆσθαι εἰς τὸν ἐν τῷ ZONAR. Κατάστασιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ εἰρήνην πολιτεῦσθαι διὰ πολλῆς φροντίδος καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες μετέπειτα ἐποίησαντο. Οἱ μὲν γὰρ ἀπόστολοι ἐν τεσσαρεσκαίδεκάτῳ κανόνι μὴ ἐξεῖναι· ἐπισκόπῳ ἐτέρῳ ἐπιπεδῆν καταλιπόντι τὴν ἑαυτοῦ διετάξαντο. Οἱ δὲ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ κατὰ Νίκαιαν συναθροισθέντες Πατέρες ἐν ἕκτῳ καὶ ἐβδόμῳ κανόνι τὰ ἀρχαῖα κρατεῖν ἤθη καὶ ἕκαστον θρόνον τὰς ἀνηκούσας αὐτῷ ἐπαρχίας· διέπειν ἐβσεμοθέτησαν. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζειται, καὶ ἐπίσκοπον ὑπὲρ διοικήσιν, ἤγουν ὑπὲρ τὴν ἀνηκούσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν ἐν ταῖς ὑπερῶροις ἐκκλησίαις, ταῖς οὖσαις δηλαδὴ ὑπὲρ τὰ ἀφωρισμένα ἐκάστῳ ὄρια, μὴ ἐπιέναι διακελεύεται, διὰ τοῦ ἐπιέναι τὴν ληστρικὴν οἷον ἐμφαίνων καὶ ἀτακτον ἔφοδον, καὶ μηδὲ ἐπιβαίνειν ἐτέρου ἐνορίᾳ. Τούτο γὰρ τὸ ὑπὲρ διοικήσιν ἐπίσκοπον ἀκλήτων ἐπιολογήτην ἱερατικῆς διοικήσει, ἀλλὰ παρακαλούμενον καὶ πρὸς πλείονας ἐπισκόπων πρὸς τοῦτο ἐπιτρέπόμενον κατὰ τὸν εἰρημένον ἀποστολικὸν κανόνα. Τὰς δὲ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις, ἤγουν ψήφους, καὶ χειροτονίας, καὶ ἀμφιβολιῶν λύσεις ἐν ἀφορισμοῖς καὶ ἐπιτιμίαις καὶ λοιποῖς τοιοῦτοις τὴν ἐκάστης ἐπαρχίας σύνοδον θεσπίζει οἰκονομεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν Βαρθάροις ἔθνεσιν Ἐκκλησίαις τότε ἦσαν πιστῶν, ὅπου ἴσως οὐ πολλοὶ ἦσαν ἐπίσκοποι, ὥστε ἀρκεῖν εἰς σύνοδον, ἢ καὶ ἀναγκαῖον ἦν, εἰ τις ἐν λόγῳ διαλάμπων ἦν, ἐκεῖ προσφορῆν, καὶ ταῖς τῶν ἄλλων περιοικίας, ὥστε ἐπιστηρίζειν τοὺς τῇ πίστει προσείντας, καὶ

βεβαιῶν ἐν αὐτῇ τῷ κρατῆσαν ἔθος μέχρι τότε ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐνδέδωκεν ἡ ἀγία σύνοδος καὶ εἰσέπειτα πολιτεύεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Ὑπερόριος μῆδεις συρχεῖτω τὰς ἐκκλησίας, μῆτε χειροτονῶν μῆτε ἐνθρονίζων. Ἐπὶ μέντοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν Πατέρων κρατεῖτω συνήθεια.

Ἐν πολλοῖς τῶν κανόνων εἴρηται ὅτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἀλλοτριᾶς ἐπιβαίνειν ἐπισκοπῆς· ἀλλ' ἕκαστον ἐντὸς τῶν ἰδίων ὄρων μένειν, καὶ μὴ πηδᾶν ὑπερόρια, καὶ τὰς ἐκκλησίας συρχεῖν. Ἐπὶ μέντοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκκλησιῶν, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, κατὰ τὸν ἕκτον κανὼνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Τὴν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τα πρεσβεία τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

ΒΑΣ. Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βυζάντος οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας· ἐχειροτονεῖτο ποτε ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. Ἱστορεῖται γὰρ ὡς, εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεδῆρου Ῥωμαίων αυτοκράτορος, καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Περινθὸς δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια. Τοῦ δὲ Μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντο, ἐν αὐτῇ τὸ σκήπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα Ῥώμη, καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλεῖς. Κατὰ τὴν β' σύνοδον ἐτιμήθη ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀνάγνωσον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· κεφ. ζ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Κάντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β' συνόδου ἅγιοι Πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεία τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. Τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων, τινὲς τὴν μετὰ πρόθεσιν, ὡς ὑποβιθασμὸν τῆς τιμῆς νεοσήκασιν, ἀλλ' ἐξελάθοντο αὕτην εἰ; τὸ μετὰ χρόνον μόνον· χρώμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ κη' κανόνι τῆς δ' συνόδου, λέγοντι, Ἐὰν ἴσα πρεσβεία τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀγιωτάτω θρόνῳ ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δεῦτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ' Ἰουστινιάνειον νεκρὰν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε' τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ γ', καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ σφάλιον τοῦ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λς' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δεῦτερον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. Ζῆτει καὶ κεφαλ. α' τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Κατεστρώθησαν γὰρ ἐκείσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας, καὶ τὸ τοῦ ἀγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον Σιλβέστρον τὸν τότε πάππαν Ῥώμης, χάριν τῶν ἀπονεμεμμένων προνομίων τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροῦς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταν-

A *commencare etiam necesse foret, nihil ex antiqua consuetudine, in ea re synodus censuit immutandum.*

89 ARIST. *Nullus peregrinus ecclesias confundat, neque ordinans, neque in sede collocans. Verumtamen in ecclesiis, quæ sunt inter gentiles, Patrum consuetudo servetur.*

In multis canonibus dicitur, quod non oportet episcopum ad alienum transire episcopatum; sed quemque intra suos manere terminos, et ultra suos limites non transilire, et ecclesias confundere. De his autem quæ apud gentes sunt ecclesiis, in Ægypto, Libya et Pentapoli, secundum sextum Nicæni concilii canonem antiquæ consuetudines vim habeant.

B

CANON III.

Constantinopolitanus episcopus habeat prioris honoris partes post Romanum episcopum, eo quod sit ipsa nova Roma.

BALS. Ipsa quidem urbs Byzantina archiepiscopi honorem non habebat, sed ab Heracleæ metropolitano episcopus aliquando in ipsa ordinabatur. Scribitur enim quod etiamsi esset Byzantium civitas quæ per se regeretur, a Severo tamen Romanorum imperatore obsessa est, et Perinthiis subjecta. Est autem Perinthus, Heraclea. Cum autem Magnus Constantinus Romani imperii sceptrum in eam transulisset, Constantinopolis nominata est, et nova Roma, et omnium urbium regina. Et juxta secundam synodum honoratus fuit thronus Constantinopolis: lege primi tit. hujus Operis cap. 7 et quæ sunt in eo. Et ex hoc sancti secundæ syn. Patres definiunt, ejus episcopum honoris habere prærogativam post antiquæ Romæ episcopum, eo quod sit nova Roma. His autem sic definitis, quidam præpositionem *post* non esse honoris submissionem excogitarunt: sed ipsam ad hoc quod est post tempus solummodo acceperunt; ad sui dicti comprobationem 4 quoque synodi 28 canonem afferentes, dicentem, æqualia privilegia antiquæ Romæ sanctissimo throno habere thronum Constantinopolitanum, thronum secundum post illum existentem. Tu autem lege 130 Justiniani Novellam, quæ in v libro Basil. posita est, tit. 3 et collocata in Commentario 5 cap. primi tit. præsentis Operis: et 36 canonem synodi quæ fuit in Trullo, dicentem esse secundum Constantinopolis thronum. Quære et primum caput 8 tit. præsentis Operis. Hæc enim positæ sunt a nobis diversæ leges de privilegiis antiquæ Romæ et novæ, et sancti Constantini Magni scriptum decretum, quod factum est ad sanctum Silvestrum tunc temporis Romæ papam, de privilegiis veteris Romæ Ecclesiæ attributis. Quod autem hodie ordinetur sanctissimus pro tempore patriarcha Constantinopolitanus, ab eo qui est pro tempore Heracleæ metropolitano, non est aliunde quam ex eo quod subjecta fuerit ut superius dictum est, Perinthiis sive Heracleanis Byzantina civitas. Et nota unde Heracleæ episcopus patriar-

cham Constantinopolitanum ordinandi jus habuerit. Invenitur autem in Chronico Scylitzæ, quod ordinatus est patriarcha Se. Syncellus, frater imperatoris domini Leonis Sapientis, a Cæsareæ archiepiscopo, quod esset præmortuus Heraclææ archiepiscopus. Sed et nos etiam vidimus sub imperio Isaacii Angeli, quod Leontius quidam monachus a colle sancti Auxentii ordinatus fuit a Demetrio Cæsareæ episcopo talem ob causam patriarcha Constantinopolis.

καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ὅτι Αὐξεντίου ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

ZONAR. Cum de aliis patriarchalibus thronis superiori canone definitum sit, de Constantinopolitano a Patribus hoc loco actum, eique primi honores, privilegiaque singularia quippe novæ Romæ ac reginæ urbium, post Romanum episcopum, decreta. Quod quidem ita accepere nonnulli, non ut inferiori dignitatis gradum, 90 sed temporis posteriorem ab hac constitutione edita seriem, hac præpositione, post, significari vellent. Erat siquidem urbs antiqua Byzantium, quæ suis legibus usa est. Severo autem Romanorum imperatore, per Romanos obsessa, et bellum per triennium passa, tandem civibus in ea rerum necessariarum inopia laborantibus, capta est, et mœnia quidem ejus solo æquata, juraque civilia ablata, et ipsa Perinthiis subiecta fuit. Est vero Perinthus, quæ alio nomine Heraclæa: atque hinc Heracliensis antistiti, patriarchæ ordinatio attribuitur, ut per quem episcopo Byzantino manus sunt impositæ. Postea hæc eadem urbs magna a Magno Constantino instaurata, ac de ejus nomine dicta, ac novæ quoque Romæ titulo honestata fuit. Illa ergo particula, post, solum ordinem temporis, non inferiori honore gradum respectu

Guill. Beveregii notæ.

(73) Παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας. Heraclæa, quæ et Perinthus, præcipua olim fuit Europæ, unius et quidem primæ e Thraciæ provinciis, urbs. Procopius, Ἡράκλεια δὲ ἡ πόλις, ἢ καὶ ἡ Πέρινθος, ἢ πάλαι μὲν πρωτεύει τῆς Εὐρώπης ἐπίδοσαν. Procop. De adif. Justin. l. iv. Huic igitur urbi Severus imperator Byzantium, a se deletum, et in vici formam redactum, adjudicavit et subiecit. Herodianus, Πᾶσα ἡ πόλις κατεσχάφη, καὶ θεάτρων τε καὶ λουτρῶν, παντός τε κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαίρεθὲν τὸ Βυζάντιον, κώμη δουλεύειν Περινθίοις; διῶρον ἐδόθη, ὡσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεύσιν. Herod. l. iii. Hinc factum est, quod cum Constantinus Byzantium istud excitaverat et suo de nomine Constantinopolim appellaverat, antiquum hoc privilegium Heraclææ a Severo concessum omnino detrudere noluit; sed in ecclesiasticis præsertim negotiis dignitatem suam, et episcopi Constantinopolitani etiam ordinandi privilegium ei reservavit; ut observat Nicephorus Gregoras, Τοῦτω γὰρ (τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας μητροπολίτη) κατὰ τὰ πάλαι ἐφέπει προνόμια; χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦτο Βυζάντιον ἐς νέαν καὶ μεγίστην καταστήσαντος Ῥώμην, μὴ καταλείβειν ἐθέλησαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, ἀλλ' ἐπικυρώσαντος μᾶλλον, αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θίνετος

Α τινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Ἡρακλείας (73), οὐκ ἄλλοθεν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποθεθῆναι, ὡς ἀνωθεν εἴρηται, Περινθίους ἦτοι Ἡρακλειώταις τὴν πόλιν τοῦ Βυζάντου. Καὶ σημειώσται πόθεν δικαιούται ἡ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Εὐρύεται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλιτζῆ ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Σε. Σύγκελλος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος; τοῦ Σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας, διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας. Ἡμεῖς δὲ εἶδομεν Λεόντιος τις μοιολὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου

ΖΩΝΑΡ. Περί τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων τοῦ ἀνωτέρου κανόνος διαταξαμένου οὗτος καὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέμνηται, καὶ εἶχει αὐτὸν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, ἦτοι τὰ πρωτεύει, ἢ τὸ ἐξαιρετικὸν ἐθέσπισεν, ὡς νέαν Ῥώμην καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον. Τινὲς μὲν οὖν τὴν μετὰ πρόθεσιν (74) οὐχ ὑποδιδασμὴν τῆς τιμῆς δηλοῦν νενοήκασιν, ἀλλὰ τὸ μετὰ χρόνον τῆς ταύτης συστάσεως. Ἀρχαία μὲν γὰρ πόλις ἦν τῆ Βυζάντιον, καθ' ἑαυτὴ διοικουμένη. Ἐπὶ Σευήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων αυτοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἔνιαυτοῦ; τὸν πόλεμον ὑποστὰν, ὑστερον ἐάλω τῶν ἀναγκαίων ἐπιλιπόντων τοῖς ἐν αὐτῷ, καὶ καθηρέθη μὲν τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφῆρέθη καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια, καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δ' ἐστίν ἡ Ἡράκλεια ὅθεν τῷ Ἡρακλείας καὶ ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονεύμεται, ὡς παρ' αὐτοῦ χειρῶν τουμένου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου. Ὑστερον δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἡ μεγάλη αὐτῆ ψυχοδομήθη πόλις, καὶ εἰς ὄνομα ἐπεκλήθη ἐκεῖνου, καὶ νέα ὠνομάσθη Ῥώμη. Διὸ τὴν πρόθεσιν τὴν μετὰ ἐνιοῖ τοῦ χρόνου δηλωτικὴν ἔφασαν εἶναι, καὶ

Σεβήρου τοῦ αυτοκράτορος, ὅποτε σὺν μάλα τοῖς πλείστοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἐκεῖνος αὐτὴν παρεστήσατο, Βυζάντιον οὖσαν ἐστίν, καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἄμυναν κατασχύνει αὐτὴν, καὶ τὰ τεῖχη καθηρηκῶς, τὸ τελευταῖον, τοῦτος δὲ τοῖς ἐπὶ Θρακικῆς Ἡρακλειώταις, ὅσα καὶ κώμη γρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο. Ἔτε οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τηρεῖται ὁ γενεῶς, τὸ τοιοῦτον προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως πέπραχται δ' οὐν ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τοῦτ' γε, ὡς εἴρηται, καὶ ἐς διάκονόν τε καὶ ἱερέα ἐξ ἀναγνώστου προβιδάσας ὁ βῆθεις; Ἡρακλείας Ἰργιόριον τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα καὶ πατριάρχην κειρωτόνηκε τοῦτον. Niceph. Greg. Hist. Rom. l. vi. E quibus verbis simul conficitur, dictum ordinandi episcopi Constantinopolitani privilegium usque ad ipsa Gregoræ tempora, hoc est, ad decimum quartum a Christi Nativitate sæculum, episcopo Heracliensi conservatum esse.

(74) Τινὲς τὴν μετὰ πρόθεσιν. Idem nonnullos sensisse Zonaras etiam attestatur. Inter alios autem ipse Aristenus ita opinatus est, ut ex ejus in hunc canonem scholiis constat, ubi ait Τὸ γὰρ μετὰ ἐνταῦθα οὐ τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου δηλωτικὸν ἐστίν. Unde veri non modicum dissimile est, tam Zonaram quam Balsamonem ea quæ jam editimus, Aristeni scholia vidisse, et ad eum inter alios hoc loco respexisse.

οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ἀ
 Ῥώμην. Ἐρώνται δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἐκείνου
 λόγου τῶ εἰκοστῷ ὀγδόῳ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι
 συνόδου μεμνημένῳ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος,
 ἐπάγοντι δὲ ὅτι Καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ ψηφίζόμεθα
 περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας
 Κωνσταντινουπόλεως; νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ
 θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν
 τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀπεδεδώκασι
 τὰ πρεσβεῖα, καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἴσα κινούμενοι οἱ
 ἑκατὸν πενήτην τε θεωριλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ
 πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης; ἀγιωτάτῳ
 θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείαν καὶ συγ-
 κλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἰσῶν ἀπολαύουσιν
 πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν
 τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγ-
 μασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν. Φασὶν οὖν
 ὅτι, ἐπεὶ τῶν ἰσῶν ἀξιοῦσιν αὐτὴν τιμῶν, πῶς νοη-
 θήσεται ἡ μετὰ πρόθεσις ὑποπτώσεως δηλωτικῆ;
 Ἡ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἑκατοστῆ τριακοστῆ νεαρὰ
 κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν πέμπτον, τίτλον
 τρίτον ἄλλως νοεῖσθαι τοὺς κανόνας; διδῶσι, καθὼς
 παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἐνοήθησαν. Φησὶ γὰρ,
 Θεσπιζομεν κατὰ τοὺς τῶν ἀγίων συνόδων ὄρους
 τὸν ἀγιωτάτον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάππαν
 πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώ-
 τατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως; καὶ νέας
 Ῥώμης; δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἀποστολι-
 κὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων
 πάντων προτιμᾶσθαι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐναργῶς δει-
 κνυταὶ ἡ μετὰ πρόθεσις ὑποβιβασμὸν δηλοῦσα καὶ
 ἐλάττωσιν. Καὶ ἄλλως δὲ ἀδύνατον ἂν εἴη τὸ ταῦτ'
 ἐπιμῆσαι καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις φυλάττεσθαι.
 Ἀνάγκη γὰρ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ὀνομάτων τῶν
 προϊσταμένων αὐτῶν τὸν μὲν προτερεῦειν, τὸν δὲ
 δευτερεῦειν, καὶ ἐν καθέδραις ὅτε συνέλθοιεν, καὶ
 ἐν ὑπογραφαῖς ὅτε τοῦτων δεήσει. Ἦγουν τοῦ μετὰ
 ἐξήγησις, ἡ λέγουσα τοῦ χρόνου δηλωτικὴν εἶναι
 τὴν πρόθεσιν, οὐχ ὑποβιβασμῶ, βεβιασμένη ἐστὶ,
 καὶ διανοίας οὐκ εὐθείας οὐδ' ἀγαθῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ
 τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τριακοστῆς ἔκτος κανὼν
 ἀριδιῶς δείκνυσι τὴν μετὰ πρόθεσιν ὑποβιβασμὸν
 δηλοῦσαν, δευτέρον λέγων τὸν θρόνον τῆς Κωνσταν-
 τινουπόλεως λογίζεσθαι μετὰ τὸν τῆς πρεσβυτέρας
 Ῥώμης· εἴτα ἐπάγει, μετ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρίων
 ἀριθμισθῶ θρόνος, εἴτα ὁ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ
 τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ῥώμης
 τετίμηται.

Τῶν αὐτῶν πρεσβείων καὶ τῆς αὐτῆς μετέξει
 τιμῆς τῷ Ῥώμης ἐπισκόπῳ καὶ ὁ Κωνσταντινου-
 πόλεως ἐπίσκοπος· καθὼς καὶ ὁ εἰκοστὸς ὀγδοὺς
 κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τὸν κανόνα τοῦτον
 ἐνόησε, διὰ τὸ εἶναι ταύτην νέαν Ῥώμην, καὶ τιμη-
 θῆναι βασιλεῖα τε καὶ συγκλήτῳ. Τὸ γὰρ μετὰ ἐν-
 ταῦθα οὐ τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου ἐστὶ δηλω-
 τικόν· ὡς ἂν εἴποι τις ὅτι μετὰ πολλοὺς χρόνους
 τῆς ἴσης τιμῆς τῷ Ῥώμης μετέσχε καὶ ὁ Κωνσταν-
 τινουπόλεως.

A veteris Romæ indicari, quidam existimavere. Quam
 quidem sententiam suam, vicesimo octavo synodi
 Chalcedonensis canone confirmare nituntur : ibi
 namque, mentione hujus canonis injecta, hæc pos-
 tea subjiciuntur. [De privilegiis sanctissimæ Ec-
 clesie Constantinopolis novæ Romæ eadem nos
 quoque sancimus. Veteris enim Romæ throno quod
 civitas ista imperaret Patres jure privilegia tribuere,
 et eadem ratione moti centum quinquaginta Dei
 amantissimi episcopi sanctissimum novæ Romæ
 thronum æqualibus privilegiis dignati sunt, recte
 judicantes quæ urbs imperio ac senatu honestata
 ac iisdem cum vetere urbiū Regina, muneribus
 ornata foret, eam in ecclesiastica quoque republica,
 æqualibus cum illa honoribus extollendam ac se-
 cundam ab illa collocandam esse]. Dicunt igitur,
 cum æqualibus illam dignam honoribus censeant,
 quomodo præpositio *post* subjectionem significare
 intelligi potest? Verum Justiniani Novella centesima
 tricesima, imperatoriarum Constitutionum libro
 quinto, titulo tertio, canonem aliter explicat, quem-
 admodum et ab illo imperatore intellectus est.
 Sanctissimum namque, ait, veteris Romæ papam,
 ex sanctarum synodorum placitis, totius ecclesia-
 stici ordinis principem esse, beatissimum vero Con-
 stantinopolitanæ urbis, novæ Romæ, episcopum
 secundum ab apostolica veteris Romæ sede locum
 obtinere, aliis omnibus honore superiore esse
 decernimus. Hinc igitur perspicue apparet subje-
 ctionem, et diminutionem per præpositionem, *post*,
 significari, cum alioqui præsertim, honoris æqua-
 litas in utraque sede retineri nullatenus queat. Nam
 sive ipsa præsulum nomina recitanda, sive in eodem
 consensu utriusque assidendum, sive utriusque chiro-
 grapho eadem syngrapha sit firmanda, alterum
 certe præferri necesse est. Quicumque ergo parti-
 culam *post*, solam temporis seriem, non inferiorem
 quoque dignitatis gradum significare contendat, is
 et vim huic loco inferat, et sententiam neque rec-
 tam, neque bonam eliciat. Quin et Trullanæ synodici
 canonis tricesimo sexto, præpositio, *post*, subje-
 ctionem aperte notat, dicente, *post* antiquæ Romæ
 thronum, secundus Constantinopolitanæ sedi locus
 assignetur; deinde subjungit, *post* hanc Alexandrina,
 inde Antiochena, et *post* Antiochenam demum
 Hierosolymitana numeretur.

ARIST. Constantinopolitanus episcopus *post* Roma-
 num proximus honoretur.

* Eadem privilegia, eundemque, quem Romanus
 episcopus honorem habebit et episcopus Constan-
 tinopolitanus; quemadmodum et vicesimus octavus
 synodi Chalcedonensis canon hunc canonem intel-
 lexit: quoniam ipsa est nova Roma, ac honoratur
 et imperio et senatu. Nam præpositio *post* hic non
 honorem, sed tempus significat: ac si diceret quis-
 piam, quod post multos annos episcopus Constan-
 tinopolitanus Romano æqualem habuerit honorem.

91 CANON IV.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, et ejus petulantia et insolentia, quæ fuit Constantinopoli; ut nec Maximus episcopus factus fuerit, vel sit, nec qui ab eo ordinati fuerunt, in ullo, quicumque is sit, gradu cleri, omnibus, et quæ circa ipsum suscipiunt, et quæ ab illo facta sunt, infirmatis.

BALS. Quæ sunt in 4 canone sunt specialia, nec interpretatione indigent. In Historiis autem traditum est, quod hic Maximus fuit Ægyptius, philosophus Cynicus. Cynici autem dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam et impudentiam. Et cum ad magnum Patrem Gregorium Theologum accessisset, fidei mysteriis imbutus baptizatus est, et in clerum cooptatus, eique familiaris effectus est. Cum autem patriarchalem Constantinopolis sedem desiderasset, pecuniis ad Alexandria episcopos missis, magno studio contendit ut eligeretur. Cum autem ii episcopi Constantinopolim venissent, et ex Maximi voluntate facere aggressi essent, quoniam a fidelibus ab ecclesia expulsi sunt, in cuiusdam Chorauli domum venerunt, et Maximum non canonicè elegerunt. Hæc ergo sancta synodus eum abdicavit, definiens nec ipsum factum fuisse vel esse episcopum, eo quod contra leges ordinatus est, nec eos qui ab ipso ordinati essent, cuiuscunque sunt gradus, esse clericos. Hic autem Maximus, cum postea intellectum esset eum cum Apollinario sentire, anathemate ictus est. Invenitur autem in Vita sancti Gregorii Theologi quam conscripsit discipulus ejus Gregorius. Meminit etiam istius Theologus, in quadam ex suis Orationibus, quæ in ecclesiis non leguntur.

ZONAR. Maximus hic fuit Ægyptius, philosophus Cynicus. Cynici porro dicebantur propter eorum arrogantiam, audaciam ac impudentiam. Is cum se ad magnum Patrem Gregorium Theologum contulisset, imbutus ab eo fidei mysteriis, postea baptizatus fuit. Et demum etiam clero ad-

Guill. Beveregii notæ.

(75) Κυνικοί δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὐθαδῆς. Diogenes Laertius cynicos philosophos nomen istud ἀπὸ τῶν σωμαμάτων sortitus dicit, οἱ δὲ ἀπὸ τόπων (προσηγορεύθησαν), ὡς οἱ Ἀκαδημαῖκοι, καὶ Στωϊκοί ἀπὸ συμπωμαμάτων δὲ, ὡς οἱ Περικατητικοί καὶ ἀπὸ σωμαμάτων, ὡς οἱ Κυνικοί. Diog. Laert. in proœmio. Alii autem ait, alios asserere eos ita dictos esse, quod Antisthenes magister eorum ἐν τῷ κυνοσάργει γυμνασίῳ disputare solitus est. Id. l. v. In Antisth. Abulpharagius cynicos dictos scribit, quod canum ad instar vixerunt. *Dixerunt ergo istius temporis homines, hæc facta, facta canum referunt; eosque cynicos vel caninos appellarunt.* Almiroph. Dynast. 5. Pollux a Balsamone hoc loco non multum abluvit. Dicit enim, Ἀριστογείτων δὲ ὁ Κυδιμάχου κύων διὰ τὴν τόλμαν ἐκχλείτο, καὶ κύων οἱ αὐτὸ Ἀντισθένης. Poll. l. v, c. 11. Antisthenes nimirum primus hujus sectæ magister perhibetur. Hic enim ἤκουος Σωκράτους, παρ' οὗ καὶ τὸ χαρακτηριστὸν λαβὼν, καὶ τὸ ἀπαθὲς ζηλώσας κατήρξε πρῶτος τοῦ κυνισμοῦ, ut ait Diogenes Laertius, l. v, in Antisthene. Sic etiam Cicero, *Deinde ab Antisthene, qui patientiam et duritiam in Socra-*

A KANON Δ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ καὶ τῆς κατ' ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας, ἐν οἰωδῆποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

ΒΑΣΣ. Τὰ τοῦ δ' τούτου κινόνος ἰδικά εἰσι, καὶ ἐρμηνεῖαι οὐ δέονται. Ἰστορεῖται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός. Κυνικοί δὲ ἐλέγοντο (75) διὰ τὸ αὐθαδῆς, καὶ θρασῦ, καὶ ἀναιδέες. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ Πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη, καὶ ἐκκληρώθη, καὶ ὤκειώθη αὐτῷ. Τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγωνῶς, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπίσκοπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι. Τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μαξίμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν, ἀπήλθον εἰς κατοικίαν Χοραυίου τινός, καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανονίστως τὸν Μάξιμον. Ἦ οὖν ἀγία σύνοδος αὕτη ἀπεκτίρυξε τοῦτον, ἔρισασα μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι, διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μήτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἰουδῆποτε βαθμοῦ κληρικούς εἶναι. Ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος, ὕστερον γνωσθεὶς τῷ Ἀπολλιναρίου φρονεῖν, ἀναθεματίσθη. Εὗρηται δὲ εἰς τὸν Βίον τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὃν συνεγράφατο ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γρηγόριος. Καὶ μέμνηται τούτου ὁ Θεολόγος ἐν τινι τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐπ' ἐκκλησίας λόγῳ αὐτοῦ.

ZONAR. Ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος Κυνικός. Κυνικοί δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὐθαδῆς καὶ θρασῦ, καὶ ἀναιδέες. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ Πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη· εἶτα καὶ τῷ κλήρῳ συγκαταλέγη, καὶ πάνυ τῷ ἀγίῳ Πατρὶ ἐκέλευε ὤκειώτω, ὡς καὶ δημοδίατος εἶναι. Ἐν ἐφέσει

Inventor primus cynices ego : quæ ratio isthæc ?

Alcides multo dicitur esse prior.

Alcida quondam fueram doctore secundus,

Nunc ego sum cynices primus, et ille deus.

De eodem sic etiam Suidas Ἀντισθένης Ἀθηναῖος, ἀπὸ ρητόρων φιλόσοφος Σωκρατικός, ὅστις Περικατητικός ἐκλήθη πρῶτον, εἶτα ἐκύνησεν. Suid. in Ἀντισθένης. Alii hujus sectæ institutionem ad Diogenem, alii ad ipsum Herculem referunt, et sic quidem Julianus imperator, ubi ait, Ἦγεμόνα μὲν οὐ βῆδιον εὐρεῖν ἐφ' ὃν ἀνεύεγκαι χρὴ πρῶτον αὐτό· εἰ καὶ τινες ὑπολαμβάνουσι Ἀντισθένη τούτου, καὶ Διογένη προσηκναι. Τοῦτο γοῦν ἔωκεν Οἰνόμαος οὐκ ἀτόπως λέγειν, ὁ κυνισμὸς οὕτε Ἀντιοθενισμὸς οὕτε Διογενισμὸς. Λέγουσι μὲν γὰρ οἱ γενναϊότεροι τῶν κυνῶν ὅτι καὶ ὁ μέγας Ἡρακλῆς, ὡς περὶ οὖν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἡμῖν ἐστὶ αἴτιος κατέστη, οὕτω δὲ καὶ τούτου τοῦ βίου παράδειγμα τὸ μέγιστον οὗτος κατέλειπεν ἀνθρώποις. Julian. orat. 6.

δὲ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως γεγονώς, χρήματα στέλλει εἰς Ἀλεξάνδρειαν, κάθειβεν ἐπισκόπους ἄγει χειροτονήσοντας αὐτὸν ἀρχιερεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχων καὶ τινα συνεργῶν τῶν οἰκειοτάτων τῷ Θεολόγῳ. Ἦδη δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔνδον γενόμενοι, πρὸ τοῦ τελεῖσαι τὴν τελετὴν γνωσθέντες, ἀπηλάθησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν, καὶ ἀπελαθέντες οὐκ ἐφησυχάσαν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν ἐσθύντες χοραύλου τινός, ἐκεῖ χειροτονοῦσι τὸν Μάξιμον, εἰ καὶ μὴδὲν ἀπάνωτο τῆς περὶ ταῦτα μοχθηρίας· οὐδὲ γὰρ ἀνύσαι τι δεδύνητο. Ἀπεκρηύθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ συνελθόντων ἁγίων Πατέρων ὁρισάντων μῆτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι, ἢ εἶναι διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆσαι, μῆτε παρ' αὐτῷ χειροτονηθέντας κληρικούς ὑπάρχειν. Ὑστερον δὲ γνωσθεὶς τὰ Ἀπολλιναρίου φρονεῖν καὶ ἀνεθεματίσθη. Τοῦτου καὶ ὁ Θεολόγος ἐν τινι τῶν μὴ ἐπικλησίας ἀναγιγνωσκόμενων λόγων αὐτοῦ μέμνηται. themate damnare. Ac hujus quidem hominis, apud Theologum, in iis, quas Ecclesia non recitat' orationibus, mentionem alicubi factam reperias.

ΑΡΙΣΤ. Μάξιμος ὁ Κυρκικός τῶν ἐπισκόπων ἀλλότριος· καὶ ἄπας ἀνίερος, ὃς ἐκείνῳ κεκλήρωται.

Ὅτι περ οὗτος τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπάρξει, καὶ ταραχῆς αὐτὴν καὶ θορύβου ἐπέπλησσε, λύκος ἀνὲ ποιμένος ὄφθεις, καὶ πάντα συγχυρῶν ἐτοίμως τοῖς πταίουσιν, ὑπὲρ ἐνός τοῦ ἀσεβεῖν ἐν τοῖς δόγμασι κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον. Ἄλλότριος οὖν καὶ ὁ Μάξιμος οὗτος τῶν ἐπισκόπων ἔσται, καὶ εἰ παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες, ἐν οἰκῇ ποτε βαθμῶ κλήρου ἀνίεροι.

KANON E'.

Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν καὶ τοῦς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπεδεξάμεθα τοῦς μίαν ὁμολογοῦντας Πατρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος θεοτέτα (76).

ΒΑΑΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἰδικός ἐστιν. Ἰστορήται γὰρ ὅτι Κωνσταντῖος ὁ βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Ἀρειανίστας, ἐσπευθεὶ ἀνατρέψαι τὴν πρώτην σύνοδον. Μαθὼν δὲ τοῦτο Κώνστας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, τῶν ἐσπερίων κυριεύων μερῶν, ἠπέπλησσε διὰ γραφῶν πόλεμον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύειν. Ἔδοξεν οὖν τοῖς βασιλεῦσι συναλθεῖν ἐν Σαρδικῇ ἡτοι τῇ Τριαδίτῃ τοῖς ἐπισκόπους, καὶ διαγινωμῆσαι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων. Συναθροισθέντων οὖν

Guill. Beveregii notæ.

(76) Καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεοτέτα. Post ista ultima hujus canonis verba in Joannis Antiocheni Collect. can. tit. 36, hæc adduntur, ol δὲ συνελθόντες ἐπίσκοποι· εἰσιν οὗτοι· Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Τιμόθεος Ἀλεξανδρέως, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὄν. Quæ, fateor, verba subindicare videantur, præsertim canonem a secunda generali synodo sancitum esse, contra ac a nobis assertum est. Verum iste episcoporum catalogus ibi collocari potuit, postquam hic canon quatuor prioribus adjectus fuerit. Et præterea, cum maxima pars episcoporum, qui in secunda generali synodo congregati fuerant, hinc etiam condendo canonis interessent, iisdem certum quinquaginta

scriptus, sancto Patri adeo familiaris fuit, ut ad mensæ quoque communionem ab eodem admitteretur. Postea cum patriarchalem Constantinopolitanæ sedis dignitatem concupisisset, pecuniæ numerum mittit Alexandriam, sibi que inde subornat episcopos Constantinopolis patriarcham illum electuros; ex intimis etiam Theologi quodam ejus adjutore. Qui quidem, cum in ecclesia jam constitisent, nondum perfecta re deprehensi, atque a fidelibus ejeeti, non propterea quiesverunt, sed Choraulæ cujusdam domum ingressi, Maximum patriarcham ordinant, quamvis nihil ei profuit istiusmodi improbitas, nec quidquam enim perficere poterunt. Hominem igitur, secundæ synodi sancti Patres hoc canone notare, nec episcopum factum fuisse aut esse, ordinatum quippe contra leges, nec quibus ordines contulisset, in clericorum numero habendos esse definiunt. Eundem postea, cum ab Apollinario stetisse cognitum esset, anathematizavit, in iis, quas Ecclesia non recitat'

ARIST. Maximus Cynicus ab episcopis alienus, et quisquis ab eo in clerum adscriptus est, profanus habetur.

Quoniam hic Ecclesiam dilaceravit, eamque perturbatione et tumultu implevit, lupus pro pastore visus, et omnia offenditibus prompte concedens, eo solum quod in dogmatis impius fuit, secundum magnum Theologum Gregorium. Alienus itaque ab episcopis erit Maximus, et qui ab eo ordinati fuere, quocumque tandem cleri gradu, inter profanos habiti.

92 CANON V.

Quod ad volumen attinet Occidentalium, etiam eos suscipimus qui Antiochiæ unam Patris et Filii et sancti Spiritus Deitatem confitentur.

BALS. Hic quoque canon est specialis. In Historiis enim scriptus est, quod imperator Constantius, Magni Constantini filius, Arianus factus, primam synodum evertere conatus est. Cum hoc autem rescivisset ejus frater Constans, qui Occidentalibus partibus dominabatur, fratri suo bellum literis minatus est, nisi rectam fidem labefactare desineret. Visum est ergo imperatoribus, ut Sardicæ seu Triaditzæ episcopi convenirent, et de iis quæ Nicææ decreta erant, disceptarent. Congregatis itaque

Patribus iste non immerito attribuitur: præsertim cum in epistola illa synodica, ex qua præsens hic canon desumptus nobis videtur, Patres, qui eam conscripserunt, diserte testati fuerint, se eandem fidem in œcumenica synodo præcedente anno uberius explicasse, καὶ τῷ πέρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῆς οἰκουμένητικῆς ἐκτεθέντι συνόδῳ, ἐν οἷς πλεονεξον τὴν πίστιν ὁμολογήσαμεν. Hinc enim constat, eosdem fuisse episcopos, qui sequente, ac qui præcedente anno Constantinopoli congregati sunt. Unde quod in altera illa synodo decretum est, priori facillime adscribitur; ac si ab ipsis centum quinquaginta episcopis, in œcumenica synodo congregatis, definitum fuisset.

trecentis quadraginta et uno episcopis, confirmatum est sanctum symbolum Patrum qui Nicææ convenerant; et, qui non ita sentiebant, anathemati subjecti sunt. Volumen ergo seu tomum Occidentalium hæc dicit definitionem secundam synodus, quæ etiam ab Antiochenis suscepta est. Volumen autem hoc Occidentalium dixit, quoniam soli Occidentales episcopi ediderunt. Orientales enim, qui erant septuaginta, dicebant, nisi ejicerentur sanctus Paulus confessor et magnus Athanasius, se synodo non communicaturos. Cum autem Occidentales hoc facere recusarent, Orientales episcopi statim synodo recesserunt. Et ideo soli illi Occidentales Nicæam definitionem confirmarunt, et dissimile anathematizarunt, et Orientales episcopos condemnarunt. **B** Observa autem ex historiis hic relatis Sardicensem synodum ante hanc secundam habitam esse.

ZONAR. Constantius Magni Constantini filius, imperator, cum Arianis faveret, primam synodum convellere omni studio nitabatur. Hoc veteris Romæ papa Constanti fratri Constantii significavit: hic autem Constantio bellum, nisi a rectæ fidei oppugnatione desisteret, missis literis denuntiavit. Hinc de synodo habenda, deque concilii Nicæni decretis in ea diligenter cognoscendis, inter ambos imperatores convenit. Sardicæ igitur unus et quadraginta supra trecentos episcopi congregati sunt, qui decreto edito, et sanctam Nicæam Symbolum confirmarunt, et ei contrariam sentientes abdicarunt. Hoc igitur decretum, Occidentalium volumen sive tomum synodus hæc secunda nominat; cujus auctoritatem amplexos quoque Antiochenos probat. Per Occidentales vero, qui Sardicæ convenerunt, episcopos intelligit. Sardicæ porro est, quam nunc Triaditza vocant. Tomum autem dixit Occidentalium, eo quod soli Occidentis episcopi decretum illud edidit. Nam Orientis quidem episcopi septuaginta, nisi sanctus Paulus confessor, et magnus Athanasius e concilio exirent, se synodo non interesse clamabant. Hoc autem cum Occidentales, ut facerent, adduci non potuerint, e synodo statim Orientales episcopi se proripuerunt. Proinde a solis Occidentalibus Nicææ synodi decreta confirmata sunt, qui et quod ab ea diversum est anathematizarunt, et Orientis episcopos condemnarunt. Nota autem ex his quæ hic traduntur, quod synodus Sardicensis ante hanc secundam habitam fuit.

ARIST. *Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum consubstantiales asserens Occidentalium tomus, facile admittitur.* Perspicuus.

93 CANON VI.

Quoniam multi ecclesiasticum ordinem confundere et subvertere volentes, inimice et sycophanice adversus orthodoxos episcopos, qui ecclesias administrant, accusationes quasdam confingunt, nihil aliud quam sacerdotum bonam famam ledere, et in pace degentium populorum tumultus concitare cogitant: ea de causa decrevit sancta synodus episcoporum, qui Constantinopoli convenerunt,

A τριακσίων τεσσαράκοντα πρὸς τῷ ἐν ἐπισκόπων, ἐβεβαίωθη τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων· καὶ οἱ μὴ οὕτω φρονούντες ἀνεθεματίσθησαν. Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν τὸν ὄρον τοῦτον φησὶν ἡ β' σύνοδος, τὰ καὶ παρὰ τῶν Ἀντιοχείων δεχθέντα· τόμον δὲ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο. Οἱ γὰρ ἐξ Ἐφῶς ὁ ὄντης, Ἐλεγον ὡς, εἰ μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσιν ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητῆς καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσουσι τῇ συνέδῳ. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι μὴ ἀνεχομένων τῶν Δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνέδου οἱ τῆς Ἐφῶς ἐπίσκοποι. Διὸ καὶ μόνοι οἱ Δυτικοὶ τὸν τῆς Νικαίας ὄρον ἐβεβαίωσαν, καὶ ἀνεθεματίσαν τὸ ἀνόμοιον, καὶ τῶν Ἐφῶν ἐπισκόπων κατεψήφισαντο. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐστρηθέντων ὅτι ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος πρὸ τῆς δευτέρας γέγονε συνέδου.

ZONAR. Κωνσταντῖος ὁ βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Ἀρειανίας, ἐσπευδεν ἀντιρῆσαι τὴν πρώτην σύνοδον. Τοῦτο ὁ τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης πάππας ἀγγέλεκε πρὸς Κωνσταντῖον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ πόλεμον ἵπεδωσεν διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ὀρθὴν πίστιν σαλεύων· ἔδοξεν οὖν τοῖς βασιλεῦσιν ἀμφοῖν σύνοδον γενέσθαι, ἀκρίβη διαγῶμονησαι περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων. Συνηθροίσθησαν οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐπίσκοποι τριακῆσιν τεσσαράκοντα καὶ εἰς, οἱ καὶ ὄρον ἐξέθεντο βεβαίωντα τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων, τοὺς τὰ ἐναντία φρονούντας ἀποκηρύττοντα. Τόμον οὖν τῶν Δυτικῶν τὸν ὄρον τοῦτον φησὶν ἡ δευτέρα σύνοδος· δι' ἐξαμένους καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀπέδειξεν. Δυτικοὺς δὲ τοὺς ἐν Σαρδικῇ ἀθροισθέντας φησὶ ἐπισκόπους. Σαρδικῇ ὁ ἐστὶν ἡ νῦν λεγομένη Τριάδιτσα. Τόμον δὲ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ Δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο. Οἱ γὰρ ἐξ Ἐφῶς ὁ ὄντης ἔλεγον ὡς, εἰ μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσιν ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητῆς καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσουσι τῇ συνέδῳ. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι μὴ ἀνεχομένων τῶν Δυτικῶν, αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνέδου οἱ τῆς Ἐφῶς ἐπίσκοποι. Διὸ καὶ μόνοι οἱ Δυτικοὶ τὸν τῆς Νικαίας ὄρον ἐβεβαίωσαν, καὶ ἀνεθεματίσαν τὸ ἀνόμοιον καὶ τῶν Ἐφῶν ἐπισκόπων κατεψήφισαντο. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐστρηθέντων ὅτι ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος πρὸ τῆς δευτέρας γέγονε συνέδου.

ARIST. *Ὁ Πάτερὰ καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἰσοουσία παρρηγῶν τῶν Δυτικῶν τόμος εὐαπίδεκτος.* Σαφής.

KANON Γ'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν συγχεῖν καὶ ἀνατρέψειν βουλόμενοι, φιλέθρως καὶ σνοφαντικῶς οὐτίας τιρὰς κατὰ τῶν οἰκονομουμένων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουντι, οὐδὲν ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερῶν ὑπολήψεις καὶ παραχρῆς τῶν εἰρηγενόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες· τοῦτου ἐνεκεν ὠρισεν ἡ ἀγία

σύνδοδος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδρα-
 μόντων ἐπισκόπων μὴ ἀνεξετάστως προσι-
 σθαὶ τοὺς κατηγοροῦς, μηδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπειν
 τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκορο-
 μόντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴ πάντας
 ἀποκλείειν. Ἄλλ' εἰ μὲν τις οἰκείαν τιτὰ μέμ-
 ψῃ, τοῦτ' ἔστιν ἰδιωτικὴν, ἐπαγάγοι τῷ ἐπι-
 σκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθεὶς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ
 δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθὼς, ἐπὶ τῶν τοιού-
 τῶν κατηγοριῶν μὴ ἐξετάζεσθαι μήτε πρόσ-
 ωπον τοῦ κατηγοροῦ, μήτε τὴν θρησκείαν·
 χρὴ γὰρ παντὶ ἐρώσῃ τὸ τε συναιδὲς τοῦ
 ἐπισκόπου ἐλευθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι
 λέγοντα, οἷας ἂν ἢ θρησκείας, τῶν δικαίων
 τυγχάνειν· εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπι-
 φερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκι-
 μάζεσθαι χρὴ τῶν κατηγορούντων τὰ πρόσωπα·
 τὰ πρῶτον μὲν αἰρετικοῖς μὴ δεῖν κατηγορίας
 κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλη-
 σιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. Αἰρετικούς δὲ
 λέγομεν τοὺς τε πάπαι τῆς Ἐκκλησίας ἀπο-
 κηρύχθεντας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν
 ἀναθεματισθέντας· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ τοὺς
 τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους
 ὁμολογεῖν, ἀποσχισθέντας δὲ καὶ ἀντισυνά-
 γοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις.
 Ἐπειτα δὲ καὶ εἰ τιτες τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλη-
 σίας ἐκὶ αἰτίαις τισὶ προκατηρωσμένοι εἴεν
 καὶ ἀποβεβλήμενοι, ἢ ἀποινήτοι, εἴτε ἀπὸ
 κλήρου εἴτε ἀπὸ λαικοῦ τάγματος, μηδὲ τοῦ-
 τοῖς ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν
 τὸ οἰκείον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται.
 Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προλα-
 θεύσωσιν ὄντας μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς
 ἐπισκόπου κατηγορίαν ἢ ἑτέρων κληρικῶν,
 πρὶν ἂν ἀδύονος ἑαυτοῦ τῶν ἐπαχθέντων αὐ-
 τοῖς ἀποβαλέωσιν ἔγκλημάτων. Εἰ μὲντοι τιτὰς
 μήτε αἰρετικοὶ μήτε ἀκοινώρητοι εἴεν, μήτε
 προκατηρωμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπὶ τισὶ
 πλημμελήμασι, λέγοιεν μὴ δεῖν τιτὰς ἐκκλη-
 σιαστικὰς κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίας,
 τοῦτους καλεῖται ἢ ἄγία σύνδοδος πρῶτον μὲν
 ἐπὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων
 ἐρίστασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν
 ἐλέγχειν τὰ ἔγκληματα τοῦ ἐν αἰτίαις τισὶ
 ἐπισκόπου· εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς
 ἐπαρχίωτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων
 ἔγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσ-
 εῖται μείζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως
 ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης
 συγκαλουμένων, καὶ μὴ πρότερον ἐρίστασθαι
 τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς ἐπιτιμῆσθαι κίνδυνον (77), εἰπερ ἐν τῇ τῶν

non sine examine accusatores admittere, nec om-
 nibus eorum qui ecclesias administrant accusa-
 tiones permitttere, nec omnes excludere. Sed si quis
 propriam quidem quieslam, id est, privatam, in-
 tendat episcopo, ut oppressus, vel alias injuria
 digna ab ipso affectus, in ejusmodi accusationibus
 nec accusatoris personam, nec religionem exami-
 nari. Omnino enim oportet, et episcopi conscien-
 tiam esse liberam, et eum, qui injuriam sibi fa-
 ctam esse conqueritur, cujuscunque tandem sit
 religionis, jus obtinere. Si autem sit crimen eccle-
 siasticum, quod episcopo intenditur, tunc exami-
 nare oportet personas accusatorum. Ut primum
 quidem hæreticis non liceat orthodoxos episcopos
 de rebus ecclesiasticis accusare. Hæreticos autem
 dicimus; et qui olim ab Ecclesia ejeti sunt, et qui
 sunt postea a nobis anathematizati. Ad hæc autem,
 et eos qui sanam quidem fidem confiteri præ se
 ferunt, in schisma autem abeunt, et adversus cano-
 nicos nostros episcopos congregationem faciunt.
 Præterea autem, et si aliqui eorum ab Ecclesia ob
 aliquas causas prius condemnati et ejeti, vel ex-
 communicati fuerint, sive ex clero, sive ex laicorum
 ordine sint; nec iis licere episcopum accusare prius-
 quam proprium crimen absterserint. Similiter au-
 tem et eos, qui sub priore accusatione laborant,
 non prius ad episcopi vel aliorum clericorum accu-
 sationem admitti, quam se objectorum sibi crimi-
 num insontes ostenderint. Sed si nonnulli, nec
 hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius
 damnati, vel aliquorum criminum accusati, dicant
 autem se habere ecclesiasticas aliquas adversus
 episcopum criminationes, eos jubet sancta synodus
 primum quidem apud provincie episcopos accusa-
 tionem intendere, et coram eis probare crimina
 episcopo objecta. Quod si evenerit, ut provinciales
 episcopi crimina, quæ episcopo intentata sunt, cor-
 rigere non possint, tunc ipsos accedere ad majorem
 synodum diæcesis illius episcoporum pro hac causa
 convocatorum, et accusationem non prius intendere,
 quam æquale sibi periculum scriptis statuunt, si-
 quidem in rebus examinandis, accusatum episco-
 pum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis,
 quæ (ut prius declaratum est) decreta fuerunt,
 contemptis, ausus fuerit vel imperatoris aures mo-
 lestia afficere, vel sæcularium principum judicia,
 vel universalem synodum perturbare, neglectis
 omnibus diæcesis episcopis, eum nullo modo esse
 ad accusationem admittendum, ut qui canonibus
 injuriam fecerit, et ecclesiasticum ordinem ever-
 terit.

Guill. Beveregii notæ.

(77) Πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς ἐπιτιμῆσθαι
 κίνδυνον. Johannes Antiochenus plenius rectius-
 que legit, πρὶν ἐγγράφως αὐτοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς
 ὑποτιμῆσθαι (leg. ἐπιτιμῆσθαι) κίνδυνον,
 quæquam æquale sibi periculum statuam. Quomodo
 etiam Gennanum Hævetum legisse ex eo patet,
 quod ipse iisdem verbis Latinis in sua versione

utilitur. Et quidem utraq; lex, canonica et civilis,
 hoc ab accusatoribus exigunt, ut si crimen, quod
 objiciunt, non probaverint, eidem ipsi subjiciantur
 pænæ, quam accusatus inferre conatur. Canonica
 ex decreto Hadriani Papæ, Qui non probaverit,
 quod objicit, pænâ, quam inulerit, ipse patietur.
 Gratian. Decret. part. part. 2, caus. 2. q. 3, cap. 3.

πραγμάτων τάξει συκοφαντούντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖσαν. Εἰ δέ τις, καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ προδηλωθέντα δεδογμένων, τοιμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλαῖν ἀκοῆς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταραδάσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ πάμπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηγμένον εὐταξίαν.

BALS. Nota præsentem canonem, propter illos qui lites intendunt criminales adversus episcopos et reliquos ex ordine sacerdotali : lege etiam canonem 129 synodi Carthaginensis, et leges in ejus expositione allegatas : ac ex hoc canone et ex illis discas quinam prohibeantur criminales actiones adversus eos, qui sacris ordinibus initiati sunt, intendere. Non cessavit unquam inimicus noster Satan, bonorum hominum existimationem, et maxime episcoporum, per calumniam polluere. Et propterea 94 definierunt Patres, quemvis hominem, sive bonæ sit existimationis, sive infamis, fidelis et infidelis, privatam quidem causam, hoc est, pecuniariam adversus episcopum habentem admitti, et cum eo in judicio convenienti litigare. Pro causa autem criminali, vel quacunque ecclesiastica quæstione, quæ depositionem, vel etiam pœnam episcopo inducit, eum non aliter trahi, quam si accusatoris persona prius examinata fuerit. Hæreticis enim nullo modo permissum est episcopum accusare. Separati autem, vel qui sunt etiam quomodocunque prius accusati, non possunt adversus episcopum vel clericum accusationem instituere, nisi prius seipsos, eorum quæ eis obijciuntur, insontes ostenderint. Ac licet sit talis accusator, non simpliciter nec temere vult canon, clericum, vel episcopum trahi : sed cum omni legitima observatione, et per scripturam, vel depositionem accusatoris, quæ eum eidem pœnæ subjiciat, nisi crimen, cujus ipsum insinuat, probaverit. Sed et episcopi sive clerici accusationem, primum quidem apud metropolitanum agitari : si autem non possit regionis synodus causam solvere, tunc, inquit, eam audiet major synodus. Eum autem qui præter hæc facit, et vel ad imperatorem accedit, vel ad sæcularia judicia, vel ad universalem synodum, non esse ad accusationem admittendum, ut qui canones injuria afficiat, et ecclesiasticum ordinem pervertat. Privatas autem nominavit canon pecuniarias causas, ad criminalium differentiam, quæ quidem publicæ dicuntur, ut quæ ab omnibus, qui sunt ex populo, moveantur : quod non est in causis pecuniariis. Is enim solus eas movet, cujus interest. Cum autem audis præ-

ΒΑΣΣ. Σημεῖωσαι τὸν παρόντα κανόνα χάριν τῶν ἐπιστάντων ἐγκληματικὰ δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν ἱερωμένων· ἀνάγνωθι καὶ τὸν ραθ' κανόνα τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου καὶ τοὺς εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ καταστρωθέντας νόμους· καὶ μάθοις ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ ἐξ ἐκείνων τίνες κωλύονται γυμνάζειν κατὰ ἱερωμένων ἐγκληματικὰς ἀγωγὰς. Οὐκ ἐπαύσατό ποτε ὁ πολέμιος· ἡμῶν Σατανᾶ· διὰ συκοφαντίας μολύνων τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐπισκόπων. Καὶ διὰ τοῦτο ὤρισαν οἱ Πατέρες πάντα ἀνθρώπων ἐντιμον καὶ ἀτιμον, πιστὸν καὶ ἀπιστον, ἰδιωτικὴν μὲν ὑπόθεσιν, τουτέστι χρηματικὴν κατὰ ἐπισκόπου ἔχοντα, προσδέχεσθαι καὶ δικάζεσθαι παρὰ τῷ προσφύρῳ δικαστήρῳ. Χάριν δὲ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως ἢ ἐκκλησιαστικοῦ οἰουδητίνος ζητήματος καθαίρεισιν ἢ καὶ ἐπιτίμιον ἐπάγοντος τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἄλλως τοῦτον ἔλκεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῆ τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ. Τοῖς γὰρ αἰρετικοῖς οὐδ' ὄλιγος ἐνεδόθη κατηγορεῖν ἐπισκόπου. Οἱ δὲ ἀφωρισμένοι, ἢ καὶ προκατηγορηθέντες ὁπωσδήποτε, οὐ δύνανται κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορίαν εἰσάγειν, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἀθωώσωσι τῆς κατηγορίας. Καὶ τοῦ κατηγοροῦ δὲ τοιοῦτου ὄντος, οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχε θέλει ὁ κανὼν τὴν κληρικὴν ἢ τὸν ἐπίσκοπον ἔλκεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης νομικῆς παρατήρησεως, καὶ διὰ ἐγγραφῆς ἢ τοι διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγοροῦ καθυποβαλλούσης· τοῦτον εἴη ταυτοπαθεῖα, εἰ μὴ τὸ εἰσαγόμενον παρ' αὐτοῦ ἐγκλημα ἀποδείξει· ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ κληρικοῦ πρῶτον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ γίνεσθαι· εἰ δὲ οὐ δυναθῆ ἢ ἐγγύριος σύνοδος λύσαι τὴν ὑπόθεσιν, τότε, φησὶν, ἀκροάζεται ταύτης μελίων σύνοδος. Τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ ἢ βασιλεὶ προσερχόμενον, ἢ κοσμικοῖς ἀρχουσιν, ἢ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι, ὡς ὕβριστὴν τῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας λυμῶνα. Ἰδιωτικὰς δὲ ὀνόμασεν ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν, αἵτινες δημόσια λέγονται, ὡς κινούμεναι παρὰ παντὸς τῶν τοῦ δήμου, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἔστι. Μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διαφέρειν

Guill. Beveregii notæ.

Et ex Epistola Damasi Papæ ad Stephanum, *Calumniator, si in accusatione defecerit, talionem recipiat*, ibid. cap. 2, sed verba ipsa Damasi plenius sic referuntur, *Nam inscriptio primo semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari cum et sæculi leges hæc eadem retineant*. Ibid. c. 4, q. 4, c. 2. Hæc habentur in quarta Damasi Epistola ad Stephanum archiepiscopum cap. 7. Lege etiam Civilis Honorius et Theodosius sic statuerunt, *Quis-*

D quis crimen intendit, non impunitam fore novit licentiam mentendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii l. x, c. De calumniatoribus. Basilica, ὁ γινόμενος προδότης τῆς βίας κατηγορίας ἐπὶ ποινῶν ἐγκλήματι, τὴν τιμωρίαν ὑφίσταται, ἣν ὁ ἐναγόμενος ἡμελλεν ὑποστῆναι. Basil. l. lx, tit. 26, c. 6. Vide etiam Dionysii Gothofredi notas in l. vii, ff. De accusationibus et inscriptionibus.

ταύτας κινεῖ. Ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος αἰρετικούς καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυναγαγόντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, μὴ ἐναντιωθῆς τῷ β' κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου μὴ ὀνομάζοντι αἰρετικούς τοὺς σχισματικούς. Ἄλλ' εἰπὲ ἐκείνους τοὺς σχισματικούς ὀνομάζεσθαι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος αἰρετικούς τοὺς ἄλλοτριόφρονας, καὶ κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατὰ ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἰρετικούς· τὸν δὲ κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου περὶ ἐτέρων σχισματικῶν διδάσκειν, τῶν ὄντων μὲν ὀρθοδόξων τῇ ἀληθείᾳ, διὰ δὲ τινος πρόφασιν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος· ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς κατὰ ἀλαζονείαν ἀπὸ τῆς διότητος τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀνάγνωθι τὸν ῥηθέντα κανόνα τοῦ ἁγίου Πατρός. Ἀπὸ μέντοι τοῦ τελευταίου ῥητοῦ τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ λέγοντος ἀπαράδεκτον εἶναι κατηγόριαν εἶναι τὸν παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντα, ὡς ὕβριστὴν τῶν κανόνων, ἐπαχειρήσαν εἰπεῖν τινεὶ καὶ ἀτιμίᾳ τοῦτον καθυποβάλλεσθαι. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τούτου μὴ γενέσθαι τὸν οὕτως ἀσυντάκτως ἐναγαγόντα ἔνοχον τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ, ὥστε ἀτιμωθῆναι· καὶ ἀκολούθως καθαιρεθῆναι, εἰκὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Τὸ φανερόν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει (78). ἄλλως δὲ πως τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι. Ἐπισκόπου δὲ τινος ἄλλοθεντος χάριν ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν σύνοδον, καὶ ζητήσαντος τὴν κρίσιν τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ ἐκ τῆς οικείας συνόδου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, εἰπὸν τινεὶ ὡς, Ἐπεὶ ὁ μητροπολίτης παρουσιάζων θέλει τὸν ἐπίσκοπον κῦτόν παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ κριθῆναι, καλῶς περὶ ταύτῃ κριθήσεται. Ἀντέθεντο δ' ἕτεροι μὴ κείσθαι τὴν κρίσιν τούτου παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν συνόδῳ. Ἐχειν δὲ καὶ μέγα διαφέρον τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν οικίαν δικάζεσθαι σύνοδον, καὶ μὴ ἄλλοθεν εἰς ἐτέραν σύνοδον, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ χώραν ἔχειν τὴν τοῦ μητροπολίτου καταδοχὴν. Ἐπ' εἰπὸν τινεὶ περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τὸν κανόνα διαλέγεσθαι· τὴν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην σύνοδον μὴ εἶναι οἰκουμενικὴν· καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ χώραν ἔχειν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ὑποθέσει. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, κἂν οἰκουμενικὴ σύνοδος οὐκ ἔστιν, ὡς μὴ παρουσιαζόντων καὶ τῶν ἄλλων πατριάρχων, ἀλλὰ μείζων ἐστὶ πᾶσῶν τῶν συνόδων, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ταύτης οἰκουμενικὸς πατριάρχης καλεῖται. Καὶ τὸ διαφέρον δὲ οὐχ ὁ μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἔχει, ἢ ὁ ἄλλοθεντος κληρικὸς. Διὸ οὐδὲ βλαθῆσεται τις ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς

A sentem canonem, dicentem, hæreticos etiam eos, qui sanam fidem confiteri præ se ferunt, separantes autem se, adversus canonicos nostros episcopos congregationem faciunt, ne pugnare existimes cum 2. canone magni Basilii, non nominante hæreticos schismaticos. Sed dic illos schismaticos a præsentis canone hæreticos appellari, qui aliena sentiunt, et simulatione quidem ac specie sunt orthodoxi, sunt autem revera hæretici : sancti autem Basilii canonem de aliis schismaticis docere, qui sunt revera quidem orthodoxi, sed propter aliquem ecclesiasticæ quæstionis prætextum, se per arrogantiam a fratrum integritate abscederunt : et lege dictum canonem sancti Patris. Ex ultimo autem dicto præsentis canonis, dicentis, ad accusationem non esse admitendum, qui præter canonem facit, ut qui sit in canones contumeliosus, conati sunt nonnulli dicere, eum etiam infamiae subijci. Mihi autem videtur non ex eo, illum, qui adeo inordinate actionem intendit, injuriam actione teneri, ut sit infamis ; et consequenter deponatur, propter Regulam quæ dicit, Expressa nocent : non expressa non nocent. Aliquo autem alio modo puniatur prout iudicii videbitur. Cum autem episcopus aliquis pro criminali causa in sanctam Constantinopolitanam synodum tractus esset, et petivisset ut a suo metropolitano et propria synodo judicaretur, ut vult hic præsens canon, dixerunt nonnulli, quod quoniam metropolitanus præsens vult suum episcopum a magna synodo iudicari, apud eam recte iudicabitur. Contra autem dixerunt nonnulli, non esse situm ejus iudicium in potestate metropolitani, sed synodi quæ est apud ipsum. Multum etiam episcopi interesse, ut in propria synodo judicaretur, et ad aliam synodum non trahatur. Et propterea nec locum quidem habere, metropolitani admissionem. Præterea dixerunt nonnulli canonem loqui de universali synodo, magnam autem synodum, quæ est Constantinopoli, non esse universalem : et propterea nec locum habere in hac causa. Mihi autem videtur, quod etiamsi synodus, quæ est habita Constantinopoli, non est universalis synodus, cum alii quoque patriarchæ non adsint : est tamen major omnibus synodis, et ejus archiepiscopus universalis patriarchæ vocatur. ¶ 95 Et metropolitani quidem non interest, sed episcopi, vel clerici qui trahitur. Quamobrem nec lædatur quidem quispiam ex his ex metropolitani admissione, propter legem quæ dicit : Quæ ab aliis fiunt, alios nec juvant, nec lædunt.

Guill. Beveregii notæ.

(78) Τὸ φανερόν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει. Modestinus, Nonnunquam contingit, ut quædam nominatim expressa officiant, quamvis omnia tacite intelligi potuissent, nec essent obscuræ ; quod evenit, si alicui ita legatur, Titio decem do, lego, si Mævius Capitolium ascenderit. Nam quævis in arbitrio Mævii sit, an Capitolium ascendat, et velit efficere, ut Titio legatum debeat ;

non tamen poterit aliis verbis utiliter legari : si Mævius voluerit, Titio decem do. Nam in alienam voluntatem conferri legatum non potest. Inde dictum est, Expressa nocent, non expressa non nocent, l. lxxv, ff. De condition. et demonstrat. Ultima ista verba repetuntur titulum l. cxxv, D. De diversis reg. juris.

πραγμάτων τάξει συκοφαντούντες τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθεῖεν. Εἰ δὲ τις, καταφρονησας τῶν κατὰ τὰ προδηλωθέντα δεδομένων, τοιμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλασίαι ἀποῶς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ ἀμίμητον εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίζοντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμνηράμενον εὐταξίαν.

BALS. Nota præsentem canonem, propter illos A qui lites intendunt criminales adversus episcopos et reliquos ex ordine sacerdotali : lege etiam canonem 129 synodi Carthaginensis, et leges in ejus expositione allegatas : ac ex hoc canone et ex illis discas quinam prohibeantur criminales actiones adversus eos, qui sacris ordinibus initiati sunt, intentare. Non cessavit unquam inimicus noster Sathan, bonorum hominum existimationem, et maxime episcoporum, per calumniam polluere. Et propterea 94 definierunt Patres, quemvis hominem, sive bonæ sit existimationis, sive infamis, fidelis et infidelis, privatam quidem causam, hoc est, pecuniariam adversus episcopum habentem admitti, et cum eo in judicio convenienti litigare. Pro causa autem criminali, vel quacunque ecclesiastica quæstione, quæ depositionem, vel etiam pœnam episcopo inducit, eum non aliter trahi, quam si accusatoris persona prius examinata fuerit. Hæreticis enim nullo modo permissum est episcopum accusare. Separati autem, vel qui sunt etiam quomodocunque prius accusati, non possunt adversus episcopum vel clericum accusationem instituere, nisi prius seipsos, eorum quæ eis obijciuntur, insontes ostenderint. Ac licet sit talis accusator, non simpliciter nec temere vult canon, clericum, vel episcopum trahi : sed cum omni legitima observatione, et per scripturam, vel depositionem accusatoris, quæ eum eidem pœnæ subiciat, nisi crimen, cujus ipsum insinulat, probaverit. Sed et episcopi sive clerici accusationem, primum quidem apud metropolitanum agitari : si autem non possit regionis synodus causam solvere, tunc, inquit, eam audiet major synodus. Eum autem qui præter hæc facit, et vel ad imperatorem accedit, vel ad sæcularia judicia, vel ad universalem synodum, non esse ad accusationem admittendum, ut qui canones injuria afficiat, et ecclesiasticum ordinem pervertat. Privatas autem nominavit canon pecuniarias causas, ad criminalium differentiam, quæ quidem publicæ dicuntur, ut quæ ab omnibus, qui sunt ex populo, moveantur : quod non est in causis pecuniariis. Is enim solus eas movet, cujus interest. Cum autem audis præ-

BALS. Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα χάριν τῶν ἐνιστάντων ἐγκληματικά δικαστήρια κατὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ λοιπῶν ἱερωμένων· ἀνάγνωθι καὶ τὸν ρχθ' κανόνα τῆς ἐν Κερθαγενῇ συνόδου καὶ τοὺς εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ καταστρωθέντας νόμους· καὶ μάθοις ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ ἐξ ἐκεῖνων τίνες κωλύονται γυμνάζειν κατὰ ἱερωμένων ἐγκληματικὰς ἀγωγὰς. Οὐκ ἐπαύσατό ποτε ὁ πολέμιος ἡμῶν Σατανᾶ· διὰ συκοφαντίας μολύνων τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον τῶν ἐπισκόπων. Καὶ διὰ τοῦτο ὤρισαν οἱ Πατέρες πάντα ἀνθρώπων ἐντιμον καὶ ἀτιμον, πιστὸν καὶ ἀπιστον, ἰδιωτικὴν μὲν ὑπόθεσιν, τουτέστι χρηματικὴν κατὰ ἐπισκόπου ἔχοντα, προσδέχεσθαι καὶ δικάζεσθαι παρὰ τῷ προσφύρῳ δικαστηρίῳ. Χάριν δὲ ἐγκληματικῆς ὑποθέσεως ἢ ἐκκλησιαστικοῦ οἰουδήτινος ζητήματος καθαίρειν ἢ καὶ ἐπιτίμιον ἐπάγοντος τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἄλλως τοῦτον ἔλκεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθῆ τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ. Τοῖς γὰρ αἰρετικοῖς οὐδ' ὄλιγος ἐνεδόθη κατηγορεῖν ἐπισκόπου. Οἱ δὲ ἀφωρισμένοι, ἢ καὶ προκατηγορηθέντες ὁπωσδήποτε, οὐ δύνανται κατὰ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ κατηγορίαν εἰσάγειν, εἰ μὴ ἑαυτοὺς ἀθωώσωσι τῆς κατηγορίας. Καὶ τοῦ κατηγοροῦ δὲ τοιοῦτου ὄντος, οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε θέλει ὁ κανὼν τὴν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον ἔλκεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης νομικῆς παρατηρήσεως, καὶ διὰ ἐγγραφῆς ἢ τοῖς διὰ καταθέσεως τοῦ κατηγοροῦ καθυποβαλλούσης τοῦτον εἰ ταυτοπαθεῖν, εἰ μὴ τὸ εἰσαχθέν παρ' αὐτοῦ ἐγκλημα ἀποδείξει· ἀλλὰ καὶ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ κληρικοῦ πρῶτον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ γίνεσθαι· εἰ δὲ οὐ δυναθῆ ἢ ἐγγύριος σύνοδος λύσαι τὴν ὑπόθεσιν, τότε, φησὶν, ἀκροάσεται ταύτης μεζῶν σύνοδος. Τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντα, καὶ ἢ βασιλεῖ προσερχόμενον, ἢ κοσμικοῖς ἀρχουσιν, ἢ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἀπαράδεκτον εἰς κατηγορίαν εἶναι, ὡς ὕβριστὴν τῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας λυμνῶνα. Ἰδιωτικὰς δὲ ὑπόθεσιν ὁ κανὼν τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐγκληματικῶν, αἵτινες δημόσιαι λέγονται, ὡς κινούμεναι παρὰ παντὸς τῶν τοῦ δήμου, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἔστι. Μόνος γὰρ ὁ ἔχων τὸ διαφέρειν

Guill. Beveregii notæ.

Et ex Epistola Damasi Papæ ad Stephanum, Calumniator, si in accusatione defecerit, talionem recipiat, ibid. cap. 2, sed verba ipsa Damasi plenius sic referuntur, Nam inscriptio primo semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari vel damnari cum et sæculi leges hæc eadem retineant. Ibid. c. 4, q. 4, c. 2. Hæc habentur in quarta Damasi Epistola ad Stephanum archiepiscopum cap. 7. Lege etiam Cæcili Honorius et Theodosius sic statuerunt, Quis-

D quis crimen intendit, non impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii l. x, c. De calumniatoribus. Basilica, ὁ γινόμενος προδότης τῆς ἰδίας κατηγορίας ἐπὶ ποινάλλῳ ἐγκλήματι, τὴν τιμωρίαν ὑφίσταται, ἢν ὁ ἐναγόμενος ἤμελλεν ὑποσπῆναι. Basil. l. LX, tit. 26, c. 6. Vide etiam Dionysii Guthofredi notas in l. vii, ff. De accusationibus et inscriptionibus.

ταύτας κινεῖ. Ἀκούων δὲ τοῦ παρόντος κανόνος λέγοντος αἰρετικούς καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ἁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυναγαγόντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις, μὴ ἐναντιωθῆς τῷ β' κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου μὴ ὀνομάζοντι αἰρετικούς τοὺς σχισματικούς. Ἄλλ' εἰπέ ἐκείνους τοὺς σχισματικούς ὀνομάζεσθαι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος αἰρετικούς τοὺς ἄλλοτριόφρονας, καὶ κατὰ προσποίησιν μὲν ὀρθοδοξοῦντας, κατὰ ἀλήθειαν δὲ ὄντας αἰρετικούς· τὸν δὲ κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου περὶ ἐτέρων σχισματικῶν διδάσκειν, τῶν ὄντων μὲν ὀρθοδόξων τῇ ἀληθείᾳ, διὰ δὲ τινὰ πρόφασιν ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος ἀποσχισάντων ἑαυτοὺς κατὰ ἀλαζονείαν ἀπὸ τῆς διότητος τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἀνάγνωθι τὸν β' κανόνα τοῦ ἁγίου Πατρός. Ἀπὸ μέντοι τοῦ τελευταίου β' τοῦ παρόντος κανόνος, τοῦ λέγοντος ἀπαράδεκτον εἶναι κατηγορίαν εἶναι τὸν παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντα, ὡς ὑβριστὴν τῶν κανόνων, ἐπαχειρήσαν εἰπεῖν τινεὶ καὶ ἀτιμίᾳ τοῦτου καθυποβάλλεσθαι. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τούτου μὴ γενέσθαι τὸν οὕτως ἀσυντάκτως ἐναγαγόντα ἔνοχον τῇ περὶ ὑβρεως ἀγωγῇ, ὥστε ἀτιμωθῆναι· καὶ ἀκολούθως καθαιρεθῆναι, εἰς τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Τὸ φανερόν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει (78). Ἄλλως δὲ πως τιμωρηθήσεται κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ δικάζοντι. Ἐπισκόπου δὲ τινος ἄλλοθεντος χάριν ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίαν σύνοδον, καὶ ζητήσαντος τὴν κρίσιν τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ ἐκ τῆς οικείας συνόδου κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, εἰπὼν τινεὶ ὡς, Ἐπεὶ ὁ μητροπολίτης παρουσιάζων θέλει τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ παρὰ τῇ μεγάλῃ συνόδῳ κριθῆναι, καλῶς παρὰ ταύτῃ κριθήσεται. Ἀντέθεντο δ' ἕτεροι μὴ κείσθαι τὴν κρίσιν τούτου παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ τῇ κατ' αὐτὸν συνόδῳ. Ἔχει δὲ καὶ μέγα διαφέρον τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν οικίαν δικάζεσθαι σύνοδον, καὶ μὴ ἐλκεῖσθαι εἰς ἐτέραν σύνοδον, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ χώραν ἔχειν τὴν τοῦ μητροπολίτου καταδοχὴν. Ἐπ' εἰπὼν τινεὶ περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τὸν κανόνα διαλέγεσθαι· τὴν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην σύνοδον μὴ εἶναι οἰκουμενικὴν· καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ χώραν ἔχειν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ὑποθέσει. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, κἂν οἰκουμενικὴ σύνοδος οὐκ ἔστιν, ὡς μὴ παρουσιαζόντων καὶ τῶν ἄλλων πατριάρχων, ἀλλὰ μεῖζων ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ταύτης οἰκουμενικὸς πατριάρχης καλεῖται. Καὶ τὸ διαφέρον δὲ οὐχ ὁ μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος ἔχει, ἢ ὁ ἐλκυσθεὶς κληρικὸς. Διὸ οὐδὲ βλαθῆσεται τις ἐξ αὐτῶν ἐκ τῆς

A sentem canonem, dicentem, hæreticos etiam eos, qui sanam fidem confiteri præ se ferunt, separantes autem se, adversus canonicos nostros episcopos congregationem faciunt, ne pugnare existimes cum 2. canone magni Basilii, non nominante hæreticos schismaticos. Sed dic illos schismaticos a præsentem canone hæreticos appellari, qui aliena sentiunt, et simulatione quidem ac specie sunt orthodoxi, sunt autem revera hæretici: sancti autem Basilii canonem de aliis schismaticis docere, qui sunt revera quidem orthodoxi, sed propter aliquem ecclesiasticæ quæstionis prætextum, se per arrogantiam a fratrum integritate absciderunt: et lege dictum canonem sancti Patris. Ex ultimo autem dicto præsentis canonis, dicentis, ad accusationem non esse admitendum, qui præter canonem facit, ut qui sit in canones contumeliosus, conati sunt nonnulli dicere, eum etiam infamiae subijci. Mihi autem videtur non ex eo, illum, qui adeo inordinate actionem intendit, injuriarum actione teneri, ut sit infamis; et consequenter deponatur, propter Regulam quæ dicit, Expressa nocent: non expressa non nocent. Aliquo autem alio modo punietur prout iudicii videbitur. Cum autem episcopus aliquis pro criminali causa in sanctam Constantinopolitanam synodum tractus esset, et petivisset ut a suo metropolitano et propria synodo judicaretur, ut vult hic præsens canon, dixerunt nonnulli, quod quoniam metropolitanus præsens vult suum episcopum a magna synodo iudicari, apud eam recte iudicabitur. Contra autem dixerunt nonnulli, non esse situm ejus iudicium in potestate metropolitani, sed synodi quæ est apud ipsum. Multum etiam episcopi interesse, ut in propria synodo iudicaretur, et ad aliam synodum non trahatur. Et propterea nec locum quidem habere, metropolitani admissionem. Præterea dixerunt nonnulli canonem loqui de universali synodo, magnam autem synodum, quæ est Constantinopoli, non esse universalem: et propterea nec locum habere in hac causa. Mihi autem videtur, quod etiamsi synodus, quæ est habita Constantinopoli, non est universalis synodus, cum alii quoque patriarchæ non adsint: est tamen major omnibus synodis, et ejus archiepiscopus universalis patriarchæ vocatur. **95** Et metropolitani quidem non interest, sed episcopi, vel clerici qui trahitur. Quamobrem nec lædatur quidem quispian ex his ex metropolitani admissione, propter legem quæ dicit: Quæ ab aliis fiunt, alios nec juvant, nec lædunt.

Guill. Beveregii notæ.

(78) Τὸ φανερόν βλάπτει, τὸ ἐκτετυπωμένον οὐ βλάπτει. Modestinus, Nonnunquam contingit, ut quædam nominatim expressa officiant, quanvis ommissa tacite intelligi potuissent, nec essent obscuræ; quod evenit, si alicui ita legatur, Titio decem do, lego, si Mævius Capitolium ascenderit. Nam quanvis in arbitrio Mævii sit, an Capitolium ascendat, et velit efficere, ut Titio legatum debeat;

non tamen poterit aliis verbis utiliter legari: si Mævius voluerit, Titio decem do. Nam in alienam voluntatem conferrî legatum non potest. Inde dictum est, Expressa nocent, non expressa non nocent, l. lxxii, ff. De condition. et demonstrat. Ultima ista verba repetuntur titidem l. cxcv, D. De diversis reg. juris.

τοῦ μητροπολίτου καταδοχῆς δεῖ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Τὰ παρ' ἐτέρων γινόμενα ἐτέρους οὐδὲ ὤφελουσιν, οὐδὲ βλάπτουσιν.

ZONAR. Quibus hominibus episcoporum clericorumve accusatio permittenda, quibusque neganda sit, sancti Patres hoc loco decernunt, dicentes, Quod si quis privatam quidem litem intendat episcopo; veluti, de injuria illum postulans, rei scilicet, sive mobilis, sive immobilis, ablatione, aut de contumelia illata, aut de hujusmodi aliquo alio; qualiscunque tandem sit actor, infidelis nempe, vel hæreticus, vel excommunicatus, aut etiam ab Ecclesia catholica penitus ejectus, admittetur. Universis etenim cujuscunque demum religionis vel status sint, si injuriam sibi aliquo modo factam putent, in judicium venire, ac jus suum obtinere, ut liceat, par est. Privatam dixere controversiam, eam a criminalibus distinguentes. Sunt autem privatae, quæ pecuniaria demum aestimatione lites absolvuntur; criminales vero, unde vitæ statum damnationis amittit. Propterea addunt: si vero ecclesiasticum sit crimen, quod episcopo obijciatur, tale forsân, quod ab officio sacerdotali depositione mulctetur, sacrilegium videlicet, aut ordibus mercenaria collatio, aut in aliena diocesi, non impetrata prius ab illius loci episcopo facultate, functionis episcopalis administratio, et quæ his similia sunt: tunc accusatorem diligenter examinari, et, si sit hæreticus, non admittere. Hæreticos autem omnes vocat, qui ab orthodoxa fide dissentiant, sive jam olim ab Ecclesia, sive nuper ejecti sint; sive antiquis erroribus, sive novis adhæserint. Nec tantum, quorum mala sana est fides, sed schismaticos quoque, qui, repudiata episcopi sui auctoritate, conventicula seorsum celebrare, etiamsi inter orthodoxos aliqui locum obtinere posse videantur, arcendos omnino canon ab episcoporum criminatione decernit. Sunt porro schismatici, deficiente magno Basilio, qui ob lites aliquas ecclesiasticas et controversias, quæ dirimi aliqua ratione possint, causam inter se dissidii nacti fuerit. Similiter, et qui ab Ecclesia, quacunquæ demum de causa, ejecti sunt et excommunicati; per ejectos autem, qui ab Ecclesiæ corpore penitus excisi sunt intelligendi; per excommunicatos vero, ad certum tempus tantummodo segregatos sancti Patres indigitant, sive clerici sint, sive laici. Atque hos judicant ad episcoporum clericorumve accusationem non esse admittendos, donec proprium crimen diluerint, sequæ innocentes esse probaverint. Sed et quorum ita delata sunt nomina, ut de vitæ suæ statu judicio certare cogantur, nisi se prius a culpis sibi objectis immunes esse demonstrarint, ad episcoporum aut clericorum accusationem admitti vetat omnino canon. Si vero nullis istiusmodi causis obnoxii sint accusatores, sed inculpati prorsus inveniantur; tunc, siquidem episcopus sit, qui in judicium vocatur, illius provinciae episcoporum conventus causam cognoscat, et vel quæstionem definiat, vel si id minus potuerit, ad majorem synodum deferant. Per majorem autem

ZONAR. Ἐνταῦθα διατίττονται οἱ θεοὶ Πατέρες τίνες δεῖ προσδέχασθαι ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν κατηγοροῦντας, καὶ τίνες ἀπροσδέκτους εἶναι, καὶ φασιν ὅτι εἰ μὲν ἰδιωτικὴν δίκην ἐπίστησι τις κατὰ ἐπισκόπου, οἷον ἀδικίαν ἐπεγκαλῶν αὐτῷ, ἀφαίρεισιν δὴθεν πρᾶγματος ἀκινήτου, ἢ κινήτου, ἢ ὕδριν, ἢ τι τοιούτου, σίος ἂν εἴη ὁ ἐνάγων, προσδεχθήσεται, κἄν ἀπιστος ἢ ἀθεοῦς, κἄν αἰρετικὸς, κἄν ἀφορισμένος, ἢ καὶ τέλος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐκκεκομμένος. Δεῖ γὰρ πάντας, ὁποίας ἂν εἴεν ἠρηστικῆς ἢ καταστάσεως, ἀδικεῖσθαι, λέγοντας, προσεσθαι καὶ τοῦ δικαίου τυγχάνειν. Ἰδιωτικὴν δὲ δίκην εἶπον, διατελλόντες ταύτην ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἰδιωτικὰ μὲν γὰρ λέγονται αἱ εἰς χρημάτων τὴν ζημίαν ἐπάγουσαι· ἐκκλησιαστικὰ δὲ, αἱ εἰς τὴν οἰκίαν κατάστασιν τὸν κατηγοροῦμενον ζημιούσαι. Διὸ καὶ ἐπήγαγον· εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὴν εἴη τὴ ἐπιφερόμενον Ἐκκλησίᾳ τῷ ἐπισκόπῳ, τοιοῦτον τυχόν, οἷον ἐπίστωσιν αὐτῷ τῆς ἱεροσύνης ἐπάγειν, ἱεροσύνην ἢ ἐπὶ ὅσῃ χρημάτων χειροτονία, ἢ ἀρχιερατικῷ δικαίῳ τινὸς τελειουργία ἐν ἄλλοσφι ἐνορίᾳ χωρὶς γνώμης τοῦ ἐκείσε ἀρχιερέως, καὶ ὅσα τούτοις εἰσὶν ὅμοια, τότε τὸν κατηγοροῦν ἀκριβῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ αἰρετικὸν ὄντα, μὴ προσδέχασθαι· αἰρετικὸς δὲ πάντας καλεῖ τοὺς παρὰ τὴν ὁρθόδοξον πίστιν δοξάζοντας, κἄν πάλαι ἀπεκηρύχθησαν, κἄν προσφάτως, κἄν παλαιαῖς αἰρέσεσι κοινωνῶσι, κἄν νέαις· καὶ οὐ μόνον τοὺς περὶ τὴν ὕψι πίστιν σφαλλομένους ἀποπέμπεται ὁ κανὼν πρὸς ἐπισκόπων ἐκκλησιαστικὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποσχίσαντας ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, καὶ ἐκείνοις ἀντισυνάγοντας, κἄν δοκῶσιν ὁρθοδοξεῖν. Σχισματικοὶ δὲ εἰσι κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον οἱ δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰσάματα πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντες. Ὅμοιος δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ αἰτίαις οἰαισθητικῶν ἀποδοθλημένους τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἀκοινωνήτους· ἀποδοθλημένους δὲ τοὺς τελείως ἐκκεκομμένους τῆς Ἐκκλησίας νοητέον. Τοὺς δὲ πρὸς καιρὸν ἀφορισθέντας ἐδήλωσαν οἱ θεοὶ Πατέρες διὰ τοῦ εἰπεῖν ἀκοινωνήτους· κἄν κληρικοὶ εἴεν οἱ τοιοῦτοι, κἄν λαϊκοί. Καὶ οὗτοι γὰρ οὐ προσδεκτεῖ πρὸς κατηγορίαν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν λογίζονται, μέχρις ἂν τὸ οἶκλον αἰτίαι ἀποσκευάσωνται; καὶ ἀνεγκλήτους καταστήσωσιν ἑαυτούς. Ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν ὄντας τινὰ καθαρτομένην τῆς αὐτῶν καταστάσεως μὴ προσεσθαι διακελεύεται ὁ κανὼν κατηγοροῦντας ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, εἰ μὴ αὐτοὺς πῶν ἐπενεχθέντων αὐτοῖς ἐκκλησιῶν ἀποκώσουσιν. Εἰ δὲ οὐδεμὴ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἔοχοί εἰσιν οἱ κατηγοροῦντες, ἀλλ' ἀνεγκλήτοι εὐρίσκοντο πάντοθεν, τότε, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ὁ κατηγοροῦμενος εἴη, οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπίσκοποι συνιδόντες ἀφραάσονται τῆς κατηγορίας, καὶ ἢ λύσουσι τὴν ὁρθόδοξον, ἢ εἰ μὴ δύνανται λύσαι αὐτήν, μείζονα συνόδῳ προσελεύσονται. Μείζονα δὲ σύνοδος λέγει τοὺς τῆς διοικήσεως ὅλης ἐπισκόπους. Ἐπαρχίαν μὲν γὰρ νοητέον τυχόν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἢ

τὴν Φιλίππου πλιν, καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς ἐπισκόπους· εὐδοκίαν δὲ τὴν Θράκην ὅλην ἢ τὴν Μακεδονίαν. Ὅταν οὖν οἱ τῆς ἐπαρχίας πρὸς διόρθωσιν τῶν κατηγορούμενων ἀτονῶσι, τότε συνάγεσθαι τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους ὁ κανὼν θεσπίζει, καὶ λύειν τὰ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου λεγόμενα. Εἰ δὲ κληρικὸς εἴη ὁ κατηγορούμενος, παρὰ τῶ ἐπισκόπῳ ᾧ ὑπόκειται, ὁ ἐνάγων ἐνστήσεται τὴν κατηγορίαν. Καὶ εἰ μὴ παρ' ἐκεῖνῳ λυθῆ ἢ ὑπόθεσις, τότε τὰ ἐξῆς προθήσεται, ὡς ἄνωθεν εἰρηται. Οὐ πρότερον δὲ τὸν ἐνάγοντα τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος ἐπιστῆν οἱ ἱεροὶ Πατέρες ὡρίσαντο τῷ πολιτικῷ νόμῳ ἐπόμενοι, εἰ μὴ ἐγγράφως· ὁ κατήγορος ἀσφαλίσταί ἐνοχον εἶναι αὐτὸν μὴ ἀποδείξαντα τὴν κατηγορίαν ταυτοπαθεία, ὥστε αὐτὸν ὑποστῆναι, εἰ τι ἐμελλε παθεῖν ὁ κατηγορούμενος ἀποδεικνυμένης τῆς κατ' αὐτοῦ αἰτίας. Ταῦτα δὲ ὅρισαντες οἱ θεοὶ Πατέρες ἐπήγαγον τὸν μὴ τηρήσοντα τὸν συνοδικὸν τούτου κανόνα, ἀλλ' ἢ βασιλεῖ προσέλευσόμενον, ἢ κόσμικοῖς ἄρχουσιν, ἢ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἄδεικτον εἶναι παντάπασιν εἰς κατηγορίαν, ὡς ἀτιμάσαντα τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, καὶ τοὺς κανόνας ὑβρίσαντα, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐταξίαν συγχέαντα.

ΑΡΙΣΤ. Καὶ ὁ κακόδοξος πλεονεκτούμενος ἐγκαλεῖται κατ' ἐπισκόπου. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικῶν εἴη τὸ ἐγκλημα, μὴ λεγέτω· μὴ λεγέτω δὲ μηδ' ἄλλος, εἰ προκατέγγυσται· μὴ λεγέτω ἀκωνώητος, ἢ ἀπόδλητος, ἢ κατηγορούμενος ἐν τισιν, ἕως ἀποδύσωνται τὰ σκίσια. Κατηγορεῖται δὲ ὁ ὀρθόδοξος, ὁ κοινωτικὸς, ὁ ἀκατάγνωστός, ὁ ἀκατήγορός· καὶ κινεῖσθω τοῖς ἐπαρχιώταις τὸ ἐγκλημα. Εἰ δ' ἀδυνατοῖσιν, πρὸς μείζονα τραπεύσωνται σύνοδον, καὶ δίχα ἐγγραφῆς τῆς ταυτοπαθείας μὴ ἀκουέσθων. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προσίων καὶ ἐνοχλῶν, ἀποκίρητος.

Δεῖ τὰ πρόσωπα τῶν κατηγορουμένων ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἐξετάζειν, μήποτε αἰρετικὸς ἐστὶν οὗτος, ἢ κατεγνωσμένος, καὶ ἀποβεβλημένος, καὶ ἀκωνώητος, ἢ παρ' ἐτέρων κατηγορούμενος ἐπ' ἐγκλήμασι, καὶ μὴπω φανεῖς ἀθῶος τῆς αἰτίας. Καὶ εἰ τοιοῦτοι οἱ κατηγοροῦντες εἴεν, μὴ παραδέχεσθαι αὐτοὺς εἰς αἰτίαν. Εἰ δ' ὀρθόδοξός ἐστι, καὶ τὸν βίον ἀνεπιληπτός, καὶ κοινωτικὸς, ὁ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μέμφιν ἐπιφέρων τῷ ἐπισκόπῳ παραδεχέσθω, καὶ κινεῖτω παρὰ τοῖς ἐπαρχιώταις ἐπισκόποις τὸ ἐγκλημα. Εἰ δ' ἐκαίνοι ἰσως ἀδυνατήσουσι πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε καὶ μείζονα ὁ κατήγορος προσερχέσθω συνόδῳ, καὶ διδόντω πρότερον ἐγγράφως, ὡς τὴν ταυτοπαθείαν ὑποστήσεται, εἰ συκοφαντῶν ἐλεγχοῖ· καὶ οὕτω συνιστάτω τὴν κατηγορίαν. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, καὶ τῷ βασιλεῖ δι' ἄγλου γινόμενος, καὶ κατηγορῶν ἐπισκόπου, ἢ κόσμικῶν ἀρχόντων δικαστηρίοις περὶ τούτου προσερχόμενος, ἄδεικτος εἰς κατηγορίαν. Αἰρετικὸς δὲ, ἀδίκηθεις παρ' ἐπισκόπου, οὐ κωλυθήσεται ἐγκαλεῖν κατ' αὐτοῦ.

A synodum, eam, quæ ex universis dioceseos episcopis conflatur, intelligit. Provinciam etenim, Adrianopolim, exempli causa, vel Philippopolim, cum ista, qui in eo tractu degunt, episcopis dicimus; Thraciam vero totam vel Macedoniam diocesim. Quando ergo delatis criminibus corrigendis provinciales episcopi laud sufficient, tum dioceseos episcopos convenite, et quæ contra episcopum profertur solvere jabet canon. Clericum vero si quis accuset, coram ejusdem clerici episcopo actionem intendat. Quod si item non dirimat, ad superiores judices gradatim causa deferetur, ut supra diximus. Neque vero delatorem prius accusationem instituire, quàm scripto professus sit, se eidem poenæ **96** obnoxium esse, si objecta crimina non probaverit, quam reus patrii facinoris evictus (modo aliquam) subiturus sit, sancti Patres, (legem civilem in hoc imitati) definerant. His vero ita constitutis, addunt; quicunque hujus canonis auctoritate neglecta coram imperatore, aut principibus sæcularibus, aut œcumenica synodo actionem instituire aggressus fuerit, quippe in episcopos omnes diocesanos injurius, tum in canones contumeliosus, postremo ecclesiasticæ, quod in ipso fuit tranquillitatis eversor, ad accusationem omnino non esse admittendum.

ARIST. Et qui mala opinione imbutus est, si injuriam patitur, accuset episcopum. Si vero ecclesiasticorum sit crimen, ne dicat. Neque etiam alius antea condemnatus, dicat. Ne dicat excommunicatus, vel ejectus, vel criminibus quibuslibet accusatus, donec intenta sibi crimina diluerint. Accusent autem orthodoxus, communionis particeps, non condemnatus, non accusatus; et provincialibus crimina non habeatur. Si vero non possint causam solvere, ad majorem se convertant synodum, ac sine professione ejusdem affectus, ne audiantur. Qui autem contra hæc imperatorem adit, eique molestiam exhibet, abdicetur.

Eorum qui episcopos aut clericos accusant, personæ examinare oportet, ne forte hæreticus sit iste, aut condemnatus et ejectus et excommunicatus, vel ab aliis de criminibus accusatus et nondum ab accusatione absolutus. Et si hujusmodi sint quæ accusant, accusare non permittuntur. Sin orthodoxus sit et vita inculpatus, et non excommunicatus, qui contra episcopum ecclesiasticam institutionem, admittatur, et apud provinciales episcopos moveatur actio. Si illi autem non sufficientes fuerint ad corrigenda episcopo objecta crimina: tunc accusator et ad majorem accedat synodum, et prius scriptum det, se eandem subituro poenæ si calumniator evictus fuerit: et sic accusationem intendat. Qui autem aliter fecerit, aut ad imperatorem tumultu accesserit, et episcopum accusaverit, aut sæcularium principum tribunalia hunc in finem adiverit, ad accusationem non est admittendus. Hæreticus autem injuria affectus ab episcopo, eum accusare non prohibeatur.

CANON VII.

A

Eos, qui rectæ fidei se adjungunt, et parti eorum, qui ex hæreticis servantur, recipimus, secundum subjectam hic consequentiam et consuetudinem. Arianos quidem et Macedonianos, et Sabbatianos, et Novatianos, qui seipso vocant Catharos et Sinistros : et Quartadecimanos sive Tetraditas et Apollinarianas, recipimus, dantes quidem libellos, et omnem hæresim anathematizantes; quæ non sentit ut sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia : et signatos sive unctos primum sancto chrismate, et frontem, et oculos, et nares, et os, et aures ; et eos signantes dicimus, Signaculum doni Spiritus sancti. Atqui Eunomianos, qui una demersione baptizantur, et Montanistas, qui hic dicuntur Phryges, et Sabellianos, qui idem esse Patrem et Filium docent, et alia quædam perniciose faciunt : et alias omnes hæreses (quoniam hic multi sunt, et maxime qui ex Galatarum regione prodierunt) quicumque ex his rectæ fidei asoribi volunt, ut Græcos admittimus, et primo quidem die ipsos Christianos facimus ; secundo, catechumenos : deinde tertio, exorcizamus ipsos, ter in 97 faciem eorum et aures insufflando. Et sic eos in religionis fundamentis instituimus, et curamus ut diu in Ecclesia versentur, et audiant Scripturas, et tunc ipsos baptizamus.

CANON Z.

Τὸς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποκαταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν. Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς καὶ Ἀριστεροὺς (79), καὶ τοὺς Τεσσαρσεκαίδεκατίτας ἦτοι Τετραδίτας, καὶ Ἀπολλιναριστὰς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονούσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους ἦτοι χριστομένους πρῶτον τῷ ἀγίῳ μύρῳ τὸ τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ῥίνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντας αὐτοὺς λέγομεν· Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μὲτοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζομένους, καὶ Μορταριστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανούς τοὺς υλοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαιρετὰ ποιούντας, καὶ τὰς ἄλλας πᾶσας αἰρέσεις (ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσὶν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ὀρμώμενοι), πάντας τοὺς ὑπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιούμεν αὐτοὺς Χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχομένους, εἶτα τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν αὐτοὺς, μετὰ τοῦ ἔμφυτον τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα. Καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιούμεν χριστοῦσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροῦσθαι τῶν Γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

C

BALS. Præsens canon hæreticos ad Ecclesiam accedentes in duo dividit, et hos quidem chrismate iungi, omnem primum hæresim anathematizantes, et credere prostentes, ut sancta Dei sentit Ecclesia : illos vero decernit recte de integro baptizandos. Ac eos quidem, qui solo chrismate iungi debent, dicit esse Arianos, Macedonianos, Apollinarianos et Novatianos, qui etiam Cathari dicuntur, quorum hæreses declaravimus in primo canone præsentis secundæ synodi. Novatiani autem appellati sunt et Sabbatiani, a quodam presbytero Sabbatio, qui, more Judaico, Sabbata servabat. Nominantur autem iidem et Sinistri, utpote manum sinistram abhorrentes, et ut per eam quidquam accipiant in animum non inducentes. Quartadecimani autem seu Tetraditas dicuntur, qui Pascha non in die Dominico celebrant, sed quando quartadecima luna fuerit, quicumque in his dies ; quod est Judaicæ superstitionis maxime proprium. Iidem autem etiam Tetraditas dicuntur, quod eum Pascha celebrant. jejunium non solvunt, sed jejunt sicut et nos, quartas ferias : faciunt autem hoc ritu Judaico. Ii enim,

ΒΑΣΣ. Εἰς δύο διαίρει ὁ κανὼν τοὺς αἰρετικούς τοὺς προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς μὲν, φησι διὰ μύρου χρίεσθαι, ἀναθεματίζοντας· πρῶτον πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ ὁμολογούντας πιστεύειν, ὡς ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία φρονεῖ· τοὺς δὲ διορίζεται· ἐξ ὀρθοῦ βαπτίζεσθαι. Καὶ τοὺς μὲν μόνῳ μύρῳ χρίεσθαι ὀφείλοντας εἶπεν εἶναι Ἀρειανούς, Μακεδονιανούς, Ἀπολλιναριστὰς, καὶ Ναυατιανούς τοὺς Καθαροὺς λεγομένους, ὧν τὰς αἰρέσεις παρεδηλώσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῆς παρούσης δευτέρας συνόδου. Οἱ Ναυατιανοὶ δὲ ἐκλήθησαν καὶ Σαββατιανοὶ ἀπὸ πρεσβυτέρου τινὸς Σαββατίου, κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζοντος. Καλοῦνται δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ Ἀριστεροὶ, ὡς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα βδελυτόμενοι, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι δι' αὐτῆς τὸ δέουσαν ὑποδέχεσθαι. Τεσσαρσεκαίδεκατίται δὲ λέγονται ἡγοῦν Τετραδίται, ὅτι τινες τὸ Πάσχα τελοῦσιν οὐκ ἐν Κυριακῇ, ἀλλ' ὅτε τεσσαρσεκαίδεκατάτα ἡ σελήνη γένηται, ἐν ἣ ἂν ἡμέρα τύχη, ὅπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἐστὶν ἰδιαιτάτων. Οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ Τετραδίται λέγονται, ὅτι τὸ Πάσχα ἑορτάζοντες οὐ καταλύουσιν, ἀλλὰ νηστεύουσιν, ὡσπερ ἡμεῖς τὰς τετράδας· ποιοῦσι δὲ τοῦτο

Guill. Beveregii notæ.

(79) Καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς. Legendum hanc dicitur ἀριστοῦς vel saltem καθαρωτέρους. Sane Novatiani suspiciam leguntur se ἀριστεροῦς· εἰσιστρος

vocasse : sed potius se ἀριστοῦς, optimos omnium et præstantissimos esse iactitarunt.

κατὰ τοὺς Ἰουδαίους. Οὗτοι γὰρ μετὰ τὸ πισχάσαι ἐπι δλαις ἐπὶ ἡμέραις νηστεύουσι, κικρίδας καὶ ἄζυμα ἐσθίοντες κατὰ τὴν τοῦ παλαίου νόμου διάταξιν. Τοὺς δὲ ἀναβαπτίζεσθαι ὀφειλοντας εἶπεν εἶναι Εὐνομιανούς, τοὺς εἰς μίαν κατὰδυσιν βαπτίζομένου, καὶ Μοντανιστὰς, τοὺς οὕτω κληθέντας ἀπὸ Μοντανίου τινος, Παράκλητον ἑαυτὸν προσαγορεύοντος, καὶ διὰ δύο φαύλων γυναικῶν, τῆς τε Πρισκίλλας καὶ τῆς Μιξιμίλλας, ψευδοπροφητείας ἀποφοιθάζοντος· πρὸς δὲ καὶ Σαβελλιανούς τοὺς οὕτως ὀνομασθέντας ἀπὸ τινος Σαβελλίου λέγοντος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ φλυασιῶν τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα, τὸν αὐτὸν Υἱόν, τὸν αὐτὸν ἅγιον Πνεῦμα, ὡς εἶναι ἐν μιᾷ ὑποστάσει τρεῖς ὀνομασίας· ὡς ἐν ἀνθρώπῳ σῶμα, καὶ ψυχὴν καὶ πνεῦμα, ἢ ὡς ἐν ἡλίῳ τρεῖς ἐνεργείας ἤγων τὸ τῆς περιφρῆρας σχῆμα, τὸ φωτιστικόν, καὶ τὸ θάλλον. Λέγονται δὲ οἱ Μοντανισταὶ Φρύγες, ἢ ἐκ τινος αἰρεσιάρχου Φρυγῆς ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκ Φρυγίας ἀναφανῆσαι πρώτως τὴν τοιαύτην αἵρεσιν. Πρὸς τοῦτοις καλοῦνται καὶ Πεπουζιανοὶ ἀπὸ τινος Πεπούζας καλουμένης παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Οἱ δὲ τοιοῦτοι λύουσι τοὺς γάμους ὡς μυσαρούς, νηστεύουσιν ἀλλόκοτον νηστείαν, τὸ Πάσχα διαστρέφουσιν, εἰς ἐν πρόσωπον τὴν ἁγίαν Τριάδα συναίρουσι, καὶ συγχέουσι, καὶ αἷμα παιδὸς κατακεντουμένου, ἀλεύρω συμφύροντες, καὶ ἀρτοποιεῖντες προσφέρουσιν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐάν τις ὀρθόδοξος Μονεχνιστὴς γένηται ἢ Σαβελλιανός, καὶ βάπτισμα αἰρετικῶν δέξηται ἢ μὴ δέξηται, ἄρα ὁ τοιοῦτος μύρω χρισθήσεται, ἢ ἀναβαπτισθήσεται, ὡς οἱ λοιποὶ Μοντανισταί; Ζῆται περὶ τοῦτου τῆς α' συνόδου κανόνα ε' καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα μ'. Σημειῶσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι πάντες οἱ βαπτίζόμενοι εἰς μίαν κατὰδυσιν πάλιν βαπτίζονται.

ΖΩΝΑΡ. Ὅπως χρῆ δεχθεῖναι τοὺς ἐξ αἵρέσεων προσερχομένους τῇ ὀρθῇ πίστει, ὁ παρῶν διδάσκει κανόν. Τοὺς μὲν οὖν τούτων οὐκ ἀναβαπτίζεσθαι διατάσσεται, ἀλλὰ λιθέλλουσι ἀπαιτεῖσθαι, ἔγγραφα δηλονότι τὰς δόξας αὐτῶν ἀναθεματίζοντα καὶ στηλιτεύοντα τὴν κακοδοξίαν αὐτῶν καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἀναθεματίζει ὑποβάλλοντα. Εἰσὶ δὲ οὗτοι Ἀρειανοὶ, καὶ Μακεδονιοὶ, καὶ Ναυατιανοὶ, οἱ ἑαυτοὺς Καθαροὺς ὀνομάζοντες, ὧν τὰς αἵρέσεις προδεδηλώκαμεν, καὶ Σαββατιανοὶ, ὧν ἠγήσατο Σαββάτιος τις πρεσβύτερος τῆς αἵρέσεως τοῦ Ναυάτου κάκεινος ὧν, ἔχων δὲ τι καὶ πλεον ἔκεινου, καὶ τὸν καθηγητὴν τῆς αἵρέσεως εἰς κακίαν νικῶν, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις συνεορτάζων, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατῆται, οἱ τὸ Πάσχα εορτάζουσιν οὐκ ἐν Κυριακῇ, ἀλλ' ὅτι τεσσαρεσκαίδεκατάα ἢ σεληνῆν γένηται ἐν οἷα ἂν ἡμέρᾳ τύχη ταύτην πλήρη γενέσθαι· εορτάζουσιν δὲ, νηστεύοντες τότε, καὶ ἀγρυπνοῦντες, καὶ Ἀπολλιναρισταί· οὐκ ἀναβαπτίζονται οὖν οὗτοι, ὅτι περὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατ' οὐδὲν ἡμῖν διαφέρονται, ἀλλ' ἐπίσης τοῖς ὀρθοδόξοις βαπτίζονται. Ἀναθεματίζοντες οὖν ἕκαστος τὴν οικίαν αἵρεσιν ἰδικῶς, καὶ πᾶσαν δὲ κοινῶς αἵρεσιν, χριστῆται τῷ ἁγίῳ μύρω, καὶ τὰ ἄλλα τελοῦνται κατὰ τὸν κανόνα. Οἱ δὲ Εὐνομιανοὶ καὶ Σαβελλιανοὶ ὧν αἱ αἵρέσεις ἦδη παρ' ἡμῖν ἐδηλώθησαν, καὶ Μον-

A postquam Pascha celebraverint, totos septem dies jejunant, lactucas agrestes et azyma comedentes, juxta veteris legis constitutionem. Rebaptizandos autem esse dixit Eunomianos, qui una demersione baptizant, et Montanistas, a quodam Montano sic dictos, qui se Paracletum appellabat: et per duas improbas mulieres, Priscillam et Maximillam, falsas prophetias ut Phoebi numine afflatus edebat. Præterea autem et Sabellianos, a Sabellio quodam sic nominatos, qui etiam cum aliis quibusdam nugis dicebat, eundem esse Patrem, Filium, et Spiritum sanctum; ut sint in una persona tria nomina, sicut in homine corpus, et anima et spiritus: vel ut in sole triplex efficacia, scilicet circumferentiæ figura, vis illuminandi et vis calefaciendi. Dicuntur autem Montanistæ Phryges, vel a quodam hæresiarcha Phryge, vel ex eo quod primum e Phrygia hæc hæresis exorta sit. Præterea autem vocantur et Pepuziani, ex quadam regione Pepuza dicta ab eis Hierusalem. Qui autem tales sunt, nuptias et abhorrendas solvunt, alienum jejunium jejunant, Pascha pervertunt, sanctam Trinitatem in unam personam contrahunt et confundunt, et sanguinem pueri, qui punctus fuerit, farinæ commiscentes, et panes facientes, offerunt. Et hæc quidem ita. Si quis autem orthodoxus, Montanista vel Sabellianus factus sit, et hæreticorum baptismum susceperit, num talis chrismate inungetur, aut rebaptizabitur, ut cæteri Montanistæ? Quære de hoc primæ synodi can. 19 et sanctorum apostolorum canonem 47. Nota autem ex præsentis canonem, quod omnes una demersione baptizati rebaptizantur.

ZONAR. Redeuntibus ad rectam fidem hæreticis quæ cum eis agendi ratio tenenda sit, hoc canone præscribitur. Alios etenim, non iterato baptismo, sed libellos tantummodo exhibentes, hoc est, scriptos a se codicillos, quibus opiiones suas damnent, et errorem suum infamia notent, et universam hæresim exsecrentur, admitti placet. Sunt in eo numero Ariani, Macedoniarique et Novatiani, illi, qui sese Catharos nominant, quorumque hæreses supra indicavimus: et Sabbatiani, quibus præfuit Sabbatius quidam presbyter is quoque ex hæresi Novati, sed qui aliquid tamen ad eam addidisset, et magistrum Novatum improbitate superasset, festivosque dies cum Judæis coli vellet. Cum his Quartadecimani quoque qui Paschæ solemnia non die Dominica sed decima quarta luna, quocumque tandem die plenam illam fieri contigerit, Jejunii autem et pervigilio noctem ducentes **98** celebrant et Apollinaristæ. Ab his igitur hominibus, quoniam in ea, quæ de baptismo est, disciplina, nihil a nobis discrepant, eodemque prorsus, quo orthodoxi, ritu baptizantur, baptismum propterea repeti non oportet. Suos igitur sigillatim, et alios generatim ac universe errores detestati, sacro chrismate inunguntur, aliaque canone præscripta peragunt. Eunomiani vero et Sa-

belliani, quorum hæreses antea explicuimus, et Montanistæ, a Montano sic dicti, qui et Phryges nominabantur, vel ab hæresiarchia Phryge, vel quod ea ex Phrygia hæresis exstitisset, multosque in ea regione mortales occupasset. Montanus ille igitur, Paracletum se esse jactabat, geminasque, quæ illum solite sequi, mulieres, prophetissas Priscillam et Maximillam, nominabat. Iidem, quod Pepuziam, Phrygiæ oppidum, divinis honoribus, Hierusalem quippe suam vocitantes, celebrarent, Pepuzianorum quoque cognomen assecuti. Ab illis divortia conjugum permissa, et a certis quibusdam ciborum generibus abstinentia imperata, tum Paschæ dies in alienum tempus rejecta, et in unam personam sancta Trinitas contracta et confusa. Illi quoque, compuncti aculeis pueri expresso sanguine farinam conspergere, imleque confectum panem in usum sacerorum adhibere, tum ex eo particulam, commendandæ specie, sibi quisque desumere soliti sunt. eos igitur, et alios omnes hæreticos, sancti Patris baptizari præceperunt. Baptismo namque, vel nullo penitus, vel ritu certe ab Ecclesiæ catholicæ institutis alieno initiati sunt, ac proinde, quasi eo perpetuo carnissent, haberi placet : quod iis verbis [ut Græcos eos admittimus] imlicatur. Deinde recesset canon quæ ab iis peragenda sunt, et ut primo instruantur, et postea baptizentur.

ARIST. *Quattordecimari, sive Tetradites, Ariani, Novatiani, Marcioniani, Sabbatiani, Apollinariani cum libellis recipiendi sunt, uncti nimirum omnibus sancti Spiritus organis.*

Hi libellos dantes, et omnem exdèrantēs hæresim recipiuntur, solo chrismate sancto uncti oculos, aures, os et frontem; et eos signantes dicimus; signaculum domi Spiritus sancti.

CANON VIII.

ARIST. *Eunomiani, una meritate baptizati, Sabelliani et Phryges, tanquam gentiles recipiuntur.*

Hi autem et baptizantur et unguuntur, quia et Græci recipiuntur : et tempore idoneo ante baptismum sacris mysteriis instruantur, et divinas Scripturas audiant.

ταναςται, οι απὸ Μοντανου τίνος τὴν ἐπίκλησιν ἔσχον· καὶ Φρύγες; δὲ ὀνομάζοντο. ἢ τοῦ αἰρεσιάρχου αὐτῶν Φρυγῆς ὄντος, ἢ τὴν ἀρχὴν ἐκ Φρυγίας ἀναφανείσης τῆς τοιαύτης αἰρέσεως, καὶ πολλῶν ἐν αὐτῇ πλανηθέντων. Ὁ Μοντανὸς οὖν ἑκάλετο; Παράκλητον ἑαυτὸν προσσηγόρευε, καὶ δύο γυναῖκας ἐπομένους ἔχων αὐτῷ Πρίσκιλλαν, καὶ Μαξιμίλλαν, προφήτιδας αὐτὰς ἑκάλεε. Καὶ Πιπουζιανοὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι προσσηγορεύοντο, Πέπουζαν τινὰ τῆς Φρυγίας κίβρην ἐκθειάζοντας, καὶ Ἰερουσαλήμ αὐτὴν ὀνομάζοντας. Οἱ καὶ τοὺς γάμους λύειν ἐπέτρεπον, καὶ βρωμάτων ἀπέχεσθαι ἐδίδασκον, καὶ τὸ Πάσχα διεστρέφον, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον τὴν ἁγίαν Τριάδα συνήρουν καὶ συνέχον· καὶ αἱμαὶ παιδὸς κατακηνσουμένου ἀλεύρω συμμόρφους, καὶ κροτοποιοῦντες πρότερον, καὶ ἐξ αὐτοῦ μετελάβησαν. Τοῦτους τοίνυν καὶ τοὺς ἄλλους πάντας αἰρετικὸς βαπτίζεσθαι οἱ ἱεροὶ Πατέρες ἐθέσπισαν. Ἡ γὰρ οὐκ ἔστογον τοῦ θεοῦ βαπτισματός, ἢ τυγχόντες οὐκ ἔρως οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἔτογον. Διὸ καὶ ὡς μὴδὲ ἀρχὴν βαπτισθέντας αὐτοὺς λογίζονται. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ὡς Ἑλλήνας αὐτοὺς δεχόμεθα. Ἐξῆς δὲ καταλέγει ὁ κανὼν τὰ ἐπ' αὐτοῖς τελούμενα, καὶ ὅπως πρότερον κἀτηχοῦνται, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς μυσθῆναι θεοῦ μυστήριον, εἴτα βαπτίζονται.

instruantur, et divino juxta nostris ritus mysterio

ΑΡΙΣΤ. *Οἱ ἑτεσθρεσκαθεκατίτην, εἶθον Τετραδίται, Ἀρειανεῖτης, ὁ Ναυατιανός, ὁ Μικεδονιανός, ὁ Σαββατιανός, ὁ Ἀπολλινάριανός, μετὰ λιθέλλων ἀπόδοκτοι· χρισμένοι δηλαδὴ πάντα τὰ ἀόθητριά.*

Οἱτοι λιθέλλους διόντες, καὶ πᾶσαν ἀρεθὴν ἀναθεματίζοντες, δέχονται, μόνῃ τῷ ἁγίῳ μύρω χρισμένοι, ὀφθαλομοῦς, βίνας, ὄτα, στόμα, καὶ μέτωπα· καὶ ἐν τῷ σφραγίζειν αὐτοὺς, λέγομεν· Σφραγὶς δωρεᾶ; Πνεύματος ἁγίου.

ΚΑΝ. Η'. *Οἱ καταδύσαι μὴ βαπτιζόμενοι Ἐδρονιανοὶ, Σαββαλιανοὶ, καὶ Φρύγες, ὡς Ἑλλήνες δεχέσθωσαν.*

Οἱτοι καὶ βαπτίζονται, καὶ χρισθῆναι, ὅτι ὡς Ἑλλήνες παραδέχονται· καὶ κἀπὸν ἱκανὸν πρὸ τοῦ βαπτίσματος; κἀτηχοῦνται, καὶ τῶν θεῶν Γραφῶν ἀκροῦνται.

KANONĒS

THE AGIAS KAI OIKOYMENIKHS TRITHS SYNODOY.

CANONES

SANCTÆ ET ŒCUMENICÆ TERTIÆ SYNODI.

Sancta et œcumenica tertia synodus fuit sub imperatore Theodosio Minori, congregatis episcopi

Ἡ τρίτη ἁγία καὶ οἰκουμένηκη σύνοδος; γέγονεν ἐπὶ βασιλέω; Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ; ἀθροισθέντων

ἐν Ἐφέσῳ διακοσίων Πατέρων κατὰ Νεστορίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ψιλὸν ἄνθρωπον ἰδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, ἐνωθῆναι δὲ αὐτῷ κατὰ σχεῖν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Διὸ οὐδὲ Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον ἠείχετο λέγειν, ἀλλὰ Χριστοτόκον. Ὅς καὶ καθῆρέθη καὶ ἀνεθεματισθῆ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων.

CANON A'.

Ἐπειδὴ δὲ ἐγρήν καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς ἀγίας συνόδου, καὶ διὰ τινα αἰτίαν ἢ ἐκκλησιαστικὴν ἢ σωματικὴν, μὴ ἀγροῦνται τὰ ἐν αὐτῇ τετυπωμένα, γινώσκοντες τῇ ἑμμέτρῳ ἀγρότητι καὶ ἀγάπῃ, διὰπερ, εἰ τις μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ἀποστατήσας τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου, προσέδωκε τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ τοῦ Κελεστοῦ ἐπρόδησεν ἢ φρονήσει, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαι τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκβεβλημένος, καὶ ἀνερέργητος ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις, καὶ τοῖς περὶ μητροκολίταις τοῖς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας φρονούσιν ὑποκίσσεται εἰς τὸ κἀνη, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι.

ΒΑΣ. Τοῦ Νεστορίου καθαιρεθέντος, ἐπέστη ἐν Ἐφέσῳ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης μετὰ Θεοδορίου ἐπισκόπου πόλεως Κύρου, καὶ Ἰβᾶ Ἐδέσσης καὶ ἑτέρων· καὶ ὡς γενομένης τῆς καθαιρέσεως κατὰ ἀπουσίαν αὐτῶν, ἐμμέφατο τὰ γεγονότα, καὶ τὸν τῆς συνόδου προϊστάμενον ἅγιον Κύριλλον πάππαν Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντα καὶ τὸν τόπον Κελεστοῦ τοῦ πάππα Ῥώμης· ἀλλὰ μὴν καὶ Μένωνα ἐπίσκοπον Ἐφέσου παραδόχως καθέλεον Ὁ μέντοι Θεοδώριτος καὶ κατὰ τῶν ἱερέων κεφαλαίων, ὁ δὲ μέγας ἐξέθετο Κύριλλος εἰς ἔλεγχον τῆς κακοδοξίας Νεστορίου, διώδωκε κειφάλαια ἕτερα συνεγράφατο, εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἀνασχευὴν ἐκείνων· καὶ ὁ Ἰβᾶς ὁμοίως ἐπιστολὴν ἐποίησατο. Ἄτινα ἢ δὲ σύνοδος ὡς ἀσεβῆ ἀπεκήρυξε. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τῆς γ' συνόδου Πατέρες, τὸ παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν γεγονὸς κατὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαθόντες, τούτους μὲν ὡς ἀναίτιως καθαιρεθέντας ἀποκάτεστησαν· τὸν Ἰωάννην δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τριάκοντα ἐπισκόπους πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἄλλοτριους ἐποίησαν, ὡς τὰ τοῦ Νεστορίου καὶ τὰ τοῦ Κελεστοῦ ἀσεβῆ δόγματα κατασπαράμηνους. Διορίζεται οὖν ὁ κανὼν ὅς, Ἐπεὶ ἐγρήν τινας τῶν ἐπισκόπων, εὐλόγως· ἀπολειφθέντας, οὐκ ἄγνοσιν τὰ πεπραγμένα, ὀφείλουσι πάντες, εἰδέναι ὅτι, εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ προστεθῆ, ἢ προστεθῆ τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ, δηλονότι τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Κελεστοῦ, οὗτος καθηρημένος ἔσται, καὶ οὐδὲν τι ὀπουδήσῃ ἱερατικῶν ἐνεργήσαι· ἀλλὰ πάντες οἱ περὶ μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι ἀπόβλητον τοῦτον ἔξουσιν, ὡς ἤδη τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ ἀπαλλοτριωθέντα. Καὶ ὁ μὲν

ducentis Patribus adversus Nestorium patriarcham Constantinopolitanum, qui Christum solum esse hominem docebat : ei autem secundum habita linera unitum fuisse Dei Filium. Et ideo nec Deiparam sanctam Virgine[m] dici ferre poterat, sed Christiparam. Qui et depositus est, et a sanctis Patribus anathematizatus.

99 CANON I.

Quoniam oportet etiam eos qui sanctae synodo non interfuerunt, propter aliquam causam, vel ecclesiasticam, vel corporalem, non ignorare ea quae in ipsa statuta sunt, restat sanctitati et dilectioni notum facimus, quod si quis provinciae metropolitanus u canonici et universali synodo deficiente, apostasiae seu defectionis consensu ac conventiculo adhaesit, vel posthac adhaeserit, vel cum Caesario semel aut senesit, is adversus suae provinciae episcopos nihil penitus agere potest, omni ecclesiastica communione abhinc jam a synodo ejectus, et ad nullam exercendam nunquam officiumque idoneus existens. Sed et ipsis provinciae episcopis, et, qui sunt circumcirca, metropolitanis orthodoxae sententibus, omnino subiacetur, et de episcopatus gradu deficietur.

BALS. Deposito Nestorio, Episcopi iordanici Joannes patriarcha Antiochenus, cum Theodorito Cypri episcopo et Iba Edessae et aliis, et tanquam in eorum absentia depositione facta, quae facta fuerat reprehendit et sanctum Cyrillum papam Alexandrinum, synodo praesidentem, et Caesarii Romani papae locum tenentem; quin etiam Memnonem Ephesi episcopum, praeter rationem deposuit. Ac Theodoritus quidem etiam adversus duodecim capita, quae magnus Cyrillus ediderat, ad improbandum Nestorii refellendam opinionem, duodecim aliis conscripsit ad illorum eversionem et confutationem; et Ibas similiter epistolam fecit. Quae quidem quarta synodus, ut impia rejecit. Et ipsi etiam tertiae synodi Patres, cum quod ab Antiocheno patriarcha Joanne et reliquis factum fuerat, in Cyrilli, et eorum qui una cum ipso erant, depositione, intellexerunt; eos quidem ut sine causa depositos restituerunt: Joannem autem et qui cum eo erant, 30 episcopos, ab omni ecclesiastica communione alienos fecerunt, ut Nestorii et Caesarii impleta dogmata complexus. Decernit ergo canon, quod, quoniam oportet aliquos episcopos, qui iustis de causis non interfuerunt, non ignorare ea quae facta sunt, debent omnes scire, quod si quis episcopus adhaesit, vel adhaeserit apostasiae seu defectionis conventiculo, parti scilicet Joannis Antiocheni et Caesarii, is erit depositus, et nihil penitus sacerdotale exercebit: sed omnes qui sunt circumcirca, metropolitani et episcopi, eum ejectum habebunt, ut qui a gradu episcopali jam sit alienatus. Et haec canon quidem dicit. Quod autem in nonnullis inveniens exemplaribus scriptoris errorem de Caesario (pro Caesario enim Caesarii

mementi) ne attenderis iis quæ sic scripta sunt. A Cælestinus enim papa Romanus erat orthodoxus, ut superius dictum est, Cælestinus autem idem quod Nestorius sentiens, sive hæreticus.

ZONAR. Cum Ephesi synodus convenisset, ac in ea quæstio de Nestorii erroribus agitata esset, præsidente orthodoxis 100 Patribus Cyrillo papa Alexandrino beatæ memoriæ, Cælestini veteris Romæ papæ locum etiam tenente, eique strenue operam navante Ephesino episcopo Memnone : novæ Romæ hujus, ac regnæ urbium patriarcha Nestorius condemnatus, et sanctorum Patrum sententia depositus fuit. Sed cum trium postea dierum B intervallo Joannes Antiochenus patriarcha, magno episcoporum comitatu, quibus Theodoretus Cyropolitani et Ibas Edessenus antistites præerant, adfuisset, quod adventus illorum a synodo non expectatus fuit, irritati, et Nestorii depositionem rescindere, et sanctos, Cyrillum et Memnonem Ephesinum vicissim pœna depositionis afficere conati sunt. Ac Theodoretus quidem capita duodecim, a magno Cyrillo, ad confutandos Nestorii errores fidemque stabilendam vulgata, totidem ipse ad ea labefactanda, ac evertenda capitibus editis oppugnavit. Idem, Ibas quoque, emissa epistola, præstitit; diuque discordibus animis utrinque certatum, donec a synodo in eos antistites, Nestorianis quippe erroribus haud dubie implicatos, depositione animadversum. Hæ causæ scilicet hujus canonis constitutiendi, quo provinciarum episcopis, qui a synodo abhærerant, Antiocheni patriarchæ, sociorumque synodi auctoritate constituta damnatio significatur; Nestorianosque vel qui jam essent, vel qui postea futuri essent antistites, jure omni de episcopis quibuscunque, aut laicis quidpiam statuendi, spoliatis esse decernitur.

ARIST. Si metropolitanus, relicta synodo Cælestino adhæsit vel adhæserit, rejiciendus.

CANON II.

Si autem nonnulli provinciales episcopi sanctæ synodo non interfuerunt et apostasiæ accesserunt, vel accedere conati fuerunt, vel cum etiam Nestorii depositioni subscripsissent, ad apostasiæ consensusm

Guill. Beveregii notæ.

(80) Ἀντί γὰρ Κελεστίνου Κελεστίνου μέμνηται. Sic quidem Alexius Aristenus, ad quem forsitan Balsamon hic respicit, in epitome hujus canonis subsequente, pro Cælestio, Cælestinum legit. Idem mendam etiam in Gennadii catalogum illustrium virorum irrepit, ubi dicitur, Cælestinus antequam ad Pelagium concurreret, imo adhuc adolescens, scripsit ad parentes suos de monasterio epistolas in modum libellorum tres. Non enim Cælestinus sed Cælestius ad Pelagium concurrat. Cælestinus autem orthodoxus fuit Romæ episcopus, acerrimus Cælestii et Pelagii sectatorum antagonistæ. Vide etiam

κανὼν ταῦτά φησι· οὐ δὲ εὐρίσκων ἐν τισιν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικὸν τὸ περὶ τοῦ Κελεστίνου (ἀντί γὰρ Κελεστίνου Κελεστίνου μέμνηται (80)) μὴ προσσχῆς τοῖς ὕτω γεγραμμένοις. Ὁ γὰρ Κελεστίνος πάππας ἦν Ῥώμης, ὀρθόδοξος, ὡς ἀνωθεν εἴρηται· ὁ δὲ Κελεστίνος ἡμάρτων τοῦ Νεστορίου, ἤτοι αἱρετικὸς.

ZONAR. Τῶν ἱερῶν Πατέρων συναθροισθέντων ἐν Ἐφέσῳ, καὶ συζητήσεως περὶ τῶν παρὰ τοῦ Νεστορίου εἰσαγομένων κακοδόξων γενοῦσας δογματικῶν, προϊσταμένου τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου πάππα Ἀλεξανδρείας, ἐπέχοντα δὲ καὶ τὸν τότε Κελεστίνου τοῦ πάππα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, συναιρομένου δὲ τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ καὶ Μέμνονος ἐπισκόπου Ἐφέσου· κατεδικάσθη ὁ Νεστόριος πατριάρχης ὢν τῆς νέας Ῥώμης ταύτης καὶ βασιλεῦς τῶν πόλεων, καὶ ψήφῳ τῶν ἱερῶν Πατέρων καθήρητο. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ἀντιοχείας πατριάρχης Ἰωάννης, ἐπιστὰς σὺν πλείοσιν ἐπισκόποις, ὢν προσεξήρχον ὁ Κύρου πόλεως Θεοδώρητος καὶ Ἰβας Ἐδέσσης, λυπηθέντες ὅτι οὐχὶ καὶ τὴν αὐτῶν Ἐλευσιν οἱ τῆς συνόδου ἀνέμεινιν, τῇ καθαιρέσει τοῦ Νεστορίου ἐμέμφαντο, καὶ τὸν ἄγιον Κύριλλον τὸν τε Ἐφέσου Μέμνονα ὑπὸ καθάρσει ἐποίησαντο. Ὁ μέντοι Θεοδώρητος καὶ κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων, ἃ ὁ μέγας ἐξέθετο Κύριλλος εἰς ἐλεγχὸν τῆς κακοδοξίας τοῦ Νεστορίου, στηριγμὸν δὲ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, δώδεκα κεφάλαια ἕτερα ἐκδέδωκεν εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἀνασκευὴν ἐκείνων. Καὶ ὁ Ἰβας ὁμοίως ἐπιστολὴν ἐποίησατο. Καὶ μέσον αὐτῶν διαφορὰ μεγάλη γέγονεν, ὡς καὶ καθαιρέσει παρὰ τῶν τῆς συνόδου τοῦ ἀρχιερεῖς ἐκείνους ὑποβληθῆναι, οἷα τοῖς Νεστορίου στοιχίσαντας. Διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἐξετέθη, διδάσκων τοὺς μὴ τῇ συνόδῳ παρουσιδαντας τῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόπους τὴν τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων συνοδικῆν καταδίχην, καὶ ὡς οὐ χρὴ ἀρχιερατικοῖς προνομίοις χρωμένους διαπράττεσθαι τι κατὰ ἐπισκόπων ἢ λαϊκῶν, οὐτε τοὺς τὰ Νεστορίου φρονήσαντας, οὐτε μὴν τοὺς φρονήσοντας.

ARIST. Ἐὰν ἀπολειφθεῖς (81) τῆς συνόδου μητροπολίτης τῷ Κελεστίνῳ ἀντέχηται, ἢ ἀνθίστηται, ἀπόδλητος.

KANON B.

Εἰ δὲ τινες ἐπαρχιώται ἐπισκοποὶ ἀπολειφθησάν τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἀποστασίᾳ προστεθῆσαν, ἢ προστεθῆναι περιθῆεν, ἢ καὶ ὑπογράψαντες τῇ τοῦ Νεστορίου καθαιρέσει

annotationes in quantum hujus concilii canonem.

(81) Ἐὰν ἀπολειφθεῖς. Simeon Logotheta hanc canonis epitomen sic legit, Ἐὰν ἀπολειφθεῖς ὁ μητροπολίτης τῶν Κελεστίνου ἀντέχηται, ἢ ἀνθίστηται, ἀπόδλητος, καὶ τὸ ἐξῆς ἀδιοικητος. Si metropolitanus, relicta synodo, Cælestini sectatoribus adhæreat, vel adhæserit, rejiciendus, ac deinceps ab administratione Ecclesiæ removendus est. Ubi ultima illa verba καὶ τὸ ἐξῆς ἀδιοικητος, in Aristeni epitomæ desiderata, ad plenum canonis sensum exprimentum recte adduntur. Hic etiam advertas nomen Κελεστίνου pro Κελεστίνου mendose scriptum esse.

ἐκαλινοδρομησαν πρὸς τὸ τῆς ἀνοστασίας Ἀ
 συνόδου· τούτους πάντη κατὰ τὸ δόξαν τῆ
 ἀγία συνόδου ἀλλοτρῶν εἶναι τῆς ἱερωσύνης
 καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκπίπτειν.

ΒΑΑΣ. Τὰ τοῦ παρόντος· β' κανὼν ἡρμηνεύθησαν
 ἐν τῷ α' κανόνι, ὡς τὰ αὐτὰ ἐκεῖνη διαλαμβάνοντες.
 Προστίθεισι δὲ οὗτος καθηρημένους εἶναι καὶ τοὺς
 ὑπογράψαντας μὲν ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ Νεστορίου,
 ὕστερον δὲ προστεθέντας τῷ μέρει τοῦ Ἰωάννου
 Ἀντιοχείας· Ὅτι δὲ ὁ κανὼν ἐν τῷ τέλει μένηται
 ἀλλοτριώσεως ἱερωσύνης καὶ ἐκπτώσεως βαθμοῦ,
 εἰπὲ ἐκλαμβάνεσθαι τὴν μὲν ἀλλοτριώσιν τῆς ἱερω-
 σύνης εἰς τοὺς ἐπισκόπους, τὴν δὲ ἐκπτώσιν τοῦ
 βαθμοῦ εἰς οὓς κυρίως οἱ βαθμοὶ ἐξελέγηθησαν·
 ὥστε καὶ τοὺς προστεθέντας κληρικούς τῷ μέρει τῶν
 ἀποστατησάντων ὀπωσθήποτε κληρημένους εἶναι. **Β**
 Τέως δὲ ὁ α' κανὼν περὶ ἐπισκόπων λέγων ἐν τῷ
 τέλει, φησὶ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν βαθμὸν.

ΖΩΝΑΡ. Τοῦ Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ Θεοδο-
 ρήτου καὶ Ἰβας, ὡς εἶρηται, ἐναντιωθέντων τοῖς
 βέξασιν τῷ ἀθροισμῷ τῶν Πατέρων, τινὲς καὶ τῶν
 ἄλλων ἐπισκόπων συνυπήχθησαν ἐκείνοις, οἱ μὲν
 ἐπολειφθέντες τῆς συνόδου, οἱ δὲ συμπαρουσιάσαν-
 τες, καὶ τὴν τῆς καθαιρέσεως τοῦ Νεστορίου ψήφον
 ταῖς οικείαις ὑπογραφαῖς βεβαιώσαντες. Περὶ τῶν
 τοιούτων οὖν ὁ παρὼν διαλαμβάνει κανὼν ἐκπτώ-
 τους εἶναι τῆς ἱερωσύνης ἐκείνους διαταττόμενος·
 τοῦτο περὶ τῶν ἐπισκόπων νοητέον· τὸ δὲ καὶ τοῦ
 βαθμοῦ ἐκπίπτοντας περὶ κληρικῶν ἐκληπτέον·
 οὗτοι γὰρ ὑπὸ βαθμοῦ εἰσιν. Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς
 μείζονός εἰσι βαθμοῦ ἤτοι ἀξίας, οἱ δὲ διάκονοι **С**
 ἥττονος, καὶ καθεξῆς οἱ λοιποί.

ΑΡΙΣΤ. Καὶ ὅστις Νεστορίῳ σύμφων καὶ ὁμο-
 φων ἐπίσκοπος, ἀποκήρυκτος.

ΚΑΝΟΝ Γ'.

Εἰ δὲ τινες τῶν ἐν ἐκάστη πόλει ἢ χώρᾳ κληρι-
 κῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων
 τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρο-
 νεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολα-
 βεῖν βαθμὸν. Κοινῶς δὲ τοὺς τῆ ὀρθοδόξου καὶ
 οἰκουμενικῆς συνόδου συμφρονούντας κληρικούς
 κελεύομεν τοῖς ἀποστατήσασιν ἢ ἀρισταμέ-
 νοις ἐπισκόποις μὴδ' ἄλλως ὑποκαῖσθαι κατὰ
 μηδένα τρόπον.

ΒΑΑΣ. Τῶν εἰκότων ἦν τινες κληρικούς ὀρθο- **D**
 δόξους μὴ φρονῆσαι τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τὰ τῶν
 συμφρονησάντων αὐτῷ ἐπισκόπων, καὶ διὰ τοῦτο
 ἀφορισθῆναι. Ἀποκαθίστησιν οὖν ὁ κανὼν τούτους
 εἰς τοὺς οικείους βαθμοὺς, προεπάγων μὴ μόνους
 αὐτοὺς ἔχειν τοὺς οικείας ἐπιτιμίας, ἀλλὰ καὶ
 πάντας τοὺς κληρικούς τῶν τοιούτων ἐπισκόπων
 μὴδ' ἄλλως ὑποκαῖσθαι αὐτοῖς ὡς ἀποστατήσασιν.

ΖΩΝΑΡ. Πατριάρχης ὢν, ὡς εἶρηται, Κωνσταν-
 τिनουπόλεως ὁ Νεστόριος, ἀφώρισέ τινας κληρικούς
 μὴ συμφρονούντας αὐτῷ. Καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πόλεσιν
 οἱ ὁμοδοξοῦντες ἐκεῖνη ἐπίσκοποι τὸ αὐτὸ πεποιή-
 κασι. Τοὺς οὖν τῆς ἱερωσύνης κωλυθέντας, ὡς μὴ
 συντιθεμένους τῆ τοῦ Νεστορίου καὶ τῶν ὁμοφρό-
 νων αὐτῷ κακοδοξία, ἢ ἀγία σύνοδος διὰ τοῦ παρ-

*recurrerunt, ii omnino, ut sanctae synodo visum
 est, sint a sacerdotio alieni, et gradu excidant.*

BALS. Hic canon secundus in primo canone est
 expositus, ut qui eadem cum illo tractet. Hic autem
 adjungit, eos etiam esse depositos, qui in Nestorii
 quidem depositione subscripserunt, Joannis autem
 Antiocheni parti postea accesserunt. Quoniam autem
 praesens canon in fine meminit alienationis a sacer-
 dotio, et casus a gradu, dic ita accipi ut alienetur
 quidem a sacerdotio episcopus, a gradu autem exci-
 dant clerici, in quibus proprie gradus sumuntur :
 ita ut clerici quidem ad partem eorum qui defecero-
 runt quomodocunque accedentes, sint depositi. **B**
 Interim autem canon primus loquens in fine de epi-
 scopis, episcopatum quoque gradum dicit.

ZONAR. Cum Antiochenus patriarcha Joannes
 et Theodoretus et Ibas, sanctorum Patrum decreta,
 ut diximus, infirmare conati fuissent, alios quoque
 in suam sententiam praesules adduxero, quorum
 aliqui non venerant in conventum synodi, alii cum
 adfuissent etiam Nestorii depositionem suis sub-
 scriptionibus confirmarant. Quos quidem propterea
 canon, sacri muneris dignitate, spoliandos esse
 decernit, quod de episcopis intelligendum est : illud
 autem, gradu excidere de clericis accipiendum : hi
 enim sub gradibus continentur. Sacerdotes enim
 majorem gradum sive dignitatem, diaconi autem
 minorem, et sic deinceps reliqui obtinent.

ARIST. Et quicumque episcopus Nestorio assentitur,
 siveque, abdicandus.

101 CANON III.

*Si qui autem in unaquaque urbe, vel regione clericis
 sub Nestorio et iis qui cum ipso, sacerdotio sunt
 interdicti, eo quod recte sentiant, ut ii quoque
 proprium gradum recipiant, justum censuimus.
 Communiter autem omnibus, qui cum orthodoxa et
 universali synodo consentiunt, clericis jubemus, iis,
 qui desciverunt vel desciscunt, episcopis nullo pe-
 nitus modo subijci.*

BALS. Est verisimile aliquos clericos orthodoxos
 non sensisse idem, quod Nestorius et qui illi con-
 sentiebant episcopi, et propterea fuisse excommuni-
 catos. Hic ergo canon eos restituit in proprios gra-
 dus, inferens praeterea, eos non solum habere suos
 honores ac dignitates, sed omnes tallum episcopo-
 rum clericos eis nequaquam subijci, ut qui descivi-
 verint.

ZONAR. Cum patriarcharum Nestorius, ut dixi-
 mus, Constantinopoli gereret, clericos quosdam ab
 ipso dissentientes excommunicavit. Idem autem et
 in aliis urbibus a Nestorianae factionis episcopis
 factitatum. Eos itaque qui a sacerdotio depulsi
 sunt eo quod malae Nestorii, eique consentientium
 opinioni, assensum non praebent, per hunc cano-

nem in propriis gradus restituit sancta synodus, et orthodoxos clericos episcopis cum Nestorio sententibus nequaquam obtemperare statuit neque ut clericos, neque ut in sacerdotium similiter cooptatos; licet eo ipso episcopis sint subjecti, vel etiam canonica ipsi persolvere teneantur.

ARIST. Cui a Nestorio sacerdotium interdicitur, sacerdotio est dignissimus; qui vero ab illo suscipitur, profanus.

CANON IV.

Si qui autem clerici defecerint et ausi sint, vel privatum vel publice, cum Nestorio aut Cælestio sentire, eos quoque depositos esse sanctæ synodo justum visum est.

BALS. Hic quoque canon precedentibus est similis. Dicit enim clericos esse depositos, qui cum Nestorio vel Cælestio sentiunt, sive eadem docent, sive non. Vox autem deducitur pro justum visum est, accipiebatur.

ZONAR. De clericis hæreticis consentientibus hoc quoque canone actum; quos quidem, inquit, sive soli perversis opinionibus privatim adhæserint, sive publice docendis, et in vulgus dissensinandis operam navarint, pro depositis haberi a sancta synodo iudicatur, id est justum iudicatum est. Et vitium est quod Cælestius quoque Nestorio consentientibus, sunt deponendi.

CANON V.

Quicumque autem propter indigna sua facta a sancta synodo, vel a propriis episcopis condemnati sunt, et iis non canonicis, prout omnia facit indiscriminatim, Nestorius, vel qui idem cum eo sentiunt, recedere tentaverint communione, vel gradum,

αὐτοὺς κανόνες ἀποκατέστησεν εἰς τοὺς οικεῖους βαθμοὺς, καὶ διωρίσατο τοὺς ὀρθοδόξους κληρικοὺς τοῖς ὁμογενωμοῦσι τῷ Νεστορίῳ ἐπισκόποις μὴ ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδὲνα τῆρον, μήτε ὡς κληρικοὺς μήτε ὡς ἱερωμένους ἀπλῶς, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις ὑποκειμένους ἢ καὶ κανονικὰ τελεῖν αὐτοῖς ὀφειλοντας.

ARIST. Ὅς ὑπὸ Νεστορίου τῆς ἱεροσύνης κεκώλυται, ἱερώτατος ὁ δευτέρος ἐπίσκοπος ἱεροσολύμων

KANON Δ.

Εἰ δὲ τινες ἀπειθαρχήσῃεν τῶν κληρικῶν (82). καὶ τολμήσῃεν ἢ κατ' ἰδίαν ἢ δημοσίᾳ τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τὰ τοῦ Κελεστίου φρονεῖν, καὶ τοὺτους εἶναι καθηρημένους ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου δεδικαίωται.

BALS. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ὁμοίος τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἐστὶ. Φησὶ γὰρ καθηρημένους εἶναι τοὺς κληρικοὺς τοὺς φρονήσαντας τὰ τοῦ Νεστορίου ἢ τοῦ Κελεστίου, εἴτε διδάσκουσιν αὐτὰ, εἴτε καὶ μὴ. Τὸ δὲ δεδικαίωται ἐξηλήφθη ἀντὶ τοῦ δίκαιον εἶδεναι.

ZONAR. Καὶ πάλιν περὶ κληρικῶν ὁ κανὼν οὗτος διαλαμβάνει τοῖς αἰρετικοῖς συμφρονησάντων· καὶ εἴτε ἰδίᾳ, φησὶ, καὶ κατ' ἑαυτοὺς τὰς ἀθέτους δόξας φρονῶσιν, εἴτε δημοσίᾳ πάντας διδάσκουσιν, καὶ κηρύττουσι, καθηρημένους εἶναι τοὺς τοιούτους ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου δεδικαίωται· ἀντὶ τοῦ δίκαιον ἐκρίθη, καὶ ἔδοξε. Καὶ ὁ Κελεστὸς δὲ ὁμοφρον τῷ Νεστορίῳ ἦν.

ARIST. Εἰ τινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσῃεν, καθαιρετέοι.

KANON Ε.

Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οικείων ἐπισκόπων, καὶ τοὺτους ἀνανεώσως, κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ, ὁ Νεστόριος καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονεῖντες ἀποδοῦναι ἐπιστάθησαν.

Guill. Beveregii notæ.

(82) Εἰ τινες τῶν κληρικῶν. Leo Allat. De Occidentalis et Orientalis Ecclesiæ perpetua consensione. l. 1, c. 21, scholium ex Nicolao Hydruntino in principio cod. Græci ms. Barber. descriptum n. 78, citat, in quo hæc ipsa canonicis epitome recitatur: verba dignissima sunt, quæ hic apponantur. Σχόλιον Νικολάου Ἱδρουντίνου περὶ Κελεστίνου καὶ Κελεστίου, πάππων Ῥώμης. Ὁ εὐρίσκων ἐν τῷ τέλει τοῦ τετάρτου κανόνος τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου, οἵτινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσῃσι καθαιρετέοι, μὴ ἀναγνωσκέτω Κελεστίνῳ μετὰ τοῦ γ, ἀλλὰ Κελεστίνῳ χωρὶς τοῦ γ· ὁ γὰρ Κελεστίνος ἅγιος ἦν καὶ ὀρθόδοξος πάππας Ῥώμης· ὁ δὲ Κελεστὸς ἦν αἰρετικός. Εὐρον δὲ οὕτω καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ β' βίβλῳ Θεόδωρου τοῦ Βαλσαμών πατριάρχου Ἀντιοχείας. Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐργασίᾳ τῶ νομοκάνονος οὕτως· Σὺ δὲ εὐρίσκων ἐν τισὶν ἀντιγράφοις σφάλμα γραφικὸν τὸ περὶ Κελεστίνου· ἀντὶ γὰρ Κελεστίνου, Κελεστίνου μέμνηται, μὴ προσχῆς τοῖς οὕτω γεγραμμένοις· ὁ γὰρ Κελεστίνος πάππας ἦν Ῥώμης ὀρθόδοξος; ὡς ἀνωθεν εἶρηται· ὁ δὲ Κελεστὸς ὁμοφρων τοῦ Νεστορίου, ἦτο· αἰρετικός; ἦν. Scholium Nicolai Hydruntini de Celestino et Celestio, pupis Humanis: Qui inveni in sine quarti canonis sanctio Ephesinæ synodi, clerici qui Celestino sive Nestorio

consentiant, deponendi sunt, hic ne legat Celestino cum n, sed Celestio sine n; namque Celestinus sanctus erat et orthodoxus papa Romæ: Celestinus autem hæreticus, et sic quidem Constantinopoli inveni, in libro Theodori Balsamonis patriarchæ Antiocheni. Ille enim in sua Nomocanonis expositione dicit: Tunc vero inveni in aliquibus codicibus errorem scripturæ de Celestino (pro Celestio enim Celestini meministi) ne attenderis iis quæ sic scripta sunt. Celestinus enim papa Romanus erat orthodoxus, ut superius dictum est; Celestinus autem idem quod Nestorius sanctus, sive hæreticus. Hic observes velino presentem canonis epitomen hic laudari, idque sine ulla fere varietate, ut in nostris enim codicibus legitur. Et tunc τινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσῃεν, καθαιρετέοι. Hic levi tantum mutatione legitur, Οἵτινες τῶν κληρικῶν Κελεστίνῳ ἢ Νεστορίῳ συμφρονήσῃσι, καθαιρετέοι. Et deinde, hæc epitomen pro ipso canone a Græcis habitam esse. Verba quæ ex Balsamonis commentariis erant, eximuntur. Hic ipsius commentariorum ad primum huius concilii canonem. Ubi autem Celestinum aque ac Celestinum papam Romanum vocat, egrè fallitur. Celestinus enim papa Romanus fuit, sed non item Celestius. Hoc autem scriptori abieci, potius quam ipsi Nicolao ascribendum videtur.

ἢ πειραθεῖεν, κοινωνίαν ἢ βαθμόν, ἀνωφελέ-
τους εἶναι, καὶ μένειν οὐδὲν ἤτερον καθηρημέ-
τους ἐδικαίωσαν.

ΒΛΑΣ. Ἐμαθεὶς ὅτι μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι
δύναται κρίνειν τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν, καὶ ἀφο-
ρισμῷ ἢ καὶ καθαιρέσει· ἔστιν ὅτε καθυποβάλλειν.
Ἐπεὶ οὖν ὁ Νεστόριος καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες
τοιούτους τινὲς ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο.
ἢ καὶ εἰς τοὺς προσέριους βαθμοὺς ἀποκατέστησαν,
ἵνα τοῦτου; τοιοῦτατριπῶς ἐλκῦσται πρὸς ἑαυτοὺς,
φραῖν ὁ κανὼν μηδὲν ἐκ τούτου τοὺς κληρικοὺς
ὠφελείσθαι, ἀλλὰ μένειν καθηρημένους ἢ καὶ ἀφο-
ρισμένους· τὸ δὲ ἐδικαίωσαν, ἐνταῦθα ἐξελέφθη
ἀγτὶ τοῦ δίκαιου εἶναι ἐδοξεν.

ZONAR. Κληρικοὶ τινες ἐπὶ τισιν αἰτίαι; ἀλόγως
καθαίρεται καὶ ἐκπίπτει τῶν οικείων βαθμῶν ὑπα-
γούσαις αὐτοῦ καθηρέθησαν ἢ ἀφορισθησαν· ὁ δὲ
Νεστόριος; ὅσα πατριάρχης ἀκανονίστως ἐδέξτε τοὺς
τοιούτους ἀδιαφόρως, ἀντὶ τοῦ χωρὶς διαστολῆς, μὴ
διαστελίας μέσον κεκωλυμένου καὶ ἀκωλύτου, ἀποδοῦς
αὐτοῖς κοινωνίαν ἢ βαθμὸν. Τοὺς γοῦν τοιούτους
ἀνωφελέτους εἶναι οἱ Πατέρες ἐθέσπισαν, μηδὲν
δηλονοτε ὠφελουμένους ἐκ τῆς ἀκανονίστου πράξεως,
καὶ μένειν οὐδὲν ἤτερον καθηρημένους ἐδικαίωσαν,
ἀντὶ τοῦ δίκαιον ἐψηφίσαντο, ἢ ἐδικαίωσαν ἀντὶ
τοῦ ἐκόλασαν, ὥστε εἶναι καθηρημένους. λαμβά-
νεται γάρ τὸ δικαίωσαι καὶ ἐπὶ τοῦ κολάσαι, ὅθεν
λέγομεν τὰ ἐκεῖθεν δικαιοτήρια.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ καυκρικθεις ἐξ ἐπισκόπου, καὶ ὑπὸ
Νεστορίου δεχθει; ἀνωφέλητος.

Τινὲς τῶν ἀθροισθέντων ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ
μητροπολίται ἀπέστησαν ἑαυτοὺς, καὶ τὰ τοῦ Νε-
στορίου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ
ἀνθρωπολάτρου καὶ δυσσεβοῦς, καὶ ἰουδαίφρονος,
καὶ τοῦ Κελεστίνου τοῦ τῆς Ῥώμης (83) ἐπισκόπου
ἐφρόνησαν ἐδόγματα. Τινὲς δὲ καὶ ἀπελειφθησαν,
καὶ οὐκ ἠθέλησαν καταψηφίσασθαι τῶν ἀνιέρων τού-
των καὶ δυσσεβῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντεί-
χοτο τούτων, καὶ περιεῖχοντο. Διὰ τοῦτο γοῦν
ᾤρισεν τῆς ἁγίας σύνοδος τοὺς ἀνεχομένους Νεστορίου
καὶ Κελεστίνου καὶ τὰ ἐκείνων φρονοῦντας ἀποκη-
ρύκτους εἶναι καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτεσθαι·
τοῦ; δὲ ὑπὸ Νεστορίου ἢ Κελεστίνου τῆς ἱερωσύνης
κωλυθέντας διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν τὸν ἴδιον πάλιν
ἀπολαβεῖν βαθμὸν· ὥσπερ πάλιν τοὺς ὑπὸ τῶν
ἰδίων ἐπισκόπων καθαιρεθέντας καὶ παρ' αὐτῶν
προσθέντας; καὶ δικαιοθέντας; ἀνιέρους εἶναι καὶ αὐ-
θοι; καθηρημένους.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἐκά-
στου πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν
Ἐφέσῳ οἰφθήσοις τρόπῳ παραλαβεῖν· ἢ

Guill. Beveregii notæ.

(83) Καὶ τοῦ Κελεστίνου τοῦ τῆς Ῥώμης. Ex
his verbis palam est Aristemum revera existimasse
Celestium a præsentî synodo damnatum, eundem
fuisse atque Celestinum papam Romanum. Quod

*id nihil eis prodes, et depositos nihilo scius
manere justum putarunt.*

BALS. Didicisti quod metropolitani et episcopi
possunt suos clericos judicare, et excommunica-
tioni, et nonnunquam etiam depositioni subjicere.
Quoniam **102** ergo Nestorius, et qui cum eo sen-
tiebant, nescio quos ejusmodi in communionem non
canonice receperunt, vel in priores etiam gradus
restituerunt ut eos hac ratione ad se traherent;
dicit canon, clericos nihil ex eo juvari, sed manere
depositos, vel etiam segregatos. At ἐδικαίωσαν hic
idem est ac, justum putarunt.

ZONAR. Clerici quidam in flagitiis quibusdam de-
prehensi quæ depositioni et suorum graduum pri-
vationi eos subjiciunt, depositi, aut segregati fue-
rant. Quos postea Nestorius patriarcha, præter
canonum sanctiones indifferenter, id est absque nullo
discrimine admiserat; et non distinguens inter
vetitum et non vetitum, communionem aut gradum
iis restituerat. Nihil igitur hujusmodi hominibus,
quod adversus constitutiones canonicas actum fue-
rat, prodesse, depositioneque ut antea nihilominus
teneri Patres ἐδικαίωσαν, id est æquum censuerunt,
vel pœnæ nomine decreverunt ut sint depositi. Non
δικαίωσαι nonnunquam etiam punire significat, unde
δικαιοτήρια, id est tormenta, suam appellationem
habent.

ARIST. Ab episcopo condemnatus, si a Nestorio
suscipitur, id nihil ei prosit.

Nonnulli eorum, qui in Ephesina synodæ congre-
gati fuerunt metropolitani, seipsos separabant,
et Nestorii episcopi Constantinopolitani, hominum
cultoris et impii et Judæorum opinionibus consenti-
entis, et Cœlestini etiam Romæ episcopi dogmata
amplectebantur. Alii autem synodum deserebant, et
nolebant suffragiis suis profanos istos impiosque epi-
scopos condemnare, sed potius iis adhærebant, et
fovebant. Propterea itaque decrevit sancta syno-
dus, eos, qui Nestorium et Cœlestinum sunt am-
plexi et cum iis senserunt, abdicatos esse, et ab
Ecclesia excindi: eos autem quibus a Nestorio
aut Cœlestino sacerdotium est interdictum, eo quod
recte senserunt, suum rursus recipere gradum: ut
et eos, qui a propriis episcopis depositi fuerunt, et
ab iis admissi, et absoluti, profanos esse et rursum
depositos.

CANON VI.

*Similiter autem, si qui voluerint, quæ in sancta
Ephesina synodo de singulis acta sunt, quovis modo
labefactare: decrevit sancta synodus, si sint qui-*

tamen satis mirari nequeo, cum in ipsis etiam
Græcorum Menseis, octavo Aprilis, Cœlestini papæ
Romani tanquam sancti, et Nestorianæ hæreseos
oppugnatoris, memoria recolatur.

dem episcopi vel clerici, a proprio gradu omnino excidere, si autem laici, excommunicatos manere.

BALS. Canon clarus est : statuit enim eos, qui labefactant quæ Ephesi acta sunt, si quidem clerici sint deponi : sin vero laici, excommunicatos esse. Septimus autem canon dicit anathemate laicos feriendos, qui contra ac decretum est sentiunt. Et ne contrariaesse existimes. Magna est enim differentia, an quis adversetur, an de re aliqua dubitet. Et propterea, qui de iis, quæ jam pulchre antea confirmata sunt, dubitat, excommunicabitur : qui autem adversatur, ut contraria sentiens, anathemate ferietur.

ZONAR. Superiorum canonum decretis, de his peculiariter, qui apostatis et synodo adversantibus consentiant, quique Nestorianæ hæreseos dogmata amplexi fuerant, constitutum : hic vero omnes, qui aliquam ejus sanctæ synodi constitutionem convellere aut infirmare conati fuerint, generatim, et universe condemnat. Ac in sacerdotium cooptatos quidem deponi, laicos vero communione moveri jubet synodus. Atque hæc quidem Ephesi acta. Cum vero inter se factionibus divisi præsules dissiderent, universos imperator Constantinopolim advocavit, pacemque, omni motu animorum sedato, inter eos conciliavit ; et Theodoretus capita illa, **103** quæ contentionis studio antea scripserat, penitus abjecit, omnibusque synodi decretis assensus, Nestorii quoque damnationem cum cæteris approbavit. Cum vero symbolum impietatis plenum a Nestorio compositum, synodoque oblatum fuisset, et simul cum eo symbolum quoque, quod trecenti decem et octo sancti Patres in prima synodo promulgaverant, recitatum esset, sequens hic canon editus est.

ARIST. *Laicus qui synodo resistit, excommunicatur ; clericus vero et abdicatur.*

Qui ea, quæ in synodo Ephesina acta sunt, examinat et labefactat, si quidem episcopus sit aut clericus, gradu suo omnino excidat, sin autem laicus, excommunicetur.

CANON VII.

His lectis, decrevit sancta synodus, non licere cuiquam aliam fidem asserere, vel scribere, vel componere, quam quæ a sanctis Patribus, qui Nicææ congregati sunt in sancto Spiritu, definita est. Qui autem aliam audent fidem componere, vel adducere, vel offerre iis qui se ad veritatis agnitionem volunt convertere, vel ex gentilitate, vel ex Judaismo, vel ex quacunque secta ; eos, si sint quidem episcopi, vel clerici, ab episcopatu esse alienos episcopos, et a clero clericos ; si autem sint laici, anathematizari. Eodem autem modo si deprehensi fuerint aliqui, sive episcopi, sive clerici, sive laici, vel sentire, vel docere ea quæ sunt in allata a Charisio presbytero expositione de humanæ naturæ susceptione unigeniti Filii Dei, ve scelerata et perversa Nestorii

ἀγία σύνοδος ὤρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἡ κληρικοί, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποκλίπειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν.

ΒΑΣΣ. Σαφῆς ἐστὶν ὁ κανὼν. Διορίζεται γὰρ τοῖς παραταλεύοντας τὰ ἐν τῇ Ἐφέσῳ πεπραγμένα, κληρικούς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι. Ὁ δὲ ζ' κανὼν ἀναθεματίζεσθαι λέγει τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐναντία φρονούντας τῷ δόγματι. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι. Ἔστι γὰρ μεγάλη διαφορὰ τοῦ ἐναντιοῦσθαι καὶ τοῦ ἀμφιβάλλειν τινὰ περὶ τινος πράγματος. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀμφιβάλλων περὶ τῶν ἤδη καλῶς προκυρωθέντων ἀφορισθήσεται· ὁ δὲ ἐναντιούμενος τούτοις, ὡς ἐναντιόφρων, ἀναθεματισθήσεται.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ μὲν ἀνώτεροι κανόνες ἰδικῶς περὶ τῶν ὁμοφρονησάντων τοῖς ἀποστατήσασιν καὶ ἐναντιωθεῖσιν τῇ συνόδῳ, καὶ τὰ Νεστορίου πρεσβεύουσι διατάξαντο· οὗτος δὲ ὁ παρὼν κοινῶς πάντας τοὺς ἀνατρέπειν τι τῶν δοξάντων τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ ἐπιχειροῦντας καταδικάζει. Καὶ τοὺς μὲν ἱερωμένους πικρῶτα ὑπὸ καθαιρεῖσιν, τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀκοινωνησίαν ἐπάγει. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Ἐφέσῳ ἐπράχθησαν· ἐπεὶ δὲ κατ' ἀλλήλων οἱ ἀρχιερεῖς ἐγένοντο, καὶ σχίσμα ἦν παρ' αὐτοῖς, ὁ βασιλεὺς πάντας εἰς τὴν βεσιλίδα τῶν πόλεων μετεκαλέσατο, καὶ συνεβίβασε, καὶ εἰρήνευσε· καὶ ὁ Θεοδώρητος τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα κεφάλαια δι' ἑρὶν κατέθετο συγγράψασθαι, καὶ ἀπεδέξατο ταῦτα, καὶ τοὺς ψηφισθεῖσιν παρὰ τῆς συνόδου συνέθετο, καὶ τῇ τοῦ Νεστορίου καθαιρέσει, κάκεινος καὶ οἱ λοιποὶ συνευδόκησαν· συμβόλου δὲ δυσσεβοῦς ἐκτεθέντος παρὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ ἀναγνωσθέντος ἐκείνου τε καὶ τοῦ παρὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ ἐξεφωνήθη ὁ κανὼν οὗτος.

ἌΡΙΣΤ. Ἀκοινωνήτος ὁ λαϊκὸς ὁ ἀντοφθαλμῶν τῇ συνόδῳ· ὁ κληρικὸς ἐτι καὶ ἀποκήρυκτος. Ὁ τὰ παρὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου πραχθέντα ἀνακρίνων, ἢ ὅπως παρασαλεύων, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἐστὶν ἡ κληρικὸς, τοῦ οἰκείου βαθμοῦ παντελῶς ἐκπιπτέτω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἔτω ἀκοινωνήτος.

KANON Z'.

Τούτων ἀναγνωσθέντων, ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδεὶ ἐξείναι προφέρειν, ἢ ἡγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι, παρὰ τὴν ὀρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαίων συναχθέντων πόλις σὺν ἀγίῳ Πνεύματι. Τοὺς δὲ τοιμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἢ ἡγουν προκομίζειν ἢ προφέρειν τοῖς θέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἢ ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἡγουν ἐξ αἰρέσεως οἰασθήποτε· τούτους, εἰ μὲν εἴεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι, τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἴεν, ἀναθεματίζεσθαι. Κατὰ τὸν Ἰσὸρ δὲ τρόπον, εἰ φωραθεῖεν τινες εἴτε ἐπίσκοποι εἴτε κληρικοί ἢ φρονούντες ἡ

διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ προκομισθείσῃ ἐκθέσει Ἀ παρὰ Χαρισίου τοῦ πρεσβυτέρου περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογεντοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἦσαν τὰ μισρὰ καὶ διστραμμένα τοῦ Νεστορίου δόγματα, ἃ καὶ ἐκοιτίσθησαν ἐπὶ ἀποφάσει τῆς ἀγίας ταύτης καὶ οἰκουμένης συνόδου, ὥστε δηλονότι τῶν μὲν ἐπίσκοπον ἀκαλλοτριούσθαι τῆς ἐπισκοπῆς καὶ εἶναι καθηρημένον, τὸν δὲ κληρικὸν ὁμοίως ἐκπίπτειν τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκὸς τις εἴη, καὶ οὗτος ἀναθεματιζέσθω, καθὼς προσηρῆται.

ΒΑΣΣ. Τοῦ γεγονότος ἰδίου (84) χάριν τῶν δογματισθέντων παρὰ τῆς ἐν Ἐφέσῃ ἀγίας συνόδου ἀναγνωσθέντος ἐπὶ κοινῷ, ὡσαύτως καὶ τοῦ ἀγίου συμβόλου τοῦ ἐκτεθέντος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ, ἐξεφωνήθη ὁ κανὼν οὗτος, καὶ ὠρίσθη ἕτεραν πίστιν μὴ συντίθεσθαι τινά. Εἰ δὲ τινες τολμήσωσι τοῖς ἐξ Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων, ἢ ἐξ ἑτέρων αἰρετικῶν προσερχομένοις τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας προσφέρειν ἕτεραν πίστιν, ἐπίσκοποι μὲν ὄντες καὶ κληρικοὶ, καθαιρεθώσων· λαϊκοὶ δὲ, ἀναθεματιζέσθων. Τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς δεχομένους τὰ τοῦ Νεστορίου καὶ διδάσκοντας ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρεσβύτερος τις λεγόμενος Χαρίσιος, τὰ μισρὰ τοῦ Νεστορίου δόγματα οἰκειούμενος (85) προεκόμισεν ἑκθεσὶν τινὰ τῶν συγγραφεύων παρὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ κατεγνώσθη αὐτῇ ὡς ἀσεβῆς, διορίζεται ὁ κανὼν ταῖς αὐταῖς καταδικαῖς ὑποκεισθαι καὶ τοὺς φρονούντας ἢ διδάσκοντας τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐκθέσει περιχόμενα.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ δυσσεβὴς Νεστοριὸς οὐ μόνον τὰ ἄδεια αὐτοῦ εἶδασκε δόγματα, καὶ ἀναφανδὸν ἐκήρυττεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλῆθον ὁρασυνθείς, καὶ σύμβολον ἐξέθετο περιέχον τρανῶς ὅσα περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ κακῶς ἐφρόνει, καὶ ἐβλασφήμει. Τοῦτο τὸ σύμβολον τῇ συνόδῳ προκομισθὲν παρὰ Χαρισίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ ἀναγνωσθὲν κατεγνώσθη ὡς ἀσεβείας μεστὸν. Καὶ ὤρισαν οἱ θεῖοι Πατέρες τὸ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ συντεθὲν σύμβολον κρατεῖν, καὶ ὅσα ἐν ἐκείνῃ ἐδογματίσθησαν, ἕτεραν δὲ πίστιν μῆτε συντίθεσθαι παρὰ τινῶν, μῆτε συγγράφεισθαι· εἰ δὲ τινες τολμήσαιεν ἐξ Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων ἢ ἐξ αἰρετικῶν προσερχομένοις τισὶ τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας προσφέρειν ἕτεραν πίστιν, διδάσκειν δηλαδὴ καὶ κατηχεῖν αὐτοὺς διστραμμένα καὶ ἀλλότρια τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίας, τοὺς τοιοῦτους φασίν, ἐπισκόπους ὄντας ἢ κληρικούς, ἐκπίπτειν τῇ· ἐπισκοπῆς, ἢ τοῦ κλήρου καθαιρουμένους δηλονότι, λαϊκοὺς δὲ τυγχάνοντας, ἀναθεμα-

Guill. Beveregii notæ.

(84) Τοῦ γεγονότος ἰδίου. Hic Balsamon egregie hallucinatur. Non enim post edicti alicujus, et symboli Nicæni lectionem, editus est hic canon, ut Balsamon hic affirmat; sed post lectum Charisii libellum, et symbolum Nestorianum, ut ex iis, quæ ex ipsis concilii Actis uox antea collegimus, abunde constat. Hinc autem patet, Balsamonem Acta concilii hujus non vidisse, vel saltem non accurate satis consuluisse, cum hæc commentabatur.

(85) Χαρίσιος τὰ μισρὰ τοῦ Νεστορίου δόγματα

PATROL. GR. CXXXVII.

dogmata, quæ etiam subjecta sunt, subjiciantur sententiæ hujus sanctæ et universali synodi, ut scilicet episcopus quidem sit ab episcopatu alienus et depositus, clericus autem clero similiter excidat. Si sit vero quis laicus, anathematizetur et ipse, ut prius dictum est.

BALS. Cum edictum, factum eorum gratia, quæ a sancta Ephesina synodo decreta erant, in conventu lectum esset: similiter et sanctum symbolum, quod in prima synodo est expositum, prolatus est hic canon, et cautum ne quis aliam fidem componeret. Si qui autem ausi fuerint iis, qui ex Græcis, vel Judæis, vel aliis hæreticis, ad veritatis cognitionem accedunt, aliam fidem offerre, si sint quidem episcopi, vel clerici, deponantur: laici autem anathematizentur. Idipsum autem fiat et in eos qui Nestorii decreta suscipiant, et ea docent. Quoniam autem presbyter quidam dictus Charisius, exsecrabilia Nestorii dogmata amplectens, eorum, quæ a Nestorio conscripta sunt, expositionem quamdam attulit, et ipsa quoque ut impia damnata est; decernit canon, eidem damnationi subjici etiam eos, qui sentiunt, vel docent ea, quæ in tali expositione comprehenduntur.

ZONAR. Impius ille Nestorius, commenta sua nefaria docuisse palam, atque in vulgus disseminasse non contentus, eousque præterea audaciter proeductus est, ut etiam symbolum, uniuersis in eo, quæ de incarnati Filii et Verbi Dei mysterio peperam excogitata blasphemare solitus erat, diserte explicatis, edere non dubitaret. Hoc symbolum a Charisio presbytero ad synodum allatum, recitatumque, ut impietatis plenum condemnatum est; ac in prima synodo compositum symbolum, cum uniuersis ejusdem synodi decretis, retinendum esse, neque aliam fidem ab aliquo excogitari, aut scriptis consignari licere sancti Patres decreverunt. Si qui autem Græcis vel Judæis, vel hæreticis, qui ad veritatis cognitionem peruenire velint, aliam fidem proponere, hoc est, docere, et a sanctorum Patrum doctrina discrepantia atque aliena 104 catechismi nomine tradere ausi fuerint, eos dicunt, si episcopi sint aut clerici episcopatu vel clero excidere, depo-

οἰκειούμενος. Hic alium Balsamonis errorem animadvertere est. Charisius enim non solum pravus Nestorii opinionibus non infectus fuit, verum etiam libellum suum contra Nestorianos synodo exhibuit: in quo etiam ipsum Nestorium non ὀρθόδοξον, sed κακόδοξον fuisse asserit; dicit enim, Ἐπεὶ οὖν εἰς τούτων ὑπάρχει Νεστοριὸς, ὁ τῆς ἰδίας κακοδοξίας τοὺς καρποὺς ὑρεπόμενος, κάκιστα περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως διακαίμενος, διδάξας τε πολλάκις ἃ μὴ προσηκε. Act. concil. Ephes. pag. 255, edit. Col. an. 1618.

silus nimirum, laicos vero excommunicari. Similiter et qui Nestorianis erroribus animum applicuerunt, eosque susceperunt, vel aliquid eorum, quæ in impio ejusdem symbolo explicantur, in vulgus disseminarunt (Dei Filium scilicet, ac Verbum non ex sancta Virgine desumpsisse carnem, sed purum hominem esse Christum, eique postea Filium Dei, ac Verbum ex quadam habitudine fuisse unitum, tum in duos filios, ac duas hypostases dividi Christum et Deum, nec Dei, sed Christi tantummodo, Parentem fuisse sanctam Virginem) hisdem pœnis, sive episcopi, seu clerici, seu laici fuerint, obnoxios esse: ac ad sacros quidem ordines admissos depositione, laicos vero excommunicatione multandos esse, synodus decernit.

ARIST. *Episcopus, qui aliam quam Nicœnam fidem proferet, alienus ab Ecclesia habetur: laicus vero expellitur.*

Qui præter fidem a sanctis Patribus Nicææ congregatis compositam, aliud impium attulerit symbolum, ad subversionem exitiumque eorum, qui ex Hellenismo, aut Judaismo, aut alia quacunque hæresi ad veritatis notitiam convertiuntur; si quidem laicus sit, anathematizetur; sin episcopus aut clericus, episcopatu et clero deponatur.

CANON VIII.

Rem præter leges ecclesiasticas et sanctorum Patrum canones innovatam, et omnium libertatem attingentem, renuntiavit nobis in primis pius episcopus Rhiginus, et qui cum eo sunt Cypriorum provincie religiosissimi episcopi, Zeno et Evagrius. Quamobrem quoniam communes morbi majori medicina opus habent, ut qui majus etiam damnum afferant, et maxime si neque antiqua consuetudo conseruta est, ut Antiochenæ civitatis episcopus in Cypro ordinationes faciat, quemadmodum et libellis et propriis vocibus nos docuerunt viri religiosissimi, qui ad sanctam synodum accesserunt: iis, qui sacrosanctis Cypri ecclesiis præsent, fraudi ac probro non erit, nec ulla vis aut impedimentum eis afferetur, si secundum sanctorum Patrum canones et antiquam consuetudinem, ve se religiosissimorum

Guill. Beveregii notæ.

(86) *Πρῶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς.* Hunc canonem Photius non agnoscit. Nam in præfatione ad Nomocanonem septem tantum a synodo Ephesina constitutos canones scribit, Συνόδου τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῶν σ' ἁγίων Πατέρων κανόνες ζ', et in primo capite primi tituli præcedentem canonem sub nomine septimi citat. Sed Joannes Antiochenus, etiam ipse quoque in præfatione ad suum canonum Collectionem septem solos hujus concilii canones esse tradiderit, in primo tamen ejus titulo hunc canonem laudat, ubi etiam vocatur τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼν η'. *Synodi Ephesinæ canon 8.* Hoc autem scriptoris alicujus injuria accidit. Ipse enim Joannes in primo titulo Nomocanonis hunc septimum discrete vocat, dicens, τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου κανὼν ζ', quomodo hand dubie et in collectione scribi debuit. Ex eo autem, quod ille septem solos hujus concilii canones numeret,

τιζεσθαι. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς τὰ Nestορίου φρονοῦντας καὶ δεχομένους, ἢ καὶ διδάσκοντας τὰ ἐν τῷ πρῶτῳ ἐκείνου συντεθέντι συμβόλῳ βλασφημηθέντα, λέγοντο; μὴ τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνεληφέναι, ἀλλὰ ψιλὸν μὲν ἀνθρώπων εἶναι τὸν Χριστὸν, κατὰ σχέσιν δὲ αὐτῷ ἐνωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγον, εἰς δύο υἱοὺς καὶ δύο ὑποστάσεις διαιροῦντος τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν, καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον οὐ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον καλοῦντος, τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθαι ἢ ἐπεὶ σύνοδος ἐψηφίσατο, κἂν ἐπίσκοποι εἴεν, κἂν κληρικοί, κἂν λαϊκοί, ὥστε τοὺς μὲν ἱερωμένους καθαιρεῖσθαι, τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀναθεματίζεσθαι.

ARIST. *Ὁ πιστὸν ἑτέρον τῆς ἐν Νικαίᾳ προσηγῶν ἐπίσκοπος ἡλλοτριῶται· λαϊκὸς δὲ καὶ ἐξωστράκιεται.*

Ὁ παρὰ τὴν πίστιν τὴν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων συντεθεισῶν ἑτερον σύμβολον δυσσεβῆ; προσκομίζων εἰς καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν τῶν ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ οἰασθησοῦν ἀίρεσῶν ἐπιστροφόντων εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, εἰ μὲν λαϊκός ἐστιν, ἀναθεματίζεσθαι· εἰ δὲ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς, τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ κλήρου ἡλλοτριούσθαι.

KANON η'.

Πρῶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς (86) θεσμοῦς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων καινοτομούμενον, καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἀπτόμενον, προσήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ῥηγίνος, καὶ οὐδὲν αὐτῷ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Κυπρίων ἐπαρχίας Ζήνων καὶ Εὐάγριος. Ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ κοινὰ πάθη μελιζωρος δεῖται τῆς θεραπείας, ὡς καὶ μελιζωρα τὴν βλάβην φέροντα, καὶ μάλιστα εἰ μὴδὲ ἔθος ἀρχαῖον πυρηνολοῦθησεν, ὥστε τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχέων πόλεως τὰς ἐν Κύπρῳ ποιεῖσθαι χειροτονίας, καθὰ διὰ τῶν λιθέλλων καὶ τῶν οἰκτιῶν φωνῶν ἐδίδαξαν οἱ εὐλαβέστατοι ἄνδρες, οἱ τὴν πρόσδορον τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ποιησάμενοι, ἔξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀδίσταστον οἱ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν

et tamen hunc septimum appetet, necessario sequitur, præcedentem ab eo canonem e numero exclusum esse; quem etiam propterea nuspiam citat. Quod autem ad præsentem canonem sive potius decretum hujus concilii spectat, episcopus Antiochenus, qui sex prioribus, huic etiam edendo occasionem dedit: quippe qui jus ordinationis, contra ac prius habebat, in insula Cypro sibi tunc temporis vindicabat. De qua re cum episcopi ejusdem insulæ, in canone commemorati, libellum synodo exhibuissent, editum est illico præsens decretum, quo cautum est, ne quid in ecclesiastica administratione, vel in Cypro, vel alibi innovetur; sed omnibus diæcesibus et provinciis antiqua sua jura et privilegia inviolata serventur. Exstat hoc decretum in Actis hujus concilii editionis supra scriptæ, pag. 306, ubi etiam occasio constitutionis uberius explicatur.

Κύριον προστώτες κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων (87) καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' αὐτῶν τὰς χειροτοτίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπισκόπων ποιούμενοι. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται· ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἑτέραν οὐκ οὔσαν ἀνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ, ἦγουν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν· ἀλλ' εἰ καὶ τις κατέλυθε καὶ ὄψ' αὐτὸν πεποιεῖται βιασάμενος ταύτην ἀποδιδόναι, ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωται, μηδὲ ἐν Ἱερουσαλῆμ προσχῆματι ἐξουσίας τυφῶς κοσμικῆς παρισπᾶται, μηδὲ ἀδύωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής. Ἐδοξε τοίνυν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ, σώζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβλάστα κατὰ αὐτῆ προσόρτα δίκαια ἐξαρχῆς ἀνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος, ἀδειαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκίον ἀσφαλές ἐκλαθεῖν. Εἰ δὲ τις μαχόμενος τύπον τοῖς νῦν ὀρισμένοις προκομίσει, ἀκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πᾶσι καὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ.

ΒΑΣ. Πρὸ τοῦ ἀπὸξενωθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων ἐκ τῆς μεγάλῃς Ἀντιοχείας, δοῦς ἐν αὐτῇ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπέμπετο, καὶ οὗτος στρατηγὸν εἰς Κύπρον ἀπέστειλεν, ὡς ὑποκειμένην τῇ Ἀντιοχείᾳ. Οἱ δὲ Κύπριοι ἐπίσκοποι καὶ ἑαυτοὺς διῆγον καὶ ἔχειροτονοῦντο. Τοῦ γοῦν τότε ἄντος ἐπιχειροῦντος, ὡς οἴκεν, χειροτονίας ποιεῖν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Κυπρίων προφάσει τοῦ στέλλεσθαι στρατηγὸν ἐν τῇ νήσῳ παρὰ τοῦ δουκὸς Ἀντιοχείας, ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτου τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ παρὰ Κυπρίων ἐπισκόπων, καὶ αὐτῇ, τὴν πρόσδοον, ἦτοι τὴν προσέλευσιν τούτων διεξαμένην, ὥρισε τοὺς Κυπρίους ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς κανόνες καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' αὐτῶν χειροτονεῖσθαι· καθὼς, φησὶ, τοῦτο γενήσεται καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διοικήσεις καὶ ἐπαρχίας, μὴ δυναμένου τινὸς ἐπισκόπου ἑτέραν ἐπαρχίαν σφετερίζεσθαι, μὴ ὑποκειμένην ἀνάκαθεν αὐτῷ· μᾶλλον μὲν οὐκ αὐτὸς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, καὶ κατὰ βίαν, καὶ ἀθεντιαν, ἀλλοτρίαν ἐνορίαν κατασχόντας, ἀπολύσαι αὐτὴν, ἵνα μὴ παραβαίνωται οἱ κανόνες, καὶ προσχῆματι τῆς Ἱερουσαλῆμ ἐξουσίας κοσμικῆς ἦτοι κενοδοξίας τυφῶς εἰς τοὺς ἀρχιε-

Guill. Beveregii notæ.

(87) Καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων. In Græcis, iam Balsamonis quam Zonaræ, codicibus antehac impressis, pro Πατέρων legitur ἀποστόλων, quam lectionem Elias Ehingerus Augustanus, in sua Græcorum canonum editione, anno 1614, reinovit. Sed non solus codex ms. Bodeianus hic impressus legit τῶν Πατέρων, verum etiam Joannes Antiochenus, in Collectione canonum, titulo 1, et codex canonum Ecclesiæ universæ a Christophoro Justello editus, et ipsa etiam Acta hujus concilii, loco supra laudato, quo hoc decretum existat. Sic etiam legit Gentianus Heintius, quippe qui per

episcoporum electiones faciant. Idem autem et in aliis diocesisibus, et, quæ sunt ubique, provinciis servabitur: ut nullus religiosissimorum episcoporum, provinciam aliam, quæ non multis retro annis et ubi initio sub sua, vel eorum, qui illum præcesserunt, manu fuerit, invadat: sed et si quis invaserit, et sibi per vim submiserit, eam reddat, ne Patrum canones transilientur, nec sub sacerdotalis muneris prætextu sæcularis potestatis fastus subeat, nec libertatem paulatim imprudentes amittamus, quam nobis proprio sanguine dedit Dominus Jesus Christus, omnium hominum liberator. Sanctæ ergo et universali synodo visum est, ut unicuique provinciæ pura et inviolata serventur jura, quæ ab initio et multis retro annis habet, secundum consuetudinem quæ jam olim servata, potestatem habente unoquoque metropolitano, actuum exemplaria ad suam securitatem accipere. Quis autem constitutionem aliquam iis, quæ nunc definita sunt, repugnantem attulerit, eam quoque esse irritam visum est toti sanctæ et universali synodo.

BALS. Antequam Romanorum imperium a magna Antiochia abalienaretur, dux in eam ab imperatore mittebatur, et is in Cyprum præfectum mittebat tanquam 105 Antiochiæ subjectam. Cyprii autem episcopi per se debebant, et ordinabantur. Cum ergo qui tunc erat Antiochiæ episcopus conaretur, ut ei verisimile, in ecclesiis Cypriorum ordinationes facere, eo prætextu quod præfectus a duce Antiochiæ in insulam mitteretur, de ea re a Cypriis episcopis ad synodum, quæ erat Ephesi, relatum est. Ea vero, processu sive postulatione eorum admissa, decrevit Cyprius episcopus secundum canones et antiquam consuetudinem per seipsos ordinari: Quemadmodum, inquit, hoc fiet et in cæteris diocesisibus et provinciis, cum nullus episcopus aliam sibi provinciam vindicare possit, quæ non sibi longo retro tempore subjecta fuerit: sed potius eos, qui tale quid faciunt, et vi propriaque auctoritate alienam regionem detinent, eam dimittere, ne canones transilientur, et sacerdotalis officii prætextu sæcularis potestatis sive vanæ gloriæ fastus in antistites oriatur. Concessit autem et unicuique

vocem Patrum vertit. Et hæc quidem verior videtur lectio. Etiam si enim non negandum est, quin Patres Ephesini hoc loco ad canones apostolicos respectum habuerint, dicentes· πρῶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ τοὺς κανόνες τῶν ἁγίων Πατέρων καινοτομοῦμενον. Hi tamen ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοὶ potius hic dicuntur, et κανόνες τῶν ἁγίων Πατέρων sunt canones Nicæni. Sic enim et in libello episcoporum Cypri, qui huic decreto occasionem dedit, hoc item dicitur esse contra apostolicos canones et definitiones sanctissimæ Nicænæ synodi.

metropolitano hujus canonis exemplaria ad propriam securitatem accipere : et nullam aliam scriptam constitutionem sive imperialem jussionem, huic canonis repugnantem, ab aliquo allatam valere. *Lego et secundum can. secundæ syn., 28 can. quartæ syn. 39 can. sextæ syn., et quæ in eis scripta sunt, et scies quomodo Ecclesiæ, quæ Romæ suberant, throno Constantinopolis subjectæ fuerint, exceptis aliquibus.*

ZONAR. Cypri episcopus creandi ejus Antiochenæ sibi Ecclesiæ antistites vindicabat, forte quod in Antiocheni ducis ditione ea insula priscis temporibus fuisset : nam a duce Antiocheno præfectus illic mittebatur. Ejus rei querelam Cyprii quidam episcopi ad synodum detulere, neque id unquam Antiocheno patriarchæ juris fuisse, ut ab eo Cypriarum urbium episcopi ordinarentur, tum viva ipsimet oratione tum scriptis in eam sententiam eodicillis, docuere. Episcoporum itaque processu, sive supplicatione approbata statuit synodus Cypriorum episcopos, secundum sanctorum Patrum canones et antiquam consuetudinem, illæsos et indemnes fore. Nam canones quidem, et apostolorum trigessimus quintus, et Antiochenæ synodi tertius, ne in alienis provinciis sibi non subjectis ordinationes facere episcopi audeant, secus, irritum esse quod fecerint, ipsos vero deponi jubent : œcumenicæ vero primæ synodi sextus et septimus, antiquas consuetudines, ab ipsis quoque ecclesiarum præsulibus, servandas esse decernit. Quorum canonem vestigiis Patres hic quoque reverendi insistentes, ut a Cypriis episcopis ejus insule antistites ordinentur, idemque locis omnibus omnino servetur, neu provinciam aliquam, quæ non sibi et antiquioribus episcopis subjecta jam inde ab initio fuerit, invadere episcopo liceat, deerevere. Quod si provinciam non suæ ditionis quispiam usurpaverit, iis, iniquum, quibus invidis est ablata, atque usurpata, restituat : ne vel ex eo, scilicet, auctoritas canonum infringatur, vel sacri muneris obeundi studium ambitioni prætexentes, ad inane terrenæ potestatis amplificandæ cupiditatem antistites delabantur : nosque proinde, dominatu eorum, quibus nulla iusta imperandi causa est oppressi, libertatis facturam faciamus, quam nobis Dominus largitus est, suo ipsius sanguine pro hominum libertate effuso. Quænobrem sua cuique provinciæ jura, sancta synodus, facta etiam metropolitans hujus edicti describendi potestate, ex antiqua consuetudine servari jubet ; et si typus, inquit, vel scriptum aliquod jam decretis contraria exprimens et constituens proferatur, irritum sit.

ARIST. *Sercentur sua cuique provinciæ jura, pura ac inviolata. Qui vero contrariam hisce formam introducit, futilis est.*

Quicumque episcopi alienam provinciam suæ potestati vi subjecerint, quæ olim et ab initio sub

Α ρεϊ; αναφαίνηται. Ἐξεχώρησε δὲ καὶ ἐκάστῳ τῶν μητροπολιτῶν ἐκλαδίσθαι τὰ ἴσα τοῦ τοιοῦτου κανόνος εἰς οἰκίαν ἀσφάλειαν, καὶ μὴδὲ κρατεῖν ἕτερον ἔγγραφοι τύπον, ἤγουν βασιλικὸν πρόσταγμα ἐναντιούμενον τῷ κανόνι τούτῳ, παρὰ τινος προκομιζόμενον. Καὶ ἀνάγκῃ τὸν β' κανόνα τῆς β' συνόδου, τὸν κη' τῆς δ' συνόδου, τὸν λθ' τῆς ε' συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς· καὶ μάθοις πῶς ὑπετέθησαν αἱ ὑπὸ τῆν Ῥωμανίαν Ἐκκλησίαι ἀνευ τινῶν τῶ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ZONAR. Ὁ τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς ὑφ' αὐτὸν εἶλαε τὰς τῶν Κυπρίων ἐπισκόπων χειροτονίας, ὡς τάχα τῆς Κύπρου τὸ παλαιὸν τελοῦσας ὑπὸ τὸν δοῦκα Ἀντιοχείας. Παρὰ γὰρ τοῦ δουκὸς Ἀντιοχείας ἐπέλλετο ἐκεῖ στρατηγός. Διὰ τοῦτο προσήλθόν τινες τῶν Κυπρίων ἐπισκόπων τῇ συνόδῳ ταύτῃ, λέγοντες τοῦτο αὐτῷ, καὶ δι' ἔγγράφων ἀναφέροντες ὅτι οὐκ ἐξ ἔθους παλαιοῦ δίκαιον ἔσχειν ὁ Ἀντιοχείας χειροτονεῖν τοὺς ἐπισκόπους Κυπρίων. Ἐψηφίσατο οὖν ἡ σύνοδος, τὴν πρόσδοσις ἦτοι τὴν προσέλευσιν δεξαμένη τῶν ἐπισκόπων, τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον εἶναι τοὺς τῶν Κυπρίων ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν. Ὁ γὰρ τριακοστὸς πέμπτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ τρίτος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου μὴ τολμᾶν τοὺς ἐπισκόπους κελεύουσι ποιεῖσθαι χειροτονίας εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐπαρχίας· εἰ δὲ μὴ, ἀκυρα μὲν τὰ παρ' ἐκείνων πραχθέντα εἶναι, αὐτοὺς δὲ καθαιρεῖσθαι. Καὶ ὁ ἕκτος δὲ κανὼν καὶ ὁ ἕβδομος τῆς πρώτης οἰκουμένης συνόδου τὰ ἀρχαία ἔθη καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι κρατεῖν διατάττονται. Οἷς δὴ κανόνισ ἐπίμεινοι καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης σεπτοὶ Πατέρες ὤρισαν καὶ τοὺς Κυπρίων ἐπισκόπους δι' ἐκτῶν τὰς χειροτονίας τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐπισκόπων ποιεῖν, τοῦτο δὲ γίνεσθαι καὶ ἀπανταχοῦ, καὶ μὴ τινὰ τῶν ἐπισκόπων σφετεριζέσθαι ἐπαρχίαν μὴ οὖσαν ἀνωθεν, ἤγουν ἐκπαλαὶ καὶ ἀρχῆθεν, ὑπ' αὐτὸν καὶ ὑπὸ τοῦς πρὸ αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ τις, φασίν, ψικεῖσθαι ἐπαρχίαν μὴ ἀνήκουσαν αὐτῷ, ἀποδότω ταύτην τοῖς βιασθεῖσι καὶ ἀφαιρεθεῖσιν αὐτήν· ἵνα μὴ παραβιῶνται οἱ κανόνες, καὶ ἀφορμὴν ἔχοντες τὴν ἱερουργίαν, καὶ ταύτην οἷόν τι προκάλυμμα προβαλλόμενοι κοσμικῆς ἐξουσίας κενοδοξίαν παρεισερχομένην εἰς αὐτοῦς ἔχωσιν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ δουλούμενοι τοῖς μὴ ἔχουσι δίκαιον ἀφαιρεθῶμεν τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ὁ Κύριος ἡμῖν ἐδωρήσατο, τὸ οἰκεῖον κενώσας αἷμα ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐλευθερίας. Διὸ ἐκάστη ἐπαρχία τὰ οἰκεία δίκαια κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος φυλάττεσθαι ἢ ἅγια σύνοδος ἐψηφίσατο, καὶ τοῖς μητροπολίταις ἀδειαν ἔδωκε τὰ ἐψηφισμένα ἐκλαδίσθαι, καὶν τύπος, φησίν, ἤγουν ἔγγραφοῖν τι, προκομισθῆ τυποῦν καὶ ὀρίζον ἄλλα παρὰ τὰ νῦν ὤρισμένα, ἀκυρος ἔσται.

ΑΡΙΣΤ. *Τηρεῖσθω τὰ ἐκάστη ἐπαρχία προσόντα δίκαια καθαρὰ, ἀβίαστα. Ὁ δὲ τύπος ἀντικείμενον τούτοις εἰσάγων ἀνόνητος.*

Ὅσοι τῶν ἐπισκόπων βίη ὑπὸ τὴν αὐτῶν χεῖρα ἐπαρχίαν ἐτέραν ἐποίησαντο, οὐκ οὖσαν ἀνωθεν καὶ

ἐξ ἀρχῆς ὅπ' αὐτοὺς, ἢ προνόμιόν τι ἐπισκοπῆς ἐτέρας ὑψήρπασαν, οὐδὲν τι ἐκ τούτου δικαιωθήσονται· ἀλλ' ἐπινασθῶσιν αὐθις πρὸς τοὺς ἔχοντάς· δίκαιον ἐπ' αὐτάς ἐπισκόπους· ὅτι περ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα ὀφείλουσιν ἐκάστη ἐπαρχία προσεῖναι τὰ δίκαια. Καὶ μὴ τύπον κοσμικῆς ἐξουσίας ἐν ἱερωρίας προσήματι παρειδύεσθαι. Ὁ δὲ τύπον εἰσάγων ἕτερον τοῖς ἐνταῦθα ὀρισθεῖσιν ἀντικείμενον καὶ μαχόμενον οὐδὲν τι ὠφελήθησεται.

Ἐπιστολὴ τῆς αὐτῆς ἐν Ἐφέσῳ ἀγίας συνόδου πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ εὐαγγ. σύνοδον, περὶ Εὐστάθιου τοῦ γενομένου αὐτῶν μητροπολίτου.

Μετὰ βουλῆς πάντα ποιῶν, ἡ τῆς θεοπνεύστου λεγούσης Γραφῆς, χρῆ μάλιστα τοὺς ἱερᾶσθαι λαχόντας μετὰ πάσης ἀκριβείας τὴν ἐφ' ἅσασιν τοῖς πρακτέοις ποιεῖσθαι διδάσκειν. Διαβιούν γάρ οὕτως ἐθέλουσιν, ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος κείσθαι τε κατ' αὐτοὺς, καὶ ὅλον ἐξ οὐρίας ἐν τοῖς κατ' εὐχὴν ἀποφέρεισθαι συμβάλει· καὶ πολὺ τὸ γε εἰκὸς ὁ λόγος ἔχει. Ἄλλ' ὁδὸν ἔσθ' ὅτε δριμυτῶς καὶ ἀφόρητος λύπη, κατασκήψασα τοῦ, καταβολῶσαι τε δεινῶς αὐτόν, καὶ τῆς τῶν δούλων ἀποκομίσει θήρας, ἀναπέσει τε τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν ὡς τι τῶν ὀνησιφόρων ἰδεῖν. Τοιοῦτόν τι πεπονθότα τεθεάμεθα τὸν εὐλαβέστατον καὶ θεοσεβέστατον ἐπίσκοπον Εὐστάθιον· χειροτόνηται μὲν γάρ, ὡς μεμαρτύρηται, κανονικῶς· τεθορυθημένος δὲ, ὡς φησι, παρὰ τινῶν, καὶ ἀδοκῆτοισι περιστάσεσιν ἐμπεσθῆκώς, εἶτα ἐκ πολλῆς ἀγῶν ἀπραγμοσύνης ἀπειρηκῶς τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐπειρηγεμένων αὐτῷ φροντῖδων, καὶ διακρούεσθαι τὰς παρὰ τῶν ἐπιφρομένων αὐτῷ δυσφημίας θυμῶντος, παραιτήσεως οὐκ ἴσμεν ὅπως προκόμισε βιβλίον· ἔδει γάρ ὡς ἅπαξ ἐγχεχειρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα, ταύτης ἔχουσθαι μετ' εὐρωστίας πνευματικῆς, καὶ ὅλον ἀρταποδύεσθαι τοῖς πόνοις, καὶ ἰδρώτα τὸν ἔμμηστον ἐθελοῖται ὑπομεῖναι. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ὀλιγώρως ἔχοντα παρέδειξεν ἐαυτόν, τοῦτο παθῶν ἐξ ἀπραγμοσύνης μᾶλλον ἢ διου καὶ βραθυμίας, χειροτόνηκεν ἀναγκαιῶς ἢ ὑμετέρα θεοσέβεια τὸν εὐσεβέστατον καὶ θεοσεβέστατον ἀδελφόν ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον Θεόδωρον, φροντιούντα τῆς ἐκκλησίας. Οὐ γάρ ἦν ἀκόλουθόν χρεῖσθαι αὐτῆν, καὶ ἐπιστάτου δίχα διατελεῖν τοῦ Σωτῆρος τὰ κοίμια. Ἐπειδὴ δὲ προσῆλθε κλαίων, οὐ περὶ τῆς πόλεως οὐδὲ τῆς ἐκκλησίας φιλονεικῶν τῷ μηνημονουθέντι θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Θεόδωρῳ, ἐξαιτῶν δὲ τῆς τῆν τοῦ ἐπισκόπου τιμῆν καὶ κλήσιν, συνηλήσαμεν ἅπαντες τῷ πρεσβύτῳ, καὶ κοινῶν εἶναι λογισάμενοι τὸ αὐτοῦ δάκρυον, ὅσπερ ὀδομεν μαθεῖν, εἰ καθαιρεῖσιν ἔννομον ὑπομεμένηκεν ὁ μεμενουσθεῖς, ἦγονν ἐπὶ τισι τῶν ἀτόπων ἐλήσεται παρὰ τινῶν καταφλυαρῆ-

A illis non fuit, **106** aut alterius episcopatus usurpaverint privilegium, nihil ex eo causæ eorum addetur, sed ad illos rursus episcopos, qui jus ad eas habuerunt, restituantur. Nam pura et inviolata debent culque provinciæ servari jura, et sub sacerdotalis muneris prætextu secularis potentiæ fas non subire. Si quis autem constitutionem aliam, iis quæ hic decernuntur adversantem et pugnantem, introduxerit, nullum ex eo emolumentum capiet.

Epistola ejusdem sanctæ Ephesinæ synodi ad sacram in Pamphylia synodum, de Eustathio, qui fuit eorum metropolitanus.

Cum divinitus inspirata Scriptura dicat, « Fac omnia cum consilio »⁴⁷, maxime quidem oportet eos, qui sacerdotis gradum sortiti sunt, quam fieri potest accuratissime omnia quæ sunt agenda inquirere ac examinare. Iis enim, qui vitam ita volunt instituere, circa ea quæ ad se pertinent, spem pulchre collocatam habere, et tanquam secundo vento ea pro toto succedere continget: et magnam quidem habet verisimilitudinem oratio. Sed acerbus et intolerabilis dolor mentem aliquando opprimens, eam et valde perturbat, et ab eorum, quæ fieri oportet, persecutione abducit, et persuadet ut quous injuriam facere suapte natura consuevit, id tanquam aliquod conducibile respiciat. Tale quid in primis pio et religioso episcopo Eustathio accidisse vidimus. Canonice enim, ut perhibetur, electus est. Cum autem esset a nonnullis perturbatus, ut ait, et in inopinas rerum circumstantias incidisset, deinde præ nimia negotii gerendi fuga ob ingruentes sibi curas animum despondisset, cum maledicta, quæ in eum ab imminentibus adversariis congeriebantur, amovere posset, renuntiationis libellum nescimus quomodo obtulit. Oportebat enim eum, ut cui sacerdotalis cura semel mandata est, et cum spiritali robore insistere, et labores veluti subire, et sudorem, cui merces proposita est, libenter suscipere. Quoniam autem seipsum semel negligentem esse ostendit, idque ei potius propter negotii ac laboris fugam, quam propter inertiam ac socordiam accidit, vestra pietas religiosissimum ac maxime pium fratrem nostrum et coepiscopum Theodorum ecclesiæ curam gesturum necessario ordinavit. Neque enim erat honestum ut ea vidua esset, et absque rectore essent Servatoris greges. Sed quoniam flens accessit, non de civitate, nec de ecclesia cum religiosissimo episcopo Theodoro, cujus meminimus, ambitiose contendens, sed episcopi interim honorem et appellationem postulans: omnes senis vicem condolumimus, et communes esse ejus lacrymas arbitrati, scire contendimus, an legitimam depositionem prædictus subierit, an ab aliquibus, qui famam ejus elevarunt, aliquorum gravium et indignorum criminum convictus fuerit. Atqui didicimus nihil ejusmodi ab eo factum esse,

⁴⁷ Ρρον. xiii, 7.

*prædictoque pro crimine potius fuisse ipsam renun-
tiationem. Unde nec de vestra pietate querimus,
quæ in ejus locum, ut par fuit, prædictum Theo-
dorum ordinavit episcopum. Sed quoniam viro non
nimis vehementer succensere est consentaneum,
quod sit negotiorum et laborum fugitantiôr : sed
senis potius misereri oportet, qui extra civitatem,
quæ eum tulit, et patrios ritus vitæque instituta,
tam longo tempore fuerit, æquum censuimus et
statuimus, ut sine omni contradictione episcopatus
nomen **107** habeat, et honorem et communionem :
ita tamen, ut neque ipse ordinet, neque ecclesiâs
occupans propria auctoritate sacra obeat ; nisi vel
utique assumptus, sive etiam, si evenerit, permis-
sus a fratre et coepiscopo, secundum dispositionem
et dilectionem, quæ est in Christo. Si quid autem **B**
benignius ei consuleritis vel nunc vel in posterum,
id quoque placebit sanctæ synodo.*

BALS. Pamphylia est Attaliæ provincia. Et quoniam quidam Eustathius, qui in ea episcopus fuerat, episcopatu scriptis renuntiavit propter quasdam vexationes ac molestos negotiorum casus, rursusque lacrymis supplicavit, ut solum episcopi honorem et nomen haberet, exorata est sancta synodus, et per præsentem epistolam ad synodum, quæ erat in Pamphylia, missam statuit misericordia dignum esse senem et Theodorum quidem, qui in Pamphylia **C** electus est, rursus esse episcopum : Eustathium autem, ut qui non esset depositus, sed, ut negotia laboresque fugeret, renuntiasset, ex dispensationis ratione, ea quæ petivit habere, nomen scilicet et honorem episcopi et communionem, id est intra altare participare, nihil tamen episcopale exercere, nisi ex regionis episcopo id ei permissum sit. Neque enim æquum esse censuit, ut viro graviter succensere-
retur, quod esset negotiorum laborumque fugitantiôr, vel quod ad ea gerenda esset ineptus. Cum hæc tractet epistola, dicunt nonnulli ex ea essentibus permissum, ut ecclesiarum quidem thronis renuntiant, et tamen antistitum dignitatem obtineant. Si enim, iniquum hoc fieri non posset, synodus Eustathio non permisisset, ut episcopi nomen et honorem haberet, et cum episcopi regionis voluntate sacra obiret. Non est autem hoc, ut existimo, verum. Quod enim a Patribus definitum est, ex dispensationis ratione definitum est : et non oportet quod per dispensationem propter aliquid utile inductum est, ad exemplum trahi, et tanquam canonem deinceps valere : et maxime cum epistola non dicat Eustathium episcopatus administrationi renuntiasse, episcopalem autem dignitatem tenuisse. (Neque enim supplicasset ut id haberet quod habebat.) Sed potius disse-
rit, eum renuntiasse episcopatu. Et cum Patres non defini-
erint, ut id, quod Eustathio propter communi-
sationem factum est, deinceps quoque vim habeat,

*σάντων αὐτοῦ τῆς ὑπαλήψεω ; καὶ δὴ ἐμάθο-
μεν πεπᾶσθαι μὲν τοιοῦτον οὐδὲν, γενέσθαι
δὲ μᾶλλον τῷ μνημονευθέντι ἀντι ἐγκλήματος
τὴν παραίτησιν · ὅθεν οὐδὲ τῇ ὑμετέρα θεοσε-
βείᾳ ἐμεψάμαθα, χειροτονησῆθαι δεόντως εἰς
τὸν αὐτὸν τόπον τὸν μνημονευθέντα ἐπισκο-
πον Θεόδωρον. Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἀπραγμοσύνῃ
τοῦ ἀνδρός οὐ σφόδρα φιλονεικεῖν ἀκόλουθον.
Ἔδει δὲ μᾶλλον ἐλεῆσαι πρεσβύτερον, ἔξω καὶ
πόλεως τῆς ἐνεργούσης αὐτὸν καὶ πατρῶων
ἐνδιατημάτων ἐν μακροῖς οὕτω γηροσὸτα χρό-
νοις, ἐδικαιώσαμεν καὶ ὠρίσαμεν δίχα πάσης
ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν, τὸ τε τῆς ἐπισκοπῆς
ὄνομα καὶ τὴν τιμὴν, καὶ κοινωνίαν · οὕτω
μέντοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μήτε μὴν
ἐκκλησίαν καταλαμβάνοντα ἱεουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐ-
θεντίας · ἀλλ' εἰ ἄρα συμπαραλαμβανόμενον,
εἴτουν ἐπιτερόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφοῦ
καὶ συνεπισκόπου, κατὰ διαθέσιν καὶ ἀγάπην
τὴν ἐν Χριστῷ. Εἰ δὲ τι βουλευσῆσθε χρηστό-
τερον ἐκ' αὐτῶ ἢ τῶν ἢ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα,
ἀρέσει καὶ τοῦτο τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ.*

ΒΑΣΣ. Παμφυλία ἐστὶν ἡ τῆς Ἀταλείας ἐπαρ-
χία. Καὶ ἐπεὶ Εὐστάθιος τις, ἐπισκοπεύσας ἐν αὐτῇ,
παρητήσατο ἐγγράφως τὴν ἐπισκοπὴν διὰ τινὰς
ὀχλήσεις καὶ περιστάσεις πραγματικάς, πάλιν δὲ
παρεκλήτευσε μετὰ δακρύων, μόνην τιμὴν ἐπισκό-
που καὶ κλήσιν ἔχειν, ἐδουσιπήθη ἡ ἀγία σύνοδος ·
καὶ ὤρισε διὰ τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν
Παμφυλίᾳ σύνοδον ἀποσταλείσης ἐλέους ἀξιοθῆναι
τὸν γέροντα · καὶ τὸν μὲν ἐν Παμφυλίᾳ χειροτονη-
θέντα ἐπίσκοπον Θεόδωρον πάλιν εἶναι ἐπίσκο-
πον, τὸν δὲ Εὐστάθιον, ὡς μὴ καθαιρεθέντα, ἀλλὰ
διὰ ἀπραγμοσύνην παραιτησάμενον, ἔχειν κατ' οἰ-
κονομίας λόγον ἀ ἐζήτησεν, ἦγουν ὄνομα καὶ τιμὴν
ἐπισκόπου, καὶ κοινωνίαν, ἦγουν μεταλαμβάνειν
ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου · μὴδὲν δὲ τι ἐνεργεῖν ἐπι-
σκοπικὸν εἰ μὴ κατὰ θέλησιν τοῦ ἐγγωρίου ἐπισκόπου
ἐπιτραπῆ. Οὐδὲ γὰρ ἔκρινε δίκαιον φιλονεικεῖν τινα
τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρός, ἦτοι τῇ περὶ τὰ πρά-
γματα ἀνεπιτηδεότητι αὐτοῦ. Ταῦτα τῆς ἐπιστολῆς
διαλαμβανούσης, λέγουσι τινες ἐνδοθῆναι τοῖς ἀρ-
χιερεῦσι ἀπὸ ταύτης παραιτῆσθαι τοὺς θρόνους τῶν
ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην παρακρατεῖν. Εἰ **D**
μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, φασί, δυνατόν, οὐκ ἂν ἡ σύνοδος
τῷ Εὐστάθιῳ παρεχώρησεν ὄνομα ἔχειν ἐπισκόπου
καὶ τιμὴν, καὶ μετὰ θελήσεως τοῦ ἐγγωρίου ἐπι-
σκόπου ἱεουργεῖν. Οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο, ὡς ὀμοίαι,
ἀληθές. Τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν Πατέρων διοριζῆθαι κατ'
οἰκονομίας λόγον ὠρίσθη · καὶ οὐ χρὴ τὸ κατ' οἰκο-
νομίαν διὰ τι χρῆσιμον εἰσενεχθῆν εἰς ὑπέδειγμα
ἔλκεσθαι, καὶ ὡς κανὼνα κρατεῖν εἰς τὸ ἐξῆς · ἄλ-
λω ; τε τῆς ἐπιστολῆς μὴ λεγούσης τὴν μὲν οἰκono-
μίαν τῆς ἐπισκοπῆς παραιτήσασθαι τὸν Εὐστάθιον,
ὑποκρατῆσαι δὲ τὴν ἱερωσύνην (ἡ γὰρ ἂν οὐδὲ παρ-
εκλήτευσε λαβεῖν ὅπερ εἶχεν), ἀλλὰ μᾶλλον δια-
λαμβανούσης παραιτήσασθαι αὐτὸν τὴν ἐπισκοπὴν.
Καὶ τῶν Πατέρων μὴ διορισμένων τὸ κατὰ συμπά-
θειαν ἐπὶ τῷ Εὐστάθιῳ γενόμενον κρατεῖν καὶ

εφεξῆς, πύθην οὗτοι διαιροῦσι τὰ ἀδιάρετα, καὶ νομοθετοῦσι τὰ μὴ τῇ ἐπιστολῇ περιεχόμενα; Καὶ ταύτην δὲ τὴν οἰκονομίαν νομίζω μὴ ἀπεριμερίμωσ γενέσθαι. Τῶν γὰρ κανόνων καὶ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθέντων λιθῆλαι οὗσ παραιτήσεως μὴ προσάγειν τινὰς τῶν ἱερέων (Εἰ γὰρ, φησὶν, εἰσὶν ἄξιοι τοῦ λειτουργεῖν, ἔστωσαν ἐν τούτῳ· εἰ δὲ ἀνάξιοι, μὴ ἀπὸ παραιτήσεως ἐξέτωσαν, κατεγνωσμένοι δὲ μᾶλλον ἐπὶ πράγμασι), πῶς ἂν τις εἴπῃ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, καὶ μᾶλλον τὸν προϊστάμενον ταύτης μέγαν Κύριλλον ὑπεναντίως ἑαυτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς Πατράσι διορισθῆναι; Ἄλλ', ὡς ἔοικε, τῆς παραιτήσεως τοῦ Εὐσταθίου μὴ οὕτως βεβαίας, ἀλλὰ κατασπειρομένης, ἐν τισὶ κατένευσε κατὰ λόγον οἰκονομίας ἢ ἁγία σύνοδος εἰς ἃ διωρίσατο. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἦν ἡ παραίτησις τοῦ Εὐσταθίου, παρίσταται καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, λεγούσης ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως παραιτήσεως προκεκήμεκε βιβλίον ὁ Εὐστάθιος, καὶ οἶον ξενισσομένης ἐπὶ τῇ ταύτης παραδοχῇ. Εἰ γὰρ οὐ κατῳκείτο ὑπὸ τινος αὐτῆ, οὐδὲ τὸ ὀνομαζέσθαι ἐπίσκοπον, καὶ ἱεραργεῖν ἂν ἐδόθη αὐτῷ. Ὅστε τὸ διὰ τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς οἰκονομηθὲν οὐκ ἔστι καθολικόν. Δηλοῦται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ γράψαι τοὺς Πατέρας, ὡς, εἴπερ παρὰ τῶν ἐγγυριῶν καὶ ἑτέρων τι χρηστότερον γένηται εἰς τὸν γέροντα, ἀρέσκει τοῦ οὗ τῇ συνόδῳ. Ἔτι εἰπέ ὡς, τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διορισθείσας μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονήσῃ, ὁ ὑποκρατήσας ἐπίσκοπος μόνῃν τῇν ἱερωσύνην, ὡς τινὰς φασί, ποίων ἱερέων ἱεράρχης ὀνομασθήσεται, ἢ τίνας διδάξει; ποίων δὲ καὶ ἐπίσκοπεύσει; Πάντως οὐδὲ τινων. Διὸ οὐδὲ ἐν δυνάμει μόνῃ ἡ ἱερωσύνη ὑποκρατηθήσεται. Ζῆται καὶ τὸν δέκατον κανόνα τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

ZONAR. Ὁ Εὐστάθιος, οὗ μέμνηται ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ, ἐπίσκοπος ἦν τῆς Παμφυλίας. Παμφυλία δὲ ἔστιν ἡ τῆς Ἀτταλείας ἐπαρχία. Ὁ γοῦν ῥήθεις ἀνὴρ, περιστάσεσιν ἐμπεπωκώς, καὶ ἀπαγορευσας διὰ μικροψυχίαν καὶ ἀπραγμοσύνην, ἐγγράφως παρητήσατο τὴν ἐπισκοπὴν. Κάκει μὲν ἄλλος χειροτονήτο· ὁ δὲ Εὐστάθιος κλαίων προσῆλθε τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνόδῳ, οὐ τὴν πόλιν, οὐ τὴν ἐκκλησίαν ἀνακαλοῦμενος, οὐδ' ἁμφισθητῶν περὶ αὐτῶν τῷ μετ' αὐτὸν χειροτονηθέντι, ὄνομα δὲ καὶ τιμὴν αὐτῶν ἐπισκόπου, καλεῖσθαι δηλαδὴ θέλων ἐπίσκοπος, καὶ τιμὴν ἔχειν ἐν καθέδραις καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις ἐπισκόπῳ προσήκουσιν. Φησὶν οὖν ἡ ἱερὰ σύνοδος ὅτι Συνηγήσαμεν τῷ πρεσβύτῃ, καὶ κοινὸν ἡγησάμεθα τὸ αὐτοῦ δάκρυον, καὶ ἐζητήσαμεν μαθεῖν εἰ κανονικῶς καθηρέθη ὁ ἀνθρώπος, τινῶν ἴσως κατηγορησάντων αὐτοῦ ἐπ' ἀείποις τῆσιν. Ἐπεὶ δὲ μηδὲν τοιοῦτον ἐπ' αὐτῷ γεγενῆσθαι ἐμάθομεν, παραιτήσασθαι δὲ αὐτὸν τὴν ἐπίσκοπὴν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῆς ἐκπεσεῖν δι' ἀπραγμοσύνην, οὐκ ἀκόλουθον ἐλογισάμεθα φιλονεικεῖν τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρός, ἥτοι τῇ περὶ τὰ πράγματα ἀνεπιτηδεύτητι· δεῖν δὲ μᾶλλον ἐκρίναμεν ἐλεῆσαι τὸν γηραιὸν ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς τῆς πατρίδος αὐτοῦ, καὶ πατρῶων ἐνδαιτημάτων ἐκ-

A *quanam ratione dividunt isti quæ non debent dividi, et tanquam leges sanciant ea quæ epistola non comprehendunt. Porro et hanc dispensationem existimo non inconsiderate factam esse. Cum enim canones, et sancti Cyrilli ad Domnum epistola, discernant, ne ulli sacerdotes renuntiationum libellos afferant (Si enim, inquit, sacra ministeria obire digni sunt, in eo permaneant: sin autem indigni, ne per renuntiationem exeant, sed potius, rebus ipsis condemnati), quomodo dixerit quispiam Ephesinam synodum, et eum potius qui ei præerat magnum Cyrillum sibi, et reliquis Patribus contraria statuisse? Sed, ut est versimile, cum Eustathii renuntiatio firma non esset, sed in quibusdam labaret, ex dispensationis ratione annuit sancta synodus ad ea quæ definiit. Quod autem esset ejusmodi Eustathii renuntiatio, ex ipsa etiam epistola apparent, quæ dicit: Nescio quomodo renuntiationis libellum attulit Eustathius; et ob ejus receptionem veluti in admirationem adducitur. Si ipsa enim ab aliquo non labefactaretur, nec ut episcopus nominaretur, et ut sacri muneris aliquid obiret, ei permitteretur. Quod itaque per hanc epistolam œconomice provisum est, non est universale. Hoc autem etiam ex eo declaratur, quod Patres scripserunt; quod si a religionis episcopis benignius aliquid in senem fiat, id quoque placet synodo. Præterea eum Chalcedonensis synodus nullum absolute ordinandum esse discernat, qui solum sacerdotalem, ut dicunt, dignitatem obtinebit episcopus; quorumnam sacerdotum antistes esse dicetur, vel quosnam docebit? et quorumnam episcopus erit? Nullorum omnino. Quare nec potestate quidem sola sacerdotalis dignitas obtinebitur. Quære etiam decimum canonem sancti Petri Alexandrini episcopi.*

ZONAR. Eustathius, de quo in epistola sermo, Pamphylia episcopus fuit. Pamphylia autem est Attaliae provincia. Vir itaque prædictus cum in difficiliora tempora incidisset, præ pusillanimitate et negotiorum fuga moleste ferens, episcopatu scriptis renuntiavit. Ac alius quidem illic electus est. Eustathius vero multis cum lacrymis in sanctam hanc synodum postea venit, non civitatem sibi, non Ecclesiam vindicans, aut ea quo minus a successore haberentur recusans: sed nomen tantum episcopi et honorem petens, nimirum episcopi nomine honestari, episcopalemque in consessu locum, ac si quæ alia sunt huiusmodi, obtinere volens. Senis vicem igitur condoluimus, inquit sancta synodus, communesque ejus lacrymas existimavimus, et discere conati sumus, num aliquorum flagitiorum convictus homo canonice depositus fuisset. Cum vero nihil tale factum esse comperissemus, sed illum, haud sane rebus gerendis habilem, episcopatu, quo se ipsemet abdicaverat, excidisse: nos hominem, quod a negotiis abhorreret, sive rebus gerendis minus idoneus fuerit, objurgare haud honestum esse existimavimus, sed potius senectute confecto, et patria multos jam annos ac patriis sedibus orbatō, misericordiae aliquid impartendum

esse judicavimus. Itaque et episcopi nomen, et dignitatem, communionemque ab eo retineri decrevimus, et justum censuimus. Ita scilicet, ut ei secretiora adyta intrare, ibique communicare, non tamen aut ipsi sacra facere, aut ordinibus quempiam laicare fas sit, nisi vel episcopus aliqui cum sibi socium in saceris peragendis vel ordinando asciverit, vel ab ipso regionis istius episcopo tale quippiam ei facere sit permissum. Atque hæc quidem nos, inquit synodus, homini indulisimus. Quod si benignus aliquid, vel nunc, vel in posterum, illi concesseritis, id est, si plus aliquid juris vel privilegii illi concesseritis, nobis acceptum erit. Ex hac synodi constitutione colligunt quidam, licere episcopis ecclesias suas, dignitate episcopali nibilominus retenta, dimittere. Sed ego contrarium potius hinc puto effici. Sed ego contrarium potius hinc puto effici, quod olim qui episcopatibus renuntiarunt omnibus quæ acceperunt privati sunt, et neque jus aliquod episcopale post renuntiationem retinebant neque episcopi appellabantur. Si enim, episcopatu quamvis deposito, adhuc episcopalia jura retineri mos erat, cur tandem lacrymans Eustathius in sanctam synodum venit, sibi que episcopalem honorem ac nomen precibus obtinere contendit? et de ea re litteras ad Pamphylæ synodum dandas Ephesina hæc synodus censuit? Potius igitur antistitum videris episcopalis detractionem nec sine culpa esse, nec tunc fuisse, ex hac epistola apparet, quæ dicit; cum a negotiis veheementer abhorrens præ curis animo concidisset, renuntiationis, nescimus quomodo, libellum obtulit. Oportebat enim zeum, ut cui sacerdotalis cura semel mandata est, ei cum spiritali robore insistere, et labores veluti subire, et sudorem, cui merces proposita est, lubenter suscipere.

Non fuisse igitur antiqui moris ecclesiarum renuntiationes, exinde satis constat, quod synodus scribit, quod nescimus quomodo renuntiationis libellum obtulit. Admirantium namque facti uovitatem et dubitantium erat dicere, quod nescimus quomodo id factum fuit. Si vero res usitata fuisset, de ea non dubitaretur. Quæ vero subijciunt [cui namque semel episcopalis cura demandata fuisset ei insistere illum oportuit] et quæ sequuntur, ea, nullam ejusmodi sacerdotalis oneris deponendi facultatem fuisse, quin id potius maxime velut et criminiosum fuisse, satis aperte demonstrant. Etenim ei qui nunc primum ad pastoralis curæ sollicitudinem vocantur, nisi decreto pareant secundum apostolorum 109 trigessimum sextum, et Antiochenæ synodi decimum septimum canonem, quoad recusandi finem facerent, segregentur; quomodo ii, qui ordinantur, et populi curam susceperunt, ei renuntiantes, et oblatum sibi divina gratia ministerium repudiantes, facile admittentur, et non poena potius efficiantur, sed et præmium, episcopi scilicet nomen et honorem, habebunt? Nam ea quidem præmii loco homini, qui a parœcia, in quam destinatus fuerat, non suo vitio, sed impotenti multitudinis

Α κεινωθέντα. Καὶ ἄριστον, καὶ δίκαιον ἡγησάμεθα ἔχειν αὐτῶν τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν κοινωσίαν, τὸ ἐντός τοῦ θυσιαστηρίου εἰσεῖναι ὀφείλη, καὶ μεταλαμβάνειν, μήτε δὲ ἱεουργεῖν αὐτῶν, μήτε χειροτονεῖν, εἰ μὴ συμπαραληφθεῖη παρ' ἐτέρου ἐπισκόπου, ὥστε συλλειτουργῆσαι ἐκεῖνῳ ἢ συγχειροτονηθῆσαι, ἢ ἐπιτραπῆη τοιοῦτόν τι ποιῆσαι παρὰ τοῦ τῆς ἐνορίας ἐκείνης ἐπισκόπου. Καὶ ἡμεῖς μὲν ταῦτα, φησὶν ἡ σύνοδος, δεδώκαμεν αὐτῶν· εἰ δὲ τι βουλευέσθε χρηστότερον ὑμεῖς ἐπ' αὐτοῦ, ἢ νῦν ἢ μετὰ ταῦτα, ἔχοντες εἰ καὶ πλεον τι πράσσετε αὐτῶν δίκαιον ἢ προνομιον, καὶ τοῦτο ἀρεστον ἡμῖν ἴσθαι. Ἐκ ταύτης συνοδικῆς οικονομίας ὁρῶνται τινες ἐνδεδοσθαι τοῖς ἐπισκόποις παραίτησθαι τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, τὴν δὲ ἀρχιερωσύνην παρακρατεῖν. Οἶμαι δὲ τούναντιον μᾶλλον ἐνεῦθεν καταλαμβάνεσθαι, ὅτι πάσαι οἱ τὰς ἐπισκοπὰς παραιτούμενοι, εἴτε ὡς ἐδέχοντο πάντων ἐξέπικτον, καὶ οὕτως ἀρχιερατικόν τι δίκαιον μετὰ τὴν παραίτησιν εἶχον, οὕτως ἐπισκοποὶ ὀνομάζοντο· εἰ γὰρ ἦν ἔθνος, ὥστε τὸν παραιτησάμενον ἀρχιερατικὰ δίκαια ἔχειν, τί δήποτε ὁ Εὐστάθιος μετὰ διακρῶν προσήει τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, καὶ ἤταίτο καλεῖσθαι ἐπίσκοπος, καὶ ἐπισκόπου ἔχειν τιμὴν; καὶ ἡ σύνοδος ἔγραφε περὶ τούτου τῇ κατὰ Παμφυλίαν συνόδῳ; μᾶλλον μὲν οὖν ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ τὸ ὅπως παραιτεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς τὰς ἐπισκοπὰς οὐκ ἀνέγκλητον φαίνεται εἶναι, οὐδὲ γίνεσθαι τότε, λεγούσης ὡς ἀπειρηκῶς πρὸς τὰς φροντίδας ἐκ πολλῆς ἀπραγμοσύνης, παραιτήσεως, οὐκ ἴσμεν ὅπως, προσεκόμισε βιβλίον. Ἔδει γὰρ ὡς ἀπαξ ἐγχεχειρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα ταύτης ἔχεσθαι μετ' εὐρωστίας πνευματικῆς, καὶ ὁλοῦ ἀναποδύεσθαι τοῖς πόνοις, καὶ ἰδρῶτα τὸν ἔμμησον ἐθελοντι ὑπομένειν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔθος ἦν παραιτήσεως; ἐκκλησιῶν γίνεσθαι τότε, ἐμφαίνεται ἀπὸ τοῦ γράφει τὴν σύνοδον ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως παραιτήσεως προσεκόμισε βιβλίον. Ἐνεζομένων γὰρ ἐπὶ τῇ πράξει καὶ ἀπορούντων ἦν τὸ λέγειν ὡς οὐκ ἴσμεν ὅπως ἐγένετο τότε. Εἰ δὲ συνήθως ἐγένετο, οὐκ ἂν ἠπορεύετο. Τὸ δὲ ἐπιφέρειν· ἔδει γὰρ ὡς ἀπαξ ἐγχεχειρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα ἔχεσθαι ταύτης, καὶ τὰ ἐξῆς διδῶσιν ἔννοεῖν, ὅτι τὸ παραιτεσθαι τὰς ἱερατικὰς φροντίδας οὐκ ἐπιτετραμμένον, ἀλλ' ὑποτετραμμένον μᾶλλον ἔστι καὶ ὑπ' αἰτίας. Εἰ γὰρ οἱ ἄρτι πρώτως καλούμενοι εἰς ποιμαντικὴν λειτουργίαν λαοῦ, εἰ μὴ κειθόντο τοῖς ψηφισμένοις αὐτοῖς, ἀφωρισμένοι εἶσι, κατὰ τὸν λς κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἕως ἂν καταδέξωνται, καὶ κατὰ τὸν ις' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, πῶς οἱ χειροτονηθέντες καὶ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν καταδεξάμενοι ἀπραγμῶνως δεχθήσονται παραιτούμενοι, καὶ τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς θείας χάριτος λειτουργήματα ἀπαιτιώμενοι, οὐκ ἐπιτιμηθήσονται μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ γέρας ἔξουσι τὸ καλεῖσθαι ἐπίσκοποι, καὶ τυγχάνειν τιμῆς ἀρχιερατικῆς; ὅπερ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ὡς πρεσβεῖον ἀπένευμε τῷ χειροτονηθέντι εἰς παροικίαν, καὶ μὴ δεχθέντι παρὰ τοῦ ἐκείσε λαοῦ οὐ παρ' αἰτίαν οἰ-

καίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀταξίαν καὶ κακοθη-
 Θεϊαν, ὡς ὁ δέκτωκαίδεκατος αὐτῆς περιέχει κανών.
 Καὶ ἡ γραφὴ δὲ τῆς ῥηθείσης ἐπιστολῆς δείκνυσιν
 ὡς οἰκονομία τὸ πᾶν ἦν διὰ τὴν μικροφυλίαν τοῦ
 Ἐδσταθίου καὶ τὸ τῆς λύπης σφοδρόν. Περιέχει γάρ
 ὡς, ἐπειδὴ προσήλθε κλαίων, καὶ ἐξαιτῶν τότε καὶ
 τότε, συνηγήσαμην ἅπαντες· τῷ πρεσβύτῃ, καὶ κοι-
 νῶν ἐλογισάμεθα τὸ αὐτοῦ δάκρυον. Καὶ μετὰ τινα·
 Ἐπει δὲ τῇ ἀπραγμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς οὐ σφοδρὰ
 φιλονεικεῖν ἀκόλουθον, εἶδε δὲ μᾶλλον ἐλεῆσαι πρε-
 σβύτην, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐκ τούτων οὖν ἐμφαίνεται
 ὅτι τὰ δάκρυα καὶ τὸ βαθὺ γῆρας δυσωπηθέντες
 τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, καὶ μὴ τι αὐτῷ συμβαίη εὐλα-
 φηθέντες ἐκ τῆς ἀμέτρου λύπης, ψικονόμησαν ὅσα
 καὶ ψικονόμησαν, ἀλλ' οὐχ ὡς τυποῦντες ταῦτα, καὶ
 οὕτω γίνεσθαι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διαταττόμενοι. Ἡδει-
 σον γὰρ τοὺς κανόνας πάντως, καὶ οὐκ ἂν ἐναντία
 τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσι καὶ τοῖς τῶν πρὸ αὐτῶν
 ἁγίων Πατέρων ὥριζον διατάγμασι, καὶ παραιτε-
 σθαι τοῖς βουλομένοις ἐνεδίδουν, καὶ προνομίαν
 ἀρχιερατικῶν ἀπολαύειν, καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν.
 Πῶς γὰρ ἐμελλον τοῦτο ποιῆσαι οἱ φρονούντες ὅτι
 τὸν ἀπαξ ἐγχευρισμένον ἱερατικὴν φροντίδα χρῆ-
 ταύτης ἔχεσθαι μετ' εὐρωστίας πνευματικῆς, καὶ
 ὅσα ἐπέγαγον ἐφεξῆς; Ὅτι δὲ τὸ σύμπαν τοῖς δά-
 κρυσι τοῦ πρεσβύτου ἐκείνου κατακλασθέντες ἐποι-
 ησαν, δηλοῦται καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ῥημάτων τῆς
 ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τοῦ γραφῆαι· Εἰ δὲ τίς βουλεύσεσθε
 χρηστότερον ἐπ' αὐτῷ, ἀρῆσει καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ
 συνόδῳ.

inquit, mitius aliquid de hoc homine statueritis, id quoque sancta synodus gratum acceptumque habebit.

Τοσοῦτον γὰρ τὸν ἄνδρα ἠλέησαν τοῖς ἐκείνου
 καμφθέντες δάκρυσι καὶ τῇ συμφορᾷ, ὡς καὶ τοὺς
 ἄλλους παραθήγειν εἰς ἔλεον ἐκείνου, καὶ παρακα-
 λεῖν εἰς συμπάθειαν. Εἰ δὲ ὡς κανόνα τὴν συνο-
 εχτὴν ταύτην ἐπιστολὴν δέχονται, καὶ οὐχ ὡς οἰκονομίαν
 ἐπ' ἐκείνῳ γενομένην τῷ Εὐσταθίῳ, τί μὴ καὶ
 τοῖς παραιτησαμένοις τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας καί τὴν
 ἀρχιερωσύνην αὐτὴν εἰς αὐθις προσίσαι καὶ προσ-
 κλαίωσι διδόναι ἡνομά τε ἐπισκοπῆς καὶ ἀρχιε-
 ρατικῆς δικαία καὶ τιμῆ. Ἐκεῖνος γὰρ ἅπαντα καθ-
 ἀπαξ παραιτησάμενος φαίνεται, καὶ πάντων ἐκπέ-
 πτωκῶς, ἐκ τοῦ λέγειν τοὺς τῆς συνόδου ὅτι Ἐξη-
 τοῦμεν μαθεῖν, εἰ καθαίρεσιν ἔνομον ὑπομεμένηκει,
 ἦγον ἐπὶ τισι τῶν ἀτόπων ἐληλεγμένων· καὶ δὴ
 ἐμάθομεν τοιοῦτον μὲν οὐδὲν πεπραχθαι, γενέσθαι
 δὲ μᾶλλον τῷ Εὐσταθίῳ ἀντὶ ἐγκλήματος τὴν πα-
 ραίτησιν. Ὡσπερ οὖν εἰ ἐπ' ἀτόπων τιμὴ ἴαλω, οὕτως
 ἦν ἀπάντων τῶν τῆς ἐπισκοπῆς δικαίων ἐκπεπτω-
 κῶς ἐκ τῆς παραιτήσεως, καὶ καθηρῆσθαι αὐτῇ
 δοκεῖν. Ἄλλ' ὅμως ἡ σύνοδος τοῖς ἐκείνου δάκρυσι
 ἐπικαμφθεῖσα ἐψηφίσαστο, ὅσα τῇ ἐπιστολῇ περιέ-
 χονται. Τοῖς γοῦν ὡς κανόνα καὶ τύπον δεχομένοις
 αὐτῆν οὐδὲ τοὺς παραιτησάμενους· τὴν τε τῶν πρα-
 γμάτων διοίκησιν, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτῆν
 διατηρούμενας κατ' ἐκείνους αὐθις, προσίσθαι καινόν
 τι δόξει, καὶ ψηφίζεσθαι σφίσι κληθῆναι ἐπισκόπου
 ἰσοουργίαν τε καὶ τιμῆν. Οὐκ εὐστόχως οὖν τῆς

A depravata licentia excluderetur, ut ejusdem synodi
 decimo octavo canone videre est, Antiochena syno-
 dus attribuit. Quinetiam ob demissum Eustathii
 animum et dolore confectum dispensationem illam
 omnino concessam fuisse ipsiusmet epistolæ con-
 textus ostendit. Sic enim habet: [Quoniam multis
 cum lacrymis in synodum venit, hoc atque illud
 postulans, doluimus, inquit, senis vicem, commu-
 nesque illius lacrymas duximus.] Et paulo post: [Sed
 quoniam viro non nimis succensere consentaneum
 est quod sit negotiorum fugitanti, sed senis po-
 tius misereri oportet, et quæ sequuntur.] Quibus ex
 verbis apparet, reverentia quadam Eustathii lacry-
 marum, et pene jam præcipitata senectutis adduc-
 tos, ac ne quid homini ex nimio dolore gravius
 accideret veritas, ea Patres de illius honoribus de-
 crevisse, non ut exemplum in eo homine constitue-
 rent, aut legem posteris præscriberent. Nec enim
 illi sanctiones canonicas ignorabant, aut contraria
 apostolorum Patrumque priorum constitutionibus
 decreta sancire mens erat: neque episcopatus abji-
 ciendi, eoque etiam dimisso episcoporum præroga-
 tivis fruendi, cuiuslibet homini facultatem esse vo-
 luerunt. Quo pacto namque id velle potuissent, qui
 impositum episcopalis curæ onus spiritualis animi
 firmitate sustinendum esse, et quæ deinceps addi-
 dere, persuasum haberent? Porro senis lacrymis
 inflexos ad misericordiam Patres decretum hoc
 edidisse, cum ex aliis multis epistolæ verbis, tum
 C ex his, quæ sequuntur, facile apparet: Quod si vos,

fanta enim Patrum animos, ejus hominis lacry-
 mis et calamitate emollitos, miseratio ceperat, ut
 alios quoque ad misericordiam illi tribuendam ipsi-
 met incitari, et ad ejus commiserationem provo-
 carent. Quod si hanc synod. Epist. canonis vim ha-
 bere, et non in ea solius Eustathii causam agi pu-
 tant; quidni iis etiam, qui ecclesiarum suarum
 curam, et sacerdotii quoque episcopalis dignitatem
 deposuerunt, si postea iterum accedant et lacrymas
 fundant, episcopi nomen ac episcopalia jura hono-
 remque concedi putant oportere? Illum namque se
 omnibus uno tempore abdicasse, omnibusque simul
 excidisse, synodi verba illa indicant. Quæsimus,
 inquit, an legitima depositione multatus, hoc est,
 an alicujus flagitii convictus foret Eustathius; nec
 tale quidquam didicimus contigisse, sed ipsam po-
 tius renuntiationem illi pro crimine fuisse: qui ta-
 men eo nomine, quasi manifesti sceleris reus tene-
 retur, ita omni episcopali jure ex renuntiatione pe-
 nitus exciderat, ut depositionis veram speciem ea
 animadversio præ se ferre omnino existimaretur,
 nisi synodus quæcumque hac epistola continentur,
 ejusdem commota lacrymis decrevisset. Quam qui-
 dem qui canonis et exempli vim obtinere conten-
 dunt, mirum iis non videbitur, aut novum, eos qui
 se negotiorum administrationi subtraxerint, et
 summi sacerdotii dignitate (quæ duo ex istorum

ωσαύτως παρητήσατο. Θεόδωρος ἀντὶ τούτου ἂν χειροτονήται. Ὁ δὲ, κλαίων καὶ δυσωπῶν, τὴν τιμὴν αἰτεῖ. Ὁ ἀντ' ἐκείνου χειροτονήσας ἀνεύθυνος, ἔχων δηλαδὴ τὴν ἐκείνου παραίτησιν ἀντ' ἐγκλήματος.

Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος Εὐστάθιος, ἀπράγμων ὢν, καὶ μὴ δυνάμενος τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ἀντέχεσθαι, καὶ πρὸς τὰς ἐπερχομένας αὐτῷ φροντίδας ἀνθίστασθαι, καὶ διακρούεσθαι ταύτας· παρητήσατο τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν· καὶ χειροτονήθη ἀντ' αὐτοῦ ἑτερος. Ἐἶτα τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ προσῆλθε, αὐτὴν ἐπισκοπὴν ἀνακαλούμενος. Εἰ γὰρ ἂν οὐδὲ εἰσηκούσθη, ἅπας ταύτην παραίτησάμενος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἑτέρου χειροτονηθέντος· ἀλλὰ τὴν ἐπισκοπικὴν τιμὴν ζητῶν ἔχειν, καὶ τὴν κοινω-
νίαν· καὶ ἰδικαιώθη ἐπ' αὐτῇ χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, ὥστε ἐπίσκοπον αὐτὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς καθέδρας μετέχειν, καὶ ἱεουργεῖν οὐκ ἐξ ἰδίας αὐθεντίας· ἀλλ' ὁπότε παρ' ἀδελφοῦ καὶ συνεπιτόκου ἐπιτραπῆ κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ. Κατὰ συμπαθεῖ δὲ λόγον οἱ τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες ὑπέβητο τῇ ἐν Παμφυλίᾳ συνόδῳ, εἰς ἣν ἔτελει καὶ ὁ Εὐστάθιος, χρηστότερόν τι περὶ αὐτοῦ βουλευσάσθαι· ἢ νῦν ἢ μετέπειτα· ἢ δὲ ἢν ἢ εἰς ἐκκλησίαν σχολάζουσιν προχειρίσασθαι, ἢ ἄλλως χειραγωγῆσαι αὐτόν.

git. Theodorus in ejus locum ordinatus est. Ille vero lacrymas effundens et pudore confusus honorem repetit. Qui alium illius loco ordinavit, insors est, cum detractionem ejus pro crimine habeat.

Eustathius hic episcopus cum litium erat fugitans et Ecclesie negotia sustinere non potuit, nec curis eum invadentibus resistere nec eas depellere, negotiorum administrationi renuntiavit, et ejus loco alius ordinatus fuit. Postea ad Ephesinam accessit synodum, episcopatum rursus repetens. Et quamvis non exauditus fuit, cum senel enim abdicasset, et alius ejus loco fuisset ordinatus: episcopalem tamen honorem habere queritans, et communionem, et sine omni contradictione in ea confirmatus fuit, ut ipse nominaretur episcopus, et honoris cathedraque participaret, et sacra perageret, non ex propria auctoritate, sed quando secundum affectionem et in Christo charitatem a fratre et coepiscopo permitteretur. Sympathie autem ratione ducti Patres hujusce synodi, synodo Pamphyliæ, in qua sacra celebravit Eustathius, proposuerunt, benignius aliquid de eo statuere, aut nunc aut postea; hoc autem erat, ut vel in vacantem ecclesiam deesignarent, vel aliter eum manu ducerent.

KANONES A

THE AGIAS TETAPTHE KAI OIKOYMENIKHS SYNODOY THS EN XALKHAONI.

CANONES XXX

SANCTÆ ET ŒCUMENICÆ QUARTÆ SYNODI CHALCEDONENSIS.

ZONAP. καὶ ΒΑΣΣ. Ἡ ἀγία τετάρτη καὶ οἰκου-
μενικὴ σύνοδος γέγονεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας
Μαρκιανοῦ ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων Πατέρων
συναθροισθέντων ἐν Χαλκηδόνι κατὰ Διοσκόρου τῆς
περιωνύμου προστατούτου Ἀλεξανδρείας καὶ Εὐ-
τυχοῦς ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, οἱ τὸν
Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμοούσιον μὲν τῷ
Πατρὶ ὡμολόγησαν, περὶ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐβλασ-
φήμουν, καὶ φεύγοντες τὴν τοῦ Νεστορίου διαίρε-
σιν, δύο υἱοὺς εἰσάγοντες, εἰς ἄλλο κακὸν ἐκ δια-
μέτρου ἐπέπιπτον. Τὰς γὰρ δύο φύσεις τῆς θεότητος
καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τὴν ἔνωσιν συγκαθη-
ναι, καὶ εἰς μίαν ἀποτελεσθῆναι φύσιν ἀσεβῶς ἔδο-
γματίζον, ὡς καὶ τῇ θεότητι προσαρμόζειν τὰ πάθη.
Ἄλλὰ καὶ τὴν σάρκα οὐκ ὁμοούσιον ἡμῖν ἀνελη-
φέναι τὸν Κύριον ἔλεγον, οὐδὲ ἐκ τῶν παρθενικῶν
αιμάτων συμπαγεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀβρόχως πως καὶ
θειοτέρως σεσαρκῶσθαι αὐτὸν ἀνέπλαττον· καὶ ἄλλα

111 ZONAR. et BALS. Sancta et œcumenica quarta synodus Marciano imperante celebrata fuit; sexcentis triginta Patribus adversus Dioscorum, in Alexandrina inclitya urbe præfectum, et Constantinopoleos archimandritam (seu cœnobii præfectum) Eutychetem, coactis; qui Christum Dominum Patri consubstantialem cum faterentur, de Incarnationis tamen mysterio nefarie loquebantur, dumque Nestorii Christum dissectans, duosque filios constituentis errorem declinant, in aliud malum huic ex diverso oppositum sunt delapsi. Utramque scilicet Dei naturam et hominis, postquam sibi invicem copulatæ atque connexæ fuerunt, ita permistas esse, atque inter se penitus in unam naturam coaluisse impie asserebant, ut divinitatem quoque affectionibus et perturbationibus obnoxiam constituere minime vererentur. Corpus quoque, non ejusdem cum humanis corporibus naturæ, nec ex virgineis

concretum sanguinibus suscepisse Dominum, sed inexplicabili quadam et diviniore prorsus ratione, incarnatum illum esse somniabant; aliaque debilitabant hujusmodi, proindeque a sancta synodo depositi atque anathemate percussi sunt: eadem synodus Deum, hominemque perfectum in duabus indivisis impermixtisque naturis Christum Dominum esse definivit. Et vero subjectos quoque canones edidit.

CANON I.

Qui a sanctis Patribus in unaquaque synodo hucusque expositi sunt, observari canones æquum censuimus.

BALS. Ἐδικαίωσαν (id est) justum censuerunt Patres, ut qui a sanctis Patribus, qui eos præcesserunt, ante quartam synodum editi sunt canones, observentur, et vires suas oblineant. Nec dixeris, quomodo non meminit canon provincialium et œcumenicarum synodorum? ex eo enim quod confirmantur, qui a sanctis Patribus in unaquaque synodo ad id usque tempus compositi sunt canones, omnium synodorum decreta firma ac stabilia redduntur.

ZONAR. Multa, fidei dogmatibus stabiliendis, et ecclesiasticæ disciplinæ, moribusque sancientis, œcumenici, provincialesque ante sanctam hanc synodum celebrati conventus, promulgatis canonibus decrevere. Ea igitur omnia decreta Patres sancti in hac synodo congregati hoc canone confirmarunt, et obtinere judicarunt, hoc est, justum senserunt, et existimarunt.

ARIST. *Canones cujusque synodi sanctorum Patrum observentur.*

112 CANON II.

Si quis episcopus propter pecunias ordinationem fecerit, et non venalem gratiam in venditionem deduxerit, et propter pecunias ordinaverit episcopum, vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel aliquem eorum qui in clero annumerantur, vel propter pecunias promoverit œconomum vel defensionem vel paramonarium (seu monasterii admini-

Guill. Beveregii notæ.

(88) Ἡ παραμονάριον. Hæc vox raro occurrit. Velus interpres hoc loco vertit, *Ostiarium*. Dionysius Exiguus *Mansionarium*, Justinianus autem *Paramonarios* inter rerum ecclesiasticarum administratores recenset, dicens, *Deo amabiles episcopi, si quidem aliquos diserte hi, qui defecerunt, præposuerint rebus (veluti xenodochos, ptochotrophos, aut nosocomos, aut orphanotrophos, aut 'gerontocomos, paramonarios, aut œconomos, aut simpliciter dicendo, pitarum actionum administratores) illos quidem permittant habere administrationem.* l. xlvi, sect. 3. c. De episcopis et clericis. Ad quem locum Dionysius Gothofredus observat, παραμοναρίους esse villicos, sive actores possessionum, ex eorum genere qui res ecclesiasticas administrant, quamvis alias hi videantur appellari, satellites, asseclæ, hucellarii: est enim Nicetæ παραμονή, πελαγοφόρος βάρβαρος. Villicus autem olii agri colendi causa constitutus est, atque appellatus a villa, quod ab eo in eam convehantur fructus, et evehantur cum venent: ut testatur Varro de re rustica l. 1, c. 2. Isidorus autem ait, quod, *Villicus propriis villæ gubernator est, unde et a villa villi-*

ἀ ἐπιδράρουν, οὐς καθέλιε, καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἀγία σύνοδος; αὐτῆ, τέλειον θεὸν καὶ τέλειον ἀνθρώπον τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δογματίσασα ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγγύτως. Ἐξίθετο δὲ καὶ κανόνας τοὺς ὑποταταγμένους.

ΚΑΝΟΝ Α'.

Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην σύνοδον ἄκρι τῶν τῶν ἐπιτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαίωσαν.

ΒΑΣ. Ἐδικαίωσαν οἱ Πατέρες ἀντὶ τοῦ δίκαιον εἶναι ἐκριναν, κρατεῖν τοὺς πρὸ τῆς δ' συνόδου ἐπιτεθέντας κανόνας ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν ἁγίων Πατέρων. Καὶ μὴ εἴπῃς, Πῶς οὐκ ἐμνήσθη ὁ κανὼν τοπικῶν συνόδων καὶ οἰκουμηνικῶν; Ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρωθῆναι τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην σύνοδον μέχρι τῶν τότε καιροῦ συντεθέντας κανόνας στηρίζονται πασῶν τῶν συνόδων τὰ θεοπλάσματα.

ZONAR. Καὶ αἱ οἰκουμηνικαὶ σύνοδοι καὶ αἱ τοπικαὶ αἱ πρὸ ταύτης τῆς ἁγίας συνόδου γενόμεναι κανόνας ἐξέθεντο, τοὺς μὲν εἰς δογματικὴν συντελοῦντας ἀκρίθειαν, τοὺς δὲ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντας κατάστασιν, καὶ τὰς ἐκκλησίας ρυθμιζόντας. Ἀπαντας οὖν ἐκείνους οἱ ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ συναθροισθέντες ἅγιοι Πατέρες ἐπεκύρωσαν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ κρατεῖν ἐδικαίωσαν, ἀντὶ τοῦ δίκαιον ἐκριναν καὶ ἠγάσαντο.

ARIST. *Οἱ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκάστης συνόδου κανόνες κρατεῖσθαι.*

ΚΑΝΟΝ Β'.

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιῆσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἀκρατον χάριν, καὶ χειροτονήσοι ἐπὶ χρήμασι ἐπίσκοπον, ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἑτερόν τινα τῶν ἐν κλήρῳ κατηριθμημένων, ἢ προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἐκδικον, ἢ παραμονάριον (88), ἢ ὄλιον

cus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villæ, sed dispensationem universæ domus, Tullio interprete, significat; quod est universarum possessionum et villarum dispensator. Isidori *Etymol.* l. ix. c. 4. Et hoc quidem sensu vox οἰκονόμος Luc. xvi, 1. a veteri Bibliorum interprete non inepte redditur *Villicus*, ubi a Syno vertitur *magister domus*, ab Arabe *administrator, procurator*. Et sic quidem παραμονάριος hoc in loco hujusmodi fuisse villici videntur, qui nimirum possessiones et pecunias, præcipue ad monasteria, movæs dicta, pertinentes administrarunt, et dispensarunt. Sed Dionysius Exiguus hic *mansionarium* vertit, ut ante etiam observatum est. Quod tamen non intelligendum est de versione ejus. In Bibliotheca Juris Canonici veteris, ex ms. Christophori Justelli edita, quippe in qua nulla Latina vox loco Græcæ παραμονάριον occurrit: sed de aliis istius versionis editionibus in tomis Conciliofom et alibi impressis, ubi παραμονάριον *mansionarium* vertit; quomodo etiam in nonnullis Isidori Mercatoris codicibus redditur: in aliis ipsa vox Græca *Paramonarius* retinetur. Mansionarius autem unus fuit

τινά τοῦ κανόνος, δι' ἀσχροκέρδειαν · ὁ τοῦτο ἁ
ἐπιχειρήσας ἐλεγχθεὶς κινδυνεύτω περὶ τὸν
οἰκειὸν βαθμὸν · καὶ ὁ χειροτονούμενος μὴδὲν
ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ
προβολῆς · ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἢ
τοῦ φροντισματος οὐπὲρ ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν.
Εἰ δὲ τις καὶ μεσιτεύων φανῆ τοῖς οὕτως ἀ-
σχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασιν, καὶ οὕτως, εἰ
μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκειοῦ ἐκπιπέτω βα-
θμοῦ · εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέ-
σθω.

ΒΑΛΣ. Ὁ κθ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ
ὁ λ', καὶ ἕτεροι, μεγάλως τιμωροῦσι τοὺς διὰ χρη-
μάτων χειροτονούντας τε καὶ χειροτονουμένους. Ὁ
δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται μὴ μόνον τούτους καθ-
αιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτω σφραγίζοντας ἢ
σφραγιζομένους, πρὸς δὲ καὶ τοὺς οὕτω προβαλλο-
μένους, ἢ προβληθησομένους. Οἱ μὲν γὰρ ἐπίσκοποι,
οἱ χωρεπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, καὶ οἱ
ὑποδιάκονοι χειροτονοῦνται· οἱ ψάλται, οἱ ἀναγνώσται,
οἱ ἄρχοντες καὶ ἕτεροι σφραγίζονται· οἱ δὲ οἰκονόμοι,
οἱ χαρτουλάριοι, οἱ παραμονάριοι, καὶ ἕτεροι, προ-
βάλλονται. Καὶ τοῦτο παρίσταται ἀπο τοῦ παρόντος
κανόνος, λέγοντος· Μηδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφε-
λεῖσθαι χειροτονίας ἢ προβολῆς. Τῷ γὰρ ὀνόματι
τῆς χειροτονίας καὶ ἡ σφραγὶς περιέχεται, ὡς διὰ
χειρὸς γινόμενη, οὐ μὴν καὶ ἡ προβολή. Αὕτη γὰρ
καὶ δίχα σφραγίδος τελεῖται. Ἀναφαίνεται δὲ τοῦτο
καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανὼνα· Ἄλλ' ἔστω ἀλλότριος
τῆς ἀξίας ἢ τοῦ φροντισματος οὐ ἐπὶ χρήμασιν
ἔτυχεν. Οὐ μόνους δὲ τούτους κολάζει, ὡς εἴρηται,
ἀλλὰ καὶ τοὺς μεσάσαντας μοναχὸς ἢ λαϊκὸς ὄντας
ἀναθεματίζει. Σημειῶσαι τὸ του παραμοναρίου καὶ
τοῦ οἰκονόμου. Περὶ δὲ χωρεπισκόπου ζῆτει τῆς ἐν
Νεοκαισαρείᾳ συνόδου κανὼνα ιγ'.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ συνόδων
ἄλλων κανόνες· εἰσὶ διάφοροι περὶ τοῦ μὴ χειροτονεί-
σθαι τινὰς ἐπὶ ὀδοσι χρημάτων, μῆτε μὴν διὰ προστα-
σίας ἀρχοντικῆς· ὁ δὲ παρῶν κανὼν οὗτος πλατύτε-
ρον τὰ περὶ τούτου διατάττεται, καὶ ἀπαριθμᾷ τοὺς
χειροτονουμένους, καὶ τοὺς προβαλλομένους. Οἱ μὲν
γὰρ χειροτονοῦνται ὡς ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι,
καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι· οἱ δὲ σφραγίζονται μόν-
οι, (καὶ τοῦτο δὲ χειροθεσίας ἐστίν), ὡς ἀναγνώ-
σται καὶ ψάλται, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι· οἱ δὲ προβάλ-
λονται, ὡς οἰκονόμοι καὶ ἐκδικιοὶ καὶ παραμονάριοι.
Πάντας οὖν τούτους ἀπαγορεύει ὁ κανὼν οὗτος ἐπὶ
ὀδοσι χρημάτων γίνεσθαι· καὶ τοὺς τὴν ἀπρατον χά-

strum), vel omnino aliquem ex canone turpis
quæstus gratia : qui hoc tentasse convictus fuerit,
de proprio gradu in periculum veniat : et qui est
ordinatus, ex ordinatione vel promotione quæ in-
star mercatorum venundatur, nihil juvetur : sed
sit a dignitate vel curatione, quam pecuniis ade-
ptus est, alienus. Si quis autem adeo turpibus et
nefariis lucris intercessor apparuerit, hic quoque,
si sit quidem clericus, proprio gradu excidat : sin
vero laicus sit vel monachus, anathematizetur.

BALS. Vicesimus nonus canon sanctorum apo-
stolorum et tricesimus et alii, eos valde puniunt et
qui ordinant, et qui propter pecunias ordinantur.
Hic vero præsens canon decernit, non solum eos
deponendos, sed eos etiam qui characterem sic
tribuunt, eosque quibus datur : præterea autem et
eos qui sic promovent, vel etiam promovebuntur.
Episcopi enim, chorepiscopi, presbyteri, diaconi,
subdiaconi ordinantur ; cantores, lectores, præsi-
des et alii, characterè designantur : œconomi au-
tem, chartularii, paramonarii (seu monasteriorum
administri) et alii promoventur. Et hoc ex præ-
senti canone apparet, qui dicit : Ex ordinatione vel
promotione, quæ instar mercatorum venundatur,
nihil juvetur. Ordinationis enim nomine etiam
characteris impressio comprehenditur ut per ina-
num facta : sed non itidem promotio. Ipsa enim
etiam sine characteris datione perficitur. Apparet
autem hoc etiam ex eo quod dicit canon : Sed sit
alienus a dignitate vel curatione, quam pecuniis
assecutus est. Non hos autem solos punit, ut dic-
tum est ; sed eos etiam, qui intercessores fuerint,
si sint laici vel monachi, anathematizat. Nota
quod dicitur de paramonario et œconomo. De cho-
repiscopis autem quære synodi, quæ fuit Neocæ-
sareæ, can. 13

ZONAR. Pluribus aliis apostolorum synodorum-
que decretis, pretio redempta, aut principum vi-
rorum auctoritate extorta ordinum collatio probi-
betur. Idem hoc canone, fusius tamen explicata
constitutione, decernitur. In eo siquidem, et qui-
bus ordines conferri, et quicumque promoveri
possunt, enumerantur. Nam alii quidem, quo in
numero episcopi, presbyteri, diaconi et hypodia-
coni sunt, ordinantur : nonnulli, ut lectores, can-
tores ac hujusmodi alii (quod ipsum non sine manuum
impositione contingit), solo characterè signantur,
alii demum, ut œconomi, defensores, paramonarii-
que (seu monasteriorum administri) promoventur.

Guill. Beveregii notæ.

ex officialibus regis, cui incumbit, mansiones regi,
vel homini regio, vel cuivis rege misso, una cum
viatico pro personæ dignitate præparare ; quo sensu
Hincmarus hac voce sæpe utitur. Epist. 3, cap. 16,
25. Aliiter usurpatur hæc vox mansionarius pro eo,
cujus erat lampadas in templo accendere, et extingui-
tere : ut constat ex Gregorii *Dialog.* l. 1, c. 5.
Ab hoc sensu vetus interpret non multum absudit,
ubi *Ostiarium* verit. Sed neuter horum sensuum

præsenti loco quadrat. Nam παραμονάριος omni
procul dubio aliquem rerum ecclesiasticarum ad-
ministratorem significat. Quod etiam e supra lau-
dato Justiniani loco egregie confirmatur : utpote
in quo paramonarii inter xenodochos, ptochotro-
phos, œconomos, aliosque qui omnes administra-
tionem aliquam sibi commissam habuerunt, recen-
siti sunt : quemadmodum etiam in hoc canone
defensoribus, et œconomis enumerantur

Ne quem igitur ex his omnibus mercede interposita creari liceat, hoc canone constitutum, qui que non venalem Spiritus sancti gratiam, inestimabilem videlicet, venditioni non subjectam ob superexcellente et incomparabilem ejus naturam vendere (hoc enim est in venditionem deducere) deprehensi fuerint, in periculum de suo gradu venire, hoc est, eo moveri ac deponi jubentur. Atque hæc quidem in eos, qui, vel ordinibus conferendis, vel alicui ad ea munera, quæ in canone recensentur, eligendo, ac omnino ecclesiasticæ militiæ ascribendo, mercenariam operam locavere, statuuntur. Qui vero eosdem ordines promotionesve sunt emercati, nihil eos ex hac sacrorum nundinatione, sordidaque negotiatione juvari decretum est. Si namque ecclesiastici ordinis homines mercenariam operam quomodocunque alteri locare, profanave negotia turpi lucro inhiantes tractare sacris constitutionibus vitium est, **113** ut ex proximo, et ex Carthaginensis synodi decimo sexto canone facile apparet, quo susceptores esse, aut procuratores, vel ex turpi aliqua, aut indigna negotiatione sibi victum quærere episcopi, presbyteri aut diaconi prohibentur, et ex magni Apostoli præterea verbis: *Nemo, inquit, militans implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat* ¹⁰ qui milites delegit, ac ex ipsis quoque legum civilium sanctionibus aperte colligitur; multo minus rerum talium mercaturam exercere, emplatamque sancti Spiritus gratiam possidere, per eandem constitutiones cuiquam licere existimandum est. Quamobrem et istos movendos esse dignitate, vel gradu. Idem et de promotis decernit hic præsens canon: et eos, qui intercessores sunt in istiusmodi negotiis operantive etiam in his ordinum promotionumve nundinationibus commodarint, si clerici sint, deponi, si laici, aut monachi, anathemate plecti jubet. At vicesimo nono apostolorum canone, qui ordines emercati fuerint, et depositione mutari, et, quemadmodum Simoni illi Magi factum est, communionem moveri præcipiuntur. Quæ quidem communio non de sola sacrorum mysteriorum perceptione, sed de illorum quoque consuetudine et congressu cum fidelibus accipi debet. Simon enim cum oblata pecunia pro ea sibi vicissim sancti Spiritus gratiam rependi postulasset, ex universo fidelium cœtu a Petro propter pecunias ordinarunt aut ordinati sunt, sed et

ARIST. *Qui emit, et vendit ordinationem usque ad prosmonarium, circa gradus periclitetur. Quin*

¹⁰ II Tim. II, 4

Α ριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἀτίμητον δηλαδὴ τὴν πρᾶξει μὴ ὑποπίπτουσαν, διὰ τὸ ὑπερφυεὲς αὐτῆς καὶ ὑπέριτον παλοῦντας (τοῦτο γὰρ τὸ εἰς πρᾶξιν κατέγειν) ἐλεγχόμενους· κινδυνεύειν θεσιζεῖν περὶ τὸν οἰκίον βαθμῶν, ἀνεὶ τοῦ ἐκπίπτειν τοῦτου καθαιρουμένους. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἐν χρήμασι χειροτονούντων, ἢ καὶ προβαλλομένων ὁλως τινὰ τῶν τοῦ κανόνος ἦτοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος. Τοῦς δὲ χειροτονουμένους ἐπὶ δόξαι χρημάτων ἢ προβαλλομένους μὴ ὠφέλεισθαι ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν χειροτονίας, ἦγουν κατὰ πραγματείαν αἰσχροκερδεῖας διατάσσεται. Εἰ γὰρ τοῦς ἐν τῷ κλήρῳ κατελεγεμένους· οἱ ἱεροὶ κανόνες κωλύουσιν ἄλλοτρῶν κτημάτων γίνεσθαι μισθωτάς, καὶ κοσμικὰ πράγματα ἐργολαβεῖν δι' αἰσχροκερδεῖαν κατὰ τὸν ἐφεξῆς κανόνα καὶ κατὰ τὸν ις'. κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου, λέγοντος μὴ δεῖν ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἐκλήτορας γίνεσθαι ἢ προκουράτωρας, μηδὲ ἐκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος τροφὴν πορίζεσθαι, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον φάσκοντα· *Ὅθδεις στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ, καὶ κατὰ τοῦς πολιτικούς νόμους· πολλῶ μᾶλλον μὴ τὰ τοιαῦτα ἐμπορεύεσθαι ἀπαγορεύουσί τινας, καὶ ὧνιον κτῆσθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ κάκεινους ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας ἦτοι τοῦ βαθμοῦ. Τοῦτο ἐπὶ τῶν προβαλλομένων ὁ παρῶν κανὼν διατάσσεται, καὶ τοῦς μέσους δὲ γινομένους ἐν τῷς τοιοῦτοις, καὶ σπουδῆν εἰσάγοντας ὥστε τινὰς ἐπὶ χρήμασι χειροτονηθῆναι, ἢ προβληθῆναι· κάκεινους κληρικούς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι κελεύει, λαϊκοὺς δὲ ἢ μονάζοντας, ἀναθεματίζεσθαι. Ὁ δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν κθ', καὶ καθαιρεῖσθαι κελεύει τοῦς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, καὶ τῆς κοινωνίας ἐκπίπτειν, ὡς Σίμων ὁ μάγος. Κοινωνίαν δὲ νοητέον ἐνταῦθα οὐ τὴν τῶν ἁγιασμάτων μετέληψιν, ἀλλὰ καὶ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν συναξίν τε καὶ σύστασιν. Ὁ γὰρ Σίμων ὑπὸ τοῦ Πέτρου τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύριος τέλειον ἐξεκόπη, χρήματα προσαγαῶν αὐτῷ καὶ αἰτήσας δοθῆναι αὐτῷ ἀντὶ τούτων τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὐ μόνον δὲ τοῦς χειροτονήσαντας, ἢ χειροτονηθέντας ἐπὶ χρήμασι κολάζει ὁ κανὼν, ἀλλὰ καὶ τοῦς ἐπιχειρήσαντας· κἂν πρὸ τοῦ εἰς ἔργον τὸ κακὸν ἤλέγχθησαν.*

exterminatus fuit. Neque vero eos tantum qui quicumque facinus attentaverint, etsi deprehensus canon obnoxios esse decernit.

ARIST. *Ὁ ἐξωνόμενος καὶ ὁ πιπράσκων χειροτονίαν μέχρι καὶ προσμοναρίου (89), περὶ τοῦς*

Guill. Beveregii notæ.

(89) Μέχρι καὶ προσμοναρίου. Hæc præsentis canonis epitome in Justelli Bibliotheca tam sub Alexii Aristeni quam Simeonis logothetæ nomine edita, multo aliter legitur. Sic, ὁ ἐξωνόμενος, καὶ πιπράσκων χειροτονίαν, περὶ τοῦς βαθμούς ἐπικινδυνόει· ὁ δὲ νόμος, ἕως καὶ παραμοναρίου. *Qui venit, et qui vendit ordinationem, circa gradus periclitatur: lex autem etiam usque ad paramona-*

rium (non defensorem, ut Justellus vertit) ubi, ut videre est, vox παραμόναριος retinetur, pro qua in nostris codicibus προσμόναριος substituitur. Et sic quidem ipse Balsamon in nonnullis legiese videtur. Ille enim in responsis ad Marci Alexandrini interrogationem 28, hunc canonem citans, προσμόναριον loco τοῦ παραμοναρίου ponit Joannes Meursius in Glossario (et ex eo Christophorus in præsentem)

βαθμούς ἐπικινδύνοι. Καὶ οἱ μεσάζοντες, κλη-
ρικοί μὲν, ἐκπιπέτωσαν, λαϊκοὶ δὲ ἢ μοναχοί,
ἀναθεματισθῶσαν.

Κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον χείρων ἐστὶ καὶ Μακε-
δονίου τοῦ πνευματόμαχου ὁ τὴν ἀπρατον τοῦ Θεοῦ
χάριν πιπράσκων. Ἔσται οὖν καὶ ὁ χειροτονῶν καὶ
ὁ χειροτονούμενος; ἐπὶ χρήμασι, τοῦ οἰκείου βαθμοῦ
ἀλλότριος, κἂν ἐν ἐσχάτῳ βαθμῷ τοῦ κλήρου κε-
χειροτόνηται. Ἀλλὰ καὶ οἱ μεσάζοντες ἐπὶ ταῖς
τοιούταις χειροτοναῖς, εἰ μὲν κληρικοί εἰσιν, ἐκ-
πιπέτωσαν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἢ
μονάζοντές εἰσιν. ἀναθεματισθῶσαν.

CANON Γ'.

Ἦλθεν εἰς τὴν ἀγίαν σύνοδον δι τῶν ἐν τῷ
κλήρῳ κατελεγεμένων τινῶν διὰ ἀισχροκέρδειαν
ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθῶται, καὶ
πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ
Θεοῦ λειτουργίας καταρῥημιούντες, τοὺς δὲ
τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐ-
σίῳν χειρισμοὺς ἀναδεχόμενοι διὰ φιλαργυ-
ρίαν. Ὀρίσθη τοίνυν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνο-
δος μηδὲν τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ
κληρικόν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα
ἢ πράγματα, ἢ ἐπισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς
διοικήσεσιν (90)· πλὴν εἰ μὴ που ἐκ νόμων
καλοῖτο εἰς ἀνηλικίων ἀπυράκτερον ἐπιτροπήν,
ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν
ἐπιτρέψῃ φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὄρφανῶν ἢ
χρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν
μέλλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δομῆνων βοη-
θείας διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ τις πα-
ραβαίνειν τὰ ὁρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρή-
σοι, ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω
ἐπιτίμιοις.

ΒΑΣΣ. Διάφοροι κανόνες ἐκώλυσαν τοὺς μοναχοὺς
καὶ τοὺς κληρικούς κοσμικῶν πραγμάτων φροντίδας
μὴ ἀναδέχασθαι, καὶ ἀλλοτρίων ὑποθέσεων καὶ δου-
λειῶν ἐργολάβους γίνεσθαι. Καὶ ὡς τῶν κανόνων ἴσως
ἄθετουμένων, ὤρισαν οἱ ἅγιοι Πατέρες τοὺς τοιού-
τόν τι ποιοῦντας ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν εἶναι ἐπιτίμιον.
Οἶον δὲ τοῦτο ἐστὶν εἰπομεν σαφέστερον ἐν τῷ ζ',
ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ πα' καὶ ἐν τῷ πγ'.
Καὶ ἀνάγνῳθι τούτους τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ
ιγ' κερ τοῦ ἡ' τίτιου τοῦ παρόντος συντάγματος.

etiam mediatores, clerici quidem gradu excidant,
laici vero vel monachi anathematizentur.

Juxta magnum Basilium etiam ipso Macedonio
qui contra sanctum pugnavit Spiritum, pejor est
iste qui non venalem Dei gratiam vendit. Et iste
ergo qui ordinat, et qui pecunia ordinatur, a gradu
suo alienus erit, quamvis in ultimo cleri gradu
ordinatus fuit. Sed et qui mediatores sunt in
istiusmodi ordinationibus si quidem clerici sint,
gradu suo excidant, si autem laici sint aut mo-
nachi, anathematizentur.

CANON III.

Pervenit ad sanctam synodum, quod eorum qui in
clerum cooptati sunt, quidam propter turpe lucrum
alienas possessiones conducunt, et secularia
negotia exercent, divinum ministerium negligentes,
saecularium vero domos subeuntes, et eorum sa-
cultatum administrationes propter avaritiam sus-
cipientes. Definuit ergo sancta et magna synodus
neminem deinceps, nec episcopum, nec clericum,
nec monachum, vel possessiones vel res conducere,
vel saecularibus possessionum administrationibus
seipsum ingerere: nisi utique ex lege ad inexpu-
gnabilem impuberum tutelam vocetur, vel civitatis
episcopus eum rerum ecclesiasticarum curam gerere
permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus
non providetur, et personarum, quae ecclesiastico
auxilio maxime indigent, propter timorem Dei.
Si quis autem quae statuta sunt deinceps transgredi
aggressus fuerit, is poenis ecclesiasticis subjiciatur.

BALS. Diversi canones prohibuerunt monachos
et clericos curas saecularium negotiorum suscipere,
alienasque causas et ministeria tractare. Et tan-
quam fortasse non observatis canonibus, statue-
runt sancti Patres, eos qui tale quid faciunt, ec-
clesiasticis poenis teneri. Cujusmodi autem id sit
apertius diximus in 6 canone apostolico, et in 81 et
163, et lege ea quae in ipsos 114 scripta sunt, et 13
cap., 8 tit. praesentis Operis. Quare et Carth. syn.
161 et 7 syn. can 10. Quoniam autem statuit can.

Guill. Beveregii notæ.

canonem) locum quemdam ex Gregorii *Dialog.* l. 1.
111. citat, in quo hæc vox occurrit, his verbis, ὁ δὲ
ἀποστόλος φανερὸς αὐτῇ κατ' ἄναρ εἶπε πρὸς αὐτήν,
Ἔπελθε εἰς τὸν προσμονάριον τῆς ἐκκλησίας, τὸν λε-
γόμενον Σακούδιον τὴν μανσιονάριον, καὶ αὐτὸς δόξῃ
σοὶ τὴν ὕγειαν. Locus quem citat, est in lib. 111, c.
25, hi tamen in nostra editione Parisiensi anno
1605, verba longe aliter se habent, viz. ἐν μιᾷ
δὲ νυκτὶ παρέστη αὐτῇ δι' ὀπτασίας, καὶ εἶπεν.
Ἔπελθε πρὸς Ἀβούνδιον τὸν μανσιονάριον, καὶ
παρακάλεσον αὐτὸν, καὶ αὐτὸς σοὶ τὴν ὕγειαν πα-
ρέξει. quæ quidem tralatio Latino textui exactius
animodum responderet; sic enim legitur, *Nocte qua-*
dam ei per visionem astitit (Apostolus) et dixit, Vade
ad Abundium mansionarium, et roga illum atque
ipe tibi salutem restituet. Nihil hic de prosimona-

rio, dicitur, sed tantum de mansionario, quem
etiam custodem ecclesie fuisse ex eodem capite
constat, nam idem Abundius, qui hic mansionarius,
in initio capitis *custos ecclesie* dictus est. Quicun-
que autem tralationis istius a Meursio citatae auctor
fuit, mansionarium hic προσμονάριον Græce ver-
tisse videtur; propterea quod Dionysium Exiguum
προσμονάριον sive προσμονάριον, *Mansionarium*
Latine vertisse observaverat.

(90) Ἦ ἐπισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοική-
σεσιν. In Joannis Antiocheni Collectione, tit. 14,
hic locus sic legitur, ἢ πραγμάτων κοσμικῶν πα-
ρισάγειν ἑαυτὸν διοικητήν. Ac proinde ἢ πρά-
γματα, quæ in nostris codicibus præcedunt, hic
omittuntur.

episcopos, clericos et monachos, impuberum posse tutelam suscipere, si quidem ex legibus vocentur, et rerum ecclesiasticarum curam, et orphanorum quoque curationes, vel viduarum, vel aliarum personarum, quibus aliter non providetur, ecclesiastico auxilio indigent, siquidem id eis episcopus permittat: Justiniani autem 123 Novella, quæ posita est in libro III, tit. primo cap. 12 dixit: Religiosissimos episcopos et monachos nullo modo tutores vel curatores cujuscunque personæ fieri concedimus: presbyteros autem et diaconos, cognationis jure, eoque solo, ad tutelam vel curas vocatos, tale ministerium suscipere concedimus: dixerit quisi- piam non debere episcopos, et monachos quovis modo fieri tutores vel curatores, ut qui a Novella sint prohibiti. Mibi autem videtur Novella edita esse ad impediendum tantum episcopos vel monachos, ne sint sua sponte tutores vel curatores, nisi quando scilicet legibus ad id vocantur. Si enim episcopali permissione omnem administrationem suscipiant, ut hoc canone et sequenti continetur, eis nullum præjudicium afferatur. Presbyteri quidem, diaconi et lectores, ut vult hic præsens canon et Novella, etiam sine episcopali permissione, orphanorum tutores et curatores sunt, quando ad hoc a lege vocantur. Scias autem quod tutores quidem dantur impuberibus masculis a primo usque ad 14 annum, et ipsum, quemadmodum feminis quoque usque ad 12 et ipsum: curatores vero minoribus, usque ad 25 annum inclusive, sive masculi sint, sive feminæ. Eis autem omnibus res ecclesiasticas exercere indistincte visum est; quamvis præsens canon dicat hoc cum episcopali permissione fieri. Dic ergo in summam contrahens, quicumque in canone continentur, episcopali quidem permissione, non solum ecclesiastica negotia, sed et civilia citra ullum præjudicium exercent: præterea autem etiam omnem tutelam et curam. Si talis autem non intercedat permissio, episcopi quidem et monachi nec tutelam, nec curam gerent, ne nunc quidem quando lege ad hoc vocantur. Clerici autem,

Ζήτει καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ις', καὶ τῆς ζ' συνόδου κανόνα ι'. Ἐπει δὲ ὁ μὲν κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισκόπους, κληρικούς τε καὶ μοναχοὺς ἀφηλίκων ἐπιτροπᾶς ἀναδέχεσθαι, εἴπερ ἐκ νόμων καλοῖντο, καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φροντίδας, καὶ προστασίας ὄρφανῶν, ἢ χηρῶν, ἢ ἄλλως ἀπρονοήτων προσώπων, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, εἴπερ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιτρέποντο. Ἡ δὲ ρχγ' Ἰουστινιάνειος Νεαρὰ ἡ κειμένη ἐν βιβλίῳ τρίτῳ, τίτλῳ α', κεφ. ιβ', φησί· Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς ἐκ μηδενὸς τρόπου ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οὐλοῦσθαι προζώπου γίνεσθαι συγχωρούμεν· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας, εἰς ἐπιτροπᾶς ἢ κουρατωρείας καλοῦμένους, τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑπεδέχεσθαι συγχωρούμεν· εἴπη τις μὴ ὀφείλειν τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐξ οὐλοῦσθαι τῶν ἐπιτρόπων ἢ κουράτωρας, ὡς ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς κωλυθέντας. Ἔμοι δὲ δοκεῖ τὴν Νεαρὴν ἐκφωνηθῆναι εἰς μόνον τὸ ἐμποδίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μοναχοὺς γίνεσθαι οἰκθον ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας· ἢ ὅταν ὑπὸ τῶν νόμων εἰς τοῦτο καλῶνται. Κατὰ γὰρ ἐπισκοπικῆν ἐπιτροπὴν πάσαν διοίκησιν ἀναδεχόμενοι, κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν, οὐ προκριματισθήσονται. Οἱ μέντοι πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ ἀναγνώσται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καὶ τὴν Νεαρὴν, χωρὶς ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς γίνονται ὄρφανῶν ἐπιτροποὶ καὶ κουράτωρες, ὅτε ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς τοῦτο καλοῦνται. Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐπίτροποι μὲν δίδονται (91) τοῖς ἀνήθοις ἄρρεσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ μέχρι τοῦ ιδ', καὶ αὐτοῦ· ὡσπερ καὶ ταῖς θηλείαις μέχρι τοῦ ιβ', καὶ αὐτοῦ· κουράτωρες δὲ τοῖς ἀφήλιξι μέχρι τοῦ κε' χρόνου, καὶ αὐτοῦ, κἂν ἄρρενες ὦσιν, κἂν θήλειαι· ἐνεργεῖν δὲ πάντας τοῦτο πράγματα ἐκκλησιαστικῆ ἀδιαστικῶς, δέδοκται, κἂν ὁ παρὼν κανὼν φησὶ μετὰ ἐπιτροπῆς τοῦτο γίνεσθαι· ὥστε συναγαγὼν εἶπε δὲ πάντες οἱ τῷ κανόνι περιεχόμενοι κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικὴν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ἐνεργήσουσιν ἀποκριματιστικῶς. Πρὸς δὲ καὶ

Guill. Beveregii notæ.

(91) Ἐπίτροποι μὴ δίδονται. Hæc tutores impuberibus dari masculis usque ad an. 14 feminis usque ad 12, et curatores utrisque ad an. 25. Balsamon ex lege civili pronuntiat. Tutores enim dati sunt impuberibus, idque ex jure naturali; ut observat Justinianus, dicens, *Impubes autem in tutela esse, naturali jure conveniens est: ut is qui perfectæ ætatis non sit, alterius tutela regatur. Cum ergo pupillorum pupillarumque curatores negotia gerunt, post pubertatem tutelæ judicio rationem reddunt*, sect. 6, et Instit. de Attiliano tutore. Pubertas autem masculis an. 14, feminis anno 12, incipit; ac propterea illi impuberes esse desinunt, idque ex ejusdem institutione, dicentis, *Et ideo nostra sancta constitutio promulgata, pubertatem in masculis post decimum quartum annum completum illico initium accipere disposuimus. Antiquitatis normam in feminis bene positam in suo ordine relinquentes, ut post duodecim annos completos, viri*

potentes esse credantur, ibid. Quibus modis tutela finitur. Et hinc in Pandectis dicitur, sed si puella duodecimum annum impleverit, tutor desinit esse. l. XIII, sect. 2, ff. de tutoribus et curatoribus datis. Post pubertatem inceptam usque ad annum 25. Curatores dati sunt utrique sexui. Masculi quidem puberes, et feminæ viri potentes usque ad vicimum quintum annum completum, curatores accipiunt: quia licet puberes sint, adhuc tamen ejus ætatis sunt, ut sua negotia tueri non possint. Instit. De curatoribus. Pandectæ, Apparet minoribus ætatis viginti quinque eum opem polliceri, nam post hoc tempus compleri virilem vigorem constat. Et ideo in hanc usque ætatem adolescentes curatorum auxilio reguntur, nec ante ree suæ administratio eis committi debet, quamvis bene rem suam gerentibus, l. 1, sect. 2 et 3, ff. de minoribus viginti quatuor annis.

πῶσαν ἐπιτροπὴν καὶ κουρατωρεῖαν. Μὴ μεσολα-
 θούσης δὲ τοιαύτης ἐπιτροπῆς, οἱ μὲν ἐπίσκοποι
 καὶ οἱ μοναχοὶ οὐκ ἐπιτροπεύουσιν, οὐδὲ κουρα-
 τωρεύουσιν, οὐδὲ ὅτε εἰς τοῦτο ἐκ νόμου καλοῦνται.
 Οἱ δὲ κληρικοὶ μόνον ὅτε καλοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου
 ἐπιτροπεύουσι καὶ κουρατωρεύουσι. Πάντες δὲ
 κοινῶς οὐκ ἐμποδισθήσονται διοικεῖν πράγματα ἐκ-
 κλησιαστικά καὶ διὰ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπῆς. Ἡ
 μέντοι ξη' Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ
 Φιλοσόφου ἐνέβωκε μόνους τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς
 κληρικοῖς ἐπιτρόπους γίνεσθαι καὶ διοικητὰς ἐπὶ
 τελευταίων βουλημάτων, καὶ ἐνεργήσουσι ταῦτα,
 καὶ κοσμικῶν πραγμάτων διοικήσεις ἐστὶ καὶ εἰς
 ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς. Τῇ προφάσει δὲ τῆς τοιαύτης
 Νεαρᾶς ἐνεργήσουσι καὶ ἐπίσκοποι ἐπιτροπὰς ἐπὶ
 τελευταίων βουλημάτων· καὶ ἐρωτώμενοι πῶς τοῦτο
 ποιῶσιν; ἐπεὶ ἀπὸ ταύτης οὐδὲν τι ἐνὸνυμον
 ἔχειν λέγουσι, προβάλλονται τοὺς κανόνας καὶ τοὺς
 νόμους τοῖς διοριζομένοις εἰς πάσας τὰς ψυχικὰς
 διαδόσεις; τοὺς ἐπισκόπους μεσολαθεῖν. Ἐμοὶ δὲ
 δοκεῖ πρόσφορον εἶναι τοῦτο εἰς τοὺς ἐγχωρίους ἀρ-
 χιερεῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς παρ' ἐνορίαν γραφέντας
 ἐπιτρόπους. Ἀνάγκη οὖν καὶ ἐπιστατικώτερον
 τὴν ἀνωθεν καταστρωθεῖσαν Ἰουστινιάνειον Νεαρὰν.
 Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πς' Νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ
 Φιλοσόφου διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς ἐπισκόπους
 καὶ τοὺς κληρικοὺς, συνηγοροῦντας ἢ ἐγγυωμένους,
 ἢ πολιτικά τινα ἐνεργούντας, καὶ εἰ μὴ διορθωθῶσιν,
 ἐπάγεσθαι αὐτοὺς καὶ καθαιρεῖσιν, μὴ εἴπη; ἐναν-
 τιούσθαι ταύτην τοῖς διαληφθεῖσιν ἀποστολικοῖς κα-
 νόνοις, ἀλλ' εἰπέ ἰσοδυναμεῖν ἐκείνοις, ὡς ἐκλήφθησι.

μὴ ἄλλως τούτους καθαιρεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ παραγγελίαν οὐ πύσσονται. Τὰ μέντοι περὶ τῶν συνηγο-
 ρούντων καὶ ἐγγυωμένων ἱερωμένων γραφέντα εἰς τὸ ιγ' κεφ. τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγμα-
 τος καὶ εἰς τὸν κ' ἀποστολικὸν κανόνα, ἀρκοῦσιν εἰς ἐρμηνείαν καὶ τῆς παρούσης Νεαρᾶς.

ZONAR. Καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων οἱ κανόνες
 τοῦτο κωλύουσι καὶ ἀρχαίων συνόδων, καὶ οἱ νόμοι
 τῆς πολιτείας, ἀλλὰ οὕτως ἐπράττετο τε καὶ πρᾶτ-
 τεταί. Διὸ καὶ ἡ ἱερά αὕτη σύνοδος ἔσπευσε κωλύσαι
 τὸ παρὰ κανόνα γινόμενον, εἰ μὴ καὶ κατορθῶσαι ὃ
 πρέθετο Ἰσχυσε. Φησὶ γοῦν ὅτι ἱνὲς τῶν ἐν τῷ
 κλήρῳ τεταγμένων ἀλλοτρῶν κτημάτων γίνονται
 μεθωτὰ, καὶ πράγματα κοσμικῶν ἐργολαβοῦσι. Τὸ
 δὲ ἐργολαθεῖν καὶ παρὰ τοῖς νόμοις διαβεβημένον
 ἐστίν. Ἐργολαθεῖν δὲ ἐστὶ τὸ ἀλλοτρίας ὑποθέσει; ἢ
 πράγματα ἐπεισέροχθεσθαι τινὰς διὰ κέρδος, φροντί-
 ζον καὶ θορύβων κοσμικῶν ἢ καὶ ἐρίδων ἀνεχομέ-
 νους, καὶ οὐσίων ἀλλοτρῶν διοικήσεις ἐγγειροῦντας
 διὰ φιλαργυρίαν. Ὀρισέν οὖν ἡ ἅγια σύνοδος, μήτε
 ἐπίσκοπον μήτε κληρικὸν μήτε μονάζοντα τοιοῦτόν
 τι ποιεῖν, ἢ μόνον ἐπιτροπὸν γίνεσθαι παίδων ἀφη-
 λίκων, διὰ μὲν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἀνήθων μνησθεῖσα
 (τούτοις γὰρ ἐπιτροπὸι δίδονται)· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν
 ἀφηλίκων κουρατωρεῖας μνημονεύσασα· ἀνηθοὶ μὲν
 γὰρ εἰσιν οἱ ἡττονεὶς τῶν ἰδ' ἐτῶν (92), ἀφήλικος δὲ

A solum quando lege ad hoc vocantur, curam et tu-
 telam gerent. Omnes autem ex his communiter non
 impediuntur ecclesiastica administrare negotia
 etiam sine permissione episcopali. 68 autem imp.
 domini Leonis philosophi Novella solis monachis et
 clericis concessit, ut sint tutores et administrato-
 res ultimarum voluntatum, et eas exercebant,
 quamvis sint sæcularia negotia, etiam sine episco-
 pali permissione. Ejus autem Novellæ prætextu
 exercent etiam episcopi tutelam in ultimis volun-
 tatis, et interrogati quomodo hoc faciunt quon-
 iam ex hoc nihil quod sit validum possunt dicere,
 canones et leges proferunt, quæ statuunt ad omnes
 pias et ad animas pertinentes donationes debere
 episcopos intercedere. Mihi autem hoc facere vi-
 detur pro antistitibus qui sunt in regione, non etiam
 pro iis qui ultra suæ regionis limites tutores scri-
 pti sunt. Lege ergo diligentius superiores positam
 Justiniani Novellam. Quia autem et 86 ejusdem
 imperatoris philosophi Novella episcopos et clericos
 segregari decernit, qui causas agunt, vel fidejuben-
 tis, vel civilia quædam exercent; et nisi se corrigant,
 eis etiam depositionem induci: ne dicas eam rap-
 pugnare apostolicis superioribus canonibus, sed dic
 eam illis æquivalere, ut qui exponantur, eos non
 aliter deponi, quam si post denuntiationem non
 cessaverint. Quæ autem de sacerdotibus causas
 agentibus et fidejudentibus, in 43 cap. 8 tit.
 præsentis Operis, et in 20 apostolicum canonem
 scripta sunt, ad præsentis quoque Novellæ inter-
 pretationem sufficiunt.

115 ZONAR. Et apostolicis et synodiis jam olim
 decretis, et legum quoque civilium sanctionibus
 damnata hæc consuetudo fuit, neque tamen vel
 antiquis vel nostris illa temporibus ullatenus in-
 termissa. Ejus itaque convellendæ studio, quæ sacris
 nimirum canonibus adversaretur, hæc constitutio,
 quamvis irrita ea quoque successu, a synodo pro-
 mulgata. Quoniam igitur quidam, inquit, ex
 iis qui clero ascripti sunt, alienis agris colendis
 operam locant, et negotiorum sæcularium, quod
 civili quoque lege vetitum est, conductores fiunt.
 Sunt vero conductores, qui spe lucri aliena opera
 vel negotia tractant, seque proinde curis huma-
 narum rerum perturbationibusque, atque adeo
 contentionibus implicantes, alienarum quoque
 possessionum administrationem, auri cupiditate
 illecti, suscipere non recusant. Ne quid ergo hu-
 jusmodi in posterum episcopo aut clerico aut
 monacho liceat, nisi si tamen minorum quorum-
 dam tutela suscipienda sit, hoc canone decerni-

Guill. Beveregii notæ.

(92) Οἱ ἡττονεὶς ἰδ' ἐτῶν. Hoc de masculis
 solis, non feminis, intelligendum est, ut ex ante

dictis constat. Illic autem observari digna est di-
 stinctio inter ἀνήθους ἡμῶν, et ἀφήλικος,

tur: ac tutelæ quidem nomine impuberum curam synodus innuit, (iis nempe tutores assignantur) quod autem minorum mentionem fecerit, curatoris munus indicavit. Sunt namque impuberes, qui annis 14 minores sunt: minores vero, qui puberes cum sint, annum tamen ætatis 25 nondum attingere, quibus quidem curatores dari solent. Sed hæc ipsa, inquit, tutoris curatorisve munia tum demum subeant, cum ea legibus suscipere necessario coguntur, non ea sibi ultro ipsi deprecant atque appetant. Et cum episcopus urbis, in qua sacerdotes in clerum cooptati sunt, et juxta quam monachi inhabitant (nam et monachos cujusque urbis episcopis subjectos esse debere proxime sequenti canone constitutum reperias), negotiorum ecclesiasticorum procuracionem, pupillarumve aut viduarum, quibus non providetur, curam commendaverit. Sic etenim, in Actis quoque sanctus Lucas factum fuisse ab apostolis memorat, qui septem diaconos elegerunt, ne in ministerio videlicet quotidiano viduæ spernerentur⁴⁹. Certorum quoque hominum patrocinium, qui sese maxime auxilii ecclesiastici indigentes obtulerint, ecclesiasticis viris, qui in eo non spe lucri, aut inanis gloriæ cupiditate, sed sola erga Deum pietate ducantur, eodem episcopo permittente, amplecti liceat. Tales sunt, qui dynastarum metu, per quos injuste vexantur, ad Ecclesiam confugiunt; quive, licet aliquid forte offenderint, supplicia sibi nihilominus ab Ecclesia ferri postulant, tales, et qui injuste in servitutem rediguntur, cæterique hujusmodi, quibus sublevandis defensores creari consuetum est. Si quis autem contra hujus decreti constitutiones quidpiam admiserit, pœnis hominem obnoxium esse decernit. Pœnarum tamen nomina nulla sigillatim adjuncta. Quid ita? Quia scilicet apostolici hæc de re promulgati canones 6 et 83 qui se negotiis sæcularibus implicaverint aut Romanum magistratum simul cum sacerdotali administratione invadere attentarint, depositione multari jubet: 81 vero eorundem canonum, postquam a quacunque publicæ administrationis procuracione sacris initiatos homines abstinere jussit, et subjungit, aut hoc igitur, non facere sibi persuaderi sinant, aut deponantur. Pœnarum igitur certa designatione,

⁴⁹ Act. vi, 5.

Guill. Beveregii notæ.

minores. Impuberes enim masculi sunt usque ad annum 14 completum, femine usque ad 12. Minores autem dicuntur puberes, qui annum 25 nondum

οί την μὲν ἡδὴν ὑπερναθάντες, ἤτους δὲ τῶν κε' ἐνιαυτῶν, ὧν προΐστανται, οἱ κουράτωρες, καὶ τότε καλούμενοι: ἐκ τοῦ νόμου εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν, ἀπαραιτήτως ὑπεισιέναι ταῦτα; κελεύει τοῦτους, οὐ μὴν ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτειν τοιαύταις διοικήσεσι. Καὶ ὅτε δὲ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος, ἐν ἡ κεκλήρωνται οἱ ἱερωμένοι, ἢ παροικοῦσιν οἱ μοναχοὶ (καὶ τοὺς μοναχοὺς γὰρ τῷ ἐκάστη; πόλεως ἐπισκόπῳ ὑποκεῖσθαι ὁ μετὰ τοῦτον θεσπίζει κανὼν) πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀναθήσει φροντίδα, καὶ ὄρτων καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων. Οὕτω γὰρ καὶ ταῖς Πράξεσιν ἱστορεῖται τῷ θεῷ Λουκᾷ τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι προχειρισαμένους τοὺς ἐπὶ διακόνους, ἵνα μὴ ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ παραθεωρῶνται αἱ χῆραι. Ἡ προσώπων ἐπιτρέψει ἀντέχεσθαι διὰ τὸν ζῆλον τοῦ Κυρίου, οὐ διὰ κέρδος, οὐ διὰ δόξαν, τῶν μάλιστα ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, οἳ οἱ εἰσιν οἱ τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ προσφεύγοντες, δεδιότες δυνάστα; ὑφ' ὧν ἀδικοῦνται, ἢ παισάντες ἰσως, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ζητοῦντες ἐπικουρίαν, καὶ οἱ ἀδικῶς εἰς δουλείαν ἐλκόμενοι, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς ἐκδικιοὶ γίνονται. Τοὺς δὲ παραβαίνοντας τὰ ὁρισμένα ταῦτα ἐπιτιμίῳ ὑποκεῖσθαι κελεύει. Τὰ δὲ τῶν ἐπιτιμίων οὐ προστέθεικεν εἶδη. Τί δῆποτε; Ὅτι οἱ περὶ τούτων τῶν σεπτῶν ἀποστόλων κανόνες, ὁ μὲν ἕκτος καὶ ὁ πγ', τοὺς κοσμικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνοντας, ἢ Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ διοίκησιν ἱερατικὴν ἀξίαν μετιέναι ἐπιχειρήσαντας καθαιρεῖσθαι προστάττει· ὁ δὲ πα' τῶν αὐτῶν κανόνων μὴ καθιένα; αὐτοὺς τοὺς ἱερωμένους εἰς δημοσίαν ὀρίζει διοίκησιν, καὶ ἐπιφέρει· Ἡ κειθῆσθωσαν οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρεῖσθωσαν. Ὡς οὖν ἡδὴ τῶν ἐπιτιμίων τούτων ὁρισθέντων παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἡ σύνοδος αὕτη παρεσιώπησε ταῦτα, ὅπερ καὶ ἡ ἐν Κερθαγένῃ πεποίηκε σύνοδος. Κάκελη γὰρ, ἐν ις' κανόνι περὶ τούτου θεσπέτησασα, οὐκ ἐπήγαγεν ἐπιτίμιον διὰ τὴν αὐτὴν πάντως αἰτίαν. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ τῶν εἰρημένων κανόνων διαταξαμένων, τὸ κακὸν ἀθεράπευτον ἔμεινε. Δ.δ καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος ἐν ια' κανόνι τὰ αὐτὰ πάλιν ἀνεπέωσατο· καὶ οὐδ' οὕτως ἔσσι; τῆς νόσου ταύτης ἐγένετο. Καὶ μέχρι γὰρ νῦν γίνεται τὸ κακὸν, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀνακόπτων αὐτὸ, οὐ πατριάρχης, οὐ βασιλεὺς, οὐκ ἐπίσκοπος. Παραθεωροῦνται γοῦν οἱ τοσοῦτοι κανόνες, καὶ τοῖς οὕτω καθηρημένοις ἐκ τῶν κανόνων συλλειτουργοῦσι καὶ συγκακοινοῦσιν εἰ πατριάρχαι καὶ οἱ ἐπίσκοποι.

Despectui itaque jam habentur tam multi

compleverunt. Istitis tutores, his curatores dati sunt.

canones, et iis qui sic a canonicis deponuntur, patriarchæ et episcopi comministrant et communiant.

ΑΡΙΣΤ. *Οι κοσμικών οίκων επιμέλειαν ἀναδεχόμενοι ἐπιτιμητέοι, πλὴν εἰ μὴ καλέσοι νόμος εἰς ἀφελίκων διοικήσιν ἀπαρσίτητος ἢ ὁ ἐπίσκοπος ὀρφανῶν καὶ χηρῶν ἐπιμέλειαν ἐπιτρέψαι.*

Οἱ τοῦ κλήρου ἐν τοῖς οἰκοῖς τῶν κοσμικῶν πρὸς εἰδικασκαλίαν τῶν παίδων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκετῶν προσλαμβάνεσθωσαν, κατὰ τὸν δέκατον κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τοῦ δευτέρου. Ἐπιμέλειαν δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μὴ ἀναδεχέσθωσαν, εἰ μὴ βούλονται ἐπιτιμηθῆναι. Ὀρφανῶν δὲ καὶ χηρῶν καὶ ἄλλων ἐλευθῶν διοικήσιν ἐπιτραπέσθωσαν ὥσπερ καὶ συγγενῶν ἰδίων ἀφελίκων δικῶν κηδεμονίαν, εἰσὲρ νόμος αὐτοῦ; ἐς τοῦτο καλέσει δικαίῳ τῆς συγγενείας. Ἐπίσκοποι δὲ ἢ μοναχοὶ οὐδὲ συγγενῶν ἐπίτροποι ἢ κουράτωρες γίνεσθαι συγχωροῦνται. Διοικηταὶ δὲ οὗτοι πάντες τῶν μετὰ τὴν ἐκδημίαν καταλιμπανομένων πραγμάτων ὑπὸ τιμῶν εἰς ψυχικὰς διαδόσεις γίνονται. Καὶ καλοῦνται καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐπίτροποι, κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν ὁγδόην Νεαράν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

Οἱ ἀληθῶς καὶ εὐκρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. Ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κερρημένοι προσήματι τὰ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσοσι πράγματα, περιόντες διαφῶρος ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήριον ἐνωτοῖς συνιστῶν ἐπιτηδεύοντες ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμῶ οἰκοδομεῖν μηδὲ συνιστῶν μοναστήριον (93) ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνῶμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· τοὺς δὲ καθ' ἐκάστην πόλιν καὶ χώραν μοιράζοντας ὑποτάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάξεσθαι, καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις ἐπετάξαντο προσκυτεροῦντες, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐκκοινωρεῖν καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια (94), εἰ μήποτε ἄρι ἐπιτραπέσις διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μοιράσαι παρὰ γνῶμην τοῦ ἰδίου δεσπότη.

Guill. Beveregii notæ.

(93) *Μηδὲ συνιστῶν μοναστήριον.* Concilium Agathense, Monasterium novum, nisi episcopo aut permittente aut probante, nullus incipere aut fundare poterat. Conc. Agath. can. 27. Idem a Justiniano constituitur, Novel. 5, c. 4, et Nov. 151, cap. 7.

(94) *Καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια.* Ne quis monachus monasterium suum relinquat, civilibus quoque legibus confirmatur. Qui in monasteriis degunt, potestatem inde eorum ne habento, vel in Antiochensi civitate, seu aliis quibuscunque civitatibus conversandi, exceptis duntaxat apocrisiaris, quibus licentiam damus volentibus, ut apocrision solarum causa exire possint, l. xxix, c. de Episcopis et Clericis. Justinianus. Si monachus reliquerit suum monasterium, et in aliud ingrediatur; quascunque res, tempore quo monasterium dereli-

A 116 ARIST. *Qui domorum secularium curam suscipiunt, corripiendi sunt, nisi forsitan ad inexcusabilem impuberum administrationem lex eos vocaverit: vel episcopus orphanorum, vel viduarum curam permittit.*

Clerici in sæcularium domos ad filios ævusque eorum edocendos recipiantur, juxta decimum Nicænx synodi secundæ canonem: negotiorum autem eorum curam ne suscipiant, nisi reprehensionī se subjecerint. Verum orphanorum et viduarum et aliorum miserorum administrationem sibi commissam habeant, ut et cognatorum suorum si impubes sint curam, si a lege, cognationis jure, ipsi ad hoc vocantur. Episcopis autem vel monachis nec cognatorum suorum tutoribus esse licet. At illi omnes rerum ad spirituales distributiones post discessum a quibusvis relictarum administratores sunt. Et tales vocantur etiam tutores, juxta sexagesimam octavam imperatoris domini Leonis Philosophi Novellam.

CANON IV.

Qui vere et sincere monasticam vitam aggrediuntur, digni convenienti honore habeantur. Quoniam autem nonnulli monachico prælesti utentes, et ecclesiastica et civilia perturbant negotia, temere et citra ullam discriminis rationem in urbibus circumcursantes, quinotium monasteria sibi constituere studentes; visum est nullum unquam edificare nec construere posse monasterium, vel oratoriam domum, præter sententiam ipsius civitatis episcopi: monachos autem, qui sunt in unaquaque regione et civitate, episcopo subiectos esse, et quietem amplecti, et soli jejunio et orationi vacare, in quibus ordinati sunt locis fortiter perseverantes, nec ecclesiasticis nec sæcularibus negotiis se ingerere vel communicare propria relinquere monasteria, nisi quandoque a civilis episcopo propter usum necessarium eis permissum fuerit, nullum autem in monasteriis serrum recipi ad hoc ut sit monachus, præter voluntatem sui domini. Eum autem, qui hanc nostram definitionem transgreditur, defuimus esse excommuni-

D querit, habere videbitur, proprio monasterio, in quod ab initio ingressus est, eas competers jubemus. Providere autem sanctissimos locorum episcopos, ut neque monachi neque monachæ circummeant civiles, sed si quod necessarium responsum habuerint, per proprios responsarios hoc agant, in propriis manentes monasteriis. Justin. Nov. 125, c. 42. Idem fecit a Stephano archiepiscopo Cantuariensi statutum, in Provinciali Lyndwodi. Item tam a monachis quam canonicis regularibus et montalibus silentium precipimus observari in locis et temporibus constitutis: nec viris aut mulieribus absque licentia superioris egredi liceat septa domu, nec sine certa causa et honesta, egrediendi iis licentia concedatur. De statu Regularium cap. Inhibemus.

catum, ne nomen Dei blasphemetur : civitatis autem episcopum oportet eam quam par est monasteriorum curam gerere.

BALS. Nota permitti episcopis, ut monachis civilium negotiorum administrationem concedant : quod si episcopis hoc indultum est, multo magis imperatoribus permittitur. Eos qui pure, hoc est vere et non simulate sunt monachi, honorari debere dicit canon : eos vero qui monachali amictu tanquam prætextu utuntur, et homines decipiunt, reprimendos et in suæ tonsuræ locum remittendos esse visum est, ut qui cum ecclesiis tum negotia civilia perturbent. Per medium enim forum progredientes, et se sæcularibus negotiis ingerentes, fortasse etiam docentes, perturbant, hoc est humana et divina dividunt ac confundunt, nec sinunt, ut ea ex propria sua natura exercentur : sæcularia scilicet negotia a laicis : monachica autem et ecclesiastica ab iis qui sunt Deo dedicati. Quoniam autem, inquit, iidem propter ambitionem etiam monasteria de integro excitare conantur, ne episcopo subjiciantur, definitum est nemini licere vel monasterium vel oratorium præter episcopi mentem usque excitare : subjici autem monachos omnes regionis episcopo, et fortiter perseverare in ea mansione in qua tonsi sunt. Adjicit autem eos etiam negotia ecclesiasticarum communionis et administrationis non esse participes, nec etiam earum quæ ad vitam pertinent, seu civilium, nisi forte civitatis episcopus eis propter usum necessarium hoc permiserit. Servos autem præter dominorum voluntatem non esse tundendos. decretum est : vel eum certe, qui hoc decretum transgreditur, esse excommunicatum. Jam vero 117 civitatis episcopum oportet, inquit, monasteriorum curam gerere. Nota ergo quod monachi illic perseverare et permanere debent, ubi sæculo renuntiarunt seu tonsi fuerunt : et quod ex permissione episcopi possunt monachi non solum ecclesiastica negotia administrare, sed ea etiam quæ ad vitam pertinent, hoc est civilia. Si autem hoc potest facere episcopalis permissio, id multo magis faciet potestas imperialis, quæ etiam episcopos promovet. Propterea enim, ut est consentaneum, ille etiam metropolitanus Sides absque ullo impedimento imperii negotia administrabat, in persona imperatoris domini Michael Ducæ. Qui et ille Neocæsareæ metropolitanus maritima civitatis jura conscripsit : et alii etiam antistites ac monachi imp. et publica ministerio exercuerunt. Lege et primum caput synodi congregatæ in templo sanctorum apostolorum. Quære etiam de servis, qui præter dominorum voluntatem sunt monachi, 26 cap. primi tit. præsentis operis.

ZONAR. Qui vere ac sincere, hoc est animo puro, nec ulla simulationis aut pravitatis labe infuscato,

τον. τὸν δὲ παραβαίοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὄρον ὠρίσαμεν ἀκοινῶντηρον εἶναι, ἵνα μὴ τὸ βρομα τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται : τὸν μὲντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως χρῆ τὴν δέουσαν πρόροιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων.

BALS. Σημειῶσαι ὅτι ἐφεῖται τοῖς ἐπισκόποις τὸ ἐπιτρέπειν μοναχοῖς διοικῆναι πολιτικῶν πραγμάτων · καὶ ἐὰν τοῖς ἐπισκόποις τοῦτο ἐνεδόθη, πολλῶ πλέον τοῖς βασιλεῦσιν ἐγχεχώρηται. Τοὺς καθαρῶς, τουτέστιν ἀληθῶς καὶ μὴ καθ' ὑπόκρισιν, μονάζοντας τιμᾶσθαι φησὶν ὁ κανὼν · τοὺς δὲ τῶ μοναχικῶ σχήματι κεχηρημένους ὡς ἐν προσοχήματι, καὶ πλανῶντας τοὺς ἀνθρώπους, σωφρονίζεσθαι, καὶ εἰς τὰς ἀποκάρσεις αὐτῶν πέμπεσθαι δέδοκται, ὡς ταράττοντας τὰς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Προτόντες γὰρ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ παρεμβάλλοντες ἑαυτοὺς κοσμικοῖς πράγμασι, ἴσως δὲ καὶ διδάσκοντες, ταράττουσι, τουτέστι μερίζουσι καὶ συγχέουσι τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, μὴ εἰδόντες ταῦτα κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐνεργεῖσθαι, ἡγουν τὰ μὲν πραγματικὰ ὑπὸ τῶν λαϊκῶν, τὰ δὲ μοναχικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ὑπὸ τῶν ἀνατεθειμένων τῶ Θεῷ. Ἐπει δὲ, φησὶν, οἱ αὐτοὶ διὰ φιλαρχίαν καὶ μοναστήρια πειρῶνται ἐκ καινῆς ἀνεγείραι ἐφ' ᾧ μὴ ὑποκείσθαι τῶ ἐπισκόπῳ, ὠρίσθη μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰ ὀπουδήποτε μοναστήριον ἀνεγείρειν ἢ εὐκτήριον παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ὑποκείσθαι δὲ πάντας τοὺς μοναχοὺς τῶ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, καὶ προσκαρτερεῖν ἐν ἧ ἀπεκάρησαν μονῇ. Προστίθησι δὲ εἶναι τούτους καὶ ἀμεθεκτους τῆς κοινωνίας καὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἢ τῶν βιωτικῶν, ἢ τῶν πολιτικῶν, εἰ μὴ πως ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν ἐπιτρέψει τοῦτο. Τοὺς δούλους δὲ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν μὴ ἀποκείρειν ὠρίσται ἢ μὴν τὸν παραβαίοντα ταῦτα, τοῦτον τὸν ὄρον, ἀκοινῶντηρον εἶναι. Τὸν μὲντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ; χρῆ, φησὶ, προνοεῖσθαι τῶν μοναστηρίων. Σημειῶσαι οὖν ὅτι ἐκεῖσε οἱ μοναχοὶ προσκαρτερεῖν καὶ μονάζειν ὀφείλουσιν, ἔνθα δὴ καὶ ἀπετάξαντο, ἡγουν ἀπεκάρησαν · καὶ ὅτι κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δύνανται μοναχοὶ διοικεῖν οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ βιωτικὰ, τουτέστι πολιτικὰ. Εἰ δὲ δύναται τοῦτο ποιεῖν ἡ ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπὴ, πολλῶ πλέον ποιήσει ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἢ ἡ προβαλλομένη καὶ ἐπισκόπου. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶπε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας ὠκονόμεναι προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δουκός. Καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος Νεοκαισαρείας ἀνεγράψατο τὰ τῆς πόλεως θαλάσσια δίκαια, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ μοναχοὶ παρομοίως ἐνήργησαν δουλείας βασιλικὰς καὶ δημοσιακάς. Ἀνάγνωσον καὶ τὸν α' κανόνα τῆς ἐν τῶ ναῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συγχερωθείσης συνόδου. Ζῆτει καὶ περὶ δούλων μοναζόντων παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου τοῦ ἰσ' κεφαλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Τιμῆς ἀξίους τοὺς ἀληθῶς μονάζοντας καὶ εὐκρινῶς, ἀντὶ τοῦ καθαρῶς, καὶ οὐκ ὑποκεί-

κριμένως ἢ τινὶ κακίᾳ ἐπιμίκτως μετιόντας τὴν Α μοναδικὴν πολιτείαν ἢ ἀγία σύνοδος ἔκρινε. Τοὺς δὲ τῷ μοναδικῷ σχήματι κεχρημένους ὡς ἐν προσχίματι, ἀνεὶ τοῦ δι' ἐπίδειξιν μόνον εἰς δέλεαρ, ὥστε δι' αὐτοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἀπατᾶν, ἵνα ὡς τὸ ἅγιον σχῆμα ἡμφιεσμένοι τιμῶνται, τὰς ἐκκλησίας ὑπασθύνοντας, καὶ διδάσκειν ἰσως ἐπιχειροῦντας, ἢ τι ἕτερον ἐκκλησιαστικὸν ἐνεργεῖν, καὶ εἰς τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἑαυτοὺς εἰσωθοῦντας, καὶ διοικεῖν ταῦτα θέλοντας, καὶ οὕτω ταράσσοντας τὰς ἐκκλησίας τε καὶ τὰς πολιτείας, οὐκ ἀληθῶς μοναχοὺς ἡγεῖται ἢ σύνοδος. Καθάπαξ δὲ παντὶ ἀπηγγόρευσε μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον, μὴ ἐν πόλει, μὴ ἐν κώμῃ, μὴ ἐν ἐρήμοις, καὶ ὅρασι παρὰ γνώμην τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ τοὺς μοναχοὺς τῷ ἐκάστης πόλεως ἐπισκόπῳ ὑποτετάχθαι ἐκέλευσε, καὶ ἡσυχάζειν ἐν οἷς ἀπετάξαντο τόποις, ἐργαζομένους τὰς ἀρετὰς, καὶ ἀμεθέκτους ὄντας πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν ὁμοῦ καὶ πολιτικῶν, μηδὲ καταλιμπάνειν τὰ ἴδια μοναστήρια, καὶ διοικήσεις κοινωεῖν πραγμάτων, εἰ μὴ που ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐπιτρέψει τισὶ πραγμάτων οἰκονομίαν διὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν, κρίνας ἰσως αὐτοὺς ἐπιτηδεύουσι πρὸς τοιαύτην διοίκησιν, καὶ ἀπορῶν ἑτέρων πρὸς τὸ πρᾶγμα τοιοῦτον. Ταῦτα καὶ ἡ σύνοδος ἢ ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συγκροτηθεῖσα ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι διακελεύεται, καὶ ὁ ἐξ' κανῶν τῆς ἐβδόμης συνόδου. Ἐξῆς δὲ ὁ κανὼν οὗτος οἰκονομεῖ μὴ προσδέχεσθαι δούλους ἐν μοναστηρίῳ μονάσαι θέλοντας, εἰ μὴ γνώμη τῶν δεσποτῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημηθῆται. Εἰ γὰρ ἄκοντος τοῦ δεσπότου δούλος τινος καρῆ, βαρὺ τοῦτο ἡγήσεται ὁ κύριος αὐτοῦ, καὶ βλασφημήσει κατὰ τοῦ ἁγίου σχήματος καὶ τῶν μοναχῶν ἢ δὲ κατ' αὐτοῦ βλασφημία καὶ εἰς τὸ Θεῖον αὐτὸ διαβήσεται. Βλασφημηθήσεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ παρὰ τῶν ἀπίστων, καὶ οὗτοι τοὺς μοναχοὺς ὀρώσιν ἐν πόλεισι περιεργόμενους, καὶ πολιτικὰ χειρίζοντας πράγματα. Ὑποτάξας δὲ ὁ κανὼν τοῖς κατὰ τόπον ἐπίσκοποις τοὺς μοναχοὺς, καὶ τὰ μοναστήρια, ἐπάγει. Τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως χρῆ τὴν δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων· δύο πραγματευόμενος ἐν ταυτῷ τότῃ μὴ πράγματα ἔχειν τοὺς μοναχοὺς μηδὲ ὀχλήσεις τὰς δι' αὐτὰ, ἀλλ' εἶναι ἀπερισπάστους, καὶ ἡσυχάζειν, καὶ μόνων φροντίζειν τῶν εἰς ψυχικὴν συντεινόντων ὠφέλειαν, καὶ τὸ τὸν ἐπίσκοπον κἀνευθεὶν κέρδος ψυχικῶν περιποιεῖν ἑαυτῷ, καὶ εἰς εὐχραν εἶναι Θεοῦ. Λαμπράτω, γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐπεὶ δὲ τὰ εὖ ἐκκλησιῶν χρήματα πτωχικὰ ὀνομάζονται, καὶ εἰς ἐνδοξίαν ἐτάχθησαν ἀναλίσκεσθαι, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ εἰς ἑαυτὸν ἐκ τούτων πλὴν τῶν ἀναγκαίων πάντα, ὅτε μὴ ἔχοι οἰκοθεῖν, οὐδὲν δαπανᾶν ἐφεῖται, ὡς ὁ μα' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶ καὶ ὁ κ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Καὶ τοῖς μοναχοῖς

monasticum vitæ genus elegere, iis honorem ex merito deberi sancta synodus existimavit. At quicumque habitu, in prætextum, id est, in ostentationem solum ad decipiendum utuntur, ut illius obtentu facilius homines in fraudem alliciant, ac in sancta veste ipsi sibi honorem aucupentur, cum interea et ecclesias obeant, et in iis sibi forte vel docendi munus, vel aliam ecclesiasticæ auctoritatis partem usurpent, iidemque se urbanis negotiis immisceant, eaque administrare velint, ecclesiæque simul ac civitatis statum proinde perturbent, iis vero monachi nomen convenire synodus haud putat. A monachis vero quibuscunque monasterium oratoriumve, sive in urbe, sive in oppido, sive in locis desertis, aut montibus, aut ubivis denique, invito cujusque regionis episcopo, exædificari prorsus vetat, eosdemque singularium urbium episcopis subjectos esse, et in iis quibus destinati sunt locis, silentio vitam agere, virtutumque exercitationi vacare, cæterum neque ecclesiasticorum neque civilium negotiorum partem ullam attingere jubet: neque vero, ut rebus gerendis vacare liceat, monasterii sui stationem relinquat, nisi re necessaria coactus episcopus, aliorumque hominum facultate destitutus, monachorum alicui, probatæ sibi in eo genere industriæ, negotii procuracionem committendam esse existimaverit. Eadem, in templo quoque sanctorum apostolorum habita synodus canone primo, et decimo septimo canone synodus sexta decernit. Hinc de servis ad monasticam vitam, nisi dominorum voluntate, non admittendis, ne Christi nomen scilicet blasphemetur, hoc canone constitutum. Cujus etenim servus invito ipso detensus fuerit, rem totam nimirum iniquo animo feret, sauctumque habitum execrabitur, totumque monachorum genus convitiis proscindet, convitia vero in habitum eum conjecta ad ipsum etiam Deum transibunt. Divinum quoque nomen, qui monachos tota urbe volitantes, publicæque administrationi intentos viderint, a fide alieni homines blasphemabunt. Quoniam vero, cujusque regionis episcopis, ejus loci monachos et monasteria subjici canon hic voluit; episcopus civitatis, inquit, vicissim opportunam monasteriis curam impendat oportet. Ac duo quidem hæc simul curabit, alterum, ut operosis negotiorum curis ac molestiis soluti, tranquillam et quietam vitam, ea solum, unde fructus animo existat, meditantibus, monachi agant: alterum, ut eadem opera spiritualibus incrementis, divinæque gloriæ emolumentis, ipse quoque episcopus proficiat. *Luceat enim, inquit Dominus, lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est*⁶⁶ Quoniam vero ecclesiarum bona, bona pauperum appellantur, egenorumque sublevandæ inopiæ destinata sunt; ne episcopo quidem, nisi cui nullæ domesticæ **118** facultates suppetant, atque in usus

⁶⁶ Matt. v. 16.

tantum maxime necessarios, aliquid ex eorum proventibus ad se avertere concessum est: ut quadragésimo primo apostolico, et Antiochenæ synodi vigesimo quinto canone explicatur. Quomodo etiam monachis, quibus nullæ sunt facultates, si necessariis ad vitam subsidiis destituantur, ut egentibus ea, quæ ad victum utilia sunt, ab episcopo suppedi tari, canon hic jubet.

ARIST. *Domus oratoria, vel monasterium citra episcopi sententiam, non sunt extruenda. Omnis autem monachus episcopo subiciatur, et e mansione, nisi ab eo irritetur, ne discedat. Servus autem, nisi domino consentiente, monasticam vitam ne ingrediatur.*

Præter provincialis episcopi sententiam monasterium aut ecclesiam condere non oportet. Sed et omnes monachos ei subjectos esse, et a monasterio in quo collocati fuerunt non recedere, nisi ob aliorum emolumentum ab episcopo permittantur. Servus autem præter domini voluntatem in monasterium, ut monasticam agat vitam, ne admittatur. Qui hæc autem decreta transierit, excommunicabitur. Oportet vero et episcopum necessariam monasteriorum curam gerere.

CANON V.

De episcopis, vel clericis, qui a civitate in civitatem transeunt, placuit eos qui editi sunt a sanctis Patribus canones, vires obtinere.

BALS. Varie expositus est hic canon, nec de eo frustra est labor suscipiendus.

ZONAR. Plures sanctorum apostolorum canones in hanc sententiam editi atque a nobis explicati sunt: plures quoque synodici, quos quidem hic canon servandos esse decernit. Eadem iterum inculcare supervacui, vel etiam stulti laboris fuerit. Quid his constitutionibus hac de re definitum sit, si quis scire velit, ipsomet canones adeat, ex iis namque totius decreti rationem, et quibus ex locis, et quo modo ex sua civitate in aliam migrare episcopo permissum sit, facile intelligit.

ARIST. *Qui e civitate in civitatem transeunt, canonibus de his rebus sanctis subiciantur.*

Dicitur et in 13 synodi Antiochenæ canone, non usit episcopus e sua ad aliam transfere provinciam, aut aliquos præter episcopi provincialis voluntatem ordinare, aut aliquid aliud episcopale munus obire, nisi vellet ea quæ a se facta sunt irrita manere, et se confusionis suæ pœnam dare, ut hinc a sancta triade depositum: idem igitur et hic canon decernit. καθηρημένον έντεῦθεν όντα ύπό τής άγίας Τριάδος όρίζει.

CANON VI.

Nullum absolute ordinari, nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum qui sunt in

Guill. Beveregii notæ.

(95) Ὑπό τής άγίας Τριάδος. Legendum haud dubie υπό τής άγίας συνόδου. Sic enim legitur in syn. Antioch. can. 13, quem hic citat Aristenus, καθηρημένον έντεῦθεν ήδη υπό τής άγίας συνόδου.

Α τούτων πράγματα μή έχουσι και λειπομένοις των αναγκαίων άπατει δ κανών χορηγειν τον επισκοπον, ώς ένδειξι. τά χρεώδη προς την ζωήν.

ARIST. *Ευκτήριος οίκος ή μοναστήριον γνώμης διχα του επισκόπου άσύστατα. Ἄπας δέ μοναστής άποσταθώ τώ επισκόπω και τής μονής, ει μή παρ' αυτού προτρέποιτο, μή άφυστάθω. Δούλος δέ, ει μή γνώμη του δεσπότου, μή μονάζτω.*

Ἄνευ γνώμης του κατά χώραν επισκόπου, ου δει μοναστήριον ή εκκλησιαν κτιζεσθαι: άλλά και πάντας τους μοναχούς ύποτάσσεσθαι αὐτῷ, και τής μονής, εν ή άπειτάξαντο, μή ύπαναχωρεϊν, ει μή επιτραπῶσι παρὰ του επισκόπου δι' έτέρων ώφέλειαν· δούλος δέ παρὰ γνώμην του δεσπότου εν μοναστηρίω μή προσδεχέσθω επί τῷ μονάσαι. Ὁ δέ παραβαίνων τά όρισθέντα έσται άκοινωνήτος. Χρή δέ και τον επισκοπον την δέουσαν πρόνοιαν των μοναστηριων ποιείσθαι.

CANON Ε΄.

Περὶ των μεταβαινόντων από πόλεως εις πόλιν επισκόπων ή κληρικῶν έδοξε τους περι τούτων τεθέντας κανόνις παρὰ των άγιων Πατέρων έχειν την ισχύν.

ΒΑΛΣ. Διαφόρις εξηγήθησαν τὰ του τοιούτου κανόνος, και ου χρή περι των αυτών ματαιοποιεϊν.

ZONAR. Κανόνες διάφοροι των άγιων άποστόλων περι τής ύποθέσεως ταύτης είσιν, οι και εξηγήθησαν· άλλά μήν και διαφόρων συνόδων, ους και κρατεϊν ο παρών κανών διατάττεται. Τό γούν páλιν τά αυτά εξηγεϊσθαι περιττόν, ή και ματαιοποιία έστιν. Ὁ δέ βουλόμενος γνώναι τί περι τής ύποθέσεως ταύτης οι κανόνες έκεινοι όρίζουσι, ζητησάτω αυτούς, και γνώσεται, τή όρισθέντα, και ποτε, και πως επισκοπος εκ τής ίδιας πόλεως άπεισιν εις έτέραν.

ARIST. *Οι μεταβαινοντες εκ πόλεως εις πόλιν τοις περι τούτων κανόνιν ύποπιπέτωσαν.*

Είρηται και εν τῷ τρισκαϊδικάτῳ κανόνι τής εν Ἄντιοχείᾳ συνόδου μή τολμάη επισκοπον μεταβαίνειν εκ τής ίδιας επαρχίας εις έτέραν, και χειροποιεϊν τινας άνευ γνώμης του κατά χώραν επισκόπου, ή έτερον τι επισκοπικόν δικαϊον πράττειν, ει μή βούλεται και τά ύπ' αυτού πραττόμενα άκυρα μένειν, και αυτην δίκην δοῦναι τής άταξίας αυτου. (95). Τοῦτο γούν και ένταῦθα ο κανών ούτος

CANON Γ΄.

Μηδένα άπολελυμένως χειροτονείσθαι (96) μήτε πρεσβύτερον μήτε διακονον, μήτε άλλως τινα

(96) Μηδένα άπολελυμένως χειροτονείσθαι. Quid per άπολελυμένως intelligendum est, ex ipsomet canone constat, in quo isti άπολελυμένοις ordinari dicuntur, qui, cum ordinantur, certum non habent locum, quo munus susceptum obeant.

τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδιωκῶς ἂν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιο. Τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην χειροθεσίαν, καὶ μηδαμῷ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος.

ΒΑΑΣ. Ὅσπερ χειροτονοῦνται οἱ ἄρχιερεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν (97), οὕτω φησὶν ὁ κανὼν χειροτονεῖσθαι καὶ τοὺς κληρικούς ἰδιωκῶς εἰς τὸν ναὸν, ἢ εἰς τὸδε τὸ μοναστήριον, καὶ μὴ ἀπολελυμένως· τὴν δὲ μὴ οὕτω γενομένην χειροτονίαν ἄκυρον εἶναι, καὶ τὸν παρὰ γνώμην τοῦ χειροτονήσαντος ἀλλαχῶς ἐνεργήσαντα ἐφ' ὕβρει τοῦτου μηδαμῷ δύνασθαι ἐνεργεῖν. Σημειῶσαι δὲ ὅτι καὶ οἱ χειροτονούμενοι μοναχοὶ κληρικοὶ λέγονται, καὶ τῆρ κατὰ τὸπον ὑπόκεινται ἐπισκόπῳ, καὶ οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς συστατικῆς γραφῆς ἀπολυτικῆς τοῦ ἐπισκόπου εἰς ἐτέραν ἐνορίαν ἱερουργεῖν. Ἀνάγκωσον καὶ τὸν ἡ' κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου. Ἐπεὶ δὲ τινες ἐκλαβάνεσθαι λέγουσι τὸν κανόνα εἰς μόνους πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, οὐ μὴν καὶ εἰς ἀναγνώστας, διὰ τὸ μὴ χειροτονεῖσθαι καὶ τούτους, κἀντεῦθεν δύνασθαι αὐτοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνειν, καὶ διχα ἐπισκοπικῆς συστατικῆς γραφῆς καὶ ἀπολυτικῆς· φαμέν ὅτι καὶ οἱ ἀναγνώσται κληρικοὶ εἰσι, καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερέων ἔχουσι, διὰ χειρὸς τοῦ ἀρχιερέως δηλαδὴ σφραγίδα (93)· καὶ πάντως κρατήσαι καὶ ἐπὶ τοῦτοις ὁ κανὼν.

ordine ecclesiastico : nisi specialiter in ecclesia civitatis vel pagi, vel martyrio, vel monasterio, is qui ordinatur, designetur. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus irritam ac invalidam habere ejusmodi manuum impositionem, et nusquam exercere ac operari posse ad ejus, qui ordinavit, contumeliam.

BALS. Quemadmodum ordinantur antistites ad hanc vel illam ecclesiam, ita dicit canon clericis quoque specialiter ad hoc templum, vel hoc monasterium, et non absolute ordinari : quæ autem non ita facta fuerit, ordinationem irritam esse ac invalidam, eumque qui allibi præter ordinantis voluntatem celebravit ad ejus contumeliam, nequaquam posse celebrare. Nota ergo, quod etiam, qui **119** ordinantur monachi, dicuntur clerici, et loci episcopo subijciuntur, et non debent sine commendatitia et dimissoria episcopi scriptura in alla regione sacra celebrare. Legè etiam 8 can. præsentis synodii. Quoniam autem dicunt nonnulli canonem accipi disolis presbyteris, diaconis et subdiaconis, non autem etiam de lectoribus, eo quod per manus impositionem non ordinantur, et ideo posse eos ex urbe in urbem transire, etiam sine episcopali scriptura dimissoria et commendatitia : dicimus etiam lectores esse clericos, et habere antistitis manuum impositionem, eam scilicet quæ per antistitis manus sit characteris dationem : et omnino in his etiam valebit hic canon.

C

Guill. Beveregii notæ.

Sic præter Balsamonem et Zonaram, etiam Josephus Ægyptius hanc vocem interpretatus est, primam canonis hujus partem sic explicans, *Nemo ordinationem accipiat, nisi declaratur ei locus et sedes in qua residat : non presbyter, nec diaconus, nec alius ab iis, nec qui istis inferior est, sed locus ejus declaratur, et in eo constans maneat.* Et Eutherius Eboracensis vim vocis hujus, et totius canonis sensum, breviter sic exprimit, *Ut nullus absolute ordinetur, et sine promissione loci, ad quem ordinandus.* Egbert. excerpti. can. 51. Hoc posterioribus est, sine titulo neminem ordinari. Concilium Lateranense, anno D. 1179. *Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria ritæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei administret, donec in aliqua ei ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet : nisi forte talis, qui ordinatur, exstiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.* Concil. Later. cap. 5. Hoc decretum a concilio Londoniensi sub Huberto Cantuariensi archiepiscopo anno D. 1200, celebrato confirmatum est, statuenne, *Illud etiam juxta tenorem Lateranensis concilii firmiter observari præcipimus, ut si episcopus aliquem sine titulo certo diaconum vel presbyterum ordinarerit, tamdiu ei subministret, donec ei in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet, nisi forte talis, qui ordinatur, exstiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere. Idem in subdiaconi ordinatione statuimus, adjuungentes ut si archidiaconus citra speciale mandatum episcopi sui aliquem prædictorum ordinationi præsentaverit, et is ad ejus præsentationem ordinatus fuerit, prædictæ ræne subjaceat.* Concil. London. can. 6. Concil. Riv. tom. III, part. 2, p. 666, 667, edit. Colon. 1618.

(97) *Εἰς τὴν δὲ τὴν ἐκκλησίαν.* Codex Ætioniensis legit εἰς τὴν δὲ ἢ τὴν δὲ ἐκκλησίαν, Sed alter loquendi formula a Balsamone et Zonara magis usitatur : ut in proxima linea, εἰς τὸν δὲ τὸν ναόν, εἰ εἰς τὸδε τὸ μοναστήριον. Et Zonaras, ἐν τῆδε τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως.

(98) *Διὰ χειρὸς τοῦ ἀρχιερέως δηλαδὴ σφραγίδα.* Σφραγὶς ἢ Græcis scriptoribus sæpe usurpatur pro signo crucis, ut et σφραγὶς, ut pro signa æræne, ut a Gregorio Nazianzeno, qui de Juliano loquens, ait, Ἐπὶ τὸν σταυρὸν καταπέυγει, καὶ τῶν παλαιῶν φάρμακον, καὶ τοῦτο σημειοῦται κατὰ τῶν πόλεων, καὶ βοηθὸν ποιεῖται τὸν διωκόμενον (καὶ τὰ ἔξῃς φρικωδέστερα) Ἰσχυρὸν ἢ σφραγὶς, ἡττώεται οἱ δαίμονες, λύονται οἱ φόβοι, Ἄδ crucem et velut illud remedium confugit, hocque se adversus terrores consignat, eumque, quem persequabatur, opulatore asciscit (at quæ sequuntur magis tremenda) prævaluit σφραγὶς, cedunt dæmones, pelluntur timores. Greg. Naz. orat. 3, adv. Julian. ubi palam est σφραγὶς signaculum crucis, quo se consignasse antedictum est, significare. Idem alibi, Ἐδοξεν ἐμὲ τὴν αὐτὴ φιλτατον (προετιμᾶτο γὰρ ἡμῶν ἄλλος οὐδ' ἐν δνείρω) ἀθρόως ἐπιστάνα νυκτὸς μετὰ κανοῦ καὶ ἀρτων τῶν λαμπροτάτων, ἱεραξάμενον τε αὐτοῖς καὶ σφραγίσαντα, ὡσπερ φίλον ἡμῖν, θρέψαι τε καὶ βῶσαι καὶ συναγαγεῖν τὴν δύναμιν. Hoc est. Visum est ipsi, me quem charissimum habebat (neque enim quemquam alium nostrum nec in somnis mihi præferebat) noctu repente supervenientem, cum canistro panibusque imprimis candidis, et pro more meo benedictis, atque cruce consignatis eam aluisse, sicque convalescere, et vires collegisse. Id. orat. 19. In Euchologio hoc verbum passim dicto sensu occurrit ; et quod in primis observandum est, in ritu de ordinatione presbyteri, ubi una editio legit,

ZONAR. Sacerdotes et diaconus absolute ordinarī, aut alium quemvis hominem ita clero ascribi, ut ubicunque voverit proficiscatur sacraque administrat, aut sacerdotalem aliquam exerceat functionem, hic canon vetat. Sed nunquamque ecclesie cuiuspiam urbanæ, aut oppidanæ, aut dicato martyribus templo, vel monasterio nominatim ad dictum, ita demum ordinibus insigniri jubet. Et ut nonne dierum quemlibet antistitem certæ cujusdam civitatis episcopum, qui eum ordinat promovendi dicit, sic quicumque olim ordinibus insignitus esset, certæ cujusdam ecclesiæ sacerdos, diaconus, clericusve (quamvis hæc postea tota ratio sit neglecta) simpliciter nuncupatur. Qui sic vero ordinantur, his nihil prodesse manuum impositionem sancta synodus decrevit, his enim exercitium negavit, adeo ut nullum opus sacrum peragant, in ejus qui ordines contulit contumeliam. Inuritur enim haud dubie collatori nota dedecoris, cum ei, cui sacros ordines contulit, ab ipso antistite communicata obediendi sacra ministeria facultas eripitur, hominemque eodem loco, ac si nunquam initiatus fuisset, haberi decernitur.

ARIST. *In martyris vel monasteriis, sed non abso-*

Α ΖΩΝΑΡ. Ἱερεῖς καὶ διακόνους ἢ ὄλω; τινὰ τῶν ἐντεταγμένων ἐν κλήρῳ διετάξατο ἡ σύνοδος αὐτῆ, μὴ χειροτονεῖσθαι ἀποκελευμένων, ὥστε οὐ ποὺ βούλονται ἀπέναι, καὶ ἱεροουργεῖν ἢ τινα ποιεῖν ἱερατικὴν τάξιν. Ἄλλ' ἕκαστον χειροτονούμενον ἐν τῆδε τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ἢ τῆς κώμης ἢ τῶδε τῷ ναυῷ τῷ εἰς μάρτυρος οἰουδήτινος ὄνομα ὑποδομημένῳ, ἢ τῷ μοναστηρίῳ ὀνομάζεσθαι. Καὶ ὡς περ οὖν ἕκαστον τῶν ἀρχιερέων τῆσδε τῆς πόλεως ἐπίσκοπον ὁ χειροτονῶν αὐτὸν προβλήθηναί λέγει, οὕτως τὸ παλαιὸν πᾶς χειροτονούμενος τῆσδε τῆς ἐκκλησίας ἱερεὺς ἢ διάκονος ἢ κληρικὸς ἀπλῶς ὀνομάζετο (εἰ καὶ νῦν τοῦτο πάντῃ καταπεφύρηται). Τοῦ δὲ οὕτω χειροτονούμενους μὴ ὑπελείθει ἐκ τῆς χειροθεσίας ἢ ἁγία σύνοδος ὤρισεν· ἠρήθησάν γὰρ αὐτοῖς τὴν ἐνέργειαν, ὥστε μὴ τι ἱερατικὸν δίκαιον ἐνεργεῖν, καὶ τοῦτο ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος. Οὕτω γὰρ ὕβρις ἦν ἐκείνου, τὸ τὴν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα ἀφαιρεθῆναι τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ ἐνέργειαν παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν ἀρχιερέως, καὶ ὡς μὴ χειροτονηθέντα λογίζεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. *Ἐπὶ μαρτυρίοις ἢ μοναστηρίοις, ἀ.λ.τ*

Guill. Beveregii notæ.

ποιῶν τοῖς σταυροῦς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. alia habet, σφραγίσας αὐτὸν γ'. In oratione in *mulierem puerperam* post 40 dies, plenius dicitur, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν τοῦ σταυροῦ σφραγίδα ἐπ' αὐτῆ. Hujusmodi σφραγίδα in ordinationibus olim æquæ ac baptismi usitatum esse S. Chrysostomus docet, ubi ait, Ἄλλ' ὡς στέφανον, οὕτω περιφέρωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ γὰρ πάντα δι' αὐτοῦ τελεῖται τὰ κτθ' ἡμᾶς· καὶ ἀναγεννηθῆναι δὴ σταυρὸς παραγίνεται· καὶ τραφῆναι τὴν μυστικὴν ἐκείνην τροφήν· καὶ χειροτονηθῆναι· καὶ ὅτι οὐκ ἔτερον ποιῆσαι, πανταχοῦ τοῦτο τῆς νίκης ἡμῶν παρίσταται σύμβολον. Chrysost. in Mat. log. vδ'. tom. II, p. 346, edit. Sivil. Et quidem in inferiorum clericorum ordinationibus ἡ σφραγίς sive *Crucis consignatio* in capite ordinari facta, præcipua, si non sola, videtur χειροθεσία quæ his, apud Græcos præsertim, usitata est: ut ex hoc ipso Balsamonis loco colligimus, de lectoribus dicentis, φημὲν δὲ καὶ οἱ ἀναγνώσται κληρικὸί εἰσι καὶ χειροθεσίαν ἀρχιερέων ἔχουσι, διὰ χειρὸς ἀρχιερέως δηλαδὴ σφραγίδα. Ubi palam est, eum vere lectorum σφραγίδα, ipsam χειροθεσίαν eorum vocare. Et clarius alibi lectores, cantores, aliosque ejusmodi clericos per solam σφραγίδα ministerium sibi commissum habere dicit, ubi distinguit inter eos qui χειροτονίαν, et eos qui σφραγίδα solam habent, dicens, καὶ τὰ χειροτονημένοι ὡσιν, ὡς οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ ὑποδιάκονοι. καὶ τε διὰ μόνης σφραγίδος ἐνέργειαν ἔχουσιν ἱερατικὴν, ὡς οἱ ἀναγνώσται, καὶ ψάλται, καὶ θεωροί, καὶ οἱ ὄμοιοι. Bals. in Basil. can. 51. Hinc idem alibi lectoris ordinationem τὴν τοῦ ἀναγνώστου σφραγίδα vocat, in syn. Nicæn. 2, can. 14, ibidem tamen ait lectores ab episcopo χειροθεσίαν accipere; quæ ἀσύστατα essent, si χειροθεσία aliud quam σφραγίς esset; præcipue cum ibidem etiam idem ait, et μὴ λάβῃ σφραγίδα ἐπιχορηγίδος διὰ χειροθεσίας ἐπίσκοπικῆς. Nimirum dicitur clerici per σφραγίδα ordinati sunt: sed ista σφραγίς per χειροθεσίαν facta est, sive manu capiti imposita, et crucis signum ibidem faciente; quæ propterea χειροθεσία vocetur, quæ se σφραγίς. Sed huic opinioni Euchologium adver-

sari videatur. Nam in ordine fieri solito in ordinatione lectoris et cantoris, de episcopo ordinantes dicitur, καὶ τρίτον τὴν τοῦτο κεφαλὴν σφραγίζων ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὴν χεῖρα, καὶ εὐχεται οὕτως. Hic enim episcopus nonnullis videatur eum primo σφραγίζειν, et postea manum ei imponere: sed animadvertendum est, hic non dici σφραγίσας, tanquam de re præterita, sed σφραγίζων ἐπιτίθησι. Adeo ut nimirum in eodem, presenti nimirum, tempore peragendum sit. Verum altera editio hujus ordinis (quam etiam videre est in Euchologio a Jacobo Goar edito) totam hanc controversiam tollit, quippe qua hic locus sic legitur, Καὶ ἐπιτίθει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, σφραγίζων αὐτὸν ἐπεύχεται οὕτως. Ubi observare velim, nihil hic inter χειροθεσίαν et σφραγίδα adhibendam, nec etiam particulam καὶ interseri: adeo ut verba præterita sint priorum duntaxat exegetica, declarationis quomodo manum capiti ejus imponit, nimirum σφραγίζων *consignans*. Ubi etiam præterea notandum est, in ordinationibus presbyterorum et diaconorum, quibus proprii et perfecta χειροθεσία habetur, episcopum non modo manum suam imponere, sed etiam capiti impositam tenere, ut in ordinatione presbyteri dicitur, Πάλιν οὖν σφραγίσας αὐτὸν γ', καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπιχειμένῳ. Et in ordinatione diaconi, ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ἐπιχειμένην τὴν χεῖρα τῇ κεφαλῇ τοῦ χειροτονουμένου, ἐφωνεῖ. At in ordinatione lectoris et cantoris episcopus non dicitur manum impositam tenere, sed tantum imponere; cujus discriminis nulla alia occurrat ratio, quam quod episcopus in horum ordinationibus manum suam aliter non imposuit, quam tres cruces ibi exprinendo. Ac proinde χειροθεσία eorum nihil aliud fuit, quam ipsa crucis in capite consignatio, sive σφραγίς, quemadmodum Balsamon hoc loco asserit. Ubi etiam observare licet, Gentianum Helvetum σφραγίδα *characteris dationem*, ut alibi sæpius, *characterem*, vertisse: quam ejus translationem nos etiam admisimus; sed hac cautione (quam hic solum adnotare sufficit) ut talis intelligatur character, quo signum crucis representatur.

οὐκ ἀπολύτως χειροτονήσεις. Εἰ δὲ μὴ, ἀξι- Α
ροτόνητος ὁ δῆθεν χειροτονούμενος.

Τὸν μᾶλλοντα γενέσθαι πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ
ἐλως ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι συγκαταλεγῆναι,
μὴ ἄλλως παραδεχθῆναι εἰς χειροτονίαν, εἰ μὴ ἐν
ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης ἢ μοναστηρίῳ εὐρίσκειτο
πρότερον ὑπὸ βαθμὸν τινα (99) τελῶν ἐκκλησιαστι-
κῶν, καὶ δουλεύον ἐν αὐτῇ. Εἰ δὲ ἀπολελούμενος τις
ὦν, πρεσβύτερος ἢ διάκονος χειροτονηθῆ, μὴ ὦν ἐν
ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τινα βαθμῶν, οὐκ ὠφελήθησεται ἐκ
τούτου, ἀλλ' ἄκυρος ἔσται ἡ ἐπ' αὐτῷ χειροθεσία.

ΚΑΝΩΝ Ζ'.

Τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους καὶ μονα-
στάς (1) ὥρτισαμεν μῆτε ἐπὶ στρατείας μῆτε
ἐπὶ ἀξίαν κοσμικῆν ἐρχεσθαι. Ἡ τοῦτο τολ- Β
μῶντας, καὶ μὴ μεταμελούμενους, ὥστε ἐπιστρέ-
ψαί ἐπὶ τοῦτο ὁ διὰ Θεὸν πρότερον εἰλοτο,
ἀναθεματίζεσθαι.

ΒΑΣ. Μὴ ἐναντιωθῆς τῷ πγ' κανόνι τῶν ἁγίων
ἀποστόλων, λέγοντι μόνον καθαιρεῖσθαι τοὺς σχο-
λάζοντας στρατείας πρεσβυτέρους ἢ διακόνους· ἀλλ'
εἰπὲς ὅτι ἐκαὶ μὲν μετὰ λερατικῷ σχήματος στρα-
τιωτικαῖς ἐνησχολεῖτο δουλείαις ὁ ἱερωμένος· ἐν-
ταῦθα δὲ τὴν ἱεράν στολήν ἀπέθετο καὶ ἐστρατεύ-
σατο ἐπιθυμία κοσμικῆς ἀξίας. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκαὶ
μὲν ὁ μὴ μετὰ παραγγελίαν ἐπιστρέφων καθαιρεῖ-
ται, ἐνταῦθα δὲ ὁ μὴ μεταμελούμενος ἀναθεματίζε-
ται. Τὴν γὰρ καθαίρειν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐψηφίσαστο,
καὶ πρὸ καταδίκης ἀπογομνωσάς ἑαυτὸν τῆς ἱερᾶς
στολῆς, καὶ λαϊκὸς γεγινώς. Ἐπει δὲ ἐρμηνεύοντες
τὸν πγ' ἀποστολικὸν κανόνα, εἰπομεν μὴ ἀπεντεῦθεν
καθαίρεισθαι τὸν δημοσιακὰς δουλείας ἐνεργούντα,
ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἐρωτήσῃ τις, γενήσεται
τοῦτο καὶ εἰς τὸν ἀπολλέμενον τὴν ἱεράν στολήν καὶ
στοατευσάμενον ἢ καὶ πρὸ παραγγελίας ἀπεντεῦθεν

lute ordinabis. Alioquin qui ibidem ordinatur, pro
non ordinato habetur.

Qui presbyteri aut diaconi aut alium quomeunque
ordinem ecclesiasticum est suscepturus, ne aliter
ad ordinationem admittatur, nisi in civitatis aut
pagi alicujus ecclesia aut monasterio in aliquo gradu
ecclesiastico egisse, et in ea inseruisse prius inve-
niatur. Si autem quā absolutus est, presbyter aut
diaconus ordinetur, cum non sit sub aliquo gradu
in ecclesia, nihil ex eo commodi capiet, sed man-
uum in eum impositio irrita erit.

CANON VII.

Eos qui in clero semel ordinati sunt, et itidem mona-
chos, statuimus nec ad militarem expeditionem,
nec ad sæcularem dignitatem posse venire. Qui au-
tem hoc audent, et non penitentia ducti ad id re-
vertuntur, quod propter Deum prius elegerant,
anathematizari.

BALS. Ne contrarium esse existimes canonem
sanctorum apostolorum, canonis 83 dicenti deponi
solum presbyteros, vel diaconos, qui militiæ vacant:
sed dic, quod illic quidem cum sacerdotali amictu
militaribus ministeriis vacabat sacerdos: hic autem
sacrum vestitum exuerat, et militaverat sæcularis
dignitatis desiderio. Et propterea illic quidem, nisi
post denuntiationem reversus fuerit, deponitur:
hic autem is, quem non penitet, anathematizatur.
Ipse enim depositionis sententiam in se tulit, qui
se sacra veste etiam ante condemnationem exiit, et
laicus factus est. Quoniam autem apostolicum cano-
nem 83 interpretantes, ex eo ipso duximus eum
non deponi qui publica ministeria obibat, sed post
denuntiationem: interrogaverit quispiam, sietne hoc
etiam in eum qui sacrum amictum exiit et militavit:
an etiam ante denuntiationem est ex eo ipso ana-

Guill. Beveregii notæ.

(99) Εὐρίσκειτο πρότερον ὑπὸ βαθμὸν τινα.
Aristenus hic a vero canonis hujus sensu toto cælo
errat. Vocem enim ἀπολελούμενος in canone, ἀπολύ-
τως in epitome ita interpretatur, ac si hic cautum
esset, ne quis in presbyteri, diaconi, aut alio quo-
vis ordine ecclesiastico ordinetur, nisi in gradu
aliquo ecclesiastico prius fuerit; ac si nemo pre-
sbyter, aut diaconus fiat, nisi qui lector prius, aut
cantor fuerit. Cum Patres nihil aliud hoc canone
constituerint, quam neminem sine certo titulo or-
dinandum esse, nisi certum nimirum locum eodem
tempore assignatum habeat, quo numeribus sibi
concreditis fungatur, ut ante ostensum est.

(1) Τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους ἢ μο-
ναστάς. Harmenopuli Epitome hujus canonis sic
se habet, ὁ κληρωθεὶς ἢ μονάσας, εἰ ἐπὶ στρατείας ἢ
κοσμικῆν ἀξίαν ἔλαβη, καὶ μὴ μεταμέλειτο, ἀναθε-
ματίζεσθαι. Qui clericus aut monachus factus est,
si ad militiam aut dignitatem mundanam accesserit,
nec penitentiam egerit, anathemati subjicitur. Har-
men. epist. can. sect. 3, tit. 2. In quam Epitomen
scholiasies hæc notat, Περὶ τούτου καὶ πρὸς Νεαρά
τοῦ Ἰουστινιανῶ. φησὶ γὰρ Μηδεὶς τὸν οικεῖον κλήρον
εἰὼν, γενέσθω κοσμικὸς· ἐπεὶ καὶ τῆς προσγενομένης
αὐτῷ ἀξίας ἢ στρατείας ἀπογομνωθήσεται. καὶ τῇ
βουλῇ τῆς οικείας ἀποδοθήσεται πόλις. Καὶ ἡ
καὶ ἡ Νεαρά τοῦ κυρίου Λέοντος, τοὺς κληρικῶν
μοναχῶν μετασχηματισθέντας καὶ λαϊκῶν γενο-

μένους, καὶ ἄκοντας πρὸς τὸ πρότερον ἀποκαθίστα-
σθαι σχῆμα κελεύουσιν. De hoc et Novella 123 Justi-
niani. Dicit enim, nemo clericatum suum relinquens
sæcularis fiat. Nam et dignitate militiæ, quam
adeptus est, nudabitur: et municipii sui curie tra-
detur. Item novella 7 et 8. Domini Leonis, clericus
atque monachos, qui habitum mutarunt, et laici
facti sunt, etiam invitos habitui pristino restitui
præcipiunt. Verba Justiniani Novellæ hic citatæ
sunt hæc, Si monachus reliquerit monasterium, et
ad sæcularem vitam migraverit, hunc militia et ho-
nore, si quem habet, prius spoliatum, ab episcopo
locorum et provinciarum iudice in monasterium mitti.
Justin. Novel. 123, cap. 42, et Basilic. l. iv, tit. 1,
cap. 14. Leo in septima ipsius Novella statuit, ut
quicumque clericorum habitum mutare profanorum
habitum improbe instituerit, is, quotiescunque actus
fuerit in istiusmodi vecordiam, secundum ecclesia-
sticum decretum, quantumvis invitus in clericorum
habitum restitatur. Leon. Novel. 7. In octava
autem dicit, Nequaquam vero id nobis esse fas
videtur, neque qui in divinæ militiæ legiones receptus
sit, hunc in mundanis militiis placet collocari. At
contra quod ecclesiastico ordini observari debere
visum est, ut si quis sæpius vitam monasticam
aspersatus vagetur, huic profanum habitum recipere
non concedatur, id per legem etiam nos jubemus.
Leon. Nov. 8.

thematizatus? Puto igitur quod sic quoque post denuntiationem anathematizabitur, nisi convertatur. Ut autem hoc dicam mihi persuadent verba canonis dicentis, anathematizari eos qui hoc malum audent, et non penitentia ducuntur, ut ad hoc convertantur, quod propter Deum prius elegerant. Atque etiam 83 canon apostolicus ita est expositus, ex eo quod dicat expresse enim deponi qui vacat militiae, et vult utrumque obtinere, et Romanum magistratum, et sacerdotalem administrationem. Præter hæc autem scias quod 7 et 8 Novella imperatoris domini Leonis Philosophi statuunt clericos et monachos, qui vestitum mutaverunt, et laici facti sunt, etiam invitos ad priorem habitum reverti. Quoniam autem cum hoc quoque necessario anathematizantur, ne sic quidem clerici vel monachi reputabuntur: sed toto vitæ tempore in monasterio includentur. Puto autem, quod qui sic mutato amictu militarunt, ut vult præsens canon, puniuntur; qui autem non militarunt, mitiore aliquo supplicio afficiuntur. Sed tamen nihil in sacerdotale exercebunt. Lege 62 canonem sanctorum apostolorum, et ejus interpretationem.

ZONAR. in eos qui retento clerici habitu militiae vacant, profanosque magistratus ambire non dubitant, depositionis poena, octogesimo tertio apostolico canone constituta fuit: quo loco etiam, quid sit militiae vacare nos explicavimus: hoc vero canone de monachis et clericis, qui sacro habitu rejecto, aut ornatum militare, tanquam militiae professione censendi, aut profanum alium, quasi magistratus in republica candidati sumpsere, decernitur. Quos quidem, nisi mutato consilio ad prioris vitæ rationi accommodato usi fuerint, anathemate plecti jubet. Qui namque se sacri ordinis dignitate ipsimet abdicassent, isti non depositioni tanquam poenæ subijciendi iudicati sunt: et ideo graviore supplicio digni existimantur.

ARIST. Qui clericus fit aut monachus, si militiam aut dignitatem arroganter affectat, maledictus.

Si qui monachi vel qui semel in clero sunt constituti vitam solitariam clericamque deserentes, et habitum immutantes, ad militiam transierint, et saecularem adierint dignitatem, et facti eos non ita poeniteat, ut ad habitum illum convertantur quem prius elegerant, anathematizentur. Concinit ergo præsentis canonis etiam octava imperatoris domini Leonis Philosophi Novella, non permittens monachis laici habitum resumere. Verum constitutio 11 in sexagesimo secundo capite tit. primi lib. quarti

ἀναθεματισθήσεται; Οἴομαι οὖν ὅτι καὶ οὗτος μετὰ ἐπιφώνησιν ἀναθεματισθήσεται, εἰ μὴ ἐπιστρέψει. Τοῦτο δὲ λέγειν παύσθαι με τὰ ῥήματα τοῦ κανόνος, τὰ λέγοντα ἀναθεματίζεσθαι τοὺς τοιῶντας: τὸ τοιοῦτον κακὸν, καὶ μὴ μεταμελομένους, ὡς ἐπιστρέψαι ἐπὶ τούτῳ, ὃ διὰ θεὸν πρότερον εἴλοντο. Καὶ ὁ ῥηθεὶς δὲ πρὸ ἀποστολικῶν κανῶν οὕτως ἤρμηνεύθη ἐκ τοῦ λέγειν ἐν μέρσι καθαιρεῖσθαι τὸν σχολάζοντα στρατείᾳ, καὶ βουλόμενον ἀμφοτέρα κατέχειν. Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν. Ἐπὶ τούτοις γίνωσκε ὅτι ἡ ζ' καὶ ἡ Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου διορίζονται τοῖς κληρικοῖς καὶ τοῖς μοναχοῖς μετασημασιθέντας, καὶ λαϊκοῖς γενομένους, καὶ ἄκοντας πρὸς τὸ πρότερον σχῆμα ἀποκαθίστασθαι. Ἐπεὶ δὲ σὺν τούτῳ καὶ ἀναθεματίζονται ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ ὡς κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ λογισθήσονται, ἀλλὰ διὰ βίου ἐγκλεισθήσονται εἰς μοναστήρια. Οἴομαι δὲ ὅτι οἱ οὕτω μετασημασιθέντες στρατευσάμενοι μὲν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα κολασθήσονται, μὴ στρατευσάμενοι δὲ, ἄλλως πως μετρίωτερον τιμωρηθήσονται. Πλὴν ἱερατικὸν τι οὐδὲ οὗτοι ἐνεργήσουσι. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν εἰς κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ.

ZONAR. Ὁ μὲν ὀδοχοστὸς τρίτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων περὶ τῶν μενόντων ἐν τῷ τῶν κληρικῶν σχήματι, στρατείᾳ δὲ σχολάζοντων, καὶ ἀρχαῖς μετιόντων κοσμικῶς, διατάσσεται, καὶ κελεύει καθαιρεῖσθαι αὐτούς, ἐνθα καὶ τί ἐστὶν ἕκει τὸ σχολάζειν στρατείαις ἤρμηνεύεται: ὃ δὲ πρῶτον κανὼν περὶ μοναχῶν καὶ κληρικῶν διαλέγεται. ἀποδυσάμενων τὸ σχῆμα τὸ ἱερὸν, καὶ ἀμφισαμένων στρατιωτικὸν ἔνδυμα ὡς στρατευσαμένων ἢ πολιτικόν. ὡς ἀξιωματὸς ἐπιθυμησάντων κοσμικοῦ, οὗς, εἰ μὴ μεταμεληθεῖεν καὶ ἐπιστρέψοιεν εἰς τὸν βίον, ὄνπερ προσέλοντο, καὶ σχῆμα τῷ βίῳ κατάλληλον ἀναλάβοιεν, αὐθις ἀναθεματίζεσθαι ὄρισεν. Αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῦς τῆς ἀξίως τῆς ἱερᾶς γυμνώσαντες, οὐκέτι καθαιρέσει ὑπαχθῆναι ὡς κολάσει ἐκρήθησαν: διὸ καὶ μετρίως κολάσει; ἐνομισθῆσαν ἄξιοι.

ARIST. Ὁ κληρωθεὶς ἢ μονάσας, εἰ ἐπὶ στρατείῳ ἢ ἀξίῳ ἀπαυθαδιᾶσαι, ἐκάρατος.

Ἐάν οἱ μονασταὶ ἢ οἱ ἑκπᾶς ἐν κλήρῳ ταχθέντες, καταλιπόντες τὸν μονήρη βίον ἢ τὸν ἐν κλήρῳ, καὶ τὸ σχῆμα μεταλλάξάμενοι, ἐπὶ στρατείῳ μεταπίσωσιν ἢ κοσμικὴν ἔξωσαν μετέλθωσι, καὶ οὐ μεταμεληθῶσιν, ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τὸ σχῆμα τούτου, ὃ διὰ θεὸν πρότερον εἴλοντο, ἀναθεματίζεσθωσαν. Συνῆδει γοῦν τῷ παρόντι κανόνι καὶ ἡ ὀδόγη Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, μὴ συγχωροῦσα τοῖς μονασταῖς λαϊκοῦ σχῆμα ἀναλαμβάνειν. Κἄν ἢ ἐνδεκάτῃ διατάξει (3) ἢ ἐν τῷ ἐξηχο-

Guill. Beveregii notæ

(2) Κἄν ἢ ἐνδεκάτῃ διατάξει. Neque hæc constitutio, neque ipsum capit ab Aristeno hic citatum, in Basilicis impressis extat: In quibus etiam notæ 24 capita primo titulo quarti libri hic laudati ascribuntur, cum Aristenus undecimam constitutionem capitis 62 citet. Ac profunde ex hoc, ut et ex sexcentis fere aliis hujus operis locis, abunde

constat, Basilica hodie impressa mutila admodum et imperfecta esse. Quod autem ad locum hic citatum spectat, hoc esse suspicor Justiniani statutum in Basilica tralatrum. Si vero relinquens monasterium ad quamdam veniat militiam, aut ad aliam vitæ figuram, substantia ejus etiam sic in monasterio (secundum quod a nobis vix dicitur est) reman-

σὺ δὲ δευτέρω κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ τετάρτου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν κειμένη, καὶ τῷ παρόντι κανόνι καὶ τῇ Νεαρᾷ ταύτῃ ἐναντιοῦται.

KANON 8.

Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρῶν ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἐκάστῃ πόλει ἐπισκόπων κατὰ τῆν τῶν ἁγίων Πατέρων παράδοσιν διαμενεύσαν, καὶ μὴ κατὰ αὐθάδειαν ἀφηνιάτωσαν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Οἱ δὲ τολμῶντες ἀνατρέπειν τῆν τοιαύτην διατάξωσιν, εἰ μὴν εἴεν κληρικοὶ, τοῖς τῶν κληρῶν ὀποκεισθῶσαν ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ, ἔστωσαν ἀκοινῶντοι.

ΒΑΣΣ. Ὡς εἶπεν, Ἐλεγόν ποτέ τινες μόνους τοὺς κληρικούς τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς μητροπόλεως ὀποκεῖσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ· τοὺς δὲ μοναχοὺς ἢ καὶ τοὺς κληρικούς τῆς ἐν τοῖς ὄρφανοτροφείοις καὶ γηροκομείοις· θείων ναδῶν ἢ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν μαρτυρίων μὴ ὀποκεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, κἂν ὑπὸ τῆν ἐνορίαν τοῦτου ὦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς δομητορσι τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν. Τὸν γοῦν τοιοῦτον ἀκανόνιστον αὐτῶν λόγον οἱ θεοὶ Πατέρες ἀποσκευαζόμενοι, ὤρισαν πάντας τοούτους ὑπὸ τῆν ἐξουσίαν εἶναι τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου κατὰ τῆν περὶ τοῦτου τῶν ἁγίων Πατέρων παράδοσιν· τοὺς δὲ τολμῶντας ἀνατρέπειν τοῦτο, ἤγουν θέλοντας μὴ ὀποκεῖσθαι αὐτοὺς τῷ ἐπισκόπῳ· κληρικούς μὲν ὄντας, ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς, ἀκοινῶν-
Γτους εἶναι, ἤγουν ἀφωρισμένους. Πτωχεῖα δὲ λέγονται πάντα τὰ εἰς πτωχῶν πρόνοιαν ἀφορισθέντα. Οἱ γοῦν σήμερον λέγοντες μοναχοὶ ἢ κληρικοὶ μὴ ὀποκεῖσθαι τῷ πατριάρχῃ ἢ τῷ ἐγγχωρίῳ ἐπισκόπῳ, ὡς ἀπὸ ἔλευθέρως μονῆς ἢ ἐκκλησίας ὄντες, προσαλλόμενοι δῆθεν καὶ κτητορικῶν τυπικῶν διατάγματα, τί πρὸς ταῦτα ἀπολογῆσονται; Πάντως οὐδέν. Κἂν γὰρ δομητορ τις μοναστηρίου ἢ ἐκκλησίας ἐν τυπικῷ ἢ διατάξει αὐτοῦ διορίσῃται μὴ ὀποκεῖσθαι τοὺς μοναχοὺς ἢ τοὺς κληρικούς τοῦτων τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ὡς τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς κανόσιν ὕπεραντίως διαταξάμενος, καὶ ἀνυπόστατα γράψας. Περὶ δὲ τῶν διαταττομένων παρὰ τῶν βασιλέων χάριν τῶν παρὰ τοῦτων κτιζομένων μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν ζῆτει τῆς
Δπαρούσης συνόδου ς' καὶ ιζ' κανόνα.

ΖΩΝΑΡ. Πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ πόλεσι κληρικούς καὶ ταῖς τοῦτων ἐνορίαις μοναχοὺς οἱ θεοὶ κανόνες· οἷς ἐπισκόποις ὕπεικειν κελεύουσι. Διὸ καὶ ὁ παρὼν κανὼν τοὺς τῶν πτωχείων κληρικούς τῷ ἐπισκόπῳ ὑπέταξε. Πτωχεῖα δὲ εἰσι τὰ εἰς πτωχῶν ἀφωρισμένα πρόνοιαν. καὶ διοίκησιν, τὰ γηροκομεία δηλονότι, ὄρφανοτροφεία, καὶ τὰ τοιαῦτα

Guill. Beveregii notæ.

nente, ipse inter officiales clarissimi provincie judicis statuatur. et huic habebit mutationis fructum, ut qui sacrum ministerium desepxit, tribunalis terreni observet servitium. Justinian. Novel. 5, cap. 6. Hæc enim constitutio, qua monachus monasterium

A Basilic. posita, et presentis canonis et Isti Novellæ adversatur.

CANON VIII.

Clerici ptochotrophiorum, monasteriorum, et templorum martyrum, sub potestate episcoporum, qui sunt in unaquaque civitate, ex sanctorum Patrum traditione permanent, et non per arrogantiam se a proprio episcopo subducant. Qui hanc autem constitutionem evertere ausi fuerint: si sint quidem clerici, canonum pænis subjiciantur: si autem monachi vel laici, sint excommunicati.

BALS. Ut est verisimile, dicebant aliquando nonnulli, solos episcopatus vel metropolis clericos regionis episcopo subjici: monachos autem vel etiam clericos divinatorum templorum, quæ sunt in orphanotrophiis vel etiam gerocomiis, vel etiam in martyriorum ecclesiis, episcopo non subjici, etiamsi sint in ejus diocesi, sed eis qui monasteria et reliqua ædificaverunt. Hanc ergo canonibus repugnantem eorum orationem divini Patres rejicientes, statuerunt eos omnes esse in potestate episcopi regionis, secundum sanctorum Patrum de eo traditionem: **121**-ens autem qui hoc evertere audeant, vel nolint episcopo subjici; si sint quidem clerici, ab episcopo puniri, prout ei visum fuerit: si autem monachi vel laici sint, excommunicatos esse seu segregatos. Ptocheia vero dicuntur omnia quæ sunt designata, ut mendicis provideatur. Clerici ergo vel monachi, qui dicunt hodie se patriarchæ vel regionis episcopo non esse subjectos, tanquam sint liberæ mansionis vel ecclesiæ, proferentes utique etiam a fundatoribus sanctorum statutorum ordinationes, quid ad hæc respondebunt? Omnino nihil. Etiamsi enim quis fundator monasterii vel ecclesiæ, in stantibus suis, vel ordinatione sua decreverit, non subjici eorum monachos vel clericos regionis episcopo, non audietur, ut qui divinis sacrisque canonibus contraria statuerit, et quæ stare non possunt, scripserit. De iis autem quæ ab imp. ordnantur, propter ea quæ a se extruuntur monasteria et ecclesias, quære presentis synodi can. 6 et 17.

ZONAR. Quicumque ecclesias vel urbes, vel attinentes urbi regiones clerici, aut monachi colunt, episcoporum auctoritati subjecti esse decreto divinatorum canonum omnes jubentur. Quocirca et hic canon ptochelorum clericos episcopo subjicit. Sunt vero ptocheia domus quæ pauperibus sustentandis curandisque destinatæ sunt. quales eæ videlicet, in

deserens inter officiales statuatur, tam presentis canonis, quam Leonis Novellæ, contraria est, quod Aristenus de constitutione a se ex Basilicis citata asserit.

quas aut pupilli, aut alii ætate variisque morborum generibus confecti homines recipi et alii solent. Ne iis enim, qui in illis accumbunt, precationum omni fructu carere necesse foret, per effatam senectutem aut mutilati corporis debilitatem, aut morbos, ecclesias, quique in iis celebrantur conventus, ad eundem erepta potestate; curam habuerunt hospitalium domorum conditores, et in eis ædículas excitare, et divinis laudibus persolvendis clericos constituere, ut ad eas auscultandas tota illa qualiscunque familia non difficile conveniret. Eos igitur clericos, quique in martyriis, templis scilicet martyrum nomini dicatis, agunt, suæ quemque regionis episcopo subiectos esse synodus præsens jubet. Quin et idem de monasteriorum quoque clericis statuit. Nomine vero clericorum etiam eos qui sunt in monasteriis, consecratos indicavit. Cum enim quemdam ad sacros ordines admitti, nisi certæ cuidam ecclesie addictum hujus synodi sexto canone vetitum sit, proindeque quicumque ordinibus insigniti monachi forent, certi alicujus monasterii sacerdotes, aut diaconi, aut deinceps, sui quisque ordinis nomine, dicerentur; idcirco ejusdem monasterii clero ascripti quodammodo putabantur, eosque synodi sancti Patres hoc loco clericorum appellatione complexi sunt. Sint igitur illi omnes, inquit canon, episcopo subiecti, neque habenas exortiant, hoc est, episcopi imperium detrectent et reluctantur, ut equuleus respiciens frenum; hoc enim est hñia. Quicumque porro hujus decreti constitutionem violarint, si quidem clerici sint, canonicis pœnis episcopi potestate ac judicio eligendis subijci: si vero monachi, aut laici, communionem privatos esse decernit. Sed cum clericos tantum hæc constitutio attingat, quomodo laicorum quoque mentio injecta est? Patrum igitur eam mentem fuisse arbitror, ut clericos sua sponte antistitibus per impudentiam obsistere, eorumque auctoritati adversari nunquam ausuros esse existimarent; sed fortassis a quibusdam potentioribus per potestatem suam fiduciam illis, vel generantibus persuasos; proinde illos quoque excommunicacioni subijcit.

Et hi episcopi civitatis auctoritati subijci debent. Si autem per arrogantiam suam ei se submittere non persuadeantur, canonum supplicii subijcientur.

122 CANON IX.

Si quis clericus habeat cum clerico litem, proprium episcopum ne relinquat, et ad secularia judicia ne excurrat: sed causam prius apud proprium episcopum agat, vel episcopi voluntate apud eos, quos utraque pars elegerit, judicium agatur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis subijciatur. Si clericus autem cum proprio vel etiam alio episcopo litem habeat, a provincie synodo judicetur. Si autem cum ipsius provincie metropolitano

Α ἐν οἷ, καταπαθεῖς ἀνάκεινται καὶ τρέφονται. Ἴνα γὰρ μὴ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀνακείμενοι εὐχῶν εἶεν ἀμέθεκτοι, μὴ δυνάμενοι εἰς τὰς ἐν ἐκκλησίαις συνάξεις ἀπιέναι διὰ γήρωσ βαθέως βαρότητα ἢ πηρώσεις σωματικὰς ἢ νόσους, πρόνοιαν ἔθεντο οἱ τῶν πτωχέων δομητορὸς ναοὺς τε ἐν αὐτοῖς ἀνεγείρει καὶ κληρικοὺς κατατάξαι, ἵν' ἐπελεῖται παρ' αὐτῶν ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὕμνωδία, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἀνακείμενοι ἀταλαιπώρως ταύτης ἀκούωσι. Καὶ τοὺς τοιοῦτους τοῖνον κληρικοὺς καὶ τοὺς τῶν μαρτυρίων τῶν ἐπ' ὀνόματι μαρτύρων οἰκοδομηθέντων ναῶν, τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ ὑποκείσθαι ἢ παρούσα κελεύει σύνδοξ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν μοναστηρίων. Τῷ ὀνόματι δὲ τῶν κληρικῶν καὶ τοὺς ἐν μοναστηρίῳ ὄντας ἱερωμένους διέλαθεν, ὅτι μηδένα χειροτονεῖσθαι ἀπολελυμένους ἢ τοιαύτη σύνδοξ ὤρισεν ἐν τῷ ἕκτῳ κανόνι. Ἐπεὶ οὖν καὶ οἱ μοναχοὶ χειροτονούμενοι τῆς μονῆς τῆσδε ὀνομαζόντο ἱερεῖς ἢ διάκονοι, καὶ ἐξεξῆς οἱ τῶν κραιπλῶν ταγμάτων εἰκότω; κεκληρῶσθαι ἕκαστοι τῇ μονῇ, ἢ ὀνομασθησαν, ἐνομίζοντο, καὶ κληρικοὺς καὶ αὐτοὺς οἱ τῆς συνόδου θεοὶ Πατέρες ἐκάλεσαν. Τούτους οὖν ἅπαντας ὑποκείσθαι κελεύει τῷ ἐπισκόπῳ, μηδὲ ἀφηνιάζειν, ἀντὶ τοῦ τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ἐκφείγειν τε καὶ ἀποσκιρτᾶν, ὡσπερ πῶλος ἀποπτύσας τὸν χαλινόν· οὗτος γὰρ ἡ ἡνία. Τοὺς δὲ παραβαίνοντας τὸν κανόνα, κληρικοὺς μὲν ὄντας, κανονικῶς ἐπιτιμῶν ὑπέθετο τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἐξουσίᾳ καὶ διακρίσει καταλιπὼν τῆν τῶν ἐπιτιμῶν ποιότητα· ὡς μοναχοὺς δὲ ὄντας ἢ λαϊκοὺς ἀκοινωνήτους εἶναι ὤριστο. Πῶς δὲ περὶ κληρικῶν διαλεγόμενος ὁ κανὼν λαϊκῶν ἐμνησθῆ; Οἴμαι τοῖνον τοιαύτην εἶναι τὴν ἔνοιαν τῶν Πατέρων· τοὺς κληρικοὺς μὴ ἐφ' ἐρυτῶν τολμᾶν καταναιδεῦσθαι τῶν ἀρχιερέων ἔκριναν καὶ ἀποσκιρτᾶν τῆς ἐξουσίας αὐτῶν· ἀλλ' ἴσως δυνατοῖς πεποθεῖστας τισὶ θάρσος ἐκείνοις περιποιούσιν ἐκ τῆς σφῶν δυναστείας, ἢ μᾶλλον θάρσος πρὸς τὴν αὐθάδειαν· κἀκείνους οὖν τῇ ἀκοινωνησίᾳ ὑπάγει.

potius audaciam ad superbiam usque evectam, incommunicationi subijcit,

ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἐν πτωχέῳ ἢ σεμνέῳ κληρικὸς βλαπέτω τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως· ὁ δὲ τούτου ἀφηνιάζων γινωσκέτω τὸ ἐπιτιμιον.

Δ. Ὑποκείσθαι καὶ οὗτοι ὀφείλουσι τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως. Εἰ δὲ οὐ πείθονται κατ' οἴκειαν αὐθάδειαν ὑπ' αὐτὸν τελεῖν, τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμῶν ὑποπεσοῦνται.

KANON Θ'.

Εἰ τις κληρικὸς πρὸς κληρικόν πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιπαρήτω τὸν οἰκείον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια μὴ κατατρέχεται, ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω πρὸς τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ γρον γνώμη αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου παρ' οἷς ἀν τὰ ἀμφοτέρω μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, κανονικῶς ἐπιτιμῶν ὑποκείσθω. Εἰ δὲ καὶ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν

ἰδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, κατὰ τῆς A
 συνόδου τῆς ἐπαρχίας δικαίῃσθω. Εἰ δὲ πρὸς
 τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπί-
 σκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖ, καταλαμβα-
 νέτω ἢ ἐξαρχὸν τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς
 βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον,
 καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαίῃσθω.

ΒΑΣΣ. Ὁροθετήσαντες οἱ ἅγιοι Πατέρες πάντας
 τοὺς κληρικούς ὑποκείσθαι τῷ κατὰ χώραν ἐπισκό-
 πῳ (τῷ ὀνόματι δὲ τῶν κληρικῶν καὶ οἱ μοναχοὶ
 περιέχονται), ἐπάγουσι διὰ τοῦ παρόντος κανόνος
 μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας κληρικῶν παρὰ πολιτικῷ δικα-
 στηρίῳ ἐνάγειν κατὰ κληρικῷ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἰδίῳ
 ἐπισκόπῳ ἢ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς
 ἂν τὰ μέρη θελήσωσιν, ὀφείλουσιν εἶναι πάντως
 προσφόροι, ἤγουν ἐκκλησιαστικοί. Εἰκὸς γάρ ἐστι B
 μὴ θέλειν τὸν ἐπίσκοπον ἀκρόασασθαι τῆς ὑποθέ-
 σεως διὰ τινὰ εὐλόγον αἰτίαν. Τὸν δὲ παρὰ ταῦτα
 ποιήσαντα κανονικοῖς ἐπιτιμοῖς ὑποβάλλει ὁ κανὼν.
 Καὶ ταῦτα μὲν ὅταν δύο κληρικοὶ μίᾳ ἐνορίᾳ κατ'
 ἀλλήλων δικαστήρια ἔχωσιν. Εἰ δὲ κληρικὸς ἔχει
 ἀγωγήν κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ κατ' ἑτέρου
 ἐπισκόπου, τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐξετασθῆσονται παρὰ
 τῷ προσφόρῳ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ
 κατὰ μητροπολίτου ἔχει ἀγωγήν ἐπίσκοπος ἢ κλη-
 ρικὸς μητροπολίτου, διορίζεται ὁ κανὼν δικάζειν
 τὴν ὑπόθεσιν ἢ τὸν ἐξαρχὸν τῆς διοικήσεως ἢ τὸν
 πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὅφειλομεν οὖν
 λέγειν ὡς, εἴ τις κληρικὸς μέλλει γυμνάσαι ὑπόθε-
 σιν κατὰ κληρικῷ ἢ ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου, C
 τῷ φόρῳ τοῦ ἀναγομένου κατὰ νόμους ἀκολουθεῖτω.
 Οἱ μὲν γὰρ κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ παρὰ τῷ ἐγχωρίῳ
 ἐπισκόπῳ ἔλκουσθῆσονται, ὁ ἐπίσκοπος παρὰ τῷ
 μητροπολίτῃ, καὶ ὁ μητροπολίτης παρὰ τῷ πατριάρ-
 χῃ ἢ καὶ οὐκ ἔσται ἀδεῖα τυχὴν κληρικῷ τῆς ἐπισκο-
 πῆς τοῦ Ἀθύρου παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας
 ἀναγαγεῖν κατὰ συγκληρικῷ αὐτοῦ, ἀλλ', ὡς ἄνω-
 θεν εἴρηται, ποιῆσαι ἀναγκασθήσεται. Ἐρωτᾷται
 ἐξ ὧν, ἐάν κληρικὸς οὐ θελήσῃ παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπι-
 σκόπῳ δικάσασθαι μετὰ συγκληρικῷ αὐτοῦ, ἀλλὰ
 παρὰ τῷ μητροπολίτῃ ἐνάγῃ, ἐκπεσεῖται τῆς οἰ-
 κίας ἀναγωγῆς, ὅπερ ἐμελλε παθεῖν, εἴπερ εἰς
 νοσηρικὸν δικαστήριον εἴλκουσε τοῦτον; Αἰτίσις. Οὐκ
 ἐκπέσῃ μὲν τῆς οἰκίας ὑποθέσεως, ὡς μὴ ἀναγα-
 γὼν εἰς πολιτικὸν δικαστήριον ἐπιτιμηθήσεται δὲ
 κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Μὴ ἐναντιωθῆ δέ σοι τὸ
 ζ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν,
 λέγον· Δυνατὸν καὶ παρὰ τῷ πατριάρχῃ πρῶτον
 αἰτιάσασθαι, καὶ εἰτεῖν διὰ γραμμάτων αὐτοῦ, δο-
 θῆναι τινὰ δικαστὴν τὸν κατὰ τόπον ἐπισκόπων·
 οὐδ' ἀπαιτηθείσης τῆς ψήφου, πάλιν ὁ πατριάρχης
 δικάζει. Ἀλλὰ ἀνάγνωσον μετ' ἐπιστασίας τὸν
 παρόντα κανόνα, τὸν ιε' τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου,
 τὸν ζ' τῆς β' συνόδου καὶ τὸ α' κεφ. τοῦ θ' τίτλου
 τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, λύοντα
 τὰ ἐναντιωφάνεις. Τὸ δὲ εἰρημένον ἐν ταῦθα, ἤγουν
 γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα
 μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθαι, μὴ
 εἴησιν περὶ αἰρετοῦ δικαστοῦ ἐκλαμβάνεσθαι, μὴ

tano episcopus vel clericus controversiam habeat.
 diocesis exarchum adeat, vel imperialis urbis Con-
 stantinopolis thronum, et apud eum litiget.

BALS. Postquam desintissent sancti Patres,
 omnes clericos regionis episcopo subjici (clericorum
 autem nomine etiam monachi continentur), per præsentem
 canonem inferunt non licere clericum apud iudicium
 civile adversus clericum actionem intendere, sed
 apud proprium episcopum : vel ejus voluntate, apud
 eos quos partes voluerint, qui tamen debent esse
 idonei, id est, ecclesiastici. Est enim verisimile,
 futurum ut nolit quandoque episcopus causam audire
 justa aliqua de causa. Eum autem qui præter hæc
 facturus est, canon canonicis pœnis subjicit. Et hæc
 quidem ita se habent, quando unius regionis duo
 clerici inter se invicem habent controversiam. Si
 autem clericus habet actionem adversus proprium
 episcopum, vel adversus alium episcopum, examinabitur
 causa apud idoneum provincie metropolitanum. Si
 autem episcopus vel metropolitanus clericus habet
 actionem adversus metropolitanum, decernit canon ut
 de causa cognoscat vel diocesis exarchus, vel
 patriarcha Constantinopolitanus. Debent ergo dicere,
 quod si quis clericus adversus clericum vel episcopum
 vel metropolitanum agere velit, forum rei secundum
 leges sequatur. Clerici enim et monachi apud
 regionis episcopum trahuntur, episcopus apud
 metropolitanum, metropolitanus apud patriarcham :
 et non licebit, verbi gratia, clericus episcopatus
 Athyræ apud Heracleæ metropolitanum adversus
 clericum suum actionem intendere, sed, ut superius
 dictum est, facere cogentur. Interrogabit autem
 quispiam, si clericus noluerit apud proprium
 episcopum cum synclerico litigare, sed apud
 metropolitanum actionem intenderit, num causa
 cadet et propriam actionem amittet : quod quidem
 futurum est, si eum ad iudicium sæculare traxerit?
 Solutio. Causa quidem non cadet, ut qui non
 ad civile iudicium actionem intenderit : sed
 secundum presentem canonem in eum animadvertetur.
 Nec tibi contrarium esse putetur 6 cap. primi tit. 3
 lib. Basilic. dicens : Apud patriarcham quoque
 primum actionem quispiam intendere potest, et
 petere per litteras ejus sibi dari iudicem
 aliquem loci episcoporum, cujus recusata
 sententia patriarcha rursus iudicabit. Sed lege
 præsentem canonem diligenter, 15 can. Carth. syn. 6,
 2 syn. et 4 cap. 9 tit. præsentis operis, et quæ
 in eo sunt : quæ quidem apparentem contrarietatem
 dissolvunt. Quod autem hic dictum est, Vel
 episcopi voluntate, apud eos quos utraque pars
 voluerit, iudicium agitur, ne dicas accipi de
 iudice eligendo, qui jurisdictionem non habet;
 eum enim partium voluntas iudicem facit et
 pœne stipulatio, quod quidem ex præsentem
 canone non apparet : sed de

judice, qui habet ecclesiasticam jurisdictionem, sed non est partibus idoneus. Quamobrem, qui prae-ter proprii episcopi voluntatem apud non competentis iudicium litigare elegerit, etiamsi sit ecclesiasticus secundum praesentem canonem puniatur. Provinciae autem exarchus est, ut mihi quidem videtur, non uniuscuiusque provinciae metropolitanus, sed metropolitanus totius dioecesis. Dioecesis autem est, quae multas sub se habet provincias. Haec autem **123** exarchorum privilegium non est hodie in usu. Etsi enim dicuntur exarchi quidam ex metropolitanis, sed tamen alios metropolitanos, qui sunt in dioecibus, non habent omnino sibi subiectos. Est ergo verisimile alios tunc temporis fuisse exarchos dioecum, vel esse quidem adhuc ipsos, sed quae eis data sunt a canonibus privilegia exolevisse.

Ὅμοιος οὖν ἐτέρῳ τινὶ ὄντων ὑποκείμενους αὐτοῖς. Ἐοικεν οὖν ἐτέρῳ τινὶ ὄντων ὑποκείμενους αὐτοῖς. Ἐοικεν οὖν ἐτέρῳ τινὶ ὄντων ὑποκείμενους αὐτοῖς. Ἐοικεν οὖν ἐτέρῳ τινὶ ὄντων ὑποκείμενους αὐτοῖς.

ZONAR. Negotia, lites nimirum et controversias, si quae inter clericos exortae sint, coram episcopo proprio agitari canon decernit; non autem apud saeculares iudices, quoniam id in ipsius episcopi contemptum et contumeliam cedit; aut interim voluntate episcopi, sive ipso consentiente, coram quibus communi consilio utraque pars elegerit causas transigi. Quique constitutionem hanc violaverint, canonicis ab episcopis suis poenis multari iubet. Atque haec quidem, cum inter se iudicio clerici conficiantur. Quod si vel suo vel alteri cuiquam episcopo clerici actionem intendunt, illius provinciae episcopus in isto casu iudices canon constituit; qui congregati quaestionem audient et definiunt. Sin autem cum provinciae metropolitanae aliquid habeat episcopus aut clericus negotii sive controversiae et actionis, ad dioeceseos in qua litigantes habitant exarchum, vel Constantinopolitanam urbis archiepiscopum, arbitrium totius causae deferendum. Exarchorum porro dioecesanorum nomine nonnulli patriarchas, alii metropolitanos intelligi volunt. Sed de his fusius decimo septimo canone agemus.

ARIST. Clerici litigantes, si relicto episcopo ad saecularia iudicia se conferant, canonicè puniantur. Et clericus cum episcopo contendens, synodum exspectet, et episcopus cum metropolitanò, ad Constantinopolitanum provocet.

Non oportet clericum, qui contra alium clericum aliquid habet, a iudicibus saecularibus iudicari, sed a proprio episcopo. Si proprium autem relinquens episcopum saecularia iudicia adiverit, canonicis poenis subiciatur. Similiter autem et contra episcopum si quid habuerit clericus, a provinciali synodo iudicari debet. Sed et episcopus aut clericus si contra metropolitanum causam aliquam habuerit, vel apud dioeceseos exarchum, sive patriarcham cui subsunt provinciarum istarum metropolitani litigare debet, vel apud patriarcham Constantinopolitanum. Quod quidem privilegium nemini aliorum patriarcharum

ἔχοντος δικαιοδοσίαν· τοῦτον γὰρ θέλησις τῶν μερῶν ποιῆσαι δικαστήν καὶ ἐπαρώτησις προστίμου, ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται· ἀλλὰ περὶ δικαστοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν, ἀπροσφόρου δὲ ὄντος τοῖς μέρεσιν. Ὅστε ὁ δίχα γνώμη τοῦ ἐγγυρόπου ἐπισκόπου καταδεχόμενος κληρικὸν παρ' ἀπροσφόρου δικαστηρίου δεκασασθαι, κτὴν ἐκκλησιαστικὸς ἐστίν, ἐπιτιμηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Ὁ μέντοι ἐξάρχος τῆς διοικήσεως ἐστίν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὁ ἐκάστης ἐπαρχίας μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτης. Διοικήσεις δὲ ἐστὶν ἢ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ. Τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐξάρχων προνόμιον σήμερον οὐκ ἐνεργεῖ. Κἀν γὰρ λέγονται ἐξάρχοι τινες τῶν μητροπολιτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς διοικήσεσιν ὄντας ἐτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν εἶναι κατὰ τὸν τότε καιρὸς ἐξάρχους τῶν διοικήσεων τῶν κανόνων δοθέντα τοῦτομα.

ZONAR. Τοὺς κληρικοὺς πράγματ᾽α πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας, δίκας δηλονότι καὶ ὑποθέσεις, βούλεται ὁ κανὼν περὶ τῶ ἰδίου ἐπισκόπου ταύτας γυμνάζειν, καὶ μὴ ἀπίναί· ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια· τοῦτο γὰρ εἰς περιφρόνησιν καὶ ὕβριν τοῦ ἐπισκόπου ἐστίν· ἢ τῶς γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ αὐτοῦ ἐπιτρέπτοντος παρ' οἷς τὰ ἀντίθετα μέρη ἀρέσκονται, ζητεῖσθαι τὰς ὑποθέσεις. Τοὺς δὲ μὴ φυλάσσοντας τὴν τοῦ κανόνος διαταγὴν ἐπιτιμᾶσθαι κανονικῶς παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν. Ταῦτα μὲν, ὅτε πρὸς ἀλλήλους δικάζονται οἱ κληρικοί· εἰ δὲ κληρικοὶ τῶ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ ἐτέρῳ καὶ δίκην ἐκιστῶσι κατ' αὐτοῦ, τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπους καθίζει δικαστὰς ὁ κανὼν. Συνίσταται καὶ ἀκροάσονται τῶν ὑποθέσεων, καὶ ψηφίσονται. Εἰ δὲ πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας ἔχει πρᾶγμα, ἤγουν ἀμφιβολίαν τινὰ, καὶ δίκην ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, τὸν τῆς διοικήσεως ἐκείνης, παρ' ἢ καὶ οἱ ἀμφισθητοῦντες εἰσιν, ἐξάρχον βούλεται ὁ κανὼν διαιτητὴν τῆς ὑποθέσεως γίνεσθαι, ἢ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον. Ἐξάρχους δὲ τῶν διοικήσεων τοὺς πατριάρχας εἶναι φασιν· ἄλλοι δὲ τοὺς μητροπολίτας. Πλατύτερον δὲ τὰ περὶ τοῦτου ἐν τῷ 13^ῳ κανόνι εἴρηται.

ARIST. Κληρικοὶ διαδικάζοντες εἰ, ἀφέντες τὸν ἐπίσκοπον, κοσμικῶς κριτηρίοις προσέλθωσι, κανονικῶς εὐθυνέσθωσαν. Καὶ κληρικός ἐπίσκοπου διαφερόμενος μετέτω τὴν σύνδοσον· καὶ μητροπολίτου ἐπίσκοπος τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐξαιτεῖτω.

Ὁὐ δὲ κληρικὸν ἔχοντα κατὰ κληρικὸν, δικάζεσθαι παρὰ κοσμικῶς δικασταῖς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Εἰ δὲ, τὸν οἰκεῖον οὗτος ἀφείλ· ἐπίσκοπον, κοσμικῶς προσέλθωσι δικαστηρίοις, κανονικῶς ἐπιτιμηθήσεται· ὡσπερ δὴ καὶ κατὰ ἐπισκόπου ἔχων ὁ κληρικός, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας ὀφείλει δικάζεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, εἰ κατὰ μητροπολίτου ἔχει τινὰ ὑπόθεσιν, ἢ παρὰ τῶ ἐξάρχου τῆς διοικήσεως ἤτοι τῶ πατριάρχῃ, ὑφ' ὃν τελοῦσιν οἱ τῶν ἐπαρχῶν ἐκείνων μητροπολίται, δικάζεσθαι· ἢ παρὰ τῶ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως· ὅπερ προνόμιον οὐδενὶ τῶν ἄλλων πατρι-

αρχῶν ἐδόθη οὔτε ἀπὸ τῶν κανόνων οὔτε ἀπὸ τῶν νόμων, τὸ δικάζεσθαι μητροπολίτην ἐπιδούνα ὑφ' ἑτέρον πατριάρχη παρὰ πατριάρχη ἑτέρω εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΑΝΟΝ Ι'.

Μὴ ἐξεῖραι κληρικὸν (5) ἐν δύο πόλεωσιν κατὰ ταυτὸν καταλλάττεσθαι ἐκκλησίαις, ἐν ᾗ τε τὴν ἀρχὴν ἔχειροτονήθη, καὶ ἐν ᾗ προσέφυγεν, ὡς μιλζοι δῆθεν (4), διὰ δόξης κενῆς ἐπιθυμία· τοὺς δὲ γε τοῦτο ποιούοντας ἀποκαθίστασθαι ἐπὶ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὴν ἀρχὴν ἔχειροτονήθησαν, ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν· εἰ μὲντοι ἤδη τις μετετέθη ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς προτέρας ἐκκλησίας ἦτοι τῶν ὑπ' αὐτὴν μαρτυριῶν ἢ πτωχείων ἢ ξηροδοχείων ἐπικοινωνεῖν πράγμασιν. Τοὺς δὲ γε τολμῶντας μετὰ τὸν θρονὸν τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμένης ταύτης συνόδου πράττειν τι τῶν γινόμενων ἀπηγορευμένων, ὡρίσεν ἡ ἀγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ.

ΒΑΣΙΣ. Τινὲς δοξομανοῦντες κληρικοὶ μεθίστανται ἀπὸ πόλεων μικροτέρων εἰς ἑτέρας μιλζοναί πόλεις, τυχόν ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα εἰς Ἡράκλειαν. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν τινὰ ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν διὰ τε τὴν τιμὴν τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον καὶ διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα δύο ἐπισκόπους ὑποκεῖσθαι. Τὸν δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειρήσαντα ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ πρῶτως ἔχειροτονήθη, ἐφ' ᾧ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. Τοῖς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τούτου εἰς δύο ἐνοριῶν ἐκκλησίας ταχθεῖσι τιμωρίαν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι ἀνακαλεῖσθαι τὰ τῆς προτέρας ἐκκλησίας δίκαια. Εἴτα διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμῆσαντας διαπράξασθαι τι ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων ἐν τούτῳ. Ταύτων οὕτως ἔχόντων, τινὲς τὸ μὴ γίνεσθαι τινα κληρικὸν ἐν δύο πόλεωσιν ἐκκλησίαις, καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας μιᾶς πόλεως ἐξελάδοντο. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τῆς ἐνορίας τοῦ κανόνος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ὅπως δὲ εὐ δύναται κληρικὸς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς ἑτέραν ἀπέρχεσθαι διχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ ὅπως κολάζεται ὁ τοῦτο ποιήσας καὶ ὁ δεξιόμενος αὐτὸν, ἐμαθὲς ἀπὸ τοῦ ιε' καὶ ις' ἀποστολικοῦ κανόνος. Εἰ δὲ τις ἐρωτήσει σε διὰ τί ὁ παρῶν κανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς μὲν ἀποκαθίστασθαι φησὶ εἰς τὴν προτέραν ἐκκλησίαν τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταπηδήσαντα, κατὰ δὲ τὸ τέλος παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι τὸν τούτου παραβάτην; εἰπέ ὅτι τὸν μὲν μεταπηδήσαντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μὴπω δὲ κληρωθέντα εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν, ἀποκαθίστασθαι διορίζεται εἰς τὴν πρώτην· τὸν δὲ κληρωθέντα καὶ ἐγκαταστάνατα εἰς τὴν δευτέραν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου

Guil. Beveregii notæ

(3) Μὴ ἐξεῖραι κληρικὸν ἐν δύο πόλεωσιν. Idem fore a synodo Nicæna 2 constituitur. Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ κατατατθεῖσθαι ἐν δύοσιν ἐκκλησίαις. Syn. Nic. 2, can. 15.

(4) Ὡς μιλζοι δῆθεν. Justinianus, Illud quoque adjiendum est, ut quod hactenus indecenter fiebat, nequaquam in republica geratur : id est nullus

A concessum fuit, nec a canonibus nec a legibus, ut metropolitanus qui uni subjacet patriarchæ, ab alio judicaretur, nisi soli Constantinopolitano.

CANON X.

Non licere clerico in duarum civitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, et in ea, in qua a principio ordinatus est, et in ea, in quam tanquam ad majorem confugit, propter inanis gloriæ cupiditatem : eos autem, qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, ut illie solum ministrent. Sed si jam quæpiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum quæ sub eis sunt martyriorum, vel psichotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos autem qui ausi fuerint, post magnæ hujus et universalis synodi definitionem, aliquid eorum, quæ nunc sunt prohibita, facere, statim sancta synodus eos proprio gradu excidere.

BALS. Quidam clerici insano gloriæ amore impulsī, a parvis urbibus in alias majores commigrant, ut verbi gratia, ab Athyra Heracleam. Dicit ergo canon, 124 nemini licere hoc facere, et propter honorem ejus qui ordinavit, et quia fieri non potest ut unus et idem subficiatur duobus episcopis. Eum autem, qui hoc facere aggressus fuerit, restitui ecclesiæ in qua prius ordinatus fuerat, ut illic solum ministret. Is vero, qui ante hunc canonem in duarum regionum ecclesiis ordinati sunt, pœnam statuit, ut prioris ecclesiæ jura revocare nequeant. Deinde eos deponendum decernit, qui aliquid facere ausi fuerint eorum quæ sunt in eo prohibita. Hæc cum ita se habeant, quidam illud, non esse aliquem clericum in duarum urbium ecclesiis, etiam ad duas unius civitatis ecclesiis accipiebant. Non est autem hæc canonis sententia, ut mihi videtur. Quomodo autem non potest clericus ex una regione in aliam abscedere, sine commendatoria et dimissoria scriptura ejus qui eum ordinavit; et quomodo punitur qui hoc fecerit, et qui eum excepit, didicisti a 13 et 16 canone apostolico. Si quis autem interrogaverit, Cur præsens canon in principio quidem dicit priori ecclesiæ restitendum eum qui a civitate in civitatem transierit, in hanc autem jubet hujus transgressorem deponi? dic, quod enim qui a civitate in civitatem transiit, in secunda autem ecclesia in clerum nondum est cooptatus, primæ jubet restitui : eum autem qui in secunda ecclesia in clerum est cooptatus et constitutus suo excidere gradu. Quod autem talis non est exinde depositus nisi post denuntiationem, lege

reuerendissimorum clericorum dedignari quidem in iis, quibus ordinati sunt, sanctissimis ecclesiis, aut hic aut in provinciis deservire, ad sanctissimam vero majorem ecclesiam, et venerabilem clerum ejus verpatrocinium quodlibet accedere. Quod de cætero omnimodo fieri prohibemus. Justin. Nov. 3, c. 2.

45. *Canonem apostolicum, et syn. in Trullo ca-*
non. 17.

ZONAR. Clericum aliquem duarum simi. urbium ecclesiis hic canon ascribi vetat. Fiebat enim ut cui in minore forte civitate locus obtigisset, is ambitione doctus in urbis amplioris ecclesiam in metropolitana scilicet ex episcopali, aut in patriarchalem ex metropolitana transcribi cuperet. Quos quidem omnes ad eam ecclesiam, cui primum addicti sunt, redire synodus constituit. Hæc autem post canonem editum fieri jubet. Si quis autem, inquit, ex ecclesia in ecclesiam translatus est, in ea ad quam transfertur manens, ex prioris ecclesie e qua translatus est negotiis nullam omnino partem attingat. Quam enim ecclesiam sponte reliquit, cum ea nihil consortium nihilve commune amplius habere debet. Quicumque vero hujus constitutionis auctoritate neglecta, aliquid hoc canone vetitum attentare ausi fuerint, suo gradu moveri, hoc est, depositione multari placeat. Verum tertio Basilie. libro, titulo tertio, Novella decima sexta cautum est ne alicujus ecclesie clerico demortuo, ibidem in ejus locum alius confestim subrogetur, sed ex alia ecclesia, in qua præfinitum jam inde a primis temporibus numerum clerici superent, qui demortui locum experiant, accessiri jubet, donec ad eum numerum, qui initio præscriptus est, ecclesie ejusque clerici revocentur.

ARIST. *In duarum urbium ecclesiis clericus in catalogum non refertur. Sin vero relatus fuerit, priori restituetur. Si quis autem jam translatus sit, in prioris ecclesie rebus nullo modo particeps sit.*

Eidem sub duobus ministrare episcopis et ambobus esse clerico non permittitur. Sed si propter inanis glorie cupiditatem ad majorem confugerit ecclesiam, ei rursus restituetur in quam prius ordinatus fuit. Sin episcopi sui voluntate in aliam ecclesiam translatus fuerit, et ibi in clerum cooptatus; nullam in prioris ecclesie rebus partem habeat, nisi proprio vellet gradu excidere, talia inexplibili cupiditate aggrediens.

125 CANON XI.

Omnes pauperes, et qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epistolis seu pacificis ecclesiasticis solis tiam ingredi staminus, et non cum

Guill. Beveregii notæ.

(5) *Διά δὲ φιλοδοξίας εἰς μέλλορος.* Hic deest verbum ἐσπούδασεν, quod codices Augusti Gallandi et Amerbachii post φιλοδοξίαν ponunt, legentes, διὰ δὲ φιλοδοξίαν ἐσπούδασεν εἰς μείζονος πόλεως ἐκκλησίαν.

(6) *Διὰ τοῦ κανόνος.* Codex Amerbachianus rectius legi διὰ τοῦ τοῦ κανόνος.

(7) *Τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας.* Hic locus in epistome hujus canonis sub nomine Aristeni, et in altera Simeonis logothetae, in Justelli bibliotheca ecclesie plenius legitur, τοῖς τῆς προτέρας πράγμα-

τοῖς.

46. *Canonem apostolicum, et syn. in Trullo ca-*
non. 17.

ZONAR. Δὴν πάλαι ἐκκλησίας κατατάττεσθαι τὰς ὡς κληρονομήσῃ ὁ πατριάρχης ἀπαγορεύει κανὼν. Τοῖς γὰρ εἰς πλῆν μακρὰν ἐχειροτονήθη, διὰ δὲ φιλοδοξίαν εἰς μείζονος (5) πόλεως ἐκκλησίαν, εἰς μητροπόλιν τυχὸν εἰς ἐπισκοπῆς μετατεθῆναι, ἢ ἐκ μητροπόλεως εἰς πατριαρχεῖον. Τοῖς τελευτότοις οὖν ἡ σύνδος ὤριεν ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ἣ ἐχειροτονήθησαν. Ταῦτα δὲ μετὰ τὸν κανὼνα ἐκέλευσε γίνεσθαι. Εἰ δὲ ἕξη, φησὶ, τίς μετατέθη εἰς ἐκκλησίαν εἰς ἐκκλησίαν, μένων ἐν τῇ μεταθέσει μὴ ἐνοχλήτω τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας. ἐξ ἣς μετατέθη. Ἀποστὰς γὰρ ἐκείνης οὐδεμίαν μετουσίαν πρὸς αὐτὴν ἔξει, οὐδὲ κοινὸν τὴ αὐτῇ πρὸς ἐκείνην ἔσται. Τοῖς δὲ μὴ φυλάσσοντας τὰ τετυπωμένα, ἐπιχειροῦντας δὲ τι ποιεῖν τῶν διὰ τοῦ κανόνος (6) ἀπαγορευθέντων ἐκπίπτει ποινῆς τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, ἢ τοῦ καθαιρέσει. Ἡ δὲ 15. Νεαρὰ κειμένη εἰς τὸν τρίτον τίτλον τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν διατάξαιτο, εἰ τελευτήσει ἐν ἐκκλησίᾳ τινὶ κληρικὸς, μὴ εὐθὺς ἄλλον χειροτονεῖσθαι ἐκεῖ, ἀλλ' εἰ ἑτέροις ἐκκλησίαις εἰσὶ κληρικὸι κλείονες τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐκάστη αὐτῶν ταχθέντος ἀριθμοῦ, ἐκεῖθεν μεταγείναι τινὰς, καὶ ἀντὶ τῶν λεψάντων αὐτοῦς εἰσάγειν, μέγροις ἢν εἰς τὸν ἀρχῆθεν ὠρισμένον ἀριθμὸν κατασταλεῖν οἱ ἐκκλησίας ἐκάστης κληρικὸι.

ARIST. Δύο πόλεων ναοὶς κληρικὸς οὐ καταλέγεται· εἰ δὲ καταλεχθεῖη, τῷ προτέρῳ ἐπιστραφήσεται. Εἰ δὲ μετατέθη τις ἕξη, μηδὲ κοινῶν τοῖς κατὰ τὴν τρέπον τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας.

Ὁς συγγεώρηται ὁ αὐτὸς ὑπὸ δύο ἐπισκόπων τελεῖν, καὶ ἀμφοτέρων εἶναι ὁ κληρικὸς· ἀλλὰ εἰ δι' ἐπιθυμίαν ὁδοῦς κενῆς μείζονος ἐκκλησίᾳ προσφύγη, ἀποκατασταθήσεται αὐτῷ εἰς τὴν ἐχειροτονήθη πρότερον· εἰ δὲ μετὰ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν μετατέθη, καὶ ἐκληρώθη, μὴ μετεχέτω ὅλων ἐν τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας (7) πράγμασιν, εἰ μὴ βούλεται τοῦ ἰδίου ἐκπεσεῖν βαθμοῦ, τοιούτα δι' ἀπληστίαν ἐπιχειρῶν.

KANON IA'.

Πάντας τοὺς ἀνήτας καὶ δεομένους ἐπικυρτάς μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολοῖς ἦτοι εἰρηνικῶς (8) ἐκκλησιαστικοῖς μόροις ὁδεύειν ὤρι-

(8) *Ἐπιστολοῖς ἦτοι εἰρηνικῶς.* Concilium etiam Antiochenum εἰρηνικῶν μεμνῆται, statuens, Μηδὲνα ἄνω εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. Cau. 7. Hujusmodi εἰρηνικαὶ ἐπιστολαὶ, sive γραφαὶ datae sunt olim tam clericis quam laicis pauperibus peregre proficiscentibus, quibus ostensis, quocumque se convertunt, hospitio excepti sunt. Εἰρηνικαὶ, *paciferae litterae* ab archiepiscopo suo indultae sunt clericis, qui in aliam urbem migrare, et in clerum ejus recipi cupiunt, vel etiam ab archiepiscopo episcopis ad imperatorem proficisci volentibus: ut Balsamon et Zonaras in hunc canonem,

σαμεν, καὶ μὴ συστατικοῖς· διὰ τὸ τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσι ἐν ὑπολήψει μόνοις παρέχεσθαι προσώποις.

ΒΑΣΣ. Συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται αἱ διδόμεναι κληρικοῖς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς ἐπισκόπων, καὶ συνιστώσαι ἤτοι δηλοποιοῦσαι τὴν χειροτονίαν τούτων, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ ιγ' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. Συστατικαὶ γραφαὶ λέγονται αἱ διδόμεναι ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἢ καὶ λαϊκοῖς ἀφορισθεῖσι, καὶ ἄλλως γενομένοις ἐν ὑπολήψει οὐκ ἀγαθῇ· καθὼς τούτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. Αἱ μὲν ἀπολυτικαὶ γραφαὶ αἱ καὶ εἰρηνικαὶ λεγόμεναι ἔτεραί εἰσι· λέγονται δὲ ἀπολυτικαὶ μὲν, ὡς παριστώσαι κατὰ γνώμην καὶ ἀπόλυσιν ἀρχιερατικὴν τὸν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον μεταπισεῖν· εἰρηνικαὶ δὲ, ὅτι, τοιαύτης προκομιζομένης γραφῆς παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος, εἰρήνη ἔσται μίσην τῶν ἀρχιερέων. Οὕτε γὰρ ὁ δεχόμενος τὸν ἀλλότριον κληρικὸν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ θλίψει καὶ προκριματισθήσεται, οὔτε ὁ κληρικὸς βλαθήσεται ὡς ὑβρίζων τὸν χειροτονήσαντα αὐτόν. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι· τοὺς μὴ δεομένους συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἤτοι τοὺς μὴ διὰ τινα πρό-

commendatitias : quoniam litteras commendatitias iis solis personis, quæ sunt suspectæ, præberi oportet.

BALS. Commendatitiæ scripturæ dicuntur, quæ dantur clericis ab iis, qui illos ordinarunt, episcopis, eos commendantes, ac eorum ordinationem declarantes, ut ex 13 can. hujus syn. ostenditur. Commendatoriæ autem scripturæ dicuntur, eæ quæ dantur episcopis vel clericis vel etiam et laicis segregatis, et qui alioqui fuerunt in non bona existimatione : sicut hoc ex præsentī canonō ostenditur. Dimissoriaræ vero, quæ etiam pacificæ dicuntur, aliæ sunt : dicuntur autem dimissoriaræ, ut quæ ostendant, ex voluntate ac dimissione antistitis clericum vel episcopum transitarum. Pacificæ autem dicuntur, quod cum talis affertur scriptura ab eo qui ordinatus est pax erit inter antistites. Neque enim qui alienum clericum recipit, confratrem suum opprimet, et ei præjudicabitur, nec detrimentum accipiet clericus, tanquam ei qui ipsum ordinavit injuriam faciens. Dicit ergo canon, quod eos quidem qui commendatoriis litteris opus non habent. eos scilicet qui propter

Guill. Beveregii notæ.

atque etiam Matthæus Blastares, lit. A, cap. 9, affirmant : quibus etiam scholiastes Harmenopuli suffragatur, Εἰρηνικαὶ εἰσὶν ἐπιστολαὶ αἱ παρὰ τῶν ἐπισκόπων διδόμεναι τοῖς κληρικοῖς θέλουσι δι' ἐνδειαν εἰς ἐτέρον ἀπαλθεῖν πόλιν, καὶ τῷ ἐκεί κληρῷ καταλεγεῖναι, ἢ καὶ αἱ τοῖς ἐπίσκοποις παρὰ τῶν ἀρχιεπισκόπων διδόμεναι πρὸς βασιλέα διὰ τινα χρεῖαν ἀπερχομένοις. Harmenop. epit. sect. 3, tit. 2. Et hæc quidem pacificæ clericis concessæ in citato synodi Antiochenæ canone intelligendæ sunt, quippe qui non de laicis, sed clericis agit. Præsens autem canon de pauperibus in genere, laicis etiam, loquitur, statuitque ut quicumque auxilio indigent, nec nisi cum pacificis litteris viam ingrediantur : quæ quidem a S. zomeno optime describuntur, ubi de Juliano ait, Οὐχ ἤρισται δὲ ζηλωσαὶ λέγεται τὰ συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμμάτων, οἷς ἔθος ἀμοιβὰδὴν τοὺς ξένους ὅποι δῆποτε διδόντας, καὶ παρ' οἷς ἂν ἀρίκωνται, πάντας κατάγεισθαι, καὶ θεραπείας ἀξιοῦσθαι, ὡς γὰρ γνωρίζουσιν καὶ φιλότατους διὰ τὴν τοῦ συμβόλου μαρτυρίαν. Sed præcipue notas ac tesseras episcopatum litterarum admittimus esse dicitur, quibus solent peregrinos sibi invicem commendare, ut undelibet venientes ad quoscumque accesserint, tanquam noti atque amici excipiantur hospitio, et benigne curentur, ob testimonium ejusmodi notæ. Sozom. Hist. eccl. l. v, c. 16. Et Greg. Naz. etiam de eodem apostata verba habens, αἱ δὲ καταγῶγια πῆξασθαι καὶ ξενῶνας, καὶ τὴν εἰς τοὺς δεομένους φιλανθρωπίαν, τὴν δ' ἄλλην σπῆσιν καὶ τὴν ἐν τοῖς ἐπιστολιμαῖοις συνθήμασιν, οἷς ἡμεῖς ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος τοὺς χρίζοντες παραπέμπουμεν. Quinetiam diversoria ei domos excipiendos hospitibus existuere consiluebat, simulque humanitati. cum erga pauperes adjuungere, cum aliam, tum cum, quæ in tesseris epistolariis consistit, quibus nos egenos ex gentie ad gentem transmittimus. Greg. Naz. oral. 1, adv. Jul. E quibus constat pacificas hujusmodi litteras crebro olim in usu fuisse, et vocatas esse συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμμάτων, et συνθήματα ἐπιστολιμαῖα. Easdem etiam Tertuliani temporibus usitatas fuisse, ex his ipsius verbis colligere est, *Communicatio pacis, et appellatio fraternitatis, et contesseratio hospitalitatis,*

quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una traditio. Tertul. De præscript. adv. hæret. cap. 20. Nam verba illa *contesseratio hospitalitatis*, indicant symbolum aliquod tunc temporis inter Christianos usurpatum fuisse, quo ostenso, hospitio a se invenire accepti sunt. Contesserationem autem vocat a tessera illa hospitali, quam dimidiatam gentiles etiam hospitibus dare soliti fuerunt, ut qui eam afferebant, agnosci illico et hospitio accipi poterant, tanquam veteres amici atque hospites. Unde Plautus in *Pænulo*, Act. v :

Ag. Siquidem Antidamæ demarchi quæris adoptatitium.
Ego sum ipseus, quem tu quæris. Pœ. Hem! quid ego audio?
Ag. Antidamæ gnatum me esse. Pœ. Si ita est, [tesseram] Conferre si vis hospitalem, eccam atuli.
Ag. Agedum huc ostende. Est par probe, nam habeo [domi].
Pœ. O mi hospes, salve multum; nam mihi tuus [pater],

Pater tuus ergo hospes Antidamæ fuit.
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.
D Ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.

Hinc tesseram frangere idem est, quod jus hospitii violare; unde idem Plautus in *Cistellaria*, Act. II :
Hic apud nos jam Alcesimarche confregisti tesseram.

In pacificis autem litteris, quas episcopi pauperibus peregrinantibus dare soliti fuerunt, ut fideles iis subvenirent, hæc duo comprehensa sunt, illos nimirum, qui eas afferebant, et revera pauperes esse, et dignos quibus eleemosynæ darentur. Et sic quidem hanc primam canonis hujus partem Josephus Ægyptius interpretatus est. *De omnibus pauperibus, qui eleemosynas rogant, mandamus modo, ut scribantur iis epistolæ, cum inquitum est in negotia eorum, et quod illi digni sunt eleemosynis, et quod necessaria iis deficiunt. Quidquid enim hujusmodi epistolis necessarium est, ad hæc duo capita referatur.*

minus bonam aliquam existimationem non sunt segregati vel suspecti (de iis enim, qui commendatoris litteris opus habent, hic non agitur), per solas pacificas scripturas in via instruere debemus. Hæc autem de pauperibus, et iis qui auxilio indigent, definit, non quod reliqui, qui subsunt episcopo, non hoc debeant vitæ instruere: sed quod ut plurimum, qui sunt pauperes, ecclesiastico auxilio indigent. Recte autem additum est, ut cum examinatione dentur. Si enim est iniquum ejus qui indiget postulatum, etiamsi est pauper, ei non dabitur epistola. Quære 12, 15, 16 et 33 canonem apostolorum, 17 syn. in Trullo et 11 Antioch. syn. deponentes episcopum, qui sine pacifica metropolitani epistola ad imperatorem abierat. Quod autem necesse habent omnes episcopi, iis, quibus præsent, litteris suis opem ferre, si per se præsent esse nequeant, ex 7 et 8 Sardicensis syn. ostenditur. Nota ergo, quod qui volunt in aliis regionibus sacra celebrare, debent non solum commendatitias epistolas asferre, sed etiam pacificas.

ZONAR. Pacificæ epistolæ sunt, quæ alio nomine dimissoriæ dicuntur; ejus generis eæ sunt, quæ episcopis a metropolitanis, quibus subjecti sunt, et metropolitanis a patriarchis, a quibus designantur, dari solent, cum ad imperatorem necessaria de causa mittuntur; et quales sunt illæ, quæ clericis quoque ab episcopis suis, si in aliam urbem migrare ecclesiæque quæ ibi est clero ascribi velint, traduntur; ut 17 can. synodi in Trullo palatii habitæ continetur. Sunt nonnullæ præterea ejusdem rationis aliæ. Pacificæ porro, quasi pacem concilians, appellatæ sunt. Si quis enim clericus ex hac in aliam urbem absque episcopi sui facultate proficiscatur, tum clericus ipse, tum qui eum admittit uterque multæ est obnoxius. Ac clericus quidem sacro ministerio interdicitur, episcopo autem, qui eum admisit, ex 15 et 16 apostol. canone, segregationis pœna irrogatur. Qui vero episcopi, absque metropolitani sui provincialiumque episcoporum litteris, ad imperatorem abierint, non communione tantum, sed et sacerdotii dignitate, ex Antiochenæ synod. can. 11 privantur. Commendatitiæ vero epistolæ dicuntur quæ segregatis antea clericis aut laicis, aut omnino ignotis hominibus in aliam urbem migrantibus 12 ac 33 canonis apostolici decreto tradi consuevere, virosque, ut a pœnis solutos aut fideles, illius civi-

Α φασιν οὐκ ἀγαθὴν ἀφορισθέντας ἢ ὑπόπτους ὄντας (περὶ γὰρ τῶν δεομένων συστατικῶν οὐκ ἔστι λόγος ἐνταῦθα), διὰ μόνων εἰρηρικῶν γραφῶν ὀφειλομένον ἐφοδιάζειν. Ὅρισε δὲ ταῦτα περὶ πνήτων καὶ δεομένων ἐπικουρίας, οὐχ ὡς τῶν λοιπῶν τῶν πᾶν τὸν ἐπίσκοπον μὴ ὀφειλόντων οὕτως ἐφοδιάζεσθαι· ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλεόν οἱ πενητεύοντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικουρίας δεόνται. Καλῶς δὲ προσετέθη ταῦτα διδοσθαι μετὰ δοκιμασίας. Εἰ γὰρ ἀδικόν ἐστι τὸ τοῦ δεομένου ζήτημα, καὶν πένης ἐστίν, οὐ δοθήσεται αὐτῷ ἐπιστολή. Ζῆτει τὸν ἐβ', ἐ', ἐς' καὶ λγ' ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν ἐς' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ια' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καθαιροῦντα τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἀνευ ἐπιστολῆς εἰρηρικῆς τοῦ μητροπολίτου ἀπελθόντα εἰς βασιλέα. Β Ὅτι δὲ ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς βοηθεῖν διὰ γραμμάτων, εἴπερ δι' ἑαυτῶν οὐ δύνανται παρουσιάσειν, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ζ' καὶ η' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικίᾳ συνόδου. Σημειώσαι οὖν ὅτι οἱ θέλοντες ἱερουργεῖν εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ὀφείλουσι μὴ μόνον συστατικὰς ἐπιστολάς προκομίσαι, ἀλλὰ καὶ εἰρηρικὰς.

ZONAR. Εἰρηρικαὶ μὲν ἐπιστολαὶ εἰσιν αἱ λεγόμεναι ἀπολυτικαὶ (9), οἷαι εἰσιν αἱ διδόμεναι τοῖς ἐπισκόποις παρὰ τῶν μητροπολιτῶν, οἷς ὑπόκεινται, καὶ τοῖς μητροπολίταις παρὰ τῶν πατριαρχῶν, ὅπως ᾧν προχειρίζονται, ὅτε διὰ τινὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν ἀπέραι πρὸς βασιλέα, καὶ οἷαι εἰσιν αἱ παρεχόμεναι κληρικῶς παρὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, θέλουσιν εἰς ἑτέραν πόλιν ἀπελθεῖν, καὶ καταλεγεῖν τῇ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν ἐς' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου συνόδου συστάσης. Καὶ ἄλλαι δὲ τοιαῦται εἰσιν. Εἰρηρικαὶ δὲ λέγονται, ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι. Εἰ γὰρ τις ἐξ ἐτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ κληρικὸς ἀνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ὑπὸ ἐπιτίμιόν ἐστι κακείνος καὶ ὁ δεξάμενος αὐτόν. Ὁ μὲν γὰρ κληρικὸς παύεται τῆς λειτουργίας· ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὁ τοῦτον δεξάμενος ἀφορίζεται κατὰ τὸν ἐς' κανόνα καὶ ἐς' ἀποστολικόν. Αἱ δὲ πρὸς βασιλέα ἀπόντες ἐπίσκοποι ἀνευ γραμμάτων τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων ἐκπίπτουσιν οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἱερατικῆς κατὰ τὸν ια' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Συστατικαὶ δὲ ἐπιστολαὶ λέγονται αἱ ἐγχειριζόμεναι κληρικῶς ἢ λαϊκοῖς ἀφορισμένοι; ἢ ἀγνώστοις παντάπασιν ἐν ἑτέρᾳ πόλει ἀπιούσι, καὶ συνιστῶσαι τῷ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐπισκόπῳ τοὺς ἀνδράς, ὡς λυθέντας τῶν ἐπιτιμίων ἢ πιστοὺς ὄντας κατὰ τὸν ἐβ' ἀποστο-

Guill. Beveregii notæ,

(9) Ἀπολυτικαὶ γράφαί, αἱ καὶ εἰρηρικαὶ. Balsamon dimissorias cum pacificis litteris hic confundit. Et sic ab aliis sæpe confunduntur. Et quidem, si pacificæ clericis datæ intelligantur, eandem propemodum fuerunt, quæ dimissoriæ, et eodem nomine merito appellantur: quippe quibus ostensis clericus quilibet in alienæ parochiæ clerum admitti potest: de quibus videtur annotaciones in synodo Trull. can. 17. Pacificæ autem proprie sic dicte, quæque hoc canone intelliguntur. longe alix fue-

runt; utpote quæ non clericis,* ut in clerum, sed pauperibus, ut in hospitium alibi reciperentur, datæ sunt. Adeo ut distinctio a nobis ante observata inter pacificas clericis et laicis concessas hunc locum egregie explicat. Etiam i eum pacificæ laicis indultæ, dimissoriæ proprie non dicuntur; de iis tamen, quæ clericis datæ sunt, recte hic Balsamon ait, ἀπολυτικῶν γράφαί, αἱ καὶ εἰρηρικαὶ λεγόμεναι.

λιθὸν κανόνα καὶ τὸν λγ' ἢ ὅταν κατηγορία κατὰ τινος γένηται, καὶ φανῇ ἄθως· ὁ κατηγορηθεὶς, καὶ δοθῇ αὐτῷ ἐπιστολὴ συνιστώσα αὐτὸν τῷ πρὸς δὲ ἀπεστάλη, καὶ διδάσκουσα συκοφαντικῶς αὐτὸν κατηγορηθῆναι. Οὗτοι· ἔχουσιν τῶν ἐπιστολῶν τούτων. φησὶν ὁ κανὼν τοῖς πένησι καὶ δεομένοις βοήθειας, καὶ διὰ τοῦτο προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰρηνικῶς δεῖν δίδωσθαι ἐπιστολάς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ συστατικὰς. Χρῆς, γὰρ εἶχον οἱ ἀρχιερεῖς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν προσφευγόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ πνήτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν (10), ὡς καταδυναστευομένων Ἰσως, ἢ ἀδικουμένων, ἢ ἀποστερουμένων τῶν ἀνηκόων αὐτοῖς· καὶ τοσούτου, ὥστε κωλύμενοι οἱ ἐπίσκοποι ἀπιέναι πρὸς βασιλέα διὰ δεήσεις οικείας καὶ ἐνοχλεῖν, ἐπιτρέπονται τοῦτο ποιεῖν διὰ τοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφεύγοντας, ἢ στέλλειν διακόνους ἰδίους εἰς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων, καὶ εἰς καταλλαγὴν τῶν διὰ πταίσματος καταδικασθέντων κολασθῆναι ἢ περιορισθῆναι, ὡς ὁ ζ' καὶ ὁ η' κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διαλαμβάνει. Τοῖς γοῦν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐπικουρίας δεομένοις ἐνεχεῖριζον ἐπιστολάς οἱ ἐπίσκοποι βοηθούσας αὐτοῖς, ἐφ' οἷς ἐδέοντο, κάκειναι εἰρηνικαὶ ἐκαλοῦντο, ὡς εἰρήνην βραβεύονται, τοῖς δὲ ὀργῆν ἀρχόντων ἢ δυναστευόντων ἄδικον γνῶμην πάσχουσι. Παρέχειν δὲ ταύτας αὐτοῖς· ὁ κανὼν διατάσσεται μετὰ δοκιμασίας. Οὐ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀδοκιμάτως παντὶ προσερχομένῳ δεῖ βοηθεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀδικουμένῳ. Εἰ γὰρ τις ἀδικῶν προσέλθῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ κακούργων, οὐ χρεὶ τοῖς τοιούτοις ἐπικουρεῖν. Μὴ ἐλεήσης γὰρ, φησὶ, πτωχὸν ἐν κρίσει. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πένια πρὸς οἰκτὸν ἔστιν εὐκατάφορος, Ἄδικουόντα, φησὶν ἡ Γραφή, μὴ ἐλεήσης ἐν κρίσει, κἄν πτωχὸς ἔστι. Εἰ γοῦν χρεωστῶν τις προσρῆ τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ ἀδικῶς μὲν ἀπαιτηθῆναι τι αὐτὸν δεῖ διὰ φροντίδος ποιεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον· ὁ δὲ δικαίως χρεωστεῖ, ἀποδώσει, πρὸς τοῦτο τοῦ ἐπισκόπου μὴ κωλύοντος. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ δεόμενοι ἐπικουρίας πνήτες ἐπιστολιῶς εἰρηνικαῖς, ἀλλὰ μὴ συστατικαῖς ὀδευέτωσαν· αὐτὸν συστατικαὶ τοῖς ἐν ὑπολήψει μότοις παρέχονται.

Εἰρηνικὴ ἐπιστολὴ ἔστιν ἡ ἄνευ σκανδάλου τινὸς τῷ ἐπικουριζομένῳ ἐγχεριζομένη· συστατικὴ δὲ ἡ τὸ ἀνεπιληπτον τοῦ βίου καὶ τῆς θρησκείας τῷ ἐπιφερομένῳ προσμαρτυροῦσα. Οἱ γοῦν δεόμενοι βοήθειας πνήτες μετὰ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐπισκόπων ὀδεύειν ὀφείλουσιν, ἵν' ἐλεύωνται ὑπὸ τῶν δυναμένων βοηθεῖν αὐτοῖς. Συστατικῶν δὲ ἐπιστολῶν χρεῖαν

¹⁰ Exod. xxiii, 6.

Guill. Beveregii notæ.

(10) Καὶ χηρῶν. Hæc verba, usque ad ἀνηκόων αὐτοῖς, in ms. Amerbachiano desiderantur; quænammodum ei ea, quæ, nonnullis interjectis,

A tatis episcopo commendantes. Accipiunt ii quoque commendatitias, qui vocati in iudicium se a culpa immunes ostenderint, quibus et ei ad quem missi sunt **126** episcopo commendentur, et falsa delatione ipsorum innocentiam tentatam fuisse testatum fiat. Cum hæc igitur esset ratio epistolarum, qui inopia pressi, vel auxilii quoquo modo indigentes, ab Ecclesia sibi opem exposcerent, pacificas iis hominibus, non autem commendatitias litteras concedi canon oportere decernit. Fuit namque episcopalis officii pauperum, pupillarumque ac viduarum, adversus potentiorum injurias et illata detrimenta, rerumque ad illos pertinentium ablatione ecclesie opem implorantium, defensionem suscipere: adeo ut cum sui negotii causa imperatorem adire ac **B** interpellare episcopi vetarentur, ut hoc facerent illorum gratia, qui ad Ecclesiam confugissent, aut diaconos suos ad indigentium auxilium, et eorum, qui ob delictum aliquod pœnis vel exsilio damnati fuerunt, liberationem, mitterent 7 et 8 Sardicensis synodi can. illis concedebatur. His igitur hominibus, qui se omnimodo opis indigos profiterentur, suppeliis, quas optaverant, ferendis, ab episcopis litteræ tradebantur eæque pacificæ dicebantur, pacem scilicet illis, quibus aut principum aut primotum iracundia causam injustæ damnationis attulisset, afferentes. Litteras porro ejusmodi canon, nisi explorata postulationis æquitate cuiquam concedi vetat. Nec enim inconsulte ac temere omnes, sed quos injuste vexati compertum sit, **C** auxilio juvandi. Si quis etenim injuria afficiens aut malum perpetrans ad Ecclesiam confugerit, ei suppetiæ non sunt ferendæ. *Ne miserearis, inquit, pauperis in iudicio*¹⁰. Nam quia paupertas animis ad misericordiam alliciendis idonea est, sacræ Litteræ injurii, licet pauperis, in iudicio misereri non sinunt. Si quis igitur obærat ad Ecclesiam confugerit, ne quid amplius exigatur ab eo quam jus postulat, curabit episcopus; quæ autem jure debet, episcopo nequaquam interpellante, persolvet. Similiter et in reliquis.

ARIST. Pauperes auxilio indigentes, epistolis pacificis, sed non commendatitiis, iter faciunt: nam commendatitiæ suspectis tantum personis exhibentur.

D Epistola pacifica est quæ sine ullo scandalo advehenti traditur; commendatitia autem quæ inculpatum vita et religione adfrentem attestatur. Qui pauperes itaque auxilio indigent, cum litteris episcoporum pacificis iter facere debent, ut qui opem iis ferre possunt, misericordia in eos commoveantur. Epistolis autem commendatitiis iis non

occurrunt, ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι τοῖς δι' ὀργῆν ἀρχόντων ἢ δυναστευόντων ἄδικον γνῶμην πάσχουσι.

opus est : hæc enim presbyteris et diaconis et reli-
quis clericis exhibentur.

CANON XII.

Pervenit ad nos, quod quidam, cum præter ritus ecclesiasticos ad potentatus accessissent, per pragmaticas unam provinciam in duas diriserunt : ut ex eo duo essent metropolitani in eadem provincia. Statuit ergo sancta synodus, ne episcopus deinceps tale quid audeat : quoniam is, qui hoc aggreditur, a suo gradu excidit. Quæcumque autem civitates per litteras imp. metropolis nomine honoratæ sunt, solo honore fruuntur, et qui ejus ecclesiam administrat episcopus, servatis scilicet veteræ metropoli suis juriibus.
Ἐκκλησῶν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, σωζομένων δηλοῦσθαι τῆ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οὐκείων δικαίων.

BALS. Imperialia jussa, pragmatici typi dicuntur. Dicit ergo canon, quod quoniam nonnulli episcopi, propter imperandi cupiditatem, imp. jussione consentierunt, ut metropolitanorum honore afficerentur, et ex eo provinciam unam in duos metropolitanos dividerunt, deponi debent, non solum is qui tale mandatum imperiale acquisiverit, sed et qui tale quid aggredi ausus fuerit. 127 Eas autem ecclesias, quæ ante præsentem canonem ex episcopali dignitate metropolium honore imperialibus jussis affectæ sunt, solum honorem habere statuit, utpote quod reliqua jura, quæ illis adsunt, veræ metropoli citra ullam innovationem manere debeant. Hæc cum a canone statuantur, dixerit quispiam, Et quomodo permulti imperatores permultos episcopatus metropolium honore affecerunt? Jam enim Lacedæmonia metropolis erat episcopatus veterum Patrarum, Madaia Heracleæ, Abydos Cyzici. Et alii etiam episcopatus honorati sunt. Mihi ergo videtur ex 38 can. syn. in Trullo, et 47 can. præsentis syn. ejusmodi fieri ab imperatoribus divisiones secundum potestatem illis superne datam. Propterea enim etiam exolevit 3 caput primum tit. 3 lib. Basilicor. quod collocatum est in 20 cap. primi tit. præsentis operis. Quænam autem jura esse debent apud primum, scilicet metropolitanum, in ecclesia, quæ ex episcopatu in metropolis dignitatem evecta est, quidam discere desiderarunt; et illis dictum fuit, quod præterquam quod episcopatus metropolis vocatur, in aliis omnibus antiquæ metropoli debet subjici. Ejus enim episcopus ab antiquo metropolitano ordinabitur, et ab ipso judicabitur, et ei omnino subjicietur. Lege etiam 2 canonem 2 synodi et 6 et 7 can. primæ syn. Hæc autem per imperialem jussionem aliter transformantur, ut superius dictum est. Lege et syn. in Trullo can. 38, et specialiter imp. constitutionem, quæ partim in illius expositione sita est.

Ἐπισημαίνεται καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ (11) καταστρωθῆν βασιλικὸν σημεῖωμα ἐν μέρει.

Guill. Beveregii notæ.

(11) Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ. Hæc usque ad ἐν μέρει inclusive in codice Amerbachiano desiderantur.

ὡς ἔχουσιν· αὐταὶ γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς λοιποὺς τοῖς ἐν κλήρῳ περιέχονται.

CANON IŦ.

Ἐλθόντες εἰς ἡμᾶς ὡς τιτες, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς προσδραμόντες δυνασταίαις, διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον· ὡς ἐκ τοῦτου δύο μητροπόλεις εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. Ὅρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι κατὰ τεισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοιοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. Ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόντης ἀσολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν

BALS. Τὰ βασιλικὰ προσητάγματα πραγματικοῦ τύπου λέγονται· φησὶ γοῦν ὁ κανὼν, ὡς, ἐπεὶ τινες ἐπίσκοποι διὰ φιλαρχίαν ἐσπούδασαν κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν εἰς μητροπόλεις τιμηθῆναι, κἀνεῦθεν τὴν μίαν ἐπαρχίαν διελόντες εἰς μητροπόλεις δύο, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι μὴ μόνος ὁ πορισάμενος τὴν τοιαύτην πρόσταξιν, ἀλλὰ καὶ ὁ τολμήσων τοιοῦτόν τι ἐπιχειρῆσαι. Τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν διορίζεται ἔχειν μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομητῶν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου εἶπη τις, Καὶ πῶς διαφόροι βασιλεῖς διαφόρους ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἐτίμησαν; Αὐτίκα γὰρ ἡ μητρόπολις Λακεδαιμονίας ἐπισκοπή ἦν τῶν παλαιῶν Πατρῶν, τὰ Μάδιτα τῆς Ἡρακλείας, ἡ Ἄβυδος τῆς Κυζίκου. Καὶ ἄλλαι ἐκ ἐπισκοπῶν ἐτιμήθησαν. Ἔοικεν οὖν ἀπὸ τοῦ λη' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τοῦ ιζ' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, τοὺς τοιοῦτους γίνεσθαι ὀρισμοὺς παρὰ τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτοῖς ἀνωθεν ἐξουσίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἠπράκτεται τὸ γ' κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν· ὅπερ καταστρωθῆν εἰς τὸ κ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Τὰ μέντοι ὀφείλοντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ, ἔγουν μητροπολίτη, κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν ἐζητήσαν τινες μαθεῖν ὁποῖά εἰσι· καὶ ἤκουσαν ὅτι πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητρόπολιν κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὐτῇ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει ὀφείλει. Ὅ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθήσεται, καὶ παρ' αὐτῷ κριθήσεται, καὶ ἀπλῶς αὐτῷ ὑποκείσεται. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν β' κανόνα τῆς β' συνόδου, καὶ τὸν ζ' καὶ σ' κανόνα τῆς πρώτης συνόδου. Ταῦτα δὲ διὰ προσητάξιν βασιλικῆς ἄλλως μετατυποῦνται, καθὼς ἀνωθεν συνόδου κανόνα λη' καὶ τὸ ἐν τῷ σχολίῳ αὐτοῦ κα-

Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Ἀπριλίον μῆνα τῆς ια' Ἰνδικτ. τοῦ ςψα' ἔτους ἀπολυθέντος προσκυνητοῦ χρυσοβούλλου τοῦ θεοσεφοῦς κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ τοὺς ἀνακαλουμένους μητροπολίτας τὰς διαφερούσας τούτοις ἐπισκοπὰς, καὶ εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς τιμηθείσας, ἐπιστομίζοντας, οὐχ ἤττον δὲ καὶ τοὺς ἐπιχειρήσοντας ὅτε δῆποτε τὴν βασιλικὴν ἀποσταρῆσαι περιωπῆν τοῦ ἀνάγειν ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἄνωθεν ἐξουσίαν, ἠρωτήθη παρὰ τινῶν· τί ἐστὶ τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει; Φαμέν ὅτι καὶ τὸ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ σημειώματος. Συνεζητήθη γάρ, καὶ μετὰ πολλὰς δικαιολογίας διελήφθησαν χάριν τούτου ταῦτα ῥητῶς, καὶ ὅτι μὲν καθολικῶ λόγῳ καὶ διαγνώσει γενικῶς ἐκτιθεμένης τὰς εἰς ὑπερβαθμιώτερον θρόνον ἀναβιβαζομένας ἐκκλησίας προσταξεί βασιλικῆ, καὶ τῆς τιμῆς ἀξιοῦσθαι χρῶν, καὶ τὰς ψήφους ἐν ἀδείᾳ προβαίνειν κατὰ τὸν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρηκολούθηκόντα τύπον κανονικῶν τῶν μητροπολιτῶν συνιδόντων, καὶ ἀρχιεπισκόπους καὶ μητροπολίτας ψηφισομένων, ἢ τε βασιλεῖα μου διαγινώσκει καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος τῷ διατάγματι ἔψεται τούτῳ· ὡς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παραφυλαττομένην ἀκρίβειαν, καὶ τῆς κανονικῆς εὐθύτητος μὴ ἐκπίπτουσι. Ἀνίγνωθι οὖν εἰς πλάτος τὸ τοιοῦτον σημείωμα, καὶ εἰπέ πρὸς τοὺς λέγοντας ὡς, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνάγειν τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἢ ἀρχιεπισκοπὴν προσταθῆ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατὰ προτροπὴν πατριαρχικὴν, ὃ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψῆφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην χειροτονοῦμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλεῖας, διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτοι Βυζάντιον ποτε τοῦ Ἡρακλεῖας ἐπισκοπὴν· ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία περιαιρεῖται, καὶ ὃ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλεῖας χειροτονεῖται. Εὐρηται γάρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφῶυ πατριάρχης χειροτονηθεὶς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας, καὶ πρὸ

Καισαρείας.

ZONAR. Ἐπίσκοποι τινες, διὰ φιλοπρωτίαν καὶ φιλαρχίαν προσιόντες τοῖς βασιλεῦσι διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων· ταῦτα γάρ εἰσι τὰ πραγματικά· ἠτοῦντο τὰς οικείας ἐπισκοπὰς τῇ τῶν μητροπόλεων τιμηθῆναι κλήσει· ὡς οὕτω συμβαίνειν εἰς δύο παρχίας τὴν μίαν μερίζεσθαι, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπόλεις εἶναι, καὶ οὕτω διαφέρεσθαι ἀλλήλοις τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπους. Ὅπερ ποτὲ καὶ ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἐπαρχίᾳ συμβέβηκε, τῆς πόλεως τῶν Τυάνων νέας μητροπόλεως γενομένης, ὡς ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ μεγάλου Βασιλείου φησί. Διὰ ταῦτα

Quoniam autem mense Aprili, 11 indict. anno 6701 edita summa cum veneratione suscipienda Aurea bulla a Deo coronati, fortissimi et sancti imper. nostri, domini Isaacii Angeli, quæ et metropolitanis episcopatus ad se pertinentes, et metropolium vel archiepiscopatum honore donatos, ad se revocantibus, et iis itidem qui imperialem circumspeditionem privare conabuntur, ne episcopatus in metropoles et archiepiscopatus erigat secundum sibi datam a superis potestatem, os occludit, a nonnullis quæsitum est, Quid est quod canone comprehenditur, ut honore affectæ metropoles solum honorem habeant, utpote aliis juribus veræ metropoli servatis? Dicimus de ea re dubitationem ab hac imperatoris constitutione dissolvi. Quæsitum enim est, et post multas allatas ad justam esse rem ostendendam rationes, hæc ejus rei gratia expresse dicta sunt, et quod universali ratione, et generaliter exposita dispositione, ecclesias quæ jussione imperat. in aliothero thronum eriguntur, honore quoque dignas censi oporteat, et electiones libere procedere ex forma canonica, quæ in Magna Ecclesia consecuta est, metropolitanis convenientibus, et archiepiscopos ac metropolitanos eligentibus, quod et imp. mea sublimitas decernit, et hanc constitutionem divina et sancta quoque sequetur synodus; ut quæ ecclesiasticum ritum accurare servet, et a canonica rectitudine non excidat. Lege ergo diffuse hanc constitutionem, et dic iis qui dicunt quod, nisi dum erigitur episcopatus in metropolim vel archiepiscopatum, ab imperial. potestate, alicui fuerit, eorum electiones patriarchali suasionem et auctoritate debere fieri, verus metropolitanus eorum electionem faciet. Hoc enim etiam hucusque servatur in universali patriarcha, qui ab Heracleæ archiepiscopo ordinatur, quoniam fuerit aliquando Constantinopolis sive Byzantium Heracleæ antistitis episcopatus: dic, inquam, quod hac constitutione omnis juris omnino allegatio tollitur, nec Constantinopolitanus necessario ab Heracleæ episcopo ordinatur. Inventum est enim etiam Stephanum imp. domini Leonis Sapientis fratrem ordinatum fuisse Constantinopoleos patriarcham 128 a Theophane metropolitanano Cæsareæ. Et paucis abhinc annis Leontinus a Demetrio Cæsareæ metropolitano.

ὀλίγων χρόνων ὁ Λεόντιος παρὰ Δημητρίου τοῦ

ZONAR. Principem dignitatis locum episcopi quidam ambitioso affectantes, imperatores adire, atque ut edicto suo, quod hic pragmatici typi nomine intellexere Patres, ipsorum episcopatibus honorem metropoleos decerneret, precibus ab eo contendere soliti sunt. Hinc factum, ut in duas provincias una divideretur, duosque eadem provincia metropolitano, et quidem crebris ob idipsum dissidiis, contentionibusque distractos haberet. Quod et in Cappadocum provincia quondam, Gregorio Theologo in epitaphio magni Basilii referente, cum Tyanea nova metropolis constituta esset, evenit. Propterea cano-

διορίζεσθαι περὶ συστατικῶν γραμμάτων συνιστάτων εἰς τὴν τοῦ κληρικοῦ χειροτονίαν, καὶ ἀπολύοντων αὐτὸν καὶ ἀλλαχού ἐνεργεῖν. Τὰ γὰρ συνιστάοντα τὴν ἐκάστου ὑπόδηψιν συστατικὰ καὶ λαϊκὰ δίδονται, περὶ ὧν οὐδεμία γέγονεν ἐνθάδε μνεῖα. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἰα' κανόνος.

ZONAR. Τοῦτο πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ὄρισαν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι τὸν καταλιπόντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν εἰς ἑτέραν μετοικῆσαντα παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κελεύσαντες μηκέτι λειτουργεῖν ἐπιμένοντα τῇ ἀταξίᾳ, ὡς δὲ λαϊκὸν κοινωνεῖν, ὡς ἰε' ἀποστολικῶς περιέχει κανὼν. Καὶ ὁ παρῶν οὖν κανὼν τὰ αὐτὰ διατάττεται, καὶ τὸν δίχα γραμμάτων τοῦ ἐπισκόπου ἀπίοντα ἐν ἑτέρᾳ πόλει κελεύει μήτε ἐκεῖ μήτε που ἀλλαχού λειτουργεῖν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μηδὲλως μηδαμού. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῦθα συστατικῶν ἐμνήσθη ἐπιστολῶν, δεικνύται ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἐπὶ τισὶ κατηγορήθησαν οἱ κληρικοὶ οἱ ἀναχωρήσαντες τῆς ἰδίας παροικίας. Αἱ γὰρ συστατικαὶ τοῖς κατηγορηθεῖσι δίδονται, ἕταν ἀδῶοι φανῶσιν, ὡς ἦδη δεδῶλται, ἢ ἔτι ἀφωρισμένοι ἦσαν παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου.

ARIST. Κληρικὸς δίχα συστατικῶν ἀκοινωνήτος εἰς πόλιν ἑτέραν.

Τοῦτο ἐν πολλοῖς τῶν κανόνων κεῖται, ὡς οἱ ξενοηροτονητοὶ κληρικοὶ, μὴ ἐπιφερόμενοι συστατικὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, εἰς πόλιν ἑτέραν οὐ συγκαχώρηται λειτουργεῖν.

KANON 13.

Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐπαρχίαις συγκαχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ἴωρισεν ἡ ἁγία σύνοδος μὴ ἐξεῖραι τινὶ αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν· τοὺς δὲ ἦδη ἐκ τοιοῦτου γάμου παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἔφθασαν βαπτίσει τὰ ἐξ αὐτῶν τέκνα παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωρίᾳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· μὴ βαπτισάντας δὲ, μὴ δύνασθαι ἐτι βαπτίζειν αὐτὰ ἐπὶ τοῖς αἰρετικοῖς, μήτε μὴν συνάπτειν πρὸς γάμον αἰρετικῶ ἢ Ἰουδαίῳ (12), ἢ Ἐλληγι, εἰ μὴ ἄρα ἐπαγγέλλοιτο μεταίθεσθαι εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ ὀρθοδόξῳ. Εἰ δὲ τις τοῦτον τὸν ὅρον παραβαίη τῆς ἁγίας συνόδου, κανονικῶ ὑποκεισθῶ ἐπιτιμῶ

BAAS. Ω; εἰσικεν, ἐν τισὶ μὲν χώραις ἐξεχωροῦντο ἀναγνώσται καὶ ψάλται γαμικὰ συναλλάγματα συναλλάττειν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι κς'. Ἐν τισὶ δὲ καὶ οὗτοι παραλόγως ἐκωλύοντο. Ὁρίσθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὡς, εἰ καὶ ἀφαιρεμένον ἐστὶν αὐτοῖς γυναῖκα λαμβάνειν, ἀλλ' οὐκ

Guill. Beveregii notæ.

(12) Ἰουδαίῳ. Christianos cum Judæis matrimonium inire leges etiam civiles vetuerunt. Μὴ τις Χριστιανὴν γυναῖκα πρὸς γάμον Ἰουδαίου λαμβανέτω· μήτε Ἰουδαία Χριστιανὸς εἰς συζύγιον ἐνούσῃσιν. Εἰ γὰρ τι τοιοῦτον ἀμαρτάνει, ἐν τῇ τῆς μοιχείας ποινῇ ὑποβαλλόμενος εἶη. Basilic. l. 1, tit. 1, c. 35. Ne quis Christianam mulierem in matrimo-

videtur hic canon de litteris commendatitiis definire, quæ clerici ordinationem declarant, et quæ dimitunt ut etiam alibi ministret. Commendatitiæ enim, quæ ad tollendam suspensionem dantur, etiam laicis præbentur, de quibus nulla hic fit mentio. Logo et 11 canonis interpretationem.

ZONAR. Et ante hanc synodum editam, apostolico canone decimo quinto, quicumque, relicta sua parœcia, in alteram invito episcopo suo commigraverint, donec in ea perveracia manserint, a sacro ministerio arceri, ac laicorum more tantum communicare jubentur. Eadem hic quoque canon statuit, et qui sine episcopi sui litteris in aliam civitatem abierit, vel in ea, vel alio quocunque loco sacris operari vetat. Hoc etenim verba illa significant, [nullibi, nullo modo]. Ex eo vero, quod hic epistolæ commendatitiæ fiat mentio, clericos, qui e sua parœcia diverterent, reos antea criminis alicujus factos esse facile apparet. Commendatitiæ namque litteræ iis qui crimine objecto se insontes probavissent, ut diximus, vel qui prius ab episcopo suo segregati fuissent, tradî consuevere.

ARIST. Clericus sine litteris commendatitiis in alius urbis communionem non recipitur.

Hoc in multis canonum ponitur, quod qui in aliena parœcia ordinantur clerici, commendatitiis episcoporum suorum non afferentes litteras, in alia ministrare civitate non permittuntur.

CANON XIV.

C Quoniam in nonnullis provinciis concessum est lectoribus et cantoribus uxores ducere, decrevit sancta synodus nulli eorum licere diversæ a recta opinionis uxorem ducere: eos autem qui ex ejusmodi matrimonio liberos nuseperunt, si eos quidem baptizare apud hæreticos prævererint, ad catholicæ ecclesiæ communionem adducere: Si autem non baptizaverint, non posse eos apud hæreticos baptizare, sed neque hæretico, vel Judæo, vel Gentili matrimonio conjugere, nisi utique persona, quæ orthodoxæ conjungitur, se ad orthodoxam fidem convertendam spondeat. Si quis autem hoc sanctæ Synodi decretum transgressus fuerit, canonicis pœnis subjiciatur.

BALS. In nonnullis quidem, ut est verisimile, provinciis, lectoribus et cantoribus permittebatur matrimonio contrahere consequenter apostolico 26 canoni. In nonnullis autem id eis præter rationem prohibebatur. Per præsentem ergo canonem definitum est, quod, etiamsi eis permissum est uxores

non Judæus accipiat, neque Judæus Christianus conjugium sortiat. Nam si quis aliquid hujusmodi admiserit, adulterii vicem commissi hujusmodi crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata, l. vi, c. De Judæis. Idem statuit concilium Aurelianense 2, c. 19.

accipere, diversæ tamen a recta opinionis mulieribus eis conjungi non licet, et ut qui ex tali matrimonio liberos susceperint, eos ad orthodoxorum Ecclesiam adducant : ut si si quidem **130** ab hæreticis baptizati fuerint, sancto solum chrismate inungantur : sin minus, ab Ecclesia baptizentur. Similiter definitum est, ne eorum liberi hæreticis vel Judæis vel Græcis conjungantur, nisi utique prohibita personæ polliceantur a sua hæresi vel superstitione recedere. Tunc enim si ad orthodoxam fidem accesserint, consequentur quoque nuptiæ. Eos autem qui hæc transgrediuntur, canonicis pœnis subjicit synodus. Lege Laod. syn. can. 40 et 31 et Carth. 21 et invenies separari matrimonium, quod cum hæretico contractum est. Existimo autem, etiam cum separatione, eos quoque puniri secundum præsentem canonem. Sic enim ad concordiam deducuntur canones. Recte autem dixit, eos, qui antea ex hæreticis suscepti sunt, liberos ad Ecclesiæ communionem adduci. Scis enim hæreticos in duo dividi : et in eos qui, quod secundum nos est, mysterium, et divinam condensationem suscipiunt, in quibusdam autem falluntur, quos etiam accedentes chrismate solo inungimus : et in eos qui hoc omnino non suscipiunt et sunt infideles, Judæos scilicet et Græcos quos etiam baptizamus. Communionis ergo nomine utrumque declaravimus, ut vel chrismate ungantur vel baptizentur. Lege 7 can. 2 syn. primum cap. 4 tit. 28. lib. Basilic. et 72 canon. synodi in Trullo. Et nota secundum præsentem canonem videri partem ecclesiæ cogere, ut Latinos rejiciamus, qui

κανόνα, ὡς ἔοικεν, ἀναγκάζει τὸ μέρος τῆς Ἐκκλησίας τοὺς Λατίνους ἐξόμνυσθαι θέλοντας γυναῖκας λαβεῖν ἐκ τῆς Ῥωμανίας.

ZONAR. Hoc idem et Laodicensis synodus 40 et 31 et Carthaginensis 21 canone sanxere : et in Trullo palatii celebrata œcumenica synodus pluribus adhuc verbis explicavit. Sed Carthaginensis de solis clericis, quemadmodum et hic canon, loquitur : Laodicensis vero, et Trullana, orthodoxorum prorsus omnium matrimonia cum hæreticis damnat, ac nuptiali quamvis sædere contracto irrita nihilominus esse decernit. Non omnibus tamen locis, ut ipsa hujus canonis verba satis indicant, lectoribus olim et cantoribus, postquam in illum ordinem cooptati forent, uxores ducere permissum fuit : quamvis apostolico canone 26 hæc continente : Ex omnibus qui in clerum leguntur, si cœlibes sint matrimonia infra lectoribus solis et cantoribus liceat. Clericos igitur orthodoxos, conjugio cum feminis a recta religione alienis in posterum sociari omnino synodus vetat. Qui vero sociati antea, liberos quoque susceperunt, eos licet ab hæreticis jam baptizatos ducere, atque Ecclesiæ catholicæ sistere jubentur. Adducti enim, vel sancto chrismate solum inunguntur, si ab hæreticis recepto ab Ecclesia more baptizati sint ; vel, si alieno ab ecclesiastica consuetudine damnatoque ritu initiati, salutaribus quibus iterum repetito baptismo experiabuntur. Non-

A ἔξεστιν ἑτεροδόξοις συνάπτεσθαι, τοὺς δὲ προπαίδοποιήσαντας ἐκ τοιοῦτου γάμου παράγειν τὰ οἰκεῖα τέκνα παρὰ τῆ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ· ἐφ' ᾧ εἰ μὲν ἐφθασαν αὐτὰ βαπτισθῆναι παρὰ αἰρετικῶν, χρισθῆναι μόνον ὑπὸ ἀγίου μύρου· εἰ δὲ μὴ, βαπτισθῆναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως ὠρίσθη μὴ συνάπτεσθαι τὰ τούτων τέκνα αἰρετικοῖς ; ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἑλλησιν, εἰ μὴ πῶ τὰ κεκωλυμένα πρόσωπα κατάβωνται ἀποστῆναι τῆς οἰκειᾶς αἰρέσεως ἢ θρησκείας. Τηνικαῦτα γάρ, ἐὰν προσέλθωσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ἐπακολουθήσει καὶ ὁ γάμος. Τοὺς μέντοι παραβαίνοντας ταῦτα κανονικοῖς ; ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει ἡ σύνοδος. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου κανόνας ι' καὶ λα' καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κx', καὶ εὐρήσεις διασπώμενον τὸν μετὰ αἰρετικῶν συστάντα γάμον. Οἶομαι δὲ σὺν τῷ διασπασμῷ καὶ ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς κατὰ τὴν παρόντα κανόνα. Οὕτω γάρ οἱ κανόνες συμμιθεύονται. Καλῶς δὲ εἶπεν ὀφείλειν τοὺς πρὸ τούτου τεχθέντας ἐξ αἰρετικῶν παῖδας προσάγεσθαι τῇ κοινωσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Οἶδας γάρ ὅτι οἱ αἰρετικοὶ εἰς δύο διαιροῦνται, εἰς τε τοὺς δεχομένους μὲν τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, καὶ τὴν θεϊκὴν συγκατάβασιν, ἐν τισὶ δὲ ἀσπυλλομένους, οὓς καὶ μύρω μόνῳ χριστοῦ προσερχομένους, καὶ εἰς τοὺς πάντῃ μὴ δεχομένους τοῦτο καὶ δυνατὰ ἀπίστους, Ἰουδαίους δηλονότι καὶ Ἑλληνας, οὓς καὶ βαπτίζομεν. Τῷ ὀνόματι γοῦν τῆς κοινωσίας ἐδηλώθησαν καὶ ἀμφοτέροι, ὥστε ἡ μύρω χρισθῆναι ἢ βαπτισθῆναι. Ἀνίγνωσον τὸν ζ' κανόνα τῆς β' συνόδου, τὸ α' κεφ. τοῦ δ' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τὸν οβ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ σημείωσαι ὅτι κατὰ τὸν παρόντα

ZONAR. Τοῦτο καὶ ἡ ἐν Λαοδικεῖᾳ σύνοδος ἐν ι' καὶ λα' κανόνι διετυπώσατο, καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ ἐν κα' διετάξατο, καὶ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλαιῦ συστάσας οἰκουμένην σύνοδος πλατύτερον διωρίσατο. Ἄλλ' ἡ μὲν ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ὁμοίως τῷ παρόντι κανόνι περὶ μόνων κληρικῶν διαλύεται ἡ δὲ ἐν Λαοδικεῖᾳ, καὶ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ καθάπαξ παντὶ ὀρθοδόξῳ ἀπαγορεύει συναλλάττειν γάμον πρὸς αἰρετικούς, καὶ διασπᾶσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον, κἂν γένηται, παρικαλεύεται. Ὡς δὲ ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ παρόντος κανόνος δηλοῦται, οὐ πανταχοῦ τότε τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλλταις ἐφέετο μετὰ τὴν χειροθεσίαν λαμβάνειν γυναῖκας, καίτοι τοῦ κς' κανόνος τῶν ἱερῶν ἀποστόλων περιέχοντος ταῦτα. Τῶν εἰς κλήρον προελθόντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστως καὶ ψάλλτας μόνον. Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὲν ἀπηγόρευεν ἡ σύνοδος αὐτῆ τοῦ ὀρθοδόξου κληρικοῦ ἑτεροδόξοις συναγεῖν γυναῖξιν· τοὺς δὲ ἤδη συμφυκηκότας, καὶ ἐξ ἐκείνων παιδοποιήσαντας ἀπαιτεῖ τοὺς οἰκειοὺς παῖδας προσάγειν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, κἂν ἐφθασαν ὑπὸ αἰρετικῶν βαπτισθῆναι. Προσαθόντες γὰρ ἢ τῷ ἀγίῳ χρισματι χρισθῆσονται μόνον, εἰ ὑπὸ αἰρετικῶν ἐβαπτίσθησαν, ὧν τὸ βάπτισμα δεκτικὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ λογίζεται, ἢ καὶ ἀνωθεν βα-

πισησονται, εἰ ἀπόδητον τὸ βάπτισμα τῶν βαπτισάντων αὐτοὺς αἰρετικῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστίν. Εἰ δὲ οὕτω βαπτίσματος ἔτυχον, μηκέτι ὑπὸ αἰρετικῶν βαπτίζεσθαι, μήτε μὴν ὀνόματι τῶν παιδῶν αὐτῶν συναλλάττειν γάμον πρὸς αἰρετικούς, μήτε πρὸς Ἕλληνας, αἰρετικούς μὲν τοὺς τὸ καθ' ἡμᾶς δεχομένους, μυστήριον λέγων ἐν ται δὲ σφαλλομένους καὶ διαφορομένους τοῖς ὀρθοδόξοις. Ἰουδαίους δὲ τοὺς χριστοκτόνους, καὶ Ἕλληνας τοὺς πάντη ἀπίστους καὶ εἰδώλων προσκυνητάς. Εἰ δ' Ἰσῶς ὁ αἰρετικὸς ἢ ὁ ἀπίστος ἐπαγγέλλεται συνθέσθαι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, τὸ μὲν συνάλλαγμα προθήσεται, ἢ δὲ συνάφεια ὑπερτίθησεται, μέχρις ἂν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ ὁ ταύτην ποιησάμενος. Ὁ δὲ τούτων παραβάτης ἐπιτιμίαις κανονικοῖς ὑποκίεσται.

ΑΡΙΣΤ. Ἐτερόδοξος ψάλλης καὶ ἀνυγνώστης, εἰ γήμας ἐτέκνωσε, προσάγει τῇ κοινῶν τὰ τέκνα, εἴπερ ἐκείσε θεοπάσιται· εἰ δ' ἐτι ἀβάπτιστα, οὐκ ἐτι βαπτίζεται τοῖς αἰρετικοῖς.

Τὸ συνάπτεσθαι ὀρθόδοξον αἰρετικῆς γυναίκα, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ ὁ δέκατος κανὼν, καὶ ὁ τριακοστὸς πρῶτος τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου, καὶ ὁ δεύτερος τῆς ἐν τῷ Τρωλλῷ ἕκτης συνόδου, καὶ ὁ παρὼν οὗτος ἀπαγορεύουσιν. Εἰ δὲ τις τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν ἀνυγνώστων πρὸ τῶν κανόνων τούτων ἑτερόδοξον γυναίκα εἶλαβε, καὶ ἐτέκνωσε ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα ἐδίπτισε παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς μένων, προσάγει τὰ τῶν κοινῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· εἰ δ' ἀβάπτιστα αὐτὰ ἔχοι, μηκέτι παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ποιούμενος τὴν ἀναστροφὴν, βαπτίζεται· ἀλλ' ἐκεῖθεν ὑπαναχωρῶν, τῇ καθολικῇ προσάγει τῷ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα καταξιούτω βαπτίσματος.

ΚΑΝΟΝ ΙΕ'.

Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας. Εἰ δὲ γε δεξαμένη τὴν χειροτονίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, αὐτὴν ἐπιδῶ γάμῳ, ὄβρισασα τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, ἢ τοιαύτη ἀναθεματιζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῆς συναξθέντος.

ΒΑΣ. Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντῃ ἐσχολασαν. Διακόνισσα γὰρ σήμερον οὐ χειροτονεῖται, κἀν καταχρηστικῶς τινες τῶν ἀσκητικῶν διακόνισσαι λέγωνται· ὅτι κανὼν ἐστὶ διοριζόμενος μὴ εἰσερχεσθαι γυναῖκας ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι. Ἦ γοῦν μὴ ὑναμμένη ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰσελθεῖν, πῶς τὰ τῶν διακόνων ἐνεργήσει; Ἀνάγκωσον τὸν ἐδ' κανὼνα τῆς ἐν τῷ Τρωλλῷ συνόδου, καὶ τὸν ιε' λέγοντας καθαρεῖσθαι τὴν διακόνισσαν χειροτονηθεῖσαν πρὸ τῶν πληρῶσαι τὸν τεσσαρκοκονταετῆ χρόνον. Ὁ δὲ παρὼν φησι κανὼν ἀναθεματιζέσθαι τὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμοις ἐκνήν ἐπιδοῦσαν, ὡς ὄβριστασαν τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. Περὶ δὲ μοναζουσῶν ἔφηξις διδάσκει κανόν. Ζῆται καὶ τοῦ μεγάλου Πατρῶν κανὼνα ιζ' καὶ κ'.

ZONAR. Διὰ τὸ εὐσεβεστέρον τῶν γυναικῶν καὶ

A dum vero baptizatos nullo modo ab hæreticis baptizandos esse; neque quidem filiorum suorum nomine quidquam de nuptiis, cum hæretico, Judæo, aut Græco jungendis agere debere decernit. Sunt vero hæretici, qui mysteria nostræ religionis ita recipiunt, ut in quibusdam tamen hallucinentur, atque ab orthodoxis dissentiant. Judæi autem, qui nefario se Christi parricidio contaminaverunt, et Græcorum appellatione, a fide prorsus alieni et idolorum cultores significantur. Quod si fidem amplecti se velle hæreticorum quispiam aut infidelium polliceatur, cum eo pacisci de nuptiis, non tamen eas, antequam promissa qui ea dedit impleverit, celebrari licere decernitur. Qui secus fecerit, canonicis in eum pœnis animadverti jubent.

B

131 ARIST. Cantor aut lector a recta fide alienus, si uzore ducta liberos genuerit, eos ad communionem adducit, si ibidem baptizati sunt. Si vero nondum sunt baptizati, apud hæreticos postea non baptizantur.

Orthodoxum hæreticæ matrimonia conjungi mulieri, aut vice versa et decimus et tricesimus primus synodi Laodicensis canon, et secundus sextæ in Trullo synodi, et hic præsens prohibent. Si quis autem e cantoribus aut lectoribus ante editos hosce canones alterius sectæ duxerit uxorem, et liberos ex ea susceperit, eosque baptizaverit, dum apud hæreticos manserit, istos Ecclesiæ catholicæ communioni adducat. Si vero nondum baptizati fuerint, ne posthac apud hæreticos retrorsum se convertens eos baptizet. Sed illinc reredens, catholicæ adducat Ecclesiæ et divino eos dignetur baptismo.

C

CANON XV.

Diaconissam non esse mulierem ordinandam ante annum quadragesimum, et eam cum accurata examinatione. Si autem postquam ordinatione suscepta ministerio aliquo tempore permansit, seipsam matrimonio tradiderit, Dei gratiæ injuriam faciens, ea, una cum illo qui ei conjunctus est, anathematizetur.

BALS. Quæ in præsentī canone tractantur, omnino exolvere. Diaconissa enim hodie non ordinatur, etiamsi quædam ascetrix abusive diaconissæ dicantur. Est enim canon, qui statuit mulieres in sacrum tribunal non debere ingredi. Quæ ergo ad sanctum altare accedere non potest, quomodo diaconatus officium exercebit? Lege et 14 can. syn. in Trullo et 15, dicentes deponendam diaconissam, quæ ordinata est priusquam quadragesimum annum explevisset. Præsens autem canon dicit anathematizari mulierem, quæ post ordinationem se nuptiis dederit, ut quæ Dei gratiæ injuria afficiat. De monialibus autem sequens docet canon. Quære et magni Basilii canonem 17 et 24.

ZONAR. Cum mulieris aut capi fraudibus, aut

judice, qui habet ecclesiasticam jurisdictionem, scilicet non est paribus idoneus. Quamobrem, qui præter proprii episcopi voluntatem apud non competens iudicium litigare elegerit, etiamsi sit ecclesiasticus secundum præsentem canonem puniatur. Provinciae autem exarchus est, ut mihi quidem videtur, non uniuscujusque provinciae metropolitanus, sed metropolitanius totius diocesis. Diocesis autem est, quæ multas sub se habet provincias. Hæc autem **123** exarchorum privilegium non est hodie in usu. Etsi enim dicuntur exarchi quidam ex metropolitanis, sed tamen alios metropolitanos, qui sunt in diocesisibus, non habent omnino sibi subjectos. Est ergo verisimile alios tunc temporis fuisse exarchos diocesum, vel esse quidem adhuc ipsos, sed quæ eis data sunt a canonibus privilegia exolevisse.

ὄλως ὑποκειμένους αὐτοῖς. Ἔοικεν οὖν ἐτέρως τιὰς σεων, ἢ τούτους μὲν εἶναι, ἀπρακτῆσαι δὲ τὰ ὑπὸ ZONAR. Negotia, lites nimirum et controversias, si quæ inter clericos exortæ sint, coram episcopo proprio agitari canon decernit; non autem apud sæculares iudices, quoniam id in ipsius episcopi contemptum et contumeliam cedit; aut interim voluntate episcopi, sive ipso consentiente, coram quibus communi consilio utraque pars elegerit causas transigi. Quique constitutionem hanc violaverint, canonicis ab episcopis suis poenis multari jubet. Atque hæc quidem, cum inter se iudicio clericis conflictantur. Quod si vel suo vel alteri cuiquam episcopo clerici actionem intendant, illius provinciae episcopus in isto casu iudices canon constituit; qui congregati quæstionem audient et definiunt. Sin autem cum provincie metropolitanis aliquid habeat episcopus aut clericus negotii sive controversie et actionis, ad diocesanos in qua litigantes habitent exarchum, vel Constantinopolitanæ urbis archiepiscopum, arbitrium toties causæ deferendum. Exarchorum porro diocesanorum nomine nonnulli patriarchas, alii metropolitanos intelligi volunt. Sed de his fusius docuimus septimo canone agemus.

ANIST. Clerici litigantes, si relicto episcopo ad sæcularia iudicia se conferant, canonicè puniantur. Et clericus cum episcopo contendens, synodum exspectet, et episcopus cum metropolitano, ad Constantinopolitanum provocet.

Non oportet clericum, qui contra alium clericum aliquid habet, a iudicibus sæcularibus iudicari, sed a proprio episcopo. Si proprium autem relinquens episcopum sæcularia iudicia adiverit, canonicis poenis subiciatur. Similiter autem et contra episcopum si quid habuerit clericus, a provinciali synodo iudicari debet. Sed et episcopus aut clericus si contra metropolitanum causam aliquam habuerit, vel apud diocesanos exarchum, sive patriarcham cui subsunt provinciarum illarum metropolitani litigare debet, vel apud patriarcham Constantinopolitanum. Quod quidem privilegium nemini aliorum patriarcharum

ἔχοντος δικαιοδοσίαν· τούτων γὰρ θέλησις τῶν μερῶν ποιεῖ δικαστὴν καὶ ἐπαρῶταίς προσείμου, ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἀναφαίνεται ἀλλὰ περὶ δικαστοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν, ἀπροσφόρου δὲ ὄντος τοῖς μέρεσιν. Ὅστε ὁ δίχα γνώμης τοῦ ἔγγωρλου ἐπισκόπου καταδεξάμενος κληρικὸν παρ' ἀπροσφόρου δικαστηρίῳ δικάσασθαι, κἄν ἐκκλησιαστικὸς ἔσται, ἐπιτιμηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Ὁ μόντοι ἐξαρχος τῆς διοικήσεως ἔστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὁ ἐκάστης ἐπαρχίας μητροπολίτης, ἀλλ' ὁ τῆς ὅλης διοικήσεως μητροπολίτης. Διοικήσις δὲ ἔστιν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ. Τοῦτο δὲ τὸ τῶν ἐξάρχων προνόμιον σήμερον οὐκ ἐνεργεῖ. Κἄν γὰρ λέγονται ἐξάρχοι τινες τῶν μητροπολιτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ταῖς διοικήσειν ὄντας ἐτέρους μητροπολίτας οὐκ ἔχουσιν εἶναι κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἐξάρχους τῶν διοικήτων κανόνων δοθέντα τούτοις προνόμια.

ZONAR. Τους κληρικούς πρᾶγματὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας, δίχας δηλονότι καὶ ὑποθέσεις, βούλεται ὁ κανὼν παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ταύτας γυμνάζειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια· τοῦτο γὰρ εἰς περιφρόνησιν καὶ ὕβριν τοῦ ἐπισκόπου ἔστιν· ἢ τῶς γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐπιτρέπτοντος παρ' οἷς τὰ ἀντίθετα μέρη ἀρέσκονται, ζητεῖσθαι τὰς ὑποθέσεις. Τοὺς δὲ μὴ φυλάσσοντας τὴν τοῦ κανόνος διαταγὴν ἐπιτιμᾶσθαι κανονικῶς παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν. Ταῦτα μὲν, ὅτε πρὸς ἀλλήλους δικάζονται, οἱ κληρικοί· εἰ δὲ κληρικοί τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ἢ ἐτέρῳ καὶ δίχην ἐκιστῶσι κατ' αὐτοῦ, τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπους καθίζει δικαστὰς ὁ κανὼν. Συνιδόντες καὶ ἀκροάσονται τῶν ὑποθέσεων, καὶ ψηφίσονται. Εἰ δὲ πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας ἔχει πρᾶγμα, ἦγουν ἀμφιβολίαν τινὰ, καὶ δίχην ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, τὸν τῆς διοικήσεως ἐκείνης, παρ' ἢ καὶ οἱ ἀμφισβητοῦντές εἰσιν, ἐξαρχον βούλεται ὁ κανὼν διαιτητὴν τῆς ὑποθέσεως γίνεσθαι, ἢ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον. Ἐξάρχους δὲ τῶν διοικήσεων τοὺς πατριάρχας εἶναι φασιν· ἄλλοι δὲ τοὺς μητροπολίτας. Πλατύτερον δὲ τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ ἰζ' κανόνι εἴρηται.

APIET. Κληρικοί διαδικαζόμενοι εἰ, ἀφέντες τὸν ἐπίσκοπον, κοσμικοῖς κριτηρίοις προσέλθωσι, κανονικῶς εὐθνήσθωσαν. Καὶ κληρικός ἐπίσκοπον διαγερόμενος μετέωρον τὴν σύνοδον· καὶ μητροπολίτην ἐπίσκοπον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐξαιτεῖται.

Ὁ δὲ κληρικός, ἔχοντα κατὰ κληρικοῦ, δικάζεσθαι παρὰ κοσμικοῖς δικασταῖς, ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Εἰ δὲ, τὸν οικειοῦν οὕτως ἀφείξαι ἐπίσκοπον, κοσμικοῖς προσέλθοι δικαστηρίοις, κανονικῶς ἐπιτιμηθήσεται· ὡς περὶ δὴ καὶ κατὰ ἐπισκόπου ἔχον ὁ κληρικός, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας ὀφείλει δικάζεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοπος ἢ κληρικός, εἰ κατὰ μητροπολίτην ἔχει τινὰ ὑπόθεσιν, ἢ παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἦτοι τῷ πατριάρχῳ, ὅφ' ἐν τελούσιν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων μητροπολίται, δικάζεσθαι· ἢ παρὰ τῷ πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως· ὅπερ προνόμιον οὐδενὶ τῶν ἄλλων πατρι-

αρχῶν ἐδόθη οὔτε ἀπὸ τῶν κανόνων οὔτε ἀπὸ τῶν νόμων, τὸ δικάζεσθαι μητροπολίτην τελούντα ὑφ' ἑτέρον πατριάρχην παρὰ πατριάρχην ἑτέρω εἰ μὴ μόνω τῷ Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΑΝΟΝ Γ'.

Μὴ ἐξεῖραι κληρικὸν (3) ἐν δύο πόλεωσιν κατὰ ταυτὸν καταλέγεσθαι ἐκκλησίαις, ἐν ᾗ τε τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθη, καὶ ἐν ᾗ προσέφυγεν, ὡς μείζονι δῆθεν (4), διὰ δόξης κενῆς ἐπιθυμίαν· τοὺς δὲ γε τυτὸ ποιοῦντας ἀποκαθίστασθαι ἐπὶ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὴν ἀρχὴν ἐχειροτονήθησαν, ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν· εἰ μὲντοι ἤδη τις μετετέθη ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, μηδὲν τοῖς προτέρας ἐκκλησίας ἦτοι τῶν ὑπ' αὐτὴν μαρτυρίων ἢ πτωχείων ἢ ξενοδοχείων ἐπικοινωνεῖν πράγμασιν. Τοὺς δὲ γε τολμῶντας μετὰ τὸν θρονόον τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμένης ταύτης συνόδου πράττειν τι τῶν τῶν ἀπηγορευμένων, ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ.

ΒΑΣΣ. Τινὲς δοξομανοῦντες κληρικοὶ μεθίστανται ἀπὸ πόλεων μικροτέρων εἰς ἑτέρας μείζονας πόλεις. Τυχὸν ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα εἰς Ἡράκλειαν. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν τινὰ ἐπ' ἀέλας τοῦτο ποιεῖν διὰ τε τὴν τιμὴν τοῦ χειροτονήσαντος τοῦτον καὶ διὰ τὴν ἀδύνατον εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα δύο ἐπισκόπος ὑποκαίεσθαι. Τὸν δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐπιχειρήσαντα ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ πρῶτως ἐχειροτονήθη, ἐφ' ᾧ ἐκεῖ μόνον λειτουργεῖν. Τοῖς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τούτου εἰς δύο ἐνοριῶν ἐκκλησίας ταχθεῖσι τιμωρίαν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι ἀνακαίεσθαι τὰ τῆς προτέρας ἐκκλησίας δίκαια. Εἴτα διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμησαντας διαπράξασθαι τι ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων ἐν τούτῳ. Ταῦτων οὕτως ἔχοντων, τινὲς τὸ μὴ γίνεσθαι τινα κληρικὸν ἐν δύο πόλεωσιν ἐκκλησίαις, καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας μίξιν πόλεως ἐξελάθοντο. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τῆς ἐνορίας τοῦ κανόνος, ὡς ἐμολόγηται. Ὅπως δὲ οὐ δύναται κληρικὸς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς ἑτέραν ἀπερχεσθαι διχα συστατικῆς καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, καὶ ὅπως κοιάζεται ὁ τοῦτο ποιήσας καὶ ὁ δεξάμενος αὐτὸν, ἔμαθες ἀπὸ τοῦ ιε' καὶ ις' ἀποστολικοῦ κανόνος. Εἰ δὲ τις ἐρωτήσει σε διὰ τί ὁ παρὼν κανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς μὲν ἀποκαθίστασθαι φησὶ εἰς τὴν προτέραν ἐκκλησίαν τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταπηδήσαντα, κατὰ δὲ τὸ τέλος παρακελεύεται καθαιρεῖσθαι τὸν τούτου παραβάτην; εἰπέ ὅτι τὸν μὲν μεταπηδήσαντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μήπω δὲ κληρωθέντα εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν, ἀποκαθίστασθαι διορίζεται εἰς τὴν πρώτην· τὸν δὲ κληρωθέντα καὶ ἔγκαιρα πάντα εἰς τὴν δευτέραν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου

Guill. Beveregii notæ

(3) Μὴ ἐξεῖραι κληρικὸν ἐν δύο πόλεωσιν. Idem fuit a synodo Nicæna 2 constitutum. Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ κατατατῆσθαι ἐν δυσὶν ἐκκλησίαις. Syn. Nic. 2, can. 15.

(4) Ὡς μείζονι δῆθεν. Justinianus, Illud quoque adjuiciendum est, ut quod haecenus indecenter fiebat, nequaquam in republica geratur : id est multos

concessum fuit, nec a canonibus nec a legibus, ut metropolitanus qui uni subiacet patriarchæ, ab alio judicaretur, nisi soli Constantinopolitano.

CANON X.

Non licere clerico in duarum civitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, et in ea, in qua a principio ordinatus est, et in ea, in quam tanquam ab majorem confugit, propter inanis gloriæ cupiditatem : eos autem, qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restituere, in qua ab initio ordinati sunt, ut illic solum ministrent. Sed si jam quiescam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos autem qui ausi fuerint, post magnæ hujus et universalis synodi definitionem, aliquid eorum, quæ nunc sunt prohibita, facere, statim sancta synodus eos proprio gradu excidere.

BALS. Quidam clerici insano gloriæ amore impulsus, a parvis urbibus in alias majores commigrant, ut verbi gratia, ab Athyra Heracleam. Dicit ergo canon, 124 nemini licere hoc facere, et propter honorem ejus qui ordinavit, et quia fieri non potest ut unus et idem subiciatur duobus episcopis. Eum autem, qui hoc facere aggressus fuerit, restitui ecclesiæ in qua prius ordinatus fuerat, ut illic solum ministret. His vero, qui ante hunc canonem in duarum regionum ecclesiis ordinati sunt, penam statuit, ut prioris ecclesiæ jura revocare nequeant. Deinde eos deponendos decernit, qui aliquid facere ausi fuerint eorum quæ sunt in eo prohibita. Hæc cum ita se habeant, quidam illud, non esse aliquem clericum in duarum urbium ecclesiis, etiam ad duas unius civitatis ecclesias accipiebant. Non est autem hæc canonis sententia, ut mihi videtur. Quomodo autem non potest clericus ex una regione in aliam abscedere, sine commendatoria et dimissoria scriptura ejus qui eum ordinavit; et quomodo punitur qui hoc fecerit, et qui eum excepit, didicisti a 13 et 16 canone apostolico. Si quis autem interrogaverit, Cur præsens canon in principio quidem dicit priori ecclesiæ restituendum eum qui a civitate in civitatem transilierit, in fine autem jubet hujus transgressorem deponi? dic, quod enim qui a civitate in civitatem transiit, in secunda autem ecclesia in clerum nondum est cooptatus, primæ jubet restituere : eum autem qui in secunda ecclesia in clerum est cooptatus et constitutus suo excidere gradu. Quod autem talis non est exinde depositus nisi post denunciationem, lege

45 canonem apostolicum, et syn. in Trullo canonem 17.

ZONAR. Clericum aliquem duarum simul urbium ecclesiis hic canon ascribi vetat. Fiebat enim ut cui in minore forte civitate locus obtigisset, is ambitione ductus in urbis amplioris ecclesiam in metropolitana scilicet ex episcopali, aut in patriarchalem ex metropolitana transcribi cuperet. Quos quidem omnes ad eam ecclesiam, cui primum addicti sunt, redire synodus constituit. Hæc autem post canonem editum fieri jubet. Si quis autem, inquit, ex ecclesia in ecclesiam translatus est, in ea ad quam transfertur manens, ex prioris ecclesiæ e qua translatus est negotiis nullam omnino partem attingat. Quam enim ecclesiam sponte reliquit, cum ea nullum consortium nihilve commune amplius habere debet. Quienque vero hujus constitutionis auctoritate neglecta, aliquid hoc canone vetitum attentare ausi fuerint, suo gradu moveri, hoc est, depositione multari placet. Verum tertio Basilic. libro, titulo tertio, Novella decima sexta cautum est ne alicujus ecclesiæ clerico demortuo, ibidem in ejus locum alius confestim subrogetur, sed ex alia ecclesia, in qua præfinitum jam inde a primis temporibus numerum clerici superent, qui demortui locum expleant, accersiri jubet, donec ad eum numerum, qui initio præscriptus est, ecclesiæ cujusque clerici revocentur.

ARIST. *In duarum urbium ecclesiis clericus in catalogum non refertur. Sin vero relatus fuerit, priori restituetur. Si quis autem jam translatus sit, in prioris ecclesiæ rebus nullo modo particeps sit.*

Eidem sub duobus ministrare episcopis et ambobus esse clerico non permittitur. Sed si propter inanem gloriæ cupiditatem ad majorem confugerit ecclesiam, ei rursus restituetur in quam prius ordinatus fuit. Sin episcopi sui voluntate in aliam ecclesiam translatus fuerit, et ibi in clerum cooptatus; nullam in prioris ecclesiæ rebus partem habeat, nisi proprio vellet gradu excidere, talia inexplibili cupiditate aggrediens.

125 CANON XI.

Omnes pauperes, et qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epistolis seu pacificis ecclesiasticis solis viam ingredi statuimus, et non cum

Guill. Beveregii notæ.

(5) *Διὰ δὲ φιλοδοξίαν εἰς μείζονος.* Hic deest verbum ἐσπούδασεν, quod codices Augusti Gallandi et Amerbachii post φιλοδοξίαν ponunt, legentes, διὰ δὲ φιλοδοξίαν ἐσπούδασεν εἰς μείζονος πόλεως ἐκκλησίαν.

(6) *Διὰ τοῦ κανόνος.* Codex Amerbachianus rectius legi διὰ τοῦ τοῦ τοῦ κανόνος.

(7) *Τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας.* Hic locus in epitome hujus canonis sub nomine Aristeni, et in altera Simeonis logothetæ, in Justelli bibliotheca edita, plenius legitur, τοῖς τῆς προτέρας πράγμασιν ἐκκλησίας.

βαθμοῦ. Περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι τὸν τοιοῦτον ἀπεινεύουσαν καθηρημένον, ἀλλὰ μετὰ παραγγελίαν, ἀνάγνωθι τὸν ἐπ' ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα ιζ'.

ZONAR. Δύο πόλεων ἐκκλησίαις κατατάττεσθαι τινα ὡς κληρικὸν ὁ παρὼν ἀπαγορεύει κανὼν. Ἰσως γὰρ εἰς πόλιν μικρὰν ἐχειροτονήθη, διὰ δὲ φιλοδοξίαν εἰς μείζονος (5) πόλεως ἐκκλησίαν, εἰς μητροπολιν τυχὸν ἐξ ἐπισκοπῆς μετατεθῆναι, ἢ ἐκ μητροπόλεως εἰς πατριαρχεῖον. Τοὺς τεινύτους οὖν ἢ σύνοδος ὥρισεν ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ἣ ἐχειροτονήθησαν. Ταῦτα δὲ μετὰ τὸν κανόνα ἐκέλευσε γίνεσθαι. Εἰ δὲ ἤδη, φησὶ, τις μετετέθη ἐξ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν, μένων ἐν τῇ μεταθέσει μὴ ἐνοχλεῖτω τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ἧς μετετέθη. Ἀποστάς γὰρ ἐκείνης οὐδεμίαν μετουσίαν πρὸς αὐτὴν ἔξει, οὐδὲ κοινόν τι αὐτῷ πρὸς ἐκείνην ἔσται. Τοὺς δὲ μὴ φυλάσσοντας τὰ τετυπωμένα, ἐπιχειροῦντας δὲ τι ποιεῖν τῶν διὰ τοῦ κανόνος (6) ἀπαγορευθέντων ἐκπτώσει κολάζει τοῦ οὐκ οὐκ βαθμοῦ, ἢ τοῦ καθαιρέσει. Ἡ δὲ ἐξ Ἐνεαρὰ κειμένη εἰς τὸν τρίτον τίτλου τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν διατάξατο, εἰ τελευτήσῃ ἐν ἐκκλησίᾳ τινὶ κληρικὸς, μὴ εὐθύς ἄλλον χειροτονεῖσθαι ἐκεῖ, ἀλλ' εἰ ἐτέρας ἐκκλησίας εἰσι κληρικοί πλείονες τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐκάστη αὐτῶν ταχθέντος ἀριθμοῦ, ἐκεῖθεν μεταγεῖν τινὰς, καὶ ἀντὶ τῶν λειψάντων αὐτοὺς εἰσάγειν, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἀρχῆθεν ὠρισμένον ἀριθμὸν κατασταῖεν οἱ ἐκκλησίας ἐκάστης κληρικοί.

ARIST. *Δύο πόλεων ναοῖς κληρικὸς οὐ καταλέγεται· εἰ δὲ καταλεχθεῖν, τῷ προτέρῳ ἐπιστραφήσεται. Εἰ δὲ μετετέθη τις ἤδη, μηδὲ κοινῶν γέλω κατά τινὰ τρόπον τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας.*

Ὁὐ συγκεχώρηται ὁ αὐτὸς ὑπὸ δύο ἐπισκόπων τελεῖν, καὶ ἀμφοτέρων εἶναι ὁ κληρικὸς· ἀλλὰ εἰ δι' ἐπιθυμίαν δόξης κενῆς μείζονι ἐκκλησίᾳ προσφύγη, ἀποκατασταθήσεται αὐτὸς εἰς τὴν ἐχειροτονήθη πρότερον· εἰ δὲ μετὰ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἰς ἐτέραν ἐκκλησίαν μετετέθη, καὶ ἐκληρώθη, μὴ μετεχέτω ὅλως ἐν τοῖς τῆς προτέρας ἐκκλησίας (7) πράγμασιν, εἰ μὴ βούλεται τοῦ ἰδίου ἐκπσεῖν βαθμοῦ, τοιαῦτα δι' ἀπλησίαν ἐπιχειρῶν.

KANON IA.

Πάντας τοὺς πένητας καὶ δεομένους ἐπικουρίας μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολοῖς ἦτοι εἰρηνηκοῖς (8) ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὀδεύειν ὠρ-

(8) *Ἐπιστολοῖς ἦτοι εἰρηνηκοῖς.* Concilium etiam Antiochenum εἰρηνηκῶν meminuit, statuens, Μηδένα ἀνεῖ εἰρηνηκῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. Can. 7. Hujusmodi εἰρηνηκαὶ ἐπιστολαί, sive γραφαὶ datae sunt omnibus tam clericis quam laicis pauperibus peregre proficiscentibus, quibus ostensis, quocumque se convertunt, hospitio excepti sunt. Εἰρηνηκαί, *pacificæ litteræ* ab archiepiscopo suo indultæ sunt clericis, qui in aliam urbem migrare, et in clerum ejus recipi cupiunt, vel etiam ab archiepiscopo episcopis ad imperatorem proficisci volentibus: ut Balsamon et Zonaras in hunc canonem,

σμεν, και μη συστατικοῖς· διὰ τὸ τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς προσήκειν τοῖς οὖσιν ἐν ὑπολήψει μόντοις παρέχουσαι προσώποις.

ΒΑΣΣ. Συστατικὰ γράφαλ λέγονται αἱ διδόμεναι κληρικοῖς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς ἐπισκόπων, και συνιστώσαι ἤτοι δηλοποιοῦσαι τὴν χειροτονίαν τούτων, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τοῦ 17 κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. Συστατικὰ γράφαλ λέγονται αἱ διδόμεναι ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἢ και λαϊκοῖς ἀφορισθεῖσι, και ἄλλως γενομένοις ἐν ὑπολήψει οὐκ ἀγαθῇ· καθὼς τούτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. Αἱ μέντοι ἀπολυτικὰ γράφαλ αἱ και εἰρηρικὰ λεγόμεναι ἔτεραί εἰσι· λέγονται δὲ ἀπολυτικὰ μὲν, ὡς παριστώσαι κατὰ γνώμην και ἀπόλυσιν ἀρχιερατικὴν τὸν κληρικὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον μεταπισεῖν· εἰρηρικὰ δὲ, ὅτι, τοιαύτης προκομιζομένης γραφῆς παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος, εἰρήνη ἔσται μέσον τῶν ἀρχιερέων. Οὕτε γὰρ ὁ δεχόμενος τὸν ἀλλότριον κληρικὸν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ θλίψει και προκυματισθήσεται, οὔτε ὁ κληρικὸς βλαθήσεται ὡς ὑβρίζων τὸν χειροτονήσαντα αὐτόν. Φητὶν οὖν ὁ κανὼν ὅτι τοὺς μὴ δεομένους συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἤτοι τοὺς μὴ διὰ τινὰ

commendatitiiis : quoniam litteras commendatitias iis solis personis, quæ sunt suspectæ, præberi oportet.

BALS. Commendatitiarum scripturæ dicuntur, quæ dantur clericis ab iis, qui illos ordinarunt, episcopis, eos commendantes, ac eorum ordinationem declarantes, ut ex 13 can. hujus syn. ostenditur. Commendatiorum autem scripturæ dicuntur, quæ dantur episcopis vel clericis vel etiam et laicis segregatis, et qui alioqui fuerunt in non bona existimatione : sicut hoc ex præsentis canonis ostenditur. Dimissoriarum vero, quæ etiam pacificæ dicuntur, aliter sunt : dicuntur autem dimissoriarum, ut quæ ostendant, ex voluntate ac dimissione antistitis clericum vel episcopum transitarum. Pacificæ autem dicuntur, quod cum talis offertur scriptura ab eo qui ordinatus est pax erit inter antistites. Neque enim qui alienum clericum recipit, confratrem suum opprimet, et ei præjudicabitur, nec detrimentum accipiet clericus, tanquam ei qui ipsum ordinavit injuriam faciens. Dicit ergo canon, quod eos quidem qui commendatoriis litteris opus non habent. eos scilicet qui propter

Guill. Beveregii notæ.

atque etiam Matthæus Blastares, lit. A, cap. 9, affirmant : quibus etiam scholiastes Harmenopolii suffragatur, Εἰρηρικὰ εἰσι ἐπιστολὰι αἱ παρὰ τῶν ἐπισκόπων διδόμεναι τοῖς κληρικοῖς θέλουσι δι' ἐνδειαν εἰς ἑτέρον ἀπελθεῖν πλὴν, και τὴν ἐκεί κλήρω καταλεγεῖναι, ἢ και αἱ τοῖς ἐπισκόποις παρὰ τῶν ἀρχιεπισκόπων διδόμεναι πρὸς βασιλέα διὰ τινὰ χρεῖαν ἀπερχομένοις. Harmenop. epit. sect. 3, tit. 2. Et hæc quidem pacificæ clericis concessæ in citato synodi Antiochenæ canonis intelligendæ sunt, quippe qui non de laicis, sed clericis agit. Præsens autem canon de pauperibus in genere, laicis etiam, loquitur, statuitque ut quicumque auxilio indigent, non nisi cum pacificis litteris viam ingrediantur : quæ quidem a S. Zoneno optime describuntur, ubi de Juliano ait, Οὐχ ἤκιστα δὲ ζηλωσαί λέγεται τὰ συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμμάτων, οἷς ἔθος ἀμοιβᾶν τοὺς ξένους ὅποι δόπητος διδόντας, και παρ' οἷς ἂν ἀρίκωνται, πάντως κατάγεισθαι, και θεραπείας ἀξιοῦσθαι, οἷα γε γνωρίμους και φιλότατους διὰ τὴν τοῦ συμβόλου μαρτυρίαν. Sed præcipue notas ut tesseras episcopatum litterarum admiratus esse dicitur, quibus solent peregrinos sibi invicem commendare, ut undelibet venientes ad quoscunque accesserint, tanquam nolite amici excipiantur hospitio, et benigne curentur, ob testimonium ejusmodi notæ. Sozom. Hist. eccl. l. v, c. 16. Et Greg. Naz. etiam de eodem apostata verba habens, ait, Ἐτι δὲ καταγῶγια πῆξασθαι και ξενώνας, και τὴν εἰς τοὺς δεομένους φιλανθρωπίαν, τὴν δ' ἄλλην ὁπίση και τὴν ἐν τοῖς ἐπιστολιμαίοις συνθήμασιν, οἷς ἡμεῖς ἐξ ἔθνος, εἰς ἔθνος τοὺς χρῆζοντες παραπέμπουμεν. Quinetiam divergoria et domos excipientis hospitibus exstruere consuebat, simulque humanitatem erga pauperes adjungere, cum aliam, tum eam, quæ in læperis epistolaribus consistit, quibus nos egenos ex gente ad gentem transmittimus. Greg. Naz. orat. 1, adv. Jul. E quibus constat pacificas hujusmodi litteras crebro olim in usu fuisse, et vocatas esse συνθήματα τῶν ἐπισκοπικῶν γραμμάτων, et συνθήματα ἐπιστολιμαία. Eisdem etiam Tertuliani temporibus usitatas fuisse, ex his ipsis verbis colligere est, *Communicatio pacis, et appellatio fraternitatis, et contesseratio hospitalitatis,*

quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una traditio. Tertul. De præscript. adv. hæret. cap. 20. Nam verba illa *contesseratio hospitalitatis*, indicant symbolum aliquod tunc temporis inter Christianos usurpatum fuisse, quo ostenso, hospitio a se invicem accepti sunt. Contesserationem autem vocat a tessera illa hospitali, quam dimittatam gentiles etiam hospitibus dare soliti fuerunt, ut qui eam afferebant, agnosci illico et hospitio accipi poterant, tanquam veteres amici atque hospites. Unde Plautus in *Pœnulo*, Act. v :

Ag. Siquidem Antidamæ demarchi quæris adoptatitium, Ego sum ipsus, quem tu quæris. Pœ. Hem? quid ego audio? Ag. Antidamæ gnatum me esse. Pœ. Si ita est, Conferre si vis hospitalem, eccam attuli. Ag. Agedum huc ostende. Est par probe, nam habeo domi. Pœ. O mi hospes, salve multum; nam mihi tuus pater.

Pater tuus ergo hospes Antidamæ fuit. Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

D Ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.

Hinc tesseram frangere idem est, quod jus hospitii violare; unde idem Plautus in *Cistellaria*, Act. II :

Hic apud nos jam Alcesimarque confregisti tesseram.

In pacificis autem litteris, quas episcopi pauperibus peregrinantibus dare soliti fuerunt, ut laicales iis subvenirent, hæc duo comprehensa sunt, illos nimium, qui eas afferebant, et revera pauperes esse, et dignos quibus eleemosynæ darentur. Et sic quidem hanc primam canonis hujus partem Josephus Egyptianus interpretatus est. *De omnibus pauperibus, qui eleemosynas rogant, mandamus modo, ut scribantur iis epistolæ, cum inquisitum est in negotia eorum, et quod illi digni sunt eleemosynis, et quod necessaria iis deficiunt.* Quidquid enim hujusmodi epistolis necessarium est, ad hæc duo capita referatur.

minus bonam aliquam existimationem non sunt segregati vel suspecti (de iis enim, qui commendatoriis litteris opus habent, hic non agitur), per solas pacificas scripturas in via instruere debemus. Hæc autem de pauperibus, et iis qui auxilio indigent, definit, non quod reliqui, qui subsunt episcopo, non hoc debeant viatico instrui: sed quod ut plurimum, qui sunt pauperes, ecclesiastico auxilio indigent. Recte autem additum est, ut cum examinatione dentur. Si enim est iniquum ejus qui indiget postulatum, etiamsi est pauper, ei non dabitur epistola. Quære 12, 15, 16 et 33 canonem apostolor., 17 syn. in Trullo et 11 Antioch. syn. deponentes episcopum, qui sine pacifica metropolitani epistola ad imperatorem abierat. Quod autem necesse habent omnes episcopi, iis, quibus præsent, litteris suis opem ferre, si per se præsentem esse nequeant, ex 7 et 8 Sardicensis syn. ostenditur. Nota ergo, quod qui volunt in aliis regionibus sacra celebrare, debent non solum commendatitias epistolas afferre, sed etiam pacificas.

ZONAR. Pacificæ epistolæ sunt, quæ alio nomine dimissoriæ dicuntur; cujus generis eæ sunt, quæ episcopis a metropolitans, quibus subjecti sunt, et metropolitans a patriarchis, a quibus designantur, dari solent, cum ad imperatorem necessaria de causa mittuntur; et quales sunt illæ, quæ clericis quoque ab episcopis suis, si in aliam urbem migrare ecclesiæque quæ ibi est clero ascribi velint, traduntur; ut 17 can. synodi in Trullo palatii habitæ continetur. Sunt nonnullæ præterea ejusdem rationis aliæ. Pacificæ porro, quasi pacem concilians, appellatæ sunt. Si quis enim clericus ex hac in aliam urbem absque episcopi sui facultate proficiscatur, tum clericus ipse, tum qui eum admittit uterque multæ est obnoxius. Ac clericus quidem sacro ministerio interdicitur, episcopo autem, qui eum aduissit, ex 15 et 16 apostol. canone, segregatiõnis pœna irrogatur. Qui vero episcopi, absque metropolitani sui provincialiumque episcoporum litteris, ad imperatorem abierint, non communione tantum, sed et sacerdotii dignitate, ex Antiochenæ synod. can. 11 privantur. Commendatitiæ vero epistolæ dicuntur quæ segregatis antea clericis aut laicis, aut omnino ignotis hominibus in aliam urbem migrantibus 12 ac 33 canonicis apostolici decreto tradi consueverat, virosque, ut a pœnis solutos aut fideles, illius civi-

φασιν οὐκ ἀγαθὴν ἀφορισθέντας ἢ ὑπόπτους ὄντας (περὶ γὰρ τῶν δεομένων συστατικῶν οὐκ ἔστι λόγος ἐνταῦθα), διὰ μόνων εἰρητικῶν γραφῶν ὀφειλομένον ἐφοδιάζειν. Ὀρίσει δὲ ταῦτα περὶ πενήτων καὶ δεομένων ἐπικουρίας, οὐχ ὡς τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον μὴ ὀφειλόντων οὕτως ἐφοδιάζεσθαι· ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλεόν οἱ πενητεύοντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικουρίας δέονται. Καλῶς δὲ προσετέθη ταῦτα διδασθαι μετὰ δοκιμασίας. Εἰ γὰρ ἀδικόν ἐστι τὸ τοῦ δεομένου ζήτημα, καὶ πένης ἐστίν, οὐ δοθήσεται αὐτῷ ἐπιστολή. Ζῆτει τὸν ιβ', ιε', ις' καὶ λγ' ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν ις' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν ια' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καθαιροῦντα τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἄνευ ἐπιστολῆς εἰρητικῆς τοῦ μητροπολίτου ἀπελθόντα εἰς βασιλεία. Ὅτι δὲ ἀναγκάζονται οἱ ἐπίσκοποι πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοὺς βοηθεῖν διὰ γραμμάτων, εἴπερ δι' ἑαυτῶν οὐ δύνανται παρουσιάσειν, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ζ' καὶ ἡ' κανόνος τῆς ἐν Σαρκιζῆ συνόδου. Σημειώσαι οὖν ὅτι οἱ θέλοντες ἱερουργεῖν εἰς ἄλλοτρίας ἐνορίας, ὀφείλουσι μὴ μόνον συστατικὰς ἐπιστολάς προκομίζειν, ἀλλὰ καὶ εἰρητικὰς.

ZONAR. Εἰρητικαὶ μὲν ἐπιστολαὶ εἰσιν αἱ λεγόμεναι ἀπολυτικαὶ (9), οἷαι εἰσιν αἱ διδόμεναι τοῖς ἐπισκόποις παρὰ τῶν μητροπολιτῶν, οἷς ὑπόκεινται, καὶ τοῖς μητροπολίταις παρὰ τῶν πατριαρχῶν, ὑφ' ὧν προχειρίζονται, ὅτε διὰ τινος χρεῖαν ἀναγκαίαν ἀπίαισι πρὸς βασιλεία, καὶ οἷαι εἰσιν αἱ παρεχόμεναι κληρικῶς παρὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, θέλουσιν εἰς ἑτέραν πόλιν ἀπελθεῖν, καὶ καταλεγεῖναι τῇ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν ις' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου συνόδου συστάσεως. Καὶ ἄλλαι δὲ τοιαῦται εἰσιν. Εἰρητικαὶ δὲ λέγονται, ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι. Εἰ γὰρ τις ἐξ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ κληρικὸς ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, ὑπὸ ἐπιτίμιόν ἐστι κάκεινος καὶ ὁ δεξάμενος αὐτόν. Ὁ μὲν γὰρ κληρικὸς παύεται τῆς λειτουργίας· ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὁ τοῦτον δεξάμενος ἀφορίζεται κατὰ τὸν ιε' κανόνα καὶ ις' ἀποστολικόν. Οἱ δὲ πρὸς βασιλεία ἀπίοντες ἐπίσκοποι ἄνευ γραμμάτων τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων ἐκπίπτουσιν οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἱερατικῆς κατὰ τὸν ια' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Συστατικὰ δὲ ἐπιστολαὶ λέγονται αἱ ἐγχειριζόμεναι κληρικῶς ἢ λαϊκοῖς ἀφωρισμένοις; ἢ ἀγνώστοις παντάπασιν ἐν ἑτέρᾳ πόλει ἀπίουσι, καὶ συνιστῶσαι τῷ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐπισκόπῳ τοὺς ἄνδρας, ὡς λυθέντας τῶν ἐπιτιμίων ἢ πιστοὺς ὄντας κατὰ τὸν ιβ' ἀποστο-

Guill. Beveregii notæ.

(9) Ἀπολυτικαὶ γραφαὶ, αἱ καὶ εἰρητικαὶ. Balsamon dimissorias cum pacificis litteris hic confundit. Et sic ab aliis sæpe confunduntur. Et quidem, si pacificæ clericis datæ intelligantur, eædem proprie nomen fuerunt, quæ dimissoriæ, et eadem nomine merito appellantur: quippe quibus ostensis clericus quilibet in alienæ parochiæ clerum admitti potest: de quibus videas annotationes in synodo Trull. can. 17. Pacificæ autem proprie sic dicuntur, quæque hoc canone intelliguntur. longe aliæ fue-

runt; utpote quæ non clericis, ut in clerum, sed pauperibus, ut in hospitium alibi reciperentur, datæ sunt. Aden ut distinctio a nobis ante observata inter pacificas clericis et laicis concessas huic locum egregie explicat. Etiam si eum pacificæ laicis indultæ, dimissoriæ proprie non dicuntur; de iis tamen, quæ clericis datæ sunt, recte hic Balsamon ait, ἀπολυτικὰ ἢ γραφαί, αἱ καὶ εἰρητικαὶ λεγόμεναι.

λικόν κανόνα καὶ τὸν λγ' ἢ ὅταν κατηγορία κατὰ τινος γένηται, καὶ φανῆ ἀθῶος ὁ κατηγορηθείς, καὶ δοθῆ αὐτῷ ἐπιστολή συνιστώσα αὐτὸν τῷ πρὸς ὃν ἀπεστάλη, καὶ διδάσκουσα συκοφαντικῶς αὐτὸν κατηγορηθῆναι. Οὕτως ἐχουσῶν τῶν ἐπιστολῶν τούτων, φησὶν ὁ κανὼν τοῖς πέντησι καὶ δεομένοις βοηθείας, καὶ διὰ τοῦτο προσερχομένοις τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰρηνικὰς δεῖν διδοσθαι ἐπιστολάς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ συστατικὰς. Χρέος γὰρ εἶχον οἱ ἀρχιερεῖς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν προσφευγόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ πενήτων, ἢ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν (10), ὡς καταδυναστευομένων ἰσως, ἢ ἀδικουμένων, ἢ ἀποστερουμένων τῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς· καὶ τοσοῦτον, ὥστε κωλυόμενοι οἱ ἐπίσκοποι ἀπείναι πρὸς βασιλέα διὰ δεήσεις οἰκείας καὶ ἐνοχλείην, ἐπιτρέπονται τοῦτο ποιεῖν διὰ τοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφεύγοντας, ἢ στέλλειν διακόνους ἰδίους εἰς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων, καὶ εἰς καταλλαγὴν τῶν διὰ πταίσματος καταδικασθέντων κολασθῆναι ἢ περιορισθῆναι, ὡς ὁ ζ' καὶ ὁ η' κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διαλαμβάνει. Τοῖς γοῦν καθ' οἰονόητινα τρόπον ἐπικουρίας δεομένοις ἐνεχεῖριζον ἐπιστολάς οἱ ἐπίσκοποι βοηθοῦσας αὐτοῖς, ἐφ' οἷς ἰδέοντο, κάκειναι εἰρηνικαὶ ἐκλιούντο, ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι, τοῖς δι' ὀργὴν ἀρχόντων ἢ δυναστευόντων ἄδικον γνώμην πάσχουσι. Παρέχειν δὲ ταύτας αὐτοῖς ὁ κανὼν διατάσσεται μετὰ δοκιμασίας. Οὐ γὰρ ἀπλῶς· καὶ ἀνομιμάστως παντὶ προσερχομένῳ δεῖ βοηθεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀδικουμένῳ. Εἰ γὰρ τις ἀδικῶν προσέλθῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ κακούργων, οὐ χρεὶ τῷ τοιοῦτοις ἐπικουρεῖν. Μὴ ἐλεήσης γὰρ, φησὶ, πτωχὸν ἐν κρίσει. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πέντα πρὸς οἰκτὸν ἐστὶν εὐχάταφορος, Ἄδικούνησα, φησὶν ἡ Γραφή, μὴ ἐλεήσης ἐν κρίσει, κἄν πτωχὸς ἐστί. Εἰ γοῦν χρεωστῶν τις προσρῆ τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ ἀδικῶς μὲν ἀπαιτηθῆναι τι αὐτὸν δεῖ διὰ φροντίδος ποιῆσθαι τὸν ἐπίσκοπον· ὁ δὲ δικαίως χρεωστῆ, ἀποδώσει, πρὸς τοῦτο τοῦ ἐπισκόπου μὴ κωλύοντος. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ δεόμενοι ἐπικουρίας πένητες ἐπιστολικῶς εἰρηνικῶς, ἀλλὰ μὴ συστατικῶς ὀδυνώσαν· αἱ γὰρ συστατικαὶ τοῖς ἐν ὑπολήψει μόνως παρέχονται.

Εἰρηνικὴ ἐπιστολὴ ἐστὶν ἡ ἄνευ σκανδάλου τινὸς τῷ ἐπικουριζομένῳ ἐγχειριζομένῃ συστατικῇ δὲ ἢ τῷ ἀνεπιληπτον τοῦ βίου καὶ τῆς θρησκείας τῷ ἐπιφερομένῳ προσμαρτυρούσα. Οἱ γοῦν δεόμενοι βοηθείας πένητες μετὰ εἰρηνικῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐπισκόπων ὀδεύειν ὀφείλουσιν, ἐν' ἐλεῶνται ὑπὲρ τῶν δυναμένων βοηθεῖν αὐτοῖς. Συστατικῶν δὲ ἐπιστολῶν χρεῖαν

¹¹ Exod. xxiii, 6.

Guill. Beveregii notæ.

(10) Καὶ χηρῶν. Hæc verba, usque ad ἀνηκόντων αὐτοῖς, in ms. Amerbachiano desiderantur; quemadmodum et ea, quæ, nonnullis interjectis,

A tatis episcopo commendantes. Accipiunt ii quoque commendatitias, qui vocati in iudicium se a culpa immunes ostenderint, quibus et ei ad quem missi sunt **126** episcopo commendentur, et falsa delatione ipsorum innocentiam tentatam fuisse testatum fiat. Cum hæc igitur esset ratio epistolarum, qui inopia pressi, vel auxilii quoquo modo indigentes, ab Ecclesia sibi opem exposcerent, pacificas iis hominibus, non autem commendatitiis litteras concedi canon oportere decernit. Fuit namque episcopalis officii pauperum, pupillorumque ac viduarum, adversus potentiorum injurias et illata detrimenta, rerumque ad illos pertinentium ablationes ecclesie opem implorantium, defensionem suscipere: adeo ut cum sui negotii causa imperatorem adire ac **B** interpellare episcopi velarentur, ut hoc facerent illorum gratia, qui ad Ecclesiam confugissent, aut diaconos suos ad indigentium auxilium, et eorum, qui ob delictum aliquod pœnis vel exsilio damnati fuerunt, liberationem, mitterent 7 et 8 Sardicensis synodi can. illis concedebatur. His igitur hominibus, qui se omnimodo opis indigos profiterentur, supplicis, quas optaverant, ferendis, ab episcopis litteræ tradebantur eaque pacificæ dicebantur, pacem scilicet illis, quibus aut principum aut primotum iracundia causam injustæ damnationis attulisset, afferentes. Litteras porro ejusmodi canon, nisi explorata postulationis æquitate cuiquam concedi vetat. Nec enim inconsulte ac temere omnes, sed quos injuste vexati compertum sit, auxilio juvandi. Si quis etenim injuria afficiens aut malum perpetrans ad Ecclesiam confugerit, ei supplicæ non sunt ferendæ. *Ne miseraris*, inquit, *pauperis in judicio*¹¹. Nam quia paupertas animis ad misericordiam alliciendis idonea est, sacræ Litteræ injurii, licet pauperis, in judicio misereri non sinunt. Si quis igitur obæratu ad Ecclesiam confugerit, ne quid amplius exigatur ab eo quam jus postulat, curabit episcopus; quæ autem jure debet, episcopo nequaquam interpellante, persolvat. Similiter et in reliquis.

ΑΡΙΣΤ. *Pauperes auxilio indigentes, epistolis pacificis, sed non commendatitiis, iter faciunt: nam commendatitiæ suspectis tantum personis exhibentur.*

Epistola pacifica est quæ sine ullo scandalo advehenti traditur; commendatitia autem quæ inculpato vita et religione asserentem attestatur. Qui pauperes itaque auxilio indigent, cum litteris episcoporum pacificis iter facere debent, ut quæ opem iis ferre possunt, misericordia in eos commoveantur. Epistolis autem commendatitiis iis non

occurrunt, ὡς εἰρήνην βραβεύουσαι τοῖς δι' ὀργὴν ἀρχόντων ἢ δυναστευόντων ἄδικον γνώμην πάσχουσι.

opus est : hæ enim presbyteris et diaconis et reliquis clericis exhibentur.

CANON XII.

Pervenit ad nos, quod quidam, cum præter ritus ecclesiasticos ad potentatus accessissent, per pragmaticas unam provinciam in duas dividerunt : ut ex eo duo essent metropolitani in eadem provincia. Statuit ergo sancta synodus, ne episcopus deinceps tale quid audeat : quoniam is, qui hoc aggreditur, a suo gradu excidit. Quæcumque autem civitates per litteras imp. metropolis nomine honoratæ sunt, solo honore fruuntur, et qui ejus ecclesiam administrat episcopus, servatis scilicet veræ metropoli suis juribus.

ἐκκλησιᾶν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, σωζομένων δηλονότι τῆ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οικιῶν δικαίων.

BALS. Imperialia jussa, pragmatici typi dicuntur. Dicit ergo canon, quod quoniam nonnulli episcopi, propter imperandi cupiditatem, imp. jussione contenderunt, ut metropolitanorum honore afficerentur, et ex eo provinciam unam in duos metropolitanos dividerunt, deponi debent, non solum is qui tale mandatum imperiale acquisiverit, sed et qui tale quid aggredi ausus fuerit. **127** Eas autem ecclesias, quæ ante præsentem canonem ex episcopali dignitate metropolium honore imperialibus jussis affectæ sunt, solum honorem habere statuit, utpote quod reliqua jura, quæ illis adsunt, veræ metropoli citra ullam innovationem manere debeant. Hæc cum a canone statuantur, dixerit quispiam, Et quomodo permulti imperatores permultos episcopatus metropolium honore affecerunt? Jam enim Lacedæmonix metropolis erat episcopatus veterum Patrarum, Madita Heracleæ, Abydus Cyzici. Et alii etiam episcopatus honorati sunt. Mibi ergo videtur ex 38 can. syn. in Trullo, et 47 can. præsentis syn. ejusmodi fieri ab imperatoribus divisiones secundum potestatem illis superne datam. Propterea enim etiam exolevit 3 caput primum tit. 3 lib. Basilicor. quod collocatum est in 20 cap. primi tit. præsentis operis. Quænam autem jura esse debent apud primum, scilicet metropolitanum, in ecclesia, quæ ex episcopatu in metropolis dignitatem evecta est, quidam discere desiderarunt; et illis dictum fuit, quod præterquam quod episcopatus metropolis vocatur, in aliis omnibus antiquæ metropoli debet subjici. Ejus enim episcopus ab antiquo metropolitano ordinabitur, et ab ipso judicabitur, et ei omnino subjicietur. Lege etiam 2 canonem 2 synodi et 6 et 7 can. primæ syn. Hæc autem per imperialem jussionem aliter transformantur, ut superius dictum est. Lege et syn. in Trullo can. 38, et specialiter imp. constitutionem, quæ partim in illius expositione sita est.

θεν εἴρηται. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ (14) ταστρωθὲν βασιλικὸν σημεῖωμα ἐν μέρει.

οὐκ ἔχουσιν· αὐταὶ γὰρ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν κλήρῳ παρέχονται.

KANQN IB'.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὡς τινες, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς προσδραμόντες δυνασταίαις, διὰ πραγματικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον· ὡς ἐκ τοῦτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. Ὀρίσεν τοίνυν ἡ ἀγία σύνοδος τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτο τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοιοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. Ὅσαι δὲ ἦδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν

BALS. Τὰ βασιλικά προσταγήματα πραγματικοῦ τυποῦ λέγονται· φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς, ἐπεὶ τινες ἐπίσκοποι διὰ φιλαρχίαν ἐσπούδασαν κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν εἰς μητροπολίτας τιμηθῆναι, κἀνετύθεν τὴν μίαν ἐπαρχίαν διεῖλον εἰς μητροπολίτας δύο, ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι μὴ μόνος ὁ πορισάμενος τὴν τοιαύτην πρόσταξιν, ἀλλὰ καὶ ὁ τολμήσων τοιοῦτόν τι ἐπιχειρῆσαι. Τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν διορίζεται· ἔχειν μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομήτων. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου εἴπη τις, Καὶ πῶς διάφοροι βασιλεῖς· διαφόρους ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἐτίμησαν; Αὐτίκα γὰρ ἡ μητρόπολις Λακεδαιμονίας ἐπισκοπή ἦν τῶν παλαιῶν Πατρῶν, τὰ Μάδιτα τῆς Ἡρακλείας, ἡ Ἄβυδος τῆς Κυζίκου. Καὶ ἄλλαι ἐξ ἐπισκοπαῖ ἐτιμήθησαν. Ἔοικεν οὖν ἀπὸ τοῦ λη' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τοῦ ιζ' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου, τοὺς τοιοῦτους γίνεσθαι ὀρισμούς· πρὸς τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτοῖς ἀνωθεν ἐξουσίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἠπράκτησε τὸ γ' κεφ. τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν· ὅπερ καταστρώθη εἰς τὸ κ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Τὰ μέντοι ὀφειλόντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ, ἦγουν μητροπολίτη, κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν ἐζήτησάν τινες· μαθεῖν ὀποῖά εἰσι· καὶ ἤκουσαν οὕτω πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητρόπολιν κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὐτῇ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει ὀφείλει. Ὁ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθήσεται, καὶ παρ' αὐτῷ κριθήσεται, καὶ ἀπλῶς αὐτῷ ὑποκείσεται. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν β' κανόνα τῆς β' συνόδου, καὶ τὸν ζ' καὶ ε' κανόνα τῆς πρώτης συνόδου. Ταῦτα δὲ διὰ προσταξέως βασιλικῆς ἄλλως μετατυποῦνται, καθὼς ἀνωθεν κανόνα λη' καὶ τὸ ἐν τῷ σχολίῳ αὐτοῦ κα-

Guill. Beveregii notæ.

(14) Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ. Hæc usque ad ἐν μέρει inclusive in codice Amerbachiano desiderantur.

Ἐπει δὲ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μῆνα τῆς ια' Ἰνδικτ. τοῦ ςψα' ἔτους ἀπολυθέντος προσκυνητοῦ χρυσοβούλλου τοῦ θεοσταφεοῦς κρατίστου καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος κυρίου Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ τοὺς ἀνακαλουμένους μητροπολίτας τὰς διαφερούσας τούτοις ἐπισκοπὰς, καὶ εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς τιμηθείσας, ἐπιστομίζοντες, οὐχ ἤττον δὲ καὶ τοὺς ἐπιχειρήσοντας ὅτε δήποτε τὴν βασιλικὴν ἀποστερήσαι περιωπῆν τοῦ ἀνάγειν ἐπισκοπὰς εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτοῖς ἀνωθεν ἐξουσίαν, ἠρωτήθη παρὰ τινων· τί ἐστι τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει; Φαμέν δτι καὶ τὴ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ σημειώματος. Συνεζητήθη γάρ, καὶ μετὰ πολλὰς δικαιολογίας διελήφθησαν χάριν τούτου ταῦτα ρητῶς, καὶ ὅτι μὲν καθολικῶ λόγῳ καὶ διαγνώσει γενικῶς ἐκτιθεμένης τὰς εἰς ὑπερβαθμιώτερον θρόνον ἀναδιδαζόμενας ἐκκλησίας προστάξει βασιλικῇ, καὶ τῆς τιμῆς ἀξιούσθαι χρεῶν, καὶ τὰς ψήφους ἐν ἀδείᾳ προβαίνειν κατὰ τὸν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρηκολούθηκόςτα τύπον κανονικῶν τῶν μητροπολιτῶν συνιόντων, καὶ ἀρχιεπισκόπους καὶ μητροπολίτας ψηφισομένων, ἢ τε βασιλεῖα μου διαγινώσκει καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος τῷ διατάγματι ἔψεται τούτῳ· ὡς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παραφυλαττομένην ἀκρίβειαν, καὶ τῆς κανονικῆς εὐθύτητος μὴ ἐκπίπτουσι. Ἀνήγνωθι οὖν εἰς πλάτος τὸ τοιοῦτον σημείωμα, καὶ εἰπέ πρὸς τοὺς λέγοντας ὡς, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνάγεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητροπόλιν ἢ ἀρχιεπισκοπὴν προστεθῆ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατὰ προτροπὴν πατριαρχικὴν. ὁ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψήφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην χειροτονοῦμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας, διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτοι Βυζάντιον ποτε τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκοπὴν· ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία περιαιρεῖται, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλείας χειροτονεῖται. Εὐρῆται γὰρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφῶν πατριάρχης χειροτονηθεὶς; Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας, καὶ πρὸ Καισαρείας.

ZONAR. Ἐπίσκοποι τινες, διὰ φιλοπρωτίαν καὶ φιλαρχίαν προσιόντες τοῖς βασιλεῦσι διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων· ταῦτα γάρ εἰσι· τὰ πραγματικά· ἤθουντο τὰς οικείας ἐπισκοπὰς τῇ τῶν μητροπόλεων τιμηθῆναι κλήσει· ὡς οὕτω συμβαίνειν εἰς δύο παρχίας τὴν μίαν μερίζεσθαι, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπολίτας εἶναι, καὶ οὕτω διαφέρεσθαι ἀλλήλοις τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπους. Ὅπερ ποτὲ καὶ ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἐπαρχίᾳ συμβέβηκε, τῆς πόλεως τῶν Τυάνων νέας μητροπόλεως γενομένης, ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ μεγάλου Βασιλείου φησί. Διὰ ταῦτα

A Quoniam autem mense Aprili, 11 indict. anno 6701 edita summa cum veneratione suscipienda Aurea bulla a Deo coronati, fortissimi et sancti imper. nostri, domini Isaacii Angeli, quæ et metropolitanis episcopatus ad se pertinentes, et metropolitium vel archiepiscopatum honore donatis, ad se revocantibus, et iis itidem qui imperialem circumspeditionem privare conabuntur, ne episcopatus in metropoles et archiepiscopatus erigat secundum sibi data a superis potestatem, os occludit, a nonnullis quæsitum est, Quid est quod canone comprehenditur, ut honore affectæ metropoles solum honorem habeant, utpote aliis iuribus veræ metropoli servatis? Dicimus de ea re dubitationem ab hac imperatoris constitutione dissolvi. Quæsitum enim est, et post multas allatas ad justam esse rem ostendendam rationes, hæc ejus rei gratia expresse dicta sunt, et quod universali ratione, et generaliter exposita dispositione, ecclesias quæ jussione imperat. in altiorum thronum eriguntur, honore quoque dignas censerī oporteat, et electiones libere procedere ex forma canonica, quæ in Magna Ecclesia consecuta est, metropolitanis convenientibus, et archiepiscopos ac metropolitanos eligentibus, quod et imp. mea sublimitas decernit, et hanc constitutionem divina et sancta quoque sequetur synodus; ut quæ ecclesiasticum ritum accurare servet, et a canonica rectitudine non excidat. Lege ergo diffuse hanc constitutionem, et dic iis qui dicunt quod, nisi dum erigitur episcopatus in metropolitium vel archiepiscopatum, ab imperial. potestate, adjectum fuerit, eorum electiones patriarchali suasionem et auctoritate debere fieri, verus metropolitanus eorum electionem faciet. Hoc enim etiam hucusque servatur in universali patriarcha, qui ab Heracleæ archiepiscopo ordinatur, quoniam fuerit aliquando Constantinopolis sive Byzantium Heracleæ antistitis episcopatus: dic, inquam, quod hac constitutione omnis juris omnino allegatio tollitur, nec Constantinopolitanus necessario ab Heracleæ episcopo ordinatur. Inventum est enim etiam Stephanum imp. domini Leonis Sapientis fratrem ordinatum fuisse Constantinopoleos patriarcham **128** a Theophane metropolitano Cæsareæ. Et paucis abbinne **D** annis Leontius a Demetrio Cæsareæ metropolitano ὀλίγων χρόνων ὁ Λεόντιος παρὰ Δημητρίου τοῦ

ZONAR. Principem dignitatis locum episcopi quidam ambitiose affectantes, imperatores adire, atque ut edicto suo, quod hic pragmatici typi nomine intellexere Patres, ipsorum episcopatibus honorem metropoleos decerneret, precibus ab eo contendere soliti sunt. Hinc factum, ut in duas provincias una divideretur, diosque eadem provincia metropolitana, et quidem crebris ob idipsum dissidiis, contentionibusque distractos haberet. Quod et in Cappadocum provincia quondam, Gregorio Theologo in epitaphio magni Basilii referente, cum Tyanea nova metropolis constituta esset, evenit. Propterea cano-

nem hunc, quo de nov. metropoli instituenda laborare aut agere episcopi prohibentur, synodus promulgavit: tale vero aliquid aggredi ausos, vel hoc ipso deponi jubet. Nec enim eum tantummodo puniri, qui cogitata perfecit, sed ipsam quoque, quamvis irrito eventu, perficiendi voluntatem, iisdem pœnis obnoxiam esse decernit. Verum hæc quidem promulgato canone sic agi placuit. Quæ vero urbes, ante hanc constitutionem, imperatoris decreto metropolitani tituli dignitate ornatae fuerant (quas enim obscurius antea pragmaticas, nunc imperatorias litteras, sive imperatoris decretum phanias nuncupari) ab iis, earum que episcopis, concensus honorem patitur retineri; ne qua vero re antiquæ metropolitane sedi molesti sint, sed ei quæ veram, ac temporis diuturnitate firmatam appellationem metropoleos retinet, ita sua jura servantur, ut ne ex his quidquam novus sibi metropolitanus usurpet. Sed hujus etiam canonis auctoritas obsolevit, nec desuere nostris quoque temporibus imperatores, quorum edictis episcopales ecclesie ad metropolitani fastigii culmen erectæ sunt.

ARIST. *In duas provincias una provincia non scinditur: qui autem sciderit, episcopatu dejicitur. Quæ vero imperatoris rescripto scissæ sunt civitates honore solo fruuntur, ut et episcopus ibidem constitutus: ei vero quæ vere est metropolis, propria jura conserventur.*

Episcopus qui potentatus alit, et episcopatum annu metropolis nomine honorari contendit, ut ex una provincia in duas divideretur, suo gradu excidit. Quicumque autem episcopatus non episcoporum studio sed potius ob eorum virtutem et civitatum dignitatem per litteras imperiales ut metropoles honorari assecuti sunt, honore illo et solo fruuntur. Ei autem quæ vere est metropolis, cui antea suberant, propria servabuntur jura: et antea enim et postea istius episcopus eum qui ab imperatore postea honoratus fuit constituet, et omnes provincie episcopatus illum et solum metropolitanum habebunt, et non simul dividuntur et ipsi secundum provincie divisionem, et si quid aliud jus episcopale in tota provincia habuit, illud ipsi servabitur. Et nihil omnino de ejus privilegiis auferetur, et honorato dabitur.

συντηρηθήσεται. Καὶ ἀπλῶς οὐδέν τι ἀφαιρεθήσεται.

129 CANON XII.

Externos clericos et ignotos in alia civitate sine proprii episcopi commendatitiis litteris nusquam ullo modo ministrare.

BALS. Sancti Patres etiam rursus definiunt, eos qui in aliqua ecclesia in clerum sunt cooptati in alia ecclesia non ministrare, sine commendatitiis litteris proprii episcopi. Et nonnulli quidem dixerunt commendatitias licet litteras pro dimissoriis dicitis esse: alii autem canonem de commendatitiis litteris loqui, quæ dantur accusatis hominibus, qui post examinationem innocentes inventi sunt. Mihi vero

Α τοίνυν τὴν κανόνα τοῦτον ἡ σύνοδος θέτετο, κωλύοντα μὴ γίνεσθαι τοιαῦτα, μηδὲ ζητεῖν τοὺς ἐπισκόπους νέας ἐνομάζεσθαι μητροπόλεις· τὸν δὲ ἐπιχειροῦντα τοιαύτη πράξει καθαιρεῖσθαι καὶ διὰ μόνην τὴν ἐπιχείρησιν. Οὐ γὰρ τὸν εἰς πρᾶξιν ἀγαγόντα τὴν ἐπιχείρησιν κολάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν μόνον ἐπιχειροῦντα, κἂν μὴ τύχη τοῦ φερετοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μετὰ τὸν κανόνα ὥριστε γίνεσθαι· τὰς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τιμηθεῖσας πόλεις εἰς μητροπόλεις διὰ γραμματίων βασιλικῶν· (ὁ γὰρ ἄνω ὠνόμασε πραγματικῶς, ἐνταῦθα ἐσαφήνισε καὶ γράμματα ἔφη βασιλικά·) ἀπολαύειν παρεχώρησε τιμῆς μόνης, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐπισκόπους, μὴ ἐνοχλεῖν δὲ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει, σώζεσθαι δὲ ἐκείνῃ τῇ ὡς ἀληθῶς μητροπόλει, ὡς τῷ χρόνῳ βεβαίως κτησαμένη τὴν κλήσιν, τὰ δίκαια πάντα μὴ τινος παρασπωμένου παρὰ τοῦ νέου μητροπολίτου. Καὶ οὗτος δὲ ὁ κανὼν οὐ φυλάττεται· τινὲς γὰρ ἐπίσκοποι καὶ ἐφ' ἡμῶν διὰ βασιλικῶν προσταγμάτων εἰς τιμὴν ἀνήχθησαν μητροπόλεω·.

ARIST. *Eis eparchias duo eparchia una ου τέμνεται· οὐδὲ ἐπιμὼν ἀνεπίσκοπος. Αἱ δὲ γράμματι βασιλικῶ τιμηθεῖσαι πόλεις, τῆς τιμῆς ἀπολαυτέωσαν μόνης, καὶ αὐτοῦ ἐπίσκοπος· τῇ δὲ ἀληθῶς μητροπόλει τὰ οἰκεία σωθήσωσαν.*

Ὁ προσελθὼν δυναστείας ἐπίσκοπος, καὶ σπουδάσας τιμηθῆναι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ τῷ τῆς μητροπόλεω ὀνόματι, ὡς ἐκ τούτου τὴν μίαν ἐπαρχίαν μερισθῆναι εἰς δύο, τοῦ ἰδίου ἐκπεσεῖται βαθμοῦ. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπισκοπῶν οὐκ ἀπὸ σπουδῆς τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μᾶλλον δι' ἀρετὴν αὐτῶν, ἢ ἐκ τὴν τῶν πόλεων, ἔφθασαν διὰ βασιλικῶν γραμματίων τιμηθῆναι ὡς μητροπόλεις, ἀπολαύσουσι τῆς τιμῆς, καὶ μόνης· τῇ δὲ κατὰ ἀλήθειαν μητροπόλει, ὅφ' ἦν ἐτέλειον τὸ πρότερον, τὰ οἰκεία παραφυλαχθήσονται δίκαια. Ἄνωθεν γὰρ καὶ αὐθις ὁ ταύτης ἐπίσκοπος τοῦ μετὰ ταῦτα τιμηθέντος ὑπὸ βασιλέως καθίσει· καὶ αἱ τῆς ἐπαρχίας πᾶσαι ἐπισκοπαὶ τοῦτον, καὶ μόνον, μητροπολίτην ἔξουσι, καὶ οὐ συμμερισθήσονται καὶ αὐταὶ κατὰ τὴν τῆς ἐπαρχίας διαίρεσιν· καὶ εἰ τι ἄλλο ἐπισκοπικὸν δικαίον ἐν πάσῃ τῇ ἐπαρχίᾳ εἶχεν, ἀκέραιον αὐτῷ τῶν προνομίων αὐτοῦ, καὶ τῷ τιμηθέντι δοθήσεται.

KANON II.

Ἐξουρὸς κληρικῶν καὶ ἀγνώστους ἐν ἑτέρᾳ πόλει διὰ συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μηδὲ ὡς μητροπολίτου λειτουργεῖν.

BALS. Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι Πατέρες διορίζονται τοὺς κληρωθέντας ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ ἐν ἑτέρᾳ πόλει μὴ λειτουργεῖν ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Καὶ τινες μὲν εἶπον συστατικὰς γραφὰς ἐνταῦθα τὰς ἀπολυτικὰς εἰρηθεῖν· ἄλλοι δὲ εἶπον περὶ συστατικῶν γραφῶν λέγειν τὸν κανόνα, διδομένων ἀνθρώποις κατηγορηθεῖσι, καὶ μετὰ ἐξήτασιν ἀθωωθεῖσιν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα

διορίζεσθαι περὶ συστατικῶν γραμμάτων συνιστώ-
των εἰς τὴν τοῦ κληρικοῦ χειροτονίαν, καὶ ἀπο-
λύοντων αὐτὸν καὶ ἀλλαγῶς ἐνεργεῖν. Τὰ γὰρ συν-
ιστώμενα τὴν ἐκάστου ὑπόληψιν συστατικὰ καὶ λαϊ-
κοῖς δίδονται, περὶ ὧν οὐδέμια γέγονεν ἐνθάδε
μνεῖα. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἰα' κα-
νόνο.

ZONAR. Τοῦτο περὶ τῆς συνόδου ταύτης ὤρισαν
οἱ θεοὶ ἀπόστολοι τὸν καταλιπόντα τὴν ἑαυτοῦ
παροικίαν εἰς ἑτέραν μετοικήσαντα παρὰ γνώμην
τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κελεύσαντες μηκέτι λειτουρ-
γεῖν ἐπιμένοντα τῇ ἀταξίᾳ, ὡς δὲ λαϊκὸν κοινωνεῖν,
ὡς ἰσ' ἀποστολικῶς περιέχει κανὼν. Καὶ ὁ παρῶν
οὖν κανὼν τὰ αὐτὰ διατάσσεται, καὶ τὸν δίχα γραμ-
μάτων τοῦ ἐπισκόπου ἀπόλυτα ἐν ἑτέρᾳ πόλει κε-
λεύει μῆτε ἐκεῖ μηδὲ που ἀλλαγῶς λειτουργεῖν.
Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ μηδὲ μὴδ' ἐπιτολῶν. Ἐπεὶ δ' ἐν-
ταῦθα συστατικῶν ἐμνήσθη ἐπιστολῶν, δεῖκνυται ἐκ
τούτου ὅτι καὶ ἐπὶ τισι κατηγορήθησαν οἱ κληρικοὶ
οἱ ἀναχωρήσαντες τῆς ἰδίας παροικίας. Αἱ γὰρ συ-
στατικαὶ τοῖς κατηγορηθεῖσι δίδονται, ἔταν ἀδύοι
φανώσιν, ὡς ἦδη δεδῶλται, ἢ ὅτι ἀφωρισμένοι
ἦσαν παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου.

ARIST. Κληρικὸς δίχα συστατικῶν ἀκοινωνήτος
εἰς πόλιν ἑτέραν.

Τοῦτο ἐν πολλοῖς τῶν κανόνων κεῖται, ὡς οἱ ξε-
νοχειροτηνητοὶ κληρικοὶ, μὴ ἐπιφερόμενοι συστα-
τικὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, εἰς πόλιν ἑτέραν οὐ
συγχωρήσονται λειτουργεῖν.

ΚΑΝΩΝ ΙΔ'.

Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐπαρχίαις συγχωρήται τοῖς
ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ἰώρισεν ἡ
ἁγία σύνοδος μὴ ἐξείναι τινι αὐτῶν ἑτεροδό-
ξον γυναῖκα λαμβάνειν· τοὺς δὲ ἦδη ἐκ τοι-
οῦτου γάμου παιδοποιήσαντας, εἰ μὲν ἔσθα-
σαν βαπτίσαι τὰ ἐξ αὐτῶν τέκνα παρὰ τοῖς
αιρετικοῖς, προσάγειν αὐτὰ τῇ κοινωρίᾳ τῆς
καθολικῆς Ἐκκλησίας· μὴ βαπτίσαντας δὲ,
μὴ δύνασθαι εἰ βαπτίζων αὐτὰ ἐπὶ τοῖς αἰρε-
τικῶ ἢ Ἰουδαῖω (12), ἢ Ἑλληνι, εἰ μὴ ἄρα
ἐπαγγέλλοιτο μεταίτλοσθαι εἰς τὴν ὀρθόδο-
ξον πίστιν, τὸ συναπτόμενον πρόσωπον τῷ
ὀρθόδοξῳ. Εἰ δὲ τις τοῦτον τὸν ὅρον παρα-
δαίῃ τῆς ἁγίας συνόδου, κανονικῶ ὑποκείσθω
ἐπιτιμῶ

ΒΑΣ. Ω; εἰσεν, ἐν τισι μὲν χώραις ἐξεχωροῦντο
ἀναγνώσται καὶ ψάλται γαμικὰ συναλλάγματα
συναλλάττειν ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι
κς'. Ἐν τισι δὲ καὶ οὗτοι παραλόγως ἐκωλύοντο.
Ὁρίσθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὡς, εἰ καὶ
ἄφειμένον ἔστιν αὐτοῖς γυναῖκα λαμβάνειν, ἀλλ' οὐκ

Guill. Beveregii notæ.

(12) Ἰουδαῖω. Christianos cum Judæis matrimo-
nium inire leges etiam civiles vetuerunt. Μὴ τις
Χριστιανὴν γυναῖκα πρὸς γάμον Ἰουδαῖος λαμβά-
νεται· μῆτε Ἰουδαῖα Χριστιανὴ εἰς συζύγιον ἐνού-
σθω. Εἰ γὰρ τις τοιοῦτον ἀμαρτάνει, ἐν τῇ τῆς μοι-
χείας ποινῇ ὑποβαλλόμενος εἶη. Basilic. l. 1, tit. 1,
c. 35. Ne quis Christianam mulierem in matrimo-

A videtur hic canon de litteris commendatitias definire,
quæ clerici ordinationem declarant, eumque dimit-
tunt ut etiam alibi ministret. Commendatitias enim,
quæ ad tollendam suspicionem dantur, etiam laicis
præbentur, de quibus nulla hic fit mentio. Lego et
11 canonis interpretationem.

ZONAR. Et ante hanc synodum editam, aposto-
lico canone decimo quinto, quicumque, relicta sua
parœcia, in alteram invito episcopo suo commigra-
riint, donec in ea pervicacia manserint, a sacro mi-
nisterio arceri, ac laicorum more tantum commu-
nicare jubentur. Eadem hic quoque canon statuit,
et qui sine episcopi sui litteris in aliam civitatem
abierit, vel in ea, vel alio quocunque loco sacris ope-
rari velat. Hoc etenim verba illa significat, [nullibi,
nullo modo]. Ex eo vero, quod hic epistolæ commen-
datitiæ fiat mentio, clericos, qui e sua parœcia
diverterent, reos antea criminis alicujus factos esse
facile apparet. Commendatitiæ namque litteræ illi qui
crimine objecto se insontes probavissent, ut diximus,
vel qui prius ab episcopo suo segregati fuissent,
tradi consuevere.

ARIST. Clericus sine litteris commendatitiis in alius
urbis communionem non recipitur.

Hoc in multis canonum ponitur, quod qui in
aliena parœcia ordinantur clerici, commendatitiis
episcoporum suorum non afferentes litteras, in alia
ministrare civitate non permittuntur.

CANON XIV.

C Quoniam in nonnullis provinciis concessum est le-
ctoribus et cantoribus uxores ducere, decrevit san-
cta synodus nulli eorum licere diversæ a recta
opinionis uxorem ducere: eos autem qui ex ejus-
modi matrimonio liberos susceperunt, si ens qui-
dem baptizare apud hæreticos prævererint, ad
catholicæ ecclesiæ communionem adducere: Si au-
tem non baptizaverint, non posse eos apud hære-
ticos baptizare, sed neque hæretico, vel Judæo,
vel Gentili matrimonio conjungitur, se ad orthodo-
xam fidem convertendam spondeat. Si quis autem
hoc sanctæ Synodi decretum transgressus fuerit,
canonicis pœnis subjiciatur.

BALS. In nonnullis quidem, ut est verisimile,
provinciis, lectoribus et cantoribus permittebatur
matrimonia contrahere consequenter apostolico 26
canoni. In nonnullis autem id eis præter rationem
prohibebatur. Per præsentem ergo canonem defi-
nitum est, quod, etiamsi eis permissum est uxores

nium Judæus accipiat, neque Judæus Christianus
conjugium sortiat. Nam si quis aliquid hujusmodi
admiserit, adulterii vicem commissi hujusmodi
crimen obtinebit, libertate in accusatum publicis
quoque vocibus relaxata, l. vi, c. De Judæis. Idem
statuit concilium Aurelianense 2, c. 19.

accipere, diversæ tamen a recta opinionis mulieribus eis conjungi non licet, et ut qui ex tali matrimonio liberos susceperint, eos ad orthodoxorum Ecclesiam adducant : ut si ii quidem **130** ab hæreticis baptizati fuerint, sancto solum chrismate inungantur : sin minus, ab Ecclesia baptizentur. Similiter definitum est, ne eorum liberi hæreticis vel Judæis vel Græcis conjungantur, nisi utique prohibita personæ polliceantur a sua hæresi vel superstitione recedere. Tunc enim si ad orthodoxam fidem accesserint, consequentur quoque nuptiæ. Eos autem qui hæc transgreduntur, canonicis pœnis subjicit synodus. Lege Laod. syn. can. 40 et 31 et Carth. 21 et invenies separari matrimonium, quod cum hæretico contractum est. Existimo autem, etiam cum separatione, eos quoque puniri secundum præsentem canonem. Sic enim ad concordiam deducuntur canones. Recte autem dixit, eos, qui antea ex hæreticis suscepti sunt, liberos ad Ecclesiæ communionem adduci. Scis enim hæreticos in duo dividi : et in eos qui, quod secundum nos est, mysterium, et divinam condescensionem suscipiunt, in quibusdam autem falluntur, quos etiam accedentes chrismate solo inungimus : et in eos qui hoc omnino non suscipiunt et sunt infideles, Judæos scilicet et Græcos quos etiam baptizamus. Communionis ergo nomine utrumque declaravimus, ut vel chrismate ungantur vel baptizentur. Lege 7 can. 2 syn. primum cap. 4 tit. 28. lib. Basilic. et 72 canon. synodi in Trullo. Et nota secundum præsentem canonem videri partem ecclesiæ cogere, ut Latinos rejiciamus, qui uxores ex Romania volunt accipere.

κανόνα, ὡς ἔοικεν, ἀναγκάζει τὸ μέρος τῆς Ἐκκλησίας τοὺς Λατίνους ἐξόμνῆσαι θέλοντας γυναῖκα λαβεῖν ἐκ τῆς Ῥωμανίας.

ZONAR. Hoc idem et Laodicensis synodus 40 et 31 et Carthaginensis 21 canone sanxere : et in Trullo palatii celebrata œcumenica synodus pluribus adhuc verbis explicavit. Sed Carthaginensis de solis clericis, quemadmodum et hic canon, loquitur : Laodicensis vero, et Trullana, orthodoxorum prorsus omnium matrimonia cum hæreticis damnat, ac nuptiali quamvis fœdere contracto irrita nihilominus esse decernit. Non omnibus tamen locis, ut ipsa hujus canonis verba satis indicant, lectoribus olim et cantoribus, postquam in illum ordinem cooptati forent, uxores ducere permissum fuit : quamvis apostolico canone 26 hæc continente : Ex omnibus qui in clerum leguntur, si cœlibes sint matrimonia inire lectoribus solis et cantoribus liceat. Clericos igitur orthodoxos, conjugio cum feminis a recta religione alienis in posterum sociari omnino synodus vetat. Qui vero sociati antea, liberos quoque susceperunt, eos licet ab hæreticis jam baptizatos ducere, atque Ecclesiæ catholicæ sistere jubentur. Adducti enim, vel sancto chrismate solum inungentur, si ab hæreticis recepto ab Ecclesia more baptizati sint : vel, si alieno ab ecclesiastica consuetudine damnatoque ritu initiati, salutaribus quædam iterum repetito baptismo experiantur. Non-

A ἔστιν ἑτεροδόξοις συνάπτεσθαι, τοὺς δὲ προπαίδοποιήσαντας ἐκ τοιοῦτου γάμου παράγειν τὰ οικεῖα τέκνα παρὰ τῆ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ· ἐφ' ᾧ εἰ μὲν ἐφθασαν αὐτὰ βαπτισθῆναι παρὰ αἰρετικῶν, χρισθῆναι μόνον ὑπὸ ἀγίου μύρου· εἰ δὲ μὴ, βαπτισθῆναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως ὠρίσθη μὴ συνάπτεσθαι τὰ τούτων τέκνα αἰρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ Ἑλλησιν, εἰ μήπω τὰ κεκωλυμένα πρόσωπα κατάθωνται ἀποστῆναι τῆς οικείας αἰρέσεως ἢ θρησκείας. Τηνικαῦτα γὰρ, ἐν προτέλειωσιν τῆ ὀρθοδόξου πίστεως, ἐπακολούθησεν καὶ ὁ γάμος. Τοὺς μέντοι παραβαίνοντας ταῦτα κανονικοῖς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει ἡ σύνοδος. Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συνόδου κανόνας ι' καὶ λα' καὶ τῆς ἐν Καρθαγίνῃ κανόνα κα', καὶ εὐρήσεις διασπώμενον τὸν μετὰ αἰρετικῶν συστάντα γάμον. Οἴομαι δὲ σὺν τῷ διασπασμῷ καὶ ἐπιτιμᾶσθαι τοὺτους κατὰ τὴν παρόντα κανόνα. Οὕτω γὰρ οἱ κανόνες συμμιδαρθήσονται. Καλῶς δὲ εἶπεν ὀφείλειν τοὺς πρὸ τούτου τεχθέντας· ἐξ αἰρετικῶν παῖδας προσάγειν τῇ κοινωσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Οἶδας γὰρ ὅτι οἱ αἰρετικοὶ εἰς δύο διαιροῦνται, εἷς τε τοὺς δεχομένους μὲν τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, καὶ τὴν θεϊκὴν συγκατάθεσιν, ἐν τισὶ δὲ σφαλόμενους, οὓς καὶ μύρω μόνῳ χρίομεν προσερχόμενους, καὶ εἰς τοὺς πάντη μὴ δεχομένους τοῦτο καὶ ὄντας ἀπίστους, Ἰουδαίους δηλονότι καὶ Ἑλληνας, οὓς καὶ βαπτίζομεν. Τῷ ὄνόματι γοῦν τῆς κοινωσίας ἐδηλώθησαν καὶ ἀμόρφοι, ὥστε ἡ μύρω χρισθῆναι ἢ βαπτισθῆναι. Ἀνάγνωσον τὸν ζ' κανόνα τῆς β' συνόδου, τὸ α' κεφ. τοῦ δ' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τὸν οβ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ σημειώσαι ὅτι κατὰ τὸν παρόντα

ZONAR. Τοῦτο καὶ ἡ ἐν Λαοδικαίᾳ σύνοδος ἐν ι' καὶ λα' κανόνι διευτύωσατο, καὶ ἡ ἐν Καρθαγίνῃ ἐν κα' διατάξατο, καὶ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ παλατίου συστάσας οἰκουμένην σύνοδος πλατύτερον διωρίσατο. Ἄλλ' ἡ μὲν ἐν Καρθαγίνῃ σύνοδος ὁμοίως τῷ παρόντι κανόνι περὶ μόνων κληρικῶν διαλέγεται· ἡ δὲ ἐν Λαοδικαίᾳ, καὶ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ καθάπαξ παντὶ ὀρθοδόξῳ ἀπαγορεύει συναλλάττειν γάμον πρὸς αἰρετικούς, καὶ διασπᾶσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον, κὴν γέννηται, παρκαλεῖσθαι. Ὡς δὲ ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ παρόντος κανόνος δηλοῦται, οὐ πανταχοῦ τότε τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλλταις ἐφέτεο μετὰ τὴν χειροθεσίαν λαμβάνειν γυναῖκας, καίτοι τοῦ κς' κανόνος τῶν ἱερῶν ἀποστόλων περιέχοντος ταῦτα. Τῶν εἰς κλήρον προσελθόντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμῆν ἀναγνύοντας καὶ ψάλλτας μόνον. Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὲν ἀπηγόρευσεν ἡ σύνοδος αὐτῆ τοῖς ὀρθοδόξοις κληρικοῖς ἑτεροδόξοις συνοικεῖν γυναῖξιν· τοὺς δὲ ἤδη συνοικηκότας, καὶ ἐξ ἐκείνων παιδοποιήσαντας, ἀπαιτεῖ τοὺς οικείους παῖδας προσάγειν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, κὴν ἐφθασαν ὑπὸ αἰρετικῶν βαπτισθῆναι. Προσαγθέντες γὰρ ἢ τῷ ἀγίῳ χρίσματι χρισθῆσονται μόνον, εἰ ὑπὸ αἰρετικῶν ἐβαπτισθῆσαν, ὧν τὸ βάπτισμα δεκτικὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ λογίζεται, ἢ καὶ ἀνωθεν βα-

πισησονται, εἰ ἀπόδητον τὸ βάπτισμα τῶν βαπτισάντων αὐτοὺς αἰρετικῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστίν. Εἰ δὲ οὕτω βαπτίσματος ἔτυχον, μηκέτι ὑπὸ αἰρετικῶν βαπτίζεσθαι, μήτε μὴν ὀνόματι τῶν παιδῶν αὐτῶν συναλλάττειν γάμον πρὸς αἰρετικούς, μήτε πρὸς Ἕλληνας, αἰρετικούς μὲν τοὺς τὸ καθ' ἡμᾶς δεχομένους, μυστήριον λέγον ἔν ταις δὲ σφαλλομένους καὶ διαφορομένους τοῖς ὀρθοδόξοις. Ἰουδαίους δὲ τοὺς χριστοκτόνους, καὶ Ἕλληνας τοὺς πάντη ἀπίστους καὶ εἰδώλων προσκυνητάς. Εἰ δ' Ἰσῆ; ὁ αἰρετικός ἢ ὁ ἀπίστος ἐπαγγέλλεται συνθέσθαι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, τὸ μὲν συνάλλαγμα προθήσεται, ἢ δὲ συνάφεια ὑπερτίθησεται, μέχρις ἂν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ ὁ ταύτην ποιησάμενος. Ὁ δὲ τούτων παραβάτης ἐπιτίμιοις κανονικοῖς ὑποκίσσεται.

ΑΡΙΣΤ. Ἐτερόδοξος ψάλλης καὶ ἀναγνώστης, εἰ γήμας ἐτέκνωσε, προσάγει τῇ κοινωρίᾳ τὰ τέκνα, εἴπερ ἐκείσε βεβάπτισται· εἰ δ' ἔτι ἀβάπτιστα, οὐκ ἔτι βαπτίζεται τοῖς αἰρετικοῖς.

Τὸ συνάπτεσθαι ὀρθόδοξον αἰρετικῇ γυναικί, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ ὁ δέκατος κανὼν, καὶ ὁ τριακοστὸς πρῶτος τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου, καὶ ὁ δεύτερος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου, καὶ ὁ παρὼν οὗτος ἀπαγορεύουσιν. Εἰ δὲ τις τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν ἀναγνωστῶν πρὸ τῶν κανόνων τούτων ἑτερόδοξον γυναῖκα ἔλαβε, καὶ ἐτέκνωσε ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα ἐβάπτισε παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς μένουν, προσάγειν ταῦτα τῇ κοινωρίᾳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· εἰ δ' ἀβάπτιστα αὐτὰ ἔχοι, μηκέτι παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ποιούμενος τὴν ἀναστροφὴν, βαπτίζεται· ἀλλ' ἐκείθεν ὑπαναχωρῶν, τῇ καθολικῇ προσάγειν Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα καταξιούτω βαπτίσματος.

ΚΑΝΟΝ ΙΕ'.

Διακόνου μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας. Εἰ δὲ γε δεξαμένη τὴν χειροτονίαν, καὶ χρόνον τινὰ παραμείνασα τῇ λειτουργίᾳ, καὶ αὐτὴν ἐπιδῶ γάμῳ, ὄβρισασα τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, ἢ τοιαύτη ἀναθεματιζέσθω μετὰ τοῦ αὐτῇ συναρξθέντος.

ΒΑΣ. Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος πάντῃ ἐσχολασαν. Διακόνισσα γὰρ σήμερον οὐ χειροτονεῖται, κἂν καταχρηστικῶς τινες τῶν ἀσκητικῶν διακόνισσαι λέγωνται· ὅτι κανὼν ἐστὶ διοριζόμενος μὴ εἰσεργεῖσθαι γυναῖκας ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι. Ἡ γοῦν μὴ συναιμένη ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ εἰσελθεῖν, πῶς εἰ τῶν διακόνων ἐνεργήσῃ; Ἀνάγνωσον τὸν εἰς κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὸν εἰς λέγοντα; καθαρεῖσθαι τὴν διακόνισσαν χειροτονηθεῖσαν πρὸ τῶν πληρῶσαι τὸν τεσσαρικοκταετῆ χρόνον. Ὁ δὲ παρὼν φησι κανὼν ἀναθεματίζεσθαι τὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμος ἐσυτῆν ἐπιδοῦσαν, ὡς ὄβριστην τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. Περὶ δὲ μοναζουσῶν ἡ ἐφεξῆς διδάσκει κανὼν. Ζῆται καὶ τοῦ μεγάλου Βασίλειου κανὼνα ιζ' καὶ κ'.

ΖΩΝΑΡ. Διὰ τὸ εὐσεβεστέρον τῶν γυναικῶν καὶ

A dum vero baptizatos nullo modo ab hæreticis baptizandos esse; neque quidem filiorum suorum nomine quidquam de nuptiis, cum hæretico, Judæo, aut Græco jungendis agere debere decernit. Sunt vero hæretici, qui mysteria nostræ religionis ita recipiunt, ut in quibusdam tamen hallucinentur, atque ab orthodoxis dissentiant. Judæi autem, qui nefario se Christi parricidio contaminaverunt, et Græcorum appellatione, a fide prorsus alieni et idololorum cultores significantur. Quod si fidem amplecti se velle hæreticorum quispiam aut infidelium polliceatur, cum eo pacisci de nuptiis, non tamen eas, antequam promissa qui ea dedit impleverit, celebrari licere decernitur. Qui secus fecerit, canonicis in eum pœnis animadverti jubent.

B

131 ARIST. Cantor aut lector a recta fide alienus, si uxore ducta liberos genuerit, eos ad communionem adducit, si ibidem baptizati sunt. Si vero nondum sunt baptizati, apud hæreticos postea non baptizantur.

Orthodoxum hæreticæ matrimonia conjungi mulieri, aut vice versa et decimus et tricesimus primus synodi Laodicenæ canon, et secundus sextæ in Trullo synodi, et hic præsens prohibent. Si quis autem e cantoribus aut lectoribus ante editos hosce canones alterius sectæ duxerit uxorem, et liberos ex ea susceperit, eosque baptizaverit, dum apud hæreticos manserit, istos Ecclesiæ catholicæ communioni adducat. Si vero nondum baptizati fuerint, ne posthac apud hæreticos retrorsum se convertens eos baptizet. Sed illinc recedens, catholicæ adducat Ecclesiæ et divino eos dignetur baptismo.

CANON XV.

Diaconissam non esse mulierem ordinandam ante annum quadragesimum, et eam cum accurata examinatione. Si autem postquam ordinatione suscepta ministerio aliquo tempore permansit, seipsam matrimonio tradiderit, Dei gratiæ injuriam faciens, ea, una cum illo qui ei conjunctus est, anathematizetur.

BALS. Quæ in præsentî canone tractantur, omnino exolvere. Diaconissa enim hodie non ordinatur, etiamsi quædam ascetriæ abusive diaconissæ dicantur. Est enim canon, qui statuit mulieres in sacrum tribunal non debere ingredi. Quæ ergo ad sanctum altare accedere non potest, quomodo diaconatus officium exercebit? Lege et 14 can. syn. in Trullo et 15, dicentes deponendam diaconissam, quæ ordinata est priusquam quadragesimum annum explevisset. Præsens autem canon dicit anathematizari mulierem, quæ post ordinationem se nuptium dederit, ut quæ Dei gratiam injuria afficiat. De monialibus autem sequens docet canon. Quære et magni Basilii canonem 17 et 24.

ZONAR. Cum mulieris aut capi fraudibus, aut

sponte ad deteriora labi facillimum sit, idcirco minorem quadraginta annis diaconissam eligi, hujus canonis sanctione vetitum est. Idem Trullanæ quoque œcumenicæ synodi 14 ac 15 canone constitutum; ac iis, qui præfinita singulis ordinibus tempora anteverterint, depositio irrogata. Sed hanc quoque quadragenariam mulierem non sine stricta examinatione, diligenter explorata prius ac probata vendi ratione, hic canon admittit. Quod si in album diaconissarum relata, decursu postea temporis, sancti Spiritus munere repudiato, nuptiis sese implicaverit, utrumque tam mulierem, quam illam cum quæ nupta fuerit, anathemate plectendos esse decernit. At vero magnus apostolus Paulus ad Timotheum scribens: *Vidua, inquit, ne eligatur minor sexaginta annis*⁹¹. Cur igitur sic Paulo præcipiente 40 annos natam mulierem ordini diaconissarum ascribi licere synodus constituerit? Dicunt Apostolum quidem de viduis, synodum autem de virginibus statuisse. Nam quæ se ad quadraginta annos integram incorruptamque conservavit, nec ullam ex virili commercio voluptatis partem degustaverit, postea diaconatus quoque honore et gratia auctam, animum ad nuptias intendere, et ejus vitæ cupiditate, cujus nullum antea usum habuit, accendi non ita facile est. At vidua, quippe in cubile viri olim deducta voluptatumque illecebris delinita, erit ad libidinem proclivior. Proinde magnus quoque Basilii decimo octavo suo canone quamvis in æquali peccato, graviorem tamen virgini ex canonicis **132** sanctionibus electæ, quam viduæ, pœnam indigit. Atque viduam quidem ancillæ, quæ fornicata est, et scelere domini sui domum impleverit: virginem vero sponsæ adulterio pollutæ comparat. Idcirco virginem adulterorum pœnis subjeci; viduam autem instar ancillæ in flagitio deprehensæ puniri jubet. Viduam igitur, quod libidini longe proclivior sit quam virgo, ætate proveciorem eligi oportere, magnus Apostolus censuit. Hinc et sapientissimus ille Basilii, vicissim quarto canone, de vidua, quæ in numerum viduarum relata postea nupserat loquens, addit: Quod si sexaginta annis minorem viduarum ordini ascripserimus, nostrum jam illud crimen, non mulierculæ fuerit.

ARIST. *Diaconissa, nisi quadraginta annos nata, non ordinatur. Et vero quæ per matrimonium initum sacro muneri dedecus attulerit, anathema.*

Non oportet mulierem ante annum quadragesimum ordinari diaconissam. Si autem cum quadragimum ætatis attigerit annum ordinetur, et post ordinationem in matrimonio versetur, ut injuriam Dei gratiæ faciens, anathematizetur.

CANON XVI.

Virginem, quæ se Domino Deo dedicavit, similiter et monachos non licere matrimonio conjungi.

⁹¹ I Tim. v, 9.

Α εὐδελισθὸν οὐχ ἤττονα τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν γυναῖκα χειροτονεῖσθαι διάκονον ὁ παρὶν βούλεται κανόν. Καὶ ὁ ιδ' δὲ καὶ ιε' κανόν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ οἰκουμηνικῆς συνόδου ὁμοίως φησὶ, καὶ τοὺς παρὰ τοὺς ὁρισθέντας ἐφ' ἐκάστῳ χρόνους χειροτονηθέντας καθαιρεῖσθαι κελεύει. Καὶ τεσσαράκοντα δὲ οὐσαν ἐνιαυτῶν τὴν γυναῖκα μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας χειροτονεῖσθαι βούλεται ὁ κανὼν οὗτος, τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῆς ἀκριβοῦς μέρους. Εἰ δὲ δέξεται τὴν χειροτονίαν, καὶ μετὰ τινα χρόνον ἀρνήσεται τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπιδῶ ἑαυτὴν γάμῳ, ἀνθεματίζεσθαι, κάκεινην καὶ τὸν αὐτῆς γαμέτην διακελεύεται. Ὁ δὲ μέγας ἀπόστολος Παῦλος Τιμοθέῳ ἐπιστάλλων, *Χήρα μὴ καταλεγεσθῶ*, φησὶν, *ἐλάττων ἑ' ἐτῶν*. Διὰ τί οὖν, οὕτω διαταξαμένου τοῦ Παύλου, ἡ σύνοδος αὕτη τεσσαράκοντα ἐτῶν εἶναι τὴν χειροτονουμένην εἰς διακόνισσαν διετυπώσατο; Φασὶν οὖν ὅτι ὁ μὲν Ἀπόστολος περὶ χηρῶν διωρίσατο, ἡ δὲ σύνοδος αὕτη περὶ παρθένων. Ἡ γοῦν ἑαυτὴν μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ χρόνου ἐν ἀγγελίᾳ τήρησατα, καὶ ἀπειραστός μεύασα τῆς ἐκ συναφείας ἀνδρώας ἡδονῆς, καὶ τὸ τῆς διακόνου χάρισμα δεξαμένη οὐ βῆον πιστεύεται ἀποκλίνει εἰς γάμον καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν μίξεως, ἧς οὐπω πεπειραται· ἡ δὲ χήρα, εὐνῆς ἀνδρώας καταπολεύσασα, καὶ γευσσαμένη τῆς ἐξ ἀνδρώας μίξεως ἡδονῆς, μᾶλλον ἂν εἴη πρὸς τὸ πάθος ἐπικλινήσῃ. Διὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ιη' τῶν αὐτοῦ κανόνων οὐχ ὁμοίως παρθένον κανονικὴν ἐκπεσοῦσαν κολάζει, καὶ χήραν ἐπίσης ἀμνηστῆσασαν, ἀλλὰ τὴν μὲν χήραν δούλην ἀπεικάζει πορνευθείσῃ, καὶ μύσους τὸν οἶκον τοῦ κυρίου αὐτῆς πλησάσῃ, τὴν δὲ παρθένον νόμῳ μοιχευθείσῃ. Καὶ ταύτην μὲν τῷ τῆς μοιχείας ὑπάγει κρίματι· τὴν δὲ χήραν ὡς δούλην ἐπὶ πορνείᾳ ἀλούσαν καταδικάζει. Ὡς οὖν πρὸς τὸ πάθος τῆς μίξεως εὐκατάφορον μᾶλλον τὴν χήραν οὐσαν τῆς παρθένου ἐν χρόνῳ πλείονι κατατάττεσθαι ὁ μέγας Ἀπόστολος διετάξατο. Διὰ καὶ ὁ πολὺς τὴν σοφίαν Βασίλειος ἐν τῷ κανόνι περὶ χήρας; μετὰ τὸ καταλεγεῖναι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν ἀνδρὶ συνοικησάσης διαλεγόμενος ἐπάγει· Ἐὶν μέντοι πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἀριθμησάμεν αὐτὴν, ἡμέτερον τὸ ἐγκλημα, οὐ τοῦ γυναιίου.

D **ARIST.** *Διακόνισσα, εἰ μὴ τεσσαρακονταετής, οὐ γίνεται· τῇ δὲ διὰ γάμου τὴν λειτουργίαν ἐξυβρίσασα ἀνάθεμα.*

Οὐ δεῖ γυναῖκα πρὸ τεσσαράκοντα χρόνων χειροτονεῖσθαι διάκονον. Εἰ δὲ χρόνων τεσσαράκοντα οὐσα χειροτονηθῇ, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ προσομιλήσῃ, ὡς ἐξυβρίσασα τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἀναθεματίζεσθαι.

KANON IC'.

Παρθένον ἀναθεῖσαν ἑαυτὴν τῷ Δεσπότῃ Θεῷ, ὡσαύτως καὶ μονάζοντας μὴ ἐξείναι γάμῳ προσ-

ομιλεῖν. Εἰ δὲ γε εὐρθεῖαν τοῦτο ποιοῦντας, ἂν ἔστωσαν ἀκοινωνήτοι. Ὁρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐκ' αὐτοῖς φιλιανθρωπίας τῶν κατὰ τόπον ἐπίσκοπων.

ΒΑΑΣ. Τὸ παλαιὸν γυναῖκες τινες προσήρχοντο τῷ Θεῷ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος, καὶ ὠμολόγουν παρθενεύειν. Διορίζονται τοίνυν οἱ Πατέρες τοὺς ὁμολογήσαντας τοῦτο, καὶ ἄνδρες εἶεν μονάζοντες, καὶ γυναῖκες, μὴ ἀφίστασθαι τῶν ὠμολογημένων, καὶ γάμοις προσομιλεῖν. Τοὺς δὲ παραβάτας τούτων ἀκοινωνήτους ἦτοι ἀφορισμένους εἶναι. Τὴν μέντοι ἐξουσίαν τοῦ ἀφορισμοῦ ἦτοι τὴν ἐπέκτασιν ἢ τὴν μείωσιν τῷ ἐγχιριφί ἐπισκόπῳ ἀνέθετο. Σήμερον δὲ τέως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οὔτε παρθένοι μετὰ λαϊκοῦ σχήματος τῷ Θεῷ ἀνατίθενται, οὔτε παρθενῶν ἔστι. Μόνος δὲ ὁ ἄγιος μητροπολίτης ἐκείνος Θηδῶν ὁ Καλοκτένης ἐποίησε παρθενῶν αἰ: Θῆδας, καὶ ἔταξε παρθένους ἐν αὐτῷ λαϊκῶ. Διὸ καὶ ἔστι τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ αἰωνίου, καὶ χάριν τούτου. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν τὰς ἀσκητρίδας τοιαύτας παρθένους, οὐδὲν εὐρήσεις ἐμπροσθέν, εἰ μήπω θέλεις ταύτας παρεικάσαι ταῖς μοναζούσαις διὰ τὴν ἀπόκασιν, καὶ τὰς ἐκ' Ἐκκλησίας συνθήκας αὐτῶν. Ἀνάγνωσον τὴν ἐν' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρῃ συνόδου, τῷ τῶν διγάμων ἐπιτιμίῳ ταύτας καθυποβάλλοντα, τῆς ἐν τῷ Τροῦλλῳ μδ', καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ε' καὶ ἐθ'. Οἱ μὲν γὰρ ὡς πόρνους, οἱ δὲ ὡς μοιχοὺς τοὺς ἀθετητὰς τῶν ὁμολογιῶν αὐτῶν καταδικάζουσι. Μὴ γοῦν ἐναντιωθῆς τινι ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' εἰπέ ὅτι, ἐπεὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τὰ τῶν ἐπιτιμίων ἀνετέθησαν, αὐτὰς τὸν ἀμαρτήσαντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐπιτιμήσει μετὰ δοκιμασίας. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον κη', τίτλον ε', κεφ. α' διοριζόμενον μὴ μόνον διασπῆσθαι τὸν ἀθέμιτον γάμον, ἦτοι τὸν μετὰ συγγενοῦς καὶ τὸν παράνομον, ἦ-οι: τὸν μετὰ τῆς ἐπιτροπευομένης, καὶ τὸν κατάκριτον δηλονότι τὸν μετὰ τῆς τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένης· ἀλλὰ καὶ δημεύεσθαι τοὺς συναλλάξαντας καὶ ἐξορίζεσθαι, εὐτελεῖς δὲ ὄντας καὶ μαστιζέσθαι. Ὡστε οὐ μόνον τὰ τῆς Νεαρᾶς γενήσονται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμια ἐπακολουθήσουσι.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς ὁμολογήσαντας παρθενεύειν, καὶ ἄνδρες εἶεν, καὶ γυναῖκες, ὡς ἀνάθημα ἑαυτοῦς προσερχόντας τῷ Θεῷ, βούλεται ὁ κανὼν τὴν ὁμολογίαν φυλάττειν, καὶ μὴ παραβάτας τῶν ὠμολογημένων εὐρίσκεσθαι. Εἰ γὰρ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίας ἐμπέδοι Θεὸς μέσος παραληφθεὶς κατὰ τὴν θεολόγων φωνὴν (15). πόσος ὁ κίνδυνος, ὅν πρὸς αὐτὸν ἐθέμεθα συνθηκῶν. τούτων παραβάτας εὐρίσκεσθαι; Εἰ δὲ τινες εὐρθεῖεν μετὰ τὴν ὁμολογίαν γάμον ἐδόμενοι ἀκοινωνήτους; ἦτοι ἀφορισμένους εἶναι τούτους ὁ κανὼν διατάττεται· τὴν δὲ ἐξουσίαν τοῦ φιλιανθρωπεύεσθαι ἔτω καὶ λύσαι τὸ ἐπιτίμιον αὐτοῖς ἢ ἐλαφρῶσαι, καὶ τὸν χρόνον

Sin autem hoc fecisse inveni fuerint, sint excommunicati. Ostendendæ autem in eos humanitatis auctoritatem habere statuimus episcopum ejus loci.

BALS. Olim quædam mulieres cum laicali habitu ad Deum accedebant, et virginitatem profitebantur. Definunt ergo Patres eos qui hoc professi fuerint, sive sint viri monachi, sive mulieres, ab iis, quæ voverunt ac professi sunt, non discedere, nec matrimonio conjungi debere. Horum autem transgressores excommunicatos esse seu segregatos. Segregationis autem potestatem, ejusque vel extensionem, vel diminutionem, illius loci episcopo attribuerunt. Hodie autem Constantinopoli nec sunt virgines cum laicali habitu Deo consecratæ, nec est virginum domicilium (quod Parthenon dicitur.) Solus autem sanctus ille Thebarum metropolitanus Calocetes fecit Thebis parthenonem, et laicas in ipso virgines ordinavit. Et ideo æternum hoc est ejus monumentum, eique eo nomine gratia agenda est. Si autem velis etiam has ascetrias dicere virgines, nihil impedimenti invenies, nisi eas etiam velis monachis assimilare propter tonsuram, et quod earum pacta conventa seu vota stant in Ecclesia. Lege 19 can. synodi Ancyranæ, quæ bigamorum eas pœnis subijcit: syn. in Trul. 44, Basilii Magni 60 et 19. Hi enim ut fornicatores, illi vero ut adulteros, qui vota sua non servaverint, condemnant. Ne ergo in aliquo eorum repugnantiam esse existimes: sed dic, quod quoniam episcopi potestati pœna permissa est, ipse peccatorum pro arbitrio puniet cum examinatione. Lege et librum xxviii, tit. 6, cap. 1, in quo decernitur non solum separari illicitas nuptias, utpote cum cognata, easve quæ præter legum præcepta sunt, aut cum ea, cujus is, qui ipsam ducit, tutelam gerit; et nefarias seu damnatas, ejus scilicet quæ Deo dedicata est: sed et eos, qui contraxerunt, publicari et segregari, et si sint humilis loci etiam flagellis cædi. Quamobrem non solum fiet quod jubet Novella, sed etiam pœnæ consequentur.

133 ZONAR. Qui se viri aut femine virginitatis legibus astringentes Deo instar anathematis devoverunt, in suscepto consilio permanere, ac promissi fidem nullo modo infirmare canon jubet. Si namque hominum inter se conventa Deo quasi advocato aut astipulatore, ex theologorum sententia, firmari solent, quid illi factum iri arbitrabimur, qui fidem ipsi Deo voluntaria pactione obligatam fallere non dubitarit? Quicumque igitur professione continentie edite, deinde se nuptiis alligavit, communione privatus, hoc est, segregationi obnoxios esse decernit: sed ita tamen, ut clementiæ aliquid hujusmodi hominibus impartiri, totamque pœnam,

Guill. Beveregii notæ.

(13) Κατὰ τὴν θεολόγων φωνὴν. Codex Amerbachianus legit, κατὰ τὴν τοῦ θεολόγου φωνὴν.

ve ejus partem aliquam condonare, deque temporis A præfinitū summa, quod libitum fuerit, deducere episcopo liceat. Ac Ancyranae quidem synodi decimus nonus canon : Qui se virginitatis voto, dicit, obligavere, si fidem promissi fregerint, digamorum legibus judicentur. Trullanae autem sextae synodi quadragesimus quartus canon : Monachus, ait, qui cum scorto deprehensus fuerit, uxoremve duxerit, scortatorum poenas luat. At vero magni Basilli can. 60 : Quæcumque virginitatem professæ mulier a proposito defecerit, poenas adulterio in vitæ suæ dispensatione constitutas jubetur expendere. Eademque lege monachos si peccarint, teneri placet. Quos etiam, si monachatum professi se ad vitam mollem voluptariamque postea converterint, scortatorum poenis teneri ejusdem B Basilli undecimo canone decretum est.

ARIST. *Monachi vel moniales matrimonium ne contrahant, quod si fecerint, excommunicentur.*

Hi promisso suo excidentes, et foedera sua violantes, excommunicationi subjiciuntur. At sexagesimus Basilli magni canon fornicationis poenæ eos subjicit.

CANON XVII.

Quæ sunt in unaquaque provincia, rurales vicinasque parochias, firmas et inconcussas manere apud eos qui illas tenent episcopos : et maxime si triginta annorum tempore eas sine vi delinquentes administraverint. Si autem intra triginta annos fuit aliqua vel fuerit de iis controversia, licere iis qui injuriam sibi fieri dicunt, de iis litem movere apud synodum provinciam. Si quis autem injuria officiat a proprio metropolitano, apud exarchum dia-

Guill. Beveregii notæ.

(14) *Τὰς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικάς.* In codice Amerbachiano præsentii canonis, de ruralibus et vicariis paræciis hoc scholium annexum, Ἀγροικικάς μὲν λέγει τὰς ἐπὶ τῶν ἐσαγιῶν ἰδρυμένας, ἃς καὶ μονοικία νῦν φασιν. Ἐγχωρίους δὲ τὰς ἐν μέσοις ἀγροῖς ἢ κώμαις. Οὐ μάχεται δὲ τῷ ἡ κανόνι τῶν ἐν Ἐφέσῳ, κελεύοντι μὴ ἐπιτηδῶν ἀλλοτρίᾳ παροικία, ἀλλ' εἰ καὶ τετόλμηται τι τοιοῦτον, ἀποκαθίστασθαι ταύτην τῷ δεσπόζοντι. Ἄλλο γὰρ παρ' ἐκείνοις τοῖς Πατράσι, καὶ ἄλλο περὶ τούτου τὸ ἀμφισβητούμενον· οἱ μὲν γὰρ περὶ τῶν ἤδη κστηρισμένων λαῶν, καὶ τῶν ἤδη ὑφ' ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ γεγενημένων, εἶτα παρὰ τῶν πλεονεχτεῖν εἰωθότων κατεχομένων πλείων, ἢ κωμῶν ἀπεφάνησαν· οὗτοι δὲ περὶ ἀγρῶν, ὧν εἰκὸς μὴδὲ τσοῦτον εἶναι λόγον παρὰ τῶ ἐπισκόπῳ τῷ προκτελειφῶτι διὰ τὸ ἀρρεῖον καὶ μικροπρεπέως παροισμένον. *Rurales quidem paræcias vocat eas, quæ in ipsis extrematibus sitæ sunt, quas etiam monæcia nuncupant : vicinas autem, quæ in mediis agris aut vicis positæ sunt. Neque pugnat hoc cum octavo canone concilii Ephesini, cavente ne quis in alienam paræciam transiit, sed si quid istiusmodi præsumptum fuerit, eadem domino suo restituitur. Aliud enim ab istis Patribus, et aliud in præsentii canone disceptatur. Illi enim de populis jam pridem commentis, et de civitatibus et vicis alii olim commentis subjectis, postea autem ab iis, qui aliâ natura consuevit sunt, possessis locuntur : præ-*

αὐτοῖς. συστελεῖται τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου ἀνάθετο. Ὁ δὲ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου ἐθ' κανὼν, οἱ παρθενίαν, φησὶν, ἐπαγγελόμενοι, καὶ ἀθετοῦντες τὰ ἐπαγγελμένα τὴν τῶν διγάμων ὄρον ἐκπληρούσων. Ὁ δὲ μδ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συστάτης ἑκτῆς συνόδου· Μοναχός, φησὶν, ἐπὶ πορνείᾳ ἀλοῦς, ἢ πρὸς γάμον γυναῖκα ἀγαγόμενος, τοῖς τῶν πορνεούτων ὑποβληθήσεται ἐπιτιμίαις. Ὁ δὲ γε τοῦ μεγάλου Βασιλείου ε' κανὼν οὕτως περιέχει· Ἡ παρθενίαν ὁμολογήσασα καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας τὴν χρόνον τῆς ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μοναχῶν ἐκπιπτότων. Ἐν δὲ τῷ ια' αὐτοῦ κανόνι, τῷ τῶν πορνεούτων ἐπιτιμίῳ καταδικάζει τοὺς μετὰ τὴν ὁμολογίαν μετατιθεμένους μονάζοντας εἰς φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον.

ΑΡΙΣΤ. *Μονάζοντας ἢ μοιαιοῦσαι μὴ γαμιώσασαν· ἐπει ἔστωσαν ἀκοινωνητοί.*

Οὗτοι τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἐκπεσόντες, καὶ τὰς συνθήκας αὐτῶν ἀθετήσαντες, ἀκοινωνητοὶ ὑπόκεινται. Ὁ δὲ ἐξηκοστὸς κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου τῷ τῆς μοιχείας ἐπιτιμίῳ τούτους καθυπάγει.

KANON. 17.

Τὰς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικάς (14) παροικίας ἢ ἐγχωρίους μὲν εἰν ἀπαρσαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰς τριακονταετὴ χρόνον ταύτας ἀδιάστωσ κατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐν τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγέννηται τις ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἀδικεῖσθαι, περὶ τούτων κινεῖν παρὰ ἰδίου μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως (15)

sentem autem Patres. de agris, quorum ut inutilium et vilium neglectum habiturum. non tantam habuissent rationem episcoporum, qui præoccuparunt, verisimile est.

(15) *Παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως.* In codice Amerbachiano ἔτερον σφάλλον præsentii canonis subjunctum est, quod de exarchis erudite admodum agit, sicque se habet : Ἐξάρχους καλεῖ ἐκείνους ὑφ' οὓς τελοῦσιν οἱ μητροπολίται· εἰεν δ' ἂν οὗτοι οἱ πατριάρχει, ὑφ' ὧν καὶ κρίνεσθαι τὰς κατὰ τῶν μητροπολιτῶν κοινόμενας βούλεται δίκας, ἢ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαιρέτω προνομίῳ τούτου ἡ σύνοδος τιμήσασα τὴν θρόνον. Ὅτι δὲ ἐξάρχους λέγει τοὺς τῆς πρώτης καθέδρας ἐπισκόπους, οἱ εἰσιν οἱ πατριάρχει, τεκμηριῶ καὶ ὁ τῆς ἐν Κερθαγένῃ λθ' κανὼν, ἀπαγορεύων μὴ δεῖν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ τῷ ἐξάρχῳ προσσηγορίᾳ καλεῖσθαι. Εἰ δὲ λέγει τις ὡς ὁ ε' τῆς ἐν Σαρδικῇ κανὼν ἐξαρχον καλεῖ τὸν μητροπολίτην, ἀληθεύσει μὲν, οὐδὲν δ' ἀξιόλογον ἔρει πρὸς τὸ παρὸν ζήτημα. Αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ προκείμενος τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανὼν, δεῖν λέγων τὸν παρὰ τοῦ μητροπολίτου ἀδικούμενον δικάζεσθαι παρὰ τοῦ ἐξάρχου, δεικνύσιν ἔτερον δεῖν τὸν ἐξαρχον παρὰ τὸν μητροπολίτην. Εἰ δ' ὑποτρέχει τις λογισμὸς, μήποτε τοὺς παρὰ τὴν πατριαρχίαν ἐπὶ τινας ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις πεμπομένους ἐξάρχους, οὕτω γὰρ ὀνομάζονται κατὰ τὸ νῦν ἐγχωριαζόντες, ὁ κανὼν σημαίνει· οὐδεμίαν οὐδὲ οὗτος εὐρίσκει χώραν λογισμῶς. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ τὴν τῶν ἄλλων θρόνων ἐχόντων

ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαίως, ἂν καθὼς προσήρηται. Εἰ δὲ καὶ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαιρίσθῃ πόλις ἢ καὶ αἰθῆς καινισθῆι, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ τὰς ἐξ ἀκολουθεῖτω,

ΒΑΣΣ. Τινὲς εἶπον ἐνταῦθα μὴ περὶ ἐνοριῶν λέγειν τὸν κανόνα, ἀλλὰ περὶ ἐτέρων δικαίων διαφερόντων ἐκάστης ἐπαρχίας ἐπίσκοπῆ. Οὐκ ἔστι δὲ

Guill. Beveregii notæ.

ἐξάρχους, ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐχ ἔξει; Ἐπειτα καὶ τὰναντία κατασκευασθήσεται τῶν σπουδαζομένων τοῖς ἀντιλέγουσιν ἐξαιρουμένῳ κίνταῦθα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Εἰ γὰρ οἱ ὑπὸ τοὺς ἄλλους θρόνους ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἀμφισβητοῦντες μέλλοιεν τὰς ἐκκλήτους ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν σταλλομένους ἐξάρχους, ἢ πρὸς τὸν Κωνσταντινούπολεως πατριάρχην, ἄρα ὁ Κωνσταντινουπόλεως μόνος ἔχει προνόμιον τοὺς τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἐπισκόπους καὶ κληρικούς καὶ μητροπολίτας κρίνειν καὶ λύειν τὰς ἀμφισβητήσεις, ἔπειτα δὲ καὶ τρίτον ἀποπον, τὸ τοὺς ἄλλους πατριάρχας παντελῶς εἰργασθαι τῷ τοὺς αὐτοῖς ὑποκειμένους κρίνειν. Καὶ μάλιστα οὐν μεζονα τὴν αὐθεντίαν τῶν ἐξάρχων αὐτῶν, ἐπερ ἢ αὐτοὶ μέλλουσι δέχεσθαι τὰς ἐκκλήτους, ἢ ὁ Κωνσταντινουπόλεως. Ὅστε παντὶ τρόπῳ τὸ προνόμιον ἐξηρημένου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σώζεται, διὰ τοῦ παρόντος ἰς κανόνος, καὶ διὰ τοῦ θ'. Quod Latine sic verio: *Exarchos vocat eos, quibus metropolitani subsunt: illi autem sunt patriarchæ, a quibus causas contra metropolitanos motas judicari vult, vel ab episcopo Constantinopolitano, quem thronum synodus pecuniari privilegio honoravit. Quod autem exarchos vocat primæ sedis episcopos, qui sunt patriarchæ, synodi etiam Carthaginensis canon 39 ostendit, eos exarchi nomine non oportere appellari statuens. Si quis autem dixerit, sextum canonem synodi Sardicenis metropolitanum vocare exarchum, verum quidem dicit, sed nihil quod in præsentis quæstione memoratu dignum est. Hic enim ipse propositus synodi Chalcedonenis canon, dicens eum qui a metropolitanis injuria afficitur, ab exarcho judicandum esse, exarchum alium esse a metropolitanis indignitat. Quod si cogitatio aliqua subeat, exarchos a patriarchis ad ecclesiasticas quasdam administrationes missos (sic enim præsentis ætatis nominantur) a canone fortasse significari; neque hæc etiam cogitatio locum inveniet. Primo enim, cum uti throni exarchos habeant, quare Constantinopolitanus non habebit? Deinde contraria etiam iis, quæ petuntur, contradicentibus facientur, illinc etiam exemplo Constantinopolitano. Si aliis enim thronis subditi episcopi et clerici, cum metropolitanis litem habentes, appellaciones fecerint ad exarchos ab ipsis patriarchis missos, aut ad patriarcham Constantinopolitanam; tunc Constantinopolitanus solus aliorum patriarcharum episcopos clericosque et metropolitanos judicandi et controversias solvendi privilegium habebit. Quinetiam tertium consequentur absurdum, alios scilicet patriarchas a judicando sibi subjectos penitus arceri: ac proinde majorem esse ipsorum exarchorum auctoritatem, si vel illi appellaciones, accipiant, vel episcopus Constantinopolitanus. Adco ut privilegium exempti præsulis Constantinopolitani omnimodo conservetur, et a præsentis decimo septimo canone, et a nono. Ut hoc scholium clarius intelligatur, tenendum est, patriarchas, recentiores præsertim, exarchos quosdam sibi consultiisse, quibus jura patriarchalia conservandi cura commissa est, qui propterea patriarcharum δικαίων ἐξάρχου ἐνομινατὶ sunt; horum mentio fit in sigillo Germani patriarchæ G P ubi*

cesis, vel Constantinopolitanam sedem litiget, sicut prius dictum est. Sin autem etiam civitatis aliqua ab imperatoria auctoritate innovata est vel etiam deinceps innovata fuerit, civiles et publicas formas ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur.

BALS. Quidam dicebant canonem hic non loqui de regionibus seu diocæsisibus, sed de aliis juribus ad uniuscujusque provincie episcopatum pertinent-

dicitur. Καὶ γὰρ οἱ ἐραῶσαι λαχόντες ἐν τοῦτοις πατριαρχικοῖς καὶ ἔσονται καὶ ὀνομασθήσονται τε καὶ τῷ τῶν πατριαρχικῶν ἐξάρχῳ ὑποκείσονται, καὶ τὰ συνθήη κανονικὰ πρὸς αὐτὸν ἀποτίσονται. Ὁ δὲ αὐτῆς ἐξάρχος καὶ τοὺς ἐξῆς ἐραῶσαι μέλλοντας, διὰ τῶν κατὰ μέρος βαθμῶν εἰς τοῦτ' αὐτῷ προβιδάσει. In *Juris Greco-Romani* l. iii, p. 236. Iis etiam a patriarchis concessa est omnium patriarchalium monasteriorum cura, quam cum suscipiebant, mandatum a patriarcha recipiebant, vocatum, ἐνταλμα διδόμενον τοῖς ἐξάρχῳ, ibid. lib. vi, p. 433. Ἐξάρχου etiam dicti sunt legati a patriarcha in varias provincias ad tributum χαράτζιον dictum colligendum missi, quod nimirum patriarcha Turcarum imperatori annuatim solvit. Omnes hi ἐξάρχου summa auctoritate præditi sunt, adeo ut excommunicandi, deponendi, et absolvendi potestatem patriarchæ nomine sibi vindicarent; ut testatur Crusius, *Turco-Greeciæ* lib. iv. Dixit itaque scholion, nonnullos forsitan hujusmodi ἐξάρχους in præsentis canone intelligere, et eam canonis interpretationem erudite refutat; quemadmodum et Zonaræ opinionem, qui exarchos metropolitanos esse opinatus est. Balsamonis autem sententiam de exarchis scholias non attingit. Ea in ejus commentariis ad nonum hujus concilii canonem refertur, ubi ἐξάρχον esse ait τὸν τῆς ἅλης διοικήσεως μητροπόλεως, generalem nimirum nescio quem metropolitanum toti diocæsi præfectum; quam sententiam amplexus est etiam Joannes Morinus, in *Ecclesiasticarum Exercitationum* lib. i, cap. 15. Verum generalium hujusmodi metropolitanorum, qui totis diocæsisibus præfecti sunt, et tamen a patriarchis distincti, nusquam occurrit mentio. Et si unquam dati fuerint, per exarchos in præsentis aut nono canone intelligi non possunt. Concesso enim eos hic intelligendos esse, consequetur, hujusmodi metropolitanos majorem in diocæsisibus suis auctoritatem habuisse, quam ipsi patriarchæ. In duobus enim hisce canonibus omnes contra metropolitanos motas causas audiendi et judicandi potestas exarchis committitur; nihilo de ista re patriarchæ reservato, nisi exarchi ipsi fuerint patriarchæ, juxta sententiam nostram in annotationibus ad can. 9 explicatam. Et præterea omnes metropolitani in his canonibus exarchi diocæseos judicio subjiciuntur; adeo ut si ipsi etiam exarchi metropolitani essent, suo ipsi judicio subicerentur, quod absurdum est. Constantis itaque firmæque manet sententia prius exposita nimirum ἐξάρχους διοικήσεως, nullos alios fuisse, quam quos postea patriarchas appellarunt. In qua etiam opinione scholiasem hic laudatum, æque ac alios in annotationibus ad can. 9 citatos, fuisse ex ipsius verbis constat: quem etiam Zonaras respexisse videtur, ubi in præsentis canonis interpretatione nonnullos exarchi diocæsanii nomine patriarchas intelligere, suamque hanc sententiam ex syn. Carthag. can. 39 confirmare dicit; dictus enim scholiasem et idem asserit, et eodem argumento utitur; unde non levis fiat conjectura, scholiasem istum ante Zonaræ claruisse.

libus : non est autem hoc verum, ut ostenditur ex sine canonis dicentis, posse imperatorem, in iis quæ a se innovatæ sunt vel innovabuntur civitatibus, pro episcopalibus iuribus statuere quæ voluerit. Lege et 12 can. presentis syn. et 38 syn. in Trull. Quod autem dicit hic canon tale est : Volebant quidam eos canones, qui de regionibus seu diocesis loquuntur, intelligi de civitatum regionibus : non autem de vilibus ac ruralibus. Decretum est ergo, ut episcopi citra controversiam obtineant regiones a se triginta annis non vi possessas, sive sint rurales seu parvæ, quæ etiam μονοίγια (hoc est unam tantum domum habentes) dicuntur : sive sint ἐγγύριοι, id est, multos habitatores habentes. Si autem intra triginta annos 134 istius nomine actionem alius episcopus intenderit, apud provincie synodum quid de eo sit statuendum observabitur. Sin autem metropolitanus suum episcopum injuria afficiat, apud diocesis exarchum, vel apud patriarcham de finibus iudicio contendetur. Quæ autem ab imperatoribus per publicas formas sive jussiones imp. innovatis vel pro innovandis a se civitatibus decernuntur, manere ut decreta fuerint, utpote quod debeat Ecclesia sequi ea quæ sic decernuntur. Cum hæc ita se habeant, ne dixeris eos quidem, qui triginta annis sine vi regiones possident, moveri non posse : qui autem non sunt tales, id est, eos qui vi possident, etiam post tricesimum annum, adversus eos agi posse. Sed lege postremum caput 2 tit. lib. v Basilic. sive cap. 1 Novellæ 111 sic dicens : Omnis actio venerabili domo competens, sive sit personalis, sive hypothecaria, quadraginta annos non excedit convenientibus unicuique religiosæ domni opportunis præscriptionibus, sed propria quidem tempora servantibus ; et antiquam legem quæ extra est, sic dicentem : Præsens quidem Novella constitutio ecclesiis adversus privatos agentibus quadragenariam annorum præscriptionem accommodat. 17 autem canon Chalced. synodi in quinto cap. primi tit. Nomocanonis positus, ecclesiis adversus ecclesias agentibus, dat triginta annorum spatium. Ne mireris autem illud. Ex ea enim 111 Novella, et ex 3 cap. 3 tit. lib. v, sive Novella 151 ecclesiæ quoque habent alia privilegia. Dicit enim hoc caput : Pro longi autem temporis præscriptionibus 10 et 20 et 30 annorum sanctis ecclesiis et omnibus aliis venerabilibus locis, solum 40 annorum præscriptionem opponi jubemus. Hoc ipso etiam servato in legatorum quoque pios usus relicta sunt. Quæm obrem ecclesiæ quidem, si adversus religiosas domos non agunt, solo quadraginta annorum spatio excluduntur. Qui autem adversus eas agunt, per legitimas exceptiones ab ecclesiis extruduntur. Cæterum quando ecclesiæ inter se invicem agunt, quadraginta annorum privilegium non habebunt, sed jure communi utentur. Nota autem ex hoc canone, quod licet imp. auferre ecclesiastica privilegia. Si enim eis permittitur ea quæ voluerint de regionum finibus ordinare pro inno-

A τούτο ἀληθές, καθὼς ἐηλοῦται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κανόνος λέγοντο; δύνανθαι τὴν βασιλέα ἐπὶ ταῖς ὑπ' αὐτοῦ καινισθεῖσαι; ἢ καινισθησομέναις πόλεσις ὑποτυποῦν τὰ βουλευτέα αὐτῷ χάριν τῶν ἐπισκοπικῶν δικαίων. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν ἐβ' κανόνα τῆς παρούσης συνόδου, τὸν λη' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Ὁ δὲ λέγει ὁ παρῶν κανὼν τοιοῦτόν ἐστιν. Ἡθελόν τινες; ἐξακουέσθαι τοὺς περὶ τῶν ἐνοριῶν κανόνας εἰς πολιτικῆς ἐνορίας, οὐ μὴν καὶ εἰς εὐτελεῖς ἀγροικίας. Ὁρίσθη οὖν κατέχειν ἀμάχως τοὺς ἐπισκόπους; τὰς ἐπὶ τριακονταετία νεμηθεῖσας παρ' αὐτῶν ἐνορίας ἀδιάστως, κἂν ἀγροικαὶ ᾖσιν, ἦτοι μικραὶ, ἀλ' καὶ μονοίγια λέγονται, κἂν ἐγγύριοι, ἦτοι πολλοὺς κατοίκους ἔχουσαι. Εἰ δὲ, φησὶν, ἐν τῶν τριάντων ἐτῶν ἐναγάρῃ ἕτερος; ἐπίσκοπος χάριν τοῦτου, παρὰ τῆ συνόδῃ τῆς ἐπαρχίας τὰ περὶ τοῦτου τηρηθήσεται. Ἐάν δὲ μητροπολίτης ἀδικῆ ἐπίσκοπον αὐτοῦ, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως ἢ περὶ τῷ πατριάρχῳ τὰ περὶ τῆς ἐνορίας κριθήσεται. Τὰ μέντοι παρὰ τῶν βασιλέων διοριζόμενα διὰ δημοσίων τύπων ἔχει βασιλικῶν προσταγμάτων, χάριν παρὰ τούτων καινισθειῶν ἢ καινισθησομένων πόλεων, μένειν καθὼς ὠρίσθησαν, ὡς καὶ τῆς Ἐκκλησίας; ὑπειλούσης ἀκολουθεῖν τοῖς οὕτω διοριζομένοις. Τούτων οὕτως ἔχοντων, μὴ εἴπῃς τοὺς μὲν ἀδιάστως κατέχοντες ἐπὶ τριακονταετία ἐνορίαν ἀπαρασλεύτους; εἶναι; τοὺς δὲ μὴ τοιοῦτους, ἦγουν τοὺς κατὰ βίαν νεμομένους, καὶ μετὰ τριακονταετίαν ἐνάγεσθαι. Ἀλλὰ ἀνάγνωσον τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ β' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ἦγουν κεφάλαιον α' τῆς ριὰ' νεαρᾶς, οὕτω λέγον; Πᾶσα ἀγωγή προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπικῆ εἴτε ὑποθηκαρῆ ἐστίν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, τῶν ἀρμοζουσῶν ἐκάστῳ οἴκῳ τοιοῦτον εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν, φυλαττοῦσῶν μὲντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους; καὶ τὸν ἐξῴθεν αὐτοῦ παλαιὸν οὕτω λέγοντα; Ἡ μὲν παρῶσα νεαρὰ διάταξις κατὰ ἰδιωτῶν ἐναγούσαις ταῖς ἐκκλησίαις; τὴν τεσσαρακονταετίαν ὑφαπλοῖ; ὁ δὲ εἰς κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κείμενος ἐν τῷ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ Νομοκάνονος ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ ἐκκλησιῶν ἐναγούσαις τριακονταετίαν δίδωσι. Μὴ θαυμάτης; δὲ τοῦτου; ἀπὸ γὰρ τῆς τριακονταετίας νεαρᾶς, καὶ ἀπὸ γ' κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου ἦτοι τῆς ριὰ' νεαρᾶς; καὶ ἕτερον προνόμιον αἱ ἐκκλησίαι ἔχουσιν. Φησὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον κεφ.; Ἄντι δὲ χρόνων παραγραφῶν δεκά καὶ εἰκοσι, καὶ τριακοντα ἐνιαυτῶν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις; καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν σεβασμίσις τόποι; μόνην τὴν τῶν μ' ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν. Τοῦτου αὐτοῦ φυλαττομένου καὶ ἐπὶ τῇ ἀπειτήσῃ τῶν ληγᾶτων, καὶ τῶν κληρονομιῶν αὐτῶν εἰς εὐσεβεί; αἰτίας καταλελειμμένων. Ὡστε αἱ μὲν ἐκκλησίαι, μὴ κατ'εὐαγῶν οἴκων ἐνάγουσαι, διὰ μόνης τῆς τεσσαρακονταετίας ἀποκλείονται; οἱ δὲ κατὰ τούτων ἐνάγοντες διὰ τῶν νομίμων παραγραφῶν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται. Ὅταν μὲντοι ἐκκλησίαι κατ' ἀλλήλων ἐνάγωσι, τὸ τῆς τεσσαρακονταετίας οὐχ ἔχουσι προνόμιον, ἀλλὰ τοῖς κοινοῖς νόμοις

χρώνται. Σημεύσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἅτι ἐξεστὶ τῷ βασιλεῖ προνόμια ἐκκλησιαστικὰ ἀφαιρεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἐφέρεται τούτοις τὰ βουλευτὰ αὐτοῖς· περὶ ἐνοριῶν διατάττεσθαι χάριν τῶν καινιζομένων ὑπὸ τούτων πόλεων· πολλῶν πλέον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐπισκοπὴν εἰς μητροπόλιν τιμήσουσι, καὶ τινὰ τοιαῦτα ἐνδυνάμωσιν προστάξουσι.

ZONAR. Τῶν ἀλλοτρίοις ἐπιμεθαίνεν δικαιοσύνη, καὶ τοὺς πλησιάζοντας ἀδικεῖν, καὶ ὑφαρπάζειν τὰ μὴ οὐκ ἐξουσιοδοτούμενα, ἅπανσι κοινῶς ἀπηγόρευται· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐπισκόποις, οἳ καὶ ἀρχέτυπον ὀφείλουσι προχεῖσθαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦς εἰς μίμησιν παντὸς ἀγαθοῦ. Θεσπίζει τοίνυν ὁ κανὼν οὗτος καὶ τὰς παροικίας ἀπαρταλεύτους εἶναι παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτάς, κἂν ἀγροικικαὶ εἴεν, κἂν ἐγγχώριοι, τὰ αὐτὰ σχεδὸν τῆς τοῦ τρίτης συνόδου ψήφῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ κελευούσης· πλὴν ὅσον ἐκείνη μὲν περὶ ἐπαρχιῶν καὶ ἐνοριῶν μειζρόνων διατάξατο, ἐν αἷς καὶ ἐπίσκοποι ἐχειροτονοῦντο· αὕτη δὲ περὶ παροικιῶν, αἵτινες εἴεν κἂν ἐνορίαὶ μικραὶ καὶ οὐ πολυπληθεῖς, ἃ· εἰς ἀγροικικὰς καὶ ἐγγχωρίους διαιροῦνται. Ἀγροικικὰς μὲν οὖν φασὶν εἶναι τὰς ἐν ἐσχατιαῖς κειμένας, καὶ εὐλίγους ἐχούσας τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκούντας, αἱ καὶ μονοίτια λέγονται· ἐγγχωρίου δὲ τὰς ἀγροὺς καὶ κώμας πλησιάζουσας, καὶ πλείονας τοὺς κατοικοῦντας ἐχούσας. Ταύτας οὖν τὰς παροικίας, ὅποιαί ποτ' ἂν εἴεν, παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτάς ἐπισκόποις ἀναφαιρέτους εἶναι διακελεύεται, καὶ ἐπιπλέον αὐτοῖς ταύτας διαφέρειν, εἰ ἐπὶ τριακοντα

C ἐνιαυτοῦς ἀδιάπτως, τουτέστι μὴ τινα βιασάμενοι, κατὰ δὲ πίστει, ἤτοι χωρὶς τινος ἀδικου αἰτίας, κατέσχον αὐτάς, καὶ ὑπονομήσαν. Ἡ γὰρ τριακονταετία αὐτοῖς τὴν αὐτὴν κατοχὴν βεβαίαν ἔθετο. Εἰ δὲ ἐν τῷ τῶν ἁγίων ἐπινοήσῃ τις ἐγγχωρίων τὴν τοιαύτην παροικίαν διαφέρειν, παρὰ τῆς ἐπαρχίας συνόδῳ ζητεῖσθαι τὴν ὑπόθεσιν βούλεται. Εἰ δὲ ὁ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοπος τὸν ἴδιον μητροπολίτην αἰτιάται, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως δικάζεσθαι αὐτοῦς, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ. Τινὲς μὲν οὖν ἐξάρχους τῶν διοικήσεων τοὺς πατριάρχας φασὶν, καὶ εἰς σύστασιν τοῦ οἰκείου λόγου χρώνται τῷ ἁγίῳ κανόνι τῆς ἐν Κερθαγῆν συνόδου, λέγοντι· Τὸν τῆς πρώτης καθέδρα· ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἐξάρχον τῶν ἱερέων, ἢ ἀκρον ἱερέα, ἢ τοιούτῳ τῳ ἐπίσκοπον τί ποτε, ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας· ἄλλοι δὲ τοὺς μητροπολίτας τῶν ἐπαρχιῶν φασὶν ὀνομαζέσθαι ἐξάρχους, τὸν ἕκτον κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου παράγοντες εἰς πίστιν λέγοντα· Χρὴ ἰσοπομινησθεσθαι διὰ γράμματων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας, λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως. Κρεῖσσον δ' ἂν εἴη τοὺς μητροπολίτας τῶν ἐπαρχιῶν ἐξάρχους λέγεσθαι, ὡς ὁ ῥηθεὶς κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου τούτους ὀνόμασεν· ὥστε τοιαύτην εἶναι τοῦ κανόνος τούτου τὴν ἔννοιαν, διαירוῦσαν δηλαδὴ τὰ δικαστήρια, καὶ ὅτε μὲν ἐπίσκοπος κατὰ συνεπισκόπου ἐνάγει, ἢ κληρικὸς κατὰ ἐπισκόπου, τότε τὸν μητροπολίτην καθίξιεν δικαστήν, ὃν καὶ ἐξάρχον τῆς διοικήσεως ὀνομάζει· ὅτε δὲ ἐπίσκοπος κατὰ τοῦ μητροπολίτου

vatis a se urbilibus : multo magis, ut mihi videtur, episcopatus metropolitium honore donabunt, et eorum qui præerunt promotiones designabunt, et alia quædam, pro ea quam habent potestate, jubebunt.

προχειρίσεις ἡγουμένικὰς ὑποτυπώσουσι, καὶ ἄλλα

ZONAR. Cum alieni juris usurpatio, ac vicinorum injuriæ earumque rerum rapina, quæ ad nos nulla ratione pertinet, velita sit universis; tum episcopum ab omni ejusmodi noxa multo magis abesse par est, cujus imitatione subditi animum ad omne virtutum genus conformare debent. Quicumque igitur paræcias obtinent, sive rusticanas sive paganas, ne possessione illos moveri liceat, hoc canone definitum. Simili prorsus constitutione cum ea quæ in Ephesina tertia synodo edita est, hoc tantum descriptum, quod in illa de provinciis amplioribusque locis, quibus etiam episcopi præfici soliti sunt, constitutum: de paræciis, quarum et angusti fines, nec multa celebritas esset, hoc loco actum, quæ quidem in rusticanas paganasque dividuntur. Ac rusticanas quidem dicunt eas, quæ in remotis locis positæ, exiguo incolarum numero excoluntur, quæ et μονοίτια (hoc est, unam domum habentes) vocantur. Paganas vero, prædiis et pagis proximæ, et majore incolentium multitudine frequentes. Ne quam igitur ex ejusmodi quibuscumque paræciis episcopo eam obtinenti eripi liceat, hoc canone decretum; **135** præsertim vero, si triginta annorum spatio, nulla vi, hoc est nulla cujusquam injuria, sed bona fide sive sine injustis quibusvis mediis retentam administraverit. Hoc namque triginta annorum intervallum, possessioni stabilienti sufficere decreverunt. Quod si quis ante id tempus elapsum hujusmodi paræciæ possessionem ad se pertinere contendat, eam controversiam in provinciali conventu cognosci atque examinari placet. Si tamen licet metropolitanæ suo episcopus intendat, diocæsano ex archæo aut Constantinopolitano episcopo in ea re arbitro ac disceptatore utentur. Ex archæi porro diocæsani nomine nonnulli patriarchas intelligunt, suamque sententiam tricesimo anno Carthaginensis synodi canone confirmare nituntur, qui episcopum primæ cathedræ, vel ex archæi sacerdotum, vel summi sacerdotis, vel alio prorsus, quam hoc uno, episcopi primæ cathedræ titulo, appellari vetat. Alii metropolitanos provinciarum ex archæi appellatione designari, idque sexto synodi Sardicensis canone satis probari arbitrantur, dicente, Litteris provincialis ex archæi, metropolitani videlicet episcopi admoneri oportet. Quæ nobis quoque opinio magis probatur, ut ex archæi scilicet provincialis nomine metropolitanos intelligamus, quomodo illos laudatus canon Sardicensis synodi nominavit, ex quo hujusmodi canonis sententia existet, fora iuter se ac iudicia discriminas, ut siquidem, inquit, adversus episcopum episcopus alius, aut clericus adversus episcopum iudicio contendat, apud metro-

politianum, quem alio nomine exarchum dioceseos vocat, causa transigatur : si vero cum metropolitano ipso episcopus litiget, tunc ad Constantinopolitanum controversia deferatur. Non omnium autem metropolitanorum, sed ei tantum subjectorum Constantinopolitanus constituatur iudex : neque enim Syria, Palaestinae, Phoeniciae, aut Aegypti metropolitans, invitos ad sua subsellia Constantinopolitanus trahet ; sed Syriae metropolit. causam Antiochenus cognoscet, de Palaestina Hierosolymitanus, de Aegypti Alexandrinus patriarcha pronuntiabit. Ab illis namque et creantur, et eorumdem imperio subiciuntur. Exarchos porro alios quoque praesules, Caesareae nimirum quae in Cappadocia, Ephesi, Thessalonicae, Corinthique episcopus nuncupavere, quibus etiam propterea, praerogativae nomine, polystauria in suis ecclesiis gestare permissum.

ARIST. Vicana et ruralis parœcia si triginta annos possessae fuerint, possideantur. Si vero intra illud tempus, controversiae de iis moveantur. At si imperatoris jussu urbs renovata fuit, et ecclesiasticarum quoque parœciarum ordo, civiles et publicas formas sequatur.

Si ecclesiae de immobilibus quibusdam contra privatos habuerint actiones et quadraginta annos quieverunt, nullam omnino possessoribus afferentes molestiam, postea eas potenter movere nequeunt ut dicantur aliquo modo ejectae. Si autem ecclesia contra ecclesiam actionem habeat, cum ambae aequalis sint juris, si per triginta annos nihil locuta fuerit, sed quieta manserit, si postea actionem moverit, ob temporis praescriptionem ejicitur. Statuit ergo et praesens canon, quod si episcopi aliqui per triginta annos aliorum episcopatum rurales aut regionales tenuerint parœcias, eas inconcussa retineant, si autem intra annos triginta orta sit de iis controversia, qui dum triginta isti praeterlabantur anni eas detinuerunt, non ejicientur, sed pro iis litigabunt apud synodum provinciale, cum iis qui sibi videntur injuria affecti. Rurales autem hic parœcias et regionales ne putes civitates esse aliquas aut vicos, sed agros : et regionales quidem (agros) in mediis agris et vicis positos ; rurales autem ab iis remotos, et in ipsis extremitatibus collocatos, quos et monœcia nunc vocant.

Guill. Beveregii notae.

(16) Πολυσταύρια. Ita vocantur vestimenta quaedam patriarchalia, a multis crucibus quibus resparguntur ; quae adeo patriarchis peculiariter fuerunt, ut alii episcopis ea induere vel gestare non licuerit. Balsamon, Ὅτι οὐδὲν οὐ δοθέντι ἐπισκόπῳ τινὲ τὰ τοῖς πατριάρχαϊς φιλοτιμηθέντα διὰ ἐνδυμένηας χάρισμα, σάκκος δηλονότι καὶ πολυσταύριον. Balsam. respons. ad Marci Alex. Interrog. 37. Cum itaque Caesareae in Cappadocia, Ephesi, Thessalonicae, Corinthique praesules exarchi etiam nuncupati fuerint, et propterea polystauria in suis Ecclesiis gestare potuerint, uti Zonaras hic asserit, palam est eos aliqua patriarchalis dignitatis parte honoratos fuisse, cujus causa exarchi sive patriarchae nominati sunt.

(17) *Εἰ δὲ ταύτης ἐντός εἴεν ἐπίδικοι.* Christophorus Justellus, tam in Aristeni, quam Simeonis

A αὐτοῦ δίκην ἔχει, τότε Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτρέπεται τὸ δικαστήριον. Οὐ πάντων δὲ τῶν μητροπολιτῶν πάντως ὁ Κωνσταντινουπόλεως καθιέται δικαστής, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ· οὐ γὰρ εἴη καὶ τοὺς τῆς Συρίας μητροπολίτας ἢ τοὺς τῆς Παλαστίνης καὶ Φοινίκης, ἢ τοὺς τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντας ἐλκύσει δικασσάσθαι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' οἱ μὲν τῆς Συρίας τῷ τοῦ Ἀντιοχείας ὑπόκεινται· οἱ δὲ τῆς Παλαστίνης τῷ τῶν Ἱεροσολύμων· οἱ δὲ τῆς Αἰγύπτου παρὰ τῷ Ἀλεξανδρείας δικάζονται, παρ' ὧν καὶ χειροτονοῦνται, καὶ οἵσπερ ὑπόκεινται. Ἐλέγοντο δὲ Ἐξάρχου καὶ ἑτεροί, ἦγον οὐ Καίσαρεως Καππαδοκίας, καὶ ὁ Ἐφέσου, καὶ ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ Κορίνθου, οἷς λέγεται διὰ τοῦτο καὶ προνόμιον δοθῆναι πολυσταύρια (16) φορεῖν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν.

Β ΑΡΙΣΤ. Ἐρχάριος καὶ ἀγροικικὴ παροικία, εἰ τριακονταετία ἐσχέθησαν, κατεχέσθωσαν· εἰ δὲ ταύτης ἐντός, εἴεν ἐπίδικοι (17). Εἰ δὲ κεκαίρισται (18) ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως πόλις, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις ἀκολουθεῖτω καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν τάξις.

Εἰ μὲν κατὰ ἰδιωτῶν ἔρχον ἀγωγὰς αἱ ἐκκλησιαὶ περὶ τινῶν ἀκινήτων, καὶ ἐπὶ τεσσαρακονταετιῶν ἡσύχασαν, μὴδ' ὅλως ὀχλήσασαι τοὺς κατέχοντας· οὐκ εἶ ταύτας ἐνδυνάμους κινεῖν δύνανται παραφραστικῶς ἐκβαλλόμενοι. Εἰ δὲ ἐκκλησία ἔχει κατὰ ἐκκλησίας, ἐπὶ Ἰσοῦ δικαίου εἶσι καὶ ἀμφότεραι, εἴαν ἐπὶ τριακονταετιῶν οὐκ ἐλάλησεν, ἀλλ' ἡσύχασεν· εἰ μετὰ ταῦτα κινήσει, διὰ τῆς τοῦ χρόνου παραγραφῆς ἐξωθεῖται, διατάττεται γοῦν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ὡς, εἴαν κατέσχον ἐπὶ τριακονταετιῶν τινὲς τῶν ἐπισκόπων ἐτέρων ἐπισκοπῶν ἀγροικικῆς παροικίας ἢ ἐγχωρίους, ἀπαρταλεύτως κατεχέτωσαν ταύτας· εἰ δὲ ἐντός τῆς τριακονταετίας ἀμφιβολία περὶ αὐτῶν γέγνε, τῇ παραδρομῇ τῆς τριακονταετίας οἱ κατέχοντες ταύτας οὐκ ἐκβλήθησονται, ἀλλὰ κριθήσονται περὶ αὐτῶν παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας μετὰ τῶν οἰομένων ἀδικεῖσθαι. Ἀγροικικὰς δὲ ἐνταῦθα παροικίας καὶ ἐγχωρίους νοήσεις οὐ πόλεις τινὰς καὶ κώμας, ἀλλ' ἀγρούς· καὶ ἐγχωρίους μὲν τοὺς ἐν μέσοις ἀγροῖς καὶ κώμας κειμένους, ἀγροικικοὺς δὲ τοὺς τούτων ἀφ' ἐστῶτας, καὶ ἐν ἐσχατιαῖς ἰδρυμένους, σὺς καὶ

D Logothetae epitome, pro ἐπίδικοι hic legit ὑπόδικοι ; ut sensus sit, *judicio subijciantur*. Verum et in ejus et nostris codicibus, post ταύτης ἐντός, aliquid desiderari videtur ; quod ex ipsius Aristeni scholiis ita forsitan suppleatur, *Εἰ δὲ ἐντός ταύτης ἀμφιβολία περὶ αὐτῶν γέγνε, εἴεν ὑπόδικοι. Si autem intra illud tempus controversia de iis orta fuerit, judicio subijciantur.*

(18) *Εἰ δὲ κεκαίρισται.* In Justelli Bibliotheca haec ultima hujus epitomae pars sic legitur, *Εἰ δὲ κεκαίρισται βασιλικῆς ἐκ κελεύσεως πόλις, ἢ τάξις, καὶ ὁ τύπος ἀκολουθεῖτω τοῖς πολιτικοῖς δημοσίοις, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας.* In Simeonis Logothetae epitome, pro κεκαίρισται, κεκαίνισται, pro κελεύσεως, ἐκκαλέσεως, et pro ἐκκλησιαστικῆς, ἐκκλησιαστικοῖς male legitur. Quanto nostra lectio ambabus haece praeferenda sit, nemo non videat.

μονεῖα νῦν λέγουσιν. Εἰ δὲ βασιλεὺς ἐκ νέου πόλιν
ἐκαίνισε, ἢ καὶ αὐτὸς καινίστοι, οὐ φιλονεικῆσαι
περὶ αὐτῆς ὁ γειτονιάζων ἐπίσκοπος, καὶ ὑπὸ τὴν
παροικίαν αὐτοῦ ποιῆσαι ταύτην ἐπεγκαλέσει· ἀλλὰ
τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις ἀκολουθῆται,
ὥστε ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας ἢ παροικίας τὸν ἐπίσκοπον
ταύτην ὑφ' ἑαυτὸν ἔχειν, εἰς τὴν αὐτὴν ἐναπεγράφη
καὶ ὑπετέθη τελεῖν.

ΚΑΝΟΝ ΙΗ'.

Τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φρατρίας (19) ἔγκλημα,
καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκώλυται (20)
πολλῶ δὴ μάλλον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ
τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει. Εἰ τινες
τοῖν κληρικοῖ ἢ μονάζοντες ἐδρεθῆεν ἢ συν-
ομιύμενοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς
τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς (21),
ἐκπιπέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

ΒΑΨ. Συνωμοσία ἐστὶ τὸ κατεμπεδῦναι τινὰς
κατὰ τινὰ οἰκεία θελήματα μετὰ ὄρκου ἀμοιβαδὴν
πρὸς ἀλλήλους γινομένου φρατρία δὲ ἐστὶ τὸ συν-
ελθεῖν καὶ ὁμοφρονῆσαι τινὰς χάριν τοῦ ποιῆσαι
τόδε τι κακόν. Ἐξω δὲ νόμους ὁ κανὼν καλεῖ τοὺς
πολιτικοὺς, διὰ τὸ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν παρὰ
τῶν τῆς ἔξω γραφῆς σοφῶν ἦτοι τῶν Ἑλλήνων
συντεθῆναι. Φησὶ γοῖν ὡς, ἐπεὶ καὶ ὁ πολιτικὸς
νόμος τοὺς φρατριαστὰς καὶ συνωμῶτας κολάζει,
ὀφείλουσι καθαιρεῖσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες
κληρικοὶ ἢ μονάζοντες. Καὶ ὁ μὲν κανὼν τοὺς κατὰ
ἐπισκόπων ἢ συγκληρικῶν τυρεύοντα; ἦτοι κρι-
τασκευάζοντα, κατὰ τὸ, Ἐπιώθη ἢ καρδία αὐ-
τῶν, ἀντὶ τοῦ ἐσκληρύνθη, καθαιρεῖσθαι φησιν.
Ὅμοιοι δὲ καὶ τοὺς κατὰ λαϊκῶν τοιοῦτόν τι ποιοῦν-
τας ἱερωμένους ὁμοίως κολάζεσθαι. Ἀνάγνωσον
καὶ τὸ λζ' κεφ. τοῦ ἐνάτου τίτλου τοῦ παρόντος
συντάγματος; καὶ τῆς ζ' συνόδου κανόνα λδ'.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις, οὗς ἔξω
ἐκάλεσεν ὁ κανὼν διὰ τὸ παρὰ Ἑλλήνων πάντας
σχεδὸν συντεθεῖσθαι, τὸ τῆς συνωμοσίας ἔγκλημα
κεκώλυται καὶ κεκόλασται, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐν βιβλίῳ
ἐξηκοστῷ (22), τίτλῳ τριακοστῷ ἕκτῳ, κεφαλαίῳ δ'

22 Psal. cxxviii, 70.

Guill. Beveregii notæ.

(19) Ἡ φρατρία. Codex Amerbachianus in
Bibliotheca Basiliensi ubique legit φατρία pro
φρατρία, et φατριάζοντες pro φρατριάζοντες. D
Ei neminem lateat, quam promiscue hæc verba scri-
buntur idem ubique significantia.

(20) Παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκώλυται.
Ulpianus, Proximum sacrilegio crimen est, quod
majestatis dicitur. Majestatis autem crimen illud
est, quod adversus populum Romanum, vel adversus
securitatem ejus committitur, quo tenetur is, cujus
opera dolo malo consilium inilium erit, quo obsides
injussu principis interciderent, quo armati homines
cum telis lapidibus in urbe sint, conveniantve ad-
versus rempublicam, locave occupentur, vel templa,
quove cœtus conveniuntve fiat, hominesve ad sediti-
onem convocentur. L. 1, D. Ad leg. Jul. majestatis,
plura ibidem videas, quæ etiam referuntur in
Basiliic. l. vi, tit. 56.

ΡΑΤΟΛ. ΓΒ. CXXXVII.

A Si vero imperator de novo urbem extruxit, vel in
posterum extruet, non 136 de illa contendet
vicinus episcopus, nec eam sub suam trahere
paræciam studebit, sed politicos et publicos seque-
tur typos, ut illius provinciæ aut paræciæ epi-
scopus eam sub se habeat, cui antea ascripta et
subjecta fuit.

CANON XVIII.

Conjuratiōnis vel sodalitat̄is crimen ab externis
etiam legibus est omnino prohibitum: multo an-
tem magis hoc in Dei Ecclesia fieri prohibere
oportet. S̄ qui ergo clerici vel monachi inventi
fuerint, vel conjurati, vel sodalitates comparantes,
vel aliquid struentes adversus episcopos aut con-
clericos, proprio gradu omnino exsident.

BALS. Conjuratio est, malas aliquas suas volun-
tates firmare, jurejurando inter se invicem dato
et accepto. Sodalitas autem (quæ φρατρία Græce
dicitur), est convenire et consentire aliquos ali-
cujus mali faciendi gratia. Externas autem leges
vocat canon civiles, quoniam earum plurimæ ab
externa seu profana scripturæ peritis, seu Græcis,
sunt compositæ. Dicit ergo, quod quoniam lex
quoque civilis et sodales et malos etiam conjura-
tores punit, deponi debent qui tale quid faciunt
clerici, vel monachi. Ac canon quidem eos, qui
adversus episcopos vel conclericos aliquid struunt
aut moliantur, juxta illud, coagulatum est cor
eorum 21, id est, induratum est, deponi jubet.
Existimo autem et eos, qui adversus laicos tale
quid faciunt, sacerdotes similiter puniri. Lege
et 37 caput 9 tit. præsentis operis, et syn 6
can. 34.

ZONAR. Civiliū quoque legum sanctionibus,
quas externas, quod a Græcis omnes fere conditæ
sint, appellavit canon, conjurationis scelus et veti-
tum et vindicatum fuisse constat, quod etiam ex
libro sexagesimo, titulo tricesimo sexto, capi-

(21) Ἡ συγκληρικοῖς. Joannes Antiochenus ad-
dit ἢ συμμονάζουσιν. Collect. can. tit. 32; quæ
tamen vox neque ab ullo alio, quem vidimus Græco
codice, nec a Latinis interpretibus agnoscitur.
Verum si non legatur, necessario saltem subintel-
ligenda est, quoniam canon de monachis æque ac
clericis agit.

(22) Ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐν βιβλίῳ ἐξηκοστῷ.
Verba legis e Basiliicis hic citatæ, sic se habent.
Καὶ ὁ συνωμοσιαν κατὰ τῆς πολιτείας παρασκευάσα;
γενέσθαι, καὶ ὁ ἐπιβουλεύσας τῷ στρατῷ ἢ τοῖς πο-
λεμίοις αὐτὸν προδοῦς, καὶ ὁ κατὰ δόλον ἐμποδίσας
ὑπὸ Ῥωμαίους γενέσθαι τοὺς πολεμίους, ἢ παρα-
σκευάσας αὐτοὺς βοηθῆναι πᾶθει, ἢ ὀπλοῖς, ἢ ἑπι-
ποῖς, ἢ χρήμασιν, ἢ ἑτέρῳ οἰφθήποτε τρόπῳ, ἢ
τοὺς φίλους τῆς πολιτείας ἐχθροὺς ποιήσας, ἢ κω-
λύσας ἕτερον ἔθνος πειθαρχῆσαι τῇ πολιτείᾳ, ἢ
παρασκευάσαι τοῖς ἐχθροῖς δοῦναι αὐτοῖς, ἢ χρῆ-

15

quarto; et titulo quinquagesimo primo, cap. primo, lege tertia, facile apparet. Est vero conjuratio, cum adversus aliquos inuito consilio, nunquam se quieturos donec cogitata perfecterint, mutuo se invicem jurejurando complures obligavere. Quo pacto ex Judæis nonnulli, ut in Actis sanctus Lucas memorat ⁶⁵, conspiratione facta sua ipsi ea conditione capita devovere, ut si cibi aliquid aut potus, nisi Paulo infecto, gustassent, diris omnibus execrationibusque devincti atque obnoxii tenerentur. Sodalitas autem (Græce φρατρία) conventiculum est, et ad maleficia suscipienda quorundam consensio. Ab hujusmodi igitur improbitate multo magis et sacerdotes et monachos abesse par est. Quod si ex iis aliqui, inquit canon, se conjurationibus aut sodalitatibus implicuisse, nefarii quidpiam molientes, deprehensi fuerint, (id namque significat verbum τυρεύοντες, quasi flagitii aliquid ac sceleris struentes, cui affiue est illud, *coagulatum est cor eorum*, quasi diceret, *Induratum est*) *cus gradu suo moveri jubet.*

ARIST. Clerici et monachi, si conventicula celebrare, et contra episcopum conjurare, consperiti fuerint, gradibus suis excidant.

Conjuratio aut sodalitas, si in conspiciam, qualiscunque fuerit, senatorum eversionem fiat, a legibus majorem omnibus aliis delictis constitutam habet multam. Propterea itaque et hic canon eos, qui contra episcopos conjurationes faciant aut sodalitates, gradibus suis deponi statuit.

137 CANON XIX.

Pervenit ad aures nostras, quod in provinciis canonicis constituta episcoporum synodi non fiant, et ex eo multa ecclesiastica negliguntur, quæ correctione indigent. Statuit ergo sancta synodus secundum sanctorum Patrum canones, ut bis in anno eundem in locum conveniant uniuscujusque provincie episcopi, ubi metropolis episcopo melius esse videbitur, et singula emergentia corrigant: episcopi autem, qui non conveniunt, sed in propriis urbibus domi manent, si qui em sani sunt, et ab omni inexcusabili et necessario negotio liberi, fraterne reprehendantur.

BALS. De synoais, quæ debent singulis annis fieri, quære 5 canon. primæ synodi, et quæ in eum scripta sunt.

ZONAR. Quæ de anniversariis synodis in ana-

⁶⁵ Act. xxi, 50.

ματα, ἢ ὑποζύγια, καὶ ὁ πὺν συνομολογήσαντα κατηγορούμενον τῶν δεσμῶν ἀπολύων (τῷ νόμῳ Ἰουλιῶ ἐνίσχεται). Basilic. l. lx, tit. 36, c. 4. Exsint eadem lex in Pandectis, l. iv, D. Ad leg. Jul. majestatis.

(25) *Κεφαλαίῳ πρώτῳ θεσπισματι τρίτῳ.* Codex Basilicensis legit θέματι τρίτῳ, et pro κεφαλαίῳ πρώτῳ, vel κεφαλαίῳ α', legendum suscipior κεφαλαίῳ α'; non enim in primo, sed undecimo capite

καὶ τίτλῳ να', κεφαλαίῳ πρώτῳ, θεσπισματι τρίτῳ (23). Συνωμοσία δ' ἐστὶ τὸ τινὰς κατὰ τινῶν βουλεύσασθαι, καὶ ἀλλήλους ὄρκους συνδῆσαι μὴ ἀποστῆναι τοῦ ἀτόπου βουλεύματος, μέχρις ἂν τοῦτο ἐκτελεσθεῖν ὅπερ ἐν ταῖς Πράξεσιν ἰσθόρηται τῷ θείῳ Λουκᾷ, λέγοντι: ὅτι ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συτροφήν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες μῆτε φαγεῖν, μῆτε πιεῖν, ἕως οὐ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον. Φρατρία δὲ ἐστὶ κακοθελες διαβούλιον, καὶ συμφωνία τινῶν ἐπὶ πράξεις φαύλαις. Ταῦτα τοίνυν πολλῶ μᾶλλον ἀποτρέπεσθαι χρὴ τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μονάζοντας. Εἰ δὲ τινες ἐδρεθησιν, φησὶν ὁ κανὼν, τοιοῦτοι συνομνύμενοι ἢ φρατριάζοντες, καὶ τινα μηχανώμενοι (τοῦτο γὰρ τὸ τυρεύοντες, ἀντὶ τοῦ σκληρὰ καὶ πονηρὰ κατασκευάζοντες, κατὰ τὸ, Ἐτυρώθη ἡ καρδία αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ ἐσκληρύνθη) τοὺς τοιοῦτους ἐκπίπτειν κελύει τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

ARIST. Κληρικοὶ καὶ μονάζοντες, εἰ φρατριάσῃ ἢ φρατριάζοντες ἢ συνομνύμενοι κατ' ἐπισκόπου, τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἐκπίπτωσι.

Ἡ συνωμοσία καὶ ἡ φρατρία, εἰ ἐπὶ ἀναίρεσει τινὸς τῶν οἰωνόποτε συγκλητικῶν γένηται, μείζονα πάντων τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῶν νόμων ἔχει τὴν καταδίκην. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὁ κανὼν τοῖς κατ' ἐπισκόπων συνωμοσίας ἢ φρατριάς ποιούμενοις, ἐκπίπτειν τῶν οἰκείων βαθμῶν ὀρίζει.

C

CANON 10'.

Ἦλλον εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὶ κσανονισμέναι σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων οὐ γίνονται, καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὅπως τοίνυν ἡ ἀγία σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἀγίων Πατέρων κανόνας δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους, ἐνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διερθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα: τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὕψει διαύγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐκπλήττεσθαι.

D

BALS. Περὶ τῶν ἐτησίως (24) ὀφειλουσῶν γίνεσθαι συνόδων ζῆτει τὸν ε' κανόνα τῆς α' συνόδου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Περὶ τῶν ἐτησίως διαταχθεῖσων γίνε-

Guill. Beveregii notæ.

tituli hic citati de hac re agitur, ubi dicitur, Ἐνέχεται (νόμῳ τῷ Ἰουλιῳ) καὶ ὁδίνος κατὰ δόλον ἐπαρχία ἢ πόλις προεδόθη τοῖς πολεμοῖς. Basilic. l. lx, tit. 51, c. 11. Et eadem quidem lex a Balsamone in hoc negotio laudatur, in scholiis ad Photii Nomocanonem, tit. 9, cap. 37.

(24) Περὶ τῶν ἐτησίως. Hæc Balsamonis ἐρμηνεία in codice Amerbachiano desideratur.

σθαι συνόδων ἐν ἐπαρχίᾳ ἐκάστη καὶ ἐν τοῖς τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανόσιν ἐξήγγεται, καὶ ἐν τῷ ἐκωνόμῳ τῆς πρώτης συνόδου, καὶ ζητητέον ἐκείνα.

ΑΡΙΣΤ. Δις τοῦ ἐνιαυτοῦ σύνοδος (25) γενέσθω, ἔνθα δοκεῖ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς μητροπόλεως· καὶ λυέσθω τὰ ἀναγκύτορτα.

Ὡς ἔμπροσθεν εἰρηται, τὸ δις τοῦ ἔτους γίνεσθαι σύνοδον ἐκωλύθη πρὸς τοῦ ἔκτου κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ δεύτερον, καὶ τοῦ ὄγδου κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἔκτης συνόδου, διὰ τὴν συντριβὴν, καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὀδοιπορίαν τοὺς συναθροισμένους· ἐπισκόπους· καὶ ὤρισθη ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι ἀπὸ τῆς ἀγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωμβρίου μηνός.

ΚΑΝΩΝ Α.

Κληρικούς εἰς ἐκκλησίαν τελοῦντας, καθὼς ἤδη ὤρισαμεν, μὴ ἐξέλθαι εἰς ἄλλης πόλεως τάττεσθαι ἐκκλησίαν· ἀλλὰ στέργειν ἐκεῖνην ἐν ἧ λειτουργίᾳ ἐπαρχῆς ἡεσιώθησαν· ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες, ἀπολέσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας ἀπὸ ἀνάγκης, εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν μετέλθοι. Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον ἄλλῃ ἐπισκόπῳ προσήκοντα δέξοιτο κληρικόν, ἔδοξεν ἀκοινώρητον εἶναι καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον, ὥς ἂν ὁ μεταστάς κληρικὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανέλθοι ἐκκλησίαν.

ΒΑΣ. Περὶ τοῦτου ἀρκούντως ἔπισθεν ἐξηγησάμεθα. Μὴ ἐναντιωθῆ δέ σοι ὁ χγ' κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, μὴ ἐπάγων ἀφορισμὸν τοῖς ἐν ἄλλοις χώρῃ διατριβοῦσι κληρικοῖς, ἀλλὰ διοριζόμενος εὐώμεσθαι τοῦτους. Ἀνάγνωσον δὲ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα (26).

ΖΩΝΑΡ. Καὶ περὶ τοῦτων ἐν διαφόροις κανόσιν ἐξήγγεται, καὶ ἀρκούσιν ἐκεῖνα.

ΑΡΙΣΤ. *Κληρικὸς ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν οὐ ταχθήσεται (27). Ὁ δὲ τὴν οἰκίαν ἀπολέσας πατρίδα, εἰ ἐκ' ἄλλην ἐκκλησίαν ἐλήλυθεν, ἀνεπιτιμητός. Ἐπίσκοπος δὲ ξένον κληρικόν εἰσδεξάμενος, μετὰ τοῦ δεχθέντος ἔξει τὸ ἀκοινώρητον.*

Ἐν πολλοῖς τοῦτο κανόνισιν εἰρηται, τὸ μὴ τάττεσθαι κληρικὸν ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν ἀνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Ἔσται γοῦν καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὁ τὸν ξένον κληρικὸν ἐκ' ἄλλης ἐπισκοπῆς κληρώσας, καὶ αὐτὸς ὁ κληρωθεὶς, ἀφορισμένος, μέχρις ἂν αὐτὸς ὁ κληρικὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἐπανέλθοι. Ὁ δὲ τὸν τὴν οἰκίαν πατρίδα ἀπὸλεσάντα κληρικὸν ἀπὸ τινος ἀνάγκης δεξάμενος ἀνεπιτιμητός.

ΚΑΝΩΝ ΚΑ'.

Κληρικούς ἢ λαϊκοὺς κατηγοροῦντας ἐπισκόπων

Guill. B. veregii notat.

(25) Δις τοῦ ἐνιαυτοῦ σύνοδος. Hæc Aristeni epitome in Bibliotheca Juris canonici veteris deest, tam in Aristeni ipsius, quam in Symeonis Logothetæ canonum epitomis.

(26) Ἀνάγνωσον δὲ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα.

quæque provincia celebrandis constituta sunt, ea nostris commentariis in sanctorum apostolorum canones, et in quintum primæ synodi canonem, satis explicavimus : illa autem quærenda sunt.

ARIST. *Bis quotannis celebretur synodus ubi metropolis episcopo visum fuerit : et emergentia determinentur.*

Ut antea dictum est, bis quotannis haberi synodum, ex sexto canone Nicænæ synodi secundæ, et octavo sextæ synodi in Trullo canone prohibetur ob molestiam, et quod episcopi, quos convenire oportet, non sufficienter ad iter faciendum instruantur; et decretum fuit semel quotannis synodum fieri, a sancto Paschæ festo usque ad completum mensem Octobrem.

CANON XX.

Clericos in ecclesiis ministerio fungentes, quemadmodum jam statutum, non licere in alius civitatis ecclesia ordinari : sed illa esse contentiosus, in qua ab initio ut ministrarent digni habiti sunt : præter illos, qui, amissa sua patria, in aliam ecclesiam necessario transierunt. Si quis autem episcopus post hoc decretum clericum, qui ad alium episcopum pertinet, susceperit, placuit esse excommunicatos, eumque qui susceptus est, et eum qui suscepit, donec clericus qui migravit in suam ecclesiam redeat.

BALS. De eo superius satis dictum est. Ne tibi autem contrarius esse videatur 23 canon præsentis syn., qui clericis in aliena regione versantibus segregationem non inducit, sed eos expelli oportere statuit. Lege autem quæ in eo scripta sunt.

ZONAR. De his etiam in diversis canonibus commentaria edidimus, et ea sufficiunt.

ARIST. *Clericus unius civitatis in altera non constituetur. Qui vero suam amisit patriam, si in aliam ecclesiam venerit, irreprehensibilis est. Episcopus autem extraneum clericum suscipiens, unum cum suscepto excommunicabitur.*

Hoc in multis canonibus dicitur, ne unius civitatis clerici in alia constituantur, præter sui episcopi sententiam. Et ipse itaque episcopus, qui alienum clericum in suo episcopata elegerit, et ille qui electus fuerit excommunicabitur, usquedum idem clericus in suam ecclesiam redierit. Qui clericum autem, qui suam amisit patriam, ex necessitate quadam receperit, culpari nequit.

CANON XX.

Clericos vel laicos, episcopos aut clericos accusantes,

Hæc Balsamonis verba in ms. Basileensi desiderantur.

(27) Κληρικὸς ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν οὐ ταχθήσεται. Hæc etiam Aristeni verba in Justelli Bibliotheca desunt.

non indiscriminationem, ac cura immensis volumi-
bus ad accusandum, nisi eorum extra modum
gravis exanimatio faciat.

BALS. Quare 6 canonem 2° post et præsenti
ceteris dicitur interpretari.

ZONAR. Sicque omnes secunde gratia canonis
deus videtur. Que in eam ipsam referantur, ut
hujus quibus canonis excommunicatione sunt superque
scribitur.

AMB. Clericus vel laicus, qui episcopum accusat
accusat, non admittitur.

Oportet examinationem eorum, qui episcopos
aut clericos accusant, examinare, et non sine
probatione eos ad accusationem admittere, sive
clerici sint in qui accusant, sive laici. Ne forte
eorum mali, aut excommunicationis, aut criminum ad-
versum accusati, et moliam concertum sit his
vitis vacare; aut aliter vita culpata, et a religione
aliena. Multi enim hujusmodi ecclesiasticum con-
fundere et evertere volentes ordinem, calumniosis
contra inculpatos et orthodoxos episcopos cleri-
cosque accusaciones consarcinant.

CANON XXII.

*Non licere clericis post mortem proprii episcopi res
quæ ad ipsum pertinent, rapere, quemadmodum
et assumentibus, prohibitum est: aut qui hoc
fecerint, de proprio gradu in periculum venire.*

BALS. Præsentis canonis deponi jubet clericos, qui
post mortem proprii episcopi res, quæ ad illum
pertinent, rapiunt; et non solum ipsos, sed et reli-
quos, qui eorum sibi custodiam vindicant; metropo-
litanos scilicet, et alios, apud quos mortuus est
episcopus, qui etiam paralytantes, hoc est
assumentes, dicuntur. Tunc autem dicitur epi-
scopus res habere, et de iis disponere ac testari
potest, quando, ut vult 40 canon apostolicus, cum
primum fuit electus, quæ sunt sua propria, et

ἐ κληρικῶν ἀλλὰ καὶ ἀδοκιμάτους μὴ προ-
έχειν εἰς κατηγορίας, εἰ μὴ πρότερον
ἐξαιρωθεῖν αὐτῶν ἢ ἀδόληψις.

BALS. Ipsi canonis 7° (28) τῆς β' συνόδου,
καὶ λέγει τὸν τὸν παρόντος, κανόνος ἐξηγήσιν.

ZONAR. Καὶ ὁ ἕκτος κανὼν τῆς δευτέρας συνό-
δου καὶ τούτων διατίθεται. Ἐὖν ἐγράφη ἐκεῖ,
εἰς ἐξηγήσιν καὶ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀρκούσι.

APLT. Ἀδοκιμία καὶ κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἐπι-
καίειτο κατηγορίαν ἀναπίδρατος.

Ὅτι τὰς ἐπιφέρει, τὸν κατηγοροῦντων ἐπισκό-
πων ἢ κληρικῶν ἐξηγήσιν· καὶ μὴ ἀδοκιμά-
τους, ὅπως εἰς κατηγορίαν εἰσὼν παραδέχεται,
καὶ κληρικῶν εἰς τοὺς κατηγοροῦντας, καὶ λαϊκῶν·
ὅτι καὶ ἀπεδοκιμῶντο ὅτι εἰεν, ἢ ἀκεκλήτοι,
ἢ ἐπ' ἐπιπέσει τοῦ κατηγοροῦμένου, καὶ μήπω
ἐπέντες ἀπέθωκα, ἢ ἕκτος τῶν τὸν βίον ἐπι-
ρατῶν, ἢ τῶν θρησκείαν ἀλλότρον. Πολλοὶ γὰρ
καὶ οὕτω, τῶν ἐπιπέσει τῶν ἐπιπέσει συγγείων καὶ
ἀποπέσει βουλήτων, ἐπιπέσει αἰτία; συβ-
βάτων κατὰ τὸν ἀπεπίστου καὶ ὁρθοδόξου
ἐπιπέσει καὶ κληρικῶν.

CANON KB.

*Μὴ ἐξείηται κληρικῶν μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου
ἐπισκόπου ἀρκεῖν τὰ διαφέροντα αὐτῷ
πράγματα, καθὼς καὶ τοὺς παραλαμβάνουσι
ἀπηγόρευται (29) ἢ τὸς τοῦτο ποιοῦντας
κατένευεν κατὰ τὸς κληρικῶν βαθμοῦς.*

BALS. Ὁ παρὸν κανὼν καθαιρεῖται πρὸς τοὺς
κληρικῶν τοὺς μετὰ θάνατον τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου
ἀρκεῖν τὰ τῶν διαφέροντα πράγματα· καὶ
οὐ μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς
χρησιμοποιῶντας; συνέστη τούτων, μετροπολίτας δη-
λαθῆ καὶ ἑτέρου; κατ' οὗ; ἵταλέτῃεν ὁ ἐπίσκο-
πος, εἰ καὶ παραλαμβάνοντες χαιούνηται. Τότε δὲ
λέγεται εἶναι ὁ ἐπίσκοπος, πράγματα, καὶ δύναται
διατίθεσθαι, ὅταν κατὰ τὸν μ' ἀποστολικῶν κανὼνα
ἀπογράφεται, ἅμα τῷ χριστονοθεῖται, τὰ οὐκ εἶτα

Guill. Beveregii notæ.

(28) Ζῆτει κανόνα. Hæc Balsamonis epigramata in
ms. Basileensi non exstat. Exstat autem, non modo
in impressis, verum etiam in Bodleiano nostro et
Ætoniensi codicibus.

(29) Καθὼς καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι ἀπηγό-
ρευται. Hic codices mirum in modum dissentiunt.
Huic enim Bodleiani ms. lectioni, Ætoniensis, Basile-
ensis; item quo usus est Gentianus Hervetus,
nempe Balsamonis et Zonaræ codices suffragantur.
Joannes Antiochenus e contra legit, καθὼς καὶ
τοῖς πάλαι κανόνισι ἀπηγόρευται. Collect. can.
tit. 4, cui Latini interpretes adstipulantur, ut in
annotationibus ad can. apost. 40 observatum est.
Sic etiam Josephus Ægyptius legisse videtur; alio
qui enim nescio quo ista ejus verba referantur, quæ
suz hujus canonis paraphrasi inseruit, Neque res
ejus usurpabit, nisi eas de quibus Patres locuti
sunt, et mandatum ediderunt. Quin etiam in Græco
Balsamonis codice antehac impresso eadem lectio
retinetur. Ipsum autem Balsamonem, æque ac
Zonaræ, τοῖς παραλαμβάνουσι legisse, ex ipso-
rum scholiis constat, quibus παραλαμβάνοντας
metropolitano aliosve contendunt esse, quibus res

episcopi defuncti commendatæ sunt, vel apud quos
moritur. Verum quemmodo ista vox hunc sensum
ferat, me prorsus fugit. Neque enim metropolitano
solis, aliisque, apud quos episcopus diem obit, sed
omnibus omnino clericis res episcopi vita functi
paralytantes assumere vel sibi arripere hic pro-
hibetur. Nec quidem baroliari possum, quid hæc
vox hoc in loco significet. Quin etiam verbum ἀ-
πηγόρευται in præterito ostendit hoc antea vetitum
fuisse. Vetitum autem τοῖς παραλαμβάνουσι fuisse,
nemo, ut opinor, demonstrare aggredietur. Sed
Balsamon et Zonaræ locum hunc sic legerunt, ac
proinde aliquem huic voci sen-um affigere neces-
sum habuerunt; præsertim cum aliter nemo eam
intelligat. Cum alii autem codices, sique longe anti-
quiores, aliam nobis lectionem exhibeant, eamque
et intellectu facilem, et loco congruam; ea haud
dubie præferenda est, nimirum καθὼς καὶ τοῖς πάλαι
κανόνισι ἀπηγόρευται. Quibus verbis Patres anti-
quam aliqua de eadem re prius existuisse cano-
nem indignant, qualis est quadragesimus apostolico-
rum, ad quem propterea eos hoc loco respexisse
plus quam verisimile est.

καὶ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσῃ, πάντα τὰ τούτου τῆ Ἐκκλησίας ἀνήκουσιν. Ἀπογραφῆς δὲ γενομένης, ὡς εἴρηται, ἐὰν ἀδιάθετος ὁ ἐπίσκοπος τελευτήσῃ, νομίζω ὅτι κατὰ νόμους ὑπὸ τῶν ἐξ ἀδιάθετου καλουμένων προσγεγνημένων αὐτοῦ κληρονομηθήσεται. Κἂν γάρ τινες ἀπὸ τοῦ πα' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου εἶπον ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μετ' ἐκείνου ἐπίσκοπον τὰ πράγματα τοῦ ἀδιάθετως τελευτήσαντος ἐπισκόπου κατὰ τὸ βουλητὸν αὐτῷ οἰκονομεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου κανόνος, λέγοντος ὀφείλῃ ἐπιγινόμενον ἐπίσκοπον τοῦ ἀδιάθετου ἐπισκόπου τὴν διατύπωσιν ἀρμόδιαν τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι ποιήσασθαι, μάλιστα παρίσταται κατὰ νόμους γίνεσθαι τὴν διαδοχὴν τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος. Τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἀρμόδιαν διατύπωσιν ποιήσῃ τῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι. Ζῆτει τὸν κδ' κανόνα (30) τῆς ἐν

quæ episcopatus, descripsit. Nisi enim ita fecerit, omnia quæ sunt ejus ad ecclesiam pertinebunt. Descriptione autem facta, ut dictum est, si intestatus morietur episcopus existimo quod secundum leges cognati ejus, qui ab intestato vocantur, ei succedent. Et si enim nonnulli ex 81 can. syn. Carth. dixerunt esse in potestate succedentis episcopi, ut bona ejus qui mortuus est intestatus, ut voluerit, administret : sed mihi videtur, quod ex eo canone statuente debere eum, qui intestato episcopo succedit, episcopum, descriptionem facere ejus voto congruentem, ostenditur maxime debere fieri secundum leges rerum defuncti successionem. Hoc enim si fecerit, ejus voto convenientem descriptionem faciet. Quære etiam 24 can. Antioch. syn. et syn. in Trull. can. 55.

Λόγος. Καὶ ὁ τεσσαρακοστὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν φανερὰ εἶναι ὀρίζει τὰ ἴδια πράγματα τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τὰ Κυριακὰ φανερὰ, καὶ ἐξουσίαν δίδωσι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ οἰκεία, οἷς βούλεται, καταλιμπάνειν. Καὶ ὁ κδ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν τὰ αὐτὰ διατάττει. Καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν ἀπαγορεύει τὰ τῷ ἐπισκόπῳ διαφέροντα πράγματα παρὰ τῶν κληρικῶν διαρπάξεσθαι ἐκείνου θανόντος. Τὸ δὲ, καθὼς καὶ τοῖς παραλαμβάνουσιν ἀπηγέρρευται, νεητέον κατὰ τὸν λε' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, κωλύοντα καὶ τὸν μητροπολίτην ᾧ ὑπέκειτο ὁ τελευτήσας ἐπίσκοπος, μήτε τι τῶν τῆς ἐκκλησίας μήτε τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου σφετερίζεσθαι· ἀλλ' εἰ μὲν εἴεν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ κληρικοί, παρ' ἐκείνων κελεύονται τὰ πράγματα φυλάττεσθαι, μέχρις ἂν ἕτερος ἐπίσκοπος γένηται· εἰ δ' οὐκ εἴεν ἴσως κληρικοί, τῷ μητροπολίτῃ τὴν τούτων ἀνατιθέμενον φυλακὴν, ἢ ἀποδοῖη ταῦτα ἀκαινότηματα τῷ χειροτονηθσομένῳ ἐπισκόπῳ. Παραλαμβάνοντας οὖν τοὺς κληρικούς ἢ τοὺς μητροπολίτας φησὶν, ὡς τὴν τῶν πραγμάτων φυλακὴν ἐμπιστευομένους. Τοῖς δὲ διαρπάξουσιν ἢ νοσιζομένοις τι τῶν τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων ἐπιτίμιον ἐπάγει, τὴν ἐκπτώσιν τῶν οἰκείων βαθμῶν. Καταλιμπάνειν δὲ ἐπίσκοπον ἀρετικοῖς τὰ οἰκεία κενώλνται, μᾶλλον δὲ τοιοῦτοις καταλιπὼν καὶ ὑπὸ ἀνάθεμά ἐστιν· ἀδιάθετος δὲ τοῦ ἐπισκόπου τελευτήσαντος, ὁ μετ' ἐκείνου ἐπίσκοπος τὰ ἐκείνου ὀρίσθη οἰκονομεῖν πράγματα θεαρσίτως κατὰ τὸν κβ' καὶ πα' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα.

fuerit suffectus, de illius fortunis ex 22 et 81 syn.

ARIST. Ὁ ἐξ ἀνθρώπων ἐπισκόπου γεγενημένος τὰ ἐκείνου ἀρπάξων τοῦ βαθμοῦ ἀμαρτήσεται.

ZONAR. Quadragesimus quoque sanctorum apostolorum canon, quænam episcopi propriæ possessiones, quæque Deo dicatæ sint, notum omnino ac testatum esse decernit ; episcopoque, quod ad proprias possessiones attinet, illas testamento cuicunque libitum fuerit legandi potestatem facit. Eadem Antiochenæ synodi quarto et vicesimo canone constituta. Hoc etiam canone, quæ 139 episcopus propria possedit, eo vita functo clerici rapere atque ad se avertere prohibentur. Verba autem illa [quemadmodum assumptibus quoque vetitum est] ex synodi Trullanæ canone tricesimo quinto intelligere facile est. Eo siquidem loci ne metropolitano etiam episcopo, cum aliquis ex subjectis sibi episcopis decesserit, vel ex ecclesiæ vel ex ipsius episcopi bonis quidquam in rem suam convertere liceat interdictum : sed siquidem in episcopatu clerici aliqui sint, eorum fidei ac diligentia, quoad alter episcopus subrogetur, ea bona commendata esse ; sin vero nulli forsitan sint clerici, a metropolitano interea asservari, eique, qui suffectus fuerit episcopo, ad libellam omnia reddi jubetur ; assumptiam ergo nomine clericos aut metropolitanos intelligit, quorum fidei res illæ creditæ atque commendatæ sunt. Qui vero aliquid ex bonis episcopatus, aut episcopi propriis rapiunt aut alienant, ordinum suorum gradibus amoveri decernit. Hæreticos autem testamento hæredes scribere episcopi prohibentur : quin, si fecerint, etiam anathemate eos teneri constitutum. Quod si nullo facto testamento episcopus decesserit, quicumque in ejus locum

ARIST. Qui episcopo vita functo, illius bona rapit, gradu dejicietur.

Guill. Beveregii notæ.

(30) Ζῆτει τὸν κδ' κανόνα. Pro his verbis, usque ad finem interpretationis, nihil aliud in priori Balsamonis editione Græca occurrit, quam ζητει καὶ τὸν ἐν τῷ Τρούλλῳ κεφ. λδ'. Sed nostræ lectioni

suffragantur ms. Basileensis, isque quem Gentianus Hervetus transtulit. Locum etiam in priori editione corruptum esse, ex ipsis verbis cuivis ea consideranti patet.

Quiranneque clerici episcopi bona post mortem A ipsius diripiunt, de gradibus suis in periculum veniunt.

CANON XXIII.

Pervenit ad aures sanctae synodi, quod clerici quidam et monachi, quibus nihil a proprio episcopo mandatum est, et sunt etiam nonnunquam ab ipso communitone segregati, ad imp. Constantinopolis urbem se conferunt, et in ea diu morantur, turbas excitantes, statumque ecclesiasticum perturbantes, et aliquorum domos subvertunt. Statuit ergo sancta synodus, ut si prius a sanctissima Constantinopolitanae Ecclesiae defensore admoneantur, ut imp. urbe excedant: si autem in iisdem negotiis impudenter perseverent, ut per ipsum defensorem

Όσοι τών κληρικών τὰ τοῦ ἐπισκόπου πράγματα διαρπάζουσι μετὰ θάνατον ἐκείνου, περὶ τὸν ἴδιον βαθμὸν κινδυνεύουσι.

CANON ΚΓ΄.

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἀγίας συνόδου, ὡς κληρικοὶ τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκραβερισμένοι ὑπὸ τοῦ Ἰβλου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώρητοι γινόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνουσι τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατὰστασιν, ἀνατρέπουσι τοὺς οἴκους τινῶν ὠρισεν τὸν τινῶν ἡ ἀγία συνόδος τοὺς τοιοῦτους ὑπομνησθεσθαὶ μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου (31) τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτά-

Guill. Beveregii notæ.

(31) Διὰ τοῦ ἐκδίκου. De generali hujus vocis B ἐκδικος significatione non est ut dubitemus. Nam Dionysius Exiguus et antiquior ille Latinus Interpres, Defensorem, recte verterunt: quibus suffragatur ipse Balsamon dicens: Ἐν δὲ γίνωσκε δτι ἡ θεία τῶν ἐκδίκων καὶ τῶν βαφισσῶρων λεγομένων. Bals. in syn. Carthag. can. 78. Sic etiam in veteribus juris verborum glossis, Δεφένσωρ, Ἐκδικος. Verum ἐκδικοί Defensores alii civiles fuerunt, alii ecclesiastici. Canon de ecclesiasticis solis loquitur, ut ex sequentibus verbis constat, Διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας. De defensoribus civitatis Justinianus totam novellam constitutionem edidit, quæ ordine quindecima est. Defensores Ecclesiae sæpe commemorantur. Maxentius: Non ergo, ut iste mentitur populus, sed defensores Ecclesiae eos exinde egredi computaverunt. Max. resp. ad Epit. Hormisdæ. Theodoros Anagnosta: Παῦλος ὁ ἐκδικος τῆς Ἐκκλησίας, μακρὸς ὢν τὴν πληγὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἀντὶ Εὐσημίου λαβὼν κινδύνευσεν. Theod. Anagn. eclog. 2. Justinianus imperator eos ἐκκλησιαστικῶς, Ecclesiasticos vocat l. xlii, c. De episcopis et clericis. Prima autem ecclesiasticorum defensorum origo a politicis deducta videtur. Cum singulari enim in imperio Romano civitates defensores suos haberent, ecclesiis ibidem constitutis visum est tales etiam sibi officiales ab imperatoribus impetrare. Et quidem eos ab imperatoribus primo impetratos fuisse, ex synod. Carthag. c. 78, abunde constat. Editus est iste canon a concilio Carthag. an. 398 habito, his verbis: Ab imperatoribus universis visum est postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum, cum episcoporum provisione, delegentur. Conc. Carth. h. can. 9, qui in codice canonum istius Ecclesiae hic impresso est 78, ubi etiam in titulo Graece vocantur ἐκδικοί τῶν ἐκκλησιῶν. Et hæc prima sunt et antiquissima, ni fallor, quæ ullibi occurrit, ecclesiasticorum defensorum mentio; quos etiam vix credibile est synodum Carthaginensem ab imperatoribus postulare voluisse, si in Ecclesiam antea introduci fuerant. Ex eo autem, quod ab imperatoribus eos tunc temporis postulandos decerneretur, Balsamon in Meditatis observat, eos laicos fuisse, atque in presenti synodi Chalcedonensis canone intelligendos esse, utpote de quo ait: Ὁ τοιοῦτος κανὼν ἐπεφύνηται, ὅτε λόγῳ; οὐκ ἦν ἐκδίκων ὄντων ἐπὶ τοῦ βήματος, λαϊκῶν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις δεδομένων ἐκαστοῖς πρὸς ἐκδίχου. Καὶ τοῦτο δὴ λόγῳ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ὅς τῆς ἐν Κωνσταντίνῳ συνόδου, οὕτως διεκρίθητο; ἢ τῶς, περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν. Bals. Medit. in Juris Graeco Romani, l. vii, p. 454. Et quidem eorum in nullo ecclesiastico gradu

ordinatos olim fuisse, ex secundo praesentis concilii canone colligatur; ubi non ordinati dicuntur, sed promoti; neque enim clericis, sed cum œconomis et paramonario conjunguntur, quemadmodum et Justinianus eos, non cum clericis cujuscunque dignitatis, sed cum xenodochis, noscomis, aliisque istiusmodi officialibus recenset, qui nullo clericatus gradu constituti sunt. Postea autem nonnullos eorum clericos fuisse extra dubium est, cum ad thronum etiam Constantinopolitanum nonnunquam promoti fuerint; ut Balsamon in Meditatis antecitatis tradidit. Quod ad numerum eorum spectat, Heraclius Augustus in Novella sancivit, decem in Constantinopolitana majore Ecclesia constitutos esse. Τὸς μὲν Θεοφιλεῖς συγκαλλῶς εἰς δύο τῶν ἀριθμῶν περιστήναι, χαγκαλλῶς δὲ εἰς β', ἐκδίκους δὲ εἰς δέκα. Joannes episcopus Curi in Resp. ad Constant. Cilasilam quatuor solummodo defensores numerat. Eisdem δὲ καὶ ἕτερα ὄφελια, ἀπερ μάλιστα τοῖς ἱερεῦσιν ἀρμόζουσιν, ὁ ἐπὶ τῶν κατηχησῶν, ὁ ὄρφανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἐκδικοί. Jur. Gr.-Rom. l. v, pag. 328. Euchologium a Jacobo Goar Paris. editum duos exhibet officialium Ecclesiae Constantinopolitanae catalogos, in quorum primo praeter πρωτεύδικοι duodecim ἐκδίκους, in altero duos solos esse traditur; qui etiam assessores tantum fuerunt πρωτεύδικοι sive summo et proprie sic dicto defensori. De cuius etiam officio, ut pauca delibemus, in primis observandum est ei ex hoc canone concessam esse auctoritatem clericos et monachos ex urbe Constantinopoli expellendi, quicumque ab episcopo suo non missi ibi commemorantur. Si quidem autem Patres Chalcedonenses hoc defensoribus injungunt, eos antea constitutos supponant. Ac proinde hoc non primum et principale, sed secundarium fuit eorum officium. Primo autem Instituti sunt a concilio quodam Carthaginensi, ut pauperes contra divites defenderent. Syn. Carthag. can. 78. Cum hoc autem aliter facere non potuerint, minores a divitibus contra pauperes, vel e contra, motas causas audiendi potestas iis commissa est, ejusmodi praesertim, quas ab episcopo antea determinari consuetum fuit. Hoc e supradicto synodi Carthaginensis canone palam est, utpote in quo decernitur, ut defensores ab imperatoribus postulentur, διὰ τὴν τῶν πενήτων χάριτιν, ὡν ταῖς ἐπαχθείαις ἀπαύστως ἡ Ἐκκλησία παρενοχλεῖται, propter pauperum vexationem, quorum molestiis assidue fatigatur Ecclesia. Instituti sunt ergo defensores, ne pauperum vexationibus Ecclesia diutius fatigaretur; ac propterea frustra prorsus esset eorum institutio, nisi eas audirent et determinarent causas, quibus Ecclesia antea fatigari solita fuit. Et quidem πρωτεύδικοι minores ecclesiasticas audisse causas ex ordine officialium

της Ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ ἐξελεῖν τῆς βασιλευσούσης πόλεως· ἐὶ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένουσιν ἀνασχωρτοῦντες, καὶ ἀκοιτας αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδικοῦ ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους.

ΒΑΣΕ. Ἀπαγορεύουσιν οἱ Πατέρες κληρικοὺς ἢ μονάζοντας παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, πολλάκις καὶ ἀφωρισμένους ὄντας, καταλαμβάνειν τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβειν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰσως διακονίας ἐκκλησιαστικὰς· τοῦτο γὰρ φησὶν ἀνατρέπειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, καὶ τοὺς οἴκους· τῶν παραδεχομένων αὐτοῦς. Καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐκδιώκεσθαι τοῦτους καὶ ἀκοιτας ὁ κανὼν διορίζειται, ἐὶ μὴ ὀζλήσῃσι παρὰ τῶν ἐκδικῶν ὑπομινησκόμενοι ἐκόντες ὑποχωρήσαι· ὁ δὲ κ' κανὼν τῆς παρουσίας συνόδου ἀκοινωνήτους εἶναι φησὶ καὶ τὸν δεχθέντα καὶ τὸν δεξάμενον. Καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι· ἀλλ' εἰπέ ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐφθασαν δεχθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκοινωνησίᾳ κατακρίνονται σὺν τοῖς δεξαμένοις αὐτοὺς ἐπισκόποις, ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐδέχθησαν εἰσεῖν, καὶ διὰ τοῦτο διώκονται, καὶ ἀναγκάζονται ἀπελθεῖν ἐνθα ἐχειροτονήθησαν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἱς' ἀποστολικὸν κανόνα.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς κληρικοὺς βούλεται ὁ κανὼν ταῖς ἐκκλησιαίς προσμένειν, αἷς ἐκληρώθησαν, κἂν ἰσως μὴ κρίνοιτο παρὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰς ἐγχειρίσιν πραγμάτων ἦτοι διοίκησιν ἐπιτήδεοι, κἂν ἰσως καὶ ἐπιτιμηθῶσι παρ' αὐτοῦ τῷ τῆς ἀκοινωνησίας ἐπιτιμῶ, καὶ μὴ ἀποσκιρτῶν, καὶ ἀλλαγῶ ἀπιέναι καὶ διατρίβειν ἐκεῖ, καὶ παραχὰς καὶ θυροῦς ποιεῖν, καὶ συγχέειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν κακῶν ὑπόδειγμα ταῖς ἄλλοις κληρικοῖς γινομένους καὶ οἴκους τινῶν ἀνατρέποντας· ἢ τῶν μιμουμένων αὐτοῦς κληρικῶν, καὶ τῇ τάξει μὴ ἐμμελόντων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ τῶν δεχομένων αὐτοὺς καὶ εἰς οἴκον ἑμὴν πραγμάτων ἰσως χρωμένων αὐτοῖς τοὺς τοιοῦ-

vel invitati ejiciantur, et in propria loca revertantur.

BALS. Prohibent Patres clericos vel monachos, præter proprii episcopi voluntatem, et qui sunt sæpe etiam segregati, Constantinopolim accedere, et diu in ea manere, eo quod non habeant fortasse ecclesiastica ministeria : hoc enim, inquit, evertit statum ecclesiasticum, et domos eorum qui illos suscipiunt. Et hic quidem jubet canon eos vel invitos expelli, si a defensoribus moniti nolint sua sponte recedere. Vicesimus autem præsentis synodi canon excommunicatos esse dicit, tam eum qui susceptus est, quam eum qui suscepit: Nec id tibi esse contrarium videatur; sed sic, quod illic quidem jam suscepti erant, et propterea excommunicatione condemnantur, cum iis, qui illos susceperunt, episcopis : hic autem non erant suscepti, et propterea expelluntur, et eo redire coguntur, ubi ordinati fuerant. Lege et 16 canonem apostolicum.

ZONAR. Ut clerici quamvis forsitan ecclesiæ suæ regendæ sive administrandæ ab episcopo minus idonei judicentur, imo vero etiamsi communione forte privati sint, in ecclesiis maneat quibus in clerum cooptati sunt, et non se subducant, aut alio commorandi causa se conferant, ecclesiasticamque tranquillitatem per tumultum seditionemque perturbent, exemplo aliis item clericis noxii, ac privatæ quoque quietis eversores, sive clericorum, quos imitatione sui ad ecclesiasticos ordines turbandos pelliciant, 140 sive aliorum, a quibus recepti negotiis forte administrandis præficiuntur, hoc canonem constitutum. Qui secus fecerint, a defensore admo-

Guil. Beveregii notæ.

Ecclesiæ Constantinopolitanæ constat; ubi dicitur: Ὁ πρωτεύδικος κριτὴς μετὰ δώδεκα ἐκδικῶν μικρὰς ὑποθέσεις τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἀναγέρει δὲ ταύτας τῷ ἀρχιερεῖ. Defensor autem hujusmodi causas, non suo nomine, sed ut episcopi locum tenens examinavit; ut ex altero Catalogo dicitur officialium colligimus, dicente, Ὁ πρωτεύδικος κριτὴς ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερατικῶς κρίνει δὲ ὑποθέσεις μικρὰς μετὰ τῶν δύο ἐκδικῶν, τὰς εἰσερχομένας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, *Defensorum supremus in pontificis persona* (id est, in ejus absentia) *judex constituitur, et cum duobus defensoribus parvi momenti negotia ad episcopatum delata judicat.* Quin etiam in Ecclesia Romana antiquitus *defensores* episcopos adjuverunt, in causis nimirum audiendis; ut testatur est antiquus Glossarius Papias, dicens, *Defensores a Romanis pontificibus constituti sunt episcoporum adjutores, quibus honores inter clericos, sicut et regionariis concedimus.* Pap. in *Gloss.* Nos autem non proprio, sed episcoporum, quorum vices suppleverunt, nomine causas discussisse, et lites decidisse, colligere etiam licet ex libro de officio primi defensoris; cujus hæc verba Balsamon, in *Meditatio de officiis chartularii et primi defensoris*, citat: Δεῖ ὑμᾶς (πρωτεύδικους) εἰ τις τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων δίκην ἔξει μετὰ τινος πουσκα-

λεῖσθαι τὸν διεγκαλούμενον ἐκ τρίτου κατὰ τὴν εἰρημένον τρόπον, καὶ μὴ ὑπεκίοντα καταδικάζειν. *Oporet vos (primos defensores) si quis presbyterorum et diaconorum cum aliquo litem habeat, eum, qui accusatur, tertium citare, secundum indicatum modum, et non obsequentem condemnare.* Hinc enim constat, presbyteris et diaconis, μετὰ τινος interdictum, cum quocumque vel clerico vel laico litem habentibus, eandem olim licuisse apud πρωτεύδικον movere; quod quidem non fas esset, nisi defensor iste episcopi vicem ageret, apud quem clerici causas suas agere tenentur, ex uno canonem hujus concilii. Hæc eo nomine fusius prosecuti sumus, quod ex iis rite perpensis sole meridiano clarius elucescat, hodiernos episcoporum cancellarios in Ecclesia nostra constitutos, non nullos tertius introductos esse, ut nonnulli ridicule asseruerunt, sed majorum insituto receptos, et antiquissimarum synodorum decretis confirmatos. Si quis enim ea, quæ hactenus de defensorum Ecclesiæ officio commentati sumus, cum iis contulerit, quæ ab episcoporum cancellariis hodie agitantur, illico deprehendet, hosce nullos alios esse ecclesiasticos officiales, quam qui olim ἐκδικοί, πρωτεύδικοί, ἐκκλησιεύδικοί, et *defensores Ecclesiæ* nuncupati sunt.

nitos, ex urbe in quam immigrarunt excedere vult canon; contumaces vero ac in sua importunitate, inobedientia videlicet impudentiaque obfirmatos, vel commissarum sibi etiam negotiorum administrationem mordicus retinentes, ejici a defensore vel invitos, atque in suam stationem compelli jubet. Eademque constitutione monachos quoque teneri decretum est.

ARIST. Clerici et monachi qui episcopi injussu Constantinopoli commorantur, et turbas excitant, urbe expellantur.

Clerici aut monachi qui præter episcopi sui sententiam Constantinopoli inveniuntur, et ibi ecclesiasticum perturbant statum, ab Ecclesiæ Constantinopolitanæ exarcho civitate expellantur.

CANON XXIV.

Quæ semel voluntate episcopi consecrata sunt monasteria, perpetuo manere monasteria, et res quæ ad ea pertinent servari, eaque non amplius fieri sæcularia habitacula. Eos autem, qui hoc fieri permittunt, canonum pœnis subjici.

BALS. Præsens canon, qui statuit non fieri sæcularia diversoria, nec communia fieri quæ de episcopi sententia consecrata sunt monasteria, eas quoque res servari, quæ ad ipsa pertinent, ut et de monasteriorum ædificatione tacite præcipit, ea quod dicit episcopi voluntate. Sed quomodo fieri debeant monasteria, a primo canone synodi quæ fuit in templo Sanctorum Apostolorum, fusius discas; et etiam a primo capite primi tit. iv libri Basilic. quod est cap. 52, 123 Justiniani Novellæ, quæ compendio posita est in 1 cap. 11 tit. præsentis operis. Interrogaverit autem quispiam, cum quam custodia res monasteriorum servari jubeat canon, et quænam eæ sint. Ac nonnulli quidem dixerunt omnia monasteriorum tam mobilia quam immobilia ut ipsa etiam monasteria inalienabilia conservari. Mihi autem videtur canon hic loqui de magna custodia, summa scilicet diligentia. Immobilium enim ad ea pertinentium, et præterea etiam sacrorum vasorum nonnunquam alienatio permittitur. Lege totum 2 tit. lib. v Basilic. docentem justis quibusdam de causis, non solum dari pignori, sed quavis etiam alienatione alienari ecclesiarum immobilia et sacra vasa. Quoniam autem dicit eos, qui permittunt communia fieri monasteria, canonum pœnis subjici, rogaverit quispiam, quænam eæ sint. Scias ergo quod 13 canon 7 syn. dicit, eos qui sacra communia faciunt, et ea in antiquam formam non restituant, si sint quidem sacerdotes, debere deponi:

Α τους οὖν παρὰ τῶν ἐκδίκων ὑπομνηθεσθαι βούλεται ἔ κανὼν ἐξελεῖν τῆς πόλεως, ἢ παροικοῦσιν· εἰ δὲ μὴ πείθονται, τοῖς αὐτοῖς δὲ πράγμασιν ἐπιμένειν, τῇ ἀνυποταξίᾳ δηλαδὴ καὶ ἀνασχυνεῖν, ἢ τῇ διοικήσει τῶν αὐτοῖς ἐγγειροσθέντων πραγμάτων, ἐκβάλλεσθαι καὶ ἄκοντας ὁ κανὼν διατάσσεται παρὰ τοῦ ἐκδίκου, καὶ εἰς τοὺς ἰδίους ἀπέναι τόπους. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ μοναχῶν.

ΑΡΙΣΤ. Οἱ ἐπισκόπου διχα τῇ Κωνσταντίνου διατρίβοντες πόλει κληρικοί καὶ μονάζοντες, καὶ ταραχὰς ἀνεγείροντες, τῆς πόλεως ἐλαυνέσθωσαν.

Οἱ παρὰ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εὐρισκόμενοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κληρικοί καὶ μονάζοντες (32), καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν θορυθοῦντες κατάστασιν, διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐλαυνέσθωσαν.

KANON KΔ'.

Τὰ ἀπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου μένειν εἰς τὸ διηρηκὲς μοναστήρια καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι, καὶ μηκέτι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ καταγώγια. Τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι ὑποκείσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις.

ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν διοριζόμενος μὴ γίνεσθαι κοσμικὰ καταγώγια, μὴδὲ κοινοῦσθαι τὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθιερωθέντα μοναστήρια, φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα, ἀτυμφανῶς παρακελεύεται, καὶ τὰ περὶ τῆς ποιήσεως τῶν μοναστηρίων, διὰ τοῦ εἰπεῖν, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. Μαθήση δὲ πλατύτερον πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι τὰ μοναστήρια ἀπὸ τοῦ α' κανόνος τῆς ἐν τῷ ναφῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ α' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν ὅπερ ἐστὶ κεφ. νβ' τῆς ρκγ' Ἰουστινιανείου Νεαρῶς, συνοψισθὲν εἰς τὸ α' κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐρωτήσῃ δὲ τις μετὰ ποίας φυλακῆς τὰ πράγματα τῶν μοναστηρίων φυλάττεσθαι ὁ κανὼν παρακελεύεται, καὶ ποῖα ταῦτά εἰσι. Καὶ τινες μὲν εἶπον ὀφείλειν πάντα τὰ τῶν μοναστηρίων κινήτὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια συντηρεῖσθαι ἀνεκποίητα· ἔμοι δὲ δοκεῖ ὅτι ὁ κανὼν ἐναυθὰ περὶ φυλακῆς λέγει μεγάλῃ, δηλονότι ἀκρας ἐπιμελείας. Τῶν γὰρ διαφερόντων τούτοις ἀκινήτων, πρὸς δὲ καὶ τινῶν ἱερῶν σκευῶν, ἔστιν ὅτε ἡ ἐκποίησις ἐπιτρέπεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν ὅλον δευτέρον τίτλον τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, διδάσκοντα ἐξ εὐλόγων αἰτιῶν τινῶν, μὴ μόνον ὑποτίθεσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἀκίνητα καὶ ἱερὰ σκευή, ἀλλὰ καὶ ἐκποιεῖσθαι κατὰ πάσαν ἐκποίησιν. Ἐπεὶ δὲ φησι τοὺς συγχωροῦντας κοινοῦσθαι τὰ μοναστήρια ὑποκείσθαι τοῖς τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις, ἐρωτήσῃ τις ποῖα ταῦτά

Guill. Beveregii notæ.

(32) Κληρικοί καὶ μονάζοντες. In hac Alexii Aristeni, necnon Symeonis Logothetæ epitome a Justello edita, hæc verba desunt: quæ tamen ad

plenum verumque canonis exprimendum sensum necessario interserenda sunt, juxta nostrum hunc codicem.

εἶσι. Γίνωσκε οὖν ὅτι ὁ ἰγ' κανὼν τῆς ζ' συνόδου φησὶ A laicos vero vel monachos segregari. Lege et 49 can. τοὺς τὰ ἱερὰ κοινοῦντας, καὶ μὴ ἀποκαθιστῶντας syn. in Trullo. αὐτὰ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι. *Ανάγνωσον καὶ τὸν μβ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ πρῶτος κανὼν τῆς ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάσης συνόδου περιέχει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα· Ὅρισεν ἡ ἁγία σύνοδος μηδεὶν ἐξεῖναι μοναστήριον οἰκοδομεῖν ἀνευ τῆς τοῦ ἐπισκόπου γνώμης καὶ βουλῆς, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος ἐν βιβλίῳ τετάρτῳ τῶν Βασιλικῶν κεῖμενος, τίτλῳ πρώτῳ, τὰ αὐτὰ διορίζεται. Τὰ γοῦν ὄβια κατὰ γνώμην δηλονότι τοῦ ἐπισκόπου καθιερωθέντα μοναστήρια, ἤγουν διὰ τῆς εὐχῆς ἐκείνου ἀνατεθέντα τῷ θεῷ, μὴ κοινοῦσθαι οὗτος ὁ κανὼν διατάττεται, μένειν δὲ δεῖ μοναστήρια, καὶ μὴ κοινὰ καὶ κοσμικὰ καταγῶγια γίνεσθαι, φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὰ αὐτοῖς ἀνήκοντα πράγματα ὡς, εἴγε μὴ κατὰ γνώμην ἐπισκόπου συσταῖ ἡ μονή, οὐδ' εὐχὴ αὐτοῦ τῆς οἰκοδομῆς προηγήσεται, καὶ οἷά τις ἀρβραγῆ· καταβληθεὶς θεμέλιος, οὐδὲ μονὴ λογισθήσεται· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ κανὼν ἐπήνεγκε τὸ, κατὰ γνώμην ἐπισκόπου. Τοὺς δὲ ταῦτα παραβαίνοντας κανονικοὶ· ἐπιτιμίοις ὑποκεισθαι ἐψηφίσασατο.

ΑΡΙΣΤ. Μοναστήριον ἐπισκόπου γνῶμη πατρῶν, μενέτω ἀμεταποίητον· καὶ ὅτι τοῦτω ἀνήκει, ἦτω ἀνεκποίητον. Ὁ δ' ἄλλως ἐπιχειρῶν οὐκ ἀνεύθυνος.

Τὰ μὲν διχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου κτισθέντα μοναστήρια καὶ ἀσύστατά εἰσι καὶ ἀνίσρα· τὸ δὲ C μετὰ βουλῆς ἐπισκόπου κτισθὲν μοναστήριον, ὡς θεῖου δικαίου ὄν, ὀφείλει μένειν ἀμεταποίητον, καὶ μὴ κοσμικῶν καταγῶγιον γίνεσθαι· φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὰς ἀκινήτους αὐτοῦ κτήσεις ἀνεκποίητους. Τὸν δὲ ἀθιτοῦντα ταῦτα τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἔνοχον εἶναι ἐπιτιμίοις.

ΚΑΝΩΝ ΚΕ'.

Ἐπειδὴ τινες τῶν μητροπολιτῶν ὡς περιηγήθημεν, ἀμελοῦσι τῶν ἐγκειρισμένων αὐτοῖς ποιμνίων, καὶ ἀναβάλλονται τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐν τῷ τριῶν μηνῶν γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων, εἰ μήποτε ἄρα ἀπαράλητος ἀνάγκη παρασκευάσῃ ἐπιταθῆναι τὸν τῆς D ἀναβολῆς χρόνον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃ, ὑποκεῖσθαι ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ. Τὴν μὲντοι πρόσθετον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας σῶσαν παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

ΒΑΑΣ. Οἱ θεῖοι Πατέρες, τὰς τῶν πολλῶν κακηνερχείας ἀνακόπτοντες, ὥρσαν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς μητροπολίτας τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀναβάλλεσθαι χειροτονίας ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐν τῷ τριμήνῳ ταύτας ποιεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μὴ ψηφισομένων μητροπολιτῶν τὰς ἰδίας ἐπισκοπὰς· περὶ δὲ τῶν

Guill. Beveregii notæ.

(153) Ἐπειδὴ τινες τῶν μητροπολιτῶν. Landatur hic canon ex versione Dionysii Exigui, a concil. Wormatiensi anno 898 habito, can. 71, quemadmodum

ZONAR. Cum aliis, quæ primo canone synodi in templo Sanctorum Apostolorum habitæ continentur, et hæc definivit sancta synodus, ne cuiquam nisi episcopi sententia ac voluntate monasterium exstruere liceat et deinceps. Idem libro iv Basilic. titulo primo, civili quoque lege decretum est. Quæ igitur ea conditione, hoc est episcopo consentiente, religiosasque preces adhibente monasteria consecrata ac Deo dicata sunt, ne communia reddantur præcipit canon, sed usum monasterii in posterum B semper obtineant, nec profana ac sæcularia habitacula fiant, ut et bona quoque ad se pertinentia sine fraude possideant. Monasterium vero quodcumque, aut nulla 141 episcopi auctoritate, aut consecratione legitima nulla instar fundamenti longe firmissimi præeunte excitatum, ne monasterii quidem loco haberi placet. Idcirco namque verba illa, [ex episcopi sententia] in canone adjuncta. Qui vero hanc constitutionem violaverint, ex canonicis sanctionibus puniendos esse decernit.

ARIST. Monasterium episcopi sententia exstructum immutabile maneat: et quidquid ad ipsum pertinet, ne alienetur. Qui vero secus facere aggredietur, non est innocuus.

Quæ præter episcopi sententiam exstruuntur monasteria, nec stare possunt nec sacra esse. Quod autem ex episcopi voluntate excitatur monasterium, cum divini sit juris, immutabile debet manere, et sæcularium non fieri diversorium, sed et servari bona ipsius immobilia nullo modo alienata. Qui hæc autem transgressus fuerit, pœnis canonicis obnoxius erit.

CANON XXV.

Quoniam nonnulli metropolitani, ut sæpe a nobis auditum est, et greges sibi commissos negligunt, et episcoporum ordinationes differunt: sanctæ synodo placuit, ut intra tres menses ordinationes fiant, nisi inexorabilis utique necessitas effecerit ut dilationis tempus prorogetur. Si autem hoc non fecerint, eos ecclesiasticæ pœnæ subjici. Viduæ vero ecclesiæ redditum apud ecclesiæ œconomum saluum custodiri.

BALS. Divini Patres improbas multorum invasiones amputantes, statuerunt non esse in metropolitano potestate episcoporum ordinationes diu differre, sed eas intra trimestre spatium facere. Et hæc quidem de metropolitans qui neminem in episcopatus suos eligunt: de electis autem et diffi-

et canones 15, 18, 22 et 27, ex eadem versione ibidem citantur. Quod hic solum observasse sufficiat.

renitibus susceptionem aut renuntiationem saepe quaesitum fuit quid fieri debeat, et nondum determinatur quid sit faciendum. Dico itaque quod trimestre spatium post electionem electo extendi debet ad suscipiendum, vel renuntiandum: quod etiam metropolitanus ad aliquem in episcopatum suum eligendum ab hoc canone conceditur. Et si intra tres istos menses qui electus est nec suscipit, nec renuntiat, altera fieri debet electio; iste vero qui distulit post trimestre spatium ordinationem revocare nequit, sed potius ecclesiastice corrigitur, utpote qui futiliter ludit in rebus minime ludicris, Deique gregem injuria afficit. Electum autem ab eo qui elegit citari non oportet, quoniam nec metropolitanus a patriarcha ad eligendum citatur. Collige autem hanc interpretationem etiam ex capit. 8 tituli primi et lib. III Basilic., quo examinatio emergentis de electo controversiae in trimestre spatium contrahitur. Quod etiam situm est in interpretatione capit. 8 tituli primi praesentis operis. Debet autem ordinationes celebrare intra trimestre spatium, ne res episcoporum ex ea re detrimento afficiantur, et populi doctrina ac instructio negligatur. Si autem propter inevitabilem aliquam necessitatem, inquit, episcopi proelectio prohibetur (forte enim civitas, quae est episcopo vidua, a gentibus capta est, nec facile potest illuc quisquam venire), prorogabitur omnino ordinatio. Porro episcopus 142 reditus ab ejus aconomo inferri vult canon, qui quidem debent dari, non metropolitanus, sed episcopo, qui est eligendus, etiamsi ad tres menses differatur electio, vel etiam ultra. Metropolitanus autem, qui praeter haec faciunt, poenae subjicit: quoniam vero sit ista nescio. Existimo autem eam esse quae a synodo definitur. Nota ergo quomodo intelligitur illud, inexorabilis necessitas. Neque enim si episcopatus injuria aliqua forensi vexetur, aut aliqua alia ejusmodi ratione agitur, id justam episcopi electionis dilationem metropolitanus concedit. Lege etiam nonum capit. primi tituli praesentis operis, et quae in illud scripta sunt.

ZONAR. Ne metropolitanus quos penes episcopos creandi jus est, diu eam rem differant, hoc canone constitutum. Proinde tempus quoque ultra quod creationem hujusmodi extendere minime liceat, trium videlicet mensium intervallum, definit. Nec enim commissos eorum curae populos suo episcopo diu carere, ac incertos consilii nemine ipsis viam praemonstrante, vagari par est. Si tamen interea, quo minus intra spatium trimestre constitui episcopus possit, causa aliqua necessaria aliquando impediatur; ut si forte captam urbem Barbarus occupaverit, nec ad eam aditus cu quam ita facile pateat: tum demum praefinitum illud tempus ostendi et ordinationem deferri licere decernit; qui vero contra constitutionem hanc fecerit, ecclesiasticis poenis subjici jubet. Quandiu autem

Α ψηφισομένων καὶ ὑπερτιθεμένων τὴν καταδοχὴν ἢ τὴν παραίτησιν, ἐζητήθη διαφόρως τί μέλλει γίνεσθαι· καὶ οὐχ ὠρίσθη τὸ ποιητέον. Διὸ φημι δεῖ τριμήνον ὀφείλει μετὰ τὴν ψήφον ὑφαπλοῦσθαι τῷ ψηφισθέντι χάριν τοῦ καταθέσθαι, ἢ παραιτήσασθαι, ὅπερ καὶ τῷ μητροπολίτῃ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐδόθη χάριν τοῦ ψηφισασθαι τὴν ἐπισκοπὴν. Καὶ εἰ ἐντὸς αὐτῶν οὗ καταδέξεται ὁ ψηφισθεὶς ἢ οὐ παραιτήσεται, ὀφείλει ἕτερα γίνεσθαι ψήφος, μὴ δυναμένου τοῦ ὑπερθεμένου ἀνακαλεῖσθαι τὴν χειροτονίαν μετὰ τὴν τρίμηνον. ἄλλοι μὲν οὖν καὶ εὐθυκομένου ἐκκλησιαστικῶς ὡς παίζοντος διακηνῆς ἐν οὐ πιαιτοῖς καὶ λυμαινομένου τὸ πάλμικον τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὐδὲ ὀφείλει ἐπιφωνεῖσθαι ὁ ψηφισθεὶς παρὰ τοῦ ψηφισαμένου, διότι οὐδὲ ὁ μητροπολίτης ἐπιφωνεῖται παρὰ τῷ πατριάρχῃ ψηφισασθαι. Συγκρότες δὲ τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν καὶ ἀπὸ τοῦ ἡ κεφ. τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, εἰς τριμήνον στενωροῦντος τὴν δοκιμασίαν τῆς συμβάσεως ἀντιλογίας κατὰ τοῦ ψηφισθέντος. Ὅπερ κατέκειτο εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ἡ κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ὅφειλε δὲ ποιεῖν τὰς χειροτονίας ἐντὸς τριμήνου, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὰ τῶν ἐπισκόπων λυμάνωνται, καὶ ἡ τοῦ λαοῦ ἀμελεῖται διδασκαλία. Εἰ δὲ, φασί, διὰ τινὰ περιστάσιν ἀπαραιτήτων κωλύεται ἡ τοῦ ἐπισκόπου προχειρίσις (τυχὲν γὰρ ἡ χηρεύουσα πόλις ἐπισκόπου ὑπὸ ἔθνων ἑάλω, καὶ οὐκ ἔστι βῆλον ἀπελθεῖν ἐκεῖσε τινα), πάντως ὑπερθεθεῖ καὶ ἡ χειροτονία. Τὴν μάλιστα πρόσθεον τῆς ἐπισκοπῆς παρὰ τοῦ οἰκονόμου ταύτης εἰσθεδιάζεσθαι θέλει ὁ κωνὸν, δοθῆναι ὀφείλουσαν οὐ τῷ μητροπολίτῃ, ἀλλὰ τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ, κὰν ἐπὶ τρίμηνον ἢ χειροτονία ὑπερθεθῆ κὰν ἐπὶ πλέον. Τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας μητροπολίτας ἐπιτιμῶ καθυποβάλλει· οἶον δὲ τοῦτέστιν, οὐκ οἶδα. Νομίζω δὲ τὸ παρὰ τῆς συνόδου ὀρισθησόμενον. Σημειῶσαι οὖν πῶς νοεῖται τὸ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης. Τὸ γὰρ ἐπιπραξέσθαι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπὸ πρακτορικῆς ἀδικίας, ἢ ἕτερον τι τοιοῦτον, ἀναβολὴν εὐλογον χειροτονίας ἐπισκόπου τῷ μητροπολίτῃ οὐ δίδωσιν. Ἀνάγνωθι καὶ κεφ. θ' τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας μὴ ἐπὶ πολὺ ὑπερτίθεσθαι τοὺς μητροπολίτας, ὅς ἡ ἐκείνων ἀνήκει προχειρίσις, ἑπαρῶν κανὸν διορίζεται. Διὸ καὶ χρόνον, οὗ ἐντὸς χειροτονεῖσθαι δεῖον τοὺς ἐπισκόπους, ἔταξεν· ὁ δ' ἔστι τριμήνον. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ πολὺ χρὴ τοὺς ὑπ' ἐκείνους λαοὺς ἀνεπισκοπητόους εἶναι, καὶ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι, μὴ δυνατοῦ τοῦ καταρτίζοντος αὐτούς. Εἰ δὲ ποτε συμβαίῃ ἀπαραιτήτος τις αἰτία κωλύουσα τὴν διὰ τοῦ τριμήνου προχειρίσιν, ἐπιταθήσεται, φησὶν, ὁ χρόνος, καὶ ὑπερθεθήσεται ἡ χειροτονία. Ἰσως γὰρ ἑάλω ὑπὸ Χαλδάρων ἢ πόλις ἐκείνη, καὶ οὐκ ἔστι βῆδιον ἀπελθεῖν ἐκεῖσε τινα. Τοὺς δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντας ὑποκαλεῖται κσεύει ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμῆσις. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ χειροτονία τοῦ ἐπισκόπου ὑπερθεθῆ, εἴτε ἐπὶ τρίμηνον, εἴτε ἐπὶ πλέον ἀνάγκης ἐπιχειμένη;

ἡ πρόσδος φυλάττεσθαι ὁρᾶται τῷ χειροτονηθσο-
μένῳ ἐπισκόπῳ παρὰ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἐκκλησίας
ποιούντος τὰς ἀναγκαίας ἐξόδους τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ
δὲ περιτεύοντα ἰσῶς φυλάττοντος.

in episcopatus necessarios usus erogatis, reliqua
conservet.

ΑΡΙΣΤ. Ἐσω μηνῶν τριῶν αἱ τῶν ἐπισκόπων
ταλοῦνται χειροτονία· παρατείνει δὲ τὸν και-
ρὸν ἀνάγκη τις ἀπαράλτῃτος· εἰ δὲ μὴ, ὁ χει-
ροτονῶν τὸ ἐπιτίμιον εἰσεται· ἡ μέντοι πρόσ-
δος μετέω τῷ οἰκονόμῳ.

Τινὲς τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐγκεχειρισμένων
αὐτοῖς ἀμελοῦντες ποιμνίων, καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων
χειροτονίας ἀναβαλλόμενοι, ὠρῆθησαν ἐντὸς τριῶν
μηνῶν μετὰ ταλευτὴν τοῦ ἐπισκόπου ἕτερον χειρο-
τονεῖν ἐπίσκοπον· εἰ μὴ διὰ τινὰ ἀπαράλτῃτον
ἀνάγκην ἐπιτεθῆ ὁ καιρὸς. Εἰ δὲ πλεον τῆς τρι-
μήνου ἐπισκόπου χηρεύσει ἡ ἐκκλησία ἀνευ τινὸς
ἀπαιρητῆτος ἀνάγκης, ὁ μητροπολιτῆς ἐπιτιμηθή-
σεται· ἡ μέντοι πρόσδος τῆς χηρευούσης ἐκκλη-
σίας ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ οἰκονόμου ὡς φυλά-
χθήσεται.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ΄.

Ἐπειδὴ ἐν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περὶ ἠχθῆσθαι,
διὰ οἰκονόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ
χειρίζουσι πράγματα, ἔδοξεν πᾶσιν ἐκκλησίαις
ἐπίσκοπον ἔχουσιν καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ
τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησια-
στικὰ κατὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκό-
που· ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν
τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι
τὰ αὐτῆς πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἐρωσύνῃ
προσπρίβασθαι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃ, ἔπο-
κεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θεοῖς κατόσω.

ΒΑΣΣ. Ὡς ἔοικε πρὸς τὸ παρόντος κανόνος οἱ
πλείους τῶν ἐπισκόπων λαϊκοὺς ἐποίουν οἰκονόμους.
Τοῦτο οὖν οἱ θεοὶ Πατέρες διορθούμενοι παρακα-
λοῦνται διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ ἐκκλη-
σιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· ἐπ' ᾧ κα-
ταδῆλως τε εἶναι τὰς εἰσόδους τῆς ἐκκλησίας, καὶ
μὴ σκορπίζεσθαι, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἀδιάδητον
συνηρεῖσθαι· τὸν δὲ μὴ ποιοῦντα οὕτως ἀρχιερεῖα
ὀνειδίζονται τοῖς κανόσι παρακαλεῖσθαι. Μὴ γοῦν
ἐναντιωθῆς τῷ λη' καὶ τῷ μα' κανόνι τῶν ἁγίων
ἀποστόλων. Κἀν γὰρ ἀνεκλόγηστον ἐξουσίαν ἔχουσιν
οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐκ ἐφεταί τούτοις ὡς ἰδιοὺς,
καὶ δεσποτικῶς αὐτοῖς διαφέρουσι τοῖς ἐκκλησίας
χρᾶσθαι πράγμασι· τοσοῦτον, ὅτι καὶ τὰ περιτε-
ύοντα μετὰ τὰς ἀναγκαίας ἐξόδους τοῖς πτωχοῖς
διαδίδουσι ἀναγκάζονται, ὅτι καὶ πτωχικὰ τὰ ἐκ-
κλησιαστικὰ λέγονται πράγματα. Εἰ γοῦν οἰκονο-
μοῦνται ταῦτα διὰ κληρικῶν, ἀνάγκητος ἔσται ὁ
ἐπίσκοπος, καὶ οὐδὲ τις γογγύσει κατ' αὐτοῦ, ὡς μὴ
τοὺς ὀπ' αὐτοῦ κληρικοὺς ἢ καὶ ἄλλους πενομένους
χειραγωγούντος. Εἰ τὰχα δὲ τὸ ἐπιτίμιον τῶν
παραβαιόντων τὸν παρόντος κανόνα ἐνταῦθα οὐ
κεῖται, ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν εα' κανόνα τῆς ζ' συν-
όδου, καὶ μάθης τί γίνεται εἰς τοὺς μὴ διοικοῦν-
τας ἐπίσκοπους διὰ κληρικῶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐ-
τῶν, ἀλλ' ἐν τῷ μηνὶ καὶ εἰς τοὺς ἡγουμένους.

A episcopi ordinatio differatur, sive per tres menses,
sive urgente aliqua necessitate, per plures, pro-
ventus futuro episcopo ab ecclesiae œconomō reser-
vari debent; ita scilicet, ut quæ opus fuerint
deinde, si qua forte supererunt, sarta lecta

ARIST. Intra tres menses episcoporum ordinatio-
nes fiant: necessitas autem inevitabilis tem-
pus prorogat. Alioquin autem, qui ordinat
pœnæ obnoxius erit. Reditus vero penes œco-
nomum maneat.

Metropolitanorum nonnulli greges sibi commissos
negligentes, et episcoporum differentes ordinationes,
in mandatis habent intra tres menses post unius
episcopi mortem alium ordinare episcopum. Nisi
forsitan ob inevitabilem aliquam necessitatem pro-
rogetur tempus. Si autem plusquam tres menses
episcopo vacaverit ecclesia sine inevitabili neces-
sitate, metropolitanus reprehensioni subjicietur. Re-
ditus autem vacantis ecclesiae ab œconomō salvi
interea custodientur.

CANON XXVI.

Quoniam in nonnullis ecclesiis, ut sæpe a nobis au-
ditum est, episcopi absque œconomis tractant res
ecclesiasticas, placuit, omnem ecclesiam episcopum
habentem, ex proprio clero œconomum quoque
habere, qui ex episcopi sui sententia res eccle-
siasticas dispenset; ut nec sine testibus sit ecclesia
administratio, atque ideo res ejus dissipentur,
et probum re decedens sacerdotio inuratur. Si
autem hoc non fecerit, eum divinis etiam canonibus
subjici.

BALS. Ut est verisimile, autē presentem cano-
nem, complures episcopi laicos faciebant œcono-
mos. Divini ergo 143 Patres, hoc corrigentes,
jubent per clericos res ecclesiasticas administrari
de sententia episcopi: ut et manifesti sint ecclesiae
reditus, nec dissipentur, et episcopus a probro ad
reprehensione alienus conservatur. Antistitem
autem, qui non ita facit, canonibus subjici jubent.
Ne repugnare autem hæc existimes 38 et 44 can.
sanctorum apostolorum. Etsi enim potestatem
reddendæ rationi non obnoxiam habeant episcopi,
iis tamen non permittitur ut tanquam propriis et
jure domini ad se pertinentibus ecclesiae rebus
utantur: adeo ut, post necessarias impensas, ea
quæ supersunt pauperibus erogare cogantur. Res
enim ecclesiasticæ dicuntur bona pauperum. Si
ea ergo per clericum administrantur, a reprehen-
sione alienus erit episcopus, neque quisquam ad-
versus eum murmurabit, quod clericos qui ei sub-
sunt, aut et alios egentes forte non sublevet, nec
sustentet. Si autem forte poena eorum, qui præ-
sentem canonem transgrediuntur, hic non sita est,
sed lege 11 canonem 7 syn., et intelliges quid sit in
episcopos qui per clericos suarum ecclesiarum
bona non administrant, et quid in eos etiam, qui
præficiuntur.

ZONAR. Pœnes episcopos episcopalia bona ad ministrandi jus, et auctoritatem, canones esse voluerunt. Non volunt autem ut ea per seipso administrarent, nemine conscio. Neque vero ex domesticis ipsius episcopi cuiquam, propinquo forte, aut uni e familia, sed homini ex episcopatus clero delecto, œconomii munus ab eodem mandari placet. Quo quidem, ex episcopi tamen sententia, bona procurante, et quos in usus ecclesiastici redditus insumantur facile apparebit, nec erit cur quispiam in ecclesiæ patrimonio dissolutum episcopum fuisse suspicari queat (id enim dissipandi verbo ostenditur) eumque, quasi sacros proventus perditæ irreligioseque effundentem, conviciis contumeliisque proscindat. Qua quidem ex re, cum episcopi fides multitudini suspecta esse consuevit, tum offensiones quoque populi, velut ex odio male gestæ potestatis, excitantur. Huc illa namque magni Pauli spectant: *Videte ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis*³³; Et paulo infra: *Sic in fratres peccantes, et verberantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis*³⁴. Qui vero administrandis ecclesiarum bonis delectos ex clero œconomos non præferent, canonicis in eos pœnis animadverti jubent. Quæ item de monasteriorum præfectis eodem modo accipienda sunt; quamvis hoc tempore decreti hujus auctoritatem, et plerique præsules, et nonnulli etiam monachorum rectores omnino contemnant.

ARIST. *Œconomus in omnibus ecclesiis de clero constituatur. Episcopus autem qui hoc contemnit, non est extra noxam.*

Quemque episcoporum oportet e clero suo œconomum constituere, ad negotia ecclesiastica secundum ipsius sententiam administranda. Si quis autem episcopus sine œconomio constituto ecclesiastica administrare inveniatur, ut convicium sacerdotio fiat, canonicis pœnis subjicietur.

144 CANON XXVII.

Eos, qui nomine conjugii mulieres rapiunt, vel opem ferunt, vel consentiant iis qui rapiunt, statuit synodus, si sint quidem clerici, proprio gradu excidere; si autem laici, anathematizari.

³³ I Cor. VIII, 9. ³⁴ ibid. 12.

Guill. Beveregii notæ.

(34) *Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας.* Hic canon non solum a concilio Wormatiensi can. 77, verum etiam a Cabilohensi laudatur, dicente: *De puellis raptis necdum desponsatis, in concilio Chalcedonensi statutum est, eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes et conniventes raptoribus, decrevit sancta synodus, ut si quidem clerici sint, decendant proprio gradu: si vero laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi sunt, quando participes consilii et conniventes tanto anathemate feriuntur, ut juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possint.*

ZONAR. Τὴν μὲν ἐξουσίαν τῆς διοικήσεως τῶν ἐπισκοπῆς ἐκάστης πραγμάτων οἱ κανόνες τοῖς ἐπισκόποις ἀνατιθέασιν· οὐ βούλονται δὲ καθ' αὐτοὺς ταῦτα διοικεῖν, μὴ τινος ἔχοντος εἰδῆσθαι. Οὐδὲ οἰκείους τινὰς, συγγενεῖς τυχὸν ἢ ἰδίους θεράποντας, προϊστάην οἰκονόμους, ἀλλ' ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐπισκοπῆς τὸν οἰκονόμον προβάλλεσθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου· ὥστε, ἐκείνου τὰ τῆς Ἐκκλησίας διοικοῦντος κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, δῆλον εἶναι ὅτι προχωροῦσιν καὶ δαπανῶνται τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ μὴ ὑπόνοιαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου φέσθαι ὡς κακῶς ἀναλλισκόντος τὰ τῆς Ἐκκλησίας· σὺτο γὰρ δηλοῦται διὰ τοῦ σκορπίζεσθαι, καὶ λοιδορεῖσθαι τὸν ἀρχιερεῖα ὡς ἀθέσμως καὶ οὐκ εὐσεβῶς χρώμενον τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ οὕτως ἀπιστίαν τοῖς ὑπ' αὐτὸν τίκεσθαι κατ' αὐτοῦ, καὶ σκανδάλων ἀφορμὰς διδόναι αὐτοῖς διὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐξουσίας. Ἀρμόσουσι γὰρ αὐτῷ τὰ τοῦ μεγάλου Παύλου ῥητὰ λέγοντος· *Βλέπετε μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν*· καὶ μετὰ τινὰ· *Ὅπως δὲ εἰς τοὺς ἀδελφούς ἀμαρτάνοντες καὶ τύποντας αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε*. Τοὺς δὲ μὴ διὰ οἰκονόμων ἐκ τοῦ κλήρου ὄντων διοικοῦντας τὰ πράγματα τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιτιμᾶσθαι κανονικῶς. Τὰ αὐτὰ δὲ νοητέον καὶ ἐπὶ τοῖς προεστῶσι μόνων, εἰ καὶ νῦν οὕτε τοῖς πλεοσὶ τῶν ἀρχιερέων οὕτε τισὶν ἡγουμένοις μοναχῶν ταῦτα παραφυλάττονται.

ARIST. *Οἰκονόμος ἀπὸ πάσης ἔστω τὰς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κλήρου. Ὁ δὲ τούτου καταφροσίων ἐπίσκοπος οὐκ ἀνέγκλητος.*

Ἀπὸ τοῦ κλήρου δεῖ τοῦ οἰκείου ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων προχειρίζεσθαι οἰκονόμον εἰς τὸ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα διοικεῖν κατὰ γνώμην αὐτοῦ· εἰ δὲ δίχα οἰκονόμου κεκληρωμένοι τὰ τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται τὸς ἐπίσκοπος διοικῶν, ὡς λοιδορίαν τῆ ἱερωσύνης προστριβῶν διὰ τὴν ἀδιόγνωστον καὶ ἀμάρτυρον οἰκονομίαν, κανονικῶς ἐπιτιμηθήσεται.

KANON KZ'.

Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας (34) ἐκ' ἐνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναυρουμένους (35) τοῖς ἀρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἀγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἴεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀναθεματίζεσθαι.

Concil. Cabil. apud Gratian. 36, quæst. 2, vide Balsam. respons. a. Marc. Alexandrini interrog. 63. — Joannes Antiochenus in Collect. can. tit. 42, legit *κράζ*. Sed non solum Boileianus noster, reliquique Græci codices, verumetiam Latini veteres interpretes γυναῖκας legunt, nam mulieres vertunt.

(35) *Συμπράττοντας ἢ συναυρουμένους.* Joannes Antiochenus rectius legit συμπράττοντας ἢ συναυρουμένους. Codex Amerbachianus, ἢ συμπραττομένους, ἢ συναυρομένους. Scholiastes enim omnia συναυρομένους legisse ex ipsorum verbis constat.

ΒΑΑΣ. Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ λβ' τῆς ἐν τῷ **A** Τρούλλων συνόδου ἀπαραλλάκτως ἔχουσι, διοριζόμενοι τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους τοὺς ἀρπάζουσι, κληρικοὺς μὲν ἔντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀναθεματίζεσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ τίτλου θ' τοῦ παρόντος συντάγματος κεφάλ. λ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡσαύτως καὶ τὸν 57 ἀποστολικὸν κανόνα. Ἐκεῖσε γὰρ πλατύτερον ἐδιέξαμεν πῶς τιμωρεῖται ὁ ἀρπαξ, καὶ πῶς ὁ βίαν πεποιηκώς. Ἴσως δὲ τις ἔρει, καὶ πῶς ὁμοίως ὁ ἀρπάζων, καὶ ὁ συμπράττων, καὶ ὁ συναιρόμενος, καὶ ἄζονται; Εἶπε οὖν ὅτι καὶ τοὺς συμπράττοντας καὶ τοὺς συναιρομένους οὐχ ἤτερον τοῦ ἀρπάσαντος μυστήτεται ὁ κανὼν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρπάζων ἔχει τὸν ἀθεσμον ἔρωτα πρόφασιν, οἱ δὲ κακίας μόνῃς καὶ ἀδίκου κατηγοροῦνται προθέσεως, καταστρεφούσης τὴν τῆς πόλεως κοσμιότητα. Ἔστι δὲ συμπράττων ὁ πραγματικῶς τὴν ἀρπαγὴν καταρτύων σὺν τῷ ἀρπάζοντι· συναιρόμενος δὲ ὁ διὰ συμβουλῆς ἢ καὶ ἐπικουρίας ἄλλης συντρέχων τῷ πλημμελήσαντι. Ζῆτει καὶ λε' Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυρρὺ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου τιμωροῦσαν τὸν μετὰ ἀρπαγῆς βιασάμενον κόρην οὐ μόνον διὰ πραγμάτων ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ σωματικῆς ποινῆς ὡσαύτως καὶ τοὺς συναιρομένους αὐτοῖς· καὶ διαλαμβάνουσαν ἄλλως τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐνοπίον ἀρπαγὴν ποιησάμενους, καὶ ἄλλως τοὺς μὴ οὕτως ἀτακτῆσαντας· τιμωρεῖσθαι δὲ καὶ τὸν πατέρα ἐὰν καταδέξηται τὸ γεγονός.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι σφοδρῶς τοὺς **C** ἀρπαγας γυναικῶν κολάζουσι, καὶ οὐδὲ εἰς γυναῖκα συζεύγνυσθαι τὴν ἀρπαγεῖσαν συγχωροῦσι τῷ ἄρπαγι, κἂν ὁ ταύτης πατήρ συναϊνῆ συγχωρῶν τὸ ἔγκλημα· καὶ οἱ κανόνες δὲ κολάζουσι τοὺς τοιοῦτους. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν δριμύτερον τῶν ἄλλων ἐπεξέρχεται τοὺς ἀρπαγὴν πλημμελοῦντας, τοὺς μὲν κληροῦς καθαιρῶν, τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀναθεματίζων. Καὶ οὐ μόνον τοὺς ἀρπάζοντας τιμωρεῖται, ἀλλὰ καὶ τοὺς συμπράττοντας ἢ συναιρομένους ὑπὸ τὰς αὐτὰς ποιεῖται κολάσεις, καὶ εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ αὐτῷ ἀρπάζων γυναῖκα ἔχει τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀθέμιτον πρόφασιν αὐτὸν βιαζόμενον· ὁ δὲ συμπράττων ἢ συναιρόμενος μᾶλλον ἂν εἴη ἀσύγνωστος, μηδὲν ἔχων πρὸς τὴν ἐξάγιστον πρόφασιν συναυνοῦν αὐτὸν ἢ τὴν οικείαν κακίαν, δι' ἣν μόνῃ συντρέχει τῷ τὴν ἀρπαγὴν ἀμαρτάνοντι· συμπράττοντας δὲ νοητέον τοὺς συνεργούντας ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ· συναιρομένους δὲ τοὺς μὴ ἔργῳ συμβοηθῆσαντας, συμβουλὴν δὲ καὶ (36) σπουδὴν εἰσαγαγόντας, καὶ οὕτως ἐπικουρήσαντας καὶ ἀντιλαδομένους τῶν πλημμελοῦντων.

ΑΡΙΣΤ. Κληρικὸς ἀρπάζων γυναῖκα, ἀνεκκλησιαστος· ὁ δὲ λαϊκὸς ἔστω ἀνάθεμα· κατὰ τοῦτο καὶ ὁ συναιρόμενος.

BALS. Præsens canon, et 32 canon syn. in Trull. eodem omnino modo se habent, definites, eos qui mulieres rapiunt, vel raptentibus opem ferunt, vel consentiunt, si sint quidem cleric, deponendos; laicos autem anathematizandos. Lege et tit. 9 præsentis operis, cap. 50 et quæ ibi sunt. Similiter et 67 apostolicum canonem. Illic enim fusius docuimus, quomodo punitur raptor, et quomodo qui vim attulit. Dicit autem fortasse quispiam, et quomodo similiter qui rapit, et qui fert opem, et qui consentit, puniuntur? Dic igitur, quod et eos qui opem ferunt, et qui consentiunt, non minus quam eum qui rapuit, aversatur et odio habet canon. Qui enim rapuit, nefarium amorem prætextum habet. Illi vero, solius improbitatis et iniqui propositi accusantur, quod quidem civitatis honestatem ac decus everitit. Is autem opem ferre dicitur, qui facto ipso, cum eo qui rapit, raptum struit ac molitur. Consentiens autem, qui per consilium, vel aliud etiam auxilium cum eo, qui peccatum admisit, concurrat. Quære et 55 imp. domini Leonis Philosophi Novellam, punientem eum, qui una cum raptu puellæ vim attulit, non solum per rerum publicationem, sed etiam per pœnam corporalem; similiter et eos qui illi consenserunt: et tractantem, aliter puniri eos qui vi armata rapuerunt, et aliter eos qui non sic se improbe gesserunt; puniri autem etiam et patrem, si factum approbaverit.

ZONAR. Et legum civilium decretis in raptos mulierum graves admodum pœnæ constitutæ, vetitis etiam, quamvis eas offensione dimissa virginis pater approbet, raptoris cum raptâ muliere nuptiis: et canonem quoque sanctionibus, ne impunitum id facinus relinqueretur, provisum. Verum hic canon aliis severius in raptos animadvertit, clericos quidem deponens, in laicos vero anathema denuntians. Nec solum rapinæ auctores, sed eos etiam qui opem ferunt vel consentiunt iisdem pœnis subijcit. Neque id quidem injuria. Qui etenim ex raptu sibi uxorem comparavit, ad facinus illud perpetrandum impellentem se amorem pro excusatione habet, qui vero opem fert aut consentit, cum nihil sit quod ad nequissimam actionem incitare illum poterat, præter propriam pravitatem, per quam solam cum raptore convenit concorsaque venia magis indignus est. Ac adjuutores quidem intelligentius, qui ad scelus patrandum operam suam raptori commodarunt: consentire vero eos dicimus, quorum manus quidem a scelere abfuit, consilio tamen ac studio delinquentibus suppetias ac opem tulerunt.

ARIST. Clericus mulierem rapiens ecclesia expellatur: laicus autem, sit anathema; ut et quicumque isti opitulatur.

Guill. Beveregii notæ.

(36) Συμβουλὴν δὲ καὶ. Hæc, usque ad ἐπικουρήσαντας inclusive, in codice Amerbachiano

desiderantur. Sed sensus loci sine illis pessime confunditur, vel potius nullus omnino est.

Magnam quidem etiam a legibus habet multam qui mulierem rapit, nec minus a canonibus habet supplicium. Clericus enim, ut loquitur præsens canon, deponitur; laicus autem, et qui ei in raptu mulieris opem ferunt, anathematizantur, usquedum raptam, si desponsata quidem fuerit, suo sponso, si soluta autem parentibus ejus restituerunt, juxta vicesimum secundum Basilii magni canonem.

145 CANON XXVIII.

Sanctorum Patrum decreta ubique sequentes, et canonem, qui nuper lectus est, centum et quinquaginta Dei amantissimorum episcoporum agnoscetes, eadem quoque et nos decernimus ac statuimus de privilegiis sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolis novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ throno, quod *urbis illa imperaret, jure Patres privilegia tribuere. Et eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi episcopi, sanctissimo novæ Romæ throno æqualia privilegia addiderunt, recte judicantes, urbem, quæ et imperio et senatu honorata sit, et æqualibus cum antiquiori regina Romæ privilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis, non secus ac illam, extolli ac magni fieri, secundam post illam existentem. Ut et Ponticæ, et Asiæ, et Thracicæ diœcesis metropolitani soli, præterea et episcopi prædictarum diœcesium, quæ sunt inter Barbaros, a prædicto throno sanctissimæ Constantinop. Ecclesiæ ordinentur; unoquoque scilicet prædictarum diœcesium metropolitano provincie episcopus ordinante, quemadmodum divinis canonibus est traditum: ordinari autem, sicut dictum est, prædictarum diœcesium metropolitano a Constantinop. archiepiscopo, convenientibus de more factis electionibus et ad ipsum relatis.*

διοικήσεων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἡρώδης· χειροτονεῖσθαι δὲ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων (49) παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινόμενων, καὶ ἐκ' αὐτῶν ἀναφερομένων.

Guill. Beveregii notæ.

(37) Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἀγίων. Hic cum duobus sequentibus canonibus nec in Joannis Antiocheni Collectione, nec in Latina Dionysii Exiguï versione, nec in Arabica Josephi Ægyptii paraphrasi existat. Reperitur autem in omnibus Balsamonis, Zonaræ, et Aristeni codicibus; citatur etiam a Photio in Nomocanone, tit. 1, cap. 5 et 6. Latine etiam vertitur a veteri interprete ante Dionysium Exiguum, a quo tamen, non inter præsentis, sed Constantinopolitanæ synodi canones collocatur. In Actis etiam hujus concilii habetur, decima sexta nimirum Actione: ubi tamen Paschasius et Lucenius, legati episcopi Romani, hoc decretum ipsis absentibus et clanculum editum fuisse conquesti sunt.

(38) Θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων. Codex Ætioniensis addit, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει τῇ νέῃ Ῥώμῃ. Quæ verba leguntur etiam in Actis concilii, nisi quod pro ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, ibi legatur ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς τὴν μνήμην.

Ἐχει μὲν καὶ ἀπὸ τῶν νόμων μεγάλην τὴν καταδίκην ὁ ἀρπαγὴν ποιούμενος γυναικὸς· οὐκ ἔλαττον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν κανόνων ἔχει τὸ ἐπιτίμιον. Ὁ μὲν γὰρ κληρικὸς, ὡς ὁ παρῶν διαλαμβάνει κανὼν, καθαιρεῖται· ὁ δὲ λαϊκὸς καὶ οἱ συναϊρόμενοι τούτῳ ἐν τῇ τῆς γυναικὸς ἀρπαγῇ ἀναθεματίζονται, μέχρις ἂν τὴν ἀρπαγίσαν, εἰ μὲν προμνηστευθεῖσα ἦν, τῷ οἰκείῳ μνηστῆρι ἀποκαταστήσωσιν· εἰ δὲ σχολάζουσα, τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς, κατὰ τὸν εἰκοστὴν δεῦτερον κανὼνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

KANON KH.

Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἀγίων (37) Πατέρων ὄροις ἐκόμενοι, καὶ τῶν ἀρείων ἀγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατῶν πενήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων (38) γινώσκοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμῖς ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν προσειρημένων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς προσβυτέρως Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἑκείνην, οἱ Πατέρες εὐλόγως ἀποθεώμασι τὰ προσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατῶν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα προσβεῖα ἀπένευγον τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κτήντες, τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτην τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἰσῶν ἀπολαύουσαν προσειρω τῇ προσβυτέρῳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἑκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἑκείνην ὑπάρχουσιν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς Πορτικῆς καὶ τῆς Ἀσιατικῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, εἰ δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς (39) ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδὴ ἐκείστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων ἐπισκόπων, καθὼς τοῖς θεοῖσι κανόσι διηγή-

(39) Ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς. Vetus interpres legit, in Barbaria. Omnia nimirum loca imperio Romano non subjecta barbara olim et barbarica a Romanis ipsis appellata sunt; ut totus orbis Romanus, una voce Romania dicta est. Isto sensu usurpatur vox βαρβαρικὸν Syn. Carthag. can. 56; item Barbaria, a S. Augustino, epist. 178, et ἡ θάρβαρος, a Synesio epist. 101. Et populi ultra limites imperii Romani degentes Barbari audierunt omnes. Sic Evagrius dicit omnes Zenonis imperatoris subjectos, tam in Oriente quam in Occidente, gravibus affectos esse incommoedia, ἴσα μὲν τῶν Σικλητικῶν Βαρβάρων πάντα ληζόμενων, quippe Barbari, Sinitæ di-ti, loca omnia populati sunt, Evagr. Eccles. Hist. l. III, cap. 2. Ἄλλα exempla passim occurrunt.

(40) Τῶν προειρημένων διοικήσεων. Codex Ætioniensis addit μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος. Quomodo etiam hic locus in Actis concilii legitur ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων. In ms. nostro Bodleiano, post ultima hæc canonis

ΒΑΣΣ. Περὶ τοῦ πῶς ἐτιμήθη ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος ἐπομεν εἰς τὸν γ' κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου· καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον καὶ τὸ α' κεφ. τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν, μετὰ τὸ εἰπεῖν ἔχειν μὲν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τὰ πρεσβεῖα τῆς τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, εἶναι δὲ δεύτερον μετ' ἐκείνου, προστεθῆσθαι τινὰς μητροπολίτας ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ὡς καὶ ἐκάστου αὐτῶν ὀφειλοντος πάλιν χειροτονεῖν μετὰ τῆς ὕπ' αὐτὸν συνόδου τοῦς ὑπὸ τούτων ἐπισκόπους. Τὰς μέντοι ψήφους τῶν μητροπόλεων γίνεσθαι παρὰ μητροπολιτῶν κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ἀναφέρεσθαι τὸ γινόμενον παρὰ τούτων τῷ πατριάρχῃ, ὡς ἂν τῇ δοκιμασίᾳ τούτου ἀπὸ τῶν ψηφισθέντων τριῶν ὁ εἰς χειροτονηθῇ. Σημείωσαι οὖν ὅτι πρὸ τοῦ κανόνος τούτου οὐκ ἐχειροτονεῖσιν οἱ πατριάρχαι τοὺς μητροπολίτας, ἀλλ' οἱ ἐκάστης ἐπαρχίας ἐπίσκοποι· καὶ ὅτι οἱ μητροπολίται ἔχουσι τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια τὸ ποιεῖν ἐπισκόπους, καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν οἱ πατριάρχαι ἢ οἱ μητροπολίται παρουσιάσειν εἰς τὰς ψήφους τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν ἐπισκόπων. Ζῆτει καὶ τὸν δ' κανόνα τῆς α' συνόδου, τῆς β' συνόδου κανόνα β', τῆς γ' ἠ', καὶ τῆς ζ' λθ'. Γίνωσκε δὲ ὅτι Ποντικοὶ λέγονται μητροπολίται οἱ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ παρακείμενοι μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ ἐνδοτέρω· Ἀσιανοί, οἱ περὶ τὴν Ἐφεσον (41), Λυκίαν, Παμφυλίαν, καὶ τὰ περὶ αὐτῶν οὐχὶ ἀνατολικοί, ὡς φασὶ τινες. Τῆς ἀνατολῆς ὁ Ἀντιοχείας ἔχει χειροτονίαν. Καὶ Θρακικοὶ οἱ δυτικοί· καὶ γὰρ τινες τὴν Θράκην μέχρι τῶν ὄριων Μακεδονίας ἐστενωχώρησαν, καὶ εἶπον τοὺς Μακεδονίας μητροπολίτας Θετταλοὺς, Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησίους, ποτὲ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ κρῖστασθαι τοῦτο δῆθεν ἐκ τοῦ μὴ ἐνδοθῆναι τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τούτους χειροτονεῖν· ἀλλὰ σὺ τοῖς λεγομένοις μὴ προσσχῆς. Τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς Θράκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυβράχιο μητροπόλεις. Τὸν δὲ πάμπαν κακῶς λέγουσιν τινες χειροτονεῖν ποτὲ τὸν Θεσσαλονίκης, καὶ ἑτέρους δυτικούς μητροπολίτας. Δεγάτους γὰρ εἶχε τούτους. Ἐπισκοπὰς δὲ εἰπεῖ εἶναι ἐν τοῖς Βαρβάρους τὴν Ἀλανίαν, τὴν Ῥωσίαν καὶ ἑτέρας. Οἱ μὲν γὰρ Ἀλανοὶ τῆς Ποντικῆς εἰσι διοικήσεως, οἱ δὲ Ῥώσιοι τῆς Θρακικῆς. Περὶ δὲ τῶν λεγόμενων αὐτῶν ἡμετέροις μητροπολίτας ἔχειν λεγάτους, εἰρησεται μετὰ τὸ προσφώνημα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

Ἔτερα ἐρμηνεία.

Ὁ μὲν παρῶν κανὼν διορίζεται ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα

Guill. Beveregii notæ.

verba hæc adduntur, Ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐνεδόθη τῷ Κωνσταντινουπόλεως χειροτονεῖν τοὺς μητροπολίτας καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῶν ἐν τούτῳ δηλουμένων ἐπαρχιῶν πρὸ τούτου γὰρ αὐτοκράφοι ἦσαν. *A præsenii canone episcopo Constantinopolitano conceditur ordinare metropolitans et archiepiscopos provinciarum, quæ in eo commemorantur. Antea enim sui juris erant.* Hæc neque ad ipsam canonem nec scholium quodlibet pertinē-

A BALS. Quomodo sit honoratus thronus Constantinopolitanus, in 3 can. syn. secundæ dictum est: et lege eum, et primum cap. tit. 8 præsentis operis. Præsens autem canon postquam dixit, habere quidem thronum Constantinopolis Romanorum Ecclesiæ privilegia, esse autem secundam post illum, adjicit, quosdam metropolitanos ab illo ordinari, ut et unusquisque ipsorum rursus debeat cum sua synodo, eus qui subsunt episcopos ordinare. Metropleon vero electiones a metropolitanis de more fieri, et quod factum est ab illis ad patriarcham referri, ut ejus examinatione ex tribus electis unus ordinetur. Nota ergo, quod ante hunc canonem patriarchæ non ordinabant metropolitanos, sed uniuscujusque provinciæ episcopi: et quod metropolitani antistitum jurâ habent ad faciendos episcopos, et quod non debent patriarchæ seu metropolitani in metropolitano aut episcoporum electionibus interesse. Quare 4 can. primæ syn., secundæ syn. can. 2, tertiæ 8 et sextæ 39. Scias autem, quod metropolitani dicuntur Pontici, qui prope Euxinum Pontum habitant Trapezuntem usque, et interius; Asiani, qui sunt circa Ephesum, Lyciam et Pamphylam et partes circumjacentes; non Orientales, ut dicunt quidam. Antiochia enim habet Orientis ordinationem. Et Thracici, Occidentales. Esi enim nonnulli Thraciam ad Macedoniæ usque terminos in angustum redegerunt, dixerunt Macedoniæ metropolitanos, Thessalos, Hælladicos et Peloponnesios a papa Romano aliquando fuisse ordinatos, et hoc utique ex eo probari, quod non concessum sit Constantinopolitano patriarchæ eos ordinare: sed tu his fidem ne adhiberis. Thraciæ enim nomine comprehenduntur metropoles usque ad ipsum Dyrachium. Quidam autem male dicunt, papam aliquando ordinasse Thessalonicensem, et alios Occidentales metropolitanos. Hos enim habuit legatos. Episcopatus autem hic esse inter Barbaros, Alaniam, Russiam et alios. Alani enim sunt Ponticæ diocesis: Russi vero Thraciæ. De legatis autem papæ Romani et quinam hi sunt, et quomodo illi concessum est, ut nostros metropolitanos legatos haberet, dicetur post allocutionem synodi quæ fuit in Trullo.

Περὶ δὲ τῶν λεγόμενων τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ τινος ἑτέρου, εἰρησεται μετὰ τὸ προσφώνημα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

146 Altera expositio.

Ac præsens quidem canon statuit Constantinopolitanum archiepiscopum habere privilegia Papæ

tia, hic potius, quam in ipso libro apponere visum est.

(41) Ἀσιανοὶ οἱ περὶ τὴν Ἐφεσον. Pro his, usque ad ἔχει χειροτονίαν, in prioribus Balsamontis editionibus hæc sola lecta sunt, Ἀσιανοὶ οἱ μέχρι τῶν Ταυρείων διήκοντες, quibus codices Etionensis et Amerbachianus consentiunt; nisi quod in iis legatur, μέχρι τῶν Ταυρείων ὄρων διήκοντες.

Romæ, et eum quemadmodum et ille, in omnibus A rebus ecclesiasticis honorari ac magni fieri, convenienter 3 canonis secundæ syn. Nonnulli autem, videntes eum nolle papæ Romani privilegio se jactare et extollere (neque enim imp. loco ei caput tegitur, nec cum imp. scriptis, signis, et vexillis progreditur, nec revera induitur et equitat secundum id quod imperiali decreto continetur a sancto Magno Constantino ad papam Romanum sanctum Silvestrum et successores ejus facto) dicunt ea quæ his canonibus continentur exolevisse et in usu non esse, id etiam quod dicunt ex hoc confirmantes, quod in imperialibus longo post tempore scriptis et repurgatis non sitæ sint leges, quæ desinant Constantinopolitanum archiepiscopum habere Romani papæ B privilegia, quemadmodum et nos ea declaravimus in primo cap. tit. 8 præsentis operis. Ego vero, cum Constantinopolitanus civis sim integerrimus, et sanctissimi Constantinopolitani throni factus Dei gratia pars opportunissima, volo et opto, ut archiepiscopus Constantinopolitanus, citra ullum tamen offendiculum, habeat omnia privilegia, quæ a divinis canonibus sunt illi honorifice concessa.

ZONAR. Constantinopolitanæ urbis thronum antiquæ Romæ throno nullo pacto dignitate cedere, sed æqualibus illi prærogativis honestatum fuisse, non sunt qui evincere contendant. Verum hæc C controversia secundæ synodi tertio canone satissimam explicata est, hallucinarique in ea re ejusmodi homines demonstratum; quem locum quicumque animadverterit, regiam hanc urbem secundam honoris ac dignitatis ordine constituendam esse facile intelliget. Nam æqualibus frui privilegiis ob imperium et senatum dicitur: quamvis illud, mutato rerum statu, in tyrannidem degeneravit; hic vero, splendore pristino amisso, defecit. Ut sanctorum illorum Patrum ea mens fuerit, quoniam urbs imperio ac senatu, sicut olim Roma, ornata fuit, eam ecclesiasticis quoque prærogativis iisdem omnibus, quibus illa, honestari oportere, ac primum quidem inter alias omnes ecclesias, ab illa vero secundum dignitatis locum obtinere. Omnibus namque modis æqualem, propter allatas eo loco rationes, intelligere non possumus, nisi forte dixerit quispiam quoniam divini illi Patres Spiritu sancto illuminati præviderunt, Romanam Ecclesiam propter errores suos ab orthodoxorum cœtu segregandam, atque omni fidelium consortio eliminandam fore, primas huic detulerunt; atque ita iisdem eam prærogativis in omnibus decorarunt, quæ ut illa aliquando, principatum olim obtinebit. Nam præpositionem post, juxta eos de post in tempore constitutæ reginæ urbium, intelligi non permittit canon 36 synodi Trullanæ, secundum Constantinopolis thronum post veteris Romæ thronum constituens et subjungens, Post hunc Alexandrinus numeretur thronus, deinde

Α τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ κατ' ἐκεῖνον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι μεγαλύνεσθαι ἀκολουθῶν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς β' συνόδου. Τινὲς δὲ, βλέποντες τοῦτον διὰ μὲν τῶν τῶν προνομίων τοῦ πάπα Ῥώμης ἀποσεμνυόμενον (οὕτε γὰρ οὐτὲ βασιλικῷ λώρου τὴν κεφαλὴν κατακαλύπτεται, οὕτε μετὰ βασιλικῷ σκήπτρου καὶ σίγων καὶ βάντων προσεύει, οὕτε ἀξιώματα προβάλλεται βασιλικὰ, οὕτε ἀληθινὰ ἐνδιδύσκαται, καὶ καθαικεύει κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ γεγονότος βασιλικῷ θεσπισματος παρὰ τοῦ ἁγίου μεγάλου Κωνσταντίνου πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης ἅγιον Σιλβέστρου καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν), λέγουσι ἀπρακτῆσαι τὰ τῶν κανόνων, κατασκευάζοντες τὴν οἰκεῖον λόγον καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ καταστρωθῆναι εἰς τὰ βασιλικὰ, τὰ μεταγενεστέρως καταπολὺ συγγραφέντα καὶ ἀνακαθαρθέντα, τοῦ νόμου τοῦ διριζομένου ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλειος τὰ προνόμια τοῦ πάπα Ῥώμης, καθὼς καὶ ἡμεῖς παρεδηλώσαμεν τὰ περὶ τοῦτου ἐν τῷ α' κεφ. τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐγὼ δὲ Κωνσταντινουπολίτης ὢν ἀκραιφνέστατος, καὶ τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλειος μέρος γεγονὼς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ καιριώτατον, θέλω καὶ εὐχομαι ἔχειν τὸν Κωνσταντινουπόλειος ἀσκανδαλίτως πάντα τὰ παρὰ τῶν θείων κανόνων φιλοτιμηθέντα αὐτῶν προνόμια.

ZONAR. Βιάζονται τινες κατασκευάζειν μὴ ἐλαττοῦσθαι τῇ τιμῇ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλειος θρόνον τοῦ θρόνου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἀλλὰ τῶν ἰσων πρεσβειῶν ἐκείνη καταπολαύειν. Ἡδὲ μὲν οὖν ἐν τῷ γ' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου εἰρηται περὶ τοῦτου, καὶ ἀποδίδεικται μὴ εὐστόχως ἐκείνους λέγειν· καὶ ζητητέον τὰ ἐκεῖ εἰρημένα ἀρχοῦντα εἰς ἀπόδειξιν τοῦ δευτέρου ταύτην βασιλῖδα πόλιν κατὰ τάξιν τῆς τιμῆς κρίνεσθαι. Τὸ γὰρ τῶν ἰσων ἀπολαύειν πρεσβειῶν διὰ τὴν βασιλειαν καὶ τὴν σύγκλητον εἰρηται· εἰ καὶ ἡ μὲν εἰς τυραννίδα μετῆμειπται, ἡ δὲ συγκλείεται καὶ ἐκλείπει. Τοῦτο λεγόντων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκείνων, ὅτι ἐπὶ βασιλείᾳ ἐτιμήθη ἡ πόλις αὕτη καὶ συγκλήτῳ ὡς πάλαι Ῥώμη, δεῖ αὕτην καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προνομίοις, ὡς ἐκείνη τιμᾶσθαι, πᾶσι τῶν ἄλλων προτιμωμένην ἐκκλησιῶν, δευτέραν δὲ μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Τῶν ἰσων D γὰρ ἐν ἅπασιν ἀξιοῦσθαι ταύτην ἀμύχανον, δι' αἰτίας ἐκείσε εἰρήκαμεν, εἰ μὴ ποῦ τις εἴποι ὅτι προορῶντες ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οἱ θεοὶ Πατέρες ἐκείνοι, ὡς ἀποτιμήθησεται τῆς τῶν ὀρθοδόξων ὀλοκληρίας, καὶ ἐξοστρακισθήσεται τῆς ὀμηγύρεως τῶν πιστῶν διὰ δόγματα ἑτερόδοξα ἢ Ῥωμαίων Ἐκκλησία, πρώτην ταύτην ἐλογίσαντο· καὶ οὕτως τῶν αὐτῶν ἐκείνη δικαίων ἐν πᾶσιν ἤξιουσαν πρωτεύειν μέλλουσαν, ὡς ἐκείνη ποτὲ. Τὴν γὰρ μετὰ πρόθεσιν οὐ συγχωρεῖ κατ' ἐκείνους νοεῖσθαι ἐπὶ τῷ μετὰ χρόνῳ τῆς συστάσεως τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων ὁ λς' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, δεύτερον τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλειος τάττων μετὰ τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ἐπάγων, Μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀριθμείσθω θρόνος, εἰτα

δ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον, ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων θρόνων ἢ μετὰ πρέβεις ὑποβιθασμὸν δηλοῖ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτέθη. Καὶ οὕτω νοεῖσθαι χρεῶν. Καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις δὲ ἀοίδιμος Νικηφόρος, ὁ θεὸς ἐν τῷ ἰβ' τῶν παρ' αὐτοῦ συγγραφέων κεφάλαιον κατὰ τῶν εἰκονομάχων αὐτὰ φησιν· Ὅτι δὲ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπεβρίμμενοι εἰσι, σαφῶς μαρτυροῦσι καὶ τὰ πεμ- φθέντα γράμματα διὰ τοῦ μακαριωτάτου ἀρχιερέως τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τοῦτέστι τοῦ πρώτου καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου. Ταῦτα περὶ τῆς τάξεως καὶ τομῆς διαταξαμένη ἢ ἐρὰ σύνοδος τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης διαλέγεται καὶ περὶ τῶν ὑποκεισθαι μελλουσῶν αὐτῇ διοικήσεων, καὶ ταύτας εἶναι φησι: τὴν Ποντικὴν, τὴν Ἀσιανὴν, καὶ τὴν Θρακικὴν· ὧν δὴ διοικήσεων καὶ τὰς χειροτονίας τῶν μητροπολιτῶν μόνων ἀνατίθῃσι τῷ Κωνσταντινουπόλεως. Εἴρηται δὲ τὸ μόνων, ἵνα μὴ καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας σφετεριζῆται τις τῶν Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπων. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐκδοσῶν μητροπολιτῶν, οἳ ἀνέκαθεν ἀνῆκον, εἰλόθησαν. Ἰδιῶ καὶ περὶ τῶν ἐκαστοῦ μητροπολίτου χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Ἀνατίθῃσι δὲ τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι, τοῖς οὖσιν ἐν ταῖς ῥηθείαις διοικήσεσιν, οἳ εἰσιν οἱ Ἄλανοι καὶ οἱ Ῥῶσοι· οἱ μὲν γὰρ τῇ Ποντικῇ διοικήσει, οἱ δὲ Ῥῶσοι τῇ Θρακικῇ συμπάρκωνται. Ἴνα δὲ μὴ τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως νομισθῶσιν οἱ θεοὶ Πατέρες ἐκεῖνοι τὸ πᾶν τῆς χειροτονίας ἀνατίθεναι, ὥστε ποιῆν ἐκεῖνον ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις κατ' ἐξουσίαν & βούλεται, προσέθεντο χειροτονεῖσθαι παρ' αὐτοῦ τοὺς μητροπολίτας συμφώνων ψηφισμάτων γινομένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων μονοῦχι τοῦτο λέγοντες, ὅτι Οὐχ οὐ βούλεται ὁ Κωνσταντινουπόλεως χειροτονῆσαι μητροπολίτας, ἀλλ' ἢ ἐπ' αὐτὸν σύνοδος τὰς ψήφους ποιήσεται· καὶ ἐφ' οὓς ἂν οἱ ψηφίζόμενοι συμφωνήσουσιν, ἐξ ἐκείνων χειροτονῆσαι ἀναφερομένων τῶν ψηφισμάτων πρὸς αὐτόν. Τισὶ μὲν οὖν τὸ μόνων οὕτω νοηθῆται, καθὼς εἴρηται· ἄλλοι δὲ εἰς διαστολὴν φασὶ τεθῆναι τῶν λοιπῶν διοικήσεων, διαστελλόντων τῶν Πατέρων τὰς ἄλλας διοικήσεις, καὶ τὰς εἰρημένας μόνων ἀνατιθεμένων τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ γὰρ λοιπαὶ διοικήσεις, ἢ τῆς Μακεδονίας δηλαδὴ καὶ Θεσσαλίας, Ἑλλάδος τε καὶ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῆς λεγομένης Ἠπείρου καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ τῷ Ῥώμης τῆς παλαιᾶς ἐπισκόπων τότε ἀνέκειντο.

ARIST. Ὁ τῆς νέας ἐπίσκοπος Ῥώμης τῷ τῆς κυλαϊᾶς ἐμότιμος διὰ τὴν τῶν σκήπτρων μετάθεσιν· ὅθεν οἱ Πόντου, καὶ Ἀσίας καὶ τῆς Θρακίας καὶ οἱ Βάρβαροι, τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεχειροτονηται.

Ἰσότιμος ὁ Κωνσταντινουπόλεως τῷ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπῳ, καὶ τῶν ἰσῶν ἀπολαύσει πρεσβειῶν,

PATROL. GR. CXXXVII.

A Antiochenus, et post eum Hierosolymitanus. Sicut igitur, ubi de aliis sedibus sermo est, inferiorem dignitatis gradum præpositio illa, post, significet, ita etiam, cum de Constantinopolitana sede agitur, eodem modo accipiendam esse facile constat. Et vero clarissimus patriarcha Nicephorus divinus in duodecimo scriptorum suorum contra Iconomachos capite hæc habet: Esse vero istos (Iconomachos scilicet) ab Ecclesia catholica prorsus exclusos atque ejectos, vel ipsæ litteræ quæ a beatissimo antistite veteris Romæ, hoc est a prima et apostolica sede missæ sunt satis superque testantur. His igitur de throni magnæ hujusce civitatis ordine et honore a sacra synodo constitutis, de diæcesibus etiam illi olim subjiciendis disserit, B quas dicit esse Ponticam, Asianam 147 et Thracicam: quarum quidem diæcesium metropolitanas solos a patriarcha Constantinopolitano ordinam jubet. Sed solos inquit, metropolitanos, ne episcopos quoque creandi jus Constantinopolitanus sibi quandoque antistes assumeret. Illud enim unicuique metropolitanano, quos penes olim quoque fuerat, est relictum. Idcirco subjungit canon, hoc viz. unoquoque metropolitanano provincie suæ episcopos, adhibitis aliis ejusdem provincie episcopis, ordinante. Episcoporum vero illorum, qui apud barbaras nationes in dictis diæcesibus degunt, quales Alani sunt et Russi, illi quidem Ponticæ diæcesi, hi vero Thraciæ adjuncti, Constantinopolitano etiam præsuli ordinationem demandat. Verum ne a divinis Patribus, quæ ad creationem metropolitanorum pertinent, universa Constantinopolitani auctoritati concessa esse putarentur, ut ipsi quæcunque collibitum esset, pro potestate statuere liceret; idcirco, ab illo quidem, sed consentientibus tamen aliorum suffragiis, atque ad eum delatis, metropolitanos creandos esse decernunt. Quibus nimirum verbis id aperte indicare voluerunt, non fas esse Constantinopolitano præsuli metropolitanos, arbitrato suo quos voluerit, constituere; sed quos, suffragiis inspectis, concordibus votis per subjectam synodum designatos esse cognoverit, ex eo numero aliquem ab ipso scilicet esse deligendum existimavere. Ac verbum quidem (solum) hoc pacto nonnulli intelligendum existimavere. Alii, ut enumeratas diæceses a reliquis segregarent, easque tantum Constantinopolitanæ ditioni adjudicatas esse declararent, id verbum a Patribus adhibitum fuisse arbitrantur. Nam aliæ diæceses, Macedonia scilicet ac Thessalia, totiusque Græciæ et Peloponesi, et ejus quæ Epirus dicitur, ac Illyrici veteris Romæ episcopo tunc temporis ascriptæ fuerunt.

ARIST. Novæ Romæ episcopus eodem atque veteris honore fruatur, propter imperii translationem. Quapropter Ponti, Asiæ, Thraciæque episcopi ut et Barbari a Constantinopolitano ordinantur.

Episcopus Constantinopolitanus æqualem habet Romano honorem, et æqualibus fruatur privilegiis,

quia ipsa imperio et senatu honoratur. Subiecti autem ipsi erunt soli Ponti, et Asiæ, et Thraciæ metropolitani, et ab ipso ordinati. Similiter et qui in istiusmodi sunt diœcesibus Barbarorum episcopi. Nam Macedoniæ, et Illyriorum, et Thessaliæ, et Atticæ, et Peloponesi, et Epiri universæ, et illius gentium diœcesis sub Romano tunc temporis erat.

CANON XXIX.

Episcopum in presbyteri gradum deducere est sacrilegium. Si qua autem justa causa illos ab episcopali actione remouet, nec presbyteri debent locum obtinere. Sin autem absque ullo crimine dignitate moti sunt, ad episcopalem dignitatem redibunt. Anatolius religiosissimus Constantinopolitanus archiepiscopus dixit: Ii qui dicuntur ab episcopali dignitate ad presbyteri ordinem descendisse, si iustis quidem aliquibus de causis conueniantur, jure nec presbyteri quidem honore digni sunt: sin autem sine aliqua probabili causa ad inferiorem gradum depressi sint, jure, si quidem nulli crimini obnoxii deprehendantur, episcopatus auctoritatem et sacerdotium recipient.

BALS. Scriptum est in fine Actorum 4 synodi relatum fuisse a Photio metropolis Tyri episcopo ad regem Marcianum, quod episcopus Beritensis civitatis arrepta occasione, diversos episcopatus ab Ecclesia Tyriorum avulsit, Byblum, Botrin, Tripolin, Orthosiadem, 148 Arcadem et Antaradam, et eos qui ab ipso Photio ordinati fuerant, depositos episcopos, in presbyteri locum deduxit. Hoc cum observassent, qui secundum imperiale decretum Chalcedone conveniant Patres, cum civilibus magistratibus statuerunt æquum esse, Tyriorum Ecclesiæ restitui ablatos, ut dictum est, episcopatus, et habere depositos episcopos priores honores. Et Romæ quidem Ecclesiæ loci conservatores pronuntiarunt. Episcopum in presbyteri locum deducere est sacrilegium, et cæt. Anatolius autem et magistratus et reliqua synodus secuti sunt. Lege primum et 2 can. syn. Ancyr.

Guill. Beveregii notæ.

(42) *Ἐπίσκοποι εἰς πρεσβυτέρου βαθμῶν.* Hic, cum sequente canone, nec ab ipso Photio agnoscitur, qui in præfatione ad Nomocanonem hanc synodum solos 28 canones edidisse statuit, Συνόδου τὴν ἐν Χαλκηδόνι τῶν χλ' ἀγίων Πατέρων κανόνες κη'. Sed in omnibus Balsamonis, Zonaræ, et Aristemi codicibus existat. Verumenimvero nihil aliud est, quam decretum hujus concilii, quo causa inter Photium episcopum Tyri et Eustathium episcopum Beryti agitata finita est. Nimirum Eustathius sex civitates ad Photium pertinentes sibi arripuerat, et episcopos earum, a Photio ordinatos, amoverat, et in presbyterorum ordinem detruserat. De qua re iudices in synodo certiores facti, eam synodo determinandam committebant, ad quam

διὰ τὸ βασιλεία τε καὶ συγκλήτῳ ταύτην τιμηθῆναι ὑποκείσονται δὲ αὐτῷ μόνον οἱ τοῦ Πόντου, καὶ Ἀσίας, καὶ τῆς Θράκης μητροπολίται, καὶ χειροτονηθήσονται ὑπ' αὐτοῦ. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἐν ταῖς τριαύταις διοικήσει τῶν Βαρβάρων ἐπίσκοποι. Ἡ γὰρ τῆς Μακεδονίας, καὶ Ἰλλυριῶν, καὶ Θετταλίας, καὶ Ἀττικῆς, καὶ Πελοποννήσου, καὶ πάσης Ἡπείρου, καὶ τῶν ταύτης ἐθνῶν διοικήσει ὑπὸ τὸν Ῥώμης τῷ τότε ἐτέλει.

KANON KΘ'.

Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμῶν (42) φέρειν Ἱερουσόλα ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν. Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος (43) ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπεν· οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας εἰς τὴν πρεσβυτέρου τάξιν κατεληλυθῆναι, εἰ μὲν ἀπὸ εὐλόγων τινῶν αἰτιῶν καταδικάζονται, εὐλότως οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου ἐταδὸς ἀξίᾳ τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς· εἰ δὲ δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου ἐστὶν ἥττορα κατεβιάσθησαν βαθμῶν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἰ γὰρ ἀνεύθουνοι φανῆεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν ἀξίαν τε καὶ Ἱερουσόλην.

BALS. Γέγραπται περὶ τὰ τέλη τῶν Πρακτικῶν τῆς δ' συνόδου ἀνενεχθῆναι παρὰ Φωτίου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως Τύρου τῷ βασιλεῖ Μαρκιανῷ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βηρυτῶν πόλεως, καιροῦ δραξάμενος, ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Τυρίων διαφόρους ἐπισκοπὰς, Βύβλον, Βότρυν, Τρίπολιν, Ὀρθουσιάδα, Ἀρχὰς καὶ Ἀντάραδον, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου χειροτονηθέντας ἐπισκόπους καθελὼν, εἰς πρεσβυτέρου τόπον κατήγαγεν. Τοῦτε γοῦν τρήσαντες κατὰ βασιλικὸν ὄρισμὸν οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνεληθόντες Πατέρες, μετὰ καὶ πολιτῶν ἀρχόντων ὤρισαν δίκαιον εἶναι ἀποκαταστῆναι τῆ τῶν Τυρίων ἐκκλησίᾳ τὰς ἀφαιρηθείσας, ὡς εἴρηται, ἐπισκοπὰς, καὶ ἔχειν τοὺς καθαιρεθέντας ἐπισκόπους τὴν προτέραν τιμὴν. Οἱ μὲν τοποτηρηταὶ τῆς Ἐκκλησίας Ῥώμης ἀπέφηναν τὸ, ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμῶν φέρειν Ἱερουσόλα ἐστίν, καὶ τὰ

solam pertinebat, τὰ περὶ τούτου τελείως ψηφίσθαι καὶ τυποῦν τῆς ἀγίας συνόδου. Quæ cum iudices dixissent, Paschasianus, Lucentius et Bonifacius vicarii Sedis Romanæ, primam hujus canonice partem pronuntiabant, et Anatolius Constantinopolitanus addidit, quæ in ipso canone dixisse traditur: quibus tota synodus protinus consensus, acclamans, Δικαία ἡ κρίσις τῶν Πατέρων. Hæc fusius explicata vide ad finem quartæ Actionis hujus synodi, ubi etiam ipsum hoc decretum existat. Act. syn. Chalced. pag. 247, edit. Col. an. 1618.

(43) *Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος.* Hæc verba usque ad οὗτοι inclusive, in ms. Amerbachiana desiderantur: sed in ipsis Actis ante citatis leguntur.

ἐξῆς. Ἀνατὸλιος δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ λοιπὴ συν-
οδοῦ ἠκολούθησαν. Ἀνάγνωθι τὸν α' καὶ β' κανόνα
τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ
συνόδου κανόνα θ', συνόδου ζ' κανόνα γ', κς', καὶ τοῦ
ἀγίου Βασιλείου κανόνα κς' καὶ σ'. Ὑπέβλε μὲν
τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμήσαντας. Οὗτοι γάρ,
μετὰ τὸ παυσθῆναι τῆς λειτουργίας, ἐνεργοῦσι
τινα. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν οθ' νεαράν τοῦ βασιλέως
κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, καταστρωθεῖσαν εἰς
τὸν ζ' κανόνα τῆς ζ' συνόδου· καὶ τὸ τέλος τῶν γεγνηκυῶν ἐρωτήσεων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινου-
πόλει ἀγίαν σύνοδον, καὶ τὰς ἐπ' αὐτῇ ἀποκρίσεις κατὰ τὴν ἑφημερίαν τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πα-
τριάρχου κυροῦ Νικολάου.

ZONAR. Τοὺς ἐπίσκοπους οὐ δεῖ κατὰγεσθαι εἰς
πρεσβυτέρου βαθμόν. Ἡ γὰρ διὰ τινὰ αἰτιήματα
τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκβάλλεται τις, καὶ οὐδὲ ἱερεὺς
ὁ τοιοῦτος δύναται εἶναι· ἢ χωρὶς αἰτίας εἴργεται
τοῦ εἶναι ἐπίσκοπος, καὶ οὐ κατενεχθήσεται εἰς
πρεσβυτέρου τάξιν, ἀλλ' ὡς μάτην ἐκπεσὼν τῆς
οἰκείας ἀξίας· καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς δικαίας αἰτίας, ἐπανα-
λήφεται τὸν οἰκεῖον τόπον, καὶ ἔσται αὐθις ἐπί-
σκοπος. Τὸ γὰρ ἐξ ἐπισκοπῆς εἰς πρεσβυτέρου βαθ-
μὸν καταχθῆναι ἱεροσυλίαν ὁ κανὼν ὠνόμασε. Συ-
λλήθαι γὰρ τὴν ἱεροσύνην ὁ ταύτης οὐκ ἐνδίκως
στερούμενος, καὶ ὁ ἀδίκως στερῶν αὐτῆς τὸν ἔχοντα
ταύτην οὐχ ἱερὸν τι σὺλλᾶ, ἀλλὰ καὶ τι πλεόν καὶ
μείζον. Διὰ γὰρ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἀρχιερέως οἱ
ναοὶ καθιεροῦνται τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιφοι-
τήσει, καὶ τὰ ἱερὰ ἀγιάζονται, καὶ μείζον πάντως
τὸ ἀγιάζον τοῦ ἀκαγιαζομένου.

ARIST. Ὁ καταβιδάων ἐπίσκοπον εἰς πρε-
σβύτερον, ἱερούςυλος· ὁ γὰρ ὑπαίτιος καὶ ἀν-
λερος· ὁ δὲ καταβιδασθεὶς ἀναίτιος, ἔστω
ἐπίσκοπος.

Ἱεροσυλία ἐστὶν ἄντικρυς τὸ τὸν ἐπίσκοπον εἰς
πρεσβυτέρου κατὰγειν βαθμόν. Ἡ γὰρ ὑπαίτιος·
ἐστὶ, καὶ καθαιρεῖται τῆς ἱεροσύνης· ἢ ἐκτός τινος
ἐγκλήματος, καὶ οὐκ ὀφείλει μετακινεῖσθαι τοῦ τῆς
ἐπισκοπῆς ἀξιώματος.

ΚΑΝΩΝ Α'.

Ἐπειδὴ οἱ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύ-
πτου, οὐχ ὡς μαχόμενοι τῇ καθολικῇ πίστει,
ὑπογράψαι τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιε-
πισκόπου Λέοντος ἐπὶ τοῦ παρεντός ἀνεβύλι-
στον, ἀλλὰ φάσκοντες ἕθος εἶναι ἐν τῇ Αἰ-
γυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνῶμην καὶ διατύπω-
σιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηδὲν τοιοῦτο ποιεῖν,
καὶ ἀξιοῦσιν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς ἄχρι τῆς χειρο-
τονίας τοῦ ἐσομένου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων
μεγαλοπόλεως ἐπισκόπου· εὐλογον ἡμῖν
ἐπ' αὐτῇ καὶ φιλιάνθρωπον, ὥστε αὐτοῖς μένουσιν
ἐπὶ τοῦ ὁμοίου σχήματος ἐν τῇ βυσιλευούσῃ
πόλει ἐνδοσιν παρασχεθῆναι, ἄχρις ἂν χειρο-
τονηθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων
μεγαλοπόλεως. Ὅθεν μένοντες ἐπὶ τοῦ οἰκείου
οχήματος ἢ ἐγγύας παρέξουσιν, εἰ τοῦτο αὐ-
τοῖς δυνατόν, ἢ ἐξωμοσίας καταπιστευθῆ-
σονται.

**Neocaesar. syn. canon. 9, syn. 6 can. 3, 26, et
sancti Basilii can. 27 et 70. Excipe mihi eos qui
post ordinationem uxores duxerunt. Ii enim post-
quam a ministerio cessaverunt, quaedam agunt.
Lege 79 Novellam imp. domini Leonis Philosophi,
sitam in 6 can. 6 syn. et finem interrogationum
factarum ad sanctam Constantinopolitanam syno-
dum, et responsiones ad illas tempore sanctissimi
illius patriarchae domini Nicolai.**

ZONAR. Neminem ex episcopali fastigio ad pre-
sbyteri gradum demitti licet. Vel enim a summo
sacerdotio ob crimina quaedam ejicitur, et omni
sacerdotii quoque inferioris functione talis indignus
existimabitur: vel sine causa episcopi dignitate
privatur, proindeque non in presbyteri ordinem
referri, sed ei dignitatem praeter meritum ereptam
reldi, ac in eum, unde per injuriam dejectus fuit,
honoris locum restitui decet. Ex episcopatu enim
in presbyteri gradum dejecti quemquam, sacrilegium
nominat canon. Exiit quippe ille per injuriam
summi sacerdotii dignitate, quam qui eripit, non
modo rem sacram, sed aliquid etiam re sacra ma-
jus atque praestantius rapit. Summi siquidem
sacerdotis obtestatione ac precibus templa illapsu
sancti Spiritus consecrantur, suamque sacrae res
alix sanctitatem accipiunt; majorem autem esse,
qui res sanctas efficit, ipsis rebus sanctificatis omnino
necesse est.

ARIST. Qui episcopum ad presbyteri gradum detru-
dit sacrilegus est. Qui enim crimini obnoxius, etiam
sacerdotio indignus est. Qui vero insons dejectus
est, sit episcopus.

Episcopum ad presbyteri gradum deducere, palam
est sacrilegium. Vel enim crimini obnoxius est, et
sacerdotio deponitur, vel extra culpam est, et episco-
patus dignitate non debet amoveri.

CANON XXX.

Quoniam religiosissimi Aegypti episcopi, non ut ca-
tholicae fidei adversantes, sanctissimi archiepiscopi
Leonis epistolae subscribere differebant, sed dicen-
tes in Aegyptiaca diocesi hanc esse consuetudinem,
ut praeter voluntatem et mandatum episcopi nihil
tale faciant, et petunt concedi sibi usque ad ordi-
nationem futuri magnae civitatis Alexandrinorum
episcopi: justum nobis et humanum visum est, ut
ipsis in eodem habitu in imperiali urbe manentibus
remissio concedatur, donec ordinatus fuerit magnae
Alexandrinorum civitatis archiepiscopus. Unde
in proprio habitu manentes, vel fidejussores dabunt,
si hoc ab eis fieri potest, vel eorum jurejurando
fides habebitur.

BALS. Scriptum est in quarta actione Actorum A 4 synodi, quod post Dioscori Alexandriae episcopi depositionem, 13 Aegyptii episcopi ex Alexandria diocesi 149 praesentes Eutychen et ejus dogmata anathematizarunt: subscribere autem consequenter epistolae sancti Leonis papae Romani, quam misit ad Flavianum patriarcham Constantinopolitanum, ut iis quae in ea erant assentientes, non persuadentur: dicentes esse inusitatum in sua Aegyptiaca diocesi praeter Alexandrini archiepiscopi sententiam tale quid facere, et petentes id sibi concedi donec Alexandrinus archiepiscopus factus sit. Quoniam ergo quidam eos sic dicentes non admittebant, definiit synodus eos nihil mali pati oportere, sed in proprio statu manere, et Alexandrini archiepiscopi ordinationem exspectare. Interea autem vel dare fidejussores de sistendo, vel si fidejussores dare non possunt, eorum jurejurando fidem haberi (Graece est *ἐξωμοσία*). Est autem *ἐξωμοσία*, dum in caput imperatoris vel in propriam salutem jurat quispiam. Dicitur autem *ἐξωμοσία*, quod non reducitur hoc jusjurandum secundum jurisperitos ad quinque jurisjurandi species lege statutas, sed est extra eas. Lege 8 them. 20 cap. 6 tit. vii lib. Basilic. et quae extra scripta sunt. Nota autem ex hoc praesenti canone quomodo exponitur 20 canon apostolicus, dicens: Clericus fidejubens deponatur: et lege ejus interpretationem.

ἔρμηνεύεται ὁ ἀποστολικὸς κ' κανὼν, ὁ λέγων· Κληρικὸς ἐγγυᾶς διδούς καθαιρείσθω, καὶ ἀνάγκωσον τὴν τούτου ἔρμηνειαν.

ZONAR. In quarta synodo contra Dioscorum ac C Eutychetem eorumque gregales Chalcedone celebrata, Aegyptii quidam episcopi cum adessent, ut ejusdem synodi decreta, ex sancti Leonis Romani papae ad Flavianum beatissimum Constantinop. archiepisc. missis litteris edita, chirographo suo confirmarent, adduci non poterant. Non quod ea quidem, ut ferebant, illi minus probarent: sed quod Alexandriae archiepiscopus tunc quidem nullus erat; Aegyptiorum episcoporum consuetudinis esse dicentes, nihil inconsulto Alexandrino archiepiscopo de rebus ecclesiasticis constituere; idcirco parvi sibi temporis moram, donec is creatus fuisset, concedi postulabant. Sed Aegyptiis episcopis quod eorum nempe fidem suspectum haberent, atque ideo synodice decreta suis subscriptionibus confirmare noluerunt, depositionis poenam synodi antistites irrogare. Qui tamen in synodo principes viri aderant simul cum senatu, ut, manentibus ipsis in proprio dignitatis episcopalis habitu, Alexandrini archiepiscopi creationem exspectarent, concedi oportere arbitrabantur. Verum syn. antistites delationem illam praetextum esse, ut nacti libertatem discederent, suspicati, de illorum in urbe Constantinopolitana mansione sponsores dari postulabant. Qua quidem postulatione a principibus quoque et senatu probata, Aegyptiis, ut vel fidejussores darent, si quos habebant, vel certe sacramento fidem suam obstringe-

ΒΑΣΣ. Γέγραπται ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει τῶν Πρακτικῶν τῆς δ' συνόδου ὅτι μετὰ τὴν καθάρσειν Διοσκόρου ἐπίσκοπου Ἀλεξανδρείας τρισκαίδεκα ἐπίσκοποι Αἰγύπτου παρουσιάζοντες ἀπὸ τῆς διοικήσεως Ἀλεξανδρείας τὸν μὲν Εὐτυχέα καὶ τὰ δόγματα αὐτοῦ ἀνεθεμάτισαν· ὑπογράψαι δὲ ἀκολούθως καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος πάππα Ῥώμης, ἣν ἀπέστειλε τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανῷ, ὡς στοιχοῦντες τοῖς ἐν αὐτῇ, οὐκ ἐπειθόντες, λέγοντες ἀσύνητες εἶναι τῇ κατ' αὐτοὺς Αἰγυπτιακῇ διοικήσει παρὰ γνώμην τοῦ ἐπίσκοπου Ἀλεξανδρείας τοιοῦτόν τι ποιεῖν, καὶ παρακαλοῦντες ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μέχρις ἂν Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος γένηται. Ὅτι οὖν τινες οὐ παρεδέχοντο τούτους ταῦτα λέγοντας, ὥρισεν ἡ σύνοδος μηδὲν τι αὐτοὺς παθεῖν κακόν, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς οικείας ἐπιτιμίας, καὶ ἀναμένειν τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας χειροτονίαν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἡ ἐγγυητὰς δοῦναι παραστάσεως, ἢ ἐὰν μὴ δύνανται δοῦναι ἐγγυητὰς, ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι. Ἐξωμοσία δὲ ἐστὶ τὸ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ἢ εἰς τὴν οικείαν σωτηρίαν ὁμόσαι τινά. Καλεῖται δὲ ἐξωμοσία, ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὸ ὄρκος οὗτος κατὰ τοὺς νομομαθεῖς εἰς τοὺς νενομισμένους πέντε ὄρκους, ἀλλ' ἐξω τούτων ἐστὶ. Καὶ ἀνάγκωσον τὴν θέμᾶ τοῦ κ' κεφ. τοῦ ζ' τίτλου τοῦ ζ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τὰ ἐξωθεν αὐτοῦ γεγραμμένα.

Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅπως

ZONAR. Ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι συκροτηθείσῃ κατὰ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχούς καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς παρήσαν καὶ τινες τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσκοποι, οἱ παρητοῦντο ὑπογράψαι τοῖς δογματισθεῖσι τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἐπομένῃ τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος πάππα Ῥώμης, ἣν ἐπέστειλε τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανῷ. Παρητοῦντο δὲ, οὐκ ὡς ἀπαρεσκόμενοι τοῖς δόξασιν τῇ συνόδῳ· ἀλλ' ὅτι Ἀλεξανδρείας οὐκ ἦν τῇνικαῦτα ἀρχιεπίσκοπος, λέγοντες ἔθος εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ, ἀρχιερεῦσι μηδὲν τι πράττειν ἐκκλησιαστικὸν παρὰ γνώμην τοῦ Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπου, καὶ ἀξιοῦντες ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μέχρις ἂν Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος γένηται. Οἱ μὲν οὖν τῆς συνόδου ἀρχιερεῖς, ὑποπειθόμενοι ὡς ἑτεροδοξοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσκοποι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ βούλονται βεβαιῶσαι δι' ὑπόσημασίας οικείας τὰ συνοδικῶς ψηφισθέντα, καθάρσειν ἐκείνων καταψηφίζοντο. Οἱ δὲ συμπάροντες τῇ συνόδῳ ἄρχοντες καὶ ἡ σύγκλητος διέγνωσαν δεῖν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, μένουσιν ἐπὶ τοῦ οικείου σχήματος τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας, ἀναμένειν τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπου. Οἱ δὲ γε τῆς συνόδου ἀρχιερεῖς, σκῆψιν τὴν ὑπέρθεσιν ὑπολαβόντες, εἶναι, ἵνα τυχόντες ἀδείας· ὑποχωρήσωσιν, ἦτον ἐγγυᾶς δοῦναι αὐτοὺς προσμένειν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων· καὶ οἱ ἄρχοντες· καὶ ἡ σύγκλητος ἀπεφώνησαν τῇ ἐγγυᾶς αὐτοὺς παρασχέειν, εἰ εὐποροῖεν ἐγγυητῶν, ἢ ἐξωμοσίᾳ καταπιστευθῆναι.

Ἐξωμοσία δ' ἔστι τὸ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν σωτηρίαν ὁμόσαι.

ΑΡΙΣΤ. Εἰθισται τοῖς Αἰγυπτίοις, εἰ μὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπιτρέψει, μὴ ὑπογράψωσιν. Ἐρτεῦθεν ἡμεμῶν μὴ ὑπογράφοντες τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Λέοντος. ἕως ἀρχιεπίσκοπος αὐτοῖς γένηται.

Ἔθος ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ διοικήσει ἄνευ ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν μὴ ὑπογράψωσιν τοὺς ἐπισκόπους. Ἐπεὶ δὲ αὕτη ἦ ἐν Χαλικεδόνι ἁγία σύνοδος ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κατὰ τοῦ τότε θντος ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας συνήλθε, τοῦ βεβήλου καὶ αἰρετικοῦ Διοσκόρου. τοῦ φαντασίᾳ τὴν σάρκα μυθολογήσαντος φορέσαι τὸν Κύριον, καὶ ἐν μιᾷ φύσει αὐτὸν ὑπάρχειν, καὶ τῇ θεότητι πάθη προσνέμοντος, καὶ τοῦ θρόνου καθέλειν αὐτὸν, καὶ οὐπω ἦν ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ τοῦ δυσσεβοῦς προβληθεὶς πατριάρχης, κατὰ τοῦτο τῇ τοῦ ἁγίου πάππα Λέοντος ὀρθοδοξοτάτῃ ἐπιστολῇ ὑπογράψωσιν οὐκ ἠναγκάσθησαν. Ἄλλ' ἐνεδόθη αὐτοῖς, μέχρις ἂν χειροτονηθῶσιν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, καὶ οὕτω κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ ὑπογράφουσιν. Ἀπητήθησαν δὲ δοῦναι ἐγγυητάς, ἢ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως κεφαλὴν ἐπομύσασθαι προσκαρτερεῖν ἐν ταῦθα μέχρις ἂν ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλις ἐπίσκοπον δέξηται.

A rent, imperatum. Est vero sacramentum hoc loco, cum jusjurandum per imperatoris caput et salutem, perque ipsius jurantis salutem concipitur.

ARIST. Mos est Aegyptiis, nisi archiepiscopus permiserit, non subscribere. Quocirca minime cultandi sunt, qui sancti Leonis epistolae non subscribunt, usquedum archiepiscopus iis creatus fuerit.

In diocesi Aegyptiaca obtinuit consuetudo, ut episcopi sine archiepiscopi permissione non subscriberent; cum itaque haec sancta synodus sub religiosissimo imperatore Marciano contra profanum et haereticum Dioscorum Alexandriae tunc archiepiscopum, qui Dominum imaginatione tantum carnem gestasse, et in una tantum natura eum existere, fabulatus est, et divinitati passiones attribuit, Chalcedone convenit et throno eum deposuit, et nondum erat alius istius impii loco creatus patriarcha, propterea orthodoxissimae sancti papae Leonis epistolae subscribere non sunt coacti, sed remissio **150** iis concessa fuit usque dum Alexandriae episcopus crearetur. Et sic secundum ejus mandatum subscribent. Rogati sunt autem fidejussores dare, vel in imperatoris caput jurare, se patienter ibidem mansuros, donec Alexandrinorum civitas episcopum habuerit.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (44).

ΒΑΣΣ. Ἡ ε' σύνοδος γέγονεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου, ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε ἁγίων Πατέρων συνεληθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἧτις ἐπεκύρωσε τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας δ' συνόδου, καὶ τοὺς κατ' αὐτῆς βλασφημοῦντας ἀνεθεμάτισεν, ἔγρουν Ὀριγένην καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ δόγματα καὶ συγγράμματα (45), Εὐάγριόν τε καὶ Διδύμον, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα κεφάλαια, καὶ πρὸς τοῦτοις τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, καὶ τὰς αὐτοῦ βλασφήμους διδασκαλίας, Ἀνθιμόν τε καὶ Πέτρον καὶ Ζωώραν, καὶ τοὺς ἠμодоξοῦντας αὐτοῖς· καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοδορίτου συγγραφέντα κεφάλαια, καὶ τὴν Ἰθα ἐπιστολήν. Κανόνας δὲ οὐκ ἐξέθετο.

ΖΩΝΑΡ. Ἡ πέμπτη σύνοδος γέγονεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τοῦ πρώτου, ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε ἁγίων Πατέρων συνεληθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἧτις ἐπεκύρωσε τὰ δογματισθέντα ὑπὸ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου καὶ ἐβεβαίωσε, καὶ τοὺς κατ' αὐτῆς ἀνεθεμάτισε, καὶ Ὀριγένην καὶ τὰ αὐτοῦ ἀσεβῆ συγγράμματα καὶ ἀλλόκοτα δόγματα, Εὐάγριόν τε καὶ Διδύμον καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντα κεφάλαια· καὶ πρὸς τοῦτοις τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, καὶ τὰς αὐτοῦ βλασφήμους διδασκαλίας· Ἀνθιμόν τε καὶ Πέτρον καὶ Ζωώραν,

Guill. Beveregii notæ.

(44) Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου. De hac quinta, ut et de sexta sequenti synodo œcumenica Balsamon eadem, atque Zonaras, verba habet: quæ nihilominus bis recitare visum est, quoniam

DE QUINTA SYNODO.

BALS. Quinta synodus fuit sub Justiniano imp. primo, cum centum et quinquaginta quinque sancti Patres Constantinopoli convenissent: quæ confirmavit ea quæ a quarta synodo decreta sunt, et eos, qui adversus eam maledice loquebantur et blasphemabant, anathematizavit, scilicet Origenem, et impia ejus decreta et scripta; Evagrium et Didymum et quæ ab ipsis exposita sunt capita, et præterea Mopsuestiæ Theodorum, Nestorii magistrum, et blasphemam ejus doctrinam; Anthimum item et Petrum et Zoram, et qui erant ejusdem cum illis opinionis; et conscripta a Theodorito capita, et hæc epistolam. Canones autem non edidit.

ZONAR. Quinta synodus Justiniani primi imp. temporibus, centum et sexaginta quinque sanctis Patribus Constantinopoli congregatis celebrata fuit. Ea quartæ synodi decreta omnia sanxit et confirmavit, et, qui contra illam nefarie obloquebantur, anathemate damnavit: Origenem etiam et impia ejus scripta, ac absurda dogmata, Evagrium et Didymum, evulgataque ab iisdem capita. Tum Nestorii magistrum Theodorum Mopsuestiensem, ac impias ejus doctrinas, Anthimum quoque et Petrum et Zoram, cum gregalibus suis. Capita demum a

sub utriusque nomine in mss. exstant, et vulgo circumferuntur.

(45) Ἀσεβῆ συγγράμματα. Codex Amerbachianus legit συγγράμματα ἀλλόκοτα καὶ δόγματα.

Theodoreto conscripta, et hęc epistolam, Nullo A
vero canones ea synodus promulgavit.

DE SEXTA SYNODO.

BALS. Sexta synodus fuit in hac urbium regina imperante Constantino Pogonato Justiniani patre, Heraclii vero nepote, cum 170 sancti Patres convenissent adversus Theodorum, qui in Pbara episcopatum gesserat, Honorium qui Romę, Cyrum qui Alexandria, Sergium, Pyrrhum, Paulum et Petrum, qui Ecclesię Constantinopolitanę pręfuerant, Macarium Antiochenum, et Stephanum ejus discipulum, et Polychronium delirum senem, qui ausi fuerant dogma introducere, Dominum nostrum Jesum Christum unam voluntatem et unam operationem habere, postquam incarnatus est. Quos cum iis qui consentiebant illis, ex Ecclesia amputavit et anathematizavit sancta hęc synodus : duas naturales voluntates et duas operationes similes habere post incarnationem statuens Dominum nostrum Jesum Christum, non in divisione personarum, sed quod nulla natura ex duabus naturis, quę sunt in Christo, est sine voluntate vel operatione : ne utriusque naturę sublati hisce proprietatibus, operatione dico et voluntate, duę quoque naturę, quarum sunt proprietates, una auferri videantur. Sed hęc quoque synodus canones non edidit.

151 ZONAR. Sexta synodus, imperante Constantino Pogonato Heraclii nepote, in hac urbium regina C
habita fuit; cum adversus Theodorum, qui Pharę episcopatum gesserat; Honorium, quem Alexandria; Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, quos Ecclesia Constantinopolitana pręsides habuerat; Macarium Antiochenum, ejusque auditorem Stephanum, stultumque et ineptum senem Polychronium, centum et septuaginta sancti Patres convenissent. Qui cum unam in Domino nostro Jesu Christo voluntatem, postquam is hominem induit, unamque efficiendi vim existisse profiteri ausi forent; a sancta synodo, cum omnibus qui eodem errore tenerentur, ab Ecclesię corpore excisi, atque anathemate notati sunt. Quę quidem synodus, duas in Christo voluntates postquam humanam sibi naturam adjunxit, duoque similia agendi principia omnino admittenda et agnoscenda esse definivit. Non quia Dominum nostrum Jesum Christum personarum multiplicitate divisum vellet, sed quod ex duabus in eo naturis neutram, aut voluntate sua, aut agendi facultate, caruisse existimaret. Ne iis, quę ejusque naturę propria sunt, voluntate nimirum et agendi vi, ex alterutra natura sublatis, ipsam quoque naturam, cujus ex facultates proprię sunt, sustulisse viderentur. Sed ne hujus quidem syn. can. ulli usquam editi sunt.

Guill. Beveregii notę.

(46) Ἀπογόρου δὲ Ἡρακλείου. Post ista verba in ms. Bodleiano hęc leguntur, ἐπὶ Ἀγάθωνος Παπα Ῥώμης, Γεωργίου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλεξανδρείας, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ubi nomina episcoporum Alexandrini et Hierosolymitani, idcirco forsitan omituntur, quia

καὶ τοὺς ὁμοδοξοῦντας αὐτοῖς· καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοδώρου συγγραφέντα κεφάλαια· καὶ τὴν Ἰβη ἐπιστολήν. Κανόνας δὲ ἡ τοιαύτη σύνοδος οὐκ ἐξέθετο.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΒΑΣΣ. Ἡ ἕκτη σύνοδος γέγονεν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, πατρὸς μὲν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπογόνου δὲ τοῦ Ἡρακλείου (46), ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἁγίων Πατέρων συναθροισθέντων κατὰ Θεοδώρου ἐπισκοπύσαντος ἐν Φαργῶ, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου, Πύρου, Παύλου, καὶ Πέτρου, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας προεδρευσάντων, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ Πολυχρονίου, τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, τῶν τολμησάντων δογματίζειν ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν οὓς μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτοῖς ἐξέκοψε τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος· δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ὁμοίας ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν δογματίσασα, καὶ κυρώσασα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ' ὅτι μηδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ ἀθέλητος ἦν ἢ ἀνεέργητος· ἵνα μὴ τῶν ιδιωμάτων τούτων ἑκατέρας φύσεως ἀναιρουμένων, τῆς ἐνεργείας λέγω καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ δύο φύσεις, ὧν εἰσιν ιδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν. Οὐδὲ αὕτη μέντοι ἡ σύνοδος κανόνας ἐξέθετο.

ZONAP. Ἡ ἕκτη σύνοδος γέγονεν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου τοῦ ἀπογόνου Ἡρακλείου, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἁγίων Πατέρων συναθροισθέντων κατὰ Θεοδώρου ἐπισκοπήσαντος ἐν Φαργῶν, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου, Πύρου, Παύλου, Πέτρου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει· Ἐκκλησίας προεδρευσάντων, Μακαρίου Ἀντιοχείας καὶ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ Πολυχρονίου τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, τῶν τολμησάντων ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν δογματίζειν ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὓς μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτοῖς ἐξέκοψε τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος, δύο θελήματα φυσικὰ καὶ δύο ἐνεργείας ὁμοίας ἔχειν μετὰ τὴν σάρκωσιν δογματίσασα, καὶ κυρώσασα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ' ὅτι οὐδεμία φύσις τῶν δύο φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ ἀθέλητος ἦν ἢ ἀνεέργητος· ἵνα μὴ, τῶν ιδιωμάτων τούτων ἑκατέρας φύσεως ἀναιρουμένων, τῆς ἐνεργείας λέγω καὶ τῆς θελήσεως, καὶ αἱ δύο φύσεις, ὧν εἰσιν ιδιώματα, συναναιρεῖσθαι δοκῶσιν. Οὐδὲ αὕτη μέντοι ἡ σύνοδος κανόνας ἐξέθετο.

illi non nisi per vicarios suos aderant. Hęc autem verba nec in Amerbachiano, nec Atoniensi, nec in impressis antehac codicibus habentur, et e margine in textum traducta videntur : ac propterea hic potius ea adnotare, quam ibi interserere visum est.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΕΚΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ. A DE SYNOBO QUÆ SEXTA DICITUR.

ΒΑΣΣ. Τοῦ δευτέρου Ἰουστινιανῶ, τοῦ Ῥινόμη-
του δηλαδὴ, βασιλεύοντος, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ Παυωνά-
του Κωνσταντίνου, συνήλθον ἐπίσκοποι διακόσιοι
εἴκοσι καὶ ἑπτὰ κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος αὐτο-
κράτορος, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς κατάστασιν
ἐκκλησιαστικὴν.

ΖΩΝΑΡ. Διὸ τοῦ δευτέρου Ἰουστινιανῶ, τοῦ
Ῥινόμητου δηλαδὴ, βασιλεύοντος, ὃς ἦν υἱὸς τοῦ
Παυωνάτου Κωνσταντίνου, συνήλθον ἐπίσκοποι δια-
κόσιοι εἰκοσιεπτὰ κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος
αὐτοκράτορος, καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς κατάστασιν
ἐκκλησιαστικὴν, βεβαιωθέντας καὶ παρὰ τοῦ εἰρη-
μίνου βασιλέως ἡ τις καὶ αὐτὴ ἕκτη ὀνομάζεται, ὅτι
τε μὴ περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἐν αὐτῇ γέγονε
ζήτησις, ὥστε αὐτὴν ἰδιαιτέτην διὰ τοῦτο λογιζε-
σθαι σύνοδον, καὶ ὅτι τὸ τῆς ἕκτης ὀστέρημα τὴν
τῶν κανόνων ἐκθεσιν αὐτὴ ἀνεπλήρωσε. καὶ διὰ τὸ
προσεχεστέρᾳ πρὸς ἐκείνην εἶναι, συνηριθμηθῆ
ἐκείνη.

BALS. Cum secundus Justinianus, is scilicet qui
ab amputato naso Ῥινόμητος dictus est, regnaret,
qui quidem erat Pogonati Constantini filius, conve-
nerunt episcopi 227, jussu dicti imperatoris, et ad
constitutionem ecclesiasticam canones ediderunt.

ZONAR. Igitur Justiniano secundo, qui Ῥινό-
μητος (ab amputato scilicet naso) dictus est, Con-
stantini Pogonati filio imperium teneute, ab eodem
imperatore jussi, septem et viginii supra ducentos
episcopi convenere, atque ad ecclesiasticam rem
constituendam confirmatos etiam ejusdem impera-
toris auctoritate canones edidere. Atque hæc qui-
dem synodus sextæ appellationem ipsa quoque
retinuit, tum quia nihil in ea de rebus ad fidei do-
gmata pertinentibus, ex quo proprio nomine syno-
dus censenda fuerit, quæsitum est; tum quia sextæ
superioris lacunas, quod ad canonum editionem
attinet, illa explevit. Et quoniam proxime eam
sequebatur, una cum ea recensita est.

KANONES

ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΝ Τῷ ΤΡΟΥΛΛῶ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟῦ ΠΑΛΑΤΙΟΥ (47)
ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΠΙ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ
ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

152 CANONES SANCTORUM PATRUM

QUI IN TRULLO IMPERIALIS PALATII CONSTANTINOPOLI CONVENERUNT
TEMPORE JUSTINIANI RELIGIOSISSIMI ET CHRISTIANISSIMI NOSTRI
IMPERATORIS.

Προσφωνητικὸς λόγος (48) τῶν ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικῶ
παλατίου συνελθόντων ἁγίων Πατέρων πρὸς
Ἰουστινιανὸν τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα,

εἰ Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχριστῷ βασιλεῖ Ἰου-
στινιανῷ ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη ἡ σύνοδος ἡ κατὰ

C Sanctorum Patrum, qui in Trullo palatii imperialis
Constantinopoli convenerunt, ad Justinianum reli-
giosissimum imperatorem Uratio Dedicatoria.

εἰ In primis pio et Christi amanti-simo impera-
tori Justiniano sancta et universalis synodus

Guill. Bevereg i notæ.

(47) Ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ βασιλικῶ παλα-
τίου. In antiquis ædificiis, sacris præsertim, et
celebrioribus, οἱ τρούλλοι, αἱ τρούλλοι, εἰ τὰ
τρούλλα sæpe commemorantur. Codinus: Ἐξ οὗ
παρὰ τῶν ἰδιωτῶν φέρεται λόγος, ὅτι ὁ τρούλλος
κισσαρινός ἐστι. Cod. in orig. Constant. Zonaras:
Τρούλλος; περὶ οὗσα καὶ κιβώριον τῆς ἀγίας τραπέζης
συνέτριψε. Zon. Annal. in Justiniano. Metrodorus:
Τὸ πον εὐθετον ὀφείλοντα φυλάττειν τῶν ἁγίων μαρ-
τύρων τὰ ὀσά, πάση ἐπιμελείᾳ καταζήτησε, καὶ
εὐρούσα μέγαν τρούλλον, οἰκοδομὴν ἐσφράγισεν.
Metrod. in martyr. S. Dionysii. Anastasius Bibli-
othecarius, Trullum vero ejusdem Ecclesiæ suis
chartis plumbeis cooperuit, atque munivit. Anast.
In Vita Sergii I. Trullus autem, sive trullum pro-
prie nihil aliud fuit, quam fornix, vel locus qui-
dam in rotundum concameratus, Camera sæpius
a Latinis dictus, ut Anastasius supradictus, Fecit

cameram basilicæ Constantinæ, et alteram came-
ram B. Petri ornavit. Anastas. in Leonis Vita.
Zonaras loco ante citato etiam σφραῖσαν pro eo-
dem usurpat, dicens, περὶ τὴν μεγάλην σφραῖ-
σαν τοῦ ναοῦ. Hinc adjectivum Τρούλλατος, ut τὸν
δὲ Τρούλλατὸν σταυλὸν ἔκτισε Μετὰ ἡλ δ υἱὸς Θεοφί-
λου, κρημῆσας αὐτὸν καὶ καμαρώσας πολυτελῶς.
Chron. Constantinop. Trullum itaque palatii, ubi
præsens concilium Constantinopoli celebratum
est, et Trullianum ex eo dictum, hujusmodi fuit
locus in dicto imperiali palatio concameratus, vel
forsitan domus aliqua, intra palatii septa, ad eam
formam exstructa; quemadmodum Matthæus Bla-
stares opinatus est, dicens, Ἐν τῷ λεγομένῳ
τρούλλῳ, οἶκος δὲ ἦν οὗτος περιφανῆς ἐν καλῶ
τῶν βασιλέων Κωνσταντινουπόλεως κείμενος. Matth.
Blast. præfat. ad Syntag.

(48) Προσφωνητικὸς λόγος. Hanc orationis

« divino piæ vestræ potentæ nutu et decreto con-
« gregata in hac a Deo custodita et regia civi-
« tate.

« Cum ineffabilis ac divina Redemptoris et Ser-
« vatoris nostri Jesu Christi gratia omnem terra-
« rum orbem comprehenderit, et vivificum veritatis
« præconium sit omnium, auribus disseminatum,
« populus quidem sedens in ignorantie tenebris,
« vidit unquam cognitionis lucem ⁸⁷, et ab erroris
« vinculis liberatus est, cum regno cælorum anil-
« ma servitute permutata: qui autem a primi
« splendoris pulchritudine propter elationem extru-
« sus est, primus draco, spiritus, magnus Assyrius,
« a prius captivis capitur, et sit incarnati Verbi
« potentia ab omni fortitudine alienus, quæmadmo-
« dum scriptum est, quod inimici romphæa defec-
« runt in finem ⁸⁸. Ubique enim cultus rationalis
« lege sancitur, et holocaustum offertur ⁸⁹: Deus-
« que qui sacrificatur ac communicatur ad corpo-
« rum simul et animarum conversationem, eos qui
« sunt ejus participes delicitat. Quamobrem et dæ-
« mones fugantur, et sacer hominum qui congre-
« gatur cœtus in ecclesiis mystice sanctificatur,
« deliciarum paradisi omnibus apertus est, et
« tandem fiunt nova omnia ⁹⁰. Sed quoniam homi-
« cida diabolus contra præpotentem Dominum
« cervicem semel attollebat, parturiensque defectionis
« laborem peperit, non ferens videre nos a trans-
« gressionis lapsu excitatos ad cœlum evolare per
« primitias nostras, hoc est Christum, qui se dedit
« pro nobis redemptionis pretium ⁹¹: non destitit
« improbitatis tela torquere, et animi perturbatio-
« nibus fideles sauciare, ut a data illis Spiritus
« effusio honoreque ac gratia separarentur. Nec
« bonus noster Athlothes et salutis dux ac
« princeps Deus, auxilii nos expertes reliquit, in
« unaquaque generatione excitans, qui in hujus
« vitæ stadio, cultus ac religionis armis instructi,
« adversus eum in acie starent, et manus cum eo
« consererent: qui stricto spiritus gladio, quod est
« verbum Dei ⁹², et sic cum malo congressi, quam
« in nos exercebat tyrannidem dissolverunt, gregum
« duces effecti, et vias Domini populis sternentes ac
« præparantes, ne in iniquitatis præcipitia, propter
« ejus quod est melius ignorantiam, detrudantur ac
« prolabantur. Oportebat enim eum, qui, ut essemus,
« nobis largitus est, et tanta depressionis humilita-
« tisque magnitudine nostrum sibi genus vindicavit,

⁸⁷ Math. iv, 16. ⁸⁸ Psal. ix 7. ⁸⁹ Malac. i 11. ⁹⁰ Apoc. xxi, 5. ⁹¹ I Tim. ii, 6. ⁹² Ephes. vi, 17.

Guill. Beveregii notæ.

hujus ad imperatorem inscriptionem codex Amerbachianus sic legit, Προσφωνηματικὸς τῆς ἀγίας συνόδου πρὸς τὴν εὐσεβέστατον βασιλέα, ᾧ ὑπέταξεν τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἐκτεθέντας κανόνας. Quo modo etiam inscribitur in priori Zonaræ editione, nisi quod pro προσφωνηματικὸς, juxta cum nostro Balsamonis codice ibi legatur προσφωνητικὸς. (48*) Λατρεία λογική. Codex Amerbachianus legit. λατρεία νομική, sed perperam, synodus enim

« θεῖον νεῦμα καὶ θέσπισμα τοῦ εὐσεβεστάτου ὑμῶν
« κράτους συναθροισθεῖσα κατὰ ταύτην θεοφύλακτον
« καὶ βασιλίδα πόλιν.

« Τῆς ἀρρήτου καὶ θείας χάριτος τοῦ Αυτρωτοῦ
« καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κἀσαν περιλα-
« θούσης τὴν γῆν, καὶ τοῦ ζσηφόρου τῆς ἀληθείας
« κηρύγματος ταῖς ἀπάντων ἀκοαῖς ἐνοσπαρέντος, ὁ
« μὲν λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτει τῆς ἀγνοίας φῶς
« εἶδε μέγα τῆς ἐπιγνώσεως, καὶ τῶν τῆς πλάνης
« ἡλευθερώθη δεσμῶν, βασιλείαν οὐρανῶν τῆς πα-
« λαῖδς δουλείας ἀναλλαγόμενος· ὁ δὲ τοῦ κάλλους
« τῆς πρώτης λαμπρότητος δι' ἔπαρσιν ἀπωσθεῖς,
« ὁ πρῶτος δράκων, ὁ νοῦς, ὁ μέγας ὁ Ἀσσύριος,
« ὑπὸ τῶν πρὶν αἰχμαλώτων ἀλίσκεται, καὶ γίνεται
« τῆ δυνάμει τοῦ σαρκωθέντος Λόγου πάσης ἰσχύος
« ἀλλότριος, καθὼς γέγραπται, ὅτι «Τοῦ ἐχθροῦ
« ἐξέλειπον αἱ βρομαὶ εἰς τέλος.» Πανταχοῦ γὰρ
« λατρεία λογική (48*) νεννομηθῆται, καὶ ὀλοκαύτω-
« σις ἀναφέρεται, καὶ ὁ θεός, θυόμενος καὶ διαδεδό-
« μενος εἰς σωματῶν ὁμοῦ καὶ ψυχῶν περιποίησιν,
« θεουργεῖ τοὺς μετέχοντάς, ὑπ' οὗ καὶ δαίμονες φυ-
« γδεύονται, καὶ ἱερὰ τῶν ἀνθρώπων ἀθροισμένη
« πανήγυρις ἐπ' ἐκκλησίαις μυστικῶς ἀγιάζεται,
« καὶ τῆς τρυφῆς ὁ παράδεισος τοῖς πᾶσιν ἀνείρ-
« κται· καὶ τέλος γίνεται τὰ πάντα καινά. Ἀλλ'
« ἐπεὶ ὁ ὀρθρωποκτόνος διάβολος, ἀπαξ κατέναντι
« παντοκράτορος Κυρίου τριχηλίτας καὶ ὠδινῆσα·,
« καὶ τεκῶν πόνον τῆς ἀποστάσεως, μὴ φέρων
« βλέπειν ἡμᾶς ἐγεθθέντας τοῦ τῆς παραβάσεως
« πτώματος, καὶ τὸν οὐρανὸν διαπτόντας διὰ τῆς
« ἀπαρχῆς ἡμῶν, τοῦτ' ἐστὶ Χριστοῦ, τοῦ δόντος
« ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἀνήκεν τὰ τῆς κα-
« κίας βέλη κινῶν, καὶ τοὺς πιστοὺς τιτρώσκων τοῖς
« πάθεσιν, ὡς ἂν χωρισθεῖεν τῆς δοθείσης αὐτοῖς
« ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τιμῆς τε καὶ χάριτος.
« Οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ τῆς σωτηρίας
« ἀρχηγὸς παρεῖδεν θεὸς ἀδοθητῆτος ἡμᾶς, καθ'
« ἐκάστην ἀνιστῶν γενεὰν τοὺς ἐν τῷ βίῳ τούτου
« σταδίῳ διὰ τῶν ὄπλων αὐτῷ τῆς εὐσεβείας παρα-
« ταξαμένους, καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν συνάψαντας πόλε-
« μον· οἱ τὴν τεῦ Πνεύματος σπασάμενοι μάχαιραν,
« ὃ ἐστὶν ῥῆμα θεοῦ, καὶ οὕτω συμπλακέντες τῷ
« πονηρῷ, τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα κατέλυσαν,
« ὁδηγοὶ τῶν ποιμνίων γενόμενοι, καὶ τὰς ὁδοὺς
« Κυρίου τοῦς λαοὺς εὐθετίζοντες (49), ὅπως μὴ
« κατὰ κρημνῶν τῆς ἀνομίας ὑπ' ἀγνοίας τοῦ
« κρείττονος ὠθοντό τε καὶ διολισθαίνουεν. Ἔδει
« γὰρ τὸν τὸ εἶναι ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ τοσοῦτον

« μεγέθει συγκαταβάσεώς τε καὶ ταπεινώσεως τὸ
 « ἡμέτερον γένος μεταποιήσαντα, καὶ πρὸς αὐτὸν
 « ἀνακαλεσάμενον καὶ ἀναδιείσαντα καὶ τὴν εἰς
 « τὸ εὖ εἶναι τρίβον ἡμῖν ὑποδείξαντα διὰ τῶν σῆς
 « Ἐκκλησίας λαμπτήρων καὶ διδασκάλων, φωταγω-
 « γούντων τὰ κατὰ Θεὸν ἡμῶν διαθήματα, καὶ πρὸς
 « τὸ Εὐαγγέλιον παρορμούντων ὧν καὶ τὸ πολί-
 « τευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει κατὰ τὸν θεὸν ἀπόστο-
 « λον ὁθεν καὶ νῦν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον βίον διεξάγουσι
 « βραθυμότερον, καὶ τῆ τῶν λογισμῶν ἀργία καθεύ-
 « θουσι, ὡς ἐπιστελεῖν ἀφυλάκτους ἐὼν ὀδοστάτην
 « ἐχθρὸν, καὶ κατὰ μικρὸν τὴν ἀρετὴν ὑποκλέψαντα,
 « τὴν κακίαν ἡμῖν ἀνθυπενεγκεῖν ὁ τὴν μεγίστην
 « ταύτην τοῦ παρόντος κόσμου τηθαλιουχῶν ὀλκάδα
 « Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, αὐτὸν σοφὸν ἡμῖν κυβερ-
 « νήτην, τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, προστάτην ὄντως
 « ἀνέστησεν, οἰκονομούντα τοὺς λόγους ἐν χρίσει,
 « φυλάσσοντα εἰς τὸν αἰῶνα ἀλήθειαν, ποιούντα
 « κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ ἐν
 « ἀμύμῳ ὀδῷ πορευόμενον ὃν ἡ σοφία κυοφορή-
 « σασα καὶ μαιεύσασα, καλῶς ταῖς ἀρεταῖς ἐκθρέ-
 « ψασά τε καὶ περιστέλλασα, καὶ θεῖου πληρώσασα
 « Πνεύματος, ὀφθαλμῶν οἰκουμένη: ἀπέδειξεν, τῆ
 « τοῦ νοῦ καθαρότητι καὶ τῆ λαμπρότητι διαυγά-
 « ζοντα περιφανῶς τὸ ὑπήκοον ὃ τὴν αὐτῆς
 « Ἐκκλησίαν παρέθετο, καὶ τὸν νόμον αὐτῆς μελε-
 « τῆν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδίδαξεν πρὸς καταρτισμὸν
 « καὶ οἰκοδομὴν τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν ὁς, τῷ θερμῷ
 « τοῦ πρὸς Θεὸν πόθου τὸν ζηλωτὴν ὑπερβαλὼν
 « Φινεὲς, καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐκκεντήσας τῷ κράτει
 « τῆς εὐσεβείας τε καὶ συνέσεως, καὶ τὸ ποιμνιον
 « τῆς κακίας τε καὶ φθορᾶς συνεξελέσθαι προσίλου ὁ
 « ἔπρεπε γὰρ τὸν τῶν οἰάκων μετὰ τὴν ἀνω βοήθην
 « τοῦ ἀνθρωπέου γένους ἐπιληγμένον μὴ μόνον τὸ
 « καθ' αὐτὸν σκοπεῖν, καὶ ὅπως ἂν ὁ οἰκεῖος αὐτῷ
 « διευθύνοιτο βίος, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἀρχόμενον ἐκ
 « τριουμίας περιλάξεν, καὶ τῆς πολλῆς τῶν πρα-
 « γμάτων συγγύσεως ἐπικλυζόντων πάντοθεν τῶν
 « πνευμάτων τῆς πανηρίας καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν
 « ἐκταρασσόντων τῆς ταπεινώσεως. Ἐπειδὴ δὲ αἱ
 « ἄγια: καὶ οἰκουμενικαὶ δύο σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην
 « τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖ-
 «σαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς
 « θείας λήξεως, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεί τῆ μνήμῃ
 « γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου, πατέρος
 « τῆς σῆς ἡμερότητας, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρι-
 « κῶς διατηροῦνται μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροῦς
 « κανόνας ἐνέγραψαν ὡς καθ' ἑαυτὰ αἱ λοιπαὶ ἄγαι
 « τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, δι' ὧν ἀποστήσου-
 «ται μὲν οἱ λαοὶ τῆ; χεῖρονος; καὶ ταπεινοτέρας
 « διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον
 « μεταθῶνται βίον ὡς ἐντεῦθεν τε τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον,
 « τὸ βασιλείον ἱεράτευμα, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθα-
 « νεν, ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἀταξίας παθῶν διασπώμενον
 « καὶ ὑποσυρόμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τῆς θείας
 « μάνδρας ἀπορράξεν καὶ διατμηθὲν, καὶ τῆ ἀγνοίᾳ
 « καὶ λήθῃ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἀπολι-

« et ad se revocavit ac reduxit, nobis quomodo se-
 « mitam, ut bene essemus, ostendere per Ecclesia:
 « luminaria ac doctores, qui nostros secundum
 « Deum gressus illuminantes dirigunt, et ad Evan-
 « gelium iucitant: quorum etiam conversatio in
 « cœlis est ⁶², ut ait divinus Apostolus. Unde etiam
 « nobis vitam nunc negligentius agentibus, et ratio-
 « cinationis considerationisque otio indormientibus,
 « cum nobis incautis viæ insidator inimicus se
 « injecerit, et virtutem panlatim suffuratus, nobis
 « ejus loco vitium supposuerit: qui magnam hanc
 « præsentis mundi navem clavo assidens regit Chri-
 « stus Dominus noster, te sapientem nobis guber-
 « natorem, piûm imperatorem, vere præsidem
 « excitavit, dispensantem sermones in judicio, in
 « sæculum veritatem servantem, facientem judicium
 « et justitiam in medio terræ, et in via ab omni
 « reprehensione **153** aliena procedentem; quem
 « cum sapientia concepisset, eique obstetricis of-
 « ficiûm præstitisset, pulchre virtutibus enutritum
 « et ornatum, divinoque Spiritu repletum, orbis
 « terrarum oculum effecit, qui mentis puritate et
 « splendore subjectos aperte illuminas, cui suam
 « Ecclesiam commendavit, et legem ejus noctu
 « diuque meditari docuit, ad populorum, qui sunt
 « sub ejus manibus, perfectionem et ælificationem;
 « qui tuo in Deum desiderii ardore Phinees zelum
 « superas, et pietatis ac prudentiæ robore confusso
 « peccato, gregem quoque a vitio et exitio subtra-
 « here voluisti. Oportebat enim eum, qui post su-
 « pernam momentum humani generis gubernaculum
 « suscepisset, non solum id quod ad se pertinet
 « considerare, et quomodo sua a se vita dirigatur;
 « sed et omnes, quibus imperat, ex maximis flucti-
 « bus servare, et a multa confusione, undique
 « obruentibus improbitatis spiritibus et humilitatis
 « nostræ corpus perturbantibus, eripere. Quoniam
 « autem sanctæ et universales duæ synodi in hac
 « imp. et Dei observatrice civitate congregatæ; una
 « quidem temporibus divinæ sortis Justiniani; al-
 « iera vero sub piæ memoriæ imperatore Constan-
 « tino, tuæ mansuetudinis patre; ad paterne decla-
 « randum fidei mysterium, sacros canones ne-
 « quaquam conscripserunt, sicut reliquæ sanctæ
 « quatuor universales synodi, per quos populi qui-
 « dem a deteriore et abjectiore vivendi ratione
 « recedant, ad meliorem autem et altioiorem vitam
 « se traducant: et ex hoc gens sancta, regale sa-
 « cerdotium, pro quo Christus mortuus est ⁶⁴, a multis
 « perturbationibus animi propter mores incompositos
 « distractum ac divulgum, et a divino stabulo pro-
 « pemodum abruptum et abscissum, et propter
 « ignorantiam ac oblivionem a bonis et ex virtute
 « factis prolapsum, et Dei Filio, ut apostolice loquar,
 « conculcato, sanguinem quoque testamenti, in
 « quo est sanctificatum, communem arbitratum,
 « Spiritus gratiam contumelia affecit. Hanc, utpote

⁶² Philippi. iii, 20. ⁶⁴ I Petri. ii, 9.

peculiarem populum, reducere, instar Christi qui errantem in montibus ovem quaerit ⁶⁵, et suo stabulo restituere, et mandata divinaque praecipta, per quae a mortuis operibus recedentes vivificamur, ut servet persuadere valde cupiens, omnique salutis provisione ac perpensione cogitata, Deoque quaesito, ut vult id quod dicit, Quærentes Dominum invenient cognitionem cum iustitia; qui autem ipsum recte quaerunt, invenient pacem: et sanctam hanc et divinitus electam universalem synodum congregari decrevistis, ut multorum simul congressione unanimitique consensione, id, quod magno studio contenditur, a te recte et ordine efficiatur; sed et si quæ Judaicæ vel gentilis improbitatis reliquiae maturo veritatis frumento inimiciæ sint, radicitus tanquam lolium evellantur, et pura Ecclesiæ seges ostendatur. *Ubi enim sunt duo vel tres in nomine meo congregati, illic sum in medio illorum* ⁶⁶, inquit Dominus. Et rursus per Jeremiam nobis clamavit: Quærite me in toto corde vestro, et apparebo vobis ⁶⁷. Propterea ergo tuæ pietatis jussu in hac Dei observatrice et imperatrice urbe congressi, sacros canones scripsimus. Quamobrem tuam pietatem rogamus, eas quæ prius in hac Dei observatrice civitate a congregatis sub bonæ memoriæ imperatore nostro Patribus editæ sunt, voces tibi adducentes, ut quemadmodum convocationis scriptis Ecclesiam honorasti, sic et eorum quæ decreta sunt pia subsignatione sinem obsignes. Dominus autem imperium tuum stabilit ac confirmet in pace ac iustitia, et generationum generationibus transmittat: et terrenæ quoque potentiæ adjiciat, ut etiam cœlesti regno fruaris.)

• μῆχα, οὕτω καὶ τῶν δοξάντων δι' εὐσεβῶν • σητήριζαι σου τὴν βασιλείαν ἐν εὐρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παραπέμψοι γενεαῖς γενεῶν καὶ προσθεῖη τῷ ἐπιγεῖν κράτει καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀπόλουσιν. •

BALS. Ex præsentis allocutione, quæ ad imperatorem Justinianum, qui etiam Πινότμητος (ab inciso naso) dictus, habita est, ostenditur, quod cum duæ universales synodi, quinta scilicet, quæ fuit regnante magno Justiniano, et sexta, tempore Constantini Pogonati, non fecerint canones ad Ecclesiarum constitutionem, synodus **154** hæc facta est ad supplementum duarum. Propterea enim nec sexta proprie nominatur, sed πενθέκτη, id est quinisexta: nam quod quintæ et sextæ synodo deerat replevit. Est autem etiam universalis. Etsi enim Occidentales episcopi, Itali scilicet et Latini, ab ejus synodi canonibus, opportune icti, eam non esse universalem institerunt, nec Romani papæ legatos in ea adfuisse, eo quod sit alia sexta synodus, quæ regnante Constantino Pogonato facta est, ut diximus; hanc autem longo post tempore factam fuisse jussu Justiniani βίνοτμήτου, id est, trunco naso: ego tamen eos audire non patiens, et hujus allocutionis contextum potius respiciens, et deinceps

A • σῆσαν, καὶ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὸν Ἰῆδν τοῦ Θεοῦ καταπατήσαν, καὶ τὰ αἶμα τῆς διαθήκης, ἐν τῷ ἡγιασθῆ, κοινὸν ἡγησάμενον, τὴν τοῦ Πνεύματος ὕβρισε χάριν. Τοῦτο λίαν ὡς περιούσιον λαθὼν ἐπισυναγαγεῖν βουλευθείς, μισήσει τοῦ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπιζητούντος Χριστοῦ, καὶ τῆ αὐτοῦ ἀποκαταστήσαι αὐλῆς, καὶ πεῖσαι φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε καὶ τὰ θεῖα προστάγματα δι' ὧν τῶν νεκρῶν ἀποχωροῦντες ἔργων ἐξωποιοῦμεθα, πᾶσάν τε περιουσίας σωτηρίας ἐδιάσκειψιν, καὶ θεδὼν ἐκζητήσας κατὰ τὸ φάσκον ῥητῶν, • Οἱ ζητούντες τὸν Κύριον εὐρήσουσι • γινώσκιν μετὰ δικαιοσύνης • οἱ δὲ ὀρθῶς ζητούντες αὐτὸν εὐρήσουσιν εὐρήνην • τὴν ἀγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμένην ἀθροισθῆναι σύνοδον ὠρίσας, ὅπως τῆ τῶν πόλεων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσει τε καὶ συμπνοῖα κατορθωθείη σοι εἰς δέον τὸ σπουδαζόμενον • ἀλλὰ καὶ εἰ τι λαίψανον Ἑλληνικῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς σκαλιότητος τῷ τῆς ἀληθείας ὠρίμῳ σίτῳ ἐγκαταμείκται, ἐκ ῥίζης αὐτῆς ὡς ζιζάνιον ἀρθείη, καὶ καθαρὴν ἀποδειχθῆναι τὴς Ἑκκλησίας λήθῃ. • Ὅπου γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς ἐσυνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι ἔχει εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, • ἡ Κυρία ἔφη φωνῆ. Καὶ πάλιν διὰ Ἰερεμίου ἡμῖν ἀνακέκραγεν • Ἐκζητήσατέ με ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐπιφανοῦμαι ὑμῖν. • Ἐπὶ τοῦτο ταῖνυ κατὰ κλέουσιν τῆς σῆς εὐσεβείας συνελθόντες κατὰ ταύτην τὴν θεοφύλακτον καὶ βασιλίδα πόλιν, κανόνας ἱεροῦς ἀνεγράφαμεν. Διδὸ τῆς σῆς εὐσεβείας δοθέντα, τὰς τῶν πρὶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφύλακτῳ πόλει ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβείᾳ τῆ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως συναθροισθῆναι των Πατέρων φωνάς σοι προσάγοντες, ἵνα, ὡσπερ • τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν Ἑκκλησίαν τετίκρηται ἐπιστραγίσης τὸ τέλος. Ὁ δὲ Κύριος

BALS. Ἐπὶ τοῦ παρόντος προσφωνήματος τοῦ γεγονότος πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν καὶ Πινότμητον λεγόμενον παρίσταται ὅτι τῶν δύο οἰκουμηνικῶν συνόδων, τῆς πέμπτης δηλαδὴ τῆς γενομένης βασιλεύοντος Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ τῆς ἕκτης τῆς γενομένης βασιλεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου, μὴ ποιησασῶν κανόνας εἰς κατάστασιν τῶν ἐκκλησιῶν, γέγονεν αὕτη ἡ σύνοδος εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δύο. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οὐδὲ ἕκτη κυρίως κατονομάζεται, ἀλλὰ πενθέκτη • ἀνεπλήρωσε γὰρ τὸ ὑστέρημα τῆς τε πέμπτης καὶ τῆς ἕκτης συνόδου. Ἔστι δὲ καὶ οἰκουμηνικῆ. Κἂν γὰρ οἱ δυτικὸι ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ Ἄστινοι, ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμηνικὴν, μηδὲ τοποτηρητὰς τοῦ πάππα Ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἀλλῆν εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου γενομένην, ὡς εἴρηται, ταύτην δὲ μετὰ χρόνου γενέσθαι πολλοὺς κατὰ κλέουσιν τοῦ Πρω-

• ⁶⁵ Luc. xv, 6. ⁶⁶ Matth. xviii, 20. ⁶⁷ Jerem. xvi, 15. •

εμήτου 'Ιουστινιανού· ἄλλ' ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἰκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὕψην τοῦ προσωνύματός τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας, "Ὡρίσεν ἡ ἅγια καὶ οἰκουμένη αὐτῆ συνόδος τάδε καὶ τάδε, τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ Πατέρων παρδίδραμον, ἐψηλάφησα δὲ παλαιόγραφα νομοκάνονα, καὶ εὔρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ ἐν τῷ Γρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατιοῦ συστάση παρήσαν Βασιλείως τις ἐπίσκοπος τῆς Γορτινέων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καὶ τις ἐπίσκοπος 'Ραβένης, τὸν τρόπον ὑπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς Ἐκκλησίας 'Ρώμης, καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ πάππα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδηνίας, ὁ Ἡρακλείας Θράκης, καὶ ὁ Κορίνθου. Λεγάτοι δὲ εἰσιν οἱ ἐκ προσώπου λεγόμενοι, οἵτινες καὶ μερικὴν δικαιοδοσίαν ἔχουσι, καθὼς τοῦτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ β' τίτλου τοῦ ζ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν. "Οἱ δὲ ὁ πάππας 'Ρώμης οὐκ εἶχε δίκαιον χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινες πλανῶνται, λέγοντες τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἐτέρους ὑπὸ τούτου χειροτονεῖσθαι, ἀλλὰ λεγάτους εἶχε, τοῦτέστι ἐκ προσώπου, ὅτε δεήσει, παρουσιάζειν ὀφείλοντας, παρίσταται μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν, τῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ποτὲ μὲν ὡς λεγάτους παρουσιάζειν τοῦ πάππα τὸν Θεσσαλονίκης, τὸν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Κορίνθου, ποτὲ δὲ τὸν Κορίνθου, τὸν Κρήτης, τὸν Πατρῶν, τὸν 'Ραβένης, καὶ ἐτέρους, ἐνίοτε δὲ ἄλλους. "Ὡς εἶναι δῆλον ἐκεῖνους εἶναι τοῦ πάππα λεγάτους, οὗς ὁ καθ' ἓνα τούτων ἡρετίσατο, οὐ μὴν ἔχειν τοσοῦτους ὑπερῷους ἐπισκόπους ὅφ' ἔαυτὸν, καὶ χειροτονεῖν τούτους. Τὸ δὲ ἔχειν τὸν πάππαν λεγάτους τινὰς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας μαθεῖν τὰ περὶ τούτου πλατύτερον, ἀνάγνωθι τὸ συγγραφείσης ἱστορίας.

ZONAR. Ἡ γραφὴ αὕτη προοίμιόν ἐστι τῆς συγγραφῆς τῶν κανόνων, καὶ πρὸς βασιλέα 'Ιουστινιανὸν τὸν 'Ρινόμητον ἐκ τῆς συνόδου προσφώνησις διηγουμένη πῶς καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἡ τῆς συνόδου ταύτης συνάθροισις γέγονε κελεύσει βασιλικῇ, καὶ ὅτι δύο οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ἡ τε πέμπτη δηλαδὴ καὶ ἡ ἕκτη, ἡ μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας 'Ιουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου συστάσα, ἡ δὲ βασιλευόντος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγνάτου, ὃς ἦν πατὴρ τοῦ, πρὸς ὃν ὁ λόγος, βασιλέως 'Ιουστινιανοῦ τοῦ 'Ρινόμητου, περὶ δογμάτων ζητήσεις καὶ ψήφους ἐποιήσαντο, κανόνας δὲ, ὡς αἱ προλαβοῦσαι σύνοδοι, οὐκ ἐξέθεντο εἰς κατὰστασιν ἐκκλησιαστικῇ, καὶ εἰς ὀφείλειαν τοῦ πιστοῦ λαοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο φροντίς τῷ εἰρημένῳ γέγονε βασιλεῖ, ἵνα μὴ ἀγνοία τοῦ προσήκοντος ἀποπλανῶνται τῆς ἐναρέτου ζωῆς οἱ λαοὶ, καὶ πρὸς ἀδιάφορον ἐκκλίνουσιν βιοτήν, καὶ τέλος πρὸς τὸ τῆς κακίας καταπολεμῶντες βλάθων. Ἀθροισθῆναι οὖν σύνοδον ὤρισε, κἀνεῦθεν ἠθροίσθησαν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι, καὶ κανόνας ἐξέθεντο τὸ ὑπερέμω των εἰρημένων συνόδων ἀναπληροῦντες. Καὶ τέλος ἀξιοὶ ἡ γραφὴ αὕτη τῶν βασιλέα δι' οἰκείας ὑπογραφῆς βεβαιῶσαι τοὺς

A canones dicentes : Definit hæc sancta et universalis synodus hæc et hæc : recens quidem scripta Nomocanonâ, ut quæ eorum imperatorum et Patrum, qui synodos exposuerunt, subscriptiones non haberent, præterii ; antiquitus autem scripta Nomocanona versavi, et ex subscriptionibus inveni, quod et in hac synodo, quæ in Trullo magni palatii congregata est, aderant Basilius quidam Gortynæ Cretæ insulæ metropolis episcopus, et quidam Ravennæ episcopus, totius synodi Romanæ Ecclesiæ vicem gerentes ; et non solum ipsi, sed et qui tunc erant papæ legati, Thessalonicae, Sardiniae, Heraclææ in Thracia, et Corinthi episcopi. Sunt autem legati, qui a facie dicuntur, qui etiam particularem habent jurisdictionem, ut hoc ostenditur ex secundo titulo sexti libri Basilic. Quod autem papa Romanus jus ordinationis in nostris regionibus non habuit, ut nonnulli hallucinantur, dicentes Thessalonicensem et alios ab eo ordinari ; sed habuit legatos, hoc est a facie, qui interesse, quando opus erat, debebant, probatur quidem certe et ex aliis multis, et quod aliquando quidem, ut papæ legati adessent Thessalonicae, Athenarum, et Corinthi episcopi ; aliquando vero Corinthi, Cretæ, Patrum, Ravennæ et cæteri ; nonnunquam vero et alii : ut manifestum sit eos esse papæ legatos, quos singuli illorum elegerunt, non tamen eum sub se habere tot extra suos fines episcopos, et eos ordinare. Ut autem papa ex nostris etiam regionibus legatos haberet, excogitatum est propter viæ longitudinem. Si vis ergo de his fusius audire, lego primum a Constantino Cæsare scriptæ historiæ caput.

ἐπενοήθη εἰς τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ. Εἰ θέλεις οὖν πρῶτον τῆς παρὰ τοῦ Καισαρέως Κωνσταντίνου

ZONAR. Sunt ista proemii loco canonum editioni præfixa, quibus ad imperatorem Justinianum, eum qui 'Ρινόμητος dictus allocutio synodi continetur, quomodo et propter quas causas eadem synodus jussu imperatoris convenerit explicans. Nempe cum duabus œcumenicis quinta et sexta synodo, quarum altera Justiniano magno, altera Constantino Pogonato Justiniani Rhinotmeti, ad quem sermo est, patre imperante habitæ fuit, multa de fidei dogmatibus quæsitæ et sancitæ forent, nullos tamen ad ecclesiasticam rem constituendam, moresque Christiani populi conformandos, canones præcedentium adinstar synodorum promulgavit. Hinc curæ fuit imperatori ne ignorance officii sui a recto virtutis tramite populus deflecteret, et liberiores vivendi rationem nactus in improbitatis ac vitiorum barathrum postremo delaberetur. Synodus itaque per illum indicta, in qua congregati Patres illi, editis canonibus, quæ in superioribus synodis desiderata fuerant, expleverunt. Quos quidem canones ab hac synodo editos, ut chirographi sui auctoritate confirmet, eoque quasi signo impressos et munitos velit, imperatorem hoc

scripto ad extremum rogant, illudque votis deum pro eodem imperatore nuncupatis absolvunt.

παρὰ τῆς αὐτῆς συνόδου θεθέντας κανόνας, καὶ ταύτην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς ἐπισφράγισμα. εἶτα εἰς εὐχὴν τὴν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τραπέισα καταπαύει τὸν λόγον.

155 CANON I.

Ordo est optimus omnis qui orationem et rem incipit, et a Deo incipere, et in Deum desinere, ut dicit Theologus. Quocirca cum et pietas a nobis clare predicetur, et Ecclesia, in qua Christus est fundamentum⁶⁶, assidue augeatur ac promoveatur, ut ea supra cedros Libani extollatur; et nunc sacros sermones ordientes, divina gratia stativimus fidem ab iis, qui et ipsi spectatores fuerunt et verbi ministri, a Deo electis nempe apostolis traditam, citra ullam innovationem immutabiliterque ac inviolabiliter esse servandam; præterea autem et 318 sanctorum et beatorum Patrum, qui Nicææ convenerunt sub Constantino, nostro imperatore, adversus impium Arium, et gentilem ab eo decretam Deitatis diversitatem, vel deorum potius (ut aptius dicam) multitudinem, qui unanimi fidei agnitione eandem omnino substantiam sive consubstantialitatem in tribus divinæ naturæ personis et revelarunt et declararunt, hanc sub ignorantie modo absconsam esse non sinentes, sed Patrem et Filium et Spiritum sanctum una adoratione fideles adorare aperte docentes, et inæqualium divinitatis graduum opinionem detrahentes ac divellentes, et ab hæreticis ex arena constructa adversus rectam opinionem puerilia ludibria dejicientes et subvertentes. Similiter et eam, quæ sub Theodosio, qui fuit noster imperator, a 150 sanctis Patribus, qui in hac urbe imperatoria convenerunt, prædicata est, fidem confirmamus, de Spiritu sancto voces quæ eum Deum esse statuunt, amplectentes et profanum Macedonium una cum prioribus veritatis inimicis expellentes, ut qui eum, qui dominatur, servum esse arroganter decernere ausus sit, et insectilem unitatem secare prædonis more voluerit, ut non esset perfectum fidei nostræ mysterium; una etiam cum isto odioso ac detestabili, quique adversus veritatem fuit rabie percitus, etiam Apollinarem ejusdem iniquitatis mystam una condemnantes, qui Dominum corpus mente seu intelligentia non præditum sumpsisse impie eructavit; hinc quoque imperfectam nobis fieri salutem ratioci-

KANON A'.

Τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι, κατὰ τὴν θεολόγον φωνὴν (50). Ὅθεν καὶ τῆς εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν ἤδη διτρυσιῶς κηρυττομένης, καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ἣ Χριστὸς θεομελῶται, διηνεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς τῶν τοῦ Λιβάνου κέδρων ταύτην ὑπερεκτείνεσθαι· καὶ γὰρ ἀρχὴν τῶν ἱερῶν ποιούμενοι λόγων, χάριτι θεῆς ὀρίζομεν ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον φυλάττειν τὴν παρὰ θεοθεῖσαν πίστιν ἡμῖν ὑπὸ τε τῶν αὐτόπτων καὶ ὀρητῶν τοῦ λόγου τῶν θεοκρίτων ἀποστόλων· ἐτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Nicææ καὶ συνεληθόντων ἐπὶ Κωνσταντινίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δογματισθείσης ἔθνη καὶ ἑτεροθείας ἢ πολυθείας (εἰπεῖν οικειότερον), οἳ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ τῆς πίστεως τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς θεαρχικῆς φύσεως ὑποστάσεων ἀπεκάλυψάν τε καὶ διετράνωσαν, μὴ ἐπικεκρύφθαι τῷ μοδίῳ τῆς ἀγνωσίας τοῦτο παραχωρήσαντες, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσκυνεῖν μὲν προσκυνήσει τοὺς πιστοὺς ἀφανδὸν ἐκδιδάξαντες, καὶ τὴν τε τῶν ἀνίστων βασιλείαν τῆς θεότητος δόξαν καθελόντες καὶ διασπᾶσαντες, τὰ τε ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν συστάνατα ἐκ ψάμμου κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως ὑπὸ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλείᾳ πόλει συναχθέντων ἑκατὼ πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατύνομεν, τὰς θεολόγους περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωνὰς ἀσπαζόμενοι, καὶ τὸν βέβηλον Μακεδόνιον τοῖς προτέροις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνεξελκύνοντες, ὡς δοῦλον αὐθαδῶς τὸ δεσπότην δοξάζουσαν, καὶ οὐκ ἔχουσαν τὴν ἀτμήτην μονάδα ληστικῶς προσελέμενον, ὡς ἀνὴρ μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἰς μυστήριον τῷ βδελυρῷ τούτῳ καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας λυτέθησαντι, καὶ Ἀπολλινάριον τὸν τῆς κακίας ἐμύστην συγκατακρίναντες, ὃς ἂν οὐκ ἀψυχοῦ τὸν Κύριον ἀνειληφέναι σῶμα δυσσεβῶς ἐξηρεῖ-

⁶⁶ 1 Cor. x, 4.

Guill. Beveregii notæ

(50) Κατὰ τὴν θεολόγον φωνὴν. Codex Aitonensis rectius legit κατὰ τὴν τοῦ Θεολόγου φωνήν. Verba enim hic citata sunt Theologi, Gregorii nimirum Nazianzeni, initio orationis ejus apologeticæ, quæ et omnium prima est; ubi his verbis disertè utitur, dicens, Ἐπειδὴ καὶ τάξις ἀρίστη παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ

θεοῦ τε ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. Ubi, ut videre est, pro ἀρχομένου melius legitur ἀρχομένη. Ante eum Demosthenes ipse eadem fræ protulit; dicit enim, Παντὸς ἀρχομένη σπουδαίου λόγου τε καὶ ἔργου ἀπὸ τῶν θεῶν ὑπολαμβάνω προσήκειν πρῶτον ἀρχεσθαι, Demosth. epist. 1.

ε ζατο· ἐντεῦθεν καὶ οὗτος ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν Ἀ
 ε ἡμῖν γενέσθαι συλλογιζόμενος. Ἄλλὰ μὴν καὶ
 ε παρὰ τῶν ἐν Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερόν συν-
 ε αχθέντων ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου γε-
 ε νομένου ἡμῶν βασιλέως διακοσίων θεοφόρων
 ε Πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα, ὡς κράτος ἀρ-
 ε βραγὲς τῆς εὐσεβείας, ἐπισφραγίζομεν, ἕνα Χρι-
 ε στὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ σαρκωθέντα κηρύτ-
 ε τοντες, καὶ τὴν αὐτὸν ἀσπύρωσ τεκοῦσαν,
 ε ἄγχαντον, ἀειπάρθενον, κυρίως καὶ κατὰ ἀλή-
 ε θειαν Θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τὴν ληρώδη τοῦ
 ε Νεστορίου διαίρεσιν, ὡς ἀπικρισμένην θείας
 ε μοίρας ἀποδιώκοντες, ἀνθρώπων ἰδικῶς καὶ
 ε Θεοῦ ἰδικῶς τὸν ἕνα Χριστὸν δογματίζοντες,
 ε καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀναεοῦντος δυσεβείαν. Οὐ
 ε μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδονέων μητροπόλει B
 ε ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ αὐτοῦ γενομένου ἡμῶν βα-
 ε σιλέως τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων
 ε Πατέρων στηλογραφηθείσαν πίστιν ὀρθοδόξως
 ε ἐπικυροῦμεν· ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν τὸν Υἱὸν
 ε τοῦ Θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν φύσεων, καὶ ἐν
 ε δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον φύσει, μεγαλο-
 ε φῶνως τοῖς πέρασιν παραδέδωκε, καὶ Εὐτυχέα
 ε τὸν ματαιόφρονα, τὸν ἐοχῆσει τὸ μέγα τῆς οἰ-
 ε κονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφνηάμενον,
 ε ὡς ἀποτρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς
 ε Ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασε. Ἐν αὐτῷ δὲ
 ε καὶ Νεστόριον καὶ Διόσκορον, τὸν μὲν τῆς διαι-
 ε ρέσεως, τὸν δὲ τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστὴν τε
 ε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας C
 ε πρὸς ἐν ἐκπεπωκότασ ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος
 ε βάραθρον. Ἄλλὰ γε καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν
 ε ἑκατὸν ἐξήκοντα πάντε θεοφόρων Πατέρων, τῶν
 ε κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα συναγηγεμένων
 ε πόλιν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λή-
 ε ξεως γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ
 ε Πνεύματος; ἐξενεχθείσας γνώσκομεν, καὶ τοὺς
 ε μεθ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομεν. Οἱ Θεόδωρον τὸν Μο-
 ε ψουεστίας, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, Ὀριγέ-
 ε νην τε καὶ Διδύμον καὶ Εὐάγριον, τοὺς τὰς Ἑλ-
 ε ληνικὰς ἀναπλασασμένους μυθοποιίας, καὶ σωμα-
 ε των τινῶν καὶ ψυχῶν ἡμῖν περιόδους καὶ ἀλ-
 ε λωίσεις ἀναπεμπάσαντας ταῖς τοῦ νοῦ πρα-
 ε φοραῖς τε καὶ ὄνειρῶσεις, καὶ εἰς τὴν τῶν νε-
 ε κρῶν δυσσεβῶς ἐμπαροινήσαντας ἀναβίωσιν· D
 ε τὰ τε γραφέντα παρὰ Θεοδώριτον κατὰ τῆς ὀρ-
 ε θῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ
 ε μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἰθα
 ε ἐπιστολήν, συνοδικῶς ἀνεθεμάτισάν τε καὶ ἐβδε-
 ε λύξαντο· καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἐναγχοῦ συναθροι-
 ε σθείσης κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπὶ τοῦ
 ε ἐν θείᾳ τῇ λήξει γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κων-
 ε σταντίνου ἕκτης ἀγίας συνόδου πίστιν, ἣ μεί-
 ε ζῶνως τὸ κῆρος ἐδέξατο, δι' ὧν ὁ εὐσεβῆς βα-
 ε σιλεὺς σφραγίσαι τοὺς ταύτης τόμους κατησφα-
 ε λίστατο, πρὸς τὴν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἀσφάλειαν,
 ε καὶ αὐθις ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαρεγγεῖρη-
 ε τον, ἣ δύο φυσικὰς θελήσεις ἦτοι θελήματα,
 ε καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου

ε nans. Jam vero, et quæ in Ephesiorum civi-
 ε tate a ducentis divinis Patribus sub Theodosio
 ε Arcadii filio imperatore nostro primo congre-
 ε gatis expositæ sunt doctrinæ, tanquam infrac-
 ε tum pietatis robur obsignamus, unum Christum
 ε Filium Dei et incarnatum prædicantes, et, quæ
 ε ipsum sine semine peperit, impollutam semper
 ε Virginem, proprie et vere Deiparam decer-
 ε nentes e ineptam Nestorii divisionem, tanquam
 ε a divina sorte semotam, persequentes, homi-
 ε nem separatim, et Deum separatim, unum
 ε Christum decernentis, et impietatem Iudaicam
 ε renovantis. Quinetiam eam, quæ Chalcedonen-
 ε sium metropoli sub Marciano, qui fuit et ipse
 ε imperator noster, a 650 descripta est Patribus
 ε a Deo delectis fidem orthodoxe confirmamus;
 ε quæ unum Christum Filium Dei, ex duabus natu-
 ε ris compositum, et in duabus eisdem naturis
 ε creditum; magna ac sublimi voce terrarum finibus
 ε tradidit, et stulte ac inepte sentientem Eutychem,
 ε qui magnum œconomix mysterium existimatione
 ε solum perfectum esse putabat, tanquam aver-
 ε tendum aliquod portentum, tetramque pestem
 ε ex sacris Ecclesiæ ambitibus exturbavit. Una
 ε autem cum eo etiam Nestorium et Dioscorum,
 ε quorum ille quidem divisionis, hic vero con-
 ε fusionis defensor erat et propugnator, qui qui-
 ε dem ex impietatis diametro ad unum perditionis
 ε et impietatis 156 barathram deciderant. Sed
 ε et 165 divinorum Patrum in hac civitate imp-
 ε congregatorum sub Justiniano piæ memoriæ
 ε qui fuit imperator noster, piæ voces et a
 ε Spiritu editas cognoscimus, et posteros nostros
 ε docemus. Qui Theodorum Mopsuestiæ, Nestorii
 ε magistrum, et Origenem et Didymum et Eva-
 ε grium, qui Græcas fabulas rursus fictas retule-
 ε runt, et corporum quorundam et animarum
 ε circuitiones et immutationes seu transmigra-
 ε tiones de integro nobis revocarunt suis qui-
 ε busdam mentis deliriis ac somniis, et in mor-
 ε tuorum resurrectionem impie ac contumeliose
 ε insultarunt: et quæ a Theodorito scripta sunt
 ε adversus rectam fidem et 12 beati Cyrilli capita,
 ε et eam, quæ dicitur Ithæ, epistolam, synodice
 ε anathematizarunt et exsecrati sunt. Porro
 ε sextæ quoque synodi, quæ in hac civitate imp-
 ε sub divinæ memoriæ imp. nostro Constantino
 ε nuper congregata fuerat, fidem, quæ majorem
 ε firmitatem ex eo accepit, quod pius imperator
 ε noster ejus decisiones suo signaculo muniit ad
 ε futuram in omnia sæcula securitatem, invio-
 ε latam nos servare profitemur, quæ duas natu-
 ε rales volitiones sive voluntates duasque natu-
 ε rales operationes in incarnata unius Domini
 ε nostri Jesu Christi veri Dei œconomia nos pie
 ε opinari debere aperte docuit: iis, qui rectum
 ε veritatis decretum adukeraverant, et unam
 ε voluntatem ac operationem unam in uno Do-
 ε mino Deo nostro Jesu Christo populos docu-

erant, pia sententia condemnatis, Theodoro, A
 inquit, episcopo Pharam, Cyre Alexandria,
 Honorio Romæ, Sergio, Pyrrho, Paulo, Petro,
 qui in hac religiosa Deique observatrice civitate
 præederunt, Macario, qui fuit Antiochiensium
 episcopus, Stephano ejus discipulo, et insipiente
 Polychronio: hac ratione intacto et illibato
 communi corpore Dei nostri Jesu Christi ab eis
 servato. Atque, ut semel dicam, omnium qui
 in Dei Ecclesia decora ornamentaque fuerunt,
 et luminaria in mundo vitæ rationem obtinentia,
 firmam fidem valere, et usque ad sæculi con-
 summationem inconcensam ac illabefactam
 permanere sancimus, eorumque scripta ac de-
 creta divinitus tradita: rejicientes omnes et
 anathematizantes, quos rejecerunt et anathe-
 matizarunt, ut veritatis inimicos, et qui ad-
 versus Deum inaniter fremuerunt, et injustitiam
 in altum meditati sunt⁶⁶. Si quis autem ex
 omnibus prædicta pietatis decreta non tenet
 et amplectitur, sicque opinatur et prædicat,
 sed his contra adversari conatur, sit anathema,
 et secundum expositum prædictorum sanctorum
 et beatorum Patrum decretum, a Chri-
 stiano quoque catalogo ut alienus extrudatur
 et excidat. Nos enim his prius definitis neque
 aliquid adjicere neque quidquam adimere
 omnino statuimus, vel ullo modo potuimus.

Ἐστω ἀνάθεμα κατὰ τὸν ἤδη ἐκτεθέντα ὄρον ὑπὸ τῶν προδηλωθέντων ἁγίων καὶ μακαρίων
 Πατέρων, καὶ τοῦ Χριστιανοῦ καταλόγου, ὡς ἄλλότριος, ἐξωθείσθω καὶ ἐκπιπέτω. Ἡμεῖς
 γὰρ οὔτε προστιθέναι τι, οὔτε μὴν ὑφαίρειν κατὰ τὰ προορισθέντα παντελῶς διαγινώσκομεν, ἢ
 καὶ ὄντως οὐ δευδύμῃσι λόγον (51).

⁶⁶ Psal. II, 1.

Guill. Beveregii notæ.

(51) *Ἀεθυρήματα λόγων*. Post hæc ultima primi
 hujusce canonis verba hanc observationem, tam
 in Amerbachiano quam in Atoniensi codice, sub
 Balsamonis nomine habemus: Σημειώσαι ἀπὸ τοῦ
 παρόντος κανόνος, ὅτι ἄλλη ἐστὶν ἡ κυρίως ἔκτη
 σύνοδος, καὶ οὐχ ἡ παρούσα ἐν τῷ Τρούλλῳ συστάσα.
*Nota ex præsentii Canone, quod alia est proprie
 sexta synodus, et non prææns in Trullo congregata.*
 Nimirum quod in hoc Canone fides a sexta synodo
 exposita confirmatur. In Codice Amerbachiano aliud
 etiam hic occurrit scholium, his verbis: Καντεῦθεν
 ἔστι καταφωράσαι τῆς τῶν εἰκονομάχων κακουργίας·
 τὴ ἀναίσχυντον, οἱ διαβάλλειν τῶν τούτων κανόνων
 τῶν προκειμένων ἐπιχειροῦντες ἀρῖθειαν, ὅστι κατὰ
 τῆς ἐκφύλου αὐτῶν ἀίρεσεως ἴστανται, φασὶ τοὺς
 ἐκθεμένους αὐτοὺς τῆ τῶν μονοθελιῶν ἐνισχημέ-
 νους νόσῳ, καὶ κατὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς
 ἔκτης συνόδου ὑπογράφαι. Οἱ δὲ, ὡς ὄραν ἐνεστι
 παντὶ, λαμπραῖς ταῖς φωναῖς ἀνακηρύττοντες, τοὺς
 ὑπ' αὐτῆς κατακρίθέντας ἅμα τῷ αὐτῶν ἐναγεστάτῳ
 φρονήματι, ταῖς αὐταῖς εὐθύναις καὶ φραῖς προφέ-
 ρουσιν. Ἔστικεν οὖν τὸ γένος τοῦτο τῶν εἰκονομάχων
 τοὺς προγόνους Εὐτυχανιστάς καὶ Διοσκόρους μι-
 μεῖσθαι· ὡσπερ ἐκείνοι τοὺς ἐν τῇ ἁγία καὶ οἰκου-
 μενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ὅτι τὴν αὐτῶν λύσαν
 ἐξεκκλησίασαν, τὰ Νεστορίου φρονεῖν, καίτοι λαμ-
 πρῶ φωνῇ ἀναθεματίσαντας αὐτὸν, συκοφαντήσαι
 ἀπηλασχύντησαν· οὕτω καὶ οἱ ἐκείνων ὡς ἁληθῆς
 γνήσιοι μαθηταὶ καὶ ἀπόγονοι, τοὺς ἱερούς τούτους
 καὶ ἁγίους ἄνδρας, λαμπρῶς μετὰ τῆς ἁγίας καὶ
 οἰκουμενικῆς συνόδου κατὰ τῶν δυσσεβῶν μονοθε-

οἰκονομίας τοῦ ἐνδὲς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 τοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς
 διεσάφησε, τοὺς τὸ εὐθεῖ τῆς ἀληθείας δόγμα
 παραχαράξαντας, καὶ ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέρ-
 γειαν ἐπὶ τοῦ ἐνδὲς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας, τῆ τῆς εὐσε-
 βείας ψήφῳ καταδικάσαντας, φαιμέν Θεόδωρον
 τὸν τῆς Φαράν, Κύρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Οὐ-
 ριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον,
 Πέτρον, τοὺς ἐν τῇ ταύτῃ θεοφυλάκτῳ προε-
 δρεύσαντας πόλει, Μακάριον τὸν γενόμενον τῆς
 Ἀντιοχείων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μα-
 θητὴν, καὶ τὸν ἄρρονα Πολυχρόνιον. Ἐντεῦθεν
 ἀνέπαφον τηροῦσα τὰ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ
 Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ συελόντα φάναι, πάντων τῶν
 ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διαπρεψάντων ἄν-
 ὄρων, οἱ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον
 ζωῆς ἐπέχοντες, τὴν πίστιν κρατεῖν βεβαίαν,
 καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον
 διαμένειν θεσπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαρά-
 δοτα συγγράμματα τε καὶ δόγματα πάντας ἀπο-
 βαλλόμενοι τε καὶ ἀναθεματίζοντες, οὓς ἀπεβά-
 λοντο καὶ ἀνεθεματίσαν· τῆς ἀληθείας ἔχ' ὄρους,
 καὶ κατὰ Θεοῦ φρουραζόμενους κενά, καὶ ἄδυσαν
 εἰς ὕψος ἐκμελετήσαντας· εἰ δὲ τις τῶν ἀπάντων
 μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρα-
 τεῖ καὶ ἀσπάζεται, καὶ οὕτω δοξάζει τε καὶ κη-
 ρύττει, ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας εἶναι τούτων ἐπιχειρεῖ,

λητῶν ἀνδραγαθίζομένους, τὰ ἐκείνων τούτους
 φρονεῖν οὐκ ἐρυθριῶσι λοιδοροῦμενοι· ὁμοῦν τι τῆς
 Ἰουδαίῳ ποιῶντες, οἱ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 Χριστὸν, τῶν δαιμονίων τὸ πλάσμα καθαιρόντα,
 δαιμονίων τε ἔχειν οὐκ ἐφριττον ἐξυβρίζοντες, καὶ
 ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων καθαιρεῖν αὐτῶν τὴν
 δυναστείαν, ἤτοι ἀπαλαύνειν τὰ δαιμόνια τερατευό-
 μενα, οὐκ ἐνεκαλύπτοντο. *Hinc etiam deprehendere
 licet, quam impudens sit Iconomachorum malitia,
 qui accuratam canonum istorum qui hic propo-
 siti sunt, rationem calumniari attentantes, quoniam
 barbaræ ipsorum hæresi adversantur, dicunt
 eos, qui hosce Canones exposuerunt, monothe-
 litarum morbo correptos, etiam contra sanctam si-
 que œcumenicam sextam synodum subscripsisse. Hi
 autem, ut omnibus videre licet, disertis verbis præ-
 dicantes, eos, qui ab ista synodo condemnati sunt,
 una cum summe execrabili eorum opinione, iisdem
 suppliciiis dirisque subjiciunt. Hoc igitur Iconoma-
 chorum genus progenitores suos Eutylianistas, et
 Dioscoros imitari videur. Ut illi enim Patres, in
 sancta et œcumenica quarta synodo congregatos,
 cum ipsorum rabiem Ecclesia ejecerint, cum Nesto-
 rio sentire, etiamsi eum diserte anathematizaverant,
 inverecunde calumniati sunt: sic hi, ut vere ge-
 nuini istorum discipuli et nepotes, sacros hosce
 sanctosque viros, quos cum sancta et œcumenica
 synodo contra impios Monothelitas strenue se ges-
 sisse palam est, eorum opinionibus imbutos esse
 effutire non erubuerunt: aliquid Judeis simile perpe-
 trantes, qui Dominum nostrum Jesum Christum. dæ-*

ARIST. « Ἡ τῶν ἀποστόλων πίστις ἀκαινοτόμητος. Ἡ τῶν ἐν Νικαίᾳ ὀλόκληρος, ἢ τὸ Ἀρείου δόγμα βαθμῶς εἰσαγαγον θεότητος διὰ τοῦ ἁμοῦσίου κατέστρεψε. »

« Ἡ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγίστου σύνοδος ἀπαράτρητος, ἢ Μακεδόνιον, δοῦλον εἰπόντα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθήρηκε. »

« Οἱ ἐπὶ τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου εἰς Ἐφεσον συνελθόντες διακόνιστοι ἀεισέβαστοι· ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ θεὸν ἰδικῶς τὸν Κύριον εἰπόντα Νεστόριον ἐξελάσαντες. »

« Οἱ κατὰ τὴν Χαλκηδὸνα τῷ Μαρκανῶ συνελθόντες ἀείμνηστοι. Εὐτυχία, δοκῆσαι τελεσθῆναι τὸ μέγα μυστήριον φράσαι τολμήσαντα, καθελόντες, καὶ Νεστόριον, καὶ Διόσκορον, τοὺς ἐκ διαμέτρου ἰσὴν παρατηρήσαντας. »

« Εἰς τὴν βασιλεῦσαν πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συναληλύθεισαν, οἱ Ὀριγένην σωματῶν καὶ ψυχῶν περιόδους ἀποφηνάμενον, καὶ Θεοδώρητον κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων θρασυθέντα Κυρίλλου, ἀνεθεμάτισαν. »

« Εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπὶ Κωνσταντίνου συναλεῖται σύνοδος, ἢ Ὀνόριον τὸν Ῥώμη, καὶ Σέργιον Κωνσταντινουπόλεως, ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν δογματίσαντας, ἀποδέβληκεν. »

Ἄυτη ἡ συνδὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοσμήτου συναθροισθεῖσα, καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας, καὶ τὰς προγενομένας οἰκουμενικὰς ἐξ συνόδου, καὶ τὰς τοπικὰς τὰς ἐπὶ τὰς βεβαίας μένειν ὀρίσασα καὶ ἀκαινοτομήτους καὶ ἀπαρατρώτους φυλάττεσθαι, ἐξέθετο καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους κανόνας εἰς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατροῖαν παθῶν· καὶ πρῶτως αὐτίκα τὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων παράδοσιν βεβαίως· καθ' ἑξῆς δὲ τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων τοὺς ἱερῶς κανόνας ἐπισφραγίζει. Γέγονε δὲ ἡ μὲν πρώτη σύνοδος ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ τοῦ ἐν ἁγίοις βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, ἔθνικῆν ἑτεροθεῖαν (52) εἰπεῖν οἰκειότερον δογματίσαντος, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν κτίσμα εἰπεῖν τολμήσαντος, καὶ οὐχ ἁμοῦσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.

Ἡ δὲ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου κατὰ Μακεδονίου τοῦ Πνευματομάχου, τοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσαντος, καὶ μὴ θεὸν αὐτὸ εἶναι λέγοντος· προσέτι δὲ, κατὰ Ἀπολλινάριου τοῦ Λαοδικέως, καὶ Σαβελλίου τοῦ Λίβου, τῶν φρονούντων τε καὶ λεγόντων ἄψυχόν εἶναι καὶ ἄνου τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σάρκα.

Guill. Beveregii notæ.

monum figmenta repurgantem, dæmonem etiam habere, calumniose asserere non veriti fuerunt, et per dæmoniorum principem ipsorum abolere principatum, sive proos dæmones portenta fingentes abigere, aperto capite isseverarunt. Sane qui hunc primum synodi Trullanæ Canonem perlegit, Patres in ea congregatos nec Monothelitarum, nec alia quavis hæresi infestatos fuisse deprehendit: quippe qui fidem a sexirimis universalibus Conciliis expositam sua hic

ARIST. « Apostolorum fides non est innovanda. Patrum Nicenorum fides perfecta est, quæ Arii divinitatis gradus introducentis dogma per consubstantialitatem subvertit. »

« Synodus sub Theodosio Magno habita, ininvoluta maneat, quæ Macedonium qui Spiritum sanctum servum esse asseruit, deposuit. »

« Qui sub Theodosio Minori Ephesi convenerunt ducenti perpetuo reverendi, qui Nestorium separatim hominem et separatim Deum esse Dominum asserentem, expulserunt. »

« Qui Chalcedone Marciano convenerunt, æterna memoria sunt celebrandi, qui Eutychen, qui imaginatione magnum porfice mysterium dicere ausus est, deposuerunt, et Nestorium et Dioscorum ex diametro æqualia observantes. »

157 « Centum sexaginta quinque in imperiali civitate sub Justiniano congregati sunt, qui Originem, qui corporum ac animarum periodos asseruit, et Theodoretum, qui contra duodecim Cyrilli capita sese efferre ausus est, anathematizarunt. »

« Constantinopoli sub Constantio collecta est synodus, quæ Honorium Romæ, et Sergium Constantinopolis præsentem, voluntatem et unam operationem prædicantes, rejecit. »

Hæc synodus sub Justiniano Rhinotimeto congregata, et apostolicos canones et sex synodos œcumenicas, quæ ante ipsam habitæ fuere, et septem provinciales firmas manere cum decrevisset, easque nec innovatas nec depravatas custodiri, et subjectos canones ad animæ medelam et passionum curationem exposuit, et imprimis canonum apostolicorum traditionem confirmat; deinceps autem sacros œcumenicorum et provincialium conciliorum canones approbat. Habita autem prima quidem synodus Nicææ, sub imperatore, qui inter sanctos est, Constantino Magno, contra impium Arium, qui ethnicam numinum diversitatem aptius loqui pro dogmate habuit, et Dei Filium Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, creaturam dicere non erubuit, et Deo Patri non esse consubstantialem.

Secunda autem synodus habita est Constantinopoli sub imperatore Theodosio Magno contra Macedonium Spiritus sancti inimicum, qui in Spiritum sanctum impia profudit verba, dixitque eum non esse Deum; et etiam contra Apollinarium Laodicææ, et Sabellium Libyæ, qui senserunt pariter et dixerunt, sine anima et mente esse Domini nostri et Dei Jesu Christi carnem.

autoritate confirmarunt.

(52) Ἐθνικὴν ἑτεροθεῖαν. Hic aliquid dessee neminem lugiatur. Ex ipso autem canone suppleatur, in hunc modum, ἔθνικῆν ἑτεροθεῖαν, ἢ πολυθεῖαν, εἰπεῖν οἰκειότερον, δογματίσαντος, ut versio latina plene sic se habeat, quæ ethnicam numinum diversitatem, vel, aptius loqui, deorum multitudinem pro dogmate habuit.

Tertia autem Ephesi fuit, sub Theodosio Minori A contra Nestorium hominis cultorem, qui Christum imppie divisit, et dissecuit, eumque nudum esse hominem dixit et non Deum incarnatum, et duos filios et duas personas in uno Christo Deo docuit, unde et sanctissimam Virginem Mariam, quæ ipsum Deum Dominum nostrum Jesum Christum peperit, non Deiparentem, sed Christi Parentem vocavit.

Quarta vero Chalcedone, sub religiosissimo imperatore Marciano, filio Gambri ex Theodosii Minoris sorore, contra Dioscorum et Eutychem, qui Dei et Sospitatoris nostri Jesu Christi incarnationem imaginatione tantum fieri fabulati sunt, eumque in una sola natura existere dixerunt, et deitati passionis attribuerunt.

Quinta autem sub Justiniano Magno Constantinopoli habita est contra delirantem Origenem, Evagrium et Didymum, qui Græcica refingentes ligamenta, et ipsa hæc corpora, quibus cingimur, stulte dixerunt non resurgere, et paradysum sub sensum non cadere, nec a Deo esse, et in carne non formatum fuisse Adamum, et punitionis futurum esse finem, et dæmonum ad statum pristinum restitutionem, et alias innumeras delirantium blasphemias.

Sexta autem sub Constantino Pogonato habita fuit Constantinopoli, contra Theodorum episcopum Pharani, Honorium Romæ, Cyrum Alexandriæ, Sergiumque et Pyrrhum, Paulum et Petrum, qui Ecclesiæ Constantinopolitanæ præfuerunt, et alios qui eorum hæresim renovarunt. Hi enim Deo repugnantes et nequissimi, cum Dominum nostrum Jesum Christum etiam post incarnationem unam voluntatem et unam operationem habere docuerunt, ab hac synodo anathemate percutiebantur. Canones autem nec a quinta synodo sub Justiniano Magno habita nec ab hac sexta sub Constantino Pogonato congregata editi fuere. Dicitur autem et illa sub Constantino Pogonato synodus sexta, et hæc præsens, quæ sub filio ejus Rhinotmeto habita, sexta quoque, quia ambæ ut una visa est synodus, quoniam hæc post viginti septem annos habita fuit, et vel omnes verisimile est vel saltem plurimos episcoporum eosdem fuisse qui hic et qui ibi convenerunt, et quod propter easdem quæstiones eademque dogmata congregati sunt.

158 CANON II

Hoc quoque huic sanctæ synodo pulcherrime et honestissime placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps, ad animarum medelam et perturbationum curationem firmi stabilesque ma-

Η δὲ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ κατὰ Νεστορίου τοῦ ἀνθρωπολάτρου τοῦ τὸν Χριστὸν δισσεβῶς διαιροῦντος καὶ κατατέμνοντος, καὶ φιλὸν ἀνθρώπων αὐτὸν εἶναι λέγοντος, καὶ οὐ θεὸν σσαρκωμένον· καὶ δύο υἱοὺς, καὶ ὑποστάσεις δύο ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ δογματίζοντος, ὅθεν μηδὲ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον ὀνομάζοντος, τὴν ὑπεραγίαν Παρθένον Μαρίαν, τὴν τεκούσαν αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Η δὲ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, τοῦ γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ (53), κατὰ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, τῶν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν φαντασίᾳ γενέσθαι μυθολογησάντων, καὶ ἐν μῆ φύσει αὐτὸν ὑπάρχειν λεγόντων, καὶ προνεμόντων τῇ θεότητι τὰ παθήματα.

Η δὲ πέμπτη, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοῦ παράφρονος Ἰριγένους, Εὐαγρίου τε καὶ Διδύμου, τῶν τὰς Ἑλληνικὰς ἀναπλασαμένων μυθοποιίας, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα ἃ νῦν περιχεῖσθε ἀνοήτως εἰπόντων μὴ ἀνίστασθαι· καὶ παραδεδεικτον ἀισθητὴν μὴ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ μήτε εἶναι· καὶ ἐν σαρκὶ μὴ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ· καὶ τέλος εἶναι τῆς κολάσεως, καὶ δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις, καὶ ἑτέρας μυριάς βλασφημίας ληρωδισάντων.

Η δὲ ἕκτη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Θεοδοῦρου τοῦ τῆς Φαράων ἐπισκόπου, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου τε καὶ Πύρρου, Παύλου καὶ Πέτρου, τῶν γενομένων Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπων, καὶ ἑτέρων τῶν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀνακαινισάντων· οὗτοι γὰρ οἱ θεομάχοι καὶ ἀσεβέστατοι ἐν θείῳ, μίαν ἐνέργειαν ἔχειν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ μετασάρκωσιν δογματίσαντες, ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης ἀναθεματίσθησαν. Κανόνες δὲ οὔτε παρὰ τῆς πέμπτης συνόδου τῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου γενομένης, οὔτε παρ' αὐτῆς τῆς ἕκτης, τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου συναθροισθείσης, ἐξετέθησαν. Λέγεται δὲ καὶ ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου σύνοδος ἕκτη, καὶ ἡ παρούσα, ἡ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πρινομήτου γενομένη, ἕκτη διότι ὡς μία ἔδοξαν σύνοδος καὶ ἀμφοτέραι, διὰ τὸ μετὰ εἰκοσιεπτὰ χρόνους ταύτην γενέσθαι, καὶ τοὺς αὐτοὺς Ἰσως εἶναι, ἢ τοὺς πλείονας τῶν ἐπισκόπων, τοὺς ἐνταῦθα κάκει συναθροισθέντας, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων τε καὶ δογμάτων τὴν συνέλευσιν ποιησαμένους.

CANON B'.

Ἐοῦξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κἀλλιστά τε καὶ σπουδαίεστατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίως καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θέρρασι καὶ λατρίᾳ παθῶν τοὺς ὑπὸ τῶν κερ-

Guill. Beveregii notæ.

(53) Τοῦ γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. Martianus Theodosio juniore ex eo affinis fuit, quod Pulcheriam, sororem ejus, in imperatricem assumpsit, etiamsi cum ea rem nunquam

habuerit. Evagrius, γυνὴ Πουλχερίας, ἦν καὶ ἐσφικίσατο μὲν ὡς βασιλίδα, οὐ μὴν ἔγνω, ἀεὶ παιδὸς ἐκείνης μέχρις γῆρας μενιάσης. Evagr. Hist. Eccles. l. II, cap. 1.

ε ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων (54) δεχθέν. Α
 ε τας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴν καὶ περιδοθέν-
 ε τας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστό-
 ε λων ὀδοῦσιντα πέντε κανόνας. Ἐπειδὴ δ' ἐν
 ε τούτοις τοῖς κανόσι ἐντέταται δέχεσθαι ἡμᾶς
 ε τὰς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεν-
 ε τος διατάξεις, αἵσισι πάσαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων
 ε ἐπὶ λύμῃ τῆς Ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα
 ε τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλ-
 ε λος τῶν θεῶν δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα
 ε τὴν τῶν τοιούτων διατάξεων προσφόρους ἀποδο-
 ε λην πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ Χριστιανικωτάτου
 ε ποιμνίου οἰκοδομήν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς
 ε ἐγκρίνοντας τὰ τῆς αἰρετικῆς ψευδολογίας κη-
 ε ματα, καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων καὶ ὁλο-
 ε κλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες. Β
 ε καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν
 ε ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας,
 ε τοῦτ' ἔστι τῶν τε ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων
 ε τριακοσίων δεκαοκτῶ θεοφόρων Πατέρων καὶ
 ε τῶν ἐν Ἀγκυρᾷ, ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισα-
 ε ρείᾳ ὠσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις ἰσχυρῶς πρὸς τοὺς
 ε τοὺς δὲ καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἄλλὰ
 ε μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας ἰσχυρῶς
 ε καὶ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα τῶν ἐν ταύτῃ τῇ
 ε θεοφυλάκτι καὶ βασιλίδι συναθροθέντων πόλει,
 ε καὶ διακοσίων τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει
 ε τὸ πρότερον συναγερμένων, καὶ τῶν ἐν
 ε Χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων καὶ
 ε μακαρίων Πατέρων ὠσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρ-
 ε δικῇ ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Καρθαγένῃ ἰσχυρῶς
 ε γε μὴν καὶ τῶν αὐθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτι
 ε καὶ βασιλίδι πόλει συναθροθέντων ἐπὶ Νεκταρίου
 ε τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ
 ε Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπι-
 ε σκόπου ἄλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου
 ε γενομένου Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως, καὶ
 ε Πέτρου γενομένου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας
 ε καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομέ-
 ε νου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ, Ἀθανα-
 ε σίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου
 ε ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γρη-
 ε γορίου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεο-
 ε λόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου
 ε ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας τὸ πρότε-
 ε ρον, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξαν-
 ε δρείας μεγαλοπόλεως, Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου
 ε τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Γενναδίου πατριάρχου
 ε γενομένου τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλι-
 ε δος πόλεως ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ
 ε γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἄφρων χώρας

Guill. Beveregii notæ.

(54) Ἅγιων μακαρίων Πατέρων. In prioribus
 tam Zouaræ quam Balsamonis editionibus hic
 locus sic lectus fuit, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν
 ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων ὀδοῦσιντα πέντε
 κανόνας. Adeo ut nos post πρὸ ἡμῶν ἁγίων, hic
 verba καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν δεχθέντας καὶ κυ-
 ρωθέντας ἀλλὰ μὴν καὶ παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι
 τῶν ἁγίων καὶ, ex ms. Bodleiano restituumus

PATROL. GR. CXXXVII.

e neant, qui a sanctis et beatis Patribus qui nos
 e præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atque
 e adeo nobis etiam traditi sunt, sanctorum et
 e gloriosorum apostolorum nomine 83 canones.
 e Quoniam autem in his nobis canonibus præce-
 e ptum est, ut eorundem sanctorum apostolorum
 e per Clementem Constitutiones susciperemur,
 e quibus jam olim ab iis, qui a fide aliena sen-
 e tiunt ad Ecclesiæ exitium adulterina quædam et
 e a pietate aliena introducta sunt, quæ divino-
 e rum nobis decretorum elegantem ac decoram
 e speciem obscurarunt : has constitutiones ad
 e Christianissimi gregis ædificationem ac securi-
 e tatem commode rejecimus, hæreticæ falsitatis
 e sætis nequaquam immiscentes, et germanæ ac
 e integræ apostolorum doctrinæ inserentes. Obsi-
 e gnamus etiam reliquos omnes canones, qui a
 e sanctis et beatis nostris Patribus expositi sunt,
 e id est a trecentis decem et octo divinitus Inspi-
 e ratis Patribus, qui Nicææ convenerunt, iisque
 e qui Ancyræ, et iis etiam qui Neocæsareæ, si-
 e militer et qui Gangris ; præterea et iis qui in
 e Antiochia Syriæ, atque iis etiam qui in Laodi-
 e cea Phrygiæ ; præterea autem et 150 Patribus
 e qui in hac Dei cultrice et imp. civitate conve-
 e nerunt, et ducentis qui in Ephesiorum metro-
 e poli prius coacti sunt, et sexcentis triginta
 e sanctis et beatis Patribus, qui Chalcedonia ; si-
 e militer et iis qui Sardicæ, et qui Carthagine,
 e et qui rursus in hac Dei cultrice et imp.
 e urbe convenerunt sub Nectario, qui imperiali
 e huic civitati præsidebat, et Theophilo, qui
 e fuit Alexandriæ archiepiscopus. Quinetiam cano-
 e nes Dionysii, qui fuit archiepiscopus magnæ
 e Alexandrinorum civitatis, Petri qui fuit Ale-
 e xandriæ archiepiscopus et martyr, Gregorii
 e Neocæsareæ episcopi, qui Thaumaturgus di-
 e ctus est, Athanasii Alexandrii archiepiscopi,
 e Basilii archiepiscopi, Cæsareæ Cappadociar,
 e Gregorii episcopi Nyssæ, Gregorii Theologi,
 e Amphilochii Iconii, Timothei archiepiscopi
 e Alexandrini primi, Theophili archiepiscopi
 e ejusdem Alexandriæ magnæ civitatis, Cyrilli
 e Alexandriæ archiepiscopi et Gennadii, qui fuit
 e patriarcha hujus Dei cultricis et imp. civitatis.
 e Præterea vero et a Cypriano, qui Afrorum
 e regionis fuit archiepiscopus et martyr, et syn.
 e quæ sub ea fuit, emissam canonem, qui in
 e prædictorum præsulum locis et solum, secun-
 e dum traditam eis consuetudinem, servatus est.
 e Et nulli licere prius declaratos canones adul-

Legantur autem et in Ætioniensi et Amerbachiano
 mss. necnon in eo quem Gentianus Herveus la-
 tine vertit, uti ex ipsius versione constat, ubi
 etiam observare licet, Patres Trullanos, hos cano-
 nes, a se confirmatos, neque ἀποστολικούς, neque
 τοὺς τῶν ἀποστόλων κανόνας ἀρπellaρε; sed tan-
 tum παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐν-
 ὄξων ἀποστόλων.

17

terare, vel abolere, vel alios præter prius hic
propositos canones admittere, a quibusdam
falsa adjecta inscriptione 159 compositos, qui
veritatem cauponari conati sunt. Si quis autem,
quod prædictorum canonum aliquem innovare
vel subvertere conetur, convictus fuerit, reus
erit secundum eum canonem, ut ipse pronuntiat
canon, pœnam lucens, et per ipsum in eo, in
quo offendit, medelam suscipiens. »

BALS. Hujus præsentis canonis perpetuo recordare. Per ipsum enim os eis ocludes, qui dicunt a sanctis apostolis non fuisse editos 85 canones, nec a sancta et universali syn. quæ Constantinopolitanorum Ecclesiam veteris Romæ privilegia habere decrevit, ullum penitus editum fuisse canonem. Nota autem per hunc quoque factam localium sanctorum synodorum confirmationem, et decretorum a quibusdam sanctis Patribus factorum. Multi enim ea nequaquam observari debere existimant, ut quæ neque ab universalibus synodis facta sint, nec ab imperatoribus confirmata.

Guill. Beveregii notæ.

(55) Ἐν ᾧπερ πταίει θεραπεύμενος. In mss. Bodleiano et Ætioniensi post hæc ultima canonis verba, et ante Balsamonis scholium, hæc habentur. Σημειώσαι τὸν παρόντα κανόνα διὰ τοὺς Λατί-
νους τοὺς λέγοντας μὴ εἶναι πρὸς τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Nota præsentem canonem propter Latinos, qui dicunt non esse 85 sanctorum apostolorum canones. Quæ etiam in ms. Amerbachiano hoc modo leguntur, Σημειώσαι διὰ τοὺς Λατίνους, λέγοντας μὴ εἶναι πρὸς τοὺς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας. Hæc autem ex Balsamonis scholiis excerpta videntur; ubi eadem observantur. Ex eo autem, quod hi apostolici canones a præsentibus synodo confirmantur, Matthæus Blastares nihil dubii de iis in posterum moveri posse concludit; post hujus enim canonis verba, pro iis citata, addit, Ἢ τοιαύτη τοίνυν αὐτῆ φωνῆ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν πάντα λογισμὸν περὶ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων ἀμφίβολον ἐκ τῆς τῶν πιστῶν καρδίας μετὰ πολλοῦ τοῦ κρείττονος περιεῖλε. Blast. in præf. ad Syntag.

(56) Περὶ βασιλέων κρατυνθέντα. In Latina Guilielmi Morelli editione, post ista Balsamonis verba in hunc canonem, hæc leguntur, In canone sanctorum apostolorum, et in præsentibus canonibus, expositum est quinam libri Veteris et Novi Testamenti legi debeant. Quoniam autem vidi magnum hominem afferentem Nomocanonum, quod habebat sanctorum apostolorum canones per Clementem compositos, et diversas imperatoris Justiniani Novellas, in legum repurgationem non receptas, moneo omnes, qui Nomocanonum lecturi sunt, ne antiquioribus Nomocanonorum libri mentem adhibeant: sed id quod a patriarcha Photio est elaboratum, et in 14 titulos divisum legant. Nomocanonum autem, quod in L. tit. leges et canones redegit, et reliqua, quæ Justiniani novellas, quæ exoleverant, ut quæ in Basilicis non receptæ sunt, et alias quasdam leges ex Digestis et codice continent, et quæ, quod plurimis verbis abundent, locupletia copiosaque putantur (innumera enim tales libros vidi) multos homines, qui

καὶ μάρτυροι, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προειρημένων προέδρων τόποις καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος, ἐκράτησεν· καὶ μηδὲν ἐξείναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀ'ετέιν, ἢ ἑτέρους κατὰ τοῦ; προκειμένου, παραδέχεσθαι κανόνας; ψευδευγράφως ὑπό τινων συνετεθέντας τῶν κτῆν ἀλήθειαν καπηλεύειν ἐπιχειρῶντων. Εἰ δὲ τις ἄλλω κανόνα τινὰ τῶν εἰρημένων καινοτομῶν ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὴν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει, τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ᾧπερ πταίει θεραπεύμενος (55).

BALS. Τοῦ παρόντος κανόνο; μέμνησο διηγεαῶς· ἐπιστομῆσαι γὰρ δι' αὐτοῦ τοὺς λέγοντας μὴ ἐκτεθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας πρὸς, μηδὲ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς διορισμένης ἔχειν τὴν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησίαν τὰ πρεσβεῖα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, εἰσθητοῦν κανόνα. Σημειώσαι δὲ καὶ τὴν γενομένην διὰ τούτου ἐπιχώρησιν τῶν τοιαύτων ἁγίων συνόδων καὶ τῶν ὁροθετηθέντων θεοπισμῶν παρὰ τινων ἁγίων Πατέρων. Πολλοὶ γὰρ ἀξιοῦσι μὴ κρατεῖν ταῦτα, ὡς μὴ γεγόμενα παρὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, μηδὲ παρὰ βασιλέων κρατυνθέντα (56).

sunt in magna existimatione, nihili facere, sed ea perire permittere intelligant. Ubi obiter observari licet, Nomocanonum illud, de quo ait quod in L. tit. leges et canones redegit, nullum alium proculdubio esse quam Joannis Antiocheni Nomocanonem, quippe in quo leges et canones in totidem, quinquaginta nimirum, titulos rediguntur. Hæc autem in ms. Bodleiano etiam partim habentur, sed longe aliter lecta, quam hic vertuntur. Sc enim ibi leguntur: Ἐν τῷ πρὸς κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἐν τῷ παρόντι κανόνι διεληφθῆσαν πολλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Νέας ὀφείλουσιν ἀναγινώσκεισθαι. Ἐπειδὴ δὲ εἶδον πολλοὺς τῶν ἐν τέλει ἀξιολογωτάτων ἀναγινώσκοντα Νομοκάνονα παλαιά, ἔχοντα κατεστρωμένους τοὺς διὰ Κλημεντος κανόνας, ὡς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ νεαρῶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὰς διωθείσας ἀπὸ τῆς ἀνακαθάρσεως τῶν νόμων, παρεγγυῶμαι καὶ αὐτοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς αἰρουμένοις ἀναγινώσκειν κανόνας καὶ νόμους, μὴ προσέχειν τοῖς παλαιότεροις τῶν Νομοκάνων· ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Φωτίου, τὸ καὶ παρὰ τοῦ Ζωνάρᾳ ἐρμηνευθέν· καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας, ὡς πλατύτερον διακεκρίθην. In 85 sanctorum apostolorum canone, et in præsentibus discernuntur, quinam Veteris, Novique Testamenti libri legi debent. Quoniam autem vidi nonnullos in dignitate præclarissimos viros legentes antiqua Nomocanona, in quibus per Clementem, tanquam sanctorum apostolorum, canones et novellæ Justiniani, a legum repurgatione rejectæ, ponuntur, illos, omnesque qui canones et leges legere volent, moneo, ne antiquioribus Nomocanonis mentem adhibeant; sed Nomocanonum Photii quod etiam Zonaras interpretatus est; et illud patriarchæ Antiocheni, ut uberius judicatur. Hæc autem verba nec ad Balsamonis nec ad Zonaræ scholia pertinere ex eo constat, quod utriusque mentionem faciant, Zonaræ nimirum disertæ, et Balsamonis sub patriarchæ Antiocheni nomine; ac propterea a ms. Amerbachiano recte omittuntur.

ZONAR. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τῶν κανόνων, καὶ Ἀ πρὸ τῶν ἄλλων τὰ παρὰ τῶν ἱερῶν καὶ πανσέπτων ἀποστόλων φυλάττεσθαι διατάσσεται, ὁμοίως καὶ τὰ παρὰ τῶν προγεγονυῶν συνόδων δογματισθέντα μὴ παρεξιέναι μηδὲ κατὰ τι παραθραύειν ποσῶς διορίζεται. Εἶτα καὶ ἀριθμῆται τὰς συνόδους, καὶ καθ' ὧν ἐκάστη συνήχθη, καὶ τίνα τὰ παρ' ἐκείνων ἀσεβῶς εἰσαγόμενα, καὶ τίνα τὰ παρ' ἐκάστης συνόδου δογματισθέντα καὶ κυρωθέντα, καὶ πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα, ἀσάλευτα καὶ βέβαια διαμένειν παρεγγυᾷ, καὶ τὰ ἐκείνων συγγράμματα στέργειν, ἀποβάλλεσθαι δὲ καὶ ἀναθεματίζειν τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς. Τοῖς δὲ μὴ οὕτω φρονούσι τε καὶ ποιούσι, δοξάζουσι τε καὶ κηρύττουσιν ἐπιτιμᾷ καὶ ποιεῖται ὑπὸ ἀνάθεμα. Οὕτε γὰρ προσεῖναι τι, φησί, δεδωμένα τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων διεγυσμένοις, οὕτε τι παντελῶς ὑφαιρεῖν, ἀλλὰ ἐκείνοις ἐν πάσιν ἐπιτιμῆται.

ARIST. « Τὰ παρὰ τῶν ἑτεροδόξων κλοπιμαίως ἢ ἐμβεβλημένα ταῖς διὰ Κλήμεντος τῶν ἀποστόλων Δατάξεσιν ἀποκηρυκτα.

Ἐν τοῖς ἀποστολικῶν κηρύγμασι πρὸς τοὺς ἄλλοις τοῖς τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίοις καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἀποστόλων, τὰς διὰ Κλήμεντος ἐν ὁκτῶ συνθεθείσας βιβλίοις, σεβασμίας καὶ ἁγίας ἔχειν ὠρισθῆμεν. Ὁ δὲ παρῶν κανόνων, διὰ τὸ νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων παρατεθῆναι ἐν αὐταῖς ἐπὶ λύμῃ τῆς Ἐκκλησίας, ἀποβάλλεσθαι αὐτὰς ἐγκυλιεύεται πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ Χριστιανικωτάτου ποιμνίου.

KANON Γ'.

« Ἐπειδὴ δὲ δεύσεθῆς καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς ἐ τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμένην προσηφώνησε συν- ἔ ὄδω, ὥστε τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενους, καὶ ἔ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθεύοντας, καθαρὸς ἀπο- ἔ φῆναι καὶ λειτουργοὺς ἀμώμου, καὶ τῆς νοερᾶς ἔ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ θύματος καὶ ἀρχιερέως, ἔ θυσίας ἀξίους, ἀνακαθάραι τε τὰ ἐξ ἀθέσμων ἔ γάμων τούτοις ἐπιτριθέντα μύση· πρὸς τούτῳ ἔ δὲ τῶν μὲν τῆς Ῥωμαίων ἀγιοτάτης Ἐκκλη- ἔ σίας τὸν τῆς ἀκριβείας τηρηθῆναι κανόνα προ- ἔ τιθεμένων· τῶν δὲ ὑπὸ τὸν τῆς θεοφυλάκτου ἔ ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως θρόνον, τὸ τῆς ἔ φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας εἰς ἐν ἀμφοτέρα ἔ μίξαντες, πατρικῶς ἐμοῦ καὶ θεοφιλῶς, ὡς ἔ μήτε τὸ πρῶτον ἐκλυτον, μήτε στυφὸν τὴν αὐστη- ἔ ρὸν καταλείψοιμεν· καὶ μάλιστα τοῦ ἐξ ἀγνοίας ἔ πτώματος εἰς οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν πλῆθος διήκον- ἔ τος, συνορῶμεν ὥστε τοὺς μὲν δυσὶ γάμοις πε- ἔ ριπαρένας, καὶ μέχρι τῆς τεντεκαιδεκάτης ἔ τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελ- ἔ θούσης τετάρτης ἰνδικτιωνῶς, ἔτους ἑξακισχι- ἔ λιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐννίτου (57), δουλωθέντας

Guill. Beveregii notæ.

(57) Ἐτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐν- ἔ γάτου. Hic omnes, quod miror, Græci codices manu exarati, una cum impressis, in gravi errore conspirant. Patres enim hoc loco de ipso anno,

ZONAR. Ducitur ab hoc loco initium canonum, ac quæ quidem a sanctis et reverendissimis apostol's sancita sunt imprimis servare jubentur, deinde synodica quoque in hoc tempus edita decreta, ne violare aut nulla ex parte infirmare liceat constituitur. Commemorantur inde cum ipsæ synodi, tum ii contra quos quæque habita fuit; quidque aut illi impie senserint, aut quid uniuscujusque synodi vicissim auctoritate definitum et confirmatum sit explicatur. Tum sanctorum Patrum fidem ac dogmata in violata ac firma omnino teneri, eorum nos scriptis ac auctoritati acquiescere, veritatis hostes aversari, ac diris omnibus devovere jubent. Si qui vero aliter senserint fecerintve, opinati fuerint aut docuerint, eos castigant, et anathemati subjectos esse definiunt. Nec enim, inquit, aliquid invenimus, quod sanctorum Patrum placitis addi, aut demeri posset; sed ea in omnibus sequimur.

ARIST. « Quæ ab heterodoxis apostolorum per Clementem Constitutionibus furtim inserta sunt, abdicentur. »

In canonibus apostolicis, præter alios Novi et Veteris Testamenti libros et constitutiones apostolorum, a Clemente in octo libris compositas venerandas et sacras habere nobis in mandatis datur. At præsens canoni, quia spuria quædam et a pietate aliena in istis ab heterodoxis adduntur ad Ecclesiæ exitum, abjici ea præcipit, ad gregis Christianissimi ædificationem et securitatem.

CANON III.

« Quoniam plus Christianique amator imperator nos- ἔ ter hanc sanctam et universalem synodum al- ἔ locutus est, ut qui in clerum relati sunt, et ἔ aliis divina transmittunt, puros et a reprehensionem alienos ministros efficiant, quod intelligentia percipitur, magni Dei, qui est et ἔ sacrificium et Pontifex, sacrificio dignos, et ἔ quæ ex nefariis nuptiis iis iniusta sunt probra ac dedecora repurgent: et præterea alii quidem sanctissimum Romanorum Ecclesiæ excellentissimum canonem servandum proponant; ἔ alii vero, sub hoc Dei observatricis et imperatoris urbis throno, quod fuit humanitatis et ἔ misericordie, utrisque paterne simul et religiose mistis, ut neque quod est mite nimis ἔ strictum, dissolutum, neque quod est austerum, ἔ relinquamus; et maxime cum ex ignorantia ἔ lapsus in non exiguam 160 hominum multitudinem pervadat, omnes simul decernimus ἔ eos qui duobus quidem matrimonii implicati ἔ fuere, et usque ad 15 præteritii mensis Januarii, præteritæ 4 indictionis, anni 6109 pec-

quo hanc synodum celebrant, loquuntur, qui juxta hanc lectionem erat annus a mundo condito 6109, indict. 4. Ex indictionis mentione constat civilem Græcorum æram hic usurpatam esse, quæ a mundo

cato servierunt, et non ab eo resipiscere vo-
 luerunt, depositioni canonice subicere: eos
 autem, qui in tale quidem bigamie scelus lapsi
 sunt, ante nostrum autem decretum id quod est
 utile agnoverunt, et malum a se absciderunt, et
 hanc adulterianam et alienam congressionem
 procul scipsis abegerunt, vel eos etiam, quo-
 rum uxores in secundis uulpiis jam mortuæ
 sunt, vel ipsi etiam ad conversionem respexerunt,
 et continentiam didicerunt, et priorum
 suarum iniquitatum oblitii sunt, sive sint pre-
 cerdotali ministerio sive exercitio jam cessare,
 præfinito aliquo tempore punitos, honorem au-
 tem in cathedra et statione participare, prima
 sede contentos, et cum fletu a Domino postu-
 lantes, ut eis condonetur peccatum ignorantie.
 Neque enim convenit, ut is alteri benedicat,
 qui debet propria curare vulnera. Eos vero,
 qui uni quidem uxori copulati sunt, si vidua
 erat quæ accepta est; similiter et eos, qui
 post ordinationem uni matrimonio se appli-
 carunt, hoc est, presbyteros, diaconos et hy-
 podiaconos, brevi aliquo tempore a sacro mi-
 nisterio prohibitos et punitos, rursus propriis
 gradibus restitui, ad alium gradum nequaquam
 promovendos, eis nefario manifeste dissoluto
 conjugio. Hæc autem in eis qui deprehensi
 sunt usque ad 15, ut dictum est, mensis Ja-
 nu. 4 indictionis, in prius declaratis delictis
 et solum sacerdotalibus statuimus, abhinc de-
 finientes, et renovautes canonem, qui dicit eum,
 qui duobus matrimoniis post baptismum im-
 plicatus fuerit, vel concubinam habuerit, non
 posse esse episcopum, vel presbyterum, vel
 diaconum, vel omnino ex sacerdotali catalogo.
 Similiter et qui viduam accepti, vel dimis-
 sam, vel meretricem, vel servam, vel scenicam
 non posse episcopum, vel presbyterum, vel
 diaconum, vel omnino ex sacerdotali cata-
 logo.

BALS. Præsens canon de quibusdam, quæ prius
 dicta sunt, constituit et propterea in ejus inter-

Guill. Beveregii notæ.

condito ad Christum natum, annos 5508 comple-
 tos numerat. Aufer itaque 5508 ex 6109, et reli-
 quos fiet annus Christi 601, quo juxta hanc
 lectionem synodus hæc in Trullo congregata est.
 Verum habita fuit, ut inter omnes convenit,
 Justiniano secundo, Constantini Pogonati filio,
 imperante, qui ante annum D. 685 imperio non
 potitus est. Legendum est igitur haud dubie, έτους
 εξακισχλιοστού εκατοστού εννεηκοστού εννάτου,
 quemadmodum Elias Elimgerus, qui hunc cum
 aliis veterum conciliorum canonibus e canonicorum
 divi Hilarii Pictaviensis et Augustana Bibliotheca
 edidit, hunc locum legit. Sic etiam Gentianum
 Hervetum legisse ex eo constat, quod vertit anni

τῆ ἀμαρτίᾳ, καὶ μὴ ἐκνήψαι ταύτης προελο-
 μένους, καθαιρέσει κανονικῆ ὑποβαλεῖν τοὺς
 δὲ τῷ τοιοῦτῳ μὲν τῆς διγαμίας μῦσει παραπε-
 σόντας, πρὸ δὲ τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως τὸ συμ-
 φέρον ἐπεγνωκότας, καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἑαυτῶν
 περικόψαντας, καὶ πόρῳ τὴν ξένην ταύτην
 καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὡναί
 κατὰ δεύτερον γάμον γυναῖκες ἤδη τετελευτή-
 κασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐπιστροφὴν εἶδον
 μεταμαθόντες τὴν σωφροσύνην, καὶ τῶν πρώην
 αὐτοῖς παρανομηθέντων ταχέως ἐπιλαθόμενοι,
 εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι ὄντες τυγχά-
 νοιν, τοὺτους ἔδοξε πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερα-
 τικῆς λειτουργίας, ἥτοι ἐνεργείας, ἥδη ἐπὶ
 βῆτόν τινα χρόνον ἐπιτιμηθέντας τῆς δὲ τιμῆς
 τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν μετέχειν,
 ἀρκουμένους τῇ προεδρίᾳ, καὶ προσκλαίοντας
 τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς
 ἀγνοίας ἀνόμημα. Εὐλογοῖεν γὰρ ἕτερον τὸν τὰ
 οἰκεία τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα ἀνακλόου-
 θον. Τοὺς δὲ γαμετῆ μὲν μιᾷ συναφθέντας, εἰ
 χήρα δὲ ἡ προσληφθεῖσα ἐτύγχανεν, ὡσαύτως
 δὲ καὶ τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ ἐνὶ
 προσωμλήσαντας, τοῦτ' ἔστι πρεσβυτέρους καὶ
 διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, ἥδη ἐπὶ βραχύν
 τινα χρόνον εἰρχθέντας τῆς ἱερᾶς λειτουργίας
 καὶ ἐπιτιμηθέντας, αὐτοῖς ἐν τοῖς οἰκείοις
 ἀποκατασταθῆναι βαθμῶς, μηδαμῶς ἐν ἐτέρῳ
 προκόπτοντας βαθμῶ, προδήλως διαλυθέντος
 αὐτοῖς τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου. Ταῦτα δὲ
 ἐπὶ τοῖς καταληφθεῖσιν μέχρι τῆς πεντεκαιδε-
 κάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνός,
 τῆς τετάρτης ἰνδικτιῶνος, ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι
 παλάσμασι καὶ μόνον ἱερατικοῖς ἐτυπώσαμεν,
 ὀρίζοντες ἀπὸ τοῦ παρόντος, καὶ ἀνανεούμενοι
 τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, τὸν δυσὶ γάμοις
 συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν
 κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον ἢ
 πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου
 τοῦ ἱερατικοῦ. Ὡσαύτως καὶ τὸν χήραν λαμ-
 βάνοντα, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἐταίραν, ἢ οἰκέ-
 τιν, ἢ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὴ δύνασθαι εἶναι
 ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἢ ὅλως
 τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

BALS. Ὁ παρὸν κανὼν περὶ προλαβόντων τινῶν
 θεσμοθετεῖ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγγράφη τι εἰς ἐρμη-

6199. Hanc etiam lectionem Theophantes confir-
 mat, a quo hic presentis canonis locus his verbis
 citatur, *Decernimus, ut qui bis uxorem duxerint,*
et ante hanc diem, quæ decima quinta mensis Ja-
nuarii numeratur, quartæ indictionis, anni sexies
millesimi centesimi nonagesimi noni in hac culpa
fuerint. Apud Baron, ad an. 692. Et hæc quidem
 lectio cum Justiniani secundi tempore ad amissum
 quadrat. Si subducas enim 5508 ex 6199, resi-
 duum habebis 691, quo Christi anno corrente, et
 imperante Justiniano secundo, præsens sub eo
 concilium peragebatur: in quem etiam indictio
 quarta incidebat.

νειαν αὐτοῦ. Ἄ δὲ κρατεῖν καὶ ἐφεξῆς κεκαυόνισται Ἀ περὶ τὸ τέλος, τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσι κανόνες ιζ' καὶ ιη', οὓς παραβαινομένους, ὡς ἔοικεν, οἱ Πατέρες ἀνευέωσαντο. Ζῆται οὖν τὰς τούτων ἐρμηνείας ἐκάισε· ἐξαιρέτως δὲ τὰ γραφέντα εἰς τὴν ιβ' κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

ZONAR. Τὰ μὲν τοῦ τρίτου κανόνος τούτου, ὡς καιρικὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τότε δι' οἰκονομίαν ὀρισθέντα, οὐ μέντοι γε καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξῆς κρατεῖν ὀφείλοντα, εἰάθησαν· ἃ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς κεκαυόνισται, τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσι κανόνες ἐπτακαίδεκατος καὶ ὀκτωκαίδεκατος, οὓς παραβαινομένους ἡ σύνοδος αὕτη ἀνευέωσατο. Οἱ τοιοῦτοι δὲ καὶ ἄμφω κανόνες ἐξηγήθησαν, καὶ ὁ ζητῶν τὴν τούτων ἐξηγήσιν εὐρήσει αὐτὴν ἐν τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνειν.

ARIST. « Ἱερεῖς διγάμοι καὶ ἀμεταμέλητοι καθήρηνται. Οἱ δὲ τὸ κακὸν ἀμελήσαντες ἐπὶ ῥητὴν παύσονται χρόνον· οὐκ εὐλόγει γὰρ ὁ τραυματίας. Καὶ οἱ παρανόμως γαμήσαντες, καὶ οἱ μετὰ τὴν χειροτονίαν συζυγέντες μετὰ τὴν ῥητὸν χρόνον τοὺς βαθμοὺς γνωρίζετωσαν, ἀπρόκοποι μένοντες, δηλαδὴ τῆς συζυγίας ἀφήμενοι. Εἰ δὲ μετὰ τὸν ὄρον κωλυόμενοι, καθηρημένοι ἐμένετωσαν. »

Οἱ τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες, καὶ τὸ γινόμενον διορθούμενοι κακὸν, καὶ τὸ μέλλον ἐξασφαλιζόμενοι, τὸν παρόντα κανόνα ἐξέθεντο, καὶ διορίζονται ὡς ὅσοι μὲν τῶν ἱερέων καὶ διακόνων δευτέραν ἔλαθον γαμετὴν πρὸ τῆς αὐτῶν συνελεύσεως, καὶ ἔμειναν μέχρι τῆς παρουσίας αὐτῶν ἀμεταμέλητοι, τοὺς ἀθέτους γάμους μὴ διασπάσαντες, καθαιρέσει κανονικῇ ὑποβληθήσονται, καὶ εἰς τοὺς λαοὺς μεταπέσωσιν· ὅσοι δὲ, πρὸ τῆς συνελεύσεως αὐτῶν μεταμεληθέντες, τὸ συμφέρον ἐπέγνωσαν, καὶ τὴν ξένην καὶ νόθον ταύτην συμπλοκὴν ἀπεδίωξαν, τῆς μὲν ἱερωσύνης παυθήσονται, ἐπιτιμηθέντες καὶ ἐπὶ ῥητὸν ἥδη χρόνον, μόνης δὲ τῆς τιμῆς μετέξουσιν τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν, καὶ ἀρκεσθήσονται τῇ προεδρίᾳ, τῷ Κυρίῳ προσκλαίωντες συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. Ἀνακλoubθη γὰρ τὸν τραυματίαν γενόμενον ἕτερον εὐλόγειν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ τῆς χειροτονίας προσβύτεροι, καὶ διάκονοι, καὶ ὑποδιάκονοι, μιᾶ μὲν γαμετῇ συναφθέντες, χήρᾳ δὲ τυγαουόση ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐν γάμῳ προσομιλήσαντες τῆς μὲν ἱερωσύνης τέλει οὐ παυθήσονται, ἀλλ' ἐπὶ ῥητὸν τινα ἐπιτιμηθήσονται χρόνον καὶ τῆς ἱερᾶς κωλυθήσονται λειτουργίας, καὶ εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῖς ἀποκατασταῶσι βαθμοὺς, προδήλως διαλυόμενοι τὸ ἀθεσμον συνοικέτιον, καὶ

pretationem nihil scriptum est. Quæ autem in posterum firma et rata esse circa finem canonice constitutum est, sunt sanctorum apostolorum 17 et 18, qui cum, ut est verisimile, non observati essent, eos Patres renovaverunt. Quæ ergo illic eorum interpretationem, præcipue autem ea quæ scriptasunt in 12 can. Ancy. synodi.

ZONAR. Quæ ad hunc tertium canonem pertinent, illi quippe solum tempore, quo canon editus est, accommodata, nullamque postea vim amplius habitura prætermissa sunt. Quæ autem apud posteros quoque firma Patres esse voluerunt, apostolico decimo septimo et decimo octavo canone continentur: quos passim neglectos hæc synodus censuit renovandos. Illi vero ambo canones explicantur: et eorum explicationem si quis quæserit, inter apostolicos canones suo loco eam reperiet.

ARIST. « Sacerdotes, qui secundas contraxerunt nuptias et non resipiscunt, deponuntur. Qui autem a malo abstinere, definito tempore cessaverunt. Vulneratus enim non benedicit. Qui nefariis autem nuptiis implicati sunt, et qui post ordinationem matrimonium contraxerunt, post tempus definitum ad gradus suos restituantur, ulterius non promovendi, matrimonio scilicet dissoluto. Sin post decretum, cum prohibiti fuerint, depositi maneant. »

Synodi hujusce Patres, ut malum quod jam factum fuit emendarent, et futurum propulsarent, præsentem **161** edidit canonem, et decernunt, quod quicumque quidem sacerdotes et diaconi secundam duxerunt uxorem ante hunc eorum conventum, et usque ad ipsorum adventum impoenitentes manserunt, nefarias istas non distrahentes nuptias, depositioni canonicæ subjicientur, et ad laicos decident. Quicumque autem ante ipsorum conventum resipiscentes quod expedit agnoverunt, et alienam istam spuriamque congressionem expulerunt, sacerdotio quidem fungi supersedebunt, ad præinitum etiam tempus puniti, illius autem honoris solius participes erunt qui in cathedra et statione, et primæ sediti acquiescent, Domino lacrymis supplicantes ut peccato suo per ignorantiam admissio venia concedatur. Non enim convenit, ut qui ipse est vulneratus alteri benedicit. Sed et presbyteri et diaconi et hypodiaconi, qui ante ordinationem unam duxerant uxorem, sed quæ vidua sit; similiter et qui post ordinationem uni matrimonio se applicuerunt, sacerdotio quidem non penitus abscedent, sed ad præinitum aliquod tempus punientur, et a sacro ministerio prohibiti erunt, et ad proprios tandem gradus iterum restituentur, nefarium conjugium manifesto-dissolventes, et ad alium gradum majorem ne-

Guill. Beveregii notæ.

(58) Ἐξαιρέτως δὲ τὰ γραφέντα. Hic locus in Parisiensi editione sic legitur, μάλιστα δὲ τὰ ἐν τῷ ιβ' γραφέντα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. In ms. Auerbachiano totus omittitur, et recte quidem;

neque enim in citato duodecimo illo synodi Ancyranæ canone de sacerdotum matrimonio agitur, sed de his, qui ante baptismum sacrificaverunt, et postea baptizati sunt.

quaquam promovendi, sed in eodem quo inventi fuerunt ordine permanentes. Et hæc quidem constituerunt fieri, et ob humanitatem et commiserationem, ante eorum, ut dictum est, conventum. Post hanc autem constitutionem et canonem nihil ejusmodi fieri permittunt, sed et illum, qui binis implicatus est nuptiis, post baptismum, aut pellicem retinet, aut viduam, aut ab alio dimissam, aut meretricem, aut servam, aut scenicam ducit, non posse episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut hypodiaconum fieri, juxta decimum septimum et decimum octavum apostolorum canones decernunt.

CANON IV.

« Si quis episcopus vel presbyter vel diaconus vel subdiaconus vel lector vel cantor vel ostiarius cum muliere Deo dedicata coierit, deponatur, ut qui Christi sponsæ vitium attulerit : sin autem laicus, segregetur. »

BALS. Ante omnia nota ex hoc præsentī canone, quod olim cantorum ordo, non ex eunuchis solum, ut hodie sit, constituebatur, sed et ex iis qui non erant ejusmodi. Lectorum autem ordo, non ut ipsi cantarent, constitutus est, sed ut in ambone divinas Scripturas legerent, post finitum Matutinum; unde etiam lectores appellantur. Dicit enim deponendos cantores, sicut et reliquos clericos, qui cum mulieribus Deo consecratis coeunt : et non solum in eos animadvertit, sed laicos etiam qui tale quid faciunt, segregat. Non est autem novum si clericus propter tale delictum deponatur. Ex enim canone apostolico, etiam qui qualemcunque mulierem supravit clericus, deponitur : multo autem magis qui sponsam Christi et vas Deo dedicatum polluit, deponetur. Lege et sancti Basilii canonem 18, 20 et 60. Cum autem discis, quomodo punitur qui cum talibus mulieribus rem habent, ne subdistinguas virginem an viduam, sed de omni muliere Deo consecrata dic locutum esse canonem. Scias autem quod laicus, qui cum tali muliere rem habet, a præsentī quidem canone segregatur : a v autem cap. primi tit. iv lib. Basilic. seu 123 Nov. vel. capite punitur. Lege et 30 cap. 9 tit. præsentis operis.

λου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ἤγουν τῆς καὶ τὸ λ' κεφ. τοῦ θ τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Ut vas quodcunque aut vestem Deo dicatam, ac proinde sanctam, ad se quempiam avertere, iisque uti, vetitum est, aut qui id usus fuerit secundum septuagesimum 162 tertium sanctorum apostolorum canonem segregatur : sic, multoque magis qui Deo sacram, sive virginem, sive etiam commercii virilis haud inexpertam mulierem, violaverit, non impunis abitit; sed si sacris ordinibus initiatus aut omnino in clerum cooptatus sit, ut sacrilegus vel etiam gravioris culpæ reus, quippe qui feminam Deo consecratam desponsamque rapuit, deponetur; si vero laicus sit qui talia audet, segregatione multabitur. Sed si initiatus aliquis

μηδαμῶς ἐν ἑτέρῳ μείζονι βαθμῷ προκίπτοντες, ἀλλ' ἤς εὐρέθησαν μένοντες τάξεως. Καὶ ταῦτα μὲν προσέταξαν γενέσθαι, διὰ δὲ τὴν φιλανθρωπίαν τε καὶ συμπάθειαν, πρὸ τῆς αὐτῶν, ὡς εἴρηται, συνέλευσεως. Ἐκτοτε δὲ μετὰ τὴν ὄρον τοῦτον καὶ τὸν κανόνα, οὐδὲν ἐν τοιοῦτον γίνεσθαι συγχωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν δυσὶ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, ἢ χήραν λαβὼν τα, ἢ παρ' ἑτέρου ἐκβεβλημένην ἢ πόρνην ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ὑποδιάκονον, κατὰ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας, τὸν ἑπτακαίδεκατον καὶ ὀκτωκαίδεκατον διορίζονται.

ΚΑΝΟΝ Δ'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ θυρωρός, γυναικὶ ἀφιερωμένη τῷ Θεῷ μιχθεῖη, καθαιρεῖσθω, ὡς τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ διαφθείρας· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

ΒΑΣΣ. Πρὸ πάντων σημειῶσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν οὐκ ἔπ' εὐνούχων μόνον τῶν ψαλτῶν τάγμα συνίστατο, καθὼς γίνεται σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μὴ τοιούτων. Τὸ τάγμα δὲ τῶν ἀναγνωστῶν, οὐ διὰ τὸ ψάλλειν αὐτοὺς, ἐτυπώθη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναγιώσκειν ἐπ' ἄμωνος τῆς θείας Γραφῆς μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ὄρθρου· ἐξ οὗ καὶ ἀναγιώσται καλοῦνται. Φησὶ γὰρ καθαιρεῖσθαι τοὺς ψάλτας ὡσπερ καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς μιγνύμενους ταῖς τῷ Θεῷ ἀφιερωθείσαις· καὶ οὐ μόνον τούτους· κολάζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοιοῦτόν τι ποιούντας ἀφορίζει. Οὐκ ἔστι δὲ καινόν, ἐὰν καθαιρήται κληρικὸς ἐκ τούτου τοῦ ἀμαρτήματος. Ἀπὸ γὰρ τοῦ κε' ἀποστολικοῦ κανόνος· καὶ ὁ οἰανδήποτε πορνεύσας γυναῖκα κληρικὸς καθαιρεῖται· πολλῶν οὖν πλέον ὁ τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σκεῦος τὸ ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ μολύνων καθαιρεθήσεται. Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου κανόνα ιη', κ' καὶ ε'. Μανθάνων μένοι πῶς τιμωροῦνται οἱ τοιαύταις γυναῖκι μιγνύμενοι, μὴ ἀποδιασελιγῆς παρεστάνη ἢ χήρειαν, ἀλλὰ περὶ πάσης γυναικὸς ἀφιερωθείσης τῷ Θεῷ λέγει· τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆναι. Ἔσο δὲ εἰδὼς ὅτι ὁ τοιαύτη γυναικὶ μιγνύμενος λαϊκὸς ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος ἀφορίζεται, ἀπὸ δὲ τοῦ ε' κεφαλαίου τοῦ α' τίτρου· κ' Νεαρᾶς, κεφαλικῶς τιμωρεῖται. Ἀνάγνωθι

ZONAR. Ὡσπερ σκεῦος οἰοδηποτοῦν ἢ ὀθόνην ἀνατεθέντα Θεῷ, κἀντεῦθεν ἁγιασθέντα σφετερίζεσθαι τις καὶ χρᾶσθαι αὐτοῖς κωλύεται, ἢ τοῦτο ποιῶν ἀφορίζεται κατὰ τὸν ἑβδομηχοστὸν τρίτον ποιῶν κανόνα τῶν ἱερῶν ἀποστόλων· οὕτω καὶ πολλῶν πλέον τὴν ἀφιερωθεῖσαν Θεῷ φθειρῶν τις, κἀν παρθένος ἢ, κἀν ἀνδρὸς ἐν πείρᾳ πρότερον γενομένη, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται, ἀλλ' εἰ μὲν ἱερῶμένος εἴη ὁ τοῦτο ποιήσας, ἢ ὄλων ἐν κλήρῳ κατελεγεμένος, καθαιρεθήσεται ὡς ἱερόσυλος, ἢ καὶ βαρύτερόν τι τολμήσας· τὴν γὰρ τῷ Θεῷ ἀφιερωθεῖσαν ἐτυλησεν· εἰ δὲ λαϊκὸς ὁ τολμητίας ἐστίν, ἀφοριμῶ ὑποβληθήσεται. Κἀν δὲ μὴ ἀφιερωμένη γυναικὶ

μυθῆ τις τῶν ἱερωμένων, ἀλλὰ λαϊκῆ, καθαιρεθῆ-
σεται.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς νόμφη Θεοῦ συναπτόμενος
καθαίρεσθω ὁ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος τὸν γαμικῶς συναφθέντα τῆ
παρθένῳ τῆ καθιερωθείσῃ καὶ νυμφευθείσῃ Θεῷ, εἰ
μὲν κληρικὸς ἐστὶ, καθαιρεῖ αὐτόν· εἰ δὲ λαϊκὸς,
ἀφορίζει· ὁ δὲ ὀκτωκαδέκατος τοῦ μεγάλου Βα-
σιλείου κανὼν ὡς μοιχὸν καὶ τοιοῦτον λογίζεται, καὶ
εἰς κοινωνίαν αὐτὸν ἄλλως οὐ παραδέχεται, εἰ μὴ
πρότερον τῆς ἀμαρτίας παυθῆ.

ΚΑΝΟΝ Ε΄.

« Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλόγῳ, τῶν ἐν τῷ
κανόνι ἐμφερομένων ἀνυπόπτων προσώπων
ἐκτὸς διάγων, γυναῖκα κεκτήσθω ἢ θεραπει-
νίδα, τὸ ἀνεπιληπτον ἑαυτῷ ἐντεῦθεν τηρῶν.
Εἰ δὲ παραβαίνει τις τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα,
καθαίρεσθω. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ εὐνοῦ-
χοι παραφυλάττεσθωσαν, τὸ ἀμεμπτον ἑα-
νοῖς προνοούμενοι· παραβαίνοντες δὲ, εἰ μὲν
κληρικοὶ εἴεν, καθαιρείσεσθωσαν, εἰ δὲ λαϊκοί,
ἀφοριζέσεσθωσαν. »

ΒΑΣ. Ἐν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρῶ-
της συνόδου πλατύτερον ἐγράψαμεν περὶ ὧν φησι
καὶ ὁ παρῶν κανὼν· καὶ ζῆτει τὰ ἐν ἐκείνῳ πα-
ραγραφέντα. Καὶ σημειῶσαι ἐκ πάντων ὅτι καὶ οἱ
εὐνοῦχοι ἀφορίζονται μετὰ γυναικῶν ἀλλοτρίων
συννοκούντες.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τρίτος κανὼν τῆς ἐν Νι-
καίᾳ πρώτης συνόδου ὠρίσατο, καὶ ζητητέον τὰ ἐν
ἐκείνῳ εἰρημένα.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ εὐνοῦχος ἱερεὺς θερχπαινίδα ἢ
ἐτέραν, πλὴν τῶν ἀνυπόπτων, μὴ κεκτήσθω,
προσώπων. »

Τὸ ἐπεισάχτους ἔχειν τοὺς ἱερωμένους γυναῖκας,
κἂν εὐνοῦχοί εἴσι, κἂν ἄγαν γηραῖοι, καὶ ὁ παρῶν
κανὼν καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Βασιλείου πρὸς Γρηγόριον
πρεσβύτερον ἐπιστολὴ κωλύει, εἰ μὴ πῶς τῶν ἀ-
νυπόπτων προσώπων εἴσιν αἱ γυναῖκες, οἷον μητέρες,
ἀδελφαί, καὶ πρὸς πατρός ἢ πρὸς μητρός θείαι,
καὶ ἄλλαι τινὲς τοιαῦται. Τοὺς δὲ παραβαίνοντας
τὰ ὀρισθέντα καθαίρεσθαι προστάττουσιν. Ἐπι-
δὲ τῶν εὐνοῦχων τὸ πλεόν ὁ παρῶν ἐπάγει κανὼν,
ὅτι κἂν λαϊκοί εἴσι, καὶ συνοικῶσι γυναίξιν μὴ οὖσαις
ἀπὸ τῶν ἀνυπόπτων συγγενικῶν προσώπων, ἀφο-
ρίζονται.

ΚΑΝΟΝ Γ΄.

« Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν εἰρηται
τῶν εἰς κλῆρον προσαγομένων ἀγάμων μόνους
ἀναγώστας καὶ ψάλλτας γαμεῖν· καὶ ἡμεῖς τοῦτο
παραφυλάττοντες ὀρίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν μηδα-
μῶς ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον
μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν ἔχειν ἄδειαν
ἑαυτῷ συνιστεῖν συνοικέσιον. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσει
ποιεῖσαι, καθαίρεσθω (59)· εἰ δὲ βούλοιτό τις

Guill. Beveregii notæ.

(59) *Καθαίρεσθω.* Harmenopolus sensum hujus
canonis breviter sic exprimit, ἱερεὺς, ἢ διάκονος,

at cum non sacra, at laici ordinis femina rem habuerit, depositionis multam nihilominus non effugiet.

ARIST. « Clericus Dei sponsæ conjunctus deponitur : laicus autem excommunicatur. »

Ille quidem canon eum, qui virgini consecratus et desponsatus Deo coram matrimoniali conjungitur, si quidem clericus est, deponit : si laicus, excommunicat. At decimus octavus Basilii magni canon talem ut adulterum reputat, eumque ad communionem non aliter admittit, nisi a peccato prius cessaverit.

CANON V.

« Nullus eorum qui in sacerdotali catalogo recensentur, extra eas, quæ in canone inseruntur, a suspitione alienas personas, degens, mulierem possideat vel ancillam, se nulli reprehensionis obnoxium ex hoc servans. Si quis autem quæ a nobis definita sunt transierit, deponatur. Hoc ipsum autem etiam eunuchi servent, ut inculpatis sint providentes. Qui autem transgrediuntur, si sint quidem clerici, deponantur : si vero laici, segregentur. »

BALS. In 3 can. primæ syn. Nicænæ fusius scriptissimus de iis quæ dicit præsens canon, et quære quæ in illo adscripta sunt. Et nota ex omnibus, quod etiam eunuchi segregantur, qui cum alienis mulieribus cohabitant.

ZONAR. Quoniam eadem hoc loco quæ Nicænæ quoque primæ synodi canone tertio definiuntur, vide quæ ibi diximus.

ARIST. « Eunuehus etiam sacerdos ancillam, vel aliam, exceptis iis, in quas nulla cadit suspicio, personis, ne possideat. »

Sacratos introductas habere mulieres, licet eunuchi sint, aut admodum senes, et præsens canon, et Basilii magni ad Gregorium presbyterum epistola prohibet, nisi forte mulieres sint personæ extra omnem suspicionis aleam positæ, puta matres, sorores, amicæ, materteræ, et ejusmodi aliæ. Eos autem, qui hæc decreta transierint, deponi jubent. De eunuchis autem plus etiam addit hic præsens canon, quod licet laici sint, et una cum mulieribus, quæ non sunt ex cognatis istis personis omnem suspicionem effugientibus, cohabitent, excommunicantur.

CANON VI.

« Quoniam in apostolicis canonibus dictum est, eorum qui non ducta uxore in æternum promoti, solos lectores et cantores uxorem posse ducere : et nos hoc servantes, decernimus, ut deinceps nulli penitus hypodiarcono, vel diacono, vel presbytero, post sui ordinationem, conjugium contrahere liceat. Si autem fuerit hoc ausus facere, deponatur. Si quis autem co-

ἢ ὑποδιάκονος μετὰ τὴν χειροτονίαν γήμας, καθαίρεσθω. *Sacerdos aut diaconus, aut subdiaconus*

rum, qui **163** in clerum accedunt, velit lege
matrimonii mulieri conjungi, antequam hypo-
diaconus vel diaconus vel presbyter ordinetur,
hoc faciat. »

BALS. Vicesimus sextus canon apostolicus decernit, ut soli lectores et cantores legitima matrimonia contrahant. De aliis autem clericis nihil dicit. Et propterea eorum doctrinam sancti Patres consequenter extendentes, hic quidem lectores et cantores uxores ducere posse decernunt: nullum autem alium præter hos, sive hypodiaconum sive diaconum sive presbyterum, post ordinationem legitimam uxorem accipere, vel propter canonis transgressionem deponi. Quomodo autem hi degunt, qui ordinationem recusant et uxores accipiunt, discas ex 79 imperatoris domini Leonis Sapientis Novella, hæc partim expresse dicentis: Non admittentes ergo hac in re veterem legislatorem, qui vult presbyterum vel diaconum vel subdiaconum, post sui ordinationem uxori conjunctum, a tali omnino habitu recedere, et ad vitam laicam converti, decretum infirmamus: sancimus autem sufficientem iis esse pœnam, si solo ordine careant in quo ante matrimonium dignoscebantur: Non autem a clericali habitu et alio in ecclesiis ministerio, quod tangere non est illicitum, omnino alieni esse condemnentur. Est autem lex quæ ab hac Novella sublata est cap. 30 tit. 11 lib. III Basilic. quod est 27 cap. Novellæ Justiniani 23.

ZONAR. Apostolico canone vicesimo sexto, cuius hoc loco Patres auctoritatem secuti decretum hoc edidere, hæc eadem constituta reperias. Ne cuiquam igitur, inquit, ubi semel in clerum est cooptatus, præter eos qui solis cantorum aut lectorum ordinibus initiati sunt, uxorem postea ducere ullo modo liceat. Presbyteris autem, diaconis et hypodiaconis etiam nullo modo. Iis enim ante ordinationem uxores ducere permittit canon, post ordinationem autem abstinere mandat, vel ad matrimonium se convertentes deponi.

ARIST. « Qui ordinatur, si matrimonium contrahit, deponitur: si enim velit, ante matrimonium conjungi debet. »

Decimus quidem synodi Ancyranæ canon jubet eum, qui presbyteri aut diaconi gradum est suscepturus, et cum eum susceperit, ante testatus est se non posse in nuptum manere, sed velle uxorem ducere, etiam post ordinationem matrimonium inire, et in proprio manere ministerio. Præsertim

« τῶν εἰς κλήρον προερχομένων γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί, πρὸ τῆς τοῦ ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πράττειτω. »

ΒΑΣΣ. Ὁ κς' ἀποστολικὸς κανὼν διορίζεται μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας νομίμους συνάπτειν γάμου. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων κληρικῶν οὐδὲν τί φησι. Καὶ διὰ τοῦτο πλατύνοντες ἀκολουθῶς τούτῳ τὴν διδασκαλίαν, οἱ ἅγιοι Πατέρες διορίζονται ἐνταῦθα ἀναγνώστας μὲν καὶ ψάλτας γαμῆν· ἕτερον δὲ τινα παρὰ τούτους, ἤγουν ὑποδιάκονον ἢ διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν χειροτονίαν μὴ λαμβάνειν νόμιμον γυναῖκα, ἢ μὴν ἐκ παραβάσεως τοῦ κανόνος καθαιρεῖσθαι. Ὅπως δὲ διαγούσιν οὗτοι παραιτούμενοι τὴν χειροτονίαν καὶ γυναικας λαμβάνοντες, μαθήσῃ ἀπὸ τῆς οὐ' νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, λεγούσης ἐν μέρῃ ταῦτα ῥητῶς· Οὐκ ἀποδεχόμενοι οὐν τῆς προαρέσεως τὴν παλαιὴν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροθεσίαν συναφθέντα γυναικί παντελῶς τοῦ τοιοῦτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφασθαι, ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα· θεσπίζομεν δὲ μόνῃ τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως, ἐφ' ἣ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίχην αὐταῖς. Τοῦ δὲ κληρικῆς σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἥς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασιν τὴν ἀλλοτριώσιν καταδικάζεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ παρὰ τῆς τοιαύτης νεαρᾶς ἀναίρεθῆς νόμος κεφ. λ' τοῦ ια' τίτλου τοῦ γ' C βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, κεφάλ. κς' τῆς κγ' Ἰουστινιανίου Νισαῖδς.

ZONAR. Ὁ εἰκοστὸς ἔκτος ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τούτου θεσμοθετεῖ, ὅτι ἐπόμνοι καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης τὰ αὐτὰ διατάττονται, τῶν κληρικῶν μετὰ τὴν εἰς κλήρον καταταγῆν μόνους ἀναγνώστας καὶ ψάλτας νομίμους γάμους συναλλάσσειν ὀρίζοντες, οὐ μόνον πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, οὐδὲ μὴν ὑποδιακόνους. Τούτους γὰρ πρὸ τῆς χειροτονίας λαμβάνειν γυναικας ἐφήσιν ὁ κανὼν, μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν σωφρονεῖν ἐπιτάσσει, ἢ πρὸς γάμον ἐκκλίνοντας καθαιρεῖσθαι.

ΑΡΙΣΤ. Ὁ χειροτονηθεὶς, εἰ ζευγνύται, καθαιρεῖται· εἰ γὰρ βούλοιο, προζευχθῆναι ὀφείλει. »

Ὁ μὲν δέκατος κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρῃ συνόδου προστάττει τὸν μέλλοντα γενέσθαι πρεσβύτερον ἢ διάκονον, καὶ προμυρτυράμενον, ἐν τῷ γίνεσθαι, μὴ δύνασθαι μένειν ἀγαμον, ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλειν γυναῖκα, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς γάμον ἐργεσθαι, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν ὑπηρεσίᾳ· ὁ δὲ παρῶν

Guill. Beveregii notæ.

qui post ordinationem uxorem duxerit deponatur. Ubi scholiastes ad verbum καθαιρεῖσθαι hæc notat: Ἦγουν τῆς μὲν ἱερωσύνης μετακινῆσθαι τῆς δὲ τιμῆς μετεχέτω, καὶ τῆς καθέδρας. Πορνεύσα: δὲ ἢ μοιχεύσα: τέλειον ἐξωθεῖσθαι, καὶ εἰς μετάνοιαν ἀγείσθαι. Οὕτω γὰρ ἐν τισὶ τῶν ἐξηγητῶν εὐρητά. Hoc est, a sacerdotio quidem removetur; sed honoris tamen sedisque particeps esto. Qui vero scor-

tionem vel adulterium commiserit, prorsus expellitur, et ad pœnitentiam adigitur. Sic enim in nonnullis interpretibus invenitur. Harmenop. Epit. can. sect. 2, tit. 3. Sane hæc in interpretibus a nobis hic impressis non inveniuntur: unde scholiastem istum, quicumque demum fuerit, alios vidiese palam est.

κανὼν τὸν τοιοῦτον ἀνατρέπει κανόνα, καὶ παντελῶς ἀπέργει μετὰ τὴν χειροτονίαν τὸν πρεσβύτερον, τὸν διάκονον, καὶ τὸν ὑποδιάκονον, γαμικὸν ἐκυτῶ συνιστᾶν συνοικέσιον, τῷ εἰκοστῷ ἔκτῳ ἀποστολικῷ κανόνι ἐπόμενος· καὶ διορίζεται τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦτο τολμήσαντα ποιῆσαι καθαιρεῖσθαι, διδοῦς ἄδειαν ἐκάστῳ πρὸς τῆς χειροτονίας γαμικῶ νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί.

KANON Z'.

Ἐπειδὴ δὲ μεμαθήκαμεν ἐν τισι τῶν ἐκκλησιῶν διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικά (60) ἔχοντας, ἐνευθῆεν τέ τινας αὐτῶν αὐθαδεῖα καὶ αὐτονομία κεχημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι, ὀρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον (61) κἀν ἐν ἀξιώματι, τοῦτ' ἐστὶν ἐν ἰσφικῷ οἰσθήποτε ἐκκλησιαστικῷ, τυγχάνειν, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτός ἐι μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἐν ἐτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπὶ τινι κεφαλαίῳ. Τότε γάρ, ὡς τὸν ἐκεῖνον τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. Εἰ δὲ τις τοιοῦτο τολμήσῃ τυρρηνικῷ (62) χρώμενος; θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου κατεβίβασθεῖς βαθμοῦ. Ἐσχάτος πάντων γινέσθω τοῦ ἐν ᾧ περ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν παραινούντος μὴ γαίρειν ἐν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἀγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν. Ἐλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν τοιάδε· Ὅταν κληθῆς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντεμότερός σου ἢ κεκλημένος ὀπ' αὐτοῦ, καὶ

CANON VII.

Quoniam in nonnullis ecclesiis diaconos officia ecclesiastica habere didicimus, et ex hoc nonnullis eorum arrogantiā et licentiā fretos ante presbyteros sedere: statuimus, ut diaconus, etiamsi in dignitate, id est, in quovis sit officio ecclesiastico, ante presbyterum ne sedeat, præterquam si proprii patriarchæ vel metropolitani vicem gerens, adsit in alia civitate super aliquo capite. Tunc enim, ut locum illius impens, honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia tale quid efficerē ausus fuerit, is ex proprio gradu dejectus, sit omnium ultimus ejus ordinis, in cuius est catalogo in sua 164 ecclesia; Domino nostro præcipiente, ne primis sedibus delectemur, secundum eam, quæ in sancto evangelista Luca, ut ex ipso Domino nostro et Deo profecta, posita est, doctrinam. Iis enim, qui vocati erant, dicebat hanc parabolam: Quando ab aliquo ad nuptias invitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quispiam te honoratior ab eo invitatus fuerit, isque qui te et ipsum invitavit, veniat et dicat, Da ei locum, et tunc incipies cum pudore ultimum locum tenere: sed quando

Guill. Beveregii notæ.

(60) Ὀφφίκια ἐκκλησιαστικά. Officia ecclesiastica, quæ et ἀρχοντικά, a sacris gradibus revera distincta sunt; ut Balsamon, dicens, λέγομεν οὗτα τὰ ἐκκλησιαστικά ὀφφίκια καὶ ἀρχοντικά καταχρηστικῶς ὀνομάζονται βαθμοί. Κυρίως γὰρ βαθμοὶ ὁ τῶν ἱερέων, καὶ τῶν διακόνων, καὶ τῶν ὑποδιακόνων, καὶ τῶν ἀναγρωτῶν ἐστὶν τὰ δὲ ὀφφίκια καὶ τὰ ἀρχοντικά τιμαὶ εἰσι καὶ πορισμῶν ἀφορμαί. Bals. in can. Apost. 17. Neque enim officiales ecclesiastici, quatenus officiales, sacra celebrant; sed tantum ecclesiasticarum quarundam rerum curam et administrationem sibi commissam habuerunt, quorum præcipui fuerunt hi sex: magnus œconomus, magno sacello præpositus, magnus vasorum custos, chartophylax, parvo sacello præpositus, et primus defensor: quomodo non solum in ordine officialium Ecclesiæ Constantinopolitanæ recensentur; verum etiam a Johanne episcopo Citri, qui ad hanc Constantinî Cabasilæ interrogationem, ἐν τοῖς ἀρχοντικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀξιώμασι τίς τρίτος, καὶ πῶς ἐφεξῆς ἡ τούτων τάξις; respondit, Ἀπὸ μὲν παλαιᾶς παραδόσεως πρώτος ἐστὶν ὁ μέγας οἰκονόμος; δεύτερος ὁ ἐπὶ τῆς μεγάλης σακέλλης, ἢ γυνὸν ὁ μέγας σακελλάριος; τρίτος ὁ μέγας σκευοφύλαξ; τέταρτος ὁ χαρτοφύλαξ; πέμπτος, ὁ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σακέλλης, ἢ γυνὸν σακελλάριος; ὁ ἕκτος ὁ πρωτέκδικος, ὀφφίνας καὶ ἐξωκατάκλιον λέγονται. In *Juris Græc-Rom.* l. v, p. 327. Ubi observes, hos etiam ἐξωκατάκλιον; dictos, qui tamen ἐξωκατάκλιον; sæpissime audiunt. Alii etiam quamplurimi officiales fuerunt, sed minoris dignitatis et honoris. Cum autem diaconi, alii que

inferiores clerici, summis istis in Ecclesia officiis nonnunquam functi fuerint, hinc officii dignitate freti, ante ipsos presbyteros, superioris ordinis clericos, sedere præsumpserunt. Quod quidem hoc canone prohibetur, idque hac ratione, ἐπειδὴ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἀξιώματων κρείττονα τὰ πνευματικά ἐπιστάμεθα. Sed officiales, episcopi sui, aut metropolitani vicem gerentes, et tenentes locum, excipiunt. Verum scholiastes Harmenopuli chartularium Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ etiam ante episcopos olim sedisse observat, in hanc canonem hæc notans, Ἰστέον οὗτι μόνῃ τῷ χαρτοφύλακι τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας δέδοται καὶ ἐξ ἑθους μακροῦ, καὶ ἐξ ἐπιτάγματος ἐγγράφου τοῦ βασιλέως κυρίου Μιχαήλ, καὶ τῶν ἀρχιερέων ἐν τοῖς ἐξῶ προκαθῆσθαι συνόδοις, *Sciendum, soli Majoris ecclesiæ chartophylaci concessum esse, tum ex longa consuetudine, tum scripto jussu imperatoris domini Michaelis, ut in exteris synodis etiam ante pontifices sedeat.* Harmenop. Epit. can. sect. 2, tit. 4. Balsamon in hunc canonem idem de eodem chartophylace observat, et in syn. Nicænæ cau. 18 Alexii Comneni constitutionem productit, qua hoc ei privilegium confirmatur; vide etiam istius responsa ad Marci Alexandrini interrog. 61.

(61) Ὀρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον. Hæc usque ad ἐμὴ ἐκτός exclusive in ms. Amerbachiano desiderantur, sed summa descriptoris incuria, ut cuius canonem perlegenti patet.

(62) Τολμήσει τυρρηνικῶ. Codex Amerbachianus legit, τολμήσειε τυρρηνικῶς.

« invitatus fueris, in ultimo loco accumbé, ut A
 « quando venerit qui te invitavit, dicat tibi,
 « Amice, ascende altius; tunc erit tibi gloria
 « coram iis qui tecum accumbunt. Nam quisquis
 « se extollit, humiliabitur, et qui se humiliat,
 « exaltabitur⁷⁰. » Hoc ipsum autem etiam serva-
 « bitur in reliquis sacris ordinibus: quandoqui-
 « dem sæcularibus seu mundanis dignitatibus spi-
 « ritales præstantiores esse scimus. »

BALS. Decimus octavus canon syn. primæ Nicænæ jubet deponi diaconos qui sedent in medio presbyterorum. Præsens autem canon eos qui sic faciunt, ex proprii gradu dejici jubet. Si enim aliis forte diaconis in gradu prior erat qui se impudenter gessit, et ante presbyteros sedit, in ultimum locum demittetur, et erit in gradu omnium infimo, nec id quod habet officium ecclesiasticum seu dignitas ei proderit. Sin autem a suo patriarcha vel metropolitano in aliquam urbem missus fuerit, ut locum illius repleturus, tunc perinde, ac qui ipsam misit, reputabitur et honorabitur. Quomodo vero 18 quidem canon Nic. syn. eum, qui in medio presbyterorum sedit, diaconum deponendum dicit: hic autem levius in eum animadvertit, nempe dimissione? *Solutio.* Ille quidem canon de iis qui in sacro tribunali tempore sacrificii se impudenter gesserunt, et ante sacerdotes sederunt, loquitur; de hujusmodi enim omnino disserit, scilicet de iis diaconis, qui C sacerdotibus communionem porrigunt, et quædam alia ejusmodi indigna faciunt. Præsens autem canon loquitur de diaconis, qui extra sacrum tribunal in quavis cathedra ante presbyteros sederunt, et ideo eis lenius supplicium infligit. Officia autem ecclesiastica dicuntur ἀρχοντίκια. Canon autem id ipsum vult etiam servari in aliis sacris ordinibus: ne quis dignitate vel officio fretus, adversus alios extollatur, et adversus eos qui altiori gradu sunt, efferatur; hypodiasconus forte adversus diaconum, vel lector adversus hypodiasconum. Spirituales enim dignitates sæcularibus, inquit, sunt præstantiores. Nota vero quod etiam e præsentis canone manifestum est ecclesiastica officia sive dignitates gradus esse ecclesiasticos, ut diaconica et cætera. Miror autem quomodo, cum canon statuat eum, qui missus est, obtinere locum mittentis quod ad honorem attinet, Gortynensis episcopus Basilius, qui in hac synodo totius Romanæ Ecclesiæ jure præsens aderat, post quatuor patriarchas et quosdam metropolitanos subscripsisse invenitur. Sed, ut est probabile, ipse quoque erat papæ legatus, et ideo subscripsit post

⁷⁰ Luc. xiv, 8 et seqq.

Guill. Beveregii notæ.

(63) Ὅτι καὶ περὶ τῶν τοιούτων. Hæc usque ad διαπραττομένω inclusive in Parisiensi editione desiderata, ex ms. Amerbachiano habentur, ubi etiam pro ἀναιδεσαμένων paulo ante, rectius

« ἐλθῶν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι· Ἄδς
 « τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἀρεῖ μετὰ αἰσχύνης τὸν
 « ἔσχατον τόπον κατέχειν· ἄλλ' ὅταν κληθῆς,
 « ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ
 « κεκληκῶς, εἴπῃ σοι, Φίλε, προσανάβηθι ἀνώ-
 « τερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συν-
 « ανακειμένων σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν τα-
 « πεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ὑψωθήσεται. Τὸ
 « δὲ αὐτὸ φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν
 « ταγμάτων· ἐπειδὴ τῶν κατὰ τὸν κόσμον ἀξιώ-
 « μάτων κρείττονα τὰ πνευματικὰ ἐπιστάμεθα. »
 ΒΑΣΣ. Ὁ ιη' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συν-
 ὁδοῦ καθαιρεῖσθαι φησὶ τοὺς ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων
 καθοζομένους διακόνους. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν τοὺς
 οὕτω ποιῶντας ὑποβιάζεσθαι ἐκ τοῦ οικείου βαθμοῦ
 παρακελεύεται. Εἰ γὰρ τυχόν τῶν ἄλλων διακόνων
 προβαθμιώτερος ἦν ὁ ἀναιδευσάμενος καὶ πρὸ τῶν
 πρεσβυτέρων καθίσας, κατενεχθήσεται εἰς τὸν ἔσ-
 χατον τόπον, καὶ ἔσται πάντων ὑποβῆμιος, μὴ
 ὠφελούμενος ἐκ τοῦ αὐτῷ προσόντος ἰσως ἐκκλη-
 σιαστικοῦ ὄφρα κείνου ἦτο ἀξιώματος. Εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ
 οικείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἐν τινι πόλει
 σταλῆ, ὡς τὴν τόπον ἐκείνου ἀναπληρώσων, τότε ὡς
 αὐτὸς ὁ στείλας αὐτὸν λογισθήσεται καὶ τιμηθήσεται.
 Πῶς οὖν ὁ μὲν ιη' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου
 καθαιρεῖσθαι φησὶ τὸν ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθί-
 σαντα διάκονον, οὗτος δὲ κωφότερον κολάζει αὐτὸν,
 ἦγουν διὰ ὑποβιασμοῦ; Ἀύσις. Ἐκεῖνος μὲν ἐκ τῶν
 περὶ τῶν εἰς τὸ βῆμα ἐν ἱερουργίας καιρῷ ἀναιδε-
 σαμένων καὶ πρὸ τῶν ἱερέων καθισάντων φησὶν· ὅτι
 καὶ περὶ τῶν τοιούτων (63) διόλου, διαλέγεται δηλονότι
 περὶ διακόνων μεταδιδόντων ἱερεῦσι καὶ ἄλλα τοιαῦτα
 ἀνάξια διαπραττομένων· ὁ δὲ παρῶν κανὼν περὶ τῶν
 ἐκ τῆς τοῦ βῆματος ἐν τυχοῦσῃ καθέδρᾳ καθισάντων
 διακόνων πρὸ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ διὰ τοῦτο με-
 τριωτέραν ἐπάγει τὴν κόλασιν. Ὅφρα κείνα μένοι ἐκ-
 κλησιαστικὰ λέγονται τὰ ἀρχοντίκια. Τὸ αὐτὸ δὲ
 κρατεῖν βούλεται ὁ κανὼν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν
 ταγμάτων, ὥστε μὴ τινα ἀξιώματι θάρρουν· α ἢ
 ὄφρα κείνα καταπαρῆσθαι τῶν ἄλλων, καὶ θρασύνεσθαι
 κατὰ τῶν ὑποβαθμιωτέρων (64) αὐτοῦ, ὑποδιάκονον
 τυχόν κατὰ διακόνου, ἢ ἀναγνώστην κατὰ ὑποδια-
 κόνου. Κρεῖττω γὰρ, φησὶν, εἶσι τὰ πνευματικὰ ἀξιώ-
 ματα τῶν κοσμικῶν. Σημειώσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ
 παρόντος κανόνος παρίσταται τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀρ-
 χοντίκια ἦτοι ἀξιώματα βαθμοῦ· εἶναι ἐκκλησιαστι-
 κοῦς, ὡς τὰ διακονικὰ καὶ τὰ λοιπὰ. Θαυμάζω δὲ
 πῶς, τοῦ κανόνος διοριζομένου τὴν ἀποσταλέντα
 ἐπέχειν τὸν τόπον τοῦ ἀποσταλάντος; ὅσον κατὰ τὴν
 τιμὴν ὁ ἐπίσκοπος τῶν Γορτυναίων Βασίλειος πα-
 ρουσιάζων ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ δικαίῳ πάσης τῆς
 Ἐκκλησίας Ῥώμης εὐρίσκειται ὑπογράφας μετὰ

legitur, ἀναιδευσάμενων.

(64) Κατὰ τῶν ὑποβαθμιωτέρων. Ms. Atonien-
 sis legit προβαθμιωτέρων, quam lectionem ipsa
 etiam locus postulat.

τοὺς τέσσαρα πατριάρχας καὶ τινὰς μητροπολίτας· Ἄλλ' ὡς εἶπεν καὶ αὐτὸς λεγάτος ἦν τοῦ πάππα· καὶ δὲ τοῦτο μετὰ τοὺς πατριάρχας υπέγραψεν, ὡσπερ καὶ οἱ λοιποὶ λεγάτοι, ἦτο: ὁ Θεσσαλονικτῆς, ὁ Ἑρζακίαια; καὶ ἕτεροι. Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως προκάθηται τῶν ἀρχιερίων, δίακονος ὢν, εἶρηται ἐν τῷ ἡ' κανόνι, τῆς πρώτης συνόδου. Σημειώσαι δὲ τὸν κανόνα λέγοντα κρείττονα εἶναι τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν κατὰ κόσμον ἀξιωματῶν· πλὴν μὴ ἐλκύση; τοῦτο, ὡς τινες εἶπον, χάριν τοῦ προτιμάσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν. Ἐρμήνευσον τοῦτο εἰς τοὺς καταυθαλιζομένους τυχόν ὑποδιακόνους κατὰ διακόνων, ἢ διακόνους κατὰ πρεσβυτέρων· καὶ εἶπε ὅτι, εἰ ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀξιωμασίῳ οὐκ ἔξεσι τῷ ἡττονι ἀξία ἦντι προκαθῆσθαι ἢ προτιμάσθαι τοῦ μέζονι τετιμημένον ἀξιώματι, πολλῶ πλέον οὐκ ἔξεσι τοῦτο ποιεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀξίαις τετιμημένοις, ἃς καὶ πνευματικὰς ἐκάλεσε, καὶ χρωστοῦσι πᾶσαν εὐταξίαν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος· αὐτῶν. Σημειώσαι οὖν τὸν κανόνα ὀνομάζοντα περὶ τὸ τέλος τοῦς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς ἀξιώματα. Πολλάκις γάρ εἰς τὸ δικαστήριον εἶπόν τινες μήτε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἀρχοντας μήτε τοὺς μητροπολίτας ἐν ἀξιωματικῷ μοίρᾳ συντάττεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ δυνατόν εἶναι τὸν στίχον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κουθουκλεισίου ἦτοι τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ταπεινόν. Ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ ἀ' κεφάλαιον τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸ ἐκείσε καταστρωθὲν ἔγγραφον ἐπίπισμα τοῦ ἰσαποστόλου ἀγίου μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τὸ σχόλιον τοῦ λς' κεφαλαίου τοῦ

A patriarchas; sicut et ceteri legati, scilicet Thessalonicensis episcopus et Heraclæanus et alii. Constantinopolitanus autem chartophylax, quomodo cum sit diaconus, ante antistites sedet, in primæ synodi 18 can. dictum est. Nota autem et canonem qui dicit, spirituales dignitates esse præstantiores sæcularibus dignitatibus. Sed ne hoc eo traxeris, ut nonnulli dicebant, ad ecclesiasticas dignitates imperatoriis præferendas. Interpretare autem hoc adversus hypodiatonos, qui fortiasse superbe et insolenter se gerunt adversus diaconos, vel diaconos qui adversus presbyteros: et dic, quod si in sæcularibus dignitatibus non licet ei, qui est minoris dignitatis, præsidere vel præferri ei, qui est majore dignitate honoratus, multo magis non licet hoc facere iis qui sunt ecclesiasticis dignitatibus honorati, quas etiam spirituales appellavit; qui quidem ex sua professione debent omnem bonum ordinem observare. Nota ergo canonem, qui circa finem nominat ecclesiasticos gradus dignitates. Nonnulli enim sæpe in iudicio dixere, nec ecclesiasticos præfectos, nec metropolitanos inter dignitates collocari, et propterea nec potentem quidem esse ecclesiastici cubicularii vel episcopi ordinem, sed vilem. Hoc autem mihi ita esse non videtur. Et lege primum cap. 8 tit. præsentis operis, et illic positum scriptisque mandatum sancti Constantini Magni qui est apostolis æqualis, decretum, et commentarium 36 cap. primi tit. præsentis operis.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ ὀκτωκαιδέκατος κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου μὴ ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθῆσθαι τοὺς διακόνους κελεύει, τοὺς δὲ μὴ πειθαρχοῦντες παύεσθαι τῆς διακονίας. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν τοῖς αὐθαδῶς πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθῆσθαι ἀναιδευομένοις οὐκ ἐκπιπτῶν τῆς διακονίας εἰς κόλασιν τῆς αὐθαδείας ἐπάγει, ἀλλὰ ὑποβιβασμὸν ἐκ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Εἰ γὰρ τυχὸν τῶν ἄλλων διακόνων προβαθμώτερος ἦν ὁ ἀναιδευόμενος, καὶ πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθίσει, κατενεχθήσεται εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, καὶ ἔσται πάντων ὑποβάθμιος. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἐν τινὶ πόλει σταλῆ, ὡς τὸν τόπον ἐκείνου ἀναπληρώσων, τότε ὡς αὐτὸς ὁ στείλας αὐτὸν λογισθήσεται καὶ τιμηθήσεται. Πῶς οὖν ὁ μὲν τῶν κανόνων τὸν ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων καθίσταντα βαρύτερον κολάζει, πῶς αὐτὸν τῆς διακονίας, οὗτος δὲ κουφοτέρην ἐπάγει τὴν τιμωρίαν τῷ προκαθίσαντι πρεσβυτέρου, καταβιβάζων αὐτὸν εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ οἰκείου βαθμοῦ; Φασίν οὖν ὅτι ὁ μὲν τῆς πρώτης συνόδου κανὼν περὶ τῶν ἐν βήματι ἐν ἱερουργίᾳ καιρῶ ὀνομαζομένων ἐν μέσῳ πρεσβυτέρων φησὶν, ὅτι διακονεῖν μὲλλον καὶ ὀνηρετεῖν τοῖς ἱερεῦσιν ὀφείλουσι καὶ παρεστάναι αὐτοῖς· ὁ δὲ τῆς συνόδου ταύτης περὶ τῶν ἐκτὸς βήματος ἐν τυχοσίῃ καθέδρα προκομισάντων πρεσβυτέρων. Πανταχοῦ μὲν γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν οἱ διάκονοι χρωστοῦσι τιμὴν, μάλιστα δὲ ἐν ἱερουργίᾳ. Ὁφθίγια δὲ ἐκκλησιαστικὰ τὰ ἀρχον-

C ZONAR. Ne medium in presbyterorum consensu locum diaconi occupent, 18 primæ in Nicæa synodi canone interdictum est, contumacesque a ministerio arceri eadem constitutione decretum. Hic vero canon, qui honestiorem sedendi locum impudenti temeritate sacerdotibus præripuerit, eum in arrogantiae suæ poenam non a ministerio quidem repelli, sed de suo gradu deturbari jubet. Proinde si primum forte locum inter diaconos obtinuerat, qui adeo impudenter se gerit et ante presbyteros sedet, in postremum detrudetur, honoreque ceteris omnibus inferior habebitur. Si quem tamen diaconum, muneris sui vicarium, in urbem aliquam patriarcha vel metropolitanus destinarit, debitos ipsis præsulibus honores legato deferri, eodemque quo ille loco haberi placet. Sed cum altero canone, qui medius inter presbyteros con sederit, illi cessationis a ministerio poena gravior inflicta sit, qua ratione factum arbitremur, ut qui honestiorem locum sacerdote assidente occuparit, cum eo hic canon remissius agat, leviorique animadversionis genere nihil aliud quam postremum inter sui ordinis homines gradum obtinere jubeat? Id igitur ita nonnulli explicant, ut de diaconis, qui dum sacra mysteria peraguntur, in sacrario medii inter presbyteros con sedere, quo quidem tempore eos maxime sacerdotibus inservire atque astare oportuerat, primæ synodi canonem accipi velint: hunc vero de iis, qui extra sacrarium,

alio quocunque consessu, digniorem sibi inter sacerdotes locum arrogarint, intelligendum esse arbitrentur. Cum enim ubique sacerdotes vereri diaconi debeant, tum id eos, dum opera rei divinæ ministerio impenditur, præstare maxime decet. Officia vero ecclesiastica ἀρχοντικά vocat. Idem porro ut in aliis quoque servetur sacris ordinibus, neve, quia profanam scilicet dignitatem magistratumve quis obtineat, insolenter efferri, ac in superiori ordine constitutis, diacono verbi causa hypodiaconus, aut huic lector insultare temere audeat, hac constitutione decretum. Est ecclesiastica siquidem civili quacunq̄ dignitate præstantior. Cujus quidem argumenti ea vis est, ut quoniam inter eos qui profanos magistratus gerunt, et, qui inferioris est dignitatis, antesedere aut præferri ei, qui majori idem non liceat, qui ecclesiasticis ornantur dignitatibus, quas etiam spirituales canon hoc loco nominat, quippe quæ non hominum, sed Dei gratia, Spiritus sancti invocatione, conferri debent.

ARIST. « Diaconus etiam officium assecutus, nisi patriarchæ vel episcopi locum tenent, si ante presbyteros sederit, omnium erit infimus. »

Fastus sæculares et primos accubitus Patres divini ab Ecclesia amputantes, statuunt neminem diaconorum, qualecunque ecclesiasticum habeat officium, ante presbyteros sedere; nisi forte, ut vicarius, patriarchæ sui aut metropolitani vicem gerat, in aliam civitatem missus canonicarum quarundam et ecclesiasticarum causa questionum: tunc enim, ut illius locum implens honorabitur. Si quis autem diaconus tyrannica adductus audacia, **166** aliter ausus fuerit supra presbyterum sedere, suo gradu dejectus erit, et omnium ultimus diaconorum evadet.

CANON VIII.

« In omnibus ea, quæ a nostris sanctis Patribus decreta sunt, nos quoque rata ac firma esse volentes, canonem quoque renovamus, qui jubet singulis annis uniuscujusque provinciæ episcoporum synodus fieri, ubi metropolitanus episcopus satius esse duxerit. Quoniam autem propter aliquas Barbarorum incursiones et quasdam alias incidentes causas, non possunt qui ecclesiis præsentent synodos bis in anno facere, visum est, ut omnino semel in anno propter ecclesiasticas quæstiones, ut verisimile est, emergentes, prædictorum episcoporum in unaquaque provincia fiat synodus, a sancto Paschæ festo, et usque ad Octobris mensis complementum, singulis annis, in loco quem, ut prædictum est, metropolitanus episcopus aptiorem judicaverit: ii autem, qui non conveniunt, episcopi, cum in suis civitatibus agant

τίκια λέγει. Τὸ αὐτὸ δὲ κρατεῖν βούλεται ὁ κανὼν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ταγμάτων, ὥστε μὴ τινα ἀξιώματι κοσμικῶ θαρβρόντα ἢ ὀφφικίῳ καταναιδεῦσθαι τῶν ἄλλων, καὶ θρασύνεσθαι κατὰ τῶν προβαθμωτέρων αὐτοῦ, ὑποδιακόνον τυχόν κατὰ διακόνου ἢ ἀναγνώστην κατὰ ὑποδιακόνου. Κρείττω γὰρ, φησί, τὰ πνευματικὰ ἀξιώματα τῶν κοσμικῶν, μονουσιχὸν τοῦτο λέγων. Εἰ ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀξιώμασιν οὐκ ἔξεστι τῷ ἡττονοῦ; ἀξίας ὄντι προκαθῆσθαι ἢ προτετιμηθῆσαι τοῦ μείζονος τετιμημένου ἀξιώματι, πολλῶν πλέον οὐκ ἔξεστι τοῦτο ποιεῖν τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀξίαις τετιμημένοις, ἃς καὶ πνευματικὰς ἐκάλεσεν, ὡς οὐ κατὰ ἀνθρωπίνην χάριν παρέχεσθαι ὀφειλοῦσας, ἀλλὰ κατὰ θεῖαν χάριν ἐπικλήσει τοῦ θεοῦ Πνεύματος.

dignitate honoratur, non licet; multo magis iis dignitate honoratur, non licet; multo magis iis

Β ΑΡΙΣΤ. « Καὶ ὀφφικίον ἔχων διάκονος, εἰ μὴ τοκοτηρῆτης εἴη πατριάρχου ἢ ἐπισκόπου, πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθιζόμενος, ἀπάντων ἑσχατώτερος ἔσται. »

Τοὺς κοσμικοὺς τύπους καὶ τὰς πρωτοκλισίας οἱ θεοὶ Πατέρες ἐκ τῆς Ἐκκλησίας περαιοῦντες, προστάττουσι μηδένα τῶν διακόνων, κἄν οἰονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν ὀφφικίον ἔχη, τῶν πρεσβυτέρων καθιζεσθαι ἄνωθεν, εἰ μὴ που, ὡς τοποτηρητής, τὸ πρόσωπον ἐπέχει τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου, ἐν ἐτέρα πόλει σταλεῖς χάριν κανονικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων· τότε γὰρ, ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. Εἰ δὲ ἄλλως τολμήσει τις τῶν διακόνων, τυραννικῶ θράσει χρώμενος, τῶν πρεσβυτέρων ἄνωθεν καθεσθῆναι, τοῦ ἰδίου βαθμοῦ καταβιθασθήσεται, καὶ πάντων ἑσχατός τῶν διακόνων γενήσεται.

CANON H'.

« Ἐν πᾶσι τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν θεοπισθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι, ἀνανεῶμεν καὶ τὸν κανόνα τὴν διαγορευόντα καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐκάστης ἐπαρχίας γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἐνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τινὰς τε τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, διὰ τε προκίπτουσας ἐτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δις τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρόπῳ παντὶ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ (65) τὴν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων διὰ τὰ ὡς εἰκὸς ἀναφύμενα ἐκκλησιαστικὰ κεφάλαια ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός ἐκάστου ἔτους κατὰ τὸν τόπον, ὃν ὁ τῆς μητροπόλεως, καθὰ προεῖρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος. Τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας

Guill. Beveregii notæ.

(65) Ἐπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Hæc usque ad γίνεσθαι σύνοδον inclusive in ms. Amerbachiano non sine summo canonis detrimento desunt.

ε ταῖς ἐαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὑγεῖα διὰ Ἀ
ε γοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας
ε ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπι-
ε πλήττεσθαι.

ΒΑΣΣ. Περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ὀφείλουσιν οἱ
ἐπίσκοποι παρὰ τοῖς πρώτοις αὐτῶν συνέρχεσθαι,
ὥστε γίνεσθαι συνόδους, καὶ λύεσθαι τὰ ἐκκλησια-
στικά ζητήματα, εἴρηται ἐν διαφόροις προλαβοῦσι
κανόσιν. Ἀνάγνωθι καὶ κερ. ἡ τίτλου ἡ' τοῦ παρ-
όντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ παρῶν
κανῶν οὐδὲν τι πλέον τῶν ἄλλων φησὶν ἄλλ' ἢ ἰδ
γίνεσθαι ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ τὰς συνόδους. Ἀνά-
γνωθι καὶ τῆς δ' συνόδου κανόνα 10', καὶ τῆς α'
συνόδου κανόνα ε', καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κα-
νόνα λζ'. Εἴποι δέ τις (66) ὡς, τῶν ἐπισκόπων ἀναγ-
καζομένων παρὰ τοῖς μητροπολίταις ἐτησίως συνέρ-
χεσθαι, οἱ μητροπολίται οὐκ ἀναγκασθήσονται παρὰ
τῷ πατριάρχει συνελθεῖν. Ἡ γὰρ οὗτοι παρὰ πα-
τριάρχει συνέρχονται, καὶ συμβαίνει τὰς τῶν ἐπαρ-
χωτῶν ἐπισκόπων συνόδους ἀπρίκτους, ἢ οὐ συνέρ-
χονται, καὶ αἱ πατριάρχαι οὐκ οὐδοιοὶ οὐ γινέσονται.
Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἐρεῖ τις· οὐ δὲ ἀνάγνωθι ἐπι-
στατικώτερον τὸ κ' κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ'
βιβλίου λέγον ἐν μέρει οὕτως· Κελεύομεν πᾶσι τρώ-
ποις μίαν σύνοδον γίνεσθαι καὶ ἕκαστον ἔτος ἐν
ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ τῷ Ἰουλίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ
μηνί, καὶ συνίεναι παρὰ μὲν τοῖς μακαριωτάτοις
πατριάρχεις ἐκείνους τοὺς παρ' αὐτῶν χειροτονου-
μένους, μὴ ἔχοντας δὲ δίκαιον ἄλλους ἐπισκόπους
χειροτονεῖν (67)· παρὰ δὲ τοῖς ὀσιωτάτοις μητρο-
C

Guill. Beveregii notæ.

(66) *Εἴποι δέ τις.* Hæc usque ad finem hujus in-
terpretationis nunc primum ex ms. Bodleiano in
lucem Græce enittimus. Græce inquam, nam; La-
tine antehac in Gulielmi Morelii editione edita sunt.
Quinetiam in ms. Amerbachiano leguntur, eodem
modo, quo in nostro; nisi quod pro ἀπρίκτους ibi
legatur ἀπρακτεῖν.

(67) *Μὴ ἔχοντας δὲ δίκαιον ἄλλους ἐπισκό-
πους χειροτονεῖν.* Etiamsi hæc constans sit loci
hujusce lectio, non modo in omnibus Balsamonis
codicibus mss. verum etiam in ipsa Justiniani no-
vella 137 cap. 4, unde in Basilica a Balsamone ci-
tata relatus est (sed hodie ibi non exstat), suspicor
tamen mendum in eum irrepisse. Juxta hanc enim
lectionem jussum est ab imperatore, ut apud pa-
triarchas cujusque dioceseos episcopi ab iis ordi-
nati, et qui non habent jus alios episcopos ordi-
nandi, quotannis conveniant; episcopi autem apud
suos metropolitanos. Enimvero quoniam illi episco-
pi esse possunt, qui a patriarchis ordinati sunt,
et tamen alios episcopos ordinandi jus non habent.
Et præterea quinam ex lege, tam canonica quam
civilī, apud patriarchas convenire debent, præter
metropolitanos? At omnes metropolitani, eo ipso
nomine, quod sunt metropolitani, alios episcopos
ordinandi potestatem habent. Non me latet, non-
nullos fuisse archiepiscopos et metropolitanos, qui
nullos sibi subjectos episcopos habuerunt; verum
Justiniani, a quo est hæc novella, temporibus hu-
jusmodi archiepiscoporum et metropolitanorum,
quibus nulli suberant episcopi dignitas, nondum
instituta erat, sed a posterioribus imperatoribus
introducenda est. Episcopi autem Derci, Messenæ,
Parii, Apri, a Balsamone ad suam astruendam
opinionem commemorati, nec archiepiscopi pro-
prie erant, nec metropolitani, sed episcopi αὐτο-

ε et sani sint, et ab omni inevitabili et necessario
ε negotio liberi, fraterne corripiantur. »

BALS. Quomodo et quando debeant episcopi ad
suos primos convenire, ut synodi habeantur, et ec-
clesiasticæ quæstiones solvantur, in diversis præce-
dentibus canonibus dictum est. Lege et caput octa-
vum tituli octavi præsentis operis, et quæ ibi scri-
pta sunt. Præterquam autem canon nihil plus quam alii
dicit, præterquam ut semel fiant in anno synodi.
Lege et quartæ synodi canon. decimum nonum,
et primæ synodi canonem quintum, et sanctorum
apostolorum canonem tricesimum septimum. Dicit
autem non nemo, quod cum episcopi quotannis
apud metropolitanos convenire cogantur, metropo-
litani apud patriarcham convenire non cogentur.
Vel enim illi apud patriarcham conveniunt, et pro-
vincialium episcoporum synodos cessare usu venit,
vel non conveniunt, et patriarchæ synodi non fiunt.
Et hæc quidem dicat aliquis, verisimile est. Tu au-
tem diligentius lege caput vicesimum tituli primi
lib. tertii, hæc ex parte dicens. Omnimodo unam
synodum quotannis celebrari mandamus in unaqua-
que provinciâ, vel Junio vel Septembri mense, et
eos qui ab illis ordinantur, alios autem episcopos
ordinandi jus non habent apud beatissimos patriar-
chas convenire. Apud religiosissimos autem metropo-
litanos cujusque provinciæ qui ab iis ordinati
sunt. Nota igitur ex hac Novella quam ob rem pro-

κέραιοι, ut ex ipsa episcopatum notitia constat :
qui proinde nec a patriarcha aliquo ordinati sunt.
Vereor itaque, ne μή hoc loco pro καὶ mendose pon-
natur; ut sensus sit, eos apud patriarchas in sy-
nodo quotannis congregari debere *Episcopos, qui
ab ipsis ordinati sunt, et alios ordinandi episcopos
jus habent*, hoc est, metropolitanos, qui et a pa-
triarchis ordinati sunt, et ipsi alios episcopos ordi-
narunt. Sic quidem Photius legisse videtur, eo
quod hanc etiam novellam producat ad probandum
metropolitanorum synodos apud patriarcham, episco-
porum apud metropolitanos peragendas esse ;
γίνεσθαι συνόδους μητροπολιτῶν παρὰ τοῖς πατριάρ-
χαις, καὶ τῶν ἐπισκόπων παρὰ τοῖς μητροπολίταις.
Phot. Nonocan. tit. 8, cap. 8. Sed ne quid dissi-
mulemus, hoc saltem pro altera et vulgari lectione
dici potest, quod juxta eam episcopi suffraganei,
sive provinciales patriarchæ alicujus, quibus non
sub patriarchæ sed metropolitani nomine præest,
apud eum convenire debent : hi enim ab eo quid-
dem tanquam a metropolitano ordinati sunt, sed
alios tamen episcopos, metropolitanorum more,
ordinandi potestatem non habent. Et ipse quidem
Justinianus huic interpretationi favere videtur, ubi
in altera novella jubet *unumquemque beatum archie-
piscopum et patriarcham, et metropolitam sanctissimos
episcopos sub se constitutos in eadem provinciâ
semel aut secundo per singulos annos ad se convo-
care.* Justin. Novel. 123, cap. 10. Hic enim, ut vide-
re est, non solum archiepiscopi et metropolitæ,
sed et patriarchæ episcopos habent sub se in eadem
provincia constitutos, quos ad synodum convocare
debent. Et sic quidem Romanus, Antiochenus, et
Alexandrinus habuerunt; sed non item Constanti-
nopolitanus et Hierosolymitanus. Illi enim metropo-
litani priusquam patriarchæ fuerunt : hi autem

vinciales patriarchæ Constantinopolitani vocantur, archiepiscopus Derci, Messanæ, Parii, Apri, et alii nonnulli archiepiscopi et metropolitani, quibus nulli subsunt episcopi. Illi enim et soli ad patriarcham semel quotannis convenire compelluntur. Reliquas autem causas ab aliis allatas ne admittas. Lege et finem dicti vigesimi capituli statuentis summis suppliciis subjiciendos esse præsules, qui episcopus hujusmodi celebrare synodos non compellunt.

ἑσχάτας τιμωρίας ὑφίστασθαι τοὺς ἄρχοντας τοὺς συνόδους ποιεῖν.

ZONAR. Quod apostolicis antea synodicisque canonibus tantum fuerat, hæc quoque synodus renovata constitutione decrevit, ac, ut singulis annis in unaquaque provincia synodus haberetur, edixit; adeo ut omni modo, hoc est nullo causæ cujusquam obtentu tergiversationeque admissa synodus in unaquaque provincia semel quotannis habeatur propter emergentes **167** in Ecclesia difficultates; idque a festo Paschatis ad finem usque mensis Octobris. Sed de his fusius in superiorum canonum explicatione disseruimus.

ARIST. « Quandoquidem bis nequit, semel quot-
« annis saltem celebretur synodus, inter Pascha
« et mensem Octobrem. »

Propter difficultates episcopis accidentes, et Barbarorum incursiones, decretum de synodo bis quotannis celebrando a præsentis canonis contrahitur; et decernitur, semel in singulis annis haberi synodum inter Pascha et mensem Octobrem.

CANON IX.

« Nulli licere clerico cauponiam habere tabernam.

Guill. Beveregii notæ.

priusquam throni eorum ad patriarchatus promoti sunt, aliis perpetuo metropolitanis subjecti fuerunt, Constantinopolitanus quidem Heracleensi, et Cæsariensi Hierosolymitanus; quo factum est, ut etiamsi postea patriarchæ fuerint, nullam tamen provinciam habuerint, in qua metropolitancam potestatem exercere poterant. Balsamon, fateor, hoc loco asserit, episcopos supradictos, Derci, Messanæ, Parii, Apri, aliosque ἐπαρχιώτας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως dictos fuisse: sed haud dubie summe καταχρηστικῶς ita appellati sunt; cum patriarcha Constantinopolitanus nullam ἐπαρχίαν habuerit, nedum illos proprie ἐπαρχιώτας habere potuit, qui, ut ante dictum est, αὐτοκέφαλοι fuerunt. Quinetiam ipse Balsamon indigitat alias ab aliis datas fuisse rationes, quare dicti episcopi ἐπαρχιώται provinciales patriarchæ Constantinopolitani vocati sunt: unde constat veram non constituisse rationem. Quod si isti in provincia, ei peculiariter tanquam metropolitano subjecta, constituti fuissent, nihil dubii esse potuit, cur ita cognominarentur. Sed et nihil certius est, quam eos in diversis provinciis sitos esse; ac propterea provinciales episcopi omnes eorum nemini esse poterant. Adeo ut quæcunque demum fuerit ratio, cur ita dicerentur, hæc saltem a Balsamone excogitata, nulla est; nisi forsitan provincialium adinstar episcoporum, illi ad Constantinopolitanum patriarcham quotannis convenire compellerentur;

Α πολίταις ἐκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονομένους. Σημειῶσαι οὖν ἀπὸ ταύτης τῆς νεαρᾶς τὴν αἰτίαν, δι' ἣν λέγονται ἐπαρχιώται τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὁ Δέρκου, ὁ Μεσσηνίας, ὁ Παρίου, ὁ Ἄπρου, καὶ ἄλλοι τινὲς ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολίται μὴ ἔχοντες ἐπισκόπους· οὗτοι γὰρ ἀναγκάζονται καὶ μόνοι παρὰ τῷ πατριάρχει ἅπαξ ἐνιαυτοῦ συνέρχεσθαι· τὰς δὲ λοιπὰς αἰτίας παρὰ τινῶν λεγομένας μὴ παραδέξου. Ἀνάγνωσον καὶ τὸ τέλος τοῦ βῆθέντος κ' κεφαλ. διοριζομένου μὴ καταναγκάζοντας τοὺς ἐπισκόπους τὰς τοιαύτας

ZONAR. Καὶ οἱ θεοὶ ἀπόστολοι καὶ αἱ προλαβοῦσαι σύνοδοι περὶ τῶν ἐτησίων τούτων κανόνας ἐξέθεντο, καὶ ἡ σύνοδος αὕτη ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι συνόδους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διετάξατο, ἀνανεύσα τὸς κεμένους περὶ αὐτοῦ κανόνας, ὡς τε ἐκ παντὸς τρόπου, ἀντὶ τοῦ ἀπαραιτήτως καὶ ἀπροφασίστως, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον διὰ τὰς ἀναφευμένους ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας. Γίνεσθαι δὲ ταύτην ἀπὸ τοῦ Πάσχατος μέχρις ὄλου τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Ἐγράφη δὲ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν.

ARIST. « Ἐπει μὴ δις δυατὸν, ἅπαξ ἐκάστου ἔτους
« γινέσθω σύνοδος μέσον τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ
« Ὀκτωβρίου μηνός. »

Διὰ τὰς προσπιπτούσας δυσχερείας τοῖς ἐπισκόποις καὶ τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς τὸ δις τοῦ ἔτους γίνεσθαι σύνοδον ὑπὸ τοῦ παρόντος συνεστάλη κανόνας. Καὶ ὠρίσθη ἅπαξ ἐφ' ἐκάστῃ ἐνιαυτῷ γίνεσθαι σύνοδον μεταξὺ τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός.

KANON Θ.

« Μηδὲν ἐξείναι κληρικῶ (68) καπηλικὸν ἐργαστή-

quod Balsamon quidem asserit, sed refragante veteri episcopatum notitia, in qua isti throni αὐτοκέφαλοι nominantur. Cum autem Patriarchæ Romanus, Alexandrinus, et Antiochenus suffraganeos sive provinciales episcopos proprie sic dictos habuerint, a se quidem ordinatos, sed nullam alios episcopos ordinandi potestatem habentes: illi juxta hanc novellam eos ad synodum convocare poterant. Sed cum Justinianus imperator Constantinopoli sedem imperialem habuerit, ad eum haud dubie æque ac ad alias sedes patriarchales in novella ista condenda respexit: quæ propterea de metropolitanis potius ad patriarchas suos conveniendis intelligenda est. Sed ita intelligi nequit, nisi vulgaris hæc lectio immutetur, quandoquidem omnes metropolitani tunc temporis alios episcopos ordinandi jus habebant.

(68) Μηδὲν ἐξείναι κληρικῶ. Constantinij Harmenopuli epitome hujus canonis sic se habet, Κληρικὸς καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχων, ἢ παυσάσθω, ἢ καταλείψθω, Clericus, qui officinam cauponariam habet, aut desistat, aut deponatur. In quam scholiastes hæc notat, Ὑπατριάρχῃ Λουκᾷ καὶ μυρεψικῆ ἐργαστήρια ἢ λουτρά πρὸς τὴν κληρικῶν ἐνεργείσθαι: ἀπείρηκε διὰ σημειώματος, ὡς αἰσχροῦ κέρδους καὶ ψεύδους παραίτια. Κωλύει δὲ τοὺς διακόνους λατρικῆς ἀντιποιεῖσθαι, καὶ ἀφορισμῶ καθυποβάλλει τοὺς κοσμικὰ καὶ δημόσια διενεργούντας κληρικούς. Καὶ ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ τοῦ Ἀγχιάλου, κοσμικᾶ

« ριον ἔχειν. Εἰ γὰρ τῷ τοιοῦτῳ εἰσιέναι ἐν κα-
« πηλείῳ οὐκ ἐπιτέτραπται, πόσω μᾶλλον ἄλλοις
« ἐν τούτῳ διακονεῖσθαι, καὶ ἂ μὴ θέμις αὐτῷ
« ἐγγχειρεῖν; Εἰ δέ τι τοιοῦτον διαπράξῃτο, ἢ παυ-
« σάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω. »

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν ἂν κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀποριζέσθαι λέγει τοὺς ἐσθίοντας ἐν καπηλείῳ κληρικῶν· ὁ δὲ παρῶν διορίζεται μὴ ἔχειν κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, ἥγουν μὴ ἐνεργεῖν ἐμπορικὰν καπηλικήν. Εἰ γὰρ κατὰ δεσποτεῖαν ἔχει καπηλικὸν ἐργαστήριον, καὶ πρ' ἑτέρου τοῦτο ἐκδίδωσι, καὶ ὧν οὐκ ἔστι. Τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν διαφόρων γίνεται· ὥστε τὸ ἔχειν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν ἐκλάμβανε. Ἐπεὶ δὲ ἕτερόν ἐστι τὸ εἰσέρχεσθαι ἐν καπηλείῳ ἄλλοτρίῳ καὶ ἐσθίειν, καὶ ἕτερον τὸ ἐμπορεύεσθαι καπηλικὴν τέχνην, ἐν μὲν τῷ ἀποστολικῷ κανόνι ἀποριζέσθαι φησι τὸν ἐσθίοντα ἐν καπηλείῳ κληρικὸν, καὶ μετὰ παραγγεῖλαι μὴ διορθούμενον, πάντως διὰ τὸ μετριώτερον τοῦ ἁμαρτήματος· τὸν δὲ ἐνεργοῦντα κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον, μὴ διορθούμενον μετὰ παραγγεῖλαιαν, καθαιρεῖσθαι φησὶ ὁ παρῶν κανὼν, πάντως διὰ τὸ βαρύτερον τοῦ ἁμαρτήματος. Ἀνάγκη τὰ παραγραφέντα ἐν τῷ ῥηθέντι ἂν ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ συνόδου Λαοδικεῖας κανόνα κδ', συνόδου Κερθαγίνης κανόνα μ', καὶ βιβλίου δ' τῶν Βασιλικῶν τίτλου α' κεφ. τελευταίου, ὅπερ καταστρώθη ἔξωθεν τοῦ λε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ΖΩΝΑΡ. Τὸ ἔχειν καπηλικὸν ἐργαστήριον κληρικὸν νοητέον τὸ εἶναι αὐτὸν ἐνεργεῖν αὐτὸν ἐν αὐτῷ καὶ ὄντην. Οὐ γὰρ εὐσηγμον, ἀλλὰ καὶ λαὸν ἔστιν ἀπρεπὲς τὸ καπηλείῳ προτίστασθαι κληρικὸν, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸ εἰσιόντας ὑποδέχεσθαι, καὶ βρώματα παρατιθέναι αὐτοῖς, καὶ οἶνον ἐγγχεῖν. Ἡ γὰρ ἀπηγόρευται τὸ ὄλω· εἰς καπηλείῳ εἰσέρχεσθαι κατὰ τὴν ἂν κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, πῶς οὕτως ἐν αὐτῷ διηνεκῶς ἔσται ἀνασχερόμενος; Τὸν τε τοῦτο ποιοῦντα ἢ παύεσθαι βούλεται ὁ κανὼν ἢ καθαιρεῖσθαι. Εἰ δέ τις κληρικὸς τοιοῦτο ἐργαστήριον ἔχων ἐτέρῳ αὐτὸ ἐκμισθῶσει, περὶ τὴν οἰκίαν κατὰστασιν οὐ βλαβήσεται.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ εἰσιέναι ἐν καπηλείῳ κεκώλυται κληρικὸς, καὶ ἔχειν κωλυθήσεται μᾶλλον· ἢ τοῖνον « παυθήσονται, ἢ καθαιρεθήσονται. »

Οὐκ ἔξεστι κληρικὸν καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν, καὶ ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ· εἰ γὰρ κεκώλυται ἐν ἄλλοτρίῳ καπηλείῳ εἰσέρχεσθαι, εἰ μὴ δι' ἀνάγκην τοῦτο ποιῆσαι, πολλῶν πλέον ἔχειν αὐτὸν καπηλείῳ οὐ χρῆ, καὶ ἄλλοις ἐν τούτῳ διακονεῖν. Ὁ δὲ τολμῶν τοῦτο

« Si ei enim in cauponam ingredi non est per-
« missum, quanto magis et aliis in ea ministrare,
« ea, quæ non licet ipsi tractare? Si quid autem
« tale fecerit, vel cesset, vel deponatur. »

BALS. Quinquagesimus quartus apostolorum canon clericos segregari jubet, qui in caupona comedunt. Decernit autem præsens canon, ne clericus habeat cauponiam officinam, sive ne cauponiam mercaturam exercent. Si enim cauponiam officinam in dominio habet, et eam aliis elocat, novum non est. Hoc enim etiam apud monasteria et diversas sit ecclesias. Quamobrem, habere hic, pro eo quod est exercere, accipe. Quoniam autem aliud est in alienam cauponam ingredi et comedere, et aliud cauponariam exercere: in canone quidem apostolico clericum, qui in caupona comedit, et post denuntiationem non corrigitur, eo omnino quod peccatum sit levius, segregandum dicit. Clericum autem qui cauponiam tabernam exercet, nec post denuntiationem corrigitur, præsens canon, quoniam gravius omnino peccatum est, dicit esse deponendum. Lege quæ ascripta sunt in dicto quinquagesimo quarto canone apostolico, et synodi Laodic. can. 24 synod. Carth. canone 40 et 4 libri Basilic. tit. primi cap. ultimum quod extra 35 cap. 9 tit. præsentis operis, positum est.

ZONAR. Quod cauponiam domum habere clerici hoc canone prohibentur, id ita accipiendum est, ut eis videlicet operas in caupona locare, ejusque ministeriis inservire ne liceat. Turpe siquidem, atque ab ordinis dignitate vehementer alienum, exercendæ cauponæ clericum præsidere, excipiendis hominibus, apponendis ferculis præsto esse, pincernæque quodammodo operam ac ministeria hospitibus exhibere. Cui enim ut apostolico canone quinquagesimo quarto videre est, ad cauponam divertere omnino non permissum, quo pacto talis in eo perpetuo versabitur? Qui igitur id fecerit, aut ab eo instituto cessare, aut depositione multari canon alteri, clericis quoque sine ulla dignitatis factura

ARIST. « Si canponam ingredi prohibetur clericus, et habere magis prohibebitur: vel itaque « desistant, vel deponantur. »

Non licet clerico cauponariam habere officinam, et in ea operari. Si enim alterius cauponam ingredi prohibetur, nisi forsitan ob necessitatem illud fecerit: multo magis eum **168** habere cauponam et aliis in ea ministrare non oportet. Qui

Guill. Beveregii notæ.

ὀρφικῶς, ἢ πρακτορικῶς ἐνεργείας, ἢ κουριτωρείας τοὺς κληρικῶν ἐπισκήπτει διὰ σημειώματος μὴ ἀναδέχεσθαι. Patriarcha Lucas etiam seplasiarias officinas, aut balnearias a clericis curari per adnotationem vetuit: veluti quæ turpi lucro et mendacio occasionem præbent. Interdicit etiam diaconis, ne

medicinam faciant; et segregationi subijcit clericos qui mundana publicaque negotia tractant. Itidem patriarcha Michael Anchialinus per adnotationem mandat, ut clerici officia sæcularia, vel exactorum munia, vel curarum non suscipiant. Harmenop. Epit. can. sect. 3 tit. 2.

hoc autem facere ausus fuerit, et cessare non persuadetur, deponetur.

CANON X.

« Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui usus, vel quæ dicuntur centesimæ, accipit, vel cesset, vel deponatur. »

BALS. In decimo septimo canone primæ synodis scripsimus de omnibus sacerdotibus, seu sacris initiatis qui usuras accipiunt, vel aliquod aliud turpe lucrum sibi excogitant. Et lege quæ in illo scripta sunt; et invenies solutionem repugnantiam quæ esse videtur illius canonis et præsentis. Præsens enim canon, et apostolicus 44 vel cessare, vel deponi jubent eum qui tale quid facit. Decimus septimus autem canon primæ synodi eum deponi jubet. Lege et 27 cap. 9 tit. præsentis operis.

ZONAR. Usuras exigere, non episcopi solum, presbyteri, et diaconi, sed et omnes in canone recensiti, primæ synodi decimo septimo canone prohibentur. Ibi nos, et quid centesima sit explicavimus, et fuisus, quæ ad ipsius canonis explicationem pertinent, executi sumus. Ad ea igitur lectorem remittimus. Sed et eadem, quæ hoc loco, Laodicenæ quoque synodi quarto canone præcipiuntur.

ARIST. « Episcopus, presbyter et diaconus qui usuras accipit, nisi cesset, deponatur. » *Perficius.*

CANON XI.

« Nemo eorum qui in sacerdotali ordine enumerantur, vel laicus, Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur. »

BALS. Sancti Patres nos cum Judæis nullam communionem habere volentes, statuunt nos non debere cum eis festa celebrare, nec accipere, nec comedere, quæ nunc ab illis fiunt azyma, nec ab iis medicinam accipere, nec cum eis lavari. Eos autem qui præter hæc faciunt, si quidem clerici, deponi jubent: si vero laici, segregari. Quære Laod. syn. can. 31, 52, 37, 38 et sanctorum apostolorum canonem 70, et ejus interpretationem. Nec dicat quispiam, quod illa azyma vetiti sunt comedere quæ dantur ab hæreticis, non autem sacrificium facere per azyma, vel absolute comedere azyma; quoniam nos quoque diverso modo azyma comedimus, quæ dicuntur *λειπανάβατα*. Audiet enim quod non azyma comedere sit prohibitum, sed per azyma more Judaico festa celebrare. Quod est autem majus festum incremento sacrificio, quod

Guill. Beveregii notæ.

(69) *Ἐν βαλαρῖοις τούτοις παντελῶς συλλογέσθω.* Ms. Amerbachianus legit *ἐν βαλανῖοις παντελῶς τούτους λαμβανέτω*. Sed omnes reliqui codices una cum interpretibus in nostra lectione consentiunt.

πράττειν, καὶ μὴ ὑπακούων παυθῆναι, καθαιρεθήσεται.

CANON I'.

« Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τόκους ἢ τὰς λεγομένας ἑκατοστὰς λαμβάνων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω. »

BALS. Ἐν τῷ ιζ' κανόνι τῆς α' συνόδου ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ πάντων τῶν ἱερωμένων, τῶν λαμβανόντων τόκους, ἢ καὶ ἕτερον τι αἰσχρὸν κέρδος ἑαυτοῖς ἐπινοουμένων. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐν ἐκείνῃ γραφέντα· καὶ εὐρήσεις τὴν λύσιν τῆς δοκούσης ἐναντιοφανεῖας ἐκείνου τε τοῦ κανόνος καὶ τοῦ παρόντος. Ὁ μὲν γὰρ παρῶν κανὼν καὶ ὁ ἀποστολικὸς μὴ ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρείσθαι φησι τὸν τοιοῦτον τι ποιούντα· ὁ δὲ ιζ' κανὼν τῆς α' συνόδου καθαιρείσθαι τοῦτόν φησιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ κζ' κεφάλαιον τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Ὁ δὲ τῆς πρώτης συνόδου ἑπτακαιδέκατος κανὼν οὐ τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους μόνον κωλύει λαμβάνειν τόκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένους. Ἐνθα καὶ τί ἐστιν ἑκατοστὴ ἠρμήνευται, καὶ πλατύτερον τὰ περὶ τοῦ κανόνος ἐξήγηται. Καὶ ζητητέον ἐκεῖνα. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ τέταρτος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κωλύει.

ARIST. « Ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος, καὶ διάκονος τόκους λαμβάνων, εἰ μὴ παύοιτο, καθαιρείσθω. » *Σαφής.*

CANON IA'.

« Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγόμενων τάγματι ἢ λαϊκὸς τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τοῦτοις προσοικειούσθω, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθω, καὶ ἱατρίας παρ' αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλογέσθω (69). Ἐἰ δὲ τις τοῦτο πράξῃ ἐπιχειροίη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν ἡμᾶς μετὰ τῶν Ἰουδαίων οἱ θεοὶ Πατέρες θέλοντες, διορίζονται μὴ συνορτάζειν τούτοις· ἡμᾶς, μὴδὲ λαμβάνειν καὶ ἐσθιῖν τὰ παρ' αὐτῶν τῆνικαῦτα γινόμενα ἄζυμα, μὴδὲ ἱατρεῖσθαι παρὰ τούτων, ἢ συλλογέσθαι. Τοὺς δὲ ποιούντας παρὰ ταῦτα, κληρικὸς μὲν ὄντας, παρακελεύεται καθαιρείσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Ζῆτει τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κανόνα λα', λβ', λγ' καὶ λη', καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ο', καὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ. Καὶ μὴ τις λεγέτω ὡς ἐκεῖνα τὰ ἄζυμα ἐκωλύθησαν ἐσθιέσθαι τὰ παρὰ τῶν αἰρετικῶν διδόμενα, οὐ μὴν τὸ γίνεσθαι θυσίαν διὰ ἄζυμων, ἢ ἀπλῶς τὸ ἐσθιῖν ἄζυμα· ὅτι καὶ ἡμεῖς διαφόρως ἐσθιομένον ἄζυμα τὰ λεγόμενα *λειπανάβατα* (70). Ἀκούσει γὰρ ὡς οὐ τὸ ἐσθιῖν ἄζυμα κεκώλυται, ἀλλὰ τὸ διὰ ἄζυμων κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἑορτάζειν. Ποῖα δὲ μελῶν ἑορτῆ τῆς ἀναίμακτου θυσίας ἐστίν,

(70) *Ἐπιπανάβατα*. Hoc, ni fallor, vocabulum alibi non occurrit. Ex hoc autem Balsamonis loco constat aliquod cibi sine fermento confecti genus ita dictum fuisse, Græcis vulgo usitatum.

ἦ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμῖν παρέδωκε ἅμα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ τῆς Πασχαλίου ἑορτῆς; Ὅτι δὲ οὐδὲ εἰς νοῦν ἦλθε τοῖς ἀγίοις Πατέρας τὸ ἑορτάζειν ἡμᾶς διὰ ἀζύμων, καθὼς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν Ἰουδαίων γίνεται, τῶν ὀρισθέντων μετὰ ἄμμου καὶ ἀζύμων καὶ πιερίδων τὴν τοῦ Πάσχα ποιεῖν ἑορτὴν, δηλὸν ἐστὶν ἀπὸ τοῦ καταργῆσαι αὐτοὺς πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν ἑορτὴν διὰ τοὺς Λατίνους (71) τοὺς ἑορτάζοντας μετὰ ἀζύμων, καὶ διὰ τοὺς ἰατρευομένους παρὰ Ἰουδαίων, ἢ λοιπῶν αἰρετικῶν· πάντες γὰρ οὗτοι ἀφορισμένοι εἰσίν. Σημειώσαι τὴν παρόντα κανὼνα διδάσκοντα περὶ τῶν ἀζύμων· καὶ ὅτι οἱ παρὰ Ἰουδαίων ἢ ἄλλων αἰρετικῶν ἰατρευόμενοι κολάζονται.

ZONAR. Καὶ ὁ ἑβδομηκοστὸς κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων ὀρίζει μῆτε συνορτάζειν τοῖς Ἰουδαίοις, μῆτε τινὰ παρ' αὐτῶν δέχεσθαι ξένια τῶν παρ' αὐτοῖς ἑορτῶν. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν οὐδὲ οἰκειοῦσθαι αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ φιλοῦσθαι, συγχωρεῖ, οὔτε παρ' αὐτῶν ἰατρεύεσθαι νοσοῦντας, οὔτε συλλοῦεσθαι ἄλλως αὐτοῖς. Καὶ ὁ λβ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀπαγορεύει αἰρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν· καὶ ὁ λζ' τῆς αὐτῆς συνόδου κανὼν καὶ ὁ λη' μὴ δεῖν φησι παρὰ Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν τὰ πεμπόμενα ἑορταστικά λαμβάνειν, μηδὲ συνορτάζειν αὐτοῖς, ἢ ἄζυμα λαμβάνειν, καὶ κοινωνεῖν ταῖς ἀσθεταῖς αὐτῶν. Ἐπάγει δὲ ὁ κανὼν οὗτος τοῖς παραβαίνουσι τὰ ὀρισμένα κόλασιν, τοῖς μὲν ἐν κλήρῳ καθαιρέσιν, τοῖς δὲ λαϊκοῖς ἀφορισμὸν.

ARIST. « Ἄζυμα Ἰουδαίων ἀπόπτυστα· ὁ δὲ καὶ ἱατροὺς αὐτοὺς προσκαλούμενος, ἢ συλλοῦμενος, ἐκπίπτως. »

Οὐδεμία Χριστιανοῖς κοινωνία πρὸς Ἰουδαίους· διὰ τοῦτο γοῦν ὅστις εὐρεθῇ τὰ τοῦτων ἄζυμα ἐσθίων, ἢ εἰς ἱατρείαν αὐτοὺς προσκαλούμενος, ἢ συλλοῦμενος τοῦτοις, ἢ ἄλλως πως αὐτοῖς οἰκειούμενος, εἰ μὲν κληρικὸς ἐστὶ, καθαιρεθῆσεται, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορισθῆσεται.

KANON IB'.

« Καὶ τοῦτο δὲ εἰς γνώσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τε τῇ « Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ καὶ ἐτέροις τόποις οἱ τῶν « ἐκεῖσε θεοφιλέστατοι πρόεδροι συνοικεῖν ταῖς « ἰδίαις γαμεταῖς καὶ μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοὺς προελ- « θούσαν χειροτονίαν (72) οὐ παρητοῦντο, πρόσ- « κομμα τοῖς ἐντεῦθεν ἄλλοις τιθέμεντες καὶ σκάν- « δαλον. Πολλῆς οὖν ἡμῖν σπουδῆς οὕσης τοῦ πάντα « πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων διαπράτ- « τῆσαι, ἔδοξεν ὥστε μηδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ

Guill. Beveregii notæ.

(71) Διὰ τοὺς Λατίνους. Hæc usque ad ἀφορισμέ- νους εἰσὶν inclusive, ex ms. Bodleiano huic loco insertum. Sed in codice Amerbachiano non leguntur. Nec quidem ipsius Balsamonis, sed descriptoris alieujus verba esse videntur, et ut marginis in textum transscripta.

(72) Μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοὺς προελθούσαν χειρο- τονίαν. Ms. Amerbachianus hunc locum sic legit, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοὺς χειροτονίαν. οὐκ αἰτοῦνται,

A Dominus noster Jesus Christus tradidit tempore mortis suæ et festi Paschalis? Quia autem sanctis Patribus ne in mentem quidem venit nos per azyma celebraturos, quemadmodum hoc quoque fit a Judæis, quibus statutum est cum agno et azymis et lactucis agrestibus Paschæ festum celebrare, ex eo clarum quod omne festum Judaicum abolerent, propter Latinos qui cum azymis festa celebrant, et propter eos qui a Judæis vel reliquis hæreticis medicamenta accipiunt: omnes enim isti segregantur.

169 Nota præsentem canonem, qui de azymis instruit; et quod illi, qui a Judæis vel etiam aliis hæreticis medicis curantur, puniuntur.

ZONAR. Ne festos dies cum Judæis simul celebrare, neve munuscula ab iis, anniversariis eorum celebritatibus mitti solita, accipere liceat, sanctorum etiam apostolorum septuagesimo canone interdictum fuit. Hoc autem canone cum iis amicitiam jungere, (id est) familiaritatem inire, et illorum opera ægrotantes curari, et eodem cum illis balneo uti omnino prohibemur. Hæreticorum etiam benedictiones Laodicenæ synodi tricesimum secundum canonem accipere vetat. Eiusdem quoque synodi 37 et 38 a Judæis vel hæreticis missa ex festivo apparatu xenia recipere, aut cum eis festos dies celebrare, aut azyma ab illis accipere, eorumque proinde impietati communicare negat oportere. Indicit autem hic canon non obtemperantibus multam, clericis quidem depositionem, laicis vero segregationem.

ARIST. « Azyma Judaica sunt respicienda. Quin- « etiam qui eos medicos accersit, vel una cum « iis lavat, deponitur. »

Nulla est Christianis cum Judæis communio. Propterea itaque quicumque eorum azyma comedere, aut ad medicationem eos vocare, aut cum iis una lavare, aut aliter cum iis familiaritatem inire deprehendatur, si quidem clericus est, deponetur, si vero laicus, excommunicabitur.

CANON XII.

« Porro hoc quoque ad nostram cognitionem sper- « venit, quod in Africa et Libya et aliis locis, « quidam ex iis, qui illic sunt religiosissimi præ- « sules, cum propriis uxoribus, etiam postquam « ad eos processit ordinatio, una habitare non « recusant, ex eo populus offendiculum et scan- « dalum afferentes. Cum itaque studium nostrum « in eo magnopere labore, ut omnia ad gregis « in manus nostras traditi nobisque commissi

πρόσκομμα οὖν πολλοῖς τε ἄλλοις τίθενται καὶ σκαν- δαλον, ἡμῖν δὲ πολλῆς σπουδῆς οὕσης, etc. Verum pro αἰτοῦνται legendum procul dubio παρατιθύνται, vel παρητοῦντο, uti in nostro ms. legitur; pro quo in editione Parisiensi scriptum est παρατίθενται. Et quidem in variantibus Zonaræ lectionibus ex ms. etiam Amerbachiano recte scribitur παρα- τούνται.

utilitatem suam, vobis visum est, ut nihil ejus-
modi deinceps ullo modo fiat. Hoc autem di-
cimus, non ad ea abolenda et everienda, quae
apostolice antea constituta sunt, sed populo-
rum salutis et ad meliora progressionis curam
gerentes, et ne status ecclesiasticus ullo probro
afficiatur. Dicit enim divinus Apostolus: *Omnia*
ad Dei gloriam facite, sine offensione cuius
et Judaeis, et Graecis, et Dei Ecclesiae, quemad-
modum et ego per omnia omnibus placeo, non
quærens meam utilitatem, sed multorum, ut
*serventur*⁷¹. *Imitatores mei estote, sicut et ego*
*Christi*⁷². Si quis autem tale quid agere de-
prehensus fuerit, deponatur.

BALS. Ad meliorem vitam Ecclesiae alumnos
sancti Patres procehentes, jubent omnino antiq̄itates,
postquam sunt ordinati, a propriis uxoribus se-
cedere. Ne autem contra 5 apostolicum canonem
facere videantur qui episcopis cum suis uxoribus
post ordinationem habitare permittit, inferunt,
quod non divinis apostolis adversantes hæc decer-
uerunt, sed statum ecclesiasticum in pulchriorem or-
dinem proveli volentes: prapemodum, hoc dicen-
tes, quod divini quidem apostoli, cum fides tantum
inciperet, se in eos, qui ad fidem accedebant, ita
gererant, ut ad eorum imbecillitatem se magis
demitterent. Nunc autem cum Evangelii prædi-
catio sit magis amplificata, Oportet, inquit, et
pontifices ad perfectam continentiam vitam suam
dirigere. Si autem episcopis cum propriis uxoribus
habitare **170** non permittetur: multo magis et
ipsis tanquam uxoribus uti permittetur; sed nec
eis cum alienis uxoribus habitare concedetur, ut
omne offendiculum amputetur. Lege librum in
Basilicor. tit. 1, cap. 54, 55, 56, quæ quidem,
cum 123 Justiniani Novellæ sint capita, episcopos
deponendos decernunt, qui cum quacunque muliere
cohabitant.

ZONAR. Ne episcopo, presbytero, aut diacono,
uxorem suam sub prætextu pietatis repudiare
liceat, quinto apostolico canone cautum est; quique
id fecerit, segregari primo, ac si tum quoque per-
tinas fuerit, depositione multari decretum. Hoc

⁷¹ I Cor. x, 31-33. ⁷² I Cor. iv, 16.

Guill. Beveregii no. æ.

(73) *Kal tēs proκοπήs.* Hæc in editione Parisiensi ita lecta sunt: *Kal tēs ἐπι τὸ κρείττον προκοπή;* τὸν λαὸν προμηθοῦμενοι καὶ τὸ μὴ δοῦναι μωμὴν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Quomodo etiam in ms. Amerbachiano leguntur; nisi quod pro προμηθοῦμενοι, ibi male scribatur προθημούμενοι.

(74) *Πάντη ἀποδίστασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς.* Sic etiam canonem hunc interpretatur Matthæus monachus in causis matrimonialibus capite ubi ait, *Οἱ τῆς ε' συνόδου θεοὶ Πατέρες; ἐν τῷ ιβ' κανόνι ἀπέργουσι τοὺς ἀρχιερεῖς μετὰ τὴν χειροτονίαν συναίκεν ὄλωσ ταῖς πρὸς τῆ: χειροτονίας θερμο;*

ε τοῦ νῦν γίνεσθαι. Τοῦτο δὲ φαιμεν οὐκ ἐπ' ἄθε-
ε τῆσει; ἢ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶν; νενομοθε-
ε τημένων, ἀλλὰ τῆ; σωτηρίας καὶ τῆ; προκο-
ε πῆς (73) τῆ; ἐπι τὸ κρείττον τῶν λαῶν προθυ-
ε μοῦμενοι, καὶ τὸ μὴ δοῦναι μωμὴν τινα τὰ τῆ;
ε ἱερατικῆς καταστάσεως;. Φησὶ γὰρ ὁ θεο; 'Ἀπό-
ε στολος· *Πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, ἀπρίσ-*
ε κοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἑλλῆσι, καὶ
ε τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, καθὼς κατὰ πάντα πᾶ-
ε σιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον,
ε ἀλλὰ τὸ εὖ πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. Μιμηταὶ
ε μου γίνεσθε καθὼς κατὰ Χριστοῦ. Εἰ δὲ τις
ε φαραθείη τὸ τοιοῦτο πράττων, καθαιρεῖσθω.

BAAΣ. Πρὸς κρείττονα βίωσιν προάγοντες τοῖς
B τῆ; Ἐκκλησίας προφιμούς οἱ θεοὶ Πατέρες, παρα-
ε κελεύονται πάντη ἀποδίστασθαι τοὺς ἀρχιερεῖς (74)
μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἰδίων γαμετῶν. Ἴνα δὲ
μὴ δόξωσιν ὑπερναντίως ποιεῖν τῷ ε' ἀποστολικῷ
κανόνι τῷ παραχωροῦντι τοῖς ἐπίσκοποις συνελκεῖ
ταῖ; οἰκείαι; γυναίξει μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐπά-
γχαται ὡ; οὐκ ἐναντιοῦμενοι τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις
ταῦτα διαρίζονται, ἀλλ' ὡ; θέλοντες τὴν ἐκκλησια-
στικὴν κατάστασιν εἰς πλείονα εὐταξίαν προκόψαι·
μονονυχὶ τοῦτο λέγοντες, ἐτι οἱ μὲν θεοὶ ἀπόστο-
λοι, ἀρχὴν ἐχούσης τῆ; πίστεως, συγκαταβατικώτε-
ρον διατίθενται πρὸς τοὺς τῆ; πίστει; προσερχομέ-
νους· ἄρτι δὲ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πλατυ-
θέντος, Χρῆ. φασὶ, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τὸν οἰκεῖον
βίον ἀπευθύνειν πρὸς ἀκριβῆ σωφροσύνην. Εἰ δὲ
C συνοικεῖν ταῖς οἰκείαι; γαμεταῖ; οἱ ἐπίσκοποι οὐ πα-
ε ραχωροῦνται, πολλῶ πλείον οὐ κεχοῖσθαι αὐταῖς ὡ;
γαμεταῖ; ἐκχωρηθῆσονται· ἀλλ' οὐδὲ μετὰ ἄλλοτρίων
γυναικῶν συνοικεῖν παραχωρηθῆσονται διὰ περι-
ε ρεσιν παντὸ; σκανδάλου. *Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον τρί-*
τον τῶν Βασιλικῶν τίτλων α', κεφ. νδ', νε καὶ νς',
ἀτινα τῆ; ραγ' Ἰουστινιανέου Νεαρῶ; ὄντα κεφ.
διορίζονται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους, οἰκλήτην;
συναικοῦντας γυναίξει.

ZONAR. Ὁ πέμπτος ἀποστολικὸς κανὼν φησὶ·
Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ
γυναίκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας· ἐν δὲ
ἐκβάλλῃ ἀφορίζεσθω, ἐπιμένων δὲ, καθαιρεῖσθω. Ο
δὲ παρῶν κανὼν κωλύει τοὺς ἀρχιερεῖς μετὰ τῆ;

D γάμου συναρθεῖσαι αὐτοῖ; γυναίξει. *Divini se-
synodi Patres canone duodecimo pontifices omni-
post ordinationem arcant ab eorum mulierum con-
ubernio, quæ ante ordinationem matrimonii lege cum
iis erant copulati. Item autem paulo ante, in ca-
pitate, de clericis uxores suas prætextu religionis eji-
cientibus, observat hanc synodum illud primo con-
stituisse, quippe de qua loquens ait, Ἀστὴ γὰρ ἡ
σύνδος πρώτη ταῖς γαμεταῖ; ἀποτάττεσθαι τοὺς
ἐπίσκοπους ἐπίτρεπεν. Hæc enim prima synodus
fuit, quæ sancivit ut uxoribus suis episcopi renun-
tarent. Ergo ante hanc synodum episcopis etiam
post episcopalem susceptam ordinationem et uxores
habere, et cum iis cohabitare licitum fuit.*

χειροτονίαν συνοικεῖν ταῖς πρὸ τῆς ἱερωσύνης γυναιξὶν αὐτῶν, καὶ φασιν οἱ τοῦτον ἐκθέμενοι τὸν κανόνα ὅτι· Οὐκ ἀνατρέποντες τὰ νενομοθετημένα τοῖς ἀποστόλοις καὶ ἀντινομοθετοῦντας κωλύομεν τοὺς ἐπισκόπους τὴν μετὰ τῶν προτέρων συμβίωσιν αὐτῶν συνοικησίν, ἀλλὰ θέλοντες τὴν σωτηρίαν τῶν λαῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον αὐτῶν προκοπὴν, καὶ ὥστε μὴ τινα μῶμον ἐκ τούτου προστρέψασθαι τῇ ἱερωσύνῃ, μονονοχὶ τοῦτο λέγοντες, ὅτι οἱ μὲν θεοὶ ἀπόστολοι, ἀρχὴν ἐχούσης τῆς πίστεως, καὶ τοῦ θεοῦ κηρύγματος οὕτω πλατυθέντος, συγκαταβατικώτερον διετίθεντο πρὸς τοὺς τῇ πίστει προτερηχομένους, καὶ πάντῃ ἀπήτουν τὸ τέλειον, ἀλλ' ἐνεδίδουν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῶν καὶ τὰς ἐθεσι τοῖς ἔθνικοις καὶ Ἰουδαϊκοῖς· οἱ τε γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖς γυναίξιν συνοικεῖν συγκαχωρημένον εἶχον ἐκ τοῦ νόμου, καὶ τοῖς Ἑλλήνων ἀρχιερεῦσιν ὁ γάμος ἀκώλυτος ἦν· ἄρτι δὲ τοῦ κηρύγματος πλατυθέντος καὶ εἰς κρεῖττω κατάστασιν καὶ τάξιν τῶν πιστῶν ἐληλυθότων, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐπιδιδούσης, χρῆναί φασι καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τὸν οἰκείον βίον πρὸς ἀκριθεῖ σωφροσύνην ἀπευθύνειν, ὡς μὴ μόνον ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρότερον αὐτοῖς συνευναζομένων, καὶ μὴ μόνον εὐνῆς αὐταῖς μὴ κοινωνεῖν, μηδὲ μίξεως, ἀλλὰ μηδὲ συνοικεῖν αὐταῖς, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ κατοικίᾳ συζῆν. Οἱ μὲν γὰρ Ἰσως καὶ τοῦ σωφρόνως (75) ζῆσονται, ἄλλοις δὲ πρόσκοιμα καὶ σκάνδαλον ἔσονται. Καὶ παράγουσιν οἱ ἱεροὶ Πατέρες ἐκεῖνοι καὶ τὸν μέγαν Παῦλον λέγοντα· Ἀπόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήσι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. Εἶτα τοῖς μὴ τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττουσιν ἐπάγουσιν ἐπιτίμιον τὴν καθαιρέσιν.

*meam utilitatem quaerens, sed multorum, ut salventur*⁷². Imitatores mei estote, sicut et ego Christi⁷³.

Postremo qui huic canonī non obtemperaverint, eis depositionis multam irrogari jubent.

ARIST. « Εἰ καὶ λέλεκται μὴ ἐκβάλλειν γυναῖκας, « ἀλλὰ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς προμηθοῦ- « μενοι, τῷ χειροτονουμένῳ προέδρῳ μηκέτι « συνοικεῖν γυναίξιν παραγγέλλομεν. »

Ὁ μὲν ἀποστολικὸς πέμπτος κανὼν οὕτε ἐπίσκοπον, οὕτε πρεσβύτερον, ἢ διάκονον τὴν ἑαυτοῦ γυναίκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλειν βούλεται· ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἐπιτιμᾷ, καὶ ἀδιόρθωτον μένοντα καθαιρεῖ· οὗτος δὲ ὁ κανὼν οὐ συγχωρεῖ τοῖς ἐπισκόποις μετὰ τὴν ἐπὶ αὐτοῖς προελθούσαν τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν ταῖς ἰδίαις συνοικεῖν γαμίταις, οὐκ ἐπ' ἀθετήσει καὶ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶν νενομοθετημένων τοῦτο ποιῶν, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τοῦ λαοῦ προμηθοῦμενος, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μὴ μόνον τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Πάντα

⁷² I Cor. x, 31-35. ⁷³ I Cor. iv, 16.

Guill. Beveregii notæ.

(75) Οἱ μὲν γὰρ Ἰσως καὶ τοῦ σωφρόνως. Rectius in codice Amerbaehiano legitur, οἱ μὲν γὰρ καὶ οὕτως σωφρόνως ζῆσονται.

A vero canone, ubi renuntiatus aliquis episcopus fuerit, uxorem, si quæ nondum sacris ordinibus initiato ducta foret, sub eodem tecto ne habeat, constitutum. Et vero non se studio evertendæ contrariis sanctionibus apostol. constitutionis adductos, sed populorum salutem, atque in virtutibus progressionem consulentes, ac ne qua inde sacro ordini macula inureretur providentes, episcopis uxorum, quas antea duxerant, commercio et consuetudine interdicens censuisse, auctores canonis addidere: quasi divinos scilicet apostolos, nascente ac emergente tum primum fide, neque adhuc sonitu divinæ prædicationis latius evulgato mitius cum iis, qui fidem amplecterentur, ac remissius egisse, nec ab eis omnes perfectionis numeros exigentes, aliquid tum imbecillitati ipsorum, tum inveteratæ apud omnes gentes, atque adeo apud ipsos Judæos, consuetudini indulgisse affirmant. Nam et summis Judæorum sacerdotibus uxores habere per leges licebat, neque id vero Græcorum sacrificulis ulla constitutione interdictum fuit. Nunc vero longe lateque propagata religione, ac diligentius quæ ad sanctiorem vitæ normam pertinent constitutis, augescente indies evangelico cultu, Severioribus, inquirunt, vitam suam continentia legibus astringere ipsi quoque episcopi debent, ut non modo ab alienis uxoribus absterneant, sed ab iis quoque, quas tori consortes habuere: neque solum lecti socias non admittant, sed nec sub eodem tecto aut iisdem ælibus degere patiantur. Nam etsi fieri potest, ut castos se nihilominus atque integros servant, aliis tamen offendiculo et scandalo erunt. Quo loco inagnum quoque Paulum sancti Patres produciunt, dicentem: *Sine offensione estote et Judæis et Græcis, et Ecclesiæ Dei, quantum admodum et ego omnibus in omnibus placeo, non*

ARIST. « Etiam si dictum sit uxores non ejiciendas « esse, nihilominus ad melius progressionem con- « sulentes, præsulī ordinato, cum uxore amplius « ne cohabitaret, in mandatis damus. »

Quintus sane canon apostolicus nec episcopum nec presbyterum nec diaconum uxorem suam religionis prætextu ejicere vult; sed et ab eo qui hoc fecerit penas petit; eumque si corrigi non potest, deponit. Hic autem canon episcopis, postquam ad episcopatum ordinati sunt, una cum suis cohabitare uxoribus non permittit; non in eorum quæ apostolice sunt constituta contemptum ei eversionem illud faciens, sed populi salutis et ad meliora progressionis curam gerens, et ne status sacerdotalis probro aliquo afficeretur. *Omnia enim, inquit divinus Apostolus, ad Dei gloriam facite,*

sine offēdiculo estote et Judæis et Græcis, et Ecclesie Dei, quemadmodum et ego per omnia omnibus placeo, non meam quærens utilitatem, sed multorum, ut servantur. 171 Imitatores mei estote, sicut ego sum Christi. Episcopum autem, qui hoc fecerit, et post ordinationem ad episcopatum cum sua habitaverit uxore, deponi jubet.

CANON XIII.

Quoniam Romanæ Ecclesie pro canone traditum esse cognovimus, ut diaconi vel presbyteri, qui ut ordinentur digni existimandi sunt, profiteantur se non amplius suis uxoribus conjugendos: nos antiquum canonem apostolicæ perfectionis ordinisque servantes, hominum in sacris ordinibus legitima conjugia deinceps ex hoc temporis momento firma et stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua tempore convenienti consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui hypodiaconus vel diaconus vel presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se a legitima cum uxore consuetudine abstenturum: ne ex eo a Deo constitutas et sua præstantia benedictas nuptias injuria afflicte cogamur, Evangelica voce exclamante, *Que Deus conjunxit, homo ne separet*¹⁸: et Apostolo docente, *Honorabiles nuptias, et totum immaculatum*¹⁹; et, *Alligatus es uxori, ne quære solutionem*²⁰. Scimus autem, sicut et qui Carthagine convenerunt, ministrorum gravitatis honestatisque curam gerentes, dixerunt, ut subdiaconi, qui sacra mysteria contrectant, et diaconi et presbyteri, propriis terminis a consortibus abstineant. Ut et quod per apostolos traditum est, et ab ipsa usque antiquitate servatum, nos quoque similiter servemus, tempus in omni re scientes, et maxime in jejuniis et oratione. Oportet enim eos qui divino altari assident, in sanctorum tractandorum tempore esse omnino continentis, ut possint id, quod a Deo simpliciter petunt, obtinere. Si quis ergo præter apostolicos canones, incitatus sit aliquem eorum qui sunt in sacris, presbyterorum, inquit, vel diaconorum vel hypodiaconorum conjunctione cum legitima uxore et consuetudine privare, deponatur. Si mittet et si quis presbyter vel diaconus suam uxorem pietatis prætextu ejecerit, segregetur: et si perseveret, deponatur.

Ἄρα, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε, ἀπόρροχοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλήσι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἐγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς ἐγὼ Χριστοῦ. Τὸν δὲ τοῦτο πράσσοντα ἐπίσκοπον, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ συνοικοῦντα, καθαιρεῖσθαι προστάττει.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνας παραδεδόσθαι διέγνωμεν τοῖς μέλλοντας διακόνου ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιούσθαι καθομολογεῖν ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἑξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐβρώσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας ὥστε, εἰ τις ἀξίος εὐρεθῆι πρὸς χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου, οὕτως μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάσσεισθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ· μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτεῖσθω ὁμολογεῖν ὡς ἀποστήσεται ἀπὸ τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκέτιαν γαμετὴν ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐντεθῶν ἐν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα ἐτῆ αὐτοῦ παρουσίᾳ γάμον, καθυβρίζειν ἐκδιδάσκωμεν, τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς βώσσης· Ἄ ὁ Θεὸς ἔβουλεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω. Καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· *Τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον*· καὶ *δέδεσθαι γυναῖκα, μὴ ζῆτει λύσιν*. Ἴσμεν δὲ, ὡς περὶ καὶ οἱ ἐν Καρθαγίνῃ συναβρόντες, τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν τιθέμενοι πρόνοιαν, ἔφασαν, ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους, τοὺς τὰ ἱερά μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεῦσθαι· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθῆν καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν, καιρὸν ἐπὶ παντὸς ἐπιστάμενοι πράγματός, καὶ μέλιστα νηστείας καὶ προσευχῆς. Χρὴ γὰρ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προεδρεύοντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν Ἁγίων μεταχειρίσεως ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνήθωσιν, ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπλῶς αἰτοῦσιν, ἐπιτελεῖν. Ἐἰ τις αὖν τολμήσῃ, παρὰ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας κινούμενος, τινὰς τῶν ἱερωμένων, πρεσβυτέρων, φάμεν, ἢ διακόνων ἢ ὑποδιακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συνάφειας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρεῖσθω γῶσάυτως καὶ εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος τῆν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει· εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφορίζεσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρεῖσθω.

¹⁸ Matth. xix, 6. ¹⁹ Hebr. xii, 4. ²⁰ I Cor. vii, 27.

ΒΑΑΣ. Κωλύσαντες οἱ θεοὶ Πατέρες τοῦς ἐπι-
σκόπους μετὰ τὴν χειροτονίαν ταῖς οἰκείαις συνοι-
κεῖν γυναῖξιν, ὑποδιαστέλλουσι τὰ περὶ τῶν διακόν-
ων καὶ τῶν ἱερέων· καὶ διορθούμενοι ὡσπερ τὸ
γινόμενον χάριν τούτων εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἐκ-
κλησίαν, διλονότι τὸ ἀναγκάζεσθαι καὶ τούτους μετὰ
τῆν χειροτονίαν ἀπέχειν ἐκ τῶν πρότερον συζευθει-
σῶν αὐτοῖς γυναικῶν· ἀναστέλλοντες δὲ καὶ τοὺς
ἕτως μέλλοντας εἰπεῖν κωλύεσθαι καὶ τούτους συν-
εῖναι ταῖς οἰκείαις γυναῖξιν, ὡσπερ δὴ κεκώλυνται
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διορίζονται τοὺς ἀξίους χειροτο-
νίας μὴ ἀποζευγνύεσθαι ἐκ τῶν προτέρων νομίμων
γυναικῶν αὐτῶν. Προστίθεται δὲ μὴ εἶχειν τούτους
τὴν μετὰ τῶν ὁμοζύγων αὐτῶν συναφειαν ἀδιάφο-
ρον· ἀλλὰ ἀποδείστασθαι τούτων κατὰ τὸν καιρὸν
τῆς ἐφημερίας αὐτῶν, ἧγουν καθ' ὅς ἱεουργοῦσι
καιρούς· ὡσπερ τοῦτο διωρίσατο καὶ ἡ ἐν Καρ-
θαγένῃ σύνοδος ἐν τῷ γ' καὶ κε' καὶ ὁ κανὼν, καὶ
ὁ γ' κανὼν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυ-
σίου. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἀποστρεῖν μετὰ τὴν χει-
ροτονίαν τοὺς διακόνους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς μετὰ
τῶν προτέρων νομίμων γυναικῶν αὐτῶν συναφείας
καθαιρεῖσθαι φασί. Προστίει γὰρ μὴν καὶ αὐτοῦς τοὺς
χειροτονουμένους, προσφάσει εὐλαβείας τὰς γυναῖκας
αὐτῶν ἐκβάλλοντας, ἀφορίζεσθαι διορίζονται· ἐπι-
μένοντες δὲ τῷ κακῷ, ἧγουν μὴ προσλαμβανόμενος
ταύτας, καὶ καθαιρεῖσθαι. Ὑπέξετέ μοι τοὺς ἐν ταῖς
βιβλικαῖς ἐκκλησίαις ἱερεῖς. Καὶ ἀνάγνωθι τὸν
λ κανὼνα τῆς παρουσίας συνόδου περὶ τούτων θεσμο-
θετοῦντα. Μὴ ἐναντιωθῆς δὲ τῷ γ' κανόνι τῆς ἐν
Καρθαγένῃ συνόδου, λέγοντι κωλύεσθαι τῆς μετὰ τῶν
ὁμοζύγων αὐτῶν συναφείας κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
ἐφημερίας αὐτῶν ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ
διακόνους. Ὁ γὰρ δ' κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ
ὁ κε', καὶ ὁ παρῶν, καὶ τοὺς ὑποδιακόνους προστί-
θισι (76). Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι
ἀναγκάζονται οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑπο-
διάκονοι, ὡς τὰ ἱερὰ μεταχειριζόμενοι, ἀπέχεσθαι τῶν
ἰδίων γυναικῶν κατὰ τοὺς καιρούς τῶν ἐφημεριῶν αὐτῶν.
Οἱ γοῦν δι' ἔλου καὶ σχεδὸν καθ' ἑκάστην
λειτουρگوῦντες καὶ ψηλαφῶντες τὰ ἅγια τί ἀπολογῆσονται;
Ἀνάγνωσον καὶ γ', κε' καὶ ὁ κανὼνα τῆς
ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ φασί οἱ
θεοὶ Πατέρες ἔθος κρατῆσαι, καὶ ὡς κανὼνα ἐκεί-
νοις κρινεσθαι τοὺς χειροτονουμένους ἱερεῖς καὶ
διακόνους συντίθεσθαι καὶ ὁμολογεῖν ἀπέχεσθαι τε-
λειῶς μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν πρότερον αὐτοῖς
συζευθεισῶν γυναικῶν. Τοῦτο δὲ ἡμεῖς οὐκ ἀπαι-
τοῦμεν, φασί·ν, ἀλλὰ τῷ κανόνι τῷ ἀποστολικῷ ἀκο-
λουθοῦντες, τὰ νόμιμα συνουχία τῶν εἰς ἱερωσύνην
ἐρχομένων κρατεῖν βουλόμεθα, καὶ ἱερωμένα (77)
εἶναι καὶ ἀδιάλυτα, καὶ οὐκ ἀποστρεφόμεν αὐτοὺς τῆς
πρὸς ἀλλήλους συναφείας καὶ μετὰ τὸν προσήκοντα
καιρὸν ὁμιλίας. Ὁς τοίνυν ἄξιός φανεῖται χειροτονίας

A BALS. Cum prohibuissent sancti Patres episcopos
cum propriis uxoribus habitare post ordinationem,
de diaconis et sacerdotibus subdistingunt; et ve-
luti corrigentes quod ea de causa fit in Romana
Ecclesia, scilicet quod et si post ordinationem co-
gantur a prius sibi conjunctis uxoribus abstinere:
reprimentes autem et eos, qui fortasse dicturi
erant prohiberi et illos cum suis uxoribus coire,
quemadmodum prohibentur et antistites; decernunt
eos, qui ut ordinentur digni sunt, a prioribus suis
legitimis uxoribus non separari. Adjiunt autem
eos non cum suis conjugibus conjunctionem indis-
criminatim habituros; sed ab iis abstinentium vicis
suae tempore, eo scilicet tempore quo sacrificant:
sicut hoc definit et Carthaginiensis synodus in 3 et
25 et 70 can. et 3. canon Dionysii archiepiscopi
Alexandrini. Eos autem, qui audeant post ordina-
tionem diaconos et sacerdotes cum prioribus suis
legitimis uxoribus consuetudine privare, deponen-
dos dicunt. Præterea 172 autem et ipsos qui ordi-
nantur, suas uxores pietatis prætextu expellentes,
segregandos statuunt: sin autem in malo persi-
stant, seu eas non accipiant, etiam deponendos.
Excipe mihi sacerdotes, qui sunt in ecclesiis bar-
baricis. Lege et 30 canonem hujus synodi de his
quoque statuentem. Ne repugnare autem existi-
mus 3 can. Carth. syn. dicenti, prohiberi a con-
junctione cum suis uxoribus, vicis suae tempore,
episcopos, presbyteros et diaconos. Ejusdem enim
synodi canon 4 et 25 et praesens, etiam hypodia-
conos adjicit. Nota ex praesenti canone, quod sa-
cerdotes et diaconi et hypodiaconi, ut qui sacra
tractant, a suis abstineant uxoribus vicium suarum
temporibus necesse est. Qui itaque perpetuo et in-
dies propemodum ministrant, et sacra attingunt,
quoniam modo se excusant? Lege et 3, 25 et 70
can. synodi Carthaginensis et quae in iis scripta
sunt.

ZONAR. In Romana Ecclesia morem invaluisse,
vimque in ea legis obtinere divini Patres aiunt, ut
quicumque sacerdotes, aut diaconi sunt, sibi nihil
in posterum cum uxoribus, quibus ante sociati
fuerant, amplius omnino commercii fore profitean-
tur, et spondeant. At nos, inquit, nihil ejusmodi
postulamus, verum apostolico canone edocti, con-
tractum cum justa uxore connubii foedus, ratum
inviolatumque esse volumus, neque quo minus
mutua inter se consuetudine, congressuque, habita
nihilominus temporum ratione, conjuges perfruan-
tur, prohibemus. Si quis igitur sacro se presbyte-

Guill. Beveregii notæ.

(76) Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. Hæc
usque ad finem hujus Balsamonis interpretationis
ex ms. Bodleiano suppletur, neque enim in edi-
tione Parisiensi habentur, neque etiam in codice
Amerbachiano. Sed suspicor ea Balsamonis non

esse propterea quod, quæ Balsamon dixit, hic re-
petuntur, et canones Carthaginenses denuo ci-
tantur, qui a Balsamone ante citati sunt.

(77) Ἱερωμένα. Henricianus Zonaræ codex rectius
legit ἑρρωμένα. Ms. Gallandi ἡδραιωμένα.

ratus, aut diaconatus, aut subdiaconatus ordine dignum præbeat, eligi, quamvis uxori alligatum, nulla ex eo divortii imposita necessitate hominem licebit : ne alioqui nuptias, quas et suo ipse conspectu Dominus honestavit, et miraculis ibidem edictis consecravit, improbare videamur. Quorum quidem etiam sanctitatem, aliis quoque sacrarum Litterarum testimoniis asserere nituntur. Deinde quod in connubiali copula temporis rationem ab initiatis habendam esse antea dictum est, id nunc, allato synodi Carthaginensis decreto, quale sit explicant : quo scilicet quibus tractandarum rerum sacrarum cura demandata est, per vices suas, constitutaque ipsis divini ministerii tempora, abstinere ab uxorum contagione jubentur. Quod idem Alexandrini quoque archiepiscopi Dionysii canone tertio sancitum est. Quod si qui nihilominus ab uxoris legitimæ consociatione, et commercio, sacerdotis, aut diaconos, aut hypodiatonos conetur abducere, depositionis, quæ maxima esse potest, homini pœnam Patres denuntiant. Sed nec saoris ordinibus initiatis, quos diximus, uxores suas religionis obtentu repudiare permissum, quin segregari primo, si id fecerint, ac nisi postea mutata sententia easdem reducerint, eos deponi præterea jubent.

ARIST. « Etiam si Romani eum, qui diaconus vel presbyter ordinatus est, uxorem suam dimittere velint, nos tamen diaconorum et presbyterorum conjugia rata, firmaque manere volumus. »

Et si in Ecclesia Rom. ut in can. ordine hoc obtinuit, ut qui ad presbyteratum aut diaconatum est promovendus ante ordinationem consteatur, se non amplius uxori suæ conjungi, sed omnem cum ea congressionem dissolvere : tamen, ut evang. et apost. curæ contrarium, ab hoc can. non admittitur, qui quidem decernit presbyteros et diaconos conjugia sua legitime inita nequaquam dissolvere, **173** sed cum uxoribus suis conjunctionem observare, a consuetudine autem cum iis abstinere tempore convenienti, hoc est, in jejunii et sacrarum tractandorum tempore; ut possint id, quod a Deo simpliciter petunt, obtinere. Is autem qui pietatis prætextu uxorem suam efficere aggressus est, segregatur, et si inemendabilis maneat, deponitur, juxta quintum canon. apostolicum. τὴν ἑαυτοῦ ἐκβαλεῖν γυναῖκα ἀφορίζεσθαι· εἶτα καὶ λιχὸν κέμπτον κανόνα.

CANON XIV.

« Sanctorum divinarumque Patrum nostrorum can. non in his quoque valeat, ut presbyter ante 30 annos non ordinetur, etiam si sit homo valde dignus, sed reservetur. Dominus enim Jesus Christus tricesimo anno baptizatus est, et cepit docere. Similiter nec diaconus ante 25 annos, nec diaconissa ante 40 annos ordinetur.

CANON XV.

« Subdiaconus ne minor 20 annis ordinetur. Si

πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἢ ὑποδιακόνου ἔχων γυναῖκα οὐ κωλυθήσεται τῆς τοιαύτης χειροτονίας, ὅτε απαιτηθήσεται ὁμολογήσαι ὡς ἀποστήσεται τῆς πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμίλιας· ὡς ἂν μὴ ἐντεῦθεν διαβάλλοιτο ὁ γάμος, ὃν ὁ Κύριος παρουσίασας, καὶ ἐν αὐτῷ θαυματουργήσας, εὐλόγησε. Καὶ ἐτέραις δὲ Γραφικαῖς χρήσεσι κέχρηται περὶ τοῦ γάμου. Εἶτα δ' εἶπον ἀνωτέρω περὶ τοῦ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ὁμίλειν ταῖς γαμεταῖς τοὺς ἱερωμένους σαφηνίζουσι· καὶ μέμνηται τῆς ἐν Καρθαγῆνῃ συνόδου διαταξαμένης τοὺς τὰ ἱερά φηλαφῶντας ἦτοι μεταχειριζομένους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, ἦγουν μετὰ τῆς ἐφημερίας αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἱερουργοῦσιν, ἐκ τῶν συμβῶν ἐγκρατεῦσθαι. Καὶ ὁ τρίτος δὲ κανὼν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Διονυσίου τὰ αὐτὰ διατάττεται. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἀπειλοῦσιν οἱ τὸν κανόνα θέμενοι Πατέρες τοῖς ἀποστρεφῆν ἐπιχειροῦσι πρεσβυτέροις ἢ διακόνοις ἢ ὑποδιακόνοις τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας εἰς τὸ παντελὲς καθαίρειν. Ἄλλ' οὐδὲ τοῖς εἰρημένους ἱερωμένους συγχωρεῖ τὰς οἰκείας γυναῖκας· ἐκβάλλειν προφάσει εὐλαθείας· ἀφορίζει γὰρ τοὺς τοιοῦτους μέχρις ἂν προσλάβωνται αὐθις τὰς οἰκείας συμβῶν, ἐπιμένοντας δὲ καθαίρει.

APIET. « Κἄν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν εἰς διάκονον ἢ πρεσβύτερον προαγόμενον ἀφεῖναι τὴν γυναῖκα βεβούληνται· ἡμεῖς ἐρῶσθαι τὰ διακόνων καὶ πρεσβυτέρων βουλόμεθα συνοικέσια. »

Εἰ καὶ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν τάξει κανόνος, κρατεῖ τὸ τὸν μέλλοντα γενέσθαι πρεσβύτερον ἢ διάκονον πρὸ τῆς χειροτονίας ὁμολογεῖν τὸ μηκέτι συνάπτεσθαι τῇ αὐτοῦ γαμετῇ, ἀλλὰ τὴν πρὸς αὐτὴν συνάφειαν διαλύειν· ἀλλ' οὖν ὡς ἐναντιούμενον καὶ τῇ εὐαγγελικῇ καὶ τῇ ἀποστολικῇ ἀκριβεῖ, ἀδεκτόν ἐστι καὶ τῷ παρόντι κανόνι· καὶ διορίζεται μηδαμῶς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τὰ κατὰ νόμον συστάνα συνοικέσια διαλύειν· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰς γαμετάς αὐτῶν συνάφειαν διατηρεῖν, ἀπέχεσθαι δὲ τῆς πρὸς αὐτάς ὁμίλιας κατὰ τὸν καιρὸν τὸν προσήκοντα, τοῦτ' ἐστὶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ τῆς τῶν Ἁγίων μεταχειρίσεως· ὅπως δυνηθῶσιν ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτοῦσιν ἀπλῶς ἐπιτελεῖν. Τὸν δὲ ἐπιχειρήσαντα προφάσει εὐλαθείας ἀδιόρθωτον μένοντα, καθαίρεισθαι κατὰ τὸν ἀποστο-

KANON IA'.

« Ὁ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων κρατεῖται κανὼν καὶ ἐν τούτοις, ὥστε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, καὶ κἂν πάνυ ἦ ὁ ἀνθρώπος ἄξιος, ἀλλ' ἀποτηρεῖσθαι. Ὁ γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν· ὁμοίως μὴτε διάκονον πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε χρόνων ἢ διακόνισσαν πρὸ τῶν τσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονεῖσθαι. »

KANON IE'.

« Ὑποδιάκονο; μὴ ἦττον τῶν εἰκοσι χρόνων χειρο-

ε τοσείσθω. Ει δέ τις τῶν ἐν οἰκοῦν ἱερατικῇ Ἀ
ε καταστάσει παρὰ τοὺς ὀρισθέντας χειροτονη-
ε θεῖη χρόνους, καθαιρείσθω. »

BALS. Σημαίωσαι ὅτι ἀπὸ τῶν παρόντων δύο κανόνων καθαιρέσαι καθυποβάλλονται οἱ παρὰ τοὺς ὀρισθέντας τοῖς κανόσι χρόνους χειροτονούμενοι. Οἱ παρόντες δύο κανόνες, ὁ ιδ' καὶ ὁ ιε', τοὺς χρόνους ὑποτυποῦσι τῶν ἐν τῷ βήματι ἐξυπηρευόντων, ἦγουν ἱερέων, διακόνων, ὑποδιακόνων, καὶ διακονιστῶν· καὶ διορίζονται τὸν πρεσβύτερον τριακονταετῆ γεγονότα χειροτονεῖσθαι· τὸν διάκονον καὶ χρόνων· τὸν ὑποδιάκονον εἰκοσαετῆ· καὶ τὴν διακόνισσαν τεσσαρακονταετῆ· τοὺς δὲ μὴ ὑπερβάντας τοὺς τοσούτους χρόνους καὶ χειροτονουμένους καθαιρείσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν τεσσάρων τούτων βαθμῶν χειροτονίας. Τὸ δὲ κη' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν περὶ κληρώσεως ἀναγνώστου διδάσκον διορίζεται μὴ εἶναι τοῦτον ἤττονα τῶν δεκαοκτὼ ἐνιαυτῶν. Καὶ ἀνάγνωθε τὸ κη' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος· συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀνάγνωθε καὶ τὴν ις' Νεαρὴν τοῦ βασιλέως Κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διοριζομένην ἀκολουθῶς τῷ παρόντι κανόνι γίνεσθαι ὑποδιάκονον τὸν πληρώσαντα τὰ εἴκοσι ἐτη.

ZONAR. Οἱ κανόνες οὗτοι τοὺς χρόνους τάσσουσι τῶν χειροτονουμένων, καὶ τὸν μὲν πρεσβύτερον τριακονταετῆ χειροτονεῖσθαι ὀρίζουσι, τὸν δὲ διάκονον καὶ γεγονότα ἐτῶν, τὴν δὲ διακόνισσαν τεσσαρακοστὴν ἀνύσασαν ἐνιαυτῶν, πρὸ δὲ τῶν χρόνων τούτων μὴ χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, κἂν πάνυ ἐδύωσιν ἀξιοί τῆς χειροτονίας, ἀλλ' ἀποτηρεῖσθαι, φυλάττεσθαι δηλαδὴ, ἀναμένοντες καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου τελειῶσιν· ὑποδιάκονον δὲ εἰκοσαετῆ χειροτονεῖσθαι. Εἰ δέ τις πρὸ τῶν ῥηθέντων χρόνων χειροτονηθεῖ, τῆς τῶν κανόνων παραβάσεως ὑφέξει τὴν καθαιρέσιν. Καὶ ὁ ις' δὲ τῆς τετάρτης συνόδου κανὼν ὁμοίως περὶ τοῦ χρόνου τῶν διακονιστῶν διατάττεται.

ARIST. CAN. ΙΔ'. « Πρεσβύτερος τριακονταετίας
ε ἐνδέων, καὶ διάκονος εἰκοσιπενταετίας, καὶ
ε διακόνισσα τεσσαρακονταετίας. »

ARIST. « Καὶ εἰκοσαετίας ὑποδιάκονοι εὐκαθαί-
ε ρετοι. »

Κἂν ἄγαν τινὲς εὐρίσκωνται ἀξιοί, ἀλλ' οὐδεὶς D
ἐντὸς τῶν ὀρισθέντων ἐφ' ἑκάστῳ τάγματι χρόνων τοῦ βαθμοῦ τύχη· ἀλλ' ὅστις ἢ πρεσβύτερος πρὸ τριακόντα ἐτῶν, ἢ διάκονος πρὸ εἰκοσιπέντε, ἢ ὑποδιάκονος πρὸ τῶν εἴκοσι, καθαιρεθῆσεται· ὡς περὶ καὶ διακόνισσα, εἰ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν γένηται.

KANON ΙΓ'.

« Ἐπειδὴ ἡ τῶν Πράξεων βίβλος ἐπὶ διακόνους
ε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καταστήσῃ παραβίβωσιν·
ε ἡ δὲ κατὰ Νεοκαισάρειαν σύνοδος οὕτως ἐν τοῖς
ε ἐκτεθεῖσι παρ' αὐτῶν κανόσι σαφῶς διεξήλθον
ε ὅτι διάκονοι ἐπὶ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν
ε κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἢ πόλις ἢ· πεισθήσῃ
ε δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων· ἡμεῖς τῷ
ε ἀποστολικῷ βήματι τὸν νοῦν ἐφαρμόσαντες τῶν
ε Πατέρων, εὐρομεν ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ

ε quis autem eorum; qui sunt in statu sacerdo-
ε tili, præter præfixita tempora ordinatus fuerit,
ε deponatur.

BALS. Nota ex his duobus canonibus depositioni obnoxios reddi eos qui extra tempora canonibus assignata ordinantur. Præsentes duo canones, 14 et 15 eorum tempora describunt qui in sacratio serviunt, scilicet sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum et diaconissarum; et statuunt sacerdotem ordinandum, qui fuerit 30 annos natus, diaconum qui 25, subdiaconum qui 20, et diaconissam, quæ 40; eos autem qui hæc tempora non excesserint et ordinati fuerint, deponendos. Et hæc quidem de horum quatuor graduum ordinatione. 28 autem caput primi tituli III libri Basilicor: docens de lectoris in clerum cooptatione, decernit eum non debere esse minorem 18 annis. Lege etiam cap. 28 primi tituli præsentis operis, et quæ in eo sunt. Et lege etiam 16 Novellam imp. domini Leonis Philosophi, quæ præsentis canonis consequenter statuit, demum fieri subdiaconum oportere qui vicesimum annuum compleverit.

ZONAR. Initiatorum sacris ordinibus ætates canon hic uterque describit, ac in sacerdote creando tricesimum, in diacono vicesimum quintum, in diaconissa quadragesimi anni finem expectari jubet neque qui minor sit, quantvis se dignum is maxime ostenderit, quemquam ad ordines admitti: verum seponi hominem, hoc est, dum ad cætera ejus merita ætatis quoque maturitas accesserit, expectari placet; hypodiaconum autem viginti annis natum ordinari. Si quis vero ante prædictam ætatem ordinibus initiatus sit, violati canonis ætate quartæ quoque synodi decimo quinto canone constituta sunt.

ARIST. CAN. XIV. « Presbyter annos triginta,
ε diaconus viginti quinque, et diaconissa quadra-
ε ginta nata, ordinatur. »

174 ARIST. « Et hypodiaconi viginti annos nati
ε eliguntur. »

Quamvis nonnulli admodum digni inveniantur, nemo tamen intra præfixita cuique ordini tempora in gradum aliquem provehatur. Sed quicumque sive presbyter ante annos triginta, sive diaconus ante viginti quinque, sive hypodiaconus ante viginti sit, deponetur. Sic et diaconissa si ante quadraginta annos fiet.

CANON XVI.

« Quoniam Actuum liber septem diaconos ad
ε apostolis constitutos esse tradit, Nœcæsariensis
ε autem synodus sic in a se editis canonibus
ε aperte disseruit, quod septem debent esse
ε diaconi ex canone, etiamsi sit magna civi-
ε tas: ex libro porro Actuum persuaderis:
ε nos cum dicto apostolico Patrum mentem
ε adaptassemus, invenimus eos esse locutos, non
ε de viris qui ministrant mysteriis, sed de mini-

sterio quod in usu mensarum adhibebatur, cum A
 liber Actuum sic habeat : In diebus illis, cum
 discipulorum multitudo cresceret, fuit Græcorum
 murmur adversus Hebræos, quod despiciebantur
 eorum viduæ in ministerio quotidiano. Duode-
 cim ergo, accessita discipulorum multitudine,
 dixerunt : Non æquum est ut verbum Dei relicto
 mensis ministremus. Deligite ergo, fratres, ex
 nobis viros septem, de quibus bonum sit testi-
 monium, Spiritu sancto et sapientia plenos,
 quos huic usui præficiamus : nos autem in or-
 tione et verbi ministerio fortiter perseverabimus.
 Et placuit sermo toti presentium multitudini, et
 elegerunt Stephanum virum plenum fide et Spi-
 ritu sancto, et Philippum et Prochorum et Nica-
 norem et Timonem et Parmenam, et Nicolaum B
 proselytum Antiochenum, quos statuerunt coram
 apostolis 79. Hæc interpretans Ecclesiæ do-
 ctor Joannes Chrysostomus, sic prosequi-
 tur : Est operæ pretium admirari, quomodo
 non est scissa multitudo in virorum electione,
 quomodo non sunt ab ipsis rejecti ac repro-
 bati apostoli. Quamnam autem habebant hi au-
 ctioritatem, et quam acceptum ordinationem,
 scire est necessarium. Numquid diaconorum ?
 Atqui hoc non est in Ecclesiis. Sed est presby-
 terorum dispensatio ? Atqui nullus adhuc erat
 episcopus, sed soli apostoli. Unde nec diacono-
 rum nec presbyterorum nomen existimo apertum
 esse ac manifestum. Post hæc ergo nos quoque
 prædicamus, ut prædicti septem diaconi, non C
 de iis accipiantur, qui mysteriis serviunt, ut
 est prius exposita doctrina : sed eos esse, qui-
 bus fuit concedita ac tradita dispensatio eorum
 quæ tunc collecta fuerant. Qui nobis in hoc
 quoque forma suere humanitatis et studii in eos
 qui indigent.

BALS. Præsens canon interpretatur, vel potius D
 et corrigit 15 can. Neocæsar. syn. qui dicit : Dia-
 cono septem debent esse secundum canonem,
 etiamsi sit magna civitas. Persuadeberis autem ex
 libro Actuum. Dicit enim : Liber Actuum non tractat
 de diaconis, qui in sacro tribunali ministrant, sed
 de ministris, qui alimenta dispensant eorum qui
 Christi Evangelium prædicant. Quoniam tunc nec
 erant episcopi, neque diaconi neque presbyteri.
 Quare et verbis, ad dicti sui confirmationem appo-

79 Act. vi 1-6.

Guill. Beveregui notæ.

(78) Θαναμάσαι δέξιον. Hæc D. Chrysostomi verba exstant in commentariis ejus in Act. Apost. c. vi,
 tom. IV p. 690, ed. Savil.

των τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ἦν.
 ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν ταῖς χρεῖαις τῶν τραπεζῶν
 ὑπουργίας, τῆς τῶν Πράξεων βίβλου οὕτως
 ἐχούσης· Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πληθυ-
 νότην τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμός
 τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι
 παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημι-
 ρωνῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι οὖν
 οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον·
 Οὐκ ἀρεστὸν ἡμῶς, καταλείψαντας τὸν λόγον
 τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. Ἐπισκέψασθε
 οὖν, ἀδελφοί, ἀνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμέ-
 νους ἐπὶ τῇ ἀλήθειᾳ Πνεύματος ἀγίου καὶ
 σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρεῖας
 ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δια-
 κονίᾳ τοῦ ἁγίου προσκαρτερήσομεν. Καὶ
 ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλῆ-
 θους, καὶ ἐξελέξατο Στέφανον, ἀνδρα πλῆ-
 ρη πίστεως καὶ Πνεύματος ἀγίου, καὶ Φί-
 λιππον, καὶ Πρόχωρον, καὶ Νικάνορα, καὶ
 Τιμόνα, καὶ Παρμενῆαν, καὶ Νικόλαον προσ-
 ῆλυτον ἐν Ἀντιοχείᾳ. οὓς ἔστησαν ἐνώ-
 πιον τῶν ἀποστόλων. Ταῦτα διερμηνεύων δὲ
 τῆς Ἐκκλησίας διδάκταλος Ἰωάννης ὁ Χρυ-
 σόστομος, οὕτω διέξεισιν· Θαναμάσαι δέξιον (18)
 πῶς οὐκ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ ἀρεστῇ
 τῶν ἀνδρῶν, πῶς οὐκ ἀπεδοκιμάσθησαν οὗτοι
 αὐτῶν οἱ ἀπόστολοι. Ὅποιον δὲ ἄρα ἀξίωμα
 οὗτοι εἶχον, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν,
 ἀναγκαῖον μαθεῖν· ἄρα τῶν διακόνων ;
 Καὶ μήνητο οὗτο ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν.
 Ἄλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἔστιν ἡ οἰκονομία ;
 Καὶ τοι οὐδέπω σὸς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ
 ἀπόστολοι μόνον· ὅθεν οὐτε διακόνων οὐτε
 πρεσβυτέρων, οἶμαι, τὸ ὄνομα εἶναι δήλον
 καὶ φανερόν. Ἐπὶ τοῦτοις οὖν κηρύσσομεν καὶ
 ἡμεῖς, ὥστε τοὺς προειρημένους ἐπὶ τῇ διακόν-
 νου μη ἐπὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμέ-
 νων λαμβάνεσθαι κατὰ τὴν προερμηνευθεῖσαν
 διδασκαλίαν· ἀλλὰ τοὺς τὴν οἰκονομίαν τῆς
 κοινῆς χρεῖας τῶν τότε συνηθροισμένων ἐγχει-
 ρισθέντας τοὺτους ὑπάρχειν· οἱ τύπος ἡμῶν
 κἀν τούτῳ γέγονασι τῆς περὶ τοὺς δεομένους
 φιλανθρωπίας τε καὶ σπουδῆς. »

ΒΑΣ. Ὁ παρὼν κανὼν ἐφερμηνευτικὸς ἐστίν,
 μᾶλλον δὲ καὶ διορθωτικὸς τοῦ ἰε' κανόνος τῆς ἐν
 Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, λέγοντος· Διάκονοι ἐπὶ τὰ
 ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἀν πάνυ με-
 γάλῃ εἴῃ πόλις. Πισθεῖση δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν
 Πράξεων. Φησὶ γὰρ ὡς ἡ βίβλος τῶν Πράξεων οὐ
 περὶ διακόνων διαλαμβάνει τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι
 διακονούντων, ἀλλὰ περὶ τῶν διακονιῶν τῶν οἰκο-
 νομούντων τὰς διατροφὰς τῶν κηρυττόντων τὸ τοῦ
 Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· ὅτι οὐδὲ ἐπίσκοποι ἦσαν τότε,

οὐδὲ διάκονοι, οὐδὲ πρεσβύτεροι. Διὸ καὶ χρῆσάμε-
 οὶ πρὸς σύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν τοῖς προσφύροις
 ῥήμασιν ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων, ναὶ μέντοι καὶ
 ἔρμηνεύσαν τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου, διωρίσαντο
 τῷ ῥηθέντι κανόνι μὴ ἀκολουθεῖν. Ἔοικε δὲ ὅτι καὶ
 πρὸ τούτου οὕτως ἐνενοοῦντο τὰ ἐν τῷ κανόνι τῆς ἐν
 Νεοκαισαρείᾳ συνόδου περιεχόμενα (79).

ZONAR. Ὁ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συστάσεως συνό-
 δου πεντεκαίδεκατος κανὼν οὕτω φησὶ· Διάκονοι
 ἐπὶ τῷ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ
 μεγάλη εἴη ἡ πόλις. Πεισθήσῃ δὲ ἀπὸ τῆς βίβλου
 τῶν Πράξεων. Τοῦτον οὖν τὸν κανόνα οἱ τῆς συνόδου
 ταύτης Πατέρες διαγράφουσι μὴ εὐστόχως ἐκλαθέ-
 σθαι τὸ τῶν διακόνων ὄνομα τὸ ἐν ταῖς Πράξεσι
 λέγοντες. Μῆδὲ γὰρ περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερουργίᾳ
 διακονεῖν μελλόντων ἀνδρῶν τὴν φροντίδα τότε εἶναι,
 ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν ταῖς τραπέζαις ὀηρησίας, καὶ τῆς
 περὶ τὰς τροφὰς τοῦ πληθοῦς τῶν πιστευόντων οἰ-
 κονομίας. Καὶ τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν τὴν γλῶτταν
 χρυσοῦν παράγουσιν ἔρμηνεύοντα τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι
 περὶ τούτων ῥητὰ καὶ λέγοντα μῆτε διακόνων μῆτε
 πρεσβυτέρων δηλωτικὸν εἶναι τὸ ὄνομα. Καὶ φασὶ
 καὶ οἱ Πατέρες ἐκείνοι τοὺς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐπὶ τὰ
 διακόνους μὴ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις διακονου-
 μένων λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ τῶν οἰκονομούντων ὅπως
 τρέφοιντο οἱ περὶ τοὺς ἀποστόλους ἀρροϊζόμενοι καὶ
 πιστεύοντες, οὗς καὶ τύπον ἡμῖν γεγονέναι φασὶ
 περὶ τοὺς δεομένους σπουδῆς τε καὶ μεταδόσεως.
 Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις τελευτᾷ μὴ τι προστι-
 θεὶς Πλέον αἰδοῖ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ συστησαμένων,
 οἶμαι, τὴν σύνοδον, συνάγεται δὲ ὅτι, ἐπεὶ ἐκείνοι
 τῇ Πράξει τῶν ἀποστόλων οἷον ὑποδάθρα ἐχρήσαντο
 τῇ περὶ τῶν ἐπὶ τὰ διακόνων, εἰς τὸ ὀρίσαι μὴ πλείους
 τῶν ἐπὶ τὰ διακόνων ἐν πόλει εἶναι, κἂν πάνυ με-
 γάλῃ ἡ πόλις εἴη, οἱ δὲ παρὰ τῶν ἀποστόλων ἐκ-
 λαγόντες εἰς διακονίαν οὐχ ἱερουργίας ἦσαν διάκο-
 νοι, ἀλλ' ὀηρέται καὶ οἰκονομοὶ τροφῶν, οὐ
 κατὰ τὸ προσήκον τὸν ἀριθμὸν τῶν διακόνων εἰς
 τὴν ἔβδομον ἐστενοχώρησαν ἀριθμὸν καὶ ἐπὶ τῶν
 μεγάλων πόλεων. Ὅθεν οὐδὲ πρὸ τοῦ κανόνος τού-
 του ὁ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ κανὼν ἐφυλάττετο. Ὁ
 μὲν γὰρ Ἰουστινιανὸς ἐξήκοντα πρεσβυτέρους, δια-
 κόνους δὲ ἑκατὸν, καὶ διακονίσσας τεσσαράκοντα ἐν
 τῇ Μεγάλῃ εἴασεν ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν βιβλίῳ τῶν Βα-
 σιλικῶν τρίτῳ κεῖται, τίτλῳ δευτέρῳ· ὁ δὲ Ἡρά-
 κλειος ἐπηύξησε τὸν ἀριθμὸν καὶ τῶν πρεσβυτέρων
 καὶ διακόνων καὶ τῶν οἰκωνομῶν κληρικῶν ἐν τῇ Με-
 γάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἄμφω δὲ οὗτοι οἱ βασιλεῖς
 πρὸ τῆς ἑκτῆς ταύτης ἦσαν συνόδου. Καὶ αἱ λοιπαὶ
 δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαι πολλοὺς εἶχον
 κληρικούς, καὶ πλείους τῶν παρὰ τῶν δομησαμένων
 αὐτὰς ἐν αὐταῖς ταχθέντων, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῷ
 πρώτῳ τίτλῳ τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν.

Guill. Beveregii notæ.

(79) Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου περιεχο-
 μένα. In Latina Gentiani Herveti versione, hæc
 insuper occurrunt, huic Balsamonis scholio an-
 nexa, Cum ea enim sit ipsa quoque prima Synodo
 antiquior, Justinianus Imperator invenitur in III

sitis, ex libro Actuum et magni etiam Chrysostomi
 Interpretatione usi, statuerant dictum canonem non
 esse sequendum. Est autem consentaneum, quod et
 antea sic intelligebantur quæ in Neocæsariensi
 synodo continentur.

175 ZONAR. Septem ex legum præscripto suf-
 ficere in una, quamvis magna, civitate diaconos,
 idque ex Actorum libro conjici facile posse, decimo
 quinto Neocæsariensis synodi canone declaratum
 est. Illum igitur canonem synodi Patres hoc loco
 reprehendunt, neque satis diaconorum nomen, quod
 ex Actis affertur, intellectum esse pronuntiant.
 Neque enim de diaconis, qui sacro altaris ministerio
 assisterent, sed quibus cura mensarum ac fidelium
 multitudini suppeditandi commentus incumberet,
 accipiendum; divi quoque Chrysostomi verba eadem
 explicantis, et nec de diaconis nec presbyteris in-
 telligi posse asseverantis testimonio confirmant.
 Septem igitur illos Actorum diaconos fuisse, non
 qui sacris ministeriis, dum res divina peragitur,
 obeundis, vacarent, sed qui hominibus ample-
 ctendæ fidei studio ad apostolos assidue commen-
 tibus alimenta prospicerent; a quibus exemplum
 quoque in egenos charitatis pietate liberalitatis ad
 nostra usque tempora ductum esse affirmant. At-
 que hic quidem, reverentia, ut arbitror, erga Patres
 synodi Neocæsariensis auctores, nullo adjecto verbo
 canon absolvitur. Ex quo tamen effici planum est,
 quoniam Actis apostolorum quasi fundamento Neo-
 cæsarienses nitebantur ut in quacunque magna licet
 ac ampla urbe septem diaconorum numerum præ-
 finirent; qui vero ab apostolis diaconi designati fue-
 rant, non sacrorum ministri sed rei potius cibarie
 præferti et œconomi adhibebantur, nequaquam adeo
 angustis septenarii terminis in magnarum quoque
 urbium celebritate diaconorum numerum coerceri
 debuisse. Igitur etiam ante hunc canonem editum
 Neocæsariensi constitutioni minime obtemperatum
 est. Sexaginta siquidem presbyteris, diaconis cen-
 tum, quadraginta diaconissis Magnam ecclesiam
 censeri Justinianus voluit, ut Basilic. libro III, ti-
 tulo 2, videre est: eumque numerum, tam in sa-
 cerdotibus et diaconis, quam in reliquo omni clero
 Heraclius amplificavit, cum utrumque tamen impe-
 ratorem ante hujus sextæ synodi tempora vixisse
 constet. Reliquæ quoque Constantinopolitanæ urbis
 ecclesiæ plures clericos habuere, aucto etiam nu-
 mero qui præfinitus iis ab earum conditoribus ini-
 titio fuerat, quemadmodum tertio Basilic. libro,
 titulo primo, licet animadvertere.

libro Imp. discernere, ut in Magna sint ecclesia
 diaconi centum: quod non jussisset, si aliter intel-
 lectus fuisset canon in Neocæsar. syn. Hæc autem
 in nullis Græcis codicibus, quos videre contigit,
 habentur.

ARIST. « Qui septem esse diaconos, juxta quod in Actibus dictum est, affirmat, sciat, quod non de diaconis, qui mysteriis, sed qui mensis ministrant, ibidem sermo habetur. »

Decimus quartus synodi Neocæsariensis canon ex Actuum videlicet libro ductus, septem diaconos in unaquaque civitate, quamvis admodum magna sit, constituit decrevit, mysteriis servientes. At præsens canon ait synodum illam non recte intelligere sermonem de septem diaconis in Actuum libro positum. Non enim de hominibus, inquit, qui divinis ministrant mysteriis intelligendi sunt apostoli, sed de iis qui in mensis subserviunt; et quibus concessa est dispensatio eorum, quæ communi usui tunc collecta fuerint. Propterea ab ecclesiis non exigitur secundum illum canonem, ut singulæ septem habeant diaconos ad divinarum mysteriorum ministerium. Sed quæque, secundum redditus suos, et presbyterorum et diaconorum et reliquorum clericorum numerum habeat,

176 CANON XVII.

« Quoniam diversarum ecclesiarum clerici, propriis, in quibus sunt ordinati, relictis ecclesiis, ad alios episcopos se contulerunt, et sine proprii episcopi sententia in alienis ecclesiis constituti sunt, et ex eo ipsos reddi insolentes evenit: statuimus, ut a præsentis mense Januarii præterite quartæ indictionis, nullus omnino clericus, in quocunque sit gradu potestatem habeat sine proprii episcopi scripta dimissoria in alienæ ecclesiæ catalogum referri. Qui enim a præsentis nunc tempore hoc non servat, sed quod in se est eum, qui illi manus imposuit, dedecore afficit, deponatur et ipse, et qui eum præter rationem suscepit. »

BALS. Sæpius diximus, quod omni clerico, qui foris ordinatus est, duas scripturas afferre opus est ejus qui eum ordinavit, commendatitiam scilicet et dimissoriam, ut illa quidem utatur ad comprobationem illius gradus qui ei inesse dicitur: hac vero, ut citra illum impedimentum ab alia ecclesia in clerum receptetur. Nota ergo præsentem canonem maxime necessarium esse, et clericum qui non illius virtute receptus est, et episcopum qui eum recepit sine dimissoria ejus qui illum ordinavit, deponi jubere. Cum hoc enim sæpe synodice dictum esset, dixerunt quidam, unam vel solam scripturam satis esse ei qui est foris ordinatus, scilicet commendatitiam. Excipe mihi Constantinopolitanum et Carthaginensem episcopum. Hi enim soli, ut sæpe dictum est, possunt alienos clericos suscipere præter voluntatem eorum qui ipsos ordinarunt.

ZONAR. Multi in hanc sententiam alii canones editi sunt. Illic quoque clericum in aliam ecclesiam

APIET. « Γνωσκέτω ὁ λέγων ἐπὶ διακόνους εἶναι κατὰ τὸ εἰρημένον ταῖς Πράξεσιν, ὅτι οὐκ ἐστὶν περὶ τῶν διακόνων τοῖς μυστηρίοις ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν τραπέζαις ὑπηρετούντων. »

Ὁ τεσσαρακαίδεκατος κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων δῆθεν ὀρμηθεὶς, ἐπὶ διακόνους ἐφ' ἑκάστη πόλει, καὶ πάνυ μεγάλη ἐστὶ, καθίστασθαι ὤρισε, τοῖς μυστηρίοις ὑπηρετήσοντας. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν μὴ καλῶς φάσκει νοῆσαι τὴν τοσαύτην σύνοδον τὸ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων περὶ τῶν ἐπὶ διακόνων κείμενον βῆτόν. Οὐ γὰρ περὶ τῶν διακονουμένων, φησὶ, τοῖς θεοῖς μυστηρίοις ἀνδρῶν ἦν ἡ φροντίς τὸ τότε τοῖς ἀποστόλοις, ἀλλὰ περὶ τῶν ὑπουργούντων ἐν ταῖς τραπέζαις, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐμπειστευμένων τῆς κοινῆς χρείας τῶν τότε συνηθροισμένων. Διὰ τοῦτο γοῦν αἱ ἐκκλησίαι οὐκ ἀπαιτηθήσονται κατὰ τὸν κανόνα ἔχειν ἀνὰ ἐπὶ διακόνους ἔχειν εἰς τὴν τῶν θεῶν μυστηρίων διακονίαν· ἀλλὰ ἑκάστη πρὸς τὰς εἰσόδους αὐτῆς ἔξει καὶ τὸ ποσὸν τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν.

KANON IZ'.

« Ἐπειδὴ περὶ διαφορῶν ἐκκλησιῶν κληρικοὶ, τὰς ἰδίας, ἐν αἷς χειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρους συνέδραμον ἐπισκόπους, καὶ γνώμης διχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐν ταῖς ἄλλοτριαις κατατάξαντες ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τε συνέδη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστήσαι ὀρίζομεν ὥστε ἀπὸ τοῦ παρόντος Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἐπινεμήσεως μηδένα τῶν ἀπάντων κληρικῶν, καὶ ἐν οὐκ ἐπιτελεσθέντι ποτε τυγχάνη βαθμῶ, ἀδειαν ἔχειν ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἀπολυτικῆς ἐγγράφου ἐν ἑτέρᾳ κατατάττεσθαι ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος, ἀλλὰ κατὰ αἰσχύνων τὸ γε ἐπ' αὐτὸν τὴν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος. »

BALS. Πολλάκις εἶπομεν ὅτι χρεῖα ἐστὶ παντὶ κληρικῷ ἐξωχειροτονήσῃ δικτὰς γραφὰς ἐπιφέρεισθαι τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, συστατικὴν δηλαδὴ καὶ ἀπολυτικὴν, ὡς ἀν τῇ μὲν χρήσεται εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λεγομένου προσεῖναι αὐτῷ βαθμοῦ· τῇ δὲ εἰς τὸ ἀπαρεμποδίστως ἐφ' ἑτέρας ἐκκλησίας κλήρω συγκαταλεγεῖν. Σημειώσαι οὖν τὸν παρόντα κανόνα ἀναγκαϊότατον εἶναι, καὶ διοριζόμενον καθαιρεῖσθαι τὸν παρὰ τὴν τούτου δύναμιν δεχθέντα κληρικὸν καὶ τὸν ἀναδεξάμενον αὐτὸν ἐπισκοπῶν χωρὶς ἀπολυτικῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν. Πολλάκις γὰρ τούτου λαληθέντος συνοδικῶς, τινὲς εἶπον μίαν καὶ μόνην γραφὴν τῷ ἐξωχειροτονήσῃ ἀρκεῖν, συστατικὴν δηλαδὴ. Ἐπέλεξέ μοι τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Καρχηδόνος. Οὗτοι γὰρ μόνοι δύνανται, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἄλλοτρῶς κληρικοὺς δεχέσθαι παρὰ γνώμην τῶν χειροτονησάντων αὐτούς.

ZONAR. Περὶ τούτου πολλοὶ κανόνες διαγορεύουσι. Καὶ οὗτος ἔστι οὐ συγχωρεῖ ἀνεῖν γραφῆς τοῦ

οικείου επισκόπου μεταβῆσθαι τινα κληρικόν εἰς ἑτέραν ἐκκλησίαν, ὡς κατισχύοντα ὄσον τὸ εἰς αὐτὸν τὸν χειροτονήσαντα αὐτόν. Εἰς γὰρ καταφρόνησιν ἐκείνου καὶ ἀτιμίαν ἐστὶ τὸ ἀλλαγοῦ ἀπελθεῖν ἐκείνου· μὴ ἐπιτρέψαντος. Διὸ καὶ καθαιρέσει ὑπάγει τὸν τε προσελθόντα ἐπισκόπῳ ἑτέρῳ καὶ αὐτὸν τὸν δεξάμενον.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ προσδεχόμενος ξένον κληρικόν, καὶ
« χειροτονῶν, σὺν τῷ κακῶς χειροτονηθέντι καθ-
« ἦρηται. »

Οὐδεὶς τῶν κληρικῶν ἄνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἐν ἑτέρῳ ἐκκλησίᾳ κατατάττεσθαι συγκεχώρηται. Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος τὸν ἀλλότριον προσδέξεται κληρικόν ἄνευ ἐγγράφου ἀπολυτικῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ, καὶ τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐγκατατάξει, ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας αὐτὸν φυλάξῃ, κἢ καὶ εἰς μείζονα χειροτονήσῃ βαθμὴν, καθαιρεθήσονται καὶ ἀμφοτέροι.

ΚΑΝΩΝ ΙΗ'.

« Τοὺς προφάσει βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς, ἢ ἄλλως
« πως ἐκ περιστάσεως μετανάστας γεγυνοτάς
« κληρικούς, ἤνικα δ' ἂν ὁ τρόπος αὐτοῖς ἀπο-
« παύσηται, ἢ αἱ τῶν Βαρβάρων ἐπιδρομαὶ δι-
« ἄς τὴν ἀναχώρησιν ἐποίησαντο, αὐτοῖς ἐν ταῖς
« οἰκείαις ἐκκλησίαις προστάσσομεν ἀνέρχεσθαι,
« καὶ μὴ ἐπὶ πολλὰ ταύτας ἀποφασίστως κατα-
« λιμπάνειν. Εἰ δέ τις μὴ κατὰ τὸν παρόντα δια-
« γένηται κανὼνα, ἀφορίζεσθω, μέχρις ἂν πρὸς
« τὴν οἰκείαν ἐκκλησίαν ἐπαναδράμοι. Τὸ αὐτὸ
« δὲ πρῶτον καὶ ἐπὶ τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ
« γινέσθω. »

ΒΑΛΣ. Μεγάλων εἰσὶν ἐγκωμίων ἄξιοι οἱ Πατέρες. Τῆς γὰρ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ τῆς τιμῆς ἐκάστου τῶν ἐπισκόπων φροντίζοντες, ὤρισαν τοὺς διὰ τινὰς εὐλόγους αἰτίας μεταναστάντας κληρικούς χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς πάλιν δραμεῖν εἰς τὸν οἰκεῖον κλῆρον, παρελθούσης τῆς περιστάσεως δι' ἣν ἀνεχώρησαν· καὶ μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας κατατάττεσθαι. Τὸν δὲ μὴ πειθόμενον ὑποστρέψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν κατέχοντα τοῦτον ἐπίσκοπον ἀφορίζεσθαι. Εἴποι δέ τις ὡς, εἰ μὲν ἐπίσκοπος τοιοῦτόν τι ποιῆσει, παρὰ τοῦ μητροπολίτου ἀφορισθήσεται· ὡσαύτως, καὶ ἂν μητροπολίτης καταφρόνησῃ τοῦ κανόνος, παρὰ τοῦ πατριάρχου κολασθήσεται. Εἰ δὲ αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος ἢ πατριάρχης χωρὶς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως (οὗτος γὰρ ἔλαθεν ἰξουσίαν ὡς ἐπομεν), ὑπὸ τοῦ κανόνος ἀλλίσκεται, παρὰ τίνος ἀφορισθήσεται; Οἴομαι οὖν παρὰ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως.

ΖΩΝΑΡ. Τινὲς κληρικοὶ διὰ Βαρβάρων ἐφόδους, ἢ φορολόγων ἀπανθρωπίας, ἢ λιμῶν ἴσως τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἐπισυμβάντα, ἢ καὶ δι' ἑτέρας αἰτίας μεταναστεύοντες εἰς χώρας ἄλλας ἀπίσαι. Τοὺς οὖν τοιοῦτους βούλεται ὁ κανὼν, τῆς αἰτίας διαλυθείσης, δι' ἣν μετάνασται τῶν ἰδίων γεγόνασι πόλεων καὶ ἐκκλησιῶν, εἰς αὐτάς ὑποστρέφειν, καὶ μὴ ἐπιμέ-

absque impetrata scripta ab episcopo facultate, transire, tanquam eo contumeliam episcopo suo, quantum in ipso est, inferentem, non sinit. Nam is certe auctoritatem episcopi dignitatemque contemnit, quicumque alio, nulla migrationis ab eo facta potestate, proficiscitur. Proinde utrumque, tum qui discesserit, tum episcopum ipsum a quo is exceptus fuerit, deponi jubet.

ARIST. « Qui clericum peregrinum excipit, ordi-
« natque, una cum clerico male ordinato depo-
« netur. »

Nemini clericorum citra sui episcopi voluntatem in alia ecclesia constitui permittitur. Si quis autem episcopus alienum admiserit clericum sine litteris ejus episcopi dimissoriis, et in sua ecclesia collocaverit, licet in eadem dignitate maneat, sive ad majorem gradum provehatur, ambo etiam deponentur.

CANON XVIII.

Eos qui barbaricæ ineurSIONIS prætextu, vel aliter
« alio modo propter aliquam circumstantiam emi-
« grant, clericos, postquam modus ille ac cir-
« cumstantia cessarit, vel barbaricæ incursions,
« propter quas secesserant, rursus in suas jube-
« mus ecclesias reverti, nec eas diu absque ulla
« occasione relinquere. Si quis autem, non ut
« præsens vult canon, abfuerit, segregetur,
« donec ad suam ecclesiam redeat. Hoc ipsum
« autem etiam in eo fiat episcopo, qui illum de-
« tinet.

BALS. Magnis laudibus digni sunt Patres. Ecclesiastici enim ordinis et uniuscujusque episcopi honoris curam gerentes, statuerunt clericos, qui propter justas aliquas ac probabiles causas, sine eorum a quibus ordinati 177 sunt dimissoriis litteris, emigrarunt, ad suum clerum reverti, cum illa præterierit circumstantia propter quam secesserunt; nec eis licere in aliarum ecclesiarum catalogum referri: eum autem, cui persuaderi non potest ut redeat, quin etiam et episcopum qui ipsum detinet, segregari. Dixit autem quispiam, [quod si episcopus quidem tale quid fecerit, a metropolitano excommunicabitur: similiter et si metropolitanus canonem contempserit, a patriarcha punietur. Si autem archiepiscopus, qui est primas et caput, vel patriarcha, præter Constantinopolitanum (is enim habet eam quam diximus facultatem) quod canonem transgressus sit, convincatur, a quo excommunicabitur? Existimo ergo, quod a majore pontifice.

ZONAR. Vel incursionibus Barbarorum, vel acerbitate illorum qui tributa exigunt, vel fortasse fame regionem occupante, vel ob alias ejusmodi causas aliquando fiebat, ut in alienas terras, domestica sede relicta, migrare clerici quidam cogerentur. Eos igitur, ubi primum causa illa, propter quam sese ab urbibus ecclesiisque suis abjungere, sublata

fuert, ad eas reverti, neque diutius in externa regione ad quam accesserunt, prætextu cessante peregrinari canon jubet. Clericos autem, qui non redeunt, ut ecclesias in quibus ordinati sunt, sine causa relinquentes, et aliis vacantes segregari jubet, usque dum ad ecclesiam, e qua emigrabant, revertantur: ipsum porro episcopium qui eos admisit et detinet, segregationi subjicit, quandiu eos detinet.

ARIST. « Qui barbaricam propter incursionem
 « emigravit cessante incursione, ad ecclesiam
 « in cujus clerum cooptatus est revertatur.
 « Sin minus, una cum eo, ad quem accessit,
 « segregatur. »

Clericus, qui sine causa aliqua necessaria ab ecclesia in qua in clerum cooptatus fuit, recedit, et aliam adit ecclesiam, et ab episcopo qui ibi est admittitur, et inter clericos ejus recensetur, deponitur, una cum eo qui eum admisit ut canon decimus septimus ante scriptus decernit. Qui autem ob Barbarorum incursionem aut aliam circumstantiam causamve justam ecclesia sua emigrat clericus, si, causa illa ob quam migravit cessante, ad ecclesiam suam, in qua in clerum cooptatus fuit, non vult redire, segregatur, una cum episcopo qui eum retinet, usque dum ad eam recurat. Causa autem, propter quam hic quidem segregatur, ille autem deponitur, justa est. Nec enim ut ille, sic hic, ab initio sine justa causa recessit. Quandoquidem ille eum, qui ordinationem ipsi imposuit, quantum in eo fuit, injuria et probro non affecit sed necessario hoc fecit.

CANON XIX.

« Quod oportet eos qui præsumt ecclesiis, in omni-
 « bus quidem diebus, sed præcipue Dominicis,
 « omnem clerum et populum docere pietatis et
 « rectæ religionis eloquia, ex divina Scriptura
 « colligentes intelligentias et judicia veritatis, et
 « non transgredientis jam positos terminos, vel
 « divinorum Patrum traditionem: sed et si ad
 « Scripturam pertinens controversia aliqua exci-
 « tata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quam
 « ut Ecclesiæ luminaria et doctores suis scriptis
 « exposuerunt; et majorem ex iis laudem asse-
 « quantur, quam si proprios sermones compo-
 « nant, ne dum quandoque ad id hæsitant, ab eo
 « quod convenit, excidant. Per dictorum enim
 « Patrum doctrinam, populi, ad eorum quæ sunt
 « bona et expetenda, et inutilia ac rejicienda,
 « cognitionem venientes, vitam in melius compo-
 « nunt, nec ignorantia 178 vitii convincuntur,
 « sed doctrinæ mentem adhibentes, seipsos ad
 « id, ne mali quid eis accidat, excitant, et im-

νειν τῇ χώρῃ, ἢ προσεληλύθασι, τῆς προφάσεως, παρελθούσης· τοὺς δὲ μὴ ἐπανόντας κληρικοὺς, ὡς ἀπροφασίτως τὰς ἐκκλησίας καταλιμπάνοντας, ἐν αἷς κατετάχθησαν, καὶ ἐτέραις σχολάζοντας, ἀφορίζεσθαι κελεύει, ἕως ἂν ἐπανέλθωσι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ἧς ὑπεχώρησαν· καὶ τὸν ἐπίσκοπον δὲ τὸν δεξιόμενον καὶ κατέχοντα αὐτοὺς ἀφορισμῶ ὑποτίθῃσι, μέχρις ἂν κατέγῃ αὐτοὺς.

APIST. « Ὁ διὰ βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν μετανά-
 « στης, παυσάμενης τῆς ἐπιδρομῆς, παλινοστειτῶ
 « πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἢ κεκληρωταὶ· εἰ δὲ μὴ,
 « μετὰ τοῦ προσεληφθότος ἀφορίζεται. »

« Ὁ μὲν μὴ διὰ τινὰ περίστασιν ἀναχωρήσας κλη-
 ρικός τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐκληρώθη, καὶ πρὸς ἑτέραν ἀπελθὼν ἐκκλησίαν, καὶ παρὰ τοῦ ἐκεῖσε ἐπισκόπου προσδεχθεὶς, καὶ τοῖς κληρικοῖς αὐτοῦ συγκαταλεγεῖς, καθαιρεῖται σὺν τῷ προσδεξαμένῳ αὐτὸν, καθὼς ὁ προγραφεὶς ἑπτακαίδέκατος ἰρίζει κανὼν. Ὁ δὲ δι' ἐπιδρομὴν Βαρβάρων ἢ περίστασιν ἄλλην μετανάστης τῆς ἰδίας ἐκκλησίας γενόμενος κληρικός, ἂν, τοῦ αἰτίου δι' ὃ ὑπεχώρησεν ἐπιλείψαντος, οὐ θελήσει πάλιν ἐπανελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐν ἣ ἐκληρώθη, ἀφορίζεται σὺν τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ, μέχρις ἂν πρὸς αὐτὴν ἐπαναδράμῃ. Ἡ δὲ αἰτία, δι' ἣν μὲν οὗτος ἀφορίζεται, ἐκεῖνος δὲ καθαιρεῖται, εὐλόγος· οὐδὲ γάρ, ὡς ἐκεῖνος, καὶ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ὑπεχώρησεν ἀνευ εὐλόγου αἰτίας. Καὶ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ τὴν χεῖροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα οὐ περιύβρισε καὶ κατήσχυνεν, ἀλλὰ δι' ἀνάγκην τοῦτο πεποίηκε.

KANON 18.

« Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προσετώτας ἐν πάσῃ
 « μὲν ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ ταῖς Κυριακαῖς,
 « πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς
 « τῆς εὐσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας Γραφῆς
 « ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε καὶ
 « κρίματα, καὶ μὴ παραβαίνοντας τοὺς ἤδη τε-
 « θέντας ὄρους ἢ τὴν ἐκ τῶν θεοφόρων Πατέρων
 « παράδοσιν· ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακινηθεῖ
 « λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἐρμηνεύτωσαν ἢ ὡς
 « ἂν οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκα-
 « λοι διὰ τῶν οικείων συγγραμμάτων παρέθεντο·
 « καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις εὐδοκιμεύτωσαν ἢ λόγους
 « οικείους συντάττοντες, ἵνα μὴ ἔστιν ὅτε πρὸς
 « τοῦτο ἀπόρως ἔχοντες ἀποπίπτουεν τοῦ προσή-
 « κοντος. Διὰ γὰρ τῆς τῶν εἰρημένων Πατέρων
 « διδασκαλίας οἱ λαοὶ, ἐν γνώσει γινόμενοι τῶν πε-
 « σπουδαίων καὶ αἰρετῶν καὶ τῶν ἀσυμφόρων
 « καὶ ἀποβλήτων, τὸν βίον μεταρρυθμίζουσι πρὸς
 « τὸ βέλτιον, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας οὐχ ἀλλίσκονται
 « πάθει, ἀλλὰ προσήκοντες τῇ διδασκαλίᾳ (80),

Guill. Beveregii notæ.

(80) Ἀλλὰ προσήκοντες τῇ διδασκαλίᾳ. Legendum juxta ms. Amerbachianum, προσέχοντες τῇ διδασκαλίᾳ.

• ἐαυτοὺς πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν παραθῆγου-
• σιν, καὶ φόβῳ τῶν ἐπιτηρημένων τιμωριῶν
• τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῖς ἐξεργάζονται (81). »

BALS. Διδάσκαλοι τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ἐπίσκοποι
καθίστανται· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ κανὼν ἔχειν
τούτους πᾶσαν ἀνάγκην καὶ ἀεὶ μὲν διδάσκειν τὸν
ὑπ' αὐτοὺς λαὸν, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς Κυριαυ-
μοις, ἐν αἷς εἰώθασιν ἅπαντες σχεδὸν τῇ ἐκκλησίᾳ
προσεδρῦσειν, τῶν ἐργοχειρῶν αὐτῶν ἀπαλλαττόμε-
νοι. Διδάσκειν δὲ τούτους διορίζεται οὐ παρεκβατι-
κώτερα τίνα καὶ ὀκνοεῖν, ἀλλ' αὐτὰ ἐκείνη τὰ παρὰ
τῶν ἁγίων Πατέρων παραδοθέντα. Καὶ οἱ μὲν Πατέ-
ρες αὐτὰ· τινὲς δὲ ἀμελοῦσι τοῦ τοιούτου αὐτῶν
ἐπαγγέλματος, διὰ τὸ μὴ ἐπιστεῖσθαι αὐτοῖς, ὡς
ἔοικε, ποιήν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ νη' κα-
νόνο τῶν ἁγίων ἀποστόλων, μεγάλως οὗτοι κολά-
ζονται. Φησὶ γάρ, Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀμε-
λῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς
τὴν εὐσέβειαν, ἀφορίζεσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυ-
μίᾳ, καθαιρεῖσθω. Σημειῶσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος
κανόνοσιν ὅτι τὸ διδάσκειν τὸν λαὸν μόνοις ἐνεδόθη τοῖς
ἐπίσκοποις, καὶ οἱ διδάσκαλοι τῇ· Μεγάλῃς ἐκκλη-
σίας (82) δικαίῳ τοῦ πατριάρχου διδάσκουσι. Παρ-
ίσταται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς Νεαρᾶς τοῦ αἰοδίου
βασίλειος κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῆς ὑποτυ-
πούσης ὅπως· καὶ τινὲς ὀφείλουσι ψηφίζεσθαι εἰς
τὰς ἐκκλησίας, καὶ τυπωσάσης τοῖς διδασκάλους
πᾶσι, τοῖς τε ἐντὸς οὕσι δηλαδὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ
τοῖς ἐκτὸς ἀνά νομισμάτων λίτρας τρεῖς (83), καὶ ἀνά

• minentium suppliciorum metu sibi salutem pro-
• curant. »

BALS. Episcopi ecclesiarum doctores constitu-
untur : et propterea dicit canon eis omnino necesse
esse, cui præsunt populum semper docere, et multo
magis in diebus Dominicis : in quibus omnes fere
solent in ecclesiis interesse, ut qui a suis artificibus
operibusque cessent. Eos autem docere oportere
decernit, non quæ nimiam continent digressionem,
et pro arbitrio, sed ea quæ a sanctis Patribus tra-
dita sunt. Et Patres quidem hæc. Nonnulli autem
hujusmodi præceptum negligunt, eo quod, ut est
verisimile, eis pœna non infligatur : ut mihi autem
videtur, etiam a 58 canone sanctorum apostolorum
hi valde puniuntur. Dicit enim : Episcopus vel
presbyter clericum vel populum negligens, et eos
pietatem non docens, segregetur : sin autem in
sœcordia perseveret, deponatur. Notâ ergo ex hoc
canone, quod populum docere solis episcopis datum
est, et Magnæ ecclesiæ doctores patriarchæ jure
docent. Hoc autem etiam ostenditur ex Novella
illustris imp. domini Alexii Comneni, quæ describit,
et quomodo et quanam debent in ecclesiis eligi, et
decernit omnibus doctoribus, tam iis qui sunt extra
ecclesiam, quam iis qui sunt intra, singulis tres
numismatum libras, et singulis frumenti modios
quinquaginta ; et hæc aperte decidit. Sit autem et
hic doctoribus honor tributus ut iterum in propriis

Guill. Beveregii notæ.

(81) Αὐτοῖς ἐξεργάζονται. In ms. nostro Bod-
leiano post ista verba, et ante Balsamonis ἔρμη-
νεύον, hæc habentur : Σημειῶσαι τὴν παρόντα κανό-
να, καὶ θαύμασον πῶς σήμερον ἀμελεῖται. Ὁ γὰρ
δωτάτος πατριάρχης ἐκείνος κύριος Ἰωάννης ὁ
τοῦ Χαλκηδόνος καθ' ἐξάστην Κυριακὴν ἐδίδαξε,
διὸ καὶ εὐρίσκονται αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ ἐν βιβλίῳ
ἰδιαιτάτῳ. Nota præsentem canonem, et mirare quo-
modo hodie negligitur. Namque sanctissimus ille
patriarcha dominus Joannes, cognomento Chalce-
donius, qualibet Dominica die docebat : quamobrem
etiam sermones ejus in peculiari libro invenientur.
Joannes ille Chalcedoniensis patriarcha erat Constanti-
nopolitanus, Alexio Comneno imperante. De eo
enim in serie episcoporum Byzantii hæc dicuntur,
Ἰωάννης ὁ ἱερομνήμων ὁ ἐπιλεγόμενος τοῦ Χαλκη-
δόνος· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ
Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογενήτου, ἐτῆ χγ'. In *Juris*
Gr. Rom. l. iv, p. 302. Dicta autem verba in nullo
alio codice leguntur, et ab illa quam Balsamonis
manu scripta videntur ; nam cum initio ejus inter-
pretationis hujus canonis nequaquam cohærent.

(82) Οἱ διδάσκαλοι τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας. Pa-
triarcham Constantinopolitanum officialem sub se
constitutum habere solitus est, qui ipsius loco
Evangelium populo interpretabatur, a docendi
munere διδάσκαλος dictus. Ejus officium in cata-
logo officiorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ sic
describitur Ὁ διδάσκαλος ἔρμηνεύει τὸ ἅγιον
Εὐαγγέλιον, εἰ δυνατός ἐστι, ὁμοίως καὶ τὸ ψαλτή-
ριον· κρατῶν καὶ τὰ σχολία τῆς ἐπισκοπῆς· ἔστι καὶ
οἰκέτης τῆς τρίτης πεντάδος. Balsamon autem eos
plures fuisse hoc loco indigitat, dicens διδασκά-
λους τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας. Erant nimirum nu-
mero quatuor, ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ τοῦ ἀποστόλου,
ὁ τοῦ ψαλτήριου, et omnium præcipuus, οἰκουμεινί-

• καὶ dictus, qui tamen omnes non suo sed patriar-
• chæ nomine populum docebant, ut Balsamon hoc
• loco tradidit. Dicti sunt autem et ῥήτορες τῆς Ἐκ-
• κλησίας a Pachymere, in Vita Michaelis ; et sedes
• eorum in ecclesia, unde docere consueti sunt, ῥη-
• τορικὸς θρόνος appellatur a Niceta Choniata in
• Manuel Comnen. l. vii.

(83) Ἀνά νομισμάτων λίτρας τρεῖς. In ms.
nostro Bodleiano pro ἀνά νομισμάτων scribitur
abbreviate ἀνά χγ' quomodo etiam is, qui Parisien-
sem Balsamonis editionem procuravit, legisse vi-
detur, quippe qui scripsit τχ'. Eamdem etiam ab-
breviaturam in mss. Amerbachiano hoc loco usur-
patam esse testatur doctissimus vir Joan. Rolol-
phus Wetstenius, qui omnes variantes lectiones
summa diligentia ex eodem collegit ; et de eadem
hæc insuper adnotavit. Sic, inquit, in cant. 19,
Trull. Bals. 381, A. 3, legitur ἀνά τχ' λίτρας, ms.
habet χγ' λίτρας, Bonellidius lib. i. Jur. Or. p. 48,
legit τραχέων, quod etiam Hervetus in suo exem-
plari agnoscit. Idem vero interpretatur *legumina* :
male opinor. Quid enim tres leguminum libræ ad
quinquaginta modios frumenti comparatæ ? Bone-
lidius vertit, *Asperorum libras* : propius ad rem,
ni fallor. Certe Asperi, ἄσπρα, vocantur nummi
quidam argentei a Græcis hodiernis, qui dein eo
nomine per synecdochen quodlibet argentum indi-
gant : ut cum de opulento dicunt Πολλὰ ἔχει
ἄσπρα, *Multos habet nummos*, seu multas pecunias.
Conjecturam juvat analogia. Et enim J. Meursius in
Glossario Græcobarbaro ἀσπρον interpretatur *Album*.
Similiter, ab ἀργῶν *album* formantur ἄργυρος
argentum, pro nummis. Noti sunt *Albi*, nummuli
argentei, Francofurtum et urbes ac regiones cir-
cumlustrantibus. Sed, inquit, unde τραχέα illa ?
Fateor, nec ipse scio. Nec enim occurrit mihi apud

eclesiis, propter quas recesserunt, statim post officiales proximi patriarchæ assideant, tanquam ejus personam repræsentantes. Et audimus enim, quod qui pontificis locum tenet, maximum habet honorem, et huic rei nemo poterit contradicere. Et rursus qui autem et verbo et opere digni sunt quorum ratio habeatur, ad doctrinæ ministerium introducantur, et per docendi munera ad officia provehantur. Propterea enim, mortuo qui pro tempore patriarcha, nec ipsi docere possunt.

τὴν τῆς διδασκαλίας διακονίαν, καὶ διὰ τῶν διδασκαλικῶν προβαίνετωσαν εἰς τὰ ἀρχοντίκια. διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ τελευτήσαντος τοῦ κατὰ καιροῦ πατριάρχου, οὐδὲ αὐτοὶ δύνανται διδάσκειν.

ZONAR. Et apostolico quinquagesimo octavo canone in episcopum, qui cleri populique sibi commissi curam obire, eosque religiosæ vitæ præceptis erudire neglexerit, segregatio primum, ac nisi postea socordiam exuerit, depositionis quoque pœna constituta est. Et magnus præterea Paulus, dum in ea quæ est ad Timotheum epistola formam conditionesque episcopi describit, docendi quoque facultate præditum esse oportere demonstrat¹⁹. Ad Titum quoque scribens; Oportet, inquit, episcopum amplecti eum, qui secundam doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere²⁰. Hæc et synodi hujusce Patres secuti, hoc edito canone, cum aliis quoque, tum Dominicis præsertim diebus, episcopi oratione populum ad pia religionis studia informari, ac institui jubent. Per eos enim dies vacationem a laboribus nacti homines in ecclesiam conveniunt, et divinas Scripturas audiunt. Quocirca si istis præsertim diebus doceant, majorem exinde fructum populus feret. Quæ porro doceant, non ab ipsis inventa, sed ex sacris Litteris repetita proferri volunt, quarum quidem explicationem ex sanctorum Patrum fontibus hauriant, non ipsi sibi ex ingenio suo arbitrioque confingant. Si enim iudicio in ea re suo uterentur, hærebunt forsitan nonnunquam et a vero aberrabunt. Sanctorum vero Patrum præceptis instituta atque imbuta multitudo, quid potissimum sequi 179 quidve fugere oporteat, sine controversa dijudicare, moresque suos ad virtutis normam conformare facile poterit, neque transversam divini imperii ignoratio agat, neque omnibus vitiorum: maculis futuri supplicii recordatione puram integramque conservabit.

ARIST. « Præsul Ecclesiæ Dominicis præsertim diebus dogmata doceat, et interpretetur, non

αὶ σίτου μοδίους πεντήκοντα, καὶ διριζομένης ἐν μέρει ταῦτα ζήτῳ. Ἐστω καὶ αὕτη τοῖς διδασκάλοις, δι' ἃς τὴν ἀναχώρησιν ἐποίησαντο, αὐθις ἐν ταῖς οικείαις ἐκκλησίαις ἀπονενεμημένη τιμῇ, τὸ εὐδύς μετὰ τοὺς ἀρχοντας ἰστασθαι, ἐφ' ἀγιωτάτω πατριάρχῃ παρισταμένους, ὡς ἐκπροσωποῦντας αὐτῷ. Καὶ ἀκούομεν γὰρ τὸν πληροῦντα τὴν τοῦ ἀρχιερέως τόπον μεγίστην ἔχειν αἰετὶ τιμὴν· καὶ οὐδεὶς πρὸς τοῦτο δυνήσεται ἀντειπεῖν. Καὶ πάλιν· Οἱ δὲ ἀξιόλογοι κατὰ τε λόγον καὶ πρᾶξιν εἰσηγέσθωσαν εἰς τὸν ἀποστόλων κανὼν τὸν ἀμελοῦντα ἐπίσκοπον τοῦ οὐκ εὐσεβῆσαν ἀποριζέει, ἐπιμένοντα δὲ τῇ βεβαιότητι καὶ καθαρεῖ. Καὶ ὁ μέγας Παῦλος Τιμοθέῳ μὲν ἐπιστέλλων, καὶ ὅσον δεῖ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι διαταττόμενος, καὶ διδασκτικὸν αὐτὸν τυγχάνειν παρακαλεῖται. Τῷ δὲ γὰρ Τίτῳ γράφων, Ἀντέχεσθαι δεῖν φησὶ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ κατὰ διδασκτικὴν πίστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Τοῦτοις καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἐπόμεινοι τὸν παρόντα κανὼνα ἐξέθεντο, αἰετὶ δεῖν λέγοντες τοὺς ἐπισκόπους διδάσκειν τὸν λαὸν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς. Ἐν γὰρ αὐταῖς σχολάζοντες ἐκ τῶν ἐργῶν χείρων αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι συνέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ ἀκροῶνται τῶν θείων Γραφῶν. Εἰ οὖν ἐν ταῦταις μᾶλλον διδάσκουσι, πλείων ἔσται καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ λαοῦ. Διδάσκειν δὲ αὐτοὺς βούλονται μὴ οἰκοθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, καὶ ταύτην ἐρμηνεύειν κατὰ τὴν τῶν θείων Πατέρων ἐξήγησιν, ἀλλὰ μὴ ἐξ οικείων νοημάτων καὶ λογισμῶν. Εἰ γὰρ τοῖς οικείοις, φασὶ, χρώνται λογισμοῖς, ἴσως καὶ ἀπορήσουσι ποτε, καὶ ἐκπεσοῦνται τοῦ προσήκοντος· ἐκ δὲ τῆς τῶν θείων Πατέρων διδασκαλίας γνώσκονται οἱ λαοὶ τίνα μὲν δεῖ αἰρεῖσθαι, τίνα δὲ ἀποτρέπεσθαι, καὶ τὴν οἰκείαν ζωὴν ἀπευθυνοῦσι πρὸς ἀρετὴν, ἐκφεύγοντες τὸ ἐξ ἀγνοίας τῶν θείων ἐντολῶν ὀλισθαίνειν εἰς ἁμαρτήματα, καὶ φόβῳ τῶν μελλουσῶν κολάσεων ἐκ τῆς κακίας ἀναστελλόμενοι.

ZONAR. Καὶ ὁ πεντηκοστὸς βιβλίος τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν τὸν ἀμελοῦντα ἐπίσκοπον τοῦ οὐκ εὐσεβῆσαν ἀποριζέει, ἐπιμένοντα δὲ τῇ βεβαιότητι καὶ καθαρεῖ. Καὶ ὁ μέγας Παῦλος Τιμοθέῳ μὲν ἐπιστέλλων, καὶ ὅσον δεῖ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι διαταττόμενος, καὶ διδασκτικὸν αὐτὸν τυγχάνειν παρακαλεῖται. Τῷ δὲ γὰρ Τίτῳ γράφων, Ἀντέχεσθαι δεῖν φησὶ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ κατὰ διδασκτικὴν πίστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Τοῦτοις καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἐπόμεινοι τὸν παρόντα κανὼνα ἐξέθεντο, αἰετὶ δεῖν λέγοντες τοὺς ἐπισκόπους διδάσκειν τὸν λαὸν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς. Ἐν γὰρ αὐταῖς σχολάζοντες ἐκ τῶν ἐργῶν χείρων αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι συνέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ ἀκροῶνται τῶν θείων Γραφῶν. Εἰ οὖν ἐν ταῦταις μᾶλλον διδάσκουσι, πλείων ἔσται καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ λαοῦ. Διδάσκειν δὲ αὐτοὺς βούλονται μὴ οἰκοθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, καὶ ταύτην ἐρμηνεύειν κατὰ τὴν τῶν θείων Πατέρων ἐξήγησιν, ἀλλὰ μὴ ἐξ οικείων νοημάτων καὶ λογισμῶν. Εἰ γὰρ τοῖς οικείοις, φασὶ, χρώνται λογισμοῖς, ἴσως καὶ ἀπορήσουσι ποτε, καὶ ἐκπεσοῦνται τοῦ προσήκοντος· ἐκ δὲ τῆς τῶν θείων Πατέρων διδασκαλίας γνώσκονται οἱ λαοὶ τίνα μὲν δεῖ αἰρεῖσθαι, τίνα δὲ ἀποτρέπεσθαι, καὶ τὴν οἰκείαν ζωὴν ἀπευθυνοῦσι πρὸς ἀρετὴν, ἐκφεύγοντες τὸ ἐξ ἀγνοίας τῶν θείων ἐντολῶν ὀλισθαίνειν εἰς ἁμαρτήματα, καὶ φόβῳ τῶν μελλουσῶν κολάσεων ἐκ τῆς κακίας ἀναστελλόμενοι.

ARIST. « Ὁ προεστὼς Ἐκκλησίας κατ' ἐξαίρετον εἰς τὰς Κυριακάς διδασκῶν τὰ δόγματα· καὶ

¹⁹ 1 Tim. iii, 2 et seqq. ²⁰ Tit. i, 8, 9.

Guill. Beveregii notæ.

Græcos scriptores. Interim cum in Græcia etiamnum in usu esse memorentur *aspera*, ac. nummi, vel *aspera numismata*, et hæc vox Latina sit, verisimile est a Græcis τριχίας a τραχύς dictos. Haec tenus cl. v. Wetstenius. Cum autem alibi non constet, aliquod nummi genus Græce τριχίας dictum, commodè accidit, ut post Enimandum Bonellidum, qui ἀνὰ τραχέων legit, eruditissimus vir Joannes Leunclavius Jus Græco-Romanum ex variis Europæ Asiæque bibliothecis eruorit, ubi inter alios, hunc ipsum Balsamonis locum p. 143,

edidit, legitur ἀνὰ νομισμάτων ὑπερὰ τρεῖς, et cum Latinam Bonellidii versionem reinvenerit, quæ habuit, *tres asperorum libras*, in margine observat eum pro *asperorum* vertere debuisset *aureorum*. Quod quidem ille non fecisset, si vel τραχέων legisset, vel non legisset νομισμάτων. Et hinc est, quod nos abbreviaturam istam numismata denotare certiores facti, pro priori lectione, ἀνὰ νομισμάτων ὑπερὰ τρεῖς cum Leunclavio substituiimus. Quæ etiam lectio a codice ms. Ætonensi indubia redditur, quippe a quo discrete usitatur.

« ἑρμηνεύεται μὴ οὐκοθεν, ἀλλὰ ὡς οἱ θεοὶ Πα- Α
« τέρεις διέλαβον. »

Οἱ ἐπίσκοποι ἐν πάσαις μὲν ἡμέραις ὀφείλουσι τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τῆς εὐσεβείας τὰ δόγματα, ἐξαίρετως δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς. Καὶ εἰ γραφικὸν τις αὐτοὺς ἐρωτήσῃ λόγον, μὴ οὐκοθεν τοῦτον ἐρμηνεύεωσαν· τοῦτο γὰρ ἔστιν αὐτοῖς εὐδοκίμησις, τὸ εἰδέναι τὰς παραδόσεις τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ κατ' αὐτὰ λύειν τὰ ἐρωτώμενα, καὶ μὴ οὐκείους λόγους συντάττειν· ἵνα μὴ, ἀπόρως ἴσως ἔχοντες, πρὸς τὸ ἀφ' ἐαυτῶν λύσαι ταῦτα, τῆς ἀληθοῦς ἐρμηνείας πῶρῳ ἐκπέσοιεν· τὸν δὲ ἀμελοῦντα τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ διδάσκοντα αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, πρῶτα μὲν ἀφορίζει ὁ παντηκροστὸς ὁγδοὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν, εἶτα τῆ βίβλῳ μίᾳ ἐπιμένοντα καὶ καθαιρεῖ. Β

ΚΑΝΩΝ Κ'.

« Μὴ ἐξέστω ἐπίσκοπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ
« προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν. Εἰ δέ
« τις φωραθεῖ τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς
« παύεσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργεῖτω. »

ΒΑΣΣ. Ὁ κανὼν σαφὴς ἔστι· διορίζεται γὰρ μὴ διδάσκειν δημοσίᾳ ἐπίσκοπον εἰς πόλιν μὴ ἀνήκουσαν αὐτῷ. Ἄτιμίᾳ γὰρ, φησὶ, τοῦτό ἐστι τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως, καὶ ἀμαθίας κατάκρισις. Τοῦτο δὲ νόμι, ὅταν γίνηται παρὰ γνώμην τοῦ ἐγγωρίου ἐπισκόπου. Εἰ γὰρ κατὰ γνώμην αὐτοῦ τοιοῦτον τι ποιῆσῃ τις, οὐ προκριματισθήσεται· ὅτι καὶ λε- C
ρουργεῖ τις εἰς ἄλλοτριαν ἐνορίαν ἀποκριματίστως θελήσῃ τοῦ ἔχοντος αὐτήν. Καὶ ὁ μέγας δὲ ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, τῶν Σασίμων ἐπίσκοπος ὢν, πολλοὺς λόγους ἀνέγνω εἰς Ναζιανζῶ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ταύτῃ ἀρχιερατεύοντος, καὶ περισταται τοῦτο ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ οὕτως ἔχοντος (84)· Τί λύτετα τάξιν ἐπαινουμένην; Καὶ ὁ σοφώτατος ἐκείνος μητροπολίτης Ἐφέσου, κύριος, Ἰωάννης, ὁ κατὰ ποταμοῦς προχέων τὰ τῆς φιλοσοφίας νόματα, καὶ κολικωτὸς λεγόμενος, εἰς τὴν λαοῦσαν αὐτὸν ἀπερχόμενος, μετὰ ἀξιώσεως τῶν κατὰ χώραν ἀρχιερέων δημοσίᾳ, ἐδίδασκεν. Ἀνάγκη καὶ τὸν ἰδ' κινῶνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Καλῶς δὲ πρόσκειται τῷ κανόνι τὸ δημοσίᾳ. Ἰδιαιτέτως γὰρ ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας περὶ τίνος ἐκκλησιαστικοῦ προδλήματος ἐξεστὶ παντὶ καὶ πανταχοῦ, καθὼς καὶ D
ὁ 1α' κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου τὰ περὶ τοῦτου διατρανοῖ. Εἰ δέ τις ἀπορήσῃ πῶς ὁ μὲν 18' κανὼν τῆς 8' συνόδου λέγει ὅτι τὸ ἐξ ἐπισκόπου

« pro suo arbitrio, sed ut divini Patres tradide-
« runt. »

Episcopi omnibus quidem diebus clerum et populum pietatis dogmata edocere debent, praesertim autem Dominicis. Et si quis Scripturarum mentem eos rogaverit, ne pro arbitrio illam interpretentur; hoc enim iis laudem conciliat, si divinorum Patrum traditiones sciant, et secundum eas solvant quaestiones, et non sua verba componant; ne forte cum non possint a seipsis eas solvere, vera interpretatione procul decident: eum autem qui clerum et populum negligit, eosque pietatem non docet, primo quidem excommunicat quinquagesimus octavus sanctorum apostolorum canon, postea, si in negligentia perseverat, etiam deponit.

CANON XX.

« Ne liceat episcopo in alia, quæ ad se non perti-
« net civitate publice docere. Si quis autem
« hoc facere deprehensus fuerit, ab episcopatu
« desistat; presbyteri autem munere fun-
« gatur. »

BALS. Canon est apertus. Deceruit enim, ne episcopus publice doceat in civitate quæ ad se non pertinet. Est enim, inquit, hoc dedecus pontificis illius regionis, et ejus ignorantia: condemnatio. Hoc autem intellige, quando sit praeter mentem illius regionis episcopi. Si quis enim ejus voluntate tale quid fecerit, id ei praedictum non asseret. Nam et in alia regione sine ullo praedictum sacra celebrat quispiam, ejus qui illam habet voluntate. Quin etiam magnus theologus Gregorius, cum Sasimorus esset episcopus, multa legit Nazianzi, cum ejus in ea civitate esset pontifex, et hoc ostenditur ex oratione quæ sic habet: Cur solvitis ordinem laudabilem? Porro et sapientissimus ille Ephesi metropolitani dominus Joannes, qui instar fluvii philosophiae fluentia effudit, et κολικωτὸς, (id est, sauosus) dictus est, in eam regionem veniens, quæ illi erat sortita, cum auctoritate illius regionis antistiti publicè docuit. Lege et 14 canonem sanctorum apostolorum. Canon autem recte adicitur illud publice. Privatim enim interrogantibus de ecclesiastica aliqua quaestione respondere licet cuilibet et ubique, sicut et 11 canon Sardicensis synodi de eare aperte loquitur. Si quis autem dubitet, quomodo 29 canon 4 synodi dicit, quod ex episcopo ad presbyteri dignitatem deducere, est sacrilegium:

Guill. Beveregii notæ.

(84) Ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ οὕτως ἔχοντος. Nimirum ex oratione ejus decima quinta, quippe quæ incipit τί λύτετα τάξιν ἐπαινουμένην; quam Theologi pater tunc temporis loci episcopus erat. Ille autem calamitatem istam ob populi scelera immissam suscipiatus, silebat. Quocirca populus Nazianzenus Theologum in medium prodire, etiam praesente Patre, persuadebat, ut ex ipso orationis istius initio constet, ubi ait, Τί λύτετα τάξιν ἐπαινουμένην; τί βιάζεσθε γλώσσαν τόμῳ δουλεύουσάν; τί προκαλεῖσθε λόγον εἰκόνα πνεύματι; τί τὴν νεφελὴν

ἀφέντες ἐπὶ τοὺς πόδας ἀπέσπαστε; τί τὸν Ἄαρὼν παρατρέγοντες, τὸν Ἐλεάζαρ προβάλλεσθε; οὐ δέχαμαι πηγὴν ταρασσεσθαι, καὶ χειμάρρον φύρεσθαι, ἥλιον κρύπτεσθαι, καὶ ἀστέρᾳ δεικνυσθαι, τὴν πολιὰν ὑποχωρεῖν, καὶ τὴν νεφέλην θεσμοθετεῖν, τὴν σοφίαν σιωπᾶν, καὶ τὴν ἀπειρίαν νεανιεύεσθαι. Unde constat hanc orationem recte a Balsamone hoc loco citatam esse, utpote quam in aliena provincia, sed cum episcopis istius voluntate, habitam fuisse palam est.

præsens autem canon dicit : Si quis hoc facere deprehensus fuerit, ab episcopatu cesset, presbyteri autem munere fungatur ; audiet, quod illic quidem dicit de depositione justa vel injusta ; vel enim propter justam causam episcopatu dejectus est, et ne presbyter quidem erit : vel sine causa, et ne sic quidem ad presbyteri gradum deprimetur, sed erit rursus episcopus. Hic autem episcopus quidem peccatum non admisit, quod eum a sacerdotio arceat, sed gloriæ tantum cupiditate et laudis amore peccavit. Ut ergo, quod suo peccato respondeat, supplicium habeat, et humilis evadat, ab episcopatus quidem honore desistit, in presbyteri autem honore collocatur. Ut is enim deponatur, et sacerdos fiat, Patribus visum non est. Lege et 18 can. Anc. syn. Sacerdotis autem munus, accipe etiam de docendi munere, et non de sacrificii celebratione. Sacerdotes enim antiquitus necesse habebant etiam docere.

180 ZONAR. Ne quæ inter episcopos causa offensionis existeret, nulli propterea episcopo publice in aliena urbe docendi facultatem Paires esse voluerunt. Nec enim id sine aliqua præfecti urbis istius episcopi contumelia fieri potest. Sed publice tantum docendi facultate interdictum ; ut vicissim, quidpiam ex eo privatum querenti satisfacere, seorsimque docere, nequaquam episcopo vetitum, nec aliquid eum qui id faciat in se culpa suscipere intelligamus. Sed de hac re fusius Sardicensis quoque synodi undecimo canone constitutum. Dubitaverit porro aliquis, cum hominem de episcopali fastigio dejectum, cogi in presbyterorum ordinem sine sacrilegio non posse, unde tricesimo quartæ synodi canone definitum sit, qua ratione episcopum hoc loco, qui istud faciat, ab episcopatu cessare, et presbyteri munere fungi canon decernat. Igitur in quarta synodo de justa, vel injusta depositione sermonem esse dicemus. Vel enim ob gravem delicti culpam qui episcopus fuerat, ea dignitate spoliatus est, ac ne inter sacerdotes quoque locum teneat idem crimen efficiet ; vel innocenti multa irrogata, proindeque ne tum quidem sacerdotibus annumerari, sed episcopali fastigio unde per injuriam dejectus fuerat, restitui hominem oportebit. Hic vero episcopus nullum, ex quo sacerdotio moveri debeat, in se facinus admisit : sola ambitione, laudisque immoderata cupiditate peccavit. Ut igitur peccato animadversio respondeat, temerariaque hominis elatio comprimat, ab episcopatu gerendo desistere, atque in presbyterorum ordinem traduci jubet.

ARIST. « Episcopus in alia urbe ne publice doceat.
« Sin hoc fecisse deprehensus fuerit, ab episcopatu desistat, presbyteri muneribus fungatur.
« gens. »

Guill. Beveregii notæ.

(85) Παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπικῆς. Codex Titianus quædam Hervetus transtulit, cum Amerbachiano, hæc usque ad presbyteri gradum sic legit παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπικῆς, κατατάσσεται δὲ εἰς presbyteri gradum. Reliqua ad unam hujus scholæ ex ms.

εἰς presbyteri gradum ἀξίαν καταγαγεῖν ἱεροσυλία ἐστίν· ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησιν· Ἐἴ τις φωραθῆι τοῦτο ποιῶν, παύεσθω τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ δὲ τοῦ presbyteri ἐνεργεῖτω· ἀκούσει ὅτι ἐκεῖ περὶ καθαιρέσεως φησιν εὐλόγου ἢ παραλόγου· ἢ γὰρ δι' αἰτίαμά τι εὐλογον ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ οὐδὲ presbyteros ἔσται· ἢ ἀναίτιως, καὶ οὐδὲ οὕτως εἰς presbyteri gradum βαθμὸν καταχθήσεται, ἀλλ' ἔσται αὐθις ἐπίσκοπος. Ἐνταῦθα δὲ ἀμάρτημα μὲν ὁ ἐπίσκοπος κωλύων αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης οὐχ ἡμαρτε· φιλοδοξία δὲ ἦν καὶ δόξης ἔρωσ, ἡ ἡμαρτεν. Ἴνα γοῦν ἀντίρροπον τὴν τιμωρίαν ἐξῆ τῷ πταίσματι αὐτοῦ καὶ ταπεινωθῆ, παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπικῆς τιμῆς, κατατάσσεται δὲ εἰς presbyteri gradum τιμῆν. Τὸ γὰρ καθαιρέσθαι τοῦτον, καὶ γίνεσθαι ἱερεὺς οὐ δέδοκται τῷ Πατράσι. Ἀνάγκησιν καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. Τὴν δὲ ἐνεργεῖαν ἐκλαβοῦ εἰς τὴν διδασκαλικὴν ἐνεργεῖαν, καὶ μὴ εἰς τὴν ἱεροπραξίαν. Οἱ γὰρ ἱερεῖς τὸ παλαιὸν ἐξ ἀνάγκης εἶχον τὸ διδάσκειν.

ZONAR. Τοῖς ἐπισκόποις τὰς τῶν σκανδάλων περιαιροῦντες ἀφορμὰς οἱ θεοὶ Πατέρες ὤρισαν μὴ διδάσκειν ἐπίσκοπον δημοσίᾳ ἐν πόλει μὴ ἀνηκούσῃ αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ εἰς ἀτιμίαν ἐστὶ τοῦ τῆς πόλεως ἐκείνης ἀρχιερέως. Δημοσίᾳ δὲ διδάσκειν κωλύεται, ὡς ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοεῖσθαι ὡς, εἴ τις αὐτῷ κατ' ἴδιον προσέλθοι ἐρωτῶν αὐτὸν, ἐκείνῳ πρὸς τὸ ἐρωτήματα ἀποκρινόμενος, καὶ διδάσκων κατ' ἑαυτὸν, οὐχ ἁμαρτάνει. Καὶ ὁ ἐνδέκατος δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου θεσμοθετεῖ τὰ περὶ τοῦτου πλατύτερον. Ἀπορήσει δὲ τις πῶς ὁ μὲν εἰκοστὸς ἐνναυτος κανὼν τῆς τετάρτης συνόδου λέγει ὅτι τὸ ἐξ ἐπίσκοπου εἰς presbyteri gradum ἀξίαν καταγαγεῖν ἱεροσυλία ἐστίν· ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησιν· Ἐἴ τις φωραθῆι τοῦτο ποιῶν, παύεσθω τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ δὲ τοῦ presbyteri ἐνεργεῖτω. Εἰποὶ οὖν ἂν τις ὅτι ἐκεῖ περὶ καθαιρέσεως φησιν εὐλόγου ἢ παραλόγου· εἰ γὰρ διὰ αἰτίαμά τι ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διὰ τὸ ἀμάρτημα κείνο· οὐδὲ presbyteros ἔσται· ἢ ἀναίτιως ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ οὐδ' οὕτως εἰς presbyteri gradum βαθμὸν καταχθήσεται, ἀλλ' ἔσται αὐθις ἐπίσκοπος· ἐνταῦθα δὲ ἀμάρτημα μὲν ὁ ἐπίσκοπος κωλύων αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης οὐχ ἡμαρτε· φιλοδοξία δὲ ἦν καὶ δόξης ἔρωσ, ἡ ἡμαρτεν. Ἴνα γοῦν ἀντίρροπον τὴν τιμωρίαν ἐξῆ τῷ πταίσματι αὐτοῦ, καὶ ταπεινωθῆ, παύεται μὲν τῆς ἐπισκοπῆς (85), κατατάσσεται δὲ εἰς presbyteri gradum τὸν.

APIST. « Ἐπίσκοπος ἐν ἑτέρᾳ πόλει δημοσίᾳ μὴ διδάσκειτω· εἰ δὲ φωραθῆ, παύεσθω τῆς ἐπισκοπῆς, τὰ τῶν presbyteri gradum ἐνεργῶν. »

Bodleiano restitutum : quæ quidem non solum in editione Parisiensi, verumetiam in ms. Amerbachian. desiderantur. Sed in codice Titiano lecta fuisse, Latina Herveti tralatia demonstrat.

Ὁ τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος, ἐπεὶ δι' ἀλαζονείαν ἅ καὶ τύφον καὶ καταφρόνησιν τοῦ ἐκείσε ἐπισκόπου δημόσια διδάσκει, ὡς σπουδάζων κατασχύνειν, καὶ κατευελίξειν, καὶ τὴν ἄλλοτριαν καθέδραν ἑαυτῷ προμνηστεύσθαι, εὐλόγως παυθήσεται τῆς ἐπισκοπῆς· ὁ γὰρ τῶν ἄλλοτριῶν ἐφιέμενος καὶ τῶν ἰδίων στερίσκειται· εἰς δὲ τὸν τόπον τῶν πρεσβυτέρων κατενεχθήσεται, καὶ κατ' αὐτῶν ἐνεργήσῃ. Καὶ σημειῖται πότε καὶ ἐπίσκοπος εἰς πρεσβυτέρου τόπον κατάγεται. Ὁ γὰρ εἰκοστὸς ἔννατος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἱεροσουλίας ἀντικρυς καλεῖ τὸ τὸν ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου κατάγειν βαθμὴν, καὶ ἔχει τὸν παρόντα κανόνα ὑπεξηρημένον ἐκ τοῦ καθολικοῦ ἐκείνου κανόνα.

ΚΑΝΩΝ ΚΑ'.

Α Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς (86) ὑπεύθυνοι γινόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο παντελεῖ τε καὶ διηνεκεῖ καθαίρεσι ὑποθαλλόμενοι καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ, εἰ μὲν ἐκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὀρώντες ἀθετοῦσι τὴν ἀμαρτίαν (87), δι' ἣν τῆς χάριτος ἐκπαιτώμενοι, καὶ ταύτης τέλειον ἄλλοτριους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τῷ τοῦ κλήρου κειρέσθωσαν σχήματι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐθαιρέτως αἰρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοί, τὴν κόμην ἐπιτραπέζωσαν, ὡς τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανόου ζωῆς προτιμήσαντες.

ΒΑΣ. Σημειῖται ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνα ὅτι οἱ ἀπὸ τίνος ἐγκλήματος καθαιρούμενοι ὡς λαϊκοὶ λογίζονται, καὶ οὐ δύνανται μετὰ τὴν καθαιρέσιν ἐνεργεῖν οἰονόητι ἀνήκον κληρικῶ· μόνους δὲ τοὺς ἀποστάντας τοῦ ἀμαρτήματος δι' ὃ καθρέθησαν, τυχὸν τῆς πορνείας· ἢ ἐτέρου τινὸς, διορίζεται ὁ κανὼν κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν κατὰ κληρικοῦς, ἢ γοῦν ἔχειν παπαλήθραν, καὶ ἐνδύεσθαι σχῆμα κληρικοῦ. Φιλανθρωπότερον γὰρ ἐπὶ τούτοις διατίθεται διὰ τὴν μετάνοιαν. Τοῦς δὲ γε ἀμεταθέτως ἐξεχομένους τῆς ἀμαρτίας τρέφειν τὴν κόμην διακελεύεται κατὰ λαϊκοῦς, ἵνα ἔχοιεν πλείονα αἰσχύνην, μὴ περὶ κληρικοῦ ὅπως εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδύματος στερισκόμενοι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα· ἢ δὲ οὐ Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, καθαιρέσθαι διοριζομένη τὸς μετὰ χειροτονίαν γαμοῦντας, εὐδοκεῖ μῆτε τοῦ σχήματος τῶν κληρικῶν αὐτοὺς ἀπαλλοτριῦσθαι, μῆτε τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοινοῦς· ὑπηρεσίας. Καὶ ἢ ζ' Νεαρά τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦς ἀπὸ κληρικῶν πρὸς λαϊκοῦς μετασηματισθέντας καὶ ἄκοντας πρὸς αὐτὸ πάλιν ἀποκαύστασθαι διορίζεται. Φαίνεται οὖν ἐναντιότης ἐν τούτοις. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὴν μὲν κανόνα νομοθετεῖν περὶ τῶν καταδικαζομένων διὰ ἐγκλήματι τι προσαγγελ-

Guill. Beveregii notæ.

(86) *Oi ep' ἐγκλήμασι κανονικοῖς*. Canonica crimina dicta sunt, quæ a canonibus vetantur, reosque canonicis suppliciis subijciunt. Sed nihilominus miss. Budleianus et Amerbachianus rectius hoc loco κανονικῶς legisæ videntur; ut sensus sit, οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικῶς ὑπεύθυνοι γινόμενοι, *Qui rei criminum canonicè facti sunt*, hoc est,

PATROL. GR. CXXXVII.

Episcopus qui hoc facit, quoniam per ostentationem, et superbiam, et episcopi, qui ibi præest, contemptum publice docet, ut eum pudefacere et vilipendere et alienam cathedram sibi conciliare contendens, juste episcopatu deponitur. Qui alienum enim petit, et suis privatur. Sed ad presbyterorum locum deducitur, et inter eos munere fungetur. Et nota quando etiam episcopus ad presbyteri locum reducitur. Nam undecimismus synodi Chalcedonensis canon e contra sacrilegium vocat episcopi ad presbyteri gradum deductionem, et hunc præsentem canonem ex eo canone catholico excerptum habeas.

CANON XXI.

B Qui canonicorum quidem criminum rei facti, et propterea perfectæ ac perpetuæ depositioni subiecti, in laicorum locum detrusi sunt; siquidem ad conversionem sua sponte respicientes peccatum delent, propter quod a gratia exciderunt, et ab eo se penitus alienos efficiunt, clerici habitum tondeantur: si autem non sua sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant, utpote qui mundanam seu sæcularem conversationem vitæ cælesti præferuerint.

BALS. Nota ex hoc præsentem canone, quod qui propter aliquod crimen deponuntur, ut laici reputantur, nec possunt post depositionem aliquid agere quod ad clericum ulla ratione pertineat. Eos autem solos, qui a peccato recesserint propter quod depositi fuerant, a fornicatione forte vel aliquo alio, decernit canon esse tonsendos capite, ut clericos, id est, habere papalem tonsuram, et clerici habitu indui. In eos enim est mitior ac clementior propter poenitentiam. 181 li autem, qui in peccato perpetuo hærent, comam nutrire jubentur ut laici, ut majori pudore afficiantur, nec in cleri participatione ullo esse modo eis permittatur, sed ipso etiam amictu priventur. Et hæc quidem canon; 79 autem imperatoris Leonis Philosophi Novella eos deponi debere statuens, qui ducunt uxores post ordinationem, vult neque eos a clericorum habitu alienari, nec a communione ministerii in Ecclesia. Et 7 ejusdem imperatoris Novella eos, qui a clericis in laicos transmutati sunt, eodem rursus vel invito redire jubet. Videtur igitur in his esse repugnantia. Existimo autem canonem quidem de iis statuere, qui propter delatum aliquod crimen condemnati, malo assidue inhærent; quemadmodum propter adulterium, propter rapinam, propter sacrilegium: No-

prout in canonicis ecclesiasticis cautum est.

(87) *Ἀθετοῦσι τὴν ἀμαρτίαν*. Proprie peccatum rejiciunt, aut repudiant, quo sensu et a Domino nostro hæc vox usurpatur, dicente, Ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐπεὶ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὴν ἀποστασίαν. Luc. x, 16.

vellam autem, de iis qui post ordinationem uxorem duxerunt; quod quidem etsi inducit depositionem, eis tamen propter matrimonium ignoscitur. Et ideo eis a Novella permissum est, ut ea exerceant quæ sunt extra sacrum tribunal; reliqui autem transmutati coguntur, ut puto, ex Novellæ sententia et a sancto habitu non desilire.

ZONAR. Multa sunt criminum genera, ob quæ initiatos deponi et clerico moveri, atque inter laicos referri decretum est. Sed ponatur, exempli causa, fornicatio. Si quis ergo fornicationis reus deprehendatur presbyter aut diaconus, deponi ac laicis ascriptus censeri debet. Verum, si postquam ordine motus est ad penitentiam sponte se dederit, sequē ab ea culpa, ob quam sacerdotio multatus est, quam longissime abduxerit et a peccato penitus abstinerit, tonderi hominem clericorum more canon permissa; ut est videlicet, qui clericorum proprius est, ornato concessa, relicto laicorum habitu utentis, ad laicorum locum dejecti pudor ignominiaque minuatur. Quod si nullum abdicandi decorem ac vitæ emendandæ suæ sponte consilium capiat, ex laicorum consuetudine nutrire comam, capilloque abradendo penitus abstinere jubent: ut cum se antea sacerdotem aut diaconum, nunc in laicorum ordines relatum non sine rubore animadvertat, ita demum se ipse colligat, et a peccato abstineat.

ARIST. « Qui jam depositus et ad laicos detrusus est, penitentia ductus deponatur, et tondetur solum. Sine minus, comam nutriat. »

Presbyter quidem aut diaconus dignitate motus, sed honoris et cathedræ particeps, reliquorum ad instar clericorum, caput detondere debet. Qui criminum vero reus factus est, et depositus, et in laicorum ordine collocatus, si sua sponte peccatum, propter quod gratia et honore privatus fuit, rejicit, et ad conversionem respicit, clericorum more capillos capitis detondeat. Si autem sua voluntate delicto non abstinet, sed illud facere recuset, laicorum ad instar comam nutriat, ut mundanam conversationem vitæ cœlesti præferens.

CANON XIII.

« Eos qui familiaribus ordinantur, sive episcopus sive qualescumque clericos, et non ex examinatione ac vitæ electione, deponi jubemus: sed et eos etiam qui ordinaverunt. »

BALS. De iis qui propter pecunias ordinantur, vel propter magistratum mandatum, in diversos canones scripsimus ea quæ sunt consentanea. Præsens autem canon eum deponi jubet, qui ordinatus est, et qui ordinavit.

182 ZONAR. Innumeri hæc de re canones editi luere: serpebat tamen adhuc in dies malum, et eccle-

θιν, καὶ ἀμεταθίτως, ἐξεχόμενων τοῦ κακοῦ ὄλου διὰ μοιχείαν, διὰ ἀρπαγὴν, διὰ ἱεροσυλίαν· τὴν δὲ Νεαρὰν περὶ τῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν διγαμησάντων, ὅπερ, κἰν καθαίρεισιν ἐπίτηθ, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν γάμον συγγινώσεται. Καὶ διὰ τοῦτο παρεχωρήθησαν οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς ἐνεργεῖν τὰ ἐξω τοῦ βήματος· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ μετασχηματισθέντες, ὡς οἴομαι, κατὰ τὴν Νεαρὰν ἀναγκασθήσονται μὴ καταρχεῖσθαι τοῦ ἀγίου σχήματος.

ZONAR. Διὰφορὰ εἰσιν ἐγκλήματα δι' ἃ καθαίρονται οἱ ἱερωμένοι καὶ ἐξωθούνται τοῦ κλήρου, καὶ συναριθμοῦνται τοῖς λαϊκοῖς. Κεῖσθω ἐκ νῦν ἡμῖν εἰς παράδειγμα ἡ πορνεία. Εἰ γοῦν ἀλφ' τις πορνεύσας, πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρεῖται καὶ συντάσσεται λαϊκοῖς. Εἰ μὲν οὖν μετὰ τὴν καθαίρεισιν ἔκουσίως πρὸς μετάνοιαν ἀπονεύσῃ, καὶ ἀπόσχηται τῆς ἀμαρτίας, δι' ἣν τῆς ἱερωσύνης ἐξέπεσε, καὶ τέλος τοῦ πτώματος ἀπαλλοτριώσῃ ἑαυτὸν, ἐφίσησ αὐτῷ ὁ κανὼν κατὰ κληρικούς, κείρεισθαι, ὥστε τῷ σχήματι τῶς κεκοσμηθῆσαι τῶν κληρικῶν, καὶ μὴ πάντῃ αἰσχύνεσθαι εἰς λαϊκοῦ καταχθέντα καὶ σχῆμα καὶ τόπον. Εἰ δὲ ἐπιμένει τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ οὐκ αἰρεῖται τὴν ἐπιστροφὴν ἔκουσίως, τρέφειν αὐτὸν τὴν κόμην διακελεύεται κατὰ λαϊκοῦ, καὶ μὴ τὰς τῆς κορυφῆς ὑρᾶσθαι τρίχας· ἴν' αἰσχύνοιτο ὡς εἰς λαϊκοῦ; ἀπωσθεῖς ὁ πρὶν ἱερεὺς ἢ διάκονος, καὶ οὕτω ποτὲ συνήσῃ, καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀπόσχηται.

APIET. « Ὁ διηνεκῶς καθηρημένος, καὶ εἰς τῶς λαϊκοῦ ἀπωσθεῖς, μεταμελόμενος, καθαιρεῖσθω, καὶ κείρεισθω μόνον· εἰ δὲ μὴ, τὴν κόμην ἐπιτρέψτω. »

Ὁ μὲν τῆς ἀξίας μετακινήθεις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τῆς δὲ τιμῆς μετόχων καὶ τῆς καθέδρας, κατὰ τοὺς λοιποῦς τοὺς ἐν κλήρῳ τὴν κεφαλὴν ὀρεῖλαι ἀποκείρεισθαι· ὁ δ' ἐπ' ἐγκλήμασι γεγονὼς ὑπεύθυνος, καὶ καθαιρεθείς, καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν λαϊκῶν τεχθείς, εἰ μὲν ἔκουσίως ἀθετεῖ τὴν ἀμαρτίαν, δι' ἣς τῆς χάριτος ἐστερήθη καὶ τῆς τιμῆς, καὶ πρὸς ἐπιστροφὴν ὀρεῖ, κατὰ τοὺς κληρικούς τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας κείρεισθω· εἰ δὲ οἰκείᾳ γνώμῃ τοῦ πταίσματος οὐκ ἀφίσταται, ἀλλὰ πράττειν τοῦτο ὀρνεῖται, κατὰ τοὺς λαϊκοῦ τὴν κόμην ἐπιτρέψτω, ὡς προτιμησάμενος τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανοῦ ζώης.

KANON KB.

« Τῶς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε ἐπισκόπους ἢ οἰουσθήποτες κληρικούς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν καὶ τοῦ βίου αἵρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας. »

BALS. Περὶ χειροτονουμένων διὰ χρήματα ἢ διὰ προστασίαν ἀρχόντων εἰς διαφόρους κανόνας ἐγράφσαμεν τὰ εἰκότα. Καὶ ὁ παρὼν κανὼν καθαιρῖσθαι φησι τὸν οὕτω χειροτονηθέντα καὶ χειροτονησάντα.

ZONAR. Μυρίοι κανόνες περὶ τοῦτου διαγορεύουσιν· ἀλλ' εἴτι τὸ κακὸν, ὡς γάγγρυνα, τὰς ἐκκλη-

σίας ἐνέμετο. Διὸ καὶ οἱ τῆς ἐκτῆς ταύτης συνόδου τὸν κανὼνα τοῦτον ἐξέθεντο καὶ φασιν, ὡς Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ οἰοσδήποτε κληρικὸς ἐπὶ χρήμασι τὴν χειροτονίαν ὠνήσασται, καὶ εὐ προκριθεὶς δοκιμασθεὶς, καὶ εὐρεθεὶς βίον αἰρετιστάμενος σεμνὸν τε καὶ ἀμεμπτον, ὁ τοιοῦτος καθαιρεῖσθω. Καὶ οὐχ ὁ μὲν χειροτονηθεὶς ἐπὶ χρήμασι καθαιρεθῆσεται, ὁ δὲ χειροτονήσας αὐτὸν οὕτως ἀτιμώρητος ἔσται· ἀλλὰ πικεῖνος τῇ καθαιρέσει ὑποβληθήσεται. Ἐξήγηται δὲ τὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν ἑτέροις κανόσιν.

ΑΡΙΣΤ. « Ο χειροτονηθεὶς ἐπὶ χρήμασι συγκαταί-
 « ρεῖσθω τῷ χειροτονήσαντι. » Συμφής.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ'.

« Περί τοῦ μηδένα τῶν ἐστε ἐπισκόπων εἶτε πρε-
 « σβυτέρων ἢ διακόνων τῆς ἀρχάντου μεταδίδόντα
 « κοινωρίας παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν τῆς
 « τοιαύτης μεταλήψεως χάριν ὀβολοῦς ἢ εἰδος τῶ
 « οἰονοῦν. Οὐδὲ γάρ πεπραμένη ἐστὶν ἡ χάρις,
 « οὐδὲ χρήμασι τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ἡνεύματος
 « μεταδιδόμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου ἀπ-
 « ανουργήτως μεταδοτέον. Εἰ δὲ φανεῖται τις τῶν
 « ἐν κλήρῳ καταλεγόμενων ἀπαιτῶν ἢ μεταδί-
 « δεσσι τῆς ἀρχάντου κοινωρίας τὸ οἰονοῦν εἶδος,
 « καθαιρεῖσθω, ὡς τῆς Σίμωνος ζηλωτῆς πλάνης
 « καὶ κακουργίας. »

ΒΑΣΣ. Καταλύσας πρὸ χρόνων ἱκανῶν εἰς χωρίων
 « τῆς Καλοτηχάδα ἐπιλεγόμενον, καὶ ἐν τῷ θέματι
 « Χερρόνησου διακείμενον, κατὰ τὴν ἁγίαν Κυριώνυμον
 « τοῦ Πάσχα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, εἶδον χω-
 « ρητικὰ γύναια καὶ ἀνδράρρια μετὰ τὴν ἑωθινήν θείαν
 « ἕμφραν τῶν ναῶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας συβ-
 « μέοντα μετὰ ὀρθοθίων ὡν ζύμη ἄρτου συνηνωμέ-
 « νων, καὶ μετὰ κρεῶν τεταριχηυμένων, καὶ μετὰ ἄλ-
 « λων τινῶν εἰδῶν βρωσίμων, ἢ καὶ πρὸς ἄλλο τι
 « ἐπιτηδεῖων· καὶ ἠρώτησα τίνος χάριν τοῦτο γίνεται,
 « καὶ ἤκουσα ὡς ἕκαστος δεξιούται τὸν ἱερέα τὴν μετα-
 « δίδόντα τῷ λαῷ τῶν θείων ἁγιασμάτων, ἐφ' οἷς
 « βύναται. Ἄλλω; γὰρ οὐκ ἔξεστιν ἐντυχεῖν τινα τῷ
 « ἱερεῖ, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταλαβεῖν· καὶ τότε
 « μὲν ἐμεμφάμην τὸ γινόμενον. Ἄρτίως δὲ ἐντυχῶν
 « τῷ παρόντι κανόνι, πύχαριστος αὐτῷ ὡς κωλύονται
 « ἀπαιτεῖσθαι τοὺς μεταλαμβάνοντας τῶν ἁγιασμά-
 « των ὀβολὸν ἢ οἰονδήποτε εἶδος. Ὅτι, φησὶν, οὐ πι-
 « πράσκεται οὐδὲ χρήμασιν ὁ ἁγιασμὸς μεταδίδοται·
 « ἀλλὰ δῶρον τοῖς ἀξίοις τὰ ἅγια δῶρα διανέμεται.
 « Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ἅγια δῶρεά κατὰ κοι-
 « νοιότητα; λέγονται τὰ ἅγια. Τὴν δὲ παρὰ ταῦτα ποι-
 « οῦντα καθαιρεῖσθαι ὁ κανὼν διορίζειται, ὡς τῆς κα-
 « κίας καὶ τῆς πλάνης τοῦ Σίμωνος ζηλωτῆν.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς μεταδιδόντας τῷ λαῷ τῶν θείων
 « καὶ φρικτῶν μυστηρίων κωλύει ὁ κανὼν ἀπαιτεῖν
 « ἀπὸ τῶν μεταλαμβάνόντων ὀβολοῦς ἢ οἰονδήποτε
 « εἶδος. Ἢ γὰρ χάρις, φησὶν, οὐ πιπράσκεται, οὐδὲ
 « χρήμασιν ὁ ἁγιασμὸς μεταδίδοται, ἀλλὰ δῶρον τοῖς
 « ἀξίοις διανέμεται. Ὅ ἐν ἀπαιτῶν τοὺς μεταλαμ-
 « βάνοντας, κἂν ἐλάχιστον εἶη, καθαιρεθῆσεται, ὡς
 « τῆς Σίμωνος ζηλωτῆς πλάνης καὶ κακουργίας. Ἐκεῖ-

Asias velut gangræna depascebatur. Proinde hunc ca-
 nonem sextæ quoque hujus synodi Patres superioribus
 addidit; ac si quis episcopus clericusve quicumque
 dignitatem ordinemve emeritatus, non autem ex-
 plorata morum gravitate approbatus, et religiosam
 vitam ac inculpabilem elegisse inventus fuerit, de-
 poni jubent. Neque vero eo, qui pecuniis ordinatur,
 deposito, qui ordines ei contulit impune feret; sed
 eum quoque depositionis eadem pœna teneri de-
 cretum est. Porro de hac eadem re pluribus in
 aliorum canonum explicatione disseruimus.

ARIST. « Qui pecuniis ordinatur, una cum ordi-
 « nante deponatur. » Perapicimus.

CANON XXIII.

« Ut nullus, sive episcopus, sive presbyter, sive dia-
 « conus, immaculatam præbens communionem,
 « ab eo qui communicat, ejus participationem
 « gratia, obolos vel quamvis aliam speciem exi-
 « gat. Non est enim venalis gratia, nec pro
 « pecuniis Spiritus sanctificationem impertitur:
 « sed ea iis, qui digni sunt, absque ulla callidi-
 « tate est communicanda. Si quis autem eorum
 « qui sunt in cleri catalogo, ab eo, cui immacu-
 « latam impertit communionem, ullam speciem
 « exigere visus fuerit, deponatur, ut Simoniaci
 « erroris et maleficii æmulator. »

BALS. Cum satis longo abhinc tempore in quo-
 dam loco, qui Galotychas appellatur, et in Cherso-
 mesi regione positus est, sancta Dominica Paschæ
 Christi resurrectionis diversarer, vidi quosdam
 illius loci mulierculas, et quosdam homunculos,
 post matulinam divinam psalmodiam, ad catholicæ
 Ecclesiæ templum confluentes, cum ovis gallinæ
 panis fermento mistis, et cum salsis carnibus, et
 cum aliis quibusdam esculentis, vel etiam ad ali-
 quid aliud aptis: et interrogavi quamnam ob cau-
 sam hoc fieret; et audivi, quod unusquisque iis
 quibus potest donis sacerdotem, qui populo divina
 sacramenta porrigit, prosequitur. Neque enim aliter
 cuicumque licet sacramenta percipere: et tunc qui-
 dem reprehendi quod fiebat. Cum autem nuper in
 hunc præsentem canonem incidissem, ei gratias
 agi, ut qui ab iis, qui communicant sacramentis,
 obolos vel ullam aliam speciem exigi prohibet.

Quoniam, inquit, non venditur, nec pecuniis sac-
 rificatio impertitur: sed iis qui digni sunt, sancta
 dona gratis distribuuntur. Propterea enim, ut est
 probabile, etiam sancta donatio a vulgo sacramenta
 dicuntur. Eum autem, qui aliter fecerit, depo-
 nendum decernit canon, ut qui sit Simoniacæ im-
 probitatis et erroris æmulator.

ZONAR. Quibus divina et tremenda mysteria
 populo impertiendi cura demandata est, obolos aut
 rem aliam, quæcunque demum ea sit, a communi-
 cantibus exigere canon vetat. Nec enim venalis,
 inquit, est gratia, neque pretio sanctitas compar-
 atur, sed dignis hominibus gratuita largitione con-
 fertur. Qui vero aliquid a communicantibus etiam
 minimum exigere ausus fuerit, quasi Simoniaci

erroris ac improbitatis æmulatorem deponi placet. Iste enim oblato pretio, rependi sibi vicissim sancti Spiritus gratiam postulabat.

ARIST. « Qui immaculatam impertitur communem, et obolum vel aliud quodcumque exigit, deponatur. » *Perspicuus.*

183 CANON XXIV.

« Ne cui liceat eorum qui in sacerdotali ordine enumerantur, vel monachorum, in equorum curriculum subsistere, vel scenicos ludos sustinere. Sed et si quis clericus ad nuptias vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingressa fuerint, surgat et e vestigio discedat, Patrum nostrorum sic jabente doctrina. Si quis autem ejus rei conjunctus fuerit, vel cesset vel deponatur. »

BALS. Consequenter 54 canonum synodi Laodicenae prohibet etiam præsens canon in equorum curriculum ascendere vel sacerdotes vel monachos, vel scenicos etiam ludos audire : adjiciens, ut clerici ad nuptias vocati (de monachis enim dicere Patribus a ratione alienum visum est, quod id sit nimis indecorum) recedant cum primum ludicra ingressa fuerint. Sed Laodicenæ quidem syn. canon in ejus contemptores non animadvertit : hic autem admonet quidem, ut qui tale quid faciunt desistant ; si autem non desistant, deponendos decernit. Cum hi duo canones hæc dicant, et propemodum ab Ecclesiæ parte prohibiti sint monachi et sacerdotes omnes ad equorum cursos videndos accedere, dixerunt nonnulli, quod clericum quidem vel monachum ad equorum curriculum non accedere, nec spectaculum quod effeminaut aspicere, nec verba aures præstruendo audire, est laudabile et maxime commendandum ; quemadmodum et esse virginum, et reliqua quæ hominem sanctificant. Si quis autem, cum virgo esse nequeat, uxorem duxerit, non punietur : et qui non potest ab omni voluptate abstinere, si in equorum curriculum fuerit ingressus, ei venia dabitur ; et magis si semel, non autem si immodice utens, se ei dicaverit. Hic enim can., inquit, cursus, qui olim fiebant, vetat, non autem qui nunc sunt, permittente ac præseunte principe. Tunc enim cum populus in illis equorum curriculum nimia libertate vel potius licentia uteretur, equorumque cursus celebraret quomodo et quando volebant, inque propriis expensis, ut qui haberet et domos et equos et stabula, quæ ad hunc usque diem servantur, et redditus pro illis celebrandis curriculum, et imperator invitaretur, nullam autem ad eam rem potestatem haberet, illius cursus tempore multa turbulenta et absurda fieri contingebat ; cum alii quidem populo Venetorum, alii vero Prasinorum parti adjungerentur : aliquando vero etiam bella intestina excitata sunt inter adversas partes, et in imperatoris conspectu verba etiam impudentia populares erant, quemadmodum ex diversis chronicis ostenditur ; sicut factum est regnante Justiniano, et tempore Anastasii et Phocæ tyranni,

Ανος γὰρ ἐξήτει δοθῆναι αὐτῷ ἐπὶ χρήμασιν ἔνιον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τῆς ἀχράντου μεταδιδούς κοινωνίας, καὶ ὀβόλων ἀπαιτῶν ἢ ἕτερον εἶδος, καθαρῶς ἔσθω. » *Σαφής.*

ΚΑΝΟΝ ΚΔ΄.

« Μὴ ἐξέσω τι τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγόμενων τάγματι ἢ μοναχῷ ἐν ἱπποδρομίαις ἀνέναι, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀνέχεσθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ τις κληρικὸς κληθεῖ ἐν γάμῳ, ἤνικα τὰ πρὸς ἀπάτην εἰσελθοῖεν παίγνια, ἐξαναστήτω, καὶ αὐτίκῃ ἀναχωρήτω, οὕτω τῆς τῶν Πατέρων ἡμῶν προστατούσης διδασκαλίας. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ ἄλλῳ, ἢ παυσάσθω ἢ καθαιρεῖσθω. »

B

ΒΑΣ. Ἀκολουθῶς τῷ νδ' κανόνι τῆς ἐν Ἁαοδικαίᾳ συνόδου ἀπαγορεύει καὶ ὁ παρῶν κανὼν εἰς ἱπποδρομίαν ἀνέναι ἱερατικοῦς ἢ μοναχοῦς, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀκοῦειν προσθέμενος τοὺς μετακαλουμένους εἰς γάμον κληρικοῦς (περὶ γὰρ μοναχῶν εἰπεῖν ἄτοπον ἐλογίσθη τοῖς Πατράσι διὰ τὸ πάντῃ ἀπρεπὲς) ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ εἰσελθεῖν τὰ παίγνια. Πλὴν ὁ μὲν κανὼν τῆς ἐν Ἁαοδικαίᾳ συνόδου οὐ κολάζει τοὺς ἀθετητὰς τούτου : οὗτος δὲ παραινεῖ παύσασθαι τοὺς τοιοῦτόν τι ποιῶντας· μὴ παυομένους δὲ καθαιρεῖσθαι διορίζεται. Ταῦτα τῶν διτετῶν τούτων κανόνων λεγόντων, καὶ κωλυθέντων πρὸ μικροῦ παρὰ τοῦ μέρου, τῆς Ἐκκλησίας τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερομένων πάντων ἀπελθεῖν εἰς τὰς γινόμενας ἱπποδρομίας, εἶπόν τινες ὅτι τὸ μὲν μὴ ἀπελθεῖν μοναχὸν ἢ κληρικὸν εἰς ἱπποδρομίαν, μὴδὲ ἰδεῖν θεωρεῖν τὴν ἔσπιν ἐκθηλύουσαν, μὴδὲ ῥημάτων ἀκροάσασθαι καταγοητευόντων τὴν ἀκοήν, ἐπαινετόν ἐστι· καὶ πολλῆς εὐχαριστίας· ἄξιον ὡςπερ καὶ τὸ παρθενεῦεν καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τὸν ἀνθρωπον ἀγιάζοντα· εἰ δέ τις μὴ δυνάμενος παρθενεῦεν γαμήσει, οὐ κολασθήσεται· καὶ ὁ μὴ δυνάμενος πινεῖς ἐνηδόνου ἀπέχεσθαι, ἐὰν ἀνέλθῃ εἰς ἱπποδρομίαν, συγγνωσθήσεται· καὶ μᾶλλον ἐὰν ἐφάπαξ καὶ οὐ κατὰ παράρησιν εἰς τὸ ἐκδώσει ἑαυτόν. Ὁ γὰρ κανὼν οὗτος, φασί, τὰ ποτὲ γινόμενας ἱπποδρομίας ἀπαγορεύει, οὐ μὴν τὰς σήμερον τελουμένας κατ' ἐπιτροπὴν καὶ παρουσίαν βασιλικήν. Τότε μὲν γὰρ τῶν δῆμων κατεξουσιαζόντων ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις, καὶ ποιούντων ταῦτα ὅσα καὶ ὅπως ; ἡθούλοντο ἐκ δαπανημάτων οἰκείων, ὡς καὶ ἐχόντων οἴκου, καὶ ἱπποῦς, καὶ ἱππῶνας, τοὺς καὶ μέχρι καὶ νῦν περιουζομένους, καὶ προσόδου ; χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, καὶ τοῦ βασιλέως προσκαλουμένου, καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἐξουσιαζόντος, πολλὰ στασιώδη καὶ ἄτοπα συνέπιπτον γίνεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἱπποδρομίας καιρὸν, τῶν μὲν προστιθεμένων τῷ δῆμῳ τῶν Βενετῶν, τῶν δὲ τῷ μέρει τῶν Πρασίων· ἐν καιροῖς δὲ τισι καὶ πόλεμοι συνεχροτήθησαν ἐμφύλιοι μέσον τῶν ἀντιθέτων μερῶν, καὶ κατὰ τῆς βασιλείου περιουσίας ἀναθεῖ ῥήματα οἱ δημόται ἀπηρεύαντο, καθῶς ἀπὸ διεφθῶρων χρονικῶν τοῦτο περισταταὶ· οὗτις τι γέγονε ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ

τοῦ Ἀναστασίου, ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ τυράννου, καὶ ἐπὶ ἐτέρων βασιλέων. Ἀλλὰ καὶ συνθηκίζειν τὰ μέρη μὴ κωλυόμενα, διὰ κόττου καὶ τύχης τὴν νίκην ἀνεκαλοῦντο. Ὅπερ τοῖς θεοῖς κανόνι παντελῶς ἀπηγόρευται. Ἐπέτρεπον δὲ καὶ τὰς θηριομαχίας καὶ ἄλλα τινὰ ἀισχρὰ καὶ ἀπερητῆ. Διὰ γὰρ τοῦτο, φασι, καὶ ὁ να' κανὼν τῆς παρούσης συνόδου ἀπαγορεύει τοὺς μίμους, καὶ τὰ θέατρα, καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις· καὶ διορίζεται τοὺς καταφρονητὰς αὐτοῦ, κληρικούς μὲν θύτας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Καὶ τὸ τέλος τοῦ ιε' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου λέγει οὕτω βητικῶς· Καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερῶν θεώρια κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν μηδὲ θεωρεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε ὅπου βλασφημία εἰσὶ μὴ προσεῖναι. Σήμερον δὲ τῶν ἵπποδρομιῶν τελοῦμένων κατὰ παρουσίαν βασιλικὴν δῖγα τοιοῦτου ἀποτροπαίου τινός, κακόν τι γενέσθαι οὐχ ὑποπτεύεται. Αἰὸ εἶπον ὡς ἐπαίνετον μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲ ὄλωσ' ἡδονῆς ἐξ ἵπποδρομίας ἢ ἄλλου τινός θυμῆρους γεύσασθαι τινὰ ἀκόλαστον δὲ καὶ τὸ (88) εἰς τοιαύτας ἵπποδρομίας κληρικούς ἀπέρχεσθαι. Εἰ γὰρ πᾶσα ἵπποδρομία ἦ τε ἐκπαλαί τελοῦμένη καὶ ἡ σήμερον γινομένη ἀπαγορεύεται κατὰ τοὺς πολλοὺς, ὥσπερ δὴ καὶ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ κυνήγια, ἀναγκασθήσεται τις εἰπεῖν μηδὲ ὄλωσ' γίνεσθαι τοιοῦτόν ποτε τῶν καιρῶν παρὰ βρασιλέως ἢ ἐτέρου τινός· ἀπρακτῆσαι δὲ καὶ τὰ μετὰ κυναρίων λαγοκυνήγια, ἵνα μὴ καὶ οἱ λαῖκοι εἰς ἵπποδρομίας, καὶ θεωρίας, καὶ κυνήγια ἀσυχολοῦμενοι ἀφορισμῶ ὑποπέσωσιν, ὅπερ ἄτοπον. Διὰ γοῦν τοῦτο ὀφείλουσι τὰ τῆς ἵπποδρομίας, καὶ τὰ τῶν θεωρίων, καὶ τὰ τῶν κυνηγίων εἰς δύο διαιρεῖσθαι, ὡς εἴρηται· εἰς τὰ πάντα ἀποτρόπαια, εἰς δὲ μὴ μόνον κληρικοί, ἀλλ' οὐδὲ λαῖκοι παραχωροῦνται ἀπέρχεσθαι τῷ ὀφθῶ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ εἰς τὰ ἐπιτετραμμένα, τὰ καὶ σήμερον ἐνεργοῦντα, εἰς δὲ οὐ μόνον λαῖκοι, ἀλλὰ καὶ κληρικοί ἀποκριματίστως ἀπελεύσονται. Ὅτι δὲ, φασι, οὐ πάντα τὰ θεώρια καὶ τὰ ἵπποδρομια οἱ κανόνες ἀπηγόρευσαν, ἀλλὰ τὰ κινδυνώδη καὶ ἀισχρὰ, δηλοῦται ἀπὸ τοῦ ξα' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου, λέγοντος ταῦτα βητικῶς· Κάκεινο δὲ αἰτῆσαι ἵνα τὰ θεώρια τῶν θεατρικῶν παιγνίων ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φαιδραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἡμέραις κωλύωνται, μάλιστα δὲ, ὅτι ἐν τῇ ὀγδοῶδι τοῦ ἁγίου Πάσχα οἱ θγλοὶ μᾶλλον εἰς τὰς ἵπποδρομίας ἤπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται, ὀφείλιν μετενεχθῆναι τὰς ὥρισμένας αὐτῶν ἡμέρας ὅτε ἀπαντήσῃ· καὶ μὴ ὀφείλιν τινὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ θεώρια ταῦτα ἀναγκάζεσθαι. Πάντως γὰρ εἰ παρὰ τῶν κανόνων πᾶσα ἵπποδρομία

et aliorum imper. Sed et depositis pignoribus ludere partes non prohibita, per talos et fortunam victoriam provocabant; quod quidem divinis canonibus est omnino prohibitum. Permittabantur autem et belluarum certamina, et multa alia indecora ac turpia. Propterea enim, inquit, et 51 can. presentis syn. prohibet mimos, et theatra, et venationum spectacula, et saltationes in scena: et statuit, ut qui ipsum contemnerent, si sint quidem clerici, deponantur, laici vero segregentur. Et finis 15 can. Carth. syn. sic aperte dicit: Et quod filii sacerdotum spectacula sæcularia non perficiant nec spectent. Hoc autem etiam omnibus Christianis semper est prædicatum, ut ubi sunt maledicta ac blasphemia ne accedant. Hodie autem, cum equorum cursus imperatore præsentem fiant, nec sit ejusmodi fugiendum et aversandum quidpiam, nulla est penitus suspicio illic mali quidquam fieri. Quamobrem dicebant, quod est quidem laudabile nullam penitus quempiam voluptatem gustare ex equorum curriculo vel ex aliquo alio grato: impune autem est et ad ejusmodi equorum cursus clericos accedere. Si enim omnis equorum cursus, et qui olim fiebat et qui hodie fit, est prohibitus, ut multi inquit, quemadmodum 184 et spectacula omnia et venationes, cogetur quis dicere, neque omnino tale quid unquam debere fieri ab imperatore vel ullo alio: cessasse autem ac exolevisse leporum cum canibus venationes, ne laici, ut equorum cursus et spectaculis et venationibus vacantes, segregationi subjiciantur, quod est absurdum. Quocirca debent et equorum curricula et spectacula et venationes in duo dividi, ut dictum est: in ea quæ sunt omnino aversanda et fugienda, et ad quæ non solum clericis, sed neque laicis accedere permittetur, metu excommunicationis; et in ea quæ permessa sunt, quæ sunt hodie in usu, ad quæ non solum laici, sed et clerici citra ullum præjudicium accedent. Quod autem, inquit, non omnia spectacula equorumque curricula canones prohibuerunt, sed ea demum quæ sunt periculosa ac turpia, ex 61 Carthaginensis synodi canone aperte ostenditur, qui hæc expresse dicit: Porro et illud petere, ut theatricorum ludorum spectacula in Dominicis et in reliquis Christianorum fidei festis diebus fieri prohibeantur; maxime quoniam in octava sancti Paschatis populus ad equorum curricula potius quam ad ecclesias convenit; et ut debeant præstituti eorum dies transferri, quando occurrerint: nec debet ullus Christianus cogi ad hæc spectacula. Si enim equorum cursus esset a canonibus omnino

Guill. Beveregii notæ.

(88) Ἀκόλαστον δὲ καὶ τὸ. In editione Parisiensi particula negativa hic interponitur. Sic enim ibi locus hic legitur, ἀκόλαστον δ' οὐ καὶ τὸ εἰς τοιαύτας ἵπποδρομίας κληρικούς ἀπέρχεσθαι. Gontianus Hervelius etiam in Tiliano ms. ita legisse videtur. Vertit enim, *Non est auctem intemperantiæ ad ejusmodi equorum cursus clericis accedere.*

Vernm non solum in ms. nostro Bodleiano, sed etiam in Amerbachiano et Atoniensi, particula ista tanquam superflua rejicitur; neque enim locus eam admittat, quod dicitur laudabile quidem esse, hujusmodi ludis non delectari: sed tamen ἀκόλαστον impune etiam clericis erit, si ad eos accedant.

prohibitus, non petissent Patres, ne equorum cursus et spectacula fierent diebus Dominicis, et in reliquis festis seu Paschalibus diebus, sed ea omnino celebrari aegre tulissent.

Jam vero etiam magnus Ecclesie doctor Joannes Chrysostomus, solos equorum cursus, qui fiunt diebus Dominicis, dissuadet. Adjiciebant autem et iis quae a se dicuntur, nullam aliam ob causam esse hodie lectores populares, quam quod equorum cursus hodie fieri videantur permissione ecclesiastica, et prior popularium laicorum indignitas, et omnia quae turpia et indecora erant, cessaverint. Cur enim, inquit, lectoribus popularibus solis se in equorum curricula ingerere, et ex populo incipere permissum est, reliquis autem lectoribus et omnibus, ut semel dicam, sacris initiatis, equorum curricula fores occluserunt? Ad suam autem sententiam confirmandam etiam § cap. 8 tit. 1x lib. Basilic. usi sunt, quod sic dicit: Constitutio prohibet ludos, et quinque exceptis casibus etiam poenas statuit adversus eos qui ludunt aleis, praesidi civitatis et provinciarum rectoribus et episcopis quærere et prohibere permittens, et omnes qui in iis sunt contractus rejicere. Ex permissis autem ludis dat actionem, eorumque quae mutuo data fuerint, eo nomine actionem permittit, et decem librarum poenam adversus eos, qui hanc constitutionem transgesserint, decernit. Et dicebant, pentathlon, hoc est ludos quinque esse permissos, luctum, pugilatum, cursum, saltum et discum. Lignum autem equestre certamen esse lege prohibitum, quod hoc quoque alex vel talentorum reprehensionis causam habeat; quemadmodum in 29 cap. 13 tit. praesentis operis declaratur. Et haec quidem de equorum curricula nonnulli dixere. De mimis autem et ludis scenicis nullam penitus divisionem fecere, sed canonis decreto submittere. Plures autem, et maxime qui sunt paulo religiosiores, quibus ipse etiam assentior. haec non sibi sufficere putavere; dicentes, debere canones ad id quod est animae utilius exponi, non ad id quod est dissolutius et magis indifferens.

ZONAR. Equorum cursibus et ludis scenicis interesse sacris initiati ac monachi omnes hoc canone prohibentur. Quin vocatum ad nuptias clericum, ubi se primum ludiones ostenderit, recedere jubet. Sic enim Patres nostri docuerunt. Patres autem episcopos intellige, qui in Laodicea congregati synodum in ea urbe celebravere. Nam ut sacro ordine initiati homines clericive alii, ad **185** nuptiarum aut convivii celebritatem vocati, spectaculis non intersint, sed antequam histriones producantur, exsurgant seque inde removeant, ejus synodi quarto et quinquagesimo canone constitutum

ἄ ἐκωλύετο, ὅς ἂν οἱ Πατέρες ἤθεσαντο μὴ γίνεσθαι τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θεώρια ἐν ταῖς Κυριακῶν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑρτασίμοις ἡμέραις, ἤγουν ταῖς Πασχαλίοις, ἀλλ' ἐδυσώπησαν ἂν πινυελῶς ταῦτα σχολάζαι. Καὶ τῆς Ἐκκλησίας δὲ ὁ μέγας διδάσκαλος ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης μόνος ἀποτρέπει τὰς κατὰ τὰς Κυριακῶν γινομένας ἵπποδρομίας. Προστίθουν δὲ τοῖς λεγομένοις ὅτι αὐτῶν δι' οὐδὲν ἕτερον ἀναγκώστας εἶναι δημότας σήμερον ἀλλ' ἢ διὰ τὸ φαίνεσθαι κατὰ προτροπὴν ἐκκλησιαστικὴν τὰς ἵπποδρομίας γίνεσθαι, καὶ τὴν προτέραν ἀταξίαν τῶν λαϊκῶν δημοτῶν καὶ πάντα τὰ ἀπρεπῆ καὶ ἄσεμνα σχολάζαι. Ἦνα τί γὰρ, εἰπον, ἀναγκώσταις δημόταις μόνως παρεχωρήθη ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις παραβάλλειν, καὶ τοῦ δήμου κατάρχεσθαι, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀναγκώσταις καὶ ἱερωμένοις ἀπλῶς τὰς θύρας τῆς ἵπποδρομίας ἀπέκλεισαν; Ἐχρῶντο δὲ πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ ε' κεφαλ. τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ ζ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, οὕτω λέγοντι· Ἡ διάταξις κωλύει τὰ παίγνια, καὶ πάντε ὑπεξαίρουμένων ὀρίζει καὶ τινα ἐπιείμια κατὰ τῶν κυβερνήτων, ἐπιτρέπουσα καὶ τῷ ἐπαρχῷ τῆς πόλεως καὶ τοῖς ἀρχουσὶ τῶν ἐπαρχῶν καὶ τοῖς ἐπισκόποις ζητεῖν καὶ κωλύειν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα συναλλάγματα ἀποτρέπειν. Δίδωσι δὲ ἀγωγὰς ἐκ τῶν τετραμμένων παιγνίων (89), καὶ ἀκατήσιν τῶν ἐντεῦθεν χρεωστηθέντων, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὀρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούμενων παραδῆναι τὴν διάταξιν. Καὶ ἔλεγον πένταθλον, ἤγουν πέντε παίγνια εἶναι ἀκόλυτα, πάλην, πυγμὴν, δρόμον, δίαμα, καὶ δίσκον. Τὸ δὲ ξύλινον ἵπτικόν εἶπον κωλύεσθαι ὑπὸ τοῦ νόμου, διὰ τὸ ἔχειν καὶ τοῦτο αἰτίαν κύβου, ἤγουν κόττου, καθὼς ἐν τῷ κθ' κεφαλ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος δηλοῦται. Καὶ ταῦτα μὲν εἶπον τινες περὶ τῶν ἵπποδρομιῶν περὶ δὲ τῶν μίμων καὶ τῶν θυμεικῶν παιγνίων οὐδέμιν ἐποίησαν διαφρασίαν, ἀλλ' εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ κανόνος αὐτὰ ἀνήρτησαν. Οἱ πλείους δὲ, καὶ μᾶλλον οἱ εὐλαθέστεροι, οἷς συντίθεμαι καὶ αὐτός, οὐκ ἠρέσθησαν ἐπὶ τούτοις, εἰπόντες ὀφείλειν τοὺς κανόνας πρὸς τὸ ψυχοφελέστερον ἐρμηνεύεσθαι, οὐ μὴν πρὸς τὸ ἐκκεχυμένον καὶ ἀδιάφορον.

ZONAR. Ἐν ἵπποδρομίαις καὶ ἐν παιγνίοις θυμεικοῖς παρουσιάζειν ἱερωμένους ἢ ἀσκητὰς ἀπαντας ἀπαγορεύει ὁ κανὼν οὗτος. Ἀλλὰ καὶ κληρικὸς τις, φησὶν, εἰς γάμον κληθεῖν, ὅτε τὰ παίγνια εἰσελάθοιεν, οὕτω ἀναχωρεῖται ἐκεῖθεν. Οὕτω γὰρ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐδίδαξαν. Πατέρας δ' ἐνταῦθα φασὶν οἱ τῆς συνόδου ταύτης τοὺς ἐν Λαοδικαῖς συνεληθόντας ἐπισκόπους, καὶ τοὺς ἐκεῖ συγκροτήσαντας σύνοδον. Φησὶ γὰρ ὁ ν' τῆς τοιαύτης συνόδου κανὼν ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμῳ ἢ δέπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι θυμεικούς ἐγείρεσθαι αὐτούς, καὶ ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν.

Guill. Beveregii notæ.

(89) Ἐκ τῶν τετραμμένων παιγνίων. Mss. Amerbachianus et Ætioniensis rectius legunt ἐπιτετραμμένων.

Οι μὲν οὖν τῆς ἐν Λαοδικεῖα συνόδου οὐκ ἐπήγαγον τοῖς μὴ τηροῦσι τὸν κανόνα τι ἐπιτίμιον· οἱ δὲ τῆς δευτέρας ταύτης συνόδου παύσασθαι τοὺς τοιοῦτόν τι ποιοῦντας παραινῶσι, μὴ παυομένους δὲ, ἀλλ' ἐπιχομένους τῆς ἀσχημονος πράξεως, καὶ καθαιρεῖσθαι προστάτουσιν.

• ΑΡΙΣΤ. Κληρικὸς ἢ μοναχὸς ἐν ἱπποδρομίαις ἢ ἀνῶν, ἢ καὶ μελλόντων εἰσεῖναι θυμελικῶν ἐν γάμῳ, μὴ προσξῶν, καθαιρεῖσθω.

Οὐκ εὐθὺς καθαιρεῖται ὁ κληρικὸς, ἤνικα δ' ἂν εἰς γάμον κληθεῖς οὐκ ἐξαναστῆ καὶ ὑποχωρήσῃ, τῶν πρὸς ἀπάτην εἰσερχομένων παιγνίων· ἀλλ' ὁπόταν τοῦτο ποιῶν, οὐ πείθεται παύσασθαι· μὴ πανόμενος δὲ, καθαιρεῖται. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν ἱπποδρομίαις ἀπερχόμενος.

ΚΑΝΩΝ ΚΕ΄.

• Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνανεούμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόμενον τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικίας παροικίας ἢ ἐγγωρίους μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα, εἰ τριακονταετῆ χρόνον αὐτὰς ἀδιάστως διακατέχοντες ψυγνόμεναι. Εἰ δὲ ἐν τῷ τῶν τριακοντα ἐτῶν γέννηται τις ἢ γέννηται περὶ αὐτὸ ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικοῦσθαι περὶ τοῦτου κινεῖν παρὰ τῆς συνόδου τῆς ἐπαρχίας.

ΒΑΣΙΛ. Οὗτος ὁ ἀνανεούμενος κανὼν τῆς δ' συνόδου ἐστὶ κανὼν 15· καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος ὁ ἀνανεούμενος κανὼν τῆς τετάρτης συνόδου ἐστὶν ἑπτακαίδεκάτος, δεξὴ ἐξηγήθη ἐκείσε· καὶ ζητητέον τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα.

• ΑΡΙΣΤ. Ἀγροικία καὶ ἐγγώριοι παροικία, ἐπὶ τριακονταετίαν ἐρχόμεναι, κατεχέσθωσαν· ἐνθὸν δὲ, τὸ ἀμφισβητήσιμον ἐξουσι.

Ἀγροικίας παροικίας λέγει [ὡς καὶ ἐν τῷ ἑπτακαίδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἐγράφημεν] τοὺς ἰδιωτάτους τῶν ἐκκλησιῶν ἀγρούς, καὶ μὴ ἀνακεκοινωμένους, ὅπως ὄντας ἐν τισὶ κώμαις ἢ καὶ χωρίοις· οὐδὲ καὶ μοναίικα νῦν λέγουσιν· ἐγγωρίους δὲ τοὺς ἐν μέσοις χωρίοις ἢ κώμαις κειμένους ἀγρούς. Εἰ τις οὖν τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τριακονταετίαν κατέσχε τοιαύτην τινὰ ἐγγώριον, ἢ καὶ ἀγροικικὴν παροικίαν, ἐτέρῳ διαφέρουσιν ἐπισκόπῳ, καὶ οὐδεμίαν ὑπέστη ὀχλήσιν περὶ αὐτῆς ἐν τῷ τῆς τριακονταετηρίδος, ἀπαρασαλεύτως ταύτην καθέξει· εἰ δὲ ἀμφισβολία γέγνε περὶ αὐτῆς μέσον ἀμφοτέρων τῶν ἐπισκόπων, μήπω τῆς τριακονταετίας παραδραμούσης, ἐξεῖσι τῷ οἰομένῳ ἀδικεῖσθαι παρὰ τῆς συνόδου τῆς ἰδίας ἐπαρχίας περὶ ταύτης κινεῖν.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ΄.

• Πρεσβύτερον, τὸν κατὰ ἀγνοίαν ἀθέσμων γάμῳ περιπαρέντα, καθέδρας μὲν μετέσειν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κανόνος ἡμῖν νομοθετηθέντα, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. Ἀρχετὸν γὰρ τῷ τοιοῦτῳ ἢ συγγνώμη. Εὐλόγειν δὲ ἔσπον τὸν τὰ οἰκία τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἢ ἀνακόλουθον. Εὐλογία γὰρ ἀγιασμοῦ μετάδοσις

A est. Sed nullam iis, qui canonis non parvisent, Laodicensis synodi Patres decreverunt poenam. Patres autem sextae huiusce synodi, ne quid simile in posterum aliquis audeat, quique ausus fuerit, neque se ab eiusmodi deformitate removerit, etiam depositione multari jubent.

ARIST. « Clericus vel monachus, qui ad equorum cursus se confert, vel in nuptiis, cum ingressuri sunt histriones, non prius exit, deponatur. »

Non statim deponitur clericus quando ad nuptias vocatus non surgit et discedit, cum ad deceptionem facti incipiunt ludi; sed quando hoc faciens cessare non persuadetur. Non cessans autem deponitur, ut qui equorum cursus adit.

CANON XXV.

• Praeterea renovamus etiam canonem, qui dicitur uniuscuiusque Ecclesiae agrestes, et quae sunt in regione, parochias firmas manere apud episcopos qui eas possident, et maxime si 30 annorum spatio eas sine vi possidentes administraverint. Si autem intra 30 annos fuit vel fuerit aliqua de iis controversia, licere iis, qui se iniuria affectos dicunt, de eo actionem movere apud synodum provinciae.

BALS. Hic renovatus canon est 4 synodi canon 17, et lege eius interpretationem.

C ZONAR. Est is canon, quem hoc loco renovant, quartae synodi decimus septimus. Nos cum suo loco explicavimus. Tu quae ibi scripta sunt vide.

ARIST. « Agrestes et regionales parochiae triginta annos possessore retineantur. Intra autem illud tempus controversia de iis moveatur. »

Agrestes parochias dicit (ut et in decimo septimo synodi Chalcedonensis canone scripsimus) maxime proprios ecclesiarum agros, et non aliis communicatos, qui integre sunt in vicis quibusdam aut oppidulis, quos et monaecia nunc vocant: regionales autem agros, in mediis regionibus aut vicis sitos. Si quis itaque episcoporum per triginta annos talem aliquam regionalem aut agrestem parochiam possedit ad alium pertinentem episcopum, et de ea nulla movetur molestia intra triginta annorum spatium, eam inde non movendus possidebit. Si autem inter ambos episcopos mota de ea fuerit controversia priusquam triginta anni elapsi fuerint, licet ei, qui sibi injuriam fieri ratus est, apud propriae provinciae synodum actionem movere.

CANON XXVI.

• Presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicatum esse quidem cathedrae participem, secundum ea quae sunt in sacro canone decreta, reliquas autem operationibus abstinere. Etiam si talis satis est, si venia detur. Ut autem alii benedicat qui debet sua curare vulnera, est incongruum. Benedictio enim est sanctificatio-

« nis impertitio. Qui autem id non habet propter A
 « delictum ex ignorantia, quomodo alteri id im-
 « pertiet? 186 Nec ergo publice nec privatim
 « benedicat, nec Domini corpus aliis distribuat,
 « nec aliquid aliud ministerium obeat, sed prima
 « sede contentus Domino desbeat, ut illi ex igno-
 « rantia peccatum remittatur. Manifestum enim
 « est, quod nefarium istiusmodi conjugium dis-
 « solvetur, nec vir cum ea ullo modo consuetu-
 « dinem habebit, per quam sacra operatione pri-
 « vatus est. »

BALS. Canones Neocæsar. syn. ante præsentem
 synodum scripti sunt. Propterea enim et præsens
 canon illorum compositionis meminit, dicens nono
 illius synodi canonis consequenter, non licere ei,
 qui per ignorantiam suæ cognatæ legitime conjunctus
 est, et sacerdos postea factus, offerre, vel ali-
 quid aliud sacerdotale exercere; sed sola cathedra
 dignum censei, quoniam non ex scientia, sed per
 ignorantiam peccavit. Porro et cathedra tunc di-
 gnus putabitur, quando ab illicito conjugio sejunctus
 fuerit, et pœnitentiæ opera ostenderit, quæ suade-
 bunt ut mitius cum eo agatur. Si enim ab illicito
 conjugio non separatur, ignorantia nihil ei præderit;
 sed a magistratus potestate et matrimonium illici-
 tum dissolvitur. Hæc autem ex eo apparent, quod
 dicit canon: Sed prima sede contentus, Domino de-
 beat; et ex eo quod dicit: Nuptiæ autem dissolven-
 tur. Porro et nonus canon Neocæsar. syn., propter
 aliud ejus qui depositus est studium, eum in reli-
 quis quoque manere jubet. Quære et vicesimum
 septimum canonem sancti Basilii, et vicesimum
 primum præsentis synodi. Postquam autem matrimo-
 nium illicitum ex effectu apparuerit propter
 cognationem, is qui postquam resciverit in peccato
 perinans, non solum cathedra dignus non reputa-
 bitur, sed etiam tanquam incestus reus punietur,
 non secus ac laici. Dicit enim liber LX, lit. 37, c.
 41, decret. 6: Illicite nuptiæ non confirmantur, et
 propterea, si ante accusationem solutæ fuerint, pœna
 remittitur. Et decret. 7: In illicito matrimonio,
 quod per ignorantiam contractum est, dat veniam
 natura et ætas et peccati correctio: et maxime si
 quis nondum ipsum accusaverat.

ZONAR. Qui in corpus suum peccaverit, ac or-
 dinibus postea insignitus fuerit, quod ne offerat,
 inter reliquos propter aliud studium manens, Neo-
 cæsar. synodi nono canone constitutum est. Et
 magnus Basilii 27 can., cujus hic quoque memi-
 nit, qui se vetitis nuptiis inscius illigaverit, solo
 cathedræ honore concesso, a reliquis sacrorum mu-

« εστιν. Ὁ δὲ τοῦτο μὴ ἔχειν διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας
 « παράπτωμα πῶς ἐτέρῳ μεταδώσει; Μὴ τοῖνον
 « δημοσίᾳ μῆτε ἰδίᾳ εὐλογεῖτω, μῆτε τὸ σῶμα τοῦ
 « Κυρίου διανεμέτω ἐτέροις, μῆτε τι ἄλλο λει-
 « τουργεῖτω· ἀλλ' ἀρκοῦμενος τῇ προεδρίᾳ προσ-
 « κλαιέτω τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ
 « τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. Πρὸδῆλον γάρ ὡς ὁ τοιοῦ-
 « τος ἀθεσμος γάμος διαλυθῆσεται, καὶ οὐδαμῶς
 « ὁ ἀνήρ μετουσίαν ἔξει πρὸς τὴν, δι' ἣν τῆς
 « ἱερᾶς ἐνεργείας ἐστέρηται. »

BALS. Οἱ κανόνες τῆς ἐν Νεοκαισαρίᾳ συνόδου
 πρὸ τῆς παρουσίας συνόδου ἐγράφθησαν. Διὰ γὰρ τοῦτο
 καὶ μέμνηται ὁ παρῶν κανὼν τῆς συνθήκης ἐκεί-
 νων, λέγων ἀκολουθῶς τῷ θ' κανόνι τῆς συνόδου
 ἐκείνης μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν ἐν ἀγνοίᾳ μετὰ προσ-
 γενοῦς αὐτοῦ νομίμως συναφθέντα, καὶ μετὰ τοῦτο,
 ἱερωθέντα, προσφέρειν, ἢ ἄλλο τι ἱερατικὸν ἐνεργεῖν·
 μόνος δὲ καθέδρας ἀξιοῦσθαι: διὰ τὸ μὴ ἐν εἰδήσει,
 ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήσασαι. Καὶ τῆς καθέδρας δὲ τότε
 ἀξιοθῆσεται, ὅτε τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου ἀποστῆ,
 καὶ δείξῃ ἔργα μετανοίας, παρακλοῦντα γενέσθαι
 συμπαθέστερον τι ἐπὶ αὐτῷ. Εἰ γὰρ ἔχεται τοῦ ἀθέ-
 σμου γάμου (90), διὰ τὴν ἀγνοίαν οὐκ ὠφελήθησεται,
 ἀλλ' ὅπῃ ἀργοντικῆς ἔξουσίας καὶ ὁ ἀθεσμος γάμος
 λυθῆσεται (91). Ταῦτα δὲ ἀναφάνεται ἀπὸ τοῦ λέ-
 γειν τὸν κανόνα· Ἄλλ' ἀρκοῦμενος τῇ προεδρίᾳ, προσ-
 κλαιέτω τῷ Κυρίῳ· καὶ ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν· Ὁ δὲ γά-
 μος διαλυθῆσεται. Καὶ ὁ θ' δὲ κανὼν τῆς ἐν Νεο-
 καισαρίᾳ συνόδου, διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν καθαιρε-
 θέντος (92), μένειν αὐτὸν ἐν τοῖς λοιποῖς παρακα-
 λούεται. Ζῆτει καὶ τὸν κ' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασι-
 λείου, καὶ τὸν κ' τῆς παρουσίας συνόδου. Τοῦ γάμου
 δὲ ἀπὸ τελέσματος ἀθέσμου ἀναφανέντος: διὰ τὴν
 συγγένειαν, ὃ μετὰ εἰδησιν ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ οὐ
 μόνον καθέδρας οὐκ ἀξιοθῆσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς αἰμο-
 μίκτης τιμωρηθῆσεται κατὰ λαϊκοῦς. Φησὶ γὰρ Βι-
 θλίον ξ' τίτλῳ λζ', κεφ. μα', θέματι ζ'. Ὁ ἀθέμο-
 τος γάμος οὐ βεβαιούται· καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν πρὸ
 κατηγορίας λυθῆ, συγχωρεῖται ἡ ποινή· καὶ θέματι
 ζ'. Ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγνοίᾳ γενομένου ἀθεμίτου γάμου
 δίδωσι συγγνώμην φύσις καὶ ἡλικία καὶ ἡ ἐπανόρθω-
 θσις τοῦ ἁμαρτήματος· καὶ μάλιστα εἰ μῆπω τις
 αὐτὸν κατηγορήσεν.

D ZONAR. Καὶ ὁ ἔννατος κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισα-
 ρείᾳ συνόδου περὶ ἡμαρτηκότος ἐν σώματι καὶ χει-
 ροτονηθέντος φησὶν, ὅτι Μὴ προσφερῆτω, μένων ἐν
 τοῖς λοιποῖς διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν. Καὶ ὁ εἰκοστὸς
 ἔσθμος τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανὼν περὶ τοῦ ἀθέ-
 σμου γάμου περιπαρέντος ἐν ἀγνοίᾳ φησὶ καθέδρας
 μὲν τὸν τοιοῦτον μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργεῖων

Guill. Beveregii notæ.

(90) Εἰ γὰρ ἔχεται τοῦ ἀθέσμου γάμου. Legendum est, ἐξέχεται, juxta mss. Ælon. et Amerbachianum.

(91) Καὶ ὁ ἀθεσμος γάμος λυθῆσεται. Post ista verba in editione Parisiensi, hæc leguntur, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιοθῆσεται· καὶ ὁ θ' δὲ κανὼν. Et priora quidem verba, scil. καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιοθῆσεται, in mss. Amerbach. et Ælo-

nensi leguntur, necnon in Titiano: posteriora, nimirum, ὁ θ' δὲ κανὼν, ab omnibus ut superflua et sensum perturbantia rejiciuntur.

(92) Σπουδὴν καθαρῆθεντος. Ms. Amerbachiana legit, σπουδὴν τοῦ καθαρῆθεντος. Uti et mox postea, pro ἀπὸ τελέσματος, legit, ἐξ ἀποτελέσματος.

ἀπέχεσθαι, οὐ δὴ κανόνος ὁ παρῶν μένηται κανών, καὶ τὰ αὐτὰ διατάττεται τὸν κατὰ ἄγνοιαν εἰς ἄθεσμον γάμον ἐμπεπτωκότα, συγγενεῖ τυχὸν οἰκείᾳ μύγεται, ὡς ἀγνοήσαντα τὴν συγγένειαν, καθέδρας μύνης μετέχειν καλεῖται, ἕτερον δὲ τι ἱερατικὸν δικαίον μὴ ποιεῖν. Ἀρκεῖν γὰρ αὐτῷ ὅτι συγγνωμναίεται διὰ τὴν ἄγνοιαν. Πῶς δὲ εὐλογῆσει, φησὶν, ὁ τοιοῦτος; ἕτερον, ὃς μᾶλλον τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων φροντίζειν χρῆσται; Ἡ γὰρ εὐλογία χάριτος πνευματικῆς καὶ ἁγιασμοῦ ἐστὶ μετὰδοσις· ὧ δὲ οὐ μέτεστι χάριτος οὐδ' ἁγιασμοῦ διὰ τὸ παράπτωμα, πῶς οὕτως; ἐτέρω θυνηθείη μεταβοῦναι αὐτοῦ; Ὅτε οὖν δημοσίᾳ οὔτε ἰδίᾳ εὐλογῆσει, οὔτε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου διανεμεῖ· ἀλλ' ἀρκεσθήσεται τῇ καθέδρᾳ μετνοῶν, ἐν' αὐτῷ συγχωρηθῆ τὸ ἀμάρτημα. Ὁ δὲ ἄθεσμος γάμος λυθῆσεται, καὶ οὐκέτι πρὸς τὴν γυναικα ἐκείνην εἰσελεύσεται ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, καὶ οὕτω; ἔξει τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν. Εἰ γὰρ μὴ διασποσθῆι τὸ ἄθεσμον συνοικέσιον, οὔτε τὴν καθέδραν ἔξει, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξωθήσονται ἀμφω οἱ ἀλλήλους ἀθέσμως μεγνόμενοι, καὶ ὁ θεσμος γάμος δι' ἀρχοντικῆς ἐξουσίας λυθῆσεται.

cathedræ quoque jus omne amittet; quin ab Ecclesia uterque conjux ejicietur, et male contractum inter ipsos fœdus sæcularis iudex pro potestate dissolvat.

ΑΠΙΣΤ. « Πρεσβύτερος ἀθέσμων περιπεσὼν (93) γὰρ μὴ, καὶ καθαιρεθείς, καθέδρας μετεχέτω, καὶ ἐ μόνον, πάντως διαλυθείς τοῦ μιάσματος. »

Εἰ τις πρεσβύτερος πρὸ τῆς χειροτονίας γυναῖκα ἔλαβεν, ἢ χήραν, ἢ πόρνην, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, ἢ ἐτέραν τινὰ τῶν ἀπηγορευμένων, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μὲν ἱερωσύνης παυθήσεται, τῆς δὲ καθέδρας τῶν πρεσβυτέρων μεθέξει. Διαλυθῆσεται δὲ καὶ ὁ τοιοῦτος ἄθεσμος γάμος, δι' ὃν τῆς ἱερατικῆς ἐνεργείας στερεῖται.

KANON KZ'.

« Μηδεὶς τῶν ἐν κλήρῳ καταλειπομένων ἀνοικεῖον ἐσθῆτα ἀμφιεννύσθαι, μήτε ἐν πόλει διάγων, ἐ μήτε ἐν ὁδῷ βαδίξων, ἀλλὰ στολαῖς κεκρήσθω ἐ ταῖς ἡδὴ τοῖς ἐν κλήρῳ καταλειπομένοις ἀπονεμηθείσαις. Εἰ δὲ τις διαπράξῃ τοιοῦτον, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω. »

ΒΑΣΣ. Τινὲς τῶν κληρικῶν, ὡς εἰκεν, ἔξω τῆς ἐνεγκαμένης αὐτοῦ διατρίβοντες, μετὰ ἀνοικείων στολῶν ἐβάδιζον· ἢ καὶ ἐν πόλει διάγοντες ὁμοίως ἐχρῶντο περιβλήμασι. Τοῦτο οὖν ἐπανορθούμενοι οἱ Πατέρες, διωρῶσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι· ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιοῦντας ἀφορίζεσθαι ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν. Καὶ ὁ ἐς' δὲ κανὼν τῆς ζ' συνόδου μὴ δεῖν φησὶν ἱερατικὸν ἄνδρα πολυτελεσίαν ἱματίοις χρῆσθαι· ἀνοικεῖος δὲ τῷ κληρικῷ στολή ἐστ. ν οὐχί

Guill. Beveregii notæ.

(93) Πρεσβύτερος ἀθέσμων περιπεσὼν. Harmenopolus sensum hujus canonis breviter sic concipit, Εἰ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμων γάμου περιπέσει πρεσβύτερος, τοῦ συνοικεσίου διαλυθέντος τὴν καθέδραν μόνον ἔχεται, τῶν ἐνεργειῶν πασῶν ἀπεχόμενος. Si per ignorantiam in illicitas nuptias presbyter incidit, soluto matrimonio sedem duntaxat habeat, ab universis actibus abstinens. Ubi scholiastes ad

verum functionibus omnino abstinere jubet. Eadem hic quoque decreta, ut qui se damnatis videlicet nuptiis imprudens implicaverit, sibi quæ forte consanguineam, ignorata propinquitate, sociarit, cathedræ solo honore contentus, quod reliquum est nullum omnino sacerdotale munus attingat, quodque ejus ignorantia noxa condonata sit, bene secum ac feliciter actum esse sibi persuadeat. Benedicere vero alteri, inquit, qua ratione audeat, qui de sua potius expianda culpa sollicitus esse debet? Est namque benedictio spiritualis quædam gratiæ sanctitatisque communicatio. Quienæque igitur, quod in ipso sanctitatis et gratiæ fuit, propter offensionem ab ipso patrati facinoris amisit, aliis impertire qua ratione poterit? Neque igitur is publice neque privatim benedicet, neque Dominicum corpus cuiquam impertietur, sed cathedra contentus sit, penitentiam agens, ut delictum sibi remittatur. Connubium porro damnatum rescindat, atque se penitus ab omni consanguineæ mulieris commercio abducat, ac ita demum concessum cathedræ honorem obtinebit. Nam si incestæ nuptiæ maneat, cathedræ quoque jus omne amittet; quin ab Ecclesia uterque conjux ejicietur, et male contractum inter ipsos fœdus sæcularis iudex pro potestate dissolvat.

187 ARIST. « Presbyter in illicitum matrimonium incidens, et depositus, cathedræ sit particeps, et et solum, a scelere prorsus abstinens. »

Si quis presbyter ante ordinationem uxorem duxit, aut viduam, aut meretricem, aut scenicam, aut aliam quamcumque earum quæ prohibentur, in ignorantia, a sacerdotio quidem cessabit, at cathedræ presbyterorum particeps erit. Dissolvetur autem et illegitimum istiusmodi conjugium, per quod sacro ministerio privatur.

CANON XXVII.

« Nullus eorum, qui in cleri catalogum relati sunt, vestem sibi non convenientem induat, neque in civitate degens, neque iter ingrediens: sed utatur vestibus quæ antehac iis, qui in clerum relati sunt, attributa fuerunt. Si quis autem tale quid fecerit, una septimana segregetur. »

BALS. Quidam clerici, ut est verisimile, extra patriam quæ eos tulit versantes, cum vestibus sibi nequaquam convenientibus incedebant: vel etiam in civitate degentes, similibus vestimentis utebantur. Patres ergo hoc corrigentes, statuerunt ne tale quid fiat amplius: vel eos quidem certe, qui præter hæc faciunt, una septimana segregandos. Porro et 7 syn. can. 16 dicit, non sportare sacerdotem uti sumptuosius vestibus. Stola autem clerico

vocem ἀθέσμων hæc annotavit, ἦγον τὴν καθ' αἶμα τυχὸν προσήκουσαν εἰσοικιζόμενος, ἢ μονάστριαν τὸ ἱερὸν ἀρησαμένην σχῆμα, ἢ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐκτροπευθείσαν, Videlicet si sanguinis fortasse oincklo sibi junctam in domum duxarit, vel monastriam, quæ habitum sacrum inficiata est, vel pupillam cuius tutelam pater ipsius gessit. Harmenop. epit. can. sect. 2, tit. 3.

bequaquam conveniens est, nec vestes militum: A si quis enim clericus his unquam indutus fuerit, vehementer punietur. Sunt vero sumptuosa auro intexta vestimenta, quæ vulgo dicuntur μαργέλλια γράμματα, et αντίπανα, et vestes purpureæ. Virtutis enim et honestatis exemplum debent esse clerici, non autem stolidæ ac inhonestæ vitæ.

ZONAR. Qui seipso Deo dicant, molestiam in ipso quoque corporis habitu et ornatu externo conservare ac tueri debent. Nam *Homo quidem*, ut sacræ testantur Litteræ, *faciem intuetur: Deus autem cor*¹. Ac arcanas quidem animi cogitationes divina vis inspicit: homines vero ab externa specie ad interiora et latentia suspicionibus et conjectura perveniunt. Quamobrem si in Dei sortem vocatos nequaquam consueto sui ordinis hominibus, sed longe dissimili ac diverso habitu uti quispiam animadvertat, eosque, vel splendida varieque elaborata veste indutos, vel militari ornatu, quasi ad iter agendum, bene præcinctos conspiciat, fideles damnabit, atque ex præpostero illo habitu, omnium qui clero ascripti sunt, animum ac mores æstimabit. At vero, *Sine offensione*, magnus Paulus ait, *estote Judæis et Græcis et Ecclesiæ Dei*². Universos igitur, qui in clerum cooptati sunt, consueti, tum in urbe tum in itinere, vestibus hic canon uti jubet. Qui vero scus fecerint, atque a consuetudine in eo recepta se abduxerint, unius hebdomadæ spatio segregandos esse decernit. Et vero, ne sacerdotalis ordinis viro sumptuosius vestibus uti liceat, decimo sexto quoque septimæ synodi canone constitutum est.

ARIST. « Clericus nec itinere nec domi vestem non convenientem induat, alioquin, una septimana segregetur. » *Perspicuus.*

188 CANON XXVIII.

« Quoniam in diversis ecclesiis intelleximus, uva ad altare allata, ex quadam quæ invaluit consuetudine, ministros, postquam hanc incremento oblationis sacrificio conjunxerint, utraque simul populo distribuere: simul etiam decernendum esse perspeximus, ut nullus sacerdos hoc amplius faciat, sed ad vivificationem et peccatorum remissionem solam oblationem populo impertiat; tanquam primitias autem unæ allationem existimantes, sacerdotes eam seorsim benedicentes potentibus impertire, ad fructuum datori gratiarum actionem, per quos corpora nostra divina dispositione augentur et aluntur: si quis itaque clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur. »

BALS. De his, quæ in præsentī canone declarantur, satis in 4 apostolico canone scripsimus. Lege ergo quæ in illo scripta sunt.

ZONAR. Multæ locis quibusdam ab ecclesiasticæ disciplinæ gravitate alienæ consuetudines sunt re-

τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐνδύματα· ταῦτα γὰρ εἰ ποτε τι; κληρικὸς ἐνδύθῃ, μεγάλη; κολασθήσεται· ἀλλὰ τὰ πολυτελεῆ χρυσοῦφρανα ἐπιβλήματα, τὰ δημοτικῶς λεγόμενα μαργέλλια γράμματα καὶ αντίπανα, καὶ τὰ ἐκ κοχχύλης πορφυρίζοντα ἱμάτια· ἀρετῆς γὰρ καὶ εὐσημοσύνης ὑπόδειγμα οἱ κληρικοὶ δεῖλουσιν εἶναι, οὐ μὴν βλακείας καὶ ἀσχήμονος διαγωγῆς.

ZONAR. Τοὺς τῷ Θεῷ καθιερωμένους πανταχόθεν δεῖ τεκτιθεῖν τὸ εὐσημον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐξω φαινομένης αὐτῶν καταστάσεως. "Ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, φησὶν ἡ Γραφή· Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. Καὶ τὰ μὲν τῆς καρδίας κινήματα γνωστὰ τῷ Θεῷ· οἱ ἄνθρωποι δὲ ἐκ τῶν ἐκτὸς τεκμαίρονται τὰ ἐνδον καὶ ἀφανῆ. Εἰ γοῦν ὀρώμεν τοὺς τῷ Θεῷ κεκληρωμένους μὴ τῷ τύπῳ καὶ τῇ συνηθείᾳ τῇ περὶ τὴν στολὴν ἐμμένοντας, ἀλλ' ἀνοικεῖως τῇ ἐκυτῶν καταστάσει ἐσταλμένους, καὶ ἡ λαμπρὰς τινος ποικίλας τε καὶ πολυτελεῖς ἀμφιεννυμένους ἐνδύματα ὡς δῆθεν εὐσταλεῖς ἐσομένους; ὄδον ἀνούοντας, καταγνώσκονται τῶν πιστῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐξωθεν ἀτάκτου περιτροπῆς τοιαῦτα κρινούσι τῶν τῷ Θεῷ κεκληρωμένων καὶ τὰ ἐντός. Ὁ δὲ μέγας Παῦλος, "Ἀπόρροκοι, φησὶ, ἠγάπηθε καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γοῦν παρῶν κανὼν πᾶσιν ἐντέλλεται τοῖς ἐν κλήρῳ τοῖς συνήθεσι κεχρηθῆσθαι στολαῖς, καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ὁδῷ· ἡ μὴ τοῦτο προοῦντας, ἀλλὰ παρεξίοντας τὴν συνηθειαν, ἀφορίζεσθαι ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν. Καὶ ὁ ἰς' τῆς ζ' συνόδου κανὼν μὴ δεῖν φησὶν ἱερατικῶν ἄνδρα πολυτελείσιν ἱματίοις κεχρηθῆσθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς μῆτε ἐν ὁδῷ μῆτε ἐν οἴκῳ ἀνοικεῖον ἐσθήτα ἀμφιεννύσθω· εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφορίζεσθω. » *Σαφής.*

KANON KH'.

« Ἐπειδὴ ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήκαμεν, ἐ σταφυλῆς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης ἐ κατὰ τι κρατήσαν ἔθος, τοὺς λειτουργοὺς ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τῆς προσφορᾶς θυσίᾳ συνάπτοντας, οὕτως ἕμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα, συνείδομεν, ὥστε μηκέτι τοῦτό τινα τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν καὶ ἁμαρτιῶν ἀφεσὶν τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδιδόναι· ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὴν τῆς σταφυλῆς ἐ λογιζομένους προσένειν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς ἐ εὐλογούντας τοῖς αἰτούσι ταύτης μεταδιδόναι πρὸς τὴν τοῦ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, ἐ δι' ὧν τὰ σώματα ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον ὄρον ἐ αὔξει τε καὶ ἐκτρέφεται. Εἰ τις οὖν κληρικὸς ἐ παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσῃ, καθαιρεῖσθω. »

BALS. Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι δηλουμένων ἀρκούντως ἐγράψαμεν ἐν τῷ τετάρτῳ ἀποστολικῷ κανόνι. Ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένα.

ZONAR. Πολλὰ παρὰ τισὶν ἔθῃ ἀλλότρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς κεκράτηκε καταστάσεως. Ὡν καὶ τὸ

¹ I Reg. xvi, 17. ² I Cor. x, 32.

σταφυλῆς ὡς ἀπαρχῆς κομιζομένης ἐν τῷ ναῷ, καὶ μεταδίδοσθαι τῷ λαῷ. Τοῦτο τοίνυν οὕτως ὁ κανὼν ἀποτρέπεται, καὶ μηκέτι γίνεσθαι κελεύεται παρὰ τινος τῶν ἱερωμένων, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τῷ λαῷ μόνως μεταδίδομαι τῆς προσφορᾶς εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν τοῖς ἀναξίως ταύτης μετέχουσι· τὴν δὲ σταφυλὴν ὡς ἀπαρχὴν προσαγομένην εὐλογεῖσθαι παρὰ τῶν ἱερέων, καὶ διανέμεσθαι τῷ λαῷ, ἵν' εὐχαριστοῦν τῷ τῶν καρπῶν δοτῆρι καὶ χορηγῷ τῶν ἀναγκῶν ἡμῖν πρὸς οὐσάσιν τῆς σαρκός. Εἰ δέ τις, φησὶ, παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσῃ, καθαιρεῖσθω.

ARIST. « Σταφυλὰ πρὸς τινῶν τῆ ἀναϊμάκτω θυσίᾳ ἐ συνάπτονται. Τοῦτο δὲ μηκέτι τολμᾶσθαι διώρισταται. »

Τὸ μὲν σταφυλὰς ἐν καιρῷ τῷ δόντι τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρειν, καὶ εὐλογεῖσθαι ταύτας παρὰ τῶν ἱερέων, καὶ τοῖς αἰτούσι μεταδίδομαι, ὁ τῶν ἀγίων ἀποστολῶν τρίτος κανὼν συγχωρεῖ· τὸ δὲ τῆ ἀναϊμάκτω θυσίᾳ ταύτας συνάπτειν, καὶ ἅμα διανέμειν ἀμφότερα τῷ λαῷ, ὁ παρῶν ἀπαγορεύει κανὼν, καὶ προστάττει μηκέτι τοῦτο τολμηθῆναι παρὰ τινος τῶν ἱερέων· εἰ δὲ μή, καθαιρεῖσθαι τὴν τοῦτο ποιήσαντα.

ΚΑΝΩΝ ΚΘ.

« Ὁ τῶν ἐν Καρθαγένῃ διαγορεύει κανὼν, ὅστε ἅγια θυσιαστηρίου εἰ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἡμέρας, ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· ἰσως τῆνικαῦτα διὰ τινὰς κατὰ τοὺς τόπους προφάσεις τῆ Ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖς τῶν θείων ἐκείνων Πατέρων τῆ αὐτῆ χρηταμένων οικονομίᾳ. Μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκριβοσίαν, ὀρίζομεν, ἀποστολικάς καὶ πατριχὰς ἐπόμενοι παραδόσεις, μὴ δεῖν ἐν Τεσσαρακοστῇ τῆ ὑστεραίας ἑβδομάδι τὴν πέμπτην (94) λύειν, καὶ ἄλλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν. »

ΒΑΛΣ. Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ἅγιοι Πατέρες, εἰδότες ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸ νομικὸν Πάσχα σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ φαγεῖν, ἐτέλεσε καὶ τὸ μυστικὸν Πάσχα καὶ τὴν ἀναϊμάκτην θυσίαν (95) παρέδωκε, παρεκλείσαντο κατὰ μὲν τὸν ἄλλον χρόνον νήστευσι εἶναι τοὺς τὰ ἅγια μετὰ χειρὶ κομιζομένους διακόνους καὶ ἱερεῖς· κατὰ δὲ τὴν μεγάλην πέμπτην, μετὰ τὸ φαγεῖν, ἱερουργεῖν. Τοῦτο οὖν μὴ γίνεσθαι διωρίσθησαν οἱ τῆς ἑ' συνόδου Πατέρες, εἰδόντες ὅτι τότε μὲν ἰσως διὰ τινὰ εὐλογον αἰτίαν καὶ λυσιτελήταις

Guill. Beveregii notæ.

(94) Τῇ ὑστεραίᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην. Ms. Amerbachianus legit τῆ ὑστεραία ἑβδομάδι. Et in ms. Boileiano, post πέμπτην, hæc interseruntur, τὴν ἡμέραν τῆς ὑστεραίας ἑβδομάδος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ὁ κανὼν φησὶ τὴν μεγάλην πέμπτην. Hæc autem verba in nullo alio codice leguntur: neque canonis necessaria sunt, sed omnimodo potius supervacanea, a leo ut in margine primo scripta

A septæ. Quarum ex numero ea quoque fuit, ut vinarum primitiæ templo allatæ, divinoque et incremento sacrificio adjunctæ, populo dividerentur. Morem igitur ejusmodi canon hic damnat, ab eoque sacri ordinis homines in posterum abstinere jubet. Solum porro, inquit, sacram oblationem, qua peccatorum veniam obtineant, nisi si qui ad eam participandam minus probati accesserint, populo imperitari concessum sit. Uvas autem, ut primitias allatas, a sacerdotibus benedici et populo distribui, ut exinde frugum datori, omniumque quæ ad carnis victum cultumque necessaria sunt largitori gratias agant. Qui secus fecerit, in eum depositione animadverti jubet.

ARIST. « Uvæ a nonnullis incremento sacrificio conjunguntur. Ne quis autem hoc amplius audeat, decretum est. »

Uvas quidem tempore convenienti super altare offerre, easque a sacerdotibus benedici, et potentibus distribui, tertius sanctorum apostolorum canon permittit. At eas incremento conjungere sacrificio et utrumque simul populo distribuere præsens canon prohibet, mandatque ne quispiam e sacerdotibus hoc amplius audeat. Alioquin, eum qui fecerit, deponi.

CANON XXIX.

« Carthaginensis synodi canon dicit, ut sancta austeris non nisi a jejuniis hominibus peragantur, excepto uno die in anno, in quo cæna Domini peragitur: tunc fortasse propter aliquas in istis locis occasiones Ecclesiæ utiles Patribus hæc dispensatione uss. Cum nihil ergo nos inducat, ut accuratam diligentiam relinquamus, apostolicas ac paternas traditiones sequentes statumus, non oportere in Quadragesima, postrema septimana quinta feria jejunium solvere, et totam Quadragesimam injuria afficere. »

BALS. Sancti Patres qui Carthagine convenerant, scientes quod Dominus noster Jesus Christus, postquam legale Pascha fecisset, et etiam cum suis discipulis comedisset, mysticum quoque Pascha peregit, et incrementum sacrificium tradidit, jusserrunt alio quidem toto tempore esse jejunos, qui sancta tractant, diaconos et sacerdotes: in magna autem quinta feria, ubi comederint, sacrum celebrare. Hoc ergo non esse faciendum sanctæ synodi sextæ Patres statuerunt, dicentes, quod tunc quidem fortasse, propter 189 justam aliquam

et ex eo in canonem postea descriptoris incuria transcripta videantur; ac proinde nos ea hic adnotare satius duximus, quam ipsi canonis interserere, ne sensus ejus perturbaretur.

(95) Τὴν ἀναϊμάκτην θυσίαν. Ms. Ætoniensis rectius legit τὴν ἀναϊμάκτων θυσίαν. Quemadmodum etiam Aristenum legisse ex scholiis ejus in hujus canonis epitomen constat.

causam et ecclesiis utilem, hoc ita fieri oportere aconomice statutum est. Sed nunc cum nihil necessarium urgeat, non oportet catholicas et paternas traditiones transgredi: sunt autem haec, 69 can. sanctorum apostolorum, 50 Laodic. syn. et alii.

ZONAR. Cum reliquo toto anni tempore sacra altaris mysteria a jejuniis hominibus celebranda esse Patres olim Carthagine decrevisset, quintam nihilominus magnam, ut vocant, feriam, quod soleis in ea coenae Dominicae apparatus exhiberi solet, exceperunt. Sed eum quoque diem a sacrorum ministris jejuniis transigi, sextae hujus synodi Patres canonis constitutione jubent. Habuerunt siquidem forte divini illi Patres, inquit, aliquas causas, ob quas iis, in locis decretum illud Ecclesiae profuturum existimarent; nunc vero necessitatis omni excusatione sublata, traditionibus apostolicis Patrumque decretis negligentius obtemperare, ac unius diei violatam jejuniis totam, quantum in nobis est, Quadragesimam deturpare, collectumque tot dierum spatium fructum effundere, non oportet. Quod vero de apostolicis Patrumque constitutionibus asserunt, in eo sexagesimum nonum apostolorum canonem, et Laodicensis synodi quinquagesimum intellexere. Nam apostolicus ille qui semper qui sacram Quadragesimam Paschali celebritati praefixam, valetudine nequaquam impediti, non jejunarunt, depositionis quidem, si sacris initiati sunt, laicos vero segregationis poena teneri jubet. Laodicenus autem canon, Non oportet, inquit, in quadragesimae postrema septimana quintae feriae jejuniis solvere, et totam Quadragesimam injuria afficere, sed totam Quadragesimam jejunare oportet, aridus vescentes.

ARIST. « Quidam e Patribus Coenae Dominicae diei coenati offerbant. Visum est ergo synodo, hoc non faciendum esse, nec in ultima Quadragesimae septimana quintae feriae jejuniis solvere, et totam Quadragesimam injuria afficere.

Synodus quidem Carthaginensis in quadragesimo primo canone decrevit sancta a jejuniis hominibus peragi, excepto uno die in anno in qua Coena Dominica peragitur. Hic autem canon, rigorem juris observans, nec istum diem excipit. Sed jubet etiam in ista feria sive magna quinta sacerdotes etiam jejunos incrementum sacrificium celebrare; ne ob

Α εκκλησίαις, τοῦτο οὕτω γίνεσθαι οικονομικῶς διαρρίσθη· ἀριτω; δὲ μηδενὸς ἀναγκαίου κατεπείγοντος, οὐ χρὴ τὰς ἐπιστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις παραβαίνεσθαι. Εἰσὶ δὲ αὐταὶ ὁ 69 κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ 50 τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, καὶ ἕτεροι.

ZONAR. Οἱ μὲν ἐν Καρθαγένῃ Πατέρες νῆστεις τὴν ἄλλοιαν ἄνοιαν χρόνον τοὺς τὰ ἅγια τοῦ θυσιαστηρίου ἐπιτελοῦντας, ἤγουν ἱερουργοῦντας, διατάξαντο εἶναι ἀνευ τῆς μεγάλης πέμπτῃς· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ Κυριακῶν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· οἱ δὲ τῆς ἕκτης τεβ- τῆς συνόδου καὶ τότε νῆστεις εἶναι δεῖν διὰ τοῦ κανόνος τοῦτου ὤρισαντο τοὺς τὰ ἅγια χειρίζοντας καὶ τελούοντας, εἰπόντες ὡς ἴσως οἱ θεοὶ Πατέρες; ἐκεῖνοι ὀκονομήσαν τότε τοῦτο διὰ τινὰς αἰτίας τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς τόπους ἐκεῖνους λυσιτελεῖς· νῦν δὲ, μηδενὸς ἀναγκαίου κατεπείγοντος, παρῖδειν τὴν ἀκριβείαν καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις οὐ χρὴ· καὶ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ λύειν τὴν πέμπτῃν κατὰ τὴν ὑστέραν ἑβδομάδα, κἀντεῦθεν ἀτιμάζειν καὶ ἀχρειοῦν ὅλην τὴν Τεσσαρακοστήν. Ἀποστολικὰς δὲ καὶ πατρικὰς παραδόσεις τὸν ἐξηκοστὸν ἑννατον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὠνόμασαν οἱ θεοὶ Πατέρες οὗτοι, καὶ τὸν πεντηκοστὸν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. Ὁ μὲν γὰρ τοὺς μὴ νηστεύοντας τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν τοῦ Πάσχα, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζονται, ἱερωμένους ὄντας, καθίζει, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζει· ὁ δὲ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, Οὐ δεῖ, φησὶ, τῇ Τεσσαρακοστῇ ἐν τῇ C ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτῃν λύειν, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστήν ἀτιμάζειν, ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν ξηροαγοῦντας νηστεύειν (96).

ARIST. « Τινὲς τῶν Πατέρων τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θεῖου δεῖπνου μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι προσήγον. Ἐδόξε τοίνυν τῇ συνόδῳ τοῦτο μὴ γίνεσθαι· μηδ' ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτῃν λύειν, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστήν ἀτιμάζειν. »

Ἡ μὲν ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ὤρισεν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ κανόνι ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων τελείσθαι τὰ ἅγια ἀνευ μιᾶς ἡμέρας, ἐν ἣ τῇ Κυριακῶν δεῖπνον ἐπιτελεῖται· ὁ δὲ κανὼν οὗτος, φυλάττων τὸ ἀκριβές, οὐδὲ ταύτην ἡμέραν ὑπεξαίρει· ἀλλὰ προστάττει καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἤγουν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, καὶ τοὺς ἱερεῖς νηστικούς; ὄντας

Guill. Beveregii notæ.

(96) *Ξηροαγοῦντας νηστεύειν.* In supplemento ad Parisiensem Zonaræ editionem, post illa ultima scholii hujus verba, hæc ex aliis niss. exscripta addenda notantur. Τοὺς ἐν Καρθαγένῃ Πατέρας τὸ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἐπιτελεῖσθαι τὰ ἅγια ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ὁρίζαι, ὅτι ὁ Κύριος τότε πρότερον μὲν τὸ νομικὸν Πάσχα ἐπιτελεῖσαι οἶον (leg. σὺν) τῶν μαθητῶν νομίξεται: εἶτα τὸ οἰκεῖον παραδοῦναι τὸ νομικόν, καὶ μὴ νῆστεις εἶναι τοὺς ἀποστόλους, ὅτε ἐκεῖνο ἐφαγον, ὡς πρὸ ἐκεῖνου φαγόντας τὸ νομικόν. Κατὰ γοῦν τὴν τύπον τοῦτον ὁρίζαι καὶ τοὺς ἐν Καρθαγένῃ οὕτω τελεῖν τὰ ἅγια ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ. *Ne magna illa quinta feria a jejuniis hominibus*

sacra mysteria celebrarentur, Carthaginensis synodi Patres, exemplo discipulorum adducto, statuisse, quod Dominus tunc prius quidem legale Pascha peregrisse cum discipulis censentur, deinde propriam mysticam coenam tradidisse: neque apostolos ad eam jejunos accessisse, quippe qui jam antea legali coena jejunia solvisent. Eorum igitur exemplum secutos institutum illud Carthaginensis quoque synodi Patres sacra mysteria eodem modo magna quinta feria peragendi, retinere voluisse. Hæc autem cum iis, quæ Zonaræ in hunc canonem commentatus est, non coherent, ac propterea e margine in textum transcripta videntur.

την ἀναίμακτον Ουσίαν ἐπιτελεῖν· ἵνα μὴ διὰ τὴν παρόρασιν τῆς μίαις ἡμέρας δὴν τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζωμεν.

ΚΑΝΩΝ Α'.

« Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας· βουλόμενοι
« διαπράττεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς
« ἐκκλησίαις ἱερέας οἰκονομῶμεν διεγνώκαμεν. Ὡστε
« εἰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν περὶ τοῦ πρὸς
« φάσαι εὐλαβείας τὴν οἰκείαν γαμετὴν μὴ ἐκβάλ-
« λειν, ὑπερανabaίνειν οἴονται δεῖν, καὶ πέρα τῶν
« ὀρισθέντων (97) ποιεῖν· ἐκ τούτου τε μετὰ τῶν
« οἰκείων συμφωνοῦντες συμβίωσι, τῆς πρὸς ἄλ-
« λήλους ὁμιλίαις ἀπέχωνται· ὀρίζομεν τούτους
« μηκέτι ταύταις συνοικεῖν (98) καὶ ὀιονδήτινα
« τρόπον, ὡς ἂν ἡμῖν ἐντεῦθεν ἐντελῆ τῆς ὀπο-
« σχέσεως παρέξοιεν τὴν ἀπόδειξιν. Πρὸς τοῦτο
« δὲ αὐτοῖς οὐδὲ ἄλλο τι ἢ διὰ τὴν τῆς γνύμης
« μικροψυχίαν καὶ τὸ τῶν ἡθῶν ἀπεξινωμένον
« καὶ ἀπαγῆς ἐνδιδώκαμεν. »

ΒΑΣ. Ἐμαθον οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὅτι οἱ τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν ἱερεῖς προζάσει εὐλαβείας ἀπειχοντο κατὰ κοινὴν ἀρέσκειαν τῶν οἰκείων γαμετῶν. Εἶπον οὖν ὡς, καὶ ὁ ἀποστολικὸς ε' κανὼν ἀπαγορεύει τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἀποπέμπεσθαι τὰς νομίμους αὐτῶν γυναῖκας, καὶ ἔστι τὸ παρὰ τῶν βηθόντων ἱερέων γινόμενον αὐ καταλύειν ὑπερανabείν τῷ ἀποστολικῷ κανόνι· ἀλλ' ἐπεὶ τὰ κατ' εὐλάβειαν παρὰ τῶν γινόμενα οὐ καταλύειν, ἀλλὰ μᾶλλον συνιστᾶ καὶ οἰκοδομεῖν θεὸν ἔστιν, ἐκχωρηθήσεται κατὰ λόγον οἰκονομία αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸ βαρβαρικὸν ἦθος τούτων καὶ μικροψυχον καὶ ἀπεξινωμένον τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡθῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τὸ ἀπαγῆς αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν πίστιν καὶ ἀσθητικόν. Εἶτα προσετέθη αὐτοῖς μὴ μόνον διαζεύγνυσθαι ἐκ τῶν οἰκείων γαμετῶν, ἀλλὰ μηδὲ συνοικεῖν αὐταῖς· καὶ ὀιονδήτινα τρόπον. Οὕτω γὰρ, φασί, πληροφορήσουςι μὴ καθ' ὀπίκρυσιν, ἀλλὰ ἀληθῶς διὰ καθαρὰν εὐλάβειαν ὀποσχέσθαι τῷ Θεῷ σωζροῦσθαι. Σημειώσαι οὖν τοῦτο ὡς ἰδικῶς ἐκφωρηθῆν, καὶ ὀφείλον ἐξακουσθαι εἰς μόνους τοῦς· ὅτιαις ἱερεῖς ἐν χώραις βαρβαρικαῖς, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς λοιπούς. Ἐγὼ δὲ ἐρωτήσας διαφόρους ἐπισκόπους περὶ τούτου, ἀπὸ Ῥωσίας ἐλθόντας, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν μητροπολίτην Ἀλανίας, καὶ ἔμαθον μὴ ἐνεργεῖν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος εἰς τὰς τοιαύτας χώρας, καὶ ταῦτα οὕτως βαρβαρικὰς· ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους ἱερεῖς κακείνους· ἔχειν τὰς οἰκείας γυναῖκας· καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν· ἐρωτήσας δὲ τις ὡς τοῦ κανόνος λέγοντος· κατὰ συμφωνίαν κοινήν καὶ ἀρέσκειαν γίνεσθαι τὴν διαζεύξιν, ἐάν οὐ θέλῃ τοῦτο γενέσθαι ἢ γυνή, ἀπρακτῆσουσι τὰ τοῦ κανόνος· Δύσις. Οἴομαι μὴ δίκαιον εἶναι καταναγκάζε-

Guill. Beveregii notæ.

(97) Πέρα τῶν ὀρισθέντων. Codex Atoniensis legiτ πέραν τῶν ὀρισθέντων. Inter reliquos omnes et nostrum convenit.

(98) Μηκέτι ταύταις συνοικεῖν. Harmenopolis hunc canonem sic contrahit, Οἱ ἐν βαρβαρικαῖς Ἐκκλησίαις ἱερεῖς, εἰ ἐκ συμφώνου τῶν συμβίων ἀπέχονται, τέλειν ἀπεχέσθωσαν, Barbaricorum Ec-

unius diei transgressionem totam Quadragesimam injuria officereimus.

CANON XXX.

« Ad Ecclesiæ ælificationem omnia facere volentes
« etiam sacerdotes, qui sunt in barbaricis Ecclesiis,
« dispensare constituimus. Quare si apostolicum
« canonem, de uxore non efficienda religionis præ-
« textu, se transgredi debere existimant, et ultra
« ea quæ sunt constituta facere; et ideo communi
« cum suis consortibus consensu inito, a mutua con-
« suetudine abstinere, statuimus eos non amplius
« cum illis ullo modo cohabitare debere, ut ex eo no-
« bis perfectam sui promissi demonstrationem præ-
« beant; hoc autem illis, non propter aliud quam
« eorum pusillanimitatem externisque ac non satis
« firmis moribus concessimus. »

BALS. Resciverunt sancti Patres, quod barbaricarum regionum sacerdotes pietatis prætextu, communi consensu a propriis uxoribus abstinerebant. Dixerunt ergo, quod etiamsi apostolicus 5 can. presbyteris et diaconis 190 interdicit suas legitimas uxores dimittere; et id quod a dictis sit sacerdotibus non dissolvere, est apostolico can. contrarium: tamen quoniam ea, quæ propter pietatem sunt ab aliquibus, non dissolvere, sed potius constituere, et ædificare oportet; hoc eis ex dispensationis ratione facere permittetur, propter barbaros eorum abjectique et pusilli animi mores, et a morum ecclesiasticorum constitutione alienos, et etiam propter eorum imbecillitatem, et in fide infirmitatem. Deinde adjicitur, eos non solum a propriis uxoribus sejungendos, sed nec eos cum ipsis ullo modo cohabitare debere. Sic enim, aiunt, certo probabunt, se non fecte, sed vere et propter puram ac sinceram religionem Deo continentiam vovisse. Nota ergo hoc veluti prætextum editum esse, et de solis sacerdotibus debere intelligi, qui sunt in barbaris regionibus, non etiam de cæteris. Ego vero varios episcopos, qui ex Russia venerant, atque adeo ipsum Alanie metropolitanum, de ea re sciscitatus, etiam accerpi, præsentem canonem in iis regionibus locum non habere, licet sint barbaricæ: sed quemadmodum nostri, eorum quoque sacerdotes proprias uxores habere etiam post ordinationem. Interrogabit autem quispiam, cum canon dicat communi consensu et voluntate fieri separationem, si hoc fieri uoluit mulier, an canon locum non habebit? Solutio. Existimo non esse justum, ut cogatur mulier a proprio marito separari, propter apostolicum cano-

clesiarum sacerdotes, si de mutuo consensu a conjugibus abstinere, prorsus abstineant. Ubi scholasticus ad verba, τέλειν ἀπεχέσθωσαν, hæc notat, τοῦτο διὰ τὸ ἀπαγῆς αὐτῶν καὶ ἀσθητικὸν φησίν. Hoc propter instabilitatem eorum et infirmitatem dicit, Harmen. epit. can. sect. 2, tit. 3.

nem, qui superius dictus est, et propter Justiniani Novellam, quæ non sinit consensu solvi matrimonio.

ZONAR. Cum apostolorum 5 can. uxores religionis specie repudiare presbyteri diaconique prohibeantur; sacerdotes tamen aliqui barbarorum ecclesiis ascripti, qui et apostolica scilicet decreta superanda, et aliquid ultra quam illi constituerant faciendum sibi esse persuasum haberent, mulierum quoque forte ipsarum voluntate, ab earum commercio abstinere soliti sunt. Ea igitur consuetudine, propter sacerdotum hujusmodi barbaros agrestesque mores, nec satis præterea firmam ac solidam in fide constantiam (utrumque enim illis verbis, του άπεξενωμένου, et του άπαγούς, iudicare voluerunt) prudentiæ quodam artificio consulto admissa, qui ex conducto cum uxoribus divortium fecere, ne eas sub eodem quoque tecto habere liceat a Patribus hoc canone constitutum. Hinc enim, cum et eos implere promissi fidem facile apparebit, tum vero constantiores in suscepto continentie consilio, dissociatio procul amandatae uxoris efficiet. Cum iis enim cohabitare, easque continuo aspiciere ad veneream congressionem sit iis forsitan incitamento.

ARIST. « Qui in barbarica etiam constituuntur Ecclesia sacerdotes, si ex consensu ab uxorum commercio absterneant, atque propterea cum iis quocumque modo commercium amplius non habent. »

Presbyterum vel diaconum, qui religionis prætextu uxorem suam eiecit, 5 can. apostolicus excommunicari decrevit, vel etiam deponi, si eum ad se rursus accipere non persuadetur. Quidam autem sacerdotes in barbaricis viventibus Ecclesiis, et se debere aliquid amplius, quam quod in canone apostolico constituitur, facere existimantes, uxores quidem suas non eiecebant, cum iis autem consentiebant a mutua consuetudine abstinere. Hunc itaque barbarorum istorum sacerdotum consensum hic canon non improbat, decernit eos non amplius cum iis quocumque modo cohabitare, ut absolutam et perfectam sui promissi demonstrationem exhibeant. Hoc autem permisit hæc synodus propter externos eorum et non satis firmos mores et pusillanimitatem.

191 CANON XXXI.

« Clericos, qui in oratoriis quæ sunt intra domos ministrant, vel baptizant, hoc illius loci episcopi sententia facere debere, decernimus. Quare si quis clericus hoc non sic servaverit, depouatur. »

BALS. Conventiculum existimat esse canon, si quis in oratorio, quod est intra domum, præter an-

Guill. Beveregii notæ.

(99) Ἡ βαπτίζοντες. Hæc verba in Parisiensi editione desiderata, ex ms. Bodleiano supplevimus; in omnibus enim mss. leguntur; et scholiasten,

Α σθαι την γυναίκα του οικείου συζύγου αποδοιστασθαι διά τε τον άνωθεν ρηθέντα άποστολικόν κανόνα και διά την Τουστινιάνειον Νεαράν την μη παραχωρούσαν κατά συναίνεσιν λύεσθαι τὰ συνοικεία.

ZONAR. Του πέμπτου κανόνος των ιερών αποστόλων άπαγορευοντος τοις πρεσβυτέροις και διακόνοις αποπέμπεσθαι τὰ οικεία γαμετάς, ώς τάχα θέλοντας σωζροσείν, οι έν βαρβαρικαις εκκλησιαις Ιερείς ούήμενοι δειν ύπερβαίνειν την άποστολικήν έντολήν, και πλέον τι των παρ' εκείνων ορισθέντων ποιείν, εκ συμφώνου τάχα των συνοικουσών αυτοις γυναικων άπειχοντο τής προς αυτάς ομιλίας. Τουτο ουν οι τής συνόδου ταύτης κατ' οικονομίαν δεξάμενοι διά τὸ των Ιερών εκείνων βάρβαρον ήθος και άγριον· τουτο γάρ έστι το άπεξενωμένον· και διά τὸ μη βεβηκός αυτων προς την πίστιν μηδέ πανυ ιδραϊον, δ δηλούτα: διά του άπαγούς, ώρισαν τους εκ συμφώνου άπέχεσθαι κριναντας τής προς άλλήλους ομιλίας μηδέ συνοικείν, ίνα τε άποδειξεις εη τουτο του πληρουέν δ' εκηγγελίαντα, και ίνα και προς σωφροσύνην μ άλλιον εκπύρνωσννται, πόρρω των πρώτων αυτων διάγοντες γαμετών. Τη γάρ ταύταις συνοικείν και όρην αυτάς συνεχώς εις παροξυσμόν μίξεως γίνοντε άν αυτοις.

ARIST. « Καί οι έν βαρβαρικη Έκκλησία Ιερείς, οι της των συμβίων εκ συμφώνου ομιλίας άπέχονται, άλλ' ουν μηκέτι ταύταις καθ' οιονδηποτύον ομιλήσωσι τρόπον. »

Τὸν προφάσει εύλαθείας την έαυτου γυναίκα εκβαλόντα πρεσβύτερον η διάκονον ο άποστολικός πέμπτος κανών ώρσειν άφορίζεσθαι, η και καθαιρείεσθαι, ει επαναλαθείν ταύτην αύθις ού πείθεται. Τινες δε Ιερείς, έν ταις βαρβαρικαις Έκκλησιαις όντες, και πλέον τι του άποστολικου κανόνος πράττειν οίόμενοι, τας μὲν ίδιαις γαμετάς ούκ εδίδωκον, συνεφώνουν δε μετ' αυτων τής προς άλλήλους κοινωνίας άπέχεσθαι· την ταυτήν συμφωνίαν των βαρβάρων τουτων Ιερών ο κανών ούτος μη άποδοκιμάζων όρίζε μηκέτι: τουτοιας ταύταις συνοικείν καθ' οιονδητινα τρόπον, ώς άν άπηρτισμένην και τελείαν τής υποσχέσεως αυτων παρέξωσι την άπόδειξιν. Ένδίδωσι δε προς τουτο η σύνδος αύτη, διά τὸ άπεξενωμένον του ήθους αυτων και άπαγές, και την τής γνώμης μικροψυχίαν.

KANON ΛΑ'.

« Τους έν ταις εκκληρίοις οίκοις ένδοον οικίας τυγχανουσι λαιτουργούντας η βαπτίζοντας (99) κληρικούς; ύπό γνώμην τουτο πράττειν του κατά τον τόπον επισκόπου όρίζομεν. Ωστε εΙ τις κληρικός μη τουτο ούτως παραφυλάτοι, καθαιρείεσθαι. »

BALS. Παρασυναγωγην ο κανών ήγειται το Ιερουργήσαι τινα η βαπτίσαι έν εκκληρική οικία

Balsamonem, et Zonaram, ea legisse, scholia ipsorum lidem faciunt.

παρὰ γνώμην τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως. Καὶ ἐνταῦθα μὲν τοὺς τοιοῦτον τι ποιούντας ἱερεῖς καθαιρεῖσθαι οἱ Πατέρες διορίζονται· ἐν δὲ τῷ νό κανόνι καὶ τοὺς ἔχοντας τὰ εὐκτήρια λαϊκούς ἀφορίζουσι. Σὺ δὲ ἀνάγκωσι τὴν δ' Νεαρῶν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, οὕτως ἔχουσαν μετὰ τὸ προοίμιον· Ὅριζομεν οὖν οὐ μόνον τοὺς ἐκάστης καθολικῆς ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἐκάστης οἰκίας ἄδειαν ἔχειν ἐν πάσαις ταῖς οἰκίαις ἱερᾶσθαι τε καὶ μυσταγωγεῖν, οὐς ἂν προσκαλεῖσθαι αἰροῦτο ὁ ἐκάστης οἰκίας διασκόζων· καὶ τὴν τε, οὕτως ἔχουσαν ἐν μέρει· Ὅριζομεν οὖν, καθὼς περὶ θυσιαῶν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ σωτηρίου βαπτισματος, τὸ ἐξείναι αὐτὸ ἐν παντὶ εὐσεβῶν εὐκτήριον τοῖς βουλομένοις τελεῖν. Πλὴν καὶ τούτων οὕτως ἔχόντων, ἂν κωλυθῆ τις παρὰ τοῦ ἐγγυρῶλου ἀρχιερέως ἱερουργῆσαι ἢ βαπτίσει ἐν εὐκτήριον, ὅς δὲ ποιῆσαι τοιοῦτον τι, καθαιρεθήσεται, μὴ ὠφελούμενος ἐκ τῶν Νεαρῶν. Ὅτι δὲ μὴ ῥητῶς κωλυθεὶς δοκεῖ σιωπηρῶς κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τοῦτο γάρ, ὡς εἶπεν, ἐπενοήθησαν καὶ τὰ ἀντιμίνσια (1), καὶ γίνονται παρὰ τῶν κατὰ

tistitis sententiam sacrificet, vel baptizet. Et hic quidem eos qui sic faciunt sacerdotes deponendos Patres statuunt. In quinquagesimo autem nono canone laicos etiam, qui habent oratoria, excommunicant. Tu autem lege quartam Novellam imperatoris domini Leonis Sapientis, quæ sic habet post proœmium : Statuimus ergo, non solum uniuscujusque catholicee sacerdotis, sed etiam sacerdotes uniuscujusque domus, habere potestatem in omnibus domibus celebrandi et mysteria peragendi, quoscunque asciscere voluerit qui unicuique domui preest. Et 15 quæ sic vicissim habet : Statuimus ergo, sicut et de sacrificiis, ita etiam de sacro baptismate, ut id liceat volentibus peragere in omnium oratorio. Sed quamvis hæc ita se habeant. si quis a regionis antistite sacrificare vel baptizare in oratorio prohibitus fuerit, is vero qui tale quid fecerit, deponetur, nec ei Novellæ proderunt. Is autem, qui non est expresse prohibitus, videtur etiam tacite ex episcopi sententia hoc facere. Propterea enim, ut est verisimile, excogitata sunt mensalia, et sunt a regionis antistitibus, quo tempore

Guill. Beveregii notæ.

(1) Ἐπενοήθησαν καὶ τὰ ἀντιμίνσια. Cum Græci antistites, recentiores præsertim, templum consecrarent, pannum humi sternere, sanciamque mensæ, modo dedicatæ, circumvolvere, eumdemque postea, in multas partes scissum, inter sacerdotes distribuere soliti fuerunt, ut ipsi sanctas iis mensas, ubicunque sacra celebraverint, amicerent. quæ propterea, Ἀντιμίνσια vel Ἀντιμηνσια dicitur inveniunt. Hæc anonymus quidam Bellæ episcopus in quæstionibus docuit dicens. Ἀντιμίνσια ἴσμεν γινόμενα, ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων δὲ ἑαυτοῦ ἐνεργήσῃ τὸν ἔγκαινον, καὶ ἐκ τοῦ πινίου ὑποστρωθέντος καὶ περιελθόντος τὴν τράπεζαν, εἰς βραχέα τεμνομένου, καὶ γραφομένου τοῖς ἱερεῦσι διδοσθαι : Antiminsia fieri noscimus, cum pontifex per seipsum dedicationem templi perficit ; eaque e strato panno, sacramenta mensam involvente, in frusta dissecit et depicto, sacerdotibus distribuit. In Jur. Gr. Rom. l. iii, pag. 259. Hinc Balsamon hoc loco asserit ea ab antistite fieri, quo tempore ecclesie enthronizationem celebrat. Cui etiam Joannes episcopus Citri astipulatur, dicens, Οὐκ ἔχει δὲ χώραν ὄλω· καθ' ἑσπρον τρόπον ἄνω καθιερωσέως νέου ναοῦ τὸ γίνεσθαι ἀντιμίνσια. Nullo autem modo receptum est, ut antiminsia aliter quam in novi Templi dedicatione fiant. Joan. Citr. episc. in Jur. Gr. Rom. l. v, pag. 331, ubi etiam plura de Antiminsis occurrunt scitu dignissima. Nam Constantinus Gabasila Dyrachii archiepiscopus has de iis quæstiones dicto Joannis Citri Episcopo proposuit, Τὰ Ἀντιμίνσια καὶ ἐν ἑτέροις ἀρα ἐπαρχίαις παρρησιάζονται, ἢ ἐν μόνῃ τῇ τοῦ διενεργήσαντος ταῦτα, καὶ οὐ παρ' ἑνορίαν. Καὶ τί σημαίνει τοῦτο Ἑλληνικῶς, καὶ πῶς δεῖ γράφεσθαι, δι' ἧτα, ἢ δι' ἰῶτα. Antiminsia an libere fiant in aliis provinciis, an in sola ejus qui ea perficit, et non extra provinciam? Et quid hoc Græce significat, et quomodo scribendum sit per ἧτα vel ἰῶτα? Ad primam quæstionem Joannes respondet, ea rite consecrata etiam extra terminos facta, usum suum citra reprehensionem habere, καὶ ὑπερῶρα γὰρ γινόμενα, καθὰ δὴ καὶ τὸ θεῖον μύρον, καὶ ἄλλα ἅγια, τὴν ἑαυτῶν χρῆσιν ἀνεπιτήμητον ἔχουσι, μόνον ἱερουργήσεντα κατὰ τὴν κειμένην περὶ τούτων τῶν Πατέρων παράδοσιν. De ipso autem hoc Græco nomine idem sic disserit, Ἡ προσήγορία δὲ αὕτη παράγεται ἀ.δ. τοῦ μίνσου, τοῦ καθ'

Ἑλληνας μὲν τὸ κανοῦν δηλοῦντος, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλὴν γλῶσσαν τὸ πεπραγματευμένον τοῖς ἄφρονοις ἔδεσθόν· καὶ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐν ταῖς τραπέζαις ἐφαπλούμενα ὀδόνια μινσάλια λέγονται, ὅσα πρὸς κόσμον τῆς τραπέζης καὶ τῶν μίνσων τιθέμενα. Κατὰ κοινολεξίαν δὲ ἀντιμίνσια λέγονται ὡς περ ἐν τοῖς ἱματισμοῖς τὰ ἀντίπανα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς κατὰ ἀνάκλασιν ἐνεργείας τὴν τοιαύτην ἐν τούτοις προσήγορίαν εἰληχάσιν, Appellatio autem ipsa deducitur a mensa, quod secundum Græcos significat canistrum, et secundum Italicam linguam præparatum a coquis edulium. Hac enim ratione et in mensis explicatæ mappæ, mensalia dicuntur, ad ornatum præta mensæ mensorumque, hoc est, ferculorum posita. Vulgari autem sermone antiminsia dicuntur, ut in vestimentis antipana, et quæcumque a vi flexionis talem in his appellationem sortita sunt. Postea autem vocem ἀντιμίνσια per ἰῶτα scribendam esse διὰ τὸ ἐθνικόν, insulse addit. Rectius Balsamon in synod. Nic. 2, can. 7, docet ἀντιμίνσια dicta, quod sunt ἀντιπρόσωπα καὶ ἀντίτυπα τῶν πολλῶν τοιοῦτων μίνσων τῶν καταρτιζόντων τὴν ἁγίαν Δεσποτικὴν τράπεζαν. Nimirum, ut ibidem, pariter atque in præsentem canonem observat, ἀντιμίνσια supra mensas oratoriorum posita pro consecratione eorumdem sufficiunt, quippe quæ una cum novi Templi dedicatione ante consecrata sunt. Unde ratio nominis clare elucescit. Nam ἀντιμίνσια dicuntur, quasi ἀντὶ τῶν μίνσων, pro mensis, vel mensarum loco posita ; voce partim et Græco et partim et Latino sermone confecta. Hinc etiam ubi non sunt consecrata sanctæ mensæ, modo ἀντιμίνσια prius consecrata præsto sint, sacerdotibus sacra celebrare licet. Nec opus est antiminsis, ubi mensa est consecrata : uti constat ex Manuels patriarchæ Constantinopolitani responsis ad supra dictum Bellæ episcopum, ubi ait, τὰ ἀντιμίνσια οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη κείσθαι τὰς ἁγίας τραπέζας, ἀλλ' εἰς ἃς οὐ γνώριμον ἐστὶν εἶτε καθιερωμένοι εἰσιν, εἴτ' οὐ· τὰ γὰρ ἀντιμίνσια καθιερωμένων ἁγίων τραπέζων τόπον ἐπέχουσι· καὶ ἐνθα εἰς γνώριμοι καθιερωμένοι τραπέζαι, οὐ χρεῖα ἀντιμίνσων ἔχει. Antimensium in omnibus sancis mensis poni, necesse non est, sed in iis, de quibus incertum est, consecrata sibi necne. Nam antimensia consecratum mensarum locum tenent : nec iis opus est, ubi

faciunt Ecclesiae inthronizationem, ut ponantur ea supra sanctas mensas oratoriorum; et sufficiant non solum pro iis quae sanctum altare perficiunt, et sanctae mensae tabulae existimantur, scilicet inthronizatione apertionum et deificationum, sed ut ostendatur ex episcopi permissione in oratorio fieri sacrificium.

ZONAR. Conventus privatim agere, altariave excitare, nisi episcopo cujus in ditione sunt consentiente, saceris initiati quinto Antiochenae synodi canone, depositionis quoque proposita poena, prohibentur. Quicumque igitur in oratorio privatae domus sacra fecerit, baptismumve invito episcopo administraverit, is conventus agit: jure igitur depositione militatur.

ARIST. « Nisi cum episcopi consensu in oratorio quod intra domum est, non offeres. »

Quinquagesimus quidem octavus synodi Laodicensis canon sacramentum in oratorio quod intra domum est, ab episcopo fieri aut presbytero vetat. At praesens canon illud evertit, et mandat, episcopo istius loci ita volente, sacerdotes in oratoris quae sunt intra domum sacra facere. Eum autem, qui praeter illius voluntatem hoc facit, deponit.

CANON XXXII.

« Quoniam ad nostram cognitionem pervenit, quod in Armeniorum regione vinum tantum in sacra mensa offerunt, aquam illi non miscentes, qui incrementum sacrificium peragunt, adductus Ecclesiae doctorem Joannem Chrysostomum haec dicentem in interpretatione Evangelii secundum Matthaeum: Quomobrem non aquam bibit cum surrexit, sed vinum? improbam aliam haeresim radicatus exstirpans. Quoniam enim nonnulli aqua in mysteriis usi sunt, ostendens quod, et quando mysteria tradidit, et quando postquam surrexisset absque mysteriis, solam ac nudam mensam apposuit, Usus est, inquit, vino ex germine vitis; vitis autem vinum, non aquam generat; et ex eo aquae in sacrificio ad junctionem doctorem subvertere existimant: ut non ab hoc tempore in posterum ignorantia

Guill. Beveregii notæ.

mensas consecratas esse constat. In Jur. Gr. Rom. l. III, p. 259, 240. Balsamoni ergo hoc loco verisimile visum est. ἀντιμίνα εὐ nomine instituta fuisse, ut sacerdotes etiam in oratoris sacra celebrarent, ubi ea ex episcopi permissione habentur.

(2) Ἡ γούρ τοῦ ἐθρονισμοῦ τῶν ἀπολιξῶν. Etiam inter omnes codices hic conveniat, suspicor tamen particulam καὶ deesse. Quid enim esse potest ἐθρονισμὸς τῶν ἀπολιξῶν καὶ τῶν ἐγκαινίων, inthronizatio apertionum et encaniorum? Istanc unquam inthronizata sunt? Quin etiam inthronizatio, apertiones, et encanienia, tres distincti fuerunt ritus in templi dedicatione usitati. Inthronizatio enim est, qua episcopus in throno suo retro altare, vel ipsum etiam altare in columnis suis locatur. Encanienia dicta est ipsa altaris per proprias orationes

χώρην ἀρχιερέων, καθ' ὃν χαίρην ποιῶσιν ἐθρονισμὸν ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ τίθεσθαι αὐτὰ εἰς τὰς ἀγίας τραπέζας τῶν εὐκτηρίων· καὶ ἔρακεν οὐ μόνον ἀντὶ τῶν καταρτιζόντων τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ λογιζομένων μίνων τῆς ἀγίας τραπέζης, ἤγουν τοῦ ἐθρονισμοῦ τῶν ἀπολιξῶν (2) καὶ τῶν ἐγκαινίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀναφαίνεσθαι τὸ κατ' ἐπιτροπήν ἐπισκοπικὴν γίνεσθαι ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τὴν ἱερουργίαν.

ZONAR. Τὸ παρασυνάγειν καὶ θυσιαστρεῖα ἱσταῖν τοὺς ἱερωμένους γνώμης χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου ὡς ὃν ταλοῦσιν, ὑπὸ καθάρσεις αὐτοὺς ἄγει κατὰ τὴν πέμπτον κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Ὁ γούρ ἐν εὐκτηρίῳ λειτουργῶν ἢ βαπτίζων ἐν τῷ οἴκῳ ἐντι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἐκείνης παρασυνάγει· ἐνδίκως τοίνυν καὶ καθαιρεῖται.

« ΑΡΙΣΤ. Εἰ μὴ μετὰ γνώμης ἐπισκόπου ἔνδον οἴκου εἰς εὐκτήριον μὴ προσάγαγῃς. »

Ὁ μὲν πανθηκοστὸς ὁμοῦ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου κωλύει ἐν εὐκτηρίῳ ἔνδον οἴκῳ ὄντι, παρ' ἐπισκόπου ἢ κρεττοτέρου τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπιτελεῖσθαι· ὁ δὲ παρῶν κανὼν τοῦτο ἀνατρέπει, καὶ προστάττει κατὰ γνώμην τοῦ κατὰ τὸν ἐπισκόπου τοῦς ἱερεῖς λειτουργεῖν ἐν τοῖς εὐκτηρίοις τοῖς ἔνδον οἴκῳ οὖσι· τὸν δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῦ τοῦτο ποιοῦντα καθαιρεῖ.

CANON AB.

« Ἐπειδὴ εἰς γνώσιν ἡμετέραν ἦλθεν ὡς ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ οἶνον μόνον ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες, οἱ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες, προτεθέμενοι τὸν τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον φάσκοντα διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐρμηνείας ταῦτα· « Τίνος ἕνεκεν (3) οὐχ ὕδωρ ἐπιεν ἀναστὰς, ἀλλ' οἶνον; ἢ ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόβριζον ἀνισπῶν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰσι τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεκρημένοι, δεικνύς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστὰς χωρὶς μυστηρίων καὶ ψιλλῶν τράπεζαν (4), παρετίθετο, οἶνον ἐχρήτο ἐκ τοῦ γεννηματοῦ, φησὶ, τῆς ἀμπέλου· ἀμπέλου δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ· ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἴοντι ἀνατρέπειν τὴν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ προσαγωγῆν. » Ὡς

consecratio. Apertiones autem, cum omnibus consecrationis ritibus absolutis, fores populo aperiuntur ut libere ibi preces fundant. Unde etiam a Balsamone alibi distincte recensentur, ἐθρονισμοῦ, καὶ ἐγκαινίων, καὶ ἀπολιξῶν. Bals. in syn. Nic. 2, can. 7. Scribendum itaque et hoc loco, ἤγουν τοῦ ἐθρονισμοῦ, καὶ τῶν ἀπολιξῶν, καὶ τῶν ἐγκαινίων, et Latina proin versio sic emendanda, scilicet inthronizatione et apertionibus, et encanienis.

(3) Τίνος ἕνεκεν. Exstant haec divi Chrysostomi verba in commentarij ejus in Evangel. sancti Matthaei, cap. XXI, ὁμιλ. π', pag. 511, editio. Savil.

(4) Καὶ ψιλλῶν τράπεζαν. In ms. Amerbachiano particula κα: hic non legitur, uti nec in divi Chrysostomi, cujus sunt verba, operibus ante citatis.

« ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοντο τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν Α
 « τοῦ Πατρὸς διάνοιαν ἑρθεοδόξως ἀποκαλύπτου-
 « μεν. Τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν Ὑδροπαραστατῶν (5)
 « αἰρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, οἱ ἀντὶ οἴνου
 « μόνῳ τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηται,
 « ἀνασκευάζων οὕτως ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν παρά-
 « νομον τῆς τοιαύτης αἰρέσεως διαδοχὴν (6), καὶ
 « δεικνύς ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς ἀποστολικῆς ἵενται
 « παραδόσεως, τὴν εἰρημένον κατεσκευάσαε λόγον.
 « Ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' οὐτὸν Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τὴν
 « ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν, ὕδωρ
 « οἴνω μίγνυται παρέδωκεν, ἥνικα τὴν ἀναίμα-
 « κτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσει, τὴν ἐκ τῆς
 « τιμίας πλευρᾶς τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Σωτή-
 « ρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἐξ αἵματος καὶ ὕδατος
 « κρᾶσιν παραδεικνύς, ἥτις εἰς ζωοποίησιν παν- Β
 « τὸς τοῦ κόσμου καὶ ἀμαρτιῶν ἐξεχύθη ἀπο-
 « λύρωσιν. Καὶ κατὰ πάσης δὲ Ἐκκλησίας, ἔνθα
 « οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξέλαμψαν, ἡ θεόσο-
 « δοτος αὐτῇ τάξις κρατεῖ. Καὶ γὰρ καὶ Ἰάκω-
 « βος (7) ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 « ἀδελφός, ὁς τῆς Ἱεροσολυμιτῶν Ἐκκλησίας
 « πρῶτος, τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος
 « ὁ τῆς Καισαρείων Ἐκκλησίας ἀρχιεπίσκοπος,
 « οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδρα-
 « μεν, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῶν ἱερουργίαν
 « παραδεδωκότας, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θεῷ
 « λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτή-
 « ριον ἐκδεύοκασιν. Καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συν-
 « αχθέντες ὅσοι Πατέρες οὕτω βῆτω; ἐπεμνή- C
 « σθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μὴδὲν πλέον τοῦ
 « σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου προσ-
 « ενεχθεῖη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος παραδεδωκεν,
 « τοῦτ' ἔστιν ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου.
 « Εἰ τίς οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ κατὰ
 « τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξιν
 « ποιεῖ, καὶ ὕδωρ οἴνω μίγνυς οὕτω τὴν ἄχραν-
 « τον προσάγει θυσίαν, καθαιρεσθῶ, ὡς ἀτελῶς
 « τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ
 « παραδεδωμένα. »

Guill. Reveregii notæ.

(5) Ὑδροπαραστατῶν. Tatianus Justinii Martyris
 discipulus horum, Hydroparastatarum videlicet at-
 que etiam Encratitarum magister perhibetur.
 Theodoretus, τοῦτον ἔχουσιν ἀρχηγὸν Ὑδροπαρα- D
 σταταὶ καὶ Ἐγκρατίται. Ὑδροπαρασταταὶ δὲ ὀνομι-
 ζοῦνται, ὡς ὕδωρ ἀντὶ οἴνου προσφέροντες. Ἐγκρατι-
 ται δὲ, ὡς μὴτε οἶνον πίνοντες, μῆτε τῶν ἐμφύγων
 μεταλαμβάνοντες. Hunc (Tatianum) habent ducem
 Hydroparastatæ et Encratitæ. Hydroparastatæ di-
 cuntur, ut aquam pro vino offerentes. Encratitæ,
 quod nec vinum bibant, nec animalis vescantur.
 Theodoret. *Hæret. fab. l. 1, c. 20.* Idem de Encra-
 titis tradidit Eriphanus, quod Κέχρηται δὲ καὶ αὐ-
 τοὶ μυστηρίοις δὲ ὕδατος οἴνου δὲ ὄλως οὐ μετα-
 λαμβάνοντες. Aquam ad mysteria solum adhibent; a
 vino autem penitus abstinent. Eriph. hæret. 47.

(6) Τῆς τοιαύτης αἰρέσεως διαδοχὴν. Sic omnes
 legunt codices manu exarati; sed impressi Parisiis
 pro διαδοχὴν, διδοχὴν, idque rectius fortasse legunt.

(7) Καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος. De sancti Jacobi litur-
 gia hic commemorata ut et de alia illa, cui sancti
 Marci nomen inscribitur, Marcus Alexandrinus
 hanc questionem Balsamoni movit, Αὐτὸς περὶ τῆ

« 192 teneantur, patris sententiam orthodoxe
 « aperimus. Cum enim improba Hydroparastata-
 « rum antiqua esset hæresis, qui pro vino sola aqua
 « in proprio sacrificio usi sunt, refellens hic vir
 « divinus iniquam ejusmodi hæresis successio-
 « nem, et ostendens, quod directe apostolicæ
 « traditioni adversetur, dictum astruebat sermo-
 « nem. Quoniam autem et suæ ecclesiæ, ubi est
 « illi pastoralis administratio tradita, aquam vino
 « miscendam tradidit, quando inveniendum peragi
 « sacrificium oporteret, ex pretioso nostri Re-
 « demptoris et Servatoris Christi Dei latere ex
 « sanguine et aqua contemperationem ostendens.
 « quæ in totius mundi vivificationem et peccato-
 « rum redemptionem effusa est. Et in omni etiam
 « Ecclesia, ubi spiritualia lumina refulserunt,
 « hic ordo divinitus traditus servatur. Nam et
 « Jacobus Christi Domini nostri secundum carnem
 « frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus
 « primum est creditus, et Basilius Cæsariensium
 « Ecclesiæ archiepiscopus, cujus gloria omnem
 « terrarum orbem pervasit, mystico nobis in
 « scriptis traditio sacrificio, ita peragendum in
 « sacro ministerio ex aqua et vino sacrum cali-
 « cem ediderunt. Et qui Carthagine convenerunt
 « sancti Patres, adeo aperte et præcise mentio-
 « nem fecere, ut in sanctis nihil plus quam cor-
 « pus et sanguis Domini offeratur, ut ipse Domi-
 « nus tradidit, hoc est panis et vinum aqua mi-
 « scium. Si quis ergo episcopus vel presbyter non
 « secundum traditum ab apostolis ordinem facit,
 « et, aquam vino miscens, sic immaculatam
 « offert sacrificium, deponatur ut imperfecto
 « ministerio enuntians, et quæ tradita sunt in-
 « novans. »

μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀν-
 γινωσκόμενα ἱερουργία, καὶ λεγόμενα συγγραφῆ-
 σαι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφο-
 θεοῦ, καὶ Μάρκου, δεκτὰί εἰσι τῇ ἀγίᾳ καὶ καθολικῇ
 Ἐκκλησίᾳ ἡ οὗ; *Quæ in Alexandria et Hierosoly- D*
morum partibus leguntur liturgie, et conscripte
dicuntur fuisse a sanctis apostolis Jacobo fratre Dei,
et Marco, recipiendæ sunt a sancta et catholica Ec-
clesia, necne? Respondit inter alia Balsamon, Φαμὲν
τοῖνον, ὡς οὐτε ἀπὸ θείας Γραφῆς, οὐτε ἀπὸ κανόνος
ἐκφωνηθέντος συνοδικῶς ἀνεδιδάχθημεν, ἱεροτελε-
στίαν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Μάρκου παραδοθῆναι.
Μόνος δὲ ὁ λβ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου
παλατίου συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου
φησὶν, ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ
μυστικὴν ἱερουργίαν συντελεῖναι. Dicimus igitur nos
neque a sacra Scriptura neque a canone synodice edito
edoctos fuisse, sacrum ministerium a sancto apostolo
Marco traditum. Solut enim 32 canon sanctæ et
œcumenicæ synodi in Trullo magni palatii coactæ
ait, a sancto Jacobo Dei fratre sacram liturgiam
compositam esse. Et deinde observat, neque in
apost. can. 85, nec syn. Laod. can. 59, vel sancti

BALS. Armenii, cum aliis quæ eis aderant hæ- A resibus, solo vino in sanctis mysteriis usi sunt : et dicebant se facere consequenter iis, quæ a magno Ecclesiæ doctore, linguaque aureo, Joanne Chrysostomo conscripta sunt in sua Evangelii interpretatione secundum Mathæum ; quæ tractant, non per aquam, sed vinum sacrum calicem exhiberi ; cum tamen non doceat sanctus per solum vinum oblationem fieri. Hoc ergo, quod sic fit ab Armeniis, subvertentes divini Patres, per vinum et aquam sacrum calicem offerri oportere statuerunt, interpretantes verba Chrysostomi, non ut ab Armeniis dicebatur esse accipiendæ ; sed ad Hydroparastatarum, qui per aquam solum sancti calicis oblationem faciebant, hæresis eversionem esse conscripta. Con- B futatis ergo ac collis iis, quæ ab ipsis decreta sunt, et ex multis aliis, et ex tradito etiam sacrificio a prædico sancto Patre, et a magno Basilio, episcopos et presbyteros depositioni subjecerunt, qui sancti calicis sacrificium per vini et aquæ unionem non faciunt. Hæc autem divina incitatione commoti præceperunt. In divina enim passione Dei et Do- C mini nostri Jesu Christi, non sanguinem tantum, sed etiam aquam emisit ejus per lanceam punctum latus, ut duarum ejus naturarum non confusam unionem ostenderet. Nota ergo, quod a præsentis canone duæ hæreses subvertuntur : una quidem Hydroparastatarum, qui sola aqua in sancti calicis sacrificio utuntur ; alia autem Armeniorum, qui id per vinum solum faciunt. Quoniam autem non solum Armenii, sed etiam Latini reprehendunt aquæ ferventis in sacrum calicem immisionem, dicentes eam non esse traditam ab evangelico vel canonico præcepto, et ideo male fieri, et adversus hanc divinam traditionem, quæ decernit per aquam et vinum faciendam sancti calicis oblationem : audiant, quod **193** fervens addita, quæ fit per aquam et vinum sancti calicis, unionem non mutat ; quoniam non est aliquid aliud præter aquam. Injicitur autem ad significandum, quod sunt vivifica, quæ ex sancto Domini nostri Jesu Christi latere fluxerunt, sanguis scilicet et aqua, et non mortua ; quoniam ex hoc quocumque miraculo magnitudo ostenditur. Cum enim ex corpore mortuo suapte natura non solet fervens sanguis egredi, ex corpore Dominico etiam post mortem sanguis et aqua ferventes effluerunt, ut ex vivifico corpore vivifica. Si quis autem dixerit, Et cur, antequam sit sanctificatus sanctus calix, fervens aqua ad unionem non injicitur, sed post sanctificationem ? audiet, quod si injiceretur fervens tempore unionis, ad sanctorum usque participationem refrigeraretur, et res in prio-

BΑΣΣ. Οἱ Ἀρμένιοι μετὰ τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἄλλων αἰρέσεων οὐκ ἄλλω μόνῳ κέχρηται ἐν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις· καὶ λέγουσι τοῦτο ποιεῖν ἀκολούθως τοῖς γραφεῖσι παρὰ τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλου καὶ χρυσοῦ τὴν γλώτταν Ἰωάννου ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐξηγήσει αὐτοῦ, τοῖς διαλαμβάνουσι μὴ δι' ὕδατος τὸ ἅγιον ποτήριον προσάγεσθαι, ἀλλὰ δι' οἴνου· καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου μὴ διδάσκοντος διὰ οἴνου μόνου τὴν προσαγωγὴν γίνεσθαι. Τὴν γοῦν οὕτω γινομένην θυσίαν παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἀντιτρέποντες οἱ θεοὶ Πατέρες, διορίσαντο διὰ οἴνου καὶ ὕδατος ἐρῶν ποτήριον προσάγεσθαι, ἐρμηνεύσαντες τὰ χρυσοστομικὰ ῥήματα μὴ ἐκλαμβάνεσθαι πρὸς τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων λεγόμενα, ἀλλ' εἰς ἀναίρεσιν γραφῆναι τῆς αἰρέσεως τῶν Ὑδροπαραστατῶν, τῶν δι' ὕδατος μόνου τὴν προσαγωγὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου ποιουμένων. Συγκροτήσαντες τὰ παρὰ τούτων διορισθέντα ἐκ τε ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκ τῆς παραδοθείσης θυσίας παρὰ τε τοῦ βρῆθέντος ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν, καὶ παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καθαιρέσει ὑπέβαλον τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς μὴ ποιῶντας τὴν θυσίαν τοῦ ἁγίου ποτηρίου διὰ ὕδατος ἐνώσεως καὶ οἴνου. Ταῦτα δὲ παρεκελεύσαντο θεοκινήτως. Ἐν γὰρ τῷ θεῖῳ πάθει τοῦ θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ αἷμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ ἐξήγαγεν ἢ διὰ λόγῃς νεγείσα θεία τοῦτου πλευρᾶ, ἵνα τὴν τῶν δύο τοῦτου φύσεων παραστήσῃ ἀσύγχυτον ἔνωσιν. Σημειῶσαι οὖν ὅτι δύο αἰρέσεις ἀνατρέπονται διὰ τοῦ παρόντος καν., μία μὲν τῶν Ὑδροπαραστατῶν, τῶν χρωμένων ὕδατι μόνῳ ἐν τῇ τοῦ ἁγίου ποτηρίου θυσίᾳ· ἑτέρα δὲ ἡ τῶν Ἀρμενίων, τῶν διὰ οἴνου μόνου ποιούντων αὐτὴν. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Λατίνοι αἰτιῶνται τὴν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον τοῦ ζέοντος εἰσβολὴν, λέγοντες μὴ παραδοθῆναι ταύτην ἀπὸ εὐαγγελικῆς ἢ κανονικῆς παραγγελίας, κἀνευθεν γίνεσθαι κακῶς, καὶ ὑπεναντιῶς ἤθεν τῇ θεῖᾳ ταύτῃ παραδόσει, τῇ διοριζομένῃ δι' ὕδατος καὶ οἴνου τὴν τοῦ ἁγίου ποτηρίου γίνεσθαι προσαγωγὴν· ἀκουσάτωσαν ὅτι τὸ ζέον προστιθέμενον (8) τὴν δι' ὕδατος καὶ οἴνου ἔνωσιν τοῦ ἁγίου ποτηρίου οὐ μεταβάλλει, ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἕτερόν τι παρὰ τὸ ὕδωρ. Βάλλεται δὲ εἰς πληροφορίαν τοῦ εἶναι ζωοποιὰ τὰ ἀπὸ τῆς ἁγίας πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥέυσαντα, τὸ αἷμα δηλονότι καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ μὴ νεκρὰ· ὅτι τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος καὶ ἐκ τούτου πιστεύεται. Ἀπὸ γὰρ νεκροῦ σώματος μὴ πεφυκότος καταρῥεῖν ζέοντος αἵματος, ἐκ τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ μετὰ θάνατον αἷμα καὶ ὕδωρ ζέοντα ἐξέρρυσαν, ὡς ἐκ ζωοποιῶ σώματος ζωοποιά. Εἰ δὲ τις εἴπῃ, Καὶ διὰ τί πρὸ τοῦ ἁγία-

Guill. Beveregii notæ.

Jacobi vel sancti Marci liturgiam commemorari : additque, Ἀλλὰ καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ ἁγιο-
τατου καὶ οἰκουμένου τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως οὐδ' ἄλλως ταῦτα ἐπιγινώσκει. Ψηφίζομεθα οὖν
μὴ εἶναι δεκτὰς αὐτάς. Neque etiam catholica
sanctissimi et œcumenici throni Constantinopolitani
Ecclesia ullo modo eas liturgias agnoscit. Pronuntia-

mus igitur has non esse recipiendas. Basam. ad
Marc. interrog. 1, in Jur. Gr. Rom. l. v, pag.
362, 363.

(8) Ὅτι τὸ ζέον προστιθέμενον. Eadem, quæ de
aqua fervida sancto poculo immiscenda Balsamon
tradidit, repetit etiam in responsis ad Marcum
Alexandrinum, ad interrog. 18.

σθῆναι ἐδ ἄγιον ποτήριον οὐ βάλλεται τὸ ζέον εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἁγιασμόν; ἀκούσει ὅτι, ἐάν ἐβάλλετο τὸ ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐνώσεως, Ἐμῆλε καταψέσθαι μέχρι τῆς τῶν ἁγίων μεταλήψεως, καὶ ἀπετελεῖται ἐν πρῶτῳ εἰς τὸν πρότερον λόγον. Διὰ τοῦτον τὴν αἰτίαν ταύτην βάλλεται τὸ ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ μετὰ τὴν ὑψωσιν, καὶ μεταλαμβάνουσιν αὐτοῦ οἱ πιστοὶ ὡς ζωοποιῶ. Οἱ μὲντοι Ἰβηρες ἱερεῖς ζέον ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ οὐ βάλλουσιν, ὀρθοδοξοῦνται καὶ ταῦτα ὄντες· καὶ ἐρωτηθέντες ποτὲ συνοδικῶς, πῶς τοῦτο ποιοῦσιν, εἶπον μηδέποτε ὑδατι θερμῷ χρῆσασθαι τινα Ἰβηρα εἰς πόσιν οἴνου ἀπὸ ἐγγωρίου συνθηλαίας μακρᾶς· καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ αὐτοὺς χρᾶσθαι ζέοντι εἰς τὰ ἅγια. Ἀναδιδαχθέντες δὲ τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἐπετρέπησαν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ βάλλειν ἀπαραιτήτως ζέον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας μεταλήψεως. Σημειώσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος; κανόνος (9) ὅτι πρῶτος ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφοθέος ὡς πρῶτος ἀρχιερατεύσας τῆς Ἱεροσολυμιτῶν Ἐκκλησίας παρέδωκε τὴν θείαν ἱεροτελεστείαν, ἧτις παρ' ἡμῖν ἀγνοεῖται, παρὰ δὲ τοῖς Ἱεροσολυμίταις καὶ τοῖς Παλαιστινίοις ἐνεργεῖται ἐν ταῖς μεγάλαις ἑορταῖς. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς λέγουσιν εἶναι καὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου· ἢ καὶ χρωῖνται ὡς τὰ πολλά. Ἐγὼ δὲ συνοδικῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐνώπιον Βασιλείου τοῦ ἁγίου ἐλάλησα τοῦτο· ὅτι ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐνέδημαι εἰς τὴν βασιλεύσαν. Μέλλων γὰρ λειτουργῆσαι μεθ' ἡμῶν καὶ τοῦ οἰκουμένου ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὥρμησε κρατεῖν τὸ τῆς τοῦ Ἰακώβου λειτουργίας κεντάκιον, ἀλλ' ἐκούθη παρ' ἡμῶν, καὶ ὑπέσχετο λειτουργεῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς.

A rem statum desineret. Propter hanc ergo causam fervens in sanctum calicem injicitur post elevationem, et fideles ei tanquam vivificæ communicant. Ac Iberi quidem sacerdotes ferventem aquam in sanctum calicem non injiciunt, licet sint alioqui in primis orthodoxi, et synodice aliquando interrogati quomodo hoc faciant, dixerunt, nunquam ullam Iberum aqua calida usum esse ad vini potitionem, ex longa regionis consuetudine: et propterea eos me ferventi quidem aqua uti ad sacramenta. Mysterii autem facultatem edocti, citra ullam revocationem persuasi sunt in sacrum poculum ferventem sanctæ participationis tempore injicere. Nota ex præsentī canone, quod primus sanctus Jacobus Domini frater, et Hierosolymitanæ Ecclesiæ archiepiscopus primus sacram liturgiam tradidit, quæ a nobis non agnoscutur, ab Hierosolymitanis vero et Palestinæ incolis in festis majoribus usurpatur. Alexandrini vero dicunt a sancto etiam Marco constitutam esse, quæ etiam ut plurimum utuntur. Ipse vero synodice, vel potius coram sancto imperatore de hac re sermionem habui, quo tempore patriarcha Alexandrinus in urbem regis aibat. Enimvero nobiscum et œcumenico in Magna ecclesia sacra celebraturus, Jacobi Liturgiæ volumina observare voluit, sed a nobis prohibitus est, et se non secus ac nos sacra celebraturum pollicebatur.

ZQNAP. Τὰ θεῖα μυστήρια, ὁ ἄρτος λέγω, καὶ τὸ

ZONAR. Panis sacer et calix, divina mysteria,

Guill. Beveregii notæ.

(9) Σημειώσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος. Hæc usque ad hujus interpretationis finem, ex ms. Bodleiano edimus. Quæ autem hic traduntur in Supplemento ad Parisiensem Balsamonis editionem ex mss. Vaticanis exscripta leguntur, sed longe aliis verbis, quæ propterea hic sursumantur necesse est. Σημειώσαι, ὅτι ἀπὸ μόνου τοῦ παρόντος κανόνος φαίνεται τὴν θείαν ἱεροτελεσίαν παραδοθῆναι καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, πρῶτως ἐπισκοπούσαντος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἧτις τῶς παρ' ἡμῖν οὐδὲ εὐρίσκεται, οὐδὲ γινώσκεται, ὡς ἀπρακτῆστα. Ὅπως δὲ οἱ κατὰ Παλαιστίνην ἱερατεύοντες; λειτουργοῦσι μετὰ τῆς παραδοθείσης μυσταγωγίας, ὡς λέγουσι, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοθέου, καὶ οἱ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τὰς ἱεροτελεσίας ποιοῦσι μετ' εὐχῶν, ὡς φασί, παραδοθειῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου, καὶ οὐκ ἀκόλουθοῦσι τοῖς πραττομένοις ὑπὸ τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἱεουργούντων, ἤγουν οὐκ ἐπιστρέφονται τῶν παραδοθειῶν μυσταγωγῶν παρὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀγνοῦσι. Τοῦτο δὲ καὶ συνοδικῶς μᾶλλον δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, ἐλάληθη παρ' ἐμοῦ ὅτι ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐνδημήσας εἰς τὴν πόλιν βασιλεύσαν, καὶ μέλλων συλλειτουργῆσαι μεθ' ἡμῶν [ἤθελεν ἱεουργῆσαι μετὰ τῆς παραδοθείσης, ὡς εἶπεν, ἱεροτελεσίας παρὰ τοῦ ἁγίου Μάρκου, κἀν οὐκ ἐτυχὲ διορθώσεως] ἀρκεσθέντων πάντων τῇ καταθέσει καὶ μόνῃ τοῦ πατριάρχου, εἰπόντος μηκετι τοῦτο ποιῆσαι. Nota, quod ex hoc solo presentī canone apparet, unquam liturgiam etiam a sancto Jacobo Vei fratre, qui Hierosolymitanæ Ecclesiæ primus fuit episcopus, traditam esse: quæ tamen nunc apud nos non invenitur, neque

agnoscitur, ut quæ exolverit. Quomodo autem Palestinæ sacerdotes celebrant, cum mysterii, ut ipsi dicunt, ritus a Deo fratre tradito, et Alexandrini quoque episcopi et sacerdotes sacra peragunt mysteria, cum orationibus, ut aiunt, a sancto Marco traditis, nec quæ fiant ab iis, qui universo terrarum orbe sacra faciunt, sequuntur, sive a sancto Basilio, et sancto Joanne Chrysostomo traditis nobis mysterii ritus non curant, nescio. Hoc autem etiam synodice vel potius coram ipso potenti sanctoque nostro imperatore a me dictum est, quando patriarcha Alexandrinus in urbem regis ageret, et una nobiscum celebraturus cum tradito, ut dicebat, a sancto Marco mysterii ritu sacra celebrare vellet; etiamsi correctionem non haberit; cum omnes patriarchæ assertionem, quæ sola contenti essent, qui dixit se id amplius non facturum. Hæc etiam hoc modo leguntur in ms. Ambrachiano, ex quo etiam verba illa ἤθελεν ἱεουργῆσαν, etc., unciis propterea inclusa, in Parisiensi editione desiderata, restitimus. Quanto autem hæc lectio a Bodleiana nostra discrepat, cuius conferenti patebit. Unde etiam suspicio nobis oritur, hæc ad Balsamonis scholia proprie non pertinere, sed marginalem primo fuisse annotationem, quippe quæ a descriptoribus pro libitu immutatur: ac proinde in nostro ms. contractus, in aliis fusiis describitur. Conjectura ex eo etiam verisimilior redditur, quod hic asseratur, ex hoc canone apparere liturgiam a sancto Jacobo traditam esse; cum Balsamon diserte pronuntiavit, eam non recipendam esse; ut e superioris annotationis constat. Si illud enim Balsamoni ex hoc canone apparuisset, hoc procul dubio pronuntiare noluisse.

ipsum nobis Christi Domini corpus et sanguinem exhibent. Nam panem suis ille quidem discipulis porrigens, *Accipite, comedite*, inquit; *hoc est corpus meum*²². Calicem vero præbens, *Bibite ex hoc omnes*, ait; *hic est sanguis meus, qui pro vobis et pro multis effunditur*²³. Quoniam ergo in divina passione, hasta trajecto latere ejus sanguinem suum Dominus effundens, non sanguinem solum, sed et aquam emisit, Ecclesia proinde in sacris quoque mysteriis vinum infusa aqua misceri omnino necessarium existimavit. Verum Armenii vinum in mystica mensa merum adhibebant, divini Patris Chrysostomi in Evangelium Matthæi explicationem in ejus argumentum adducentes. Eo igitur errore damnato, Chrysostomi verba Patres hujus synodi explicant, quæque iis sententia sit subjecta demonstrant. Nec enim, inquirunt, ut solius vini potionem in sacris mysteriis adhibendam doceret, sed ut Hydroparastatarum, qui sola aqua sacrum faciendum opinarentur, hæresim convelleret, eosque Patribus sanctisque apostolis contraria sentire et facere doceret, sermonem illum instituit. Etenim et ipse, in ecclesia quam tenuit, vinum aqua dilutum in mystica oblatione adhibendum tradidit, et reliqui Patres Ecclesiæque lumina eundem incruenti sacrificii pane et vino, admista aquæ portione, conficiendi ritum tradidere. Et præterea sexti hujus synodi Patres subjiciunt iis, qui præsentem canonem 194 transgrediuntur, quæ transgressioni juxta credebant. Nam si episcopus aliquis aut presbyter acceptam ab apostolis consuetudinem neglexerit, ac vinum, aqua nullatenus infusa, in sacrificio purissimo obtulerit, hominem, mysterii quippe imperfecte enuntiati reum, deponi jubent. Minus vero perfecte mysterium enuntiat, quia, cum ex morientis Domini latere sanguis et aqua simul, ut diximus, emanarint, sacrificium tamen sola vini oblatione perficiendo, ex Domini corpore sanguinem solum effusum, fuisse opere ipso demonstrat, et sacris evangelistarum testimoniis adversatur, et tradita immutat, dum juxta antiquam consuetudinem non sacrificat.

ARIST. « Chrysostomus Hydroparastatarum eventus hæresim, Quando, dicit, et passus est Dominus et suscitatus, vino usus est. Hoc arripientes Armenii, vinum solum offerunt, non intelligentes, ipsum etiam Chrysostomum, et Basilium, et Jacobum vino aqua commisto usos fuisse, et, ut ita nos offeramus, tradidisse. Si quis ergo vel solo vino, vel aqua sola et non mista, utitur, deponatur. »

Armenii a Chrysostomi in Matthæi Evangelium interpretatione, in qua Hydroparastatarum, qui aqua sola in incruenta oblatione utebantur, hæresim auferre conatus est, seducti, vinum solum offerunt. Non intelligentes impii, quod ad hoc respicit tota sancti Patris oratio, ut Hydroparasta-

ποτήριον, τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου παριστώσιν ἡμῖν. Τὸν γὰρ ἄρτον διδοὺς τοῖς οικείοις ὁ Κύριος μαθηταῖς, *Λάβετε, φάγετε*, ἔφη· *τοῦτο ἔστι τὸ σῶμά μου*. Καὶ τὸ ποτήριον παρέχων αὐτοῦ, *Πιετε ἐξ αὐτοῦ πάντες*, ἔφη· *τοῦτο ἔστι τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ἑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυρόμενον*. Ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ θείῳ πάθει αὐτοῦ, κενῶν τὸ οικεῖον αἷμα ὁ Κύριος; νυγείσας λόγῃ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, οὐχ αἷμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ ἐξήγαγεν, ἀναγκαῖως πάντως τῇ Ἐκκλησίᾳ νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς μυστηρίοις ὕδωρ τῷ οἴνῳ παρακινῶν. Ἄλλ' οἱ Ἀρμένιοι οἴνω μόνῳ ἐκέχρητο ἐν τῇ μυστικῇ τραπέζῃ, χρώμενοι τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐξηγήσει τοῦ Χρυσοστόμου καὶ θελοῦ Πατρός. Τοῦτο οὖν ἀναιροῦντες, οἱ τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες τὰ ῥήματα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τὴν αὐτῶν διάνοιαν σαφηνίζουσι, καὶ φασιν ὅτι τὴν τῶν Ὑδροπαρστατῶν αἵρεσιν ἀνατρέπων, οἱ μόνῳ ὕδατι τὴν θυσίαν ἱερουργεῖν σίμμενοι κέχρηται, καὶ δεικνύον αὐτοὺς ἐναντίως τοῖς Πατράσι καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις πορευομένους καὶ ποιῶντας, τὸν οικεῖον κινεσκέυασε λόγον, ἀλλ' οὐκ ἐπιτρέπων οἴνον μόνον ἐν τοῖς μυστηρίοις παραλαμβάνειν. Καὶ αὐτὸς γὰρ οὗτος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίᾳ οἴνον καὶ ὕδωρ ἐν τοῖς μυστηρίοις λαμβάνεσθαι παραδεδώκε, καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες καὶ φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας παραδεδώκασιν, ἄρτον καὶ οἴνω ὕδατι μεμιγμένῳ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖν. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπάγουσιν οἱ τῆς ἔκτης ταύτης συνόδου τοῖς παραβαίνουσι τὸν παρόντα κανόνα ἃ διὰ τὴν παράβασιν πείσονται· καὶ φασιν·

Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τάξιν ποιῇ, καὶ ὕδωρ οἴνω μὴ μιγνύς οὕτω τὴν ἀχραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρεῖσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων. Ἀτελῶς δὲ τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλει, διὰ τὸ οἴνω μόνῳ ἐπὶ τῇ θυσίᾳ κεχρηθῆναι, τοῦ Κυρίου, ὡς ἔφημεν, αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς οικείας πλευρᾶς ἐν τῷ πάθει προχέοντος. Διδάσκει γὰρ πριγματικῶς αἷμα μόνον ἐκ τῆς τοῦ Κυρίου κενωθῆναι σαρκός, καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελισταῖς, καὶ κινεῖ τὰ παραδεδομένα, μὴ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὕψιν παραδοσιν.

ARIST. « Τῆν Ὑδροπαρστατῶν ἀναιρῶν αἵρεσιν ὁ Χρυσόστομος· « Ἦνίκα, » φησὶ, « καὶ πέπονθεν ὁ Κύριος, καὶ ἐγήγερται, οἶνον ἐχρήσατο. » Τοῦτο λαθόντες οἱ Ἀρμένιοι, οἴνον προσάγουσι μόνον οὐκ εἰδότες, καὶ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον, καὶ Βασίλειον, καὶ Ἰακώβον οἴνω μεμιγμένῳ ὕδατι κεχρημένους, καὶ ἡμῖν οὕτω παραδεδωκότας, προσάγειν. Εἰ τις οὖν ἢ οἴνω μόνῳ ἢ ὕδατι μόνῳ, ἀλλ' οὐχὶ μεμιγμένῳ χρῆται, καθαιρεῖσθω. »

Ἀπὸ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνείας τοῦ Χρυσοστόμου οἱ Ἀρμένιοι πλανηθέντες, ἐν ἧ τὴν τῶν Ὑδροπαρστατῶν αἵρεσιν ἐσπευσεν ἀναιρηθῆναι, τῶν ὕδατι μόνῳ ἐν τῇ ἀναίμακτῳ κεχρημένων θυσίᾳ, οἴνον μόνον προσάγουσι· μὴ νοήσαντες οἱ δυσσεβεῖς ὡς εἰς τοῦτο ἔρξῃ ἡ πᾶσα κατα-

²² Matth. xxvi, 26. ²³ ibid. 28.

σκευή τοῦ ἁγίου, εἰς τὸ ἀναιρῆσαι τὴν αἵρεσιν τῶν Ἰεροπαραστατῶν, καὶ πείσαι αὐτοὺς καὶ οἴνῳ χρῆσθαι ἐν τοῖς μυστηρίοις. Ἀλλὰ νομίσαντες ὅτι ἀνατρέπων τὸ ὕδωρ ἐμβάλλεσθαι ἐν αὐτοῖς, πρὸς τὸν ἔλεγχον ἀντικατέστη αὐτῶν, οἶνον μόνον προσφέρουσιν, ἀγνοοῦντες ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ ἀδελφῶθεος· Ἰάκωβος οἶνον μεγνύοντες ὕδατι τὴν θυσίαν προσέφερον· καὶ ἡμῖν οὕτω προσάγειν παραδεδώκασιν· Εἰ τις οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων τὴν ἀχραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρεῖσθω, ὡς ἀπλῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ ἀθετῶν τὰ παραδεδωμένα.

ΚΑΝΩΝ ΔΓ'.

Ἐπισημῶς ἐγνωμεν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ μόνους ἐν κλήρῳ τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατάγεσθαι (10), Ἰουδαῖοις ἔθουσιν ἐπομένων τῶν τοῦτο πράττειν ἐπιχειροῦντων· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ μὴ ἀποκαιρομένους ἱεροφάλας καὶ ἀναγνώστας θείου ναοῦ καθίστασθαι· συνείδμεν ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ ἐξεῖναι τοῖς κληρῶν βουλομένοις προάγειν τινὰς εἰς τὸ γένος ἀποβλέπειν τοῦ προχειριζομένου· ἀλλὰ δοκιμάζοντες, εἰ ἀξιοὶ εἶεν, κατὰ τοὺς θεθέντας ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὄρους, ἐν κλήρῳ καταλεγεῖναι, τούτους ἐκκλησιαστικούς προχειρίζεσθαι, εἴτε καὶ ἐκ προγόνων γεγονῆσαι ἱερέων, εἴτε καὶ μὴ· ἀλλὰ μὴδὲ τίνα τῶν ἀπάντων συγχωρεῖν ἐπ' ἄμβωνος κατὰ τὴν τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων τάξιν τοὺς θείους τῷ λαῷ λόγους ἀποφωνεῖν (11) εἰ μὴ τι ἂν ἱερατικῇ κουρᾷ χρῆσθαι ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἴκελου ποιέμενος· κανονικῶς ὑποδέξοιτο. Εἰ δὲ τις φωραβείη παρὰ τὰ προγεγραμμένα ποιῶν, ἀφορίζεσθω.

ΒΑΣ. Δύο ταῦτα ὁ παρῶν κανῶν διορθοῦται, τὸ κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων κακῶς γινόμενον χάριν τοῦ μὴ ἄλλως γίνεσθαι κληρικούς, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ καταγομένους καὶ τὸ ἐπὶ ἄμβωνος ἀναγνώσκεισθαι τὰ θεία λόγια παρὰ τῶν μὴ ἔχόντων ἐπίσκοπικὰς ἐπικουρίδας, τὸν μὲν, ὡς Ἰουδαῖον (νενομοθέτηται γὰρ παρὰ Ἰουδαίοις ἀπὸ τῆς Λευϊτικῆς φύλης καὶ μόνῃς τοὺς ἱερεῖς γίνεσθαι), τὸ δὲ, ὡς ἀλογιστως τελοῦμενον. Φασὶν οὖν οἱ Πατέρες ἐκείνους ἐν τῷ κλήρῳ κατατάττεσθαι, μὴ τοὺς ἐκ γένους κληρικῶν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους, καὶ κατ' ἐπιλογὴν ἐπίσκοπικῆν προτιμωμένους, καὶ μὴ ἐκ γένους τοιοῦτου ὄσιν· ὡσαύτως τὰς ἐπ' ἄμβωνος ἀναγνώσεις μόνους ποιεῖν τοὺς εἰς τοῦτο ἀποκληρωθέντας, ἤγουν τοὺς ἔχοντας ἐπίσκοπικὰς ἐπικουρίδας. Ταῦτα τοῦ θείου κανόνος παρακλεινομένου καὶ ἀφορίζοντος τοὺς παρὰ ταῦτα ποιούντας, ἐλαλή-

tarum hæresim tolleret, iisque vino etiam in mysteriis uti persuaderet. Sed arbitantes, quod ille aquæ in iis immissionem refellens, ad eorum redargutionem sese opposuit, vinum solum offerunt, ignorantes quod et ipse Chrysostomus, et Basilius magnus, et Domini frater Jacobus vinum aquæ immiscentes sacrificium offerebant: et nobis ita offerre tradiderunt. Si quis itaque episcopus aut presbyter non secundum hanc apostolorum et divinorum Patrum traditionem, immaculatum offert sacrificium, deponatur, ut non accurate mysteria evulgans, et tradita contemptui habens.

CANON XXXIII.

Quoniam cognovimus, in Armeniorum regione eos solum in cleri ordinem referri, qui sunt ex genere sacerdotali, iis, qui hoc facere aggre- diuntur, mores Judaicos sequentibus, non- nullos autem eorum, etiam non tonsos, sacros cantores et divini templi lectores constitui: decernimus, ut deinceps non liceat iis, qui volunt aliquos ad clerum adducere, ad ejus cui manus imponitur, genus respicere; sed exan- tantes an digni sint juxta præscripta in sacris canonibus decreta, qui in cleri catalogum referantur, eos ecclesiasticos promovere, sive sint ex majoribus suis sacerdotibus, sive non; sed etiam ut nulli ex omnibus eorum liceat, qui sunt in clericorum ordinem relati, populo in suggestu divinas Scripturas recitare, nisi is sacerdotali tonsura usus fuerit, et benedictio- nem a suo pastore canonice susceperit, Si quis autem aliter facere deprehensus fuerit, depo- natur.

BALS. Hæc quo præsens canon corrigit, et quod in Armeniorum regione male fiebat, ut non alias fierent clerici, nisi ii qui ex genere sacerdotali descendissent; et quod in suggestu divinæ Scripturæ legebantur ab iis qui episcopales tonsuras non habebant: illud quidem, ut Judaicum (lege enim apud Judæos cautum est, ut ex 195 tribu Le- vitica eaque sola sacerdotes fierent); hoc vero, ut quod inconsideate fieret. Dicunt itaque Patres, illos in clero ordinari oportere, non qui ex genere clericorum, sed qui digni sunt, et episcopali elec- tione præponuntur, etiamsi non sint ex tali genere: similiter et in suggestu eos solos legere debere, qui ad hoc in clericorum numerum relati sunt, eos scilicet qui habent episcopales tonsuras. Hæc cum sacer canon jubeat, et eos excommunicet qui aliter faciunt, sæpe dictum est a diversis antistitibus, qui

Guill. Beveregii notæ.

(10) Κατάγεσθαι. Mss. Ἄτονιενσις et Amerbachianus λεγῆναι κατατάττεσθαι constitui, ordinari: quin etiam κατάγεσθαι, pro καταταγέσθαι mendose scriptum videtur. Nam et ἐν κλήρῳ κατατάγεσθαι est in clero constitui, in cleri ordinem referri: quemadmodum etiam Helvetus locum transtulit.

(11) Ἀποφωνεῖν. Codex Amerbachianus legis ὑποφωνεῖν. Utrumque idem hic significat, quod ἐκφωνεῖν, pronuntiare, promulgare, recitare. Sic interpretes per ἀναγνώσκαι exponunt. Neque enim hic de concionibus habendis, sed tantum de sacris Scripturis legendis agitur.

habent ex aurea bulla clericos, Athenarum scilicet, et Mesembriae et aliis; quod, qui ex antiquis clericis descenderunt, ipsos cogunt eos qui non sunt clero digni ordinare, atque adeo etiam qui saepe sunt laici; et quod ecclesiae officium per alios ab illis datos fiat. Jam et in hac regina urbium, in sede sanctorum magnorum martyrum quadraginta, et in aede sanctissimae Deiparae Domini, et in aliis divinis templis, habent laici et complura etiam monasteria et clericorum officia. Sed audierunt antistites, quod praesens canon eis omnibus os occludit, qui eis molestiam exhibent. Quod autem fit in dictis catholicis Ecclesiis, quomodo permittitur, nescio. Nota autem, quod simul ac acciperunt aliqui tonsurae characterem a manu antistitis, eos pro clericis habet canon: audiui enim nonnullos dicentes, non esse lectorem; nec dici clericum, qui in clerum templi non relatus est, sed solam habet tonsuram. Et ideo ei licere in laicalem habitum transmutari: quod mihi quidem non videtur: sed et monachos, qui non habent episcopales coronas, sed monachicam tonsuram, dicunt nonnulli posse in suggestis legere apostolum et reliqua, quemadmodum et clerici, tanquam monachalis tonsura utique sufficiat pro tonsura clericali. Mihi autem videtur monachum, qui a sacerdote qui praestator lector est constitutus, secundum 14 canonicam septimae synodi, in suggestu posse legere: eum autem, qui solam habet monachalem tonsuram, hoc facere non posse, et lege quae scripta sunt in dictum canonicam septimae synodi.

ZONAR. Iudaeis sola tribus Levitica in sacerdotium separata fuit, e qua sola qui sacra celebrarent eligebantur. Eum igitur, ab Armeniis quoque usurpatum, morem hic canon damnat; neque ullam in clero legendo generis et familiae rationem haberi, sed tantummodo vitam ac mores inspicere jubet. Ac si quidem ex praescripta sacris canonicis norma digni homines reperti fuerint, quocumque deinceps genere, et quamvis maioribus nullo sacerdotum munere perfunctis sint prognati, ecclesiastico tamen ordini adscribi licere decernunt. Sed neque praeterea cuiquam, inquit, suggestum ascendere, divinasque Scripturas ibidem recitare astante populo liceat, nisi cui prius, usitata sacris hominibus consuetudine detonsa coma, benedictionem ex praescripto canonum suus pastor impertiverit, hoc est, characterem de more consignaverit. Qui vero hujus

ARIST. « Qui ordinatione dignus est, sive a genere sacerdotali sive alio prognatus, ordinetur. Qui non detonsus et benedictionem assecutus est, e suggestu sacras Scripturas ne legat. »

Guill. Beveregii notae.

(12) *Τῶν Μεσημβρίας.* Ms. Amerbachianus legit. τοῦ μέτρη μέρη. Verum Mesembria est urbs archie-

πῶς πολλάκις περὶ διαφορῶν ἀρχιερέων ἐχόντων ἀπὸ χρυσοβούλλων κληρικούς, ἤγουν τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Μεσημβρίας (12) καὶ ἐτέρων, ὡς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων κληρικῶν καταναγκάζουσιν αὐτοὺς μὴ τοὺς ἀξίους τῷ κλήρῳ κατατάττειν. ἀλλὰ τοὺτους πολλάκις ὄντας καὶ λαϊκοὺς, καὶ τὴν δουλείαν τῆς Ἐκκλησίας δι' ἐτέρων παρ' ἐκείνων δεδομένων γίνεσθαι. Καὶ ἐν τῇ βασιλευσῆσιν δὲ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐν τῷ ναῶ τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων τεσσαράκοντα, καὶ ἐν τῷ ναῶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Κυρίου, καὶ ἐν ἐτέροις θείαις ναοῖς, ἔχουσι λαϊκοὶ ἀλλὰ μὴ καὶ μοναστήρια διάφορα κληρικὰ τε ὄψελια. Πλὴν οἱ μὲν ἀρχιερεῖς ἤκουσαν ὡς ὁ παρῶν κανὼν ἐπιστομίζει τοὺς ὀχλοῦντας αὐτοὺς, τὸ δὲ γινόμενον εἰς τὰς ῥηθείας καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως παραχωροῦνται, ἀγνοῶ. Σημειῶσαι δὲ ὅτι ἅμα τῷ δέξασθαι τινα σφραγίδα ἐπίκουριδος ἀπὸ χειρὸς ἀρχιερατικῆς κληρικῶν τοῦτον ἔχει ὁ κανὼν. Ἦκουσα γάρ τινων λεγόντων μὴ εἶναι ἀναγνώστην μηδὲ λέγεσθαι κληρικὸν τὸν εἰς κλήρον ναοῦ μὴ κατατεθέντα, ἀλλὰ μόνον ἔχοντα ἐπίκουριδα. Διὸ καὶ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἀκινδύνως αὐτὸν μετασηματίζεσθαι εἰς λαϊκοὺς ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐ δοκεῖ. Ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας μοναχοὺς ἐπίκουριδα ἀρχιερατικὴν, ἀλλὰ μοναχικὴν ἀπόκαρτιν, λέγουσι τινες δύνασθαι ἐπ' ἀμθωνος ἀναγινώσκειν ἀπόστολον καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ κληρικούς, ὡς ἀρχούσης δὴθεν τῆς ἀποκάρσεως ἀντὶ τῆς ἐπίκουριδος. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν μὲν παρὰ ἡγουμένου ἱερέως καταστάνα ἀναγνώστην μοναχὸν κατὰ τὸν ἰδ' κανόνα τῆς ζ' συνόδου καλῶς ἀναγινώσκειν ἐπ' ἀμθωνος· τὸν δὲ μόνον ἀπόκαρτιν ἔχοντα μὴ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν· καὶ ἀνάγνωθι τὰ γραφέντα εἰς τὸν ῥηθέντα κανόνα τῆς ζ' συνόδου.

ZONAR. Τοῖς Ἰουδαίοις ἡ Λευιτικὴ φυλὴ εἰς ἱερουσύνην ἀφώριστο, ἐξ ἧς μόνως οἱ ἱεραῖοι μέλλοντες ἐλαμβάνοντο. Τοῦτο οὖν καὶ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις γινόμενον ὁ παρῶν κωλύει κανὼν, θεσπιζὼν μὴ πρὸς γένος ἀφορᾶν τοὺς μέλλοντας εἰς κλήρον τάττειν τινὰς, ἀλλὰ δοκιμάζειν τὸν βίον αὐτῶν, καὶ τοὺς ἀξίους κατὰ τὰ ὀρισθέντα παρὰ τῶν θείων κανόνων εὑρεθέντας, ἐξ οὗ ἀν εἶεν γένους, ἐκείνους ἐκκλησιαστικῶς προχειρίζεσθαι, εἰ μὴ προγόνους μὴ εἶχον ἱερατικούς. Ἀλλὰ μηδὲ ἐπ' ἀμθωνος συγχωρεῖσθω, φησὶν, ἀνίεναι τινεὶ καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὑποφωνεῖν τῷ λαῷ, ὅς οὐ κατὰ τὴν ἱερατικὴν συνήθειαν τὴν κόμην κέκαρται, ὑπὸ τοῦ οἴκελου ποιμένος ἐδολγηθεὶς κανονικῶς, ἤγουν τὴν συνήθη σφραγίδα ἐξέμενος. Τοὺς δὲ ἄλλως ποιῶντας παρὰ τὰ ὀρισθέντα ὁ κανὼν ἀφορίζει.

canonis decreta violarint, eos canoni segregatōne

ARIST. « Ὁ χειροτονία ἐπάξιος, καὶ ἱερατικὸς ἐτελῶν γένους καὶ ἐτέρου, χειροτονεῖσθω. Μὴ κέκαρμένος καὶ ἐδολγηθεὶς τυχὼν, ἐπ' ἀμθωνος ἱεροῦς λόγους οὐκ ἀναγνώσεται. »

episcopalis Thraciae, cujus hic episcopus commemoratur.

Τοῖς Ἰουδαίκοις ἐπόμεινε ἔθρουν οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων, μόνους τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ ὄντας εἰς κλήρον προσδέχονται. Ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ εὐλογίας τυχόντας· ἐπισκόπου, καὶ ἱερατικῆς κουρᾶς χρησαμένους, ἱεροψάλτας καθίσταν, καὶ τῷ λαῷ ἐπ' ἄμβωνος τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκειν ἐπέταττον. Διὰ τοῦτο γοῦν ταῦτα καὶ ἀμφοτέρω ὁ παρῶν οὗτος ἀπαγορευῶν κανὼν, προστάττει μῆτε εἰς τὸ γένος ἀφορᾶν τοῦ βουλομένου εἰς κλήρον προαχθῆναι· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἀνερευῶν, εἰ ἀξίός ἐστι· μῆτε τινὲ συγχωρεῖν, ὥστε ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἐπ' ἄμβωνος, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εὐλογίας ὑψη κανονικῆς, καὶ ἱερατικῆς κουρᾶς χρήσασθαι· τὸν δὲ παρὰ τὰ ἐνταῦθα διατεταγμένα ποιούντα ἀφορίζεσθαι.

ΚΑΝΟΝ ΑΔ'.

« Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ ἱερατικοῦ κανόνος σαφῶς διαγορεῦντος, ὡς τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ φρατρίας (13) ἐγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἑξῶ νόμων κεκώλυται· πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορευεῖν προσήκει· καὶ ἡμεῖς φυλάττειν σπουδάζομεν, ὡς, εἰ τινες κληρικοί ἢ μοναχοὶ εὐρεθῶν ἢ συνομύμενοι ἢ φρατριάζοντες, ἢ κατασκευῆς τυρεύοντες· ἐπισκόπων ἢ συγκληρικῶν, ἐκπιπέτωσαν πάντῃ τοῦ οἰκείου βιβίου. »

ΒΑΣ. Περὶ συνωμοσίας καὶ φρατρίας· ἐγράψαμεν ἐν τῷ ἐνὶ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ἐζητήθη δὲ ποτε εἰ ὀφείλουσι κολάζεσθαι καὶ οἱ συνωμοσίας ποιήσαντες χάριν ἀγαθοῦ τινος, τυχόν ἐν ὁμογνωμονήσασιν καὶ ὁμόσασιν χωρὶς προστάξεως βασιλικῆς ἢ ἀρχοντικῆς ὑπὲρ καταπολεμουμένης ὑπὸ ἐχθρῶν πόλεως ἀποθανεῖν, ἢ ἀναίρησαι τινα λυμειῶνα τῆς κατ' αὐτοὺς πόλεως, ἢ ἄλλο τι ἀγαθὸν ποιῆσαι. Καὶ τινὲς μὲν εἶπον ὡς, ἐπεὶ σπανίως γίνεται τὸ ὑπὲρ ἀγαθοῦ πράγματος συνωμοσασθαι τινας, καὶ οὐδὲ ῥητῶς ὑπὸ τῶν νόμων ἢ τῶν κανόνων τοῦτο ἐπιτέτραπται, κεκώλυται πάντῃ τὸ συνομύειν, ἵνα μὴ τῇ προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ οἱ πολλοὶ καὶ ἐλαφρότεροι εἰς πολλὰ κακὰ περιπίπτωσι, νομίζοντες ἀγαθὸν τι ποιεῖν· περιαιρεθῆ δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἡ βασιλικὴ καὶ ἀρχοντικὴ ἐξουσία, ἢ τὰ κακὰ διεκδικούσα, καὶ εἰς τὰ κακὰ τὸν δῆμον διεγείρουσα. Ἐχρήσαντο δὲ καὶ τρίτω κεφ. τοῦ λς' τίτλου τοῦ β' βιβλίου λέγοντι περὶ τὰ μέσα κολάζεσθαι ἐν κωλυμένῃ παρὰ κλέουσιν βασιλείῳ καὶ τῇ ἐν αὐτῷ παραγραφῇ λεγούσῃ, Κἀν νικησῆ, οὗτος τιμωρεῖται· ἕτεροι δὲ, τῷ παρόντι κανόνι χρώμενοι καὶ τοῖς καταστρωθεῖσι παρ' ἡμῶν νόμοις εἰς τὸ λς' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διδάσκουσι δι' ὅλου περὶ συνωμοσίας κατὰ τινων τυρευθείσης, ἀντέθεντο μόνας τὰς ἐπὶ κακῷ γινομένης συνωμοσίας κωλύεσθαι καὶ κολάζεσθαι, οὐ μὴν καὶ τὰς χάριν ἀγαθοῦ τινος. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπὸ τοῦ νόμου κολάζεσθαι δι' ἃ τε ἀνωθεν εἰρηται, καὶ διὰ τὸ ἐν ἀόληφ εἶναι

Qui in Armeniorum sunt regione Iudaicos sequentes mores eos solos, qui ex genere sunt sacerdotali, in clerum admittunt. Sed et eos, qui episcopi benedictionem non habuerunt, nec sacerdotali tonsura sunt usi, sacros lectores constituebant, et e suggestu sacros libros populo legere imperabant. Propterea horum utrumque prohibens hic presens canon, mandat nec ad genus illius respicere, qui in clerum promoveri cupit; sed hoc tantum perscrutari an dignus sit: nec cuiquam concedere, ut legat aut canat e suggestu, nisi a suo episcopo canonicam susceperit benedictionem, et tonsura sacerdotali utatur: eum vero, qui contra ea quae hic decernuntur, fecerit, deponi.

B

CANON XXXIV.

« Porro autem, cum et hoc canon sacerdotalis aperte edicat, quod conjurationis vel sodalitatis crimen etiam ab externis legibus est vetitum, multo autem magis hoc fieri in Ecclesia prohibere oportet: nos quoque observare studemus, ut si qui clerici aut monachi inventi sint, vel conjurantes vel sodalitates ineuntes, vel adversus episcopos vel clericos aliquid struentes, a proprio gradu prorsus excidant. »

BALS. De conjuratione et sodalitate scripsimus etiam in 18 canone Chalcedon. synodi. Lege autem eum, et quae in eum scripta sunt. Est autem aliquando quassium an ii etiam puniri debeant, qui boni alicujus gratia conjurationem fecere, forte si conspiraverint ac conjuraverint, sine imperatoris vel magistratus jussu, se pro defendenda ab hostibus oppugnata urbe morituros, vel aliquem suae civilitatis evorsorem de medio sublaturus, vel aliquid aliud boni facturos. Ac nonnulli quidem dixerunt, quod, quoniam raro accidit ut pro aliqua re bona alicui conjurent, et nec a canonibus vel legibus expresse permissum est, conjurare omnino prohibitum est, ne boni praetextu multi, iidemque leviores, in multa mala incidant, se boni alicujus facere existimantes. Hinc autem excepta sit imperatoria et magistratum potestas, quae mala ulciscitur, et populum ad honesta excitat. Usi sunt autem et 3 cap. 37 tit. 60 libri dicente circa medium, Puniri eum qui bellum gerit injussu imperatoris; et quae in eo est, praescriptio dicente. Etiam si is vicerit, punitur. Alii autem presenti canone utentes, et legibus quae a nobis positae sunt in 37 cap. 9 tit. praesentis operis, quae omnino docent de conjuratione, quae adversus aliquos struitur, dixerunt, eas solas, quae ad malum fiunt, conjurationes prohiberi et puniri; non autem eas quae alicujus boni gratia fiunt. Mihi autem videtur omnem conjurationem a lege puniri, tum propter ea quae superius dicta sunt, et quod incertus sit

Guill. Beveregii notæ.

(15) Φρατρίας. In ms. Amerbachiano scribitur φατρίας: ut et postea φατριάζοντες, pro φρατριάζοντες.

ζοντες. Quemadmodum etiam in annotationibus ad syn. Chalced. can. 18, observatum est.

ejus eventus; et eo magis, quod turbam quomodo cuique cogi sine imperatoris facultate a lege valde puniuntur, etiamsi in bonum facta videatur conjuratio. Inveniens autem constitutionem imperatoris domini Alexii filii imperatoris domini Manuclis Comneni sitam in convenientibus secretis mense Julio, indict. 15, factam, et statuentem magnos nobilesque principes, qui conjurarunt, non commendandos esse, quoniam quod factum est conjuratione non reputatur, sed legitimum jusjurandum, quia pro illis imperio juratum est, ne dicas conjurationem quæ sit ad malum puniri, quæ vero ad bonum facta est commendari; sed dic omnem conjurationem puniri, propter prædictas causas. Quæ autem in imperatoria prædicta constitutione continentur privata esse, et imperatoria misericordia digna: non autem legum et canonum interpretationes.

ZONAR. Hunc qui de conjuratione est canonem duodevicesimum quarta synodus numerat, eundem que a nobis suo loco explicatum reperies.

197 ARIST. « Si qui clerici aut monachi conjurationes vel sodalitates inierint, vel insidias contra episcopum aut conclicum struxerint, gradu excidant. *Perspicuus.* »

CANON XXXV.

« Nulli omnium metropolitanorum liceat, mortuo episcopo qui ejus throno subest, res ejus ve-

Guill. Beveregii notæ.

(14) *Kῆρ ἐπὶ δοκοῦντι ἀγαθῷ.* Hæc usque ad finem hujus interpretationis, in Parisiensi editione desiderata, ex ms. Bodleiano supplevimus. In Amelbachiano non exiunt. Sed in Supplemento ad Parisiensem Balsamonis editionem ex mss. Vaticanis, eorum loco, hæc habentur: Νομίζω καλῶς ἐρμηνεύσθαι τὸν κανόνα, καὶ μὴ ὀφείλειν ἐκλαμβάνεσθαι αὐτὸν, καθὼς τινες λέγουσι, πρὶς τοὺς ποιησαμένους συνωμοσίαν ἐπὶ ἀγαθῷ· κᾶν ὅπως γὰρ γίνηται, κολάζεται, καθὼς ἐγράφη ἄνωθεν. Εὐρίσκω δὲ σημείωμα κατασκευασθέν ἐν τοῖς προσφῶροις σεκρέτοις τοῦ ἀγιῶμου βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τελεσθῆναι φέρον τὸν Ἰούλιον μῆνα, τῆς ιε' Ἰνδικτ. καὶ διαλαβάνον μὴ εὐθύνεσθαι τοὺς καθοσιώσει ὑποπεσόντας διὰ βασιλικῆς προτάξεως, πολλοὺς εὐνεγείας καὶ μεγάλους ἀνθρώπους, κατὰ τοὺς συνωμοσίαν ποιησαμένους, ὡς τοῦ βασιλέως ἀποφνημαμένου μὴ συνωμοσίαν τὸ παρά τούτων γενόμενον εἶναι, ἀλλὰ θεμιτὸν ὄρκον, διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῆς τὴν συνωμοσίαν γενέσθαι. Μὴ εἴπης, τὴν μὲν ἐπὶ κακῷ γενομένην συνωμοσίαν κολάζεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ καλῷ μὴ εὐθύνεσθαι, ἀλλὰ λέγε, πᾶσαν συνωμοσίαν ὑπεύθυνον εἶναι διὰ τὰς ἐν τῇ ἀνω κειμένη ἐρμηνείᾳ τεθείσας αἰτίας, τὰ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι βασιλικῷ σημείωματι: δηλούμενα ἰδικῶς εἶναι καὶ συμπαθείας βασιλικῆς μέτοχα, οὐ μὴν καὶ ἐρμηνείας νόμων καὶ κανόνων. *Existimo recte expositum esse canonem, nec debere illum accipi, prout affirmant nonnulli, ad eos qui conjurationem instruxerunt ad bonum. Quocumque enim modo fiat, puniuntur, ut supra dictum est. Invenio autem constitutionem sitam in convenientibus secretis imperatoris domini Manuclis Comneni, Julium mensem, quo perfecta est, indicantem, indicione xv. quæ continet, nullos nobiles magnosque homines, qui imperatoris jussu se invicem sacramentis abstrinxerunt, non esse corrigendos, ut qui conjurationem fecerunt. Nempe cum imperator pronuntiaverit, non esse conjurationem quod ab illis factam est, sed*

Α το ἀποτελεσμα ταύτης, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ τὸ συναγεσθαι ἐχλον ὀπωσθήποτε χωρὶς ἐξουσίας βασιλικῆς· μεγάλως ὑπὲρ τοῦ νόμου τιμωρεῖται, κᾶν ἐπὶ δοκοῦντι ἀγαθῷ (14) γίνηται ἡ συνωμοσία. Εὐρίσκων δὲ σημείωμα τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ κατασκευασθέν ἐν τοῖς προσφῶροις σεκρέτοις γενοῦς κατὰ μῆνα Ἰούλιον τῆς ιε' Ἰνδικτ. καὶ διαλαβάνον μὴ ὑποκεισθαι καθοσιώσειν τοὺς τότε συνωμοσαμένους μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς ἀρχοντας διὰ τὸ μὴ λογιζέσθαι συνωμοσίαν καὶ γενοῦς, ἀλλὰ θεμιτὸν ὄρκον διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸν ὄρκον γίνεσθαι, μὴ εἴπης τὴν ἐπὶ κακῷ γενομένην συνωμοσίαν εὐθύνεσθαι, τὴν δὲ ἐπὶ ἀγαθῷ εὐλογεῖσθαι· ἀλλὰ λέγε πᾶσαν συνωμοσίαν εὐθύνεσθαι, διὰ τὰς προῤῥηθείσας αἰτίας. Τὰ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι βασιλικῷ σημείωματι περιεχόμενα ἰδικῶς εἶναι καὶ ἀξία συμπαθείας βασιλικῆς· οὐ μὴν ἐρμηνείας νόμων καὶ κανόνων εἶναι.

ZONAR. Ὁ περὶ τῆς συνωμοσίας κανὼν οὗτος τῆς τετάρτης ἐστὶ συνόδου ὀκτωκαιδέκατος, ὃς ἐκεῖσε ἤρμηνευται.

ARIST. « Εἰ τινες κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ συνωμοσίας ἢ φρατρίας ποιήσαιεν, ἢ συσκευᾶς κατ' ἐπισκόπου ἢ συγκληρικῷ, τοῦ βαθμοῦ ἐκπιπέτωσαν. *Σαφής.* »

KANON AE.

« Μὴ ἐξέστω τι (15) τοῦ πάντων μητροπολιτῶν τελευτῶντος ἐπισκόπου, τελοῦντος ὑπὸ τὸν κατ' αὐ-

C licitum jusjurandum; quoniam pro ipso imperio conjuratio facta est: ne dixeris, eam quidem conjurationem, quæ fit ad malum puniri, quæ vero ad bonum, non corrigi: sed dic, omnem conjurationem pœne esse obnoxiam, propter causas in supra posita interpretatione adductas. Quæ autem in dicta imperatoris constitutione declarata sunt, esse privata ac specialia, non autem etiam legum canonumque interpretationes. Qui hæc cum iis, quæ nos ex ms. Bodleiano edimus, contulerit, statim eundem sensum, sed aliis verbis expressum, inveniet. Constitutio autem, quæ hic dicitur Manuclis Comneni, in nostro codice Alexio filio Manuclis Comneni ascribitur: quæ autem hic traduntur, se Balsamonis non esse produnt. In ipso enim exordio, uti videre est, dicitur, νομίζω καλῶς ἐρμηνεύσθαι τὸν κανόνα, quod Balsamon de sua ipsius interpretatione dicere voluisse vix credibile est. Sed ista verba in nostro codice Bodleiano desunt: ommissa forsitan a transcribere aliquo, ne quæ sequuntur supposititia viderentur. Et, ut alia taceam, si quæ hic traduntur revera Balsamonis fuissent, descriptores ea pro libitu ita non immutassent. Non enim: variantes tantum occurrunt lectiones, sed totum variatur. Quod in genuinis Balsamonis Commentariis nunquam accidit.

(15) *Μὴ ἐξέστω τι.* Cum hoc loco cautum sit, ne metropolitani episcoporum suorum vita functionum bona sibi vindicent, hinc fit, quod in Oriente, cum metropolitanus aliquis, aut archiepiscopus ordinaretur, hoc ei inter alia in mandatis dari consuetum est, Δεῖ τὴν πρὸν θεοφλεια, εἰ ποτέ τι τῶν ἐπισκόπων τὸ τοῦ βίου τέλος ἐπέλθοι, μηδὲν μηδαμῶς ἐκ τῶν αὐτοῦ ἀφαιρεῖσθαι πραγμάτων, μηδὲ σεμνῷ ὄνοματι συνηθείας ἐπισκιάζειν τὴν τῆς ἀρπαγῆς καὶ τυραννίδος ἀπηγορευμένην πρᾶξιν· παρεγγυᾶσθαι δὲ πᾶσι, σῶμα πάντα διαφυλάττεσθαι, καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου διατάξιν οὕτως ἐκλασθαι

« τὸν θρόνον, τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ τῆς κατ' Α
 « αὐτὸν ἐκκλησίας ἀφαιρεῖσθαι ἢ σφετερίζεσθαι ·
 « ἀλλ' ὅπῃ παραφυλακὴν ἔστωσαν τοῦ κλήρου τῆς
 « ἐκκλησίας, ἥς ὁ τελευτήσας ἐτύγγανεν πρόεδρος,
 « μέχρι τῆς ἐτέρου ἐπισκόπου παραγωγῆς · ἐκτὸς
 « εἰ μὴ κληρικοί ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπ-
 « ελείφθησαν · τῆνικαῦτα γὰρ ὁ μητροπολίτης
 « ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, τῷ χειροτονηθέντι
 « ἐπισκόπῳ πάντα ἀποδίδους. »

ΒΛΑΣ. Ἐν τῷ κβ' κανόνι τῆς δ' συνόδου γέγρα-
 πται καθαιρεῖσθαι τοὺς ἀρπάζοντας κληρικούς τὰ
 διαφέροντα τῷ ἀποθανόντι ἐπισκόπῳ πράγματα · ὁ δὲ
 παρῶν κανὼν κωλύει τὸν μητροπολίτην σφετερίζεσθαι
 ταῦτα. Ἀκούων δὲ ὡς ὑπὸ φυλακὴν ὄφειλοσιν εἶ-
 ναι ταῦτα ἢ παρὰ τῷ κλήρῳ ἢ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ,
 ἔστιν οὐκ ὡς κληρικοί, ἐφ' ᾧ δοθῆναι τῷ χειροτονη-
 ῶσιν ἐπισκόπῳ, μὴ εἴπῃς ἐξ ἀνάγκης ὄφειλεν
 τοῦτο γίνεσθαι. Εἰ γὰρ ὁ τελευτήσας ἐπίσκοπος
 ἐποίησεν ἀπογραφὴν, κατὰ τὸν μ' ἀποστολικὴν κα-
 νόνα, ἔμα τῷ χειροτονηθῆναι, τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου
 κληρονόμοις τοῦτο δοθῆσεται τὰ ἐκείνου πράγματα.
 Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τῷ ῥηθέντι κβ' κανόνι χάριν
 τοῦτο γράφοντα. Ἐπὶ τοῖς ἔχει ἐπὶ μνήμης καὶ
 τὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς ιδ' Ἰνδικτιῶνος
 ἀπολυθὲν πρόσταγμα τοῦ κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν
 βασιλέως (16), χάριν τοῦ μὴ ἀρπάζεσθαι τὰ τοῖς τε-
 λευτώσιν ἐπισκόποις ἀνήκοντα παρὰ τῶν πρακτόρων,
 καὶ τὰς κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον· Πρᾶγμα καὶ εἰς
 Θεοῦ τολμῶμενον περιφρόνησιν, καὶ εἰς ἀθέτησιν
 θεσμῶν φυσικῶν παρὰ τῶν, ὅ φασι, μήτε Θεοῦ ὅσα
 μὲτ' ἀνθρώπων νέμεσιν ὑφορωμένων, ὡς εἶκεν, οὐκ
 ἀνεκτὸν ὄλων ἐλογίσθη τῇ βασιλείᾳ μου, εἰς ἀκοῆς
 αὐτῇ πεπτωκός · ἔνθεν τοι καὶ ὡς πάντῃ τοῦ τῶν
 Χριστιανῶν ἀνάξιον ἐπαγγέλματος, διορθοῦται
 τοῦτο ἢ βασιλείᾳ μου. Ἄνηξέθῃ γὰρ αὐτῇ ὡς ἐν
 ταῖς ἀπὸ τοῦ ζῆν ἐκδημίασι τῶν ὀπουδήποτε ἀρχι-
 ρατευσόντων ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις,
 πῆ μὲν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐκφορᾶς, πῆ δὲ καὶ κατὰ
 τὴν ἐκφορᾶν, οἱ κατὰ χώραν ἐνεργούντες προφάσει
 τῆς αὐτῶν τελευτῆς τῶν τε κελλίων αὐτῶν ἀπαν-
 θρώπως κατεπαμβάδινουσι καὶ τῶν ὑπὸ τὰς λαγούσας
 αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀκινήτων, καὶ ἀφαιροῦνται μὲν
 ἅπαντα τὰ ἐν τοῖς παρευρεθέντα τῶν ὑπαρχόν-
 των αὐτοῖς · καθολικὴν δὲ ποιοῦνται τῶν τοιούτων
 ἀκινήτων ἀπαίτησιν, καὶ παντοίως ἐτέρως ταῦτα
 συντρέπουσιν. Ἡ δὲ βασιλείᾳ μου μηδὲ μέχρι καὶ εἰς
 ἀκουσμά μόνον ἀνεκτὴν ἡγησαμένη τὴν ροσαύτην

Guill. Beveregijnnotæ.

τῶν καταλιπανομένων εἰδῶν διοικεῖσθαι. *Debet tua pietas si quis episcoporum vitam cum morte commutavit, omnino nihil ex ejus rebus auferre, nec honesto nomine consuetudinis prohibitum rapine tyrannidisque facinus obumbrare: sed universis denunciare futurum, ut omnia salva conserventur, et secundum ipsiusmet dispositionem quævis relicta species administrantur.* In *Jur. Gr. Rom.* I, vi, pag. 430. Quod quidem mandatum ex præsentis canonis originem traxisse videtur.

(16) Κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως. Ms. Amerbachianus legit αὐθέντου βασιλέως. Sed nomen imperatoris hujus, qui constitutionem hic laudatam edidit, nec in isto, nec in nostris mss. commemorat-

« ipsius ecclesie auferre vel sibi vindicare; sed
 « sint sub custodia cleri ecclesie, cui defunctus
 « præfuit, usque ad alterius episcopi promotio-
 « nem: nisi in eadem ecclesia non relicti
 « sint clerici. Tunc enim metropolitanus ea non
 « diminuta servabit, [ordinato episcopo omnia
 « reddens.] »

BALS. In vicesimo secundo canone quartæ synodi scriptum est, deponendos clericos, qui rapiunt bona quæ ad mortuum episcopum pertinent. Præsens autem canon prohibet metropolitanum ea sibi vindicare. Cum autem audis ea debere esse sub custodia, vel apud clerum, vel quando non fuerint clerici, apud metropolitanum, ut dentur ordinando episcopo: ne dixeris hoc debere necessario fieri. Si enim defunctus episcopus inventarium fecerit (ut vult 40 canon apostolicus) cum primum fuit ordinatus; hæredibus ejus ab intestato illius bona dabuntur. Et lege quæ in dicto 22 canone de eo scripta sunt. Præterea autem tene memoria constitutionem potentis sanctique imperatoris domini Emanuelis Comneni Septembri mense 14 indictione emissam, de non rapiendis, ab exactoribus, bonis quæ ad defunctos episcopos pertinent, quæ quidem hæc verbatim complectitur: Res, quæ et in Dei contemptum, et ad legum naturæ infirmationem, ab iis qui, ut aiunt, neque Dei vocem neque hominum vindictam formidant, ut est verisimile, audetur, non ferenda omnino imperiali meæ potestati, cum ad ejus aures pervenisset, visa est. Quamobrem eam, ut omnino Christiana professione indignam, mea corrigit imperialis potestas. Ei enim relatum est, quod in excessu e vita eorum, qui ubi vis pontificatum gerunt in sanctissimis Dei ecclesiis, partim quidem et antequam funus efferatur, partim vero et postquam elatum fuerit, ii, qui in ea regione fisci procuracionem exercent, ipsorum mortis prætextu, eorum cellas inhumane invadunt, et ecclesiarum, quæ eis obtigerant immobilia, et omnes quidem facultates, quæ in illis inventæ fuerint, auferunt, universam autem ejusmodi immobilium exactionem faciunt, et ea aliqui omnino eliquant. Imperialis ergo mea potestas ne vel auditu quidem ferendam eorum esse audaciam existimans, ne cum damnum et calamitas ex antistitum morte ad eorum

ecclesias pervaserit, hi multo majorem calamitatem invehant, et ea sint quam jam habent molestia longe molestiores; statuit per hanc præsentem constitutionem, ne ab iis, qui ducales magistratus gerunt, vel descriptiones vel aliqua alia publici jure exercent, tale quid in sanctissimas ecclesias, vel earum immobilia, vel antistitum cellas, in eorum morte deinceps amplius innovetur: sed si testati quidem moriantur antistites juxta eorum voluntatem et ordinationem omnia fiant, quod ad ea attinet quæ in eorum cellis inventiuntur. Quod si forte etiam intestati deceaserint, omnia quoque fiant, prout in sacris canonibus et legibus fieri præscriptum est. Atqui in viduarum ecclesiarum immobilia ne pedem quidem omnino immittit aliquis ex ducibus, vel aliquibus aliis, ut dicuntur: sed nec quælibet illinc pars quomodocumque auferatur, sed omnia a partibus ejusmodi ecclesiarum in ipsis administrabuntur, quemadmodum de ea legitime et canonicè edictum est, donec scilicet, qui post mortuos antistites in ecclesias renuntiati sunt, in regione fuerint, et eorum administrationem susceperint. Interim sciat is, qui in infirmitatem alicujus eorum, quæ a præsentis imperialis potestatis meæ constitutione decreta sunt processerit, quod etiamsi Deus in tali ejus tanquæ audaci incepto in præsentia siluerit, omnino in futurum dignum ejus supplicium reservans, imperialis tamen meæ potestas eum acerbius in presentia aggredietur, penis eum corporalibus subjiciens, et suorum membrorum truncationibus, honorumque publicationi, et diuturno exilio. Non solum enim ex eo simplum reddet ecclesiæ, quod ei illo modo ab ipso auferendum est, sed etiam a fisco talis quantitatis duplum absque ulla commiseratione exigetur, perfectissima ea de re cognitione per antistitem ei, qui pro tempore mysticus erit, data, qui etiam utraque administrare debet: de suo autem peccato omnino excusationem non habebit. Venit enim imperialis mea potestas, et eis per præsentem constitutionem evangelicè locuta est, quæ in sacro charophylacio reponetur, sanctissimæ ecclesiæ summæ futuri, si ejus solum exempla authentica ac competentis fide munita ab ipsis partibus ostendantur. Ea enim archetypi vim habebunt, et exhibentibus ad æternam securitatem erunt.

καὶ τῶ ἱερῶ χαρτοφυλακίῳ ἐναποθεθήσεται, ἀρκέσουσα ταῖς ἀγνωτάταις ἐκκλησίαις, κἀν ἰσότυπα καὶ μόνα ταύτης πεπιστωμένα παρὰ τῶν μερῶν αὐτῶν ἐμφανίζηται. Ἐξουσι γὰρ πρωτοτύπων ἰσχυρὴν ταῦτα καὶ τοῖς πορισσαμένοις προσέσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν.

ZONAR. Idem argumentum quartæ quoque synodi canon vicesimus secundus exsequitur. Ibi et hujus canonis mentio a nobis facta, et alia per quæ ejusdem explicationi satisfactum arbitramur, allata fuere.

ARIST. « Episcopo vita defuncto, clerus bona reservabit. Si vero nullus relinquatur clericus, metropolitanus ea conservabit, donec alter ordinetur. »

Nec clericis post mortem episcopi sui, nec metropolitanis licet quidquam e vacantis ecclesiæ

ἄτολμαν αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ἀρχιερέων ἐπιούσης ταῖς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαις ζημίας καὶ συμφορὰς οὕτοι βαρυσυμφορώτεροι γίνωντο, καὶ τῆς ἐπὶ αὐτοῖς ἀνίας ἀνιαρώτεροι, διορίζεται διὰ τῆς παρούσης προστάξεως μηκέτι παρὰ τῶν κατὰ χώραν τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων ἢ ἀναγραφὰς ἢ ἕτερ' ἅττα δικαίῳ τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων τοιοῦτόν τι κατὰ τῶν ἀγνωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἀκινήτων, ἢ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων, ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεωτερισθῆναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδιαθῆκως οἱ ἀρχιερεῖς τελευτῶντες, κατὰ τὰς αὐτῶν βουλάς τε καὶ διατάξεις ἅπαντα γίνεσθαι ὅσον ἐπὶ τοῖς παρευρισκομένοις ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν· εἰ δ' ἴσως καὶ ἀδιάθετοι ἀπαλλάττοντο, πάντα καὶ οὕτω συντελεσθῆναι κατὰ τὰς τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις δοκοῦν. Τοῖς ἀκινήτοις μέντοι τῶν χηρευσουσῶν ἐκκλησιῶν οὐδὲ ἴσθθα ὅπως ἐπιβαλεῖ τις τῶν κατὰ χώραν δουκῶν ἢ τινων ἐτέρων, ὡς εἴρηται, οὐδέ τι οἰοῦν ἐκείθεν ὅπως οὖν ἀναλάβηται· ἀλλὰ πάντα παρὰ τῶν μερῶν τῶν τοιοῦτων ἐκκλησιῶν ἐν αὐτοῖς οἰκονομηθήσεται, καθὼς ἔρα καὶ περὶ τοῦτου νομίμως καὶ κανονικῶς διεγέρεται, μέχρις ἂν δηλαδὴ οἱ κατὰ τοὺς τεθνηκότας ἀρχιερεῖς εἰς ἐκκλησίας ἐπικτηρῶντες κατὰ χώραν γεγρονότες αὐτοί, τῆς τοῦτων οἰκονομίας ἀναδέξωνται. Εἰδέναι ὀφειλόντες τοῦ εἰς ἀθέτησιν τινος τῶν ἐν τῇ παρούσῃ προστάξει τῆς βασιλείας μου διωρισμένων χωρήσαντος ὡς, εἰ καὶ θεὸς ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ αὐτῶν τολμήματι πρὸς τε τὸ παρὸν παρασωσθήσεται, πάντως εἰς τὸ μέλλον αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δίκην ταμειουόμενος, ἀλλ' ἢ βασιλεία μου καὶ εἰς τὸ παρὸν πικρότερον αὐτὸ μετελεύσεται, σωματικῶς ποινὰς αὐτὸν καθυποβαλοῦσα, μελῶν τε οἰκείων ἀκρωτηριασμοῖς, καὶ τῶν ὑπαργόντων δημεύσει, καὶ ἔξορτα μακρὰ. Οὐ μόνον γὰρ τὸ ἀπλοῦν ἀπεντεῦθεν ἀποδώσει ὁ τοιοῦτος τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ ἐξ αὐτῆς τοιοῦτόπως παρ' αὐτοῦ ἀφαιρεθησόμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦ δημοσίου εἰς τὸ διπλοῦν ἀσυμπαθῶς ἀπαιτηθήσεται τὴν τοιαύτην ποσότητὰ, εἰδήσεως ἀκριβεστάτης διδομένης κατὰ τούτου παρὰ τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερέως τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν μουσικῶν, ὅς καὶ ὀφείλει καὶ ἄμφο οἰκοδομῆν· πρόφασιν δὲ πάντως οὐχ ἔξει περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ. Ἦλθε γὰρ ἡ βασιλεία μου εὐαγγελικῶς καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς διὰ

D τῆς παρούσης προστάξεως, ἥτις καταστρωθήσεται

ZONAR. Καὶ ὁ εἰκοστὸς δεῦτερος κανὼν τῆς τρίτης συνόδου περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου διαλαμβάνει, ἐνθα καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐμνήσθημεν ἀρκεῖ οὖν τὰ εἰρημένα ἐκεί.

ARIST. « Τελευτῶντος ἐπισκόπου, ὁ κληρὸς φυλάξει τὰ πράγματα· εἰ δὲ μὴ ὑπολέλειπται κληρικός, ὁ μητροπολίτης ταῦτα διαφυλάξει ἕως τῆς ἐτέρου χειροτονίας. »

Οὕτε τοῖς κληρικοῖς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν οὕτε τῷ μητροπολίτῃ ἔξαστιν ἀφαιρῆ-

σθαί τι τῶν τῆς χηρευσης ἐκκλησίας πραγμάτων ἄλλα πάντα ὀφείλουσι παραφυλάττεσθαι παρ' αὐτῶν δὴ τῶν κληρικῶν, μέχρις ἂν ἕτερος ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ. Εἰ δ' ἴσως κληρικὸς ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐχ ὑπελείφθη ἐκκλησία, ὁ μητροπολίτης ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, ἀποδοῦναι μέλλων πάντα τῷ χειροτονησομένῳ ἐπισκόπῳ.

ΚΑΝΟΝ ΔΖ'.

« Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήντα ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν Ἰσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πρῶ- γμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα - μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως. »

ΒΑΣ. Περὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κανόνος φασὶ τῆς δευτέρας συνόδου καὶ τοῦ κη' κανόνος τῆς ὀσυνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τούτοις παρ' ἡμῶν γραφέντα.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ ἐν τῇ ἐξηγήσει τῶν εἰρημένων κανόνων, ὧν μένηται ὁ παρῶν κανὼν, εἰρημένα ἡμῖν περὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ζητητέον, καὶ οἶμαι ὡς οὐ πλείονων δεήσει τῷ τούτῳ ἀνανεώσκειν.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ῥώμης ἔστω, τῶν Ἰσων ἀπολαύων πρεσβείων - μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔξῃς ὁ Ἀντιοχείας· εἶτα ὁ Ἱεροσολύμων. »

Τὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως τῶν Ἰσων ἀπολαύειν πρεσβείων μετὰ τὸν Ῥώμης οὕτως ἐν τῷ τρίτῳ κανόνι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἡρμηνεύσαμεν, καὶ ἐν τῷ εἰκαστῷ ὀγδὼφ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὥστε μὴ κατὰ τὴν τιμὴν δεύτερον τοῦ Ῥώμης τάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους. Οὕτω γοῦν καὶ ἐνταῦθα δεῖ νοεῖν τὴν μετὰ πρόθεσιν τοῦ χρόνου εἶναι δηλωτικὴν, ἀλλ' οὐ τῆς τιμῆς. Μετὰ γὰρ χρόνους πολλοὺς τῶν Ἰσων πρεσβείων τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ καὶ ὁ θρόνος οὗτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτυχε, διὰ τὸ βασιλείᾳ τε καὶ συγκλήτῳ τιμηθῆναι τὴν πόλιν ταύτην, καὶ τῶν Ἰσων ἀπολαύειν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ.

ΚΑΝΟΝ ΑΖ'.

« Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς βαρβαρικαὶ γέγονασιν ἐφοδοὶ καὶ πλείετται πόλεις ἐντεῦθεν ὑποχέρι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν, ὡς ἐντεῦθεν μὴ δυνηθῆναι τὸν τῆς τοιαύτης πόλεως πρόεδρον μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν τὸν οἰκεῖον θρόνον καταλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ ἱερατικῇ καταστάσει ἐνδρυνθῆναι· καὶ οὕτω κατὰ τὸ κρατήσαν ἔθος τὰς χειροτονίας καὶ πάντα τὰ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει πράττειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι· ἡμεῖς, ἐδὲ τίμιον καὶ σεβάσιμον τῇ ἑρωσύνη φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τὴν ἐθνικὴν ἐπὶ- »

A bonis auferre, sed omnia custodiri debent ab illis ipsis clericis, usque dum alius episcopus constituitur. Si forte autem clericus in illa non relinquatur ecclesia, metropolitanus ea imminuta servabit omnia futuro episcopo redditurus.

CANON XXXVI.

« Renovantes quæ a sanctis centum et quinquaginta Patribus, qui in hac a Deo conservata et regia urbe, et sexcentis triginta, qui Chalcedone convenere, constituta sunt, decernimus, et ut thronus Constantinopolitanus æqualia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtineat, et in ecclesiasticis negotiis ut ille magnifiat, et sit secundus post illum. Post quem magnæ Alexandrinorum civitatis numeretur thronus, deinde Antiochiæ, et post eum Hierosolymitanæ civitatis. »

BALS. De secundo et tertio canone secundæ synodi, et 28 can. quartæ synodi loquuntur. Et lege quæ iu eos a nobis scripta sunt.

ZONAR. Quæ a nobis de Constantinopolitana sede in eorum canonum, qui hic laudantur, explicatione dicta sunt, ea quærenda; quæ qui legerit, plura in hæc sententiam ut arbitror, non requirit.

199 ARIST. « Thronus Constantinopolitanus post Romanum proximus, æqualibus fruatur privilegiis. Post eum Alexandrinus, deinceps Antiochenus, et deinde Hierosolymitanus. »

Episcopum Constantinopolitanum æqualibus frui privilegiis post Romanum, in tertio synodi Constantinopolitanæ, et in vicesimo octavo synodi Chalcedonensis canone interpretati sumus, ut non honoris, sed temporis respectu secundus a Romano collocetur. Sic itaque et hic intelligendum est præpositionem, post, tempus indicare, non autem honorem. Nam post annos multos æqualia Romæ Ecclesiæ obtinuit thronus hic Constantinopolitanus privilegia; eo quod imperio et senatu hæc civitas honorata est, æqualibus veteri Romæ gaudet privilegiis.

CANON XXXVII.

« Quoniam diversis temporibus barbaricæ incursionibus fuere, et ex eo plurimæ civitates ab iustis subjugatæ, ut ideo non possit ejus civitatis præsul, postquam ordinatus fuerit, eum thronum occupare, et in sacerdotali statu in eo collocari, et sic pro ea quæ invaluit consuetudine, ordinationes et omnia quæ ad episcopium pertinent, agere et tractare: nos honorem ac venerationem sacerdotio servantem, et gentilem injuriam nequaquam ad ecclesiasticorum jurium perniciem posse quidquam agere volentes, eis qui sic ordinati sunt, et propter prædictam »

causam in suis thronis non sunt constituti, ut a
 absque ullo ex ea re præjudicio conserventur
 decrevimus, et ut diversorum clericorum ordi-
 nationes canonice faciant, et præsulatus aucto-
 ritate secundum proprios fines utantur, et sit
 firma ac legitima quæcumque sub iis procedit
 administratio. Non enim a tempore necessitatis
 exacta juris observatione circumscripta dispen-
 sationis terminus definitur. »

BALS. Nota præsentem canonem propter eos
 qui dicunt, patriarchas Antiochenum et Hierosoly-
 mitanum, et alios qui ad ecclesias suas non prius
 veniebant, nec posse in throno constitui ad causas
 ecclesiasticas, de quibus synodice agendum est, B
 dignoscendas, vel ad ordinandum, vel aliud quip-
 piam sacerdotale celebrandum; hujusmodi enim
 hominibus os occludit. Hunc enim canonem incom-
 parabilis ille dominus Alexius Aristenus contra
 sanctissimum illum patriarcham Hierosolymitanum
 dominum Nicephorum protulit. Tricesimus sextus
 canon apostolicus, et decimus septimus et decimus
 octavus Antiochenæ synodi, episcopus quidem, qui
 postquam ordinati fuerint in eas quæ illis oblige-
 runt dioceses non proficiscuntur, segregationi subji-
 ciunt: eos autem, qui non sua culpa, sed propter
 causam aliquam rationabilem, non accesserint,
 puniendos non esse dicunt, et eos suum honorem
 habere decernunt, perinde ac si in regione versati,
 et in sede collocati essent. Præsens autem canon
 decernit episcopos, qui non potuerint, propter
 barbaricam incursionem, in eos qui eis obtigerunt
 thronos proficisci, similiter honorari, et sine ullo
 præjudicio omnia pontificalia exercere, et omnino
 reputari, periunde ac si in regionem secessissent, et
 in throno suo collocati essent. Quamobrem et Iconii
 metropolitanus, et Orientales alii metropolitani,
 non habentes ecclesias, ut quæ a Barbaris tenean-
 tur, episcopos recte ordinant, et pontificalia omnia
 exercent, etiamsi omnino in ecclesias, quæ illos
 sortitæ sunt, non venerint, nec in throno collocati
 fuerint. Vidi enim hoc sæpe dictum, et in contro-
 versiam deductum. Lege et, quæ in mense Novembri
 secunda indictione emissa est, constitutionem
 illustris imperatoris domini Alexii 200 Comneni,
 et decernentem eos, qui in Orientales ecclesias

Guill Beveregii notæ.

(17) *Προτεῖσαν διοίκησιν.* Ms. Anterbachianus
 et Aioniensis legunt προνοῦσαν, reliqui nostræ,
 ut veriori quidem lecti-ni, suffragantur.

(18) *Σημεῖωσαι τὴν παρόντα κανόνα.* Hæc,
 usque ad κυροῦ Νικηφόρου inclusive, nec in Pari-
 siensi editione neque in ms. Anterbachiano leguntur,
 sed tantum in codice nostro Bodleiano, cui ea
 accepta ferimus.

(19) *Πρόσταξιν τοῦ αὐθιμοῦ βασιλέως.* Balsam-
 on in *Meditat. de patriarcharum privilegiis*, non
 modo præsentem canonem laudat, verum hujus
 etiam ipsius Alexii Comneni edicti mentionem
 facit et summam tradidit, dicens, ὅτι τὸ τοιοῦτον
 δὲ κανόνι ἀναδιδάσκω τοὺς ἐντυγχάνοντας τῆ παρο-

ρειαν ἐνεργεῖσθαι βουλόμενοι, τοῖς οὕτω χειρο-
 τονηθεῖσι, καὶ διὰ τὴν προκειμένην αἰτίαν ἐν
 τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκαταστάσι θρόνοις, τὸ ἀπρο-
 κριμάτιστον τηρεῖσθαι συνεωράκαμεν, ὥστε καὶ
 χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς
 ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας αὐθεντία κατὰ
 τὸν ἴδιον ὅρον κεχρησθαι, καὶ βεβαίαν καὶ νε-
 νομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προϋῶσαν
 διοίκησιν (17). Οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης
 καιροῦ τῆς ἀκριθείας περιγραφείσης ὁ τῆς οἰ-
 κονομίας ὅρος περιορισθῆσεται.

BAAS. Σημεῖωσαι τὴν παρόντα κανόνα (18) διὰ
 τοὺς λέγοντας μὴ δύνασθαι τὸν τε Ἀντιοχείας καὶ
 Ἱεροσολύμων πατριάρχας, καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς μὴ
 φθάσαντας εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας ἀπελθεῖν, καὶ
 ἐνθρονισθῆναι μὴ δύνασθαι, ἰδιαγινώσκειν χάριν
 ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων λαλουμένων συνοδικῶς
 ἢ χειροτονεῖν, ἢ ἄλλο τε ἀρχιερατικῶν ἐνεργεῖν
 ἀντιστοιμίζει γὰρ τοὺς τοιοῦτους· προεδάλετο γὰρ
 τὸν τοιοῦτον κανόνα ὁ ὑπέριτμος ἐκεῖνος κύρος
 Ἀλέξιος ὁ Ἀριστηνὸς κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου
 πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυροῦ Νικηφόρου. Ὁ
 λς' ἀποστολικῆς κανῶν, καὶ ὁ εἰς καὶ ἰη' τῆς ἐν
 Ἀντιοχείᾳ συνόδου τοὺς μὲν ἐπισκόπους, τοὺς μετὰ
 τὸ χειροτονηθῆναι μὴ ἐπιδημήσαντας εἰς τὰς λαχοῦ-
 σας, αὐτοὺς ἀφορισμῶ καθυποβάλλουσι· τοὺς δὲ μὴ
 παρ' αἰτίαν οἰκείαν, ἀλλὰ διὰ τινα περιστάσιν εἰσλογον
 μὴ ἀπελθόντας ἀνευθύνους εἶναι φασί. καὶ διορίζον-
 ται ἔχειν τούτους τὴν οἰκείαν τιμὴν τοιαύτην, ὥστε
 ἂν εἰ κατὰ χώραν ἐνεδήμησαν καὶ ἐνθρονισθῆσαν.
 Ὁ δὲ παρῶν κανὼν θέσπιζει τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς
 μὴ δυναθέντας διὰ βαρβαρικῆν ἐφοδὸν ἀπελθεῖν εἰς
 τοὺς λαχόντας αὐτοῖς θρόνους, παρομοίως τιμᾶσθαι,
 καὶ ἐνεργεῖν ἀπροκριματίστως πάντα τὰ ἀρχιερα-
 τικά, καὶ ἀπλῶς λογίζεσθαι, ὥστε εἰ κατὰ χώραν
 ἀπῆλθον καὶ ἐνθρονισθῆσαν. Ὡστε καὶ ὁ μητρο-
 πολίτης Ἰκονίου καὶ ἕτεροι Ἀνατολικοὶ μητροπο-
 λῖται μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας, ὡς κρατούμενας ὑπὸ
 βαρβάρων καλῶς ἐπισκόπους χειροτονοῦσι, καὶ
 πάντα τὰ ἀρχιερατικά ἐνεργοῦσι, καὶ οὐκ ἐφθασαν
 ὄλως εἰς τὰς λαχοῦσας αὐτοὺς ἐκκλησίας ἀπελθεῖν
 καὶ ἐνθρονισθῆναι. Εἶδον γὰρ τοῦτο πολλάκις λαλη-
 θῆν καὶ εἰς ἀμφιβολίαν ἐλθόν. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν
 κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς β' Ἰνδικτιῶνος· ἀπολυ-
 θεῖσαν πρόσταξιν τοῦ αὐθιμοῦ βασιλέως (19) κυροῦ
 Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ διοριζομένην τοὺς ὑπε-
 ρισθέντας εἰς Ἀνατολικὰς ἐκκλησίας ἔχειν αὐθι-

οῦση γραφῇ, ὡς καὶ πρόσταξις ἐστὶ τοῦ αὐθιμοῦ
 βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, κατὰ τὸν
 Νοέμβριον μῆνα τῆς δευτέρας ἐπιμετήσεως ἀπολυ-
 θεῖσα, καὶ τοῖς δημοσιακοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς
 σεκρέτοις καταστρωθεῖσα, καὶ διοριζομένη μὴ μόν-
 ον ἀπαρεμποδίστως ἀρχιερεῖς ψηφίζεσθαι εἰς τὰς
 ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, τὰς παρὰ τῶν ἔθνων κατ-
 εγομένας, καὶ οὐ δύνανται οἱ ἐν αὐταῖς ἐπικληρυ-
 τόμενοι καταλαμβάνειν τοὺς λαχόντας τούτους θρό-
 νους διὰ τὴν ἐθνικὴν κελίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν
 χειροτονίαν ἔχειν ὅσα πρὸ ταύτης ἔσχον κατὰ τὴν
 μεγαλόπολιν δίκαια, ἡγουμενεῖα· δηλαυτῶς ἀδελφάτων
 γιτηρέσια, καὶ λοιπά. Bals. *Medit. in Jur. Gr.*
Rom. l. vii, p. 455.

κα προσόντα αὐτοῖς ἡγουμενεῖα καὶ ἀδελφάτα καὶ ὄφφικια· ἧτις ἔχει κατὰ ῥῆμα οὕτως· Ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου, ἀγιώτατε δέσποτά μου καὶ οἰκουμηνικῆ πατριάρχα, ὅτι τῶν ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις ψήφων προβαίνουσῶν, τινὲς τῶν εἰς τὰς ψήφους ἐπιλεγέντων ἡγουμενεύοντες ἐν μοναστηρίοις καὶ οἰκονομοῦντες, ἢ καὶ ἐτέρας τινὰς ὑπηρεσίας διενεργούντες, καὶ ἀπλῶς τυγχάνοντες μοναχοί, ἕτεροι δὲ ἐν τε τῇ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν ἐτέραις, ἀπὸ τε ὄφφικίων καὶ ἐτέρων τινῶν λειτουργιῶν τὰ ζωαρχῆ κεκτημένοι, δυσχερῶς ἔχουσι τὸν τῆς ἱερωσύνης ζυγὸν (20) ὑπελθεῖν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστατήσαι αἰς ἐπεκρηρύθησαν, δεδιότες μήποτε, τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσι διακαιμένω, ἐπιλείψαιε τούτοις τὰ ἀναγκαῖα· ἄτε τῶν μὲν ἐν αἰς ἐπεψηφίσθησαν ἐκκλησιῶν πάντη τυγχανουσῶν ἀπόρων καὶ ἀπροσβάτων αὐτοῖς παντελῶς, στερουμένων δὲ καὶ αὐτῶν, διὰ τὸ τὴν ἐπιστασίαν τούτων ὑπεισελθεῖν, τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενεῶν καὶ οἰκονομιῶν, καὶ ἐτέρων λειτουργιῶν, καὶ τῶν ἀπλοϊκῶς λεγομένων ἀδελφάτων ἢ καὶ ὄφφικίων, καὶ ἐτέρων τινῶν ὑπηρεσιῶν. Διορίζεται τοίνυν ἡ βασιλεία μου, οἰκονομικῶ τινι λόγῳ διευθετοῦσα τὰ κατ' αὐτοῦς, μὴ τινα τούτων μετὰ ταῦτα δυσχεραίνειν τῷ ζυγῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ὑποδραμεῖν. Πάντες γὰρ οὗτοι καταπολαύσουσι καὶ ἄλιν τῶν προσουσῶν αὐτοῖς ἡγουμενεῶν τε καὶ οἰκονομιῶν, τῶν ἐτέρων τε ὑπηρεσιῶν καὶ λειτουργιῶν καὶ ὄφφικίων, καὶ τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀδελφάτων· καὶ τὴν τῆς διδασκαλίας ὑπεισερχόμενοι λόγον, καὶ τὴν τελειοποιῶν τάξιν ἀναδεξάμενοι, καὶ τῶν ἀπ' ἐκείνων προσόδων κατεξουσιάζουσι μέχρις ἂν ἄνεσιν λάθοιεν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν δυσκληρίας κατασταταῖεν πρὸς εὐκκληρίαν τὴν τῶν ἐπιψηφισθειῶν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν, ὡς εἴρηται, ἀβάτων οὐσῶν τούτοις, ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθίστων κατεχομένων ἐχθρῶν. Πλὴν τὰ ἐνταῦθα διωρισμένα παρὰ τῆς βασιλείας μου οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρχοντικῶν κρατήσῃ καὶ τῶν βαθμῶν τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν δ.α.κῶν καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ κλήρου τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃς ἐκκλησίας. Κατάστρωσον οὖν τὸ παρὸν

πιττάκιόν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ χαρτοφυλακίου τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃς ἐκκλησίας.

ZONAR. Τοὺς κληθέντας εἰς λαοῦ προστασίαν, καὶ μὴ πειθόμενους ἀπελθεῖν, ἀφορίζει ὁ ἐπτακαιδέκατος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν. Τοὺς δὲ χειροτονηθέντας, μὴ ἀπελθόντας δὲ, οὐ παρ' αἰτίαν οἰκείαν, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, ἢ δι' ἐτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ αὐτῶν γενομένην, ὁ ὀκτωκαιδέκατος τῆς αὐτῆς συνόδου κανὼν μετέχειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουργίας κελεύει. Τοῦτο δὲ πλατύτερον καὶ ὁ παρὼν θεσπίζει κανὼν, λέγων ὡς, εἰάν τις εἰς ἐπισκοπὴν πρᾶχθῃς μὴ ὑνηθῆ ἀπελθεῖν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν πόλιν, ὑπὸ Βαρβάρων ἰσῶς κατεχομένην, ὁ τοιοῦτος ἅπαν ἕξει προνόμιον

A electi sunt, habere in posterum monasteriorum praefecturas, et fraternitates, et officia, ad illos pertinentia. Quae verbatim sic se habet : Didicisti imperialis mea potestas, sanctissime domine et universalis patriarcha, quod cum in Dei Ecclesia electiones procedant, quidam eorum, qui electi sunt, in monasteriis gubernantes et domus administrationis curam gerente, vel alia etiam ministeria exercentes, et omnino monachi existentes, alii autem in Magna Dei ecclesia, et in aliis, ex officiis et aliis muneribus ac ministeriis, ea quae victui sufficiunt possidentes, aegre ferunt pontificale jugum subire, et illis ecclesiis praesesse, in quas renuntiati sunt, veriti ne cum ejusmodi ecclesiae in Orientis partibus sint, eis necessaria desint ; utpote, cum ecclesiae quidem, in quibus electi sunt, admodum indigentes sint et illis omnino inaccessae, priventur autem et ipsi, eo quod illarum curam suscipiant, praefecturis et aconomiis, quae sibi adsunt, et aliis muneribus, et iis, quae simpliciter dicuntur fraternitates, et officis, et quibusdam aliis ministeriis. Mea itaque statuit imperialis potestas, ea, quae ad ipsos pertinent, dispensativa quadam ratione disponens, ne quis posthac pontificale jugum subire recuset. Si enim omnes etiam rursus fruuntur iis, quae sibi adsunt, praefecturis, et aconomiis, et aliis item ministeriis ac muneribus et officiis, et quae illis adsunt fraternitates : et doctrinae rationem subeuntes, perficiente a se suscepto ordine, illorum quoque redditus libere percipient, donec remissionem acciperint, et ab ea, quae nunc est, cleri calamitosa sorte ad meliorem cleri successum eis attributarum ecclesiarum, quae ab eis, ut dixi, adiri non possunt, ut quae ab infestissimis teneantur hostibus, pervenerint. Sed, quae a mea imperiali potestate constituta sunt, locum non habebunt in officiis vel gradibus sacerdotum et diaconorum et caeterorum cleri Magnae Dei ecclesiae. Pone ergo praesentem constitutionem in codicibus chartophylacii Magnae Dei ecclesiae.

ZONAR. Qui assignatum praefecturae munus delugunt, Antiochenae synodi 17 can. segregantur. Qui vero pastores renuntiati, non aliquo suo vitio, sed vel a multitudine exclusi, vel alia causa, in qua culpa ipsi vacarent, impediti, muneris sui partes obire vetarentur, iis ut honore nihilominus et ministerii prerogativis frui liceat, decimo octavo ejusdem synodi can. constitutum. Idem hoc canone, fusius explicata constitutione, decernitur. Si quis enim, inquit, ad episcopatum evectus, destinatum sibi civitatem, quippe a Barbaris forte occupatam, obire non queat, omnia is privilegia, sibi pro mu-

Guill. Beveregii notæ.

(20) Τῆς ἱερωσύνης ζυγόν. Amerbachianus et Aioniensis codices miss. legunt ἀρχιερωσύνης, quam sane lectionem sensus requirit ; neque enim de sacerdotali, sed episcopali jugo hic agitur. Et

quidem in vera hac lectione omnes codices paulo consentiunt, ubi dicitur, τῷ ζυγῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ὑποδραμεῖν.

nere præfecturæ, quam obtinet debita, nihilominus vindicabit. Itaque et clericos ordinibus insignire, canonicè tamen, hoc est, servatis in eo canonum sanctionibus poterit, et honorem episcopi et cathedræ dignitatem obtinebit. Est hæc namque præsulatus auctoritas secundum proprios fines sive prout definitum est et constitutum, honore affici illam civitatem, ita ut prima sit forte, vel secunda, vel alia deinceps. Non enim de ea deficietur, propterea quod sacram ipsius urbis cathedram tenere adhuc non potuerit. Sed et quæcumque episcopali auctoritate ab eo constituta actave fuerint, rata omnia et quam optimo jure firma haberi placet. Nec enim, quia temporum iniquitate, excitationeque a Barbaris procellæ periculo exclusus ecclesiæ suæ possessionem episcopus alire non possit, idcirco circumscribetur diligentia, et œconomiae sive dispensationis termini angustius delinientur; hoc est, non ea de causa minus exacte ac religiose can. servari placet, quorum auctoritate episcopis, in sua cuique diœcesi, concessa facultas.

201 ARIST. « Episcopus qui propter Barbarorum incursionem in throno non collocatur, et cathedra sua fruatur, et ordinet, atque omnibus sacerdotis muneribus firmissime fungatur. »

Si quis episcopus ordinetur, et propter Barbarorum incursionem non possit ad urbem, in quam ordinatus erat, se recipere, ut in ea constituat, et in statu collocetur sacerdotali: ne prohibeatur agere quæ ad episcopum pertinent, sed omnia faciat tractetque, et honoris qui in cathedra est participes sit, et clericorum variorum ordinationes canonicè faciat, et quidquid ab eo secundum jus canonicum factum fuerit firmum habeatur. Temporis enim necessitas eum non circumscribet, ut dignitas ejus episcopalis ullo modo imminuta sit.

CANON XXXVIII.

« Canonem, qui a Patribus factus est, nos quoque observamus, qui sic edicit: Si qua civitas ab imp. potestate innovata sit, vel posthæc innovanda, civiles ac publicos typos et ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur. »

BALS. In duodecimo canone Chalcedonensis synodi scripsimus quæ quidem scripsimus. Quoniam autem præsens quoque canon statuit eas, quæ imperatoria potestate excitatæ, vel etiam excitandæ sunt civitates, ab ecclesiis quoque honorari, sicut imperiale jussum descriperit, id est, ut ipsæ habeant vel episcopalem dignitatem vel metropolitana: (oportet enim ecclesiasticum ordinem civiles et publicos, sive imperatorios typos sequi) dicimus, quod etiam a præsentis canone imperatori datum est episcopus novus facere, alios autem in jura metropolitane erigere, et de eorum electione aliaque administratione, prout ei visum fuerit, statuere. Interim autem debet scire, quod in mense Maio, decima indictione, anno 6595 exiit edictum ab illustri imperatore domino Alexio Comneno in hunc

ἀρχιερατικὸν ἀνήκον αὐτῷ. Καὶ χειροτονῆσαι γὰρ κληρικούς, πλὴν μέντοι κανονικῶς, ὡς οἱ κανόνες δηλαδὴ διατάττονται, καὶ τὴν τιμὴν ἔξει τοῦ ἐπισκόπου καὶ καθέδρας ἀξιώθησεται. Αὕτη γὰρ ἡ τῆς προεδρίας; αὐθεντία κατὰ τὸν ἴδιον ὄρον, ἔχουν καθὼς ὤρισται καὶ τετύπωται τιμᾶσθαι τὴν πόλιν ἐκείνην, πρῶτην εἶναι τυχόν, ἢ δευτέραν, ἢ ἐφεξῆς. Οὐ γὰρ ὑποβιβασθήσεται, διὰ τὸ μὴ ἐνεδρῶν θῆναι αὐτῇ τῇ ἱερᾷ καθέδρᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀν' διοικήσει καὶ διαπραξῆται ἀρχιερατικῶ δικαίῳ, βέβαια ἔσσονται πάντα, καὶ νόμιμα λογισθήσονται. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ θυνηθῆναι αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ καιροῦ, καὶ τὴν περιστάσιν τὴν ἐκ τῶν Βαρβάρων, παραγραφῆσεται ἡ ἀκρίβεια, καὶ ὁ τῆς οἰκονομίας ὄρος περιωρισθήσεται, ἀντὶ τοῦ, συστολὴν ἔξει τινὰ καὶ ἐλαττωθήσεται ἡ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, διδοῦσα τοῖς ἐπισκόποις ἐξουσίαν τῆς διοικήσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς αὐτῶν πάντων.

de omnibus quæ ad eam pertinent statuendi est

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπίσκοπος ὁ διὰ Βαρβάρων ἔφοδον μὴ ἐπιστάς τῷ θρόνῳ, καὶ καθέδραν τὴν οἰκίαν ἔχεται, καὶ χειροτονεῖτω, καὶ πάντα τὰ τῆς ἐρωσύνης ἐνεργεῖτω βεβαίωτατα. »

Εἰ τις ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ, καὶ διὰ τὰς τῶν Βαρβάρων ἐπιδρομὰς οὐ θυνηθῆ ἀπελθεῖν εἰς τὴν χειροτονηθῆ πόλιν, ὥστε ἐν αὐτῇ καταστῆναι, καὶ ἐγκαθιδρῶνθῆναι ἱερατικῇ καταστάσει· μὴ κωλύεσθαι ἐνεργεῖν ἃ τοῖς ἐπισκόποις ἀνήκει, ἀλλὰ πάντα πραττέσθαι, καὶ μεταχειρίζεσθαι, καὶ τὴν ἐν τῇ καθέδρα τιμὴν ἔχεται, καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφορῶν κανονικῶς ποιεῖτω, καὶ πᾶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθὲν κατὰ κανονικὴν ἀκρίβειαν ἔστω βέβαιον. Ἡ γὰρ ἀνάγκη τοῦ καιροῦ εἰς περιγραφὴν αὐτοῦ οὐ γενήσεται, ὥστε τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτοῦ ἐλαττωθῆσθαι ἀξίαν.

KANON AH.

« Τὸν ἐκ τῶν Πατέρων τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, τὸν οὕτω διαγορευόντα· Εἰ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὐθις ἐκαινισθεῖη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις; καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖτω. »

ΒΑΣΣ. Ἐν μὲν τῷ εἰς κανόνι τῆς ἐν Καλκηδόνι συνόδου ἐγράψαμεν ὅσα δὴ καὶ ἐγράψαμεν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται τὰς διὰ βασιλικῆς ἐξουσίας ἀνεγερθείσας πόλεις ἢ καὶ ἀνεγερθησόμενας; τιμᾶσθαι καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν, καθὼς ἡ βασιλικὴ ὑποτυπώσει πρόσταξις, τούτέστιν ἔχειν αὐτὰς ἢ ἐπισκοπῆς ἀξίωμα ἢ μητροπόλεως; (δὲον γὰρ ἐστὶν ἀκολουθεῖν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις ἥτοι τοῖς βασιλικοῖς προστάγμασι)· φαιρὸν ὡς ἐνεδόθη μὲν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος τῷ βασιλεῖ ἐπισκοπὰς ποιεῖν ἐκ νέου, ἑτέρας δὲ ἀνάγειν εἰς δίκαια μητροπόλεως, καὶ ὑποτυπῶν τὰ περὶ τῆς ψήφου αὐτῶν καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας κατὰ τὸ δόξαν αὐτῶν· τῶς δὲ ὀφείλει εἰδέναι ὅτι κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τῆ' ἰνδικτιῶν· τοῦ 574ε' ἔτους γέγονε

σημείωμα παρὰ τοῦ αἰδίδιμου βασιλέως κυροῦ Ἰα- A
 ξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διαλαμβάνον ὡς, τῆς μητροπό-
 λεως τοῦ Βασιλαίου καὶ τῆς μητροπόλεως Μαδύτων
 χηρευουσῶν καὶ μελλουσῶν ψηφισθῆναι, διανέστη-
 σαν οἱ μητροπολίται ὁ Ἡρακλείας καὶ ὁ Ἀγκύρας,
 καὶ εἶπον μὴ ὀφείλιν τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας, κἄν
 ἐπιτιμῆθησαν τῷ τῆς μητροπόλεως ἀξιώματι, παρὰ
 τοῦ μέρου· τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ψηφισθῆναι,
 ἀλλὰ παρ' αὐτῶν· διὰ τὸ τὴν μὲν ἐκκλησίαν τῶν
 Μαδύτων ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἡρακλείας, τὴν δὲ
 ἐκκλησίαν τοῦ Βασιλαίου ἐπισκοπὴν εἶναι τοῦ Ἀγ-
 κύρας. Χρησαμένων δὲ τῶν τοιούτων μητροπολιτῶν
 καὶ τῷ ἱβ' κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, διοριζο-
 μένῃ σῶζεσθαι τῇ κατ' ἀληθείαν μητροπόλει τὰ
 προσόντα αὐτῇ δίκαια ἐπὶ τῇ τιμηθείᾳ ἐκκλησίᾳ,
 διάγνωσις γέγονε βασιλικὴ κατὰ παρουσίαν καὶ τῆς B
 τότε συνδιαγνωμοουότης συνόδου, ἐπειμένον εἶναι
 τῷ βασιλεῖ προεδρίας θρόνον ταῖς ἐκκλησίαις χαρίζε-
 σθαι, καὶ τὰς ἐπισκοπὰς καὶ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς
 εἰς μητροπόλεις ἀνάγειν· καὶ τὰ περὶ τῶν ψήφων
 αὐτῶν καὶ τῆς ἄλλης διευθετήσεως ὑποσπουδῶν κατὰ
 τὸ αὐτῷ θέλητόν, μὴ ἐμποδιζομένων πρὸς τοῦτο ἐκ
 τοῦ κανόνος τοῦ διοριζομένου φυλάττεσθαι τῇ μη-
 τροπόλει τὰ κατὰ τῆς τιμηθείσης ἐπισκοπῆς προσ-
 όντα αὐτῇ ἀρχῆθεν δίκαια. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ τοιοῦ-
 τον σημείωμα ἐρμηνεύον πῶς ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ
 σῶζεσθαι τὰ δίκαια τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως, καὶ
 τὸ μὴ κατατέμενεσθαι τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς
 δύο. Ἡμεῖς γάρ, διὰ τὸ πολυστιχον εἶναι, οὐ κατ-
 εστρώσαμεν αὐτὸ ἐναυθα ἐξολοκλήρου. Τὸ αὐτὸ δὲ ση-
 μείωμα, μετὰ τὴν διήγησιν τὴν περιέχουσαν ὀφεί- C
 λειν ψηφισθῆναι τὰς τιμηθείσας ἐκκλησίας κατὰ
 πρόσταξιν βασιλικὴν παρὰ τοῦ θρόνου τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως, καὶ μὴδὲν μετέχειν ἐπὶ αὐ-
 ταῖς τοῖς πρώην μητροπολίταις, διαλαμβάνει καὶ
 ταῦτα ῥητῶς. Ἐπει δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ αὐθις τὸν
 τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα προσφέροντες
 τοὺς ἐκ προσελύσεως τοῦ ὑψηλοτέρου ἀξιομένου·
 θρόνου παρὰ κανόνας ἔλεγον τῆς τελειώτερας τυγχά-
 νειν τιμῆς, καὶ ἤθελον ταῖς ἀλογίστοις ὁρμαῖς ἐπι-
 τεθῆναι κώλυμα, καὶ ἦσαν κανονικὴν προσφέροντες
 ἀξίωσιν, ἢ βασιλεῖα μου, καὶ τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ
 τὸ παρὰ τῶν θείων κανόνων δεδομένον ταύτῃ προ-
 νόμιον παρορῶσθαι μὴ θέλουσα, καὶ τὰς ἐπὶ προ-
 κλήσει τιμῆς προσελύσεις τῶν ἀρχιερέων ὡς μὴ D
 κανονικάς, μὴδ' ἔννομον τὸ τῆς ἐφέσεως ἀποτέ-
 λεσμα μὴ λαμβάνειν ἐθέλουσα, εὐδοκεῖ μὴ ἄλλως
 ἐπισκοπὴν εἰς προβαθμιώτερον θρόνον ἀνάγεσθαι,
 ἀρχιεπισκοπῆς δηλονότι ἢ μητροπόλεως, εἰ μὴ ὁ
 κατὰ καιροὺς βασιλεὺς οἰκοθεν ὀρηθεὶς, χάριτος
 ἀνθρωπίνης μὴ μεσολαβούσης οὐκ εὐπρεποῦς, βου-
 ληθείη ταύτῃ τὸ ἐπαναθετικὸς ἀξίωμα παρασχέιν,
 ἢ τιμῇ τῆς πόλεως, ἢ πίστει τῇ πρὸς τὴν ἑναγῆ
 Ἐκκλησίαν, ἢ τοῦ προσετώτος αὐτῆς τὴν ἀρετὴν
 σεβασθεῖς, κἀντεῦθεν αὐθόρητος γεγωνῶν· πρὸς τὸ
 χαρίσασθαι τὴν τιμὴν. Καὶ τῷ γε δι' ἀνθρωπίνην
 προσπάθειαν καὶ τρόπον οὐκ ἐπαινούμενον τὸ ὑπερ-
 θεδικὸς χαριζομένῃ τῆς τάξεως τὸ ἀπὸ τῶν θείων
 καὶ ὄνων δέος ἐπανατίνεται. Οὕς ἐνα μὴ περιπέση

tenorem, quod cum metropolis Basilei et metropo-
 lis Madytana viduæ essent, et antistitum electionem
 fieri oporteret, exsurrexerunt Heracleanus et An-
 cyranus metropolitanus, et dixerunt, non debere
 eas ecclesias, etiamsi metropolium dignitate hono-
 ratae sint, a Magnæ ecclesiæ partibus earum anti-
 stitum electionem suscipere, sed ab ipsis : eo quod
 Madytana quidem ecclesia sit Heracleæ episcopatus,
 Basilei autem ecclesia sit Ancyranæ metropolitani
 episcopatus. Et cum usi essent ii metropolitani 12
 canone Chalcedonensis synodi, quæ decernit ser-
 vanda veræ metropoli jura, quæ illi adsunt in hono-
 rata ecclesia ; decretum fuit imperiale in præsentia
 synodi, quæ tunc erat, consentientis unaque decer-
 nentis, licere imperatoribus pontificalem thronum
 ecclesiis largiri, et episcopatus vel archiepiscopa us
 in metropoles erigere : eaque, quæ ad electionem
 pertinent et reliquam dispositionem, prout ipse
 voluerit, describere, nec a canone impediri, qui
 statuit metropoli jura servari, quæ illi adfuerunt
 ab initio in honorato episcopatu. Et lege hoc edi-
 cium, quod interpretatur quomodo intelligi debeat
 illud, servari jura antiquæ metropolis, et hoc, non
 dividendam esse unam provinciam in duas. Nos
 enim, eo quod sit prolixius, hic integrum non po-
 suimus. Hoc ipsum autem edictum, post decretum
 quod continet, debere ecclesias quæ sunt honoratæ
 jussu imperiali a throno Constantinopolitano 202
 præsulum electionem accipere, nec eos, qui paulo
 ante erant metropolitani ullam in eis partem habere ;
 hæc quoque expresse continet : Quoniam autem
 rursus quoque antistites, Chalced. synodi canonem
 adducentes, eos qui ex supplicatione altiore throno
 digni habiti sunt, dicebant, præter canones hono-
 rem perfectiorem consequi, et rationis expertes
 eorum appetitiones coerceri volebant et canonicam
 auctoritatem afferebant ; imperium meum et impe-
 riali sua potestate, quod a divinis canonibus et
 datum est privilegium, neglectui haberi non sinens,
 et antistitum ob honoris provocationem supplica-
 tionis eventum accipere nolens statuit, episcopa-
 tum non aliter in sublimiore throno erigendum,
 archiepiscopatus scilicet vel metropolis, quam si
 qui tunc est imperator proprio motu impulsus, nulla
 humana indecore gratia intercedente, voluerit illam,
 quæ superior est ac eminentior, dignitatem ei præ-
 bere, vel propter civitatis honorem, vel propter
 ejus fidem in sanctam Ecclesiam, vel ejus, qui illi
 præest, virtutem honorans, et ex eo sua sponte
 incitatus ad largiendum honorem. Ac ei quidem,
 qui propter humanam affectionem, et mores non
 laudatos, ordinem sublimem largitur divinorum
 canonum metus intentatur. In quos ne sæpe impe-
 rator impingat, pervertit et sanctissimo, qui pro
 tempore est, patriarchæ, non aliter a quovis allatam
 de cujuscunque ecclesiæ primatu chartam confir-
 mare, nec ejus præsulum inter archiepiscopos vel
 metropolitanos recipere, quam postquam de ea re

ad imperialem potestatem patriarcha reulerit, et a quid sacris cautum sit canonibus docuerit, et intellexerit, quod imperator, proprio motu, justa de causa ecclesiae hunc honorem largitus est. Tunc enim et eam admittet, et in eorum qui sub se sunt antistitum numerum illum cooptabit, qui praestantiorum honorem ab imp. sortitus est. Nota ergo quae a praesenti imp. edicto dieuntur, de ecclesiis honoratis erectisque ex episcopatibus et archiepiscopatibus in metropoles.

γάρ καὶ προσδέξεται τοῦτο, καὶ τῇ τῶν ὑπ' αὐτὸν βασιλείῳ τὴν κρείττω τιμὴν. Σημειῶσαι οὖν τὰ τοῦ τιμωμένων ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις.

ZONAR. Renovari urbes, hoc est excitari, quae nullae fuerant, ab imperatoribus consuevere, quibus caetera urbium privilegia, aut episcopatus quoque honorem, aut etiam metropolitanam forte tituli dignationem, edictis promulgatis, quos etiam publicos typos, pragmaticos alibi, et imperatorias litteras vocavere, dilargiri soliti sunt. Pragmaticis igitur huiusmodi vel publicis typis ecclesiastici quoque ordinis dispositionem accommodandam suadet canon, ut sive episcopatus appellacionem nova urbs habuerit, seu ad metropolitanam fastigii honorem evecta sit, eodem prorsus ecclesiasticorum jurium ordine recenseatur.

ARIST. « Si quae de novo ab imperatore exstructa est civitas, vel exstruetur, politicos publicosque typos rerum etiam ecclesiasticarum ordo consequatur. »

Quae ab imperatore de novo exstruitur aut exstruetur urbs, sub ejus episcopi diocesi erit, sub qua descripta est, et cui subjacere jussa. Licet enim alterius episcopi parociae proximior sit, eam tamen sibi non vindicabit qui vicinior est, sed civiles et publicos typos etiam talis civitas sequetur, quemadmodum et in decimo septimo synodi Chalcedonensis canone decretum est.

CANON XXXIX.

« Cum frater et minister noster Joannes, insulae Cypri praesul, una cum suo populo in Hellespontica provincia, et propter barbaricas incursiones, et ut a gentiliū servitute liberarentur, et Christianissimae potentiae sceptris pure subjicerentur, a praedicta insula emigraverint; clementis Dei providentia, et pii Christianique amantis imperatoris nostri labore, constituimus, ut citra ullam innovationem serventur quae a divinis Patribus, qui Ephesi 203 olim convenerunt, praedicti viri throno privilegia concessa sunt; ut nova Justinianopolis Constantinopolis jus habeat, et, qui in ea constituitur, in primis pius ac religiosissimus episcopus, praesit omnibus Hellespontiorum pro-

πολλάκις ὁ βασιλεὺς, ἐφίητι καὶ τοῦτο τῷ κατὰ καιροὺς ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, μὴ ἄλλως καταστρωμένοιεν τὸ παρ' οἰουδήτινος προκομιζόμενον πιπτάκιον χάριν προσδρίας τῆς οἰασοῦν ἐκκλησίας, μηδὲ τὸν προσοσιώτα αὐτῆς τοῖς ἀρχιεπισκόποις ἢ τοῖς μητροπολίταις συγκαταλέγεσθαι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης, περὶ τοῦτου ἀνενεγκῶν τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ τὰ περὶ τῶν θεῶν κανόνων ἀναδιδάξας, μάθοι ὡς κατὰ τὸ ἐφειμένον οἴκοθεν ὁ βασιλεὺς ἐξ εὐλόγου προφάσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τιμὴν ἐχαρίσατο. Τότε ἀρχιερέων ὁμηγῦροι συγκαταλέξει τὸν εἰληχότα ἐκ παρόντος βασιλικῷ σημειώματος; ῥητὰ χάριν τῶν

ZONAR. Καινίζουσι πόλεις οἱ βασιλεῖς, ἀντὶ τοῦ νέας ἀνεγείρουσι, καὶ διδάσκει ταύταις προνόμιον πολιτικόν, ἢ καὶ τιμῶν αὐτάς εἰς ἐπισκοπὰς, ἢ καὶ μητροπόλεις τυχόν διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων, ἃ καὶ δημοσίους τύπους ὠνόμασαν, ἀλλαχού δὲ πραγματικούς αὐτοὺς καλεῖ, καὶ βασιλεία γράμματα. Τούτοις οὖν τοῖς πραγματικοῖς ἢ δημοσίους τύποις παρακελεύεται ὁ κανὼν καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξιν ἀκολουθεῖν. Ὡς εἴτε ἐπισκοπῆς; ἔσχε κλήσιν ἢ καινὴ πόλις, εἴτε εἰς μητροπόλειω ἀνήχθη τιμὴν, οὕτω καὶ παρὰ τῇ τάξει τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων καταλογίζεσθαι.

ARIST. « Εἴ τις ἐκαινήσθη πόλις ἐκ βασιλείῳ, ἢ ἐκαινήσθη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις, καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖτω. »

Ἡ παρὰ βασιλείῳ καινήσθησα, ἢ καὶ καινήσομένη πόλις, ὑπὸ τὴν ἐνορίαν ἐκείνου ἔσται τοῦ ἐπισκόπου, ὅφ' ἦν ἐναπεγράφη καὶ ὑπετέθη τελεῖν. Κὰν τῇ παροικίᾳ ἐτέρου ἐπισκόπου μᾶλλον ἐγγίξει, οὐκ ἐκδικήσει αὐτὴν οὕτω; ὁ γεινιάζων, ἀλλὰ τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις ἐπακολουθήσει καὶ ἡ τοιαύτη πόλις, καθὼς ἐν τῷ ἑπτακαίδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὄρισται.

KANON ΛΘ'.

Ἐ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ τῆς Κύπρου νήσου προέδρου ἅμα τῷ οἰκίῳ λαῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν διὰ τε τὰς βραβαρικὰς ἐφόδους διὰ τε τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ Χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημένης μεταναστάντος νήσου προνοίᾳ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορῶμεν, ὥστε ἀκαινόμητα διατηρηθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων Πατέρων τῷ θρόνῳ τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα πρόνομια, τὴν νέαν ὡστε Ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (21) καὶ τὸν

Guill. Beveregii notæ.

(21) Τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ita quidem non modo in ms. nostro Bodleiano, verum etiam in plerisque aliis codicibus tam mss. quam impressis legitur. Zonaram etiam

ita legisse ex ipsis horum verborum interpretatione constat. Sed codex Anierbachianus legit τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς τῶν Κωνσταντινέων πόλεως. Constantinopolis autem τοῦ Κωνσταντινίου quidem, sed

ε ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἅ-
 τον πάντων προεδρεύειν τῶν τῆς Ἑλλησπον-
 τίων ἐπαρχίας, καὶ ὑπὸ τῶν οικειῶν ἐπισκόπων
 χειροτονεῖσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήειαν·
 τὰ γὰρ ἐν ἐκίστη Ἑκκλησίᾳ ἔθη καὶ οἱ θεοφό-
 ροὶ ἡμῶν Πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώ-
 κσει, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου
 ὑποκειμένου τῷ προσδρῶ τῆς εἰρημένης Ἰου-
 στινιανουπόλεως μιμήσει τῶν λοιπῶν ἀπάντων
 ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστα-
 τον πρόεδρον Ἰωάννην, ὃφ' οὗ, χρείας καλοῦ-
 σης, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπί-
 σκοπος χειροτονήσεται.

ΒΑΣ. Ἀπὸ μὲν τοῦ ἡ' κανόνος τῆς γ' συνόδου
 παρίσταται ὅτι ἐκ προσελεύσεως ἐπισκόπου τινὸς
 Κυπρίων, Ῥιγίνου ἐπιλεγομένου, ὠρίσθη αὐτοκέφα-
 λον εἶναι τὴν Ἑκκλησίαν τῆς Κύπρου· καὶ ἐκωλύθη
 ὁ Ἀντιοχείας χειροτονίας ἐν αὐτῇ ποιεῖν. Ὁ δὲ πα-
 ρων κανὼν, ἐξενεχθεὶς ἀπὸ αἰτήσεως ἑτέρου ἀρχιε-
 πισκόπου Κύπρου Ἰωάννου, ἐπικυροῖ μὲν καὶ τὰ
 ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα, ὀνομάζων καὶ τὴν Ἑκκλησίαν
 τῶν Κυπρίων νέαν Ἰουστινιανούπολιν· διορίζεται
 ἐκ ἔχειν αὐτὴν καὶ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινουπό-
 λεως, ὡσαύτως καὶ τὰς Ἑκκλησίας τῶν ἐπαρχιῶν
 τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τὴν Ἑκκλησίαν τῆς Κυζίκου·
 καὶ γίνεσθαι τὰς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν χειροτονίας
 παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Κύπρου. Σήμερον δὲ οὐδεμία
 ἀπὸ τῶν Ἑκκλησιῶν τούτων τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου
 ὑπόκειται, ἀλλ' οὐδὲ τὰ δίκαια τῆς Κωνσταντινου-

vinciae episcopis, et a suis episcopis eligatur,
 ex antiqua consuetudine. Mores enim, qui sunt
 in unaquaque Ecclesia, divini etiam nostri
 Patres servandos censuerunt, Cyzicenororum
 civitatis episcopo praedictae Justinianopoleos
 praesenti subjecto existentes, ad imitationem re-
 liquorum omnium episcoporum, qui subsunt
 praedicto Dei amantissimo praesuli Joanni, a
 quo, cum usus postulaverit, etiam ipsius Cyzi-
 cenorum civitatis episcopus ordinabitur.

BALS. Ab octavo canone tertiæ synodi apparet,
 quod ex supplicatione cujusdam Cypriorum epi-
 scopi, Rhegini dicti, statutum est ipsam Cypri
 Ecclesiam esse principalem ac primam: et prohi-
 bitus est Antiochenus episcopus facere in ea
 ordinationes. Praesens autem canon editus ad po-
 stulationem alterius archiepiscopi Cypri, Joannis,
 confirmat quidem quæ Ephesi acta sunt, nominans
 etiam Cypriorum Ecclesiam novam Justinianopolin.
 Statuit autem, illam quoque habere jura Constanti-
 nopolis, similiter et Ecclesias provinciarum Hel-
 lesponti, et Ecclesiam Cyzici; et ipsorum episco-
 porum ordinationes a Cypri episcopo fieri. Hodie
 autem nulla ex his Ecclesiis Cypri archiepiscopatu
 subicitur, sed neque habet jura Constantinopolis.
 Quærendum ergo quomodo hoc fiat. Hellespontus

Guill. Beveregii notæ.

non τῶν Κωνσταντινῶν πόλις usquam, ut opinor, C
 appellatur. Et haud veri sane cuiquam simile vi-
 deatur, ut novæ Justinianopolis, ipsius Constanti-
 nopolis privilegia concederentur. Etiam si enim ex
 hujus canonis præscriptio novæ Justinianopolis
 episcopus αὐτοκέφαλος esse asseratur: patriarcha
 tamen non sit, neque iisdem propterea, quibus
 Constantinopolitanus, privilegiis gaudet. Ex altera
 autem lectione clarior sensus facile elicatur.
 Enimvero synodus Ephesina antehac decreverat,
 ut nec Antiochenus, nec alius quivis episcopus
 in insula Cypro episcopalem aliquam vel metropoliti-
 cam potestatem exercere debeat: sed ut omnia
 ecclesiastica negotia ibi emergentia metropolitano
 Constantiæ et synodo provinciae definerentur. Ista
 autem Cypri metropolis, quæ antea Constantia dice-
 batur, a Justiniano imperatore suo de nomine
 nova Justinianopolis dicta est. Ex Amerbachiana
 itaque hujus loci lectione Patres hoc canonis san-
 xerunt, ut novæ hujus Justinianopolis præsul
 iisdem privilegiis frueretur, quæ eidem a synodo
 Ephesina confirmata fuerant, cum τῶν Κωνσταντι-
 νῶν πόλις, Constantiensium civitas sive Constantia
 dicebatur. Vel si altera cuivis lectio magis arri-
 deat, verba hoc modo explicentur. Cum Saraceni
 insulam Cyprum invaderent, Joannes urbis metropolita-
 næ novæ Justinianopolis, sive Constantiæ,
 præsul, cum plerisque insulæ illius incolis in
 Helleponticam provinciam migrare cogebatur.
 Cum itaque Joannes episcopos suos et sacerdotes
 æque ac laicos secum ibi haberet, tempore quo
 hæc synodus agebatur, Patres in ejus gratiam
 constituunt, consentiente etiam imperatore, ut is
 privilegia throno suo antiquitus indulta etiam in
 Hellepontiorum provincia retineret, ut nemo præ-

ter ipsam in episcopos populosque suos potestatem
 haberet: atque insuper, ut ipsa etiam Hellepon-
 tiorum provincia, et Cyzicenus quoque episcopus,
 provinciae illius metropolitani, dicto Joanni sub-
 jiceretur. Hellepontica autem provincia throno
 Constantinopolitano tunc dierum suberat. Decer-
 nit igitur hoc loco Patres, Joannem novæ Justi-
 nianopoleos præsullem istam Helleponticam pro-
 vinciam ita in posterum sibi subjectam habere, ut
 τὸ δίκαιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως; in eam totum
 transferatur; ut quodcumque ibi privilegium epi-
 scopus Constantinopolitanus antea vindicaverat,
 Constantiensis sive Justinianopolitanus postea
 exerceret. Hoc autem Patres dicto Joanni idcirco
 indulsisse videntur, quod ille provinciam suam,
 utpote a Saracenis sive Barbaris occupatam, jam
 amiserat. Neque enim rationi visum est consen-
 taneum, ut qui metropolitani, et quidem αὐτο-
 κέφαλος fuerat, alieno postea metropolitano sub-
 esset, et omni ecclesiastica potestate propter Bar-
 barorum incursiones privaretur. Cautum est igitur
 hoc canonis, ut Joannes eadem in Helleponto
 retineret jura, quæ in Cypro antea habuerat. Et
 hanc sane veriore esse canonis hujus expositionem
 exinde quispiam suspicetur, quod egregium
 hoc privilegium Joanni Constantiensi indultum
 cum ipsius persona, vel saltem cum restitutione
 ejus ad Cypriam provinciam, extinctum fuit:
 utpote ex quo illud in ipsis solius gratiam indul-
 tum esse manifestum est. Porro hic sensus utri-
 que lectioni aperte convenit. Nam Joannes in
 Helleponto degens quatenus ad episcopos Cyprios
 τὸ δίκαιον τῆς τῶν Κωνσταντινῶν πόλεως, quatenus
 ad Helleponticos τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 δίκαιον habere potuit.

quidem est, qui ab Alydo ad Thraciam usque A extenduntur fines orientales.

ZONAR. Cypri episcopis, ejus insulæ episcopum quemque renuntiandi auctoritas, divinorum tertie synodi Patrum decreto adjudicata est, Antiochenus enim Cyprum sub se habere, et episcopus ibidem ordinare conatus est. Prærogativam igitur suam Cypri Ecclesiis inviolatam servare hic canon jubet: novamque urbem, quæ Justinianopolis dicta, æquali cum urbe Constantinopolitana jure esse decernit. Et quemadmodum Constantinopolitanæ sedi Asiana provincia, Pontica, Thracicaque subjectæ, sic Hellespontica Justinianopolitanæ adjudicata, et in episcopum Cyzicenum auctoritas (nam ipsa quoque Cyzicus in Hellesponto est) ejusdemque renuntiandi facultas permitta. Hoc autem de Cyzico decretum utrum unquam in usu fuit, haud facile dixerim; nunc quidem hoc decretum, quod ad Cyziceni electionem attinet, negligi constat. Sed neque in Hellesponti regiones urbesque ulla hoc tempore Cypri episcopo est potestas.

AMST. « Nova Justinianopolis Constantinopoleos
« jus obtineat, ejusque præsul omnibus Helles-
« pontiorum episcopis, ad quos emigravit, præ-
« sit, et a suis episcopis ordinetur: uti Patres
« Ephesini decreverunt. »

Hic qui Cypriorum præsidebat insulæ Joannes (hæc namque est et nova Justinianopolis) propter Barbarorum incursiones, et ut infidelium servitute eximeretur, planeque christianissimæ potentie sceptris subiceretur, insula decedens, et ad Hellespontiorum se recipiens provinciam, Patrum indulgentia in Hellespontiacis episcopalibus jus Constantinopolitanum habere, omnibusque in ea provincia episcopis præsidere, et maxime propriam habere auctoritatem, et a suis episcopis ordinari permissus est: quemadmodum et synodus Ephesina decrevit. Postquam autem Cyprus gentiliis manibus liberata fuit, quæ in Hellesponto erant metropoles ad thronum Constantinopolitanum redierunt.

204 CANON XL.

« Quoniam Deo harere per secessum ex vitæ stre-
« pitu, valde est salutare, oportet nos non sine
« examinatione eos, qui vitam monasticam
« eligunt, non intempestive admittere: sed nobis
« a Patribus traditum decretum in eis quoque

Guill. Beveregii notæ.

(22) *Τὸν ἐν αὐτῷ ἐπισκόπου.* Regula grammaticæ Amerbachiana hoc in loco lectionem exigunt, quæ est τοῦ ἐν αὐτῷ ἐπισκόπου, τῶς δὲ οὐ κραταί τὰ τῆς ψήφου. De hac re Balsamon quoque quaestionem movendam ducit, καὶ ζητησίον, inquit, ὅπως τοῦτο γίνεται. Verum huic quaestioni facile respondetur ex ipsis Aristei in eptomen hujus canonis scholiis; nimirum quod cum Cyprus

πόλεως ἔχει. Καὶ ζητησίον ὅπως τοῦτο γίνεται. Ἐλλησποντος μέντοι ἐστὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἀδύδου καὶ μέχρι τῆς Θράκης παρεκτεινόμενα ἀνατολικά ὄρια.

ZONAR. Ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ ἐψήφισται παρὰ τῶν τῆς συνόδου ἐκείνης θελων Πατέρων τοὺς Κυπρίους ἐπισκόπους δι' ἐαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων ποιεῖν. Ἐπειρᾶτο γὰρ ὁ Ἀντιοχείας τότε ὑφ' ἐαυτὸν καὶ τὴν Κύπρον ἔχειν, καὶ παρ' ἐκείνου χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐν αὐτῷ ἐπισκόπους· τοῦτο οὖν πρόνομιον καὶ ὁ κανὼν οὗτος ἀκαινοτόμητον προσεῖναι ψηφίζεται ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Κύπρῳ, καὶ προστιθεὶ τῇ νέᾳ πόλει, ἧτις Ἰουστινιανούπολις ἐπεκλήθη, τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δίκαιον. Καὶ ὡς περ τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποτίθειται ἡ τε Ἀσιανή, καὶ ἡ Ποντικὴ, καὶ ἡ Θρακικὴ ἐπαρχία, οὕτω καὶ τοῦτο δέδοται προσδρῦειν τῆς Ἐλλησποντίων ἐπαρχίας, ὑποκείσθαι δὲ αὐτῷ καὶ τὸν Κυζίκου ἐπίσκοπον, καὶ παρ' αὐτοῦ χειροτονεῖσθαι· καὶ αὕτη γὰρ ἡ πόλις, τὴν Κυζίκον φημι, Ἐλλησπόντιός ἐστιν. Εἰ μὲν οὖν καὶ εἰς ἔργον ἦλθεν ἡ περὶ τῆς Κυζίκου ψήφος ποτε, οὐκ οἶδα· τῶς δὲ οὐ κραταί τὰ τῆς ψήφου ὅσον πρὸς τὴν Κυζίκον. Ἀλλὰ οὐδ' ἐπὶ ταῖς ἄλλαις Ἐλλησποντίων χώραις καὶ πόλεσι πρόσσεσι τι τῷ Κύπρου δίκαιον.

ΑΡΙΣΤ. « Ἡ νέα Ἰουστινιανούπολις τὸ δίκαιον
« ἔχτω Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ταύτης πρὸς
« ὄρος πάντων Ἐλλησποντίων, πρὸς οὓς μετέπη-
« σε, προσδρῦέτω, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκό-
« πων χειροτονεῖσθαι· ὡς οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἐθέ-
« σισαν. »

C Οὗτος ὁ τῆς τῶν Κυπρίων νήσου πρόεδρος Ἰωάννης (αὕτη γὰρ ἐστὶ καὶ νέα Ἰουστινιανούπολις) διὰ τὰς τῶν Βαρβάρων ἐφόδους καὶ τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ Χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, μετανάστῃς τῆς Κύπρου γενόμενος, καὶ εἰς τὴν τῶν Ἐλλησποντίων μετοικήσας ἐπαρχίαν, ἐπετρέπη τὸ δίκαιον ἔχειν Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ ταῖς Ἐλλησποντίαις ἐπισκοπαῖς, καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων προσδρῦειν αὐτὸν, καὶ ἰδιαιτέτην ἀρχὴν ἔχειν, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι· καθὼς καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος ὤρισεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ Κύπρος τῆς ἐθνικῆς ἡλευθερώθῃ χειρὸς, ἐπανήλθον πάλιν αἱ καθ' Ἐλλησποντον μητροπόλεις πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον.

KANON M.

« Ἐπειδὴ τῷ Θεῷ κολλᾶσθαι διὰ τῆς ἐκ τῶν τοῦ
« βίου θορύβων ἀναχωρήσεως λίαν ἐστὶ σωτήριον,
« χρὴ μὴ ἀνεξαιτάτως ἡμᾶς παρὰ τὸν καιρὸν τοῖς
« τὸν μονήρῃ βίον αἰρουμένους προσεῖσθαι· ἀλλὰ
« τὸν παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν Πατέρων καὶ

a Gentilium sive Barbarorum manibus liberata fuerit, provincia Hellespontica ad thronum Constantinopolitanum rediit. Nam canon hic personalis, vel etiam temporalis, ut ita loquar, solummodo fuit; quippe qui in Joannis solius gratiam constitutus, tantum obtinere debuit, quamvis provincia Cypria a Barbaris detenta fuerit.

« εν αυτοις φυλάττειν ὄρον, ὥστε τὴν ὁμολογίαν Α
 « τοῦ κατὰ θεὸν βίου τότε προσέσθαι, ὡς ἦδη βα-
 « δαλαν καὶ ἀπὸ γνώσεως καὶ κρίσεως γινομένην
 « μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν (23). Ἐστω
 « τοίνυν (24) ὁ μέλλων τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεσθαι
 « ζυγόν, οὐχ ἤτιον ἢ δεκαετῆς (25), ἐν τῷ προέ-
 « ὄρῳ κειμένης καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ δοκιμασίας, εἰ
 « τὸν χρόνον αὐτῷ αὐξήθηται λυσιτελέστερον
 « ἡγεῖται πρὸς τὴν ἐν τῷ μονῆρῳ βίῳ εἰς ἀγωγὴν
 « καὶ κατάστασιν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος
 « ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κανόσι τὴν ἐκουσίως ἐαυ-
 « τὴν προσάγουσαν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν πρῶθενίαν
 « ἀσπαζομένην, τὸν ἐπτακαίδεκατον διανύουσαν
 « χρόνον, τῷ τῶν παρθένων τάγματι ἀριθμῆσθαι
 « νομοθετεῖ· ἀλλὰ οὖν τῷ περὶ τῶν χηρῶν τε καὶ
 « διακονισῶν παραδείγματι κατακολουθήσαντες, Β
 « εἰς τὸν εἰρημένον χρόνον ἀναλόγως τοὺς τὸν μο-
 « νῆρῳ βίον ἐλομένους περιεστήσαμεν· ἐν γὰρ τῷ
 « θείῳ Ἀποστόλῳ γέγραπται ἐξήκοντα ἐτῶν τὴν
 « ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήρα· οἱ δὲ
 « ἱεροὶ κανόνες τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνι-
 « σαν χειροτονεῖσθαι παραδεδόκασι, τὴν Ἐκκλη-
 « σίαν χάριτι θεῆα κραταιότεραν γινομένην, καὶ
 « ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσαν ξωραχότες, καὶ τὸ τῶν
 « πιστῶν πρὸς τὴν τῶν θεῶν ἐντολῶν τήρησιν
 « πάγιόν τε καὶ ἀσφαλές· ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἀρίστα
 « κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα τὴν εὐλο-
 « γίαν τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ θεὸν
 « ἀγῶνων ἐνάρχεσθαι, ὡς περ τινὰ σφραγίδα τα-
 « χέως ἐσημαίνόμενοι, ἐντεύθεν αὐτὸν πρὸς τὸ
 « μὴ ἐπὶ πολὺ ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι προδιβάζον-
 « τες· μέλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
 « παρορμῶντες ἐκλογὴν καὶ κατάστασιν. »

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ἐπὶ κανόνι
 αὐτοῦ τὰς μετὰ τὰ δεκαεξέτη ὁμολογούσας παρ-
 θενίαν προσδέχεται· ὡς δυναμένας τὸ καλὸν ἀπὸ
 τοῦ φαύλου διακρίνειν καὶ ἐπιλέγεσθαι. Ὁ δὲ παρῶν
 κανῶν τὸν δεκαετῆ μονάτρῳ αἰρετισάμενον οὐκ ἀπο-

Guill. Beverégii notæ.

(23) Μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. In ms-
 nastro Bodleiano, post ista verba, hæc interserun-
 tur, ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ ἐπὶ αὐτοῦ κανόνι,
 φησὶ μετὰ τὸν ἐξ' ἐνιαυτὸν δέχεσθαι τὴν μέλλουσαν
 μονάσιν. *Magis autem Basilii in 18 ipsius canonæ
 dicit, eam, quæ monasticam vitam susceperit, esse,
 post annum 17 admittendam esse.* Hæc autem e
 margine in textum a descriptore traducta sunt,
 non advertente eadem in ipso canone paulo post
 haberi.

(24) Ἐστω τοίνυν. In mss. Bodleiano, Amer-
 bachiano et Bononiensi hic locus sic legitur, Ἐστω
 τοίνυν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, ὅτι
 χωρὶς εἰδήσεως τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου οὐκ ὀφεί-
 λουσι γίνεσθαι ἀποκρίσεις τῶν μοναχῶν, πολλῶ δὲ
 πλῆθον τῶν ἀτελῶν καὶ ἀμφιλόγων, ὁ μέλλων, etc.
 Verum prima verba hic descripta ἔστω τοίνυν cum
 ultimus ὁ μέλλων necessario conjungenda sunt;
 aliter canonis sensus non coheret; ut cuius eam
 legenti primo intuitu patebit. Reliqua igitur suppo-
 sitiona sunt, neque ad canonem pertinent, neque
 aliud primo fuisse videntur, quam nota quedam
 marginalis, cui prima vox desideratur, vid. ση-
 μείωσαι, quæ si istis verbis præligatur, sic trans-
 ferantur, *Nota ex presentis canone, et iis qua in*

« servare, ut vitæ secundum Deum professionem,
 « ut jam firmam et a scientia ac judicio factam,
 « tunc admittamus, post rationis complemen-
 « tum. Qui ergo monachicum jugum est subitu-
 « rus, ne sit minor quam decem annos natus,
 « ejus quoque rei examinatione in præsulis
 « arbitrio sita, an augeri tempus conducibilis
 « existimet ad introductionem et constitutionem
 « in vita monastica. Etsi enim magnus etiam
 « Basilius, in sacris suis canonibus, eam, quæ
 « se sua sponte Deo offert, et virginitatem am-
 « plectitur, si decimum septimum annum com-
 « plexerit, in virginum ordinem referendam esse
 « statuit: sed tamen de viduis et diaconissis
 « exemplum secuti, in dictam tempus, analogia
 « et proportione habita, eos, qui vitam monasti-
 « cam elegerunt, deduximus. In divino enim
 « Apostolo scriptum est, sexaginta annorum
 « viduam in Ecclesia eligendam: sacri autem
 « canones quadraginta annorum diaconissam
 « ordinandam esse statuerunt, cum Ecclesiam
 « Dei gratia potentiores evasisse et ulterius
 « procedere vidissent, fidelique, ad divinorum
 « mandatorum observationem, firmitatem ac
 « stabilitatem. Quod quidem cum nos quoque
 « optime intellexissemus, perfecte statuimus be-
 « nedictionem gratiæ, ei qui certamina secundum
 « Deum aggressurus est, veluti quoddam signa-
 « culum celeriter imprimentes, bine eum ad non
 « diu cunctandum et tergiversandum inducen-
 « tes, vel potius etiam ad boni electionem et con-
 « stitutionem incitantes. »

BALS. Magnus quidem Basilius in decimo octavo
 suo canone eas, quæ post decem annos se virgi-
 nitatem suscipere profitentur, admittit: ut quæ
 bonum a malo possint secernere ac eligere. Prie-
 sens autem canon eum qui decem annos natus est,

*ipso sunt, quod sine episcopi, qui loco præest, con-
 ventione, monachorum tonsuræ fieri non debent, multo
 autem magis eorum, qui imperfecti sunt et inco-
 stantes, quam sane notam fuisse marginalem
 nemo non videat.*

(25) Οὐχ ἤτιον ἢ δεκαετῆς. Harmenopolus
 vñm hujus canonis ex his verbis breviter sic ex-
 primit, *Δεκαετῆς τις μοναζέτω· εἰ καὶ τῷ τῆς χώρας
 ἐπισκόπῳ ἕξιός τούτου τότε δοκεῖ. Qui decennis est
 monachus fiat, si regionis episcopo tunc dignus vi-
 detur.* In quam præsentis canonis pitomen schol-
 iastes hæc notat, ὁ μὲν ἐπὶ κανὼν τοῦ μεγάλου Βα-
 σιλείου ὑπὲρ τὰ ἱστ' ἢ καὶ τὰ ἰζ' ἔτη λέγει ὀφείλειν
 εἶναι τὴν προσάγουσαν ἐαυτὴν τῷ Κυρίῳ καὶ ἀπο-
 τασσομένην τῷ γάμῳ· ὁ δὲ παρῶν κανὼν ἐλαττο-
 τὸν χρόνον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν χάριτι θεῆα κρα-
 ταιότεραν ὄρεῖν, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσαν καὶ
 προκόπτουσαν. *Canon quidem 18, magni Basilii ul-
 tra 16 vel etiam 17 annos esse debere dicit eam,
 quæ Domino sese offert, et mundo renuntiat. Ille
 vero canon tempus illud diminuit, propterea quod
 Ecclesiam Dei gratia magis confirmatam cerneret,
 atque ulterius progredientem et proficientem. Har-
 menop. Epit. can. sect. 4, ut. 1.*

si monachus esse elegerit, non rejicit : sed eum ad vitam monasticam non aliter recipiendam decernit, quam si ab episcopo probatus fuerit. Adjicit autem se hæc statuere, quoniam Ecclesia Dei gratia ad anteriora procedat, et ad divinorum mandatorum observationem firmitior ac validior evadat. Usus est autem ad eorum confirmationem etiam iis quæ de diaconissis in quarta synodo dicta sunt, dicens : Quod cum sanctus Paulus decreverit, quæ sexaginta sunt annorum, vidnas in diaconissarum ordinem posse referri, Patres virginem quadraginta annos natam diaconissam ordinari censuerunt : ut ex eo colligatur, Patres nihil absurdum decrevisse, qui imperfectos tondendi tempus ab decimo octavo aëno ad decimum redegerint. Est autem magna iis agenda gratia, quod non quemcumque decem annos natum, nulla diligentiori perscrutatione facta, tonderi permiserint : sed hoc episcopi prudentiæ ac iudicio reliquerint. Fortasse enim ejus examinatio, hunc quidem, qui decimum annum excesserit, ad tonsuram admittet : illum vero repellet. Atque hæc quidem sunt, quæ in canone continentur. Tu autem lege 6 Novellam imperatoris domni Leonis Philosophi, quæ continet illum quidem, qui decimum seximum annum complevit vel decimum septimum absque ullo impedimento posse tonderi, ut vult magnus Basilius, atque etiam testari : cum autem, qui anno ætatis suæ decimo monachus esse voluerit, posse quicumque libere hoc facere, ex sententia hujus canonis, de bonis autem, quæ habet, testamentum facere non posse, sed expectare donec decimum quintum annum attigerit. Interea autem si mortuus fuerit, ejus quidem servi manumittentur, reliquæ autem facultates bifariam dividuntur ; et duas quidem partes accipiet monasterium, tertia vero pars cognatis dabitur. Quod si defuncto non fuerint cognati, tertia quoque pars monasterio accrescet.

205 ZONAR. Puellas ad virginitatis professionem non nisi sexdecim aut septemdecim annis majores, Basilius magnus decimo octavo canone admitti jubet : si quæ vero ante id tempus promissiones intercesserint, non magis illis quam puerorum vocibus auscultandum arbitratur. Hic autem canon, qui decem modo annos natus sit, ad monasticæ disciplinæ exercitationes ac munia admittendum esse decernit. Et canonis quidem a Basilio editi meminit, sed quoniam hoc tempore et Ecclesiæ aliquid roboris, et fidei plus omnino firmitatis accesserit, sintque fidelium animi ad capessenda divinæ legis imperia paratiores, hoc dispensasse dicit. Simileque exemplum ex quarta synodo de diaconissis profert, dicens : Cum viduam sexaginta annis natam eligi divus Paulus statuisset, eandem prorsus rationem secuti Patres, quod aucta fidei constantia, altiores divini

πέμπεται· πλήν οὐκ ἄλλως τοῦτον εἰς τὸν μοναδικὸν βίον παραδέχεται διορίζεται εἰ μὴ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου. Προστίθεται δὲ ταῦτα νομοθετεῖν, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν χάριτι Θεοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω προβαίνειν, καὶ παγιωτέραν γενέσθαι τὴν τῶν θείων ἐντολῶν συντήρησιν. Ἐχρήσατο δὲ εἰς ἐπιστηρογμὸν τούτων καὶ τοῖς περὶ διακονισσῶν εἰρημένους ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ, εἰπὼν ὅτι Τοῦ θείου Παύλου διαταξαμένου τὰς ἐξήκοντα ἐτῶν οὐσας χήρας τῶ τῶν διακονισσῶν καταλέγεσθαι τάγματι, οἱ Πατέρες τὴν παρθένον τὴν τεσσαρακονταετῆ χειροτονεῖσθαι διακόνισσαν ὤρισαν· ὡς ἐντεῦθεν συνάγεσθαι μηδὲν τι τοὺς Πατέρας διορίζεσθαι ἄτοπον, ὑποβάσαντες τὸν χρόνον τῆς ἀποκάρσεως τῶν ἀτελῶν καὶ ἀπὸ ἡ' εἰς ἰ' αὐτὸν περιστήσαντας. Εὐχαριστίας δὲ ἄξιοι μεγάλης εἰσιν, ὅτι οὐκ ἐξεχώρησαν παντὶ δεκαετῆ ἀπολυπρχμονήτως ἀποκείρεσθαι, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο. Ἰσως γὰρ δοκιμασία αὐτοῦ, τόνδε μὲν ὑπεραναβάνα τὸν δεκαετῆ χρόνον εἰς ἀπόκαρσιν παραδέχεται· τόνδε δὲ ἀποπέμφεται. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ἔκτην Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διαλαμβάνουσαν τὸν μὲν ἀνύσαντα χρόνον ἰς' ἡ' ἢ ἰς' ἀπαρμποδίστως ἀποκείρεσθαι, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον καὶ διετίθεσθαι· τὸν δὲ βουλόμενον μονάσαι κατὰ τὸν ἰ' ἐνιαυτὸν (26) τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἔχειν μὲν ἐπ' ἀδείας τοῦτο ποιεῖν, κατὰ τὸν πικρόντα κανόνα· διαθήκη δὲ χάριν τῶν προσόντων αὐτῷ μὴ ποιεῖν, ἀλλὰ περιμένειν μέχρις ἂν τοῦ πεντεκαιδεκάτου χρόνου ἄψῃται. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ εἰ τελευτήσῃ, οἱ μὲν οἰκείται αὐτοῦ ἐλευθερωθήσονται, ἡ δὲ λοιπὴ τούτου περιουσία διαιρεθήσεται διχῆ, καὶ τὸ μὲν δῖμοιρον τὸ μοναστήριον λήψεται, τὸ δὲ τρίτον τοῖς συγγενέσι τούτου δοθήσεται. Μὴ ὄντων δὲ συγγενῶν τῷ τελευτήσονται, καὶ τὸ τρίτον εἰς τὸ μοναστήριον προχωρήσει.

ZONAR. Ὁ μὲν μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ ἕκτω-
καιδεκάτῳ αὐτοῦ κανόνι μετὰ τὰ ἐξκαιδεκά ἢ καὶ
ἑπτακαιδεκά ἔτη τὰς τῶν παρθένων ὁμολογίας
ἐγκρίνεσθαι διατίττεται· τὰς δὲ πρὸ τῆς ἡλικίας
ταύτης συγκαταθέσεις παιδικὰς ἡγεῖται φωνάς. Ὁ
δὲ τῆς συνόδου ταύτης κανὼν δεκαετῆ φησὶν εἶναι
δεῖν τὸν μοναχικὸν ζυγὸν ὑπερχόμενον. Καὶ μέμνη-
ται μὲν τοῦ κανόνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγει
δὲ οἰκονομεῖν τοῦτο, ὡς τῆς Ἐκκλησίας κραταιώ-
σεως γινόμενης, καὶ τῆς πίστεως ἐπὶ πλέον στηριζο-
μένης, καὶ τῶν πιστῶν πρὸς τήρησιν τῶν θείων
ἐντολῶν μᾶλλον ἐδραίουμένων. Κέχρηται δὲ εἰς
παράδειγμα καὶ τῷ περὶ τῶν διακονισσῶν κανόνι
τῆς τετάρτης συνόδου, λέγων ὅτι τοῦ θείου Παύλου
ἐξήκοντα ἐτῶν τὰς χήρας καταλέγεσθαι διαταξαμέ-
νου, οἱ Πατέρες τὴν παρθένον τεσσαράκοντα ἐτῶν
οὐσαν χειροτονεῖσθαι διάκονον ὤρισαν διὰ τὴν

Guill. Beveregii notæ.

(26) Μετὰ τὸν ἰ' ἐνιαυτόν. Ms. Amerbachianus legit μετὰ τὸν πέντε καὶ δεκάτῳ ἐνιαυτόν. Cum autem hic de præsentī canone agatur, juxta quoniam

quispiam post decimum ætatis annum monachus fieri potest, nostra et communis lectio retinenda est.

αὐτὴν πάντως αἰτίαν, ὡς τῆς πίστεως βεβαιότερα γενομένης, καὶ τῶν ἀνθρώπων προθυμοτέρων πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν φυλακὴν· πλὴν καὶ τὸ περὶ τοῦ χρόνου τῷ τῆς χώρας ἐπισκόπῳ ἀνατίθῃσιν· ἵνα ἐκεῖνος σκοπῇ ἕφ' ἑκάστῳ τῶν τὸν μονήρῃ βίον αἰρουμένων, εἰ δεόν αὐξηθῆναι αὐτῶν τὸν χρόνον, ἢ καὶ δεκαετὴ δεχθῆναι.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ μονάζων μονάζει δεκαετῆς. Εἰ γὰρ
 « καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος τὴν ἀποκαιρομένην τὸν
 « ἑπτακαίδέκατον ἀνύειν χρόνον ἀπέφηνεν· ἄλλ'
 « ἐπεὶ, τοῦ ἀποστόλου ἐξήκονταετὴ οὖσαν τὴν ἐν
 « Ἐκκλησίᾳ χήραν ἐγγυῶντος, οἱ Πατέρες τὴν
 « διακόνισσαν ἔρησαν τεσσαρακονταετὴν γίνε-
 « σθαι, κραταιότερας τῆς Ἐκκλησίας γενομένης·
 « καὶ ἡμεῖς ὀξυτέραν τὴν σφραγίδα τῷ μονάζοντι
 « σημαινόμεθα. »

Ὁ μὲν ὀκτωκαίδέκατος κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ὑπὲρ τὰ δεκαετῆ ἢ καὶ δεκαεπτὰ ἔτη λέγει ὀφείλειν εἶναι τὴν προσάγουσαν ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀποτασσομένην τῷ γάμῳ· ἵνα αἱ ὑποσχέσεις αὐτῆς βέβαιαι ὦσι, καὶ ἀθετοῦσα ταύτας ἀπαιρητῶς κολάζεται. Τὰς γὰρ παιδικὰς φωνὰς οὐ προσήκει, φησί, κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν τὸν μὴ ἤτονα τῶν δέκα ἐτῶν μονάται θέλοντα παραδέχεται, ἀνατιθεὶς τὴν ἐπὶ τῷ χρόνῳ δοκιμασίαν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἡγουμένου, εἴπερ ἡγεῖται λυσιτελέστερον αὐξηθῆναι αὐτὸν πρὸς τὴν ἐν τῷ μονήρῃ βίῳ διαγωγὴν καὶ κατάστασιν. Ἐλαττοὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν ὀρισθέντα πρὸς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, διὰ τὸ τὴν Ἐκκλησίαν χάριτι θεῖα κραταιότεραν ἔρχειν, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω προβαίνουσαν καὶ προκόπτουσαν, καὶ τοὺς πιστοὺς πρὸς τὴν τῶν θεῶν ἐντολῶν τήρησιν ἀσφαλεστέρους καὶ παγιωτέρους δεικνυσθαι. Καὶ γὰρ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι πρὸς τὸ κρεῖττον ἡ Ἐκκλησία προέκοψεν, ἡλάττωσαν οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ τὸν χρόνον τῆς διακονίσης, καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονεῖσθαι ταύτην παραδεδώκασι· εἰ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέλλουσαν καταλεγεῖναι χήραν προστάττει.

ΚΑΝΩΝ ΜΑ'.

« Τοὺς ἐν πόλεσιν ἢ χωρίοις ἐν ἐκκληίστραις βου-
 « λομένους ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοῖς καταμόνας
 « προσέχειν, πρότερον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι
 « δεῖ, καὶ τὴν ἀναχωρητικὴν παιδοτριβεῖσθαι
 « διαγωγὴν, καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον τῷ τῆς μονῆς
 « ἐξάρχοντι ἐν φόβῳ Θεοῦ ὑποτάττεσθαι, καὶ τὴν
 « κατὰ πάντα, ὡς προσήκει, ὑπακοὴν ἐκπληροῦν
 « καὶ οὕτως ὁμολογούντας περὶ τῆς ἐν τῷ τοιού-
 « τῳ βίῳ προαιρέσεως, καὶ ὡς ἐξ ὅλης καρδίας
 « ἐκουσίως τοῦτον ἀσπάζονται, ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν
 « τόπον δοκιμάζεσθαι προέδρου· εἴθ' οὕτως ἕφ'
 « ἔσπερον ἑνιαυτὸν ἔξωθεν προσκαρτερεῖν τῆς
 « ἐκκληίστρας, ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῶν πλειόνως
 « φανερωθῇ. Τηνικαῦτα γὰρ πληροφορίαν παρ-
 « ἔξουσιν, ὡς οὐ κενὴν θηρώμενοι δόξαν, ἀλλὰ δι'
 « αὐτὸ τὸ δυντὼς καλῶν τὴν ἡσυχίαν τρύτην διώ-
 « κουσι. Μετὰ δὲ τὴν τοσούτου χρόνον συμπλή-

A quoque obsequii amor in humanis pectoribus radices egisset, quadragenariam virginem in album diaconissarum referri licere decreverunt. In quo tamen rem totam, quod ad ætatem attinet, episcopi arbitrio permittit; ut quicumque se monasticæ vitæ studio teneri ostenderit, num exacto decennio illico admittendum, an ætatis progressum aliquem expectandum putet, ipse dispiciat.

ARIST. « Monachus decem annos natus vitam monasticam agat. Etiam si enim divus Basilius de decem annos transigere censuerit: at quoniam Apostolus viduam sexagenariam Ecclesiæ desponsam tradit, Patres diaconissam quadragenariam ordinari dixerunt, Ecclesia firmiori reddita; et nos quoque citius monacho sigillum imponimus. »

Decimus quidem octavus Basillii magni canon eam, quæ se Domino offert et matrimonio renuntiat, supra sexdecim vel etiam septemdecim esse annos debere dicit: ut promissa ejus firma fiant, eaque violans inexorabiles luat pœnas. Pueriles enim voces, inquit, in hisce ratas existimare non convenit. At præsens canon eum, qui non minor est quam decem annos natus, et monachum agere cupit, admittit, de tempore examinationem præsulis judicio committens, an augeri tempus conducibilis existimet ad introductionem et constitutionem in vitam monasticam. Tempus autem a Basilio magno definitum minuit canon, quia Ecclesiam gratia divina potentior esse, et ulterius procedere et provehi, et fideles ad divinorum mandatorum observationem firmitiores et stabiliores videri deprehendissent Patres. Ob eandem enim rationem, quoniam, viz. ad melius profecit Ecclesia, sacri canones et diaconissæ tempus imminuit, eamque cum quadraginta sit annorum ordinari statuunt; etiam si Apostolus ipse viduam quæ in Ecclesia est eligenda sexaginta esse annorum jubet.

206 CANON XLI.

« Eos, qui in urbibus vel vicis in clausuris volunt
 « secedere, et sibi ipsis separatim seu in solitu-
 « dine mentem adhibere, prius quidem in mo-
 « nasterium ingredi oportet, et anachoreticam
 « vivendi rationem exercere, et spatium triennii
 « ei, qui mansioni præest, in Dei timore parere,
 « et obedientiam in omnibus, ut æquum est,
 « implere; et ita de ejus vitæ eligenda instituto
 « profitentes, et quod eam ex toto corde sua
 « sponte amplectuntur, ab ejus loci præsule
 « examinari: deinde sic alio anno extra clausu-
 « ram fortiter se gerere, ut scopus eorum evadat
 « manifestior. Tunc enim plene atque perfecte
 « significabunt, quod non inanem gloriam capi-
 « piantes, sed propter ipsum revera per christum
 « ac honestum, hanc solitudinem persequuntur.
 « Post tanti autem temporis complementum, si

in eodem elligenda vitæ instituto permaneant, A
 • includi ipsos, et eis non amplius licere, quando
 • etiam voluerint, ex tali mansione egredi, nisi
 • propter communem utilitatem, vel aliam ne-
 • cessitatem ad mortem urgentem, ad id tra-
 • hantur, et ita cum benedictione loci illius
 • • episcopi. Qui autem sine his iam dictis causis
 • • ex suis habitaculis exire aggrediuntur, primo
 • • quidem vel invitos dicta clausura coerceri,
 • • deinde jejuniis et aliis afflictionibus ipsos
 • • curare, scientes, quemadmodum scriptum est,
 • • quod Nemo, qui manum aratro immisit, et
 • • retro conversus est, est aptus regno celo-
 • • rum²².)

BALS. Magna quedam res est, et inceptum valde
 audax, separatim et in solitudine quiescere ac si-
 lentium agere, seipsumque in exigua domuncula,
 tanquam toto vitæ suæ tempore mortuum, inclu-
 dere. Et propterea a Patribus constitutum est, ne
 quispiam ubilibet et quomocunque absque diligenti
 investigatione includatur : sed ut is quidem, qui hoc
 facere voluerit, prius triennio, ei qui monasterio
 præest subjectum et morigerum se præbeat, et ex
 prioribus plene declaret, quænam futura sit in po-
 sterioribus ejus vitæ ratio, cum probatione ac exami-
 natione regionis illius episcopi. Deinde extra clau-
 suram uno adhuc anno se fortiter gerat. Quod si ne
 sic quidem visus fuerit, is qui includi petit,
 propter mores improbos hoc facere, sed propter
 ipsum honestum et animæ salutis desiderium, is ab
 episcopo includatur, ut ex clausura amplius non
 exeat; præterquam propter communem utilitatem,
 vel propter mortis periculum : adhæc, ut nec is
 aliter sit exiturus, quam cum episcopali permis-
 sione. Si autem aliter, et non propter dictas causas
 exierit, primum quidem vel invitus includatur, ubi
 prius erat : deinde et commissum ab eo delictum
 supplicio curetur. Neque enim is est, inquiunt, a
 Deo recipiendus, qui se bonum aliquid et salutare
 facerum professus, suorum postea promissorum
 penitentiam agit. Nota ergo ejus, qui est includen-
 dus, quatuor annorum probationem. In externis
 enim regionibus e vestigio includitur qui vult inclu-
 di, absque episcopali permissione et consuetis can-
 ticiis. Nota similiter, quod sine episcopali permis-
 sione non licet ei, qui inclusus est, ex clausura sua
 egredi, etiamsi sit causa justissima, quæ ei exeun-
 dum esse suadeat. Eos autem, qui non sic egrediuntur,
 etiam invitos ab episcopo rursus includi. Et
 hæc quidem decernit canon. Primum autem caput
 155 Novellæ, quæ sita est in libro iv. Basilic. ca-
 pite 14, hæc dicit: Statuimus neminem omnino
 propriam habere habitationem, neque eam quæ
 dicitur cellula, nisi si quis velit solus, et uno vel duo-
 bus fortasse utens administris, vitam in contempla-

• ροισιν, ει τῇ αὐτῇ προαιρέσει ἐμμένειεν, ἐγ-
 • κλεισθῆναι αὐτοὺς, καὶ μηκέτι τούτοις ἐξέλθαι,
 • ὅτε βούλονται, τῆς τοιαύτης καταμονῆς ἀφίστα-
 • σθαι ἐκτὸς, εἰ μὴ διὰ κοινήν λυσιτέλεια·
 • ἐτέραν ἀνάγκην πρὸς θάνατον αὐτοὺς βυ-
 • μένην πρὸς τούτο ἔακοιντο, καὶ οὕτω μετ' εἰ-
 • • γίας τοῦ κατὰ τὸν τύπον ἐπισκόπου. Τῶν δὲ
 • • εἰρημένων προφάσεων διχα ἐγχειροῦντα: ἐκ
 • • τῶν καταγωγῶν αὐτῶν ἐξέλθαι, πρωτοτύπως μὲν
 • • ἀκοντας αὐτοὺς καθειργνύειν ἐν τῇ εἰρημένῃ
 • • ἐγκλεισθῆναι, ἔπειτα δὲ νηστείας καὶ ἐτέρας
 • • σκληραγωγίας αὐτοὺς θεραπεύειν, εἰδότες,
 • • κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς ἰουδαίους βαλῶν τὴν
 • • χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὴν
 • • ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 • • οὐρανῶν.)

B

BALS. Μέγα τι καὶ τολμηρὸν καταμόνας ἡσυχά-
 •σαι τινὰ, καὶ ἐν βραχυτάτῃ οἰκίσκῳ ἐγκλείσθαι ἐου-
 • τὸν ὡς τεθνεῶτα παρ' ὄλον τὸν τῆς οἰκείας ζωῆς
 • χρόνον. Καὶ διὰ τούτο νενοθεῖται παρὰ τῶν
 • Πατέρων μὴ ἀπολυπραγμονήτως ἐγκλείσθαι τινὰ
 • ὅπουδῆποτε ἀλλὰ τὸν βουλόμενον τούτο ποιῆσαι
 • πρότερον ἐπὶ τριετία παρὰ καθηγούμενῳ ὑποτάτ-
 • • τασθαι· καὶ διδόναι πληρόφοριαν ἐκ τῶν προτέρων
 • τῆς εἰς τὸ μέλλον διαγωγῆς αὐτοῦ μετὰ δοκιμασίας
 • τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου. Εἶτα προσκαρτερεῖν
 • ἐξωθεν τῆς ἐγκλεισθῆναι καὶ ἐφ' ἕτερον ἐνιαυτόν.
 • Καὶ εἰ μὴδὲ οὕτως ἀναφανῆ ὁ τὸ ἐγκλείσθαι ζητῶν
 • διὰ φαῦλον τρόπον τούτου ποιῶν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ
 • καλὸν καὶ δι' ἔρεσιν ψυχικῆς σωτηρίας, ἐγκλείσθαι
 • • τούτου διὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐφ' ᾧ μηκέτι ἐξελθῆναι
 • τῆς ἐγκλεισθῆναι ἐκτὸς, εἰ μὴ διὰ κοινήν λυσιτέλειαν
 • ἢ διὰ κίνδυνον θανάτου· καὶ ταύτην δὲ τὴν ἐξέλευ-
 • • σιν μὴ ἀλλως γίνεσθαι εἰ μὴ μετὰ προτροπῆς ἐπι-
 • • σκοπικῆς. Εἰ δὲ ἀλλως, καὶ μὴ διὰ τὰς εἰρημένους
 • αἰτίας ἐξέλθῃ, πρῶτον μὲν καὶ ἀκοντα ἐγκλείσθαι
 • • ἔνθα καὶ πρότερον ἦν· εἶτα καὶ δι' ἐπιτιμίων τῶν
 • γέγονδς παρὰ τούτου ὀλισθημα θεραπεύειν. Ἄνέν-
 • • δεκτος γὰρ, φασι, ἐστὶ τῷ Θεῷ ὁ ἐπαγγελιάμενος
 • τι ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ποιῆσαι, καὶ τῶν οἰκείων
 • ὑποσχέσεων ὀπισθεν ἐκ μεταμελείας γεγονώς. Ση-
 • • μεῖνσαι οὖν τὴν τετραετίαν δοκιμασίαν τοῦ μέλλον-
 • • τος ἐγκλεισθῆναι· εἰς τὰς ἐξω γὰρ χώρας ἀμ' ἕ-
 • • πος ἀμ' ἔργον ἐγκλείεται ὁ βουλόμενος διχα ἐπι-
 • • σκοπικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν συνήθων ψαλτωδημά-
 • • των. Ὡσαύτως σημειῖναι ὅτι χωρὶς ἐπισκοπικῆς
 • ἐπιτροπῆς οὐκ ἐξέστιν ἐγκλείσθαι ἐξέλθαι ἀπὸ τοῦ
 • ἐγκλεισθῆναι, κἀν ἐθλογοτάτῃ ἐστὶν αἰτία, παρα-
 • • καλοῦσα τὴν τούτου ἐξέλευσιν. Τούτους δὲ μὴ οὕτως
 • ἐξερχομένους, καὶ ἀκοντας ἐγκλείσθαι πάλιν παρὰ
 • τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα διορίζεται.
 • Τὸ δὲ α' κεφ. τῆς ραγ' Νεαρῆς τῆς κειμένης ἐν
 • βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν δ', κεφ. ιδ', φησὶ ταῦτα·
 • Θεσπίζομεν μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἰκίαν,
 • • μηδὲ τὸ καλούμενον κελλίον, εἰ μὴ τις βούλοιοτο
 • • μόνος ὢν καὶ ἐνὶ τυχόν ἢ δύο χρώμενος ὑπουργαῖς
 • • κατὰ τὸν ἐν θεωρίᾳ τῆς καὶ ἡσυχίας διαζῆν βίον· ἀλλ'

²² Luc: ix, 62:

ὁλων ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν συνέλευσιν, καὶ εὐχομένων, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὅπῃσ' αἰμαμπτά τε καὶ ἀδιόβλητα καθέστηκεν· καὶ κοινῇ μὲν, ὡς εἴρηται, σιτεῖσθαι, κοινῶς δὲ καθεῦδειν, καὶ εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος, ὅσον εἰς ἓνα οἶκον χωρεῖσθαι, ἐπεὶ τοῖ γε τυχόν δύο ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι τοὺς δεχομένους· αὐτοὺς μηδένα μέντοι παντελῶς ἴδιον ἔχειν μηδὲν, ἀλλ' ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέρας, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν· οὐ γὰρ καθεῦδουσιν ἅπαντες ἀεὶ, ἀλλὰ πρόδηλον ὡς οἱ μὲν ἐν τῇ καθεῦδειν εἰσιν, οἱ δὲ ἐγρηγόρασι· καὶ πάντως ἔσσονται τινες τοὺς καθεῦδοντας ἐποπτεύοντες. Εἰ δὲ τίνα οἰκῆματά ἐστιν ἐν οἰκῶδῃποτε μοναστηρίῳ τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμένικὸν πατριάρχην ταύτης τῆς μεγαλοπόλεως, ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἀγιοσύνην, εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιουκίδος,· εἴτε παρ' ἡμῶν αὐτῶν ψοδομομηθῶν, ἢ παρ' ἑτέρων· ταῦτα πάντα καθαιρήσεις τρόποις ἄπεισι, ἀνοίξεις τε αὐτοῖς τὴν ἀλλήλων θέαν, καὶ ἔξουσι πάντα τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. Τί γὰρ δὴ καὶ εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττειν, ἅπαντες ἑαυτοὺς ἀναθέντες τῷ Θεῷ, καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημῶδη διαίταν; Καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ κρατεῖν νῦν τε καὶ εἰς τὴν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον βουλόμεθα, οὐδενός, ὡς εἴρηται, ἔχοντος οἰκησιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροισμένον ἀπάντων καὶ θεωμένων τὰ παρ' ἀλλήλων πραττόμενα. Πρόδηλον γὰρ ὅτι τὰ τοιαῦτα σπεύδουσιν αὐτὰ καθεστάναι, οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μένει. Εἰ δὲ τις ὀρθεῖη τοσοῦτον ἀναίδης, ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαίνειν τῶν νενομοθετημένων, ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξετάσει. Βουλόμεθα γὰρ τὴν νῦν σφοδρότεραν γενέσθαι παρατήρησιν. Λέγουσιν οὖν τινες ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τὴν Νεαρὰν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τὴν μὲν κανόνα διὰ τὴν ἐγκλειστῶν ἐκφωνηθῆναι, τὴν δὲ Νεαρὰν διὰ τοὺς ἔχοντας κελία εἰς κοινῶσι μοναστηρίων. Καὶ ἐστὶ μεγάλη διαφορὰ ἀμφοτέρων πῶν νομοθεσιῶν. Καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲ ἐναντιοῦνται τὰ ὀροσθηθέντα. Σήμερον δὲ εἰς μὲν τὰ γυναικεῖα μοναστήρια ἐνεργουσι τὰ τῆς Νεαρᾶς· εἰς δὲ τὰ ἀνδρῶν οὐδαμοῦ.

ZONAR. Σφαλερὸν ἠγήσαντο οἱ θεοὶ Πατέρες τὸ ἐκ κοσμικῆς διαγωγῆς τινὰς εἰς ἀναχωρητικὸν καθίστασθαι βίον, καὶ ἑαυτοὺς ἐγκλείειν βραχέσιν οἰκίσκοις, καὶ αὐτοῦς ἑαυτοῖς εἶναι καθηγητάς. Διὰ τοὺς βουλομένους τοιοῦτόν τι πρότερον εἰς ἀσκητήριον εἰρεῖναι κελεύουσι, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐν ὑποταγῇ γίνεσθαι, οὕτω τε παιδοτριβεῖσθαι τὴν ἀναχωρητικὴν διαγωγὴν, καὶ δουλεύσαντας ἐν ὑπακοῇ δημολογεῖν ὅτι ἀλοφύχως αἰροῦνται τὴν ἀναχώρησιν· καὶ παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως αὐτοὺς δοκιμάζεσθαι, καὶ πάλιν ἐπὶ ἑναυτὸν ἕτερον προσμένειν τῆς ἐγκλειστῶν ἐκτός, ἵνα μᾶλλον τὸ ἀμετάθετον φανεῖ τῆς γνώμης αὐτῶν, οὕτω τε πληροφορησάντες εἰς οὐ δόξης ἔρωτι ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ δι' ἀρετῆς ἐργασίαν τὴν ἡσυχίαν ζητοῦσιν, ἐγκλεισθήσονται, οὐκ εἰς ἐξελουόμενοι τοῦ οἰκίσκου, εἰ μὴ που βιασθεῖν ὑπ' ἀνάγκης τινὸς ὀρώσης ἢ πρὸς κοινήν

A tione et silentio transigere : sed si plures omnino sint visi, unam esse eandemque congressionem, et orantium, et naturæ opera facientium, 207 quæcumque a vituperatione ac reprehensione aliena sunt, et communiter quidem; ut dictum est, comesse, communiter autem dormire, et si sit tanta multitudo, quantam una domus comprehendat, etsi duæ sunt fortasse vel tres domus quæ eos suscipiunt, nullus tamen quidquam omnino proprium habeat, sed in communi noctu et diu vivat, ut noctes eandem illis habeant observationem, quam dies. Non enim omnes semper dormiunt, sed clarum est, quod alii quidem dormiunt, alii vero vigilant : et erunt semper aliqui, qui dormientes observent. Si sint autem aliqua domicilia in quovis monasterio eorum, quæ sunt sub universali patriarcha hujus magnæ civitatis, vel quæ sunt sub tua sanctitate, seu in eodem circumcirca incolatu, sive quæ sunt a nobis ædificata sive ab aliis : ea omnia omnino dirues, et eis aperies sui invicem spectaculum, et videbunt omnia quæ a se invicem fiunt. Cur enim hoc facere cavebunt, cum se Deo semel dicarint, et omnem popularem vivendi rationem valere jusserint? Et hoc quidem servari volo, et nunc et in omne deinceps tempus, nullo, ut dictum est, habente propriam habitationem, sed congregatis omnibus et ea quæ a se invicem fiunt spectantibus. Clarum est enim, quod ea studebunt esse ejusmodi, ut ab omni penitus reprehensione aliena maneant. Si quis autem usque adeo impulsus visus fuerit, ut eorum, quæ lege cauta sunt, transgredi aliquid conari audeat, qui illi præest mansioni hoc examinet. Volumus enim nunc acriorem fieri observationem. Dicunt itaque nonnulli Novellam canonis adversari. Mihi autem videtur quidem canon loqui de anachoretarum inclusionibus, Novella autem esse edita propter eos, qui in monasteriorum cœnobiis habent cellas. Et est magna utrarumque legum differentia : et ideo, hac ratione non repugnant quæ iis constituta sunt. Hodie autem in mulierum quidem monasteriis locum habent quæ Novella cauta sunt; in virorum autem minime.

ZONAR. Qui se ex communi vitæ consuetudine ad anachoreticum institutum subito transferunt, cellulae que angustiis inclusi facti sibi duces vivendi, degunt, periculoso se negotio hand dubie committere divini Patres existimavere. Quos igitur aliquid ejusmodi animo agitare contingat, asceterium prius ingredi, ibique se tribus annis majorum imperiis obsequentes præbere jubent, ut eo pacto anachoreticæ disciplinæ præceptis imbuti, ac in exercitatione parendi multum diuque versati, remotum illud ab hominum societate vitæ genus ex animo se amplecti velle demonstrant. Tum mentem eorum ipse quoque loci antistes exploret, uniusque anni præterea spatium, probandæ magis constantiæ, extra cella septa exigat. Hinc ubi se non laudis humanæ studio, sed virtutis exercendæ desiderio solitudinem admasse fidem fecerint, ita demum includi volunt,

ut omnem sibi peritus ex statione sua amplius A egrediendi potestatem ereptam esse intelligant : Nisi si forte necessaria causa, vel aliquid in publica totius regionis, ubi degunt, commoda futuram procurandi, vel periculum, ex quo mors fortasse impendeat, declinandi, exire compellat. Et sic porro, episcopo annuente, ipsisque benedicente, egredientur. Qui vero nulla ejusmodi causa intercedente egressi fuerint, primo vel invitos ad suas clausuras rejici, deinde pœnis quoque in eos animadverti Patres jubent : ut jejuniis severioreque disciplina ratione exerciti, ea veluti medicina,

ἀφέλεια ἰσως τῆς χώρας ἐν ἡ διαγούσιν, ἢ διὰ κίνδυνον ἰσως θάνατον ἀπειλοῦντα. Καὶ οὕτως δὲ μετὰ γνώμης καὶ εὐλογίας τοῦ ἐπισκόπου ἐξελεύσονται. Εἰ δὲ ἄλλως καὶ μὴ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ἐξέλθωσι, πρῶτον μὲν καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἐγκλείεσθαι ἐνθα καὶ πρότερον οἱ Πατέρες ὤρισαν· εἶτα καὶ ἐπιτιμῖαις αὐτοὺς ὑποβάλλεσθαι ἵνα νηστειαῖς καὶ σκληραγωγίαις αὐτοὺς θεραπεύσωσιν, ἧγουν τὸ τῆς αὐτῶν γνώμης εὐμετάβολον.

208 ARIST. « Qui clausuram ingressurus est, triennium in monasterio prius agat, et priusquam includatur alium annum transigat, et sic ingreditur. Et ne egrediatur, nisi mors aut communis utilitas cogat. »

« ΑΡΙΣΤ. Ὁ ἐγκλεισθῆσόμενος, τριετίαν προδιὰ γων ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ πρὸ τῆς ἐγκλείεσθαι ἕτερον ἔνιαυτὸν μετῶν, οὕτως εἰστίτω· καὶ μὴ ἐξίτω, εἰ μὴ βιάζοι θάνατος, ἢ πρὸς τὸ κοινὸν λυσιτέλεια. »

Eum qui clausuram ingredi et sibi soli attendere cupit, oportet primo in monasterium secedere, et per triennii spatium ei, qui mansioni præest, in Dei timore subijci; et sic a loci illius episcopo propositum ejus examinari, an sua sponte et ex toto animo talem vitam amplectatur. Et si adhuc confiteatur eodem modo se eam desiderare, alio etiam anno extra claustrum patienter maneat, ut planius demonstrat se non ob vanam gloriam, sed ob ipsum bonum, solitudinem persequi; post tempus autem illud elapsum si in eadem sententia permanens inveniatur : tunc includatur, et amplius illinc non exeat, nisi forte communis utilitas proponatur, aut alia necessitas mortem ei minata : tunc enim cum episcopi, qui loco præest, benedictione egredietur. Sine dictis autem causis si egredietur, primo quidem etiam invitatus includatur, deinde autem jejuniis et aliis tractationibus duris subijcietur, et per eas pusillanimitatis suæ medelam inveniet, sciens, juxta quod scriptum est, quod Nemo, qui manum suam aratro immisit, et retro conversus est, aptus est cœlorum regno ⁶⁶.

Τὸν εἰς ἐγκλείεσθαι βουλομένον εἰπέειναι, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσέχειν, ἐπεὶ πρότερον ἐν μοναστηρίῳ εἰσελθεῖν, καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον ὑποταγῆναι τῷ τῆς μονῆς προσεστώτῃ ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ δοκιμασθῆναι, εἰ ἔκουσως καὶ ἐξ ὀλης τῆς καρδίας τὸν τοιοῦτον βίον ἀσπάζεται. Καὶ εἰ ἐπιμένει ὁμολογῶν τοιοῦτοτρόπως ἐπιποθεῖν αὐτὸν, καὶ ἐφ' ἕτερον ἔνιαυτὸν προσκαρτερεῖν ἐξωθεν τῆς ἐγκλείεσθαι, ὡς ἂν περισσοτέραν παρέξει πληροφροῖαν, ὡς οὐ διὰ ματαίαν δόξαν τὴν ἡσυχίαν μεταδιώκει, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν· μετὰ δὲ τὴν τοῦ τοσούτου χρόνου παραδρομὴν εἰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐρίσκειται γνώμης ἰστάμενος, ἐγκλείεσθαι αὐτὸν, καὶ μηκέτι ἐκείθεν ἐξέρχεσθαι, εἰ μὴ που κοινὴ ὠφέλεια πρόκειται, ἢ ἕτερα ἀνάγκη, θάνατον ἐπαπειλοῦσα αὐτῷ· τῆνικαῦτα γὰρ μετ' εὐλογίας τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ἐξελεύσεται. Ἄνευ δὲ τῶν εἰρημένων προφάσεων εἰ ἐξέλθῃ, πρῶτα μὲν ἄκων ἐγκλεισθήσεται, ἔπειτα δὲ νηστειαῖς καὶ ἕτεραις σκληραγωγίαις ὑποπέση, καὶ δι' αὐτῶν τῆς μικροψυχίας αὐτοῦ θεραπείαν εὐρήσει, γινώσκων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς Ὁ δὲ εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστίν εἰς τὴν βίαιότητα τῶν οὐρανῶν. »

δεις βαλὼν τὴν χεῖραν αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς τῶν οὐρανῶν. »

CANON XLII.

« Eos qui dicuntur eremitæ, qui quidem nigris vestibus induti et capite comati urbes obeunt, et cum vris laicis ac mulieribus versantur, et propriæ professioni faciunt injuriam, statui- mus, si elegerint quidem tonsis comis reliquorum monachorum amictum suscipere, eos in monasterio constitui, et inter fratres referri. »

KANON MB'.
« Τοὺς λεγομένους ἐρημίτας, οἵτινες μελανειμο- νοῦντες (27) καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες περιάγουσι τὰς πόλεις, μεταξύ ἀνδρῶν λαϊκῶν καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, καὶ τὸ οἶκόν ἐπάγγελμα καθυβρίζοντες, ἐρίζομεν, εἰ μὲν αἰροῦνται τὰς κόμας; ἀποκαιράμενοι τὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδέεσθαι σχῆμα, τούτους ἐν

⁶⁶ Luc. ix, 62.

Guill. Beveregii notæ.

(27) Μελανειμοῦντες. Hac nimirum ratione eremitæ monasticum habitum simularunt. Nam monachi olim nigris vestibus induti fuerunt, unde Pachymeres, Dionysii Areopagitæ dicti paraphrasis, ait: Μοναχικὴ τάξις μοναχῶς πολιτεύεται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ τὸ ἀμφιεννύμενον μέλαν. Idem Zosimus historicus indicat, ubi seditione adversus monachos mota omnes, quos assequi poterant, nigris vestibus indutos, interfectos fuisse tradidit.

Τὴν μὲν ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν νεκρῶν, τοὺς δ' ἀποδράντας διώξαντες κατεκέντησαν ἅπαντας ὅσοι φαλαῖς ἔτυχον ἐσθῆσι ἡμφιεσμένοι. Zosim. Hist. l. v. Sic etiam S. Athanasius ad virginem Deo dicantem ait: Ὁ ἐπενδύτης σου μέλας μὴ βεδιμένος ἐν βαφῇ, ἀλλ' αὐτοφυῆς, ἰδιόχρωος. Athan. De virginib. tom. I, p. 1050, ed. Paris. Vide et canonem 45 præsentis concilii, quo monachum μέλαν ἐνδύμα commemoratur.

« μοναστηρίῳ ἐγκαθίστασθαι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς Α
 « ἐγκαταλέγεσθαι (28) · εἰ δὲ μὴ τοῦτο προέ-
 « λοντο, παντάσῃν αὐτοῦ τῶν πόλεων ἀπε-
 « λαύεσθαι, καὶ τὰς ἐρήμους οἰκεῖν, ἐξ ὧν καὶ
 « τὰς ἐπωνυμίας ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο. »

ΒΑΑΣ. Πολλοὶ λαοπλάνοι τὰς πόλεις περιέρχονταί
 μελανειμονοῦντες καὶ ἀκαιροκόμοι, νηστεῖαν καὶ
 ἀλουσίαν ὑποκρινόμενοι, καὶ ἀπατῶντες τοὺς ἀπλου-
 στέρους, καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα καθυβρι-
 ζόντες. Καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν μετὰ λαϊκῶν ἀνδρῶν
 καὶ γυναικῶν συνδιάγοντες, καὶ τὰς τριόδους δαι-
 μονιώδεις διδάγματα καταβομοῦντες, εὐχονται
 δῆθεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μετάνοιαν κηρύσσου-
 σιν · οἱ δὲ λέγουσι κατ' ὀρισμὸν Θεοῦ ἐξ ἐρή-
 μου εἰς τὰς πόλεις ἔλθειν, ἐφ' ᾧ προμηῦσαι τινα
 μέλλοντα · καὶ ἀναιδῶς ἀγαθὰ τινα τοῖς ἀπλουστέ-
 ροις ἐπαγγέλλονται χάριν κέρδους καὶ ἐμπορίας. **Β**
 Τούτων οὖν ἡ σύνοδος αὕτη διορίζεται τὰς κόμας
 κείρεσθαι, καὶ ἐν μοναστηρίοις εἰσάγεσθαι, ὥστε
 τὸν μονήρην βίον διάγειν ἐν αὐτοῖς. Εἰ δ' οὐ βού-
 λονται τοῦτο, ἐκδιώκειν αὐτοὺς ἐκ τῶν πόλεων, ὡς
 ἂν ἐν ἐρήμοις διάγωσι · καὶ ἢν ἑαυτοὺς ἀνεπλάσαντο
 διαγωγῆν, οὐκ ἐξ ἀληθείας, ἀλλ' ἀπὸ πλάνης καὶ
 τρόπου σκαίου. Οὐδὲ γὰρ ᾤκησαν τὴν ἐρημον διὰ
 σωτηρίαν ψυχῆς, εἰ ταύτην πραγματικῶς ἐξ ἀνάγκης
 ἔχωσι, μὴ παραχωρούμενοι ἐν πόλεσι παρα-
 βάλλειν.

ΖΩΝΑΡ. Παλαιὰ ἡ κακία, ὅτι ταύτην ταῖς τῶν
 ἀνθρώπων καρδίαις τοῦ ἀρχεπίκου ἐνσπεύροντος.
 Ἦσαν γὰρ καὶ πάλαι τινές, οἱ μέλανα περιβλήματα
 ἐνεδύοντο, καὶ τὰς κόμας οὐκ ἔκειρον, ἀλλ' ἐφ' ἑ
 εἰς βοστρύχους αὐτὰς καθισταμένας τοῖς στέροισι
 αὐτῶν καὶ τοῖς ὤμοις περιχεῖσθαι, καὶ οὕτως τὰς
 πλείους περιέτρεχον, καὶ λαϊκοὺς ἀνδράσι συνῆσαν
 καὶ γυναῖξι, τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα καθυβριζόν-
 τες. Τούτοις ἡ σύνοδος αὕτη προτάσσει τὰς κόμας
 κείρεσθαι, καὶ ἐν μοναστηρίοις εἰσάγεσθαι, ὥστε μον-
 αχοὺς συνοικεῖν τε καὶ συνασεῖν · εἰ δ' οὐ βούλονται
 τοῦτο, παντελῶς τῶν πόλεων ἀπελαύνεσθαι, ἵνα ἐν
 ἐρήμοις διάγωσιν, ἐξ ὧν τὴν ἐπωνυμίαν τὸ ἐρημί-
 τα· καλεῖσθαι ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο. Οὐ γὰρ ἐξ αὐ-
 τοῦ τοῦ πράγματος ἐσχῆκασιν τὴν ἐπωνυμίαν, ἀλλὰ
 ψευδῶς ταύτην ἑαυτοῖς ἐπωνόμασαν, καὶ πλάσμα
 αὐτοῖς τὸ σχῆμά τε καὶ τὸ ὄνομα.

ΑΡΙΣΤ. « Μελανεῖμων καὶ ἀκερσεκόμης ἐρημί-
 « τής, εἰ μὴ χειρόμενος ἐγκαταλέγοιτο τῷ μόνα-
 « στηρίῳ, τῆς πόλεως ἀπελαυνέσθαι. »

Οἱ τὰς πόλεις περιτρέχοντες, ὡς δῆθεν ἐρημίται,
 καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες, καὶ μελανειμονοῦντες,
 ἢ εἰς μοναστήριον εἰσεργεσθῶσαν, τὰς τρίχας κειρό-
 μενοι, καὶ τὸ σχῆμα τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδειχό-
 μενοι · ἢ εἰ μὴ τοῦτο αἰροῦνται, τῶν πόλεων ἀπε-
 λαυνέσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ οἰκεῖν ἐπάγγελμα καθυ-
 βριζῶσι · καὶ τὰς ἐρημίας οἰκεῖν, ἐξ ὧν καὶ
 τὴν ἐπωνυμίαν ἐκτίσαντο.

Guill. Beveregii notæ.

(28) Καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐγκαταλέγεσθαι. Ita
 quidem omnes legunt codices, præter Amerbachia-
 num, qui legit ἐγκαταλέγεσθαι. Ut sensu sit una

« Quod si hoc non elegerint, eos omnino ex ur-
 « hibus expelli, et eremos habitare, ex quibus
 « sibi etiam denominationes confluxere. »

BALS. Complures populi seductores, urbes ob-
 euntes, induuntur nigris vestibus, et sunt intonsis
 capillis, jejunium ac squalorem præ se ferentes, et
 simpliciores decipientes, ac monachalem profes-
 sionem injuria afficientes. Ac nonnulli quidem
 eorum, una cum viris laicis mulieribusque versan-
 tes, et in triviis dæmoniacis doctrinis circumstre-
 pentes, pro populo utique precantur, et pœnitentiam
 prædicant. Alii vero dicunt se Dei jussu ex solitu-
 dine in civitates venisse, ut futura quædam prædi-
 cant : et simplicioribus bona quædam impudenter
 pollicentur, lucri et mercimonii gratia. Hæc ergo
 synodus statuit, ut eis comæ tondeantur, et in
 monasteria introducantur, ut monasticam in eis
 vitam agant. Sin autem hoc nolint, ut ex urbibus
 expellantur, quo in eremis eam vivendi rationem
 persequantur, quam sibi, non ex veritate, sed ex
 fallacia et morum improbitate, confluxere. Neque
 enim in eremo propter animæ salutem habitavis-
 sent, si hanc reipsa necessario tenuissent, ad urbes
 accedere non concessi.

ZONAR. Antiquum hoc malum est, in hominum
 pectoribus ab ipso malorum omnium auctore et
 parente disseminatum. Olim quoque igitur non de-
 fuere, qui nigro amictu, comaque nequaquam de-
 tonsa, sed in cincinnos plexa et intorta, in pectus
 humerosque defluente, ita demum urbes pervolita-
 rent, et cum laicis viris pariter ac feminis, non sine
 injuria monasticæ professionis ac instituti, æsidue
 versarentur. Eos igitur homines detonsa coma in
 monasteria deduci, ibique cum monachis degentes
 eadem vite munia obire : quod si hoc non volunt,
 omnino ex urbibus extrudi, ac in eremis, **209**
 unde eremitarum sibi falsum nomen asciverant,
 relegari synodus jubet. Nec enim nomen illud ex
 vero ductum, sed quod sibimet ipsi falso indide-
 rant, cum habitu mendaci nomen quoque fictum
 habuere.

ARIST. « Eremita nigris vestibus indutus, et comas
 « non detonsus, nisi detonsus monasterio inclu-
 « datur, urbe expellatur. »

Qui urbes percurrunt, ut scilicet eremita, et
 capitum comam nutriunt, et nigris induuntur vesti-
 bus, vel monasterium ingredientur, capillos de-
 tonsi, et reliquorum monachorum habitum susci-
 pientes, vel si hoc non elegerint, urbibus abigan-
 tur, ne professioni suæ injuriam faciant : et eremos
 inhabitent, e quibus et nomen sortiti sunt.

fratribus includi, viz. in monasterio, de quo hic
 sermo habetur.

CANON XLIII.

« Licet Christiano vitam asceticam eligere, et rerum
 « ad vitam pertinentium deposita tempestate,
 « monasterium ingredi, atque instar monachi
 « tonderi, in quocunque delicto deprehensus
 « fuerit. Servator enim noster Deus inquit :
 « Eum qui venit ad me non ejiciam foras ».
 « Tanquam ergo monachali vitæ agendæ instituto
 « in pœnitentia nobis vitam describente, ei, qui ad
 « illud sincere accedit, acquiescimus ac favemus;
 « nec ulli ei mores impedimentum afferent,
 « quominus proprium scopum adimpleat. »

BALS. Ut est verisimile, prohibebantur quidam
 qui tonderi volebant, ad hoc inducti, vel propter
 suam vitæ turpitudinem sordesque ac contemptum,
 vel propter aliquod delictum. Dicit ergo canon,
 quod nullum peccatum prohibet Christianum vitam
 asceticam eligere, et per pœnitentiam Deum placere.
 Neque enim ullum est peccatum, quod Dei
 clementiam superet. Porro etiam Servator noster
 dixit : « Eum qui venit, ad me non ejiciam foras. »
 Et alii etiam canones dicunt Novatianorum esse,
 eorum qui accedunt pœnitentiam non suscipere,
 sed sinere eos qui offenderunt, si magnum sit ali-
 quod delictum, profundo desperationis obrui.
 Patres autem id quod a se decretum est confirman-
 tes, dicunt, quod sicut columna id, quod in ea
 describitur, exprimit, ita et monachica professio
 monachi pœnitentiam describit. Hoc autem intel-
 lige, quando tonsuram non impedit ætas imperfe-
 cta, vel aliquid aliud rationabile. Tunc enim epi-
 scopalis examinatio id quod erit agendum excutiet,
 ut vult 46 canon præsentis synodi. Si vis autem
 scire quam multæ sint causæ, quæ hic tonderi
 prohibeant, lege cap. 3 tit. 1 lib. iv Basilic. a
 patriarcha in synopsis relictum circa medium 3
 cap. undecimi tit. præsentis operis, et positum in
 commentario 52 cap. 9 tit. præsentis operis.

ZONAR. Peccatorum magnitudo aut multitudo
 efficere non debet ut ii qui ad Dei misericordiam
 intuentur, spem propitiandi sibi pœnitentia numi-
 nis abjiciant. Idem hic quoque canon asserit, ac
 unicuique integrum esse affirmat, valde scelerato
 quamvis et nefario, vitam asceticam eligere, et in
 monasterio tonderi, monasticamque disciplinam
 amplecti, quæ nobis in pœnitentia vitam describit.
 Ut enim columna quod in ea describitur nobis ex-
 primit, sic monastica professio pœnitentiæ imagi-
 nem ita effingit ac exprimit, ut eam ex animis no-
 stris elabi aut effluere nunquam omnino patiatur.

210 ARIST. « Quilibet vitæ procellam fugiens,
 « et monasterium ingredi cupiens, ejus rei licen-
 « tiam habeat.

Deo et Servatore nostro dicente : « Eum qui venit
 ad me nullo modo ejiciam foras ; » licet omni Chri-
 stiano turbulentam vitæ fugere tempestatem, et ad
 monasterium se recipere, et tonderi, etiamsi omnem

» Joan. vi. 37.

A

KANON MI'.

« Ἐξ ἡν ὑπάρχει Χριστιανῶν τὴν ἀσκητικὸν ἐλέσθαι
 « βίον, καὶ τὴν πολυτάραχον τῶν βιωτικῶν πρα-
 « γμάτων ζάλην ἀποθέμενον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέ-
 « ναι, καὶ κατὰ τὴν μοναχικὴν σχῆμα ἀποκαρῆναι,
 « κἂν ἐν οἰφθῆποτε πταίσματι ἄλλῳ ὁ γὰρ Σωτῆρ
 « ἡμῶν Θεὸς ἔφη· Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ
 « ἐκβάλω ἔξω. Ὡς οὖν τῆς μοναχικῆς πολιτείας,
 « τῆς ἐν μετανοίᾳ στηλογραφουμένης ζωῆν ἡμῖν, τῷ
 « γνησίως ταύτῃ προστιθεμένῳ συνευδοκοῦμεν,
 « καὶ οὐδεὶς αὐτὴν παρεμποδίσσει τρόπος πρὸς
 « τὴν τοῦ οἰκείου σκοποῦ ἀποπλήρωσιν. »

BALS. Ὡς εἰοικεν, ἐκωλύοντο τινες τὴν ἀπόκαρ-
 σιν προαιρούμενοι ἢ διὰ τὴν τοῦ βίου αὐτῶν αἰσχρο-
 τε καὶ ἀδιάρροπον, ἢ διὰ τι πταίσμα. Φησὶν οὖν ὁ
 κανὼν ὅτι οὐδὲν ἀμάρτημα κωλύει τὸν Χριστιανὸν
 τὴν ἀσκητικὴν ἐλέσθαι βίον, καὶ διὰ μετανοίας τὸν
 Θεὸν ἐξιλεῦσασθαι. Ὅτι οὐδέ ἐστιν ἀμάρτημα τὴν
 τοῦ Θεοῦ νικῶσαν φιλανθρωπίαν. Καὶ ὁ Σωτῆρ δὲ
 ἔφη· « Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. »
 Καὶ ἕτεροι δὲ κανόνες Ναυατιανῶν εἶναι λέγουσι
 τὸ μὴ δέχεσθαι τὴν μετανοίαν τῶν προσερχομένων,
 ἀλλὰ ἐξ ἡν τοὺς πταίσαντάς τι, κἂν ὑπερμεγα τοῦτό
 ἐστι τῷ τῆς ἀπογνώσεως καλύπτεσθαι βυθῷ. Κατα-
 σκευάζοντες δὲ οἱ Πατέρες τὴν οἰκείαν νομοθεσίαν,
 λέγουσιν ὅτι, ὡς περ ἡ στήλη τὸ στηλογραφούμενον
 ζωγραφεῖ, οὕτω καὶ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα τὴν με-
 τάνοιαν ὑπογράφει τοῦ μοναχοῦ. Ταῦτα δὲ νόησον ὅταν
 τὴν ἀπόκαρσιν οὐκ ἐμποδίσῃ ἡ ἀτελής ἡλικία ἢ ἄλλο
 τι εὐλογον. Τηνικαῦτα γὰρ ἡ ἐπισκοπικὴ δικαιοσύνη
 ἐπιτρέψει τὸ ποιητέον, κατὰ τὴν μ' κανόνα τῆς
 παρουσίας συνόδου. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν ὡς πολλὰ
 αἰτίαι εἰσι κωλύουσαι τὴν ἀπεντεύθεν ἀπόκαρσιν,
 ἀνάγνωθι κεφ. γ' τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου
 τῶν Βασιλικῶν, συνοφισθὲν παρὰ τοῦ πατριάρχου
 περὶ τὰ μέσα τοῦ γ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόν-
 τος συντάγματος, καὶ καταστρωθὲν εἰς τὸ σχόλιον
 τοῦ β' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος εντά-
 γματος.

ZONAR. Πταισμάτων μέγεθος ἢ πληθὺν ἀπόγνω-
 σιν μετανοίας τοῖς εἰς τὴν θέαν ἀφορῶσι φιλανθρω-
 πῶν οὐ δεῖ ἐμποεῖν. Τοῦτο καὶ ὁ κανὼν οὕτως φη-
 σιν, Ἐξεστὶ, λέγων, παντὶ, κἂν μεγάλα ἡμάρτηκα,
 τὴν ἀσκητικὴν ἐλέσθαι βίον, καὶ ἐν μοναστηρίῳ
 ἀποκαρῆναι, καὶ τὴν μοναχικὴν μετελθεῖν πολι-
 τείαν, ἥτις ἡμῖν τὴν ἐν μετανοίᾳ ζωὴν στηλογρα-
 φεῖ. Ὡς γὰρ ἡ στήλη δείκνυσιν ἡμῖν καὶ τὸ σχῆμα
 τοῦ στηλογραφουμένου, οὕτω καὶ τὸ μοναχικὸν
 ἐπάγγελμα τὴν μετάνοιαν ἡμῖν ὑπογράφει καὶ σχη-
 ματίζει, καὶ ταύτης μεμνησθαι παρασκευάζει διη-
 νεκῶς.

ARIST. « Ἄδειαν ἔ-τας ὁ τὴν ζάλην τοῦ βίου φεῦ-
 « γων, καὶ εἰς μοναστήριον εἰσιέναι βουλόμενος,
 « ἀπενέγκοιτο. »

Τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν εἰπόντος, « Τὸν ἐρχό-
 μενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, » ἔξεστι παντὶ
 Χριστιανῷ τὴν πολυτάραχον ζάλην τοῦ βίου φεῦ-
 γειν, καὶ εἰς μοναστήριον ἀπέρχεσθαι, καὶ ἀποκαί-

πρῶτον, καὶ πάντων διεπράξατο ἀμαρτίαν. Γνησίως ἄ γάρ τοὺς μετανοοῦντας δέχεται ὁ θεὸς, καὶ οὐδαὶς αὐτοὺς τρόπος παρεμπόδισαι πρὸς τὴν τοῦ οὐρανοῦ ἀποποῦ ἀποκλήρωσιν.

KANON MΔ'.

Μοναχὸς ὁ ἐπὶ πορνείᾳ ἀλοῦς, ἢ πρὸς γάμου κοινοῦνίαν καὶ συμβίωσιν γυναῖκα ἀγόμενος, τοῖς τῶν πορνεύοντων ἐπιτιμίοις κατὰ τοὺς κανόνας ἐπόδληθήσεται. »

ΒΑΣ. Τὸ μὲν ἐπιτιμίοις πορνεύοντων καθυποβάλλεσθαι τὴν πορνεύσαντα μοναχὸν προσκύνητέον ἐστὶν ὡς συμπαθέστατον. Ἴτω· γὰρ τις εἴπη μὴ θρῆναι ἐπίτης κολάζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς μοναχοὺς πορνεύσαντας· το ὁ μόνον ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ πρόνοιαν τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐλθόντα μοναχὸν οὐκ ἐστίν, ὡς οἶμαι, ἀδιάστικτον (29). Εἶδον γὰρ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ μοναχὸν τινα Λεόντιον Μουζάκην καλούμενον μετὰ ἐσθῆτός· στρατιωτικῆς παραστάνα συνοδικῶς, καὶ μὴ παρθένον ἀποζευχθῆναι τῆς κακῆς συμβιωτικῆς αὐτῆ κατὰ γάμου κοινωνίαν γυναῖκός· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ αὐστηρίας τὸ μοναχικὸν ἐνδύθη, καὶ εἰρηκτῆ παραδοθέντα, καὶ ἄλλως μεγάλως κολασθέντα. Δοκεῖ μοι οὖν ὡς ὁ παρὼν κανὼν ἐκείνον τὸν μοναχὸν τὴν γάμου προσομιλήσαντα λέγει τοῖς τῶν πορνεύοντων ἐπιτιμίοις καθυποβάλλεσθαι, τὸν ἐκουσίως ἀποστάντα τοῦ ἀθέτου γάμου, καὶ πρὸς τὴν προτέραν μοναχικὴν ἐπιτελεσθέντα κατάστασιν καὶ ἐξομολογησάμενον. Ὁ δὲ ἐκουσίως τοῦ ἀθετου γάμου μὴ ἀφιστάμενος μεγάλως τιμωρεῖται διὰ τὴν προφανῆ ἀναίδειαν· καθὼς φησι τὸ β' θέμα τοῦ ια' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλ., μέρος δὲ τῆς ρκγ' Ἰουστινιανείου Νεαράς. Καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο, καταστρωθὲν εἰς τὸ α' σκόλιον τοῦ λβ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Ζῆτει καὶ τὸν ις' κανόνα τῆς δ' συνόδου, καὶ ἀνάγνωσον κανόνα ιθ' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου, καὶ κανόνα ε' τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντας βρυτέρως κολάζεσθαι τοὺς μοναχοὺς, τοὺς παρθένιαν ἐπανειλημμένους (50) καὶ μὴ φυλάξαντας. Καὶ εἰπέ μὴ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις τοὺς κανόνας, διὰ τὸ τὸν μὲν, ἔχουν τὸν παρόντα κανόνα, περὶ τῶν ἐξομολογουμένων μοναχῶν νομοθετήν, τοὺς δὲ περὶ τῶν κατακρινόμενων, καὶ διὰ τοῦτο κολαζομένων πικρότερον.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μὲν ἐκκαδέκατος τῆς τετάρτης συνόδου κανὼν ἀκοινωνήτους εἶναι ψηφίζεται τοὺς ἐξομολογήσαντας παρθενεύειν, καὶ μὴ φυλάξαντας τὴν ἐξομολογίαν· καὶ τῷ ἐπισκόπῳ τὴν διάκρισιν ἀνατίθειν τοῦ φιλανθρωπεύεσθαι, καὶ συστῆλαι αὐτοῖς ἢ καὶ ἐπιτείνειν ἴσως τὸ ἐπιτίμιον· ὁ δὲ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν ἐνεκαδέκατος τὸν τῶν διγάμων ὄρον ἐκπληροῦν ὀρίζει τοὺς παρθένιαν

perpetraverit iniquitatem. Sincerè enim agentes penitentiam Deus recipit, et nulli mores eis impedimento erunt, quominus scopum suum attingant.

CANON XLIV.

Monachus fornicationis convictus, vel qui ad matrimonii communionem vitæque societatem uxorem duxit, fornicatorum pœnis secundum canones subjicietur. »

BALS. Quod fornicatorum pœnis subjiciatur, qui fornicatus est monachus, est ut clementissimum amplectendum ac recipiendum. Forte enim dixerit quispiam, non ex æquo debere puniri laicos et monachos fornicantes. Quod autem fornicatorum solum pœnis puniatur, qui venit ad matrimonii societatem monachus, non est, ut existimo, sine distinctione. Vidi enim, tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Lucæ, monachum quemdam Leontium Muzacem nomine, cum veste militari indutus synodice astitisset, et ab ea muliere, cum qua matrimonii societate male vixerat, separari non persuaderetur; ea de causa cum severitate monachalibus fuisse vestimentis indutum, et carceri traditum, et alias valde punitum. Mihi ergo videtur, quod præsens canon illum monachum, qui in matrimonio versatus est, fornicatorum pœnis subjiciendum dicit, qui sua sponte ab illicitis nuptiis sejunctus est, et ad priorem monachalem statum reversus est ac confessus. Qui enim non sua sponte ab illicito matrimonio recedit, propter apertam impudentiam graviter puniatur: ut dicit 2 decreti, undecimi cap. primi tit. quarti libri, quod est pars 123 Novellæ Justiniani. Lege autem hoc, positum in primo commentario 32 cap. 9 tit. præsentis operis. Quære et 16 can. 4 syn. et lege can. 19 Anc. syn. et can. 60 magni Basilii, dicentes: Gravius puniri monachos, qui virginitatem professi sunt, eamque non servaverunt. Et dic canones inter se non pugnare; eo quod hic, sive præsens canon, de monachis constitutibus statuat: illi vero de condemnatis, qui propterea gravius puniuntur.

ZONAR. Qui virginitatis voto obstricti, si dem promissi postea fallerent, eos decimo sexto canone quarta synodus communionem privatos esse decernit; iisque clementiæ aliquid impertiendi, ac animadversionis moram contrahendi, vel etiam, si res tulerit, augendi, potestatem episcopo defert: at undeciesimus Ancyranae synodi canon eos digamorum pœnis teneri jubet, qui virginitatem pro-

Guill. Beveregii notæ.

(29) Οὐκ ἐστίν, ὡς οἶμαι, ἀδιάστικτον. Ms. poster Bodleianus legit ἀδιάστικτον, reliqui omnes ἀδιάστικτον, quam etiam lectionem nos retinere maluimus; locus enim requirit ut indiscriminata, vel sine distinctione hic significetur: quam

quidem significationem vox ἀδίστακτος, a διατάξω dubito, non omnino, sed ἀδιάστικτός a διαστίζω distingo, optime feret, etiamsi raro occurrat. (30) Ἐπανελημμένους. Legendum potius cum ms. Amerbachiana, ἐπαγγελαμένους.

fessi, a suscepto consilio propositoque postea desciverint. Magnus autem Basilius in canone sexagesimo, ait : Quæ mulier virginitatis votum nuncupavit, et fidem voti non solvit, ea adulterorum pœnas luet. Idem ab eo de monachis quoque decretum. Hic autem canon, si quis monachus cum muliere deprehensus fuerit, sive feminam matrimonio copularit, multam, inquit, scortatoribus constitutam persolvat. Atque hunc quidem canonem, quippe post alios editum, ex omnibus arbitrator retinendum.

ARIST. « Monachus matrimonio conjunctus, aut fornicatus, pœnas fornicatoris luat. »

Æquales pœnas dabit monachus, sive fornicatus fuerit, sive ad matrimonii communionem uxori conjunctus. **211** Fornicatorum autem pœna est septem annorum, juxta quinquagesimum nonum Basilii magni canonem ; duos namque annos deflet, duos audit, duos substernitur, unum cum fidelibus consistit, et octavo ad communionem admittitur.

CANON XLV.

Quoniam intelleximus, in nonnullis mulierum « monasteriis, mulieres quæ sacro illo amictu dignæ habentur, prius sericis et omnis generis vestibus, præterea autem et mundis auro et gemmis variatis, ab iis qui illas ducunt, exornari, et sic ad altare accedentes, exi tanto opum apparatu, et statim in illis fieri habitus benedictionem, illasque nigro amictu indui : C « statuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas est, ut quæ jam propria voluntate omnem vitæ jucunditatem deposuit, et eam quæ est secundum Deum vitæ agendæ rationem amplexa est, firmavit, et ita ad monasterium accessit, per ornatum hujusmodi corruptibilem et caducum, ea quorum jam oblita erat in memoriam revocet ; et ex eo anceps reddatur, et ejus anima perturbetur instar exundantium fluctuum, hucque et illic versantium, ut nec reliquam nonnunquam lacrymam emittendo cordis per corpus compunctionem ostendat : sed et si exigua aliqua, ut est consentaneum, lacryma exilierit, non magis propter affectionem quam habent propter exercitatorium certamen, quam propterea quod mundum et mundana seu sæcularia

ἐπαγγεilaμένους, καὶ μὴ φυλάξαντας τὴν ὁμολογίαν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν κανόνι ἐξηκοστῶ φησιν· Ἡ παρθενίαν ὁμολογήσασα, καὶ ἐκπασοῦσα τῆς ὁμολογίας, τὸν χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου τῆς μοιχείας ἐκπληρώσει· ὁμοίως καὶ ἐπὶ μοναχῶν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν τῶ τῶν πορνεούτων ἐπιτιμίου ὑποβάλλει τὸν ἐπὶ πορνείᾳ ἀλλότῃ μοναχόν, ἢ γάμον ἐλόμενον. Οἷμαι τοίνυν τὸν κανόνα τοῦτον δεῖν μᾶλλον κρατεῖν, ὡς τῶν ἄλλων μεταγενέστερον.

ARIST. « Μοναχὸς ζευγνύμενος ἢ πορνεύων δεχεσθῶ τὸ τοῦ πορνεύοντος ἐπιτίμιον. »

Ἐπίσης ὁ μοναχὸς ἐπιτιμηθήσεται, κἄν τε πορνεύσῃ, κἄν τε πρὸς γάμου κοινωνίαν γυναίκα συζευχῆ. Τὸ δὲ ἐπιτίμιον τῶν πορνεούτων ἐν ἑκτά ἐστιν ἔτεσι κατὰ τὸν πεντηκοστὸν ἔννατον κανόνα τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Δύο γὰρ ἔτη προσκλάσει, δύο ἀκροῦται, δύο ὑποπίπτει, ἐν ἐνὶ συνίσταται τοῖς πιστοῖς, καὶ τῶ ὀγδόῳ δέχεται εἰς κοινωνίαν.

KANON ME'.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν ἐν τισὶ γυναίκοις μοναστηρίοις τὰς μελλούσας τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου καταξιῶσθαι σχήματος, πρότερον σηρικᾶς καὶ παντοδαῖς στολαῖς, ἔτι μὴν καὶ κόσμοις χρυσῶ καὶ λίθω πεποικιλμένους (31), ὑπὸ τῶν προσαγόντων αὐτὰς περιστέλλεσθαι, καὶ οὕτω τῶ θυσιαστηρίῳ παρουσίας, ἐκδιδύσκεσθαι τὴν τοσαύτην τῆς ὕλης ἀμφίεσιν, παραγρημά τε γίνεσθαι ἐπ' αὐταῖς τὴν τοῦ σχήματος εὐλογίαν, καὶ τὸ μέλαν αὐτὰς ἐνδομα ἀμφιένυσθαι· ἠρίσμεν ὥστε μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο γίνεσθαι. Οὐδὲ γὰρ εὐαγὲς ὑπάρχει τὴν ἡδὴ διὰ τῆς οικειᾶς προαιρέσεως ἀποθεμένην πᾶσαν τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, καὶ ἀσπασαμένην τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, καὶ βεβαιώσασαν ταύτην λογισμοῖς ἀκλινέσιν, καὶ οὕτω τῶ μεναστηρίῳ προσελθοῦσαν, αὐτὴς εἰς ἀνάμνησιν διὰ τοῦ τοιοῦτου φθαρτοῦ τε καὶ βέροντος κόσμου ἐλθεῖν, ὣν ἡδὴ ἐποίησατο λήθη· ἐκ τούτου τε ἀμφίβολον καταστῆναι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκταραχθῆναι δίκην κυμάτων ἐπικλυζόντων καὶ τῆδε κάκεισε περιστρεφόντων, ὡς μήτε δάκρυον ἐστὶν ὅτε λοιπὸν ἀφίεσαν καὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τοῦ σώματος κατάνυξιν ἐπιδείξασθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ βραχὺ τι, ὡς εἶδος, ἐκπηδήσειε δάκρυον

Guill. Beveregii notæ.

(31) Κόσμοις χρυσῶ καὶ λίθω πεποικιλμένοις. Vox κόσμος hoc in loco idem significare videtur, quod Latini mundum muliebrem appellant : de quo Varro, *Mundus muliebris dictus a munditia : ornatus quasi ab ore natus*. Var. *De ling. Lat.* l. iv. Et lex civilis : *Mundus muliebris est, quo mulier mundior fit. Continentur eo specula, matula, unguenta, vasa unguentaria, et si qua similia dici possunt, veluti lavatio, riscus*. sect. 40, l. xxv, ff. De auro, argento. Tertullianus : *Habitum feminæ duplitem speciem circumfert, cultum et ornatum. Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant :*

ornatum, quem immunam muliebrem convenit dici. Ille enim in auro et argento et gemmis et vestibus deputatur : iste in cura capilli et cutis et earum partium corporis, quæ oculos trahunt. Tertull. *De habit. mulier.* cap. 4. Et hujusmodi sane mundi sub κόσμων nomine hic intelligendi videntur ; etiam si vox Græca rarius isto sensu usurpetur. Sed κόσμος eo sensu a LXX Interpretibus usurpatur, ut μη ἐπιλήσεται νόμφη τὸν κόσμον αὐτῆς. Jer. 11, 52. Καὶ ὡς νόμφη κατεκόμησέ με κόσμῳ. Isai lxi, 40.

« μὴ μᾶλλον τῆς διὰ τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα δια- A
 « θέσεως χάριν ἢ διὰ τὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ
 « κόσμῳ καταλιπεῖν, παρὰ τοῖς ὀρώσιν τοῦτο
 « παρελθὼν λογισθῆναι. »

ΒΑΣΣ. Ὅπερ οἱ θεοὶ Πατέρες ἔμαθον τότε εἰς
 τὰ γυναικεῖα γίνεσθαι μοναστήρια, καὶ θεαρέτως
 ἐκώλυσαν, τοῦτο καὶ νῦν γίνεται παρὰ τοῖς κέλλι-
 τικοῖς καὶ μάλιστα μοναστηρίοις. Τὴν γὰρ μέλλου-
 σαν ἀποκείρεσθαι στολίζουσι νυμφικῶς μετὰ ἐνδυ-
 μάτων πολυτελῶν καὶ κοσμίων χρυσοῦ καὶ λίθοις
 πεποικιλμένον κατ' αὐτὴν τὴν ὥρην σχεδὸν τῆς
 ἀποκάρσεως, καὶ ἐν τῷ ναῷ ταύτην οὕτω κεκοσμη-
 μένην εἰσάγουσι· τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντες τῆς
 ἀποκάρσεως, τὴν μὲν ματαίαν ἐκείνην ἐνδομενίαν
 καὶ τὴν πολυτελεῖν στολὴν ἐκ τῆς νυμφευομένης
 ἀπεκδιδοῦσκούσιν, ἐνδυμα δὲ μέλαν ταύτη περιτι- B
 θέουσι. Τοῦτο οὖν γίνεσθαι ἡ ἀγία ἐκώλυσε σύνοδος,
 ὡς προτρεπτικὸν κοσμικῆς ἐπιθυμίας, καὶ παρὰ
 τῶν βλεπόντων καταγινωσκόμενον. Ὡς ἔοικε δὲ, οὐ
 δι' ἄλλο τι παρορῶται τὸ τοιοῦτον σωτηριώδες θέσι-
 σμα, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ μὴ ἐπάγεσθαι κόλασιν τοῖς τοῦτου
 καταφρονηταῖς. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντες οἱ τοῦς
 κανόνας παραβαίνοντες κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐγγωρίῳ
 ἐπισκόπῳ τιμωρηθήσονται· κἄν οὐκ ἐξεργωθήη
 παρὰ τῶν κανόνων ἐν τισὶ τὸ εἶδος τῶν ἐπιτιμίων.

ΖΩΝΑΡ. Κωλύει ὁ κανὼν τὰς κείρεσθαι μελλού-
 σας κοσμεῖσθαι πρότερον στολαῖς λαμπροτέροις,
 χρυσοῖς τε καὶ λίθοις, καὶ οὕτω τῷ θυσιαστηρίῳ
 προσάγεσθαι, κάκει τὴν μὲν φλυαρίαν ἐκείνην ἐκ-
 δῦεσθαι, ἐνδύεσθαι δὲ τὰ μοναχικὰ ἄμφια, καὶ τὴν C
 ἐπ' αὐτοῖς εὐλογία γίνεσθαι, καὶ ὀρίζει μηκέτι
 τοῦτο γίνεσθαι. Ἦτις γὰρ ἐκουσίως, φησὶν, ἀπίθετο
 τὰ βιωτικά, καὶ ἠσπάσατο τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν,
 καὶ τῷ μοναστηρίῳ προσῆλθεν, αὐτὴ εἰς ἀνάμνησιν
 αὐτοῦ ἔρχεται τῆς κοσμικῆς ὕλης τε καὶ τερπνότη-
 τος διὰ τοῦ κοσμεῖσθαι τοῖς φθαρτοῖς καὶ βέουσι
 κόσμοις, καὶ ἐκταράσσεται τὴν ψυχὴν τῆς μνήμης
 τῶν ἡδῶν τοῦ κόσμου ἐπεγειρομένης, καὶ δίκην
 κυμάτων καταθαπτιζούσης αὐτὴν· καὶ τοσοῦτον ὡς
 μηδὲ κατάνυξις αὐτῆς τότε προσγίνεσθαι, ἣν τεκμη-
 ροῦσι τὰ δάκρυα. Εἰ δὲ καὶ δακρύσει, φησὶ, κάκεινο
 τοῖς ὀρώσιν ἀμφιβολὸν κρίνεται, τῶν πλείωνων διὰ
 τὴν τοῦ κόσμου στέρησιν καὶ τῶν ἡδῶν αὐτοῦ λογι-
 ζομένων δακρύειν αὐτὴν.

solutioris ac earum, quibus caritatem se animadvertit, voluptatum desiderio expressas esse arbi-
 trantur.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐκ ἀμφιάσουσιν οἱ γονεῖς σηρικοῖς D 212
 « τὴν προσελομένην μονάσαι, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα
 « περιθήσουσιν· ἀνάμνησις γὰρ τοῦτο τοῦ βέον-
 « τος κόσμου. »

Μανθάνοντες οἱ Πατέρες ὡς τινες τῶν γυναικῶν,
 τοῦ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι μέλλουσαι σχήματος,
 πρότερον σηρικὰ ἱμάτια ἐνδιδύσκονται καὶ παντοίαν
 ἄλλην στολὴν χρυσοῦ καὶ λίθοις πεποικιλμένην ὑπὸ
 τῶν προσαγόντων αὐτὰς, καὶ οὕτω κεκοσμημένα

« relinquunt, ea a videntibus profluxisse pu-
 « tetur. »

BALS. Quod didicerunt divini Patres in mulie-
 rum fieri monasteriis, et pie ac sancte prohibu-
 erunt, hoc nunc vel maxime sit a cellulariis
 monasteriis. Eam enim quæ est tondeuda, instar
 sponsæ sumptuosis et splendidis vestibus auro ac
 gemmis variatis, in ipso fere tonsuræ tempore
 induunt, et eam sic exornatam in templum intro-
 ducunt: cum autem instat tonsuræ tempus, super-
 vacaneam illam et sumptuosam vestem sponsæ
 exuunt, et illam nigris vestimentis induunt. Ne
 autem hoc fieret, sancta prohibuit synodus, ut
 quod et ad mundi cupiditatem excitet, et a viden-
 tibus damnetur. Ut est autem verisimile, non aliam
 ob causam contemnitur hoc salutare decretum,
 quam quod ejus contemptoribus supplicium quo-
 que non simul ab eo inducatur. Mibi autem vide-
 tur, quod omnes, qui canones transgreduntur, pro
 regionis episcopi arbitrato punientur, etiamsi in
 nonnullis non fuerit genus supplicii canonibus ex-
 pressum.

ZONAR. Mulieres, antequam tondcantur, splen-
 dido vestium apparatu, auroque ac gemmis con-
 spicuas ad altare sistendi, ibique illa ornatus
 inanitate exulis, monastica indumenta de more
 consecrata tribuendi consuetudinem hic canon
 damnat; idque in posterum fieri omnino vetat.
 Nam quæ mulier, inquit, omnibus hujus sæculi
 rebus a se sponte abdicatis, religiosumque vivendi
 institutum secuta ad monasterium accesserat, hæc,
 ubi sese fluxo et caduco ornato comptam atque ex-
 cultam videt, mundanarum sordium profanæque
 voluptatis iterum reviviscente memoria, commove-
 tur animo ac perturbatur, terrenarumque suavita-
 tum identidem subeunte recordatione, quasi flucti-
 bus vicissim ingruentibus absorbetur: usque adeo,
 ut nec compunctio quidem, quam testantur lacrymæ,
 ei excitetur. Nam etsi aliquis etiam, inquit, fletus
 exsistat, dubiæ tamen adhuc intuentibus lacrymæ
 illæ et suspectæ sunt; quas nimirum plerique vitæ
 illæ et suspectæ sunt; quas nimirum plerique vitæ

Parentes eam, quæ monasticam
 vitam eligit, sericis non induent, et sic habi-
 tum ei circumponent. Hoc enim est labentis
 mundi in animum revocatio.

Patres intelligentes, quod mulieres quædam, quæ
 monastico amictu habentur dignæ, primo sericis
 vestimentis, et alio omnis generis auro et lapidi-
 bus variegato amictu, ab iis qui eas introducunt
 induuntur, et sic omni modo ornate altari afferuntur

Guill. Beveregii notæ.

(32) Τοῦτο παρελθὼν λογισθῆναι. Codex Amerbachianus hic pro παρελθὼν rectius legit προσελ-
 θεῖν.

tur; postea talib' materiæ amictum exuentes, habitus benedictionem statim recipiunt, et nigro vestimento induuntur: hoc non amplius fieri jubent. Nec licitum enim nec sanctum est, ut illa, quæ omnem vitæ jucunditatem per propositum suum deposuit, et eam quæ secundum Deum est vivendi rationem amplectitur, et rationibus quæ everti nequeunt eandem confirmavit, et sic monasterium accessit, rursum per corruptibilem et fluentem ornatum ad eorum recordationem venire, quorum modo oblita fuerat, et animam exundantium ad instar fluctuum perturbari, eamque huc et illic circumvertere, ut neque lacrymam emittat, quæ cordis compunctionem ostendat.

CANON XLVI.

« Quæ vitam asceticam eligunt, et in monasteriis
 « sunt constitutæ, ne omnino progrediantur. Si
 « qua autem inexorabilis necessitas ad hoc trahit,
 « cum benedictione et permissione ejus, quæ
 « præest, hoc agant: tuncque non solæ per se;
 « sed cum aliquibus vetulis, et quæ in monaste-
 « rio primæ sint, cum mandato ejus quæ præfecta
 « est. Eis autem omnino extra cubare non licet.
 « Sed et viri qui vitam monasticam consecantur,
 « urgente necessitate, et ipsi, cum benedictione
 « ejus cui regimen creditum est, procedant,
 « Quamobrem qui transgrediuntur id quod est
 « nunc a nobis decretum, sive sint viri, sive
 « mulieres, convenientibus pœnis subjiciantur. »

BALS. Alii quoque canones statuunt non debere monachos circumcursare ubi velint. His ergo consequenter præsens canon de monachis mulieribus decernit, eis non licere monasterio egredi. Quod si inexorabilis necessitas eas ad egrediendum urgeat, ne sic quidem egredi licere absque benedictione et permissione ejus quæ præest, et nisi una cum illis egrediantur anus aliquæ plæ ac sanctæ monachæ. Eis autem omnino extra cubare, seu extra mansionem pernoctare, non permittit. Et hæc quidem de mulieribus monachis. Jubet autem monachos propter solam inexorabilem necessitatem a mansionem egredi cum benedictione et permissione ejus qui præfectus est. Qui autem hæc transgrediuntur, monachos vel monachas, convenientibus suppliciis ab eo qui præest subjici. Lege et 2 juss. 11 cap. primi tit. iv lib. Basilic. quod quidem est pars 123 Justiniani Novellæ, et redacta circa finem 4 cap. 14 tit. præsentis operis. Nota autem, quod mulieribus quidem non est omnino concessum extra monasterium permanere, seu pernoctare: viris autem ne pernoctent non est prohibitum. Et quod mulieribus quidem eum aliis religiosis mulieribus egredi permittitur extra monasterium, urgente quandoque

A πολυτελῶς τῇ θυσιαστρίῳ προσάγονται· εἶτα τὴν τοσαύτης ὕλης ἀμφιέλαιον ἀποδύμεναι, παραχρῆμα τὴν τοῦ σχήματος εὐλογίαν δέχονται, καὶ τὸ μέλαν ἔνδυμα ἀμφιέννυνται· προστάττουσι μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι. Οὐδὲ γὰρ εὐαγγέλιον οὐδὲ ὄσιον τὸ τὴν ἡδὴ διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἀπορρίψασαν πᾶσαν τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, καὶ τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν ἀσπασαμένην, καὶ λογισμοῖς ταύτην ἀπεριτρέπτους βεβαιώσασαν, καὶ οὕτω τῷ μοναστηρίῳ προσεληθούσαν, αὐθις εἰς ἀνάμνησιν διὰ τοῦ τοιοῦτου φθαρτοῦ καὶ βέροντος κόσμου ἐλθεῖν, ὧν ἡδὴ ἐποίησατο λήθην, καὶ τὴν ψυχὴν δίχην κυμάτων ἐπικλυζόντων ἐκταραχθῆναι, καὶ τῆδε κάκεισε περιτρέφειν αὐτήν, ὡς μὴδὲ δάκρυον ἐπαρτεῖναι, καὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ κατάνυξιν ἐπιδείξασθαι.

B

ΚΑΝΩΝ ΜΓ'.

« Αἱ τὸν ἀσκητικὸν αἰρούμεναι βίον, καὶ ἐν μοναστη-
 « ρίοις καταταγόμεναι, καθόλου μὴ προϊέτωσαν.
 « Εἰ δὲ τις ἀπαραίτητος αὐτὰς ἀνάγκη πρὸς
 « τοῦτο ἔλκοι, μετ' εὐλογίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς
 « προεστῶτος τοῦτο πράττειν ἔωσαν· καὶ τότε μὴ
 « μόνα καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ μετὰ τινων πρεσβυ-
 « τέρων καὶ πρωτεουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μετ'
 « ἐντολῆς τῆς καθηγουμένης. Παντελῶς δὲ αὐταῖς
 « ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἐξεστίν. Ἀλλὰ καὶ ἄνδρες οἱ
 « τὸν μονήρη μεταρχόμενοι βίον, χρείας ἐπι-
 « γούσης, καὶ αὐτοὶ μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγου-
 « μενείαν ἐμπειπιστευμένου (33) προϊέτωσαν·
 « ὥστε οἱ παραβαίνοντες τὸν νῦν ὕρισ' ἔντα παρ'
 « ἡμῶν ὄρον, εἴτε ἄνδρες εἴτε γυναῖκες,
 « προσφθοροὶ ἐπιτιμίοις ὑποβληθήτωσαν. »

C

BALS. Καὶ ἄλλοι διάφοροι κανόνες διορίζονται μὴ περιπολεῖν τοὺς μοναχοὺς ἐνθα βούλονται. Ἀκολουθῶν οὖν τούτου καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται περὶ τῶν μοναζουσῶν, μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοῦ μοναστηρίου ἐξέρχεσθαι. Ἀπαραίτητου δὲ χρείας κατεπιγούσης, τὴν ἐξέλευσιν μὴδ' οὕτω ποιεῖν χωρὶς εὐλογίας καὶ προτροπῆς τῆς καθηγουμένης, καὶ μέντοι καὶ συναπελεύσεως τινῶν πρεσβυτέρων εὐλαβῶν μοναζουσῶν. Ὅπως δὲ ἐξωκοιτῆσαι αὐτὰς, ἡγουν ἐξω τῆς μονῆς διανυκτερεῦσαι, οὐ παραχωρεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μοναζουσῶν. Τοὺς δὲ μοναχοὺς παρακελεύεται διὰ ἀπαραίτητον καὶ μόνην χρείαν τῆς μονῆς ἐξέρχεσθαι μετ' εὐλογίας καὶ προτροπῆς τοῦ καθηγουμένου. Τοὺς δὲ παραβαίνοντα; ταῦτα μοναχοὺς καὶ τὰς μοναζούσας, προσφθοροὶς ἐπιτιμίοις παρὰ τοῦ προεστῶτος καθυποβάλλεσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ β' θέμα τοῦ ια' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, μέρος δν τῆς ραγ' Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς, καὶ συναψισθὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ δ' κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Σημειώσαι οὖν ὅτι γυναῖξί μὲν οὐκ ἐνεδόθη ὄλωσ ἐξω τοῦ μοναστηρίου καταμεῖναι, ἡγουν νυκτερινὴν διαβιβάσαι κατὰ μόνην· ἄνδρες δὲ οὕτω διανυκτερεῦσαι οὐκ ἐκωλύθησαν. Καὶ ὅτι αἱ

D

Guill. Beveregii notæ.

(33) Τοῦ τὴν ἡγουμενείαν ἐμπειπιστευμένου. Ms. Amicbactianus legit solum τοῦ ἐμπειπιστευ-

μένου sine τὴν ἡγουμενείαν. Sed male, ut cuius patet.

μὲν γυναῖκες μετὰ ἐτέρων εὐλαδῶν μοναζουσῶν ἐξέρχασθαι τῆς μονῆς παραχωροῦνται, ἀνάγκης ἔσθιν ὅτε κατεπειγούσης, πάντως διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τοῦ γυναικείου φρονήματος· οἱ δὲ μοναχοὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ μόνους ἀπέλθαι μετ' εὐλογίας ἡγουμενικῆς (34) εἰς τὰς κατεπειγούσας δουλείας καὶ μόνον. Ταῦτα δὲ πάντα, ὡς ἔμοι δοκεῖ, περὶ ὑπόπτων διὰ τὴν νεότητά ὀφειλομένω εἰπεῖν, οὐ μὴν καὶ περὶ ἀνοπτῶν διὰ γῆρας· καὶ ἀρετῆν.

ZONAR. Τὰς μοναζούσας ἀπροϊτους βούλονται· οἱ Πατέρες διάγειν ἐν τῇ μονῇ. Εἰ δὲ ποτε τις γένηται ἀπαρτίττος ἀνάγκη ἐξελεῖν τοῦ μοναστηρίου μονάζουσιν, καὶ τότε μετ' ἐπιτροπῆς τῆς προσετώσης ἐξέρχασθαι διατάσσονται, καὶ μηδὲ μόνας, ἀλλὰ συνεῖναι αὐταῖς καὶ τινὰς τῶν γηραιότερων καὶ πρωτεουσῶν τῷ τε χρόνῳ καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ μηδὲ ἔξω τῆς μονῆς τὴν νύκτα διάγειν (τοῦτο γὰρ τὸ ἐξωκοιτεῖν). Καὶ οἱ ἀσκηταὶ δὲ, φησὶν ὁ κανὼν (35), ὅτε χρεια τις κατεπίγει, μετ' εὐλογίας τοῦ ἡγουμένου ἐξιέτωσαν. Οἱ δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντες, κἂν ἄνδρες, κἂν γυναῖκες ὦσι, προσφόρως ἐπιτιμώσασαν, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐκάστου διάθεσιν ὁ προσετώσας αὐταῖς ἐπαγέτω τὸ ἐπιτίμιον, ἢ μαλακώτερον ἢ σφοδρότερον. Τοῖς μὲν γὰρ ταπεινούμενοις καὶ μεταμελουμένοις ἐπὶ τῷ σφάλματι ἀνήσει τὸ ἐπιτίμιον, καὶ ποιήσει κουφότερον· τοῖς δὲ σκληρυνόμενοις καὶ ἀναιδευσμένοις ἐντονωτέραν θήσει καὶ βαρυτέραν τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ οὕτω προσφόρως ἐκάστῳ ἐπιτιμήσει.

ARIST. « Οὐκ ἔξεισι μονάσασα τῆς μονῆς· εἰ μὴ μετ' εὐλογίας τῆς προσετώσης· καὶ οὐδὲ μόνη, ἀλλὰ μεθ' ἐτέρας προσετώσης. Ἐξωκοιτεῖν δὲ τὸ παράπαν οὐ γίνεται. Κατὰ ταυτὸ καὶ μονάζων εἰ μὴ μετ' ἐπιτροπῆς ἡγουμένου τῆς μονῆς μὴ ἐξιέτω. »

Τὸ μὲν μεῖναι ποτε καθ' ἑλονθήτινα τρόπον ἔξω τοῦ μοναστηρίου μονάζουσιν πυντελῶς ὁ κανὼν ἀπηγόρευσε· τὸ δὲ ἀνάγκης ἀπαραίτητον παρεμπιπτούσης ταύτην ἐξέρχασθαι τῆς μονῆς μετὰ γνώμης καὶ εὐλογίας τῆς προσετώσης, καὶ αὐτὴς ὑποστρέφειν, καὶ μένειν ἐν αὐτῇ, οὐ κωλύουκεν, ἀλλὰ ἐπιτρέπει γίνεσθαι. Πλὴν καὶ ἐν τούτῳ προστίθησι τὸ μὴ μόνη ἐξέρχασθαι, ἀλλὰ μετὰ τινῶν προσετώτων καὶ πρωτεουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ὡσαύτως δὲ οὐδὲ μοναχὸν ἀνευ εὐλογίας τοῦ προσετώτος αὐτοῦ βούλεται τοῦ μοναστηρίου ἐξελεῖν. Τοῦς δὲ παραβαίνοντας τὰ ὀρισθέντα προσφόροις ὑποβάλλει ἐπιτιμίαις.

KANON MZ'.

« Μῆτε δὲ ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ (36) γυνή, εἴ μὴ ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ καθευδέτω. Παντὸς γὰρ προσκόμματος καὶ σκανδάλου ἔξω εἶναι δεῖ τοὺς πιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ

Guill. Beveregii notæ.

(34) Μετ' εὐλογίας ἡγουμενικῆς. In ms. Amerbachiano rectius legitur μετ' εὐλογίας τοῦ ἡγουμένου. Per hæc enim Balsamon ista canonis verba, de quibus ante locuti sumus, interpretatur, nimirum μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμενίαν ἐμπεπιστευμένου.

A necessitate, idque omnino propter muliebris animi lubricitatem et inconstantiam. Monachi vero per se et soli, cum rectoris benedictione, ad urgentia ministeria et solum abeunt. Hæc autem omnia, ut mihi videtur, dicenda de iis, qui propter juventutem suspecti sunt: non autem de iis, qui propter senium et virtutem a suspitione sunt alieni.

213 ZONAR. Monialibus extra monasterii septa egrediendi facultatem esse Patres vetuere. Quod si necessaria exendi causa quandoque incidit, id non nisi præfectæ facultate impetrata, nec tamen solis, sed earum, quæ cum ætate grandiores tum moribus præ cæteris probatæ sint, honesto comitatu septis, licere decernunt; et extra monasterium nullo modo pernoctent (id enim verò ἐξωκοιτεῖν plane indicatum). Sed monachi quoque, inquit canon, cum id aliqua necessitas postulaverit, præfecto ipsis benedicente egrediantur. Qui secus fecerint, sive viri, sive mulieres, in eos accommodate atque apposite, hoc est, levioere aut acerbioere pœna, prout quemque affectum animo viderit, præfectus animadvertat. Quos enim animo sternatos, culpæque pertæsos cognorit, levioere in eos erit animadversione contentus: contumaces vero atque arrogantes, omnino severius accipiet, eaque ratione accommodate atque apposite pœnam singulis decrevisse existimabitur.

« **ARIST.** Monialis monasterio non egredietur, nisi ejus quæ præfecta est benedictione: et neque sola, verum cum alia vetula. Extra cubare nullo modo licet. Eodem modo et monachus, nisi præfecto permittente, monasterio non egredietur. »

Monialem quocumque modo extra monasterium unquam manere canon omnino prohibet: eam autem, si inexorabilis aliqua incidit necessitas, mansione exire cum voluntate et benedictione ejus qui præest, et rursus redire, et in ea manere non prohibet, sed fieri permittit. Sed et in eo addit, eam non solum exire, sed cum vetulis quibusdam et quæ sunt in monasterio primæ. Similiter vero, nec monachum, sine benedictione ejus qui ipsi præest, monasterio exire vellet. Hæc autem decreta transilientibus convenientibus pœnis subjicit.

CANON XLVII.

« Neque mulier in virorum monasterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim et scandalum fideles esse oportet, et ad id quod est decorum ac honestum, Deoque

(35) Καὶ οἱ ἀσκηταὶ δὲ, φησὶν. Codex Amerbachianus rectius legit, καὶ οἱ μοναχοί.

(36) Μῆτε δὲ ἐν ἀνδρείῳ μοναστηρίῳ. Sic omnes legunt codices, præter interpretatur, nimirum μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμενίαν ἐμπεπιστευμένου.

« gratum, vitam suam componere. Si quis autem hoc fecerit, sive sit clericus, sive laicus, segregetur. »

BALS. Ab omni scandalo esse remotos exigi canon, non solum monachos, sed et omnes fideles, et nec eis scandala per alios, nec aliis per eos dari: sed multo magis monachos. In mulierum autem monasterio dormire viros, vel contra, et illis ipsis est offensio causa, et aliis. Carni enim inuatus est animi perturbationum ignis, et vix, nobis etiam præculta materia quæ cum accendit nosmet constituentibus, debitor fiat. Quod si nos ei fomites addiderimus, erit acris et vehemens, et, sicut fenum, facile nos incendet. Quod autem viris ad ignis cupiditatem potest esse acrius fomentum muliere, vel mulieribus rursus, viris, ad flammam excitandam? Et sic inter se quidem monachi offensio ansam præbent; aliis vero scandalum afferent, cum viderint mulieres in virorum habitaculis pernoctantes, vel viros in mulierum asceteriis. Sunt enim quam plurimi suspiciosi, offensio quæ et calumnie occasione querunt. Quamobrem et hoc quoque a Patribus interdictum est. Eos autem, qui aliter faciunt, segregatione puniunt. Et hæc quidem canon. Secundum autem caput 123 Novellæ, seu 15 primiti, iv libri Basilic., dicit. Non ingreditur autem omnino, nec mulier in virorum monasterium nec vir in mulierum, vel prætextu memorie ac monumenti alienius mortui qui illic positus est, vel aliam ob causam. Et maxime, si quis fratrem forte vel sororem vel aliquem ex suo genere in monasterio se habere dixerit: non est enim cognatio monachis, qui eam quæ est in cælo vitam æmulati sunt. Quid enim sibi volunt qui sic ingrediuntur, si non aliquid eorum, quæ sunt prohibita, volunt agere? Cum ergo, quæ viris conveniunt, possint viri in virorum monasterio facere, et similiter quæ mulieribus attributa sunt in mulierum monasteriis mulieres facere: nullus quoque misceatur alteri, nec si quis forte dicatur frater vel soror vel alius cognatus. Neque enim alieni eo prætextu introire permittimus. Si enim ipsa principia absciderimus, et eam quæ per visum animis infunditur fraudem, et, quæ ex eo oritur, prolapsionem prohibuerimus, erit multo facilius et

« εὐπρόσδεκτον τῷ Κυρίῳ (57) τὴν ἑαυτῶν εὐθε-
« τίζειν βίον. Εἰ δὲ τις τοῦτο πράξῃ, εἴτε κλη-
« ρικός εἴη, εἴτε λαϊκός, ἀφορίζεσθω. »

BALS. Παντὸς σκανδάλου (58) ἀπηλλάχθαι ὁ κανὼν οὐχὶ τοὺς μοναχοὺς μόνους ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, καὶ μήτε ἑαυτοῖς δι' ἑτέρων περιποιεῖν σκάνδαλα, μήτ' ἑτέροις δι' ἑαυτῶν τοὺς δὲ μοναχοὺς πολλῶν πλείον. Τῆ δὲ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ καθεύδειν ἄνδρας ἢ τοὐναντίον καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις σκανδάλων αἴτιον ἔσται καὶ ἄλλοις. Ἐμφυτον γὰρ τῇ σαρκὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκ τῶν παθῶν, καὶ μόλις, ἡμῖν ὕλης (59) ἀναπτύξεως αὐτὸ πόρρω καθιστῶσιν ἑαυτοὺς, μαλθακώτερον γένοιντ' ἄν. Εἰ δὲ ἡμεῖς αὐτῷ παρατιθέμεν ὑπέκκαυματα, λάβρον ἔσται, καὶ καταπρήσει ὡς χόρτον ἡμᾶς βράδιως. Τί δ' ἂν σταί ἀνδράσι πρὸς τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ δραστηκώτερον ὑπέκκαυμα γυναικὸς, ἢ γυναῖξιν αὐθις ἄνδρος πρὸς ἑξάψιν τῆς φλογός; Καὶ οὕτω μὲν ἄλλοις οἱ μονασταὶ λαθὰς σκανδάλου παρέξουσιν, ἑτέροις δὲ σκανδαλίσουσιν ἑρῶντας γυναῖκας ἐν ἀσκητηρίοις γυναικῶν. Καχῶσποιοὶ γὰρ οἱ πλείους καὶ ἀφορμὰς ζητοῦντες σκανδάλων καὶ διαβολῶν. Διὸ καὶ τοῖς Πατράσιν ἀπηγόρευται τοῦτο. Τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας ἀφορισμῶ κολάζουσι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. Τὸ δὲ β' κεφ. τῆς ρκγ' Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς, ἥτις τὸ ιε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, φησιν· Οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον, οὐδὲ ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον, ἢ προφάσει τελευτήσαντος κακέισε κειμένου μνήμης, ἢ κατὰ ἄλλην αἰτίαν. Καὶ μάλιστα εἰ τις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχων ἐν τῷ μοναστηρίῳ φήσῃ· συγγένεια γὰρ τοῖς μοναχοῖς οὐκ ἔστι, τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλώσασαι βίον. Τί γὰρ δὴ καὶ βουλόμενοι τὰς τοιούτας εἰσόδους ποιήσουσιν, εἰ μὴ βούλοιντο τι πράττειν τῶν ἀπηγορευμένων; Ἐξὼν οὖν καὶ τὰ ἀνδράσι πρόποντα ἐν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἄνδρας ποιεῖν, καὶ τὰ γυναῖξιν ὁμοίως ἀπονενεμημένα ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις πράττειν γυναῖκα, οὐδενὸς ἐπιμυνημένου θατέρῳ· οὐδὲ εἰ τις τυχὸν εἶναι λέγοιτο ἀδελφός, ἢ ἀδελφὴ, ἢ ἄλλος συγγενής. Οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν εἰσιτητὴν εἶναι τισι συγχωροῖμεν. Εἰ γὰρ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἐκκόψομεν, καὶ τὴν δι' αὐτῆς τῆς ὁράσεως εἰσχυρομένην ταῖς ψυχαῖς ἀπάτην, καὶ τὴν ἐντεῦ-

Guill. Beveregii notæ.

(57) Καὶ εὐπρόσδεκτον τῷ Κυρίῳ. In Parisiensi editione legitur εὐπρόσδεχρον, quæ vox loco nequamquam convenit.

(58) Παντὸς σκανδάλου. Hæc prima hujus sub Balsamoni nomine impressæ interpretationis pars, usque ad ταῦτα ποιοῦντας ἀφορισμῶ κολάζουσι, eadem est quæ Zonaræ etiam ascribitur. Unde veri nobis simile videtur, Balsamonem totam Zonaræ interpretationem transcripsisse, et suam ei postea apposuisse. Hæc enim ad Balsamonem etiam commentaria pertinere, non modo omnes codices mss. consentiunt, verumetiam ex eo conflat, quod his limitis addit, καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα, ac si dixisset, hæc, quæ Zonaras com-
mentatus est, ad canonis interpretationem sufficiunt, quibus non opus est nos quidpiam adjiciamus præter ea, quæ leges civiles de hac re præcipiunt: ac proinde ipse nihil de suo addit præter quosdam Justiniani legem, eadem, quæ hoc canone continentur, edicentem.

tatus est, ad canonis interpretationem sufficiunt, quibus non opus est nos quidpiam adjiciamus præter ea, quæ leges civiles de hac re præcipiunt: ac proinde ipse nihil de suo addit præter quosdam Justiniani legem, eadem, quæ hoc canone continentur, edicentem.

(59) Καὶ μόλις ἡμῖν ὕλης. Codices Amerbachianus et Ætomonensis Bodleiano nostro hic suffragantur; necnon Zonaræ interpretatio, quæ, ut monuimus, eadem est, quæ hic Balsamoni attribuitur. Sed in Parisiensi editione locus hic sic legitur, καὶ μόλις ὕλης μὴ ἀναπτύξεως αὐτὸ μαλθακώτερον γένοιντ' ἄν· et vix, etsi ipsam materiam non accendat, debilius fiat.

θεν βλισθον κωλύομεν· ἔσται πολλῶ βίων τε καὶ εὐκολωτέρα τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς· ἢ τοῦ κρείττονος βίου κατόρθωσις. Πάντες τοίνυν τῷδε τῷ νόμῳ παιθεύσασαν, καὶ μήτε ἄνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις, μήτε γυναῖκες ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις κατορυτέσθωσαν. Οὐδὲ γὰρ ἀνδράσι γυναικωνίτιδες πρέπουσιν, οὐτε αὐθις ἀνδρῶνες τοῖς τῶν γυναικῶν κατιλόγοις. Οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοῦς τελευτήσαντας τοῖς περιοῦσι τὰς ἀσχημονας ταύτας ἐπιμίξεις γίνεσθαι βουλόμεθα· ἵνα μὴ πάροδος ἐντεῦθεν γένηται τῇ φύσει πρὸς ἐκτετὴν, ἃ μὴ θέμις τρυφᾶν τε καὶ παίζειν, καὶ τὰ θεῖα κατασχύνειν πράγματα, καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματα καὶ τῇ τῆς ὁσίας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἅπερ οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐνοεῖν τοῖς μονήρη βίον ἀσχοῦσι καλόν.

Ἐκείνου δὲ οὕτω φανεροῦ ὄντος, ἀνάγκη καθέστηκε τοῖς ταῖς ταφαῖς ὑπηρετουμένοις, καὶ μάλιστα τοῦς τὴν κλίνην φέροντας, τοῦς τε ὀρύττοντας, εἰσφοιτᾶν εἰς τὰ μοναστήρια. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις τὸ πρᾶγμα εὐκολόν ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς γυναικείοις οὐχ οὕτως διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν. Θεσπιζόμεν τοίνυν, εἰ ποτε μέλλοι τοιοῦτον γίνεσθαι, καὶ θάπτεσθαι τις γυνὴ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ (ἄνδρας γὰρ οὐκ ἐφίεμεν), τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκείῳ μένειν μοναστηρίῳ· μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωροῦς, καὶ τὴν ἡγουμένην ἴσως αὐτήν, εἰ βουληθεῖη, παρῆναι τοῖς γινομένοις· καὶ θάττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα, καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας, καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας, εὐθὺς ἀποχωρεῖν μὴ τεθαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν, μήτε παρὰ τῶν αὐτῶν θεαθέντας. Ἄλλα μὴδὲ ἐπινοήσωσαν πρόφασιν, ἢ ἄνδρες τῶν εἰς γυναικεῖα μοναστήρια παρόδων, ἢ γυναῖκες τῶν ἀνδράσιν ἀφωρισμένων, καὶ προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων· ἃς δὴ μνήμας ποιοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην συνιόντες ἡμέρας, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξήκοιεν, ἢ καὶ ἐνιαυτός· ἐξῆν, εἰ μὲν γυναικεῖον εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν· εἰ δὲ ἀνδρῶνον, ἀνδρας· καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατηρήσεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστριβέσθαι.

ZONAR. Παντὸς σκανδάλου ἀπηλλάχθαι ὁ κανὼν οὐχὶ τοῖς ἀσκητὰς ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ τοῖς πιστοῖς ἅπαντας, καὶ μήτε ἑαυτοῖς δι' ἐτέρων περιποιεῖν σκάνδαλα, μὴθ' ἐτέροις δι' ἑαυτῶν, τοῖς δὲ μοναχοῦς πολλῶ πλῆον. Τὸ δὲ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ καθιέδειν ἀνδρας, ἢ τούναντιον, καὶ αὐτοῖς ἐκείνους σκανδάλων αἴτιον ἔσται καὶ ἄλλοις. Ἐμφυτον γὰρ τῇ σαρκὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκ τῶν παθῶν, καὶ μόλις ἡμῖν ὕλης ἀναπτύσεως αὐτὸ πόρρω ἑαυτοῦς καθιστῶσι μαλθακώτερον γίνουσι· ἄν. Εἰ δὲ ἡμεῖς αὐτῷ παραίθεσμεν ὑπεκκλύματα, λαϋρον ἔσται, καὶ καταπρήσει ὡς χόρτον βέβρωσις ἡμᾶς. Τί δ' ἄν ἔσται ἀνδράσι πρὸς τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ δραστικώτερον ὑπέκκαυμα γυναικός, ἢ γυναιξὶν αὐθις ἀνδρὸς πρὸς ἑξάψιν τῆς τοιαύτης φλογός. Καὶ οὕτω μὲν ἀλλήλοισι οἱ μονασταὶ λαθρῶς σκανδάλου παρέξουσιν, ἐτέρους δὲ σκανδαλίσουσιν, ὀρώντας γυναικας ἐν

PATROL. GR. CXXXVII.

A **planior sacris concertatoribus vitæ mellioris correctio. Omnes ergo illi legi pareant, et nec viri in mulierum monasteriorum sepulcris reponantur, nec mulieres in virorum inhumentur monasteriis. Neque enim viris Gynæcea, nec rursus mulierum catalogis virorum habitacula conveniunt. Hinc nec propter defunctos indecoras has congressiones a superstitionibus fieri volumus: ne ex eo naturæ ad seipsam detur aditus, ut quomodo non fas est se delicate gerat et ludat, et res divinas injuria afficiat, et pietatis utique prætextu et sub sanctitatis specie ea agat, quæ ne dicere quidem nec cogitare fas est eos qui honestam vitam monasticam persequuntur. Cum hoc autem sit apertum, necesse est eos qui sepulturis deserviunt, et eos maxime qui lectum ferunt, et qui fodiunt, ad monasterium accedere. Et in virorum quidem monasteriis res est facilis, sed non sic in mulierum, propter dictam prohibitionem. Statuimus itaque, si quando quid ejusmodi futurum est, et sepelienda sit mulier in tali mulierum monasterio (virum enim non admittimus) ut religiosissimæ quidem mulieres in suo monasterio maneant; sola autem ostiaria vel ostiarizæ et ipsa forte reatrix, si velit, adsint iis quæ sunt: et illi cum primum justa et exsequias quam celerrime fecerint, et sepulcrum foderint, corpusque conlexerint, statim recedant, nec ullis a se visis religiosissimis feminis, nec eis vicissim ab ullis earum conspectis. Sed nec viri alium excogitent prætextum, quo ad mulierum monasteria accedant, vel mulieres ad monasteria quæ viris dedicata sunt, ab obtentu eorum quæ in exsequiis et justic mortuo præbendis sunt; ut qui eorum in memoriam faciunt, tertio et nono die convenientes, vel quanc quadraginta dies venerint, vel etiam annus, cum liceat quidem mulieribus, si mulierum sit monasterium, omnia facere; sin autem virorum, viris; et non talium observationum prætextu sanctis monasteriis aliquam infamizæ notam inurere.**

ZONAR. Offensiones omnes et scandala evitare, neque vel ex aliis sibi peccandi occasiones quærere, vel aliis ipsi præbere, non ascetæ, sed omnes quidem fidei mysteriis initiati, proindeque multo magis monachi hoc canone jubentur. Quod si in monasteriis mulierum viri pernoctent, aut contra, in eo, tum ipsorum qui id faciunt tum aliorum quoque, offensionem aliquam intercedere necesse est. Carni enim innatus est animi perturbationum ignis, et vix nobis, procul a materia, quæ eum accendit, nosmet constituentibus debilius fiat. Quod si etiam fomitem ipsimet ingeramus, invalescet vehementius, nosque nullo negotio sceni stipulæve instar absumet. Quid porro ad cupiditatis in homine flammam excitandam muliere vehementius? quid vicissim, ut inflammatus hoc igne mulier, homine periculosius? Erunt igitur

haberet. Quoniam autem per consecrationem divortium elegit, per tonsuram cogitur separationem perficere, et non ludere ubi non est ludendum. Cum laico enim habitu eam esse in monasterio, supplicii non beneficii opus est: quod ad non parvum consecrationis dedecus spectat. Quare nec vi suscipi tonsura, sed sponte ac consilio reputatur. Quod autem laicæ solum mulieres dignæ diaconissæ dignitate habeantur, verum non est. Nam et monachæ ea dignæ habebantur. Alioqui si concessum fuerit, ut cum laico habitu ingrediatur monasterium, ejus qui consecratus est uxor, juste ac probabili de causa extrâ quoque versari quæret, forte autem etiam cum alio viro conjungi, vel etiam cum eo, qui episcopus factus est, consuetudinem habere: quod quidem est absurdum, et contra divinorum canonum voluntatem. Nota ergo hæc omnia, et maxime propter eos qui existimant sacerdotum uxores posse etiam secundo nubere. Existimo enim, quod ab hoc canone, eis secundo nubere non permittitur. Quoniam autem in multis nomocanonis invenitur Justiniani Novella (sita in III lib. Basilic. tit. primo cap. 7, quod quidem positum est a nobis in cap. 25, primi tituli præsentis operis) quæ statuit ad episcopalem dignitatem non esse provehendum qui habet uxorem vel liberos, vel eum alioqui, qui præter hæc facit, deponendum, et frequens de ea re mentio facta est: dicimus eam novellam exolevisse, eo quod in Basilicis non ponitur; hunc autem canonem esse in usu, et secundam novellam imperatoris domini Leonis philosophi, quam lege, quæ hæc aperte decernit circa finem. Nostra igitur imperatoria, quæ ex Deo est, majestas, si mandatis divinis insistatur, id longe convenientius fore animadvertens, consonam illis profert legem; et quemadmodum ipsius videtur ad primarium sacerdotum promoveri, qui illo honore alioqui dignus sit, etiamsi liberos habeat legitimos: ita quidem censens, ut a lege quæ contradicere ausa fuit, in audacis pœnam perpetuum in futurum exigatur silentium.

ZONAR. Si quis maritus ad episcopale munus vocetur, eum non ab uxore invita divelli, sed ea consentiente et volente divortium fieri; eo vero facto, ne vel sub eodem tecto, vel in vicinis ædibus uxor habitet, sed in monasterio procul ab episcopi statione degat, hoc canone constitutum. Mutuus namque et quotidianus illorum inter se conspectus, prioris vitæ consuetudinisque memoriam renovabit, et amoris in utroque flammam accendet. Uxori vero longe, 217 inquit, agenti, episcopi cura providentiaque subveniet. Quod qui-

Guill. Beveregii notæ.

(43) *Καίται δὲ ἡ τοιαύτη Νεαρά.* Hic diligenter observetur vox *τοιαύτη talis*, neque enim ipsa novella ante commemorata eadem est, quæ hic in Basilicis sita dicitur, et etiamnum existat. Istam enim diserte ait in Basilica non referri, ac proinde exolevisse. λέγομεν ὡς τῆς τοιαύτης

διὰ τὴν χειροτονίαν τὴν διάζευξιν ἡρετίστατο, ἀναγκασθήσεται διὰ τῆς ἀποκάρσεως τελειῶσαι τὸ διαζύγιον, καὶ μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς. Τὸ γὰρ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον κολάσεως ἔργον ἐστίν, οὐκ εὐεργεσίας. Ὅπερ εἰς ἀτιμίαν τῆς χειροτονίας ἀφορᾷ οὐ μικράν. Διὸ οὐδὲ λογίζεται ἀναγκαστικὴ ἡ ἀπόκαρσις, ἀλλὰ αἰρετή. Τὸ δὲ λαϊκὰς μόνας γυναίκας ἀξιοῦσθαι διακονικοῦ ἀξιώματος οὐκ ἐστίν ἀληθές· καὶ μονάζουσαι γὰρ ἤξιοῦντο αὐτοῦ. Ἄλλως τε εἰ δοθῆ μετὰ λαϊκοῦ σχήματος εἶναι εἰς τὸ μοναστήριον τὴν τοῦ χειροτονθέντος γυναίκα, ζητήσῃ εὐλόγως καὶ ἐκτὸς διατρίβειν αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ συζευχθῆναι ἐτέρῳ ἀνδρὶ, ἢ καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκοπεύσαντος συνδιαγεῖν· ὅπερ ἄτοπον καὶ τοῖς θεοῖς κανόνι ἀβούλητον. Σημειῶσαι οὖν ταῦτα πάντα διὰ τοὺς ἰξιοῦντας δευτερογαμεῖν τῆς τῶν ἱερῶν γυναίκας. Νομίζω γὰρ ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ παραχωρηθήσονται δευτερογαμησαί. Ἐπεὶ δὲ ἐν πολλοῖς τῶν νομοκανόνων εὐρίσκεται Νεαρά Ἰουστινιάνειος (καίται δὲ ἡ τοιαύτη Νεαρά (43) καὶ εἰς βιβλίον γ' τῶν Βασιλικῶν, τίτλ. α' κεφ. ζ', ὅπερ κατετέθη παρ' ἡμῶν εἰς κεφ. κγ' τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος), διοριζομένη μὴ ἀνάγεσθαι εἰς ἀξίωμα ἐπισκοπικὸν τὸν ἔχοντα γυναίκα ἢ τέκνα, ἢ μὴν τὴν παρὰ ταῦτα χειροτονηθόσμενον καθαιρεῖσθαι, καὶ ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τοῦτου πολλάκις· λέγομεν ὡς τὰ τῆς τοιαύτης Νεαρᾶς ἠπράκτησαν διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ Βασιλικά, καὶ ἐνεργούσι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, καὶ ἡ δευτέρα Νεαρά τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἣν καὶ ἀνάγνωθι, διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ρητῶς. Ἡ οὖν ἐκ Θεοῦ βασιλεία ἡμῶν, τοῦτο ἄρμωδιώτερον κατανοοῦσα τοῖς θεοῖς; ἐπισθαί ἐντάλασι, σύμφωνον ἐκείνοις ἐκφέρει νόμον· καὶ ὡσπερ αὐτοῖς δοκεῖ τὸ πρὸς ἀρχιερωσύνην ἀνάγεσθαι τὸν ἄξιον τιμῆς, κἂν ὡς γοναί νόμων τετιμημένοι· οὕτως ὀρίζουσα τὸν ἀντιφθέγγεσθαι θρασυθνήντα νόμον δίκην τῆς θρασυτήτος τὴν εἰς τὸν ἕπειτα χρόνον καὶ διηνεκῆ ἀφωνίαν εἰσπράττεσθαι.

ZONAR. Οὐκ ἀκούσης τῆς γυναικὸς διαζεύγνυσθαι αὐτῆς τὴν ἀνδρα βούλεται ὁ κανὼν καλούμενον εἰς ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἐκ συμφώνου, καὶ διαζευχθεῖσαν μὴ συνοικεῖν αὐτῷ, μὴτ' ἐγγὺς τῆς ἐκείνου κατοικίας οἰκεῖν, ἀλλ' ἐν μοναστηρίῳ πόρρω κειμένῳ τῆς τοῦ ἐπισκόπου καταγωγῆς. Τὸ γὰρ ἀλλήλους ὀρᾶν συνεχῶς ἀναμιμνήσκων μέλλει πάντως αὐτοῦς τῆς προτέρας διαγωγῆς τε καὶ συμβιώσεως, καὶ ὑπεκκαλεῖν σφίσι τὸν ἔρωτα. Πόρρω δὲ οὖσαν προνοίας ἀπολαύειν καλεῖται παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. Τοῦτο δὲ νορτίον, ὅτε μὴ οἰκοθεν ἐκαίη δύναται εἰς τὰ ἀναγκαῖα

νεαρᾶς ἠπράκτησαν διὰ τὸ μὴ τεθῆναι εἰς τὰ Βασιλικά. Quapropter sextam potius Justiniani novellam ibi intelligendam censeo, utpote secundo ipsius capite eadem iubentem, quæ Balsamon in citata contineri asserit, et in Basilicis etiam non positam, quemadmodum is de ea tradidit.

ἐπαρκεῖν ἑαυτῇ. Εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος οὐ συγκα- A
χώρηται περαιτέρω τῶν ἀναγκαίων εἰς ἑαυτὸν δα-
πανᾶν ἐκ τῶν τῆς ἐπισκοπῆς προσόδων· καὶ τοῦτο,
ὄτε μὴ οἰκοθεν εὐπορεῖ τῶν ἀναγκαίων, πῶς οὐ μάλ-
λον τῇ πρῶτῃ συνοικησάσῃ αὐτῷ κωλυθήσεται χορη-
γεῖν τι ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας, δυναμένη πορίζεσθαι
τὰ πρὸς διοικήσιν ἄλλοθεν; Ὡς γοῦν ἐνδεεὶ κάκεινη,
ὄτε μὴ ἔχει, παρέξει ἐκ τῶν τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰ δὲ
καὶ ὁ βίος αὐτῆς σεμνὸς εἴη, καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς
διακονίας ἄξιος, καὶ πρὸς ταύτην προδιβασιθήσεται.
que, ut indigenti, cum eam cuncta defecerint, ex
episcopali proventu subministrabit. Quod si etiam
morum gravitate dignam se honore diaconatus exhibuerit, ad eum quoque gradum evehi fas esse
decernit,

« ΑΡΙΣΤ. Ἡ διαζευχθεῖσα τοῦ ἐπισκόπου μέλλοντος
« δέξασθαι μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰσὶτω πρὸς μο-
« ναστήριον, τῆς ἐπισκοπῆς πόρρωτάτω, καὶ ἀπο- B
« λαύετω τῆς προνοίας τοῦ ἐπισκόπου. »

Διὰ τὸ μὴ σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς λαοῖς εἶ-
ναι, δεῖ τὴν κατὰ κοινήν συμφωνίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐ-
τῆς διαζευχθεῖσαν, τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν
ἀναγομένου, εἰς μοναστήριον εἰσερχεσθαι μετὰ τὴν
χειροτονίαν αὐτοῦ, πόρρω κείμενον τῆς τοῦ ἐπισκό-
που καταμονῆς· τὴν δὲ πρόνοιαν αὐτῆς πᾶσαν γίνε-
σθαι παρὰ τοῦ ἐπισκόπου.

KANON MO'.

« Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὀρι-
« ζομεν, ὥστε τὰ ἑπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια
« κατὰ γνώμην ἐπισκόπου (44) μένειν εἰς τὸ διη-
« νεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγ-
« ματα φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι C
« δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια,
« μηδὲ ὑπὸ τινος (45) τῶν ἀπάντων κοσμικοῖς ἀν-
« δράσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι νῦν γέ-
« γονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὀρίζομεν (46)
« τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο πράττειν ἐπι-
« χειροῦντας ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπι-
« τιμίαις.

ΒΑΣΣ. Ὁ κδ' κανὼν τῆς δ' συνόδου παρορώμενος,
ὡς ἔοικεν, ἀνανεοῦται ἀριτίως. Καὶ ἀνάγκῃ τὴν
ἐκείνου ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ιγ' κανόνος
τῆς ζ' συνόδου ἀναγκαίαν οὔσαν.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος ὁ κανὼν προηρμήνευται κδ' ὡν τῆς
δ' συνόδου.

« ΑΡΙΣΤ. Ὅσα κατὰ γνώμην ἐπισκόπου πέπηγε
« μοναστήρια, οὐκέτι κοσμικοῖς καταγώγια γίνε- D
« ται, οὐδὲ κοσμικοῖς ἀνδράσιν ἐκδίδονται. »

Τὰ αὐτὰ τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ κανόνι τῆς ἐν Χαλ-
κηδόνι συνόδου καὶ ὁ κανὼν οὗτος λέγει. Ὁ δὲ τέταρ-
τος κανὼν τῆς αὐτῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κωλύει

Guill. Beveregii notæ.

(44) Κατὰ γνώμην ἐπισκόπου. Codex Amerbachianus hæc et sequentia sic legit, κατὰ γνώ-
μην τοῦ ἐπισκόπου μένειν αὐτὰ διηνεκῶς μοναστή-
ρια.

(45) Μητε δὲ ὑπὸ τινος. Voces μητε δὲ in ms.
Amerbachiano desiderantur. Sed sensui necessaria
sunt.

(46) Μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὀρίζομεν. In ms.

dem ita est accipiendum, nisi mulieri scilicet, ex
domestica istius cōpia, opportuna vitæ subsidia
suppeditari queant. Si namque episcopo ipsi, ne
sui quidem commodi causa, quidquam ex epi-
scopatus sui proventibus, præterquam in necessa-
rios usus, idque nisi domesticis facultatibus desti-
tuto, insumere concessum est : quanto minus illi
ad uxoris relictæ subsidium derivare aliquid ex
Ecclesiæ bonis, si mulieri vitæ opportunitates
aliunde suppeditentur, licebit? Igitur uxori quo-
episcopali proventu subministrabit. Quod si etiam
morum gravitate dignam se honore diaconatus exhibuerit, ad eum quoque gradum evehi fas esse
decernit,

« ARIST. Quæ a futuro episcopo separatur, post
« ordinationem monasterium ingreditur, pro-
« cul episcopatu situm, et episcopi cura frua-
« tur. »

Ne scandalum et offensio populo detur, oportet
eam communi consensu a viro suo ad episcopatus
dignitatem promotam, monasterium,
post ipsius ordinationem, procul ab episcopi ha-
bitatione exstructum ingredi : episcopum autem ei
omnino providere.

CANON XLIX.

« Hunc sacrum etiam canonem renovantes, decer-
« nimus, ut quæ episcopali voluntate semel con-
« secrata fuerint monasteria semper monasteria
« maneant, et res quæ ad ipsa pertinent monasterio
« servantur, et ea non possint esse amplius sæ-
« cularia habitacula, nec ab ullo sæcularibus tradi
« hominibus; sed etiam si hoc hucusque factum
« est, nequaquam servandum decernimus : eos
« autem, qui in præsentia et deinceps hoc fa-
« cere aggrediuntur, canonum quoque pœnis
« subjici. »

BALS. Vigésimus quartus canon quartæ synodi
contemptus, ut est verisimile, hic renovatur.
Et lege eam quæ illic est interpretationem, et in-
terpretationem can. 23, syn. 7 quæ necessaria
est.

ZONAR. Hic canon antea interpretatus est, ut
qui sit 24, syn. 4.

« ARIST. Quæcumque episcopi sententia exstructa
« sunt monasteria, ne sæcularibus postea fiant
« habitacula, nec hominibus sæcularibus elo-
« centur. »

Eadem quæ vicesimus quartus synodi Chalcedo-
nensis, etiam hic can. dicit. Cæterum quartus ejus-
dem synodi Chalcedonensis can. prohibet exstrui

Amerbachiano rectius legitur κρατῆσαι, neque
enim verbum istud in voce passiva hoc sensu
usurpatur. De iis autem, quæ obtinere hic præci-
pitur, videsis synodalem decisionem Sergii pa-
triarchæ Constantinopolitani περὶ δωρῶν καὶ
ἀποδόσεων τῶν μοναστηρίων ἢ φροντιστηρίων, in
Juris Græco-Romani lib. III, p. 203, ubi etiam hic
ipse canon citatur.

monasterium, sine ejus qui loco præest episcopi voluntate.

CANON L.

« Nullus sive laicus sive clericus, ab hoc deinceps
« tempore alea ludat. Si quis autem hoc facere
« deprehensus fuerit, si sit quidem clericus,
« deponatur: si laicus, segregetur. »

BALS. Eos qui ludunt alea cessare, vel deponi ac segregari, in 42 canone et in 43 sanctorum apostolorum scriptum est. Præsens autem canon decernit, ab hoc tempore sacerdotes, qui alea ludunt, deponi, et laicos segregari. Lege et 27 cap. et 59, 9 tit. præsentis operis, et quæ in iis scripta sunt. Quæritur autem, cum præsens canon non decernat consequenter apostolicis canonibus, eos qui alea ludunt post **218** denuntiationem puniri, quemnam sequi debeamus? Et mihi quidem videntur esse sequendi apostolici canones, utpote humaniores, et quod præsens synodus in ejus 9 canone de clerico, qui cautionatoriarum officinarum præest, statuens, non eum ex eo ipso punit, sed dicit, Vel cesset, vel deponatur.

ZONAR. Hoc ludi genus 42 et 43 apostolici canonis decreto interdictum reperias.

ARIST. « Nec laicum alea ludere oportet. » *Per-spiciuus.*

CANON LI.

« Omnino prohibet hæc sancta et universalis synodus, eos qui dicuntur mini, et eorum spectacula, deinde venationum quoque spectationes, easque quæ fiunt in scena saltationes perfici. Si quis autem præsentem canonem contempserit, et se alicui eorum quæ sunt vetita dederit, si sit quidem clericus, deponatur: si vero laicus segregetur. »

BALS. In 24 canone præsentis synodi plurima scripsimus de equorum curriculis, venationibus et reliquis spectaculis: quin etiam de mimis et saltationibus in scena, et lege ea. Interrogaverit autem quispiam, cur ille quidem canon statuit, sacris initiatos et monachos, qui in equorum curriculis vel ludis thymelicis seu scenicis versantur, cessare vel deponi: præsens autem canon dicit indistincte, eos qui hujusmodi rebus se dedunt, si sint quidem clerici, deponi, si laici vero, segreg-

Guill. Beveregii notæ.

(47) Καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια. Harmenopolis hunc canonem his verbis contrahit: Ὁσαύτως καὶ ὁ ἑαυτὸν ἐκδιδοὺς μίμους καὶ θεάτρον καὶ τοῖς τῶν κυνηγίων θεωρίαις καὶ ταῖς ἐπὶ σκηναῖς ὄρχησεσιν. Similiter et qui seipsum dat mimis, ac licturis, et venationum spectaculis, et scenicis saltationibus, ubi scholiastes ad ista verba hujusmodi canonis observat: Ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν πόλεων θηρία ἐτρέφετο. λέοντες καὶ ἄρκτοι, καὶ κατὰ τινὰς καιροὺς ἐξήγοντο εἰς τὸ θέατρον· καὶ τότε μὲν ταύροις ἐμάχοντο, ποτὲ δὲ ἀνθρώποις, ἀιμαλώτοις τυχὸν ἢ κατακρίτοις, καὶ ἦσαν ταῦτα τοῖς θεωμένοις καθ' ἡδονήν: τοῦτο οὖν ὁ κανὼν ἐπαγορεύει, οὐ τὸ διὰ κυνῶν ἢ ἄλλω· θηρεῦσιν. In

τὸ κτιζεσθαι μοναστηριον ἀνευ βουλῆς τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου.

CANON N'.

« Μηδένα τῶν ἀπάντων εἴτε λαϊκῶν εἴτε κληρικῶν
« κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν. Εἰ δὲ τις τοιοῦτο φαρμακείᾳ
« θείᾳ πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖται·
« ἴθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Ἐν τῷ μβ' καὶ ἐν τῷ μγ' κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γέγραπται τοὺς κυβεύοντας παύσθαι, ἢ μὴν καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφοριζέσθαι. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους κυβεύοντας, καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφοριζέσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ κεφ. κζ' καὶ λθ' τοῦ ὁ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν τούτοις γραφέντα. Ζητεῖται δὲ, ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μὴ διοριζομένου ἀκολούθως τοῖς ἀποστολικῶν κανόνι μετὰ παραγγελίας κολάζεσθαι τοὺς κυβεύοντας, τίμη προσέχειν ὀφειλομένον. Καὶ τῶς ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τοῖς ἀποστολικῶν κανόνων, ὡς καὶ φιλανθρωποτέροις, καὶ ὅτι ἡ παρούσα σύνοδος, ἐν κανόνι αὐτῆς ἐνάτην περὶ κληρικῶν προισταμένου κληρικῶν ἐργαστηρίου διατακτομένη, ὡς ἀπεντεῦθεν τοῦτον κολάζει, ἀλλὰ φησιν, Ἡ παυσάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω.

ZONAR. Καὶ ὁ μβ' καὶ ὁ μγ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνων τοῦτο κωλύουσιν.

ARIST. « Οὐδὲ τὸν λαϊκὸν κυβεύειν δέον. » Σαφῆς.

CANON NA'.

« Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία αὕτη καὶ οἰκουμένη
« σύνοδος τοὺς λεγομένους μίμους καὶ τὰ τούτων
« θεάτρα, εἰτὰ γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια (47), καὶ τὰς ἐπὶ σκηναῖς ὄρχησεις (48) ἐπιτελεῖσθαι. Εἰ δὲ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσῃ, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τοῦτων ἐκδῶ· εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Ἐν τῷ κδ' κανόνι τῆς παρουσίας συνόδου ἐγράψαμεν τινὰ διάφορα χάριν τῶν ἵπποδρομιῶν, τῶν κυνηγίων, καὶ τῶν λοιπῶν θεωριῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν μίμων καὶ τῶν ἐπὶ σκηναῖς ὄρχησεων, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, διὰ τί ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν διορίζεται τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς, τοὺς ἀσχολομένους ἐν ἵπποδρομίαις ἢ θυμελικαῖς παιγνίοις, παύσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι· ὁ δὲ παρῶν φησιν ἀδιαστικῶς τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκδόντας ἑαυτοῦς, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι,

maximis urbibus alebantur bestiae, puta leones et ursi, certisque temporibus in theatrum educabantur: ac nonnumquam sane cum tauris pugnant. nonnumquam cum hominibus, captivis sorte aut damnatis, atque hæc spectantibus voluptati erant. Istud igitur hic canon prohibet, non venationem, quæ sit cum canibus, aut aliter. Harmenop. Epit. can. sect. 3, tit. 3. Hæc autem ex Zonaræ scholiis excerpta videntur.

(48) Τὰς ἐπὶ σκηναῖς ὄρχησεις. Codex Amembachianus legit τὰς ἐπὶ σκηναῖς, sed non modo reliqui omnes codices, verum etiam scholiastes omnes legunt σκηναῖς.

λαϊκούς δὲ ἀφορίζεσθαι; Ἀύσις. Ἐτερόν ἐστι φορητότερον τὸ ἀνιέναι τινὰς εἰς ἵπποδρομίας ἔστιν ὅτε, ἢ ἐπὶ θυμελικοῖς παιγνίοις ἀλῶναι· καὶ ἕτερον ἀσύγνωστον τὸ ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχειν διηνεκές. Ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἐπάπαξ μετὰ προσοχῆς ἁμαρτάνοντες ἐπιφρονῶνται παύσασθαι, εἰ μὴ θέλουσι καθαιρεθῆναι· οἱ δὲ καταχρῶμενοι τῷ κακῷ, κληρικοὶ μὲν ὄντες, ἀπεντεύθεν καθαιροῦνται, λαϊκοὶ δὲ, ἀφορίζονται. Ἔσο δὲ εἰδῶς ὡς, εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι ἐγράψαμεν τὰ παρά τινων λεγόμενα, χάριν τοῦ μὴ κωλύεσθαι τὰς σήμερον τελουμένας ἵπποδρομίας, ἀλλὰ γε τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις καὶ τὰ ἐπὶ θυμελῆς τῶν μίμων θεώρια ἀδιαστικτῶς κολάζεσθαι πάντες λέγουσι, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κανόνων. Κυνηγίων δὲ θεώρια λέγει ὁ κανὼν τὰς θηριομαχίας· αὗται δὲ κωλύονται· οὐ μὴν τὰ λαγωκυνήγια. Ἔοικε δὲ διὰ τὰ τῶν τοιούτων κανόνων ἐπιτίμια ἐπινοηθῆναι τὰ βασιλικὰ παίγνια· τὸν κοντοπαίκτην δηλαδή, τὸν Μάρωνα, τὸν Ἀχιλλέα (49), τὴν Ὀκτώηχον, καὶ τὴν λοιπὰ, ὡς μὴ διάχυσιν καὶ γέλωτα ἄσεμνον ἐμποιοῦντα τοῖς βλέπουσιν.

ZONAR. Τοὺς πιστοὺς ἢ ἀκρίθεια τῆς εὐαγγελικῆς ποδιτείας μὴ ἀνειμένως καὶ διακεχυμένως βιῶν βούλεται, ἀλλ' ὡς πρέπει ἀγίοις. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ κανὼν οὗτος ὅσα διάχυσιν τῆ ψυχῆ ἐμποιοῦσι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον, ἐκλύουσι τε καὶ χαννοῦσι (50) τὴν τόνον αὐτῆς, καὶ πρὸς γέλωτας βρασματοῦεις παρακινῶσι καὶ καγχασμοὺς, ἀπηγόρευσεν, οἷα εἴπῃ τὰ τῶν μίμων, οἱ ποτὲ μὲν Ἀραβίτας μιμούμενοι, ποτὲ δὲ Ἀρμενίους, ποτὲ δὲ δούλους, ἐνίοτε δ' ἕτερ' ἅττα τοῖς ἐπὶ κόρβης ραπίσμασι καὶ ψοφήμασι, γέλωτας ἀπρεπεῖς κινῶσι, καὶ οἷον ἐκβαχεύουσι τοὺς ἀφελεστεροὺς ἢ ἀπροσεκτοτέρους. Τὰ δὲ τῶν κυνηγίων θεώρια οὐ τὸ θηρεύειν διὰ τῶν κυνῶν ἢ ἄλλως ἐστί. Τοῦτο γὰρ οὐ θεώριον, ἀλλ' ἔργον ἐστίν. Ἐν ταῖς πόλεσι δὲ ταῖς μεγίσταις θηρία ἐτρέφοντο λέοντες καὶ ἄρκτοι, καὶ κατὰ τινὰς καιροὺς ἐξήγοντο εἰς τὰ θέατρα, καὶ ποτὲ μὲν ταύροις ἐμάχοντο, ποτὲ δὲ καὶ ἀνθρώποις, αἰχμαλώτοις τυχόν ἢ κατακρίτοις, καὶ ἦσαν ταῦτα τοῖς θεωμένοις πρὸς ἡδονήν. Ταῦτα δὲ ἀπαγορεύει γίνεσθαι ὁ κανὼν, ὡς ὁμότητα κατηγοροῦντα τῶν θεωμένων, καὶ τὰς ἐτέρων συμφορὰς χαρμονὰς οἰκείας λογιζομένους. Καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς δὲ ὀρχήσεις κωλύει. Σκηνὴ δὲ ἐστὶν ἡ προσποίσις καὶ ὑπόκρισις, ὅθεν καὶ σκηνικοὶ λέγονται οἱ ὑποκρινόμενοι, καὶ ἀπεικάζοντες ἑαυτοὺς ποτὲ μὲν δούλοις, ποτὲ δὲ δεσπότηταις, ποτὲ δὲ στρατηγοῖς καὶ ἄρχουσιν. Ὡσπερ οὖν ταῦτα ἐκώλυσεν ὁ κανὼν διὰ τῶν μίμων, οὕτω καὶ

A gari? Solutio. Alterum est tolerabilius, ascendere quandoque aliquem ad equorum curricula, aut in ludis scenicis deprehendi: alteri autem venia dari non potest, si quis ejusmodi rebus se dediderit, et hoc opus perpetuo exerceat. Unde, qui semel quidem, prudentesque ac scientes peccant, ut cessent admonentur: si nolint, deponuntur. Qui autem malo utuntur, si sint quidem clerici, ex eo deponuntur: si autem laici, segregantur. Scias autem, quod etiamsi in illo canone scripsimus quæ a nonnullis dicuntur, quod non prohibentur qui hodie sunt equorum cursus: sed tamen scenicas saltationes, et mimorum in thymele spectacula, indistincte prohiberi omnes asserunt ex utrisque canonibus. Venationum autem spectationes vocat canon, bestiarum pugnas, ex enim prohibentur, non tamen et leporum venationes. Propter horum autem can. pœnas videntur esse excogitati ludi imp. contopactes scilicet, Maro, Achilles, Octoechus et cæteri, ut qui spectantibus dissolutionem et immodicum risum non movent.

ZONAR. Non remisse aut dissolute vitam institueret, sed eam quæ sanctos viros decet morum integritatem ac severitatem tueri, ex præscripto evangelicæ disciplinæ fideles jubentur. Igitur ea omnia, per quæ animus minime necessaria remissione laxari, ejusdemque contentlo dissolvi potest, undeque risus immodici et cachinnationes existunt, vetita hujus canonis decreto atque interdicta fuere. Sunt ejus generis mimorum ludicræ artes, quæ nunc Arabas, nunc Armenios, nunc servi personam, nunc alia quædam imitatione effingentes, colaphis sibi vicissim impactis strepituque incomposito risus inconditos movent, rudiorumque proinde simplices animos quodam quasi furore percellunt. Venationum vero spectacula, quæ hic prohibentur non ea intelligenda sunt, cum feræ canum ministerio, aut alia simili ratione captantur; nec enim spectaculū vicem, sed actionis potius cujusdam ea res obtinet. Verum in magnis urbibus feræ bestiæ, leones nimirum ursique, alebantur, quæ quidem, cum statis temporibus producerentur in theatrum, ibique vel cum tauris, vel etiam cum hominibus, aut captivis aut rei capitalis damnatis, committerentur, plures eo aspectu oblectari soliti sunt. **219** Ea igitur spectacula, quippe sævitix astantium argumenta, qui aliena clade ad suas ipsi voluptates abuterentur, edi vetat canon. Saltationes quoque in scenis exhi-

Guill. Beveregii notæ.

(49) Τὸν Ἀχιλλέα. Ita quidem omnes nostri mss. una cum impressis codicibus legunt; sed Joannes Meursius in *Glossario Græco Barbaro* in vocē Μάρων, ubi hunc Balsamonis locum citat, pro Ἀχιλλέα, legit ἀγγιλλων. Et ne quis erratum typographicum esse suspicetur, ipsam vocem ἀγγιλλων; *lusus genus* interpretatur; sed alium non affert locum ubi occurrit, præter hunc Balsamonis, quem sub manibus habemus. Unde autem hanc

lectionem hauserit me latet: sed ex ms. aliquo eam desumptam esse ex eo colligimus, quod hic locus inter ea reconseatur, quæ ipse ex auctoribus Græcis hactenus non editis se collegisse refert.

(50) Ἐκλύουσι τε καὶ χαννοῦσι. Ms. Amerbachianus legit ἐκλύουσι καὶ χαννοῦσι. Editio Parisiensis ἐκλύουσι τε χαννοῦσι particula καὶ male ommissa.

monasterium, sine ejus qui loco præest episcopi voluntate.

CANON L.

« Nullus sive laicus sive clericus, ab hoc deinceps
« tempore alea ludat. Si quis autem hoc facere
« deprehensus fuerit, si sit quidem clericus,
« deponatur: sin laicus, segregetur. »

BALS. Eos qui ludunt alea cessare, vel deponi ac segregari, in 42 canone et in 43 sanctorum apostolorum scriptum est. Præsens autem canon decernit, ab hoc tempore sacerdotes, qui alea ludunt, deponi, et laicos segregari. Lege et 27 cap. et 59, 9 tit. presentis operis, et quæ in iis scripta sunt. Queritur autem, cum præsens canon non decernat consequenter apostolicis canonibus, eos qui alea ludunt post 218 denuntiationem puniri, quemnam sequi debeamus? Et mihi quidem videntur esse sequendi apostolici canones, utpote humaniores, et quod præsens synodus in ejus 9 canone de clerico, qui cautionatoriarum officinarum præest, statuens, non eum ex eo ipso punit, sed dicit, vel cesset, vel deponatur.

ZONAR. Hoc ludi genus 42 et 43 apostolici canonis decreto interdictum reperias.

ARIST. « Nec laicum alea ludere oportet. » *Per-spiciuus.*

CANON LI.

« Omnino prohibet hæc sancta et universalis synodus, eos qui dicuntur mimi, et eorum spectacula, deinde venationum quoque spectationes, easque quæ fiunt in scena saltationes perfici. Si quis autem præsentem canonem contempserit, et se alicui eorum quæ sunt vetita dederit, si sit quidem clericus, deponatur: si vero laicus segregetur. »

BALS. In 24 canone præsentis synodi plurima scriptis de equorum curricula, venationibus et reliquis spectaculis: quinetiam de mimis et saltationibus in scena, et lege ea. Interrogaverit autem quispiam, cur ille quidem canon statuit, sacris initiatos et monachos, qui in equorum curricula vel ludis thymelicis seu scenicis versantur, cessare vel deponi: præsens autem canon dicit indistincte, eos qui hujusmodi rebus se dedunt, si sint quidem clerici, deponi, si laici vero, segre-

Α τὸ κτίζεσθαι μοναστήριον ἀνευ βουλῆς τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου.

KANON N'.

« Μηδένα τῶν ἀπάντων εἴτε λαϊκῶν εἴτε κληρικῶν
« κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν. Εἰ δέ τις τοιοῦτο φωρα-
« θεῖη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖ-
« σθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Ἐν τῷ μβ' καὶ ἐν τῷ μγ' κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γέγραπται τοὺς κυβεύοντας παύεσθαι, ἢ μὴν καθαιρεῖσθαι ἢ ἀφοριζέσθαι. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀπεντεῦθεν καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους κυβεύοντας, καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀφοριζέσθαι. Ἀνάγνωθι καὶ κερ. κζ' καὶ λθ' τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ ἐν τούτοις γρωφέντα. Ζητεῖται δὲ, ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μὴ διοριζομένου ἀκολούθως τοῖς ἀποστολικῶν κανόνι μετὰ παραγγελίας κολάζεσθαι τοὺς κυβεύοντας, τίνι προσέχειν ὀφειλομέν. Καὶ τέως ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τοῖς ἀποστολικῶν κανόνων, ὡς καὶ φιλανθρωποτέροις, καὶ ὅτι ἡ παρούσα σύνοδος, ἐν κανόνι αὐτῆς ἐνάτην περὶ κληρικῶν προισταμένου κατηλικῶ ἐργαστηρίου διατακτομένη, οὐκ ἀπεντεῦθεν τοῦτον κολάζει, ἀλλὰ φησιν, Ἡ παυσάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω.

ZONAR. Καὶ ὁ μβ' καὶ ὁ μγ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν τοῦτο κωλύουσιν.

ARIST. « Οὐδὲ τὸν λαϊκῶν κυβεύειν δέον. » *Σεφής.*

KANON NA'.

« Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία αὕτη καὶ οἰκουμένη
« σύνοδος τοὺς λεγομένους μίμους καὶ τὰ τούτων
« θεάτρα, εἰτά γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώ-
« ρια (47), καὶ τὰς ἐπὶ σπηνῆς ὀρχήσεις (48) ἐπι-
« τελεῖσθαι. Εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος κατα-
« φρονήσῃ, καὶ πρὸς τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων
« τούτων ἐκδῶ· εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖ-
« σθω, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Ἐν τῷ κδ' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ἐγράψαμέν τινα διάφορα χάριν τῶν ἱπποδρομιῶν, τῶν κυνηγίων, καὶ τῶν λοιπῶν θεωριῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῶν μίμων καὶ τῶν ἐπὶ σπηνῆς ὀρχήσεων, καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Ἐρωτῆσαι δὲ τις, διὰ τί ἐκεῖνος μὲν ὁ κανὼν διορίζεται τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς, τοὺς ἀσχολούμενους ἐν ἱπποδρομίαις ἢ θυμελικῶν παιγνίοις, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι· ὁ δὲ παρὼν φησιν ἀδιαστίκτως τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκδόντας ἑαυτοὺς, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι,

Guill. Beveregii notæ.

(47) Καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεόρια. Harmonopolus hunc canonem his verbis contrahit: Ὡσαύτως καὶ ὁ ἑαυτὸν ἐκδιδούς μίμος καὶ θεάτροις καὶ τοῖς τῶν κυνηγίων θεωρίαις καὶ ταῖς ἐπὶ σπηναῖς ὀρχήσεσιν. Similiter et qui seipsum dat mimis, ac theatris, et venationum spectaculis, et scenicis saltationibus, ubi scholiastes ad ista verba κυνηγίων θεωρησίαις, hæc observat: Ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν πόλεων θηρία ἐτρέφετο, λέοντες καὶ ἄρκτοι, καὶ κατὰ τινὰς καιροὺς ἐξήγοντο εἰς τὸ θέατρον· καὶ ποτὲ μὲν ταύροις ἐμάχοντο, ποτὲ δὲ ἀνθρώποις, αἰμαλώτοις τυχὸν ἢ κατακρίτοις, καὶ ἦσαν ταῦτα τοῖς θεωμένοις καθ' ἡδονήν· τοῦτο οὖν ὁ κανὼν ἀπαγορεύει, οὐ τὸ διὰ τῶν κινῶν ἢ ἄλλω, θεωρεῖν. In

maximis urbibus aiebantur bestiae, puta leones et ursi, certisque temporibus in theatrum educabantur: ac nonnunquam sane cum tauris pugnant. nonnunquam cum hominibus, capivivis forte aut damnatis, atque hæc spectantibus voluptati erant. Istud igitur hic canon prohibet, non venationem, quæ sit cum canibus, aut aliter. Harmonopol. Epit. can. sect. 5, tit. 5. Hæc autem ex Zonaræ scholiis excerpta videntur.

(48) Ταῖς ἐπὶ σπηνῆς ὀρχήσεις. Codex Amembachianus legit τὰς ἐπὶ σπηγῶν, sed non modo reliqui omnes collices, verum etiam scholiastes omnes legunt σπηνῆς.

λαϊκούς δὲ ἀφορίζεσθαι; *Λύσις.* Ἐτερόν ἐστι φορη- A
τότερον τὸ ἀνιέναι τινὰς εἰς ἵπποδρομίας· ἔστιν ὅτε,
ἢ ἐπὶ θυμελικοῖς παιγνίοις ἀλῶναι· καὶ ἕτερον ἀσύγ-
γνωστον τὸ ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ
τοῦτο ἔργον ἔχειν διηνεκές. Ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἐπά-
παξ μετὰ προσοχῆς ἀμαρτάνοντες ἐπιφωνοῦνται
παύσασθαι, εἰ μὴ θέλουσι καθαιρεθῆναι· οἱ δὲ κα-
ταχρῶμενοι τῷ κακῷ, κληρικοί μὲν ὄντες, ἀπεντεῦ-
θεν καθαιροῦνται, λαϊκοὶ δὲ, ἀφορίζονται. Ἔσο δὲ
εἰδὼς ὧς, εἰ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ κανόνι ἐγράψαμεν
τὰ παρὰ τινων λεγόμενα, χάριν τοῦ μὴ κωλύεσθαι
τὰς σήμερον τελουμένας ἵπποδρομίας, ἀλλὰ γε τὰς
ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις καὶ τὰ ἐπὶ θυμέλης τῶν μίμων
θεώρια ἀδιαστίκτως κολάζεσθαι πάντες λέγουσι,
καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κανόνων. Κυνηγίων δὲ θεώ-
ρια λέγει ὁ κανὼν τῆς θηριομαχίας· αὐταὶ δὲ κω-
λύονται· οὐ μὴν τὰ λαγκωνήγια. Ἔοικε δὲ διὰ τὰ
τῶν τοιούτων κανόνων ἐπιτίμια ἐπινοηθῆναι τὰ βα-
σιλικὰ παίγνια· τὸν κοντοπαίκτην δηλαδὴ, τὸν
Μάρωνα, τὸν Ἀχιλλέα (49), τὴν Ὀκτώηχον, καὶ τὰ
λοιπὰ, ὧς μὴ διάχουσιν καὶ γέλωτα ἀσεμνον ἐμ-
ποιούντα τοῖς βλέπουσι.

ZONAR. Τοὺς πιστοὺς ἢ ἀκρίβεια τῆς εὐαγγελι-
κῆς πολιτείας μὴ ἀνειμένως καὶ διακεχυμένως
βιοῦν βούλεται, ἀλλ' ὧς πρέπει ἀγίοις. Διὰ τοῦτο
οὖν ὁ κανὼν οὗτος· ὅσα διάχουσιν τῇ ψυχῇ ἐμποιούσι
παρὰ τὸ ἀναγκαῖον, ἐκλύουσι τε καὶ χαννοῦσι (50)
τὸν τόνον αὐτῆς, καὶ πρὸς γέλωτα βρασματώδεις
παρακινούσι καὶ καγχασμοὺς, ἀπηγόρευσε, οἳά
εἴσι τὰ τῶν μίμων, οἱ ποτὲ μὲν Ἀραδίτας μιμού-
μενοι, ποτὲ δὲ Ἀρμενίους, ποτὲ δὲ δούλους, ἐνίοτε
δ' ἕτερ' ἅπαντα τοῖς ἐπὶ κόρῃς ῥαπίσμασι καὶ ψοφή-
μασι, γέλωτα ἀπρεπεῖς κινούσι, καὶ ὅσον ἐκδακ-
χεύουσι τοὺς ἀφελεστέρους ἢ ἀπροσεκτοτέρους. Τὰ
δὲ τῶν κυνηγίων θεώρια οὐ τὸ θηρεῖν διὰ τῶν
κυνῶν ἢ ἄλλως ἐστὶ. Τοῦτο γὰρ οὐ θεώριον, ἀλλ'
ἔργον ἐστίν. Ἐν ταῖς πόλεσι δὲ ταῖς μεγίσταις θη-
ρία ἐτρέφοντο λέοντες καὶ ἄρκτοι, καὶ κατὰ τινὰς
καιροὺς ἐξήγοντο εἰς τὰ θέατρα, καὶ ποτὲ μὲν ταύ-
ροις ἐμάχοντο, ποτὲ δὲ καὶ ἀνθρώποις, ἀλχημαλώτοις
τυχόν ἢ κατακρίτοις, καὶ ἦσαν ταῦτα τοῖς θεωμέ-
νοις πρὸς ἡδονήν. Ταῦτα δὲ ἀπαγορεύει γίνεσθαι ὁ
κανὼν, ὧς ὁμότητα κατηγοροῦντα τῶν θεωμένων,
καὶ τὰς ἑτέρων συμφορὰς χαρμονὰς οἰκείας λογι-
ζόμενων. Καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς δὲ ὀρχήσεις κωλύει.
Σκηνὴ δὲ ἐστὶν ἡ προσποιήσις καὶ ὑπόκρισις, ὅθεν
καὶ σκηνικοί λέγονται οἱ ὑποκρινόμενοι, καὶ ἀπει-
κάζοντες ἑαυτοὺς ποτὲ μὲν βούλοις, ποτὲ δὲ δεσπό-
ταις, ποτὲ δὲ στρατηγοῖς καὶ ἀρχουσιν. Ὡσπερ οὖν
ταῦτα ἐκώλυσε ὁ κανὼν διὰ τῶν μίμων, οὕτω καὶ

A gari? Solutio. Alterum est tolerabilius, ascendere
quandoque aliquem ad equorum curricula, aut in
ludis scenicis deprehendi: aliori autem venia dari
non potest, si quis ejusmodi rebus se dederit, et
hoc opus perpetuo exercent. Unde, qui semel
quidem, prudentesque ac scientes peccant, ut ces-
sent admonentur: si nolint, deponuntur. Qui au-
tem malo utuntur, si sint quidem clerici, ex eo
deponuntur: si autem laici, segregantur. Scias
autem, quod etiamsi in illo canone scripsimus
quæ a nonnullis dicuntur, quod non prohibentur
qui hodie sunt equorum cursus: sed tamen
scenicæ saltationes, et mimorum in thymele spe-
ctacula, indistincte prohiberi omnes asserunt ex
utrisque canonibus. Venationum autem spectatio-
nes vocat canon, bestiarum pugnas, eæ enim
prohibentur, non tamen et leporum venationes.
Propter horum autem can. pœnas videntur esse
excogitati ludi imp. contopactes scilicet, Maro,
Achilles, Octoechus et cæteri, ut qui spectantibus
dissolutionem et immodicum risum non movent.

ZONAR. Non remisse aut dissolute vitam institue-
re, sed eam quæ sanctos viros decet morum integri-
tatem ac severitatem tueri, ex præscripto evange-
licæ disciplinæ fideles jubentur. Igitur ea omnia,
per quæ animus minime necessaria remissione
laxari, ejusdemque contentio dissolvi potest, unde-
que risus immodici et cachinnationes existunt,
vetita hujus canonis decreto atque interdicta fuere.
Sunt ejus generis mimorum ludicræ artes, quæ
nunc Arabas, nunc Armenios, nunc servi perso-
nam, nunc alia quædam imitatione effluentes,
colaphis sibi vicissim impactis strepituque incom-
posito risus inconditus movent, rudiorumque
proinde simplices animos quodam quasi furore
percellunt. Venationum vero spectacula, quæ hic
prohibentur non ea intelligenda sunt, cum feræ
canum ministerio, aut alia simili ratione captan-
tur; nec enim spectaculi vicem, sed actionis pot-
ius cujusdam ea res obtinet. Verum in magnis
urbibus feræ bestiæ, leones nimirum ursique, ale-
bantur, quæ quidem, cum statis temporibus pro-
ducerentur in theatrum, ibique vel cum tauris,
vel etiam cum hominibus, aut captivis aut rei ca-
pitalis damnatis, committerentur, plures eo aspectu
oblectari soliti sunt. 219 Ea igitur spectacula,
quippe sævitæ astantium argumenta, qui aliena
clade ad suas ipsi voluptates abuterentur, edi
vetat canon. Saltationes quoque in scenis exli-

Guill. Beveregii notæ.

(49) Τὸν Ἀχιλλέα. Ita quidem omnes nostri
mas. una cum impressis codicibus legunt; sed
Juannes Meursius in *Glossario Græco Barbaro* in
vocæ Μάρων, ubi hunc Balsamonis locum citat,
pro Ἀχιλλέα, legit ἀγγιάλιον. Et ne quis erratum
typographicum esse suspicetur, ipsam vocem ἀγ-
χιάλλο; *lunus genus* interpretatur; sed alium non
aberti locum ubi occurrit, præter hunc Balsamonis,
quem sub manibus habemus. Unde autem hanc

lectionem hauserit me latet: sed ex ms. aliquo
eam desumptam esse ex eo colligimus, quod hic
locus inter ea recenseatur, quæ ipse ex auctori-
bus Græcis hactenus non editis se collegisse
refert.

(50) Ἐκλύουσι τε καὶ χαννοῦσι. Ms. Amerba-
chianus legit ἐκλύουσι καὶ χαννοῦσι. Editio Pari-
siensis ἐκλύουσι τε χαννοῦσι particula καὶ male
omissa.

beri solitas damnat. Scena porro assimulatio atque imitatio quaedam est, unde scenici histriones dicuntur, qui servos aut dominos, nonnunquam exercituum ductores ac principes viros agendo imitantur. Ut ergo ista mimorum appellatione, ita scenicas saltationes, sive a viris incomposito ac turpi motu inter saltandum lascivientibus, sive a feminis ad libidinem spectatores provocantibus, voluere. Cujus quidem auctoritate neglecta, si quis ad ea, quae hic vetita sunt animus adju-

ARIST. « Nec histrionem agere, nec spectaculis et venationibus indulgere : segregatur enim. »
« Clericus autem deponitur. »

Etiam laici Christiani religiose vitam agere admonentur. Propterea canon eos, qui ex illis alea ludunt, vel saltationes in scena peragunt, vel histriones facti sunt, et ad spectaculum homines congregant, aut in venationibus sunt occupati, excommunicat. Clericos autem, si qui ex iis quae prohibentur fecerint, deponit.

CANON LII.

« In omnibus sanctae Quadragesimae jujunii diebus, praeterquam Sabbato et Dominica et sancto Annuntiationis die, fiat sacrum praesantificationum ministerium. »

BALS. Statutum est ut juniorum dies, luctus et punitionis dies sint, ad sua uniuscujusque expianda peccata. Deo autem sacrificium offerre, est festum celebrare. Festus autem dies nihil est aliud quam gaudium. Quomodo ergo potest quis simul et morere et laetitia diffundi? Et ideo statuerunt Patres non fieri sacrificium tota Quadragesima, praeterquam Sabbato et die Dominico et die Annuntiationis. In his enim festum agere, non desistere, vel jejunare vel genu flectere, jussimus. Praesantificationum autem ministerium incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem prius oblatae et perfecti sacrificii sacrique mysterii. Existimo autem, quod quae accuratam rationem sequuntur monasteria, propter praesentem canonem, ante Quinquagesimam canunt et legunt can-

Guill. Beveregii notae.

(51) *Πρό της Τυροφάγου.* Gentianus Hervetus vertit, ante Septuagesimam, sed male. Graeci enim Dominicam Septuagesimam Κυριακήν του άσώτου non tñ; τυροφάγου vocant. Sed Κυριακή της τυροφάγου illis eadem est, quae Latinis *Quinquagesima* dicitur, et Quadragesimam proxime praecedit, a qua etiam praecedens hebdomada tñs τυροφάγου denominatur. Graeci enim aliter ac Latini has hebdomadas computant; apud hos feriae cujusvis ex his hebdomadis a praecedente, apud illos a subsequente Dominica nomina sortitae sunt : ut hebdomada Quinquagesimae Latinis ea est, quae Quinquagesimam sequitur; sed hebdomada tñs τυροφάγου Graecis ea est, quae eandem Dominicam praecedit, ac propterea eadem, quae Sexagesimae Latinis dicitur, proxima die post Dominicam Sexagesimae incipit, et in nostram Quinquagesimam desinens, quae proin Κυριακή της τυροφάγου dicitur. Et quidem ex hoc ipso Balsamonis loco Quinquagesimam hic intelligendam

Α τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις, εἴτε δι' ἀνδρῶν γίνονται ἀπρεπῶς λυγίζομένων καὶ ἀσχημονούντων ἐν τῷ ὀρχεῖσθαι, εἴτε διὰ γυναικῶν εἰς ἀκολασίαν τοὺς ἑρῶντας ἐκκαλούμενων. Τοῖς δὲ μὴ φυλάσσουσι τὸν κανόνα, ἀλλ' ἐκδιδούσιν αὐτοὺς δι' αὐτοῦ ἀπαγορευθεῖσι, κληρικοῖς μὲν οὖσι, καθαιρέσιν ἐπάγει, λαϊκοῖς δὲ, ἀφορισμῶν.

exerceantur, eodem hoc canone sublata esse voluere. Cujus quidem auctoritate neglecta, si quis ad ea, quae hic vetita sunt animus adju-

ΑΡΙΣΤ. « Οὐδὲ μίμον εἶναι, οὐδὲ θεάτρων καὶ κυνηγίων ἀνέχεσθαι : ἀφορίζεται γάρ. Ὁ δὲ κληρικὸς καθαιρίζεται. »

Καὶ οἱ λαϊκοὶ Χριστιανοὶ ὄντες σεμνῶς ἀπατούνται διαβιώσκειν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ κανὼν τοὺς κυβεύοντας ἐξ αὐτῶν, ἢ ὀρχήσεις ἐπὶ σκηνῆς ἐπιτελοῦντας, ἢ μίμους γινομένους, καὶ πρὸς θείαν ἀνθρώπου ἐπισυνάγοντας, ἢ πρὸς κυνηγία ἐνασχολοῦμένους, ἀφορίζει. Κληρικοὺς δὲ, εἴ τι τῶν ἀπηγορευμένων ποιήσουσι, καθαιρεῖ.

KANON NB'.

« Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις παρακτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμερας γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία. »

ΒΑΣ. Αἱ τῶν νηστειῶν ἡμέραι πένθους εἶναι ἐτάχθησαν, καὶ κατανύξω; εἰς ἐξέλασμα τῶν ἐλάστων σφαλμάτων. Τὸ δὲ προσάγειν τῷ θεῷ θυσίαν πανηγυρίζειν ἐστὶ. Τὸ δὲ πανηγυρίζειν οὐδὲν τι ἄλλο ἐστὶν ἢ χαρμονή. Πῶς οὖν ἐν ταῦτῳ δύναται τις πένθειν καὶ διακεχύσθαι; Διὰ τοῦτο ὥρισαν οἱ Πατέρες μὴ γίνεσθαι θυσίαν δι' ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς ἀνευ Σαββάτου καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἐν ταύταις γὰρ πανηγυρίζειν, ἀλλ' οὐ πένθειν ἢ νηστεύειν, ἢ γόου κάμπτειν, προσητάγμεθα. Τὴν δὲ λειτουργίαν τῶν προηγιασμένων ἀνάμακτον θυσίαν οὐ λέγομεν, ἀλλὰ προσαγωγὴν τῆς ἡδὴ προσαχθείσης καὶ τελεθεύσης θυσίας καὶ τελείας ἱεροτελεστίας. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὰ ἀκριβῆ τῶν μοναστηρίων διὰ τὸν παρόντα κανόνα πρὸ τῆς Τυροφάγου (51) ψάλλουσι καὶ ἀναγιγνώσκουσι τοὺς

D esse, quemadmodum nos transtulimus, clare satia evincatur. Asserit enim Balsamon monasteria, quae accuratam sequuntur rationem, hujus ipsius canonis auctoritate ducta canere, et canones atque martyria festorum, et sacrarum memoriarum, quae tota Quadragesima proveniunt, legere prae tñs τυροφάγου. Hoc est, quoniam Quadragesima currente haec facere non licet, ideoque ea proxime ante Quadragesimam celebrant; quod prae tñs τυροφάγου aperte indicat, cum Κυριακήν τῆς τυροφάγου Graecis Quadragesima statim subsequatur. Quare autem ea, quae in ipsa Quadragesima proveniunt, ante Septuagesimam fierent, nulla ratio assignari potest. Ex eo igitur, quod ea prae tñs Τυροφάγου celebrari affirmat, eam Quinquagesimae nostrae respondere constat. Adeo ut, quae Balsamon hic prae tñs τυροφάγου facta dicit, ea in hebdomade ante Quinquagesimam nostram facta videantur : siquidem ipsa Κυριακή τῆς τυροφάγου hic intelligitur.

κανόνας και τὰ μάρτυρια τῶν κατὰ τὴν ὄλην Τεσσαρακοστῆν προβαίνουσῶν ἑορτῶν και μνημῶν ἁγίων. Σημεῖωσαι οὖν και ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος διὰ κυρίως μία ἐστὶ Τεσσαρακοστήμερος; (52). Εἰ γὰρ ἐπεγινώσκετο και ἐτέρα, ὠρίσθη ἂν και ἐν ἐκείνῃ μὴ γίνεσθαι τὴν ἱεροτελεσίαν διὰ τελείας θυσίας, ἀλλὰ διὰ προηγιασμένων, καθὼς ὠρίσθη τοῦτο γίνεσθαι και ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ τοῦ μεγάλου Πάσχα.

ZONAR. Αἱ τῶν νηστειῶν ἡμέραι πένθους εἶναι ἐτάχθησαν, και κατανοήσεως εἰς ἐξίλασμα τῶν ἐκάστου σφαλμάτων. Τὸ δὲ τῷ Θεῷ προσάγειν θυσίας πανηγυρίζειν ἐστὶ· τὸ δὲ πανηγυρίζειν χαρμονῆς ἐστὶ. Καὶ πῶς ἐν ταύτῃ τις πνεθεῖν δύναται και διακεχῶσθαι; Διὰ τοῦτο ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέραις ἢ τῶν προηγιασμένων γίνεται λειτουργία, οὐ τότε νησιομένης τῆς ἀναιμάχτου θυσίας, ἀλλὰ τῆς ἡδὴ προσαχθείσης και τελειωθείσης αὐθις προσαγομένης· κατὰ δὲ τὰ Σάββατα και τὰς Κυριακὰς, ἐπεὶ ἐν ταύταις νηστεύειν ἀπηγόρευται, ἐνδίδεται και θυσίαν προσφέρειν και τελείαν λειτουργεῖν λειτουργίαν. Ὁμοίως και κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ. Τιμῶμεν γὰρ αὐτὴν ὡς ἀρχὴν και κεφάλαιον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, και πανηγυρίζομεν ἐν αὐτῇ. Διὸ οὐδὲ μνήμας ἁγίων ἐπιτελεῖν συγκεχώρηται ἐν ταῖς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ και Κυριακῇ, κατὰ τὸν να' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. Καὶ αἱ μνήμαι γὰρ τῶν ἁγίων χαρμόσυνοι. Ἐν δὲ ταῖς τῶν νηστειῶν ἡμέραις πνεθεῖν, ἀλλ' οὐ χαίρειν

ΑΡΙΣΤ. « Δι' ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς δίχα ἐ Κυριακῆς και Σαββάτου και τῆς ἡμέρας τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ τὰ προηγιασθέντα προσάγεται. »

Ἡ αἰτία δι' ἣν ἐν ὄλη τῇ Τεσσαρακοστῇ ἀνευ Σαββάτου και Κυριακῆς και τῆς ἡμέρας τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ ἄρτος, οὐ προσφέρεται, ἀλλὰ προηγιασμένα τελούνται, ἐγράφη και τὸ ἡμῖν ἐγχαυροῦν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἐνάτῳ κανόνι τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.

KANON NI.

« Ἐπειδὴ μεῖζων ἐστὶν (53) ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα Guill. Beveregii notæ.

(52) Κυρίως μία ἐστὶ τεσσαρακοστήμερος. Ms. Ambrachianus legit, κυρίως μία ἐστὶ νηστεία τεσσαρακοστήμερος, proprie unum est jejunium quadragesimale; nimirum quod ante paschalem celebritatem peragitur. Hoc ex præsentī canone colligit, quippe in quo unius solius τεσσαρακοστῆς facta est mentio; et si altera fuisset, præsanctificata etiam in ea celebrari hic cautum esset. His autem, nequaquam assentiri possum, qui ex his Balsamonis verbis concludunt, nullum aliud quadragesimale jejunium præter Paschale a Græcis tunc temporibus observatum esse; nam contrarium potius ex his verbis concluditur. Ex eo enim, quod dicit unum solum κυρίως proprie quadragesimale esse, aperte indicat, aliud tunc dierum fuisse, sed quod improprie isto nomine appellare-

nones, et martyria festorum et sacrarum memoriarum, quæ tota Quadragesima proveniunt. Nota autem ex hoc canone, quod proprie una est Quadragesima. Si enim alia esset, cautum fuisset, ne in illa fieret sacrum mysterium per perfectum sacrificium. sed per præsanctificata, sicut etiam cautum est, ne fiat in magni Paschæ Quadragesima.

ZONAR. Jejuniorum tempora mœrori potissimum dicata, expiandisque intimo animi dolore cujusque criminibus constituta sunt. Deo porro sacrificare festivæ celebritatis est, ea vero celebritas hilaritatis atque lætitiæ. At quo pacto quispiam et mœrere potest et gaudio simul effundi? Proinde aliis quidem Quadragesimæ diebus celebrari ex præsanctificatis sacra mysteria consueverunt, neque ullus tunc quidem sacrificii incruenti usus admittitur, sed eorum, quæ jam consecrata semel atque altari admota sunt, oblatio iteratur, Sabbatis vero ac Dominicis diebus, per quos exerceri jejunia leges haud sivere, et sacrificium offerre, et undique suis partibus absolutum liturgiæ munus exhibere concessum est. Similiter et Annuntiationis die. Eam enim, ut principium capitiq̄ue salutis nostræ, veneramur, festumque in ea celebramus. Atque id etiam causæ sive, cur sanctorum quoque memoriam publice colere, quotiescunque jejunii tempora incidèrint, Sabbatis Dominicisque diebus exceptis, 54 Laodic. syn. can. vetitum sit.

220 Habet siquidem sanctorum commemoratio jucunditatem et lætitiā. Jejunii vero dies non gaudio, sed luctu transigi par est.

ΑΡΙΣΤ. « Per totam Quadragesimam, præterquam ἐ Dominica, Sabbato et Annuntiationis die, præsanctificata offeruntur. »

Ratio quare tota Quadragesima, præterquam Sabbato, Dominica et die Annuntiationis, panis non offertur, sed præsanctificata celebrantur, descripta est, quantum nobis licuit, in quadragesimo nono synodi Laodicensis canone.

CANON LIII.

« Quoniam spiritualis affinitas corporum conjun-

tur. Et præterea, si nullum aliud fuisset, superflua esset hæc Balsamonis observatio. Quorsum enim observaret unum proprie ita dicendum esse, si nullum aliud ita dictum fuerit? aliud itaque satis clare innuit. Utrum illud jejunium adventus sive Natalis Domini quadragesima fuerit, alii viderint.

(53) Ἐπειδὴ μεῖζων ἐστὶ. Demetrius Chomatenus archiepiscopus Bulgariæ ex hoc canone probat, eosdem gradus, quantum ad matrimonium, in spiritali hac cognatione atque in naturali consanguinitate observandos esse. Canone enim citato hæc dicit, ὅτι τὸλνον ὁ παρῶν κανὼν μεῖζονα καλεῖ τὴν πνευματικὴν συγγένειαν παρὰ τὴν σαρκικὴν, ἀνάγκην ἔχουσιν οἱ διὰ ταύτης συνδεθέντες εἰς τοσοῦτους βαθμοὺς συντηρεῖν τὸ ταύτης σεβά-

« cūque major est, in nonnullis autem locis A
 « cognovimus quosdam, qui ex sancto et salu-
 « tari baptismate infantes suscipiunt, postea
 « quoque eum matribus illorum viduis matri-
 « monium contrahere: statuimus, ut in poste-
 « rum nihil fiat ejusmodi. Si qui autem post
 « præsentem canonem hoc facere deprehensi
 « fuerint, ii quidem primo ab illicito istiusmodi
 « matrimonio desistant: deinde et fornicatorum
 « pœnis subjiciantur. »

BALS. Præsens canon fornicatorum pœnis
 subjiçit eos, qui suas commatres viduas in ma-
 trimonii societatem accipiunt: decernens has quoque B
 esse divellendas contra leges contractas nuptias.
 Existimo ergo, quod ille quidem fornicatorum
 pœnis subjiçietur, qui ab eo malo protinus recedit,
 et id confitetur. Qui enim in peccato perseverat,
 etiam fortasse plus quam ii, qui cum consanguineis
 rem habent, punietur. Lege postremum decretum
 decimi capitis quinti tituli vicesimi octavi libri
 Basilic. positum in secundo commentario quinti
 decimi tertii tituli præsentis operis. Cum hæc ita
 se habeant, quæsiverunt nonnulli, ad quem usque
 gradum in ejusmodi spirituali cognatione matri-
 monium prohibeatur. Et nonnulli quidem dixe-
 runt, quod quoniam ex canone et ex lege major
 est spiritualis cognatio cognatione carnali, debe-
 mus ea sequi quæ constituta sunt de carnalibus
 nuptiis prohibitis. Compluribus autem non ita
 visum est, sed ad eas solas personas, quæ lege
 continentur, ejusmodi cognationem extenderunt,
 et prohibitionem intentarunt. Vicesima quarta
 vero imperatoris domini Leonis philosophi no-
 vella, quæ vetat adoptatas matrimonio conjungi
 cum liberis ejus qui adoptavit, hæc circa finem
 inducit: Sed qui olim quidem non convenienti
 ratione est adoptatus, etiam si turpe quid et inde-
 corum habet matrimonium, non tamen quod
 contra leges fecerit, tenetur. Nunc autem cum
 justo et convenienti ritu fiat adoptio, et per sacrum
 mysterium hi quidem ad parentum, illi vero ad
 filiorum ordinem locumque deducantur: non jam
 restat ratio ulla ob quam filii adoptivi cum filiis
 naturalibus ejus qui adoptavit matrimonio jun-
 gantur. Sancimus ergo, nequaquam licere eos,
 qui fratrum nomen sic subierunt, fraternitatis
 nomen conjugii nomine commutare. Nota ergo ex

« οικειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας· ἔγνω-
 « μεν δὲ ἐν τισὶ τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ
 « σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομέ-
 « νους, καὶ μετὰ τοῦτο ταῖς ἐκείνων μητέρας
 « χηρεούσας γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέ-
 « σιον· ὀρίζομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος· μηδὲν τοιοῦ-
 « τον πράχθῃναι. Εἰ δὲ τινες μετὰ τὸν παρόντα
 « κανὼνα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρωτο-
 « τύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀπιστάσθωσαν συνοικέ-
 « κεισίου τοιοῦτου τοῦ παρανόμου· ἔπειτα δὲ
 « καὶ τοῖς τῶν πορνεούτων ἐπιτιμίαις ὑποβλη-
 « θήτωσαν. »

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν ἐπιτιμίαις πορνεούτων
 ὑποβάλλει τοὺς τὰς συντέκνους αὐτῶν χηρεούσας
 εἰς γάμον κοινωνίαν λαμβάνοντας διοριζόμενος δια-
 σπᾶσθαι καὶ τὸν παράνομον γάμον. Οἴομαι οὖν ὅτι
 ἐκείνος ἐπιτιμίαις πορνεούτων ὑποβλήθησεται, ὁ
 ἐτοιμῶς ἀπιστάμενος τοῦ κακοῦ, καὶ ἐξημολογούμε-
 νος. Ὁ γὰρ ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ὑπὲρ τοὺς
 αἰμομίκτους σχεδὸν κολασθήσεται. Καὶ ἀνάγνωθι
 τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ ε' κεφ. τοῦ ε' τίτλου τοῦ
 κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καταστρωθὲν εἰς σχό-
 λιον β' τοῦ ε' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος
 συντάγματος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡρώτησάν
 τινες μέχρι πόσου βαθμοῦ ἐπὶ τῆς κατὰ πνεῦμα
 τοιαύτης συγγενείας ὁ γάμος κωλύεται. Καὶ τινὲς
 μὲν εἶπον ὡς, ἐπεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ κανόνος καὶ ἀπὸ
 τοῦ νόμου μείζων ἡ πνευματικὴ συγγενεία ἐστὶ τῆς
 κατὰ σάρκα συγγενείας, ὀφειλομένον ἀκολουθεῖν τοῖς
 νομοθετηθεῖσι χάριν τῶν σαρκικῶν κεκλυμένων
 γάμων. Τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἔδοξεν, ἀλλ' εἰς
 μόνον τὰ πρόσωπα τὰ τῷ νόμῳ περιεχόμενα τὴν
 τοιαύτην συγγένειαν καὶ ἐξέτειναν, καὶ τὴν κώλυσιν
 ἐπέτειναν. Ἡ μὲντοι κτ' Νεαρά τοῦ βασιλέως Κυροῦ
 Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, κωλύουσα τοὺς υἱοθετουμέ-
 νους πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν συνάπτεσθαι τοῖς τοῦ
 υἱοθετησαμένου παισίν, ἐπάγει περὶ τὸ τέλος ταῦτα.
 Ἄλλὰ πάλαι μὲν μὴ κατὰ λόγον υἱοθετουμένων
 προσήκοντα, εἰ καὶ ὁ γάμος ἔχει πως τὸ ἄδοξον,
 ὅμως οὐχὶ κατὰ παρανομίας ἀνάγεται. Νῦν δὲ κατὰ
 θεσμὸν γινομένης καὶ πρέποντα καὶ δίκαιον τῆς
 υἱοθετήσεως, καὶ διὰ τελετῆς ἱερᾶς τῶν μὲν εἰς
 γονέων τάξιν καθισταμένων, τῶν δὲ εἰς τὴν τῶν
 παίδων, οὐκέτι περιλείπεται λόγος εἰς γάμον συν-
 ἄπτεσθαι τοῖς κατὰ φύσιν τοῦ υἱοποιησαμένου παισὶ
 τοὺς υἱοποιητοὺς παῖδας. Τοιγαροῦν καὶ θεσπιζόμεν
 μηδαμῶς ἐξείναι τοὺς οὕτως ὑποβεβηκότας τὸ τῶν
 ἀδελφῶν ὄνομα πρὸς τὸ τῆς συζυγίας ἀντὶ τοῦ τῆς
 ἀδελφότητος μεθαρμόζεσθαι. Σημειῶσαι οὖν ἀπὸ

Guill. Beveregii notæ.

σμιον καὶ εὐπρεπὲς, εἰς ὄσους καὶ τὸ ἐξ αἵματος
 συγγενείας. Demet. Chomat. Περὶ βαθμῶν συγγε-
 νείας. Quinetiam leges ipsæ civiles statuunt spi-
 ritualem hanc magis quam carnalem cognationem
 matrimonium impedire. Ea videlicet persona omni-
 modo ad nuptias venire prohibenda, quam aliquis,
 sive alumna sit, sive non, a sacrosancto suscepti
 baptismate. Cum nihil aliud sic inducere potest, pa-
 ternam affectionem et justam nuptiarum prohibitio-
 nem, quam hujusmodi nexu, per quem Deo mediante

animæ eorum copulate sunt. l. xxvi, c. de nuptiis.
 Hinc Joannes episcopus Citri recte observat, iam
 politicas quam ecclesiasticas leges statuisse spiri-
 tualem cognationem carnali potius esse. Ἐπειδὴ
 τὴν κατὰ πνεῦμα συγγένειαν χρεῖστονα εἶναι τῆς
 σαρκικῆς, καὶ οἱ φιλευσεβεῖς νόμοι καὶ οἱ ἱεροὶ κα-
 νόνοι σαφῶς γνωματεύουσιν. Joan. ep. Cit. respon.
 ad Constant. Cabasil. interrog. 5 in Jur. Gr. Rom.
 l. v, p. 325. Quod etiam a Balsamone in hunc cano-
 nem observatur.

τῆς Νεαρᾶς ὅτι, ὡσπερ κωλύονται τινὰ πρόσωπα διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος λαβόντα πρὸς ἄλληλα συγγένειαν γαμικῶς συνάπτεσθαι, οὕτω κωλύονται καὶ τὰ διὰ τῆς υιοθεσίας λαβόντα συγγένειαν ἀδελφότητος. Ἐτι σημειῶσαι ὅτι καὶ διὰ ἱερᾶς εὐχῆς γίνεται υιοθεσία. Ἐγε οὖν τοῦτο ἐπὶ μνήμης. Οὐδὲ γὰρ εὐρηταί που ἀλλαγῶν κείμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀγνωεῖται τοῖς πολλοῖς. Τοῦ δὲ νόμου λέγοντος, Ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο κωλύοντος τοὺς εὐνούχους λαμβάνειν εἰς θέσιν υἱόν, καὶ ἔχειν αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἢ καὶ Νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ Φιλοσόφου ἐξεχώρησε τοῦτο γίνεσθαι ἀνάγνωσον ταύτην. Ὡσαύτως καὶ ἡ καὶ Νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως παρακελεύεται μὴ μόνας τὰς παιδοποιησάσας γυναῖκας υιοθετεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρθένους· ὥστε καὶ τοὺς παρὰ τούτων υιοθετηθέντας ἔχειν, ὡς ὑπεξούσιους, δίκαια κληρονομίας ἐπὶ αὐτῶν· καὶ μὴδὲ δεῖσθαι προστάξεως βασιλικῆς ἢ πράξεως δικαστικῆς χάριν τοῦ υλοποιήσασθαι τινὰ ὑπεξούσιον ἢ αὐτεξούσιον (54). Καὶ ἀνάγνωσον τὴν τοιαύτην Νεαρὰν. Πολλάκις γὰρ ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν καὶ ταῦτα τριδρακῶν περὶ τὰ νομικὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά μὴ ἔχειν χώραν τὰ τῆς υιοθεσίας· ἀρτίως δὲ μὴδὲ ἀπὸ μόνης εὐχῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναδοχῆς γίνεσθαι νόμιμον υιοθεσίαν· ὅπερ αἱ βῆθεις βασιλικαὶ νεαρὰ οὐκ ἀνέχονται λέγεσθαι. Σὺ δὲ γίνωσκε (55) ὅτι τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἱεροῦ χαρτοφύλακος κατέστρωται σημεῖωμα οὕτως ἐπὶ λέξεως ἔχον· Μηνὶ Μαΐου ἰς ἡμέραν β' Ἰνδικτ. ιε' προκαθημένου Νικολάου (56) τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, συνεδριαζόντων συγκλητικῶν καὶ πολιτικῶν δικαστικῶν τοῦ δεινῶς καὶ τοῦ ζεινῶς, καὶ θεωριεστάτων μητροπολιτῶν· ὁ πανεντιμότατος ὑπέρτιμος Γρηγόριος ὁ Ἐπὶ τῆς διάγραμμα προκομίσας τὴν σήμερον συνοδικῶς οὕτως ἔχον· Ἡ Μαρία, ἔχουσα υἱὸν γνήσιον τὸν Κωνσταντῖνον, γέγονεν ἀνάδοχος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἁγίου βαπτίσματος τῆς Εἰρήνης. Ἐγέννησεν ὁ Κωνσταντῖνος Θεόδωρον, καὶ ἡ Εἰρήνη Θεοδώραν, καὶ αὐτὴς ἐγέννησεν ἡ Θεοδώρα Ἄνναν. Θέλων οὖν ὁ Θεόδωρος νομίμῳ γάμῳ συζευχθῆναι τῇ Ἄννῃ, ἠρώτησε μαθεῖν εἰ ἐφέλλται τοῦτο ποιῆσαι. Ἀνεγνώσθη τὸν

A novella, quod sicut prohibentur quædam personæ, quæ per sacrum baptismum cognationem in vice acceperunt, matrimonio conjungi, ita etiam prohibentur quæ per adoptionem fraternitatis cognationem acceperunt. Nota præterea quod per sacras preces fit adoptio. Tene ergo hoc memoria : neque enim alibi invenitur, et ideo a multis ignoratur. Cum autem lex dicat, Adoptio imitatur naturam, et ideo prohibeat eunuchos adoptare filium, et eum in sua potestate habere : 26 ejusdem imperatoris Philosophi novella hoc fieri permisit, quam lege. Similiter 221 et 27 ejusdem imperatoris novella decernit, non eas solas mulieres, quæ filios pepererunt, posse adoptare, sed etiam virgines ; ut etiam qui ab eis adoptati fuerint, non secus ac si in earum potestate essent, jus earum hæreditatis habeant, et ne imperatoris quidem jussione opus habeant, vel judiciali actione, ut possint eum qui est in alterius potestate, vel eum qui est sui juris adoptare. Illam etiam novellam lege. Multos enim sæpe audiivi atque adeo in jure civili et ecclesiastico valde versatos, dicentes non habere locum adoptionem ; hinc autem nec ex sola preceptione Ecclesiæque receptione legitimam adoptionem fieri : quod quidem dictæ regiæ novellæ dici non sinunt. Scias autem, quod in sacri custodis sigilli patriarchalis secreto constitutio reponitur verbatim sic se habens : Mense Maio, die 17, feria 2, Indict. 15, præside sanctissimo nostro domino et œcumenico patriarcha Nicolao, assidentibus senatoriis magistratibus et iudicibus politicis, his et illis et religiosissimis metropolitanis, vir longe clarissimus incomparabilis Gregorius Xerus scripturam hodie ad synodum attulit, quæ sic se habet : Maria habens filium germanum Constantinum, susceptrix fuit Irenes ex divino sanctoque baptismo. Constantius genuit Theodorum, et Irene Theodoram, et Theodora rursus genuit Annam. Theodorus itaque legitimum matrimonium cum Anna contrahere flagitans, an hoc fieri liceat scire rogavit. Lectus ergo est in synodo can. 53 sanctæ et œcumenicæ in Trullo synodi, et etiam

Guill. Beveregii notæ.

(54) Ἐπεξούσιον ἢ αὐτεξούσιον. Hæc verba ἢ αὐτεξούσιον ex ms. Bodleiano restituiimus ; cui etiam Amerbachianus suffragatur.

(55) Σὺ καὶ γίνωσκε. Hæc et quæ sequuntur in hisce Balsamonis in præsentem canonem commentariis ex ms. nostro Bodleiano nunc primum editimus ; Græce nimirum : nam partim exstant in Latina Herveti versione, sed in ms. Amerbachiano penitus desiderantur.

(56) Προκαθημένου Νικολάου. Hujus synodicæ constitutionis, sub Nicolao patriarcha Constantiano editæ. Balsamon etiam in responsis ad Marcum Alexandrinum mentionem fecit, his verbis, Γέγονε σημεῖωμα συνοδικὸν ἐπὶ τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Νικολάου κατὰ ἡμεῖνα Μαΐου τῆς ιε' ἐπινεμήσεως, ἐπὶ ἐρωτῆσει τοῦ ὑπερτίμου ἐκείνου Γρηγορίου τοῦ Ἐπὶ τῆς διοριζόμενον τοῖς αὐτοῖς ὅροις συσφίγγεσθαι, καὶ ὑφαπλοῦσθαι τὴν διὰ τῆς συνετηγίας συστάσαν πνευματικὴν

D συγγένειαν, οἷς καὶ αἱ σωματικαὶ συγγένειαι περιορίζονται. Bals. Resp. ad Marc. Alex. interrog. 45. Hinc lacuna in Joannis episcopi Citri responsis ad interrogationes Constantini Cabasili suppleatur. Dicit enim ille : Γέγονε καὶ πρῶξις συνοδικὴ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἐν ἁγίοις.

πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως γνωματεύσασα ἀκολουθῶς τῷ γ' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῷ 5' θέματι τοῦ ἰ κεφαλαίου τοῦ ε' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, τοῖς αὐτοῖς βαθμοῖς περιγράφεσθαι καὶ τὴν πνευματικὴν συγγένειαν, οἷς καὶ ἡ φυσικὴ. ἢ τοῖς σαρκικῇ περιορίζεται. Joan. Citr. respons. ad Constant. Cabasil. interrog. 5 in *Jur. Græc. Rom.* l. v, pag. 326. Procul enim omni dubio licendum est τοῦ ἐν ἁγίοις Νικολάου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως sub quo edita est hæc constitutio.

decretum 6, cap. 10, tit. 5, lib. xxviii, sic habens expresse : Qui quampiam a sacro baptismate suscepit, non potest eam postea uxorem ducere, ut quæ facta sit ipsius filia, neque matrem ejus filiamve; sed nec filius ejus: quandoquidem nihil aliud æque potest inducere paternam affectionem justamque matrimonii prohibitionem, ac hujusmodi nexus, quo Deo intercedentes animæ eorum conjunguntur. Et decretum est dictum contractum prohibitum esse, ut qui ad quintum gradum non perveniat; propterea quod, juxta quæ in hac lege continentur, spiritualis cognatio naturali sive carnali præferatur. Ut hoc autem et in adoptione valeat cautum est, eo quod quæ ex ea etiam contrahitur cognatio a Deo et per divinarum precum mysteria constituitur, juxta inclyti imperatoris

D. Leonis Sapientis novellam. ἀπὸ θεοῦ καὶ διὰ θεῶν εὐχῶν τελετὴν συνίστασθαι κατὰ τὴν τοῦ αἰοδίου βασιλέως κυροῦ λέοντος τοῦ σοφοῦ νεαράν.

ZONAR. Qui commatres suas, viro postea orbatas, in matrimonii societatem acceperunt, ab illarum commercio, eo quod contra leges initum est, fœdere dissoluto sejungi, utrumque vero conjugem pœnis scortatorum teneri canon decernit.

ARIST. « Qui filios a baptismate susceperunt cum filiorum matribus copulari non permittes. Si quis autem copulatus sit, post separationem, pœnam etiam subeat. »

Spiritualis affinitas major est corporali cognatione. Quare enim fornicatorum pœnæ obnoxium reddit hic canon, qui filii ab ipso in sacro baptismate suscepti matrem sibi in matrimonii communionem assumit, primo illegitimum conjugium dissolvens.

222 CANON LIV.

« Cum divina Scriptura nos aperte doceat, Non ingredieris ad omnem consanguineum carnis tuæ ad revelandam ejus turpitudinem : divinus Basilius nonnullas prohibitas nuptias in suis canonibus enumeravit; multis silentio præteritis, et his utrisque nobis utilitatem attulit. Turpium enim nominum multitudine evitata, ne verbis orationem pollueret, generalibus nominibus impuritatem complexus est : per quas legibus vetitas nuptias nobis in summa ostendit. Quoniam autem propter ejusmodi silentium, et quod non discerni posset illicitum

⁹⁹ Levit. xviii, 6.

(57) Τῆς θείας ἡμῶς. Hic canon in Balsamonis Meditato, cui titulus, Τοῦ αὐτοῦ διάγνωσις χάριν τοῦ λαληθέντος συνοδικῶς ζητήματος περὶ τοῦ, εἰ χρὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα εὐεὶ διτεξαδέλφαις συνάπτεισθαι, laudatur, ubi etiam asseritur, una cum lege civili, hunc canonem matrimonii usque ad gradum sextum, tam ex affinitate, quam cognatione contracta, constrinxisse, sed permisisse quæ istum gradum sequuntur. Τὸ δὲ β' θέμα τοῦ λβ' κεφαλαίου τοῦ ε' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν,

ἐπὶ συνόδῳ ὁ γ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ τὸ ε' θέμα τοῦ ε' κεφ. τοῦ ε' τίτλου τοῦ κη' βιβλίου ἔχον ἐν μέρει οὕτως : Ὁ μέντοι ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τινὰ δεξάμενος, οὐ δύναται αὐτὴν ὑστερον πρὸς γάμον ἀνάγεσθαι, ὡς δῆθεν θυγατέρα αὐτοῦ γενομένην, οὐδὲ τὴν ταύτης μητέρα ἢ θυγατέρα · ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο δύναται οὕτως εἰσαγαγεῖν πατρικὴν διάθεσιν καὶ δικαίαν γάμου κώλυσιν, ὡς ὁ τοιοῦτος δεσμός, δι' οὗ θεοῦ μεσάζοντος αἱ ψυχὰι αὐτῶν συνάπτονται. Καὶ διεγνώσθη κεκωλυμένον εἶναι τὸ διαληφθὲν συνάλλαγμα, ὡς οὐκ ἀναγόμενον εἰς πέμπτον βαθμὸν · διὰ τὸ προτιμᾶσθαι κατὰ τὴν τοῦ τοιοῦτου νόμου περιλήψιν τὴν πνευματικὴν συγγένειαν τῆς φυσικῆς ἢ τοῦ σαρκετικῆς. Τοῦτο δὲ ὠρίσθη κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς υἰοθεσίας, διὰ τὸ καὶ τὴν ἐκ ταύτης συγγένειαν ἀπὸ θεοῦ καὶ διὰ θεῶν εὐχῶν τελετὴν συνίστασθαι κατὰ τὴν τοῦ αἰοδίου βασιλέως κυροῦ λέοντος τοῦ σοφοῦ νεαράν.

ZONAR. Τοὺς οικείας συντέκνους χηρευούσας εἰς συμβίωσιν γαμικὴν λαμβάνοντας ἀφίστασθαι τοῦ τοιοῦτου συνοικεῖσιου κελεύει ὁ κανὼν, τοῦ παρανόμου γάμου διασπυμένου, ἐκείνους δὲ τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίαις ὑποβάλλεσθαι.

ARIST. « Τοὺς ἀναδεχομένους παῖδας ἀπὸ βαπτίσματος οὐκ ἐάσεις συναφθῆναι ταῖς τῶν παιδῶν μητέραςιν · εἰ δὲ τις καὶ συναφθῆι, μετὰ τοῦ ἀποσυναφθῆναι καὶ τὸ ἐπιτίμιον γνοίη. »

Ἡ κατὰ πνεῦμα οικειότης μείζων τῆς σωματικῆς συγγενείας ἐστὶ · διὰ τοῦτο γοῦν τῷ τῶν πορνευόντων ἐπιτίμῳ ἔνοχον καθιστᾷ ὁ κανὼν οὗτος τὸν πρὸς γάμου κοινωνίαν τῆ μητρὸς τοῦ παιδὸς συναφθέντα, τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀναδεχθέντος ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, πρότερον διαλύων καὶ τὸ παράνομον συνοικεῖσιον.

KANON vδ'.

« Τῆς θείας ἡμῶς (57) οὕτως σαφῶς ἐκδιδασκούσης, Ἐγραφῆς, « Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκεός σου ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. » ὁ θεοφόρος Βασίλειος τινὰς τῶν ἀπηγορευμένων γάμων ἐν τοῖς οικείοις κανόσιν ἀπηριθμήσατο, εἰς τὴν πλείστα παραδραμῶν, καὶ κατ' ἀμφοτέρα κατασκευάσας ἡμῖν τὸ ὠφέλιμον. Τὸ γὰρ τῶν αἰσχροῦν ὀνομασιῶν πλήθος παραιτησάμενος, ὡς ἂν μὴ τὸν λόγον καταβρυχάινῃ τοῖς ῥήμασι, γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαθεν δι' ὧν περιεκτικῶς ἡμῖν τοὺς παρανόμους γάμους ὑπέδειξεν. Ἐπειδὴ δὲ τῇ τοιαύτῃ σιωπῇ

Guill. Beveregii notæ.

καὶ ὁ vδ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου πλάτου συστάσεως ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, μέχρι τοῦ ἕκτου βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ τὰ ἐξ ἀγγιστείας καὶ τὰ ἐξ αἵματος ἐξεστενοχώρησαν συναλλάγματα · τὰ δὲ μετὰ τούτων ἀδεῶς ἀπέλυσαν ἀναγώνυσθαι. Bals. in medit. Jur. Gr. Rom. l. vii, p. 464. Citatur etiam a Demetrio Chomatiano in responso. ibid. part. 412, necnon a Demetrio synkello metropolitano Cyziceo in declamatione ib. pag. 400.

ε καὶ τῷ ἀδιαγνώστῳ τῆς τῶν ἀθέσμων γάμων Α
 ε ἀπαγορεύσεως ἑαυτὴν ἢ φύσις συνέχει, συνεί-
 ε δομεν γυμνότερον τὰ περὶ τούτου ἐκθέσθαι,
 ε ὀρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν τὸν τῆ οἰκεία ἐξαδέλφῃ
 ε πρὸς γάμου χοινωνίαν συναπτόμενον (ἢ πατέρα
 ε καὶ υἱὸν μητέρι καὶ θυγατρὶ, ἢ δυοὶ κόραις ἀδελ-
 ε φαῖς πατέρα καὶ υἱὸν, ἢ ἀδελφοῖς δυοὶ μητέρα
 ε καὶ θυγατέρα, ἢ ἀδελφοῦς δύο δυοῖν ἀδελφαῖς)
 ε ὑπὸ τὸν τῆς ἑπταετίας πίπτειν κανόνα, ἀφιστα-
 ε μένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικε-
 ε σίου.»

ΒΑΣ. Τινὲς, τῷ πρ' κανόνι τοῦ μεγάλου Βασι-
 λείου χρώμενοι, ἀπαριθμοῦντι γάμους κεκωλυμένους
 διὰ συγγένειαν, ἔλεγον πάντας τοὺς παρὰ τούτους
 ἀκωλύτους εἶναι. Τοῦτο οὖν ἀνατρέποντες οἱ βαῖοι
 Πατέρες, πρῶτον μὲν εἶπον πᾶσαν συγγενικὴν συν-
 ἀφειαν κωλύσθαι διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου τοῦ δια-
 λυμβάνοντος, « Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον
 σαρκὸς σου ἀπικαλύψαι ἀσχημοσύνη αὐτοῦ » εἶτα
 ὑπεραπολογούμενοι ὡσπερ τοῦ ρηθέντος μεγάλου
 Πατρὸς, ἐπήγαγον ὡς, εἰ καὶ μὴ βῆτως ὁ θεοφόρος
 οὗτος Πατὴρ ἐν τοῖς οἰκείοις κανόσι πάντας τοὺς
 κεκωλυμένους συγγενικοὺς γάμους διελάβεν, ἀλλ' ἐπεὶ
 τούτους ἀκαθάρτους ὠνόμασεν, ὡς ἀπηγορευμένους
 διὰ τὴν συγγένειαν κοινῷ λόγῳ πάντας συμπεριέ-
 λαβε, καὶ διὰ ρημάτων ἄλλων (58) οὐ μόνον τοὺς
 ἀπαριθμηθέντας ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς
 ἀπὸ συγγένειας καταγομένους. Καὶ οὐ χρὴ τοὺς δι'
 εὐλάβειαν μὴ ἐκφωνηθέντας ἀκωλύτους κατονομά-
 ζεσθαι. Διὸ καὶ ὤρισαν γάμους ἀθέσμους εἶναι τόνδε
 καὶ τόνδε προσθέμενοι τοὺς ἀφισταμένους αὐτῶν προ-
 δήλως, τούτεστι μετὰ ἐξομολογήσεως, τῷ τῆς ἑπταετίας
 κανόνι ἐπιτιμᾶσθαι· ὡς εἶναι ὀηλον σφοδρότερον κολ-
 ᾶζεσθαι τοὺς μὴ ἀφισταμένους βῆτως, ἀλλὰ κατα-
 κρινομένους. Τοῦτο γὰρ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ρημά-
 των τοῦ κανόνος τῶν λεγόντων· Ἀφισταμένων
 αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου. Ἐπεὶ
 δὲ περὶ κεκωλυμένων γάμων πλατύτερον ἐγράψαμεν
 εἰς τὸ β' κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγ-
 ματος, ἀνάγκη τοῦτο καὶ τὰ ἐν αὐτῷ χρησιμώτατα
 ἵνα.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μέγας Βασίλειος, ἐρωτηθεὶς εἰ δύναιτό
 εἰς μετὰ θάνατον τῆς ἰδίας συμβίου τῆ ἀδελφῆ ἐκεί-
 νης συνάπτεσθαι, ἀπηγόρευσε τοῦτο. Καὶ πρὸς τοὺς
 εὐ ἐναντίον φρονούντας γράψας τὸν οἰκεῖον λόγον D
 γενναϊότατα κατεσκεύασε, καὶ ἀξίως τοῦ βῆθους τῆς
 διανοίας αὐτοῦ. Εἶτα καὶ τινῶν ἀθέσμων ἐμνήσθη
 γάμων καὶ ἀπηγορευμένων, τοὺς ἄλλους τῷ τῆς
 ἀκαθαρσίας ὀνόματι συμπαλαβῶν καὶ παραδηλώ-
 σας. Ἡ δὲ περὶ τούτων διαταγὴ ἐν τοῖς κανόσιν
 ἠριθμηται τοῦ θεολήπτου Πατρὸς ὀδοηχοστὸς ἔκτος
 οὖσα κανὼν (59). Τοῦτω οὖν τῷ κανόνι τινὲς κερρη-

Guill. Beveregii notæ.

(58) Καὶ διὰ ρημάτων ἄλλων. Hæc usque ad
 ἀλλὰ καὶ in ms. Amerbachiano desiderantur.

(59) Ὀδοηχοστὸς ἔκτος οὖσα κανὼν. Sic etiam
 Balsamon hunc sancti Basilii canonem vocat, vide-
 licet octogesimum sextum, etiam in ms. Amerba-
 chiano; ubi tamen in hoc Zonaræ loco scribitur
 ὀδοηχοστὸς ὀγδοός. Et quidem in nostra hæc edi-
 tione canonum sancti Basilii, qui hic citatur, re-

tarum nuptiarum prohibitio, seipsam natura
 confudit, nobis visum est ea paulo apertius ex-
 ponere, ab hoc deinceps tempore discernendo,
 ut qui cum fratris sui filia matrimonii socie-
 tatem coierit, (vel pater et filius, qui cum
 matre et filia, vel cum duabus puellis sorori-
 bus, pater et filius, vel cum duobus fratribus,
 mater et filia, vel fratres duo cum duabus so-
 roribus) in septennii canonem incidant, iis
 aperte separatis a nefario contubernio. »

BALS. Quidam 86 magni Basilii canone uten-
 tes, qui nuptias propter cognationem vetitas enu-
 merat, dicebant omnes alias his exceptis non esse
 prohibitas. Divini ergo Patres hoc subvertentes,
 primum quidem dixerunt omnem cum sua cogna-
 tione conjunctionem prohiberi per Mosaicam legem,
 quæ sic habet: Non ingredieris ad oninem
 consanguineum carnis tuæ ad revelandam ejus
 turpitudinem: deinde, veluti prædictum magnum
 Patrem defendentes, subjunxerunt, quod etiamsi
 non expresse hic divinus Pater in suis canonibus
 omnes propter cognationem interdictas nuptias
 comprehenderit, sed quoniam has impuras nomi-
 navit, ut quæ sint propter cognationem prohibitz,
 omnes communi ratione comprehendit, et paucis
 verbis non solum enumeratas prohibuit, sed et
 omnes quæ a cognatione deducuntur. Nec oportet
 dici eas non esse prohibitas quæ propter verecun-
 diam non sunt expressæ. Et ideo definierunt illi-
 citas et nefarias nuptias esse has et has; hoc ad-
 jecto, quod, qui ab illis aperte desistunt, id est
 cum confessione, et sine condemnatione, ex sep-
 tennii canone puniuntur; ut manifestum sit eos
 vehementius punire, qui non facile desistunt, sed
 condemnantur. Hoc enim apparet ex verbis cano-
 nis, quæ dicunt: His aperte desistentibus a nefario
 contubernio. Quoniam autem de vetitis nuptiis
 aliud scripsimus in 2, cap. 3, tit: præsentis ope-
 ris, id lege, et quæ in ipsum scripta sunt longe
 utilissima.

ZONAR. Cum de magno Basilio quæsitum esset,
 an marito defunctæ uxoris sibi matrimonio jun-
 gendi facultas esset, ille vero negavit licere. Tum,
 adversus eos qui secus opinabantur scribens, sen-
 tentiam suam, pro ea qua mire valebat ingenii
 præstantia, egregie confirmavit. Inde vero, cum
 nuptiarum genera quædam legibus interdicta sigil-
 latim commemorasset, reliqua deinde uno impu-
 ritatis vocabulo complexus est et indicavit. Atque
 hæc quidem sic a divino Patre constituta ejusdem
 octogesimo sexto canone explicata reperias. Eo

vera est octogesimus octavus. In Parisiensi autem
 editione nullus cuivis ex istis canonibus ultra
 octogesimum quintum numerus apponitur, quod
 mendum esse ex hoc ipso loco constat. Ex præ-
 missis error etiam in Aristeni scholiis in epitomen
 hujus canonis deprehenditur; quippe quibus ἔβδο-
 μηχοστὸν ὀγδοόν, mendose scribitur pro ὀδοηχοστὸν
 ὀγδοόν.

igitur canone quidam utentes quæcumque eo loco nuptiæ inter damnatas nequaquam enumeratæ fuerant, easdem quasi concessas usurpare ipsi nitentur, violataque naturæ lege cum propinquis coibant. Proinde illum canonem hoc loco synodus spectavit, eaque ratione adducta, multa in eo sanctum virum silentium involvisse defendit, ne scilicet dum damnati conjugii genera universa persequitur, orationem suam verborum turpitudine inquinaret, ac idcirco generatim omnia voluisse uno impuritatis nomine indicare. Singulos deinde vetitarum nuptiarum modos Patres ipsi percensent, ac ejusmodi quidem conjugia omnino dissolvi, ea vero qui attentarint, septennii canone puniri jubent.

ARIST. « Fratrī filium cum fratris filia matrimonium coniungi non permittes; nec cum filia et matre, filium et patrem: nec matrem et filiam cum duobus fratribus; nec fratres cum duabus sororibus. Si quid autem istiusmodi factum fuerit, una cum matrimonii dissolutione septennio subjiciuntur. »

Et huiusmodi conjugia ut prohibita dissolventur: et qui ea contrahunt juxta præsentem et septuagesimum octavum Basilii magni canonem, unum annum defleebunt, duos audient, tres substernentur, et septimo una cum fidelibus consistent; et sic, si cum lacrymis respiscant, divinis sacramentis digni habebuntur.

CANON LV.

« Quoniam intelleximus eos, qui sunt in Romano-rum civitate, in sanctis Quadragesimæ jejuniis ejus Sabbatis jejunare, præter ecclesiasticam traditam consequentiam: sanctæ synodo visum est, ut in Romanorum quoque Ecclesia inviolabiliter obtineat canon, qui dicit: Si quis clericus inventus fuerit in sancto Dominico vel Sabbato jejunare, præter unum et solum, deponatur: sin autem laicus, segregetur. »

BALS. Tum propter alia multa, tum etiam propter præsentem canonem, dicunt, qui veterem Romam incolunt, non esse sanctam hanc synodum œcumenicam, sicut et in ejus procœmio scripsimus. Tanquam enim ferrum cor eorum pervasit, eosque pungit, ut qui contra apostolicum canonem faciant, qui dicit: Si quis clericus inventus fuerit sancto Dominico et Sabbato jejunare, præterquam uno et solo, deponatur: si autem laicus, segregetur. Ii ergo venia digni non sunt, qui suæ turis privata constitutioni inhærent, et non solum in sanctæ Quadragesimæ Sabbatis jejunant, sed et in reliquis omnibus. Ego autem vidi quosdam Latinos, qui, cum propterea reprehenderentur, inanem quoque excusationem affererent, ad sanctum nempe Domini et Servatoris nostri Jesu Christi sepulcrum aditionem, et quod hujus rei gratia ex longa consuetudine obtinuit jejunium. Alios autem vidi, qui

α μένοι, τοὺς μὴ ἀπηριθμημένους ἐν αὐτῷ γάμους ὡς παρανόμους ἀκωλύτους ἐδιάζοντο φρονεῖν. κατὰ τὴν φύσιν συνέχεον συγγενεῖσι μιγνύμενοι. Διὰ ταῦτα πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον ἀπειδεὶν ἢ σύνοδος, καὶ ἀπολογεῖται μὲν διὰ τί τὰ πλείω σιωπῇ ὁ ἅγιος παρέδραμεν· ἴνα, φησὶ, μὴ τὸν λόγον καταρῥυπαίῃ τοῖς ῥήμασιν ἕκαστον τῶν ἀθέσμων γάμων ἀπαριθμῶν περιεκτικῶς δὲ τῷ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι τοὺς παρανόμους γάμους ὑπέδειξεν. Εἶτα ἐπήγαγον οἱ τῆς συνόδου Πατέρες καὶ γάμους ἀθέσμους, οὓς καὶ ἀπηριθμήσαντο, καὶ διασπᾶσθαι μὲν τοὺς τοιοῦτους γάμους ἐκ παντὸς διωρίσαντο, τοὺς δὲ χρανθέντας αὐτοῖς τῷ τῆς ἐπταετίας κανόνι ἐπιτιμᾶσθαι.

Β ΑΡΙΣΤ. « Οὐ συγχωρήσεις ἐξαδέλφῃ συζευθῆναι ἐξαδέλφον· οὐδὲ θυγατρὶ καὶ υἱὸν καὶ πατέρα· οὐδὲ δυσὶν ἀδελφοῖς μητέρα καὶ θυγατέρα· οὐδὲ δυσὶν ἀδελφαῖς ἀδελφούς· εἰ δὲ τι τοιοῦτον ἐγένετο, μετὰ τῆς διαλύσεως ἐπταετίαν ὑποτιμᾶσθαι. »

Καὶ οὗτοι οἱ γάμοι, ὡς ἀπηγορευμένοι, διαλυθῆσονται· καὶ οἱ συναλλάξαντες αὐτοὺς κατὰ τὸν παρόντα κανόνα καὶ τὸν ἐβδομηκοστὴν ὄγδον τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐνιαυτὸν προσκλύσουσι, διετίαν ὑπακροάσονται, τριετίαν ὑποπεσοῦνται, καὶ τῷ ἐβδόμῳ συστήσονται μετὰ τῶν πιστῶν· καὶ οὕτως, ἐάν μετὰ δακρύων μετανοήσωσι, τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιωθήσονται.

C

KANON ΛΕ'.

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεαῖς τοῖς ταύτης Σαββάτοις νηστεύειν παρὰ τὴν παράδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν· ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἀπαρσαλεύτως τὸν κανόνα, τὸν λέγοντα· Εἰ τις κληρικὸς εὐρεθῆι τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ νηστεύων ἢ τὸ Σάββατον πλὴν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω. »

ΒΑΣ. Καὶ εἰς ἄλλα μὲν πολλὰ, τέως δὲ καὶ διὰ τὸν παρόντα κανόνα, λέγουσιν οἱ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, μὴ εἶναι τὴν ἁγίαν ταύτην σύνοδον οἰκουμένην, καθὼς καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ἐγράφμεν. Ὡς γὰρ εἰρηρὸς διῆλθε τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ στηλιτεύει τοὺτους ὡς ὑπεναντίως ποιοῦντας τῷ ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ λέγοντι· Εἰ τις κληρικὸς εὐρεθῆι τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ καὶ τῷ Σαββάτῳ νηστεύων πλὴν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω. Οὐ χρὴ οὖν τοὺτους συνώμης ἀξιωθῆναι, τῆς αὐτῆς ἐξερχομένου ἰδιοῦρθμίας, καὶ πάλιν καὶ νηστεύοντας μὴ μόνον κατὰ τὰ Σάββατα τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ λοιπά. Ἐγὼ δὲ εἶδόν τινας Λατίνους αἰτιωμένους διὰ τοῦτο, καὶ ματαίαν προβαλλομένης πρόφασιν, τὴν εἰς τὸν ἅγιον τάφον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπέλευσιν, καὶ τὴν χάριν τοῦτο κρατήσανσαν νηστείαν ἐκ συνειδήσεως μακρᾶς.

"Αλλους δὲ εἶδον μὴ ἀπελθόντας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ νηστεύοντας ἡμοίως· καὶ ἄλλους ἀτιμάζοντας τὴν τῆς αὐτῆς νηστείας καὶ ἀδιαφόρως κατὰ τὰ Σάββατα καταλύοντας, ἀπελθόντας καὶ ταῦτα εἰς τὸν τοῦ Κυρίου τάφον. Οὐκ ἔχω γοῦν εἰπεῖν ὅπως ταῦτα οὕτω παρὰ τῶν τοιούτων γίνονται. Ἔοικε δὲ ὡς τοῖς ἔθεσι μᾶλλον ἢ τοῖς κανόσιν ἀκολουθεῖν.

ZONAR. Διορθώσασθαι τὸ σφάλμα τοῦτο τῶν Λατίνων ἢ συνόδος ἐπεχείρησαν, ἀλλ' ἀδιόρθωτοι καὶ αὐθις οἱ ἀλαζόνες ἐμεινάν τε καὶ μένουσι, μῆτε τοῖς παλαιότεροις κανόσι πειθόμενοι, τοῖς ἄνευ τοῦ ἐκδ. Σαββάτου τοῦ μεγάλου δηλαδὴ μὴ νηστεύειν ἐν Σαββάτῳ κελεύουσι, μῆτε τούτῳ ἐπιστραφόμενοι, καὶ μῆτε τὴν καθάρσιν οἱ ἱεροῦμένοι εὐλαβοῦμενοι, μῆθ' οἱ λαῖχοι τὸν ἀφορισμόν.

APIET. « Οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύουσι Σάββατιν ὑπομιμνήσκει τοῖνον ἢ ἐκ συνόδου καὶ ἐπὶ τούτων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα κρατεῖν. »

Μαθούσα αὕτη ἡ ἀγία σύνοδος τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει τὸν ἐξηκοστὸν τέταρτον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων παραβαίνοντας, τὸν προστάττοντα ἄνευ τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἕτερον Σάββατον ἢ Κυριακὴν μὴ νηστεύειν ὥρισε καὶ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἀπαρασίλευτον τὸν τοιοῦτον ἀποστολικὸν κανόνα φυλάττεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ΄.

« Ὡσαύτως μεταβήκαμεν ἐν τε τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ὡς καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινὰς· ἔδοξε τοῖνον καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, μὴ κατακολουθοῦσαν τάξει, τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὡς περ θυτοῦ παντός, οὕτω δὴ ὡοῦ καὶ τυροῦ, ἢ καρπός εἰσι καὶ γεννήματα ὧν ἀπεχόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικὸι εἶεν, καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ λαῖχοι, ἀφοριζέσθωσαν. »

ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς. Ἀρμένιοι οὖν καὶ τινες ὀρθόδοξοι, ὡς εἶοικε, πλανηθέντες ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου κανόνος, κατέλυον ἐν τοῖς ῥηθείσι Σαββάτοις, καὶ ἡσθιον ὡς καὶ τυρὸν, ὡς δῆθεν μὴ μετέχοντα αἵματος, ἀλλ' ἐοικότα καρποῖς ὀπωρινοῖς. Τοῦτο οὖν διορθουμένη ἡ σύνοδος, διορίζεται μὴ τάξει κατακολουθεῖν τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντας ἀπέχεσθαι θυτοῦ παντοῦ, ὅτι καὶ τὰ ὡὰ καὶ οἱ τυροὶ κἄν καρποὶ λογίζονται, ἀλλ' ἐπεὶ τὰ ἔξ ὧν ταῦτα γεγόνασιν, οὐκ ἐσθίμεν, οὐδὲ εἰ; αὐτὰ καταλύειν ὀφείλομεν. Τοῖς μένοις μὴ φυλάττοντας τὰ διατεταγμένα, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι παρακελεύεται ὁ κανὼν· λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Καὶ πάντως τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ ὑπόκεινται καὶ οἱ διὰ τυροῦ καὶ ὡοῦ καταλύοντες εἰς τὰς ἄλλας Τετράδας καὶ Παρασκευάς· ὅτι νενομοθέτηται κατὰ ταύ-

Hierosolymam non venerant, et similiter jejunabant: et alios qui ejusmodi jejunium contemnebant et indiscriminatim in Sabbatis solvebant, qui etiam ad Domini sepulcrum venerant. Non possum itaque dicere quomodo hæc ab illis sic fiant. Videntur autem ii consuetudinem potius sequi, quam canones.

ZONAR. Latinorum hoc peccatum emendare synodus conatus est; verum in sua pertinacia hactenus permanserunt arrogantes, hodieque permanent. Neque vero, aut antiquos canones audiunt, qui omne in Sabbato jejunium, uno excepto, nempe magni Sabbati die, vetitum esse voluere, aut hujus quoque moventur auctoritate. Quin et depositionem quoque qui sacris initiati sunt, et segregationem jejunantibus indictam laici negligunt.

ARIST. « Romani Quadragesimæ Sabbatis jejunant: admonet itaque synodus in his etiam canone nem apostolicum valere. »

Intelligens hæc sancta syn. eos, qui in Romano-rum sunt 224 civitate, sexagesimum quartum sanctorum apostolorum canonem alio præterquam magno Sabbato aut die Dominico non jejunare mandantem, transilire: decrevit, et in Romano-rum Ecclesia illum apostolorum canonem firme inviolabiliterque observandum esse.

CANON LVI.

« Similiter accepimus et in Armeniorum regione et in aliis locis, in Sabbatis et Dominicis sanctæ Quadragesimæ, quosdam ova et caseum comedere. Visum est ergo et hoc, ut tota Dei Ecclesia, quæ est in universo terrarum orbe, unum ordinem sequens, jejunium perficiat, et abstineat, sicut ab omni mactabili, sic ab ovibus et caseo, quæ quidem sunt fructus et fœtus eorum a quibus abstinemus. Si autem hoc non servaverint, si sint quidem clerici, deponantur: si autem laici, segregentur. »

ΒΑΣΣ. In præcedenti quidem canone statutum est, in Sabbatis et Dominicis sanctæ Quadragesimæ non esse jejunandum. Armenii itaque et quidam, ut est verisimile, orthodoxi ex hoc canone errantes, in dictis Sabbatis comedebant ova et caseum, ut quæ essent sanguinis experta et autumnis fructibus similia. Hoc itaque corrigens definit synodus, omnes Dei Ecclesias debere unum ordinem sequi, et abstinere omnes ab omni mactabili, quoniam et ova et casei, etiamsi fructus reputentur, quia tamen ea, ex quibus illa processerunt, non comedimus, ne eis quidem ipsis vesci ac jejunium solvere debemus. Ac eos quidem, qui hæc decreta non servant, si sint quidem clerici, deponi jubet canon, laicos vero segregari. Ac eidem quidem omnino pœnæ subjiuntur et qui per caseum et ovum jejunium solvunt omni quarta et sexta feria, seu Parasceve; quoniam

statutum est, ut fideles his diebus jejurent, quemadmodum et in Quadragesima.

ZONAR. Qui in his regionibus Christiani degent, cum canonem, ut arbitramur, quo jejunium Sabbatis ac Dominicis Quadragesimæ prohibetur, reperissent, ovis sese per eos dies et caseo saginabant. Id ergo cum emendare synodus cuperet, ab iis quoque cibis abstinendum esse decernit. Quemadmodum enim, inquit, omni inactabili, animantibus videlicet, quæ mactari jugularive solent, nequaquam vescimur, ita et quæ ex hisdem animantibus gignuntur attingere non oportet. Et eos qui hæc decreta non observant, clericos deponi, laicos vero segregatione puniri jubet.

ARIST. « Armenii ova et caseum Quadragesimæ Sabbatis comedunt. Cautum est igitur, ut totus terrarum orbis ab istis etiam abstineat: sin iwinus, segregari. »

CANON LVII.

« Quod ad altare mel et lac offerre non oportet. »

BALS. De eo fuse scripsimus in 3 canone sanctorum apostolorum, nec ea sunt rursus repetenda. Quære et 28 can. præsentis synodi.

ZONAR. Hoc tertio quoque sanctorum apostolorum can. vetitum est, in quo cum melle ac lacte hujus generis alia quædam præterea recensentur.

ARIST. « Ad altare mel et lac offerri non oportet. » *Perspicuus.*

225 CANON LVIII.

« Nemo eorum qui sunt in ordine laicorum divina sibi mysteria impertiat, præseente episcopo vel presbytero vel diacono. Qui autem tale quid ausus fuerit, ut præter ea quæ sunt constituta faciens, una septimana segregetur, ex eo eductus, non amplius sapere quam sapere oportet. »

BALS. Alii quidem diversi canones prohibuerunt, ne a laicis sancta mysteria tractarentur, et ea illis vel sibi impertirent: quoniam episcopis et presbyteris et diaconis talis data est dignitas. Præsens autem canon eadem cum illis præcipiens, et unius quoque septimanæ segregationi eum subjiciens, qui præter ea quæ sunt statuta, id etiam adjicit, quod hæc tunc laicus non audebit facere, quando adest episcopus, presbyter vel diaconus, qui sacra tractare potest. Dicunt igitur quidam, sumpta a contrario distinctione, quod quando non adest eorum aliquis propter oblatam sibi necessitatem, sibi quis recte divina sacramenta impertiet. Mihi autem non videtur: ut enim tale quid audeant, ex interpretatione et e contrario sumpta distinctione, non concedetur. Latini autem azyma assidue in sinu ferentes, etiamsi sint laici, ea non solum sibi ut sacramenta impertunt, sed etiam aliis.

ZONAR. Sancta tractare, eaque cæteris imper-

τας νησταύειν τοὺς πιστοὺς, ὡς περ καὶ εἰς τῆς Τεσσαρακοθήμερον νηστείαν.

ZONAP. Οἱ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις Χριστιανοί, εὐρόντες, ὡς ἔοικε, τὸν κανόνα τὸν λέγοντα μὴ δεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς νησταύειν, ὡὰ καὶ τυρὸν ἐν αὐταῖς ἡσθιον. Τοῦτο οὖν διορθουμένη ἡ σύνοδος ἀπαγορεύει τὰ ταῦτα ἐσθίειν, λέγουσα ὅτι, ὡς περ ἀπεχόμεθα παντοῦ τοῦ θυτοῦ, ζῶων δηλαδὴ θυομένων ἦτοι σφαζομένων, οὕτω καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν γινομένων ἀπέχεσθαι δεῖ, καὶ τοὺς μὴ τὰ διατεταγμένα ταῦτα φυλάττοντας κληρικούς καθαίρεισθαι: καλεῖται τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι.

ARIST. « Οἱ Ἀρμένιοι ὡὰ καὶ τυρὸν τοῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἐσθίουσι Σάββασιν ὥρισται τοῖνον ἢ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ τούτων ἀπέχεσθαι. ἢ εἰ δὲ μὴ, ἀφορίζεσθαι. »

KANON NZ.

« Ὅτι οὐ χρὴ ἐντός θυσιαστηρίου μέλι καὶ γάλα προσφέρειν. »

BALS. Περὶ τούτου πλατείως ἐγράψαμεν ἐν τῷ γ' κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν παλλιλογεῖν. Ζῆτει καὶ τὸν κη' κανόνα τῆς παρούσης συνόδου.

ZONAP. Τοῦτο καὶ ὁ τρίτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων κεκώλυκε, τῷ μέλιτι καὶ τῷ γάλακτι καὶ ἕτερα εἶδη συναπαριθμητάμενος.

ARIST. « Ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ οὐ χρὴ μέλι καὶ γάλα προσφέρεισθαι. » *Σαφής.*

KANON NH.

« Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων ἑαυτῷ τῶν ἁγίων μυστηρίων μεταδίδωτω, παρόντος ἐπίσκοπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου. Ὅ δέ τις τοιοῦτον ἐτολμῶν, ὡς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιῶν, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφορίζεσθω, ἐντεῦθεν παιδαγωγούμενος μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν. »

BALS. Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἐκώλυσαν παρὰ λαϊκῶν τὰ ἁγία μυστήρια μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἡ ἑτέροις μεταδιδόναί αὐτῶν, ἢ ἑαυτοῖς ὅτι ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς καὶ διακόνους τὸ τοιοῦτον ἀπεχαρίσθη ἄξιωμα. Ὅ δὲ παρῶν κανῶν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παρακελευόμενος, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβάλλων ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν τὸν παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιῶντα, προστίθειν ὡς τότε ταῦτα ὁ λαϊκὸς οὐ τολμήσει ποιῆσαι, ὅτε κἀρεστὶν ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, δυνάμενος μεταχειρισθῆναι τὰ ἁγία. Λέγουσι γοῦν τινες ἐξ ἀντιδιαστολῆς ὡς, ὅταν κἀρεστὶ τις ἐξ αὐτῶν, διὰ προσκειμένην ἀνάγκην καλῶς μεταδώσει τις ἑαυτῷ τῶν ἁγίων ἀγιασμάτων ἢ μοι δὲ οὐ δοκεῖ. Τοιοῦτον γὰρ τολμηθῆναι ἀπὸ ἐρμηνείας καὶ ἀντιδιαστολῆς οὐκ ἐχωρηθήσεται. Οἱ μὲντοι Λατῖνοι ἄζυμα διηλεκτικῶς ἐγκόλπια φέροντες καὶ λαϊκοὶ ὄντες, οὐ μόνον ἑαυτοῖς τούτων μεταδίδασιν ὡς ἀγιασμάτων, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις.

ZONAP. Τὸ μεταχειρίζεσθαι τὰ ἁγία, καὶ ἑτέροις

αὐτῶν μεταδίδναι, τοῖς ἱερωμένοις δέδοται. Ὁ δὲ ἀναυ ἀνάγκης, μὴ παρόντος δηλονότι ἱερωμένου, μεταχειρίζεσθαι ταῦτα τολμῶν καὶ ἑαυτῷ τούτων μεταδίδναι, ἱερωσύνης αὐτῷ δοκεῖ περιτιθέναι ἀξίωμα. Τοῦτο δὲ οἴησιν ἐκείνῳ προσμαρτυρεῖ· διὸ καὶ ἀφορισμῷ μιᾶς ἑβδομάδος κολάζεται, ἵνα μάθῃ, φησὶ, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἵνα ταπεινωθῆ, καὶ ἐπιγνῶ ἑαυτὸν, καὶ μὴ τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν ἔγχειρῆ.

ΑΡΙΣΤ. « Λαϊκὸς οὐ μεταδίδωσιν ἑαυτῷ· εἰ δὲ μὴ, « ἐπταήμερον ἀφορίζεται. »

Ὁ δὲ λαϊκὸν ἑαυτῷ τῶν θεῶν μυστηρίων μεταδίδναι, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου. Τὸν δὲ τοῦτο ποιοῦντα ὤρισεν ἡ σύνοδος ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφορίζεσθαι, ἵνα παιδαγωγηθῆ μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν.

ΚΑΝΩΝ ΝΘ'.

« Μηδαιμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίαν (60) τυγε χάνοντι βάπτισμα ἐπιτελεῖσθω· ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτισματος ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κάκεισε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαύετωσαν. Εἰ δὲ τις ἀλῶ τὴ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω. »

ΒΑΣ. Τὰ εἰς τὴν ἐρμηνείαν (61) τοῦ παρόντος κανόνος γεγραμμένα σημειῶσαι, καὶ πρόσσχεσ ἄλλων τῆ Νεαρῆ τοῦ Φιλοσόφου, καὶ μὴ τῷ παρόντι κανόνι, χάριν τῶν γινομένων βαπτισμάτων εἰς τὸν εὐκτήριον.

Ἐτέρα ἐρμηνεία.

Τοὺς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ μὴ ἐν καθολικαῖς ἐκκλησίαις βαπτίζοντα, ἱερεῖς καθαιρεῖσθαι φησιν ὁ κανὼν· καὶ τοὺς συμπράττοντα αὐτοῖς κληρικὸς μὲν ὄντας καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Ὁ δὲ β' κανὼν τῆς α' καὶ β' συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάσης παρομοίως κολάζεσθαι φησι τοὺς ποιοῦντα, τοιοῦτόν τι παρὰ γνώμην τῶν ἐπισκόπων· ὥστε κατὰ γνώμην ἐπισκοπικὴν καὶ πρὸ τούτου τοιαῦτα ἐγίνοντο. Ζῆτει καὶ τὸν λα' κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου καὶ τὰς ἐκεῖ καταστρωθείσας Νεαρὰς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἤγουν τὴν δ' καὶ τὴν ιε', καὶ μάθῃς ὅτι διὰ τούτων ἐξεχωρήθη τὸ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ἱερουργεῖν καὶ βαπτίζειν.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μὲν κανὼν οὗτος καθάπαξ εἰσχε κωλύειν τὸ γίνεσθαι βάπτισμα ἐν εὐκτηρίῳ ἐντὸς οἴκου

⁶⁰ Rom. xii, 3.

Guill. Beveregii notæ.

(60) Ἐνδορ οἰκίαν. Ms. Amerbachianus legit ut et paulo post ἀχράντου βαπτισματος, pro ἀχράντου φωτισματος. Nimirum hæc verba βάπτισμα et φωτισμα promiscue usurpantur.

(61) Τὰ εἰς τὴν ἐρμηνείαν. Hæc usque ad finem hujus primæ interpretationis ex ms. Bodleiano edimus. In Amerbachiano non existat; nec quidem Balsamonis esse videntur, quippe quæ potius mar-

A tiri, qui sacris initiati sunt, soli debent. Quod si quis, nisi necessaria causa adductus, cum nullus videlicet ex initiatis adfuerit, ea contingere, sibi-que ipse ministrare audeat, hic sibi sacri ordinis dignitatem videtur arrogare. Hoc autem arrogantem de se opinionem cum concepisisset ostendit. Proinde unius hebdomadæ segregatione punitur; ut discat, inquit, non plus sapere quam oportet sapere⁶⁰, sed humilis factus seipsum cognoscat, majoraque suis meritis aggredi reformidet.

ARIST. « Laicus sibi non impertit. Alioquin seipsum non impertit. Alioquin seipsum non impertit. Alioquin seipsum non impertit. »

Non oportet laicum sibi divina impertire mysteria præsentem episcopo vel presbytero vel diacono. Eum autem, qui hoc fecerit, decrevit synodus una septimana segregari, ut discat non sapere plus quam oportet sapere.

CANON LIX.

« In æde oratoria, quæ est intra domum, baptis-
mus nequaquam peragatur: sed qui ab omni-
bus sordibus aliena illuminatione digni habendi sunt, ad catholicas ecclesias accedant, et ibi hoc illi munere perfruantur. Si quis autem quæ a nobis constituta sunt, non servare convictus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur. »

BALS. Quæ in hujus canonis interpretatione scripta sunt nota, et attende potius Philosophi Novellæ, et non præsentis canonis de baptismatis in æde oratoria celebrandis.

Alia interpretatio.

Sacerdotes, qui in oratorio, et non in catholicis ecclesiis baptizant, deponi jubet canon: et eos quidem, qui eis opem ferunt, si sint clerici, deponi, si laici vero, segregari. Duodecimus autem primæ et secundæ synodi canon, quæ in Sanctorum Apostolorum æde congregata est, eos similiter puniendos dicit, qui præter proprii episcopi sententiam tale quid faciunt. Quocirca voluntate episcopi hæc quoque fiebant antea. Quære etiam 31 can. præsentis synodi, et illic sitas novellas imp. domini Leonis Philosophi, 4 scilicet et 15, et intelliges, quod per eas permissum est in domesticis oratoriis seu sacellis sacra peragere ac baptizare.

226 ZONAR. Videtur hoc quidem canone, ne baptismus in privato sacello ministretur, penitus

interdictum; quique id ausus fuerit, initiatum deponi, laicos vero segregatione teneri placet. Duodeclimus vero canon primæ et secundæ in templo Sanctorum Apostolorum habitæ synodi, a clero sepositos, hoc est, episcopi auctoritate ex omni clero loci illius, qui in privata æde sacra facturi sunt, eique muneri separatim addictos esse oportere decernit. Illud ergo ex utroque hoc canone efficitur, ut in tali oratorio sacra peragere, baptismumque ministrare, nec omnino vetitum, nec omnibus permissum esse intelligamus: sed qui ejusmodi sacra ministeria privatim obituri sunt, eos delectos, et bene cognitos esse Patres voluerunt, nec alium præterea ad illa quemquam admitti, nec cujusque sacerdotis voluntati hoc concessum esse; sed ex regionis episcopo veniam impetrari. Quicumque vero sese non vocati operi accinxerint, deponi, quique eis communicaverint, segregari jubet. Primo quoque et tricesimo canone eadem hæc sexta synodus in ejusmodi oratorio sacra mysteria peragere et baptizare, nisi episcopo annuente, vetat.

ARIST. « In ædibus oratoriis intra domum constitutis baptismum non celebrant. Qui hoc autem non observat, clericus quidem deponitur: laicus autem segregatur. »

In oratorio quod est intra domum sacra facere, ita volente regionis istius episcopo, tricesimus primus synodi præsentis canon præscripsit: licet quinquagesimus octavus synodi Laodicensis canon illud ab episcopis aut presbyteris fieri prohibuit. Baptismum autem celebrari in ejusmodi ædibus oratoriis præsens canon vetat, mandatque eos, qui divina illuminatione habebuntur digni, catholicas adire ecclesias, et in iis dono isto perfrui. Sin minus, eum, qui decreta hæc transgreditur, si quidem clericus sit, deponi: si vero laicus, segregari.

CANON LX.

« Cum clamet Apostolus, quod « qui Domino adhæret, unus est spiritus. » clarum est, quod « qui etiam cum contrario in familiaritatem ac consuetudinem, cum illo conjunctione unum fit. Eos ergo qui se dæmone correptos esse simulant, et morum improbitate eorum figuram et habitum simulate præ se ferunt, visum est « omni modo puniri, et ejusmodi afflictionibus laboribusque subijci oportere, quibus ii qui « vere a dæmone correpti sunt, ut a dæmonis « operatione liberentur, jure subijciuntur. »

BALS. Eos qui ad lucrum sibi parandum se dæmone correptos esse simulant, et cum mala Satânica conscientia quædam dæmoniaca instar vatum gentilium prædicant, canon puniendos esse decernit, iis denique afflictionibus laboribusque subijci, quibus subijciantur et qui vere dæmoniaci

« εντι, καὶ τὸν τοῦτο τολμήσαντα ἱερωμένον καθ' ἑαυτοῦ, λαϊκούς δὲ ἀφορίζει. Ὁ δὲ δωδέκατος κανὼν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάσεως ἀποκεκληρωμένους εἶναι βούλεται τοὺς ἐν εὐκτηρίῳ λειτουργούντας ἔνδον οἰκίας ἐντι, ἀντὶ τοῦ ὠρισμένου ἔκκεχωρημένους παρὰ τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου. Τοῦτο οὖν ἐξ ἀμφότερων τῶν κανόνων τούτων καταλαμβάνεται, ὅτι οὔτε πάντῃ κεκώλυται τὸ ἱεουργεῖν ἐν εὐκτηρίῳ τοιοῦτῳ καὶ βαπτίζειν, οὔτε παντὶ ἐπιτέτραπτο, ἀλλὰ ὠρισμένους καὶ ἔγνωσμένους ἦθελον οἱ Πατέρες εἶναι τοὺς μέλλοντας ἐν εὐκτηρίοις ἱεουργεῖν, καὶ παρ' ἐκείνους ἐτέρῳ μὴ ἐξείναι τοῦτο ποιεῖν, μηδὲ τῷ ἑκάστου ἱερέως βουλήματι τοῦτο ἀνετὸν εἶναι. παρὰ τοῦ ἐπισκόπου δὲ τῆς χώρας λαμβάνειν τὴν ἐκχώρησιν. Τοὺς δὲ ἐξ οἰκίας ὀρθῆς τοῦτο ποιούντας καθαιρεῖσθαι, καὶ τοὺς μετασχόντας τῆς κοινωνίας αὐτῶν ἀφορίζεσθαι: καὶ ὁ τριακοστὸς πρῶτος κανὼν τῆς ἑκτης συνόδου ταύτης κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἱεουργεῖν καὶ βαπτίζειν ἐν εὐκτηρίῳ τοιοῦτῳ οἴκῳ πρὸστάσσει.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἴκου οὐκ ἐπιτελέουσι βάπτισμα. Ὁ δὲ μὴ φυλάξας, κληρικὸς μὲν, καθαιρεῖται: λαϊκὸς δὲ, ἀφορίζεται. »

Τὸ μὲν ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι λειτουργεῖν μετὰ γνώμης τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ὁ τριακοστὸς πρῶτος κανὼν τῆς παρουσίας συνόδου προερέψατο: καὶ ὁ πεντηκοστὸς ὁμοῦς κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου τοῦτο ἐκώλυσε γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων: τὸ δὲ βάπτισμα τελεῖσθαι ἐν εὐκτηρίοις τοιοῦτοις οἴκοις ὁ παρὼν ἀπαγορεύει κανὼν, καὶ προστάττει τοὺς μέλλοντας ἀξιοῦσθαι τοῦ θείου φωτισματος ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις προσέρχεσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαύειν: εἰ δὲ μὴ, τὸν παραβαίνοντα τὰ ὀρισθέντα, εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρεῖσθαι, εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθαι.

ΚΑΝΩΝ Ε΄.

« Τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμά ἔστι, πρόδηλον ὡς καὶ ἐν ἑναντίῳ ἐαυτὸν οἰκειῶν ἐν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. Τοὺς τοίνυν δαιμονῶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαλότῃ προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξε τρόπῳ ἐπιτιμᾶσθαι παντὶ, καὶ τοιαύταις αὐτοῦς σκληραγωγίαις: καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαιμονος ἐνεργείας ἀξίως ὑποβάλλοντο. »

ΒΑΣ. Τοὺς σχηματιζομένους δαιμονῶν διὰ πορνοῦν κέρδους, καὶ κηρύσσοντας μετὰ φαύλου συνειδήτος σατανικοῦ δαιμονιώδη τινα κατὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων προφήτιδας, ὁ κανὼν ἐπιτιμᾶσθαι ὀρίζει, ἤγουν τιμωρεῖσθαι, καὶ σκληραγωγίαις καὶ πόνοις ὑποβάλλεσθαι τοιοῦτοις, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶν-

•• I Cor. vi, 17.

τες ὑποβληθεῖεν, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν τοῦ δαιμονος. Φησὶ Ἄ δὲ καὶ τὴν προσποίησιν αὐτῶν τοὺς δαίμονας οικειοῦ-
 θηαι. Ἐγὼ δὲ, βλέπων πολλοὺς τοιοῦτους τὰς πόλεις
 περιερχομένους, καὶ μὴ κολαζομένους, ἀλλὰ καὶ
 ὡς ἡγιασμένους ἀγκαλιζομένους παρὰ τινων, ζητῶ
 μαθεῖν τὴν αἰτίαν, καὶ ἐξαιτῶ τὴν διόρθωσιν. Τὸν
 μόντοι Σταυράκιον ἐκείνον τὸν Ὁξεδάφον, τὸν ὡς
 ἀληθῶς δίκαιον, ὑποκρινόμενον τὴν διὰ Θεὸν μωρίαν
 διὰ τοὺς ἀπατεῶνας, μετὰ τῶν ὑποκριτῶν ἐθέμην
 κατ' ἄγνοίαν· παρομοίως δὲ ἐμοὶ καὶ ἕτεροι ἴσως ἵνα
 ἐκριματίσθησαν. Ἔδει οὖν τὰ τοιαῦτα κωλυθῆναι
 κατὰ τὸν παρόντα κανόνα, ἵνα μὴ καὶ οἱ ἀγαθοὶ
 διὰ τοὺς φαύλους ἐπιτιμῶνται. Πολλοὶ γάρ εἰσι
 τρόποι σωτηρίας ψυχῆς, καὶ δύναται τις δι' αὐτῶν
 σωθῆναι· σκανδάλου δίχα παντός. Ταῦτα ἐξ λέγω,
 οὐκ οἰκοθεν, ἀλλ' ἐξ ἀφηγήσεως καλῶν ἀν-
 θρώπων, πλασσαμένων μὲν τοιαύτην θεάραστον
 ὄρθην διαγωγῆν, καταγόντων δὲ ταύτης ὡς ἐπωλέ-
 θρου, καὶ καταγοῦσης εἰς σατανικὴν μερίδα. Διὰ
 τοῦτο καὶ διάφοροι ἀγιώτατοι πατριάρχαι πολ-
 λοὺς προσκαθημένους μετ' ἀλύσεων ἐν τῷ ναῷ τοῦ
 ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικήτα, καὶ ἑτέρους τὰς
 τριόδους περιερχομένους, καὶ προσποιουμένους δαι-
 μονῶν, κατέσχον μετ' αὐθεντίας, καὶ εἰς δημοσίας
 φρουρὰς κατέκλεισαν ἀκολούθως τῷ κανόνι.

ZONAR. Τινὲς προσποιούμενοι δαιμονῶν εἰς πόρον
 κέρδους τῇ ὑποκρίσει ταύτῃ ἐπέχρητο, ἢ καὶ νῦν
 ἐπέχρηται. Τοῦτο κωλύει ὁ κανὼν οὗτος, καὶ τοὺς
 σχηματιζομένους τοιαῦτα ἐπιτιμᾶσθαι ὀρίζει. Καὶ
 οὐχ ἀπλῶς ἐπιτιμᾶσθαι, ἀλλὰ βαρύτερον καὶ
 σκληραγωγίαις αὐτοῦς καὶ πόνοις ὑποβάλλεσθαι
 τοιοῦτοις, οἷοις ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονωντες ὑπο-
 βληθεῖεν, ἵν' ἀπαλλαγεῖεν τοῦ δαιμονος. Λέγει γάρ
 ὅτι διὰ τρόπων φαυλότητα τῷ δαίμονι προσοικειοῦν-
 τες ἑαυτοὺς ἐν γίνονται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ,
 καὶ ἐπάγει μαρτυρίαν ἐκ τοῦ μεγάλου Παύλου λέγον-
 τος· Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμᾳ ἐστίν.

ARIST. « Εἰ τις ὑποκρίνεται δαιμονῶν, τὰ τῶν δαι-
 μονῶντων ἐπιτίμια ὑπόσθησεται. »

Εἰ ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον,
 ἐν πνεύμᾳ ἐστίν, πρόδηλον ὡς ὁ τῷ διαβόλῳ ἑαυτὸν
 οικειῶν ἐν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. Διὰ τοῦτο
 τὸν ὑποκρινόμενον δαιμονῶν, καὶ τὰ ἐκείνων πράτ-
 τειν σχηματιζόμενον, τοιαύταις αὐτὸν σκληραγω-
 γίαις ὑποβάλλει καὶ πόνοις, ὅποιοις ἂν καὶ τὸν ἀλη-
 θῶς δαιμονῶντα πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαιμονος
 ἐνεργείας.

KANON EA'.

« Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες ἢ τοῖς λεγομένοις
 ἑκατοντάρχαις, ἢ τισι τοιοῦτοις, ὡς ἂν παρ' ἐκε-
 ῖνων μάθοιεν ὅ τι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βού-
 λονται κατὰ τὰ πρῶην ὑπὸ τῶν Πατέρων περὶ
 αὐτῶν ὁρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτεύσαν
 τῆς ἑξαετίας. Τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ καθυποβάλ-
 λεσθαι δεῖ καὶ τοὺς τὰς ἀρχαίους ἐπιφερομέ-
 νους. »

¹ I Cor. vi, 17.

fuerint, ut a dæmone liberentur. Dicit autem et
 eorum simulatione dæmones quoque illis familia-
 res fieri. Ego autem, cum videam ejusmodi com-
 plures civitates obeuntes, et non puniri, sed ut
 sanctificatos a quibusdam obviis ulnis excipi, cau-
 sam scire desidero, et correctionem postulo. At-
 qui Stauracium illum Oxybaphum, qui revera
 justus erat, eam autem quæ est propter Deum stul-
 titiam agebat propter seductores, cum hypocritis
 per ignorantiam ponebam: fortasse autem a me
 nonnulli quoque alij præjudicio affecti sunt. Opor-
 tebat ergo talia per præsentem canonem prohiberi,
 ne boni propter malos puniantur. Multi enim sunt
 modi salutis animæ, et potest quis per eos servari
 absque ullo scandalo. Hæc autem non ex neopte
 ingenio dico, sed ex bonorum **227** virorum narra-
 tione, qui hanc utique Deo gratam vivendi rationem
 effinxerunt, sed eam, ut perniciosam et ad partem
 Satanzæ deducentem, condemnarunt. Et eam ob
 causam multi etiam sancti patriarchæ multos cum
 catenis assidentes in æde sancti magni martyris
 Nicetæ, et alios trivia obeuntes, et se dæmone
 corripere præ se ferentes, cum auctoritate detinue-
 runt, et in publicis custodiis canonum consequenter
 incluserunt.

ZONAR. Quidam homines, cum a dæmone se
 correptos esse simularent, ea simulatione, quod
 nunc quoque contingit, ad quæstum abutebantur.
 Id hoc canone vetitum est, ac ejusmodi impostores
 pœnis, et quidem gravioribus, coercendos esse do-
 cretum. Eos quippe iisdem laboribus et asperitati-
 bus exerceri placet, quibus qui arreptitii revera
 sunt, dæmonis fugandi causa fatigantur. Nam illi,
 inquit, ob morum improbitatem se in familiarita-
 tem cacodæmonis insinuant, impuro spiritui in-
 tima conjunctione copulantur. Quam rem magni
 Pauli testimonio confirmat; Qui Deo, inquit, ad-
 hæret, unus est spiritus¹.

ARIST. « Qui dæmone se correptum simulat, dæ-
 moniacorum pœnas subibit. »

Si, qui Domino conglutinatur, secundum Apo-
 stolium, unus est spiritus, manifestum est, quod
 qui cum diabolo familiaritatem init, cum isto con-
 junctione unum fit. Quapropter eum, qui se dæ-
 monis correptum simulat, et eorum opera perfli-
 cere præ se fert, talibus eum afflictionibus subjicit
 et laboribus, qualibus et revera dæmone corre-
 ptum, ut dæmonis operatione eximatur.

CANON LXI.

« Qui vatibus seipso tradiderunt, vel iis qui
 centuriones dicuntur, vel aliis ejusmodi, ut
 ab illis discant, si quid sibi revelari velint:
 convenienter iis quæ de ipsis a Patribus nu-
 mer constituta sunt, sexennii canonum subjician-
 tur. Eidem autem eos quoque subjici oportet,
 qui ursas vel ejusmodi animalia, ad ludum et

« simpliciorum noxam circumferunt, et fortunam, ac fatum, et genealogiam, et quorundam ejusmodi verborum multitudinem ex fallaciæ imposturæque nugis proferunt : eosque, qui nubium persecutores et incantatores et amuletorum præbitores et vates appellunt. Eos autem, qui in iis persistunt, et non ab ejusmodi perniciosis gentilibusque studiis avertuntur et aufugiunt, Ecclesia omnino exturbandos decernimus : sicut et sacri canones dicunt. Quæ est enim luci cum tenebris communicatio? ut ait Apostolus; vel quæ templo Dei cum idolis consensus? vel quæ fidei cum infideli pars est? Quæ autem Christo est cum Belial concordia? »

BALS. In 25 cap. 9 tit. præsentis operis diversas leges posuimus de magis, incantatoribus et aliis ejusmodi, quas lege. Præsens autem canon constituit, ne quis ad vates vel præstigiatores accedat, vel ad eos qui dicuntur centuriones, vel ad eos qui ursas trahunt, vel ad nubium persecutores, vel incantatores, vel ad eos qui præbent amuleta. Si quis autem hoc fecerit, sexennio segregabitur : et si in malo perseveret, ab Ecclesia publice ejicietur, et non amplius cum orthodoxis versabitur. Quæ est enim, inquit, communicatio luci cum tenebris? et cætera. Cum canon hæc decernat, et ejusmodi dæmoniicas operationes avertat, ut quæ a gentili infidelitate oriantur, particulatim querenda sunt quæ hoc canone comprehenduntur. **228** Vates dicuntur palmæ inspectores, iique qui in pelve divinanti, et ii qui per sacrificia patrem suum Satanam de re aliqua interrogant : et omnes, ut semel dicam, qui per quædam signa ex suggestione dæmoniaca scire futura profitentur, et se dæmoni addicunt. Centuriones sunt qui a nobis primicerii dicuntur : erant autem antiquitus homines senes, utique prudentiores, et se reliquis consulere præ se ferentes; qui quidem cum per execrabilia hujusmodi operationes simpliciores seducerent, ut pseudothei colebantur. Ursas trahere dicuntur ii, qui aretrophii, id est, ursorum altores, appellantur : qui quidem in capite et totius animalis corpore tincturas appendentes, et pilos ex ipso tondentes, eos una cum tincturis dant, ut remedia et amuleta, et tanquam in morbis et fascinantibus oculis aliquid conferre possint. Alii vero serpentes in sinu gestantes, qui etiam

*** II Cor. vi, 14. ** ibid. 15.

Guill. Beveregii notæ.

(62) Τὰς ἄρκτους ἐπιφερομένους. Editio Parisiensis legit ἐπισυρομένους, ms. Amerbachianus, φερομένους.

(63) Καὶ τύχην καὶ εἰμαρμένην καὶ γενεαλογίαν. Aquila, Græcus sanctæ Scripturæ interpretes, eo quod vanis hujusmodi rebus sese addixerit, easdemque defenderit, Ecclesia longe ante editum præsentem canonem ejectus est. Eriphanus enim de eo loquens ait, Ἄπὸ δὲ πρώτης αὐτοῦ ἔξωθεν μὴ μεταθέμενος, τοῦ πιστεύειν δηλονότι τῇ ματαιᾷ

ου; (62), ἢ τοιαῦτα ζῶσα, πρὸς τύχην καὶ βλάβην τῶν ἀπλουστέρων, καὶ τύχην, καὶ εἰμαρμένην, καὶ γενεαλογίαν (63), καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον κατὰ τοὺς τῆς πλάνης λήρους φωνούντας, τοὺς τε λεγομένους νεφοδιώκτας, καὶ γυτευτάς, καὶ φυλακτηρίους, καὶ μάντεις, ἐπιφέροντας δὲ τούτοις καὶ μὴ μετατιθεμένους καὶ ἀποφεύγοντας τὰ διέθρια ταῦτα καὶ Ἑλληνικὰ ἐπιτηδεύματα, παντάπασιν ἀπορρίπτεσθαι τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζομεν, καθὼς καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τίς συγκατάθεσις ναφ̄ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων, ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστου; Τίς δὲ συμφωνησις Χριστῶ πρὸς Βελίαν;

B. ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ κε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, κατεστρώσαμεν διαφόρους νόμους περὶ μάγων καὶ ἐπαοιδῶν, καὶ ἐτέρων τοιούτων, καὶ ἀνάγνωθι τούτους. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται μὴδὲνα μάντεις ἢ γόησιν προσέρχουσαι ἢ τοῖς λεγομένους ἑκατοντάρχους, ἢ τοῖς ἐπισυρομένοις τὰς ἄρκτους ἢ τοῖς νεφοδιώκταις, ἢ τοῖς γυτευταῖς, ἢ τοῖς παρέχουσι τὰ φυλακτήρια. Εἰ δὲ τις τοῦτο ποιήσῃ, ἐπιεξαιτίας ἀφορισθήσεται καὶ ἐπιμένων τῷ κακῷ, τῆς ἐκκλησίας ἐκκηρυχθήσεται, καὶ οὐκέτι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συναλισθήσεται. Τίς γὰρ, φησὶ, κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, καὶ ἀποτρέποντος τὰς δαιμονιώδεις τοιαύτας ἐργασίας, ὡς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἔθνικῆς ἀποστίας καταγομένας, ζητητέον τὰ κατὰ μέρος τῷ κανόνι περιεχόμενα. Μάντεις λέγονται οἱ παλαμοσκόποι, οἱ λεκανομάντεις, οἱ δὲ θυσιῶν τὸν πατέρα αὐτῶν τὸν Σατανᾶν ἐρωτῶντες, ἀπλῶς πάντες οἱ διὰ τινῶν σημείων ἐξ ὑποθήκης δαιμονικῆς τὰ μέλλοντα βλέπειν προαιρούμενοι, καὶ τῷ δαίμονι ἑαυτοὺς παρατιθέμενοι. Ἐκατοντάρχοι εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν λεγόμενοι πριμικήριοι· ἦσαν δὲ τὸ παλαιὸν ἄνθρωποι γηραλέοι, φρονιμώτεροι δὴθεν, καὶ κατὰ συμβουλίην τῶν λοιπῶν ὑπερφέροντες, οἵτινες διὰ τοιούτων μισαρῶν ἐργασιῶν τοὺς ἀπλουστέρους πλανῶντες ὡς ψευδοθεοὶ ἐσεβάζοντο. Ἀρκτους ἐπισύρειν λέγονται οἱ καλούμενοι ἀρκτοτρόφοι· οἵτινες βάμματα ἐξαρτῶσα κατὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ζώου, καὶ τρίχας κείροντες ἐκ τούτου, διδῶσι ταῦτα σὺν τοῖς βάμμασι, ὡς φυλακτήρια, καὶ ὡς δυναμένας λυσιστελεῖν ἐν νόσοις καὶ ἐν βασκανίαις ὀφθαλμοῖς. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὄφεις ἐγχολιπιζόμενοι, οἱ καὶ

ἀτρονομία, ἣν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύτο, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ θέμα τῆς αὐτοῦ γενέσεως σκεπτόμενος, ἐλεγχόμενός τε ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ ἐπιτιμώμενος ἕνεκα τούτου, μὴ διορθούμενος καὶ ἀλλὰ καὶ φιλονεικῶς μᾶλλον ἀντιτιθέμενος, καὶ σπεύδων συνιστᾶν τὰ ἀσύστατα, τὴν εἰμαρμένην δηλονότι καὶ τὰ περὶ αὐτῆς διηγήματα, ἐξέωσθη πάλιν τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἄχριστος πρὸς σωτηρίαν. Eriphan. De mens. et ponder. num. 15.

ἀθίγγανοι λεγόμενοι, τὸν μὲν φασὶ γεννηθῆναι εἰς ἡμέραν κακοποιῶν, τὸν δὲ αὐτῶν ἀστέρα ἀγαθῶν, εὐτυχίας καὶ δυστυχίας γεννησομένης ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἄλλα τινὰ φλυαροῦσι, μηδὲ γραφῆ παραδοθῆναι ἀξία. Νεφοδιώκται λέγονται οἱ ἐκ τῶν νεφῶν προμηνύοντες δῆθεν τὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνωστα. Τινὲς γάρ, βλέποντες τὰ νέφη, καὶ μᾶλλον ὅτε δύνοντος τοῦ ἡλίου γίνονται πυρωδέστερα, φλυαροῦσιν ἐκ τούτων μανθάνειν ἀλήθειαν. Ἐκ-τοῦδε μὲν γὰρ τοῦ νέφους εὐκίχτος περιστερᾷ περιστάσιν λέγουσι τῷ ἔρωτωντι ἐπαλθεῖν· ἐξ ἑτέρου εὐκίχτος ἀνθρώπων σπάθην ἐπιφερομένην πόλεμον προμηνύουσιν· ἐξ ἄλλου εὐκίχτος λέοντι βασιλικῶν προσταγμάτων προλέγουσιν ἐνέργειαν, καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα ἰσχυροποιεῖσιν φλυαρήματα. Γυτευτάς δὲ πόσους ἀν Ἰθῆς λέγοντας θεῖά τινα ψαλμοθήματα, καὶ μεμνημένους ὀνομάτων μαρτυρικῶν, ἧ καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Θεοτόκου; Ἄπαντα δὲ οἱ θεοφόροι Πατέρες; καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι φεύγειν διορίζονται, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὁ θεῖος Χρυσόστομος, λέγων εἰς τοὺς ἀνδριάντας ταῦτα ῥητῶς· Οὐ περιήματα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιφθῆς αὐτῷ περιήγεις, γραβία μεθύοντα καὶ παραπαίοντα εἰς τὴν οἰκίαν σαυτοῦ εἰσάγων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐρυθριᾷ μετὰ τῶσαύτην φιλανθρωπίαν πρὸς ταῦτα ἐπιτοημένος, καὶ τὸ χαλεπώτερον τῆς ἀπάτης, ὅταν, παραινούμενος ταῦτα μὴ ποιεῖν, δοκῶν ἀπολογεῖσθαι, φῆς· Χριστιανὴ ἔστιν ἡ γυνὴ ἢ ταῦτα ἐπαθούσα, καὶ οὐδὲν ἕτερον φθέγγεται ἢ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὴν μάλιστα μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ἵτι τοῦ Θεοῦ τῷ ὀνόματι κατακέρχεται, ὅτι λέγουσα Χριστιανὴ εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπιδείκνυται. Καὶ γὰρ οἱ δαίμονες τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἐφθέγγοντο, ἀλλ' ἦσαν δαίμονες· καὶ οὕτως ἔλεγον πρὸς τὸν Χριστόν· Οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁμοῦς ἐπεστόμισεν αὐτοὺς καὶ ἀπήλασε (64). Φυλακτήριοι δὲ λέγονται οἱ κατ' ἀπάτην δαιμονικὴν διδόντες τοῖς ὀπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις δόματά τινα ἐκ σερικῶν νημάτων ὑφασμένα, καὶ πουγγία λεγόμενα, ἔχοντα ἔσωθεν ποτὲ μὲν γραφῆς, ποτὲ δὲ ψευδῆ τινα ἕτερα τὰ παρατυχόντα· καὶ λέγοντες ὀφείλειν ταῦτα διηνεκῶς ἐκ τῶν τραχίλων τινῶν λαμβανόντων αὐτὰ ἐξεωρῆσθαι εἰς φυλακὴν παντὸς κακοῦ. Ἐπερ οὖν εἶχον καιρὸν ἀφηγήσασθαι ὅσα εἶδον τοιαῦτα συνοδικῶς ἐκδικηθέντα, μεγάλην ἀν τὴν περὶ τούτων ἐπισησάμεν ἀφήγησιν. Εἰρήσεται δὲ ὀλίγα αὐτίκα. Πρῶτος τις τοῦ Ὁσίου, περὶ τριούτων τινῶν κατηγορηθείς, εὐρεθῆ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκόλιον ἔχων ἔνδυμα νεογε-

ἀθίγγανοι dicuntur, hunc quidem die maligno, illum vero felici sidere natum esse dicunt, et futuras felicitates et infelicitates annuntiant, et alia quædam nugantur, quæ nec scribi quidem digna sunt. Nubium persecutores dicuntur, qui, quæ multis ignota sunt, ex nubibus prænuntiant. Nonnulli enim nubes aspicientes, et præcipue quando sole occidente sunt maxime candentes, se ex iis scire veritatem nugantur: et ex hac quidem nube, quæ columbæ (Græce περιστερᾷ dictæ) est similis, dicunt, περιστασιν, hoc est, casum, vel eventum interroganti imminere; ex altera, quæ homini ensem intentanti similis est, imperatoris mandatorum executionem prædicunt, et alias quasdam alienas nugas Apollineorum instar vatium debacchantur. Incantatores autem, quot videas, qui divina quædam cantica dicunt, et nominum martyrum meminerunt, vel etiam solius sanctissimæ Virginis? Quæ omnia divini Patres et Ecclesiæ doctores esse sugienda statunt, et plus quam alii, sanctus Chrysostomus, in homiliis de status aperte sic dicens: Non solum alligata amuleta, sed et carmina seu incantationes ei applicas, temulentas et delirantes aniculas in tuam domum et introducens, et non erubescis, nec pudore suffunderis, si post tantam humanitatem ad hæc stupefactus attonitusque reddaris; et quod est deceptione gravius, quando ne hæc facias admonitus, te defendere existimans, dicis, Christiana est mulier quæ hæc incantat, et nihil aliud quam Dei nomen loquitur. Propterea ergo, inquit, eam magis odi et aversor, quæ Dei nomine in eo abusa est, quod cum dicat se esse Christianam, ea quæ sunt Græcorum ostendet. Nam et dæmones Dei nomen loquebantur, sed erant dæmones: et Christo sic dicebant: Novimus te quis sis, sanctus Dei; os tamen eis occludebat, et expellebat. Amuletorum autem præbitores dicuntur, qui fraude dæmonis eis, qui a se decipiuntur, sacculos quosdam ex sericis filis contextos, qui et πουγγία dicuntur, præbent, quæ aliquando quidem veritas habent scripturas, aliquando vero falsa quædam alia, quæcumque incidunt. Dicunt autem hæc juvare, si ex collis eorum, qui illa accipiunt, perpetuo pendeant, ad omne malum vitandum. Si haberem tempus narrandi ea quæ vidi synodice puniri, de iis magnam narrationem conficerem: sed pauca jam dicentur. Præfectus quidam Hosii de re ejusmodi accusatus, manifesto deprehensus

Guill. Beveregii notæ.

(64) Ἐπεστόμισεν αὐτοὺς καὶ ἀπήλασε. Post ista verba in ms. Amerbachiano hæc sequuntur. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος; εἰς τὴν μετ' Ψαλμὸν περὶ τούτου ψησί, καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν β' κεφ. τῶν κανόνων αὐτοῦ περὶ τῶν εἰς μάντις καὶ γόηται: ἀπόντων ψησί· καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος εἰς τὸν περὶ τῆς ἐν πβ' λατρείας περὶ τῶν τοιούτων ψησί· καὶ τῷ Μωσαϊκῷ πολιτικῷ τε νόμῳ ταῦτα ἀπηγόρευται λέγοντι ψυχὴ ἢ κἄν ἐπακολούθησιν ἐγγαστριμύθοις ἢ ἐπαιδοῖς, ὥστε ἐκπορευῆσαι: ὅπισθεν αὐτῶν, ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν

ἐκείνην, καὶ ἐξολοθρεύσω αὐτήν. In codice Tiliano horum loco alia leguntur, quæ Gentianus Hervetus sic vertit, *Lege et ejus interpretationem Epistolæ sancti Petri ad Colossenses, sextam et ejus coactionem adversus Judæos docentem, quod etiam si quis, non ut decet sanctum, vivens mortuum suscitaverit, non est ei credendum, sed et contemnendus et rejiciendus.* Hæc autem marginales tantum notæ videntur, a descriptore aliquo huic in istis mss. loco insertæ. In nostro quidem Bodliciano codice neutra earum legitur.

cat in sine ferens indumentum infantis nuper nati. A et dixit hoc sibi datum fuisse a quadam muliere, ad averteudum eis que os occidendum, qui adversus eum dicere conarentur. Unde etiam condemnationi subjectus fuit. Alius sacerdos accusatus, quod magna quinta feria sanctum panem dabat diversis mulieribus et viris, ut convinceretur qui rem aliquam sorripserat, qui ex eo, quod hoc non facile ebibit, bibit poculum depositionis. Et alius sacerdos, cum Evangelio ligno alligato, quod **229** in orbem circumagebatur, accusatus, quod interrogationes faceret de quibusdam rebus per psalmos Davidicos, et multis propterea insontibus negotia ac molestias exhiberet, veniam impetrare non potuit. Multi etiam monachi, atque adeo priores, synodice puniti sunt, quod et quasdam mulieres accessissent, quæ cum bordeo, ea quæ ab aliis ignorantur, enuntiant. Hæ sunt quæ dicuntur πρώτιστα, quæ Ecclesiis et sanctis imaginibus assidentes, et se ex iis discere futura prædicantes, non secus ac quæ Pythonis habent spiritum quæ ignorantur prædicunt. Scias ergo, quod præsens quidem canon eos, qui ad illos accedunt, ut dictum est, punit. Alii autem canones et leges sicut in 25 cap. 9 tit. præsentis operis, non eos solum, sed et primos auctores ac effectores valde puniunt. Cum autem audis eos qui ad aliquos huiusmodi accedunt sexennio puniri, dic eos laicos. Qui enim sunt sacris initiati deponentur. Nota autem ex præsentis canone, quod ei quidem, qui peccat et convertitur, datur venia, et leviter punitur: qui autem in malo perseverat, et invitus ad id quod est melius trahitur, graviter punitur. Nam et hic, qui accessit et peccatum confessus est, per sexennium segregationem puniatur, vel etiam mitius, ut episcopo videbitur: qui autem in malo perseverat ex Ecclesia expellitur. Quoniam vero audivi quendam dicentem, eis debere ignosci, qui pro corporali medela, vel aliqua alia re salutifera hæc faciunt, dico quod hoc quoque est occulta diaboli circumventio. Nam quemodocunque ea re uti est perniciosissimum. Lege quæ in commentario 25 cap. 9 tit. præsentis operis positæ sunt leges, et 65 novellam imp. domini Leonis Philosophi, hæc circa finem expresse desinentem: Si quis autem omnino hæc præstigiatoria arte uti deprehensus fuerit, sive corporis medelæ prætextu, sive averteudæ a fructibus noxæ, extremum licet supplicium apostatarum poenam subiens.

θεραπείας, εἴτε ἀποτροπῆς τῆς τῶν καρπύμων βλάβης, τὴν ἐσχάτην εἰσπραττέσθω ποινὴν, τῶν ἀποσταλῶν κόλασιν ὑφίστάμενος.

ZONAR. A vaticinationibus et præstigiis et quocunque demum nomine appellantur ejusmodi illis, quibus ethnici homines et a fide alieni Græcique quondam addicti fuerant, prorsus abstinere, neque his artibus ignota sibi vestigare fideles oportet. Ita enim Deo pleni Patres et Ecclesiæ magistri, ac ex omnibus divinus in primis Chrysostomus docent, etiamsi sanctæ Trinitatis nomen

καὶ τὸς κελύου, καὶ εἶπε τοῦτο δοθῆναι αὐτῷ παρὰ τῆς γυναικὸς εἰς ἀποτροπὴν καὶ ἐπιπορισμὸν τοῦ ἐπιχειρήσαντος αὐτοῦ λέγειν. Διὸ καὶ καθορίζεται ὑπέστην. Ἐτερος ἱερεὺς αἰτιαθεὶς, ὡς ἐπιβὴς τῶν ἄγων ἔρτον τῆς μεγάλης πέμπτης διαίτης γυναικὸς καὶ ἀνδράσιν, ἐρ' ᾧ ἐλέγχετο, οὐκ ἀποκρίσασα τὸτε τι πρᾶγμα ἐκ τοῦ μὴ βέλους τούτων καταπιεῖν, καθαιρέσως ποτήριον ἔπει. Καὶ ἄλλος ἱερεὺς μετὰ Εὐαγγελίου ζύμῳ συνδεόμενος, καὶ κυκλικῶς περιστρεφομένου κατηγορηθεὶς ἐρωτήσας ποιεῖν περὶ τινῶν ὑποθέσεων διὰ ψαλμῶν Δαυιδικῶν, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς ἀναιτίους εἰς μεγάλας ὀχλήσας ἀγαγὼν, ἀσύγνωστὸς ἔμενε. Μοναχοὶ δὲ πολλοὶ καὶ ταῦτα καθηγηταί, συνολικῶς ἐκολάσθησαν, ὅτι προσήλθον γυναιξί τισι, μετὰ κριθαρίων ἀπαγγελλούσας τὰ παρὰ τινῶν ἀγνωσμένα. Τοιαῦτα εἶσι καὶ αἱ λεγόμεναι κρίτριαι, αἱ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀγίας εἰκότι προσεδρεύουσαι, καὶ κηρύσσουσαι ἐκ τούτων μανθάνειν τὰ μέλλοντα, καὶ προλέγουσαι, ὡσεὶ τινες ἔχουσαι Πύθωνος πνεῦμα, τὰ ἀγνωσμένα. Γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ μὲν παρῶν κανὼν τοῦς προτεροχομένους τοῦτους, ὡς εἶρηται, κολάζει. Ἄλλοι δὲ κανόνες καὶ οἱ καταστροφέντες νόμοι ἐν τῷ κε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, οὐ μόνον τοῦτους, ἀλλὰ καὶ τοῦς πρωταίτιους καὶ αὐτουργοὺς μεγάλως κολάζουσιν. Ἀκούων δὲ ἐπὶ ἐξαιτίαν κολάζεσθαι τοὺς προσελθόντας τοιοῦτοις τισι, λέγε τοῦτους λαϊκοὺς. Οἱ γὰρ ἱερωμένοι καθαιρεθήσονται. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ὁ μὲν ἀμαρτάνων καὶ ἐπιστρέφων συγγινώσκειται, καὶ μετρίως κολάζεται: ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ, καὶ ἄκων πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμιζόμενος, μεγάλως κολάζεται. Καὶ ἐνταῦθα γὰρ ὁ μὲν προσελθὼν καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἀμάρτημα δι' ἀφορισμὸν ἐξαετοῦς κολασθήσεται, ἢ καὶ συμπαθέστερον κατὰ τὸ δοξᾶν τῷ ἐπισκόπῳ· ὁ δὲ ἐπιμένων τῷ κακῷ ἐκκληρικός τῆς Ἐκκλησίας γενήσεται. Ἐπὶ δὲ ἤκουσά τινος λέγοντος ὀφείλει συγγινώσκεσθαι τοὺς χάριν θεραπείας σωματικῆς ἢ ἑτέρου τινὸς σωτηριώδους τοιαῦτα πράττοντας, λέγω ὅτι τῆς τοῦ δαίμονος μεθοδείας καὶ τοῦτο ἐστίν. Ὅπωςδὲ ποτε γὰρ χρᾶσθαι τοιοῦτον τὸν ὀλεθριώτατόν ἐστι. Καὶ ἀνάγνωσον τοὺς καταστροφέντας νόμους εἰς τὸ σχόλιον τοῦ κε' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὴν 56' Νεαράν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διοριζομένην περὶ τὸ τέλος ταῦτα ὀρθῶς. Εἴ τις δὲ ὄλωσεν τοιαῦτα φωραθεὶς μαγγανεύμενος εἴτε προφάσει κῆς τοῦ σώματος

ZONAR. Τοὺς πιστοὺς οὐδενὶ κερῆσθαι δεόν ἐστὶ τῶν οἷς οἱ ἔθνηκοι καὶ ἄπιστοι κέχρηται, καὶ οἷς ἐκέχρητο Ἐλλήνες, μαντείας λέγω καὶ γοητείας καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις οἰοσθηταῖς καλουμένοις, ὄνομασιν οὐδὲ ζῆτειν διὰ τοιοῦτων μανθάνειν ἃ γινῶναι βούλονται. Φασὶ γὰρ οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ὁ Ὁσίος Χρυσόστομος, ὅτι κἂν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος

ὄνομα ἐπιλέγεται τοῖς τοιοῦτοις, καὶ ἀγίων γίνονται ἐπίκλησις, καὶ τὴ σημεῖον τοῦ θεοῦ σταυροῦ ἐπάγεται, φεῦγειν δεῖ τὰ τοιαῦτα καὶ ἀποτρέψασθαι. Διὸ καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες τοὺς τοιοῦτον τι ποιοῦντας ἐπὶ ἐξαετίαν ἀφορίζουσι διαωρίζοντο (ἀλλὰ τὸν ἀφορισμὸν ἐπὶ λαϊκῶν νοητέον· οἱ γὰρ ἱερωμένοι καθαιρεθῆσονται. Ἐν οἷς γὰρ πταισμοῖσιν (65) οἱ λαϊκοὶ ἀφορίζονται, ἐν τοῦτοις οἱ ἱερωμένοι καθαιροῦνται). Ἐπιμένοντα δὲ τοῦτοις, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτεσθαι, ἤγουν τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως. Καὶ οὐ μόνον τὰ εἰρημμένα κωλύει γίνεσθαι ὁ κανὼν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ ὑποβάλλει καὶ τοὺς τὰς ἄρκτους ἐπιτιμωμένους ἢ τοιαῦτα ζῶα πρὸς παῖγιον καὶ βλάβην τῶν ἀπλουστέρων. Καὶ γὰρ βάμματα ἐσαρτώσιν αὐτῶν καὶ τρίχας κείροντες ἐξ αὐτῶν, διδοῦσι γυναῖξιν ὡς φυλακτήρια, καὶ ὡς τάχα ἐν νόοις, ἢ βασικάνοις ὀφθαλμοῖς λυσιτελεῖν τι δυνάμενα· αἱ δὲ, ταῦτα ὡς ἀναγκαῖα λαμβάνουσαι, μισθὸν ἐκείνοις παρέχουσι, καὶ ἀξιοῦσι τὰ τέκνα αὐτῶν τοῖς νότοις τοῦ θηρὸς ἐπιθέσθαι, ὡς δὴ τινῶν κακῶν ἀποτροπῆς ἐσομένης ἐκ τούτου τοῖς παισὶν ἑαυτῶν καὶ τοὺς τύχην ὀνομάζοντας καὶ εἰμαρμένην καὶ γενεαλογίαν. Ταῦτα δὲ Ἑλληνικῆς εἰσι φλυαρίας. Ὅμοίως ἐπιτιμᾶσθαι διακελεύεται· *Τίς γὰρ, φησὶ, κοινοῦντα φασὶ πρὸς σκότος; καὶ τὰ διὰ τοῦτοις συνημμένα λοιπὰ τοῦ Ἀποστόλου ρητά.*

ΑΡΙΣΤ. «Ὁς ἑαυτὸν ἑκατοντάρχοις ἢ δαίμοσιν ἐπιτῶ, ὡσεὶ τι τῶν ἀποβήτων μανθάνειν, ἐξαετίαν ὑποπιπέτω. Κατὰ ταυτὸ καὶ ὁ ἄρκτον ἐπισυρομένος, ὁ γοητευτῆς καὶ νεφοδιώχταις ἐκλήρωμενος, καὶ εἰμαρμένη καὶ τύχη πιστεύων ἐτῆς Ἐκκλησίας ἀποσυνάγωγος.»

Τοὺς ἐξακολουθοῦντας τοῖς ἔθεσι τῶν ἔθνων, καὶ μάντεσιν ἢ ἐπαιδοῖς ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότας, ὡς ἂν μάθωσιν ἐξ αὐτῶν ἀποβήτᾶ τινὰ ὡσαύτως καὶ τοὺς ἐπισυρομένους τὰς ἄρκτους ἢ ἑτερά τινὰ ζῶα πρὸς παῖγιον καὶ πλάνην τῶν ἀπλουστέρων, καὶ τύχην καὶ εἰμαρμένην καὶ γενεαλογίας λέγοντας, καὶ τοὺς πιστεύοντας τοῖς γοητευταῖς καὶ τοῖς λεγομένοις νεφοδιώχταις, ὥρισεν ἡ σύνοδος, ἐξαετίαν ἐπιτιμᾶσθαι· ὥστε ἐν τέσσαρσιν ἔτεσι μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων ἴστασθαι, ἐπὶ δὲ δυσὶν ἄλλοις ἔτεσι ὑνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτως ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἀγιασμάτων. Εἰ δὲ ἀδιόρθωτοι μένουσι καὶ μετὰ τὸ ἐπιτιμῶν, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἐπιτηδεύματων οὐ μετατίθενται, τῆς Ἐκκλησίας παντάπασιν ἀποβρίπτεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ΕΒ΄.

«Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Ἐροῦ, καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέραν ἐπιτελουμένην πανηγύριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα.»

¶ II Cor. vi, 14.

Guill. Beveregii notæ.

(65) Ἐν οἷς γὰρ πταισμοῖσιν. Hæc usque ad καθαιροῦνται in ms. Amerbachiano desiderantur.

A ejusmodi actionibus admisceatur, si cœlites etiam advocentur, divineque insuper signum crucis interponatur, fugere tamen ea nos ac penitus aversari debere. Proinde hujus quoque synodi Patres, qui tale quidpiam admiserint, segregari ad sex annos jussere: (quæ tamen de laicis accipienda segregatio est: sacri namque ordinis homines de positione punientur. Nam quæ ob crimina segregatio laicis irrogatur, ob ea sacris ordinibus inlata depositione multari solent) ac, nisi postea resipuerint, ab Ecclesiæ corpore abscindi, hoc est, e toto fidelium cœtu eliminari. Nec ea solum, quæ diximus, canon fieri vetat, sed eos quoque qui ursas aliave id generis animantia ad imperitorum oblectamentum simul noxamque circumducunt, iisdem pœnis obnoxios esse decernit. Suspensas enim de corporibus ferarum tincturas, detractosque iisdem villos pro æmuletis contra morbos et fascinationes mulierculis tradunt: illæque pretium quasi accepto necessario medicamento persolvunt, infantesque suos, veluti probato ad calamitates avertendas remedio, feræ tergo imponi rogant. Tum qui fortunæ aut fati aut genealogiæ nomen usurpaverit, quæ omnia profanæ superstitionis sunt, iisdem pœnis canon multandos esse constituit. Quæ enim, ait, societas luci cum tenebris? aliaque deinceps Apostoli verba continuat.

ARIST. «Qui centurionibus vel dæmonibus seipsum tradit, ut aliquid secreti ediscat, sexennium substernatur. Eodem modo et qui ursum circumfert, qui incantatoribus et nubium persecutoribus se conjungit, et fortunæ fatoque fidem habet, ab Ecclesiæ conventu arceatur.»

230 Eos, qui ethnicorum sequuntur mores, et vatibus ac incantatoribus seipsos tradiderint, ut arcana quædam ex iis discerent; et eos similiter qui ursos, aut alia quæcumque animalia ad ludum et simpliciorum deceptionem circumferunt, et fortunam et fatum et genealogias proferunt, eosque qui incantatoribus fidem habent, et istis qui nubium persecutores dicuntur, decrevit sancta synodus sex annos pœnam luere, ita ut quatuor annos inter substratos permaneat, ac duos alios annos cum fidelibus constituatur, et sic divinis sacramentis haberi dignos. Si autem nec per inflictam pœnam corrigi possunt, et a Græcicis istis institutis non convertuntur, Ecclesia prorsus abjiciendos esse.

CANON LXII.

«Calendas, et Bota, et Brumalia ut vocantur, et conventum, qui in primo Martii mensis die fit, ex fidelium civitate omnino tolli volumus; sed et publicas mulierum saltationes multam noxam exitiumque afferentes; quin etiam eos,

e quæ nomine eorum qui falso apud Græcos dii A
 e nominati sunt; vel quæ a viris ac mulieribus
 e fiunt saltationes ac mysteria, more antiquo et
 e a vita Christianorum alieno, amandamus et
 e expellimus: statuentes, ut nullus vir deinceps
 e muliebri veste induatur, vel mulier veste viro
 e conveniente; sed neque comicas vel satyricas
 e vel tragicas personas induat, neque execrandi
 e Bacchi nomen uvam in torcularibus exprimen-
 e tes invocent, neque vinum doliis infundentes
 e risum moveant, ignorantia vel vanitate ea
 e quæ a dæmonis impostura procedunt exer-
 e centes. Eos ergo, qui deinceps aliquid eorum
 e quæ scripta sunt aggredientur, ubi ad horum
 e cognitionem pervenerint, si sint quidem cle-
 e rici, deponi iubemus: si vero laici, segregari. B

BALS. Nota præsentem canonem, et quære
 correctionem in iis, quæ sunt a clericis in festo
 Natalis Christi, et festo Luminarium, adversus
 eum, et magis in sanctissima Magna ecclesia. Ex
 chronologica enim historia Scylitzæ. hoc malum
 non fuisse ab antiquis traditum, sed ex permis-
 sione Theophylacti patriarchæ Constantinop. filii
 imp. domini Romani Lacapeni pro comperto habe-
 tur. Enumerat enim hic historicus, una cum reli-
 quis improbis et diversis ejusdem patriarchæ actis,
 hoc malum. Calendæ dicuntur decem primi dies C
 mensis, nonæ secundi, Idus tertii. Sic autem
 appellatæ sunt a tribus proceribus Romanis, qui
 Romanos a malo famis eripuerunt. Mæus ergo erat
 apud Romanos in eorum memoriam festum annu-
 atim paulo gentilius magisque more Græco cele-
 brare, et quædam indecora facere: quod etiamnum
 fit a quibusdam rusticis, primis Januarii mensis
 diebus, non more Romano calendarum et reliquo-
 rum recordantibus, sed eo quod luna tunc temporis
 renovetur, et ejus fundamentum ab hujus mensis
 principio statuatur, et quod existiment se læte ac
 jucunde totum annum transacturos, si in ejus
 principio festum celebraverint. Ejusmodi festum
 est alienum, et ea quæ dicuntur Rusalia, quæ post
 sanctum Pascha ex mala consuetudine sunt in D
 externis regionibus. Nota et Brumalia Græca festa
 sunt; illud quidem, quod fit pro falso nominato deo
 Pane, qui, 231 ut Græci nugabantur, pecoribus,
 scilicet ovibus, et reliquis animalibus, prospicit et

e ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν δημοσίας:
 e ὀρχήσεις, καὶ πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμ-
 e ποιεῖν δυναμένας· ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι
 e τῶν παρ' Ἑλλήσι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν
 e ἢ ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις
 e καὶ τελετὰς, κατὰ τι ἔθος παλαιῶν καὶ ἀλ-
 e λότριον τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπό-
 e μεθα ὀρίζοντες μηδένα ἀνδρα γυναικείαν στολήν
 e ἐνδιδύσκεισθαι, ἢ γυναῖκα τὸν ἀνδράσιν ἀρμό-
 e διον· ἀλλὰ μὴτε προσωπεῖα κομικὰ ἢ σατυρικὰ
 e ἢ τραγικὰ ὑποδέσθαι, μὴτε τοῦ βδελυκτοῦ
 e Διονύσου ὄνομα τὴν σταφυλὴν ἀποθλίβοντας
 e ἐν ταῖς ληνοῖς ἐπιθοῖν, μηδὲ τὸν οἶνον ἐν
 e τοῖς πύθοις ἐπιχέοντας γέλωτα ἐπικινεῖν,
 e ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος τὰ τῆς δεξιμο-
 e νιώδους πλάνης ἐνεργούντας. Τοὺς οὖν ἀπὸ
 e τοῦ νῦν πῖ τῶν προειρημένων ἐπιτελεῖν ἐγ-
 e χειροῦντας, ἐν γνώσει τούτων καθισταμένους,
 e τούτους, εἰ μὲν κληρικοί εἴεν, καθαιρεῖσθαι
 e προστάσομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζεσθαι.

BALS. Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα (66),
 καὶ ζήτησον διόρθωσιν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρὰ
 τῶν κληρικῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ, καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων, ὑπεναντίως
 τούτῳ· καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἀγιωτάτην Μεγάλην
 ἐκκλησίαν. Καταλαμβάνεται γὰρ ἀπὸ τῆς χρονι-
 κῆς ἱστορίας τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι οὐδὲ ὀρχαιοπαράδοτον
 ἔστι τὸ κακόν, ἀλλὰ ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ χρηματίσαντος
 πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θεοφυλάκτου, τοῦ
 υἱοῦ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ.
 Ἀπαριθμεῖται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἱστορικός, μετὰ
 τῶν λοιπῶν φάσιων καὶ ἀδιαφόρων ἐργασιῶν τοῦ
 αὐτοῦ πατριάρχου καὶ τὸ τοιοῦτον κακόν. Κα-
 λάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι τοῦ μη-
 νός (67), νόναι αἱ δευτέραι, καὶ εἶδοι αἱ τρίται.
 Ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἀπὸ τινῶν τριῶν Ῥωμαίων
 μεγιστάνων ἀνδρῶν, ἐν καιρῷ λιμοῦ τοῖς περὶ τὴν
 Ῥώμην ἀποθρεψάντων. Εἰθιστο γοῦν παρὰ Ῥω-
 μαίοις εἰς μνήμην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν
 Ἑλληνικώτερον, καὶ τινα ἄσμενα διακράττεσθαι,
 ἕπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τινῶν ἀγροτῶν γίνε-
 ται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μη-
 νός, οὐ κατὰ Ῥωμαίους μεμνημένων τῶν καλανδῶν
 καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τηνικαῦτα τὴν
 σελήνην ἀνακαινίζεσθαι, καὶ τὸν θεμέλιον ταύτης
 ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ
 νομίζειν μετὰ εὐθυμίας τὸν ὅλον διελεῖν αὐτοὺς
 ἐνιαυτὸν, ἐν ἐν τῇ καταρχῇ τούτου πανηγυρίσωσι.
 Τοιαύτη πανηγύρις ἀλλόκοτος ἔστι, καὶ τὰ λεγό-
 μενα Ῥουσάλια, τὰ μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπὸ κακῆς;

Guill. Beveregii notæ.

(66) *Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα.* In edi-
 tione Parisiensi hæc verba exstant, sed paulo
 aliter lecta: in ms. Amerbachiano omnia usque
 ad καὶ τὸ τοιοῦτον κακόν desunt; et recte quidem;
 neque enim Balsamonis esse videntur, quippe cu-
 jus interpretatio, a proximis verbis καλάνδαι λέ-
 γονται aptius incipit.

(67) *Καλάνδαι λέγονται αἱ πρῶται δέκα ἡμέραι
 τοῦ μηνός.* Hic Balsamon egregias agit nugas,

somnians Romanos, Græcorum ad instar, menses
 suos in tres decades distribuisse, et calendæ vocari
 primos decem mensis cujusque dies, proxima
 nam decadem nonas dici, et ultimam, Idus. Nec
 melioris notæ est quod trivris hisce subjungit,
 calendæ nimirum, nonas et Idus a tribus Roma-
 nis proceribus nominatas esse, qui Romanos a fame
 eripuerunt. Quæ quidem summam scriptoris in
 rebus Romanis lascitiam produunt.

συνθηλας ἐν ταῖς ἕξω χώραις γινόμενα. Τὰ Βοτὰ καὶ τὰ Βρουμάλια ἑορταί ἦσαν Ἑλληνικαί, ἡ μὲν τελουμένη χάριν τοῦ ψευδωνύμου Θεοῦ τοῦ Πανός, τοῦ ἐφορώντος, ὡς ἐφλυάρουν οἱ Ἕλληνες, τὰ τῶν βοτῶν, ἦγουν τὰ τῶν προβάτων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων ἡ δὲ χάρις τοῦ Διονύσου, τοῦ σωτήρος, ὡς ἐκείνοι ἐβλασφήμου, τοῦ οἴνου. Βρουμός γὰρ ἦν ἐπιθέτον τοῦ Διονύσου. Κατὰ δὲ τὴν Μάρτιον μῆνα ἐτελεῖτο πανήγυρις Ἑλληνικῆ μεγάλη διὰ τὴν τῶν ὠρῶν καὶ τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν ὅτε καὶ ὀρχήσεις ἀπρεπεῖς ἐγίνοντο παρὰ τινῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν. Ἄπαντα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια οἱ ἄγιοι Πατέρες ἀποτρέπομενοι, ἐπήγαγον μηδένα ἄνδρα ἐτεδῆποτε κεχρησθαι γυναικεῖα στολῆ, ἢ τὴν ἀνάκλιον ἢ ἀλλὰ μηδὲ προσωπεῖα κωμικὰ ὑποδδέσθαι ἢ τραγικὰ ἢ σατυρικὰ ἢ μήτε μὴν τὸ τοῦ Διονύσου ὄνομα ἐν ταῖς ληνοῖς ὀνομάζειν, μηδὲ τοῖς πίθους ἐγχεομένου τοῦ οἴνου γελᾶν καὶ ἐπικαυχάζειν. Τοῦς δὲ τοιοῦτον τι ἐπιχειρήσοντας ποιῆσαι μετὰ τὸ λαθεῖν εἰδῆσιν τοῦ κανονικοῦ διορισμοῦ, κληρικῶς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοῦς δὲ ἀφορίζεσθαι. Ζητητέον οὖν τίνα εἰσὶ τὰ κωμικὰ προσωπεῖα, τίνα τὰ τραγικὰ, καὶ τίνα τὰ σατυρικὰ. Καὶ κωμικὰ μὲν εἰσὶ τὰ γλωσσολογικὰ καὶ ἐφύβριστα, ὡς τὰ συγγραφέντα παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους ἢ τραγικὰ τὰ περιπεθῆ καὶ τὰ θρηνώδη, ὡς τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβία (68) καὶ σατυρικὰ, τὰ εἰς ὕμνον τοῦ Διονύσου ἐκλούμενα ὄργια παρὰ Σατύρων καὶ Βακχῶν. Ταῦτα τῶν Πατέρων διορισσαμένων ἀγιοπρεπῶς, καὶ τοῦ 88 κεφ. τῆς ραγ' Ἰουστινιανέου Νεαρᾶς, ἦτοι τοῦ 19 κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ 8 βιβλίου, παρκαλεουμένου ταῦτα βητικῶς. Πῶς δὲ καθάπερ τοῖς ἐν κοσμικοῖς ἀναστρέφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μεταερχομένοις, ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ ταῖς προῖσταμέναις, ἀπαγορεύομεν κεχρησθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ ἀκχερίας, ἢ οἰσθητικῶς τρέψω τοῦτο μιμεῖσθαι ἢ ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμῶντων ἢ χρησασθαι τῷ τοιοῦτῳ σχήματι, ἢ μιμῆσθαι, ἢ ἐμπαῖξαι εἰς οἰανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται, καὶ ἐξορία παραδοθήσονται ἢ προσοῦντων τοῦ τοιοῦτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦς κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦς τάξεων, καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων. Οἱ δὲ σκηνικοὶ παντοῖα προσωπεῖα ὑποδύονται, καὶ ἀδεῶς τοῦς μοναχοῦς ἐμπαῖξουσι καὶ τοῦς κληρικοῦς. Ἄλλὰ καὶ τινες κληρικοὶ κατὰ τινὰς ἑορτὰς πρὸς διάφορα μετασχηματίζονται προσωπεῖα. Καὶ ποτὲ μὲν ξιφῆρεις ἐν τῷ μεσονάφ τῆς ἐκκλησίας μετὰ στρατιωτικῶν ἀμφίων εἰσέρχονται, ποτὲ δὲ καὶ ὡς μοναχοὶ προσδύουσιν, ἢ καὶ ὡς ζῶα τετράποδα. Ἐρωτήτας οὖν ὅπως ταῦτα παρεχωρήθησαν γίνεσθαι, οὐδὲν τι ἔτερον ἤκουσα, ἀλλ' ἢ ἐκ μακρᾶς συνθηλας ταῦτα τελεῖσθαι. Τοιαῦτά εἰσιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τὰ παρὰ τινῶν δομειστικῶν ἐν κλήρῳ γινόμενα,

eorum curam gerit: hoc vero pro Baccho, vini, ut illi impie dicebant, conservatore. Est enim Bromius Bacchi epitheton. Mense autem Martio fiebat magna Græca concio, seu universalis conventus, propter bonam temporum et aeris temperiem: quo tempore etiam indecoræ saltationes a quibusdam mulierculis virisque fiebant. Quæ omnia et his similia sancti Patres aversantes, nulli viro permittebant muliebri stola ullo modo uti, vel contra; sed neque personas induere comicas vel tragicas vel satyricas: nec Bacchi quidem nomen in torcularibus nominare, nec vino dolis infuso ridere et cachinnari. Eos autem qui tale quid facere adorti fuerint, postquam canonici decreti cognitionem ceperint, si sint quidem clerici, deponi: si vero laici, segregari. Quærendum ergo est quænam sint comicæ personæ, quæ tragicæ, et quæ satyricæ. Ac sunt quidem comica, quæ risum movent et sunt petulantia ac contumeliosa, ut quæ ab Aristophane scripta sunt. Tragicæ, quæ movent affectus et sunt lamentabilia, ut Euripidis iambica. Et satyrica, quæ in Bacchi hymnum ac laudem celebrantur orgia a Satyris et Bacchis. Cum Patres hæc sancte statuerint, et 64 cap. 123 Justiniani nov., sive, 13 cap. primi tit. III lib. Basilic. hæc expresse dicat: Omnibus autem omnino qui in sæcularibus versantur, et iis maxime, qui scenica tractant, viris et mulieribus, atque iis etiam quæ præsumunt, interdicimus, ne monachi amictu vel ascetricæ utantur, vel eum quovis modo imitentur; scientibus universis, qui audent vel tali uti amictu, vel imitari, vel in quacunque ecclesiasticam constitutionem illudere, quod etiam corporalia supplicia subibunt, et exterminabuntur: huic rei prospicientibus, non solum locorum sanctissimis episcopis et qui sub eis sunt clericis, sed etiam civilibus et militaribus magistratibus, eisque subjectis ordinibus, et locorum defensoribus. Histrones autem quasvis personas induunt, monachosque et clericos secure ludificantur. Sed et quidam clerici in quibusdam festis varias personas suscipiunt et effingunt: et aliquando quidem ense cincti cum militaribus vestibus in ecclesiæ medullium ingrediuntur, aliquando vero ut monachi progrediuntur, vel ut quadrupedia animalia. Cum itaque interrogassem, quomodo hæc fieri permissum sit, nihil aliud audivi, quam hæc longa consuetudine fieri. Ejusmodi sunt, ut mihi videtur, et quæ a quibusdam, qui in clero sunt, domesticorum instar sunt, qui aerem digitis ut aurigæ feriunt, et genis fucos apponunt, et muliebria quædam opera fingunt, et alia indecora, ut spectatoribus risum moveant. Ridere autem agrestes vino infuso dolis, est aliquid veluti necessarium consequens iis, qui in lacum ingrediuntur, vinitoribus: nisi quis dixerit hanc Satanicam operationem exolevisse, et

Guill. Beveregii notæ.

(68) Τοῦ Εὐριπίδου. Ms. Amerbachianus rectius legit τοῦ Εὐριπίδου Ταμβία.

quod agrestes frequentius dicant in unaquaque fere mensura, Kyrie eleison. Quæ porro Inderora aliquando fiebant a notaritis, adolescentium instructoribus, in sanctorum notariorum festo, cum scenicis personis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleverunt, sanctissimi illius patriarchæ domini Lucæ decreto.

ταύτην ἐργασίαν καταργεῖσθαι διὰ τοῦ λέγειν (69) τοὺς ἀγρότας συχνότερον ἐφ' ἐκάστῳ μέτρῳ σχεδὸν τὸ, Κύριε ἐλέησον. Τὰ μέντοι ποτὲ γινόμενα ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνηκῶν διερχομένων τὴν ἀγορὰν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ' ὅρισμόν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκά.

ZONAR. Sunt calendæ primi mensis cujusque dies, quos Græci solemnī religione ac cæremonia de more celebrabant. Bota quoque et Brumalia Græcorum festi dies fuere. Bromius siquidem Bacchi epithetum. Eos igitur aliosque ejusmodi Græcorum festos dies, ne cultu aliquo prosequi fidelibus liceat, Patres decrevere. Publicas quoque mulierum saltationes, quibus spectandis videlicet ad libidinem homines incitantur, tum quæcumque Græci viri aut feminæ, commentitorum 232 numinum honori tribuentes, peragere soliti sunt, exhiberi vetant. Præterea viris muliebri ornatu, virili feminis, quæ bacchantium sibi consuetudo permiserat, quinimo personarum quoque, comicæ, tragicæ, satyricæve usu penitus interdictum. Est vero comica persona, quæ ad alios scommate perstringendos assumitur. Tragica, quæ perturbationes animi ac dolores incitat. Satyrica demum, eorum qui Baccho initiarentur propria fuit. Satyrorum siquidem, sicut et Baccharum, e Bacchi comitatu esse dicebatur illa furoris attoniti plena saltatio. Ad hæc neque Bacchi nomen in torcularibus passim cieri, neque merum, interea dum in doliis conditur, risu et cachinno prosequi sinunt. Porro Bacchus a Græcis in deorum numero habitus, quem ebrietatis præsidem viniq; largitorem agnoscebant. Hi tamen mores a rusticis, eorum quæ faciunt ignoratione, nunc quoque retinentur. Verum hic canon, sacri ordinis clericum, si ejusmodi quidpiam sciens admiserit, deponi; laicum vero segregari jubet.

ARIST. « A fidelium vitæ ratione auferantur Bota, et Calendæ, et Brumalia, et in deorum honorem rem saltationes, et comicæ, et satyricæ, et tragicæ personæ, et Bacchi in torcularibus invocatio, risusque in doliis. Qui autem post canonem in his persistunt, obnoxii sunt. »

Omnem idololatriam et vanitatem e fidelium conversatione Patres tollentes, non permittunt ea, quæ in præsentī canone diserte numerantur, a Christianis peragi: sed si sint quidem clerici, qui hæc et ejusmodi faciunt, deponi jubet canon; sin vero laici, segregari.

CANON LXIII.

« Quæ a veritatis hostibus falso confictæ sunt Guill. Beveregii notæ.

(69) Διὰ τοῦ λέγειν. Rectius itidem in ms. A. merbachiano legitur διὰ τοῦ λέγειν.

τὸν ἀέρα τοῖς δακτύλοις κατὰ ἡμιόχους τυπόντων, καὶ φύκη ταῖς γνάθοις; δῆθεν περιτιθεμένων καὶ��ποβρίνομένων ἔργα τινὰ γυναικεῖα, καὶ ἕτερα ἀπρεπῆ, ἵνα πρὸς γέλωτα τοὺς βλέποντας μετακινήσωσι. Τὸ δὲ γελᾶν τοὺς ἀγρότας; ἐγχεομένους τοῦ οἴνου τοῖς πίθοις, ὡσεὶ τι παρεπόμενον ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τοῖς ληνοθατοῦσιν· ἐ μῆτις εἶπη τὴν σατανικὴν

τὸς ἀγρότας συχνότερον ἐφ' ἐκάστῳ μέτρῳ σχεδὸν τὸ, Κύριε ἐλέησον. Τὰ μέντοι ποτὲ γινόμενα ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνηκῶν διερχομένων τὴν ἀγορὰν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ' ὅρισμόν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκά.

ZONAR. Καλάνδαι εἰσὶν αἱ πρῶται ἐκάστου μηνὸς ἡμέραι, ἐν αἷς εἴθιστο τοῖς Ἕλλησι ποιεῖν τινας τελετάς. Καὶ τὰ βοτὰ δὲ καὶ τὰ βρουμάλια Ἕλληνικαὶ ἦσαν ἐορταί. Βρουμός γὰρ ἐπίθετον ἦν τῷ Διονύσῳ. Καὶ τὰλλα ὁμοίως, ἀ πάντα κωλύουσι γίνεσθαι οἱ Πατέρες παρὰ τῶν πιστῶν. Εἰργουσι δὲ καὶ τὰς τῶν γυναικῶν δημοσίας ὀρχήσεις, ὡς εἰς ἀκολασίας ἐρεθισμὸν τοῖς θεωμένοις αὐτάς, καὶ ὅσα τοῖς Ἕλλησιν ἐπράττοντο ἐξ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ὀνόματι τῶν ψευδωνύμων θεῶν αὐτῶν, καὶ μὴ κεκρησθαι κελεύουσι τοὺς ἀνδρας γυναικεῖαις στολαῖς, ἢ τὰς γυναῖκας ἀνδράσιν, ὅσα ἐποιοῦν οἱ τῷ Διονύσῳ βακχεύοντες, ἀλλὰ μὴδὲ προσωπεῖα κωμικὰ ὑποδύεσθαι, ἢ τραγικὰ, ἢ σατυρικὰ. Κωμικὰ μὲν οὖν προσωπεῖα εἰσι τὰ εἰς ἀκῶματά τινων ἐπιτηδεύόμενα· τραγικὰ δὲ τὰ περιπαθῆ καὶ θρήνου ἐμποιοῦντα· τὰ δὲ σατυρικὰ τῶν ἐπὶ τῷ Διονύσῳ τελομένων ἦσαν. Καὶ οἱ σάτυροι γὰρ, ὡς αἱ Βάκχαι, τῆς περὶ τὸν Δίονυσον ἐμπλήκτου χορείας ἐλέγοντο εἶναι. Μῆτε μὴν τὸ τοῦ Διονύσου ὄνομα ἐν ταῖς ληνοῖς ὀνομάζειν, μῆτε τοῖς πίθοις ἐγχεομένου τοῦ οἴνου γελᾶν καὶ ἐπικαγγάζειν. Ὁ δὲ Δίονυσος θεὸς ἰνομίζετο τοῖς Ἕλλησιν, ἐφορος τῆς μέθης καὶ τοῦ οἴνου δοτήρ. Ἄ καὶ νῦν γίνονται παρὰ τοῖς ἀγρόταις, μὴ εἰδῶσιν ἀ ποιοῦσιν. Ὁ δὲ κανὼν οὗτος τοὺς μὲν ἱερωμένους καθαιρεῖσθαι προστάσσει, τοιοῦτόν τι ποιοῦντας ἐν γνώσει τοὺς δὲ λαϊκοὺς ἀφορίζεσθαι.

APIET. « Περιαιρεῖσθαι τῆς τῶν πιστῶν βοτὰ ποιεῖσθαι, καὶ αἱ καλάνδαι, καὶ τὰ βρουμάλια, καὶ αἱ ὀρχήσεις εἰς θεοὺς, καὶ τὰ κωμικὰ, καὶ σατυρικὰ, καὶ τραγικὰ πρόσωπα, καὶ ἢ ἐπὶ ληνοῖς τοῦ Διονύσου ἐπικλήσεις, καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς πίθοις γέλως. Οἱ δὲ ἐπιμένοντες μετὰ τὸν κανὼν, ὑπεύθυνοι. »

Πάντα τὰ τῆς εἰδωλικῆς καὶ ματαιότητος· ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας οἱ Πατέρες περιαιροῦντες, οὐκ ἀνέχονται τελεῖσθαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι βρῆτως ἀπρηθμημένα· ἀλλ' εἰ μὲν κληρικοὶ εἰσὶν οἱ τοιαῦτα ποιοῦντες, προστάττει καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι.

KANON ΕΓ'.

« Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν (70)

(70) Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. Constantini Harmenopolii epitome hujus

ε συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς Χρι- Α
 ε στοῦ μάρτυρας (71) ἀτιμάζουσιν, καὶ πρὸς ἀπι-
 ε στίαν ἐντάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλη-
 ε σιαῖς δημοσιεύεσθαι προστάτσομεν, ἀλλὰ ταῦτα
 ε πυρὶ παραδίδοσθαι. Τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχο-
 ε μένους, ἢ ὡς ἀληθεῖσι τούτοις προσέχοντες,
 ε ἀναθεματίζομεν. »

ΒΑΣ. Οὐκ ἔλαθε τοὺς ἁγίους Πατέρας, οἱ πολ-
 λολοὶ τῶν ἀπίστων καὶ μισοχριστιανῶν μὴ παραδεχόμε-
 νοι τοὺς τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν
 ἄθλους, ἢ καὶ καταμικρύνοντες τῶν ταῦτα δεξαμένων
 Χριστιανῶν, συνειπλάσαντό τινα ψευδῆ καὶ ἀλλόκοτα,
 καὶ ἄξια τῆς αὐτῶν κακίας, ὡς δῆθεν παρὰ τῶν
 μαρτύρων λαληθέντα ἢ πραχθέντα· ἐφ' ᾧ τοὺς
 ἐντυγχάνοντας ἐνάγεσθαι εἰς ἀπιστίαν ἢ γέλωτα,
 καὶ τοὺς ἁγίους περιυβρίζεσθαι. Διδὸν καὶ ὤρισαν
 τὰ τοιαῦτα συγγράμματα μὴ δημοσιεύεσθαι ὅπως,
 ἀλλὰ καλεῖσθαι· τοὺς δὲ παραδεχόμενους ταῦτα
 ἀναθεματίζεσθαι. Διὰ τὴν τοιαύτην οὖν, ὡς εἴποι-
 κεν, αἰτίαν καὶ ὁ πέ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων
 διορίσατο ποῖα ὀφείλουσι βιβλία ἀναγιγνώσκεισθαι
 ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ποῖα ἀπὸ τῆς
 Νέας· καὶ τὰ λοιπὰ ὠφέλισην ὡς νενοθευμένα. Χά-
 ρις τοίνυν τῷ μακροτῆ Μεταφραστῇ τῷ τὰ μαρτυ-
 ρικά ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα (72) πολλοὺς
 πόνοις καὶ ἰδρώσι κατακαλλύναντι εἰς ἔμνον Θεοῦ
 καὶ δέξαν αἰωνίζουσιν τῶν ἁγίων μαρτύρων. Ὁ
 ἀγιώτατος δὲ πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ
 Μουζάλων, εὐρῶν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας
 Παρασκευῆς, τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατείᾳ
 τιμωμένης, παρὰ τινος χωρίτου ἰδιωτικῶς καὶ ἀ-
 αξίως τῇ ἀγγελικῇ διαγωγῇ τῆς ἁγίας, ὤρισε πυρὶ
 παραδοθῆναι· καὶ ἐπέταξε τῷ διακόνῳ ἐκείνῳ τῷ
 Βασιλικῷ συγγράψασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον.

Guill. Beveregii notæ.

canonicis sic se habet, Τὰ ὄφ' Ἑλλήνων συμπλα-
 σθέντα μαρτυρολόγια πρὸς γενέσθωσαν παρανό-
 λωμα, καὶ οἱ ὡς ἀληθῆ ταῦτα δεχόμενοι ἀναθεμα-
 τίζέσθωσαν, *Libri de martyribus a paganis conficti, ab ipse consumantur, et qui eos tanquam veros admittant, anathemate percussantur.* In quàm epitomen scholiastes hæc notat, Ὡς εἴποιεν, ὄφ' Ἑλ-
 λήνων συνεγράψαντι τινὰ ὡς λεχθέντα καὶ πρα-
 χθέντα παρὰ ἁγίων μαρτύρων, ἀλλόκοτα καὶ γελοῖα·
 ἵνα δι' αὐτῶν κατεγέλῃτο μὲν ἡ πίστις ἡμῶν,
 ὑβρίζοιτο δὲ καὶ οἱ μάρτυρες, *Uti videtur, quaedam a paganis conscripta sunt, velut dicta et facta a sanctis martyribus, absurda et ridicula, ut per eam fides nostra irrideretur, tum contumelia martyres afficerentur.* Harmenop. epit. can. sect. 5, tit. 5.

(71) *Τοὺς Χριστοῦ μάρτυρας.* Sic quidem legit ms. Bodleianus: sed Amerbachianus et Tilianus τοὺς τοῦ Θεοῦ μάρτυρας.

(72) *Τὰ μαρτυρικά ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα.* Gentianus Hervetus vertit *martyricas pro veritate fossas.* Quæ quidem versio nobis minime arrisit: σκάμματα enim hoc in loco *certamina* potius significat, metaphora a saltu sumpta. Salientibus enim terminus, quo primo stant et unde surgunt, vocatur βᾶθρ, terminus autem in quem decidunt vel quem saltu pertingunt, σκάμμα dicitur; quemadmodum et medium inter utrumque spatium κανὼν appellatur. Sic Julius Pollux, ὄθεν ἄλλεται βᾶθρ, τὸ δὲ μέτρον τοῦ πεδήματος, κανὼν, ὃ δὲ ὄρος, τὰ ἐσκαμμένα. Poll. l. iii. Nimirum ubi

ε martyrurum historiarum, ut Christi martyres igno-
 ε minia afficerent, et qui eas audituri essent, ad
 ε infidelitatem deducerent, in ecclesiis non pu-
 ε blicari jubemus, sed eas igni tradi. Qui eas
 ε autem admittunt, vel tanquam veris iis mentem
 ε adhibent, anathematizamus. »

BALS. Non latuit sanctos Patres, quod multi infideles et Christum exosi, sanctorum martyrum et confessorum certamina non admittentes, vel etiam Christianos qui hæc recipiunt irridentes, quædam falsa et aliena, suaque improbitate digna confixerunt, tanquam a martyribus dicta vel facta essent: ut qui in ea incidere, vel ad infidelitatem deducerentur vel risum, sanctique ignominia ac probro afficerentur. Et ideo statuerunt hæc scripta non omnino in vulgus edenda, sed esse igni mandanda: eos autem, qui hæc admittunt, esse anathematizandos. Propter hanc itaque causam, ut est consentaneum, 85 canon sanctorum apostolorum definiit, quinam libri legi debeant ex Antiquo Testamento, et quinam ex Novo: et reliqua ut adulterina obelisco confodit. Magna itaque beato Metaphrastæ agenda est gratia, qui martyrum pro veritate certamina non sine multis laboribus et sudoribus repurgavit et exornavit, ad Dei laudem et sanctorum martyrum perennem gloriam. Porro sanctissimus ille patriarcha dominus Nicolaus Muzalon, cum vitam sanctæ Parasceves, quæ in quodam Callicratæ vico colebatur, a quodam vicano inepte ac indocte, et sanctæ angelica vivendi ratione indigne compositam invenisset, eam igni mandari iussit: et diacono illi Basilico mandavit, vitam ejus Deo gratam conscribere.

calcem post saltum figunt, humus aliquantulum subigitur, et calce foditur; unde locus iste σκάμμα dicitur. Hinc vox ista latius etiam sæpissime sumitur, pro loco cuiusvis certaminis, ac deinde etiam pro ipso certamine. Sic Clemens Romanus, Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἔσμεν σκάμματι, καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἄγων ἐπίκειται, Clem. ep. ad Corinth. p. 9, D. Chrysostomus, Οὐδέπω σου τὸ θέατρον λέλυται, ἀλλ' εἰσω τοῦ σκάμματος ἔστηκας, καὶ δύνασαι καὶ δι' ἐσχάτης πάλης πάσας ἀναπαλαῖσαι τὰς ἡττας. Chrysost. in Epist. ad Rom. λογ. ιη' pag. 160, edit. Savil. et alibi, Καὶ γὰρ ἔδει τῶν σκαμμάτων εἰσω μένοντα ἀγωνίσασθαι, οὐ μετὰ τὸ λυθῆναι τὸ θέατρον ἀποδύρεσθαι καὶ θαυροῖν ἀνόνητα. Id. in Ep. 1 ad Corinth. λογ. κγ', pag. 293. Idem etiam alibi eadem voce pro certaminibus a Christianis suscipiendis aperte utitur; ut ubi ait, Διδὸν καὶ μερίζονα ἡμῖν προσέτεθη τὰ σκάμματα, ἅτε μεζονος μετσχῆσαι τῆς βοηθείας. Id. in Epist. ad Rom. λογ. ια', pag. 82. Et hoc quidem sensu Balsamon in præsentī loco certamina illa, quæ martyres pro veritate subierunt, μαρτυρικά ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα vocat. Quæ propterea verba nos rectius transtulimus, *Martyrum pro veritate certamina*, Quam interpretatiorem ipse etiam locus exigit. Balsamon enim hic loquitur de Symeone Metaphraste, qui sanctorum martyrumque vitas conscripsit, ac proinde quæ illi pro veritate sustinuerunt certamina nobis transmisit: cui propterea Balsamon gratias deberi asserit,

ZONAR. Quidam a fide alieni homines, nostrorum accusationi et contumeliis intenti, nonnulla plena absurditatis et ineptiarum, quasi a martyribus dicta aut effecta fuissent, litteris consignaverant : ut in eo scilicet fidei nostræ contemptus, et sanctis quoque martyribus ignominia conciliaretur. Eorum non modo lectione interdicit, **233** sed flammis quoque aboleri canon jubet. Qui vero ea legerint, ac pro veris acceperint, anathemate puniendos esse decernit.

ARIST. « Martyrologia ab ethnicis confecta in ecclesia ne publicentur. »

Martyrologia in Christi martyrum ignominiam ab ethnicis conscripta non oportet in ecclesiis legere, sed igni tradere. Si quis autem deprehendatur ea, ut vera, recipiens, anathemate percutiatur.

CANON LXIV.

« Quot non oportet laicum publice disputare vel docere, docendi auctoritatem ex eo sibi vindicantem, sed ordini a Domino tradito cedere, et aurem iis, qui docendi gratiam acceperunt, aperire, et divina ab eis doceri. In una enim Ecclesia diversa membra fecit Deus, ut est vox Apostoli : quam interpretans Gregorius Theologus, eum qui in iis est ordinem aperte commendat, dicens : Hunc ordinem revereamur, fratres, hunc servemus. Hic quidem sit auris; ille vero lingua; hic autem manus; ille vero aliquid aliud. Hic quidem doceat; ille vero discat. Et paulo post : Et qui discit, in docilitate, et qui suppeditat, in hilaritate, et qui opem fert ac subministrat, in alacritate. Ne simus omnes lingua, quod est promptissimum; ne omnes apostoli; ne omnes prophetæ; ne omnes interpresemur. Et post quædam : Cur te pastorem facis, cum sis ovis? Cur caput efficeris, cum sis pars? Cur imperator esse conaris, cum relatus sis in numerum militum? Et alibi jubet Sapientia, Ne sis velox in sermonibus; ne, cum sis pauper, una cum divite extendaris; nec quæras sapientibus esse sapientior. Si quis autem præsentem canonem labefactans deprehensus fuerit, quadraginta diebus segregetur. »

BALS. Populum Domini docere, et divina decreta interpretari, solis antistibus a divina Spiritus gratia concessum est, et iis quibus ab illis permissum est. Ut est ergo verisimile, quidam laici et forte etiam docti, de quibusdam ecclesiasticis argumentis publice disputabant, et quamdam auctoritatem docendi præ se ferebant. Divini ergo Patres hoc prohibentes, statuerunt, ne quid amplius ejusmodi fieret, ne Ecclesiæ ordo confunderetur. Sed quoniam, inquit, Deus ex diversis membris Ecclesiam suis stabilivit et erexit, et constitutum est ut laici docerentur, non docerent, debent potius aurem docentibus præbere, quam linguam movere, ac multos offendere : et unusquisque manere

ZONAR. Ὑπὸ ἀπίστων, ὡς εἶπε, θελότων διασύρειν τὰ τῶν Χριστιανῶν συνεγράφησάν τινα, ὡς λεχθέντα καὶ πραχθέντα παρὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων, ἀλλόκοτα ἢ καὶ γελοῖα, ἐν οὕτω καταγελητό μὲν ἢ πίστις ἡμῶν, ὑβρίζονται δὲ καὶ οἱ μάρτυρες. Τὰ γοῦν τοιαῦτα οὐ μόνον ἀναγινώσκεισθαι κοιλῶς ὁ κανὼν, ἀλλὰ καὶ καίειν αὐτὰ ἀπαιτεῖ. Εἰ δὲ τινες τούτοις χρῶνται πιστεύοντες ὡς ἀληθεῖς, ἀναθεματίζεσθαι κελεύει αὐτούς.

ΑΡΙΣΤ. « Τὰ ὑφ' Ἑλλήνων συμπλασθέντα μαρτυρολόγια μὴ ἐκκλησιάζονται. »

Οὐ δεῖ ἐπ' ἐκκλησίαις ἀναγινώσκεισθαι, ἀλλὰ καὶ πυρὶ παραδίδοσθαι, τὰ πρὸς ὑβριν τῶν τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων παρὰ τῶν Ἑλλήνων γραφέντα μαρτυρολόγια. Εἰ δὲ τις εὐρεθῇ, ὡς ἀληθῆ ταῦτα παραδεχόμενος, ἀναθεματίζεσθω.

KANON EA.

« Ὅτι οὐ χρὴ δημοσίᾳ λαϊκῶν λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα ἑαυτῷ διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν περιποιούμενον, ἀλλ' εἰκεῖν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ τοῦ Κυρίου τάξει, καὶ τὸ οὖς τοῖς τῆν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβοῦσι λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. Ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη ποιήκεν ὁ Θεός, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν. Ἦν ὁ Θεολόγος ἐρμηνεύων Γρηγόριος, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρίστησι, λέγων. Ταύτην αἰδώμεθα τὴν τάξιν, ἀδελφοί, ταύτην φυλάττωμεν. Ὁ μὲν ἔστω τις ἀκοῆς, ὁ δὲ γλώττα, ὁ δὲ χεῖρ, ὁ δὲ ἄλλο τι· ὁ δὲ διδασκέτω· ὁ δὲ μανθάνετω· καὶ μετὰ βραχέα· Καὶ ὁ μανθάνων ἐν εὐπειθείᾳ, καὶ ὁ χορηγῶν ἐν ἰαρότητι, καὶ ὁ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ· μὴ πάντες ὤμεν γλώσσα, τὸ ἐτοιμώτατον· μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύμεν· καὶ μετὰ τινα· Τί σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὢν; Τί γίνῃ κεφαλῆ, πούς τυγχάνων; Τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, τέταγμένος ἐν στρατιώταις; καὶ ἐτέρωθι ἡ σοφία διακελεύεται· Μὴ ἴσθι ταχύς ἐν λόγοις· μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζῆται τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. Εἰ δὲ τις ἄλλῃ τῶν παρόντων παρασάλευσιν κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφορίζεσθω. »

BALS. Τὸ διδάσκειν τὸν τοῦ Κυρίου λαόν, καὶ ἐρμηνεύειν τὰ θεῖα δόγματα, μόνοις ἐδόθη παρὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπιτεπομένοις. Ὡς εἶπεν οὖν, τινὲς λαῖκοι, ἴσως πεπαιδευμένοι σοφίαν, διελέγοντο δημοσίᾳ περὶ τινῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, καὶ διδασκαλικὸν ὑπεκρίνοντο ἀξίωμα. Τοῦτο ἀπαγορεύοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι τοιοῦτόν τι γίνεσθαι, καὶ συγγέσθαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν. Ἄλλ' ἔπει, φασίν, ἐκ διαφορῶν μελῶν ὁ Θεός τὴν Ἐκκλησίαν ἐσετέρωσέ τε καὶ ὑψώσε, καὶ οἱ λαῖκοι διδάσκεισθαι ἐτάχθησαν, οὐχὶ διδάσκειν, ὀφείλουσι μᾶλλον ὑπέχειν τὸ οὖς τοῖς διδάσκουσιν ἢ τὴν γλῶτταν κινεῖν, καὶ σκανδαλίζειν

πολλάκις· καὶ ἕκαστον μένειν ἐν ἧ ἐκλήθῃ τάξει, A κατὰ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. Ἐχρήσαντο δὲ εἰς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ γραφικοί διαφόροις βῆταις, ἀποστολικὸς δηλαδὴ, θεολογικός, καὶ προφητικός. Τοὺς μένειν παραβαίνοντας τὸν κανόνα κανόνα, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέραις ἀφορίζεσθαι διωρίζαντο. Ἐρωτῆσει δὲ τις, ὡς τοῦ κανόνα κωλύοντος δημοσίᾳ διδάσκειν ἢ διαλέγεσθαι τοὺς λαϊκοὺς περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, κωλυθήσονται κληρικοί καὶ μοναχοὶ παρομοίως τοῖς λαϊκοῖς ἢ οὐ; Ἀπόσις. Ἐπεὶ τὸ διδάσκειν μόνων τῶν ἀρχιερέων ἐστὶ, καὶ τῶν τεταγμένων; τοῦτο, εἰ τις ἐξ αὐτῶν τὴν κανονικὴν παραδράμην παραγγέλλαν, ὑπεύθυνος ἐσται, ὡς ἔμοι δοκεῖ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κατεξέτασει τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ, τοῦ λέγοντος: Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστὶ, πολλοὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοί, οὗτοι περὶ τοῦτου ἀντιθετικῶς ἢ ἐλάλησαν ἢ ἔγραψαν, ἐκολάσθησαν. Καλῶς δὲ προσετέθη τὸ δημοσίᾳ. Ἐπεὶ τοίγε κατ' ἰδίαν ἐρωτώμενός τις συνετός περὶ τινος δογματικῆς ὑποθέσεως, ἢ περὶ ἄλλης ψυχωφελούς αἰτίας, οὐ κωλυθήσεται τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι. Καὶ τὸ δ' γὰρ κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ α' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν φησὶ· Μηδεὶς ἢ κληρικός ἢ μοναχὸς στρατευόμενος, ἢ ἄλλος οἰοσδήποτε πληθύν συνάγων δημοσίᾳ περὶ τῆς πίστεως διαλεγέσθω. Ὑβρίζειν γὰρ δοκεῖ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν δεινῶς πάντα διατυπώσασαν, ἧτις καὶ τοῖς αἵρετικοῖς πᾶσι διδωσι· γινώσκων τὰ ἡμέτερα. Ὅστε οὖν, εἰ μὲν κληρικός ἐκπεσεῖται, εἰ δὲ ταῦτα ποιῶν, τοῦ συλλόγου τῶν κληρικῶν ἐκπεσεῖται, εἰ δὲ στρατευόμενος, τῆς στρατείας. Οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὴν ἰδίαν C τύχην τιμωρεῖσθωσαν.

ZONAR. Ἐκαστος ἐν ἧ ἐκλήθῃ τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, φησὶν ἡ θεία Γραφή. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ κανὼν οὗτος νομοθετεῖ, καὶ λαϊκὴν δημοσίᾳ διαλέγεσθαι περὶ πίστεως, ἢ διδάσκειν ὡς διδάσκαλον, οὐ βούλεται, ἀλλ' ὑπέχειν τὸ οὖς τοῖς ταχθεῖσιν εἰς τὸ διδάσκειν. Ἐν γάρ ἐστι σῶμα ἡ Ἐκκλησία, ὑπὸ διαφορῶν δὲ συμπληροῦται μελῶν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Εἶτα τοῦ θεολόγου ἐπάγει ῥητὰ, ἐρμηνεύοντος τὰ ἀποστολικά ῥήματα, καὶ προσεπάγει τὰ τῆς Σοφίας λεγούσης· Μὴ ἴσθι ταχύς ἐν λόγοις, καὶ τὰ λοιπά. Τοὺς δὲ παραβαίνοντας τὸν κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφορίζει. Ἰδίᾳ δὲ τις ἐρωτώμενος, οὐ κωλυθήσεται ἀποκρίνεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν ἐρωτῶντα. D

APIET. « Λαϊκὸς μὴ διδάσκει· μὴ γὰρ πάντες προφήται, μὴ πάντες ἀπόστολοι. »

Ἐκαστος ὁφείλει τὴν ἑαυτοῦ τάξιν εἰδέναί, καὶ μὴ ποιμένα ἑαυτὸν ποιεῖν, πρόβατον ὄν, ἢ κεφαλὴν καθιστᾶν ποὺς τυγχάνων· ἀλλ' ὑπαίκειν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ τοῦ Κυρίου τάξει, καὶ τὸ οὐ; διανοίγειν τοῖς τὴν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου λαβοῦσιν. Οὐ γὰρ πάντες προφήται, οὐδὲ πάντες ἀπόστο-

in quo vocatus est ordine, ut dicit sacra Scriptura. Ad ejus autem, quod dixerunt, confirmationem diversis Scripturæ dictis apostolicis scilicet, et theologis, et propheticis usi sunt. Eos autem qui præsentem can. transgrediuntur, 60 diebus segregari jusserunt. Interrogaverit autem quispiam, cum can. prohibeat laicos de febus ecclesiasticis publice docere vel disserere, an clericus vel monachus prohibebitur similiter ac laici, an non? Solutio. Quoniam docere solorum est antistitum, et eorum qui ad hoc sunt ordinati, si quis ex eis canonicum præceptum transgressus fuerit, is, ut mihi videtur, canone tenebitur. Propterea enim et evangelici dicti examinatione, quod dicit; Pater meus major me est²⁸, multi monachi et clerici, quoniam de eo contentiose vel locuti fuerant, vel scripserant, puniti sunt. Recte autem adjectum est illud, publice. Si quis enim intelligens privatim de aliqua decreti materia, vel de alia ad animæ utilitatem pertinente causa, interrogetur, non prohibebitur id quod sibi videtur respondere. 4 enim cap. 1 tit. 234 primi lib. Basilic. dicit, Nemo vel clericus, vel monachus militans, vel quicumque is sit alius cogens multitudinem, publice de fide disserat. Videtur enim injuriam facere Chalcedon. syn. quæ omnia apte definiit; quæ etiam dat omnibus hæreticis nostra cognoscenda. Quocirca si is quidem, qui hæc facit, fuerit clericus, a clericorum conventu excidat: si autem miles, a militia. Reliqui autem, prout cujusque fuerit conditio, punientur.

ZONAR. Ordinem ab unoquoque, in quem vocatus est, retinendum, divino oraculo admonemur. Idem hic quoque canon præcipit, laicumque hominem, neque publice disputationem de fide instituire, neque docendi sibi munus usurpare, verum quibus ea docendi cura demandata est silentio attentas aures præbere jubet. Unicum est enim Ecclesiæ corpus, quod ex multis membris perficitur, ut divinus Apostolus docet. Deinde Theologi verba, hoc Apostoli dictum interpretantis, subnectit. Tum illa quoque Sapientiæ subjicit, Ne sis velox in loquendo²⁹, et quæ sequuntur. Qui vero canoni non obtemperaverint, quadraginta dierum segregatione multari placeat. Privatim

ARIST. « Laicus ne doceat: non enim omnes prophetæ; non omnes apostoli. »

Unusquisque debet suum cognoscere ordinem, et non se pastorem facere, cum sit ovis, vel caput se efficere, cum sit pes: sed ordine a Domino tradito contentum esse, et aurem iis aperire qui docendi gratiam acceperunt. Omnes enim non sunt prophetæ, nec omnes apostoli. Quapropter laici

²⁸ Joan. xiv, 28. ²⁹ Eccle. vii, 10.

neque doceant, nec verba dogmatica moveant. A docendi autoritatem sibi exinde vindicantes.

CANON LXV.

Qui in noviluniis a quibusdam ante suas officinas et domos accenduntur, rogos, supra quos etiam antiqua quadam consuetudine salire nonnulli inepte ac delire solent, jubemus deinceps cessare. Quisquis ergo tale quid fecerit, si sit quidem clericus, deponatur: sin autem laicus, segregetur. In quarto enim libro Regum scriptum est: Et edificavit Manasses altare universæ militiæ cœli, in duobus atriiis domus Domini, et filios suos traduxit per ignem, sortibusque et auguriis auspiciisque usus est, et fecit ventriloquos, et divinatores multiplicavit, et perrexit facere malum coram Domino, ut eum ad iram provocaret.⁶⁶

BALS. Novilunia dicebantur dies primi mensium. Mos ergo erat apud Judæos et Græcos festum tunc agere et genu flectere, ut totum mensem feliciter transigerent. De quibus Deus quoque dixit per prophetam: Novilunia vestra et Sabbata odit anima mea.⁶⁷ Sed et ante suas officinas et ædes rogos incendebant, et supra eos saliebant, per id existimantes ea quæ illis prius obligissent mala comburi, foreque ut in alia bona inciderent. His ergo consequenter faciebant etiam quidam orthodoxi eo tempore quo hæc habita est synodus. Unde etiam Patres ea cessare jusserunt; et eum quidem qui tale quid fecisset, si esset clericus, deponi; si vero laicus, segregari sanxerunt. Cum autem vellet ostendere hæc esse mala maxima, et a Deo alienationem: ex quarto quoque libro Regum verbis usi sunt, de rege Manasse, qui Deum ad iram provocavit, quia in domus Domini atriiis sacrificavit militiæ cœli, astris scilicet, et quod filios suos per ignem traduxit, sortibusque et auguriis auspiciisque **235** usus est, et ventriloquos divinatores multiplicavit. Ac de rogis quidem seu pyris prius diximus quomodo fierent. Sors autem est divinatio, quæ fit per signa. Augurium est ex volatu vel garritu avium, hoc est, silvestrium pennatorum animalium, eorum quæ quis scire desiderat, co-

⁶⁶ IV Reg. XIII, 12 sqq. ⁶⁷ Isa. I, 14.

Guill. Beveregii notæ.

(75) *Νουμηνια ἐλέγοντο*. In ms. nostro Bodleiano, ante ista prima hujus interpretationis verba, hæc habentur, Κληδὼν ἐστὶν ἡ διὰ λόγου τῶν μελλόντων παρατήρησις· οἰωνισμὸς, ἡ διὰ πτήσεως ἢ κρουγῆς τῶν ὀρνέων, ἐξ οὗ οἱ οἰωνοσκόποι γινώσκται λέγονται, οἱ διὰ ἀνατομῆς ὀρνέων μαντεύμενοι, οἱ δὲ καὶ ἡπατοσκοπῆ. Ἐγγαστριμυθοὶ δὲ διὰ μυθώδους καὶ σατανικῆς φλυαρίας κυτταίνονται. Sed in editione Parisiensi hæc plenius rectiusque leguntur, ad finem interpretationis, hoc modo, Κυρίως κληδὼν ἐστὶν ἡ διὰ λόγων τῶν μελλόντων παρατήρησις, ἐκ τοῦ κλῶ τὸ καλῶ. Οἰωνισμὸς, ἡ διὰ κρουγῆς πτηνῶν ἢ πτήσεως μάθησις, ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκοπία. Γινώσκται δὲ λέγονται, οἱ διὰ ἀνατομῆς τῶν ζῴων μαντεύμενοι, ἐξ οὗ καὶ ἡπατοσκοπία. Καλῶς μάντιο πάντες οὗτοι καὶ οἱ λοιποὶ ψευδοπροφῆται

λοι. διὰ τοῦτο οἱ λαϊκοὶ μῆτε διδασκῆτων, μῆτε λόγους δογματικούς κινεῖτωσαν, ἀξίωμα διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν ἑαυτοῖς περιποιούμενοι.

CANON EE'.

Τὰς ἐν ταῖς νουμηνιαῖς ὑπὸ τιῶν πρὸ τῶν οἰκείων ἐργαστηρίων ἢ οἰκῶν ἀναπτομένας πυρκαϊὰς, ἀς καὶ ὑπεράλλεσθαι τινες κατὰ τὴν ἔθος ἀρχαίον ἐπιληροῦσι, ἀπὸ τοῦ παρόντος καταργηθῆναι ἐπροστάσομεν. Ὅστις οὖν τοιοῦτόν τι πράξει, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθαι. Γέγραπται γάρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· Καὶ ψυχοδόμησε Μανασσῆς θυσιαστήριον πάση τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ ἐν ταῖς δύο αὐλαῖς οἴκου Κυρίου, καὶ διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, καὶ ἐκκληροῦζετο καὶ οἰωνίζετο, καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους, καὶ γνώστας· ἐπλήθυνε, καὶ ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ παροργίσει αὐτόν. ΒΑΑΣ. Νουμηνιαὶ ἐλέγοντο (75) αἱ πρῶται ἡμέραι τῶν μηνῶν. Εἰδοστο οὖν παρὰ Ἰουδαίους καὶ Ἕλλησιν ἐορτάζειν τηνηκαῦτα καὶ γουσκλιτεῖν, ὡς ἂν τὸ μηνιαῖον διάστημα εὐτυχῶς διέλθωσι· περὶ ὧν καὶ ὁ θεὸς εἶπε διὰ τοῦ προφήτου· Τὰς νουμηνιας ὁμῶν καὶ τὰ σάββατα μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. Ἀλλὰ καὶ ἐμπροσθεν τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκείων ἀνήπτου πυρκαϊὰς, καὶ ἐπὶ τῶν ἐπάνω τούτων, νομίζοντες διὰ τοῦτο τὰ προσυμβάντα ἰσως αὐτοῖς δυσχερῆ κατακαίεσθαι, καὶ ἐτέροις ἀγαθοῖς ἐντυγχάνειν. Ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐποιοῦν καὶ τινες ὀρθόδοξοι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ἡ παρούσα γέγονε σύνοδος. Ἐθεν τοι καὶ διωρίσαντο οἱ Πατέρες καταργηθῆναι ταῦτα· καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ ἀφορίζεσθαι. Θέλοντες δὲ παραστήσαι ὅτι μέγιστόν τι κακὸν ταῦτά εἰσι, καὶ ἀπαλλοτριωσις τοῦ Θεοῦ, ἐχρήσαντο καὶ ῥήμασιν ἀπὸ τῆς δ' τῶν Βασιλειῶν περὶ τοῦ βασιλείως τοῦ Μανασσῆ τοῦ τὸν Θεὸν παροργίσαντος, ὅτι ἔθυσεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ οἴκου Κυρίου τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἤτοι τοῖς ἀστράσι, καὶ ὅτι διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, καὶ ἐκκληροῦζετο καὶ οἰωνίζετο, καὶ ἐγγαστριμύθους καὶ γνώστας ἐπλήθυνε. Καὶ περὶ μὲν τῶν πυρκαϊῶν ὅπως ἐτελοῦντο, εἴπομεν ἄνωθεν. Κληδὼν δὲ ἐστὶν ἡ διὰ τιῶν σημείων μαντεία. Οἰωνισμὸς ἡ ἀπὸ κρουγῆς

ἐγγαστριμυθοὶ καλοῦνται, διὰ τὸ μυθώδεις φλυαρίας σατανικῆς κυτταίνονται. Sors sive κληδὼν proprie est, quæ fit per verba futurorum observatio, ex verbo κλῶ, quod idem est, ac καλέω, voco. Οἰωνισμὸς vero, per volucrum garritum aut volatum cognitio; unde οἰωνοσκοπία, id est, auspicium. Γινώσται autem sive auspices, qui per animalium sectionem vaticinantur, unde etiam dicitur ἡπατοσκοπία, id est jecorum inspectio. Communiter autem in omnes, et reliqui pseudoprophetaὶ ἐγγαστριμυθοὶ dicuntur, eo quod fabulosas Satanæ nugæ concipiunt. Cum autem hæc in medio hujus interpretationis existent, nec in principio nec sine repeli debuerunt; et idcirco nos ea omitimus ut superflua. Et sic quidem in ms. Amerbachiano utrobique recte omittuntur.

ἡ πτήσεως οἰωνῶν, τουτέστιν ἀγρίων πτερωτῶν ζῶων, περὶ ὧν αἰρεταί τις μάθησις· ἐξ οὗ καὶ οἰωνοσκόποι λέγονται. Ἐγγαστρίμουθοι δὲ καὶ γνῶσται λέγονται πάντες οἱ σατανικῶς ἐνθουσιῶντες, καὶ προλέγοντες· διῆθεν τὰ ἀγνωστα· ὡς οἱ κριτρίαι, οἱ ἀθίγγανοι, οἱ ψευδοπροφήται, ἐρημίται, καὶ ἕτεροι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, ἡ μὲν τῆς νομηνιαίας ἑορτῆ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐσχόλασε, καὶ ἀντὶ ταύτης Θεοῦ χάριτι Ἰλαστήριος εὐχαὶ πρὸς Θεὸν καὶ ἀγιασμοὶ ἐπ' ἐκκλησίας παρὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ γίνονται καθ' ἐκάστην ἀρχιμηνίαν, καὶ ὕδασιν εὐλογίας, οὐκ ἀντιλογίας, χρίμεθα. Ἡ δὲ τῶν πυρκαϊῶν δαιμονιώδης τελετὴ καὶ αἱ κληδόνες ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἑφημερίας τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ γενομένου ὑπάτου τῶν φιλοσόφων εἰς ταύτην τέως τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν οὕτως. Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς χγ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἡθροίζοντο ἐν ταῖς βήγμαισι καὶ ἐν τισιν οἴκοι ἀνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πρωτότοκον κοράσιον νυμφικῶς ἐστόλιζον. Μετὰ γοῦν τὸ συμποσιάσαι καὶ βαρχικώτερον ὀρχήσασθαι, καὶ χορεῦσαι καὶ ἀλαλάζειν, ἔβαλον ἐν ἀγγελίῳ συστομῷ χαλκῷ θαλάττιον ὕδωρ, καὶ εἶθι τινὰ ἐκάστῳ τούτων ἀνήκοντα· καὶ ὡσπερ τῆς παιδὸς ἐκείνης λαβούσης ἰσχύιν ἐκ τοῦ Σατανᾶ προμηνύειν τὰ ἐρωτώμενα, αὐτοὶ μὲν περὶ τοῦδὲ τινος ἀγαθοῦ ἢ καὶ ἀποτροπαιου ἀνεβδῶν ἐρωτηματικῶς. Τὸ δὲ κοράσιον, ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀγγελίῳ ἐμβληθέντων εἰδῶν τὸ παρατυχὸν ἐξαγαγῶν, ὑπεδείκνυεν· ὃ καὶ λαμβάνων ὁ ἀνόητος τούτου δεσπότης, ἐπληροφορεῖτο τάχα τὰ ἐπ' αὐτῷ συνεχθῆναι μέλλοντα, εὐτυχὴ τε καὶ δυστυχῆ. Τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν σὺν τῷ κορασίῳ εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀπερχόμενοι, καὶ ὕδωρ θαλάττιον ἀφθόνως ἀναλαμβάνόμενοι, τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐβραίων· καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐτελοῦντο παρὰ τῶν εὐσυνετωτέρων, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπὸ χορτοῦ πυρκαϊῆς ἀνάπτοντες, ἐπήδων ὑπεράνω αὐτῶν, καὶ ἐκληδονίζοντο ἥτοι ἐμάντευοντο περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας καὶ ἄλλων τινῶν δαιμονιωδῶς. Τὰς δὲ ἔθθεν κάκειθεν εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ κληδὼν σὺν τοῖς παρακειμένοις ὑπαίθροις, χρυσίζουσι πέπλοις καὶ σηρικῶς κατεκόσμου ὑφάσμασιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ φυλλάσι δένδρων κατεσεφάουον, εἰς τιμὴν καὶ ὑποδοχὴν, ὡς εἰκοε, τοῦ ρικειωσαμένου αὐτοῖς Σατανᾶ· ἃ δὴ πάντα ὁ βῆθεις ἀγιώτατος πατριάρχης μετὰ πάσης· ἐπιμελείας καταργηθῆναι ἐπέτρεψεν· ὃ καὶ γέγονε. Καὶ νῦν εὐδοκούντος Θεοῦ τὰ τοιαῦτα θεοστυγῆ ἔργα παντελῶς ἡπράκτησαν· ὡς τῶν ἐν ταῖς γειτοναῖς ἑνῶν προκριτωτέρων καὶ τῶν ἱερῶν ἐπιτιμηθέντων παντοίως φροντίζειν καὶ μὴ παραχωρεῖν τοιοῦτόν τι γίνεσθαι. Γένοιτο δὲ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν χορωνῶν καὶ τῶν κοράκων καὶ τῶν λοιπῶν ἀγρίων ζῶων οἰωνοσκοπίας καταργηθῆναι, ὡσαύτως καὶ τὰς φλυαρίας τῶν κριτριῶν καὶ τῶν ἐτέρων λαοπλάνων. Τὸ μόντοι, Διηγάγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν κυρῖ, ὁ μέγας Κύριλλος, ἐξηγοῦμενος τὴν προφήτην Ἠσαῖαν, ἀντὶ τοῦ Ὑλοκαύτωσε, ἡρμήνευσε, ἦγουν θυσίαν προσήγαγε τοῖς δαίμοσιν.

A gnitio; unde et auspices seu avium inspectores auguresque dicuntur. Ventriloqui autem aruspicesque dicuntur omnes, qui Satânica incitatione affliti, dicunt ea quæ cognosci non possunt, ut critriæ, atbingani, pseudoprophetae, eremitae et alii. Hæc statuente canone, Novilunii quidem festum ante annos omnem memoriam superantes cessavit, et ejus loco Dei gratia propitiatoriae preces ad Deum ac sanctificationes in Ecclesia a fidei populo sunt, in uniscujusque mensis principio, et aqua benedictionis, non contradictionis, inungimur. Rogorum autem dæmoniacum mysterium sortesque fiebant, usque ad tempus sanctissimi patriarchæ domini Michaelis, qui fuit philosophorum princeps in hac urbium regina. Hoc modo 23 mensis Junii vespere cogebantur in littoribus et quibusdam ædibus viri et mulieres, et primogenitam puellam instar sponsæ ornabant. Postquam ergo convivati essent, et bacchantum ritu saltassent et choreas duxissent, in festis consuetas exclamationes usurpassent, in vas oris contractioris marinam aquam injiciebant, et res quasdam ad unumquemque eorum pertinentes: et tanquam puella illa a Satana facultatem accepisset futura prædicendi, ipsi quidem de bono aliquo, vel etiam aversando ac fugiendo quopiam, interrogando exclamabant. Puella autem ex rebus in vas injectis eam, quæ incidisset, eductam ostendebat; quam etiam accipiens stultus ejus dominus, certior forsân fiebat de prosperis vel adversis ex eo eventuris. Postridie autem cum tympanis et choris una cum puella ad littora venientes, et aquam marinam copiose accipientes, ædes suas aspergebant: et a paulo sapientioribus hæc non solum fiebant, sed et per totam noctem rogos ex fœno accedentes, supra eos saliebant, et sortiebantur seu divinabant de felicitate et infelicitate, et de quibusdam aliis plane dæmoniaee. Eorum autem hinc et illinc aditus, et domunculam, in qua sors illa fiebat, una cum iis sub dio locis quæ prope erant, aureis vestibibus et sericeis textibus exornabant. Quinetiam arborum foliis coronabant, ad honorandum, ut verisimile est, et excipiendum Satanam, qui illos sibi familiares effecerat. Quæ quidem omnia prædictis sanctissimus patriarcha cum omni diligenter prohiberi et penitus aboleri curavit; quod et factum. Et nunc, ut Deo placuit, hæc opera Deo invisâ omnino exoleverunt; ideo quod qui prope habitabant, et judices et sacerdotes sæpe sunt reprehensi, et admoniti, ut omnino curarent ac viderent, ne quid tale fieret. Ac utinam corvorum et cornicum et reliquarum ferarum avium inspectiones abolita essent: similiter autem et critiarum nugæ et aliorum populi seductorum. Illud autem, Traduxit filios suos per ignem, magnus Cyrillus, prophetam Isaiam explicans, interpretatus est, in holocausto obtulit seu sacrificabat dæmonibus.

ZONAR. Græcorum ethnicorumque consuetudines a majoribus acceptas nonnulli servabant, hodieque servant, etsi quid illis, quæ per ipsos feruntur, indicetur haud satis intelligant. Tale illud est, cum pro foribus officinæ aut domus rogos lucendunt saltuque transiliunt. Atque id quidem et fieri vetat canon, et qui fecerit clerico depositionis, laico vero segregationis pœnam injungit. Deinde ut hæc antiqua quoque lege vetita fuisse ostendat, rei demonstrandæ illa ex quarto Regum protulit: Et ædificavit Manassés altare⁹⁹, et quæ sequuntur. Ergo **236** si qui minus perfecta vivendi lege tenebantur, prava hæc nihilominus esse, Deique iracundiam elicere arbitrantur: quanto magis ea novis, qui magis perfectam, magisque spiritualem legem accepimus, et iniqua et inconcessa videri debent? Verba porro illa, Et traduxit filios suos per ignem⁹⁹, hujus quidem synodi Patres videntur accipere, pro his, transilire fecit ignem accensum. Magnus vero Cyrillus illud, traduxit filios suos per ignem, hoc est, holocaustum obtulit dæmonibus sacrificans, interpretatus est. Ita ille in suis in Isaiam commentariis. Et sortibus usus est. Sors autem est, cum per signa quædam fortuna cuiuspiam infortuniave indagatur; quod quidem hoc quoque tempore nonnullis fortunæ evæ cognoscendæ cupidus est usitatum. Et utebatur auspiciis. Auspicium vero est, cum volatus avium (nam aves vocantur οἰωνοί), clangor et alia hujusmodi observantur: quæ observatio οἰωνοσκοπία a Græcis dicta, maximoque olim in honore tota hæc auspiciorum ratio apud Romanos habita est. Militiam porro cæli stellas intellige.

ARIST. « Rogi, qui novilunio in officinis exstruuntur, et qui eos transiliunt, abrogentur. »

Quidam coram officinis domibusve suis rogos accendentes, eis juxta antiquam quamdam consuetudinem insiliebant. Et illud abolentes Patres, jubent, quod si quidem clericus inveniatur aliquid ejusmodi faciens, deponetur: si laicus autem, segregabitur. Nam et Manassés per ignem filios suos traducens, et auguriis usus, Deum ad iram provocavit.

CANON LXVI.

« A sancta Christi Dei nostri resurrectionis die usque ad novum Dominicum, tota septimana in sanctis ecclesiis vacare fideles jugiter oportet et psalmis et hymnis et Spiritualibus canticis, et in Christo gaudentes festinque celebrantes, et divinarum Scripturarum lectioni mentem adhibentes, et sanctis mysteriis jucunde et laute fruentes. Sic enim cum Christo una resurgemus et exaltabimur. Nequaquam ergo prædictis diebus equorum cursus vel aliquod publicum fiat spectaculum. »

⁹⁹ IV Reg. xxiii, 12. ⁹⁹ IV Reg. xxi, 6.

ZONAR. Ἔθη Ἑλληνικά τε καὶ ἔθνη κατὰ παράδοσιν ἐποιοῦν τινές, καὶ ποιοῦσι, μὲν εἰδότες τὴν θελοῦσιν τὰ γινόμενα παρ' αὐτῶν· οἷον ἐστὶ καὶ τὸ πυρκαϊῆς ἀνάπτεσθαι. Ἐμπροσθεν ἐργαστηρίων καὶ οἰκῶν, καὶ αὐτῶν ὑπεράλλεσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ ὁ κανὼν ἀπειργῆσαι γίνεσθαι, καὶ τοὺς τοιοῦτόν τι πράσσοντας, κληρικούς μὲν θύτας, καθαιρεῖ, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζει. Εἶτα δεικνύς ὅτι ἀπηγορευμένα εἰσι ταῦτα καὶ τῷ παλαιότερῳ νόμῳ, ἐκ τῆς τετάρτης τῶν Βασιλείων ἐποιήσατο τὴν ἀπόδειξιν λεγούσης· « Καὶ ὠκοδόμησε Μανασσῆς θυσιαστήριον, » καὶ τὰ ἐφεξῆς. Εἰ οὖν παρὰ τοὺς τὸν ἀτελέστερον δεξαμένους νόμον ταῦτα πονηρὰ ἔδδκει, καὶ εἰς ὀργὴν Κυρίου, πόσῳ μᾶλλον ἐφ' ἡμῖν, τοῖς τὸν τελειώτερον καὶ πνευματικώτερον παραλαβοῦσι νόμον, ἀθεσησάμενοι ταῦτα ἀπηγορευμένα λογίζεσθαι ἁπλῶς; Τὸ δὲ, « Καὶ διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, » οἱ μὲν τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες εὐκαίως νοήσαι ἀντὶ τοῦ. Ὑπερηγῶν ἐποίησεν τὸ ἀναπτόμενον πῦρ. Ὁ δὲ μέγας Κύριλλος τὸ, « Διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ, » ἀντὶ τοῦ, Ὁλοκαύτωσεν, ἠρμήνευσε, θυσίας προσέγων τοῖς δαίμοσι. Τοῦτο δὲ τὸν Ἡσαΐαν φησὶν ἐξηγούμενος. Καὶ ἐκλήρονίζετο. Κληρῶν λέγεται τὸ διὰ τινῶν ζητεῖν γινῶναι εἰ μέλλοι τις εὐπραγῆσαι ἢ δυσπραγῆσαι, οἷα καὶ νῦν ποιοῦσι τινες θέλοντες τὴν τύχην τὴν ἰδίαν καταμαθεῖν. Καὶ οἰωνίζετο. Οἰωνισμὸς δ' ἐστὶ τὸ ἐπιτηρεῖν τὰς τῶν ὀρνέων πτήσεις· οἰωνὸν γὰρ τὰ θρενα λέγονται· καὶ τὰς αὐτῶν κλαγγὰς, καὶ τοιαῦτά τινα, ἃ καὶ οἰωνοσκοπία παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὠνομάζοντο, καὶ ἐν τάξει τιμῆς μεγίστης ἢ οἰωνοσκοπικῆ παρὰ Ῥωμαίους λελόγιστο. Στρατιῶν δὲ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρους νοητέον.

ARIST. « Αἱ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐν νομηναῖς πυρκαϊαὶ καὶ οἱ ταύτας ὑπεράλλεσθαι ἀργεῖσθαι. »

Τινές, ἔμπροσθεν τῶν ἐργαστηρίων ἢ τῶν οἰκῶν πυρκαϊὰς ὑπανάπτοντες, ἐν αὐταῖς κατὰ τι ἀρχαῖον ἔθος ἐπύδων. Καὶ καταργοῦντες αὐτὸ οἱ Πατέρες προστάττουσιν ὡς, εἰ μὲν κληρικὸς εὐρεθῆσεται τοιοῦτόν τι πράττων, καθαιρεθῆσεται· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορισθῆσεται. Καὶ γὰρ ὁ Μανασσῆς ἐν πυρὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ διαγαγῶν, καὶ οἰωνίζόμενος, παρωργίσε τὸν Θεόν.

CANON 57.

« Ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς τὴν ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαραιλέπτως τοὺς πιστοὺς, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς εὐφραϊνομένους Χριστῷ καὶ ἑορτάζοντας, καὶ τῆ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατρυφώντας. Ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συνανιστάμενοι τε καὶ συναυψούμενοι. Μηδαμῶς οὖν ἐν ταῖς προκειμέναις ἡμέραις ἵπποδρομία ἢ ἑτέρα θημῶδης θεᾶ ἐπιτελεῖσθαι. »

ΒΑΣΣ. Ὡς μία Κυριώνυμος ἡμέρα λογίζεται κατὰ πάντα ἢ μετὰ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τρέχουσα ἑβδομάς, κατὰ δὲ τὸ μὴ γόνου κάμπτειν, καὶ ἡ ὅλη Πεντηκοστή. Ἐπει δὲ ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως ἀφορμὴ ἐνομιζόντο τισιν αἱ ἵπποδρομῖαι, πρὸς δὲ καὶ αἱ ἄλλαι δημοτικαὶ παιγνιώδεις θεαί, διωρίσαντο οἱ Πατέρες μὴ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς κατὰ ταύτην τὴν πασχάλιον ἑβδομάδα, ἀλλὰ θεοφιλῶς καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀγιοπρεπῶς δηλονότι σχολάζειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ διὰ τῶν θείων ψαλμωδημάτων κορέννυσθαι· καὶ ὡς ἤδη ἀξίους γενομένους ἑορτάσαι τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν, κατατροφῶν τῶν θείων μυστηρίων, καὶ συνανταῖσθαι τῷ ἀναστάντι, καὶ ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀνυψώσονται, Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Σημείωσαι εὖν ὅτι πάντες οἱ πιστοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἐτοιμότητι εἶναι τοῦ μεταλαμβάνειν τῶν ἀγίων μυστηρίων καθ' ἑκάστην, εἰ δυνατόν, καθὼς καὶ ἐν ἑτέροις κανόσι τοῦτο προεῖρηται. Τοῦ δὲ κανόνος ταῦτα διοριζομένου, ἐρωτήσαι τις, οἱ χειρωνάκται μετὰ τὴν τρίτην τῆς ἑβδομάδος ταύτης τὰ οἰκτεῖα ἐργάζονται ἐργόχειρα; Νομίζω οὖν ὅτι κακῶς τοῦτο ποιῶσι. Κἂν γὰρ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐ κολάζονται οἱ οὕτω τὴν ἑορτὴν καταλύοντες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑτέρου κανόνος τοῦ ἀφορίζοντος τοὺς λαϊκοὺς, μὴ ὄντας γεωργούς, καὶ κατὰ τὰς Κυριωνύμους ἐργαζομένους, καὶ οὗτοι κολασθήσονται. Ζῆτει καὶ τὴν νδ' Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σωφοῦ, διαλαμβάνουσαν μὴδὲ αὐτοὺς τοὺς γεωργούς κατὰ τὴν Κυριώνυμον ἐργάζεσθαι. Ὅστε ἀπηγγέρευται καὶ αὐτοῖς κατὰ τὴν ὅλην πασχάλιον ἑβδομάδα ἐργάζεσθαι, ὡς μᾶς Κυριωνύμου λογιζομένης αὐτῆς.

ΖΩΝΑΡ. Ἐορτάζειν οἱ ἀπὸ Χριστοῦ κεκλημένοι ὀφείλομεν, οὐ τρυφᾶς ἑαυτοῖς καὶ λαμπρότητας καὶ ἀνεύσεως ἐπιτηδεύοντες, ἀλλὰ πνευματικῶς εὐφραίνόμενοι. Πνευματικὴ δ' ἐστὶν ἐνφροσύνη τὸ ἕδειν τῷ Κυρίῳ, καὶ δοξάζειν αὐτὸν ἐφ' οἷς ἐποίησε θαυμασίοις, ῥυσάμενο; ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου. Οὕτω τοίνυν καὶ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν βούλεται ἑορτάζειν ἡμᾶς ὁ κανὼν, ὅλην τὴν ἑβδομάδα ἐν ἐκκλησίαις σχολάζοντας, ἐν ψαλμοῖς τε καὶ ὕμνοις ᾄδοντας τῷ Κυρίῳ, καὶ οὕτω; ἐν Χριστῷ ἑορτάζοντας καὶ τῇ μελέτῃ προσέχοντας τῶν θείων Γραμμῶν, καὶ κατατροφῶντας τῶν θείων μυστηρίων. Καὶ οὕτω, φησὶν, ἐσόμεθα Χριστῷ συνανισταμένοι, καὶ συναυψούμενοι· ἀνισταμένοι μὲν τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς χαμαιζήλου καὶ γῆρας ζωῆς· ἀνυψούμενοι δὲ πρὸς ὑψηλοτέραν καὶ πνευματικὴν τῷ ὄντι διαγωγὴν. Ὅθεν οὐτε ἵπποδρομῖαι ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἑβδομάδι γίνεσθαι συγχωρεῖ, οὔτε θεᾶς ἑτέρας δημώδεις, ἐν αἷς δηλονότι ὁ δῆμος ἀβρῦζεται θεώμενος τὰ γινόμενα.

ΑΡΙΣΤ. « Τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν πᾶσαν ἑβδομάδα πᾶς ἐκκλησιαζέτω πιστός. »

Ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις δεῖ σχολάζειν τοὺς πιστοὺς, καὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις εὐφραίνεσθαι

PATROL. GR. CXXXVII.

BALS. Tanquam unus dies Dominicus per omnia reputatur ea quæ post sanctam Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi resurrectionem currit septimana: in eo vero quod genu non flectatur, et tota etiam Pentecoste. Quoniam autem festi celebrandi prætextu apud quosdam inoleverant equorum cursus, et alia etiam publica ludicra spectacula, statuerunt Patres, nos sic festum non oportere celebrare in hac Paschali hebdomade, sed religiose et quoad fieri potest, sancte videlicet ecclesia vacare, divinisque canticis satiari: et tanquam jam digni simus resurrectionem Domini celebrare, divinis mysteriis jucunde lauteque perfrui, et una consurgere cum eo qui resurrexit, et nos in cælum una sustulit, Christo Deo nostro. Nota ergo quod omnes fideles debent esse parati sancta mysteria participare unoquoque die, si fieri potest, quemadmodum et in aliis canonibus ante scriptum est. Cum autem canon hæc statuat, interrogaverit quispiam, quomodo artifices post diem tertium hujus septimane suas mechanicas artes et opera exercent? Existimo ergo eos male hoc facere. Etsi enim a presenti canone non puniuntur, qui festum sic solvunt: ab alio tamen canone, qui laicos, qui non sunt agricolæ et in diebus 237 Dominicis operantur, segregat, ii quoque puniuntur. Quare etiam 54 domini imp. Leonis Sapientis novellam, statuentem ne ipsos quidem agricolas in die Dominico operari debere. Quare eis quoque prohibitum est tota Paschali septimana operari, neque cum ipsa unus dies Dominicus reputetur.

ZONAR. Non delicias aut luxum otivæ sectantes, sed spirituali gaudio exultabundi, festos dies agere Christiani debemus. Spiritualis porro lætitiæ est canticis Numen venerari, illiusque laudes, pro iis quæ admirabilia præstitit, quodque diabolo mancipatos in libertatem nos asseruit, celebrare. Hanc ergo rationem Paschæ quoque festos atque solemnes dies agitari præscribit canon, ut eo nimirum septimana, perpetuam in ecclesiis stationem agentes, psalmis hymnisque Domino concinendis occupati, in Christo proinde lætemur, sacrumque Litterarum accurata meditatione tempora traducendo, divinorum mysteriorum epulis insatiabiliter expleamur. Atque hoc pacto, inquit, cum Christo simul exsurgere, atque ad altiora simul eniti continget. A peccati scilicet lapsu mentemque humi depressa et ad terrena abjecta exsurgemus: ad sublimiorem autem et vere spiritualem vivendi rationem excitabimur. Proinde nec equestres ludos tota Paschatis hebdomada, nec alia publica spectacula, ad quæ nimirum tuenda multitudo convenit, exhibenda facultatem esse decernit.

ARIST. « Quisque fidelis per totam post resurrectionem hebdomadam in ecclesia versetur. » In sanctis ecclesiis fideles oportet vacare, et in psalmis et hymnis gaudio exsultare totam septi-

manam post sanctam Christi veri Dei nostri resurrectionem.

CANON LXVII.

« Divina nobis Scriptura mandavit, a sanguine, et suffocato, et fornicatione abstinere. Eos ergo, qui propter lautum et delicatum ventrem cuscuscunque animalis sanguinem arte aliqua esculentum condiunt ac instruunt, et sic illi vescuntur, ut par est punimus. Si quis ergo deinceps animalis sanguinem quovis modo comedere aggrediatur, si sit clericus, deponatur : sin laicus, segregetur. »

BALS. Scriptum est in Actibus apostolorum, Ne nos quemvis sanguinem comedamus, vel suffocatum animal, et etiam a fornicatione absteineamus ¹. Atque etiam lex jubet Mosaica, Sanguinem ne comedatis ². Quoniam ergo nonnulli sanguinem, non quidem comedebant, nonnulla autem esculenta et ex aliis et ex sanguine faciebant, et se sacram Scripturam observare dicebant, quod non sanguinem nulla re intercedente comederent, statuerunt sancti Patres, ejusmodi sacrae legis circumscriptionem cessare oportere ; eumque, qui quavis arte vel ratione animalis sanguinem comederit, si sit quidem clericus, deponendum : sin vero laicus, segregandum. Et haec quidem canon. Latini vero indiscriminatim suffocata comedunt. Adrianopolitani etiam, ut audio, animalium sanguine cum quibusdam esculentis utuntur. Quare et imp. domini Leonis Sapientis novellam 58, quae statuit eos, qui quancunque sanguinolentam speciem comedunt, publicandos et corpore puniendos, et impressa cuti tonsura notandos, et perpetuo exsilio condemnandos : eos autem, qui haec non vindicant, magistratus decem librarum auri multa corrigendos.

ZONAR. A sanguine, suffocato et fornicatione abstinendum esse in Actis apostoli decrevere. Cum enim circumcisionem fidelibus necessariam esse nonnulli asseverarent, convenere simul apostoli cum fratre Domini Jacobo, et consilio ea de re habito, fideles ab idolothytis, sanguine, suffocato et fornicatione, nihil eis praeterea oneris imponentes, abstinere jusserunt. Verum in Genesi quoque praecceptum hujusmodi exstat : Carnem, in sanguine animae non comedetis ³. Divinae igitur Scripturae auctoritatem, cum mactatorum animalium sanguinem a nonnullis quadam **238** arte condiri, atque ab iis esitari cognovissent, id hoc canone fieri vetuere ; quique non paruerint, clericus quidem depositione, laicos vero segregatione multari jubent.

ARIST. « Clericus sanguinem edens deponitur : laicus autem segregatur. » *Perspicuus.*

CANON LXVIII.

« Nemini licere Veteris et Novi Testamenti librum, sanctorumve nostrorum et approbato-

¹ Act. xv, 29. ² Levit. xvii, 12. ³ Genes, ix, 4.

Α πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα τὴν μετὰ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

KANON ΕΖ'.

« Ἡ θεία ἡμῖν Γραφή ἐνετείλατο ἀπέχεσθαι αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας. Τοῖς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἰουδὴτον ζώου τέχνη τινὶ κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν. Εἰ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειρήσει οἰφδὴ τινὶ τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. »

BAAΣ. Γέγραπται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μὴ ἐσθίειν ἡμᾶς οἰονδηποτοῦν αἷμα, ἢ ζῶον πνικτόν, ἀπέχεσθαι δὲ καὶ πορνείας. Καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος παρακελεύεται· Αἷμα οὐ φάγεσθε. Ἐπεὶ οὖν τινες αἷμα μὲν οὐκ ἤσθιον, ἐπόλουν δὲ τινα ἐδώδιμα ἐκ τῶν ἄλλων καὶ ἐξ αἱμάτων, καὶ ἔλεγον φυλάττειν τὰ τῆς θείας Γραφῆς, ὅτι οὐκ ἤσθιον ἀμέσως αἷμα, ὤρισαν οἱ ἄγιοι Πατέρες τὴν τοιαύτην περιγραφὴν τῆς θείας νομοθεσίας σχολάσαι· καὶ τὸν καθ' οἰονδητὴν λόγον ἢ τέχνην φαγόντα αἷμα ζώου τινὸς κληρικὸν μὲν ἔντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ, ἀφοριζέσθαι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα· οἱ δὲ Λατῖνοι ἀδιαφόρως ἐσθίουσι τὰ πνικτά. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀδριανουπόλιται, ὡς ἀκούω, τοῖς αἷμασι τῶν ζῶων χρώνται μετὰ ἐδωδίων τινῶν. Ζῆτε καὶ τὴν νη νεαράν τοῦ βρασίου κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, διορισμένην τοὺς μὲν πωλοῦντας ἢ ἐσθίοντας εἶδος οἰονδηποτοῦν αἱματηρῶν δημεύεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι, καὶ διὰ τῆς ἐν χρῆσιν κουρᾶς τιμωρεῖσθαι, καὶ ἀεφυγᾶ κατακρίνεσθαι· τοὺς δὲ μὴ τὰ τοιαῦτα διεκδικοῦντας ἄρχοντας δέκα λιτρῶν χρυσοῦ προστίμῳ εὐθύνεσθαι.

ZONAR. Τὸ αἷματος ἀπέχεσθαι, καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται. Τινῶν γὰρ λεγόντων δεῖν τοὺς πιστεύοντας περιτέμνεσθαι, συνελθόντες οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ ἀδελφὸς Θεόδοτος ἐβουλεύσαντο περὶ τούτου, καὶ ἐπεστάλαξαν τοῖς πιστοῖς ἀπέχεσθαι τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, καὶ μηδὲν πλέον αὐτοῖς ἐπιτίθεσθαι βάρους. Καὶ ἐν τῇ Γενέσει δὲ διατέτακται· Τὸ κρέας ἐν αἷματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε. Τῇ θεῇ τὸν νῦν Γραφῇ καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες ἐπέμεινον, ἐπεὶ ἐμαθόν τινες μεθόδοις τισὶ τὸ αἷμα τῶν σφαττομένων ζῶων ποιοῦντας ἐδώδιμον, καὶ ἐσθίοντας αὐτὸ, διὰ τοῦ κανόνος τούτου κεκωλύεσθαι τὸ τοιοῦτόν τι ποιεῖν, ἐπιτιμῆσαντες τοῖς τοιοῦτόν τι ποιοῦσιν, εἰ μὲν κληρικὸς εἴεν, καθαιρεῖσθαι, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορισθῆναι.

ARIST. « Κληρικὸς αἷμα ἐσθίων καθαιρεῖται, λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεται. » *Σαφής.*

KANON ΕΗ'.

« Περὶ τοῦ μὴ ἐξείναι τινα τῶν πάντων βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης, τῶν τε ἁγίων

καὶ ἐγκρίτων, ἡμῶν κηρύκων καὶ διδασκάλων, ἅ
 διαφθεῖρην ἢ κατατέμνειν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπή-
 λοις, ἢ λεγομένοις μυρσιφοῖς, ἢ ἄλλω τινὶ τῶν
 ἀπάντων πρὸς ἀφανισμόν ἐκδιδόναι· εἰ μὴ τι
 ἄρα τέλειον, εἴτε ὑπὸ σερτῶν, ἢ ὑδατος, ἢ ἐτέρω
 τρόπῳ ἀχρειωθῆ. Ὅ δέ τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπὸ τοῦ
 οὖν ἄλισκόμενος, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεσθαι·
 ὁμοίως καὶ ὁ τὰς τοιαύτας βιβλίους ὠνούμενος,
 εἰ μὴ τε αὐτὸς ταύτας κατέχει πρὸς οἰκείαν
 ὠφέλειαν, μὴ τε ἐτέρω πρὸς εὐεργεσίαν καὶ τὸ
 διαμεῖναι ἀποδοῆναι, ἀλλὰ ταῦτα διαφθεῖρην ἐπι-
 χειρήσει, ἀφορίζεσθαι.»

BALS. Τινὲς δὲ αἰσχροκέρδειαν βιβλίων τῶν
 θεῶν Γραφῶν ἐμπορευόμενοι ἀπήλειπον, ἢ καὶ
 κατέτεμνον, μὴ συλλογίζόμενοι τὴν ἐντεῦθεν τοῦ
 Θεοῦ κατάκρισιν. Διωρούμενοι οὖν τὰ περὶ τούτου
 οἱ θεῖοι καὶ ἅγιοι Πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ'
 ἀδυσία· τινὰ τῶν ἀπάντων διαφθεῖρην ἢ κατατέμ-
 νειν ἢ πωλεῖν πρὸς μυρσιφούς ἢ βιβλιοκαπήλους
 χάριν ἀπαλοιφῆς ἢ κατατομῆς οἰονδητοῦν βιβλίον
 ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, ἐκ τε τῆς Παλαιᾶς δηλονότι
 Διαθήκης καὶ τῆς Νέας, εἰ μὴ πως τὸ τοιοῦτον βιβλίον
 ἢ ἀπὸ ὑδατος, ἢ ἀπὸ σκωλήκων, ἢ ἀπὸ ἐτέρου τρόπου,
 πυρὸς δηλονότι, πάμπαν ἀχρειωθῆ· τὸν δὲ παρὰ
 τοῦτο ποιοῦντα ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεσθαι, καὶ τὸν
 ἐξωνούμενον οὕτω ταῦτα, καὶ μὴ ἐπιτιμώμενον αὐτὰ
 ἢ διὰ οἰκείαν ἢ διὰ ἄλλοτριαν ὠφέλειαν. Ἀκούων δὲ
 τοῦ κανόνος λέγοντος, μὴ ἀπαλείφουσι ἢ ὀπωσθή-
 ποτε διαφθεῖρεσθαι βιβλίον τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς
 Διαθήκης, ἢ ἕτερον ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, περὶ
 ἐκείνων τῶν βιβλίων λέγει τὸν κανόνα διαλέγεσθαι
 τῶν ἐκχωρηθέντων ἀναγιγνώσκεσθαι. Τὰ γὰρ ἀπρα-
 κτήσαντα καὶ κατατέμνων τις καὶ ἀπαλείφων οὐ
 κολασθήσεται! Σημειῶσαι ταῦτα διὰ τοὺς βιβλιο-
 καπήλους, τοὺς ἀπαλείφοντας τὰς μεμβράνας τῶν
 θεῶν Γραφῶν, καὶ μὴ παραδέξῃ τούτους λέγοντας
 ὡς ἐφείται τόδε τι ἐκ τῆς θείας Γραφῆς· ἀπαλείφειν,
 καὶ ἕτερον ἐν τοῖς ἀπαλείφεισι μεταγράφειν. Ἐνδὲ
 γὰρ ἀπόπου δοθέντος, καὶ ἕτερα πολλά ἄτοπα συν-
 ακολουθήσουσιν· οἱ μὲντοι βιβλιοπῶλαι ἐπαινετοί
 εἰσι (75).

ZONAR. Τὰ βιβλία τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, τῆς
 τε Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Καινῆς, καὶ τὰ τῶν
 ἁγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων, τῶν ἐγκριθέντων
 δηλαδὴ, τῶν μετὰ δοκιμασίας δεχθέντων (πολλοὶ
 γὰρ συνεγράψαντο περὶ πίστεως λόγους καὶ ἔρμη-
 νείας· Γραφῶν, ἀλλ' ἀπεδλήθησαν καὶ ἀπεδοκιμά-
 σθησαν)· τὰ γοῦν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης
 βιβλία, καὶ τὰ τῶν ἐγκριθέντων Πατέρων φυλάττε-
 σθαι· ὁ κανὼν κελεύει, ἀλλὰ μὴ διαφθεῖρεσθαι, μηδὲ
 κατατέμνεσθαι, μηδὲ τοῖς βιβλιοκαπήλοις, ἢ τοῖς

Guil. Boveregii notæ.

(74) *Ei μή τι ἄρα τέλειον.* Legendum iuxta ms. Amerbachianum εἰ μὴ τοι ἄρα βιβλίον τῶν θεῶν Γραφῶν. Ms. Amerbachianus rectius legit, βιβλία τῶν θεῶν Γραφῶν.

(75) *Ἐπαινετοί εἰσι.* In ms. nostro Bodliciano hæc sequuntur, Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ φυλάττε τούτον· κἀν ἐγὼ οὐκ ἠδυνήθην κωλύ-
 σαι τοὺς εἰσερχομένους κοσμικοὺς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα

rum præconum ac doctorum, corrumpere vel
 conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel
 iis qui dicuntur unguentarii, vel alii cuiuncun-
 que, ad eum perdendum tradere: nisi utiquo
 omnino, vel a lineis, vel ab aqua, vel aliquo
 alio modo redditus fuerit inutilis. Qui autem
 tale quid facere deinceps deprehensus fuerit,
 anno uno segregetur. Similiter et qui tales
 libros emit, si eos quidem ipse non ad suam
 utilitatem retineat, nec alteri, ad ejus benefi-
 cium, et ut ii permaneant, vendat, sed eos
 corrumpere aggressus fuerit, segregetur.»

BALS. Nonnulli turpis quæstus gratia divinarum
 Scripturarum libros ementes delebant, vel etiam
 conscindebant, Dei quæ ex ea re proficiscebatur
 condemnationem non reputantes. Hæc ergo divini
 sanctique Patres corrigentes, nulli licere statue-
 runt corrumpere, vel conscindere, vel vendere un-
 guentariis vel librorum cauponatoribus, ad delend-
 um vel conscindendum, quemcumque librum di-
 vine Scripturæ, et ex Vetere Testamento et Novo:
 nisi talis liber vel ab aqua, vel a vermibus, vel ab
 alio modo, ab igne viaceret, fuerit omnino reddi-
 tus inutilis: eum autem, qui aliter facit, anno uno
 segregandum, eumque etiam, qui ejusmodi libros
 emit, et eos non possidet vel ad suam vel ad alie-
 nam utilitatem. Cum autem audis canonem dicen-
 tem, non esse delendos vel quomodocumque corrup-
 pendor libros Veteris vel Novi Testamenti, vel ali-
 quem alium ex divina Scriptura, dic canonem de
 iis libris loqui, quos permissum est legi. Eos
 enim, qui non sunt usui, si quis deleat et conscin-
 dat, non punietur. Nota autem hæc propter librorum
 cauponatores, qui divinarum Scripturarum
 membranas delent: et ne admiseris eos dicentes,
 quod licet hunc divine Scripturæ librum delere,
 et alium loco delctorum transcribere. Dato enim
 uno absurdo, multa quoque alia absurda conse-
 quentur: sed sunt quidem laudandi bibliopolæ.

ZONAR. Veteris ac Novi Testamenti, divino Spi-
 ritu dicente, conscriptos libros, ut et sanctorum
 Patrum ac doctorum, qui non sine probatione vi-
 delicet admissi rectique sunt (multi namque res
 fidei, multi sacrarum Litterarum interpretationes
 scripserunt, verum improbatæ præstea damnatisque
 operibus prosecuti fuerant), sacros igitur Veteris
 ac Novi Testamenti, et probatorum Patrum libros
 hic canon studiosè conservare jubet. Neque vero
 eos inquit corrumpere aut conscindere, vel libro-

τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας, λέγον-
 τας ἀρχῆθεν κρατῆσαι τὴν τοιαύτην συνθήκαιαν,
 ἐν τε τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τῆς Θεομήτορος, καὶ ἐν τῷ τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ.
 Verum hæc verba non ad præsentem sed sequen-
 tem canonem jure pertinent, tanquam nota vide-
 licet marginalis. In manuscripto Amerbachiano
 nullibi leguntur.

rum cauponatoribus, unguentariisque perituros tradere cuiquam liceat. Cauponatores autem librorum, non qui libros vendunt, sed quæ in libris scripta sunt obliterantes, ipsisve alia ratione, ita ut Scriptura intereat, abutentes canon intelligit. Si quæ vero forte exemplaria sic a tineis corrosa sunt, ut corrupta penitus censeantur, vel superfusa aqua, aut alio malo ita consumpta, ut nullo amplius usui legentibus esse possint, ea si quis obliteravit, non idcirco pœnam canonis violati propositam, ut uno anno segregetur, incurret. Reus autem violati canonis est, tum qui vendit libros, tum qui emit, eo nomine ut corrumpat.

ARIST. « Divinas Scripturas non corrupipes nec corrupendas trades, nisi sint prorsus inutilis. »

Non licet cuiquam Veteris et Novi Testamenti vel etiam eximiorum et sanctorum nostrorum magistrorum **239** librum quemvis corrumpere, vel librorum cauponatoribus aut unguentariis tradere, ad eum destruendam perdendumve, nisi reddatur prorsus inutilis a tineis aut aqua aut alio modo. Qui hoc autem decretum transgreditur, anno segregatur.

CANON LXIX.

« Non liceat cuiquam ex laicorum numero intra sacri altaris septum ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita potestate et auctoritate imperatoria quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquissima traditione. »

BALS. Prohibet præsens canon, ne laici ad divinum altare ingrediantur, ut quod solis sacratis hominibus sit destinatum. Id autem, inquit, imperatori soli, licet sit laicus, concessum est, quando munera Deo offerre voluerit, ex antiqua quadam consuetudine. Quomodo ergo in divinum adytum inclyti templi Domini nostri Jesu Christi, quod est in Chalce, quicumque vult citra ullum impedimentum ingreditur, nescio. De Latinis autem audio, quod non solum viri laici, sed et mulieres in sanctum tribunal ingrediantur, et sedent, stantibus sæpe iis qui sacrificant. De imperatoribus autem dixerunt quidam, verbis canonis insistentes, quod tunc non prohibebuntur intra septum altaris ingredi, quando sunt Deo munera oblaturi, non au-

Gnill. Beveregii notæ.

(76) *Ἡνίκα ἂν βουλευθῆι προσάξει δῶρα.* Imperatoribus hic conceditur etiam intra sacrum altaris septum ingredi, cum dona Deo oblaturi sunt, idque ex antiqua traditione recte quidem. Nam diu ante celebratum hoc concilium istiusmodi consuetudo obtinuit: ut patet ex istis Theodosii Junioris verbis in Actis concilii Ephesini, *Nos, qui legitimis imperii armis semper circumdamur, quosque sine armatis et stipatoribus esse non convenit, Dei templum ingressuri foris arma relinquimus, et ipsum etiam adadema, regniæ majestatis insigne, deponimus. Et sacra altaria munerum tantum offerendorum causa accedimus, quibus quoque oblativis ad ædificium committimus atriium mox nos recipimus.* Sic etiam Theodoretus tra. ii. lit. ut Theodosius D.

μυρφοῖς ἐκδίδοσθαι εἰς ἀφανισμόν. Βιβλιοκαπήλου; δὲ οὐ τοὺς τὰ βιβλία πωλοῦντας φησὶν ὁ κανὼν, ἀλλὰ τοὺς ἀπαλείφοντας ἢ καὶ ἄλλως χρωμένους ταῖς βίβλοις εἰς ἀφανισμόν τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων. Τὰ δὲ ὑπὸ σκωλήκων ἰσως βρωθέντα ὡς τέλεον διαφθάρηται, ἢ ὑπὸ ὕδατος, ἢ ἄλλως ἀχρειωθέντα, ὡς μὴ χρησιμεύειν εἰς ἀνάγνωσιν, εἰ ἀπαλείφει τις, οὐχ ὑποπέσειται τῷ ἐπιτιμίῳ, ὅπερ ἔστι τὸ ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεσθαι τὴν παραβαίνοντα τὸν κανόνα. Πιραβάτης; δ' ἔστι καὶ ὁ πωλῶν ταῦτα; ἐπὶ διαφθορᾷ καὶ οὕτως ὠνούμενος.

ARIST. « Οὐ διαφθαρεῖς θεῖον βιβλίον, οὐδὲ δώσις διαφθάρηται εἰ μὴ τέλεον κατηχρεῖται. »

B

Οὐκ ἐξέσται τινὶ τῶν ἀπάντων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης. καὶ τῶν ἐγκριτῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν διδασκάλων διαφθεῖρειν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπήλοις, ἢ τοῖς μυρφοῖς διδόναι, πρὸς τὸ καταλύσαι καὶ ἀφανίσαι αὐτὸ, εἰ μὴ τέλεον ἡχρεώθη ὑπὸ σπητῶν, ἢ ὕδατος ἢ ἐτέρου τρόπου. Ὁ δὲ παραβαίνων τὸ ὄρισθὲν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεται.

KANON EX.

« Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἀπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι ἐνδὸν ἱεροῦ εἰσεῖναι θυσιαστηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς ἐιργομένης ἐξουσίας καὶ ἀθθεντικῆς ἡνίκα δ' ἂν βουλευθῆι προσάξει ἐδῶρα (76) τῷ πλάσαντι, κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν. »

C

BALS. Ἀπαγορεύει ὁ κανὼν εἰσεῖναι τοὺς λαϊκοὺς ἐνδὸν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, ὡς ὄντος τοῦτου ἀφωρισμένου μόνοις τοῖς ἱερωμένοις. Τῷ βασιλεῖ δὲ, καὶ λαϊκῷ ὄντι, ἐνεδόθη, φησὶ, τοῦτο, ἡνίκα προσάξει δῶρα τῷ θεῷ ἀιρεῖσεται, κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν. Ὅπως οὖν εἰς τὸ θεῖον ἄδυτον τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χάλκῃ ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλόμενος, ἀγνοῶ. Περὶ δὲ γε τῶν Λατίνων μαθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσέρχονται καὶ κάθονται, ἱσταμένων πολλάκις καὶ τῶν ἱερουργούντων. Περὶ μέντοι τῶν βασιλέων εἰπόν τινες, τοῖς βῆμασιν ἐπικαθήμενοι τοῦ κανόνος, ὅτι τότε οὐ κωλυθήσονται ἐνδὸν τοῦ θυσιαστηρίου εἰστέναι, ὅτε προσαγαγείν δῶρον τῷ θεῷ μέλλουσιν,

D

Ambrosii admonitione pœnitentia ductus altare ingressus est, ut dona sua ibi offerret; sed diutius ibi manere a præstantissimo eodem Patre non permittus est; ἐπειδὴ δὲ οὐ καίριος ἐξάλει τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσενεγκεῖν; ἀναστάς μετὰ τῶν ἴσων ἄκρων τῶν ἀνακτιρῶν ἐπέβη προσενεγκῶν δὲ, ὡς περ εἰώθει, ἐνδὸν παρὰ τὰς κίχλιδας μεμένηκεν. Ἀλλὰ πάλιν ὁ μέγας Ἀμβρόσιος οὐκ εἰσῆγεν, ἀλλ' ἐξῆπα δευτε τὴν τῶν τόκων διαφορὰν. Theodorct. *Hist. Eccl.* l. v. c. 17. Et paulo post de eodem Constantinopoli offerente ait, τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσενεγκῶν ἐξῆλ' λυθεν. *Ibid.* v, Niceph. Callist. *lib. lit.* cap. 41.

οὐ μὴν ὅτε χάριν προσκυνήσεως μόνον βουληθῶσιν Α
 εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ· ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. Οἱ γὰρ
 πατριάρχαις προβαλλόμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς δι'
 ἐπικλήσεως τῆς ἁγίας Τριᾶδος, καὶ χριστοὶ ὄντες
 Κυρίου, ἀκωλύτως, ὅτε καὶ βούλονται, εἰς τὸ ἅγιον
 θυσιαστήριον εἰσέρχονται (77) καὶ, θυμιῶσι, καὶ
 σφραγίζουσι μετὰ τρικηρίου καθὼς οἱ ἀρχιερεῖς.

ZONAP. Τὸ θυσιαστήριον τοῖς ἱερωμένοις ἀφώρι-
 σται. Διὸ καὶ ὁ κανὼν τοῖς λαϊκοῖς ἀπαγορεύει τὴν
 πρὸς αὐτὴ εἰσόδον· τῷ δὲ βασιλεὶ μόνῳ παραχωρεῖ
 τῆς εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσόδου, ὅτε προσάγει
 δῶρα τῷ Θεῷ. Ὡσπερ δ' ὑπεραπολογούμενοι ἑαυτῶν
 οἱ τοῦτο δόντες τῷ βασιλεὶ τὸ προνόμιον τῆς ἐξου-
 σίας καὶ τῆς αὐθεντίας ἐμνήσθησαν, μονοουχὶ τοῦτο
 λέγοντες ὅτι οὐδὲ τοῦτον, καθὼ λαϊκὸς ἐστίν, ἐχρῆν Β
 ἐντὸς εἰσεῖναι τοῦ θυσιαστηρίου· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξου-
 σίαν καὶ τὴν αὐθεντίαν ἐνεδόθη αὐτῷ ἀρχῆθεν τοῦτο
 παραδόντων τῶν παλαιότερων Πατέρων.

ARIST. « Εἰ μὴ βασιλεὺς, οὐτις τῶν λαϊκῶν εἰς
 « ἱεραστήριον εἰσεσιν. »

Τοῖς κοσμικοῖς τὸ ἱεραστήριον ἄβατον. Βασιλεὺς
 δὲ οὐ κεκώλυται εἰσερχεσθαι ἐν αὐτῷ, ἤνίκα ἀν
 βουληθῆ καὶ προσάγει δῶρα τῷ Θεῷ.

KANON O'.

« Μὴ ἐξίστω ταῖς γυναῖξιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας
 « λειτουργίας λαλεῖν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν φωνὴν
 « Παύλου τοῦ ἀποστόλου σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπι-
 « τέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάττεσθαι, κα- C
 « θὼς καὶ ὁ νόμος φησὶν· εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν,
 « ἐν οἴκῳ τοῦς ἰδίου ἀνδρας ἐπερωτάτωσαν. »

BAAΣ. Πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων ὁ μέγας
 Παῦλος, παρεγγυᾶται ταῖς γυναῖξιν σιγᾶν, καὶ τοῖς
 οἰκείοις ἀνδράσιν ὑπέκειν, κατὰ τὴν Μωσαϊκὸν νό-
 μον, τὸν λέγοντα· « Πρὸς τὸν ἀνδρα σου, γύναι, ἡ
 ἀποστορφή σου, καὶ αὐτὸς σου κυριεύσει. » Ἀκολου-
 θῶς οὖν τοῦτοις διορίζεται ὁ κανὼν μὴ λαλεῖν τὰς
 γυναῖκας ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλ' ὑπὸ
 τῶν ἰδίων ἀνδρῶν οἴκοι μαθηθῆναι περὶ ὧν θέλωσι.
 Τοῦτου δὲ ὀρισθέντος οὕτω, μὴ εἴπηρ κατὰ μὲν τὸν
 καιρὸν τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι αὐτάς τοῦ λαλεῖν· D
 κατὰ δὲ τὰς ἐτέρας ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις ἀπαρ-

* I Cor. xiv, 35. * Genes. iii, 16.

Guill. Beveregii notæ.

(77) Εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσερχον-
 ται. In codice Amerbachiano scribitur εἰσελεύ-
 σονται, qua etiam voce hæc Balsamonis interpre-
 tatio in isto codice desinit; in nostro autem
 Mediceo non secus ac in editione Parisiensi
 cetera legitur, nimirum καὶ θυμιῶσι καὶ σφρα-
 γίζουσι μετὰ τρικηρίου, καθὼς οἱ ἀρχιερεῖς. Post
 quæ verba hæc insuper in ms. nostro leguntur, Ἀλλὰ
 καὶ κτηχητικῶς διδάσκουσι τὸν λαόν, ὅπερ μόνον
 οἱ ἐγγχώριοι ἐπίσκοποι ἔχουσι. Εὐρον δὲ ἐν τῷ 10^ῳ
 λόγῳ τῆς Ἰουδαίας ἀρχαιολογίας Φλαβίου Ἰωσήφου,
 ὑπεργραφῆν βασιλικὴν ἔχουσαν οὕτως· Καὶ Τιβέριος
 Κλαύδιος Καῖσαρ σεβαστὸς Γερμανὸς, ἀρχιερεὺς
 μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας ὑπατος, χειροτονη-
 θείς τὸ δεύτερον. Sed et catechetice docent populum,

tem si solius adorationis gratia ipsum ingredi vo-
 luerint: sed mihi non ita videtur. Orthodoxi enim
 imperatores, qui per sanctæ Trinitatis invocationem
 patriarchas provehant, et sunt uncti Domini,
 sine ullo impedimento, quando etiam voluerint, ad
 sacrum altare accedunt, et suffiunt, et cum triplici
 cereo signant, sicut et pontifices.

ZONAR. Altare sacratis hominibus destinatur.
 Proinde laicos ab illius ingressu arceri canon ju-
 bet; sed ita, ut imperatori tamen, cum sacra mu-
 nera Deo oblaturus accesserit, sacra adyta intrandi
 soli sit facultas. Quasi vero se abundanter excusa-
 rant, imperatoriæ potestatis supremæque auctori-
 tatis mentionem idcirco iniecerat, ferme hoc dicen-
 tes, quod imperatori quoque, qua laicus est, ad
 sacrum altare ingredi non licet: sed propter eam,
 qua præditus est, supremæ potestatis ac auctoritatis
 æmplitudinem, id ei pervetusto antiquorum Patrum
 exemplo ipsi quoque concedere non recusarunt.

ARIST. « Nullus laicus excepto imperatore ad
 « altare accedit. »

Laicis altare esse inaccessum. Imperator autem
 non prohibetur intra septum ejus ingredi, quando-
 cunque voluerit dona etiam Deo offerre.

CANON LXX.

« Ne liceat mulieribus divini ministerii tempore
 « loqui; sed secundum apostoli Pauli præceptum
 « sileant. Non enim eis loqui permissum est, sed
 « subijci, sicut dixit lex: si quid autem volunt
 « discere, domi proprios maritos interrogent. »

BALS. Corinthiis scribens magnus Paulus, præ-
 cipit mulieribus silere, et maritis suis subjectas
 esse, convenienter legi Mosaicæ, quæ dicit: « Ad
 virum tuum, mulier, conversio tua, et ipse domina-
 bitur tibi ». His ergo consequenter decernit canon,
 ne mulieres divini ministerii tempore loquantur,
 sed domi a viris suis ea discant, quæ scire volunt.
 Hoc autem sic constituto, ne dixeris eas quidem
 prohiberi loqui tempore ministerii: in aliis autem
 ecclesiasticis conventibus 240 nihil vetare eas lo-
 qui. Debent enim tunc quoque tacere. Ut est autem.

quod penes solos provinciales est episcopus. Inveni
 autem in 19 libro Judaicæ antiquitatis Flavii Jo-
 sephi, imperialem subscriptionem sic se habentem: Et
 Tiberius Claudius Cæsar Augustus Germanus ponti-
 fex maximus Tribunitiæ potestatis consul secundo
 ordinatus. Exstant hæc verba in Joseph Jud.
 Antiq. lib. x, cap. 4. Verum hæc in nullo alio
 codice exstant. Nec sane Balsamonis esse videntur:
 sed ad marginem primo ascripta, a Græculo
 quodam, non animadvertente imperatores Roma-
 nos, Ethnicos præsertim, qualis fuit hic Tiberius
 Claudius, toto cælo a Christianis episcopis distare,
 etiamsi ἀρχιερεῖς appellentur, et χειροτονηθῆ-
 ναι dicuntur. Nam istarum duarum vocum causa
 hæc verba citata videntur.

rum cauponatoribus, unguentariisque perituros tradere cuiquam liceat. Cauponatores autem librorum, non qui libros vendunt, sed quæ in libris scripta sunt obliterantes, ipsisve alia ratione, ita ut Scriptura intreat, abutentes canon intelligit. Si quæ vero forte exemplaria sic a tincis corrosa sunt, ut corrupta penitus censeantur, vel superfusa aqua, aut alio malo ita consumpta, ut nullo amplius usui legentibus esse possint, ea si quis obliteravit, non idcirco pœnam canonis violati propositam, ut uno anno segregetur, incurret. Reus autem violati canonis est, tum qui vendit libros, tum qui emit, eo nomine ut corrumpat.

ARIST. « Divinas Scripturas non corrupipes nec corrupendas trades, nisi sint prorsus inutilis. »

Non licet cuiquam Veteris et Novi Testamenti vel etiam eximiorum et sanctorum nostrorum magistrorum 239 librum quemvis corrumpere, vel librorum cauponatoribus aut unguentariis tradere, ad eum destruendam perdendumve, nisi reddatur prorsus inutilis a tincis aut aqua aut alio modo. Qui hoc autem decretum transgreditur, anno segregatur.

CANON LXIX.

« Non liceat cuiquam ex laicorum numero intra sacri altaris septum ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita potestate et auctoritate imperatoria quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquissima traditione. »

BALS. Prohibet præsens canon, ne laici ad divinum altare ingrediantur, ut quod solis sacratis hominibus sit destinatum. Id autem, inquit, imperatori soli, licet sit laicus, concessum est, quando munera Deo offerre voluerit, ex antiqua quadam consuetudine. Quomodo ergo in divinum adytum inclyti templi Domini nostri Jesu Christi, quod est in Chalce, quicumque vult citra ullum impedimentum ingreditur, nescio. De Latinis autem audio, quod non solum viri laici, sed et mulieres in sanctum tribunal ingrediuntur, et sedent, stantibus sæpe iis qui sacrificant. De imperatoribus autem dixerunt quidam, verbis canonis insistentes, quod tunc non prohibebantur intra septum altaris ingredi, quando sunt Deo munera oblaturi, non au-

Guill. Beveregii notæ.

(76) *Ἦντικα ἀν βουλευθείη προσάξει δῶρα.* Imperatoribus hic conceditur etiam intra sacrum altaris septum ingredi, cum dona Deo oblaturi sint, idque ex antiqua traditione recte quidem. Nam diu ante celebratum hoc concilium istiusmodi consuetudo obtinuit: ut patet ex istis Theodosii Junioris verbis in Actis concilii Ephesini, *Nos, qui legitimis imperii armis semper circumdamur, quosque sine armatis et stipatoribus esse non convenit, Dei templum ingressuri foris arma relinquimus, et ipsum etiam diadema, regis majestatis insigne, deponimus. Et sacra altaria munerum tantum offerendorum causa accedimus, quibus quoque oblati ad exitum communique atrium mox nos recipimus.* Sic etiam Theodoretus tra.ii fit, ut Theodosius D.

A μωρεφοῖς ἐκδίδοσθαι εἰς ἀφανισμόν. Βιβλιοκαπηλοῦς δὲ οὐ τοὺς τὰ βιβλία πωλοῦντας φησὶν ὁ κανὼν, ἀλλὰ τοὺς ἀπαλείφοντας ἢ καὶ ἄλλως χρωμένους ταῖς βίβλοις εἰς ἀφανισμόν τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων. Τὰ δὲ ὑπὸ σκολήκων ἰσως βρωθέντα ὡς τέλεον διαφθορῆναι, ἢ ὑπὸ ὕδατος, ἢ ἄλλως ἀχρειωθέντα, ὡς μὴ χρησιμεύειν εἰς ἀνάγνωσιν, εἰ ἀπαλείφει τις, οὐχ ὑποπεσεῖται τῷ ἐπιτιμῷ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφοριζέσθαι τὴν παραβαίνοντα τὸν κανόνα. Πιραβάτης δ' ἐστὶ καὶ ὁ πωλὼν ταῦτας ἐπὶ διαφθορᾷ κ.λ. οὕτως νοουόμενος.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐ διαφθαρεῖς θεῖον βιβλίον, οὐδὲ δώσεις διαφθαρῆναι εἰ μὴ τέλεον κατηχρεῖται. »

B

Οὐκ ἐξέσται τινὶ τῶν ἀπάντων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης. καὶ τῶν ἐγκρίτων καὶ ἀγίων ἡμῶν διδασκάλων διαφθεῖρειν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπηλοῖς, ἢ τοῖς μωρεφοῖς δίδόναι, πρὸς τὸ καταλύσαι καὶ ἀφανίσαι αὐτὸ, εἰ μὴ τέλεον ἤχρειώθη ὑπὸ σιτῶν, ἢ ὕδατος ἢ ἐτέρου τρόπου. Ὁ δὲ παραβαίνων τὸ ὅρισθὲν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφορίζεται.

CANON ΕΘ΄.

« Μὴ ἐξέστω τινὲ τῶν ἀπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι ἐνδὸν ἱεροῦ εἰσιεῖναι θυσιαστηρίου, μηδ' αὖτις ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας ἡνίκα δ' ἂν βουλευθείη προσάξει δῶρα (76) τῷ πλάσαντι, κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν. »

C

ΒΑΛΣ. Ἀπαγορεύει ὁ κανὼν εἰσιεῖναι τοὺς λαϊκοὺς ἐνδὸν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου, ὡς ἔντος τοῦ οὐ ἀφωρισμένου μόνοις τοῖς ἱερωμένοις. Τῷ βασιλεῖ δὲ, καὶ λαϊκῷ ὄντι, ἐνεδόθη, φησὶ, τοῦτο, ἡνίκα προσάξει δῶρα τῷ θεῷ αἰρετίζεσθαι, κατὰ τινὰ παλαιὰν παράδοσιν. Ὅπως οὖν εἰς τὸ θεῖον ἄδυτον τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χάλκῃ ἀκωλύτως εἰσέρχεται ὁ βουλούμενος, ἀγνώθ. Περὶ δὲ γε τῶν Λατίνων μαθάνω ὅτι οὐ μόνον λαϊκοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰσέρχονται καὶ κάθονται, ἰσταμένων πολλακίς καὶ τῶν ἱερουργούντων. Περὶ μέντοι τῶν βασιλέων εἰπόντινες, τοῖς ῥήμασιν ἐπικαθήμενοι τοῦ κανόνος, ὅτι τότε οὐ κωλυθήσονται ἐνδὸν τοῦ θυσιαστηρίου εἰσιεῖναι, ὅτε προσαγαγεῖν δῶρον τῷ θεῷ μέλλουσιν,

D

Ambrosii admonitione poenitentia ductus altare ingressus est, ut dona sua ibi offerret; sed diutius ibi manere a præstantissimo eodem Patre non permissus est; ἐπειδὴ δὲ ὁ καρδὸς ἐπάγει τῇ ἱερᾷ τραπεζῇ τὰ δῶρα προσενεγκεῖν: ἀναστὰς μετὰ τῶν ἰσων δακρύων τῶν ἀνακτόρων ἐπέβη προσενεγκῶν δὲ, ὡς περ εἰθῆαι, ἐνδὸν παρὰ τὰς κίχλιδ'ς μεμένηκων. Ἄλλὰ πάλιν ὁ μέγας Ἀμβρόσιος οὐκ εἰσῆγεν, ἀλλ' ἐξεπαθευσε τὴν τῶν τῶπων διαφορὰν. Theodoret. Hist. Eccl. l. v, c. 17. Et paulo post de eodem Constantinopoli offerente ait, τῇ ἱερᾷ τραπεζῇ τὰ δῶρα προσενεγκῶν ἐξελθὼν. Ibid. v, Niceph. Callist. lib. xi, cap. 41.

οὐ μὴν ὄτε χάριν προσκυνήσεως μόνον βουλευθῶσιν Α
 εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ· ἐμοὶ δὲ τοῦτο οὐ δοκεῖ. Οἱ γὰρ
 πατριάρχαις, προβαλλόμενοι ὀρθόδοξοι βασιλεῖς δι'
 ἐπικλήσεως τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ χριστοὶ ὄντες
 Κυρίου, ἀκωλύτως, ὄτε καὶ βούλονται, εἰς τὸ ἅγιον
 θυσιαστήριον εἰσέρχονται (77) καὶ, θυμιῶσι, καὶ
 σφραγίζουσι μετὰ τριχηρίου καθὼς οἱ ἄρχιερεῖς.

ΖΩΝΑΡ. Τὸ θυσιαστήριον τοῖς ἱερωμένοις ἀφώρι-
 σται. Διὸ καὶ ὁ κανὼν τοῖς λαϊκοῖς ἀπαγορεύει τὴν
 πρὸς αὐτὸ εἴσοδον· τῷ δὲ βασιλεὶ μόνῳ παραχωρεῖ
 τῆς εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσόδου, ὄτε προσάγει
 δῶρα τῷ Θεῷ. Ὡσπερ δ' ὑπεραπολογούμενοι ἑαυτῶν
 οἱ τοῦτο δόντες τῷ βασιλεὶ τὸ προνόμιον τῆς ἐξου-
 σίας καὶ τῆς αὐθεντίας ἐμνήσθησαν, μονουχλὶ τοῦτο
 λέγοντες ὅτι οὐδὲ τοῦτον, καθὼς λαϊκός ἐστιν, ἐχρῆν
 ἐντὸς εἰσεῖναι τοῦ θυσιαστηρίου· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξου-
 σίαν καὶ τὴν αὐθεντίαν ἐνεδόθη αὐτῷ ἀρχῆθαι τοῦτο
 παραδόντων τῶν παλαιότερων Πατέρων.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ μὴ βασιλεὺς, οὐτις τῶν λαϊκῶν εἰς
 « θυσιαστήριον εἰσελθῶσι. »

Τοῖς κοσμικοῖς τὸ θυσιαστήριον ἄβαντον. Βασιλεὺς
 δὲ οὐ κεκώλυται εἰσερχεσθαι ἐν αὐτῷ, ἥνεκα ἂν
 βουλευθῆ καὶ προσάγειν δῶρα τῷ Θεῷ.

ΚΑΝΩΝ Ο'.

« Μὴ ἐξέστω ταῖς γυναῖξιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας
 « λειτουργίας λαλεῖν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν φωνὴν
 « Παύλου τοῦ ἀποστόλου σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπι-
 « τέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάττεσθαι, κα-
 « θὼς καὶ ὁ νόμος φησὶν· εἰ δὲ τι μαλεῖν θέλουσιν,
 « ἐν οἴκῳ τοῖς ἰδίοις ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. »

ΒΑΑΣ. Πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων ὁ μέγας
 Παῦλος, παρεγγυᾶται ταῖς γυναῖξιν σιγαῖν, καὶ τοῖς
 οἰκείοις ἀνδράσιν ὑπαίκειν, κατὰ τὴν Μωσαϊκὸν νό-
 μον, τὸν λέγοντα· « Πρὸς τὸν ἄνδρα σου, γύναι, ἡ
 « ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. » Ἀκολού-
 θως οὖν τοῦτοις διορίζεται ὁ κανὼν μὴ λαλεῖν τὰς
 γυναῖκας ἐν καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλ' ὑπὸ
 τῶν ἰδίων ἀνδρῶν οἴκοι μανθάνειν περὶ ὧν θέλουσι.
 Τοῦτου δὲ ὀρισθέντος οὕτω, μὴ εἴπῃς κατὰ μὲν τὸν
 καιρὸν τῆς λειτουργίας κωλύεσθαι αὐτὰς τοῦ λαλεῖν·
 κατὰ δὲ τὰς ἑτέρας ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις ἀπαρ-
 D

1 I Cor. xiv, 35. 2 Genes. iii, 16.

Guill. Beveregii notæ.

(77) Εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰσέρχον-
 ται. In codice Amerbachiano scribitur εἰσελεύ-
 σονται, qua etiam voce hæc Balsamonis interpre-
 tatio in isto codice desinit; in nostro autem
 Bodleiano non secus ac in editione Parisiensi
 cætera leguntur, nimirum καὶ θυμιῶσι καὶ σφρα-
 γίζουσι μετὰ τριχηρίου, καθὼς οἱ ἄρχιερεῖς. Post
 qua: verba hæc insuper in ms. nostro leguntur, Ἀλλὰ
 καὶ κατηχητικῶς διδάσκουσι τὸν λαόν, ὑπερ μόνου
 οἱ ἐγγύχοιοι ἐπίσκοποι ἔχουσιν. Εὐρον δὲ ἐν τῷ ἐθ'
 λόγῳ τῆς Ἰουδαίας ἀρχαιολογίας Φλαβίου Ἰωσήπου,
 ὑπερχαφῆν βασιλικὴν ἔχουσαν οὕτως· Καὶ Τιβέριος
 Κλαύδιος Καῖσαρ σεβαστὸς Γερμανός, ἄρχιερεὺς
 μέγιστος, δημοκρατικῆς ἐξουσίας ὑπατοῦ χειροτονη-
 θεὶς τὸ δεύτερον. Sed et catechetice docent populum,

tem si solius adorationis gratia ipsum ingredi vo-
 luerint: sed mihi non ita videtur. Orthodoxi enim
 imperatores, qui per sanctæ Trinitatis invocationem
 patriarchas provehant, et sunt uncti Domini,
 sine ullo impedimento, quando etiam voluerint, ad
 sacrum altare accedunt, et suffunt, et cum triplici
 cereo signant, sicut et pontifices.

ZONAR. Altare sacratis hominibus destinatur.
 Proinde laicos ab illius ingressu arceri canon ju-
 bet; sed ita, ut imperatori tamen, cum sacra mu-
 nera Deo oblaturus accesserit, sacra adyta intrandi
 soli sit facultas. Quasi vero se abundanter excusa-
 rant, qui hanc imperatori prærogativam concesser-
 ant, imperatoriæ potestatis supremæque auctori-
 tatis mentionem idcirco injecere, ferme hoc dicen-
 tes, quod imperatori quoque, qua laicus esse, ad
 sacrum altare ingredi non licet: sed propter eam,
 qua præditus est, supremæ potestatis ac auctoritatis
 amplitudinem, id ei pervetusto antiquorum Patrum
 exemplo ipsi quoque concedere non recusarunt.

ARIST. « Nullus laicus excepto imperatore ad
 « altare accedit. »

Laicis altare esse inaccessum. Imperator autem
 non prohibetur intra septum ejus ingredi, quando-
 cunque voluerit dona etiam Deo offerre.

CANON LXX.

« Ne liceat mulieribus divini ministerii tempore
 « loqui; sed secundum apostoli Pauli præceptum
 « sileant. Non enim eis loqui permissum est, sed
 « subjici, sicut dixit lex: si quid autem volunt
 « discere, domi proprios maritos interrogent. »

BALS. Corinthiis scribens magnus Paulus, præ-
 cipit mulieribus silere, et maritis suis subjectas
 esse, convenienter legi Mosaicæ, quæ dicit: « Ad
 virum tuum, mulier, conversio tua, et ipse domina-
 bitur tibi. » His ergo consequenter decernit canon,
 ne mulieres divini ministerii tempore loquantur,
 sed domi a viris suis ea discant, quæ scire volunt.
 Hoc autem sic constituto, ne dixeris eas quidem
 prohiberi loqui tempore ministerii: in aliis autem
 ecclesiasticis conventibus 240 nihil vetare eas lo-
 qui. Debent enim tunc quoque tacere. Ut est autem.

quod penes solos provinciales est episcopus. Inveni
 autem in 19 libro Judicæ antiquitatis Flavii Jo-
 sephi, imperialem subscriptionem sic se habentem: Et
 Tiberius Claudius Cesar Augustus Germanus ponti-
 fex maximus Tribunitiæ potestatis consul secundo
 ordinatus. Exstant hæc verba in Joseph Jud.
 Antiq. lib. x, cap. 4. Verum hæc in nullo alio
 codice exstant. Nec sane Balsamonis esse viden-
 tur: sed ad marginem primo ascripta, a Græculo
 quodam, non animadvertente imperatores Κοινα-
 νος, Εθνικός præsertim, qualis fuit hic Tiberius
 Claudius, toto cælo a Christianis episcopis distare,
 etiamsi ἄρχιερεῖς appellentur, et χειροτονηθῆ-
 ναι dicantur. Nam istarum duarum vocum causa,
 hæc verba citata videntur.

verisimile, mulieres quædam eo tempore divinas Scripturas legere præ se ferentes, concionari sæpe aggrediebantur, et ad interrogationes ac responsiones se comparare. Quod quidem Patribus nequam mulieribus convenire visum est; ideoque est prohibitum. Privatim autem prudentiores interrogare de aliquibus animæ conducibilibus, novum non est. Lege et viii lib. Basil. tit. 1, cap. 1, decret. 5, quod prohibet mulieres publice causas agere, sic expresse dicens: Prose solis causas agunt mulier et cæcus: mulier enim virili officio non fungitur; et xxi lib. tit. 1, cap. 11, dicens: Mulier in testamento non fert testimonium: in aliis autem dicit testimonium, in quibus viri non accersuntur. Et 48 Novellam imp. domini Leonis Sapientis, quæ prohibet mulieres in conventionibus et contractibus ferre testimonium: in partu autem, et in iis, in quibus solus femininus aspectus admittitur, non etiam oculi hominum, eas testimonium præbere permittit. Quare et Justiniani 118 Novellam, seu caput 14, 4 tit. xxxvii libri Basilic. quæ prohibet mulieres fieri tutrices, et hæc præcise dicit: Feminis enim nos quoque prohibemus, ne tutelæ munera subeant, nisi sit mater vel avia. Iis enim solis secundum hæreditatis ordinem tutelam quoque subire permittimus, si scriptis et aliis nuptiis, et senatusconsulti Velleiani auxilio renuntiaverint. Si hæc enim servaverint, omnibus qui in transversa sunt linea cognatis in tutela præferentur, testamentariis demum tutoribus eas anteeuntibus. Defuncti enim voluntatem et electionem præferri volumus. Lege et tit. 5 ejusdem libri cap. 20, thema 3, dicens: Mulier non est curatrix. / προτιμάσθαι βουλόµεθα. Ἀνάγνωθι καὶ τίτλον ε' τοῦ κουρατωρεύει.

ZONAR. Silentium feminis, non solum quamdiu sacra mysteria peraguntur, sed ubicunque fideles convenerint, magnus Paulus indicit. Hoc autem iis etiam, qui sunt extra ecclesias, conveniens visum est. Mulieres enim, inquit poeta, nescio quis, ornat silentium. Hic vero canon sacri ministerii tempore feminas silere duntaxat jubet. Si quid autem scire cupiunt, viros, inquit canon, idque ex Apostolo, domi interrogent. Legis porro nomine apostolica oracula hoc canone significantur.

ARIST. « Mulieribus in ecclesiis loqui non permittitur. »

Si enim discere aliquid velint, maritos suos domi interrogent.

CANON LXXI.

« Eos, qui docentur leges civiles, Græcis moribus uti non oportere, et neque in theatrum induci, neque quæ dicuntur cylistræ peragere, vel præter usum communem sibi vestes induere, nec quo tempore disciplinam aggrediuntur, vel

Α εμποδίστω; λαλεῖν. Καὶ τηνικαῦτα γὰρ σιγῆν ὀφείλουσιν. Ὡς ἔοικε δὲ γυναῖκες τινες, κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἀνάγνωσιν θείων Γραφῶν ὑποκρινόμεναι, ἐκκλησιάζειν ἐπεχείρουν τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις; ἐτοιμάζεσθαι ὅπερ ἀνοικεῖον εἶναι γυναῖξιν ἔδοξε τοῖς Πατράσι· κἀντεῦθεν καὶ ἐκωλύθη. Κατ' ἰδίαν δὲ ἐρωτᾷ τὰς συνετωτέρως περὶ ψυχωφελῶν τινῶν οὐκ ἔστι καινόν. Ἀνάγνωθι καὶ βιβλίον η' τῶν Βασιλικῶν τίτλου α', θέμα ε' κωλύον τὰς γυναῖκας συνηγορεῖν δημοσίᾳ, λέγον οὕτω ῥητῶς· Ὑπὲρ μόνων ἑαυτῶν συνηγοροῦσι γυνὴ καὶ τυφλός· ἡ γυνὴ γὰρ οὐ μετέρχεται ἀνδρῶν ὀφφίκια· καὶ βιβλίον κα', τίτλ. α', κεφ. ια', λέγον· Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ· ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται· καὶ τὴν μη' Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ κωλύουσαν γυναῖκας ἐπὶ συμφώνοις μαρτυρεῖν καὶ συναλλάγμασιν· ἐπὶ δὲ τοκετῶν καὶ ἐφ' ὧν μόνη θηλυκὰ ἤξις ὄρα, οὐ μὴν καὶ ὀφθαλμοὶ ἀρρένων, ἐπιτρέπουσαν αὐτὴν μαρτυρεῖν. Ζῆτει καὶ τὴν ρη' Ἰουστινιανέου Νεαρὰν, ἧτοι κεφ. τοῦ ιδ' τίτλου τοῦ ιζ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, κωλύουσαν τὰς γυναῖκας ἐπιτρόπους γίνεσθαι, καὶ λέγουσαν οὕτω ῥητῶς ἐν μέρει· Ταῖς γὰρ γυναῖξιν καὶ ἡμεῖς ἀπαγορευόμεν τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπελθεῖν λειτουργήματα, εἰ μὴ μήτηρ ἢ μάμμη εἴη. Ταῦται; γὰρ μόναις κατὰ τὴν τῆς κληρονομίας τάξιν καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπελθεῖν ἐφίμεν, ἐὰν ἐν ὑπομνήμασι καὶ γάμοις ἐτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βελλανείου δόγματος ἀπαγορευώσῃσι. Ταῦτα γὰρ φυλάττουσαι πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν προτιμηθήσονται, τῶν ἐκ διαθήκης μόνων ἐπιτρόπων προλαμβάνόντων ταύτας. Τὴν γὰρ τοῦ τελευταίου βούλησίν τε καὶ ἐπιλογὴν αὐτοῦ βιβλίου κεφ. κ' καὶ θέμα γ'. λέγον· Γυνὴ οὐ

ZONAR. Σιγῆν ὁ μέγας Παῦλος ταῖς γυναῖξιν ἐπιτάττει οὐ κατὰ τὸν καιρὸν μόνον τῆς λειτουργίας, ἀλλ' ἐπὶ πάσης συνελεύσεως τῶν πιστῶν. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς θύραθεν ἀρμόδιον ἔδοξε· φησὶ γὰρ τις τῶν ποιητῶν· Γυναῖξιν κόσμον ἢ σιγῆ φέρει. Τέως δὲ ὁ παρὼν κανὼν σιγὴν αὐταῖς; ἐπιτάττει ἐν τῷ τῆς λειτουργίας καιρῷ. Εἰ δὲ τι, φησὶ, μαθεῖν θέλουσι, τοὺς οἰκείους ἄνδρας οἴκοι ἐρωτᾶτωσαν. Καὶ τοῦτο δὲ ἀποστολικόν ἐστι. Νόμον δὲ ταῦτα ὠνόμασέν ὁ κανὼν τὰ ἀποστολικὰ διατάγματα.

ARIST. « Γυναῖξιν λαλεῖν ἐπ' ἐκκλησίαις οὐκ ἐπιτρέπεται. »

Εἰ γὰρ θελήσουσιν τι μαθεῖν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτᾶτωσαν.

KANON. OA',

« Τοὺς διδασκομένους τοὺς πολιτικούς νόμους μὴ εἶδεν τοῖς Ἑλληνηταῖς ἔθεσι κεκῆσθαι, μήτε μὴν ἐπὶ θεάτρων ἀνάγεσθαι (78), ἢ τὰς λεγομένας κυλίστρας ἐπιτελεῖν, ἢ παρὰ τὴν κοινήν χρησίν στολὰς ἑαυτοῖς περιτιθέσθαι· μήτε καθ'

Guill. Beveregii notæ.

(78) Ἐπὶ θεάτρων ἀνάγεσθαι Legendum potius, cum codice Amerbachiano, ἐπὶ θεάτρων ἀνάγεσθαι.

« ὃν καιρὸν τῶν μαθημάτων ἀπάρχονται, ἢ πρὸς Α
 « τὸ τέλος αὐτῶν κατανωτῶσιν, ἢ καθόλου φάναί,
 « διὰ μέσης τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. Εἰ δὲ τις
 « ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο πράξει: τολμήσοι, ἀφορι-
 « ζέσθω (79). »

ΒΑΣΣ. Ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος γράφει εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου λόγον τοῦτο, ὡς οἱ πλείστοι καὶ ἀφρονέστεροι τῶν ἐν Ἀθήναις νέων σοφιστομανοῦντες, καὶ κατὰ τοὺς ἱπποδρομομανοῦντας (80) μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἀντιθέτους, προκαταλαμβάνουσι τὰς πόλεις καὶ τὰς ἑδούς. Καὶ τοὺς νεήλυδας σοφιστὰς δεξιοῦνται μετὰ πομπείας καὶ ξεναγωγίας, καὶ τινων ἐτέρων παιδῶν συνήθων τοῖς σοφιστεύουσιν. Ὡς ἔοικεν εὖν εἰρησὶ ποτα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσῶσῃ τῶν πόλεων, ὅτε καὶ ἡ τῶν νόμων μάθησις ἤματις, τοιοῦτοις Ἑλληνικοῖς ἔθεσι καυχῆσθαι τινας, καὶ τοὺς μέλλοντας πρὸς τὴν τῶν νόμων μάθησιν ἀποθύεσθαι, ἢ τοὺς διὰ μέσης τῆς διδασκαλίας προοδαύοντας, ἢ τοὺς τελειωθέντας μετὰ προπομπῆς καὶ πολυτελῶν ἀσυνήθων ἱματίων θεατρίζειν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς Πατέρας θεσμοθετῆσαι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι. Κυλιστραὶ δὲ ἐγίνοντο, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μεταξὺ τῶν διδασκόντων. Τοῦ μὲν γὰρ ἰδιουμένου τάνδε τὸν μαθητὴν, τοῦ δὲ ἐτέρωθεν ἀντιπίπτοντος, αἱ κυλιστραὶ ἐπενοήθησαν, καὶ τὸ ἐν τῆς τύχης ἀποτέλεσμα, ὡς γίνεσθαι σήμερον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις χάριν τῶν καρχήλων. Ταῦτα οὖν πάντα οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπαγορεύοντες, καὶ Ἑλληνικὰ ἔργα κατονομάζοντες, διορίζονται μηδέν τι τοιοῦτον γίνεσθαι πάντως, διὰ τὸ πολλὰ σκάνδαλα παραχῶδῃ χάριν τούτων ἀναφύεσθαι μέσον τῶν πιστῶν, καὶ ἐθνικῆς εὐτυχίας ἢ δυστυχίας εἶναι ἐπίχειρον τὸ γινόμενον. Τοὺς δὲ παραβάτας τοῦ κανόνος ἀφορισμῷ ὑποκείσθαι παρεκλεύσαντο.

ΖΩΝΑΡ. Τὸ ἔθεσι Ἑλληνικοῖς τοὺς πιστοὺς χρῆσθαι ἐν κείνῳ οἱ θεοὶ Πατέρες ἀπαγορεύουσιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ τοὺς πολιτικούς μανθάνοντες νόμους ἔθεσι τοιοῦτοις ἐχέρηγντο, καὶ σολὰς ἄλλοκότους τινὰς ἐνεδύοντο τῶν μαθημάτων ἀρχόμενοι, ἢ καὶ πρὸς τὸ τέλος τούτων γινόμενοι, κωλύουσι καὶ ταῦτα πάντα ὁποῖά ποί· ἂν ἦσαν τὰ παρ' ἐκείνων γινόμενα, καὶ ἀφορισμῶν τῶν τοιοῦτῶν τι πράξαντων καταψήφίζονται.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀφορίζεται νομομαθῆς ἔθει Ἑλληνικῶν
 « χρώμενος, καὶ θεάτροις ὑπαγόμενος, καὶ κυ-
 « λίων, ἢ παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν στολιζά-
 « μενος. »

Ἐθεσι εἰ χρῆσται τις Ἑλληνικοῖς τοὺς πολι-

« ad finem ejus perveniunt, vel, ut in summa
 « dicam, in ejus doctrinæ dimidio: si quis au-
 « tem deinceps hoc facere ausus fuerit, segre-
 « getur. »

BALS. Magnus Theologus Gregorius hæc scribit in funebri magni Basilii oratione, quod plurimi, iique stultissimi, ex adolescentibus qui erant Athenis, sophisticò quodam furore periti, et non secus ac ii, qui equestris cursus certaminis furioso desiderio tenentur, contra adversarios suos pugnant, urbes viasque anticipant, et recenter advenientes sophistas excipiunt et complectuntur, magna splendidaque pompa deducentes, et hospitaliter comitantes, et alia quædam ludibria sophisticæ familiaria facientes. Ut est ergo credibile, in hac **241** urbium regina hæc consuetudo invaserat, quando legum quoque disciplina vigeat, ut quidam his Græcis moribus uterentur, et eos, qui legum erant disciplinam aggressuri, vel qui per mediani doctrinam processerant, vel qui jam perfecti erant, cum magna quadam pompa et sumptuosis insuetis vestibus in theatrum deducerent; et ideo statuisset Patres ea quæ sunt in præsentì canone. Cylistræ autem fiebant, ut mihi videtur, inter eos qui docebant. Cum enim hic sibi discipulum vindicaret, ille vero ex altera parte resisteret, cylistræ exco-gitatae fuere, idque fortuito, ut sit hodie in equorum curriculis pro cancellis. Hæc ergo omnia prohibentes sancti Patres, et Græca opera nominantes, statuunt nihil tale fieri omnino oportere, eo quod multa offendentia turbulenta eorum gratia inter fideles nascentur, et sit id, quod eo modo sit, gentilitiæ felicitatis vel infelicitatis præmium. Eos autem, qui canonem transgrediuntur, segregationi subjici jusserunt.

ZONAR. Profanas ethnicorum consuetudines nulla in re divini Patres a fidelibus usurpari patiuntur. Cum igitur ex iis aliquis juris civilis candidati adhuc retinerent, ac peregrino vestium ornatu, sive cum studiorum curriculum ingrederentur, sive cum eorumdem metam attingissent, induti prodirent; hæc, et alia ejus generis omnia, quæcumque ab illis fieri consueverunt, prohibent: **D** quique tale quidquam admiserint segregari jubet.

ARIST. « Qui juri discendo incumbit, more
 « gentili utens, et ad theatra deductus, et sese
 « volutans, vel præter communem consuetudinem
 « indutus, segregatur. »

« Moribus gentilibus si quis usus sit, civiles edo-

Guill. Beveregii notæ.

(79) *Τολμήσοι, ἀφορίζεσθω.* Inter hæc ultima canonis verba et Balsamonis scholia in codice nostro Bodleiano hæc leguntur, Σημεῖωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ τὰ τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ, ἐξ ὧν οἶμαι κωλύεσθαι τὰ παρὰ τῶν νοταρίων γινόμενα ἐν προόδοις τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων νοταρίων, καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταῖς γραμματικαῖς ἀνευ τῶν εὐχῶν, Nota præsentem canonem, et quæ in inter-

pretatione ejus scripta sunt, ex quibus, ut opinor, prohibentur quæ a notariis sunt in processionibus festi sanctorum notariorum. et quæ in administrationibus grammaticis sine precibus sunt. Præterquam autem, quod hæc verba se Balsamonis non esse prædant, in nullo alio codice exstant.

(80) *ἱπποδρομομανοῦντας.* Codex Amersbachianus rectius legit, ἱπποδρομανοῦντας.

ctus leges, ad theatra fortasse deductus, aut cyli-
stras dictas peragens, aut vestes præter usum
communem inducens, segregabitur.

CANON LXXII.

• Non licere virum orthodoxum cum muliere hæ-
• retica conjungi, neque vero orthodoxam cum
• viro hæretico copulari : sed et si quid ejus-
• modi a quopiam factum apparuerit, irritas
• nuptias existimare, et nefarium conjugium
• dissolvi. Neque enim ea quæ non sunt mi-
• scenda misceri, nec ovem cum lupo, nec pec-
• catorum sortem cum Christi parte conjungi
• oportet : si quis autem ea quæ a nobis decreta
• sunt, transgressus fuerit, segregetur. Si autem
• aliqui, qui adhuc infideles sunt, et in ortho-
• doxorum gregem nondum relati, sunt inter se
• legitime matrimonio conjuncti; deinde hic
• quidem, eo quod est honestum electo, ad lucem
• veritatis accurrerit : ille vero erroris vinculo
• detentus fuerit, nolens divinos radios fixis
• oculis intueri (si infideli uxori placeat cum
• viro fideli habitare, vel vice versa viro infideli
• cum fideli uxore) ne a se invicem separentur
• juxta divinum Apostolum. • Nam sanctificatus
• est vir infidelis per mulierem, et sanctificata
• est mulier infidelis per virum *.

BALS. Lex civilis definit matrimonium, socie-
tatem et communicationem divini et humani juris.
Huic ergo consequenter sancti Patres decernunt, C
jure matrimonii non esse conjungendum virum
fidelem mulieri infideli, vel e contra; sed et si quid
ejusmodi factum fuerit, divellendum esse matri-
monium, ut quod consistere non possit. Quæ est
enim, inquit, lupo eum agno societas, quorum
est penitus contraria voluntas, sibi que sunt invi-
cem in omnibus adversi et infesti, quod sit con-
traria eorum vivendi ratio? Et non solum sepa-
randum esse matrimonium, sed et eum, qui tale
quid ausurus est, segregandum esse. Sed si alter
ex conjugibus fidem orthodoxam elegerit, non pro-
pterea separabitur matrimonium. Magnus 242 enim
apostolus Paulus in Epistola sua ad Corinth. D
statuit, eos non esse separandos, quoniam sanctificatus
est vir infidelis per fidelem mulierem, et contra,
sanctificatur infidelis mulier per virum qui credit.
Est autem spes fore ut ejusdem sint sententiæ
conjuges, si alter ex ipsis fidem orthodoxam ele-

* I Cor. vu, 14.

Guill. Beveregii notæ.

(81) Μη ἔξεῖναι ὀρθόδοξον. Harmenopolus
in epitome canonum hunc cum syn. Laod. c. 10
conjungit, et scholiastes in eos hæc observat : Ἐπὶ
τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου βυκινάτωρ βασιλικὸς βα-
πτισθεὶς, πατριάρχικῶ γράμματι διεζύγη τῆς γυ-
ναικὸς, μὴ πειθόμενης τῷ ἀνδρὶ, πολλὰ παρακα-
λοῦντι τὰ τῆς εὐσεβείας ἐλέσθαι ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον
τῷ κανόνι τούτῳ, Sub patriarcha Theodosio bucci-
nator quidam imperatorius baptizatus, per scripturam
patriarchicam ab uxore separatus est, suæ maritio

Α τικὸς νόμους ἐνδοξασκόμενος, ἐπὶ θέατρα ἰσως
ἀναγόμενος, ἢ τὰς λεγομένας κυλίστρας; ἐπιτελιῶν
ἢ στολὰς τινὰς παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν ἐνδιδυσκό-
μενος, ἀφορισθήσεται.

KANON OB.

• Μη ἔξεῖναι ὀρθόδοξον (81) ἄνδρα αἰρετικῆ συν-
• εἰσθεσθαι γυναίκα, μήτε μὴν αἰρετικῶ ἀνδρὶ
• γυναίκα ὀρθόδοξον ζεύγυσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ
• φανῆ τι τοιοῦτον ὑπὸ τινος τῶν ἀπάντων γινώ-
• μενον, ἀκρουν τὸν γάμον ἔγεισθαι, καὶ τὸ
• ἄθεσμον διαλύσθαι συνοικέσιον. Οὐ γὰρ χοῆ
• τὰ ἄμικτα μίγνυται, οὐδὲ τῷ προβάτῳ τὸν λύ-
• κων συμπλέκεσθαι, καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ μερίδι
• τὸν τῶν ἀμαρτωλῶν κληρον. Εἰ δὲ παραβῆ τις
• τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα, ἀφορίζεσθω. Εἰ δὲ
• τινες, εἰ ἐν τῇ ἀπιστίᾳ τυγχάνοντες, καὶ οὕτω
• τῇ τῶν ὀρθόδοξων ἐγκαταλεγέντες ποίμνη,
• ἀλλήλοις γάμῳ νομίμῳ ἔρμύθησαν, εἴτα ὁ υἱὸς
• τοῦ καλοῦ ἐκλεξάμενος τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας
• προσέδραμεν, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης (82)
• κατεσχέθη δεσμοῦ, μὴ πρὸς τὰς θείας ἀτενίσαι
• ἀκτίνας ἐλόμενος (εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἢ ἀπι-
• στος συνοικεῖν, ἢ τὸ ἐμπάλιν ὁ ἀπιστος; τῇ
• πιστῇ)· μὴ χωρίζεσθωσαν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπέ-
• στολον. Ἠγιασται γὰρ ὁ ἀπιστος; ἀνὴρ ἐν γυ-
• ναικῇ, καὶ ἡγιασται ἡ ἀπιστος; γυνὴ ἐν τῷ ἀν-
• δρῷ.)

BALS. Ὁ πολιτικὸς νόμος τὸν γάμον ὀρίζεται
κοινωνίαν καὶ συγκλήρωσιν θεοῦ τε καὶ ἀνθρω-
πίνου δικαίου. Ἀκολουθῶς οὖν τούτῳ διορίζονται οἱ
ἀγιοὶ Πατέρες, συνάπτεσθαι κατὰ νόμον γάμου ὀρ-
θόδοξον ἄνδρα αἰρετικῆ γυναίκα, ἢ τὸ ἀνάπαινον·
ἀλλ' εἴ ποτε γένηται τι τοιοῦτον, διασπᾶσθαι τὸ
συνοικέσιον ὡς ἀνυπόστατον. Τίς γὰρ, φησὶ, κοι-
νωνία ἐστὶν λύκῳ καὶ ἀρνίῳ ἐναντιοφρονοῦσι κατὰ
πάντα καὶ ἐχθραίνουσι διὰ τὴν τῆς διαγωγῆς διάφο-
ρον; Καὶ οὐ μόνον διασπᾶσθαι τὸ συνοικέσιον, ἀλλὰ
καὶ τὸν τοιοῦτόν τι τολμήσαντα ἀφορίζεσθαι. Εἰ
μέντοι ἕτερος τῶν ὁμοζύγων προέλθῃ τὴν ὀρθό-
δοξον πίστιν, οὐ παρὰ τοῦτο τοῦ συνοικεσίου διασπα-
σθήσεται. Ὁ γὰρ μέγας ἀπάστολος Παῦλος διωρί-
σατο ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ τοὺς
τοιοῦτους μὴ χωρίζεσθαι, ὅτι ἡγιασται ὁ ἀπιστος;
ἀνὴρ διὰ τῆς πιστῆς γυναίκος, καὶ ἀντιστρόφως
ἀγιαζέται ἡ ἀπιστος γυνὴ διὰ τοῦ πεπιστευκότος
ἀνδρός. Ἔστι δὲ καὶ ἕλπις ὁμοφρονησαί τοὺς ὁμο-
ζύγους ἐκ τοῦ προελῆσθαι θέατον ἐξ αὐτῶν τὴν
ὀρθόδοξον πίστιν. Σημειῶσαι οὖν τὸν παρόντα κα-

non obtemperabat, multum roganti, ut religionem
amplecteretur : id quod huic canonis contrarium est.
Harmen. epit. can. sect. 5, tit. 2.

(82) Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης. Codex Amer-
bachianus rectius legit ἡ δὲ, etc. ut et postea
ἐλομένη, videlicet genere feminino. Nam cum de
utroque conjuge hic sermo habeatur, necesse est
ut altera sit femina, de viro enim ante dictum

νόνα. διὰ τοὺς Ἰβήρας τοὺς ἀδιαφόρους τὰ οἰκεία ἄγαθὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐγκαμίζοντα. Ὁσαύτως σημείωσαι καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ κανόνος τὸ λέγον· Εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἢ ἀπιστος συνοικεῖν; ἢ τὸ ἔμπαλιν ὀπίστος τῇ πιστῇ; μὴ χωριζέσθωσαν. Εἰ γὰρ αἰρετίζονται τὶς τούτων διαζυγῆναι, ἀπεντεῦθεν ὁ γάμος διασπασθήσεται. Ὅπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Θεοδοῦτου. Διεζύγη γὰρ Βασιλικὸς Βυκινάτωρ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἀπὸ τῆς ἀπίστου γυναικὸς αὐτοῦ μετὰ πατριαρχικοῦ ὄρισμοῦ, ὡς γυναικὸς περὶ τῆς βαπτισθῆναι κατὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς παράκλησιν. Ἀνάγνωσον καὶ τὸ ἴ κερ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συτάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

ZONAR. Οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἱεροὶ καὶ θεοὶ Πατέρες περὶ τῶν ἀρτί ζευγυμένων εἰς γάμου κοινωνίαν νομοθετοῦσιν· ὧν τὸν μὲν πιστὸν εἶναι ὑποτιθέσει, τὴν δὲ ἀπίστον, ἢ τούναντιον καὶ ἀπαγορεύουσι τὴς τοιαύτης συζύγιας, καὶ γενομένης δὲ διασπᾶσθαι κελεύουσιν. Οὐ γὰρ χρῆ, φασί, μιγνῶναι τὰ ἄμικτα. Εἰ γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς περὶ τὴν πίστιν διάθεσις ἐναντία τοῖς συνοικοῦσι, πῶς ἂν περὶ τὰ ἄλλα ὁμόψυχοι ἔσονται; ἢ πῶς ἐν τῷ μέλζοντι, τῇ πίστει λέγω, ἀσύμβατοι ὄντες καὶ ἀκοινωνήτοι, συμβαίεν ἀλλήλοις καὶ συγκοινωνήσασιν ἐν τοῖς λοιποῖς; Διὸ καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ ἀθέτου τούτου γάμου καὶ ἀφορίζεσθαι βούλοντάι τοὺς τὸν πρῶτον κανόνα παραβαίνοντας. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρτί πρώτως ζευγυμένων ἀλλήλοις εἰς γάμου κοινωνίαν οἱ Πατέρες φασί, τοῦ μὲν ὀρθοδόξου τυγχάνοντος, τῆς δὲ μὴ τοιαύτης. Εἰ δὲ, ὅτε εἰς γάμον συνῆλθον ἀλλήλοις, καὶ ἄμφω τῶν ὀρθοδόξων ἡλλωτριωντο, εἴτα τὸ μὲν τῶν προσώπων ἐπέγνοι τὴν ἀλήθειαν, καὶ προσῆλθε πίστει, τὸ δὲ ἔτι τῷ σκότει τῆς πλάνης συνέχεται, τῇ τοῦ μεγάλου Παύλου διαταγῇ ἔπεσθαι καὶ οἱ Πατέρες οὕτοι ψηφίζονται. Εἰ γὰρ θέλει, φησὶ, τῷ πιστῷ ἢ ἀπιστος συνοικεῖν, ἢ τούναντιον, μὴ χωριζέσθωσαν· ἡγιασται γὰρ ὁ ἀπίστος ἀνήρ ἐν τῇ γυναικί, καὶ τὸ ἔμπαλιν.

Patres magni Pauli præceptis standum esse decernunt. Si enim, ait, cum fidei vitæ societatem infidelis retinere velit, aut contra, ne segregentur. Sanctificatus est enim vir infidelis par mulierem, et e contra.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄκυρος ὁ μετὰ τῶν αἰρετικῶν γάμος. Ὁ δὲ προλαβόντες, εἰ ἐθέλοιεν, μένοιεν. »

Οὐκ ἐξέσται ὀρθοδόξῳ αἰρετικῇ συνάπτεσθαι γυναικί ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Εἰ δὲ τινες, ἀπίστοι ὄντες, νομίμῳ γάμῳ ἡρμόσθησαν, εἴτα ὁ μὲν προσῆλθε τῇ πίστει, ἢ δὲ ἔτι ὑπὸ τῆς πλάνης κατέχεται· καὶ εὐδοκεῖ ὁ πιστὸς συνοικεῖν τῇ ἀπίστῳ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. μὴ χωριζέσθωσαν, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον Παῦλον.

ΚΑΝΟΝ ΟΓ'.

« Τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ δεξάντος ἡμῖν τὸ σωτήριον, πᾶσαν σπουδὴν ἡμᾶς τιθέναί χρῆ τοῦ τερμὴν τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι τῷ δι' οὗ σώσμεθα τοῦ παλαιῦ παραπτώματος. Ὅθεν

¹ I Cor. vii, 14.

gerit. Nota ergo præsentem canonem propter fbero, qui suas filias Agarenis indiscriminatim in matrimonio collocant. Similiter nota et verbum canonis, quod dicit : Infideli autem mulieri cum viro fidei, cohabitare placet? vel contra, infideli viro cum muliere fidei? ne separentur. Si quis enim horum separari maluerit, matrimonium ex eo divelletur. Quod quidem factum est tempore sanctissimi patriarchæ domini Theodoti. Separatus est enim a sua infideli uxore Basilicus Buccinator, postquam baptizatus fuerat, cum decreto patriarchali : utpote quæ a viri suasionem induci non posset ut baptizaretur. Lege et decimum caput primi tituli præsentis operis, et quæ in eo sunt.

ZONAR. De iis qui inter se non ita pridem matrimonii fœdere juncti sunt, si eorum alterum fidelem esse, alterum a fide abhorretere contigerit, canonem hunc sacri et divini Patres promulgaverunt; eoque societatem ejusmodi damnant, et postquam etiam contracta fuerit, rescindi jubent. Non enim ea, inquit, miscenda sunt, quæ naturam, ut inter se misceri possint, non habent. Nam qui simul ita vivunt, ut eorum animi, in iis quæ ad fidem pertinent, contrario modo affecti sint, quo pacto eos in aliis rebus convenire posse quispiam arbitretur? quorumque sensus, in iis quæ sunt fidei, quorum prima est atque præcipua ratio, minime congruunt, quo pacto inter se æquis animis in reliqua vitæ societate communicabunt! Quamobrem et nuptiarum fœdus male contractum rescindi, et eos insuper, qui canonem hunc violaverint, segregari volunt. Atque hæc quidem de matrimonio nuper inito, quo hæreticam sibi mulierem vir orthodoxus copularit, aut contra, Patres sanxere. Quod si quo tempore uterque ab orthodoxis dissidebat, mutuam inter se conjugii societatem contraxere, decursu vero temporis, altera persona adhuc errorum tenebris involuta, altera agnita veritate fidem amplexa est, tunc quidem divini

ARIST. « Irritum est matrimonium cum hæreticis contractum. Qui vero antea contraxerant, si velint, maneat. »

Non licet viro orthodoxo cum muliere hæretica conjungi, aut e contrario. Si quis autem, cum sint infideles, legitimo matrimonio conjuncti sunt, postea autem vir quidem ad fidem accedit, mulier vero in errore detinetur; et fidei placet cum infideli cohabitare, aut vice versa: ne separentur, juxta divinum apostolum Paulum.

CANON LXXIII.

« Cum crux nobis vivifica salutare ostenderit, nos omnem diligentiam adhibere oportet, ut ei, per quem ab antiquo lapsu salvati sumus, eum quem par est honorem habeamus. Quamobrem

« et mente, et sermone, et sensu adorationem ei
 « tribuentes, crucis figuras, quæ a nonnullis in
 « solo ac pavimento fiunt, omnino deleri iube-
 « mus, ne incendentium conculcatione victoriae
 « nobis trophæum injuria afficiatur. Eos itaque,
 « qui deinceps crucis signum in solo construunt,
 « segregari decernimus. »

BALS. Nonnulli in ecclesiarum vel aliorum etiam
 locorum pavementis crucis signa in lapide, vel
 aliqua alia specie, imprimebant. Hoc ergo prohi-
 bens canon, dicit, quod salus hominum per crucem
 vivificam **243** facta est, et oportet nos ei conve-
 nientem et proportionem respondentem honorem
 adorationemque tribuere, mente, sermone et sensu:
 mente scilicet, per tacitam gratiarum actionem;
 sermone, per boni quod in nos factum est apud
 omnes confessionem; et sensu, quando eam actu
 videntes salutamus. Unde etiam omnes qui ubi-
 videntur, crucis typos in pavimento deleri et
 tolli jubet, ne ab incendentibus conculcetur nostrum
 adversus diabolum trophæum: eos autem, qui ag-
 gressi fuerint crucis figuram in solo construere,
 jubet segregationi subjici. Dicit autem et 5 cap.
 primi tituli primi libri. Nec monachus nec ullus
 alius in publico loco, vel in quo spectaculum per-
 agitur, crucem imponat, vel sanctorum reliquias.
 Et cap. 6: Nemo in solo, vel molari lapide, vel
 marmore pavimento, crucem insculpat vel pingat:
 sed auferat, eo qui id transgreditur gravissimum
 subeunte supplicium. Et cap. 58 primi tit. III lib.
 imperat præcise dicens: Sed et pretiosas cruces,
 cum quibus in supplicationibus egrediuntur, non
 alibi quam in sanctis locis reponi. Hæc cum et can-
 on et leges statuunt, crucem quidem in pavimento
 non audeat quis ex aliqua materia construere:
 sanctæ autem imagines et cruces in publicis viis a
 volente eriguntur. Et nos quidem, propter puram
 erga Deum et ejus sanctos fidem, sancta ejusmodi
 ubicunque erecta adoramus et salutamus. Leges
 autem, ut est consentaneum, propter infidelium,
 eorumque qui sine ulla honesta consideratione in-
 discriminatim vivunt, improbitates, hæc scripserunt.
 Existimo ergo, quod illi segregationi subjiciuntur,
 qui sunt simpliciores, et propter pietatem in solo
 pretiosam crucem fabricantur. Qui enim mala animi
 affectione hoc agunt, ut salutaris crucis figura, eo
 quod conculcetur, contumelia afficiatur, ut impii
 punientur.

ZONAR. Domino nostro Deo ac servatore Jesu
 Christo cruci affixo, nos salutem adepti, atque ab
 antiqua peccati tyrannide liberati sumus. Crucem
 igitur, quippe quæ salutis nostræ causam præbuit,
 mente, sermone et sensu colendam a nobis esse
 sancti Patres affirmant. Ac mente quidem illam
 veneramur, cum tacita meditatione, quam ingentia
 bona per illam ad nos devenierint recolentes, tantæ
 Dei in nos beneficentiæ magnitudinem obstupesci-
 mus; sermone, cum eadem illa sermonibus usur-

« και νῶ, και λόγῳ, και αἰσθήσει τὴν προσκύνῃσιν
 « αὐτῷ ἀπονέμοντες, τοὺς ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ σταυ-
 « ροῦ τύπους ὑπὸ τινῶν κατασκευαζομένους ἐξ-
 « αφανίζεσθαι παντῶς προστάσσομεν, ὡς ἂν
 « μὴ τῆ τῶν βαδίζόντων καταπατήσει τὸ τῆς νί-
 « κης ἡμῶν τρόπαιον ἐξυβρίζοιτο. Τοὺς οὖν ἀπὸ
 « τοῦ νῦν τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπὶ ἐδάφους κατα-
 « σκευάζοντας ὀρίζομεν ἀφορίζεσθαι. »

BAAΣ. Τινὲς ἐν ἐδάφεισιν ἐκκλησιῶν ἢ και ἄλλων
 τόπων σταυρικὰ σημεῖα ἀπὸ λίθου ἢ ἀπὸ ἐτέρου
 τινὸς εἶδους ἐχάραττον. Τοῦτο οὖν κωλύων ὁ κανὼν
 φησιν ὅτι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ζωο-
 ποιουῦ σταυροῦ γέγονε. Καὶ χρῆ ἡμᾶς τὴν ἀνάλογον
 τιμὴν και προσκύνῃσιν αὐτῷ ἀπονέμειν νῶ, και λόγῳ
 και αἰσθήσει· ἦτοι νῶ μὲν διὰ εὐχαριστίας σιωπηρῶς·
 λόγῳ δὲ διὰ τῆς πρὸς πάντας ὁμολογίας τοῦ γεγονό-
 τος ἀγαθοῦ πρὸς ἡμᾶς· και αἰσθήσει, ὅταν και
 πραγματικῶς τοῦτον ὁρῶντες κατασπαζώμεθα. Ὁ-
 θεν και τοὺς ὀπουδήποτε εὐρισκομένους τύπους τοῦ
 σταυροῦ ἐν ἐδάφει διωρίσατο ἀφανισθῆναι, ὡς ἂν
 μὴ καταπατήσῃται ὑπὸ τῶν βαδίζόντων τὸ κατά τοῦ
 διαβόλου τρόπαιον ἡμῶν· τοὺς δὲ ἐπιχειρήσοντας
 σταυροῦ τύπον ἐν ἐδάφει κατασκευάσαι ἀφοριτμῶ
 καθυποβάλλεσθαι. Φησὶ δὲ και τὸ ε' κεφ. τοῦ α'
 τίτλου τοῦ α' βιβλίου· Μῆτε μοναχὸς μῆτε ἑτερός
 τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ, ἢ ἐν ᾧ θεὰ ἐπιτελεῖται, σταυρὸν
 ἐπιβαλλέτω ἢ λείψανα ἁγίων· και κεφ. ζ'· Μηδεὶς
 ἐν ἐδάφει ἢ μυλῆτῃ λίθῳ ἢ ἐν μαρμάρῳ ἐδαφικῶ
 ἐγγλυφέτω ἢ γραφέτω σταυρὸν· ἀλλὰ περιαιρει-
 σθῶ, τὴν βαρυτάτην τοῦ παραβαίνοντος ὕφιστα-
 μένου ποινὴν· και κεφ. νη' τοῦ α' τίτλου τοῦ γ'
 βιβλίου λέγον ἐν μέρει· Ἀλλὰ και τοὺς τιμίους
 σταυροὺς, μεθ' ὧν ἐν ταῖς λιταῖς ἐξέρχονται, μὴ
 ἀλλοχόσε πλην εἰ μὴ ἐν εὐαγείᾳ τόποις ἀποτίθεσθαι.
 Ταῦτα τοῦ κανόνος και τῶν νόμων διοριζομένων,
 σταυρὸν μὲν ἐδάφει οὐ τοιμᾶ τις κατασκευάσαι
 ἀπὸ τινος ὕλης. Ἄγαια δὲ εἰκόνες και σταυροὶ ἐν
 δημοσίοις ὁδοῖς παρὰ τοῦ θέλοντος ἀναστηλῶνται.
 Καὶ ἡμεῖς μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν και τοὺς
 ἁγίους αὐτοῦ καθαρὰν πίστιν τὰ ὀπουδήκατε ἀνα-
 στηλόμενα τοιαῦτα ἅγια προσκυνούμεν και κατα-
 σπαζόμεθα· οἱ δὲ νόμοι, ὡς ἔοικε, διὰ τὰς τῶν ἀπί-
 στων και τῶν ἀδιαφόρων ζώντων κακίας τὰ βῆθῆντα
 γεγράφασιν. Οἴομαι δὲ ὅτι ἐκεῖνοι καθυποβάλλονται
 ἀφορισμῶ, οἱ ἀπλοῦστεροι, και δι' εὐλάβειαν δῆθεν
 κατασκευάζοντες ἐν τῷ ἐδάφει τίμιον σταυρὸν· οἱ
 γὰρ κακῆ διαθεσίᾳ τοιοῦτόν τι ποιοῦντες χάριν τοῦ
 τὸν σωτηριώδη τύπον τοῦ σταυροῦ διὰ τοῦ κατα-
 πατήσθαι περιυβρίζεσθαι ὡς ἀσεβεῖς κολασθήσονται.

ZONAP. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν και Θεοῦ και Σωτη-
 ρος Χριστοῦ ἐν τῷ σταυρῷ κρεμασθέντος ἡμεῖς σε-
 σώσμεθα, και τῆς ἀρχαίας δουλείας τῆς ἁμαρτίας
 ἠλευθερώμεθα. Τοῦτω τοίνυν τῷ τῆς νίκης ἡμῶν
 αἰτίῳ τὴν τιμὴν ἀπονέμειν χρῆναι φασὶν οἱ ἱεροὶ
 Πατέρες και νῶ, και λόγῳ, και αἰσθήσει. Νῶ μὲν οὖν
 ἀποδίδάμεν, ὅτε καθ' ἑαυτοὺς ἐνθυμούμενοι και
 λογιζόμενοι ὅσων ἀγαθῶν ἐτύχομεν δι' αὐτοῦ, ἐκ-
 πλητερόμεθα τὴν εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ·
 λόγῳ δὲ, ὅτε και πρὸς ἐτέρους ταῦτα λέγοντες;

χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ σώσαντι ἡμᾶς· αἰσθῆσαι δὲ, ὅτε αὐτὸν ὀρώντες· τιμῶμεν καὶ κατασπαζόμεθα. Ἐπει δὲ τινες, ὡς τάχα πλείονα τιμὴν νέμοντες τῷ σταυρῷ, πανταχοῦ ἐτύπου αὐτὸν, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν ἐδάφει· τοῦτο ὁ παρὼν ἀπαγορεύει κανὼν, καλεῖσθαι μὴ ἐδάφει τυποῦσθαι σταυρὸν, καὶ οὕτω τὸ τῆς νίκης ἡμέτερον τρόπαιον ἀτιμάσθαι καταπατούμενον. Τοῦς δὲ τοῦτο τολμῶντας ὑπάγει ἀφορισμῷ.

ARIST. « Ὁ ἐν ἐδάφει σταυρὸς ἀφανίζεται. »

Πᾶσαν σπουδὴν χρὴ τιθέναι ἡμᾶς τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι τιμὴν τῷ ζωοποιῷ σταυρῷ, δι' οὗ τοῦ πάλαι σσώσμεθα παραπτώματος· καὶ ἐὰν ἐν τῷ ἐδάφει ὁ τοῦ σταυροῦ τύπος κατεσκευάσθῃ ὑπὸ τινος, ἀπαλειφέσθω, ἵνα μὴ τῇ τῶν βαδίζόντων καταπατήσῃ τὸ τῆς νίκης ἡμῶν ἐφουδρίζεται τρόπαιον.

KANON OΔ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς Κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας (83) ποιεῖν, καὶ ἐνδον ἐν τῷ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκούδιτα στρωνύειν. Οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν τολμῶντες ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀφοριζέσθωσαν. »

BALS. Ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ μέμφεται τοὺς ἐν ἐκκλησίαις συμποσιάζοντας, λέγων· Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; Ἡ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ κατασχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Ἐπεὶ οὖν πᾶς τόπος τῷ Κυρίῳ ἀνατεθειμένος Κυριακὸς λέγεται, καὶ μὴ ἐκκλησία ἐστίν, ἀλλὰ πρόναος τυχὸν ἢ ἑτερόν τι ἱερὸν, διορίζεται ὁ κανὼν μὴ συμποσιάζειν τινὰς ἐν ἐκκλησίαις ἢ ἐν τοιοῦτοις τόποις (τοῦτο γὰρ ἀγάπην καλεῖ, ἢ ὡς συστατικὸν ἀγάπης, ἢ δι' ἀγάπην γινόμενον)· ἀλλὰ μὴδὲ ἐνδον τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούδιτα στρωνύειν. Τοὺς δὲ τοιοῦτὸν τι ποιοῦντας, καὶ μετὰ παραγγελίαν μὴ διορθομένους ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. Καὶ ἀγάπη μὲν καλεῖται ἡ ἀδελφότης καὶ τὰ διὰ ταύτης συμπόσια· ἄτινα ἐκυλύθησαν ὡς παραδείγματα σκανδάλων καὶ ὑβρεων, ἐστὶν ὅτε καὶ συνωμοσιῶν καὶ φατριῶν. Ἀκούδιτον δὲ λέγεται πᾶν ἐπίθετον στρωμνῆς κατασκευάσμα εἰς ὑψος ἡρμένον καὶ μαλακόν. Ἀκούδιον γὰρ παρὰ Λατίνοις, τὸ ἀναπίπτω. Τινὲς γοῦν, ὡς εἶπεν, ὑποστελλόμενοι κλινίδια ἐν τῷ μεσονύκτιῳ εἰσάγειν, ἢ καὶ διὰ ὀρύψιν πλείονα ἐποίουν ἢ ἄλλοτρόπως εἰς ἀνάπαυσιν αὐτῶν στρωμνὰς τοιαύτας· ὅπερ καὶ ἐκωλύθη. Ἐπεχειρήσαν δὲ τινες εἰπεῖν τὸ αὐτὸ εἶναι Κυριακὸν τόπον καὶ ἐκκλησίαν· καὶ ἡρμήνευσαν τὸ Ἡ συμπλεκτικὸν καὶ οὐ διαζευκτικόν. Ἐμοὶ δὲ οὐκ ἔδοξε. Μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν μὴ γίνεσθαι ἀγάπας ἐν Κυριακοῖς ἢ ἐν ἐκκλησίαις κωλύει τὸ ἐσθίειν καὶ ἀκούδιτα στρωνύειν εἰς μόνους τοὺς οἴκους, ἢ γοῦν τὰς ἐκκλησίας.

* I Cor. xi, 22.

Guill. Beveregii notæ.

(83) Καὶ ἀκούδιτα στρωμνῆς μεγάλας λέγει, κατὰ Λατίνους. Accubita vocat instratus sive toralia magna, juxta Latinos, Harmen. epit. can. sect. 5, tit. 2

A pantes, quantum proinde nostro Salvatore debeamus, apud alios profitemur. Sensus vero, cum eam aspicientes veneramur atque salutamus. Quoniam igitur nonnulli, studio forte amplius honestandæ crucis, eam cum aliis locis tum in pavimento quoque efformabant : id fieri præsens canon, ac ex eo nostræ victoriæ trophæum per contumeliam conculcandum proponi, vetat. Qui vero ausi fuerint, segregationi obnoxios esse decernit.

ARIST. « Crux in pavimento, tollitur. »

Omnem adhibere debemus diligentiam, ut dignum vivificæ cruci tribuamus honorem, per quam ab antiquo lapsu servamur : et si a quopiam in pavimento crucis figura ponitur, deleatur; ne incedentium conculcatione victoriæ nostræ trophæum injuria afficiatur.

CANON LXXIV.

« Quod non oportet in Dominicis locis vel ecclesiis agapas, ut vocant, facere, et intus in æde comedere, et accubitus sternere. Qui autem hoc ausi fuerint, vel cessent vel segregentur. »

BALS. Magnus Paulus in Epistola sua ad Corinthios eos reprehendit, qui in ecclesia convivantur, dicens : Annon habetis domos ad edendum vel bibendum? An Dei ecclesiam contempnitis, et eos qui non habent pudore afficitis? Quoniam ergo omnis locus Domino consecratus Dominicus dicitur, etiamsi non est ecclesia, sed templi vestibulum aut aliud sacrum, statuit canon, ne aliqui in ecclesia conviventur, vel in ejusmodi locis (hoc enim vocat ἀγάπην, id est dilectionem, vel quod sit dilectionis efficiens eamque constituens, vel quod fiat propter dilectionem) : sed neque intra domum Dei comedant, et accubitus sternant. Eos autem qui tale quid faciunt, et post denuntiationem non abstinere, segregationi subjici. Et vocatur quidem Agape, fraternitas, et quæ propter eam ineuntur convivia. Quæ quidem sunt prohibita, ut quæ offendiculorum et contumeliarum, et nunquam etiam conjurationum et socialitatum, causæ essent. Accubitus autem dicitur omnis imposita strati strues, quæ in altitudinem erecta apud Latinos idem est, quod ἀναπίπτω. Nonnulli ergo, ut videtur, lectulos in medium templi submittentes, hujusmodi toros seu strata, vel ad majores delicias, vel alioqui ad suam quietem faciebant : quod est etiam prohibitum. Nonnulli autem dicere conati sunt, idem esse locum Dominicum et ecclesiam : et interpretati sunt illud, Vel, ut conjunctivum, et non disjunctivum. Mihi autem non ita visum est. Postquam enim dixisset non faciendas agapas in

Vide Balsamonis de hac voce scholia, quæ etiam Joannes Citri episcopus loco paulo ante citato verbatim exscripsit.

Dominicis vel in ecclesiis, prohibet comedere et accubitus sternere in solis ædibus sive ecclesiis. Quamobrem est differentia inter ecclesias et pronaos et alios locos Dominicicos.

ZONAR. Moris antiqui fuit divinorum mysteriorum communione peracta convivia, cibariis ditiorum liberalitate collatis, ac per eos tenuioribus quoque ad mensæ societatem admissis, celebrare; cuius etiam magnus Paulus Epistola ad Corinthios meminit, eosque, quod privatim aliis non exspectatis epularentur, objurgat. *Unusquisque, inquit, suam cœnam præoccupat in edendo; et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Numquid enim domos non habetis, ut manducetis et bibatis? aut ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent?* Hanc igitur epulandi consuetudinem, quam etiam agapen sive charitatem nuncupavit, quasi a charitate profectam, vel quia charitatis efficiens sit (nam illa mensæ communio quamdam inter eos, qui una cibum capiunt, procreat charitatem) in ecclesiis renovatam, convenientibus intra sacra templa vestibulave ad descendum convivis, hic canon improbat, neque in ecclesiis, aut intra sacrarum domorum septa, sed alicubi extra epulari jubet: accubitus etiam sterni vetat. Est autem accubitus Latina vox: Idem enim Latinis accumbere, quod ἀναπίπτω. Strata vero alius excitata molliorque, quæ deliciarum inertiaque sunt, significat. Dominicici porro nomen pro ecclesia passim canones usurpasse reperias. Hic autem canon solus inter ecclesias atque Dominicicos forte discriminis aliquid statuit. Particulam vero, Aut, non habere hoc loco disjungendi vim, sed explicationis gratia, pro, Sive, positam esse arbitror. Siquidem in sacris quoque Libris particulam, Et, non copulative, sed causaliter pro voce, Enim, invenimus usurpatam. Ut in iis verbis, *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax*¹⁰: causam divinæ gloriæ concelebrandæ Scriptura explicat, pacem terris conciliatam; ut pro voce, Enim, particula, Et, sit recipienda. David quoque, *Da nobis auxilium*, ait, *de tribulatione, et vana salus hominis*¹¹. Tu, inquit, auxiliare, hominum enim adjumenta ad salutem inania atque irrita sunt¹². Libri quoque, quibus legum sanctiones continentur, disjunctivam conjunctionem pro copulativa non raro adhibent. Sic libro quadragesimo quarto, titulo tertio, Si quis scripserit, Hic vel ille meus hæres esto, aut Hunc vel illum manumitam; illud, Vel, conjunctive pro, Et, accipi voluere. Et ejusdem libri titulo decimo quinto: Si legavero uxori meæ ornamenta, vel quæcumque ejus gratia comparavi, ad eam omnia lege perveniunt: **245** conjunctione, Vel, pro, Et, intellecta. Et secundo titulo secundi libri, qui de verborum significatione inscribitur, capite quinquagesimo tertio: Conjunctionis particulæ quandoque, inquit, pro disjunctivis, ac vicissim hæc pro illis usurpantur. Eodem

ὡστε διαφορά ἐστὶν ἐκκλησιῶν καὶ προναῶν καὶ ἄλλων Κυριακῶν τόπων.

ZONAR. Ἀρχαῖον ἔθος ἦν τὸ μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν θεῶν μυστηρίων σωσίστια γίνεσθαι καὶ συμπόσια τῶν πλουσιῶν χορηγούντων τὰ βρώματα, προσκαλουμένων δὲ καὶ τοὺς πενεστέρους. Οὐ καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ μέμνηται, μεμψόμενος αὐτοῖς, ὅτι ἰδίᾳ ἕσθιον μὴ ἀναμένοντες καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐπάγων· Ἐκαστος τὸ ἴδιον δεῖπνον προσλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὁ μὲν πεινᾷ, ὁ δὲ μεθύει. Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ κατασχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Τοῦτο οὖν τὸ τῶν συμπόσιων ἔθος, ὃ καὶ ἀγάπην ἐκάλεσεν ὁ κανὼν, διὰ τὸ ἐξ ἀγάπης γίνεσθαι, ἢ ὡς ἀγάπης συστατικόν (τὸ γὰρ συνεσθίειν εἰς ἀγάπην τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγει τοὺς συνεσθιόντας) ἐν ἐκκλησίαις ὑστερον γινόμενον ἕδος τῶν θεῶν ναῶν ἢ τῶν προτεμενισμάτων ἐσθιόντων τῶν συνερχομένων εἰς τὸ φαγεῖν αἰτιᾶται ὁ κανὼν οὗτος. καὶ καλεῖται μὴ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταῦτα ποιεῖν, καὶ ἐντὸς τῶν θεῶν οἰκῶν ἐσθίειν, ἀλλ' ἐξω ποῦ μηδὲ ἀκούετο στρωνοῦεν. Ἡ δὲ λέξις τῶν ἀκουσίων τῶν Λατίνων ἐστίν. Ἀκούεω γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ἀναπίπτω. Σημαίνει δὲ στρωμνὰς ἡμένας εἰς ὕψος καὶ μαλακάς. Αὗται δὲ τρυφῆς καὶ βλακαίας εἰσὶ. Πολλοὶ οὖν δὲ τοῦ Κυριακοῦ ἔθους εὐρηται ἐν τοῖς κανόσιν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας λαμβανόμενον. Μόνος δ' ὁ κανὼν οὗτος διαπέλλει τάχα τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ Κυριακόν. Οἶμαι δὲ τὸ Ἡ ἐνταῦθα μὴ διασκευτικῶς κεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἐπερμηνευτικόν, καὶ ἀντὶ τοῦ Ἡτοι. Εὐρίσκομεν γὰρ καὶ ἐν τῇ θεῷ Γραφῇ τὸ Καὶ μὴ ὡς σύνδεσμον συμπλεκτικόν παραλαμβανόμενον, ἀλλ' ὡς αἰτιολογικόν, καὶ ἀντὶ τοῦ γὰρ δεχόμενον ὡς ὅταν λέγη· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· αἰτίαν τοῦ δοξάζεσθαι τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης τῆς Γραφῆς, ἐπὶ γῆς εἰρήνη, τοῦ Καὶ ἀντὶ τοῦ γὰρ τεθέντος. Καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ φησὶ· Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου· Σὺ, λέγων, βοήθει· ἢ γὰρ ἀνθρωπίνῃ σωτηρίᾳ ματαία καὶ ἀνωφελής. Καὶ ἐν ταῖς νομικαῖς δὲ βίβλοις εὐρηται πολυλάκις ὁ διασκευτικὸς σύνδεσμος ἀντὶ συμπλεκτικοῦ παραλαμβανόμενος. Φησὶ γὰρ βιβλίον μὲ τίτλος γ'· Ἐάν τις γράψῃ, Ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἐστω μου κληρονόμος, ἢ τόνδε ἢ τόνδε ἐλευθερῶ, ἔδοξε τὸ Ἡ ἀντὶ τοῦ Καὶ δεχθῆναι συμπλεκτικοῦ. Καὶ τίτλος ιε' τοῦ αὐτοῦ βιβλίου φησὶν· Ἐάν ληγατεύσω τῇ γυναικί μου κόσμητα, ἢ ὅσα χάριν αὐτῆς ἠῆτρέπηκα, πάντα λαμβάνει· τοῦ Ἡ συνδέσμου, ἀντὶ τοῦ Καὶ παραλαμβανόμενου. Καὶ ὁ δεύτερος δὲ τίτλος τοῦ δευτέρου βιβλίου, ὃς περὶ ῥημάτων ἐπιγράπται σημασίας, ἐν κεφαλῇ ιγ' φησὶν· Ὁ συμπλεκτικὸς καὶ ὁ διασκευτικὸς ἐσὶν ὅτε ἀντὶ ἀλλήλων παραλαμβάνονται. Οὕτως εἰκόσασι καὶ οἱ τῆς συν-

¹⁰ 1 Cor. xi, 21, 22. ¹¹ Luc. ii, 14. ¹² Psal. lxx, 13. ¹³ Psal. xxxv, 7.

όου τούτης Πατέρες τῷ Ἡ ἐνταῦθα ἀντί τοῦ Ἦτοι Α
χρησασθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀγάπαι ἐν τοῖς Κυριακοῖς ἤ ἐν ταῖς ἐκκλη-
« σιαῖς οὐ τελούνται, οὐδὲ ἀκούδιτα στρώννυνται·
« ἀλλ' οἱ μὴ παύμενοι ἀφορίζονται.

Οὐ δεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον κοινὸν ἡγεῖσθαι οἶκον,
καὶ ἐν αὐτῷ τὰς λεγομένας ἀγάπας τελείσθαι, καὶ
ἐνδον ἐσθίειν, ἢ στρωννύειν ἀκούδιτα. Τὸν δὲ τοῦτο
ποιεῖν τολμῶντα, εἰ μὴ παύοιτο, ἀφορίζεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ΟΕ'

« Τὸς ἐπὶ τὸ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγίνο-
« μένους βουλόμεθα, μῆτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρη-
« σθαι καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκθιάζεσθαι, Β
« μῆτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ ἄρμο-
« διων τε καὶ οικειῶν· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσ-
« οχῆς καὶ κατανύξεως τὰς ψαλμωδίας προσάγειν
« τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ. Εὐλαβεῖς γὰρ
« ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λό-
« γιον (84). »

ΒΑΣ. Αἱ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι οἶκοι προσευχῶν
λέγονται· δεῖν καὶ οἱ προσευχόμενοι παρακαλεῖν
τὸν Θεὸν ὀφείλουσι μετὰ δακρύων καὶ ταπεινώσεως,
οὐ μὴν μετὰ ἀτάκτου καὶ ἀναιδοῦς σχήματος. Διω-
ρίσαντο οὖν οἱ Πατέρες, μὴ γίνεσθαι τὰ ἱερὰ ψαλμω-
δήματα διὰ βῶων ἀτάκτων καὶ ἐπιτεταμένων καὶ
τὴν φύσιν παραβιάζομένων· μῆτε τὴν διὰ τινων
καλλιφωνιῶν ἀνοικειῶν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστά-
σει καὶ ἀκολουθίᾳ, οἷά εἰσι τὰ θυμεικὰ μέλη, καὶ
« περιττὰ ποικιλία τῶν φωνῶν· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς
κατανύξεως καὶ θεαρέστου τρόπου προσάγειν τῷ
Θεῷ τὰς εὐχὰς, τῷ εἰδῶτι τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν
ἡμῶν. Ταῦτα δὲ παρεκλεύσαντο ἀκολούθως τῷ
εὐαγγελικῷ ῥητῷ, τῷ διοριζομένῳ μὴ κατὰ ἐθνι-
κοὺς εὐχεσθαι ἡμᾶς μετὰ βαττολογίας καὶ κραυγῆς,
ὡς οἰόμενοι εἰσακουσθῆναι διὰ τὴν πολυλογίαν
ἡμῶν, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ προσάγειν τὸν ὕμνον τῷ
Θεῷ· ποιεῖν δὲ καὶ τὰς αἰτήσεις ὁμοίως, ἵνα καὶ ὁ
Πατὴρ ἡμῶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσῃ
ἡμῖν ἐν τῷ φανερῷ. Ἐπεὶ δὲ, φασί, καὶ ὁ Μωσαϊκῆς
νόμος εἶπεν ἐν τῷ Λευϊτικῷ· Εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς
υἱοὺς Ἰσραὴλ, μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τοῦ νόμου τούτου
δεξάμενοι τὸ πλήρωμα, ὀφείλομεν εὐλαβέστεροι
εἶναι, καὶ κατὰ τὰ νενομισμένα πολιτεύεσθαι. Ἐπεὶ
δὲ παρὰ διαφόροι, ἀγιωτάτοις πατριάρχεις ἐλαλήθη
μὴ μόνον ἐν ταῖς ἑορταῖς γίνεσθαι τοιαῦτα παρὰ τῶν
ψαλμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν πανυχίσι καὶ μνημοσύναις
τεθνεῶτων· γεγῆνασι διάφορα σημεῖωματα συνοδικῶς
ἀφορισμῷ καθυποβάλλοντα τοὺς τοιαῦτα ποιῶντας,
καὶ μὴ διὰ ψαλμωδημάτων καὶ ἀλληλουτῶν λιτῶν

A modo igitur ab hujus quoque synodi Patribus par-
ticulam, Vel, pro, Sive, adhibitam fuisse existi-
marim.

ARIST. « Agapæ in ecclesiis non sunt peragenda,
« nec accubitus sternendi : quietiam qui non
« desistant, segregantur.

Non oportet Dei domum communem domum
existimare, et in ea agapas dictas peragere, et
intus comedere, aut accubitus sternere : is autem,
qui hoc ausus est facere, et non cessat, segre-
getur.

CANON LXXV.

« Eos, qui in ecclesiis ad psallendum accedunt,
« volumus, nec inordinatis vociferationibus uti
« et naturam ad clamorem urgere, nec aliquid
« eorum, quæ ecclesiæ non conveniunt et apta
« non sunt, asciscere : sed cum magna atten-
« tione et compunctione psalmodiis Deo, qui
« est occultorum inspector, offerre. Pios enim
« fore filios Israel sacrum docuit oraculum. »

BALS. Dei ecclesiæ dicuntur domus orationis ;
unde etiam qui orant, cum lacrymis Deum orare
debent et cum humilitate, non autem cum inordi-
nato et impudente habitu. Statuerunt ergo Patres
non esse sacra canenda cantica et psalmodias in-
ordinatis et intentis vociferationibus, et nature vim
asserentibus ; nec etiam quibusdam flexis modula-
tisque vocibus, ecclesiastica constitutioni et con-
sequentia non supervacaneæ vocis varietates :
sed cum multa compunctione et moribus piis et
sanctis Deo preces offerre, qui novit cordium no-
strorum occulta. Hæc autem jusserunt consequen-
ter dicto evangelico, quod statuit : Non oportere
nos, sicut et ethnici, cum loquacitate et clamore
precari, tanquam per multiloquium nostrum nos
exaudiendos arbitremur, sed in occulto, Deo hy-
mnum offerre : facere autem petitiones similiter,
ut Pater noster cælestis, qui videt in abscondito,
nobis reddat in aperto ¹³. Quoniam autem, inquit,
lex quoque Mosaica dixit in Levitico, pios
filios Israel futuros, nos quoque, qui hujus legis
complementum accepimus, magis pii esse debemus,
et prout constitutum est, nos gerere ¹⁴. Quoniam
autem apud diversos sanctissimos patriarchas di-
ctum est, non solum in festis hæc fieri a cantori-
bus, sed etiam in vigiliis et mortuorum monu-
mentis : fuerunt multa synodalia edicta segregationi
subjicientia eos, qui talia faciunt, et non per can-
tica, et triodia simplicia minimeque elaborata, et

¹³ Matth. vi, 18. ¹⁴ Levit. xviii, 5.

Guill. Beveregii notæ.

(84) Ἐδίδαξε λόγιον. Post hæc verba, et ante
Bisamonis scholia, in codice nostro Bodleiano hæc
interseruntur, Σημειῶσαι τὸν παρόντα κανὼνα κω-
λύοντα τὰς θυμεικὰς ψαλμωδίας, καὶ τὰ λεγόμενα
διδάγματα, καὶ θαύμασον πῶς ἀναιδῶς γίνεται ἡ

τούτου καταφρόνησις, Nota præsentem canonem,
scenicis psalmodiis, et quæ diplasmata dicuntur,
retantem ; et mirare ut impudenter neglectui habeatur.
Hæc autem e margine in textum transcripta vi-
dentur.

secundum Ecclesiæ constitutionem cantata nocturnam psalmodiam peragunt. Lege et synodi Carthaginensis canonem 108, et quæ in eum scripta sunt. Lege etiam Patris nostri Joannis Chrysostomi jam inter beatos, homiliam in seraphim, item in illud, Vidi Dominum sedentem in throno alto et elato. Prohibet enim psalmodias scenicas, et manuum gesticulationes, vocesque protractas et vibratas.

ZONAR. Psalmos in ecclesia recitandi consuetudo deprecatio quædam est ad Deum, qua Numinis, ob ea quæ admisimus iritati, pacem nobis ac veniam votis supplicibus imploramus. Supplicantes vero ac rogantes humili abjectoque habitu incedere par est. Clamores autem inconditæque vociferationes, non demissionis, sed elati ac temere exsultantis animi sunt argumentum. Qui ergo psalmis in ecclesia recitandis vacant, eos attente ac mærentium habitu psallere, non inconditis ac violentis vociferationibus (est vero vociferatio intenta et vehementiore conatu explosa vox), obstrepere jubet canon. 246 Neque id tantum, sed quidquam præterea minus accommodatum atque ab ecclesiæ sanctitate alienum, quales sunt infracti illi modorum soni argutæque cantilationes, atque ad scenicos meretriciosque ritus nimis evariata modulatio, quibus præcipua hoc tempore in templis canentium cura impenditur, adhiberi vetat. Quibus sic constitutis, testimonium quoque postea ex sacris Litteris profert. Pios namque, inquit, fore filios Israel sacro oraculo edocti sumus. Nos autem filiorum Israel nomine significari iudicant illa, divi Pauli: Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abrahamæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi sunt filii Dei; sed qui filii sunt promissionis æstimantur

ARIST. « Inordinata psallentium vociferatio non admittitur, et qui asciscit quæ ecclesiis non conveniunt. »

Cum compunctione et attentione multa psalmodies Deo occultorum inspectori offerre oportet, et non inordinatas edere vociferationes, et naturam ad clamorem urgere; filios enim Israel pios fore sacrum docuit oraculum: sed nec quidquam, quod non aptum et accommodatum est ecclesiasticæ constitutioni, psallere oportet.

CANON LXXVI.

« Quod non oportet intra sanctos ambitus caupo-

¹⁸ Rom. ix, 6.

Guill. Beveregii notæ.

(85) *Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ.* Hæc usque ad finem hujus interpretationis in codice Amerbachiano desiderantur. Exstant autem in editione Parisiensi, sed aliter lecta quam hic e ms. Bodleiano edita; his nimirum verbis, Ἀνάγνωθι τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ρη' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα. Ὡσαύτως; ἀνάγνωθι καὶ τὸν πανηγυρικὸν λόγον τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυ-

στούμου, τὸν γραφέντα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ προφητικοῦ ῥητοῦ τοῦ λέγοντος, *Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου.* Κωλύει γὰρ τὰς θυμεικὰς ψαλμωδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρῶν καὶ τὰς ἐκτεταμένας φωνὰς καὶ κινήσεις.

ZONAR. Ἡ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γινομένη ψαλμωδία παράκλησις ἐστὶ πρὸς Θεόν, δεομένων ἡμῶν ἡλεῶν ἔσεσθαι τὸ ἔθειον ἡμῖν ἐφ' οἷς αὐτῷ προσεκρούκαμεν. Οἱ δὲ παρεκαλοῦντές τε καὶ δεόμενοι ταπεινὸν ἦθος καὶ κατανευγμένον ἔχειν ὀφείλουσι. Τὸ δὲ βοᾶν καὶ κραυγάζειν οὐ κατεσταλμένον ἦθος, ἀλλὰ θρασέος ἐστὶ καὶ γεγυρωμένου. Διὸ καὶ τοὺς ψάλλοντας ἐν ἐκκλησίαις ὁ κανὼν ἀπαιτεῖ μετὰ προσοχῆς καὶ κατανύξεως ψάλλειν, ἀλλὰ μὴ ἀτάκτως βοᾶν, καὶ τὴν φωνὴν ἐκδιάζεσθαι πρὸς κραυγὴν. Κραυγὴ δ' ἐστὶν ἐπιτεταμένη φωνὴ καὶ βίη ἐκρηγνυμένη. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀπαγορεύει, ἀλλ' οὐδὲ τι ἐπιλέγειν συγχωρεῖ ἀνοικεῖον καὶ ἀνάρμοστον ἐκκλησίαν, οἷά εἰσι τὰ κεκλασμένα μέλη καὶ μινυρίσματα, καὶ ἡ περιττὴ τῶν μελωδιῶν ποικιλία, εἰς ψῆδὰς ἐκτρεπομένη θυμεικὰς καὶ εἰς ἔσηματα παρνηκὰ, τὰ νῦν ἐν ψαλμωδαῖς ἐπιτηδευόμενα μάλιστα. Ταῦτα διαταττόμενος ἐπάγει καὶ γραφικὴν μαρτυρίαν, λέγων· Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον. Υἱοὶ δὲ Ἰσραὴλ ἐσμέν, ἡμεῖς κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον, λέγοντα· Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὔτοι Ἰσραὴλ, οὐδ' οἱ εἰσι σπέρμα Ἀβραάμ πάντα τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα· τουτέστιν οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζονται εἰς σπέρμα.

ARIST. « Ἄτακτος κραυγὴ τοῦ ψάλλοντος ἄδεκτος, καὶ ὁ ἐπιλέγων τὰ καὶ ἐκκλησίαις ἀνάρμοστα. »

Μετὰ κατανύξεως καὶ προσοχῆς πολλῆς δεῖ τὰς ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ, καὶ μὴ ἀτάκτοις χρᾶσθαι βοαῖς, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκδιάζεσθαι. Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον· ἀλλὰ μηδέ τι ψάλλειν ἀνοικεῖον, καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει μὴ ἐν ἀρμόδιον.

KANON OΓ'.

« Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιδύλων καπτέλειον

συστόμου, τὸν γραφέντα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ προφητικοῦ ῥητοῦ τοῦ λέγοντος, *Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου.* Κωλύει γὰρ τὰς θυμεικὰς ψαλμωδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρονοούντων, καὶ τὰς ἐκτεταμένας ἐκβοήσεις. Hic autem omittitur oratio ejus in Seraphim, quæ exstat in quinto divi Chrysostomi operum tomu, pag. 155, edit. Savil.

« ἢ τὰ διὰ ἀρωμάτων εἶδη προτιθέναι, ἢ ἑτέρας Ἀ
 « πράσεις ποιεῖσθαι, τὸ σεβάσιμον ταῖς ἐκκλη-
 « σίαις φυλάσσοντας. Ὁ γὰρ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ
 « Θεὸς, διὰ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν
 « ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τοῦ Πατέρος αὐτοῦ
 « ἐμπορίου οἶκον παρεκελεύσατο· ὅς καὶ τῶν
 « κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεε, καὶ τοὺς τὸ ἱε-
 « ρὸν κοινοποιούντας ἀπήλασεν. Εἰ τις οὖν ἐπὶ
 « τῷ προκειμένῳ ἀλῶ πλημμελήματι, ἀφοριζέ-
 « σθω (86). »

ΒΛΑΣ. Τὴν ἀνάλογον τιμὴν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν
 καὶ τῶν περὶ αὐτὰς συντηροῦντες οἱ θεοὶ Πατέρες,
 καὶ μὴ ἀνεχόμενοι ὅλως κοινοῦσθαι παρὰ τινος τὰ
 ἱερὰ, διωρίσαντο μὴ προτιθεσθαι ἀρωματικά εἶδη
 ἔνθον τῶν ἱερῶν περιδόλων, μηδὲ καπηλείον γίνε-
 σθαι ἐν αὐτοῖς, μηδὲ ἀπλῶς πιπράσκεσθαι τι ἐνδόν
 τούτων· ἀλλ' εἶναι ἀνεπικαιρώνητα παντελῶς τοῖς
 ἐμπορευομένοις· Ὅτι, φασί, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν
 Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς, πραγματικῶς διδάσκων
 ἡμᾶς διὰ τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ μεγάλως
 κολάζεσθαι τὴν κοινοῦντα τὸ ἱερὸν, καὶ οἶκον ἐμπο-
 ρίου τὴν οἶκον τοῦ Θεοῦ ποιοῦντα, τοὺς κολλυβιστάς,
 τούτέστι τοὺς τραπεζίτας, ἐκ τῶν ἱερῶν περιδόλων
 ἐξήλασε· κόλλυθος δὲ τὸ λεπτὸν νόμισμα· καὶ τὰ
 κέρματα αὐτῶν, τούτέστι τὰ διὰ νομισμάτων προ-
 χεῖρια, ἐξέχεεν. Τοὺς γοῦν τοιοῦτόν τι ποιήσαι τολ-
 μήσαντας ἀφορισμῷ καθυπέβαλον. Διαφόρων δὲ
 ἀγιοτάτων πατριαρχῶν προσταζάντων ἀπὸ τε τοῦ
 Αὐγουστεῶνος (87) καὶ τῶν προεχέστερων μερῶν
 τῷ προνάῳ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃς ἐκ-
 κλησίας τοῦ τραπεζίτας διωχθῆναι, καὶ τοὺς ψωμο-
 πώλας καὶ ὄπωροπώλας, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐμπόρους,
 εἰπὸν τινες, ὡς περιδόλους ἐκκλησιαστικούς ὁ κανὼν
 ὀνομάζει τοὺς προνάους ἐκάστου ναοῦ, οὐ μὴν τὰς
 φιάλας καὶ τὰ ἕτερα μέρη τῶν θείων ναῶν, τὰ συνη-
 νωμένα αὐτοῖς. Τοῖς πλείοσι δὲ τοῦτο οὐκ ἤρεσεν.
 Εἶπον γὰρ ὡς, ἐπεὶ ὁ κανὼν ἐκκλησίας οὐκ ἐμνήσθη
 (τὸ γὰρ ἐν μεσονάῳ ἢ προνάῳ καπηλείον γενέσθαι ἢ
 ἀγορινόμων συνέδριον, οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν τινος
 Χριστιανοῦ ἔλθοι, ὡς ἀσεβέστατον), ἀλλὰ ἱερῶν πε-
 ριδόλων ναοῦ, ὀφειλομένον περὶ τούτων τὴν πᾶσαν

« natorium officinam, vel quæ sunt per aro-
 « mata species proponere, vel alias venditiones
 « facere, suam venerationem ecclesiis servantes.
 « Servator enim noster et Deus, per suam in
 « carne vitæ agendæ rationem nos instituens,
 « non facere domum Patris sui domum negotia-
 « tionis jussit; qui etiam nummulariorum æs
 « effudit, et eos, qui sacrum commune faciebant,
 « eiecit¹⁶. Si quis ergo in prædicto delicto de-
 « prehensus fuerit, segregetur. »

ΒΑΙ. S. Sanctarum ecclesiarum convenientem
 honorem, eorumque quæ ad illas pertinent, sancti
 Patres conservantes, nec sustinentes ut ab ullo
 omnino quæ sunt sacra sint communia, decreve-
 runt non esse proponendas aromaticas species in-
 tra sanctos ambitus, nec in eis fieri cauponatorium
 officinam, nec intra ipsos aliquid omnino vendi:
 sed eos esse a mercatorum comunione alienos;
 Quoniam, inquit, Dominus quoque noster Jesus
 Christus et Deus, per suam in carne vitæ agendæ
 rationem, nos diserte docens esse valde puniendum
 eum, qui quod est sacrum commune facit, et do-
 mum negotiationis reddit, nummularios, hoc est,
 mensarios seu argentarios ex sacris ambitibus ab-
 egit (κόλλυθος autem exiguum nummum significat),
 et æs eorum, hoc est, nummos expositos effudit.
 Eos ergo, qui hoc facere ausi fuerint, segregationi
 subjecerunt. Cum autem permulti sanctissimi pa-
 triarchæ, et ab Augustali et a propinquioribus
 C Magnæ ecclesiæ vestibulo partibus, nummularios,
 et crustularum fructuumque venditores, et reliquos
 mercatores, expelli jussissent, dicebant quidam,
 canonem ecclesiasticos ambitus nominare porticus
 ac vestibula uniuscujusque templi, sed non et
 phialas aliasque divinarum ædium partes, quæ eis
 unitæ sunt: hoc autem pluribus non placuit. Di-
 cebant enim, quod quoniam canon de Ecclesia non
 meminit (quod enim in medio templi vel in ejus
 vestibulo sit caupona vel mercatorum conventus,
 nulli Christiano ne in mentem quidem venerit, ut
 quod sit a pietate alienissimum), sed de sacris

¹⁶ Joan. II, 16.

Guill. Beveregii notæ.

(86) Πλημμελήματι. ἀφοριζέσθω. Inter hæc ul-
 tima canonis verba et Balsamonis interpretationem
 nota quædam marginalis in ms. nostro Bodleiano
 interponitur, quæ sic se habet Σημείωσαι τὸν πα-
 ρόντα ὡς κανόνα, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, καὶ
 ζῆτει τὴν διόρθωσιν τῶν ἐν τοῖς μυρεψίοις τῆς Με-
 γάλῃς· Ἐκκλησίας τελοῦμένων, καὶ ἐν τῷ τοῦ πρω-
 τερχίκου περιβολαίῳ· καὶ ἐστὶ τούτου ἐνδότερος.
 Ὡσαύτως καὶ τῶν ἀπερχομένων ἐν ταῖς ὀπουδήποτε
 τελεταῖς καὶ πανηγύρεσι, χάριν πραγμάτων καὶ δο-
 σοληψιών· μεγάλης γὰρ εἰσι κατακρίσεως οἱ τοιοῦτοί
 ἄξιαι. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκη-
 τικοῖς αὐτοῦ ταῦτα, οὐ μὴν ἐπειδὴ ἕτεροι προλαβόν-
 τες παρέφθειραν τὴν κεκρατηκυῖαν συνήθειαν ἐπὶ
 τῶν ἁγίων, καὶ ἀντὶ τούτου προσεύχεσθαι, τὸν τε
 καρπὸν καὶ τὸν τόπον ποιοῦντα ἀγορᾶν καὶ πανήγυ-
 ριν καὶ ἐμπορίαν. Ex eo autem, quod non solum
 canon, sed et ipsa Balsamonis interpretatio hic no-

D tetur, palam est hæc verba ad Balsamonis textum
 nequiequam pertinere; ac proinde in aliis omnibus
 codicibus, quos videre contigit, rectius omit-
 tuntur.

(87) Ἀπὸ τε τοῦ Αὐγουστεῶνος. Sic dictus est
 locus quidam Constantinopoli, ubi opsonia vende-
 bant. Codinus ἐπωνόμασε τὸν τόπον ἀγουστεῶνα,
 πρότερον γουστεῖον λεγόμενον ἵχθουν ὀψωπώλιον.
 Cod. De orig. Constantinop. Prope fuit Magnam
 Ecclesiam, ut non solum ex hoc Balsamonis loco,
 sed et ex Niceta Choniata constat, dicente, οὐκ οὖν
 ὄσαι τῷ ἱερῷ οἶκῳ κατὰ τὸν Αὐγουστεῶνα συνή-
 πτοντο, παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν ἀπερρύθησαν. Et paulo
 post. τέλος δὲ τοῖς πάντοθεν βάλλουσι ἐκ τοῦ νεῶ
 πιεζόμενοι, ἀφίστανται τῆς τοῦ Αὐγουστεῶνος αὐ-
 λαίας, καὶ εἰσίσαι τὸ πρόναον, Nic. Choniata. in
 Alexio Man. Comm. fil.

templi ambitibus, de his debemus omnem dubitationem adducere. Omnes autem illos esse sacros ambitus dixerunt, qui rationis expertium animantium conculcationi permisi non sunt, etiamsi alio quodam modo sint communes: ex 12 cap., primit., v lib. quod dicit: Usque ad terminos ecclesie in foro publico securitatem habeant, qui confugerant interioribus lavacris, vel hortis, vel domiciliis, vel porticibus, vel atriis utentes **247** et prohibeantur intra templum dormire vel comedere, lavacra et hortos, et porticus ecclesie conjuncta sacros ambitus esse ne dixeris, ut illic etiam prohibeantur proponi venalia. Hæc enim ecclesie quidem partes reputabuntur: sacri autem ambitus non dicentur. Et, ut communia quidem, sanctorum ambituum honore digna non habeantur: sed propter ecclesie privilegium, qui eum, qui eo confugit, ex ipsis abriperit, punietur. Nota vero, intra solum templum edere ac bibere prohiberi eos, qui ad ipsum conuenerint.

ZONAR. *Domus mea, dixit Dominus ad Judæos, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Ne igitur eadem fidelibus obijci queant, ne intra sacri loci ambitum cauponas extruere, neve esculenta aut alia quæcunque venalia habere liceat, Patres derrevere. Neque vero intra ecclesiam, sed intra sacri loci ambitum ea fieri velant. Sunt vero sacri ambitus omnia sanctorum templorum septa, ita ut neque in templorum arcis, neque in vestibulis aliquid ejusmodi fieri canon sinat: quamvis ea nunc impie fiant. Suam vero sententiam Patres ex Evangelio confirmant, nos ita a Christo edoctos esse dicentes; qui et Judæis, ne domum Patris sui domum negotiationis facerent, imperavit, et sacrilegos nundinatores a templo expulit, et nummulariorum æs effudit. Sunt vero κολλυβισται, seu nummularii, qui exigua numismata, hoc est, nummos, vendunt. Κόλλυθος enim apud Græcos exiguum numisma est, quod a Romanis nummus vocatur. Est vero κέρμα, idem quod numisma.

ARIST. « Intra sacrum ambitum caupona constitui non debet; ac ibidem cibos vendi ineptum: et qui utrumvis facit, segregatur. »

Dei domum domum negotiationis non facere **D** sit Sospitator et Deus noster: quapropter intra sacros ambitus non oportet officinam cauponatoriam instituere, et quæ per edulia sunt species proponere, aut alias facere venditiones. Si quis itaque in hujusmodi peccato deprehensus fuerit, segregabitur.

CANON LXXVII.

« Quod non oportet sacris initiatos, vel clericos, vel ascetas, lavari cum mulieribus: nec omnem Christianum vel laicum. Hæc est enim prima et condemnatio apud gentes. Si quis autem hac

¹¹ Matth. xxi, 13.

A εισάγειν ἀμφιβόλιαν. Πάντες δὲ ἐκείνους εἶπον εἶναι ἱεροὺς περιβόλους, τοὺς μὴ ἀπολυθέντας εἰς ἀλόγων ζώων καταπάτησιν, καὶ ἀλλοτρόπως κοινωθέντας. Ἀπὸ μέντοι τοῦ ἰβ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, τοῦ λέγοντος· Μέχρι τῶν ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας; ὅρων τὸ ἀσφαλές ἐχέτωσαν οἱ προσφυγόντες τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκημασι, ἢ στοαῖς, ἢ αὐλαῖς χρώμενοι, καὶ κωλυέσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν· μὴ εἴπη; καὶ τὰ λυτρά καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς τὰς συννηωμένας ταῖς ἐκκλησίαις ἱεροῦς περιβόλους εἶναι, ὡς ἐντεῦθεν κωλυέσθαι καὶ τὸ προτιθέσθαι ὄνια ἐπ' αὐτοῖς. Ταῦτα γὰρ μέρη μὲν τῆς ἐκκλησίας λογίζονται· ἱεροὶ δὲ περιβόλοι οὐ λεχθήσονται. Καὶ ὡς κοινὰ μὲν, τῆς τιμῆς τῶν ἱερῶν περιβόλων οὐκ ἀξιωθήσονται· διὰ δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας προνόμιον, ὃ ἐξ αὐτῶν ἀφαρπάξας πρόσφυγα κολασθήσεται. Σημειώσεται δὲ ὅτι ἐντὸς μόνου τοῦ ναοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν τοὺς πρόσφυγας κεκώλυται.

ZONAR. Ὁ οἶκος μου, τοῖς Ἰουδαίοις ἐρη ὁ Κύριος, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτῶν ἐποίησατε σπηλαιον ληστῶν. Ἴν' οὖν μὴ καὶ τοῖς πιστοῖς τοῦτο βῆθῃ, ἀπηγόρευσαν οἱ Πατέρες ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖα συνιστᾶν, ἢ ἐδώδιμα προτιθέναι εἰς πρᾶσιν, ἢ ἕτερα τινα. Οὐκ εἶπον δὲ ἔνδον τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῶν ἱερῶν περιβόλων. Περιβόλοι δ' εἰσὶν ἱεροὶ αἱ τῶν θεῶν ναῶν ἅσασαι περιοχαί· ὥστε οὐδ' ἐν προτεμενίσμασιν, οὐδ' ἐν προαυλοῖς τοιοῦτόν τι γίνεσθαι παραχωρεῖ ὁ κανὼν· εἰ καὶ νῦν ἀνευλαβῶς ταῦτα γίνονται. Κατασκευάζουσι δὲ τὸν οἶκον λόγον οἱ Πατέρες ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, λέγοντες τὸν Χριστὸν τοῦτο παραδοῦναι ἡμῖν, λέγοντα τοῖς Ἰουδαίοις· Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορείου· καὶ ἀπελάσαντα ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοὺς θεοκαπήλους, καὶ τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐκχέαντα. Κολλυβισται δ' εἰσὶν οἱ τὰ λεπτὰ νομίσματα πωλοῦντες, ἦτοι τοὺς νούμμους· κόλλυθος γὰρ παρ' Ἑλλήσι τὸ λεπτὸν νόμισμα, ὃ παρὰ Ῥωμαίοις νούμμος καλεῖται. Καὶ κέρμα δὲ τὸ νόμισμα λέγεται.

ARIST. « Ἐν ἱερῷ περιβόλῳ καπηλεῖον ἀσύστατον, καὶ πωλούμενα βρώματα μάτια· καὶ ἐν ἀμφοτέροις ὁ ποιῶν ἀπορίζεται. »

Τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον μὴ ποιεῖν ἐμπορείου οἶκον παρεκελεύσατο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Θεός· διὰ τοῦτο οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖον συνιστᾶν, καὶ τὰ διὰ βρωμάτων εἶδη προτιθέναι, ἢ ἑτέρας πράξεις ποιεῖσθαι. Εἰ τις οὖν τοιοῦτόν τι φανῇ πλημμελῶν, ἀφορισθήσεται.

KANON OZ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικῶς, ἢ κληρικῶς, ἢ ἀσκητῶς ἐν βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· μηδὲ πάντα Χριστιανὸν ἢ λαϊκόν. Αὕτη γὰρ πρώτη καὶ κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν. Εἰ δὲ τις ἐπὶ

ε τοῦτο φωραθεῖη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαι- A
ρεῖσθω (88) · εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω. »

BALS. Ὡς εἶπε πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐλούοντο
Ιερωμένοι τινές, καὶ μοναχοὶ, καὶ λαϊκοὶ μετὰ γυ-
ναικῶν, μὴ ἐπιστρεφόμενοι τῆς ἀποστολικῆς θείας
παραγγελίας, τῆς λεγούσης · Ἀπρόσκοποι γίνεσθε
καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἑλλῆσι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ
Θεοῦ. Διορθούμενοι οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὡς
ἀπρεπέστατον καὶ σκανδαλοποιόν, καὶ διεγείρον εἰς
δαίμονιώδεις ἐπιθυμίας, φέρον τε τοὺς χρωμένους
τῇ ἀσέμνῳ ταύτῃ διαγωγῇ εἰς μεγάλην κατὰ γυναι-
κῶν, διωρίσαντο τὴν οὕτως ἀδιαφύρατος καὶ ἀπρεπῶς
εἰς τὸ ἐξῆς μετὰ γυναικῶν λουόμενον, κληρικῶν μὲν
ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκῶν δὲ, ἀφορίζεσθαι. Ση-
μειώσαι δὲ ὅτι ὁ κανὼν διαφορὰν ποιεῖται κληρι- B
κῶν, Ιερωμένων, λαϊκῶν, καὶ ἀσκητῶν. Ἰερωμένοι
γάρ εἰσιν οἱ τοῦ βήματος, οἱ καὶ χειροτονούμενοι ·
ἐπίσκοποι· δηλονότι, ἱερεῖς, διάκονοι καὶ ὑποδιάκο-
νοι. Κληρικοὶ πάντες οἱ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἐν ναοῖς
ἐξυπηρετούμενοι, ἤγουν ἀναγνώσται, θεωροὶ, καὶ
ἔστροι τοιοῦτοι· ἀσκηταὶ δὲ οἱ μοναχοὶ ὅσοι οὐκ
ἐφθασαν ἐπισκοπικὴν σφραγίδα δεξασθαι, ἀλλὰ μό-
νην ἐπίκουριδα μοναχικὴν. Οἱ γὰρ σφραγίδα δεξά-
μενοι ἐπισκοπικὴν μοναχὸν κληρικὸν λέγονται.
Ἀσκητῶν δὲ καὶ μοναχῶν οὐδεμία διαφορὰ. Συνα-
γαγῶν οὖν εἰπὼ ὡς οἱ μὲν τοῦ βήματος δι' ἐγγρα-
φῆς ὀμνύουσιν ὀφείλουσιν· οἱ δὲ ἐκτὸς τοῦ βήματος
κατὰ λαϊκοὺς ἐπομόσονται, κἄν μοναχοὶ ᾧσι. Τινές
μὲντοι λαϊκοὶ μετὰ τῶν οικειῶν ὁμοζύγων ἐν βλα-
νεῖσι λουόμενοι, καὶ χάριν τοῦτου ἐλεγχόμενοι, C
λέγουσι μὴ κωλύεσθαι τοῦτο ὑπὸ τοῦ κανόνος· Σάρξ
γὰρ μία εἰσι, καὶ οὐδὲν τι ἄσεμνον δοκεῖ γίνεσθαι
μέσον αὐτῶν, μὴ διεστηχέτων ἀλλήλων τοῖς σώμα-
σιν· ἐκεῖνους δὲ κολάζεσθαι, τοὺς σὺν τῇ πορνείᾳ
καὶ ἀσχημόνως διέχοντας, καὶ τῆς φύσεως μὴ
αἰσχυνόμενους τὴν ἀπρέπειαν. Οὐκ ἤρσαν δὲ ταῦτα
τοῖς εὐλαβεστέροις, εἰποῦσι κατὰ γυναικῶν πρώτῃ
εἶναι τοῦτο παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ὁ κανὼν φησι,
κάντεςθεν καὶ κολάζεται ὅπωςδὴποτε γινόμενον·
καὶ ὅτι κἄν δοκῶσιν οἱ ὁμοζύγοι ἐν σώμα εἶναι,
ἀλλ' οὐκ ἐφείται αὐτοῖς κακῶς τοῖς οικείοις χρή-
σασθαι μέλεσιν. Ἐπεὶ τὸ γὰρ, εἰ τοῦτο ἦν, οὐδὲ οἱ
ἐπιχειρήσαντες ἑαυτοὺς ἀνελεῖν ἵνα ἐκολάζοντο (89).

ZONAP. Ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, Δεῖ, φησὶ, D
κατὰ προνοσίαν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· καὶ
πάλιν· Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους, καὶ

¹⁸ I Cor. i, 52. ¹⁹ II Cor. viii, 21.

Guill. Beveregii notæ.

(88) *Ei δὲ λαϊκὸς ἀφορίζεσθω.* In codice nostro
Bodleiano post hæc ultima canonis verba habes,
Σημειώσαι τὸν παρόντα κανὼνα ἀφορίζοντα τοὺς μετὰ
γυναικῶν λουόμενους, καὶ εὐξάει διορθωθῆναι τοὺς
τοῦτο καταφρονούντας, καὶ μᾶλλον τοὺς εὐγενεῖς
τῆς ἡμέρας ἀδιαφύρατος λουόμενους μετὰ γυναικῶν
αὐτῶν. Sed etiamsi hæc in ipso textu scribantur, e
margine tamen illuc irrepsisse primo intuitu patet :
unde etiam in reliquis codicibus mss. non leguntur.

PATROL. GR. CXXXVII.

ε in re deprehensus fuerit, si sit quidem cleri-
cus, deponatur : sin vero laicus, segregetur. »

BALS. Ut est verisimile, ante hanc synodum
lavabantur sacerdotes quidam et monachi et laici
cum mulieribus, apostolicum divinum præceptum
non curantes, quod dicit: Sine offendiculo sitis et
Judæis et Græcis et Ecclesiæ Dei ¹⁸. Corrighentes
hoc ergo sancti Patres, ut maxime indecorum et
offensionem scandalumque afferens, et ad dæmoni-
acas cupiditates excitans, et eos qui hoc turpi
instituto utuntur ad magnam condemnationem deducens,
statuerunt ut qui deinceps adeo inconsi-
derate et indecore cum muliere lavabitur, si sit
quidem clericus, deponatur ; si vero laicus, se-
gretetur. Nota autem, quod canon facit differentiam
inter sacris initiatos, clericos, laicos et ascetas.
Sacris initiati sunt, qui sunt ex sacro tribunali,
qui etiam ordinantur ; episcopi scilicet, sacerdotes,
diaconi et hypodiaconi. Clerici, omnes qui extra
sacrum tribunal in templis serviant, ut lectores,
ostiarii et alii ejusmodi. Ascetæ autem monachi
qui episcopalem characterem non acceperunt, sed so-
lam tonsuram monachalem. Monachi enim qui
episcopalem tonsuram acceperunt dicuntur clerici.
Ascetarum autem et monachorum nulla est diffe-
rentia. **248** Dic ergo in summam redigens, quod
qui sunt quidem ex sacro tribunali in scriptis ju-
rare debent : qui autem sunt extra tribunal, ut
laici jurabunt, etiam si sint monachi. Quidam au-
tem laici, cum in balneis una cum conjugibus
lavantur, et propterea reprehenduntur, dicunt istud
ab hoc canone non prohiberi. Sunt enim caro una,
et nihil turpe ac indecorum inter eos fieri videat-
ur, cum a se invicem non sint disjuncti corpori-
bus : illos autem puniri, qui cum scortatione se
turpiter et indecore gerunt, naturæque pudendum
nullo penitus pudore afficiuntur. Hæc autem
religiosioribus non placuere, dicentibus hæc esse
primam apud gentes condemnationem, ut dicit
canon : et ideo id esse puniendum quomodounque
fiat : et quod etiam si videantur conjuges unum
esse corpus, eis tamen non permittitur suis mem-
bris male uti. Si enim ita esset, nec ii qui sibi
mortem consciscere conati sunt, punirentur.

ZONAR. Oportet, inquit divinus apostolus Pau-
lus, bona providere coram Deo et hominibus ¹⁹ ;
et alibi, Sine offensione estote et Judæis, et Græcis,

(89) *Ἴνα ἐκολάζοντο.* In codicibus impressis,
item Atoniensis et Amerbachiano mss. hæc ultima
sunt hujus interpretationis verba ; sed in Bodleiano
nostro hæc sequuntur : Σημειώσαι τὴν παρούσαν
ἐρμησίαν διδάσκουσαν τινές τῶν κληρικῶν δι' ἐγγρα-
φῶν ὀμνύουσι, καὶ τίνες σωματικῶν ὄρκων ἀπειτῶν-
ται· ἀμφιβάλλεται γάρ. Hanc autem notam esse
marginalem, et ad Balsamonis interpretationem non
pertinere, ex ipsis verbis palam est ; utpote quibus
interpretatio ista disertè indigitatur et notatur.

25

et Ecclesiae Dei ²⁰. Quod si viri cum mulieribus simul laventur, magnam offensionem apud eos, qui id conspiciati fuerint, ea res facile excitabit. Etenim si vel ipse mulieris in privata domo aut in via forte occurrentis aspectus perturbationum fluctus in animis virorum ut plurimum commovet: una cum iis lavari, qui fieri potest ut non iisdem laticibus ipsorum quoque mentem demergat, et cupiditatis aliquid excitet? Quod si etiam demus aliquos, quamvis eodem balneo cum feminis nentes, id sine periculo facere: quominus tamen, et qui vident offensionem ex ea re capiant, et fidelium in eo licentiam tacita cogitatione damnent, id qua ratione quisquam vitare possit? His igitur de causis, id canon Christianis omnibus vetitum esse decernit: qui vero id fecerint, si quidem sacrali fuerint, hoc est, ex eorum numero qui, circa sacrum tribunal versantur, aut clerici, hoc est, clero quacunque ratione ascripti, depositione: ascetas vero et laicos segregacione puniri jubet. Est porro hic canon idem cum Laodicenae synodi mentione editus.

ARIST. « Christianus cum mulieribus non lavatur: clericus enim deponitur; laicus autem segregatur. » Perspicuus.

CANON LXXXVIII.

« Quod oportet eos qui illuminantur fidem discere, et quinta septimanæ feria episcopo vel presbyteris renuntiare. »

BALS. Quomodo qui recens sunt illuminati debent fidem orthodoxam doceri, a diversis canonibus didicimus. Præsens autem canon iis adjicit, nobis sufficere non debere assertiones eorum qui illuminantur, affirmantium, se rectam fidem fuisse edoctos: sed eos quidem oportere sacra oracula discere totis primis quatuor diebus septimanæ; quinto autem die ea episcopo, vel iis quibus hoc ab illo permittitur, scilicet catechistis, renuntiare. Sic enim facientes perfecte demonstrabunt, quod tota anima ad fidem orthodoxam accesserunt, et in divinis ejus mysteriis initiati, satisque confirmati sunt. Hoc autem non semel facient, sed per totam fere suam vitam. Præsens autem canon omnino idem est cum canone 43 synodi Laodicenæ.

ZONAR. Est hic canon idem cum Laodicenae synodi quadragesimo tertio, iisdem namque verbis inter alios ejus synodi canones recensetur. Porro eos qui illuminantur, hoc est, ad illuminationem se comparant, et inter catechumenos numerantur, mysteria fidei ediscere, et quinto quoque cujuslibet hebdomadæ die, quæ tota hebdomada didicere, audiente episcopo aut sacerdotibus, 249 recitare jubet. Id vero ita fieri, ne mysteriorum nostræ religionis ignavis aliquis baptizetur, ac proinde parum stabilis hæreticorum artibus se a recto tramite auferri abducive patiat.

²⁰ 1 Cor. x, 32.

Ἑλλησι καὶ τῇ Ἑκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ ἀνδρα; συλλοῦσθαι γυναῖξιν σκάνδαλον μέγα τοῖς ὀρωσι τοῦτο δύναται ἐμποιεῖν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἐν οἰκίᾳ ἢ ἐν ὁδοῦ ἐντυχία τῶν γυναικῶν ζάλην τῷ λογισμῷ τῶν ἐντυχανόντων αὐταῖς ἀνδρῶν ὡς τὰ πολιὰ ἐμποεῖ· τὸ ταῦται; συλλοῦσθαι πῶς οὐκ ἂν τὴν νοῦν τῶν συλλουομένων αὐταῖς καταδάπτει, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἠρέθισεν; Ἐἰ δὲ καὶ δοθῆ τις καθ' ὁπόθεσιν μὴ βιάσσεσθαι ἴσως τινὰς, πᾶν συλλοῦνται γυναῖξιν· ἀλλὰ γε τὸ τοὺς ὀρώντας τοῦτο σκάνδαλλεσθαι, καὶ καταγίνωσκειν τῶν τοῦτο ποιούντων πιστῶν τί; ἂν ποτε δυνηθεῖ φυγεῖν; Διὰ ταῦτα τοῖνυν ἀπαγορεύει τοῦτο ὁ κανὼν πᾶσι Χριστιανῶν· τοῖς δὲ τοῦτο ποιοῦσιν, ἱερατικῶς μὲν οὐσι, τοῖς περὶ τὸ βῆμα δηλαδὴ καὶ κληρικῶς τοῖς ἄλλοις ἐν κλήρῳ τεταγμένοις, καθαιρεσιν ὀρίζει τὸ ἐπιτεμίον· ἀσκηταῖς δὲ καὶ λαϊκοῖς ἐπάγει ἀφορισμὸν. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικεῖα συγκροτηθείσης συνόδου τριακοστὸς ἐστίν, ἀνευ τῶν ἐπιτεμιῶν ἐκείσε ἐκφωνηθεῖς.

trigesimo, quamvis illic absque ulla pœnarum

ἌΡΙΣΤ. « Χριστιανὸς γυναῖξιν οὐ συλλοῦται. Κληρικὸς μὲν γὰρ καθαιρεῖται· λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεται. » Σαφὴς.

KANON OII'.

« Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις. »

ΒΑΣ. Οἱ νεοφώτιστοι ὅπως ὀφείλουσι διδάσκεισθαι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀπὸ διαφορῶν κανόνων ἐμάθομεν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν προστίθησι μὴ ἀρκεῖν ἡμᾶς ταῖς καταθέσει τῶν φωτιζομένων, διβεβαιουμένων ἀναδιδασθῆναι: τὰ τῆς ὀρθόδοξου πίστεως· ἀλλὰ μανθάνειν μὲν αὐτοὺς τὰ ἱερὰ λόγια δι' ὅλων τῶν πρώτων τεσσάρων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, κατὰ δὲ τὴν πέμπτην ἀπαγγέλλειν αὐτὰ τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς ἐπιτραπησομένοις παρὰ τοῦτου, ἵγουν τοῖς κατηχηταῖς. Οὕτω γὰρ ποιοῦντες δόσους ἐντελῆ πληροφορίαν, ὡς ὁλοψύχως τῇ ὀρθόδοξῳ πίστει προσῆλθον, καὶ τὰ θεῖα ταύτης ἐμυθήσαν μυστήρια, καὶ ἱκανῶς ἐστηρίχθησαν. Τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ ποιήσουσιν, ἀλλὰ σχεδὸν δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ὁ μέντοι παρῶν κανὼν μὴ ἐστὶν ἀπαράλλακτος τῆς ἐν Λαοδικεῖα συνόδου.

ZONAR. Οὗτος ὁ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικεῖα συνόδου ἐστὶ τεσσαρακοστὸς τρίτος· αὐτοῖς γὰρ ῥήμασι τοῖς ἄλλοις κανόνι τῆς συνόδου ἐκείνης ἐγκατέστρωται. Κελεύει δὲ τοὺς φωτιζομένους, ἵγουν τοὺς πρὸς τὸ φῶτισμα ἐτοιμαζομένους καὶ καταχομένους τὸ μυστήριον τῆς πίστεως; ἐκμανθάνειν καὶ τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἐκάστης ἑβδομάδος; ἀπαγγέλλειν, ἃ διὰ τῆς ἑβδομάδος ἔμαθον, τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις. Τοῦτο δὲ γίνεσθαι, ἵνα μὴ ἀμύητος τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου ὢν τις βαπτισθῆ, καὶ ἀσθητικὸς ὢν ὑπὸ αἰρετικῶν ὑποσυρῆ καὶ ὑποκλαπῆ.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ φωτισθεὶς τὴν πίστιν ἀπαγγελλέτω Ἀ
« τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος. »

Δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ φωτίσθαι, καθ-
ὼς καὶ ὁ τεσσαρακοστὸς ἔκτος κανὼν τῆς ἐν Λαο-
δικαίᾳ συνόδου διαλαμβάνει, τὴν πίστιν ἐκμανθάν-
ειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν μέλλει
φωτισθῆναι τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις ταύ-
της ἀπαγγέλλειν.

ΚΑΝΩΝ ΘΘ'.

« Ἀλόχευτον τὸν ἐκ τῆς Παρθένου θεῖον τόκον
« ὁμολογοῦντες, ὡς καὶ ἀσπόρως συστάντα, καὶ
« παντὶ τῷ ποιμνίῳ κηρύσσοντες, τοὺς ἐξ ἀγνοίας
« πράττοντάς τι τῶν οὐ δεόντων διορθώσει καθ-
« υποβάλλομεν. Ὅθεν, ἐπειδὴ τινες μετὰ τὴν
« ἡμέραν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
« γεννήσεως; δεικνυνται σεμιδαλιν ἔφροντες, καὶ
« ταύτης ἀλλήλοισ; μεταδιδόντες, προφάσει τιμῆς
« δῆθεν λοχειῶν τῆς ἀχράντου Παρθενότητος,
« ὀρίζομεν μηδὲν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πιστῶν τε-
« λείσθαι. Οὐ γὰρ τιμὴ γε τοῦτο τῇ Παρθένῳ,
« τῇ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον τεκούσῃ
« Λόγον σαρκί, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς
« κατὰ τὸν ἀφραστον αὐτῆς τόκον ὀρίζειν καὶ
« ὑπογράφειν. Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν πράττων
« τοιοῦτο φωραθεῖη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθ-
« αιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεσθω. »

ΒΑΣΣ. Μαθόντες οἱ ἅγιοι Πατέρες ὅτι τινὲς διὰ
τιμὴν τῆς ἀχράντου Δεοποιῆς ἡμῶν καὶ Θεοτόκου
ἐφορτάζουσι μετὰ μίαν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ ἐπιλό-
χεια ταύτης μετὰ σεμιδάλεως ἐψητῆς καὶ ἐτέρων
τινῶν εἰδῶν, ὥρισαν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι παρὰ
τῶν Χριστιανῶν. Τὸν γὰρ τόκον, φασί, τῆς Θεομή-
τορος ὁμολογοῦμεν μὴ τοιοῦτον γενέσθαι, καθὼς
παρὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν γίνεται, ἀλλὰ ἀλόχευ-
τον· ὅτι καὶ ἡ σύλληψις ὑπὲρ φύσιν καὶ ἐκ Πνεύ-
ματος ἁγίου ἐγένετο. Τῇ γοῦν μὴ γνούσῃ λοχεῖν
πῶς ἡμεῖς τὰ τῶν λοχευμένων διαπραξόμεθα;
Ὅθεν οὐκ ἔστι τοῦτο τιμὴ τῆς ἁγίας Παρθένου, τῆς
ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τεκούσης τὸν Θεὸν Λόγον σαρκί
ἀνευ ὀδύνης μητρικῶν. Κάντεῦθεν οὐ χρὴ τὰ ὑπὲρ
φύσιν συνεξισοῦσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, καὶ οἷον
κοινοῦσθαι ταῦτα, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς γεωδῶν
ὑπογράφεσθαι. Τοῖνον καὶ διορίζονται τὸν τοιοῦτόν
τι ποιήσαντα, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι,
λαϊκὸν δὲ, ἀφορίζεσθαι. Διὰ τοι τοῦτο καὶ Χριστοῦ
χάρτι τέως εἰς ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλευού-
σαν οὐδὲν τι τοῖμαται τοιοῦτον παρὰ τινος, ἀλλὰ
μετὰ τὴν ἐρῶντον γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ
ἡμῶν ἐφορτάζει τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν τὰ ἐπιλό-
χεια τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου διὰ θεῶν ψαλμωδη-
μάτων καὶ ὑμνωδίας ἐκκλησιαστικῆς.

ΖΩΝΑΡ. Τινὲς, δοκοῦντες εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας
Παρθένου καὶ Θεομήτορος ποιεῖν τι, τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ
μετὰ τὴν ἐορτὴν τῆς ἁγίας γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ
ἐποιοῦν τινὰ, ὅσα ἐπὶ ταῖς λοχευρμέναις γίνονται
γυναίξιν. Ταῦτα οὖν κωλύει γίνεσθαι· ὁ παρῶν κα-
νῶν, ἀλόχευτον εἶναι λέγων τὸν τόκον τῆς ἁγίας

ΑΡΙΣΤ. « Illuminatus quinta hebdomada feria
« fidem renuntiet. »

Eum qui divinam adit illuminationem, ut et qua-
dragesimus sextus synodi Laodicensis canon sta-
tuit, fidem oportet discere, et quinta hebdomadis,
qua illuminandus est, feria, cum episcopo aut pre-
sbyteris renuntiare.

CANON LXXIX.

« Absque puerperio editum ex Virgine divinum
« partum esse constitentes, ut qui sine semine
« constitutus sit, idque toti gregi annuntiantes,
« eos qui ex ignorantia faciunt quod non decet,
« correctioni subjicimus. Quare, quoniam ali-
« i quos post sanctæ Christi Dei nostri natiuitatis
« diem similam coquere compertum est, et eam
« sibi invicem impartiri, honoris scilicet præ-
« textu puerperii impollutæ Virginis Matris;
« statuimus, ut deinceps nihil tale fiat a fide-
« libus. Neque enim hoc honor est Virgini, quæ
« supra mentem et sermonem, quod compre-
« hendi non potest, Verbum peperit carne, ex
« communibus, et iis quæ in nobis sunt, ine-
« narrabilem ejus partum definire ac describere.
« Si quis ergo deinceps hoc facere aggressus
« fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si
« vero laicus, segregetur.

BALS. Cum intellexissent sancti Patres, quod
quidam propter honorem impollutæ Dominæ nostræ
et Deiparæ, post unum diem natalis Dei et Serva-
toris nostri Jesu Christi, ejus puerperium celebrant
cum cocta similla et quibusdam aliis speciebus;
statuerunt hoc a Christianis non esse amplius faci-
endum. Dei Matris enim partum, inquit, talem
non fuisse profitemur, quemadmodum a reliquis fit
mulieribus, sed absque puerperio: quoniam cen-
ceptio et supra naturam et ex sancto Spiritu facta
est. Ei ergo, quæ puerperium non novit, quomodo
nos ea quæ ad puerperas pertinent peregerimus?
Quare non est hoc honor sanctæ Virginis, quæ
supra mentem et sermonem Deum Verbum pepe-
rit carne, absque ullis maternis in partu doloribus.
Quocirca non oportet ea, quæ sunt supra naturam,
iis, quæ sunt secundum naturam, exæquare, et ea
veluti communia reddere, ex nostrisque terrestri-
bus describere et metiri. Statuunt ergo, ut qui est
hoc facturus, si sit quidem clericus, deponatur;
sin vero laicus, segregetur. Hanc ergo ob causam,
Christi Dei gratia, in hac urbium regina nemo tale
quidpiam audet facere: sed post ineffabilem Chri-
sti Dei nostri natiuitatem, fidelium cœtus sanctis-
simæ Deiparæ festum celebrat divinis canticis hy-
mnisque ecclesiasticis.

ZONAR. Nonnulli, se in eo semper Virginis ac
Dei Matris honori aliquid deferre existimantes die,
qui sanctam Christi natalis festivitatem proxime
consequitur, quædam facere soliti sunt, ex iis quæ
in aliarum quoque mulierum puerperio agi consue-
vere. Eas res igitur hic canon prohibet, sanctæ

Virginis partum absque ullo puerperio fuisse dicens. Est vero puerperium emissio foetus, quam doloris sensus ac profluvium sanguinis comitantur: quibus quidem malis nullatenus obnoxiam fuisse Deiparam credimus. Partus etenim naturales ista consequuntur; ejus vero conceptio fuit supra naturam, nam a Spiritu sancto effecta est; ejusdemque partus nequaquam iis, quæ partum naturalem proprie consequuntur, obnoxius fuit. Quæ igitur puerperium non agnovit, quid nos ei quæ puerperarum sunt exhibebimus? Est id quidem sacrosanctæ Virgini contumeliosum **250** potius quam honorificum, eorum aliquid in ejus eximio partu, quale in aliarum mulierum foetura contingit, usurpato. Qui ergo tale quidpiam admiserit, de-

ARIST. « Qui post Deiparæ festum simillam vel aliud quidlibet, propter ea quæ dicuntur puerperaria, præparat, segregatur. »

Hoc Virgini, quæ supra mentem et sermonem incomprehensibile peperit carne Verbum, non est honor, ex communibus et iis quæ in nobis sunt, inenarrabilem ejus partum definire et describere. Si quis itaque post sanctæ Christi veri Dei nostri nativitatæ diem simillam coquere deprehenditur, eamque aliis exhibere, puerperii scilicet immaculatæ Virgini Matris honoris prætextu; si quidem clericus est, deponetur: sin vero laicus, segregabitur. Divinum enim e Virgine partum, ut sine semine constitutum, sine puerperio editum consistetur.

CANON LXXX.

« Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel eorum qui in clero enumerantur, vel laicus, nullam graviores habeat necessitates vel negotium difficile, ut a sua ecclesia absit diutissime, sed in civitate agens, tribus diebus Dominicis in tribus septimanis una non conveniat, si sit quidem clericus, deponatur: sin vero laicus, communionem moveatur. »

BALS. Alii quidem diversi canones alio modo puniunt episcopos et clericos, qui aliquandiu a suis ecclesiis peregre absunt. Præsens autem canon non solum episcopos et clericos, sed etiam laicos, qui a suis regionibus in alieno solo degentes absunt, cogit una cum fidelibus communicare et orare; et statuit, quod si quis eorum, nulla necessitate proposita, morbi scilicet, vel gravissimæ servitutis, quæ ei non concedit ut in ecclesia versetur, tribus diebus Dominicis cum fidelibus non convenerit, et una non oraverit, sed in hanc salutiferam communionem negligenter effectus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si vero laicus, a communionem moveatur, hoc est, segregetur. Ex eo enim duorum alterum apparet, eum vel divina præcepta divinasque psalmedias et orationes non curare, vel non esse fidelem. Cur enim 20 diebus cum Christianis in ecclesia versari noluit, unaque cum Dei fidei populo communicare?

Α Παρθένου. Λοχεία δ' ἐστὶν ἡ μετ' ὠδίνων τοῦ βρέφους ἀπότρεξις, καὶ ἡ τῶν αἱμάτων ἀκόλουθος ῥύσις ὧν μὴ πειραθῆναι τὴν Θεοτόκον πιστεύομεν. Ταῦτα γὰρ ταῖς φυσικῶς συλλαβοῦσαις παρομαρτεῖ· τῇ δὲ ὑπὲρ φύσιν ἡ σύλληψις· ἐκ γὰρ Πνεύματος ἁγίου ἐγένετο, καὶ ὁ τόκος τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων ὑπέρτερος. Τῇ γοῦν μὴ γνοῦση λοχείαν πῶς ἡμεῖς τὰ τῶν λοχευομένων διαπραξίμεθα; Ὑβρις γὰρ καὶ οὐ τιμὴ τῆς ὑπεραγίας Παρθένου ἐστὶ τὸ γίνεσθαι τι ἐπὶ τῷ ἀνεκφράστῳ τόκῳ αὐτῆς, ὅσον ἐπὶ τῶν ἄλλων γίνεται γυναικῶν τικτοῦσων. Τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι πράττοντας, κληρικοὺς μὲν ὄντας, καθαιρεῖ, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζει.

usurpato. Qui ergo tale quidpiam admiserit, de-

Β ΑΡΙΣΤ. « Αφορίζεται ὁ μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου, σεμιδαλιν ἢ ἄλλο τι κατασκευάζων, διὰ τὰ λεγόμενα ἐπιλόχεια. »

Οὐκ ἔστι τοῦτο τιμὴ τῇ Παρθένῳ, τῇ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον τεκούσῃ λόγον σαρκί, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν ἄφραστον αὐτῆς τόκον ὀρίζειν καὶ υπογράφειν. Διὰ τοῦτο, εἴ τις μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως σεμιδαλιν εὐρίσκειται ἔψων, καὶ ταύτην παρέχων τισὶ προφάσει τιμῆς δῆθεν λοχειῶν τῆς ἀχράντου Παρθενομήτορος· εἰ μὲν κληρικός ἐστι, καθαιρεθήσεται, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορισθήσεται. Ἀλόχευτον γὰρ ὁμολογοῦμεν τὸν ἐκ τῆς Παρθένου θεῖον τόκον, ὡς καὶ ἀσπόρως συστάντα.

C

KANON Π'.

« Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων, ἢ λαϊκός, μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχῃ ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ὥστε ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγων, τρεῖς Κυριακὰς ἐν τρισὶν ἑβδομασί μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν κληρικός ἐστίν, καθαιρεθήσεται· εἰ δὲ λαϊκός, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας. »

ΒΑΛΣ. Ἄλλοι μὲν κανόνες διάφοροι ἀλλοτρόπως κολάζουσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς ἐφ' ἱκανὸν ἀποδημούντας ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν οὐ μόνον ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐν ἀλλοδαπῇ διάγοντας, καταναγκάζει μετὰ τῶν πιστῶν συγκοινωνεῖν καὶ συνεύχεσθαι· καὶ διορίζεται ὡς εἰπερ' τις ἐκ τούτων μηδεμιᾶς προκειμένης ἀνάγκης, ὥσπου τυχῶν ἢ δουλείας· βαρύτερης μὴ παραχωρούσης αὐτῷ ἐκκλησιάζειν, ἐπὶ τρεῖς Κυριακὰς οὐ συνέλθῃ μετὰ τῶν πιστῶν καὶ συνεύχεται. ἀλλ' ἀμελῶς διατεθῆ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ σωτηριώδει κοινωνίᾳ, κληρικός μὲν ὢν, καθαιρεθήσθω· λαϊκός δὲ, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας, τοῦτέστιν ἀφοριζέσθω. Δυσὸν γὰρ θάτερον ἐκ τούτου ἀναφαίνεται, ἢ μηδεμίαν φροντιδὰ τίθεσθαι τὴν τοιοῦτον τῶν θεῶν παραγγελιῶν καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐχῆς καὶ ὑμνῳδίας, ἢ τὸ μὴ εἶναι πιστόν· ἵνα τί γὰρ ἐπὶ εἰκοσιν ἡμέραις μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησιάζει· οὐχ ἡρετίσματο, καὶ συγκοινωνῆσαι τῷ πιστῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ;

ZONAR. Τους ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας ἀπολειφθέντας ἅ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἄνευ βραδείας ἀνάγκης τινὸς ἢ δυσχερείας ἐτέρας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγοντας, μὴ συνεργομένους δὲ εἰς ἐκκλησίαν τοῖς πιστοῖς ἐπισκόπους μὲν καὶ κληρικούς ὄντας ὁ κανὼν καθαιρεῖσθαι προστάττει· λαϊκὸς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀποκινεῖσθαι τῆς κοινωρίας.

ARIST. « Εἰ μὴ δι' ἀνάγκην ἀπολιμπάνεται τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρεῖς Κυριακαῖς, ἀκοινῶν νητος. »
 Ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐν τρεῖσι Κυριακαῖς ἀπολειφθεὶς ἄνευ βαρυτάτης ἀνάγκης ἢ δυσχερείας τινὸς, εἰ μὲν κληρικός ἐστι, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορίζεται.

KANON ΠΑ'.

« Ἐπειδήπερ ἐν τισὶ χώραις μεμαθήκαμεν ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐν προσθήκῃς μέρει ἐκφωνεῖσθαι μετὰ τὸ, Ἅγιος ἀθάνατος, τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς· τοῦτό τε ὑπὸ τῶν πάλαι ἁγίων Πατέρων, ὡς τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον, ἐκ τοῦ τοιούτου ἀπηλάθῃ ὕμνου, σὺν τῷ τῆν τοιαύτην φωνῆν καινουργήσαντι παρανόμῳ αἰρετικῷ· καὶ ἡμεῖς, κυροῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν εὐσεβῶς θεσμοθετηθέντα, ἀναθεματίζομεν ἐτι μετὰ τὸν παρόντα ὄρον μεταδεχομένους τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπ' ἐκκλησίαις, ἢ ἄλλως πως τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ συνάπτοντας. Καὶ εἰ μὲν ἱερατικός ἐστιν ὁ παραβάτης τῶν ὀρισθέντων, ἀπογομνοῦσθαι τοῦτο τῆς ἱερωσύνης ἐπροστάσομεν· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς, ἀφορίζεσθαι. »

Ὁ ματαίφρων ἐκεῖνος καὶ βλάσφημος Πέτρος, ὁ Κναφεὺς προσθήκην ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ ἐποίησε, μετὰ τὸ ἐκφωνεῖσθαι τὸ Ἅγιος ἀθάνατος, εἰπὼν ἀφείλειν λέγεσθαι τὸ Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἦν δὲ προσθήκην ἡ Ἐκκλησία οὐ παρεδέξατο, ὡς παρεισάγουσαν τέταρτον πρόσωπον, καὶ ἀνὰ μέρος τιθεῖσαν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν τὴν τοῦ Πατρὸς ἑνωπόστατον δύναμιν, καὶ ἀνὰ μέρος τὸν ἑσταυρωμένον Χριστὸν, ὡς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρὸν, ἢ ὡς παθητὴν τὴν Τριάδα δοξάζουσαν, καὶ συσταροῦσαν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ ἰδομάτισεν εὐσεβῶς τὸν Τρισάγιον ὕμνον χάριν τῆς Τριάδος· λέγεσθαι· ὅπερ τῆς τρισσῆς ἀγιότητος τὰς τρεῖς τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑποστάσεις τὰ ἅγια Σεραφίμ ἡμῖν ὑπεμφαίνουσι· διὰ δὲ τῆς μιᾶς κυριότητος τὴν μίαν τῆς θεαρχικῆς Τριάδος οὐσίαν τε καὶ βασιλείαν γνωρίζουσι. Εὐρήγεται δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ (90) ὅτι λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει

ZONAR. Qui tribus hebdomadis ab ecclesia sua nulla gravi necessitate difficilive alia causa impediti, abfuerint, verum in urbe degentes cum fidelibus in ecclesiam non convenerint, si quidem episcopi aut clerici sint, eos canon deponi : laicos autem segregari (hoc namque illud est, communiōne moveri) jubet.

ARIST. « Si quis nulla cogente necessitate ecclesiam tribus Dominicis derelinquat, communiōne privatur. »
 Qui ab ecclesia tribus diebus Dominicis abest, sine necessitate aliqua et difficultate gravissima, si quidem clericus est, deponitur : sin vero laicus, segregatur.

251 CANON LXXXI.

« Quoniam in nonnullis locis didicimus, in sanctissimo hymno additamenti loco dici post illud, Sanctus immortalis, hoc : Qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri ; id autem ab antiquis sanctis Patribus, ut a pietate alienum. ex hoc hymno ejectum cum scelerato hæretico, qui hanc vocem innovavit : nos quoque confirmantes ea quæ a sanctis nostris Patribus pie constituta sunt, anathematizamus eos, qui post præsens decretum ejusmodi vocem in ecclesiis admittunt, vel aliquo alio modo sanctissimo hymno adjungunt. Et si est quidem sacerdotalis ordinis qui transgressus est, eum sacerdotio privari jubemus : sin autem laicus vel monachus, segregari. »

BALS. Stolidus ille et blasphemus Petrus Fullo in sanctissimo hymno fecit additamentum, dicens, postquam dictum esset, Sanctus immortalis, debore dici, Qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri. Quod quidem additamentum Ecclesia non admisit, ut quod quartam personam inducat, et Dei Filium, Salvatoris scilicet consistentem facultatem, seorsum ponat, et Christum crucifixum tanquam alicui a forti, et tanquam affectionibus subjectam Trinitatem glorificet, et Patrem una cum Filio crucifigat et Spiritum sanctum. Et decrevit quidem sanctissimum hymnum pie dici de sancta Trinitate, quod per trinam sanctitatem tres supersubstantialis Deitatis personas sancta nobis Seraphim ostendant : per unam vero dominationem unam divinx Trinitatis substantiam regnumque significent. In ecclesiastica autem historia inventum est, cum populus Constantinopoli supplicaret, propter quasdam divinitus intentatas minas, quæ tempore Procli

Guill. Beveregii notæ.

(90) Εὐρήγεται δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ. Sane hæc historia de Trisagio a Theophrane refertur, his verbis : Ἐπὶ τοῦτου τοῦ ἐν ἁγίοις Πρόκλου σεισμοῦ γεγενῆσαι μεγάλο· ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ὥστε φοβηθέντες οἱ Βυζάντιοι ἐφυγον ἐξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ· καὶ ἦσαν προσκαρτεροῦντες μετὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐν ταῖς λιταῖς, κλαίοντες πρὸς τὸν Θεόν. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ κυμαίνομένης τῆς γῆς, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ κρᾶζοντος

τὸ Κύριε, ἐλέησον, ἐκτενωῖς, περὶ ὧρων τρίτην ἄφρον πάντων ὀρίοντιον, συνέθη ὑπὸ θείας δυνάμεως ἀρθῆναι τινα νεάνισκον εἰς τὸν ἄερα, καὶ ἀκοῦσαι θείας φωνῆς παραίνουσης αὐτὸν ἀναγγεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῷ λαῷ λιταῖ εἶναι οὕτως· Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, μηδὲν ἕτερον προστεθέντας. Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Πρόκλος, ταύτην δεξιόμενος τὴν ἀπόφρασιν, ἐπέτρεψε τῷ λαῷ ψάλλειν οὕτως, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ σεισμός, Theoph.

archiepiscopi fuere, ex populo raptum fuisse puerum, et sic ter sanctum hymnum ab angelica aliqua doctrina fuisse institutum, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri: et converso rursus puero, cum quod institutum erat renuntiasset, universam multitudinem hymnum cecinisse, et sic minas cessasse. Porro autem et in sancta et universali Chalcedon. synodo sic sanctissimum hymnum canendum esse traditum est. Sed cum ne sic quidem multorum eorumque blasphemorum improbitas ad orthodoxam decretum traducta esset, ut est verisimile, qui in hac synodo convenerant sancti Patres, iis quæ a sanctis Patribus qui Chalcedone convenerant de hoc sanctissimo hymno constituta erant, confirmatis, anathemati eos subjecerunt, qui post præsentem canonem Fullonis aditamentum Trisagio adjungant. Et si est quidem sacerdotalis, inquit, ordinis, qui transgreditur, deponatur: sin autem laicus vel monachus, segregetur. Cum autem canon eos anathematizet, qui malum hoc additamentum suscipiunt, et ex anathematizatione non solum flant, sed et anathematizantur, infames, sed omnis etiam generis exitium subeant, et ab omni in mundo conversatione alienentur, miror quomodo canon depositionis et segregationis una cum anathematizatione meminit. Sed, ut est verisimile, hoc quoque episcopali discretioni ac prudentiæ relictum est, ut qui blasphemum quidem hoc additamentum admisit et facile convertitur, deponatur vel segregetur: qui autem non convertitur, sed blasphemis nugis adhæret, anathematizetur, et sic non solum sacerdotio vel ecclesiastica communione privetur, sed etiam exterminetur, ut non aliis quoque hæresim communicet.

252 ZONAR. Quidam affectionibus obnoxiam civilitatem existimantes, Trisagio hymno verba illa, Qui pro nobis crucifixus est addidere. Quod quidem ante hanc synodum alii quoque sancti Patres, ut aduherium rectæque sententiæ mimis consentaneum, repudiavere; et a quibusdam alihuc, ut credibile est, usurpatum, hujus synodi auctores ex Trisagio tollunt, quique id nihilominus adhibuerint, ac Trisagio quomodocunque adjuxerint, anathemate damnant. Atque hujus decreti violatores, sacros quidem depositione; monachos vero aut laicos segregationis poena teneri jubent

Guill. Beveregii notæ.

in Chronico. Idem etiam ab ecclesiasticis historiis traditum observat Damascenus: Φασί μὲν οὖν καὶ οἱ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν συντάξαντες, ὅτι λιτανεύοντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαοῦ, διὰ τινα θεήλατον ἀπειλήν ἐπὶ Πρόκλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου γεγενημένην, συνέθη ἀρπαγῆναι παιδίον ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω μνηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινοῦ διδασκαλίας τὸν Τρισάγιον ὕμνον, Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς· καὶ αὐθις ἐπιστραφέντος τοῦ παιδίου, καὶ τὸ μνηθὲν ἀπαγγελλαντος,

λαοῦ διὰ τινα θεήλατον ἀπειλήν ἐπὶ Πρόκλου ἀρχιεπισκόπου γεγενημένην ἀρπαγῆναι παιδίον ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω μνηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινοῦ διδασκαλίας τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ αὐθις ἐπιστραφέντος τοῦ παιδίου, καὶ τὸ μνηθὲν ἀπαγγελλαντος, ἔφασι τὸν ὕμνον ἔπαν τὸ πλῆθος, καὶ οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλήν. Καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ δὲ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι οὕτως ὑμνεῖσθαι ὁ Τρισάγιος ὕμνος παραδέδοται. Ἄλλὰ τῆς τῶν πολλῶν καὶ βλασφημάτων κακίας μὴδὲ διὰ τούτων πρὸς τὸ ἐρθόδοξον δόγμα μεταριθμηθείσης, ὡς ἔοικεν, οἱ κατὰ ταύτην συνεληθόντες τὴν σύνοδον ἅγιοι Πατέρες, ἐπικυρώσαντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνεληθόντων περὶ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου θεσμοθετηθέντα, ἀναθέματι καθυπέβαλλον τοὺς μετὰ τὸν παρόντα κανόνα τὴν προσθήκην τοῦ Κναφέως τῷ Τρισαγίῳ συνάπτοντας· καὶ εἰ μὲν ἱερατικός ἐστι, φασίν, ὁ παραβαίνων, καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκός ἢ μοναχός, ἀφορίζεσθαι. Τοῦ δὲ κανόνος ἀναθεματίζοντος τοὺς τὴν κακίδοξον ταύτην προσθήκην παραδεχομένους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναθεματισμοῦ μὴ μόνον ἀτίμων γινόμενων τῶν ἀναθεματιζομένων, ἀλλὰ καὶ παντελῆ ἀπώλειαν ὑφισταμένων, καὶ πάσης τῆς ἐν κόσμῳ διαγωγῆς ἀπαλλοτρουμένων, θαυμάζω πῶς ὁ κανὼν σὺν τῷ ἀναθεματισμῷ καθαιρέσεως ἐμνήσθη καὶ ἀφορισμοῦ. Ἄλλ', ὡς ἔοικε, τὰ περὶ τούτου εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀνήρτησεν, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν παραδεχόμενον τὴν βλάσφημον ταύτην προσθήκην καὶ βλάβως μετατιθέμενον καθαιρεῖσθαι, ἢ ἀφορίζεσθαι· τὸν δὲ μὴ μετατιθέμενον, ἀλλ' ἐτι τῆς βλασφημίου φλυαρίας ἐξεχόμενον ἀναθεματίζεσθαι, καὶ οὕτω μὴ μόνον τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀπογυμνοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ περιορίζεσθαι, ἐφ' ᾧ μὴ μεταδοῦναι τῆς αἰρέσεως καὶ ἄλλοις.

ZONAR. Οἱ τῇ θεότητι πάθος προσαρμύζοντες προσέθεντο τῷ Τρισαγίῳ τὴν προσθήκην ταύτην, τὴ, Ὁ σταυρωθὴς ὁ ἡμᾶς. Ὅπερ καὶ πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ὑπ' ἐτέρων ἁγίων Πατέρων, ὡς νόθον καὶ τῆς ὀρθῆς ἐδῆς ἀλλότριον, ἀπεβλήθη, καὶ ἔστι δὲ παρὰ τινων, ὡς ἔοικε, λεγόμενον οἱ τῆς συνόδου ταύτης τοῦ Τρισαγίου αὐτὸ ἐξορίζουσιν, ἀναθέματι καταδικάζοντες τοὺς ἐτι αὐτὸ παραδεχομένους, καὶ τῷ Τρισαγίῳ ὅπωςδὴποτε συνάπτοντας. Καὶ καθαιροῦσι μὲν τοὺς ἱερατικοὺς παραβαίνοντας τὰ δρισθέντα, τοὺς δὲ μοναχοὺς ἢ λαϊκοὺς ἀφορίζουσιν.

ἔσαι τὸν ὕμνον ἔπαν τὸ πλῆθος, καὶ οὕτω κοπάσαι τὴν ἀπειλήν Damasc. De orthod. fide l. iii, cap. 10. Quinetium Goffridus Viterbiensis, Cedrenus, Codinus, Marianus Scotus, Landulphus Sagax, aliique hanc historiam tradiderunt. Quibus etiam adjungatur Aristenus in præsentem canonem: qui tamen dicit puerum audisse ista verba, Ὁ σταυρωθὴς ὁ ἡμᾶς. Trisagio non addenda esse, eo nimirum quod in hymno. quom puer audisse dicitur, ista verba non inserta erant.

ΑΡΙΣΤ. « Τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ ὁ συνάπτων τὸ, Ὁ Α σταυρωθεὶς, ἑτερόδοξος.

Λέγεται, ὡς ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἤρθη παιδίον ἐν τῇ τοῦ κάμπου λιτῇ, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετέωρον γέγονε, καὶ ἤκουσε θείας φωνῆς, μὴ προστιθέναί ἐν τῷ Τρισαγίῳ τὸ Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ὡς ὁ παράφρων Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ἐληρώδει (91). Εἰ τις οὖν τὴν τοιαύτην φωνὴν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ συνάψει, ὡς ἑτερόδοξος ἀναθεματισθήσεται. Εὐρήσεις δὲ καὶ ἐν τῷ Δαμασκηνῷ νῆ' κεφάλαιον διαλαμβάνον πλατύτερον περὶ τοῦ Τρισαγίου, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ἤρθη τὸ παιδίον.

ΚΑΝΟΝ ΠΒ'.

« Ἐν τισὶ τῶν αεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλου τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὡς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προῦποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιούς τύπους καὶ τὰς σκιας, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα τε καὶ προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὕψεσιν ὑπογράφεται, τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν κόσμου, ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιῦ ἀμνοῦ, ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως.

ΒΑΣ. Ὅτε τὴν κατὰ τῶν πρωτοτόκων Αἰγυπτίων ἀπειλὴν διελάλησε κατὰ κέλευσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς, ἐνετέλλετο τῆς Ἑβραίων σφαγιάσαι ἀμνὸν, καὶ τῷ αἵματι τούτου χρῆσθῆναι τὰς Ἰουδαϊκὰς φιλάς, ὡς ἂν ἄβατοι ὦσι τῷ τῶν πρωτοτόκων Ἰλοθρευτῇ Προετύπου οὖν ὁ τοιοῦτος ἀμνὸς τὸν Κύριον. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας ἐν προφήταις καὶ ἱσάγγελος πρόδρομος ἰδὼν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, εἶπεν. Ἴδου ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Τινὲς οὖν, ἐν ἀγίαις εἰκόσιν τὸν ἅγιον Πρόδρομον ἀναστηλοῦντες, ἀμνὸν ἀντικρῶ αὐτοῦ ἀνεχάρατον ὑπὸ τοῦ Προδρόμου δακτυλοδεικτούμενον (92) τοῦτο τοῖνυν ἢ ἀγία σύνοδος ἀποτρέπουσα, ὥρισεν, ὡς ἐπεὶ ὁ ἀμνὸς εἰς τύπον τῆς ἀληθείας παρελήφθη, αἰετὰ δὲ καὶ οἱ τύποι καὶ τὰ σύμβολα παρῆλθον, ὡς τῆς ἀληθείας παρῆρσιασθείσης κατασπαζόμεθα

⁹¹ Joan. 1, 29.

(91) Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ἐληρώδει. Aristemus hic Paulum cum Petro confundere videtur. Neque enim Paulus Samosatenus, sed Petrus Fullo, sic delirasse perhibetur.

ΑΡΙΣΤ. « Qui hymno Trisagio, illud, Qui crucifixus, adiungit, heterodoxus censetur.

.Dicitur, quod sub Theodosii Junioris Imperio puer in campi precibus sublatus est, et per multas horas in sublimi suspensus; et audit vocem divinam, ne hoc, Qui pro nobis crucifixus, in Trisagio adderetur, ut vesanus Paulus Samosatenus delire effutiebatur. Si quis itaque talem vocem hymno Trisagio adiunxerit, ut heterodoxus anathemate percutiatur. Invenies autem in Damasceno cap. 54 de Trisagio plenius tractans; et propter quam causam puer in sublimi attollebatur.

CANON LXXXII.

« Inter nonnullas venerabilium imaginum picturas, agnus, qui digito Præcursoris monstratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram assumptus est, verum nobis Agnum per legem Christum Deum nostrum præmonstrans. Antiquas ergo figuras et umbras, ut veritatis signa et characteres, Ecclesiæ traditas amplectentes, gratiam et veritatem præponamus, eam ut legis implementationem suscipientes. Ut ergo quod perfectum est, saltem coloribus effigiatum, omnium oculis subficiatur, Agni ejus, qui tollit peccatum mundi, Christi Dei nostri, instar hominis characterem, etiam in imaginibus deinceps præ veteri agno statui jubemus, ut per ipsum Verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque ejus in carne conversationis, ejusque passionis et salutaris mortis manu ducamur, ejusque quæ ex hoc facta est mundo redemptionis.

BALS. Quomodo adversus Ægyptiorum primogenita Moses jussu Dei elocutus est, jussit ab Hebræis agnum interfici, et ejus sanguine Indæorum limina inungi: ut a primogenitorum destructore ad eos adiri non posset. Hic ergo agnus præfigurabat Dominum. Unde etiam magnus propheta angelisque æqualis Præcursor, cum Dominum et Deum nostrum Jesum Christum vidisset, dixit: Ecce Agnus Dei, Filius Patris, qui tollit peccatum mundi⁹¹. Quidam ergo in sacris imaginibus sanctum Præcursorem describentes, e regione ejus agnum imprimebant, qui a Præcursoris digito monstrabatur. Hoc ergo sancta synodus prohibens, statuit quod, quoniam agnus in typum veritatis acceptus est, umbræ autem et signa et typi præterierunt, utpote cum veritas exhibeatur, typos quoque et umbras, ut signa veritatis, amplectimur; sed veritatem

(92) Δακτυλοδεικτούμενον. Codex Amerbachianus et Ætoniensis rectius legunt δακτυλοδεικτούμενον.

Guill. Beveregii notæ.

præponimus. Et ideo typum quidem cissare stauerunt; pro agno autem in sanctis imaginibus ipsum Dominum et Deum nostrum Jesum Christum humana forma describi. Si hæc autem ita se habeant, eos male facere arbitror, qui in ecclesia columbas emittunt pro sancti Spiritus adventu: et qui pro illa stella, quæ novo modo apparuerat et erat admirabilis, cereos accendunt: et qui ineffabilem et salutarem Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi generationem puero et thoro strato exprimunt, et quæ sunt supra rationem et mentis cogitationem humanis studiis describunt. ὁδὸς καὶ στρωμνῆς ὑποτυποῦντες, καὶ τὰ ὑπὲρ λόγον φροντες.

253 ZONAR. Qui ab Hebræis agnus Mose præcipiente immolatus est, cujus sanguine consignata domorum limina primogenitorum interfectori inaccessa fuere, in Christi Jesu Domini nostri typum ac imaginem referebat. Quapropter et Baptista, cum Christum populo indicaret, Ecce, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Proinde in imaginibus quoque agnus, cum Præcursore illum intento digito monstrante, effingebatur. Quod quidem hæc synodus fieri vetat, figuras dicens, et umbras, ut signa veritatis indiciaque, veneramur; sed gratiam et veritatem longe pluris facienda esse judicamus: ac ne in posterum is, qui peccatum mundi tollit, agni specie in imaginibus pingatur, sed humano habitu ac figura exprimatur, decernimus; ut hinc, quæ nostra causa Verbi Dei abjectio demissionisque immensitas fuerit, intelligamus, ejusque in carne conversationis, et passionis ac mortis quoque salutaris, et quæcunque demum in nos contulit, beneficiorum, memoriam perpetuo conservemus.

ARIST. « Non depinges agnum in typum Christi: sed illum ipsum. »

Agnus in veri Christi Dei nostri typum assumptus fuit. Et non oportet typum veritati præponere, et agnum in venerabilibus imaginibus Præcursoris digito monstratum depingere: sed ipsum Christum et Deum nostrum etiam coloribus delineatum forma humana exprimere.

CANON LXXXIII.

« Nemo mortuorum corporibus Eucharistiam communicet. Scriptum est enim, *Accipite, comedite* ²². Mortuorum autem corpora nec accipere possunt, nec comedere. »

BALS. Dominus et Deus noster Jesus Christus, cum una cum suis discipulis cœnans eis panem impertiisset, dixit: *Accipe, comedite; hoc est*

²² Matth. xxvi, 26.

μὲν καὶ τοὺς τύπους καὶ τὰς σικιάς ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολα, προτιμώμεθα θεὸν τὴν ἀλήθειαν. Διὸ καὶ ὤριζαν τὰ μὲν τοῦ τύπου σχολάσαι· ἀντὶ δὲ ἀμνοῦ ἐν ταῖς ἀγίαις εἰκόσιν ἀναστηλοῦσθαι αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν. κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσι, νομίζω ὅτι κακῶς ποιοῦσιν οἱ ἐπ' ἐκκλησίαις περιστερὰς ἀπολύοντες ἐντὶ Πνεύματος ἁγίου ἐπιδημίας, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀστέρους ἐκείνου τοῦ ὑπερφουδοῦς καὶ καινοφανοῦς κηρὸν ἀνάπτοντες· καὶ τὴν ἀπόρρητον καὶ σωτήριον ἐν στεφάλῳ γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ παιδικῶν καὶ ἐννοιαν ἀνθρωπίνους ἐπιτηδεύμασι διαγράφοντες.

ZONAR. Ὁ τοῖς Ἑβραίοις παρὰ Μωσέως ἐνεταλθεὶς σφαγιασθῆναι ἀμνός, οὐ τῷ αἵματι αἱ φλιαὶ τῶν οἰκῶν αὐτῶν χρυσθεῖσαι ἄβατοι τῷ τῶν πρωτοτόκων ἦσαν ὀλοθρευτῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προετύπου καὶ προεικόνιζεν. Ὅθεν καὶ ὁ Βαπτιστὴς δεικνύων τοῖς λαοῖς τὸν Χριστὸν, Ἰδὲ ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ἔφη, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐγράφετο οὖν ἐν εἰκόσιν ἀμνός, καὶ ὁ Πρόδρομος τῷ δακτύλῳ δεικνύων αὐτόν. Τοῦτο δὲ μὴ γίνεσθαι ἡ σύνοδο; αὕτη θεσμοθετεῖ, λέγουσα ὅτι τοὺς μὲν τύπους καὶ τὰς σικιάς τιμῶμεν ὡς σύμβολα τῆς ἀληθείας καὶ προχαράγματα, προτιμῶμεν δὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν (93)· καὶ ὀρίζομεν μηκέτι ἐν εἰδει ἀμνοῦ γράφεσθαι τὸν αἵρωντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα ἀναστηλοῦσθαι αὐτὸν ἐν εἰκόσιν· ἔν' οὕτω κατανοῶμεν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τὸ τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως ἄμετρον, καὶ μνημονεύομεν τῆς ἐν σαρκὶ ἀναστροφῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ πάθους καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου, καὶ ὅσων εὐεργεσιῶν ἐτύχομεν δι' αὐτοῦ.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐ χαράξεις ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτόν. »

Ὁ ἀμνός εἰς τύπον παρελήφθη τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ οὐ χρὴ τὸν τύπον προτιμᾶσθαι τῆς ἀληθείας, καὶ ἀμνὸν ἐν ταῖς σεπταῖς εἰκόσιν ἐγγράφειν, τῷ δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενον· ἀλλ' αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἐν ταῖς χρωματουργίαις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγχαράττειν.

KANON III.

« Μηδὲς τοῖς σώμασι τῶν τελευτησάντων τῆς εὐχαριστίας μεταδίδτω. Γέγραπται γάρ· *Λάβετε, φάγετε*· τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα οὐδὲ λαβεῖν δυνατόν, οὐδὲ φαγεῖν. »

ΒΑΣΣ. Ὁ Κύριος καὶ Θεός ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δεῖπνήσας μετὰ τῶν οἰκείων μαθητῶν, καὶ τοῦ ἄρτου τούτοις μεταδίδους, *Λάβετε, φάγετε*, ἔφησε· τοῦτο

Guill. Beveregii notæ.

(93) *Τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν.* In Henrici II. et Gallandi J. C. codicibus locus hic sic legitur· Προτιμῶμεν δὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἵησον αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ διὰ τῶν συμβόλων τυποῦμενα

καὶ δηλούμενα, *Sed gratiam et veritatem, hoc est, res ipsas, que signis exprimuntur et declarantur, longe pluris facienda esse judicamus.* Sed in codice Amerbachiano lectus est, ut a nobis editus.

ἔστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον εἰς ἄρ-
σιν ἁμαρτιῶν· καθὼς τοῦτο ἐν Εὐαγγελίοις γέγρα-
ται. Εἰθίστο γοῦν πρὸ τῆς συνόδου ταύτης παρὰ
τιμι μεταδίδουαι τῶν θείων ἁγιασμάτων (ταῦτα γὰρ
Εὐχαριστίαν οἱ Πατέρες· ὠνόμασαν) σώμασι νεκροῖς.
Τοῦτο οὖν κωλύοντες οἱ Πατέρες, διωρίσαντο μηκέτι
τοιούτων τι γίνεσθαι. Ὅτι, φασί, γέγραπται· Ἀδ-
θετε, φάγετε· τὰ δὲ σώματα τῶν νεκρῶν οὐτε λα-
βεῖν οὐτε φαγεῖν δύνανται. Ἀνάγκωσον καὶ τὸν ἱε-
κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Τὸ μέντοι χερλί-
ζεσθαι τοῖς ἀρχιερεῦσι μετὰ τελευτῆν ἄγιον ἄρτον,
καὶ οὕτως ἐνταφιάζεσθαι, νομίζω γίνεσθαι εἰς ἀπα-
τροπὴν τῶν δαιμονίων, καὶ ἵνα δι' αὐτοῦ ἐφοδιάζη-
ται πρὸς οὐρανὸν ὁ τοῦ μεγάλου καὶ ἀποστολικοῦ
καταξίωθεις ἐπαγγέλματος.

ZONAR. Ἔθος ἦν καλαιὸν μεταδίδουαι τοῖς νε-
κροῖς σώμασι τῶν τελευτησάντων τοῦ σώματος καὶ
τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Τοῦτο γὰρ ὠνόμασται
Εὐχαριστία, ὅτι εὐχαριστεῖν ἡμᾶς χρὴ μεταλαμβάνον-
τας τούτων, ὡς ἀξιώθέντας τοιούτων δωρεῶν. Τοῦτο
τοίνυν γίνεσθαι ἐκ τῶν ἀπηγόρευσε, καὶ τὴν αἰτίαν
ἐπάγει λέγων ὅτι ὁ Κύριος διανέμων τὸν ἄρτον τοῖς
μαθηταῖς, Ἀδθετε, φάγετε, εἶπε· τὰ δὲ νεκρωθέντα
σώματα οὐτε λαβεῖν οὐτε φαγεῖν δύναται. Καὶ ὁ
ὀκτωκαιδέκατος κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου
πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἀπηγόρευσε τὸ τῆς Εὐχαρι-
στίας μεταδίδουαι τοῖς νεκροῖς.

ARIST. « Σώματι νεκρῷ οὐ μεταδοτέον τῶν ἁγια-
σμάτων. »

Ἐπειδὴ γέγραπται· Ἀδθετε, φάγετε· τὰ δὲ τῶν
νεκρῶν σώματα οὐτε λαβεῖν οὐτε φαγεῖν δύνανται·
οὐδεὶς μεταδώσει τοῖς τελευτήσασιν τῶν θείων καὶ
ἀχράντων ἁγιασμάτων.

ΚΑΝΩΝ ΠΑ'.

« Τοῖς κανονικοῖς τῶν Πατέρων θεσμοῖς (94) κατ-
ε ακολουθοῦντες, ὀρίζομεν καὶ περὶ τῶν νηπίων,
ε ὁσάκις μὴ εὐρίσκωνται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ
ε ταῦτα ἀναμφιδόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες,
ε καὶ οὐδὲ ταῦτα (95) διὰ τὴν κείραν περὶ τῆς
ε παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνα-
ε σθαι ἐπιτηδεῖως ἔχουσι, χωρὶς τινος προσκόμ-
ε ματος ὀφείλουν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μήποτε ὁ
ε τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστέρησιν αὐτὰ τῆς τοιαύ-
ε της τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. »

ΒΑΛΣ. Οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες Πατέρες,
ὧν ὁ παρῶν κανὼν μέμνηται, ἐν βάπτισμα ὁμολο-
γούντες κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου συμβόλου περιλήψιν,
ἔωρισαν ἐν κανόνι ὅβ' τοὺς ἐν νηπιότητι λεγομένους
βαπτισθῆναι, εἴτε καὶ μὴ βαπτίζεσθαι, ἐὰν μὴ ὦσι

Guill. Beveregii notæ.

(94) Τοῖς κανονικοῖς τῶν Πατέρων θεσμοῖς. Hoc,
nimirum ut infantes, de quibus dubitatur, an
baptizati fuerint, ab Ecclesia Catholica baptizentur,
a Patribus Africanis ante decretum fuit, syn. Car-
thaginensis canone 75, cujus ipsa etiam verba hic
repetuntur : ut indubium sit eos esse Patres, qui
hic commemorantur. Idem postea a Gregorio IX, in
Decretalibus constitutum est, *De quibus dubium est,*

*A corpus meum . quod pro vobis frangitur pro remis-
sionem peccatorum , sicut hoc scriptum est in
Evangeliiis. Ante hanc ergo synodum mos erat
nonnullis divina sacramenta (ea enim Patres Eu-
charistiam nominavere) corporibus mortuis imper-
tire. Patres ergo hoc fieri prohibentes, tale quid
non amplius faciendum decreverunt. Quoniam,
inquiunt, scriptum est, Accipite, comedite : mortuo-
rum autem corpora non possunt accipere nec
comedere. Lege et 48 can. Carth. syn. Quod autem
sanctus panis antistitibus post mortem tradatur,
et sic sepeliantur, existimo hoc fieri ad avertendos
dæmonas, et ut per ipsum, tanquam viaticum, de-
ducatur ad cœlum, qui magna et apostolica pro-
fessione dignus est habitus.*

B **ZONAR.** Antiquæ consuetudinis fuit corpus et
sanguinem Domini mortuorum corporibus impertiri.
Illa siquidem Eucharistiæ nomine intelliguntur,
quod ea dum percipimus, sit a nobis, qui ejusmodi
muneribus digni habiti simus, gratiarum actio
adhibenda. Id igitur hic canon fieri vetuit, ejusque
rei rationem hanc subdit, quod panem Dominus in
discipulos dividens, *Accipite, ait, et comedite :*
mortuis autem cadaveribus neque accipere neque
comedere datum est. Carthaginensis quoque synodi
decimo octavo canone, jam olim ante hanc syno-
dum, Eucharistiam vita functis præbere ne liceat
interdictum est.

ARIST. « Corpori mortuo sacramenta non sunt
« communicanda. »

C Quoniam scriptum est : *Accipite, edite ;* ac mor-
tuorum **254** corporum nec accipere possunt, nec
comedere : nemo mortuis divina sacramenta com-
municabit.

CANON LXXXIV.

« *Canonicas Patrum leges sequentes, de infantibus,
« quoque decernimus, quoties non inveniuntur
« firmi testes, qui eos indubie baptizatos esse
« dicant, nec ipsi propter ætatem de sibi tradito
« mysterio apte respondere possint, debere sine
« ulla offensione baptizari : ne forte ejusmodi
« dubitatio eos tali sanctitatis puritate privet. »*

D **BALS.** Patres qui Carthagine convenerant,
quorum præsens canon meminit, unum baptismum
confitentes ex sancti symboli comprehensione, can-
72. statuerunt, ut qui in infantia dicuntur esse
baptizati sive non, si non sint firmi testes, qui eos

*an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmis-
sis, Si baptizatus es non te baptizo ; sed si non
baptizatus es, ergo te baptizo, etc. Decret. Greg.
l. iii. tit. 42, c. 2.*

(95) Ἀέγορτες καὶ οὐδὲ ταῦτα. In codice Amer-
bachiano legitur, λέγοντες οὐδὲ αὐτά. In syn. Carth.
can. 75, unde hic transcribitur, λέγοντες καὶ οὐδὲ
αὐτά. In editione Parisiensi λέγονται scribitur.

esse baptizatos plene et integre probent, baptizentur. His ergo consequenter Patres in præsenti canone ea ipsa statuerunt, quæ et qui Carthagine convenerunt jusserant : ut ii scilicet baptizarentur, de quibus dubitabatur, an baptizati essent, si nec illi ipsi probare possint se fuisse baptizatos, eo quod nesciant quid sibi in infantia factum sit (nam *καίρα* est ætas imperfecta), nec testes adducant, qui probent eos fuisse baptizatos. Est enim limendum, ne propter dubitationem infantes sacro baptismate et regno cælorum, quod per id datur, priventur, prout est vox Domini dicentis, *Nisi quis per aquam et Spiritum renatus fuerit, non intrabit in regnum cælorum*⁹⁶. Hæc autem constituta sunt, quoniam non permittentur aliqui, ut tales propter dubitationem baptizarentur : ne eos, qui antea baptizati fuerant, rebaptizare viderentur. De ea re autem sæpe synodice controversia exorta est. Cum enim infantes ex Christianorum regione a Scythiis et Agarenis bello capti essent, et Romanis venditi, dubitatum est, an oporteat venundatos baptizari. Dicebant enim nonnulli, quoniam ex Christiana regione capti sunt, præsumptio est eos fuisse in regione baptizatos in infantia, nec rebaptizandos. Placuit vero potius baptizandos esse, eo quod hi nesciant, an in infantia baptizati fuerint, nec ulli inveniantur qui baptismum affirmant. De iis autem, qui ex infidelium regione capiuntur, eos esse baptizandos indistincte statutum est : nisi testes profiteantur eos post captivitatem fuisse baptizatos. Tempore autem sanctissimi patriarchæ domini Lucæ synodice adfuerunt Agareni, et cum ab eis postularetur ut baptizarentur, dixerunt, quod in suis regionibus antea baptizati fuerant. Et interrogati quomodo responderunt, esse consuetudinem ut omnes Agarenorum infantes ab orthodoxis sacerdotibus baptizarentur : non tamen admissi fuerunt. Audierant enim, quod baptismus, quem infideles a Christianis petunt, non bona affectione et orthodoxo proposito petitur ; sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sud liberi a dæmone vexentur, et tanquam canes male oleant, nisi baptismum Christianum assequantur. Quamobrem, non ut omnium animæ sordidum mundatorem, divinæque lucis et sanctificationis præbitorem, baptismum postulant ; sed tanquam veneficium et incantationem. Quidam autem eorum dicebant se matres habere orthodoxas, sequæ earum cura fuisse ab orthodoxis baptizatos : sed nec ii exauditi sunt, quoniam testes non adducebant, qui hoc ipsum pro testimonio dicerent ; imo potius condemnati sunt, quod non bonam de

⁹⁶ Joan. III, 3.

Guill. Beveregii notæ.

(96) *El μήτε αυτοί εκείνοι*. Hæc verba usque ad *βπτισθῆναι* in ms. Bodleiano desiderantur, sed in aliis omnibus leguntur, et sensui necessaria sunt ; ac proin ea retinuimus.

(97) *Κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν*. Etiam hæc

ἄμαρτυρες βέβαιαι πληροφοροῦντες αὐτοὺς βαπτισθῆναι. Ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐθεσμοθέτησαν οἱ Πατέρες ἐν τῷ παρόντι κανόνι αὐτὰ ἐκείνα, ὅσα καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες παρεκελεύσαντο· δηλονότι βαπτίζεσθαι τοὺς ἀμφιβαλλομένους βαπτισθῆναι, εἰ μήτε αὐτοὶ ἐκείνοι (96) δύνανται πληροφορησθῆναι τὸ βαπτισθῆναι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί γέγονεν εἰς τοὺτους ἐν νηπιότητι (καίρα γὰρ ἐστὶν ἡ ἀτελής ηλικία) μηδὲ μάρτυρες παράγονται πληροφοροῦντες τὸ βαπτισθῆναι αὐτούς. Δέος γὰρ ἐστὶ μήποτε διὰ τὸν δισταγμὸν ἀποστερηθῶσι τὰ νήπια τοῦ θελοῦ βαπτίσματος, καὶ τῆς διὰ τοῦτο δεδομένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν (97) τὴν λέγουσαν· *Εἰ μή τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*. Ταῦτα δὲ νομοθετῆται, ὅτι τινὲς οὐ παρέχωρον διὰ τὴν ἀμφιβολίαν βαπτίζεσθαι τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ δόξωσιν ἀναβαπτίζειν τοὺς προβαπτισθέντας. Περὶ δὲ τούτου πολλάκις ἀμφισβήτησις γέγονε συνοδικῶς. Νηπιῶν γὰρ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας αἰχμαλωτισθέντων παρὰ Σκυθῶν καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ διαπραθέντων πρὸς Ῥωμαίους, ἀμφιβολία γέγονεν, εἰ χρὴ τοὺς πωληθέντας βαπτισθῆναι. Ἐλεγον γὰρ τινες ὡς, ἐπεὶ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας ἠχμαλωτίσθησαν, πρόληψις ἐστὶ βαπτισθῆναι κατὰ χώραν ἐν νηπιότητι, καὶ οὐ χρὴ αὐθις ἀναβαπτισθῆναι. Ἦρесе δὲ μᾶλλον ὀφείλειν βαπτισθῆναι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τοὺτους εἰ ἐν νηπιότητι ἐβαπτίσθησαν, μήτε τινὰς εὐρίσκεισθαι διαθεταίμενους τὸ βάπτισμα. Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ χώρας ἀπίστων αἰχμαλωτισθέντων ὠρίσθη ἀδιατίκτως αὐτοὺς βαπτίζεσθαι· εἰ μὴ μάρτυρες ὁμολογοῦσι βαπτισθῆναι τοὺτους μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκά παρέστησαν Ἀγαρηνοὶ συνοδικῶς, καὶ ἀπαιτούμενοι βαπτισθῆναι, εἶπον ὡς ἐφθασαν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν βαπτισθῆναι. Καὶ κρωτώμενοι ὅπως, ἀπελογήσαντο ὅτι συνήθειά ἐστι πάντα τὰ νήπια τῶν Ἀγαρηνῶν βαπτίζεσθαι παρὰ ὀρθοδόξων ἱερῶν· ἀλλ' οὐ παρεδέχθησαν. Ἦκουσαν γὰρ ὡς τὸ παρὰ τῶν ἀπίστων ζητούμενον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν βάπτισμα οὐ κατὰ διάθεσιν ἀγαθὴν καὶ προαίρεσιν ὀρθόδοξον ζητεῖται, ἀλλὰ διὰ θεραπείαν σωματικὴν. Δέδοκται γὰρ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὰ τέκνα τούτων δαιμονῶν καὶ κατὰ κύνας ἕζειν, εἰ μὴ βαπτίσματος τύχωσι Χριστιανικοῦ. Κάντε ὕθεν οὐχ ὡς καθαρτήριον παντὸς ρύπους ψυχικοῦ, καὶ φωτὸς θελοῦ καὶ ἀγιασμοῦ πάροχα ἀνακαλοῦνται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ὡς φαρμακείαν ἢ ἐπιπόδη. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον μητέρας ἔχειν ὀρθοδόξους, καὶ ἀπὸ σπουδῆς τούτων βαπτισθῆναι αὐτοὺς παρὰ ὀρθοδόξων, ἀλλ' οὐδὲ οὗτοι εἰσηκούσθησαν, ὅτι οὐ παρέστησαν μάρτυρες τοῦτο αὐτὸ μαρτυροῦντες· μᾶλλον μὲν

usque ad τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν inclusive in ms. Bodleiano non leguntur : sed nihilominus ea, quia in aliis codicibus lecta, omittere nolimus, ne locus mutilus videretur.

οὐν καὶ καταγνώσθησαν, ὡς μὴ ἀγαθὴν πρόληψιν διδόντες καθ' ἑαυτῶν, εἰς τὸ μὴ προσέρχεσθαι τῇ πίστει ὁρθῶς. Διὸ καὶ ἐξεχωρήθη πάντας τούτους βαπτισθῆναι.

ZONAP. Ἐν βάπτισμα ὁμολογεῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμβόλου τῆς πίστεως δεδιδάγμεθα. Ὅτι δὲ ὁ Κύριος· ἔφη· *Εἰ μὴ τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ τοῦτο ἔδοξε τοῖς ἱεροῖς Πατράσι παλαιότερων Πατέρων ἐξακολουθοῦσι θεσμοῖς, εἰ ἀμφιβολόν ἐστι τὸ βαπτισθῆναι τινος, ἐκείνων μὲν μὴ εἰδόντων εἰ ἐβαπτίσθησαν διὰ νηπιότητα καὶ τὸ λῆαν ἀτέλεις τῆς ἡλικίας αὐτῶν (ἡλικία γὰρ ἡ κείρα ἐρμηνεύεται) καὶ οὐδέ τινες εὐρίσκονται εἰδότες καὶ μαρτυροῦντες, ὅτι ἐβαπτίσθησαν, βαπτίζεσθαι αὐτοὺς χωρὶς τινος προσκόμματος, ἀντὶ τοῦ μὴ τινος ἐμποδίου ὄντος διὰ τὸ ἀγνοεῖσθαι εἰ ἐβαπτίσθησαν. Τοῦτο δὲ, φασίν, ὀρίζομεν, ἵνα μὴ διὰ δισταγμῶν καὶ ἀμφιβολίας τοῦ εἶτε ἐβαπτίσθησαν εἶτε μὴ στερηθῶσι τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως, καὶ ἔξω μείνωσι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν.*

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ μὴ γινώσκοντες, μηδὲ μαρτυρούμενοι βαπτισθῆναι, βαπτίζεσθωσαν. »

Ἵσοι ἀγνοοῦσιν εἰ ἐν τῇ νηπιῷδει αὐτῶν ἡλικίᾳ ἐβαπτίσθησαν, καὶ οὐδὲ εὐρίσκονται τινες ἀξιοπίστοι μαρτυρεῖς ἀναμφιδόλως αὐτοὺς διαθεβαιούμενοι βαπτισθῆναι, χωρὶς τινος προσκόμματος βαπτίζεσθωσαν.

KANON ΠΕ.

« Ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων βεβαιοῦσθαι πᾶν ῥῆμα ἢ γραφικῶς παρελάβομεν. Τοὺς οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐλευθερομένους δούλους ἐπὶ τρισὶ μάρτυσι, τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπολαύειν διοριζόμεθα, ὅτ' τὸ κύρος παρόντες τῇ ἐλευθερίᾳ προσοίσουσιν, καὶ τὸ πιστὸν ἐξ ἑαυτῶν τοῖς γινόμενοις παρέξουσιν.

« **ΒΑΑΣ.** Εἶπεν ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος· Ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα σταθήσεται. Διὸ καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται τοὺς λέγοντας ἐλευθερίας ἀξιοθῆναι παρὰ τῶν οἰκείων δεσποτῶν μὴ ἀναγκάζεσθαι πολλοὺς μάρτυρας χάριν ἀποδείξεως τούτου αὐτοῦ παράγειν· ἀλλὰ διὰ τριῶν μαρτύρων συνιστᾶν τὴν λεγομένην προσεῖναι αὐτοῖς ἐλευθερίαν. Ἦσαν γάρ τινες, ὡς εἶχε, λέγοντες ὀφείλειν τὴν ἐλευθερίαν ἀποδείκνυσθαι διὰ πλείονων μαρτύρων, πάντε τυχόν ἢ καὶ ἔξ· ὅπερ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἤρεσεν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Ἐπρακτασθῆ δὲ πολλᾶκις, εἰ τοῦ νόμου λέγοντος ἐν βιβλίῳ κα', τίτλῳ α', καὶ βιβλ. γ', τίτ. α', ἐπὶ μὲν τοῖς ἐπέκεινα τῆς μιᾶς ὑπερπύρων λίτρας πράγμασιν ὀφείλειν παρέχεσθαι μάρτυρας τρεῖς· ἐπὶ δὲ ὑποθέσει λίτρας ὑπερπύρων μιᾶς καὶ κατωτέρω ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, ἀναγκάζεται ὁ ἐλευθεροδῶν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα παράγειν μάρτυρας τρεῖς. Καὶ τῶς ἐμοὶ ἔδοξε, δύο καὶ μόνους ἀρκεῖν μάρτυρας εἰς

A se existimationem dabant, quod recte ad fidem non accederent. Propterea et hos omnes baptizari permissum est.

255 ZONAR. Unum baptismum consisti divino fidei symbolo edocti sumus. Quoniam vero Domini illa verba sunt, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu non intrabit in regnum cælorum*, propterea sancti Patres, antiquiorum Patrum secuti decreta, statuere, ut si de aliquibus, sint baptizati nec ne, incertum sit, cum nec ipsi ob infantiam ætatemque teneram (est idem namque κείρα, quod ætas) se baptismo initiatos norint, nec aliorum, quid id sciant, testimonio baptizatos esse probari possit, sine offensione, hoc est, sine ulla mora cunctationeque, cum nihil de illorum baptismo certi cognitum sit, baptizentur. Hoc vero, inquit, ita decernimus, ne ob incertam ambiguumque de baptismo suscepto ab his hominibus controversiam, tali sanctitatis puritate priventur, atque a Dei regni aditu ex Dominica assertionem prohibeantur.

ARIST. « Qui nec cognoscunt, nec per testes probare possunt, se baptizatos esse, baptizentur. »

Quotquot ignorant, an in infantili sua ætate baptizati fuerint; et non inveniuntur aliqui testes fide digni, qui extra controversiam confirmatum dent, eos fuisse baptizatos: sine ullo scandalo baptizentur.

CANON LXXXV.

« In duobus vel tribus testibus confirmari omne verbum ex Scriptura accepimus. Servos ergo, qui a suis dominis sub tribus testibus manumittuntur, eo frui honore decernimus; qui præsentem libertati vires et firmitatem afferent, et, ut iis quæ ab ipsis facta sunt fides habeatur, efficiant. »

BALS. Dominus dixit in Evangelii: *In duobus vel tribus testibus stabit omne verbum*²⁶. Et ideo præsens quoque canon statuit, ut qui se dicunt fuisse manumissos a suis dominis, non necesse habeant ad hoc ostendendum multos testes adducere: sed per tres testes probare libertatem quæ illis adesse dicitur. Erant enim nonnulli, qui, ut est verisimile, dicebant, oportere eum esse liberum ostendi per plures testes, quinque fortasse vel sex: quod quidem sanctæ synodo non placuit. Et hæc quidem in hoc canone continentur. Sæpe autem tractatum est, an, cum lex dicat in libro xxi, tit. 1, et lib. xxxiii, tit. 1, in negotiis, quæ unam hyperpyrorum libram excedunt, debere tres testes adduci, in causis autem unius hyperpyrorum libræ et inferioribus sufficere duos testes; cogatur, qui ad libertatem proclamatur, ex præsentem canone tres testes adducere. E: mihi quidem visum est, ad ostendendam libertatem duos solos testes suffi-

²⁶ Matth. xviii, 26.

cere, eo quod leges et canones libertati maxime favent; et quandoquidem cujuslibet servi pretium unam hyperpyrorum libram non excedit, in una autem hyperpyrorum libra constitutum est duos testes sufficere, omnino et ad ostendam libertatem duo testes sufficienti, presentis canonis consequenter, qui est pro libertate editus, et dicit ab initio: In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum; et quod ex infirmitate probationum inæstimabilis libertas non datur adversario, sed servitus quæ æstinatur, ut superius dictum est, qua etiam data, pecuniis liberabitur qui ad libertatem proclamatur.

Lege etiam Novellam imperatoris domini Alexii Comneni, quæ edita est de non admittendis testibus qui contra opponuntur, quando testes adducuntur ab eo qui ad libertatem proclamatur, et de eo quod liberi servi non fiant, qui sacram benedictionem acceperint: quæ hæc his verbis persequitur. Duo hæc ad aures imperialis meæ potestatis pervenerunt, sanctissime domine, quod quidam eorum, qui ad sanctum et magnum 256 divini Verbi sapientiæ templum accedunt, ad libertatem proclamantes, et genus suum ad libertatis ostensionem allegantes (dicunt enim se ex liberis parentibus esse natos, Bulgaris forte vel aliquibus aliis, quos in servitutem nostra non accepit respública), ea quidem quæ dicunt demonstrare permittuntur. Et postquam testes omni exceptione majores, et in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis testes opponendos eorum domini procedunt; et sic cum ii, qui provocant, non possint amplius in iudiciis persistere, servilis conditionis onere rursus opprimuntur: et quando matrimoniales sunt servorum consuetudines et convictiones in nostra republica, eas tamen sacra non consequitur benedictio, caventibus dominis ne servi inter se invicem cum sacra benedictione conjugantur, ne ex eo ad libertatem convenient. Eorum autem utrumque convenienti correctione opus habere censuit; et propterea hanc constitutionem magna cum cautione et observatione edidit, per quam statuitur de his qui ad libertatem proclamant servis, ne ii, qui contra adducuntur, testes vim ullam locumve habeant, in quocumque seu civili seu ecclesiastico iudicio: sed ii soli, qui in jus vocant, legitimas probationes afferant; et si ii quidem testibus abundant, qui jure sunt recipiendi neque calumnia inducti, testium jurejurando iudicium solvatur; sed non contrariæ etiam per testes probationes eorum dominis permittantur, ne magna adversariorum inæqualitas sit inferioribus damni causa.

Α απόδειξιν ἐλευθερίας, διὰ τὸ ἐπιθάλπεισθαι παρὰ τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων πλεόν πάντων τὴν ἐλευθερίαν· ἄλλως τε· ἐπεὶ οὐκ ὑπερβαίνει τμήμα δούλου εὐδοκίμου μίαν ὑπερπύρων λίτραν, νομοθετεῖται δὲ ἐπὶ μιᾷ ὑπερπύρων λίτρας ἀρκεῖν μάρτυρας δύο, πάντως καὶ εἰς ἀπόδειξιν ἐλευθερίας δύο ἀρκέσουσι μάρτυρες ἀκολούθως τῷ παρόντι κανόνι τῷ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐκφωνηθέντι, καὶ λέγοντι ἐξ ἀρχῆς· Ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθίσεται πᾶν ῥῆμα. Καὶ ὅτι ἐξ ἀνομίας τῶν ἀποδείξεων οὐχὶ ἡ ἀδιατίμητος ἐλευθερία δίδεται τῷ ἀντιδίκῳ, ἀλλὰ ἡ δουλεία, ἥτις ἀποτιμᾶται ὡς ἀνωθεν εἴρηται, ἥς καὶ δοθείσης διὰ νομισμάτων ἐλευθερωθίσεται ὁ ἐλευθεροδοῶν.

Ἐνάγωνθι καὶ τὴν Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν ἐξευχεθεῖσαν χάριν τοῦ μὴ δέχεσθαι ἀντιπαραστάσεις μαρτύρων, ὅταν παράγονται μάρτυρες παρὰ τοῦ ἐλευθεροδοῦντος, καὶ χάριν τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐλευθέρους τοὺς ἐρολογημένους (98) δούλους, τὴν καὶ τάδε ῥητῶς διεξήρσαν. Δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῆ βασιλείᾳ μου ἦλθεν, ἀγνώτατε δέσποτα, ὡς τινες τῶν προσερχομένων τῷ ἀγῶνι μεγάλῳ τε καὶ θεῷ ναῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σοφίας, εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνοῦντες, καὶ πρόφασιν τῆς ἐλευθερίας τὸ γένος ποιοῦμενοι (φασὶ γὰρ ἐλευθέρων γεγεννηθεῖσιν γονέων, Βουλγάρων τυχόν ἤτινων τοιοῦτων οὐς εἰς δουλείαν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐ παρέλαβε πολιτεία), εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἀφίενται. Κάπειθὲ παραστήσονται μάρτυρας ἀδιαβλήτους, εἰς ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν οἱ κύριοι τούτων χωροῦσι, καὶ ὅπως τῶν ἐγκαλούντων διὰ τῶν παραμένειν τοῖς δικαστηρίοις ἀδυνατούτων, ἡ δουλικὴ τύχη πάλιν τούτοις ἐπιφορτίζεται· καὶ ὅτε γαμικαὶ δούλων ὀμῆλαι τε καὶ συναρμογαὶ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς γίνονται πολιτεύματι, οὐ μένοιγε καὶ ἱερολογία ταύταις ἀκολουθεῖ, τῶν κυρίων αὐτῶν εὐλαβομένων μεθ' ἱερολογίας ἀλλήλους συνάπτειν τοὺς δούλους, ἵνα μὴ πρὸς ἐλευθερίαν ἐντεῦθεν συνέλθωσι. Καὶ τῆς προσηκούσης ἀμφω διορθώσεως ἔγνωκε δεῖν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ παρὸν διάταγμα συντετηρημένως· ἐξέθετο, δι' ὃ διορίζεται κατὰ τῶν εἰς ἐλευθερίαν ἀναφωνούντων δούλων, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν μὴ κρατεῖν, μηδὲ χώραν ὅπως ἔχειν αὐτὴν παρ' ὀψόδητιν πολιτικῇ ἢ ἐκκλησιαστικῇ δικαστηρίῳ· ἀλλὰ τοῖς ἐγκαλοῦσι μόνους τὰς ἀποδείξεις κατὰ νόμους ἐπάγεσθαι, κἂν εἴ που μαρτυριῶν εὐπορήσειεν οὗτοι νόμοις δεκτῶν καὶ μὴ περιτρεπομένων διαβολαῖς, τῷ τῶν μαρτύρων ὄρκῳ τὴν δίκην λύεσθαι· ἀλλὰ μὴ καὶ ἀντιπαραστάσεις τοῖς κυρίοις αὐτῶν ἐγχωρεῖσθαι· ἵνα μὴ τὸ πολὺ τῶν ἀντιθέτων ἀνισὸν βλάβης αἴτιον τοῖς ἐλαχιστοτέροις γενήσεται.

Guill. Beveregii notæ:

(98) *Τοὺς ἱερολογημένους.* In codice Amerbachiano legitur τοὺς ἱερολογουμένους. Quomodo etiam in margine ad eundem codicem legitur his verbis,

νεαρὰ μὴ ἐλευθερωθῆσαι διοριζομένη τοῖς ἱερολογουμένους δούλους.

'Αλλ' ὡσπερ ἐπὶ τῶν ὁμοτελῶν ἢ τοῦ μακαρι-
στοῦ κυροῦ Βασιλείου νομοθεσία τοῖς δυνατοῖς κατὰ
τῶν πενήτων ἀντιπαραστάσεις οὐκ ἐξεχώρησεν·
οὕτω κἀνταῦθα τοῖς κυρίοις κατὰ τῶν δούλων
ἀπειθεσμένοι ἐσται τὸ τῆς ἀντιπαραστάσεως ἰσχυ-
ρῶν, καὶ μόνῃ κρατῆσει παρὰ τούτους ἢ κατὰ τῶν
μαρτύρων διαβολή· τῆς ἀντιπαραστάσεως πίντως
μὴ ἀποκλειομένης τοῖς ἐγκαλουμένοις δούλοις, ὅταν
τοὺς μάρτυρας κατὰ τῶν ἐν νομῇ ἐλευθερίας ὄντων
οἱ πρὸς δουλείαν ἔλκοντες τούτους παραγάγῃσι. Τοῖς
γὰρ ἐλαχιστοτέροις καὶ ἀσθενέσιν ἢ παρούσα διά-
ταξις χαρίζεται τὴν βοήθην, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν
δυνατῶν καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρων ἐκτέθειται. Προσ-
τίθησι δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας μὴ μόνον παρὰ τοῖς
ἐλευθέροις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς δούλοις κρατεῖν. Β
Καὶ γάμον μὴ ἄλλως ἐνομόν τε καὶ τῆς Χριστιαν-
ικῆς καταστάσεως ἄξιον εἶναι· τε καὶ νομίζεσθαι,
εἰ μὴ καὶ ἱερολογία τοὺς συναπτομένους συνδεῖ.
Ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, μῖς ἐν πᾶσι τῆς Χριστιανικῆς
κρατούσης πίστεως καὶ βαπτίσματος ὁμολογουμένου
ἐνός, δι' οὗ προσήμεθα τῷ Κυρίῳ, καὶ τῆς αὐτῆς
σωτηρίας ἐλπίζομένης πᾶσιν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν,
ὑποτρέχειν ἐνίοις ὑπόνοιαν, ὡς τοῖς δούλοις ἤτιον
μέτεστι τοῦ καλοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἐλευθέρους κατὰ
γάμον ἀλλήλοις συνάπτεσθαι θεῖα συνδουμένους
εὐχῆ πρότερον· τοὺς δούλους δὲ τοιοῦτου διαπίπτειν
καλοῦ καὶ μὴ παραλαμβάνειν Θεὸν ἐπ' εὐλογία τῆς
συνελεύσεως, ἢ δεδιέναι, ὡς, εἰ παρελαμβάνετο, ἀδι-
κηθεῖν ἂν περιτὴν δεσποτεῖαν ὃ τούτων κύριος, τῆς
ἐπ' αὐτοῖς στερισκόμενος δεσποτείας. Οὕτω γὰρ εἰ
τοῦτα κρατοῖη δεδιέναι χρῆ καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα, C
μὴ δούλον ξενώθειεν τῶν δεσποτειῶν· ἀλλὰ καὶ
αὐτὴν τὴν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετάληψιν, μὴ
καὶ διὰ ταύτης ἐκεῖνων ἄλλοτριωθεῖεν. Κἀντεῦθεν
ἐκ τῶν δούλων οἰκῆσεται τὸ μέγα καὶ σεβάσμιον
τῆς θείας πίστεως ὄνομα· καὶ οὐ δούλοι μόνον
ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρωποκτόνου γενήσονται
ἄνθρωποι. Συγκινδυνεύουσι δὲ καὶ οἱ κύριοι τού-
των φόβῳ τοῦ μὴ διαπείσειν ὑπηρεσίας ἀνθρώπων,
τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀποξενούν· ἑαυτοῦ ἀνεχόμε-
νοι (99). 'Αλλ' οὕτε τοῦτο λόγῳ ἔχει δίκαιον, καὶ
τὴν ἱερολογίαν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ τῶν δούλων κρα-
τεῖν εὐλογον καὶ Χριστιανικῆς ἐπάξιον καταστά-
σεως.

'Αλλὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις οἶδεν ἡ τύχη δεσποτεῖαν D
καὶ δουλείαν διάφορα, καὶ ἅπερ ἢ καθ' ἡμᾶς πολι-
τεία παρέλαβε ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων χρεῶν κρατεῖν.
Εἰς δὲ Κύριος πάντων, μία πίστις, ἐν βάπτισμα,
καὶ δουλεία καὶ δεσποτεία ὅσα γε κατὰ πίστιν διάφορα
οὐ γινώσκωμεν, ὅτι καὶ πάντες ἐπίσης δούλοι ἔσμεν
τῷ ἐκ δουλείας λυτρώσαντι ἡμᾶς τῷ ἐξ αὐτοῦ θεῷ
καὶ ζωοποιῷ αἵματι. Καὶ ἐπεὶ ταῦτα καλῶς τού-
τοις καὶ λυσίτελῶς διατέτακται, δεῖ τὴν μεγάλην
ἀγιωσύνην σου δῆλα ταῦτα θέσθαι ἀπανταχοῦ τῶν

⁹⁹ Ephes. iv, 5.

Guill. Beveregii notæ.

(99) Ἐαυτοὺς ἀνεχόμενοι. In editione Parisiensi
lacuna hoc loco relinquatur, quam nos ex ms. Bo-

Sed quemadmodum in iis, qui idem tributum
solvunt, lex beatissimi domini Basilii potentibus
adversus pauperes contrarias probationes per testes
non permisit : sic et hic dominis adversus servos
vis contrariæ per testes probationis extincta erit,
et sola apud eos valebit adversus ipsos testes ilata
criminatio ; contraria non omnino per testes pro-
batione exclusa, quando ii, qui trahunt in servi-
tutem, adversus illos, qui jure sunt liberi, servis
in jus vocatis, testes, produxerint. Inferioribus
enim et imbecillia præsens constitutio gratificatur,
et quod eos juvet subministrat : non autem pro
majoribus et potentioribus editur. Adjoicit autem
et sacras benedictiones, non solum apud liberos,
sed etiam apud servos valere. Et nuptias non alias
legitimas et Christiana institutione dignas esse et
existimari, nisi etiam benedictio eos, qui conjun-
guntur, colliget. Absurdum enim esset, cum una
in omnibus Christiana fides valeat, et unus sit in
confesso baptismus, per quem ad Dominum de-
ducti sumus, et eadem salus a nobis omnibus qui
credimus speretur, nonnullis hanc obortam esse
suspicionem, quod servi sint boni minus participes ;
et liberi quidem matrimonio invicem conjungantur,
prius oratione colligati : servi autem a tali bono
excidant, et Deum non assumant in congressus
benedictione, vel metuant, quod si assumpserint,
eorum dominus in dominio injuria afficeretur, illo-
rum dominio privatus. Si hoc autem locum ha-
buerit, sanctum quoque baptismum timere oportet,
ne servi dominium sibi vendicent : sed etiam im-
maculorum mysteriorum assumptionem, ne per
eam ab illis quoque alienentur. Quo fiet ut in servis
intereat magnum et venerabile divinæ fidei nomen :
et non solum servi hominum, sed etiam diaboli
homicidæ, fient homines. Eorum autem domini in
periculum quoque venient, ne, dum hominum mi-
nisterio privari formidant, a Dei gloria seipsos
abalienare sustineant, sed neque hoc est rationi
consentaneum, et sacram benedictionem in servis
quoque valere æquum, et Christiana institutione
dignum est.

Verumenimvero fortuna novit in hominibus di-
versa esse dominium et servitutem, et quæ nostra
accepit respublica, ea in iis quoque valere oportet.
Unus autem Dominus omnium, una fides, unum
baptisma ⁹⁹ : 257 et quod ad fidem quidem atti-
net, domini et servitutis differentiam non cogno-
scimus ; quoniam omnes sumus ex æquo servi ejus,
qui nos ex servitute divino suo et vivifico sanguine
redemit. Et quoniam hæc recte his et utiliter con-
stitutata sunt, oportet magnam tuam sanctitatem

dleiano sic supplicimus ; cui etiam Amerbachianus
astipulatur.

hæc omnia in omnibus ecclesiis manifesta reddere : ut qui eis præsumt, ea quæ ad libertatem pertinent sic examinautes contrarias testium probationes adversus servos dominis non permittant, et omnibus in suis provinciis manifestum efficiant, quod qui non cum sacra benedictione servos invicem conjungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium constituunt : sed fornicatorium coitum confirmant. Quos enim non conjungit Deus per sanctam benedictionem assumptus, hi omnes ad peccata conveniunt. Et sicubi hoc ab aliquo, quicumque is sit, abhinc factum renuntiatum fuerit, sciant domini, quod non solum iræ divinæ erunt obnoxii, sed a servis quoque abalienabuntur, eis abductis in libertatem. Cum eis enim liceat servos suos jure in Deo invicem conjungere, et integrum in eis habere dominium, nisi hoc fecerint, jure omnino ab eorum dominio excident. Præsens autem constitutio non solum debet in ecclesiis quæ ubique sunt promulgari, sed in omnibus etiam civilibus judiciis deponi : tradi autem etiam iis, qui in provinciis magistratus gerunt, ut quæ ab imperatoria nostra auctoritate bene decernuntur, omnibus innotescant. Quoniam autem in personis servilem fortunam habentibus nuptiæ prius factæ sunt, et nuptiæ convenienter iniquæ, quæ lucusque invaluit, consuetudini processerunt, oportet in iis quoque sacram benedictionem fieri, ut per eam, etiam si tarde fiat, id quod est colendum ac venerandum habeant, superioribus quoque observationibus etiam in hisce nuptiis valere debentibus.

ZONAR. Rem inæstimabilem esse libertatem, hoc est, impossibile esse, ut æstimetur, vel pretium ejus constituatur, leges civiles docent. Igitur, quoties de libertate, quippe de non levis momenti re testimonium ferri oporteret, quorum intererat probationes afferre, quinque scilicet aut plures etiam (quod totidem in aliis quoque disceptationibus dari consuevissent) testes exhibere cogebantur. Qua quidem consuetudine hic damnata canon (qui nimirum libertati faveat) trium quoque testimonium satis esse decernit ; et stabiendæ constitutioni ex sacris Litteris illa profert, In ore scilicet duorum aut trium testium stabit omne verbum, hoc est, firmum ac ratum esse judicabitur.

ARIST. « Servus a domino sub duobus testibus
• manumissus, libertate donetur. » Perspicuus.

CANON LXXXVI.

« Eos, qui ad animarum lapsum meretrices cogunt
• et alunt, si sint quidem clerici, deponi definiti-
• mus : sin vero laici, segregari. »

BALS. Quemadmodum lex civilis lenones, qui meretrices alunt, punit, ita et canon decernit eos, qui meretrices cogunt, et multos ea ratione ad

A ἁγίων ἐκκλησιῶν, ὡς ἂν οἱ ἐν αὐταῖς προσεστῶτες, οὕτω τε τὰ περὶ τῶν ἐλευθεριῶν δοκιμάζωσιν, ἀντιπαραστατικὴν μαρτυρίαν κατὰ τῶν δούλων τοῖς δεσπόταις μὴ συγχωροῦντες, καὶ πᾶσι θῶνται καταφανὲς ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν ἐνορίας, ὡς οἱ μὴ μεθ' ἱεροουργίας ἀλλήλοισιν συνάπτοντες τοὺς δούλους οὐχὶ θεοφιλῆ γάμον συντετῶσιν ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' ἐκπορευούσαν μίξιν κρατούνουσιν. Οὐδ' γὰρ μὴ συνάπτει Θεὸς δι' ἱερολογίας παραλαμβανόμενος, οὗτοι πάντες, εἰς ἀμαρτίας συνέρχονται. Καὶ εἰ που προσαγγελθεῖν τοῦτο παρ' οὐδοῆτινος οὕτως ἀπὸ τοῦδε γινόμενον, ἴστωσαν ὡς οὐ μόνον θεῶν μνημόματι καταστήσονται ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ τῶν δούλων ἀλλοτριωθήσονται, εἰς ἐλευθερίαν ἀρπαζόμενον. Ἐξὼν γὰρ αὐτοὺς κατὰ νόμους Θεῶ συνάπτειν ἀλλήλοισι τοὺς δούλους, καὶ τὴν ἐπὶ αὐτοῖς δεσποτείαν ἔχειν ἀλώδητον, εἰ μὴ τοῦτο ποιοῖεν, ἑαυτοῖς δικαίως πάντως τὴν τῆς δεσποτείας ἐπάγουσιν ἐκπτώσιν. Τὸ δὲ παρὸν διάταγμα οὐ μόνον ὀφείλει ἐν ταῖς ἀπανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν διαγγελθῆναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις καταστρωθῆναι (1)· γενέσθαι δὲ διαδοσιμον, καὶ εἰς τοὺς τῶν ἐπαρχιωτῶν προσεστῶτας ἀρχῶν, ὡς ἂν εἰδῶσιν ἔχουσι ἅπαντες τῶν καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ὀρισθέντων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γάμοι ἐφθασιν ἤδη γενέσθαι ἐπὶ προσώποις δουλικῆν ἔχουσι τύχην, καὶ οἱ γάμοι κατὰ τὴν ἑως τοῦ νῦν κρατούσαν παράλογον συνθήειαν προδεθήκασι, δεῖ καὶ ἐπὶ τούτων τὴν ἱερολογίαν γενέσθαι, ἵνα διὰ ταύτης, καὶ ὅψι γένηται, τὸ σεβάσμιον ἔχουσι, τῶν ἀνωτέρων εἰρημένων παρατηρήσεων καὶ ἐπὶ τῷ ταμοῦτι γάμῳ κρατεῖν ὀφειλοῦσιν.

C ἱ ΖΩΝΑΡ. Ἀδιατιμητὸν πρᾶγμα τὴν ἐλευθερίαν, ἤγουν διατιμηθῆναι καὶ τιμὴν ὀρισθῆναι ἐπ' αὐτῇ μὴ δυνάμενον, οἱ τῆς πολιτείας εἶναι νόμοι φασίν. Ὡς οὖν περὶ μεγάλου πρᾶγματος ἔσομένης τῆς μαρτυρίας δεῖ δεήσει μαρτυρίας περὶ ἐλευθερίας, ἀπητούντο οἱ τὰς ἀποδείξεις ποιούμενοι πάντες τυχὸν ἢ καὶ πλείονας παράγεσθαι μάρτυρας, ὡς τοσοῦτων καὶ ἐφ' ἑτέραις ὑποθέσεσι παραγομένων. Τοῦτο οὖν ἀναιρῶν ὁ κανὼν ἐπὶ θάλψει τῆς ἐλευθερίας, καὶ τρεῖς ὀρίζει ἀρκεῖν, καὶ τὴν Γραφὴν παράγει εἰς ὕστασιν τῆς θεσμοθεσίας, λέγουσαν· Ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῆσεται πᾶν βῆμα, ἀντὶ τοῦ βεβαιωθήσεται, κυρωθήσεται.

D ΑΡΙΕΤ. « Ἐλευθερωμένος ὑπὸ δεσπότητος δούλος
ἐπὶ δύο μάρτυσιν εἰς ἀδούλωτος. » Σαφῆς.

KANON ΠΓ'.

« Τοὺς ἐπὶ ψυχῶν ὀλίσιβι κέρνας ἐπισυναγοντας καὶ
• ἐκτρέφοντας, εἰ μὴν κληρικοὶ εἶεν, καθαιραῖσθαι
• ὀρίζομεν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀπορίζεσθαι. »

ΒΑΣΣ. Ὅσπερ ὁ πολιτικὸς νόμος κολάζει τοὺς πορνοδοσκόους, οὕτω καὶ ὁ κανὼν διορίζεται τοὺς ἐπισυναγοντας κέρνας, καὶ οἶον διὰ τούτου συν-

Guill. Beveregii notæ.

(1) Ἀλλὰ καὶ τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις καταστρωθῆναι. Hæc verba in editione Parisiensi omittuntur : at non modo in codice nostro Bo-

dieiano, sed etiam in Amerbachiano et Tiliano leguntur ; et ex præcedentibus verbis, οὐ μόνον ὀφείλει, necessario ea legenda esse constat.

ωθούντας εἰς ψυχικὴν ἀπωλείαν τοὺς πολλοὺς, καὶ οὐ μόνον ἐπισυνάγοντας, ἀλλὰ καὶ ἐκτρέφοντας, ἤγουν τὰ ἀναγκαῖα αὐταῖς ἐπιχορηγοῦντας (τῷ γὰρ ὄνοματι τῆς τροφῆς καὶ ἐνδύμεναι, καὶ τὰ λοιπὰ, τὰ πρὸς ἀκολασίαν τοὺς ἀπαλωτέρους ἔλκοντα, περιέχονται). κληρικούς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκούς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Οὐ παρὰ τοῦτο δὲ οἱ μόνον ἐπισυνάγοντες καὶ μὴ ἐκτρέφοντες αὐτὰς οὐ τιμωρηθῆσονται· ἀλλὰ κἀκεῖνοι ὁμοίως κολασθήσονται. Εἶπε δὲ ὁ κανὼν τὸ ἐκτρέφοντες, ὅτι ἐξ ἀνάγκης τῆ συναγωγῆ ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ λοιπὴ φροντίς τῶν ἐπισυναγομένων. Οὐ γὰρ τὸ συναγαγεῖν μόνον ἀξιόν ἐστι κολάσεως· διότι συνάγει τις πολλάκις πόρνας χάριν τοῦ ὑποθέσθαι αὐταῖς τὰ σωτηριώδη, ἢ χειραγωγίας ἀξιῶσαι σωματικῆς, ἢ παραδοῦναι τῷ ἀρχοντι χάριν σωφρονισμοῦ. Ζῆτει βιβλίον εἰ τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ λγ', κεφ. α'. Ἐὰν πατὴρ θυγατέρα ἢ δεσπότης δούλην πορνοδοσκῆ, ἀπολλύτωσαν τὴν ἐπ' αὐταῖς ἐξουσίαν. Προστίθησι δὲ τὸ κεφάλαιον διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἀρχοντος αὐτὰς βοηθεῖσθαι· καὶ ὅτι, ἐὰν ἀνθίσταται πρὸς τοῦτο ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης, δημεύονται καὶ ἐξορίζονται. Καὶ τὸ δευτέρον κεφάλαιον τοὺς μὲν εὐτελεῖς πορνοδοσκούς ὁμοίως τιμωρεῖ, τοὺς δὲ στρατεῖαν ἔχοντας δημεύεσθαι φησι. Τὸ μὲντοι γ' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου, ὅπερ ἐστὶ Νεαρά Ἰουστινιάνειος, μεγάλῳ κοιάζει τοὺς σὺν τέχνῃ, καὶ δόλῳ, καὶ ἀνάγκῃ εἰς τὴν τοιαύτην ἀσέλγειαν ἄγοντας, καὶ ἐμπορευομένους ταῦτα. Ἀνάγνωθι οὖν τὸ τοιοῦτον κεφάλαιον ἐπιστατικώτερον. Λέγουσι γὰρ τινες ὡς ἐκεῖνος τοῦτο κολάζει τοὺς πλανῶντας, καὶ μετὰ τινος μεθόδου ἢ ἀνάγκης μετέλκοντας εἰς πορνείαν γυναϊκάς τινας· οὐ μὴν τοὺς προσδεχομένους τὰς ἐκουσίῳ βουλήσει τὴν πορνείαν ἐλομένας διὰ φύσεως ἀνάγκην ἢ καὶ πενίαν. Χρῶνται δὲ καὶ πρὸς ἐπιστάσασιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ ῥήμασι τισι τῆς αὐτῆς Νεαρᾶς, καὶ τῷ παρόντι κανόνι μὴ μόνον τοὺς ἐπισυνάγοντας πόρνας κολάζοντι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτρέφοντας, τουτέστι διὰ πλάνης καὶ χολακείας συνωθούντας αὐτὰς εἰς τὸ κακόν. Καὶ τὸ σήμερον δὲ γινόμενον πραγματικῶς εἰς τὰ πορνοδοσκεῖα διενίστανται συντρέχειν τοῖς λόγοις αὐτῶν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι πάντα πορνοδοσκῶν οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες ἀδιαστίκτως κολάζουσι, καὶ πᾶσαν πόρνην εἰς εωφροσύνην μετέλκουσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν κα' Νεαράν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, μὴ παραχωροῦσαν κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον διάγειν τινὰ μετὰ παλλακῶν.

ZONAR. Τὸ πορνοδοσκεῖν καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἀπηγόρευται νόμοις. Πορνοδοσκεῖν δ' ἐστὶ τὸ τρέφειν πόρνα· διὰ κέρδος τοῦ μισθώματος ἐπὶ βλάβῃ ψυχῶν. Εἰ δὲ τοῖς τῆς πολιτείας τοῦτο θεσμοῖς ἀπηγόρευται, πολλῷ τῷ μέσῳ εἴη ἂν ἀποτραμμένον τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ πνευματικοῖς. Διὰ καὶ βαρύτερα τοῦτο κολάζει ὁ κανὼν ἐπὶ κληρικῶν. Καθαιρεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς ἐν ταῦτῳ καὶ ἀφορίζεσθαι διατάσσεται, ὅπερ σπανίαις εὐρίσκεται. Ἀνεὶ γὰρ πάσης ἐτέρας τιμωρίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς κεκληρωμένοις ἀρκεῖν νομοθετῆται ἢ καθαιρέσεις. Τοῦς

A animæ exitium veluti protrudunt; et non solum eos qui cogunt, sed et qui alunt sive eis necessaria suppeditant (alimenti enim nomine et indumenta et reliqua, quæ molliores ad intemperantiam attrahunt, comprehenduntur), si sint quidem clerici, deponendos: sin vero laici, segregandos. Non autem idcirco qui solum quidem cogunt, et eas non nutriunt, non punientur: sed in eos quoque similiter animadvertetur. Dixit autem canon illud: Et alunt, quoniam ubi coegerint, necessario quoque sequitur, ut coactarum cura deinceps ab iis geratur. Neque enim solum cogere supplicium meretur: meretrices enim sæpe cogit quispiam, ut eis illa, **258** quæ sunt salutaria, suggerat, vel ut earum opera ad tractandum aliquod ministerium utatur, vel ut det eas magistratui castigandas. Quære librum **LX** Basilic. tit. 38, cap. 1: Si pater filiam, vel dominus servam nutriat ad quæstum meretricium, perdat quam habent in eas potestatem. Adjicit autem constitutio. Per episcopum et magistratum eis quoque ferri debere auxilium: et quod si ad hoc resistat pater vel dominus, publicantur et exterminantur. Ac secundum quidem caput viles lenones similiter punit: eos autem, qui sunt militaris ordinis, publicandos dicit. Ejusdem autem libri et tituli cap. 3, quod est Justiniani Novella, valde punit eos, qui arte et dolo et necessitate aliquas in hanc intemperantiam attrahunt, et iis mercaturam exercent. Lege ergo hoc caput diligentius. Dicunt enim nonnulli, quod id illos punit qui seducunt, et aliquo artificio vel necessitate mulieres aliquas ad fornicationem attrahunt: non autem eos qui illas suscipiunt, quæ spontanea voluntate fornicationem eligunt propter naturæ necessitatem vel etiam paupertatem. Ad hoc autem probandum utuntur et nonnullis ipsius Novellæ verbis, et præsentis canone puniente, non eos solum qui meretrices cogunt, sed etiam qui eas nutriunt, per fraudem et adulationem eas in malum impellentes. Porro autem et quod hodie actu sit in lenonum officinis videtur cum eorum dicto concurrere. Mihi autem videtur, quod leges et canones quemcumque lenonem indistincte puniunt, et omnem meretricem ad temperantiam retrahunt. Lege et 91 Novellam imperatoris domini Leonis Philosophi, quæ non permittit ut veteri lege aliquis degat cum concubinis.

ZONAR. Meretrices alere civilium quoque legum sanctiones vetant. Alere vero meretrices est, eis ob lucrum ex meretricio quæstu percipiendum, cum animarum pernicie alimenta suppeditare. Quam rem, si civiles quoque leges prohibeant, multo illam certe magis ecclesiasticæ ac spirituales debent aversari. Proinde graviore etiam poenâ clericis in hoc genere delinquentibus irrogatæ. Illos siquidem (quod non ita crebro reperias) deponi simul et segregari jubet. Pro quovis enim alio supplicio in eos, qui clero ascripti fuerant, plerumque

depositio sola sufficere visa fuit. Laicos vero, qui ad id fecerint, segregatione puniendos esse decernit.

ARIST. « Qui meretrices in animarum exitium cogit, segregatur. » *Perspicuus.*

CANON LXXXVII.

« Quæ maritum reliquit, est adultera, si venerit ad alium, ut vult sacer et divinus Basilius, qui ex Hieremia propheta hoc optime collegit : quod si alii viro uxor fuerit, ad maritum suum non convertetur, sed polluta, polluetur : et rursus : Qui detinet adulteram, est et insipiens et impius. Si itaque præter rationem a marito secuisse appareat, ille quidem venia dignus est, hæc vero pœna. Illi autem venia dabitur, ut Ecclesiæ communicet. Sed is qui legitime sibi datam uxorem relinquit, et aliam ducit, ex Domini sententia est adulterii iudicio obnoxius²⁶. A Patribus autem nostris statutum est : ut qui sunt ejusmodi uno anno desinant, benio audiant, triennio substernantur, et septimo cum fidelibus consistent, et sic oblatione digni habeantur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint. »

BALS. Dominus et Deus noster Jesus Christus interrogatus, an liceat marito uxorem quavis ex causa dimittere, hoc vetuit, dicens : Quod qui uxorem suam reliquit præterquam fornicationis causa, **259** et alteram uxorem ducit, mœchatur. Et inclytus imperator Justinianus, leges quæ olim locum habebant, et conjugibus permittebant conjugia sine justa causa solvere, et unicuique alteri dicere, Restituas, per 117 Novellam sustulit, quæ sita est in 7 tit. xxviii lib. et causas enumerat, propter quas et solas solvi debent matrimonia. Quamobrem lex quoque Hebraica una sublata est, quæ libellum repudii mittere mulieribus et conjugium solvere viris permittebat. Consequenter ergo præsens quoque canon dicit, quod mulier, quæ, relicto marito, cum altero polluta fuerit, est adulterii criminis obnoxia, quemadmodum hoc quoque magnus dixit Basilius in 9 suo canone, et 21 hoc colligens ex prophetia Jeremiæ dicentis, Si mulier a mariti communi vitæ societate egressa, cum altero polluta fuerit, non potest ad maritum suum reverti, ut quæ adulterata sit²⁷. Sed etiam Salomon dixit in Proverbiis : Qui coit cum adultera, id est, cum ea quæ habet maritum, stultus est et impius²⁸. Quæ ergo sic est adulterata, canonis pœnis multabitur. Maritus autem, ut qui non offenderit, venia dignus censebitur, id est, non punietur. Qui autem relinquit propriam conjugem, et alteram ducit uxorem, ut adulter punietur, ex Domini sententia.

²⁶ Matth. v, 36. ²⁷ Jerem., iii, 1. ²⁸ Prov., xviii, 22.

Guill. Beveregii notæ.

(2) *Τουτέστιν οὐκ ἐπιτιμηθήσεται.* Hæc verba in codice Amerbachiano desiderantur : at non tan-

τα δὲ λαϊκούς ἀφορίζεσθαι προστάσει τοῦτο ποιούντας.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ συνάγων πόρναις ἐπ' ὀλίθω ψυχῶν ἀφορίζεται. » *Σαφής.*

KANON ΠΖ'.

« Ἡ καταλιπούσα τὸν ἄνδρα μοιχαλὶς ἐστίν, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθε, κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Βασίλειον, ἐκ τῆς Ἱερεμίου προφητείας ἀριστα τοῦτο ἀναλεξάμενον· ὅτι Ἐάν γυνὴ γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μαινομένη μιανθήσεται· καὶ πάλιν· Ὁ ἔχων μοιχαλὶδα ἄφρων καὶ ἀσεβής. Εἰ οὖν φανῆ τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστίν ἄξιός ἢ δὲ ἐπιτιμίων. Ἡ δὲ συγγνώμη τοῦτ' ἐπὶ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δοθήσεται. Ὁ μὲντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἐτέραν ἀγέμενος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κριματι. Κεκαυδόνισται δὲ πρὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν τοὺς τοιοῦτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ ἐβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιῶσθαι, ἐάν μετὰ δακρῶν μετανοήσωσι. »

ΒΑΣΣ. Ὁ Κύριος· καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐρωτηθεὶς, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα ἀπολύειν κατὰ πάσαν αἰτίαν, ἀπηγόρευσε τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκτὸς λόγου πορνείας, καὶ γαμήσας ἐτέραν, μοιχᾶται. Καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν αἰδοίμος Ἰουστινιανὸς τοῦ· πάλαι κρατοῦντος νόμου, καὶ ἐκχωροῦντας τοῖς ὁμοζύγοις λύειν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τὰ συνοικέσια, καὶ λέγοντα ἕνα ἕκαστον πρὸς τὸν ἕτερον, Πράττε τὰ σευτεῦ, ἀνήρησε διὰ τῆς Νεαρᾶ· ριζ', τῆς κειμένης ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου, καὶ ἀπαριθμουμένης τὰς αἰτίας δι' ἃς καὶ μόνως ὀφείλουσι λύεσθαι τὰ συνοικέσια. Ὅθεν συνανηρέθη καὶ ὁ Ἑβραϊκὸς νόμος, ὁ ἐνδιδοὺς τοῖς ἀνδράσι βιβλίον ἀποστασίου πέμπειν ταῖς γυναῖξι, καὶ τὴν ὁμοζυγίαν λύειν. Ἀκολουθῶν οὖν καὶ ὁ παρῶν κανὼν φησὶν ὅτι ἡ τὸν ἄνδρα καταλιπούσα γυνή, ἐάν μετὰ ἐτέρου συμφθαρῆ, ὑπόκειται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι, καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειός φησὶν ἐν τε τῷ θ' αὐτοῦ κανόνι καὶ ἐν τῷ κα', ἀναλεξάμενος αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἱερεμίου προφητείας, τῆς λεγούσης· Ἐάν γυνή, ἀπὸ τῆς ἀδράφας ὁμοζυγίας· ἐξεληθῆσιν, ἐτέρῳ μιανθῆ, οὐ δύναται ἐπιστρέφειν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὡς μοιχευθεῖσα· Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαλομῶν ἐν ταῖς Παροιμίαις εἶπεν· Ὁ μιγνύμενος μετὰ μοιχαλίδος, τουτέστι μετὰ ἐχούσης ἄνδρα, ἄφρων ἐστὶ καὶ ἀσεβής. Τιμωρηθήσεται οὖν ἡ οὕτω μοιχεύσασα δι' ἐπιτιμίων κανονικῶν. Ὁ ἀνὴρ δὲ, ὡς μὴ πταίσας, συγγνώμης ἀξιωθήσεται, τουτέστιν οὐκ ἐπιτιμηθήσεται. Ὁ κα-

tum in ms. Bndleiano, sed et in Tiliano et editione Parisiensi leguntur.

ταλιμπάνων μέντοι τὴν οἰκίαν σύζυγον καὶ ἐτέραν ἀγόμενος μετὰ γάμου κοινωvίαν, ὡς μοιχὸς τιμωρηθῆσεται κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν. Τῶν μοιχῶν δὲ ἐπιτιμιά εἰσιν ἀπὸ τοῦ οὐ κανόνα; τοῦ αὐτοῦ μεγάλου Πατρὸς τὸ προσκλαίειν ἐνιαυτὸν ἔξω περιεχόμενα. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα.

Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος τοὺς μοιχοὺς ἀλλοτρόπως κολάζει. Καὶ ἀνάγνωθι βιβλίον ἕ' τίτλου λζ' κεφ. σγ', καταστρωθὲν εἰς τὰς ἐρμηνείας τοῦ δ' καὶ ε' κεφ. τοῦ ιγ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος· καὶ τὴν ριζ' καὶ ρλδ' νεαρὰν τοῦ βασιλέως; Ἰουστινιανοῦ, τὰς κειμέναις ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ συνοψισθείσας εἰς τὸ διαληφθὲν δ' καὶ ε' κεφ. καὶ τὴν λβ' νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ῥινῶν ἐκτομῆ τῶν μοιχῶν καὶ τὴν μοιχαλίδα κολάζουσιν, καὶ διορισθεμένην τὸν μὲν ἄνδρα τῆς μοιχευθείσης κερδαίνειν τὴν προίκα, αὐτὴν δὲ ἐν μοναστηρίῳ περιορίζεσθαι, καὶ ἄκουσαν μὴ ἀποκείρεσθαι. Τὰ μέντοι προσόντα ἴσως αὐτῆς πράγματα ἐπέκεινα τῆς προικὸς οἰκονομεῖσθαι, καθὼς αὐτὴ ἡ νεαρὰ διορίζεται. Σημειώσαι δὲ ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνα ἡ καταλιπούσα τὸν ἄνδρα ὡς μοιχαλὶς οὐ κολάζεται, εἰ μὴ μετὰ ἐτέρου συμφωρηθῆ· ἀπὸ δὲ τῶν διαληφθεῖσῶν Νεαρῶν λύεται τὸ συνοικέσιον ἀπὸ μόνου τοῦ μείναι τὴν γυναῖκα ἔξω τῆς οἰκίας τοῦ ἀνδρὸς παρὰ γνώμην αὐτοῦ, εἰ μὴ τί γε τυχὸν παρὰ τοῖς γονεῦσι τοῖς ἰδίους. Ἄρα δὲ ἀπολελυμένη λέγεται καὶ ἡ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκδιηθείσα; Ἀύσις. Οὐδαμῶς. Φησὶ γὰρ ἡ ῥηθείσα ριζ' Νεαρὰ ἐν μέρει ταῦτα· Εἰ μέντοι συμβῆ τινα δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθῆσαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς, πρὸς οὓς δύναται μείναι, ἐξ ἀνάγκης ἔξω τὴν νύκτα διάγειν, κελεύομεν μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν διαζύγιον πέμπειν τῇ γυναίκι, διότι περ αὐτὸς τούτου αἴτιος γίνεται. Τὸ μέντοι γραφικὸν τὸ λέγον· Οὐκ ἐπιστρέφει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἡ μοιχευθείσα, νῆι περὶ ἀνδρὸς μὴ θέλοντο; ἀναλαβέσθαι ταύτην. Εἰ γὰρ συγχορεῖ τὸ ἐγκλημα ὁ ἄνθρωπος, ἀκυλύτως αὐτὴν ἀναλαμβάνει ἐντὸς διατίας, κατὰ τὴν αὐτὴν Νεαρὰν. Ἐπεὶ δὲ φησὶν ὁ κανὼν ὡς ἐκείνη ἡ γυνὴ τιμωρεῖται ὡς μοιχαλὶς, ἡ ἀλόγως ἀναχωρήσασα τοῦ ἀνδρὸς, εἴποι τις ὡς ἡ τοῦ ἀνδρὸς εὐλόγως ἀναχωρήσασα οὐ τιμωρηθῆσεται. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές. Οὕτε γὰρ μετὰ εὐλόγου αἰτίας οὕτε μετὰ παραλόγου δύναται ἡ γυνὴ ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς, καθὼς τούτο φησὶν ὁ ὁ κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ διάφοροι Ἰουστινιάνειοι Νεαραὶ κείμεναι ἐν τῷ ζ' τίτλῳ τοῦ κη' βιβλίου, ὅθεν καὶ τὰ τοῦ κανόνα ὅφελόμενα ἐκλαβέσθαι ἐκ περιουσίας· ἡ εἰπεῖν ἄλογον ἀναχωρήσασιν τῆς γυναικὸς εἶναι τὴν χωρὶς δικαστικῆς ἐπιτροπῆς ταύτη· ἀναχώρησιν. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἦτοι τοῦ θ' καὶ τοῦ κδ' λεγόντων τὴν μὲν γυναῖκα ἐτέρῳ συμφυερισμένην μοιχεύεσθαι, τὸν δὲ ἄνδρα μεθ' ἐτέρας πορνεύοντα μὴ κατακρινέσθαι (οὐ γὰρ ἔχομεν, φησὶ, κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπάγειν ἐγκλήματι), πῶς ὁ

PATROL. GR. CXXXVII.

A Adulterorum autem pœna est in 77 canone ejusdem magni Patris, anno uno extra templi vestibulum deslere, et reliqua, quæ in eo canone continentur. Et hæc quidem canon.

τοῦ προνάου, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι

Lex autem civilis adulteros alio modo punit. Et lege librum LX, tit. 37, cap. 73 situm in interpretatione cap. 4 et 5 tit. 13 præsentis operis; et 117 et 154 novellas imperatoris Justiniani, sitas in 7 tit. xxxviii lib. Basilic. et compendio reductas in prædicta capita 4 et 5 et 52 imperatoris domini Leonis Philosophi novellam, quæ narium truncatione punit adulterum et adulteram, et statuit adulteræ quidem mæritum lucrari dotem; ipsam autem in monasterio includi, invitam tamen non tonderi: res autem, quas habet ultra dotem, administrari, quemadmodum ipsa novella statuit. Nota ergo, quod ex præsentis quidem canone quæ virum demisit ut adultera non punitur, nisi cum alio polluta fuerit: ex prædictis autem novellis solvitur matrimonium, eo quod solum manserit mulier extra domum mariti præter ejus voluntatem, nisi forte apud suos parentes. Numquid autem ea etiam soluta dicitur, quæ a marito ejecta est? *Solutio.* Nullo modo: prædicta enim 117 novella hæc dicit præcise: Sin autem contigerit aliquem absque una prædictarum causarum uxorem suam ex propriis ædibus extrudere, ut illa quidem, cum parentes non habeat apud quos possit manere, necessario foris noctem agat, jubemus nullo modo licere marito propter hanc causam mulieri mittere libellum repudii, quoniam ipse hujus rei causa est. Id autem quod scriptum est: Non revertetur ad virum suum adulterata, intellige de viro, qui non vult eam recipere: si vir enim crimen condonat, eam absque ullo impedimento rursus accipiet intra biennium, ut vult novella. Quoniam autem dicit canon, eam esse puniendam mulierem tanquam adulteram, quæ a marito nullam ob causam recessit, dixerit quispiam, quod quæ ob rationabilem causam a marito recessit, non punietur. Non est autem hoc verum: neque enim rationabili, neque non rationabili de causa potest mulier a marito discedere sine permissione judicis, quemadmodum hoc dicit 9 canon sancti Basilii, et diversæ Justiniani novelle sitæ in 7 tit. xxviii lib., unde etiam debemus canonem ex abundantia accipere: vel dicere injustam mulieris discessionem esse ejus sine judiciali permissione recessum. Rogaverit autem quispiam, cum can. sancti Basilii, 9 scilicet et 24, dicant mulierem quidem quæ cum altero **260** polluitur, mœcham; virum autem, qui cum alia scortatur, non condemnari (non enim habemus, inquit, canonem, quo eum adulterii crimini subjiciamus); quomodo præsens canon indistincte dicit, eum qui aliam duxit, adulterii judicio teneri? *Solutio.* Differentia est inter virum, qui cum muliere libera, viva sua uxore, rem habuerit, et eum qui in ma-

26

trionii societatem secundam uxorem duxit. Ille enim non est adulter, sed punitur ut fornicator. Ille vero est adulter, et ut adulter punitur. Quare canones inter se non repugnant. Et quomodo canonicè quidem puniuntur qui fornicantur, dictum est. Octogésimum autem tertium caput 37 tit. LX lib. decreto secundo, hæc dicit: Qui habet uxorem, et fornicatur, per duodecim ictus alternis inflictos castigetur. Qui vero uxorem quidem habet, et cum eua ancilla rem habet, re cognita, hic quidem verberatus castigetur: ejus autem loci magistratus receptam ancillam vendat extra provinciam, ejus pretio in publici aerarii partem illato. Qui autem in alienam ancillam fornicationem exercet, si sit quidem locuples, det ancillæ domino pro delicto numismata 36. Si sit autem humilis et abjectæ conditionis, verberetur, et pro suis facultatibus det ex proportionem 36 numismatum. Quod autem lex æque ac canones eum punit ut adulterum, qui secundam uxorem duxit, dicit penultimum cap. ejusdem tit. Qui duas uxores habere conatus est, non lege, sed suæ factæ voluntatis, adulterii crimini recte subjiçietur. Quæ autem ei postea nupsit, si ipsum habere legitimam uxorem ignorabat, ei venia dabitur. Quare per distinctionem a contrario sumptam, quæ sciebat adulteratur. Animadvertente autem, quod Patres ubique puram pœnitentiam in animæ delictis exigunt: et propterea concesserunt episcopis, qui sunt in eo loco, pœnas augere vel diminuire, pro ejus qui punitur compunctione.

Πρότῃς δὲ ὅτι παντρχοὶ οἱ Πατέρες τὴν καθαρὰν Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐξέχωρησαν τοῖς κατὰ τόπον τὴν τοῦ ἐπιτιμωμένου κατάνυξιν.

ZONAR. Et veterum legum decretis, et diuturni temporis consuetudine, matrimonia vel sine causa dissolvendi facultas erat; ac tam viro, quam uxori, alteri conjugii dicere, Res tuas gere, vir, vel, Res tuas gere, mulier, atque ita conjugii contractura scdus rescindere permissum fuit. Quod Hebræorum quoque concessere leges. Viro siquidem, ut repudii libellum uxori mittere, seque ab illius consuetudine abjungere liceret, facultas data. Id vero nunc Christianorum Instituto haud conceditur: sed connubii dissociandi certæ quædam ac definitæ causæ sunt, quarum nisi aliqua exstiterit, abscedere invicem inter se matrimonii jure sociatos sit nefas. Et vero Dominus, an viro uxorem quacunque de causa dimittendi jus esset rogatus, id vetuit. Nam *quæ uxorem suam, inquit, excepta fornicationis causæ, dimiserit, et alteram duxerit, mæ-*

παρὼν κατὼν ἀπροσδιορίζως φησὶ τὸν ἑτέραν ἀγόμενον τῷ τῆς μοιχείας: ὑποκείσθαι κρίματι; Λύσεις. Διαφορὰ ἔστι τοῦ συμπλαρέντος ἀνδρὸς μετὰ ἐλευθέρως γυναικὸς, ζωτῆς τῆς γυναικὸς τούτου, καὶ τοῦ κατὰ γάμου κοινωνίαν ἀγαγόντος δευτέραν γαμετήν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ μοιχᾶται, ἀλλ' ὡς πόρνος τιμωρεῖται: οὗτος δὲ μοιχᾶται, καὶ κολάζεται ὡς μοιχός: ὅθεν οἱ κανόνες οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις. Καὶ ὅπως μὲν κολάζονται κανονικῶς οἱ πορνεύοντες, εἴρηται. Τὸ δὲ πρῶτον κεφ. τοῦ λ' τίτλου τοῦ ξ' βιβλίου φησὶν ἐν β' θέματι ταῦτα: Ὁ ἔχων γυναῖκα, καὶ πορνεύων, διὰ δώδεκα ἀλακτικῶν σωφρονιζέσθω. Ὁ μένοτι γυναῖκα ἔχων, καὶ τῇ ἰδίᾳ δούλῃ μιγνύμενος, διαγνωσχομένης τῆς πράξεως, οὗτος: μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω: ὁ δὲ κατὰ τὸν τόπον ἄρχων, ἀναλαμβάνων τὴν δούλην, ὑπὲρ ἐπαρχίαν αὐτῆν πιπρασκέτω, τῆς τιμῆς αὐτῆς τῷ μέρει τοῦ δημοσίου εἰσχομιζομένης. Ὁ δὲ εἰς ἄλλοτριαν δούλην πορνεύων, τῶν μὲν εὐπύρων ὑπάρχων, παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότη τῆς δούλης νομισμάτα λς: εἰ δὲ εὐτέλης εἴη, τυπτέσθω, καὶ καθ' ὅσον εὐπόρει, κατὰ ἀναλογίαν τῶν λς' νομισμάτων διδόντω. Ὅτι δὲ καὶ ὁ νόμος ἐπίσης τοῖς κανόνιν ὡς μοιχὸν τιμωρεῖ τὸν δευτέραν γυναῖκα ἀγόμενον, φησὶ τὸ παρατέλειτον κεφάλ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου: Ὁ δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς οὐ νόμιμ, ἀλλὰ φάκτω προαιρέτως; (3), καλῶς ὑποκείσεται τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι. Ἡ δὲ, εἰ ἠγνοεῖ αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετήν, συγγνωσθήσεται.

Ἄρατε ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἡ γινώσκουσα μοιχᾶται μετάνοιαν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων ἀπαιτοῦσι ἐπισκόποις αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια πρὸς

ZONAR. Πάλαι μὲν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐκ τῶν νόμων τῶν παλαιῶν καὶ ἐξ ἔθους μακροῦ ἐνεδέετο λύειν καὶ ἀναιτίως τὰ συνοικέσια, καὶ ἐξῆν ἄνδρὶ καὶ γυναικὶ τῷ συνολίῳ προσώπῳ λέγειν, Τὰ σαυτοῦ πρᾶττε, ἢ, Τὰ σαυτῆς πρᾶττε, καὶ λύειν τὸν γάμον. Ὅπερ καὶ τοῖς Ἑβραίοις γεννομοθέτητο: ἐνεδέετο γὰρ τοῖς ἀνδράσι βιβλίον ἀποστασίου πέμπειν ταῖς γυναῖξιν, καὶ τῆς μετ' αὐτῶν ἀφίστασθαι συμβιώτως: νῦν δὲ τοῦτο παρὰ Χριστιανοῖς οὐ κρατεῖ: ἀλλ' αἰτίαι ἠριθμημέναί εἰσιν, αἱ τὸν γάμον δύνανται λθεῖν, καὶ ἀνευ μιᾶς ἐκείνων χωρίζεσθαι τοὺς συνοικοῦντας ἐνόμῳ γάμῳ οὐκ ἔξεστι. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἐρωτήσασιν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα ἀπολύειν κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀπηγόρευσε τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι Ὁ ἀπολύσας τὴν γυναῖκα ἐκτὸς λόγου πορνείας, καὶ γαμήσας ἑτέραν μοιχᾶται. Καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται. Κατὰ τοῦτον

Guill. Beveregii notæ.

(3) Ἄλλα φάκτω προαιρέτως. In editione Parisiensi hoc in loco lacuna est: legitur enim, Ἄλλα φα προαιρέτως. Veram lectionem nos ex ms. Boddiano restituumus, cui etiam suffragatur Amerbachianus, necnon Tilianus; nam Gentianus Hervetus verit, sed factæ voluntatis. Et quidem vox φάκτων factum non solum apud jurisconsultos Græcos sæpe occurrit, sed et ab ipso Balsamone in Responsis ad Marcum Alexandrinum usurpat, dicente,

ὁ μὲν φάκτων ἀγνήσας, οἷο; ἂν καὶ ἔστιν, ἀξιοῦται κατὰ νόμου συγγνώμης. Bals. Resp. ad Marcum interrog. 62. In veteribus Glossis verborum juris dicitur, φάκτων, ἔργον. Item φάκτων, ποιήσις ἢ ἀριθμησις ἢ πράγμα. Ibidem, φάκτων, ἀριθμησις καὶ πράξις: necnon φάκτων ἐπὶ τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀποτέλεσμα, καὶ ἡ τῆς πρὸς εὐ. ἀνήκουσα ζήτησις.

ὡν τὸν λόγον καὶ οἱ θεοὶ Πατέρες τὴν ἀναίτιως καταλιποῦσαν τὸν ἄνδρα καὶ ἐτέρῳ γενομένην μοιχαλίδα ἐκάλεσαν ἥτις, κἂν ὑποστρέψαι βουληθῆ ἢ πρὸς τὸν ἴδιον ἄνδρα, ἄκοντος αὐτοῦ οὐ παραδεχθήσεται. Μερίανται γάρ. Ἡ οὖν ἀλόγως ἀναχωρήσασα τοῦ ἀνδρός, φησὶν ὁ κανὼν, ἐπιτιμιῶν ἀξία, ἤγουν τῶν τῆς μοιχείας· ὁ δὲ ἄνθρωπος συγγνωμηθήσεται καὶ ἀξιωθήσεται τῆς ἐν Ἐκκλησίᾳ κοινωνίας. Ὡστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοεῖσθαι δίδοται ὅτι, εἰ οὐκ ἀλόγως ἀνεχώρησε τοῦ ἀνδρός, ἢ κακοῦχουμένη, ἢ τινος αἰτίας ἔχουσα παρὰ τοῦ ἀνδρός ἐπαγομένης, ἐκείνη ἔσται ἀναίτιος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιτιμηθήσεται ὡς αὐτὸς αἴτιος τῆς ἀμαρτίας τῆ γυναικὸς γεγονώς. Ὁ μόντοι καταλιμπάνων, φησὶν ὁ κανὼν, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἐτέραν ἀγομένους τῷ τῆς μοιχείας ὑπείκειται χρίματι κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν· καὶ ἐξῆς ἐπάγει πῶς ὁ τοιοῦτος ἐπιτιμηθήσεται καὶ οἰκονομηθήσεται. Ἐοίκασι δὲ οἱ Πατέρες οὗτοι καὶ ἐναντιοῦσθαι τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ· ἐκείνος γάρ τὴν μὲν γυναῖκα ἐτέρῳ συμπειρομένην τοῦ γάμου συνισταμένην μοιχαλίδα καλεῖ, καὶ ἀποπέμψει, λέγει, ταύτην τῶν οἰκῶν αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ δὲ γυνὴ ἐκ πορνείας ἐπανιόντα τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδίξεται. Οὐδὲ γὰρ ἔχομεν, φησὶ, κανόνα τῷ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπάγειν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἐλευθέρου γάμου ἀμάρτη. Ἄλλ' οὐκ ἐναντιοῦνται οἱ κανόνες ἀλλήλοις. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Βασίλειος περὶ πορνείας λέγει τοῦ γάμου συνισταμένου, καὶ συμφυθρέντος ἐτέρα ἐξ ἀνδρός ἐλευθέρου· ὁ δὲ παρὼν κανὼν περὶ τοῦ ἀναίτιως ἀπασπαμφεμένου τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐτέραν ὡς τάχα νόμιμον γαμετὴν εἰσοικισαμένου, ὃν καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελλίοις μοιχὸν ἐκάλεσε.

ΑΡΙΣΤ. « Ἡ ἐξ ἀνδρός ἐπ' ἄλλον ἰούσα μοιχαλὶς·
 « καὶ ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐπ' ἄλλην, κατὰ τὸν Κύριον,
 « ὁμοίως μοιχός. Σαφές.

KANON ΠΗ'.

« Μηδὲ ἐν δόξῳ ἱεροῦ ναοῦ κτήνος τὸ οἰοῦν εἰσα-
 « γέτω· ἐκτὸς εἰ μὴ τις ὁδοιπορῶν μεγίστης
 « καταλαβούσης ἀνάγκης οἰλισκου καὶ κατα-
 « γωγῆς ἀπορῶν ἐν τῷ τοιοῦτῳ καταλύσει ναῦ.
 « Διὰ γὰρ τοῦ μὴ τὸ κτήνος ἐν δόξῳ εἰσενεχθῆναι,
 « αὐτὸ μὲν ἔστιν ὅτι διαφθαρήσεται· ὁ δὲ τῆ
 « τοῦ ὑποζυγίου ἀποβολῆ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἀπέ-
 « ρως ἔχειν τῆς ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν ὁρμῆς, κιν-
 « δύνῃ θανάτου παραδοθήσεται. Τὸν γὰρ Σάββα-
 « τον οὐκ ἐν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα·
 « ὥστε διὰ πάντων προτιμητέαν ἔχεισθαι τὴν τοῦ
 « ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ ἀπάθειαν. Εἰ δὲ
 « τις φωραθῆι χωρὶς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτή-
 « νος εἰσάγων εἰς ἱερόν, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη,
 « καθαιρεῖσθαι, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθαι.

ΒΑΣ. Ὡς εἶπαι, συνέθη ποτὲ ἐν δριμυτάτῳ χρι-
 μῶνι καταλύσαι τινὰς εἰς ναὸν παρακείμενον ἐν

chatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur 29. Hanc igitur rationem divini quoque Patres secuti mulierem, quæ sine causa relicto viro alteri nupserit, adulteram vocaverunt: quæ quidem etiam ad virum suum reverti postea velit, nequaquam invito illo excipietur. Polluta est enim. Quæ igitur mulier, inquit canon, a viro absque causa secessit, pœnis, iis nimirum quæ in adulteros constitutæ sunt, multabitur: viro autem ignoscat, et eam, quæ in Ecclesia est, communionem concedi placet. Ex quo contra intelligi licet, quæ non temere se a viro abjuxerit, sed aut illius nimia morositate, aut injuriis victa, aut aliis modis ab eodem irritata discesserit, illam extra culpam fore, sed a viro pœnas, quippe qui culpæ causam uxori præbuerit, exigendas. Qui vero, inquit canon, uxore dimissa aliam duxerit, adulterii reus ex ipsius Domini verbis existimabitur: indeque qua pœna talis homo multandus sit, quidque cum eo agendum, canon disserit. Quinimo pugnantia cum magno Basilio affirmare hoc loco Patres videntur. Nam is mulierem quidem, quæ contracto nuptiarum fœdere cum alio viro rem habuerit, 261 adulteram vocat, eamque maritum, inquit, a suis ædibus amandabit. Verumtamen ex fornicatione redeuntem maritum suum uxor excipiet. Nullus enim, inquit, exstat canon, cujus auctoritate qui cum soluta muliere peccarit, adulterii reus agi queat. Sed nullo modo inter se hi canones pugnant. Nam magnus quidem Basilius de eo homine agit, qui manentibus nuptiis fornicatus, et cum muliere nulli viro sociata pollutus est: hic vero canon eos tangit, qui uxore sine causa dimissa aliam sibi, quasi pro justa eadem adulteros ipse in Evangelio Dominus appellavit.

ARIST. « Quæ a viro suo ad alium accedit, adul-
 « tera est: et qui ab uxore ad aliam, juxta
 « Domini sermonem, similiter mœchus est. » *Perspicuus.*

CANON LXXXVIII.

« Nemo intra ædes sacras quodvis iumentum intro-
 « ducat: nisi forte viator quispiam, maxima ur-
 « gente necessitate, domunculæ vel diversorii
 « indigens, in id templum diverterit. Nisi enim
 « iumentum introductum fuerit, ipsum quidem
 « nonnunquam peribit: hic vero, propter jumentum
 « amissionem, et facultatis ad iter peragendum
 « ex eo profectam inopiam, mortis periculo tra-
 « detur. Sabbatum enim propter hominem factum
 « esse docemur; quamobrem et per omnia præ-
 « ferendam esse existimare hominis salutem et
 « incolumitatem. Si quis autem deprehensus
 « fuerit sine necessitate iumentum in templum
 « introducere, si sit quidem clericus, depona-
 « tur: sin vero laicus, segregetur.»

BALS. Ut est verisimile, accidit quandoque ut
 in maxima tempestate diverterent quidam in tem-

29 Matth. xix, 9, 10.

plum, quod prope viam publicam situm erat; et vis quidem nivis eos urgebat in templum ingredi cum suis equis, et lethiferum frigoris incommodum effugere; templi autem reverentia non permittebat eis hoc facere: sed ipsi quidem templum ingressi, frigoris periculum evitarunt; eorum autem jumenta, quæ extra templum steterant, a frigore consumpta fuere; quo factum est, ut idem quoque hominibus quod bestiis eveniret; vel propter afflictationem, vel quod non possent ire pedites propter nimiam temporis refrigerationem. Hoc ergo corrigentes sancti Patres decreverunt, nemini licere quodvis jumentum in templum introducere, nisi maxima urgeat necessitas: tunc enim, inquit, jumentum quoque in templum introducitur, ne homo una cum ipse morti tradatur. Ad ejus autem quod dicunt probationem, Domini quoque doctrinam inferunt, qui Sabbatum dissolvit, et eis, qui ipsum reprehendebant, dixit, præferendam esse hominis salutem observationi Sabbati. Sabbatum enim factum est propter hominem, non autem homo propter Sabbatum. Ne hoc autem fiat iniquitatis occasio iis qui inconsiderate et absque ullo discrimine vivunt, et absque ullo impedimento et nulla proposita necessitate sanctum Domini templum commune profanumque efficiant, statuerunt, ut qui sine magna ejusmodi necessitate quodvis jumentum in templum introducit, si sit quidem clericus, deponatur: sin autem laicus, segregetur. Quid vero, alas volucres, perdices scilicet et columbas et passeres, an quis citra ullam distinctionem in templum introducet? *Solutio.* Nequaquam, ut mihi videtur, ne sanctum per excrementa profanetur.

262 ZONAR. Sacra templa in honore habere ac venerari debemus. Proinde nec in illa jumentum quodvis introduci conceditur: nisi forte in itinere aliquem maxima necessitas, aut coortæ videlicet tempestatis, aut imbrim sese intolerabili impetu effundentis, oppresserit. Tunc enim etiamsi jumentum intra sacras ædes compulerit, non tamen ob eam rem aliquid culpæ contrahet; ne illud quidem foris relictum male pereat, ipse vero dominus, cum iter inceptum prosequi non possit, nec alterius forte jumentum copia suppetat, conciliatur microrum, aut ipsius quoque vitæ periculum subeat. Testimonia vero ex sacris quoque Litteris hujus can. auctores produciunt. Sabbatum enim, inquit Scriptura, propter hominem factum est, et ut quiescat servus tuus et jumentum tuum. Quare jumentum quies, non ipsius jumentum, sed hominis gratia præcepta est, ut illo post quietem vegetiore mox uteretur. Quod idem magnus quoque Paulus asserit, *Nunquid enim, ait, de bobus cura est Deo?* Qui vero, necessitate nulla cogente, jumentum intra templa septa compulerit, depositione clericum, laicum vero segregatione puniri decretum est.

A δημοσίᾳ ὁδῷ· καὶ ἡ μὲν ἀπειλὴ τῆς χιόνος κατηνάγκαζε τοὺτους ἐνδόν τοῦ ναοῦ εἰσελθεῖν μετὰ τῶν ἵππων αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ θανατηφόρον κάκωσιν ἐκφυγεῖν· τὸ ἀιδέσιμον δὲ τοῦ ναοῦ οὐ παρεχώρησεν αὐτοῦς τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν, εἰσελθόντες ἐν τῷ ναῷ, τὸν ἐκ τοῦ κρύου κίνδυνον ἐφυγον, τὰ δὲ ὑποζύγια αὐτῶν ἔξω τοῦ ναοῦ ἐστηκότα τοῦ ψυχροῦ γεγονάσι παρανάλωμα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ὅμοια τοῖς ἀλόγοις ζώοις παθεῖν, ἢ ὡς ἀπὸ τῆς ὀλίψεως, ἢ ὡς μὴ δυναμένους περὶ βάλισσαι, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῆς ὥρας καταψύξειν. Τοῦτο οὖν διορθούμενοι οἱ ἄγιοι Πατέρες, διωρίσαντο μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰς κτήνη· οἰονδηποτοῦν ἐνδόν εἰσάγειν ναοῦ, εἰ μὴ κατεπίγει ἀνάγκη μεγίστη· τριναυτὰ γάρ, φασὶ, καὶ τὸ κτήνος ἐν τῷ ναῷ εἰσαχθῆσεται, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ καὶ ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ παραδοθῆ. Ἐπάγουσι δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τοῦ τὸ Σάββατον καταλύσαντος, καὶ εἰπόντος πρὸς τοὺς αἰτιωμένους αὐτὸν ὡς προτιμότερα ἐστὶν ἡ τοῦ ἀνθρώπου σωτηρία παρὰ τὴν τοῦ Σαββάτου φυλακίαν. Τὸ γὰρ Σάββατον γέγονε διὰ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον. Ὅπως δὲ μὴ γένηται τοῦτο τοῖς ἀδιαφόρως ζῶσιν ἀφορμὴ κακίας, ὥστε ἀνεπικαλύπτως καὶ χωρὶς ἀνάγκης τὸν ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ κοινοποιεῖν τε καὶ βεβηλοῦν, διωρίσαντο τὸν μὴ χωρὶς ἀνάγκης μεγάλης τοιαύτης κτήνος οἰονδηποτοῦν εἰσάγου· τὰ ἐν τῷ ναῷ, κληρικὸν μὲν ὄντα, καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸν δὲ, ἀφορίζεσθαι. Τί δὲ, πετεινὰ πτερωτὰ, πέρδικάς τε δηλονότι καὶ περιστέρους, καὶ ἄλλως στρουθοὺς ἀδιαφόρως εἰσαγάγη τις ἐν ναῷ; Ἀύστις. Οὐδὲ ταῦτα, ὡς ἐμὲ δοκεῖ, ἵνα μὴ τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἐκκρίσεων βεβηλωθῆ.

ZONAR. Τιμῆς ἄξια τὰ ἱερά καὶ σεβάσματος. Διὸ οὐδὲ κτήνος ἐν αὐτοῖς εἰσάγεσθαι συγκεχώρηται· εἰ μὴ ποῦ τις ὁδοπορῆ καὶ ἀνάγκη μεγίστη χειμῶνος, τυχὸν ἢ βραδαίων ὄμβρων καὶ ἀφορήτων καταλάβῃ αὐτὸν· τότε γὰρ κἂν ἐντὸς ἱεροῦ τὸ ὑποζύγιον εἰσαγάγη, ἀνέκλητο; ἔσεται, ἵνα μὴ τὸ μὲν ἔξω μέλλαν διαφθορῆ, ὁ δὲ μὴ ἔχων ὄπω; τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοπορίας ἀνύσει, ἀπύρως ἰσως ἔχων ἕτερον κτήσασθαι, τῇ λύπῃ καταποθῆ, ἢ καὶ εἰ τὴν ζωὴν κινδυνεύσῃ. Παράγουσι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Γραφῆς μαρτυρίας οἱ θέμενοι τὸν κανόνα. Φησὶ γάρ ἡ Γραφή· Τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ ἵνα ἀναπαύσῃται ὁ δοῦλός σου καὶ τὸ ὑποζύγιον. Ὡστε ἡ τοῦ κτήνους ἀνάπαυσις οὐ δι' αὐτὸ νομοθέτηται, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἀναπαύσῃται ἐξ ἡ τοῦ εἰσπίπτα ἀκραιότερον. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος φησι, λέγων, *Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ;* Ὁ δὲ χωρὶς ἀνάγκης μεγίστης κτήνος εἰσάγων ἐν ἱερῷ, κληρικὸς μὲν ὢν, καθαιρεθῆσεται, λαϊκὸς δὲ, ἀφορισθῆσεται.

⁹⁰ 1 Cor. ix, 9.

ΑΡΙΣΤ. « Ἰεροῦ ἔνδον οὐκ εἰσάγεται κτῆνος, εἰ μὴ ἂν καταλαβοῦσθης ἐν ἑδῷ μεγίστης ἀνάγκης. »

ARIST. « Intra sacras ædes jumentum non in-
« troducitur, nisi maxima in via necessitate
« cogente. »

Εἰ δέ τις χωρὶς ἀνάγκης, εὐπορῶν ἑτέρου κατα-
γωγίου, ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ
εἰσάξει, εἰ μὲν κληρικός ἐστι, καθαιρεθήσεται, εἰ
δὲ λαϊκός, ἀφορισθήσεται.

Si quis autem citra necessitatem, aliud habens
diversorium, intra sacrum templum jumentum
suum introducit, si sit quidem clericus deponetur:
sin vero laicus, segregabitur.

ΚΑΝΩΝ ΠΘ'.

CANON LXXXIX.

« Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστεία καὶ
« προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας,
« χρῆ τοῖς πιστοῦς περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ μέγα
« Σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονησιζέσθαι, τῶν
« θείων εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ
« μὲν διὰ τοῦ ὄψε Σαββάτων ρήματος, τοῦ δὲ διὰ
« τοῦ ὄρθρου βθέας, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς.
« ἡμῶν ὑπογραφόντων. »

« Dies salutaræ Passionis jejuniis et oratione et
« cordis compunctione peragentes fideles, circa
« mediam magni Sabbati noctem jejunium sol-
« vere oportet; cum divini evangelistæ, Mat-
« thæus et Lucas, ille quidem per vesperam
« Sabbati, hic vero per id, valde diluculo,
« noctis nobis tarditatem describant. »

ΒΑΣΣ. Καὶ ἐν ἀποστολικαῖς κανόσι καὶ ἐν συνο-
δικοῖς; νενομοθέτηται μὴ νηστεύειν ἐν Σαββάτῳ ἢ
ἐν Κυριακῇ ἀνευ ἐνὸς καὶ μόνου Σαββάτου, τούτου
δηλονότι τοῦ μεγάλου. Κατὰ τοῦτο γὰρ νηστεύειν
προσετάχθημεν. Ἀκολουθῶν οὖν τούτοις καὶ ὁ
παρῶν κανὼν ὀρίζειν κατὰ τὰς ὅλας ἡμέρας τοῦ
σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν νη-
στεύειν καὶ προσεύχεσθαι μετὰ κατανύξεως, του-
τέστι μὴ καθ' ὑπόκρισιν, ἐν αἷς καὶ τὸ μέγα συν-
αριθμεῖται Σάββατον· προστίθησι, κατὰ τὸ αὐτὸ
Σάββατον μετὰ ἑξ ὥρας τῆς νυκτὸς ἀπονησιζέειν
τούτους πιστοτέρους, διὰ τὸ ἀναστήναι τὸν Χριστὸν καὶ
Θεὸν ἡμῶν κατὰ τοὺς θείους εὐαγγελιστάς, τὸν
Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, περὶ τὴν μεσότητα τῆς
νυκτὸς· ὡς τοῦ μὲν λέγοντος, Ὅψε Σαββάτων ἦλθον
αἱ Μαρία εἰς τὸν τάφον Κυρίου καὶ οὐχ εὗρον τὸ
σῶμα αὐτοῦ· τοῦ δὲ ὑπογράφοντος τὴν μεσότητα
τῆς νυκτὸς, διὰ τοῦ εἰπεῖν· Ὅρθρος ἦν βαθὺς ὅτε
αἱ γυναῖκες ἦλθον εἰς τὸ μνημεῖον. Καὶ ταῦτα μὲν
οὕτως. Εἰποὶ δὲ τις ὡς, ἐπεὶ ὁ κανὼν διορίζεται
ἐπὶ πάντα; τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους νη-
στεύειν ἡμᾶς, ἀπονησιζέειν δὲ κατὰ τὸ μέγα Σάβ-
βατον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου, πρόκειται ἐξ ἀνάγκης
θυοῖν θάτερον εἰπεῖν, ἢ δι' ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ
Κυριακοῦ πάθους, τῶν ψηφισομένων κυρίως μετὰ
τὴν τετράδα, καθόλου νηστεύειν ἡμᾶς; καὶ παντὸς
ἀπέχεσθαι βρώματος, κατὰ μόνον δὲ τὸ Σάββατον
ἀπονησιζέειν, ὡς εἴρηται, ἢ κατὰ τὸ τοιοῦτον Σάβ-
βατον καταλύειν ἡμᾶς; πλέον τῶν ἄλλων ἡμερῶν
τοῦ σωτηριώδους πάθους τοῦ Χριστοῦ. Ἴνα τί γὰρ
ἠρίσθημεν κατὰ τοῦτο ἀπονησιζέειν ἐν μεσονυκτίῳ,
εἰ ἐπίσης νηστεύειν μέλλομεν κατὰ τὰς ὅλας
τοιαύτας ἡμέρας; Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι ὑπεξηρημένη
ἐστὶν ἡ νηστεία τοῦ μεγάλου Σαββάτου, καὶ προτι-
μότερον τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τότε
κατέκειτο ἐν τῷ τάφῳ τὸ θεοκαμένον σῶμα αὐτοῦ.
Χρῆ οὖν ἐν ταῖς ἄλλαις μὲν ἡμέραις νηστεύειν μετὰ
κατανύξεως διὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ
ἡμῶν· πολλῶν δὲ πλέον κατὰ τὸ Σάββατον, ὅτε
ἢ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου ἀπολύτρωσις ἡμῶν
κ. τηρῶντο.

BALS. Et in apostolicis canonibus et in syno-
dalibus statutum est, ne in Sabbato, vel in Domi-
nico, præter unum et solum Sabbatum, magnum
scilicet, jejunetur. In eo enim jussi sumus jeju-
nare. His ergo consequenter præsens quoque cano-
statuens, omnibus diebus salutaræ Christi et
Dei nostri Passionis jejunare oportere et orare
cum compunctione, id est, non simulate, in qui-
bus magnum quoque Sabbatum connumeratur:
adjicit, et eo ipso quoque Sabbato post sex horas
noctis jejunium solvere fideles, eo quod resur-
rexerit Christus Deus noster, secundum divinos
evangelistas, Matthæum et Lucam, circa noctis
dimidium; cum ille quidem dicat, Vespere Sabbati
venerunt Mariæ ad sepulcrum Domini, et corpus
ejus non invenerunt¹¹: hic vero medium noctis
describat, eo quod dicit, Erat summum mane
quando venerunt mulieres ad monumentum¹². Et
hæc quidem ita se habent. Dixerit autem quispiam,
quod quoniam statuit canon, ut omnibus salutaris
Passionis diebus jejunemus, magno autem Sabbato
jejunium solvamus ad mediam noctem, alterum
duorum necessario dicendum proponitur, vel om-
nibus Dominicæ Passionis diebus, qui proprie
post quartam feriam præstiniuntur, nos omnino
jejunare, et ab omni cibo abstinere oportere,
solo autem Sabbato jejunium solvere, ut dictum
est, vel hoc Sabbato magis jejunium solvere quam
aliis diebus salutaris Christi Passionis. Cur enim
statutum esset, ut media hujus nocte jejunium
solvamus, si omnibus his diebus æqualiter jejunare
debemus? Mihi autem videtur esse eximium
magni Sabbati jejunium, aliisque Christi Passionis
diebus præstantius, quoniam tunc in sepulcro ja-
cebat corpus ejus quod visum erat. Oportet ergo
in aliis quoque diebus jejunare cum compunctione,
propter Passionem Christi et Dei nostri: multo
autem magis magno Sabbato, quando redemptio
nostra e mortis vinculis 263 adornabatur.

¹¹ Matth. xviii, 1. ¹² Luc. xxiv, 1.

Propterea enim et qui sunt religiosiores toto Sabbatho, et usque ad horam sextam noctis, in ecclesiis assident : et hora sexta divinis sacramentis communicantes, panem et aquam gustant, fortasse autem et modicum vini. Septima autem hora matutinas psalmodias audientes, quando etiam illud, Christus resurrexit, dicitur, domum suam revertuntur, magni Dominici sacrorum celebrationem exspectantes. Quod autem a septima hora noctis, quæ est ante Dominicum, incipit dies Dominicus, manifestum est ex eo quod ortus solis, sive diei illuminatio, est a septima hora noctis, quæ eum præcessit : clarum est ex iis quæ noster magnus Pater Joannes Chrysostomus interpretatus est. Postquam enim os iis occlusit, qui dicunt Christum die tertio non resurrexisse, et dixit, quod etiamsi dederit quispiam Dominum tertio die non resurrexisse, gratiæ magis eo nomine ei agenda sunt, quod etiam ante præfinitum trium dierum terminum Christus resurrexerit, quam est reprehendendus. Reprehenderit enim etiam eum quispiam, qui sænori accepit, quod ante præstitutum solutioni terminum debitum solverit, quod est absurdum : hoc adjicit, quod si id quod in quacunque hora diei fit, qui a septima hora præcedentis noctis incipit, et sexta hora sequentis noctis desinit, in eo ipso die factum esse videtur : recte dicimus, quod die tertio fuit Christi resurrectio, ut ipse vere est pollicitus. In Parasceve enim mortuus est, qui est dies primus : secundus, Sabbathum : et quoniam septimam quoque horam noctis, quæ est ante Dominicam, attingit, etiam Dominicus tertius dies putatur. Jam vero sanctus Gregorius Nyssenus de sancto Pascha docens, hæc dicit expresse : Vespera enim erat, quando manducatum est sacrum illud et sanctum corpus : quam quidem vesperam nox, quæ Parasceve antecedit, excepit. Deinde dies Parasceves introducta nocte discissus in unam noctem et duos dies reducitur. Tribus enim horis fuerunt tenebræ super universam terram ²². Hæc est enim in medio diei nox innovata, duas dierum sectiones per se describens, hanc quidem a mane usque ad sextam horam : illam vero ab hora nona usque ad vesperam ; Ita ut huc usque duæ sint noctes et duo dies. Deinde dies præcedentis Sabbati habet tres noctes et tres dies.

μέχρι τούτου δύο νύκτας· καὶ δύο ἡμέρας. Εἶτα ἡ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

ZONAR. Dies illos, quibus Christus Jesus Dominus noster dolores acerbissimos pertulit, jejunii et compunctione canon a fidelibus transigi oportere decernit. Cordis vero compunctione, hoc est, compunctione non fore simulatam, externa

²² Luc. xxiii, 44.

Α. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ εὐλαβέστεροι δι' ὅλου τοῦ Σαββάτου, καὶ μέχρις ἑκτῆς ὥρας τῆς νυκτός, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσεδρεύουσι· καὶ κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν, τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλαμβάνοντες, ἔπιτονται ἄρτου καὶ ὕδατος, ἰσως δὲ καὶ οἴνου πάντως μετρίου. Κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ὥραν, ἀκούοντες τῆς ἐωθινής ὑμνῳδίας, ὅτε καὶ τὸ, Ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ἐκφωνεῖται, ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς κατοικίας αὐτῶν τῆς Μεγάλῃς Κυριακῆς ἱεροτελεσίαν ἀναμένοντες. Ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς 5' ὥρας τῆς νυκτός τῆς πρὸ τῆς Κυριακῆς ἄρχεται ἡ κυριώνυμος, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἡλίου, ἦγουν τὴν φαῦσιν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς 5' ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός. Ἄῃλον δὲ καὶ ἀπ' ὠνόμαγας Πατῆρ ἡμῶν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος φρ- μῆνευσε. Μετὰ γὰρ τὸ ἐπιστομῆσαι τοὺς λέγοντας μὴ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τριήμερον, καὶ εἰπεῖν ὡς, εἰ καὶ οὐκ ἔστι τις μὴ τριήμερον ἀναστῆναι τὸν Κύριον, εὐχαριστίον μᾶλλον ἔστιν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐγγύγεται ὁ Χριστὸς, καὶ οὐ μᾶλλον αἰτιατέον. Ἐπιμέμφοιτο γάρ τις καὶ τὸν δανεισάμενον καταβάλλοντα (4) τὸ χρέος πρὸ τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας εἰς καταβολήν, ὅπερ ἄποπον· προστίθησιν ὡς, ἐπεὶ τὸ ἐν οἰαδῆποτε ὥρα τῆς ἡμέρας γινόμενον, τῆς ψηφισομένης ἀπὸ ἑβδόμης ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός, καὶ καταληγούσης μέχρις ἑκτῆς ὥρας τῆς μετὰ ταύτην νυκτός, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γεγενησθαι δοκεῖ· καλῶς λέγομεν ὡς τριήμερος γέγονεν ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν. Κατὰ γὰρ τὴν Παρασκευὴν ἀπέθανεν, ἥτις ἐστὶ πρώτη ἡμέρα· δευτέρα τὸ Σάββατον. Καὶ ἐπεὶ ἦφατο καὶ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτός τῆς πρὸ τῆς Κυριακῆς, λογίζεται καὶ ἡ Κυριακὴ τρίτη ἡμέρα. Ὁ μέντοι ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα διδάσκων φησὶ ταῦτα βῆτως· Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν ὅτε ἐβρώθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον σῶμα· νύξ δὲ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην πρὸ τῆς Παρασκευῆς διεδέξατο. Εἶτα ἡ τῆς Παρασκευῆς ἡμέρα, τῇ ἐπεισάκτω νυκτὶ διατηθεῖσα, εἰς μίαν νύκτα καὶ εἰς ἡμέρας δύο καταψηφίζεται. Ἐν γὰρ ταῖς τρισὶν ὥραις ἐγένετο σκότος ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας καινοτομηθεῖσα νύξ, τὰ δύο τμήματα τῶν ἡμερῶν δι' αὐτῆς ὑπογράφουσα, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἑνάτης ὥρας ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ὥστε εἶναι πρὸ τοῦ Σαββάτου ἡμέρα ἔχει τὰς τρεῖς νύκτας καὶ

ZONAR. Τὰς τοῦ πάθους ἡμέρας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν νηστεῖᾳ καὶ κατανύξει ἀνύειν τοὺς πιστοὺς ὁ κανὼν ἀπαιτεῖ. Ἐν κατανύξει δὲ καρδίας, τοῦτ' ἐστὶ, μὴ ὑποκκριμένην εἶναι τὴν κατάνυξιν ἔξω μόνον φαινομένην, ἀλλὰ καὶ

Guill. Beveregii notæ.

(4) Δανεισάμενον καταβάλλοντα. In codice Amerbachiano rectius legitur καταλαβόντα.

αὐτῆς τῆς καρδίας ἀπομένῃν. Περὶ δὲ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς τοῦ Σαββάτου ἐπιφωσκούσης τῆς Κυριακῆς προτρέπει ἀπονησιτίζεσθαι, ἀντὶ τοῦ βρώσεως ἀπτεσθαι, ὡς ἤδη γεγονυίας τῆς ἀναστάσεως. Ὁ μὲν γὰρ εὐαγγελιστῆς, φησὶ, Ματθαῖος, Ὡψὲ Σαββάτων, εἰπὼν, ὁ δὲ Λουκᾶς, Ὁρθροῦ βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ἡμῖν ὑπογράφουσιν, ἀντὶ τοῦ, παραδηλοῦσι, παραδιδάσαι. Καὶ νῦν δὲ φασὶ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις οὕτε κατὰ τὴν Παρασκευῆν, οὕτε κατὰ τὸ Σάββατον ἐσθλείν. Καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας δὲ Διονύσιος περὶ τούτου ἐρωτηθεὶς τὰ αὐτὰ πλατύτερον ἀπεκρίνατο.

ΑΡΙΣΤ. « Τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ περὶ μέσας νύκτας
« τὴν νηστείαν διαρκετέον. »

Ὁ μὲν Ματθαῖος ὥψὲ Σαββάτων ἀναστῆναι λέγει τὸν Κύριον· ὁ δὲ Λουκᾶς ὀρθροῦ βαθέος· δεῖ γοῦν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἄχρι μεσονυκτίου νηστεύειν, καὶ ἔκτοτε μεταλαμβάνειν τὸν βουλόμενον τροφῆς, διὰ τὸ καταλαμβάνειν ἐκ τῶν ρημάτων τούτων τῶν εὐαγγελιστῶν περὶ μέσας ὥρας τῆς νυκτὸς ἀναστῆναι τὸν Κύριον.

ΚΑΝΩΝ κ'.

« Ταῖς Κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων
« ἡμῶν Πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν
« τοῦ Χριστοῦ τιμῶντων ἀνάστασιν. Ὡς ἂν οὖν
« μὴ ἀγνοώμεν τὸ σαφές τῆς τοιαύτης παρατη-
« ρήσεως, ὄφρα τοῖς πιστοῖς καθιστώμεν, ὥστε
« μετὰ τὴν ἐν τῷ Σαββάτῳ ἑσπερινῇν τῶν ἱερω-
« μένων πρὸς τὸ Ὀυσιαστήριον εἰσοδόν, κατὰ τὸ
« κρατοῦν ἔθος, μηδὲνα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς
« ἐφεξῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν ἑσπέρας· καθ' ἣν
« μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἰσοδῶν αὔθις τὰ γό-
« νυκα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς τοῦ Κυρίου
« προσάγομεν. Τῆς γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρ-
« σεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ Σάββατον νύκτα
« παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευ-
« ματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν
« ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὀλοκλήρῳ ἐντεῦ-
«θεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν
« ἀνάστασιν. »

ΒΑΣΣ. Ὁ κ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὁ
« κ' κανὼν τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας, καὶ
« τὸ κζ' κεφάλαιον τῆς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐπι-
« στολῆς τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος (τούτων γὰρ οἱ ἅγιοι
« Πατέρες μέμνηνται καὶ θεοφόρους Πατέρας καλοῦ-
« σιν) ὥρισαν μὴ κλίνειν γόνυ ἐν ταῖς Κυριακαῖς ἢ
« ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀκολουθῶς οὖν
« αὐτοῖς διορίζεται ὁ παρὼν κανὼν τιμᾶσθαι τὴν τοῦ
« Κυρίου ἁγίαν ἀνάστασιν. Ἐπεὶ δὲ τινες διηπόρουν,
« ὅθεν καὶ ἐκ ποίας ὥρας ἡ Κυριώνυμος ἀρχεται,
« καὶ μέχρι τίνος συμπραίνεται, κατέστησαν καὶ τοῦτο
« ὄφρα καὶ σαφές τοῖς πιστοῖς, καὶ εἶπον ταύτην
« ἀρχεσθαι μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ὕμνωδιαν τοῦ Σα-
« ββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως
« τοῦ λυχνικοῦ, ἥτοι τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς.

²⁵ Math. xxviii, 1. ²⁶ Luc. xxiv, 1.

tantum speciem apparentem; sed quæ ipsius quoque cordis penetralia contingat. Circiter vero mediam Sabbati noctem, quam dies mox Dominicus excipit, ad solvenda jejunia, hoc est, cibi aliquid sumendum, quasi rediivo jam a mortuis Christo, invitat. Nam evangelista quidem, inquit, Matthæus, Vespere Sabbati²⁵, cum dixerit; Lucas autem, Valde diluculo²⁶, noctis illius tarditatem nobis describunt, hoc est, significant, indicant. Et vero nunc quoque aiunt, eos qui Hierosolymis degunt, neque toto Parasceves, neque Sabbati die, cibi aliquid degustare. Et Dionysius quoque Alexandrinus, cum ex eo de hac re quæreretur, eadem hæc fusius explicata respondit.

ARIST. « Magno Sabbato usque ad mediam noctem
« in jejunio perseverandum est. »

Matthæus quidem vespere Sabbati resurrexisse dicit Dominum: Lucas autem valde diluculo. Magno itaque Sabbato usque ad mediam noctem oportet jejunare, et tunc, qui vult, alimentum sumere, quoniam ex verbis illis evangelistarum circiter medias noctis horas resurrexisse Dominumprehendimus.

264 CANON XC.

« Dominicis genu non flectere a divinis nostris
« Patribus. Christi resurrectionem honorantibus,
« canonicè accepimus. Ne ergo hujus observa-
« tionis evidentiam ignoremus, fidelibus mani-
« festum facimus, quod post vespertinum sa-
« cerdotum ad altare Sabbato ingressum, ex
« consuetudine quæ servatur, nemo genu flectat
« usque ad sequentem vesperam in die Domi-
« nico: in qua post ingressum in vespertino seu
« completorio, genua rursus flectentes Domino
« preces sic offerimus. Servatoris enim nostri
« resurrectionis veluti præcursorem noctem,
« quæ post Sabbatum fuit, accipientes, hy-
« mnos ab ea spiritualiter incipimus, festum ex
« tenebris in lucem transmittentes, ut in per-
« secto et integro die ac nocte nos inde resur-
« rectionem celebremus. »

BALS. Vicesimus canon Nicenæ synodi, 25
« canon sancti Petri Alexandrini, et 27 responsum
« epistolæ magni Basilii ad Amphilochem (horum
« enim sancti Patres meminerunt, et divinos Patres
« appellari) statuerunt, genu non esse flectendum
« in diebus Dominicis, vel in diebus Pentecostes.
« His ergo consequenter decernit quoque præsens
« canon, sanctam Domini resurrectionem esse ho-
« norandam. Quoniam autem nonnulli dubitabant,
« unde et ex quanam hora Dominicus incipit, et ad
« quam usque completur, hoc quoque fidelibus ma-
« nifeste et perspicue declararunt, et dixerunt eum
« incipere post vespertinam Sabbati hymnodiam, et
« desinere ad complementum lychnicum, id est,
« vespertini officii Dominicæ. Et tunc quidem, scilicet

et post vespertinum Sabbati usque ad complementum vespertini Dominicæ, genua flectere non oportere, propter Christi resurrectionem: post Dominicæ vero lychnicum, genua rursus flectere et preces Deo effundere. Ad hujus autem rei confirmationem adjicit canon, quod Christi etiam resurrectio vespere Sabbati, hoc est, ante diem Dominicum exstitit: ut festum ex tenebris in lucem desineret, et celebratio resurrectionis per integrum diem integramque noctem fieret. Cum hæc ita se habeant, dixerit quispiam, ea quæ sunt in præsentī canone repugnare doctrinæ præcedentis canonis. Illic enim dictum est, diem Dominicum numerari a septima hora præcedentis noctis, et hora sexta sequentis noctis desinere. Nunc autem decretum est, Dominicum numerari post lychnicum Sabbati, et desinere vespera ejusdem etiam Dominicæ. Non sunt autem contraria. A naturall enim cœlestium corporum motu, et ex his quæ magnus Damasci doctor inquit, dies ita incipit et desinit, sicut in 89 canone dictum est. Præsens autem canon similiter jubens per totum diei et noctis spatium nos Domini resurrectionem celebrare, non habens autem necesse tunc docere de difurno spatio, sed quomodo et quando nos oportet ad festi celebrationem et pœnitentiam componere, dicit, quod post lychnicum Sabbati ea, quæ ad resurrectionis festum celebrandum pertinent, componenda ac paranda sunt: ita et post vespertinum Dominicæ ea quæ ad pœnitentiam. Si enim hoc non fecerimus, sed usque ad horam septimam vespere post Dominicum pœnitentiæ præparationem distulerimus, tanquam in ea completo Dominico, populi post Dominicum, populo festum celebrante ignotum erit tempus post Dominicum, festum celebrantes manserint, eo quod multis atque adeo pluribus sit incognitum, quando veniat hora septima, et quando terminetur sexta. Observa ergo canones, ubi et quomodo editi sunt: nec eos dixeris inter se repugnare. Spiritus enim sanctus in omnibus locutus est.

265 ZONAR. Non esse Dominicis aut Pentecostes diebus flectenda genua multi canones decreverunt. Eadem Basilii quoque mens fuit, qui præterea causas, propter quas ea consuetudo sit damnata, subnectit. Hic vero canon de solo die Dominico statuit, tempusque a primo ad extremum, in quo genua procumbere minime liceat, aperte describens, ait: A Sabbato quidem, cum primum vespere ad altare initiatorum chorus ingreditur, nemo genu flectat, ad usque diei Dominici vesperam, quando scilicet alter initiatorum sit ingressus, tunc enim genua flectentes, et sic orantes non peccabimus. Quæ nox etenim Sabbatum consequitur, ea propria Dominicæ lucis existimatur, quam etiam hymnis, inquit canon, tradu-

A Καὶ τότε μὲν, ἦγουν μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τοῦ Σαββάτου μέχρι περατώσεως τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς, μὴ κλίνειν γόνυ διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν· μετὰ δὲ τὸ λυχνικὸν τῆς Κυριακῆς αὐθις τὰ γόνατα κάμπτειν καὶ τῷ Κυρίῳ προσεύχεσθαι. Προστίθῃσι δὲ εἰς κατασκευὴν τοῦτου ὁ κανὼν ὅτι καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου, τουτέστι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς Κυριακῆς, γέγονεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ σκότους τὰ τῆς ἑορτῆς καταλήξωσι πρὸς φῶς, καὶ ἡ πανήγυρις τῆς ἀναστάσεως γίνῃται διὰ ἐλοκλήρου νυχθημέρου. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἐναντιῶσθαι τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ προλαβόντος κανόνος. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἴρηται τὴν κυριώνυμον ψηφίζεσθαι ἀπὸ τῆς ζ' ὥρας τῆς πρὸ αὐτῆς νυκτός, καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας καὶ αὐτῆς τῆς μετὰ ταύτην νυκτός· ἀρτίως δὲ δέδοκται τὴν Κυριακὴν ψηφίζεσθαι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ Σαββάτου, καὶ καταλήγειν μέχρι τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς Κυριακῆς. Οὐκ εἰσὶ δὲ ἐναντία. Ἀπὸ τε γὰρ τῆς φυσικῆς κινήσεως τῶν οὐρανῶν σωμάτων, καὶ ἔξ ὧν ὁ μέγας τῆς Δαμασκοῦ διδασκαλὸς φησὶν· οὕτως ἡ ἡμέρα ὄρχεται καὶ πληροῦται, καθὼς ἐν τῷ πῶ κανόνι εἴρηται. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν παρὰ μολίᾳ παρακελευόμενος δι' ὅλου ἡμερονύκτου πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν, μὴ ἔχων δὲ τὸ τῆνικαῦτα ἠναγκασμένον διδάξει περὶ τοῦ ἡμερησίου διαστήματος, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς δεῖ καὶ πότε εὐτρεπίζεσθαι ἡμᾶς εἰς πανήγυριν καὶ μετάνοιαν, φησὶν ὅτι μετὰ τὸ λυχνικὸν τοῦ Σαββάτου τὰ πρὸς πανήγυριν τῆς ἀναστάσεως εὐτρεπιστέον· ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸ ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς, τὰ πρὸς μετάνοιαν. Εἰ μὴ γὰρ οὕτω ποιήσωμεν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἑβδόμης ὥρας μετὰ τὴν Κυριακὴν ἑσπέρας ἀναμείνωμεν, καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν τῆς μετάνοιας, ὡς ἐν ταύτῃ συμπληρουμένης τῆς κυριώνυμου, λάθοιεν ἂν πανηγυρίζοντες καὶ μετὰ τὴν κυριώνυμον, διὰ τὸ πολλοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς πλείοσιν ἀδιάγνωστον εἶναι τὴν ἐπιστάσιον τῆς ἑβδόμης ὥρας, καὶ τὸ τέλος τῆς ἕκτης. Συντήρει οὖν τὰ κανονικὰ, ἔνθα καὶ ὅπως ἐξεφωνήθησαν· καὶ μὴ εἴπῃς ἐναντιοῦσθαι. Ἐν πᾶσι γὰρ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐλάληεν.

D

ZONAR. Τὸ μὴ κλίνειν γόνυ ἐν Κυριακαῖς ἢ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις διάφοροι νομοθετοῦσι κανόνες, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὃς καὶ τὰς αἰτίας προστίθῃσι, δι' ἃς ἀπηγόρευται. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν περὶ μόνῃς τῆς Κυριακῆς διατάσσεται, καὶ ἐκ ποίας ὥρας μέχρι τίνος οὐδὲ κλίνειν γόνυ σαφῶς παριστῶν φησὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ Σάββατον ἑσπερινὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ οὐσιαστικόν τῶν ἱερομένων μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς, ὅτε δηλαδὴ αὐθις ἡ εἰσοδος γίνεται τῶν ἱερομένων· ἔκτοτε γὰρ κλίνοντες γόνυ καὶ οὕτως εὐχόμενοι οὐχ ἁμαρτήσομεν. Ἡ γὰρ μετὰ τὸ Σάββατον νύξ τῆς Κυριακῆς λογίζεται, ἦν καὶ ἐν ὕμνοισι δέον διαγεῖν, φησὶν ὁ κανὼν, ἐκ σκότους εἰς φῶς τῆς ἑορτῆς παραπέμποντας, καὶ οὕτως ἐν ἐλοκλήρῳ

νυχτι και ημέρα πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

ΑΡΙΣΤ. « Μετὰ τὴν ἑσπερινὴν εἰσοδὸν τοῦ Σαββάτου
« μὴ γόνυ κλίνας ἕχρι τῆς ἑσπερινῆς κατὰ τὴν
« Κυριακὴν εἰσοδοῦ. »

Ἐκ τῶν θεοφόρων Πατέρων κανονικῶς παρελά-
θουμεν μὴ γόνυ κλίνειν ἐν ταῖς Κυριακαῖς, ὡς τιμῶ-
ντες τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν. Ἵνα γοῦν μὴ ἀγνοῆ-
ται ἡ παρατήρησις αὕτη, ἕπως ὄφελαι γίνεσθαι,
δῆλυν αὕτην οἱ Πατέρες τοῖς πιστοῖς διὰ τοῦ κανό-
νος τούτου πεποιθήσασιν· ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ
Σαββάτῳ ἑσπερινῇ τῶν ἱερουμένων πρὸς τὸ ὕψισ-
τον εἰσοδὸν μὴ γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς
κατὰ τὴν Κυριακὴν ἑσπερινῆς εἰσοδοῦ, ὡς ἐν ὀλο-
κλήρῳ νυχθημέρῳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνά-
στασιν.

ΚΑΝΩΝ ΛΑ'.

« Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσα· φάρμακα καὶ τὰς
« δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια τῷ τοῦ
« φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλομεν. »

ΒΛΑΣ. Ἐπίσης κολάζει ὁ κανὼν τῷ ἐπιτιμίῳ
τοῦ φονέως τὰς διδοῦσας φάρμακα δηλητήρια χάριν
τοῦ ἀμβλωθῆναι τὰ ἐμβρυα, καὶ τὰς δεχομένας
αὐτά. Καὶ ὁ μὲν κανὼν διὰ τοιοῦτου ἐπιτιμίου
κολάζει ταύτας. Καὶ εὐρήσεις τὰ εἶδη τῶν ἐπιτι-
μίων ἐν τῷ β' κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐν
τῷ κα' κανόνι τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου. Τὸ δὲ α'
κεφ. τοῦ λθ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου φησὶ ταῦτα
ῤητῶς· Τῷ περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ ὑπόκειται ὁ
φονεῦσαν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ δόλον ποιῶν ἐμπρη-
σμὸν, καὶ ὁ διὰ φόνον ἢ κλοπὴν μεθ' ὀπλων περιωὴν,
καὶ ὁ ἀρχῆς ἢ δικαστηρίου δημοσίου προεστῶς, καὶ
σπουδάσας πλαστῶς κατηγορηθῆναι τινα καὶ ἀναι-
τίως καταδικασθῆναι, καὶ ὁ ἐπὶ ἀναιρέσει κατα-
σκευάσας ἢ δωδωκῶς φάρμακον· καὶ κεφ. γ' τῷ
περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται. Καὶ ὁ διὰ τὸ
φονεῦσαι ἄνθρωπον φάρμακον ποιῶν ἢ πιπράσκων
ἢ ἔχων. Εἰσι δὲ φάρμακα ὕψιστον ἐμποιοῦντα καὶ τὰ
λεγομένα φιλτρα. Οἱ δὲ τὰ φιλτρα ποιοῦντες δημευ-
όμενοι ἐξορίζεσθωσαν. Εἰ δὲ καὶ τις μὴ κακῶ
λογισμῷ δώσῃ γυναῖκί συλληπτικόν, καὶ ἀποθάνῃ
ἢ λαθοῦσιν, ἐξορίζεται· Καὶ θέμα γ' τοῦ αὐτοῦ
κεφ. λέγον περὶ τὰς ἀρχάς. Κατέχεται τῷ περὶ
ἀνδροφόνων νόμῳ καὶ ὁ πιγμεντάριος προπετῶς
διδούς φάρμακον ἢ σαλαμάνδραν ἢ ἀκόνιτον ἢ πι-
τυοκάμπην ἢ βούδρωστιν ἢ μανδραγόραν ἢ κανθα-
ρίδας. Καὶ θέμα δ'· Ἡ ποινὴ ἢ κατὰ ἀνδροφόνων
ἐπὶ μὲν ἐντίμων περιορισμός· ἐστὶ καὶ τελεία δῆ-
μευσι· ἐπὶ δὲ τῶν εὐτελῶν ξίφει καὶ θηρίοις ὑπο-
βληθῆναι. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ παλαίου νόμου
καὶ τῶν κανόνων. Ἀπελύθησαν δὲ νεαραὶ περὶ
φονεῶν ἀκουσίων καὶ ἐκουσίων διάφοροι παρὰ τε τοῦ
βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου
καὶ τοῦ θεοστρατοῦ, καὶ ἁγίου ἡμῶν αυτοκράτορος
κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ὧν αἱ δυνάμεις
συνεψίσθησαν ἐν τοῖς περὶ φονεῶν κανόσι τοῦ
μεγάλου Βασιλείου. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς ἐκ μόνου
τοῦ δοῦναι τινα πρὸς γυναῖκα ἀμβλωθρίδια ὑπο-

tere, festinam celebritatem e tenebris in lucem
transmittentes, et sic tota nocte dieque resur-
rectionem nos celebrare oportet.

ARIST. « Post vespertinum Sabbati ingressum,
« usque ad vespertinum Dominicæ ingressum,
« genua ne flectas. »

A divinis Patribus canonice accepimus, Domi-
nicis genu non flectere, ut Domini resurrectionem
honorantes. Ut itaque hæc observatio non igno-
retur, quomodo fieri debet, eam Patres per hunc
canonem fidelibus manifestam effecerunt; ut post
vespertinum sacerdotum in Sabbato ad altare in-
gressum genu non flectere debeamus, usque ad se-
quentem in die Dominico vespertinum ingressum,
ut per integrum noctis et diei spatium nos resur-
rectionem celebremus.

CANON XCI.

« Eas quæ dant abortionem scientia medicamenta,
« et quæ sætus necantia venena accipiunt, ho-
« micidæ pœnis subijcimus. »

BALS. Eadem pœna, qua homicidam, punit
canon eas, quæ dant venena, ut provo etur abor-
tio, et quæ accipiunt. Et hic quidem canon illas
tali pœna afficit. Pœnarum autem genera invenies
in 2 can. sancti Basilii, et in 21 can. synodi
Ancyr. Primum autem caput 59 tit. lx lib. hæc
dicit expresse: Lege de homicidis tenetur is, qui
hominem occidit, et qui dolo suscitatur incendio,
et qui, vel furandi vel cædis faciendæ gratia, cum
armis obambulat, et qui, cum magistratum ge-
reret vel iudicio præcesset, procuraverit ut quis
flecte accusaretur, et innocens condemnaretur, et
qui ad tollendum de medio venenum præparaverit
vel dederit. Et cap. 5 lege de homicidis lata tenetur,
qui ad hominem occidendum medicamentum
facit, vel emit, vel habet. Sunt autem pharmaca,
quæ sanitatem afferunt, et quæ dicuntur amatoria.
Qui autem faciunt amatoria, publicatis bonis ex-
terminentur. Quod si quis etiam non malo animo
mulieri dederit medicamentum ad concipiendum,
eoque accepto mortua sit, in exilium mittitur.
Ejusdemque capituli thema tertium, dicens in prin-
cipio: Lege de homicidis lata tenetur, et qui-
cunque pigmentarius tenere dat medicamentum,
vel salamandram, vel aconitum, vel ptyocampam
vel buprestium vel mandragoram vel cantharides.
Et thema 4 adversus homicidas pœna est, in claris
quidem exilium et perfecta honorum publicatio:
in humilioribus autem ensi et bestiis subijci. Et
hæc quidem ex veteri lege et antiquis canonibus.
Emissæ sunt autem de homicidis, tam voluntariis
quam involuntariis, diversæ novellæ ab imp. do-
mino Constantino Porphyrogenneta, et præstantis-
simo sanctoque imp. nostro domino Emanuele
Commeno, quarum vires in canonibus magni Bas-
ilii de homicidis in compendium redactæ sunt.
Interrogaverit autem quispiam, an ex eo, quod
dederit quispiam mulieri medicamentum ad abor-

tionem, homicidii tenebitur; **266** an opus sit ut sequatur etiam eventus vel *causes*? *Solutio.* Quod superius positum est caput 3, 39 tit. LX lib. c. n. stituit, non eum solum qui dat venenum puniri ut homicidam, sed eum etiam qui tale quid habet: et 2 thema primi capituli ejusdem tit. et lib. dicit: Qui eo fuit animo ut vellet interficere, etiamsi non interfecerit, sed sauciaverit, est homicida: et qui noluit interficere, etiamsi interfecerit, non est homicida. Affectio autem ex instrumento ejus qui percussit, apparet et probatur. Sed magni Basilii canones etiam eum qui non sponte interfecit, quomocumque fuerit, puniunt ut homicidam, contra ac comprehenditur hac lege, et aliter quam decernit 6 thema 3 cap. 39 tit. LX lib. quod sic dicit: Lex de homicidiis dolum requirit, et non magnam negligentiam. Quare si quis, seipso ex alto dejecto, vel ramo arboris deorsum misso, quempiam occiderit, presenti lege non tenetur. Jam vero 31 imp. domini Leonis Philosophi novella dat viro potestatem matrimonium dissolvendi cum uxore, quæ illius semen abortione sciens eiecit.

ZONAR. Mulieres, postquam ex furtivo concubitu concepere, prolem eam, ne prodantur, medicamentis quibusdam epotis in utero necant, indeque vita destitutam ejiciunt. Eas igitur quæ ejusmodi phærmara aliis præbent, tum eas quæ accipiunt, homicidarum pænis canon teneri jubet, ac merito quidem: quippe quæ non modo conceptam prolem, sed ipsas etiam quandoque prægnantes mulieres, quod magnus quoque Basilii canone secundo testatur, e medio tollunt. Ancyranæ vero synodi canone vicesimo primo mulieres ejusmodi decennii segregatione puniuntur.

ARIST. « Et qui dat, et quæ accipit medicamenta abortionem cientia, est homicida. »

Subjiciuntur homicidæ pænis et illæ, quæ fœtus necantia accipiunt medicamenta, et qui ea istis exhibent.

CANON XCH.

« Eos qui nomine matrimonii mulieres rapiunt, vel qui opera opeque sua raptores adjuvant, statuit sancta synodus, si sint quidem clerici, proprio gradu excidere: sin vero laici, anathemate percuti. »

BALS. Præsens canon idem est omnino cum 27 canone Chalcedon. synodi. Et quære quæ in eo scripta sunt, et 9 tit. præsentis operis, cap. 30 et quæ in eum scripta sunt. Similiter et 67 can. apost. Quid autem, si quis mulierem non rapuerit nominæ matrimonii, sed fornicationis gratia, non punietur una cum iis, qui illum opera et ope sua adjuvant? *Solutio.* Maxime. Hoc est enim sine controversa: id autem, quod dubitationem asserbat, erat prætextus matrimonii. Dicebant enim nonnulli, eum nihil mali fecisse, qui rapuit mulierem, ut ei legitime conjungeretur, quæ fortasse etiam indigna est ejus genere, et ex eo maxime vi

κρείττει τῶ τῶν φονέων ἐγκλήματι: ἢ χραιὴ ἐστὶ τοῦ γενέσθαι καὶ ἀποπέλασμα, ἔχουν φόνον; *Λύσις.* Τὸ καταστρεφθῆν ἐκωθεν γ' κεφ. τοῦ 18' τίτλου τοῦ 5' βιβλίου διορίζεται μὴ τὸν θύοντα μόνον δολητήριον φάρμακον ὡς φονεὴ τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχοντα τι τοιοῦτον· καὶ τὸ β' θέμα τοῦ α' κεφ. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου φησὶν· Ὁ σκοπὸν ἐστὶν οὐκ ἀποπέλασαι, ἀλλὰ μὴ φονεῦσαι, ἀλλὰ τραυματίσαι, φονεὴς ἐστὶ· καὶ ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, ἐὰν φονεῦσῃ, οὐκ ἐστὶ φονεὴς. Ἡ δὲ διάθεσις ἐκ τοῦ κληθέντος ὄργανου ἐλέγχεται. Οἱ μίντοι κανόνες τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τὸν ἀκουσίως φονεύοντα, ὡς ἐν ἐχθρῷ, ὡς φονεὴ κολάζουσι παρὰ τὴν περιλήψιν τοῦ τοιοῦτου νόμου καὶ παρὰ τὸ 5' θέμα τοῦ γ' κεφ. τοῦ 18' τίτλου τοῦ 5' βιβλίου, τὸ λέγον οὕτως·

« Ὁ περὶ ἀνδροφόνων νόμος, δόλον ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ μεγάλην ἀμελείαν. Ὅθεν ἐὰν τις ἑαυτὸν ἐξ ὑψους βίβης, ἢ κλάδον ἀπὸ δένδρου, φονεῦσαι τινὰ, οὐκ ὑπόκειται τῷ παρόντι νόμῳ. Ἡ μίντοι λα' νεκρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλέουτος τοῦ Φιλοσόφου δίδωσιν ἀδειαν τῷ ἀνδρὶ διασπῆν τὸν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γάμον, ἐπίτηδες ἀμβλωσκούσας τὴν ἐκείνου σποράν. »

ZONAR. Γυναῖκες λάθρα τιτὶ μιγνύμεναι καὶ συλλαμβάνουσαι, ἵνα μὴ γνωσθῆεν, φάρμακά τινα πίνουσι, δι' ὧν τὰ ἔμβρυα διαφθεύρουσι, καὶ οὕτως αὐτὰ νεκρὰ ἀποβάλλονται. Τὰς οὖν διδούσας τὰ τοιαῦτα φάρμακα, καὶ τὰς λαμβανούσας τῷ τῶν φονέων ἐπιτιμίῳ καταδικάζει, καὶ εἰκότως. Οὐ μόνον γὰρ τὰ ἔμβρυα κτείνουσιν αἱ τοιαῦται, ἀλλ' ἐνδοτε καὶ αὐτὰ; τὰς ἐγκύους, ὃ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν δευτέρῳ κανόνι φησὶν. Ὁ δὲ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανὼν καὶ τὰς τοιαύτας γυναῖκας δεκαετίαν ἀφορίζει.

ARIST. « Καὶ ὁ διδοὺς καὶ ἡ λαμβάνουσα ἀμβλωθρίδια ἀνδροφόνου. »

ὑπόκειται τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καὶ αἱ τὰ ἔμβρυοκτόνα φάρμακα λαμβάνουσαι, καὶ οἱ παρέχοντες ταῦτα αὐταῖς.

CANON LH.

« Τοὺς ἀρπάζοντας γυναικας ἐπὶ ὄνομαι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας ἢ συναρουμένους τοὺς ἀρπάζουσιν ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικὸν εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸν, ἀναθεματίζεσθαι. »

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν ἀπαράλλακτός ἐστι κανὼν κζ' τῆς ἐν Χαλκιδόνι συνόδου. Καὶ ζῆτει τὰ ἐν αὐτῷ παραγραφέντα, καὶ τίτλον θ' τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. λ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, ὡσαύτως καὶ τὸν 53' ἀποστολικὸν κανόνα. Τί δὲ, ἐὰν μὴ ὄνομαι συνοικεσίου ἀρπάσῃ τις γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ πορνείαν, οὐ κολασθῆσεται σὺν τοῖς συμπράξασιν καὶ συναρμῆνις αὐτῷ; *Λύσις.* Καὶ μάλιστα. Τοῦτο γὰρ ἀσήτητόν ἐστι. Τὸ δὲ ποιοῦν τὴν ζήτησιν ὑπῆρχεν ἢ πρόφασις τοῦ συνοικεσίου. Ἐλεγον γὰρ τινες μηδὲν τι κακὸν ποιῆσαι τὸν ἀρπάσαντα γυναῖκα διὰ τὸ νομίμως συναφθῆναι αὐτῇ. Ἔως καὶ ἀναξίαν οὖσαν τῷ γένει τοῦτου, κἀνεῦθεν μεγάλως χειραγωγού-

μένην. Ὅπερ τοῖς Πατρίσιν οὐκ ἔδοξεν, ὡς προ-
 τρεπτικὸν κακίας, καὶ τὴν εὐταξίαν καταστρέφον
 τῶν πόλεων. Ἐπι ἐρωτήσῃ τις, Εἰ μετὰ τὴν ἀρπα-
 γὴν θελήσει ἡ ἀρπαγείσα συνδιαγεῖν νομίμως τῷ
 ἄρπαγι, ἀκουσθήσεται; *Λύσις.* Οὐδαμῶς· φησὶ γὰρ
 ἡ ῥύμ' Ἰουστινιάνειος νεαρὰ, ἦτοι τὴ γ' κεφ. τοῦ
 νη' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, ταῦτα ἐξητῶς· Μὴ γα-
 μείσθω ἡ ἀρπαγείσα τῷ ἀρπάσαντι αὐτήν. Ἄλλ'
 εἰ καὶ συναίνεσουσι τῷ τοιοῦτῳ συνοικεσίῳ οἴγονεῖς
 αὐτῆς, περιορίζονται. Τὸ δὲ δ' καὶ ε' καὶ ς' κεφ.
 τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου λέγουσι τὴν ἀρπαγεί-
 σαν κερδαίνειν τὰ τοῦ ἀρπάσαντος πράγματα, μὴ
 θελήσασαν συζευχθῆναι νομίμως αὐτῇ. Ἐπεὶ τοί-
 γε, εἰ θελήσει τοῦτο, δημεύεται ἡ τε περιουσία
 ταύτης καὶ τοῦ ἄρπαγος, καὶ τῶν συναιρομένων
 ἐπὶ τῷ κακῷ, κἂν τε γονεῖς τούτων ᾧσι, κἂν τε
 ἄλλοτριοι. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν αὐτὴν νη' ὅλον τίτλον,
 καὶ μαθήσῃ ὅτι πᾶς ἀρπάσας γυναῖκα οἰανδῆτινα,
 κἂν ἔστιν μνηστὴ αὐτοῦ, κἂν δούλη, ἢ ἀπελευθέρω,
 εἰ μὲν μεθ' ὀπλων, αὐτὸς μὲν ξίφει τιμωρεῖται· οἱ
 δὲ συμπράττοντες καὶ συναιρόμενοι αὐτῷ τυπτόμε-
 νοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοποῦνται· εἰ δὲ χωρὶς
 ὀπλων, ὁ μὲν ἄρπαξ χειροκοπεῖται· οἱ δὲ βοηθοὶ
 αὐτοῦ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξορίζονται.
 Ταῦτα μὲν οὕτω γίνονται, κἂν καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ
 ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ συναίνεση. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν λε'
 νεαρὴν τοῦ βασιλέως· κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

ZONAP. Οὗτος ὁ κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνό-
 δου ἔστιν εἰκοστὸς ἔβδος· εἰσόμεν οὖν περὶ τού-
 του ἔχει.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ ἀρπάζοντες γυναῖκας, καὶ οἱ συμ-
 « πρᾶττοντες καὶ συναιρόμενοι, κληρικῶν μὲν,
 « κωθαιροῦνται, λαϊκῶν δὲ ἀναθεματίζονται. »

Τὰ αὐτὰ διαλαμβάνει τῷ παρόντι κανόνι καὶ ὁ
 εἰκοστὸς ἔβδος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου.
 Ἐγράφη δὲ περὶ ἡμῶν ἐν ἐκείνῳ, ὡς μέχρις ἂν τὴν
 ἀρπαγείσαν ἀποκαταστήσωσιν οἱ ἀρπάσαντες, εἰ μὲν
 προμνηστευθεῖσα ἦν, τῷ οἰκίῳ μνηστῆρι, εἰ δὲ
 σχολάζουσα, τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς· τὸν ἀναθεματι-
 σμὸν, λαϊκῶν οὖν, οὐκ ἐκφεύζονται.

KANON ΛΓ'.

« Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρός (5) καὶ ἀφανοῦς
 « ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ
 « ἐτέρῳ συνοικουσα, μοιχᾶται· καὶ ὡσαύτως
 « καὶ στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων
 « γαμθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ, ὡσπερ
 « καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἀνδρός μὴ ἀνα-
 « μεῖναι τὴν ἐπάνοδον. Πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώ-

Guill. Beveregii notæ.

(5) Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρός. De uxoribus,
 de quibus hic agitur, quæ non viri non apparent,
 episcopus quidam Bellæ ad Manuelem patriarchiam
 hanc questionem movit, Τινὲς τῶν οἰκείων γυναι-
 κῶν ὑποχωρήσαντες διὰ μίσην ἢ ἄλλην ὀποιανδῆτινα
 αἰτίαν, καὶ ἐν ἄλλοτρίᾳ διάγοντες· μένουσιν οὕτως
 αἱ γυναῖκες τῶν τοιούτων ἐπὶ πέντε ἢ καὶ πλείοσιν
 ἔτεσι, τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀνεπιστρέφοντων ὄντων, καὶ
 ἀζηλῶν τοῦ ὄρα διαγοίεν. Εἰ δὲ τοῖσιν ἀνδράσιν
 ἐτέροις ταύτας συζύγουσθαι; Ad quam questionem
 Manuel sic respondit. Οἱ ἀπὸ τῶν οἰκείων ὑποχωρή-
 σαντες γυναῖκῶν ἄνδρες δι' ὀποιανδῆτινα αἰτίαν, καὶ

A abducta. Quod quidem Patribus non visum est, ut
 quod et ad improbitatem incitet, et civitatum bo-
 num ordinem evertat. Præterea interrogaverit
 quispiam, Si post raptum velit rapta cum raptore
 legitime habitare, an audietur? *Solutio.* Nequa-
 quam. Dicit enim 143 Justiniani novella, sive 3
 cap. 58 tit. lx lib. hæc expresse : Rapta ei, qui
 illam rapuit, ne nubat. Sed etsi ejus parentes tali
 matrimonio consenserint, in exsilium mittuntur.
 Quartum autem 5 et 6 ejusdem tituli et libri caput
 dicit, raptam mulierem raptoris bona lucrari, quæ ei
 matrimonio legitime conjungi noluerit. Si hoc
 enim voluerit, publicantur ejus facultates, et
 raptoris, et eorum qui ad malum opem tulerint,
 sive sint eorum parentes, sive alieni. Lege etiam
 totum istum 58 tit. **267** et scies, quod quicumque
 mulierem ullam rapuit, sive sit ejus sponsa, sive
 ancilla, sive liberta, si cum armis quidem, de
 ipso supplicium gladio sumitur : qui eum autem
 ope operaque sua adjuverunt, verberati et tonsi,
 naribus truncantur. Sin autem sine armis, raptori
 quidem manus amputatur : qui autem ei opem
 tulerunt, verberati et tonsi, in exsilium mittuntur.
 Hæc autem ita sunt, etiamsi ipsa mulier raptui
 consenserit. Lege et 35 novellam imperatoris do-
 mini Leonis Sapientis.

ZONAR. Est hic canon synodi Chalcedonensis
 vicesimus septimus : de quo suo loco diximus.

C ARIST. « Qui mulieres rapiunt, et qui adjuvant
 « opemque ferunt, clerici quidem deponuntur.
 « laici vero anathemata percipiuntur. »

Eadem quæ hic statuit et vicesimus septimus
 synodi Chalcedonensis canon. In eo autem a nobis
 scriptum est, quod donec illi, qui rapuerunt, rap-
 tam restituerint, si desponsata quidem fuit, sponso
 ipsius : si soluta autem, ipsius parentibus : si sint
 laici, anathematismum non effugient.

CANON XCIII.

« Uxor viri qui secessit, et non apparet, antequam
 « de ejus morte certior facta sit, alteri cohabi-
 « tans, adulteratur : similiter et militum uxores,
 « quæ non apparentibus maritis nupsertunt, in
 « eandem rationem incidunt; quemadmodum et
 « quæ propter mariti peregrinationem reditum
 « non expectant. Sed res hic quidem aliquam

ἐν ἄλλοτρίᾳ διάγοντες, ἀφορισμοῦ ἔστιν ἄξιοι, εἰ
 ἀνεπιστρέφω· ἔχουσι, καὶ πρὸς τὰς οἰκείας γυναῖκας
 οὐ προαιροῦνται πάλιν νοστήσαι. Εἰ δὲ ἀζηλοὶ εἶεν,
 καὶ προσβῆ καὶ ἔρευνα τούτων ἐξ ἀποστολῆς τῶν γυ-
 ναϊκῶν αὐτῶν, καὶ πενταετία παρήλθεν, ἐξότου
 ἀφανεῖς οἱ ἄνδρες τούτων ἐγένοντο ἀχρημάτωι τυχῶ-
 γεγονότες, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἀφανισθέντες, τῶν
 τοιούτων αἱ γυναῖκες ἀκωλύτως κατὰ τὴν ἐκχωροῦντα
 νόμον συναφθεῖεν ἀνδράσιν. Αἱ δ' ἄλλαι, ὧν οἱ ἄνδρες
 εἰτε περιεῖσι, τοὺς οἰκείους ἄνδρας ζητεῖτωσαν.
 Man. resp. in *Jur. Cr. Rom.* l. iii, pag. 338, 339.

« veniam habeat, quod sit major ejus mortis A
 « suspicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus
 « erat ab uxore relictus, nupsit per ignorantiam,
 « deinde dimissa est, quod prior ad ipsum re-
 « dierit, est quidem fornicata, sed per igno-
 « rantiam: a matrimonio ergo non arcebitur.
 « Melius autem si sic manserit. Sin autem illes
 « aliquanto post tempore redierit, cujus uxor
 « propter longam illius absentiam alteri viro
 « conjuncta est, is, si velit, propriam uxorem
 « recipiat, ipsi venia propter ignorantiam data,
 « eique qui illam in secundis nuptiis domum
 « duxit. »

BALS. Quædam mulieres, cum sui mariti ab
 rarum vitæ societate se sejunxissent, vel propter
 B militare causam quampiam peregre profecti es-
 sent, nec usquam apparerent, ut qui neque ipsas
 neque ullos alios de se certiores fecissent, cum de
 ipsorum morte incertæ essent, aliis matrimonio
 conjunctæ sunt. Dicit ergo canon, eas ut adul-
 teras puniri, postquam illi redierint, quod non
 exspectaverint ut scirent de eorum morte aliquid
 certius. Non justum enim habent prætextum, longam
 suorum maritorum peregre absentiam, et de morte
 eorum incertitudinem. Quæ autem per igno-
 rantiam forte legitime nupsit ei, qui ad tempus a
 propria conjuge se junctus est, deinde ab eo se-
 cessit, quod ejus uxor velit rursus cum proprio
 marito cohabitare; adulterium quidem non com-
 misit, sed fornicata est. Habet tamen justam ex-
 C cusationem, ignorantiam. Quare nec alteri nubere
 prohibetur. Quære et 46 can. sancti Basilii.
 Sualent tamen Paires mulieri, ne alii jungatur,
 sed se fortiter et continenter gerat, et peccatum
 pœnitentia expiet. Porro et militi, qui reversus
 est, permiserunt, si velit, uxorem suam alteri
 conjunctam revocare, eamque venia dignam cen-
 seri, ut quæ viri sui reditum desperaverit: quem-
 admodum et illi ignoscetur, qui ipsam duxit in
 secundum matrimonium. Cum hæc ita se habeant,
 rogaverit quispiam, Cur canon quidem dicit supe-
 rius adulterari mulieres, tam ejus qui discessit,
 268 quam militis, si alteri nupsit, antequam
 plane de virorum suorum morte certiores factæ
 fuerint: in fine autem decernit militis uxori
 D ignosci oportere, eique qui illi in secundis nuptiis
 copulatus est? *Solutio.* Magna est differentia inter
 uxorem militis et aliam. Illa enim, simul ac pe-
 regre profectus est miles, habet aliquam de ejus
 morte suspicionem; quemadmodum et præsens
 canon, postquam dixit de milite, hoc expresse
 dicit: Sed res hic quidem aliquam habet veniam,
 hæc est, militis uxori ignoscitur, quod sit major
 de morte suspicio: quod etiam 31 et 36 canones
 sancti Basilii statuunt. Alia autem nihil potest

« μην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς
 « θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν. Ἡ δὲ τῷ κατα-
 « λειθθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς κατὰ
 « ἄγνοιαν γημμένη, εἴτα ἀφευῖσα διὰ τὸ ἐπιν-
 « ελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσεν
 « μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δὲ γάμου οὖν οὐκ εἰργχθήσεται.
 « Κάλλιον δὲ, ἐὰν μείνη οὕτως. Εἰ δὲ γε ὁ στρα-
 « τιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτὲ, οὐ ἢ γυνὴ διὰ
 « τὴν ἐπὶ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν ἐτέρῳ συνήφθη
 « ἀνδρὶ, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τὴν οἰκείαν αὐτοῦ
 « ἐπαναλαμβάνεται γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ
 « τῇ ἀγνοίᾳ δεδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοκισα-
 « μένῳ κατὰ δεῦτερον γάμον ἀνδρὶ.

BALS. Τινὲς γυναῖκες, τῶν οἰκείων ἀνδρῶν ἀνα-
 χωρησάντων ἐκ τῆς ὁμοζωίας τούτων, ἢ διὰ τινα
 αἰτίαν στρατιωτικὴν ἀποδημούντων καὶ ἀρᾶν
 γενομένων, ὡς μηδὲ ἀναδιδαξάντων ἢ ταύτης ἢ
 ἐτέρους τινὰς τὰ περὶ αὐτοῦ, ἀδελφὰν ἔχουσαι τοῦ
 θανάτου αὐτῶν, ἐτέροις συνήφθησαν. Φησὶ γοῦν ὁ
 κανὼν, ὡς μοιχαλίδας ταύτας κολάζεσθαι, μετὰ τὸ
 ἐκείνους ὑποστρέψαι, διὰ τὸ μὴ ἀναμείναι μαθεῖν
 τέλειόν τι περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσαι
 πρόφασιν (B) εὐλογον τὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς πολὺ
 ἀποδημίαν καὶ ἀδελφὰν τοῦ θανάτου αὐτῶν. Ἡ δὲ
 κατ' ἄγνοιαν γημμένη τὰχα νομίμως τῷ διασχι-
 σθέντι πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συζύγου, εἴτα ἐκ
 τούτου ἀναχωρήσασα, διὰ τὸ τὴν σύμβιον αὐτοῦ
 πάλιν θελήσει συνοικεῖν τῷ οἰκείῳ ἀνδρὶ, μοιχεύει
 μὲν οὐκ ἡμαρτεν, ἐπόρνευσε δέ. Ἔχει μέντοι εὐλο-
 C γον πρόφασιν τὴν ἄγνοιαν. Διὸ καὶ ἐτέρῳ νομίμως
 γημθῆναι οὐ κωλυθήσεται. Ζῆται καὶ τὸν μὲν
 κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Συμβουλευτικῶν τρόπων
 ὑποτιθέασιν οἱ Πατέρες τῇ γυναικὶ μὴ συζευθῆναι
 ἐτέρῳ, ἀλλὰ καρτερῆσαι καὶ ἐξιλεῶσασθαι τὸ ἀμάρ-
 τημα διὰ μετανοίας. Καὶ τῷ ἐπαναζεύξαντι δὲ στρα-
 τιώτῃ ἐξεχώρησαν, εἰ θέλει, ἀνακαλεσασθαι τὴν
 ἐτέρῳ συζευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, ὀφείλουσιν
 συγγνώμης ἀξιωθῆναι, ὡς ἀπελπισασιν τὴν ἐπ' ἀνο-
 δον τοῦ οἰκείου ἀνδρός· ὡσπερ δὴ συγγνωσθήσεται
 καὶ ὁ εἰς δεῦτερον γάμον αὐτὴν ἀγαγόμενος. Τούτων
 οὕτως ἔχόντων, ἐρωτήσῃ τις, Διὰ τί ἄνω μὲν ὁ κανὼν
 φησὶ μοιχεύεσθαι τὰς γυναῖκας, τοῦ τε ἀναχωρήσαντος,
 πρὸς δὲ καὶ τοῦ στρατιώτου, ἐτέροις γημθῆσας
 πρὸ ἐντελοῦς πληροφορίας τοῦ θανάτου τῶν ἀνδρῶν
 αὐτῶν· ἐν τῷ τέλει δὲ διορίζεται συγγινώσκεσθαι
 τὴν γυναῖκα τοῦ στρατιώτου, καὶ τὸν συναφθέντα
 αὐτῇ μετὰ δεῦτερον γάμον; Λύσις. Πολλὴ διαφορὰ
 ἐστὶ τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου καὶ τῆς ἄλλης.
 Ἡ μὲν γὰρ ἄμα τῷ ἀποδημῆσαι τὸν στρατιώτην
 ὑποπτον ἔχει τὸν θάνατον, καθὼς καὶ ὁ παρὼν κανὼν,
 μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ στρατιώτου, φησὶ ταῦτα
 ῥητῶς· Πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα
 ἐνταῦθα, ἥγουν συγγινώσεται ἢ τοῦ στρατιώτου
 γυνή, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπό-
 νοίαν, ὅπερ καὶ ὁ λα' καὶ ὁ λς' κανὼν τοῦ ἁγίου

Guill. Beveregii notæ.

(6) Οὐδὲ γὰρ ἔχουσαι πρόφασιν. Hæc verba, usque ad θανάτου αὐτῶν, ms. Boileiano accepta re-

ferimus. Nam in editione Parisiensi desiderantur: sed in America hiano a'is que mss. leguntur.

Βασιλείου θεσμοθετοῦσιν. Ἡ ἄλλη δὲ οὐδὲν τι τοιοῦτον προβάλλεσθαι· δύναται. Ἄμα γὰρ τῇ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτῆς ἀναχωρήσει τοῦ ἀνδρὸς ἐγίνωσχε τὴν ἀφανῆ τοῦτου ἀποδημίαν· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγνώμης ἀξιοῦται. Πρὸς τοῦτοις εἴποι τις ὡς τοῦ γάμου τοῦ γενομένου μετὰ τοῦ καταλειφθέντος παρὰ τῆς οἰκείας συζύγου καὶ τῆς ἐλευθέρως γυναικὸς, ἀνυπόστατος ὄντος, πῶς λόγος ὑπελείπετο χάριν τοῦ μὴ συναφθῆναι αὐτὴν ἐτέρῳ ἀνδρὶ, ἀγνοήσασαν καὶ ταῦτα τὴν πρῶτον γάμον τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς; Ἀύσις. Τινῶν λεγόντων ὅτι, κἂν μοιχεία οὐ γέγονε παρὰ τῆς γυναικὸς διὰ τὴν ἀγνοίαν, ἀλλὰ πορνεία ἐτελέσθη, καὶ ὀφείλει ἢ πορνεύτασα κατὰ τοὺς περὶ τῆς πορνείας κανόνας ἐπιτιμηθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ συζυγῆναι ἀνδρὶ, ὡς ἔξω οὔσα τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιθόλων· οἱ Πατέρες καὶ τοῦτο λύοντες ἐφῆσαν ὅτι πορνεία μὲν γέγονεν· ἐπεὶ δὲ ἡ γυνὴ οὐ πορνικῶ τρόπῳ, ἀλλὰ νομίμως συνεζύγη τῷ καταλειφθέντι, πορνεύστων ἐπιτιμίαι· οὐκ ὑποπεσῆται, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀξιωθήσεται. Ἵνα δὲ μὴ δόξωσι προτρέπειν τὰς γυναῖκας πρὸς τὸ ἀνευλαθέστερον, εἶπον κάλλιον εἶναι ἡσυχάζειν αὐτάς. Κἂν γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ ἤμαρτον· ἀλλ' ὅσον τὸ εἰς αὐτάς πρῶτος γάμος λογίζεται ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόστατον, καὶ οὐκ ὀφείλουσι δευτερογαμηθῆναι, εἰ μὴ βούλονται τοί; τῶν δευτερογαμούντων ἐπιτιμίαι; ὑποπεσεῖν. Ἐπι ἐρωτήσῃ τις, Ἄρα καὶ ὁ τὴν τοῦ στρατιώτου γυναῖκα ἐν ἀγνοίᾳ ἀγαγόμενος συγγνωσθήσεται; Ἀύσις. Καὶ μάλιστα. Εἰ γὰρ ὀφείλει τὴν γυναῖκα ἢ ἀγνοία, πολλῶ μᾶλλον τὴν ἄνδρα τὴν ταύτην ἀγαγόμενον ἀπροκριμάτιστον συντηρήσει, ὡς μὴδὲ εἰδέναι ὀφείλοντα. Τὶ δὲ, τοῦ στρατιώτου αἰρετισσαμένου μὲν ἀναλαθεσθαι τὴν οἰκειαν ὁμόζυγον, γενήσεται τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα; ἀπαναινομένου δὲ, οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔσται αὐτὴ μετὰ τοῦ ἐτέρου συμβιοτεύουσα; Ἀύσις. Μετὰ τὴν ὑποστραφήν τοῦ στρατιώτου, ἀπεντευθεὶν ὁ δευτερός γάμος διασπάται· καὶ εἰ μὲν θέλει ὁ στρατιώτης λαθεῖν αὐτὴν, ἔχει ἐπ' ἀδείᾳ; τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς συνοικήσει. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ εἰ ἐπιμελητὴ μετὰ τοῦτου συμβιοτεύουσα, συγγνώμης οὐκ ἀξιωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ὡς μοιχαλὴ, τιμωρηθήσεται. Ἐκείνας γὰρ συγγνωμονεῖσθαι φασιν οἱ Πατέρες, τὰς ἐτοίμως ἀφισταμένους τοῦ δευτέρου συνοικεσίου, καὶ συντιθεμένας τῷ ἐξ ἀγνοίας ἀμαρτήματι· οὐ μὴν τὰς ἀντισταμένας καὶ τὴν μοιχείαν προελομένας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κανὼν. Ὁ δὲ πολιτικὸς νόμος, ἦτοι τὸ ἰ' κεφ. τοῦ ζ' τίτλου τοῦ κη' βιβλ., ὅπερ ἐστὶ νεαρὰ Ἰουστινιανίου ριζ', φησὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἐν ταξιαίων ὄντων καὶ στρατείας καταλεγόμενων στρατιωτῶν καὶ λοιπῶν περιμένειν τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀνδρῶν, κἂν ὄσο, παρέλθῃ χρόνος· καὶ κἂν δέξωται γράμματα πληροφορητικὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ἀναμένειν καὶ ἕτερον ἐνιαυτὸν, καὶ μετὰ τοῦτο συγγνωστέον εἶναι τὸν μετὰ ἐτέρου ἀνδρὸς γάμον ταύτης, μὴ ὀφείλοντα διασπασθῆναι. Ἡ μέντοι κβ' Ἰουστινιανίου νεαρὰ, ἦτοι τὸ ε' κεφ. τοῦ ζ' τίτλου τοῦ κη' βιβλ. διορίζεται ἐπὶ πενταετίᾳ ἀναμένειν τὴν γυναῖκα

A ejusmodi allegare. Simul enim ac e domo sua maritus excessit, incertam quoque ejus esse absentiam cognovit: et propterea ne veniam quidem meretur. Ad hæc dixerit quispiam, Quod cum matrimonio, cum eo qui a propria uxore relictus est et libera seu soluta muliere, non possit consistere, quænam relicta est ratio de ea alteri viro non conjungenda, maxime cum ignoraverit matrimonium viri qui relictus est? *Solutio.* Cum quidam dicerent, quod etiamsi non fuit adulterium a muliere commissum propter ignorantiam, admissa est tamen fornicatio, et cum sit fornicata, debet ex canonibus de fornicatione puniri, et ideo nec alii quidem viro conjungi, ut quæ sit extra ambitus ecclesiasticos: Patres hoc etiam solventes, dixerunt, quod fornicatio quidem commissa est; sed quoniam mulier, non more fornicatorio, sed legitime ei, qui relictus erat, conjuncta fuit, scortatorum pœna non punietur; sed digna ecclesiastica communione censebitur, nec alii conjungi prohibebitur. Ne autem viderentur Patres adhortari mulieres ad id quod est minus pium, dixerunt esse melius ut quiescant. Etsi enim per ignorantiam peccarunt: sed quod ad eas quidem attinet, primum matrimonium reputatur illud quod non potest consistere, nec debent secundo nubere, nisi velint pœnis earum, quæ secundo nubunt, subjici. Præterea interrogabit quispiam, Numquid et qui militis uxorem per ignorantiam duxit, ei venia dabitur? *Solutio.* Maxime. Si enim prodest mulieri ignorantia, multo magis et virum, qui eam duxit, indemnæm nulloque præjudicio affectum conservabit, ut qui ne scire quidem debeat. Quid vero, si miles suam uxorem recipere voluerit, an ea fient quæ cavone comprehenduntur? Sin autem recuset, nequaquam; sed ipsa cum alio vitam transiget? *Solutio.* Post reditum militis, exinde secundum matrimonium dissolvitur: et si velit quidem miles eam suscipere, ei licet hoc facere. Sio minus, nec cum secundo quidem viro cohabitabit. Multo magis autem si cum eo vivere perseveraverit, ei venia non dabitur, sed ut adultera punietur. Illis enim esse dandam veniam dicunt Patres, quæ a secundo matrimonio prompte recedunt, et ignorantie peccatum agnoscunt: non autem quæ resistunt et adulterium eligunt. Et hæc quidem canon. Lex autem civilis, 10 scilicet cap. 7 tit. xxviii lib., quod quidem est novella Justin. 117 dicit uxores eorum, qui sunt in acie, et in militares ordines relati sunt, militum et reliquorum, debere expectare maritorum reditum, quantumcumque tempus præterierit: et etiamsi de ejus morte litteris certiores factæ fuerunt, debere quoque alterum annum expectare, et ei postea veniam dandam esse, si cum alio viro matrimonium contrahat, quod non debet separari. Vicesima autem secunda Justiniani novella, sive 5 caput 7 tit. xxviii lib. statuit quinquennio debere expectare mulierem vel ma-

vitam, quando quis ex ipsis bello captus fuerit, et an vivat incertum est: post quinquennium autem, alterum matrimonium contrahere. Lege ergo hanc novellam, et 33 imp. domini Leonis Sapientis novellam statuentem non licere prætextu captivitatis solvi matrimonium, nec parti, quæ libera conservata est, licere **269** ad alterum matrimonium respicere: sed et si alii conjunctus fuerit, licet parti, quæ ex captivitate reversa est, propriam membrum revocare, secundas autem nuptias contrahere. Cum ergo canon hæc omnia decernat, quæ superius dicta sunt, et leges ea jubeant quæ proxime scripta sunt, interrogaverit quispiam, Utrisnam mentem adhibere debemus? Dicimus, quod et iis quæ sunt in canone, et quæ sunt in lege, unicuique eorum opportune: et eas quidem ex canone adulteras esse dixerimus mulieres, de quibus canon, quæ aliis nupserunt, priusquam plane certiores factæ fuerint de morte maritorum suorum, qui non comparent. Hoc enim novellæ quoque jubent. Militis autem uxorem, quæ non ut novella continetur nupserit, venia non esse dignam existimabimus; sicut et eam, quæ secundum illam fecerit, non reprehendemus. Quod autem liceat omnibus adulterarum mulierum maritis eas recipere etiam post reditum, dic communiter, et non in sola militis uxore, ut dicta 117 novella continetur, quæ redacta est in cap. 3, 13 tit. præsentis operis. Quoniam autem canoni quidem de captivis nihil constituit, dicta autem Justiniani novella statuit quinquennio expectare debere relictam partem liberam, et sic sine ullo præjudicio alterum matrimonium contrahere; cui quidem definitioni adversatur 33 novella imp. domini Leonis Sapientis, quæ dicit indistincte, captivum, qui reversus est semper revocare proprium membrum: hic Justiniani novellam abrogatam esse a dicta novella imp. domini Leonis Sapientis. Præterea ne tibi contrarium videatur penultimum thema 14, cap. 57 tit. lx lib. dicens: Si diu absentem virum falso periisse mulier audiverit, et fama persuasa alii se sine dolo matrimonio junxerit, non punitur. Sed dic hoc esse jure digestorum, et a dictis novellis esse sublato.

ἀκούσῃ τελευτήσῃ, καὶ πεισθεῖσα τῇ φήμῃ ἐτέρῳ γαμηθῆ ἀδύλω, οὐ τιμωρεῖται. Ἄλλ' εἰπέ εἶναι τοῦτο διγέστων, καὶ ἀναίρεθῆναι ὑπὸ τῶν ῥηθειςῶν νεαρῶν.

ZONAR. Quæ mulier, viro peregrinante, neque longo temporis intervallo revertente, cum illum decessisse nondum plane compertum sit, alteri viro nupserit, adulterii crimen admittit. Militum quoque uxores, si viris ipsarum non apparentibus aliis nupserint, adulterii culpa non vacant. Quibus tamen, quod in milite vitam inter tumultus bellorum agente mortis suspicio facilius fidem inveniat, faciliorem se canon in ignoscendo præbet. De his autem magnus quoque Basiliius eodem tricesimo primo et tricesimo sexto canone statuit, vel potius ejus canones in hunc locum synodus eisdem verbis transtulit. De uxoribus porro militum

ἢ τὸν ἄνδρα, ὅτιν τις ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτισθῆ, καὶ ἀδελία ἐστὶ τῆς τούτω ζωῆς, μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν ἕτερον συναλλάττειν γάμον. Ἀνάγνωθι οὖν τὴν τοιαύτην νεαρὰν, ὡσαύτω; καὶ τὴν γ' νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διοριζομένην μὴ λύεσθαι προφάσει τῆς αἰχμαλωσίας γάμον, μηδὲ τῷ ἐλευθέρῳ συντηρηθέντι μέρει ἐξείναι πρὸς ἕτερον ἐπιθεῖν συνοικέσιον· ἀλλ' εἰ καὶ συναφθῆ ἐτέρῳ, ἄδειαν ἔχειν τὸ ὑποστρέψαν μέρος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλεῖσθαι τὸ οἰκεῖον μέρος, καὶ τὸν δεύτερον γάμον διασπᾶν. Τοῦ γοῦν κανόνος διοριζομένου ὅσα εἴπομεν ἄνωθεν, καὶ τῶν νόμων παρακλεισμένων ταῦτα δὴ τὰ προσεχῶς γεγραμμένα, ἐρωτήσῃ τις, Τίσιν ἐκ τούτων προσέχειν ὀφείλομεν; Φαμὲν οὖν ὅτι καὶ τοῖς ἐν τῷ κανόνι καὶ ἐν τοῖς νόμοις, ἑκατέρους πάντως κατὰ καιρὸν· καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος μοιχαλίδας εἴποιμεν εἶναι τὰς, περὶ ὧν ὁ κανὼν, γυναῖκας γαμηθείσας ἐτέροις πρὸ τοῦ λαθεῖν ἐντελεῖ πληροφορίαν τοῦ θανάτου τῶν ἀφανῶν ἀνδρῶν αὐτῶν· τοῦτο γὰρ καὶ αἱ νεαρὰὶ παρακλιεῦσονται· τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ στρατιώτου μὴ κατὰ τὴν περιλήψιν τῆς νεαρᾶς γαμηθείσαν, συγγνώμῃ; οὐκ ἀξιώσομεν, ὡσπερ κατὰ ταύτην ποιήσασαν οὐκ αἰτιασόμεθα. Τὸ μέντοι ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἄνδρας πασῶν τῶν μοιχευθειῶν γυναικῶν ἀναλαμβάνεσθαι: αὐτὰς καὶ μετὰ τὴν ὑποτροπὴν κοινῶς εἰπέ, καὶ μὴ ἐπὶ μόνῃς τῆς γυναικὸς τοῦ στρατιώτου κατὰ τὴν περιλήψιν τῆς ῥηθείσης ριζ' νεαρᾶς, τῆς συνοψισθείσης ἐν κεφ. γ, τοῦ ιγ' τίτ. τοῦ παρόντος συντάγματος. Ἐπεὶ δὲ ὁ κανὼν μὲν περὶ αἰχμαλωτῶν οὐδὲν τι ἐθεσμοθέτησεν, ἡ δὲ διαλήφθησα Ἰουστινιάνειος νεαρὰ διορίζεται ἐπὶ πενταετῇ καιρῷ ἀναμένειν τὸ ὑποληφθέν μέρος ἐλευθέρων, καὶ οὕτως ἀποκριματίστω; ἕτερον συνοικέσιον συνιστᾶν· ᾧ ὅττα διορισμῶ ἐναντιούει ἢ γ' νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, λέγουσα ἀδιαστίκτως, ἀνακαλεῖσθαι ἀεὶ τὴν ὑποστρέψαντα αἰχμαλωτῶν τὸ οἰκεῖον μέρος· εἰπέ ὅτι τὰ τῆς Ἰουστινιανείου νεαρᾶς ἠπράκτησαν, ἀναίρεθέντα ὑπὸ τῆς ῥηθείσης ριζ' νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἐπὶ τούτοις μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ παρατελευταῖον θέμα τοῦ ια' κεφ. λζ' τίτλου τοῦ β' βιβλ. λέγον· Ἐὰν ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἀπολειφθέντα τὸν ἄνδρα πλαστῶς ἢ γυνὴ

ΖΩΝΑΡ. Ἐὰν γυνή, ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἐπὶ μακρὰν ἔως μὴ ἐπανελθόντος, πρὸ τοῦ πληροφορηθῆναι εἰ ὡς ἀληθῶς τέθνηκεν, ἐτέρῳ συνοικήσῃ, μοιχεῖαν τολμᾷ. Καὶ στρατιωτῶν δὲ γυναῖκες, ἀφανῶν τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν γενομένων, ε γαμηθεῖεν ἐτέροις, μοιχαλίδες εἰσίν. Ἐπὶ τούτων δὲ μᾶλλον συγγνωμονεῖ ὁ κανὼν, διὰ τὸ τοῦ στρατιώτου μᾶλλον πιστεῦσθαι θανεῖν, ἐν πολέμοις ἀναστρεφόμενος. Περὶ τούτων δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τριακοστῷ πρώτῳ κανόνι καὶ λζ' τὰ αὐτὰ διατάττεται, ἢ μᾶλλον τοὺς ἐκείνου κανόνα; ἢ σύνοδος αὐτῇ τοῖς ῥήματιν ἐγκατέστρωσε. Περὶ δὲ στρατιωτικῶν γυναικῶν πολλὴν ὁ πολιτικὸς νόμος

ποιεῖται ἀκρίθειαν, ὥστε μὴ ἑτέροις συνάπτεσθαι, εἰ μάθοισιν ἀνηρῆσθαι τοὺς ἀνδράς αὐτῶν, εἰ μὴ τὰς παρατηρήσεις φυλάξαιεν, ἃς ἡ ἑπτακαιδεκάτη νεαρά περιέχει, κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν ἐκκοστὸν ὄρθου, τίτλον ζ' κεφ. ζ'. Εἰ δέ τις, φησὶν ὁ κανὼν οὗτος, γυνὴ συνοικήσει τῷ πρὸς καιρὸν καταλειφθέντι παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς, ἀγνοοῦσα τὸ πρᾶγμα, εἴτα ἐπανελευθέρηται τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς ἀπέπεμφθῆ ἢ αὐτῷ κατὰ δευτέρον τάχα συνσηκῆσασα γάμον, ὡς πορνεύσασα, καὶ οὐχ ὡς μοιχαλῆ; καταδικασθήσεται, καὶ εἰ βούλεται ἑτέρῳ ἀνδρὶ νομίμῳ γενέσθαι, οὐ κωλυθήσεται. Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανὼν ἐστὶ τεσσαρακοστὸς ἔκτος. Εἰ δὲ στρατιώτου γυνὴ ὡς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς θανόντος ἕτερον λάθοι, εἴτα ἐπανελευθέρηται ὁ στρατιώτης, β

A quam diligentissime legum civilium sanctionibus cautum est; ut quamvis nuntiato virorum interitu, non tamen, nisi iis omnibus quæ decima septima novella in libro vicesimo octavo, titulo septimo, cap. septimo Basilic. posita continentur servatis, alteri cuiquam nubant. Si quæ vero mulier, inquit hic canon, viro ad tempus ab uxore sua relicto, factum ignorans, nupserit, tum uxore priore redeunte ab illo dimissa fuerit, cum quo secundis forte nuptiis copulata coiverat: instar fornicatricis, non ut adultera condemnabitur, nec quidquam, quominus, si velit, alteri viro nubat, obstat. Atque hoc quoque magni item Basilii quadragesimo sexto canone constitutum est. Quod si uxor militis, maritum interiisse rata, alteri nupserit, ac revertatur postea miles, suam is, si voluerit, uxorem recipiet; cui quidem ob ignorantiam ignoscitur adeo ut non puniatur; quinciam nec is, qui eam legitime duxit, illam ob causam punietur.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄνδρὸς ἀφαντομένου, ἢ πρὸ τοῦ πει-
σθῆναι λαβοῦσα μοιχάτα: ὁ δὲ ὑποστρέψας
ἄνθρωπος, εἰ προήρηται, λήφεται αὐτήν. »

ARIST. « Viro non apparente, quæ alium prius
« acceperit, quam certior facta sit, adulteratur.
« Vir autem reversus, si voluerit, eam reci-
« piet. »

Συνῆδει τῶ παρόντι κανόνι καὶ ἡ ἑκατοστὴ ἑπτα-
καιδεκάτη Ἰουστινιάνειος νεαρά, ἣ ἐν τῷ ἑβδόμῳ
τίτλῳ τοῦ εἰκοστοῦ ὄρθου βιβλίου τῶν Βασιλικῶν
κειμένη προστάτει γὰρ κἀκείνη, ὡς, ἐὰν γυνὴ
στρατιώτην ἔχη ἀνδρα, καὶ ἐν ἐκστρατεῖᾳ ἀποδημῆ,
καὶ μάθη τοῦτον τετελευτηκέναι, μὴ ἄλλως εἰς ἑτέ-
ρου; αὐτὴν ἐρχεσθαι γάμους, εἰ μὴ πληροφορίαν
σῆ παρὰ τῶν πρώτων τοῦ ἀριθμοῦ ἐν ᾧ ὁ ἀνθρωπος
αὐτῆς ἐστρατεύσατο, προκειμένων τῶν ἀγίων Ἐυαγ-
γελίων καὶ ἐπι πρίξιν ὑπομνημάτων ὁμολογούντων
ὡς ταῖς ἀληθείαις ὁ ἀνθρωπος αὐτῆς ἐτελεύτησε, καὶ τὰ
τοιαῦτα ὑπομνήματα λάθῃ, καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην
πληροφορίαν ἀναμεινῆ καὶ ἐνὸς ἐνιαυτοῦ διάστημα.
Εἰ δὲ παρὰ τὴν παρατήρησιν ταύτην εἰς ἕτερον
ἔλθῃ γάμον καὶ αὐτὴν καὶ τὸν ἀγαγόμενον αὐτὴν
εἰς μοιχοῦς τιμωρεῖσθαι. Εἰ δὲ τῆς παρατηρήσεως
ταύτης γενομένης, εὐρεθῶσιν οἱ μεθ' ὄρκου πληρο-
φρησαντες αὐτὴν ψευδόμενοι, αὐτοὺς μὲν τῆς
στρατείας ἀπογομνοῦσθαι, καὶ δέκα λιτρῶν χρυσοῦ
ποινὴν πρὸς ἐκεῖνον, ὃν ἐψεύσαντο τετελευτηκέναι,
καταθεῖναι παρακελεύεται· αὐτὸν δὲ, εἰ βουληθῆ,
τὴν ἰδίαν γαμετὴν ἀναλαβεῖν οὐ κωλύει.

ΚΑΝΩΝ ΗΔ'.

« Τοὺς ὁμνύοντας ὄρκους Ἑλληνικοὺς ὁ κανὼν
« ἐπιτιμίως καθυποβάλλει· καὶ ἡμεῖς τούτοις
« τὸν ἀφορισμὸν ὀρίζομεν. »

ΒΑΣ. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν κανόνι πα' ἐπι-
τιμίας καθυποβάλλει οὐ μόνον τοὺς ἐκουσίως τῶν
δαιμονιωδῶν θυμάτων ἀψάμενους, καὶ ὁμῶς τὰς
Ἑλληνικοὺς ὄρκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκουσίως εἰς
τοῦτο συνωθηθέντας. Ἀκολουθῶς οὖν τῷ τοιοῦτῳ
κανόνι καὶ ὁ παρὼν ἀφορίζει τούτους. Ἑλληνικοὶ δὲ
ὄρκοι εἰσὶν οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὁμνύμενοι. Οἱ
μὲν γὰρ, εἰς ψευδωνύμους θεοὺς πιστεύοντες,
ὠμνυοῦσιν εἰς τὰ τούτων ὀνόματα· ἄλλοι ἐπίστευον
εἰς τὰ στοιχεῖα, καὶ ἕτεροι εἰς ἄλλα τινά. Ἐρωτή-

Concinit presentī canonī et centesima decima
septima Justiniani novella in septimo titulo vicesima
octavi 270 libri Basilic. posita. Illa etenim jubet,
quod si mulier militem habuerit virum, qui in ex-
peditione peregre profectus sit, ea autem didicerit
illum mortem obiisse; non aliter ea alias nuptias
ineat, nisi pro certo habuerit a primis numeri in
quo vir ejus militabat, propositis etiam sanctis
Evangelii et per actionis monumenta contenti-
bus, quod vir ejus revera vita defunctus sit, et hu-
jusmodi monumenta acceperit, et post certam hu-
jusmodi persuasionem, unius etiam anni spatium
manserit. Si autem præter hanc observationem
alias nuptias iniverit, et illa, et qui eam ducit, ut
adulteri puniendi sunt. Si autem hac facta obser-
vatione isti, qui cum juramento eam fecerunt cer-
tiorum, mentiti fuisse deprehendantur; istos mili-
tia demudandos esse, et decem librarum auri
penam ei, quem falso dixerunt diem obiisse,
persolvere jubet: eum autem, si velit, uxorem
suam recipere non prohibet.

D

CANON XCIV.

« Eos qui gentilium sacramenta jurant, canon
« pœnis subjicit: et nos iis quoque segregatio-
« nem decernimus. »

BALS. Magnus Basilius in canone 81 pœnis
subjicit non eos solum qui sua sponte dæmonica
sacrificia attigerunt, et gentilium sacramenta jura-
runt, sed eos etiam qui non sponte ad ea detrusi
sunt. Ei ergo canonī consequenter, præsens quo-
que canon eos segregat. Sunt autem sacramenta
gentilium, quæ jurantur a gentilibus. Alii enim in
deos falso appellatos credentes, in eorum nomina
jurabant. Alii credebant in elementa, et alii in
quædam alia. Rogaverit autem quispiam, cum

præsens canon canenis sancti Basilii meminit, qui A eos punit, qui sponte vel involuntarie ad dæmonas accesserunt, et gentilium sacramenta jurarunt: Si quis ad dæmonas quidem non accesserit, neque pollutus fuerit, sed orthodoxam fidem colens, gentilium sacramenta contemptim juraverit, punietur, an non? *Solutio.* Punietur; sed non acque ac ii qui ad dæmonas accesserunt: sed paulo mitius, ut visum fuerit loci illius episcopo. Nam et magnus Basilius ponit differentiam inter eos, qui ad dæmonas accesserunt et juraverunt: et mitius punit eum, qui propter magnam necessitatem illicita gustavit, et gentilium sacramenta juravit: segregationi tamen omnes indiscriminatum subijciuntur, ut divinatorum quoque præceptorum contemptor, illic ubi non opus est ludere, non ludendum esse sciat. Quid vero, si quis sacramentum non gentilium juraverit, sed insolens, utpote per suos liberos, vel aliquid aliud, quod fidem non offendit, punietur? *Solutio.* Quartum caput, et quintum 5 tit. xxii libri eos qui per improbatam religionem jurant aversantur. Dicit enim quartum caput, Sicut defertur jusjurandum, ita etiam debet jurari; si enim cum ego per Deum detulerim, per caput tuum juraveris, vel per tuos liberos, non est firmum ac ratum. Quare si detuli tibi per caput tuum, et sic juraveris, jusjurandum valere debuit. Et 5 cap.: Recte tibi defero ut per salutem tuam jures: omne enim licitum jusjurandum ex delatione juratum servatur, et quicumque per propriam religionem juraverit. Et postremum thema ejusdem cap.: Jusjurandum quod per improbatam religionem concipitur, non servatur. Improbata autem est religio, quæ est præter orthodoxam fidem. Orthodoxus ergo, non aliorum Christianorum, sed eorum qui male sentiunt more jurans, non solum ex eo jurejurando nihil juvabitur, sed etiam ex canonibus punietur.

ZONAR. Græcorum et gentium ritus fideles penitus aversari debent. Quare neque Græcorum jurejurando nobis uti permissum est. Et vero magnus Basilius quo modo Græcorum juramentis utentes puniendi sunt, canone octogesimo primo præscribit. Lex autem civilis Basilie libro vice-simo secundo, titulo quinto, capite quarto, sita ait: Omne licitum jusjurandum ex delatione juratum servatur: ut ex adverso intelligi liceat, eum qui velito se jurejurando obstrinxerit, veluti qui per solem, aut quid aliud ejusmodi jurarit, ut id seryet nequaquam esse cogendum.

ARIST. « Qui gentilium juramentis utitur, punietur: nam segregatur. » *Perspicuus.*

CANON XCV.

« Eos, qui rectæ fide sententiæ accedunt, et parti Guill. Beveregii notæ.

(7) Τὸς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ. In annotationibus ad septimum secundæ œcumenicæ synodi Constantinopoli celebratæ canonem pluribus ostendimus, istum canonem ei synodo falso ascriptum esse. Prima autem et longe maxima pars

σει δὲ τις, ὡς τοῦ παρόντος κανόνος μεμνημένου τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ κολάζοντος τοὺς ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως προσελθόντας τοῖς δαιμόσι καὶ ὀμώσαντα; Ἑλληνικοὺς ὅρκους ἂν τις τ.λ. δαίμοσι μὲν μὴ προσέληθ, μὴδὲ μιανθῇ, ἀλλὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν σεβόμενος ὀμνύει ὅρκους; Ἑλληνικοὺς ἐκ καταρρονήσεως, κολασθήσεται ἢ οὐ; Λύσις. Κολασθήσεται ὁ οὐκ ἐπίσης δὲ τοῖς προσελθούσι τοῖς δαίμοσι, ἀλλὰ μετριώτερον, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κατὰ χώραν ἐπισκόπῳ. Ὅτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος διαφορὰν ποιεῖ τε τῶν προσελθόντων τοῖς δαίμοσι καὶ ὀμώσαντων ὁ μετριώτερον κολάζει τὸν δι' ἀνάγκην μεγάλην τῶν ἀθεμίτων γευσάμενον καὶ Ἑλληνικοὺς ὅρκους ὀμώσαντα. Τῷ μέντοι ἀφορισμῷ ἀδιαφόρως πάντες ὑποβλήθησονται, ἵνα μάθῃ καὶ ὁ καταφρονητῆς τῶν θεῶν παραγγελιῶν μὴ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς. Τί δὲ, ἂν ὀμώσῃ τις ὅρκον μὴ Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἀσυνήθῃ, τυχὸν εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἢ εἰς ἕτερον, μὴ προσκροῦν εἰς τὴν πίστιν, τιμωρηθήσεται; Λύσις. Τὸ δ' κεφ. καὶ τὸ ε' τοῦ ε' τίτλου τοῦ κβ' βιβλ. τοὺς κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνυμένους ὅρκους ἀποτρέπονται. Φησὶ γὰρ τὸ δ' κεφ. Ὅ; ἐπιφέρεται ὁ ὅρκος, οὕτως ἐποφείλει ὀμνύεσθαι. Εἰ γὰρ ἐμοῦ ἐπάγοντος κατὰ τοῦ Θεοῦ ὀμῶσαι, κατὰ τῶν τέκνων σου ὀμῶσεις, οὐκ ἐβρωτα. Ὅστε εἰ ἐπήγαγόν σοι κατὰ τῆς κεφαλῆς σου καὶ ὤμοσας οὕτως, ὦφειλεν εἶναι ὁ ὅρκος ἐβρωμένος. Καὶ τὸ ε' κεφ. καλῶς ἐπιφέρω σοι κατὰ τῆς σωτηρίας σου ὀμῶσαι ὅτι πᾶς γὰρ θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπιγωγῆς ὁμοθετῆς φυλάττεται: καὶ ὅστις ὀμῶσαι κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν. Καὶ τὸ τελευταῖον θέμα τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ὁ κατὰ ἀδοκίμου θρησκείας ὀμνύμενος ὅρκος οὐ φυλάττεται ὁ ἀδοκίμος δὲ θρησκεία ἐστὶν ἢ παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ὁ γοῦν ὀρθόδοξος, μὴ κατὰ τοὺς λοιποὺς Χριστιανύμους ὀμνύων, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κακοδόξους, οὐ μόνον οὐκ ὠφελήθησεται ἀπὸ τοῦ ὅρκου, ἀλλὰ καὶ τιμωρηθήσεται κατὰ τοῦ κανόνα.

ZONAR. Τὰ τῶν Ἑλληνικῶν εἶθι καὶ τὰ τῶν ἔθνικῶν ἀποτρόπαια τοῖς πιστοῖς. Διὸ οὐδὲ ὅρκους Ἑλληνικοὺς ὀμνύειν ἐπιτετραμμένα. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἐν ὀδοηκαστῷ πρώτῳ κανόνι περὶ τῶν ἔθνικῶν ὀμώσαντων ὅρκους ὅπως οἰκονομηθήσονται διατάττεται. Καὶ ὁ πολιτικὸς δὲ νόμος ἐν εἰκοστῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν κεῖμενος τίτλῳ ε', κεφ. δ', φησὶ Ὅ; θεμιτὸς ὅρκος ἐξ ἐπιγωγῆς ὁμοθετῆς φυλάττεται, ὡς ἐξ ἀντιδιαστολῆς νοεῖσθαι, ὅτι ὁ ἀθέμιτος ὅρκος ὀμῶσαι, οἷον μὴ τὸν ἥλιον καὶ τοσοῦτους, οὐκ ἀναγκασθήσεται φυλάξει αὐτόν.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ Ἑλληνικὸς ὅρκος ὀμνύμενος, ἐπιτιμητέος; ἀφορίζεται γάρ. » *Σαφής.*

KANON 141.

« Τὸς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ (7) καὶ τῇ

istius canonis hic verbatim repetitur; multa tamen inserta ejus synodi mentione. Unde conjecimus istum canonem, velut a secundâ œcumenica synodo constitutum, præsentî concilio incognitum fuisse. Præterea ex universo ejus contextu observavimus,

« μεριδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν δεχόμεθα Α
 « κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ
 « συνήθειαν Ἀρειανούς μὲν καὶ Μακεδονιανούς
 « καὶ Ναυατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Κα-
 « θαρούς, καὶ Ἀριστερούς, καὶ τοὺς Τεσσαρσε-
 « καιδεκατίτας, ἦγουν Τετραδίτας καὶ Ἀπολ-
 « λιναριστάς, δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ
 « ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν
 « ὡς φρονεῖ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀπο-
 « στολικὴ Ἐκκλησία, σφραγίζομένους ἦτοι χριο-
 « μένους πρῶτον τῷ ἀγίῳ μύρῳ τὸ τε μέτωπον
 « καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς βίνας καὶ τὸ στόμα
 « καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν·
 « Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Περὶ δὲ
 « τῶν Παυλιανισάντων, εἴτα προσφυγόντων τῇ Β
 « καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναθα-
 « πτίσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνομιανούς μέντοι
 « τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζομένους, καὶ
 « Μοντανιστάς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας,
 « καὶ Σαβελλιανούς, καὶ τοὺς υἱοπατορίαν δοξά-
 « ζοντας, καὶ ἑτερά τινὰ χαλεπὰ ποιούντας, καὶ
 « πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαὶ εἰσιν
 « ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας
 « ὀρμώμενοι· πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας
 « προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ ὡς Ἑλληνας δεχό-
 « μεθα· καὶ τὴν μὲν πρῶτην ἡμέραν ποιούμεν
 « αὐτοὺς Χριστιανούς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχου-
 « μένους· εἴτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν μετὰ
 « τοῦ ἔμφυτῶν ἵερτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς
 « τὰ ὦτα· καὶ οὕτω κατηχούμεν, καὶ ποιούμεν Γ
 « χρονίζειν εἰς τὴν ἑκκλησίαν, καὶ ἀκροῶσθαι
 « τῶν Γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν· καὶ
 « τοὺς Μανιχαίους· δὲ (8) καὶ τοὺς Οὐαλεντινια-
 « νούς, καὶ Μαρκιονιστάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων
 « αἱρέσεων. Τοὺς δὲ Νεστοριανούς χρῆ ποιεῖν λι-
 « βέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν
 « καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ
 « Σεβήρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιού-
 « των αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν,
 « καὶ πάσας τὰς προσαναφερομένας αἱρέσεις·
 « καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινω-
 « νίας. »

ΒΑΑΣ. Περὶ τοῦ κανόνος τούτου ἐβδόμου ὄντος
 τῆς οἰκουμένης β' συνόδου ἱκανῶς ἐκεῖσε ἐγρά-
 ψαμεν, καὶ οὐ χρῆ περὶ τῶν αὐτῶν παλλογεῖν. D
 Ἐπεὶ δὲ προσετέθη παρὰ τῆς συνόδου ταύτης ὀφεί-
 λειν καὶ τοὺς Μανιχαίους καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανούς
 καὶ τοὺς Μαρκιονιστάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων
 αἱρέσεων, κατὰ τοὺς Εὐνομιανούς καὶ τοὺς Μοντα-

Guill. Beveregii notæ.

istum canonem Epistolam potius quam decretum
 aliquod synodale esse; quippe quo nihil constitui-
 tur, sed tantum antiqua quædam consuetudo in
 hæreticis recipiendis recitatur. Conjecturam ex eo
 verisimiliorem fecimus, quod eadem verba, quæ ibi
 et hic usurpantur, in epistola quadam ad martyrium
 Antiochenum Constantinopoli scripta habeatur,
 quæ ex Jacobi Arniachani τοῦ μακρῆτος mss. ex-
 scripta nobiscum communicata sunt. Ad majorem
 istius rei elucidationem hic observare liceat, quod
 tunc me latuit, hanc ipsam epistolam a Joanne

PATROL. GR. CXXXVII.

eorum qui ex hæreticis servantur, subjecto
 ordine et consuetudine recipimus: Arianos
 quidem et Macedonianos et Novatianos, qui
 seipso Catharos appellant, et Aristeros et
 Quartadecimanos seu Tetraditas et Apollina-
 ristas recipimus, dantes libellos, et omnem
 hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut
 sentit sancta Dei universalis et apostolica Ecclē-
 sia, sancto primum chrismate et frontem et
 oculos et nares et os et aures consignatos sive
 inunctos: et eos consignantes dicimus, signa-
 culum doni Spiritus sancti. De iis autem, qui
 Pauliani sectam secuti sunt, deinde ad catho-
 licam Ecclesiam confugerunt, statutum est ut
 si omnino rebaptizentur. Eunomianos quoque,
 qui una demersione baptizant, et Montanistas
 qui hic dicuntur Phryges et Sabellianos qui
 Filium idem esse cum Patre existimant, et
 alia quædam gravia faciunt, et omnes alias
 hæreses, quoniam multi hic sunt, et maxime
 qui ex Galatarum regione profecti sunt; omnes
 ex iis, qui ad rectam de deo sententiam vo-
 lunt accedere, ut Græcos recipimus: et primo
 quidem die eos Christianos facimus, secundo
 autem catechumenos; deinde tertio adjuramus,
 simul etiam ter in faciem et aures inspirantes;
 et sic ininitiamus, et diu in ecclesia versari et
 Scripturas audire facimus, et tunc ipsos bap-
 tizamus. Quin etiam Manichæos, et Valentinia-
 nos, et Marcionistas, et similes hæreticos.
 Nestorianos autem oportet libellos facere, et
 hæresim suam anathematizare, et Nestorium
 et Eutychem et Dioscorum et Severum, et
 reliquos talium hæreseon principes, et qui
 eadem cum illis sentiunt, et omnes prædictas
 hæreses: et sic esse sanctæ communionis par-
 ticipes. »

BALS. De hoc canone, qui est septimus uni-
 versalis secundæ synodi, satis illic scripsimus, et
 non oportet eadem repetere. Quoniam autem ab
 hac synodo adjectum est, debere etiam Manichæos
 et Valentinianos et Marcionistas, et alios ejusmodi
 hæreticos, quemadmodum Eunomianos et Monta-
 nistas, baptizari; Nestorianos autem sure fidei

Læunclavio in *Juris Græco-Romani* libro quarto
 pag. 290, 291, editam esse, ex alio, nescio quo,
 ms. codice: adeo ut de epistolæ istius veritate cer-
 tiores fiamus. Et quidem quæ in præsentī canone
 continentur, ex illa epistola potius quam ex de-
 creto aliquo synodi Constantinopolitanæ desumpta
 videntur.

(8) Καὶ τοὺς Μανιχαίους δέ. Hic incipiunt quæ
 præsens concilium de hæreticis in Ecclesiam Ca-
 tholicam recipiendis constituit; præter ea quæ in
 epistola superius commemorata continentur.

27

libellos tradere, et anathematizare Nestorium et Eutychen et Dioscorum et Severum, eosque qui eadem cum illis sentiunt, et eorum hæreses, et sic esse communionis participes : age de iis quoque solis in præsentia dicamus. Manichæi ergo sunt, qui id quod Manes sentiunt; qui quidem Manes seipsum Paracletum appellabat, Christumque sola opinione apparuisse dicitabat. Introduxerat autem duo principia, malum et bonum, scilicet Deum et materiam; et adversus Vetus Testamentum blasphemabat; lunam et stellas ut deos adorare permittebat; carnis resurrectionem negabat; herbas et arbores et aquam **272** animata esse asserebat. Valentiniani sunt, qui Valentis imperatoris tempore inventi sunt, Bogomiti seu Massaliani et Euchitæ et Enthusiastæ. Marcionistæ autem, qui a Marciano deducuntur: qui quidem Marcion tria dixit esse principia; primum quidem Deum, qui supra est, invisibilem; secundum, visibilem et creatorem et opificem; et tertium, diabolum. Baptizabat autem non solum **semel**, sed ter quoque: mulieribus quoque baptizare permittens. Nestoriani autem dicuntur, qui, sicut et Nestorius, Deum Verbum separant et hominem qui ab eo assumptus est. De quo in proœmio tertie synodi scripsimus. Similiter et de hæresi Eutychis, Dioscori et Severi, quæ par erat, tractavimus in proœmio 4 synodi. Hæc igitur consule.

ZONAR. eadem est hic canon cum secundæ œcumenicæ synodi septimo. Quæ igitur ibi dicta sufficiunt. Nam eadem in ejusdem rei explicatione qui repetat frustra, suscepti laboris reprehensionem haud effugiet.

ARIST. « Eos, qui ab hæreticis conversi sunt, sic admittimus: Arianos, Macedonianos, Novatianos qui et Cathari, Aristeros qui et Quartadecimani sive Tetraditæ, et Apollinarianistas, omnem hæresim anathematizantes, sancto chrismate inungimus frontem, oculos, nares, os et aures, et consignantur dicimus, Signaculum doni Spiritus sancti. Amen. »

Nonnulli hæreticorum baptizantur; alii sancto chrismate solum unguuntur: alii autem omnem hæresim et suam anathematizantes in communionem admittuntur. Quinam vero baptizantur, et quinam solo chrismate unguuntur; quinam autem et suam et alias exsecrantur hæreses, et hoc solo satisfaciunt, et ad communionem recipiuntur, præsentî canone indicantur: licet multæ hæreses prætermittuntur. Interim autem Paulianistas a

Guill. Beveregii notæ.

(9) Προσκυρσιν ἐπέτρψε. In codicibus Parisiis impressis, necnon Amerbachiano et Ætoniensi, post ista verba hæc inserenda sunt, μετεμψύχωσιν ἰδίᾳ. Animarum in corpora transmigrationem docent. Quod Theodoretus etiam de Manichæis asserit,

νιστάς βαπτίζεσθαι· τοὺς δὲ Νεστοριανοὺς μετὰ τὸ δοῦναι λιθέλλους τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ ἀναθεματίσαι Νεστόριον καὶ Εὐτυχεῖα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβήρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμοφρονοῦντας αὐτοῖς, καὶ τὰς αἵρέσεις αὐτῶν, μεταλαμβάνειν τῆς κοινωνίας· φέρε περὶ τούτων καὶ μόνων ἀρτίως εἴπωμεν. Μανιχαῖοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ τὰ τοῦ Μάνεντος· φρονοῦντες· ὅστις Μάνης Παράκλητον ἑαυτὸν ἐκάλει· τὸν Χριστὸν δὲ δοκῆσει μόνη φανῆναι εἰσηγήσατο. Καὶ δύο ἀρχὰς πονηρὰν τε καὶ ἀγαθὴν, ἦγουν Θεὸν τε καὶ ὕλην, καὶ τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐδλασφήμει· σελήγη καὶ ἀστράσιν ὡς θεοῖς προσκυρεῖν ἐπέτρψε (9)· σαρκὸς ἀνάστασιν ἠρνήσατο· καὶ βοτάνας καὶ δένδρα καὶ ὕδωρ ἐμψυχὰ εἶναι ἀπεφήνατο. Οὐαλεντινιανοὶ εἰσιν οἱ εὐρεθέντες κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Οὐάλεντος· βασιλέως, Βογόμελοι ἦτοι Μαββαλιανοὶ καὶ Εὐχίται καὶ Ἐνθουσιασταί. Μαρκιονισταὶ δὲ οἱ ἀπὸ Μαρκίωνο· καταγόμενοι· ὅστις Μαρκίων τρεῖς ἀρχὰς εἶπε· πρώτην τὸν ἄνω Θεὸν ἄορατον· δευτέραν τὸν ὄρατον καὶ κτίστην καὶ δημιουργόν· καὶ τρίτην τὸν διάβολον. Ἐδάπτει δὲ οὐ μόνον ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τρίτου, παραχωρῶν καὶ ταῖς γυναῖξιν βαπτίζειν. Νεστοριανοὶ δὲ λέγονται οἱ κατὰ τὸν Νεστόριον χωρίζοντες τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ τὸν προληφθέντα τούτῳ ἀνθρώπων. Περὶ οὗ ἐν τῷ προοίμῳ τῆς τρίτης συνόδου ἐγράψαμεν. Ὁσιύτως καὶ περὶ τῆς αἵρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Διοσκόρου, καὶ τοῦ Σεβήρου, τὰ εἰκότα διελάβομεν ἐν τῷ προοίμῳ τῆς τετάρτης συνόδου. Ἀνάγνωθι οὖν ταῦτα.

C ZONAP. Οὗτος ὁ κἀνὼν τῆς οἰκουμένης δευτέρας ἐστὶ συνόδου ἑβδομοῦ. Ἄ οὖν ἐκεῖ εἴρηται· ἀρκούσι. Τὸ γὰρ αὐθις τὰ αὐτὰ καὶ περὶ αὐτῶν λέγειν ματαιοπονία κριθήσεται.

ARIST. « Τοὺς ἀπὸ αἰρετικῶν ἐπιστρέφοντας οὕτω δεχόμενοι, Ἀριανούς, Μακεδονιανούς, Νουατιανούς, τοὺς καὶ Καθαροὺς, Ἀριστεροὺς, τοὺς καὶ Τεσσαρσεκαδικατίας, ἦγουν Τετραδίτας καὶ Ἀπολλιναριστάς, ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, χρίομεν τῷ ἁγίῳ μύρῳ μέτωπον, ὀφθαλμοὺς, ῥίνας, στόμα καὶ ὦτα, καὶ σφραγίζοντας λέγομεν· Σφραγὶς ἑωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Ἀμήν. »

D Τινὲς τῶν αἰρετικῶν βαπτίζονται· ἄλλοι τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίονται μόνῳ· ἕτεροι δὲ πάναν αἵρεσιν, καὶ τὴν αὐτῶν ἀναθεματίζοντες εἰ; κοινωνίαν προσδέχονται. Τινὲς δὲ οἱ βαπτιζόμενοι καὶ τινὲς οἱ μόνῳ μύρῳ χρίόμενοι, τινὲς δὲ οἱ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν καὶ τὰς ἄλλας ἀναθεματίζοντες, καὶ τούτῳ μόνῳ ἀρκούμενοι, καὶ εἰς κοινωνίαν παραδεχόμενοι τῷ παρόντι κανόνι δηλοῦνται· κἀν καὶ πολλὰ τῶν αἱρέσεων παρελείφθησαν. Τέως δὲ τοῦ; Παυλιανιστάς τοὺς ἀπὸ Παύλου τοῦ Σα-

φυχῶν δὲ μετεσωματώσεις λέγουσι γίνεσθαι, καὶ τὰς μὲν εἰ; πτηνῶν, τὰς δὲ εἰς κτηνῶν καὶ ἑρπετῶν σώματα καταπέμπεσθαι. Theol. log. Hæret. fab. l. 1, c. 26. Quod etiam Eriphanus alii que tradiderunt.

μοσατέω; καταγομένους; καὶ τοὺς λοιποὺς αἰρετικούς, τοὺς προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ ὡς Ἕλληνας παραδεχόμενοι καὶ βαπτίζοντες, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τὰς αἰρέσεις αὐτῶν ἀπατιοῦμεν ἀναθεματίζειν, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς ὅσον κατὰ τοῦτο Χριστιανούς· τῇ δὲ δευτέρᾳ καταγοῦμεν αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐφεξῆς τὰ λοιπὰ ποιοῦμεν· καὶ οὕτω μετὰ τὸ χρονίαι αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς, καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἀκροάσασθαι, τοῦ Θεοῦ καταξιοῦμεν βαπτίσματος. Παυλιανιστὰς ἀναβαπτίζομεν, Εὐνομιανούς, Μοντανιστὰς, Σαβελλιανούς, καὶ πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν ὡς Ἕλληνας δεχόμενοι· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς, τῇ δευτέρᾳ καταγομένους, τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν, ἐμψυσῶντες τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ὦτα· καὶ οὕτω καταγοῦμεν, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν Γραφῶν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. Καὶ Μανιχαίους; δὲ καὶ Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ Σεσηριανούς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων, χρῆ, λιθέλλουσι διδόντας, ἀναθεματίζειν πᾶσαν αἴρεσιν, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινωνίας.

ΚΑΝΟΝ 147.

« Οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι ἐτὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείας μμεῖσθαι καθωμολόγησαν. Τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὀρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς εὐθετιζόντας καὶ διασχευάζοντας, καὶ δέλεαρ, προτιθέντας ἐντεῦθεν ταῖς ἀστρήκτοις ψυχαῖς, ἐπιτιμίῳ προσφῶν πατρικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγούντες αὐτοὺς; καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ, ἀφέντας ἐτὴν ἐκ τῆς ὕλης ἀπάτης καὶ ματαίτητα, πρὸς ἐτὴν ἀνώλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν τὸν νοῦν μετὰγειν διηνεκῶς, καὶ ἐν φόβῳ ἀγνῆν ἔχειν ἀναστροφῆν, καὶ Θεῷ πλησιάσειν κατὰ τὸ ἐφικτὸν διὰ τῆς ἐν βίῳ καθάρσεως, καὶ τὸν ἔνδον ἢ τὸν ἔξω ἀνθρωπὸν μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς καὶ χρηστοῖς καὶ ἀμώμοις τοῖς ἡθεσιν· ὥστε μηδὲν λείψανον φέρειν ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ ἐναντίου σκαυότητος. Εἰ δὲ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διάγοιτο, ἀφοριζέσθω. »

ΒΑΣ. Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Παύλου προομιμασάμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες, τῆς λεγούσης ἐν μέρει, Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, διωρίσαντο διηρθωθῆναι δι' ἐπιτίμιον τοῦς δι' ἀπονοία; ἐν διασκευῇ καὶ ἐμπλοκαῖς τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πληθύνοντας καὶ καλλωπίζοντας, χάριν τοῦ ἐφέλκειν δι' αὐτῶν, ὡς διὰ τινος δελεάσματος, τὰς τῶν ἀστρήκτων ψυχὰς. Ὁφείλουσι γὰρ, φασί, πάντες οἱ πιστοὶ πρὸς ἐτὴν ἀνω καὶ μακαρίαν ζωὴν ἀποβλέπειν, καὶ μετὰ πρόβου Θεοῦ ἀνατρέψασθαι, ἐφ' ᾧ πλησιάσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἐφικτὸν, καὶ τὸν ἔνδον μᾶλλον ἀνθρωπὸν, ἢ τὸν ἔξω ψυχὴν, διὰ πάσης ἀρετῆς κοσμεῖν, καὶ μὴ τὸν ἐκτός. Εἰ δὲ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διαγοί; ἐφεξῆς, ἀφορισμῷ καθυποβλήθησεται. Φησι

A Paulo Samosateno seductos et alios hæreticos orthodoxæ fidei accedentes, etiam ut Græcos recipientes et baptizantes, primo die omnes suas hæreses repositimus exsecrari, eosque facimus, quantum ad hoc, Christianos; secundo autem die eos verbum veritatis docemus et deinceps reliqua facimus: et sic, cum aliquandiu in ecclesia permanserunt, et divinas audierunt Scripturas, divino baptismo eos dignamur. Paulianistas rebaptizamus. Eunomianos, Montanistas, Sabellianos, et omnes ex eis ut Græcos recipimus: et primo die eos facimus Christianos, secundo catechumenos, tertio adjuramus, ter in faciem et aures inspirantes; et sic eos initiamus, et diu in ecclesia versari et Scripturas audire facimus; et tunc eos baptizamus. At Manichæos et Valentianos et Marcionistas et Severianos et alios ejusmodi hæreticos, libellos dantes anathematizare oportet omnem hæresim, et sic sanctæ communionis participes esse.

273 CANON XCVI

« Qui Christum per baptismum induerunt, ejus in carne vitæ agendæ rationem imitari professi sunt. Eos ergo, qui capillos ad videntium detrimentum scite excogitatis nexibus adornant et componunt, et infirmis animis escam ea ratione objiciunt, convenienti supplicio pæterne curamus, ipsos instituentes et temperanter vivere docentes, ut relicta fraude et vanitate, quæ ex sordibus mundanis oritur, ad interitus expertem beatamque vitam mentem assidue traducant, et in timore puram et sanctam conversationem habeant, et Deo, quoad ejus fieri potest, appropinquent, per vitæ puritatem, et internum magis quam externum hominem virtutibus et bonis incujpatisque moribus exornent, ut nullas in se ferant reliquias perversitatis usque adeo repugnantis: si quis autem præter hunc canonem versatus sit, excommunicetur. »

BALS. Ex magni Pauli Epistola ad Galatas ducto principio, quæ quidem præcise dicit, *Quicumque in Christum baptizati estis, Christum induistis*²⁶, statuerunt sancti Patres eos pœna inflictæ corrigere, qui scite excogitatis compositisque nexibus capillos pleniore et elegantiores efficiunt, ut per ipsos, veluti per escam quamquam, infirmorum animas attrahant. Debent enim, inquit, omnes fideles ad supernam beatamque vitam respicere, et cum Dei timore conversari: ut, quoad ejus fieri potest, ad eum appropinquent, et internum magis hominem, animum scilicet, omni virtute exornent, et non externum. Si quis autem præter præsentem canonem deinceps vitam instituit, segregationi subjicietur. Dicit autem et magnus Paulus, *Vir,*

²⁶ Galat. iii, 27.

et comam alit, est tui ignominia²⁷. Porro et lex Mosaica dicit in Deuteronomio, *Non facietis cincinnos in capite vestro*. Nota ergo hæc, propter eos qui capillos nectunt, vel implicant, vel tingunt, vel cum aqua madefaciunt, vel aliquo alio modo capillos suos pleniore elegantioresque faciunt, vel iis alienos connectunt: similiter et propter eos, qui instar mulierum partes, quæ sunt circa suum caput, ornant.

ZONAR. *Quicumque in Christum baptizati estis, magnus Paulus ait, Christum induistis*. Qui vero divino baptismo initiati Christum induerunt, ad illius vivendi normam mores conformare, omnesque puritatis, temperantiæ atque innocentæ numeros implere, nec vero rerum terrenarum vanitati ad hærescere, aut supervacuo nimisque affectato opere operoso corporis ornatum indulgere decet. Quæ porro magis affectata ac supervacanea exornandi corporis ratio, quam eorum, qui capillum variis nexibus implicant, multa arte disponunt, in partes concinne dividunt, eoque imbecilliores in fide animos, quique propterea ad intemperantiam facilius delabuntur, velut quadam esca deceptos, in fraudem alliciunt? Igitur divini illi Patres implexi nodis apteque ac studiose compositi capilli meminere. Nihil enim aliud, ut videtur, in ornatu comarum eo tempore peccabatur. Nihil eorum scilicet, quæ nostris temporibus in capillo tingendo fingendoque homines elaborant; qui quidem omne studium suum eo conferunt, ut comam alant, ac cincinnorum simbria, feminarum ritu, si fieri possit, ad zonam usque demittant. In quo non solum illi nimirum de non tondendo capillo solliciti sunt, sed etiam, præterquam quod ferramenti omne genus a capite amoveant, omnia præterea comæ nutriendæ aut augendæ medicamenta studiose nimis atque accurate conquirunt. Fingunt sibi exinde crines, calamistro, quo crispi fiant, intorquentes; tingunt quoque, ut flavescant, et auri speciem referant. Alii aqua madefactos in sole explicant, ejusque radii torrerii patiuntur, ut ater inde capillorum color immutetur. Sunt etiam qui mentitam cæsariem, nativo ac ingenito crine abraso, induunt. Atque hæc quidem hoc tempore, 274 in componendo ornandoque capillo, a plurimis usurpantur. Contra vero omnia, quod ad barbam attinet, fieri consueverit. Quibus etenim juvenilis ille flosculus primum innascitur, illum subito, ne in lanuginem excrescat, sed ipsorum in facie levitas oberret, sintque mulierum instar teneri ac molles, abrâdi jubent. Quibus vero longius ætate provecitis densiores fere pilli mento enasantur, illi, ne demissione barba conspiciantur, a novacula quidem abstinere, testæ vero ignito fragmento barbæ admoto, quidquid e mento altius eminet depascuntur, tantumque linquunt, ut lanuginis modo pubescentis similitudo appareat; ac jam in

A δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος; Ἀγὴρ ἐὰν κομῆ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶ. Καὶ ὁ Μωσαϊκὸς δὲ νόμος λέγει ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· Οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. Σημειώσωσι οὖν ταῦτα διὰ τοῦ κλύουθουτος ἢ πλέκοντες ἢ βάπτοντας ἢ μετὰ ὕδατος βρέχοντας, ἢ ἄλλως πως πλεθύνοντας καὶ καλλωπίζοντας τὰς οικείας τρίχας, ἢ ταύταις ἀλλοτρίαις συνάπτοντας· ὡσαύτως καὶ τοὺς καλλύοντας κατὰ γυναικῆς τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν μέρη αὐτῶν.

ZONAR. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐρεθίσασθε, ὁ μέγας Παῦλος φησὶν. Οἱ δὲ διὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενοι κατ' ἐκείνον ὀφείλουσι πολιτεῦσθαι, καὶ πᾶσαν ἀγνεῖαν καὶ σωφροσύνην μετεῖναι καὶ καθαρότητα, καὶ μὴ τῇ τῆς ὕλης προστετηκέναι ματαιότητι, καὶ τὸ σῶμα κοσμεῖν περιττῶς τε καὶ περιέργως. Τί δ' ἂν γένοιτο περιεργότερόν τε καὶ περιττότερον κόσμημα τοῦ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς πλέκειν, καὶ εὐ διατιθέναι καὶ διασκευάζειν, δέλεαρ αὐτὸν ἀπάτην προστιθέντας ταῖς ἀστηρίχοις πρὸς τὴν πίστιν ψυχῆς, κἀντεῦθεν πρὸς ἀκολασίαν εὐολίσθους; Οἱ μὲν οὖν θεοὶ Πατέρες ἐκείνοι· τοῦ δ' ἐμπλοκῆς εὐθετί- ζειν καὶ διασκευάζειν τὰς κόμης ἐμνήθησαν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον τότε περὶ τὴν κόμην τισὶν, ὡς εἰκοι, περιέργαστο, οἷα νῦν τοῖς τριχοβάπταις καὶ τριχοπλάσταις περιεργάζεται, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενοι κομῆν, καὶ γυναικίδεις φέρειν βοστρύχους· μέγρι ζωστῆρος καθιεμένους, εἰ δυνατόν. Τοῦτο δ' οὐκ ἐκ μόνου τοῦ μὴ κείρειν τῆς κόμης τὸ περιττὸν σφισιν ἐπιτετήθηται, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ σίδηρον ἀναβαίνειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καὶ ἅπασαν τὴν κόμην τρέφειν αὐτοῖς πεφυκός, καὶ βαθεῖαν ποιεῖν περιεργασταὶ· πλάττονται τέ σφισιν αἱ κόμαι καλλάμοις συνδούμεναι, ἵν' αὐταῖς οὐλότης προσγένηται· καὶ βάπτονται δὲ ἵν' εἰεν ξανθαὶ καὶ χρυσαίζουσαι. Οἱ δὲ καὶ ὕδατι τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ποιοῦντες διάβροχον εἰληθερεῖσθαι ταύτην ἐν ἀκμῇ θέρους ἀνέχονται, ἵν' αὐτοῖς τὸ μέλαν μεταβληθεῖ τὸ τῶν τριχῶν. Εἰσι δ' οἱ καὶ νόθους πλοκάμους περιτιθέσιν ἑαυτοῖς, τὴν ἑγγενητὴν καὶ συμφυῆ ξυρώμενοι τρίχωσιν. Καὶ ἡ μὲν κόμη νῦν οὕτω τοῖς πλείοσιν εὐθετίζεται τε καὶ διεσκευάζεται· ἅπαν δὲ τούτων ἀντίον περὶ τὸν πώγωνα διαπράττεται. Οἷς μὲν γὰρ ἄρτι τὸ νεοτήσιον ἄνθος φύεται, ξυράται αὐτίκα, ἵνα μὴ εἰς ἱούλον καταστῆ, ἀλλὰ λειότης αὐτῶν ἐπιπρῆπη ταῖς θύεσι, καὶ οἷον εἰπεῖν γυναικίζοιτό τε καὶ μαλακίζοιτο· οἷς δὲ προήκων ὁ χρόνος κατὰ συστήματα σχεδὸν ποιεῖ τὰς τρίχας τοῦ πώγωνος φύεσθαι, ἵνα μὴ τὴν ὕπηνην φέροιεν καθειμένην, οὗτοι ἀπέχονται μὲν ξυροῦ, κεράμου δ' ἐστὶ θραῦσμα ἀνθραξίν ἐκपुरούμενον τῇ ὕπηνη προσφέρουσι, καὶ τούτου τοῦ πώγωνος ἅπαν ἐκτε- φροῦσι τὸ αἰωρούμενον, λείπουσι δὲ τοσούτου, ὡς δοκεῖν ἄρτι τὸν ἱούλον φύεσθαι· καὶ τοὺς εἰς ἀδραξὴν ἤδη τελέσαντας νεανίσκοις εἰκέναι πρώτοις ὕπηνη- ταις. Ταῦτα δὲ οὐ τοῖς τυχοῦσι μόνοις ἐπιτηδεύεται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπερλίαν αὐτοῖς. Ὅθεν κτενεχθῆ-

²⁷ I Cor. xi, 14.

τὸ κακὸν ἐγένετο πάνοημον, καὶ ὡς τι νόσημα ἐπιδήμιον ἐνοκῆψαν τοῖς Χριστιανοῦμοις πάντας· σχεδὸν ἐπιδύσκειται· καὶ ταῦτα τοῦ μὲν θεοῦ καὶ παλαιότατου θαυμοῦ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ λέγοντος· Οὐ ποιήσετε σισσην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν, οὐδὲ φερεῖτε τὴν ὄψιν τοῦ πάγωνος ὑμῶν· τοῦ δὲ μεγάλου Παύλου, Ἄνηρ ἐὰν κομῆ, ἀτιμία αὐτῷ ἔστι, λέγοντος· Οἱ μὲν οὖν τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες, τοὺς ἄπερ εἰρήχασιν ἄνωποιούντας, ἐπιτιμῶσι πατρικῶς, καὶ ἀφορισμῶ ὑποβάλλουσιν· οἱ δὲ νῦν Πατέρες τοὺς τὰ ἀπρηθμημένα ποιούντας περὶ τὴν κόμην τε καὶ τὸν πάγωνα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀσχημονούντας, καὶ οὕτως εἰσιόντας ἐν Ἐκκλησίᾳ, οὐ μόνον ἀνεπιτιμήτους ἔωσιν, ἀλλὰ καὶ εὐλογοῦσι, καὶ τῶν ἀγιασμάτων αὐτοῖς μεταλαβεῖν αὐτῶν βουλομένοις, βαθαί τῆς ἀτοπίας! μεταδιδάσι. Καὶ ὁ κωλύων ταῦτα οὐδεὶς· οὐ πατριάρχης, οὐκ ἄλλοι ἀρχιερεῖς, οὐ μοναχοί, οἷς ὡς Πατράσι χρῶνται πνευματικοῖς οἱ οὕτως ἀσχημονοῦντες.

sed et iis benedicunt, et sacra mysteria communicare volentibus (proh facinus!) impertiunt. Neque vero qui hæc prohibeat quisquam est: non patriarchæ, non alii præsules, non monachi demum, quos parentum se spiritualium loco tam insigniter inverecundi homines agnoscere profitentur.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ τὰς κόμας ἐν πλοκῆς ἐπινοία πρὸς ἑλμῆν ἐργαζόμενοι τῶν ὀρώντων ἀφορίζονται. »

Τοὺς κομῶντας τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς τρίχας αὐτῶν ἐν πλοκῇ διευθετίζοντας, πρὸς βλάβην τῶν ἀπλουστέρων καὶ ῥαθύμως βιούντων, ἀφορίζεσθαι ἡ σύνοδος ὤρισεν. Δεῖ γὰρ ἀγνήν τὴν ἀναστροφὴν ἡμῶν ἔχειν, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ Θεῷ πλησιάζειν κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν διὰ τῆς ἐν τῷ βίῳ καθάρσεως, καὶ ἀρεταῖς κοσμεῖν τὸν ἔνδοξον καὶ τὸν ἐξω ἄνθρωπον.

KANQN LZ.

« Τοὺς ἢ γαμετῇ συνοικοῦντας, ἢ ἄλλως ἀδικρίτως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινοποιούντας, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς καταμένοντας, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς σεβασμίῳ ναοῖς κατηχομένων προστάξομεν ἐξωθεῖσθαι. Εἰ δὲ τις μὴ τοῦτο παραφυλάξῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθαι. »

ΒΑΣ. Ἱεροὶ τόποι λέγονται οἱ ἀφορισμένοι τῷ Θεῷ, ἦγον οἱ θεοὶ ναοί, οἱ πρόναοι, κατηχομενεῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτά. Μηδὲ γὰρ εἴπης ἱεροὺς τόπους πάντας τοὺς προσκυρωθέντας ταῖς ἐκκλησίαις, ἦγον ἐνοικιακὰ καὶ λοιπὰ οἰκήματα. Τινὲς γοῦν κατέχοντες ναοὺς κατῴκουν ἀδιαφόρως μετὰ τῶν γυναικῶν ἐν τοῖς περὶ αὐτοὺς κατηχομενεῖοις καὶ οἰκήμασι, μὴ διαστελλόντες μέσον ἀγίου καὶ βεβήλου, ἀλλ' ἀδικρίτως τοῦτοίς κεχρημένοι· ὅθεν καὶ διωρίσαντο οἱ ἅγιοι Πατέρες τοὺς οὕτω καταφρονητικῶς κοινοποιούντας τοὺς ἱεροὺς τόπους μὴ μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθεῖσθαι, κἀν ἔχουσι δικαία ἐπ' αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν κατηχομενεῖων. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ εἰς νομοθεσίαν ἔφερον τὸ ἐκ-

A viros asciti, nihil ab adolescentioribus, primo ævi flore pubescentibus, differre videantur. Quæ quidem, non a tennioribus modo, sed ab ipsis quoque longe amplioris fortunæ hominibus usurpantur. Hinc diffusum longe lateque malum universos pene occupavit, ac instar pestis cujusdam, in eos qui Christianorum nomine censentur irruens, ubique fere grassatur. Idque cum in Deuteronomio quidem divinum illud et antiquissimum existet præceptum, *Non facietis, inquit, cincinnos in capite vestro, neque barbæ vestræ speciem corrumpetis*⁹⁰. Et magnus quoque Paulus ait, *Vir, si comam nutriat, ignominia illi est*. Hujus itaque synodi Patres, quicumque eorum, quæ supra ab-

B terne in illos animadverti, ac segregatione puniri volunt. Nostri vero Patres hoc tempore, qui in capillo et barba ea quæ diximus peccant, ac deformius adhuc lascivunt, eoque ornatu ecclesiam ingrediuntur, non modo impure abire patiuntur.

ARIST. « Qui capillos artificiosis nexibus intorquent, in spectantium perniciem, segregantur. »

Eos qui caput adornant, et capillos suos nexibus concinne disponunt, ad simpliciorum damnum eorumque qui socerilius vivunt, segregari decrevit synodus. Nos enim puram oportet habere conversationem et in timore, et Deo appropinquare, quantum possumus, per vitæ puritatem, ac internum hominem pariter ac externum virtutibus adornare.

CANON XCVII.

« Eos, qui vel cum uxore cohabitant, vel alioqui indiscriminatum sacra loca communia faciunt, et contemptim in ea afficiuntur, et sic in eis permanent, etiam ex catechumeniis que sunt in venerabilibus templis extrudi jubemus. Si quis autem hæc non servaverit, si sit quidam clericus, deponatur: sin vero laicus, segregetur. »

BALS. Sacra loca dicuntur, quæ sunt Deo dedicata, ædes scilicet divinæ, et divinarum ædium porticus seu vestibula, et catechumenia, et quæ circa ea sunt. Neque enim sacra loca dixeris omnia quæ sunt ecclesiæ attributa, domos scilicet, et reliqua habitacula. Quidam ergo templa tenentes, nulla penitus distinctione habita, cum suis mulieribus habitabant in catechumeniis et habitaculis, inter sanctum et profanum nullum penitus discrimen facientes, sed promiscue his omnibus utentes. Quamobrem sancti quoque Patres statuerant, eos, qui sacra loca per contemptum communia faciunt, non solum ab ecclesiis expelli, etsi jus in eis habeant, sed ab ipsis etiam catechumic-

⁹⁰ 1 Cor. xi, 14.

nisi. Propterea enim, nec lege quidem caverunt, ut ex templis ejicerentur, quod id esset extra omnem controversiam. Quoniam autem, qui habent ecclesias, **275** catechumena quoque detinent, dixerunt Patres, quod non solum ab ecclesiis, sed etiam a catechumenis expellentur. Pulchre autem admodum ecclesiarum mentionem non fecerunt, sed sacrorum locorum. Cum muliere enim in ecclesiis habitare est maxime impium: et nec Patribus quidem venit in mentem, fore ut ab ullo tam impium scelus suscipiatur. Fiunt autem sacra loca communia, per turpinum et minime decentium cantuum communicationem, ex eo quod cum mulieribus in iis maneatur, et per cellularum vel coquinarum et aliorum ejusmodi exstructionem. Ac canonis quidem transgressores, si sint quidem clerici, deponendos decernunt: laicos vero excommunicandos. Lege et cap. 12 tit. primi lib. V quod positum est in interpretatione 88 can. Nec tibi contrarium esse videatur, quod doceat terminos ecclesiae esse lavacra et hortos et porticus ejus, et propterea non posse quempiam ex iis eos abstrahere, qui illum confugerunt: in eo enim solo videntur esse partes ecclesiae. Ipsum enim caput in iis et dormire et comesse quoque posse decernit: quae quidem in templo fieri prohibentur. Ac vicesimum quidem primum ejusdem libri et tit. caput et ab ecclesia, et ab ejus sinibus, extrahendos esse decernit homicidas, adulteras et raptores. Ejusmodi enim hominibus nullus est asylus locus: quoniam, inquit, non iis, qui injuria afficiunt, sed iis qui injuria afficiuntur, legis auxilium ferunt. Lege et 73 imp. domini Leonis Philosophi Novellam, quae eos etiam similiter punit, qui in catechumenis habitari permittunt.

ZONAR. Sacrorum locorum nomine, non hic templa, sed adjunctas templis habitationes, qualia sunt, quae catechumena appellantur, intelligit. Neque enim quisquam audax adeo fuerit, ut intra divini templi septa cum uxore habitare velit. In aedibus vero templis adjunctis, et in catechumenis nonnulli degebant, qui forte vitam hanc, satis caste integreque agerent, quique sacrorum locorum dignitatem contemnerent, ac in iis sine discrimine, hoc est, quid inter sacrum et profanum interesset minime aestimantes, versarentur. Eos igitur homines e catechumenis canon ejiciendos esse decernit, quique non paruerint, depositione clericos: laicos vero segregatione teneri jubet. Suis vero praerogativis adjuncta quoque sacris aedibus loca ornata fuisse, ex iis facile apparet, quae duodecimo cap. tituli primi libri quinti sic habentur. Quicumque ad ecclesiam confugerint, usque ad fori publici terminos securitate fruantur; sive in interioribus lavacris, sive hortis, aut domibus, aut porticibus, aut aulis commorentur. cibive sumendi fiat facultas.

ARIST. « Uxori addictus, et per contemptum in templo manens, e catechumenis etiam expel-

lletur. **A** βάλλεσθαι τούτους ἀπὸ τῶν ναῶν, ὡς εἰδότες εἶναι αὐτὸ ἀναμφίβολον. Ὅτι δὲ ἤθελον οἱ ἔχοντες τὰς ἐκκλησίας· καὶ τὰ κατηχομενεῖα κατέχειν, εἶπον οἱ Πατέρες ὡς οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κατηχομενεῶν ἵνα ἐξωθῶνται. Καλῶς δὲ οὐκ ἐμνησθήσαν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ἱερῶν τόπων. Τὸ γὰρ καταμένειν μετὰ γυναικὸς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀσεβέστατόν ἐστι· καὶ οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἤλθε τοῖς Πατράσι τολμηθῆναι ὁμῶς παρὰ τινος τοιοῦτον ἀσέθημα. Κοινοποιοῦνται δὲ οἱ ἱεροὶ τόποι διὰ τοῦ καταμένειν μετὰ γυναικῶν διὰ ἀλαλαγῆς μελισμάτων ἀσχημῶν καὶ ἀπρεπῶν, καὶ διὰ κατασκευῆς παρακαλλίων ἢ μαγειριῶν ἢ ἄλλων τοιούτων. Τοὺς μέντοι παραβάτας τοῦ κανόνος, κληρικούς μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι διορίζονται, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι. Ἀνάγνωσον καὶ τὸ 13^ο κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, ὅπερ κατεστρώθη εἰς τὴν ἐρημίαν τοῦ πη' κανόνος, καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι, διδάσκον ὄρια τῆς ἐκκλησίας· εἶναι τὰ λουτρά καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰς στοὰς ταύτης, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δύνασθαι τινα ἐφέλκειν ἐκ τούτων τοὺς πρόσφυγας· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ μόνον δοκοῦσι καὶ ταῦτα τῆς ἐκκλησίας μέρη. Ἐπεὶ τοί γε καὶ αὐτὸ τὸ κέφ. διορίζεται ἐν τούτοις καὶ ὑπνοῦν καὶ ἐσθίειν, ἀπερ εἰς τὸν ναὸν ἐκωλύθησαν γίνεσθαι. Τὸ μέντοι κα' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν ὄρων ταύτης ἐξέλκειν διορίζεται τοὺς ἀνδροφόνους, τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς ἄρπαγας. Τοῖς γὰρ τοιούτοις τόπος ἀσυλίας οὐκ ἔστιν· Ὅτι, φησὶν, οὐ τοῖς ἀδικούσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι βοηθοῦσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ογ' Νεαράν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, παρομοίως κολάζουσαν καὶ τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν εἰς τὰ κατηχομενεῖα κατοικίαν.

ZONAR. Ἱεροὺς τόπους οὐ τοὺς θεοὺς ναοὺς ἐνταῦθα καλεῖ, ἀλλὰ τὰς περὶ αὐτοὺς κατοικίας, οἷά εἰσι τὰ λεγόμενα κατηχομενεῖα. Οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἀν εἰη τολμητίας, ὡς ἐντὸς ναοῦ συνοικεῖν γαμετῆ. Ἐν οἰκίαις δὲ πάνυ συνημμέναις ναοῖς καὶ ἐν τοῖς κατηχομμένοις ὄκουν τινὲς μὴ σεμνῶς ἴσως βιούντες, καὶ καταφρονητικῶς εἶχον περὶ τοὺς τόπους τοὺς ἱεροὺς, ἀδιακρίτως οἰκοῦντες ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ μὴ διαστέλλοντες μηδὲ διαχωρίζοντες μέσον ἁγίου, καὶ βεβήλου. Τοὺς οὖν οὕτως ἔχοντας ἐξωθεῖσθαι τὸν κατηχομμένον ὁ κανὼν διατάττεται, καὶ τοὺς μὴ φυλάττοντας αὐτὸν, κληρικούς μὲν καθαιρεῖ· λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζει. Ὅτι δὲ καὶ τὰ συγχείμενα τοῖς θεοῖς ναοῖς προνομίων ἀξιοῦνται, φησὶ τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τοῦ πρώτου τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, περιέχον οὕτως· Μέχρι τῶν ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὄρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ πρόσφυγοντες τοῖς ἐνδοτέροις λουτροῖς, ἢ κήποις, ἢ οἰκῆμασιν, ἢ στοαῖς, ἢ αὐλαῖς χρώμενοι, καὶ κωλύεσθωσαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπνοῦν ἢ ἐσθίειν

Neque cuiquam intra ipsius templi fines cubandi

APIET. « Ὁ ὑπογύνατος, καὶ καταφρονητικῶς ἐμένων ἐν τῷ ναῷ, ἐξωθεῖσθω καὶ τῶν κατηχο-

« μενελων · ει δε μη παραφυλάττοι, καθαιρείσθω A
« η ἀφοριζέσθω. »

Οἱ κοινοποιοῦντες τοὺς ἱεροὺς οἴκους, καὶ ἐν αὐ-
τοῖς καταφρονητικῶς καταμένοντες, κἂν ἀζυγοί
εἴσιν, ἐξωθοῦνται καὶ τῶν κατηχομενέων · ὡσαύ-
τως καὶ οἱ γυναίξι συνοικοῦντες, καὶ οἰκοῦντες ἐν
αὐτοῖς. Καὶ ὅστις τοῦτο οὐ παραφυλάξει, εἰ μὴ
ἀδιακρίτως ἔχει περὶ αὐτοὺς τοὺς θεοὺς ναοὺς, εἰ
μὲν κληρικὸς ἐστὶ, καθαιρεῖται · εἰ δὲ λαϊκός, ἀφο-
ρίζεται.

KANON LH'.

« Ὁ ἐτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα (10), ἐστὶ τοῦ
« μνηστευσαμένου ζῶντος, πρὸς γάμου κοινω-
« νίαν ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκεισθῶ ἐγ-
« κλήματι. »

BALS. Τὴν μνηστείαν οἱ νομοθέται ὀρίζονται B
μνήμην καὶ ἐπαγγελίαν τῶν μελλόντων γάμων.
Ἔλεγον οὖν τινες ὡς, εἰ τις τὴν ἐτέρῳ μνηστευθεῖ-
σαν κατὰ νόμον γάμου ἀγάγηται, οὐκ ἐστὶ μοιχός,
ἀλλ' οὐδὲ πόρνος. Πορνείαν μὲν γὰρ οὐχ ἤμαρτεν,
ὅτι νομίμως συνεζύγη μετὰ ταύτης · μοιχείαν δὲ
οὐκ ἐπλημμέλησεν, ὅτι ὑπανδρὸς οὐκ ἐστὶ ἐστίν.
Τοῦτο τοίνυν μὴ παραδεξάμενοι οἱ ἄγιοι Πατέρες,
ᾤρισαν ὡς μοιχὸν κατακρίνεσθαι τὸν πρὸς γάμου
κοινωνίαν λαμβάνοντα τὴν ἐτέρῳ μεμνηστευμένην,
ὅτι τε φιλῆμα προέβη μέσον τῶν μνηστείων, καὶ
ἀμβραδῶνες ἐδόθησαν χάριν ἀσφαλείας τῶν συναλλα-
ξάντων μερῶν. Καὶ οὐκ ἄλλως ὁ μνηστὴρ ἐτέραν
γυναῖκα λαβεῖν ἠδύνατο, εἰ μὴ κατὰ νόμους τῶν

Guill. Beveregii notæ

(10) Ὁ ἐτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα. In eo-
dice Amerbachiano huic canonis alind quoddam
scholium subiungitur, quod sic se habet, "Ἐτι δη-
λονότι τῆς μνηστείας νόμῳ συνισταμένης, καὶ διαζυ-
γίου μὴ σταλέντος, δεῖ γὰρ, φησὶν ὁ νόμος, ὡς ἐπὶ
γάμου διαλύσεως, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ μνηστείας οὕτω
σάλλεσθαι διαζύγιον, δι' ἐβλογον τυγὸν αἰτίας· ἢ τὴν,
ὡς ἀνυποστάτου τυγὸν τοῦ γάμου διὰ τὸ ἀθέμιτον ἢ
καινοτάτην θρησκείαν ἀγνοηθεῖσαν, ἢ διὰ τὸν τῶν
τρόπων αἰσχροτήτα, ἢ τυχῆς ἐναλλαγὴν, ἢ ἐγ-
γαστερίον ἐξ ἄλλοτριῶν σπερμάτων φωραθέν· ἢ γά-
μων ὑπέρθεσιν ὑπὲρ τετραετίαν μὴ ἐξ εὐλόγου αἰτίας
ἐκταθεῖσαν, διὰ νόσον χρονίαν ἰωσ, ἢ θάνατον
γονέων, ἢ κεφαλικά ἐγκλήματα, ἢ μακρὰς ἀποδημίας
ἐξ ἀνάγκης γενομένας· Ἐτι δὲ διὰ βίαν ἀρχόντος
ἐπαρχίας μνηστευομένης τῆς τε κόρης, καὶ τῶν αὐ-
τῆς γονέων μὴ συναινούτων, ἢ δι' ἀπόκαρτεν ἀληθῆ
καὶ πρὸς μονήρη βίον ἀπόκλεισιν, ἢ τὸ μὴ δύνασθαι
τὴν γυναῖκα τεκνοποιεῖν, ἢ τὸν ἄνδρα τὰ τῶν ἀνδρῶν
ἐνεργεῖν, ἢ τὸ εἶναι βουλευτήν, ἢ τὸ τῷ δημοσίῳ
ὑποκείσθαι αὐτοῦ τὴν οὐσίαν, ἢ ἄλλω βαρυστάτῳ λει-
τουρῆσθαι ἐνοχον εἶναι. Ὁ γὰρ, φησὶν τούτων τῶν
ἀπρηθβημένων τὴν συστάσαν ἤδη μνηστείαν μὴ
διαστήσαντος ἢ διασπαράξαντος, τὴν ἐτέρῳ μνηστευ-
θεῖσαν ἀγαγόμενος, ἐστὶ τοῦ μνηστευσαμένου ζῶντος,
ἐγὼ ἐγκλήματι τῶν μοιχῶν εἰκότως ὑπόκειται. Μοι-
χεία γὰρ, ἀλλ' οὐ γάμος, τὸ γινόμενον. Εἰ γὰρ
ὁ ἀπολειψμένην γαμήσας μοιχᾶται κατὰ τὴν τῆς
αὐτοαληθείας ἀπόφραξιν, ὁ τὴν μὴ νόμῳ τοῦ μνηστῆ-
ρος λελυμένην ἀγαγόμενος, ποῦ τετάξεται; Καὶ ἐν
τῇ παλαιᾷ δὲ παρακλησίῳ τῷ μοιχῷ κολάζεται ὁ
φθισίρην τὴν ἄλλω μεμνηστευμένην, πεπειδὴ τὰ τῆς
μνηστείας, αὐτοῦ· συνάρμοσε σύμβολα · ὅθεν καὶ γυ-
ναῖκα αὐτὴν προσήγορεσεν· ἐταπεινώσε γὰρ, φησὶ,
τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον· οὕτω δὲ καὶ ἡ ἅγια Παρ-
θένης· γυνὴ τοῦ Ἰωσῆφ ἐρημάτισ; Μὴ φοβηθῆς
γὰρ, φησὶ, παρακαλεῖσθαι τὴν γυναῖκά σου.

« latur. Si hoc autem non servaverit, deponatur
« vel segregetur. »

Qui sacras ædes communes faciunt, et in eis
sine respectu permanent, etiamsi cœlibes sint ex-
truduntur etiam e catechumeniis. Similiter et
qui cum uxoribus suis cohabitant, et in eis com-
morantur. Et quicumque hoc non observaverit,
sed indifferenter se gesserit erga ipsas divinas
ædes, si quidem clericus est, deponitur : sin vero
laicus, segregatur.

276 CANON XCVIII.

Qui alteri desponsam mulierem, eò adhuc vivo
« cui desponsata est, in nuptiarum ducit socie-
« tatem, adulterii crimini subijciatur. »

BALS. Legislatores sponsalia definiunt, mentio-
nem ac promissionem futurarum nuptiarum. Dice-
bant ergo nonnulli, quod si quis alteri desponsam
in matrimonium duxerit, non est adulter, sed
neque fornicator. Neque enim fornicationem ad-
misit, quod cum ea legitimo matrimonio junctus
est. Neque vero adulterium perpetravit, quoniam
non est adhuc sub marito. Hoc ergo non admit-
tentes sancti Patrès decreverunt, ut tanquam
adulter condemnetur qui ad nuptiarum societatem
eam accepit, quæ est alteri desponsa; utpote quod
inter sponsos osculum processit, et arrhæ datæ
sunt pro contrahentium partium securitate. Nec
sponsus aliam uxorem potuit aliter ducere, nisi

C Si sponsalia nimirum adhuc legitime consistant, et
libellus repudii nondum missus sit. Oportet enim, in-
quit lex, ut in matrimonii solutione, sic etiam in
sponsalibus libellum repudii mitti, propter justam
videlicet causam; vel quod matrimonium forsitan
consistere non potest, propterea quod illegitimum sit,
aut nova colatur religio incognita, vel ob morum tur-
pitudinem, vel fortuna commutationem, vel gravidita-
tem ex alienis seminibus deprehensam; vel ob
matrimonii dilationem, ulro quadriennium non ex
justa causa protractam, ob diuturnam forsitan mor-
bum, aut capitalia crimina, aut longas peregrina-
tiones ex necessitate susceptas; adhæc si puella per
magistratum provincie violenter despondeatur, pa-
rentibus etiam ejus non consentientibus; vel quoniam
ea vere tondeatur, et ad monasticam vitam divertat,
vel quod mulier liberos procreare, vel vir que viro-
rum sunt facere non possit; vel quod ille senator sit,
vel substantia ejus ærario subijciatur, vel alio is
gravissimo muneri publico obnoxius sit. Qui enim,
cum nulla ex hic enumeratis causis spontalia adhuc
consistentia separat aut dissolvit, mulierem alteri
desponsam in matrimonium ducit, sponsus adhuc vi-
vente, adulterii crimini merito subijcitur. Quod enim
factum, adulterium est, non matrimonium. Si enim,
qui dimissam ducit, adulterium committit, juxta
ipsius veritatis dictum; qui non legitime a sponso
solutam ducit, quo statuatur? Quintiam in veteri
lege, adultero consimiliter puniunt is, qui alteri de-
sponsam violat, eo quod sponsalium symbola eos co-
pularunt: quamobrem et eam uxorem appellat. Nam
vicini, inquit, uxorem humiliavit. Sic etiam et sancti
Virgo uxor Josephi audivit; dicit enim, Ne timeas
accipere Mariam uxorem tuam. Hoc sane scholium
dignissimum est, quod observetur. Exstat alium et
in supplemento ad Zonaræ codicem Lutetia Parisiorum impressum.

legitime prima sponsalia solverit. Et hæc quidem ex præsentis canonis. Multo autem magis is nunc ut adulter condemnabitur, quando ex illustris imperatoris domini Alexii Comneni veneranda Novella de sponsalibus, sponsalia fere in omnibus perfectis nuptiis æquivalent: nec aliis modis solvuntur, quam quibus jam perfectum distrahitur matrimonium. Ne mireris autem, Patres nihil de muliere statuisset. Si is enim punitur, qui eam ducit, qui forte uti potest prætextu ignorantia, multo magis punietur mulier, quæ nihil tale potest dicere, dum vivit ejus sponsus. Ille quidem punietur ut adulter, qui cum alteri desponsam esse sciret, eam uxorem duxerit. Mulier autem quomodocunque se res habeat, ut adultera punietur. Quid vero? Qui in matrimonii societatem alienam sponsam ducit, ut adulter punitur: qui vero cum ea fornicatus est, non adulter punitur? *Solutio.* Sive in matrimonio, sive fornicatorie quis cum ea, quæ alterius est sponsa, sciens rem habuerit, ut adulter punitur. Ille enim solus, qui sponsalia ignoravit, ut fornicator punitur. Adjicitur autem canon, ad matrimonii societatem aliquem alterius sponsam uxorem ducere, propter causam prius declaratam in principio interpretationis. Et hæc quidem de muliere alteri desponsa dicta sunt. Si enim non processerunt sponsalia, sed conventa pænæ stipulatione munita, cujusmodi sunt, quæ hodie sunt matrimonii vincula; non punietur quis ex eo, quo pacta conventa transgressus sit, et cum alia persona matrimonium contraxerit. Scias autem, quod a lege Mosaisca sponsalia pro nuptiis reputabantur, et sponsa uxor nominabatur, et si vir alter eam ducebat, ut adulter puniebatur. Dicit enim lex in Veteri Testamento: *Et humiliavit uxorem proximi*⁹⁹, ejus scilicet sponsam devirginavit. Porro sancta quoque Virgo et Dei Mater, itidem Josephi uxor appellata est. Dicit enim divinum et sacrum Evangelium, *Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam*¹⁰⁰. Lege et 93 Novellam imperatoris domini Leonis Philosophi, quæ solvi sponsalia statuit, si postea mulier prægnans inventa fuerit ex præcedente alieni seminis susceptione

Altera interpretatio.

Nota ex præcedenti canone, quod et ante imperatoris domini Alexii Comneni Novellam sponsalia, nisi justam ob causam, non dissolvebatur. Propterea enim in adulterii crimen incidebat, qui vel fornicatione, vel matrimonio alterius sponsæ conjunctus est. Sed et hoc præterea scias, quod sancti Patres, ut ait canon, eum, qui alterius sponsam in matrimonium ducit, adulterii crimini

⁹⁹ Deut. xii, 24. ¹⁰⁰ Matth. i, 20.

A πρώτην μνηστειαν ἔλυσε. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ κανόνος ταῦτα· πολλῶ δὲ πλέον σήμερον ὡς μοιχὸς ὁ τοιοῦτος κατακριθῆσεται, ὅταν ἀπὸ τῆς περὶ μνηστειαῖς προσκυνητῆς Νεαρᾶς τοῦ αἰοιδίμου ἁγίου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἡ μνηστεια κατὰ πάντα σχεδὸν ἰσοδυναμῆι τῷ τελείῳ γάμῳ· καὶ ἄλλως οὐ λύεται, εἰ μὴ καθ' οὐδὲν τρόπους καὶ τὸ τέλειον διασπάται συνοικέσιον. Μὴ θαυμάσῃς δὲ ὅτι περὶ τῆς γυναικὸς οὐκ ἐθεσμοθετήθη τι παρὰ τῶν Πατέρων. Εἰ γὰρ κολάζεται ὁ ταύτην ἀγόμενος, δυναμένοι ἴσως προβάλλεσθαι καὶ ἄγνοια, πολλῶ πλέον ἢ γυνὴ τιμωρηθῆσεται ἢ μηδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἐξουχίουςα ζῶντος τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς. Ἐκείνος μὲντοι ὡς μοιχὸς τιμωρηθῆσεται, ὁ ἐν εἰδήσει τὴν μεμνηστευμένην ἐτέρῳ γαμήσας· ἢ δὲ γυνή, ὡς ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὡς μοιχαλὶς κολασθῆσεται. Τί δέ, Ὁ μὲν εἰς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος τὴν ἄλλοτρίαν μνηστῆν ὡς μοιχὸς κολάζεται, ὁ δὲ πορνεύσας μετὰ ταύτης οὐ τιμωρεῖται ὡς μοιχὸς; Ἀύσις. Ἐπεὶ κατὰ γάμου κοινωνίαν, εἴτε πορνικῶς συμφυθῆ τις ἐν εἰδήσει μετὰ τῆς ἐτέρῳ μεμνηστευμένης, ὡς μοιχὸς κολάζεται. Μόνος γὰρ ὁ ἀγνοήσας τὴν μνηστειαν ὡς πόρνος τιμωρεῖται. Πρόσκειται δὲ τῷ κανόνι τὸ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγαγεσθαι τινὰ τὴν τοῦ ἐτέρου μνηστῆν, διὰ τὴν δηλωθεῖσαν αἰτίαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐρμηνείας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ μεμνηστευμένης ἐτέρῳ γυναικός. Εἰ γὰρ οὐ προέβη μνηστεια, ἀλλὰ συμφωνία ὄζει προστίμου κατοχυρωμένη, οἷά εἰσι τὰ σήμερον γινόμενα δεσμοτικὰ χαρτία, οὐ τιμωρηθῆσεται τις ἐκ τούτου, ὡς παραβαλίων τὰ συμφωνούμενα, καὶ συναλλάττων μετ' ἐτέρου προσώπου γάμον. Γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἡ μνηστεια ὡς γάμος ἐλογίζετο· καὶ ἡ μνηστῆ γαμετὴ κατωνομάζετο, καὶ ὁ ταύτην ἀγόμενος ἐτέρος· ἀνήρ ὡς μοιχὸς ἐκολάζετο. Φησὶ γὰρ ὁ νόμος ἐν τῇ Παλαιᾷ· Καὶ ἐταπεινώσει τὴν γυναῖκα τοῦ ἀληστοῦ, ἣν οὐ διεπαρθένευσε τὴν μνηστῆν τούτου. Καὶ ἡ ἁγία Παρθένος καὶ Θεομήτωρ οὕτω γυνὴ τοῦ Ἰωσήφ ἐχρημάτισε. Φησὶ γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον· Μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκα σου. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν 47 Νεαρὰν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, διοριζομένην λύεσθαι τὴν μνηστειαν, ἐὰν μετὰ ταύτην ἡ γυνὴ φωρθεῖται ἐγκυμονοῦσα

D ἐκ προὔποδοχῆς ἄλλοτρίων σπερμάτων.

Ἐτέρα ἐρμηνεία (11).

Σημείωσαι· ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι καὶ περὶ τῆς Νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ οὐκ ἔλυτο ἡ μνηστεια, εἰ μὴ ἀπὸ εὐλόγων αἰτίων. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῷ τῆς μοιχείας ὑπέπιπτεν ἐγκλήματι ὁ συναπτόμενος πορνικῶς ἢ γαμικῶς τῇ ἐτέρῳ μεμνηστευμένη· γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι οἱ μὲν ἅγιοι Πατέρες, ὡς ὁ κανὼν φησι, τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι καθυποβάλλουσι

Guill. Beveregii notæ

(11) Ἐτέρα ἐρμηνεία. Hanc alteram hujus canonis interpretationem ms. nostro Bodleiano debe-

mus: neque enim in alio canonis, quantum scimus, exstat.

τὸν τὴν τοῦ ἐτέρου μνηστὴν εἰς γάμον ἀγόμενον · ἅ
τινὲς δὲ τῶν λογίων δῆθεν τῆς τοιαύτης ἐνοχῆς
εὐμεθέδως αὐτὸν ἀπαλλάττουσι · λέγουσι γὰρ ὡς,
ἐὰν πρὸ τοῦ γάμου συνέλθωσιν ὁ τε μνηστὴρ καὶ ἡ
μνηστὴ, καὶ τέκωσι παῖδα, φυσικὸν εἶναι τοῦτον
καὶ πορνογενῆ, ἐνδὲ τῶν μνηστῆρων τελευτήσαντες
πρὸ τοῦ γάμου. Ἡμεῖς δὲ φαμεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς
Νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ,
τῆς ἐξισωσάσης τὴν μνηστείαν κατὰ πάντα τῶ
γάμῳ, τοῖς μνηστῆρας γαμικὰ κατ' ἀλλήλων παρὰ
τῶν νόμων ἐδόθησαν δίκαια. Ἡ τε γὰρ μνηστὴ,
πρὸ τῶν γάμων λυομένης τῆς μνηστείας, τὴν περὶ
προικὸς ἀγωγὴν ἐκίνει χάριν τῆς δοθείσης τῶ μνη-
στῆρι προικὸς, κατὰ τὸ δευτέρον θέμα τοῦ ιζ' κεφ.
τοῦ ζ' τίτλου τοῦ θ' βιβλίου, λέγον · Ἡ μνηστὴ B
διδοῦσα προίκα, εἰ μὴ γαμηθῆ, ἔχει τὸ τῆς προι-
κὸς προνόμιον · καὶ κατὰ τὸ οδ' κεφ. τοῦ α' τί-
τλου τοῦ κθ' βιβλίου, λέγον · Ἡ μνηστὴ παρεχο-
μένη προίκα καὶ μὴ γαμηθεῖσα, καὶ ἡ ἕπτων τῶν
ιβ' ἐπιτῶν, προνόμιον ἔχει ἀπαίτησεως κατὰ μί-
μησιν τῆς προικὸς. Τὸ δὲ προνόμιον ἐν ταῖς προσω-
πικαῖς ἀγωγαῖς χώραν ἔχει · καὶ μνηστὴρ, κατὰ τε
τὸν παρόντα κανόνα καὶ κατὰ τὸ η' κεφ. τοῦ νη'
τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, καὶ κατὰ τὸ γ' θέμα τοῦ
ιβ' κεφ. τοῦ ε' τίτλου τοῦ ζ' βιβλίου, δικαίω ἀν-
δρὸς ἐκίνει τὸ μοιχικὸν κατὰ τε τῆς μνηστῆς ἐτέρω
συμφασιῆς πρὸ τοῦ γάμου καὶ κατὰ τοῦ ταύτην
μοιχεύσαντος. Εἰ γοῦν πρὸ τῆς Νεαρᾶς τοιαῦτα
δίκαια εἶχον κατ' ἀλλήλων οἱ μνηστῆρες, πολλῶ
πλέον διὰ τὴν Νεαρᾶν, τὴν διοριζομένην ἰσοδυναμεῖν C
κατὰ πάντα τὴν μνηστείαν τῶ γάμῳ διὰ τὴν τῶν
ἀγίων καὶ θείων εὐχῶν τελετὴν · διὸ καὶ ὁμολογῶς
ὁ μνηστὴρ κληθήσεται τῆς ἰδίας μνηστῆς · καὶ ὁ ἐξ
αὐτῶν γεννηθεὶς γνήσιος· αὐτῶν ἔσται παῖς καὶ κληρονόμος, καὶ ὑπεξοδῶς τῶ πατρὶ ἐκ τοῦ μὴ νεέσθαι
αὐτὸν γάμον, κατὰ μηδένα, λόγον ἐμπειδιζόμενος.

ZONAR. Nūn μὲν ἡ μνηστεία γάμῳ ἰσοδυναμεῖ
ἐκ Νεαρᾶς τοῦ βασιλέως Κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνη-
νοῦ, καὶ πάλιν ἐξ ἐπει φιλημα τῶν μνηστευομένων
ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ ἐγένετο, καὶ ἀρραβῶν τῇ γυναικὶ
παρελθετο παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, εἰκότως καὶ τότε ὁ
ζῶντος τοῦ μνηστορος τὴν μνηστὴν εἰς γάμον ἀγό-
μενος τῶ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι καθίστατο ἔνοχος·
κἂν ἐξῆν τότε λύειν τὴν μνηστείαν τῆς ποινῆς τοῦ
προστίμου παρεχομένης. Ἄλλ' εἰ, μήπω τῆς μνη-
στείας λυθείσης, μνηστὴ ἦν ἡ γυνὴ ἐτέρου, καὶ ὁ
ταύτην λαθῶν μοιχὸς εἰκότως ἐκρίνετο. Ὅπου δὲ
D οὗτε φιλημα οὔτε ὀσις ἀρραβῶνος παρηκολούθησεν,
ὡς νῦν γίνεται ἐπὶ τῶν λεγομένων δεσμῶν, κἂν ἑτε-
ρος λάβῃ τὴν γυναῖκα, οὐχ ὑποπείσεται τῶ τῆς
μοιχείας ἐγκλήματι.

ARIST. « Μοιχὸς ἐστὶν ὁ τὴν ἐτέρω μνηστευθεῖσαν
ἀγόμενος. » Σαφῆς.

KANON ιθ'.

« Καὶ τοῦτο δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ γίνεσθαι
« μεμαθήκαμεν, ὡς τινες, ἔνδον ἐν τοῖς ἱεροῖς
« θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἐψόντες, προσάγου-
« σιν ἀφαιρέματα τοῖς ἱερεῦσιν, Ἰουδαϊκῶς ἀπο-
« νέμοντες · ὅθεν τὸ τῆς Ἐκκλησίας φυλάττοντες
« ἀκηλίδωτον, ὀρίζομεν μὴ ἐξεῖναι· τ.νι τῶν ἱερέων

A 277 subjiunt. Nonnulli autem e doctis nimirum,
istiusmodi obligatione eum artificiose liberant. Di-
cunt enim, quod si ante nuptias sponsus et sponsa
convenient, et filium procreaverint, naturale id
esse peccatum, et fornicationis speciem : si unus
e desponsis, ante nuptias moriatur. Nos autem
dicimus, quod etiam ante imperatoris domini
Alexii Comneni Novellam, quæ matrimonio in om-
nibus sponsalia æquiparavit, sponsis matrimonialia
in se invicem jura a legibus concessa sunt.
Sponsa enim, si sponsalia ante nuptias dissolvantur,
de dote actionem movet ob datam sponso
dotem, juxta secundum thema cap. 17, tit. 7,
lib. ix, dicens : Mulier dotem dans, si nupta non
fuerit, dotis privilegium habet. Et juxta cap. 74,
tit. 1, lib. xxix, dicens : Sponsa, quæ dotem dedit,
et non nupsit, et quæ minor est duodecim annis,
privilegium repetendi habet secundum dotis simi-
litudinem. Privilegium autem in actionibus perso-
nalibus locum habet. Et sponsus, juxta præsentem
canonem, et cap. 8, tit. 58, lib. lx, et thema 3,
cap. 12, tit. 7, lib. lx, jure viri, tam contra sponsam
ab alio ante nuptias corruptam, quam contra eum
qui cum ea adulterium commisit, adulterii actio-
nem movebat. Si sponsi itaque ante Novellam hu-
jusmodi in se invicem jura haberant, multo mag-
is per novellam, quæ sponsalia nuptiis ob sacra-
rum, divinarum precum celebrationem in omnibus
æquivalere statuit. Quapropter etiam conjux suæ
sponsæ appellabitur sponsus ; et qui ex iis pro-
creatur, legitimus eorum erit filius et hæres, et
patri erit sub potestate, nullo modo impeditus,
quod nuptiæ non celebratæ sunt.

ZONAR. Sponsalia, hoc quidem tempore, ex
imperatoris Alexii Comneni Novella, ejusdem sunt
cum nuptiis potestatis. Et olim quidem quoniam
osculum a viro in sponsalibus cum arrhabone mu-
lieri præbitum esset, jure fiebat, ut qui viro su-
perstite sponsam duxisset, adulterii reus ageretur ;
ac tum sponsalia rescindere, et nullam ex con-
dicto prædñitam exigere licebat. At si, sponsali-
bus nondum dissolutis, mulier alterius erat sponsa,
et qui eam ducebat, adulter jure judicabatur. Quod
si nec osculum nec aliquid arrhabonis nomine in-
tercessisset, ut in iis, quæ dicuntur vincula, hoc
tempore fieri consuevit ; tunc, etsi mulierem sibi
alter adjunxerit, adulterii nihilominus crimi-
nis immunis existimabitur.

ARIST. « Adulter est qui alteri desponsam ducit. »

Perspicuus.

CANON XCIX.

« Porro hoc quoque in Armeniorum regione fieri
« didicimus, quod quidam intus in sacris altari-
« bus carniū membra coquentes frustra offe-
« runt sacerdotibus Judaice distribuentes. Quo-
« circa Ecclesiam immaculatam servantes,
« statuimus, nulli licere sacerdoti separata car-

« nium membra ab offerentibus accipere; sed a
« iis sint contenti, quæ offerenti visa fuerint,
« ejusmodi oblatione extra Ecclesiam facta: si
« quis autem hoc non fecerit, segregetur. »

BALS. Scis, quod cum Moses jussisset Israeli-
tis, suæ ex Ægypto egressionis tempore, agnum
interficere, et ejus sanguine domorum postes inun-
gere, ut, quod ex primogenitorum exterminatore
impendebat, periculum effugerent: Judæis hinc
visum est, per agni et aliorum quorundam ani-
malium sacrificium, Deum quibusdam diebus plac-
care. Ipsum autem sacrificium in alio quidem loco
flebat: in alio autem coquebantur carnes et divi-
debantur. Aliquas ergo partes animalis quod sacrifi-
cabatur, sacerdotibus propter aliquas rationes
afferebant, de quibus non est dicendi tempus.
Quoniam 278 autem didicere sancti Patres, quod
in Armeniorum regione per animalia quidem non
fiunt sacrificia, sed carnum partes intra altare
coquantur, et ex iis frusta quædam, scilicet mem-
bra separata, pedes forte et caput, vel aliquid
ejusmodi, sacerdotibus more Judæorum offerunt,
statuerunt, nec in altari carnum membra coquere,
nec extra ipsum tales separatas partes sacerdoti-
bus offerre ex antiqua consuetudine oportere:
sed ejusmodi cessare, et sacerdotes a laicis obla-
tionem suscipere debere, in quibuscunque rebus
et generibus ipsi voluerint. Ut est autem verisi-
mile, propter consuetudinem quæ in Armeniis
obtinuit, concesserunt sancti Patres, ut laici sacer-
dotibus offerrent quæ ipsi vellent. Apud nos
enim nemo cogitur aliquid hujusmodi facere. Di-
xerit autem quispiam, quomodo, cum canon tra-
ctet de duobus quæ in Armeniorum regione flebant,
de coquendis scilicet carnum membris in altari,
et de frustis sacerdotibus in Ecclesia offerendis,
solam carnum in Ecclesia oblationem Patres pro-
hibuerunt? *Solutio.* In altaribus carnum membra
coquere apud Christianos est omnino prohibitum,
ex quo per animalia cessavit sacrificium: et pro-
pterea de eo Patribus dicere non placuit: unde et
de solis frustis, quæ sacerdotibus offeruntur, lex
constituit; nempe cum de eo solum capite quæstio
instituta esset.

ZONAR. Hebræorum instituto, quicumque sac-
rificaverat, et mactato animali pectusculum alias
que ejusdem animalis particulas, non sine sua
quidque ratione latentisque mysterii significatione,
sacerdotibus offerebant. Apud Armenios vero nulla
quidem animalia immolabantur, siquidem illa sac-
rificandi consuetudo Christianorum legibus sub-
lata fuit: sed intra altare decoctis carnibus, ex
iis certa ac definita quædam sacerdotibus largie-
bantur. Quam quidem consuetudinem, quippe Ju-
dæorum mores adhuc redolentem, synodus dam-
nat, ac carnes quidem in Ecclesia coquere, aut
in eadem definita illa sacerdotibus offerri vetat:

« ἀφωρισμένα κρεῶν μέλη κατὰ τῶν προσαγον-
« των λαμβάνειν, ἀλλ' οἷς ἀρεσθῆ ὁ προσάγων,
« τούτοις ἀρκεῖσθωσαν, ἔξω τῆς Ἐκκλησίας τῆς
« τοιαύτης γινομένης προσαγωγῆς· εἰ δέ τις μὴ
« τοῦτο ποιῆ, ἀφοριζέσθω. »

BALS. Οἶδας δεῖ τοῦ Μωϋσέως κελεύσαντος τοῖς
Ἰσραηλῆταις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου
ἐξελεύσεως; αὐτῶν σφαγιασαί ἀμνὸν, καὶ χρίσαι διὰ
τοῦ αἵματος τὰς φιλὰς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, ὅπως
φύγῃσι τὸν ἐκ τοῦ ὀλοθρευτοῦ τῶν πρωτοτόκων
κίνδυνον, δέδοκται παρὰ Ἰουδαίους διὰ θυσίας ἀμνοῦ
καὶ ἄλλων τινῶν ζώων ἐξελκεῖσθαι τὸν Θεὸν ἐν
ἡμέραις τισίν. Ἡ δὲ θυσία αὕτη ἐν ἄλλῃ μὲν τόπῳ
ἐγένετο, ἐν ἑτέροις δὲ τὰ κρέα ἐψέτο καὶ ἐμερίζετο.
Τινὰ γοῦν μέρη τοῦ θυομένου ζώου τοῖς ἱερεῦσι
προσῆγοντο διὰ λόγους τινάς, περὶ ὧν οὐκ ἔστι και-
ρὸς λέγειν. Ἐπεὶ δὲ μεμαθήκασιν οἱ ἅγιοι Πατέρες
ὡς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων θυσίαι μὲν διὰ ζώων
οὐ γίνονται, μέρη δὲ κρεῶν ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου
ἔφονται, καὶ ἐκ τούτων ἀφαιρέματά τινα, ἥσαν
ἀφωρισμένα μέλη, πόδας τυχὸν καὶ κεφαλὴν, ἧ
ἕτερόν τι τοιοῦτον, τοῖς ἱερεῦσιν Ἰουδαϊκῶς προ-
σάγουσιν, ὥρισαν, μήτε ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου μέλη
κρεῶν ἐψεσθαι, μήτε ἐκτὸς αὐτοῦ προσάγεσθαι
τοιαῦτα ἀφωρισμένα μέλη τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τὸ
πάλαι κρατοῦν ἔθος; ἀλλὰ τὴν τοιοῦτότροπον προ-
σαγωγὴν σχολάσαι, καὶ δεξιούσθαι τοὺς ἱερεῖς παρὰ
τῶν λαϊκῶν, ἐν οἷς οὗτοι θέλουσιν εἶδεσθαι τε καὶ
πράγμασι. Ὡς εἶκοι δὲ διὰ τὴν κρατήσανσαν ἐν
Ἀρμενίῳ συνῆθειαν ἐνέδωκαν οἱ Πατέρες προ-
σάγειν τοὺς λαϊκοὺς τοῖς ἱερεῦσι τὰ αὐτοῖς αἰρετά.
Παρ' ἡμῖν γὰρ οὐδεὶς ἀναγκάζεται τοιοῦτόν τι
ποιεῖν. Εἴποι δὲ τις, πῶς τοῦ κανόνος διαλαμβάνον-
τας περὶ δύο τινῶν γινομένων εἰς τὴν χώραν τῶν
Ἀρμενίων, ἦσαν περὶ τοῦ ἐψεσθαι μέλη κρεῶν ἐν
τοῖς θυσιαστηρίοις, καὶ περὶ τοῦ ἐντὸς τῆς Ἐκκλη-
σίας προσάγεσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ἀφαιρέματα κάτω,
μόνην τὴν ἐπ' ἐκκλησίας προσαγωγὴν τῶν κρεῶν
οἱ Πατέρες ἐκώλυσαν; *Λύσις.* Τὸ ἐν τοῖς θυσιαστη-
ρίοις μέλη κρεῶν ἐψεσθαι, πάντῃ παρὰ Χριστιανοῖς
ἀπηγόρευται, ἔξθου ἢ διὰ τῶν ζώων ἔπαυθη θυσία,
καὶ διὰ τοῦτο εἰπέιν περὶ αὐτοῦ τοῖς Πατράσιν οὐκ
ἔδοξεν· ὅθεν καὶ περὶ μόνων τῶν ἀφαιρέματων τῶν
τοῖς ἱερεῦσι προσαγομένων ἡ Θεομοθεσία γέγονεν,
ὡς τούτου τάχα τοῦ κεφαλαίου εἰς εἰς πίπτοντο;
ὕπερ ζήτησιν.

ZONAR. Οἱ θύοντες παρὰ Ἰουδαίους προσῆγον
τοῖς ἱερεῦσιν ἐκ τοῦ τεθυμένου ζώου τὸ στῦθιονον,
καὶ ἕτερα τῶν ζώου μέρη ἃ καὶ λόγους εἶχον, δι'
οὓς προσῆγοντο, καὶ ἀναγωγὰς. Παρὰ δὲ τοῖς Ἀρ-
μενίοις ζώων μὲν θυσίαι οὐκ ἐπράττοντο, ἐπεὶ τὸ
ζῶα προσάγειν εἰς θυσίαν ἀπηγόρευται τοῖς Χρι-
στιανοῖς· ἔφοντες δὲ κρέα τοῦ θυσιαστηρίου ἐντὸς,
ἐξ ἐκείνων προσῆγον τοῖς ἱερεῦσιν ὥρισμένα τινα.
Ὅπερ ὡς Ἰουδαϊκὸν κωλύει ἡ σύνοδος· καὶ τὸ μὲν
ἔψιν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἧ ὥρισμένα προσάγειν ἐν αὐτῇ
τοῖς ἱερεῦσιν ἀπαγορεύει· τὸ δὲ προσάγειν αὐτοῖς
οἷα καὶ ὅσα οἱ προσάγοντές βούλονται, ἔξω τῆς ἐκ-
κλησίας ἐφήσει· καὶ τοῦτο δὲ πάντως διὰ τὴν κρα-

τήσαν παρ' ἐκεῖνοις συνήθειαν ἐφήκεν ἡ σύνοδος. Ἀφαίρεμα δὲ τὸ προσαγόμενον λέγεται, ὡς ἐκ τοῦ
 οὐμοῦ θύματος ἀφαιρούμενον.

Per Ἀφαίρεμα porro id quod offerentes largiuntur intelligi debet, ex eo scilicet, quod a toto
 mactati animalis corpore abstractum sit, appellatione deducta.

ΑΡΙΣΤ. « Ἰουδαϊκῶς τινες ἐν ἱεροῖς, ἐψοῦσι κρέα.

« Ὅς τοῦτο οὖν συγχωρήσειεν, ἡ λάβη τι ἐξ
 αὐτῶν, οὐχ ἱερεὺς· εἰ δὲ τις οἰκοθεν ἄγοι,
 ὅδε κατὰ τὸ ἀρέσκον τῷ προσάγοντι λαβέτω,
 ἐξω τῆς ἐκκλησίας γινομένης τῆς προσ-
 αγωγῆς. »

Τινὲς ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρα μέλη κρεῶν
 ἐψόντες ἐν τοῖς ἱεροῖς οἰκῶς προσήγον, ἀφωρισμένα
 τινὰ τούτων τοῖς ἱερεῦσιν Ἰουδαϊκῶς ποιοῦντες.
 Τοῦτο γοῦν οἱ Πατέρες μαθόντες γινομένου, κωλύ-
 οῦσι γίνεσθαι, καὶ προστάττουσι, μὴ ἐξεῖναι τοῖς
 ἱερεῦσιν ὠρισμένα μέλη κρεῶν ἀπαιτεῖν, ἀλλ' ἐκεῖ-
 νοὶς ἀρκεῖσθαι, οἷς ἀρέσκειται ὁ προσάγων· τὴν δὲ
 προσαγωγὴν τούτων ἐξω τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι·
 εἰ δὲ μὴ, ἀφορίζεσθαι τὸν ἄλλως ποιοῦντα.

KANON P.

« Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὀρθὰ βλέπτωσαν, καὶ πίση
 « φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, » ἡ Σοφία διακε-
 « λεύεται· ῥαδίως γὰρ τὰ ἐαυτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν
 « αἱ τοῦ σώματος αἰσθήσεις εἰσκρίνουσι. Τὰς οὖν
 « τὴν ὄρασιν καταγοητεύουσας γραφάς, εἴτε ἐν
 « πίναξιν εἴτε ἄλλως πως ἀνατιθεμένας, καὶ τὸν
 « νοῦν φθειρούσας καὶ κινούσας πρὸς τὰ τῶν
 « αἰσχυρῶν ἡδονῶν ὑπεκκαύματα, οὐδαμῶς ἀπὸ
 « τοῦ νῦν οἰωδῆποτε τρόπῳ προστάσσομεν ἐγχα-
 « ράττεσθαι· εἰ δὲ τις τοῦτο πράττειν ἐπιχειρή-
 « σοι, ἀφορίζεσθω. »

ΒΑΣΣ. Πρώτη τῶν αἰσθήσεων ἡ ὄρασις ἐστὶ, καὶ
 ὀφειλομένη διὰ ταύτης ἐπὶ πᾶν ἀγαθὸν ὀδηγεῖσθαι· οὐ
 μὴν δι' αὐτῆς κατὰ τὸν προπάτορα προδιδόναι τὰς
 ἐν ὀλίγῳ τοῦ Θεοῦ. « Εἶδε γὰρ, » φησὶ κάκαϊνος, « τὴ
 « φυτὸν ὡς ὠραῖον, καὶ ἠπατήθη, καὶ ἔφαγε, καὶ τῷ θά-
 « νατῷ ὑπόδικος γέγονεν. » Ἐπεὶ τοίνυν τινὲς ἐρώτομα-
 νοῦντες, καὶ περὶ τὴν βιοτήν ἀδιάφοροι, ἐν πίναξιν, ἢ
 ἐν τεύχοις, ἢ ἐν ἄλλοις τισὶν εἰδεσὶν εἰκονίζον ἐρω-
 τίδια, ἢ καὶ τινα μωσαρὰ, ὅπως τὰς σαρκικὰς αὐτῶν
 ἐπιθυμίας διὰ τῆς πρὸς ταῦτα ὀράσεως ἐκπεραίνω-
 σιν, ὤρισαν οἱ ἄγιοι Πατέρες, χρησάμενοι καὶ μαρ-
 τυρλαῖς γραφικαῖς, σχολάσαι ταῦτα παντάπασι, ὡς
 καταγοητεύοντα ἦτοι ἀπατῶντα τὴν ὄρασιν, καὶ
 εἰσκρίνοντα, ἦτοι εἰσβάλλοντα, εἰς τὴν ψυχὴν πᾶν
 εἴ τι κακὸν, καὶ παράττα ὄντα αἰσχυρῶν καὶ ἀσέμων
 τολμημάτων, καὶ διαφθειρόντων τὸ κατ' εἰκόνα
 Θεοῦ· τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι τολμήσαντας καθ' οἰον-
 δῆτινα τρόπον ὑπευθύνους εἶναι ἀφορισμῷ. Ση-
 μείωσαι τοῦτο· παρὰ γὰρ οἰκτοῖς πλουσίων τινῶν
 οὐ μόνον γραφαὶ τοιαῦται καὶ ταῦτα χρυσόπαστοι
 μετὰ πάσης ἀσχημοσύνης ἐξεικονίζονται, ἀλλὰ καὶ
 διὰ γυψίων κατασκευασμάτων στηλογραφουμένων
 ἀνθρωπόμορφά εἰκονίσματα.

ΖΩΝΑΡ. Γραφάς τινες, ἦτοι ζωγραφίας ἀσέ-

ARIST. « Nonnulli more Judaico carnes in templis
 « coquunt. Qui igitur hoc permiserit, vel qui-
 « piam ex illis acceperit, non est habendus sa-
 « cerdos : si quis autem sua sponte offeret, ipse,
 « quod offerenti placuerit, accipiat, oblatione
 « extra ecclesiam facta. »

Quidam in Armeniorum regione carniū mem-
 bra coquentes in sacris ædibus offerebant, non-
 nulla eorum separata Judæorum more sacerdotibus
 distribuentes. Hoc itaque factum fuisse intelligen-
 tes Patres, amplius fieri prohibent, jubentque non
 licere sacerdotibus separata carniū membra res-
 poscere, sed illis acquiescere quæ offerenti pla-
 cent; eorum autem oblationem extra ecclesiam
 fieri: sin minus, segregari istum, qui aliter facit.

279 CANON C.

« Oculi tui recta aspiciant, et omni custodia
 « conserva cor tuum »⁴¹, jubet Sapientia; corpo-
 « ris enim sensus sua facile in animam in-
 « fundunt. Picturas ergo, quæ oculos præ-
 « stringunt, sive in tabulis, sive alio quovis
 « modo flant, et mentem corrumpunt, et ad
 « turpium voluptatum movent incendia, nullo
 « modo deinceps exprimi jubemus. Si quis au-
 « tem hoc facere aggressus fuerit, deponatur. »

BALS. Primus sensuum est visus, et per eum
 debemus ad omne quod bonum est deduci: non
 autem per ipsum, quemadmodum et nosier primus
 pater, Dei præcepta prodere. Vidit enim, inquit et
 ille, arborem, quod pulchra esset, et deceptus est,
 et comedit, et sub mortis potestatem redactus
 est⁴². Quoniam ergo nonnulli insano amore capti,
 et vitam negligentem agentes, in tabulis, vel etiam
 in parietibus, vel in aliquibus aliis rebus, cupidini-
 bus quosdam, vel etiam alia quidem execranda
 depingebant, ut carnales suas cupiditates per
 eorum aspectum peragerent; statuerunt sancti
 Patres, Scripturæ quoque testimoniis utentes, ea
 omnino cessare oportere, utpote quæ sensum
 præstringunt seu fallunt, et in animam infundunt
 seu immittunt omne malum, turpibusque et inhonestis
 inceptis, quæque Dei imaginem corrumpunt,
 causam præbent: eos autem, qui tale quid quovis
 modo ausuri sunt, esse segregationi obnoxios.
 Nota hoc: in ædibus enim quorundam divitum,
 non solum ejusmodi picturæ, eæque auro distinctæ,
 cum omni turpitudine effinguntur; sed etiam
 per gypseas structuras, hominum repræsentatrices
 imagines, describuntur.

ZONAR. Γραφάς, hoc est picturas habitu incre-

⁴¹ Prov. iv, 25. ⁴² Gen. iii, 6.

cundo in parietibus ac tabulis aliqui efformabant, A quarum aspectus ad voluptates, facta obscœna, flagitiosasque libidines excitaret. Eas ergo quocumque loco canon adhiberi vetat, ac repetito etiam ex sacris Litteris testimonio, quæ externis sensibus, oculis nimirum forte aut auribus, usurpamus, in aimum facile transfundi, hoc est insinuari atque immitti, docet. Quamobrem et eos, qui ejusmodi quidpiam admiserint, segregatione puniendos esse decernit.

ARIST. « Picturæ quæ ad turpia aspectum movent, non sunt pingendæ : qui autem transgreditur, segregatur. »

Oculi tui recta aspiciant, et omni custodia servet cor tuum, Sapientia jubet. Quapropter Patres necessarium judicaverunt, picturas in tabulis aut parietibus ad turpia moventes aspectum, et mentem corrumpentes fieri prohibere. Qui hoc autem transgressus fuerit, eum segregari jubent.

CANON CI.

« Corpus Christi et templum esse hominem ad imaginem Dei creatum alta voce proclamavit divinus Apostolus ⁶². Omnem ergo sensilem creaturam superans is, qui salutaris passione cœlestem dignitatem est assecutus, et Christum bibens et comedens, æternæ vitæ prorsus adaptatur, animam et corpus divinæ gratiæ participatione sanctificans : Quare, si quis immaculati corporis in synaxis tempore esse particeps voluerit, et jam antequam ejus fiat communio, manus in crucis formam figurans, sic accedat et gratiæ communionem accipiat. Eos enim, qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt, ad divini muneris susceptionem, et per ipsa immaculatam communionem recipiunt, minime admittimus, ut qui inanimatam subjectamque materiam Dei imagini præferant : si quis autem deprehensus fuerit immaculatam **280** communionem iis impertiens, qui ejusmodi receptacula afferunt et ipse segregatur, et is qui affert. »

BALS. Iis temporibus divites quidam pauperes, ut est verisimile, irridentes, ex auro vel argento vel aliqua alia specie vasa seu receptacula construentes, prætextu religionis et metus Dei, iis veluti manibus utebantur, et sacrosanctum Domini

⁶² II Cor. vi, 16.

Guill. Beveregii notæ.

(12) Σώμα Χριστοῦ. Constantinus Harmenopolis hunc canonem in hanc Epitomen redegit, Ὁ τοῦ ἀχράντου μεταληψόμενος Δεσποτικῶν σώματος, εἰ μὴ τὰς χεῖρας ἐκτείνων καὶ σταυροειδῶς σχηματίζων ἐν αὐτοῖς δέχοιτο, ἀλλὰ τινι δοχεῖω, ἀφορίζεσθω σὺν τῷ μεταδίδοντι. Qui immaculatum corpus Domini cum percipiturus est, si non manus extendens, et in modum crucis conformans, illis ipsis id accipiat, sed receptaculo quodam, segregetur, una cum eo, qui imvertit. In suam Epitomen hujus canonis scho-

μους, ἐν τοίχοις καὶ πίναξιν ἐνεχάραττον, αἱ τοὺς ὀρώντας ἐξεκαλοῦντο πρὸς ἡδονὰς καὶ πράξεις αἰσχροῦς, καὶ πρὸς ἐπιθυμίας ἡρέθιζον σαρκικάς. Ταῦτα οὖν ὁ κανὼν ἐν οὐδενὶ τόπῳ γίνεσθαι συγχωρεῖ, τὰς τε γραφικὰς μαρτυρίας παραγῶν, καὶ λέγων ὡς βιβλίω, αἱ αἰσθήσεις τὰ δι' αὐτῶν ὀρώμενα ἢ ἀκουόμενα τυχόν εἰσπνέουσιν ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ἀντὶ τοῦ εἰσωθεῖσιν, εἰσάγουσι. Διὸ καὶ τοὺς τοιαῦτα ποιῶντας κολάζει ἀφορισμῶ.

ΑΡΙΣΤ. « Αἱ πρὸς τὰ αἰσχροῦ κινεῖσαι τὴν ὄρασιν ἢ γραφαὶ ἀζωγράφτοι ἢ δὲ παραβαίων ἀφορίζεται. »

Οἱ ὀφθαλμοὶ σὺν ὀρθῷ βλέπετῶσαν, καὶ πᾶση βυλακῇ τῆρει σὴν καρδίαν, ἢ σοφία διακελεύεται. Διὰ τοῦτο γοῦν δεόν ἐκρίναν οἱ Πατέρες τὸ ἐν πίναξιν ἢ ἐν τοίχοις γίνεσθαι ζωγραφίας πρὸς αἰσχροῦ κινεῖσας τὴν ὄρασιν, καὶ διαφθειρούσας τὸν νοῦν, κωλύεσθαι τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτο προσέταξιν ἀφορίζεσθαι.

CANON PA.

« Σώμα Χριστοῦ (12) καὶ ναὸν τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντα ἄνθρωπον ὁ θεὸς Ἀπόστολος μεγαλοφώνως ἀποκαλεῖ. Πάσης οὖν αἰσθητῆς κτίσεως ὑπερκαίμενος ὁ τῷ σωτηρίῳ πάθει τοῦ οὐρανοῦ τυχὼν ἀξιώματος, καὶ ἐσθίων καὶ πίνων Χριστόν, πρὸς ζωὴν διὰ παντὸς μεθαρμόζεται τὴν αἰδίον, ψυχῇ καὶ σώματι μεθέξει τῆς θείας ἀγαθῆς ζώμενος χάριτος ὥστε, εἰ τις τοῦ ἀχράντου σώματος μετασχεῖν ἐν τῷ τῆς συνάξεως βουλήθει καὶ ρῶ, καὶ ἐμπροσθεν αὐτοῦ τῇ μετουσίᾳ γενέσθαι, τὰς χεῖρας σχηματίζων εἰς τύπον σταυροῦ, οὕτω προσίτω καὶ δεχέσθω τὴν κοινωνίαν τῆς χάριτος. Τοὺς γὰρ ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀλλῆς ὕλης ἀντὶ χειρῶς τινὰ δοχεῖα κατασκευάζοντες πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δώρου ὑποδοχὴν, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἀξιομένους, οὐδαμῶς προσέμεθα, ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνας τὴν ἀψυχον ὕλην καὶ ὑποχέριον. Εἰ δὲ τις ἀλλῶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας μεταδίδους τοῖς τοιαῦτα δοχεῖα προσφέρουσι, καὶ αὐτὸς ἀφορίζεσθω, καὶ τὰ ταῦτα ἐπιφέρόμενος. »

ΒΑΛΣ. Κατὰ τοὺς τότε καιροὺς πλούσιοι τινες, τῶν πενεστέρων, ὡς εἶοικε, καταμωκῶμενοι, ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ ἀλλοῦ τινὸς εἶδους κατασκευάζοντες δοχεῖα ἐν προσχηματι εὐλαθείας καὶ φόβου Θεοῦ, ἐχρῶντο τοῦτοις ὡσεὶ χερσὶ, καὶ τὸ ἀχραντὸν σῶμα

liastes hæc observat, Eὐλαθοῦμενοι τινες δὴθιν διὰ τῶν χειρῶν τὴν ἀναφορὰν ἐξέσθαι, σκευὴ χρυσῆ κατασκευάζον, ἢ ἀργυρῆ, καὶ διὰ τούτων ἐδέχοντο. Τοῦτο οὖν ἀναιρεῖ, τιμιώτατον πάντων λέγων τὸν ἄνθρωπον εἶναι. Nimirum cum quidam manibus reverentur oblationem recipere, aurea vasa parabant, vel argentea, per quæ illam accipiebant. Hoc igitur abolet[canon] hominem dicens omnium esse pretiosissimum. Harmenop. epit. can. sect. 5, tit. 2.

τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Α et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi corpus Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀγίας μεταλήψεως ἐν αὐτοῖς ὑπεδέχοντο. Καὶ ἀρχῆθεν μὲν ἴσως ἐπινοήθη τοῦτο πρᾶξιων δι' εὐλάβειαν, νομιζόντων τάχα μὴ εἶναι ἀξίαν εἰς ὑπόδοχὴν τοῦ Κυριακοῦ σώματος τὴν χεῖρα τὴν ἀποτμήνην καὶ αἰσχυρῶν τινῶν καὶ ἀναξίων· καιροῦ δὲ προϊόντος, εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν μετέπεσε ἡ εὐλάβεια, ὡς τῶν ποιούντων ταῦτα ζητούντων προτιμᾶσθαι τῶν πενεστέρων, καὶ ἄλλως ἀλαζονευομένων. Ἐπεὶ γοῦν ἔδοξε τοῦτο τοῖς Πατρᾶσι παρατίτοιον σκανδαλῶν πολλῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ὑβριστικῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος, τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος, εἶπον ὡς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου ἀποκαλοῦντος τὸν ἀνθρωπῶν σῶμα Χριστοῦ καὶ εἰκόνα Θεοῦ, καὶ παντὸς κτίσματος τιμιώτερον, ὡς καὶ ἀξιούμενον τῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλήψεως, κἀντεῦθεν κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ σῶμα ἀγιαζόμενον, οὐκ ἔφειλοντι τινες προτιμᾶσθαι αὐτοῦ τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ τινῶν ἑτέρων ὕλικῶν ἄψυχα καὶ ὑποχέρινα εἶδη· ἢ μὴν τοὺς παρὰ ταῦτα ποιούντας ἀφορίζεσθαι, δηλονότι αὐτοὺς τε τοὺς χρωμένους τοιοῦτος τισὶν ὕλικαῖς εἰς ὑπόδοχὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς μεταδιδόντας τοῦτο αὐτοῖς. Μὴ θουμάσῃ; δὲ, μὴδὲ ἐρωτήσης τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν τισὶν ἐκκλησίαις μεταδίδονται τοῖς λαϊκοῖς τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐγγχειρίζεται τούτοις (15) κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περιλήψιν· πιστὶς γὰρ ὀρθὴ καὶ φόδος Θεοῦ καὶ εὐλάβεια ἀνύπνοτος τοῦτο παρέδωκεν, οὐχὶ τὸ τῶν λαϊκῶν ἀνάξιον. Νομίζω δὲ ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀλλοκεσθαι τοὺς προβαλλομένους ἀξιώματα καὶ γένη κατὰ τὸν τῆς ἀγίας μεταλήψεως καιρὸν, ζητούντας προτιμᾶσθαι.

ZONAR. Τινὲς δι' εὐλάβειαν τάχα καὶ τιμὴν τῶν θείων δώρων δοχεῖά τινα χρύσεια ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης τῶν πολυτίμων ποιοῦντες, ἐν ἐκείνοις ἐδέχοντο τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ οὕτως αὐτοῦ μεταλαμβάνον. Ὅπερ ἡ σύνοδος, κἀν δι' εὐλάβειαν ἐγένετο, οὐκ ἐδέξατο. Παντὸς γὰρ αἰσθητοῦ πράγματος τιμιώτερον ἡγεῖται τὸν ἀνθρωπῶν, ὡς Θεοῦ εἰκόνι τετιμημένον, καὶ σῶμα Χριστοῦ γενόμενον καὶ ναὸν Θεοῦ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον Παῦλον. Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, ὑπέρκειται πάσης κτίσεως αἰσθητῆς, καὶ ἑσθίων καὶ πίνων Χριστὸν διὰ τῆς κοινωνίας ἀγιαζέται ψυχῇ τε καὶ σώματι ὁ τῶν ἀγιασμάτων ἀξιούμενος, εἰ τις ἐν καιρῷ συνάξεως βούλεται τοῦ ἄχραντου σώματος μεταλαβεῖν, προσίτω τὰς χεῖρας ἐκτείνας, καὶ σχηματίσας εἰς τύπον σταυροῦ, καὶ οὕτω δεχέσθω τὴν κοινωνίαν τῆς χάριτος, ἣν ἡμῖν ὁ Κύριος εἰς ἀγιασμόν ἔχαρισται. Οὐδεὶς γὰρ ἀξίος ἀληθῶς ἐστὶ τῆς αὐτοῦ μεταλήψεως, ἀλλὰ πάντες χάριτι αὐτῆς ἀξιούμεθα, καθὼ καὶ χάριτι ἐσμεν σεσωσμένοι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον. Τοὺς δὲ τοιαῦτα δοχεῖα κομιζοντας, καὶ δι' αὐτῶν δεχέσθαι βουλο-

Guill. Beveregii notæ.

(15) Καὶ οὐκ ἐγγχειρίζεται τούτοις. Innuit hic Balsamon præsentem canonem in nonnullis Ecclesiis ejus diebus non observatum esse. Utpote quibus sacramentum non in manus fidelium traditum est, sed in receptaculo quodam iis impertitum :

sanctæ communionis tempore in eis recipiebant. Et ab initio quidem hoc fortasse a quibusdam propter pietatem excogitatum est, fortasse existimantibus manum non esse dignam Dominicum corpus suscipere, quæ turpia quædam et indigna tangit. Procedente autem tempore, ad animæ perniciem conversa est pietas, utpote iis qui illa faciunt, pauperioribus præferri quærentibus, et se alioqui arroganter et insolenter jactantibus. Quoniam ergo hoc sanctis Patribus miltorum scandalorum et offendiculorum causam præbere, ut et in nostrum quoque corpus, ad imaginem Dei factum, contumeliosum esse visum est, dixerunt, quod cum magnus apostolus Paulus corpus Christi et Dei imaginem, et quavis creatura pretiosior, hominem vocet, ut qui divinorum sacramentorum participatione dignus habeatur, et ex eo et anima et corpore sanctificetur, non debent ulli, inanimitas et subjectas species, ex auro et quibusdam aliis materialibus factas, ei præferre : vel alioqui ii quidem, qui præter hæc faciunt, segregant, et ii scilicet, qui ejusmodi materialibus ad corporis Christi susceptionem utuntur, et qui eis hoc præbent. Ne mireris autem, nec causam rogaveris, propter quam in quibusdam ecclesiis datur laicis sanctum Christi corpus, nec eis in manu traditur, ut hoc canone continetur : recta enim fides et Dei timor, et ab omni suspitione aliena pietas, hoc tradidit, non laicorum indignitas. Existimo autem hoc canone eos coargui, qui auctoritates seu dignitates generisque nobilitatem allegant, sanctæ communionis tempore, et præponi quærent.

ZONAR. Nonnulli religione forte adducti, et sacerorum donorum veneratione, quibusdam receptaculis ex auro aliave multi pretii materia comparatis, immaculatum Domini corpus excipere, eaque ratione communicare soliti sunt. Quod quidem licet a religione profectum, tamen synodus improbat. Rei namque cuilibet sensili, hominis dignitatem, qui nimirum, et divina imagine nobilitatus, et cum Christo unius corporis nexu copulatus, et divini apostoli Pauli testimonio templum Dei est, longe anteponit. Quoniam igitur is cui sacra mysteria communicantur, quacunquē sensili natura præstantior est, ac dum Christum manducat et bibit, ea communione animo pariter et corpore sanctus efficitur, si quis interea dum sacra synaxis peragitur, immaculatum corpus suscipere amet exporrectis, atque in crucis modum conformatis manibus procedat, ac ita demum gratiæ communionem, quam Dominus nobis ad animum sanctitate imbuendum donavit, accipiat. Ea siquidem communione, nemo revera dignus est, sed ea digni, per

quod Græci λαβίδα vocant; latine Cochlear non immerito adiat. Hujus frequens in Euchologio mentio occurrit, ut in præsanctificatorum liturgia, εἴτα λαβίδων τὴν ἁγίαν λαβίδα, βάπτει αὐτὴν ἐν τῷ ἁγίῳ αἵματι.

gratiam, omnes efficitur, quemadmodum et gratia, ut D. Paulus testatur, salvati sumus. Qui vero ejusmodi receptacula secum asserunt, iisque ad communionem percipiendam uti volunt, quippe qui expertem animi materiam Dei imaginē antepo-

nant, ac eos quoque qui illis sic poscentibus impertiverint, segregatione canon puniri jubet.

ARIST. « Manus in crucis figuram componit, qui
 « eucharistiam sumpturus est, ac ore sumit;
 « qui vero receptaculum aureum, vel alius ma-
 « teriæ manus vice præparat, segregandus est. »

Homo, ad Dei similitudinem creatus, est supra omnem creaturam sensibilem, et Christi corpus, et templum est juxta divinum Apostolum. Si quis itaque se divinæ communionis participem esse cupit, eamque non ore accipit, ut manus suas in crncis formam figurans, sed receptaculum quod-

Α μένους τὴν κοινωνίαν ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εικόνας τὴν ἄψυχον ὕλην, ἀφορίζεσθαι ὁ κανὼν λέγει καὶ τοὺς τοῦτου μεταδιδόντας αὐτοῖς.

ΑΡΙΣΤ. « Τὰς παλάμας εἰς σταυρὸν τυποῖ ὁ μετα-
 « ληψόμενος, καὶ λαμβάνων τῷ στόματι· ὁ δὲ
 « δοχεῖον χρυσοῦν ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης ἀντὶ χειρῶς;
 « σκευάζων ἀφοριστέος. »

Πάσης τῆς αἰσθητῆς κτίσεως ἐπέκεινα ὁ κατὰ εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καὶ σῶμα Χριστοῦ καὶ ναὸς ἐστὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Εἰ τις γοῦν τῆς θείας κοινωνίας μετασχεῖν βουληθεῖη, καὶ οὐ λάβῃ αὐτὴν τῷ στόματι, ὡς ἐν τύπῳ σταυροῦ σχηματίσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ δοχεῖόν τι χρυσοῦν, ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης κατασκευάσει ἀντὶ χειρῶς, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸ θεῖον δέξασθαι ὄψρον, καὶ τῆς μεταλήψεως ταύτης ἀξιοθῆναι· ἀφορισθήσεται αὐτὸς καὶ ὁ μεταδιδούς, ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εικόνας τὴν ἄψυχον ὕλην καὶ ὑποχείριον.

CANON CII.

« Oportet autem eos, qui solvendi et ligandi po-
 « testatem a Deo accepere, peccati qualitatem
 « considerare, et ejus qui peccavit ad conver-
 « sionem promptum studium, et sic morbo
 « convenientem afferre medicinam : ne si in
 « utroque immoderatione utatur, ab ejus qui
 « laborat salute excidat. Non enim simplex est
 « morbus peccati, sed varius et multiformis, et
 « multas incommodi propagines germinans : ex
 « quibus malum multum diffunditur, et ulterius
 « progreditur, donec viribus medentis reprima-
 « tur. Quare, qui medicinæ scientiam in spiritu
 « profitetur, oportet eum primum ejus qui pec-
 « cavit affectionem considerare, et, sive vergat
 « ad sanitatem, sive contra propriis moribus
 « provocet in se morbum, aspicere, et quomodo
 « ejus quæ intercedit vitæ rationisque curam ge-
 « rat : et si artificii non reluctatur, et ulcus
 « animæ auget per impositorum medicamen-
 « torum adjectionem, sic quoque misericordiam,
 « prout dignus est, impertiri. Omnem enim ra-
 « tionem inquit Deus, isque cui pastoralis tradi-
 « tus est principatus, ut errantem ovem reducat,
 « et ei, quæ est a serpente vulnerata, medea-
 « tur, et neque per desperationis præcipitia
 « impellat, nec ad vitæ dissolutionem et con-
 « temptum fræna relaxet : sed alia quidem
 « omnino ratione, sive per aciora et astringen-
 « tia, sive per molliora et leniora medica-
 « menta, affectioni resistat, et ad ulceris obduc-
 « tionem adnitatur, fructus pœnitentiæ exami-
 « nans, et sapienter dispensans et gubernans
 « hominem, qui ad superiorem illuminationem
 « vocatur. Nos enim utraque scire oportet, et
 « quæ sunt summi juris, et quæ sunt consuetu-
 « dinis, in iis autem, qui extrema non admit-

KANON PB'.

« Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ Θεοῦ
 « λαβόντας σκοπεῖν τὴν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα
 « καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος πρὸς ἐπιστροφήν
 « ἐτοιμότητα, καὶ οὕτω κατάλληλον τὴν θερα-
 « πείαν προσάγειν τῷ ἀρρώστῳ, ἵνα μὴ τῆ
 « ἁμαρτίας καθ' ἐκάτερον χρώμενος, ἀποσφαλεῖ
 « πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος. Οὐ γὰρ
 « ἀπλὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ νόσος, ἀλλὰ ποικίλη καὶ
 « πολυειδής, καὶ πολλὰς τῆς βλάβης τὰς παρα-
 « φυάδας βλαστάνουσα, ἐξ ὧν τὸ κακὸν ἐπὶ πολὺ
 « διαχέεται καὶ πρόσω βαίνει, μέχρις ἂν σταθῇ
 « τῇ δυνάμει τοῦ θεραπεύοντος. Ὡστε τὴν τῆν
 « ἰατρικὴν ἐν πνεύματι ἐπιστήμην ἐπιδεικνύμε-
 « νον πρότερον χρῆ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος διάθε-
 « σιν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εἴτε πρὸς τὴν υγίειαν
 « νεύει, ἢ τὸναντίον διὰ τῶν οικειῶν τρόπων
 « προσκαλεῖται καθ' ἐκεῖνο τὸ ἀρρώστημα,
 « ἐφορᾷ, ὅπως τε τῆς ἐν τῷ μεταξὺ προνοεῖται
 « ἀναστροφῆς, καὶ εἰ μὴ τῷ τεχνίτῃ ἀντιπάλαιε,
 « καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἔλκος διὰ τῆς τῶν ἐπιθεμι-
 « νων φαρμάκων αὐξάνει προσαγωγῆς, καὶ οὕτω
 « τὸν ἔλεον κατ' ἄξιαν ἐπιμετρεῖν. Πᾶς γὰρ λόγος
 « Θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγχειροῦσθῆναι
 « ἡγεμονίαν τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπανελα-
 « γεῖν, καὶ τρωθῆν ὑπὸ τοῦ ὕφους ἐξιάσασθαι,
 « καὶ μῆτε κατὰ κρημνῶν ὠθησάι τῆς ἀπογνώ-
 « σεως, μῆτε τὸν χαλινὸν ἐπιδοῦναι πρὸς τὴν τοῦ
 « βίου ἔκλυσιν τε καὶ καταφρόνησιν· ἀλλ' ἐν
 « ἐτέρῳ τρόπῳ πάντως, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέ-
 « ρων τε καὶ στυφρόνων, εἴτε διὰ τῶν ἀπαλοτέρων
 « τε καὶ πραοτέρων φαρμάκων, κατὰ τοῦ πάθους
 « στήναι, καὶ πρὸς συνούλωσιν τοῦ ἔλκους ἀν-
 « αγωνίσασθαι, τοὺς τῆς μετανοίας καρποῦς δοκι-
 « μάζοντι καὶ οἰκονομοῦντι σοφῶς τὸν πρὸς τὴν
 « ἄνω λαμπροφωρίαν καλούμενον ἄνθρωπον. Ἀμ-
 « φότερα τοίνυν εἰδέναι ἡμᾶς χρῆ, καὶ τὰ τῆς

« ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας, ἔπασθαι δὲ Ἀ
 « ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα τῶ
 « παραδοθέντι τύπῳ καθὼς ὁ ἱεὺρὸς ἡμᾶς ἐκδι-
 « δάσκει Βασίλειος (14). »

ΒΑΣ. Καὶ ἐν ἄλλαις συνόδοις ὠρίσθη τὸν κατὰ
 χώρην ἐπίσκοπον, τὸν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ παν-
 αγίου Πνεύματος ἐξουσίαν λαβόντα δεσμεῖν καὶ
 λύειν, μὴ πάντοτε προσέχειν τοῖς θεσμοθετηθεῖσι
 παρὰ τῶν κανόνων χάριν τῶν ἐπιτιμιῶν· ἀλλ' οἰκο-
 νομεῖν τὰυτὰ πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ἐπιτιμώμενα,
 ἦγουν πρὸς τὰς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ πρὸς τὰς δια-
 θέσεις, καὶ πρὸς τὰ ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ μὴν καὶ
 πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἀμαρτήματος, καὶ οὕτω
 προσάγειν ἐκάστῳ ἀρῶσθηματι θεραπείαν κατάλ-
 ληλον. Καὶ ὁ παρῶν δὲ κανὼν τοῦτο αὐτὸ διορίζεται,
 ἀνατιθέμενος τὸ πᾶν τῆς διὰ τῶν ἐπιτιμιῶν θερα-
 πείας τοῦ κάμνοντος, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἱατρούον-
 τος, ἦγουν τοῦ κατὰ χώρην ἐπισκόπου, καὶ τοῦ ἐπι-
 τραπεζομένου παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανό-
 νος οὗτός ἐστι, σαφέστατός τε καὶ εὐληπτός. Διὰ γὰρ
 τοῦτο οὐδὲ πλέον τι γέγραπται· παρ' ἡμῶν χάριν ἐρμη-
 νείας. Ἐν τῶ τέλει δὲ διορίζεται ὀφείλειν ἡμᾶς εἰδέναι
 καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τὰ τῆς συνηθείας. Γράφεται
 δὲ καὶ τὰ τῆς συμπαθείας ἀκολουθῶς τῶ ἀποστολικῷ
 ῥητῶ τῶ λέγοντι· *Εἰ δὲ τις οὐχ ὑπακούει τοῦ λό-
 γου ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτο σημειοῦσθαι,
 καὶ μὴ συναγαμίγνυσθαι αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ·
 μηδὲ ὡς ἐχθρὸν ἠγείσθαι, ἀλλὰ ὡς ἀδελφόν.* Ταῦτα γὰρ ἐλέους καὶ συμπαθείας εἰσὶν,
 ἦτοι συνηθείας, ἦγουν τοῦ ἦθους τῶ χρόνῳ δοκιμα-
 σθέντος καὶ βεβαιωθέντος. Συναγαγὼν τοίνυν, εἰπέ
 ὡς χρὴ ἡμᾶς εἰδέναι καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας τῶν
 κανονικῶν ἐπιτιμιῶν, καὶ τὰ τῆς συμπαθεστέρας
 συνηθείας· καὶ πῆ μὲν κανονικῶς θεραπεύειν τὰ
 ἀρῶσθηματα, ὅταν ἐτοίμως καταδέχωνται οἱ κά-
 μνοντες τὰ ἐπιτίμια· πῆ δὲ διὰ τῶν συνηθῶν καὶ
 συμπαθεστέρων ἱατροῦν, ὅταν σκληρότερο· ὥσιν εἰς

BAL.S. In aliis quoque conciliis statutum est, ut
 qui est loci episcopus, qui a sancti Spiritus gratia
 accepit potestatem ligandi et solvendi⁴⁴, non ea
 omnino observet, quæ de pœnis a canonibus sta-
 tuta sunt: sed eas modificetur, habita ratione
 personarum quibus infliguntur, earum scilicet
 ætatum et affectionum, et vitæ studiorum, et
 etiam qualitatis peccati; et sic unicuique morbo
 offerat convenientem medicinam. Præsens autem
 canon hoc ipsum quoque statuit, universam per
 pœnas ægroti curandi rationem medici prudentiæ
 ac judicio relinquens, episcopi scilicet illius loci,
 et ejus cui hoc ab eo committetur. Et hic est
 quidem scopus canonis, manifestissimus et com-
 prehensu facillimus. Propterea enim nec plura a
 nobis in ejus interpretationem scripta sunt. In
 fine autem statuit, nos ea quæ sunt summi juris
 scire oportere, et quæ sunt consuetudinis (Græce
 est, καὶ τὰ τῆς συνηθείας). Invenitur autem etiam
 scriptum τὰ τῆς συμπαθείας quæ sunt commisera-
 tionis, consequenter dicto apostolico, quod ita se
 habet: *Si quis autem id, quod a nobis dicitur, non
 audit, hoc per Epistolam significari, et ne cum illo
 consuetudinem haberi ut confundatur: neque ut ini-
 micum existimate, sed admonete ut fratrem*⁴⁵. Ea
 autem sunt misericordiæ et commiserationis, sive
 consuetudinis et moris scilicet tempore compro-
 bati et confirmati. His ergo simul colleetis, dic,
 quod oportet nos scire, et quæ sint pœnæ canonicæ
 summo jure, et quæ sunt paulo mitioris consue-
 tudinis: et aliquando quidem morbos canonicè
 curare, quando, qui laborat, pœnas satis **282**
 prompte et non gravate acceperint; aliquando

⁴⁴ Joan. xx, 23. ⁴⁵ II. Thess. II, 14, 15.

Guill. Beveregii notæ.

(14) Ἐκδιδάσκει Βασίλειος. Post hæc ultima
 ultimæ hujus canonis verba in codice Amerbachiano
 hoc scholiū legitur, Φιλανθρωπίας καὶ οὕτως ὁ νό-
 μος μεστός. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ θησιμαίου διηγο-
 ρεῖσάμεν, εἰ μὲν εἰς ἀγγεῖον πῆσθι ἀκάθαρτον εἶναι,
 εἰ δὲ εἰς πηγὴν ἢ εἰς λάκκον, οὐκέτι· οὕτω τὸν μὲν
 ποικίλον δεξαμένον χρώμα τῶν ἄλλων ἀποκρίνει, ὡς
 ἐλπίδα καθάρσεως ἔχοντα, τὸν δὲ ὀλόλευκον γενόμε-
 νον ἀναμίγνυσθαι τοῖς ἄλλοις κελεύει, ἵνα μὴ παρὰ
 πάντα τὸν βίον κεχωρισμένος διάγῃ τῶν ἄλλων. Καὶ
 τοῦτο δὲ τῶν πνευματικῶν τύπος. Τοῖς μὲν γὰρ
 πιστοῖς ἀμαρτάνουσιν οὐδὲ συνεστῆσιν ὁ θεὸς κελεύει
 νόμος, τοῖς δὲ ἀπίστοις εἰς ἐστῆσιν συγκαλοῦσι
 κελεύει ὁ θεσπέσιος Παῦλος συνεστῆσθαι. Οὕτως τοί-
 νυν ἔοικε τῶ ἐκ μέρους λεπρῷ, ὁ δὲ ἀπίστος τῶ πᾶ-
 σιν ἀπολέσσαντι τὴν φυσικὴν χροάν. Ἀλλὰ τοῦτοις καὶ
 προσδιαλεγόμεθα, καὶ συναναστρεφόμεθα, ἐκαί· οἱ δὲ
 οὐκέτι. Τοῦτο δὲ πάλιν ὁ Παῦλος διδάσκει, Ἐγραψα
 δὲ ὅτι μὴ συναμιγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφός· ὀνομα-
 ζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ λοιδόρος, ἢ πλεονέκτης, Καθαρὸν
 μὲν τοι κέκληκε τὸν ὅλον γεγεννημένον λευκὸν, οὐχ ὡς
 ὑγιὲς ἔχοντα σῶμα, ἀλλ' ὡς μηκέτι τοὺς πλάζοντας
 κατὰ τὸν νόμον μολύνοντα. *Hæc etiam lex humanitate*

*plena est. Quemadmodum enim de morticino disse-
 ruimus, si quidem in vasculum ceciderit, immundum
 esse; sin autem in fontem aut lacum, nequaquam:
 sic [leprosum] qui varium suscepit colorem, lex ab
 aliis secernit, ut spem purgationis habentem; cum
 autem, qui omnino albus factus est, aliis commisceri
 D jubet, ne per totam vitam ab aliis separatus degat.
 Cæterum hoc rerum spiritualium typus est. Cum fide-
 libus enim delinquentibus nec una rescit divina lex
 præcipit, cum infidelibus autem ad convivium vocan-
 tibus divus Paulus una convivari jubet. Illi enim ex
 parte leprosis similes sunt; infideles autem iis, qui
 omnem naturalem colorem perdiderunt. Atqui his et
 una colloquimur, et conversamur: cum istis autem
 nequicquam. Hoc autem et Paulus docet, iniquis,
 Scripsi autem vobis, ne commisceamini, si quis fra-
 ter nominatus sit, vel fornicator, vel convitiator, vel
 avarus. Mundum porro cum appellavit, qui omnino
 albus, factus est, non quod sanum corpus habeat, sed
 quod vicinos non amplius juxta legem contaminet.
 Hoc autem scholiū, neque in Bodleiano nostro,
 nec Atoniensi, nec alio quem videre contigit, co-
 dice habetur*

vero per consuetas et mitiores medicinas, quoniam ii, quibus medicina adhibetur, ad poenas suscipiendas paulo duriores fuerint. Ad hæc consueta enim nemo resistit. His consimiliter jubet magnus quoque Basilus in tertio suo canone.

ZONAR. Cum de multis ac variis multarum generibus synodus dissererit, suasque singulis criminibus poenas vicissim debitas constituerit, hoc demum canone episcoporum iudicio universa permisit. Nec vero solum de peccatorum qualitate graviorane an leviora sint, cogitandum, sed ejus quoque qui peccavit, affectionem, et quomodo ad poenitentiam disponitur, an scilicet ad ea remedia quæ acrimoniam acerbitateque habeant, excipienda sit paratus, an vero curationem mollis ac segnis animus reformidet, inspiciendum, proque affectionum varietate, diversam curandæ ægritudinis rationem ineundam esse demonstrat, ne duobus forte eodem crimine obstrictis, quorum alter ad luendas errati poenas paratus sit, segnior se alter ac tardior præbeat, qui utrumque curandum suscepit, si solius peccati spectata ratione eadem utriusque remedia curationis adhibeat, aberret longius, ac ægrotanti salutem afferre non ita facile possit. Nam ille quidem alter, ad expianda crimina strenue paratus, etiam si acerbior homini poena luenda sit, non recusabit, seque totum illius a quo regitur voluntati, arbitrioque permittet; alter vero qui nullo se poenitentiae amore incensum ostendat, acriorem quamcunque medicinam fastidiosè respuet, neque modo morbos facinora etiam graviora præcipitabit.

Multiplex enim est, inquit Patres, ac varius peccati morbus, multasque propagines erroris emittit, ex quibus malum longe lateque diffunditur, hoc est, latius evagatur ac serpit, donec eousque processerit, ut etiam medicinam adhibere cupientis longe superet facultatem. Proinde, sit illa prima, inquit, spiritualis medici cura, ut eum qui peccavit, quemadmodum animo affectus sit, diligenter inspiciat, an ardentior agat poenitentiam, et sanitatem appetat, an contra, morum improbitate morbum suum ipsemet eugeat; tum quænam hominis post admissum facinus vitæ ratio ac modus; an cum medici artificio ipsemet, insania D correptorum more, colluctetur; illi enim medicis adversantur, salutariaque ipsis medicamenta adhibentes repellunt. Illud quoque sedulo animadvertat; ne forte animæ ulcus ipsa curatione medicamentorumque appositione crudescat; itaque oleum, ut ægritudinis ratio postulabit, medicamentis admisceat. Est vero id quod dicit hujusmodi; esse nimirum a spirituali medico attentè considerandum ægrotantis affectum; ut nec eum, qui angusto pusilloque animo sit, vehementioribus remediis urgeat, ne vulneris molestiam, desperata ab eo curatione, adhuc magis intendat; neque, quem asperioribus medicamentis sufficere posse intellexerit, in eo curando facillioribus utatur, ex

τὴν ὑπολόχην τῶν ἐπιτιμίων λατρεύομενοι. Εἰς ταῦτα γὰρ τὰ συνήθη οὐκ ἂν τις ἀντισταίη. Παρομοίως δὲ τούτοις πρᾶξελεύτεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ γ' κανόνι αὐτοῦ.

ZONAR. Περὶ πολλῶν ἐπιτιμίων καὶ διαφόρων διαλεχθεῖσα ἡ σύνοδος, καὶ τῶν ἀπειριθμηθέντων πταισμάτων ἐκάστῳ τὸ κατάλληλον ἀποτάξασα τελευταῖον διὰ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ πᾶν τῇ κρίσει τῶν ἐπισκόπων ἀνέθετο. Καὶ χρῆναι φησὶ μὴ μόνον τὴν ποιότητα τῆς ἁμαρτίας σκοπεῖν, εἰ μεγάλη τυχὴν εἴη ἢ μετρία, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηχότου διάθεσιν, καὶ ὅπως πρὸς τὴν μετάνοιαν διατίθεται· εἰ ἐτοιμῶς ἔχει δηλαδὴ δέξασθαι φάρμακα στυφοντα καὶ πικραίνοντα, ἢ μαλακώτερον διάκειται, καὶ νωθρότερον πρὸς τὴν θεραπείαν, καὶ οὕτω κατάλληλον προσάγειν τὸ ἴαμα· ἵνα μὴ, δύο τυχὴν τῶν τὸ αὐτὸ ἁμαρτησάντων δεύων, καὶ τοῦ μὲν ἐτοίμου τυγχάνοντος πρὸς μετάνοιαν, τοῦ δὲ νωθρότερον διακειμένου, ὁ θεραπεύων αὐτοὺς πρὸς τὸ ἁμάρτημα μόνον ἀποβλέπων, καὶ ἐκατέρῳ αὐτῶν ὁμοίως χρώμενος, ἀποσφαλῆι πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος. Ὅ μὲν γὰρ ἐτοιμῶς ἔχων πρὸς τὴν μετάνοιαν, καὶ ἀσθηρότερον εἴη τὸ ἐπιτίμιον, δέξεται τοῦτο, καὶ ἑαυτὸν ὑποθήσει τῷ τοῦ αὐτὸν οἰκονομοῦντος θελήματι· ὁ δὲ μὴ θερμότητα δεικνύς πρὸς μετάνοιαν ἀποδυσπετήσει πρὸς τὰ πάνυ στυφοντα φάρμακα, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἰαθήσεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἰσως ἐμπεσὼν χείρσιν ὑποπεσεῖται πλημμελείαις

non depellet, sed desperatione fortasse victus im

Πολυειδὴς γὰρ, φασὶν οἱ Πατέρες, καὶ ποικιλῆ τῆς ἁμαρτίας ἡ νόσος, καὶ πολλὰς παραφυάδας τῆς βλάβης βλαστάνουσα, ἐξ ὧν παραφυάδων τὸ κακὸν διαχεῖται, πλατύνεται δηλαδὴ καὶ πρόσεισι, ἕως ἂν τοιοῦτον γέννηται, ὥστε ὑπερνηκῶν καὶ τὴν τοῦ θεραπεύοντος δύναμιν. Διὰ ταῦτα, φησὶ, τὸν πνευματικὸν λατρὸν δεῖ πρῶτον τὴν τοῦ ἡμαρτηχότου διάθεσιν κατασκοπεῖν εἴτε θερμῶς μετανοεῖ, καὶ ὕγιας ὀρέγεται, εἴτε μᾶλλον τὴν νόσον αὖξει καὶ ἑαυτοῦ διὰ τρόπων κακίαν, καὶ πῶς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀναστρέφεται καὶ βιοῖ, καὶ εἰ μὴ τῷ τεχνίτῃ ἀντιπαλαίσει, ὅπερ γίνεται ἐπὶ τῶν μανίαν νοσούντων. Ἐκεῖνοι γὰρ τοῖς λατρεύουσιν αὐτοὺς ἀνθίστανται, καὶ οὐκ ἔως ἂν προσαγαγῆν αὐτοῖς τὰ σωτήρια φάρμακα. Σκοπεῖν δὲ καὶ τοῦτο, μήποτε λατρεύων καὶ φάρμακα προσάγων διὰ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν αὐξάνῃ τὸ ἔλκος τὸ ψυχικόν, καὶ οὕτω τὸν ἔλεον καταξίαν ἐπιματρῆιν. Ὅ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν· ὅτι προσέχειν δεῖ τὸν πνευματικὸν λατρὸν τῇ διαθέσει τοῦ κάμνοντος, καὶ μήτε τῷ μικροψύχῳ ἐπιτιθέσθαι στυφοντα φάρμακα, ἵνα μὴ μᾶλλον αὐξήσῃ τὸ ἔλκος, ἀπαγορεύσαντος πρὸς τὴν θεραπείαν ἐκεῖνου, μήτε τῷ δυναμένῳ τὰ αὐστηρότερα δέχασθαι μαλακώτερον προσφέρεσθαι, ὥστε διὰ τὴν μαλακότητα τῶν ἐπιτιμίων ἐμπέπτειν ἐκεῖνον εἰς τὸ αὐτὸ πάθος καὶ εἰς μείζον ἰσως· ἀλλ' ἐπιματρῆιν τὸν ἔλεον κατ' ἀξίαν, ἧγουν ἔλεειν ἕκαστον ἀξίως τῆς αὐτοῦ δια-

θέσως, καὶ ἐλαφρύνειν μὲν τῷ μικροψύχῳ τὴν ἀπιτιμῆσιν, βρύνειν δὲ τῷ μεγαλοψύχῳ αὐτὴν, καὶ ἀμφοτέρω δι' ἑλεον ποιεῖν· ἵνα τὸν μὲν ἐκκαθάρῃ τοῦ ῥύπου, τῷ δὲ μὴ ἐπιξέσῃ τὸ τραῦμα, καὶ χεῖρον τὸ ἔλκος ἐργάσῃται.

abjectioris hominem, levioere pœna, magni vero totum misericordie tribuendum, ut ab altero quidem squalorem et sordes abstergat, alterius vero vulnus ne scalpendo adhuc magis exasperet.

Ἡ γὰρ πᾶσα φροντίς καὶ σπουδὴ τῷ τε Θεῷ καὶ τῷ ψυχῶν ποιμένι τοῦτο ἐστὶ, τὸ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν, καὶ τὸ φαρμαχθὲν ὑπὸ τοῦ ὕψους ἐξιάσασθαι, καὶ μήτε διὰ τῆς αὐστηρίας ὠθῆσαι κατὰ κρημνοῦ τῆς ἐπιγνώσεως, μήτε διὰ χανυνότητος καὶ τῶν ἀπαλωτέρων φαρμάκων ἐνδοῦναι αὐτῷ τὸν χαλινόν, ὡς ἴππῳ, ὥστε σκιρτᾶν καὶ βίον ἐκλυτον ζῆν, ἀλλὰ σπεύδειν ἀντιστῆναι τῷ πάθει εἴτε δι' αὐστηρίας εἴτε διὰ πραότητος, ὡς ἀν διαθείσῃ; ἔχη πρὸς αὐτὰ ὁ θεραπείστος. Τοῦτο δ' ἐστὶν, εἰ δοκιμάζει καὶ καταστοχάζεται τοὺς τῆς μετανοίας αὐτῶν καρπούς, καὶ οἰκονομεῖν τὸν πρὸς τὴν ἀνω λαμπροφορίαν, ἣσιν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν καλοῦμενον ἀ-θρωπον. Ἀμφοτέρω οὖν ἐνδέχεται ἡμᾶς γινώσκειν, φασὶν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες, καὶ τὰ τῆς ἀκριθείας, καὶ τὰ τῆς συνηθείας ἢ συμπαθείας. Γράφονται γὰρ καὶ ἀμφοτέρω, ἣσιν καὶ ὅσα ἢ ἀκριθεία βούλεται, καὶ ὅσα τὴν συμπαθὲς ἀπατεῖ εὐκαίρως; καὶ σὺν διακρίσει γινόμενον ἢ τὰ τῆς συνηθείας, ἣσιν τὰ τοῦ ἔθους τοῦ χρόνῳ δοκιμασθέντος καὶ βεβαιωθέντος, ὃ καὶ ὡς νόμον κρατεῖν καὶ οἱ θεοὶ κανόνες, καὶ οἱ τῆς πολιτείας νόμοι κελεύουσι. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἐπὶ τῶν μὴ καταδαχθέντων τὴν ἀκρότητα τῶν παραδοθέντων τύπων ἐπισθαι τῇ συνηθείᾳ ἐδίδαξε. Τὴν ἀνω δὲ λαμπροφορίαν, εἶπεν, ὅτι τοῖς θεοῖς; Ποτράσι καὶ διδασκαλοῖς βασιλεία τῶν οὐρανῶν πρὸ τῶν ἄλλων ἢ ἑλλαμψίς κέκριται, ἢ ἐκ τῆς θέας φύσεως, καὶ τὸ νοῆσαι τελειώτερον.

docuit Illustrationem porro supernam dixit, eo in primis ex natura divina emanante, ac perfectiore esse judicaverunt.

ΑΡΙΣΤ. « Ἡ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ πᾶσι σκοπεῖται ἐ ποιότης, καὶ ἢ ἐπιστροφή καθορᾶται; καὶ οὕτως ἐ μετρεῖται τὸ ἔλεος. »

Τὰ μὲν ἐπιτίμια ἐφ' ἑκάστῳ ἀμαρτήματι ὤρισαν οἱ Πατέρες. Τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν ἀνέναντον πρὸς τὸν τὴν ἐξουσίαν παρὰ Θεοῦ λαβόντα τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν ὅπω; αὐτὸς καὶ τὴν ποιότητα σκοπήσῃ τοῦ ἀμαρτήματος, καὶ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ ἡμαρτηκότος, καὶ οὕτως ἐπιμετρήσῃ τὸ ἔλεος, τὴν θεραπείαν προσάγων κατάλληλον τῷ ἀρρώστῳ ἡμαρτήματι. Ὁ γὰρ πᾶ; λόγος; τῷ Θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγκεχειρισμένῳ ἡγεμονίαν ἐν τούτῳ ἐστὶ, ἐν τῷ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν, καὶ μὴ κατὰ κρημνῶν ὠθῆσαι τῆς ἀπογνώσεως, καὶ τὸν τραυθέντα ὑπὸ τοῦ ὕψους; ἐξιάσασθαι, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ στυφόντων, εἴτε διὰ τῶν ἀπαλωτέρων καὶ πραοτέρων φαρμάκων.

A quo illum pœnæ levitas in eandem vel etiam graviozem noxam rursus impellat : sed esse miserationem unicuique pro meritis impertiendam, hoc est pro ea, quæ in singulis fuerit animi affectione, ita uniuscujusque miserendum; et animi quidem spiritus et erectum, graviore puniendum; idque totum squalorem et sordes abstergat, alterius vero vulnus ne scalpendo adhuc magis exasperet.

Omnis siquidem tum ipsius Dei tum pastoris animarum cura et studium in eo positum est, ut errabundas oves in suam stationem revocet, ac serpentis veneno infectis salutarem faciat medicinam, nec vel acerbitate nimia in prærupta desperationis impellat, vel indulgentia ac remediorum facilitate habenas quodammodo, quasi equo, ad lasciviam solutumque vitæ genus remittat : sed vitiis obsistere, adhibita vel austeritate vel lenitate, pro ejus, quem curandum suscepit, affectione contendat. Quod quidem ita fiet, si ipsorum pœnitentiæ fructus examinaverit et diligenter consideraverit; proindeque hominem ad illustrationis supernæ claritatem, ad regnum nimirum cœlestis vocatum, regendum sibi moderandumque suscipiat. Duo igitur illa, inquit synodi Patres, licet nobis cognoscere, tum ea quæ summi juris sunt, tum ea quæ consuetudini sive misericordie tribuuntur. Utraque enim scriptis commendata existant; et ea nimirum, quæ summi juris severitas exigit, et quæ, temporis opportunitate servata iudicioque adhibito, commiseratio postulat : vel quæ consuetudo, mos videlicet hominum temporis diturnitate probatus confirmatusque deposcit. Nam ea quoque instar legis, tum sacrorum canonum decretis tum civilium etiam legum constitutionibus obtinet. Magnus quoque Basilius in iis, qui pœnarum severitatem antiquis formulis expressam non admittunt, sequendam esse consuetudinem quod regnum cœlorum in illustratione quadam Dei cognitione, sancti Patres ac doctores positum

ARIST. « Peccati qualitas in omnibus consideratur, et conversio perspicitur. Et sic misericordie mensura disponitur. »

Pœnas quidem cuique peccato adhibendas decreverunt Patres. Sed totum iudicium ei relinquunt qui ligandi et solvendi potestatem a Deo accepit, ut ille et peccati consideret qualitatem, et ejus qui peccavit conversionem, et sic misericordiam mensura disponat, medelam morbo convenienter adhibens. Omnis enim ratio Deo et ei cui pastoralis traditur principatus, in eo est, ut errantem ovem reducat, et non in desperationis præcipitia impellat, et a serpente vulneratum medicetur, sive per sciora et astringentia, sive per molliora et leniora medicamenta.

KANONEΣ

THE AGIAS KAI OIKOYMENIKHΣ EBAOMHΣ SYNΘAΟΥ.

CANONES

SANCTÆ ET UNIVERSALIS VII SYNODI.

284 BALS. Sancta et œcumenica septima synodus fuit anno 6296, indictione 11 sub imp. Constantino et Irene, matre ejus, (erat autem hic Constant., filius Leonis filii Copronymi) 367 sanctis Patribus Nicææ Bithyniæ secundo congregatis, adversus eos qui imaginum hostes seu Christianorum erant accusatores. Quæ quidem imagines relative adorari et salutari decrevit.

ZONAR. Sancta et œcumenica septima synodus Constantino et Irene ejus matre imperantibus, celebrata fuit. (Constantinus hic porro Leonis ex Copronymo geniti filius) trecentis septem et sexaginta sanctis Patribus Nicææ, quæ in Bithynia est, adversus imaginum hostes seu Christianorum accusatores, congregatis. Quæ quidem imagines relative adorandas et amplectendas, quemadmodum et verendæ crucis figuram, decrevit, et fidelium Ecclesiæ tradidit, sic a Domino assumptæ humanitatis, et ejus, quæ ipsum sine semine modoque prorsus inexplicabili edidit, Deiparæ omniumque sanctorum simulacra, esse colenda. Sed et, ad Ecclesiæ constitutionem fideliumque utilitatem, subjectos præterea canones promulgavit.

CANON I.

« His, qui sacerdotalem dignitatem sortiti sunt, testimonio et ad recte se gerendum instituta sunt cononicarum constitutionum descriptiones: quas cum Deiloquo Davide libenter recipientes, ad Dominum Deum cantamus, dicentes: « In via mandatorum tuorum lætatus sum, tanquam in omnibus divitiis⁶⁶; et man-

⁶⁶ Psal. cxviii, 14.

Guill. Beveregii notæ.

(15) 'Εν ετει ζσςς'. Aufer 5508 ab 6296, et reliquus fiet annus 788. Hoc igitur anno, juxta Balsamonem, a Christi Nativitate currente celebrata est hæc secunda Nicææ synodus. Græcorum autem anni, non Latinorum instar Kalendis Januariis, sed Septembribus ineunt. Et quidem mense Septembri synodus hæc Nicææ congregata est, indictione 11 (α' non α', ut in Græco textu male imprimitur). Ac proinde antequam annus 788 Julianus cœptus est; quippe qui ante Kal. Jan. sequentes non incepti. Habitum est ergo hoc concilium anno Juliano Dom. 787, quemadmodum et antea observatum est. Sed Paulus Diaconus

BAAΣ. 'Η ἀγία καὶ οἰκουμένη ἐβδόμη σὺνδοδος γέγονεν ἐν ετει ζσςς' (15), Ἰνδικτιῶνος α', ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ (ἦν δὲ οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοπρωνύμου), τριακοσίων ἐξήκοντα ἑπτὰ (16) ἁγίων Πατέρων συναθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τὸ δεύτερον κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἦγουν Χριστιανοκατηγόρων· ἦτις τὰς εἰκονικὰς ἐκτυπώσεις προσκυνεῖσθαι καὶ κατασπάξεσθαι σχετικῶς ἐψηφίσατο.

ZONAP. 'Η ἐβδόμη καὶ οἰκουμένη ἐβδόμη γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ. 'Ην δὲ οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοπρωνύμου, τριακοσίων ἐξήκοντα ἑπτὰ ἁγίων Πατέρων ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἦγουν Χριστιανοκατηγόρων, ἦτις τὰς εἰκονικὰς ἐκτυπώσεις προσκυνεῖσθαι καὶ κατασπάξεσθαι σχετικῶς ἐψηφίσατο, ὁμοίως τῷ τοῦ τιμίου σταυροῦ τύπῳ, καὶ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν οὕτω εἶθεσθαι τοὺς τύπους τοῦ προσλήμματος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς αὐτῶν ἀσπύρας καὶ ἀβρόχης τεκούσης Θεοτόκου, καὶ τοὺς τῶν ἁγίων ἀπάντων. Ἀλλὰ καὶ κανόνας ἐξέθετο εἰς κατάστασιν ἐκκλησιαστικὴν καὶ εἰς ὠφέλειαν τῶν πιστῶν, οἵπερ εἰσὶν οὗτοι.

KANON A'.

« Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν μαρτυρίαν τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων εἰσὶν ὑποτυπώσεις· ἃς δεχόμενοι ἀσμένως, μετὰ τοῦ θεοφάνητος Δαβὶδ ἄδομεν πρὸς τὸν Δεσπότην Θεὸν λέγοντες: « Ἐν τῇ ἑδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθη, ὡς ἐπὶ παντὶ πλῆθει, καὶ ἐνετείλω δικαιοσύνην, τὴ μαρτυρίαν σου εἰς

anno 781, Cedrenus anno 786, alique aliis annis celebratum fuisse falso perhibuerunt.

(16) Τριακοσίων ἐξήκοντα ἑπτὰ. Sic etiam præter Aristenum Photius asserit, trecentos sexaginta septem episcopos huc concilio interfuisse, ἐπεὶ μὲν καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἱερῶν ἀνδρῶν πλήθει πλατυνομένη. Phot. De synodis. Nilus trecentos sexaginta tres solos fuisse scribit, συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τριακοσίων ἐξήκοντα τριῶν ἁγίων Πατέρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων. Nil. De syu. Psellus autem non plures quam trecentos quinquaginta fuisse tradidit, cujus etiam sententiam plerique amplexi sunt.

« τὸν αἰῶνα ἰσχυροῦμαι, καὶ ζήσομαι. » Καὶ Ἀ
 « εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἀντέλλεται
 « ἡμῖν φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆν
 « ἐν αὐτοῖς, ἐκφρονεῖ ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα
 « διαμένοναι. Ὅτι καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς
 « οὕτω φησὶν · « Ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι,
 « καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. Καὶ ὁ θεός
 « ἀπόστολος Πέτρος ἐν αὐτοῖς ἐγκυχωμένος
 « βοᾷ, Εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακίψαι. Καὶ
 « ὁ Ἁυλός φησι · « Ἐάν ἡμεῖς ἡ ἄγγελοι, ἐξ
 « οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐγγελι-
 « σάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Τούτων οὖν οὕτως
 « ἐχόντων καὶ διαμαρτυρομένων ἡμῖν, ἀγαλλιώ-
 « μενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἰ τις εὐροὶ σκύλα πολλὰ,
 « ἀσπασίως τοὺς θεοῦς κανόνας ἐνστερνιζόμεθα,
 « καὶ ἀλόκληρον τὴν αἰσῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευ-
 « τον κρατούμεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων
 « ἑσπλίγγων τοῦ πνεύματος τῶν πανευφήμων
 « ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συν-
 « ὄδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεῶν ἐπὶ
 « ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων
 « Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἐνός γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ
 « αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες, ὤρισαν πᾶ
 « συμφέροντα · καὶ οὐδὲν μὲν τῶ ἀναθέματι πα-
 « ρατίημουςι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν · οὐδὲ
 « δὲ τῆ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιρούμεν · οὐδὲ
 « δὲ τῶ ἀφορισμῶ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν · οὐδὲ
 « δὲ ἐπιτιμῶ παραδίδομεν, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως
 « ὑποβάλλομεν. « Ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος,
 « ἀρκούμενοι ταῖς παρούσιν, » ὁ βεδαικῶς εἰς
 « τρίτον οὐρανὸν, καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα.
 « Παῦλος ὁ θεός, ἀπόστολος διαβρήσθη βοᾷ. »

ΒΑΣ. Μαρτύρια λέγονται τὰ τῶν θείων Γρα-
 φῶν παραγγέλματα, ὡς διαμαρτυρόμενα καὶ ὑπα-
 τυπούμενα πῶς χρῆ πολιτεύεσθαι τοὺς πιστούς.
 Φασὶν οὖν οἱ παῖς συνόδου ταύτης ἅγιοι Πατέρες ὅτι
 κατασπαζόμενοι τοὺς προεκτεθέντας κανόνας παρὰ
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων
 καὶ τῶν τοπικῶν, ἀναθεματίζομεν τοὺς παρὰ
 τούτων ἀναθεματισθέντας, καθαιρούμεν τοὺς κα-
 θαιρεθέντας, ἀφορίζομεν τοὺς ἀφορισθέντας καὶ ἐπι-
 τιμῶμεν τοὺς ἐπιτιμηθέντας · ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ
 τρόπος, τούτέστιν οὐδὲν τι πλέον διὰ φιλοδοξίαν τού-
 τοις προστιθέμεν, ἀπιστευσάμενοι ὡς φιλάργυ-
 ροι, ἀλλ' ἀρνούμενοι ταῖς παρ' ἁγίων διδραχμαῖσι.
 Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος οὗτός ἐστιν. Ἐὰ δ' ἐν
 αὐτῷ περιεχόμενα γραφικὰ, σαφῆ ὄντα, ἐρμηνείας
 οὐ δέονται. Γίνωσκε δὲ ὅτι οὗτος μὲν ὁ κανὼν τῶν
 ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων μόνων ἐμνή-
 σθη · ὁ β' δὲ κανὼν ἤτις ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου διο-
 ρίζεται καὶ ἐτέρων ἁγίων θεσπίσματα ὡς τοὺς ἱε-
 ροὺς κανόνας κρατεῖν. Μὴ θαυμάσης οὖν πῶς καὶ
 περὶ καίτων οὐ γέγραπται ἡ ἐνταῦθα. Ἐκείνησαν
 γὰρ οἱ Πατέρες τοῖς ἀρθεῖλαι τότε λίαν κελῶς. Μὴ
 ἐναντιωθῆ δι' σοὶ ἡ ραῖα Ἰουστινιάνσιος. Νεαφά, ἡ
 κατασπαζόμενα εἰς σχολίον τοῦ δευτέρου κεφ. τοῦ α'

« danti justitiam, testimonium sua ⁴⁷ in sequenti
 « intellectum da michi, et vivam ⁴⁸. Et in sequenti
 « nos jubet. nam prophetica testimonia Dei servare,
 « et in eis vivere, ut quæ scilicet sequuntur
 « concilianda nullaque ratione labefacienda per-
 « maneant. Nam et qui Deum vidit Moses sic
 « ait : « Eis non licet addere, nec eis licet de-
 « trahere ⁴⁹. » Et divinus apostolus Petrus, in
 « iis glorians, exclamat : « Ad quæ angeli pro-
 « spicere desiderant ⁵⁰. » Atque aliam dicit Pau-
 « lus : « Etiam si nos vel angelus de cælo evan-
 « gelizaverit vobis præter id, quod nos evange-
 « lizavimus vobis, sit anathema ⁵¹. » Cum hæc
 « ergo ita se habeant, et sint nobis testata, iis
 « exultantes, ut si quis multa spolia invenerit,
 « divinos canones libenter amplectimur, eorum-
 « que constitutionem integram et illabefactam
 « confirmamus, qui editi fuerunt a sanctis spiri-
 « tus tubis, summa laude celebrandis apostolis,
 « et sex sanctis universalibus synodis, licque quæ
 « ad ejusmodi decretorum traditionem localiter
 « exactæ fuerunt, et nostris sanctis Patribus. Ex
 « uno enim eodemque Spiritu omnes illuminati,
 « quæ erant utilia, decreverunt : et quos anathe-
 « mati quidem transmittunt, nos quoque ana-
 « thematizamus ; quos vero depositioni, nos
 « quoque deponimus ; quos autem segregationi,
 « nos eisdem segregamus ; et quos pœnis tradunt,
 « nos quoque similiter subjicimus. Sine avaritia
 « namque sint mores, præsentibus contenti, is
 « qui tertium cælum conscendit, et arcana verba
 « audivit ⁵², divinus apostolus Paulus aperte
 « vociferatur.

BALS. Testimonia dicuntur Scripturarum præ-
 cepta, ut quæ testificentur et describant quomodo
 fideles vitam institueri oporteat. Hujus ergo san-
 ctæ synodi Patres dicunt, et sanctis apostolis,
 285 a sex universalibus, et a localibus synodis
 prius editos canones amplectentes, eos anathe-
 matizamus qui ab eis anathematizati fuerunt, dep-
 nimus qui fuerunt depositi, segregamus qui fuerunt segregati,
 eosque pœnis multamus, quibus fuerunt pœne
 statuta. Ab avaritia enim alieni mores, id est,
 nihil iis propter gloriæ cupiditatem adjicimus, ut
 avari, inexteplibiles ; sed iis, quæ ab illis constituta
 sunt, contenti sumus. Atque hic est quidem sco-
 pus hujus canonis. Quæ autem in eo continentur
 ad contextum pertinentia, ea, cum sint dilucida,
 non egent interpretatione. Scito autem, quod hic
 quidem canon apostolicorum tantum et synodalium
 canonum meminit : secundus autem canon synodi
 in Trullo, aliorum quoque sanctorum decreta
 tanquam sacros canones observari jubet. Ne mire-
 ris ergo cur nihil hic de iis quoque scriptum sit.
 Contenti enim fuerunt Patres iis, quæ tunc admodum
 pulchre de illis statuta sunt. Ne tibi autem adver-
 sari putetur Justiniani Novella 131, quæ in cou-

⁴⁷ Psal. cxviii, 138. ⁴⁸ ibid. 146. ⁴⁹ Deut. iv, 8. ⁵⁰ I Petr. i, 12. ⁵¹ Galat. i, 8. ⁵² II Cor. xii, 4.

mentario II, cap. primi lit. præsentis operis sita est, et universalium tantum synodorum et localium meminit. Per quæ enim secundum can. synodi in Trullo confirmavit, per eadem aliorum quoque sanctorum Patrum decreta, quæ eo comprehenduntur, stabilivit.

ZONAR. Pluribus locis testimonii nomen in sacris Litteris usurpatum reperias: quorum etiam locorum aliquos sancti Patres hoc canone protulere. Est igitur primo, quid testimonii nomine intelligamus, explicandum. Sunt ergo testimonii Domini constitutiones, quæ nobis, et quo pacto vita instituenda, et quibus suppliciiis puniendi sint, quicunque divina imperia contempserit, testantur atque ob oculos ponunt. Qui ergo sacri ordinis dignitate honestati sunt, iis divinos canones, quæque illorum auctoritate descripta et constituta sunt, testimonii loco esse debere, hujus synodi Patres affirmant. Quis enim vitæ modus, quæ ratio unicuique servanda, testantur, quæque illorum violatoribus pœnæ luendæ sint, minantur atque præmonstrant. Sunt vero iisdem canones etiam recte agendi præcepta: vitæ siquidem illorum honestatem tuentur atque componunt. Virtutem enim eo pacto in nobis efficiunt, Deoque conciliant, quo nullum præstantius recte agendi præceptum reperiri queat. Has igitur, inquit, canonicas constitutiones libenter, hoc est, cupide ac alacriter, amplexi, cum Davide illud occinimus: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis*¹³: quasi sic dicerent: Nos deambulantes, seu vitæ cursum peragentes ex testimoniiis tuis oblectamur exsultamusque, ut in omnibus

¹³ Psal. cxviii, 14.

Guill. Beveregii notæ.

(17) Δι' ὧν γὰρ ἐπεκύρωσε τὸν β' κανόνα. Secundum synodi Trullanæ canonem a Justiniano imperatore, novella puta 131 confirmatum esse Balsamon hic asseverat, non animadvertens Justinianum vita functum plusquam centum viginti annis terrenam cum cælesti corona prius commutasse, quam synodus Trullana celebrata fuit. Imo quidem novella ista a Balsamone citata etiam ante quintam generalem synodum Constantinopoli habitam pronulgata fuit, quippe qua quatuor tantummodo œcumenica concilia confirmata sunt. Sic enim se habet, *Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quæ a sanctis quatuor conciliis expositæ sunt, nisi firmatæ; hoc est, in Nicæna trecentorum decem et octo; et in Constantinopolitana, sanctorum centum quinquaginta Patrum; et in Ephesina prima, in qua Nestorius est damnatus; et in Chalcedonica, in qua Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus, et regulas sicut leges observamus.* Justinian. novel. 131. cap 1. Sed unde igitur Balsamon Trullanam etiam synodum a Justiniano confirmatam hauserit? Nimirum e Basilicis, in quæ dicta Justiniani Novella, longe aliter quam ab eo constituta, tralata est. Enimvero in Basilicorum lib. v. tit. 3, cap. 2, ista novella, sic legitur, *Θεσπιζόμεν τολύον τάξιν τόμων ἐπέχει τοὺς ὁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνα: τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπτά συνόδων ἐκτεθέντας; ἢ βεβαιωθέντας.*

Α τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ μεμνημένη μόνων τῶν οἰκουμηνικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶν. Δι' ὧν γὰρ ἐπεκύρωσε τὸν β' κανόνα (17) τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, συνεστήριξε καὶ τὰ τῶν ἐτέρων ἁγίων θεσπίσματα, τὰ τοῦτῃ περιεχόμενα.

ZONAR. Ἐν τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ πολλαχοῦ εὐρίσκεται τῶν μαρτυρίων τὸ ὄνομα, ὧν ἐνίων καὶ οἱ ἱεροὶ Πατέρες οὗτοι ἐν τῷ παρόντι κανόνι ἐμνήσθησαν. Δεῖ τοίνυν εἰπεῖν πρότερον τίνα εἶσι τὰ μαρτύρια. Μαρτύρια οὖν λέγονται αἱ τοῦ Κυρίου διατάγαι, αἱ διαμαρτυρόμεναι καὶ παριστώσαι πῶς δεῖ βιοῦν ἡμᾶς, καὶ ὅπως οἱ παραβάται τῶν τῷ Θεῷ διατεταγμένων τιμωρηθῶσονται. Φασὶν οὖν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες ὅτι τοῖς τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀξιωθεῖσιν οἱ θεοὶ κανόνες καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνων τυπούμενα καὶ ὀριζόμενα μαρτύριά εἰσι. Διαμαρτύρονται γὰρ πῶς χρῆ βιοῦν αὐτοὺς καὶ πῶς πολιτεύεσθαι, καὶ τὴν ἐκ παραβάσεως αὐτῶν ἀπειλοῦσι καὶ προδικύνουσι κόλασιν. Εἰσι δὲ τοῖς αὐτοῖς οἱ κανόνες καὶ κατορθώματα, συντηρούμενοι δηλαδὴ καὶ ρυθμιζόμενοι τὸν βίον αὐτοῖς. Οὕτω γὰρ κατορθοῦσι τὴν ἀρετὴν καὶ εὐαρεστοῦσι Θεῷ, οὐ μείζον οὐκ ἂν εὖροι κατορθώμα. Ταύτας τοίνυν τὰς κανονικὰς διατάξεις ἀσμένως, φασὶ, δεχόμενοι, ἀντὶ τοῦ ἀγαπητῶς, προθύμως, μετὰ τοῦ Δαβὶδ ἔδομεν. Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλοῦτῳ, τοῦτο λέγοντες, ὅτι Ὀδεύοντες, ἤγουν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ἀνούοντες, κατὰ τὰ μαρτύριά σου τερπόμεθα καὶ εὐφραίνόμεθα, ὡς ἐπὶ παντὶ πλοῦτῳ, ὡς ἐπὶ παντοδαπῷ καὶ πολυεῖδει πλοῦτῳ, ἢ ὡς περ εἰ πάντα τὸν πλοῦτον ὁμοῦ συναχθέντα εἰς ἓν, εἰ δυνατόν, εἰχόμεν· καὶ πάλιν· Ἐστελεῖτω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά

Ubi, ut videre est, loco quatuor septem synodi mendosè substituantur: quæ etiam sic postea recensentur et confirmantur, Nicæna prima, Constantinopolitana, Ephesina, Chalcedonensis, Constantinopolitana secunda, Constantinopolitana tertia, et Nicæna secunda. Unde palam sit Basilicæ, quæ Balsamoni imposuerunt, hoc præsertim in loco, ut alia in præsentem taceam, misere interpolata et corrupta esse; cum præsens etiam concilium Nicæna habitum a Justiniano confirmatum ibi dicatur, etiamsi ille plusquam ducentis annis antea mortuus fuerit, quam hæc corruptela, nec Balsamon primus, qui ea deceptus fuit. Nam longe ante eum Photius patriarcha Constantinopolitanus eandem Justiniani novellam eodem modo depravatam citavit. Ἡ γ' διάταξις τοῦ β' τίτλου τῶν Νεαρῶν τοῦς τῶν ἐπτά συνόδων κανόνας θέλει κρατεῖν καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν, ὡς τὰς θείας Γραφάς. Phot. Nomocan. tit. 1, cap. 2. Unde veri nobis simillimum videtur, istam Justiniani novellam hæc corruptela depravatam, et tribus ultimis conciliis auctam esse statim post tempora, quibus extremum eorum sive præsens habitum fuit; idque eo nomine, ut decreta hujus synodi de imaginibus adorandis legis vicem habere viderentur. Sed nihil incautius, nihil imprudentius perpetrari potuit; cum neminem lateat impossibile esse, ut Justinianus ea concilia confirmaret, quæ multis post ejus obitum annis celebrata sunt. Quod miror, neque a Balsamone, nec Photio, nec ab aliis antehac observatum.

σου εἰς τὸν αἰῶνα· συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι. Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐντέλλεται ἡμῖν φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν αὐτοῖς, δηλονότι ἀκράδαντοις καὶ ἀσαλεύτοις μένουσι. Ζῶμεν γὰρ ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ μαρτυρίοις, ὅταν ἀσάλευτα ταῦτα μένωσι, μὴ παραδαινόμενα παρ' ἡμῶν μηδὲ ἀθετούμενα. Ἀκράδαντα δὲ τὰ ἐστηριγμένα καὶ μὴ ῥιζιδίως κινούμενα λέγονται. Κράδῃ γὰρ ὁ κλάδος λέγεται τῆς συκῆς, ὃς ἀσθενὴς ἐστὶ καὶ εὐκόλως συνθλώμενος. Ὁ γοῦν ἐστηριγμένος καὶ μὴ εὐκόλως κινούμενος ἀκράδαντος λέγεται. Εἶτα καὶ τὴν Μωϋσῆν παράγει λέγοντα, ὅτι Ἐρ αὐτοῖς, τοῖς θεοῖς; δηλαδὴ διατάγμασιν, οὐκ ἐστὶ προσθεῖναι, καὶ ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ἀφελεῖν· καὶ τοὺς ἀποστόλους, τὴν μὲν τὴν πίστιν θερμότατον Πέτρον. ἐν αὐτοῖς καυχούμενον, καὶ εἰπόντα· Εἰς δ' ἐπιθυμοῦσιν ἀγγελιοὶ παρακύψαι, ὅτινα εἰσιν, ὡς ἐκεῖνός φασιν, ἃ οὐκ ἀνηγγέλη ἡμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ἡμῖν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· εἰ καὶ τινες ἐτέρως ἐξηγοῦνται τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ῥητόν· τὸν δὲ τὴν ζῆλον πολλὸν Παῦλον βοῶντα· Κἄν ἀγγελος εὐαγγελιζῆται ὑμῖν παρ' ὃ παραλάβετε, ἀνάθεμα ἐστω. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπάγουσιν οἱ τὸν κανόνα τοῦτον ἐκθέμενοι ὅτι, τούτων οὕτως ὄντων καὶ διαμαρτυρομένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἰ τις εὐροὶ σκύλα πολλὰ (καὶ τοῦτο τὸ Δαυιδικόν). Σκύλα δὲ τὰ τοῖς νεκροῖς τοῖς ἐν πολέμῳ πεσοῦσι περιεκείμενα λέγονται, εἴτε ἐσθῆτές εἰσιν, εἴτε ὅπλα, εἴτε τις κόσμος. Τὸ ὑπερβάλλον οὖν διὰ τούτου ὁ προφήτης ἐδήλωσε τῆς ἀγαλλιάσεως. Οἱ γὰρ τοὺς ἐν πολέμῳ πεσόντας σκυλεύοντες νενεμηκότες ἂν νοοῖντο, καὶ τῶν ἐναντίων ὑπερτερησαντες, καὶ διπλῆν τὴν ἀγαλλίαν εἶχουσι, τὴν μὲν διὰ τὴν νίκην, τὴν δὲ διὰ τὸν πλοῦτον, ὃν ἐκ τῶν σκύλων συνήγαγον· οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς, οἱ Πατέρες οὗτοι φασιν, ἀγαλλόμενοι τοὺς θεοῦ κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, ἀντὶ τοῦ, ἀγαπητικῶς δεχόμεθα καὶ κατασπαζόμεθα. Οὐδ' γὰρ ἀγαπῶμεν, περὶ τὰ στέρνα ταῖς περιπλοκαῖς τιθέντες κατασπαζόμεθα; ἢ ἀντὶ τοῦ, ἐγκαρδίως φιλοῦμεν· περὶ τὰ στέρνα γὰρ ἡ καρδία ἡμῶν. Καὶ ὁλόκληρον καὶ ἀσάλευτον τὴν αὐτῶν διαταγὴν τηροῦμεν, φασί. Κρατυνομένων, ἤγουν ἐπικυρουμένων καὶ βεβαιουμένων τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν κατὰ τόπους συναθροισθεισῶν, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, δηλαδὴ τῶν ἐκτὸς συνόδων κανόνας ἐκτεθεικότων· πάντας γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἁγίου φωτισθέντες τὸν νοῦν ὥρισαν τὰ συμφέροντα, καὶ πάντα, φασί, κατ' ἐκείνους καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν. Οὐδ' γὰρ ἐκείνοι ἀναθεματίζουσι, καὶ ἡμεῖς· οὐδ' δὲ ἀφορίζουσι, καὶ ἡμεῖς; οἷς δὲ ἐπιτιμῶσι, καὶ ἡμεῖς; ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσι. Τὸ μὲν ῥητόν ἀποστολικόν· ἐχρήσαντο δὲ τούτῳ οἱ τῆς συνόδου, δηλοῦντες, οἶμαι, ὅτι οὐδὲν πλέον τοῖς παρ' ἐκείνων διαταγεῖται θέλομεν ἡμεῖς προσθεῖναι διὰ φιλοδοξίαν ἀπληστευόμενοι, ὡς οἱ φιλάργυροι ἀεὶ ζητοῦντες, οἷς ἔχουσι, προσθεῖναι· ἀλλ' ἀρκού-

A divitiis, non minus videlicet, ac si divitiarum omni copia varietateque affuerimus, vel si divitiis omnibus in unum locum, si fieri posset collectis perfrui datum esset. Et rursus: *Mandasti justitiam testimonia tua in sæculum, intellectum da mihi, et vitam* ⁸⁵. Et in sæculum testimonia Dei servare prophetica voce jubemur, ac in ipsis vivere, ita scilicet ut firma illa, inconcussa que permaneant. Tunc enim in Dei testimoniis vivimus, cum ea immota stabili vestigio, nullo nostro facto violata aut contempta, nituntur; ἀκράδαντα namque dicuntur, quæ firmo nixu hærent, nec ita facile commoveri possunt. Est enim κράδῃ ficus ramus tener et fragilis. Qui igitur ita stabilitus est, ut haud sæcili negotio moveri queat, ἀκράδαντος nominatur. Mossem deinde producit, qui ad ea, divina decreta videlicet, Nihil addi, nec ab iis quidquam auferri licere affirmat ⁸⁶. Tum ex apostolorum quoque numero, primum quidam immenso fidei amore flagrantem Petrum illum, magnifice se in ipsis effertentem; *in qua desiderant* ⁸⁷, inquit, *angeli prospicere* ⁸⁸, quæ sunt, ut ille ait, ea quæ nuntiata sunt nobis per eos qui evangelizaverunt nobis in Spiritu sancto; quamvis alii hunc apostoli locum aliter explicant. Deinde Paulum multo zelo incensum, qui sic obtestabatur: *vel Si angelus annuntiet vobis, præter id quod accepistis, anathema sit* ⁸⁹. Proinde cum hæc, inquit canonicos auctores, **286** ita constituta sint, nobisque testata, in iis exultantes, sicuti qui invenit spolia multa (et hoc Davidicum est). Spolia vero dicuntur ea, quibus qui in bello cecidere induti sunt, tum vestes, tum arma, tum quidquid ad ornatum aliquo modo pertinet: hic ergo lætitiæ magnitudinem Propheta demonstravit. Nam qui interfectis in bello spolia detrahunt, victoriam reportasse ac superiores adversariis fuisse intelliguntur, geminaque, partim ob victoriam qua potiti sunt, partim ob spolia quibus sunt ditati, voluptate perfruuntur. Eodem modo nos quoque, aiunt Patres, exultabundī, divinos canones pectoribus admovenus, hoc est, perlibenti animo accipimus, et amplectimur; quos enim diligimus, pectora brachiis amplexi salutamus; vel intimo cordis affectu diligimus (est namque in pectore cordis locus), eorumque constitutionis universas, neque ulla ex parte labefactatas conservamus, inquit, ac retinemus; ratis scilicet ac confirmatis iis canonicis, tum quos sancti apostoli, tum quos œcumenicæ, quosque item locales synodi, quos etiam extra synodicos conventus sancti Patres nostri edidere. Omnes namque, ejusdem sancti Spiritus lumine illustrati, utilia decrevere, ac omnia, inquit, ex illorum institutis nos quoque sancimus. Quos enim illi anathemate, aut depositione, aut segregatione, aut aliis pœnis afficiunt, illos eodem prorsus multæ genere nos quoque damnamus. Sint etenim mōres

⁸⁵ II Cor. xii, 4. ⁸⁶ Psal. cxviii, 158. ⁸⁷ Deut. iv, 2. ⁸⁸ I Petr. i, 13. ⁸⁹ Galat. i, 9.

sine avaritia, contenti presentibus, inquit Aposto-
lus. Quæ quidem verba synodi auctores usurpa-
vere, illud, ut arbitror, indicantes, se nihil scilicet ad ea quæ jam ab antiquis Patribus consti-
tuta sunt ambitioni studentes adungere, avarorum more, qui ad ea quæ possident aliquis addere
assidue contendunt: sed presentibus, his uimirum quæ a sanctis Patribus definita sunt, esse
contentos.

ARIST. « Canones divinos, sanctorum nempe apo-
stolorum, synodorum sex œcumenicarum, nec
non topicarum, utique et sanctorum Patrum
nostrorum ab uno scilicet et eodem Spiritu
sancto inspiratorum, libenter amplectimur.
Eos igitur quos ii anathematizarunt, et nos
anathematizamus; quos deposuerunt, depō-
nimus; quos segregarunt, segregamus; et
quos pœnis subjecerunt, eosdem et nos pœnis
subjicimus. »

Septima hæc synodus secundo in Nicæa habebatur, sub Constantino execrandi impilque Coproniyi nepote, et Irene matre ejus ex Athenis oriunda, congregatis consilio et exhortatione Tarasii archiepiscopi Constantinopolitani, trecentis sexaginta septem Patribus divinis. Conventus autem eorum erat adversus imaginum hostes sive Christianorum accusatores, et eos anathematizarunt: Ecclesiæ autem antiquum ejus ornatum restituerunt, eamque imaginum habere expressiones, et relative eas salutare recte definirunt: pari vero ratione etiam crucis honorabilis adorari figuram: amplectentes et confirmantes tum summa laude prædicandorum et sanctorum apostolorum, tum sex sanctorum conciliorum generalium, et etiam provincialium canones; et eos qui ab illis anathematizati fuissent, anathematizarunt et ipsi, et depositione ob aliquod crimen damnatos, similiter et ipsi condemnarunt, segregatos autem segregarunt, et pœnis subjectos æqualibus pœnis subjecerunt; nihil omnino iis, quæ sanctis apostolis et divinis Patribus exposita et decreta fuerunt, vel addentes vel subtrahentes.

287 CANON II.

« Quoniam psallentes Deo repromittimus, In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar
eloquiorum tuorum: omnes quidem Christianos hoc servare saluberrimum est; eos autem præcipue qui sacerdotalem dignitatem obtinent. Quamobrem decernimus, quemlibet
quidem, qui ad episcopalem gradum est provehendus, Psalterium omnino nosse, ut ex eo omnem quoque suum clericum ita institui
moneat: a metropolitano autem bene examinari, an ad sacros canones diligenter ac cum
perscrutatione, non autem obiter cursimque legendos prompto paratoque sit animo, et
sacrum etiam Evangelium et librum divini Apostoli omnemque divinam Scripturam; et
in divinis præceptis versari, et populum sibi commissum docere. Nostræ enim hierarchiæ
substantiæ sunt eloquia divinitus tradita,

ΑΡΙΣΤ. « Τοὺς θείους κανόνας ἀσπασίως ἐνοστη-
ρίζομεθα, τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ἐξ οἰκου-
μενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶν, πρὸς δὲ
καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ὡς ἐξ ἐνὸς καὶ
τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμπνευσθέντων.
Οὐδὲ οὖν ἀνεθεμάτισαν, ἀναθεματίζομεν· καὶ
οὐδὲ καθέλκον, καθαιρούμεν· οὐδὲ ἀρώρισαν,
ἀφορίζομεν· καὶ οὐδὲ ἐπιτίμησαν, ἐπιτιμῶ-
μεν. »

B

Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἐγγόνου τοῦ τρισκατάρτου καὶ θεομισσοῦς Κοπρωνύμου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἡ παρούσα ἐβδόμη γέγονε σύνοδος ἐν Νικαίᾳ τῇ δεύτερῃ, συνελθόντων συμβουλῇ καὶ παραινέσει Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τριακοσίων ἐξήκοντα ἐπτὰ θεοφόρων Πατέρων. Ἡ δὲ συνέλευσις; τούτων γέγονε κατὰ τῶν εἰκονομάχων ἦτοι Χριστιανοκατηγόρων· καὶ τούτους ἀνεθεμάτισαν. Τῇ δὲ Ἐκκλησίᾳ τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς κῆρυον ἀποδεδώκασιν, καὶ τὰς εἰκονικάς ἀναυπίσεις ἔχειν αὐτῆν, καὶ σχετικῶς ἀσπάξασθαι ταύτας, καλῶς διωρίσαντο· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου προσκυνεῖσθαι σταυροῦ· ἀσπασίμοι καὶ κρατύναντες τοὺς τε τῶν πανευφημῶν καὶ ἁγίων ἀποστόλων κανόνας, τῶν τε ἁγίων οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶν συναθροισθειῶν· καὶ τοὺς μὲν ἀναθεματισθέντας ὅτι αὐτὸν ἀναθεματίζουσι καὶ αὐτοὶ· τοὺς δὲ καθαιρέσει διὰ τι πταίσμα κατακριθέντας, ὡσαύτως καὶ οὗτοι καταδικάζουσι· τοὺς δὲ ἀφωρισμένους ἀφορίζουσι· καὶ τοὺς ἐπιτιμίαις καθυποβαλλομένους ἐπιτιμῶσιν ἐπίσης, μηδὲν τι προστιθέντε; ἢ ὑφαίρουντες τῶν παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἐκτεθέντων καὶ ὀρισθέντων.

KANON B.

Ἐπειδὴ περ φάλλοντες συνασσομεθα τῷ Θεῷ,
ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπι-
λήσομαι τῶν λόγων σου· πάντας μὲν Χρι-
στιανούς τοῦτο φυλάττειν σωτήριον, κατ' ἐξί-
ρετον δὲ τοὺς τῆν ιερατικὴν ἀμπεχομένους
ἀξίαν. Ὅθεν ὀρίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι
μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν πάντως
τὸν ψαλτῆρα γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου καὶ
πάντα τὸν κατ' αὐτὸν κλήρον οὕτω νοσητῇ
μεισθαί· ἀνακρίνεσθαι δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ
μητροπολίτου, εἰ προθύμως ἔχει ἀναγιγνώσκειν
ἐρευνητικῶς καὶ οὐ παροδευτικῶς τοὺς τε
ιερούς κανόνας, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὴν
τε τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν
θεῖαν Γραφὴν· καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐνέκλιματα
ἀναστρέφεσθαι, καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν
λαόν. Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ιεραρχίης ἐστὶ
τὰ θεοπαράδοτα λόγια, ἕκον ἢ τῶν θεῶν

« Γραφῶν ἀληθινή επιστήμη, καθὼς ὁ μέγας Α
 « ἀπεφάνητο Διονύσιος. Εἰ δὲ ἀμφισβητοῖται, καὶ
 « μὴ ἀσμενῶσι οὕτω ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, μὴ
 « χειροτονεῖσθω. Ἐφη γὰρ προφητικῶς ὁ Θεός·
 « Σὺ ἐπίγνωσιν ἀπώσω, κἀγὼ ἀπώσομαι σὲ τοῦ
 « μὴ ἱερατεύειν μοι. »

ΒΑΛΣ. Εἰδότες οἱ ἅγιοι Πατέρες ἴσθι διὰ τὴν τῶν
 εἰκονομάχων ἀφρασιν οἱ πλείους πιστοὶ ἐξηγοικί-
 σθησαν, ὡς φεύγοντες, καὶ μὴ θυνάμενοι κἀν εἰς
 ὅψιν ἀνθρώπων ἔρχεσθαι, εἶπον ὡς καὶ πάντες μὲν
 Χριστιανοὶ ἀναγκάζονται τὴν θεῖαν Γραφὴν ἀναγι-
 νώσκειν μετὰ ἐρεύνης· πολλὰ δὲ πλείον οἱ ἄρχιερεῖς,
 οἱ πρὸς τὸ διδάσκειν τὸν ὕπ' αὐτοῦ λαὸν τεταγμέ-
 νοι. Διὰ καὶ ὤρισαν μὴ ἄλλως τινὰ χειροτονεῖσθαι,
 εἰ μὴ τὸν ψαλτήρα γινώσκει, καὶ ἀνακρινόμενος
 ὑπὸ τοῦ μέλλοντος· χειροτονεῖν αὐτὸν, ὁποῖαν ἔρασι
 ἔχει περὶ τὴν μάθησιν τῆς θείας Γραφῆς, κατὰθεται
 ἐπιμεληθῆναι τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν
 κανόνων καὶ τῶν λοιπῶν, μετὰ ἐρεύνης δηλοῦσι,
 καὶ οὐ κατὰ πάροδον· ἀνιστρέφεσθαι δὲ καὶ κατὰ
 τὰ θεῖα ἐντάλματα, καὶ διδάσκειν τοῦ Κυρίου λαὸν,
 καὶ ἀπλῶς εἶναι ἔτοιμον εἰς τὸ διδάσκειν καὶ ἀπο-
 κρίνεσθαι τὰ εἰκότα περὶ τῶν θεοπαράδοτων λογίων
 τῶν ὄντων οὐσίαν ἥτοι σύστασιν τῆς ἱερωσύνης.
 Εἶποι δὲ τις, Πῶς οἱ ἅγιοι Πατέρες οὐκ εἶπον ὀφείλει
 χειροτονεῖσθαι τοὺς εἰδότες τοὺς ἱεροὺς κανόνας,
 τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ τοὺς εἰδότες
 μόνον τὸν ψαλτήρα, καὶ ἐπαγγελλομένους ἐπιμελη-
 θῆναι καὶ τῆς τῶν λοιπῶν μαθήσεως; Ἀύσις. Τὸ
 μὲν εἰδέναι τὸν ψαλτήρα, ὡς ἀπητημένον ἐξ ἀνάγκης,
 ἀπητηθῆ καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀσυμπαθῶς
 τοὺς χειροτονεῖσθαι ὀφείλοντας· τῶν δὲ λοιπῶν
 θεῶν διδαγμάτων ἢ κατὰληψις οὐκ ἐζητήθη, διὰ τὸ
 μὴ ὀφειλόμενον εἶναι καὶ τοὺς μὴπω ἀξιωθέντας
 διδασκαλικοῦ ἀξιώματος ταῖς τοιαύτας ἀναγνώσεις
 αὐτοῦ; ἀσπαχολεῖται, καὶ μάλλον τότε, ὅτε οἱ Χρι-
 στιανοὶ φυγαθεία; κατεκρίνοντο. Ἴνα εἰ γούν, εἶπον,
 ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιωτικῶν ἴσως ἐργασιῶν εἰς χει-
 τονίαν μετακαλούμενος, καὶ διὰ τοῦτο τε καὶ διὰ
 τὴν τῶν ὀρθοδόξων στενωχορίαν συγγνωμονούμενος,
 οὐ χειροτονηθεῖ, ὡς μὴ ἔχων κατὰληψιν ἀκριβῆ τῆς
 θείας Γραφῆς; Διὸ, φασίν, εἰ πρὸς ταύτην ἔτοιμός
 ἐστὶ, καὶ ἐπαγγέλλεται μετὰ διαθέσεως ἐπιμεληθῆ-
 ναι τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς, χειροτονοῦθήσεται· ὅτι
 μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν ἄλλων ὀχλήσεως, καὶ
 ἀναδέξασθαι τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα, ἐξ ἀνάγκης
 οὐ καταισχύνει ἐπάγγελμα· ἀλλὰ γενήσεται τούτου
 καὶ μόνου, καὶ ῥάδιως ἔξει τὴν επιστήμην τῆς
 θείας Γραφῆς.

ΖΩΝΑΡ. Πάντας μὲν διὰ τοὺς πιστοὺς ἐν τοῖς τοῦ
 Θεοῦ μελετῆν δικαιομασίαι, καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι
 τῶν λόγων αὐτοῦ· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς τὸ ἱερατικὸν
 ἀμπεχομένους, ἐνδεδυμένους, περιχειμένους ἀξίωμα.
 Διὸ καὶ ὁ κανὼν οὗτος τὸν εἰς ἐπισκοπὴν προάγεσθαι

⁴⁰ Osce 17, 6.

« divinarum scilicet Scripturarum vera scien-
 « tia; sicut et magnus ait Dionysius. Si autem
 « dubius animi fuerit, et non libenter hæc
 « facere et docere voluerit, non ordinetur.
 « Prophetice enim dixit Deus: « Tu repulisti
 « scientiam, et ego te repellam ne sis mihi
 « sacerdos⁴⁰. »

BALS. Cum scirent sancti Patres, quod propter
 imaginum adversariorum hæresin complures fide-
 les fieri agrestesque evaserunt, ut qui sygerint,
 et ne in hominum quidem conspectum venire
 audent, dixerunt, quod omnes quidem Christi-
 aniani coguntur cum perscrutatione divinam
 Scripturam legere; multo autem magis antistites,
 qui ad sibi subjectum populum docendum ordinati
 sunt. Unde etiam definiunt, non alias ordinari
 quempiam, quam si norit psalterium, et ab eo,
 qui est ipsum ordinaturus, examinatus, quodnam sit
 ejus in sanctam Scripturam desiderium, asserat se
 sanctorum et divinatorum canonum ac reliquorum
 lectioni operam dare cum diligenti scilicet investi-
 gatione, et non obiter: versari autem etiam in
 divinis præceptis, et Domini populum docere; et
 esse, ut semel dicam, promptum ad docendum et
 respondendum, quæ sunt consentanea, de eloquiis
 a Deo traditis, quæ quidem sunt substantia seu
 constitutio sacerdotij. Dixerit autem quispiam,
 cur sancti Patres non dixerunt eam debere ordi-
 nari, qui sacrum canonem norunt, sanctum Evan-
 gelium, et reliqua: sed eos qui psalterium tantum
 norunt, et profitentur se reliquorum quoque di-
 scendorum curam gerere? Solutio. Scire quidem
 psalterium, ut necessario requisitum, eos, qui citra-
 ullam commiserationem ordinari debent a sanctis
 quoque Patribus postulatum est: reliquorum autem
 doctrinarum comprehensio non requirebatur, eo-
 quod jure exigi non potest, ut qui docendi auctori-
 tatem et munus nondum sunt assecuti in ejus-
 modi lectionibus versentur, et maxime eo tempore,
 quando Christiani exsilij pœna damnabantur.
 Quidni ergo, dixerunt, qui ab aliis, quibus victus
 paratur, artificijs ad ordinationem accersitur,
 cuique propterea, et propter orthodoxorum an-
 gustias, venia datur, ordinetur, ut qui non habeat
 exactam divinæ Scripturæ comprehensionem? Ideo,
 inquirunt, si ad eam paratus sit, et se ad
 eam diligenter legehdam operam positurum pro-
 fiteatur, ordinabitur: quia postquam ab aliarum
 rerum molestia est liberatus, et docendi auctori-
 tatem suscepit, professionem suam dedecore non
 afficiat; sed in eo solo versetur necesse est, et
 divinæ Scripturæ scientiam facile assequetur.

ZONAR. Omnes quidem fideles in justificatio-
 nibus Dei meditari, nec illius sermonum oblivisci
 decet: sed eos maxime, qui sacerdotalem dignitatem
 obtinent sive ea præditi atque ornati sunt. Quicun-
 que igitur ad episcopatum fuerit evohendus, hunc

præsens can. in psalterii cognitione versatum esse jubet, ut hoc pacto ab illo populus quoque initiari, hoc est eadem cognitione imlui dicat. Examinari porro illum vult ab eo a quo renutiandus est, metropolitano, **288** an sacros canones, Evangelium, Apostoli librum, omnia denique divinæ Scripturæ monumenta perlegere velit. Ac ita quidem perlegere, ut reconditas abditasque illorum sententias scrutetur, proindeque, et uniuscujusque rei rationem intelligat, et populo sibi comisso erudiendo sit idoneus, ipsumque interrogantibus respondere paratus; juxta divinum Apostolum, qui jubet fideles, paratos esse semper respondere omni petenti ab ipsis rationem de ea, quæ in nobis est, spe: non autem perfunctorie, hoc est, alias res agens, et verbis solum recitandis occupatus, subjectas vero sententias cognitione nequaquam attingens. Nec solum ab eo sacrarum Litterarum studium, quod diximus, postulari; sed ut vitæ præterea ac mores ad legis divinæ præscriptum normamque componat, exigi placet neque id tantum, sed ut in erudiendo præterea credito sibi populo elaboret. Sunt etenim ejus, quæ apud nos est, hierarchiæ substantia, ut magnus Dionysius indicavit, eloquia divinitus tradita, hoc est, divinarum Scripturarum vera cognitio. Substantia vero hierarchiæ divina Scriptura vocata est, quod ex illa nimirum tota ejus constitutio pendeat. De substantia porro, iis qui extra sunt, hoc tempore plura dicere alienum mihi visum est. Vel enim qui se ad cognoscendos canones contulere liberali doctrina expoliti sunt, ejusque definitionem, et quæcunque de illa in prædicamentis traduntur, novere; vel, si polioris litteraturæ ignari sunt, frustra illis, quæcunque hac de re dici possunt, inculcaveris. Hæc igitur siquidem episcopus se facturum recipiat, ipseque

ἄλλοινα κελεύει τὸν ψαλτήρα γινώσκειν, ἵνα καὶ τὸν οἰκεῖον οὕτως ἐκπαιδευῆ μεισθαι λαόν, ἀντὶ τοῦ μανθάνειν. Ἀνακρίνεσθαι δὲ βούλεται αὐτὸν παρὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονησαὶ αὐτὸν μητροπολίτου, εἰ θέλει ἀναγινώσκειν τοὺς ἱεροὺς κανόνας, τὸ εὐαγγέλιον, τὴν τοῦ Ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν. Ἀναγινώσκειν δὲ ἐρευνητικῶς, ὥστε εἰδέναι τὸν νοῦν ἐκάστου, καὶ ἱκανὸν εἶναι πρὸς διδασκαλίαν τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ, καὶ ἔτοιμον πρὸς ἀπόκρισιν τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτὸν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, παραγγέλλοντα τοῖς πιστοῖς, ἵνα ἔτοιμοι ᾦσιν αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι αὐτοὺς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, ἀλλὰ μὴ παροδευτικῶς, ἤγουν ἀπροσέκτως, καὶ μόνα τὰ ῥήματα λέγοντα, τῆς δ' ἐνοίας μὴ προσαπτόμενον. Καὶ οὐ μόνον οὕτως ἀναγινώσκειν τὴν θείαν Γραφήν ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θεῖα ἐντάλματα ἀναστρέφεσθαι καὶ βιοῦν· καὶ οὐδὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν τὸν ὑπ' αὐτὸν λαόν. Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας τὰ θεοπαράδοτά ἐσσι λόγια, ἣγουν ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, ὡς ὁ μέγας ἀπεφάνητο Διονύσιος. Οὐσία δὲ τῆς ἱεραρχίας ἐκλήθη ἡ θεῖα Γραφή, ὡς σύστασις ταύτης. Ἄκαιρον γὰρ μοι κέκριται τὸ πλέον εἰπεῖν τι περὶ οὐσίας κατὰ τοὺς ἔξω. Ἡ γὰρ τῶν μετασχόντων παιδείας οἱ τοὺς κανόνας μετιόντες εἰσὶ, καὶ οἰδασὶ τὸν ὄρον ταύτης, καὶ ὅσα ἐν ταῖς κατηγορίαις περὶ αὐτῆς εἴρηται, ἢ ἀγευστοὶ παιδείας εἰσὶ, καὶ μάτην ὅσα ἂν τις εἰποι πρὸς ἐκείνους εἰρήσονται. Εἰ μὲν οὖν ταῦτα ὑπισχεῖται ποιεῖν, καὶ οὕτω βιοῦν, καὶ τοὺς ἄλλους ρυθμίζειν, χειροτονεῖσθαι αὐτὸν κελεύουσιν οἱ Πατέρες· εἰ δὲ ἀμφιδάλλοι, καὶ μὴ ἀσμενίζοι, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶ, προθυμεῖται, οὕτω ποιεῖν καὶ διδάσκειν, μὴ χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐπὶ τοῦτοις ἐπάγουσι τὰ προφητικὰ ῥήματα.

hanc vitæ normam amplecti, tum in aliorum quoque moribus componendis laborem suscipere non recuset, eum ordinari Patres jubent: sin dubius sit animi, et non libenter accipiat, hoc est, amet, et prompto sit animo ita facere et docere, non ordinari. Illis præterea prophetæ verba subjiciant.

ARIST. « Qui futurus est episcopus, Psalterium
« noscat: pernoscat, quod legit, non simplici-
« ter, sed cum perscrutatione, sacros canones,
« sanctum Evangelium, Apostoli librum, et
« divinam Scripturam universam: sin minus,
« ne ordinetur.

Eum, qui ad episcopatus gradum promovendus est, oportet psalterium omnino noscere illudque interpretari, ut et clerum suum sic discere edoceat. Quam diligenter etiam a metropolitano examinari an sacros canones accurate potest legere, et sanctum Evangelium, et divini apostoli Pauli librum. et totam Scripturam divinam, et mentem illorum investigare, et quæ scripta sunt intelligere. Quandoquidem vera divinarum Scripturarum scientia est constitutio et ipsa hierarchiæ essentia secundum magnum Dionysium: et scientia sic instructum, eum ordinari: sin minus, non ordinari. Dixit enim

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ γενησόμενος ἐπίσκοπος, γινώσκειτω
« τὸ Ψαλτήριον· διαγινώσκειτω δὲ ἀναγινώσκει
« οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐρευνητικῶς, τοὺς ἱεροὺς κα-
« νόνας, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, τὴν τοῦ Ἀποστό-
« λου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν· εἰ δὲ
« μὴ, μὴ χειροτονεῖσθω. »

τὸν μέλλοντα εἰ; τὸν τῆς ἐπισκοπῆς προάγεσθαι βαθμὸν, δεῖ πάντως τὸν ψαλτήρα γινώσκειν, καὶ ἐρμηνεύειν αὐτὸν, ἵνα καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν οὕτω μανθάνειν διδάσκη. Ἐξετάζεσθαι δὲ ἀσφαλῶς καὶ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, εἰ ἐπιμελῶς δύνανται τοὺς ἱεροῦς κανόνας ἀναγινώσκειν, τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, τὴν τοῦ θεοῦ ἀποστόλου Παύλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν, καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν ἐρευνᾶν, καὶ συνιδεῖν τὰ γεγραμμένα· διότι σύστασις καὶ οὐσία τῆς ἀρχιερωσύνης ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἐστὶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον· καὶ οὕτως ἔχοντα γνώσεως χειροτονεῖσθαι αὐτὸν· εἰ δὲ

μη, μη χειροτονισθαι. Επει γάρ ὁ θεὸς διὰ τοῦ A Deus per prophetam : Tu scientiam repulisti, et ego
προφήτου · Σὺ ἐπίγνωσιν ἀπέσω, κἀγὼ ἀπέσο- te repellam, ne sis mihi sacerdos.
μαι σέ, τοῦ μη ἱερατεῦσθαι μοι.

ΚΑΝΟΝ Γ.

• Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων, ἐπισκό-
• που ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἄκυρον μένειν
• κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα · Εἰ τις ἐπίσκο-
• πος, κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν
• ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρεῖσθαι καὶ
• ἀφορίζεσθαι, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. »
• Δεῖ γάρ τὸν μέλλοντα προδιβάλλεσθαι εἰς ἐπι-
• σκοπήν, ὅπως ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι · καθὼς
• παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὤρι-
• σται ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι · Ἐπίσκοπον
• προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ
• ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι · εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη B
• τοῦτο ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ
• μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνα-
• γομένους (συμφῆφον γινομένων καὶ τῶν ἀπόν-
• των καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων), τότε
• τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ κύριον τῶν
• γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ
• μητροπολίτῃ. »

ΒΑΣ. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς παρουσίης συνόδου
ἐψηφίσαντό τινες, ὡς εἶπεν, ἀπὸ ἐξουσίας τινῶν
παραδυναστευόντων ὑπεναντίως τῷ περὶ τοῦτου
ἀποστολικῷ κανόνι. Μὴ ἀνεχόμενοι οὖν τοῦτο οἱ
ἅγιοι Πατέρες, ὤρισαν τὴν τοιαύτην ψῆφον ἄκυρον
εἶναι ἀκολουθῶν τῷ ρηθέντι ἀποστολικῷ κανόνι, τῷ
διοριζομένῳ τοὺς οὕτω ψηφισθέντας καθαιρεῖσθαι
καὶ ἀφορίζεσθαι, τοὺς δὲ κοινωνήσαντας αὐτοῖς
ἀφορίζεσθαι · τὴν μὲντοι ψῆφον ὀφείλει γίνεσθαι
κατὰ τὸν δ' κανόνα τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν
Νικαίᾳ. Καὶ ἀνάγκωσιν οὖν τὸν τοιοῦτον κανόνα,
καὶ τὸν λ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τὰς
ἔρμηνας αὐτῶν. Τί δὲ, τῶν κανόνων μὴ διοριζο-
μένων διὰ ψῆφου γίνεσθαι τὰς χειροτονίας τῶν
πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων, ἀλλὰ μόνον τῶν
ἐπισκόπων, πῶς ὁ κανὼν φησὶν ἀκυροῦσθαι τὰς
παρὰ ἀρχόντων γινομένας ψήφους ἐπισκόπων, πρε-
σβυτέρων καὶ διακόνων ; Αἴτισις. Τινὲς εἶπον καὶ τὰς
τρεις χειροτονίας ἐπὶ ἐνὸς προσώπου ὀφείλειν ἐκ-
λαμβάνεσθαι, καὶ τὴν οὕτω γενομένην ψῆφον χάριν
τοῦδε τινος, ἐφ' ᾧ γενέσθαι διάκονον, πρεσβύτερον,
καὶ οὕτως ἐπίσκοπον, ἄκυρον εἶναι · ἕτεροι εἶπον D
ὅτι τὸ παλαιὸν αἱ ψῆφοι παρὰ τοῦ δήμου ἐγίνοντο,
καὶ ἐψηφίζοντο οὐ μόνον ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ πρε-
σβύτεροι καὶ διάκονοι · καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ κανὼν
τὰς κατὰ δυναστείαν ἀρχοντικῶν γινομένας ψήφους
ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἀκυροῦσθαι ·
ἄλλοι δὲ εἶπον, ὡς ἐπὶ μὲν ἐπισκόπου ἢ ψήφος
κατὰ κυριωσύμην ἐρρέθη, ἐπὶ δὲ πρεσβυτέρου καὶ
διακόνου καταχρηστικῶς · ἀντὶ γὰρ χειροτονίας
ἐξελέγηθη · ὅπερ καὶ ἐμοὶ ἀρέσκει, εὐρίσκοντι καὶ
ἐτέρους κανόνας τὴν ψῆφον ἀντὶ χειροτονίας ἐκλαμ-
βανομένους. Τῶν δὲ ἀρχόντων μὴ δυναμένων ὅπως

CANON III.

• Omnem electionem episcopi vel presbyteri vel
• diaconi, quæ sit a magistratibus, irritam ma-
• nere, ex canone dicente : Si quis episcopus,
• sæcularibus magistratibus usus, per eos
• ecclesiam obtinuerit, deponatur et segregetur,
• et omnes qui cum eo communicant. Oportet
• enim eum, qui ad episcopatum promovendus
• est, ab episcopis eligi ; quemadmodum a san-
• ctis Patribus Nicææ decretum est in canone,
• qui dicit : Episcopum oportet maxime quidem
• ab omnibus, qui sunt in provincia, constitui :
• si autem hoc difficile fuerit, vel propter ur-
• gentem necessitatem, vel propter viæ longi-
• tudinem, tres omnino eodem convenientes,
• (iis quoque, qui absunt, simul suffragium
• ferentibus et assentientibus per litteras) tunc
• facere electionem. Eorum autem, quæ per
• unamquamque provinciam fiunt, confirma-
• tionem tribui metropolitanæ. »

BALS. Tempore præsentis synodi eligebantur
quidam, ut est verisimile, quorundam procerum
potestate 289 contra quam canone apostolico
traditum est. Hoc ergo sancti Patres non sustinen-
tes, statuerunt, dictam electionem esse irritam
consequenter dicto apostolico canoni, qui decernit
eos qui sic electi fuerint, deponendos et segre-
gandos, eosque excommunicandos qui cum illis
communicaverint : oportet autem electionem fieri
prout vult canon 4 sanctorum Patrum concilii
Nicæni. Et illum itaque canonem et 30 sanctorum
apostolorum eorumque interpretationes lege.
Atqui cum non decernant canones presbyterorum
et diaconorum ordinationes electione fieri, sed
solum episcoporum ; quomodo dicit canon irritas
esse electiones episcoporum, presbyterorum et
diaconorum, quæ fiunt a magistratibus ? *Solutio.*
Dicebant quidam, tres ordinationes in una persona
intelligi debere, et eam quæ sic sit electionem
alicujus, ea de causa ut fiat diaconus, presbyter,
et sic episcopus, nullius esse momenti. Alii dice-
bant, quod antiquitus electiones fiebant a populo,
et eligebantur, non solum episcopi, sed etiam
presbyteri et diaconi : et propterea dixit canon :
Quæ magistratus auctoritate fiunt, electiones
episcoporum vel presbyterorum vel diaconorum,
non valere. Alii autem dixerunt, quod in episcopo
quidem electio proprie dicta est ; in presbytero
autem et diacono abusive : pro ordinatione enim
accepta est ; quod mihi quoque placet, cum inve-
niam alios etiam canones, qui electiones pro
ordinatione accipiunt. Cum autem non possint
omnino magistratus episcoporum eligere, quomodo

Guill. Beveregii notæ.

(18) Τοὺς δὲ κοινωνήσαντας αὐτοῖς ἀφορίζε-
σθαι. Hæc verba in Parisiensi editione desiderata

ex ms. Bodleiano supplevimus, cui Awerbachianus
cum Tiliano suffragatur.

decernit canon ut quæ ab iis sunt electiones sint irritæ? *Solutio.* De electionibus, quæ a magistratibus vel principibus sunt, non decernit hic canon, sed de electionibus episcoporum, quæ principum seu magistratuum potestate procedunt: et de electionibus seu ordinationibus presbyterorum vel diaconorum, quæ simili iuasu procedunt. Dicit ergo, quod etiamsi opinione ac specie ab antistitiis, penes quos est eligendi potestas, fiant, quoniam tamen potentia ac vi procedunt, iulfirmari debent et resolvi.

ZONAR. Vetus malum improbitas est. Et vero antiquis etiam temporibus aliqua contra legum sanctiones admittebantur, ac principes viri, potentia imperii freti, episcopos eligebant, et presbyteros ac diaconos fieri pro potestate jubebant. Nihil igitur ejusmodi synodus in posterum licere decernit, profertque apostolicum canonem, quo, si quis episcopus magistratuum opera Ecclesiam obtinuerit, illum depositione simul ac segregatione (magno videlicet supplicio, qui id fecerit, dignum existimans), nec illum tantum, sed quicumque ab ejusdem communionione non abstinuerit, puniri jubet. Ab episcopis autem eum, qui ad episcopatum evehendus est, renuntiare placet, ac quarti canonis a sanctis Patribus in Nicæna synodo

ARIST. Omnis electio a sæcularibus magistratibus facta irrita sit.)

In multis canonibus dicitur, quod ab omnibus ejusque provincie episcopis (si quidem fieri id potest) eligi debet, qui ad episcopatum est promovendus: sin minus, a tribus saltem episcopis, absentibus etiam per litteras suffragia sua ferentibus. Sæcularibus autem principibus uti queunt, et per eos Ecclesie alicujus possessionem fieri, non modo infirmum est, sed et depositionem et segregationem ei affert, qui tali modo sacerdotium obtinuit.

290 CANON IV.

Præce veritatis magnus Paulus divinus apostolus, quemdam veluti canonem Ephesiorum presbyteris imponens, vel universæ potius sacerdotali multitudini, sic libere dixit: Argentum vel aurum vel vestem nullius concupivi, omnia vobis ostendi, quod oportet sic laborantes infirmos suscipere, dare beatius quam recipere existimantes. Quæcirca nos ab eo docti statuimus, ac turpis lucris gratia episcopus excusationes in peccatis excogitans, aurum vel argentum vel ullam aliam speciem ab iis, qui sibi subsunt, episcopis vel clericis vel monachis exigat. Dicit enim Apostolus: Injusti regnum Dei non possidebunt: nec debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis. Si quis ergo per exactionem auri, vel alicujus alterius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem a ministerio arcere inventus fuerit, vel

ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους, πῶς ὁ κανὼν διορίζεται ἀκυροῦσθαι τὰς παρὰ τούτων γινομένας ψήφους; Ἀύσις. Οὐ περὶ ψήφων παρὰ ἀρχόντων γινομένων ὁ κανὼν θεσπίζει, ἀλλὰ περὶ ψήφων ἐπισκόπων, προβαίνουσῶν κατὰ ἐξουσίαν ἀρχοντικῆν, καὶ περὶ ψήφων ἕτοι χειροτονιῶν πρεσβυτέρων ἢ διακόνων, προβαίνουσῶν κατὰ κλέυσιν ὁμοίαν. Φησὶ γοῦν ὡς, εἴν τῷ δοκεῖν παρὰ τῶν ἐχόντων ἐξουσίαν ἀρχιερέων γίνονται, ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ δυναστείαν καὶ βίαν προβαίνουσιν, ὀφείλουσιν ἀκυροῦσθαι καὶ ἀναλύεσθαι.

ZONAR. Παλαιὰ ἡ κακία. Ἐγίνοντο γὰρ καὶ πάσαι δδασμά τινα, καὶ ἄρχοντες τῇ δυναστείᾳ θεβρόντες ἐψηφίζοντο ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους προσέτασσον γίνεσθαι. Ταῦτα οὖν ἡ σύνοδος κωλύει, τὸν ἀποστολικὴν κανόνα παράγουσα, ὅς τὸν δι' ἀρχόντων ἐγκρατῆ γινόμενον ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καθαιρεῖ ἅμα καὶ ἀφορίζει, μεγάλης τιμωρίας ἀξίων τὸν ταῦτο ποιῶντα, καὶ οὐκ ἐκείνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ. Ὅριζαι δὲ ὑπὲρ ἐπισκόπων τὸν εἰς ἐπισκοπὴν προαχθήσεσθαι ψηφίζεσθαι μέλλοντα, καὶ μέμνηται τοῦ τετάρτου κανόνος τῶν ἐν Νικαίᾳ ἁγίων Πατέρων, ὅς ἐξηγήθη ἐκεῖ.

ARIST. Πᾶσα ψήφος ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων γινομένη ἄκυρος ἔστω.)

Ἐν πολλοῖς τῶν κανόνων εἰρηται τὸ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας ὀφείλειν ψηφίζεσθαι (εἶγε τοῦτο δυνατόν) τὸν μέλλοντα εἰς ἐπισκοπὴν προδιδάζεσθαι: εἰ δὲ μὴ, καὶ ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, συμφήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων διὰ γραμμάτων. Τὸ δὲ κοσμικοῖς ἀρχουσι χρῆσασθαι τινα, καὶ δι' αὐτῶν ἐκκλησίας τινὲς ἐγκρατῆ γενέσθαι, οὐ μόνον ἔστιν ἀνάχυρον, ἀλλὰ καθαιρεσθαι καὶ ἀφορισμὸν ἐπάγει τῷ τοιουτοτρόπως τῆς ἐκρωσύνης τυχόντι.

KANON Δ'.

Ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας ὁ μέγας Παῦλος ὁ θεὸς ἀπόστολος, οἰοῦν κανόνα τίθει τοῖς Ἐφεσίων πρεσβυτέροις, μάλλον δὲ καὶ παντὶ ἱερατικῷ πληρώματι, οὕτως ἐπαρήσιασθη εἰπών: Ἀργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μακάριον ἡγουμένους τὸ διδόναι ἢ λαμβάνειν. Διὸ καὶ ἡμεῖς μαθόντες παρ' αὐτοῦ ὀρίζομεν, μηδ' ὄλους ἀισχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον, προφασίζόμενον προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ἀπατεῖν χρυσὸν ἢ ἀργυρον ἢ ἕτερον εἶδος τοῦς ὑπ' αὐτὸν τελούντας ἐπισκόπους ἢ κληρικοῦς ἢ μοναχοῦς. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος: Ἄδικαι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι: καὶ οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' εἰ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Εἰ τις οὖν δι' ἀπαίτησιν χρυσοῦ ἢ ἕτερου τινὸς εἶδους, εἴτε διὰ τινα ἰδιοπάθειαν εὐρεθείη ἀπαίρων τῆς

99 Actor. xx, 35, 35. 100 I Cor. vi, 9; II Cor. xii, 14.

ε λειτουργίας, καὶ ἀφορίζον τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἀ
 κληρικῶν, ἢ σεπτὸν ναὸν κλειῶν, ὡς μὴ γί-
 νεσθαι ἐν αὐτῷ τὰς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας, καὶ
 εἰς ἀναίσθητον τὴν ἑαυτοῦ μανίαν ἐπιπέμπων,
 ε ἀναίσθητος ὄντως ἐστίν, καὶ τῇ ταυτοπαθείᾳ
 ε ὑποκείται, καὶ ἐπιστρέφει ὁ πόνος αὐτοῦ ἐπὶ
 ε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς παραδάτης ἐντολῆς Θεοῦ
 ε καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. Παραγγέλλει
 ε γὰρ καὶ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων
 ε Ποιμαίνετε τὸ ἐν ὅμιν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ ἐπι-
 ε σκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶ· ἀλλ' ἐκουσίως
 ε κατὰ Θεόν· μὴθὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύ-
 ε μως· μὴ ὅς κατακυριεύοντες ὅσων κλήρων,
 ε ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανε-
 ε ρωθέντες τοῦ ἀρχιποιμένου, κομιεῖσθε τὸν ἀμα-
 ε ράντινον τῆς δόξης στέφανον. »

ΒΑΣΣ. Ἵνα τὸ τῆς αἰσχροκερδείας πάθος ὑπὸ
 τῶν Χριστιανύμων ἐκτριζοῦσθαι, ὥρισαν οἱ Πατέρες μὴ
 ἔχειν ἐπ' ἀδείας τοὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτοὺς
 ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἢ μοναχῶν χρυσοῦν ἀπατεῖν,
 ἢ ἕτερον οἰονδηποτοῦν πρᾶγμα. Τὸν δὲ ἀφορίζοντα
 ἀρχιερεῖα διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τινὰ ἐκ τῶν ὑπ'
 αὐτῶν, ἢ ἐπιτρέποντα διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθαι τὴν τοῦ
 Θεοῦ ναοῦ δοξολογίαν, καὶ οὕτως εἰς ἀναίσθητον,
 ἡγουν εἰς τὸν ναὸν, τὴν ἀλλόκοτον αὐτοῦ μανίαν
 ἐκχέοντα, προσφασίζόμενον ματαίας τινὰς καὶ ἀκανο-
 νιστοὺς προφάσεις, ὑποκείσθαι τῇ ταυτοπαθείᾳ, ὡς
 τῇ ἀληθείᾳ ὄντα ἀναίσθητον. Ταυτοπάθεια δὲ ἐστὶ
 τὸ παθεῖν εὐλόγως ὃ παραλόγως ἐποίησε. Ταῦτα δὲ
 θεσπίζοντες οἱ Πατέρες, ἐχρήσαντο καὶ διαφόροις
 βῆτοῖς ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου
 ἀποστόλου Παύλου, τὴν αἰσχροκερδεῖαν καὶ τὴν φι-
 λαργυρίαν κολάζουσι, καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἀποσε-
 μνύνουσι. Τί ἐξ, εἰ κανονικὴ ἐστὶν ἡ πρόφασις,
 συγγνωσθήσεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀπαι-
 τῶν χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν· Ἀύσις. Οὐδαμῶς· εἰ γὰρ
 τοῦτο ποιήσει, ὡς παραδάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ,
 καὶ ὡς πωλήσας τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ ὑπ' αὐ-
 τὸν, κολασθήσεται. Ὁφείλει γὰρ τὸν ἰσως ἐπτακόσια
 ἐπίσκοπον αὐνοῦ ἢ κληρικὸν ἢ μοναχὸν ὁ πρῶτος
 κατὰ κανὸνα κολάζειν, καὶ μὴ διὰ τι αἰσχροκερδῆς
 τὴν κανονικὴν διόρθωσιν παρατρέχειν. Ἐντέλλεται δὲ
 ὁ κανὸν τοῖς ἀρχιερεῦσι μὴ κατακυριεύειν τῶν
 κληρικῶν αὐτῶν, τουτέστιν ὡς δούλους καὶ ὑπηρε-
 ταις· τούτοις κεχρησθαι, ἀλλὰ χωρὶς ἐμπάθειας καὶ
 ἀνάγκης τινὲς ποιμαίνειν καὶ διορθοῦσθαι αὐτούς. Ση-
 μείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος (19) ὅτι οὐ μόνος
 ὁ ἀφορίσας ἀρχιερεὺς τὸν κληρικὸν αὐτοῦ διὰ πρόφα-
 σιν αἰσχροκερδείας ἀφορίζεται κατὰ τὸν λόγον τῆς
 ταυτοπαθείας, ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' ἐμπάθειαν ἢ ἄλλην
 ἀνεύλογον αἰτίαν τοιοῦτόν τι ἀδίκως ποιήσας. Καὶ τὰ
 περὶ τούτου ζητεῖται παρὰ τῷ μελίζονα ἔχοντι ἔξου-

ε segregare suorum clericorum aliquem, vel ve-
 ε nerandum templum claudere. ne in eo divina
 ε fiant ministeria, et ad id, quod non est sensu
 ε præditum, suam insaniam immittens; est
 ε revera sine sensu, et talionis erit legi obno-
 ε xius: et labor ipsius in caput ejus rediit,
 ε ut qui sit mandati Dei et apostolicarum con-
 ε stitutionum transgressor. Præcipit enim et
 ε Petrus apostolorum summus: « Pascite gre-
 ε gem Dei, qui penes vos est, episcopatum
 ε gredientes, non per vim, sed sponte ac volun-
 ε tate secundum Deum: neque turpis lurri
 ε gratia, sed prompte et alacriter; nec ut damni-
 ε natum in clerum obtinentes, sed gregis exem-
 ε plaria existentes; et cum summus Pastor
 ε apparuit, quæ nec corrumpi nec marcescere
 ε potest, gloria coronam referetis ⁴¹. »

BALS. Ut turpis quæstus affectio a Christianis
 radicibus evellatur, statuerunt Patres, non licere
 antiatitibus, a suis episcopis, clericis vel monachis,
 aurum vel aliam quamcumque rem exigere. Anti-
 stitem autem, qui aliquem ex suis propter ullam
 ejusmodi causam segregat, vel non sinit propterea
 in divino templo divinum celebrare ministerium,
 et sic in id quod non est sensu præditum sive in
 templum inauditam suam insaniam effundit, varias
 aliquas et a canonibus alienas excusationes affer-
 rens, esse legi talionis obnoxium, ut qui sit re-
 vera sensu vacuus. Est autem talio, id jure pati
 quempiam, quod præter rationem fecerit. Hæc
 autem decernentes Patres, diversis quoque locis
 ex Epistola sancti Pauli ad Ephesios usi sunt, qui
 turpem quæstum et avaritiam puniunt, misericor-
 diam autem et eleemosynam maximi faciunt. Quid
 autem, si sit aliqua causa canonica, non venia
 dabitur antistiti, qui ab eo, cui præest, aurum vel
 argentum exigit? *Solutio.* Minime: si enim hoc
 fecerit, ut Dei mandatorum transgressor, et ut
 qui ejus, qui præest, animæ salutem vendiderit,
 punietur. Debet enim, qui forte deliquerit, epi-
 scopum vel clericum vel monachum ex canonum
 præscriptis primus punire, et non propter turpe
 aliquod lucrum canonicam correctionem trans-
 gredi. Jubet autem canon antiatitibus, ne in cleri-
 cos suos dominatum exercent, id est, ne ut servis
 et ministris eis utantur, sed sine perturbatione et
 vi aliqua eos pascant et corrigant. Nota autem ex
 hoc præsentī canone, quod non solum antistes,
 qui turpis lucri causa clericum suum segregavit,
 segregatur ex lege talionis; sed et qui propter
 aliquam animi perturbationem vel aliquam non
 justam causam tale quid iniique fecit. De ea re
 autem quæstio agitata est apud eum, qui habet

⁴¹ I Petr. v, 2, seqq.

Guill. Beveregii notæ.

(19) Σημειώσαι τὸν κανὸνα κανόνων. A voce
 σημειώσαι usque ad finem hujus interpretatio-
 nis, una cum tota altera interpretatione, in ms.

Amerbachiano desiderantur omnia. Sed in aliis
 omnibus codicibus æque ac in Bodleiano te-
 guntur.

maiores potestatem, et potest de iis rebus ut A iudex cognoscere. Quare et can. 17, tit. 1, lib. III, Basil. quæ quidem est Novella Justiniani, sic dicens: Omnibus autem episcopis vel presbyteris interdiximus, ne quempiam a sancta communione segregent, priusquam causa ostensa fuerit, propter quam ecclesiastici canones hoc jubent fieri: 291 si quis autem præter hæc a sancta communione quempiam separaverit, ille quidem, qui a sancta communione injuste separatus est, soluta separatione a majori antistite, sancta communione dignus existimetur. Qui autem injuste aliquem sancta communione privare ausus est, omnibus modis a sacerdote, cui est subjectus, tanto tempore, quantum is satis esse viderit, communione movebitur; ut quod injuste fecit, juste patiat. Nota præsentem canonem, qui pœna talionis punit episcopos, qui turpis quæstus gratia, vel propter privatas affectiones, ex suis aliquos segregant, vel templa claudunt. Quare qui sic segregavit, segregabitur. Qui autem templum claudit, plus quam segregatione punitur. Ne dixeris autem per argumentum a contrario sumptum non puniri episcopum, qui non propter turpe lucrum vel privatam affectionem, sed jure segregat aliquos vel templa claudit: sed argumentum a contrario accipe ad solas segregationes. Episcopus enim, qui ex quacunque sive justa sive injusta causa, templum claudit, punitur, ut mihi quidem videtur, sicut superius dictum est.

Allera interpretatio.

Præsens quidem quartus canon ab omni exactione, turpis lucris gratia, clericos liberat, quæ ab antistitibus, qui locis præsunt, excogitatur. Secundam autem, tertium, quartum et quintum caput lib. III, tit. 3, Basilic. neque metatorum donationibus, neque personali munere, vel ullis omnino publicis oneribus clericos astrictos esse decernunt, sed nota publica tributa eaque sola pendere. Jam vero inter imperatores celebrandus dominus Manuel Comnenus, per Bullam Auream mense Feb. indictione VII, an. 6600 emissam, concessit omnibus sacerdotibus, qui ubivis Romanicæ locorum assident, et publica sacra peragunt, non solum ab omni onere publico excusationem habere, sed etiam immunitatem jugationum. Post aliquod autem tempus eis quoque largitus est immunitatem capituli quarti, etiamsi non sint ex jugatione quæ ab eis dantur tributa. Dictam autem a publicis muneribus excusationem dedit omnibus, qui in personalibus ecclesiasticis et monasteriali-

Guill. Beveregii notæ.

(20) Ἡ κλειούσας ναούς. Post hæc verba Parisiensis editio addit, ἤγουν μὴ παραχωροῦντας δοξολογεῖσθαι αὐτούς, seu *Deum in his laudari non sinunt*; quæ istis verbis in canone respondent, μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτῶ τὰς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας.

(21) Καὶ πλείον τοῦ ἀφορισμοῦ κολασθήσεται. Editio Parisiensis legit, οὐκ ἀφορισθήσεται μόνον, ἀλλὰ πλείονως κολασθήσεται, non solum

σιαν καὶ δυναμένῃ διατεῖν τοῖς τοιούτοις. Ζήτει καὶ κεφ. ιζ' τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ Νεαρά Ἰουστινιάνειος, λέγον οὕτως· Πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν αἰτία δευχθῆ δι' ἣν οἱ ἐκκλησίας κανόνες τοῦτο γίνεσθαι κελεύουσιν· εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσει τινὰ, ἐκεῖνος μὲν, ὅς ἀδίκως τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐχωρίσθη, λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως, τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας. Ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσει τολμήσας, πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὅφ' ἂν τέτακται, χωρισθήσεται τῆς κοινωνίας, ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνιδῆ· ἴνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, δικαίως ὑπομείνῃ. Σημειώσαι τὸν παρὼν κανόνα, διὰ ταυτοπαθείας κολάζοντα τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς κατὰ πρόφασιν αἰσχροκερδείας ἢ ἰδιοπαθείας ἀφορίζοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦς τινος, ἢ κλεισας ναούς· ὥστε ὁ οὕτως ἀφορίσας, ἀφορισθήσεται· ὁ δὲ κλεισας ναὸν καὶ πλείον τοῦ ἀφορισμοῦ κολασθήσεται. Μὴ εἴρηξ· δὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς μὴ κολάζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον, τὸν μὴ διὰ αἰσχροκερδειαν ἢ διὰ ἰδιοπάθειαν, ἀλλ' ἐυλόγως ἀφορίζοντά τινος, ἢ κλειοντα ναούς (20)· ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐκλαβοῦ εἰς μόνους τοὺς ἀφορισμούς· ὁ γὰρ κλειων ναὸν ἐπίσκοπος ἐξ οὐδότητος εὐλόγου ἢ παραλόγου τρόπου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κολασθήσεται (21), ὡς ἄνωθεν εἴρηται.

C

Ἔτερα ἐρμηνεία.

Ὁ μὲν παρὼν δ' κανὼν ἀπαλλάττει τοὺς κληρικούς πάσης αἰσχροκερδοῦς εἰσπράξεω; ἐπινοουμένης παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων· τὸ δὲ β', γ', δ' κεφ. τοῦ γ' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν διορίζεται, μὴτε μετέτιον δόσεσι, μὴτε προτυπικῆ λειτουργίᾳ μὴτε ἀπλῶς οἰασηθέντων ἐπιθρηλαίς δημοσιακαῖς τοὺς κληρικούς ὑποκαίσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐγνωσμένα δημοσιακὰ τελέσματα καὶ μόνον τελεῖν (22)· ἀλλ' ὁ ἀειμνητος ἐν βασιλευσί κυριος Μανουήλ ὁ Κομνηνὸς διὰ χρυσοδοῦλλου ἀπολυθέντος κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς ζ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ςχ' ἔτους ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς ὀπουδήποτε τῶν χωρῶν τῆς Ῥωμανίας προσκαθημένοις ἱερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖ· οὗσι μὴ μόνον ἐξκουσεῖαν πάσης δημοσιακῆς ἐπιθρηλαίας, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν τοῦ ζευλογίου. Μετὰ δὲ τινος καιρὸν ἀπεχαρίσατο τοῦτοι; μετὰ δοχῆς ἀτέλειαν κεφ. δ', κἂν μὴ ἀπὸ ζευλογίου ὡς τὰ διδόμενα παρὰ τούτων τελεσμάτων. Τὴν δὲ βῆθειαν φιλοτιμίαν τῆς ἐξκουσείας τῶν δημοσιακῶν ἐπιθρηλιῶν ἀπεχαρίσατο καὶ τοῖς ἐν πᾶσι

segregabitur, sed etiam magis punitur.

(22) Μόνα τελεῖν. Loco sequentium editio Parisiensis sic habet, Ὁ μέντοι κραταῖος καὶ ἄγιος ἡμῶν βασιλεὺς διὰ χρυσοδοῦλλου προσκυνητοῦ ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Φεβρουάριον Ἰνδικτιῶνος ζ', ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι, etc. Ut in ms. nostro Bodleiano hic impresso.

προσωπικῶς ἐκκλησιαστικῶς καὶ μοναστηριακῶς A
προσκαθημένους ἱερεῦσι· πλὴν τῶν μὲν δημοσιακῶν
ἱερέων τὴν ποσότητα διὰ ἀπογραφῆς ἐπινοήσῃσε
διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελεσμάτων αὐ-
τῶν, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς μὴ αὐξάνεσθαι· τοὺς δὲ
προσωπικούς καὶ λοιποὺς ἱερεῖς οὐκ εὐδόκησε ἀπο-
γραφῆναι πάντως, διὰ τὸ μηδὲ ὀφείλειν γίνεσθαι δο-
χὴν ὑπὲρ τούτων. Καὶ μετὰ τινὰς χρόνους, ἱερέων
τινῶν δημοσιακῶν ὑπερβαίνοντων τὴν ποσότητα τῶν,
ὡς εἴρηται, γενομένων ἀπογραφῶν, καὶ ἐλκομένων
εἰς ἀπόδοσιν πλωτῶν καὶ λοιπῶν δημοσιακῶν ἐπι-
ρειῶν, ὑπεμνήσθη ὁ χρυσταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βα-
σιλεὺς παρὰ τοῦ τότε ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ
Λουκά, καὶ συνεζητήθη κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν
εἰ βοηθοῦνται οἱ τοιοῦτοι δημοσιακοὶ ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ
βηθέντος χρυσοδόλλου, εἰς τὸ ἐξκουσεύεσθαι τῶς B
ἀπὸ τῶν δημοσιακῶν ἐπιρειῶν· διεγνώσθη συνοδι-
κῶς· ἔχειν τοὺς τοιοῦτους ἱερεῖς τῶς τὴν ἐξκουσεῖαν
ἀπὸ τῶν ἐπιρειῶν. Εἶπε γάρ ἡ ἅγια σύνοδος ὅτι
καὶ ἀπὸ τοῦ προοιμίου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τοῦ
ἐξκουσεύεσθαι πάντας τοὺς προσωπικούς ἱερεῖς
μηδὲ ἀπογραφομένους παρίσταται ἐνεργῶς τὴν βα-
σιλικὴν εὐεργεσίαν πρὸς πάντας ὑπαπλωθῆναι τοὺς
ἱερεῖς· ἄδικον δ' ἔφασαν, καὶ τῆς βασιλικῆς εὐερ-
γείας ἀλλότριον, τοῦτους μὲν, τῷ δημοσίῳ μηδὲν
συνεισφέροντας, ἐξκουσεύεσθαι διὰ τὴν τιμὴν τῆς
ἐρωσύνης· ἐκείνους δὲ, τελεστὰς ὄντας τοῦ δημο-
σίου, ἐπιπράττειν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐρωσύνης μὴ
ἔχειν περιθάλψιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς λαϊκοὺς εὐθύνε-
σθαι. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ κατὰ τὴν Ἰούλιον μῆνα τῆς C
α' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ςχ', ἔτους γενοῦς χάριν τούτου
συνοδικῶν σημείωμα.

ZONAR. Τὸ ἀπαιτεῖν τὸν ἀρχιερεῖα τοὺς ὑπ' αὐ-
τῶν διδόναι τι αὐτῷ πάντῃ κωλύει ὁ κανὼν, καὶ τὸν
μῆγαν Παῦλον εἰσάγει λέγοντα· Χρυστοῦ, ἡ ἀρ-
γυρίου, ἡ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπαθύμῃσα, τύπον
ἐαυτὸν καὶ ὑπόδειγμα πᾶσι διδόντα, ὅτι οὕτω χρῆ
τοὺς πιστοὺς ἀνατρέφειν, καὶ κοπιῶντας ἀντι-
λαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενῶν· ἀθνεῖς ἐνταῦθα οὐ
τοὺς νοσοῦντας δηλῶν, ἀλλὰ πάντας τοὺς ὀπωσθή-
ποτε διομένους ἐλέους. Εἰ δὲ πᾶσι ταῦτα ἐντέλλεται,
πολλῷ μᾶλλον ἂν τοῖς ἐπισκόποις ἀρμόσουσιν. Ὅρι-
ζει οὖν μὴ προφάσεις πλαττόμενον δι' ἀσχροκέρ-
δειαν τὸν ἐπίσκοπον ἀπαιτεῖν ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτὸν
ὄντων ἐπισκόπων, κληρικῶν, ἢ μοναχῶν, χρυσῶν, ἢ D
ἀργυρῶν, ἢ ἕτερον εἶδος. Ἄδικος γάρ, φησὶν, ἡ τοιαύ-
τη ἀπαιτήσις· ἄδικοι δὲ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κλη-
ρονομήσουσι. Καὶ οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις.
Καὶ ταῦτα δὲ ἀποστολικὰ τὰ βητὰ. Εἰ γοῦν ἀπαι-
τῶν τις ἐπίσκοπος τοὺς ὑπ' αὐτὸν οἰονδήποτε πρᾶ-
γμα, καὶ μὴ εὐπειθεῖς εὐρίσκων αὐτοὺς, ἀφορίσει
αὐτοὺς ἢ δι' ἐμπάθειαν ἕτερον, ἢ κλείσει ναδόν, ὥστε
μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτῷ τὰς ἱεουργίας, εἰς ἀναίσθητον,
τὸν ναδὸν δηλαδὴ, τὴν ὄργην αὐτοῦ, ἣν μανίαν διὰ
τὸ πᾶν σφοδρὸν καὶ παράλογον ὠνόμασεν, ἐπιπέμ-
πων, ἀναίσθητός ἐστι, φησὶ, καὶ τῇ ταυτοπαθείᾳ
ὑποκείται, ἤγουν ἀφορισθήσεται, καὶ ὁ ἐποίησε
πάθῃ ὁ μὲν ἐπίσκοπος παρὰ μητροπόλεως αὐτοῦ,

bus assident, sacerdotibus; sed publicorum qui-
dem sacerdotum quantitatem descriptione facta
in angustum rededit propter susceptionem eis
concessorum vectigalium, ut deinceps non au-
geatur: personales autem et reliquos sacerdotes
non esse describendos ei visum est omnino, quo-
niam nulla pro iis esse deberet penitus susceptio.
Cum autem aliquanto post tempore, sacerdotes
quidem publici, qui quantitatem factarum, ut dic-
tum est, descriptionum excedebant, ad nautica
solvenda et reliqua onera publica traherentur,
commonitus est potens et sanctus noster impe-
rator a sanctissimo tunc temporis patriarcha do-
mino Luca, et quæsitum est jussu imperatoris an
hi publici sacerdotes a dicta Aurea Bulla juventur,
et publicis oneribus interim excusentur: synodice
definitum est, tales sacerdotes excusationem ab
oneribus habere. Dixit enim sancta synodus, quod
et ex præmio, et ex eo etiam, quod omnes ac-
cusantur personales sacerdotes etiamsi non
describantur, evidenter ostenditur, imperiale
beneficium ad omnes extendi sacerdotibus. Injustum
autem esse dicebat, et ab imperiali beneficentia
alienum, ut qui publico quidem nihil conferunt,
propter sacerdotii honorem excusentur: illi autem,
qui publico deserviunt, opprimantur, et ex sa-
cerdotio non habeant solatium, sed perinde ac si
essent laici, in judicio vexentur. Et lege eam,
quæ in Julio mense prima indictione anno 6600
facta est, de hac re declarationem.

292 ZONAR. Aliquid episcopum sui emolumentum
causa a sibi subjectis exigere hic canon omnino
vetat, magnamque Paulum ita de se loquentem
inducit: *Aurum, aut argentum, aut vestem nullius
concupivi*; ut suo ipsemet exemplo, omnibus ad
imitandum proposito, eundem vitæ cursum a
fidelibus retinendum, ac assidue laborantibus
infirmorum curam suscipiendam esse commone-
faceret: infirmorum appellatione, hoc loco, non
qui morbo aliquo tenentur, sed omnes qui mis-
ericordia quomodocunque indigent, intelligens.
Quod si hæc universis ita præcipitur, ea multo
accommodatius episcopis arbitramur convenire.
Statuit igitur, ne quid episcopus, turpis lucri
gratia commentitiarum causarum obtentu, a sub-
jectis sibi episcopis, clericis aut monachis, sive
aurum, sive argentum, sive aliud quidpiam,
exigat. Injusta enim ejusmodi, inquit, exactio
est: *injusti porro regnum Dei non possidebunt*.
Neque vero debent filii parentibus thesaurus recon-
dere, sed parentes filiis, idem ait Apostolus. Si quis
igitur episcopus subditos suos, quod ei rein qua-
lemcunque demum postulanti non obtemperaverint,
vel alia quapiam animi perturbatione incitatus,
segreget, vel templum, sacrarum celebrationi im-
pediendæ, clauserit, in rem sensu carentem, tem-
plum scilicet, iram quam eo quod vehemens et absque

ratione suscepta sit furorē appellavit, effundens, A
 sensu ipse carere, inquit, existimandus est, pœna-
 que talionis, hoc est segregatiōe damnabitur,
 quodque ipse fecit, episcopus quidem a suo me-
 tropolitano, metropolitano autem a patriarcha,
 quibus subjiuntur patietur, et revertetur labor
 ipsius in caput ejus, quippe qui Dei mandatis et

ARIST. « Statuimus, ut episcopus aurum, aut
 « argentum, vel aliud quidpiam ab episcopis,
 « clericis aut monachis sibi subjectis exigere
 « nequaquam excogitet. Si quis igitur per auri,
 « aut alius cujusvis rei actionem, vel per pro-
 « priam suam affectionem, quempiam ex iis,
 « qui sibi subjiuntur, clericis a sacrorum ce-
 « lebratione arcere, vel venerandum templum, B
 « ne sacræ in eo Dei celebrationes siant claudere
 « inventus fuerit, legi talionis subjiçitur. Pet-
 « rus enim Apostolus dicit : « Pascite Dei gre-
 « gem, non ex necessitate, sed voluntarie, et
 « secundum Deum, non turpis lucri gratia, sed
 « prompto animo : non ut in clerum dominium
 « exercentes ; sed ut exemplar gregis facti. »

Punire et segregare ob hoc a sacris canonibus
 conceditur episcopis, ut clericorum suorum et
 aliorum delicta spiritualiter simul et paterne corri-
 gerentur. Si qui autem potestate ea abutentes, ob
 propriam suam passionem, aut auri vel alterius
 alicujus rei exactionem, segregent aliquos aut
 pœnis subjiçentur : ut discant, non sine ratione
 pœnas sumere.

CANON V.

« Est peccatum ad mortem, quando peccantes ali-
 « qui perstant non corrigendi. Hoc autem est
 « deterius, quando et erecta cervice adversus
 « pietatem et religionem insurgunt, maumonam
 « Dei obedientiæ præferentes ; et ejus canonicas
 « constitutiones non ferentes. In iis non est
 « Dominus Deus, nisi forte humiliati a suo de-
 « licto resipuerint. Oportet enim eos magis Deo
 « supplicare, et cum corde contrito hujus pec-
 « cati remissionem et condonationem petere, et
 « non de illicita donatione se jactare. Deus
 « enim prope est iis, qui sunt contriti corde. D
 « Eos ergo, qui per auri donationem se fuisse
 « in Ecclesia constitutos gloriantur, et in ea
 « improba consuetudine spem habent, quæ a Deo
 « et ab omni sacerdotio alienat, 293 et ideo
 « impudente vultu et ore aperto, probrosis et
 « contumeliosis verbis eos, qui propter actam
 « ex virtute vitam a sancto Spiritu selecti con-
 « stituti sunt absque auri largitione, villi-
 « pendunt : primum quidem eos qui hoc faciunt
 « ultimum proprii ordinis gradum sumere, sin-
 « autem perseverarint, inflictæ quoque pœna
 « corrigere decernimus. Si quis autem in ordi-
 « natione hoc quandoque fecisse visus fuerit,
 « fiat ut vult canon apostolicus, qui dicit : Si

δ δὲ μητροπολίτης παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὗς ἐπό-
 κεινται, καὶ ἐπιστρέψῃ ὁ κόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν
 αὐτοῦ, ὡς παραβάτου ἐντολῆς Θεοῦ καὶ πῶν ἀπο-
 στολικῶν διατάξεων. Καὶ ἐξῆς εἴθῃσι τὰ τοῦ κερμ-
 φαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρον ῥητά, ἃ ἐν τῇ σριότη
 τῶν Καθολικῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν γέγραπται.

constitutionibus apostolicis nequaquam obtempe-
 verba, ex ipsius prima Epistola Catholica, subjicit

ARIST. « Ὅριζομεν μὴδ' ὄλλας ἐπιλογισθῆαι ἐπί-
 « σκοπον ἀπειτεῖν χρυσόν, ἢ ἀργυροί, ἢ ἔπερον
 « εἶδος, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, ἢ κληρικούς
 « ἢ μοναχοὺς. Εἰ τις οὖν δι' ἀπαιτήσιν χρυσοῦ,
 « ἢ ἑτέρου εἶδους, ἢ διὰ τινα ἰδιοπάθειαν, εὐφε-
 « θεῖη ἀπειργῶν τῆς λειτουργίας, ἢ ἀφορίζων
 « τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν, ἢ σεπτῶν ναδῶν
 « κλειῶν, μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτῷ τὰς ἱεράς τοῦ
 « Θεοῦ λειτουργίας · τῇ ταυτοπαθείᾳ ὑποκείσε-
 « ται · φησὶ γὰρ Πέτρος ὁ ἀπόστολος · « Ποιμά-
 « νετε τὸ ποίμνιον τοῦ Θεοῦ μὴ ἀναγκαστοῦς,
 « ἀλλ' ἐκουσίως, καὶ κατὰ Θεόν · μὴ αἰσχροκαρ-
 « δῶς, ἀλλὰ προθύμως · μὴ ὡς κατακυριεύοντες
 « τῶν κλήρων, ἀλλ' ὡς τύπος γινόμενοι τοῦ
 « ποιμνίου. »

Τὸ ἐπιτιμᾶν καὶ ἀφορίζειν διὰ τοῦτο ἐδόθη παρὰ
 τῶν ἱερῶν κανόνων τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα τὰ ἐπιται-
 σιμένα παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν καὶ λοιπῶν
 πνευματικῶς ὁμοῦ καὶ πατρικῶς διορθῶνται. Εἰ δὲ
 τινες, τῇ ἐξουσίᾳ πάντῃ καταχρώμενοι, ἀφορίσουσι
 τινὰς, ἢ ἐπιτιμήσουσι δι' ἰδίαν ἐμπάθειαν, ἢ ἀπαι-
 τῆσιν χρυσοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς εἶδους, δικαίως τῇ
 C ταυτοπαθείᾳ ὑποπεσοῦνται ἵνα μάθωσι μὴ ἀλόγως
 ἐπιτιμᾶν.

CANON E.

« Ἄμαρτία πρὸς θάνατόν ἐστιν, ὅταν τινὲς ἁμαρ-
 « τάνοντες ἀδιόρθωτοι μείνωσι. Τὸ δὲ τοῦτου
 « χεῖρον, ἐν τραχηλιῶντες κατεξανίστανται τῆς
 « εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας, προτιμώμενοι τὴν
 « μαμμωνᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπακοῆς, καὶ τῶν κα-
 « νονικῶν αὐτοῦ διατάξεων μὴ ἀνταχόμενοι · ἐν
 « τούτοις οὐκ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεός, εἰ μήπω τα-
 « πενωθέντες τοῦ ἰδίου σφάλματος ἀνανήψωσι ·
 « χρῆ γὰρ μᾶλλον αὐτοὺς προσέρχεσθαι τῷ Θεῷ,
 « καὶ μετὰ συντετριμμένης καρδίας τὴν ἄφεσιν
 « τοῦτου τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὴν συγχώρησιν
 « αἰτεῖσθαι, οὐχὶ ἐναδρύνεσθαι τῇ ἀβίσημῃ δόξει.
 « Ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ
 « καρδίᾳ · τοὺς οὖν ἐγκαυχωμένους διὰ δόσεως
 « χρυσοῦ τετάχθαι ἐν Ἐκκλησίᾳ, καὶ ταύτῃ εἴ
 « πονηρᾷ συνηθείᾳ ἐπελπίζοντας τῇ ἀλλοτριούσῃ
 « ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάσης ἱερωσύνης, καὶ ἐκ
 « τοῦτου ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπερικαλύπτῳ
 « στόματι ὀνειδιστικοῖς λόγοις τοὺς δι' ἀρετῆν
 « βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ
 « καταταγέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσοῦ ἀτιμάζον-
 « τας · πρῶτα μὲν τοῦτο ποιούντας τὸν ἕσχατον
 « λαμβάνειν βλάβην τοῦ οικείου τάγματος · εἰ δὲ
 « ἐπιμένωσι, ἐπιτιμίου διορθοῦσθαι. Εἰ δὲ τις
 « ἐπὶ χειροτονίᾳ φανῇ ποτε τοῦτο πεπονηκώς,
 « γινέσθω κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν

λέγονται· Ἐἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων ἂ
 τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατῆς γένηται, ἢ πρεσβύ-
 τερο; ἢ διάκονος, καθαιρέσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ
 χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπίεσθω παντάπασιν ἐκ
 τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπὲρ ἑμοῦ
 Πέτρου· ὡσαύτως καὶ τὸν δευτέρον κανόνα
 τῶν ἐν Χαλκηδόνι ὄστων Πατέρων ἡμῶν, τὸν
 λέγοντα· Ἐἴ τις ἐπίσκοπος, ἐπὶ χρήμασι χειρο-
 τονίαν ποιήσῃτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι
 τὴν ἀπειραν χάριν, καὶ χειροτονήσῃ ἐπὶ χρή-
 μασις ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον ἢ πρεσβύτε-
 ρον ἢ διάκονον, ἢ τινά τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατα-
 ριθουμένων, ἢ προβᾶλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν
 οἰκονόμον ἢ ἐκδικῶν ἢ παραμονάριον, ἢ ὅλως
 τινὰ τοῦ κανόνος, δι' αἰσχροκέρδειαν οἰκέειν, ὁ
 τοῦτο ἐπιχειρήσας, ἐλεγχθεὶς, κινδυνεύτω τίς
 τὸν οἰκέειν βαθμῶν· καὶ ὁ χειροτονοῦμενος
 μὴδὲν ἐκ τῆς κατ' ἐμπορίαν ὠφελείσθω χειρο-
 τονίας ἢ προβολῆς· ἀλλ' ἔστω ἀλλότριος τῆς
 ἀξίας ἢ τοῦ φροντισματος, ὅπερ ἐπὶ χρήμασιν
 ἔσυχεν. Εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανεῖται καὶ
 τοῖς οὕτως αἰσχροῖς; καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι,
 καὶ οὕτως, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκέειν
 ἐκπιπέτω βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχὸς,
 ἀφοριζέσθω. »

ΒΑΣ. Μέλλοντες οἱ ἄγιοι Πατέρες κολάσαι τοὺς
 κληρικὸς τοὺς πρῶτα μὲν ἔχοντι καὶ κατὰ φιλό-
 θεον γνώμην προσάγοντας ἐν ταῖς Ἐκκλησιαῖς χρή-
 ματα ἢ ἑτέρα τινα· ὕστερον δὲ ἐγκαυχωμένους ἐπὶ
 τῇ δόσει, καὶ ζητοῦντας προκαθεδρίας καὶ προτι-
 μήσεις, καὶ ἐνερίζοντας τοὺς δι' ἀρετὴν ἢ ἐνέρ-
 γειαν κληρωθέντας κατὰ θεὸν συναδέλφους αὐτῶν·
 ἐχρήσαντο ἐν προσιμοῖς βήματι τινι ἀπὸ τῆς
 πρώτης Καθολικῆς Ἐπιστολῆς ἀποστόλου καὶ εὐαγ-
 γελιστοῦ Ἰωάννου, λέγοντι· Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς
 θάνατον, ἢ ἡγουν ἁμαρτία θανάσιμος ἢ ἀδιόρθωτος
 καὶ ἀμετανόητος· καὶ ἐστὶ ταύτης χείρων ἢ σὺν τῇ
 ἁμαρτίᾳ ἀναίθεια. Ποῖον γὰρ οὐχ ὑπερβαλεῖ κακὸν
 τὸ προτιμᾶσθαι τινα τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ τὰ τοῦ
 μαμμωνᾶ, ἢ ἡγουν τὰ χρήματα, καὶ λέγειν ὀφείλειν
 τοῦτον δι' ἃ προσηγὰγε προτιμώτερον εἶναι τῶν
 ἄλλων πάντων, τῶν καὶ ἐνεργείας ἰσως ἐχόντων ἢ
 καὶ ἀρετῆν; Τοὺς γοῦν οὕτω φρονούντας, καὶ ὅλως
 δόσεως χρημάτων μεμνημένους, καὶ ἐλπίζοντας διὰ
 τοῦτο προτιμᾶσθαι παρὰ τοὺς πολλοὺς, ἀφ' οὗ μάλ-
 λον κατάγνωσις ἐπάγεται, καὶ ὡς ἀπερικαλύπτως
 ἐνερίζοντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν διὰ τὴν ὑφο-
 ποιδν πενίαν, ὑποδιδάξασθαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον
 τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, ἵνα ταπεινωθῶσιν· εἰ δὲ καὶ
 οὕτως ἐπιμένοντες τῷ κακῷ, ἐπιτιμᾶσθαι κατὰ τὸ
 δόξαν πάντως τῷ ἐπισκόπῳ. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅπου
 ταν τις αὐθαρέτως προσαγάγῃ ἐν Ἐκκλησίᾳ οἰαδῆ-
 τινα πράγματα, ἅτινα καὶ οἱ λαμβάνοντες ἀποκρι-
 ματίστως λαμβάνουσι, καὶ οἱ διδόντες ἀνευθύτως
 δίδασιν. Εἰ δέ τις, φησὶν, οὐκ ἐξ ἀρχῆς μετὰ
 τοιαύτης αὐθαρέτου γνώμης ἐποίησε τὴν προσ-
 γαγῆν, ἀλλὰ διὰ τὸ χειροτονηθῆναι, ἢ κληρωθῆναι

« quis episcopus per pecunias hanc dignitatem
 « sit consecutus, vel presbyter, vel diaconus,
 « deponatur et ipse, et is qui ordinavit, et ex-
 « scindatur omnino a communione, ut Simon
 « Magus a me Petro: et canon 2 sanctorum Pa-
 « trum qui Chalcedone convenerant, qui dicit:
 « Si quis episcopus pecuniis ordinationem fece-
 « rit, et gratiam non venalem in emptionem
 « deduxerit, et pecuniis ordinaverit episcopum,
 « vel chorepiscopum, vel presbyterum, vel dia-
 « conum, vel aliquem eorum qui in clero enu-
 « merantur, vel pecuniis promoverit æconomum,
 « vel defensorem, vel monasterii administrum,
 « vel omnino aliquem ex canone, turpis lucrī
 « gratia, qui hoc aggressus esse convictus fue-
 « rit, de proprio gradu veniat in periculum: et
 « qui ordinatur, ex ea ordinatione vel promo-
 « tione, quæ pretio dato instar mercaturæ facta
 « est nihil juvetur; sed sit alienus a dignitate
 « vel munere seu curatione quam pecuniis as-
 « secutus est. Si quis autem et lucris adeo tur-
 « pilus et illicitis intercessor seu sequester
 « apparuerit, hic quoque, si sit quidem clericus,
 « a proprio gradu excidat: sin autem laicus
 « vel monachus, segregetur. »

BALS. Sancti Patres clericos punituri, qui pri-
 mum quidem sponte et pia mente pecunias vel
 aliqua alia in ecclesias afferunt; postea autem
 propter donationem se jactant, et primas sedes
 prioresque honores querunt, in eos probra inge-
 rentes, qui propter virtutem vel actionem in clerum
 divinitus recepti sunt confratres sui: dicitur quodam
 in protentis usi sunt ex prima Catholica Epistola
 sancti apostoli et evangelistæ Joannis, dicente;
 Est peccatum ad mortem²², scilicet peccatum mor-
 tale quod est incorrigibile et cuius nulla agitur
 poenitentia; et tunc adhuc deterior quæ est cum
 peccato impudentia. Quodam enim malum non
 superat, si quis mammonam, id est, pecunias Dei
 mandato præferat: et dicat, debere se ob ea quæ
 attulit, cæteris aliis honore præferri, qui fortasse
 actiones habent aut etiam virtutem? Eos ergo, qui
 ita sentiunt et pecuniarum dationis omnino memi-
 nerunt, et sperant propter id se apud multos præ-
 ponendos, ex quo major condemnatio sequitur, et
 aperto quasi ore suis fratribus paupertatem, quæ
 ad alta eos provexit, exprobrant, ad ultimum sui
 gradus locum dimitti, ut humilientur: sicut autem
 sic quoque in malo perseverent, puniri ut episcopo
 omnino visum fuerit. Et hæc quidem, quando
 quispiam aia sponte in ecclesiam res aliquas tulerit:
 quas et qui accipiunt, citra ullum præjudicium
 accipiunt, et qui dant in poenam non incidunt. Si
 quis autem, inquit, ab initio non ita liberati et
 sponte suscepta voluntate, sed ut ordinetur, vel in
 clerum cooptetur, vel aliquo alio modo in ecclesia
 eligatur, oblationem fecerit: talis puniatur, si vult

²² 1 Joan. v, 10.

can. apost. 29, et can. 2, Chalced. syn. Id autem quod dicitur; *In his non est Dominus Deus*, a Patribus acceptum est ex tertio lib. Regum, propter arrogantes, et eos qui mammonam præferunt. Cum autem audis canonem nominantem eam, quæ sic sponte sit, auri dationem illicitam, ne dixeris eam esse prohibitam, et ideo etiam illicitam, ut ea est quæ processit ordinationis vel clericatus gratia. De ea enim deinceps decet. Sed eam Patres ideo illicitam nominaverunt, quod is, qui eam offerat, propter hanc oblationem se jactitet et gloriatur. Nota ergo hæc propter eos qui tondentur in monasteriis cum pecuniarum largitione, et propter eos, **294** qui Deo sua sponte oblationes faciunt. Eos autem, qui pecuniis in externis monasteriis jus fraternitatis acquirunt, canonibus teneri non existimo, quod sit vituperanda alimentorum acquisitionis. Quid autem, qui sponte quidem res obtulit sic puniatur; qui vero, ut esset clericus vel ut tonderetur, res ullas dedit, postquam punitus fuerit, eane, quæ dederit, petet efficaciter? *Solutio.* Nequaquam. Ait enim cap. 11, tit. 2, lib. xxiv. Basil. hoc modo: Quod turpi utriusque causa datur, ejusque qui dat et ejus qui accipit, non reddit. Et exteriorem affert lex antiqua rationem, quoniam in pari causa potior est qui possidet, ex xxii. lib. hæc eligens.

Λυβοντος και του παρθενου, ουκ αντιστρεφεται. Καὶ προστίθησιν ἔξωθεν ὁ παλαιὸς λογισμὸν, ὅτι ἐν τῇ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶν ὁ νεμέμενος, ἐκ τοῦ κβ' βιβλίου τοῦ ἀναλεξάμενος.

ZONAR. Nonnulli, cum in clerum legendi essent, pecunias Ecclesie offerre, Deoque dicere soliti sunt: quibus deinde præfidentes, seque in auro illo gloriose jactantes, quicumque nulla data pecunia ob virtutem forte, vel etiam ob dicendi facultatem, clero adscripti fuerant, proterve conviciis insectabantur. Hujusmodi igitur homines, primo quidem de gradu dejici, ac in extremum ordinis sui locum amandari: tum si adhuc a malitia non discedant, pœnis quoque, ut per eas corrigantur, affici canon jubet. Exordium vero ab apost. et evang. Joanne canonis auctores mutuati sunt. Illius namque verba illa sunt, in prima Catholica Epistola, *Est peccatum ad mortem*: quæ quidem Patres de iis, qui peccarunt, et non resipuerunt, interpretantur. Et vero, nequiores adhuc illos esse asserunt, et revera sunt, qui patrato nefario facinore tollere cornua, hoc est, sese impudente, offerre minime verentur. Ac facias quidem illud appellant, in oblata nimirum pecunia sese gloriosius jactare, divinique præcepti auctoritati canonicisque constitutionibus mammonam, pecuniam videlicet, anteferre. Impudentiæ vero nomine convicia et contumelias, quæ illi in clerum absque pecuniæ præbitione cooptatis ingerunt, intellexere. *Non est in his*, inquit, *Dominus Deus*; hoc quoque ex Scriptura, Regum tertio. Eos igitur magna demissione Deo supplicare, ac peccati veniam exposcere, non contra iniqua largitione offerri oportet. Iniquam vero appellat largitionem, non quod

ἄ ἄλλως πως ἐν Ἐκκλησίᾳ καταλεγγῆναι ὁ τοιοῦτος κολαζέσθω κατὰ τὸν κβ' ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τὸν β' κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Τὸ μέντοι ῥῆμα τὸ λέγον, Ἐν τούτοις οὐκ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, ἐξεληφθῆν περὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκ τῆς τρίτης τῶν Βασιλειῶν διὰ τοῦ ἀλαζόνος καὶ προτιμωμένου τὰ τοῦ μαμμωνᾶ. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος ὀνομαζόντος τὴν οὕτως ἐκουσίως γινομένην δόσιν τοῦ χρυσοῦ ἀθεσμον, μὴ εἴπῃς εἶναι ταύτην κεκωλυμένην, κἀντεῦθεν καὶ ἀθεσμον, ὡς προῦσαν χάριν ἐξουσήσεως χειροτονίας ἢ κληρώσεως· περὶ ταύτης γὰρ ἐφεξῆς διδάσκει· ἄλλ' ἀθεσμον ταύτην οἱ Πατέρες ὠνόμασαν διὰ τὸν προσαγαγόντα, καὶ διὰ ταύτην προσαγωγὴν ἐναθρονομένον. Σημεῖωσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀποκειρομένους εἰς μοναστήρια μετὰ δόσεως χρημάτων, καὶ διὰ τοὺς αὐτοπροαιρέτως ποιούτους προσαγωγὰς τῷ Θεῷ. Τούτους μέντοι ἐπιτιμωμένους ἐξωμονίματα ἀδελφάτα ἐν μοναστηρίοι; διὰ χρημάτων οὐ νομίμῳ ὑπὸ τῶν κανόνων ἀλίσκεσθαι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐπίμομφον τὴν τῶν σιτηρεσιῶν ἐπίκτησιν. Τί δὲ, ὁ μὲν αὐθαίρετῶ; προσαγαγὼν χρήματα, οὕτω κολάζεται, ὁ δὲ διὰ τὸ κληρωθῆναι ἢ ἀποκαρῆναι δού; οἰαδῆτινα πράγματα ἐνδυνάμει; ζητήσῃ μετὰ τὸ κολαζῆναι ἃ δέδωκε; Ἀύσις. Οὐδαμῶς. Φησὶ γὰρ τὸ ια' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ κβ' βιβλίου τῶν Βασιλειῶν οὕτω· *Τὸ ἐπὶ αἰσχροῦ αἰτία ἐκατέρων διδόμενον, τοῦ τε*

καὶ προστίθησιν ἔξωθεν ὁ παλαιὸς λογισμὸν, ὅτι ἐν τῇ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶν ὁ νεμέμενος, ἐκ τοῦ κβ' βιβλίου τοῦ ἀναλεξάμενος.

ZONAR. Τινὲς ἐκ κλήρον καταταγῆναι μέλλοντες προσῆγον τῇ Ἐκκλησίᾳ χρήματα, ὡς ἀφιερῶντες ταῦτα τῷ Θεῷ· εἶτα τοῦτοις θαρροῦντες, καὶ τῇ δόσει τοῦ χρυσοῦ καυχώμενοι, ὠλεῖδίζον ἀδεῶς τοὺς δόσεως χρυσοῦ χωρὶς δι' ἀρετὴν ἰσως ἢ καὶ λόγον καταταγόντας τῷ κλήρῳ. Τούτους γοῦν τοιοῦτους πρῶτον μὲν ὑποβιβάζεσθαι βούλεται ὁ κανὼν ἐκ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τοῦ τάγματος, ἐν ᾧ εἰσι, τάττεσθαι· εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ποιῶσιν, ἐπιτιμᾶσθαι αὐτούς, ἵνα διορθωθῶσι. Προσιμάζονται δὲ οἱ τὸν κανόνα ἐκθέμενοι ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐν εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἐκείνῳ γὰρ εἰρηται ἐν τῇ πρώτῃ Καθολικῇ Ἐπιστολῇ τὸ, Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· καὶ ἐκλαμβάνονται οὗτοι τὸ ῥητὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ μὴ μετανοοῦντων. Εἶτα καὶ χεῖρον λέγουσιν, ὡσπερ δὴ καὶ ἐστὶ, τὸ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τραχηλιᾶν, ἤγουν ἀναισχυντεῖν· ἁμαρτίαν μὲν καλοῦντες; τὸ ἐγκαυχᾶσθαι ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῶν χρημάτων, καὶ προτιμᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπακοῆς καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων μαμμωνᾶν, τὰ χρήματα δηλονότι. Ἀναισχυντίαν δὲ τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν ἀτιμίαν, ἣν ἐπάγουσι τοῖς κληρωθεῖσι χωρὶς παροχῆς χρημάτων. Ἐν τούτοις οὐκ ἔστι, φασὶ, Κύριος ὁ Θεός· καὶ τοῦτο δὲ γραφικὸν, ἐκ τῆς τρίτης τῶν Βασιλειῶν. Χρῆ οὖν αὐτοὺς ταπεινωθέντας προσπεσεῖν τῷ Θεῷ, καὶ αἰτεῖν τοῦ ἁμαρτήματος ἄφεσιν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπαίρεσθαι ἐπὶ τῇ δόσει τῇ ἀθέσμῳ. Ἀθεσμον δὲ τὴν δόσιν καλεῖ οὐ κατ' αὐτό· εἰ γὰρ ἀθεσμο; ἦν, διατὶ προσεδέχθη;

καὶ διατὶ μὴ καὶ αὐτὸς τέλειον ἐξωθεῖται τοῦ κλή-
ρου, καὶ ὁ ἐπὶ δόσει τοῦτον κληρώσας κολάζεται·
Οὐ κατ' αὐτὸ τοίνυν ἄθεσμος ἢ δόσις ἐκλήθη· ἀλλ'
ὅτι ἐκεῖνος ταύτην ποιεῖ νομιζέσθαι ἄθεσμον, ὡς
δι' αὐτὴν ἀλαζονευόμενος καὶ κατεπαιρόμενος τῶν
ἰσοταγῶν, κίντευθεν ὑπόκληψιν διδοὺς ὅτι οὐ κατὰ
θεῶν ἐποιήσατο τὴν προσαγωγὴν, ἀλλ' ἐν ἔχοι ταύ-
την εἰς καύχημα καὶ ἀλαζονείαν ὑπέθεσιν. Τοῦτο
δὲ δηλοῦται καὶ διὰ τὸν ἐφεξῆς· φησὶ γὰρ ὁ κα-
νὼν· Ἐἰ δὲ τις ἐπὶ χειροτονίᾳ φανῆ ποτε τοῦτο
πεποιηκώς, τὸ δοῦναι δηλαδὴ χρήματα, γινέσθω κατὰ
τοὺς κανόνας, ἡγουν τὸν ἀποστολικὸν, ὃς εἰκοστὸς
ἐννατὸς ἐστὶ, καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον τῆς ἐν Χαλ-
κηδόνι συνόδου. Ὡσπερ οὖν, ἀθέσμου οὐσης ἐν-
ταῦθα τῆς δόσεως, καὶ ὁ χειροτονήσας ποινηλα-
τεῖται, καὶ ὁ χειροτονηθεὶς· οὕτως κάκει ἐγένετο
δὲ, εἰ πρὸς ἀλήθειαν ἄθεσμος· ἦν. Τὴν δὲ τῶν κα-
νόνων τούτων ἐξηγήσιν ὁ ζητῶν εὐρήσει ἐν τοῖς
τόποις αὐτῶν.

de illa quoque donatione, si ea revera legibus
canonum explicationem, qui voluerit, suis locis reperiet.

ΑΡΙΣΤ. Ἐ τοὺς ἐγκαυχωμένους διὰ δόσεως χρυσοῦ
εἰ τετάχθαι ἐν Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀτιμάζοντας τοὺς
εἰ δι' ἀρετὴν ἐκλεγέντας, καὶ χωρὶς δόσεως κατα-
ε ταχθέντας, ἔδοξε τὸν ἑσχατὸν βαθμὸν τοῦ ἰδίου
ε λαμβάνειν τάγματος· εἰ δὲ ἐπιμένοιν, ἐπιτι-
ε μᾶσθαι· τοὺς δ' ἐπὶ χειροτονίᾳ τοῦτο πεποιηκό-
ε τας ἐκκόπτεσθαι τῆς κοινωνίας, ὡς ὑπὸ Πέτρον
ε τὸν Σίμωνα Μάγον.

Τὸν λόγον δεῖ καὶ τὴν ἀρετὴν προτιμᾶσθαι· καὶ
γὰρ δόσεως χρυσοῦ τοὺς οὕτως ἔχειν εὐρισκομέ-
νοὺς τάττεσθαι χρῆ ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Ἐκκλησίας·
καὶ μὴ ὀνειδίζεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῶν καταταγέντων
τῇ Ἐκκλησίᾳ δι' οἰασθήνους δόσεως· ἀλλὰ μᾶλλον
καὶ ἐπαινεῖσθαι, ὡς δι' ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἐκλεγέντας. Εἰ δὲ τινες, ὡς ἐγκαυχώ-
μενοι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀθέσμῳ δόσει καὶ τῇ πονηρᾷ
ταύτῃ συνήθειᾳ τῇ ἀλλοτριούσῃ ἀπὸ Θεοῦ καὶ πάσης
ἐρωσύνης, κατανεδίσουσιν ἀναιδεῖ προσώπῳ, καὶ
ἀπερικαλύπτῳ στόματι τοὺς ἀνευ χρυσοῦ κατατα-
γέντας κληρικούς· τὸν ἑσχατὸν βαθμὸν ἐν τῷ οἰ-
κείῳ τάγματι λήψονται. Εἰ δὲ καὶ οὕτως ἐπιμέ-
νοιν αὐτοὺς ὀνειδίζοντας, δι' ἐπιτεμίῃ διορθωθή-
σονται. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν εἰς κλήρον κατα-
λεγομένων. Ὅσοι δὲ διὰ χρημάτων χειροτονία·
τύχωςί τινος, καθαιρεθήσονται καὶ αὐτοί, καὶ οἱ
χειροτονησαντες αὐτούς.

CANON Γ'.

Ἐπειδήπερ κανὼν ἐστὶν ὁ λέγων δις τοῦ ἔτους
καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν χρῆναι γίνεσθαι διὰ
συναθροίσεως ἐπισκόπων τὰς κανονικὰς ζητήσεις
διὰ τὴν συντριβὴν καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς
ἔδοξορρίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὥρισαν οἱ
τῆς ἕκτης συνόδου ὄσιοι Πατέρες ἐξ ἅπαντος
τρόπου καὶ προφάσεως ἀπαξ τοῦ ἵναυτοῦ γίνε-
σθαι, καὶ τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον
οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν· καὶ εἰ
τις εὐρεθῆ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω·
εἰ δὲ τις ἐκ τῶν μητροπολιτῶν ἀμελήσει τοῦτο

A ipsa sit ejusmodi: si enim iniqua fuerat, cur
admissa? aut cur e clerico, qui dedit, non prorsus
ejicitur, et in eum, qui data pecunia in clerum
electus est, animadvertitur? Non igitur quod se-
ipsa sit talis, ideirco hæc iniqua dicta donatio
est; sed quod ejus vitio, qui se ob illam jactat et
æqualibus anteponit, ut proinde non illum deme-
reri Numen, sed auram inanem popularisque nu-
mulus capture ea donatione voluisse suspicari
liceat, speciem hominum existimatione, induit
pravitatis. Quod etiam satis ex sequentibus decla-
ratur. Nam si quem, inquit canon, ob ordinatio-
nem id aliquando fecisse, pecuniam videlicet
obtulisse, compertum fuerit, canonum in eo con-
stitutiones servari placet: canonum scilicet, apo-
stolici undetricesimi, synodique Chalcedonensis
secundi. Quemadmodum igitur hoc loco, iniqua
donatione intercedente, et qui ordines contulit,
et qui suscepit, uterque pœnis afficitur: idem
adversaretur, constitutum fuisset. Horum porro

adversaretur, constitutum fuisset. Horum porro

ARIST. Ἐ ἱστί, qui se per auri largitionem in Eccle-
sia constitutos gloriantur, illos autem, qui
propter virtutem eliguntur, et sine largitione
constituuntur, vilipendunt, visum est, ut ulti-
mum ordinis sui gradum accipiant: sin perse-
verent, puniantur. Qui vero ordinationis gratia
hoc fecerint, a communione, non secus ac
Simon Magus a Petro, excindantur.

Dicendi facultatem et virtutem præferre oportet,
et qui sic se habere inveniuntur sine auri donatione
in Ecclesiæ clero constitui debent, et non probris
onerari ab iis, qui per largitionem quancunque in
Ecclesia collocantur: sed potius laudibus
ornari, ut qui propter vitæ pietatem a sancto
Spiritu electi sunt. Si qui autem, ut in illegitima
istiusmodi datione, et impia ista consuetudine,
quæ a Deo et omni sacerdotio alienat, gloriantes
vultu impudente, et ore aperto clericos, qui sine
auro constituti fuerint, probris affecerint; ultimum
gradum in ordine suo accipient: si autem sic pro-
bra in eos jacere perseverent, per pœnam corrigen-
tur. Et hæc quidem de iis, qui in clerum conscripti
sunt. Quicunque autem per pecuniam ordinationem
aliquam consequuntur, deponentur, et ipsi, et qui
eos ordinarunt.

CANON VI.

Quoniam canon est, qui dicit, bis in anno in
unaquaque provincia per congregationes epi-
scoporum fieri oportere quæstiones canonicas,
propter vexationem, et quod itineri peragendu-
minus sufficerent qui congregabantur, statue-
runt sancti sextæ synodi Patres, quovis modo
et quacunque ex causa, semel in anno fieri,
et delicta corrigi. Hunc ergo canonem nos
quoque renovamus, et si quis magistratus hoc
prohibere inventus fuerit, aegregetur: si quis
autem metropolitans hoc fieri non curaverit,

præterquam vi vel necessitate et justa aliqua de causa, canonis pœnis subjiciatur. Cum autem de canonicis et evangelicis rebus fiat synodus, opus est ut congregati episcopi magnam curam et diligentiam gerant, ut divina et visifica Dei mandata serventur. In eis enim servandis est retributio multa, quoniam lucerna est mandatum, lex vero lux et via vitæ, probatio et disciplina; et mandatum Domini lucidum, illuminans oculos. Ne liceat autem metropolitano, ex iis quæ secum affert episcopus, vel jumentum vel aliquam rem aliam petere. Si enim hoc fecisse convicius fuerit, reddet quadruplum.)

BALS. Cum diversi canones statuunt, quando fieri debeant synodi, et alii quidem semel in anno convenire oportere provinciales episcopos, alii vero bis in anno dicant: hic canon, ob itineris molestiam episcopis, octavum canonem sextæ synodi secutus est, qui decernit eos semel in anno congregari oportere, et sic faciendum esse, nisi quædam vis, vel necessitas, vel causa probabilis impedimento fuerit, quominus conveniant; antistites autem, qui non ita faciunt, pœnis canonicis subjici; sed et civiles magistratus, qui hoc fieri prohibent, segregari. Quando autem fuerit, inquit, facta synodus, debent episcopi curam gerere, ut evangelicæ et canonicæ traditiones serventur et alia Dei mandata. Et sunt canonicæ quidem traditiones, justæ et injustæ excommunicationes, clericorum ordinationes, episcopalium rerum administrationes, et similia: evangelicæ autem traditiones et mandata Dei, baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: *Non mæchaberis, non scortaberis, non falsum testimonium dices*, et similia. Quoniam autem intellexerunt Patres, quod in episcoporum concionibus quidam metropolitani nimis sua potestate et imperio in eos utuntur, et equos ab eis, vel aliqua alia exigunt, id quoque cœssare statuerunt, et metropolitanum, qui tale quid fecit, quadruplum ejus quod datum est restituere. Pulchre autem dixit canon, non licere metropolitano quidquam eorum exigere, quæ affert episcopus. Si enim sua sponte voluerit episcopus metropolitanum aliquo ejusmodi dono prosequi, non prohibebitur hoc facere. Quære cap. 8, tit. 8 præsentis operis, et can. 8 syn. in Trullo. Ζητει τὸ ἡ κεφ. τοῦ ἡ τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν ἡ κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

296 ZONAR. De synodis in unaquaque provincia quotannis celebrandis multi canones exstant. Idem hic quoque statuit, canonisque in sexta synodo editi meminit, a qua quidem, ut episcopis itinerum molestiæ vexationesque minuerentur, semel in anno synodum in singulis provinciis haberi decretum est, ac antiquiorem de synodicis conveniendis celebrandis constitutionem restituit. Quod si magistratus aliquis synodo cogendæ obstat,

εἶνεσθαι, ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ βίας καὶ τινος εὐλόγου προφάσεως, τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Τῆς δὲ συνόδου γενομένης περὶ κανονικῶν καὶ εὐαγγελικῶν πραγμάτων, δεῖ τοῖς συναθροισθεῖσιν ἐπισκοποῖς ἐν μελέτῃ καὶ φροντίδι τίθεσθαι τοῦ φυλάττεσθαι τὰς θείας καὶ ζωοποιούς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἐν γὰρ τῷ φυλάττεσθαι αὐτάς ἀναπαύσεις πολλῆς, ὅτι καὶ λύχνος ἐντολῆ, νόμος δὲ φῶς καὶ ὁδὸς ζωῆς, Ἐλεγχος καὶ παιδαλία καὶ ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγῆς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. Μὴ ἔχειν δὲ ἀδείαν τὸν μητροπολίτην, ἐξ ὧν ἐπιφέρεται ὁ ἐπίσκοπος μετ' αὐτοῦ, ἢ κτήνος ἢ ἕτερον εἶδος ἀπαιτεῖν· εἰ γὰρ τοῦτο ἐλεγχθῆ πεποιηκῶς, ἀποτίσει τετραπλάσιον.)

BALS. Κανόνων διαφόρων διοριζομένων πότε ὀφείλουσι γίνεσθαι αἱ σύνοδοι, καὶ τῶν μὲν λεγόντων ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ συνέρχεσθαι τοὺς ἐπαρχιώτας; ἐπισκόπους, τῶν δὲ δις τοῦ ἔτους· ὁ παρῶν κανὼν διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁδοπορίας συντριβὴν τῶν ἐπισκόπων κατηκολούθησε τῷ ἡ κανόνι τῆς 6^{ης} συνόδου, τῷ διοριζομένῳ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοὺς συναθροῖζεσθαι, καὶ διωριστοὺς οὕτω γίνεσθαι, εἰ μὴ τις ἀνάγκη καὶ βία ἢ ἄλλη πρόφασις εὐλογος τὴν συνέλευσιν παρεμποδίσει, τοὺς δὲ μὴ οὕτω ποιούντας ἀρχιερεῖς τοῖς κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικούς ἀρχοντας, τοὺς κωλύοντας τοῦτο γίνεσθαι, ἀφορίζεσθαι. Ὅτε μέντοι, φησὶν, ἡ σύνοδος γίνεται, ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι φροντίζειν τοῦ φυλάττεσθαι τὰς εὐαγγελικὰς καὶ κανονικὰς παραδόσεις, καὶ τὰς ἄλλας ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Καὶ κανονικαὶ μὲν παραδόσεις εἰσὶν οἱ εὐλογοὶ καὶ παράλογοι ἀφορισμοί, αἱ καταγωγαὶ τῶν κληρικῶν, αἱ παραδόσεις τῶν ἐπισκοπικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ τοιαῦτα· εὐαγγελικαὶ δὲ παραδόσεις καὶ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ τὸ βαπτίζεσθαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ *Μὴ μοιχεύσης, μὴ πορνεύσης, μὴ ψευδομαρτυρήσης*, καὶ τὰ ὅμοια. Ἐπεὶ δὲ ἔμαθον οἱ Πατέρες ὅτι ἐν ταῖς συνέλευσεσι τῶν ἐπισκόπων μητροπολίται τινες κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, καὶ ἀπαιτοῦσιν ἵππους ἢ ἑτερά τινα εἶδη, ὤρισαν καὶ τοῦτο σχολάσαι, καὶ τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα μητροπολίτην ἀντιστρέφειν τὸ διδόμενον εἰς τὸ τετραπλοῦν. Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μητροπολίτην ἀπαιτεῖν τι ἐξ ὧν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιφέρεται. Εἰ γὰρ ἔκοντι ἐπίσκοπος θελήσει δεξιώσασθαι τὸν μητροπολίτην αὐτοῦ διὰ τινος πράγματος, οὐ κωλυθήσεται τοῦτο ποιεῖν.

ZONAR. Περὶ τοῦ γίνεσθαι συνέδους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθ' ἑκάστον ἔτος; διάφοροι κανόνες διαλαμβάνουσι, καὶ ὁ παρῶν δὲ οὗτος, καὶ μέμνηται τοῦ κανόνος τῆς ἕκτης συνόδου, ἥτις ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ διετυπώσατο γίνεσθαι τὰς συνέδους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἵνα μὴ πολλὴν ἔχλησιν καὶ καινοτομίαν ἐν ταῖς ὁδοπορίαις; οἱ ἐπίσκοποι ἔχουσι, καὶ ἀνανεοῖ τὴν περὶ τῶν συνόδων παλαιότεραν διάταξιν. Καὶ εἰ ἀρχὼν κωλύσει, φησὶ, τὸ γίνεσθαι σύνοδον, ἀφορίζεσθω.

καὶ τοὺς ἀμελοῦντας τοῦ πράγματος μητροπολίτας, εἰ μὴ ἀνάγκη τις μεσολαβήσῃ καὶ βία, κανονικοῦς ὑποβάλλει ἐπιτιμίοις. Ὅτε δὲ γένηται σύνοδος περὶ κανονικῶν καὶ εὐαγγελικῶν πραγμάτων, δεῖ τοὺς ἐπισκόπους φρονεῖν, εἰ φυλάσσονται αἱ θεῖαι ἐντολαί. Κανονικὰ μὲν οὖν πράγματα εἶεν ἂν οἱ ἀφορισμοί, εἰ δικαίως γίνονται σκοπούμενοι, εἰ δὲ οἰκονόμων ὄντων ἐκ τῶν κλήρων αὐτῶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διοικοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ τοιαῦτά τινα, ἃ οἱ κανόνες γίνεσθαι διατάττονται. Εὐαγγελικὰ δὲ, ἃ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἡμῖν ἐπιτάττονται· ὅθεν ἐστὶ τὸ βαπτίζεσθαι ἐν ὀνόματι Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὸ μὴ ἐκβάλλειν τινὰ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκτὸς λόγου πορνείας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ταῦτα γὰρ πάντα ἡρᾶντων, εἰ ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν ἐγίνοντο, οἱ ἀρχιερεῖς ἀθροιζόμενοι, καὶ εἰ κατὰ τὰς θείας ἐντολάς βιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ μαρτυρίας Γραφικῆς ὁ κανὼν παράγει ἐκ τε τοῦ ψαλτῆρος καὶ ἐκ τῶν Παροιμιῶν. Καὶ ἐπὶ τοῦτοις προστίθησιν ὅτι συναγομένων τῶν ἐπισκόπων ἐνθά ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ὀρίσει κατὰ τὸν κανῶνα, οὐχ ἕξει ὁ μητροπολίτης ἐξουσίαν ἀπατεῖν τι ἐξ αὐτῶν, οὔτε κτήνος, ἴππον τυχὸν ἢ ἡμίονον, οὔτε τι ἕτερον εἶδος. Εἰ δὲ καὶ ἀπαιτήσας καὶ λαβῶν τι ἐλεγχθεῖη, ἀποδώσει τὸ τετραπλοῦν.

care, decernit. Quod si rem aliquam ab eo vindicatum atque ablatam esse probatum fuerit, quadruplum reddet.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπεὶ μὴ δυνατὸν κατὰ τὸ πάλαι δοξᾶν εἰς τοῦ ἔτους γίνεσθαι σύνοδον, γινέσθω ἅπαξ κατὰ τὸ δοξᾶν τῇ ἕκτῃ. Καὶ ὁ κωλύσας ἀρχῶν ἀφοριζέσθω· καὶ ὁ ἀμελήσας ἐπίσκοπος ἐπιτιμάσθω. Τῆς συνόδου δὲ γινομένης, εἴπερ ὁ μητροπολίτης ἀφείληται τι τῶν τοῦ ἐπισκόπου, ἀποτίσει τετραπλάσιον. »

Βεβαίαι καὶ αὕτη ἡ σύνοδος τὸ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι σύνοδον ἐν ἐκάστῃ ἐπαρχίᾳ· καὶ τὸν μὲν κατὰ χώραν ἀρχοντα, εἰ εὐρεθῇ κωλύων τὴν τῶν ἐπισκόπων συνέλευσιν, τὴν διὰ κανονικὰ καὶ εὐαγγελικὰ πράγματα γινομένην, ἀφορίζει· τὸν δὲ μητροπολίτην τὸν ἀμελοῦντα τοῦτο γενέσθαι ἀνευ τινὸς ἀνάγκης καὶ βίας, κανονικοῦς ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει. Προσάττει δὲ καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν μητροπολίτην ἀφαιρεῖσθαι τι ὧν οἱ ἐπίσκοποι ἐπιφέρονται μεθ' ἐαυτῶν, ἢ κτήνος ἢ ἕτερον εἶδος. Εἰ δὲ ἐλεγχθῇ ἀφελόμενός τι ἐξ αὐτῶν, ἀπαιτεῖσθαι τοῦτο εἰς τὸ τετραπλάσιον.

CANON Z.

« Ἐφ' Παῦλος ὁ θεὸς ἀπόστολος· « Τινῶν ἀμαρτίας ἀνθρώπων πρόδηλοι εἰσι· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. Ἀμαρτιῶν γὰρ προκαταλαμβανοῦσων, καὶ ἕτεραι ἀμαρτίαι ἔπονται ταύταις. » Τῇ οὖν ἀσεβεῖ αἰρέσει τῶν Χριστιανοκατηγόρων καὶ ἄλλα ἀσεδήματα συνηκολούθησαν. Ὅσπερ γὰρ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀφελόντο ὄψιν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἕτερα ἅτινα εἶδη παραλείπεισιν, ἃ χρὴ ἀνανεωθῆναι, καὶ κατὰ τὴν ἔγγραφον καὶ ἄγραφον θεσμοθεσίαν οὕτω κρατεῖν. Ὅσοι

A segregari, et metropolitanos, qui eam nulla necessaria causa interveniente nullaque vi coacti prætermiserint, canonicis pœnis teneri jubet. In synodo porro de canonicis evangelicisque negotiis habita, an divina præcepta serventur, studiose ab episcopis inquirendum. Ac negotia quidem canonica sunt exempli causa: an segregationes jure irrogentur; an per œconomos ex uniuscujusque ipsorum clero delectos ecclesiarum bona ab episcopis administrationibus definita serventur, investigare. Evangelica vero ea sunt quæ nobis in Evangelio præcipiuntur; quale est illud, ut in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptismus administretur; et ne quis uxorem suam ejiciat, excepta causa fornicationis; ac ejus generis alia. Hæc enim omnia, an in subjectis cuique regionibus ita fierent, episcopi convenientes inquirebant; et an juxta divina mandata homines vitam instituerint. Hinc testimonia quoque canon ex Psalmorum et ex Proverbiorum libris adducit. Ad hæc, ne metropolitano liceat, episcopis ex canonis præscripto in eum locum quem ipse delegerit congregatis, aliquid ex ipsorum rebus, nec jumentum, equum forte aut mulum, nec aliud quiddpiam sibi vindicare, decernit. Quod si rem aliquam ab eo vindicatum atque ablatam esse probatum fuerit, quadruplum reddet.

ARIST. « Quandoquidem non est possibile, ut synodus, juxta decretum olim editum, bis quotannis celebretur, semel, uti sextæ synodo visum est, habeatur. Et magistratus, qui hoc prohibuerit, segetur: et episcopus, qui id fieri curavit, pœnis subjiciatur. Habita autem synodo, si metropolitano quiddpiam a quovis episcopo abstulerit, quadruplum reddet. »

Et hæc synodus illud confirmat, nempe semel quotannis in unaquaque provincia haberi synodum: eum autem qui regioni præest, si episcoporum conventum propter canonica et evangelica factum negotia prohiberi deprehendatur, segregat, metropolitanum autem, qui curam non gerit ut hoc fiat, sine necessitate aliqua et violentia, canonicis pœnis subjicit. Et jubet autem, non licere metropolitano aliquid ex iis, quæ episcopi secum attulerint, ut jumentum vel aliquid aliud, auferre. Si autem deprehensus fuerit aliquid ex eis abstulisse, illud ad quadruplum exigetur

CANON VII.

« Dixit Paulus divinus apostolus: « Quorumdam hominum peccata ante manifesta sunt: quorumdam vero etiam subsequuntur. » Præcedentibus enim peccatis, alia quoque ea sequuntur. Impiam ergo eorum sectam, qui Christianos accusant, alia quoque impia consuetudinem ex ecclesia sustulerunt, alias quoque consuetudines reliquerunt, quas quidem oportet renovari. et tam ex jure scri-

⁶³ 1 Timoth. v. 21.

« pro quam non scripto sic observari. Quæcun- A
 « que ergo templa consecrata sunt absque san-
 « ctis reliquis martyrum, in iis fieri statuimus
 « reliquiarum depositionem cum consuetis pfe-
 « cibus. Qui autem templum consecrat sine
 « sanctis reliquiis, deponatur, ut qui ecclesia-
 « sticas traditiones transgressus sit. »

BALS. Mos erat ecclesiasticus divina templa
 per sanctas martyrum reliquias consecrare. Chri-
 stianorum autem accusatores, seu imaginum
 hostes exustoresque, qui venerabilium et sancta-
 rum imaginum cultores 297 idololatrias esse
 dicunt, ultra eorum hæresin et adversus ortho-
 doxos insaniam, veneranda quoque templa sine
 sanctis reliquiis consecrarunt. Dicunt ergo Patres,
 quod humana peccata alia quoque peccata con-
 sequuntur, ut dicit magnus apostolus Paulus. Et
 quoniam Iconomachorum hæresin alia quoque
 mala subsecuta sunt (prætermisæ sunt enim
 necessariæ consuetudines ecclesiasticæ), decerni-
 mus, ut templa, quæ absque reliquiis consecrata
 fuere, rursus per reliquias consecrentur, et sic
 deinceps fiat: ii autem, qui templa sine sanctis
 reliquiis consecrant, deponantur. Et hæc quidem
 canon. Dixit autem nonnemo, Et quomodo oratoria
 hodie sine reliquiarum depositione consecrantur?
 Et cur sacra in eis non celebrantur etiam ab epi-
 scopis, sed a solis sacerdotibus? Eique responsum
 fuit: Quod quæ sunt ab antistitibus superalteria,
 eo tempore quo fit templi consecratio, oratoriis C
 tradita sufficient pro consecratione, sive dedica-
 tione ac inthronizatione, encaniis et apertionibus.
 Propterea enim et αντιμίμια appellata sunt, quod
 multas ejusmodi mensas expriment et referant, quæ
 sanctam Dominicam mensam perficiunt. Cæterum
 antistites sacra non faciunt in oratoriis, quæ non
 sunt dedicata, quoniam præsulatus dignitas de-
 primitur, si non sit thronus in quo episcopus
 apostolice collocatur, nec alia quæ templi conse-
 crationem decoremque constituunt. Cum autem
 interrogassent aliqui, Quando fit ecclesiarum con-
 secratio? responso acceperunt, quod fundamenti
 quidem locatio fit per solam orationem episcopi
 illius regionis, et crucis fixationem: consecratio
 autem post templi perfectionem, quando sunt en-
 cania et apertiones et inthronizatio, et universa
 ejus perfectio, sacro chrismate inuncti, et marty-
 rum reliquias suscipientes. Cum instaret autem
 quispiam, debere deponi antistitem, qui in non
 dedicata ecclesia sacrificaverat, quemadmodum
 deponitur et qui templum consecrat sine sanctis
 reliquiis: sanctissimus ille patriarcha dominus
 Lucas pronuntiavit, alio quodam talem esse pu-

Guill. Beveregij notæ.

(23) Τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις. In codice
 nostro Bodeliano, post hæc ultima hujus canonis
 verba leguntur, Σημειώσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος ἕ' κανό-
 νο; ὅτι χωρὶς ἁγίων λειψάνων ναοὶ οὐ καθιεροῦνται.
 Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ μνήμην τὰ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παρόν-
 το; κανόνο; γραφέντα χάριν τῶν εὐκτηρίων καὶ τῶν

« οὖν σεπτοὶ ναοὶ καθιερώθησαν ἐκτὸς ἁγίων
 « λειψάνων μαρτύρων, ὁρῶμεν ἐν αὐτοῖ; κατὰ-
 « θεσιν γίνεσθαι λειψάνων μετὰ τῆς συνήθους
 « εὐχῆς. Ὁ δὲ ἀνευ ἁγίων λειψάνων καθιερῶν
 « ναὸν, καθαιρεῖσθω, ὡς παραβεβηκώς τὸς ἐκκλη-
 « σιαστικὰς παραδόσεις (23). »

BALS. Ἔθος ἦν ἐκκλησιαστικὸν τοῖς θείοις ναοῖς
 καθιεροῦσθαι διὰ ἁγίων λειψάνων μαρτυρικῶν. Οἱ δὲ
 Χριστιανοκατήγοροι, ἤγουν εἰκονοκαῦται, οἱ λέγον-
 τες τοὺς προδύκνητάς τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκό-
 νων εἰδωλολάτραι, ἐπέκεινα τῆς αἰρέσεως αὐτῶν
 καὶ τῆς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων μονίας, καὶ σεπτοῦς
 ναοὺς καθιέρωσαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων. Φασὶν οὖν
 οἱ Πατέρες ὅτι ταῖς ἀνθρωπίναις ἀμαρτίαις ἐπακο-
 λουθοῦσι καὶ ἕτεραι ἀμαρτίαι, κατὰ τὸν μέγαν ἀπό-
 στολον Παῦλον. Καὶ ἐπεὶ τῇ αἰρέσει τῶν εἰκονομά-
 χων καὶ ἄλλα κακὰ ἐπηκολούθησαν (παρλείφθησαν
 γὰρ ἔθιμα ἐκκλησιαστικὰ ἀναγκαῖα), ὀρίζομεν τοὺς
 καθιερωθέντας ναοὺς ἀνευ ἁγίων λειψάνων πάλιν
 καθιερωθῆναι διὰ λειψάνων, καὶ ἐφεξῆς οὕτω γίνε-
 σθαι: τοὺς δὲ καθιεροῦντας ναοὺς χωρὶς ἁγίων λει-
 ψάνων καθαιρεῖσθαι. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. Εἰς
 δὲ τις: Καὶ πῶς ἀνευ καταθέσεως λειψάνων σημερον
 τὰ εὐκτηρία καθιεροῦνται; Καὶ διὰ τί οὐ γίνονται
 ἱεροτελεστία ἐν αὐτοῖς ναοὶ παρὰ ἐπισκόπων, ἀλλὰ
 παρὰ ἱερέων μόνων; Καὶ ἤκουσεν ὡς τὰ γινόμενα
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἀντιμίμια, καθ' ὃν καιρὸν
 καθιέρωσις ναοῦ γίνεται, διαδιδόμενα εἰς εὐκτηρίους
 οἴκους, ἀρκοῦσιν ἀντὶ καθιέρωσις ἡτοὶ ἐθνικισμοῦ,
 καὶ ἐγκαινίων καὶ ἀνοίξιον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀντι-
 μίμια ἐκλήθησαν, ἡτοὶ ἀντιπρόσωπα καὶ ἀντίτυπα
 τῶν πολλῶν τοιοῦτων μίμων τῶν καταρτιζόντων
 τὴν ἁγίαν Δεσποτικὴν τράπεζαν. Οἱ μέντοι ἀρχιερεῖς
 οὐ ποιοῦσιν ἱεροτελεστίας εἰς εὐκτηρίους ἀνεθρο-
 νίστους ναοὺς, διότι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀέλιμισ
 ὑποδιβάξεται, θρόνον μὴ ὄντος αὐτίκα εἰς ὃν ἀπο-
 στολικῶς ὁ ἐπίσκοπος καθιδρύεται, μηδὲ τῶν ἄλ-
 λων τῶν συνιστάντων τὴν τοῦ ναοῦ καθιέρωσιν καὶ
 εὐπρέπειαν. Ἐρωτήσαντες δὲ τινες, Πότε ἡ καθιέρ-
 ωσις γίνεται τῶν ἐκκλησιῶν; ἤκουσαν ὅτι ἡ μὲν
 πῆξις τοῦ θεμελίου διὰ εὐχῆς μόνης καὶ σταυροπηγίου
 τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου γίνεται: ἡ δὲ καθιέρω-
 σις μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ναοῦ, ὅτε τελοῦνται τὰ
 ἀνοίξια (24) καὶ ὁ ἐθνικισμὸς, καὶ ὁ ἅπας τοῦτο
 ἀπαρτισμὸς ὑπὸ ἁγίου μύρου χρισμένου, καὶ λειψάνο
 μαρτυρικὰ ὑποδεχομένου. Διενισταμένου δὲ τινος;
 ὀφείλει καθαιρεθῆναι ἀρχιερέα τινὰ ποτε εἰς ἀνεθ-
 ρόνιστον ἐκκλησίαν ἱερουργήσαντα, καὶ ὡς καθαι-
 ρεῖται καὶ ὁ καθιερῶν ναὸν ἀνευ ἁγίων λειψάνων ὁ
 ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κυρὸς Λουκά; ἀπε-
 εφῆνατο ἄλλως; πῶς τὸν τοιοῦτον ἀρχιερέα κολασθῆ-
 ναι, κατὰ τὸ δοκοῦν δηλαδὴ τῇ συνόδῳ, οὐ μὴν διὰ
 ἀντιμίμων. Cum autem adeo apertum sit hæc ex
 margine in textum irrepisse, hic potius ea adnotare
 quam illic inserere visum est.

(24) Ὅτε τελοῦνται τὰ ἀνοίξια. Legendum est, ὅτε
 τελοῦνται: τὰ ἐγκαινία καὶ τὰ ἀνοίξια. Sic enim omnes
 legunt codices, tam impressi quam manuscripti.

καθαιρέσεως · ὅτι κατὰ πολὺ ἀκατάλληλά εἰσι τὰ ἄπειραισμένα.

ΖΩΝΑΡ. Τοῦτο τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἄλλως ἐξελάβετο · οὗτοι δὲ οἱ Πατέρες ἐν ταῦθα ἀπλοικώτερον ἐδέξαντο τὸ, ἐπακολουθοῦσι, τὸ ἔπεσθαι δηλονότι ταῖς προλαβοῦσαις ἀμαρτίαις καὶ ἐτέραις · καὶ τοῦτο ἐκδῆναι φασὶν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων. Ἐκεῖνους γὰρ ὀνομάζουσι Χριστιανοκατηγόρους, ὡς κατηγοροῦντας τῶν Χριστιανῶν εἰδωλολατρειῶν. Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἐκκλησίας τοῦ κόσμου τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐστέρησαν, ἀλλὰ καὶ ἔθη παλαιὰ παραλελοιπασιν, ἃ καὶ ἀνανεοῦσιν οὗτοι, ἵνα καὶ ἡ ἔγγραφος θεσμοθεσία καὶ ἡ ἄγραφος συνήθεια κρατῆ. Τὸ δὲ παραλειφθὲν ἔθος ἦν τὸ ἐν ταῖς καθιερώσεσι τῶν θείων ναῶν μὴ γίνεσθαι καταθέσεις λειψάνων ἁγίων. Ὅσοι οὖν, φασί, χωρὶς καταθέσεως ἁγίων λειψάνων καθιερώθησαν ναοί, δεξάσθωσαν νῦν καὶ ἅγια λείψανα κατατιθέμενα ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ καθιερῶν ναὸν χωρὶς ἱερῶν λειψάνων καθαιρεῖσθω, ὡς παραβάτης τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων.

deum tempore collocentur. Qui vero templum, eius, quippe traditionum quas a majoribus accepimus

ΑΡΙΣΤ. « Κατατιθέσθω μαρτύρων ἅγια λείψανα ἐν τοῖς ἄνευ αὐτῶν καθιερωθεῖσι ναοῖς μετὰ τῆς συνήθους εὐχῆς. Ὁ δὲ ἄνευ τούτων καθιερώσας καθαιρεῖσθω, ὡς παραβάς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις. »

« Ὅσοι μὲν ναοὶ πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἄνευ τῆς συνήθους εὐχῆς τῶν ἐπισκόπων καὶ λειψάνων ἁγίων μαρτύρων ἀνψυκοδομήθησαν, ὥρισθη γενέσθαι κατάθεσιν ἐν αὐτοῖς λειψάνων ἁγίων καὶ τὴν συνήθη εὐχὴν τελεσθῆναι · ὅσοι δὲ μετὰ τὴν σύνοδον ταύτην εὐρεθῶσι χωρὶς λειψάνων καθιεροῦντες ναὸν, καθαιρεῖσθαι κατεδικάσθησαν, ὡς παραβάται τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων.

ΚΑΝΟΝ Η΄.

« Ἐπειδὴ πλανώμενοι τινες ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων θρησκείας μυκτηρίζουν ἐδοξάν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, προσποιοῦμενοι μὲν Χριστιανίζειν, αὐτὸν δὲ ἀρνοῦμενοι κρύβδην, καὶ λαθραίως σαββατίζοντες, καὶ ἕτερα Ἰουδαϊκὰ ποιοῦντες · ἔορίζομεν τοὺς μῆτε εἰς κοινωνίαν, μῆτε εἰς εὐχὴν, μῆτε εἰς ἐκκλησίαν δεχέσθαι · ἀλλὰ φανερώς εἶναι κατὰ τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν Ἑβραίους · μῆτε τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζειν, μῆτε δοῦλον ὠνεῖσθαι ἢ πτῶσαι. Εἰ δὲ ἐξ εἰλικρινοῦς πίστεως ἐπιστρέψει τις ἐξ αὐτῶν καὶ ὁμολογήσει ἐξ ὅλης καρδίας, θριαμβεύων τὰ κατ' αὐτῶν ἔθη καὶ πράγματα, πρὸς τὸ καὶ ἄλλους ἐλεγθῆναι καὶ διορθώσασθαι, τοῦτον προσδέχεσθαι, καὶ βαπτίζειν τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀσφαλίζεσθαι αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν Ἑβραϊκῶν ἐπιτηδευμάτων · εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοιεν, μηδαμῶς αὐτοὺς προσδέχεσθαι. »

ΒΑΣ. Ἰουδαῖοί τινες, ἔνοχοι καταστάντες ἐπί τισιν ὑποθέσεσιν, καὶ θέλοντες ταύτας ἐκφυγεῖν, προσήρχοντο τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ προσεποιούντο μὲν τὰ τῶν Χριστιανῶν φρονεῖν, τῇ ἀληθείᾳ δὲ τὰ

niendum antistitem, prout scilicet synodo visum fuerit, sed non per depositionem. Delicta enim ea sunt longe lateque dissidentia.

ZONAR. Magnus quidem Basilius aliter hoc apostoli dictum interpretatus est. Illi vero Patres verbum illud, consequuntur, paulo simplicius accepere, ut ad priora scilicet facinora alia quoque solvere sequi intelligendum sit. Quod quidem Iconomachis aiunt contigisse. Illos namque Christianorum accusatores nominant, quippe qui Christianos idololatriæ accusarent. Nec enim ii solum ecclesias sacrarum imaginum ornamentis spoliavere, sed antiquas etiam consuetudines reliquere; quæ quidem, ut simul et scriptis consignata lex, et non scripta quoque consuetudo seruetur, huius canonis decreto renovantur. Consuetudo porro prætermissa ea fuit, quod cum divina templa consecrarentur, nullæ simul in eis sanctorum reliquiæ conderentur. Quæcunque ergo templa, inquit, absque conditis sanctorum reliquiis consecrata sunt, in eis sacræ quoque reliquiæ hoc non adhibitis sanctorum reliquiis consecraverit,

ARIST. « Sanctæ martyrum reliquiæ in templis quæ absque iis consecrata sunt, idque cum consuetis precibus, reponantur. Qui autem absque iis consecrat, ut ecclesiasticas traditiones transgressus, deponatur. »

Quæcunque templa ante hanc synodum, sine consuetis episcoporum precibus et sanctorum martyrum reliquiis, fundata fuerunt, in eis sanctas reliquias deponi, et consuetas preces celebrari definitum est. Quicumque autem post hanc synodum sine reliquiis templum consecrasse deprehendantur, depositione damnantur, ut traditionum ecclesiasticarum transgressores.

298 CANON VIII.

« Quoniam Hebræorum religionis quidam errantes Christum Deum nostrum subsannare visi sunt, sese quidem Christianos esse fingentes, ipsum autem occulte negant, et clanculum Sabbata observant, et multa alia Judaica faciunt: statuimus, ut isti neque ad communionem, neque ad orationem, neque ad ecclesiam admittantur; sed aperte sint secundum suam religionem Hebræi, et neque filios suos baptizent, neque servum emant vel possideant. Si autem ex pura et sincera fide quis eorum conversus, et ex toto corde confessus fuerit, eorum moribus et rebus insultans ac veluti triumphum agens, ut et alii refellantur et corrigantur; eum recipiant, et baptizent ejus liberos; et caveant ipsi se ab Hebræorum studiis et institutis descituros: sin autem non ita se gerant, eos nullo modo admittant. »

BALS. Judæi quidam, cum quorundam criminum rei agerentur, vellent autem damnationem effugere, ad fidem Christianam accedebant, et se Christianos quidem sentire præ se ferebant, sed

Judaica revera sentiebant, Sabbata clanculum observantes, et nostra lacerantes; suos autem liberos baptizabant, et alia quædam pia faciebant ut orthodoxi fortasse viderentur. Dicunt ergo Patres, eos non in aliquam communionem admittendos, nec permittendum ut filii eorum baptizentur, nec ut Christianum servum ullo modo possideant, sed juxta Hebræorum religionem se aperte gerant. Si quis autem a Judaica impietate, cum bona affectione, et sine necessitate vel simulatione, ad orthodoxam fidem conversus fuerit, et Judaicis moribus valedixerit, et toto animo de iis triumphum egerit, et confessus fuerit ea quæ ab aliquibus prætextu facta sunt, et ad Christianorum fidei iudificationem respiciunt, ut et illi convincantur et corrigantur: ipse et ejus liberi ad communionem admittantur, et baptizentur, si prius caverint fore ut a Judaicis traditionibus et studiis abstineant. Nota igitur ista propter sacerdotes qui Sarracenorum filios baptizant; et baptismum, qui ab illis propter corporis sanitatem expetitur, non esse admittendum. Quadragesimum vero quartum caput primi tit. primi lib. Basil. inquit: Judæus qui se Christianum esse velle præ se ferens, ut qui adversus se accusationem vel mutui actionem expectet, ad ecclesiam confugit, debito non soluto, vel a crimine non absolutus, ne admittatur. Quare et caput 47 ejusdem lib. et tit.: Judæus mancipium Christianum ne habeat, nec catechumenum circumcidat, nec alius hæreticus Christianum servum habeat. Et cap. 54: Samaritanus autem nullus servum Christianum habebit: sed cum primum eum possederit, statim in libertatem vindicetur. Si servus autem ejusdem cum ipso perversæ opinionis fuerit, licebit ei Christianam amplectenti opinionem, statim etiam Romanam libertatem assequi.

ZONAR. Quidam ex Judæis se fidei studio tenori, Christianamque religionem amplecti velle, simulabant: Christum vero illi subsannabant, hoc est, Christo, privatim ab eo deficientes, illudebant, atque Sabbata secreto colebant, et alios Judæorum ritus, quippe ut infantes suos præciderent, tum qui cadaver attigisset, qui lepra infectus esset, cui semen efflueret, quique ejusmodi quidquam aliud antiqua lege velitum fecissent, tanquam impuros aversarentur, retinebant. Ejusmodi igitur homines, nec ad communionem admitti, nec in conventum, sacræ precepcionis recipi, tum ab ecclesie ingressu omnino arceri, Hebræorumque rursum publice profiteri sectam, nec liberos suos baptizare, nec ipsis mancipium emendi facultatem esse, synodus jubet. Christianum **299** namque servum Judæus possidere civili quoque lege prohibetur. Qui tamen ex eorum numero forte fidem amplexi forent, servos emere Christianorum more permittentur. Quoniam vero id simulate agebant, idcirco synodus servorum iis emere, aut aliter possi-

των Ἰουδαίων ἐφρόνουν, λάθρα σαββατίζοντες, καὶ τὰ ἡμέτερα διασύροντες, ἐβάπτιζον δὲ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν, καὶ ἄλλα τινὰ ἐποιοῦν εὐσεβῆ, ὡς ἂν φαίνωνται τάχα ὀρθόδοξοι· φασὶν οὖν οἱ Πατέρες, μὴ δέχεσθαι τούτους εἰς κοινωνίαν οἰανδήποτε, μηδὲ παραχωρεῖν τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζεσθαι, μηδὲ δοῦλον Χριστιανὸν ὁπωσδήποτε κτᾶσθαι, ἀλλὰ φανερώς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων θρησκείαν αὐτοὺς πολιτεύεσθαι. Εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐπιστρέψῃ μετὰ καθαρᾶς διαθέσεως καὶ ἀνὲν ἀνάγκης, ἢ προσποιήσεως, καὶ ἀποτάξεται τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν, καὶ ὁλοφύχως θριαμβεύσει αὐτὰ, καὶ ὁμολογήσει τὰ παρὰ τινῶν κατὰ σκῆψιν γινόμενα, καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν ἀφορῶντα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν. ἐφ' ᾧ κἀκείνους ἐλεγχθῆναι καὶ διορθωθῆναι, προσδέχεσθαι τοῦτον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ εἰς κοινωνίαν, καὶ βαπτίζειν, ἀσφαλιζομένους ἀπέχειν ἀπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν παραδόσεων καὶ ἐπιτηδευμάτων. Σημειώσαι οὖν ταῦτα διὰ τοὺς ἱερεῖς τοὺς βαπτίζοντας τοὺς παῖδας τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅτι τὸ διὰ θεραπείαν σωματικῆν ζητούμενον ὑπὸ τούτων βάπτισμα ἀπαράδεκτόν ἐστι. Τὸ μέντοι μδ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ α' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν φησιν· Ἰουδαῖος, τὸ θέλειν εἶναι Χριστιανὸς προσποιούμενος. ὅς ἂν, τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἢ τὴν ἀπὸ χρέους ἀγωγὴν παραμένων, τῇ Ἐκκλησίᾳ φεύγῃ, μὴ πληρώσας τὰ χρέη, ἢ ἐλευθερωθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, μὴ δεχέσθω. Ζῆτει δὲ τὸ μζ' κεφ. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου· Ἰουδαῖος Χριστιανὸν ἀνδράποδον μὴ ἔχεται, μήτε κατηχούμενον περιτεμένω, μήτε ἄλλος αἰρετικὸς Χριστιανὸν ἀνδράποδον ἔχεται· καὶ τὸ νδ' κεφ. Σαμαρειτῆς δὲ οὐδεὶς Χριστιανὸν οἰκέτην ἔξει, ἀλλ' ἅμα τῷ κτήσασθαι τοῦτον εὐθέως εἰς ἐλευθερίαν ἀρπάξεται. Εἰ δὲ τῆς ὁμοίας αὐτῷ οἰκέτης κακοδοξίας εἴη, ἐξέτω αὐτῷ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀσπαζομένην δόξαν εὐθὺς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπολαύειν ἐλευθερίαν.

ZONAR. Τινὲς Ἰουδαῖοι προστήρχοντο τῷ δοκεῖν τῇ πίστει, καὶ προσεποιούντο γίνεσθαι Χριστιανοί· ἐκεῖνοι δὲ ἐμυκτηρίζον τὸν Χριστόν· ἀντὶ τοῦ, ἐνέπαιζον κρυφίως αὐτὸν ἀρνούμενοι, καὶ ληληθίως τὰ Σάββατα φυλάσσοντες, καὶ ἄλλα Ἰουδαϊκὰ ποιοῦντες, οἷον περιτεμένους τοὺς παῖδας αὐτῶν, ἀκαθάρτους ἠγούμενοι τοὺς νεκροῦ προσψάσαντας, καὶ τοὺς λεπροῦς, καὶ τοὺς γονορροεῖς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα τῷ καλαιῷ ἀπηγόρευται νόμῳ. Τοὺς γοῦν τοιοῦτους ὤρισεν ἡ σύνοδος μήτε εἰς κοινωνίαν δέχεσθαι, μήτε συνεύχεσθαι αὐτοῖς, μήτε ὄλω· εἰς ἐκκλησίαν εἰσιναὶ παραχωρεῖν, εἶναι δὲ Ἑβραῖους καὶ αὐτοὺς κατὰ τὸ φανερόν, καὶ μηδὲ τοὺς παῖδας αὐτῶν βαπτίζειν, μήτε παραχωρεῖν αὐτοῖς δοῦλον ὠνεῖσθαι. Τὸ γὰρ Χριστιανὸν ἀνδράποδον κτᾶσθαι Ἰουδαῖον καὶ ὁ πολιτικὸς κωλύει νόμος. Οἱ δὲ τάχα τῇ πίστει προσελθόντες ὡς Χριστιανοὶ οὐκ ἐκωλύοντο δοῦλους ὠνεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὑποκεκριμένους τοῦτο ἐποιοῦν, φησὶν ἡ σύνοδος μὴ εἶναι αὐτοῖς δοῦλους ὠνεῖσθαι, ἢ ἄλλως κτᾶσθαι, ἐκ διαφορᾶς τυγχῶν, ἢ ἀνταλλαγῆς, ἢ ἑτέρω τρόπῳ. Εἰ δὲ ἐξ εὐλιχνεῦ, καὶ

καθαρῶς πίστεως, ἀντὶ τοῦ, καθαρῶς καλάνυποκρίτως πιστεύσας, ἐπιστρέφει τις αὐτῶν καὶ ὁμολογήσει: ἐξ ὅλης καρδίας, ἀντὶ τοῦ, τὰ αὐτὰ ἡμῖν λέγει, καὶ τὰ ἔθνη τὰ οἰκεία καὶ ὅσα πράττουσι θριαμβεύει, ἤγούν εἰς τὸ φανερὸν προτίθῃσι, καὶ συντίθεται μὴ ποιεῖν, ὥστε καὶ ἄλλως ἐλεγχθῆναι ὁμοπίστους αὐτῶ, καὶ διορθωθῆναι τὸν τοιοῦτον προσδέχεσθαι καὶ βαπτίζειν, καὶ παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀκριβῶς προσέχειν αὐτοῖς, ὥστε ἀποστῆναι τῶν Ἑβραϊκῶν ἐπιτηδεύματων· ἄλλως δὲ αὐτοὺς μὴ προσδέχεσθαι. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἐν πέμπτῳ κανόνι, τοὺς μετανοοῦντας δεῖ, φησὶ, δέχεσθαι· οὐκ ἀκριβῶς δὲ, ἀλλὰ ὀκσιμάζειν εἰ ἀληθῶς καὶ γνησίως μετανοοῦσι. Καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος πολλὴν ποιεῖσθαι θεσπίζει περὶ τῶν προσερχομένων Ἰουδαίων τὴν ἀκριβο-
λογίαν.

vere eos et ex animo pœnitent sedulo cognoscendum. De Judæis itidem, ut non nisi diligenter examinati probatique recipiantur, civilia quoque jura decernunt.

ΑΡΙΣΤ. « Ἑβραίους μὴ χρῆναι προσδέχεσθαι. « εἰ μὴ φαίνονται ἐξ εὐκρινῶς καρδίας ἐπιστρέφοντες. » Σαφής.

KANON

« Πάντα τὰ μεираκιώδη ἀθύρματα καὶ μινιώδη « βακχεύματα, τὰ ψευδοσυγράμματα, τὰ κατὰ « τῶν σεπτῶν εἰκόνων γινόμενα, δέον δοθῆναι τῷ « ἐπισκοπεῖν Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἀποτε- « θῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν βιβλίων· εἰ « δὲ τις εὐρεθῆται ταῦτα κρύπτων, εἰ μὲν ἐπίσκο- « πος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εἴη, καθαί- « ρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναχός, ἀφορι- « ζεσθω. »

ΒΑΣΣ. Τῆς τῶν Χριστιανοκατηγόρων ἦτοι τῶν εἰκονοκαυτῶν αἰρέσεως κρατησάτης ἐπὶ πολλῷ, οἱ ταύτη προκείμενοι, διὰ γραφῶν τὰς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων βλασφημίας αὐτῶν ἐσηλίστηον. Φασὶν οὖν οἱ Πατέρες ὀφείλειν ταύτας δοθῆναι ἐφ' ᾧ ἀποτεθεῖναι ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἀπόκεινται καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῶν αἱρετικῶν. Τοὺς δὲ κρύπτοντας ταῦτα, ἐρωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ καὶ μοναχοὺς, ἀφορίζεσθαι. Καλῶς δὲ ὠνόμασαν οἱ Πατέρες τὰ τοιαῦτα συγράμματα μεираκιώδη ἀθύρματα, ἤγουν νηπιώδη παίγνια καὶ μινιώδη βακχεύματα, ἦτοι μαινομένων βακχῶν φλυσαρήματα· ὅτι εὐδιάλυτα καὶ εὐκατάσειστά εἰσιν ὡς τὰ τῶν μεираκίων παίγνια, καὶ ἄξιογέλαστα ὡς τὰ τῶν μαινομένων ἔργα καὶ μεθύοντων. Αἱ βάρχει γὰρ χοροὶ ἦσαν μαινομένων ἐπόμνηοι τῷ ἐφόρῳ τῆς μέθης ψευδωνύμῳ θεῷ τῷ Διονύσῳ. Οἱ μέντοι νόμοι τὰ τῶν αἱρετικῶν βιβλία διορίζονται κατεσθαι. Καὶ ζῆτει κεφ. γ' τοῦ ιβ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ εὐρήσεις ἐν αὐτῷ κατεστρωμένα κεφ. διάφορα τοῦτο αὐτὸ παρακαλεούμενα. Εἴποι δὲ τις, δι' ἣν αἰτίαν ὁ μὲν κινῶν τὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων βιβλία ἀποτίθεσθαι ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν διορίζεται, οἱ νόμοι δὲ κατεσθαι ταῦτα διορίζονται; Ἀύσις. Ταυτὸν ἐστὶ τὸ καυθῆναι τὰ βιβλία συγράμματα τῶν αἱρετικῶν καὶ τὸ ἀποτεθῆναι ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτε γὰρ καίμενα εἰς ἀνάγνωσιν

adere, donatione nimirum, aut permutatione, aut alia quacunque ratione quæsitum, minime licere decernit. Quod si eorum quispiam ex pura et sincera fide, hoc est, puro animo atque omni simulatione sublata, fidei mysteriis assensus convertatur, atque ex toto corde confiteatur, hoc est, nobiscum in omnibus plañe consentiat, et de suorum moribus ac institutis quibusque triumphum agat, hoc est, se nihil simile facturum aperte profiteatur ac spondeat, ut ex eo alii quoque erroris socii refutentur ac resipiscant: admitti hominem, ipsumque et filios baptizari, studioseque ipsos, ut ab Hebraicis se institutis abjungant, observari; secus omnino repelli placet. Magnus vero etiam Basilius, quinto canone: Quos, inquit, errati pœnitet, admittendi sunt: non tamen his temere habenda fides, sed an

vere eos et ex animo pœnitent sedulo cognoscendum. De Judæis itidem, ut non nisi diligenter examinati probatique recipiantur, civilia quoque jura decernunt.

ARIST. « Hebræos admittere non oportet, nisi « eos sincero corde conversos esse constiterit. » Perspicuus.

CANON IX.

« Puerilia omnia ludibria furcicaque dicta ac scripta, « quæ adversus venerabiles imagines edita « sunt, episcopo Constantinopolitano tradi oportet, « ut cum reliquis hæreticis libris deponantur. « Si quis autem hæc celare inventus fuerit, « si quidem episcopus vel presbyter vel diaconus « sit, deponatur: sin vero laicus vel monachus, « segregetur. »

C. BALS. Cum Christianorum hostium seu imaginum exustorum diu invaluisset hæresis, qui ei adhærebant, suas adversus sacras imagines blasphemias literis mandabant. Dicunt ergo Patres, eas debere tradi, ut in episcopo Constantinopolitano reponantur, ubi reponuntur reliqui quoque libri hæreticorum: eos autem, qui hæc celaverint, si quidem sacris ordinibus initiati sint, deponi; sin vero laici vel monachi, segregari. Recte autem Patres ejusmodi scripta nominarunt puerilia ludibria, hoc est, ludicra puerorum oblectamenta et insana ac bacchica responsa, insanientium scilicet baccharum nugæ; quia sunt soluta facilia et nullo negotio labefactabilia, ut puerorum ludibria, et ridicula ut furiosorum et ebriorum opera. Bacchæ enim erant chori insanientium, ebrietatis præsidem sequentes Bacchum, qui falso deus cognominatur. Jam vero leges hæreticorum libros exuri quoque decernunt. Quære autem tertium caput tit. 12 præsentis operis, et invenes diversa capita in eo posita, quæ hoc ipsum jubent. Dixerit autem quispiam: Quannam ob causam canon quidem Christianorum hostium seu imaginum combustorum libros in episcopo reponi jubet, leges autem eos comburi permittunt? Solutio. Idem est comburi profana et impia hæreticorum scripta, et in Constantinopolitano episcopo reponi. Neque enim, si combusta fuerint, legentur, nec si in ejusmodi

tuto et inaccesso loco reponantur, ab ullo unquam aspiciuntur. Qui ergo ea combusserit, et in episcopio non reposuerit, non tenebitur canone, ut qui non contra fecerit. Constantinopoleos autem episcopium patriarchæ palatium est. Porro quoniam patriarchalis throni magnificentia diversa quidem sub se habet secreta; chartophylacii vero seu tabularii secreto seorsum deputata sunt jura episcopalia, et qui pro tempore est chartophylax, sanctissimi tempore patriarchæ jura omnia, quæ ad eum pertinent ut episcopum exercet; et enim **300** excommunicat, animæ delicta corrigit, diaconos et sacerdotes ordinari permittit, sacrorum ministeriorum pittance exponit, et quædam hujusmodi alia: chartophylacium episcopium recte dicitur.

ZONAR. Qui rabiose sacras imagines insectati, eas idoli quoque nomine vocitarunt, libros etiam, quibus opinio ipsorum comprehenditur, conscripserunt; quos quidem sancta hæc synodus puerilla ludibria, hoc est, ludicra puerorum oblectamenta insanasque bacchantiones, nominat. Bacchæ namque mulieres erant, quæ sociato cœtu furentes Bacchum comitabantur. Bacchus vero deus a Græcis habebatur, ebrietati præfectus, ebrius sane ille quoque semper, et plenus amentia. Quemadmodum ergo Bacchæ illæ, dum furor gliscerēt, nullam modestiæ aut gravitatis rationem habuere, sed sola eas stimulante insania ferebantur: ita qui scripta ejusmodi edidere, eos synodi Patres furore et amentia, non aliqua gravi et sedata ratione, ad eam scriptionem impulsos esse confirmant. Ejusmodi porro scripta a nemine occultari, sed ab iis qui habent, cum aliis hæreticorum libris, seponenda proferri jubent. Qui autem hæc occultaverint, si quidem episcopi aut alias sacris ordinibus initiati fuerint, depositione, sin vero laici et monachi, segregacione puniendos esse decernunt.

ARIST. « Si quis librum contra venerabiles imagines
 « compositum celasse deprehenditur; si quidem
 « e sacro sit catalogo, deponatur: sin laicus aut
 « monachus, segregetur. » *Perspicuus.*

Guill. Beveregii notæ.

(25) *Τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια.* In codice Amerbachiano rectius legitur, τὰ πατριαρχικά δίκαια, jura patriarchalia.

(26) *Καὶ ὁ κατὰ καιροῦς χαρτοφύλαξ.* Chartophylax proprie dictus est, qui ecclesiæ archiva et chartas servabat; quod magnum sane et summæ dignitatis in Ecclesia Constantinopolitana officium fuit; usque adeo ut etiam μέγας χαρτοφύλαξ vocatus fuerit; idque primo ab Andronico juniore, ut testatus est Cantacuzenus, dicens: *Chartophylaci, quia majores honores capessere noiebat, munus effecit splendidius magnamque chartophylacem nominavit; quod epitheton chartophylaci usque hodie manet.* Cantacuz. *Hist.* l. II, c. I. Officium ejus a Codino sic describitur: *Ὁ χαρτοφύλαξ κρατῶν τὰ ἐκκλησιαστικά δικαίωματα, κριτὴς τῶν ὄλων ὑποθέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἔχει τὰς γαμικὰς ὑποθέσεις· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν κληρικῶν ὑποθέσεων ἐκδοκῶς, ὡς δεξιὸς ἀρχιερέως*

ἔλθοισιν, οὕτε ἐν τοιοῦτῳ τόπῳ ἀσύλω ἀποτιθέμενα, θεατὰ γενήσεται τι. Ὁ γὰρ καύσας ταῦτα καὶ μὴ ἀποτιθέμενος ἐν τῷ ἐπισκοπέῳ τῷ κανόνι οὐχ ὑποκρίσεται, ὡς μὴδὲ ὑπανταντίως αὐτῷ διαπραξάμενος. Ἐπισκοπεῖον δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πατριαρχεῖον ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διάφορα μὲν σέκρητα ἔχει ὑφ' ἑαυτῷ, ἰδικῶς δὲ ἀφωρίσθησεν τῷ σεκρέτῳ τοῦ χαρτοφυλακείου τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια (25), καὶ ὁ κατὰ καιροῦς ἀγιωτάτου πατριάρχου πάντα τὰ τοῦτῃ ἀνήκοντα, ὡς ἐπισκόπων· ἀφορίζει γὰρ, διορθοῦται ψυχικὰ σφάλματα, διακόνους καὶ ἱερεῖς ἐπιτρέπει χειροτονεῖσθαι, τὰ τῶν ἱεροτελεστῶν πιττάκια ἐκτίθεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτά τινα· καλῶς ἐπισκοπεῖον κληθήσεται τὸ χαρτοφυλακεῖον.

ZONAR. Οἱ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυτήσαντες, καὶ εἰδῶλα ταύτας καλοῦντες, καὶ συγγράμματα συνεγράψαντο συγκροτοῦντα τὴν δόξαν αὐτῶν, ἕτινα ἅγια σύνοδος ὠνόμασε μεираκιώδη ἀθύρματα. ἦγουν παιδικὰ παίγνια, καὶ μανιώδη βακχεύματα. Αἱ βάκχαι χορὸς ἦσαν γυναικῶν μαινομένων, ἀκολουθοῦσαι τῷ Διόνυσῳ· ὁ δὲ Διόνυσος; θεὸς τοῖς Ἕλλησιν ἐνομιζέτο. ἔφορος τῆς μέθης, μεθύων κάκεινος καὶ παράφορος ὢν. Ὡσπερ οὖν αἱ βάκχαι ὑπὸ μανίας κρατούμεναι οὐδὲν σωφρόνως ἐποίουν, ἀλλ' ἐμμανῶς ἐκινούνο· οὕτω καὶ τοὺς τὰ συγγράμματα ἐκίνα ποιήσαντας οἱ τῆς συνόδου λέγουσι κινήθηναί; πρὸς συγγραφὴν μανιωδῶς; καὶ παρακκοιμμένως, ἀλλ' οὐ σωφρόνως. Ἐκεῖνα οὖν τὰ συγγράμματα ὀρίζει παρὰ μηδενὸς κρύπτεσθαι, ἀλλὰ δοθῆναι παρὰ τῶν ἐχόντων αὐτὰ, ἵνα ποτὲ θεῖον μετὰ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν βιβλίων. Τοὺς δὲ κρύπτοντας ταῦτα ἐπισκόπους ἢ ἄλλως ἱερωμένους καθαιρεῖσθαι· λαϊκοὺς δὲ καὶ μοναχοὺς ἀφορίζεσθαι.

ARIST. « Εἰ τις εὐρεθείη κρύπτων βιβλίον κατὰ
 « τῶν σεπτῶν εἰκόνων συντεθῆν, τοῦ μὲν ἱεροῦ ὢν
 « κατὰ λόγου, καθαιρεῖσθαι· λαϊκὸς δὲ ἢ μοναχὸς,
 « ἀφορίζεσθαι. » *Σαφής.*

D *χρῆρ.* Sed in catalogo officialium Ecclesiæ Constantinopolitanæ fusiis sic enarratur: Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, ὅταν λειτουργεῖ ἀρχιερεὺς, ἵσταται πλησίον τῶν ἁγίων μυτηρίων· λέγει ὁ αὐτὸς ἀρχιδιάκονος, Προσέλθετε τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ. Ἔστι δὲ καὶ εἰς τὰς κρίσεις τὰς αποφάσεις πάσας· ἔχων δὲ καὶ τὰς εἰσερχομένας ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐκ προσώπου τοῦ ἀρχιερέως διδόναι παρ' αὐτοῦ τὰς αποφάσεις πάσας· ἔχων δὲ καὶ τὰς ἱερολογίας τῶν μνηστειῶν, ἱερολογῶν αὐτάς; καὶ ἀποστέλλων τῷ ἱερῷ τοῦ νοῦ τοῦ θεῖνος εὐλογεῖν αὐτάς· ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἀρχιερέων προσφέρειν τὴν χειροτονούμενον ἀρχιερέα. Ἐχων δὲ αὐτὸς χειροτολῆν ἀναγράφει τὰς τῶν ἐπισκόπων ἀποφάσεις, καὶ αὐτάς; τῷ ἀρχιερεῖ ἀναφέρει. Vide plura in Balsamonis *Meditatio de chartophylacis et primi defensoris officiiis*, in *Jur. Cr. Rom.* l. VII, pag. 453.

KANON I.

Ἐπειδὴ τινες τῶν κληρικῶν παραλογιζόμενοι τὴν
 κανονικὴν διταξίν, ἀπολιπόντες τὴν ἐαυτῶν
 παροικίαν εἰς ἑτέρας παροικίας ἐκτρέχουσι,
 κατὰ πλεῖστον δὲ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῃ καὶ
 βασιλίδι πόλει, καὶ εἰς ἄρχοντας προσεδρεύου-
 σιν, ἐν τοῖς αὐτῶν εὐκτηρίοις τὰς λειτουργίας
 ποιοῦντες· τούτους χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου
 καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔξεστι δεχθῆ-
 ναι ἐν οἰκίᾳ οἴκῳ ἢ ἐκκλησίᾳ· εἰ δέ τις
 τοῦτο ποιήσει ἐπιμένων, καθαιρεῖσθω. Ὅσοι δὲ
 μετ' εἰδήσεως τῶν προλεχθέντων ἱερέων τοῦτο
 ποιοῦσιν, οὐκ ἔξεστιν αὐτοῖς κοσμικὰς καὶ
 βιωτικὰς φροντίδας ἀναλαμβάνεσθαι, ὡς κεκω-
 λυμένους τοῦτο ποιεῖν παρὰ τῶν θείων κανόνων.
 Εἰ δὲ τις φωραθῆι τῶν λεγομένων μειζοτέρων
 τῆν φροντίδα ἐπέχων, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαι-
 ρεῖσθω· μᾶλλον μὲν οὖν ἦτω πρὸς διδασκαλίαν
 τῶν τε παίδων καὶ τῶν οικητῶν, ἐπαναγινώσκων
 τὰς θείας Γραφάς· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἱε-
 ρωσύνην ἐκληρώσατο (27). »

ΒΑΣ. Διάφοροι κανόνες κωλύουσι τοὺς κληρικούς
 καταλιμπάνειν τὰς παροικίας ἐν αἷς ἐκληρώθησαν,
 καὶ μεταβαίνειν εἰς ἑτέρας. Ἀκολουθῶς οὖν τούτοις
 καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται μηδένα κληρικὸν
 χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἦτοι διχα συστατικῆς
 καὶ ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ ἢ ὀρισμοῦ τοῦ πα-
 τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπουδῆποτε δέχε-
 σθαι, ἦτοι λειτουργεῖν εἰς οἰανδήποτε ἐκκλησίαν ἢ
 εἰς ἀρχοντικὸν εὐκτήριον· τὸν δὲ παρὰ ταῦτα
 ποιήσαντα, καὶ μὴ ὑποστρέφοντα εἰς τὸν οικεῖον
 κληρὸν μετ' ἐπιφώνησιν, καθαιρεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ
 ἔστι τὸ παυσάσθω (28) ἢ καθαιρεῖσθω. Εἰ δὲ τινες
 ἐκχωρηθέντες παρὰ τῶν κληρωσάντων αὐτοῦς, δι'
 ὧν εἴπομεν γραφῶν ἢ παρὰ τοῦ πατριάρχου Κων-
 σταντινουπόλεως εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας ἱερουργεῖν
 κοσμικὰς φροντίδας ἀναδέξονται παρὰ τὴν τῶν
 κανόνων περίληψιν, ἢ γένωνται μειζότεροι, ὀφεί-
 λουσι, μετὰ τὸ κωλυθῆναι, παύεσθαι ἢ καθαιρεῖ-
 σθαι. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τὰ τῷ κανόνι περιεχόμενα
 ἐν διαφόροις κανόσιν ἐξηγήθησαν, ἦγουν ἐν τῷ ιζ'
 καὶ ιη' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τῷ ιγ'
 καὶ κγ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ἑτέροις.
 Ἀπὸ δὲ τοῦ παρόντος κανόνος σημειώσεται ἐν βῆτῳ,
 ὅτι μόνῃ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐφέ-
 ρεται κληρικούς ἄλλοτρίους δέχεσθαι, καὶ διχα ἀπο-
 λυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοῦς, ἐὰν
 τέως οὗτοι γραφάς ἐπιφέρωνται, συνιστώσας ὅτι
 ἐχειροτονήθησαν ἢ ἐκληρώθησαν. Ὅθεν καὶ ἐνδυ-
 νάμῳς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐκχωρήσει ὁ κατὰ καιροῦς
 ἀγιώτατος πατριάρχης, καὶ ὁ χαρτοφύλαξ αὐτοῦ,

Guill. Beveregii notæ.

(27) *Τὴν ἱερωσύνην ἐκληρώσατο.* In codice
 Bodliciano, inter hæc ultima canonis verba et
 Balsamonis interpretationem, hæc ponuntur : Ση-
 μεῖωσαι ἐν βῆτῳ ὅτι τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινου-
 πόλεως ἐφέεται δέχεσθαι κληρικούς ἄλλοτρίων ἐνο-
 ρίον παρὰ γνώμην τῶν χειροτονησάντων αὐτοῦς·
 ἐπισκόπων. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιε' κανόνα τῆς ἐν
 Κερθραγῆν συνόδου φιλοτιμούμενον τὸ τοιοῦτον

A CANON X.

Quoniam nonnulli clerici canonicam constitutionem
 circumscribentes, sua relicta parochia, in
 alias parochias excurrunt, ut plurimum autem
 in hac a Deo custodita et imperiali urbe,
 et sese apud principes locant, et in eorum
 oratoris sacra faciunt : eos sine proprio epi-
 scopo et Constantinopolitano non licet in qua-
 vis æde vel ecclesia recipi : si quis autem hoc
 fecerit, si perseveret, deponatur. Quicumque
 vero cum prædictorum sacerdotum consensu id
 faciunt, non licet eis curas sæculares et ad
 victum pertinentes suscipere, ut qui a divinis
 canonibus hoc facere sint prohibiti. Si quis
 autem, eorum qui dicuntur majores, cura-
 tionem obtinere deprehensus fuerit, vel ces-
 set, vel deponatur : potius vero ad docendos
 pueros et servos accedat, legens eis divinas
 Scripturas. Ad hoc enim etiam sacerdotium
 sortitus est. »

BALS. Diversi canones prohibent clericos paro-
 chias, in quibus in clerum relati sunt, relinquere,
 et ad alias transire. His ergo consequenter præ-
 sens quoque canoer decernit, ne ullus clericus
 absque proprio episcopo, vel sine ejus commen-
 datoria et dimissoria epistola vel Constantinopoli-
 tani patriarchæ decreto, usquam suscipiatur, vel
 ministret in quavis ecclesia vel in magistratuum
 seu officiorum oratorio : is autem qui præter hæc
 fecerit, et in proprium clerum non redierit post
 denuntiationem, deponatur. Hoc enim significat
 illud, Vel cesset vel deponatur. Si qui autem,
 quibus, ab iis qui in clerum illos retulerunt, per
 cas quas diximus litteras, vel a patriarcha Con-
 stantinopolitano, in alia ecclesia sacra celebrare
 permissum est, sæculares curationes susceperint,
 contra ac canonibus continetur, vel majores facti
 fuerint, postquam prohibiti sunt, cessare debent
 vel deponi. Atque alia quidem, quæ in canone
 comprehenduntur, in diversis canonibus exposita
 sunt, scilicet in can. 17 et 18, syn. in Trullo, 13
 et 23 Chalced. syn. et in aliis. Ex hoc autem
 præsentis canonis contextu nota, quod soli pa-
 triarchæ Constantinopolitano permissum est clericos
 alienos **301** suscipere, etiam sine dimissoriis
 litteris ejus qui ipsos ordinavit, si modo litteras
 commendatitias attulerint, quibus se ordinatos et
 clericos esse probent. Quomobrem rite, ut mihi
 videtur, concedet sanctissimus pro tempore pa-
 triarcha, et ejus chartophylax, alieno clerico in
 pronόμιον καὶ ἄλλαις ἐκκλησίαις. Hanc autem
 marginalem tantum fuisse notam, in textuum
 descriptoris incuria tralatam, cuius patet ; ut et
 eam ex Balsamonis scholiis desumptam esse.
 (28) *Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ παυσάσθω.* Rectius in
 codice Amerbachiano legitur, ἢ παυσάσθω ἢ καθ-
 αιρεῖσθω. Quippe quæ sunt ipsa canonis verba a
 Balsamone hic exposita.

hac urbium regina sacra celebrare, etiam sine A dimissoriis litteris ejus qui illum ordinavit. Majores vero dicuntur, qui agrestium suburbanorum curatores fiunt; sicut hoc ab can. 11 primæ et secundæ syn. quæ coacta fuit in æde Sanctorum Apostolorum, ostenditur. Hoc ergo ab iis, qui sacris ordinibus initiati sunt, Patres removens, eis litteras docere consulunt, et ex eo sibi victum parare; quoniam ad hoc quoque selecti et deputati sunt. Alienos autem clericos inter magistratus seu officia assidere, et in eorum oratoriis ministrare, est facti: nam et si in inferioribus oratoriis, præter suorum episcoporum vel Constantinopolitanorum mentem celebraverint. similiter punientur.

ZONAR. Multi hac de re apostolici synodique canones editi sunt; sed malo huic excindendo haud sufficiebant. Proinde huic canonem hæc quoque synodus promulgavit, duas res simul, quarum utraque legum constitutionibus repugnaret, una eademque opera prohibentem. Alteram ne ex una urbe in aliam, ne in hanc quidem urbium reginam, clerici alieni discurrant, neque se magistratibus adjungant, ac in eorum oratoriis, nisi impetrata, tum episcopi, a quo discesserunt, cum Constantinopolitanis, cujus in ditionem venerunt, facultate, sacra faciant; alioqui depositione multandi: alteram, ne, quamvis in oratorio sacra celebrandi ab iis quos diximus episcopis facultatem obtinuerint, profanis sese ac sæcularibus negotiis implicent, procuratoris aut rationum præfecti, aut aliud quodcumque munus ejusmodi suscipiant. Quod si nonnullus ejus generis negotiis vacare animadversum sit, eos synodi Patres aut ab incepto desistere, aut deponi jubent. Eorum porro, qui majores dicebantur, de quibus hoc canone mentio, munus illud erat, ut ex undecimo canone primæ et secundæ synodi in templo Sanctorum Apostolorum congregatæ conjicere facile est, ut in agris magistratum, in rationem, quæ dicitur, exercerent.

ARIST. « Clericus, qui sua relicta parochia in « altam se confert, sine proprio episcopo et Con- « stantinopolitano, ne admittatur, neque in do- « mo, nec in ecclesia. Qui autem hoc facit et « perseverat, deponatur. Si autem iis quos dixi- « mus scientibus hoc fecerint; sæculares in se « curas ne suscipiant, vel si susceperint, cessent, « alioquin deponantur. »

Peregrinum clericum hanc urbium reginam ingredientem non oportet sine sui episcopi et episcopi Constantinopolitani voluntate in quavis æde vel ecclesia recipi. Si autem a quopiam sine eorum scientia recipiatur, et maneat, ad suam parœciam non rediens, deponetur. Qui autem cum eorum scientia in æde aliqua, earum quæ in urbe hac a Deo custodita sunt, admissus est, non debet provisor, aut major, aut curator fieri, sed pueros et servos docere. Si autem ejusmodi curas susceperit, vel cesset, vel deponatur.

ἄλλοτριον κληρικὸν λειτουργεῖν ἐν τῇ βασιλευσῆ τῶν πόλεων, καὶ διὰ ἀπολυτικῆς γραφῆς τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν. Μειζότεροι μέντοι λέγονται οἱ κουράτορες τῶν ἀγροικικῶν προστασιῶν, καθὼς τούτο παρίσταται ἀπὸ τοῦ ια' κανόνος τῆς α' καὶ β' συνόδου τῆς συστάσης ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων· τοῦτο οὖν τῶν ἱερωμένων οἱ Πατέρες ἀποτρεπόμενοι. ὑποτιθέασιν αὐτοῖς διδάσκειν γράμματα καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐκείθεν πορίζεσθαι· ὅτι καὶ εἰς τοῦτο ἀφωρίσθησαν. Τὸ δὲ προσδρεύειν τοὺς ἀλλοτρίους κληρικούς εἰς ἀρχοντας, καὶ εἰς εὐκτήρια τούτων λειτουργεῖν, τοῦ φάκτου ἐστὶ. Κἂν γὰρ εἰς ταπεινότερα λειτουργῶσιν εὐκτήρια παρὰ γνωμῆν τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν ἢ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοίως κολασθήσονται.

B ZONAR. Πολλοὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου κανόνες εἰσι καὶ ἀποστολικοὶ καὶ συνοδικοὶ· ἀλλ' εἰς ἐκκοπὴν οὐκ ἤρκεσαν τοῦ κακοῦ. Διὸ καὶ ἡ σύνοδος αὕτη τὸν κανόνα τούτον ἐξέθετο, δύο ἐν ταύτῃ κωλύοντα ἄθεσμα, τὸ τε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μηδ' εἰς ταύτην τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων προστρέχειν κληρικούς ἀλλοτρίους, καὶ ἀρχοὺν προσιέναι, καὶ ἐν τοῖς εὐκτηρίοις τῶν οἰκῶν αὐτῶν λειτουργεῖν ἄνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ὃν ἀπέλιπον, καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, οὗ τῇ ἐνορίᾳ προσήλθον· εἰ δὲ μὴ, καθαιρεῖσθαι αὐτούς· καὶ τὸ κἂν καὶ παραχωρηθῶσι παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπισκόπων λειτουργεῖν ἐνεὐκτηρίῳ οἰκῷ, μὴ κοσμικὰς καὶ βιωτικὰς φροντίδας ἀναδέχεσθαι, προνοητὰς γινόμενους, ἢ λογαριαστὰς, ἢ ἄλλας τοιαύτας μεταχειριζομένους φροντίδας. Εἰ δὲ τι τοιοῦτον, φασὶν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες, εὐρεθεῖεν τινες ποιεῦντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ καθαιρεῖσθωσαν. Ἡ τῶν λεγομένων δὲ μειζοτέρων φροντίς, ἣν ὁ κανὼν οὗτος λέγει, ἐστίν, ὡς ἐκ τοῦ ια' κανόνος· τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου τῆς συστάσης ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων γυνῆναι, ἐστὶν ἡ ἐν ἀγροῖς ἀρχοντικοῖς λεγομένη κουρατωρεία, ὅπου καὶ μειζότεροι ὠνομάζοντο.

C
D
APIET. « Κληρικός, τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἀποικίων καὶ ἐν ἐτέρᾳ ἀφικόμενος χωρὶς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, μὴ δεχέσθω μήτε ἐν οἴκῳ μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ τοῦτο ποιῶν καὶ ἐπιμένων, καθαιρεῖσθω. Εἰ δὲ μετ' εἰδήσεως ὧν ἐφημεν τοῦτο ποιοῦντες, κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναδέχεσθωσαν, ἢ δεξάμενοι παυσάσθωσαν· εἰ δὲ μὴ, καθαιρεῖσθωσαν. » Ἄλλοτριον κληρικὸν ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ τῶν πόλεων εἰσελθόντα οὐ χρὴ ἄνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισκόπου ἐν οἰκῷ τινι οἴκῳ ἢ ἐκκλησίᾳ παραδεχθῆναι. Εἰ δὲ παρὰ τινος προσδεχθῆ ἄνευ γνώμης, εἰδήσεως αὐτῶν, καὶ ἐπιμένει, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν μὴ ἐπιστρέψων, καθαιρεθήσεται. Ὁ δὲ μετ' εἰδήσεως αὐτῶν ἐν τινι οἴκῳ τῶν κατὰ τὴν θεοφύλακτον ταύτην πόλιν εἰσῶν οὐκ ὀφείλει προνοητῆς, ἢ μειζότερος, ἢ κουρατωρ γενέσθαι, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν τῶν παιδῶν καὶ τῶν οἰκετῶν εἶναι. Εἰ δὲ τοιαύτας φροντίδας ἀναδέξαι, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω.

ΚΑΝΩΝ ΙΑ'.

A

Ἐπόχραιο ὄντες πάντας (29) τοὺς θεοῦ κανόνας φυλάττειν, καὶ τὸν λέγοντα οἰκονόμους εἶναι ἐν ἑκάστη ἐκκλησίᾳ παντὶ τρόπῳ ἀπαράτρωτον διατηρεῖν ὀφειλομέν. Καὶ εἰ μὲν ἕκαστος μητροπολίτης ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καθιστᾷ οἰκονόμον, καλῶς ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ γε, ἐξ αὐθεντίας ἰδίας τῷ Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπῳ· ἄδειά ἐστι προχειρίζεσθαι οἰκονόμον ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. Ὡσαύτως καὶ τοῖς μητροπολίταις, εἰ ὕπ' αὐτοῦ ἐπίσκοποι οὐ προαιροῦνται οἰκονόμους ἐγκαταστήναι ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις. Τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων.

ΒΑΣΣ. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος διωρίσατο ἐν κανόνι κς' πᾶσαν ἐκκλησίαν οἰκονομεῖσθαι διὰ κληρικῶν (50) κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· τοὺς δὲ παραβαίνοντας ταῦτα οὐκ εἶπεν ὅπως προσήκει κολάζεσθαι. Οἱ γοῦν τῆς παρουσίας συνόδου ἄγιοι Πατέρες, προομιμασάμενοι ὅτι ἀπαράτρητον ἐστὶ φυλάττεσθαι τοὺς κανόνας, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀσφαλιζομένων πρὸ τῆς χειροτονίας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ φυλάττειν τοὺς κανόνας καὶ οἶν διὰ τοῦτο καταστάντων ὑπόχρουν, διωρίσαντο ἀπαρעγγερίστον (51) συντηρεῖσθαι τὸν τυχόντα κανόνα, καὶ προσέθεντο ὡς, εἰ μὴ οὕτω ποιῶσιν οἱ μητροπολίται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, προβαλεῖται ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως αὐθεντικῶς οἰκονόμον ἐν τῇ μητροπόλει πάντως ἀπὸ τῶν κληρικῶν αὐτῆς· ὡσαύτως καὶ ὁ μητροπολίτης ἵνα καθιςτῆ οἰκονόμον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἀμελήσῃ τούτου. Τὸ αὐτὸ δὲ γίνεσθαι καὶ εἰς τὰ μοναστήρια. Ἐπισκόπου δὲ τινος αἰτιαθέντος, ὅτι τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ὀκονόμοι διὰ λαϊκοῦ, εἰπόν τινες ὡς, ἐπεὶ ὁ παρὼν κανὼν ὁ κολάζων τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς μὴ προχειριζομένους οἰκονόμους οὐ λέγει κληρικούς εἶναι τοὺς ὀφειλοντας γίνεσθαι οἰκονόμους, ἐνδυνάμως καὶ λαϊκοὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονομήσουσιν. Ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ τοῦτο· ὅτι τε οἱ ἐν Χαλκηδόνι Πατέρες διὰ κληρικῶν οἰκονομεῖσθαι τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διωρίσαντο· καὶ ὅτι ὁ παρὼν κανὼν, δι' ὧν εἶπε, τὸ αὐτὸ φυλάττεσθαι καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, παρεδήλωσεν ὅτι καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐθέσπισε σύνοδος. Οἰκονομεῖν γὰρ τὰ τῶν μοναστηρίων οὐκ εἶπη τις λαϊκούς, κἂν παραφρονῇ. Σημειῶσαι τὸν παρὼντα κανόνα διοριζόμενον, τί ὀφείλει γίνεσθαι εἰς τε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς μὴ διὰ κληρικῶν ἢ μοναχῶν οἰκονομοῦντας τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ τῶν μοναστηρίων.

Guill. Beveregii notæ.

(29) Ἐπόχραιο ὄντες πάντας. Alexius patriarcha Constantinopolitanus in synodali decreto, de causis ecclesiasticis ad universas metropoles et archiepiscopatus pertinentibus, hunc inter alios canonem citat explicatque; cujus propterea verba digna sunt quæ observentur. Dicit autem: Καὶ τοῖνον κανὼναυθα, ἐπεὶ κατὰ τὴν λεληθῆς πρὸς τὰς μητροπόλεις ἔρχεται τὰ τῆς βλάβης, τὸ πρέπον ἢ καὶ ἡμᾶς ἅγια σύνοδος δοκιμάσασα, ἀναγκαίως τὴν τῶν οἰκονόμων προχειρίζειν διατάξασα, κατὰ τὴν ἰα δηλονότι τῆς ἐβδόμης συνόδου κανόνα· ἄδειαν γὰρ ἔκαλενος δίδωσι καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχει καὶ

CANON XI.

Cum omnes divinos canones servare tenemur, eum quoque, qui jubet œconomus esse in ecclesiis, illæsum omnino servare debemus. Et si quidem unusquisque metropolitanus in sua ecclesia œconomum constituit, bene habet: sin minus, Constantinopolitano episcopo propria 302 auctoritate licebit œconomum in ejus ecclesia præficere. Similiter et metropolitanis, si qui eis subsunt episcopi, nolint in suis ecclesiis œconomos constituere. Hoc ipsum autem servari etiam in monasteriis oportet.

BALS. Chalcedon. syn. can. 26 deservit ut omnis ecclesia per clericos ex episcopi voluntate et sententia administraretur: eos autem, qui hæc transgrediuntur, quomodo punire oporteat, non statuit. Præsentis ergo synodi sancti Patres, cum in eorsu dixissent esse inexcusabiliter observandos canones, et magis ab antistitibus, qui ante ordinationem inter cætera se servaturos canones profitentur, et propterea sunt veluti obligati, statuerunt, ut præsens canon illæsus conservetur; et adjecerunt, quod nisi metropolitani in suis ecclesiis hoc fecerint, patriarcha Constantinopolitanus sua auctoritate in metropoli quidem omnino ex ipsius clericis œconomum constituet. Similiter etiam metropolitanus œconomum episcopatu constituat, si episcopus hoc neglexerit. Illipsum autem etiam in monasteriis fieri decernit. Cum autem episcopus quidam accusatus esset, quod res episcopatus per laicum administraret, dixerunt aliqui quod quoniam præsens canon punit antistites qui œconomos non præficiunt, nec dicit esse clericos qui debent fieri œconomi, laici quoque res ecclesiarum rite administrabunt: sed mihi non ita videtur; quoniam Chalced. synodi Patres res ecclesiarum per clericos administrari debere definierunt; et quia hic canon, id ipsum quoque in monasteriis servari oportere dicendo, idem quod constituit Chalced. syn. declaravit. Bona enim monasteriorum esse a laicis administranda non dixerit quispiam, etiamsi desipiat. Nota præsentem can. definientem, quid fieri debeat sacerdotibus et præfectis qui bona ecclesiarum et monasteriorum per clericos vel monachos non administrant.

τοῖς ἱερωτάτοις μητροπολίταις οἰκονόμους καθιστᾷν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὧν οἱ μητροπολίται καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἀνέχονται, ἢ καὶ κακῶς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διέπουσιν. Alex. Patr. in Jur. Gr. Rom. lib. iv, pag. 251.

(50) Οἰκονομεῖσθαι διὰ κληρικῶν. Legendum διὰ κληρικῶν αὐτῆς, juxta mss. Amerbachianum et Atoniensem, necnon impressam Parisiis editionem.

(51) Ἀπαρעγγερίστον. In codice Amerbachiano legitur ἀπαρעγγερίστον.

ZONAR. Antistites quodcumque creandi sunt, A prius et fidem suam et alia quædam, ac in iis etiam sacros et se canones servandos data fide, profiteri solent. Hinc igitur est, quod hoc loco Patres omnium se divinorum canonum obsequio obligatos esse pronuntiant. Cum ergo vigesimo sexto synodi Chalcedonensis canone constitutum sit, ut in quacunque ecclesia sit episcopus, ea œconomum quoque ex ejusdem ecclesiæ clero delectum habeat, a quo ex episcopi sui sententiæ ecclesiasticæ facultates administrantur; hunc quoque canonem de œconomio in unaquaque ecclesia constituendo synodi hujus Patres servandum esse declarant. Ac si quidem, inquirunt, œconomum ecclesiæ suæ quisque episcopus designaverit, bene est: verum si id non fecerit, Constantinopolitano præsulī auctoritate propria, hoc est, pro arbitrio et potestate, œconomum in subjectis sibi videlicet ecclesiis constituendi jus esse decernunt. Tum eandem metropolitanis quoque in episcoporum, qui ab ipsis creantur, paræciis tribuunt facultatem. Idem etiam in monasteriis servari jubent. Verum hæc in libris exstare sit satis, quod ad nonnullos quidem

ARIST. « Si metropolitanus metropolis œconomum non designaverit, designet patriarcha; si episcopus hoc non fecerit, faciat metropolitanus: ut visum est Patribus Chalcedone congregatis. Idem et in monasteriis servetur. »

In unaquaque ecclesia œconomum e proprio clero esse oportet, qui juxta episcopi sententiæ ecclesiastica negotia administrare debet. Quemadmodum vicesimus sextus synodi Chalcedonensis canon statuit. Si qui autem episcoporum per se ipsos ea administrare velint: in metropolitanis quidem patriarcha œconomum præferet; in episcopalibus autem suis metropolitanus. At hoc idem erit, et in monasteriis quæ non habent œconomos, observatum.

303 CANON XII.

« Si quis episcopus, vel monasterii præfectus ex episcopi vel monasterii agris in principis alicujus manus alienare, vel alteri personæ tradere deprehensus fuerit, irrita sit traditio, ut sanctorum apost. vult canon, qui dicit: *Omnium rerum ecclesiasticarum episcopus curam gerat, et ea administrat tanquam Deo inveniente.* Ne liceat autem quidquam ex eis sibi vindicare, vel propriis cognatis, quæ Dei sunt elargiri: si sint autem pauperes, ut pauperibus suppeditet; sed non eorum prætextu res Dei venundet. Si vero detrimentum afferre causentur, nec quidquam ex agro emolumentum percipi: ne sic quidem magistratibus aut principibus, qui sunt in eo loco, det prædium, sed clericis vel agricolis. Sin autem aliqua improba calliditate utantur, et ab agricola vel clerico agrum præses vel magistratus emerit, sic quoque irrita sit venditio, et episcopo vel

ZONAR. Οἱ ἀρχιερεῖς πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι ἀσφαλίζονται καὶ περὶ τῆς πίστεως καὶ περὶ ἄλλων μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ ὅτι φυλάξουσιν τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Διὰ τοῦτο οὖν λέγουσιν οἱ Πατέρες οὗτοι ὅτι ὑπόχρεῖ ἔσμεν πάντας τοὺς θεοὺς κανόνας φυλάττειν. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ κς' τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανῶν ὤρισε πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν καὶ οἰκονόμον ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικά κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· φασὶν οἱ τῆς συνόδου ταύτης ὅτι φυλάττειν ὀφειλομένη καὶ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα οἰκονόμον εἶναι ἐν ἐκίστη ἐκκλησίᾳ. Καὶ εἰ μὲν ἕκαστος ἐπίσκοπος προβάλλεται οἰκονόμον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, ἔσται· εἰ δὲ μὴ ποιεῖ τοῦτο, τῷ Κωνσταντινουπόλεως διδάσκει πρόνοιον προχειρίζεσθαι οἰκονόμον ἐξ αὐθεντίας ἰδίας, ἦγουν μετ' ἐξουσίας, ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ δηλαδὴ ἐκκλησίαις. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς μητροπολίταις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν παρ' αὐτῶν χειροτονουμένων ἀρχιερέων. Αὐτὸ κελεύουσι φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων. Ἀλλὰ ταῦτα ἐν γράμμασιν ὅσον τίως παρὰ τισιν. Οὐδὲ γὰρ πάντων κατηγορητέον· οὐδὲ γὰρ δίκαιον.

ARIST. « Τοῦ μητροπολίτου μὴ ποιῶντος οἰκονόμον τῆς μητροπόλεως, ποιεῖτω ὁ πατριάρχης· καὶ τοῦ ἐπισκόπου, ὁ μητροπολίτης· κατὰ τὴν δόξαν τοῖς ἐν Χαλκηδόνι. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων. »

Ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκάστη δεῖ οἰκονόμον εἶναι ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα διοικεῖν ὀφειλόντα· καθὼς ὁ εἰκοστὸς ἔκτος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διαλαμβάνει. Εἰ δὲ τινες τῶν ἐπισκόπων δι' ἑαυτῶν οἰκονομεῖν ταῦτα βούλονται, ἐπὶ μὲν τῶν μητροπόλεων ὁ πατριάρχης προβαλεῖται οἰκονόμος, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν ὁ μητροπολίτης. Τὸ δὲ αὐτὸ ἔσται καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων τῶν μὴ ἔχοντων οἰκονόμους.

KANON IB'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος εὐβελεῖ ἢ ἠγούμενος ἐκ τῶν αὐτουργίων τοῦ ἐπισκοπέου ἢ τοῦ μοναστηρίου ἐκποιούμενος εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἐτέρῳ προσώπῳ ἐκδιδοῦς, ἀκυρον εἶναι τὴν ἐκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἀγίων ἀποστόλων, τὸν λέγοντα: *Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν ἐξουσίαν* καὶ διοικεῖτω αὐτὰ ὡς Θεοῦ ἐφορώμετος. »
 « Μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαι τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίῳ τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι. »
 « Εἰ δὲ πένητες εἴεν, ἐπιχορηγεῖτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεμπολεῖτω. Εἰ δὲ προφασίζοντο ζημίαν ἐμποιεῖν, καὶ μηδὲν πρὸς ὕψην τυχάνειν τὸν ἀγρὸν, μηδὲ οὕτω τοῖς κατὰ τὸν τρόπον ἀρχουσιν ἐκδιδόναι τὸν τόπον, ἀλλὰ κληρικοῖς ἢ γεωργοῖς. Εἰ δὲ πανουργίᾳ πονηρᾶ χρήσιντο, καὶ ἐκ τοῦ κληρικοῦ ἢ τοῦ γεωργοῦ ὠνήσῃται ἀρχὸν τὸν ἀγρὸν, οὕτως ἀκυροῦ ἔστω ἢ πράξις, »

ε και αποκαθίστασθω τῷ επισκοπειῶ ἢ τῷ μονα- A
ε στηρίῳ. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος τοῦτο
ε ποιῶν ἐκδιωχθήτω· ὁ μὲν ἐπίσκοπος τοῦ ἐπισκο-
ε πείου, ὁ δὲ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, ὡς δε-
ε σκορπίζοντες κακῶς ἂ οὐ συνήγαγον·

BALS. Ἐφῆσε διὰ Μωυσεύς· ὁ Θεὸς τὰ τῷ Θεῷ
προσφερόμενα μὴ ἀνταλλάττεσθαι· ἀλλ' ἀνεκποίητα
μένειν, κἄν χειρόνα ὡς τῶν ἀντιδιδόμενων. Ἐάν
δὲ ἀλλάστων, φησὶν, ἀλλάξης αὐτὸ, ἔσται καὶ αὐτὸ
τὸ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ ἅγιον. Φησὶ γοῦν καὶ ὁ κανὼν
μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἐκδίδοσθαι παρὰ ἐπισκόπου ἢ
ἡγουμένου πρὸς οἰονδηποτοῦν πρόσωπον αὐτούργιον
τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου, ἢ μὴ ἀκυροῦ-
σθαι τὴν ἐκποίησιν ἢ τὴν ἐκδοσιν κατὰ τὸν λη'
ἀποστολικὸν κανόνα. Προστίθῃσι δὲ ὡς, εἴπερ προ-
φασίζεσθαι ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἀπρόσοδον B
εἶναι τὸν ἀγρὸν, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιζημίον,
ἢ μὲν ἐκδοσις τοῦτου γινέσθω, πλὴν μὴ πρὸς ἀρ-
χοντικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ πρὸς χωρτικὰ ἢ πρὸς κλη-
ρικούς. Ἐπει δὲ τῶν εἰκότων ἦν περιγραφῆναι τὸν
κανόνα παρὰ τινων, ὤρισαν οἱ Πατέρες ὡς, εἰ ποτε
μετὰ πανουργία· περιέλθῃ εἰς δυνατὸν πρόσωπον
πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν διὰ μέσου ταπεινοῦ ἢ κλη-
ρικοῦ προσώπου προσποιησαμένου ἐκλαμβάνεσθαι
τὸ ἀκίνητον· εἶναι μὲν καὶ οὕτω τὰ προγεγονότα
ἄκυρα, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ἀκίνη-
τον· ἐκβάλλεσθαι δὲ καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ἐπί-
σκοπον ἢ ἡγούμενον ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπείου ἢ ἐκ τοῦ
ἡγουμενείου. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. Ἐπει δὲ
αὐτούργια εἰσι τὰ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ οἶον C
οἰκοθεν διδόντα τοὺς καρπούς, ὡς αἱ ἀλικαὶ, οἱ
ἐλαιῶνες, οἱ ἀμπέλωνες, οἱ λιθαδιαῖοι τόποι, οἱ
ὕδρῳμυλοι, τὰ κεραμεῖα, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα·
ἐρωτῆσει τις, Περὶ τοιούτων αὐτούργιων διορίζεται
ὁ κανὼν ἢ περὶ παντὸς εὐπρόσδου ἀκινήτου, καὶ
μᾶλλον ὅτι περὶ τὸ τέλος ἐπιζημιῶν ἀγρῶν μέμνη-
ται· Λύσις. Περὶ ἀμφοτέρων θεσπίζει, καὶ φησι
τὰ μὲν εὐπρόσοδα ὡς αὐτούργια μὴ ἐκποιεῖσθαι μηδὲ
ἐκδίδοσθαι· τὸν δὲ τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ κατὰ σκῆψιν
δυντα ἀπρόσοδον ἀγρὸν ἐκδίδοσθαι. Ὅστε, εἴαν μὲν
τὸ αὐτούργιον γένηται πάντῃ ἀπρόσοδον (τυχὸν γάρ
ὁ λιθαδιαῖος τόπος κατακλύσθη ὑπὸ ποταμίου βέυμα-
το-) ἢ καὶ τὸ ἐξώχωρον προάστιον, εἴαν εὐπρόσοδον
καταστῇ, ὡς διὰ παροίκων οἰκοσθὲν ἐκ νέου, τοῦτο
μὲν τὸ ἐξώχωρον διὰ τὸ εὐπρόσοδον οὐκ ἐκποιηθή- D
σεται· ἐκεῖνο δὲ, κἄν αὐτούργιον ἐλέγχο, διὰ τὸ
ἀπρόσοδον καὶ τὸ ἀνωφελὲς ἐκδοθήσεται. Οὐ γάρ
διὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ διὰ τὴν πρόσοδον ὀφείλουσιν
ἐκποιεῖσθαι, εἴτε καὶ μὴ. Γίνωσκε δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν
νόμων κυρίως ἐκποίησις μὲν λέγεται ἢ μετάθεσις
τῆς δεσποτείας, ἢ γοῦν ἡ δωρεὰ, ἢ πρᾶσις, ἢ ἐμ-
φύτευσις, ἢ ἀντάλλαγή, καὶ τὰ ὅμοια· Ἐκδοσις δὲ ἢ
ἐπὶ προσώποις ἢ χρόνοις ὤρισμένους παραπομπή.
Καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἢ ἐκδοσις ἐκποίησις λέγεται,
καὶ ἢ ἐκποίησις ἐκδοσις. Ὅτι δὲ τὰ πρόσοδον ἔχοντα
οὐκ ἐκποιεῖνται, τὰ δὲ ἀπρόσοδα διὰ καταπειγουσαν
ἀνάγκην ταῖς ἐκκλησίαις ἐκποιεῖνται, παρίσταται
ἀπὸ τοῦ xθ' κανόνο· τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου
ἐπιτρέποντο· τοῦτο μετὰ διαστίξεως· ὅν καὶ ἀνά-

ε monasterio restituetur. Porro episcopus vel
ε monasterii præfectus, qui hoc fecerit, extur-
ε betur; episcopus quidem ab episcopatu; mo-
ε nasterii vero præfectus a monasterio: ut qui
ε dissipent quæ non congregaverunt.

BALS. Dixit Deus per Moysen, ea non esse com-
mutanda quæ Deo oblata sunt; sed non alienabilia
manere oportere, etiamsi sint iis quæ dantur in
permutatione longe deteriora: sed si permutans,
inquit, ipsum permutaveris, erit et ea ipsa ejus
permutatio sancta. Dicit ergo canon, non esse
alienandum vel tradendum ab episcopo, vel eo qui
præest monasterio, agrum episcopatu vel mona-
sterii, vel esse irritam alienationem, vel traditio-
nem, ut vult canon 38 apostolorum. Adicit autem:
Quod si causetur quidem episcopus, vel mona-
sterii præfectus, agrum nullius esse redditus, et
damnum ecclesiis afferre; fiat quidem ejus aliena-
tio, sed non alicui personæ principali, verum
vicariis aut clericis: sed quoniam versimile erat,
canonem ab aliquibus circumscribi eique fraudem
ferri, statuerunt Patres, ut si quando cum improba
calliditate res ecclesiastica ad potentem personam
pervenerit, intercedente villi persona vel clerico,
qui fingebat se rem immobilem accipere: et sic
quoque prius facta irrita forent et res immobilis
ecclesiæ restitueretur; et qui hoc fecerit, epi-
scopus vel monasterii præfectus, ab episcopatu
vel præfectura expelleretur. Et hæc quidem canon.
Quoniam autem αὐτούργια (quod agros Latine
diximus) sunt quæ ex rebus ipsis et tanquam sua
sponte fructus præbent, ut sunt salinæ, oliveta,
vineta, prata, molendina in aquis sita, figulinæ,
ut et ejusmodi alia: interrogaverit quispiam: An
de ejusmodi prædiis canon decernit, an potius de
quovis immobili, cujus est bonus redditus, et eo
magis, quod meminit in fine de damnosis agris?
Solutio. De utrisque decernit, et dicit, ea quidem
prædia, quæ sunt boni redditus, non alienari nec
elocari: agrum vero, qui est revera, et non sola
specie nullius redditus, alienari. Quare si sit qui-
dem prædium omnino inutile (forte enim præter
fluvii inundatione obrutum est), vel si etiam a re-
gione remotum boni redditus sit effectum, ut quod
sit a colonis recens habitatum et exstructum:
hoc quidem se junctum prædium, qui est boni
redditus, non alienabitur; illud autem, etiamsi
αὐτούργιον (quasi per se agens ac producens di-
catur), eo quod est inutile et nullius redditus, alie-
nabitur. Non enim propter nomina, sed propter
reditus alienari vel non alienari debent. Scias
autem, quod a legibus proprie ἐκποίησις quidem
(id est, alienatio) dicitur dominii translatio, scilicet
donatio, venditio, emphyteusis, permutatio, et
similia; ἐκδοσις autem (id est, elocatio) est ad per-
sonas et tempora præfixita transmissio. Abusive
autem et ἐκποίησις ἐκδοσις, et ἐκδοσις ἐκποίησις
dicitur. Quod autem quæ redditum afferunt non
alienantur, quæ autem redditum non afferunt,

propter urgentem ecclesiis necessitatem, alienantur; ex canone 29 Carthaginensis synodi apparet, **304** qui hoc cum distinctione permittit; quem lege. Sed magnus etiam Cyrillus, in secundo capite suæ ad Dominum epistolæ, inalienabilia esse dicit vasa pretiosa, sacra scilicet, et immobiles ecclesiarum possessiones. Cæterum hoc quoque interpretare ex sententia canonis Carthag. syn. Cum quidam autem episcopus prædium ecclesiasticum principali cuidam personæ alienasset, et alienatio per hunc canonem infirmata esset, dicebant quidam debere episcopum ex episcopatu expelli, ut hoc canone continetur. Mihi autem non ita videtur. Neque enim jubet canon episcopum ex episcopatu dejici, quando fecerit prælii alienationem, quæ rata ac firma non fuerit; sed quando immobilis rei ecclesiasticæ alienationem cum dolo fecerit: et id quidem revera ad potentem personam pervenire velit, fraude autem ac malitiosa calliditate clerico vel agricole tradiderit, id non esse magnum redditus causans, ut ab illo ad potentem perveniat. Non enim propter alienationem, sed propter fraudulentum consilium, ut ex episcopatu deturbaretur constitutum est. Atque hoc quidem ex canone 38 apostolico in præsentis canonis sito declaratum est, qui non punit episcopum, qui sine dolo et malitia rebus ecclesiasticis utitur; similiter et ex Just. nov. 120 seu lib. 25, tit. v, c. 2 Basil. quod decernit ejusmodi contractus non valere; de episcopi autem vel monasterii rectoris pœna nihil penitus tractat; sed tantum tabellionem multat exsilio. Sed quoniam dicta novella (sive totus potius secundus quinti libri titulus) statuit nunquam non solum infructuosa et nihil redditus afferentia immobilia ecclesiarum et monasteriorum, et ipsius etiam Magnæ ecclesiæ et aliarum sacrarum ædium, verum ea etiam ex quibus fructus et redditus percipitur, vendi et alienari, per distinctiones quæ in ea declarantur, præterea zutem et quædam suadente tempore alienari permittit: lege eam, quæ et magna est et multiplex, plurimisque distinctiones recipit: et procura ut fiant vel non fiant, ab ecclesiis et monasteriis alienationes et venditiones sacrarum et ipsorum immobilium, ut ea continetur, et ab omni reprehensione alienus servaberis. Neque enim tibi esse contrarius videatur hic præsentis canon; quoniam novella quoque rerum immobilium ecclesiarum vel monasteriorum alienationem aut venditionem, quæ sine justa et urgente causa sit, similiter ac præsentis canon prohibet. Quid vero, cum alienatio, ut dictum est, infirmetur, et res ecclesiastica ad ecclesias vel monasterium revertatur, cogeturne ipsi vicissim quos ea de causa acceperunt nummos vel res dare? Solutio. Nequaquam. Dicit enim dicta novella hæc expresse. Si vero præter ea quæ a nobis hac lege sancita sunt, fuit aliquis contractus in diversis rebus mobilibus vel immobilibus, uni sanctorum domorum, reddatur quidem ipsi

γνωθι. Ἄλλὰ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος ἐν τῷ β' κεφ. τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀναγκοίητα εἶναι διορίζεται τὰ κειμήλια, ἡγουν τὰ ἱερά, καὶ τὰς ἀκινήτους κτήσεις τῶν ἐκκλησιῶν. Πλὴν καὶ τοῦτο κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐρμηνευσον. Ἐπισκόπου δὲ τινος αὐτοῦργιον ἐκκλησιαστικὸν ἐκδοδωκότος πρὸς ἀρχοντικὸν πρόσωπον, καὶ τῆς ἐκδόσεως διὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἀκυρωθείσης, εἶπόν τινες ὕφειλιν ἐκβληθῆναι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περίληψιν. Ἔμοι δὲ οὐ δοκεῖ. Ὁ γὰρ κανὼν οὐ παρακελεύεται ἐκβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἐκ τοῦ ἐπισκοπέου, ὅτε ἀκυρον ἐκποίησιν αὐτοῦργίου διαπράξοιτο· ἀλλ' ὅτε μετὰ δόλου ἔκδοσιν ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ ποιήσῃ, καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ θέλει περιελθεῖν τοῦτο εἰς δυνατὸν πρόσωπον, κατὰ δὲ βραδουργίας παραπέμψῃ αὐτὸ πρὸς κληρικὸν ἢ γεωργόν, προφασισάμενος εἶναι ἀπρόσοδον, ὡς ἂν ἐξ ἐκείνου περιέλθῃ εἰς τὸν δυνατὸν· οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐκποίησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν πανουργίαν ἐπιψηφίσθη τούτῳ ἢ ἐκ τοῦ ἐπισκοπέου ἐκβολή. Καὶ δηλοῦται τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ λη' κανόνος, τοῦ καταστρωθέντος εἰς τὸν παρόντα κανόνα, καὶ μὴ κολάζοντος τὸν ἐπίσκοπον τὸν διὰ δόλου χρώμενον κακῶς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν· ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τῆς ρκ' Ἰουστινιανέου Νεαρὰ, ἥτοι τοῦ κγ' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, τοῦ διοριζομένου τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ἀκυροῦσθαι· περὶ δὲ τοῦ τιμωρεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν ἡγούμενον μηδὲν τι διαλαμβάνοντος, ἀλλὰ τὸν συμβολαιογράφον μόνον εἰς ἐξορίαν καταδικάζοντος. Ἐπεὶ δὲ ἡ βῆθεῖσα Νεαρὰ, ἥτοι ὁ ὅλος τίτλος τοῦ ε' βιβλίου, θεσπίζει· ἔστιν ὅτε μὴ μόνον ἀπρόσοδα, ἀλλὰ καὶ εὐπρόσοδα, ἀκίνητα ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, καὶ αὐτῆς τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἰκῶν, ἐκποιεῖσθαι καὶ ἐκδοῦσθαι μετὰ διαστρίξεων δηλουμένων ἐν αὐτῇ· προσέτι γε μὴν καὶ ἱερά τινὰ ἐπιτρέπει καιροῦ καλοῦντος ἐκποιεῖσθαι· ἀναγνωθὶ ταύτην μεγάλην οὔσαν καὶ πολυσχιδῆ καὶ πολυδιάστικτον· καὶ οἰκονόμει γίνεσθαι, ἢ μὴ γίνεσθαι, παρὰ τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων τὰς ἐκποιήσεις καὶ ἐκδόσεις τῶν ἱερῶν, καὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν, κατὰ τὴν ταύτης περίληψιν, καὶ φυλαχθήσῃ ἀκαταιτίτως. Οὐδὲ γὰρ ἐναντιωθῆ σοι ὁ παρὼν κανὼν, ὅτι καὶ ἡ Νεαρὰ τὴν χωρὶς εὐλόγου καὶ ἀναγκαστικῆς αἰτίας ἐκποίησιν ἢ ἐκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ μοναστικῶν ἀκινήτων παρομοίως τῷ παρόντι κανόνι κωλύει. Τί δὲ τῆς ἐκποιήσεως ἀκυρουμένης, ὡς εἴρηται, καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος ἀντιστρεφόμενου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἢ τὸ μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται τὸ μέρος αὐτῶν, ἃ χάριν τούτου ἔλαβε, νομίσματα ἢ πράγματα δοῦναι; Λύσις. Οὐδαμῶς. Φησὶ γὰρ ἡ βῆθεῖσα Νεαρὰ βῆτως ταῦτα· Ἐὶ δὲ παρὰ τὰ διεγχορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συναλλάγματι γένηται ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι πράγμασι, κινήτοις τε καὶ ἀκινήτοις, ἐν τῶν εὐαγῶν οἰκῶν, ἀναδοῦσθαι μὲν τῇ αὐτῇ ἀγωιάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἥτοι τῷ εὐαγεσίῳ τῷ πράγματι, ἐφ' ᾧ τοιούτων τι παρηκολούθησε, μετὰ

τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν· μενέτω δὲ παρ' αὐτῆ καὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἀντίδωρον, ἢ τὸ ὑπὲρ ἐμείψως ἢ ἄλλης οἰασσῶν αἰτίας αὐτῆ δεδομένον. εἰ δὲ ἐμφύτευσις πραχθεῖη παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδιδόσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς εὐαγέσι τόποις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελούμενον, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ πάκτον τελεῖν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ ὀρθῶς πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἐτέρου εὐαγοῦς οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδιδόσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, καὶ τοσοῦτον ἔτερον ὅσου ἀξίον ἔστι τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθείη, ὁ δανειστής τὸ ἐποφειλόμενον ἀπολύτω, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ εὐαγεί τόπῳ ἀποδιδότω, τῶν συμβολαίων γράφων, τῶν θαρβύρωντων παρὰ τὸν ἡμῖν τὸν νόμον τοιοῦτος ὑπουργεῖν συμβολαίους, διηγεσέτω ἐξορίξ καταδικαζομένων.

Ἡρώτησε δὲ τις καὶ τοῦτο· Τοῦ κανόνος λέγοντος ἐκβάλλεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἀπὸ ἐπισκοπείου, καὶ τὸν ἡγούμενον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ὡς λυμεῶνας καὶ δολεροῦς, ἐπακολουθήσει τῇ ἐξωθήσει καὶ καθαίρεσις ἢ οὐχί; Καὶ τινες μὲν εἶπον ὡς τῶν ἁγίων Πατέρων μηδὲν τι τοιοῦτον διοριζομένων, προδήσεται μόνον ἐξώθησις· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς, τῆς ἐξώθησεως γενομένης διὰ δόλον, ἐξ ἀνάγκης παρεπίπται καὶ καθαίρεσις. Οὐδεὶς γάρ, ἐξ ἀτιμοποιου αἰτίας καταδικαζόμενος, ἐντιμὸς ἔστιν. Εὐχαριστήσιον οὖν τῷ κραταίῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ, τῷ συντηρήσαντι ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τῷ παρόντι διορισμῷ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν κατὰ πόλιν τέως μοναστηρίων ἀκίνητα ἀνέπαφα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ δημοσίου διὰ τριῶν χρυσοβούλων τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ. ἀφ' ὧν τὸ μὲν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς α' Ἰνδικτιῶνος τοῦ 578^{ου} ἔτους γεγονός, καὶ διοριζόμενον μὴ βλάπτεσθαι τὰ μοναστήρια ἐκ τοῦ ἴσως χυλεύειν κατὰ τι τὰ προσόντα τοῦτοις δικαίωματα· καὶ τὸ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς ζ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ 578^{ου} ἔτους ἀπολυθέν, καὶ παρακελευόμενον ἔχειν τὰ μοναστήρια κατὰ τὸ ἀναπόσπαστον τὰ ἀκίνητα τούτων, καὶ ἀναγνώσεις ἐδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀναγραφῶν δικαιοῦσα· τὸν δημοσίον, ἅτινα οὐ κατεστρώθησαν ἐν ταῦτα διὰ τὸ αἰωνίζουσαν ὠφέλειαν ἐκ τούτων μὴ ἐπιχορηγεῖσθαι ταῖς μοναῖς, ἀλλὰ καιρικῶν· τὸ δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς ζ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ 578^{ου} ἔτους ἐξενεχθὲν καὶ καταστρωθὲν ἐν πᾶσι τοῖς σεκρέτοις παρακελεύεται μετὰ τὸ προελπίον ταῦτα βῆτω·

Ἐφθασε μὲν οὖν πρὸ χρόνων τινῶν χρυσοβούλλον λόγον ἐπιθραβεῦσαι τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλίαν τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις, καὶ τοῖς τὸ δικαίον μέρος τοῦ στενοῦ, ὅσον τε κατ' εἰγιαλὸν, καὶ ὅσον πόρθωθεν· ὡσαύτως· καὶ τοῖς περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας, καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Νικομηδείας, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις, τῇ Ὀξείᾳ, τῇ Πρώτῃ, τῇ Χάλκῃ, τῇ Πλάτῃ, τῇ Ἀγία

A sanctissimæ ecclesiæ vel sacrosanctæ domui res super qua tale quid consecutum est, cum intermedii temporis fructibus; maneat autem apud ipsam pretium vel antidorum, aut quod pro permutatione vel quacunque alia causa datum est. Sin autem emphyteusis, præter ea quæ a nobis sunt, facta fuerit; sanctæ ecclesiæ vel sacrosanctis domibus eandem rem reddi jubemus: emphyteutam autem id quod conventum est pendere, ut emphyteuticorum contractuum robor exigit. Si vero donetur res ecclesiastica vel alicujus sacrosanctæ domus; ea quoque sanctissimæ ecclesiæ vel aliis sacrosanctis domibus, cum fructibus intermedii temporis, reddatur, et tantum præterea quanti res ipsa valet: sin autem, præter hæc, pignori data fuerit, debitum perdat fenerator et eandem rem sacrosancto loco reddat, tabellionibus, qui præter hanc nostram legem in ejusmodi contractibus operam suam præbere audent, perpetuo exsilio damnatis.

Hoc autem etiam interrogaverit quispiam: Cum canon dicat, episcopum ex episcopatu, et monasterii præfectum ex monasterio, ut perniciosos et fraudulentos expelli, detrusionem consequeturne depositio, annon? Et nonnulli quidem 305 dixerunt, quod cum Patres nihil tale decernant, sola procedet extrusio. Mibi autem videtur, quod, cum propter dolum fiat ejectio, necessario etiam sequitur depositio. Nemo enim, ex causa lædente famam condemnatus, bonæ est existimationis. Potenti ergo et sancto nostro imperatori gratiæ agendæ sunt, qui, ut vult apostolicus canon et hæc constitutio, ecclesiarum civitatisque monasteriorum immobilia a manu fisci seu publici, per tres sacræ suæ majestatis aureas bullas, intacta et integra conservavit: quarum altera quidem Julio mense, indictione 1, anno 664 facta est, et constituit, non lædi monasteria, eo quod jura, quæ illis ad sunt, in aliquo forte mutila sint et imperfecta: et secunda mense Octobri, indictione 7, anno 665, emissa est, et jubet monasteria indivulsa et inseparabiliter sua habere immobilia: etiamsi notitiæ, quæ pro jure fisci faciunt, a census descriptoribus eis datæ sint, quæ hic sitæ non sunt, quod non perpetua cautio et utilitas monasteriis ex iis suppeditetur, sed temporalis: alia vero mense Martio, indictione 6, anno 666 edita est, et in omnibus secretis posita, quæ post præmium hoc expresse edicit:

Aliquot abhinc annis definitionem aurea nulla munitam emittere dispensareque prævenit nec majestas, iisque, quæ in hac urbium regina sita sunt, sanctissimis monasteriis, et iis quæ sunt in occidentali parte frei, quantum est in littore et longius; similiter et iis quæ sunt in sinu Nicomediæ, et usque ad ipsam Nicomediam, et iis quæ sunt in insulis, Oxæa, Primæ, Chalce, Plate, sancta Glyce

ria, Principo Antigoni, Brachynesio, Terebintho, Sancto Andrea, Sancto Tryphone, Sancto Eleuthero, Codonæ, Pelago, Deiparæ, Mesoniæ, Medica et Sancto Demetrio, et iis quæ sunt in possessionibus portuum, et usque ad complexum Athyræ; et, ut semel dicam, iis qui circumcirca reginam civitatem exercentur monachis, viris et mulieribus, his multa jura largita est, et in immobilium detentione ac dominatione, quæ quibusdam juribus ad eos pertinent, firmam et illabefactibilem possessionem concessit: quemadmodum dicta definitio aurea bulla munita hæc fusius persequitur. Sed quoniam venatores quiescere non potuerunt, sed fisci seu publici prætextu eis gravem afflictionem intulerunt; majestas mea Deum placare et propitium efficere volens, ob ea per quæ ipsum ut homo offendit, simulque magni imperatoris, Christi scilicet, milites, qui vitam monasticam propter ipsum elegerunt, et spiritus armaturam induerunt, socios habere et strenuos defensores adversus hostes, tam qui videntur quam qui non videntur, bono illi fundamento tectum quoque proportionem conveniens imponere voluit, et præsentem auream bullam optima cum ratione edidit; per quam statuit et definit, omnia immobilia, quæ hodie ab enumeratis monasteriis possidentur, vel etiam anachoretarum ædiculis, cellulis, lauris, et, ut summatim dicam, quocunque nomine censeantur, monachorum habitaculis; colonos, prædia, conventus, tributa, vectigalia, portus, flumina, jura maritima, et, ut semel dicam, quodcunque jus in possessione immobili consideratur, et in quocunque loco situm sit, ab iisque nunc occupatum; scilicet eo quod illi, qui singulis provinciis censum agebant, notitiam, partes in his fisco debitas vendicantem, illis nondum dederunt, habere dictas mansiones perpetuo dominio, ut donum et majestatis meæ magnificentiam, et eis deinceps semper in posterum dominari, etiam si probabili vel non probabili de causa aliqua eorum vel etiam fortasse omnia hucusque detinuerunt, vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo quidem qui male se habet, vel fortasse falso conflictus est. Omnia enim, quæ ab ipsis in quacunque provincia possidentur in Occidente et in Oriente, sive ex iis hospitio imperatoris quotidie præberi solitis, sive sint **306** ex fragmentis, sive ex commiserationibus, sive loco motis, vel caducis, vel ex vilibus quæ penduntur diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis quæ a potentibus vendita sunt, vel contra, vel correctione malefactorum venditionum, etsi in aliis locis jussa dari, in aliis tradita sunt; vel donata, vel non tradita sunt; vel tradita, non donata sunt; vel quovis alio modo male ab ipsis detinentur, inconcusse, et nullo negotio eis exhibito, a dictis omnibus monasteriis vult mea majestas in æternum possideri, ut majestatis meæ donum a liberalitate et munificentia mea profectum. Cum enim sola, quæ apud ipsos nunc inve-

Γλυκερία, τῆ Πριγκίπι τῆ τοῦ Ἀντιγόνου, τῶ Βρο :
 χυνησίω, τῆ Τερεβίνθω, τῶ Ἁγίω Ἀνδρέα, τῶ
 Ἁγίω Τρύφωνι, τῶ Ἁγίω Ἐλευθέριω τῶ Κωδώντῃ,
 καὶ Πελάγει, τῆ Θεοτόκῃ, τῶ Μεσόνῃ, τῆ Ἰατρῶ
 καὶ τῶ Ἁγίω Δημητρίω, καὶ τοῖς ἐν ταῖς κτήσεσι
 τῶν πορτῶν καὶ ἀχρι τῆς περιοχῆς τῆς Ἀθύρας·
 καὶ ἀπλῶς τοῖς περιξ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων
 ἀσκουμένοις μοναχοῖς, ἀνδρασι τε καὶ γυναιξί,
 πολλὰ τοῦτοις φιλοτιμισμένη δίκαια, καὶ τὸ ἀδία-
 σιστον αὐτοῖς δωρησαμένη ἐπὶ τῆ κατοχῇ καὶ δε-
 σποτείᾳ τῶν ἀκινήτων τῶν ἀπὸ τινων δικαιομάτων
 διαφερόντων τοῦτοις, καθὼς ὁ τοιοῦτος χρυσόβουλλ-
 ος λόγος πλατύτερον ταῦτα διέξεισιν. Ἐπεὶ δὲ
 τοὺς θηρολέκτας οὐκ ἦν ἡρμεῖν, ἀλλὰ τῶ τοῦ δη-
 μοσίου προσχῆματι βραβεῖαν τοῦτοις ἐπήγον οὔτοι
 τὴν κάκωσιν, ἡ βασιλεία μου ἅμα μὲν τὸ θεῖον
 ἐξευμενίσαι καὶ ἐξιλείψασθαι, ἐφ' οἷς ὡς ἀνύρω-
 πος τοῦτον προσκέκρουκεν, ἅμα δὲ βουλομένη καὶ
 τοὺς στρατιώτας τοῦ μεγάλου βασιλέως, Χριστοῦ
 δηλονότι, τοὺς δι' αὐτὸν τὸν μονήρη βίον προελο-
 μένους, καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνούσημένους τοῦ Πνεύ-
 ματος, συμμάχους ἔχειν καὶ συνασπιστάς ἰσχυροῦς
 κατὰ τῶν ὀρωμένων καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν τῶ ἀγαθῶ
 ἐκείνω θεμελίω, καὶ δροφον ἐπιθεῖναι ἀνάλογον ἤρε-
 τίσατο, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ἀπολέλυκεν
 εὐλόγως, δι' οὗ θεσπίζει καὶ διορίζεται πάντα τὰ
 σήμερον νεμόμενα ἀκίνητα παρὰ τῶν ἀνωθεν ἀριθ-
 μηθέντων μοναστηρίων, ἡ καὶ ἡσυχαστηρίων, καὶ
 ἀναχωρητικῶν κελίων καὶ λαυρῶν, καὶ ἀπλῶς κατε-
 οικητηρίων μοναχικῶν, κἂν ᾧ ἂν καλοῖντο ὄνο-
 ματι, τοὺς τε παροίκους, τὰ αὐτοῦργια, τὰ πανη-
 γύρεις, τοὺς φόρους, τοὺς πόρους, τὰς λίμνας, τοὺς
 ποταμοὺς, τὰ θαλάσσια δίκαια, καὶ καθολικῶ λόγῳ
 οἰονδηποτοῦν δίκαιον ἐν ἀκινήτοις κτήμασι θεωρού-
 μενον, καὶ οἰωδῆτινι τόπῳ διακείμενον παρ' αὐτῶν
 κατεχόμενον νῦν, ἐφ' ᾧ δηλονότι μέχρι τοῦ νῦν ἐδόθη
 τοῦτοις διάγνωσις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγγρα-
 φῶν, τὸ τοῦ δημοσίου μέρος ἐπὶ τοῦτῃ προδι-
 καιούσα, ἔχειν τὰς ῥηθείας μονὰς κατὰ διηνεκῆ
 δεσποτείαν ὡς ὄρων καὶ φιλοτίμημα τῆς βασιλείας
 μου, καὶ δεσπόζειν αὐτῶν εἰς τοὺς ἔξῃ; ἅπαντας
 καὶ διηνεκεῖς χρόνους, κἂν εὐλόγως κἂν παραλόγως
 τοῦτων τινὰ ἢ τὰ ὅλα ἴσως ἕως τοῦ νῦν κατεῖχον, κἂν
 δίχα τινὸς δικαιώματος, ἢ ἀπὸ δικαιομάτων μὲν,
 κακῶς δὲ ἐχόντων, ἢ ψευδῶς συντεθέντων. Πάντα
 γὰρ τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐν οἱσὶ δὴ τινι θέ-
 ματι κατὰ τε δύσιν καὶ ἀνατολήν, κἂν ἐξ αὐτῶν τῶν
 εἰς ἐνδιαίτημα τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλέων,
 κἂν ἀπὸ κλασμάτων ὡσι, κἂν ἀπὸ συμπαθειῶν, ἢ
 ἀποκεκινημένων, ἢ ὀλοπτώτων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν
 τελουμένων διαρίων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν κλαματισθέν-
 των, ἢ καὶ δυνατοῖς διαπραθέντων, ἢ τοῦναντίον,
 ἢ ἐξορθῶσει κακῶς γεγνουῖων διαπράσεων, κἂν
 ἐν ἄλλοις τόποις ὀρισθέντων δωρηθῆναι, ἐν ἄλλοις
 παρεδόθησαν, ἢ δωρηθέντα οὐ παρεδόθησαν, ἢ παρα-
 δοθέντα οὐκ ἐδωρήθησαν, ἢ καθ' ἑτέρον τινὰ λόγον
 κακῶς παρ' αὐτῶν κατεχονται, ἀδιασελῆτως καὶ
 ἀπολυπραγμονήτως κατέχεσθαι παρὰ τῶν ῥηθειῶν
 πασῶν μονῶν ἡ βασιλεία μου βούλεται εἰς τὸν αἰῶνα

τὸν ἅπαντα, ὡς δῶρον τῆς βασιλείας μου, καὶ κα-
 θαρὸν φιλοτίμημα. Μόνης γὰρ τῆς παρ' αὐτοῖς
 ἐδρισεμένης νῦν κατοχῆς τῶν ἀκινήτων ὑφ' ἐπιλοῦσης
 ἀρκεῖν αὐτοῖς ἀντὶ παντὸς δικαιοῦματος, περιττὸν
 ἔστι τὸ πολυπραγμαίνειν περὶ ἑτέροις. Ἐπὶ πᾶσι
 γὰρ οἷς κατέχουσι σήμερον, ἄνευ μέντοι τῶν ἐφ' οἷς
 ἐδόθησαν αὐτοῖς διαγνώσεις παρὰ τῶν κατὰ χώραν
 ἀναγραφῶν τὸν δημόσιον ἰδικοῦσαι, ὡς εἰρηται,
 ὀφείλει ἀρκεῖν ἡ παρούσα χρυσοβούλλος γραφὴ τῆς
 βασιλείας μου, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ πράσεως,
 καὶ ἀντὶ ἑτέρου παντὸς δικαιοῦματος, κἄν οἰονδηπο-
 τῶν σεκρέτων ἐπ' αὐτῷ δικαιοῦται. Οὐδὲ ἀναγκασθήσου-
 νται αἱ μοναὶ ἐφ' οἷς κατέχουσι ἀκινήτους προκομίζουσιν
 ἕτερα παλαιγενῆ προσόντα αὐταῖς δικαιοῦματα· ἀλλὰ
 τῇ παρούσῃ χρυσοβούλλῃ ἰσχυρῇ τῆς βασιλείας μου
 ἀντὶ παντὸς δικαιοῦματος χρώμεναι ἀρκεσθήσονται·
 ταύτη καὶ μόνῃ ὑφ' ἐπιλοῦση ἀρκεῖν αὐτοῖς, ὡς προσ-
 γράφη, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς, καὶ ἀντὶ παραδόσεως, καὶ
 ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιοῦματος. Εἰ δ' ἴσως καιροῦ
 καλοῦντος θελήσει οἰονδηποτῶν μοναστήριον χρῆ-
 σασθαι καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαιοῦμασιν ὑπὲρ
 ἑαυτοῦ ταῦτα προκομίζον, παρ' οἰουδήτινος πρὸς
 τοῦτο οὐ κωλυθήσεται. Ἀναγκαστικῶς γὰρ τοῦτο
 οὐ ποιήσει· εἰ δὲ οἰκείῃ θελήματι αὐτὸ αἰρεθῆσε-
 ται, οὐδεὶς ἐμποδίζων ἐστίται. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ
 δικαιοῦται τῆς γῆς συμβαλεῖται τοῖς μοναστηρίοις ἡ
 παρούσα χρυσοβούλλος γραφὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς παρ-
 οῖκοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, καὶ τοῖς
 αὐτοῦργίοις, φόροις, πανηγύρεσι, διαβατοῖς, λίμναις,
 ποταμοῖς, θαλασσίοις δικαιοῖς, καὶ ἑτέροις οἰουδήτι-
 νος δ. καὶ παρ' αὐτῶν κατεχομένῃ, ἄνευ μέντοι τῶν ἐφ'
 οἷς ἔλαβον διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ὡς πολ-
 γιῶν ἀνώτερον διεληφται. Εἰ δὲ προσετέθησαν λι-
 γισθῆναι ἢ ἐκκοπήναι τινα τελέσματα, ἢ πάκτα, ἢ
 στρατείας, ἢ ἡρόμσια, ἢ λιβελλικά, ἢ ἑτερόν τι τῷ
 δημοσίῳ ἀνήκον, καὶ οὐ γέγονε τὸ λογοιζόμενον, ἢ
 ἑτερόν τι ἔχει ἐπιλήψιμον τὸ δικαίωμα, οὐδὲν τι ἐκ
 τούτου βλαθῆσεται τὰ μοναστήρια.

Τὶ δὲ χρῆ τὰ πολλὰ καταλέγειν, καὶ ἀριθμεῖ-
 σθαι καὶ χάριν παραδείγματος ἀπογράφεσθαι; τὴν
 πολυλογίαν ἢ βασιλεία μου παρατρέχουσα, ἵνα μὴ
 τις τῶν παρὰ ταῦτα δεινῶν τινῶν μὲν ἐκφωνηθέν-
 των ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα κατασεόντων αἰτίων, τινῶν
 δὲ παρασιωπηθέντων, ἐπιδράττοιτο τῶν ῥημάτων,
 καὶ κατὰ Ἰουδαίους τῷ γράμματι ἐπιλάβηται, καὶ
 ἐπιχειρῆ ἐπὶ τοῖς μὴ ἐκφωνηθεῖσι διασειεῖν καὶ
 παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς; καθολικῶ λόγῳ καὶ προ-
 σκτικῶ τούτου ἡ βασιλεία μου βούλεται, καὶ διορίζε-
 ται, καὶ ὡς ἂν πᾶν ὅπου ἐπὶ τοῖς σήμερον παρὰ
 τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις ἢ ἐπ' αὐταῖς ταῖς
 καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῆ ὑπὲρ τοῦ δημο-
 σίου, παρὰ τινος; ἢ νῦν ἢ ἑτεροῦ αὐτὸ τοῦτο δεδιω-
 ρημένον λογιζέσθαι τῇ μονῇ. Καὶ ἅμα τις τοῦτο
 διανοήσεται; καὶ φθέγγεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται
 αὐτοῦ ἢ μὴ, ὡς σήμερον δεδιωρημένου ταύτη παρὰ
 τῆς βασιλείας μου. Ὅσον γὰρ ἐφ' οἷς κατέχουσι
 νῦν ἀκινήτοις, περὶ ὧν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἔλα-
 βον τὰ προγοαφέντα μοναστήρια, δημόσιον βούλεται
 ἡ βασιλεία μου λογιζέσθαι ἐν ἕκαστον τούτων κατὰ

nitur, immobilium detentio pro omni titulo debet
 eis sufficere, est supervacaneum de ullis aliis cu-
 riosè inquirere. In omnibus enim quæ hodie pos-
 sident, præterquam in iis in quibus a publici
 census in ea regione descriptoribus notitiæ datæ,
 quæ jus fisci seu publici, ut dictum est, probant,
 debet præsens majestatis meæ scriptum Aurea
 Bulla munitum sufficere: et pro donatione et em-
 ptione et quovis alio titulo satis esse, etiam si
 quodcumque aliud secretum in eis probetur. Nec
 cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possident
 immobilia, antiqua alia quæ eis adsunt jura pro-
 ferre: sed hac præsentis majestatis meæ Aurea
 Bulla pro omni jure utentia, ea contenta esse
 debent, ut quæ eis, ut prius scriptum est, suffi-
 cere debeat, et pro donatione et pro traditione, et
 quovis alio jure. Sin autem invitante fortasse
 tempore voluerit ullum monasterium iis etiam
 quæ habet juribus et titulis uti, ea pro se afferens,
 a nullo penitus prohibebitur. Hoc enim non faciet
 necessario: sin autem propria voluntate illud
 elegerit, nemo impediturus admittetur. Non solum
 autem ad terreni, quod habent, jus probandum
 monasteriis sufficet præsens Aurea Bulla; sed
 etiam in parochiis, quæ nunc ab eis detinentur, et
 prædiis, vectigalibus, conventibus, trajectionis so-
 lutionibus, portibus, fluviis, juribus maritimis et
 quocumque alio jure, quod ab eis possidetur, præ-
 terquam in iis, in quibus documenta pro publico,
 ut sape superius dictum est, assumpta sunt. Sin
 autem recenseri jussa sunt, vel amputari quædam
 tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel
 libellica, vel aliquid aliud, quod ad fiscum per-
 tinet, et non factum est quod recensendum erat,
 vel aliquid aliud habet jus, quod reprehendi pos-
 sit; monasteria ex eo nihil lædentur.

Quid autem opus est multa dicere et enumerare
 et exempli gratia afferre? misso a majestate mea
 multiloquio, ne quis in ejusmodi rebus callidus et
 vaser, nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ
 immobilia concutunt, aliis vero silentio præteritis,
 verba arripiat, et more Judaico litteræ insistat, et
 conetur in iis, quæ dicta non sunt monasteria
 agitare et vexare, sententia generali et munifera
 vult mea majestas et decernit, ut omne in iis, quæ
 hodie a monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt
 monasteriorum cathedris, esse publicum cogita-
 tum fuerit, id ipsum ab aliquo, vel nunc vel quan-
 documque, monasterio datum esse reputetur. Et
 simul ac hoc cogitarit quispiam ac dixerit, id quo-
 que statim apprehendit monasterium, ut hodie a
 mea regia sublimitate donatum. Quod enim ad ea
 attinet, quæ nunc possident, immobilia, de quibus
 pro publico documenta non acceperunt mona-
 steria; mea majestas vult unumquodque eorum
 publicum existimari, et perpetuam firmitatem
 obtinere, et a nullo de ea re disceptari. Et quem-

admodum publico nulla a se molestia negotiivne exhibetur; sic nec ædes sacræ, sive anachoretarum cellulæ, nec monasteria, nec aliqua, ab ullo publici curatore litibus agitantur sive quis probabilem sive non probabilem causam asserat, sive cujusmodicunque sit quod loquatur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, invalida et revera infirma dicere videbitur, et citra ullam misericordiam ejus facultates fisco consecrabuntur isque omnino intamis semper erit: utpote qui imperatori ad-
307 versetur, qui pie ac religiose omnem molestiam et vexationem a monasteriis, in iis quæ ipsis data sunt, per præsentem Auream Bullam amoveat, et per ipsam exiguum aliquod donum Deo offerat, pro innumerabilibus beneficiis quæ a munifica ejus dextra accepit. Non licebit ergo, nec publici census descriptori, nec ei qui cuivis secreto præest, vel exauctorati, vel alicui alii personæ, quæ publicum exercet, monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, vel inquirere quantus sit eorum fundus, vel colonorum numerus, vel quod terræ amplius possidetur, vel non justo pretio emptum est aut injuste detinetur, examinare. Sed quia jussu meo imperiali acta facienda sunt, eorum nomine, quæ hodie a monasteriis detinentur, immobilium et colonorum, tunc demum juste monasterium molestia afficietur, et quod injuste detinet ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostendit, quod ultra definitionem et monasterium locum occupat, vel colonos, vel ulla alia. Nec enim licentiam habebunt monasteria augendi et amplificandi ea, quæ ab ipsis hodie possidentur, sive coloni sint, sive loci, sive prædia rustica. Veruntamen per ejusmodi occasionem non licebit exactori, aut descriptori ulli fumarium vel mensurarium, aut aliud quodpiam vectigal, quod ad ipsius officium pertineat, recipere ab immobilibus, quæ supra scriptis subjacent monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit, sciat se non tantum id quod exegit multiplicatum restitutum, sed et omnium bonorum publicationi cum infamia et civilium munerum incapacitate subjectum iri. Sic enim vult mea majestas, jam manifestatorum monasteriorum immobilia omnia haberi ab unoquoque exactore, quasi non subsint ipsius officio vel potestati. Et quemadmodum exactores in non subjectis sibi provinciis nihil juris habent, ut in iis agant administrantve quidquam: sic nec in immobilibus monasteriorum exactores provinciarum, quibus cæ subsunt, censebuntur exactores. Quæ igitur sicut acta et finium descriptiones ab eis, quos majestas destinaverit ad probationem eorum, quæ a monasteriis hodie possidentur, competentibus secretis propter notitiam insinuabuntur. Scire namque debent omnia monasteria, si quod ex iis deprehensum fuerit fraudem aliquam vel collusionem vel dolum in immobilibus quæ hodie ab ipsis possidentur fecisse: non solum nihil utilitatis ex hac meæ majestatis Aurea Bulla consequenturum; sed etiam casurum jure predictis

μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάσειστον, καὶ μὴ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεσθαι· καὶ ὃν τρόπον ὁ δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται ὑφ' ἑαυτοῦ, οὕτως οὐδὲ τὰ ἱερὰ σεμνεῖα ἢ ἡσυχαστήρια, μοναστήριά τε καὶ λοιπὰ ὑπὸ τίνος τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακρίθησεται· κἄν τι ἐξλογον δικαιολογεῖται τις, κἄν παράλογον, κἄν ὅποιον ἂν εἴη τὸ λαληθῆσόμενον. Πᾶς γὰρ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσαν ποιῆσαι ἀνίσχυρα δόξει λέγων καὶ τῷ ὄντι ἀθέβαια, καὶ ἀσυμπαθῶς ἢ τοῦτου περιουσία τῷ δημοσίῳ καθυσιωθήσεται, καὶ αὐτὸς ἀτιμος· ἐσέεται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίπτων βασιλεῖ εὐσεβῶς τε καὶ φιλοθέῳ; τὸ ἀνεόχλητον ταῖς μοναῖς ἀποχαριζόμενῳ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου, καὶ εἰ' αὐτοῦ βραχὺ τι δῶρον προσάγοντι τῷ θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν παρὰ τῆς πλουσιοπαρόχου δεξιᾶ; αὐτοῦ παραπήλασεν. Οὐκ ἐξέσται οὖν ἀναγραφεῖ, οὔτε προκαθημένῳ οὐλοδῆτινος σεκρέτου ἢ ἐξισωτῆ, ἢ ἐνεργούντι ἐτέρῳ τινὶ προσώπῳ τοῦ δημοσίου, τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα ἀναγράφεσθαι, ἢ καπιολογεῖν, ἢ ἀναζητεῖν μέτρον γῆς ἢ τὸ ὑπέροχον, ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν· ἀλλ' ἐπεὶ ἐκ προστάξεως τῆς βασιλείας μου μέλλουσι γενέσθαι πρακτικὰ τῶν σήμερον κατεχομένων παρὰ τῶν μονῶν ἀκινήτων καὶ παροίκων, τότε μόνον ὀχληθήσεται ἡ μονὴ καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρηθήσεται, ὅτε ἡ ἀναγραφεὺς δεικνύει, ὡς ἐπέκεινα τοῦ περιορισμοῦ κατέχει ἢ μονὴ τοπία ἢ παροίκους ἢ ἕτερον δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἀβελτίς ἔξουσιν αἱ μοναὶ τὰ σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἴτε παροικοὶ εἴεν, εἴτε τόποι, εἴτε αὐτοῦργια, ἐπαύσεις, καὶ εἰς πληθυσμὸν ἄγειν πλείονα. Πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει οὐκ ἐξέσται πράκτορι ἢ ἀναγραφεῖ οὐλοδῆτινι ἢ καπιωνδ, ἢ ἕτερόν τι ἀναγραφικὸν ἢ πρακτορικὸν φορολόγημα ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ταῖς δηλωθείσαις μοναῖς ἀκινήτων ἀναλαμβάνεσθαι. Εἰδέναι γὰρ ὀφείλει ὁ τοῦτο τολμήσαν ὡς οὐ μόνον ἐπὶ τὸ πολλαπλοῦν ἀντιστρέψαι ὅπερ ἂν ἀναλάβῃται, ἀλλὰ καὶ τελεία δημεύσει ὑποβληθήσεται, καὶ ἀτιμος ἔσται καὶ ἀπολίτευτος. Οὕτω γὰρ θελεῖ ἡ βασιλεῖα μου τὰ τῶν δηλωθέντων μονῶν ἀκίνητα πάντα λογίζεσθαι ὑφ' ἑκάστου τῶν πρακτόρων, ὡς μὴ ὄντα ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν. Καὶ ὃν τρόπον οἱ πράκτορες ἐπὶ τοῖς; μὴ ὑποκειμένοις αὐτοῖς θέμασιν οὐδὲν τι δίκαιον ἔχουσιν ἐνεργεῖν, ἢ ὅπως ποιεῖν τι ἐπ' αὐτοῖς, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τῶν μοναστηρίων ἀκινήτοις οἱ πράκτορες τῶν θεμάτων, ὑφ' οἷς τελοῦσι τὰ τοιαῦτα ἀκίνητα, πράκτορες λογισθήσονται. Τὰ μέντοι γενησόμενα πρακτικὰ καὶ οἱ περιορισμοὶ παρ' ὧν ἂν ὀρίσῃ ἡ βασιλεῖα μου εἰς παράστασιν τῶν σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων νεμομένων τοῖς προσφθμοῖς σεκρέτοις δι' εἰδῆσιν ἐγκαταστρωθήσονται. Ὅφειλουσι δὲ εἰδέναι πάντα τὰ μοναστήρια, ὡς οἶον ἂν ἐξ αὐτῶν εὐρεθῇ ῥαδιουργίαν τινὰ ποιησάμενον ἐπὶ τοῖς σήμερον παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, ἢ συμπαιγνίαν, ἢ ὄλον πλημμελησάν τινά, οὐ μόνον τῆς ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου ὡφελείας οὐκ εὐμοιρήσει τὸ σύνολον, ἀλλὰ καὶ

τοῦ προτιμηθέντος αὐτοῦ ἐκπαιδεύεται δικαίου διὰ τοῦ προγεγονότος πᾶσι ταῖς δηλωθείσαις μοναῖς ἑτέρου χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου.

Ἐφεξῆς δὲ ἀνέβλε τοῦτοιουτο χρυσοβούλλον καὶ πᾶσαν πρόσταξιν ἐναντιουμένην τούτῳ, γεγονυῖαν δηλονότι ἢ καὶ γενησομένην, καὶ διοριστο χρᾶσθαι τὰς μονὰς καὶ τοῖς παλαιγενέσιν αὐτῶν δικαιώμασιν. Ἐπει δὲ ἐκ προσαγγελίας χαιρεκάκων τινῶν ἀπελύθη κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς θ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ, σ'χπθ' ἔτους πρόσταγμα βασιλικὸν ἀνατρέπον σχεδὸν τὸ τοιοῦτον εὐσεβέστατον καὶ εὐεργετικώτατον χρυσοβούλλον, καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ μοναστηριακὰ ἀκίνητα ὑπὸ τῶν ἀναγραφῶν ἠρπάσσοντο, ἀπελύθη κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆς δ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ, σ'χπθ' λύσις προσκυνητῆ τῶν θεοσέπτων κρατίστων καὶ ἁγίων ἡμῶν βασιλέων ἐπὶ ὑπομνήσει τῶν μοναστηρίων, ἐκκόπτουσα τὴν πραιτορικὴν χρεῖαν καὶ τὴν κατεπανικὴν, καὶ διοριζομένη ἔχειν τὸ ἐνεργὸν τὰ προγεγονότα χρυσοβούλλου χάριν τοῦ μὴ ἀναγράφεσθαι τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκίνητα κατὰ ῥῆμα οὕτω δ.αλαμβάνουσα·

Ἡ βασιλεία μου, τῆς ἐκ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν συνάρσεως χρήζουσα, καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἴχνος βαίνειν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θέλουσα, καὶ τὸ περὶ τοὺς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ Θεῷ εὐεργετικὸν ἐκείνου μιμεῖσθαι προφηρῆται. Ταύτη τοι καὶ διὰ μᾶς ταύτης τῆς ἐφ' ὑμῖν ἀγαθοποιίας καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται, καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἁγίᾳ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ κρᾶτι τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ὑποδάθρα καὶ θεμέλιος τίθεται, καὶ ἐπικλιθῆς τῇ ὑμῶν γενομένη αἰτήσει, τὸ ἐνεργὸν ἔχειν καὶ ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμετακίνητον τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθέντας τρεῖς χρυσοβούλλους λόγους παρὰ τῆς ἁγίας ἐκείνου βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακινήτως μένειν δυνάμει, ἐφ' ἧς κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξετέθησαν, καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προδόντα τῆς παραδόσεως πρακτικὰ τὸ ἀσφαλῆς ἀποφέρεισθαι, κἂν μετὰ διετίαν γεγόναισι, κἂν ἕτως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἔφθασαν, τῶν εἰς ἔρμηνειαν ἢ ἀνατροπὴν τῆς τῶν χρυσοβούλλων δυνάμει, μερικὴν ἢ καθόλου ἀπολυθέντων παντοίων προσταγμάτων, τῶν καὶ ἐν ὑπομνήσει ἡμῶν δηλουμένων, κἂν ὅπως ἄρα καὶ ἀπελύθησαν, τὸ ἀπρακτὸν καὶ ἀνίσχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρουσίας λύσεως, καὶ ὡσπερ εἰ μὴ δὲ ἔλω; γεγόναισι λογιζομένων. Ἀρχῆσει δὲ καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐπεισοκωμάσασα τοῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μοναῖς ἀκινήτοις, τοῖς κατὰ τὸ θέμα Θρακίας καὶ Μακεδονίας διακειμένοις, ἀπαίτησις τῆς τε πραιτορικῆς καὶ κατεπανικῆς γύρας καὶ χρεῖας, ἢ καὶ τοῦ στυπτείου καὶ ἀξουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπαίτησις, ὡς διὰ τῆς παρουσίας λύσεως ἐκκοπόμεναι καὶ ῥιζοτομούμεναι, καὶ εἰς ἀνύπαρκτον καὶ ἀνομόμαστον ἀποκαθιστάμεναι, τῶν πραιτόρων καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων, καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπαίτησιν τοῦ στυπτείου καὶ τοῦ ἀξουγγίου κατὰ καιροῦς ποιοιμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετούντων αὐτοῖς,

omnibus monasteriis, per aliam prius factam majestatis mee Auream Bullam, concessio.

Deinde autem sustulit hæc Bulla Aurea omnem quoque jussionem quæ ei adversatur, quæ scilicet facta est vel fiet : et statuit ut monasteria suis quoque antiquis titulis utantur. Quoniam autem per quorumdam alienis malis lætantium instigationem, mense Junio, nona indicatione anno 6684, imperiale jussum editum est, quod hanc in primis piam et maxime beneficam Auream Bullam prope modum subvertit, et propterea monasteriorum immobilia a publici census descriptoribus rapiabantur : Julio mense indicatione 4, anno 6689, edita est venerabilis resolutio divine colendorum potentissimorum et sanctorum nostrorum imperatorum super monasteriorum commotione, quæ omnem usum prætorianum et catepanicum excindit, et statuit, ut prædictæ Bullæ Auræ vim suam sortiantur de non describendis monasteriorum immobilibus ; quæ ad verbum sic se habet :

Majestas mea vestrarum precum adjumento indigens, et beatæ memoriæ imperatoris domini ac ejus patris vestigiis in omnibus insistere volens : ejus quoque in vos, qui Deo dedicati estis beneficentiam imitari constituit. Id et per hanc unam in vos beneficentiam, et Deo, qui ipsum imperatorem fecit, gratificanti, et domini et patris majestatis mee animæ beatæ, et nostræ potentie profectus in bonum **308** hasin ac fundamentum ponit; et vestræ petitioni se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firmæ ac immobiles, quæ de vestris monasteriorum beneficiis Auræ tres Bullæ emissæ sunt a sancta illius majestate, decernit, et ut in eodem robore immobiliter permaneant, in quo a principio expositæ sunt, et quæ iis consequenter processerunt traditionis acta securitatem referant, etiamsi post biennium facta fuerint ; licet fortasse quædam eorum in convenientibus secretis prius posita non fuere : iis, quæ ad interpretationem vel subversionem Bullarum Aurearum potentie particularem vel generalem editæ sunt, omnimodis jussionibus, quæ in nostris monumentis declarantur, quomodocunque emissæ fuerint, per præsentem resolutionem inutilibus invalidisque redditus, et perinde ac si ne essent quidem omnino, reputatis. Cessabit autem, et quæ hucusque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia et Macedonia sitis insultavit practoricæ et catepanicæ circulationis et functionis exactio, stuppæque et axungie emptio vel exactio, tanquam per hanc præsentem exemptionem excisæ et radicitus exstirpatæ, et eo reductæ, ut nec amplius sint nec nominentur ; prætoribus et exactoribus subordinatis et supremis, et iis qui stuppæ et axungie emptionem vel exactio nem statim temporibus exercent, iisque qui illis ministrant, sic ejusmodi immobilia prætercurrere debentibus, ut ea, unde fiscus nihil exigit, in omnibus quæ hoc modo decreta sunt ipsi, ab initio

hodierni diei repetito diurno et deinceps in omne ac perpetuum tempus, et sine contradictione suspiciuntur, et pro non descriptis in publicis actis habentur. Licet autem non descripta sint in actis, alio tamen quodam modo agnita sunt; et sic recepta, si quis præterea quæ constituta sunt his Aureis Bullis et præsentī majestatis meæ exemptione, fuerit ausus aliquid exsequi in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum monasteriorum, præterquam quod læsæ majestatis tenebitur rous (sicut his Aureis Bullis definitum est) ab eminentissimo quoque pro tempore mystico illatum cuiuspiam vestrarum possessionum damnnum sarcire compelletur. Monasteriis quoque omnibus, quantum in ipsis est, curæ erit, tam iis quæ sunt intra urbem, quam quæ extra, sub terminis iis Aureis Bullis comprehensis imperatoris inclyti et piæ memoriæ, domini ac patris majestatis meæ ea peragere, quæ in nostris commentariis declarata sunt; nisi velint tali excusatione privari, eo quod semel tantum ea neglexerint.

Sed et sanctissimæ Deo Magnæ ecclesiæ Aurea Bulla data est potentis nostri imperatoris, quæ hæc ad verbum continet:

Et illi quidem antiquo et celebri Solomonis sapientiæ templo pro viribus offerebant omnes: et huic quoque sacro et maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientiæ, qui ex Solomone et Davide secundum humanitatem derivatur, magnifice et regulariter exstructo, cuius illud Solomonis erat præfigurationis, novæ, inquam, Sion, arcæ sanctificationis, Servatoris nostri Ecclesiæ, quam super apostolicorum mandatorum petram revera stabilem et immobilem Spiritus sanctus edificavit, multi diversa munera obtulerunt, quæ in immobilibus possessionibus spectantur ad orientem et occidentem situs, et in aliquibus insulis. Quædam et per emptionem ab eo sunt requisita. Horum multa (ne dicam plurima) diversis ex causis ad fiscum pertinere censebantur ab iis, qui ubique sunt, publici census descriptoribus aliisque in ejusmodi rebus exercitatis. **309** Quoniam autem hoc ad majestatis meæ aures frequenter delatum est a relatione eorum qui hujus magni et sacri templi sunt œconomi, statim nihil cunctata majestas mea hanc præsentem definitionem Aurea Bulla munitam sanctissimo huic templo elargita est; per quam ei pure donat et concedit nostra pietas omnia, quæ ad fiscum seu publicum quomodocumque pertinent, ex iis, quæ in oriente et occidente et in omnibus insulis ab illis possidentur, omnifarioꝝ immobilium possessionibus, tanquam donum ejus et sacram aliquam oblationem, sive coloni sint, sive terræ, arabilis scilicet vel pratensis, vel consita vitibus, vel hortensis, vel cufusmodicunque prædicia, sive inquilini negotiatores vel artifices, et si castra in aliquibus eorum exstructa sint, vel aliquid aliud, quod ad

αὐτῶ παρατρέχειν ἄτε καὶ αὐτῶν ἀκαταζητήτων μελόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ἐπὶ πάσι τοῖς τοιοῦτοτρόπως ἐπιγνωσθεῖσιν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς τῆς σήμερον ἀπαιτούμενης ἐγγρονήας, καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηγεκίς χρόνους δεχομένοις ἀναντιρρήτως, καὶ ὡς μὴδὲ ἐν δημοσιακοῖς πρακτικαῖς καταγραφαῖσι λογιζομένοις· κἂν μὴ κατεγράφησαν δὲ ἐν πρακτικοῖς, ἄλλως δὲ πως ἐγνωσθήσαν· δεχομένοις καὶ οὕτω, τοῦ κατατολήσοντος ἑτερόν τι πρὶὰ διωρισμένα τοῖς τοιοῦτοις χρυσοβούλλοις, καὶ τῇ παρουσίᾳ λύσει τῆς βασιλείας μου, ἐπὶ ταῖς ὑπὸ τὰς καθ' ὑμᾶς μονὰς παντοῖαις ἀκινήτοις κτήσεσι διαπράξασθαι, σὺν τῷ καὶ καθοσιώσει ὑποπίπτειν (καθὼς διὰ τῶν τοιοῦτων χρυσοβούλλων διωρίσθη,) καὶ παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου Μυστικοῦ, καταναγκαζομένου ἐξ τὴν ἐπενεχθεῖσάν τινι τῶν ὑφ' ὑμᾶς' κτήσεων βλάβην ἀποθεραπεύειν αὐτῇ. Μελήσει μέντοι καὶ τῷ μέρει τῶν μονῶν πασῶν, τῶν ἐν τῆς μεγαλοπολεως καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοὺς ἐμπεριελημμένους μέντοι ὄρους τοῖς τοιοῦτοις χρυσοβούλλοις διακειμένων, τοῦ ἐν τοῖς μνημοσύνοις τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἰδοῖδμου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἐκτελεῖν ὅσα ἐν τῇ ὑπομνήσει ὑμῶν δεδούλωται, εἰ μὴ βούλονται τῆς τοιαύτης ἐξουσίας διαπεσεῖν ἐκ τοῦ ἀπαξ τούτων καταμελήσει.

Ἄλλὰ καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπαρέχθη χρυσοβούλλον τοῦ κραταίου ἡμῶν βασιλέως, ταῦτα κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνον·

Καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ καὶ περιπόστῳ τῆς τοῦ Σολομῶντος σοφίας ναφὶ τὴ κατὰ δύναμιν προσέφερον ζύμπαντες· καὶ τῷ ἱερῷ δὲ τούτῳ καὶ παμμεγίστῳ τεμένει τῷ ἐπ' ὄνματι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τοῦ καὶ ἐκ Σολομῶντος καταηγμένου καὶ ἐκ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρῶπινον, φιλοτιμῶς δυνας ἐνιδρυμένῳ καὶ τῷ ὄντι βασιλικῶς, οὐ κάκείνος ἦν ὁ Σολομῶντος προεκτύπωμα, τῇ νέᾳ λέγω Σιών, τῇ τοῦ ἀγιάσματος κιθωτῷ, τῇ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ, ἣν τῇ πέτρα ἐπιποδόμησε τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δυνας ἀρραγῆ καὶ ἀκλόνητον, διάφορα πολλοὶ προσήγαγον ἀναθέματα, ἐν ἀκινήτοις θεωρούμενα κτήσεσι κατὰ τε τὴν ἐν διακειμέναις καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τῶν νήσων τινάς. Εἰσι δ' ἂ περιήλθον τούτῳ καὶ καὶ ἐξώνησιν. Τούτων πολλὰ (ἵνα μὴ λέγω τὰ πλείω) ἐκ διαφόρων αἰτιαμάτων τῷ δημοσίῳ προσαρμόττει διεγινώσκοντο παρὰ τε τῶν ἀναγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων περὶ ταῦτα δεινῶν. Ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀκοαῖς ἐνηχῆθη τῆς βασιλείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν κατὰ τὸν μέγιστον τοῦτον καὶ θεῖον οἰκονομούντων ναδν, αὐτίκα μὴδὲν μελλῆσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον τῷ πανσέπτῳ τούτῳ σηκῷ ἐπεδράθει, δι' οὐ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖται τε καὶ ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἅπαντα τὰ τῷ δημοσίῳ ὑπωσθῆποτε διαφέροντα ἀπὸ τε τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει καὶ ταῖς ὅλαις νήσοις κατοχομένων παρ' αὐτοῖς παντοίων ἀκινήτων ἐπικτησεων, ὡς δῶρον ταύτης καὶ ἱερῶν, τι ἀνάθημα, κἂν πάροικοι ὦσι, κἂν γῆ, ἀρσίμος τυχὸν ἢ λιθαδιαία ἢ ὑπάμπυλος ἢ κηπεύσιμοι, κἂν αὐτούργια οἰαδῆτινα, κἂν ἐνοικοὶ πραγματευτὰ ἢ ἐργαστηριακοὶ, κἂν κάστρα ἐν τῆς τούτων ὑποκομῆθησαν, κἂν ἑτερόν τι ὅποιον-

δηποτουῶν τῷ δημοσίῳ διαφέρον ἐν τούτοις ἐφεύρηται. Ἐπανορθοί δὲ ἡ βασιλεῖα μου διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου καὶ ὅσα που χωλεύοντα εὐρίσκονται ἐπὶ ταῖς προσοῦσι τῇ διαληφθείσῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ δικαιομασίῃν, ἐν πᾶσι τοῖς τούτοις ἀκινήτοις, ὅποια ἂν καὶ ὦσι, καὶ πάντα τὰ πρόσοντα αὐτῇ κατὰ τὰ δύοσιν καὶ ἀνατολῆν καὶ τὰς ὄλας νήσους, ὡς νῦν παρὰ τῆς βασιλείας μου δωρούμενα καὶ παραδιδόμενα ταύτῃ λογίζεσθαι διὰ τῆς πρῶτης εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου γραφῆς· ἡ γαληνότης ἡμῶν θεσιζέει καὶ διορίζεται. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ περιορισμοὺς προσηγαίω λεπτομερεῖς παντοίων ἀκινήτων δηλωτικῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἐνοίκων, εἰ δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὐρίσκόμενων παντοίων αὐτουργιών, παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων, καὶ ταῖς πιστωθῆναι ὀγογραφαῖς, καὶ τῷ μέρει τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλῃς ἐκκλησίας ἐπιδοθῆναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκλειεῦσθαι, ὡς ἂν ὦσι δῆλα καὶ ἀναμφιβητὰ ξύμπαντα, καὶ μηδέποτε τῶν καιρῶν ὑπ' ἀνάγκησιν ἀγοιντο παρ' οὐτινοσοῦν τῶν κατὰ καιροῦς ἀναγραφέων ἢ ἐπόπτων ἢ ἐξισωτῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀνερευνῶντων τὰ δημοσιακὰ, τῶν δηλωθέντων περιορισμῶν ἐγκαταστρωθῆναι ὀφειδόντων τοῖς προσφόροις σεκρέτοις δι' εἰδήσιν. Οὐδὲ γὰρ ἐξέσται τινὶ τούτων ἐν ὀφιδῆποτε χρόνῳ καθ' οἰονδήτινα τρῶπον ἐν ταῖς τοιοῦτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσέρχεσθαι ὀπωσδήποτε, ἢ ταῦθ' ὑπὸ ζήτησιν ἀγειν καὶ ἐξέσται ὀπανδήτινα. Ἄλλ' οὐδὲ δικαιοματὰ ἐπὶ τούτοις ἐπιζητήσιν, οὐ κατικὸν ἀναλαμβάνεσθαι, οὐ μετρητικόν, οὐχ ἕτερόν τι οἰονδηποτοῦν φορολόγημα εἰς κέρδος τοῖς ἀναγραφεῦσιν ἐπινοοῦμενον, ἀποτρεπομένοις τῇ ἐμφανεῖα καὶ μύθῃ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου, καὶ τῶν προσησομένων περιορισμῶν, ὡς διεῖληπται. Πᾶσα δὲ πρόσταξις· γεγонуῖα, εἴτε περὶ προσησομένων, εἴτε περὶ κλασμάτων, εἴτε περὶ συμπαθειῶν, εἴτε περὶ τῶν ἀπὸ ταπεινῶν στίχων, εἴτε περὶ τῶν ὑποκειμένων ταῖς χραγαῖς, εἴτε περὶ στρατειῶν συμπεπαθημένων, καὶ μὴ ἀντιστήκασιν τούτων ἐγένετο, εἴτε περὶ τοῦ τὰς ἀπόσους μὴ στέργειν δωρεὰς, εἴτε περὶ οἰουδήτινος ἐτέρου κεφαλαίου ἐξέφωνηθῆ, καὶ κατὰ τι ἐναντιῶται τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, ὅσον ἐπ' αὐτῷ ἀποίσεται τὸ ἀνίσχυρον, καὶ τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι ἐξῆ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ ῥητῶς ἐκφωνηθῆ. Ἐν εἰδήσει γὰρ πασῶν τῶν γεγεννημένων προστάξεων ἢ ἡμετέρα θεοσθεῖα, τὸ κατὰ μέρος ταύτας ἀπαριθμησασθαι παρέλλον ἡγήσατο, καὶ ὡς ἰδιαιτῶς ἀριθμηθείσας καὶ ἀνατραπέσας ὅσον ἐπὶ τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ, λογίζεσθαι ταύτας θεσιζέει ἡ βασιλεῖα μου. Ἄλλ' οὐδὲ γεννησομένη ὀαδῆτις ἐτέρα πρόσταξις τῆς πρῶτης εὐσεβοῦς κατιπύσει γραφῆς· ἀλλὰ κακείνη ἐφ' ὅς ἐναντιῶται τῷ παρόντι τῆς βασιλείας μου ὀρισμῷ, ὅσον ἐπ' αὐτῷ ἀνίσχυρον ἀποίσεται γὰρ ἀκυρον, καὶ τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι ἐξῆ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ (εἰ μὴ ῥητῶς ἐκφωνηθῆ), καὶ ἐτέραν διάστιφιν ὀανδήτινα. Ἴνα οὖν εἴη δῆλα τὰ πρόσοντα τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἀκίνητα

A publicum utique pertinet, in iis inventum fuerit. Per presentem autem hanc et piam definitionem Aurea Bulla munitam majestas mea corrigit quacunq̄ claudicare inveniuntur in iis, quae dicta Magnae Dei Ecclesiae adsunt, juribus ac titulis, in omnibus ejusmodi immobilibus, quaecumque ea fuerint; et omnia quae illis adsunt, in oriente et occidente, et in omnibus insulis, ut nunc a majestate mea data et ei concessa continentur, per hoc scriptum praesens piisque Aurea Bulla munitum serenitas nostra jubet statuere. Ob eam enim causam et exactas procedere descriptiones, quae declarent cujusque generis immobilia, et qui eis praesent colonos et inquilinos, nec non omnis generis praedia rustica in eis inventa, a locorum descriptoribus, eorumque subscriptionibus confirmari, et in perpetuam securitatem sanctissimae Magnae Ecclesiae tradi jubet nostra majestas, ut omnia manifesta et extra controversiam posita sint, nec ullo tempore in disquisitionem revocentur a descriptorum quoquam, vel inspectorum, vel peraequatorum, et eorum qui aliter fiscalia perscrutantur, declaratis descriptionibus in futuram rei memoriam competentibus secretis insinuandis. Neque enim cuiquam eorum ullo modo ingredi hujusmodi immobilia, aut ea in controversiam deducere et disquisitionem quancumque unquam licebit. Sed nec de juribus (Ecclesiae) in his (dictis possessionibus) debent inquirere, nec tributum fomarum nec mensuraticum recipere, nec vectigal aliud quodcumque, in lucrum descriptorum excogitatum, qui ad solum aspectum praesentis definitionis meae majestatis Aurea Bulla munitae, et descriptionum praecedentium, ut constitutum est, prohibentur. Omnis autem quae facta est jussio, sive de prius alio deputatis, sive de fragmentis, sive de commiserationibus, sive de iis quae ab humilibus ordinibus, sive de iis quae incisionibus subjecta, sive de militiis affectatis, licet compensatio facta non sit, sive de non acquiescendo factis sine quantitate donationibus, sive de quacumque alia re edita est jussio, et ulla in re repugnet praesenti majestatis meae definitioni Aurea Bulla munitae, irrita erit et invalida: etsi, ne rescindatur, in ea expressum sit (nisi nominatim pronuntiatum fuerit). Omnium enim jussionum, quae factae sunt, notitiam habens mea pietas, eas sigillatim enumerare supervacuum existimavit, et ut expressim enumeratas et eversas, quod ad hanc Aureae Bullae definitionem attinet, censeri constituit majestas mea. Sed nec ulla alia, quae in posterum fiet jussio, huic pie scripturae praevaleret; quinimo et illa, quatenus praesenti meae majestatis definitioni adversatur, irrita fiet, nullarumque virium; licet, ne subvertatur, apposita sit clausula (nisi nominatim pronuntiatum sit) aut quaevis alia distinctio. Ut igitur manifesta sint, quae adsunt sanctissimae Dei magni Ecclesiae, immobilia omnia, in praesenti definitione Aurea Bulla munita aperte inscripta sunt,

quæ ad verbum sic se habent : In 310 Thraciæ A et Macedoniæ provincia illa et illa, et deinceps enumerat omnia immobilia. Post horum enumerationem dicit : Judæi Strobiliotæ ubicunque inventi, et excusatio navium capacitatis triginta millium. In his omnibus sancit imperialis mea potestas sanctissimam Magnam ecclesiam et omnem ejus partem habere jus suum inviolatum omnino et inconcussum ; cum exactiores fieri debebunt terminorum definitiones a locorum descriptoribus ut sæpe dictum est : verum eo prætextu non licebit prædictis descriptoribus tributum fumarium vel mensuraticum exigere, aut necessarium dationem, ullamve exactionem facere a quibuscunque immobilibus ejus : sed absque ulla collatione et petitione prædictas finium descriptiones conficiet. B Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum, quæ præsentī Aureæ Bullæ oratione majestatis meæ definitur, præter imperialem indignationem in periculum veniet subeundi pœnam aureorum triginta librarum, quæ sine commiseratione rerum privatarum secreto ex conventionē sanctissimæ Magnæ ecclesiæ ab illo exigentur : quippe cum firma sit ac munita præsens Aureæ Bullæ oratio facta mense Augusto prima indictione an. 6661, cui nostrum pietate præcellens ac à Deo designatum subscripsit imperium. Præterea autem et alia Bulla C Aurea ejusdem potentis sanctique nostri imperatoris, mense Februarii indict. 11, an. 6656, emissa est, quæ dicitur medicator, utpote quæ titulis et juribus omnium ubique Ecclesiarum, quæ forte claudicabant episcopatum scilicet et metropolium et ipsius Magnæ ecclesiæ, medeatur, quæ etiam ad verbum sic tractat :

Qui post Mosen fuit electi illius populi imperator Jesus, Hierichuntis festinans munimenta diruere, sacerdotibus jussit in circuitu tuba canere, et sic murorum propugnacula mirabiliter dejecit : majestati autem meæ, quæ novo a Deo electo populo præest, post illum regem, Mosem alium populi servatorem ac ducem, inclytum dico majestatis meæ dominum ac genitorem, veluti quædam Hierichuntina mœnia communis Christianorum inimici propugnacula (occidentalis dico draconis, qui in Sicilia tyrannidem exercet, et illinc adversus Romanum imperium latenter prorepat) diruere properanti, quibusdam quasi spiritualibus tubis, antistitum, Deum nobis quotidie placantium, precibus, et ad illum diruendum conferentibus, opus est. Sed et ipse divinus Moses, quando eum Amalech prælium commisit sacerdotibus utrinque innixus, sic eum fugavit et vicit. Sicut ille igitur etiam et majestas mea sacro antistitum sustentaculo indigens ad aciem adversus novum hunc Amalech propositum et veluti quamdam lucis columnam novum hunc Israel præcedentem, et ejus gressus dirigentem, preces eorum habere volens, hanc præsentem Bul-

πάντα, ἐν τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ ῥητικῶς ἐνεγράφησαν, ἀ ἔχουσιν οὕτως πρὸς ὄνομα · ἐν τῷ θέματι Θρακίας καὶ Μακεδονίας τὰ δεῖνα καὶ δεῖνα, καὶ ἐφεξῆς καταλέγει τὰ ἀκίνητα πάντα. Καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀπαριθμῆσίν φησιν · Οἱ πανταχοῦ ἐρισκόμενοι Στροβιλιῶται Ἰουδαῖοι, καὶ ἔξουσία πλοίων χωρήσεως χιλιάδων τριάκοντα. Ἐπὶ τούτοις πᾶσι τὸ ἀπερικλόνητον ἔχειν καὶ ἀδιάσειστον τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸ μέρος ἅπαν αὐτῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν, περιορισμῶν ὀφειλόντων προῆναι λεπτομερῶν παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφῶν, ὡς πολλάκις διεκλιπται · πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει οὐκ ἐξέσται τοῖς δηλωθεῖσιν ἀναγραφεῦσιν ἢ καπνικὸν ἀπαιτῆσαι ἢ μετρητικόν, ἢ χρεῖων δόσιν, ἢ ἑτέραν ὅποιανδήποτε εἰσπραξίν ἀπὸ τῶν ὀπουδῆποτε ἀκινήτων αὐτῆς · ἀλλ' ἀνευ τῆς οἰαστῶν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτήσεως τοὺς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσουσι · τοῦ κατατολμήσαντος ἀθετῆσαι τι τῶν διωρισμένων τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, πρὸς τῷ τὴν βασιλικὴν ὑποστήσεσθαι ἀγανάκτησιν, ὑποστῆναι ὑφωμένου καὶ δόσιν προστίμου λιτρῶν ὑπερπύρων τριάκοντα, ἀπαιτηθησομένων ἀσυμπαλῶς ἐξ αὐτοῦ παρὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκείων ἐκ προσελεύσεως τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλούς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τυγχάνοντος γεγεννημένου κατὰ τῶν Αὐγούστου μηνῶν τῆς α' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ,σ'χξα' ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. Προσέτι τούτοις ἀπελύθη καὶ ἕτερος χρυσοβούλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ κραταιοῦ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆνα Φεβρουάριον Ἰνδικτιῶνος ια', τοῦ ,σ'χγς' ἔτους ὁ καὶ ἰατὴρ λεγόμενος, ὡς ἰώμενος τὰ χυλεύοντα ἰσως δικαίωμα τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπῶν δηλονότι καὶ μητροπόλεων, καὶ αὐτῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, δεῖ καὶ κατὰ βῆμα οὕτως διαλαμβάνει.

Ὁ μὲν μετὰ Μωϋσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκείνος στρατηγὸς Ἰησοῦς, τὰ Ἰερικούντεια καθελεῖν ἐπειγόμενος ὀχυρώματα, τοῖς ἱερεῦσιν κύκλῳ σαλπίζειν ἐκέλευε, καὶ οὕτως παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλλξεις κατέρριπτε · τῇ δὲ τοῦ νέου τῷ Θεῷ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένη τούτου λαοῦ βασιλεία μου μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκείνον ἄλλον Μωϋσέα τοῦ λαοῦ σωτήρα καὶ ἰδηγὸν, τὸν ἀοιδίμον λέγω αὐθέντην τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὡς περ τινὰ τεῖχη καθελεῖν ἐπειγομένη Ἰερικούντεια, τὰς τοῦ κοινῶ τῶν Χριστιανῶν ἔχθρου ὀχυρώμας (τοῦ δυτικοῦ λέγω δράκοντος, τοῦ τῆς Σικελικῆς καταταρανοῦντος γῆς, κακείθεν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατίας λαθρῶς ἐρπούσαντος) ἀναλόγως οἷα πνευματικὰς τινεὶς σάλπιγγας, τὰς τῶν τὸν Θεὸν ἐξελουμένων καθ' ἐκάστην ὑπὲρ ἡμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς, πρὸς ἐκείνου καθάρσειν συνεργούσας, ἐδέξεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς, ὀπηνίκα τῷ Ἀμαλῆκ συνεκρότει μάχην, ἐκατέρωθεν στηριζόμενος, οὕτω τούτον κατετροπούτο καὶ ὑπερίσχευε. Κατ' ἐκείνον οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τοῦ ἀρχιερατικοῦ θεομένη ὑποστηρίγματο; εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλῆκ προκειμένην ἀντιπαράταξιν, καὶ ὡς περ τινὰ στῦλον φωτὸς

τοῦ νέου Ἰσραὴλ προηγούμενον, καὶ τὰ τούτου κατευθύνοντα διαθήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῆ μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, τῆ νέᾳ Σιών, τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐνδιατηρήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάσαις καὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν ἐβράβευσε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναρῶνύουσα. Ἀκριβῶς γὰρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου ὡς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ ὡς γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πληθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδῆς δὲ ἵππος εἰς σωτηρίαν, κατὰ τὸν θεῖον φάναι προφήτην καὶ ψαλμογράφον καὶ θεοπάτορα. Τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπερικλύθητον πάντη περιφυλάττεσθαι, τῆ τε πασῶν προκαθημένη ἐκκλησιῶν, καὶ τοῖς μνημονευθεῖσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι, τῶν ὀπουδήποτε ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιοματίων ἐπὶ τῆ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθιστώσα· προσεπανορθώσα δὲ καὶ εἴ τι που χυλεῦθον ἐστὶν ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιοματίων, καὶ τῆς ἀκριβείας λειπόμενον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ὀφείλον ἐπακολουθησαί δικαίωμα πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχὴν τε καὶ κυριότητα γενέσθαι ἴσως οὐκ ἔφρασεν· αὐτὸν δὲ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἰατῆρα ἡ βασιλεία μου τοῦτου δὲ τοῦ ἐλλείποντος αὐτοῖς ἐπιδέδωκεν, ὅσον ἄριον καὶ ὀλομελὲς δεικνύοντα τὸ ἐπὶ τούτοις δίκαιον, καὶ εἰ; τὸ παντελὲς ἀδιάσειστον, δι' οὗ βεβαίωσι μὲν, καὶ ἀσφαλέστερον τίθησι, πᾶν προσὸν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἁγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ αὐτῇ τῆ τούτων προκαθημένη, δικαιοματία ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὅποι ἂν καὶ καθέστηκε, κἂν ὀπουδήποτε ταῦτα διάκεινται, καὶ τὸ καλὸν κάλλιον τίθησι τῆ ἐπικρίσει καὶ ψήφῳ τῆς βασιλείας μου. Πᾶν δὲ ἐν αὐτοῖς, ἐν ἵποισι εἴποι τις θεωρούμενον, εἴτε ἐν χρυσοβούλλῳ λόγῳ διαφόρων βασιλέων, εἴτε ἐν σιγίλλοις, εἴτε ἐν ἀπλαῖς προστάξεσιν, εἴτε ἐν λύσεσιν, τουτέστι πρακτικοῖς, ὑποσκάζον, καὶ κατὰ τι τοῦ ἀκριβοῦς καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λειπόμενον, ἀπὸ τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων, ἐπανορθοῖ, καὶ διορίζεται μὴ κατὰ τι πρόκριμα ἐκ τούτων εἶναι ταῖς δηλωθείσαις πάσαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα, ἀλλὰ τὸ ὑπόσαθρον ἐκείνων καὶ ἀσθενὲς εὐτονιώτατον εἶναι καὶ ἀνάλωτον πάση δικαιολογίᾳ τοῦ βουλομένου λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου βωννύμενον καὶ σφόδρα ἐνδυναμούμενον. Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν, ὧν ἂν τις ἐννοήσειεν, ὀλίγων τινῶν ἡ βασιλεία μου ἐπιμνησθεῖη, ἐὰν τυχὸν δωρεὰ αὐτοῖς παροίκων ἄποτος εἴη, ἡ μέτρον γῆς, ἡ αὐτοῦργιὰ τινα ἐκαίνισθησαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι, τυχὸν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς, ἡ καὶ ἐδωρηθήσαν μὲν, οὐκ ἀνετρέπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις, ἡ ἐπὶ προαφωρισμένοις δεδωρημένοις αὐτοῖς, αἱ περιπροαφωρισμένα προστάξεις οὐκ ἀνετρέπησαν, ἡ τινα τῶν πωρισθέντων αὐτοῖς βασίλειων προσταγμάτων οὐδ' ὄλωσ κατεστρώθησαν, ἡ κατεστρώθησαν μὲν εἰς τινα τῶν σεκρέτων, ἡ καταστρωθέντα ἀπώλοντο, ἴσα δὲ τούτων πεπιστευμένα εὐρίσκονται, ἡ πρακτικὰ ὀφεί-

lam Auream, et omnium Ecclesiarum matri, novæ Sion, Dei sapientiæ habitaculo, et iis, qui sunt in omnibus insulis et in oriente et occidente, antistitibus donavit, eorum pro majestate mea preces magis confirmans. Recte enim novit mea majestas, quod rex non servatur per multam potentiam, et quod gigas non servabitur in multitudine virtutis suæ: mendax autem equus ad salutem, ut cum divino Propheta et Psalmographo et Dei patre loquar. Volens enim, ut firmitas et stabilitas Ecclesiæ, quæ omnibus præest, omnino servetur, et omnibus dictis antistitibus sanctarum quæ ubicunque sunt Ecclesiarum, et securitatem titulorum ac jurum, quæ illis adsunt, in ipsorum immobilium detentione, firmitus constituens; et præterea corrigens si quid in eorum juribus claudicet, et a summo exactoque jure distet; et non solum hoc, sed et si quod jus consequi **311** debet, ad ejusmodi immobilium dominationem, detentionem et proprietatem, id fortasse prius factum non est: hanc majestas mea Bullam Auream, ejus quod deest medicatricem, illis tradidit, quæ veluti perfectum et integrum et omnino illabefactabile et immobile jus ejus ostendit: per quam confirmat quidem, et tutius facit, quodcumque jus adest sanctissimis Dei ecclesiis, eique quæ illis præsidet, in suis immobilibus, cuiusmodicumque fuerint, et ubicunque ea sita sint, et quod pulchrum pulchrius constituit majestatis meæ sententia et calculo. Quidquid autem est in eis, in quibuscumque quis spectatum id dixerit, sive in rescripto diversorum imperatorum Aurea Bulla munito, sive in sigillis, sive in simplicibus jussionibus, sive in solutionibus, hoc est in actis, claudicans, et aliqua in re ab eo quod est exactum et a debita consequentia deficiens, e regalibus jussionibus et legibus corrigit, et decernit dictis sanctissimis Ecclesiis nullum ex ea re præjudicium in æternum afferri: sed quod in eis est infirmum et imbecillum, esse firmissimum et nulla juris alligatione oppugnandum ab eo, qui velit aliquid pro fisco seu publico dicere, ut quod præsentī majestatis meæ definitione Aurea Bulla munita confirmetur et valde corroboretur. Et ut ex multis eorum, quæ cuipiam in mentem venire possint, pauca quedam majestas mea memoria repetat; si forte donatio colonorum ipsis, aut mensurarum terræ sine certa quantitate sit, vel prædia quædam rustica innovarint in hujusmodi possessionibus, forte quæ ipsis donata non fuerint; aut donata quidem fuerint; jussiones autem de his factæ non sunt revocate, vel in prius designatis, quæ ipsis donata sunt, jussionum imperialium, quæ ipsis tributæ sunt, aliquæ nullo modo insinuatæ fuerunt; aut fuerunt quidem insinuatæ in aliquo non tamen competente secreto; aut insinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur; aut acta, quæ procedere debebant, non processerunt, vel quæ processerunt non sunt insinuatæ; aut, quæ fieri de-

buerunt, rationum computationes, factæ non sunt; aut forte quamlibet aliam ob causam, sive ex parte, sive in totum, quæ adsunt sæpe dictis sanctis Dei ecclesiis et matri omnium jura claudicant, et inde firmitatem suam non habent; etsi omnis quæ instrumenta claudicare faciat, causâ non sit hic nominatim expressa; aut alia forte ipsis concedi debuerunt instrumenta de hujusmodi immobilibus, cum aliqua saltem impetraverint (nam si documentum de quopiam ex possessis a se immobilibus, nequaquam acquisierint, nihil a præsentis Aureæ Bullæ oratione jvabuntur), nulla in re hæc omnia, et quæcunque alia cuiquam pro fisco certanti in mentem quandoque venerint, lædere unquam sanctissimas Dei ecclesias, et Sapientiæ Dei templum, reliquasque metropoles, archiepiscopatus, episcopatus, poterunt in iis immobilibus, quæ, ut dictum est, ad eas pertinent, ex quibuscunque juribus. Si enim nullum penitus jus in aliquibus, quæ forte habent, immobilibus possident, a præsentis Aureæ Bullæ munitione nihil omnino jvabuntur: sicut nec in quibus fiscus ex justa aliqua causa ad hodiernum usque diem possessionem habuit. In his enim omnibus juris observabitur exacta disciplina. Si quis ergo velit, ob avaritiam vel ob aliam aliquam causam, ea, quæ in præsentis majestatis uocæ Aureæ Bullæ munitione constituta sunt, negligere: primum quidem sanctæ Trinitatis lucem, quando coram formidabili tribunali steterimus, non viderit, a Christianorum autem parte, ut Judas a duodenario numero, exciderit; præterea autem et maledictionem attraxerit eorum qui a sæculo dormierunt sanctorum primogenitorum, justorum et divinatorum Patrum.

312 ZONAR. Ecclesiarum αὐτούργια inalienabilia servari hic canon jubet (αὐτούργια autem, hoc loco, quæcunque fructum ex se ferre queant, intelligimus), proferuntque Patres apostolicum canonem, quo rerum ecclesiasticarum procuratio episcopo demandatur, ut eas ille, veluti inspectante Deo, administret, nec ex iis aliquid intervertat, hoc est, sibi tanquam proprium vindicet, neque cognatis suis largiatur. Quod si forte, inquit hi Patres, sterilem agrum ac proinde ecclesiæ inutilem esse episcopus obtendat; ne sic quidem eum magistratibus, sed aut clericis aut agricolis, addicat: clericis quidem, quia inferiores et subjecti sunt; agricolis vero, utpote qui ruri degentes in humiliore atque subjectiore fortuna versantur. Quod si versute ac dolose clerico quidem aut agricolæ dedatur ager, sed ab eo postea cuiquam e magistratibus mancipetur, totum αὐδ negotium, sive venditione sive alia quæcunque ratione transactum, irritum esse, possessionemque ecclesiæ restitui, jubent. qui vero rem ejusmodi admiserit, ut per fraudem videlicet, vel etiam manifesto et palam, dynastis ecclesiasticas possessiones proderet, sive episcopus sive monasterii præfectus sit, e dignitatis gradu,

αὐτὸν ἀποβῆναι οὐ προέβησαν, ἢ προβάνα οὐ κατεστρώθησαν. ἢ ὠρισθέντα γενέσθαι λογίσιαι, οὐκ ἐγένοντο, ἢ κατὰ τινα ἔσως ἄλλην ὁποῖαν ἂν τις εἴποι, αἰτίαν εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καθολόκληρον, τὰ προσόντα ταῖς πολλαῖς διαληφθεῖσαι ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χωλευούσι δικαιοῦματα, κἀντεῦθεν οὐκ ἔχουσι τὸ ἀπερικλήνητον, κἀν μὴ βῆτις ἐνταῦθα πᾶσα ὁποιαδῆτις αἰτία ὑποσκάζειν ποιοῦσα τὰ δικαιοῦματα ἐκπεφώνηται. ἢ ὑφείλον τυχὸν καὶ ἕτερα δικαιοῦματα προσεπορευθῆναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προβάτων ἐν αὐταῖς ἀκινήτων κέκτηνται, οὐδέν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοδοῦλλου λόγου ὠφειληθῆσονται, κατὰ μηδέν τι ταῦτα πάντα, καὶ ὅσα ἂν τις ἄλλα εἰς νοῦν λάβῃ ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἰγωνιζόμενος, καταβλάψαι ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀγιοτάτας ἐκκλησίας, τὸν τε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἶκον, καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς, ἐπισκοπὰς, δυνήσεται ἐπὶ τοῖς, ὡς εἴρηται, διαφέρουσιν αὐταῖς ἀκινήτοις ἀφ' οἰωνδῆποτε δικαιομάτων. Εἰ γὰρ μηδέν τι μηδαμῶς δικαιοῦμα ἐκῆσαντο ἐπὶ τισιν ἔσως τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοδοῦλλου λόγου ὠφείλιαν ἔχουσιν, ὅσπερ οὐδὲ ἐφ' οἷς ἔσχε τὴν κατοχὴν ὁ δημοσίως ἀφ' οἰασθῆναιτος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον· ἐπὶ τοῦτοις γὰρ πᾶσι τὴ ἀκριβὲς παραφυλαχθήσεται. Εἰ τις οὖν θελήσει διὰ φιλοχρημασίαν ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν τινὰ καταφρονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι χρυσοδοῦλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων, πρῶτα μὲν οὖν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος φέγγος, ὅτε περιστάμεθα τῷ φοβερῷ βῆματι, μὴ θεάσαιοτο, ἐκπέσοι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος, ὡς Ἰουδαῖς τῆς δυοδεκάδος· πρὸς εἶ τοῦτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπάσαιοτο τῶν ἀπ' αἰώνος προκεκοιμημένων πρωτοτόκων ἁγίων, δικαίων καὶ θεοφόρων Πατέρων.

ZONAR. Τὰ αὐτούργια τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεκποίητο ὁ κανὼν οὗτος κελεύει φυλάττεσθαι (αὐτούργιον δ' ἐνταῦθα πᾶν εὐπρόσδοον νοητέον)· καὶ τὸν ἀπρωτολικὸν κανὼνα παράγουσιν, ὅστις τῷ ἐπισκόπῳ ἀνατίθησι τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἵν' αὐτὰ διοικῆ ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος, καὶ μηδὲν ἐξ αὐτῶν σφετερίζεται, ἦτοι οικειῶται, ἢ συγγενῆ χαρίζεται ἑαυτοῦ. Εἰ δὲ προφασίζοιτο ἐπίσκοπος, φασὶν οἱ Πατέρες οὗτοι, ὅτι ἀπρωτόδοξ ἔστι τυχὸν ὁ ἀγρὸς, καὶ οὐδεμίαν ὠφέλιαν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐμποεῖ, μηδὲ οὕτως ἄρουν αὐτὸν ἐκδιδῶτω, ἀλλὰ κληρικῶς ἢ γεωργικῶς τοῖς μὲν κληρικῶς ὡς ὑποκειμένοις αὐτῷ καὶ ὑπέκουσι, τοῖς δὲ γεωργοῖς ὡς ἀγρόταις ἀνθρώποις, καὶ εὐτελοῦς καὶ ταπεινωτέρας καταστάσεις. Εἰ δὲ πανούργως καὶ μετὰ δόλου ἐκδοθεῖ μὲν ὁ ἀγρὸς κληρικῷ ἢ γεωργῷ, ἐξ ἐκεῖνου δὲ μετατεθεῖ εἰς ἀρχοντικὸν πρόσωπον, ἄκυρον εἶναι τὸ πραχθὲν, εἴτε πρῶσις λέγοιτο, εἴτε συνάλλαγμα ἕτερον, καὶ ἀποκαθίστασθαι τὸ πρᾶγμα τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὅ δὲ τοῦτο ποιῶν, τὸ μετὰ δόλου δηλονότι ἢ καὶ φανερῶς προδιδόναι δυνάσταις τὰ ἐκκλησιαστικά, εἴτε ἐπίσκοπος εἴη, εἴτε ἡγούμενος, ἐκδιωκέσθω ὡς διασκορπιζὼν κακῶς ἅ οὐ συνήγαγεν. Εἰ γὰρ ἂ ἔκκατο; ἐκτίσαστο διασκορπιζὼν κακῶς κρίματι

ἔστιν ἔνοχος, πόσῳ μᾶλλον ὁ διασκοπιζῶν ἄλλοι; A τῷ Θεῷ ἀφιέρωσαν; Οὗτος μὲν οὖν ὁ κανὼν περὶ αὐτουργιών λέγει· ὁ δὲ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου εἰκοστὸς ἑνατος κανὼν οὐδὲ ἀπερόσοδον ἐξ ἐκποιεῖσθαι, εἰ μὴ μετὰ παρατηρήσεως καὶ τοὺς μὴ φυλάσσοντας τὸν κανόνα ἐκπτώσειν κολάζει τῆς οἰκείας τιμῆς. Ὁ δὲ μέγας Κύριλλος Δόμνῳ ἐπιστέλλων, κειμήλια καὶ κτήσεις ἀκινήτους ἐκκλησιῶν ἀνεκποίητα εἶναι διατάττεται· ἀλλὰ ταῦτά τισι τῶν ἡγουμένων λήρος δοκεῖ

ARIST. « Κατὰ τὸ δόξαν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, τὸ ἐκποιηθῆν παρὰ ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου πρᾶγμα τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου ἀκυρον ἔστω. Καὶ ὁ τοῦτο ποίῶν ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος ἐκδιωκέσθω. »

Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἀνεκποίητα εἶναι ἀφελουσι, καὶ μάλιστα τὰ αὐτούργια. Ὅσα δὲ τῶν ἀκινήτων εἰσὶν ἀκερῶν, καὶ ζήμιαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπάγοντα, οὐ τοῖς κατὰ τόπον ἀρχοῦσιν ἐκδοθήσονται, ἀλλὰ κληρικοίς ἢ γεωργοῖς· ὁ δὲ παραβαίνων τὰ ὀρισθέντα, εἰ μὴ ἐπίσκοπός ἐστιν, ἐκδιωχθήσεται τοῦ ἐπισκοπέου, εἰ δὲ ἡγούμενος, τοῦ μοναστηρίου, ὡς διασκοπιζόντες κακῶς ἂ οὐ συνήγαγον.

KANON II'.

« Ἐπειδὴ διὰ τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν συμφορὰν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καθηράγησαν τινες εὐαγεῖς οἰκοὶ ὑπὸ τινων ἀνδρῶν, ἐπισκοπεῖα τε καὶ μοναστήρια, καὶ ἐγένοντο κοινὰ καταγῶγια· εἰ μὲν οἱ διακρατοῦντες ταῦτα προαιροῦνται ἀποδιδοῦναι, ἵνα κατὰ τὰ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῶσιν, εὖ καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μὴ γε, εἰ μὲν τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ εἰσι, τούτους καθαιρεῖσθαι, ὡς ὄντας κατακρίτους ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τετάθωσαν, ὅπου ὁ σκόληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· ὅτι τῇ τοῦ Κυρίου φωνῇ ἐναντιοῦνται, τῇ λεγούσῃ· « Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου. »

BALS. Διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων μανίαν πολλοὶ ὀρθόδοξοι ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν φυγόντες εἰς τὰ ὄρη κατέλαθον. Κατεσχέθησαν οὖν οἱ εὐαγεῖς οὗτοι οἰκοὶ καὶ ἕτερα ἱερὰ φροντιστήρια παρὰ τινων, καὶ ἐγένοντο κοσμικὰ καταγῶγια. Διὸ καὶ ὤρισαν οἱ Πατέρες ἀποκαταστήναι αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν· τοὺς δὲ μὴ εὐπειθεύοντας πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀντεχομένους τοῦ κακοῦ, ἱερωμένους μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἢ μοναχοὺς, ἀφορίζεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξεφωνήθησαν πρὸς τὴν τότε κατάστασιν. Ἐλθυσον δὲ τὸν κανόνα καὶ εἰς τοὺς κατέχοντας ἱερὰ φροντιστήρια σήμερον κοινωθέντα ἐξ ἐπιδρομῆς ἔθνων. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν εἰπεῖν μὴ παρ' αὐτῶν τολμηθῆναι τὸ κακὸν, κἄν-

quippe qui ea, quæ ipse haud collegit, male disperdat, dejici ac deturbari. Nam si quicumque sua ipstus bona male distraxerit iudicio est obnoxius, quanto illum magis obnoxium esse arbitremur, quæ Deo ab aliis consecratas possessiones dissipat? Atque hic quidem canon de agris statuit. Carthaginensis autem synodi undetridesimo, res quoque aliæ, quamvis fructui ferendo non sint, distrahi, nisi cautione adhibita, prohibentur; quinque canonum non paruerint, dignitatis, quam obtinent, privatione multantur. Magnns autem Cyrillus in sua ad Domnum epistola, ecclesiarum vasa pretiosa, earumque immobiles possessiones, nullo modo alienari licere decernit. Sed ista nonnulli monasteriorum præfecti meras nugas putant.

ARIST. « Juxta quod sanctis apostolis visum est, quodcumque ab episcopo vel monasterii præfecto ex episcopatu vel monasterio alienatur, irritum sit. Et episcopus vel præfectus, qui hoc fecerit, expellatur. »

Ecclesiarum bona, et præsertim prædia, alienari non debent. Quæcumque autem immobilia inutilia sunt, et damnum ecclesiæ afferunt, non loci magistratibus, sed clericis aut agricolis locabuntur. Qui autem decreta transgreditur, si quidem episcopus est, exturbetur episcopio: si quidem monasterii præfectus, monasterio, ut qui male dissipant quæ non congregavere.

CANON XIII.

« Quoniam propter eam quæ facta est ob peccata nostra in ecclesiis calamitatem, sacrosanctæ quædam ædes a quibusdam viris correptæ sunt, et episcopia et monasteria, et communia facta diversoria; si, qui ea quidem tenent, volunt reddere, ut in pristinum statum restituantur, bene et pulchre habet: si minus, si sint quidem sacerdotalis catalogi, eos deponi jubemus; si vero monachi vel laici, segregari, ut qui a Patre, et Filio, et Spiritu sancto condemnati sint, et deputentur ubi vermis non moritur, nec ignis exstinguitur; quia voci Domini adversantur, quæ dicit: « Ne facite domum Patris mei domum negotiationis. » »

BALS. Propter inimicorum imaginum insaniam, multi orthodoxi ex suis episcopatibus et monasteriis fugientes montes occupaverunt. Correptæ sunt ergo sacrosanctæ istæ ædes a quibusdam, et alia sacra divinatorum meditandorum loca, et sæcularia facta habitacula. Quamobrem Patres constituerunt, ut ea in antiquum 313 statum restituantur: si autem qui non obediunt, sed in malo persistunt, si sint quidem sacris initiati, deponantur: si vero laici vel monachi, segregentur. Et hæc quidem dicta sunt ad eam, quæ tunc fuit, rerum constitutionem. Extende autem canonem etiam ad eos, qui hodie sacras ædes tenent, ex gentium incursione profanatas et communes effectas. Neque enim pos-

« Joan. xi, 16.

sunt dicere, se hoc malum non esse ausos, et ideo non debere hanc restitutionem facere. Similiter nec inultorum annorum lapsum proferent, ut id confirmetur quod non potest consistere, et sanctum commune efficiatur. Ea enim in aliis quidem locum habent, humanis scilicet negotiis: non autem in sanctis et sacris. Nota hæc propter metropolitanos orientales, qui proprios episcopatus et monasteria a laicis, qui ea detinent, revocant, et hæc audiunt. Numquid autem sanctis locis non communibus effectis, sed conservatis, sicut prius, cogentur qui ea detinent restituere? Solutio. Episcopatus quidem ut ab episcopis occupentur necesse est, nec ullo tempore ad illos revertere prohibebuntur electi: quemadmodum et in Megarensi episcopatu factum est, qui tot annis, quot hominum memoriam excedunt, deletus exstinctusque fuerat, et per iussione imperialem synodalemque actum metropoli Athenarum paulo ante rursus servatus est. Monasteria autem, ut mihi videtur, si quadraginta annorum spatium ab aliquibus possessa fuerint, non facile ad priores possessores revertuntur: si videlicet sciverint a quibusnam possideantur, et propter concordiam ea tanto tempore non revocaverint. Quia autem præsens quidem canon consequenter 24 Chalcedonensis synodi editus est; 49 autem canon synodi in Trullo eadem decernens, adjicit, non tradenda sæcularibus hominibus monasteria; dictum est aliquando, quod ei canon et præsentem consequenter, debent subverti antiquiores patriarchales monasteriorum sæcularibus donationes, quin etiam et traditiones monasteriorum aliis monasteriis attributorum, et Magnæ ecclesiæ reservari. Lectus est et patriarchæ illius domini Sisinnii locus eadem decernens, et id fortasse etiam ad effectum pervenisset. Quia autem sanctissimi illius patriarchæ domini Sergii alia allata est decisio, quæ mense Maio facta est, indict. 14. anno 6324, imperiali subscriptione munita, quæ 49 synodi in Trullo canonem interpretatur, et statuit, non intelligi traditionem in donationibus, quæ statum monasteriorum conservant: sed in iis qui monasteria accipiunt, ut ea habeant sæcularia diversoria; circa finem hæc quoque expresse prosequens. Synodice ergo subvertimus, per datam nobis a sancto Spiritu potestatem, actionem illam, quæ donationes et traditiones tollit, ut quæ ex nullo episcopali consensu, sed ex libera sua sententia facta sit, et nec ab imperatore Christi amantissimo suscepta sit, cum et ipse videtur donare monasteria præter ejus vigorem: et quæ ex rebus ipsis appareat non esse ad monasteriorum utilitatem, sed summam perniciem.

Guill. Beveregii notæ.

(32) Ἀνδράσι τὰ μοναστήρια. Post ista verba in codice nostro Bodleiano hæc habentur, Σημεῖσαι τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐρμηνείᾳ γραφέντα, χρησιμώτατα ὄντα χάριν τῶν κατὰ δωρεάν καὶ κέρδη, διδομένων μοναστηρίων παρὰ τῶν ἀρχιερέων. Καὶ μὴ προσχῆς τοῖς ἐν τῷ α' κεφ. τοῦ ια' τίτλ. γραφῆτοι παρὰ τοῦ ἐκθεμένου τὸ νομοκάνονον. Ὅτι ἡ

τεῦθεν μὴδὲ ὀφείλειν ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν. Ὁσαύτως οὐδὲ χρόνων πολλῶν προβαλοῦνται παραδρομήν, εἰς τὸ κυρωθῆναι τὸ ἀνυπόστατον, καὶ κοινωθῆναι τὸ ἅγιον. Ταῦτα γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχουσι χώραν, τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ πραγμάτων, οὐ μὴ ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν. Σημεῖσαι ταῦτα διὰ τοὺς ἀνατολικούς μητροπολίτας, τοὺς ἀνακαλουμένους τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς καὶ τὰ μοναστήρια ἀπὸ τῶν κτηγόντων αὐτὰ λαϊκῶν, καὶ ἀκούοντα; τοιαῦτα. Ἄρα δὲ τῶν ἁγίων τούτων φροντιστηρίων μὴ κοινωθέντων, ἀλλὰ συντηρουμένων: καθὼς πρότερον, ἀναγκασθήσονται οἱ κατέχοντες ταῦτα ποιῆσαι τὴν ἀποκατάστασιν τούτων; Λύσις. Αἱ μὲν ἐπισκοπαὶ ἐξ ἀνάγκης εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἵνα περιέλθωσι, καὶ διὰ χρόνου τινὸς οὐκ ἀποκλεισθήσονται εἰς τὴν τούτων ἀποκατάστασιν οἱ ψηφισθέντες, καθὼς γέγονε καὶ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Μεγάρων. τὴν πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων ἀμαυρωθεῖσαν, καὶ διὰ προτάξεως βασιλικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως: πρὸ μικροῦ ἐπανασωθεῖσαν τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν. Τὰ μοναστήρια δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐὰν κατεσχέθησαν πρὸ τεσσαρακονταετίας παρὰ τινῶν, οὐκ εὐχερίως ἵνα περιέλθωσι εἰς τοὺς προκατέχοντας αὐτὰ: ἐν ἔχουσιν εἰδήσιν δηλονότι, παρὰ τινῶν κατέχονται, καὶ κατὰ βῆθμιν μὴ ἀνακαλεσαμένους αὐτὰ ἐπὶ τοσοῦτον καιρὸν. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν παρῶν κανὼν ἐξηγήθη ἀκολουθῶς τῷ κδ' κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου: ὁ δὲ μβ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, τὰ αὐτὰ διοριζόμενος, προστίθησι μὴ ἐκδίδοσθαι κοσμικοῖς ἀνδράσι τὰ μοναστήρια (32), ἐλαλήθη ποτὲ ὡς ὀφείλουσιν ἀκολουθῶς τῷ τοιοῦτῳ κανόνι καὶ τῷ παρόντι ἀνατραπῆναι αἱ προγεγόμεναι πατριαρχικαὶ δωρεαὶ μοναστηρίων πρὸς κοσμικούς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιδόσεις τῶν προκυρωθέντων ἐτέραις μοναῖς μοναστηρίων, καὶ ἐπανασωθῆναι τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τόμος τοῦ πατριάρχου ἐκεῖνου κυρίου Σισινίου τὰ αὐτὰ διοριζόμενος, καὶ τάχα ἐμελλε τοῦτο καὶ εἰς ἔργον ἔλθειν. Ὅτι δὲ προεκομίσθη ἕτερος τόμος τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἐκεῖνου κυρίου Σεργίου γενόμενος: κατὰ μῆνα Μάϊου, ἰνδικτιῶνος ιδ' ἔτους, ςφκδ', ὑπογραφή βασιλικῆ κατησαλισμένος, ἐρμηνεύων τε τὸν μβ' κανὼνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ γνωματεύων τὴν ἔκδοσιν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι εἰς τὰς δωρεὰς τὰς συντηρούσας τὴν τῶν μοναστηρίων κατάστασιν, ἀλλὰ εἰς τοὺς λαμβάνοντας μοναστήρια, ἐφ' ᾧ ἔχειν αὐτὰ κοσμικὰ καταγῶγια, περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ ταῦτα βῆτῳ διεξιῶν: ἀνατρέπομεν οὖν συνοδικῶς διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξουσίας τὴν τὰς δωρεὰς καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἀναίρουσαν ἐκείνην πράξιν, ὡς ἐξ οὐδεμιᾶς ἐπισκοπικῆς συναίνεσεως, ἐξ αὐτονόμου δὲ γνώμης γεγεννημένην, καὶ

α' διάταξις τοῦ β' τίτλου τῶν Νεαρῶν ἦτις ἐστὶ κεφ. ι' τῆς ζ' Ἰουστινιανείου Νεαρῶς, οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖ. Ex eo autem quod hæc ex ipsa interpretatione colligitur, ad nullam ea interpretationem proprie pertinere constat; ac propterea hic adnotare quam textui interserere illa satius duximus, ne sensus confunderetur.

μηδὲ βασιλεῖ τῷ φιλοχρίστῳ δεχθεῖσαν, καθὼς φαίνεται καὶ αὐτὸς δωρούμενος μοναστήρια παρὰ τὴν ταύτης ἰσχύν, καὶ προσέτι φανεῖσαν ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων οὐ πρὸς ὠφέλειαν τῶν μοναστηρίων, ἀλλὰ πρὸς τέλειον βλαβρὸν καὶ ἀφανισμόν. Ἐπιδοιοῦντες δὲ καὶ ἐπικυροῦντες τὸ παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελεῖς ἔθος τῶν μακαρίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν, ὀρίζομεν γίνεσθαι δωρεὰς καὶ ἐπιδοσεις ἀκωλύτως ἐπὶ συστάσει καὶ βελτιώσει τῶν ἐπιδομένων καὶ δωρουμένων φροντιστηρίων. Ἐδοξε δὲ τὰ τῶν ρηθέντων κανόνων ἀφελειν ἐρμηνεύεσθαι κατὰ τὸν παρόντα τόμον, καὶ τὰς πρὸς κοσμικοῦς γινομένας δωρεὰς τῶν μοναστηρίων, πολλῶν δὲ πλείον τὰς ἐπιδοσεις ἔχειν τὸ ἀπαργχεύρητον. Διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀκωλύτως τοιαῦτα γίνονται. Τὰ ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ παρόντος κανόνος (33) γεγραμμένα παρ' ἡμῶν ἀρκέσουσι τῷ βουλομένῳ εἰς τὸ μὴ προσέχειν τοῖς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐκείνου Ἀντιοχείας κυροῦ Ἰωάννου γραφαῖσι, χάριν τοῦ μὴ δίδεσθαι προσώποις μοναστήρια, καὶ ὀνομάζουσι τὸ ἔργον τοῦτο ὁσέβειαν. Πάντως γὰρ κατακρατήσῃ τούτων ὁ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου οἰκουμενικοῦ κυροῦ Σεργίου γεγωνὸς τόμος, ἐρμηνεύων πῶς ὀφείλουσι νοεῖσθαι τὰ τῶν κανόνων μετὰ συνοδικῆς συμπράξεως.

ZONAR. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰρέσεως τῶν Εἰκονομάχων (34) πολλὰ ἐτολμήθησαν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων. Πλείον δὲ τῶν ἄλλων οἱ ἱερωμένοι καὶ οἱ μοναχοὶ ἐδιώχθησαν, ὡς καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν καὶ τὰ μοναστήρια τοὺς πλείονας καταλιπεῖν καὶ φυγεῖν. Ἐρήμων τοίνυν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μονῶν κατελιπνομένων κατεχόν τινες καὶ ὕκειοῦντο αὐτὰς, καὶ εἰς κοσμικὰ μετεποιοῦν καταγώγια. Φησὶν οὖν περὶ τῶν τοιούτων ὁ κανὼν ὅτι, εἰ μὲν οἱ ἔχοντες τοιαῦτα βούλονται ἀποδοῦναι αὐτὰ, ἵνα ἀποκαταστῶσιν, οἷα πρότερον ἦσαν, ἡγοῦν ἐπισκοπαὶ καὶ μοναστήρια. καλῶς ἂν ἔχοι, ἀντὶ τοῦ καλῶς ποιήσουσιν· εἰ δὲ ἀντέχονται τούτων, εἰ μὲν ἱερατικοὶ εἰσι, καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ, ἀφοριζέσθωσαν, ὡς ἀπὸ τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ τοῦτο κατακεκριμένοι.

APIET. « Οἱ κοινώσαντες ἐπισκοπεία ἢ μοναστήρια, εἰ μὴ ἀποκαθίσταιν παρὰ ἐπισκόπῳ ἢ ἡγουμένῳ πρᾶγμα τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου, ἄκυρον ἔστω· καὶ οἱ ἱερατικοὶ μὲν ἔντες καθαιρεῖσθωσαν· λαϊκοὶ δὲ ἢ μοναχοὶ, ἀφοριζέσθωσαν. »

Εἰ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἀνεκποίητα εἶναι ὀφείλουσι· πολλῶν μᾶλλον οὐ δεῖ κοινοῦσθαι τὰς ἐκκλησίας αὐτάς, καὶ τὰ μοναστήρια, καὶ κοινὰ γίνεσθαι καταγώγια. Οἱ οὖν διακατέχοντες ταῦτα, εἰ οὐ βούλονται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστήσαι σχῆμα,

Guill. Beveregii notæ.

(33) Τὰ ἐν ἐξηγήσει τοῦ παρόντος κανόνος. Hec usque ad finem hujus interpretationis ex ms. Bodleiano supplevimus; ubi tamen iis ἑτέρα ἐρμηνεία præfigitur, ac si *alteram interpretationem constituerent*: verum nec in codice Amerbachiano, nec alio quovis præter Bodleianum extant. Ubi etiam insuper observetur, verba illa παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελεῖς ἔθος, quæ octo circiter

et exitium. Confirmantes autem et corroborantes antiquam et novam utilem consuetudinem beatorum et divinorum Patrum nostrorum, statuimus fieri donationes et traditiones citra ullam prohibitionem, ad constitutionem et meliorationem, quæ dantur ac donantur, monasteriorum. Visum est itaque dictos canones debere exponi secundum præsentem decisionem, et quæ sunt sæcularibus monasteriorum donationes, multo autem magis traditiones, non posse labefactari. Quamobrem ea hucusque sine impedimento servantur. Quæ a nobis in præsentis canonis expositione scripta sunt, ei qui velit sufficienter, ut sciat mentem non adhibendam iis, quæ ab illo patriarcha Antiocheno domino Joanne scripta sunt, de non elocandis monasteriis hominibus, quæque hoc opus impietatem nominant. **314** Omnino enim his præferenda ea, quæ a sanctissimo universali patriarcha domino Sergio facta est decisio, quæ quidem interpretatur, quomodo canones cum synodali consensu intelligi debent.

ZONAR. Quo tempore Iconomachorum hæresis grassabatur, multa contra orthodoxos nefarie patrata sunt. Sed omnium maxime sacris initiati ac monachi vexabantur, et etiam ecclesiis suis ac monasteriis relictis, plerique aufugerint. Desertas igitur ecclesiarum ac monasteriorum stationes, nonnulli occupabant, earumque sibi possessionem quasi propriam arrogantes, addicta profanis usibus ibidem domicilia collocabant. De hujusmodi igitur hominibus canon, si quidem, inquit, qui hæc tenent, ea, ut ad priores, sive episcopatum ædium sive monasteriorum, usus denuo accommodentur, haud gravate reddant, bene habeant, hoc est bene facient: sin ea sibi vindicare nihilominus contendunt sacris initiati quidem, deponantur; monachi vero aut laici, sanctæ quippe Trinitatis præjudicio ob id facinus jam condemnati segregentur.

ARIST. « Qui episcopia aut monasteria communia faciunt, nisi quod ad episcopatum pertinet, aut monasterium episcopo aut monasterii præfecto restituerint, irritum sit; et si sacris quidem initiati fuerint, deponantur; sin autem laici vel monachi, segregentur. »

Si ecclesiarum bona alienari non debent, multo magis ipsas ecclesias et monasteria profanari non oportet et communia fieri diversoria. Illi itaque qui ea possident, et ad pristinum statum restituere nolunt si e catalogo quidem sacerdotali sint, de-

lineis ante hæc occurrunt, in codice Amerbachiano rectius legi παλαιὸν καὶ καινὸν λυσιτελεῖς ἔθος. Et sic etiam a Joanne Leunclavio in *Jur. Gr.-Rom.* pag. 204, leguntur.

(34) Τῶν εἰκονομάχων. In Gallandi codice legitur τῶν ἀθέτων εἰκονομάχων, *impiorum Iconomachorum*. Amerbachianus nostræ lectioni astipulatur.

ponentur : sin vero laici vel monachi, segregabuntur ; ut domum Dei domum negotiationis facientes.

CANON XIV.

Quod ordo in omni sacerdotio custodiri debet, est omnibus manifestum : et sacerdotii promotiones exacte servare Deo gratum est. Quoniam ergo videmus nonnullos a pueris cleri tonsuram accipientes, nondum accepta episcoporum manuum impositione, et in congregatione in suggestu legentes, et id non canonicè faciētes ; per præsentem canonem, ne hoc fiat, jubemus : idque ipsum etiam in monachis servari. Lectoris autem manuum impositionem licet in proprio monasterio etiam soli unicuique episcopo manuum impositio fiat ipsi præfecto, qui scilicet et ipse est presbyter. Similiter et ex antiqua consuetudine chorepiscopus episcopi permissu oportet per manuum impositionem lectores creare. »

BALS. Ordo omnia continet cœlestia et terrestria : multo magis autem, si bonus ordo in sacerdotibus versetur, id Deum mitigat. Quoniam ergo, inquit sancti Patres, videmus nonnullos a pueris nigris vestibus indutos, tanquam Deo consecratos, tonsuraque non per episcopi sui manuum impositionem suscepta, audentes autem, postquam ad ætatem pervenerint, divinas Scripturas in suggestu non canonicè legere : statuimus ne hoc fiat, ut quod sit inordinationis causa, nec quis divina Scripturas aliter in suggestu legat, quam si tonsuræ characterem acceperit per episcopalem manuum impositionem. Hoc ipsum autem etiam in monachis servandum. Quoniam autem, ut consentaneum est, hoc monachis difficile videbatur, qui eremos ut plurimum habitant, et non possunt urbes olīre, nec episcopus facile adire; concessum est eorum præfectis, qui ab episcopis characterem acceperunt, presbyteris quidem necessario existentibus, monachos lectores in proprio monasterio facere, ut ipsi citra ullum impedimentum 315 divinas in suggestu Scripturas legant. Similiter etiam chorepiscopis concessum est, ut episcopali permissu lectores per manuum impositionem constituent. Atque hæc quidem canon. Ex eo autem soluta est magna instantia eorum qui dicunt, non esse clericos eos, qui solas habent tonsuras per antistitis manuum impositionem, et nondum sunt in cleri ordinem relati : et ideo posse illos laicorum habitum amictumque accipere. Aperte enim ostenditur, quod quando quis tonsuræ manuum impositionem susceperit ab antistite, is est protinus clericus; ut cui etiam in suggestu legere sit permissum. Mihi autem videtur, quod qui etiam nigris simpliciter vestibus fuerit indutus ab episcopo, ut clericus fieret, amictum amplius mutare non potest, ut qui Deo se consecrare proposuerit; et ideo nec suam Deo pollicitationem rescindere, nec sanctum

τοῦ μὲν ἱερατικοῦ καταλόγου ὄντες, καθαιρεθῆσονται· εἰ δὲ λαϊκοὶ ἢ μοναχοὶ τυγχάνουσιν, ἀφορισθῶσονται, ὡς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ οἶκον ἐμπορίου ποιούντες.

CANON ΙΔ'.

Ἐπιτομία τῆς ἐμπολιτευθείσης ἐν ἱερῶσιν πάσης, ἀρτιδὴλον ἐστίν, καὶ τὸ σὺν ἀκριβεῖσι διατηρεῖν ἐκ τῆς ἱερῶσιν ἐγχειρήσεις Θεῶν εὐάρεστον. Ἐπειδὴ οὖν ὁρῶμεν ἐκτὸς χειροθεσίας νηπιόθεν τὴν κοῦραν τοῦ κλήρου λαμβάνοντάς τινας, μήπω δὲ παρ' ἐπισκόπων χειροθεσίαν λαβόντας, καὶ ἀναγνώσκοντας ἐν τῇ συνάξει ἐπ' ἁμβωνος, ἀκανονιστοὺς δὲ τοῦτο ποιούντας, ἐπιτρέπομεν ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο μὴ γίνεσθαι· τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν. Ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν ἀδεία ἐστίν ἐν ἰδίῳ μοναστηρίῳ καὶ μόνῳ ἐκαστῷ ἡγουμένῳ ποιεῖν, εἰ αὐτῷ τῷ ἡγουμένῳ ἐπετέθη χειροθεσία παρὰ ἐπισκόπου ἢ πρὸς προεδρίαν ἡγουμένου, δηλονότι ὄντος αὐτοῦ πρεσβυτέρου. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τοὺς χωρεπισκόπους κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου δεῖ προχειρίζεσθαι ἀναγνώστας. ΒΑΣ. Τάξις συνέχει πάντα τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· πολλῶν δὲ πλεον τῆς εὐταξίας καλὸν εἰς τοὺς ἱερουργούντας πολιτευόμενον θεραπεύει τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ οὖν, φασὶν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὁρῶμεν τινας νηπιόθεν μελανειμονήσαντας, ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωθέντας, καὶ κοῦραν δεξαμένους μὴ διὰ χειροθεσίας τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, τολμῶντας δὲ μετὰ τὸ ἐνηλικιωθῆναι ἐπ' ἁμβωνος ἀναγνώσκειν τὰς θείας Γραφὰς ἀκανονιστῶν· θεοσιζόμεν μὴ γίνεσθαι τοῦτο, ὡς παραίτιον ἀταξίας, μὴδὲ ἄλλως ἀναγνώσκειν ἐπ' ἁμβωνος τὰς θείας Γραφὰς τινας, εἰ μὴ λάβῃ σφραγίδα ἐπικουρίδος διὰ χειροθεσίας ἐπισκοπικῆς, τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ μονιχῶν. Ὅτι δὲ, ὡς εἴκειν, ἐνομισθὴ δυσχερὲς εἶναι τοῦτο τοῖς μοναχοῖς τὰς ἐρήμους κατοικοῦσι κατὰ πολὺ, καὶ μὴ δυναμένοις τὰς πόλεις περιέρχεσθαι, καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐντυγχάνειν εὐχερῶς, ἐνεδόθη τοῖς ἡγουμένοις τοῖς σφραγισθεῖσι παρὰ τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέροις οὖν ἐξ ἀνάγκης, ἀναγνώστας ποιεῖν μοναχοῦς ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ ἀκωλύτως ἀναγνώσκων τοὺς ἐπὶ ἁμβωνος τὰς θείας Γραφὰς. Ὡσαύτως ἐνεδόθη καὶ τοῖς χωρεπισκόποις ἀναγνώστας προχειρίζεσθαι κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκοπικῆν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ταῦτα. Ἀέλονται δὲ ἀπὸ τούτου μεγάλη ἐκστασις τῶν λεγόντων μὴ εἶναι κληρικοῦς τοὺς μόνους ἐπικουρίδας ἔχοντας διὰ χειροθεσίας ἀρχιερατικῆς, καὶ μήπω καταχθέντας ἐν κλήρῳ, ὥστε εἶναι ἐπὶ ἀδείας αὐτοὺς μετασχηματίζεσθαι εἰς λαϊκοῦς. Παρίσταται γὰρ ἀριθλήως ὡς, ἤνικα τις δέξεται χειροθεσίαν ἐπικουρίδος παρὰ ἀρχιερέως, αὐτίκα κληρικὸς ἐστίν, ὡς ἐκχωρούμενος ἀναγνώσκων ἐπὶ ἁμβωνος. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὅτι καὶ ὁ ἀπλῶς μελανειμονήσας ἐπισκόπῳ τοῦ κληρωθῆναι μετασχηματισθῆναι οὐ δύναται, ὡς προθέμενος ἀφιερωθῆναι τῷ Θεῷ· κἀντεῦθεν μὴ ἰσχύων τὴν πρὸς Θεὸν ὑπόσχασιν ἀθετῆσαι, καὶ ἐμπαίξει τὸ ἅγιον σχῆμα κατὰ σκηρικοῦς· ὅπερ καὶ περὶ τῶν μοναχῶν πολλὰκις

εἶπον· τοὺς δὲ μετὰ Τρισαγίου μελανειμονήσαντας ἀδιαστικτῶς λέγω μὴ δύνασθαι μετασχηματίζεσθαι. Τοῦ δὲ κανόνος λέγοντος· ἐπ' ἀδείας ἔχειν πάντα καθηγούμενον σφραγισθέντα παρὰ ἀρχιερέως, δηλονότι ὅτια ἱερέα, ἀναγνώστα; ποιεῖν μοναχοὺς ἐντὸς τῆς οἰκείας μονῆς καὶ μόνης, ἐζητησάν τινες, εἰ ἐφεῖται αὐτῷ ἅμα τῷ σφραγισθῆναι τοῦτο ποιεῖν, καὶ δίχα ῥητῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχιερέως; Καὶ τινες μὲν εἶπον ἐπακολουθεῖν σιωπηρῶς καὶ τοῦτο τῇ χειροθεσίᾳ τῆς ἡγουμενίας, ὡς τοῦ κανόνος πλέον τι μὴ προστιθεμένου, χρώμενοι καὶ τῷ κδ' κανόνι τῆς ἐν Λαδικείᾳ συνόδου εἰς συγχρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν. Ἀντέθεντο δὲ καὶ ἕτεροι ὡς, ἐπεὶ καὶ ὁ ἀναγνώστης κληρικός ἐστίν, ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης μετὰ χειροθεσίας ἐπισκόπου ἢ ἐπιτροπῆς αὐτοῦ σφραγίζεσθαι· ὅθεν καὶ ὁ καθηγούμενος τότε ἀναγνώστου χειροθεσίαν ποιήσει ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ, ὅταν καὶ τοῦτο παρὰ τοῦ ἰδίου ἀρχιερέως ἐπιτραπῆ. Εἰ μὴ γὰρ τοῦτο εἰπωμεν δικαίως ἔσται ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν δέχεσθαι χωρὶς ἐπιτροπῆς ἀρχιερατικῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν μοναχῶν αὐτοῦ καὶ ἑτέρων, ὅπερ ἀδύνατον. Μόνους γάρ τοις ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς ἐκχωρηθεῖσι παρὰ τούτων ἱερεῦσιν ἐφιλοτιμήθη ἄνωθεν τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν. Τῶν δὲ ἀντιθέτων ἐπόντων ὡς, εἰ χρεῖα ἐστὶ τῷ καθηγούμενῳ πρὸς τοῦτο καὶ ἰδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγγυρῶντος ἐπισκόπου, εἰς τὸ μηδὲν καταναεῖ τὸ παρὰ τοῦ κανόνος ἐπιφιλοτιμηθῆναι τῷ καθηγούμενῳ, ἀντεῖπον ἐκεῖνοι ὅτι καὶ οὕτω μέγα δίκαιον δέδοται τῷ καθηγούμενῳ. Μηδενὸς γὰρ ἱερέως δυναμένου ἀναγνώστου χειροθεσίαν ποιεῖν, κἂν ἐπιτραπῆ τοῦτο παρὰ ἀρχιερέως, οἱ ῥηθέντες καθηγούμενοι καθ' ὅρισμὸν ἀρχιερατικῶν τοῦτο ἐνεργήσουσι, ὅπερ ἐστὶ φιλοτιμία ἰδικῶν. Ἐμοὶ δὲ κατανοεῖται ἀδιαστικτῶς ἐνδοθῆνα· τοῦτο τοῖς ἡγουμένοις παρὰ τοῦ κανόνος. Ἐπι ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τοῦ εἰ γίνονται ἡγούμενοι ἀνέροι, εἰπόν τινες ὡς, ἐπεὶ κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου σφραγίζονται, πάντως ἐπιλέξεται ὁ ἐπίσκοπος τὸν εὐδοκιμοῦντα πρὸς ἱατρειάν ψυχῶν, κἂν ἀνιέρως ἐστίν· οὐ μὴν τὸν χειροτονηθέντα καὶ μὴ εὐδοκιμοῦντα· ὡς περ οὐδὲ ὁ νοσῶν σωματικῶς ἵνα ἐπιλέξῃται τὸν πρὸς θεραπείαν ἀνεπιστήμονα περὶ τὰ ἱατρικά, διὰ τὸ ἀρχιατρὸν αὐτὸν χειροτονηθῆναι, καὶ παραδράμῃ τὸν δεξιὸν καὶ ἐπιστήμονα, ὡς ἀχειροτόνητον· ὅτι μηδὲ ἡ χειροτονία, ἀλλ' ἡ ἀκριβῆς ἐπιστήμη τὴν θεραπείαν δίδωσιν. Ἔτεροι δὲ ἀντέθεντο ὡς, τοῦ κανόνος διοριζομένου ἐκείνους ἔχειν τοῦτο τὸ δίκαιον, τοὺς σφραγισθέντας ἡγουμένους παρὰ ἐπισκόπων, δηλονότι ὄντας ἱερεῖς, ἀναφαινεταὶ μὴ σφραγίζεσθαι ἡγούμενον, εἰ μὴ καὶ ἱερεὺς ἐστίν· ὅπερ ἐμοὶ τέως· οὐ δοκεῖ. Οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν ἡγουμενίαν προσετέθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τὸ εἶναι πάντως ἱερεῖς τοὺς ἡγουμένους, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ ἀναγνώστου σφραγίδα, ὡς δυνατοῦ μὴ ὄντο; παρὰ ἀνιέρου καθηγούμενου ἀναγνώστην σφραγισθῆναι. Λέγω οὖν ἀπὸ τε τοῦ παρόντος κανόνος καὶ ἀπὸ τοῦ ιδ' καλῶς; προχειρίζεσθαι καὶ ἀνιέρους καθηγούμενους· ὅτι καὶ γυναῖκες ἡγουμενεύουσι. Καὶ ὡς περ ἐκεῖναι οὕτε λογισμοὺς ἀναδέ-

habitum scenicorum instar ludificari possit; quod sæpe etiam de monachis dixi: eos autem, qui cum trisagio nigris vestibus induti fuerint, indistincte dico habitum mutare non posse. Cum autem canon dicat, licere cuivis monasterii præfecto, qui ab antistite characterem acceperit, sacerdos scilicet monachos lectores facere intra monasterium et solum; quæsierunt nonnulli, an sit ei permissum hoc facere, cum primum characterem susceperit, etiam sine expressa antistitis permissione? Et dixerunt quidem nonnulli, præfecturæ manuum impositionem hoc quoque tacite consequi, utpote cum canon nihil ultra adjiciat: utentes et canone 24 synodi Laolicenæ ad id quod dicunt confirmandum. Alii autem contra opponebant, quod quoniam lector quoque est clericus, debet necessario cum episcopi manuum impositione vel ejus permissione characterem suscipere; unde et monasterii præfectus tunc lectoris ordinationem in suo monasterio faciet, quando hoc a proprio episcopo ei permissum fuerit. Nisi enim hoc dixerimus, eum quoque sine episcopali permissione monachorum suorum et aliorum confessiones audire æquum censebimus, quod fieri non potest. Solis enim antistitibus, et quibus ab ipsis permissum fuerit, sacerdotibus, superne concessum est ligare et solvere. Cum autem dixerint adversarii, quod si monasterii præfecto opus est speciali quoque illius regionis episcopi permissione, ad nihil redit quod præfecto a canone concessum est: illi contra dixerunt, quod sic quoque magnum jus datur præfecto. Cum enim nullus sacerdos possit lectorem ordinare, etiamsi ei ab antistite hoc permissum fuerit, supradicti præfecti antistitis decreto hoc facient, quod est quidem domum speciale. Ego vero intelligo hoc monasteriorum præfectis indistincte a canone concessum esse. Præterea cum dubitaretur, an monachorum præfecti sunt, qui sacris non sunt initiati; dicebant quidam, quod quoniam ex episcopi examinatione characterem suscipiunt, illum omnino episcopus eligit, qui ad animarum salutem est probator, etiamsi non est sacris initiatus; non autem eum, qui ordinatus est, sed non est satis spectatus. Quemadmodum nec is, qui ægrotat corporaliter, medicinæ artis imperitum ad medendum eligerit, eo quod archiater seu medicorum princeps sit ordinatus; scientem vero et peritum prætermiserit, ut qui non sit ordinatus: quoniam non ordinatio, sed perfecta scientia dat medelam. Alii autem contra opponebant, quod cum canon decernat illos hoc jus habere monasteriorum præfectos, qui ab episcopis characterem acceperint, sacerdotes scilicet, apparet characterem præfecturæ non suscipere præfectum, nisi sit sacerdos: quod non mihi videtur. Non enim propter præfecturam a sanctis Patribus additum est, ut sint omnino sacerdotes, qui monasteriis præsunt; sed propter lectoris ordinationem, nempe cum lector ordinari non possit a monasterii præfecto, qui non sit sacerdos. Dies

ergo ex præsentis canonis et ex 19 recte ad præfecturam provehi etiam eos, qui non sunt sacris initiati; quoniam feminæ quoque monasteriis præficiuntur. Et sicut illæ nec peccatorum confessiones audiunt, **316** nec lectores faciunt: sic nec monachi et præfecti, qui non sunt sacerdotes, hoc faciunt; eo quod nec apti quidem sunt, ut ejusmodi rei permissionem ab episcopo accipiant. Quid autem? Cum Justiniani Novella dicat, ut sæpe diximus, non fieri lectorem quempiam, nisi sit octodecim annos natus, si quis infans vel puer lectoris ordinationem ab antistite susceperit, eane contentus erit; an post octavum decimum annum alio ab antistite characterem opus habebit? Solutio. Si datum fuerit eum rursus quoque characterem accipere, ut possit quod primus character non possit consistere, ei licebit ante secundum, in laicum transformari, quod est absurdum. Et ideo ei, qui a pueritia characterem accepit, sufficiet, ut mihi videtur, primus character ab antistite susceptus, et reputatus perinde ac si post octavum decimum annum ab eo factus esset: et eo magis, quod non invenitur canon, qui dicat eum aliquo præiudicio affici, qui ante id tempus lectoris ordinem suscepit. De chorepiscopi autem privilegiis lege canonem 10 Antioch. synodi.

ZONAR. Quidam nulla manuum impositione creati lectores, hoc est nulla certa designatione ad id munus electi, in conventibus e suggestu sacros libros legebant. Id ergo hic canon fieri vetat, quoniam in omni, inquit, sacerdotio ordinis rationem habendam esse, plane clarum, hoc est, valde manifestum et apertum est. Qui vero nec manuum impositione designatus, nec in lectorum album relatus sit; qualis illorum est ratio, qui a teneris Deo sepositi, nihil aliud quam coronam in capite gestant; ab eo divinam Scripturam de suggestu populo pronuntiari, quædam ordinis perturbatio est. Id igitur ne fiat in posterum decernit; eademque constitutione monachos quoque teneri jubet. Et vero lectorem, inquit, manuum impositione creare, in suo duntaxat monasterio, si modo ab episcopo præfecturæ characterem accepit, et sacerdotio initiatus fuerit, ipse monasterii præfectus potest. Chorepiscopi quoque ejus, cui subijciuntur, episcopi permissione lectores, quin etiam ex decreto canonis decimi synodi Antiochenæ, hypodiacoнос quoque et exorcistas creandi jus habent.

ARIST. « Sine manuum episcopi impositione
 « nemo de suggestu leget. Hoc et in monachis
 « observabitur. Monasterii vero præfectus, cui
 « episcopus manus imposuit, in suo solo mona-
 « sterio lectorem ordinabit. Chorepiscopus etiam
 « lectorem creabit. »

Licet tonsuram habeat quispiam sacerdotalem, si non et ab episcopo manuum impositionem recepit,

Guill. Beveregii notæ.

(35) Χειροθετοῦσι καὶ ἑφοριστάς. In Supplemento ad Parisiensis Zonaræ editionem, ex alio codice quo codice, post hæc ultima ejus in hunc canonem verba, dicitur, καὶ εἰρημικὰς διδασκίαις ἐπιστολάς κατὰ τὸν κανόνα· ζητεῖ τῆς 5' συνόδου

Α χονται, οὕτε ἀναγνώστας ποιούσι, οὕτως οὐδὲ οἱ ἀνέτεροι μοναχοὶ καὶ καθηγούμενοι τοιοῦτόν τι ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ μὴ δὲ πεφυκέναι τοιοῦτου τινὸς ἐπιτροπῆν λαβεῖν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου. Τί δέ; τῆς Ἰουστινιανείου Νεαρῶς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, λεγούσης, μὴ γίνεσθαι τινα ἀναγνώστην, εἰ μὴ ὀκτωκαιδέκαετής; ἔστιν, ἂν τις νῆπιος; ὡν δέξεται χειροθεσίαν ἀναγνώστου ἀπὸ ἀρχιερέως, ἀρχειθεσεται ταύτη, ἢ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον ἑτέρας σφραγίδος ἀρχιερατικῆς δεηθεῖ; Λύσις. Εἰ δοθῆ σφραγίζεσθαι καὶ αὐθις τοῦτον, ὡς τῆς πρώτης σφραγίδος οὐσης ἀνυποστάτου, ἔξει ἐκ' ἀδείας πρὸς τῆς δευτέρας μετασχηματίζεσθαι, ὅπως ἄτοπον. Διὸ καὶ ἀρκέσει τῷ νηπιόθεν σφραγισθέντι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἢ πρώτη σφραγίς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως δεχομένη, καὶ λογισομένη ὡς περ εἰ μετὰ τὸν ὀκτωκαιδέκατον χρόνον γέγονε παρ' αὐτοῦ· καὶ μᾶλλον, ἐπεὶ οὐδὲ κανὼν εὕρισκεται λέγων προκριματίζεσθαι τὸν πρὸ τοῦ τοιοῦτου χρόνου λαθόντα χειροθεσίαν ἀναγνώστου. Περὶ μέντοι τῶν προνομίων τῶν χωρεπισκόπου ἀνόγνωθι τὸν ε' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.

De chorepiscopi autem privilegiis lege canonem 10 Antioch. synodi.

ZONAR. Τινὲς, μὴ τυχόντες χειροθεσίας ἦτοι προχειρίσεως ἀναγνώστου ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἀνιόντες ἐν ἄμβωνι ὑπανεγίνωσκον τὰς βίβλους τὰς ἱερὰς. Τῶτον οὖν κωλύει γίνεσθαι ὁ παρῶν κανὼν, λέγων ὅτι ἀρίθμητόν ἐστιν, ἀντὶ τοῦ πάντων φανερόν καὶ πρόδηλον, οἱ τάξεις ἐν ἱερῶσιν πάσῃ πολιτεύεται. Τὸ δὲ τὸν μὴ τυχόντα χειροθεσίας, μὴ δὲ τοῖς ἀναγνώστασι συντεταγμένον, οἷοι εἰσὶν ὅσοι, νηπιόθεν τῷ θεῷ τάχα ἀφορισθέντες, κοῦραν μόνον ἔσχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ πλέων οὐδὲν, ἐπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκειν τῷ λαῷ τὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀταξίας ἐστὶ. Κωλύει οὖν μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ μοναχῶν. Ἀναγνώστου δὲ χειροθεσίαν, φησὶ, δύναται καὶ ἡγούμενος ποιεῖν ἐν μόνῳ τῷ οἰκίῳ μοναστηρίῳ, εἰ σφραγίδα ἔχει ἀρχιερέως καὶ ἱερέως ἰστέ. Καὶ οἱ χωρεπίσκοποι δὲ μετ' ἐπιτροπῆς τοῦ ἐπισκόπου, ὑφ' ὃν τελούσι, δύνανται ἀναγνώστας χειροθετεῖν. Κατὰ δὲ τὸν δέκατον κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου οἱ χωρεπίσκοποι καὶ ὑποδιακόνου; χειροθετοῦσι καὶ ἑφοριστάς (35).

ARIST. « Ἐκτὸς χειροθεσίας ἐπισκόπου οὐκ ἀναγνώσεται τις ἐπ' ἄμβωνος· κρατήσῃ τοῦτο καὶ ἐπὶ μοναχῶν. Ἠγούμενος δὲ, χειροθεσίαν ἔχων ἐπισκόπου ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ χειροθετήσῃ ἀναγνώστην. Προχειρίζεται ἀναγνώστην καὶ χωρεπίσκοπος. »

Κἂν κοῦραν τὴν ἱερατικὴν ἔχη, εἰ μὴ καὶ παρ' ἐπισκόπου χειροθεσίαν δέξεται, οὐκ ἀναγνώσεται ἐν

κανόνα γ' περὶ τοῦ ἀνω κεφαλαίου, et litteras quoque pacificas juxta canonem concedunt. Quere synodi sextæ canonem 13, de capite supra citato. Sed hæc in codice Amerbashiano non leguntur.

εἷ συνάξει ἐπ' ἀμβωνος τὰς ἱερὰς τοῦ Θεοῦ βίβλους. Ὡσαύτως οὐδὲ μοναχὸς τοῦτο ποιήσει. Τοῖς δὲ ἡγουμένοις, πρεσβυτέροις οὖσι, καὶ παρὰ ἐπισκόπου διὰ χειροθεσίας αὐτοῦ τὴν προστασίαν τῆς μονῆς ἀναδειξαμένοις, ἄδεια δίδεται χειροθετεῖν ἀναγνώστην ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ. Ἄλλὰ καὶ οἱ χωρεπίσκοποι ἀναγνώστας χειροτοτήσουσιν ὥς δὲ ὁ δέκατος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διαλαμβάνει, καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐφορκιστὰς οὗτοι καθιστώσιν· εἰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος οὐ συγχωρεῖ αὐτοῖς ἄνευ γνώμης αὐτοῦ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν τινὰ παραδέχεσθαι, διὰ τὸ καταφρονητικῶς αὐτοὺς καὶ ῥαθύμως περὶ τὴν ἐπιλογὴν τῶν τοιούτων διατίθεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ΙΕ'.

Κληρικὸς ἀπὸ τοῦ παρόντος μὴ καταταττέσθω ἐν ἐκκλησίαις ἔμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο, καὶ ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας. Ἡκούσαμεν γὰρ ἐξ αὐτῆς Κυριακῆς φωνῆς ὅτι Ὁὐ δύναται τις δυεῖς κυρίους δουλεῖν ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Ἐκαστος οὖν, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ ὀφείλει μένειν, καὶ προσεδρεύειν ἐν μιᾷ ἐκκλησίᾳ. Τὰ γὰρ δι' αἰσχροκερδεῖαν γινόμενα ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀλλότρια τοῦ Θεοῦ καθεστῆκασι. Πρὸς τὴν τοῦ βίου τούτου χρεῖαν ἐπιτηδεύματά εἰσι διάφορα ἔξ αὐτῶν οὖν, εἰ τις βούλοιο, τὰ χρειώδη τοῦ σώματος ποριζέσθω. Ἐφ' ἣν ὁ Ἀπόστολος ὁμοίως λέγει, καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρετήσαν αἱ χεῖρες αὐταί. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει· ἐν δὲ τοῖς ἔξω χωρίοις διὰ τὴν ἄλλειψιν τῶν ἀνθρώπων παραχωρεῖσθω.

ΒΑΣΣ. Σαφὴς ἐστὶν ὁ κανὼν. Διορίζεται γὰρ μὴ κατατάττεσθαι τινὰ κληρικὸν εἰς δύο ἐκκλησίας, διὰ τὸ εἶναι τοῦτο αἰσχροκερδεῖαν καὶ ἔμπορίαν. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Καὶ πόθεν τὰ πρὸς ζωάρχειαν ἔξουσιν οἱ κληρικοί ἀνευδῶς; εἶπον οἱ Πατέρες πολλὰ εἶναι καὶ διάφορα ἐπιτηδεύματα, ἐλευθέρα καὶ ἀκατάγνωστα· καὶ ποριζέσθωσαν δι' αὐτῶν τὰ χρειώδη. Παρήγαγον δὲ καὶ χρήσιμα χάριν τούτου ἀπὸ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελικὰς. Εἰς μέντοι τὰς ἔξω τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων χώρας, ἐνθα λείψις ἀνθρώπων εἰδῶτων γράμματά ἐστι, παρεχώρησαν καὶ εἰς δύο ἐκκλησίας κατατάττεσθαι τινὰ κληρικόν. Γίνεται δὲ σήμερον τὸ ἀνάπαλιν. Ἐν γὰρ ταῖς ἔξω χώραις διὰ τὴν βασιλικὴν ἐξκουσίαν τῶν ἱερέων πλείους εἰσὶν οἱ κληρικοί παρὰ ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ διὰ τοῦτο οὐδαὶς κατατάττεται εἰς δύο ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων οὐ μόνον εἰς δύο ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τρεῖς οἱ πλείους κατατάττονται. Ὡς ἔοικε δὲ, καταφρονήθησαν τὰ τοῦ παρόντος κανόνος, διὰ τὸ μὴ κολάζεσθαι τοὺς τοῦτο καταφρονητὰς, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλη-

A in conventu sacros Dei libros e suggestu non leget. Similiter autem nec monachus hoc faciet. At monasteriorum praefectis, si presbyteri sint, et ab episcopo per manuum ejus impositionem mansionis curam acceperunt, manus in lectorem imponendi in suo solo monasterio potestas datur. Sed et chor-episcopi lectores ordinabunt: ut autem decimus synodi Antiochenae canon statuit, hypodiaconos etiam et exorcistas illi constituunt. Etiam si Basilius magnus hoc eis non concedit, sine ejus voluntate, ad ecclesiasticum ministerium quempiam admittere; quia illi contemptim et uscitanter in talium electione se gerunt.

CANON XV.

B Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus ecclesiis non collocetur: negotiationis enim et turpis lucri proprium est, et ab ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim Domini voce audivimus, non posse quempiam duobus dominis servire: vel enim unum odio habebit, et alterum diligit; vel unum amplectetur, et alterum negliget. Unusquisque ergo, secundum dictum apostolicum, in eo, in quo vocatus est, debet manere, et in una ecclesia assidere. Quae enim propter turpe lucrum sunt in ecclesiasticis negotiis, ea a Deo sunt aliena. Ad hujus autem vitae usum sunt diversa studia: ex iis ergo, si quis velit, ea quae corpori ad usum necessaria comparet. Dixit enim Apostolus, usibus meis, et iis qui mecum sunt, manus istae ministraverunt. Et haec quidem in hac a Deo conservanda civitate: in iis autem quae extra sunt locis propter hominum inopiam indulgeatur.

BALS. Perspicuus est canon. Statuit enim, ne quis clericus in duabus ecclesiis constituatur, quod id sit turpe lucrum et negotiatio. Perinde autem ac si dixisset quispiam; Et unde clerici ea, quae ad victum sufficiunt, citra ullam indigentiam habebunt? dixerunt Patres, multa esse et diversa studia, libera et non damnanda: et per ea quae sibi sunt ad victum necessaria acquirant. Adduxerunt autem hujus rei gratia etiam sententias ex Actibus apostolorum et ex Evangeliiis. In regionibus autem, quae sunt extra regiam urbium, ubi est inopia hominum qui sciunt litteras, permissum est ut aliquis clericus in duabus ecclesiis constituatur. Fit autem hodie contra. In externis enim regionibus, propter imperialem sacerdotum excusationem, clerici sunt plures ecclesiis, et ideo nullus in duabus ecclesiis constituitur. In regina autem urbium, non solum in duabus, sed etiam in tribus ecclesiis plerique constituuntur. Ut est autem verisimile, praesens canon neglectui est habitus eo quod non puniantur ejus contempto-

⁶⁶ Matth. vi, 44. ⁶⁶ Act. xi, 34.

res; vel propter ecclesiarum multitudinem, vel propterea quod qui digni sunt, una cum rebus ipsis, in angustum contracti sunt. Qui autem dicunt canonem tractare de iis, qui in duarum urbium clerof referri volunt, male dicunt. Alii enim canones hoc vehementissime puniunt.

ZONAR. Eundem duabus ecclesiis clericum canon ascribi vetat, turpis lucri aviditatem ac negotiationem id appellans. Nemo enim potest duobus dominis servire, et unusquisque, ait, ut monet Apostolus, in quo ordine vocatus est, in illo permaneat: in cujus igitur ecclesie clericum primo quisque subiectus est, in ea stationem habere perpetuo jubet. Abducunt siquidem prorsus a Deo, quæcunque in ecclesiasticis rebus sordidæ utilitatis cupiditate geruntur. Quod vero duabus ecclesiis quispiam ascribitur, prorsus ex eo fit, ut ex utraque videlicet demensum accipiat, quo in lucello turpitudine inest. Hinc veluti objicienti cupiam; Qua ratione igitur vitam Clerici tolerabunt, si minus, quam ipsis sufficiat, ab una ecclesia suppeditetur? Auctores canonis diversa studiorum genera esse respondent, quibus ea quæ ad victum pertinent comparentur. Unum igitur ex iis aliquod, cujus ope sibi necessaria conquirant, amplecti debere, remque apostolico oraculo confirmant, dicente, *Manus meæ ministrarunt usibus meis, et iis qui mecum sunt*, ut in Actis habetur. Atque hæc quidem, inquit, in hac magna ac regina urbium civitate, propter hominum quæ in ea est multitudinem, ita servari jubemus. Verum extra illam, quibus in locis hominum penuria est, unum duarum decernimus.

ARIST. « Clericus in duabus ecclesiis in posterum
« Constantinopoli ne constituatur: at extra eam
« propter hominum penuriam permittatur. »

Non potest quispiam duobus servire dominis: vel enim unum odio habebit, secundum dictum Dominicum, et alterum diliget; vel unum amplectetur, et alterum contemnet. Quocirca ea, quæ propter turpe lucrum in ecclesiasticis negotiis fiunt, ut Deo aliena, hæc synodus rejicit: et non permittit Constantinopoli, **318** ubi est multitudo sacerdotum, unum clericum in duabus ecclesiis constitui; sed in una assiduam esse ecclesia. Si autem ad vitæ necessitatem non sufficiant quæ ei dantur, talem aliud studium quærere, et ex eo quæ sunt corpori necessaria comparare, decernit. Ita fecit Apostolus, ut ipse dicit; *Ea quibus mihi opus erat et iis qui mecum sunt, hæc manus ministrarunt.*

CANON XVI.

« Omnis luxus et ornatus corporeus est a sacer-

Guill. Beveregii notæ.

(36) *Oi δὲ λέγοντες τὸν κανόνα.* Hæc usque ad finem ex ms. Bodleiano restitimus; sed in Amerbachiano non exstant.

Α σίων καὶ τὴν στενωχωρίαν τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τῶν πραγμάτων. Οἱ δὲ λέγοντες τὸν κανόνα (36) διεκλαμβάνειν περὶ τῶν βουλομένων εἰς δύο πόλεις κατατάττεσθαι κλήρους, κακῶς λέγουσι. Τοῦτο γὰρ ἕτεροι διάφοροι κανόνες μετὰ σφοδρότητος ἐκάλεσαν.

ZONAR. Τὸ ἐν δύο ἐκκλησίαις τάττεσθαι κληρικὸν τὸν αὐτὸν ἀπαγορεύει ὁ κανὼν, ἀσχροκέρδειαν τοῦτο καλῶν καὶ ἐμπορίαν. Οὐδεὶς γὰρ δύναται δυοῖς κυριοῖς δουλεύειν, καὶ ἕκαστος, φησὶ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐν ἣ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μόνῳ, καὶ προσεδρεύειν κελεύει τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ ἐξ ἀρχῆς ἐκληρώθη. Ὅσα γὰρ δι' ἀσχροκέρδειαν γίνονται ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλοτριοῦσι τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ ἐν δύο ἐκκλησίαις τάττεσθαι πάντως διὰ τὸ ἀμφοτέρωθεν λαμβάνειν σιτηρέσια γίνεται, ὅπερ κέρους ἀσχροῦ ἐστίν. Ὅσπερ δὲ τινος ἀντιπόντος ὅτι, Καὶ πῶς ζήσονται: οἱ κεκληρωμένοι, μὴ ἀρκούμενοι τοῖς διδομένοις αὐτοῖς ἐκ τῆς μιᾶς ἐκκλησίας; ἀντιτιθέασιν οἱ ποιηταὶ τοῦ κανόνος εἰ διάφορα εἰσὶν ἐπιτηδεύματα πρὸς τὴν τοῦ βίου χρείαν, καὶ ἐκ τούτων τινὰ μετερχέσθωσαν, ἵνα, ὡν χρηζῶσι, διὰ τούτων ταῦτα πορίζωνται, καὶ ἐκ τοῦ ἀποστόλου χρῆσιν παράγουσιν, *Αἱ χεῖρές μου, εἰπόντος, ὑπῆρέτησαν ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς ὄσοι μετ' ἐμοῦ, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι γέγραπται.* Ταῦτα δὲ, φασὶ, λέγουμεν γίνεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσῶσῃ πόλει (37) διὰ τὴν πολυπλήθειαν τῶν ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ ταῖς ἔξω χώραις, ἐνθα ἑλλειψὶς ἀνθρώπων ἐστὶ, παραχωρεῖσθαι τὸ ἕνα ἐν δύο ἐκκλησίαις κατατάττεσθαι.

ecclesiarum ministerio clericum addici licere

ΑΡΙΣΤ. « Κληρικὸς ἐν δυοῖν ἐκκλησίαις τὸ λοιπὸν
« μὴ κατατάττεσθαι ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἔξω
« δὲ ταύτης παραχωρεῖσθαι διὰ τῶν ἀνθρώπων τῆ
« ἑλλειψίν. »

Οὐ δύναται τις δυοῖς κυριοῖς δουλεύειν· ἡ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἡ τοῦ ἐνός ἀρθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονησει. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ δι' ἀσχροκέρδειαν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων γινόμενα, ὡς ἀλλότρια Θεοῦ, τῆ σύνοδος αὕτη ἀποβάλλει· καὶ οὐ συγχωρεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα πᾶθος ἱερωμένων ἐστίν, ἐν δυοῖν ἐκκλησίαις ἕνα κληρικὸν κατατάττεσθαι, ἀλλὰ ἐν μιᾷ προσεδρεύειν ἐκκλησίᾳ. Εἰ δὲ οὐκ ἀρκεῖται πρὸς τὴν τοῦ βίου χρείαν τοῖς διδομένοις αὐτῷ, ἐπιτηδεύματα ἕτερον μετέρχεσθαι τὸν τοιοῦτον διορίζεται, καὶ ἐξ αὐτοῦ πορίζεσθαι τὰ χρεῖωδῆ τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ οὕτως ἐποίησε καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὡς αὐτὸς λέγει· *Ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς ὄσοι μετ' ἐμοῦ ὑπῆρέτησαν αἱ χεῖρές αὐταί.*

KANON 17.

« Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σωματικῆ ἀλλότρια

(37) *Ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσῶσῃ πόλει.* Codex Amerbachianus legiit, ἐν ταύτῃ μεγαλοπόλει καὶ βασιλευσῶσῃ, in hac magna urbe et imperiali.

ε εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως καὶ καταστάσεως. Α
 ε Τοὺς οὖν ἑαυτοὺς κοσμοῦντας ἐπισκόπους ἢ
 ε κληρικούς· δι' ἐσθίων λαμπρῶν καὶ προφανῶν,
 ε τούτους διορθοῦσθαι χρή· εἰ δὲ ἐπιμένοντες,
 ε ἐπιτιμίῃ παραδίδουσαι· ὡσαύτως καὶ τοὺς τὰ
 ε μύρα χριστομένους. Ἐπεὶ δὲ βίβλα πικρίας ἀνω
 ε φύουσα μίαισμα γέγονε τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ,
 ε ἢ τῶν Χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις, καὶ οἱ ταύ-
 ε τῃν δεξάμενοι, οὐ μόνον τὰς εἰκονικὰς ἀναζω-
 ε γραφήσεις ἐδεδούσαντο, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν εὐλά-
 ε θειαν ἀπέσαντο, τοὺς σεμνῶς καὶ εὐσεβῶς
 ε βιοῦντας προσοχθίζοντες· καὶ πεπλήρωται ἐπ'
 ε αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον· ε Βδέλυγμα ἀμαρτωλῶν
 ε Θεοσέβεια. εἰ εὐρεθῶσι τοῖνον τινὲς ἐγγελώντες
 ε τοῖς τῆν εὐτελῆ καὶ σεμνὴν ἀμφιάσιν περικει-
 ε μένοις, δι' ἐπιτιμίου διορθοῦσθωσαν. Ἐκ γὰρ Β
 ε τῶν ἀνωθεν χρόνων πᾶς ἱερατικῆς ἀνὴρ μετὰ
 ε μετρίας καὶ σεμνῆς ἀμφιάσεως ἐπολιτεύετο.
 ε Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρεῖαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν
 ε παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν,
 ε ὡς ὁ μέγας Ἐφῆ Βασίλειος, Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ σφρι-
 ε κῶν ὑφασμάτων πεποικιλμένην ἐσθῆτα ἐνεδέ-
 ε δυτό· τις, οὐδὲ προστεθείσαν ἑτερόχροα ἐπιβλή-
 ε ματα ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων. Ἦκουσαν
 ε γὰρ ἰεκ τῆς θεοφθόγου γλώσσης, ὅτι Οἱ τὰ
 ε μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασι-
 ε λεων εἰσίν. »

ΒΑΣΣ. Τῶν Εἰκονομάχων μεταβαλόντων πᾶσαν
 ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ εὐλάβειαν πρὸς ἀκα-
 ταστασίαν καὶ ἀνευλάβειαν, ὡς τῶν αὐτοῖς προσ-
 ε ερχομένων κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων ἀνευλαβῶς καὶ
 ε ἀδιαφόρως ἐκχωρηθέντων πολιτεύεσθαι, ἵνα τοῖς
 ε θελήμασιν αὐτῶν ὑπέκωσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς
 ε ἱερατικῆς ἐνδυμενίας πρὸς τὸ βλακικώτερον μετα-
 ε σθηθείσης καὶ κοσμιώτερον· διωρισάντο οἱ Πατέρες
 ε ἐπιτιμᾶσθαι τοὺς καλλωπιζόντας ἑαυτοὺς διὰ ἐνδυ-
 ε μενίας λαμπρᾶς, καὶ μὴ διορθομένους μετὰ παρα-
 ε γελαν· ὡσαύτως κολάζεσθαι καὶ τοὺς τὰ μύρα χρι-
 ε στομένους. Ἐπεὶ δὲ οἱ αὐτοὶ αἰρετικοὶ πρὸς τούτοις
 ε κατεγέλων τῶν βιοῦντων μετὰ σεμνότητος καὶ εὐ-
 ε λαβείας, καὶ ἐνδύμασι χρωμένων εὐτελεστέροις διὰ
 ε ταπεινώσιν· ὤρισαν οἱ θεῖοι Πατέρες τοῦς τοιοῦτόν
 ε τι ποιοῦντας δι' ἐπιτιμίων διορθοῦσθαι· Ὅτι, φασίν,
 ε οἱ ἱερεῖς ἀείποτε μετὰ μετρίας καὶ σεμνῆς διαγ-
 ε γῆς ἐπολιτεύοντο (καὶ τὸν μὴ διὰ χρεῖαν τοῦ σώμα-
 ε τος λαμπρότερον ἱματισμὸν περπερείαν, ἦγουν
 ε βλακείαν, ὠνόμαζεν ὁ μέγας Βασίλειος), ἀλλ' οὐδὲ
 ε ἐσθῆτα σφρικὴν, ἦγουν μεταξάτην (σφῆρες γὰρ οἱ
 ε σκώληκες), ἐνεδεδυντο ἱερατικοὶ ἄνδρες, οὔτε τινὰ
 ε ἑτερόχροα ἐπιβλήματα προσετίθεισαν ἐν τοῖς ἄκροις
 ε τῶν ἱματίων αὐτῶν, ἦγουν μαργέλια· καὶ ἐφεξῆς
 ε ἐπιφέρουσι τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν. Ἀνάγνωθι καὶ
 ε τὸν κζ' κανόνα τῆς ε' συνόδου. Αἰτιωμένων δὲ
 ε τῶν λαμπρειμονούντων κληρικῶν διὰ ἱματίων λεγο-
 ε μένων ἑξαμίτων ἐχόντων οὐ μόνον ἑτερόχροα ἀντί-
 ε πινα, ἀλλὰ καὶ χρυσόπαστα, πρὸς δὲ καὶ γράμματα
 ε πολυτελῆ χρυσᾶ. εἰπόν τινες τὸν κανόνα ἐκφωνηθῆ-
 ε ναι διὰ τὴν τότε οὖσαν ἀταξίαν εἰς τὰς ἐκκλησίας,

» Matth. xi, 8.

PATROL. GR. CXXXVII.

ε dotali ordine et statu alienus. Episcopus ergo
 ε vel clericos, qui se splendidis et insignibus
 ε vestibus exornant, se corrigere oportet; sin
 ε autem permaneant, pœnis coerceri: similiter
 ε et eos, qui sunt unguentis delibuti. Quoniam
 ε autem radix acerbitalis sursum pullulans,
 ε Catholicæ Ecclesiæ fuit inquinamentum, Chri-
 ε stianos scilicet accusantium hæresis; et qui
 ε eam susceperunt, non solum imaginum pictu-
 ε ras aversati sunt, sed omnem etiam pietatem
 ε ac religionem extruserunt, eos, qui pie et ho-
 ε neste vivunt, odio habentes; et in iis imple-
 ε tum fuit quod scriptum est: Abominatio pec-
 ε catori religio et verus Dei cultus. Si inventi
 ε itaque fuerint nonnulli eos irridentes, qui vi-
 ε lem et modestum amictum induti sunt, pœna
 ε corrigantur. A superioribus enim usque tem-
 ε poribus omnis vir saceratus cum moderato
 ε et honesto indumento versabatur. Quidquid
 ε enim, non propter usum, ostentatorium orna-
 ε tum assumitur, in luxus reprehensionem in-
 ε currit, ut ait magnus Basilius. Sed nec ex
 ε sericis texturis variatum quis vestimentum
 ε habebat: neque in vestimentorum simbriis
 ε adjecta erant alieni coloris additamenta. Ex
 ε divina enim lingua audierunt quod, « Qui
 ε mollibus vestiuntur, in ædibus regum sunt. »

ΒΑΣΣ. Cum Iconomachi omnem ecclesiasticam
 ε constitutionem et pietatem in confusionem et im-
 ε pietatem mutassent, utpote clericis et episcopis,
 ε qui ad eos accedebant, impie et temere vitam in-
 ε stituere permissis, ut eorum voluntati obsequen-
 ε rentur; et ideo sacerdotale quoque indumentum
 ε ad id quod plus habet luxus et ornatus mutatum
 ε esset: statuerunt divini Patres, eos puniri qui se
 ε splendida veste exornant, et post denuntiationem
 ε non corriguntur, et similiter puniri eos qui un-
 ε guentis delibuti sunt. Quoniam autem hi præterea
 ε hæretici irridebant eos, qui pie et honeste vive-
 ε bant, et villioribus utebantur vestibus propter hu-
 ε militatem: statuerunt sancti Patres eos, qui tale
 ε quid faciunt, per pœnas corrigi. Sacerdotes enim,
 ε inquit, semper olim modeste et honeste vitam
 ε inSTITUTEbant (et splendidiorem vestem, quæ non
 ε propter usum corporis sumitur, ostentationem sive
 ε luxum magnus vocavit Basilius), sed neque serica
 ε veste, metaxata scilicet (seres enim vermes sunt)
 ε induebantur viri sacerdotales, neque alia diversi
 ε coloris additamenta vestium ipsarum simbriis ad-
 ε jiciebant, scilicet limbos; et deinde dictum evan-
 ε gelicum adjiciunt, Lege et canonem 27, synodi
 ε sextæ. Cum autem accusarentur quidem clerici
 ε splendide induti, qui vestes samittos dictas gesta-
 ε bant, quæ non solum diversi coloris autepannax
 ε seu simbrias habebant, sed etiam auro intextæ,
 ε præterea autem, et sumptuosas aureas litteras;
 ε dicebant quidam, editum esse canonem propter
 ε eam quæ tunc erat in ecclesiis, rerum confusio-

nem, et multam clericorum a pietate alienationem; hodie autem non habere locum canonem, quandoquidem Dei gratia absoluta est ecclesiastica constitutio et pietas, et ad Dei honorem clerici cum vestibus splendidioribus versantur: audiverunt autem se non recte dicere. Est enim canon universalis; et quæ in eo scripta sunt debent in sæcula sæculorum observari et vim suam obtinere: qui vero præter eum vitam instituunt, recte puniuntur, nisi corrigantur.

319 ZONAR. De hominum qui sacro ordini adscripti sunt indumentis, synodi quoque sextæ canone 27 decernitur: sed cum ritus ecclesiasticos iconomachi perturbassent, idcirco de eadem hæc quoque synodus decreto cavendum existimavit. Si quis ergo episcopus aut clericus pretiosam vestem ad ornatum cultumque corporis adhibuerit, aut unguento delibutus fuerit, primum admoneri hominem, tum, si persistit, pœnis quoque in eum animadverti jubet. Quoniam vero, inquit, Christiano-accusatorum hæresis, quique illa tenebantur, non modo sacris imaginibus bellum indixere, sed totius quoque religiose modestiæ prorsus oblitus, eos, quorum moribus ac vitæ gravitas inesset, oderant et adversabantur: si demisso ac modesto ornatu indutos homines irridere deprehensi fuerint, correctionis ergo puniendos esse decernit. Nam vel a prima antiquitate Deo sacrati homines in omni victu cultuque moderati et graves, inquit synodus, exstiterunt. Deinde magni quoque Basilii, quid *περπερελα* sit explicantis, testimonium adducit. Quotiescunque enim quidpiam, non ad usum, sed ad ornatum tantummodo ac elegantiam adhibeas, in vitium, inquit, quod *περπερελα* dicitur, incurras. Neque vero vestibus ex metaxa variegatis (sunt autem illæ sericæ, a seribus quippe metaxa conficitur, seres porro vermes quidam dicuntur) qui in sacrum ordinem cooptati fuerant, inquit synodus, antiquis temporibus utebantur; neque illis colorati rapani additamenta indumentorum simbriis assuere mos erat. Quæ mox

ARIST. « Episcopi vel clerici splendidis se induentes vestibus, vel unguentis delibuti, corrigantur. Persistentes autem puniantur. » *Perspicuus.*

CANON XVII.

« Quidam monachi, suis monasteriis relictis, ut qui imperare desiderant, et parere recusent, oratoria ædificare aggrediuntur, cum ea non habeant quæ ad perfectionem pertinent. Si quis igitur hoc facere aggressus fuerit, prohibeatur ab ejus loci episcopo: si habeat autem quæ ad perfectionem sufficiunt, ab ipso delibata ad finem deducantur. Idem autem servetur in laicis et clericis. »

BALS. Rursus quoque sancti Patres, cum omnino non ferrent gloriæ cupiditatem inter eos versari,

Guill. Beveregii notæ.

(38) Τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου. Codex Ambraciaus legit, κατὰ χώραν. Ut et mox sic ἔχει:

Α καὶ τὴν πολλὴν ἀνευλάβειαν τῶν κληρικῶν, σήμερον τε μὴ ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος, ὅτε θεοῦ χάριτι πᾶσα ἐστίν, ἐκκλησιαστικὴ κατὰστασις καὶ εὐλάβεια, καὶ πρὸς τιμὴν Θεοῦ οἱ κληρικοὶ μετὰ ἱματίων λαμπροτέρων πολιτεύονται. Ἦκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν. Καθολικὸς γάρ ἐστιν ὁ κανὼν, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰῶνων τὰ ἐν αὐτῷ κρατεῖν καὶ ἐνεργεῖν ὀφείλουσιν· οἱ δὲ παρὰ τοῦτον πολιτευόμενοι καλῶς ἐπιτιμηθῆσονται, εἰ μὴ διορθωθῶσιν.

ZONAR. Καὶ ὁ εἰκοστὸς ἔβδομος κανὼν τῆς ἑκτης συνόδου περὶ ἀμφιάσεως ἱερατικῆς διατάσσεται· ἀλλὰ τῶν εἰκονομάχων συγχέαντων τὰ ἔθνη τὰ ἐκκλησιαστικὰ, ἤλθε καὶ ἡ παρούσα σύνοδος εἰς τὴν περὶ τοῦτου θερμοθεσίαν. Καὶ κελεύει τοὺς ἑαυτοὺς καλλωπίζοντας διὰ λαμπρῶν ἱματίων ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς διορθοῦσθαι, ἢ ἐπιμένοντας ἐπιτιμᾶσθαι, ὁμοίως καὶ τοὺς τὰ μύρα χρισίμενους. Ἐπεὶ δὲ φησὶν, ἢ τῶν Χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις, καὶ οἱ ταύτην δεξάμενοι, καὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἐδεδούξαντο, ἀπόσαντο δὲ καὶ πᾶσαν εὐλάβειαν, μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τοὺς σεμνῶς βιοῦντας· εἰ εὐρεθῶσιν ἐγγελωτῶντες τοὺς εὐτελεῖ καὶ σεμνὰ ἐνδεδυμένους, ἐπιτιμᾶσθωσαν, ἢ να διορθωθῶσιν. Ἐκ γὰρ τῶν ἀρχαίων χρόνων, φησὶν ἡ σύνοδος, οἱ ἱερατικοὶ ἄνδρες μετριῶς καὶ σεμνῶς ἐπολιτεύοντο. Ἔτα καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον εἰς μαρτυρίαν παραίγει, ἐρμηνεύοντα τί ἐστὶ περπερελα· ὅς φησιν ἵνα πᾶν, ὃ μὴ διὰ χρεῖαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερελας ἔχει κατηγορίαν. Οὕτως δὲ ἐκ μετᾶξης ἐσθῆτας πεποικίμενας (αὗται γὰρ αἱ σῆρικαι, ὡς διὰ σερῶν γινόμεναι· σῆρες γὰρ οἱ σκώληκες λέγονται) οἱ ἱερατικοὶ πάλαι ἐνεδίδυντο, λέγει ἡ σύνοδος· ὅτε τινὰ ἑτερόχροα ἐπιδήματα προσετίθεισαν ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ἱματίων αὐτῶν. Καὶ ἐξῆς ἐπιφέρει τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν.

(dicuntur) qui in sacrum ordinem cooptati fuerant evangelica sententia clauduntur.

ARIST. « Ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ, λαμπραῖς ἑαυτοὺς κοσμοῦντες ἐσθῆσιν, ἢ μύρα χρισίμενοι, διορθοῦσθωσαν· ἐπιμένοντες δὲ ἐπιτιμᾶσθωσαν. » *Σαφής.*

CANON 12.

« Τινὲς τῶν μοναχῶν καταλείποντες τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια, ἐφιέμενοι τοῦ ἄρχειν, καὶ τὸ ὑπερακούειν ἀπαναινώμενοι, ἐγχειροῦσι κτελεῖν εὐκτηρίους οἴκους, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν μὴ ἔχοντες. Εἰ τις οὖν τοῦτο ἐπιχειρήσει ποιεῖν, κωλύεσθω ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου (38)· εἰ δὲ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἔχει τὰ βεβουλευμένα αὐτῷ, εἰς πέρας ἀγέσθωσαν. Τὸ αὐτὸ δὲ φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν.

BALS. Καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι Πατέρες, μὴ ἀεχόμενοι ὅλως παρῆρησιάζεσθαι τὸ τῆς φιλοδοξίας πάθος

τὰ βεβουλευμένα, in Parisiensi editione legitur. ἔχει· καὶ τὰ βεβουλευμένα.

εις τοὺς πολιτευομένους κατὰ θεὸν, διωρίσαντο τοὺς καταλιμπάνοντας μοναχοὺς τὰ οἰκεία μοναστήρια διὰ φιλοδοξίαν ἢ ἀνοποταξίαν, καὶ ἔγγειροῦντας μὲν κτίζειν εὐκτηρίους οἴκους, μὴ ἔχοντας δὲ αὐτάρκειαν πρὸς ἀπαρτισμὸν, κωλύεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, ὡσπερ συγκροτεῖσθαι τοὺς ἔχοντας ἀνευθεῶς. Τὸ αὐτὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν. Σὺ δὲ εἰ θέλεις μαθεῖν πλατύτερον πῶς καὶ παρὰ τίνων κτίζονται τὰ μοναστήρια, ζητεῖ κε. α' τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ραγ' Ἰουστινιανίου νεαρᾶς, καὶ τὸ ὅλον α' κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ πρώτου συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡσαύτως καὶ τὸν α' κανὼνα τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης α' καὶ β' συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συστάσης, καὶ μάθης πάντα τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῶν μοναστηρίων. Τὸ μέντοι προκομισθὲν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, μὴ ἐξακουόμενον καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, ἐκλαβοῦ εἰς μόνους τοὺς μοναχοὺς. Τῆ δὲ κωλύεσθαι τοὺς κτίζοντας μοναστήρια, καὶ μὴ ἔχοντας ἀρκοῦσαν δαπάνην ἑαυτοὺς εἰς πάντα, ἦγον εἰς λαϊκοὺς, κληρικοὺς, ἐπισκόπους, μοναχοὺς καὶ λοιποὺς. Ἐρωτησὶ δὲ τις, Καὶ πῶς τὴν δαπάνην ἀπαιτηθήσεται ὁ θέλων κτίσθαι μοναστήριον; Ἄρα χρυσοῦ πολλά τινα τάλαντα ἢ μετρίου στατήρας; Ἀύσις. Οὐδὲν ἐξ ἀμφοῖν. Οὔτε γὰρ ἀναγκάζεται τις προσάγειν τῷ θεῷ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἄξιαν προσάγωγην, οὔτε μικροπρεποὺς χρυσοῦ κερμάτιον, μὴ ἀρκοῦν εἰς τὸ προθετο προφέρων εἰσκαυθῆσεται. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τριῶν μοναχῶν συνίσταται μοναστήριον, ἀναγκασθήσεται ὁ κτίσας μέλλων προσάγειν εἰ μὴ πλεονα, τῶς δὲ τὰ ἀρκούντα εἰς ἀπαρτισμὸν ναοῦ καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ καὶ τριῶν μοναχῶν. Φησὶ γὰρ ἡ ἰδ' νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου μετὰ τὸ προοίμιον ταῦτα· Φαμέν οὖν ὡς, ἐπεὶ τὸ θεῖον ἐπήγε στόμα· Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματι μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, χρῆναι τὸ ἐλάχιστον τρισὶν ἐπαρκεῖν τὸ μοναστηρίου κλήσιν ὑποδύμενον ἔργον, δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων, ὅσα τε πρὸς ἁγιστεῖαν καὶ δοξολογίαν ὀρώσιν, ὑπαρχούσης τῆς εὐπορίας. Τῷ μὲν οὖν πρὸς ἀνέρωσιν μοναστηρίου ἀκώλυτον ἔξονται τὴν ἐπιχειρήσιν, εἰς τοσοῦτον δεήσει τὸ ἐλάχιστον τὸ ἀφιέρωμα συντελεῖν. Ὅτι δὲ οἱ πλείστοι, πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιχειρήσιν ἑαυτοὺς ἐπιδίδόντες, ἐνίοτε ὀπίσω βουλή; ἀπολείπονται, προλαβόντες τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἐν ἀνθρώποις αὐτοῦ συναναστροφῆς ἐξαφανίζοντες, ἐκεῖνο ἡμῖν θαυμάζεται ὡς, διατυπώσεως προελθοῦσης, τὰ ἐν αὐτῇ διορισθέντα ἔσται τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ δὲ, ὅποια πολλὰ φέρει τὸ ἀδῶλον, πρὸ τῆς τῶν οἰκειῶν ἀναρπασθεῖ διατυπώσεως, παιδῶν μὲν ὑπόντων ἄχρι τριῶν, τεταρτον μέρος τῆς ὑπάρξεως οἰκείωσεται ἢ μονῆ· ἐπέκεινα δὲ τοῦ τρίτου ἀριθμοῦ προϊόντες τοῦ τῆς γονῆς πλήθους, συγκαταλέγεται τὸ μοναστήριον τοῖς παισὶ, καὶ τὰ ἴσα τούτων ἐκάστῳ λήψεται ἐκ πάσης περιουσίας, ἢ;

⁶⁶ Matth. xviii, 20.

A qui secundum Deum vivere constituent, statuerunt, ut monachi, qui propter gloriæ cupiditatem sua monasteria relinquunt, vel etiam propter inobedientiam, et oratoria quidem ædificare aggrediuntur, non habent autem quæ ad ejus perfectionem sufficient, prohibeantur ab illius regionis episcopo, ut qui ea constituere minus sufficient. Hoc ipsum autem etiam fieri in laicis et clericis decrevere. Si latius autem scire velis, quomodo et a quibus ædificantur monasteria, quære cap. 1, tit. 1, lib. iv Basilic. quæ quidem est pars 125 Justiniani Novellæ, et totum cap. 1, tit. 11, presentis operis, et quæ sunt in eo; similiter et can. 1 sanctæ et magnæ primæ et secundæ synodi quæ in templo Sanctorum Apostolorum congregata est: et disces B omnia quæ ad monasteriorum ædificationem pertinent. Quod autem a sanctis Patribus in proœmio dictum est, in laicis etiam et clericis non exauditum, de solis monachis accipe. Prohiberi autem eos, qui monasteria ædificant, et sumptum sufficientem non habent, ad omnes scilicet laicos, clericos, episcopos, monachos et reliquos extende. Rogaverit autem quispiam, Et quantus sumptus ab eo exigetur, qui velit monasterium extruere? Multane auri talenta, an siateres aliquot? Solutio. Neutrum. Non enim cogetur quispiam magnificam et magni pretii Deo offerre oblationem, nec minutula aliquot auri numismata, ad ea quæ proposuit non sufficientiam asserens exauditur. Sed quia monasterium a tribus ad minimum monachis constituitur, cogetur, qui vult ædificare, afferre **320** si non plura, ea quidem certe quæ sufficient ad templi perfectionem, suamque et trium monachorum habitationem et provisionem. Dicit enim 14 imperatoris domini Leonis Philosophi Novella post proœmium hæc: Dicimus itaque quod quoniam divino ore dictum est, *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum*⁶⁶, oportet tribus ad minimum sufficere opus, quod monasterii subit appellationem, et aliorum scilicet pretiosorum instrumentorum, quæ ad ceremonias Dei que cultum et nominis celebrationem pertinent, non desse facultatem. Eum ergo, qui monasterium consecrare velit aggredi citra prohibitionem, eo usque ad minimum oportebit ad ejus consecrationem impendere. Quoniam autem plurimi, qui se tali rei aggrediundæ dedidero, nunquam postea consilio frustrantur, inorte præveniente, et eorum inter homines conversationem tollente, illud a nobis decernitur; quod si testamentum præcesserit, quæ in eo disposita sunt, erunt Ecclesiæ: sin autem ejusmodi multa rerum afferet incertitudo, ante factum de rebus suis testamentum e medio sublatus fuerit, si sint quidem tres liberi, quartam bonorum partem sibi vindicabit monasterium: sin autem ultra tertium numerum proles processerit multitudo, monasterium una cum liberis numerabitur, et

unusquisque eorum æqualem partem accipiet universarum facultatum, quas defuncti debita non attingunt. Si autem liberos non habeat qui vita excessit, sed relictis parentibus decesserit, iis quæ habet bifariam divisit, altera quidem pars parentibus, altera vero monasterio tradetur. Si autem hæredibus ascendentibus destitutus fuerit, eos autem, qui per transversalem lineam eum attingunt, clerus admiserit: ipsi quidem, quicumque fuerint, tertiam partem possidebunt, duæ autem partes Ecclesiæ accedent. Et hæc quidem de iis qui monasteria ædificant. *Interrogatio* ; Si quis autem domum oratoriam, non monasterium, ædificare voluerit, tantamne ut afferat impensam, alio postulabitur? *Solutio* : Nequaquam. Hæc enim de solis monasteriis lata sunt. Qui est ergo ædificaturus offerre cogetur quod satis est, ex episcopi examinatione. His ergo ita se habentibus, in urbium quidem regina ab eo, qui stans temporibus est chartophylax, crucis fixio extra urbem alicui, templum excitare volenti non datur, nisi juxta prinum canonem primæ et secundæ synodi in scriptis deposnerit, se omnia attulisse quæ ad ejus perfectionem pertinent, ut superius dictum est, et ea minutatim confirmaverit in ecclesiastico codice. In externis autem regionibus, ut mihi quidem videtur, nihil ejusmodi subtilitate disquiritur; sed licet omni volenti absque ulla molestia oratoria ædificare. Quin et hic etiam multi absque scientia episcopi multa audent ejusmodi. Quia autem solius templi sumptus inveniunt canon; sumptus autem nomine, omnia quæ sunt monasterio utilia et iis, qui in ipso exercentur, comprehenduntur: debes tu sumptum quoque sic accipere.

ZONAR. A monachis monasteria ædificari ne liceat, hic canon decernit: ab imperandi siquidem studio parendique impatientia homines in id consilium impelli dicit. Cum enim illos, inquit, obedientiæ tedium cepit, ædificationem moliantur. Mox cum ad perficiendum facultates non suppetant, opera inchoata relinquunt. Id ne fiat, episcopi studio curari jubet. Quod si cui tantum suppetat in sumptum, quantum operi absolvendo satis esse possit, ab eo cogiata perfici nihil velat. Eandem porro constitutionem ad clericos et ad laicos pariter extendi placet.

ARIST. « Qui monasterium extruere vult, si hæc beat quidem quibus perficiat, opus aggredietur, et ad finem istud perducatur. Sin minus, a loci episcopo prohibeatur. Idem et de laicis et monachis valet. »

321 CANON XVIII.

« Sine offensione este etiam iis qui extra sunt », inquit divinus Apostolus: mulieres autem in

« I Cor. x, 32.

(39) Σταυροπήγιον. Vide Suicerum sub voce.

A οὐχ ἄπταται χρέα τοῦ τεθνηκότος. Ἄπαιδος δὲ ὑπάρχοντος τοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος, ἐπὶ γονεῦσι δὲ λιπόντος, διχῆ τῶν προσόντων διαιρουμένων, ἡ μὲν γονεῦσι, ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα τῷ μοναστηρίῳ παρασχεθήσεται. Εἰ δ' ἔρημος εἴη κληρονόμων ἀνιόντων, τοὺς ἐκ πλαγίου δὲ εἰσιόντας ὁ κληρὸς προσέεται· αὐτοὶ μὲν, ὅσοι ἂν καὶ ὡπὶ, τὸ τρίτον μέρος διανεμήσονται, τὸ δὲ μοῖρον δὲ προχωρήσει τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοὺς κτίζοντας μοναστήρια. Ἐρώτησις. Εἰ δὲ τις εὐκτήριον οἶκον, οὐχὶ μοναστήριον, θελήσει κτίσαι, τοσαύτην δαπάνην προσαγαγεῖν ἀπαιτηθήσεται; Ἀύσις. Οὐδαμῶς. Περὶ γὰρ μοναστηρίων ταῦτα νενομοθέτηται. Ἀναγκασθήσεται οὖν ὁ κτίσαι μέλλων προσαγαγεῖν, κατὰ δοκιμασίον τοῦ ἐπισκόπου, τὸ ἀρκοῦν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐν μὲν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἄλλως σταυροπήγιον (39) παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς χαρτοφύλακος εὐδοχοῦται τινὶ ἔξω τῆς πόλεως ταύτης ἀνεγείραι θέλοντι ναὸν, εἰ μὴ κατὰ τὸν α' κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου κατὰ τῆς δι' ἐγγραφῆς προσενεγκεῖν πάντα τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν τούτου, ὡς εἰρηται, καὶ βεβαιώσῃ αὐτὰ κατὰ λεπτὸν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κώδικι· ἐν δὲ ταῖς ἔξω χώραις, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν τι τοιοῦτον ἀκριθολογεῖται· ἀλλὰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπιτελεῖται ἀπολυπραγμονήτως κτίζειν εὐκτήρια. Καὶ ἐν ταῦθα δὲ οἱ πλείους χωρὶς εἰδήσεως ἐπισκοπικῆς πολλὰ πολυμῶσι τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ μόνως δαπάνης τοῦ ναοῦ ἐμνήσθη ὁ κανὼν, τῷ ὀνόματι δὲ τῆς δαπάνης πάντα τὰ χρεώδη τῷ μοναστηρίῳ καὶ τοῖς ἀρκουμένοις ἐν αὐτῷ συμπιριλαμβάνονται, ὀφείλεις καὶ σὺ οὕτως ἐκλαβῆσθαι τὴν δαπάνην.

ZONAR. Κωλύει ὁ κανὼν τὸ παρὰ μοναχῶν κτίζεσθαι μοναστήρια, φιλαρχίας λέγων εἶναι τοῦτο καὶ ἀνοποταξία. Ἄπαιδινοί μὲν γὰρ, φησί, τοῦτο ἐστὶν ἀρνούμενοι τὴν ὑπακοήν, ἐπιχειροῦσι κτίζειν. Καὶ μὴ εὐποροῦντες ἀπαρτίσαι αὐτὰ καταμπεπανοῦσιν ἀτελεῖ. Τοῦτο κωλύεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὀρίζει. Εἰ δὲ ἔχει ἀρκοῦσαν δαπάνην, εἰς τὸ ποιῆσαι τέλειον ἔργον, ὃ ἐβουλεύσατο γίνεσθαι. Τὸ αὐτὸ δὲ διορίζεται κρατεῖν καὶ ἐπὶ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

ARIST. « Ὁ βουλόμενος κτίσαι μοναστήριον, εἰ μὲν ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν, ἀρχέσθω τοῦ ἔργου, καὶ εἰς πέρας ἀγέσθω τοῦτο· εἰ δὲ μὴ, κωλύεσθω παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τοῦτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ λαϊκῶν καὶ μοναχῶν. »

KANON III'.

« Ἀπόστολοι γίνεσθε καὶ τοῖς; ἔξωθεν, φησὶν ὁ θεός; Ἀπόστολος· τὸ δὲ γυναίκα ἐνδαιτῶν.

ε σθαι ἐν ἐπισκοπεῖσι ἢ μοναστηρίοις παντὸς Α
 ε προσκόμματος αἰτιον. Εἰ τις οὖν δούλην ἢ
 ε ἐλευθέραν ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν κτώμενος φωρα-
 ε θεῖη, ἢ ἐν μοναστηρίῳ πρὸς ἐγγείρησιν δια-
 ε κοιλίας τινος, ἐπιτιμᾶσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαι-
 ε ρεῖσθω. Εἰ δὲ καὶ τύχοι ἐν προαστείοις γυναῖ-
 ε κας εἶναι, καὶ θελήσῃ ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος
 ε πορεύειν ἐν τοῖς ἐκείσε ποιήσασθαι, παρόντος
 ε ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου, μηδ' ὅλως ἐγγείρησιν
 ε διακονίας ποιεῖσθαι κατ' ἐκείνων τὴν κειρὸν
 ε γυνῆ, ἀλλ' ἰδιαζέτω ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἕως ἂν
 ε τὴν ἐπαναχώρησιν ποιήσῃται ὁ ἐπίσκοπος, διὰ
 ε τὸ ἀνεπιληπτον. »

ΒΑΣ. Μαθόντες, ὡς ἔοικεν, οἱ ἅγιοι Πατέρες
 ὅτι εἰς ἐπισκοπεῖα καὶ εἰς μοναστήρια διάγουσι
 γυναῖκες, εἶπον ὡς, ἐπεὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦ-
 λος· πρὸς Κορινθίους ἐπιστέλλων διωρίσατο ἀπρο-
 κότους εἶναι ἡμᾶς, μὴ μόνοις τοῖς ἐντὸς, ἀλλὰ
 καὶ τοῖς ἔξωθεν, ἦγουν μὴ μόνοις τοῖς πιστοῖς, ἀλλὰ
 καὶ τοῖς ἀπίστοις· τὸ δὲ συνδιαγεῖν μετὰ γυναικῶν
 ἐπισκόπους ἢ ἡγουμένους ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἐν ἐπι-
 σκοπεῖν παντὸς ἐστὶ προσκόμματος αἰτιον, καὶ
 λοιδορία οὐ βυχοῦσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατατά-
 σεως· ὀφείλουσιν ἐπιτιμᾶσθαι οἱ τοιοῦτόν τι ποιή-
 σοντες, ἐπιμένοντες δὲ καθαιρεῖσθαι. Ὡς δὲ τινος
 εἰπόντος ἀδιάκριτον εἶναι τὸ κολάζεσθαι τούτους,
 ὁπωσδήποτε μετὰ γυναικῶν συνδιακτώμενους (συμ-
 βαίνει γὰρ τίνα ἐξ αὐτῶν κατὰ πάροδον καταλύσαι
 εἰς προαστεῖον τι γυναῖκα ἔχον, καὶ οὐ δύναται ὁ
 ἐπίσκοπος τὴν μετὰ τούτων διαγωγὴν ἀποπέμψα-
 σθαι), ὤρισαν, εἰ συμβῆ τοῦτο, μηδ' ὅλως ὄρνυτος τοῦ
 ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἡγουμένου διακοῦν ἐκ τῆς γυναικας,
 ἀλλ' ἐν τόπῳ ἑτέρῳ ταύτας ἀναχωρεῖν καὶ ἡσυχάζ-
 ζειν ἕστ' ἂν οὗτοι ἀποχωρήσωσι· τὴν δὲ τούτων
 διακονίαν γίνεσθαι πάντως παρὰ ἀνδρῶν. Οὕτω γὰρ
 τὸ ἀνεπιληπτον ἦτο ἀσκανδάλιστον ἐπ' αὐτοῖς συν-
 τηρηθεῖη. Ἄρα δὲ, ἐὰν ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐν ἐπι-
 σκοπεῖν ἢ μοναστηρίῳ μὴ συνδιαγωῖ μετὰ γυναι-
 κῶν, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ κατοικίᾳ, συγγνωμότηθῃσονται;
 Λύσις. Οἱ μὲν κανόνες, καθὼς πολλάκις εἶπομεν,
 καὶ τὸ νῆ κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ βιβλίου τῶν
 Βασιλικῶν ἀπαγορεύουσιν ἱερωμένον τινὰ μετὰ
 ὑπέκτου γυναικὸς συνδιαγεῖν, ἀνευ μητρὸς, θυγα-
 τρὸς, ἀδελφῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνυπόπτων προσώ-
 πων· τὸ δὲ νῆ κεφ. αὐτοῦ, μέρος ὄν τῆς ρλζ
 Ἰουστινιανέου νεαρᾶς, λέγει ταῦτα ῥητικῶς· Ἐπί-
 σκοπον δὲ μηδεμίαν παντελῶς γυναῖκα ἔχειν ἢ μετὰ
 αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν· εἰ δὲ ἀποδειχθεῖ τούτο,
 τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. Εἰ γοῦν ὁ ἀπλῶς συν-
 οικῶν ἐπίσκοπος μετὰ γυναικὸς οἰασθήτινος καθαι-
 ρεῖται, πολλῷ πλείον ὁ ἐν ἐπισκοπεῖν τοιοῦτόν
 τι ποιήσας ἀπενεύθεν καθαιρεθήσεται, ὡς ἐμοὶ
 δοκεῖ, διὰ τὸ τῆς νεαρᾶς ἀδιάστικτον. Τὸ μέντοι ιε'
 κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου κωλύει οὐ μόνον
 τὸ καταμεῖναι γυναῖκα ἐν μοναστηρίῳ ἀνδρῶν, ἢ τὸ
 ἀνάπλιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλως εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ χάριν
 οἰσθήτινος ὑποθέσεως. Σημείωσαι οὖν τὴν κανόνα
 λέγοντα ὅτι οὐδὲ δούλη οὐδὲ ἐλευθέρη ὀφείλει συν-
 διαγεῖν μετὰ ἐπισκόπου ἢ ἡγουμένου καθ' οἷο δ'·

ε episcopis vel monasteriis versari, est omnis
 ε offensionis causa. Si quis ergo ancillam vel
 ε liberam in episcopo possidere deprehensus
 ε fuerit, vel in monasterio, ad ministerium ali-
 ε quod obeundum, reprehendatur : sin autem
 ε perseveret, deponatur. Si vero etiam in sub-
 ε urbiis mulieres esse contigerit, et voluerit epi-
 ε scopus, vel monasterii præfectus illuc iter
 ε facere præsentī episcopo vel monasterii præ-
 ε fecto, mulier eo tempore nullo modo ministe-
 ε rium obeat ; sed alio in loco seorsum degat,
 ε donec recesserit episcopus ; ut omnis repre-
 ε hensionis occasio vitetur. »

BALS. Cum intellexissent, ut videtur, sancti
 Patres, quod in episcopis et monasteriis mulieres
 B versantur, dixerunt, quod quoniam magnus apo-
 stolus Paulus ad Corinthios scribens statuit, nos
 sine offensione esse debere, non solum iis qui
 intus, sed iis etiam qui extra sunt, scilicet non so-
 lum fidelibus, sed et infidelibus ; episcopos au-
 tem vel monasterii præfectos cum feminis ver-
 sari, in monasterio vel in episcopo, est omnis of-
 fensionis causa et non vitigare probum ecclesias-
 ticæ constitutionis ; debent, qui tale quid facturi
 sunt, puiri : sin autem perseverent, deponi. Per-
 inde autem ac si dixisset aliquis, a recto discer-
 nendi iudicio esse alienum, ut puniantur ii, qui
 quomodocunque cum mulieribus versantur (con-
 tingit enim ut aliquis eorum in transitu divertat
 in suburbano, in quo sunt mulierès, et non potest
 conversationem cum illis repudiare), statuerunt, si
 hoc contigerit, nullo modo vidente episcopo vel
 monasterii præfecto ministrare mulieres, sed eas
 in alium locum secedere, et in silentio degere, do-
 nec illi recesserint ; viros autem iis omnino mini-
 strare. Sic enim omnis reprehensionis sive scan-
 dali vitabitur occasio. Nunquid autem argumento
 a contrario sumpto, si in episcopo vel in mona-
 sterio cum mulieribus non conversentur, sed in
 aliis ædibus, eis venia dabitur ? *Solutio.* Canones
 quidem, ut sæpe diximus, et cap. 37, tit. 1. lib. in
 Basilic. prohibet, ne quis eorum qui sunt ex sa-
 cerdotali ordine cum suspecta muliere versetur,
 præterquam cum matre, sorore, filia et reli-
 quis personis de quibus nulla oriatur suspi-
 cio. 57 autem ejus caput, quod est pars 137
 Justiniani Novellæ, hæc dicit expresse : Episcopum
 autem nullam penitus habere feminam vel cum ea
 habitare permittimus : si hoc autem demonstra-
 tum fuerit, episcopatu ejiciatur. Si ergo, qui so-
 lummodo cum quacunque muliere cohabitavit epi-
 scopus deponitur : multo magis qui tale quid in
 episcopo fecerit, ideo deponetur, ut mihi videtur,
 quia Novella indistincte loquitur. Jam vero cap. 15,
 tit. 1, lib. iv, prohibet, non solum mulierem ma-
 nere in virorum monasterio, vel contra : sed
 etiam omnino in ipsum ingredi quacunque de
 causa. Nota ergo canonem qui dicit, quod neque
 ancilla neque libera debet cum episcopo vel mona-

sterii præfecto quavis ex causa una degere. Quæ autem de mulieribus quæ sunt in suburbanis dicta sunt, citra ullam curiosiorem investigationem assumentur de suburbanis quæ ad episcopium vel monasterium jure domini pertinent: si enim in publicis hospitiiis vel etiam in alienis suburbanis diverterint, difficile est, ut existimo, ea quæ in canone continentur observari.

ZONAR. Tertio quoque primæ, et quinto sextæ synodi canone, de iis, quæ domi habebantur, mulieribus definitum. Hic vero etiam canon in episcopio aut in virorum monasterio feminam commorari vetat, quique illas enjuscunque causæ obtentu in his locis habuerint, 322 pœnis in eos animadverti, ac nisi ejecerint, sacris initiatos deponi jubent. Sed neque in suburbanum, in quo ministeria per feminas exercentur, episcopum aut monasterii præfectum abire permittit; nisi illæ in alium locum, quoadusque episcopus præfectusve discesserit, transeat. Lege Ancyranæ quoque synodi canonem undevigesimum.

ARIST. « Non oportet feminas in episcopis aut in monasteriis commorari. Si qua igitur hoc ausa fuerit, reprehendatur; sin perstiterit, deponatur. Quinetiam ubicunque episcopus vel monasterii præfectus adfuerit, nulla mulier ministret, vel appareat; sed seorsum agat, donec recesserit. » Sine offensione oportet nos esse etiam iis qui extra sunt, secundum divinum Apostolum; et idcirco mulieres in episcopis aut virorum monasteriis habitare non oportet; sed eum qui ausus fuerit ancillam vel liberam ob aliquod ministerium in episcopio aut monasterio retinere, reprehendi jubent Patres. Eum autem, qui et post reprehensionem eas non abigit, sed in episcopio aut mansione adhuc etiam manere permittit, deponi statuunt. Si vero in episcopio vel monasterii suburbanis episcopus aut monasterii præfectus abierit, et contigerit mulieres ibidem esse, hæc ministerium non obciant quamdiu illi ibi sunt; sed alio in loco seorsum stent, donec recesserint illi, ut reprehensionis occasio evitetur.

CANON XIX.

« Tanta execrabilis avaritiæ labes ecclesiarum rectores invasit, ut nonnulli eorum virorum ac mulierum, qui pii ac religiosi dicuntur, Domini mandati oblitii, fallantur, et eos qui ad sacerdotalem ordinem et vitam monasticam accedunt, pecuniis admittant. Et quorum reprobum est principium, universum quoque rejiciendum est, ut ait magnus Basilius: nec Deo licet et mammonæ servire. Si quis ergo inventus fuerit hoc facere, episcopus quidem vel monasterii præfectus vel ex sacerdotali ordine, aut cesset, aut deponatur, ut vult canon Chalcedonensis sanctæ synodi: monasterii autem præfecta a monasterio extrudatur et alii monasterio tradatur ad subjectionem. Similiter et monasterii præfectus,

τινα λόγον. Τὰ μέντοι περὶ τῶν ἐν προαστείῳ οὐσῶν γυναικῶν εἰρημένα ἀπολυπραγμονήτως ἐκλήφθησονται εἰς προάστεια ἑσποτικῶς τῷ ἐπισκοπεῖν καὶ τῇ μονῇ διαφέροντα· εἰ γὰρ καταλύουσιν οὗτοι εἰς ξενοδοχεῖα ἢ εἰς ἀλλότρια προάστεια, θυγατέρες ἔστιν, ὡς νομίζω τὰ τοῦ κανόνος ἐνεργηθῆναι.

ZONAR. Καὶ ὁ τρίτος κανὼν τῆς πρώτης συνόδου, καὶ ὁ πέμπτος τῆς ἑκτῆς περὶ συνεισάκτων γυναικῶν διαλέγονται. Καὶ οὗτος δὲ ὁ κανὼν κωλύει τὸ ἐν ἐπισκοπεῖν ἢ ἐν ἀνδρῶν μονῇ διάγειν γυναῖκα, καὶ τὸν ἐν ἐπισκοπεῖν χάριν ὑποβιβάζει, τινος ἢ ἐν μοναστηρίῳ ἔχοντα γυναῖκας ἐπιτιμᾶσθαι κελεύει, καὶ εἰ μὴ ἐκβάλῃ αὐτάς, καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς ἱερωμένους. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν προαστείῳ, ἐνθα γυναῖκες εἰσιν ὑπηρετοῦσαι, ἀπίενα· βούλεται ἐπισκοπον ἢ ἡγούμενον, εἰ μὴ ἐκείναι ἐν ἐτέρῳ τόπῳ μεταστῶσιν, ἕως ἂν ἐκεῖθεν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ὑποχωρήσωσιν. Ἀνεγνωστῶν καὶ τὸν 19 κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.

ARIST. « Οὐ δεῖ γυναῖκας ἐνδοικεῖσθαι ἐπισκοπεῖν ἢ μοναστηρίοις· εἰ τις οὖν τοῦτο τολμήσει, ἐπιτιμᾶσθαι· εἰ δὲ ἐπιμένει, καθαιρεῖσθαι. Ἄλλὰ καὶ ἐνθα παραβάλλει ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος, μηδεμίαν γυνὴ διακονεῖτω, ἢ φαινέσθαι· ἀλλ' ἰδιαζέτω μέχρις ἀναχωρήσεως. »

Ἀπροσκόπους δεῖ ἡμᾶς γίνεσθαι καὶ τοὺς ἕξωθεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεῖ γυναῖκας οἰκεῖν ἐν ἐπισκοπεῖν ἢ ἀνδρῶν μοναστηρίοις· ἀλλὰ τὸν τολμήσαντα ἔχειν δούλην ἢ ἐλευθέρην ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διὰ τινὰ ὑπηρεσίαν ἐπιτιμᾶσθαι προστάτουσιν οἱ Πατέρες. Τὸν δὲ μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν μὴ διώκοντα ταύτας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἢ τῇ μονῇ καὶ εἰς ἐπιμένειν συγχωροῦντα, καθαιρεῖσθαι διορίζονται. Εἰ δὲ ἐν προαστείῳ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τοῦ μοναστηρίου ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος ἀπέλθῃ, καὶ τύχοιεν εἶναι ἐκείσε γυναῖκας· μὴ διακονεῖτωσαν αὐταί, μέχρις ἂν ἐνδημῶσιν οὗτοι ἐκείσε· ἀλλ' ἐν ἐτέρῳ τόπῳ ἰδιαζέτω; ἕστωσαν μέχρι τῆς αὐτῶν ἀναχωρήσεως διὰ τὸ ἀνεπιληπτον.

KANON 19.

« Τοσοῦτον κατενεμήθη τῆς φιλαργυρίας τὸ μῦθος εἰς τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, ὥστε καὶ τινες τῶν λεγομένων εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπιλαθόμενοι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἐξαπατηθῆναι, καὶ διὰ γρυσιῦ τὰς εἰσοχὰς τῶν προσερχομένων τῷ ἱερατικῷ τάγματι καὶ τῷ μονῆρε; βίῳ ποιεῖσθαι. Καὶ γίνεται ὧν ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος καὶ τὸ δλον ἀπέβλητον, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· οὐδὲ γὰρ Θεῶ καὶ μωμῶν δουλεύειν ἔξεστιν. Εἰ τις οὖν εὐρεθῇ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἔστιν ἢ ἡγούμενος ἢ τις τοῦ ἱερατικοῦ, ἢ πωτάσθω ἢ καθαιρεῖσθω, κατὰ τὸν δευτέρον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου· εἰ δὲ ἡγούμενός, ἐκδιωχθήτω τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδοθήτω ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ πρὸς ὑποταγήν. Ὅσαύτως καὶ

• ἡγούμενος μὴ ἔχων χειροτονίαν πρεσβυτέρου. Α
 • Ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ γονέων παραδομένων δίκην
 • προικῶν τοῖς τέκνοις, ἢ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν
 • πραγμάτων προσαγομένων, ὁμολογούντων τῶν
 • προσαγόντων ταῦτα εἶναι ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ·
 • ὠρίσαμεν, κἄν τε μείνη, κἄν τε ἐξέλθῃ, μέ-
 • νειν αὐτὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὴν ὑπό-
 • σχεσιν αὐτοῦ· εἰ μὴ εἴη αἰτία τοῦ προσετώ-
 • τος (40). »

BALS. Ἐν τῷ ε' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου ὠρίσθησαν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων διάφορα τινα χάριν τῆς διαδόσεως χρημάτων κατατασσόμενων ἢ χειροτονουμένων ἐν κλήρῳ οἰοδῆσθαι. Ἀκολούθως οὖν αὐτῷ καὶ ὁ παρῶν κανὼν, ὀνειδίζων τοὺς ἐπι- σκόπους καὶ καθηγούμενους, τοὺς διὰ φιλαργυρίαν δεχομένους τινὰς μετὰ προσενέξεως χρημάτων (οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ ἡγίστεροι καὶ οἷον ὀδηγοὶ τοῦ λαοῦ), διορίζεται μὴ συναριθμεῖσθαι τινα ἐν ἀδελ- φότητι μονῆ, ἢ ἐν κλήρῳ ναοῦ διὰ δόσεως χρημά- των· τοὺς δὲ τούτους δεχομένους, ἐπισκόπους μὲν δυνατας καὶ ἡγούμενους· ἱερωμένους, ἢ παύεσθαι μετὰ παραγγελίαν ἢ καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ μονάζουσαι ἢ ἡγούμεναι ἀνέροι, ἐκδιώκεσθαι ἀπὸ τοῦ μοναστη- ρίου, καὶ παραδίδοσθαι ἐν ἐτέρῃ μονῇ ἢ ὑποτα- κτικούς εἶναι. Τὰ μέντοι παρὰ τινων προσφερόμενα τῷ Θεῷ αὐτοπροαιρέτως, καὶ ἀπὸ γονέων αὐτοῖς διαφέροντα, ἢ καὶ ἀλλαχόθεν ποθὲν, ἀναφαίρετα εἶναι τῇ μονῇ, κἄν τε μείνη· ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἀφιερῶσας ταῦτα, κἄν τε ἐξέλθῃ· εἰ μὴ πῶ αἴτιος τῆς ἐξελείψεως ὁ καθηγούμενος γένηται. Εἰπον οὖν τινες ὡς ταῦτα πάντα κατὰ τὸ ἀναμφίβο- λον ἔξρουσι χώραν εἰς τὰ κοινοβιακά μοναστήρια, εἰς δὲ τὰ κελλιωτικά οὐκ ἐνεργήσουσι, διὰ τὸ σιτηρέσια ἔξουεῖσθαι τοὺς ἀδελφούς, μὴ μέντοι γε καὶ δίκαιον ἀποκάρσεως ἢ κληρώσεως. Ἦκουσαν δὲ ἐπι- πᾶσι καὶ εἰς πάντας τοὺς μοναχοὺς τὸν κανόνα ἐξ- ακούεσθαι, διὰ τὸ μὴ διαφορὰν εἶναι μοναχῶν καὶ μοναστηρίων ἀπὸ τῶν κανόνων. Ἐρώτησε δὲ τις, ὡς τοῦ ε' κανόνος διοριζομένου ἀπεντεῦθεν καθαι- ρεῖσθαι τὸν οὕτως χειροτονήσαντα, πῶς ὁ παρῶν κα- νὼν διορίζεται ἢ παύεσθαι, ἢ καθαιρεῖσθαι τὸν διὰ δόσεως χρημάτων δεχόμενον οἰοδῆσθαι κληρικὸν ἢ μοναχόν; Λύσις. Ὅτε μὲν χειροτονία οἰαδῆτις γένη- ται μετὰ δόσεως χρημάτων, κατὰ τὸν ε' κανόνα, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθῆσεται ὁ χειροτονήσας· ὅτε δὲ μόνῃ δοχῇ προσώπου γένηται εἶτε ἐν κλήρῳ εἶτε ἐν μοναστηρίῳ διὰ χρημάτων, ἄλλως οὐ καθαιρεθῆσ- ται ὁ τὸ κακὸν ποιήσας, εἰ μὴ μετὰ ἐπιφώνησιν ἐμ- μένει ἐπὶ τῷ κακῷ· ὅτι καὶ οἱ κανόνες διάφοροι εἰσιν. Ὁ μὲν γὰρ περὶ χειροτονίας ἀθέσμου διδά- σκει· ὁ δὲ περὶ δοχῆς παραλόγου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν χειροτονησάντων ἢ δεξαμένων τινὰς παρὰ τὴν τῶν κανόνων περιλήψιν διὰ δόσεως χρημάτων·

Guill. Beveregii notæ.

(40) *Ei μὴ εἴη αἰτία τοῦ προσετώτος.* In codice nostro Bodleiano post hæc verba additur, Σημεῖω-σαι τὸν παρόντα κανόνα διὰ τοὺς διδόντας τὰς λεγο- μένας ἀποταγὰς, ἢ πωλούντας, ἢ ἀγοράζοντας ἀδελ- φάτα, καὶ διὰ τοὺς εἰσαγομένους εἰς τὰ μοναστήρια μετὰ δόσεως νομισμάτων. Ἐφ' οἷς καλὸν ἔστιν εἰ-

• qui presbyteri ordinationem non habet. De
 • iis autem, quæ dantur liberis a parentibus in-
 • star dotis, vel rebus suis propriis oblatas,
 • profitentibus iis, qui ea offerunt, esse Deo
 • consecrata, statuiinus, ut sive maneant, sive
 • exeant, ea in monasterio maneant, ut fuit
 • ipsorum professio: nisi is qui præest, in
 • culpa fuerit. »

BALS. In canone 5 præsentis synodi diversa quædam a sanctis Patribus constituta sunt de pecuniarum datione ab iis, qui in aliquo clero constituuntur vel ordinantur. Ei ergo consequenter præsens quoque canon, reprehendens episcopos et monasteriorum præfectos, qui propter avaritiam aliquos suscipiunt cum pecuniarum oblatione (ii enim sunt populi duces et veluti in via ductores) decernit, ne quis in monasterii fraternitate vel in clero templi per largitionem pecuniæ commeretur: qui vero illos suscipiunt, si sint quidem episcopi et monasteriorum præfecti sacerdotes, vel post denuntiationem cessent vel deponantur; si sint autem monachæ, vel monasteriorum præfecti sacris non initiati, monasterio extrudantur, et alii monasterio tradantur, ut sint subjecti. Quæ autem a nonnullis Deo sua sponte offeruntur, vel a parentibus, ut quæ ad ipsos pertinent, vel aliandecumque, ea a monasterio non posse auferri, sive in monasterio manserit qui ea consecravit, sive egressus fuerit; nisi forte is, qui monasterio præest, egressionis causa fuerit. 323 Dixerunt ergo quidam, hæc sine dubio locum habere in monasteriis ubi communiter vivitur (quæ cœnobita dicuntur), sed non in cellulis, eo quod in fraternitatem recepti victum emant, non tamen jus tonsuræ vel clericatus. Audierunt autem id in omnibus et de omnibus monachis intelligi: eo quod monachorum et monasteriorum non sit differentia ex canone. Rogaverit autem quispiam, cum canon 5 statuatur, eum, qui sic ordinavit, eo ipso deponi; quomodo præsens canon decernat, vel cessare vel deponi eum, qui per pecuniariam dationem ullum clericum vel monachum suscepit? *Solutio.* Quotiescunque quidem illa sit cum pecuniarum datione ordinatio, ut vult canon 5, eo quoque ipso deponetur qui ordinavit: quando autem sola personæ susceptio, sive in clero sive in monasterio, per pecunias facta fuerit, qui illud malum fecit non aliter deponetur, quam si post denuntiationem in malo persistierit: quoniam canones quoque sunt diversi. Ille enim de illicita ordinatione docet: hic vero de susceptione, quæ fit præter rationem. Et hæc quidem de

πεῖν, Ἐν ἀνομίᾳ παρατήρησι, Κύριε, τίς ὑπο- στήσεται; Quæ nihil aliud quam nota quædam marginalis videtur. Sane ad Balsamonis interpretationem non pertinet, utpote inter quam et canone non collocatur.

lis, qui ordinaverunt vel susceperunt aliquos, secus ac canonibus continetur, per pecuniæ dationem. Ordinati autem vel suscepti quomodo puniuntur? *Solutio.* Is quidem, qui est ordinatus, ut vult dicitur canon, deponetur; perdet autem et quæ ab ipso data fuerint: qui autem male susceptus est, tantummodo ea perdet, quæ ab ipso data fuerint, ut vult lex, quæ dicit: Qui dat ob turpem causam non recuperat. Quoniam autem, ut ex præsentis canonis apparet, monasteriorum præfecti in duo dividuntur, sacerdotes et eos qui non sunt sacris initiati; et illi quidem deponuntur. hi vero monasterio extruduntur; dicimus recte aliquos ad monasteriorum præfecturas provehi, etiamsi sacros ordines non susceperint. Præterea rogaverit quispiam, cum canon decernat a monasterio non posse auferri ea, quæ sponte ab aliquo Deo consecrata sunt; sive is, qui obtulit in monasterio manserit sive non: quomodo in fine scriptum est, ea restitui, si culpa monasterii præfecti is, qui ea obtulit, a monasterio recesserit; cum debeat potius præfectus, qui est in culpa, puniri? *Solutio.* Hic quæ Deo oblata sunt, nec directo oblata sunt, ut ea ex nulla causa a monasterio auferri possent, nec ut tonderetur aliquis, ut sic etiam ex omni causa monasterii esse permanserint, secundum legem quæ dicit: Quæ in æquali causa, ejus qui dat et qui accipit, data sunt, non repetuntur: sed oblationi, quæ Deo fit, onus est impositum, nempe ejus qui monasterio ea obtulit exercitatio. Si ergo qui ea dedit a monasterio sua sponte abscesserit, nihil ei restituitur propter ea quæ supra dicta sunt: si autem monasterii præfecti culpa recesserit, omnino ad eum revertentur quæ data sunt, ut ipse degat in monasterio. Quia autem de oblationibus et aliis ecclesiasticis juribus emissa est constitutio illius Iulij imperatoris domini Alexii Comneni, ad suggestionem quorundam diaconorum, qui curam patriarchalium monasteriorum a patriarchali magnificentia tunc susceperant, quæ datum, ut vulgo dicunt, habebat, Decembrem mensem quintæ indictionis, debet scire eam hæc ad verbum continere oportet: Observationem et correctionem animæ lapsuum non dubium habere sanctissimum hujus temporis patriarcham, tam in liberis monasteriis quam in traditis, et in donatis, et iis quæ ad ministrationem vel dispensationem data sunt. Jus enim habet subeundi, et contrectandi delicia animæ, et secularia, et publica monasteria, et, ut semel dicam, omnia quæ sunt in ejus provincia, sive sint patriarchalia, sive imperatoria et quæ per se dominum obtinent, et propria, quæ superiores patriarchæ ad incrementum non elocabant, absque impedimento, quando volet ingrediatur: sive ipse per se, sive ejus suasionem, quem ipse ex ecclesiasticis elegerit, et ea perscrutari dignum **324** esse statuerit. Libera autem et sui juris monasteria, quando ad sanctissimum dominum meum

A oi δὲ χειροτονηθέντες ἢ δεχθέντες πῶς κολασθήσονται; *Λύσις.* Ὁ μὲν χειροτονηθεὶς, κατὰ τὸν ρηθέντα κανόνα, καθαιρεθήσεται· ἀπολέσει δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα· ὁ δὲ δεχθεὶς κακῶς ἀπολέσει τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα, καὶ μόνον, κατὰ τὸν νόμον τὴν λέγοντα, Ὁ ἐπὶ αἰσχροῦ αἰτίᾳ διδοὺς οὐκ ἀναλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἀναφαίνεται ὅτι εἰς δύο διαιροῦνται οἱ καθηγούμενοι, εἰς ἱερωμένους καὶ ἀνιέρους· οἱ μὲν γὰρ καθαιροῦνται, οἱ δὲ διώκονται· ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου· φαμέν καλῶς προχειρίζεσθαι τινὰς εἰς ἡγουμενίας καὶ οὐκ ἀνιέρους. Ἐπὶ τοῦτοις ἠρώτησεν, ὡς τοῦ κανόνος διοριζόμενον ἀναφαίρετα εἶναι παρὰ τῆς μονῆς τὰ ἀφαιρωμένα τῷ Θεῷ αὐτοπροαιρέτως παρὰ τινος, καὶ τε ὁ προσαγωγὸν αὐτὰ ἐστὶ παρὰ τῆς μονῆς, καὶ τε καὶ μὴ, πῶς ἐν τῷ τέλει γέγραπται ἀντιστρέφασθαι αὐτὰ, ἐὰν ἐξ αἰτίας τοῦ προσετώτου ὁ προσαγωγὸν ταῦτα ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς μονῆς, ὀφειλόντος μᾶλλον τοῦ καθηγούμενου τοῦ ὑπαίτιου οὗτος εὐθύνας εἶναι; *Λύσις.* Ἐνταῦθα τὰ προσενεχθέντα τῷ Θεῷ οὐτε ἐξ ὀρθοῦ προσενέχθησαν, ὥστε ἐκ πάσης αἰτίας ἀναφαίρετα εἶναι τῆς μονῆς, οὐτε χάριν τοῦ ἀποκαρῆναι τινὰ ὥστε καὶ οὕτως εἶναι παρὰ τῆς μονῆς κατὰ πᾶσαν πρόφασιν, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Τὰ ἐπὶ ἰσῆ αἰτίᾳ τοῦ διδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος δοθέντα οὐ βεπειτεῦνται· ἀλλὰ τῆς προσαγωγῆς τῆς κατὰ Θεὸν ἐπετέθη βία, ὅσον ἢ τοῦ προσαγωγόντος εἰς τὸ μοναστήριον ἀσκησις. Εἰ μὲν οὖν οἰκαιοθελῶς ὑποχωρήσει ἐκ τῆς μονῆς ὁ ταῦτα δούς, οὐδὲν τι τούτῳ ἀντιστραφήσεται διὰ τὰ προῤῥηθέντα· εἰ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ καθηγούμενου ἀναχωρήσει, πάντως ἀντιστραφήσεται αὐτῷ τὰ χάριν τοῦ διάγειν τούτων εἰς τὴν μονὴν δοθέντα. Ἐπεὶ δὲ χάριν τοῦ τῶν προσενέξεων καὶ ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν δικαίων ἀπέλυθη πρόσταξις τοῦ αἰοῦμένου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐπὶ ὑπομνήσει τινῶν ἐκκλησιαστικῶν διακόνων, ἀναδεξαμένων τῷ τότε τὴν φροντίδα τῶν πατριαρχικῶν μοναστηρίων ἀπὸ τῆς πατριαρχικῆς μεγαλειότητος, μηνολόγημα φέρουσα τὸν δεκέμβριον μῆνα τῆς ε' Ἰνδικτιῶνος, ὀφείλει εἶδέναι καὶ ταύτην τάδε κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνουσαν· τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διόρθωσιν τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων ἀναμφίβολον ἔχειν τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ἀγιώτατον πατριάρχην ἐπὶ τοῖς ἐλευθέροις μοναστηρίοις; καὶ ἐπὶ τοῖς ἐπιδοθεῖσι, καὶ ἐπὶ τοῖς δωρηθεῖσι καὶ κατ' ἐφορείαν ἢ οἰκονομίαν δοθεῖσι. Δίκαιον γὰρ κέχρηται εἰσερχεσθαι καὶ ἀναζηλαφᾶν τὰ ψυχικὰ σφάλματα καὶ εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ εἰς τὰ τοῦ δημοσίου μοναστήρια, καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, εἰς τὰ ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ πάντα, καὶ τε πατριαρχικὰ ὡσι, καὶ τε βασιλικὰ καὶ αὐτοδέσποτα· καὶ εἰς μὲν τὰ οἰκεία, ἃ οὐκ ἐξέδοντο οἱ πρῶην πατριάρχαι εἰς ἐπίδοσιν, ἀκωλύτως, ὅταν βούληται, εἰσελεύσεται, εἴτε αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ προτροπῆς αὐτοῦ, ὃν ἂν οὗτος ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιλέξηται καὶ διακρίνη εἶναι ἀξιόν τοῦ ἐρευνᾶν ταῦτα· εἰς δὲ τὰ ἐλεύθερα καὶ αὐτεξούσια μοναστήρια, ὅταν τις προσέλθῃ καὶ εἴπῃ τῷ ἀγιωτάτῳ ἡμεῶν δεσπότῃ καὶ πατριάρχῃ γινόμενον σφάλμα εἰς μοναστήριον, ἢ καὶ

ἄλλως ἀπὸ φήμης τιῶν ἢ καὶ ἐνὸς ἀκοῦση, τότε εἰσ-
 ελευσεται, ὡς εἴρηται, καὶ ἐρευνησεί τὰ ψυχικὰ
 σφάλματα, κἂν μὴ ὁ εἰπὼν βούληται ὑπεισελθεῖν
 ἀγῶνα ἀποδείξεως. Ὁ γὰρ Χριστιανὸς ἀνθρώπος
 χρεὸς ἔχει, ὅταν τι ἀκοῦση γενόμενον ἐναντίον, λέ-
 γειν τοῦτο τῷ κοινῷ πνευματικῷ Πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ.
 ἴσως δὲ οὐ μὴ βούλεται ὑπεισελθεῖν τὸν ἀγῶνα
 τούτου· καὶ τὸ καταλιμπάνεσθαι διὰ τὴν τοιαύτην
 αἰτίαν τὰ ψυχικὰ σφάλματα ἀνεπιτήρητα καὶ ἀδιόρ-
 θωτα, ἔστι τοῦτο πάντη ἀποκον, μηδεὶς ἐγγράφου
 οἰουδῆτινος βασιλικοῦ ἢ πατριαρχικοῦ κωλύοντος εἰς
 τοῦτο. Πλὴν τὰ μοναστήρια ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι
 ἀκαινοτόμητα ἐν ταῖς ἐρευναῖς τῶν ἀποστελλομένων,
 μηδεμιᾶς ἐντεῦθεν δεδομένης δαπάνης. Τότε γάρ
 καὶ ἡ διόρθωσις τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων εὐκόλως
 σὺν Θεῷ γενήσεται. Ἐπι δὲ γε τοῖς κατ' ἐπίδοσιν
 δοθεῖσι μοναστηρίοις καὶ κατ' ἐφορείαν ἢ οἰκονο-
 μίαν, ἢ παντελῶς ἐλευθερίαν, οὐ μόνον τὰ ἄλλα
 ψυχικὰ σφάλματα ἐπιζητήσῃ, ἀλλὰ καὶ εἰ κατελύθη-
 σαν, ἢ καταλύονται μερικῶς ἢ καθόλου παρὰ τῶν
 λαβόντων ταῦτα· καὶ εἰ εὐρήσῃει τινὰς μειώσεις ἐν
 αὐτοῖς γινομένας, καταναγκάσει τοὺς ταῦτα κατέ-
 χοντας ἀποκαθιστῆν ταῦτα, καθὼς παρέλαβον, καὶ
 κατὰ τὴν εὐπορίαν τοῦ μοναστηρίου· πλὴν ἐπ' ἐκεί-
 νους τοὺς ἐνδεῶς ἔχουσι πρὸς τὴν κατάστασιν καθ'
 ἣν ταῦτα παρέλαβον· τὰ δὲ γὰρ βελτιωθέντα καὶ
 ἐπαυξηθέντα, καλῶς ἔχοντα, οὐκ ἐλαττωθήσονται,
 ἀλλὰ μένουσιν ὡς ἔχουσιν. Οἱ δὲ κατ' ἐφορείαν και-
 ρικὴν καὶ ἐτέραν οἰκονομίαν ἐκδοθέντα κατέχοντες,
 καὶ καταλυμηνάμενοι ταῦτα, εἰ μὴ βούλονται ἀπο-
 καθιστῆν ταῦτα εἰς τὸν παρελαβὸν σχῆμα, ἵνα ἀφαι-
 ρῶνται, μὴ ὠφελούμενοι ἀφ' ὧν ἔχουσιν ἐγγράφων,
 προθεσμίας δεδομένης αὐτοῖς ἀρμοσύσης. Μεταξὺ δὲ
 τῆς προθεσμίας ὀφείλουσιν ἐπιτηρεῖσθαι, εἰ φροντί-
 ζουσιν ἔργοις αὐτοῖς περὶ τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐ-
 τῶν καταστάσεως, ὡς δεδήλωται. Τότε γάρ ἡ προ-
 θεσμία φυλαχθήσεται. Αἱ δὲ ἀποταγαί, ἐπεὶ παρὰ
 κανόνας δίδονται καὶ λαμβάνονται, σχολιάσουσι πιν-
 τελῶς ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ὁ εὐρισκόμενος λαμβάνων ἢ
 διδοὺς, εἰ μὲν ἔστιν ἡγούμενος, ἵνα ἐκδιώχῃται ἀπὸ
 τῆς ἡγουμενείας· εἰ δὲ χαριστικάριος, ἐκδιωχθήσε-
 ται ἀπὸ τῆς μονῆς. Αἱ δὲ ἀπὸ τῶν προσερχομένων
 εἰς ἀπόκαρσιν γινόμεναι ἐκουσίως καὶ κατὰ γνώ-
 μην τῶν προσφερόντων προσενέξεις προσδεχθήσον-
 ται, καὶ ἀπογραφῆσονται ἐν τῷ βρεβλίῳ τῆς μονῆς,
 εἰδήσεως δεδομένης περὶ τῶν προσφερομένων καὶ τῷ
 ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ, κἂν οἱ τὰ μοναστήρια ἔχοντες
 ὑπομνήματα κέκτηνται περὶ τοῦ λαμβάνειν ἀποταγὰς
 καὶ προσενέξεις, καὶ ἀποκερδαίνειν ταῦτα· τοῦτο
 γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ὀφείλει σχολιάσαι, καὶ γίνεσθαι κα-
 θὼς ἀνωθεν εἴρηται· ἀλλὰ καὶ αἱ σωζόμεναι προσε-
 νέξεις οὐκ ὀφείλουσιν ἐκποιτῆσθαι τῇ ἀφορμῇ τῶν
 ὑπομνημάτων. Ἡ μὲντοι φροντίς οὐ μόνον τῶν ψυ-
 χῶν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κοσμικῶν,
 τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ ἐπίκειται· καὶ ὅταν θεά-
 σῃται τινα τῶν κοσμικῶν διψῶντα τὴν νοικεῖαν σωτη-
 ρίαν, πῶς ἐνδέχεται ἵνα κωλύεται τοῦ τάσσειν ἐν
 τῇ μονῇ ἐπὶ ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ προσερχομένου·
 ἔξει γὰρ ἀκώλυτον ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης τὸ

A et patriarcham delictum in monasterio factum
 pervenerit, sive alioqui ex fama aliquorum, vel
 etiam unius audiverit, tunc, ut dictum est, ingre-
 dietur, et perscrutabitur delicta animæ, etiamsi
 is qui dixit, nolit subire probandi periculum.
 Homo enim Christianus, quando aliquid non recte
 factum audiverit, debet hoc dicere communi spi-
 rituali Patri et antisiti. Fortasse autem non vult
 hoc subire periculum; et propter ejusmodi causam,
 delicta animæ inobservata et incorrecta relinquere
 est valde absurdum, nullo quocunque scripto im-
 peratorio vel patriarchali hoc prohibente. Sed
 monasteria quidem debent non innovata conservari
 in perscrutationibus eorum qui mittuntur, nullis
 exinde datis sumptibus. Tunc enim animæ delic-
 tiorum correctio facile, si Deus volet, fiet. In
 monasteriis autem quæ ad incrementum, et regi-
 men sive administrationem, aut omnino libertatem
 data sunt, non solum alia animæ delicta inquiret,
 sed etiam an dissoluta sint, vel dissolvantur in
 parte vel in universum ab iis, qui ea accepere: et
 si inveniet in iis aliquas fieri imminutiones, coget
 detinentes ea restituere, quemadmodum accepere,
 et secundum monasterii facultatem; sed in illis
 quidem, qui propter inopiam non sufficiunt ad
 statum in quo ea accepere; quæ sunt autem effecta
 meliora et aucta, cum recte se habeant, non mi-
 nuentur, sed manebunt ut se habent. Qui autem
 ea detinent, quæ sunt illis tradita, ut regimen et
 administrationem ad tempus suscipiant, et eis
 damnum afferunt, si nolint in eum, quo accepe-
 runt, statum ea restituere, auferantur, nec ab iis
 quæ habent scriptis juventur, eis dato convenienti
 die præsnito. Interea autem, dum pendet termi-
 nus, observari debent, an ipsi operi de restituti-
 one scilicet in integrum vacent, ut ostensum
 est. Tum enim etiam terminus servabitur. Renun-
 tiationes autem, quoniam præter canones dantur
 et accipiuntur, dehinc omnino cessabunt, et qui
 accipere vel dare inventus fuerit, si sit quidem
 monasterii præfectus, ex præfectura expellatur:
 si autem præbendarius, e monasterio expelletur.
 Quæ autem ab iis, qui ad tonsuram veniunt, sunt
 offerentium spontanea voluntate oblationes, susci-
 pientur et describentur in breviario monasterii,
 de iis quæ offeruntur etiam sanctissimo patriarchæ
 cognitione data; etiamsi monasteria tenentes do-
 cumenta habeant de accipiendis renuntiationibus
 et oblationibus, et iis lucrificandis: hoc enim
 cessare nunc debet, et fieri quemadmodum supe-
 rius dictum est; sed etiam servatæ oblationes non
 debent alienari præter cuncta documentorum. Porro
 autem non solum cura animarum monachorum,
 sed ipsorum etiam sæcularium, incumbit sanctis-
 simo patriarchæ: et quando viderit aliquem sæ-
 cularium sitientem propriam salutem, quomodo
 continget prohiberi quominus in monasterio eum
 collocet, ad salutem animæ ejus qui accedit? Circa
 ullum enim impedimentum sanctissimo patriarchæ

licebit collocare, magis quam præbendariis etiam si documenta habeant. Præterquam si jubet sanctissimus meus dominus fraternitatis usum accipere sæcularem aliquem, vel monachum ex alio monasterio ab eo differente, ne det sæculari vel externo monacho monachatum, ut non gravetur monasterium adelphato. Si enim gravetur, omnino deerit monachis qui sunt intus, et pro mercede fit judicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops et pauper, ad sanctissimum meum dominum, vel ex antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, et sunt inopes, et voluerit statuere ut is victum capiat e ditiori aliquo monasterio, hoc recte faciet; modo numerus eorum qui ordinantur mansionis facultates non excedat. Monachi enim qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.

325 ZONAR. Et clero quemdam ascribi, et in monasterium intercedente pecunia recepti, ab iis quorum ductu Ecclesiæ reguntur, episcopis videlicet et monasteriorum præfectis (sunt illi namque rectæ fidei capessendæ vitæque honeste et cum virtute agendæ fidelibus ad imitandum propositi duces) interdictum est. Id vero canone eo tempore usitatum fuisse, atque adeo a quibusdam moderationis fama commendatis, viris pariter ac mulieribus, non nisi soluta pecunia quemquam, aut sacris ordinibus annumeratum, aut in monasteria admissum fuisse, affirmat: ex quo illud plane eveniret, quod ait magnus Basilius: Cujus reprobum est initium, universum etiam rejiciendum est. Eos igitur qui faciunt, si quidem episcopi illi, monasteriisve præpositi sacerdotes, aut sacris iniati fuerint, aut desistere, aut depositione puniri hic canon jubet: secundique canonis in synodo Chalcedonensi editi meminit, quo œconomum, aut defensorem, aut monasterii administrum aut omnino quemquam e clero pecunia allata promoveri vetitum est. Quod si a monasterii præfecto commissum id fuerit, qui sacerdotii ordine haud sit insignitus, ex eo monasterio ejiciendum, ac in aliud, ubi mancipatus obedientiam vitam agat, relegandum esse decernit. Quæ vero, inquit deinde, parentes liberis nomine hæreditatis aut dotis seponunt, si Deo oblata conse-

τασσειν ἤπερ οἱ χαριστικάριοι, κὲν ὑπομνήματα ἔχωσι· πλὴν εἰ κελεύει ὁ ἀγιώτατός μου δεσπότης λαμβάνειν χρείας ἀδελφάτου τινὰ κόσμικὸν ὄντα, ἢ μοναχὸν ἀπὸ ἐτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ, ἢνα μὴ δίδωσι κόσμικῶ ἢ μοναχῷ ἐσωμονιτάτον, ὡς ἂν μὴ ἐπιβαρύνεται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου. Εἰ γὰρ ἐπιβαρύνεται, λείψει πάντως καὶ τὸ ἐσωμονιτάτον, καὶ γίνεται ἀντὶ μισθοῦ κρῖμα. Εἰ δ' ἴσως προσέρχεται τις τῶν λαϊκῶν, ἀδύνατος πάντη καὶ πένης, τῷ ἀγιωτάτῳ μου δεσπότη, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ δεομένων, καὶ θηλήσει τυτυῶν αὐτὸν λαμβάνειν χρείας ἀπὸ τίνος τῶν εὐπορωτέρων μοναστηρίων. ποιήσει τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς μονῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τασσομένων ὄντος. Προτιμώτεροι γὰρ ὀφείλουσι εἶναι οἱ ἐσωμονίται τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰς τὸ λαμβάνειν τὰς χρείας αὐτῶν.

ZONAR. Καὶ εἰς κλῆρον κατατάττεσθαι τινας, καὶ εἰς μοναστήριά τινας δέχεσθαι διὰ προσαγωγῆς χρημάτων τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦτέστι τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους (οὗτοι γὰρ προηγεῖσθαι ἐτάχθησαν τῶν πιστῶν εἰς πίστιν ὀρθὴν καὶ βίον σεμνὸν καὶ κατόρθωσιν ὀρετῆς), ἀπηγόρευεται. Ὁ δὲ κανὼν λέγει ὅτι ἐπράττετο τοῦτο τότε, καὶ τινες τῶν εὐλαῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τὸ εἰσοχὰς εἰς τὰ ἱερατικὰ τάγματα καὶ εἰς τὰ μοναστήρια διὰ δόσεως ἐποιούοντο χρημάτων, ὡς συμβαίνειν πληροῦσθαι τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀπόφασιν, λέγοντος· Οὐ ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον. Τοὺς οὖν τοῦτο ποιοῦντας ὁ κανὼν οὕτως ἢ παύσασθαι κελεύει, εἰ ἐπίσκοποι εἶεν ἢ ἡγούμενοι ἱερεῖς ἢ τοῦ ἱερατικοῦ τινες, ἢ παύσασθαι ἢ καθελεῖσθαι· καὶ μέμνηται τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὃς οὐδὲ οἰκονόμον ἢ ἐκδικικὸν ἢ παραμονάριον ἢ ὄλιω τινὰ τοῦ κανόνος προβάλλεσθαι ἀνέχεται ἐπὶ χρήμασιν. Εἰ δὲ ἡγούμενος εἴη ὁ τοῦτο ποιήσας μὴ ὦν ἱερεὺς, ἐκδιώκεσθαι τοῦ μοναστηρίου αὐτὸν διατάττεται, καὶ ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν (41). Ἐκδιώκεσθαι δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειροτονίαν πρεσβυτέρου. Εἰτά φησὶν ὅτι αἱ οἱ γονεῖς εἰς κλῆρον ἢ προῖκα τοῖς παισὶν ἀφορίζουσι, ταῦτα εἰ προσάγοιντο καὶ ἀφιερῶνται τῷ Θεῷ, ὡρίσασμεν ἀναφαίρετα εἶναι αὐτὰ, κἂν τε ὁ ἀφιερῶσας αὐτὰ

Guill. Beveregii notæ

(41) *Παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν.* In supplemento ad Parisiensem Zonaræ editionem post ὑποταγὴν hæc interserenda ex aliis mss. describuntur, Πῶς δὲ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης συνόδου, οὗ ἐμνήσθησαν οἱ Πατέρες οὗτοι, τὸν ἐπὶ χρήμασι χειροτονήσαντα καθαιροῦντες αὐτίκα καὶ τὸν χειροτονηθέντα, οὗτος τὸν εἰς κλῆρον διὰ χρημάτων τάττοντα ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι κελεύει; Εἰποιμεν οὖν, ὅτι οὐ περὶ τῶν χειροτονούντων οὗτος ὁ κανὼν κελεύει, ὡς ἔκεινος, ἀλλὰ περὶ τῶν τοὺς ἤδη χειροτονηθέντους δεχομένων καὶ καταταττόντων αὐτοὺς εἰς κλῆρον. Εἰτά φησιν. *Sed qua ratione factum arbitrabitur, ut cum quartæ synodi canone illo, cujus Patres hic meminerunt, tam ei qui pretio adductus ordines contulit, quam ei qui pecunia emptos assecutus est, depositio variter sit indicta, eum, qui*

pretio intercedente quempiam in clerum allegerit, vel desistere, vel deponi, hic canon decernat? Dicendum igitur, hunc canonem, non de iis qui ordinem conferunt, de quibus alter ille; sed de iis qui jam ordinibus initiatos recipiunt, et in clerum describunt, esse intelligendum. Beinde inquit, colligimus ea, quæ in nostra editione inter ὑποταγὴν et εἰτα interseruntur, in mss. e quibus hoc supplementum desumptum est, non legi, nisi unum, Ἐκδιώκεσθαι δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειροτονίαν πρεσβυτέρου, Expelli autem vult eos monasteriorum præfectos, qui presbyteri ordinationem non habent; quæ idcirco hic transtulit, quoniam latina eorum versio in ipso opere omissa est.

μεινῆ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κἄν τε ἐξέλθῃ, εἰ μὴ ἡ αἰτία τῆς ἐκ μονῆς αὐτοῦ ὑποχωρήσεως γένηται ἐκ τοῦ ἡγουμένου.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ διὰ χρυσίου προσιέμενος τοὺς προσ-
« ἰόντας ἱερατικῶ πρᾶγματι ἢ μονῆρι βίῳ, ἐπι-
« σκοπος μὲν ἢ ἡγούμενος, ἢ ὅλως ἱερατικὸς ὢν,
« ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω. Ἡγουμένη δὲ,
« ἐκδιωκέσθω, καὶ διδόνθω εἰς ὑποταγὴν. Ὡσαύ-
« τως καὶ ἡγούμενος, ὁ μὴ ἱερεὺς. Τὰ δὲ ἀφαιρού-
« μενα παρὰ τῶν προσόντων, μενέτω, κἄν ἐπι-
« μένοιεν, κἄν μὴ, εἰ μὴ αἰτία, εἴη τοῦ προσετώ
« τοσ. »

Οἱ ἀπαιτοῦντες χρυσίον τοὺς προσερχομένους τῷ ἱερατικῶ πρᾶγματι ἢ τῷ μονῆρι βίῳ, εἴτε ἐπίσκοποι εἰσιν, εἴτε ἡγούμενοι, εἴτε ὅλως τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, ἢ παυσάσθωσαν τοῦτο ποιοῦντες, ἢ καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ ἡγουμένη ἔστιν ἡ τοῦτο ποιοῦσα καὶ ἀποταγὰς ἀπαιτοῦσα τὰς ἐπὶ τῷ μονάσει προσερχομένας, ἐκδιωχθήσεται τῆς μονῆς, καὶ ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ παραδοθήσεται εἰς ὑποταγὴν· ἐκδιωχθήσεται δὲ ὡσαύτως καὶ ὁ μὴ ὢν ἱερεὺς ἡγούμενος, καὶ τὴν ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ ὑποταγὴν ὑπενέγκοι. Τῷ γὰρ ὄντι ἱερεὶ ἀρκούσα καταδίκη ἔστιν ἢ καθαιρεσις. Ὅσα δὲ τινες ἐκουσίως, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, προσαγάγοιεν πρᾶγματα τῆ μονῆ, καὶ τῷ Θεῷ ταῦτα ἀφιερῶσουσιν, ὀφείλουσι ταῦτα μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, κἄν τε αὐτοὶ εἰ προσάγοντες αὐτὰ ἐκέλευε προσκαρτερῆσαι, κἄν τε ἐξέλθοιεν ἐκ τῆς μονῆς· εἰ μὴ ποῦ δι' αἰτίαν τοῦ προσετώτος ἐξέλθον.

KANON K'.

« Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὀρίζομεν μὴ γίνεσθαι διπλοῦν
« μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα
« τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δὲ τινες μετὰ
« συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάσασθαι, καὶ τῷ
« μονῆρι βίῳ κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἀνδρας
« δεῖ ἀπέναι εἰς ἀνδρείον μοναστήριον, τὰς δὲ
« γυναῖκας εἰσεναί εἰς γυναικίῳ· ἐπὶ τούτῳ γὰρ
« εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν
« διπλᾶ κρατήσωσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου
« Πατέρος ἡμῶν Βασιλείου, καὶ κατὰ τὴν διατα-
« γὴν αὐτοῦ οὕτω διατυποῦσθωσαν. Μὴ διατά-
« σθωσαν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ ποικίλοι καὶ μονά-
« στριαί. Μοιχεῖα γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.
« Μὴ ἐχέτω μοναχὸς παρῆρσιν πρὸς μονά-
« στριαν, ἢ μονάστρια πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσο-
« μιλεῖν. Μηδὲ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικίῳ
« μοναστηρίῳ· μηδὲ συνεσθιέτω μονάστρια κατὰ
« μόνας· καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ τοῦ

Guill. Beveregii notæ.

(42) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου. Ex eodem supplemento, post hæc ultima huius interpretationis verba, sequentia addenda sunt. Τοῦτο οὖν ἐστὶ νοηθῆναι ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἀπαιτεῖσθαι τὸν εἰς κληρὸν ἢ εἰς μονῆν δεχόμενον χρήματα οὐ χρή. Εἰ δὲ ἐκείνος προταγῆτιν, ὡς ἀφιερώσεται τῷ Θεῷ, ὁ ταῦτα δεξάμενος ἀνεύθυνός ἐστι. *Idud ergo ex hoc*

crataque fuerint, ea, sive in monasterio postea iste quo sunt consecrata permanserit, sive eo relicto abcesserit, nisi penes præfectum ejus discessionis culpa resideat, repeti nulla ratione licere decrevimus.

ARIST. « Qui pecunia ad sacerdotalem ordinem aut monasticam accedentes vitam admittit, si episcopus sit, aut monasterii præfectus, aut sacris quispiam initiatus, vel cesset, vel deponatur. Monasterii vero præfecta expellatur, et in subjectionem tradatur. Similiter et præfectus, si non sit sacerdos. Quæ autem ab accedentibus consecrantur, maneani; sive ipsi permanserint sive non; nisi præfectus sit in culpa. »

B. Qui ad ordinem sacerdotalem aut vitam monasticam accedentes pecuniam reposcunt, sive episcopi sint, sive monasteriorum præfecti, aut ullo modo e clericorum numero, aut cessent hoc facere, aut deponantur; si monasterii autem præfecta sit ista, quæ hoc facit, et ab iis, qui monasticam agere vitam accedunt, renuntiationes exigit, sua mansione expelletur, et alii monasterio in subjectionem tradatur. Eodem autem modo expelletur et monasterii præfectus, qui non est sacerdos, et subjectionem in alio monasterio sustinebit; ei enim qui est sacerdos, sufficit depositionis multa. Quæcunque autem bona sua sponte, vel pro seipsis vel pro liberis suis aliqui mansioni offerunt, et Deo consecrant, illa debent in monasterio permanere, juxta eorum promissionem, sive illi qui ea offerunt ibi permaneant, sive mansioni exeant: nisi ob præfecti culpam exeant.

CANON XX.

« A præsentī statuimus non fieri duplex monasterium, quoniam hoc sit multis scandalum et offensio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renuntiare, et vitam sequi monasticam, viros quidem oportet in virorum monasteria discedere, feminas autem ingredi in mulierum monasteria: hoc enim est Deo acceptum. Quæ autem hucusque duplicia fuerunt, serventur secundum regulam sancti Patris nostri Basilii, et secundum ejus constitutionem sic instituantur. In uno monasterio ne versentur monachi et monachæ. Adulterium enim conversationis interventu admittitur. Monachus cum monacha libere non loquatur, vel monacha cum monacho seorsum confabuletur. **326** Nec cubet monachus in seminarum monasterio, nec monacha seorsum comedat. Et quando quæ sunt vitæ necessaria a parte virorum ad re-

canone intelligi licet. non esse nimirum ad eo, quem in clerum monasteriumre admittas, pecunia aliquid exigendum. At vero aliqua, quæ ipse sponte offerat, Deoque dicata velit, si quis acceperit, nullo id in crimine esse reponendum. Sed neutrum ex hisce supplementis in ms. Amerbachiano legitur.

licebit collocare, magis quam præbendariis eiusdem documenta habeant. Præterquam si iubet sanctissimus meus dominus fraternitatis usum accipere sæcularem aliquem, vel monachum ex alio monasterio ab eo differente, ne det sæculari vel externo monacho monachatum, ut non gravetur monasterium adelphato. Si enim gravetur, omnino deerit monachis qui sunt intus, et pro mercede sit iudicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops et pauper, ad sanctissimum meum dominum, vel ex antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, et sunt inopes, et voluerit statuere ut is victum capiat e ditiori aliquo monasterio, hoc recte faciet; modo numerus eorum qui ordinantur mansionis facultates non excedat. Monachi enim qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.

325 ZONAR. Et clero quemdam ascribi, et in monasterium intercedente pecunia recepti, ab iis quorum ductu Ecclesiæ reguntur, episcopis videlicet et monasteriorum præfectis (sunt illi namque rectæ fidei capessendæ vitæque honeste et cum virtute agendæ fidelibus ad imitandum propositi duces) interdictum est. Id vero canone eo tempore usitato fuisse, atque adeo a quibusdam moderationis fama commendatis, viris pariter ac mulieribus, non nisi soluta pecunia quemquam, aut sacris ordinibus annumeratum, aut in monasteria admissum fuisse, affirmat: ex quo illud plane eveniret, quod ait magnus Basilius: Cujus reprobum est initium, univrsum etiam rejiciendum est. Eos igitur qui faciunt, si quidem episcopi illi, monasteriisve propositi sacerdotes, aut sacris iniati fuerint, aut de sistere, aut depositione puniri hic canon iubet: secundique canonis in synodo Chalcedonensi editi meminit, quo œconomum, aut defensorem, aut monasterii administrum aut omnino quemquam e clero pecunia allata promoveri vetitum est. Quod si a monasterii præfecto commissum id fuerit, qui sacerdotii ordine haud sit insignitus, ex eo monasterio ejiciendum, ac in aliud, ubi mancipatus obedientiæ vitam agat, relegandum esse decernit. Quæ vero, inquit deinde, parentes liberis nomiae hæreditatis aut dotis seponunt. si Deo oblata conse-

τασσειν ἥπερ οἱ χαριστικάριοι, κἄν ὑπομνήματα ἔχωσι· πλὴν εἰ κελεύει ὁ ἀγιώτατός μου δεσπότης λαμβάνειν χρείας ἀδελφάτου τινὰ κόσμικόν ὄντα, ἢ μοναχὸν ἀπὸ ἐτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ, ἵνα μὴ δίδωσι κοσμικῶ ἢ μοναχῷ ἔσωμονιτάτον, ὡς ἂν μὴ ἐπιβαρύνηται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου. Εἰ γὰρ ἐπιβαρύνεται, λείψι πάντως καὶ τὸ ἔσωμονιτάτον, καὶ γίνεται ἀντὶ μισθοῦ κρῖμα. Εἰ δ' ἴσως προσέρχεται τις τῶν λαϊκῶν, ἀδύνατος πάντη καὶ πένης, τῷ ἀγιωτάτῳ μου δεσπότη, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ δεομένων, καὶ θελήσει τυποῦν αὐτὸν λαμβάνειν χρείας ἀπὸ τινος τῶν εὐπωρωτέρων μοναστηρίων, ποιήσῃ τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς μονῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τασσομένων ὄντας. Προτιμώτεροι γὰρ ὀφείλουσι εἶναι οἱ ἔσωμονιταὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰς τὸ λαμβάνειν τὰς χρείας αὐτῶν.

ZONAR. Καὶ εἰς κλῆρον κατατάττεσθαι τινας, καὶ εἰς μοναστήριά τινας δέχεσθαι διὰ προσαγωγῆς χρημάτων τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, τουτέστι τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους (οὗτοι γὰρ προηγείσθαι ἐτάχθησαν τῶν πιστῶν εἰς πίστιν ὀρθὴν καὶ βίον σεμνὸν καὶ κατόρθωσιν ὀρετῆς), ἀπηγόρευται. Ὁ δὲ κανὼν λέγει ὅτι ἐπράττετο τοῦτο τότε, καὶ τινες τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τῆς εἰσοχῆς εἰς τε τὰ ἱερατικὰ τάγματα καὶ εἰς τὰ μοναστήρια διὰ δόξως ἐποιούοντο χρημάτων, ὡς συμβαίνειν πληροῦσθαι τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἀπίψασιν, λέγοντος· Οὐ ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον. Τοῦς οὖν τοῦτο ποιοῦντας ὁ κανὼν οὕτως ἢ παύσασθαι κελεύει, εἰ ἐπίσκοποι εἴεν ἢ ἡγούμενοι ἱερεῖς ἢ τοῦ ἱερατικοῦ τινες, ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι· καὶ μέμνηται τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὃς οὐδὲ οἰκονόμον ἢ ἐκδικον ἢ παραμονάριον ἢ ὄλωσ τινὰ τοῦ κανόνος προβάλλεσθαι ἀνέχεται ἐπὶ χρήμασιν. Εἰ δὲ ἡγούμενος εἴη ὁ τοῦτο ποιήσας μὴ ὢν ἱερεὺς, ἐκδιώκεσθαι τοῦ μοναστηρίου αὐτὸν διατάττεται, καὶ ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν (41). Ἐκδιώκεσθαι δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειροτονίαν πρεσβυτέρου. Εἰτά φησὶν ὅτι ἂ οἱ γονεῖς εἰς κλῆρον ἢ προῖκα τοῖς παισὶν ἀφορίζουσι, ταῦτα εἰ προσάγοιντο καὶ ἀφιερῶνται τῷ Θεῷ, ὠρίσαμεν ἀναφαίρετα εἶναι αὐτὰ, κἄν τε ὁ ἀφιερῶσας αὐτὰ

Guill. Beveregii notæ

(41) Παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν. In supplemento ad Parisiensem Zonaræ editionem post ὑποταγὴν hæc interserenda ex aliis mss. describuntur, Πῶς δὲ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης συνόδου, οὗ ἐμνήσθησαν οἱ Πατέρες οὗτοι, τὸν ἐπὶ χρήμασι χειροτονήσαντα καθαιρούντες αὐτίκα καὶ τὸν χειροτονηθέντα, οὕτως τὸν εἰς κλῆρον διὰ χρημάτων τάττοντα ἢ παύσασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι κελεύει; Εἰποιμεν οὖν, ὅτι οὐ περὶ τῶν χειροτονούντων οὕτως ὁ κανὼν κελεύει, ὡς ἔχεινος, ἀλλὰ περὶ τῶν τοὺς ἤδη χειροτονημένους δέχομένων καὶ καταταττόντων αὐτοὺς εἰς κλῆρον. Εἰτά φησιν. Sed qua ratione factum arbitrabitur, ut cum quartæ synodi canone illo, cuius Patres hic meminerunt, tam ei qui pretio adductus ordines contulit, quam ei qui pecunia emptius assuetus est, depositio variter sit indicta, cum, qui

pretio intercedente quempiam in clerum allegerit, vel desistere, vel deponi, hic canon decernat? Dicendum igitur, hunc canonem, non de iis qui ordinem conferunt, de quibus alter ille; sed de iis qui jam ordinibus initiatos recipiunt, et in clerum describunt, esse intelligendum. Beinde inquit. Ex ultimis his verbis, εἰτά φησιν deinde inquit, colligimus ea, quæ in nostra editione inter ὑποταγὴν et eas interseruntur, in mss. e quibus hoc supplementum desumptum est, non legi, nimirum, Ἐκδιώκεσθαι δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειροτονίαν πρεσβυτέρου, Expelli autem nulli eos monasterii præfectos, qui presbyteri ordinationem non quæ ideo hic transtuli, quoniam latine versio in ipso opere omissa est.

μεινη ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κἄν τε ἐξέλθῃ, εἰ μὴ ἡ αἰτία τῆς ἐκ μονῆς αὐτοῦ ὑποχωρήσεως γένηται ἐκ τοῦ ἡγουμένου.

crataque fuerint, ea, sive in monasterio posita quo sunt consecrata permanserit, sive et relicta abscesserit, nisi penes præfectum ejus de essentiali culpa resideat, repeti nulla ratione licere decrevimus.

APIET. « Ὁ διὰ χρυσίου προσιέμενος τοὺς προσιόντας ἱερατικῶ πρᾶγματι ἢ μονῆρει βίῳ, ἐπίσκοπος μὲν ἢ ἡγούμενος, ἢ ὅλως ἱερατικὸς ὢν, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω. Ἡγουμένη δὲ, ἐκδιωκέσθω, καὶ διδῶσθω εἰς ὑποταγὴν. Ὡσαύτως καὶ ἡγούμενος, ὁ μὴ ἱερεὺς. Τὰ δὲ ἀφαιρούμενα παρὰ τῶν προσιόντων, μενεῖτω, κἄν ἐπιμένειεν, κἄν μὴ, εἰ μὴ αἰτία εἴη τοῦ προεστῶτος. »

ARIST. « Qui pecunia ad sacerdotalem ordinem aut monasticam accedentes vitam admittit, si episcopus sit, aut monasterii præfectus, aut sacris quispiam initiatus, vel cesset, vel deponatur. Monasterii vero præfecta expellatur, et in subjectionem tradatur. Similiter et præfectus, si non sit sacerdos. Quæ autem ab accedentibus consecrantur, manent; sive ipsi permanserint sive non; nisi præfectus sit in culpa. »

Οἱ ἀπαιτοῦντες χρυσίον τοὺς προσερχομένους τῷ ἱερατικῶ πρᾶγματι ἢ τῷ μονῆρει βίῳ, εἴτε ἐπίσκοποι εἰσιν, εἴτε ἡγούμενοι, εἴτε ὅλως τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, ἢ παυσάσθωσαν τοῦτο ποιοῦντες, ἢ καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ ἡγουμένη ἐστὶν ἡ τοῦτο ποιοῦσα καὶ ἀποταγὰς ἀπαιτοῦσα τὰς ἐπὶ τῷ μονάσει προσερχομένας, ἐκδιωχθήσεται τῆς μονῆς, καὶ ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ παραδοθήσεται εἰς ὑποταγὴν· ἐκδιωχθήσεται δὲ ὡσαύτως καὶ ὁ μὴ ὢν ἱερεὺς ἡγούμενος, καὶ τὴν ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ ὑποταγὴν ὑπενέγκῃ. Τῷ γὰρ ὄντι ἱερεὶ ἀρκούσα καταδίκη ἐστὶν ἢ καθαιρεσις. Ὡσα δὲ τινες ἐκουσίως, ἢ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, προσαγάγοιεν πρᾶγματα τῆ μονῆ, καὶ τῷ Θεῷ ταῦτα ἀπερωσούσιν, ὀφείλουσι ταῦτα μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, κἄν τε αὐτοὶ εἰ προσάγοντες αὐτὰ ἐκεῖσε προσχαρτερόησαι, κἄν τε ἐξέλθοιεν ἐκ τῆς μονῆς· εἰ μὴ ποῦ δι' αἰτίαν τοῦ προεστῶτος ἐξήλθον.

Qui ad ordinem sacerdotalem aut vitam monasticam accedentes pecuniam reposcunt, sive episcopi sint, sive monasteriorum præfecti, aut illo modo e clericorum numero, aut cessent hoc facere, aut deponantur; si monasterii autem præfecta sit ista, quæ hoc facit, et ab iis, qui monasticam agere vitam accedunt, renuntiationes exigit, sua mansione expelletur, et alii monasterio in subjectionem tradatur. Eodem autem modo expelletur et monasterii præfectus, qui non est sacerdos, et subjectionem in alio monasterio sustinebit; ei enim qui est sacerdos, sufficit depositionis multa. Quæcunque autem bona sua sponte, vel pro seipsis vel pro liberis suis aliqui mansioni offerunt, et Deo consecrant, illa debent in monasterio permanere, juxta eorum promissionem, sive illi qui ea offerunt ibi permaneant, sive mansione exeant: nisi ob præfecti culpam exeant.

KANON K'.

CANON XX.

Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὀρίζομεν μὴ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δὲ τινες μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, καὶ τῷ μονῆρει βίῳ κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἀνδρας δεῖ ἀπιέναι εἰς ἀνδρεῖον μοναστήριον, τὰς δὲ γυναῖκας εἰσιέναι ἐν γυναικείῳ· ἐπὶ τούτῳ γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν διπλᾶ κρατεῖσθωσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Πατέρος ἡμῶν Βασιλείου, καὶ κατὰ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ οὕτω διατυπώσθωσαν. Μὴ διαιτάσθωσαν ἐν ἐνὶ μονάστειῳ μοναχὸν καὶ μοναστριαί· Μοιχεῖα γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν. Μὴ ἐχέτω μοναχὸς παρῆρσεν πρὸς μοναστριαί, ἢ μοναστριαί πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσμιλεῖν. Μὴ δὲ κοιταξέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ· μηδὲ συνεσθιέτω μοναστριαί καὶ μόναι· καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ

A præsentī statuimus non fieri duplex monasterium, quoniam hoc fit multis scandalum et offensio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renuntiare, et vitam sequi monasticam, viros quidem oportet in virorum monasteria discedere, feminas autem ingredi in mulierum monasteria: hoc enim est Deo acceptum. Quæ autem hucusque duplex fuerunt, serventur secundum regulam sancti Patris nostri Basilii, et secundum ejus constitutionem sic instituantur. In uno monasterio ne versentur monachi et monachæ. Adulterium enim conversationis interventus admittitur. Monachus cum monacha libere non loquatur, vel monacha cum monacho seorsum confabuletur. **326** Nec cubet monachus in feminatum monasterio, nec monacha seorsum comedat. Et quando quaerunt vitæ necessaria a parte virorum ad re-

(12) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου. In post hæc ultima hujus interpretentia addenda sunt, τοῦτο τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἀπὸ τῶν ἡγουμένων ἢ ἐκείνους προσάγειν τὰ ὀφειλόμενα, καὶ τὰ ταῦτα δεξιόμενος ὁ

Guill. Duplessier. *supple* *erit* *de* *12.* *ut* *si* *quis* *acciperit*, *nulla* *ratione* *repeti* *possit*. *Sed* *neutrum* *est* *in* *us*. *Antibachianum* *leg.* *oprium* *conferre* *vo* *exicipi*

gulares feminas deferuntur, extra portam hæc A
accipiat monasterii muliebris præfecta, cum
aliqua anu monacha. Si autem eveniat ut ali-
quam velit eognatam monachus aspicere,
præsentem præfecta cum ea colloquatur exiguo
et brevi sermone, et mox ab ea recedat, »

BALS. In primo quidem cap. 12 tit. præsentis operis diversæ leges de monasteriis traditæ sunt : præsentis autem canon contituit, non esse facienda duplicia monasteria, ne multi ex eo offendantur. Tanquam autem dixerit quispiam, hoc esse honestum et jure admittendum, quandoquidem quædam suspicio incidere propter personas non satis firmas et stables, (si enim a suspicione alieni, cognati fortasse vel fratres vel alii ejusmodi, velint esse monachi, cur non eis licebit in duplici monasterio habitare?) dicunt Patres, quod ne tunc quidem cognatos simul habitare oporteat, ne aliqui ex eo offendantur : sed vir quidem in virorum proprium monasterium abeat, mulier autem in mulierum. Sic enim viventes separati, Deo accepti servient. Quæ prius autem fuerant duplicia monasteria ex decreto et constitutione magni Patris Basilli administrari jusserunt, scilicet ut non conversentur, hoc est, non cohabitent viri et mulieres in uno monasterio; quoniam adulterii suspicio oritur ex cohabitatione. Sed neque monachus potestatem habeat cum monacha seorsum confabulandi, vel comedendi, vel in muliebri monasterio pernoctandi; quemadmodum nec contra. Quæ autem sunt monialibus ad victum necessaria, a viris recipiantur, non intra monasterium, sed extra portam ejus, per manum monasterii præfectæ et anus monachæ. Si quis autem monachus velit monacham cognatam suam aspicere, ne liceat ei seorsum cum ea sermones conferre : sed in præsentia præfectæ monasterii, et protinus recedere. Nomen autem διατα, non, ut apud grammaticos, pro convivio, sed pro habitatione accipitur : διατα enim apud jurisconsultos est habitaculum. Duplicia autem monasteria dici nonnulli affirmabant, non quæ simul habent viros et feminas, sed quæ prope et conjuncte ædificata sunt, et tanquam unum reputantur propter multam unionem. Sed ex hoc canone apparet, non dici propterea duplicia monasteria, sed quod in uno eodemque monasterio habitarent aliquando, ut est verisimile, viri et mulieres. Constituit enim, ut cognati abeant, illi quidem in virorum, hæc vero in mulierum monasteria; tanquam esset prohibita in uno et eodem loco eorum habitatio. Similiter jubet ne conversentur, hoc est, ne in uno monasterio cohabitent viri et mulieres. Lege et totum primum tit. iv lib., qui ejusmodi multa docet et statuit, ut neque monachus nec laicus muliebri monasterium ingrediatur quamecunque ob causam : et definit de iis, qui

ἀνδρείου μέρους πρὸς τὰς κανονικὰς ἀποκο-
μίζονται, ἔξωθεν τῆς πύλης ταῦτα λαμβανέτω
ἢ ἡγουμένη τοῦ γυναικείου μοναστηρίου, μετὰ
γραδὸς τινοῦ μοναστρίας· εἰ δὲ συμβῆ, καὶ συγ-
γενῆ τινα θέλει θεάσασθαι ὁ μοναχὸς, ἐπὶ πρ-
ουσία τῆς ἡγουμένης ταύτης προσομιλήτω διὰ
μικρῶν καὶ βραχέων λόγων, καὶ συντόμως ἐξ
αὐτῆς ἀπαναχωρείτω. »

ΒΑΣΣ. Ἐν μὲν τῷ α' κεφαλ. τοῦ ιβ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κατεστρώθησαν διάφορα νόμιμα χάριν τῶν μοναστηρίων· ὁ δὲ παρῶν κανὼν διορίζεται μὴ γίνεσθαι διπλᾶ μοναστήρια, διὰ τὸ μὴ σκανδαλίζεσθαι ἐκ τούτου τοὺς πολλοὺς. Ὡς δὲ τινοῦ εἰπόντος· καλὸν εἶναι καὶ εὐπαράδεκτον τοῦτο, ὅταν ὑπόψια τις ὑποτρέχη διὰ τὰ ἀστήρικτα πρόσωπα, (εἰ γὰρ ἀνύποπτοι, συγγενεῖς τυχόν, ἀδελφοὶ ἢ ἕτεροι τοιοῦτοι, θελήσουσι μονάσαι, ἵνα εἰ αὐτὰ παραχωρηθῆσονται εἰς διπλοῦν κατοικεῖν μοναστήριον;) φασὶν οἱ Πατέρες ὡς οὐδὲ τῆνικαῦτα τοὺς συγγενεῖς δεόν ἐστὶ συνοικεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου προσκόπτωσι τινες· ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ἀνιέτω εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον ἰδιαίτατον· ἢ δὲ γυνὴ εἰς γυναικείου. Οὕτω γὰρ ζῶντες κεχωρισμένοι, εὐαρέστωσιν δουλεύσουσι τῷ Θεῷ. Τὰ μέντοι προγεγονότα διπλᾶ μοναστήρια παρεκελεύσαντο πολιτεῦεσθαι, κατὰ τὸν ὀρισμὸν καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ μεγάλου Πατρὸς Βασιλείου, ἡγουν μὴ συνδιατᾶσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν ἀνδρας καὶ γυναῖκας ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ· ὅτι ὑπόψια ἐστὶ μοιχείας ἀπὸ τῆς συνοικήσεως. Ἀλλὰ μὴδὲ μοναχὸς ἐχέτω ἄδειαν μετὰ μοναχῆς κατ' ἰδίαν προσομιλεῖν ἢ συνεσθίειν, ἢ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ διανυκτερεύειν· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν. Τὰ δὲ ἀναγκαῖα ταῖς μοναζούσαις ἀποκομίζεσθαι διὰ ἀνδρῶν, οὐχὶ ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς πύλης αὐτοῦ διὰ χειρὸς ἡγουμένης καὶ μοναστρίας γραδὸς. Εἰ δὲ ποτὲ τις μοναχὸς θελήσει θεάσασθαι μονάζουσαν συγγενῆ αὐτοῦ, μὴ παραχωρεῖσθω κατ' ἰδίαν μετ' αὐτῆς συνειρεῖν λόγους, ἀλλὰ κατὰ παρουσίαν τῆς ἡγουμένης καὶ ἐν συντόμῳ ἀναχωρεῖν. Τὸ ὄνομα δὲ τῆς διαταγῆς οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς εὐωχίαν, κατὰ τοὺς γραμματικοὺς, ἀλλ' εἰς κατοικήσιν· διατα γὰρ παρὰ τοῖς νομικοῖς ἡ κατοικία ἐστὶ. Διπλᾶ δὲ μοναστήρια εἰπὼν τινες λέγεσθαι οὐ τὰ ἔχοντα ἐν ταυτῷ καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἀλλὰ τὰ πλησίον καὶ ἠνωμένως κτισθέντα, καὶ λογιζόμενα ἐν ὡσανεὶ διὰ τὴν πολλὴν ἐνότητά. Ἀπὸ δὲ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται μὴ λέγεσθαι διὰ τοῦτο διπλᾶ μοναστήρια, ἀλλὰ ὅτι ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ κατοικούν ποτὲ, ὡς εἴποιεν, ἀνδρες καὶ γυναῖκες. Διορίζεται γὰρ τοὺς προσγενεῖς ἀφίστασθαι εἰς ἀνδρῶν καὶ γυναικείων μοναστήρια, ὡς οὖσης κεκωλυμένης τῆς εἰς αὐτὸ καὶ ἐν κατοικίας τούτων. Ὡσαύτως παρακελεύεται μὴ διατᾶσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν, ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ ἀνδρας καὶ γυναῖκας. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὅλον πρῶτον τίτλον τοῦ δ' βιβλίου, διδάσκοντα περὶ τοιούτων πολλῶν, διοριζόμενον μὴτε μοναχὸν μὴτε λαϊκὸν εἰσεῖναι εἰς γυναικείον μοναστήριον χάριν οἰασθητινῶς αἰτίας·

διατυπώντα δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων ἱερουργεῖν ἐν ταῖς γυναικείαις μοναῖς· καὶ τὰ περὶ τῶν ἀποκρισιῶν αὐτῶν καὶ λοιπῶν διακονητῶν.

ZONAR. Κωλύει ὁ κανὼν διπλᾶ γίνεσθαι μοναστήρια. Οὐχ ὁμοῦ δὲ διήγον τοῖς μονασταῖς· αἱ μονάζουσαι ἐν τοῖς τοιοῦτοις μοναστηρίοις· ἀλλ' ἐγγιστα κατέκουν ἀλλήλων· ὥστε, καὶ ἀμφω ἀλλήλων ἀκούειν. Τοῦτο οὖν, ὑποκνίζον τε εἰς λογισμοὺς ἐμπαθεῖς, ἢ καὶ εἰς τὰ πάθη αὐτᾶ, καὶ εἰς σκάνδαλον δὲ ταῖς πολλοῖς γινόμενον, ἐρῶτι σχεδὸν συνοικίους· ἀνδράσι γυναῖκας, διὰ τὴν πάνυ τῶν κατοικίων ἐκατέρων ἐγγύτητα, ἀποτρέπει ἢ σύνοδος γίνεσθαι. Εἰ δὲ τινες, φησί, μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, οἱ μὲν ἄνδρες εἰς ἀνδρῶν ἀπερχέσθωσαν μοναστήριον, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς γυναικείον. Οὕτω γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ θεός, ἀντὶ τοῦ, οὕτω· εὐαρέστως δουλεύουσιν τῷ θεῷ, ἰδίᾳ ζῶντες, καὶ ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένοι, ὥστε ἀλλήλοις μῆτε εἰς παροξυσμὸν εἶναι βιοτῆς ἐμπαθοῦς, μῆτε ἄλλοις εἰς σκάνδαλον. Ὅσα δὲ ἤδη γεγόνασι διπλᾶ μοναστήρια, Ἔστωσαν, φησί, καὶ οἰκονομείσθωσαν κατὰ τὴν διαταγὴν καὶ τὸν τύπον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ μὴ δαιτιάσθωσαν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι. Δίαιτα δ' ἐν ταῦθα οὐ τὸ συνεσθῆναι ὁμοῦ καλεῖται, ἀλλ' ἢ μετ' ἀλλήλων συνδιαγωγῆ καὶ ἀναστροφῆ. Μὴ δ' ἐχέτωσαν πρὸς ἀλλήλους παβήρησιαν μοναχὸς τε καὶ μοναχῆ, ὥστε συνίεναι ὅτε βούλονται, καὶ ἀλλήλοις προσομιλεῖν, μὴδὲ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ, μὴδὲ συνεσθιέτω καταμόνας μοναζούσῃ. Ἀλλὰ κἂν χορηγεῖν αὐταῖς τὰ ἀναγκαῖα μέλλοιεν ἐκ τῆς ἀνδρῶς μονῆς, μὴ εἰσέτωσαν μοναχοὶ ἐντὸς τοῦ γυναικείου μοναστηρίου· ἀλλὰ μέχρι τῆς πύλης ἐλθόντες· προσμενέτωσαν ἔξω, ἢ δὲ προεστώσα μετὰ γηραιῶν μοναζουσῶν ἐλθοῦσα πρὸς τὴν πύλην λαμβανέτω τὰ κομισθέντα. Εἰ δὲ καὶ συγγενῆ οικεῖαν θεασθῆναι ζητεῖ μοναχὸς, παρουσίας τῆς ἡγουμένης θεασάσθω αὐτῆν, καὶ προσομιλεῖτω δι' ἄλιγων λόγων, ὥστε ταχέως ὑποχωρεῖν.

quæ afferuntur accipiat. Si quis vero etiam cognatam

APIST. « Μὴ ἦτω διπλᾶ μοναστήρια, μὴδὲ δαιτιάσθωσαν ἐν αὐτῷ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι, μὴδὲ καταμόνας ὀμιλεῖτωσαν· ἀλλὰ καὶ εἰ τι διακομίσει ἀνὴρ κανονικῆ, ἔξω μένων διδόντω, καὶ τὴν συγγενῆ ὑπὸ παρουσίας τῆς ἡγουμένης θεασθῶ. »

Πάντων ἀσφάλειαν ἐθεντο οἱ Πατέρες, ἵνα μὴ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ μῶμος τις ἐπιτρέθηται, καὶ προσέταξαν μὴ ἐν ταυτῷ συνεσθῆναι μοναχὸς καὶ μοναστρία, μὴδὲ πρὸς ἀλλήλους ὀμιλεῖν κατ' ἰδίαν· ἀλλὰ κἂν συγγενῆ τινα θέλη θεασάσθαι μοναχὸς, πρὸς αὐτῆς ἡγουμένης ταύτης προσομιλεῖν. Καὶ εἰ τῶν ἀναγκαίων τοῦ βίου ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶς μοναστηρίου διακομίσῃ πρὸς τὰς μοναζούσας ὁ μοναχὸς, ἔξω τῆς μονῆς ἐστώτα δίδοναι τοῦτο τῇ ἡγουμένη.

KANON KA'.

« Οὐ δεῖ μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὴν οἰκίαν μονῆν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπέρχεσθαι· εἰ δὲ συμβῆ τοῦτο, ξενοδοχεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον,

A debent ministrare in muliebribus monasteriis, et de ipsorum apocriariis et reliquis ministris.

ZONAR. Duplicia hic canon monasteria fieri vetat. In iis autem non cum viris simul in eodem loco feminæ degebant, sed ita propinquo, ut voces audire reddereque invicem utrique possent. Id ergo, quia nimirum ex eo ad cogitationes molles ac teneras, aut ad ipsas quoque libidinosas affectiones, titillatio existere facile posset, offensionemque multis afferret illa vicinitas, quæ speciem in eodem quasi domicilio commorantium virorum ac mulierum exhiberet, nullo modo synodus licere decernit. Quod si qui, inquit, una cum cognatis mundo renuntiare cupiant, viri quidem ad virorum, mulieres autem ad feminarum monasteria se conferant. Sic enim Deo acceptum est, Deo sic accepti servient, si seuncti invicem ac divisi vitam agant, nec alter alteri incitamentum ad libidinem, neque aliis offensionem præbeat. Quæ autem duplicia monasteria jam instituta sunt, mancant, inquit, ac juxta magni Basilii constitutionem normamque administrantur: neque in uno monasterio monachi simul et monachæ degant. Δίαιτα namque hoc loco, non ejusdem mensæ communionem, sed vitæ mutuam consuetudinem familiaritatemque significat. Neque vero ea concedatur ulli monacho vel monachæ licentia, ut simul colloqui uterque congregique pro arbitrio queant, neque in muliebri monasterio monachus pernoctet, neque seorsum cum moniali aliqua cibum capiat. Verum etiamsi quandoque ad victum necessaria ex virorum monasterio monialibus suppeditari contingat, nequaquam intra septa monasterii muliebris monachi ingrediantur: sed ubi ad portam pervenerint, extra fores consistent; præfecta vero earum, quæ ætate proveciores sunt, monialium comitatu septa, portæ appropinquans usus quam primum recedat.

ARIST. « Duplicia ne fiant monasteria, neque monachi et monachæ in eodem cohabitent, neque seorsim confabulentur: quin etiam si quid vir feminæ regulari attulerit, extra fores expectans, tradat, et cognatam in præfectæ præsentia visal. »

Omnem curam adhibuerunt Patres, ne proprium aliquod vitæ monasticæ inferretur, et mandarunt in eodem monasterio monachos et monachas non convesci, nec inter se seorsim confabulari, sed et si cognatam aliquam aspici cupit monachus, præsentia præfectæ cum ea colloqui. Et si quid eorum, quæ vitæ sunt necessaria, a virorum monasterio ad monachas transportabit monachus, extra mansionem stans illud præfectæ tradat.

CANON XXI.

« Non oportet monachum vel monacham proprium relinquere monasterium, et ad aliud se contere: si hoc autem contigerit, ipsum hospitio excipi

« est necessarium ; sed sine notitia monasterii A
« præfecti eum recipi non convenit. »

BALS. Postquam pollicitus sit aliquis et Deo professus se in monasterio, in quo tonsus est, mansurum, quomodo ei permittetur suam professionem infirmare, et in aliud monasterium abire? Statuit ergo canon, ne monachus vel monacha ex suo monasterio inordinate recedat, et in aliud monasterium se conferat, ut in eo collocetur. Si hoc autem propter pusillum et abjectum animum sæpe fiat, is ne ab eo qui præest recipiatur, sine scientia ac notitia ejus, qui illius curam gerit, monasterii præfecti, scilicet sine dimissoria ejus epistola: sed solum hospitio excipiatur, ne ad sæcularia ahire cogatur et cum laicis vitam agere. Porro magnus B
Basilius in suis asceticis capitibus statuit, ut monachus, qui animo offenditur, recedat ab eo, in quo tonsus est, monasterio: et hæc faciat, postquam monasterii præfecto id semel et iterum dixerit, et etiam monachis, nec malum corrigitur. Hospitii autem nomine ne dicas monachum, qui alibi tonsus est, diu debere versari in alieno monasterio; hac enim ratione fit fraus canonis: sed paucis diebus. Ne mireris autem, quomodo a canone non punitur is, qui eum transgreditur. Lege et 80 can. syn. Carth., et scies quomodo puniuntur, qui alibi tonsi sunt, et qui eos suscipiunt

328 ZONAR. Monachos, quo loco primum rebus humanis a se abjudicatis monasticæ vitæ institutum amplexi sunt, in eo manere, nec aliam sibi stationem quærere oportet. Quod si quis in alterum monasterium, relicto priore, demeret; hospitio scilicet hominem excipi necesse est, ne profana diversoria ingredi, et cum iis, qui nulla ad honeste vivendum disciplina instructi sunt vitam agere cogatur: ascribi vero ordini, et in fratrum numerum referri, nisi ejus uude discessit monasterii præfecto annuente, non licet. Atque hic quidem canon omnem, sine ullo discrimine, secessionem interdictam esse decernit: magnus verbò Basilius, in asceticis suis capitibus, diverso modo de monachorum discessione loquitur, quam ita demum concedi probat, si manentes spirituali detrimento afficiantur; ac tum quidem ejus detrimenti causam præfecto aperire, ac si quidem ea tollatur, in sua quemque statione persistere; illa vero adhuc manente, rem totam in fratrum conventu enuntiare jubet.

ARIST. « Monacho vel monachæ suam relinquere
« mansionein, et aliam ingredi non liceat: sin
« ingreditur, ut hospes accipiatur; at præter
« præfecti sententiam ne admittatur aut hospitio
« excipiatur. »

Recipi quidem et hospitio excipi monachum vel monacham, ad aliam mansionein proficiscentem, præsens canon non permittit, ne ad sæculares necessario divertens, ibi permaneat; at eam admit-

« προσλαμβάνεσθαι δὲ ἄνευ γνώμης τοῦ ἡγουμέ-
« νου αὐτοῦ οὐ προσήκει. »

ΒΑΣΣ. Μετὰ τὸ δοῦναι τινα συνθήκας καὶ ὁμολογίας εἰς Θεὸν χάριν τοῦ προσμένειν ἐν ἡ ἀπεκάρῃ μονῇ, πῶς παραχωρηθῆσεται τὴν οἰκείαν ἀθετήσαι ὁμολογίαν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθεῖν μονήν; Διορίζεται οὖν ὁ κανὼν μῆτε μοναχὸν μῆτε μονάστριαν ἀσυντάκτως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς οἰκείας μονῆς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον χάριν τοῦ καταταγῆναι ἐν αὐτῷ. Εἰ δὲ πολλάκις διὰ μικροφυχίαν γένηται τοῦτο, μὴ προσλαμβάνεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ προεστῶτος ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κουρεύσαντος αὐτὸν ἡγουμένου, δηλονότι χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνον ξενοδοχεῖσθαι· ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικὰ ἀπιέναι, καὶ διάγειν μετὰ λαϊκῶν. Ὁ μὲντοι μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις διορίζεται τὸν μοναχὸν, βλαπτόμενον ψυχικῶς, ἀναχωρεῖν ἀφ' ἧς ἀπεκάρῃ μονῆς· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖν μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἀπαξ καὶ δις τὰ περὶ τοῦτου πρὸς τὸν καθηγούμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς, καὶ μὴ διορθωθῆναι τὸ κακόν. Τῷ ὄνοματι δὲ τῆς ξενοδοχίας μὴ εἴπῃς ἐπὶ πολλὸν καιρὸν τὸν ξενοκουρίτην μοναχὸν διάγειν εἰς ἄλλοτριαν μονήν, τοῦτο γὰρ καὶ περιγραφὴ τοῦ κανόνος ἐστίν· ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις μετρίαις. Μὴ θαυμάσῃς δὲ πῶς οὐ κολάζεται παρὰ τοῦ κανόνος ὁ παραβάτης τούτου. Ἀνάγνωσον καὶ τὸν π' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ μάθῃς ὅπως οἱ ξενοκουρίζται κολάζονται, καὶ οἱ τούτους δεχόμενοι.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς μοναχοὺς, ἐνθα ἀπετάξαντο τῷ κόσμῳ, συνετάξαντο δὲ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ, προσμένειν προσήκει, καὶ μὴ ἐκείθεν ἀναχωρεῖν. Εἰ δὲ τις ἀναχωρήσῃ, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ μονήν, ξενοδοχεῖσθαι μὲν τοῦτο ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικοὺς ἀπιέναι, καὶ συνδιάγειν τοῖς ζῶσιν ἀδιαφόρως· προσλαμβάνεσθαι δὲ αὐτὸν καὶ κατατάττειν τῇ ἀδελφότητι οὐ δεῖ, εἰ μὴ ὁ ἡγούμενος ἐπιτρέψῃ τῆς μονῆς, ἀφ' ἧς ἐξῆλθεν. Ὁ μὲν οὖν κανὼν οὗτος ἀδιάστικτον ἔχει τὴν κώλυσιν τῆς ἀναχωρήσεως· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις διαστίζει περὶ τῆς τῶν μοναχῶν ἀναχωρήσεως, καὶ οὐκ ἄλλως αὐτοῖς ἀναχωρεῖν δίδωσιν, εἰ μὴ ψυχικῶς βλάπτοντο· καὶ τότε δὲ τὴν αἰτίαν τῆς βλάβης ἐπαγγέλλειν τῷ ἡγούμενῳ, καὶ εἰ μὲν θεραπεύοιτο τὸ αἴτιον αὐθις, διάγειν βούλεται ἕκαστον ἐν τῇ οἰκείᾳ μονῇ· εἰ δὲ ἀθεράπευτον ἦ τὸ κακόν, λέγειν τοῦτο ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος.

ΑΡΙΣΤ. « Μοναχὸν ἢ μονάστριαν μὴ ἐξέστω κατ-
« λιμπάνειν τὴν οἰκείαν μονήν, καὶ ἑτέρα προσί-
« ναι· εἰ δ' ἀφίκοιτο, ξενοδοχεῖσθω· μὴ μέντοι
« προσδεχέσθω, καὶ ξενοδοχεῖσθω παρὰ γνώμην
« τοῦ ἡγουμένου. »

Τὸ μὲν ὑποδέχεσθαι καὶ ξενοδοχεῖσθαι μοναχὸν ἢ μοναχὴν ἐν ἑτέρᾳ μονῇ ἀπιούσαν ὁ παρὼν κανὼν οὐκ ἐπιτρέπει, ἵνα μὴ διὰ ἀνάγκην εἰς κοσμικοὺς ἀπέλθοι ἢ μείνῃ· τὸ δὲ προσλαθεῖν καὶ προσδέεσθαι

αὐτὴν, καὶ συντάξει τῇ ἀδελφότητι παρὰ γνώμην τῆς Ἀ
 ἡγουμένης, οὐκ ἐπιτρέπει.

CANON KB.

Θεῶ μὲν τὸ πᾶν ἀνατίθεσθαι, καὶ οὐ τοῖς ἰδιοῖς
 ἠελήμασι δουλοῦσθαι, μέγα χρῆμα τυγχάνει.
 Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, ὁ θεὸς Ἄπο-
 στολὸς φησι, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτέ.
 Χριστὸς δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις
 αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀμαρτημάτων ἐκκόπτειν
 προστέταχεν. Οὐ γὰρ ἡ μοιχεία μόνον παρ' αὐ-
 τοῦ κολάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις τοῦ λογισμοῦ
 πρὸς τὴν τῆς μοιχείας ἐγχείρησιν κατακέκρι-
 ται, λέγοντος αὐτοῦ. Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα
 πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσε
 αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἔθεν οὖν μαθη-
 τευθέντες, λογισμοὺς ὀφειλομένους καθαίρειν. Εἰ
 γὰρ καὶ πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέ-
 ρει, ὡς ἐξ ἀποστολικῆς φωνῆς διδασκόμεθα.
 Ἐπάναγκες οὖν ἐστί παντὶ ἀνδρὶ διὰ τὸ ζῆν
 ἐσθίειν. Καὶ οἷς μὲν βίος ἐστὶ γάμου καὶ τέκνων
 καὶ λαϊκῆς διαθέσεως, ἀναμῖξ ἐσθίειν ἀνδρας
 καὶ γυναίκας τῶν ἀδιαβλήτων ἐσθίειν, μόνον τῶ
 διδόντι τροφὴν τὴν εὐχαριστίαν προσάγοντας, μὴ
 μετὰ τινων θυμηλικῶν ἐπιτηδευμάτων, εἴσων
 σατανικῶν ἄσμάτων, κιθαρῶν τε καὶ πορνικῶν
 λυγισμάτων, οἷς ἐπέρχεται προφητικὴ ἀρά, οὐ-
 τως ἢ λέγουσα. Οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ
 ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, τὰ δὲ ἔργα
 Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν
 χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι. Καὶ εἰ ποῦ
 ποτε εἴεν τοιοῦτοι ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, διορθοῦ-
 σθωσαν· εἰ δὲ μὴ γε, κρατεῖτωσαν ἐπ' αὐτοῖς τὰ
 παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν κανονικῶς ἐκτεθέντα. Οἷς
 δὲ ὁ βίος ἐστὶν ἡσυχίας καὶ μονάστροφος, ὁ συν-
 ταξάμενος Κυρίῳ τῶ Θεῶ ζυγὸν μονήρη ἄραι,
 καθίσταται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσῃ· ἀλλὰ μὴν
 καὶ τοῖς ἱερατικῶν ἐκλεξαμένοις βίον οὐδ' ὄλως
 ἔξεστι κατ' ἰδίαν γυναίξιν συνεσθίειν, εἰ μὴ που
 μετὰ τινων θεοφόρων καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ
 γυναικῶν, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ συνεστίασις πρὸς κατ-
 ὀρθωσιν πνευματικῆν ἀπάγη. Καὶ ἐπὶ συγ-
 γενῶν δὲ τὸ αὐτὸ ποιεῖται. Εἰ δὲ καὶ αὐθι,
 ἐν ὀδοπορίᾳ συμβῆ τὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας μὴ
 ἐπιφέρεισθαι μοναχὸν ἢ ἱερατικὸν ἄνδρα, καὶ
 διὰ τὸ ἀναγκαῖον καταλύσαι βούλεται εἴτε ἐν
 πανδοχείῳ εἴτε ἐν οἴκῳ τινός, ἀδειαν ἔχειν αὐ-
 τὸν τοῦτο ποιεῖν, ὡς τῆς χρείας κατεπιγούσης.
 ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν κωλύει τοὺς λαϊκοὺς
 μετὰ θυμηλικῶν παιγνίων καὶ ὀρχήσεων ἐσθίειν, καὶ
 παρεγγυᾶται τοῖς τοιοῦτόν τι ποιοῦσι Χριστιανοῖς
 διορθοῦσθαι· εἰ δὲ μὴ, κρατεῖν ἐπ' αὐτοῖς τὰ παρὰ
 τῶν κανόνων προορισθέντα. Τοὺς μέντοι μοναχοὺς
 καὶ τοὺς ἱερωμένους παρακελεύεται μὴ συνεσθίειν
 μετὰ γυναικῶν κατ' ἰδίαν, κἂν τῇ ἀληθείᾳ ὡς προσ-
 γενεῖς αὐτῶν· ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ μετὰ εὐλαβῶν τι-
 νων, διὰ τὸ μῆτε αὐτοὺς ὑπὸ λογισμῶν ἐναντίων
 κατασεῖσθαι, μῆτε ἄλλους σκανδαλίξειν. Ἐν ὀδοι-

Deo quidem universum dedicare, et non propriis
 voluntatibus servire, res magna est: « Sive
 enim comeditis, sive bibitis, inquit divinus
 Apostolus, omnia in Dei gloriam facite ⁷⁰. »
 Christus autem Deus noster in suis Evangeliiis
 jussit peccatorum principia reseccare. Non enim
 adulterium solum apud ipsum punitur; sed
 etiam cognitionis motus ad aggrediendum adul-
 terium condemnatur, ipso dicente: « Qui aspe-
 xit mulierem ad concupiscendam ipsam, eam
 jam in corde suo adulteravit ⁷¹. » unde nos
 quoque edocti, debemus cogitationes purgare.
 « Etsi enim omnia licent, non tamen omnia ex-
 pediant ⁷², » ut a voce apostolica docemur.
 « Cuius ergo homini necesse est comedere ut
 vivat. Et quibus est vita quidem matrimonii
 et liberorum et laicæ constitutionis, mixtini
 comedere viros et mulieres, est ab omni re-
 prehensione alienum; si modo ei, qui dat nu-
 trimentum, gratias agant, non cum scenicis
 quibusdam studiis sive Satanicis canticis, et
 citharædicis ac meretriciis vocibus, quos pro-
 phetica execratio flexionibus seu gesticulatio-
 nibus persequitur, sic dicens: « Væ iis qui
 cum cithara et psalterio vinum bibunt, Domini
 autem opera non respiciunt, et opera manuum
 ejus non considerant ⁷³. » Et sicubi tales fue-
 rint inter Christianos, corriganur: sin minus,
 adversus eos robur suum obtineant, quæ ab
 antecessoribus canonicè tradita sunt. Quibus
 autem quietas est vita et solitaria, ut qui Do-
 mino Deo jugum monasticum tollere statue-
 rint, in solitudine et silentio sedere convenit:
 sed nec iis etiã. qui vitam sacerdotalem ele-
 gerint, licet omnino seorsum cum mulieribus
 comedere; nisi utique cum divinis et religiosiis
 viris ac mulieribus, ut ipsum etiam convivium
 ad spiritualem correctionem adducat. Porro id
 ipsum etiam in cognatis fiat. Si autem rursus
 contingat, ut quæ sunt ad usum necessaria
 non asserat monachus vel sacerdos, et propter
 necessitatem velit, sive ad publicum diversori-
 um, sive ad alicujus domum divertere; ei
 liceat hoc facere, utpote urgente necessitate. »
 BALS. Præsens canon prohibet laicis, ne cum
 scenicis ludicris et saltationibus comedant, et sua-
 det Christianis **329** qui tale quid faciunt, ut se
 corriganr: sin minus, adversus eos valere, quæ
 canonibus antea constituta fuere, decernit. Porro
 et monachis et sacerdotibus præcipit, ne seorsum
 cum mulieribus comedant, etiamsi revera eorum
 cognatæ fuerint; sed palam, et cum aliquibus bo-
 nis ac religiosiis, ut neque ipsi a contrariis cogi-
 tationibus moveantur, neque aliis offensionem

⁷⁰ I Cor. x, 31. ⁷¹ Matth. v, 28. ⁷² I Cor. vi, 12. ⁷³ Isa. v, 11, 12.

scandalumque præbeant. Si quis autem horum in itinere vel in alio non negligendo ministerio peregre versetur, et non habeat ea quæ sunt ad vitam necessaria, statuerunt, eum absque ullo præiudicio in hospitio publico vel in alienis ædibus diversari, propter urgentem necessitatem corporei nutrimenti et quietis. Atque hic quidem est hujus canonis scopus. Ejus autem proœmium est ex prima ad Corinthios Epistola magni apostoli Pauli, quæ sic expresse dicit : *Sive comeditis, sive bibitis, omnia in Dei honorem facite.* Illud autem, *Debemus cogitationes purgare*, ex secunda ad Corinthios Epistola. Illud : *Omnia licent, sed non omnia expediunt*, ex prima ad Corinthios Epistola. Et illud, *Væ illis, qui cum cithara et psalterio vinum bibunt*, et quæ deinceps sequuntur, ex Isaia propheta. Canonicis autem traditiones dicunt Patres 42 et 43 can. sanctorum apostolorum, et 60 Carthag. syn. et 62 syn. in Trullo.

ZONAR. Monachos et sacris initiatos homines privatim in eadem mensa cum feminis accumbere hic canon vetat. Exordio vero utitur, atque ad Deum omnia referenda esse demonstrat, dictumque Apostoli profert dicentis : *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Deinde sermonem aggreditur, atque ex Christi præcepto peccatorum initia a fidelibus rescandenda esse ostendit. Illis namque verbis, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*, non adulterium solummodo, sed ipsa quoque pravi motus initia castigat. Cum enim in mulieris forma contemplanda quispiam curiosus est, admissio pravæ affectionis initio, nempe cupiditate, ex eo ipsius quoque cogitatio et ratio ad crimen suscipiendum impellitur. Proinde cogitationes, inquit, interimere debemus (est et hoc quoque apostolicum), id est, propter hoc nascentes debemus extinguere, priusquam sese altius efferre ac nobiscum collocutari possint. Vel καθάρειν, id est purgare (utraque enim lectio admitti potest), ne videlicet mentem impuris cogitationibus contaminari sinamus, sed eas quam longissime amandemus; vel etiam mentem, ob admissas impuras cogitationes inquinatam, expurgemus, ac pœnitentiâ contractas sordes eluamus, neque ulterius progredi patiamur. *Nam etsi mihi omnia licent, non tamen omnia expediunt*: hæc quoque magni Pauli verba sunt. *Licet ergo, inquit, edere ut vivas.* Et qui communi quidem more cum uxoribus suis ac liberis habitantes degunt, cum mulieribus cibum capere minime prohibentur, nec eos quisquam ob id reprehendat, si meritas interea divinæ liberalitatis gratias agant, neque inter epulas comica studia, hoc est, Satanicas cantiones adhibeant. Quænam hæc vero? Citharæ meretriciæque flexiones. Flexionum autem nomine, aut inconditas saltationes, aut vocum in cantilenis modulationes significavit. In eos siquidem, ait, illa prophetæ execratio cadit, *Væ, qui cum cithara et*

Α πορία δὲ ἦ ἐν ἑτέρᾳ ἀναγκαίᾳ διακονίᾳ ἀποδημοῦντά τινα ἐκ τούτων, καὶ τὰ πρὸς ζωῆν ἐπιτήδεια μὴ ἔχοντα, διωρίσατο ἀποκριματώσως καταλύειν ἐν ξενοδοχείῳ ἢ ἐν ἀλλοτριῳ οἴκῳ, διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς σωματικῆς τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος οὗτος. Τὸ προοίμιον δὲ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου, οὕτω λεγούσης ἐν μέρει· *Ἐίτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε*· τὸ δὲ, *Ὅφελόμεν καθάρειν λογισμοὺς*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς· τὸ, *Πάντα ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κithάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἠσάου προφητείας, *καὶ τὰ ἐξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἠσάου προφητείας, Κανονικὰς δὲ παραδόσεις οἱ Πατέρες φασὶ τὸν μβ' καὶ γγ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν ε' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὸν εβ' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ.*

ZONAR. Ὁ παρὼν κανὼν κωλύει μοναχοὺς καὶ ἱερωμένους κατ' ἴδιαν συνεσθίειν γυναίξιν. Προοιμίζεται δὲ, καὶ φησὶν ὅτι πάντα χρῆ τῷ Θεῷ ἀνατίθεσθαι, καὶ χρῆσιν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου παραγγέλλει, λέγοντος, *Ἐίτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.* Ἐἴτα μεταχειρίζεται τὸν λόγον, φάσκων ὅτι ὁ Χριστὸς τὴν ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων περιαιρεῖν τοὺς πιστοὺς κελεύει. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν, *Ὁ ἐμβλέψας γυναίξιν πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ*, οὐ τὴν μοιχείαν κολάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ πάθους ἀρχὴν. Ὅταν γὰρ τις περιέργως ἴδῃ, δεξάμενος τὴν τοῦ πάθους ἀρχὴν, τὴν ἐπιθυμίαν δηλαδὴ, τότε αὐτῷ ὁ λογισμὸς κινεῖται πρὸς τὸ ἁμαρτημα. Ἐνθεν, φησὶ, λογισμοὺς ὀφελόμεν καθάρειν (καὶ τοῦτο δὲ ἀποστολικόν), τουτέστι, διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν καταβάλλειν τοὺς λογισμοὺς, καὶ μὴ ἔξω πεινοῦν ἐπαίρεσθαι καὶ κατεξανίστασθαι ἡμῶν ἢ καθάρειν (γράφεται γὰρ καὶ οὕτως), ἀντὶ τοῦ, μὴ ἔξω μολύνεσθαι τὸν λογισμὸν δι' ἐπιθυμῆσεων πονηρῶν, ἀλλ' ἀποπέμπεσθαι ταῦτα· ἢ καὶ διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν ὑπόπτων διαλογισμῶν μολυνθῆναι καθάρειν αὐτὸν, ἐκπλύνειν τοῦ μολυσμοῦ διὰ μετανοίας, καὶ μὴ ἔξω περαιτέρω χωρῆσαι. *Εἰ γὰρ καὶ πάντα μοι ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει.* Ταῦτα δὲ τοῦ μεγάλου Παύλου τὰ ῥήματα. *Ἐξέστιν οὗτ',* φησὶ, *τὸ ἐσθίειν διὰ τὸ ζῆν.* Καὶ οἱ μὲν κατὰ κόσμον βιοῦντες, καὶ γυναίξιν συζῶντες καὶ τέκνοις, οὐ κωλύονται γυναίξιν συνεσθίειν, οὐδὲ διαβολῆς αὐτοῖς αἴτιον τοῦτο, εἰ μετ' εὐχαριστίας τῆς πρὸς Θεὸν γίνωτο, καὶ οὐ μεσολαβοῦσιν ἐν ταῖς τραπέζαις αὐτῶν θυμεικὰ ἐπιτηδεύματα, ἤγουν σατανικὰ ἄσματα. Τί δὲ ταῦτα εἰσι; Κithάρας καὶ λυγίσματα πορνικὰ. Διὰ δὲ τῶν λυγισμάτων ἡ τὰς ἀσεμνοὺς ὀρχήσεις ἠνέξατο, ἢ τὰ ἐν ταῖς ὕδασι λυγίσματα τῶν φωνῶν. Οἱ ἐπέρχεται φησὶ, προφητικῆ ἀρὰ, τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κithάρας καὶ ψαλτηρίου οἶνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ οὖν εἰσι τοιοῦτοί τινες ἐν Χριστιανοῖς, διορθοῦσθωσαν εἰ δὲ μὴ, οἱ παλαιὸι κανόνες κρατεῖντων ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαϊκῶν ὁ κανὼν διετάξατο. Οἷς δὲ,

φῆσιν, ὁ βίος; ἡσύχιος καὶ μονότροπος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἱερατικῶς οὐκ ἔξεστι κατ' ἴδιαν γυναίξει συνεσθῆναι. Εἰ δὲ ποτε τοῦτο γίνεσθαι δεήσει, συμπαιδύων αὐτοῖς τιμῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆσονται γυναίξειν, ἵνα καὶ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν ἀπάγη· κατορθοὶ γὰρ οὕτως ἀνυπόπτως συνεσθῆναι γυναίξει τὸ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν. Οἱ γὰρ ὁρώντες αὐτῶν ἔξω πάσης διατηροῦντα ἑαυτὸν ἀποψίας, δοξάζουσι τὸν Θεόν, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τὸν λέγοντα· *Λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Καὶ οὐ μόνον ἀλλοτρίαις γυναίξει συνεσθῆναι ὁ μοναχὸς ἢ ὁ ἱερωμένος ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν εὐλαβῶν ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ ὅτε συγγενεῖσι γυναίξει συνεσθῆναι. Ἐν δὲ ὁδοιπορίαις ἱερωμένος ἢ μοναχὸς, εἰ μὴ ἔχει ὅπου ἀναπαύσεται, ἄδεια ἐστὶ αὐτῷ καὶ ἐν πανδοχείῳ καὶ ἐν οἴκῳ τινὸς καταλύσαι χρείας κατεπιγούσης· πλὴν κάκει μετ' εὐλαβείας βούλεται ὁ κανὼν καὶ σωφρόνως αὐτοὺς τὴν διαγωγὴν ποιεῖσθαι.

monachi aut sacris initiati cibum capiant, modestia spectatos homines adhiberi hoc canone statutum est. In itinere tamen, ubi alius commorandi locus non suppetat, sacrato homini aut monacho impune ad cauponam divertere, aut in alterius cujuspiam domo instanti necessitati satisfacere concessum sit : sed in iis quoque locis religionis nihilominus ac temperantiæ rationem ab illis canon haberi jubet.

ΑΡΙΣΤ. « Λαϊκοὺς μὲν ἄνδρας συνεσθῆναι γυναίξειν
 « ἀδιάβλητον· μονοτρόποις δὲ οὐκ ἔξεστι κατ' ἴδιαν
 « γυναίξει συνεσθῆναι, εἰ μὴ που μετὰ θεοφόβου
 « καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ἐν ὁδῷ
 « δὲ μοναχὸς ἢ ἱερατικῶς ἀνὴρ, μὴ ἐπιφερόμενος
 « τὰ ἀναγκαῖα, ἐν πανδοχείῳ καταλύσεται. »

ARIST. « Laicos quidem viros cum mulieribus
 « convesci est ab omni reprehensione alienum :
 « solitariis autem viris cum mulieribus privatim
 « convivari non licet ; nisi forsitan una cum Dei
 « timentibus et religiosis viris et mulieribus. In
 « itinere autem monachus vel et sacris initiatus
 « vir, secum necessaria non afferens, in publi-
 « cum diversorium divertat. »

Τὸ μὲν μετ' εὐχαριστίας καὶ φόβου Θεοῦ, μὴ διὰ τινῶν θυμικῶν καὶ σατανικῶν ἁσμάτων, λαϊκοὺς ἄνδρας γυναίξει συνεσθῆναι τῶν ἀδιάβλητων ἐστὶ τοῖς καὶ βίον ἡσύχιον ἔχουσι, καὶ μονοτρόπως, ὡς συνηταξάμενοις Θεῷ καὶ καταμόνας καθίσαι, καὶ σιωπῆσαι, κατ' ἴδιαν ὅλως οὐκ ἔξεστι γυναίξει συνεσθῆναι, εἰ μὴ που μετὰ τινῶν θεοφόβων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆναι θελήσουσιν· ἵνα καὶ αὕτῃ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν γένηται. Ἐν ὁδῷ δὲ, εἰ τὰ ἀναγκαῖα οὐκ ἐπιφέρονται, ἄδεια δίδεται καὶ μοναχῷ καὶ ἱερατικῷ ἀνδρὶ ἐν πανδοχείῳ εἶτε καὶ ἐν οἴκῳ καταλύειν διὰ τὴν κατεπιγούσαν χρείαν.

Cum gratiarum quidem actione et Dei timore, non scenicis aliquibus et satanicis canticis, laicos viros cum mulieribus convesci, reprehendi nequit. Eis autem, qui vitam quietam et solitariam elegerunt, ut qui Deo sponderunt solitarie sedere et silere, non omnino licet cum mulieribus privatim comedere : nisi forte cum religiosis quibusdam viris aut mulieribus convivari velint ; ut et ipsum etiam convivium ad spiritualem correctionem tendat. In itinere autem, si necessaria non afferuntur, licet monacho aut homini sacerdotali in publicum diversorium, vel in alicujus domum
 D divertere propter urgentem ipsius necessitatem.

¹⁶ Matth. v, 16.

KANONES

EΚΤΕΘΕΝΤΕΣ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΕΝ Τῷ
ΠΑΝΣΕΠΤῷ ΝΑῶ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES

EDITI A SANCTA ET MAGNA
CONSTANTINOPOLITANA PRIMA ET SECUNDA SYNODO, QUÆ CONGREGATA EST IN
VENERABILI TEMPLO SANCTORUM ET BENEDICTORUM APOSTOLORUM.

331 BALS. Quidam hanc inscriptionem legentes A
dubitant, quomodo hæc synodus, quæ una est,
prima et secunda dicitur. Solutio. Tempore san-
ctissimi illius patriarchæ domini Photii, qui No-
mocanonon composuit, coacta est adversus Igna-
tium beatissimum patriarcham universalis syno-
dus. Cum autem dictæ essent dogmaticæ causæ
diversæque ecclesiasticæ, fuit divisio et seditio
synodi, utpote iis, qui non recte sentiebant, cum
victi essent, orthodoxis assentiri nolentibus. Pro-
pterea et divinis Patribus opus fuit, ut fieret
secundus conventus, et scriberentur quæ prius
dicta erant et confirmata. Ex eo ergo nominata
est hæc synodus prima et secunda, et subjecti
canones editi fuere.

ZONAR. Synodi hujus inscriptio hæc est: B
Sancta et magna prima et secunda synodus
Constantinopolitana in templo Sanctorum et glo-
riosissimorum Apostolorum congregata. Apud
eos ergo, qui hanc inscriptionem legunt, dubi-
tatio exoritur, qua ratione, una cum sit, prima et
secunda hæc synodus nuncupetur. Igitur in templo
Sanctorum Apostolorum, quod diximus, synodum
celebratam, ibique inter orthodoxos et adversæ
factionis homines habitam disputationem fuisse,
ac in ea superiores orthodoxos existitisse memo-
rant. Cum vero de iis, quæ ultro citroque dispu-
tata fuerant, scripto exarandis constitutum esset;
hæreticos, quippe qui se victos atque a conventu
fidelium eliminandos existimari nollent, quæ de-
creta fuerant scriptis consignari, seditione etiam
ob eam causam excitata, minime passos; quam
quidem seditionem eousque processisse, ut eductis
quoque gladiis complures interfecti ceciderint;
atque hoc pacto conventum illum primum nullo
videlicet rei exitu diremptum. Hinc rursus tem-
poris intervallo alterum in eodem templo con-
ventum habitum, iterumque de iisdem rebus
disputatum, dogmaticaque decreta litterarum mo-

ΒΑΣΣ. Τινές τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντες;
ἀποροῦσι πῶς μία οὖσα αὕτη ἡ σύνοδος, πρώτη
καὶ δευτέρα λέγεται. Λύσις. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ
ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Φωτίου, τοῦ
τῷ νομοκάνονον συνθεμένου, συνεκροτήθη κατὰ τὸ
μακαριωτάτου πατριάρχου Ἰγνατίου οἰκουμενικὴ
σύνοδος. Λαληθειῶν δὲ καὶ δογματικῶν ὑποθέσεων
καὶ ἀλλοίων ἐκκλησιαστικῶν, γέγονε διάστασις καὶ
μερισμὸς τῆς συνόδου, ὡς τῶν ἑτεροδόξων μὴ ἀν-
εχομένων διὰ τὴν ἤταν ὁμογνωμονῆσαι τοῖς ὀρθοδό-
ξοις. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐδέησε τοῖς θεοῖς Πατράσι
γενέσθαι καὶ δευτέραν συνέλευσιν, καὶ γραφῆναι τὰ
προλαληθέντα καὶ κυρωθέντα. Ὀνομάσθη οὖν ἐν-
ταῦθεν ἡ τοιαύτη σύνοδος; πρώτη καὶ δευτέρα, καὶ
οἱ ὑποτεταγμένοι κανόνες ἐξετέθησαν.

ZONAR. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐπιγράφεται οὕτως· Ἡ
ἀγία καὶ μεγάλη πρώτη καὶ δευτέρα σύνοδος ἡ
ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ
τῶν Ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων. Ἀπορεῖν
τοῖνον ποιεῖ τοὺς τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντας
ταύτην, πῶς μία οὖσα, πρώτη καὶ δευτέρα καλεῖ-
ται. Λέγεται τοῖνον σύνοδον ἐν τῷ βηθέντι ναῶ τῶν
Ἁγίων Ἀποστόλων συκροτηθῆναι, καὶ διαλε-
χθῆναι τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς ἑτεροδόξοις, καὶ δόξει
παραδοθῆναι τὰ λαληθέντα· τοὺς δὲ αἰρετικούς μὴ
ἀνασχέσθαι γραφῆναι τὰ δόξαντα, ἵνα μὴ φανεῖεν
ἡττηθέντες, καὶ ἐκκηρυχθῶσι τῆς τῶν πιστῶν ὁμη-
γύρεως, καὶ στασιάσαι διὰ τοῦτο, καὶ ἐς ποσοῦτον
τὴν στάσιν αὐτοῖς προσελθεῖν, ὡς καὶ μέχρι ξιφουλ-
κίας καὶ φόνων χωρῆσαι, καὶ οὕτω διαλυθῆναι τὴν
πρώτην ἐκείνην συνέλευσιν, μὴ σχοῦσαν δὴλόν τι
ἀποτέλεσμα. Εἴτ' αὖθις παραβρύνετος καιροῦ δευ-
τέραν ἐν τῷ αὐτῷ ναῶ γενέσθαι συνέλευσιν, καὶ
πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν γενέσθαι διάλογον, καὶ τότε
συγγραφῆναι τὰ λαληθέντα περὶ δογμάτων. Καὶ διὰ
τοῦτό φασιν αὐτὴν, μίαν οὖσαν κυρίως, πρώτην καὶ
δευτέραν ὀνομασθῆναι, ὡς δὲ γεγονούσας τῆς συνελεύ-
σεως τῶν Πατέρων· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, συγγραφέντων

τῶν λαληθέντων καὶ συνδοξάντων, ὅτε καὶ οἱ ὑπο-
 τεταγμένοι κανόνες ἐξεφωνήθησαν.
 Iam ob Patres his convocatos, prima et secunda
 congressione iis, quæ disputata atque omnium consensu decreta fuerant, scripto commissis, subjecti
 quoque canones promulgati fuere.

KANQN A'.

Πράγμα σεμνὸν οὕτω καὶ τίμιον, καὶ τοῖς μακαροῖς
 καὶ ὁσίοις Πατράσιν ἡμῶν πάλαι καλῶς ἐπινοηθέν,
 ἢ τῶν μοναστηρίων οἰκοδομή, κακῶς ὀρθῶται πρῶ-
 τόμενον σήμερον. Τινὲς γὰρ ὄνομα μοναστηρίου
 καὶ ταῖς οἰκείαις περιουσίαις καὶ ὑπάρξεσι περιθέ-
 μνοι, καὶ Θεῷ καθαγιαζέειν ταύτας ἐπαγγελί-
 μνοι, κυρίους τε τῶν ἀφιερωθέντων ἑαυτοῦς
 ἀναγράφουσι, καὶ μόνη τῇ προσηγορίᾳ τὸ θεῖον
 ἀφοσιῶν ἐκμηχανᾶσθαι διεγνώκασιν. Τὴν αὐτὴν
 γὰρ ἐξουσίαν καὶ μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν οὐκ
 ἐρυθριῶσι σφετερίζεσθαι, ἢ ἵνα ἔχουσιν οὐκ
 ἐκωλύοντο πρότερον· καὶ τοσαύτῃ καπηλείᾳ
 προσετρίβη τῷ πράγματι, ὥστε πολλὰ τῶν
 ἀφιερωθέντων παρ' αὐτῶν γε τῶν ἀφιερωσάν-
 των ὀρθῶσαι πιπρασκόμενα, θίμβος καὶ μῖσος
 τοῖς ὀρθῶσι παρεχόμενα· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔστιν
 αὐτοῖς μεταμέλεια, ἐφ' οἷς τῶν ἀπαξ ἀνατεθει-
 μένων Θεῷ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν,
 ἀλλὰ καὶ ἐτέροις ταύτην ἀδεῶς παραπέμπου-
 σιν. Ὅρισεν οὖν διὰ ταῦτα ἡ ἀγία σύνοδος
 μηδεὶν ἐξεῖναι μοναστήριον οἰκοδομεῖν ἄνευ τῆς
 τοῦ ἐπισκόπου γνώμης καὶ βουλῆς. Ἐκείνου δὲ
 συνειδότος καὶ ἐπιτρέποντος, καὶ τὴν ὀφειλο-
 μένην ἐπιτελοῦντος· εὐχὴν, ὡς τοῖς πάλαι θεο-
 φιλῶς νενομοθέτηται, οἰκοδομεῖσθαι μὲν τὸ
 μοναστήριον πάντα δὲ ἅ ἐν αὐτῷ προσήκοντα
 σὺν αὐτῷ ἐκαίῳ βρεθίῳ ἐγκαταγράφεσθαι,
 καὶ τοῖς ἐπισκοποῦσι ἀρχείοις ἐναποτίθεσθαι,
 μηδαμῶς ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ἀφιερῶντος, παρὰ
 γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἑαυτὸν ἡγοῦμενον ἢ
 ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕτερον καθίσταν. Εἰ γὰρ ἄπερ τις
 ἀνθρώπῳ χαρίζεται, τοῦτων οὐκέτι κύριος εἶναι
 δύναται, πῶς ἄπερ τις Θεῷ καθαγιαζέει καὶ
 ἀνατίθεισι τοῦτων ὑφαρπάζειν τὴν κυριότητα
 παραχωρηθήσεται; »

ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ ζ' κανόνι τῆς ἡ' συνόδου ἐγρά-
 ζημεν διάφορα τινα περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι
 τὰ μοναστήρια· καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα. Ὁ δὲ παρῶν
 κανὼν φησὶν ὡς, ἐπεὶ τινες ὀνόματι μόνον μοναστη-
 ρίου τὸν θεὸν δεξιῶνται, τοῖς πράγμασι δὲ καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ θελοῦσι πάλιν κατεξουσιάζειν τῶν ἀφιερ-
 ωθέντων αὐτῷ, ἐκποιούμενοι ταῦτα καθὼς ἂν θελή-
 σουσιν, οὐκ ὀφείλει ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἄνευ
 εἰδήσεως τοῦ ἐγγυρίου ἐπισκόπου. Οἷτος γὰρ μετὰ
 τὸ ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν τῷ θεμελίῳ (43),
 ἦγουν τὸ σταυροπήγιον, ἐπιτρέψει μὲν τὴν οἰκοδο-
 μὴν, ἐγκαταγράφεται δὲ καὶ ἐν βρεθίῳ τὰ πρὸς
 οἰκονομίαν τῆς μονῆς καὶ αὐτάρκειαν τῶν μοναχῶν
 μέλλοντα δοθῆναι παρὰ τοῦ δομητοροῦ καὶ αὐτὸ τὸ

Guill. Beveregii notæ.

(43) Εὐχὴν τῷ θεμελίῳ. Legendum εὐχὴν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ, juxta mss. Amerbachianum et Aeto-
 nienseum

A numentis commendata tum demum fuisse. Atque
 ex hoc factum aiunt, ut hæc, licet una synodus,
 merito nominata fuerit. In secunda itaque con-
 gressione iis, quæ disputata atque omnium consensu decreta fuerant, scripto commissis, subjecti
 quoque canones promulgati fuere.

CANON I.

Res adeo veneranda et honorabilis, et a beatis
 et sanctis Patribus nostris jam olim pulchre
 excogitata, monasteriorum ædificatio, hodie
 male geritur. Nonnulli enim suis copiis et
 facultatibus nomen monasterii imponentes, et
 eas Deo sanctificare profitentes, se eorum
 quæ sunt consecrata dominos inscribunt, et
 Deo dedicare sola appellatione machinari de-
 creverunt. Eamdem enim potestatem etiam
 post consecrationem sibi usurpare non eru-
 bescunt, quam prius habere non vetabantur :
 et tanta rei cauponatio adhibita est, ut multa
 eorum quæ sunt consecrata, ab iis ipsis qui
 consecrarant, vendita cernantur, admirationem
 et odium in ipsis videntibus excitantia; et
 tantum abest ut ullam agant pœnitentiam ob
 id, quod eorum quæ Deo dedicata sunt sibi
 potestatem attribuant, ut etiam eam ad alios
 sine metu transmittant. **332** Propterea ergo
 sancta definivit synodus, ut nemini liceat
 monasterium ædificare absque episcopi sen-
 tentia et consilio. Illo autem sciente et per-
 mittente, et debitam orationem peragente, ut
 ab antiquis pie ac religiose cantum est, mo-
 nasterium quidem ædificetur : omnia autem,
 quæ ad ipsum pertinent, cum illo ipso in
 Brevis inscribantur, et in episcopalibus archi-
 vis reponantur; nullo modo potestatem ha-
 bente eo qui consecrat, seipsum præter episcopi
 sententiam præfectum, vel pro se alium, con-
 stituere. Si enim eorum, quæ homini quis
 largitur, dominus amplius esse non potest :
 quomodo eorum quæ Deo sanctificat et
 dedicat quispiam sibi dominium arripere si-
 netur? »

BALS. In septimo canone 7 syn. permulta scrip-
 sissimus, quomodo fieri debeant monasteria : et
 lege ea. Præsens autem canon dicit, quod quo-
 niam nonnulli solo nomine monasterii Deum
 complectuntur, re autem et veritate volunt in ea,
 quæ illi dedicata sunt, potestatem iterum obtinere,
 ea ut volunt alienantes, monasterium sine illius
 regionis episcopi consensu ædificari non debet. In
 enim postquam debitam orationem in fundamento
 ad Deum fuderit, seu pos crucis fixationem, per-
 mittet quidem ædificationem, et in Brevis etiam
 describet, quæ ad monasterii dispensationem et
 monachorum sufficientiam ab exstructore danda
 sunt, et ipsum etiam monasterium : ut Breve in

licebit collocare, magis quam præbendariis euānsis A
documenta habeant. Præterquam si iubet sanctis-
simus meus dominus fraternitatis usum accipere
sæcularem aliquem, vel monachum ex alio mo-
nasterio ab eo differente, ne det sæculari vel ex-
terno monacho monachatum, ut non gravetur
monasterium adelphato. Si enim gravetur, omnino
deerit monachis qui sunt intus, et pro mercede
sit iudicium. Si autem accedit laicorum quispiam,
qui est omnino inops et pauper, ad sanctissimum
meum dominum, vel ex antistitibus, qui suos
thronos perdiderunt, et sunt inopes, et voluerit
statuere ut is victum capiat e ditiori aliquo mo-
nasterio, hoc recte faciet; modo numerus eor-
um qui ordinantur mansionis facultates non
excedat. Monachi enim qui sunt intus, debent
præferri cæteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi
necessaria capienda.

325 ZONAR. Et clero quemdam ascribi, et in
monasterium intercedente pecunia recepti, ab iis
quorum ductu Ecclesiæ reguntur, episcopis videlicet
et monasteriorum præfectis (sunt illi namque rectæ
fidei capessendæ vitæque honeste et cum virtute
agendæ fidelibus ad imitandum propositi duces)
interdictum est. Id vero canone eo tempore usita-
tum fuisse, atque adeo, a quibusdam moderationis
fama commendatis, viris pariter ac mulieribus, non
nisi soluta pecunia quemquam, aut sacris ordini-
bus annumeratum, aut in monasteria admissum
fuisse, affirmat: ex quo illud plane eveniret, quod
ait magnus Basilius: Cujus reprobum est initium;
universum etiam rejiciendum est. Eos igitur qui
faciunt, si quidem episcopi illi, monasteriisve præ-
positi sacerdotes, aut sacris iniati fuerint, aut de-
sistere, aut depositione puniri hic canon iubet:
secundique canonis in synodo Chalredonensi editi
meminit, quo œconomum, aut defensorem, aut
monasterii administratum aut omnino quemquam e
clero pecunia allata promoveri vetitum est. Quod
si a monasterii præfecto commissum id fuerit, qui
sacerdotii ordine haud sit insignitus, ex eo mona-
sterio ejiciendum, ac in aliud, ubi mancipatus obe-
dientiæ vitam agat, relegandum esse decernit. Quæ
vero, inquit deinde, parentes liberis nomine hæ-
reditatis aut dotis seponunt, si Deo oblata conse-

τασσειν ἤπερ οἱ χαριστικάριοι, κλν ὑπομνήματα
ἔχουσι· πλὴν εἰ κελεύει ὁ ἀγιώτατός μου δεσπότης
λαμβάνειν χρείας ἀδελφάτου τινὰ κόσμικὸν ὄντα, ἢ
μοναχὸν ἀπὸ ἐτέρου μοναστηρίου διαφέροντος αὐτῷ,
ἵνα μὴ δίδωσι κόσμικῶ ἢ μοναχῶ ἔσωμονιτάτον, ὡς
ἂν μὴ ἐπιβαρύνεται ἡ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἀδελφάτου. Εἰ
γὰρ ἐπιβαρύνεται, λείψει πάντως καὶ τὸ ἔσωμονιτά-
τον, καὶ γίνεται ἀντὶ μισθοῦ κρῖμα. Εἰ δ' ἔσως προσ-
έρχεται τις τῶν λαϊκῶν, ἀδύνατος πάντη καὶ πένης.
τῷ ἀγιωτάτῳ μου δεσπότη, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχιε-
ρέων τῶν ἀπολεσάντων τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ
δεομένων, καὶ θελήσει τυπῶν αὐτὸν λαμβάνειν
χρείας ἀπὸ τινος τῶν εὐπωρωτέρων μοναστηρίων.
ποιήσει τοῦτο καλῶς μὴ ὑπὲρ τῆν δύναμιν τῆς μον-
ῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τασσομένων ὄντος. Προτιμώ-
τεροι γὰρ ὀφείλουσι εἶναι οἱ ἔσωμονιταὶ τῶν ἄλλων
ἀπάντων εἰς τὸ λαμβάνειν τὰς χρείας αὐτῶν.

ZONAR. Καὶ εἰς κλῆρον κατατάττεσθαι τινες,
καὶ εἰς μοναστήριά τινος δέχεσθαι διὰ προσαγωγῆς
χρημάτων τοὺς ἡγήτορας τῶν ἐκκλησιῶν, τούτεστι
τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους (οὗτοι γὰρ προη-
γεῖσθαι ἐτάχθησαν τῶν πιστῶν εἰς πίστιν ὁρθὴν
καὶ βίον σεμνὸν καὶ κατόρθωσιν ὀρετῆς), ἀπηγόρευ-
ται. Ὁ δὲ κανὼν λέγει ὅτι ἐπράττετο τοῦτο τότε,
καὶ τινες τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τῆς
εἰσοχᾶς εἰς τε τὰ ἱερατικὰ τάγματα καὶ εἰς τὰ
μοναστήρια διὰ δόσεως ἐποιούοντο χρημάτων, ὡς
συμβαίνειν πληροῦσθαι τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου
ἀπόφασιν, λέγοντος· Οὐ ἡ ἀρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ
πᾶν ἀπόβλητον. Τοὺς οὖν τοῦτο ποιούοντας ὁ κανὼν
οὕτως ἢ παύσασθαι κελεύει, εἰ ἐπίσκοποι εἴεν ἢ ἡγο-
μενοὶ ἱερεῖς; ἢ τοῦ ἱερατικοῦ τινες, ἢ παύσασθαι ἢ κα-
θαιρεῖσθαι· καὶ μέμνηται τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς
ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὃς οὐδὲ οἰκονόμον ἢ ἐκδικον
ἢ παραμονάριον ἢ ὅλων τινὰ τοῦ κανόνος προβάλλ-
εσθαι ἀνέχεται ἐπὶ χρήμασιν. Εἰ δὲ ἡγουμενος εἴη
ὁν τοῦτο ποιήσας μὴ ὄν ἱερεὺς, ἐκδιώκεσθαι τοῦ μο-
ναστηρίου αὐτὸν διατάσσεται, καὶ ἐν ἐτέρῳ μονα-
στηρίῳ παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν (41). Ἐκδιώκε-
σθαι δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειρο-
τονίαν πρεσβυτέρου. Εἰτὰ φησὶν ὅτι ἂ οἱ γονεῖς εἰς
κλῆρον ἢ προῖκα τοῖς παισὶν ἀφορίζουσι, ταῦτα εἰ
προσάγιντο καὶ ἀφιερῶνται τῷ Θεῷ, ὠρίσασθαι
ἀναφαίρετα εἶναι αὐτὰ, κἂν τε ὁ ἀφιερῶσας αὐτὰ

Guill. Beveregii notæ

(41) *Παραδίδοσθαι εἰς ὑποταγὴν.* In supple-
mento ad Parisiensem Zonaræ editionem post ὑπο-
ταγὴν hæc interserenda ex aliis mss. describuntur,
Πῶς δὲ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης συνόδου, οὗ ἐμνή-
σθησαν οἱ Πατέρες οὗτοι, τὸν ἐπὶ χρήμασι χειροτο-
νήσαντα καθαιρούντες αὐτίκα καὶ τὸν χειροτονηθέντα,
οὗτος τὸν εἰς κλῆρον διὰ χρημάτων τάττοντα ἢ παύ-
σασθαι ἢ καθαιρεῖσθαι κελεύει; Εἰποιμεν οὖν, ὅτι
οὐ περὶ τῶν χειροτονούντων οὗτος ὁ κανὼν κελεύει,
ὡς ἔκείνος, ἀλλὰ περὶ τῶν τοὺς ἤδη χειροτονημέ-
νους δεχομένων καὶ κατατάττοντων αὐτοὺς εἰς κλῆ-
ρον. Εἰτὰ φησιν. *Sed qua ratione factum arbitrabi-
mur, ut cum quartæ synodi canone illo, cujus Pa-
tres hic meminerunt, tam ei qui pretio adductus
ordines contulit, quam ei qui pecunia emptos asse-
cutus est, depositio variter sit indicta, eum, qui*

*pretio intercedente quempiam in clerum allegerit,
vel desistere, vel deponi, hic canon decernat? Di-
cendum igitur, hunc canonem, non de iis qui ordinem
conferunt, de quibus alter ille; sed de iis qui jam
ordinibus initiatos recipiunt, et in clerum describunt,
esse intelligendum. Hinc inquit.* Ex ultimis his
verbis, εἰτὰ φησιν deinde inquit, colligimus ea,
quæ in nostra editione inter ὑποταγὴν et εἰς
interseuerunt, in mss. e quibus hoc supplementum
desumptum est, non legi, nisi in iis, Ἐκδιώκεσθαι:
δὲ βούλεται τοὺς μὴ ἔχοντας ἡγουμένους χειροτονίαν
πρεσβυτέρου, *Expelli autem vult eos monasteriorum
præfectos, qui presbyteri ordinationem non habent;*
quæ idcirco hic transtuli, quoniam latinitas eorum
versio in ipso opere ommissa est.

μαινη ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κἄν τε ἐξέλθῃ, εἰ μὴ ἡ αἰτία τῆς ἐκ μονῆς αὐτοῦ ὑποχωρήσεως γένηται ἐκ τοῦ ἡγουμένου.

crataque fuerint, ea, sive in monasterio postea iste quo sunt consecrata permanserit, sive eo relicto abscesserit, nisi penes præfectum ejus discessionis culpa resideat, repeti nulla ratione licere decrevimus.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ διὰ χρυσίου προσιέμενος τοὺς προσ-
« ἰόντας ἱερατικῶν πράγματι ἢ μονῆραι βίῳ, ἐπί-
« σκοπος μὲν ἢ ἡγούμενος, ἢ ὅλως ἱερατικὸς ὢν,
« ἢ παρῶσθω, ἢ καθαιρεῖσθω. Ἡγουμένη δὲ,
« ἐκδιωκείσθω, καὶ διδῶσθω εἰς ὑποταγὴν. Ὡσαύ-
« τως καὶ ἡγούμενος, ὁ μὴ ἱερεὺς. Τὰ δὲ ἀφαιρού-
« μενα παρὰ τῶν προσιόντων, μενέτω, κἄν ἐπι-
« μένοιεν, κἄν μὴ, εἰ μὴ αἰτία εἴη τοῦ προσετώ
« τοῦ. »

ARIST. « Qui pecunia ad sacerdotalem ordinem
aut monasticam accedentes vitam admittit, si
« episcopus sit, aut monasterii præfectus, aut
« sacris quispiam initiatus, vel cesset, vel de-
« ponatur. Monasterii vero præfecta expellatur,
« et in subjectionem tradatur. Similiter et præ-
« fectus, si non sit sacerdos. Quæ autem ab
« accedentibus consecrantur, maneanť; sive
« ipsi permanserint sive non; nisi præfectus sit
« in culpa. »

Οἱ ἀπαιτοῦντες χρυσίον τοὺς προσερχομένους τῷ ἱερατικῶν πράγματι ἢ τῷ μονῆραι βίῳ, εἴτε ἐπίσκοποι εἰσιν, εἴτε ἡγούμενοι, εἴτε ὅλως τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, ἢ παρῶσθωσαν τοῦτο ποιοῦντες, ἢ καθαιρεῖσθωσαν· εἰ δὲ ἡγουμένη ἔστιν ἡ τοῦτο ποιοῦσα καὶ ἀποταγὰς ἀπαιτοῦσα τὰς ἐπὶ τῷ μονάσει προσερχομένας, ἐκδιωχθήσεται τῆς μονῆς, καὶ ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ παραδοθήσεται εἰς ὑποταγὴν· ἐκδιωχθήσεται δὲ ὡσαύτως καὶ ὁ μὴ ὢν ἱερεὺς ἡγούμενος, καὶ τὴν ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ ὑποταγὴν ὑπενέγκωι. Τῷ γὰρ ὄντι ἱερεὶ ἀρκούσα καταδικη ἔστιν ἢ καθαιρέσις. Ὡσα δὲ τινες ἐκουσίως, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, προσαγάγοιεν πράγματα τῇ μονῇ, καὶ τῷ Θεῷ ταῦτα ἀφιερῶσουσιν, ὀφειλοῦσι ταῦτα μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν ὑπόσχε-
« σιν αὐτῶν, κἄν τε αὐτοὶ οἱ προσάγοντες αὐτὰ ἐκεῖσε
« προσκαρτερήσωσι, κἄν τε ἐξέλθοιεν ἐκ τῆς μονῆς·
« εἰ μὴ ποὺ δι' αἰτίαν τοῦ προσετώτος ἐξῆλθον.

B Qui ad ordinem sacerdotalem aut vitam monasticam accedentes pecuniam reposcunt, sive episcopi sint, sive monasteriorum præfecti, aut ullo modo e clericorum numero, aut cessent hoc facere, aut deponantur; si monasterii autem præfecta sit ista, quæ hoc facit, et ab iis, qui monasticam agere vitam accedunt, renuntiationes exigit, sua mansione expelletur, et alii monasterio in subjectionem tradetur. Eodem autem modo expelletur et monasterii præfectus, qui non est sacerdos, et subjectionem in alio monasterio sustinebit; ei enim qui est sacerdos, sufficit depositionis multa. Quæcunque autem bona sua sponte, vel pro seipsis vel pro liberis suis aliqui mansioni offerunt, et Deo consecrant, illa debent in monasterio permanere, juxta eorum promissionem, sive illi qui ea offerunt ibi permaneant, sive mansioni exeant: nisi ob præfecti culpam exeant.

KANON K'.

CANON XX.

« Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὀρίζομεν μὴ γίνεσθαι διπλοῦν
« μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα
« τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δὲ τινες μετὰ
« συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, καὶ τῷ
« μονῆραι βίῳ κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἄνδρας
« δεῖ ἀπέναι εἰς ἀνδρείον μοναστήριον, τὰς δὲ
« γυναῖκας εἰσέναι ἐν γυναικείῳ· ἐπὶ τούτῳ γὰρ
« εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Τὰ δὲ ὄντα ἕως τοῦ νῦν
« διπλᾶ κρατήσασαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου
« Πατέρος ἡμῶν Βασιλείου, καὶ κατὰ τὴν διατα-
« γὴν αὐτοῦ οὕτω διατυπώσασαν. Μὴ διατά-
« σθωσαν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονά-
« στριαι. Μοιχεῖα γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.
« Μὴ ἐχέτω μοναχὸς παρῆρσιν πρὸς μονά-
« στριαν, ἢ μονάστρια πρὸς μοναχὸν ἰδίᾳ προσο-
« μιλεῖν. Μὴδὲ κοιταξέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ
« μοναστηρίῳ· μηδὲ συνεσθιέτω μονάστρια κατὰ
« μόνας· καὶ ὅτε τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου παρὰ τοῦ

« A præsentī statuimus non fieri duplex monaste-
« rium, quoniam hoc sit multis scandalum et
« offensio. Si qui autem volunt cum cognatis
« mundo renuntiare, et vitam sequi monasticam,
« viros quidem oportet in virorum monasteria
« discedere, feminas autem ingredi in mulierum
« monasteria: hoc enim est Deo acceptum. Quæ
« autem lucensque duplicia fuerint, serventur
« secundum regulam sancti Patris nostri Basilii,
« et secundum ejus constitutionem sic instituan-
« tur. In uno monasterio ne versentur monachi
« et monachæ. Adulterium enim conversationis
« interventu admittitur. Monachus cum mona-
« cha libere non loquatur, vel monacha cum mo-
« nacho seorsum confabuletur. **326** Nec cubet
« monachus in seminarum monasterio, nec
« monacha seorsum comedat. Et quando quæ
« sunt vitæ necessaria a parte virorum ad re-

Guill. Beveregii notæ.

(42) Ἐκ τοῦ ἡγουμένου. Ex eodem supplemento, post hæc ultima hujus interpretationis verba, sequentia addenda sunt. Τοῦτο οὖν ἐστὶ νοηθῆναι ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ἀπαιτεῖσθαι τὸν εἰς κληρὸν ἢ εἰς μονὴν δεχόμενον χρήματα οὐ χρῆ. Εἰ δὲ ἐκείνως προσαγάγῃ τινὰ, ὡς ἀφιερῶν αὐτὰ τῷ Θεῷ, ὅ ταῦτα διεξέμενος ἀνεύθυνός ἐστι. *Idud ergo ex hoc*

canone intelligi licet. non esse mirum ad eo, quem in clerum monasteriumre admittas, pecunia aliquid exigendum. At vero aliqua, quæ ipse sponte offerat, Deoque dicata velit, si quis acceperit, nullo id in crimine esse reponendum. Sed neutrum ex hisce supplementis in ms. Americbachiano legitur.

• gulares feminas deferuntur, extra portam hæc A
 • accipiat monasterii muliebris præfecta, cum
 • aliqua ano monacha. Si autem eveniat ut ali-
 • quam velit cognatam monachus aspicere,
 • præsentem præfecta cum ea colloquatur exiguo
 • et brevi sermone, et mox ab ea recedat, »

BALS. In primo quidem cap. 12 tit. præsentis operis diversæ leges de monasteriis traditæ sunt : præsens autem canon constituit, non esse faciendâ duplicia monasteria, ne multi ex eo offendantur. Tanquam autem dixerit quispiam, hoc esse honestum et jure admittendum, quandoquidem quædam suspicio incidere propter personas non satis firmas et stabiles, (si enim a suspicione alieni, cognati fortasse vel fratres vel alii ejusmodi, velint esse monachi, cur non eis licebit in duplici monasterio habitare?) dicunt Patres, quod ne tunc quidem cognatos simul habitare oporteat, ne aliqui ex eo offendantur : sed vir quidem in virorum proprium monasterium abeat, mulier autem in mulierum. Sic enim viventes separati, Deo accepti servient. Quæ prius autem fuerant duplicia monasteria ex decreto et constitutione magni Patris Basilii administrari jusserunt, scilicet ut non conversentur, hoc est, non cohabitent viri et mulieres in uno monasterio; quoniam adulterii suspicio oritur ex cohabitatione. Sed neque monachus potestatem habeat cum monacha seorsum confabulandi, vel comedendi, vel in muliebri monasterio pernoctandi; quemadmodum nec contra. Quæ autem sunt monialibus ad vitium necessaria, a viris recipiantur, non intra monasterium, sed extra portam ejus, per manum monasterii præfectæ et anis monachæ. Si quis autem monachus velit monacham cognatam suam aspicere, ne liceat ei seorsum cum ea sermones conferre : sed in præsentia præfectæ monasterii, et protinus recedere. Nomen autem δῖαιτα, non, ut apud grammaticos, pro convivio, sed pro habitatione accipitur : δῖαιτα enim apud jurisconsultos est habitaculum. Duplicia autem monasteria dici nonnulli affirmabant, non quæ simul habent viros et feminas, sed quæ prope et conjuncte ædificata sunt, et tanquam unum reputantur propter multam unionem. Sed ex hoc canone apparet, non dici propterea duplicia monasteria, sed quod in uno eodemque monasterio habitarent aliquando, ut est verisimile, viri et mulieres. Constituit enim, ut cognati abeant, illi quidem in virorum, hæc vero in mulierum monasteria; tanquam esset prohibita in uno et eodem loco eorum habitatio. Similiter jubet ne conversentur, hoc est, ne in uno monasterio cohabitent viri et mulieres. Lege et totum primum tit. iv lib., qui ejusmodi multa docet et statuit, ut neque monachus nec laicus muliebri monasterium ingrediatur quancunque ob causam : et definit de iis, qui

• ἀνδρείου μέρους πρὸς τὰς κανονικάς ἀπικ-
 • μέζονται, ἔξωθεν τῆς πύλης ταῦτα λαμβανέτω
 • ἢ ἡγουμένη τοῦ γυναικείου μοναστηρίου, μετὰ
 • γραφῆς τινος μοναχίας· εἰ δὲ συμβῆ, καὶ συγ-
 • γενῆ τινα θέλει θεάσασθαι ὁ μοναχὸς, ἐπὶ παρ-
 • ουσίᾳ τῆς ἡγουμένης ταύτης προσομιλεῖτω διὰ
 • μικρῶν καὶ βραχέων λόγων, καὶ συντόμως εἰς
 • αὐτῆς ἀπαναχωρεῖτω. »

ΒΑΣΣ. Ἐν μὲν τῷ α' κεφαλ. τοῦ 1β' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, κατεστρώθησαν διάφορα νόμιμα χάριν τῶν μοναστηρίων· ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται μὴ γίνεσθαι διπλᾶ μοναστήρια, διὰ τὸ μὴ σκανδαλίζεσθαι ἐκ τούτου τοὺς πολλοὺς. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος· καλὸν εἶναι καὶ εὐπαράδεκτον τοῦτο, ὅταν ὑπόψια τις ὑποτρέχη διὰ τὰ ἀστήρικτα πρῶτωπα, (εἰ γὰρ ἀνύποπτοι, συγγενεῖς τυχόν, ἀδελφοὶ ἢ ἕτεροι τοιοῦτοι, θελήσουσι μονάζειν, ἵνα εἰ αὐτὰ παραχωρηθῆσονται εἰς διπλοῦν κατοικεῖν μοναστήριον;) φασὶν οἱ Πατέρες ὡς οὐδὲ τῆνικαῦτα τοὺς συγγενεῖς δεόν ἐστὶ συνοικεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου προσκόπτωσι τινες· ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ἀνιέτω εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον ἰδιαίτατον· ἢ δὲ γυνὴ εἰς γυναικείου. Οὕτω γὰρ ζῶντες κεχωρισμένοι, εὐαρέστω· δουλεύουσι τῷ Θεῷ. Τὰ μέντοι προγεγονότα διπλᾶ μοναστήρια παρεκλεύσαντο πολιτεύεσθαι, κατὰ τὸν ὄρισμὸν καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ μεγάλου Πατρὸς Βασιλείου, ἡγουν μὴ συνδιατεῖσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν ἀνδρας καὶ γυναῖκας ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ· ὅτι ὑπόψια ἐστὶ μοιχείας ἀπὸ τῆς συνοικίσεως. Ἀλλὰ μὴδὲ μοναχὸς ἐχέτω ἄδειαν μετὰ μοναχῆς κατ' ἴδιαν προσομιλεῖν ἢ συνεσθῆναι, ἢ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ διανυκτερεύειν· ὡσπερ οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν. Τὰ δὲ ἀναγκαῖα ταῖς μοναζούσαις ἀποκομίζεσθαι διὰ ἀνδρῶν, οὐχὶ ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς πύλης αὐτοῦ διὰ χειρὸς ἡγουμένης καὶ μοναχίας γραφῆς. Εἰ δὴ ποτέ τις μοναχὸς θελήσει θεάσασθαι μονάζουσαν συγγενῆ αὐτοῦ, μὴ παραχωρεῖσθω κατ' ἴδιαν μετ' αὐτῆς συνείρειν λόγους, ἀλλὰ κατὰ παρουσίαν τῆς ἡγουμένης καὶ ἐν συντόμῳ ἀναχωρεῖν. Τὸ ὄνομα δὲ τῆς διαίτης οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς εὐωχίαν, κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἀλλ' εἰς κατοικίαν· δῖαιτα γὰρ παρὰ τοῖς νομικοῖς ἢ κατοικία ἐστὶ. Διπλᾶ δὲ μοναστήρια εἰπὼν τινες λέγεσθαι οὐ τὰ ἔχοντα ἐν ταυτῷ καὶ ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἀλλὰ τὰ πληθέντων ἢ ἡνωμένων κτισθέντων, καὶ λογιζόμενα ἐν ὡσανεὶ διὰ τὴν πολλὴν ἐνότητά. Ἀπὸ δὲ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται μὴ λέγεσθαι διὰ τοῦτο διπλᾶ μοναστήρια, ἀλλὰ ὅτι ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ κατοικούν ποτὲ, ὡς εἴκειν, ἀνδρες καὶ γυναῖκες. Διορίζεται γὰρ τοὺς προσγενεῖς ἀφίστασθαι εἰς ἀνδρῶν καὶ γυναικείων μοναστήρια, ὡς εὐσης κεκωλυμένης τῆς εἰς αὐτὸ καὶ ἐν κατοικίας τούτων. Ὡσαύτως παρακαλεῖται μὴ διατεῖσθαι, τουτέστι μὴ συνοικεῖν, ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ ἀνδρας καὶ γυναῖκας. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ὅλον πρῶτον τίτλον τοῦ δ' βιβλίου, διδάσκοντα περὶ τοιούτων πολλῶν, διοριζόμενον μῆτε μοναχὸν μῆτε λαϊκὸν εἰσιέναι εἰς γυναικείων μοναστήριον χάριν οἰασθέντων αἰτίας·

διατυπῶντα δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ὀφειλόντων ἱερουργεῖν ἐν ταῖς γυναικείαις μοναῖς· καὶ τὰ περὶ τῶν ἀποκριστικῶν αὐτῶν καὶ λοιπῶν διακονητῶν.

ZONAP. Κωλύει ὁ κανὼν διπλᾶ γίνεσθαι μοναστήρια. Οὐχ ὁμοῦ δὲ διηγῶν τοῖς μονασταῖς· αἱ μονάζουσαι ἐν τοῖς τοιοῦτοις μοναστηρίοις· ἀλλ' ἔγχιστα κατέφικον ἀλλήλων· ὥστε καὶ ἀμφω ἀλλήλων ἀκούειν. Τοῦτο οὖν, ὑποκνίζον τε εἰς λογισμοὺς ἐμπαθεῖς, ἢ καὶ εἰς τὰ πάθη αὐτᾶ, καὶ εἰς σκάνδαλον δὲ τοῖς πολλοῖς γινόμενον, ἐρώσι σχεδὸν συνοικουσας ἀνδράσι γυναῖκας, διὰ τὴν πάνυ τῶν κατοικῶν ἐκατέρων ἐγγύτητα, ἀποτρέπει ἢ σύνοδος γίνεσθαι. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι, οἱ μὲν ἄνδρες εἰς ἀνδρῶν ἀπερχέσθωσαν μοναστήριον, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς γυναικείον. Οὕτω γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, ἀντὶ τοῦ, οὕτως· εὐαρέστως δουλεύουσαι τῷ Θεῷ, ἰδίᾳ ζῶντες, καὶ ἀπ' ἀλλήλων κειχωρισμένοι, ὥστε ἀλλήλους μήτε εἰς παροξυσμὸν εἶναι βιοτῆς ἐμπαθοῦς, μήτε ἄλλοις εἰς σκάνδαλον. Ὅσα δὲ ἤδη γεγόνασι διπλᾶ μοναστήρια, Ἔστωσαν, φησὶ, καὶ οἰκονομείσθωσαν κατὰ τὴν διαταγὴν καὶ τὸν τύπον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ μὴ δεικτάσθωσαν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὶ καὶ μονάστρια. Διαιτα ἵ' ἐνταῦθα οὐ τὸ συνεσθίειν ὁμοῦ καλεῖται, ἀλλ' ἢ μετ' ἀλλήλων συνδιαγωγῇ καὶ ἀναστροφῇ. Μηδ' ἐχέτωσαν πρὸς ἀλλήλους παβρόσιαν μοναχὸς τε καὶ μοναχῆ, ὥστε συνίεναι ὅτε βούλοιντο, καὶ ἀλλήλους προσομιλεῖν, μηδὲ κοιταζέσθω μοναχὸς ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ, μηδὲ συνεσθιέτω κατεμόνας μοναζούσῃ. Ἀλλὰ κἂν χορηγεῖν αὐταῖς τὰ ἀναγκαῖα μέλλοιεν ἐκ τῆς ἀνδρῶας μονῆς, μὴ εἰσέτωσαν μοναχοὶ ἐντὸς τοῦ γυναικείου μοναστηρίου· ἀλλὰ μέχρι τῆς πύλης ἐλθόντες· προσμενέτωσαν ἔξω, ἢ δὲ προσέτωσα μετὰ γηραιῶν μοναζουσῶν ἐλθοῦσα πρὸς τὴν πύλην λαμβανέτω τὰ κομισθέντα. Εἰ δὲ καὶ συγγενῆ οἰκίαν ἰδίᾳ ζητεῖ μοναχὸς, παρούσης τῆς ἡγουμένης θεασάσθω αὐτήν, καὶ προσομιλεῖτω δι' ὀλίγων λόγων, ὥστε ταχέως ὑποχωρεῖν.

quæ afferuntur accipiat. Si quis vero etiam cognatam visere monachus cupiat, presente monasterii præfecta id faciat, brevique colloquio

ARIST. « Μὴ ἦτω διπλᾶ μοναστήρια, μηδὲ διαί-
« τάσθωσαν ἐν αὐτῷ μοναχοὶ καὶ μονάστρια,
« μηδὲ κατεμόνας ὀμιλεῖτωσαν· ἀλλὰ καὶ εἰ τι
« διακομίσει ἀνὴρ κανονικῆ, ἔξω μένων διδόντω,
« καὶ τὴν συγγενῆ ὑπὸ παρουσίας τῆς ἡγουμένης
« θεασάσθω. »

Πάντα ἀσφάλεια ἐθεντο οἱ Πατέρες, ἵνα μὴ τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ μῶμος τις ἐπιτρίβηται, καὶ προσέταξαν μὴ ἐν ταυτῷ συνεσθίειν μοναχοὺς καὶ μοναστριάς, μηδὲ πρὸς ἀλλήλους ὀμιλεῖν κατ' ἴδιαν· ἀλλὰ κἂν συγγενῆ τινα θέλη θεάσασθαι μοναχὸς, παρουσίᾳ τῆς ἡγουμένης ταύτῃ προσομιλεῖν. Καὶ εἰ τι τῶν ἀναγκαίων τοῦ βίου ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶου μοναστηρίου διακομίσῃ πρὸς τὰς μοναζούσας ὁ μοναχὸς, ἔξω τῆς μονῆς ἐστῶτα διδόναι τοῦτο τῇ ἡγουμένῃ.

KANON KA'.

« Οὐ δεῖ μοναχὸν ἢ μονάστριαν καταλιμπάνειν τὴν
« οἰκίαν μονῆν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπέρχεσθαι· εἰ
« δὲ συμβῇ τοῦτο, ξενοδοχεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον,

A debent ministrare in muliebribus monasteriis, et de ipsorum apocrisiariis et reliquis ministris.

ZONAR. Duplicita hic canon monasteria fieri vetat. In iis autem non cum viris simul in eodem loco feminæ degebant, sed ita propinquo, ut voces audire reddereque invicem utrique possent. Id ergo, quia nimirum ex eo ad cogitationes molles ac teneras, aut ad ipsas quoque libidinosas affectiones, titillatio existere facile posset, offensionemque multis afferret illa vicinitas, quæ spociem in eodem quasi domicilio commorantium virorum ac mulierum exhiberet, nullo modo synodus licere decernit. Quod si qui, inquit, una cum cognatis mundo renuntiare cupiant, viri quidem ad virorum, mulieres autem ad seminarum monasteria se conferant. Sic enim Deo acceptum 327 est, Deo sic accepti servient, si sejuncti invicem ac divisi vitam agant, nec alter alteri incitamentum ad libidinem, neque aliis offensionem præbeat. Quæ autem duplicia monasteria jam instituta sunt, maneat, inquit, ac juxta magni Basilii constitutionem normamque administrantur: neque in uno monasterio monachi simul et monachæ degant. Διαιτα namque hoc loco, non ejusdem mensæ communionem, sed vitæ mutuam consuetudinem familiaritatemque significat. Neque vero ea concedatur ulli monacho vel monachæ licentia, ut simul colloqui uterque congregique pro arbitrio queant, neque in muliebri monasterio monachus pernoctet, neque seorsum cum moniali aliqua cibum capiat. Verum etiamsi quandoque ad victum necessaria ex virorum monasterio monialibus suppeditari contingat, nequaquam intra septa monasterii muliebris monachi ingrediantur: sed ubi ad portam pervenerint, extra fores consistant; præfecta vero earum, quæ ætate proveciores sunt, monialium comitatu septa, portæ appropinquans usus quam primum recedat.

ARIST. « Duplicita ne fiant monasteria, neque
« monachi ei monachæ in eodem cohabitent, ne-
« que seorsim confabulentur: quietiam siquid
« vir feminæ regulari attulerit, extra fores ex-
« spectans, tradat, et cognatam in præfectæ præ-
« sentia visat. »

Omnem curam adhibuerunt Patres, ne proprium aliquod vitæ monasticæ inferretur, et mandarunt in eodem monasterio monachos et monachas non convesci, nec inter se seorsim confabulari, sed et si cognatam aliquam aspici e cupit monachus, præsentia præfectæ cum ea colloqui. Et si quid eorum, quæ vitæ sunt necessaria, a virorum monasterio ad monachas transportabit monachus, extra mansionem stans illud præfectæ tradat.

CANON XXI.

« Non oportet monachum vel monacham proprium
« relinquere monasterium, et ad aliud se contere:
« si hoc autem contigerit, ipsum hospitio excipi

« est necessarium ; sed sine notitia monasterii A
« præfecti eum recipi non convenit. »

BALS. Postquam pollicitus sit aliquis et Deo professus se in monasterio, in quo tonsus est, mansurum, quomodo ei permittetur suam professionem infirmare, et in aliud monasterium abire? Statuit ergo canon, ne monachus vel monacha ex suo monasterio inordinate recedat, et in aliud monasterium se conferat, ut in eo collocetur. Si hoc autem propter pusillum et abjectum animum sæpe fiat, is ne ab eo qui præest recipiatur, sine scientia ac notitia ejus, qui illius curam gerit, monasterii præfecti, scilicet sine dimissoria ejus epistola: sed solum hospitio excipitur, ne ad sæcularia abire cogatur et cum laicis vitam agere. Porro magnus Basilus in suis asceticis capitibus statuit, ut monachus, qui animo offenditur, recedat ab eo, in quo tonsus est, monasterio: et hoc faciat, postquam monasterii præfecto id semel et iterum dixerit, et etiam monachis, nec malum corrigitur. Hospitii autem nomine ne dicas monachum, qui alibi tonsus est, diu debere versari in alieno monasterio; hac enim ratione fit fraus canonis: sed paucis diebus. Ne mireris autem, quomodo a canone non punitur is, qui eum transgreditur. Lege et 80 can. syn. Carth., et scies quomodo puniuntur, qui alibi tonsi sunt, et qui eos suscipiunt

328 ZONAR. Monachos, quo loco primum rebus humanis a se abjudicatis monasticæ vitæ institutum amplexi sunt, in eo manere, nec aliam sibi stationem quærere oportet. Quod si quis in alterum monasterium, relicto priore, dem gret; hospitio scilicet hominem excipi necesse est, ne profana diversoria ingredi, et cum iis, qui nulla ad honeste vivendum disciplina instructi sunt vitam agere cogatur: ascribi vero ordini, et in fratrum numerum referri, nisi ejus unde discessit monasterii præfecto annuente, non licet. Atque hic quidem canon omnem, sine ullo diacrimine, secessionem interdictam esse decernit: magnus verb Basilus, in asceticis suis capitibus, diverso modo de monachorum discessione loquitur, quam ita demum concedi probat, si manentes spirituali detrimento afficiantur; ac tum quidem ejus detrimenti causam præfecto aperire, ac si quidem ea tollatur, in sua quemque statione persistere; illa vero adhuc manente jubet.

ARIST. « Monacho vel monachæ suam relinquere mansionem, et aliam ingredi non liceat: sin
« ingrediatur, ut hospes accipiatur; at præter
« præfecti sententiam ne admittatur aut hospitio
« excipiatur. »

Recipi quidem et hospitio excipi monachum vel monacham, ad aliam mansionem proficiscentem, præsens canon non permittit, ne ad sæculares necessario divertens, ibi permaneat; at eam admit-

« προσλαμβάνεσθαι δὲ ἄνευ γνώμης τοῦ ἡγουμένου
« του αὐτοῦ οὐ προσήκει. »

ΒΑΣΣ. Μετὰ τὸ δοῦναι τινα συνθήκας καὶ ὁμολογίας εἰς Θεὸν χάριν τοῦ προσμένειν ἐν ἡ ἀπεκάρῃ μονῇ, πῶς παραχωρηθῆσεται τὴν οἰκείαν ἀθετήσαι ὁμολογίαν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθεῖν μονήν; Διορίζεται οὖν ὁ κανὼν μῆτε μοναχὸν μῆτε μονάστριαν ἀσυντάκτως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τῆς οἰκείας μονῆς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπέρχεσθαι μοναστήριον χάριν τοῦ καταταγῆναι: ἐν αὐτῷ. Εἰ δὲ πολλάκις διὰ μικροψυχίαν γένηται τοῦτο, μὴ προσλαμβάνεσθαι αὐτὸν παρὰ τοῦ προσεστώτος ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κουρεύσαντος αὐτὸν ἡγουμένου, δηλονότι χωρὶς ἀπολυτικῆς γραφῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ μόνον ξενοδοχεῖσθαι· ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικὰ ἀπιέναι, καὶ διάγειν μετὰ λαϊκῶν. Ὁ μόντοι μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις διορίζεται τὸν μοναχὸν, βλαπτόμενον ψυχικῶς, ἀναχωρεῖν ἀφ' ἧς ἀπεκάρῃ μονῆς· καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖν μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἅπαρ καὶ δις τὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν καθηγούμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς, καὶ μὴ διορθωθῆναι τὸ κακόν. Τῷ ὄνοματι δὲ τῆς ξενοδοχίας μὴ εἴπηρς ἐπὶ πολλὸν καιρὸν τὸν ξενοκουρίτην μοναχὸν διάγειν εἰς ἄλλοτριαν μονήν, τοῦτο γὰρ καὶ περιγραφὴ τοῦ κανόνος ἐστίν· ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις μετρίαις. Μὴ θαυμάσης δὲ πῶς οὐ κολάζεται παρὰ τοῦ κανόνος ὁ παραβάτης τούτου. Ἀνάγκωσον καὶ τὸν π' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ μάθης ὅπως οἱ ξενοκουρίζται κολάζονται, καὶ οἱ τούτου δεχόμενοι.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς μοναχοὺς, ἔνθα ἀπετάξαντο τῷ κόσμῳ, συνετάξαντο δὲ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ, προσμένειν προσήκει, καὶ μὴ ἐκείθεν ἀναχωρεῖν. Εἰ τις ἀναχωρήσῃ, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ μονήν, ξενοδοχεῖσθαι μὲν τοῦτον ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ βιασθῇ εἰς κοσμικοὺς ἀπιέναι, καὶ συνδιάγειν τοῖς ζῶσιν ἀδιαφόρως· προσλαμβάνεσθαι δὲ αὐτὸν καὶ κατατάττειν τῇ ἀδελφότητι οὐ δεῖ, εἰ μὴ ὁ ἡγούμενος ἐπιτρέψῃ τῆς μονῆς, ἀφ' ἧς ἐξῆλθεν. Ὁ μὲν οὖν κανὼν οὕτως ἀδιάστικτον ἔχει τὴν κώλυσιν τῆς ἀναχωρήσεως· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις διαστίζει περὶ τῆς τῶν μοναχῶν ἀναχωρήσεως, καὶ οὐκ ἄλλως αὐτοὺς ἀναχωρεῖν δίδωσιν, εἰ μὴ ψυχικῶς βλάπτωντο· καὶ τότε δὲ τὴν αἰτίαν τῆς βλάβης ἐπαγγέλλειν τῷ ἡγουμένῳ, καὶ εἰ μὲν θεραπεύοιτο τὸ αἴτιον αὐθις, διάγειν βούλεται ἕκαστον ἐν τῇ οἰκείᾳ μονῇ· εἰ δὲ ἀθεράπευτον ἦ τὸ κακόν, λέγειν τοῦτο ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος.

ΑΡΙΣΤ. « Μοναχὸν ἢ μονάστριαν μὴ ἐξέστω καταλιμπάνειν τὴν οἰκείαν μονήν, καὶ ἑτέρα προσιέναι· εἰ δ' ἀφίκοιτο, ξενοδοχεῖσθω· μὴ μόντοι
« προσδεχέσθω, καὶ ξενοδοχεῖσθω παρὰ γνώμην
« τοῦ ἡγουμένου. »

Τὸ μὲν ὑποδέχεσθαι καὶ ξενοδοχεῖσθαι μοναχὸν ἢ μοναχήν ἐν ἑτέρᾳ μονῇ ἀπιούσαν ὁ πρῶν κανὼν οὐκ ἐπιτρέπει, ἵνα μὴ διὰ ἀνάγκην εἰς κοσμικοὺς ἀπέλθοι ἢ μέλινῃ· τὸ δὲ προσλαθεῖν καὶ προσδέξασθαι

αὐτὴν, καὶ συντάξαι τῇ ἀφελφότητι παρὰ γνώμην τῆς Ἀρε, et præterea accipere, et inter sorores sine
ἡγουμένης, οὐκ ἐπιτρέπει.

ΚΑΝΩΝ ΚΒ'.

Θεῶ μὲν τὸ πᾶν ἀνατίθεσθαι, καὶ οὐ τοῖς ἰδίους
« θελήμασι δουλοῦσθαι, μέγα χρῆμα τυγχάνει·
« *Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, ὁ θεὸς Ἀπό-*
« *στολὸς φησι, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτέ.*
« Χριστὸς δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις
« αὐτοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀμαρτημάτων ἐκκόπτειν
« προστέταχεν. Οὐ γὰρ ἡ μοιχεία μόνον παρ' αὐ-
« τοῦ κολάζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις τοῦ λογισμοῦ
« πρὸς τὴν τῆς μοιχείας ἐγχείρησιν κατακέρρι-
« ται, λέγοντος αὐτοῦ· *Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα*
« *πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίγησεν*
« *αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.* ἔνθεν οὖν μαθη-
« τευθέντες, λογισμοὺς ὑφείλομεν καθαίρειν. Εἰ
« γὰρ καὶ πάντα ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέ-
« ρει, ὡς ἐξ ἀποστολικῆς φωνῆς διδασκόμεθα.
« Ἐπάναγκες οὖν ἐστί παντὶ ἀνδρὶ διὰ τὸ ζῆν
« ἐσθίειν. Καὶ οἷς μὲν βίος ἐστὶ γάμου καὶ τέκνων
« καὶ λαϊκῆς διαθέσεως, ἀναμιξῆ ἐσθίειν ἄνδρας
« καὶ γυναῖκας τῶν ἀδιαβλήτων ἐστί, μόνον τῷ
« διδόντι τροφήν τὴν εὐχαριστίαν προσάγοντας, μὴ
« μετὰ τινῶν θυμελικῶν ἐπιτηδευμάτων, εἴ-
« σατανικῶν ἁσμάτων, κιθαρῶν τε καὶ πορνικῶν
« λυγισμάτων, οἷς ἐπέρχεται προφητικὴ ἀρά, οὐ-
« τως ἡ λέγουσα· *Οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ*
« *ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες, τὰ δὲ ἔργα*
« *Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν*
« *χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι.* Καὶ εἰ ποῦ
« ποτε εἴεν τοιοῦτοι ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, διορθού-
« σθωσαν· εἰ δὲ μὴ γε, κρατεῖτωσαν ἐπ' αὐτοῖς τὰ
« παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν κανονικῶς ἐκτεθέντα. Οἷς
« δὲ ὁ βίος ἐστὶν ἡσυχίας καὶ μονότροπος, ὁ συν-
« ταξάμενος Κυρίῳ τῷ Θεῷ ζυγὸν μονήρη ἄρει,
« καθίσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσῃ· ἀλλὰ μὴ
« καὶ τοῖς ἱερατικῶν ἐκλεξαμένοις βίον οὐδ' ὅλως
« ἐξέστι κατ' ἴδιαν γυναῖξι συνεσθίειν, εἰ μὴ που
« μετὰ τινῶν θεοφόρων καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ
« γυναικῶν, ἵνα καὶ αὐτῇ ἡ συνεστῆσις πρὸς κατ-
« ὄρθωσιν πνευματικὴν ἀπάγῃ. Καὶ ἐπὶ συγ-
« γενῶν δὲ τὸ αὐτὸ ποιεῖται. Εἰ δὲ καὶ αἰθῆς
« ἐν ὁδοπορίᾳ συμβῇ τᾶς ἀναγκαίας χρεῖας μὴ
« ἐπιφέρεισθαι μοναχὸν ἢ ἱερατικὸν ἄνδρα, καὶ
« διὰ τὸ ἀναγκαῖον καταλύσαι βούλεται εἴτε ἐν
« πανδοχείῳ εἴτε ἐν οἴκῳ τινός, ἄδειαν ἔχειν αὐ-
« τὸν τοῦτο ποιεῖν, ὡς τῆς χρεῖας κατεπειγούσης.
ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν κωλύει τοὺς λαϊκοὺς
μετὰ θυμελικῶν παιγνίων καὶ ὀρχήσεων ἐσθίειν, καὶ
παρεγγυᾶται τοῖς τοιοῦτον τι ποιοῦσι Χριστιανοῖς
διορθοῦσθαι· εἰ δὲ μὴ, κρατεῖν ἐπ' αὐτοῖς τὰ παρὰ
τῶν κανόνων προορισθέντα. Τοὺς μέντοι μοναχοὺς
καὶ τοὺς ἱερωμένους παρακελεύεται μὴ συνεσθίειν
μετὰ γυναικῶν κατ' ἴδιαν, κἂν τῇ ἀληθείᾳ ὡςι προσ-
γενεῖς αὐτῶν· ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ μετὰ εὐλαβῶν τι-
νων, διὰ τὸ μῆτε αὐτοὺς ὑπὸ λογισμῶν ἐναντίων
κατασεῖσθαι, μῆτε ἄλλους σκανδαλίζειν. Ἐν ὁδοι-

« Deo quidem universum dedicare, et non propriis
« voluntatibus servire, res magna est : « Sive
« enim comeditis, sive bibitis, inquit divinus
« Apostolus, omnia in Dei gloriam facite ¹⁰. »
« Christus autem Deus noster in suis Evangeliiis
« jussit peccatorum principia rescare. Non enim
« adulterium solum apud ipsum punitur ; sed
« etiam cognitionis motus ad aggrediendum adul-
« terium condemnatur, ipso dicente : « Qui aspi-
« xit mulierem ad concupiscendam ipsam, eam
« jam in corde suo adulteravit ¹¹. » unde nos
« quoque edocti, debemus cogitationes purgare.
« Etsi enim omnia licent, non tamen omnia ex-
« pediant ¹², » ut a voce apostolica docemur.
« Cuius ergo homini necesse est comedere ut
« vivat, Et quibus est vita quidem matrimonii
« et liberorum et laicæ constitutionis, mixtini
« comedere viros et mulieres, est ab omni re-
« prehensione alienum ; si modo ei, qui dat nu-
« trimentum, gratias agant, non cum scenicis
« quibusdam studiis sive Satanicis canticis, et
« citharædicis ac meretriciis vocibus, quos pro-
« phetica execratio flexionibus seu gestulatione
« nibus persequitur, sic dicens : « Vae iis qui
« cum cithara et psalterio vinum bibunt, Domini
« autem opera non respiciunt, et opera manuum
« ejus non considerant ¹³. » Et sicubi tales sur-
« rint inter Christianos, corrigantur : sin minus,
« adversus eos robur suum obtineant, quæ ab
« antecessoribus canonicè tradita sunt. Quibus
« autem quietata est vita et solitaria, ut qui Do-
« mino Deo jugum monasticum tollere statue-
« rint, in solitudine et silentio sedere convenit :
« sed nec iis etiã, qui vitam sacerdotalem ele-
« gerint, licet omnino seorsum cum mulieribus
« comedere ; nisi utique cum divinis et religiosis
« viris ac mulieribus, ut ipsum etiam convivium
« ad spirituale correctionem adducat. Porro id
« ipsum etiam in cognatis fiat. Si autem rursus
« contingat, ut quæ sunt ad usum necessaria
« non asserat monachus vel sacerdos, et propter
« necessitatem velit, sive ad publicum diversor-
« rium, sive ad alicujus domum divertere ; ei
« liceat hoc facere, utpote urgente necessitate. »

BALS. Præsens canon prohibet laicis, ne cum
scenicis ludicris et saltationibus comedant, et sua-
det Christianis **329** qui tale quid faciunt, ut se
corrigan : sin minus, adversus eos valere, quæ
canonibus antea constituta fuere, decernit. Porro
et monachis et sacerdotibus præcipit, ne seorsum
cum mulieribus comedant, etiamsi revera eorum
cognatæ fuerint ; sed palam, et cum aliquibus bo-
nis ac religiosis, ut neque ipsi a contrariis cogi-
tationibus moveantur, neque aliis offensionem

¹⁰ 1 Cor. x, 31. ¹¹ Matth. v, 28. ¹² 1 Cor. vi, 12. ¹³ Isa. v, 11, 12.

scandalumque præbent. Si quis autem horum in itinere vel in alio non negligendo ministerio peregre versetur, et non habeat ea quæ sunt ad vitam necessaria, statuerunt, eum absque ullo præiudicio in hospitio publico vel in alienis ædibus diversari, propter urgentem necessitatem corporei nutrimenti et quietis. Atque hic quidem est hujus canonis scopus. Ejus autem præmium est ex prima ad Corinthios Epistola magni apostoli Pauli, quæ sic expresse dicit : *Sive comeditis, sive bibitis, omnia in Dei honorem facite*. Illud autem, *Debemus cogitationes purgare*, ex secunda ad Corinthios Epistola. Illud : *Omnia licent, sed non omnia expediunt*, ex prima ad Corinthios Epistola. Et illud, *Væ illis, qui cum cithara et psalterio vinum bibunt*, et quæ deinceps sequuntur, ex Isaia propheta. Canonicas autem traditiones dicunt Patres 42 et 43 can. sanctorum apostolorum, et 60 Carthag. syn. et 62 syn. in Trullo.

ZONAR. Monachos et sacris initiatos homines privatim in eadem mensa cum feminis accumbere hic canon vetat. Exordio vero utitur, atque ad Deum omnia referenda esse demonstrat, dictumque Apostoli profert dicentis : *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite*. Deinde sermonem aggreditur, atque ex Christi præcepto peccatorum initia a fidelibus rescanda esse ostendit. Illis namque verbis, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*, non adulterium solummodo, sed ipsa quoque pravi motus initia castigat. Cum enim in mulieris forma contemplanda quispiam curiosus est, admissio pravæ affectionis initio, nempe cupiditate, ex eo ipsius quoque cogitatio et ratio ad crimen suscipiendum impellitur. Proinde cogitationes, inquit, interimere debemus (est et hoc quoque apostolicum), id est, propter hoc nascentes debemus extinguere, priusquam sese altius efferre ac nobiscum colluctari possint. Vel καθαιρειν, id est purgare (utraque enim lectio admitti potest), ne videlicet mentem impuris cogitationibus contaminari sinamus, sed eas quam longissime amandemus; vel etiam mentem, ob admissas impuras cogitationes inquinatam, expurgemus, ac pœnitentia contractas sordes eluamus, neque ulterius progredi patiamur. *Nam etsi mihi omnia licent, non tamen omnia expediunt*: hæc quoque magni Pauli verba sunt. *Licet ergo, inquit, edere et bibere*. Et qui communi quidem more cum uxoribus suis ac liberis habitantes degunt, cum mulieribus cibum capere minime prohibentur, nec eos quisquam ob id reprehendat, si meritas interea divinæ liberalitati gratias agant, neque inter epulas comica studia, hoc est, Satanicæ cantiones adhibeant. Quænam hæc vero? Citharæ meretriciæque flexiones. Flexionum autem nomine, aut inconditas saltationes, aut vocum in cantilenis modulationes significavit. In eos siquidem, ait, illa prophetæ execratio cadit, *Væ, qui cum cithara et*

Α πορία δὲ ἢ ἐν ἐτέρᾳ ἀναγκαίᾳ διακονίᾳ ἀποδημούντᾳ τινα ἐκ τούτων, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐπιτήδεια μὴ ἔχοντα, διωρίσατο ἀποκριματικῶς καταλείπειν ἐν ξενοδοχείᾳ ἢ ἐν ἀλλοτριῶν οἴκῳ, διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς σωματικῆς τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος οὗτος. Τὸ προοίμιον δὲ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου, οὕτω λεγούσης ἐν μέρει· *Ἐίτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε*· τὸ δὲ, *Ὁφειλομεν καθαιρεῖν λογισμοὺς*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς· τὸ, *Πάντα ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν οἶνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἡσαίου προφητείας. Κανονικὰς δὲ παραδόσεις οἱ Πατέρες φασὶ τὸν μὲν καὶ μγ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν δ' τῆς ἐν Καρθαγίνῃ συνόδου καὶ τὸν ζβ' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ.

ZONAR. Ὁ παρὼν κανὼν κωλύει μοναχοὺς καὶ ἱερωμένους κατ' ἰδίαν συνεσθῆναι γυναίξιν. Προοιμάζεται δὲ, καὶ φησὶν ὅτι πάντα χρῆ τῷ Θεῷ ἀνατίθεσθαι, καὶ χρῆσθαι ἐκ τοῦ Ἀποστόλου παράγιν, λέγοντος, *Ἐίτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε*. Εἶτα μεταχειρίζεται τὸν λόγον, φάσκων ὅτι ὁ Χριστὸς τῆς ἀρχῆς τῶν ἁμαρτημάτων περιαιρεῖν τοὺς πιστοὺς κελύσει. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν, *Ὁ ἐμβλέψας γυναίξιν πρὸς τὸ ἐκιδυρῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμολίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ*, οὐ τὴν μοιχεύειν κολάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ πάθους ἀρχὴν. Ὅταν γὰρ τις περιέργως ἴδῃ, δεξάμενος τὴν τοῦ πάθους ἀρχὴν, τὴν ἐπιθυμίαν δηλαδὴ, τότε αὐτῷ ὁ λογισμὸς κινεῖται πρὸς τὸ ἁμαρτημα. Ἐνθεν, φησὶ, λογισμοὺς ὀφειλομεν καθαιρεῖν (καὶ τοῦτο δὲ ἀποστολικόν), τουτέστι, διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν καταβάλλειν τοὺς λογισμοὺς, καὶ μὴ ἔξῃ αὐτοὺς ἐπαίρεσθαι καὶ κατεξανίστασθαι ἡμῶν· ἢ καθαιρεῖν (γράφεται γὰρ καὶ οὕτως), ἀπὸ τοῦ, μὴ ἔξῃ μολύνεσθαι τὸν λογισμὸν δι' ἐνθυμήσεων πονηρῶν, ἀλλ' ἀποπέμπεσθαι αὐτάς· ἢ καὶ διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν ὑπόπτων διαλογισμῶν μολυνθέντα καθαιρεῖν αὐτὸν, ἐκπλύνειν τοῦ μολυσμοῦ διὰ μετανοίας, καὶ μὴ ἔξῃ περαιτέρω χωρῆσαι. *Εἰ γὰρ καὶ πάντα μοι ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*. Ταῦτα δὲ τοῦ μεγάλου Παύλου τὰ ῥήματα. *Ἐξέστιν οὖν*, φησὶ, *τὸ ἐσθῆναι διὰ τοῦ ζῆν*. Καὶ οἱ μὲν κατὰ κόσμον βιοῦντες, καὶ γυναίξιν συζῶντες καὶ τέκνους, οὐ κωλύονται γυναίξιν συνεσθῆναι, οὐδὲ διαβολῆς αὐτοῖς αἴτιον τοῦτο, εἰ μετ' εὐχαριστίας τῆς πρὸς Θεὸν γίνωτο, καὶ οὐ μεσολαβοῦσιν ἐν ταῖς τραπέζαις αὐτῶν θυμηλικὰ ἐπιτηδεύματα, ἡγουν σατανικὰ ἄγρια. Τί δὲ ταῦτά εἰσι; Κιθάραι καὶ λυγίσματα πορνικά. Διὰ δὲ τῶν λυγισμάτων ἡ τὰς ἀσέμνους ὀρχήσεις ἠνείκατο, ἢ τὰ ἐν ταῖς ὕδασι λυγίσματα τῶν φωνῶν. Οἷς ἐπέρχεται φησὶ, προφητικῆ ἄλλ', τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κιθάρας καὶ ψαλτηρίου οἶνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ οὖν εἰσι τοιοῦτοί τινες ἐν Χριστιανοῖς, διορθοῦσθωσαν· εἰ δὲ μὴ, οἱ παλαιὸι κανόνες κρατείτωσαν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαϊκῶν ὁ κανὼν διετάξατο. Οἷς δὲ,

φρσιν, ὁ βίος; ἡσύχιος καὶ μονότροπος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἱερατικοῖς οὐκ ἔξεστι κατ' ἴδιαν γυναίξιν συνεσθλνν. Εἰ δὲ ποτε τοῦτο γίνεσθαι δεήσει, συμπρόνων αὐτοῖς τιμῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆσονται γυναίξιν, ἵνα καὶ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν ἀπάγη· κατορθοῖ γὰρ οὕτως ἀνυπόπτως συνεσθλνν γυναίξιν τὸ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν. Οἱ γὰρ ὁρῶντες αὐτῶν ἕξω πάσης διατηροῦντα ἑαυτὸν ἀποφίας, δοξάζουσι τὸν Θεόν, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τὸν λέγοντα· *Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Καὶ οὐ μόνον ἄλλοτριαις γυναίξιν συνεσθλνν ὁ μοναχὸς ἢ ὁ ἱερωμένος ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν εὐλαδῶν ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ ὅτε συγγενέσι γυναίξιν συνεσθλνν. Ἐν δὲ ὁδοιπορίαις ἱερωμένος ἢ μοναχὸς, εἰ μὴ ἔχοι ὅπου ἀναπαύσεται, ἄδεια ἔσται αὐτῷ καὶ ἐν πανδοχείῳ καὶ ἐν οἴκῳ τινὸς καταλύσαι χρεῖας κατεπειγούσης· πλὴν κάκει μετ' εὐλαδίας βούλεται ὁ κανὼν καὶ σωφρόνως αὐτοὺς τὴν διαγωγὴν ποιεῖσθαι.

monachi aut sacris initiati cibum capiant, modestia spectatos homines adhiberi hoc canone statutum est. In itinere tamen, ubi alius commorandi locus non suppetat, sacrato homini aut monacho impune ad cauponam divertere, aut in alterius cuiuspiam domo instanti necessitati satisfacere concessum sit : sed in iis quoque locis religionis nihilominus ac temperantiæ rationem ab illis canon haberi jubet.

ΑΡΙΣΤ. « Λαϊκοὺς μὲν ἄνδρας συνεσθλνν γυναίξιν
 « ἀδιάδητον· μονοτρόποις δὲ οὐκ ἔξεστι κατ' ἴδιαν
 « γυναίξιν συνεσθλνν, εἰ μὴ που μετὰ θεοφόβου
 « καὶ εὐλαδῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ἐν δὲ
 « δὲ μοναχὸς ἢ ἱερατικὸς ἀνὴρ, μὴ ἐπιφερόμενος
 « τὰ ἀναγκαῖα, ἐν πανδοχείῳ καταλύτουσι. »

ARIST. « Laicos quidem viros cum mulieribus
 « convesci est ab omni reprehensione alienum :
 « solitariis autem viris cum mulieribus privatim
 « convivari non licet ; nisi forsitan una cum Dei
 « timentibus et religiosis viris et mulieribus. In
 « itinere autem monachus vel et sacris initiatus
 « vir, secum necessaria non afferens, in publi-
 « cum diversorium divertat. »

Τὸ μὲν μετ' εὐχαριστίας καὶ φόβου Θεοῦ, μὴ διὰ τινῶν θυμικῶν καὶ σατανικῶν ἁσμάτων, λαϊκοὺς ἄνδρας γυναίξιν συνεσθλνν τῶν ἀδιαβλήτων ἔστι· τοῖς καὶ βίον ἡσύχιον ἔχουσι, καὶ μονοτρόπως, ὡς συνταξαμένοις Θεῷ καὶ καταμόνας καθῆσαι, καὶ σιωπῆσαι, κατ' ἴδιαν ὅλως οὐκ ἔξεστι γυναίξιν συνεσθλνν, εἰ μὴ που μετὰ τινῶν θεοφόβων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆναι θελήσουσιν· ἵνα καὶ αὕτῃ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν γένηται. Ἐν δὲ ποτε δὲ, εἰ τὰ ἀναγκαῖα οὐκ ἐπιφέρονται, ἄδεια δίδεται καὶ μοναχῷ καὶ ἱερατικῷ ἀνδρὶ ἐν πανδοχείῳ εἶτε καὶ ἐν οἴκῳ καταλύειν διὰ τὴν κατεπειγούσαν χρεῖαν.

Cum gratiarum quidem actione et Dei timore, non scenicis aliquibus et satanicis canticis, laicos viros cum mulieribus convesci, reprehendi nequit. Eis autem, qui vitam quietam et solitariam elegerunt, ut qui Deo sponderunt solitarie sedere et silere, non omnino licet cum mulieribus privatim comedere : nisi forte cum religiosis quibusdam viris aut mulieribus convivari vellent ; ut et ipsum etiam convivium ad spiritualem correctionem tendat. In itinere autem, si necessaria non afferuntur, licet monacho aut homini sacerdotali in publicum diversorium, vel in alicujus domum D divertere propter urgentem ipsius necessitatem.

⁷⁶ Matth. v, 16.

scandalumque præbent. Si quis autem horum in itinere vel in alio non negligendo ministerio peregre versetur, et non habeat ea quæ sunt ad vitam necessaria, statuerunt, eum absque ullo præjudicio in hospitio publico vel in alienis ædibus diversari, propter urgentem necessitatem corporei nutrimenti et quietis. Atque hic quidem est hujus canonis scopus. Ejus autem præmium est ex prima ad Corinthios Epistola magni apostoli Pauli, quæ sic expresse dicit : *Sive comeditis, sive bibitis, omnia in Dei honorem facite.* Illud autem, *Debemus cogitationes purgare*, ex secunda ad Corinthios Epistola. Illud : *Omnia licent, sed non omnia expediunt*, ex prima ad Corinthios Epistola. Et illud : *Væ illis, qui cum cithara et psalterio vinum bibunt*, et quæ deinceps sequuntur, ex Isaia propheta. Canonicæ autem traditiones dicunt Patres 42 et 43 can. sanctorum apostolorum, et 60 Carthag. syn. et 62 syn. in Trullo.

ZONAR. Monachos et sacris initiatos homines privatim in eadem mensa cum feminis accumbere hic canon vetat. Exordio vero utitur, atque ad Deum omnia referenda esse demonstrat, dictumque Apostoli profert dicentis : *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Deinde sermonem aggreditur, atque ex Christi præcepto peccatorum initia a fidelibus rescanda esse ostendit. Illis namque verbis, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mechatus est eam in corde suo*, non adulterium solummodo, sed ipsa quoque pravi motus initia castigat. Cum enim in mulieris forma contemplanda quispiam curiosus est, admissa pravæ affectionis initio, nempe cupiditate, ex eo ipsius quoque cogitatio et ratio ad crimen suscipiendum impellitur. Proinde cogitationes, inquit, interimere debemus (est et hoc quoque apostolicum), id est, propter hoc nascentes debemus extinguere, priusquam sese altius efferre ac nobiscum collectari possint. Vel *καθαίρειν*, id est purgare (utraque enim lectio admitti potest), ne videlicet mentem impuris cogitationibus contaminari sinamus, sed eas quam longissime amandemus; vel etiam mentem, ob admissas impuras cogitationes inquinatam, expurgemus, ac pœnitentia contractas sordes eluamus, neque ulterius progredi patiamur. *Nam etsi mihi omnia licent, non tamen omnia expediunt*: hæc quoque magni Pauli verba sunt. *Licet ergo*, inquit, *edere et vivere.* Et qui communi quidem more cum uxoribus suis ac liberis habitantes degunt, cum mulieribus cibum capere minime prohibentur, nec eos quisquam ob id reprehendat, si meritas interea divinæ liberalitati gratias agant, neque inter epulas comica studia, hoc est, Satanicæ cantiones adhibeant. Quænam hæc vero? Citharæ meretriciæque flexiones. Flexionum autem nomine, aut inconditas saltationes, aut vocum in cantilenis modulationes significavit. In eos siquidem, ait, illa prophetæ execratio cadit, *Væ, qui cum cithara et*

Α *πικρία δὲ ἢ ἐν ἐτέρῳ ἀναγκαίᾳ διακονίᾳ ἀποδηροῦντά τινα ἐκ τούτων, καὶ τὰ πρὸς ζωὴν ἐπιτήδεια μὴ ἔχοντα, διωρίσαστο ἀποκριματίστως καταλείπειν ἐν ξενοδοχείῳ ἢ ἐν ἄλλοτριῳ οἴκῳ, διὰ τὸ κατεπιέγον τῆς σωματικῆς τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τοῦ κανόνος οὗτος. Τὸ προοίμιον δὲ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου, οὕτω λεγούσης ἐν μέρει· *Ἐἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε*· τὸ δὲ, *Ὁφειλομεν καθαίρειν λογισμοὺς*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας Ἐπιστολῆς· τὸ, *Πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*, ἀπὸ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς· καὶ τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κithάρας καὶ ψαλτηρίου τὸν ὄνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς, ἐκ τῆς τοῦ Ἡσαΐου προφητείας. Κανονικῆς δὲ παραδόσεως οἱ Πατέρες φασὶ τὸν μὲν καὶ μὲν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τὸν ἕως τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καὶ τὸν ἕως τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ.*

ΖΩΝΑΡ. Ὁ παρὼν κανὼν κωλύει μοναχοὺς καὶ ἱερωμένους κατ' ἴδιαν συνεθεῖν γυναῖξιν. Προοιμιάζεται δὲ, καὶ φησὶν ὅτι πάντα χρὴ τῷ Θεῷ ἀνατίθεσθαι, καὶ χρῆσιν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου παράγει, λέγοντος, *Ἐἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.* Ἐἴτα μεταχειρίζεται τὸν λόγον, φάσκων ὅτι ὁ Χριστὸς τῆς ἀρχῆς τῶν ἁμαρτημάτων περιαιρῆν τοὺς πιστοὺς κελύσει. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν, *Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐκιδυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμολχεύσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ*, οὐ τὴν μοιχείαν κολάζει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ πάθους ἀρχήν. Ὅταν γὰρ τις περιέργως ἴδῃ, δεξάμενος τὴν τοῦ πάθους ἀρχήν, τὴν ἐπιθυμίαν δηλαδὴ, τότε αὐτῷ ὁ λογισμὸς κινεῖται πρὸς τὸ ἁμαρτημα. Ἐνθεν, φησὶ, λογισμοὺς ὀφειλομεν καθαίρειν (καὶ τοῦτο δὲ ἀποστολικόν), τουτέστι, διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν καταβάλλειν τοὺς λογισμοὺς, καὶ μὴ ἔῃν αὐτοὺς ἐπαίρεσθαι καὶ κατεξανίστασθαι ἡμῶν ἢ καθαίρειν (γράφεται γὰρ καὶ οὕτως), ἀντὶ τοῦ, μὴ ἔῃν μολύβεσθαι τὸν λογισμὸν δι' ἐνθυμίωνων πονηρῶν, ἀλλ' ἀποπέμπεσθαι ταῦτα· ἢ καὶ διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν ὑπόπτων διαλογισμῶν μολυνθέντα καθαίρειν αὐτὸν, ἐκπλύνειν τοῦ μολυσμοῦ διὰ μετανοίας, καὶ μὴ ἔῃν περαιτέρω χωρῆσαι. *Εἰ γὰρ καὶ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει.* Ταῦτα δὲ τοῦ μεγάλου Παύλου τὰ ῥήματα. Ἐξεστὶν οὖν, φησὶ, τὸ ἐσθίειν διὰ τῆς ζῆν. Καὶ οἱ μὲν κατὰ κόσμον βιοῦντες, καὶ γυναῖξιν συζῶντες καὶ τέκνοις, οὐ κωλύονται γυναῖξιν συνεθεῖν, οὐδὲ διαβολῆς αὐτοῖς αἴτιον τοῦτο, εἰ μετ' εὐχαριστίας τῆς πρὸς Θεὸν γίνωσσο, καὶ οὐ μεσολαβοῦσιν ἐν ταῖς τραπέζαις αὐτῶν θυμελικὰ ἐπιτηδεύματα, ἦγον σατανικά ἄσματα. Τί δὲ ταῦτα εἰσι; Κιθάραι καὶ ψαλίματα πορνικά. Διὰ δὲ τῶν λυγισμάτων ἢ τὰς ἀσέμνους ὀρχήσεις ἠνίκατο, ἢ τὰ ἐν ταῖς ψδαῖς λυγίσματα τῶν φωνῶν. Οἷς ἐπέργεται φησὶ, προφητικῆ ἀρὰ, τὸ, *Οὐαὶ οἱ μετὰ κithάρας καὶ ψαλτηρίου ὄνον πίνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ οὖν εἰσι τοιοῦτοί τινες ἐν Χριστιανοῖς, διορθούσθωσαν· εἰ δὲ μὴ, οἱ παλαιοὶ κανόνες κρατεῖτωσαν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαϊκῶν ὁ κανὼν διετάξατο. Οἷς δὲ,

φῆσιν, ὁ βίος ἡσύχιος καὶ μονότροπος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἱερατικοῖς οὐκ ἔξεστι κατ' ἰδίαν γυναιξὶ συνεσθῆναι. Εἰ δὲ ποτε τοῦτο γίνεσθαι δεήσει, συμπρόνοιον αὐτοῖς τιμίον ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆσονται γυναιξίν, ἵνα καὶ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν ἀπάγη· κατορθοὶ γὰρ οὕτως ἀνυπόπτως συνεσθῆναι γυναιξὶ τὸ δοξάζεσθαι τὸν Θεόν. Οἱ γὰρ ὁρῶντες αὐτῶν ἔξω πάσης διατηροῦντα ἑαυτὸν ἀποψίας, δοξάζουσι τὸν Θεόν, κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον τὸν λέγοντα· *Λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Καὶ οὐ μόνον ἀλλοτρίαις γυναιξὶ συνεσθῆναι ὁ μοναχὸς ἢ ὁ ἱερωμένος ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν εὐλαβῶν ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ ὅτε συγγενέσι γυναιξὶ συνεσθῆι. Ἐν δὲ ὁδοιπορίαις ἱερωμένος ἢ μοναχὸς, εἰ μὴ ἔχοι ὅπου ἀναπαύσεται, ἀδεια ἔσται αὐτῷ καὶ ἐν πανδοχείῳ καὶ ἐν οἴκῳ τινὸς καταλύσαι χρεῖας κατεπιγούσης· πλὴν κάκει μετ' εὐλαβείας βούλεται ὁ κανὼν καὶ σωφρόνως αὐτοῦς τὴν διαγωγὴν ποιεῖσθαι.

monachi aut sacris initiati cibum capiant, modestia spectatos homines adhiberi hoc canone statutum est. In itinere tamen, ubi alius commorandi locus non suppetat, sacrato homini aut monacho impune ad cauponam divertere, aut in alterius cujuspiam domo instanti necessitati satisfacere concessum sit : sed in iis quoque locis religionis nihilominus ac temperantiæ rationem ab illis canon haberi jubet.

ΑΡΙΣΤ. « Λαϊκοὺς μὲν ἀνδρας συνεσθῆναι γυναιξίν
« ἀδιάδηλον· μονοτρόποις δὲ οὐκ ἔξεστι κατ' ἰδίαν
« γυναιξὶ συνεσθῆναι, εἰ μὴ που μετὰ θεοφόδων
« καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ἐν ὁδῷ
« δὲ μοναχὸς ἢ ἱερατικὸς ἀνὴρ, μὴ ἐπιφερόμενος
« τὰ ἀναγκαῖα, ἐν πανδοχείῳ καταλύτουσι. »

ARIST. « Laicos quidem viros cum mulieribus
« convesci est ab omni reprehensione alienum :
« solitariis autem viris cum mulieribus privatim
« convivari non licet ; nisi forsitan una cum Dei
« timentibus et religiosis viris et mulieribus. In
« itinere autem monachus vel et sacris initiatus
« vir, secum necessaria non afferens, in publico
« diversorium divertat. »

Τὸ μὲν μετ' εὐχαριστίας καὶ φόβου Θεοῦ, μὴ διὰ τινῶν θυμικῶν καὶ σατανικῶν ἁσμάτων, λαϊκοὺς ἀνδρας γυναιξὶ συνεσθῆναι τῶν ἀδιαδήτων ἐστὶ τοῖς καὶ βίον ἡσύχιον ἔχουσι, καὶ μονοτρόπως, ὡς συνηθισμένοι Θεῷ καὶ καταμόνας καθῆσθαι, καὶ σιωπῆσαι, κατ' ἰδίαν ὄλω· οὐκ ἔξεστι γυναιξὶ συνεσθῆναι, εἰ μὴ που μετὰ τινῶν θεοφόδων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν συνεστιαθῆναι θελήσουσιν· ἵνα καὶ αὕτῃ ἡ συνεστίασις πρὸς κατόρθωσιν πνευματικῆν γένηται. Ἐν ὁδῷ δὲ, εἰ τὰ ἀναγκαῖα οὐκ ἐπιφέρονται, ἀδεια δίδεται καὶ μοναχῷ καὶ ἱερατικῷ ἀνδρὶ ἐν πανδοχείῳ εἶτε καὶ ἐν οἴκῳ καταλύειν διὰ τὴν κατεπιγούσαν χρεῖαν.

Cum gratiarum quidem actione et Dei timore, non scenicis aliquibus et satanicis canticis, laicos viros cum mulieribus convesci, reprehendi nequit. Eis autem, qui vitam quietam et solitariam elegerunt, ut qui Deo sponderunt solitarie sedere et silere, non omnino licet cum mulieribus privatim comedere : nisi forte cum religiosis quibusdam viris aut mulieribus convivari vellent ; ut et ipsum etiam convivium ad spiritualem correctionem tendat. In itinere autem, si necessaria non afferuntur, licet monacho aut homini sacerdotali in publicum diversorium, vel in alicujus domum divertere propter urgentem ipsius necessitatem.

⁷⁶ Matth. v, 16.

ΚΑΝΟΝΕΣ

ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΗΣ ΕΝ Τῷ
ΠΑΝΣΕΠΤῷ ΝΑῶ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

CANONES

EDITI A SANCTA ET MAGNA

CONSTANTINOPOLITANA PRIMA ET SECUNDA SYNODO, QUÆ CONGREGATA EST IN
VENERABILI TEMPLIO SANCTORUM ET BENEDICTORUM APOSTOLORUM.

331 BALS. Quidam hanc inscriptionem legentes A
dubitant, quomodo hæc synodus, quæ una est,
prima et secunda dicitur. Solutio. Tempore san-
ctissimi illius patriarchæ domini Photii, qui No-
mocanonon composuit, coacta est adversus Igna-
tium beatissimum patriarcham universalis syno-
dus. Cum autem dictæ essent dogmaticæ causæ
diversæque ecclesiasticæ, fuit divisio et seditio
synodi, utpote iis, qui non recte sentiebant, cum
victi essent, orthodoxis assentiri nolentibus. Pro-
pterea et divinis Patribus opus fuit, ut fieret
secundus conventus, et scriberentur quæ prius
dicta erant et confirmata. Ex eo ergo nominata
est hæc synodus prima et secunda, et subjecti
canones editi fuere.

ZONAR. Synodi hujus inscriptio hæc est:
Sancta et magna prima et secunda synodus
Constantinopolitana in templo Sanctorum et glo-
riosissimorum Apostolorum congregata. Apud
eos ergo, qui hanc inscriptionem legunt, dubi-
tatio exoritur, qua ratione, una cum sit, prima et
secunda hæc synodus nuncupetur. Igitur in templo
Sanctorum Apostolorum, quod diximus, synodum
celebratam, ibique inter orthodoxos et adversæ
factionis homines habitam disputationem fuisse,
ac in ea superiores orthodoxos existisse memo-
rant. Cum vero de iis, quæ ultro citroque dispu-
tata fuerant, scripto exarandis constitutum esset;
hæreticos, quippe qui se victos atque a conventu
fidelium eliminandos existimari nollent, quæ de-
creta fuerant scriptis consignari, seditione etiam
ob eam causam excitata, minime passos; quam
quidem seditionem eousque processisse, ut eductis
quodamque gladiis complures interfecti ceciderint;
atque hoc pacto conventum illum primum nullo
videlicet rei exitu diremptum. Hinc rursus tem-
poris intervallo alterum in eodem templo con-
ventum habitum, iterumque de iisdem rebus
disputatum, dogmaticaque decreta litterarum mo-

ΒΑΣΣ. Τινὲς τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντα;
ἀποροῦσι πῶς μία οὖσα αὕτη ἡ σύνοδος, πρώτη
καὶ δευτέρα λέγεται. Λύσις. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ
ἀγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Φωτίου, τοῦ
τὸ νομοκάνονον συνθεμένου, συνεκροτήθη κατὰ τὸ
μακαριωτάτου πατριάρχου Ἰγνατίου οἰκουμενικὴ
σύνοδος. Ἀληθειῶν δὲ καὶ δογματικῶν ὑποθέσεων
καὶ ἀλλοίων ἐκκλησιαστικῶν, γέγονε διάστασις καὶ
μερισμὸς τῆς συνόδου, ὡς τῶν ἑτεροδόξων μὴ ἀ-
εχομένων διὰ τὴν ἤταν ὁμογνωμονῆσαι τοῖς ὀρθοδό-
ξοις. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐδέχθη τοῖς θεοῖς Πατέροι
γενέσθαι καὶ δευτέραν συνέλευσιν, καὶ γραφῆναι τὰ
προλαληθέντα καὶ κυρωθέντα. Ὀνομάσθη οὖν ἐν-
τεῦθεν ἡ τοιαύτη σύνοδος πρώτη καὶ δευτέρα, καὶ
οἱ ὑποτεταγμένοι κανόνες ἐξετίθησαν.

B ZONAR. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐπιγράφεται οὕτως· Ἡ
ἀγία καὶ μεγάλη πρώτη καὶ δευτέρα σύνοδος ἡ
ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσασ ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ
τῶν Ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων. Ἀπορεῖν
τοίνυν ποιεῖ τοὺς τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκοντα;
ταύτην, πῶς μία οὖσα, πρώτη καὶ δευτέρα καλεῖ-
ται. Λέγεται τοίνυν σύνοδος ἐν τῷ βῆθέντι ναῶ τῶν
Ἁγίων Ἀποστόλων συγκροτηθῆναι, καὶ διαλε-
χθῆναι τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς ἑτεροδόξοις, καὶ δόξει
τοὺς ὀρθοδόξους ἐπικρατετέρευς, μέλλειν τε γραφῆ
παραδοθῆναι τὰ λαληθέντα· τοὺς δὲ αἰρετικούς μὴ
ἀνασχέσθαι γραφῆναι τὰ δόξαντα, ἵνα μὴ φανεῖεν
ἤττηθέντες, καὶ ἐκκηρυχθῶσι τῆς τῶν πιστῶν ὁμη-
γύρευς, καὶ στασιάσαι διὰ τοῦτο, καὶ ἐς ποσοῦτον
τὴν στάσιν αὐτοῖς προελθεῖν, ὡς καὶ μέχρι ξιφούλ-
κίας καὶ φόνων χωρῆσαι, καὶ οὕτω διαλυθῆναι τὴν
πρώτην ἐκεῖνην συνέλευσιν, μὴ σχοῦσαν δῆλόν τι
ἀποτέλεσμα. Εἴτ' αὖθις παραβρύεντος καιροῦ δευ-
τέραν ἐν τῷ αὐτῷ ναῶ γενέσθαι συνέλευσιν, καὶ
πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν γενέσθαι διάλογον, καὶ τότε
συγγραφῆναι τὰ λαληθέντα περὶ δογμάτων. Καὶ διὰ
τοῦτο φασὶν αὕτην, μίαν οὖσαν κυρίως, πρώτην καὶ
δευτέραν ὀνομασθῆναι, ὡς δις γεγυνοίας τῆς συνελεύ-
σεως τῶν Πατέρων· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, συγγραφέντων

τῶν λαληθέντων καὶ συνοδεύαντων, ὅτε καὶ οἱ ὑπο-
 τεταγμένοι κανόνες ἐξεφωνήθησαν.

Et tamen ob Patres bis convocatos, prima et secunda
 congressione iis, quæ disputata atque omnium consensu decreta fuerant, scripto commissis, subjecti
 quoque canones promulgati suere.

KANQN A'.

Πράγμα σεμνὸν οὕτω κατείμιον, καὶ τοῖς μακαρίοις
 καὶ ὁσίοις Πατράσιν ἡμῶν πάλαι καλῶς ἐπινοηθέν,
 ἢ τῶν μοναστηρίων οἰκοδομή, κακῶς ὀράται πρᾶ-
 τόμενον σήμερον. Τινὲς γὰρ ὄνομα μοναστηρίου
 καὶ ταῖς οἰκείαις περιουσίαις καὶ ὑπάρξεσι περιθέ-
 μνοι, καὶ Θεῷ καθαγιάζουσιν ταύτας ἐπαγγελλό-
 μενοι, κυρίως τε τῶν ἀφιερωθέντων ἑαυτοῦς
 ἀναγράφουσι, καὶ μόνη τῇ προσηγορίᾳ τὸ θεῖον
 ἀφοσιῶν ἐκμηχανᾶσθαι διεγνώλασι. Τὴν αὐτὴν
 γὰρ ἐξουσίαν καὶ μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν οὐκ
 ἐρυθριῶσι σφετερίζεσθαι, ἤνπερ ἔχειν οὐκ
 ἐκωλύοντο πρότερον· καὶ τοσαύτη καπηλεία
 προσετρίβη τῷ πράγματι, ὥστε πολλὰ τῶν
 ἀφιερωθέντων παρ' αὐτῶν γε τῶν ἀφιερωσάν-
 των ὀρᾶσθαι πιπρασκόμενα, θάμβος καὶ μῖσος
 τοῖς ὀρῶσι παρεχόμενα· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔστιν
 αὐτοῖς μεταμέλεια, ἐφ' οἷς τῶν ἀπαξ ἀναθεσι-
 μένων Θεῷ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουσιν,
 ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ταύτην ἀδεῶς παραπέμπου-
 σιν. Ὅρισαν οὖν διὰ ταῦτα ἡ ἀγία σύνοδος
 μηδεὶν ἐξείναι μοναστήριον οἰκοδομεῖν ἄνευ τῆς
 τοῦ ἐπισκόπου γνώμης καὶ βουλῆς. Ἐκείνου δὲ
 συνειδήτος καὶ ἐπιτρέποντος, καὶ τὴν ὀφειλο-
 μένην ἐπιτελοῦντος· εὐχὴν, ὡς τοῖς πάλαι θεο-
 φιλῶς νενομοθέτηται, οἰκοδομεῖσθαι· μὲν τὸ
 μοναστήριον πάντα δὲ καὶ ἐν αὐτῷ προσήκοντα
 σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ βρεθίῳ ἐγκαταγράφεσθαι,
 καὶ τοῖς ἐπισκοπικοῖς ἀρχείοις ἐναποτίθεσθαι,
 μηδαμῶς ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ἀφιερουόντος, παρὰ
 γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἐκ τὸν ἡγούμενον ἢ
 ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕτερον καθίστην. εἰ γὰρ ἄπερ τις
 ἀνθρώπῳ χαρίζεται, τοῦτον οὐκέτι κύριος εἶναι
 δύναται, πῶς ἄπερ τις Θεῷ καθαγιάζει καὶ
 ἀνατίθεισι τοῦτων ὑφαρπάζειν τὴν κυριότητα
 παραχωρηθήσεται; »

ΒΑΣ. Ἐν τῷ ζ' κανόνι τῆς 7' συνόδου ἐγρά-
 ζται διάφορὰ τινα περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι γίνεσθαι
 τὰ μοναστήρια· καὶ ἀνάγκη ταῦτα. Ὁ δὲ παρῶν
 κανῶν φησὶν ὡς, ἐπεὶ τινες ὀνόματι μόνῃ μοναсти-
 ρίου τὸν Θεὸν δεξιῶνται, τοῖς πράγμασι δὲ καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ θείλουσι πάλιν κατεξουσιάζειν τῶν ἀφιερω-
 θέντων αὐτῷ, ἐκποιούμενοι ταῦτα καθὼς ἂν θελή-
 σουσιν, οὐκ ὀφείλει ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἄνευ
 εἰδήσεως τοῦ ἐγγυρίου ἐπισκόπου. Ὅπως γὰρ μετὰ
 τὸ ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν τῷ θεμελίῳ (43),
 ἦγουν τὸ σταυροπήγιον, ἐπιτρέψει μὲν τὴν οἰκοδο-
 μὴν, ἐγκαταγράφεται δὲ καὶ ἐν βρεθίῳ τὰ πρὸς
 οἰκονομίαν τῆς μονῆς καὶ αὐτάρκειαν τῶν μοναχῶν
 μέλλοντα δοθῆναι παρὰ τοῦ δομήτορος; καὶ αὐτὸ τὸ

Guill. Beveregii notæ.

(43) Εὐχὴν τῷ θεμελίῳ. Legendum εὐχὴν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ, juxta mss. Amerbachianum et Ato-
 niensem

A numentis commendata tum demum fuisse. Atque
 ex hoc factum aiunt, ut hæc, licet una synodus,
 merito nominata fuerit. In secunda itaque con-
 gressione iis, quæ disputata atque omnium consensu decreta fuerant, scripto commissis, subjecti
 quoque canones promulgati suere.

CANON I.

Res adeo veneranda et honorabilis, et a beatis
 et sanctis Patribus nostris jam olim pulchre
 excogitata, monasteriorum ædificatio, hodie
 male geritur. Nonnulli enim suis copiis et
 facultatibus nomen monasterii imponentes, et
 eas Deo sanctificare profitentes, se eorum
 quæ sunt consecrata dominos inscribunt, et
 Deo dedicare sola appellatione machinari de-
 creverunt. Eamdem enim potestatem etiam
 post consecrationem sibi usurpare non eru-
 bescent, quam prius habere non vetabantur:
 et tanta rei cauponatio adhibita est, ut multa
 eorum quæ sunt consecrata, ab iis ipsis qui
 consecrarent, vendita cernantur, admirationem
 et odium in ipsis videntibus excitantia; et
 tantum abest ut ullam agant pœnitentiam ob
 id, quod eorum quæ Deo dedicata sunt sibi
 potestatem attribuant, ut etiam eam ad alios
 sine metu transmittant. 332 Propterea ergo
 sancta definivit synodus, ut nemini liceat
 monasterium ædificare absque episcopi sen-
 tentia et consilio. Illo autem sciente et per-
 mittente, et debitam orationem peragente, ut
 ab antiquis pie ac religiose cautum est, mo-
 nasterium quidem ædificetur: omnia autem,
 quæ ad ipsum pertinent, cum illo ipso in
 Brevis inscribantur, et in episcopalibus archi-
 vis reponantur; nullo modo potestatem ha-
 bente eo qui consecrat, seipsum præter episcopi
 sententiam præfectum, vel pro se alium, con-
 stituere. Si enim eorum, quæ homini quis
 largitur, dominus amplius esse non potest:
 quomodo eorum quæ Deo sanctificat et
 dedicat quispiam sibi dominium arripere si-
 netur? »

BALS. In septimo canone 7 syn. permulta scri-
 psimus, quomodo fieri debeant monasteria: et
 lege ea. Præsens autem canon dicit, quod quo-
 niam nonnulli solo nomine monasterii Deum
 complectuntur, re autem et veritate volunt in ea,
 quæ illi dedicata sunt, potestatem iterum obtinere,
 ea ut volunt alienantes, monasterium sine illius
 regionis episcopi consensu ædificari non debet. Is
 enim postquam debitam orationem in fundamento
 ad Deum fuderit, seu pos crucis fixationem, per-
 mittet quidem ædificationem, et in Brevis etiam
 describet, quæ ad monasterii dispensationem et
 monachorum sufficientiam ab exstructore danda
 sunt, et ipsum etiam monasterium: ut Brevis in

episcopatu reponatur, et qui offert ab eorum, quæ Deo consecrata sunt, dominio, alienetur. Adjicit autem, quod tantum abesse debet is, qui obtulit, a dominio eorum quæ ad Deum pertinent, ut ne præfecturam quidem gerat in monasterio præter sententiam episcopi, sed nec etiam alium præfectum constituat. Si enim, inquit, quæ hominibus dantur, qui dedit auferre nequit: quomodo ea quæ sunt Deo dedicata eripiet, et in suam rursus potestatem rediget? Rogaverit ergo quispiam quomodo, contra ac canone continetur, monasteriorum exstructores et statuta edunt, et non solum præfectos, sed et ephoros in ipsis constituunt, et nonnunquam etiam, inter alia quæ contra canones faciunt, ut illius regionis episcopus ad ipsum aditum non habeat? Et dixerunt quidem nonnulli, omnia statuta, quomodounque se habeant et quidquid contineant, esse invalida, et quod Deo semel est dedicatum, absque ulla curiosiori investigatione esse juris episcopalis, ut præsentis canone continetur. Alii autem dicebant, ea debere servari, quando legibus et canonibus consentaneæ scripta sint. Alii autem volebant ea tum demum vim suam obtinere, quando præter id quod legitime et canonice edita fuerint, a manu quoque imp. confirmata sint. Mihi autem videtur, quod quoniam 7 cap. 1 tit. v lib. Basilic. dicit: Qui donationum constituerit, ut oratorium, vel xenodochium, vel nosocomium exstruatur, et ipse et hæredes ejus ab episcopis et œconomis, quæ promissa sunt, exigantur; si pro ejus quidem arbitratu administrantur, est in conditorum eorum potestate statuta edere: sed ex eo quod dicit lex, domos sanctas et religiosas administrari pro possessoris arbitratu, non est ei permissum aliqua contra leges et canones facere. Dicit enim 39 caput primi tit. iii lib. Basilic. eos, qui a possessoribus in locum clericorum electi sunt, si indigni inveniantur, ejici, et alios ab episcopis ordinari debere. Et 7 cap. 3 titu. quinti lib., in

μοναστήριον, ἐφ' ᾧ ἀποκείσθαι τὸ βρεβλίον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ ἀπαλλοτρίω· ἦναι τὸν προσάγοντα ἐκ τῆς τῶν ἀφιερωθέντων τῷ Θεῷ κυριότητος. Προστίθῃσι δὲ ὡς τοσοῦτον ὀφείλει ἀπέχειν ὁ προσαγαγὼν ἐκ τῆς δεσποτείας τῶν προσαχθέντων τῷ Θεῷ, ὡς μὴδὲ ἡγούμενευ ἐν παρὰ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον καθιστῆν ἡγούμενον. Εἰ γὰρ, φησὶ, τὰ τοῖς ἀνθρώποις δωρούμενα, οὐκέτι ἀφέλεσθαι ὁ δωρησάμενος δύναται, πῶς τὰ τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένα ὑφαρπάσει, καὶ αὐθις ὑφ' ἐαυτὸν ποιήσεται; Ἠρώτησεν οὖν τις, πῶς παρὰ τὴν τοῦτου περιλήψιν οἱ τῶν μοναστηρίων δομητορες τυπικὰ τε ἐκτιθέασι, καὶ οὐ μόνον ἡγούμενους, ἀλλὰ καὶ ἐφόρους ἐν αὐτοῖς καθιστῶσι, καὶ ἔστιν ὅτε ὑποτυποῦσι σὺν ἑτέροις ἀκανονίστως τιαὶ καὶ τὸ μὴ ἔχειν πάροδον ἐν αὐτῇ τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον; Καὶ τινὲς μὲν εἶπον πάντα τὰ τυπικὰ, καὶ ὡς ὅπως ἔχουσι περιλήψεως· εἶναι ἀνίσχυρα· καὶ τὸ ἀπαξ ἀνατεθὲν τῷ Θεῷ, τελεῖν ἀπολυπραγμονήτως ὑπὸ τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, κατὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος περιλήψιν· ἕτεροι δὲ εἶπον ὀφείλει κρατεῖν αὐτὰ, ὅτε τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι ἀκαλοῦθως γεγράφεται. Ἄλλοι δὲ ἤθελον τότε ταῦτα ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὅτε σὺν τῷ κανονικῷ; τε καὶ νομίμως ἐκτεθῆναι, καὶ παρὰ χειρὸς βασιλικῆς ἐπικυρωθῶσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς ἐπεὶ τὸ ζ' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν φησιν, Ὁ συστησάμενος δωρεατικὸν ἐπὶ τῷ εὐκτήριον οἶκον κτισθῆναι, ἢ ξενῶνα (44), ἢ νοσοκομεῖον (45), ἀπατείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμων τὰ ὑποσχεθέντα· διοικούμενα μέντοι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ἐπ' ἀδυσία; ἔχουσιν οἱ δομητορες τούτων τυπικὰ ἐκτιθεσθαι· πλὴν ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν νόμον διοικεῖσθαι τοὺς εὐαγεῖς οἴκους κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κτήτορι, οὐκ ἐφεῖται αὐτῷ ἀκανονίστά τινα καὶ παράνομα διατάττεσθαι. Φησὶ γὰρ τὸ λθ' κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν τοὺς παρὰ τῶν κτητόρων ἐπιλεγέντας εἰς τόπον κληρικῶν, ἀναξίους εὐριτικομένους, ἐκβάλλεσθαι καὶ ἑτέρους παρὰ τῶν

Guill. Beveregii notæ.

(44) Ἡ ξενῶνα. Ξενῶν idem est, quod xenodochion, hospitium peregrinis recipiendis destinatum. Sic etiam in lege civili usurpatur: Sancimus si quis aliquam reliquerit hereditatem, vel legatum, vel fidei commissum, vel donationis titulo aliquid dederit vel vendiderit, sive sacrosanctis ecclesiis, sive venerabilibus xenonibus. l. xxiii, c. De sacrosanct. eccles. Cum hæc inter Christianos frequentia essent, Julianus etiam ea extruxi jussit. Theophanes· Τὰς δὲ Χριστιανῶν εὐπολά; ὁ ἀρχεστός καὶ παραβάτης μισοῦμενος, ξένους τε καὶ πτωχοὺς τὰ πρὸς τὴν χρῆσαν χορηγεῖσθαι ἐκέλευσεν, Theoph. in Chronogr. De his etiam S. Basilus olim meminuit, dicens: Τίνα δὲ ἀδικοῦμεν, καταγῶγια τοῖς ξένοις οἰκοδομοῦντες, τοῖς κατὰ πάρονον ἐπιφοιτῶσι; Basil. epist. 371 ad Helian.

(45) Ἡ νοσοκομεῖον. Hoc etiam inter donationes super piis causis factas recensetur a Justiniano, Si quis vero donationes usque ad quingentos solidos in quibuscunque rebus fecerit, vel in sanctam ecclesiam, vel in xenodochium, vel in nosocomium, vel in orphanotrophium, vel in ptochotrophium,

vel in gerontocomium, vel in brephotrophium, vel in ipsos pauperes, vel in quancunque civitatem, l. xix, c. De sacrosanctis ecclesiis. Est autem nosocomium locus agris pauperibus curandis devotus. Hieronymus, de Fabiola, Quin potius omnem censum, quem habere poterat (erat autem amplissimus, et respondens generi ejus) dilapidavit ac vendidit, et in pecuniam congregatam usibus pauperum præparavit, et prima omnium nosocomium instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, et consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foveret. Hieron. Epitaph. Fabiolæ. Delis S. Basilus ait: Τίνα δὲ ἀδικοῦμεν, καταγῶγια τοῖς ξένοις οἰκοδομοῦντες, τοῖς κατὰ πάρονον ἐπιφοιτῶσι, καὶ τοῖς θεραπεῖας τινὸς διὰ τὴν ἀσθενεῖαν δεομένοις; Καὶ τὴν ἀνάγκην τούτους παραμυθίαν ἔχασιστῶντας, τοὺς νοσοκομοῦντας, τοὺς λατρεύοντας, τὰ νυτοφόρα, τοὺς παραπέμποντας. Basil. epist. 371. Nicetas Choniates, μετέβαλε δὲ εἰς νοσοκομεῖον καὶ τοὺς βασιλικούς δόμους. Nicet. Chon. in Isaac. Angelo.

ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. Καὶ τὸ ὅ κεφ. τοῦ γ' **A** τίτλου τοῦ ε' βιβλίου διορίζεται: περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς· Τῶν κατὰ τόπον ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοικήσεις προβαίνει· καὶ εἰ εὐρωσι μὴ χρησίμως ὄντας τοὺς διοικητάς, ἄδειαν ἐχόντων ἀνευ ζημίας ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν. Ὡστε καὶ ὅπως ἐπιστηριχθῶσι τὰ παρανόμως ἢ ἀκανονίστως τοῖς τοπικοῖς περιεχόμενα, οὐ κρατήσουσιν. Ἔτι ἐρωτήσῃ τις, εἰ ἄρα ἀπὸ τοῦ διορίζεσθαι τὸν κανόνα ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον τοιαῦτα δίκαια ἐν τῷ κτισθέντι παρὰ τινος μοναστηρίου εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ, καὶ ἀποκείσθαι ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς ἐπισκοπῆς τὸ βρέθριον τούτου, ἐκχωρεῖται αὐτῷ παρικέμπειν τοῦτο ἐνθα βούλεται, καὶ ἀπλῶς κυριαρχικὸν δίκαιον ἔχειν ἐπ' αὐτῷ. **B** Νομίζω οὖν ὡς ἐκ τοῦ κανόνος τούτου οὐκ ἐνεδόθη τῷ ἐπισκόπῳ κατεξουσιάζειν τοῦ μοναστηρίου, ὡς δεσποτικῶς διαφέρειντο; τῆ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔχει μόνον δίκαια ἐπισκοπικὰ ἐπ' αὐτῷ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἀνάγκη τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων, ἐπιτηρήσεις τῶν διοικούντων αὐτὸ, ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, καὶ σφραγίς τοῦ ἡγουμένου. Συντηρηθήσεται οὖν ἡ μονὴ ἐλευθέρᾳ καὶ καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀνεκποίητος καὶ ἀδώρητος. Ὁ δὲ κατὰ χώραν ἀρχιερεὺς ἔξει ἐπ' αὐτῇ μόνον τὰ ῥηθέντα ἐπισκοπικὰ δίκαια. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος καὶ ἐξ ἐτέρων διαφόρων νόμων καὶ κανόνων ἐξεχωρήθη παρὰ τοῦ βουλομένου ἀνεγείρεσθαι μοναστήριον ἐκ καινῆς, κατὰ τὴν παρούσων θεσμοθεσίαν· ἢ δὲ Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου (46) τοῦ Φωκᾶ διορίζεται μὴ κατασκευάζεσθαι νεωστὶ μοναστήρια, ἢ ξενῶνας, ἢ γηροκομεία, ἢ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους, ἀλλὰ τῶν παρόντων ἐπιμελεῖσθαι· καὶ προστεθῆσι περὶ τὸ τέλος ταῦτα ῥητῶς· Ὡστε ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐβδόμης Ἰνδικτιῶνος, μηδεὶ ἐξίστω μὴ τύπους, μὴ ἀγροὺς μοναστηρίους ἢ ξενῶσιν ὁπωσοῦν παραπέμπειν· ἀλλ' οὐδὲ μητροπόλεσιν ἢ ἐπισκοπαῖς· οὐδὲν γὰρ οὐδὲ ἐν ἐκείναις λυσιτελεῖ. Εἰ δὲ τινα τῶν φθασάντων εὐαγῶν οἰκῶν, εἴτε μὴν ἐπισκοπῶν ἢ μοναστηρίων, τοιαύτης φύλης ἔτυχον χειρὸς καὶ προνοίας, ὡς ἔρημα τόπων καταλελειφθαι, τούτοις γνώμη βασιλικῆ καὶ δοκιμασίᾳ ἢ τῶν ἀρχούτων κτήσις οὐ κωλυθήσεται. Κελλεῖα δὲ καὶ τὰ; καλουμένας λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν, μὴ πρὸς κτήσεις καὶ ἀγροὺς ἐτέρους ἐκτεινομένοις, ἀλλὰ **D** περιοχῇ μόνῃ τῇ ἰδίᾳ ὀριζομένοις, τοσοῦτω τοὺς βουλομένους οὐκ ἐργόμεν, ὅση καὶ δι' ἐπαίνου μᾶλλον τὸ πρᾶγμα τίθεμεν. Ἦν δὲ Νεαρὰν ὁ Πορφυρογέννητος κυρὸς Βασιλεὺς ὁ νέος ἀνήρησε διὰ Νεαρᾶς αὐτοῦ ἀπολυθείσης κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον Ἰνδικτιῶνος α' ἔτους ςυη', καὶ διαλαμβάνουσης ταῦτα ῥητῶς· Ἦ ἐκ Θεοῦ βασιλεία ἡμῶν, καὶ παρὰ μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ μαρτυρουμένων, καὶ παρὰ πολλῶν ἀναμαθούσα τὴν μερὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν ἢ κατὰ τῶν ἐκκλη-

sine hæc expresse decernit. Regionis episcopi observent, an recte administratio procedat; et si invenerint non esse frugi administratores, potestatem habeant citra ullum detrimentum alios pro iis aptos et idoneos constituendum. Quare quomodocunque confirmata et corroborata fuerint, quæ statutis adversus canones et leges continentur, non valebunt. Præterea interrogaverit quispiam, an ex eo, quod decernat canon episcopum ea habere jura in monasterio **333** ab aliquo in sua diocesi ædificato, et in archivis episcopatus Breve hujus esse reponendum, ipsi permittatur ad quemcumque velit illud transmittere, et, ut semel dicam, jus domini in eo obtinere. Existimo ergo, quod ex hoc canone non est episcopo concessum, potestatem in id monasterium obtinere, tanquam ad ejus ecclesiam jure domini pertineat: sed habet in eo tantum jura episcopalia. Ea autem sunt, delictorum animæ examinatio, observatio eorum qui illa administrant, ejus nominis relatio et præfecti ordinatio. Conservabitur ergo monasterium liberum et per se administratum, non alienabile nec donabile. Illius autem regionis, in qua situm est, antistes dicta solum jura episcopalia in eo habebit: et a præsentis quidem canone, et ab aliis diversis legibus et canonibus concessum est, ut, qui vellet, monasteria nova exstrueret, observatis ritu et forma hic præscriptis. Imp autem domini Nicephori Phocæ Novella decernit, non esse de novo construenda monasteria, vel xenodochia, vel gerocomia, vel alias sanctas et religiosas domos; sed eorum quæ sunt, curam geri oportere: et hæc expresse in fine adjicit: Quare ab hoc deinceps tempore, quod est 7 indictionis initium, nemini liceat, loca aut agros ad monasteria vel gerocomia quomodocunque transmittere, sed neque ad metropoles vel episcopatus: neque enim illis est hoc conducibile. Si quibus autem prædictarum sanctorum et religiosarum domorum, sive quidem episcopatum et monasteriorum, adeo mala administratio et provisio contigit, ut locis privatæ destitutæque sint; iis sententia et examinatione imperatorum quæ sufficiunt acquisitio non prohibebitur. Cellas autem, et, ut vocant, lauras in desertis ædificare, quæ non ad possessiones et agros alienos extenduntur, sed solo proprio ambitu definiuntur, tantum abest ut volentibus prohibeamus, ut etiam in magna laude ponamus: quam quidem Novellam Porphyrogennetus dominus Basilius novus sua Novella mense Aprili indictione I anno 6495 emissâ sustulit; quæ et hæc expresse continet: Imperium nostrum quod a Deo profectum est eum et a monachis, quorum pietas et virtus est testata, et a multis aliis, legem de Del ecclesiis et sanctis domibus, vel potius contra ecclesias et tantas domos

Guill. Beveregii notæ.

(46) Ἦ δὲ Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου. Hæc Nicephori Phocæ imperatoris nov.

integra habetur in *Juris Græco-Romani* lib. II, p. 113, 114, etc.

a domino Nicephoro, qui imperio excessit, conditam, præsentium malorum causam fuisse et radicem, et universals hujus subversionis et confusionis; ut quæ ad injuriam et contumeliam, non solum ecclesiarum et sanctarum domorum, sed etiam Dei ipsius, facta sit, intellexisset, et maxime cum id re ipsa expertum esset (ex quo enim hæc lex est observata, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vitæ nostræ occurrit: sed contra, nullum penitus calamitatis genus deficit): per præsentem Auream Bullam huic scripto annexam statuit, ut lex prædicta ab hoc præsentis die cesset, et deinceps infirma et irrita permaneat: locum vero habeant et in usu sint, quæ de Dei ecclesiis et sanctis et religionis domibus ante hanc conditæ sunt leges. Præterea scias, quod beatissimus Imperator dominus Manuel Comnenus per jussionem, mense Septembri indictione 7 editam, definiit: ne ullis, qui immobilium donationes ab imperatore accepissent vel acciperent, ad alios ea quam senatorii ordinis vel numeri militaris personas quocunque modo transmittere, liceret: sin autem aliter factum fuerit, immobilia ad publicum redeant. Similiter et mense Februario 3 indictionis, nova quoque constitutio ab eodem edita est, quæ eadem ferme complectitur. Quæ quidem statuta, per posteriorem filii ejus domini Alexii Auræ Bullæ definitionem, mense Decembri primæ indictionis, anni 6694 editam, sublata sunt.

Διὰ μεταγενεστέρου χρυσοβούλλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωδικοτιῶνος τοῦ ςη'α' ἔτους.

334 ZONAR. Qui monasteria exstruere, ac per ea suas facultates Deo dicare volunt, illis ædificationem inchoari, nisi episcopus loci re cognita potestatem fecerit, ac solemnes preces adhibuerit, nullo modo hic canon licere decernit. Ita demum monasterium quidem absolvi, deinde vero Breve fieri: et in eo tum monasterium ipsum, tum monasterio attributas possessiones describi, illudque Breve, ne quid in posterum a monasterii conditore auferri liceat, ex iis quæ in eo ipsemet consecravit, in ædibus episcopalibus asservari jubet. Quæ etenim bona Deo quispiam per monasterium addidit, eorum sibi ipse possessionem omnem abjudicavit, ac illorum dominus esse jam desiit. Quæ ratione igitur de illis quidquam ex eo tempore, ac si dominus adhuc esset, constituere poterit? Quinimo eousque canon ab ejus monasterii administratione hominem remotum esse jubet, ut neque illum monasterii præfectum, nisi de episcopi sententia, creari, nec alium ejus loco præfectum ab eo constitui patiatur. Etenim, si quæ homini quispiam largitus est, postquam jus possessionis in alium ipsemet transtulit, amplius auferre sine causa, qui donavit, haud potest; quo jure, quæ Deo dicata sunt,

αἰῶν μᾶλλον καὶ τῶν τοσοῦτων οἰκων παρὰ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπιδάντος κυροῦ Νικηφόρου τεθείσαν νομοθεσίαν, αἰτίαν καὶ βίζαν τῶν παρόντων γενέσθαι κακῶν, καὶ τῆς οἰκουμηνικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, ἅτε μὴ πρὸς ἀδικίαν καὶ ὕβριν τῶν ἐκκλησιῶν μόνον καὶ τῶν εὐγαῶν οἰκων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γενομένην, ἄλλως τε καὶ ἔργῳ τοῦτο βεβαιωθεῖσαν (ἐξ ὅτου γὰρ τὰ τῆς τοιαύτης ἐκράτησαν νομοθεσίας οὐδοπωσοῦν οὐδοτιοῦν χρηστὸν ἄχρι καὶ τῆμερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπήντησε βίῳ, ἀλλὰ τοῦναντίον συμφορὰς μᾶλλον ἐπέλειπεν εἶδος ὄλων οὐδέν), θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου χρυσοβούλλου τὸ τὴν παρούσαν νομοθεσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῆς παρουσίας ταύτης ἡμέρας, ἀκυρὸν τε καὶ ἀπρακτον τοῦ λοιποῦ διαμένειν· ἐνεργεῖν δὲ τοὺς πρὸ ταύτης καίμηνους περὶ τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐγαῶν οἰκων νόμους. Πρὸς τοῦτοις γίνωσκε (47) ὅτι ὁ τρισμακάριστος βασιλεὺς κυρὸς Μινουήλ ὁ Κομνηνὸς διωρίσατο διὰ προστάξεως ἐπιλυθείσης κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα ἐνδικτιῶνος ς', μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τινὰς, λαβόντας ἢ καὶ λαμβάνοντας δωρεὰς ἀκινήτων παρὰ βασιλέων, παραπέμπειν αὐτὰς ἀλαχοῦ που καθ' οἰονόητινα τρόπον εἰ μὴ εἰς πρίσωπα ἀπὸ τῆς συγκλήτου ἢ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου τυγχάνοντα· εἰ δὲ μὴ οὕτω γένηται, ἵνα περιέρχεται τὰ ἀκίνητα εἰς τὸ δημόσιον. Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς γ' Ἰνδικτιῶνος Νεαρὰ νομοθεσία γέγονε τοῦ αὐτοῦ τῆς αὐτῆς σχεδὸν περιλήψεως. Ἄτινα δὲ προστάγματα ἀνηρέθησαν Ἀλεξίου ἀπολυθέντος κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τῆς α'

ZONAR. Ὁ κανὼν οὗτος τοὺς βουλομένους μοναστήρια συνιστᾶν καὶ ἀφιεροῦν δι' αὐτῶν τὰς οἰκείας περιουσίας Θεῷ κλειθεῖ μὴ ἄλλως δύνασθαι ἀρχεσθαι τῆς τοῦ μοναστηρίου οἰκοδομῆς, εἰ μὴ ἐν γνώσει γενόμενος ὁ ἐπίσκοπος ὁ κατὰ τόπον ἐπιτρέψει τῆν οἰκοδομήν, ποιήσας καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐχὴν. Καὶ οὕτω τὸ μὲν ἀπαρτίζεσθαι, βρέβιον δὲ γίνεσθαι, καὶ ἐν ἐκείνῳ αὐτὸ τε τὸ μοναστήριον καταγράφεσθαι, καὶ τὰ αὐτῷ ἀνήκοντα πάντα, καὶ βρέβιον τῆ ἐπισκοπῇ ἐναποτίθεσθαι, ὥστε μὴ τι δύνασθαι ἔκτοτε τοῦ μοναστηρίου δομητορὰ ἀφαιρεῖσθαι τι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθέντων ἐν αὐτῷ. Ἄ γάρ τις τῷ Θεῷ διὰ τῆς μονῆς ἀνατεθείκεν, ἀπαξένωσε τῆς ἐξουσίας ἑαυτοῦ, καὶ οὐκέτι κύριος αὐτῶν ἐστί. Πῶς οὖν ἐπ' αὐτοῦ τι ὡς δεσποτῆς ἔκτοτε δυνήσεται διαπράξεσθαι; Τοσοῦτον δὲ αὐτὴν ἀπαλλοτριῶ τῆς μονῆς ὁ κανὼν, ὥστε οὐδὲ ἡγούμενον αὐτὸν ἐξῆγενεσθαι τῆς μονῆς παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, οὐδὲ ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ ἡγούμενον προχειρίζεσθαι. Εἰ γὰρ τὰ ἀνθρώποις δωρούμενα οὐκέτι ἀναίτιως ἀφελῆσθαι ὁ δωρησάμενος δύναται, τὴν δεσποτείαν τοῦτω ἐπ' ἕτερον ἀπ' ἑαυτοῦ μεταθείς, πῶς τὰ τῷ Θεῷ ἀνατεθειμένα ὑφαρπάσει, καὶ αὐθις πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσεται τὴν αὐτῶν κυριότητα; Καὶ βιβλίον δὲ

Guill. Beveregii notæ.

(47) Πρὸς τοῦτοις γίνωσκε. Hæc usque ad finem hujus interpretationis in codice Amerbachiano desiderantur.

τῶν Βασιλικῶν δ', τίτ. α', κεφάλαιον α', ἦγουν Νεαρὰ ε', περὶ οἰκοδομῆς μοναστηρίων θεσπίζει, καὶ βιβλίον ε', τίτλος β', κεφάλαιον ιδ'.

ΑΡΙΣΤ. « Παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου μηδεὶν
« ἐξέστω μοναστήριον οἰκοδομεῖν· εἰδότες δὲ καὶ
« εὐχὴν τελούντος, τὸ κτισθὲν μετὰ τῶν αὐτῶ δια-
« φερόντων βρεβίῳ ἐγγραφεσθῶ, καὶ τῇ ἐπισκοπῇ
« ἐναποτιθέσθω καὶ παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου
« μὴ ἐξέστω τῶ κτίσαντι ἢ ἡγουμενεύειν, ἢ ἡγού-
« μενον ποιεῖν. »

KANON B.

Ἐπειδὴ τινες τὸν μονήρη βίον ὑποδέσθαι σχη-
« ματίζονται, οὐχ ἵνα θεῶ καθαρῶς δουλεύσωσιν, B
« ἀλλ' ἵνα τῇ σεμνότητι τοῦ σχήματος δόξαν εἰ-
« λαθείας προσλάβωσι, καὶ τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν
« ἡδονῶν ἀφθονον εὐρήσασιν τὴν ἀπόλαυσιν (τῶν
« τριχῶν γὰρ μόνην τὴν ἀποβολὴν ποιούμενοι, ἐν
« τοῖς οἰκείοις οἰκοῖς παρεδρεύουσι, μηδεμίαν τῶν
« μοναχῶν ἀποπληροῦντες ἀκολουθίαν ἢ κατὰστα-
« σιν)· ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος μηδένα τῶν ἀπάν-
« των τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἀξιούν ἀνευ παρ-
« ουσίας τοῦ ὀφειλοντος αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν
« ἀναδέχασθαι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἡγεμονίαν καὶ
« τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας τὴν πρόνοιαν ἐπαγ-
« γέλλεσθαι, ἀνδρὸς ὄντος δηλονότι θεοφιλοῦς, καὶ
« μονῆς προεστηκότος, καὶ ἱκανοῦ σώζειν ψυχὴν C
« ἄρτιως τῷ θεῷ προσαγομένην. Εἰ δὲ τις φωρα-
« θεῖη ἀποκουρεύων τινὰ χωρὶς παρουσίας τοῦ εἰς
« ὑποταγὴν αὐτὸν ὀφειλοντος ἀναλαμβάνειν ἡγου-
« μένου, τοῦτον μὲν καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι,
« ὡς ἀπειθοῦντα τοῖς κανόσι, καὶ τὴν μοναδικὴν
« εὐταξίαν διαλύοντα· τὸν δὲ παραλόγως καὶ
« ἀτάκτως ἀποκουρευθέντα ἐν ὑποταγῇ καὶ μο-
« ναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἂν ὀκατὰ τὸν τρόπον ἐπισκοπος
« δοκιμάσῃ, παραδίδοσθαι. Αἱ γὰρ ἄκριτοι καὶ
« ἐπισφαλεῖς ἀποκουραὶ καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα
« ἡτλίμωσαν, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα βλασφη-
« μεῖσθαι πεποιθήσασιν. »

ΒΑΣ. Ἦ ἐν ὑποκρίσει εὐλάβεια μεγάλως κατα-
« κρίνεται καὶ διὰ εὐαγγελικῶν θεῶν παραγγελά-
« των, καὶ διὰ γραφικῶν παραδόσεων. Φασὶν οὖν οἱ
« Πατέρες ὡς, ἐπεὶ τινες εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοι D
« ὑπεισέρχονται τὸν μονήρη βίον, οὐ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
« ἐντολὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν οἰκείων ἡδονῶν,
« καὶ ἵνα ἀπὸ μόνου τοῦ ἁγίου σχήματος σεμνω-
« νται (χάθηνται γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπόκασιν εἰς τὰς
« κοσμικὰς κατοικίας αὐτῶν), χρεῶν ἐστὶ μηδένα
« πρὸς τινος ἀποκείρεσθαι, εἰ μὴ κατὰ παρουσίαν
« τοῦ ὀφειλοντος αὐτὸν ἀναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ
« μέλλοντος ἀτατάξαι τῇ ἀδελφότητι τοῦ μοναστη-
« ρίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ παρὰ τὴν διαταγὴν ταύτην ποιήσας
« ἀπόκασιν καθαιρέσθω· καὶ ὁ ἀποκασίς εἰς ὑπο-
« ταγὴν τοῦ μοναστηρίου παραδοθῆτω κατὰ δοκιμα-
« σίαν τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βλέπειν τοὺς
« ἀπίστους τὰ τοιαῦτα τολμήματα βλασφημῆται μὲν
« τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἀτιμάζεται δὲ καὶ τὸ ἅγιον

A rapere, atque in eorum possessionem sese rursus
iusinuare cuiquam licebit? De monasteriis porro
exstruendis, libro quoque Basilic. quarto, tit. 4,
cap. primo, hoc est, Novella quinta, et libro quinto,
tit. secundo, cap. decimo quarto constitutum est.

ARIST. « Præter episcopi sententiam monaste-
« rium exstruere nemini liceat. Illo autem sciente,
« et preces peragente, exstructum, una cum iis
« quæ ad ipsum pertinent, in Brevi describatur,
« et in episcopatu reponatur. Et ipsi etiam ex-
« structori, vel præfecto esse, vel præfectum con-
« stituere, præter episcopi sententiam, ne li-
« ceat. »

CANON II.

Quoniam nonnulli se vitam monasticam subire
« præ se ferunt, non ut Deo pure serviant, sed
« ut propter habitus honestatem pietatis opinio-
« nem consequantur, et ea ratione propriis vo-
« luptatibus libere fruantur (solorum enim pilo-
« rum jactura facta, propriis domibus assident,
« nullam monasticæ vitæ administrationem vel
« constitutionem implentes): statuit sancta sy-
« nodus, ne ullus omnino monastico habitu di-
« gnus censeatur, sine præsentia ejus qui illum
« debet ad obedientiam suscipere, et se principa-
« tum in illum obtenturum et ejus animæ salutis
« curam gesturum profiteri, qui scilicet est vir
« pius, et præest monasterio, et est idoneus ad
« servandam animam quæ modo Deo offertur. Si
« quis autem deprehensus fuerit aliquem tondere,
« sine præsentia præfecti, qui ipsum debet ad
« obedientiam suscipere, ille quidem depositioni
« subjicitur ut qui canonibus non parent, et
« monasticum ordinem bene compositum dissol-
« vat: qui vero inordinate et præter rationem
« tonsus est, in subjectionem etiam in monaste-
« rio, in quo illius loci episcopus melius esse
« duxerit, tradatur. Circa judicium enim factæ
« et temerariæ tonsuræ monasticum quoque ha-
« bitum ignominia affecerunt, et, ut Christi no-
« men blasphemiiis appeteretur, effecerunt. »

BALS. Ficta pietas et evangelicis divinisque
præceptis et Scripturæ traditionibus valde conde-
mnatur. Dicunt ergo Patres, quod quoniam non-
nulli pietatem fingentes vitam monasticam subeunt,
non propter Dei mandatum, sed ut suis voluptati-
bus fruantur, et ut se solo sancto habitu venditent
(sedent enim, etiam postquam tonsi fuerint, in
sæcularibus suis habitationibus), neminem oportet
ab ullo tonderi, 335 nisi in præsentia præpositi,
qui debet eum suscipere, et in monasterii sui fra-
ternitatem ipsum recepturus est. Qui autem præter
hanc constitutionem tonsuram fecerit, deponatur:
et qui tonsus est in monasterio subjectionem tra-
datur, ut episcopus melius esse judicabit; ne ex eo,
quod infideles temeraria ejusmodi facta videant,
Christi quidem nomen blasphemiiis appetatur, san-
ctus quoque habitus ignominia afficiatur. Et hæc
quidem quando quis per hypocrisim tonsus fuerit

si autem propter morbum vel propter mœrorem hoc fecerit, permitteturne ut in sæcularibus habitet, vel etiam pristinum habitum recipiat? *Solutio.* Nequaquam. Canon enim universe loquitur, et propter omnes qui quomodocumque tondentur. Vidimus autem multos, qui ad ultimum fere spiritum tonsi sunt, et propter morbum nesciebant quidem quid in ipsis fieret, qui cum postea priorem vellet habitum recipere, propter ignorantiam et quod morbo male affecti essent, et in sæcularibus vitam agere, id non fuit eis permissum, sed pœna etiam affecti fuere: alios autem, qui cum temere pristinum habitum resumpserunt, rursus ad prius monasticum institutum vel inviti reversi sunt. Quid vero? qui præter rationem tonsus est, vel sine præsentia præpositi, qui illum suscepturus est, et episcopi arbitrato et examinatione est nunc primum in monasterio collocandus, cogeturne alia pacta conventa seu vota facere, et profiteri in ipso manere, ut etiam intus esse tonsus existimetur, an ei priora sufficiunt? *Solutio.* Is videtur in eo, in quo primum collocatus est, monasterio pacta conventa fecisse; post tonsuram autem etiam alia pacta conventa facere non cogitur. Propterea enim, ut est verisimile, omnes interrogationes et conventa in omni tonsura proferuntur.

ZONAR. Nonnulli, ou morbum forte aut mœrorem, aut ob eam quoque causam, quæ in canone memoratur, detonsi, suis rursus in ædibus vitæ agentes, nullam penitus instituti monastici partem exsequebantur. Propterea igitur hic can. a syn. promulgatus est, ejusque decreto interdictum, ne quem monachum tondendi liceat, nisi eo præsentem qui subjectum sibi habere hominem non recuset, salutemque illius spiritualem sibi curæ futuram esse promittat, monasterii nimirum præfecto, virtutum exercitationibus addicto, animumque nunc Dei investigandi studio incitatum ad salutem dirigendi perito. Quod si quis, inquit, alicui tonsuram conferre, præfecto, cujus ille obedientiæ mancipari debeat, non adhibito, deprehendatur, ipsum quidem, quippe qui et can. violet, et bene constitutam monastici status disciplinam evertat, depositione multari; qui vero temere, non servatis in ea re canonum sanctionibus, detonsus est, in monasterio, in quo mancipatus obedientiæ degat, ab episcopo eligendum, compelli placet. Ita namque propter eos, qui nullo adhibito judicio quamvis indigni tondentur, monasticus quidem habitus suo honore privatus est, Christi vero nomen ab infidelibus, monachorum liberam ac solutam vivendi rationem intuentibus, blasphematur: quemadmodum ab omnibus glorificatur Dominus, siculi eos, qui sese ei manciparunt, vitam cum virtute agere animadvertunt; juxta illud: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est ¹⁰.

¹⁰ Matt. v. 6.

σχῆμα. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τις καθ' ὑπόκρισιν ἀποκαρῆ· εἰ δὲ διὰ νόσον ἢ διὰ λύπην τοῦτο ποιήσῃ, παραχωρηθῆσεται διαγίνει εἰς τὰ κοσμικὰ ἢ μετασχηματισθῆναι; *Λύσις.* Οὐδαμῶς. Ὁ γὰρ κανὼν καθολικῶς ἐξεφωνήθη, καὶ διὰ πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἀποχειρομένους. Εἶδομεν δὲ καὶ πολλοὺς εἰς τὰς τελευταίας αὐτῶν ἀχεδὼν ἀναπνοὰς ἀποκαρῆντας, καὶ μηδὲ εἰδότας διὰ τὴν νόσον τὸ γινόμενον ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ὕστερον σπουδάσαντας πολλὰ μετασχηματισθῆναι διὰ τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς νόσου κακότητα, καὶ θέλοντας εἰς τὰ κοσμικὰ διάγειν, καὶ μὴ παραχωρηθέντας, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμηθέντας· ἄλλους δὲ ἀσυμβούλως μετασχηματισθέντας, καὶ αὐθις εἰς τὴν προτέραν μοναδικὴν κατάστασιν καὶ ἀκοντας ὑποστρέψαντας. Τί δὲ, ὁ παραλόγως ἀποκαρῆς, ἦτοι δίχα παρουσίας τοῦ μέλλοντος τοῦτον ἀναδέξασθαι ἡγουμένου, καὶ μέλλον κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου νῦν πρώτως καταταγῆναι ἐν μοναστηρίῳ, ἀναγκασθῆσεται συνθήκας ἐτέρας δοῦναι, καὶ ἠμολογήσαι προσμένειν ἐν αὐτῷ, ἐφ' ᾧ καὶ ἔσω κουρίτην λογίζεσθαι, ἢ ταῖς προτέροις ἀρκεσθῆσεται; *Λύσις.* Ὁ τοιοῦτος δοκεῖ τὰς συνθήκας δοῦναι εἰς ὃ πρώτως κατετάγη μοναστήριον· μετὰ δὲ τὴν ἀπόκαρσιν καὶ ἐτέρας συνθήκας δοῦναι οὐκ ἀναγκασθῆσεται. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶπες, καὶ εἰς πᾶσαν ἀπόκαρσιν πᾶσαι αἱ ἐρωτήσεις καὶ αἱ συνθήκαι ἐκφωνοῦνται.

ZONAR. Τινὲς διὰ νόσον ἢ διὰ λύπην ἀποχειρόμενοι ἢ διὰ τὴν παρὰ τοῦ κανόνος εἰσαχθεῖσαν αἰτίαν πάλιν ἐν τοῖς οἰκείοις οἴκοις διέτριβον, μὴ τε μοναχοῖς πληροῦντες ἀρμόδιον. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὁ κανὼν οὗτος τῇ συνόδῳ ἐκπεφωνήθη, κελύων μὴ ἄλλως τινὰ ἀποκαίρεσθαι μοναχὸν, εἰ μὴ παρῆ ὁ ὀφείλων αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν ἀναδέξασθαι, καὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας φροντίζῃν ἐπαγγελλόμενος, ἀνήρ δηλαδὴ μονῆς προεστὼς, ἀρετῆς ἐργάτης, ψυχὴν ἄρτι προσερχομένην Θεῷ οἰκονομεῖν πρὸς σωτηρίαν δυνάμενος. Εἰ δὲ τις, φησί, φωραθῆ ἀποκαίρων τινὰ, μὴ παρόντος ἡγουμένου τοῦ τοῦτον ἀναδέξασθαι μέλλοντος εἰς ὑποταγὴν, αὐτὸς μὲν καθαιρέσθω, ὡς τοὺς κανόνας παραβαίνων, καὶ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν ἀνατρέπων, ὁ δὲ παραλόγως καὶ μὴ κατὰ τάξιν κανονικὴν ἀποκαρῆς εἰς ὑποταγὴν ἐν μοναστηρίῳ παραδίδδθω, ἐν ᾧ ἂν ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ. Οὗτω γὰρ διὰ τὰς ἀκρίτους καὶ ἐσφαλμένους ἀποκάρσεις τὸ μὲν μοναχικὸν σχῆμα ἠλίμωται, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημεῖσθαι παρὰ τῶν ἀπίστων συμβαίνει, ἐρώντων μοναχοῦς ζῶντας ἀδιαφόρως καὶ ἀμελῶς· ὡς περ δοξάζεται παρὰ πάντων ὁ Κύριος, ὅταν ἐναρέτως ἐρῶσι ζῶντας τοὺς ἀνατεθειμένους αὐτῷ, κατὰ τὸ, *Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπρῃσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

ΑΡΙΣΤ. « Εἴ τις φρασεύῃ ἀποκείρων τινὰ χωρὶς
 « παρουσίας τοῦ ὀφελοντος αὐτὸν παραλαβεῖν
 « εἰς ὑποταγὴν ἡγουμένου, αὐτὸς μὲν καθαιρεί-
 « σθω· ὁ δὲ ἀποκαρεῖς ἐν ὑποταγῇ καὶ μοναστη-
 « ρίῳ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου διδύσθω. »

ΚΑΝΩΝ Γ'.

« Καὶ τοῦτο κακῶς πραττόμενον, κατὰ πολὺ δὲ χεῖρον
 « παρρησάσει καὶ ἀμελείᾳ παραπεμπόμενον τυχεῖν
 « ἐκρήθη διορθώσεως. Εἴ τις οὖν μονῆς προϊστά-
 « μενος τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους μοναχοὺς
 « ἀποδιδράσκοντας ὡς μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμε-
 « λείας ἀναζητοίῃ, ἢ ἐφευρίσκων οὐκ ἀναλαμ-
 « θάνοιτο, καὶ τῇ προστηκούσῃ καὶ καταλήλῃ τοῦ
 « πταίσματος ἰατρικῆ τὸ νενοσηχὸς ἀνακτᾶσθαι
 « καὶ ἐπιβρῶννύειν ἀγωνίζοιτο, τοῦτον ὤρισεν ἡ
 « ἁγία σύνοδος ἀφορισμῷ ὑποκείσθαι. Εἴ γὰρ ὁ
 « ζῶων ἀλόγων τὴν προστασίαν ἐγχειρίζομενος,
 « καὶ τοῦ ποιμνίου καταμελῶν, οὐκ ἀτιμώρητος
 « καταλιμπάνεται· τῶν Χριστοῦ ὀρεμμάτων τὴν
 « ποιμαντικὴν ἀρχὴν καταπιστευθεὶς, καὶ βρα-
 « στώνῃ καὶ βραθυμίᾳ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀπει-
 « πολῶν, πῶς οὐ εἰκάς τοῦ τολμήματος εἰσπρα-
 « χθῆσεται; »

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν κα' κανὼν τῆς ζ' συνόδου οὐ
 παραχωρεῖ καταλιμπάνειν μοναχοὺς ἢ μοναστρίας
 τὰς ἐν αἷς ἀπεκάρησαν μενᾶς, καὶ εἰς ἕτερον ἀπ' ῥο-
 χεσθαι μοναστήριον ἄνευ ἀπολυτικῆς γραφῆς τῶν
 ἡγουμένων αὐτῶν· πλὴν οὐ τιμωρεῖ τούτους· ὁ δὲ
 παρῶν κανὼν ἀφορισμῷ καθυποβάλλει τοὺς ἡγου-
 μένους τοὺς μὴ μετ' ἐπιμελείας ζητοῦντας τοὺς ὑπ'
 αὐτοῦ μοναχοὺς, μηδὲ ἀναλαμβάνοντας ὀπουδήποτε
 εὐρισκομένους, μήτε μὴ ἀνακτωμένους τὰ ψυχικὰ
 τούτων ἀβρώσθηματα· τοσοῦτον δὲ τοὺς μοναχοὺς
 ἀπαιτεῖ προσμένειν ταῖς ἰδίαις μοναῖς, ὡς τὴν ἐκεί-
 θεν αὐτῶν ἀναχώρησιν ἀπόδρασιν ὀνομάσαι, ὅπερ
 ἐπὶ δούλων καὶ τῶν ἐν εἰρκταῖς ἢ δεσμοῖς κατεχο-
 μένων εἴθε λέγεσθαι. Ὁ μόντος π' κανὼν τῆς ἐν
 Καρθαγένῃ συνόδου τιμωρεῖ τὸν ἐπίσκοπον, τὴν
 ἐγκαταστήσαντα μοναχὸν τινὰ ἀπὸ ἑτέρας μονῆς
 ἑτέρα ἐνορίᾳ ὑποκειμένης εἰς ἑτέραν, κληρικὸν ἢ
 ἡγούμενον. Κολάζει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μοναχόν· καὶ
 ἀνάγκωθι τοῦτον. Τί δὲ, τοῦ καθηγουμένου ἀναζη-
 τοῦτος τὸν οἰκεῖον μοναχόν, ἐὰν αὐτὸς ἀποδυσπετῇ,
 εἰ γενήσεται; Ἀντίς. Δι' ἐπισκοπικῶν ἐπιτιμιῶν
 ἀναγκασθήσεται ὑποστρέψαι εἰς τὴν ἀπεκάρη μονῆν,
 εἰ μὴ πῶ λέγει τι εὐλογον. Σημειῶσαι ταῦτα διὰ
 τοὺς ξηνοκουρίτας μοναχοῦ. Ἀνάγκωσον καὶ τὸν
 ἐπιόντα κανόνα.

ΖΩΝΑΡ. Κανόνες διάφοροι ὤρισαν μὴ δύνασθαι
 τοὺς μοναχοὺς τὰ ἐν οἷς ἀπεκάρησαν μοναστήρια
 καταλιμπάνοντας ἐν ἄλλαις ἀπείναι μοναῖς, ἢ τῆδε
 κάκειτε περιπλανᾶσθαι. Ἀλλὰ τοῦτο, φησὶν ὁ κα-
 νὼν οὗτος, κακῶς πραττόμενον, χειρόνως δὲ παρ-
 ορώμενον διορθούμεθα. Καὶ εἰ μὴ οἱ τῶν μονῶν
 προϊστάμενοι, ἀφ' ὧν ὑποχωροῦσιν οἱ μοναχοὶ· τολ-
 λῆν ἐπιμέλειαν ποιοῦνται εἰς τὴν ἀναζητεῖν καὶ εὐ-
 ρίσκειν αὐτοῦ; καὶ ἀναλαμβάνεσθαι καὶ ἀγωνίζεσθαι
 τοῦ καταλήλῃ τῷ πταίσματι θεραπεύειν τὸν νοσοῦν-
 ταν, καὶ περὶ τὸν ἀνακτῆσθαι αὐτὸν καὶ ἐπιόδων.

ARIST. « Si quis detondere quempiam deprehensus
 « fuerit, non præsente, qui cum in subjectionem
 « recepturus est, præfecto, ille quidem depona-
 « tur, detonsus autem in subjectione etiam in
 « monasterio ab episcopo collocetur. »

336 CANON III.

« Id quoque quod male fit, et multo pejus despicia-
 « tui et negligentiae mandatur, correctionem
 « oportere assequi iudicatum est. Si quis ergo
 « monasterii præfectus eos, qui sibi subjecti sunt,
 « monachos aufugientes cum multa diligentia
 « non requirat, vel inveniens non recipiat, et
 « conveniente lapsuique congruente medicina id,
 « quod morbo affectum est, non recuperet et
 « confirmare contendat: statuit sancta synodus
 « eum segregationi subjici. Si enim, cui ani-
 « malium ratione carentium præfectura credita
 « est, et gregem negligit, id non fert impune: is
 « cuius fidei pastorale Christi pecoris imperium
 « commissum est, et socordia ac negligentia eo-
 « rum salutem venundat, quidni audacis ejus
 « incepti pœnæ ab eo exigentur? »

BALS. Canon vicesimus primus septimæ syn-
 non permittit, ut monachi vel monachæ monasteria,
 in quibus tonsi sunt, relinquunt, et ad aliud mo-
 nasterium sine dimissoriis suorum præfectorum
 litteris accedant: sed nulla eos pœna afficit. Præ-
 sens autem canon præfectos segregationi subjicit,
 qui suos monachos non diligenter requirunt, nec
 ubicunque inventi fuerint recipiunt, nec eorum
 animas ab ægritudine recuperare contendunt·
 usque adeo autem exigit monachos in suis mona-
 steriis manere, ut eorum inde recessum fugam
 nominaverit; quod quidem de servis et iis, qui
 encostolia ac vinculis tenentur, dici consuevit. Atque
 80 quidem canon, Carthaginiensis synodi punit
 episcopum, qui monachum aliquem ex altero mo-
 nasterio alteri regioni subjecto in alio clericum vel
 præfectum constituit. Punit autem etiam ipsum
 monachum: et lege ipsam. Quid autem, si præfec-
 tus quærat suum monachum, et ipse aufugiat,
 quid fiet? *Solutio.* Episcopalis multis cogetur ad
 monasterium reverti, in quo tonsus est, nisi forte
 rationem aliquam probabilem asserat. Nota hæc
 propter alibi tonsos monachos. Lege etiam se-
 quentem canonem.

ZONAR. Pluribus canonum sanctionibus, nequa-
 quam monachis licere monasteriis, in quibus detonsi
 fuerunt relictis ad alia sese conferre aut huc illuc
 errabundos vagari, decretum est. Sed hoc, inquit
 hic canon, male servatum, deteriusque neglectum
 corrigimus. Ac nisi eorum, unde se monachi sub-
 ducunt, monasteriorum præsides, multam in eis
 quærendis, invenientis ac recipiendis diligentiam
 adhibeant, morboque affectis, prout prolapsionis
 ratio postulaverit, medicinam facere, et labentes
 sustentare ac fulcire contendunt, segregatione

ipsum puniri jubet. Porro a monachis, ut in suorum A
monasteriorum statione degant, tam vehementer
contendit, ut illorum ab iis secessionem fugere
nominè appellaret: quod de servis et iis qui in
carceribus ac vinculis detinentur, usurpari solet.
Etenim si ratione carentium animalium pastor aut
bubulcus, qui crediti sibi pecoris curam neglexerit,
haud impune feret: quanto graviora supplicia ab
iis, qui ratione utentium Christi ovium pastores
electi, seae negligentes in earum salute curanda
præbuerint, repetenda existimabimus?

ARIST. « Si quis monasterii præfectus monachos
« aufugientes non requirit, et recipit et sanat,
« segregetur. »

337 CANON IV.

« Multis modis malignus ille monasticum venera-
« bilem habitum probrosum efficere contendit,
« et magnum ad eam rem auxilium invenit ejus
« quæ præcessit hæresis tempus. Propria enim
« monasteria, hæresis vi coacti, relinquentes
« monachi, hi quidem ad alia, illi vero etiam ad
« sæcularium virorum habitacula setransferebant.
« Verum enimvero, quod tunc ab illis propter
« pietatem factum eos laudandos beandosque
« efficiebat, in mores a ratione alienos conver-
« sum, eos jure deridendos efficit. Cum enim
« pietas ac religio nunc sit simplex, et ab Ecclesie
« scandalis et offensionibus aliena, quidam adhuc
« e suis monasteriis excedentes, et tanquam
« fluentium aliquod, quod cohiberi non potest, C
« nunc huc nunc illuc se conferentes et con-
« fluentes, monasteria quidem multo dedecore
« et deformitate replent, multam secum confu-
« sionem petulantiamque afferunt, obedientia-
« que honestatem convellunt ac perdunt. Sed
« eorum instabilem et non ferendam appetitionem
« rescans sancta synodus, constituit, ut si quis
« monachus a proprio aufugiens monasterio, vel
« se in aliud monasterium conferat, vel in sæ-
« cularem habitationem ingrediatur; ipse, et
« qui eum suscepit, segregatus sit, donec qui
« aufugit in illud monasterium a quo improbe
« recesserat, revertatur. Sed si episcopus qui-
« dem, de nonnullorum monachorum pietate et D
« vite probitate testimonium ferens, in aliud
« monasterium ad ejus constitutionem eos trans-
« ferre voluerit, vel in domum sæcularem, ad

νύτιν, ἀφορίζεσθαι κελεύει αὐτούς. Τοσοῦτον δὲ
τοὺς μοναχοὺς ἀπαιτεῖ προσμένειν ταῖς μοναῖς, ὡς
τὴν ἐκείθεν αὐτῶν ἀναχώρησιν ἀποδράσιν ὀνομάσκει,
ὅπερ ἐπὶ δούλων καὶ τῶν ἐν εἰρκταῖς ἢ καὶ δεσμοῖς
κατεχομένων ἐλωθε λέγεσθαι. Εἰ γὰρ ὁ ζῶων ἀλόγων
ποιμὴν ἢ βουκόλος, τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων κατα-
μελῶν, οὐκ ἀτιμώρητος εἶται· πῶς μᾶλλον δίκαις
διόσουςιν οἱ τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ θερμμάτων
τὴν ποιμαντικὴν ἐγχειρήσθιντες, καὶ ῥαθύμως περὶ
τὴν τούτων σωτηρίαν διατιθέμενοι;

ARIST. « Εἰ τις ἡγούμενος τοὺς ἀποδιδράσκοντας
« μοναχοὺς μὴ ἀναζητοῖ καὶ ἀναλαμβάνει καὶ
« λατρεύει, ἀφορίζεσθω. »

CANON Δ'.

B
« Πλουτρόπως ὁ πονηρὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τὸ
« σεβάσμιον ἐπονειδίστον θείναι κατηγονήσατο,
« καὶ πολλὴν εὐρεν εἰς τοῦτο συνδρομὴν τῆς
« προκατασχούσης αἰρέσεως τὸν καιρὸν. Τὰς γὰρ
« ἰδίαις μοναῖς τῇ ἀνάγκῃ τῆς αἰρέσεως οἱ μονά-
« ζοντες καταλιμπάνοντες, οἱ μὲν εἰς ἐτέρας,
« οἱ δὲ εἰς κοσμικῶν ἀνδρῶν μετέπιπτον κατα-
« γώγια. Ἄλλὰ γὰρ, ὅπερ αὐτοὺς δι' εὐλάβειαν
« τότε πραττόμενον μακαριστοὺς ὀπέφαιναν, εἰς
« ἔθος ἄλογον μεταπεσόν, καταγελάστους παρ-
« ἴστησι. Πανταχοῦ γὰρ νῦν τῆς εὐσεβείας ἐξη-
« πλωμένης, καὶ σκανδάλων τῆς Ἐκκλησίας
« ἀπληλαγμένης, εἰτι τινὲς τῶν οικείων μοναστη-
« ρίων ἀποροιστῶντες, καὶ καθάπερ τι βεῦμα
« δυσκάλυκτον ὕδα κάκεισε μεταγγιζόμενοι τε καὶ
« μεταβρέοντες, πολλῆς μὲν πληροῦσι τῆς ἀκο-
« σμίας τῆς μοναστήρια, πολλὴν δὲ τὴν ἀταξίαν
« ἑαυτοῖς συνεισχωμάζουσι, καὶ τῆς ὑποταγῆς τὸ
« σεμνὸν διασπῶσι τε καὶ καταλυμαίνονται. Ἄλλὰ
« τούτων τὸ ἅγιστον τῆς ὁρμῆς καὶ ἀνυπότακτον
« ἡ ἁγία σύνοδος ἀνακόπτουσα, ὤρισεν, ἵνα, εἰ τις
« μοναχὸς τῆς ἰδίας ἀποδράσας μονῆς εἰς ἕτερον
« μεταπέση μοναστήριον, ἢ εἰς κοσμικὸν εἰσνω-
« μάση καταγώγιον· αὐτὸς τε καὶ ὁ τοῦτον ὑπο-
« δεξάμενος ἀφορισμένος εἴη, ἕως ἂν ὁ ἀποφυ-
« γῶν ἐπανέλθῃ, ἐξ ἧς κακῶς ἐξέπεσε μονῆς. Εἰ
« μέντοι γε ὁ ἐπίσκοπός τις τῶν μοναχῶν, ἐπὶ
« εὐλαθείᾳ καὶ βίου σεμνότητι, μαρτυρουμένους,
« εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπὶ καταστάσει τῆς
« μονῆς θελήσει μετακομίσαι, ἢ εἰς κοσμικὴν οι-
« κίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐνοικούντων δοκιμάσει
« καταστῆσαι, ἢ ἀλλαχόσε εὐδοχήσει ἐπιστατῆσαι·

Guill. Beveregii notæ.

(18) Ἴνα εἴ τις μοναχὸς τῆς ἰδίας ἀποδράσας
μονῆς. Balsamon in responsis ad Marcum Alexan-
drinum hanc ultimam hujus canonis partem lau-
dat. Marcus enim hanc quæstionem ei proposuit,
Ἐποκριματίστως μεταβαίνουσι μοναχοὶ ἐξ ὧν ἀπε-
κάρησαν μοναστηρίων πρὸς ἕτερα μοναστήρια, ἢ
οὐ; Respondit Balsamon: Ἐὰν ὁ πρὸς ἄνθρωπον
καταθέμενος τὴν οικίαν ὁμολογίαν πληροῦν ἀναγ-
κάζεται, πῶς ὁ πρὸς θεὸν καταθέμενος ἀναγκασθή-
σεται τὴν οικίαν ἀθετήσαι κατὰ θεῖον; Διὰ τοῦ
τοῦτο καὶ κατὰ τὸν δ' κανόνα τῆς ἐν τῷ ναφ τῆς
Ἁγίας Ἀποστόλων συστάσης ἁγίας καὶ οἰκουμένης

κῆς συνόδου, τῆς λεγομένης α' καὶ β' τὴν ταῦτα δι-
εξιόντα ῥητῶς. Εἰ τις μοναχός, etc., et deinde casti-
gis usque ad finem canonis citatis, concludit: Εἰ
γούν δίχα προτροπῆς ἐπισκοπικῆς μεταβαίνοντες
εἰς ἕτερα μοναστήρια, ἐξ ὧν ἀπεκάρησαν, πολλῶ
δὲ πλέον εἰς κοσμικῆς κατοικίας διατρίβοντες, καὶ
οἱ δεχόμενοι τούτους, ἀφορισμένοι καὶ ἀκοινώνητοι
ἔσονται, μέχρι; ἂν ὑποστρίψωσιν εἰς μοναστήρια ἐν
οἷς τὰς συνθήκας δεδώκασιν. Bals. resp. ad Marc.
interrog. 20, ubi insuper observare licet, præsen-
tem synodum οἰκουμένην dictam esse, atque ita
a Græcis habitam.

« τοῦτο οὐτε τοὺς ὑποδεχομένους οὐτε τοὺς μονα- Α
« χούς ὑποδέχους ποιεῖ. »

ΒΑΣΣ. Τὰ διὰ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν
εἰκονομάχων συμπεσόντα δεινὰ τοῖς μοναχοῖς ἐπο-
νεϊδίστον ἀπειργάσαστο τὸ μοναχικὸν σεβάσμιον σχή-
μα, φησὶν ὁ κανὼν. Κατέλιπον γὰρ τὰς ἰδίαις μοναῖς
οἱ μονάζοντες διὰ τὴν τῶν αἰρετικῶν ἀπειλήν· καὶ
οἱ μὲν εἰς ἕτερον μετέπεσον μοναστήριον, οἱ δὲ εἰς
κοσμικὰ κατέλυσαν καταγῶγια. Καὶ τότε μὲν ἀνεύ-
θυνον ὑπῆρχε τὸ γενόμενον, κατήντησε δὲ τοῦτο εἰς
γέλωτα τοῖς πολλοῖς. Παυθείσης γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ
διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀπειλῆς, διὰ τὸ ὑφαπλω-
θῆναι τὴν ὀρθοδοξίαν, τινὲς τῶν μοναχῶν ἀνευθριά-
στως τολμῶσι ποιεῖν ἄπερ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀκινδύ- Β
νως ἐγένοντο παρὰ τινῶν. Τῷ τοι καὶ ὑποχωρεῖν ἐκ
τῶν οἰκείων ἀποκάρσεων, καὶ παρὰ ταῖς πόλεις μετὰ
λαϊκῶν διατρίβειν οὐκ αἰσχύνονται, προφασίζόμενοι
καὶ παρὰ τῶν πρὸ αὐτῶν μοναχῶν τοιαῦτα πολλὰ
γίνεσθαι. Καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἀνυποταξίας κατηγορεῖ
τοὺς μοναχοὺς, καὶ τὴν κατάστασιν τῶν μοναστη-
ρίων λυμαίνεται, ὥρισεν ἀφωρισμένους εἶναι τὸν τε
ἀπὸ τῆς ἐν ἧ ἀπετάξατο μονῆς ἀποδράσαντα μονα-
χὸν, καὶ εἰς ἕτερον δεχθέντα μοναστήριον, ἀλλὰ μὴν
καὶ τὸν τοῦτον δεξάμενον ἡγοούμενον, ἔστ' ἂν ὁ ἀπο-
φυγὼν μοναχὸς ὑποστρέψῃ εἰς τὴν οἰκείαν μονήν.
Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τοιοῦτόν τι γένηται χωρὶς
ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως εἰ δὲ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκο-
πος κατανοήσῃ τήνδε (τυχὴν) τὴν μονήν μὴ ἔχειν C
μοναχοὺς εὐλαβεῖ, ἱκανοὺς ἐκ τῶν οἰκείων πράξεων
καὶ ἄλλους πρὸς σωτηρίαν μεταγαγεῖν, καὶ δοκιμά-
σει συμφέρον εἶναι μετενεχθῆναι τόνδε τὸν μοναχὸν
ἀφ' ἧς ἀπεκάρη μονῆς εἰς ἕτεραν, ἢ ἐγκαταστήσαι
εἰς κοσμικὰς οἰκίας οἰκονόμους, διὰ σωτηρίαν τῶν
κατοικοῦντων ἐν αὐτῇ, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ που ἐπιστα-
τῆσαι, γενήσεται τοῦτο ἀπαρμυδιόστως· μήτε τῶν
μοναχῶν μήτε τῶν ὑποδεχομένων αὐτοὺς ὀφειλόντων
ὄλιως προκριματισθῆναι. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, εἴ-
πόν τινες ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς θεσπισθεῖσιν ὑπὸ
τοῦ π' κανόνος τῆς ἐν Κερθαγῆν συνόδου, καὶ
διοριζομένοις τὸν τοιοῦτόν τι ποιοῦντα ἐπίσκοπον,
καὶ ὑποδεχόμενον, ἀπὸ ἄλλοτρίου μοναστηρίου μο-
ναχὸν, καὶ ποιοῦντα αὐτὸν κληρικὸν ἢ καθηγούμενον,
ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν κοινωνίας χωρίζεσθαι, D
καὶ τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεῖσθαι· τὸν δὲ
μοναχὸν μὴδὲ κληρικὸν εἶναι μὴδὲ καθηγούμενον.
'Ἄλλ' οὐκ εἰσὶν, ὡς ἔμοι δοκεῖ, ἐναντία· ἐκεῖνος
μὲν γὰρ ὁ κανὼν οὐκ ἀξεί τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἀπὸ
ἄλλοτρίου ἐνορίας δεχόμενον οἰονδήτινα μοναχὸν, καὶ
καθιστῶντα τοῦτον πρὸς κληρῶσιν ἢ ἡγουμενείαν
μονῆς διαφερούσης αὐτῷ χωρὶς εἰδήσεως τοῦ προ-
τέρου ἐπισκόπου αὐτοῦ· ὡσαύτως τιμῶρε καὶ τὸν
μοναχόν· ὁ δὲ παρὼν ἐγγωρεῖ τῷ ἐπισκόπῳ ἀπὸ τῶν
δύο διαφερούσων αὐτοῦ μεταθέσεις ποιεῖν μοναχῶν
κατὰ τὸ δόξαν τοῦτ'· Γίνωσκε δὲ ὅτι γέγονε καὶ
σημείωμα συνοδικὸν ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἀγιοτά-
του πατριάρχου κυροῦ Λουκά, χάριν τοῦ ἀποκριμα-
τίστως καθηγούμενου εἰς μοναστήρια ὑποκείμενα

« eorum qui inhabitant salutem, traducere
« censuerit, vel in quovis alio loco præponendos
« putarit, hoc neque eos qui suscipiunt, nec
« ipsos monachos obnoxios reddet. »

BALS. Quæ propter Iconomachorum improbita-
tem et insultum mala monachis acciderant, mona-
sticum venerandum habitum probrosum effece-
runt, ut inquit canon. Monachi enim propria mona-
stera reliquerunt, propter minas hæreticorum : et
alii quidem se in alia monasteria contulerunt, alii
vero in mundanis habitaculis vitam egerunt. Et
tunc quidem, quod ab eis fiebat, erat ab omni
culpa et reprehensione alienum : evasit autem hoc
postea multis ridiculum. Cum enim cessaverint
minæ quæ in Christianis intentabantur propter
persecutionem eo quod orthodoxa sententia sit
simplex et aperta ; quidam tamen monachi audent
absque ullo pudore ea facere, quæ propter neces-
sitate ab aliquibus secure fiebant. Quo fit, ut et
a propriis tonsuræ locis recedant, et in civitatibus
cum laicis versari non erubescant ; hoc prætextu
utentes, quod a monachis, qui eos præcesserunt,
multa ejusmodi facta sint. Et quoniam hoc mona-
chorum inobedientiam arguit, et monasteriorum
constitutionem evertit, statuit synodus, tam eum
qui a monasterio in quo constitutus est aufugit, et
in altero monasterio susceptus est, quam ipsam
etiam præfectum, qui eum suscepit segregatos
esse, donec monachus qui aufugit ad proprium
monasterium revertatur. Et hæc quidem quando
absque episcopali scientia aliquid hujusmodi fa-
ctum sit. Si autem ejus regionis episcopus intel-
lexerit, hoc (verbi gratia) monasterium pios et reli-
giosos monachos non habere, nec propriis actio-
nibus aptos ut ad salutem alios traducant, et utile
esse judicaverit, ut hic videlicet monachus a mo-
nasterio, in quo tonsus est, in aliud transferatur,
vel etiam ad sæcularis domus administrationem
propter eorum qui in ipsa habitant salutem, collo-
cetur, vel aliquo alio in loco præficiatur, hoc fiet
sine ullo impedimento : utpote cum nec monachus,
nec iis qui illos suscipiunt, debeat ullum præjudicium
afferri. Hæc cum ita se habeant, dixerunt quidam
hæc adversari iis quæ 80 can. Carthaginensis synodi
statuta sunt, quibus cavetur, ut qui tale quid facit
episcopus, 338 et monachum ex alieno monasterio
suscipit, et ipsum vel clericum vel præfectum facit,
a cæterorum fratrum communione separetur, et sit
proprii populi communione contentus : monachus
autem nec sit clericus nec præfectus. Sed non sunt,
ut mihi videtur, contraria. Ille enim canon punit
episcopum, qui quemcumque monachum ex aliena
regione suscipit, et eum vel clericum facit, vel
monasterio quod ad se pertinet præficit, sine prioris
ipsius episcopi scientia. Similiter monachum quo-
que punit. Ille autem præsens canon permittit
episcopo, ut ex duobus tantum ad se pertinentibus
monasteriis faciat monachorum translationes, prout
ei visum fuerit. Scias autem, quod tempore pa-

triarchæ domini Lucæ synodale decretum factum est, ut sine præjudicio constituentur præfecti in monasteriis patriarchæ regioni subjectis, quæ non habent monachos idoneos ut præsent, ex altero monasterio quod est ejusdem regionis : etiamsi statuta eorum caveant, ne qui in externo monasterio tonsus est, fiat eorum præfectus. Quod autem a canone definitum est, ut in sæculari domo, vel in aliquo alio loco, monachus virtute præditus, qui quidem ei subjectus est ad eorum qui ibi sunt salutem, ab episcopo collocetur, ne novum tibi videatur. Sacris enim et divinis canonibus solius animæ hominum salutis cura est, et nullius alius. Qui ergo vitam ex Dei præceptis instituit, a loco non hâdetur : sed et eis qui una sunt admodum proderit. Quidni ergo fiet ex canone ? Propter hanc enim causam ipse quoque sanctissimus patriarcha dominus Lucas permisit monacho et sacerdoti illi domino Macario Hierosolymitano perpetuo versari cum beatæ memoriæ imprimis nobilissimo logotheta cursus domino Michaelæ Agiotheodorito, et una cum eo in præsidio versari, et scribarum officio fungi. Nota ergo, quod suasionem et probationem episcopali, multo autem magis regia, et monachi et clerici sine præjudicio facient, quæ iis permissa fuerint, cujusmodicunque ea sint.

ZONAR. Quo tempore næresis Iconomachorum regnabat, cum omnes alii, qui sacras imagines colerent, tum in primis monachi, conquisiti, ac in eos præcipue penis sævitum est. Proinde suis monasteriis relictis, vel in alia sese monasteria delitescendi causa contulerunt, vel ad privatorum quoque ædes ac domicilia dellexerunt. Sed hoc factum tunc quidem, inquit synodi Patres, et rei honestate et temporis opportunitate beatos homines efficiebat : nunc vero absque ratione consilio que usitatum, omnium irrisione haud immerito excipitur. Jam enim hæresis tempestate sedata suæque pietati reddita libertate, adhuc tamen e monasteriis se subducentes, instar fluenti quod consistere ac contineri non possit, sese huc illuc alutiant et effundunt, ac monasteria multo dedecore ac deformitate complent. Ad monasteriorum quippe honestatem ac decus pertinet ut in sua statione eorum alumni quiete degant, neque perpetuo huc illuc vagi et incerti ferantur. Multum vero secum petulantia, inquit, allucunt, hoc est, petulantius agentes monasteriis inferunt. Verum jucundam illis eam esse petulantiam, verbo κωμάζειν, usurpato voluit indicare. Est namque κωμάζειν. ε. num, adhibito tiliarium ac citharæ sono et cantibus, bibere. Quemadmodum igitur illi, inquit, hoc pacto bibentes lætantur : ita istis quoque ignominia est voluptati. Obedientiæ præterea honestatem omnem distrahunt atque disperdunt. Cum enim ex universa fratrum multitudine unum quasi corpus efficiatur, ac illius ex obedientia honestas omnis ac splendor existat, quicunque ab illa de-

τῆ ἐνορία τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχοντα ἱκανοὺς εἰς προστασίαν μοναχοῦς, ἀπὸ ἐτέρας μονῆς οὐσης ἐκ τῆς αὐτῆς ἐνορίας, κἂν τὰ τυπικὰ τούτων διορίζονται ξυνοκουρίτην μὴ γίνεσθαι καθηγούμενον. Τὸ μέντοι παρὰ τοῦ κανόνος διορισθὲν περὶ τοῦ κατὰ τῆς ἐπισκόπου μοναχὸν τινα ἐνάρετον, ὑποκείμενον αὐτῷ, διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν ἐν αὐτῇ, μὴ δόξησιν καινόν. Τοῖς γὰρ ἱεροῖς καὶ θείοις κανόσι μόνῃς τῆς ψυχικῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἡμέλησε, καὶ ἐτέρου παντελῶς οὐδενός. Ὁ γοῦν κατὰ θεὸν ἀναστρεφόμενος ἀπὸ τοῦ τόπου οὐ παραβλαβήσεται : ἀλλὰ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὠφελήσει τὰ μέγιστα. Ἴνα τί γοῦν οὐ γενήσεται κατὰ τὴν κανόνα ; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς ἀγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Λουκάς ἐπέτρεψε τῷ μοναχῷ καὶ ἱερεὶ ἐκείνῳ κυρῷ Μακαρίῳ τῷ Ἱεροσολυμίτῃ διάγειν διηνεκῶς μετὰ τοῦ μακαρίτου πρωτονωθελλιστοῦ περτάτου καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ἀγιοθεοδώριτου, καὶ συνταξιδεύειν μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ τῶν γραμματικῶν ἐνεργεῖν. Σημείωσαι οὖν ὅτι κατὰ προτροπὴν καὶ δοκιμασίαν ἐπιτροπικὴν, πολλῶν δὲ πλείον κατὰ βρασιλικὴν, καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ ἀποκριματίστως ἐνεργήσουσι τὰ τούτους ἐπιτραπησόμενα, οἷα ἂν καὶ ὧσιν.

ZONAR. Τῆς τῶν εἰκονομάχων ἐπικρατούσης αἰρέσεως καὶ πάντες μὲν οἱ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκυνηταὶ ἐξηγοῦτο καὶ ἐκολάζοντο, πολλῶν δὲ πλείον οἱ μοναχοί. Διὸ καταλιμπάνοντες τὰ ἑαυτῶν μοναστήρια, ἢ εἰς ἐτέρας ἀτήσαν μονὰς, ἐκεῖσε κρυπτόμενοι, ἢ καὶ εἰς κοσμικῶν οἰκίας μετέπιπτον. Ἄλλὰ τοῦτο, φασὶν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες, μακαρίους μὲν τότε ἐποίησε, καλῶς γινόμενον καὶ κατὰ καιρὸν : νῦν δὲ εἰς ἔθνος γενόμενον ἔλογον, καταγελάστου : τοὺς ποιοῦντας αὐτὸ τίθεισι. Τῆς ζήλης γὰρ τῆς αἰρέσεως παρελθούσης, καὶ τῆς εὐσεβείας παρῆρσιον λαβούσης, καὶ πάλιν τῶν οἰκειῶν ὑποχωροῦντες μονῶν, ὧδε κἀκεῖσε μεταγγίζονται, καθάπερ τι βέμμα μὴ δύναμιον κατασχεθῆναι, καὶ μεταρῥέουσι, καὶ πολλῆς ἀκοσμίης πληροῦσι τὰ μοναστήρια. Κόσμος γὰρ ἐστὶ τῶν μονῶν τὸ τοὺς τροφίμους αὐτῶν ἐν ἡσυχίᾳ διάγειν, καὶ προσμένειν αὐταῖς, μὴδὲ συνεχῶς προίεναι. Πολλὴν δὲ τῆς ἀταξίαν ἑαυτοῖς συνεισχωμάζουσι, τουτέστιν ἀτάκτως εἰσφέρουσι. Ἴνα γὰρ δέξῃ τὸ ἡδέως αὐτοῦς πρὸς τὴν ἀταξίαν δισκοῖσθαι, τῇ λέξει τοῦ κωμάζειν ἐχρήσατο. Κωμάζειν γὰρ ἐστὶ τὸ μετὰ αὐλῶν καὶ κιθάρων καὶ ψῶδων τὸν οἶνον πίνειν. Ὡς γοῦν οἱ οὕτω πίνοντες ἤθρονται, τὸν ὅμοιον τρόπον, φασὶ, καὶ οὗτοι πρὸς τὴν ἀτιμίαν ἡδέως διάκεινται : καὶ τῆς ὑποταγῆς τὸ σεμνὸν διασπῶσι καὶ καταλυμαίνονται. Ἐν γὰρ σῶμα τῆς ἀδελφότητος : οὐσης, ἧς ἡ ὑποταγῆς σεμνότης καὶ καύχημα, οἱ ἐκ ταύτης ἀπορῥηγγύμενοι διασπῶσι τὸ σεμνόν αὐτῆν καὶ εἰς λύμην τοῦ ὅλου σώματος γίνονται. Διὸ, φασὶν, ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος τοὺς τῶν ἰδίων μὲν ἑκδιδράσκοντας, κἂν εἰς ἕτερα μεταπέσωσι μοναστήρια, κἂν εἰς

κοσμικὰ εἰσχωμάσῃ καταγῶγια, κάκιστους καὶ τοὺς ὑποδεξιμένους αὐτοὺς ἀφωρισμένους εἶναι, ἕως ἂν ἐπανεέλθωσιν οἱ ἀποφυγόντες εἰς τὴν οἰκίαν μονήν. Εἰ δὲ ὁ κατὰ χώραν ἐπίσκοπός τις αὐτῶν μοναχῶν ἐπ' ἀρετῇ μαρτυρουμένοις συνίδη εἰς ἑτέραν μονήν ἐπὶ καταστάσει αὐτῆς καὶ ὠφελείᾳ τῶν ἐν αὐτῇ μεταγαγεῖν, ἢ καὶ εἰς κοσμικὴν οἰκίαν δοκιμάσει καταστήσῃ, ἢ ἄλλοχόσε εὐδοκῆσει ἐπιστήσῃ, οὔτε οἱ μοναχοί, οἱ οὕτω μετατιθέμενοι, οὔτε οἱ τοῦτοις δεχόμενοι τῷ ἀφωρισμῷ ὑπόδιχοι ἔσονται.

monasterii constituendas, quique in eo degunt iuvandos, transcribere, aut in hominis privati cuiuspiam domicilio constituere, aut ubivis demum collocare opportunum existimaverit, nec monachos quibus ea mutandæ sedis causa fuerit, nec qui eosdem receperint, pœna illa segregationis afficiet.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ τις μοναχὸς τῆς ἰδίας ἀποδράσας μονῆς, ἢ εἰς ἕτερον μεταπέσοι μοναστήριον, ἢ εἰς κοσμικὸν εἰσχωμάσει καταγῶγιον, αὐτὸς τε καὶ ὁ ὑποδεξάμενος ἀφορίζεσθω, ἕως ἐπανελθῶ. Ὁ δὲ παρ' ἐπισκόπου ὁπωσδήποτε καταστᾶς ἀναίτιατος. »

KANON E'.

« Τὰς ἀκρίτους καὶ ἀδοκιμάστους ἀποταγὰς ἐπὶ πολὺ τὴν μοναχικὴν εὐταξίαν λυμαινομένας εὑρίσκομεν. Προπετῶς γάρ τις εἰς τὸν μονήρη βίον ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτωντες, καὶ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπίπονον κατολιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐπὶ τ' ἐν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν (49) βίον ἀθλιῶς πάλιν ἐπαναστρέφουσιν. Ὀρίσεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἅγια σύνοδος μηδένα τοῦ μοναχικοῦ καταξιῶσθαι σχήματος πρὶν ἂν ὁ τῆς τριετίας χρόνος εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀφειδὲς δοκίμους αὐτοῦς καὶ ἀξιῶς τῆς τηλικαύτης βιοτικῆς παραστήσῃ. Καὶ τοῦτο κρατεῖν παντὶ τρόπῳ παρακελεύσατο, πλὴν εἰ μήπω τις βαρεῖα προσπεσῶσα νόσος τὸν χρόνον ἀναγκάσῃ συσταλῆναι τῆς δοκιμασίας· ἢ εἰ μή πώ τις εἴη ἀνὴρ εὐλαβῆς, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σχήματι. Ἐπὶ γὰρ τοῦ τοιοῦτου ἀνδρὸς εἰς ἀπόπειραν παντελῆ καὶ ὁ ἐξαμηνιαῖος ἀρκέσει χρόνος. Εἰ δὲ τις παρὰ ταῦτα διαπράξῃ, τὸν μὲν ἡγούμενος τῆς ἡγουμενείας ἐκπίπτοντα; παιδείαν τῆς ἀταξίας τὴν ἐν ὑποταγῇ διαγωγῇ ἐφευρίσκειν· τὸν δὲ μονάσαντα ἐν ἑτέρᾳ μονῇ τὴν μοναχικὴν ἀκρίθειαν φυλάττουσιν παραδίδοσθαι. »

ΒΑΣΣ. Πολλάκις τινὲς, φασὶν οἱ Πατέρες, διὰ θλίψιν ἢ ἑτέραν ὀλιγοβίαν τινὰ τὸν μονήρη βίον προπετῶς ὑποδύμενοι, καὶ μὴ δυνάμενοι καρτερῆσαι τὸ ἐπίπονον τῆς ἀσκήσεως, μεταμέλονται, καὶ πρὸς τὴν προτέραν κοσμικὴν διαγωγὴν κακῶς ὑποστρέφουσιν. Ὀρίσαν οὖν μηδένα καταξιῶσθαι τοῦ μοναχικοῦ σχήματος πρὸ δοκιμασίας καὶ κατεξετάσεως τῆς διαγωγῆς τοῦ ζητούντος αὐτό· ἀλλ' ἐπὶ τριετίαν δοκιμάζεσθαι, καὶ οὕτω λαμβάνειν τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τοῦτου γὰρ οὕτω γινόμενου, αὐτὸς τε διὰ τὴν ὀλιγοβίαν οὐ μεταμεληθήσεται, ἀλλ' ὀλοφύχως

Guill. Beveregii notæ.

(49) *Φιλόσαρκον καὶ ἡδονικόν*. Ita cum codice Bodiciano legit etiam Amerbachianus. In Parisiensi editione est φιλόσαρκον ἢ φιλήδονον.

asciscunt, splendorem illum omnem honestatemque diripiunt, universumque corpus societatis lædunt. Propterea quicumque, inquit, e suis monasteriis aufugerint, sive in alia monasteria incidant, sive sæcularibus sese habitaculis immiserint, tam ipsos, quam eos a quibus recepti fuerint, donec ad sua monasteria qui fugerant revertantur, sancta synodus segregatos esse decernit. Quod si ejus loci episcopus nonnullos e monachorum 339 numero spectatæ virtutis, ut in aliud monasterium ad res

ARIST. « Si quis monachus, proprio relicto monasterio, sive ad aliud monasterium transmigraverit, sive in sæculare habitaculum petulanter se contulerit, segregetur tam ipse, quam qui ipsum suscepit, usque dum reversus fuerit. Qui vero ab episcopo quocunque loco constitutus est, culpa vacat. »

CANON V.

« Quæ temere et sine judicio ac probatione sunt renuntiationes, bono monastico ordini magnum afferre incommodum invenimus. In monasticam enim vitam se facile injicientes nonnulli, et ad asperam et laboriosam exercitationem se scilicet gerentes, ad carnalem et voluptariam vitam rursus misere revertuntur. Propterea ergo statuit sancta synodus, ut monastico habitu digni nulli putentur, priusquam triennii tempus ad experientiam eis relictum probatos eos esse et tali vita dignos ostenderit. Et hoc omni modo observari præcepit, præterquam si gravis aliquis morbus incidens probationis tempora contrahi coegerit: vel nisi quis alio cunde sit vir religiosus et vitam monasticam in habitu sæculari peragat. Tali enim viro ad absolutam experientiam tempus semestre sufficiet. Si quis autem præter hæc fecerit, prælectus quidem præfectura excidens perperam observati ordinis correctionem, in obedientia et subjectione conversationem, inveniat: qui est autem in alio monasterio monachus, alii monasterio tradatur, quod monasticam disciplinam accurate perfecteque observet. »

BALS. Nonnulli sæpè, inquit Patres, propter afflictionem, vel etiam per negligentiam aliquam, vitam monasticam facile subeuntes, et exercitationis laborem sufferre non valentes, pœnitentiam agunt, et ad priorem sæcularem vivendi rationem revertuntur. Statuerunt ergo, ne monastico habitu dignus quis existimetur, ante probationem et examinationem ejus qui ipsum petiit: sed triennio probetur, et sic monasticum habitum accipiat. Hoc enim ita facto, nec ipse propter negligentiam pœnitentia tangetur, sed monasticum habitum toto

animo suscipiet : aut si ei minus placet , citra ul-
lum præjudicium a monasterio recedet , et ad sæ-
cularem vitam revertetur . Et præfectus , qui certum
ejus vitæ rationis periculum tanto tempore fecit ,
unum ex duobus eligat , vel ipsum scilicet ut di-
gnum tondeat , vel ut non idoneum recedere per-
mittat . Hoc autem voluerunt in iis , qui sani sunt ,
valere . Nam si propter gravem morbum aliquis
tonderi voluerit , hoc propter tempus facere non
prohibebitur , sed statim monasticum habitum ac-
cipiet . Si quis vero vir pius ac religiosus velit esse
monachus , et ex ejus in sæculo vitæ agendæ ratione
ad hoc dignus esse iudicatur , non triennio , sed se-
mestri tantum spatio eum examinare oportet .
Præfectum autem , qui præter hæc fecerit , præfec-
tura excidere statuerunt , et ad obedientiam re-
digi : quin etiam eum , qui tonsus fuerit , exactiori
tradi monasterio . Hæc cum decernat canon , di-
versis temporibus exorta est disputatio , quomodo
debent probari , qui vitam monasticam elegerunt .

Cum enim aliqui monasteria ingressi , et rasa
induti essent , forsant et cum Trisagio in templo , et
nomen mutavissent , et , ut semel dicam , instar
monachorum , et intra et extra monasterium , ver-
sarentur ; antequam autem monastica tonsura per-
ficerentur , ad pristinum habitum et sæcularem
vivendi rationem reversi , et nonnunquam etiam
legitimo matrimonio juncti essent ; 340 dixe-
runt quidam , eos nihil absurdum fecisse ; sed in
eorum esse potestate intra canonicum triennium ,
ante tonsuram scilicet , monasterio egredi sine ullo
præjudicio , et vestes quidem monachales exuere ,
sæculares vero induere : quoniam canon de iis
decernit , qui ante triennium tondentur , non autem
de iis qui probantur , et adhuc rasa gestant . Alii
autem dicebant , quod canon quidem monachalem
habitum tonsuram vocat : non decernit autem de-
bere fieri probationem cum monachalibus , eaque
abjicere , et sæcularia induere , et recedere . Unde
etiam apparet , debere eum , qui examinatur , cum
vestibus laicis examinari . Qui enim semel amictum

τὸ μοναχικὸν ἀναδίδεται σχῆμα· καὶ εἰ ἀπαρέσκα-
ται , ἀποκριματίστω· ἀναχωρήσει ἀπὸ τῆς μονῆς ,
καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν ὑποστρέψει βίον· καὶ ὁ καθ-
ηγούμενος , ἀπέπειραν λαῶν ἀκριβῆ διὰ τοῦ τοσ-
οῦτου χρόνου τῆς τοῦτου ἀνιτροφῆς , ἐν ἐκ τῶν
δύο προέλθαι , δηλονότι ἢ ἀποκείρη αὐτὸν ὡς ἄξιον ,
ἢ ἐπιτρέψῃ ὑποχωρῆσαι ὡς ἀδόκιμον . Τοῦτο δὲ
παρεκελεύσαντο κρατεῖν εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας . Εἰ
γάρ τις διὰ νόσον βαρεῖαν θελήσει ἀποκαρῆναι , οὐ
κωλυθήσεται διὰ τὸν χρόνον τοῦτο ποιῆσαι , ἀλλ'
ἀπεντεύθει μετασχηματισθήσεται . Εἰ μέντοι βούλη-
ταί τις εὐλάβως μονάσαι , καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ
διαγωγῆς αὐτοῦ κρίνεται πρὸς τοῦτο ἄξιος , τοῦτον
οὐκ ἐπὶ τριετῆ χρόνον , ἀλλ' ἐπὶ ἑξαμηνιαῖον δοκι-
μάζεσθαι χρή . Τὸν δὲ παρὰ ταῦτα διαπραξάμενον
καθηγούμενον ὤρισαν ἐκπίπτειν ἀπὸ τῆς ἡγουμε-
νεας , καὶ γίνεσθαι ὑποτακτικόν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπο-
καρῆντα παραδίδοσθαι εἰς ἑτέραν ἀκριβεστέραν μο-
νήν . Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου , λόγος ἐγένετο
κατὰ διαφόρους καιροὺς περὶ τοῦ πῶς ὀφείλουσι
δοκιμάζεσθαι οἱ τὸν μονῆρην βίον ἐπιλεξάμενοι . Τι-
νῶν γὰρ εἰσελθόντων εἰς μοναστήρια , καὶ βασφο-
ρησάντων , ἴσως καὶ μετὰ Τρισαγίου ἐν ναῷ , καὶ
μετονομασθέντων , καὶ ἀπλῶς κατὰ μοναχοὺς ἀνα-
στραφομένων ἐντός τε καὶ ἐκτός τῆς μονῆς· πρὸ δὲ
τοῦ τελεωθῆναι διὰ τῆς μοναδικῆς ἀποκάρσεως ,
μετασχηματισθέντων , καὶ εἰς κοσμικὴν ὑποστρε-
ψάντων διαγωγὴν , ἔστι δ' ὅτε καὶ νομίμως γυναιξί
συζευθέντων , εἰπὼν τινες μηδὲν αὐτοὺς ἀπεικὸς
ποιῆσαι , ἀλλ' ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐντός τῆς κανονικῆς
τριετίας , πρὸ τῆς ἀποκάρσεως δηλαδὴ , ἐξέρχεσθαι
τῆς μονῆς ἀποκριματίστω , καὶ ἀποτίθεσθαι μὲν
τὰ μοναχικὰ ἄμφια , λαϊκὰ δὲ ἐνδύεσθαι· ὅτι καὶ ὁ
κανὼν περὶ τὸν ἀποκαριζομένων πρὸ τῆς τριετίας
θεσπίζει , οὐ μὴν περὶ τὸν δοκιμαζομένων καὶ ἔτι δυ-
των βασφορῶν (50) . Ἐτεροι δὲ εἶπον ὡς ὁ κανὼν μὲν
μοναχικὸν σχῆμα καλεῖ τὴν ἀπόκαρσιν· οὐ διορίζεισθαι
δὲ τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ μοναχικῶν καὶ ῥίπτειν
ταῦτα καὶ κοσμικὰ ἐνδύεσθαι καὶ ἀναχωρεῖν . Τῷ
καὶ ἀναφαίνεται ὀφείλειν τὸν δοκιμαζόμενον μετὰ λαϊ-
κῶν ἄμφων δοκιμάζεσθαι . Ὁ γὰρ ἄπαξ τὰ μοναχικὰ

Guill. Beveregii notæ.

(50) Καὶ ἔτι δὲ τῶν βασφορῶν . Sic idem Balsam-
on ante dixerat , τινῶν γὰρ εἰσελθόντων εἰς
μοναστήρια , καὶ βασφορησάντων . Enimvero vilio-
ris quoddam vestimenti genus ῥάστον Græcis recen-
tioribus appellatur (α) ; quo etiam , qui monasticam
suscipiunt vitam , primo induti sunt . Unde Nicetas
Choniates in *Manuele Comneno* , τὸ μοναχικὸν σχῆμα
ἦρτες , καὶ οἱ περὶ αὐτὴν , ὅθεν ἐδρόντες τινὸς μο-
ναχοῦ ῥάστα , περιδούουσι μὲν αὐτὸν , καὶ ἀπεκδύουσι
τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχικὰ ἄμφια . Nicet. in *Man.
Comn.* l. vii . Hinc ordo servandus in prima mo-
nachi admissione , in vetusta Eucalogii editione ,
in indice quidem vocatur , Ἀκολουθία γινόμενῃ εἰς
φορέσαι τινὰ ῥάστον μόνον , καὶ καμιλαύχιον· in ipso
autem libro folio 4ε' , Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥα-
σοφοῦντα , quomodo etiam in vulgatis editionibus
inscribitur . In ipso vero ordine dicitur , quod sa-
cerdos post preces absolutus , et tonsuram in
crucis formam factam , tunica eum induit , et καμι-
λαύχιον nulla prece subjuncta imponit . Καὶ ἐνδύει

αὐτὸν χιτῶνα καὶ καμιλαύχιον , μηδὲν ἐπιλέγων .
Unde constat ῥάστον etiam χιτῶνα dictum . Quidnam
καμιλαύχιον fuerit , ex verbis post illud impositum
colligimus ; dicit enim sacerdos , ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ
δεῖνα ἐνδύεται τὸ καμιλαύχιον ἐν τῇ κεφαλῇ αὐ-
τοῦ . Fuit ergo pileum vel aliquid simile capiti
impositum ; sic scholiastes Aristophanis Πιλίδιον ,
νῦν καμελαύχιον καλούμενον . Schol. Arist. ad
Acharnens. Hesyclus . Τιάρις , λόφος· τῆς περιπερ-
λαίας , περιθέμενος τῇ κεφαλῇ , καμελαύχιον . Ex
pilis cameli constratum videtur . Suidas haud ob-
scure innuit ex pilis confici , Κίδαρις , περίθεμι
κεφαλῆς , ἢ ἐκ τῆς τριχὸς ὑφασμα , ἥτοι εἶδος καμε-
λαύχιου . Sed ad ῥάστον nostrum redeamus , quo
primo monachi induti ῥασσοφόροι εἰ ῥασσοφοροῦν-
τες , rasum gestantes audiunt . Nicetas Choniates ,
ῥασσοφορῶν δὲ τις , ἐκ Κομνηνῶν ἔλκων τὸ γένος ,
τὴν αὐτὴν τοῖς ἐτηρῆμοις βαδίσας , καὶ ἐκ τοῦ
παραρημασσεθεῖς ἀπστρέφεται τοῦ φωτός . Nicet.
in *Isaac. Angel.* l. iii .

(α) Vide in tomo sequenti Balsamonis epistolam *de Rasoforis* , ab Joanne Baptista Cotelerio editam .

ἐνδυσάμενος οὐ παραχωρηθήσεται χθές μὲν κατὰ
 μοναχοὺς ἐπὶ ἀγορᾶς ἀναστρέφεσθαι, σήμερον δὲ
 κατὰ λαϊκοὺς θεατριέεσθαι, καὶ οἷον ἐμπαίξειν κατὰ
 σκηνικοὺς, τὸ ἅγιον σχῆμα ἄλλο μὲν οὖν ἀναγ-
 κασθήσεται καὶ ἄκων ἀποκαρῆναι. Λέγοντες δὲ
 ταῦτα κατεσκευάζον τὴν λόγον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ γ'
 κεφ. τοῦ ια' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, λέ-
 γοντος περὶ τὰς ἀρχὰς οὕτω: Ἡ δὲ ιγ' διάταξις
 τοῦ α' τίτλου τῶν Νεαρῶν φησὶν ὅτι οἱ παραμέ-
 νοντες εἰς μονήρην βίον, εἴτε ἐλεύθεροι εἴτε δούλοι,
 πρότερον τριετίαν προσκαρτερεῖτωσαν, κούρᾳ τε
 καὶ ἐσθῆτι χρώμενοι τῶν λαϊκῶν, καὶ τὰς Γραφὰς
 μαθάνοντες, καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ἔμολογούντα,
 καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θέλειν μονάσαι, μήποτε πονηρὰ
 ἐστὶ, καὶ νοθευθῆσθαι. καὶ εἰ προσκαρτερήσουσι
 τὴν τριετίαν καὶ ἄξιοι φανῶσι τοῦ μονάσαι, τότε
 κείσθωσαν. Καὶ ἤθελον ἐκ ταύτης Νεαρᾶς, οὕτως
 Ἰουστινιανοῦ, τὴν δοκιμὴν γίνεσθαι μετὰ λαϊκῶν
 ἀμφίων. Προσετίθουσι δὲ ὡς, ἐπεὶ τὸ ιγ' κεφ. τοῦ
 α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ
 κεφαλ. 58' τῆς ρκγ' Ἰουστινιανοῦ Νεαρᾶς, διορί-
 ζεται τοὺς τολμήσαντας μιμησασθαι σχῆμα μονα-
 χοῦ ἢ ἀσκητῆρος, καὶ κατὰ σκηνικοὺς ἐμπαίξειν
 τοῦτο οὐκ ἐπιτρέπεται, σωματικῶς τιμωρεῖσθαι καὶ
 ἐξοριέεσθαι. πολλῶν δὲ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπαγ-
 γειλάμενος μοναδικῶν διαγωγῆν, καὶ εἰς μοναστή-
 ριον ἀπελθῶν, καὶ μοναχικὴν ἐσθῆτα περιβαλλόμε-
 νος, ἢ ἂν ὑπερον ἀνευθριάστως εἰς λαϊκοὺς μετα-
 σχηματισθῆ. Ἄλλοι δὲ εἶπον ὡς οἱ βασσοφορήσαντες
 μετὰ Τρισαγίου οὐ παραχωρηθήσονται μετασχη-
 ματισθῆναι εἰς λαϊκοὺς. οἱ δὲ χωρὶς τούτου μετα-
 σχηματισθέντες ἀδιαστρίτως ἐντὸς τῆς τριετίας τῶν
 μὲν μοναχικῶν ἀμφίων σχολῆν καταψηφίζονται,
 ἐνδύθησονται δὲ λαϊκά. Ὅτι καὶ γυναῖκες πενθοῦ-
 σαι τοὺς ἀποθεβικότας ἀνδρας αὐτῶν μελανειμο-
 νοῦσιν ἐπὶ καιρὸν, καὶ ἀκινδύνως αἰθῆς τὰ κοσμικὰ
 περιτιθέονται. Καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα. Τοῖς πλείοσι
 δὲ καὶ εὐλαθεστέροις, οὐ δοκεῖ τὸ ἔχειν ἐπ' ἀδείας
 τὴν εἰσελθόντα εἰς μοναστήριον, καὶ, ὡς ἂν ἔχη τὸ
 πρῶγμα, μελανειμονήσαντα καὶ κατὰ μοναχοὺς δια-
 τρέποντα, μετασχηματισθῆναι εἰς λαϊκοὺς. Ἐξήν
 γάρ, φασὶν, αὐτῶ μετὰ λαϊκῶν ἐσθῆτων δοκιμασθῆ-
 ναι κατὰ τὸν τῆς τριετίας καιρὸν. ἐπεὶ δὲ μοναχικὰ
 ἐνεδύσατο, ἀναγκασθήσεται περατῶσαι τὴν οἰκείαν
 πρόθεσιν. εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀποδυσπετήσεται, τιμω-
 ρηθήσεται, καθὼς ὁ νόμος φησὶν ἐν τῷ α' τίτλῳ τοῦ
 δ' βιβλίου. Ἐπεὶ δὲ ἤκουσά τινων μεμφομένων τοὺς
 καθηγουμένους, τοὺς μὴ μετὰ δοκιμασίαν ἀποκεί-
 ροντας τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς, καὶ κατὰ τοῦτο
 παραβαίνοντας ὡσανεὶ τὴν παρόντα κανόνα. νομίζω
 εἶ τὸ γ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου, ὅπερ
 ἐστὶ δ' κεφαλ. τῆς ρκγ' Ἰουστινιανοῦ Νεαρᾶς, λύει
 καὶ τὸ τοιοῦτον ἀμφίβολον. Φησὶ γάρ. Ἐἴ τις δὲ εἰς
 μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουλευθείη, κελεύομεν, ἴνα, εἰ
 μὲν γνώρισμός ἐστιν ὅτι οὐδεμιᾶ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ
 ἠγούμενος τοῦ μοναστηρίου, ὅτε συνίδη, τὸ σχῆμα
 αὐτῷ παράσχη. εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται, εἰ οἰαδῆποτε
 ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἑνιαυτῶν μὴ λαμβάν-
 νει αὐτὸν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ εἰ-

monasticum induit, ei non permittetur, ut heri
 quidem instar monachorum in foro versetur, hodie
 vero instar laicorum se theatrice venditet, et in-
 star scenicorum sanctum habitum quodammodo
 ludificetur. Potius ergo cogetur vel inivitus ton-
 deri. Qui autem hæc dicebant, dictum suum con-
 firmabant ex 3 capit. 11 tituli præsentis operis,
 sic circa initium dicentis: 13 constitutio primi
 tituli Novellarum dicit, quod qui vitæ incumbunt
 monasticæ, sive sint liberi sive servi, triennio
 prius perseverent laicorum tonsu et vestitu uten-
 tes, et Scripturas discentes, et suam fortunam
 constitentes, et causam cur monachi esse velint:
 ne forte mala sit, et admoneantur: et si triennio
 perseveraverint et monasterio digni visi fuerint,
 tunc tondeantur. Et ex hac Novella, quæ est Justi-
 niani, volebant, cum laici vestibus fieri probationem.
 Adiciebant autem, quod quoniam 13 cap. primi
 tituli, iv lib. Basilic. quod quidem est 64 c. 123
 Justiniani Novellæ, decernit, ut qui ausi fuerint
 monachi vel ascetrix habitum imitari, et in-
 star scenicorum quovis modo illum illudere, cor-
 pore puniantur et exterminentur: multo autem
 magis punietur, qui vitam monasticam professus
 in monasterium ingressus est, et veste monachali
 indutus; si postea omni exuto pudore laicalem
 vestitum receperit. Alii autem dixerunt, quod qui
 rasa induti fuerint cum Trisagio, ad laicalem ha-
 bitum redire non sinentur: qui vero absque eo
 habitum ceperunt, indistincte intra triennium
 monasticarum quidem vestium otium damnabunt;
 laicis autem induentur. Nam et mulieres, quæ de-
 functos viros lugent, atris vestibus ad tempus
 induuntur, et rursus sine periculo sæculares in-
 duunt. Et hi quidem hæc dicunt. Pluribus autem
 et religiosioribus non videtur in ejus esse potestate,
 qui monasterium ingressus, et, quomocumque se
 res habeat, nigris vestibus indutus est, et mona-
 stico more degit, habitum laicum resumere. Ipsi
 enim, inquit, licebat cum vestibus laicis spatium
 triennii probari: at quia vestes monasticas in-
 duit, cogetur suum vitæ propositum perficere; sin
 vero hoc ægre ferat, punietur, ut lex dicit in
 primo titulo, iv lib. Quoniam autem audivi non-
 nullos queri de præfectis, qui ad ipsos accedentes
 post probationes non tondent, et ea in re præsen-
 tem canonem veluti transgrediuntur; existimo,
 quod 5 cap. primi tituli, iv lib., quod est 4 cap.
 123 Justiniani Novellæ, hoc dubium solvit. Dicit
 enim: Si quis ad monasticam velit vitam accedere,
 jubemus, ut, si sit quidem notum eum nulli es-
 fortunæ subjectum, monasterii præfectus, quando
 hoc cognoverit, habitum illi præbeat: sin autem
 nescitur, an ulli sit fortunæ subjectus, intra tres
 annos monasticum habitum ne accipiat; sed intra
 dictum tempus, ejus vitæ conversationis, is qui
 monasterio præest, periculum faciat, et cætera.
 Quamobrem præfectus recte tondet accedentem ad
 eum, quando illum noverit; et probatio sit solum

eorum de quibus dubitatur, servorum scilicet et reliquorum qui eodem capite continentur.

Ὅστε καλῶς ὁ καθηγούμενος ἀποκείρη, ὅτε συνίδη, μόνους τοὺς ἀμφιδόλους, δούλους τυχόν, καὶ λοιποὺς

341 ZONAR. Neminem hic can. nisi prius experimento probatum, tonderi sinit. Quidam enim, inquit, sese temerario impetu in monasticam vitam projicientes, hoc est, non iudicio adhibito, sed inconsulte prorsus in id vitæ genus immittentes. Ut enim res projecta non composite jacet, sed ut accidit: sic et illi tanquam projecti quidam homines sunt, vitamque nulla honestatis aut ordinis habita ratione traducunt. Deficientes namque animo, et monasticæ disciplinæ asperitati ac laboribus succumbentes, ad vitam mollem rursus voluptariamque revertuntur. Quamobrem hæc in posterum ne flant, trienni spatio synodus eos, qui ad monasticam vitam accesserint, probandos esse decernit. Ac si quidem tam longi temporis experimento probati appareant, seque dignos, qui ad illud vitæ genus admittantur, ostendant, tum demum habitum illis monasticum (nisi gravis ægrotudo, ex qua vitæ quoque periculum impendeat, medio illo tempore supervenerit, tunc enim contrahi probationis spatium licebit) concedi placet. Quod si tamen vir aliquis religione ornatus, quique inter sæculi turbas monachorum more vitam agat, qui et ipse cognitus, et pietate sit egregie perspecta, monachorum institutum amplecti velit, ad ejus experimentum ac probationem satis longum sex mensium intervallum synodus esse declaravit. Sed nunc quidem præfectorum aliqui voluntatum suarum studia auctoritati canonum anteponunt; ac alios quidem illico advenientes, alios paucis interjectis diebus, et vero totius monasticæ professionis ignaros detondent: nec eos saltem pœnæ a canone inflictæ metus ab impetu temerario deterret; quæ quidem est hæc, ut præfectus præfectura excidat, rursusque ad castigandam petulantiam obedientiæ addicatur. Qui vero monachorum ordini, nullo delectu habito, nec expectato temporum intervallo, adscriptus est, in aliud monasterium, in quo disciplinæ diligens observatio vigeat, canon transmittendum esse decernit.

ARIST. « Nemo monastico habitu dignus habeatur,

« nisi qui triennio probatus, dignus appareat;

« nisi gravis forsitan morbus tempus contraxe-

« rit: ad hominem vero pium, et monachorum

« more se gerentem, semestre spatium sufficiet.

« Si quid autem præter hæc factum fuerit,

« præfectus quidem præfectura excidet, et in

« subjectionem detrudetur; monachus autem in

« accuratum monasterium transmittetur. »

CANON VI.

« Monachi nihil debent habere proprium: sed
« omnia eorum monasterio adscribuntur. Dicit

(51) *Οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον.* Harmenopolus hunc canonem in epitomen sic redegit, ὁ μονάχι βουλόμενος περὶ τῶν ἑαυτοῦ πρότερον διατιθέσθω. Μετὰ γὰρ τὸ μονάχι, τῶν αὐτοῦ πάντων κυριεύσει

ρημένου χρόνου ἀποκείρασθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος· καὶ τὰ ἐξῆς. τὸν προσελθόντα αὐτῷ· καὶ ἡ δοκιμασία γίνεται εἰς τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ περιεχομένους.

ZONAR. Ὁ παρὼν κανὼν οὐδένα βούλεται ἀποκείρασθαι, πρὶν ἢ δοκίμιον ἑαυτοῦ δώσει. Τινὲς γάρ, φησὶ, προπετῶς εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτοντες, ἀντὶ τοῦ οὐ μετὰ κρίσεως, ἀλλ' ἀπροσέκτως εἰσθουόντες. Ὅσπερ γὰρ τὸ βριπτόμενον οὐκ εὐκόσμως, ἀλλ', ὡς ἔτυχε, κεῖται· οὕτω κάκεινοι ὡς ἐβρίμμενοι εἰσὶ, καὶ οὐ κατὰ κόσμον καὶ τάξιν διάγουσιν. Ἀπαγορευόντες γὰρ πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ἐπίπονον τῆς ἀσκήσεως, πάλιν ἐπὶ τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλήδονον βίον ἐπαναστρέφουσι. Διὸ ἵνα μὴ ταῦτα γίνωνται, ὥρισεν ἡ σύνοδος ἐπὶ τριετίαν δοκιμάζεσθαι τοὺς προσερχομένους ἐπὶ τῷ μονάχι. Καὶ ὅταν διὰ τοῦ τοσοῦτου χρόνου δώσει πείραν ἑαυτῶν, καὶ δοκιμοὶ φανῶσι καὶ ἀξιοὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου, τότε τοῦ σχήματος αὐτοῦς ἀξιοῦσθαι, εἰ μὴ ποῦ τις ἐν τῷ μέσῳ συμβαίῃ βαρεῖα νόσος, καὶ θάνατον ἀπειλοῦσα· τότε γὰρ ὁ τῆς δοκιμασίας καιρὸς συσταλήσεται. Εἰ δέ τις ἀνὴρ προσέλθῃ εὐλαθῆς, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ μοναχούς ζῶν, καὶ δηλὸς κάκεινος; ἢ, καὶ τὸ θεοφιλὲς τῆς αὐτοῦ βιοτῆς, τηνικαῦτα εἰς ἀπόπειραν αὐτοῦ καὶ δοκιμασίαν ἢ σύντονος ἀρκοῦντα ἐδοκίμασε τὸν ἐξῆμηναιὸν χρόνον. Ἄλλ' ἔνοι τῶν ἡγουμένων νυνὶ τὰ οἰκεῖα θελήματα πρὸ τῶν κανόνων τιθέασιν· καὶ τοὺς μὲν ἄρτι ἐπιδημήσαντας αὐτίκα κείρουσι, τοὺς δὲ μετὰ βροχείας ἡμέρας, καὶ ταῦτα ἀνθρώπους οὐδ' ὅ τι ἐστὶ τὸ μοναχικὸν εἰδότες ἐπάγγελμα· καὶ οὐδὲ τὸ ἐπιείμιον τοῦ κανόνος ἀναστῆλκει αὐτοῦς; τῆς ἀλόγου ὀρμῆς αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἡγουμενείας ἐκπτώσις, καὶ εἰς ὑποταγὴν αὐθις ἀναστροφή διὰ παιδείαν τῆς ἀταξίας. Τὸν δὲ ἀκρίτως μονάσαντα καὶ παρὰ τὸν τεταγμένον καιρὸν ὁ κανὼν εἰς ἑτέραν κελύει μονὴν παραδίδοσθαι μοναχικὴν τηροῦσαν ἀκριβείαν.

ΑΡΙΣΤ. « Μηδεὶς ἀξιούσθω τοῦ μοναχικοῦ σχήμα-

« τος, εἰ μὴ, ἐπὶ τριετίαν δοκιμασθεὶς, ἀξιος ἀνα-

« φανεῖν· πλην εἰ μὴ βαρεῖα νόσος τὸν χρόνον

« συσταίῃ· καὶ εἰς ἀνδρα δὲ εὐλαθῆ, καὶ κατὰ

« μοναχούς ζῶντα, ἀρκεσεὶ ὁ ἐξῆμηναιὸς χρόνος.

« Εἰ δὲ παρὰ τοῦτο γένηται, ἐκπεσεῖται μὲν τῆς

« ἡγουμενείας ὁ ἡγούμενος, καὶ εἰς ὑποταγὴν

« ἔσται· ὁ δὲ μονάσας εἰς ἀκριβὲς μοναστήριον

« ἀπνεχθήσεται. »

ΚΑΝΩΝ Γ'.

« Οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον (51) ὀφείλουσιν ἔχειν· πάν-

« τα δὲ τὰ αὐτῶν προσκληροῦται τῷ μοναστηρίῳ.

Guill. Beveregni notæ.

τὸ μοναστήριον. Εἰ δέ τις μοναχὸς φωραθεῖ ἐκ τῶν αὐτοῦ τι παρῦποκρατήσας, αὐτὸς μὲν προσηκόντως ἐπιτιμᾶσθω· ἐκείνο δὲ παρὰ τοῦ προσηκόντος ἢ τοῦ ἐπισκόπου πιπραττόμενον πτωχοῖς καὶ ἀπόροις δια-

« Φησὶ γὰρ ὁ μακάριος Λουκᾶς· περὶ τῶν εἰς Ἀ
 « Χριστὸν πιστευόντων, καὶ τὴν τῶν μοναχῶν
 « πολιτείαν διατυπώντων, ὡς οὐδεὶς τι τῶν ὑπ-
 « αρχόντων ἔλεγεν ἴδιον εἶναι· ἀλλ' ἦν αὐτοῖς
 « ἅπαντα κοινά. Διὸ τοῖς ἐθέλουσι μονάζειν ἀδεία
 « δίδοται περὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς διατίθε-
 « σθαι πρότερον καὶ οἷς ἂν βούλοιντο προσώποις,
 « μὴ κεκωλυμένοις δηλονότι· παρὰ τοῦ νόμου, τὰ
 « αὐτῶν παραπέμπεσθαι. Μετὰ γὰρ τοι τὸ μο-
 « νάσαι τῶν προσόντων αὐτοῖς· ἀπάντων τὸ μο-
 « ναστήριον ἔχει τὴν κυριότητα, καὶ οὐδὲν περὶ
 « τῶν οὐκ ἐκείνων φροντίζειν ἢ διατάσσασθαι τούτοις
 « παρακχεῖται. Εἰ δέ τις φωραθῆι κτήσιν
 « τινα, ἥτις οὐκ ἀπεκληρώθη τῷ μοναστηρίῳ,
 « ἰδιοποιούμενος, καὶ φιλοκτησίας πάθει δουλού-
 « μενος, ταύτην μὲν παρὰ τοῦ ἡγουμένου ἢ τοῦ
 « ἐπισκόπου ἀναλαμβάνεσθαι, καὶ πολλῶν παρου-
 « σία πιπρασκομένην πτωχοῖς καὶ ἀπόροις δια-
 « νέμεσθαι· τὴν δὲ γε τὴν τῆσιν κτήσιν, κατὰ
 « τὸν παλαιὸν Ἀνανίαν, ὑποσυλᾶν μελετήσαντα τῷ
 « προσήκοντι ἐπιτιμίῳ ἢ ἀγία σύνοδος ὤρισε σω-
 « φρονίζεσθαι. Δῆλον δὲ ὡς ἄτινα περὶ μοναζόν-
 « των ἀνδρῶν ἢ ἀγία σύνοδος ἐκανόνισε, ταῦτα
 « καὶ περὶ μοναζουσῶν γυναικῶν κρατεῖν ἐδι-
 « κλιωσεν (52). »

ΒΑΣ. Καὶ ἕτεροι κανόνες· διορίζονται ἀκτῆμονα·
 εἶναι τοὺς μοναχοὺς. Φησὶ γοῦν καὶ ὁ παρὼν ὡς ὁ
 μακάριος ἀπόστολος Λουκᾶς, ὑποτυπῶν τὴν τῶν
 μοναχῶν πολιτείαν, ἔγραψεν ἐν ταῖς Πράξεσι· μὴ
 ἔχων τοὺς πιστευόντας εἰς Χριστὸν ἴδιον τι· ἀλλ'
 ἦσαν αὐτοῖς πάντα κοινά· διὸ καὶ οἱ μοναχοὶ ὀφεί-
 λουσιν (53) οὕτω ποιεῖν, καὶ προσάγειν τῇ μονῇ τὰ
 προσόντα αὐτοῖς, ἐφ' ᾧ εἶναι κοινά. Ἴνα μὴ γένηται
 τοῦτο εἰς παρεμπόδισθον τοῖς θέλουσι μονάσαι
 (εἰκόσ· γὰρ ἐστὶν εἶναι τινὰς πολυκτήμονα· ἐν τῷ
 βίῳ, καὶ ἔχοντας θέλημα πρὸς τινὰς περιελθεῖν τὰ
 οὐκ ἐκείνα), ὥρισαν οἱ Πατέρες ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὴν μο-
 νάσαι ὀφείλοντα διατίθεσθαι νομίμως πρὸς τῆς ἀπο-
 κάρσεως, διὰ τὸ πρὸς τὴν νεκροποικῆν διαγωγὴν
 ἔδευσεν· καὶ παραπέμπειν τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ πρὸς
 τὰ αὐτῷ βουλητέα μέρη, συγγενικὰ δηλονότι καὶ ἄλ-
 λωτα, δυνάμενα λαμβάνειν ἀπὸ διαθήκης λιγὰτα ἢ
 κληρονομίας. Εἰσὶ γὰρ τινες μὴ δυνάμενοι ἀπὸ δια-
 θήκης λαμβάνειν τι, αἰρετικοὶ δηλαδὴ καὶ ἕτεροι
 τινες. Εἰ δὲ πρὸς τῆς ἀποκάρσεως· οὐ ποιῆσαι τοῦτο,
 ἀλλ' ἀποκαρῆ· ἢ μὲν τοῦ διατίθεσθαι ἐξουσία ἀφ-

« enim beatus Lucas de iis qui credunt in Chri-
 « stum, et monachorum institutionem descri-
 « bunt, quod nemo quidquam eorum, quæ ado-
 « rant, proprium esse dicebat; sed erant illis
 « omnia communia. Et ideo iis, qui monachi
 « esse volunt, prius datur facultas de suis re-
 « bus testandi, ac disponendi, et quibuscunque
 « velint personis, lege scilicet non prohibitis,
 « sua transmittendi. Postquam enim monachi
 « facti fuerint, omnium bonorum dominium
 « monasterium habebit, et nullam de rebus
 « propriis curam gerere vel disponere eis per-
 « missum est. Si quis autem deprehensus fuerit
 « possessionem aliquam, quæ monasterio non
 « adscripta fuerit, sibi privatim attribuere, et
 « acquirendarum possessionum cupiditati ser-
 « vire; ea quidem ab episcopo seu prefecto
 « recipiatur, et in multorum presentia vendita
 « pauperibus et mendicis distribuitur. Qui ta-
 « lem autem possessionem, ut olim Ananias,
 « subripere mediatus est, convenienti eum
 « poena castigandum esse sancta synodus sta-
 « tuit. Clarum est autem, quod quæ de vitis
 « monachis sancta synodus canonice constituit,
 « ea in monialibus quoque valere et observari
 « æquum censuit. »

BALS. Alii quoque canones definiunt, monachos
 nullas debere possessiones habere. Dicit ergo præ-
 sens **342** quoque canon, quod beatus apostolus
 Lucas, monachorum vite institutionem delineans,
 in Actibus apostolorum scripsit, eos, qui in Chri-
 stum crediderant, nihil proprium habuisse; sed
 erant eis omnia communia. Quamobrem monachi
 quoque sic facere debent et quæ ipsi habent mo-
 nasterio offerre, ut sint communia. Ne hoc autem
 sit impedimento iis qui volunt esse monachi (est
 enim verisimile esse aliquos locupletes et multa
 possidentes, et qui hoc sint animo, ut sua velint
 ad suos pervenire), statuerunt Patres, esse in ejus
 potestate, qui monachus esse vult ante tonsuram
 legitime testari et de suis disponere; eo quod ad
 mortificantem vitæ rationem se conferat: et sua
 ad quas velit partes transmittere, cognatas scilicet
 vel alienas; quæ tamen possint ex testa-
 mento legata vel hereditatem capere. Sunt enim
 aliqui, qui non possunt ex testamento capere,
 hæretici scilicet et quidam alii. Si autem ante

Guill. Beveregii notæ.

νεμέσθω. Qui monachus fieri vult, de bonis suis
 prius testetur. Nam postquam monachus factus
 fuerit, universarum ipsius facultatum dominium
 monasterio cedit. Quod si quis monachus e suis
 bonis aliquid retinuisse deprehensus fuerit, ipse
 quidem convenienter puniatur; res autem illa per
 præpositum vel episcopum venundata, pauperibus et
 egenis distribuitur. In quam Epitomen scholiastes
 hæc observat, Ἴδὲ δὲ ριγ' (forte legendum ριγ')
 νασαῖ, ἢ κατεμένη ἐν βιβλίῳ τῶν Βασιλικῶν τίτλω
 α', καὶ διατίθεσθαι αὐτὸν ἐνδίδωσι μετὰ τὸ μονάσαι,
 καὶ ἀδιάρητον ἀποθάνοντα, νομίμως· παρὰ παίδων
 κληρονομεῖσθαι. At vero 115 (forte leg. 125) no-

vella, quæ posita est in libro Basilicorum, tit. 1,
 etiam testandi potestatem ei concedit, postquam
 monachus factus est, et intestato morienti legitime
 suis a liberis succedi vult. Harmenop. epit. can.
 sect. 4, tit. 1.

(52) Γυναικῶν κρατεῖν ἐδικλιωσεν. Hæc ul-
 tima hujus canonis verba in codice Amerbachiano
 male desiderantur.

(53) Διὸ καὶ οἱ μοναχοὶ ὀφείλουσιν. Hæc usque
 ad εἶναι κοινά ms. nostro Boniteiano debemus. Nam
 in Parisiensi Balsamonis editione desunt: sed in
 codice Amerbachiano etiam leguntur.

tonsuram hoc non fecerit, sed tonsus fuerit : A disponendi quidem facultas illi ablata est, res autem ejus ad monasterium pertinent. Si quis autem, contra ac canone continetur, postquam monachus factus fuerit, aliquid ex iis rebus sibi privatim tribuere conatus fuerit, hoc quidem præfectus vel episcopus recipiat, et vendat in multorum hominum præsentia, ut sit ab omni ealumnia et reprehensione remotus et pretium pauperibus dividat. Monachus autem, qui ad Deum pertinentia subripuerit, more illius Ananiæ, pœna castigabitur. Hæc cum decernat canoni, dixerunt quidam his repugnare cap. 7 tit. 1 lib. iv Basilic. quod est 58 cap. 123 Justiniani novellæ, et sic dicit : Si autem vir vel mulier vitam monasticam elegerit, et monasterium non existentibus liberis ingressus sit, ad monasterium, quod ingressus est, res ejus pertinere jubemus : sin autem ea persona liberis habeat, et priusquam monasterium ingressa sit de rebus suis non disposuerit, nec suis liberis partem legitimam separaverit ; sic quoque ei liceat, etiam postquam monasterium ingressa fuerit, suas facultates in liberos suos dividere ; ita tamen, ut nulli suorum liberorum partem legitimam diminuat. Pars autem, quæ suis liberis non data fuerit, ad monasterium pertineat. Si autem omnes facultates inter liberos dividere voluerit, propria ejus persona liberis communitata, unam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debet ad jus monasterii pertinere. Sin autem in monasterio degens moriatur priusquam inter suos liberos res proprias dividerit, filii partem legitimam accipiant : reliqua autem bona ad monasterium pertineant. Mibi autem non videntur hæc iis esse contraria, quæ in canone definita fuerunt. Canon enim eorum tantum meminit, qui non sunt necessario scripti hæredes, scilicet cognatorum qui sunt a latere et externorum. Novella autem, ea dicens quæ a canone accepit, quod scilicet sit in potestate ejus, qui vult fieri monachus, ante tonsuram testari, et sua ad quos velit transmittere ; post tonsuram autem, non licere ei tale quid facere, eo quod sit mortuo similis ; mortuum autem nec res habere, nec de iis posse aliquid dicere ; sed fieri res ejus dominii monasterii : adjecit hæc servari debere, quando, qui factus est monachus, liberos non habeat. Sin autem habeat, et testamentum faciet, ut novella distinguit : et rursus, si non fecerit, erunt hæredes ejus liberi, et reliqua sicut, quæ hæc novella complectitur. Sic ergo soluta repugnantia, interrogaverit quispiam, Quid debet fieri de rebus ejus qui tonsus est, si non habeat liberos, sed parentes ? *Solutio.* Idem jus liberi habebunt ac parentes inter sese, quoad hæreditatis rationem. Si quid igitur post detonsionem in liberos fieri scriptum est, idem et in parentes fiet. Si autem et liberos habeat et parentes, quid fieri debet ? *Solutio.* Justiniani novella 118, quæ sita est in fine tituli 3 lib. xv

ῥηται ἐξ αὐτοῦ, τὰ δὲ πράγματα τούτου τῷ μοναστηρίῳ διαφέρουσιν. Εἰ δὲ τις παρὰ τὴν τοῦ κανόνος περιληψὴν ἐπιχειρήσει μετὰ τὸ μονάσαι ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων τινὰ ἰδιώσασθαι, ταῦτα μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἡγούμενος ἵνα ἀναλάβηται καὶ πωλήσῃ κατὰ παρουσίαν πολλῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ ἀδιδόλητον, καὶ διανεμῆ πτωχοῖς τὸ τίμημα. Ὁ δὲ μοναχὸς, ὁ ἀποσυλήσας τὰ τῷ Θεῷ ἀνήκοντα, κατὰ τὸν Ἀνανίαν ἐκείνον, δι' ἐπιτιμίου σωφρονισθήσεται. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, εἰπόν τινες ἐναντιοῦσθαι τούτοις τὸ ζ' κεφάλ. τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, κεφάλαιον δὲ νη' τῆς ραχ' Ἰουστινιανείου νεαρᾶς, καὶ οὕτω λέγων· Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξεται βίον, καὶ εἰσελθῆ εἰς τὸ μοναστήριον, παίδων οὐχ ὑπόντων, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν· εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παῖδας ἔχει, καὶ πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οὐκ ἐκείνων πραγμάτων μὴ ποιήσῃ διατύπασιν, καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσει, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ, καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς οὐκ ἐκείνους διελεῖν παῖδας· οὕτω μέντοι γε, ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἐλ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττωσάι τὸ νόμιμον μέρος. Τὴ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφέρτω. Εἰ δὲ πᾶσαν τὴν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθεῖ, τοῦ οὐκ ἐκείνου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμουμένου, ἐν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρὶσχις παρακρατέτω, ὀφείλων τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. Εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διαγῶν τελευτήσῃ πρὶν μεταξὺ τῶν οὐκ ἐκείνων παίδων τὰ ἴδια διανεμῆ πράγματα, τὸ νόμιμον μέρος οὐκ ἐκείνους λήσονται· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. Ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι ταῦτα τοῖς ἐν τῷ κανόνι διορισθεῖσιν. Ὁ μὲν γὰρ κανὼν μόνων ἐμνήσθη τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης γραφομένων κληρονόμων, δηλονότι τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν καὶ ἀλλοτρίων· ἢ δὲ νεαρὰ εἰπούσα καὶ τὰ περὶ τοῦ κανόνος, δηλονότι τὸ ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν μέλλοντα μονάσαι πρὸ τῆς ἀποκάρσεως διατιθεσθαι, καὶ παραπέμπειν τὰ οὐκ ἐκείνα ἐνθα βούλεται· μετὰ δὲ τὴν ἀπόκαρσιν μὴ ἐξείναι αὐτῷ τοιοῦτόν τι ποιεῖν, διὰ τὸ εὐκείναι νεκρῷ· τὸν δὲ νεκρὸν μήτε πρᾶγμα ἔχειν, μήτε δύνασθαι λέγειν τι περὶ τούτου· ἀλλὰ γίνεσθαι τὰ πράγματα τούτου τῆς δεσποτείας τοῦ μοναστηρίου· προσέθετο ταῦτα φυλάττεσθαι, ὅταν οὐκ ἔχῃ ὁ μονάσας παῖδας. Εἰ γὰρ ἔχει, διαθέκην τε ποιήσει, ὡς ἡ νεαρὰ διαστίζει· καὶ μὴ ποιήσας, πάλιν ὑπὸ τῶν οὐκ ἐκείνων παίδων κληρονομηθήσεται, καὶ τὰ λοιπὰ γενήσεται τὰ τῆ καταστροφείῃ νεαρᾷ περιεχόμενα. Οὕτω γοῦν τῆς ἐναντιοφανείας λυομένης, ἐρωτήσῃ τις, τί ὀφείλει γίνεσθαι ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῦ ἀποκαρέντος, ἐὰν παῖδας οὐκ ἔχῃ, ἀλλὰ γονεῖς ; Αὐσίς. Τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχουσαν οἱ παῖδες καὶ οἱ γονεῖς ; ἐπ' ἀλλήλοις, ὅσον εἰς τὸν λόγον τῆς κληρονομίας. Εἰ τι γοῦν γέγραπται γενέσθαι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν εἰς τοὺς παῖδας, γενήσεται καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. Εἰ δὲ καὶ παῖδας ἔχει καὶ γονεῖς, τί ὀφείλει γενέσθαι ; Αὐσίς. Ἡ ρητὴ Ἰουστινιανείου νεαρᾶ ἢ

καίμενη ἐν τῷ τέλει τοῦ γ' τέλους τοῦ με' β' βίου πρῶτον τοὺς παῖδας διορίζεται γράφεσθαι ἐξ ἀνάγκης κληρονόμους · παίδων δὲ μὴ ὑπόντων, τοὺς γονεῖς. Ἐτερον δὲ οὐδένα ἀναγκαζόμεθα καὶ ἀκοντες γράφειν κληρονόμον. Εἰ δὲ ἀδιάθετος, τελευτήσει τις, ἔχων γονεῖς, καὶ ἀδελφοὺς, ἐπίσης παρὰ τούτων κληρονομηθήσεται. Καὶ ἀνάγκωσιν τὴν ῥηθεῖσαν νεαρὰν, ἀναγκαίαν οὖσαν. Καὶ ταῦτα μὲν γενήσεται ἐπὶ τοῖς πράγμασιν · εἰς δὲ τὰ μετὰ τὴν ἀπόκαρασιν περιελθόντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου τελευτησάντων προσγεῖνων αὐτοῦ, ἢ ἐτέρωθεν ποθεν, τί γενήσεται; *Λύσις.* Ἀνάγκωσι τὴν ε' νεαρὰν τοῦ αἰοιδίου βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, διαλαμβάνουσαν ἐν ἐπιτόμῳ καὶ τὰ ῥηθέντα μὲν ἄνωθεν, ἐν τῷ τέλει δὲ καὶ περὶ τοῦ μὴ καθόλου ἀπείργεσθαι τοὺς μοναχοὺς ἐκ τοῦ δικαίου τῆς διαθήκης, εὐπορήσαντες ἴσως μετὰ τὸ μονάσαι πραγμάτων. Ἄλλ' εἰ μὲν ὠφρησάν τι προκαταβάλοντες τῷ μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν καιρὸν ὅτε τούτῳ προσήρχοντο, εἶναι αὐτοῖς περὶ τῶν ὕστερον ἐπικτηθέντων κυρίους, ὥστε διοικεῖν αὐτὰ καθὼς αἰροῦνται · εἰ δ' οὐδὲν προκατεβάλοντο πρὸς τὴν μονήν, αὐτοὺς μὲν περὶ τοῦ διμετροῦ ἔχειν ἀδειαν ὀρίξειν καὶ διατεθεσθαι κατὰ νόμους · τὸ μοναστήριον δὲ τὸ ἄλλο μέρος ἦτοι τὸ τρίτον ἀναλαμβάνεσθαι. Τί δὲ, εἰ μὴ θελήσει ὁ μοναχὸς περὶ τῶν ἐπικτηθέντων μετὰ τὴν ἀπόκαρασιν ὀρίσαι τι, ἀνθέξεται πάντων τῶν πραγμάτων ἢ μονῆ, ἢ μᾶλλον οἱ καλούμενοί· ἐξ ἀδιαθέτου τὰ τοιαῦτα πράγματα ἀναλαμβάνονται, καὶ μᾶλλον εἴπερ ὁ τελευτήσας προσήνεγκε τι τῷ μοναστηρίῳ; *Λύσις.* Ἡ μὲν νεαρὰ τοῦ Φιλοσόφου οὐδὲν εἰ περὶ τούτου ἐθέσπισεν · ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς ἐκεῖνα τυχικαῦτα γενήσεται, ὅσα ἢ ἄνωθεν καταστρωθεῖσα νεαρὰ διορίζεται γενέσθαι εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσόντα πράγματα τῷ μοναχῷ, ἐπὶ τυχικὰ οὗτος τελευτήσει ἀδιάθετος. Λόγος δὲ γέγονε ποτε εἰς τὸ δικαστήριον περὶ τῶν ἀσωμάτων δικαίων τοῦ μοναχοῦ, τῶν μὴ φθασάντων πρὸ τῆς ἀποκάρσεως οἰκονομηθῆναι παρὰ τούτου. Μοναχοῦ γὰρ τινος ἑλευσάντος εἰς δικαστήριον περὶ δάνους τινῶν, συεζήτηθη εἰ δύναται μοναχὸς ἐνάγειν, καὶ ἔδοξεν ἀπαράδεκτος εἰς τοῦτο. Ἐλθοῦσης δὲ τῆς μονῆς εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ προβαλλομένης τὰ δίκαια τοῦ μοναχοῦ ὡς ἐκ τοῦ κανόνα περιελθόντα εἰς αὐτὴν διετὰ τὸ μὴ διοικηθῆναι πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, εἶπον οἱ περὶ τοὺς ἐναγομένους ὅτι οὔτε ἡ μονὴ οὔτε ὁ μοναχὸς ἐνάγειν δύναται. Ὁ μὲν γὰρ, ὡς ἤδη ταλευτήσας καὶ πράγματα μὴ ἔχων, ἀπαράδεκτός ἐστιν εἰς τὸ δικάσασθαι · ἡ δὲ, ὡς μὴ ἐκχωρηθεῖσα τὸ ἀσώματον δικαίον τῆς ἀγωγῆς, ἀμετόχως ἐνάγει. Ἐμμένοντο δὲ καὶ νόμου λέγοντος. Το ἀσώματον δικαίον, εἰ μὴ ἐκχωρηθῆ, οὐ μεταβαίνει πρὸς ἕτερον · καὶ ἤθελον μὴ ἕλκεσθαι τὸν ἐναγόμενον διὰ τὸ τοιούτοτρόπως σβεσθῆναι τάχα τὴν ἀγωγὴν. Ἄλλ' οὐκ ἤρεσαν, ταῦτα λέγοντες. Διεγνώσθη γὰρ ὡς, ἐπεὶ οὐ κατὰ προαίρεσιν τοῦ ἔχοντος τὸ ἀσώματον δικαίον μοναχοῦ μεταβαίνουσι τὰ πράγματα τούτου εἰς τὴν μονήν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐθεντίας τοῦ νόμου,

A statuit liberos primum necessario scribi debere heredes : si autem non sunt liberi, parentes. Nullum autem alium, **343** heredem scribere etiam fuit cogimur. Si quis autem intestatus moriatur habens parentes et fratres, ii heredes ex æquis partibus erunt. Et lege hanc novellam, quæ est necessaria. Et hæc quidem sicut in rebus, quas is habet ante tonsuram qui futurus est monachus. De iis autem, quæ post tonsuram, vel ex testamento vel ab intestato, mortuis ejus cognatis, vel aliqua alia ratione, ad eum pervenerint, quid fiet? *Solutio.* Lege quintam novellam celeberrimi imperatoris domini Leonis Sapientis, quæ compendio tractat ea quæ superius dicta sunt, et in fine cavet, ne a jure testamenti omnino arceantur monachi; qui forte, postquam monachi facti sunt, divites evaserunt. Sed si aliquid quidem monasterio prius dedisse visi sunt, eo tempore, quo ad ipsum accesserunt, esse eos eorum, quæ postea acquisita fuerint, dominos, ut ea administrant ut volunt. Sin autem monasterio nihil dederunt, ipsos quidem de duabus posse partibus disponere et testari secundum leges : monasterium autem aliam partem, scilicet tertiam, recipere. Quid autem, si noluerit monachus de iis, quæ post tonsuram acquisita sunt disponere, vindicabitne et apprehendet omnia monasterium, an ii potius, qui ab intestato vocantur, res eas recipient, et maxime si defunctus aliquid ad monasterium attulit? *Solutio.* Philosophi quidem novella nihil de iis constituit : mihi autem videtur, quod tunc illa sicut, quæ superius sita novella fieri constituit, in rebus quas habet monachus ante tonsuram, quando is intestatus decesserit. Exorta est autem aliquando controversia in judicio circa monachi jura incorporalia, quæ ab eo ante tonsuram non fuere dispensata. Cum enim monachus quidam pro mutuo aliquem in jus traxisset, quæsitum est an possit monachus actionem intendere, et visus est non esse ad hoc admittendus. Cum autem monasterium ad judicium venisset, et proponeret jura monachi tanquam ex canone ad se pertinere, quod ante tonsuram de iis non disposuerit : dixerunt reorum defensores, quod neque monasterium neque monachi possunt actionem intendere. Monachus enim qui jam ut mortuus ne res quidem habet, ad litem movendam admitti non debet. Monasterium vero, ut cui jus actionis incorporale concessum non est, actionem intendit, cujus non est particeps. Meminerunt autem et legis, quæ dicit : Jus incorporale si ab illo non ceditur, non transit ad alterum : et volebant reum in jus non esse trahendum, quod eo modo statim extincta sit actio. Hæc tamen dicentes non placuerunt. Statutum enim est, quod quoniam non ex proposito monachi, qui habet jus incorporale, bona ejus ad monasterium transcunt, sed a legis auctoritate, rite etiam sine cessione ipsum sibi actionem attribuet. Præterea dicebant nonnulli, quod hæc

quidem omnia vim obtinent in cœnobitiis, non autem in cellulanis monachis : audiverunt autem se non recte dicere, quoniam nulla est differentia monasteriorum et monachorum ex legibus aut canonibus.

ZONAR. Qui monasticum institutum amplexi sunt, mortuorum instar in vitæ muneribus obtinent. Ut igitur eorum qui vitæ functi sunt, nulla res cujusquam propria est; ita ne monachis quoque aliquid ut suum possidere liceat, hic canon decernit; testimoniumque ex Actis apostolorum adducit, in quibus divus Lucas, neminem fidelium ex iis, quæ habebat, aliquid tanquam proprium possedisse, sed omnia omnibus communia fuisse, commemorat. Quamobrem, qui de monastica vita suscipienda deliberant, eis canon, antequam monasteria ingrediantur, testamenti factionem, deque rebus suis quod collibitum fuerit constituendi facultatem, permittit; modo tamen **344** ea vetitis personis, ut, exempli causa, hæreticis aut spuris, plus duodecima parte, cum liberi ex legitima uxore supersites fuerint, non relinquunt. Quod si monachorum ordini ante conditum testamentum adscripti fuerint, ad monasterium facultatum omnium, quæ cujusque antea fuerant, possessio pertinebit, nec ipsis amplius de rebus suis quidpiam statnendi potestas erit. Quæ quidem ita sunt, si nulli ejus, qui monachus factus est necessarii hæredes exstant, filii nimirum aut parentes, quibus ex legum præscripto certa quadam hæreditatis portio necessario relinquenda est. Novella enim 125, lib. iv, tit. 1 Basilic. sita inter alia statuit, ut ei qui, priusquam aliquid de suis rebus statueret, monasterium ingressus est, si filios habeat, etiam quando detonsus fuerit, liberis suis possessiones dividere, ac singulis portionem legibus præfixitam sine ulteriori divisione assignare licet : quæ vero facta in liberos partitione supererunt, monasterio addici jubet. Si vero filiis omnes possessiones suas relinquere monachus velit, ipsum quoque novella cum filiis annuendum esse decernit; ut si tres sint, exempli causa, filii, illis ejus quoque, qui monachus est, persona adjungi debeat, ac si centum numismatum hæreditas fuerit, non tertiam ex centum illis, sed quartam solummodo partem filii singuli capient, ut tantundem, quod monasterio postea cedat, pari quoque relinquatur. At si facultatibus nondum in liberos divisus, qui detonsus fuerat, in monasterio decesserit; tunc filii quidem constitutam legibus partem accipient, reliqua vero monasterio adjungentur. Quod si quempiam, ait canon, ubi detonsus fuerit, alicujus rei possessionem sibi privatim retinuisse compertum sit, eam monasterii præfectus, aut loci episcopus, multis inspectantibus vendet; ex quo, quanti vendita ea res sit, omnes intelligant, nec ullam incommodæ suspicionis beat; pretiumque in egenos pariat : illum vero

ἐνδυνάμωσ καὶ χωρὶς ἐκχωρήσεως οἰκειώζεται αὐτῇ τὴν ἀγωγὴν. Ἐτι εἰπὸν τινες ὡς ταῦτα πάντα ἔχουσι τὸ ἐνεργὸν εἰς τοὺς κοινοβιῶτας μοναχοῦ, οὐ μὴν καὶ εἰς τοὺς κελλιῶτας· ἤκουσαν δὲ μὴ καλῶς λέγειν, ὅτι οὐδὲ ἔστι διαφορὰ μοναστηρίων καὶ μοναχῶν ἀπὸ νόμων ἢ κανόνων.

ZONAR. Οἱ τῆ μοναχικῆ ζωῆ συντασσομένοι, ὡς θνήσκοντες τῷ βίῳ λογίζονται. Ὅσπερ οὖν οἱ θινόντες οὐδὲν ἔχουσιν, οὕτω καὶ τοὺς μονάζοντα; ὁ κανὼν ἀπαιτεῖ μὴδὲν κεκτηθῆναι, καὶ ἐκ τῶν Πράξεων μαρτυρία παράγει, ἐν αἷς ὁ θεὸς Ἀδελφῶν Ἰσοτορεῖ ὅτι τῶν πιστευόντων οὐδεὶς ἔλεγεν ἰδίῳ τι ἔχειν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, ἀλλ' ἦν ἅπαντα κοινόν. Διὸ τοῖς ἀπονεύουσιν εἰς μοναχικὴν διαγωγὴν ἐνδιδωσιν ὁ κανὼν πρὸς τὸ μονάζειν διατίθεσθαι περὶ τῶν προσόντων αὐτοῖς, καὶ οἰκονομεῖν τὰ οἰκεῖα ὡς βούλονται· ἵνα μέντοι μὴ κεκυλιμένοι προσώποι; αὐτὰ καταλείψωσιν, ὡς αἰρετικοῖς ἢ νόθοις παισὶ πλέον τοῦ δωδεκάτου μέρους τῆς περιουσίας αὐτῶν, ὅταν καὶ γνησίους ἔχωσι παῖδας. Εἰ δὲ μονάζουσι πρὸς τὸ διαθῆσθαι, ἡ μονὴ τῶν ἐκείνου πάντων κυρία ἔσται, καὶ οὐκέτι αὐτῶ ἐκκεχώρηται οἰκονομεῖν περὶ τῶν οἰκειῶν. Ταῦτα δὲ οὕτω γίνονται, ὅταν μὴ ἀναγκασθῶσιν τὸ μονάζειν πρόσωπων ἔξη κληροδόμου, ἤτοι πατρός, ἢ γονεῖς, οἳ εἰ ἀνάγκης ἔχει τὸ νόμιμον καταλιμπάνειν μέρος. Ἡ γὰρ ἑκατοστὴ εἰκοστὴ τρίτη νεαρὰ κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν τέταρτον, τίτλον πρῶτον, φησὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι, εἰ παῖδας ἔχει ὁ πρὸς τὸ οἰκονομεῖν τὰ κατ' αὐτὸν εἰσελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐξέστω αὐτῶ μετὰ τὸ καρῆναι τὴν οἰκειῶν οὐσίαν εἰς τοὺς παῖδας αὐτοῦ διελεῖν, καὶ ἑκάστῳ προσκληρῶσαι τὸ νόμιμον μέρος ἀκαινοτόμητον· τὸ δὲ περιτεῦον μετὰ τὴν εἰς τοὺς παῖδας διανομὴν προσχυροῦσθαι τῇ μοναστηρίῳ. Εἰ δὲ βούλοιο ὁ μονάζων πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν καταλιπεῖν τοῖς παισὶ, κελεύει ἡ νεαρὰ συναριθμεῖσθαι κἀκείνων τοῖς ἑαυτοῦ παισίν· ὥστε εἰ τρεῖς τυχὸν εἴησαν οἱ παῖδες, συναριθμεῖσθαι αὐτοῖς καὶ τὸ μονάζειν πρόσωπον, καὶ εἰ ἑκατὸν νομισμάτων ἦν ἡ περιουσία, μὴ ἀνά τρίτον τῶν ἑκατῶν τοὺς παῖδας λαβεῖν, ἀλλὰ τετάρτην ἑκάστον μερίδα, ὥστε καὶ τῷ πατρὶ αὐτῶν ἰση ἀπονεμηθῆναι μοῖραν, καὶ ταύτην λαβεῖν τὴν μονήν. Εἰ δὲ ὁ ἀποκαρεῖς τελευτήσει ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρὸς τὸ διανεμασθαι τοῖς παισὶ τὴν περιουσίαν, τότε οἱ μὲν παῖδες τὸ νόμιμον λήψονται μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἔσται τῆς μονῆς. Εἰ δὲ τίς εὐρθεῖη, φησὶν ὁ κανὼν, κτήσιν ἔχων τινὰ μετὰ τὸ καρῆναι, τὴν μὲν κτήσιν ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ἢ ὁ τῆς χώρας ἐπίσκοπος λαβὼν, καὶ πωλήσας πρῶτος πολλῶν, ὥστε δῆλον εἶναι πύσου ἐπράθη· ἵνα μὴ ὑπερίαν καθ' ἑαυτοῦ ὀψ' ὁ ἡγούμενος; ἢ ὁ ἐπίσκοπος, διανεμάτω πτωχοῖς· τὴν δὲ τὴν κτήσιν παρακρατήσαντα καὶ οἶον ὑποσυλήσαντα, ἐπιτιμῶ τῷ προσήγοντι σωφρονισάτω. Τὰ αὐτὰ δὲ, φησὶ, καὶ περὶ μονάζουσων κρατεῖτω, ὅσα περὶ μοναχῶν κεκανόνισται.

ansam cuiquam præfectus aut episcopus præ- possessionis retentæ, ac furto quodammodo usus-

patæ, remm, apta castigatione ad sanitatem reduci placet. Eadem porro inquit, a monialibus quoque, quæcunq; de monachis hoc canone sunt decreta, serventur.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐξὴν δὲ τοῖς μονάσαι βουλομένοις δια-
 « θέσθαι πρότερον, εἰ μὴ διάθωιντο, τῶν αὐτοῖς
 « προσόντων κυριεύσει· τὴ μοναστήριον. Εἰ δέ τι
 « ἰδιοποιήσαιο, καὶ μὴ ἀποκληρώσειε τὸ μονα-
 « στήριον, παρὰ τοῦ ἡγούμενου ἢ τοῦ ἐπισκόπου
 « φανερώς πιπρασκόμενον, πτωχοῖς διανεμηθή-
 « σεται· καὶ ὁ νοσφισάμενος ἐπιτιμηθήσεται.
 « Κρατήσῃ ταῦτα καὶ εἰς μοναζούσας. »

ΚΑΝΟΝ Ζ΄.

« Πολλὰς τῶν ἐπισκοπῶν ὀρώμεν καταπιπτούσας,
 « καὶ ἀφανισμῷ τελείῃ κινδυνεύουσας παραλίθου-
 « σθαι, ὅτι περὶ οἱ τούτων προσηκόντες τὴν περὶ
 « αὐτῶν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν εἰς νεουργίας
 « μοναστηρίων καταναλίσκουσι, καὶ τάχτας δια-
 « σπώντες, καὶ τὴν σφετερισμὸν τῶν εἰσόδων
 « ἐκμηχανώμενοι, τὴν ἐκείνων ἐπαύξῃσιν πραγ-
 « ματεύονται. Ὄρισεν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἀγία σύ-
 « νδος μηδὲν τῶν ἐπισκοπῶν ἐξείναι μοναστήριον
 « ἴδιον ἐπὶ καταλύσει τῆς οἰκείας ἐπισκοπῆς
 « νεουργεῖν. Εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο τολμῶν,
 « αὐτὸν μὲν τῷ προσήκοντι ἐπιτιμῆ καθυπο-
 « βάλλεσθαι, τὸ δὲ νεουργηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς
 « μηδὲ τὴν ἀρχὴν μοναστηρίου δίκαιον ἀπειλη-
 « φῆς, ὡς ἰδιωτικὸν τῷ ἐπισκοπεῖν προσκυροῦ-
 « σθαι. Οὐδὲν γὰρ τῶν παρανόμως καὶ ἀτάκτως
 « παρυσιαταμένων τὸ πρῆξιμα τῶν κανονικῶν
 « συνισταμένων ἀποφέρεσθαι δύναται. »

ΒΑΛΣ. Ἐπισκοπῶν τινῶν, ὡς ἔοικε, νεουργούν-
 των μοναστήρια καὶ καταναλίσκοντων τὰς εἰσόδους
 τῶν ἐπισκοπῶν, ἄσπερ ὤφελον μετὰ τὴν ἀναγκαίαν
 τούτων δαπάνην εἰς περιποίησιν τῶν τῆς ἐπισκοπῆς
 ταμιεύειν κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, κἀντεῦθεν
 τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν καταπιπτουσῶν, καὶ εἰς τὸ
 μηδὲν σχεδὸν περισταμένῶν ὥρισαν οἱ Πατέρες
 μὴ νεουργεῖν ἐπίσκοπον μοναστήριον ἴδιον διὰ τὸ
 ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς τοῦτο καινίζεσθαι. Εἰ
 δὲ παρὰ ταῦτά τις ἐπίσκοπος ποιήσῃ, αὐτὸς μὲν
 ἐπιτιμῆ καθυποβληθήσεται· τὸ δὲ καινουργηθὲν
 μοναστήριον ὑπὸ τὴν κυριότητα ἐσεῖται τῆς ἐπι-
 σκοπῆς. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἐν τούτοις. Καλῶς δὲ εἶπε
 μὴ ἔχειν ἐκ' ἀδείας τὸν ἐπίσκοπον ἐκ νέου καινίζειν
 μοναστήριον ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς.
 Εἰ γὰρ τὸ προὐν μοναστήριον ἀνακαινίζει τις, φθά-
 σαν καταπτωθῆναι, καὶ μηδὲ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς
 αὐτοῦ λυμάνεται, οὐ κωλυθήσεται ποιῆσαι τὰ βου-
 λητέα αὐτῷ ὡσπερ οὐ κωλυθήσεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
 καὶ μοναστήριον ἐκ καινῆς ἀνεγείρειν, εἴπερ τὰ τῆς
 ἐπισκοπῆς οὐ λυμάνεται, ἀλλ' ὀκλοῦσιν τὴν δαπάνην
 ποιεῖ. Τὸ γὰρ ἀδιαστίκτως οὕτω, καὶ ὅτι μὴ βλά-
 πτεται ἡ ἐπισκοπὴ, κωλύσεται τὸν ἐπίσκοπον και-
 νουργεῖν μοναστήριον εἰς δοξολογίαν Θεοῦ καὶ σω-
 τηρίαν ψυχῶν οὐκ ἔστιν εὐκάρηδεκτον, οὐδὲ τῆς
 τῶν Πατέρων διακρίσεως ἐπάξιον. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ
 τῆς παρουσίας συνόδου πρῶτος, ὁ μακαριώτατος
 Φώτιος, τὴν τοῦ Μανουὴλ μονὴν ἐκ κρητιδίων αὐτῶν
 σχεδὸν εἰς ὁ νῦν ὄραται κάλλος καὶ μέγεθος κατέ-
 στησε. Καὶ ὁ ἀγιώτατος ἐκείνος πατριάρχης κυρὸς

A ARIST. « Monasticam vitam amplexuris testamen-
 « tum prius condere licet : si autem testamentum
 « non fecerint, bona eorum possidebit monaste-
 « rium. Sin quidquam sibi quis reservaverit, et
 « monasterium illud non sortitum fuerit, a præ-
 « secto vel episcopo palam venditum, pauperibus
 « distribuetur : et qui surripuit, castigabitur.
 « Eadem et in monialibus valebunt. »

CANON VII.

« Multos episcopatus ruere, et perpetuo exitio
 « tradi videmus, quod qui eis præsumt, omnem
 « de eis curam et sollicitudinem in recentes
 « monasteriorum exstructiones conferunt, et
 « eos divellentes ac distrahentes, et ut ad se
 « pertineant reditus, molientes, ut ipsa au-
 « geantur, laborant. Hoc ergo statuit sancta
 « synodus, nulli licere episcopo privatam mo-
 « nasterium ad proprii episcopatus perniciem de
 « novo extruere. Si quis autem hoc audere
 « deprehensus fuerit, ipsum quidem convenienti
 « pœnæ subjici : quod ab ipso autem recens
 « exstructum est, ut quod nec est ab initio jus
 « monasterii sortitum, ut privatam episcopatus
 « adscribi. Nihil enim eorum, quæ præter leges
 « et ordinate consistunt, iis quæ canonicè
 « constituta sunt, præjudicium afferre po-
 « test. »

BALS. Cum episcopi quidam, ut est verisimile,
 monasteria de novo extruerent, et episcopatum
 reditus consumerent, quos debeant, post necessa-
 rias impensas ad ea comparanda quæ ad episco-
 patum pertinent recondere, 345 ut vult canor
 apostolicus; et cum ecclesie ea de causa ruerent,
 et ad nihilum fere redigerentur : statuerunt Patres,
 et ad nihilum fere redigerentur : statuerunt Patres,
 ne episcopus privatum monasterium de novo
 extrueret, quod hoc ad episcopatus perniciem
 innovaretur. Si quis autem episcopus præter hæc
 fecerit, ipse quidem pœnæ subjicietur : de novo
 autem factum monasterium erit sub dominio
 episcopatus. Et in his quidem consistit canon.
 Recte autem dixit, non licere episcopo monaste-
 rium de novo extruere, ad sui episcopatus exi-
 gium. Si quis enim quod ante erat monasterium
 et prius corruerat, renovet, nec suo episcopatu
 detrimentum afferat, non prohibebitur facere quæ
 velit : quemadmodum nec prohibebitur, ut mihi
 quidem videtur, monasterium de novo excitare,
 non afferat incommodum episcopatu, sed eum ex
 se sumptum faciat. Sic enim indistincte, et quando
 non læditur episcopatus, proliberi episcopum,
 quominus ad Dei honorem et animarum salutem
 de novo monasterium extruat, non est admitten-
 dum, nec Patrum iudicio ac prudentia dignum.
 Nam et ipse præsentis synodi primus, beatissimus
 Photius, Emanuelis monasterium ab ipsis fere
 fundamentis ad eam, quæ nunc videtur, pulchri-
 tudinem et magnitudinem deduxit. Et sanctissimus

ille patriarcha dominus Alexius monasterium, quod domini Alexii dictum est, postea excitavit. Et sanctissimus patriarcha dominus Theophylactus Rufinianorum celebre monasterium, et alii etiam patriarchæ et metropolitani ac episcopi diversa monasteria de novo condidere, tam intra quam extra hanc regnam urbium: et nullam eorum, quemadmodum canone continetur, ad jura episcopalia rediit; idque omnino, eo quod non facta est ab antistitibus monasteriorum excitatio ad episcopatum suorum perniciem. Perinde autem ac si dixisset quispiam, Cur monasterium ab episcopo excitatum sub ejus jure non servatur, vel etiam liberum relinquatur, sed sub episcopale dominium redigitur? dixerunt Patres, quod quoniam ab initio et ab ipsis fundamentis sanctum hoc monasterium contra canones constitutum est, existimandum est perinde ac si nec ab episcopo ædificatum fuisset: et quoniam, quæ Deo ab aliquo offeruntur, non sunt ejus qui constituit dominii, sed Dei, et ex episcopatus redditibus exstructum est, debet et hoc ut proprium episcopati tribui. Rogaverit autem quispiam, Ad quemnam episcopum debet redire monasterium, an ad antistitem qui exstructori successit, an ad ejus regionis episcopum? *Solutio.* Quæ ad monasterii excitationem insumpta sunt, ut ex canone apparet, erant ex redditibus episcopatus; et ideo hoc debet ad hunc episcopatum reverti, idque merito, quoniam ex ejus redditibus exstructum est. Atque si in ipsius quidem diocesi exstructum est, nulla est dubitatio: sin autem et in alia diocesi, sic quoque monasterium ad episcopatum redibit. Qui autem est regionis episcopus, habebit in eo jura sola episcopalia. Et canonis quidem in his consistit interpretatio. Tene autem memoria, quod sanctus Chrysostomus in sua secundum Matthæum evangelii interpretatione dicit: Quod si quis interrogaverit, utrum sit melius offerredonum ecclesiæ, an mendicis largiri, dic præferendos esse mendicos. Quoniam, inquit, quæ sunt ecclesiarum, et tempus corrumpit, et tyranni auferunt: quæ autem data sunt mendicis, ne diabolus quidem auferre potest. Si quis autem ecclesiæ dare proposuerit, non debet ab eo dinoveri, eo quod prælati sint mendici. Et quod ecclesiarum renovatio mendicis præferenda est: non itidem autem prima ædificatio.

ZONAR. Monasteria ab episcopis canon ædificari vetat; ne, quæ ad episcopatus ipsorum pertinent, ipsi sibi tanquam propria vindicent, ac in monasteriorum ædificationes insumant, proindeque episcopatus, de 346 sola monasteriorum amplificatione solliciti, distrahant: quo quidem distrahendi verbo, collapsionem reique totius interitum indicat. Quod namque in partes distrahitur, sive animatum sit, sive inanimatum, corrumpi omnino necesse est. Monasterium itaque aliquod proprium excitandi, quod ea nempe monasterii constitutio

Ἀλέξιος μετὰ ταῦτα τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου ἀνέγειρεν. Καὶ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης κυρὸς Θεοφύλακτος τὴν παραβόλιτον μονὴν τῶν Ῥουφινιανῶν· καὶ ἄλλοι δὲ πατριάρχαι, μητροπολίται τε καὶ ἐπίσκοποι διάφορα μοναστήρια ἐκαινούργησαν ἐν ταῖς βσιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ ἐξωθεν, καὶ οὐδὲν ἐκ τούτων κατὰ τὴν τοῦ κανόνος περιλήψιν εἰς τὰ δίκαια τῶν ἐπισκοπῶν περιήλθε πάντως, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τὴν τούτων ἀνεγερσιν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ καταλύσει τῶν οἰκείων ἐπισκοπῶν. Ὡς περ δὲ τις εἰπόντος, Ἴνα τί ἡ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἀνεγερθεῖσα μονὴ οὐ συντηρεῖται ὑπὸ τὰ δίκαια τούτου, ἢ κἄν ἐλευθέρα, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν μεταβιβάζει κυριότητα; εἶπον οἱ Πατέρες ὡς, ἐπεὶ ἀρχήθεν καὶ ἐκ κρηπίδων αὐτῶν ὑπεναντίως τοῖς κανόσι συνέστη τὸ τοιοῦτον εὐαγῆς φρονιστήριον, ὀφείλει λογίζεσθαι ὡς περ εἰ μὴδὲ ἐκτίσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ ἐπεὶ τὰ παρά τινων προσαγόμενα τῷ Θεῷ οὐκ εἰσὶ τῆς τοῦ κτίζοντος κυριότητος, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν εἰσόδων δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκτίσθη, ὀφείλει καὶ τὸ τοιοῦτον ὡς ἰδιόκτητον τῆς ἐπισκοπῆς προσκυροῦσθαι. Ἐρωτήσει δὲ τις, εἰς ποῖον ἐπίσκοπον ὀφείλει τὸ μοναστήριον περιέρχεσθαι, εἰς τὸν διαδεξάμενον τὸν κτίσαντα τοῦτο ἀρχιερέα, ἢ εἰς τὸν ἐγγώριον ἐπίσκοπον; Ἀύσις. Τὰ δαπανηθέντα εἰς ἀνεγερσιν τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἀπὸ τοῦ κανόνος ἀναφαίνεται, ἀπὸ τῶν εἰσόδων ἦσαν τῆς ἐπισκοπῆς· διὸ καὶ ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην περιέρχεσθαι, ὡς δικαιουμένην ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ κτισθῆναι ἀπὸ τῶν εἰσόδων ταύτης. Καὶ εἰ μὲν ἐκτίσθη εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτῆς, λόγος οὐδεὶς· εἰ δὲ καὶ εἰς ἑτέραν ἐνορίαν, καὶ οὕτω μοναστήριον περιελεύεται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν. Ὁ δὲ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος ἔξει ἐπ' αὐτῷ μόνα τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. Καὶ ἡ μὲν ἐρμηνεία τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Ἔχει δὲ ἐπὶ μνήμης ὅτι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἀγίου Εὐαγγελίου ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ λέγει, ὡς Ἐάν τις ἐρωτήσει σε ποῖον ἐστὶ κρεῖττον, προσενηγεῖν ἐκκλησίᾳ δῶρον, ἢ χαρίσασθαι πτωχοῖς, εἰπὲ προτιμῆσασθαι τοὺς πτωχοῦς. Ὅτι, φησὶ, τὰ μὲν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ χρόνος φθείρει, καὶ τύραννοι ἀφαιροῦνται· τὰ δὲ δοθέντα πτωχοῖς οὐδὲ ὁ διάβολος δύναται ἀφελῆσθαι. Ἐάν δὲ πρόβηται τις δωρησάσθαι ἐκκλησίᾳ, οὐκ ὀφείλει περινόπεσθαι χάριν τοῦ προτιμῆθαι τοὺς πτωχοῦς. Καὶ ὅτι ἡ ἀνακαίνισις τῶν ἐκκλησιῶν προτιμότερα ἐστὶ τῶν πτωχῶν· οὐ μὴν ἢ πρώτη νεουργία.

ZONAR. Τὸ παρ' ἐπισκόπων κτίζεσθαι μοναστήρια κωλύει ὁ κανὼν· ἵνα μὴ τὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν σφετερίζωνται, καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῶν μονῶν δαπανῶσιν αὐτὰ, καὶ τὰς ἐπισκοπὰς διασπῶντες τὴν τῶν μονῶν ἐπαύξειν πραγματεύωνται διὰ τοῦ διασπῶντες, τὴν τῶν ἐπισκοπῶν παραδηλώσεως πτώσειν καὶ τὸν ἀφανισμόν. Τὸ γὰρ διασπῶμενον, κἄν ζῶον εἴη, κἄν ἀψυχόν τε, εἰς φθορὰν συναλείνεται καὶ ἀπαγορεύει καθόλου μὴ τινὲ τῶν ἐπισκόπων ἐξείναι μοναστήριον ἴδιον νεουργεῖν, ὡς ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς τῆς συστάσεως τῆς μονῆς.

έσομένης. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσει, φησὶν, αὐτὸς μὲν Ἀ ἐπιτιμηθήσεται παρὰ τοῦ χειροτονοῦντος αὐτὸν· τὸ δὲ νεορρηθὲν παρ' αὐτοῦ τῇ ἐπισκοπῇ προσκυρωθήσεται, καὶ ἔσται αὐτῇ ἰδιώκτητον, ὡσπερ εἰ μὴδὲ μοναστήριον ἐγένετο. Τὰ γὰρ παρανόμως γινόμενα οὐκ ἔσσονται εἰς βλάβην καὶ ἀνατροπὴν τῶν πραττομένων κανονικῶς· ἡμετερον enim, quæ ex canonum sanctionibus constituta sunt, per ea quæ legibus adversantur, labefactari atque everti fas est.

ΑΡΙΣΤ. « Μὴδὲν τῶν ἐπισκόπων ἐξέστω μοναστήριον ἴδιον ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς καὶ νεορρηθῆν. Ὅ δὲ τοῦτο τολμῶν ἐπιτιμᾶσθω καὶ τὸ νεορρηθὲν, ὡς ἰδιωτικόν, τῇ ἐπισκοπῇ προσκυρούσθω. »

ΚΑΝΩΝ Η'.

« Ὁ θεὸς καὶ ἱερεῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼν Β ἐ τοὺς ἐκτέμνοντας· ἑαυτοὺς αὐτοφονεῦντες χρίνει· καὶ ἱερεῖς μὲν ὄντας, καθαιρεῖ· μὴ ὄντας δὲ, τῆς ἐπὶ τὴν ἱερωσύνην προκοπῆς ἀπέργει· δῆλον ἐντεῦθεν καθιστῶν ὡς, εἴπερ ὁ ἑαυτὸν ἐκτέμνων αὐτοφονεῦτης ἐστίν, ὁ ἕτερον ἐκτέμνων πάντως φονεῦτης ἐστίν. Θεὸς δ' ἂν τις τὸν τοιοῦτον δικαίως καὶ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ τῆς ὑδριστῆν. Διόπερ ὤρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ὡς, εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος εὐνουχίζων τινὰ ἐλεγχεῖν, ἢ αὐτοχειρεῖν, ἢ ἐξ ἐπιτάγματος, τοῦτον καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζεσθαι· πλὴν εἰ μὴ πῶ νόσημὰ τι περιπεσόν πρὸς ἐκτροπὴν τοῦ πεπονητότος βιάζοιτο. Ὡσπερ γὰρ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πρῶτος κανὼν τοὺς ἐν νόσῳ χειρορρηθῆντας οὐ κολάζει διὰ τὸ νόσημα· οὕτω καὶ ἡμεῖς οὐτε τοὺς ἱερεῖς ἐπίστασσαντας εὐνουχίζεσθαι τοὺς νοσοῦντας κατακρίνομεν, οὐτε μὴν τοὺς λαϊκοὺς αὐτοχειρεῖν πρὸς τὴν ἐκτροπὴν χρωμένους αἰτιώμεθα. Τοῦτο γὰρ λατρεῖαν τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐπιβουλήν τοῦ πλάσματος, ἢ τῆς πλάσεως ὑβρίν λογιζόμεθα. »

ΒΑΣΣ. Ἀποστολικὸν κανὼνα φασὶν οἱ Πατέρες τὸν κα', κβ', κγ' καὶ κδ'. Οὗτοι γὰρ διορίζονται πῶς ὀφείλουσι κολάζεσθαι οἱ τοὺς διδύμους ἑαυτῶν ἐκτέμνοντες· Ὁ δὲ παρῶν κανὼν θεσπίζει πῶς τιμωρεῖσθαι μέλλουσιν οἱ ἕτεροι· εὐνουχίζοντες αὐτοχειρῶς, καὶ οἱ τούτο ἐπιτρέποντες. Φησὶ γοῦν ὡς, ἐπεὶ ὁ ἐκτεμνὼν ἑαυτὸν αὐτοφονεῦτης ἐστίν, πάντως ὁ ἕτερον ἐκτεμνὼν, ἢ ἐπιτρέψας ἐκτεμηθῆναι, φονεὺς ἐστίν. Ἀποκαλεῖ δὲ αὐτοὺς καὶ ὑβριστὰς τοῦ Θεοῦ. Οὗς γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τῆς παιδοποιίας ἀθανάτους σχεδὸν ἀπειργάσαστο, καὶ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐδημιούργησεν, εἰπὼν πρὸς τοῦτους, *Ἀύξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν οἰκουμένην*, αὐτοὶ ὑπεναντίως τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ ἕτερόν τι τούτους εἶναι πεποιθήσασιν διὰ τῆς τῶν διδύμων ἀφαιρέσεως· ὡς τῶν ἐκτεμηθέντων μῆτε ἀνδρῶν ὄντων διὰ τὸ μὴ παιδογονεῖν, μῆτε γυναικῶν διὰ τὸ μὴ τέκεσθαι. Ὀρίσαν οὖν οἱ Πατέρες τοὺς τολ-

episcopatu eversionem allatura sit, nulli prorsus episcopo facultatem esse decernit. Quod si quis tamen, inquit, id episcopus audeat, ipsum quidem ab eo, a quo episcopus creatus est, puniri: novum autem ab ipso conditum monasterium episcopatu adjudicari, atque inter eius possessiones ac si ne monasterium quidem fuisset, censeri, placet. Neque enim, quæ ex canonum sanctionibus constituta sunt, per ea quæ legibus adversantur, labefactari atque everti fas est.

ARIST. « Nulli episcopo liceat monasterium pro-
prium, in sui episcopatus exitium, de novo
extruere. Qui autem hoc audeat castigetur: et
quod de novo extruitur, ut privatum episco-
patui adscribatur.

CANON VIII.

Divinus et sacer sanctorum apostolorum canon eos, qui seipsos castrant, esse sui homicidas judicat; et si sint quidem sacerdotes, deponit; si non sint autem, ne ad sacerdotium promoveantur, prohibet: ex eo aperte statuens, quod si is, qui seipsum exsecat, sui est homicida, qui alium exsecat, est omnino homicida. Merito autem statuerit quispiam talem ipsum quoque in opificium contumeliosum videri. Quamobrem decrevit sancta synodus, ut si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, castrare aliquem convictus fuerit, vel manu propria, vel suo jussu, is depositioni subjiciatur: si sit autem laicus, segregetur; præterquam si morbus aliquis incidens ad exsecandum ægro- tantem coegerit. Quemadmodum enim primus Nicænae synodi canon eos qui morbo exsecti sunt, non punit, propter morbum: sic et nos, nec sacerdotes, qui ægrotos castrari mandant, condemnamus, nec laicos, qui propriis manibus ad castrationem utantur, reprehendimus. Hoc enim corporis esse medelam, non autem creaturæ insidias fieri, vel opificium injuria affici existimamus.

BALS. Per canonem apostolicum intelligunt Patres canonem vicesimum primum, secundum, tertium et quartum; illi enim definiunt, quomodo puniri debeant, qui sibi testiculos amputant. Præsens autem canon decernit, quomodo puniri debeant, qui alios suis manibus castrant, et qui hoc fieri mandant. Dicunt ergo, quod quoniam qui seipsum exsecat, sui est homicida, omnino is qui alterum castrat, vel castrari mandat, est homicida. Vocat autem ipsos etiam in Deum contumeliosos. Quos enim Deus per liberorum procreationem immortales quodammodo effecit, et in marem ac feminam condidit, dicens eis, *Crescite et multiplicamini et replete terram*⁷⁸, ipsi, adversus Dei præceptum, eos aliquid aliud esse fecerunt, per testiculorum ablationem: utpote cum castrati, nec sint viri, quod non generent, nec mulieres, quod non pariant. Statuerunt ergo Patres eos qui

⁷⁸ Gen. 1, 22.

aliquem castrare ausi fuerint, vel manu sua vel jussu, si sint quidem sacerdotes, deponi; sin vero laici, segregari: nisi forte in eos, qui ægrotant, tale quid fecerint; eos enim nulli esse culpræ: si minus jussaerunt, quia Dei officii medela est, non autem contumelia, id quod sic fit propter morbum. Lege quæ in dictis apostolicis canonibus scripta sunt, et primum canonem primæ synodi, et quæ in eo sunt, et 142 novellam Justiniani sitam extra cap. 14 primi tituli presentis operis. Nota et novum quidpiam, quod ex eo apparet quod in canone comprehenditur. 347 Superius enim sacerdotes, qui vel suis manibus vel jussu castrant, deponendos esse Patres statuunt: inferius autem de iis, qui propter morbum mutilantur, loquentes, laicos quidem, qui suis manibus castrant, vel mutilationem seu castrationem mandant, non inculpant; sacerdotes vero, qui mandant tantum, non condemnant, sed non itidem et eos, qui suis manibus castrationem fecerint. Nota autem hoc, quod tibi multum debet conferre, ne impune abeant sacerdotes, qui se absque Ecclesiæ permissu propter morbum castrandos tradunt. Si enim punitur sacerdos, qui sua manu alterum propter morbum exsecat, multo magis punitur sacerdos, qui se propter morbum mutilat.

ZONAR. Castrare quempiam civilium quoque legum decreto interdictum est. Qui sibi igitur genitalia præscindit, quemadmodum primo canone œcumenicæ primæ synodi explicuimus, si quidem sacerdos sit, deponitur: si minus, ut homicida sui a susceptione ordinum amovetur. Quod si ut nullipains interfectior ille damnetur, qui alterum exsecuerit, homicida procul dubio existimabitur. Est vero præterea in ipsam quoque Dei artificio elaboratum opus injurius. Quem enim Deus in sortem naturæ virilis eduxit, hunc ad diversam monstrique omnino similem naturam ipse tradidit. Nec enim virilis naturæ consors exsecutus ille putari debet, siquidem liberos ex muliebri commercio procreare nullatenus potest: neque vicissim muliebri, quoniam non pariat. Idcirco si quis alterum exsecuisse, sive ipse per se, sive alterius opera, convictus fuerit, sacerdotem deponi, laicum vero canon segregari jubet. Si quis tamen in morbum, ex quo virilia abscondi necesse sit, incidat; ea vero tunc temporis amputari canon haud vetat, neque ullam, aut in eos, qui manum operi nit. Sola enim hic morbi curatio quaeritur, non aut officii contumelia, aut ullum officio damnum, inferitur.

ARIST. « Si quis episcopus vel presbyter vel diaconus quemlibet castraverit, sive propria manu, sive jussu, deponatur: sin vero laicus sit, segregetur: nisi morbo forsitan ad exsectionem cogatur. Hoc enim medela est, non insidiæ. »

Α μήσοντας εὐνουχίαισι οἰονόητινα ἢ αὐτοχειρίως ἢ διὰ προτροπῆς, ἱερωμένους: μὲν ὄντας, καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι· εἰ μήπω εἰς νοσοῦντάς τινας τοιοῦτόν τι διαπράξωται· τούτους γὰρ ἀνευθύνους εἶναι παρεκελεύσαντο ὅτι ἰατρεία τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, οὐχ ὕβρις ἐστὶ, τὸ διὰ νόσον οὕτω γινόμενον. Ἀνάγνωσι τὰ ἐν τοῖς βηθισίαι ἀποστολικοῖς κανόσι γραφέντα, καὶ τὴν α' κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ρμβ' Ἰουστινιάνειον νεαρῶν, καταστρωθεῖσαν ἐξῆθεν τοῦ 18 κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Σημειώσαι δὲ τι καινὸν ἀπὸ τῆς τοῦ κανόνος περιλήψεως ἀναφανόμενον. Ἄνωθεν μὲν γὰρ τοὺς ἱερωμένους εὐνουχίζοντας ἢ αὐτοχειρίως; ἢ ἐξ ἐπιτροπῆς καθαιρεῖσθαι διορίζονται οἱ Πατέρες· κάτω δὲ περὶ τῶν διὰ νόσον ἀκρωτηριαζομένων τὸν λόγον ποιούμενοι, τοὺς μὲν λαϊκοὺς αὐτοχειρίως εὐνουχίζοντας ἢ τὸν ἀκρωτηριασμὸν ἐπιτρέποντας οὐκ αἰτῶνται· τοὺς δὲ ἱερωμένους, ἐπιτάττοντας καὶ μόνον, οὐ κατακρίνουσι· μὴ μέντοι γὰρ καὶ αὐτοχειροῦς τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ γενομένου. Σημειώσαι οὖν τοῦτο, ὀφείλον συμβαλεῖσθαι σοι πολλὰ, εἰ; τὸ μὴ εἶναι ἀτιμωρήτους τοὺς ἱερωμένους διὰ νόσον προοιδίνοντας εἰς ἐκτομήν ἑαυτοῦς διχα ἐπιτροπῆς ἐκκλησιαστικῆς. Εἰ γὰρ τιμωρεῖται ὁ ἱερωμένος ὁ ἕτερον αὐτοχειρίως διὰ νόσον ἐκτέμνων, πολλῶ πλέον τιμωρηθήσεται ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζων ἱερωμένος διὰ νόσον.

ZONAR. Τὸ εὐνουχίζειν καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις ἀπηγόρευται. Ὁ μὲν οὖν ἑαυτὸν ἐκτέμνων, καθὼς ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῆς οἰκουμένης πρώτης συνόδου εἴπομεν, ἱερωμένος ὢν, καθαιρεῖται, μέλλων δ' ἱερωθῆναι κωλύεται ὡς αὐτοφονευτής. Εἰ δὲ ἐκεῖνος αὐτοφονευτής κρίνοιτο, ὁ ἄλλον εὐνουχίζων πάντως ἀν λογιζοίτο φονευτής. Εἴη δ' ἂν καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ὕβρις εἴη. Ὅν γὰρ ἐκεῖνος εἰς ἀνδρῶν φύσιν προήνεγκε, τοῦτον οὕτως εἰς φύσιν ἄλλην μεταμείβει ἀλλόκοτον. Οὕτως γὰρ ἀνδρῶς ἐστὶ φύσεως ὁ ἐκτετμημένος, ἐπεὶ συνουσιάζων οὐ δύναται τέκνον ἐγείρει· οὐτ' αὖθις γυναίκα ἐστὶν, ἐπεὶ μὴ τίεται. Διὰ τοῦτο, φησὶν ὁ κανὼν, εἰ τις ἱερωμένος εὐνουχίζων τινὰ ἐλεγχθεῖη, εἴτε δι' ἑαυτοῦ εἴτε δι' ἑτέρου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω. Εἰ δὲ τις περιπέση νοσήματι, ἐξ οὗ βιάζοιτο ἐκτεμηθῆναι, τότε ἐφήσιν αὐτὸν εὐνουχίζεσθαι, καὶ οὕτε τοὺς χειρουργοῦντας οὕτε τοὺς ἐπιτάττοντας κολάζει. Οὐ γὰρ ὕβρις τοῦ πλάσματος τοῦτο ἐστίν, οὕτε μὴν ἐπιβουλή τις τοῦ πλάσματος, ἀλλὰ νόσου θραπεία.

admoverint, aut qui fieri jusserint, pœnam decer-

ARIST. « Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος εὐνουχίσειε τινὰ ἢ αὐτοχειρίᾳ ἢ ἐπιτάγματι· καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, εἴη, ἀφορίζεσθω· πλὴν εἰ μὴ νοσήματι πρὸς τὴν ἐκτομήν ἐκβιάζοιτο· ἰατρεία γὰρ τοῦτο, οὐκ ἐπιβουλή. »

ΚΑΝΩΝ Θ'.

A

CANON IX.

• Τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ θείου κανόνος τοὺς ἱερεῖς,
 • τύπτειν ἐπιχειροῦντας πιστοὺς ἁμαρτήσαντας,
 • ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καθαιρέσει καθυποβάλ-
 • λοντος, οἱ τὸν οἰκεῖον ἀποθεραπεύειν μηχανώ-
 • μενοι θυμὸν, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις
 • παραχαράσσοντες, τοὺς αὐτοχειρῖα τύπτοντας
 • ἐξειλήφασιν, μήτε τοῦ κανόνος μηδὲν τοιοῦτον
 • ὑποσημαίνοντος, μήτε τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦτο
 • νοεῖν ἐπιτρέποντος. Μάταιον γὰρ ὡς ἀληθῶς
 • καὶ λίαν ἐπισφαλὲς τὸν αὐτοχειρῖα μὲν ἐν τῷ
 • τύπτειν τρις ἢ τετράκις πλήξιντα καθαιρεῖ-
 • σθα: ἁδείας δὲ διδομένης, τύπτειν ἐξ ἐπιτάγ-
 • ματος τὸν ἀπηνῶς καὶ μέχρι θανάτου τὴν τι-
 • μωρίαν ἐπαύξοντα παρορᾶσθαι ἀτιμώρητον.
 • Διόπερ τοῦ κανόνος τὸ τύπτειν ἀπλῶς κολάζον-
 • τος, καὶ ἡμεῖς οὕτω συμφηριζόμεθα. Χρῆ γὰρ
 • τὸν τοῦ Θεοῦ ἱερέα διδασκαλίᾳ καὶ νοουθεσίᾳ,
 • εἶθ' ὅτε δὲ καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις,
 • ἐτὼν ἀτακτοῦντα παιδαγωγεῖν, ἀλλὰ μὴ ταῖς
 • μάστιξι καὶ ταῖς πληγαῖς εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων
 • σώματα ἐπιπηδᾶν. Εἰ δὲ τινες εἰεν παντελῶς
 • ἀνοποτακτοῦντες, καὶ τῷ σωφρονισμῷ τῶν
 • ἐπιτιμίων μὴ ὑπέικοντες, τούτους διὰ τῆς πρὸς
 • τοὺς κατὰ τὸν τύπον ἄρχοντας ἐγκλήσεως οὐ
 • δεῖς κωλύει σωφρονίζεσθαι· καὶ γὰρ ὁ τῆς ἐν
 • Ἀντιοχείᾳ συνόδου πέμπτος κανὼν τοὺς θορυ-
 • βοῦντας καὶ στάσεις τῇ Ἐκκλησίᾳ παρεϊσά-
 • γοντας διὰ τῆς ἐξῴθεν χειρὸς ἐκανόνισεν ἐπι-
 • στρέφειν.

B

ΒΑΛΣ. Ὁ μὲν κς' ἀποστολικὸς κανὼν καθαιρεῖ-
 σθαι διορίζεται τοὺς ἱερωμένους τύπτοντας οἰονδη-
 τινὰ πιστὸν ἢ ἀπιστὸν ἀδικήσαντα ἢ ἁμαρτήσαντα·
 ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησὶν ὡς τινες ἱερωμένοι, τὴν
 ἀπὸ τοῦ κανόνος ἐπαγομένην ἐκ τούτου καθαιρέσειν
 πρὸς οὐ μόνον, αὐτοχειρῶς μὲν οὐ πλήττουσι, τὸν δὲ
 οἰκεῖον θυμὸν θεραπεύοντες, δι' ἑτέρων τύπτουσι·
 ὡς τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος μὴ βῆτως τάχα κωλύ-
 σαντος καὶ τοῦτο. Κάντε ὕθεν περιγράφουσι τὴν
 ἀποστολικὴν παραγγελίαν. Ἔστι δὲ καὶ ἐπισφαλὲς,
 μᾶλλον μὲν οὐκ ἀποκτον, τὸ λέγειν περὶ τῶν
 ἀποστόλων ὡς τιμωροῦσι μὲν τὸν ἅπαρ ἢ δις τυχὸν
 οἰκειοχείρως πλήξαντα· τὸν δὲ ἐξ ἐπιτροπῆς θανα-
 σίμου καὶ πολλὰς πληγὰς τινὲς ἐπάγοντα μὴ κολά-
 ζεσθαι. Διὸ καὶ ὤρισαν οἱ Πατέρες ἀκολούθως τοῖς
 παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διορισθεῖσι μήτε αὐτο-
 χείρως τοὺς ἱερωμένους κολάζειν οἰονδητίνην μήτε
 δι' ἑτέρων χειρῶν, ἀλλὰ διὰ νοουθεσιῶν ἢ καὶ ἐπιτι-
 μίων παιδεύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας· τοὺς δὲ μὴ
 ἐπιστρέφοντας διὰ τούτων διὰ προσελεύσεως ἀρχον-
 τικῆς τιμωρεῖσθαι. Ὡς περὶ δὲ τινος εἰπόντος καὶ
 τοῦτο ἀπρὸς εἶναι καὶ ἀνοικεῖον τοῖς ἱερωμένοις,
 φησὶν ὁ κανὼν ὡς ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος ἐν ε' κα-
 νόνῳ τοὺς θορυβοῦντας τὴν Ἐκκλησίαν κληρικούς
 σωφρονίζεσθαι διὰ τῆς ἐξῴθεν χειρὸς ἦτοι τῆς πολι-
 τικῆς διορίσατο. Εἶποι δὲ τις, Καὶ πῶς, τοῦ κανόνος
 ταῦτα διορίζομένου, οἱ τῶν ἐλευθερίων σπουδασμά-
 των διδάσκαλοι, γραμματικοὶ δηλονότι καὶ τοιοῦτοι
 ἕτεροι, ἱερωμένοι ὄντες, ἀπροκριματίστως τύπτοντι

C

• Cum apostolicus ac divinus canon sacerdotes,
 • qui verberare aggrediuntur, vel fideles qui
 • peccarunt, vel infideles qui injuriam fecerunt,
 • depositioni subjiciat: ii qui suæ iræ mederi
 • moliantur, et apostolicas constitutiones de-
 • torquent, eos intellexerunt, qui sua manu
 • verberant, nec canone tale quid significante,
 • nec recta ratione hoc intelligere permittente.
 • Est enim revera ineptum et valde lubricum,
 • ut qui sua quidem manu ter vel quater in
 • verberando percusserit, deponatur: data au-
 • tem facultate is, qui jussu verberandi immu-
 • niter et usque ad mortem supplicium inflictu-
 • rus est, Impune id ferre permittatur. Quam-
 • obrem canone pro verberatione absolute
 • puniente, nos quoque simul cum eo ita de-
 • cernimus. Oportet enim Dei sacerdotem do-
 • ctrinis et admonitionibus, nonnunquam autem
 • et penis canonicis, eum, qui se immodeste
 • et insolenter gerit, instituere; sed non fla-
 • gellis et verberibus in hominum corpora in-
 • sultare. Si qui autem sunt morem omnino
 • non gerentes, et pœnarum correctioni non
 • cedentes ut ii apud loci illius magistratus ac-
 • censeantur et castigentur, nemo prohibet.
 • Antiochenæ enim synodi canon quintus eos,
 • qui tumultus excitant, et seditiones in Ecclesia
 • introducunt, per manum externam converti
 • oportere statuit.

D

ΒΑΛΣ. Vicesimus septimus canon apostolicus
 jubet sacerdotes deponi, qui quemcunque fidelem
 vel infidelem 348 qui peccarit vel injuriam fecerit,
 verberant. Præsens autem canon dicit, quod
 quidam sacerdotes, quæ ex canone inducitur, de-
 positionem hinc verentes, sua quidem manu non
 percutiunt, sed iræ suæ medentur, per alios ver-
 berant; quod scilicet canon apostolicus hoc ex-
 presse forsitan non prohibuerit. Et ideo præceptum
 apostolicum circumscribunt. Est itaque lubricum,
 vel potius absurdum, dicere de apostolis, quod
 eum quidem puniunt, qui semel vel bis fortasse
 propria manu percussit: eum autem, cujus jussu
 complures plagæ mortales cuilibet inferuntur,
 non puniri. Et ideo statuerunt Patres, consequenter
 iis quæ a sanctis apostolis statuta sunt, ut
 sacerdotes neque suis manibus neque alienis
 quemquam verberent; sed per admonitiones, vel
 etiam pœnas canonicas, eos qui peccant, corri-
 gant: ii autem, qui per hæc non corriguntur, per
 citationem ad magistratus puniantur. Perinde au-
 tem ac si dixisset quispiam, hoc quoque sacerdo-
 tibus non convenire, dicit canon, quod Antiochena
 synodus, in quinto canone, clericos, qui Eccle-
 siam conturbant, per externam manum seu ci-
 vilem castigari oportere statuit. Dixerit autem
 quispiam: Et quomodo, hæc decernente cano-
 ne, liberalium studiorum magistri, grammatici
 scilicet et ejusmodi alii, licet sint sacris initiati,

sine præjudicio suos discipulos verberant? *Solutio*. Propter vindictam et iram verberare, est pœna dignum; non autem ea, quæ doctrinæ et eruditionis gratia et verbis et manu fit, moderata magistrorum correctio. Propterea enim canon quoque dicit puniri, si sacerdotes in hominum corpora insultent: per hoc verbum, insultare, significans amentium instar ratione carentem appetitionem eorum, qui cum ira percipiunt. Si enim prohiberetur magistrorum ejusmodi percussio, nec ecclesiastici clerici ferula castigaret, primi defensoris suasu, eos, qui peccant, liberos et servos, ad primum defensorem accedentes. Sed hoc tamen fit ab eis absque ullo præjudicio. Quamobrem si quis sacerdos primi defensoris ferula aliquem percusserit cum ira et furore, ut et etiam aliquando contigit in patriarchæ domini Lucæ pontificatu, non effugiet supplicium: et rursus, si cum ira discipulum præceptor percusserit, usus baculo quo posset cædes fieri, id non feret impune.

ZONAR. Vicesimo septimo apost. canone non licere episcopo, presbytero aut diacono quemquam ob crimen admissum verberare, quique id fecerit, depositione eum multandum esse decernitur. Hunc ergo canonem ita nonnulli explicabant, ut ipsis quidem sacri ordinis hominibus quempiam percussisse hoc canone vetitum; sed mandare alteri negotium verberaque per illum inferre, id vero nullo modo interdictum esse affirmarent. Sed hanc opinionem hic canon corrigit, ac, Neque absurditate, inquit, neque periculo caret, si hoc sacros apostolos præcepisse existimemus, ut quicumque alterum ter quaterve suis ipse manibus percussisset, illum deponi vellent: qui vero per alterum crudeliter vehementissimeque adeo (hoc namque illud significat usque ad necem) cædi jusisset, impune hominem abire paterentur; idque maxime, cum indiscriminatim apostolicus canon loquatur, ac verberanti pœnam universe decernat. Idem igitur, inquit synodi Patres, quod apostoli, nos quoque decernimus; ne videlicet sacratis hominibus eum, qui deliquerit, aut per se, aut per alium cui ipsi mandaverint, omnino liceat verberare. Sacerdotes namque Dei docendo et movendo peccantes corrigere atque emendare par est: quin et ecclesiasticis quandoque pœnis, quando scilicet admonitione aut cohortatione a flagitio revocari nullatenus queant. Neque enim a pœnis alterius instituendi corrigendique primordia, sed a præceptis antea atque admonitionibus, ducenda sunt; indeque ad vehementiora asperioraque remedia deveniendum. Verbera **349** vero ac plagas hominum corporibus inferre, eisque hac ratione insultare, omnino vetat canon. Quo quidem insultandi verbo furiosum ipsorum iracundumque impetum innuere ac indicare voluit. Si qui vero, inquit, neque præceptis, neque admonitionibus, neque canonicarum quoque pœnarum metu corri-

πὸς μαθητὰς αὐτῶν; *Λύσις*. Τὸ ἐξ ἀμύνης καὶ θυμοῦ τύπτειν κολάζεται, ὃ μὴν ἢ διὰ παιδεύσειν καὶ μάθησιν μετὰ λόγου καὶ χειρὸς μετρία παιδεύσει τῶν διδασκάλων. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κανὼν εἶπε κολάζεσθαι τὸ ἐπιπηδῆν τοὺς ἱερωμένους εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα· περιστῶν διὰ τοῦ ἐπιπηδῆν βήματος τὴν κατὰ μαινομένους ἔλογον βρεξίν τῶν μετὰ θυμοῦ τυπτόντων. Ἐπεὶ τοί γε, εἰ ἐκώλυετο ἡ τοιαύτη τῶν διδασκάλων πληγὴ, οὐδὲ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κληρικοὶ διὰ σκυτάλης ἀν ἐσωφρονίζον κατὰ προτροπὴν πρωτεκδικτικὴν τοὺς ἀμαρτάνοντας δούλους καὶ ἐλευθέρους τῶ πρωτεκδικτικῶ προσερχομένους. Ἄλλ' ὁμως τοῦτο ἀπροκριματίτως γίνεται. Ὅστε, εἰ τις ἱερωμένος τύψει τινὰ διὰ τῆς πρωτεκδικτικῆς σκυτάλης μετὰ θυμῷ καὶ μανίας, ὡς καὶ ἄλλοτε ποτε συνέθη ἐπὶ τῆς ἱερατείας τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκά, οὐκ ἐκφευξέται τὴν κόλασιν· καὶ αὖθις, εἰ καὶ μετὰ θυμοῦ τύψει τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκαλος, φρονετηρικῶ βροπάλῳ χρησάμενος, οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

ZONAR. Ὁ τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰκοστὸς ἔβλομος κανὼν οὕτε ἐπίσκοπον οὕτε πρεσβύτερον οὕτε διάκονον ἐξ τύπτειν τοὺς ἀμαρτάνοντας· καθαιρεῖσθαι γὰρ τὸν τοῦτο ποιοῦντα κελεύει. Τινὲς οὖν παρερμηνεύοντες τὸν κανόνα ἔλεγον ὅτι διὰ τῶν οικείων χειρῶν τύπτειν τοὺς ἱερωμένους ἐκώλυεν ὁ κανὼν· ἐτέρῳ δὲ προστάσειν καὶ δι' ἐκείνου τύπτειν ἀκύβητον. Τοῦτο οὖν ὁ παρῶν κανὼν διορθούμενος, λέγει ἄποπον εἶναι καὶ ἐπισφαλὲς τὸ οἰεσθαι τοὺς ἱερούς ἀποστόλους προστάζει τὸν μὲν διὰ τῶν οικείων χειρῶν τρις ἢ τετράκις πληξάντα καθαιρεῖσθαι, τὸν δὲ ἐξ ἐπιτάγματος δι' ἐτέρου τύπτοντα ἀπηνῶς καὶ λαλ σφοδρότατα (τοῦτο γὰρ τὸ μέχρι θανάτου θηλοῖ) ἀτιμώρητον εἶσθαι, καὶ ταῦτα τοῦ ἀποστολικῷ κανόνος μὴ διαστίζοντος, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ τύπτειν κολάζοντος. Διὸ φασιν οἱ τῆς συνέδου Πατέρες, Καὶ ἡμεῖς· ὁμοίως τοῖς ἀποστόλοις ψηφίζόμεθα· ἵνα μήτε διὰ τῶν οικείων χειρῶν οἱ ἱερωμένοι μήτε ἐξ ἐπιταγῆς δι' ἐτέρου τύπτωσι τινὰ ἀμαρτήσαντα. Τοὺς γὰρ τοῦ Θεοῦ ἱερεῖς διδασκαλίαις καὶ νοουθεσίαις χρῆ παιδεύειν καὶ σωφρονίζειν τοὺς σφαλλομένους· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις, τουτέστιν, ὅτε μὴ διδασκόμενοι καὶ νοουθετούμενοι οἱ ἀμαρτάνοντες σωφρονίζονται. Οὐ γὰρ ἐξ ἐπιτιμίων ἄρχεσθαι τῆς παιδείας καὶ τῆς διορθώσεως δεῖ, ἀλλὰ διδάσκειν αὐτοὺς πρότερον καὶ νοουθετεῖν, καὶ οὕτω τὴν δραστηκωτέραν καὶ ἐπιπονητέραν ἱατρειαν ἐπάγειν. Τὸ δὲ μαστίζειν καὶ πληγὰς ἐπιτιθέναι τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασι, καὶ τοῦτον αὐτοῖς ἐπιπηδῆν τὸν τρόπον, τελείως ἀπαγορεύει. Διὰ τοῦ ἐπιπηδῆν δὲ τὴν μανικὴν αὐτῶν καὶ ὀργίλον φορὰν ἠνίκατό τε καὶ ὑπέφηνεν. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, μήτε διδασκαλίαις, μήτε νοουθεσίαις, μήτε μὴν ἐπιτιμίοις κανονικοῖς διορθοῦνται, τοὺς τοιοῦτους διὰ τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων σωφρονίζεσθαι δεῖ, ὑπομνησκόμενων παρὰ τῶν ἱερέων, οἳ νοουθετοῦσι καὶ ἡπίως θεραπεύουσιν οὐκ ἐπέσθησαν. Τὸ δὲ διὰ τῶν ἀρχόντων τοὺς ἀτάκτους

σωφρονίζεσθαι καὶ ἐπιστρέφεσθαι καὶ πάλαι δεικνύουσιν ὁρισθὲν παρὰ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐν πέμπτῳ αὐτῆς κανόνι.

que curatione utentibus non obtemperarunt. De immorigeris porro hominibus magistratuum opera corripiendis et ad sanam mentem reducendis, id jam olim ab Antiochena synodo quinto canone definitum esse demonstrat.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ ἱερεῖς, ἢ πιστοὺς ἀμαρτήσαντας ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας τύπτοντες, ἢ αὐτοχειρίζῃ ἢ ἐπιτάγματι, καθαιρείσθωσαν· χρῆ γὰρ διασκαλίαις, νοθεύσαις, καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις τοὺς ἀτάκτους παιδαγωγεῖν, οὐ μάλιστα ἢ πληγαῖς· εἰ δὲ μὴ ὑπακούουσιν, διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἀρχοντας ἐγκλήσεως αὐτοῦς σωφρονίζεῖν. »

ΚΑΝΩΝ. Ι.

« Οἱ τοῖς πάθειν ἐαυτοὺς ἐκδέχοντες παραστήσαντες οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων τιμωρίαν οὐ φρίττουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐκείνων κατόρθωθαι τετολήκασι. Στρεβλοῦσι γὰρ αὐτοῦς, καὶ πρὸς τὸ ἐμπαθεῖν αὐτῶν ἀποκιθλεύουσι τοῦ θελήματος, ἵνα τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς ἐμπαθείας, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, μὴ μόνον ἀνεύθυνον αὐτοῖς ἦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ καὶ θεῖον νομίζοιτο. Τὸν γὰρ ἀποστολικὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἐτι εἰς οἰκείαν χρεῖαν σφετερίζεσθω· παράνομον γάρ· εἰ δὲ τις φωραθεῖ, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ· τοῦτον εἰς συνηγορίαν τῶν οἰκείων παρανομημάτων ἐκλαμβάνοντες, οὐ φασὶ δεῖν καθαιρέσεως ἀξίους κρίνεσθαι τοὺς τὴν σεβασμίαν τῆς ἀγίας τραπέζης ἐνδύτην εἰς οἰκείον χιτῶνα, ἢ εἰς ἕτερον τι τῶν ἀμφίων μετασημειζόντας· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τοὺς τὸ ἅγιον ποτήριον· ὡς τῆς σεβείας! ἢ τὸν σεπτὸν δίσκον, ἢ τὰ τοῦτοις παραπλήσια εἰς ἴδιαν ἐκπαπῶντας χρεῖαν, ἢ καταχραίνοντας. Ὁ γὰρ κανὼν, φασὶ, τοὺς εἰς τοῦτο περιπίπτοντας ἀφορισμῷ μὲν καθυποβάλλεσθαι, ἀλλ' οὐ καθαιρέσει ἐδικαίωσεν. Ἄλλὰ τίς ἂν ἀνάσχοιτο τοῦ τῆς τοσαύτης παραποιήσεως καὶ δυσσεβείας μεγέθους; Τοῦ γὰρ κανόνος τοῖς τὸ μόνον ἁγιασθὲν εἰς χρῆσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τελείαν ἀρπαγὴν, σφετεριζομένοις τὸν ἀφορισμὸν ἐπιπέμποντος, αὐτοὶ καὶ τοὺς καθαρπάζοντας καὶ ἱεροσουλώντας τὰ τῶν ἁγίων Ἅγια ἐλευθεροῦσι τῆς καθαιρέσεως, καὶ τοὺς εἰς βρωμάτων ὑπηρεσίαν ὅσον γε τῇ ὑφ' ἐαυτῶν χρεῖαι τοὺς σεβασμίους δίσκους, ἢ τὰ ἱερὰ ποτήρια καταμολύνοντας ἀκαθαιρέτους εἰσάγουσι· καίτοι φανεροῦ καθεστηκότος τοῦ μιάσματος, καὶ ὀρθῶν ὅν ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες οὐ μόνον καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσχάτης δυσσεβείας τῷ ἐγκλήματι περιπίπτουσι. Διόπερ ὤρισεν ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς ἐν τι τῶν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερῶν καὶ ἁγίων σκευῶν ἢ ἀμφισμάτων εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντας, ἢ εἰς χρῆσιν ἀποχρωμένους ἀνέρον, παντελεῖ καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ βεβηλώσαι, τὸ δὲ συλῆσαι τὰ ἅγια. Τοὺς μὲντοι τὰ ἐξωθεν τοῦ θυσιαστηρίου

A gentur, eos loci magistratuum opera castigari oportebit : quos quidem tota de re illi sacerdotes commonefacient, quibus ipsi praecipientibus leni-

tur. Oportet enim doctrinis, admonitionibus et poenis ecclesiasticis immorigeros instituere, non vero flagellis et verberibus : si nondum autem morem gesserint, eos per provocatio-

nem ad magistratus castigare. »

CANON X.

« Qui seipsos tradunt animi perturbationibus, non solum, quod a sacris canonibus intentatur supplicium, non horrent, sed eis etiam insultare ausi sunt. Ipsos enim torquent, et ad suam animi perturbationem eorum quoque voluntatem adulterant : ut propter animi sui motus contentionem, ut inquit Gregorius Theologus, non solum sit eorum malum correctioni non obnoxium, sed divinum quoque existimetur. Apostolicum enim canonem, qui dicit : Vas aureum vel argenteum sanctificatum, vel velum lineum, nemo posthac in suum usum accipiat ; est enim praeter leges : si quis autem deprehensus fuerit, segregatione multetur ; eum ad suorum delictorum patrocinium assumentes, dicunt eos non oportere judicari depositione dignos, qui venerandum sanctae mensae indumentum in propriam tunicam, vel in aliquid aliud vestimentum transformant : sed neque eos qui sanctum calicem, o impietatem ! vel venerabilem discum, vel ea quae sunt iis similia, in proprium usum insumunt, vel polluunt. Canon enim, inquit, eos qui in hoc incidunt, esse segregationi, non depositioni, subijciendos aequum censuit. Sed quis tantae perversitatis et impietatis magnitudinem ferat ? Cum enim canon eos, qui, quod sanctificatum est, ad usum solum, et non ad perfectam rationem sibi vindicant, segregationi subijciat : ipsi eos, qui Sancta sanctorum rapiunt, et sacrilegis manibus auferunt, depositione iubeant ; et eos, qui ad ciborum ministerium, suo quidem certe iudicio venerabiles discos, aut sacros calices inquinant, non deponendos inducunt, quamvis sit apertum piaculum ; et clarum est, quod qui haec faciunt, non solum in depositionem, sed in extremam etiam impietatis crimen incidunt. Et ideo statuit sancta synodus, eos, qui unum aliquod sacrorum et sanctorum in altari vasorum vel vestimentorum ad proprium usum rapiunt, vel ad profanum usum convertunt, absolutae depositioni subijci. Hoc enim est profanare : illud vero subripere sacra. Eos quidem certe, qui vasa

« quædam extra altare segregata, vel vestes, sibi
 « vel aliis præbent et canon segregat, et nos
 « segregamus : eos autem, qui plane subri-
 « piunt, una quoque sacrilegorum condemna-
 « tionis subjicimus. »

BALS. Quidam sancta corripientes, et ea com-
 munia facientes, ut, verbi gratia, sanctæ mensæ
 indumentum ad suum amictum transferentes, et
 ideo depositioni subjecti, apostolico canone 75
 utebantur, qui **350** dicit : Vas aureum vel argen-
 teum sanctificatum, vel velum lineum, nemo post-
 hac in usum suum convertat ; sin minus segregetur :
 et vellent sola segregatione puniri. Dicit ergo
 præsens canon eos deponendos, qui ad proprium
 lucrum rapiunt et commune efficiunt, vel ad com-
 munionem et profanum usum sancto aliquo vase, ex
 iis quæ ad sanctum altare pertinent, utuntur. Atque
 eos quidem, qui per usum profanum communia fa-
 ciunt, vel dant aliis similis usus gratia, sacra vasa
 et aulæ, quæ extra altare sunt, segregatos esse
 decernit : qui vero ea rapiunt, ut sacrilegos con-
 demnari. His ita se habentibus, interrogaverit
 quispiam, an hic canon aliquid constituat præter
 canonem apostolicum ? *Solutio.* Apostolicus quidem
 canon de iis solum, qui communia faciunt, non
 etiam de iis, qui ut propria sibi vindicant, decernit.
 Præsens autem canon de iis, qui ea sibi vindicant,
 vel polluunt, vel ad proprium usum convertunt.
 Et propterea ille quidem per segregationem tan-
 tum punit eum qui peccavit : hic vero per deposi-
 tionem, gravius illo supplicium asserens. Quoniam
 ergo sunt peccata differentia, habent quoque di-
 versam pœnam. Ille enim, inquit canon, solum
 sanctum profanavit, non autem et transformavit :
 hic vero ipsum suffuratus pariter ac usus est, et
 ideo depositioni subjicietur. Præterea interrogave-
 rit quispiam, quam ob causam circa sinein verba
 faciens canon de sacræ extra altare, eos, qui illa
 quidem communia faciunt, segreget : eos vero,
 qui rapiunt, ut sacrilegos condemnet ; cum deberet
 dicere eos quoque deponi ? *Solutio.* Idem est de-
 poni eum qui rapit, et condemnari ut sacrilegum.
 Sacrilegus enim infamis efficitur : infamiam autem
 consequitur etiam depositio. Lege et cap. 2 tituli 2
 præsentis operis, quod, quæ ad sacra vasa et ea
 quæ sunt dedicata pertinent, fusius docet : eaque,
 quæ in ipsum a nobis scripta sunt. Lege autem
 præcipue cap. 21 tit. 2 lib. v Basil. cnijs quidem
 vis et effectus situs est a Photio in secundo cap.
 tit. 2 præsentis operis.

ZONAR. Sanctorum apostolorum canon 75 sic
 habet : Vas, inquit, aureum vel argenteum, aut
 velum sanctificatum, nemo amplius in suos usus
 convertat ; est enim præter leges : si quis autem
 deprehensus fuerit, segregatione multetur. Hoc
 ergo canone quidam abutentes, qui sancta, quæ-
 cumque demum illa essent, ad privatum suum
 usum accommodassent, segregatione tantum, non
 depositione puniendum, canonis sententiam prave

« ἀφορισμένα καὶ τινὰ ἢ ἄμφια εἰς χρῆσιν
 « ἀνέρον ἑαυτοῖς ἢ ἑτέροις παρέχοντας, τούτους
 « καὶ ὁ κανὼν ἀφορίζει, καὶ ἡμεῖς συναφορίζο-
 « μεν· τοὺς δὲ παντελῶς ἀφαρπάζοντας τῇ τῶν
 « ἱεροσούλων καταδικῆ καθυποβάλλομεν.

BALS. Τινὲς καθαρπάζοντας τὰ ἅγια καὶ κοινο-
 ποιούνας αὐτὰ, ὡς τυχὼν τὴν ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας
 τραπέζης εἰς ἐνδυμένηαν μεταποιούμενοι. κἀντεῦθεν
 καθαιρέσει καθυποβαλλόμενοι, τῷ οἱ ἀποστολικῷ
 κανόνι ἐχρῶντο, λέγοντι· Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυ-
 ροῦν ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην μηδεὶς ἐτι εἰς οἰκίαν χρεῖαν
 σφετερίζεσθω· εἰ δὲ μὴ, ἀφορίζεσθω. Καὶ ἤθελον
 διὰ μόνου ἀφορισμοῦ κολασθῆναι· φησὶ γοῦν ὁ παρ-
 ὼν κανὼν καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρ-
 πάζοντας καὶ κοινοποιούντας ἢ ἀποχρωμένους εἰς
 κοινὴν καὶ ἀνέρον χρῆσιν ἁγίων τι σκεῦος ἐκ τῶν
 τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. Τοὺς μέντοι κοινοποιούντας
 διὰ χρήσεως ἀνέρου, ἢ ἑτέροις διδόντας χάριν
 ὁμοίας χρήσεως, τὰ ἐκτὸς τοῦ βήματος ἱερὰ σκεῦη
 καὶ ἐπιπλά, διορίζεται εἶναι ἀφορισμένους· τοὺς δὲ
 ἀφαρπάζοντας αὐτὰ, ὡς ἱεροσούλους κατακρίνεσθαι.
 Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἠρώτησέ τις, Ἐὰρ πλέον τι
 παρὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα διορίζεται ὁ κανὼν
 οὗτος ; Δύσις. Ὁ μὲν ἀποστολικὸς κανὼν περὶ τῶν
 κοινοποιούντων μόνον, μὴ μέντοι καὶ ἰδιουμένων τὰ
 ἱερὰ, θεσπίζει· ὁ δὲ παρὼν περὶ τῶν σφετεριζομένων
 ἢ καταχραίνοντων ἢ μεταμειδόντων αὐτὰ εἰς ἰδιω-
 τικὴν χρῆσιν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος μὲν δι' ἀφορι-
 σμοῦ μόνου κολάζει τὸν ἡμαρτηκότα, οὗτος δὲ διὰ
 καθαιρέσεως, πλέον ἐκείνου λιπαίνων τὴν κόλασιν.
 Ὅτι τοῖνον εἰσὶ τὰ ἡμαρτήματα διάφορα, ἔχουσι
 καὶ τὴν κόλασιν διάφορον. Ἐκεῖνος γάρ, φησὶν ὁ
 κανὼν, ἐβεβήλωσε μόνον τὸ ἅγιον, οὐ μὴν καὶ μετε-
 ποίησεν· οὗτος δὲ ἐκλεψεν καὶ ἠχρείωσεν αὐτὸ, διὰ
 καὶ καθαιρέσει καθυποβληθήσεται. Ἐτι ἠρώτησέ
 τις, Διὰ τί περὶ τὸ τέλος τὸν λόγον ποιούμενος ὁ
 κανὼν χάριν τῶν ἐξωθεν τοῦ βήματος ἱερῶν, τοὺς
 μὲν κοινοποιούντας αὐτὰ ἀφορίζει, τοὺς δὲ ἀφαρ-
 πάζοντας ὡς ἱεροσούλους κατακρίνει ; ὤφειλεν εἰπεῖν
 καὶ τούτους καθαιρεῖσθαι. Δύσις. Ταυτόν ἐστι τὸ
 καθαιρεῖσθαι τὸν ἀρπάζοντα, καὶ τὸ καταδικάζεσθαι
 ὡς ἱερόσυλον. Ὅτι καὶ ὁ ἱερόσυλος ἀτιμοῦται, τῇ
 δὲ ἀτιμίᾳ ἔπεται καὶ καθαιρέσις. Ἀνάγνωθι τὴ β'
 κεφάλαιον τοῦ δευτέρου τίτλου τοῦ παρόντος συν-
 τάγματος, ὃ περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθεμάτων δι-
 δάσκει πλατύτερον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παρ' ἡμῶν
 γραφέντα. Ἐξαιρέτως δὲ ἀνάγνωθι τὸ κα' κεφάλαιον
 τοῦ β' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, οὗ ἡ
 δύναμις κατεστρωθῆ παρὰ Φωτίου ἐν τῷ β' κεφ.
 τοῦ β' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Ὁ ἑβδόμηστος τρίτος τῶν ἁγίων ἀπο-
 στόλων κανὼν φησὶ· Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν
 ἁγιασθὲν ἢ ὀθόνην μηδεὶς ἐτι εἰς οἰκίαν χρῆσιν
 σφετερίζεσθω· παράνομον γάρ· εἰ δὲ τις φωραθῆ,
 ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. Τούτῳ οὖν τῷ κανόνι κ-
 χρημένοι τινὲς ἔλεγον ἐτι τὸν τὰ ἅγια, ὅποια ἂν
 εἴεν, εἰς οἰκίαν μετασχηματίζοντα χρεῖαν ἀφορι-
 ζεσθαι, ἀλλ' οὐ καθαιρεῖσθαι χρεῖων, στρεβλοῦντες
 καὶ διαστρέφοντες τὴν τούτου διάνοιν. Τοὺς γοῦν

οὕτως ἐκλαμβάνοντα; τὸν κανόνα κακίζων ὁ παρῶν A
 κανῶν, διαστίζει τοὺς κοινούοντας τὰ ἄγια, καὶ αὐτὰ
 δὲ τὰ ἱερὰ διαστίζει ἀπ' ἀλλήλων. Τὰ μὲν γάρ. φη-
 σιν, ἐνεργοῦσι περὶ τὸ θυσιαστήριον, ὅλον δίσκος
 ἱερὸς, καὶ ποτήριον, καὶ τὰ τῆς παναγοῦς τραπέζης
 ἐνδύματα, καὶ ἕσα τοιαῦτα· τὰ δὲ ἔξω που τὸν ναὸν
 αἰωρούμενα ἐπιπλα. καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τοὺς μὲν οὖν
 τὰ περὶ τὸν ναὸν εἰς οἰκίαν χρεῖαν λαμβάνοντας, ἢ
 ἐτέροις παρέχοντας, καὶ οὕτω κοινούοντας αὐτὰ,
 ἀφορίζεσθαι διορίζεται. Περὶ τούτου γάρ. φησι καὶ
 τὸν ἀποστολικὸν διατάττεσθαι κανόνα, ὡς ἀπλῶς
 ἁγιασθέντων τῇ πρὸς τὸν ναὸν ἀναθέσει. Τοὺς δὲ ἐκ
 τῶν τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνοντάς τι καὶ νοσφιζο-
 μένους αὐτὸ, ἢ εἰς χρῆσιν μετὰγοντας κοινὴν καὶ
 ἀνίερρον, καθαιρεῖσθαι κελεύει. Τὸ μὲν γάρ ἰδιώτα-
 σθαι ταῦτα συλῆσαι ἐστὶ τὰ ἄγια, καὶ ἱερόσυλος ὁ
 τοιοῦτος κρίνεται· τὸ δὲ χρῆσασθαι αὐτοῖς; καὶ κοι-
 νῶσαι βεθλιῶσαι ἐστὶ τὰ ἄγια, καὶ ἐκατέρωθεν τοῖς
 τοιοῦτοις δικαίως ἐπάγεται ἡ καθαιρεσις. Εἰ δὲ καὶ
 ἐκ τῶν ἔξω καὶ περὶ τὸν ναὸν ὄντων σκευῶν ἢ ἀμ-
 φίων, ἢ γου ἐνδυμάτων, ὑφαρπάσουσι τινές τι, ἢνα
 κέρδος αὐτὸ ποιήσονται, καὶ ἐκείνους ἱεροσύλους ὁ
 κανὼν οὗτος; καταδικάζει.

que depositionis pœna constituta est. Quod si ex
 sunt, vas aliquod, aut vestem. hoc est, indumentum, ut inde sibi lucrum acquirant, aliqui subri-
 puerunt; hi quoque ut sacrilegi hoc canone condemnantur.

ARIST. « Οἱ τὸ ἅγιον ποτήριον, ἢ τὸν δίσκον, ἢ
 ἐνδυτήν, ἢ λαβίδα, ἢ τὸ λεγόμενον ἀέρα, ἢ
 ἀπλῶς ἐν τι τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἢ ἀμφιασμά-
 των, εἰς ἴδιον κέρδος ὑφαρπάζοντες ἢ εἰς χρῆ-
 σιν ἀνίερρον ἀποχρῶμενοι καθαιρεῖσθωσαν. Τὸ
 μὲν γάρ ἐστὶ βεθλιῶται, τὸ δὲ ἱεροσυλῆσαι. Οἱ
 δὲ τὰ ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου σκευή, ἢ ἀμφια-
 σμα εἰς χρῆσιν ἀνίερρον ἑαυτοῖς, ἢ ἄλλοις, παρέχον-
 τες ἀφορίζεσθωσαν· οἱ δὲ παντελῶς ὑφαρπά-
 ζοντες ὡς ἱεροσυλοὶ καταδικάζεσθωσαν. »

KANON IA'.

« Τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους (54) κοσμικὰς ἀρχὰς
 ἢ φροντίδας ἀναδεχομένους, ἢ τὰς ἐν τοῖς οἰκοῖς
 τῶν ἀρχόντων λεγομένας κουρατωρείας οἱ θεοὶ
 καὶ ἱεροὶ κανόνες καθαιρέσει καθυποβάλλουσι.
 Τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπικυροῦντες, καὶ περὶ
 τῶν λοιπῶν τῶν ἐν κλήρῳ κατειλεγμένων διορι-
 ζόμεθα ὡς, εἰ τις αὐτῶν κοσμικὰς ἀρχὰς μετα-
 χειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων οἰκοῖς
 ἢ προαστείοις λεγομένας κουρατωρείας ἀναδέ-
 χοιτο, τοῦτον τοῦ οἰκείου κλήρου ἐκδιώκεσθαι.
 Οὐδεὶς γάρ δύναται, κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ

(54) Τοὺς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους. Ex hujus
 canonis præscripto, Michael patriarcha Constantinopolitani, qui etiam ὁ τοῦ Ἀγγιᾶλου καὶ ὑπατος
 τῶν φιλοσόφων dicitur est, neque lectores sæcularia
 suscipere officia præcepit. Ἡ δύναμις τοῦ σημειώ-
 ματος τοῦ κυρίου Μιχαὴλ ἐστὶν οὕτως, Μηνὶ Ἰα-
 νουαρίῳ 17, ἡμέρᾳ 8, ἐπιμεμήσεως 8, καὶ ἐφεξῆς,
 διατάττεται καὶ τοὺς ἀναγνώστας ἐπίσης τοῖς διακό-
 νοις καὶ τοῖς ἱερέσιν μὴ ἀναδέχεσθαι κοσμικὰ ὄφρι-

A detorquentes invertentesque, affirmabant. Eorum
 igitur, qui sic canonem interpretabantur, opinione
 rejecta, hic canon statuit inter eos, qui rebus sacris
 abuterentur, interque ipsa invicem sanctificata,
 discrimen. Quædam namque, ait, in altari adhiben-
 tur, ut discus sacer, et calix, et sacræ mensæ in-
 dumenta, atque hujus generis omnia : alia quædam
 in templi ornatu exteriori collocantur, ut lycinu-
 chi, quæque circa templum suspenduntur autæa,
 aliæque hujusmodi. Ergo quæ ad debentur ornamenta
 pertinent, si quis ad suos usus adhibuerit, alterive
 commodaverit, eaque ratione profana reddat, se-
 gregandum esse decernit. De his namque rebus
 apostolici quoque canonis definitionem accipien-
 dam asserit; quæ nimirum eo ipso quod templo
 B dedicantur, quomodocumque sanctificata sunt. Qui
 vero quidpiam ex sacro altari acceperit subripue-
 ritque vel in usum communem ac profanum con-
 verterit, eum deponi jubet. Ea namque sibi tan-
 quam propria vindicare, est rei sacræ depeculato-
 rem esse, sacrilegiique, qui id fecerit, condemna-
 tur: eisdem vero uti communiaque habere, est
 sancta profanare; quorum quidem criminum utri-

is etiam, quæ in externo templi ornatu posita

ARIST. « Qui sacrum calicem, vel discum, vel
 vestem, vel forcipem, vel aerem, ut dicitur (id
 est sudarium), vel ut summam dicam, unum
 C aliquod sacrorum vasorum, 351 vel indu-
 mentorum, in proprium lucrum subripiunt vel
 ad usum profanum abutuntur, deponantur.
 Hoc enim est profanare, istud sacra subri-
 pere. Qui autem vasa vel vestimenta, quæ
 sunt extra altare, in usum profanum sibi-
 met, vel aliis, præbent, segregentur. Qui vero
 omnino subripiunt, ut sacrilegi condemnan-
 tur. »

CANON XI.

« Presbyteros vel diaconos sæculares magistratus
 vel curas suscipientes, vel quæ in magistra-
 tum ædibus curationes appellantur, divini et
 sacri canones depositioni subjiciunt. Hoc ergo
 nos quoque confirmantes de reliquis quoque,
 qui sunt in clericorum catalogo, decernimus;
 quod si quis eorum sæcularia officia assumat,
 vel quæ in magistratuum ædibus vel suburbiiis
 curationes appellantur, suscipiat, is ex suo
 clero expellatur. Nemo enim potest, ut est
 Christi veri Dei nostri vox ab ipso prolata,

Guill. Beveregii notæ.

κία, ἢ πρακτορικὰς ἐνεργείας, ἢ κουρατωρείας, διὰ
 τοῦ 1α' κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει α' καὶ
 β' συνόδου. Vis edicti Domini Michaelis hæc est :
 Mense Januario, die 13, feria 4, indictione 4, et
 deinceps, constituit, ne lectores æque ac diaconi et
 sacerdotes sæcularia officia suscipiant, vel exacto-
 rum munera, vel curationes, propter canonem 11
 primæ et secundæ synodi Constantinopolitanæ. Jur.
 Græc. Rom. l. III, p. 227.

« eaque longe verissima, duobus dominis ser-
« vire. »

BALS. Præsens canon prædictos canones, qui cavent ne sacerdotes magistratum munera subeant, confirmans, adjicit, ut non solum qui sunt sancti tribunalis, sed etiam clerici qui extra sunt, si tale quid faciant, e clero expellantur. Quoniam autem in canone apostolico 6 et in 81 et in aliis canonibus, quin etiam in cap. 13 lit. 8 præsentis operis satis de eo scripsimus, lege ea, et sufficient ad interpretationem.

ZONAR. Magnæ venerabilibus apostolis ac synodicis Patribus curæ fuit, ut sacris initiati a profanis magistratibus, atque ab omni negotiorum tractatione, penitus abstinerent, multique hac de re canones editi sunt; quos quidem hoc loco Patres hujus canonis decreto confirmant, ac aliquid insuper ad ea, quæ ab illis antea definita fuerant, adjungunt. Siquidem illi canones de sacerdotibus et diaconis promulgaverunt, quorum decreto magistratus et profana negotia suscipere veterentur: hi vero nulli omnino clerico profanos magistratus, aut quæ in magistratum domibus aut agris curationes appellabantur, suscipiendi facultatem esse decernunt. Qui vero canonem non obtemperaverint, eos clero moveri jubent. Nemo etenim potest, inquit, duobus dominis servire, quemadmodum ipsius Domini voce testatum est.

ARIST. « Si quis eorum, qui in clerum cooptantur, sæculares magistratus susceperit vel quæ in ædibus aut suburbaniis sunt curationes, clero expellatur. Nemo enim Deo et mammonæ servire potest. »

CANON XII.

« Cum sancta et universalis sexta synodus, clericos, qui in oratoriis, quæ sunt intra domum, præter episcopi voluntatem celebrant vel baptizant, depositioni subjiciat; nos quoque idem decernimus. Cum enim sancta Ecclesia recte dispertiat, veramque rationem defendat, et venerabilem ac honestam bonæ institutionis formam doceat et conservet, incoucinnum est et ineptum, ut qui in petulantia et insolentia ac in inobedientia vitam agunt, domos subeunt, bonum ejus ordinem convellant, et multa perturbatione et offensionibus impleant. Et ideo sacra nunc et divinitus coacta synodus, universali sextæ synodo consentiens, eos, qui in oratoriis, quæ sunt intra domos, celebrant, clero amotos esse statuit; a clero videlicet amotione eis ab ejus loci episcopi edita. Si qui autem præter eos, non consentiente episcopo, **352** in domos irruentes celebrationis ministerium attingere audeant; ii quidem deponantur: qui vero eorum communionis sunt participes, segregationi subjiciantur. »

« Θεοῦ ἡμῶν ἀληθινοῦ ἀυτόλεκτον καὶ ἀψευδέ-
« στᾶτην φωνὴν, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. »

BALS. Ὁ παρῶν κανὼν, ἐπικρατῶν τὸς προεκφωνηθέντας κανόνας χάριν τοῦ μὴ ἐνεργεῖν τοῦς ἱερωμένους κοσμικαῖς δουλείαις. προστίθησι μὴ μόνον τοῦς ἐντὸς τοῦ ἁγίου βήματος, ἀλλὰ καὶ τοῦς ἐκτὸς αὐτοῦ κληρικοῦς τοιοῦτόν τι ποιῶντας ἐκ τοῦ κλήρου διώκεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ς' ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ πα' καὶ ἐν ἑτέροις κανόνσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ ιγ' κεφ. τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος ἱκανῶς περὶ τούτου ἐγράψαμεν, ἀνάγνωθι ταῦτα. καὶ ἀρκέσουσιν εἰς ἐρμηνείαν.

ZONAP. Πολλὴν ἔθεντο σπουδὴν καὶ οἱ σέπτοι ἀπόστολοι καὶ οἱ τῶν συνόδων Πατέρες τοῦς ἱερωμένους κοσμικὰς ἀρχὰς ἢ διοικήσεις πραγμάτων μὴ ἀναδέχεσθαι. Καὶ διάφοροι κανόνες περὶ τούτου ἐξεφωνήθησαν, οὗς οἱ Πατέρες οὗτοι διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἐπικρατῶνται, προστιθέντες καὶ τι πλέον παρὰ τὰ ἐκείνοις διωρισμένα. Οἱ μὲν γὰρ περὶ ἱερέων καὶ διακόνων τοῦς κανόνας ἐξέθεντο, κωλύοντας αὐτοὺς ἀρχὰς καὶ φροντίδας ἀναδέχεσθαι κοσμικὰς· οὗτοι δὲ πάντα κληρικῶν διορίζονται μὴ μεταχειρίζεσθαι κοσμικὰς ἀρχὰς, ἢ τὰς ἐν οἴκοις ἀρχοντικοῖς καὶ ἀγροῖς καλουμένας κουρατωρείας. Τοῦς δὲ τὸν κανόνα παραβαίνοντας ἐκδιώκεσθαι τοῦ κλήρου κελεύουσιν. Οὐδεὶς γὰρ δύναται, φασί, δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ λεχθεῖσαν τοῦ Κυρίου φωνήν.

C
ARIST. « Εἴ τις τῶν ἐν κλήρῳ κατελεγεμένων κοσμικὰς ἀρχὰς μεταχειρίζοιτο, ἢ τὰς ἐν τοῖς οἴκοις ἢ προαττειοῖς κουρατωρείας, ἐκδιωκθήσθαι τοῦ κλήρου· οὐ γὰρ δύναται θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. »

KANON IB'.

« Τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης ἑκτῆς συνόδου τοῦς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις, ἔνδον οἰκίας οὔσι, λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας κληρικοῦς παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καθαιρέσει καθυποβάλλουσης, καὶ ἡμεῖς τούτῳ συμφυρίζομεθα. Τῆς γὰρ ἁγίας Ἐκκλησίας ὀρθοτομούσης, καὶ τὸν ἀληθῆ πρεσβευούσης λόγον, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς πολιτείας συντηρούσης τε καὶ ἐνδιδασκούσης, ἀπηχῆς καὶ ἀνόσιον παραχωρεῖν τοῦς ἀπαιδευσίαν καὶ ἀναρχίαν συζῶντας, εἰς τὰς οἰκίας ὑποδυσόμενους, τὴν ταύτης εὐταξίαν διασπᾶν, καὶ πολλῆς ταραχῆς καὶ σκανδάλων ἀποπληροῦν. Διόπερ ἡ νῦν ἱερὰ καὶ θεοσυνεργητος σύνοδος, τῆ οἰκουμένης ἑκτῆ συνόδῳ συμφωνοῦσα, ἀποκεκληρωμένους εἶναι τοῦς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις ἔνδον οἰκίας οὔσι λειτουργοῦντας διαρρίσασα, τῆς ἀποκληρώσεως δηλονότι παρὰ τῷ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκόπου αὐτοῖς ἐπινεμηθείσης. Εἰ δὲ τινες παρὰ τούτους, τοῦ ἐπισκόπου μὴ εὐδοκῶντος, εἰς τὰς οἰκίας εἰσπίπτοντες ἄπτεσθαι τῆς λειτουργίας ἀποτολμῶσι, τούτους μὲν καθαιρέσθαι· τοῦς δὲ τῆς αὐτῶν κοινωνίας μετασχόντας τῷ ἀφορισμῷ καθυποβάλλεσθαι. »

ΒΑΣΣ. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν, παρακελεύόμενος Ἀ καθαιρεῖσθαι τοὺς λειτουργοῦντας ἢ βαπτίζοντας εἰς εὐκτήρια παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἡρμηνεύθη ἐν τῷ λα' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐν τῷ ἀποστολικῷ λα' κανόνι· καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ τῆς ἑκτης συνόδου τριακοστὸς, πρῶτος κανὼν, οὗ μένηται ὁ κανὼν οὗτος. ἡρμηνεύεται ἐκεῖ, ὅτι σύμφηφοὶ γεγονάσι καὶ οἱ τοῦτον ἐκθέμενοι τὸν κανόνα, ὀρίσαντες ἀποκεκληρωμένους εἶναι, ἤγουν ὠρισμένους καὶ ἐπιτετραμμένους, ἐκκεχωρημένους, τοὺς ἐν εὐκτηρίοις ἐντὸς οἰκῶν οὗσι λειτουργεῖν μέλλοντας· τῆς ἀποκληρώσεως, τουτέστι τῆς ἐκχωρήσεως, παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου γινομένης. Εἰ δ' ἕτεροὶ τινες παρὰ τοὺς ἐκχωρηθέντας τολμήσουσι λειτουργῆσαι ἐν εὐκτηρίοις, οὗσιν ἐντὸς οἰκῶν, ἀνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου, ἐπίνοους μὲν καθαιρεῖσθαι, τοὺς δὲ συκοινωνήσαντας αὐτοῖς ἀφορίζεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Μηδεὶς ἐν ναῷ, ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι, « λειτουργεῖτω ἢ βαπτίζτω κληρικὸς παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου· καθαιρεῖται γάρ. Ἀποκεκληρωμένοι οὖν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἔστωσαν « οἱ ἐν εὐκτηρίοις ἔνδον οἰκῶν οὗσι λειτουργοῦντες. Οἱ δὲ παρὰ τοῦτο τολμῶντες καθαιρεῖσθωσαν· καὶ οἱ κοινωοῦντες ἀφορίζεσθωσαν. »

KANON II'.

« Τὰς τῶν αἰρετικῶν ζιζανίων ἐπισποράς ἐν τῇ τοῦ « Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ὁ παμπόνηρος καταβαλὼν, « καὶ ταύτας ὀρών τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος « τεμνομένης προβρίζουσας, ἐφ' ἑτέραν ἦλθε μεθοδίας ἔδδον τῇ τῶν σιγματικῶν μανίᾳ τὸ τοῦ « Χριστοῦ σῶμα μερίζειν ἐπιχειρῶν· ἀλλὰ καὶ « ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν ἢ ἀγία σύνοδος « ἀναστέλλουσα, παντελῶς ὠρίσε τοῦ λοιποῦ ἵνα, « εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὡς δῆθεν ἐπ' « ἐγκλήμασι τισι τοῦ οἰκείου κατεγνωκῶς ἐπισκόπου, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως, καὶ ἔξετάσεως, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ τελείας κατακρίσεως (55) « ἀποστῆναι τολμήσοι τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ « τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς (56) τῶν λειτουργιῶν εὐχαῖς κατὰ τὸ παραδεδομένον τῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ ἀναφέροι, τοῦτον ὑποκείσθαι καθαιρέσει, « καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀπυσταρεῖσθαι τιμῆς. Ὁ « γὰρ ἐν πρεσβυτέρου τάξει τεταγμένος, καὶ τῶν « μητροπολιτῶν ἀρπάξων τὴν κρίσιν, καὶ πρὸ « κρίσεως αὐτὸς κατακρίνων, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ « τὸν οἰκίον πατέρα καὶ ἐπίσκοπον, οὗτος οὐδὲ « τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἐστὶν ἄξιος τιμῆς ἢ ὀνομασίας. Οἱ δὲ τούτοις συνεπόμενοι, εἰ μὲν τῶν « ἱερωμένων εἶέν τινες, καὶ αὐτοὶ τῆς οἰκείας

BALS. Præsens quoque canon, qui jubet deponi, eos qui celebrant vel baptizant in oratoriis præter episcopi voluntatem, expositus est in can. 31 synodi in Trullo, et in canone apostolico 31 : et lege quæ in illis scripta sunt.

ZONAR. Tricesimum primum sextæ synodi canonem cujus hic canon meminit, ibidem explicavimus. In eandem sententiam hunc quoque canonem Patres edidere, quo quidem ut qui in privatorum ædibus sacra facturi sunt, a clero segregati, hoc est, delecti et admissi descriptique sint segregatione, hoc est, designatione a loci episcopo facta, decernunt. Quod si alii quicumque, præter eos qui designati fuerint in privatorum sacellis, non obtenta ab episcopo facultate, sacra facere ausi fuerint; ipsos quidem deponi, qui vero eis communicaverint, segregari jubent.

ARIST. « Nullus clericus in templo, quod in « ædibus est sacra celebret, vel baptizet, citra « episcopi sententiam; nam deponitur. Qui igitur « in oratoriis, quæ sunt intra ædes sacra celebrant, « ab episcopo clero expellantur. Qui vero præter « hæc facere ausi fuerint, deponantur. Et qui iis « communicant, segregentur. »

CANON XIII.

« Hæreticarum zizaniarum semina in Christi Ec- « clesia malignus dejiciens, et eas videns gladio « Spiritus excindi radicitus, ad aliam venit insidiarum viam, schismaticorum insaniam Christi « corpus dividere aggrediens : sed et has ejus « insidias sancta synodus reprimens, omnino « definit deinceps, ut si quis presbyter vel dia- « conus, ut qui utique ob aliqua crimina pro- « prium episcopum condemnarit, ante synoda- « lem cognitionem et examinationem, et perfe- « ctam ejus condemnationem, ab illius commu- « nione discedere ausus fuerit et ejus nomen in « sacris celebrationum precibus, ut Ecclesiæ « traditum est, non referat, is depositioni subji- « ciatur, et omni sacerdotali honore privetur. « Qui enim est in sacerdotali ordine collocatus, « et metropolitanorum judicium præcipit, et ante « judicium ipse, quantum in se est, proprium « patrem et episcopum condemnat; is nec pre- « sbyteri honore, nec nomine dignus est. Quis « autem eos consequantur, si sint quidem ex iis « qui sunt sacris initiali, ipsi quoque a proprio « honore excidant : sin autem sint monachi, vel « laic., ex Ecclesia omnino segregentur; donec

Guill. Beveregii notæ.

(55) Καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ τελείας κατακρίσεως. Hæc verba non modo in Parisiensi editione, verum etiam in codice Amerbachiano omittuntur. Sed in Tiliano æque ac in Bodheiano nostro ms. leguntur.

(56) Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς. Nimi-

rum cum sacra mysteria peraguntur. Tunc enim sacerdos pro episcopo sub nominatum orare tenetur : ut in Liturgia Chrysostomi inter orandum dicit καὶ ὑπὲρ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ ὄσιος, Sic passim in Euehologio.

« cum schismaticis conjunctionem respuentes ad A
« proprium episcopum reversi fuerint. »

BALS. Cum Dei gratia cessasset hærescon divisio, videbant Patres nonnullos sacris initiatos, satanicis quibusdam insidiis, ad schismaticorum insaniam clanculum irrepere, ut qui a suorum episcoporum communionem recederent, qui nec erant impii, nec iniusti; ut habet 31 canon apostolicus; sed quod tantum de eis crimen aliquod dictum esset. Hoc ergo, ut corpus Christi, Ecclesiam scilicet, dividens, corrigentes, statuerunt sacerdotes vel diaconos esse deponendos, qui ausi fuerint tam temere et absque ratione a sui episcopi communionem recedere, ante perfectam synodalem ejus condemnationem, et non in divinis sacrorum celebrationibus nomen ejus ex ecclesiastica traditione referre. Quoniam, inquit, non est dignus presbyteri nomen **353** vel honorem habere, qui metropolitani iudicium sibi impudenter arrogat; quod scilicet adversus episcopum fortasse erat laturus: et quod ad propriam conscientiam attinet, suum patrem episcopum condemnat, eo quod cum eo non communicet, tanquam sit jam revera condemnatus. Et non solum eos, sed et qui ipsos consequuntur, si sint quidem sacrati, deponi: sin vero laici, segregari, et tandem multari, donec ad sui mali cognitionem venerint, et ad proprium episcopum reversi fuerint. Lege etiam cap. 1 lit. 12 præsentis operis et canonem 1 sancti Basilii. Quæsierit autem quispiam, Cum canon solos schismaticos sacerdotes et diaconos puniat, si alius clericus præter hos a sui episcopi communionem recedat, punietur an non? *Solutio.* Cum canon deinceps deponat, non solum primos auctores sacerdotes, sed eos etiam qui consequuntur, necessario omnes schismatici primi auctores clerici, quicumque fuerint, propriis gradibus exturbabuntur. Recte autem presbyterorum et diaconorum tantum meminit canon, quia schisma proprie ab illis fit; ut qui, quæ sacri sunt altaris, peragant, et nomen episcopi vel referre vel non referre possunt. Nec dixeris, Quomodo canon subsequens meminit presbyteri, non ilidem et diaconi? Audies enim, quod ad sacerdotes olim magis quam ad diaconos relatio episcoporum pervinebat: et propterea de iis amplius locutus est. Ἀκούσεις γὰρ ὅτι τοῖς ἱερεῦσι πάλαι πλέον τῶν ἀνγκουσι καὶ διὰ τοῦτο περὶ αὐτῶν ἐποίησε τὴν

ZONAR. Multis modis, inquit canon, Christi Ecclesiæ adversarius insidiatur. Cum enim Spiritus machæra hæreseon zizania intercisit fuisse haud ignoret; aliam rationem excogitavit, qua Ecclesiæ corpus distrahere, animorumque inter se conjunctionem dissipare ac devellere possit. Est vero ea schismaticorum insaniam, quam nos ut reprimamus, decernimus, inquit synodi Patres, ne quis presbyter, aut diaconus, sese ab episcopi auctoritate, cui

« τιμῆς ἐκπιπέτωσαν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ,
« ἀφορίζεσθωσαν παντελῶς τῆς Ἐκκλησίας, μὴ
« χρις ἂν, τὴν πρὸς τοὺς σχισματικούς συνάψαιαν
« διακτούσαντες, πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον ἐπι-
« στραφείεν. »

BALS. Παυθείσης τῆ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῆς ἀπὸ τῶν αἰρέσεων διαστάσεως, ἰώρων οἱ Πατέρες τινὰς ἱερωμένους ὑποκλεπτομένους κατὰ μεθοδείαν σατανικὴν εἰς τὴν τῶν σχισματικῶν μανίαν, ὡς ἀφίστα- μένους ἀπὸ τῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν κοινωνίας, μὴ ὄντων ἀσεδῶν ἢ ἀδίκων, κατὰ τὸν λα' ἀποστολικὸν κανόνα· διὰ μόνον δὲ τὸ λαληθῆναί τινα ἰσως ἐγκληματικῶς κατ' αὐτῶν. Τοῦτο γοῦν, ὡς καταμερίζον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, διορθούμενοι, ὤρισαν καθαιρεῖσθαι τοὺς τολμήσαντας ἱερεῖς ἢ διακόνους ἀνευλόγως οὕτως· ἀποστῆναι τῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν κοινωνίας πρὸ ἐντελοῦς συνοδικῆς· καταδίκης τούτου, καὶ μὴ ἀναφέρειν ἐν ταῖς θελαῖς ἱεροτελεστιαῖς τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Ὅτι, φασίν, οὐκ ἔστιν ἄξιος πρεσβυτέρου ὄνομα ἢ τιμὴν ἔχειν ὁ ἀρπάζων ἀνακιδῶς τὴν τοῦ μητροπολίτου χρίσιν. ἦν ἐμελλε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ἰσως· ἐξχαγαεῖν, καὶ κατακρίων, ὅσον κατὰ τὸ οἰκεῖον συνειδῶς, τὸν οἰκεῖον πατέρα τὴν ἐπίσκοπον, διὰ τοῦ μὴ συγκοινωνεῖν αὐτῷ, ὡς δῆθεν ἀληθῶς ὄντι κατακεκριμένῳ καὶ οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς, ἱερωμένους μὲν ὄντας, διορίζονται καθαιρεῖσθαι, λαϊκοὺς δὲ, ἀφορίζεσθαι, καὶ εἶναι ἐπιτετιμῆνους μέχρις ἂν ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κακοῦ γένηνται, καὶ τῷ οἰκεῖν ἐπισκόπῳ προσέλθωσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ α' κεφάλ. τοῦ β' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν α' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς τοῦ κανόνος μόνους κολάζοντος τοὺς σχισματικούς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἐὰν ἕτεροί τις κληρικὸς παρὰ τούτους ἀποστῆ ἐκ τῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ κοινωνίας, κολασθήσεται ἢ οὐ; Ἀύσις. Τοῦ κανόνος ἐφεξῆς καθαιρούντος μὴ μόνους τοὺς πρωταίτους ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνεπομένους αὐτοῖς, ἐξ ἀνάγκης πάντες οἱ πρωταίτιοι τοῦ σχίσματος κληρικοί, οἳοι ἂν καὶ ὦσιν, ἐκ τῶν οἰκειῶν βιβλίων διωχθήσονται. Καλῶς δὲ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μόνων ἐμνήθη ὁ κανὼν, ὅτι κυρίως τὸ σχίσμα παρὰ τούτων γίνεται, ὡς ἐργούντων τὰ τοῦ ἁγίου θουασιτηρίου, καὶ δυναμένων ἀναφέρειν ἢ μὴ ἀναφέρειν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ μὴ μοι εἴπησ, Καὶ πῶς ὑποκατιῶν ὁ κανὼν πρεσβυτέρου μόνου ἐμνήθη, οὐ μὴν καὶ διακόνου; διακόνων τὰ περὶ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐπισκόπων πλείονα λόγον.

ZONAR. Ποικίλως, φησὶν ὁ κανὼν, ἐπιβουλεύει τῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ὁ πονηρὸς. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ζιζάνια τῶν αἰρέσεων εἶδεν ἐκτεταμημένα τῆ μαχαίρῃ τοῦ Πνεύματος, ἕτεραν ἐμχανήσατο μέθοδον, ἵνα τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μερίσῃ, καὶ διασπῆται τὴν ἔνωσιν. Ἀυτῆ δ' ἔστιν ἡ τῶν σχισματικῶν μανία, ἦν ἀναστέλλοντες, φασὶν οἱ τῆς συνόδου, ὀρίζομεν μηδένα πρεσβύτερον ἢ διάκονον τελεμεῖν ἀφίστασθαι τοῦ ἐπισκόπου, ὅφ' ὄν τελεῖ, καὶ μὴ

συκοινωνεῖν αὐτῷ, μηδὲ ἀναφέρειν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀ κατὰ τὸ ἔθος, ὡς τάχα κατεγνωκὸτὰ τοῦ ἐπισκόπου οὐτοῦ, πρὶν ἢ συνοδικῶς ζητηθῆ ἢ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου φερομένη αἰτία καὶ τελεία προενηχθῆ ψήφους κατακρινούσα αὐτὸν τὸν δὲ τοῦτο ποιήσαντα καθαιρεῖσθαι. Ὁ γὰρ ἐν πρεσβυτέρου ἀξία ὢν, καὶ τῶν μητροπολιτῶν ἀρπάξων τὴν κρίσιν (τοὺς γὰρ ἐπισκόπους οἱ μητροπολίται κρίνουσι), καὶ πρὸ κρίσεως τὴν οἰκείον ἐπίσκοπον, ὃς πατήρ ἐστιν αὐτοῦ κατὰ πνεῦμα, κρίνων, οὐκ ἐστὶν ἀξίος ὡς πρεσβύτερος τιμᾶσθαι ἢ ὀνομάζεσθαι. Καὶ οἱ συνεπόμενοι δὲ τῷ σχισματικῷ, καὶ ἀποσχίζοντες καὶ αὐτοὶ, ἱερωμένοι μὲν ὄντες, καθαιρεθώσαν, λαϊκοὶ δὲ τυγχάνοντες ἢ μοναχοὶ, ἀφορίζεσθωσαν παντελῶς τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ τοῦ ἐξωθεῖσθωσαν, ὥστε μηδὲ εἰσεῖναι εἰς ἐκκλησίαν. Ἔστι γὰρ ἀφορισμὸς καὶ τὸ μόνος εἰρηγεσθαι τῆς μεταλήψεως τῶν θεῶν μυστηρίων· ἐστὶ δὲ καὶ τὸ ἐξω τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ὃν παντελῆ ὀνόμασαν, ὡς βαρύτερον. Καιρὸν δὲ τῷ ἀφορισμῷ τοῦτῳ ὀρίζουσι τὴν ἐκείνων ἐπιστροφὴν. Ἔσονται γὰρ, φησὶν, ἀφορισμένοι μέχρις ἂν τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ προσέλθωσι, μισήσαντες τὴν πρὸς τοὺς σχισματικούς οἰκείωσιν.

Spatium porro, quousque ad sanitatem homines revertantur, segregationi præfiniunt. Erunt siquidem, inquit, segregati, donec episcopo suo, repudiata cum schismaticis familiaritate, se adjuunxerint.

ΔΡΙΣΤ. « Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὡς δὴ ἔθεν
« ἐπ' ἐγκλήματι τοῦ οἰκείου κατεγνωκῶς ἐπισκό-
« πος, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἀποστῆ τῆς
« αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει αὐτοῦ τὸ
« ὄνομα, καθαιρεῖσθω, καὶ πάσης ἱερατικῆς στε-
« ρεῖσθω τιμῆς. Οἱ δὲ συνεπόμενοι, ἱερατικοὶ
« μὲν ὄντες, τῆς οἰκείας τιμῆς ἐκπιπέτωσαν,
« μοναχοὶ δὲ ἢ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθωσαν μέχρις
« ἐπιστραφεῖν. »

ΚΑΝΩΝ ΙΔ'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἐγκλήματος πρόφασιν ποιού-
« μενος κατὰ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸ συν-
« οδικῆς διαγνώσεως, ἀποστῆσει ἑαυτὸν τῆς πρὸς
« αὐτὸν κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομα
« αὐτοῦ κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐν τῇ ἁγίᾳ μυσταγω-
« γίᾳ, τοῦτον ὤρισεν ἡ ἅγια σύνοδος καθρημι-
« νον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθεῖη, ἀποστὰς τοῦ
« οἰκείου μητροπολίτου καὶ σχίσμα ποιήσας· δεῖ
« γὰρ ἕκαστον τὰ οἰκεία μέτρα γινώσκειν, καὶ
« μήτε τὸν πρεσβύτερον καταφρονεῖν τοῦ οἰκείου
« ἐπισκόπου, μήτε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ οἰκείου
« μητροπολίτου. »

ΒΑΛΣ. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν ὁμοίος κατὰ πάντα ἐστὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ, κἂν διαλλάτῃ περὶ τὰ πρόσ-
« ωπ.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ αὐτὰ τοῦ ἀνωτέρου κανόνος· καὶ ὁ κανὼν οὗτος περὶ ἐπισκόπων ἀποσχίζόντων ἐκ τῶν ἰδίων μητροπολιτῶν, καὶ μὴ κοινωνούντων αὐτοῖς, μὴδὲ ἀναφερόντων αὐτοὺς, διορίζεται.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ εἰ τις ἐπίσκοπος αὐτὸ τοῦτο τολ-
« μήσει κατὰ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, καθαι-
« ρεῖσθω. Δεῖ γὰρ ἕκαστον τὰ οἰκεία μέτρα γινώ-
« σκειν. »

PATROL. GR. CXXXVII.

subjectus est subtrahere, ac illius, quasi videlicet ab ipso condemnati, vel communionem repudiare, vel ab ejusdem nomine de more referendo desistere audeat, priusquam episcopi causa in synodico conventu examinata et cognita fuerit, omninoque latis suffragiis de illius damnatione sit pronuntiatum; quique id fecerit, depositione multari jubemus. Quisquis enim sacerdotali dignitate præditus, quæ metropolitanorum judicii sunt sibi arrogat, (quippe de episcopis judicare metropolitanorum proprium est munus) ac episcopum suum, qui spiritualis ipsius pater est, priusquam de eo quidquam judicatum fuerit, ipse condemnet, hic sacerdotis honore aut appellatione haudquaquam est dignus. Et vero quicumque schismaticis consentientes ipsi quoque sese cum illis abjungunt, si quidem sacris initiati sint, deponantur: sin vero laici aut monachi, penitus segregentur, hoc est, ita, ut ne ecclesiam quidem ipsis ingredi fas sit, ejiciantur. Est namque segregatio etiam, cum a solo divinorum mysteriorum perceptione quispiam summovetur: est etiam, cum ecclesiæ quoque aditu segregati prohibentur; quod penitus segregari dixerunt, quia gravior ea segregatio sit. Spatium

porro, quousque ad sanitatem homines revertantur, segregationi præfiniunt. Erunt siquidem, inquit, segregati, donec episcopo suo, repudiata cum schismaticis familiaritate, se adjuunxerint.

ARIST. « Si quis presbyter vel diaconus, nimirum
« ac si episcopum suum et crimine aliquo cond-
« naret, ante synodalem cognitionem, ab illius
« communiōne se subduxerit, et nomen ejus non
« retulerit, deponatur, et omni sacerdotali digni-
« tate privetur. Qui autem eum consequuntur, si
« quidem sacris sint initiati, dignitate sua exei-
« dant: sin monachi vel laici, segregentur, usque
« dum reversi fuerint. »

354 CANON XIV.

« Si quis episcopus metropolitani crimen præ-
« textens, ante synodalem cognitionem, seipsum
« ab ejus communiōne subduxerit, et nomen
« ejus in divini mysterii celebratione ut consu-
« tum est, non referat; sancta synodus eum de-
« positum esse statuit, si tantum convictus fuerit
« a proprio metropolitano recessisse et schisma
« fecisse. Oportet enim unumquemque proprias
« mensuras cognoscere et nec presbyterum pro-
« prium episcopum continere nec episcopum
« proprium metropolitanum. »

BALS. Præsens quoque canon præcedenti est in omnibus similis, etiamsi in personis differant.

ZONAR. Eadem cum superiori canone de episcopis, qui se a metropolitanorum suorum conjunctione divellunt, nec eis communicant, nec eorum nomina referunt, hic quoque canon decernit.

ARIST. « Et si quis episcopus id ipsum ausus
« fuerit contra suum metropolitanum, deponatur.
« Oportet enim unumquemque proprias suas men-
« suras cognoscere. »

CANON XV.

Quæ de presbyteris et episcopis et metropolitanis constituta sunt, multo magis etiam in patriarchas conveniunt. Quamobrem si quis presbyter, vel episcopus, vel metropolitanus a sui patriarchæ communionem recedere ausus fuerit, et nomen ejus in divini mysterii celebratione, prout constitutum est et ordinatum non referat, sed ante synodale decretum, et perfectam ejus condemnationem schisma fecerit; statuit sancta synodus eum esse ab omni sacerdotio alienum, si in hoc solum deliquisse convictus fuerit. Et hæc quidem constituta et obsignata sunt de iis, qui aliquorum criminum prætextu a propriis præsulibus recedunt, et schisma faciunt, et Ecclesiæ unionem convellunt. Qui enim propter hæresin aliquam, a sanctis Patribus vel synodis condemnatam, se a præsulibus communionem separant, illo hæresin scilicet publice prædicante, et nudo capite in ecclesia docente; ii non solum canonicæ pænæ non subjiciuntur, ante synodalem cognitionem seipsos a communionem ejus, qui episcopus dicitur, se jungentes: sed et honore, qui orthodoxis convenit, digni habebuntur. Non enim episcopus, sed pseudepiscopus doctores condemnarunt: et non schismate Ecclesiæ unionem considerunt, sed a schismatibus et divisionibus Ecclesiam liberare studuerunt.

BALS. Illic quoque præsens canon eadem cum 13 et 14 canone aliqua ex parte præcepit. Dicit enim ea, quæ prius definita sunt, etiam in patriarcham multo magis convenire, quando ab ejus communionem se quis temere subtraxerit. Perinde autem ac si dixisset quispiam, si ex causa probabilis, videlicet propter hæresin fortasse, quis a proprii antistitis communionem recesserit, cur puniatur? inferunt Patres, quod hæc tunc sunt, quando alicujus criminalis causæ prætextu per se quis proprium pastorem condemnaverit, et ideo seipsum ab eo abscederit, et hoc modo Ecclesiæ unionem perperit. Si enim non propter criminalem accusationem, sed propter hæresin, seipsum a proprio episcopo se junxerit, vel metropolitano, vel patriarcha, tanquam in ecclesia sine pudore docente doctrinas quasdam a recto dogmate alienas; is et ante perfectam cognitionem, et multo magis etiam post cognitionem, si seipsum a sui præsulibus communionem se junxerit vel separaverit, non solum non puniatur, sed etiam ut orthodoxus honorabitur. Non enim se ab episcopo abscondit, sed a pseudepiscopo 355 et falso doctore: et quod ab eo factum est laude dignum; ut quod Ecclesiam non conscindat, sed eam magis conjungat, et a divisione liberet. Dictum est autem a canone, schismaticum ab omni sacerdotio debere esse alienum, propter eos qui dicunt hujusmodi homines debere aliquo

A

CANON IE'.

Τὰ ὀρισθέντα ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν πολλῶν μᾶλλον καὶ ἐπὶ patriarcharum ἀρμόζει. Ὅστε, εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ μητροπολίτης τολμήσει ἐναποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ ὀρισμένον καὶ διατεταγμένον ἐν τῇ θεῇ μυσταγωγίᾳ, ἀλλὰ πρὸ ἐμφανείας συνοδικῆς καὶ τελείας αὐτοῦ κατακρίσεως σχίσμα ποιήσει· τοῦτον ὤρισεν ἡ ἅγια σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθεῖ τοῦτο παρανομήσας. Καὶ ταῦτα μὲν ὤρισται καὶ ἐσφραγίσται περὶ τῶν προφάσει τινῶν ἐγκλημάτων τῶν οἰκειῶν ἀφισταμένων προσέδρων, καὶ σχίσματα ποιούντων, καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας διασπώντων. Οἱ γὰρ δι' αἵρεσιν τινα παρὰ τῶν ἁγίων συνόδων ἢ Πατέρων κατεγνωσμένην τῆς πρὸς τὸν πρόεδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου τὴν αἵρεσιν δηλονότι δημοσίᾳ κηρύττοντος, καὶ γυνῆ τῆ κεφαλῆ ἐπ' ἐκκλησίας διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμῆσει οὐχ ὑποκίονται, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοῦς τῆς πρὸς τὸν καλούμενον ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀποτεριχίζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς ὀρθοδόξου ἀξιοθῆσονται: οὐ γὰρ ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδοεπισκόπων διδασκάλων κατέγνωσαν, καὶ οὐ σχίσματι τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι.

C

BALS. Καὶ αὐτός ὁ κανὼν τὰ αὐτὰ τῶν ἰγ' καὶ ιδ' κανόνι παρακελεύεται μέχρι τινός. Φησὶ γὰρ πλέον ἀρμόζειν τὰ προδιορισθέντα καὶ ἐπὶ patriarcharum, ὅταν ἐκ τῆς τοῦτου κοινωνίας ἀποστήσῃ τις ἑαυτὸν τολμηρῶς. Ὡς δὲ τις εἰπόντος, Ἐάν δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας τυχὸν προφάσει αἰρέσεως, ἀποστή τις ἀπὸ τῆς τοῦ οἰκειοῦ ἀρχιερέως κοινωνίας, διὰ τί κολασθῆσεται; ἐπάγουσιν οἱ Πατέρες ὡς ταῦτα πάντα τότε γίνονται, ὅταν προφάσει ἐγκληματικῆς τινος ὑποθέσεως κατ' ἑαυτὸν τῆς τοῦ οἰκειοῦ ποιμένου καταγνώσεται, καὶ ἀποσχίσῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτου, καὶ τοιουτοτρόπως διαρρήξῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ γὰρ μὴ δι' ἐγκληματικὴν αἰτίαν, ἀλλὰ δι' αἵρεσιν χωρίσῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ ἢ τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ patriarcharum, ὡς ἐπὶ ἐκκλησίας διδάσκοντος ἀνευρυθιάστως διδάγματα τινα ἀπηλλοτριωμένα τοῦ ὀρθοῦ δόγματος, ἢ τοιοῦτος καὶ πρὸ ἐντελοῦς διαγνώσεως, πολλῶν δὲ πλέον καὶ μετὰ διάγνωσιν, ἐάν ἑαυτὸν ἀποτερίσῃ, ἤγουν χωρίσῃ ἐκ τῆς κοινωνίας τοῦ πρώτου αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐ τιμωρηθῆσεται, ἀλλὰ καὶ τιμωρηθῆσεται, ὡς ὀρθόδοξος. Οὐ γὰρ ἀπέσχισεν ἑαυτὸν ἀπὸ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ἀπὸ ψευδοεπισκόπου καὶ ψευδοδιδασκάλου. Καὶ τὸ παρὰ τούτου γηγόνος ἐπαίνου ἄξιόν ἐστιν, ὡς μὴ κατατέμενον τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μᾶλλον συνάπτειν αὐτὴν καὶ τοῦ μερισμοῦ ἀπαλλάττον. Εἴρηται δὲ τῶν κανόνι τὸ πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι τὸν σχισματικὸν διὰ τοὺς λέγοντας

ἵφειλιν τοὺς τοιοῦτους ἐπὶ καιρὸν τινα τῆς ἱερατείας παύεσθαι, καὶ μὴ καθαιρεῖσθαι. Ἐγκληματα δὲ αἰτιάματά εἰσι πορνεία, ἱεροσυλία, καὶ τῶν κανόνων ἀθέτησις. Καλιῶς δὲ εἶπεν ὁ κανὼν ἐπαινετέου; εἶναι τοὺς ἀποσχίζοντας ἑαυτοὺς καὶ πρὸ καταδίκης ἀπὸ τῶν δημοσίᾳ διδασκόντων αἰρετικὰ διδάγματα, καὶ θνῶν προφανῶς αἰρετικῶν. Εἰ γὰρ ἀπόκρυφα καὶ μετὰ ὑποστολῆς ψιθυρίζονται τὰ τῆς αἵρέσεως παρὰ τοῦ πρώτου ὡς ἂν ἀμφιβάλλοντος, οὐκ ὀφείλει τις ἐξ αὐτοῦ πρὸς καταδίκης ἀποσχισθῆναι· εἰκὸς γὰρ ἔστι μεταρρυθμισθῆναι τοῦτον πρὸς τὸ ὀρθόδοξον πρὸς τῆς ἐντελοῦς ἀποφάσεως, καὶ ἀποστῆναι τῆς αἵρέσεως. Σημειῶσαι ταῦτα ἰσως ὠφέλησοντα κατὰ τῶν λεγόντων μὴ καλῶς ἡμᾶς ἀποσχισθῆναι ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι τοὺς περὶ ταύτην ὡς κακόφρονος. Καὶ ὁ μὲν παρῶν κανόνων τοὺς διὰ δογματικὴν αἰτίαν ἀποτειχίζοντας οὐ κολάζει· ὁ δὲ λα' ἀποστολικὸς κανὼν καὶ τοὺς κατεγνωκότας τῶν οικειῶν ἐπισκόπων ὡς προδήλως ἀδικούντων καὶ ἀποσχισάντας ἐξ αὐτῶν, ἀνευθύνους συντηρεῖ.

ZONAR. Ἄπερ ὤρισαν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες περὶ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, ταῦτα λέγουσι πλεόν ἑρμῶζειν καὶ περὶ πατριαρχῶν. Εἰ γὰρ τις, φασί, μητροπολίτης ἢ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τολμήσει ἀποστῆναι τοῦ συγκοινωνεῖν τῷ πατριάρχῃ αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρειν τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὶν ἢ ἐμφανίσῃ τῇ συνόδῳ κατὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ πρὸ τοῦ ἐξετασθῆναι ταῦτα, καὶ κατακριθῆναι ἰσως αὐτόν· ὁ τοιοῦτος δὲ σχίσμα ποιήσας πάσης ἱερατείας ἀλλότριος ἔσται παντελῶς. Εἴρηται δὲ τὸ πάθος ἀντὶ τοῦ, οἱ μὲν ἀρχιερεῖς τῆς ἀρχιερατικῆς, οἱ δὲ ἱερεῖς τῆς ἱερατικῆς· τὸ δὲ παντελῶς, ὅτι οὐκ ἐπὶ τινα χρόνον εἰρχοῦνται τοῦ ἱερουργεῖν, εἴτα ἀποκαταστήσονται αὐθις εἰς τὴν οικειᾶν τιμὴν· ἀλλὰ τελείως ἐκπεσοῦνται τῆς ἀξίας αὐτῶν, καὶ οὐδὲ τιμὴν ἔξοσι μόνην ἀρχιερεῦσι· καὶ ἱερεῦσιν ἀνήκουσαν. Εἴτα ἐπάγουσιν ὅτι ταῦτα μὲν ὤρισται καὶ ἐσφράγισται, τουτέστι βεβαίως τετύπεται (ἢ γὰρ σφραγίς εἰς βεβαίωσιν ἔστι τῶν σφραγισμένων καὶ φυλακῆν), περὶ τῶν προφάσει τῶν ἐγκλημάτων τῶν οικειῶν ἀρισταμένων προέδρων, καὶ τὴν ἔνωσιν διασπῶντων τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε δηλαδὴ πορνείαν ἰσως αἰτιωμένῳ προσάπτουσιν, ἱεροσυλίαν, ἢ ἐπὶ χρήμασι χειροθεσίαν, ἢ ἀλλοτρίωσιν αὐτὰ τινα. Εἰ δ' ὁ πατριάρχης τυχὸν ἢ μητροπολίτης, ἢ ὁ ἐπίσκοπος αἰρετικὸς εἴη, καὶ τοιοῦτος ὡς δημοσίᾳ κηρύττειν τὴν αἵρεσιν, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, ἀντὶ τοῦ, ἀνυποστάτως καὶ μετὰ παρῆρησίας, διδάσκει τὰ αἰρετικὰ δόγματα, οἱ ἀποσχίζοντες αὐτοῦ, ὅποιοι ἂν εἴεν, οὐ μόνον κολάζεως ἀξιοὶ οὐκ ἔσονται διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τιμῆς, ὡς ὀρθόδοξοι, ἀξιώθησονται, χωρίζοντας ἑαυτοὺς τῆς τῶν αἰρετικῶν κοινωνίας. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀποτειχίζοντες. Τὸ γὰρ τείχος τῶν ἐντὸς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς χωρισμὸς ἔστιν. Οὐ γὰρ ἐπισκόπου ἀπέστησαν, ἀλλὰ ψευδεπισκόπου καὶ ψευδοδιδασκάλου. Οὐδὲ σχίσμα τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐποίησαν, ἀλλὰ μᾶλλον σχισμάτων τὴν Ἐκκλησίαν ἀπήλαξαν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς.

A temporis spatio a sacerdotio cessare, et non deponi. Criminales autem causæ sunt, fornicatio, sacrilegium, et canonum transgressio ac contemptus. Recte autem dixit canon eos esse laudandos, qui seipsos, etiam ante condemnationem, ab iis, qui hæreticas doctrinas publice docent, et sunt aperte hæretici abscindunt. Si enim clanculum et cum quadam hæsitacione, præsul ut ambigens, hæretica loquatur, non debet quis ab eo propterea ante condemnationem abscindi. Est enim verisimile, fore ut ad orthodoxam sententiam ante perfectam prolatamque in eum sententiam reducat, et ab hæresis desistat. Nota hæc, quæ fortasse proderunt adversus eos qui dicunt nos non recte a throno antiquæ Romæ sejunctos esse, antequam qui eum obtinebant ut prave sentientes, condemnati essent. Ac præsens quidem canon eos, qui propter dogmatis causam recedunt et abscinduntur, non punit: tricesimus autem primus canon apostolicus eos etiam, qui proprios episcopos condemnarunt, ut qui aperte injuste agant, et ideo se ab iis sejuncterunt, ab omni pœna liberos conservat.

ZONAR. Quæ de metropolitanis episcopisque definita sunt, ea de patriarchis quoque multo magis intelligi debere synodi Patres affirmant. Si quis enim, inquit, metropolitanus, episcopus aut presbyter, se a patriarchæ sui communione removere, atque ab illius nomine referendo cessare audeat, priusquam ea, de quibus patriarcham accusat, synodo indicaverit, ac ille forte, causa diligenter examinata, damnatus fuerit; ejusmodi hominem, tanquam schismaticum, omni prorsus sacerdotali honore privatum esse decernunt. *Omni* quidem aiunt, ut summos sacerdotes summo sacerdotio, sacerdotes vero sacerdotali dignitate privandos demonstrent; prorsus vero particulam addidere, ut eos non ad certum temporis intervallum a sacro ministerio arcendos, ut deinde rursus pristino honori restituantur; sed omni penitus dignitate spoliandos neque ullum ipsis honorem, qui præsulibus aut aliis sacerdotibus proprie debetur, relinquendum esse ostendant. Deinde vero hæc quidem ita decreta obsignataque, hoc est, ita plane constituta fuisse, subjiciunt (signum namque ad ea, quæ obsignantur, confirmanda ac custodienda pertinet), ne qua fraudis occasio iis hominibus relinquere videatur, qui quorumdam criminum obtentu, quod ei videlicet quem accusant, aut constupratam mulierem, aut rei sacræ furtum, aut ordinum collationem pretio divenditam, aut alia hujus generis facinora, affingant, ab antistitum suorum auctoritate desciscunt, et Ecclesiæ conjunctionem propterea distrahunt ac divellunt. Quod si forte patriarcham, aut metropolitanum, aut episcopum hæreticum esse contingat, ac ejusmodi quidem hæreticum, ut hæresim suam publice profiteatur, et aperto capite, hoc est, fidenter prorsus atque audaciter, hæreticas opiniones docendo in vulgus disseminet; quicumque demum ab illo se abduxerint, non modo nullo

animadversionis aut multæ genere propterea puniendi; sed honore potius, quippe qui certam fidem constantiter teneant, sequæ ab hæreticorum consociatione sejungant, digni existimabuntur. Hoc enim significat verbum ἀποτειχιζόντες. Nam τείχος, id est, paries, ab iis quæ intus sunt, exteriora discriminat. Nec enim ii ab episcopo; sed ab homine sibi episcopi ac doctores nomen immerito usurpante discessere: neque schismatis contra Ecclesiam auctores fuerunt, sed a schismate potius, quod in ipsis fuit, Ecclesiam vindicaverunt.

ARIST. « Similiter et si episcopus aut metropo-
« litanus contra patriarcham quippiam ejusmodi
« ausus fuerit, ab omni sacerdotio alienetur. Si qui
« autem a quopiam recesserint, non criminis præ-
« textu, sed propter hæresim, a synodo vel sanctis
« Patribus condemnatum, honore ac laude digni
« sunt, utpote orthodoxi. »

356 CANON XVI.

Propter contentiones et tumultus, qui in Dei Ec-
« clesia contingunt, hoc quoque est definire ne-
« cessarium; ut episcopus nullo modo constitua-
« tur in Ecclesia, cujus præsul adhuc vivit, et
« est adhuc in proprio honore constitutus; nisi
« episcopatu suo sponte renuntiaverit. Oportet
« enim causam ejus, qui est episcopatu expel-
« lendus, canonicè examinatum ad finem prius
« deduci: deinde post ejus depositionem, alte-
« rum in ejus episcopatum provelhi. Si quis autem
« episcopus in proprio honore constitutus, nec
« vult renuntiare, nec proprium populum pa-
« scere; sed a suo episcopatu recedens, plus-
« quam sex mensibus in alio loco degat, nec
« regio jussu detentus, nec sui patriarchæ mini-
« sterio deserviens, neque a gravi morbo, et
« qui, ut commovere se non possit, efficiat,
« omnino retentus: is ergo nulla ex supra di-
« ctis causis prohibitus, et a suo episcopatu ab-
« sens, et ultra semestre tempus in alio loco
« degens, ab episcopi dignitate et honore om-
« nino alienabitur. Eum enim qui suæ fidei com-
« missum gregem negligit, et in alio loco supra
« semestre tempus degit, statuit sancta synodus,
« ut a sacerdotio, per quod pascere ordinatus
« est, alienus omnino constitutur, et in ejus
« episcopatum alius loco illius promoveatur.

DALS. Sæpe quidam episcopi, propter exacto-
rum vexationes, vel propter vicinorum invasiones,
vel propter populi inobedientiam, pusillo et abjecto
animo suos episcopatus renuntiant. Metropolitanus
ergo renuntiationes ejusmodi admittentes, alios
episcopos ordinabant; et nunquam etiam, ante-
quam examinarentur causæ criminales quæ ad-
versus illos introducebantur, alios eligebant. Di-

Guill. Beveregii notæ.

(57) Ἄντ' αὐτοῦ προχειρίζεσθαι. Inter hæc ultima canonis verba et Balsamonis interpretationem in codice Bodleiano hæc quidem leguntur, sed in margine: Σημειώσαι τὴν παρούσαν ἐρηνησίαν καὶ ἔτι ἐπὶ μνήμην τὰ ἐν ταύτῃ γεγραμμένα χάριν

A APICT. « Ὁσαύτως καὶ εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ μητρο-
« πολίτης κατὰ τοῦ πατριάρχου τοιαῦτα τολμή-
« σει, πάσης ἱερατείας ἀλλοτριούσθω. Εἰ δὲ τινες
« ἀποπταίεν τινος, οὐ διὰ πρόφρασιν ἐγκλήματος,
« ἀλλὰ διὰ αἵρεσιν, ὑπὸ συνόδου ἢ ἁγίων Πατέ-
« ρων καταγενοσμένην, τιμῆς καὶ ἀποδοχῆς ἀξίως,
« ὡς ὀρθόδοξοι. »

KANON ΙΓ'.

Διὰ τὰς φιλονεικίας τε καὶ ταραχὰς τὰς τῆ
« τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ συμβαινούσας, καὶ τοῦτο
« ὀρίσαι ἀναγκαῖόν ἐστι: τὴ μὴδενὶ τρόπῳ ἐπι-
« σκοπον καταστήναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ἔτι ὁ
« προσετώς ζῆ, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνίσταται τιμῆ,
« εἰ μὴ αὐτὸς ἐκὼν τὴν ἐπισκοπὴν παραιτήσεται.
« Χρὴ γὰρ πρότερον τὴν αἰτίαν τοῦ μέλλοντος τῆς
« ἐπισκοπῆς ἐκδιώκεσθαι κανονικῶς ἐξεταζομένην
« εἰς πέρας ἀγασθαι, εἰδ' οὕτω μετὰ τὴν αὐτοῦ
« καθάρισιν ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν
« προδιβάζεσθαι. Εἰ δὲ τις τῶν ἐπισκόπων, ἐν
« τῇ ἰδίᾳ συνιστάμενος τιμῆ, μῆτε παραιτεῖσθαι
« βούλοιο, μῆτε τὸν οἰκεῖον ἐθέλοι ποιμαίνειν
« λαόν, ἀλλὰ τῆς οικείας ἀποστάς ἐπισκοπῆς; ὑπὲρ
« τὸ ἐξάμηνον ἐν ἑτέρῳ διατρίβει: τόπω, μῆτε βα-
« σιλικῶ προσατάγματι καταχόμενος, μῆτε ταῖς
« τοῦ οἰκείου πατριάρχου λειτουργίας ὑπηρετοῦ-
« μενος, μῆτε μὴν ὑπὸ νόσου χαλεπῆς τε καὶ
« ἀκινήσιαν ἐμποιοῦσης παντελῆ συνεγόμενος; ὁ
« τοιοῦτος οὖν ὁ κατὰ μῆδεμίαν τῶν εἰρημένων
« προφάσεων κωλύμενος, τῆς οικείας ἀφιστάμε-
« νος; ἐπισκοπῆς, καὶ ὑπὲρ τὸν ἐξαμηνιαῖον χρό-
« νον ἐν ἑτέρῳ διατρίβων τόπω, τῆς τοῦ ἐπισκό-
« που τιμῆς τε καὶ ἀξίας ἀλλοτριωθήσεται παν-
« τελῶς. Τὸν γὰρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ
« καταμελόντα ποιμνῆς, καὶ ἐν ἑτέρῳ ὑπὲρ τὸ
« ἐξάμηνον χρονοτριβοῦντα τόπω, ὥρισεν ἡ ἁγία
« σύνοδος τῆς ἀρχιερωσύνης; δι' ἧς ποιμαίνειν
« ἐτάχθη, παντελῶς φλόδτριον καθιστάναι, καὶ
« εἰς τὴν αὐτοῦ τῆς ἐπισκοπῆς τόπον ἕτερον ἀντ'
« αὐτοῦ προχειρίζεσθαι (57). »

BAAS. Πολλάκις τινὲς ἐπίσκοποι διὰ ἐπιτηρείας
πρακτορικὰς, ἢ διὰ ἐπιθέσεις γειτονοῦντων, ἢ δι'
ἀνυποταξίαν λαοῦ, παραιτοῦνται ἀπὸ μικροφυχίας
τὰς οικείας ἐπισκοπὰς. Οἱ γοῦν μητροπολίται, τὰς
τοιαύτας παραιτήσεις δεχόμενοι, ἑτέρους ἐπισκόπους
ἐχειροτοῦσιν: ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸ τοῦ καταξέτασθαι
τὰ πρὸς τινῶν κατ' αὐτῶν εἰσαχόμενα ἐγκληματικὰ
αἰτιάματα, ἑτέρους ἐφηφίζοντο. Φασὶ γοῦν οἱ Πατρί-

τῶν ἀποδημούντων ἐπισκόπων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν
αὐτῶν. *Observe presentem interpretationem, et in
memoria tene quæ in ea scripta sunt, istorum epi-
scoporum gratia, qui ab ecclesiis suis peregre pro-
ficiscuntur.*

ρες, ὡς Ἐπει τοῦτο στάσεων καὶ θορυβῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐστὶ παραίτιον, ὀρίζομεν μὴ ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον, ζῶντος τοῦ προέδρου τῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ πῶ ἀπὸ κατεξετάσεως ἀναφανῆ δεκτῆ ἢ τοῦ ζῶντος παραίτησις, ἢ καταδικασθῆ ἀπὸ συνοδικῆς ἀποφάσεως. Τηνικαῦτα γὰρ καὶ ζῶντος τούτου χειροτονηθήσεται ἕτερος. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Τί δὲ γενήσεται εἰς τὸν λαὸν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐὰν ὁ προϊστάμενος ταύτης οὐ ποιεῖ παραίτησιν κανονικὴν, ἀλλὰ χρονοτριβεῖ ἔξω τῆς οἰκίας ἐπισκοπῆς; ἐπηγάγον, ὡς εἰ τις ἐπίσκοπος ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημῆται ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ χωρὶς βασιλικῆς ἢ πατριαρχικῆς προστάξεως, ἢ δίχα βαρείας νόσου, μὴ παρχωρούσης αὐτῷ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβῶναι, ἀλλότριος τῆς ἀρχιερωσύνης γενήσεται, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονηθήσεται ἕτερος. Ἐπαὶ δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναφαίνεται παραδεικτέες εἶναι τὰς παρὰ τῶν ἐπισκόπων ὁπωσδήποτε γινομένας παραιτήσεις ἕτεροι δὲ κανόνες, καὶ αὐτῆ ἢ πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆ τοῦ ἁγίου Κυρilloυ, ἦτοι τὸ α' καὶ γ' κεφ. αὐτῆς, διρίζονται μὴ ἀπειμερίμωτας τὰς τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις δέχεσθαι ὀφείλεις καὶ τὸν παρόντα κανόνα πρὸς ἐκείνα συμμιθεῖσθαι. Ἀνίγνωσον καὶ τὰ ἐα' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὅτι δὲ τὸ μὲν β' κεφ. τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἦτοι τὸ ἐν τούτῳ περιεχόμενον ἢ καὶ ἰδ' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ραγ' Ἰουστινιανείου Νοσῆς, δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι· συνεζητήθη παρὰ τινῶν, τίνι προσέχειν ὀφείλομεν. Δοκοῦσι δὲ ἐναντιοῦσθαι ἐν τούτοις. Ὁ κανὼν ἐπιλοτιμῆσατο εἰς ἀποδημίαν τῷ ἐπισκόπῳ ἑξαμηνιαῖον καιρὸν ἢ Νεαρά εἰς χρονιαῖον διάστημα τοῦτον ἐφήπλωσεν. Ἐτι ὁ κανὼν τοὺς ὑπὲρ τὸ ἑξάμηνον ἀποδημοῦντας ἐκ τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν ἀρχιερεῖς; ἀσυζητήτως ἐξ αὐτῶν ἄλλοτριούσθαι διωρίσατο ἢ Νεαρά πρότερον δαπάνας ἀρχιερεῦσι μὴ χορηγεῖσθαι παρὰ τῶν οἰκονόμων μετὰ τὴν χρόνον παραδρομὴν παρεκελεύσατο, καὶ οὕτω μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῶν οἰκείων κληρικῶν καὶ εἰ μὴδὲ οὕτω πεισθῶσιν, ἑτέρου; χειροτονεῖσθαι. Ὁ κανὼν ἐκχωρεῖ τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ πλεον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀποδημῆν, παρὰ βασιλέων ἢ πατριαρχῶν κατεχομένοις, ἢ διὰ νόσον βαρεῖαν κωλυμένοις; ἢ Νεαρά οὐδὲν τι τοιοῦτον διαλαμβάνει. Μᾶλλον μὲν οὖν τὸ ἐν μέρει τῆς ζ' Ἰουστινιανείου Νοσῆς περὶ μόνου τοῦ βασιλέως περιεχόμενον, καὶ καταστρωθὲν παρὰ τοῦ Φωτίου ἐν τῷ ῥηθέντι β' κεφ. τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, ἢ ἀνακάθαρσι; οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' ἐδίωξεν· ἔδοξε γοῦν τὰ τοῦ κανόνος μᾶλλον ὀφείλαιν κρατεῖν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐτι ἀμφιδάλλω. Καθὼς μὲν γάρ ἐστὶ τὸ ζήτημα ἐκκλησιαστικόν, πρόσκειμαι τοῖς λέγουσιν ὀφείλαιν μᾶλλον τὰ τοῦ κανόνος κρατεῖν· καθὼς δὲ τὰ Βασιλικὰ ἀνεκαθάρθησαν μετὰ τὴν τοῦ νομοταγῆτος πώλησιν καὶ τὴν τοῦ κανόνος τούτου ἀπόλυσιν, πρόσκειμαι τῇ ἑτέρᾳ γνώμῃ.

Ἐτέρα ἐρμηνεία (58).

Ἐν τοῖς μὲν ἐγράψαμεν ὀφείλαιν τὰ τῷ παρόντι

Guill. Beveregii notæ.

(58) *Ἐτέρα ἐρμηνεία*. Hæc altera interpretatio hujus canonis non modo in codice Boleiano, sed

cunt ergo Patres : Quoniam id seditionum et ecclesiasticarum perturbationum causa est. statuimus, ne eligatur episcopus vivo ecclesie præsule, nisi utique vel ex examinatione constiterit esse admittendam viventis renuntiationem, vel synodali sententia condemnatus fuerit. Tunc enim eo etiam vivente ordinabitur alius. Quasi vero dixisset quispiam, Quid vero fiet in populo episcopatus, si is, qui illi præst, non facit canonicam renuntiationem, sed extra suum episcopatum moratur? intulerunt, quod si quis episcopus ultra sex menses a sua ecclesia abfuerit, sine imperiali vel patriarchali jussione, vel sine gravi morbo, qui non permittit ut possit locum loco mutare, is erit a sacerdote alienus, et alius pro eo ordinabitur. Quoniam autem ex his quidem apparet, esse admittendas, quæ quomocumque fiunt ab episcopis renuntiationes; alii vero canones, et sancti Cyrilli ad Dominum epistola, sive 1 et 3 ejus responsum, statuunt, non esse inconsiderate admittendas episcoporum renuntiationes, debes præsentem quoque canonem ad illa reducere. Lege 11 quoque cap. tit. 9 præsentis operis, et quæ in eo sunt. Quia autem cap. 2 tit. 8 præsentis operis, vel quæ in eo continentur cap. 18 et 19 tit. 1 lib. III Basilic. quod est pars 125 Justiniani Novellæ, videtur præsentem canoni repugnare, quesitum est a quibusdam, quidnam sequi debeamus. Videntur autem in his adversari; Canon episcopo sex mensium spatium ad hoc ut possit perigrinari et ab episcopatu abesse, largitus est : Novella vero id ad unius anni intervallum extendit. Præterea canon eos, qui ultra sex menses a suis ecclesiis absunt, antistites citra inquisitionem ab iis ipsis alienari statuit : Novella sumptus prius ad æconomicis antistitibus non suppeditari jubet, 357 post tempus elapsum, et sic a suis clericis accersiri; et si non sic persuasi fuerint, alios ordinari. Canon permittit antistitibus etiam ultra annum abesse, si ab imperatoribus vel a patriarchis detineantur, vel propter gravem morbum prohibeantur : Novella nihil tractat ejusmodi. Magis ergo quod in parte 6 Justiniani novellæ de solc imperatore continetur, et a Photio in dicto cap. 2 tit. 8 præsentis operis situm est, repetita prælectio non recepit, sed expulit; visum est ergo canonem potius servari oportere. Ego vero adhuc etiam dubito. Quatenus enim est quæstio ecclesiastica, sto ab illis qui dicunt canonem magis servari oportere : quatenus autem Basilica purgata sunt post nomocanoni compositionem, et hujus canonis editionem, alteri sententiæ assentior.

Altera interpretatio.

In his quidem scripsimus servari oportere, quæ

et in Amerbachiano, necnon in supplemento ad Parisiensem Balsamonis editionem exstat.

hoc canone comprehenduntur, de episcopis qui renuntiant, præter ea quæ a sancto Cyrillo in epistola ad Domnum constituta sunt: ut quæ a sancta et universali tertia synodo discussa et examinata fuere, per epistolam quæ tunc missa erat ad synodum in Pamphilia. Tu autem scias quod hæc omnia, quæ a sancto Cyrillo constituta sunt, nescio quomodo contemnuntur. Multi enim, etiam eas, quæ quomolibetque fiunt ab episcopis, renuntiationes, admittendas esse volunt, ut vult hic præsens canon. Qui sunt autem subtiliores, illas esse dicunt admittendas renuntiationes, quæ continent eas fieri propter indignitatem eorum qui renuntiant. Ego vero ea sequor, quæ sunt a sancto Cyrillo definita. Si enim concessum fuerit, ut episcoporum renuntiationes citra curiosiorem examinationem admittantur, multi episcopi episcopos esse desinent, propter rerum inæqualitatem; quod quidem ad magnam status ecclesiastici spectat injuriam: ut de Dei contumelia nihil dicam. Si vis autem per tonsuram renuntiare episcopos, et eo quod vitam monasticam elegerint, quemadmodum magnus quoque fecit Gregorius Theologus, et dicis hunc canonem de iis renuntiationibus dicere; assentior et ipse. Renuntiatio vero Macres illius servi Dei, synodally accepta ab illo patriarcha domino Luca, aliquanto post tempore exolevit, episcopi suasionem, per synodalem sententiam, cum patriarchatum generet sanctissimus ille patriarcha dominus Michael Anchialus. Cum videret enim ille patriarcha, episcopi renuntiationem non continere, episcopum renuntiare ut indignum, sed ut non dignum, dixit non esse admittendam ejusmodi renuntiationem. Non enim qui utique non dignus est sacrum facere, jam etiam indignus est; sicut et magnus inquit Basilius in una oratione sacrosancti mysterii, quæ sic se habet: Nemo enim, qui carnalibus desideriis et voluptatibus alligati sunt, dignus est accedere et appropinquare, vel tibi ministrare, Rex gloriæ: et statuens eum quidem, qui se dixit indignum, esse per se condemnatum, qui autem non dignum, laudandum ut humilem, æquum censuit, ut episcopus sacerdotis officio fungeretur, ut qui non canonicè renuntiasset. Qui autem dicunt longam renuntiationum consuetudinem, perinde ac canonem, valere debere, male dicunt. Longa enim non scripta consuetudo non valet, quando legi scriptæ vel canoni adversatur. Et quære quæ a nobis de ea re scripta sunt, in cap. 3 primi tit. præsentis operis.

ZONAR. Quidam olim, ut credibile est, vel ex eo tantum, quod aliqua contra episcopos crimina quispiam detulisset, vel quod ipsimet libellos renuntiationis dedissent, antequam vel de objectis criminibus quæsitum vel causæ renuntiationis examinata fuissent, alios in eorum **358** ecclesiis, qui accusati fuerant, quive renuntiationis libellos obtulerunt, episcopos subrogabant: qua ex re seditiones in ecclesiis ac tumultus excitabantur.

κανόνι περιεχόμενα χάριν τῶν παραιτουμένων ἐπισκόπων ἐξακούεσθαι πρὸς τὰ κανονισθέντα παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐν τῇ πρὸς Δόμον ἐπιστολῇ, ὡς συγχροτούμενα καὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης τρίτης συνόδου διὰ τῆς γινομένης τηρικαῦτα ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον· οὐ δὲ γίνωσκε βῆ ταῦτα τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθέντα οὐκ οἶδ' ὅπως παραβλέπονται. Πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ τὰς ὁπωσδήποτε γινομένας παρὰ τῶν ἐπισκόπων παραιτήσεις δεκτέας εἶναι θέλουσι κατὰ τὸν παρόντα κανόνα· οἱ ἀκριβέστεροι δὲ ἐκείνας τὰς παραιτήσεις λέγουσι εἶναι δεκτὰς, τὰς διαλαμβανούσας γίνεσθαι ταύτας διὰ τὴν ἀναξιοσύνην τῶν παραιτουμένων. Ἐγὼ δὲ τοὺς παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου διορισθεῖσιν ἔπομαι. Εἰ γὰρ δοθῇ παραιτήσεις ἐπισκόπων δεχέσθαι, πλείους τῶν ἐπισκόπων οἱ ἀποπίσκοποι ἔσονται διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν, ὅπερ πρὸς μεγάλην ὕβριν ἀφορᾷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς· εὐταξίας· ἐγὼ γὰρ λέγειν καὶ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ παραιτεῖσθαι θέλεις ἐπίσκοπος δι' ἀποκάρσεως, καὶ διὰ τοῦ ἐπιλέξασθαι διαγωγὴν μοναδικήν, καθὼς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐποίησε, καὶ περὶ τοιούτων παραιτήσεων λέγεις τὸν κανόνα ταῦτα διαλαμβάνειν, συνθέμεναι καὶ αὐτός. Ἡ μέντοι παραιτήσεις τοῦ Μάρτυρος ἐκείνου θεοδούλου, δεχθεῖσα συνοδικῶς παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, μετὰ ἡμέρας ἡπράκτησεν ἐκ παρακλήσεώς· τοῦ ἐπίσκοπου διὰ ψήφου συνοδικῆς, πατριαρχεύοντος τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγιᾶλου. Ἰδὼν γὰρ τοιοῦτος πατριάρχης τὴν παραιτήσιν τοῦ ἐπίσκοπου μὴ διαλαμβάνουσιν παραιτεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον ὡς ἀνάξιον, ἀλλ' ὡς μὴ ἄξιον, εἶπεν ὅτι ἀπαράδεκτος ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις· ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ ὁ μὴ ἄξιος εἰς τὸ ἱερουργεῖν ἤδη καὶ ἀνάξιος ἔστι· καθὼς τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν μιᾷ τῶν ἁγίων εὐχῶν τῆς ἱερᾶς ἀγιαστείας φησὶν, οὕτω πως διαλαμβανούσης· Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι καὶ προσεγγίζειν, ἢ λειτουργεῖν σοι, Βασιλεῦ τῆς δόξης· καὶ διαγνοὺς τὸν μὲν εἰπόντα ἑαυτὸν ἀνάξιον αὐτοκατάκριτον εἶναι, τὸν δὲ μὴ ἄξιον εὐχαριστητέον ὡς ταπεινόφροναν, ἐδικαίωσε τὸν ἐπίσκοπον ἱερατεῦειν, ὡς μὴ κατὰ κανόνας παραιτησάμενον.

Οἱ δὲ λέγοντες ὀφείλουν ὡς κανόνα τὴν περὶ τῶν παραιτήσεων μακρὰν συνθήθειαν κρατεῖν κακῶς λέγουσι. Μακρὰ γὰρ συνθήθεια ἄγραφος οὐ κρατεῖ. Ἐνθα ἐγγράφῳ νόμῳ ἢ κανόνι ἐναντιοῦται. Καὶ ζῆται τὰ γραφέντα παρ' ἡμῶν χάριν τούτου εἰς κεφάλ. γ' τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. ZONAR. Τινὲς, ὡς εἶπεν, πάλαι, ἢ αἰτιαμάτων ἀπλῶς λαληθέντων κατ' ἐπίσκοπων, ἢ παραιτήσεων παρ' αὐτῶν δοθεισῶν, πρὸ τοῦ τὰ αἰτιώματα ἐξετασθῆναι ἢ τὰς αἰτίας σκοπηθῆναι τῶν παραιτήσεων, ἐτέρους εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν αἰτεθέντων ἢ παραιτησάμενων ἔχειροτόνουν, ὅπερ στάσεις καὶ θορύβους ἐνεποιεῖ ταῖς ἐκκλησίαις. Διὰ ταῦτα τοῖνον ἢ σύνοδος ὥρισεν μὴ χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ἐν ἐκκλησίᾳ, ἢς ὁ ἐπίσκοπος ζῆ, καὶ οὐκ ἀπεινῶθῃ τῆς

ἰδίας τιμῆς, ἦγουν τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας. Δεῖ γάρ, ἢ πρότερον κανονικῶς ἐξετάζεσθαι τὴν αἰτίαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπαγομένην, καὶ εἰς πέρας ἀγεσθαι, τοὔτεστιν εἰς ἀπόφασιν, καὶ ὅτε κανονικῶς ἐκείνος καθαιρεθῆ, ἕτερον χειροτονεῖσθαι εἰς τὴν ἐπισκοπὴν. Ὁμοίως φησὶ καὶ ὁ τέταρτος κανὼν τῆς ἐν Σαρδ:κῆ συνόδου. Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος, τοῦ δικαίου τῆς ἐπισκοπῆς ἀνετέχμενος, οὔτε τὸν οἰκεῖον ποιμαίνει λαὸν, οὔτε παραιτεῖται, εἰ εὐλογον αἰτίαν ἴσως ἔχει παραιτήσεως, ἀλλὰ πλέον ἐξ μηνῶν ἐν ἐτέρῳ διατρίβει τόπω, ἐκπεσῆται καὶ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἀξίας αὐτῆς, εἰ μὴ που ἢ ἐκ βασιλικῶν προστάγματος κατέχεται διὰ τινὰ χρεῖαν, ἢ τῷ οἰκεῖῳ πατριάρχῃ ἀναγκαίως ὑπηρετεῖ, ἢ νόσω τινὶ χαλεπῇ καὶ βαρεῖα συνέχεται, καὶ τοιαύτη, ὡς ἀκινήσας αὐτῷ αἰτίαν γίνεσθαι. Τότε γὰρ συγγνώμην ἕξει ἀποδημῶν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ἄνευ δὲ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἀποδημῶν ὑπὲρ τὸ ἐξάμηνον, καὶ ἀλλαγῶν διατρίβων, ἀλλοτριωθήσεται τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ ἕτερος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐκείνην ἀντίσταχθήσεται.

nus ignoscetur. Si vero, nulla ejusmodi causa intercedente, ultra semestre spatium alibi absens exegerit : altero in ejus episcopatu suffecto, summi sacerdotii dignitate ipse privabitur.

ARIST. « Κατὰ μηδένα τρόπον ἐπιθαινέτω τις ἐπισκοπῆς, ἧς ὁ προσετώς ἐστὶ ζῆ. Δεῖ γάρ τὴν αἰτίαν πρότερον ζητεῖσθαι τοῦ μέλλοντος ἐκδιώκεσθαι, καὶ μετὰ καθαιρεσιν ἕτερον προθιδάζεσθαι. Εἰ δέ τις ἀμελοῖ τῆς ἰδίας ποίμνης, καὶ μῆτε νόσω, ἢ βασιλικῶ ἢ πατριαρχικῶ κελεύσματι κατεχόμενος, ὑπὲρ ἑξαμηνιαίων ἀποδημήσει χρόνον, τῆς τοῦ ἐπισκόπου ἀξίας καὶ τιμῆς ἦτω ἀλλότριος. »

KANON 17.

« Ἐν πᾶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας (59) φροντίζοντες, καὶ τοῦτο ὄρσαι ἀναγκαῖον ἐθέμεθα, ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδένα τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ἀθρόον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀνάγεσθαι, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξεταζόμενον πρότερον, οὕτω τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χειροτονίαν ὑποδέχεσθαι. Εἰ γάρ καὶ

Guill. Beveregii notæ.

(59) Ἐν πᾶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας. Cautum est hoc canone, ne quis laicus aut monachus ad episcopalem dignitatem in posterum evehat, nisi qui tempus in singulis ecclesiasticis præstitutum gradibus prius adimpleverit. Hoc autem a Photio sui ipsius causa constitutum videtur, vel ipse saltem ei constituendo occasionem præbuit; quippe qui, contra ac hic decernitur, patriarchatum Constantinopolitanum adeptus est. Is enim cum protospatharius et primus e secretis imperatori esset, e laico sex diebus patriarcha creatus est. Nam primo die factus est monachus, altero lector, deinde hypodiaconus, diaconus, presbyter, et sexto patriarcha; ut Nicetas in Vita Ignatii Constantinopolitani tradidit: Καὶ ἐν ἐξ ὀλίγῃ ἡμέραις χερσὶν ἀνθρώπων τελειούμενος τῆς ἀποθυμούμενης ἐπέλαμβάνετο καθέδρα. Καὶ ἦν ἀληθῶς ἐκείνον ὄραν αὐθημερὸν ἅγιον πλαττόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν· πρώτη γὰρ ἡμέρα μοναχὸς ἀντὶ λαϊκοῦ· τῇ δευτέρῃ δὲ ἀναγνώστης, καὶ ὑποδιάκονος τῇ τρίτῃ, εἶτα διάκονος, εἶτα πρεσβύτερος, ἔπειτα τῇ ἑκτῇ, Χριστοῦ δὲ ἦν Γενέθλια, καὶ αὐτὸς τῷ ἱερατικῷ

Proinde igitur, qui in ecclesia episcopus est superstes, neque proprio honore, hoc est, episcopali dignitate, motus est, nullum in ea episcopum alium constitui licere synodus definit. Oportet enim prius, inquit, ex præscripto canonum crimen, quod episcopo intenditur, examinari ad exitumque perducere, hoc est, sententiam de illo ferri; eoque demum ex decretis canonum deposito, alterum in ejus episcopatu denique subrogari. Idem Sardicensis quoque synodi canone 4 constitutum est. Quod si quisquam episcopus, jure episcopatus relicto, neque in curam pascendi gregis incumbit, neque renuntiat, si justa illi forte aliqua causa sit renuntiationis; sed ultra semestre temporis spatium alio in loco degit, is episcopatu simul ipsaque episcopali dignitate excidit; nisi vel imperatoris jussu, ejus opera utentis, alicubi detineatur, vel necessariis patriarchæ sui ministeriis occupetur, vel eoque difficili gravique morbo oppressus decumbat, ut commovere sese nullatenus queat. Tunc enim, quamvis procul ab ecclesia sua degenet, nihilominus intercedente, ultra semestre spatium alibi absens sacerdotii dignitate ipse privabitur.

ARIST. « Nemo episcopatum ullo modo invadat, ejus præsul adhuc vivit. Causam enim illius, qui expellendus est, examinari prius oportet, et post depositionem alium promoveri. Si quis autem gregem suum neglexerit, et neque morbo, nec imperiali nec patriarchali jussu detentus, ultra semestre spatium abfuerit, ab episcopi dignitate simul ac honore alienus sit. »

CANON XVII

« In omnibus boni ecclesiastici ordinis curam gerentes, hoc quoque definire necessarium duximus: ut nullus deinceps laicus vel monachus repente ad episcopalem altitudinem evahatur; sed in ecclesiasticis gradibus primum examinatus, ita episcopalis dignitatis ordinationem suscipiat. Etsi enim hucusque quidam

προστάς θρόνον τὴν εὐσένην τῷ λαῷ προσφέρωναι. Nicet. in Vita Ignat. Et ipsa quidem octava generalis vulgo appellata synodus, Ignatii gratia habita, præposteram hanc et irregularem Photii ordinationem perstringere videtur, ubi neminem ad episcopatus honorem promoveri statuit, nisi in lectoris munere annum, in subdiaconi duos, in diaconi tres, sacerdotii autem quatuor annos expleverit. Προθιδασθῆτω εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, ὥστε ἐν τῷ βαθμῷ τοῦ ἀναγνώστου ἐν αὐτῶν τρεῖς, καὶ τέσσαρας ἐν τῷ τοῦ πρεσβυτέρου. Synodi octavæ can. 5. Photius autem in præsentii canone rem extenuare nititur. Primo enim subindicat, nonnullos e laicis vel monachis episcopos statim factos fuisse, et ecclesias suas in altum extulisse (quales nimirum fuerunt Ambrosius Mediolensis et Nectarius Constantinopolitanus), sed addit, hoc in exemplum non trahendum esse, præsertim τοῦ λοιποῦ in posterum: adeo ut quæ antea hoc modo factæ sunt ordinationes (ac proinde suam) ratas esse velit; sed tamen in posterum non faciendas esse statuat.

« ex monachis vel laicis , exigente necessitate , A
 « episcopali honore statim digni facti sunt , qui
 « et virtute excellenti fuere , et suam ecclesiam
 « in altum extulere : id tamen , quod raro eve-
 « nit , Ecclesiae legem nequaquam statuentes , de-
 « cernimus ut in posterum hoc minime fiat ; nisi
 « is , qui rite ordinatur , per gradus sacerdotales
 « processerit in unoquoque ordine tempus prae-
 « stitutum adimplens . »

BALS. Confusionem ecclesiasticam vocant Pa-
 tres , inconsiderate et absque examinatione fieri
 aliquem monachum vel laicum antistitem . Et ideo
 dicunt , non debere eorum quempiam ad episcopa-
 tus altitudinem provehi , nisi omnes prius gradus
 ecclesiasticos , praestituto et sufficienti unicuique
 ordini tempore , pervaserit . Adjiciunt autem , quod
 etiamsi tale quid prius factum sit propter urgentem
 necessitatem , et qui electi et eodem die ordinati
 sunt virtute clari exstiterent , et ecclesias , quibus
 praefuerunt , exornavere ; id tamen quod raro fit
 non est lex Ecclesiae , ut nos deinceps illud sequi
 oporteat . Quia autem saepe fuit dubitatum , quan-
 tum est tempus praestitutum , quod canone declar-
 atur : nonnulli quidem dicebant , quod quoniam
 praestantissimus Theologus magnus Gregorius , in
 orationibus de sacerdotio , dicit sacerdotem 7 diebus
 perfici . debemus nos quoque si non plus , certe nec-
 cessario id ipsum tempus in unoquoque gradu
 observare . Alii dicebant , canonem 10 Sardicensis
 synodi definire , nullum divitem vel scholasticum e
 foro episcopum constitui ; nisi lectoris et presby-
 teri et diaconi 359 ministerium peregerit , in
 uniuscujusque ordinis gradu non minimo tempore
 transmisso . Usi sunt autem et septimo capite primi
 tituli tertii libri Basilicæ , quod quidem est primum
 caput centesimae tricesimae septimae Justiniani No-
 vellae , quae dicit praecise non ordinandum apparit-
 orem , vel publicis muneribus aliter addictum ,
 nisi in monasterio non minus quam 15 annis vitam
 monasticam absque reprehensione peregerit : et
 instabant praestitutum tempus esse 15 annos . Mihi
 autem videtur Novella quidem loqui de tribunis
 militum acieive instructoribus , et iis qui repu-
 blicam administrant : Sardicensis autem synodi
 canon de divitibus ex foro , et scholasticis in di-
 cendo , tractat : sed non de omnibus monachis vel
 laicis . Et utraque etiam inter se dissident . Loge
 ergo centesimam vicesimam secundam Justiniani
 Novellam in principio sic dicentem : Damus autem
 potestatem iis , qui electionem faciunt , ut absque
 curiall et praesidis apparitore , si quem saecularem

« μέχρι τοῦ νῦν ἀπὸ τῶν μοναχῶν ἢ λαϊκῶν τινες ,
 « ἀπειτούσης χρείας , παραυτίκα τιμῆς ἄξιοι
 « γέγονασιν ἐπισκοπικῆς , ἀρετῆ τε διαπρέψαντες ,
 « καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαν ὑψώσαντες .
 « ἄλλὰ τό γε σπάνιον οὐδαμοῦ νόμον τῆς Ἐκκλη-
 « σίας τιθέμενοι , ὀρίζομεν τοῦ λοιποῦ μηκέτι
 « τοῦτο γίνεσθαι . εἰ μὴ κατὰ λόγον ὁ χειροτο-
 « νοῦμενος διὰ τῶν ἱερατικῶν προέλθοι βαθμῶν ,
 « ἐν ἐκάστῳ τάγματι τὴν νενομισμένον χρόνον
 « ἀποπληρῶν . »

BALS. Ἀταξίαν ἐκκλησιαστικὴν οἱ Πατέρες
 καλοῦσι τὸ ἀπερικέπτως καὶ ὀλίγα δοκιμασίας
 γίνεσθαι τινα μοναχὸν ἢ λαϊκὸν ἀρχιερεῖα . Διὸ φασί
 μὴ προαναριθμῶσθαι τινα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τῆς
 ἐπισκοπῆς ὕψος , εἰ μὴ πάντας πρότερον τοὺς ἐκ-
 κλησιαστικούς βαθμοὺς διέλθῃ διὰ τοῦ νενομισμένου
 καὶ ἀρκούντος καιροῦ ἐκάστῳ τάγματι . Προτιθέασι
 δὲ ὡς , εἰ καὶ πρότερον γέγονέ τι τοιοῦτον διὰ κατε-
 πέγουσαν χρεῖαν , καὶ οἱ ἐκλεγέντες καὶ αὐθιμ-
 ρὸν χειροτονηθέντες διέλαμπαν ἐπ' ἀρετῆς , καὶ τὰς
 ἐκκλησίας ἐκότμησαν ὡς προέστησαν ἄλλὰ τὴν σπι-
 νίως γενόμενον νόμον τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἔστιν .
 ὥστε τοῦτω ἀκολουθεῖν ἡμᾶς καὶ ἐφεξῆς . Ἐπει δὲ
 γέγονε πολλὰκις ἀμφιβολία περὶ τοῦ πόσος ἐστὶν
 ὁ τῷ κανόνι δηλούμενος νενομισμένος καιρὸς ἑκά-
 στου μέν εἶπον ὡς , ἐπεὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ διαλάμπας μέγας
 Γρηγόριος ἐν τοῖς περὶ ἱερωσύνης λόγοις (60) λέγει
 τελείσθαι δι' ἐπτὰ ἡμερῶν τὸν ἱερέα , ὀφείλομεν
 παριτηρεῖν καὶ ἡμεῖς , εἰ μὴ πλείονα , ἀλλὰ ἐξ
 ὀνάγκης τῶν αὐτῶν καιρῶν ἐπ' ἐκάστῳ βαθμῶ .
 Ἐτεροι εἶπον ὡς ὁ ἑῷ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ
 συνόδου διορίζεται μὲν ἄνευ πλοῦσιον ἢ σχολαστικῶν
 ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καθίστασθαι ἐπίσκοπον , εἰ μὴ ἀνα-
 γνώστου καὶ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ὑπηρεσίαν
 ἐκτελέσει , ἐν ἐκάστῳ τάγματος βαθμῶ οὐκ ἐλά-
 γιστου χρόνον διαβιβαζομένου . Ἐχρήσαντο δὲ καὶ
 τῷ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου
 τῶν Βασιλικῶν , ὅπερ ἐστὶ κεφάλαιον πρῶτον τῆς
 ριζ' Ἰουστινιανέου Νεαρᾶς , λέγοντι ἐν μ' εἰ μὴ
 ψηφίζεσθαι ταξεωτῆν ἢ πολιτευόμενον ἄλλως , εἰ μὴ
 ἐν μονατηρίῳ οὐχ ἤττον δεκαπέντε ἐπίων μοναχι-
 κῶν βίον ἀδιὰβλήτως ἐξετέλειε καὶ ἐνέστησαν εἶναι
 νενομισμένον καιρὸν τὸν πεντεκαίδεκαετη . Ἐμοὶ
 δὲ δοκεῖ ὡς ἡ μὲν Νεαρὰ περὶ ταξεωτῶν καὶ πολι-
 τευόμενων τὸν λόγον ποιεῖται ὁ δὲ κανὼν τῆς ἐν
 Σαρδικῇ συνόδου περὶ τῶν ἀπὸ ἀγορᾶς πλοῦσιων
 καὶ περὶ τούτων λόγους σχολαστικῶν διαλαμβάνει ὡς
 μέντοι γε καὶ περὶ πάντων τῶν μοναχῶν ἢ τῶν
 λαϊκῶν . Καὶ εἰσι καὶ ἀμφω ἀμέτοχα . Ἀνάγνωθι οὖν
 τὴν ροβ' Ἰουστινιανέου Νεαρῶν περὶ τὰς ἀρχὰς
 λέγουσιν οὕτω . Διδάσκων δὲ ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφί-
 σματα ποιουμένοις , εἰ τινα κοσμικῶν ἔργα κοσμ-

Guill. Beveregii nota.

(60) Ἐν τοῖς περὶ ἱερωσύνης λόγοις . Ita quidem
 codex noster Bodleianus legit . Sed reliqui
 omnes , Amerbachianus , Aizoniensis , Tilianus , etc.
 legunt ἐν τῷ εἰς τὴν Πεντηκοστήν λόγῳ αὐτοῦ . Et
 recte quidem . Ille enim verba in quadragesima

quarta Gregorii Theologi hic citati oratione in
 sanctam Pentecosten habita exstant . Ἐν ἐπτὰ μὲν
 ἡμέραις ὁ ἱερεὺς τελειούμενος , ἐν ἐπτὰ δὲ ὁ λεπρὸς
 καθαίρομενος , ἐν τσσαύταις δὲ ὁ ναρὸς ἐγκατατί-
 ατος . Greg. Naz. oral. 61 .

καὶ ταξέωτου ὄξιον τῆς προειρημένης ἀπιλογοῆς εἶναι νομίζουσι, τὸν τοιοῦτον ἄμα ἄλλοις δύο κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι· οὕτω μέντοι, εἶνα κοσμικῶς, ὁ τούτω τῷ τρόπῳ εἰς ἐπίσκοπὸν ἐπιλεγείη, μὴ εὐθέως· ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ, ἀλλὰ πρῶτον τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῆ, καὶ οὕτω τούτοις ἁγίους κανόνας καὶ τὴν ἱερὰν τῆς Ἐκκλησίας λειτουργίαν διδύχθεις, ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ. Καὶ μετὰ τινι πάλιν ταῦτά φησι· Ἐἰ δέ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφύλακτῃ ἐπίσκοπος χειροτονηθῆ, κελεύομεν τοῦτον πᾶσι τρόποις τῆς ἐπίσκοπῆς ἐκβάλλεσθαι· ἀλλὰ κἀκεῖνον, ὅστις παρὰ ταῦτα ἐτόλμησε χειροτονῆσαι, χωρίζεσθαι· ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἥτις καθ' οἰονδίμῃνα χρόνον ἢ τρόπον εἰς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν περιήλθε, εἰς τὸ πταίσμα ὁ ἐποίησε, τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἥς ἐπίσκοπός ἐστιν, ἐκδικεῖσθαι. Ὅστε εἰ μὴ ἐμποδίζοι τὸ μὴ καταστρωθῆναι τὴν τοιαύτην Νεαρὰν εἰς τὰ Βασιλικὰ, ἐκ ταύτης τῆς ἐπιπέρι τῶν λαϊκῶν ἀμφιβολῶν λύεται. Νομίζω δὲ ἐκ τούτου μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδῶν τῇ ἐπιλύσει τῆς ἀμφιβολίας· διὸ καὶ καταφεύγω (62) εἰς τὸ παρὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὑποτυπωθὲν χάριν τῆς τελειώσεως τῶν ἱερέων, καὶ λέγω ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν δι' ἑπτὰ ἡμερῶν τὴν ἐκάστου βαθμοῦ τελειοῦσθαι χειροτονίαν, καὶ μᾶλλον οὕτω καὶ ἡ ἀγραφὸς ἐκκλησιαστικῆ συνήθεια τοῦτο παραδειξαμένη τὰς τῶν βαθμῶν χειροτονίας ἐνεργεῖ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸ κγ' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τάγμασιν οἱ μοναχοὶ οἱ μὲν δεξάμενοι σφραγίδα ἐπισκόπου λαϊκοῦ τόπον ἐπέχουσιν.

ZONAR. Κωλύει ὁ κανὼν τὸ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι τινι λαϊκῶν ἢ μοναχῶν, μὴ πρότερον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξετασθέντα, ἢ γου ταχθέντα, δοκιμασθέντα. Βούλεται γὰρ τὸν εἰς ἐπίσκοπὸν προεῖασθῆναι μέλλοντα κατὰ τάξιν εἰς ἕκαστον τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν προχειρίζεσθαι, καὶ πληροῦν ἐν ἐκάστῳ τάγματι· τὸν νομισμένον χρόνον, καὶ οὕτως εἰς τὸ τῆς ἐπίσκοπῆς ἀνάγεσθαι ὄψος. Εἰ γὰρ καὶ ἐφθασαν, φησὶ, τινὲς ἀπὸ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν αὐτίκα εἰς ἐπίσκοπικὸν ἀναχθῆναι ἀξίωμα, καὶ ἀρετῇ τε διαλαμψάν καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐκόσμησαν, ὡς προσέτησαν· ἀλλὰ τὸ σπανίως συμβῆν οὐ νόμον τῆς Ἐκκλησίας τιθέμεθα, ὥστε τοῦτω ἀκολουθεῖν. Καὶ ὁ δέκατος δὲ κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ὁμοίως δετέτατο.

ARIST. « Ὁ χειροτονηθὸς ἐπίσκοπος μὴ ἄθροον ἐκ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ὑφούσθω· ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ τάγματι τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν τὸν νομισμένον ἀποπληροῦτω χρόνον. Εἰ γὰρ καὶ τινες ἄθροον ὑφούθεντες διέπρεψαν, ἀλλ' οὐ νόμος Ἐκκλησίας τὸ σπάνιον. »

Guill. Beveregii notæ.

(61) *Δίχα κοσμικῶς.* Legendum juxta alios colliges δίχα βουλευτοῦ, quæ haud dubie verior est lectio.

(62) *Διὸ καὶ καταφεύγω.* Hæc usque ad χειρο-

predicta electione dignum existimaverint, cum simul cum aliis duobus clericis vel monachis eligant, ut sæcularis hoc modo ad episcopatum electus, non protinus episcopus ordinetur; sed primum clericis non minus quam tribus mensibus communeretur, et sic sanctos canones et sacrum ecclesiarum ministerium edoctus, episcopus ordinetur. Et post aliquantum rursus hæc dicit: Si quis autem præter memoratam observationem episcopus ordinatus fuerit, jubemus eum omnino episcopatu expelli: sed et illum, quicumque præter hæc ordinare ausus fuerit, a sacerdotali ministerio anno uno separari, et omnes facultates, quæ quocumque tempore vel modo in suum dominium venerunt, propter errorem quem commisit, ecclesiæ dominio, cujus est episcopus, addici. Quare si non impedit, quod hæc Novella in Basilica non relata sit, ex ea de laicis dubitatio nunc solvitur. Existimo autem hoc nihil afferre impedimenti solutioni dubii: et ideo confugio ad id quod a sancto Patre nostro Gregorio Theologo de sacerdotum perfectione scriptum est, et dico necessario per septem dies uniuscujusque gradus fieri ordinationem, et eo magis quod etiam non scripta ecclesiastica consuetudo, hoc suscepto, sic graduum ordinationes facit. Lege et cap. 23 primi tituli præsentis operis. Et nota ex hoc canonis in ecclesiasticis ordinibus monachos qui quidem episcopi characterem acceperunt, locum laici obtinere.

παρόντος συντάγματος. Καὶ σημειῶσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τάγμασιν οἱ μοναχοὶ οἱ μὲν δεξάμενοι σφραγίδα ἐπισκόπου λαϊκοῦ τόπον ἐπέχουσιν.

ZONAR. Laicum hominem aut monachum, nisi qui prius in ecclesiasticis ordinibus recensitus sit, hoc est, constitutus et probatus, episcopum ordinari hic canon vetat. Sed eum, qui ad episcopatum sit evehendus, singulis ecclesiasticis gradibus ordine adscribi, et constitutum in unoquoque tempus implere; itaque demum ad episcopale fastigium extolli placet. Nam etsi quidam, inquit, ex laicorum monachorumve numero ad episcopalem dignitatem, non exspectato temporum intervallo, confestim evecti sunt, iique et virtute præluxerunt, et ecclesiis, quibus præfecti dati sunt, ornameto fuere; tamen quod haud ita sæpe contingit, id nos pro lege, quam sequi oporteat, accipi nequaquam jubemus. Idem Sardicensis quoque synodi decimo D canone constitutum reperias.

ARIST. « Qui episcopus ordinandus est, e laicis aut monachis confestim ne evehatur: verum in unoquoque graduum ecclesiasticorum ordine tempus legibus constitutum adimpleat. Etiam si enim nonnulli confestim evecti præclare se gesserunt, quod tamen raro accidit non est Ecclesiæ lex. »

τονίας ἐνεργεῖ inclusive codici Bodleiano accepta referas: in aliis enim desiderantur, nisi quod Gentianus Hervetus ea ex ms. Tiliiano Latine vertit.

KANONES

ΕΚΤΕΘΕΝΤΕΣ

ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (63), ΤΗΣ ΕΝ Τῷ ΠΕΡΙΩΝΥΜῳ ΝΑΦ
ΤΗΣ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΟΦΙΑΣ ΣΥΣΤΑΣΗΣ, ΚΑΙ ΤΗΝ Ζ' ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ
ΣΥΝΟΔΟΝ ΒΕΒΑΙΩΣΑΣΗΣ, ΠΑΣΑΝ ΔΕ
ΕΧΙΣΜΑΤΙΚΗΝ (64) ΚΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΗΝ ΠΛΑΝΗΝ ΑΠΕΛΑΣΑΣΗΣ.

CANONES

EDITI

A SANCTA SYNODO, QUÆ IN CELEBRI TEMPLO,
CUI NOMEN A VERA DEI SAPIENTIA INDITUM, HABITA EST, ET ŒCUMENICAM
SEPTIMAM SYNODUM CONFIRMAVIT,
OMNEMQUE SCHISMATICUM ET HÆRETICUM ERROREM EXPULIT.

360 CANON I.

A

KANON A'.

Statuit sancta universalis synodus, ut si qui ex
Italiæ clericis, vel laicis, vel episcopis, in Asia,
vel Europa, vel Libya versantes sub ligatione,
vel depositione, vel anathematizatione apud
sanctissimum papam Joannem fuerunt; ut ii
quoque sint apud Photium sanctissimum pa-
triarcham Constantinopolitanum in eadem pœnæ
definitione, id est, vel depositi, vel anathema-
tizati, vel segregati: et quos Photius quidem
sanctissimus noster patriarcha, clericos, vel
laicos, vel episcopalis vel sacerdotalis ordinis,
in quacunque parœcia, segregationi, vel depo-
sitioni, vel anathematizationi subjecerit; san-
ctissimus quoque papa Joannes, et sancta Dei
Romanorum Ecclesia, eosdem in eodem pœnæ
judicio habeat; privilegiis, quæ sanctissimæ
Romanorum Ecclesiæ sedi, et ejus antistiti
adsunt, nihil penitus innovatis, nec nunc nec
in posterum.

Ἦρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη (63) σύνοδος,
ὥστε, εἰ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν, ἢ λαϊ-
κῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ Εὐρώπῃ, ἢ
Λιβύῃ διατρίθοντες, ὑπὸ δεσμῶν, ἢ καθάρσεων, ἢ
ἀναθεματισμῶν παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πάππα
Ἰωάννου ἐγένοντο, ἵνα ὡσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ
Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντι-
νουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὄρω, τού-
ἐστιν ἢ καθηρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ
ἀφωρισμένοι· καὶ οὗς μέντοι Φώτιος ὁ ἀγιώτατος
ἡμῶν πατριάρχης κληρικούς ἢ λαίκοις ἢ τοῦ
ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, ἐν οἱ-
δήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφωρισμῶν, ἢ καθάρσεων,
ἢ ἀναθεματισμῶν ποιήσει, ἵνα ἐξη αὐτοὺς καὶ
ὁ ἀγιώτατος πάππας Ἰωάννης, καὶ ἡ κα-
τ' αὐτὸν ἀγία τοῦ Θεοῦ Ῥωμαίων Ἐκκλησία, ἐν τῷ
αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μηδὲν τῶν
προσόντων πρεσβείων τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς
Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, καὶ τῷ ταύτης προέδρῳ,
τὸ σύνολον καινοτομουμένων μήτε νῦν μήτε εἰς
τὸ μετέπειτα.

Guill. Beveregii notæ.

(63) Παρὰ τῆς ἀγίας συνόδου. Hæc est syno-
dus quæ sub Photio, post Ignatii obitum sedi suæ
Constantinopolitanæ restituta, in templo S. Sophiæ
sive Sapientæ Constantinopoli anno Dom. 879,
a Patribus 383, celebrata fuit.

(64) Πᾶσαν δὲ σχισματικὴν. Hæc ad finem
tituli codici Bodleiano debemus. In Parisiensi
enim Balsamonis editione desiderantur; at non
solum in Amerbachiano, sed et in Tillano etiam
codice exstant; namque Gentianus Hervetus Latine
vertit, *Omniemque schismaticum et hæreticum erro-
rem expulit sub Photio patriarcha*, verum loco ul-

timorum horum verborum, *sub Photio patriarcha*,
nihil in codice Bodleiano legitur, neque in ullo alio,
nisi quod in Amerbachiano *κανόνες τρεῖς* habeat-
tur.

(65) Καὶ οἰκουμένη. Hæc verba non solum in
Bodleiano, verum etiam in Tillano codice legun-
tur. Vertit enim Hervetus, *Statuit sancta et uni-
versalis synodus*. In Amerbachiano ms. et in Pari-
siensi tam Balsamonis quam Zouaræ editione
omittuntur. Sed et secundo canone omnes codices
conveniunt in horum verborum lectione, Ἄλλ' οὖν
ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη αὕτη σύνοδος.

ΒΑΑΣ. Τινὲς κατακρινόμενοι ἀκοινωνησίζ, ἢ ἑτέρῳ Α καταδίκη ἐπιτιμίου ἐκκλησιαστικοῦ καθυποβαλλόμενοι, παρὰ τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, προσήρχοντο τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου σκάνδαλα μέσον τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀνεφύοντο, ἐλαλήθησαν τὰ περὶ τούτου κατὰ τὴν καιρὸν τῆς οἰκουμένης ταύτης συνόδου. Εἰς περιλάρεσιν οὖν σκανδάλου παντὸς ὤρισαν οἱ Πατέρες τοὺς ὀπωσθήποτε κατακριθέντας παρὰ τοῦ πάππα εἶναι καὶ παρὰ τῷ πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως καταδεδικασμένους· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Ὡς δὲ τινος τοῦ ἐξ Ἰταλίας εἰπόντος ἐπὶ περιγραφῇ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ταῦτα θεσπίζεσθαι διὰ τὴν ἐξίσωσιν, προσέθεντο ἀκαινοτόμητα συντηρεῖσθαι εἰς τὸ ἐξῆς τὰ προσεβεία, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ προέδρου αὐτῆς. Ἐπει γὰρ ἠρώτησάν τινες, ὡς τοῦ κανόνος μόνων τῶν δύο μεγάλων ἀρχιερέων μεμνημένου, τί γενήσεται εἰς τοὺς ἄλλους πατριάρχας; φαιμέν κοινῶς καὶ διὰ πάντας ἐκφωνηθῆναι τὸν κανόνα. Ὅτι καὶ ἕτεροι κανόνες παρομοίως διορίζονται ἀκοινωνήτων εἶναι τὸν προσδεχόμενον ἐπίσκοπον τοὺς παρὰ ἑτέρου ἐπιτιμίου ἀφορισθέντας, ἢ καὶ ἄλλως ἐπιτιμηθέντας, διὰ τὸ ἐν σῶμα λογίζεσθαι πάσας τὰς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. Ἐγράφησαν δὲ τὰ ἐν τῷ παρόντι κανόνι ἰδικῶς διὰ τὰ τότε συμπεσόντα σκάνδαλα ἐκ τοῦ πολλὰκις καταβιβασθῆναι τὸν πατριάρχῳ Φωτίῳ ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ πολλὰκις ἀποκαταστῆναι, κινεῦθεν πολλὰ σχίσματα συμπεσεῖν.

ΖΩΝΑΡ. Μὴ διαφέρεσθαι θέλοντες οἱ τῆς συνόδου C πρὸς ἀλλήλους τὸν τε τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάππαν καὶ τὸν τῆς νέας ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῳ, ἀλλ' ὁμονοεῖν ἀλλήλοις· ἔτι γὰρ ἦσαν ὁμόδοξοι καὶ ὁμόθρονοι· ὤρισαν καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ πάππα δεδεδωμένους, ἤγουν ἀφωρισμένους, καὶ τοὺς καθηρημένους, καὶ τοὺς ἀναθέματι ὑποβιβασμένους ἐκ τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν ἢ λαϊκῶν, ἢ ἐπισκόπων, κἄν ἐν τῇ Ἀσίᾳ διάγοισιν, ἤγουν τῇ ἀνατολῇ, κἄν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἤγουν τῇ δύσει, κἄν ἐν τῇ Λιβύῃ (κἀκεῖνη γὰρ τότε ὑπὸ τὰ δίκαια τῆς βασιλείας ταύτης ἐτέλει), εἶναι ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἐπιτίμιον τοῦ ἀφορισμοῦ ἢ τῆς καθαιρέσεως, ἢ τοῦ ἀναθέματος, καὶ παρὰ Φωτίῳ τῷ τότε πατριαρχούντι ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἰταλία δ' ἔστιν ἡ πᾶσα χώρα ἢ περὶ τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ κατὰ ταύτην διοίκησις. D Ῥώμη δὲ καλεῖται ἡ πόλις, ἐκ τοῦ ταύτην δομησαμένου Ῥωμύλου κληρωσαμένη ὄνομα. Καὶ αὐτὸς δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἀπανταχοῦ, φασί, κληρικῶς, ἢ λαϊκῶς, ἢ τοὺς ἐξ ἱεραρχικοῦ τάγματος γεννησομένους ὑπὸ ἀφορισμῶν, ἢ καθαιρέσεων, ἢ ἀνάθεμα, ἔχειν αὐτοὺς καὶ τὸν ἀγιώτατον πάππαν καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ. Τὰ δὲ προσεβεία, ἤγουν τὴν προτίμησιν, καὶ τὰ προνόμια, ὧν ἠξιώθη, ἔχειν τὴν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν ἀκαινοτόμητα. Ἀλλὰ ταῦτα τότε, ὅτε οὐπω περὶ τὴν πίστιν ἢ Ῥωμαίων Ἐκκλησία ἐσφάλετο, καὶ πρὸς ἡμᾶς διεφέρετο· νῦν δὲ ἡμῖν τὰ πρὸς ἐκείνην ἀσύμβατα.

BALS. Quidam excommunicati, vel alii pœna ecclesiasticæ condemnationi subjecti, a veteris Romæ sede ad Constantinopolitanam sedem accedebant; et contra. Et quoniam ex eo scandala inter duas Ecclesias oriebantur, ea hujus universalis synodi tempore ad eam relata sunt. Ad omne ergo tollendum scandalum statuerunt Patres, ut qui quomodocunque a papa sunt condemnati, ii sint apud patriarcham quoque Constantinopolitanum condemnati; et vice versa. Tanquam autem dixisset Italus quispiam, hæc ad circumvenienda veteris Romanæ sedis privilegia decerni, propterea quod inducatur æqualitas; adjecerunt, nihil penitus innovata in posterum servari ejus privilegia. et ejus antistitis honorem. Quoniam autem rogaverunt nonnulli, cum canon duorum tantum magnorum antistitum meminerit. Quid fiet de aliis patriarchis? dicimus communiter et propter omnes editum esse canonem. Nam alii quoque canones similiter decernunt esse excommunicatum episcopum, qui ab alio episcopo segregatos suscipit, vel aliqua alia pœna affectos; eo quod omnes Dei ecclesiæ unum corpus reputentur. Quæ autem sunt in præsentī canone specialiter scripta sunt, propter scandala quæ tunc contigerunt, eo quod patriarcha Photius sæpe ex throno patriarchali dejectus est, et sæpe restitutus: et ideo multa schismata inciderunt.

ZONAR. Cum inter Romæ antiquæ papam, et novæ hujus Constantinopoleos patriarcham controversiæ nihil existere, atque inter ipsos quam optime convenire, synodi Patres optarent (erant enim adhuc quidem, et sententiarum opinione, et rei ecclesiasticæ concordī administratione, conjuncti), quicumque ex Italia clerici, aut laici, aut episcopi a papa ligati, hoc est, quicumque segregatione, quique depositione, aut anathemate multati fuissent, sive in Asia, hoc est, in Oriente, sive in Europa, hoc est, in Occidente, sive in Libya degerent (nam ea quoque tunc temporis hujus reginæ urbium imperio subjecta erat), apud ipsum quoque Photium, qui patriarchatum 361 eo tempore Constantinopoli gerebat, segregationis, vel depositionis, vel anathematis iisdem pœnis constrictos teneri decreverunt. Italiæ vero nomine, universam circa Romam regionem, eique adjunctam diœcesim intelligimus. Roma porro ipsa urbs dicitur, a Romulo, qui eam condidit, appellationem sortita. Quique vicissim, aiunt, a Photio patriarcha, ubicunque locorum, clerici, vel laici, vel ex antistitum ordine segregationi, depositioni, aut anathemati subjicientur, a sanctissimo quoque papa et Romanorum Ecclesia eidem pœnæ obnoxios existimari. Prærogativas autem, hoc est, primum honoris locum, atque privilegia, quibus Romanorum Ecclesia honestata fuit, inviolata servari placet. S. d hæc jam olim, cum in iis, quæ

filii sunt, Romanorum Ecclesia nihil errabat, neque a nobis interea dissidebat. Nunc vero nobis cum illa non convenit.

ARIST. « Qui sub vinculo, vel depositione, vel A ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ὑπὸ δεσμῶν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀνάθεμα, anathemate, et apud Romam et Constantino- « παρὰ τε Ῥώμης γενόμενος καὶ παρὰ Κων- « polin fuit, ita maneat. » « σταντινουπόλεως οὕτω μενέτω. »

CANON II.

« Etiam si hucusque nonnulli antistites, qui ad « monachorum habitum descenderant, ut in « episcopali fastigio manerent, vim adhibuerunt ; « et cum hoc facerent, neglecti sunt : sancta « tamen et universalis hæc synodus, hanc negli- « gentiam quomocumque corrigens, et ad ritus eccle- « siasticos hanc inordinatam actionem redigens, « statuit, ut si quis episcopus, vel aliquis alius « ex pontificali dignitate, voluerit ad vitam mo- « nasticam descendere, et pœnitentiæ locum « implere, ne amplius antistitis dignitatem usur- « pet. Monachorum enim professiones subje- B « ctionis et discendi cupiditatis rationem habent, « non autem doctrinæ vel primatus : nec alios « pascere, sed ipsos pasci profitentur. Et ideo « quemadmodum prædictum est, decernimus, « ut nemo eorum, qui in episcopalem pastorum-

ΚΑΝΩΝ Β΄.

« Et καὶ μέχρι νῦν (66) ἐνιοὶ τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ « τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐν τῷ τῆς ἀρ- « χιερωσύνης ἐθιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο « πράττοντες παρεωρῶντο ἄλλ' οὖν ἡ ἀγία καὶ « οἰκουμένη αὕτη σύνοδος τοῦτο βυθμίζουσα τὸ « παρίρρημα, καὶ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικούς θε- « σμούς τῶν ἀτακτῶν ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν, « ὥρισεν ἵνα, εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ εἴ τις ἄλλος « τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὸν μοναχι- « κὸν θελήσει καταλθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετα- « νοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι λοιπὸν τῆς « ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. Αἱ γὰρ τῶν « μοναχῶν συνθηκαὶ ὑποταγῆς ἐπέγουσι λόγον « καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προ- « δρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ποι- « μαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται. Διὸ, καθὰ προεῖρη- « ται, θεσπίζομεν μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατι-

Guill. Beveregii notæ.

(66) *Et καὶ μέχρι νῦν.* Hic canon non modo ab Ivone par. 7. c. 149. sed et a Gratiano citatur, his verbis : *Hoc nequamquam apud nos habetur, ut quicumque de pontificali ordine ad monachorum, id est, pœnitentium descenderit vitam ulterius, possit ad pontificatum reverti. Item : Præceptum sancta synodus ut quicumque de pontificali dignitate ad monachorum vitam et ad pœnitentiæ descenderit locum, nequamquam jam ad pontificatum resurgat. Monachorum enim vita subjectionis habet verbum et disciplinatus, non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios. Gr. Decret. caus. 7. q. 1. c. 45. Dicitur autem ibidem hunc canonem editum esse in quinta actione Constantinopolitanæ synodi 383 Patrum. sub Joanne papa octavo, cui præfuit Petrus presbyter cardinalis, et Paulus Anconitanus episcopus, et Eugenius Ostiensis episcopus ; et hos papæ Romani apocripharios ea dixisse, quæ usque ad Item occurrunt. Hæc ut melius intelligantur. in decreto, ut Gregorii XIII jussu edito. quæ ad hujus canonis constitutionem spectant, ex Actis hujus synodi, in Vaticana bibliotheca exstantibus apponuntur : et sic se habent : Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπε, Πῶς ὁμῶν δοκεῖ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγκόντων χώραν, ἀρὰ εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες, δύναται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμαίνοντες ἔχεισθαι ; Οἱ ἀγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης εἶπον, Τοῦτο παρ' ἡμῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται : ὅστις γὰρ τὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τοῦτέστι μετανοούντων, καταριθμηθῆ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης : ἑαυτῶ διεκδικεῖν ἀξίωμα. Βασίλειος καὶ Ἡλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, Οὐδὲ παρ' ἡμῶν ἐφωράθη τοῦτό πτε γενόμενον : τούναντιον μὲν οὖν, μονάζοντες πρόβειον εἰς ἀρχιερέας, ὑπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς : κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύναται. Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπεν, Ὅρισθῆτω δὲ περὶ τοῦτου κανὼν, πολλάκις γὰρ δὲ ἐν ἡμῶν ἀμειβολαῖαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γενομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συνευδοκούντων ἐπὶ τοῦτω. Οἱ ἀγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, Ἐκτεθῆτω κανὼν. Ἀγία σύνοδος εἶπεν, Ἐτι δὲ ἀξιοῦμεν*

ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὥστε ἀρχιερεῖς ἢ ιερεῖς τύπτειν ἢ φυλακίζειν, καὶ τὰ λοιπὰ. Φώτιος ὁ πατριάρχης εἶπεν, Εἰ κελύει ἡ ὑμετέρα ἀγιοσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες καὶ λαβῶν Πέτρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγκω. *Et καὶ μέχρι νῦν ἐνιοὶ τῶν ἀρχιερέων, etc. Photius patriarcha dixit, Quid censetis de iis, qui ex antistitium ordine seipsos in monachorum locum conferunt? Num qui seipsos subiectionis esse voluerunt, possunt iidem adhuc idem in gregem imperium tenere? Sanctissimi legati veteris Romæ dixerunt, Id apud nos minime tenet, neque in more est positum. Quicumque enim ex antistitium ordine, monachorum, id est pœnitentium, ordini annumeratus fuerit, is antistitis dignitatem non potest sibi amplius vindicare. Basilius et Helias Orientalium sedium legati dixerunt, Neque apud nos id unquam evenisse observatum est. Nam contra quidem monachi ad antistitium ordinem provehuntur, at qui ex antistitibus ad monachos descendunt, hi antistites manere non possunt. Sancta synodus dixit, De hac etiam te canon constituitur : nam et apud nos sæpe hac de causa dubitationes exoritur ; nonnullis quidem dicentibus, non prohiberi antistites, cum monachi facti fuerint, quo minus antistitium numeris fungantur : nonnullis vero hanc sententiam minime probantibus. Sanctissimi legati dixerunt : Detur canon. Sancta synodus dixit, Præterea vero æquum ducimus constitui canones de laicis illis, qui eo insanie ac superbia devenerunt, ut antistites vel sacerdotes Dei verberent aut custodiam tradant, et reliqua. Photius patriarcha dixit, Si vestra sanctitas jubeat, leguntur canones : acceptosque eos Petrus Dei diaconus, et protonotarius legit, Etiam si hucusque nonnulli antistites, etc. usque ad finem hujus canonis. Quod autem hic dicitur de laicis episcopus vel sacerdos verberantibus, vel in custodiam tradentibus, illud in proximo sive tertio hujus synodi canone constituitur : ex eo autem, quod præsens canon a Gratiano in decreto referatur, manifestum est, hanc synodum ab Ecclesia Romana tunc temporis approbatam fuisse, non obstante primo canone ab ea edito.*

ε κῶ καταλόγῳ καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς Α
 ε τὴν τῶν ποιμαίνοντων καὶ μετανοούντων χώ-
 ε ραν ἑαυτὸν καταδιβάσθαι· εἰ δέ τις, τοῦτο
 ε τολήσειε πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ
 ε διάγνοισιν τῆς νῦν ἐκπερωτημένης ψήφου,
 ε αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας,
 ε βαθμοῦ οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅπερ διὰ τῶν
 ε ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει.

ΒΑΣ. Περί ἐπισκόπων θελόντων καὶ μετὰ τὴν
 ἀπόκαρσιν ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὰ δίκαια οὐκ ἐγράφη
 κανῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχείρουν τινὲς ἐπίσκοποι
 μετὰ τὸ ἀποκρῆναι ἔχειν τὰ τῶν ἐπισκόπων προνό-
 μια παρὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν
 συνήθειαν. Τοῦτο οὖν διορθοῦμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες,
 εἶπον ὡς, ἐπεὶ τὸ μὲν ὕψος τῆς ἀρχιερωσύνης διδα-
 σκαλικὸν ἐστὶν ἀξίωμα, τὸ δὲ μοναχικὸν ἐπάγγελμα
 μαθητείας καὶ ὑποταγῆς ἔργον, καὶ ἀδύνατόν ἐστι
 τὸν ὑποτακτικὸν ἐπὶ ὀνόματι καθῆσθαι καὶ διδάσκειν,
 χρεῶν ἐστὶ τὸν ἀποστάντα ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἀρχι-
 ερωσύνης, καὶ καταγόντα οἷον ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς
 μετάνοιαν ἀποδιδόντα, καὶ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχή-
 ματος ὑποταγὴν ἐπαγγελάμενον, μὴ ἐνεργεῖν διδα-
 σκαλικόν τι, καὶ ἀντὶ τοῦ ποιμαίνεσθαι, ἐπιχειρεῖν
 ἄλλοις ποιμαίνειν· τὸν δὲ τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρή-
 σαντα μὴ παραχωρεῖσθαι ἀρχιερατικόν τι ἐνεργεῖν·
 ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀποκάρσεως ἐκ τούτου
 ἀπεξένησεν. Εἶπον δὲ οἱ Πατέρες περὶ τῶν ἀρχιε-
 ρῶν τὸ μὴ καταδιβάσκειν ἑαυτοὺς εἰς χώραν
 μετανοούντων, καὶ τὸ, εἰ δέ τις τολήσειε τοῦτο
 πράξει, οὐκ ἀπαγορευόντες τὴν μετάνοιαν, ὡς
 στυγερὸν τι πρᾶγμα καὶ ἀποτρόπαιον (τοῦτο γὰρ
 καὶ πολλοὶ ἐπαίνου ἐστὶν ἄξιον), ἀλλὰ παρηγγέλλον-
 τες τοιοῦτους εἶναι τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ οὕτω βιοῦν,
 ὡς μὴ δεῖσθαι μετανόιας σχεδόν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἄλλοις διὰ τῶν οἰκείων ἐντεύξεων τὸ θεῖον ἐξιλεῶν.
 Ἐξητήθη δὲ, εἰ μοναχός, μετὰ τὴν ἀρχιερωσύνην
 ἀξιωθεὶς τοῦ μεγάλου σχήματος, δύναται τι ἐνεργεῖν
 ἐπισκοπικόν. Εἶπον γάρ τινες ὡς, ἐπεὶ τοιοῦτος πρὸ
 τοῦ ψηφισθῆναι ἀπεκάρη, οὐκ ἔδειτο καὶ δευτέρως
 ἀποκάρσεως, κἀντεῦθεν οὐδὲ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῷ χώ-
 ραν τὰ τοῦ κανόνος. Οὐκ ἤρσαν δὲ ταῦτα λέγοντες,
 ἀλλ' ἤκουσαν ὡς κυρίως ἀπόκαρσις ἡ τοῦ μεγάλου
 καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος περιβολὴ ἐστὶ. Τὸ γὰρ
 μικρὸν σχῆμα ἀρραβίων ἐκείνου τοῦ τελείου λέγεται.
 Εἰ γοῦν τὸ μικρὸν σχῆμα τὴν ἀρχιερωσύνην παύσῃ,
 πολλὴ πλὴν σχολάσει ταύτην ἡ τελεία ἀπόκαρσις.
 Εἰ δέ τις καὶ περὶ τῶν ἀποκειρομένων ἱερέων ἐρω-
 τήσῃ, πῶς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἱεουργοῦσι, καὶ οὐ
 παύονται· ἀκούσει· μὴ εἶναι διδασκάλους τοὺς ἱερεῖς,
 καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τὰ τοῦ κανόνος· χώραν ἔχειν ἐπ'
 αὐτοῖς.

ΖΩΝΑΡ. Οὗτος ὁ κανὼν οὐ παραχωρεῖ ἀρχιερεῖ
 οὐδὲ τινι μετὰ τὸ ἀποκρῆναι αὐτοῖς ἐνεργεῖν τι
 ἀρχιερατικὸν δίκαιον. Καὶ ἕως ἄρτι τινὲς τῶν
 ἀρχιερέων εἰς τὸ μοναχικὸν κατιόντες σχῆμα πάλιν
 τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ποιεῖν ἐδιέζοντο· (προσφόρως
 δὲ τὸ κατιόντες ἐτέθη· ἐκ γὰρ τῆς ἀρχιερατικῆς
 περιωπῆς κατέρχεται ὁ ἀποκειρόμενος εἰς τὴν τῆς

ε que catalogum relatus est, ad eorum, qui
 ε pascuntur et agunt pœnitentiam, locum se
 ε demittat : si quis autem hoc facere ausus
 ε fuerit, post denuntiationem et declarationem
 ε hujus editæ sententiæ, ipse, qui seipsum epi-
 ε scopali gradu privavit, non amplius ad prio-
 ε rem, quam factis despiciatui habuit, dignita-
 ε tem revertetur. »

BALS. De episcopis, qui volunt etiam post
 tonsuram episcopalia jura exercere, non erat
 scriptus canon. Et ideo quidam conabantur ep-
 scopi, postquam tonsi fuissent, habere episcopalia
 privilegia, præter ecclesiasticam non scriptam
 consuetudinem, quæ invaluerat. Hoc ergo corri-
 gentes sancti Patres, dixerunt, quod quoniam
 episcopalis altitudo est dignitas, quæ ad docendum
 se comparat; monastica autem professio disci-
 plinæ et subjectionis est opus; et fieri non pos-
 test, ut qui se subjectum exhibet, in throno sedeat
 et doceat: opus est, ut qui ab episcopali altitudine
 recessit, et seipsum veluti condemnavit, et pœni-
 tentiæ tradidit, et per monasticum habitum, sub-
 jectionem et obedientiam proficitur, nihil exerceat
 quod ad docentis officium pertineat, nec pro eo
 quod pasci debet, pascat; qui autem hoc facere
 aggressus fuerit, ne quid episcopale exercere per-
 mittatur, quia ipse per tonsuram se ab eo aliena-
 vit. Dixerunt autem Patres de antistitibus, ne se
 in eorum, qui pœnitentiam agunt, locum deprima-
 nt; et illud, Si quis autem unquam fuerit ausus
 hoc facere: non prohibentes pœnitentiam, ut rem
 odiosam et avertendam: (ea enim magna quoque
 laude digna est), sed significantes tales esse an-
 tistites, et ita vivere, ut propemodum pœnitentia
 non indigeant, sed et suis intercessionibus Deum
 aliis placent. Quæsitum est autem, si monachus
 post episcopatum fuerit magno habitu dignatus, an
 possit episcopale quiddam exercere. **362** Dixerunt
 enim nonnulli, quod quoniam antequam ecclesius
 est ille, tonsus fuit, secunda quoque tonsura ne-
 quaquam opus habuit: et inde fit ut canon in eo
 locum non habeat. Non placuit autem quod dice-
 bant, sed audierunt, quod proprie tonsura est
 magni et angelici habitus amictus. Parvus enim
 habitus, illius perfecti habitus atra dicitur. Si
 igitur parvus habitus fecit cessare sacerdotium
 ipsum; multo magis cessare illud faciet perfecta
 tonsura. Si quis autem etiam de sacerdotibus, qui
 tondentur, rogaverit, quomodo post tonsuram sa-
 crificant et non cessantes audiet non esse sacerdo-
 tes doctores, et propterea nec canonem quidem in
 eis locum habere.

ZONAR. Ne antistes quicumque, postquam de-
 tonsus fuerit, adhuc sibi jus aliquod summi sa-
 cerdotis usurpet, hoc canone constitutum. Et ad
 hoc usque tempus, antistites quidam, ubi se ad
 monasticum habitum demisissent, adhuc a summi
 sacerdotii functionibus avocari se nullo modo pat-
 tiebantur: (accommodate vero demittendi quoque

verbum apposuit; si quidem e summi sacerdotii fastigio ad infimam abjectionis humilitatem, et ex patriarchæ atque doctoris dignatione in ordinem illorum ac discipulorum sese, qui tondetur, demittit) sed nunc decrevit synodus, ut qui summi sacerdotii dignitate præditi ad monasticæ postea vitæ institutum deflectere voluerunt, ne quam ipsius ejus dignitatis partem amplius usurpare liceat. Cujus quidem rei hanc rationem subjicit: quoniam, inquit, illius qui tondetur propria abjectionis professio est, seque is discipulum, et ab aliis pascendum, non ipsum pastorem, futurum esse despondet. Quo pacto igitur, et pro summi sacerdotii munere aliis præfectus, et ob monastici habitus demissionem fuerit idemmet abjectus? qua ratione doctoris et discipuli simul muneribus satisfaciunt? Propterea, ne se, inquit amplius in locum pœnitentium summi sacerdotes demittant (monachorum siquidem vita pœnitentiæ quædam professio est) constituimus. Quod si quis fecerit, summi sacerdotii dignitatem sibi ipsemet abrogaverit, nec illius iterum vindicandæ facultas amplius relinquatur. Verba porro illa. Ne se in locum pœnitentium demittant; et alia, Quod si quis id facere audeat; non ita accipienda sunt, quasi præsulibus omni pœnitentiæ genere sit interdictum: sed ut ejusmodi antisites esse, itaque vitam instituere debere ostendant, qui aliis quoque offensum Numen sua ipsi deprecatione concilient.

ARIST. « Si quis ab antistitis sublimitate ad monasticam, et e contrario, vitam descenderit; antistitis dignitatem amplius ne usurpet. »

CANON III.

« Si quis laicus auctoritate usus, divinis quidem et regis jussis contemptis, reverendisque Ecclesiæ ritibus et legibus irrisis, aliquem episcopum verberare ausus fuerit vel in custodiam tradere, vel sine causa, vel aliqua conficta causa, is sit anathema. »

BALS. Episcopalis dignitas omnem fere honorem superat. Apostolicæ enim dignitati æquiparatur, propter doctrinæ professionem. Quoniam ergo quidam arrogantes, et divinorum præceptorum contemptores, ecclesiasticorum scilicet et imperialis absurdæ quædam et contumeliosa in quosdam antistites fecerant; definierunt sancti Patres, quod si quis laicus auctoritate usus, scilicet authenticam vel magistratus potestatem nactus, judex forte vel exactor constitutus, confidenter aliquem episcopum verberaverit, vel in custodia incluserit, sine causa vel cum conflictu et falsa causa, id est, sine ratione; is sit anathema, hoc est, a Deo sit separatus, **363** et tradatur dæmoni, ut munus quod ei appensum dedicatur. Cum autem audis canonem dicentem, quod ille laicus anathematizatur, qui sine causa, vel cum ficta causa, hoc est, præter rationem, sola auctoritate usus, episcopum vel verberaverit, vel custodia tradiderit; ne dicas, argumento a contrario sumpto, licere laicis magistratibus episcopos ex justa et probabili causa

ταπεινώσεως χθαμαλότητα, και εκ του πατρικού και διδασκαλικού αξιώματος; εις υιοῦ τάξιν και μαθητοῦ) ἀλλ' ὤρισε νῦν ἡ σύνοδος; τοὺς ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος τυγχάνοντας, εἶτα εις τὸν μοναχικὸν βίον θελήσαντας; ἀποκλίνειν, μηκέτι τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἀντιποιεῖσθαι· και τὴν αἰτίαν ἐπάγει λέγων ὅτι ὁ χειρόμενος ταπεινώσῃν ἐπαγγέλλεται, καὶ μαθητῆς εἶναι συντίθεται, και ποιμαίνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ποιμαίνειν. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς και προεδρεύων ἔσται διὰ τὴν ἀρχιερωσύνην, και διὰ τὸ σχῆμα τὸ μοναχικὸν ταπεινούμενος; Πῶς δὲ διδασκων ἔσται και διδασκόμενος; Διό, φησὶ, θεοσπίζομεν τοὺς ἀρχιερεῖς μηκέτι καταβιδάξῃν ἑαυτοὺς εις τόπον μετανοούντων (μετανοίας γὰρ ὁ μοναχικὸς βίος ἐπάγγελμα). Εἰ δὲ τοῦτο τις πράξῃ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερεῖ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας, και οὐκέτι πρὸς τὸ πρότερον τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπαναστρέφει ἀξίωμα. Ταῦτα δὲ, ἤγουν τὸ μὴ καταβιδάξῃν ἑαυτοὺς εις χῶραν μετανοούντων, και τὸ, Εἰ δὲ τις τολμήσειε τοῦτο πράξειν, οὐκ ἀπαγορεύοντα τὴν μετάνοιαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν εἰρηται, ἀλλ' ἐκδεικνῶσι τοιοῦτους εἶναι δεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς, και οὕτω βιοῦν, ὡς μηδὲ δεῖσθαι μετανοίας σχεδὸν, ἀλλὰ και τοῖς ἄλλοις διὰ τῶν οικειῶν ἐντεύξων τὸ θεῖον ἐξίκοῦν.

ARIST. « Εἰ τις ἀπὸ ἱεραρχικοῦ ὕψους εις τὸν μοναχικὸν, και ἔμπαλιν, κατέλθοι βίον, μηκέτι ἱεραρχικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. »

KANON Γ'.

« Εἰ τις τῶν λαϊκῶν αὐθεντήσας και καταφρονήσας ἢ μὲν τῶν θεῶν και βασιλικῶν προσταγμάτων, ἢ καταγελήσας δὲ και τῶν φρικτῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν τε και νόμων, τολμήσειεν ἐπισκοπὸν τινα τύψαι; ἢ φυλακίσαι, ἢ χωρὶς αἰτίας; ἢ και συμπλασάμενος αἰτίαν, ὁ τοσοῦτος ἀνίθεμα ἔστω. »

BALS. Τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα σχεδὸν ὑπερκεῖται πάσης τιμῆς. Τῆς γὰρ ἀποστολικῆς ἀξίας ἰσοστάσιον ἔστι διὰ τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἐπάγγελμα. Ἐπεὶ οὖν τινες αὐθάδεις και καταφρονῶντες τῶν θεῶν παραγγελλμάτων, ἐκκλησιαστικῶν δηλοῦντων και βασιλικῶν, ἀτοπὰ τινα και ἐφύθριστα εις τινος εἰργάσαντο ἀρχιερεῖς, ὤρισαν οἱ ἅγιοι Πατέρες ὡς, εἰ τις λαϊκὸς αὐθεντήσας, ἤγουν ἀρχοντικῆς αὐθεντίας και ἐξουσίας δραξάμενος, δικαστῆς τυχὼν ἢ πράκτωρ καταστάξ, τολμηρῶς ολονδήτινα ἐπίσκοπον τύψει, ἢ ἐν φυλακῇ ἀποκλείσει, ἢ χωρὶς αἰτίας; ἢ μετὰ τῆς ἐπιπλάστου και ψευδοῦς αἰτίας, τοῦτέστι ἀνευλόγως, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα ἔσται, ἤγουν κενωρισμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἔστω, και παραδιδόσθω τῷ δαίμονι, ὡς ἀνάθεμα. Ἀκούων δὲ τοῦ κανὸς λέγοντος ὡς; ἐκεῖνος ὁ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται ὁ χωρὶς αἰτίας, ἢ μετὰ αἰτίας πεπλασμένης, τοῦτέστι ἀνευλόγως, κατὰ μόνην αὐθεντικὴν ἀρχοντικῆς τύψας ἢ φυλακίσας ἐπίσκοπον, μὴ εἰρηῆς ἐξ ἀποστολῆς ἔχειν ἐπ' ἀθέτας τοὺς λαϊκοὺς ἀρχοντας ἐξ εὐλόγου αἰτίας τύπτειν και φυλακίζειν τοὺς ἐπισκό-

τους. Ἀπὸ γὰρ διαφόρων κανόνων καὶ νεαρῶν Θεοσπισμάτων ἔμαθες ὡς κατὰ ἐπισκόπων οἱ λαϊκοὶ ἄρχοντες οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν ἔχουσιν. Ὅθεν ὁ τύπτων λαϊκὸς ἢ φυλακίζων τὸν τυχόντα ἀρχιερέα, κἂν ἐπ' αἰτίας πάντῃ εὐλογωτάτης, κἂν τὴν μείζονα ἀρχὴν ἔχη, κολασθήσεται· καὶ τὸ εὐλογον τῆς αἰτίας οὐκ ὤφελήσῃ αὐτόν. Ἀκούσει γὰρ ὡς ταῖς συνόδοις καὶ μόναις ἐνεδόθη τοὺς ἀρχιερεῖς κολάζειν· καὶ ὤφειλε τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀνάκρισιν πρὸς τὴν πρόσφορον σύνοδον ἀποστείλαι, καὶ ἐαυτὸν διατηρῆσαι ἀμέτοχον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀνακρίσεως. Προσετέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ χωρὶς εὐλόγου αἰτίας, καὶ τὰ λοιπὰ, διὰ τὸν ἀναθεματισμόν. Οὐδὲ γὰρ ἦν δίκαιον ἀναθεματισθῆναι τὸν ἄρχοντα, τὸν προφάσει πρῶτα αἰτίας τοιοῦτόν τι ἐφύδριστον πεποιηκότα ἐπίσκοπον· ἀλλὰ ἄλλοτρόπως κολασθῆναι. Ἢ ἀνάθεμα δὲ χωριστός ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Ἄ; γὰρ τὰ προσαγομένα ἀνάθηματα τῷ Θεῷ χωρίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· οὗτω καὶ ὁ ἀνάθεμα γενόμενος ἐκκόπτεται καὶ διαρεῖται ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρευς τῶν ἀναθεμιμένων καὶ ἀφωρισμένων τῷ Θεῷ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκυροῦται τῷ Σατανᾷ, κατὰ τὴν μέγαν Παῦλον γράψαντα Κορινθίοις περὶ τοῦ πεπορνευκότος εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητριαν ὅτι, *Παράδοτε αὐτὸν τῷ Σατανᾷ*· καὶ ἐπιστείλαντα Τιμοθέῳ περὶ Ἰμηνναίου καὶ Ἀλεξάνδρου, *Ὅς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα μὴ βλασφημῆσιν παιδευσθῶσιν*. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πολλῶν γε μάλλον ὁ ὑπὸ ἀνάθεμα γεγονώς, ἀποδιίσταται μὲν τοῦ Θεοῦ, προσενοῦται δὲ καὶ προσκυροῦται τῷ Σατανᾷ, καὶ ἀνάθεμα ἐκείνου αὐτὸς· ἐαυτὸν ποιεῖ. Καλῶς δὲ ἐμνήσθη ὁ κανὼν αὐθεντίας ἀρχοντικῆς. Ὁ γὰρ μὴ προφάσει τοιαύτη, ἀλλὰ ἰδιόβρῦθμον κακίας τοιοῦτόν τι τολμήσας, κἂν ἐξ εὐλόγου αἰτίας τοῦτο ποιήσῃ, μείζονως κολασθήσεται διὰ τὴν ἄκραν ἀναίδειαν.

ZONAR. Οὐδέποτε τῷ βίῳ ἐνέλιπον τὰ κακά. Ἀληθῆ; δ' ἄρα καὶ ἀσφαλῆ; ἡ τοῦ σοφοῦ γνώμη, ἡ τοῦ πλείονος ἀποφηναμένη κακούς. Ἰδοὺ γὰρ καὶ πάλαι παρὰ λαϊκῶν ἐτύπτοντο ἀρχιερεῖς, καὶ εἰρκταῖς συνεκλείοντο. Ὅθεν ἡ σύνοδος αὕτη διατάσσεται ὡς, εἰ τις τῶν λαϊκῶν αὐθεντήσας, τουτέστιν ἐρχικῆς ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας δραζάμενος, ἢ ἐαυτῷ ψυχικοῦ θανάτου γενόμενος αἰτιος (λέγεται γὰρ αὐθέντης καὶ ὁ αὐτοφονευτής), καὶ καταφρονήσας τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων, καταγελάσας δὲ καὶ τῶν φρικτῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν καὶ νόμων (θεσμούς δὲ τὰς ἀγράφους τύπους λέγει, καὶ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἐνταῦθα, νόμους δὲ τοὺς ἐγγράφους), τολμήσειεν ἐπίσκοπόν τινα τύψαι (τολμῆς γὰρ ἐνως καὶ ἀμέτρον θρασυτήτος τὸ τύψαι ἐπίσκοπόν τινα), διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν τινα, ἐνέφηγεν ὅτι οὐ μόνον ἐπίσκοπον ἐπίσκοπον οὐ δεῖ τύπτεσθαι ἢ καθείργυσθαι, ἀλλ' οὐδὲ τὸν τυχόντα καὶ ἄτημον καὶ τοῖς πλείοσι ἀγνωστον, ἦγον εὐτελῆ καὶ πενέστατον, ἢ ἄνευ αἰτίας, ἢ καὶ συμπλασάμενος αἰτίαν, ὁ

A verberare et custodiæ tradere. A diversis enim canonibus et novellis constitutionibus didicisti, quod laici magistratus nullam habent in episcopos jurisdictionem. Unde etiam laicus, qui quemvis antistitem vel verberat, vel coniecit in carcerem, etiamsi ex causa longe justissima, et majorem magistratum gerat, punietur: et causæ bonitas ac probabilitas ei non proderit. Audiet enim, quod synodis iisque solis antistites punire permissum est: et debebat de antistite cognitionem ad convenientem synodum remittere, et se ab episcopalis causæ disceptatione integrum intactumque conservare. Adjectum est autem canonum illud sine iusta causa, et reliqua, propter anathematizationem. Neque enim æquum erat, ut magistratus, qui iustis causæ prætextu tale quid fecerat contumeliosius in episcopum, anathematizaretur: sed aliquo alio modo puniretur: est autem anathema a Deo separatio. Quemadmodum enim donaria, quæ Deo offeruntur, a communibus et humanis rebus separantur: sic et qui anathema factus est excinditur et separatur a cœtu fidelium, qui sunt Deo consecrati et dedicati, et etiam ab ipso Deo, et Satanæ traditur, secundum magnum Paulum, qui ita scripsit Corinthiis, de eo, qui in suam nocentium fornicationem commiserat, *Tradite eum Satanæ*: et qui etiam scripsit ad Timotheum, de Hymenæo et Alexandro, *Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare*. Si autem hæc ita se habeant; multo magis qui est sub anathemate, a Deo quidem separatur, et Satanæ unitur eique attribuitur, ipseque seipsum ejus munus dedicatum constituit. Recte autem meminit canon auctoritatis magistratus. Qui enim non eo prætextu, sed sua improbitate, tale quid ausus fuerit, etiamsi hoc probabili de causa fecerit, magis punietur propter summam impudentiam.

ZONAR. Nullo unquam tempore mala in hominum vita descernerunt. Vera quippe illa ac certa sapientis sententia plures improbos pronuntiantis. Ecce jam olim a laicis summi sacerdotes vapulabant, carcerique mancipabantur. Si quis igitur laicus imperium ac potestatem magistratus usurpans, vel spirituales sibi necem offerens (nam is quoque αὐθέντης dicitur, qui se ipse interficit), et contemptis imperatorum edictis, formidandisque Ecclesiæ institutis legibusque neglectis (instituta porro, Græce θεσμοί, hoc loco consuetudines non scriptas, ecclesiasticasque antiquas traditiones, νόμοις vero leges scriptas vocat), episcopum quempiam verberare ausus fuerit (audaciæ enim profecto ea res, atque intolerabilis confidentiæ episcoporum quempiam verberare); ex eo vero quod verbum, quempiam, addidit, non modo insignem præ cæteris episcopum, sed quemcumque etiam obscurum, pluribusque ignotum, ajectum videlicet, et maxime inopem, nullo modo verberari, aut carceri

¹⁷ 1 Timoth. i, 20.

includi licere demonstrat sive nulla causa, sive **A** cujuscunque causæ obtentu id fecerit, ejusmodi hominem anathema, hoc est, a Deo separatum esse, hæc synodus decernit. Ut enim anathemata, quæ Deo oblata sunt, a rebus aliis communibus atque humanis segregantur: ita is, qui anathema factus est, a reliquo fidelium cœtu, qui Deo additi ac dicati sunt, avellitur atque distrahitur, et ab ipso Deo, vel ipse a seipso potius diabolo mancipatur. Etenim, si qui vel tantummodo segregatus est, diabolo traditur, ut ex magno Paulo colligimus, qui ad Corinthios scribens hominem, qui cum nocere rem habuerat, **364** Satanæ tradi jubet; tum ex iis, quæ Epistola ad Timotheum habentur, de Hymenæo et Alexandro, *Quos Satane tradidi, ut discant non blasphemare*: multo magis is, qui sub anathemate factus est, a Deo quidem divellitur, Satanæ vero adjungitur atque addicitur, seque illi instar anathematis obnoxium ipsemet constituit.

ARIST. « Si quis laicus episcopum in custodiam tradiderit, vel verberaverit, sine causa, vel causa ficta, sit anathema. »

το οὗτος ἀνάθεμα ἔστω, ἡγουν χωρισμένος ἔστω τοῦ Θεοῦ. Ὡ; γὰρ τὰ ἀνάθεμα προσαγόμενα τῷ Θεῷ χωρίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· οὕτω καὶ ὁ ἀνάθεμα γενόμενος ἐκκλιπτεται καὶ ἀποδιαιρεῖται ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν ὁμολογίας τῶν ἀνατεθειμένων καὶ ἀφωσιωμένων τῷ Θεῷ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκληροῦται τῷ διαβόλῳ, ἢ ἀνατίθην αὐτὸς ἑαυτὸν. Εἰ γὰρ ὁ μόνον ἀφορισθεὶς παραδίδοται τῷ Σατανᾷ, κατὰ τὴν μέγαν Παῦλον γράψαντα Κορινθίοις περὶ τοῦ πεπορευκέ-
τος; εἰς τὴν ἑαυτοῦ μητροῦν, ὅτι *Παράδοτε αὐτὸν τῷ Σατανᾷ, καὶ ἐπιστεῖλαιαντα Τιμοθέῳ περὶ Ὑμηνάϊου καὶ Ἀλεξάνδρου, ὅς ἐκ παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν*· πολλῶ δὲ τῷ μέσῳ μᾶλλον ὁ ὑπὸ ἀνάθεμα γεγωνῶς ἀποδιαιρεῖται μὲν τοῦ Θεοῦ, προσενοῦται δὲ καὶ προσκληροῦται τῷ Σατανᾷ, καὶ ἀνάθεμα ἐκείνου αὐτὸς ἑαυτὸν ποιεῖ.

ARIST. « Εἰ τις τῶν λαϊκῶν ἐπίσκοπον φυλακίσειεν ἢ τυπτήσειεν χωρὶς αἰτίας, ἢ καὶ συμπλασάμενος, εἰὴ ἀνάθεμα. »

H EN KAPXHΔONH ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΣΥΝΟΔΟΣ (67)

ἩΣ ΕΞΗΡΧΕΝ Ο ΜΕΓΑΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΩΝ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ.

CARTHAGINENSIS SYNODUS

CUI PRÆFUIT MAGNUS CYPRIANUS ET SANCTUS MARTYR, QUI ERAT
CARTHAGINENSIS EPISCOPUS.

BALS. Hæc est omnium synodorum antiquissima: fuit enim sub Decio: et post eam illa quæ

BAAS. Αὕτη ἡ σύνοδος πασῶν τῶν συνέδων προγενεστέρα ἐστὶ. Γέγονε γὰρ ἐπὶ Δεσίου βασιλέως,

Guill. Bevergii notæ.

(67) *H en Kaprhedoni genomenē synodos.* Hanc presentis synodi inscriptionem ms. Bodleiano acceptam ferimus; sed eadem etiam in codice Amerbachiano legitur. In Parisiensi autem tam Balsamonis quam Zonaræ editione, sic inscribitur, Σύνοδος ἡ γενομένη ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἀγιοτάτου ἐπισκόπου Καρχηδόνης καὶ μάρτυρος, *Synodus habita sub Cypriano sanctissimo Carthaginiis episcopo et martyre.* Celebrata fuit hæc synodus anno Dom. 258; ac proinde omnium synodorum antiquissima a Balsamone et Zonara recte perhibetur: omnimodo eæ solæ intelligantur synodi, quæ hoc opere, ut a Græcis receptæ, vel potius in nomocanonem eorum relatæ, continentur. Aliter enim, præter apostolicam, multas alias ante hanc habitas fuisse episcoporum synodos, ex plurimis Tertulliani et Cypriani locis constat. Canon autem, qui huic synodo ascribitur, nihil aliud est quam epistola D. Cypriani et aliorum episcoporum una cum eo synodice convenientium ad Januarium (non Jovianum, ut Balsamon et Zonaras opinati sunt)

aliosque Numidia rescripta, quæ in nonnullis Operum divi Cypriani editionibus est epistola 70, in aliis l. i. ep. 12. Decernitur autem hoc canone, vel epistola potius, baptismum extra Ecclesiam catholicam conferti non posse, ac propterea denuo baptizandos esse, quicumque ab hæreticis baptizati sunt, cum ad Ecclesiam catholicam conversi fuerint. Idem autem constituitur ab apost. c. 47, in quem videsis quæ annotavimus; hic insuper observamus, ipsa synodi Acta, quibus omnia episcoporum in ea congregatorum testimonia deponuntur, quæque hic post schola in canonem existant, in omnibus Balsamonis codicibus desiderari idque juxta ipsius sententiam, ut ex scholiis ejus in canonem colligere est. Sed in omnibus e contra Zonaræ codicibus, tam mss. quam impressis, habentur. Exstant etiam in divi Cypriani operibus necnon in primo conciliorum tomo. De hac autem synodo non opus est ut plura addamus; sed nihilominus priusquam ad proximam nos conferamus hic interim præterea notandum est, in vulgatis

καὶ μετ' αὐτὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κατὰ Παῦλον τοῦ Σαμοσατέως ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως. Συνηθροίσθησαν δὲ εἰς Καρχηδόνα ὀγδοήκοντα πρὸς τοὺς τέσσαρσιν ἄγιοι Πατέρες, καὶ συνεζήτησαν, εἰ χρὴ βαπτίζεσθαι τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας εἰδωλοθύτας, κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐρωτήσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἰοδιανοῦ. Ὅτι δὲ τότε καὶ ὁ Ναυάτος πρεσβύτερος ὢν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας καθηρέθη, ὡς μὴ δεχόμενος εἰς μετάνοιαν τοὺς θύσαντας τοὺς εἰδώλους, κἀντεῦθεν ἐποίησε σχίσμα μετὰ τινων ἀσυνέτων, ἐπολυπραγμονήθη; εἰ χρὴ καὶ τοὺς σχισματικούς βαπτίζεσθαι, ὡς καὶ τοῦτο ἐρωτήσαντο; τοὺς Ἰοδιανοῦ.

ZONAR. Αὕτη ἡ σύνοδος πασῶν τῶν συνόδων προγενεσττέρα ἐστὶ. Προτερεῦσι μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γενοῦσα σύνοδος κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἥτις ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ βασιλέως ἠθροίσθη· αὕτη δὲ κάκεινης ἀρχαιοτέρα ἐστίν. Ὁ γὰρ μέγας Κυπριανὸς ἐπὶ Δεκίου βασιλέως τὸν τῆς μαρτυρίας ἦνυσσε δρόμον· πολλοστὸς δ' ἐστὶν ὁ Αὐρηλιανὸς πρὸς τὸν Δέκιον. Πολλοὶ γὰρ μετὰ τὸν Δέκιον ἐκράτησαν αὐτοκράτορες, μεθ' οὓς Αὐρηλιανὸς τῆς βασιλείας ἤξίωτο. Οὕτω μὲν οὖν προγενεσττέρα πασῶν ἐστίν. ἠθροίσθησαν δ' ἐν αὐτῇ ἐπίσκοποι πρὸς τέσσαρσιν ὀγδοήκοντα, ζητήσεως γενομένης, εἰ τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας καὶ τοὺς σχισματικούς βαπτίζεσθαι δεῖ προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἰοδιανὸς γὰρ τις ἐπίσκοπος ἐπέστειλε περὶ τούτου τῷ θεῷ Κυπριανῷ, ἐρωτῶν, εἰ δεῖ τοὺς τοιοῦτους βαπτίζεσθαι. Τότε γὰρ καὶ ὁ Ναυάτος τῆς τῶν λεγομένων Καθαρῶν αἱρέσεως ἦρξε, πρεσβύτερος γεγονὼς τῆς Ἐκκλησίας Ῥωμαίων, σχισματικὸς ὢν κυρίως, ἀλλ' οὐχ αἰρετικὸς. Οὐ γὰρ πρὸς δόγμα τι τοὺς ὀρθόδοξοι διαφέρετο· ἀλλὰ τοὺς ἐν διωγμοῖς ὑποκύψασί τε καὶ θύσασιν ἀπηγόρευε τὴν μετάνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ τότε τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας προσητηκῶς Κορονήλιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, ζητήσαντες περὶ τοῦ εἰσαγομένου, ἐψηφίσαντο δέχεσθαι εἰς μετάνοιαν καὶ τοὺς ἐπιθύσαντας, ὁ δὲ Ναυάτος τῆς οἰκείας ἐνστάσεως οὐ μεθίστο· ἐξέκοψαν τῆς Ἐκκλησίας ἕκαστον καὶ ἀπεκέρυξαν ὡς μισάδελφον. Ὁ δὲ καὶ ἄλλους ὁμόφρονας ἐσχρῶς καθ' ἑαυτὸν ἐποίητο παρασυνέξεις, καὶ σχίσμα παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν αὐτῷ συγκαινωνούντων ἐγένετο. Περὶ σχισματικῶν τοίνυν καὶ αἰρετικῶν ἐρωτήσαντος Ἰοδιανοῦ, ἀντεπέστειλεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ ὁ μέγας Κυπριανὸς καὶ ἡ σὺν αὐτῷ σύνοδος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

quæsitum, ad eum ejusque coepiscopos magnus Cyprianus cum sua synodo rescribens subjectam epistolam exaravit.

KANQN A'.

ε Ἐκ κοινοβουλῆς οὖτας, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἀνεγνωμεν γράμματα ἀφ' ὑμῶν σταλέντα περὶ

Guill. Beveregii notæ.

Balsamonis editionibus canones synodi Carthaginensis, ut a Græcis vocantur, hoc est, codicem canonum Ecclesiæ Africanæ, inter supradictam synodum Ancyranam interponi. Verum non modo

ΠΑΤΡΟΛ. ΓΑ. CXXXVII.

fuit in Antiochia Syriæ adversus Paulum Samosatenum sub Aureliano imperatore. Congregati sunt autem Carthagine 84 sancti Patres, et quæsitum est, an baptizare oporteat eos, qui revertuntur ex hæresi eorum qui idolis immolaverant, convenienter interrogationi factæ de ea re ab episcopo Joviano. Quia autem tunc Novatus Romanorum Ecclesiæ presbyter depositus est, ut qui ad pœnitentiam non admitteret eos qui idolis sacrificaverant; et ideo cum quibusdam insipientibus faciebat schisma: agitatum est, an etiam schismaticos baptizare oporteat, tanquam hoc quoque Jovianus quævisisset.

ZONAR. Est hæc synodus omnium antiquissima. Nam aliis quidem antiquior est ea, quæ Antiochiæ in Syria contra Paulum Samosatenum Aureliano Romanorum imperatore celebrata fuit, hæc vero vetustate illam quoque antecedit. Magnus siquidem Cyprianus, Decio imperatore, martyrii cursum confecit: at vero longo intervallo post Decium Aurelianus fuit. Multi siquidem Decio extincto regnavere imperatores, quibus demum Aurelianus in imperio suffectus est. Itaque longe hæc synodus omnium antiquissima est. In ea porro quatuor supra octoginta episcopi congregati sunt, ac de iis, qui abdicata hæresi resipiscunt, ac schismaticis, qui ad Ecclesiam revertuntur, an baptizandi forent, quæsitum. Jovianus siquidem episcopus quidam, ea de re, an scilicet ejusmodi homines baptizari oporteret, Cyprianum per epistolam consuluerat. Tunc enim Navatus quoque eorum sectæ, qui Cathari (hoc est puri) dicebantur, se principem profitebatur, Romanæ Ecclesiæ presbyter, schismaticus proprie, non hæreticus. Nec enim in iis, quæ ad dogmata pertinent, ullo pacto a Catholicis dissentiebat: sed qui adversis reipublicæ Christianæ temporibus malo victi succubissent, diisque immolassent, ad pœnitentiam non admitteret. Cum vero Ecclesiæ Romanorum præflectus eo tempore Cornelius, cum sibi subjectis episcopis, agitata quæstione, eos quoque qui immolaverant ad pœnitentiam admittendos esse decrevisset, neque tamen Navatus aliquid de pertinacia remitteret, illum ab Ecclesiæ corpore excisum, quippe fratrum osorem decreto promulgavere. Alios vero ille sectatores nactus, seorsim conventus peragere, schismateque hinc inde cum suis gregalibus Ecclesiam lacerare adortus est. Cum ergo de schismaticis et hæreticis esset a Joviano

CANON I.

ε Cum in communi consilio essemus, dilecti fratres, legimus litteras a vobis missas de iis, qui

ab hæreticis vel schismaticis baptizati visi ad
 catholicam Ecclesiam, quæ una est, in qua
 baptizantur et regenerantur veniunt : de quibus
 confidimus vos quoque, qui illa agitis,
 catholicæ Ecclesiæ canones firmitatem tenere.
 Tamen quoniam nobiscum estis communionis
 participes, et propter communem defectionem
 de eo querere voluistis ; non novam sententiam
 neque novam fundatam efferimus : sed quæ
 olim ab antiquioribus accuratissime et diligentissime
 fuit **366** examinata, eam a nobis
 observatam vobis communicamus, et conjungimus,
 id quoque nunc statuimus, quod semper
 fortiter stabiliterque tenuimus ; ut nemo
 possit baptizari extra catholicam Ecclesiam ;
 cum unus baptismus, et in catholica Ecclesia
 sola celebretur. Scriptum est enim : Me
 reliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt
 sibi cisternas perforatas, quæ aquam continere
 nequeunt ⁷⁸. » Et rursus sacra Scriptura hoc
 præsignificans dicit : Ab aqua aliena abstinete,
 et ex fonte alieno ne bibite. » Oportet
 autem aquam primum purgari et sanctificari
 a sacerdote, ut possit proprio baptismo
 hominis, qui baptizatur, peccata abluere. Et
 per Iezechielem prophetam dicit Dominus :
 Et aspergam vos aqua pura, et mundabo vos,
 et dabo vobis cor novum, et spiritum novum
 dabo vobis ⁷⁹⁻⁸⁰. » Quomodo autem aquam purgare
 et sanctificare potest, qui ipse est immundus,
 et Spiritu sancto destitutus ? et cum
 dicat Dominus in Numeris : Et omnia quæ
 tanget immundus, immunda erunt ⁸¹ ; » quomodo
 potest baptizans hære alii remissionem
 peccatorum, qui non potest propria peccata
 extra Ecclesiam dimittere ? Sed et ipsa interrogatio,
 quæ fit baptismate, est testis veritatis.
 Dicentes enim ei qui examinatur : Credis vitam
 æternam et remissionem peccatorum accipere ?
 nihil aliud dicimus, quam quod in catholica
 Ecclesia hæc dari possunt. Apud hæreticos
 autem, ubi Ecclesia non est, haberi non potest
 peccatorum remissio. Et ideo qui hæreticorum
 patrocinium suscipiunt, vel debent interrogationem
 mutare, vel veritatem lueri. **D**
 Necessè est etiam eum, qui baptizatus est,
 iniungi, ut accepta unctione, fiat Christi gratiæ
 particeps. Sanctificare autem oleum non potest
 hæreticus, qui nec altare habet, nec Ecclesiam.
 Non potest autem omnino chrisma esse apud hæreticos.
 Nobis enim clarum est, nullo modo apud illos
 sanctificari posse oleum ad gratiarum actionem.
 Scire enim et non ignorare debemus quod scriptum est : Oleum
 peccatoris non impinguet caput meum ⁸². »
 Quod quidem etiam olim significavit sanctus Spiritus
 in Psalmis, ne forte abductus sit

των παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἢ διχασματικοῖς δο-
 κούντων βαπτισθαι, ἐρχομένων πρὸς τὴν
 καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἧτις ἐστὶ μία, ἐν ἣ
 βαπτίζομεθα καὶ ἀναγεννώμεθα· περὶ ὧν
 καὶ πεποιθασμεν καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἐκεῖνα πράτ-
 τοντας τὴν στεβρότητα τῆς καθολικῆς Ἐκ-
 κλησίας κρατεῖν, ὅμως ἐπεὶ συγκοινωνοὶ
 ἡμῶν ἐστέ, καὶ ζητῆσαι περὶ τούτου διὰ τὴν
 κοινὴν ἀγάπην ἠθελήσατε, οὐ πρόσφατον γνώ-
 μην, οὐδὲ νῦν ἰδρασμένην προσφέρομεν, ἀλλὰ
 τὴν πάλαι ὑπὸ τῶν προγεγενησμένων ἡμῶν μετὰ
 πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας δεδοκιμασμένην,
 καὶ ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθεῖσαν, κοινωοῦμεθα
 ὑμῖν καὶ συζεύγνυμεν, τοῦτο καὶ νῦν χεῖρ-
 τανούντες, ὅπερ διὰ παντὸς ἰσχυρῶς καὶ ἀσφα-
 λῶς κρατοῦντες, μηδένα βαπτίζεσθαι δύνασθαι
 ἔξω τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· ἐνὸς ὄντος βα-
 πτίσματος, καὶ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλη-
 σίᾳ ὑπάρχοντος. Γέγραπται γάρ, « Ἐμὲ ἐγκα-
 τέλιπον πηγὴν ὕδατος ζώντος, καὶ ἔωραξαν ἐαυ-
 τοῖς λάκκους συντετριμμένους, τοὺς μὴ δυ-
 ναμένους ὕδωρ συσεῖν. » Καὶ πάλιν ἡ ἀγία
 Γραφή προμηνύουσα λέγει· « Ἀπὸ ὕδατος ἀλ-
 λοτριῦ ἀπέχεσθε, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτριᾶς μὴ
 πίητε. » Δεῖ δὲ καθαρῖζεσθαι καὶ ἀγιάζεσθαι
 τὸ ὕδωρ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἵνα δυνήθῃ τῷ
 ἰδίῳ βαπτίσματι τὰς ἀμαρτίας τοῦ βαπτιζομέ-
 νου ἀνθρώπου ἀποσμηξῆσαι. » Διὰ τὸ Ἰεζεκιήλ
 τοῦ προφήτου λέγει Κύριος· « Καὶ ραντίσω
 ὑμᾶς καθαρῷ ὕδατι, καὶ καθαρῷ ὑμᾶς, καὶ
 δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν
 δώσω ὑμῖν. » Πῶς δὲ δύναται καθαρῖσαι καὶ ἀγιά-
 σαι ὕδωρ ὁ ἀκάθαρτος ὢν αὐτὸς, καὶ παρ' ἑ
 Πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἐστὶ ; λέγοντος τοῦ Κυρίου
 ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· « Καὶ πάντων ὧν ἀφεταὶ ὁ
 ἀκάθαρτος, ἀκάθαρτα ἐσται. » Πῶς βαπτίζων
 δύναται ἄλλω δοῦναι ἀφεσιν ἀμαρτιῶν ὁ μὴ δυνη-
 θείς τὰ ἴδια ἀμαρτήματα ἔξω τῆς Ἐκκλησίας
 ἀποθεῖσθαι ; Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐρώτησις, ἣ ἐν
 τῷ βαπτίσματι γινομένη, μάρτυς ἐστὶ τῆς
 ἀληθείας. Λέγοντες γάρ τῷ ἐξεταζομένῳ, Πι-
 στεύεις ἀνὸν ζῶν καὶ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν
 λαμβάνειν ; οὐκ ἄλλο τι λέγομεν εἰ μὴ ὅτι ἐν
 τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ δοθῆναι δύναται. Παρὰ
 δὲ τοῖς αἰρετικοῖς, ὅπου Ἐκκλησία οὐκ ἐστίν,
 ἀδύνατον ἀμαρτημάτων ἀφεσιν λαβεῖν. Καὶ διὰ
 τοῦτο οἱ τῶν αἰρετικῶν συνήγοροι ἢ τὴν ἐπερω-
 τήσιν ἐναλλάξαι ὀφείλουσιν, ἢ τὴν ἀληθεῖαν
 ἐκδικῆσαι. Ἀνάγκη δὲ ἐστὶ χρεῖσθαι τῶν βα-
 πτισμένων, ἵνα λαβῶν χρίσμα μέτοχος γένη-
 ται Χριστοῦ. Ἀγίασαι δὲ ἔλαιον οὐ δύναται ὁ αἰ-
 ρετικὸς, ὁ μὴ τε θυσιαστήριον ἔχων, μὴ τε ἐκκλη-
 σίαν· οὐ δύναται δὲ χρίσμα τὸ παράπαν παρὰ
 τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι. Πρόδηλον γάρ ἐστιν ἡμῖν
 μηδὲ μὴ δύνασθαι παρ' ἐκείνοις ἀγιάζεσθαι
 ἔλαιον εἰς εὐχαριστίαν. Εἰδέναι γάρ καὶ μὴ
 ἀγνοεῖν ὀφείλομεν ὅτι γέγραπται, « Ἐλαιον

⁷⁸ Jerem. 11, 15.

⁷⁹⁻⁸⁰ Ezech. xxxvi, 25, 26.

⁸¹ Num. xix, 22.

⁸² Psal. cxi, 5.

« ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανέτω τὴν κεφαλὴν μου. » A
 « Ὁ θεὸς καὶ πάλαι ἐμήνυσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
 ἐν Ψαλμοῖς, μήπως ἐξίχνησθῆ τις, καὶ ὑπὸ τῆς
 πύθσεως τοῦ πλανηθείς παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς
 τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπάλαις χρισθῆ. Πῶς δὲ
 εὐξεται ὑπὲρ τοῦ βαπτισθέντος οὐχ ἱερῶς.
 ἀλλ' ἱερῶς καὶ ἁμαρτωλῶς, λεγούσης τῆς
 Γραφῆς· οὗτις ἂν θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει,
 ἀλλ' ἅν τις θεοσεβῆς ᾗ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ
 ποιῆ, τοῦτου ἀκούει. » Διὰ τῆς ἁγίας Ἐκκλη-
 σίας νοοῦμεν ἄρσιν ἁμαρτιῶν· τίς δὲ δύνα-
 ται δοῦναι ἄπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει; ἢ πῶς δύναται
 στυγευματικὰ ἐργάζεσθαι ὁ ἀποβαλὼν Πνεῦμα
 ἅγιον; Διὰ τοῦτο καὶ ἀνανεοῦσθαι ἀρῆσαι δ
 πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐρχόμενος, ἵνα ἔρω
 διὰ τῶν ἁγίων ἐμαρτυρῆ. Γέγραπται γάρ, B
 « οὗτις ἂν ἅγιος ἔσθε, καθὼς ἐγὼ ἅγιός εἰμι, »
 λέγει Κύριος. Ἴνα καὶ ὁ πλάνη βουκαληθεὶς ἐν
 αὐτῷ ἀληθεῖ καὶ ἐκκλησιαστικῷ βαπτισματι καὶ
 αὐτὸς τοῦτο ἀποδοῦσθεαι, ὅστις πρὸς θεὸν ἄρ-
 χόμενος εὐήρως, καὶ ἱερά ἐπισημῶν, ἐν
 πλάνῃ εὐσεβῆς ἱεροσλίμῳ προσέπεσε. ἀνακινῶν
 γὰρ ἔστι τὸ τῶν αἰρετικῶν βάπτισμα, τὸ συνου-
 δοῦναι τοῖς ὑπ' ἐκείνων βαπτισμένοις. Οὐ γὰρ
 δύναται ἐν μέρει ὑπερισχύειν. Εἰ ἠδυνήθη βα-
 πτίσθαι, ἴσχυσε καὶ ἅγιον Πνεῦμα δοῦναι· εἰ
 οὐκ ἠδυνήθη, οὐδέκων Πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἔχει,
 οὐ δύναται τὸν ἐρχόμενον βαπτίσειν, ἀλλ' ὅτις
 τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἐνὸς ἕντος τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος, καὶ μιᾶς Ἐκκλησίας ὑπὸ Χριστοῦ C
 τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐπάνω Πέτρου τοῦ ἀποστόλου,
 ἀρχῆθεν λέγοντος, ἐνότητος τοῦ θεομελιωμένου.
 καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα ψευδῆ
 καὶ κενὰ ἀπάρχοντα πάντα εἶσιν ἀδόκιμα. Οὐδὲ
 γὰρ δύναται θεοκῶν καὶ αἰρετῶν εἶναι παρὰ θεῷ
 τῶν ὑπ' ἐκείνων γινόμενων, οὗς ὁ Κύριος πο-
 λυμίως καὶ ἀντιπολλῶς αὐτοῦ λέγει ἐν τοῖς
 βύβλοις··· « Ὁ μὴ ἐν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ
 ἔσθαι, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. »
 Καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Ἰωάννης, ἐντολὰς
 κυρίου τερῶν, ἐν τῇ Ἐπιστολῇ προέγραψεν·
 « Ἡκούσατε· οὗτις ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἔσθ
 ἀντίχριστος· πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γενώσκωμεν
 οὗτις λαγήνη ὡρα ἔστιν. » Ἐξ ἡμῶν ἐξήλθον, ἀλλ'
 οὐκ ἔσαν μετ' ἡμῶν, ὅθεν καὶ ἡμεῖς συν- D
 ἔθεναι ἀρῆλαμεν καὶ κοῖν, εἰ οἱ ἐχθροὶ κυρίου,
 καὶ οἱ ἀντίχριστοι ὠνομασμένοι, δυνατοὶ οὐκ
 εἶεν χάριν δοῦναι τοῦ κυρίου, καὶ διὰ τοῦτο
 ἡμεῖς· οἱ αὖν κυρίου ἰόντες, καὶ ἐνότητι κυρίου
 κρατούμετες, καὶ κατὰ ἐνθάδε αὐτῷ χορηγού-
 μενοι, τὴν ἱερατείαν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λει-
 τουργούντες, ὅσοι ἀντικείμενοι αὐτῷ, τρυτέρετι
 πολέμοι καὶ ἀνοχριστοὶ ποιοῦσιν, ἀποδοκι-
 μάσει καὶ ἀποποιήσει καὶ ἀποβρέβηται, καὶ ὡς
 βίβηλα ἔχειν, ὀφειλομένη· καὶ τοῖς ἀπὸ πλάνης
 καὶ στρεβλόνητος ἐρχόμενοις ἐπεὶ γινώσκει τῆς
 καθόλου θείας δυνάμεως μυστήριον, ἐνότητός τε καὶ πίστεως καὶ ἀληθείας. »

aliquis, et a secula via abstrans apud hereti-
 cos Christi adversarios iungatur. Quo-
 modo autem pro eo qui baptizatus est pecca-
 bitur, non sacerdos, sed sacrilegus, et pecca-
 tor? dicente Scriptura, quod Deus pecca-
 tores non audit: sed si quis est pius ac reli-
 giosus, et eius voluntatem facit, omnia audit. Per sanctam Ecclesiam peccatorum remissio-
 nem intellegimus. Quis autem dare potest id
 quod ipse non habet? vel quomodo potest
 operari spiritualia, qui Spiritum sanctum ab-
 jecit? Et ideo etiam renovari debet, qui ad
 Ecclesiam accedit, ut intus per sanctos san-
 ctificetur. Scriptum est enim: Sancti eritis,
 sicut et ego sanctus sum, dicit Dominus:
 ut qui in errore passus est, in vero et eccle-
 siastico baptismo ipse quoque hoc exuat,
 qui homo ad Deum accedens, et sacerdotem
 querens, in errore inventus et schismaticum
 incidit. Est enim hereticorum et schismatico-
 rum haeresim approbare, eis, qui ab illis ba-
 ptizati sunt, consentire. Non enim potest in-
 porte valere. Si potuit baptizare, potuit et san-
 ctum Spiritum dare: si hoc non potuit, quia
 cum extra sit, Spiritum sanctum non habet,
 nec potest venientem baptizare; cum sit unus
 baptismus, et unus sanctus Spiritus, et una
 Ecclesia a Christo Domino nostro, id ab initio
 dicente, supra Petrum apostolum fundata
 unitate. Et ideo quae ab eis facta sunt, cum
 sint falsa et vana, omnia sunt reprobata. Ne-
 que enim Deo gratum et acceptum esse potest
 quidquam eorum, quae ab illis sunt, quos
 Dominus hostes et adversarios, dicit in Evan-
 gelii: Qui non est mecum, contra me est:
 et qui non colligit mecum, dispergit. Quin etiam beatus apostolus Joannes, praecipia
 Domini servans, in Epistola praescrisit: Au-
 dividistis quod Antichristus venit, et nunc etiam
 multi antichristi facti sunt; unde cognosci-
 mus quod extrema hora adest. Ex nobis
 exierunt, sed non erant cum nobis, unde et
 nos intelligere et cogitare debemus, si Domini
 inimici, et qui antichristi sunt nominati, Do-
 mini gratiam dare non possunt; ideo nos,
 qui cum Domino simus, et Domini unitatem
 tenemus, ut pro eius dignitate subministran-
 tes, sacerdotium ejus in Ecclesia gerimus,
 quaecumque adversarii ejus, hoc est, hostes et
 antichristi faciunt, reprobare, remove, et
 abjicere, et pro profanis habere debemus: his
 que, qui ab errore et perversitate ad veram et
 ecclesiasticam fidei cognitionem veniunt, di-
 vine potentiae mysterium, unitatis et fidei et
 veritatis, omnino dare.

99 Joan. ix, 31. 100 Levit. xi, 45. 101 Matth. xii, 30. 102 Joan. ii, 18.

BALS. Scriptum est in proemio quam ob cau-
sam præsens epistola fuit edita : et ipsa quidem
statuit, ut qui ad catholicam Ecclesiam ab hæreti-
cis vel schismaticis accedunt, baptizentur, etiamsi
ab illis prius baptizati fuerint. Septimus autem
canon secundæ synodi universalis eorum, qui bap-
tizari et qui non baptizari debent, differentiam
constituens, alia quædam præcipit. Lege ergo
eum, et mentem adhibe iis quæ in ipso sunt po-
steriora. Lege ergo etiam 2 canonem synodi quæ
est in Trullo, et scies, quod quæ hac epistola conti-
nentur, ab omnibus Patribus admissa non sunt.
Sic enim dicit ipsis verbis : Præterea autem et a
Cypriano, qui Afrorum regionis episcopus fuit et
martyr, et a synodo, quæ ab illo habita est,
editum canonem, qui in prædictorum præsulum
locis, iisque solis, juxta illis traditam consuetudi-
nem, obtinuit. Hinc ergo notatur, quod a principio
non erat in usu apud omnes hic canon. Nota au-
tem, quod Afri dicuntur Carthaginenses. Quia au-
tem in nonnullis exemplaribus aperte descriptæ
inveniuntur 84 episcoporum sententiæ, qui in
eadem fuerunt opinione cum sancto Cypriano :
gramus eas quoque scripturi et interpretaturi :
sed quia, ut dictum est, septimus secundæ synodi
canon alia quædam constituit ab iis, quæ hac
præsentis epistola continentur, de hæreticis et
schismaticis qui ad fidem accedunt, prætermissa
est eorum expositio.

ZONAR. Epistola hæc quoscunque ab hæreticis
aut schismaticis baptizatos, si ad Ecclesiam catho-
licam se recipiant, iterum baptizari jubet,
eamque sententiam variis epichirematibus, enthy-
meizatis Scripturæque testimoniis confirmat. At
vero secunda œcumenica synodus canone septimo,
non omnes, qui ex hæresi demigrant, baptismum
iterum expiandos, sed alios quidem, si datis li-
bellis suam præterea quisque hæresin, omnemque
a catholica et apostolica Dei Ecclesia alienum er-
rorem exsecrentur, caractere notatos, hoc est
sancto chrismate inunctos admitti oportere de-
cernit; alios vero omnes, ex quibus nonnullos
nominatim designat, baptizari, atque ut Græcos
admitti, jubet. Qui quidem etiam canon suo loco
explicatus est. Unde ejus canonis constitutionem
a sanctis postea Patribus receptam haud fuisse
facile apparet. Cum igitur de eadem re dux synodi
contraria inter se decreta protulerint, potior ha-
benda est secundæ synodi constitutio, quippe
quæ et posterior fuit, et œcumenica, in qua
omnes scilicet quicumque patriarchicam sedem
obtinent, aut ipsimet patriarchæ, aut ipsarum le-
gati adfuerunt. Porro hunc canonem nequaquam
a sanctis Patribus universis receptum fuisse, vel
ex secundo canone synodi in Trullo habitæ, quæ
 sexta dicitur, intelligi licet. Ibi namque sancti
Patres iis canonibus, quorum rata auctoritas esse
debet, sigillatim enumeratis, de hoc canone 368
loquidem omnino verbis ita pronuntiant. Præterea

BAAS. Ἐν τῷ προοίμῳ γέγραπται εἶναι χάριν
ἢ παρούσα ἐξετέθη ἐπιστολὴ· καὶ αὕτη μὲν διορί-
ζεται τοὺς προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλη-
σίᾳ ἀπὸ αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν βαπτίζεσθαι, καὶ
ὅτι ἐκείνων προεβαπτίσθησαν· ὁ δὲ ζ' κανὼν τῆς
οἰκουμεικῆς β' συνόδου, ποιούμενος διαίρεσιν τῶν
ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι καὶ μὴ, ἑτερά τινὰ παρα-
καλεῖται. Ἀνάγνωθι οὖν τοῦτον, καὶ πρόσθετος τοῖς
ἐν αὐτῷ μεταγενεστέροις οὖσιν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν
β' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ μάθη
ὅτι τὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς οὐκ ἐδέχθησαν παρὰ
πάντων τῶν Πατέρων. Φησὶ γὰρ οὕτω ῥήμασιν αὐ-
τοῖς· Ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ, γενομέ-
νου ἐπισκόπου τῆς Ἀφρῶν χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ
τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα δεῖ καὶ
ἐν τοῖς τῶν προειρημένων προέδρων τόποις καὶ
μόνοις κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς εἶδος ἐκράτησε.
Δείκνυται οὖν ἐντεῦθεν ὅτι ἀρχῆθεν οὐ παρὰ πάντων
ἦν ἐνεργῶν ὁ κανὼν. Σημειώσαι δὲ ὅτι Ἀφροὶ λέ-
γονται οἱ Καρχηδόνοι. Ἐπι δὲ ἐν τισὶν ἀντιγρά-
φοις ῥητῶς εὐρίσκονται καταγεγραμμένοι αἱ τῶν
ὀδοῦντων πρὸς τοὺς τέσσαρσιν ἐπισκόποις γνώμαι
τῶν συνομογνωμονησάντων μετὰ τοῦ ἁγίου Κυ-
πριανοῦ, ἐμείλλομεν καὶ ταύτας γράψαι καὶ ἐρμη-
νεύσαι· ὅτι δὲ, ὡς εἴρηται, ὁ ζ' κανὼν τῆς β' συνό-
δου ἑτερά τινὰ ἐθέσπισε παρὰ τὰ περιεχόμενα τῆ
παρούσης ἐπιστολῆς χάριν τῶν προσερχομένων τῇ
πίστει αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν, παρείθη ἢ
τούτων ἐξήγησις.

ZONAR. Αὕτη ἡ ἐπιστολὴ καθάπαξ τοὺς ὑπὸ αἰρε-
τικῶν ἢ σχισματικῶν βαπτισθέντας προσερχομένους
τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι διατάσσεται, καὶ
ἐκ διαφόρων ἐνθυμημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων καὶ ῥη-
τῶν γραφικῶν τὸν οἰκτεῖον λόγον κατασκευάζει. Ἡ
δὲ δευτέρα οἰκουμεικὴ σύνοδος, ἐν κανόνι αὐτῆς
ἐδόξῃ οὐ πάντας ἐξ αἰρέσεων ἐπιστρέφοντας
ἀνωθεν κελεύει βαπτίζεσθαι, ἀλλ' ἀπαριθμῆι τι-
νας μὲν δεῖ δεχέσθαι διδόντας λιβέλλους, καὶ
ἀναθεματίζοντας τὴν τε οἰκτεῖαν αἵρεσιν ἕκαστον,
καὶ πάντας μὴ φρονούσων ὡς ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ
καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία φρονεῖ, σφρα-
γισσομένους ἦτοι χριστομένους τῷ ἁγίῳ μύρῳ· τοὺς
δὲ λοιποὺς πάντας, ὧν τινὰς καὶ ὀνομαστὶ καταλέ-
γει, βαπτίζεσθαι ὀρίζεται, δεχομένους ὡς Ἕλλη-
νας· δεῖ δὲ ἅπαντες καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἐξήγηται.
Ὅθεν φαίνεται ὅτι οὐκ ἐδέχθη παρὰ τῶν μετέπειτα
ἁγίων Πατέρων ἡ διαταγὴ αὕτη. Ἐναντία τοίνυν ἐν
τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ τῶν δύο συνόδων εἰσαγουσῶν,
τὰ τῆς δευτέρας κρατεῖ συνόδου, ὅτι καὶ μεταγενε-
στέρα ἐστὶ, καὶ δεῖ οἰκουμεικὴ, ἐν ἧ πάντως ἐκ πάν-
των τῶν πατριαρχικῶν θρόνων συνήσαν ἢ οἱ πα-
τριάρχαι αὐτοὶ, ἢ τοποτηρηταί. Ὅτι δὲ οὐκ ἐδέχθη
ὁ παρῶν κανὼν παρὰ πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων,
δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἐν τῷ
Τρούλλῳ γενομένης συνόδου λεγόμενης ἑκτης. Ἀπα-
ριθμησὶν γὰρ ἐν αὐτῷ οἱ συνόδου ἅγιοι Πατέρες
ἐκεῖνης ποιούμενοι τῶν ὀφειλόντων κρατεῖν κανό-
νων, ταῦτα περὶ τοῦ κανόνος τούτου ῥήμασιν αὐ-
τοῖς διεξέλασιν· Ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ

γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου, ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις καὶ μόνοις κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν. Ἐντεῦθεν οὖν δεικνύται ὅτι καὶ ἀρχῆθεν οὐ παρὰ πᾶσιν ἦν ἐνεργῶν ὁ κανὼν. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς ἐπιστολῆς· αἱ δὲ ἐν τῇ κοινῇ διασκέψει δοθεῖσαι γινώμει παρ' ἐκάστου τῶν ἐν τῇ συνόδῳ συνειλεγμένων ἔχουσιν οὕτω κατ' ἐπιτομήν.

Κυπριαρὸς εἶπεν.

Ἦκούσατε, ἀγαπητοὶ συνεπίσκοποι, τί μοι ἔγραψεν Ἰοδιανὸς ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν συμβουλήν παρὰ τῆς μετριότητός μου βουλόμενος λαβεῖν περὶ τοῦ ἀνοσίου καὶ ἀνόμου βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν, καὶ τί ἐγὼ αὐτῷ ἀντίγραψα, δογματίζων, ὃ ἀπαξ καὶ δευτέρον καὶ πολλάκις ἐκρίναμεν, τοὺς αἰρετικούς τοὺς προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖν καὶ ἀγιάζεσθαι. Ἐπειτα δὲ ἀνεγνώσθη ὑμῖν καὶ ἄλλα γράμματα Ἰοδιανοῦ, δι' ὧν κατὰ τὸ αὐτοῦ εὐσεβὲς ἀντίγραμμα οὐ μόνον ἡμῖν συνευδόκησεν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας χάριν ὠμολόγησεν. Ὑπόλοιπον οὖν περὶ αὐτοῦ τί ἕκαστος ἡμῶν φρονεῖ εἰπεῖν, μηδενὸς ἀφ' ἡμῶν ἐν τούτῳ κρινομένου, μηδὲ, εἰ ἐναντία φρονολή, καὶ ἀκοινωνήτου γινομένου. Οὕτε γάρ τις ἐπίσκοπον ἑαυτὸν καθίστησιν, οὐδὲ τυραννικῇ αὐθαδεῖα εἰς ἀνάγκην τοῦ ἐπεσθαι αὐτῷ τοὺς συνεπισκόπους βιάζεται, ὅποτε εἰς ἕκαστος ἐπίσκοπος ἐξουσίαν ἔχει πράττειν ἐλευθερίως ὃ φρονεῖ. Ὡς γὰρ αὐτὸς ἄλλον κρῖναι οὐ δύναται, οὕτως οὐδὲ ὑπὸ ἄλλου κριθῆναι. Περιμένομεν γὰρ πάντες τὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κρῖσιν, ὃς μόνος ἐξουσίαν ἔχει ἐπίσκοπον καθιστᾶν ἐν τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐνὸς ἐκάστου τὴν πρᾶξιν ἐξετάζειν καὶ δοκιμάζειν.

Καικίλλιος Λιθεράριος εἶπεν

Ἐν βάπτισμα ἐν μόνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ οἶδα, καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας οὐδαμοῦ. Ἐνθα γὰρ ἔστι τὸ ἐν βάπτισμα, ὅντως καὶ ἐλπίς ἀληθείας ἔστι, καὶ πίστις. Οὕτω γὰρ γέγραπται, *Μία πίστις, ἐν βάπτισμα*. Οὐ γὰρ τοῖς αἰρετικοῖς, παρ' οἷς οὐδεμία πίστις καὶ ἐλπίς, ὅπου πάντα ψευδῆ, ὅπου ἐξορκίζει δαιμονιζόμενος, μυστήριον ἐρωτᾷ, οὐ τὸ στόμα λοιμώδη καὶ ἰώδη φθέγγεται· πίστιν δὲ διδωσιν ἄπιστος, ἀφροσιν ἁμαρτιῶν παρέχει ἁμαρτωλὸς, καὶ εἰς ὄνομα Χριστοῦ βαπτίζει ἀντιχριστος, ὑπισχνεῖται ζωὴν νεκρὸς, εἰρήνην διδωσιν εἰρήνης ἀλλότριος, Θεὸν ἐπικαλεῖται βλάσφημος, ἱερατεῖα κέχρηται ἀσεθῆς. Οἱ αὐτοῖς συνηγοροῦντες εἰπάτωσαν ταῦτα πάντα ψευδῆ εἶναι περὶ τῶν αἰρετικῶν. Ἰδοὺ τίσιν ἀναγκάζεται ἡ Ἐκκλησία συνευδοκεῖν, ἵνα χωρὶς βαπτίσματος καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τοιοῦτοις συγχωωνήσῃ. Ὅθεν, ἀδελφοί, φεύγειν καὶ ἐκκλίνειν ὀφειλομέν, καὶ χωρίζειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τοιοῦτων πλημμελημάτων, καὶ ἐν βάπτισμα κατέχειν τὸ μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ δεδωρημένον.

⁶⁷ Ephes. iv, 5

A vero, inquit, et a Cypriano, qui Afrorum regionis fuit archiepiscopus et martyr, et a synodo, quæ sub eo fuit, editum canonem, qui in illorum presulum locis tantummodo juxta traditam ab eis consuetudinem servatus est. Ex hoc loco igitur, primis quoque temporibus canonem hunc nequam apud omnes valuisse, facile apparet. Hic igitur est textus epistolæ : quæ vero in communi disceptatione dicta sunt a singulis, qui in synodo convenerant, ita se habent.

Cyprianus dicit.

Audistis, dilectissimi coepiscopi, quid mihi Jovianus coepiscopus noster, de illicito et profano hæreticorum baptismo-medioeritatem nostram consulens, scripserit, et quid ego ei rescripserim, censens scilicet, quod semel atque iterum et sæpe censuimus, hæreticos ad Ecclesiam venientes baptismo (Ecclesiæ) baptizari et sanctificari oportere. Item lectæ sunt vobis et aliæ litteræ Joviani, quibus pro sua sincera et religiosa devotione ad epistolam nostram rescribens, non tantum nobis consensit, sed etiam veritate instructum se esse gratias egit. Superest de hac ipsa re, quid singuli sentiamus, proferre, neminem judicantes, aut a jure communionis, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam episcopum se constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem coepiscopos suos adigit, quandoquidem omnis episcopus potestatem habet libere faciendi quæ sentit. Ut ipse enim alium judicare non potest, sic nec ab alio judicari. Nam omnes expectamus judicium Domini nostri Jesu Christi, qui solus potestatem habet in Ecclesia sua episcopum constituendi, et acta uniuscujusque examinandi et judicandi.

Cæcilius Liberarius dicit.

Ego unum baptisma in Ecclesia sola scio, et extra Ecclesiam nullibi. Ibi enim est unum baptisma, ubi spes vera et fides certa. Sic enim scriptum est : *Una fides, unum baptisma*⁶⁷. Non enim apud hæreticos, ubi spes nulla est, et fides falsa ; ubi omnia per mendacium aguntur, ubi exorcizat dæmoniacus, sacramentum interrogat, cujus os pestilentia et venenosa eruclat : fidem autem dat infidelis, veniam delictorum tribuit sceleratus, et in nomine Christi baptizat Antichristus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, Deum invocat blasphemus, sacerdotium administrat profanus. Dicant, qui illis astipulantur, hæc omnia falsa esse de hæreticis. Ecce quibus Ecclesia consentire cogitur, ut sine baptismo ac venia delictorum cum talibus communice. Quam rem, fratres, fugere ac vitare debemus, et a tanto scelere nos separare, et unum baptisma tenere, quod solum Ecclesiæ Dei concessum est.

Pratanus a Māstriphā dixit.

Censeo omnem hominem ab heresi venientem baptizandum. Frustra enim illic putat esse baptizatum, cum non sit nisi unum baptismum in Ecclesia sola: quia et Deus unus et baptismus unum, et Ecclesia una, in qua baptismus et sanctificatio; et quaecunque alia ad salutem et vitam æternam spectant, perficiuntur. Nam quae extra Ecclesiam extorcentur, nullum habent salutis effectum.

Polycarpus ab Adrameto dixit.

Qui hæreticorum baptismum probant, nostrum reprobum efficiunt.

Novatus a Thāntabasiō dixit.

Licet sciamus omnem Scripturam testimonium reddere de salutari baptismō: debemus tamen fidem nostram **369** exprimere, ut hæreticos et schismaticos ad Ecclesiam venientes, post falsum eorum baptismum vero baptizemus. Ideoque omnes, qui inde ad Ecclesiam conversi sunt, ipse baptizavi, et quicumque ex eorum ordinari viderentur inter laicos recipi.

Nemesianus a Thabunū dixit.

Baptismus, quod dat hæreticus et schismaticus, non esse verum, ubique fit Scripturis sanctis declaratum est: quoniam ipsi præpositi eorum falsi christi sunt et falsi prophetae.

Januarinus a Lada dixit.

Secundum Scripturarum sanctorum auctoritatem decerno hæreticos omnes baptizandos, et sic in Ecclesiam sanctam admittendos.

Lucius a Castragalba dixit.

Dominus in Evangelio dixit: Vos estis sal terrae: si autem sal infatuitatis fuerit, in quo salietur? Cum igitur manifestum sit hæreticos, id est hostes Dei, non posse quemquam spiritali confessione vivificare, quod infatuali sint et extra Ecclesiam; acedentes deo sancto baptismate baptizare debemus.

Crescens a Creta dixit.

Censeo et ipse hæreticos et schismaticos, qui ad catholicam Ecclesiam voluerint venire, non ante recipendos, quam exorcizati et baptizati fuerint; exceptis illis, qui in Ecclesia fuerint ante baptizati, et ab ea defecerint. Hi enim postulationem agentes per manus impositionem solam Ecclesiae reconciliari debent.

Nicomēdēs a Serghimēis dixit.

Mea sententia hæc est: Ut hæretici ad Ecclesiam venientes baptizentur eo quod nullam foris peccatorum remissionem consecuti sint ab hæreticis baptizati.

Secundianus a Carinthia dixit.

Cum Dominus nosset Jesus Christus dicat: Qui non est mecum, contra me est; et Joannes apostolus eos, qui ab Ecclesia exeunt, antichristus dicat; impossibile enim est, ut ipsi gratiae Dei et

A *Prilimos ἀπὸ Μαστιγίτης εἶπε.*

Δογματίζω πάντα ἀνθρώπων ἀπὸ αἰρέσεως ἐρχόμενον δεῖν βαπτίζεσθαι. Μάτην γὰρ αὐτῶν ἐκεῖ βεβαπτίσθαι, μὴ ὄντος εἰ μὴ ἐνὸς βαπτίσματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μόνῃ· ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς εἶς, καὶ βάπτισμα ἓν, καὶ Ἐκκλησία μία, ἐν ᾗ τὸ βάπτισμα καὶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ὅσα ἄλλα εἰς σωτηρίαν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐπιτελεῖται. Τὰ γὰρ ἕξω τῆς Ἐκκλησίας γινόμενα εἰς οὐδὲν τούτων ἀφικνεῖται.

Πολύκαρπος Ἀδραμέντου εἶπεν.

Οἱ τῶν αἰρετικῶν βάπτισμα δοκιμάζοντες τὸ ἡμέτερον ἀδοκίμιον ποιοῦσιν.

Νουβάτος ἀπὸ Θεωνοδουλίως εἶπεν.

Ἡδῶται αἱ Γραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ ἐνὸς καὶ μόνου τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίσματος σωτηρίου· ὀφείλομεν τὴν ἡμετέραν πίστιν ὁμολογήσαι, ἵνα τοὺς αἰρετικούς καὶ σχισματικούς προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τὸ ψευδὲς ἐκείνων βάπτισμα τῷ ἀληθεῖ βαπτίσωμεν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ τοὺς ἐκείθεν ἐλθόντας πάντας ἐβάπτισα, καὶ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτῶν λαϊκοὺς ἔστησα.

Νεμσιανὸς ἀπὸ Θεωνοδύων εἶπε.

Βάπτισμα ὃ δίδωσιν αἰρετικὸς καὶ σχισματικὸς μὴ εἶναι ἀληθὲς πᾶσαι αἱ Γραφαὶ μαρτυροῦσιν ἐπεὶ αὐτοὶ οἱ προστώτερες αὐτῶν ψευδοχριστοὶ εἰσι καὶ ψευδοπροφήται.

Ἰαννουάριος ἀπὸ Λαβῆς εἶπε.

Κατὰ τὰ προστάγματα τῶν ἁγίων Γραφῶν κρίνω δεῖν πάντας τοὺς αἰρετικούς βαπτίζεσθαι, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἅγiam Ἐκκλησίαν προσδέχεσθαι.

C *Λούκιος ἀπὸ Γαστρογαλθῆς εἶπεν.*

Ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ φησὶν· Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἂν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; ὁπότε οὖν σαφές ἐστι τοὺς αἰρετικούς, τουτέστιν ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ, μὴ δεῖν δύνασθαι ζωοποιῆσαι τινα πνευματικῇ ὁμολογίᾳ, μωρανθέντας αὐτοὺς καὶ ἕξω ὄντας τῆς Ἐκκλησίας, ἅγλιω βαπτίσματι βαπτίζεῖν αὐτοὺς ἐρχομένους ὀφείλομεν.

Κρίσπης ἀπὸ Κρήτης εἶπε.

Καὶ αὐτὸς τοὺς αἰρετικούς καὶ σχισματικούς, ὁπόταν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν ἔλθωσι, μὴ πρότερον δεχθῆναι, πρὶν ἐξορκισθῶσι καὶ βαπτισθῶσι, χωρὶς ἐκείνων τῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτισθέντων καὶ ἀποστάντων· οὗτοι γὰρ ὀφείλοσι μετανοήσαντες χειροθεσίας μόνῃς τυχεῖν.

Νικομηθὸς ἀπὸ Σεργιμῶν εἶπεν.

Ἢ ἐμὴ ἀπόφασις αὕτη ἐστίν· Ἵνα οἱ αἰρετικοὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχόμενοι βαπτισθῶσιν· ἐπεὶ μηδεμίαν ἕξω ἄφρονιν ἀμαρτιῶν ἐλιψάσιν ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν βαπτισθέντες.

Σέκουρδιανὸς ἀπὸ Καρινθίας εἶπεν.

Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει· Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστί· καὶ Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος τοὺς ἐξερχομένους τῆς Ἐκκλησίας ἀντιχριστοὺς ὀνομάζει. Ἀδύνατόν γάρ ἐστιν αὐτοὺς

³⁶⁹ Matth. v, 13.

ἀπηρετήσας χάριτι Θεοῦ καὶ σωτηρίῳ βαπτίσματι· **A** salutari baptismo inserviant: et ideo censeo eos, qui ad Ecclesiam confugiunt, a nobis esse baptizandos.

Φηλιξ ἀπὸ Γαμετῶν εἶπεν.

Ὅς τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγῶν ἅμα εἰς βόθρον ἐπιπίπτουσιν, οὕτως αἰρετικὸς αἰρετικὸν βαπτίζων τῷ βαπτίζομένῳ συναποθνήσκει. Καὶ διὰ τοῦτο παρ' ἡμῶν τῶν αἰρετικῶν βαπτισθῆναι δεῖ, ἵνα μὴ ἡμεῖς οἱ ζῶντες νεκροὺς κοινωνήσωμεν.

Σουκέντιος ἀπὸ Ἀβιργεμανικιανῆς εἶπεν.

Αἰρετικοὶς ἢ οὐδὲν ἔξεισιν, ἢ πάντα. Εἰ δύνανται βαπτίσαι, δύνανται καὶ Πνεῦμα ἅγιον δοῦναι. Ἐπει δὲ μὴ ἔχουσιν, οὐδὲ πνευματικῶς βαπτίζουσι· καὶ διὰ τοῦτο κρῖνω δεῖν τοὺς αἰρετικοὺς βαπτίζεσθαι.

Φορτυνάτος ἀπὸ Θαυκαθάρ εἶπεν·

Οἱ ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ὄντες ἐναντίοι τῷ Χριστῷ, ὡς τὰ πρόβατα καὶ τὴν ἀγέλην αὐτοῦ σκορπίζοντες, βαπτίζουσι ἔξω οὐ δύνανται.

Θήδατος ἀπὸ Θουρβῶν εἶπε.

Πᾶση δυνάμει ἀγωνιστέον ἵνα μὴ ὁ τῶν αἰρετικῶν πλάνη ἀφελῆ τὸ μόνον τῆς Ἐκκλησίας βάπτισμα διατάξῃ λαβεῖν, ᾧ τις μὴ βαπτισθεὶς ἀλλοτριοῦται τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας.

Προβατιανὸς ἀπὸ Σοφελίης εἶπεν.

Εἰ ἀπὸ Θεοῦ ἡ αἵρεσις ἐστίν, ἔξει αἰρετικὸς καὶ δωρεάν· Θεοῦ· εἰ δὲ μὴ ἐστὶν ἀπὸ Θεοῦ, πῶς δύναται αὐτὸς ἔχειν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλῳ δοῦναι;

Μονούαλος ἀπὸ Γέρβης εἶπε.

Τοῦ Κυρίου λέγοντος· **Βαπτίσατε πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἰδαμεν σαφῶς τοὺς αἰρετικοὺς μὴ Πατέρα ἔχειν μῆτε Υἱὸν μῆτε Πνεῦμα ἅγιον. Δεῖ οὖν ἐρχομένους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν βαπτίζουσι, ἵνα ἀναγεννηθῶσι.**

Πολιτιανὸς ἀπὸ Μίλεως εἶπεν.

Ὅρθόν ἐστὶ τὸν ἀπὸ αἵρέσεως ἐρχόμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι.

Θεογνίς ἀπὸ Ἰπκῶνος Ῥηγίου εἶπεν.

Ἀκολουθῶν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς οὐρανοῦ χάριτος, ἦν εἰλῆφαμεν, βάπτισμα, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ, οἴδαμεν.

Διατίους ὁ Σαδάης εἶπεν.

Ἡμεῖς, ὃ ἐφ' ἡμῶν ἐστίν, αἰρετικοὶς οὐ κοινωνοῦμεν, ἐὰν μὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτισθῇ, καὶ ἄρσιν ἁμαρτιῶν λάβῃ.

Προβάτος ἀπὸ Σοφιστοῦ εἶπεν.

Ὁ δοκιμάζων παρὰ τοὺς αἰρετικοὺς βάπτισμα εἶναι τί ἄλλο ἢ τοὺς αἰρετικοὺς κοινωνεῖ;

Ὀρηθσιανὸς ἀπὸ Λαβούρνης εἶπε.

Καὶ ἡμεῖς ἐν βάπτισμα, ὡς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἴδαμεν, τοῦτο τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκδικοῦμεν.

Κάσιος ἀπὸ Κομαζῶν εἶπεν.

Ἐπεὶ δύο βάπτισματα εἶναι οὐ δύναται, ὁ συγχωρῶν τοὺς αἰρετικοὺς βάπτισμα ἑαυτὸν τοῦ βαπτίσματος ἀποστρεφεί. Διὸ ἐπικυρῶ αἰρετικοὺς βαπτίζουσι δεῖν,

Felix a Gametis dixit.

Sicut cæcus cæcum ducens simul in foveam cadunt; ita hæreticus hæreticum baptizans simul cum eo in mortem caudit. Et ideo baptizandus est apud nos hæreticus, ne nos vivi mortuis communicemus.

Succentius ab Abirgemaniciana dixit.

Hæreticis aut nihil licet, aut omnia. Si possunt baptizare, possunt et dare Spiritum sanctum. Quoniam autem non habent, nec baptizare spiritualiter possunt: propterea censeo hæreticos baptizandos esse.

Fortunatus a Thuchabori dixit.

Qui extra Ecclesiam sunt, contra Christum stantes, ut qui oves ejus et gregem dispergunt baptizare foris non possunt.

Theodatus a Thurbis dixit.

Omnibus viribus nitendum est, ne quis hæreticorum errorem derelinquens singulare et verum Ecclesiæ baptismum detrectet accipere, quo quisquis non fuerit baptizatus a regno cælorum sit alienus.

Probatianus a Sophelia dixit.

Si hæresis a Deo est, habebit hæreticus et indulgentiam divinam. Si vero a Deo non est, quomodo gratiam Dei ipse habere et conferre alicui potest?

Monualus a Gerba dixit.

Domino dicente: **Baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti**⁹⁹; manifeste scimus hæreticos nec Patrem habere, nec Filium, nec Spiritum **370** sanctum. Debent igitur venientes ad Ecclesiam baptizari, ut renascantur.

Politianus a Mileo dixit.

Justum est in Ecclesia baptizari eum, qui ad hæresi venit.

Theognis ab Hippone Regia dixit.

Secundum sacramentum Dei et gratiæ cælestis, quam accepimus, baptismum, quod est in Ecclesia sancta novimus.

Diatius Seqda dixit.

Nos, quantum in nobis est, hæreticis non communicamus; nisi baptizati in Ecclesia fuerint, et remissionem peccatorum acceperint.

Probatius a Sophisto dixit.

Qui hæreticorum baptismum probat, quid aliud quam hæreticis communicat?

Hortensianus a Laburna dixit.

Nos unum baptismum, quod non nisi in Ecclesia novimus, Ecclesiæ vindicamus.

Cassius a Comazis dixit.

Cum baptismata duo esse non possint, qui hæreticis baptismum concedit, baptismum sibi tollit. Censeo itaque baptizandos esse hæreticos, cum ad

⁹⁹ Matth. xxviii, 19.

Ecclesiam venerint ; exceptis illis, qui ab Ecclesia fidelium separati ad hæresis tenebras transierunt, quos redeuntes oportet per solam manus impositionem restitui.

Januarius ab Ubico dixit.

Si non obtemperat error veritati, multo magis veritas non consentit errori. Et ideo nos Ecclesie assistimus, in qua præsidemus, ut qui in ea non baptizati sunt, baptizemus.

Secundus a Carpis dixit.

Si Christiani sunt hæretici, cur in Ecclesia Dei non sunt? sin autem Christiani non sunt, fiant. Unde constat, super filios alienos et sobolem Antichristi Spiritum sanctum per manus impositionem tantummodo non posse descendere.

Victorinus a Thabacis dixit.

Si licet hæreticis baptizare, et Spiritum sanctum ac remissionem peccatorum dare, quid adversus illos mentimur, ut hæreticos illos appellemus?

Alius Felix a Thuina dixit.

Confirmare debemus, ut omnes hæretici, qui ad Ecclesiam accurrunt, baptizentur, ut omnis externa perversitas purgata et sanctificata in melius reformetur.

Quintus ab Uruc dixit.

Si illi, qui apud hæreticos baptizantur, remissionem peccatorum et vitam æternam consequuntur, cur ad Ecclesiam veniunt? Sin autem ad penitentiam veniunt, in qua et baptismate vivificantur, quod est in Ecclesia catholica, baptizari et sanctificari debent.

Castus a Dica dixit.

Qui, contempta veritate, præsumit consuetudinem sequi, aut fratribus invidus est, quibus veritas est revelata, aut erga Deum ingratus, qui eam revelavit.

Eucratius a Thenis dixit.

Venientes ad Ecclesiam hæreticos vero et catholicos baptismate baptizari oportet, ut a peccatis purificati sanctificentur.

Libosus ab Urgasa dixit.

Dominus dixit: *Ego sum veritas*⁹⁹. Itaque veritate manifesta cedat consuetudo, ut licet olim in Ecclesia quis hæreticos non baptizaverit, nunc baptizare incipiat.

371 *Lucinus a Thibisto dixit.*

Hæreticos ut blasphemos et iniquos, qui verbis fallacibus Scripturas sacras adulterant, anathemate percussit oportet: atque idcirco tales exorcizare ac baptizare debemus.

Eugenius ab Amedaris dixit.

Et ego hoc idem censeo: hæreticos baptizandos esse.

⁹⁹ Joan. xiv, 6.

Δ όταν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἔρχονται, χωρὶς τῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν χωρισθέντων, καὶ αὐτοὺς τῷ σάκτι τῆς αἰρέσεως προδόντων, οὐδὲ ἐπανελθόντας μόνῃ τῇ χειροθεσίᾳ προσλαβέσθαι.

Ἰαννουάριος ἀπὸ Οὐβικοῦ εἶπεν.

Εἰ μὴ συγκατατίθεται ἡ κλάνη τῇ ἀληθείᾳ, πῶς μᾶλλον ἡ ἀλήθεια οὐ συγκατατίθεται τῇ κλάνῃ. Αἰδὲ καὶ ἡμεῖς συνιστάμεθα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ καὶ προκαθηδράσθημεν, ἵνα τοὺς ἐν αὐτῇ μὴ βαπτισθέντας βαπτίσωμεν.

Σκουρῶδιος δ' ἀπὸ Καρχῶν εἶπεν.

Εἰ Χριστιανοὶ εἰσὶν οἱ αἰρετικοὶ, διὰ τί ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ εἰσὶν; Εἰ δὲ μὴ Χριστιανοὶ, γινέσθωσαν. Δῆλον οὖν, ἐπάνω ὡς ἄλλοτριον καὶ σπορᾶς ἀντιχριστοῦ διὰ μόνῃ χειροπεθίας μὴ δύνασθαι ἄγῳ Πνεῦμα κἀτελεθεῖν.

Οὐικταρίνος ἀπὸ Θαδάκων εἶπεν.

Εἰ ἔξεστι τοῖς αἰρετικοῖς βαπτίσει, καὶ ἄγῳ Πνεῦμα δοῦναι καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, τί αὐτῶν καταφευδέμεθα, ἵνα αὐτοὺς αἰρετικοὺς ὀνομάσωμεν;

Ἄλλος Φῆλιξ ἀπὸ Θυδῆς εἶπεν.

Ὅφειλομεν διαβεβαιῶσαι, ἵνα πάντες οἱ αἰρετικοὶ οἱ προσερχόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτισθῶσιν, ὅπως ἡ ἔξω γενομένη διαστροφή ἐπανορθωθῇ καὶ ἁγιασθῇ.

Κούριτος ἀπὸ Οὐρόρουκ εἶπεν.

Εἰ οἱ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς βαπτισζόμενοι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι, τί πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἔρχονται; Εἰ δὲ εἰς μετάνοιαν ἔρχονται, ἐν ἣ ζωοποιοῦνται βαπτίσματι, ὅπερ ἐν καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστὶ, βαπτισθῆναι καὶ ἁγιασθῆναι ὀφείλουσιν.

Κάστος ἀπὸ Δίκας εἶπεν.

Ὁ παραπεμπόμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ συνθειᾷ ἐπόμενος ἢ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς φθονερός, εἰς ἡ ἀλήθεια ἀπεκαλύφθη, ἢ περὶ Θεοῦ τὸν ἀποκαλύψαντα ἀχάριστος.

Εὐκράτιος ἀπὸ Θεσῶν εἶπε.

Τοὺς αἰρετικοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὀρθῶ καὶ καθολικῶς βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖ, ἵν' ἀπονηφάμενοι τὰς ἁμαρτίας ἁγιασθῶσιν.

Λιβύσσοις ἀπὸ Οὐργάσης εἶπεν.

Ὁ Κύριός φησιν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. Ὅτις ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀληθείας παραχωρεῖτω ἡ συνθῆκη, ἵνα, εἰ καὶ τὸ πρότερόν τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς αἰρετικούς μὴ ἐδάπτισε, νῦν βαπτίσῃ.

Συκῆνος ἀπὸ Θιουστου εἶπε.

Τοὺς γὰρ αἰρετικούς, ὡς βλασφήμους καὶ ἀνοσίους πλάνοις λόγοις τὰς θείας Γραφὰς παραχαράσσοντας, ἀναθεματίζειν δεῖ· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τοιοῦτους ἐξορκίζειν καὶ βαπτίζειν ὀφείλομεν.

Ἐὐγένιος Ἀμμοδάρων εἶπε.

Κἀγὼ τοῦτο κρίνω, δεῖν τοὺς αἰρετικούς βαπτίζεσθαι.

Ἄλλος Φηλιξ ἀπὸ Μενκούρας εἶπε.

Καὶ αὐτὸς ἐπόμενος τῷ κανόνι τῶν ὁσίων Γραφῶν τοὺς αἰρετικούς καὶ σχισματικούς βαπτίζεσθαι ἀποφαινόμεναι.

Ἰανουάριος ἀπὸ Μουκούζης εἶπεν.

Εἰ αἰρετικοὶ ἔχουσι βάπτισμα, ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν· εἰ ἡμεῖς ἔχομεν, αἰρετικοὶ ἔχειν οὐ δύνανται. Ἀμφισβητήσιμον δὲ οὐκ ἔστι τὴν Ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν τῷ τοῦ Χριστοῦ βαπτίσματι κεχρησθαι, τὴν μόνην κεκτημένην χάριν καὶ ἀγάπην καὶ ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἀδελφίδος ἀπὸ Θαστέλλης εἶπε.

Μάτην τινὲς τῇ ἀληθείᾳ πολεμοῦσι, λέγοντες ἡμᾶς ἀναβαπτίζειν. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία τοὺς αἰρετικούς οὐκ ἀναβαπτίζει, ἀλλὰ βαπτίζει.

Δημήτριος ἀπὸ Πολιμόνου εἶπεν.

Οἱ λέγοντες ὅτι οἱ αἰρετικοὶ ἀληθῶς καὶ νομίμως βαπτίζουσιν, οὗτοι οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ βαπτίσματα εἰσάγουσιν. Ὅπως γὰρ διάφοροι καὶ πολλαὶ αἰρέσεις εἰσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τὰ βαπτίσματα ἀριθμῆται.

Οὐκέντιος ἀπὸ Θιβάρης εἶπε.

Τοὺς αἰρετικούς οἶδαμεν χειρῶνας τῶν σχισματικῶν. Ἐὰν δὲ μετανοήσωσιν ἔλθειν εἰς κανόνα τῆς ἀληθείας, πρότερον ἐξορκίζουσιν, ἔπειτα βαπτίζειν αὐτοὺς δεῖ. Τότε γὰρ δύναται τῆς Χριστοῦ ἐπαγγελίας τυχεῖν.

Μάρκος ἀπὸ Μιθάρων εἶπε.

Κρίνω, ὡς μηδὲν ἔχοντας, τοὺς αἰρετικούς βαπτίζεσθαι.

Σάτιος ἀπὸ Σακίλιβυς εἶπεν.

Εἰ τοὶς αἰρετικοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτῶν ἄφεσις ἁμαρτιῶν γίνεται, μάτην τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέρχονται. Οὐδὲν γὰρ ἔστι τὸ δυνάμενον φοβῆσαι αὐτοὺς ἐν τῇ κρίσει τοῦ Χριστοῦ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰληφότας.

Αὐρήλιος ἀπὸ Ἀττικῆς εἶπε.

Λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου ἄλλοτριαις ἁμαρτίαις μὴ κοινωνεῖν, κρίνω βαπτίζεσθαι τοὺς αἰρετικούς, ἵνα λάβωσι πρότερον ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ οὕτως αὐτοῖς κοινωνήσωμεν.

Ἰαμβὺς ἀπὸ Γερμανικίας εἶπεν.

Οἱ τὸ τῶν αἰρετικῶν δοκιμάζοντες βάπτισμα, τὸ ἡμέτερον ἀποδοκιμάζουσιν.

Λουκιανὸς ἀπὸ Ρουκούμης εἶπεν.

Εἰ δυνατὸν φῶς καὶ σκότος κοινωνεῖν, δύναται καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τι κοινόν. Κρίνω οὖν τοὺς αἰρετικούς βαπτίζεσθαι.

Πελάγιος ἀπὸ Λουπερκιανῆς εἶπεν.

Εἰ αἵρεσις οὐκ ἔστι ἐν Ἐκκλησίᾳ, πῶς δύναται παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τὸ τῆς Ἐκκλησίας βάπτισμα;

Ἰάδερ ἀπὸ Μηδείας εἶπε.

Μία πίστις, ἐν βάπτισμα· ἀλλὰ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἔστι βαπτίζειν.

Ἄλλος Φηλιξ ἀπὸ Μαρδιανῆς εἶπε.

Τὰ αὐτά.

Παῦλος ἀπὸ Σαδῶς εἶπεν.

Εἰ ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἔστι, πῶς ἔσται παρὰ τοῖς αἰ-

A

Alius Felix a Meccora dixit.

Et ipse secutus divinarum Scripturarum auctoritatem hæreticos et schismaticos baptizandos esse pronuntio.

Januarius a Mucusa dixit.

Si hæretici habent baptismum, nos non habemus: si nos habemus, hæretici habere non possunt. Dubium autem non est, Ecclesiam catholicam baptismum Christi uti; quæ sola Christi gratiam et charitatem et veritatem possideat.

Adelphidus a Thasuelta dixit.

Sine causa quidem impugnant veritatem, ut rebaptizare nos dicant. Siquidem Ecclesia hæreticos non rebaptizat, sed baptizat.

B

Demetrius a Polemone dixit.

Qui dicunt hæreticos vere et legitime baptizare, ipsi non solum duo, sed et multa baptismata introducunt. Nam cum hæreses varietate ac multæ sint, pro earum numero et baptismata computabuntur.

Vincentius a Thibara dixit.

Hæreticos scimus esse peiores quam schismaticos. Si vero pœnitentiam agentes ad regulam veritatis venire voluerint: prius exorcizari, deinde baptizari eos oportet. Tunc enim Christi promissionem sortiri possunt.

Marcus a Matharis dixit.

Judico hæreticos, ut qui nihil habeant, esse baptizandos.

C

Satius a Sacilibya dixit.

Si hæreticis in baptismum ipsorum peccata donantur, sine causa ad Ecclesiam veniunt. Nihil enim est, quod timere possint in iudicio Christi, si sunt remissionem peccatorum consecuti.

Aurelius ab Attica dixit.

Cum dicat Apostolus, non communicandum peccatis alienis, censeo baptizandos esse hæreticos, ut prius accipiant remissionem peccatorum, et sic illis communicemus.

Iambus a Germanicia dixit.

Qui hæreticorum baptismum probant, nostrum improbant.

D

Lucianus a Rucuma dixit.

Si fieri potest ut lux cum tenebris conveniat, potest et nobis et hæreticis aliquid esse commune. Propterea censeo hæreticos baptizandos esse.

Pelagius a Luperciana dixit.

Si hæresis in Ecclesia non est, quomodo Ecclesie baptismum apud hæreticos esse potest?

Iader a Medcia dixit.

Una fides, unum baptismum: sed Ecclesie catholice licet baptizare.

Alius Felix a Mardiana dixit.

Eadem.

Paulus a Saba dixit.

Si Deus verax est, quomodo apud hæreticos ve-

rum baptismum esse potest, apud quos Deus non αρειτικοίς ἀληθῆς βάπτισμα, παρ' αἷς οὐκ ἔστι θεός;

Pampanius a Dionysiana dixit.

Hæretici baptizare non possunt, neque remissionem peccatorum dare potestatem aut solvendi aut ligandi aliquid in terris non habentes.

Vinatus a Thumisia dixit.

Qui baptismum Ecclesie hæreticis administrat, Sponsam Christi adulteris prodat.

Lymmus ab Asuaga dixit.

Nos unum baptismum accepimus, et ipsum tenemus et exercemus. Qui autem dicit, quod et hæreticis licet baptizare, ipse duo baptismata facit.

Saturninus a Victoriana dixit.

Si licet hæreticis baptizare, excusati sunt et defensi illicita facientes; nec 372 invenies, quare eos Christus adversarios suos aut Apostolus antichristos appellaverit.

Alius Saturninus a Syca dixit.

Gentiles, etsi idola colant, tamen Deum Patrem et Creatorem cognoscunt et confitentur Dominum. In hunc Marcion blasphematur, et quomodo non erubescunt, qui Marcionis baptismum probant?

Marcellus a Zama dixit.

Cum peccatorum remissione non nisi in Ecclesia concedatur, qui hæreticum non baptizat, peccatori communicat.

Irenæus ab Ullis dixit.

Si ideo Ecclesia hæreticum non baptizat, quod dicatur jam baptizatus esse, antefertur hæresis et major fit.

Donatus a Cibatina dixit.

Si quis dicat apud hæreticos esse baptismi gratiam, illic Ecclesiam esse prius ostendat.

Zosimus a Tharasa dixit.

Revelatione facta veritatis illi cedat error.

Julianus a Philippo dixit.

Scriptum est: Nemo potest aliquid accipere, nisi datum fuerit illi de caelo. Si hæresis de caelo est, potest et caeleste baptismum dare.

Faustus a Themida dixit.

Qui pro hæreticis ecclesiastico baptismati intercedunt, illos Christianos, et nos hæreticos faciunt.

Geminus a Forma dixit.

Quod semel decrevimus, hoc et tenemus; ut ab hæreticis venientes baptizemus.

Rogatianus ab Usa dixit.

Ecclesiam Christus instituit, hæresim diabolus. Quomodo ergo baptismum Christi synagoga diaboli habere potest?

⁹⁹ Jean. 11, 27.

αρειτικοίς ἀληθῆς βάπτισμα, παρ' αἷς οὐκ ἔστι θεός;

Περπωλιος ἀπὸ Διονυσιανῆς εἶπεν.

Οἱ αρειτικοὶ οὐ δύναται βαπτίζειν, οὐδὲ ἀφεσι ἀμαρτιῶν δοῦναι, οὐ μὴ ἔχοντες ἐξουσίαν λύσαι τι ἐπὶ τῆς γῆς ἢ οὐρανοῦ.

Θόδωρος ἀπὸ Θυνίσης εἶπεν.

Ὁ τὸ βάπτισμα τῆς Ἐκκλησίας τοῖς αρειτικοῖς κοινῶν τῆν Νύμφην τοῦ Χριστοῦ μοιχοῖς παραδίδωσιν.

Λυμμός ἀπὸ Ἀσουάγης εἶπεν.

Ἡμεῖς ἐν βάπτισμα εἰλήφαμεν, καὶ τοῦτω ἐξακολουθοῦμεν. Ὁ δὲ λέγων, Καὶ τοῖς αρειτικοῖς ἔξοσι βαπτίζειν, δύο βαπτίσματα εἰσάγει.

Σατορνίνος ἀπὸ Οὐικτοριανῆς εἶπεν.

Εἰ ἔξοσι τοῖς αρειτικοῖς βαπτίζειν, ἀνέγκλητοί εἰσιν ἄνομα ποιοῦντες· οὐδὲ εὐρήσεις διὰ τί αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἐναντίους ἢ ὁ Ἀπόστολος ἀντιχριστοὺς ὀνομάζει.

Σατορνίνος ἄλλος ἀπὸ Συκῆς εἶπεν.

Οἱ ἔθνη, εἰ καὶ εἰδὼλα σέβονται, ἡμῶς τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ Κτίστην ἐπιγινώσκουσι καὶ ὁμολογοῦσι Δεσπότην. Εἰς τοῦτον Μαρκίων βλασφημεῖ, καὶ πᾶς οὐκ αἰσχύνονται οἱ Μαρκίωνος βάπτισμα δοκιμάζοντες;

Μάρκελλος ἀπὸ Ζάμης εἶπεν.

Ὅποτε ἀφεσι ἀμαρτιῶν οὐδαμοῦ εἰ μὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δίδοται, ὁ αρειτικὸν μὴ βαπτίζων ἀμαρτωλῶ κοινῶναι.

Εἰρηναῖος ἀπὸ Ουιλῶν εἶπεν.

Εἰ διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία τὸν αρειτικὸν οὐ βαπτίζει, ὅτι ἤδη λέγεται βεβαπτισθαι, προκρίνει ἡ αἵρεσις καὶ μεζῶν γίνεται.

Δονάτος ἀπὸ Κιβαλινῆς εἶπεν.

Ὁ λέγων παρὰ τοῖς αρειτικοῖς χάριν βαπτίσματος εἶναι, πρότερον ἀποδείξάτω ἔχει Ἐκκλησίαν.

Ζώσιμος ἀπὸ Θαραζοῦ εἶπεν.

Ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀληθείας παραχωρεῖτω ἡ πλάνη τῇ ἀληθείᾳ.

Ἰουλιανὸς ἀπὸ Φιλίππου εἶπεν.

Ἐγράψαται· Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ἢ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Εἰ ἡ αἵρεσις ἐξ οὐρανοῦ ἐστίν, δύναται καὶ οὐρανίου βάπτισμα δοῦναι.

Φαῦστος ἀπὸ Θημιδῆς εἶπεν.

Οἱ τὸ τῶν αρειτικῶν πρὸς τὸ τῆς Ἐκκλησίας βάπτισμα ἐνιστάμενοι, ἐκείνους μὲν Χριστιανοὺς, ἡμεῖς δὲ αρειτικούς ποιοῦσι.

Γεμίμος ἀπὸ Φόρμης εἶπεν.

Ὁ ἀπᾶς ἐκρίναμεν, τοῦτο καὶ κατέχομεν· ἐν τοῖς ἀπὸ αἱρέσεων ἐρχομένοις βαπτίζομεν.

Ρογατιανὸς ἀπὸ Οθοῦς εἶπεν.

Τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Χριστὸς ψυχοδόμησε, τὴν αἵρεσιν ὁ διάβολος· πᾶς οὖν δύναται ἔχειν βάπτισμα Χριστοῦ ἢ συναγωγῆ τοῦ διαβόλου.

Θεράπιος ἀπὸ Βουλισμίου εἶπεν.

Ὁ τοῖς αἰρετικοῖς τὸ βάπτισμα τῆς Ἐκκλησίας προδιδούς, τί ἄλλο ἢ τῆς Νύμφης τοῦ Χριστοῦ προδότης γίνεται;

Λούκιος ἀπὸ Μεμερσῆος εἶπεν.

Γέγραπται ὅτι Ὁ Θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει. Ὁ δὲ αἰρετικὸς ὢν ἁμαρτωλὸς, πῶς ἀκούεται ἐν τῷ βαπτίζειν;

Ἄλλος Φῆλιξ ἀπὸ Οὐαγλακηγῆς εἶπεν.

Ἐν τῷ προσδέχεσθαι τοὺς αἰρετικοὺς ἄνευ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματος μηδεὶς τὴν συνήθειαν λόγου καὶ τῆς ἀληθείας προκρινέτω.

Ἄλλος Σατορνίνος ἀπὸ Πλουτῖμνης εἶπεν.

Εἰ δύναται Ἀντίχριστος δοῦναι τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, δύναται καὶ οἱ αἰρετικοὶ βαπτίζειν, οἱ ὀνομασθέντες ἀντίχριστοι.

Κόντιος ἀπὸ Οὐγθᾶς εἶπεν.

Ὁ Θεὸς εἷς ἐστίν, καὶ Ἐκκλησία μία καὶ ἐν βάπτισμα· καὶ πῶς δύναται τὶς βαπτισθῆναι ἐκεῖ, ὅπου οὔτε Θεὸς οὔτε Χριστὸς οὔτε Ἐκκλησία ἐστίν;

Ἰουλιανὸς ἀπὸ Μαρκελλιανῆς εἶπεν.

Εἰ δύναται ἄνθρωπος δυσὶ κυρτοῖς δουλεύειν, Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, δύναται καὶ τὸ βάπτισμα δυσὶν ὑπηρετεῖν.

Τένναξ ἀπὸ Ὀρίων Κελλίων εἶπε.

Βάπτισμα ἓν ἐστίν, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἧς τὸ βάπτισμα ἀληθές.

Ἄλλος Οὐδέτωρ ἀπὸ Ἀσοῦρας εἶπεν

Ὁμοίως.

Δουρατοῦλος ἀπὸ Κάμψης εἶπεν

Ἄε τοῦτο ἐγὼ ἐφρόνησα, ἵνα οἱ αἰρετικοὶ, μηδὲν ἔξω λαβεῖν δυνάμενοι, ὅταν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἔλθωσι, βαπτισθῶσι.

Οὐήρουλος ἀπὸ Ρουσιμάδος εἶπεν.

Ἄνθρωπος αἰρετικὸς δύναται δοῦναι ὃ μὴ ἔχει, πολὺ μᾶλλον σχισματικὸς, ὅπερ εἶχεν ἀπολέσας.

Πουθεντιανὸς ἀπὸ Κουινκόλης εἶπεν.

Ἐάν τις ἀπὸ αἰρέσεως ἔλθῃ, βαπτισθῆναι αὐτῷ ὀρθῶς καὶ δικαίως κέχριται.

Πέτρος ἀπὸ Ἰππῶνος Διαφύτου εἶπεν.

Ἐπεὶ ἐν βάπτισμά ἐστιν ἐν μόνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τοῦτο τοὺς ἀπὸ τῶν αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν ἐλθόντας, ὡς μηδὲν ἐκεῖθεν εἰληφότες, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι κρίνω.

Ἄλλος Λούκιος ἀπὸ Αὐσάρης εἶπεν.

Ἐὼς ὄντος Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μίᾳ ἐπιπέδῃ, καὶ μίᾳ Ἐκκλησίᾳ, τὰ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς πραττόμενα λύσεσθαι δεῖν φημι, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἐρχομένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν.

Ἄλλος Φῆλιξ ἀπὸ Τουριτῶν εἶπεν.

Ἐγὼ κρίνω, ἵνα ἀκολούθως ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἄνομοι παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς βαπτισθέντες, ἀν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καταφύγωσι, τῷ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματι, ἐνθα πᾶσα ἐξουσία παρὰ τοῦ Θεοῦ δέδοται, βαπτισθῶσιν.

Πλουτιανὸς ἀπὸ Λαδάτης εἶπεν.

Ἐγὼ πιστεύω βαπτίσματι σωτηρίαν μὴ εἶναι, εἰ

A

Therapius a Bulisimio dixit.

Qui hæreticis Ecclesiæ baptismum concedit, quid aliud quam Sponsæ Christi proditor existit?

Lucius a Memerese dixit.

Scriptum est: Deus peccatores non audit. Hæreticus autem, cum sit peccator, quomodo in baptismo audiri potest?

Alius Felix a Vagluena dixit.

In hæreticis sine Ecclesiæ baptismo recipiendis nemo consuetudinem rationi et veritati præponat.

Alius Saturninus a Plutimna dixit.

B Si potest Antichristus dare gratiam Christi, possunt et hæretici baptizare, qui appellati sunt antichristi.

Quintus ab Ugba dixit.

Deus unus est, et Ecclesia una, et baptismum; quomodo ergo ubi baptizari aliquis potest ubi Deus et Christus et Ecclesia non est?

Julianus a Marcelliana dixit.

Si potest homo duobus dominis servire, Deo et mammonæ, potest et baptismum duobus inservire.

Tenna ab Orii-Celliis dixit.

Baptisma unum est, sed Ecclesiæ, cuius est verum baptismum.

Alinus Victor ab Asura dixit

Similiter.

Donatus a Caspe dixit.

C Et ego semper hoc sensi, ut hæretici, qui nihil foris consequi possunt, quando ad Ecclesiam veniunt, baptizentur.

373 *Verulus a Rusicade dixit.*

Homo hæreticus dare potest, quod non habet; multo magis schismaticus, qui quod habet amisit.

Pudentianus a Quinsola dixit.

Si quis ex hæresi venerit, baptizari eum recte ac iuste statutum est.

Petrus ab Hippono Diarhyto dixit.

Cum baptismum unum sit in sola Ecclesia, idcirco eos, qui ab hæreticis et schismaticis veniunt, ut qui nihil inde acceperint, in Ecclesia censeo baptizari oportere.

Alius Lucius ab Ausasa dixit.

Cum sit unus Deus, et Pater et Filius et Spiritus sanctus, et una spes, et una Ecclesia; quæ apud hæreticos facta sunt rescindi debere dico, et eos, qui inde veniunt, in Ecclesia baptizandos esse.

Alius Felix a Turitis dixit.

Ego censeo, ut secundum sanctarum Scripturarum præcepta iniqui apud hæreticos baptizati, si ad Ecclesiam confugerint, Ecclesiæ baptismate, ubi potestas omnis a Deo data est, baptizentur.

Plutianus a Labano dixit.

Ego credo baptismum salutare non esse, nisi solum

in Ecclesia catholica; et quando extra Ecclesiam A sit, simulationem esse.

Solvianus a Zufala dixit.

Hæreticos nihil habere constat, et ideo ad nos veniunt, ut possint accipere quod non habent.

Honoratus a Luca dixit.

Cum Christus verus sit, magis veritatem quam consuetudinem sequi debemus, ut hæreticos, qui ideo ad nos veniunt, quia foris nihil accipere poterunt, Ecclesie baptismis sanctificemus.

Victor ab Octyvo dixit.

Sic et ipse sentio, ut qui ab hæresi veniunt sine dubio baptizentur.

Clarius a Mascula dixit.

Manifesta est sententia Domini nostri Jesu Christi apostolos suos mittentis, et ipsis solis potestatem permittentis, quibus nos successimus, eadem potestate Ecclesiam Dei gubernantes, et eos qui credunt baptizantes. Et ideo hæretici, qui nec potestatem, nec Ecclesiam habent, neque baptizare Ecclesie baptismis possunt.

Secundianus a Tamba dixit.

Non debemus hæreticos nostra contentione decipere, ut in Ecclesia Domini nostri Jesu Christi non baptizati, cum iudicii dies venerit, nobis imputent, quod per nos non sint baptizati, nec remissionem peccatorum consecuti sint. Quamobrem cum una sit Ecclesia et unum baptismis, quando ad nos veniunt, simul cum Ecclesia baptismis etiam consequi debent.

Aurelius a Chollaba dixit.

Joannes apostolus in Epistola sua dixit: Si quis ad vos venit, et doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum, et ave illi ne dixeritis¹¹. Qui enim dixerit illi, ave, communicat verbis et factis ejus malis. Quomodo igitur admitti in domum Dei possunt, aut quomodo cum eis sine Ecclesie baptismis communicare possumus, quia simul et malis eorum factis communicemus?

Victor a Gemellis dixit.

Si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadunt¹². Cum ergo hæreticos constat non posse illuminare quemquam, cum ipsi cæci sint, talium baptismis non valet.

374 *Matolius ab OEa dixit.*

Tam ego præsens, quam Pompeius Sabratensis, et Dioga Leptimagensis, qui mihi mandaverunt corpore quidem absentes, sed spiritu præsentem, censemus, quod et multi coepiscopi nostri; quod hæretici communicationem habere nobiscum non possunt, nisi a nobis fuerint baptizati.

¹¹ II Joan. 1, 10. ¹² Matth. xv, 14.

μη εν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅταν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας γένηται, πιθηκισμὸν εἶναι.

Σαλουιανὸς ἀπὸ Ζυφάλης εἶπεν.

Τοὺς αἰρετικοὺς μηδὲν ἔχειν συνέστηχε, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἵνα λάθωσιν, ὃ μὴ ἔχουσιν.

Ὀνωρῶτος ἀπὸ Λούγκης εἶπεν.

Ὅποτε ὁ Χριστὸς ἀληθὴς ἐστὶ, μᾶλλον τῇ ἀληθείᾳ ἢ τῇ συνθηκῇ ἔπρεσθαι ὀφείλομεν, ἵνα τοὺς αἰρετικοὺς, διὰ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένους, ὅτι ἔξω μὴδὲν λαβεῖν ἠδυνήθησαν, τῷ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματι ἀγιώσωμεν.

Θυδέκτωρ ἀπὸ Ὀκτύβου εἶπε.

Τοῦτο καὶ αὐτὸς φρονῶ ἵνα οἱ ὅπο ἀίρέσεως ἐρχόμενοι ἀδιστάκτως βαπτισθῶσι.

B

Κλάριος ἀπὸ Μασκούλης εἶπε.

Πρόδηλός ἐστιν ἡ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπόφασις ἀποστέλλοντος τοὺς ἑαυτοῦ ἀποστόλους, καὶ αὐτοὺς μόνους τὴν ἐξουσίαν ἐπιτρέποντος, οἷς ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν, τῇ αὐτῶν ἐξουσίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κυβερνῶντες, καὶ τοὺς πιστεύοντας βαπτίζοντες. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ αἰρετικοὶ, οἱ μὴτε τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες, μὴτε τὴν Ἐκκλησίαν, οὐδὲ βαπτίζειν τῷ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματι δύνανται.

Σεκουνδιανὸς ἀπὸ Θάμβης εἶπεν.

Οὐδαμῶς ὀφείλομεν τοὺς αἰρετικοὺς τῇ ἡμετέρᾳ φιλονεικίᾳ ἐνεδρεῦναι, ἵνα οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ βαπτισθέντες, ὅσταν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἔλθῃ, ἡμᾶς αἰτιάσωνται, ὅτι δι' ἡμᾶς οὐκ ἐβαπτίσθησαν, οὐδὲ τὴν ἀφεσίν τῶν ἁμαρτιῶν ἔλαβον. Διόπερ μὴδὲ οὐσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνδὸς βαπτίσματος, ὅταν πρὸς ἡμᾶς ἔλθωσι, μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ βαπτίσματος τυχεῖν ὀφείλουσιν.

Δυρήλιος ἀπὸ Χολλαβῆς εἶπεν.

Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος ἐν Ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶπεν· *Εἰ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ τὴν διδαχὴν τοῦ Θεοῦ οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαιρεσὶν αὐτῷ μὴ λέγετε.* Ὁ λέγων αὐτῷ χαιρεσὶν, κοινῶσι τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ τοὺς ἔργους τοὺς πονηροῦς. Πῶς οὖν οὗτοι εἰσδεχθῆναι εἰς οἰκίαν τοῦ Θεοῦ δύνανται, ἢ πῶς αὐτοῖς χωρὶς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματος κοινωνῆσαι δυνάμεθα, εἰ μὴ τοὺς πονηροὺς αὐτῶν ἔργοις κοινωνοῦμεν;

D

Βίκτωρ ἀπὸ Γεμέλλων εἶπε.

Τυφλὸς τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. Ἐπεὶ οὖν σαφές ἐστὶ μὴ δύνασθαι αἰρετικὸν τινα φωτίσαι, ἅτε δὴ τυφλὸν αὐτῶν ὄντων, τῶν τοιούτων τὸ βάπτισμα οὐδὲν ἐστὶ.

Ματόλιος ἀπὸ Οἰας εἶπε.

Καγὼ παρῶν, καὶ Πομπήλιος ἀπὸ Σαβράτων, καὶ Διογὰς ἀπὸ Λεπτιμάγης, οἵπερ ἐνετελειαντό μιν, σώματι μὲν ἀπόντες, τῷ δὲ πνεύματι παρόντες, κρίνομεν, ὅπερ καὶ πολλοὶ συνεπίσκοποι ἡμῶν, τοὺς αἰρετικοὺς κοινωνεῖν ἡμῖν μὴ δύνασθαι, ἐὰν μὴ παρ' ἡμῶν βαπτισθῶσιν.

Ἰούνιος ἀπὸ Νεαπόλεως εἶπεν.

Ἀπ' ἐκείνου, οὐ ἅπαξ ἐκρίναμεν, οὐ χωρίζομαι· ἵνα τοὺς αἱρετικούς τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν βαπτίζωμεν.

Κυπριανὸς ἀπὸ Καρχηδόνας εἶπε.

Τὴν ἐμὴν ἀπόφασιν ἀλόκληρος δείκνυσιν ἐπιστολῇ πρὸς Ἰοβιανὸν συνεπίσκοπον ἡμῶν γραφείσα· τοὺς αἱρετικούς κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν μαρτυρίαν ἐναντίους τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀντιχριστοὺς ὀνομασθέντας, ὅπου τῇ Ἐκκλησίᾳ προσέλθωσι, τῷ ἐνὶ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσματι βαπτίζεσθαι δεῖν· ἵνα δυνηθῶσι γενέσθαι ἀντὶ ἐχθρῶν φίλοι, καὶ ἐξ ἀντιχριστῶν Χριστιανοί.

ZONAR. Αὗται μὲν οὖν αἱ γνῶμαι τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ συνελθόντων Πατέρων τῷ μεγάλῳ Κυπριανῷ· ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τοῖς αἱρετικοῖς ἐκράτησαν πᾶσιν, οὔτε ἐπὶ τοῖς σχισματικοῖς. Ἡ γὰρ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὡς ἤδη εἴρηται, ὀπεξεῖλέ τινας τῶν αἱρετικῶν, καὶ ἀνευ βαπτίσματος δέχεσθαι τούτους θεσπίσασα, χριστομένους μόνον τῷ θεῷ μύρω καὶ ἀναθεματίζοντας τὴν οἰκίαν αἵρεσιν ἕκαστον, καὶ πάσας ἀπλῶς. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐξηγήθησαν αἱ γνῶμαι αὗται, ὡς μὴ ἀναγκαῖαι, οἷα μὴδὲ ἐνεργοῦσαι, ἀλλὰ καὶ κατὰ σύνοψιν ἐγράφησαν.

Junius a Neapoli dixit.

Ab eo, quod semel censuimus, non recedo: ut hæreticos venientes ad Ecclesiam baptizemus.

Cyprianus a Carthagine dixit.

Meam sententiam plenissime exprimit epistola, quæ ad Jovianum coepiscopum nostrum scripta est: hæreticos evangelico et apostolico testimonio adversarios Christi et antichristos appellatos, quando ad Ecclesiam venerint, unico Ecclesiæ baptismo baptizandos esse; ut possint fieri de adversariis amici, et de antichristis Christiani.

ZONAR. Hæ sunt igitur Patrum sententiæ, qui eum magno Cypriano in concilio isto convenerant: sed nec apud omnes hæreticos nec apud schismaticos valuerunt. Nam secunda synodus œcumenica, ut jam dictum est, hæreticos nonnullos excepit, ac sine baptismo recipiendos illos sauxit, sancto chrismate tantum unctos, et singulos propriam hæresim ac omnino omnes anathematizantes. Atque hac de causa neque expositæ sunt hæ sententiæ, utpote minus necessariæ, et quæ non valent, sed et compendiosa perscriptæ sunt.

KANONES

THE EN AGKYPA ΣΥΝΟΔΟΥ (68).

CANONES

SYNODI ANCYRANÆ.

ΒΑΛΣ. Εἶπομεν πρὸ μικροῦ ὡς ἡ ἐν Καρχηδόνι· Α σύνοδος πρώτη ἐστὶ πασῶν τῶν συνόδων, καὶ δευτέρα ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ μετὰ ταύτας ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ τῇ μητροπόλει τῆς Γαλατίας συστάσα πρὸ τῆς ἐν Νι-

BALS. 375 Diximus paulo ante, quod synodus Carth. est omnium prima, et Antiochena secunda; post illas autem ea, quæ in Ancyra Galatiæ metropoli ante primam Nicææ habitam œcumenicam

Guill. Beveregii notæ.

(68) *Κανόνες τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.* Hanc inscriptionem codex Bodleianus exhibet; cui similis fere est in codice Amerbachiano, videlicet, τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνες κε'. *Synodi Ancyranæ canones* 25. In Parisiensi Balsamonis editione sic inseribitur. Κανόνες τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ συνελθόντων μακαρίων Πατέρων, οἵτινες προγενέστεροι μὲν εἰσι τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθέντων κανόνων, δευτερεύουσι δὲ διὰ τὴν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου αὐθεντείαν, *Canones beatorum Patrum, Ancyrae convenerunt: qui sunt quidem antiquiores iis qui Nicææ editi; secundum tamen locum obtinent, propter œcumenicæ synodi auctoritatem.* Quæ etiam inscriptio est horum

canonum in codice canonum Ecclesiæ universæ; nisi quod ibi eodem modo, quo in codice Amerbachiano, incipiat, τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου κανόνες κε', ἢ τινες, etc. Enimvero habita est hæc synodus an. Dom. 315, ac proinde decem fere annis ante Nicænam primam œcumenicam. Ancyra, ubi celebrata est, primaria fuit et archiepiscopalis urbs Galatiæ, in medietate regionis istius sita; hoc præsertim concilio celebris, quo octodecim episcopi convenerunt eorum causa, qui in Maximini persecutione lapsi, et in Ecclesiæ communionem recipi desiderabant.

synodum coacta est. Huic vero præsuerunt, Vitalis A
episcopus Antioch. Syriae, Agricolaus Cæsareae
Cappadociae, et martyr Basilius episcopus Amaseo;
et quæsiverunt, an eos oporteat admittere, qui
idolis sacrificaverunt, et ad Ecclesiam acce-
derunt.

ZONAR. Synodorum omnium prima fuit Antio-
chena, contra Paulum Samosatensem, imperante
Romæ Aureliano, celebrata. Hæc vero, in Ancyrana
urbe Galatiæ metropoli habita, Nicæna prima œcu-
menica synodo antiquior est. In ea porro sancti
Patres adfuerunt, quorum in conventu Vitalis Antio-
chiæ quæ est in Syria, Agricolaus Cæsarea quæ
in Cappadocia, et martyr Basilius Amaseæ episco-
pus, præerant. Nam cum turbulentis Christianæ
reipublicæ temporibus multi cruciatum acoerbitati
perferende nequaquam pares fuissent. sed tyran-
notum imperiis obsecuti, diis immolavissent, atque
ex his ritibus postea facti penituisse, et sequē
crimen expiaturū Ecclesiæ sisterent: de his homini-
bus qui Christum negaverant, qua ratione admit-
tendi forent quæsitum est; deque illis subjectos
canones hæc synodus edidit.

CANON I.

Presbyteros qui sacrificarunt, deinde contra
reluctati sunt, non simulatione quadam, sed
vere; nec hoc prius machinati sunt, nec con-
sulto ac de industria id fecerunt, et persua-
serunt, ut tormentis subijci viderentur, cum
ea specie et opinione tantum inferrentur: visum
est eos cathedræ quidem honoris esse partici-
pes; non licere autem ipsis offerre et concio-
nari, vel omnino sacerdotale aliquod munus
obire.)

BALS. Tempore persecutionis Christianorum
quidam sacerdotes idolis sacrificare coacti sunt:
et hi quidem, ad mortem usque pœnitenti, martyrii
coronam acceperunt: illi vero, cum ad finem usque
tormenta perferre non potuissent, victi sunt et
fidem abnegarunt, et idolis sacrificarunt; alii au-
tem, etiam antequam torquerentur, omnino cessa-
runt. Ne autem sua sponte sacrificare viderentur,
pecuniis vel suasionē vel aliqua alia ratione ope-
ram dederunt, ut magnum tormentorum sinum
illis intentarentur. Statuunt ergo Patres, ut illi,
qui vere torti fuerunt, propter supplicii autem
acoerbitatem ad perfectionis quoque coronam acci-
piendam non sustinuerunt, sed sacrificaverunt,
deinde reluctati sunt, id est, Satanam vicerunt,
qui eos in lucta prostraverat, et eum pura confes-
sione pœnitentiam egerunt, ad solum honorem et
cathedram recipiantur, neque offerant, neque
concioneatur, id est, nec doceant, neque aliquid

καὶ πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐξήρχον δὲ
ταύτης Οὐιτέλιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, Ἀγρικώ-
λαος Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ ὁ μάρτυς Βασι-
λειος ἐπίσκοπος Ἀμασείας· καὶ συνεζήτησαν εἰ
χρὴ δέχεσθαι τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις, καὶ
προστερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ.

ZONAR. Πρώτη πασῶν τῶν συνόδων ἦ ἐν Ἀντιο-
χείᾳ γεγονυῖα σύνοδος κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως,
βασιλεύοντος ἐν Ῥώμῃ Αὐρηλιανοῦ, ἐστίν. Καὶ αὕτη
δὲ, ἢ ἐν Ἀγκύρᾳ τῇ μητροπόλει τῆς Γαλιτίας· συστα-
σα σύνοδος, προγενεστέρα ἐστὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης
οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἠθροίσθησαν δὲ ἐν αὐτῇ
Πατέρες Ἱεροῦ, ὧν ἐξήρχεν Οὐιτέλιος Ἀντιοχείας τῆς
Συρίας, Ἀγρικλάος Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ ὁ
μάρτυς Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμασείας. Ἐν γὰρ
τοῖς διωγμοῖς τῶν Χριστιανῶν πολλῶν μὴ δυνηθέντων
μέχρι τέλους ἐγκαρτερῆσαι ταῖς βεβάνοις, ἀλλ' ὑπο-
κυψάντων· εἰτὰ τιῶν μετανοούντων καὶ προσ-
ερχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς μετανοίαν, ζήτησιν
ἔγένετο, πῶς χρὴ τοὺς ἀρνησαμένους τὸν Χριστὸν
προσδέχεσθαι, καὶ περὶ τούτων ἡ σύνοδος αὕτη
κανόνας ἐξέθετο, οἳτινὲς εἰσὶν οὗτοι.

CANON A'.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἰτα ἀναπαλαί-
σαντας, μήτε ἐκ μεθόδου τινός, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας,
μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηθεύσαντας,
καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βεβάνοις ὑπο-
βάλλεσθαι, ταύτας δὲ τὸ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι
προσαρθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς
κατὰ τὴν καθέδραν μετέχειν· προσφέρειν δὲ
αὐτοὺς καὶ ὁμιλεῖν (69), ἢ ὄλως λειτουργεῖν τι
τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν, μὴ ἔξεῖναι.)

BALS. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τῶν Χρι-
στιανῶν ἱεραῖς τινεσὶ ἠναγκάσθησαν θύσαι τοῖς
εἰδώλοις· καὶ οἱ μὲν, μέχρι θανάτου κολασθέντες,
τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀνεδήσαντο στέφανον· οἱ δὲ, καὶ
ἕως τέλους τὰς βεβάνους μὴ καρτερήσαντες, ἠτή-
θησαν καὶ τὴν πίστιν ἠρνήσαντο, καὶ τοῖς εἰδώλοις
ἔθυσαν· ἄλλοι καὶ πρὸ τοῦ βεβανισθῆναι, ὄλως ἐνέ-
δωκαν. Ἴνα δὲ μὴ δόξωσιν αὐθαιρέτως θύειν, ἐσπού-
δασαν διὰ χρημάτων ἢ παρακλήσεων ἢ ἄλλως πῶς
ἀπειλὰς βεβάνων μεγάλων εἰς αὐτοὺς γενέσθαι.
Διαορίζονται οὖν οἱ Πατέρες μόνου· ἐκείνου τοῦ
μετὰ ἀληθείας μὲν βεβανισθέντος, διὰ τὴν ἐρη-
μύτητα τῶν κολάσεων, μὴ ὑπομεινάντας καὶ τὴν
τῆς τελειώσεως στέφανον ἀναδήσασθαι, ἀλλὰ θύσαν-
τας, εἰτα πάλιν ἀναπαλαίσαντας, τουτέστι νικήσαν-
τας τὸν Σατανᾶν, ἐν τῇ πᾶσιν βίβαντα αὐτοῦς, καὶ
μετὰ καθαρὰς ἐξομολογήσεως μετανοήσαντας, ἔ-
χεσθαι εἰς μόνην τιμὴν καὶ καθέδραν, μήτε ἔ-
προσφέρειν, μήτε ὁμιλεῖν, τουτέστι διδάσκειν, ἢ

Guill. Beveregii notæ.

(69) Ὁμιλεῖν. Huic verbo accommodari videtur
breve illud scholium, quod inter hunc canonem et
interpretationem ejus in codice Amerbachiano lo-
gitur, sic se habens, λόγους διδασκαλικούς ποιεῖσθαι
τῷ λαῷ. Πῶς γὰρ ἕτεροι ὑποθόιντο βέλτεστα, αὐτοῖς

παραφαλέντες τοῦ κρείττους; Sermones doctrina-
les ad populum habere. Quomodo enim alii sermone
doceantur, cum ipsi a meliore averti fuerint? Hoc
autem scholium in paulo alio codice habetur.

τι ἄλλο ἐνεργεῖν ἱερατικόν· ὥστε ἐξ ἀντιδιαστολῆς εἰ ἱεροὶ, οἱ παρὰ τούτους, μὴ πραγματικῶς, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς τὰς βασάνους προφασισάμενοι, καὶ τὸν Θεὸν ἀρνησάμενοι, οὐδὲ τιμῆς ἢ καθέδρας ἀξιωθῆσονται. Τί δὲ, ὡς Χριστιανοὶ ἀπλῶς μετὰ δακρύων μετανοοῦντες καὶ ἐξαμολογούμενοι τὸ ἁμάρτημα δεηθήσονται; Ἐμοὶ τῶς δοκεῖ. Θυ γὰρ ἔστιν ἁμαρτία νικῶσα τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. (70).

ZONAR. Τῶν ὀποκυφάντων ἐν τοῖς διωγμοῖς τοῖς τυράννοις καὶ θυσάντων οἱ μὲν βασάνους ὑποβλήθησαν, καὶ τῇ βίᾳ τοῦτῃ καὶ τῇ δριμύτητι μέχρι τέλους ἀντίσταντες μὴ δυναμένοι, ἠττήθησαν καὶ τὴν πίστιν ἤρνησαντο· οἱ δὲ καὶ πρὸ τῆς πείρας τῶν βασάνων μαλακισθέντες ἐνέδωκαν, καὶ, ἵνα μὴ δοκοῖεν αὐθαίρετος θύειν, ἔπεισαν τοὺς κολαστὰς ἢ χρήμασιν ἢ παρακλήσεσι πικρότερον προσεμεχθῆναι τάχα αὐτοῖς, καὶ κολάσει· αὐτοῖς τῷ δοκεῖν ἐπαγαγεῖν, ἐν οὕτῳ θύσαντες δόξωσι τῇ βίᾳ νικηθέντες ἀρνησασθαι τὸν Χριστὸν, καὶ μὴ μαλακισθέντες. Τοῦ γοῦν μετὰ ἀληθείας κολασθέντας, καὶ τῇ τῶν βασάνων πικρῆ ἐγκατεθήσαντας μέχρι τῆς νύκτος, καὶ οὕτως ἠττηθέντας τῶν ἀπαρτήτων κολάσεων καὶ ἐπιθύσαντας τῷ βωμῷ, εἶτα ἀναπαλαίαντας, ἀντὶ τοῦ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ πλάνῃ ῥίψαντα αὐτοὺς, διὰ τῆς μετανοίας ἠτοῦσαντας, καὶ καταβαλόντας, καὶ ἐπὶ τῶν τυράννων αὖθις τὴν πίστιν ὁμολογήσαντας· εἰ πρεσβύτεροι ἦσαν, ἔδοξε τῇ συνόδῳ τῆς τιμῆς· μὲν τῆς ἐν ταῖς καθέδραις μετέχειν αὐτοὺς, μήτε δὲ προσφέρειν μήτε ὀμιλεῖν, ἀντὶ τοῦ διδάσκειν, μήτε ὅλας λειτουργεῖν, ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν ἐν τῶν ἱερατικῶν δικαίων.

KANON B.

« Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεκαῦσθαι δὲ αὐτοῖς πάσης τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτου ἢ ποτήριον ἀναφέρειν ἢ κηρύσσειν. Εἰ μὲντοι κινῶς τῶν ἐπισκόπων τούτους συνίδωκεν κάματον τινα ἢ ταπεινώσιν πρακτικῆς, καὶ ἐθέλοιεν πλέον τι διδοῦναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν. »

BALS. Καὶ ὁ παρὼν κανὼν τὰ αὐτὰ περὶ διακόνων διοριζόμενος προστίθηται ὡς, εἴπερ οἱ ἐγγύριοι ἐπίσκοποι κατανοήσουσι τοὺς μετὰ ἀληθείας βασανισθέντας ἀξίους ἐλεῶς διὰ τὰ δάκρυα καὶ τὴν ταπεινώσιν αὐτῶν ἢ τοῦναντίον κολάσεως πλείονος διὰ τὴν ἀνιδείαν· ποιήσουσι κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς, τουτέστιν ἢ ἐπαυξήσουσι τὴν τιμωρίαν, ἢ προσθήσουσι μᾶλλον τὴν παρηγορίαν. Παρὰ γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ διακρίσει αὐτῶν τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο.

Guill. Beveregii notæ.

(70) Τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Post hæc ultima Balsamensis in hunc canonem verba, in Parisiensi editione, necnon codice tam Amerbachiano, quam Atoniensi, additur, πλὴν καὶ οὗτοι καὶ δεχόμενοι εἰς μόνην τιμὴν ἐπιτιμηθήσονται

Aliud sacerdotale exsequatur. Quamobrem argumento a contrario sumpto, alii præter hos, qui non severa, sed simulate tormenta prætexuerunt, et Deum negaverunt, nec honore quidem vel cathedra digni habebuntur. Quid vero, num ut Christiani simpliciter cum lacrymis poenitentiam agentes, et peccatum confitentes, suscipiuntur? Mihi certe videtur. Non est enim peccatum, quod vincat Dei misericordiam.

376 ZONAR. Qui in agrone persecutionis procella tyrannorum imperiis obsacuti immolaverunt; partim tormentis exagitati, cum eorum vim et asperitatem perferre non possent, victi sunt et fidem denegaverunt: partim, priusquam etiam tormenta ipsis admoventur, emolliti dedere manus; et ne sua voluntate sacrificare viderentur, satellites, ut vehementiore forte impetu ipsos invaderent, acriterque torquentium speciem præberent, pretio aut precibus adduxere; ut qui sic immolassent, non ignavo languore animi, sed cruciatuum duritate victi, Christum negasse existimarentur. Quibus igitur vere cruciatus adhibiti, quique in acerbitate tormentorum aliquandiu constantes, ita demum illorum intolerabili asperitate victi aris immolaverunt, deinde vero iterum reluctati sunt, hoc est, hostem, a quo prius in certamine dejecti fuerant, poenitentis duce superatum vicissim prostravere, fidemque suam apud tyrannos iterum professi fuere: eorum quidem sacerdotio initiati fuerant, cathedrae quidem honorem obtinere, nullam tamen eis aut offerendi aut concionandi, hoc est docendi, neque empino ministerium aliquod, hoc est sacerdotale munus quodcumque obeundi facultatem synodus esse decernit.

CANON II.

« Diaconos similiter qui sacrificarunt, postea autem reluctati sunt, etiam quidem honorem habere, ipsos autem ab omni sacerdotali ministerio cessare, et panem vel calicem offerendi, vel prædicandi: sed si ex episcopis aliqui in iis vel afflictionem aliquam vel humilitatem ac mansuetudinem viderint, et aliquid amplius dare vel auferre voluerint, in eorum potestate id esse. »

BALS. Præsens quoque canon eadem de diaconis decernens, adjicit, quod si regionis episcopi animadvertierint eos, qui vere torti sunt, esse misericordia dignos, propter lacrymas et eorum humilitatem; vel contra majore supplicio propter impudentiam; facient prout eis videbitur, id est, vel poenam augebunt, vel potius consolationem afferent. Ea enim in eorum potestate et judicio sita sunt. Si quis autem dicat, presentes canones

κατὰ τοὺς ῥηθσομένους κανόνας. Sed et ii, et qui ad honorem solum admittuntur, juxta dictos canones puniuntur. Nos autem hæc idcirco omisimus, quia in codice nostro Bodleiano omituntur.

Dei gratia locus hodie non habere, quis tyrannus non praesent; seduct, quod apud Agarenos et alios infidelis multa ejusmodi sunt; et canones nunc quoque effectum recte sortientur. Nota etiam ex hoc praesenti canone, quod omnis animae medicina dependet ab episcopi judicio ac prudentia.

ZONAR. Quae superiori de sacerdotibus, eadem de diaconis hoc quoque canone decernuntur. Nam eos quoque, si in tormentis per ignaviam devicti sacrificaverint, deinde vero repetito certamine strenue depugnaverint, ab omni sacro ministerio cessare jubet. Quod si homines postea, subijcit canon, in suscepta propter abnegationem penitentia gravius laborare, aut ob admissi facinoris culpam discrucari, demissionemque, ac in iis, qui prolepsionem exprobrarint, aut alia ratione insultarint, pacate atque humiliter perferendis modestiam retinere, non contra audacter obstare aut agrius succensere, episcopi animadverterint, ac proinde aliquid amplius, quam quod a synodo concessum est, iis ob vehementius penitendi studium elargiri, aut vicissim fecte dolentibus nec de superbia remittentibus demore quidpiam velint, id canon totum ipsorum potestati iudicioque permittit. Vide primae quoque oecumenicae synodi canonem undecimum.

ARIST. In canone primo et secundo presbyteri et diaconi, qui cum prius sacrificarent postea vero relictati sunt, 377 cathedrae solius et honoris sint participes, nihil sanctorum peragentes.

Quicumque presbyteri vel diaconi tempore persecutionis compulsi sacrificarunt, postea vero accedunt retractantes quidquid fecerunt, cathedrae solius et honoris participes esse debent: at sacerdotale aliquod munus obire, puta panem aut poculum offerre, aut doctrinae sermones populo facere, aut omnino sacrum aliquod ministerium peragere, iis non licet.

CANON III.

Eos, qui fugientes comprehensi sunt, vel a domesticis traditi, vel suis aliqui facultatibus privati, vel tormenta perpassi, vel in carcerem conjecti sunt, clamantes se esse Christianos, et divulsi ac distracti sunt, vel iis qui vim afferbant in manus aliquid immittentibus, vel cibo aliquo per necessitatem suscepto, et se tamen esse Christianos perpetuo fatentes, et ejus quod accidit dolorem omni cohibitione et habitu et vitae humilitate praeseferentes, ut inculpatos a communione non arceri. Si autem etiam ab aliquo sunt prohibiti, majoris cautionis gratia, vel etiam propter aliquorum ignorantiam, statim admittantur. Hoc autem similiter in clericis et aliis laicis. Illud quoque est examinatum, an possint etiam laici, qui in eandem necessitatem inciderunt, ad ordinem

ΕΙ δέ τις ἐπιβή μὴ χάριον ἔχων ἐκ τῶν παρόντων κανόνων Θεοῦ χάριτι σήμερον, οὗ τύραντος οὐ προσέθεται· ἀποστείθει κατὰ τοὺς Ἀγαθῶν καὶ τοὺς ἄλλων ἀκρίτους, καλλὴ τοιαῦτα γίνονται· καὶ καλῶς τὰ τῶν κανόνων καὶ τῶν ἐνεργήσονται. Σημαίνονται καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὗτις πᾶσα φυχὴν θεοσεβείαν εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν ἀναστρέψῃ διακρίσειν.

ZONAR. Ταῦτα αὐτὰ καὶ κατὰ δευτέρων ὁ κανὼν ἔχει· δευτέρωταται, δευτὰ κατὰ πρεσβυτέρων ὁ ἀνώτερος. Πρακτικῶς γὰρ καὶ αὐτοῦ, ἀνεπιτηδεύτας ἤττηθέντας τῶν βασάνων καὶ ἐπιθύσαντας, εἴτα ἀνεκαλαισάντας, κείσας τῆς κερδὸς λειτουργίας θεοσεβείαν. Προστίθεισι δ' ἐπιπέθει οὗτι, εἰδὼν τοὺς μετανοοῦσι τοῦτοις συνδέσσειν εἰ ἐπίσκοποι κάματόν τινα, τούτοις κόνων ἐν τῇ μετανοίᾳ δεῖ τὴν ἄρνησιν, ἢ οὐ, συντρέθεντας δὲ τὸ ἀμάρτημα, ἐταπεινώθησαν, καὶ κραίτητα ἐκτίσαντες, τοὺς ἰσως αὐτοὺς ἀνεπίθουσι τὸν ἄριστον κέρδος καὶ μετὰ ταπεινώσεως προσφερόμενοι, ἀλλ' οὐ θρασηνόμενοι καὶ τοῦτοις ἐμπικραίνόμενοι, καὶ ἐθέλουσι ἐπίσκοποι ὑφ' οὗς τελοῦσι κόνων τὴν κατὰ τῇ συνέθῃ ὀρισθέντων αὐτοῖς παραταχῆν, δεῖ τὴν τῆς μετανοίας θερμότητα, ἢ ἀρκεῖν τὴν τῶν ὀρισθέντων, ὡς μὴ γνησίως· αὐτῶν μεταμειωμένων, μηδὲ ταπεινωμένων· ταῦτα τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθεισιν ὁ κανὼν καὶ τῇ διακρίσει αὐτῶν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν κατὰ κανὼνα τῆς πρώτης οἰκουμένης συνέθου.

ARIST. ὁ Καν. α' καὶ β', πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τὸ πρὶν ἐπιθύσαντας, εἴτα ἐξ ἀληθείας ἀνεκαλαισάντας, μόνως τῆς καθέδρας καὶ τῆς τιμῆς μετεχέτωσαν, μηδὲν τῶν ἁγίων ἐπιταλοῦντας.

Ὅσοι τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐν καιρῷ διωγμοῦ βιασθέντες ἔθυσαν, εἴτα ἐν ἀληθείᾳ προσῆλθον ἀνεκαλαιόντες ὅπως ἐκράξαν, μόνως τῆς καθέδρας καὶ τῆς τιμῆς μετέχειν ὀφείλουσιν· ἱερατικὸν δὲ τι ἐνεργεῖν οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς, ὅσον ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν ἢ λόγους διδασκαλίας ἐπὶ λαῷ κομιθεῖν, ἢ ὅπως τι τῶν ἁγίων λειτουργιῶν ἐπιταλοῖν.

CANON Γ'.

Τοὺς φεύγοντας καὶ συλληφθέντας, ἢ ὑπὸ οὐκίαν παραδοθέντας, ἢ ἄλλως τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιρέθέντας, ἢ ὑπομειναντας βασάνους, ἢ εἰς ἑσσηματήριον ἐμβληθέντας, βούδντας τε οὗτι εἰσι Χριστιανοὶ καὶ περισχισθέντας, ἤτοι εἰς τὰς χεῖρας τι πρὸς βίαν ἐμβάλοντων τῶν βιαζομένων, ἢ βρωμά τι πρὸς ἀνάγκην δεξαμένους, ὁμολογούντας δὲ δι' ὅλου οὗτι εἰσι Χριστιανῶν καὶ τὸ πένθος τοῦ συμβάντος δεῖ ἐπιδεικνυμένου εἰς τὴν πάσην καταστολῇ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῆς τοῦ βίου ταπεινότητι, τοῦτους ὡς ἔξω ἄμνητήματος ὄντας τῆς κοινωνίας μὴ κωλύσονται. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἐκωλύθησαν ὑπὸ τινος, περισσοτέρως ἀκριβείας ἐνεκεν ἢ καὶ τιμῶν ἀγνοίᾳ, εὐδὲς προσδεχθήτωσαν. Τοῦτο δὲ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἐκ κλήρου καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν. Προσηγητάση δὲ κάκεινο, εἰ δύνανται καὶ λαῖκοι, τῇ αὐτῇ

« ἀνάγκη ὑποπεσόντες, προύγεσθαι εἰς τάξιν. Α
 « Ἐσοξενούσιν καὶ τούτους, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας,
 « εἰ καὶ ἡ προλαβοῦσα εὐρίσκειτο ἑρσὴ τοῦ βίου
 « πολιτεία, προχειρίζεσθαι. »

ΒΑΣ. Τινὲς ἡλικιοὶ καὶ λαϊκοὶ φεύγοντες τὰς
 τῶν τυράννων χεῖρας, καὶ συλληφθέντες, ἢ παρὰ
 τινων προδοθέντες, καὶ γυμνωθέντες τῶν προσόντων
 αὐτοῖς, ἔστι δ' ὅτε καὶ βασανισθέντες καὶ φυλακι-
 σθέντες, ἐθῶν εἶναι Χριστιανοί. Ὅτι δὲ κατὰ βίαν
 ἐνεβλήθη παρὰ τῶν δημίων ταῖς χεραὶ τούτων λι-
 θανῶν τυχόν, ἔπερ τοῖς εἰδώλοισιν θύεται, ἢ ἐν
 τῷ στόματι αὐτῶν βρώμα εἰδωλόουτον, ἐκωλύοντο
 τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας, διὰ τὸ δῆθεν γε-
 νέσθαι αὐτοὺς εἰδωλοῦτας· φασὶ γοῦν οἱ Πατέρες,
 ἐὰ κατὰ βίαν γενόμενον μὴ παρεμποδίζεῖν αὐτοὺς
 ὁμολογοῦντας διόλου εἶναι Χριστιανούς, ἀποκλειο-
 μένους μετὰ κατανύξεως τὸ παρὰ τῶν τυράννων
 κατὰ βίαν γανόμενον εἰς αὐτοὺς. Οὐδὲν γὰρ ἡμαρτον,
 ὥστε καὶ παρ' ἡμῶν κολάζεσθαι. Εἰ δὲ παρὰ τινων
 διὰ περισσοτέραν ἀκρίθειαν ἢ δι' ἄγνοιαν τοῦ προσ-
 ἡκοντος ἐκωλύθησαν τῆς κοινωνίας, εὐθὺς δεχθῆναι
 τοῦτους ἐγνωμοδότησαν. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος ἐπὶ
 μόνους τοῖς λαϊκοῖς ἔχειν χώραν τὰ τοῦ κανόνος
 (οἱ γὰρ κληρικοὶ κατὰ τοῦ; προβῆθέντας κανόνος
 δεχθῆσονται), ἐπήγαγον μὴ μόνους τοιοῦτους λαϊκοὺς
 συγκοινωνεῖν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ κληρικούς. Εἴρηται δὲ
 τοῦτο, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι διαφορὰν τῶν ἀρνυσα-
 μένων ἔκουσιως τὸν Θεόν, ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰς
 κολάσεις ὑπενεγκεῖν, καὶ τῶν τοιοῦτόν τι μὴ πε-
 ποιηκότων διὰ φάκτου οὐκείου, ἀλλὰ ἄκουσιως κατὰ
 βίαν ὑποδεξαμένους εἰδωλόθυτα ἢ λιθανῶν, καὶ
 καταπτυσάντων αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ ἡμαρτον, ὡς
 ἀνδόντας· ὤφειλον γὰρ ἀποθανεῖν διὰ τὸν Χριστόν·
 οἱ δὲ κατὰ βίαν ὑπεδέξαντο μόνον τὸ λιθανῶν,
 ἔργον δὲ τι οὐκ ἐνήργησαν ἀσεδές. Ὅτι γοῦν οὐδὲν
 ἡμαρτον, καὶ κληρωθήσονται οἱ λαϊκοί, ἐὰν ἄξιτοι
 εὐρίσκωνται, πάντως ἔξ καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς μείζονα
 βαθμούς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προαναβιδασθήσονται.
 Ἐπεὶ δὲ ἡτιῶντό τινες τούτους, ὡς τὸ μαρτύριον
 φυγόντας καὶ κατασχεθέντας, εἶπον οἱ Πατέρες μηδὲ
 ἐκ τούτου αὐτοὺς βλάπτεσθαι. Καὶ πάντως ἄριστα
 καὶ τοῦτο ἐνομοθέτησαν. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας ἐν θεο-
 λογίᾳ Γρηγόριος μὴ ἐθέλοντας εἰς τὸν ἀγῶνα χω-
 ρεῖν φειδοὶ τῶν διωκόντων καὶ τῶν ἀσθενεστέρων.
 Καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ δὲ Κύριος εἶπεν· Ὅταν διώκω-
 σιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν
 ἐτέραν, καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις· τοῦ δὲ
 χρηματισθέντος ἐπισκόπου Ἀμυκλίου κυροῦ Νικο-
 λάου τοῦ Μουζάλινος κατὰ βίαν πρακτορικὴν ἀπο-
 καρέντος, καὶ πολλὰ παρακληθεύσαντος, τὸ κατὰ
 βίαν εἰς αὐτὸν γενοὺς περιαιρεθῆναι, καὶ πάλιν
 ἐνεργεῖν τὰ ἐπισκοπικά, ὁ ἀγιώτατος ἐκείνος
 πατριάρχης κυρὸς Λουκᾶς, βλέπων τοῦτον παρου-
 σιάζοντα μετὰ ἐπισκοπικῶν ἀμφίων συνοδικῶς, οὐ
 παρεδέξατο αὐτὸν, εἰπὼν τῶν, εἰ μὲν τὴν συνοδικὴν
 ἐκδικήσιν καὶ διόρθωσιν ἀνέμενεν ὁ ἐπίσκοπος, εὐ-
 ρεν ἂν κανονικὴν βοήθειαν· ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ βίαν

« promoveri. Visum est ergo et eos, ut qui
 « nihil peccassent, si etiam præcedens eorum
 « vitæ instituendæ ratio recta inveniat, pro-
 « moveri. »

BALS. Quidam clerici et laici, manus tyranno-
 rum fugientes, et comprehensi, vel ab aliquibus
 prodi, et iis quæ habebant privati, et nonnun-
 quam etiam torti et in carcerem conjecti, se esse
 Christianos fatebantur. Quia autem a licitoribus in
 manus eorum thus forte injectum est, quod idolis
 sacrificatur, vel in ora eorum cibus aliquis idolis
 immolatus, a fidelium communione arcebantur,
 quod scilicet idolis sacrificassent: dicunt ergo
 Patres, id quod illis vi factum est, non esse illis
 impedimento, fatentibus perpetuo se esse Chri-
 stianos, et cum compunctione id deflentibus quod
 in ipsos a tyrannis vi factum est. Nihil enim pec-
 carunt, ut etiam a nobis puniantur. Sin autem ab
 aliquibus, propter majorem cautionem, vel propter
 ejus quod fieri oportet ignoracionem, a commu-
 nione sunt prohibiti, ut statim recipiantur sen-
 tentiam tulere. Perinde autem ac si dixisset ali-
 quis, canonem in solis laicis locum habere (clerici
 enim ex prædictorum canonum sententia recipien-
 tur), intulerunt, non solum ejusmodi laicos, sed
 etiam clericos nobiscum communicare. Hoc autem
 dictum est, eo quod sit magna differentia eorum
 qui Deum sponte negarunt, quoniam supplicia
 perferre non poterant, et eorum qui tale quid non
 fecerunt facto proprio, sed inviti et per vim idolo-
 tilyta susceperunt, vel thus, et ea despuerunt. Illi
 enim peccarunt, ut qui cesserint: debent enim mori
 propter Christum. Qui vero vi thus solum susce-
 perunt, nullum impium opus fecerunt. Quoniam
 ergo nihil peccarunt, laici quoque clerici sunt, si
 digni inveniantur; omnino autem etiam clerici ad
 majores gradus propter eandem rationem prove-
 hentur. Quoniam autem nonnulli eos accusabant,
 ut qui martyrium fugissent et cunctati essent, di-
 xerunt Patres, eos non ideo lædi. Et omnino hi
 optime sanxerunt. Dicit enim magnus Theologus
 Gregorius, non esse sua sponte ad certamen pro-
 cedendum, ut et persequentibus et imbecillioribus
 pareatur. Et Dominus dixit in Evangeliiis: *Quando
 vos ex hac civitate persequentur, fugite in aliam* 22.
 Et in his quidem expositus est canon. Cum autem
 dominus Nicolaus Muzalon, Amyclæus episcopus
 dictus, vi a magistratu tonsus esset, 376 et supplex
 contenderet, ut quod vi in eum factum erat tolle-
 retur, et episcopale rursus munus obiret; sanctis-
 simus ille patriarcha dominus Lucas, videns illum
 synodice cum vestibus episcopalibus præsentem,
 eum non admisit, dicens, quod si synodalem
 quidem sententiam et correctionem expectasset
 episcopus, canonicum auxilium invenisset: sed
 quia vestes monasticas, quibus vi indutus fuerat,
 inordinate exiit, et sibi ipsi jus dixit, auxilium

22 Matth. x, 25.

non assequatur. Sed cum sanctissimus ille patriarcha ad Dominium migrasset, qui ei successit sanctissimus patriarcha dominus Michael, vi quidem factam tonsuram tanquam non factam reputans, episcopum synodice justificavit, et eo praecepit, quod cum monasticis omnino apparere haudquaquam coactus sit. Si enim, inquit, vidisset eum cum monasticis praesentem, illum non restituisset; ut qui, quod factum est, admisit. Cumque nonnulli dicebant, admittendas esse tonsuras in periculo factas, ille iudicabat tonsuram vi factam non eam esse, quae periculo facta dicitur, sed quae sit propter morbum. Et sic quidem restitutionem post decreta perfecit. Episcopum autem, ut qui negligens fuisset, et sibi jus dixisset, ad tempus celebrandi officio privavit. Quin et alii multi vi ab Agarensis circumcisi, et qui alia multa impia vel fecerant vel passi erant, post puram et convenientem poenitentiam, ab Ecclesia recepti sunt, et poenis impositis medelam acceperunt. Porro et Comneam dominam Theodoram, quae dicta est Lapardae illius domini Andronici conjux, vi illius tyranni Andronici tonsam, Constantinopolitana synodus non sibi mutare habitam, nec eum Crate Hungariz, qui hoc vehementissimo petebat, conjungi; eo quod post ejus viri mortem processisset tonsura, etiamsi vi facta esset, et in consobriaco monasterio vitam egisset. Cum tamen alias nobiles scuminas sic tonsas aequum censuit haec synodus ad pristinum habitum reverti, vel quod cornu mariti superessent, vel quod tonsuram omnino non admisissent post mortem tyranni.

σύνδος μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου μετασχηματισθῆναι, ἢ ὡς ἐπὶ περιόντων τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ἢ δὲ τὸ μὴ καταδέχασθαι ὄλω; τὴν ἀπόκασιν μετὰ θάνατον τοῦ τυράννου.

ZONAR. Lex martyrii est, magni Theologi Gregorii testimonio, ut neque nos sponte certamini offeramus, et his qui nobis infesti sunt, et imbecillioribus parentes, etc. Proinde nonnulli, sicut sibi infirmitatis concessi, dum tyrannorum furor in Christianos exacerbaretur, fuga sibi et latebris prospectabant, evangelium in ea re preceptum secuti, dicantur Domino: Cum vos ex hac urbe persequantur, fugite in aliam. Quicumque igitur in fuga comprehensi, vel a familiaribus proditi (nam id quoque Christus indicavit: Tradat, ait, pater filium et frater fratrem⁶⁶), quique facultatibus spoliati,

⁶⁶ Matth. x, 21.

Guill. Beveregii notae.

(71) Ἐδικαίωσε συνοδικῶς. Haec Balsamonis verba, usque ad μετὰ σημειώματα inclusive, codici nostro Bodleiano debemus: neque enim in Parisiensi editione, neque in ms. Amerbachiano habentur.
 (72) Τῆν μόνον Κομνηνῆν. Haec usque ad finem hujus interpretationis existant in supplemento ad Parisiensem Balsamonis editionem; unde etiam huc translata sunt: sed in codice nostro Bodleiano paulo aliter leguntur, praesertim in initio, hoc videlicet modo: Τὴν μόνον Κομνηνῆν κυρὴν

Α περιδιθῆντα αὐτῷ μοναχικῆ ἔμπια ἐσυντάκτω; ἀπέθετο, καὶ αὐτεπίδικτος γέγονεν, οὗ τεύξεται βσηθεία: Ἀλλὰ τοῦ ἀγνωστού πατριάρχου τούτου μεταστάτος πρὸς Κύριον, ὁ μετ' ἐκείνον ἀγνωστος πατριάρχης κυρὸς Μιχαήλ, τὴν μὲν κατὰ βίαν γενόμενῃ ἀπόκασιν ὡς μηδὲ γενόμενῃ λογιζόμενος, ἐδικαίωσε συνοδικῶς (71) τὴν ἐπίσκοπον, καὶ πάλιν ὡς μηδὲ ἀναγκαζόμενον ὄλω μετὰ τῶν μοναχικῶν ἐμφανισθῆναι. Εἰ γὰρ, φησὶν, ἐδραπε τοῦτο μετὰ τῶν μοναχικῶν περιστάμενον, οὐκ ἂν αὐτὸν ἀπακτίστησαν, ὡς καταδεχόμενον τὸ γεγονός· ὅτι καὶ τινῶν εἰπόντων, δεκτικὸς εἶναι τὰς περιπετικὰς ἀποκρίσεις, αὐτὸς διεῖπνε τὴν κατὰ βίαν ἀπόκασιν μὴ εἶναι περιστατικὴν, ἀλλὰ τὴν διὰ νόσον. Καὶ τὴν μὲν ἀποκτάσασθαι οὕτω; ἐποίησθε μετὰ σημειώματα· τὸν δὲ ἐπίσκοπον, ὡς ὠλυβήθησαν, καὶ ἐαυτὸν δικαίωσαντα, καὶ κατὰ ἀλετουρησίας ἐπιτιμῶν ὑπέβαλε. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ κατὰ βίαν περιτμηθέντες παρὰ Ἀγαρηῶν, καὶ ἄλλα τινὰ κεινηχότες ἢ καὶ καθύστες ἀσθεῖ, μετὰ ἱεροαιολογησὶν καθαρὴν καὶ προσήκουσαν μετέβαιον παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐδέχθησαν, καὶ δι' ἐπιτιμῶν ἐθεραπύθησαν. Τὴν μόνον Κομνηνῆν (72) κυρὴν Θεοδώραν τὴν χρηματισσοσάν σύμβιον τοῦ Λαπαρδῆ ἐκείνου κυροῦ Ἀνδρονίκου, ἀποκαρεῖσαν κατὰ βίαν τοῦ τυράννου, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνδος, εὐ παρεχόμενα μετασχηματισθῆναι, καὶ συζυγεῖναι τῷ Κράτει Οὐγγρίας, ἐκθύμως τούτω ζητήσαντι, διὰ τὸ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ; στοιχῆσαι τῇ ἀποκρίσει, πᾶν κατὰ βίαν ἐγένετο, καὶ ἐν κοινοβιακῇ διάγειν μονῆ. Ἐτέραι; δὲ γυναῖκες σύγνευ; οὕτω; ἀποκαρεῖσας ἐδικαίωσαν ἢ αὐτῇ

ZONAR. Νόμος μαρτυρίῳ, φησὶν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, μήτε ἐθελοντες εἰς τὴν ἀγῶνα χωρεῖν φειδοὶ τῶν διακόντων καὶ τῶν ἀσθενεστέρων, καὶ τὰ ἐξῆς. Αὐὰ γούν τούτων τὸν λόγον τινε; ἐκπύσας; σκευιδίτες; ἀσθένειαν, ἐν τοῖς; διαγροῖς; ἔργου καὶ ἐκρύπτοντες, κἀναυθα εὐαγγελικῆν πλερούντες; δεσπότην, τοῦ Κυρίου εἰπόντες· Ὅταν δαίωσιν ὁμῶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, σπύρετε εἰς τὴν ἑτέραν. Τοῦ; οὖν φεύγοντας καὶ συλλεθόντας, ἢ ὕπὸ οὐκίῳ παραδόντας; (καὶ τοῦτο δὲ τῷ Κυρίῳ ἀπέφασι; φησάντες; Παραδώσουσι δὲ γυναιε; τέκνα, καὶ ἀδελφίτ; ἀδελφός), καὶ τοῖς; ἀπαιρεθῆν

Θεοδώραν, τὴν τοῦ Λαπαρδοῦ χρηματισσοσάν σύζυγον, ἀποκαρεῖσαν παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνδος οὐ παρεχόμενα μετασχηματισθῆναι, etc. Porro et Comneam dominam Theodoram, conjugem Lapardae dictam, ab imperatore domino Andronico tonam, synodus Constantinopolitana habitum mutare non permisit. De Laparda, cujus hic fit mentio, Nicetas Choniates etiam meminit in Andronico Comneno, l. 1. Haec autem in codice Amerbachiano desiderantur, neque Balsamonis esse affirmare ausim.

τας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ἢ ὑπομείναντας βασάνους, ἢ ἐγκλείσθέντας δεσμοῦ τριποδίου, διόλου δὲ ὁμολογοῦντας ὅτι Χριστιανοὶ εἰσιν, καὶ περισχισθέντας; τοὺς χιτῶνας, καὶ γυμνωθέντας, καὶ ἢ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν πρὸς βίαν ἀκόντων ἐκείνων ἐμβαλόντων τῶν βιαζομένων, οἷον λιθαινοῦν ἢ ἑτερόν τι εἰς θυσίαν τοῖς εἰδωλοθύτοις προσαγομένων, ἢ βρωμά τι τῶν εἰδωλοθύτων δεξαμένους εἰς τὸ στόμα, πρὸς ἀνάγκης αὐτῶν βιαστῶν ἐμβαλόντων, τοὺς τοιοῦτόν τι πεπονθότας, βρωντας δὲ διόλου ὅτι εἰσὶ Χριστιανοὶ, καὶ διὰ τοῦτο πενθοῦντας, καὶ τῇ τε καταστολῇ καὶ τῷ σχήματι τὸ πένθος ἐνδεικνυμένους (καταστολὴ δὲ τίς μᾶλλον καὶ κατεσταλμένον τοῦ ἤθους ἐστίν). ἢ τὰ περιβλήματα καὶ ἢ στολὴ· σχῆμα δὲ, ἢ ἐξωθεν φαινόμενη κατῆφεια, τὴν λύπην δηλοῦσα, ἢ καὶ βίου ταπεινότητα ὠνόμασεν ὁ κανὼν· τούτους οὖν μηδὲν ἁμαρτήσαι οἱ Πατέρες φασίν· οὐτε γὰρ τὸ εἰδωλοθύτον τι ἀκόντας δέξασθαι εἰς τὸ στόμα, οὐτε τὸ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐκκληθῆναι λιθαινοῦν ἁμαρτία ἐστίν, εἰ ἐκεῖνοι καὶ τοῦτω γινόμενων ἐπακαλοῦντο τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεὸν ὠμολογοῦν αὐτόν· καὶ ὡς μὲν ἁμαρτάνοντας, μὴ κωλύεσθαι τῆς κοινωνίας παρεκελεύσαντο. Ἐάν τινες ἴσως ἀγνοήσαντες τὸ προσήκον, ἢ πλεόν τοῦ δεόντος τῆς ἀκριβείας ἐχόμενοι, ἐκάλυσάν τινος τῆς κοινωνίας, εὐθὺς δεχθῆναι τούτους ἐγνωμοδότησαν, κἄν τε τῶν τοῦ κλήρου ἦσαν, κἄν τε τῶν τοῦ λαοῦ. Τοσοῦτον δὲ, φατίν, οὐ λογισθήσεται τὰ ἅνω εἰρημμένα εἰς ἁμαρτήματα, ὡς κἄν λαϊκός τις ἢ ὁ ταῦτα ὑπομείνας, κωλυθήσεται διὰ ταῦτα εἰς ἱερωσύνην περιδικασθῆναι, εἰ ὁ βίος αὐτοῦ ὁ πρὸς τοῦτου ἀνεπίληπτος ἦν καὶ ὀρθῶς πεπλήτευτο.

ΑΡΙΣΤ. Ἐ Οἱ βασανισθέντες καὶ βασθέντες ἀληθῶς ἔ καὶ μετὰ τυραννίδος βρωμάτα λαβόντες εἰδῶλου, τῆς κοινωνίας μὴ κωλύεσθωσαν. Καὶ λαϊκοὶ δὲ τοῦτο παθόντες, ὡς οὐδὲν ἁμαρτηκόες, εἰ βούλοιντο χειροτονίας τυχεῖν, τυγχάε νέτωσαν, ἄλλως ἀνεπίληπτοι ὄντες.

Οἱ μετὰ βασάνων εἰδωλοθύτων βρωμά δεξασθαι βασθέντες τῶν βιαζόντων τῷ στόματι αὐτῶν τοῦτο ἐμβαλόντων μετὰ ἀνάγκης, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοτρόπως λιθαινοῦν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν δεξάμενοι, καὶ πρὸς βίαν εἰς τὸν τρίποδα ἐπιβρίψαι τοῦτο καταναγκασθέντες· ὁμολογοῦντες δὲ διόλου ὅτι εἰσὶ Χριστιανοὶ, καὶ τούτου συμβάντος πένθος αἰεὶ ἐπιδεικνύμενοι τῇ πάσῃ καταστολῇ καὶ τῷ σχήματι, καὶ τῇ τοῦ βίου ταπεινότητι, αὐτοὶ ὡς ἐξ ἁμαρτήματος ὄντες, τῆς κοινωνίας μὴ κωλύεσθωσαν, ἀλλ' ἐν τῇ οικείᾳ τιμῇ μενέτωσαν. Εἰ δὲ λαϊκοὶ εἴσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ βούλοιντο χειροτονίας τυχεῖν, φυγαγέτωσαν, ἔάν ὁ προλαβὼν βίος αὐτῶν ἐστὶν ἀνεπίληπτος· ἐκ τούτου μόνου οὐ κωλυθήσονται τῆς τοιαύτης ἐπιτυχεῖν τιμῆς.

ΚΑΝΟΝ Δ'.

Ἐ Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τοῦτοις καὶ τῶν δειπνισάντων εἰς τὰ εἰδῶλα ὅσοι μὲν ἀπαγό-

vel tormenta perpessi, vel in carcerem conjecti, perpetuo tamen, vestibus quoque dilaceratis corporique detractis, sese Christianos esse professi sunt; etiamsi vel aliquid per vim repugnanti manu sit injectum, thus videlicet aut aliud quidpiam eorum, quæ in idolorum sacrificiis adhiberi solita sunt, vel cibi aliquid ex immolatis per vim a coactoribus immisissum ore exceperunt, qui aliquid ejusmodi perpessi fuerint, Christianos se esse nihilominus interea clamitantes, atque ob id quod factum fuit dolentes, ac dolorem demissione habituque præ se ferentes (est autem remissio Græce καταστολή, æquabilis ac moderata morum compositio; quamvis eodem verbo anictus quoque ornatusque corporis significari queat: habitus vero, Græce σχῆμα, tristitia extrinsecus apparens, conditioque animo mœrorem indicans, quam etiam vitæ humilitatem canon appellavit); ab iis ergo nihil peccatum esse Patres asserunt. Neque enim, quod vel idolothytum ore vel quod thus aut aliquid simile manibus, nolentes exceperint, id criminis loco poni debet; si tamen illi interea quoque, dum hæc fierent, Christum appellabant, Deumque ipsum esse profitebantur: ac tanquam nulli culpæ affines, nullo modo a communione arcendos esse definiere. Quod si nonnullos etiam, æquitatis forte ignorance, aut plus justo diligentiores aliqui communionem prohibuerint, sive et clero illi sive e populo fuerint, admittendos esse illico decrevere. Tantum porro abest, ut quæ supra commemoravimus, crimini sint ducenda, ut etiamsi laico homini cuiquam perferenda fuerint, nihil tamen, modo vitam alioqui suspicione vacuum ac probatam traduxerit, quominus ad sacros ordines evehi liceat, obstare velint.

ΑΡΙΣΤ. Ἐ Qui tormentis subjecti et vim vere passi sunt, et post tyrannidem cibum idolis oblatum sumunt, a communione ne prohibeantur. Et laici hoc passi, ut nihil transgressi, si ordinationem velint consequi, consequantur, modo alter inculpati sint.

Qui cum tormentis cibum idolis immolatum recipere coacti sunt, istis, qui eos cogunt, in os eorum illud violenter injicientibus; similiter et si thus eodem modo in manus suas recipiant, et illud per vim in tripodem injicere compulsi sint; sed constentur omnino se esse Christianos, et cum hoc contigerit, luctum omni modestia et habitu et vitæ humilitate ostendunt, hi, ut qui sunt extra peccatum, a communione ne arcantur, sed in proprio honore maneat. Si autem tales sint laici et ordinationis compotes esse cupiunt, consequantur, si præcedens eorum vita inculcata fuerit: ex eo ejusmodi honoris participes esse ne prohibeantur.

CANON IV.

Ἐ De iis, qui vi sacrificarunt, et præterea ad idola pransi sunt, quicunque abducti quidem, et

« lætiore habitu accesserunt, et veste sumptuo-
 « siore usi sunt, et parati prandii, non ægre id
 « ferentes, participes fuerunt, visum est, anno
 « audire, tribus autem annis substerni, orationi
 « vero duobus annis communicare, et tunc ad
 « id quod est perfectum accedere. »

BALS. Cum expositus tertius canon indistincte
 ignovisset iis, qui vi idolothyta suscepissent: quo-
 riam dicebant nonnulli eis etiam ignosci, qui ea vi
 comedissent, vel etiam sacrificassent; per hunc et
 quintum canonem statuerunt Patres, quod quicun-
 que quidem, abducti ad idolicum prandium, latum
 vultum ostenderunt, et cum splendidioribus vesti-
 bus discubuerunt, et eorum, quæ idolls immolata
 sunt, participes fuere, puniuntur, ut qui omnino impi-
 etati cesserint. Quamobrem anno uno divinas
 Scripturas audient in narthece, et postea triennio
 substernentur, id est, in ecclesia erunt post am-
 bonem stantes, usque ad catechumenorum exitum;
 tunc enim ipsi quoque egrediantur. Completis au-
 tem his quoque tribus annis, una cum fidelibus
 biennio communicabunt, et ab eo tempore ad id
 quod perfectum est, devenient, hoc est, etiam di-
 vinorum sacramentorum erunt participes. Quicun-
 que autem vi abducti inæsti fuerunt, et cum lugubri
 veste accubuerunt et comederunt, post substratio-
 nis triennium in ecclesiasticam communionem
 suscipiuntur, sed non etiam divinis digni sacra-
 mentis habebuntur. Id enim est eos sine oblatione
 suscipi. Si autem accubuerunt quidem, non autem
 comederunt, biennio substernentur, et tertio anno
 una cum fidelibus in ecclesia erunt sine oblatione:
 post ejus enim lapsus erunt divinæ communionis
 participes. Hæc autem omnia episcopali iudicio
 Patres reliquere, ut juxta ejus qui peccavit
 378 conversationem et socordiam, vel augeantur pœnæ,
 vel diminuantur. Examinatur autem etiam prior
 eorum conversatio, ut vel humanitatem vel severi-
 tatem consequantur. Rogaverit autem quispiam,
 Et cur clericus quidem vel laici tertio canone indi-
 eati, qui vel thus vel idolothytum vi susceperunt,
 non puniuntur, ut qui non erraverint, sed etiam
 ad gradus ecclesiasticos promoventur; qui autem
 in quinti canonis fine continentur, et vi accubue-
 runt, puniuntur, ut qui peccarint, idque cum la-
 erymas funderent, et nec idolothyta quidem gusta-
 verint? *Solutio.* Differentia est eorum, qui vi
 susceperunt dona profana, et ex facto proprio nihil

« μνοι, και σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνήλθον, και
 « ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέραν, και μετέσχον
 « τοῦ παρασκευασθέντος; δεῖπνου ἀδιαφύρωσ, ἔδο-
 « ξεν ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι (75); ὑποπεσεῖν δὲ τρία
 « ἔτη, εὐχῆς δὲ κοινωῆσθαι ἔτη δύο, και τότε
 « ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον. »

BALS. Τοῦ διαληφθέντος τρίτου κανόνος συγγνω-
 μονήσαντος ἀδιαστίκτως τοῖς κατὰ βίαν ὑποδεξομέ-
 νοις; εἰδωλόθυτα · ἐπεὶ τινες ἤθελον και τοὺς κατὰ
 βίαν φαρόντας αὐτὰ, ἣ και θύσαντας, συγγενώ-
 σκεσθαι, ὄρισαν οἱ Πατέρες διὰ τοῦτου τοῦ κανόνος
 και τοῦ πέμπτου, ὡς ἔσοι μὲν ἀπαγόμνοι πρὸς τὸν
 εἰδωλικὸν δεῖπνον σχῆμα χαίροντων ἐνεδείξαντο,
 και μετὰ λαμπροτέρων ἐσθῆτων ἀνέπεσον, και μετ-
 ἔσχον τῶν εἰδωλοθύτων, ἐπιτιμηθήσονται, ὡς ὄλως
 ἐνδόντες πρὸς τὴν ἀσέβειαν. Διὸ ἐπὶ ἕνα μὲν ἐνιαυ-
 τὸν ἀκροᾶσονται τῶν θεῶν Γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι,
 και μετὰ τοῦτο ἐπὶ τριετίαν ὑποπέσωσι, τούτέστιν
 ἐκκλησιαστούσιν ὀπίσω τοῦ ἄμβωνος ἰστάμενοι, μέ-
 χρι τῆς τῶν κατηχουμένων ἐξελεύσεως; τρικαιῶτα
 γὰρ και αὐτοὶ ἐξέλθωσι. Συμπληρωθέντων δὲ και
 τούτων τῶν τριῶν ἐνιαυτῶν, ἐπὶ ἔτη δύο συγκοι-
 νωήσουσι τοῖς πιστοῖς, και ἔκτοτε εἰς τὸ τέλειον
 ἐλθωσι, τούτέστι, και τῶν θεῶν ἀγιασμάτων μετα-
 λάθωσιν. Ὅσοι δὲ ἀπαγόμνοι τὴν βίαν ἀπεκλαίοντα,
 και μετὰ πενθικῆς ἐσθῆτος ἀνέπεσον και ἔφαγον,
 μετὰ τὴν τριετίαν τῆς ὑποπτώσεως εἰς κοινωλίαν
 ἐκκλησιαστικὴν δεχθήσονται · οὐ μέντοι γε δὲ και
 τῶν θεῶν ἀγιασμάτων ἀξιώθησονται. Τοῦτο γάρ
 ἐστὶ τὸ δεχθῆναι τούτους χωρὶς προσφορᾶς. Εἰ δὲ
 ἀνέπεσον μὲν, οὐκ ἔφαγον δὲ, ἐπὶ διατίαν ὑποπέσω-
 σι, και εἰς τὸν τρίτον χρόνον συνεκκλησιαστούσιν αὐ-
 τοῖς χωρὶς προσφορᾶς · μετὰ γὰρ τὴν παραδρο-
 μὴν και τοῦτου τῆς θείας μεταλήψεως ἀξιώθησονται
 Ταῦτα δὲ πάντα εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διάκρισιν ἀν-
 ἔθεντο οἱ Πατέρες, ὡς ἀν πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ
 ἡμαρτηκότος και τῶν βῆθυμλιαν ἢ προστεθήσονται
 τὰ ἐπιτίμια, ἢ ἐκκοπήσονται. Ἐξετάζεται δὲ και
 ἢ προτέρα τούτων ἀναστροφή ἵνα ἢ φιλανθρωπίης
 ἢ αὐστηρίας τύχωσιν. Ἐρωτήσει δὲ τις, Καὶ διὰ τί
 οἱ μὲν τῷ γ' κανόνι δηλοῦμενοι κληρικοί ἢ λαϊκοὶ
 κατὰ βίαν ὑποδεξάμενοι λῆθον ἢ εἰδωλόθυτον οὐκ
 ἐπιτιμῶνται, ὡς μὴ ἑπτακότες, ἀλλὰ και εἰς βαθ-
 μού; ἐκκλησιαστικούς προκόπτουσιν · οἱ δὲ ἐν τῷ
 D τέλει τοῦ ε' κανόνος περιεχόμενοι, και κατὰ βίαν
 ἀναπεσόντες, ἐπιτιμῶνται, ὡς ἡμαρτηκότες, και
 ταῦτα δακρυρροοῦντες, και μηδὲ γευσάμενοι τῶν
 εἰδωλοθύτων; Ἀύσις. Διαφορὰ ἐστὶ τῶν κατὰ βίαν

Guill. Beveregii notæ.

(75) *Ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι.* Hæc synodus con-
 creta fuit eorum causa, qui grassante persecutione
 lapsi fuerant. Quod etiam ab auctore nomocanonis
 Arabici in bibliotheca Bodleiana observatum est
 qui de præsentii synodo ait: *Quintus est liber cano-
 num primi concilii, quod post apostolos convocatum
 est in urbe Ancyra de regione Galatiæ; et numerus
 ejus erat duodecim episcopi, qui eorum causa con-
 gregati sunt, qui tempore timoris per varia neyandi
 genera lapsi fuerant; et numerantur ei in exemplari
 Coptico viginti quinque canones.* Hinc igitur evenit
 ut juxta varios modos, quibus lapsi sunt, varia

etiam ecclesiastica supplicia ab iis a præsentii sy-
 nodo exigantur: ut, exempli gratia, hoc canone
 cautum est, ut qui lætione habitu accesserunt, et
 parati ethnicorum prandii indifferenter participes
 fuerunt, uno anno audiant, tribus substernantur,
 duobus autem in oratione sola communicent, et
 sic postea inter perfectos fideles recenseantur. In
 aliis canonibus hæc supplicia aliter definiuntur.
 Qualia ea fuerunt, non opus est hic repetamus,
 cum de iis in annotationibus ad undecimum primi
 œcumenici concilii Nicææ celebrati canonem fusc
 commentati fuerimus.

ὑποδεξαμένων τὰ βέβηλα δῶρα, καὶ μηδὲν ἐξ οἰκείου φάκτου ἐπαικιδῶτων, καὶ τῶν ἀπὸ βίας ἐργασασμένων ἀσεβῆς τι, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀναπεσεῖν εἰς τὸν δεῖπνον. Κἀντεῦθεν ἐκείνοι μὲν, ὡς μὴ διαπραξάμενοι τι κακὸν (παρὰ ἄλλων γὰρ εἰς τὸ στόμα ἢ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐνεβλήθη τὸ εἰδωλόθυτον), οὐκ ἐπιτιμῶνται· οὗτοι δὲ, ὡς ἀσεβείαν πλημμελήσαντες μετὰ οἰκείου φάκτου, δηλονότι ἀναπεσόντες, ἐπιτιμῶνται. Ταῦτα δὲ ἐθέσπισαν ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ νόμον διορισθεῖσι. Φησὶ γὰρ ἐν βιβλίῳ δεκάτῳ τῶν Βασιλικῶν τίτλῳ α', ὡς τὴ μὲν κατὰ βίαν ἀφαιρεθὲν ἀπὸ τινος μῆνει πάλιν τῆς δεσποτείας· τοῦτου, καὶ οὐδέποτε παρ' οἰουδήτινος, δεσπόζεται κατὰ τὸν νόμον τὴν λέγοντα· Τὰ φούρτιβια καὶ τὰ βιπόσεσα οὐδέποτε οὐσουκαπιτεύονται, ἥτοι οὐ δεσπόζονται. Τὸ δὲ κατὰ φόβον δοθὲν πρὸς τινὰ παρὰ τινος, οὐσουκαπιτεύεται παρὰ τοῦ καλῆ πίστει νομίω, κἂν ὑπεσι τῷ φῶθῳ καὶ βίᾳ· μετετέθη γὰρ τοῦτο διὰ οἰκείου φάκτου τοῦ ἀληθοῦς δεσπότη. Εὐλόγως τίνων δὲ μηδὲν ἐνεργήσας ἀσεβῆς οὐκ ἐπιτιμᾶται, ὡς περ συγγινώσκειται καὶ ὁ κατὰ βίαν ἀφαιρεθείς τὸ οἰκεῖον, καὶ ἀνακαλεῖται αὐτὸ μέχρι τριακονταετίας· ὁ δὲ ἐργασάμενός τι ἀσεβῆς, ὡς ὁ ἀναπεσὼν κατὰ βίαν ἐπὶ τὸν βέβηλον δεῖπνον, ἐπιτιμᾶται, καθὼς οὐ συγγινώσκειται καὶ ὁ κατὰ φόβον οἰκειοχείρως παραδοῦς πρὸς τινὰ τὸ οἰκεῖον. Μετὰ γὰρ δεκαετίαν ἀπόλλυσι τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ.

ZONAR. Ὅσοι, φησὶν ὁ κανὼν, βιασθέντες ἐθυσαν, ἢ καὶ ἐν τοῖς εἰδώλοις ἐδείπνησαν μετασχόντες τῶν εἰδωλοθύτων, τούτων τὴν διάθεσιν χρῆ σκοπεῖν, καὶ πρὸς ἐκείνην τυποῦν αὐτοὺς καὶ τὰ ἐπιτίμια. Εἰ μὲν γὰρ ἀπαγόμενοι πρὸς τὸ θῦσαι ἢ δεῖπνησαι, καὶ σχῆμα φαιδρῶν ἐπεδείκνυντο, καὶ ἐσθῆτι λαμπρῶ ἐκόσμησαν ἑαυτοὺς, καὶ τῶν εἰδωλοθύτων μετέσχον ἀδιαφόρως, τούτεστι μὴ διαφερόμενοι καὶ ἐκνήμενοι ὡς μεμισομένων γευόμενοι, ἀλλ' ἐμφορούμενοι τούτων, ὡς εἰ ἤσαν ἀμίαντα· τούτους ἐνιαιτὴν μὲν ἀκροδοθῆαι κελεύει, ἐν τῷ νάρθηκι ἱσταμένους, καὶ ἀκούσθαι τῶν Γραφῶν, τρία δὲ ἔτη ὑποπίπτειν ἥτοι ἐπισθεῖν τοῦ ἀμύλων ἱστασθαι, καὶ μετὰ τῶν κατηχομένων ἐξίέναι, εὐχῆς δὲ μόνης κοινωνῆσαι ἔτη δύο, ὅπερ ἐστὶ τὸ μέχρι τέλους συνίστασθαι καὶ συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ὅπερ ἐστὶν ἡ τῶν ἁγιασμάτων μετέλψις.

atque ita demum postea ad id quod perfectum est, accedendi potestatem facit.

ARIST. « Ὅσοι ἀπαγόμενοι μετὰ θυμηδίας ἀνήλθον
καὶ ἔφαγον, ἐπὶ ἐξετίαν ὑποπιπέτωσαν »

Ὅσοι θῦσαι ἐβιάσθησαν, ἢ καὶ δεῖπνησαι ἐν τῷ εἰδωλείῳ, ἐὰν μετὰ τοῦτο ὑπέβησαν μετὰ σχήματος φαιδροτέρου ἀνήλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελέστερα, καὶ τοῦ δεῖπνου μετέσχον, ἢ καὶ τὴν θυσίαν προσέφερον· οὗτοι ἐπὶ ἐνιαιτὸν μετὰ τῶν ἀκρωμένων ταχθήσονται, ἐπὶ δὲ τρία ἔτη ὑποπεσοῦνται, καὶ ἐφ' ἕτερα δύο ἔτη μετὰ τῶν πιστῶν τὴν σύστασιν δέξονται, καὶ μόνων τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι· μετὰ δὲ τὴν ἐξαετίαν ταύτην τῆς τελειότητος· τύχῳσι, καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων μετέσχουσι.

A deliquerunt, et eorum, qui aliquid impium vi fecerunt; cujusmodi videlicet est ad prandium accumbere. Unde illi quidem, ut qui mali nihil fecerint (ab aliis enim in os vel in manus ipsorum injectum est idolothytum), non puniuntur; hi autem, ut qui proprio facto peccatum admiserunt, nimirum lapsi sunt, puniuntur. Hæc autem consequenter iis, quæ a legibus statuta sunt definierunt. Dicitur enim in lib. x Basil. tit. 1, quod id, quod ab aliquo quidem vi ablatum est, rursus manet ejus dominii, nec ullius unquam dominio tenetur, ut vult lex quæ dicit: Furtiva et vi possessa nunquam usu capiuntur, sive dominio tenentur: quod autem alicui ab aliquo metu datum est, a bonæ fidei possessore usu capitur, etiamsi metui quoque vis insit: veri enim domini proprio facto translata est. Jure ergo, qui nihil impium fecit, non punitur; quemadmodum et ei ignoscitur, cui vi suum ablatum est, si id ad triginta annos usque revocat. Qui autem aliquid impium fecit, ut qui in profano prandio vi accubuit, punitur; quemadmodum ei non ignoscitur, qui propria manu, quod suum est, alicui metu tradidit. Post decennium enim perdidit ejus dominium.

ZONAR. Quicumque coacti immolare, vel etiam in idolis accumbentes idolothyta gustarunt, eorum, inquit canon, animi affectionem intueri, proque illius ratione supplicia iisdem luenda moderari oportet. Etenim, si dum ad sacrificandum epulandumve abducerentur, et habitu hilaris splendidioreque vestium ornatu induti incessere; et immolatorum absque discrimine participes fuere, hoc est perinde quasi nihil ab aliis ciborum generibus differrent, ita ut nihil, quod pollutis vescerentur, dolerent; verum iis sese, quasi non pollutis, affatim ingurgitarent: eos unius anni spatio audire in narthece stantes, sacramumque Scripturarum recitationi attentos, triennio vero substerni, hoc est post ambonem consistere, et cum catechumeris egredi, biennio vero precationi tantummodo communicare, hoc est, ad finem usque cum fidelibus interesse, et cum iis una precationi vacare jubet; sanctorum videlicet mysteriorum perceptionem,

ARIST. « Quotquot abducti cum lætitia ascenderunt
et comederunt, sex annos se submittant. »

Quicumque sacrificare vel in idoli templo prandere coacti sunt, si postea cedentes habitu splendidiore incedebant, aut amictu utebantur sumptuosiori, et prandii partem accipiebant, et sacrificium offerebant, hi uno anno inter audientes constituentur, tres autem annos substernentur, et duos alios annos una cum fidelibus collocati erunt, et precum soliarum erunt participes: post sex autem istos annos perfectionis compotes fient, et divinarum sacramentorum participes.

379 CANON V.

« Quicumque autem cum veste lugubri accesserunt, et accumbentes comederunt, interea toto accubitus tempore lacrymas fundentes, si triennale substrationis tempus compleverint, sine oblatione recipiantur: sin autem non comederint, biennio substrati, tertio anno communicent sine oblatione, ut perfectionem triennio consequantur. Episcopi autem potestatem habeant, conversationis modum examinantes, vel utendi clementia, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem et precedens vita, et quæ consecuta est, examinetur, et sic eis clementia impartiatur. »

BALS. De presenti canone tractavimus in interpretatione canonis 4, et ne quid amplius quære.

ZONAR. Eorum, qui vi adacti idolis immolarunt, affectionem uniuscujusque cognoscendam, proque ejus ratione cum singulis agendum esse constitutum est. Cum ergo de iis qui, nihil dolentes, sed lætitiæ potius aliquid præ se ferentes, immolavere, canon antea disseruerit, nunc de iis qui idolothya scilicet, verum non sine acerbo animi sensu ac lacrymis, gustavere, decernit. Quos quidem, exacto substrationis triennio, in conventum absque oblatione admitti, hoc est, in ecclesia quidem cum fidelibus consistere, non tamen communicare jubet. Quod si nihil, inquit, ex immolatis gustavere, biennio substrati, hoc est, in catechumenorum statione agentes, et cum iis simul exeuntes, ubi tertium annum attigerint, absque oblatione communicare, fidelium nempe societati, liceat. Communionem namque hoc loco, non sacramentorum perceptionem, sed solam cum fidelibus consociationem intelligit. Quare illud addidit, sine oblatione, ut tertio anno quod perfectum est accipiant, ut, inquam, exacto triennio, communionis quoque boni participes fiant. Atque hæc quidem ita a sanctis Patribus constituta sunt. Sed cum æqualem non esse in omnibus pœnitentiæ rationem, ac alios quidem perfectiore conatu, remissiore alios in expiandis criminibus laborare intelligerent; de unoquoque statuendi potestatem omnem episcopis permisere, ut, quam quisque emendationis rationem ostendat, in singulis explorent, ac in quibus pœnitentiæ studium ardentius perspexerint, eos benignius accipiant, tempusque animadversionis contrahant; vel etiam ad præinitum illud criminis luendi spatium iis, qui remissiore pœnitentiam agunt, adjungant: anteaactam quoque eorum, et quæ postea consecuta est, vivendi rationem inspiciant; num moderatè ac religiose, an remissæ dissoluteque egerint, agantque in præsentia, et sic

ARIST. « Qui cum lugubri veste ascenderunt, et cum lacrymis comederunt, triennio substerantur; si vero non comederunt, biennio. Præcedens vero subsequensque vita, ut bona vel mala, episcoporum humaniorem aut severiorem ostendit. »

Qui ad idolorum templum accedere coacti, et in eodem edere, si lugubri amictu accedebant, et dum comederent lacrymas effundebant, hi ut tormentis

A

KANON E.

« Όσοι δὲ ἀνήλθον μετὰ ἐσθῆτος πενθικῆς, καὶ ἀναπεσόντες ἔφαγον, μεταξὺ δὲ ἄλλης τῆς ἀνακλίσεως διακρύνοντες, εἰ ἐκλίρωσαν τὴν τῆς ὑποπτώσεως τριετῆ χρόνον, χωρὶς προσφορᾶς δεχθήτωσαν· εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, δύο ὑποπεσόντες ἔτη, τῷ τρίτῳ κοινωνήτωσαν ἔτι· χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῆ τετραετίας λάβωσιν. Τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιτροπῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι ἢ κλειόνα προστιθέναι χρόνον. Πρὸ πάντων δὲ ἕλ οὐ πρόαγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα, ἐξεταζέσθω, καὶ οὕτως ἢ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω. »

BALS. Περὶ τοῦ παρόντος κανόνος διελάβομεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ὄ κανόνος, καὶ πλέον τι μὴ ζήτησε.

ZONAR. Εἰρηται τὴν διάθεσιν σκοπεῖν τῶν θυσάντων ἐκ βίας, καὶ πρὸς ἐκείνην οἰκονομεῖν αὐτοῦ. Εἰπὼν οὖν ὁ κανὼν τὰ περὶ τῶν θυσάντων, καὶ μὴ πενθούτων, ἀλλὰ φαιδρότερον διακεϊμένων, νῦν καὶ περὶ τῶν φαγόντων μὲν εἰδωλῶτα, διακνωμένων δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ δακρύντων, ψηφίειν. Οὐδ' μετὰ τριετίας τῆς ὑποπτώσεως δεχέσθαι παρακαλεῖται εἰς σύστασιν χωρὶς προσφορᾶς, ἡγοῦν συνίστασθαι μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῖς πιστοῖς, μὴ μεταλαμβάνειν δὲ. Εἰ δὲ οὐκ ἔφαγον, ψηφίει, διετίαν ὑποπεσόντες, τουτέστι μετὰ τῶν κατηγορουμένων ἰσάμενοι, καὶ σὺν ἐκείνοις ἐξεργόμενοι, τοῦ τρίτου ἀψάμενοι ἐνταυτοῦ κοινωνήσασσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἡγοῦν τῆς μετὰ τῶν πιστῶν στάσεως. Κοινωνίαν γὰρ ἐνταῦθα οὐ τὴν μεταλήψιν τῶν ἀγιασμάτων λέγει, ἀλλὰ τὴν μετὰ τῶν πιστῶν σύστασιν. Διὸ ἐπήνεγκε, χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῆς τριετίας λάβωσιν, ἵνα πληρουμένης τῆς τριετίας καὶ τοῦ ἀγαθοῦ μετασχωσι. Ταῦτα μὲν ὤρισαν οἱ τῆς συνόδου. Ἐπειδὴ ἤδεισαν ὅτι οὐ πάντες ὁμοίως μετανοοῦσιν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐπιμελότερον ἔχονται τῆς μετανοίας, οἱ δὲ ῥηθυμότερον, τὸ πᾶν τῆς ἐπ' αὐτοῖς οἰκονομίας τοῖς ἐπισκόποις ἀνέθεντο, ὥστε δοκιμάζειν ἐκείνους τὸν τρόπον τῆς ἐκάστου ἐπιτροπῆς, καὶ φιλανθρωπεύεσθαι, καὶ συστῆλιν τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων τοῖς θερμότερον μετανοοῦσι, καὶ πλείονα προστιθέναι χρόνον τοῖς κωθρότερον, σκοπεῖν δὲ καὶ τὸν προλαβόντα βίον αὐτῶν, καὶ τὸν μετὰ ταῦτα, εἰ σωφρόνως ἔξω καὶ συντηρημένως, καὶ ζωῶν, ἢ ἀνεϊμένως καὶ ἀδιαφόρως, καὶ οὕτως ἐπιμετρεῖν αὐτοῖς τὴν φιλανθρωπίαν.

ARIST. « Οἱ μετὰ πενθικῆς στολῆς ἀνεληλυθότες, καὶ φαγόντες μετὰ δακρῶν, τριετίαν ὑποπίπτέτωσαν· εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, διετίαν. Ὁ πρόαγων δὲ βίος, καὶ ὁ ἐσόμενος σπουδαῖος ὢν, ἢ οἱ σπουδαῖος, τὸν ἐπίσκοπον φιλανθρωπότερον ἢ ἀφιλανθρωπότερον δείκνυσιν. »

Οἱ εἰς τὸ εἰδωλεῖον ἀνελεῖν βιασθέντες, καὶ φαγεῖν ἐν αὐτῷ, ἐὰν μετὰ πενθικῆς ἀνήλθον στολῆς, καὶ ἐν τῷ ἐσθῆτιν ἐδάκρουν, οὗτοι ὡς τῇ κολάσει

ὕπειζαντες, καὶ τὸ πᾶν μὴ λογιζόμενοι ἀκουσίως ποιῆσαι, διὰ τὸ τοῖς οἰκείοις μέλεσι χρῆσασθαι εἰς τὴν τῶν ἀπαυτουμένων ἀθέσμων ἐκπλήρωσιν, τριετίαν μόνην ὑποπιπέτωσαν. Ἐἴτα χωρὶς τῆς μετοχῆς τῶν θείων ἀγασμάτων δεχθήτωσαν μετὰ τῶν πιστῶν. Εἰ δὲ μὴ ἐφαγον, ἀνήθλον δὲ μόνον, ἐπὶ διατίαν ἔσονται ὑποπίπτοντες, ἐπὶ ἐνιαυτὸν τοῖς πιστοῖς συνιστάμενοι. Καὶ μετὰ ταύτην τὴν τριετίαν τὴν τελειότητα λάβουσι. Παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ δὲ κείσεται τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὁρᾷ αὐτοὺς εἴτε σπουδάζοντας εἴτε καὶ ἀμελοῦντας, οὕτω καὶ διατεθῆναι, καὶ ἡ φιλανθρωπεύεσθαι καὶ συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς μετανοίας, ἢ μᾶλλον προσθεῖναι. Κατεξέτασται δὲ καὶ τὴν παραβόνα βίον αὐτῶν ὁποῦς ἦν· καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν καταστάσεων, τῆς τε νῦν ὑπούσης καὶ τῆς προτέρας, ἢ μειώσῃ, ἢ ἐπαυξήσῃ τὰ ἐπιτήμια.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

ε Περὶ τῶν ἀπειλῆ μόνον εἰζάντων κολάσεως καὶ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ μετοικίας, καὶ θυσάντων, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ μὴ μετανοησάντων, μηδὲ ἐπιστρέψάντων, νῦν δὲ παρὰ τὸν καιρὸν (74) τῆς συνόδου προσελθόντων, καὶ εἰς διάνοιαν τῆς ἐπιστροφῆς γενομένων, ἔδοξε εἰς μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας (75) εἰς ἀκρόασιν δεχθῆναι, καὶ μετὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν ὑποπεσεῖν τρία ἔτη, καὶ μετὰ ἄλλα δύο ἔτη κοινωησῆσαι χωρὶς προσφορᾶς, καὶ οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ὥστε τὴν πᾶσαν ἕξαετίαν πληρῶσαι. Εἰ δὲ τινες πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου λογιζομαι C ε αὐτοῖς τὴν ἕξαετίαν. Εἰ μέντοι κίνδυνος καὶ θανάτου προσδοκῆται ἐκ νόσου ἢ ἀλλης τινὸς προσφάσεως συμβαίη, τοῦτους ἐπὶ ὄρω δεχθῆναι.

ΒΑΣΣ. Εἰπόντες οἱ ἅγιοι Πατέρες τί ὄφειλε γίνεσθαι εἰς τοὺς θύσαντας διὰ τὸ ἀνυπόστατον τῶν βασάνων, ἀρτίως διαλαμβάνουσι περὶ τῶν θυσάντων διὰ μόνην ἀπειλὴν κολάσεως ἢ ἀφαίρεσιν τῶν προσόντων τοῖς ἢ ἐξορίαν, καὶ μὴ μετανοησάντων μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς συνόδου. Διορίζονται οὖν, ὡς ἐπεὶ ἀρτίως προσέρχονται τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφειλοῦσιν ἐπιτιμηθῆναι· καὶ πρῶτον μὲν ἀκροᾶσθαι τῶν θείων Γραφῶν ἐν τῷ νάρθηκι· μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας, ἦτοι τοῦ Πάσχα, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποπίπτειν ἐπὶ ἔτη τρία, καὶ ἕκτοτε ἐκκλησιάζειν μετὰ τῶν πιστῶν ἐπὶ ἔτη δύο· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῶν ἀγασμάτων, ὡς ἦδη ἕξαετίας πληρωθείσης. Ἐπει δὲ, φασί, τινὲς

Guill, Beveregii notæ.

(74) *Nūn δὲ παρὰ τὸν καιρὸν*. Sic hunc locum legit, non modo codex noster Bodleianus, verum etiam Ætioniensis, et Joannes Amicobenus in Collectione canonum, necnon Parisienses Balsamonis Zonaræque editiones, una cum veteribus Latinis interpretibus. Nam Isidorus Mercator vertit: *Nunc autem, id est tempore hujus synodi, se obtulerunt*; et Dionysius Exiguus *Nunc hujus concilii tempore semet obtulerunt*; at codex Amerbachianus e contra legit, μηδὲ παρὰ τὴν καιρὸν τῆς συνόδου προσελθόντων. Sed altera lectio præferenda videtur, non tantum quod communior sit, sed et eo quod loco Patrumque menti melius conveniat. Quid sibi velit vetus interpres per suam hujus loci versionem

cedentes, et omnia involuntarie fecisse non reputati qui ad illicitorum quæ ab eis exacta fuerunt expletionem propriis suis membris usi sunt, tres solos annos discumbent; postea sine divinatorum sacramentorum participatione inter fideles recipiantur. Si autem non edebant, sed accedebant tantum, duos annos substernentur, unum annum cum fidelibus constituti. Et post tres istos annos perfectionem accipiant. In episcopi autem potestate ponitur, ut videt vel diligentes vel negligentes, sic eos tractare, et vel humaniorem se gerere et poenitentiae tempus decurtare, vel etiam plus addere. Examinauit autem et præcedentem 380 eorum vitam qualis erat, et ex utriusque vitæ nimirum et præsentis et præcedentis constitutionibus vel minuet pœnas vel augebit.

CANON VI.

ε De iis, qui solis supplicii minis et honorum ablationis vel exterminationis cesserunt et sacrificium carunt, et ad præsens usque tempus poenitentiam non egerunt, nec conversi sunt, nunc autem circa tempus synodi accesserunt, et conversionis cogitationem induerunt, visum est ad magnum usque diem eos ad auditionem admitti, et post magnum diem tribus annis substerni, et post alios duos annos communicare sine oblatione, et sic ad id quod est perfectum venire, ut totum sexennium impleant. Si qui autem ante hanc synodum ad poenitentiam admissi sunt, ab illo tempore eis sexennium computari. Sed si periculum mortisque expectatio ex morbo vel aliqua alia occasione evenierit, illi sub definitione recipiantur.

BALS. Postquam dixerunt sancti Patres quid debeat fieri in eos qui sacrificarunt eo quod tormenta sustinere non possent, nunc de iis tractant, qui propter solas minas suppliciorum, vel eorum quæ habent ablationem, vel exsilium, sacrificarunt, et usque ad tempus synodi poenitentiam non egerunt. Decernunt ergo quod, quoniam super ad ecclesiam veniunt, debent puniri: et primum quidem audire Scripturas in narthece usque ad magnum diem, scilicet Paschæ, et postea tribus annis substerni, tum fidelium concioni duobus annis interesse, et sic esse sacramentorum participes, tanquam jam impleto sexennio. Quoniam autem, inquit, qui-

incertum est; vertit enim, *et nunc extra tempora synodi supplicantes*. Quæ quidem verba neutri e prædictis lectionibus respondent.

(75) *Μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας*. Per magnum diem intelligendum est sanctum Pascha, ita dictum ob magna illa beneficia quæ Servator noster per resurrectionem suam isto die nobis conciliavit; unde etiam Sabbatum præcedens vocatur μέγα Σάββατον, et Paschee sive sexta feria mox antecedens, μεγάλη Παρασκευή, et tota quidem ea septimana, in qua Dominus noster crucifixus est, quæque magnum istum diem Paschalem præcedit, μεγάλη Ἑβδομάς veteribus passim nuncupatur.

dām ex iis ad pœnitentiā suscepti sunt, debet eis reputari sexennium ab eo tempore quō ad pœnitentiā conversi sunt. Quicumque autem ex iis veniunt in periculum, ne ex morbo vel aliqua alia causā moriantur, divinatorum sacramentorum participationē digni habebuntur. Quod si ipsos non mori contigerit, ne amplius communicent, tanquam pœnā soluti, nisi prœfinitum sexennium præterierit. Hoc enim est illud, sub definitione, scilicet sub distinctione, recipi ad divinatorum sacramentorum participationem. Nota ergo quod ii magis puniuntur, qui non sunt tormentis affecti et sacrificaverunt, quam qui tormenta passi sacrificaverunt.

ΖΩΝΑΡ. Quicumque nulla tormentorum experientia minis cessere, jacturamque pecuniarum aut exsilium (id enim μετοικία significat) metuentes immolavere, neque postea conversi sunt, nunc vero, inquitur Patres, synodi tempore accedunt, et pœnitentiā agere velint, ad magnum usque diem inter audientes admitti placuit. Magnum autem diem sanctum Pascha, Domini videlicet resurrectionem, nominavere. Tum a Paschate triennium in substratione degere, hoc est, in catechumenorum statione commorari, cumque illis exire; deinde biennio absque oblatione communicare, hoc est, inter fideles, absque ulla tamen sacrorum perceptione versari, atque hoc pacto ad perfectum, sanctificatorum scilicet sumpcionem, accedere; proindeque in omnibus pœnarum locis sexennium absolvi. Si qui vero, inquitur, sese, priusquam synodis haberetur, obtulere, ac ad pœnitentiā admissi sunt, ab eo tempore sexennium numerari, hoc est, ipsis prœfinitum placet. Quod si eos, quibus pœnæ nomine communionē interdictum est, ob morbum aliamve quamcunque causam in discrimen vitæ vocari contingat, ad sacrorum munerum communionem admitti; sed ea tamen lege, sive distinctione, ut si valetudinē evitata morte recuperarint, communionē rursus, ad prœfinitum usque sexennii tempus, omnino carant.

381 ARIST. « Vir qui minis tantum cesserit, et sacrificaverit, deinde resipuerit, quinquennio subestatur. »

Qui tormentis non subjecti erant, sed minis solis terrefacti et sacrificabant et aliquandiu in errore isto permanebant, postea autem resipiscabant et conversi fuere, per annum quidem inter audientes erunt, triennio cum substratis, biennio cum fidelibus constituentur, et precibus solis communicabunt, et post omnes sex annos elapsos ad perfectionem venient, et divinæ communionis participes erunt.

CANON VII.

De iis qui in festo ethnico, in loco gentilibus deputato convivati sunt; et proprios cibos

ἀπὸ τούτων προσεδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ὀφείλει λογισθῆναι αὐτοῖς ἡ ἐξαιτία ἀφ' οὗ καιροῦ ἐπέστρεψαν εἰς μετάνοιαν. Ὅσοι μέντοι ἐξ αὐτῶν κιδυνεύουσι τελευτῆσαι ἀπὸ νόσου ἢ ἐτέρας τινὲς αἰτίας, τῶν θείων ἀγιασμάτων ἀξιοθῆσονται. Πλὴν εἰ συμβαίη αὐτοῖς μὴ ἀποθάνειν, μηκέτι αὖθις κοινωνήτωσαν, ὡς ἀνεπίμητοι, εἰ μὴ παρέλθῃ ἡ ὀρισμένη ἐξαιτία. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐπὶ ὄρφ, ἡγουν ἐπὶ διαστίζει, δεχθῆναι τούτους εἰς τὴν τῶν θείων ἀγιασμάτων μετάληψιν. Ὅστε σημεῖωσαι ὅτι πλείονος ἐπιτιμῶνται οἱ μὴ βασιανθόντες καὶ θύσαντες, παρὰ τοῦ βασιανθόντος καὶ θύσαντος.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς μὴ μέχρι πείρας βίασάντων ἐληλυθότας, ἀλλὰ ἀπειλαῖς εἰσαντας, καὶ ἀφαίρειν φοβήντας χρημάτων, ἢ μετοικίαν, τουτέστιν ἐξορίαν, καὶ θύσαντας μὴ ἐπιστρέψαντας (76), νῦν δὲ, φασ οἱ Πατέρες, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συνόδου προσελθόντας, καὶ μετανοῆσαι θελήσαντας, ἔδοξε μέχρι τῆς μεγάλης ἡμέρας εἰς ἀκρόασιν δεχθῆναι. Μεγάλην δὲ ἡμέραν τὸ ἅγιον Πάσχα ὠνόμασαν, τὴν τοῦ Κυρίου δηλονότι ἀνάστασιν. Καὶ μετὰ τὸ Πάσχα τρία ἔτη εἶναι ἐν ὑποπτώσει, μετὰ τῶν κατηχουμένων δηλατῆ συνσταμένους, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐξίσοντας, καὶ ἄλλα δύο ἔτη κοινωνῆσαι χωρὶς προσφορᾶς, ἀντὶ τοῦ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς μὴ μεταλαμβάνοντας, καὶ οὕτως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον, ἡγουν τὴν τῶν ἀγιασμάτων μετάληψιν· ὥστε διὰ πάντων τῶν τόπων τῶν ἐπιτιμῶν πληρῶσαι τὴν ἐξαιτίαν. Εἰ δὲ τινες, φασί, πρὸ τῆς συνόδου προσήλθον, καὶ ἐδέχθησαν εἰς μετάνοιαν, ἔκτοτε λογίζεσθαι, ἡγουν συμφηρίζεσθαι αὐτοῖς τὸν χρόνον τῆς ἐξαιτίας. Εἰ δὲ τοῖς ἐν ἐπιτιμῶσι ἀκιδνωνησίας οὐσι νοσήσασιν, ἢ ἄλλως πως κίνδυνος θανάτου γένηται προσδοκῆσιμος, τούτους δεχθῆσθαι μὲν εἰς κοινωνίαν τῶν ἁγίων δώρων, ἐπὶ ὄρφ δὲ, ἡγουν ἐπὶ διαστίζει, ὥστε, εἰ συμβαίη αὐτοῖς μὴ ἀποθάνειν, ἀλλὰ ἀναρῶσθαι, μηκέτι αὖθις κοινωνῆσαι, εἰ μὴ ὁ ὀρισμένος παρέλθῃ χρόνος τῆς ἐξαιτίας.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄνθρωπος ἀπειλῆ μόνον εἰζας, καὶ θύσας, εἰτὰ μετανόησας, πενταετίαν ὑποπιπέτω. »

Οἱ μὴ ὑπενεγκόντες βίασάνα, ἀλλ' ὑπὸ μόνης ἀπειλῆς πτοηθέντες, καὶ θύσαντες, καὶ ἐπὶ καιρὸν τῆς πλάνης ταύτης προσκατερῆσαντες, εἰτὰ μετανοήσαντες, καὶ ἐπιστρέψαντες, ἐνιαυτὸν μὲν ἐπ' ἀκρωμένους ἔσονται, ἐπὶ τριετίαν μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων, καὶ ἐπὶ διετίαν συστήσονται μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ τὸν εὐχῶν κοινωνήσουσι μόνον· καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὴν πᾶσαν ἐξαιτίαν, ἐλεύσονται ἐπὶ τὸ τέλος, καὶ τῆς θείας μετάσχουσι μεταλήψεως.

KANON Z'.

Περὶ τῶν συνεστιχθέντων ἐν ἐθνικῇ ἑορτῇ ἐν τόπῳ ἀφωρισμένῳ τοῖς ἐθνικοῖς, ἴδια βρώματα ἐπι-

Guill. Beveregii notæ.

(76) Καὶ θύσαντας μὴ ἐπιστρέψαντας. Codex Amerbachianus rectius legit θύσαντας καὶ μὴδὲ

μετὰ ταῦτα μετανόησαντας; ἢ ἐπιστρέψαντας. Quomodo etiam Gallandi codex locum hunc legit.

« κομισαμένων ἢ καὶ φαγόντων ἑδοξε διετίαν ὑπο-
 « πείσοντας δεχθῆναι· τὸ δὲ, εἰ χρῆ μετὰ τῆς προσ-
 « φορᾶς, ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων ἐστὶ τὸ δοκιμά-
 «σαι, καὶ τὸν ἄλλον βίον ἐφ' ἑκάστου ἐξετάσαι. »

ΒΑΣΣ. Τινὲς πιστοὶ εὐρεθέντες ἐν χώραις ἄλλο-
 εθνῶν κατὰ τινα καιρὸν ἑορτῆς ἐθνικῆς συνέφαγον
 τούτοις ἐν τόπῳ τινὶ ἀφωρισμένῳ εἰς τὸ αὐτὸ.
 "Οἱ δὲ οὐκ ἦσαν τὰ βρώματα ἀπὸ ἐθνικῶν, ἀλλ'
 οἰκεία, ἤθελον συντηρηθῆναι ἀκατατίτατοι. Φασὶ
 γοῦν οἱ Πατέρες ὡς, εἰ καὶ μὴ ἐμολύθησαν διὰ
 βρωμάτων μυσαρῶν, ἀλλ' ἐπεὶ συνάνησαν μετὰ
 ἀπίστων, καὶ διὰ κοινῆς τραπέζης συνεκοινωνήσαν
 ὡς περ αὐτοῖς ἑορτάζουσιν, ἐπιτιμηθήσονται εἰς
 ὑπόπτωσιν ἐπὶ διετίαν· καὶ μετὰ τούτου δεχθήσονται
 κατὰ δοκιμασίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἴτε εἰς μόνην **B**
 κοινωνίαν, εἴτε καὶ εἰς ἀγίαν μετάληψιν. Τί δὲ,
 εἰ μὴ κατὰ τὸν ἑορτάσιμον καιρὸν, ἀλλ' ἐν ἐτέρῃ
 ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ συνέφαγον μετὰ τῶν ἀπί-
 στων, ἀνεπιτιμητοὶ ἔσονται; Ὑσσις. Οὐδαμῶς. Καὶ
 οὕτω γὰρ ἐπιτιμηθήσονται. Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης
 συνέφαγον μετὰ τῶν ἀπίστων, ὡς πρὸς δευτέρᾳ τυχλ' ἴ-
 νητες ἢ αἰχμάλωτοι, διὰ μετροῦ φαρμάκου θεραπευ-
 θήσονται· εἰ δὲ ἀπὸ καταφρονησεως καὶ ἀδυνα-
 μορίας, πλειόνως ἐπιτιμηθήσονται· πλὴν οὐ κατ'
 ἐκείνους τοὺς δόξαντας συνεορτάζειν μετὰ τῶν ἀπί-
 στων. Ὅσπερ πάλιν ἐπέκεινα καὶ τούτων τιμωρη-
 θήσονται, εἰ μὴ φαγόντες οἰκεία βρώματα, ἀλλὰ
 τὰ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς. Ταῦτα δὲ πάντα εἰς τὴν τοῦ
 ἐπισκόπου διάκρισιν ἀνηρτήθησαν. Σημειώσαι **C**
 ταῦτα, πολλὰ χρησιμεῦσαι σοὶ ὑφελόντα εἰς τοὺς
 μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν συμφαγόντας, ἢ ἄλλων ἐθνι-
 κῶν. Οἱ Ἰθῆρες δὲ ἀδιάφορον λέγουσιν εἶναι τὸ
 μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν ἐσθῆναι· καὶ
 τῷ· τοῦτο γίνεται ἀγνοῶ.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ δὲ τινες ἐν ἑορτῇ ἐθνικῇ συνεσιάζουσαν
 ἐθνικοῖς, ἐν ἀπίστοις ἐν τόπῳ ἀφωρισμένῳ τοῖς ἐθνι-
 κοῖς, ἐν εἰδωλείῳ τυχὸν ἢ ἄλλῳ τόπῳ εἰς τελετὰς
 αὐτοῖς τελουμένας ἀνεμῆναι, κἂν ἴδια βρώματα
 ἐκόμισαν καὶ ἔφαγον οἱ πιστοὶ, δι' αὐτὸ μέντοι τὸ
 συνεσιάζουσαν τοῖς ἐθνικοῖς, καὶ οὕτω δόξαι συνεορ-
 τάσαι αὐτοῖς, ἔδοξε τῇ συνόδῳ διετίαν ὑποπεισεῖν
 αὐτοὺς, τουτέστι, μετὰ τῶν κατηχομενῶν ἴστασθαι
 καὶ σὺν αὐτοῖς ἐξίεναί, καὶ μετὰ τὴν διετίαν δε-
 χθῆναι. Ὅπως δὲ χρῆ ἕκαστον αὐτῶν δεχθῆναι εἴτε **D**
 καὶ εἰς μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων, εἴτε εἰς μόνην τὴν
 μετὰ τῶν πιστῶν σύστασιν, τῶν ἐπισκόπων ἐστὶ,
 φασὶ, δοκιμάσαι, καὶ τὸν ἄλλον βίον ἑκάστου ἐξετάσαι.

In fidelibus communionem admitti oporteat, episcoporum
 iudicio, a quibus reliqua etiam uniuscuiusque
 vita examinetur, definiri placet.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐάν τις, ἴδια βρώματα ἔχων, συνεσιάζῃ
 « τοῖς ἔθνεσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, διετίαν
 « ὑποπιπέτω. »

Εἰ τις ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν ἐθνῶν ταῖς ἐν ἀφω-
 ρισμένῳ τινὶ τόπῳ γινόμεναις συνῆλθε, καὶ ἴδια
 βρώματα ἔχων, συνέφαγε μετ' αὐτῶν, διετίαν μόνην
 ὑποπιπέτω· εἰ δὲ χρῆ αὐτὸν ἕκαστε εἴτε τῶν
 εὐχῶν μόνων μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνεῖν, ἢ καὶ τῶν

« attulerunt vel comederunt, placuit, cum biennio
 « substrati fuerint, esse recipiendos: an cum
 « oblatione recipere oporteat, est episcoporum
 « examinare, et aliam vitam in unoquoque inqui-
 « rere. »

BALS. Quidam fideles, in alienarum gentium re-
 gionibus inventi, quodam tempore festi ethnici
 cum eis in loco aliquo ad hoc ipsum deputato co-
 mederunt. Quia autem non erant gentiliū cibi,
 sed sui, se ab omni reprehensione alienos conser-
 vari volebant. Dicunt ergo Patres, quod, etsi exse-
 crabilibus cibis non sunt inquinati, quia tamen cum
 infidelibus accubuerunt, et per communem mensam
 cum illis festum agentibus communicaverunt, per bien-
 nium substratione punientur: et postea secun-
 dum episcopi examinationem, vel ad solam commu-
 nionem vel ad sanctam etiam participationem reci-
 pientur. Quid autem, si non in tempore festi, sed
 in alio die et in alio loco, cum infidelibus co-
 mederunt, nunquid pœnæ non erunt obnoxii? **Solutio.** Nequaquam. Nam sic quoque punientur.
 Si enim ex necessitate cum infidelibus comede-
 runt, ut qui sint fortasse legati vel captivi, medi-
 cœri medicamento curantur: si autem ex
 contemptu vel indifferentia, magis punientur; sed
 non ut illi, qui cum eis festum celebrare visi sunt.
 Quædam molimur et magis quam illi punientur quo-
 que ii qui non suos, sed festi ethnici cibos comede-
 runt. Hæc autem omnia episcopi iudicio sunt re-
 linquenda. Nota hæc, quæ tibi valde utilia futura
 sunt adversus eos qui una cum Saracenis comede-
 runt, vel cum aliis gentilibus. Iberes autem nihil
 referre dicunt, an cum orthodoxis, an cum hæreticis
 comedatur: et quomodo hoc fiat nescio.

ZONAR. Si qui vero aliquo ex iis diebus, qui
 ethnicorum consuetudine solennes habentur, de-
 fluitu apud ipsos loco, utpote in idolo forte aut
 alio in hos celebritatum usus addicto, convivia cum
 ethnicis obierint; quamvis proprios cibos, quibus
 ipsi vescerentur domi, fideles attulerint, ob hoc
 ipsum, quod cum ethnicis epulati sint, speciebus
 proinde cum eis festum diem celebrantium præbue-
 rint, biennio substerni, hoc est, stare cum catechu-
 menis et cum iisdem egredi, biennoque exacto
 rursus admitti, synodica constitutione decretum
 est. De singulis porro quid statuendum, an ad
 sanctificationum perceptionem, an vero ad solam cum
 fidelibus communionem habere, aut divinorum

ARIST. « Si quis proprios habens cibos, cum eth-
 « nicis comederit in eorum festis, biennio substerni
 « natar. »

Si quis ad ethnicorum festa selecto aliquo præ-
 parato loco convenerit, et proprios cibos habens
 cum eis comederit, substernetur biennium tantum.
 An autem eum ex eo tempore precam solaram cum
 fidelibus communionem habere, aut divinorum

αιρετικούς μὴ σκανδαλίζεσθαι, ἀλλὰ συντίθεσθαι παρρησιάζονται καὶ αὐτοὺς πιστεύειν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπιτιμίοις καθυποβάλλονται, καὶ οὐ δέχονται ὡς οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ ἄπιστοι.

ZONAR. Εἰ δὲ τινες οὐ μόνον ἀπέστησαν τῆς εἰς τὸν Κύριον πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἐπανάστησαν, ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτῆς ἐγένοντο, καὶ ἠγάγασαν, ἀδελφοὺς θύσαι, ἢ καὶ αἷσιοι ἐγένοντο ἀναγκασθῆναι αὐτοὺς, οἷον φυγόντας καὶ κρυπτομένους καταμεμνηυκότες αὐτοῦ· ἢ ἀγνοομένους ὅτι Χριστιανοὶ εἰσι δῆλους αὐτοῦ· ἢ ἀγνοομένους τοῖς διώκταις, τῶν τοιούτων ἕκνομῃσαν οἱ Πατέρες τρία μὲν ἔτη ἐν ἀκροάσει πληρώσα· ἐκτὸς τοῦ ναοῦ ἱσταμένους ἐν τῷ προνάφῃ, ἐξ δὲ ἄλλα ἐν ὑποπηρώσει διαγαγεῖν, καὶ ἐνιαυτὸν ἕτερον κοιωνῆσαι τῶν εὐχῶν τῆς πίστεως, καὶ μετὰ τὴν δεκαετίαν ταύτην μετασχεῖν τοῦ τελείου. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ, τῆς μετανοίας αὐτῶν δηλονότι, φασὶ, χρὴ καὶ τὸν ἄλλον αὐτῶν ἐπιτηρεῖσθαι βίον. Εἰ γὰρ ἀμελῶς ἢ καὶ πλημμελῶς διαγνωσθῶσι ζῶντες, ἐπιταθήσεται χρόνος τῶν ἐπιτιμιῶν αὐτῶν.

ARIST. « Ὁ μὴ μόνον ἐθελουσίως τεθυκός, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἀναγκάσας, δεκαετίαν ὑποπιπτέτω. » Οὗτος, ὡς καὶ ἑαυτὸν ἀπολέσας, καὶ ἑτέρους συνωθήσας καὶ βιάσας εἰς τὴν ἀπώλειαν, εἰ ὑποστρέψει, ἐπὶ τριετίαν μὲν ἔστω μετὰ τῶν ἀκροωμένων, ἐν δὲ ἄλλῃ ἐξετεῖξ, μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων, ἐπὶ δὲ ἕτερον ἓνα ἐνιαυτὸν μετὰ τῶν συνισταμένων, καὶ κοιωνεῖται μέχρι τέλους τῆς θείας μυσταγωγίας τῶν εὐχῶν μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ οὕτως τοῦ δεκαετοῦς χρόνου παραβύβεντος μετασχετὸς τῆς τελειώσεως, καὶ τῶν θείων ἁγιασμάτων ἀξιοθῆτω· ἐὰν μὲντοι καὶ ὁ ἄλλος αὐτοῦ βίος ἐπιτηρούμενος οὐκ ἀπείργη τοῦτον τῆς θείας μεταλήψεως.

KANON I.

« Διάκονοι ὅσοι καθιστάμενοι, παρ' αὐτὴν τὴν κατὰ τάσασιν εἰ διεμαρτύραντο καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτω μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμῆσαντες ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. Τοῦτο δὲ εἰ τινες παραιοκλήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοῦς τῆς διακονίας. »

ΒΑΣΣ. Τῷ κανόνι τούτῳ μὴ προσσχῆς διοριζομένης τοῦς διακόνους μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι συνάπτεισθαι γυναίξιν, ὅτι ἐν τῷ χειροτονεῖσθαι διεμαρτύραντο, τουτέστιν, εἶπον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀναγκαῖον εἶναι αὐτοὺς εἰς γάμον ἔλθειν, καὶ οἶονεῖν ἔλαβον τὸ ἐνδοξίμον. Ἐπεὶ γὰρ προζευγῶνθησαν τὰ περι τοῦτου, εἴτε ἐσιώπησαν χειροτονούμενοι, οὐ παραχωρηθήσονται μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναίξιν συζευχῆναι, ὅτι ὁ 5' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου διορίζεται καθαιρεῖσθαι τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμους συναλλάττοντας πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους. Τὸ δὲ ἀκανόνιστον οὕτε ἀπὸ ἐπιτροπῆς ἐπισκοπικῆς οὕτε ἀπὸ μόνου τοῦ σιωπήσαι ἐκχωρηθήσεται, ὡς ἀνυπόστατον. Ἀνάγκωθι καὶ τὴν 5' Νεαρὰν τοῦ βασι-

A et ipsos quoque iis similiter credere existimarent. Propterea enim et pœnis subjiciuntur, et non suscipiuntur ut idololatræ et infideles.

ZONAR. Si qui vero Christi fidem non deseruerunt modo, sed etiam insurrexerunt, id est eam oppugnaverunt, fratresque aut ad sacrificia ipsi compulere, aut ut ab aliis compellerentur, dum eos fugientes aut latebris occultatos produnt, aut Christianos esse cum ignorarentur, hostibus Christiani nominis indicant, causam præbuerunt; eos triennium in vestibulo extra templum inter audientes explere, sexennium vero deinceps in substratione degere, uno anno demum cum fidelibus una precari, ac decennio mox expleto perfecti compotes fieri Patres 383 jubent. Interea vero (hoc videlicet pœnitentiæ tempore) reliquam quoque, inquit, ipsorum vitæ rationem observare oportet. Si namque otiosam vel etiam vitiosam vitam agere significatum sit, pœnarum quoque præfinitum ipsis tempus diutius prorogabitur.

ARIST. « Qui non solum voluntarie sacrificaverit, sed et alium coegerit, decennio substernatur. » Hic, ut et se perdens et alios compellens cogensque ad perditionem, si convertatur, triennium quidem eum audientibus transigat, alios autem annos sex cum substratis, alium tandem unum cum consistentibus, et precum cum fidelibus usque ad diviniæ mystagogiæ usum particeps sit, et sic decennio præterlapsa, perfectionis sit compos, et divinis sacramentis dignus habeatur, nisi forte reliqua ejus vita examinata eum a divina participatione arceat.

CANON X.

« Quicumque diaconi constituti, in ipsa ordinatione protestati sunt, et dixerunt, oportere se uxores ducere, cum non possint sic manere et ii, si uxorem postea duxerint, sint in ministerio; eo quod hoc sit illis ab episcopo concessum. Si qui autem hoc silentio præteritis, et in ordinatione ut ita manerent suscepti sunt, postea autem ad matrimonium venerant, et ii a diaconatu cessent. »

BALS. Hunc canonem ne sequaris, qui definit diaconos posse cum mulieribus matrimonio conjungi, postquam ordinati fuerint, quando dum ordinarentur testificati sunt, id est, dixerunt suis episcopis, necesse esse ut ad matrimonium veniant, et veluti permissionem acceperunt. Sive enim hoc prædixerint, sive silentio præterierint qui ordiantur, non permittitur eis, ut post ordinationem cum mulieribus conjungantur; sextus enim canon synodi in Trullo deponendos decernit presbyteros et diaconos et subdiaconos, qui post ordinationem matrimonium contraxerint. Quod sit autem contra canones, nec ex permissione episcopali, nec ex eo tantum quod tacuerint, conceditur, ut quod consistere nequit. Lege etiam sextam Novellam impe-

ratoris domini Leonis Sapientis, quæ dicit quod, A etiamsi ex consuetudine non scripta potestatem habeant, si qui sunt sacrali, intra biennium post ordinationem prænitum, ducendi uxores legitimas : hoc tamen, ut a canonicis prohibitum, observari non debet.

ZONAR. Quicumque, dum diaconi constituerentur, hoc est, quo tempore diaconatu initiandi fuerant, uxorem sibi necessario ducendam esse, nec virginitatem a se coli posse, testati, hoc est, aperte, quasi adhibitis etiam testibus, professi sunt, si quam sibi mulierem post susceptum ordinem matrimonii jure copulaverint, a ministerio, hoc est a diaconatu, nequaquam arcendos esse canon decernit. Videtur illis siquidem obeundi post ordinem susceptum matrimonii ab episcopo facultas permessa. Si qui vero, dum initiandi forent, siluere, eoque proinde silentio castitatem condixere (nam hic quoque assensum taciturnitas indicat), eos, si uxorem postea duxerint, a ministerio cessare jubet. Atque hæc quidem hujus canonis decreto sancita. Sanctorum vero apostolorum vicissimo sexto canone, lectoribus solis et cantoribus, postquam in clerum lecti fuerint, matrimonia inire permissum. Et hunc apostolicum canonem secuta sexta synodus, canone sexto, nulli presbytero, diacono aut hypodiatcono post susceptum ordinem uxorem ducendi facultatem esse decernit; ac quicumque canonis non obtinuerint depositione multari jubet. Nuptias porro, 384 si velint, antequam initiarentur, celebrandi potestatem facit. Cum igitur sibi invicem hi canones manifesto adverbentur, sextæ synodi canon qui et posterior fuit et magis cum apostolico canone consentit, servari debet. Nec enim unquam sacerdoti aut diacono, qui uxorem post susceptos ordines duxerit, aut obeundi facultas erit.

ARIST. « Qui diaconus est ordinandus, si protestatus fuerit episcopo se non posse cœlibem perseverare, uxore ducta sit diaconus; si vero cum tacuerit, uxorem postea duxerit, ejiciatur. »

Hic canon statuit eum qui ante ordinationem episcopo protestatus fuit, se non posse cœlibem egere, sed velle matrimonii communionem inire, non prohiberi etiam post ordinationem matrimonium inire, et in eodem etiam ministerio et honore adhuc permanere. Eum autem qui siluit et in ordinatione ut cœlibis maueret, susceptus est, a diaconatu cessare, si postea matrimonii lege mulieri conjunctus fuerit. Sed huic canonis opponitur sextus sextæ synodi canon, non omnino ei qui cœlibis ad hypodiatconi aut diaconi aut presbyteri gradum venit, concedens matrimonio sibi feminam conjugere, sed eum qui hoc ausus fuerit, deponi jubens. Et vim retinet ille canon, sed hic in desuetudinem abiit.

CANON XI.

« Desponsas alii puellas, et ab aliis postea raptas,

λέως κυρού Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, λέγουσιν ὡς, εἰ καὶ ἀπὸ συνηθείας ἀγράφου εἶχον ἄδειαν οἱ ἱερωμένοι ἐντὸς διετίας ψηφισομένης μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν νομίμους γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὡς ὑπὸ τῶν κανόνων κεκλυμένον, οὐκ ὀφείλει κρατεῖν.

ZONAR. Φησὶν ὁ κανὼν οὗτος, ὅτι ὅσοι ἐν τῷ καθίστασθαι εἰς διακονίαν, ἤγουν ἐν τῷ μέλλειν χειροτονεῖσθαι διεμαρτύρασαντο, ἀντὶ τοῦ φανερώσιν, εἶπον ὡς ἐπὶ μάρτυριν ὡς ἀναγκαῖον ἔστιν αὐτοῖς εἰς γάμον ἐλθεῖν, μὴ δυναμένους παρθενεύειν, οὗτοι μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς γάμον ἐλθόντες μενέτωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἥτοι τῇ διακονίᾳ. Δοκοῦσι γὰρ ἐπιτραπῆναι τὸ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐλθεῖν εἰς γάμον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. Εἰ δὲ τινες σιωπήσαντες ἐν τῷ μέλλειν χειροτονεῖσθαι, καὶ καταδεξάμενοι διὰ τῆς σιωπῆς ἀγαμοὶ μένειν· κἀναυθὰ γὰρ ἡ σιωπὴ συγκατάθεσιν δηλοῖ· μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐγγυμᾶν, πεπαῦσθαι τῆς διακονίας ὀφείλει. Ταῦτα μὲν τοῦ παρόντος κανόνος· ὁ δὲ εἰκοστὸς ἔκτος τῶν ὁγών ἀποστόλων κανὼν μόνος· ἀναγνώσταις καὶ ὄλοις ἐνδίδουσι, μετὰ τὸ εἰς κλήρον καταταγῆναι γαμεῖν. Καὶ ὁ ἔκτος τῆς ἑκτῆς συνόδου κανὼν. τῷ ἀποστολικῷ κανόνι ἐπόμενος, ἀπαγορεύει παντὶ πρεσβυτέρῳ καὶ διακόνῳ καὶ ὑποδιακόνῳ μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς γάμον ἐρχεσθαι· καὶ τοὺς μὴ τὸν κανόνα φυλάττοντας καθαιρεῖσθαι κελεύει. Πρὸ δὲ τῆς χειροτονίας τοὺς εἰρημένους θεσπίζει συναλλάττειν γάμον, εἰ βούλοιντο. Ἐναντίων οὖν προδήλων τῶν κανόνων τούτων ἦντων, ὁ τῆς ἑκτῆς συνόδου κρατεῖν ὀφείλει, ὡς μεταγενέστερος καὶ τῷ ἀποστολικῷ συμφωνῶν κανόνι. Οὐ γὰρ ποτε πρεσβύτερος ἢ διάκονος, μετὰ τὴν χειροτονίαν γυναῖκα λαβὼν, ἐν τῇ οικίᾳ ἔσται ἐπιτιμᾶς, ἢ ἱερουργεῖν παραχωρηθήσεται.

dignitatem suam retinendi aut sacra ministeria

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ μέλλων διάκονος χειροτονεῖσθαι, εἰ ἐπιμαρτύρατο τῷ ἐπισκόπῳ μὴ δύνασθαι κερτερεῖν ἀγαμον, γαμήσας ἔστω διάκονος· εἰ δὲ σιωπήσας ἐγγυμᾶν ὑστερον, ἀποβαλλέσθω. »

Οὗτος ὁ κανὼν ἀπαγορεύει τὸν πρὸ τῆς χειροτονίας προμαρτυράμενον τῷ ἐπισκόπῳ μὴ δύνασθαι παρθενεύειν, ἀλλ' εἰς γάμον βούλεσθαι κοινωνεῖν ἐλθεῖν, μὴ κωλύεσθαι, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς γάμον ἐρχεσθαι, καὶ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς αὐθὺς ὑπηρεσίας τε καὶ τιμῆς. Τὸν δὲ σιωπήσαντα, καὶ καταδεξάμενον ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἀγαμον μένειν, τῆς διακονίας πεπαῦσθαι, εἴπερ μετὰ τοῦτο γάμος νόμῳ γυναικὶ συναρθῆ. Πλὴν τῷ παρόντι κανόνι ἀντίκειται ὁ ἔκτος κανὼν τῆς ἑκτῆς συνόδου, μὴ παραχωρῶν διὼς τῷ προελθόντι ἀγῶμῳ εἰς ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου βαθμὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικισίον, ἀλλὰ τὸν τοῦτο τολμήσαντα ποιῆσαι διαταγόμενος καθαιρεῖσθαι. Καὶ κρατεῖ ὁ κανὼν ἑκατὸς, καὶ οὗτος ἤρρησε.

KANON IA'.

« Τὰς μνηστευθείσας κόρας, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ

« ἄλλων ἀρπαγείσας, ἔδοξεν ἀποδίδωσθαι τοῖς Α
« προμνηστευσαμένοις, εἰ καὶ βίαν ὑπ' αὐτῶν
« πάθοιεν. »

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν ἀρπαζόντων χώρας οἰαομένης τὰ εἰκότα διελέχθη ἐν τῷ λ' κεφ. τοῦ θ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτο ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ τὴν ιζ' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν νη' ὅλον τίτλον τοῦ ε' βιβλίου. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀποδίδωσθαι τὰς ἀρπαγείσας τοῖς μνηστευσαμένοις· μὴ εἴπη· ἀναγκάζεσθαι τούτους ταύτας λαβεῖν, ἀλλὰ θέλειν καὶ ζητεῖν αὐτοὺς αὐτάς. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ μοιχαλίδων γυναικῶν εἴρηται ἐν βιβλίῳ κη' τίτλου ζ' κεφαλ. α', ὅπερ ἐστὶ Νεαρὰ Ἰουστινιάνειο; ριζ'. Εἰ δὲ θέλεις εἰπεῖν καὶ ἄκοντας λαμβάνειν αὐτάς τοὺς μνηστῆρας, ἐρμήνευσον τὴν κανόνα κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ· ἦν καὶ ἀνάγνωθι περὶ τὰς ἀρχάς· πρὸς δὲ καὶ τὰ εἰς ἐρμηνείαν τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς γραφέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν κβ' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου οὕτως ἐρμήνευσον.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν εἰκοστῷ δευτέρῳ κανόνι αὐτοῦ τὸν ἐξ ἀρπαγῆς ἔχοντα γυναῖκα μὴ πρότερον παραδέχεσθαι εἰς μετάνοιαν βούλεται, εἰ μὴ ἀφαιρεθῆ, ἐξ αὐτοῦ ἢ ἀρπαγείσας, καὶ τῷ μνηστευσαμένῳ αὐτὴν δοθῆ, εἰ τέως βούλοιο λαβεῖν αὐτήν. Οὕτω καὶ τὸν κανόνα τοῦτον νοητέον λέγειν τὸ ἀποδίδωσθαι τὰς ἀρπαγείσας τοῖς μνηστευσαμένοις αὐτάς, εἰ αἰροῖντο δηλονότι λαβεῖν αὐτάς. Ἄκοντας γὰρ οὐκ ἀναγκασθῶσονται, C

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ ἐμνηστεύθη κόρη, ἠρπάγη δὲ παρ' ἄλλου, τῷ προτέρῳ ἀποκαθίσταται. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος τὴν μνηστευθεῖσάν τινα κόρην, καὶ μετὰ ταῦτα ὑφ' ἑτέρου ἀρπαγείσαν, προστάττει ἀποκαθίστασθαι τῷ προτέρῳ μνηστῆρι, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρπάσαντος αὐτὴν ἢ παρθένος ἐφθάρη. Ὁ δὲ πεντηκωστὸς ὁμοῦς τίτλος τοῦ ε' βιβλίου Βασιλικῶν μεγάλαις ποιναῖς ὑποβάλλει τὸν ἀρπαγὴν ποιησάμενον γυναικὸς, καὶ τὸν βοηθήσαντα αὐτῷ ἐν τῇ ἀρπαγῇ, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς οἰαομένους σπουδῆν τοῦτω εἰσενεγκόντας. Καὶ οὐδὲ συγχωρεῖ, καὶ ἢ ἀρπαγείσα θέλῃ γυνή, καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς, τῷ ἀρπάσαντι συναφθῆναι πρὸς γάμον. Ἀλλὰ καὶ εἰ συναινέσουσιν οἱ γονεῖς τῷ τοιούτῳ συνοικεσίῳ, περιορίζονται. D

ΚΑΝΩΝ ΙΒ'.

« Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθνηκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους. »

ΒΑΣΣ. Τινὰς ἄπιστοι τὸ μὲν κήρυγμα ἐδέχοντο, καὶ ἐπίστευον τῷ Χριστῷ· βαπτίζεσθαι δὲ ὑπερέτιφεντο. Ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀπίστους (77) θύσαντες ἤξιον, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἱερωθῆναι, καὶ οὐ παρεχωροῦντο, ὡς τινῶν λεγόντων μὴ ὀφεί-

Guill. Beveregii notæ.

(77) Ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀπίστους. Ita quidem cum Bodliciano Amerbachianus quoque codicē legit; sed in P. risiensi Balsamonis

« p'acuit, iis, quibus desponsæ erant, reddi, « etiam si vim passæ sint. »

BALS. De iis, qui quaslibet puellas rapiunt, ea quæ sunt consentanea tractata sunt in cap. 30 tit. 9 præsentis operis, et lege ipsum Similiter lege et 92 canonem synodi in Trullo, et tit. 58 totum lib. LX. Cum autem audis canonem dicentem, raptas reddendas iis quibus desponsæ fuerant, ne dicæ eos cogi illas accipere, sed ipsos quoque velle eas quærere. Hoc enim etiam in mulieribus adulteris dictum est, in lib. xxviii, tit. 7, cap. 1, quod quidem est Justiniani Novella 117. Sin autem velis dicere, eas sponso vel invito accipere; canonem interpretare convenienter epistolæ sancti Gregorii Thaumaturgi; quam etiam lege in principio: itemque ea, quæ ad expositionem istius epistolæ scripta sunt, sed et vicesimum secundum canonem sancti Basilii sic exponæ.

ZONAR. Magnus quoque Basilius canone vicesimo secundo, qui mulierem raptam habet, non prius ad pœnitentiam admitti sinit, quam mulier ab eo abducta priori sponso, si tamen eam ducere adhuc ille in animo habeat, restituta sit. Eodem modo hic etiam canon intelligendus; raptas videlicet mulieres iis, quibus ante desponsæ fuerant, si nimirum illi ducere velint, esse reddendas. Inviti enim non cogentur.

ARIST. « Si desponsata sit puella, ab alio vero « rapta fuerit, priori restituitur. »

Hic quidem canon desponsam cuiuspiam puellam et postea ab alio raptam, priori sponso restitui jubet, etiamsi ab eo qui ipsam rapuit, virgo corrupta sit. At quinquagesimus octavus tit. lib. LX Basilic. magnis pœnis eum subjicit, qui mulierem rapuit, eumque qui opem isti in raptu tulit, eosque qui diligentiam quamcunque ei contulerunt. Et non permittit, quamvis ipsa mulier rapta et quamvis ipsius parentes voluerint, isti, qui eam rapuit, matrimonio conjungi. Sed et si parentes istiusmodi assentiantur conjugio, exterminantur.

385 CANON XII.

« Eos qui ante baptismum sacrificarunt, et postea « baptizati sunt, visum est ad ordinem pronoceri, « veri, ut qui abluti sunt. »

BALS. Infideles aliqui prædicationem quidem susceperunt, et Christo credebant, baptizari autem differebant. Quoniam ergo ii, ut reliqui infideles, sacrificantes, ubi baptizati fuerant, volebant sacris initiari, et non sinebantur, eo quod nonnulli dice-

editione pro istis verbis legitur tantum, ἐπεὶ οὗτος κατὰ τοὺς λοιποὺς.

rent, eos non esse ad gradus ecclesiasticos provehēdos, ex prædictis canonibus eos poenitentibus, qui idolis sacrificarunt : statuerunt Patres, ut si ad sacerdotium proveherentur, ut qui per sacram baptismum ablati et omni peccati sorde mundati essent. Interrogaverit autem quispiam, Quamnam ob causam hos quidem, qui sua sponte et non vi sacrificarunt, suscipimus et baptizamus, et clerico ordinamus; Christianos autem, qui vi sacrificarunt, non solum sacerdotio dignos non existimamus, sed penis etiam subijcimus, ut prius dictum est? *Solutio.* Illi quidem, cum sint Christiani, vim tormentorum non perferentes, sed immolantes, Deum abegarunt, et, ut qui gravissime deliquissent, ad sacerdotium non admittuntur, sed puniuntur : hi autem, infideles cum essent a nativitate, et ante divinum baptismum sacrificarunt, Deum non negaverunt. Quomodo enim negassent quem nondum susceperant, quod baptizati non essent? et ideo non peccarunt, suæ superstitionis ritui convenienter facientes; proinde ad Ecclesiam accedentes suscipiuntur, ut infideles; et quoniam ii baptizati etiam sacerdotio digni habentur, cum episcopali examinatione, nec ipsi ad sacra admitti prohibebuntur, sed in iis fient omnia quæ a sanctis Patribus constituta sunt de infidelibus baptizatis, et volentibus ad sacros ordines promoveri.

Alia interpretatio.

Præsenti canone usus ille sanctissimus patriarcha dominus Polyuctus, primum quidem ex sanctissimæ Dei Magnæ ecclesiæ sacris ambitibus imperatorem dominum Joannem Tzimissem expulit, ut qui imperatorem Nicephorum Phocam interfecit; postea autem suscepit. Dixit enim cum sancta synodo, in synodalibus actis quæ tunc habita fuerunt, quæ in chartophylacio reponuntur, quod quoniam sancti baptismatis unctio omnia, quæ ante baptismum fuerunt, qualia et quantacunque sunt, peccata delet, omnino imperatoris quoque unctio eadem, quæ ante eam a Tzimisce facta est, delevit. Et ergo actioni consequenter, quicunque sunt paulo misericordiores, et Dei misericordiam ante iudicium corripuit, per episcopalem unctionem quæ ante eam commissæ sunt peccata deleri dicunt, et pulchre instant de animæ peccatis ante sacerdotium commissis sacerdotes non postulari. Ut enim imperatores uncti Domini appellati sunt, sic etiam antistites et sunt et nominantur. Dictum autem suum ex hoc quoque confirmant, quod ejusdem virtutis sunt preces quæ leguntur quando imperatores coronantur, et quando ordinantur antistites. Pro oleo autem, quo antiqua lege inungebantur reges et antistites, dicunt antistitibus sufficere Evangelii jugum collis eorum impositum et ejus

λαίν τούτου, εἰς βαθρῶς ἐκκλησιαστικῶς προσηγορεύεσθαι κατὰ τοὺς προρρηθέντας κανόνας, τοὺς ἐπιτιμῶντας τοὺς θύσαντας τοῖς εἰδώλοις· διαορίσασιν οἱ Πατέρες τούτους εἰς ἱερωσύνην προέχεσθαι ὡς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀπλουταμένους· καὶ καθαρῶσθέντας ἀπὸ παντὸς ῥύπου ἀμαρτίας. Ἐρωτῆσαι δὲ τις, Καὶ τίνα; χάριν τούτους μὲν ἔχοντι· καὶ μὴ κατὰ βίαν θύσαντα; δεχόμεθα καὶ βαπτίζομεν, καὶ τῷ κλήρῳ συντάττομεν, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς κατὰ βίαν θύσαντας οὐ μόνον ἱερωσύνης οὐκ ἀξιοῦμεν, ἀλλὰ ἐπιτιμῶς καθυποβάλλομεν, ὡς προσέρχεται; Αὐσίς. Ἐκεῖνοι μὲν, Χριστιανοὶ ὄντες καὶ τὰ βλασφῶνους μὴ ἀναμείναντες, ἀλλὰ θύσαντες, ἀρνησθεοὶ γέγονασιν, καὶ ὡς τὰ ἔσχατα ἐπικαιότα· εἰς ἱερωσύνην οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμῶνται· οὗτοι δὲ, ἐκ γενετῆς ὄντες ἀπίστοι καὶ πρὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος οὐσαντες, οὐκ ἔρρησαντο τὸν θεόν. Πῶς γὰρ, ὅν ἐστι οὐ παρεδέξαντο, διὰ τὸ μηδὲ βαπτισθῆναι, καὶ κατὰ τοῦτο οὐδὲ ἡμαρτον ποιήσαντες καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν θρησκείαν; κἀντεῦθεν καὶ προσερχόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ δέχονται ὡς ἀπίστοι· καὶ ἐπεὶ οἱ τοιοῦτοι βαπτίζομενοι καὶ ἱερωσύνης ἀξιοῦνται, μετὰ δοκιμασίας ἐπισκοπικῆς, οὐδὲ αὐτοὶ κωλυθήσονται ἱερωθῆναι, ἀλλὰ γενήσεται καὶ ἐπὶ τούτοις πάντα τὰ τοῖς θεοῖς Πατράσι διαορισμένα χάριν τῶν ἐξ ἀπίστων βαπτισθέντων καὶ θελόντων ἱερωθῆναι.

Ἔτερα ἔρμηνεια (78).

Τῷ παρόντι κανόνι χρησάμενος ὁ ἀγώτατος· ἐκείνος πατριάρχης κύριος Πολύευκτος πρῶτον μὲν ἐξέδησεν ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην τὸν Τζιμισκῆν ὡς φονεύσαντα τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν· ὕστερον δὲ ἐδέξατο. Εἶπε γὰρ μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου ἐν τῇ γενομένῃ τηνικαῦτα συνοδικῇ πράξει, τῇ ἐν τῷ χαρτοφυλακείῳ ἀποκειμένῃ, ὡς, ἐπεὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου ἀμαρτήματα ἀπαλείφει, οἷα καὶ ὅσα ἂν ὦσι, πάντως καὶ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας τὸν πρὸ ταύτης γεγονότα φόνον παρὰ τοῦ Τζιμισκῆ ἐξήλασεν. Ἀκολουθῶς οὖν τῇ τοιαύτῃ πράξει λέγουσιν ὅσοι μᾶλλον εἰσι συμπάθεστοι καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἔλεον τῆς κρίσεως προαρπάζουσι, διὰ τοῦ χρίσματος τῆς ἀρχιερωσύνης τὰ πρὸ ταύτης ἀπαλείφεσθαι ἀμαρτήματα, καὶ διενίστανται τῶν πρὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ψυχικῶν μολυσμάτων τοὺς ἀρχιερεῖς μὴ εὐθύνεσθαι· ὡς γὰρ οἱ βασιλεῖς χριστοὶ κύριοι λέγονται καὶ εἰσιν, οὕτω καὶ ἀρχιερεῖς εἰσὶ τε καὶ ὀνομάζονται. Κατασκευάζονται δὲ τὸν οἰκείον λόγον καὶ ἀπὸ τοῦ εἶναι τὰς ἀναγιγνωσκομένας εὐχὰς, ὅτε στέφονται οἱ βασιλεῖς, τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ ὅτε χειροτονοῦνται οἱ ἀρχιερεῖς. Ἀνεὶ δὲ τοῦ χριστοῦ ἐλαίου τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, εἶπον ἀρκεῖν τοῖς ἀρχιερεῦσι τὸν ἐπιχρισμένον ζυγῆ

Guill. Beveregii notæ.

(78) *Ἔτερα ἔρμηνεια.* Hanc alteram hujus canonis interpretationem codici nostro Bodleiano acceptam ferimus; existat autem et in ms. Amer-

bachiano, necnon in Tiliano. Nam Gentianus Hezelus eam Latine vertit.

τοῦ Εὐαγγελίου τῷ τραχῆλι αὐτῶν, καὶ δι' ἐπικλη- A
σεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος σφραγίδι τοῦ χειροτονου-
τος. Εἰς σύστασιν δὲ τούτων πάντων ἀναντιβόητον
χρῶνται καὶ τῷ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολό-
γου λόγῳ, ὃς ἡ ἀρχὴ. Πάλιν ἐπ' ἡμὲ χρίσμα καὶ
πνεῦμα. Ἄφ' οὗ μάθησθε ὅτι οὐδὲν ἤτερον ἀξιούται τῆς
τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος· ἡ ἀναξίως χειροτο-
νηθεὶς, καὶ ἐν καθάρτητι τὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν
βίον ἀνύσας, τοῦ ἀξίως χειροτονηθέντος, καὶ μετὰ
τῆς αὐτῆς καθάρτητος τὴν ἐν ἡμῖν βίον ἀπολιπόν-
τος. Ταῦτα περὶ ἀρχιερέων· περὶ γὰρ ἱερέων καὶ
ἐτέρων κληρικῶν ζητεῖ συνόδου Νικαίας κανόνα 10',
συνόδου Νεοκαισαρείας κανόνα 9', 10', Βασιλείου κα-
νόνα κ', καὶ Θεοφίλου ἐκ τοῦ ὑπομνηστικοῦ κανόνα
δ', ε', η'. Καὶ σημειώσαι ἐκ τούτων ὅτι ἡ χειροτονία B
τῶν ἀρχιερέων καὶ τὸ χρίσμα τῶν βασιλέων ἀπα-
λείφουσι τὰ πρὸ τῆς χειροτονίας καὶ τοῦ χρίσματος
ἁμαρτήματα, ὅσα ἂν ᾖσι· διὰ γὰρ τοῦτο ἔχουσιν οἱ
ἐπίσκοποι ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτήματα, ὡς ἀκού-
σαντες ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι, "Ὅσα δήσετε ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα λύ-
σετε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ."
Ἡ δὲ τῶν ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν χειροτονία μικρὰ
ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, ὅσων συγκατάθεσιν, ψευδὸς
καὶ τοιαῦτα, μὴ ἐπάγοντα καθαίρεισιν, πορνείαν δὲ
οὐχί. Ὅθεν οὐδὲ ἀφιέναι ἁμαρτίας οἱ ἱερεῖς δύναν-
ται. Καὶ ἀνάγνωσον τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου
κανόνα 9', τὰ αὐτὰ περὶ ἱερέων λέγοντα. Μὴ ἐναν-
τιωθῆ δέ σοι ὁ 17' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων,
λέγων· Ὁ δυοὶ γάμοι συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισ- C
μα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπί-
σκοπος, πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὄλως τοῦ ἱερατικοῦ
καταλόγου, μηδὲ ὁ ἐπ' αὐτὰ σχεδὸν διοριζόμενος.
Ἄλλ' ἐκλαθεὶ τὸ εἶναι εἰς τὸ γίνεσθαι, καὶ εἰπέ, Ὅ-
δεῖς οὕτως ὀλισθήσας ἀξιώθησεται ἐπισκοπικοῦ ἢ ἱε-
ρατικοῦ ἀξιώματος. Ἀξιώθει δὲ παρὰ τὰ δεδομένα,
εἰ μὲν ἐστὶν ἐπίσκοπος, οὐκ ἀνακρίθησεται διὰ τὰς
ἐπιθέσας αἰτίας, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἅμα τῷ χειροτονη-
θῆναι οὐ μόνον ἀποστολικῷ χαρίσματος ἀξιοῦνται,
ἐλλὰ καὶ προφητικοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ Σαοὺλ ἐν προ-
φήταις, καὶ Καϊάφας ἄνω προεφήτευσεν· ἦν γὰρ,
φησὶν, ἀρχιερεὺς τοῦ ἑνιαυτοῦ ἐκείνου· εἰ δὲ ἱερεὺς
ἐστὶν ἢ ἕτερος ἱερωμένος, καθαίρεθῆσεται. Ἀνάγνω-
σον καὶ τὸ 18' κεφ. τοῦ 9' τίτλου τοῦ παρόντος συν-
τάγματος, καὶ εὐρήσεις ἐν αὐτῷ νόμους διαφόρους D
πολλὰ περὶ ἱερέων καὶ ἐτέρων ἱερωμένων διαλαμβάνον-
τας, ἐπισκόπων δὲ ὄλως μνησθῆναι μὴ ποιουμένων.

ZONAR. Τὸ παλαιὸν τὸ μὲν κήρυγμα ἐδέχοντο οἱ
πλείους, καὶ ἐπίστευον τῷ Χριστῷ, βαπτίζεσθαι δὲ
ὑπερέβηοντο. Διὸ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ ὁ
μέγας Βασίλειος τοὺς εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα προ-
παινετικῶς συνεγράψαντο λόγους. Ἦσαν οὖν ἐν τοῖς και-
ροῖς τῶν διωγμῶν τοιοῦτοι πολλοὶ, Χριστιανοὶ μὲν
ὄντες, μὴπω δὲ βαπτισθέντες. Φησὶν οὖν περὶ ταύ-
των ὁ κανὼν ὅτι, ἔάν τινες ἔθυσαν κατασχεθέντες, ὡς
Χριστιανοὶ, ἀφώτιστοι δὲ ὄντες μετὰ ταῦτα ἐβαπτί-
σθησαν, οὐδὲν αὐτοὺς κωλύει τὸ ὄσσαι εἰς τὸ προαρ-

qui ordinat characterem, cum sancti Spiritus invo-
catione. Ad irrefutabilem autem horum omnium
comprobationem, magni quoque Gregorii Theologi
sermone utuntur, cujus initium, Rursus super me
unctio et spiritus. Unde discas, quod nihilominus
sancti Spiritus gratia dignus censetur is, qui in-
digne electus in puritate post ordinationem vitam
transigit, quam is qui digne electus, et post istam
puritatem vitam nostram relinquit. Hæc de antisti-
tibus. De sacerdotibus enim et aliis clericis quære
synodi Nicænæ canonem decimum nonum, synodi
Neocæsariensis canonem 9 et 11, Basili 386
canonem 27 et Theophili ex commentario canones
4, 5 et 8. Et nota ex iis, quod antistitum quidem
ordinatio et regum unctio, quæ ante ordinationem
et unctionem fuerunt, delent. Propterea enim ha-
bent potestatem episcopi remittendi peccata; ut
qui cum primum ordinati sunt audiverint: *Quæcum-
que ligaveritis super terram erunt ligata in cælis,*
et quæcumque solveritis super terram erunt soluta in
cælis 99. Sacerdotum autem, et aliorum qui sunt
in sarris, ordinatio, parva quidem peccata delet,
consensum dico et mendacium, et similia quæ de-
positionem non inducunt; non autem fornicatio-
nem. Unde nec sacerdotes possunt peccata remit-
tere. Et lege Neocæsariensis syn. canonem 9, qui
eadem dicit de sacerdotibus. In his autem ne tibi
contrarius videatur cano 17 sanctorum aposto-
lorum, dicens, Qui duobus matrimoniis post bap-
tismum fuit colligatus, vel habuit concubinam, non
potest esse episcopus, aut presbyter, aut diaconus,
vel omnino in catalogo sacerdotali; neque decimus
octavus eadem fere statuens. Sed accipe illud,
esse, pro, fieri; et dic, quod nemo, qui sic lapsus
est, episcopali vel sacerdotali honori dignus habe-
bitur. Qui autem præter decreta dignus habetur,
siquidem est episcopus, non postulabitur propter
dictas causas, et quod antistites cum primum sunt
ordinati, non solum apostolica gratia digni sunt,
sed etiam prophetica. Sic enim et Saul inter pro-
phetas, et Caiphas invitatus prophetizavit. Erat
enim, inquit, pontifex anni illius. Sin sacerdos sit,
aut alius sacris initiatus, deponetur. Lege et cap.
29 tit. 9 præsentis operis, et invenies in eo leges
diversas, quæ multa de sacerdotibus et aliis qui
sunt in sacris tractent; episcoporum autem om-
nino mentionem non faciunt.

ZONAR. Mystera quidem olim nostræ religionis
audita plures admittebant, ac fidei, quæ de Christo
est, plane assentiebantur; sed baptismi diem lon-
gius nihilominus extrahabant. Ex quo et Gregorii
Theologi et magni Basili orationes, quibus ad ba-
ptismum hortabantur, exstiterunt. Erant itaque per
ea tempora, quibus rem Christianam tyranni di-
vexabant, ejusmodi homines haud pauci, qui cum
Christiana professione censerentur, baptismum ta-
men nequaquam adhuc expiati fuissent. De his

99 Matth. xvi, 19.

igitur hominibus, si nomine Christianæ religionis comprehensi immolavere, ac postea baptismo, quem antea non susceperant, initiati sunt; nihil ex eo quod sacrificaverint impediri, quominus eos ad canon decernit. Omnes enim antea contractæ sordes ARIST. « Qui ante baptismum sacrificavit, post in-

sons habeatur. »

Cum sanctum baptismum omnem animalem sordem abluit, merito quidem ille qui ante baptismum sacrificavit, post baptismum crimine vacabit, et ad gradum sacerdotalem promovebitur, si subsequens ejus vita inculpata inveniat.

CANON XIII.

« Chorepiscopis non licere presbyteros vel diaconos ordinare; sed neque urbis presbyteris, nisi cum litteris ab episcopo permissum fuerit, in aliena parochia. »

BALS. Si scire velis quinam sint chorepiscopi, et quænam eorum privilegia, lege Neocæsariænæ synodi canonem 13, Antiochenæ canonem 10 et sancti Basilii ad chorepiscopos epistolam. Statuunt autem et præsentis synodi Patres chorepiscopum non ordinare presbyteros vel diaconos sine scripta epistola proprii episcopi, sed neque urbis presbyterum. Ac de præsentis 387 quidem canone quædam scribere volebamus; sed quoniam chorepiscoporum gradus omnino exolevit, neque nos inanem frustra laborem suscipere volumus.

ZONAR. Eadem Antiochenæ quoque synodi canon decimus de chorepiscopis statuit, quibus presbyteri ac diaconi creatione interdicens, hypodiatonos tantum, lectores ac exorcistas creandi potestatem relinquit: sacerdotes vero, ac diaconos, absque eorum, quibus subiecti sunt, episcoporum facultate, creare, sed et sacerdotes in urbe aliqua constitnere, omnino vetat. Si namque in iis regionibus, quarum episcopi sunt, dictos creandi potestatem non habent: multo magis id sibi sumere in urbibus vetabuntur. Facultatem porro ejusmodi per litteras, hoc est scriptis exaratam, ne quæ de ea re controversia oboriatur, chorepiscopo quidem factam ei potestatem asseverante, episcopo autem, vel non satis explicata ratione memoriæ, vel alia quacunque de causa, pernegante, canon concedi jubet.

ARIST. « Chorepiscopus non ordinat sine episcopi permissione. »

Hic quidem canon sine distinctione chorepiscopos sine episcopi permissione ordinare prohibet. At decimus synodi Antiochenæ canon concedit eis lectores tantum, vel hypodiatonos vel exorcistas constituere, non autem presbyterum vel diaconum ordinare audere, sine episcopi civitatis illius cui et ille et regio subest voluntate. Magnus vero Basilius inveniens ministros Ecclesiæ a chorepiscopis sine examinatione factos, sæpenumero autem et a presbyteris et diaconis introductos, contra episcoporum suorum permissionem, non concedit chorepiscopis

A χθῆναι εἰς τάξιν, τούτέστιν εἰς ἑρωσύνης βαθμῶν· τὴ γὰρ ἅγιον βάπτισμα ἅπαντα τὰ πρῶην μολύσματα ἀπολοῦσα: καὶ ἐκκαθάρασι πιστεύεται ὅποια ἂν εἴεν. ὀρίνην, hoc est sacerdotii gradum, eveli licet. baptismum elui delerique creduntur.

ARIST. « Ὁ πρὸ τοῦ βαπτίσματος θύσις ἀνεύθυνος ἐ μετὰ τὸ βάπτισμα. »

Ἐπεὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα πάντα ῥύπον ψυχικὸν ἀποπλύνει, εἰκότως ὁ πρὸ τοῦ βαπτίσματος θύσις μετὰ τὸ βάπτισμα ἔσται ἀνεύθυνος, καὶ εἰς ἑρατικὸν βαθμὸν προαχθήσεται, εἴπερ ὁ μετὰ ταῦτα βίος αὐτοῦ εὐρεθῆ ἀνεπλήκτος.

KANON II'.

« Χωρεπισκόπου μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν· ἀλλὰ μὴν μὴδὲ πρεσβυτέρους πόλεως, χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἐτέρᾳ παροικίᾳ. »

BAΛΣ. Εἰ θέλει μαθεῖν τίνας εἰσὶν οἱ χωρεπίσκοποι καὶ τίνα τὰ τούτων προνόμια, ἀνάγνωθι τῆς ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνόδου κανὼν ἰγ', τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανὼν ε', καὶ τὴν πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Διορίζονται δὲ καὶ οἱ τῆς παρούσης συνόδου Πατέρες μὴ χειροτονεῖν χωρεπίσκοπον πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χωρὶς ἐγγράφου ἐπιστολῆς τοῦ ἐγγωρίου ἐπισκόπου· ἀλλὰ μὴδὲ πρεσβύτερον πόλεως. Περὶ μέντοι τοῦ παρόντος κανόνο; ἠθέλομεν γράψαι τινά· ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν χωρεπισκόπων βαθμὸς παντελῶς ἠπράκτησεν, οὐδὲ ἡμεῖς ματαιοκονῆσαι ἠθέλησαμεν.

ZONAR. Ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου δέκατος κανὼν τὰ αὐτὰ περὶ τῶν χωρεπισκόπων ὀρίζει, ἀπαγορεύων αὐτοῖς χειροτονεῖν πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, μόνους δὲ ἐπιτρέπων χειροτονεῖν ὑποδιακόνους, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ἐφορκιστάς· ἀνεὺ δὲ ἐπιτροπῆς τῶν ἐπισκόπων οἷς ὑπόκειται μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὴδὲ πρεσβυτέρους ἐν πόλεσι καθιστῆν. Εἰ γὰρ ἐν ταῖς χώραις ἐν αἷς ἐπισκοπεῖσιν οὐ δύνανται χειροτονεῖν τοὺς εἰρημέτους, μᾶλλον ἐν πόλεσι τοῦτο ποιεῖν κωλύονται. Τὴν δὲ ἐπιτροπὴν βούλεται ὁ κανὼν διὰ γραμμάτων γίνεσθαι, ἥτοι ἔγγραφον, ἵνα μὴ τις εἴη περὶ τούτου ἀμφιβολία, τοῦ μὲν χωρεπισκόπου λέγοντος ἐπιτραπῆναι, τοῦ δὲ ἐπισκόπου ἀρνούμενου ἴσως ἢ διὰ λήθην ἢ ἀλλίως.

ARIST. « Χωρεπίσκοπος οὐ χειροτονεῖ ἀνεὺ ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος ἀδιστακτικῶς τοὺς χωρεπίσκοπους κωλύει χειροτονεῖν ἀνεὺ ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου· ὁ δὲ δέκατος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου συγχωρεῖ αὐτοῖς μόνον ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφορκιστάς καθιστῆν, μὴ μέντοι πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν ἐπιγνώμης τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου ἢ ὑπόκειται αὐτοῖς τε καὶ ἡ χώρα. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, εὐρὴν ἀνεξετάτως γινομένους τοὺς ὑπέρτερας τῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῶν χωρεπισκόπων, πολλὰκις δὲ καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων εἰσαγορεύοντος,

κατ' επιτροπήν αὐτῶν ἐπισκόπων, οὐ συγχωρεῖ τοῖς ἁ
χωρεπισκόποις ἄνευ γνώμης αὐτοῦ τινα εἰς ἐκκλη-
σιαστικὴν ὑπηρεσίαν παραδέχεσθαι· ἀλλὰ κατεξε-
τάζεσθαι μὲν τοὺς ἀξιούς παρὰ τῶν χωρεπισκόπων,
καὶ παραδέχεσθαι. μὴ συναριθμεῖν δὲ αὐτοὺς τῷ
κλήρω πρὸ τοῦ ἀνενεγκεῖν αὐτῶ τὰ περὶ αὐτῶν.
Χωρεπισκοποῦ δὲ εἰσιν οἱ σήμερον ἐν τισὶ χώμας καὶ
χώραις πρωτοπαπάδες λεγόμενοι.

ΚΑΝΟΝ ΙΔ'.

« Τοὺς ἐν κλήρῳ, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ὄντας,
« ἀπεχομένους κρεῶν, ἐδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ
« οὕτως, εἰ βούλονται, κρατεῖν ἐζυτῶν· εἰ δὲ μὴ
« βούλονται, ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα
« λάχανα ἐσθίειν, καὶ μηδὲ ὑπέκλειν τῷ κανόνι,
« πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως. »

ΒΑΣ. Τὰ μὲν περιεχόμενα τῷ ἀποστολικῷ νὰ
κανόνι χάριν τῶν ἀπεχομένων γάμου, οἴνου καὶ
κρεῶν, προηρημηνέθησαν ἐκεῖσε· ἐπεὶ δὲ διελήφθη
ἐν τῷ τοιοῦτῳ κανόνι μὴ κολάζεσθαι τοὺς διὰ ἄσκη-
σιν νηστεύοντας, ἀλλὰ τιμωρεῖσθαι τοὺς βλασφη-
μοῦντας κατὰ τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ· εἰκὸς
δὲ εἰπεῖν τινὰς, Καὶ πόθεν ἀναφανήσονται οἱ διὰ
ἀγαθὸν τρόπον καὶ οἱ διὰ φαῦλον νηστεύοντες; οἱ
τῆς παρούσης συνόδου Πατέρες εὐμαρῶς καὶ τοῦτο
δ.η.λήψασαν. Ἔφασαν γάρ, ὡς εἰ βούλονται οἱ νη-
στεύοντες ἅπαν σκάνδαλον περιαιρῆσαι, ἐφαπτε-
σθωσαν μόνον τῶν κρεῶν, καὶ πάλιν νηστεύτωσαν,
εἰ αἰροῦνται. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ ποιήσουσιν, ἀλλ' οὐδὲ
τὰ λάχανα τὰ μετὰ τῶν κρεῶν βαλλόμενα ἐσθίουσιν,
ἀναγκαζόμενοι πάντως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ προσ-
αγγελίας τινῶν, καταλαμβάνονται διὰ τρόπον οὐκ
ἀγαθὸν ἀπέχεσθαι τῶν κρεῶν, καὶ καθαιρείσθωσαν,
ὡς μὴ τῷ κανόνι ὑποτασσόμενοι. Καλῶς δὲ ἐκεῖσε
μὲν ὁ κανὼν εἶπεν ἢ παύεσθαι ἢ καθαιρεῖσθαι τοῦ-
του· ἐνταῦθα δὲ παύεσθαι τῆς τάξεως οἱ Πατέρες
διωρίσαντο. Ἔει γὰρ τοῦ ἀμφιβόλου μὴ λυθέντος,
ᾧφειλε πάντως ὁ αἰτιώμενος παρεγγυθῆναι περιαι-
ρῆσαι διὰ τοῦ κρεωφαγῆσαι τὸ σκάνδαλον, καὶ οὕτω
κατακριθῆναι. Ἐνταῦθα δὲ τῆς ὑποψίας περιαιρου-
μένης διὰ τῆς ὑποτυπωθείσης οἰκονομίας παρὰ τῶν
Πατέρων, ἐξ ἀνάγκης ὁ μὴ κατὰ ταύτην ποιῶν
καθαίρεται ἀπεντεῦθεν. Ἐπεὶ δὲ πρεσβυτέρων καὶ
διακόνων μόνων ἐμνήσθη ὁ παρῶν κανὼν, ὁ δὲ ρη-
θεὶς ἀποστολικὸς κανὼν πάντων τῶν ἀνθρώπων
μέμνηται, ᾧφειλεῖς καὶ σὺ τὰ ἐνταῦθα διορισθέντα
εἰς πάντας ἔλκύσαι. Ὡς εἶοικεν οὖν, καὶ οἱ αἰτιώ-
μενοι διὰ Βωγομιλικὴν αἵρεσιν ἀκολούθως τῷ παρ-
όντι κανόνι ἀναγκάζονται κρεωφαγῆσαι ἢ τυροφα-
γῆσαι, καὶ περιαιρῆσαι τὴν ὑπόψιν τῆς Βωγομιλι-
κῆς νηστείας· ἀλλὰ καὶ οἱ πλείους τῶν εὐλαβεστέρων
μοναχῶν, μὴ θέλοντες καταλύσαι εἰς ἰχθύας
διὰ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς αἰδέσιμον, κατὰ
τοῦτον δῆθεν τὸν κανόνα τούτων μὲν ἀπέχονται,
ἐσθίουσι δὲ τὰ ἀποβράσματα αὐτῶν καὶ τὰ σὺν αὐ-
τοῖς ἐψόμενα λάχανα. Καὶ τὸ μὲν οὕτω γινόμενον
εἰς τοὺς κατηγορούμενους διὰ Βωγομιλικὴν αἵρεσιν
καλῶς εἶποι τι· γίνεσθαι· ὡσπερ καὶ τὸ ἀπογεύ-
σασθαι τινα κρέατος ἢ τυροῦ εἰ; τὰ; ἐβδομάδας
καθ' ἡ; Ἀρμένιοι ἢ ἄλλοι αἰρετικοὶ νηστεύουσι· καὶ

PATROL. GR. CXXXVII.

sine illius sententia ad ecclesiasticum ministerium
quempiam admittere; sed dignos quidem a chor-
episcopis inquiri, et admitti, non autem clero eos
connumerare, priusquam quæ ad eos spectant, ipsi
episcopo retulerunt. Chorepiscopi autem sunt qui
nunc in quibusdam vicis et regionibus protopapades
nominantur.

CANON XIV.

« Eos qui in clero sunt, presbyteros vel diaconos,
« a carnibus abstinentes, placuit illas attingere,
« et sic, si velint, ab eis abstinere: sin autem
« nolint, ut nec olera, quæ cum carnibus appo-
« nuntur, comedere, et canon non cedant, ab
« ordine cessare. »

BALS. Quæ apostolico canone 51 continentur,
de iis qui a nuptiis et vino et carnibus abstinent,
illic sunt exposita. Quoniam autem in eo canone
tractatum est, eos non puniendos qui propter exer-
citationem jejurent; sed eos esse coercendos, qui
adversus Dei œconomiam maledicæ blasphemique
loquuntur; est autem verisimile dixisse nonnullos,
Et undenam a nobis cognoscentiur qui bono more
et qui malo jejunant? præsentis synodi Patres hoc
quoque facile dissolverunt. Dicunt enim, quod Si
volunt, qui jejunant, omnem offensionem tolli,
carnes tantum attingant, et jejurent si velint: si
autem hoc non facient, sed neque olera quæ sunt
cum carnibus injecta comedunt, omnino ab epi-
scopo coacti ex aliquorum denuntiatione, depre-
henduntur non bono more a carnibus abstinere, et
deponantur, ut qui canoni non obediant. Recte
autem dixit illic canon, eos vel cessare, vel de-
poni. Hic autem eos ab ordine cessare Patres de-
finiere. Cum enim dubium adhuc non esset solu-
tum, debebat omnino, qui accusabatur, jubere
vescendo carnem tollere scandalum, et sic con-
demnari. Hic autem ablata suspicione per œcono-
miam a Patribus descriptam, necessario, qui non
facit ei convenienter, eo ipso deponitur. Quoniam
autem 390 presbyterorum et diaconorum solum
meminit præsens canon, dictus autem canon apo-
stolicus omnium hominum meminit: debet tu
quoque, quæ illic dicta sunt, ad omnes extendere.
Ut est ergo verisimile, si quoque, qui Bogomilicæ
hæresis accusantur, præsentis canonis contentanæ
coguntur carnibus vel caseo vesci, et Bogomilicæ
jejunii suspensionem tollere: quin et paulo religio-
siores complures monachi, nolentes piscibus jeju-
nium solvere, propter sanctæ Quadragesimæ hono-
rem, huic utique canonis convenienter ab eis quidem
abstinent; eorum autem jura comedunt, et olera
quæ cum eis coquantur. Et quod sic quidem fit in
eos, qui Bogomilicæ hæreseos accusantur, recte
fieri dixeris quispiam: quemadmodum et si quis
carnem gustet vel caseum in hebdomadibus, in
quibus Armenii vel alii hæretici jejunant; et
maxime quando in suspecta regione versatur. Hoc
enim facit, ne una cum hæreticis jejunare reputet

tar. Quod autem fit ab iis, qui in sancta Quadragesima jejunant, et jejunium solvunt, ut dictum est, non videtur mihi esse ignoscendum. Oportebat enim eos jejunantes in iis jejunium non solvere, et Quadragesimam despiciatui habere. Canon autem dixit olera ejusmodi comedere, non ut suadens a carnibus quidem abstinere, quæ sunt autem in eis olera comedere; sed ut eos odio habens, qui propter carnium odium et abominationem, oleribus quoque vesci recusant, quæque coquantur cum carnibus. Ut ubique ejus, qui jejunium solvit, vel non solvit, affectio consideretur. Latini vero monachi, qui a carnibus quidem abstinere, earum autem adipem cum oleribus indiscriminatim comedunt, non mihi videntur huic canonis consentaneæ facere. Non enim, ne accusentur quod a carnibus abstinent, adipe jejunium solvunt: sed ut ventrem impleant, et gulæ blandiantur.

ZONAR. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, a vino et carnibus, non exercendæ temperantiz studio, sed quasi a damnatis rebus abstinere, eos sancti apostoli canone quinquagesimo tertio deponi jussere. Quoniam vero credibile erat aliquos carnem et vinum, tanquam impuros cibos, aversari, qui se ab illis studio exercendæ virtutis abstinere profiterentur: hæc synodus definiit, ut qui a carnibus abstinere soliti, quibus diebus fidelium conventus peragebantur, eas attingerent, hoc est, iis vescerentur; atque ita rursus, si voluissent, ab iis postea temperarent. Quod si eousque a carnium esu abstineant, ut olera quoque cum iis decocta rejiciant, ab ordine cessare, hoc est ab eo, in quo sunt constituti, honoris gradu repelli jubet.

ARIST. « Sacerdos a carnibus abstiniens, ubi tantum gustaverit, sic abstinere: si vero nec olera quæ cum carnibus sunt, degustet, a fungendo munere desistat. »

Presbyter vel diaconus a carnibus abstiniens, degustet. Si autem non persuadeatur vel olera cum carne gustare, deponatur, ut Dei officium improbens, illudque calumnia afficiens. Et quare sanctorum apostolorum canonem 51.

CANON XV.

« Ex iis, quæ pertinent ad Dominicum, quæcunque

(79) *Περὶ τῶν διαφερόντων τῷ Κυριακῷ.* Vox Κυριακὸν hoc in loco templum Domino Deoque nostro consecratum significat. Sic etiam usurpatur a concilio Neocæsariensi, Κατηχούμενος ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς Κυριακὸν, can. 5. Sic etiam synodus Laodicena, ἐν τοῖς Κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, syn. Laod. can. 28. Et Trullan. can. 74. Sic et apud Eusebium legimus, κατὰ τὰ Κυριακὰ δὲ τὰ οἰκία ὅπως κατασκευάζοιεν, συγχωρεῖται. Euseb. *Eccl. Hist.* l. ix, c. 10. Qui alibi etiam rationem hujus nominis his verbis reddidit, λέγει δὲ τὴν ἐν τῷ πάντων βασιλεῖ Θεῷ τῷ δὴ καὶ τῶν ἄλων Δεσπότη καθιερωθῆναι, ἐθεν καὶ τῆς τοῦ Δεσπότη προσηγορίας ἤξωται τὰ καθιερωμένα.

ἄλλων δὲταν εἰς ὑποπτον χώραν διάγη. Ποιεῖ γὰρ τοῦτο ἵνα μὴ λογισθῆ συννησεύειν τοῖς αἵρετικοῖς. Τὸ δὲ γινόμενον παρὰ τῶν νηστευόντων ἐν ταῖς ἀγίαις τεσσαρακοσταῖς, καὶ καταλύοντων, ὡς εἴρηται, οὐ δοκεῖ μοι ἀκατάγνωστον. Ἔδει γὰρ τοὺς νηστεύοντας μὴ καταλύειν ἐν τοιοῦτοις καὶ ἀτιμάζειν τὴν νηστείαν. Ὁ δὲ κανὼν εἶπε τὸ ἐσθίειν τοιαῦτα λάχανα, εὐχ ὡς προτρέπων ἀπέχεσθαι μὲν τῶν κρεῶν, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς λάχανα ἐσθίειν, ἀλλ' ὡς μισῶν τοὺς διὰ βδελυρίαν καὶ ἀποστροφῆν τῶν κρεῶν ἀποτασσόμενους καὶ αὐτοῖς τοῖς λαχάνοις τοῖς μετὰ τῶν κρεῶν ἐψόμενοις. Ὡστε πανταχοῦ ἡ διάθεσις σκοπεῖται τοῦ καταλύοντος καὶ μὴ καταλύοντος. Οἱ δὲ Λατῖνοι μοναχοί, τῶν κρεῶν μὲν ἀπεχόμενοι, τὸ δὲ στέαρ τοῦτων μετὰ λαχάνων ἀδιαφόρως ἐσθίοντες, οὐ δοκοῦσι μοι ποιεῖν κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Οὐ γὰρ, ἵνα μὴ αἰτιαθῶσιν ὡς ἀπεχόμενοι τῶν κρεῶν, καταλύουσιν εἰς τὸ στέαρ, ἀλλ' ἵνα τὴν γαστέρα ἐμπλήσωσι καὶ τὸν φάρυγγα θεραπεύσωσιν.

ZONAR. Ἐν πενήτηκοστῷ τρίτῳ κανόνι οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι διετάξαντο τοὺς μὴ μεταλαμβάνοντας κρεῶν καὶ οἴνου ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, ὡς βδελυσομένους αὐτὰ, καὶ οὐ δι' ἀσκησιν, καθαιρεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν τινας, βδελυττομένους τὸ κρέας καὶ τὸν οἶνον, ἀπέχεσθαι αὐτῶν, λέγειν δὲ, ὅτι δι' ἀσκησιν αὐτῶν ἀπεχόμεθα ὤρισεν ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεσθαι τῶν κρεῶν τοὺς ἀπεχομένους αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ ἀπογεύεσθαι αὐτῶν, κατὰ τινας καιροὺς συνάξεων, καὶ οὕτως αὐθις, εἰ βούλοιντο, ἐγκρατεῦεσθαι. Εἰ δὲ οὕτως βούλονται ἀπέχεσθαι αὐτῶν, ὡς μηδὲ λάχανα μετὰ κρεῶν ἐψόμενα ἐσθίειν, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως, τοῦτέστιν, ἐξουθεῖσθαι τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς τιμῆς ἐν ἣ τυγχάνουσιν.

ARIST. « Ἱερατικός, κρεῶν ἀπεχόμενος γευσάμενος μόνον, οὕτως ἀπεχέσθω· εἰ δὲ μηδὲ τῶν μετὰ κρέατος γεύοιτο λαχάνων, πεπαῦσθω. »

Ὁ ἀπεχόμενος κρεῶν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἀπογευσάσθω. Εἰ δὲ οὐ πείθεται, ὡς μηδὲ τῶν λαχάνων τῶν μετὰ κρέατος γεύσασθαι, καθαιρεῖσθω, ὡς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀποδοκιμάζων δημιουργίαν, καὶ διαβάλλων αὐτήν. Καὶ ζῆται καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνα να'.

D

KANON IE'.

« Περὶ τῶν διαφερόντων τῷ Κυριακῷ (79), ὅς

Guill. Beveregii notes.

ὄχι ἐξ ἀνθρώπων τυχόντα τῆς ἐπικλησεως, ἔξ αὐτοῦ δὲ τοῦ τῶν ἄλων Κυριακῶν, παρὰ καὶ Κυριακῶν ἡξίωται τῶν ἐπωνυμιῶν. Id. De laud. Constant. cap. 17. Hinc Latini *Dominicum* appellarunt: ut apud Ruffinum, *Sarge et sequere me ad Dominicum, ei hujus fidei signaculum suscipe.* Ruffin. *Hist.* l. i, c. 3. Et apud Hieronymum in *Chronico*, ad annum tertium Olymp. 276: *In Antiochia Dominicum, quod appellatur Aureum, edificari cepimus;* et ad secundum Olymp. 280: *Antiochiæ Dominicum Aureum dedicavimus.* De isto Dominico sic etiam Cedrenus ex Theophrane: *Τῷ κγ', καὶ δ', καὶ ε' ἐστὶ τὸ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀκτάγωνον Κυριακὸν ἠρῆσται οἰκοδομηθῆναι.* Ab eodem autem et *Κυριακῆ* appel-

επισκόπου μη ὄντος πρεσβύτεροι ἐπίκλησον, Ἄ
 ἀνακαλεῖσθαι τὸ Κυριακόν. Ἐν δὲ τῇ κρίσει
 τοῦ ἐπισκόπου εἶναι, εἴπερ προσήκει ἀπολα-
 δεῖν τὴν τιμὴν, εἴτε καὶ μὴ, διὰ τὸ πολλὰκις
 τὴν πρόσθετον τῶν πεπραμένων ἀποδεωκέναι
 αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμὴν. »

ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ ιβ' κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου
 τὸ δεύτερον ἰκανῶς διελέδομεν περὶ ἐκποιήσεως
 κινήτων ἐκκλησιαστικῶν. Οἱ δὲ τῆς παρουσίας συν-
 ὄδου Πατέρες, μαθόντες παρὰ ἱερῶν διαπραθῆναι,
 χηρευούσης τῆς ἐπισκοπῆς, ἀκίνητα ἐπισκοπικὰ,
 καὶ τὰ Κυριακὰ λεγόμενα, ὡς τῷ Κυρίῳ ἀνατε-
 θεϊμένα, μὴ ἀνεκτὸν τὸ γεγονός ἡγησάμενοι, δια-
 κρίσαντο ἀνακαλεῖσθαι τὰτα τὰ Κυριακόν, ἵγουν
 τὸν τοῦ Κυρίου λαόν, ὡς τῆς πράσεως ὁσῆς ἀνυπο-
 στάτου, καὶ δι' ἄλλα μὲν πολλὰ, οὐχ ἦττον δὲ καὶ
 διὰ τὸ χηρεῦειν τὴν Ἐκκλησίαν ἐπισκόπου κατὰ
 τὴν τῆς διαπράσεως καιρόν. Ὡσπερ δὲ τινος εἰ-
 πόντο, Τί ἄρα καὶ γενήσεται εἰς τὸ δοθῆν τιμήμα
 παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ; ἀπεφῆναντο οἱ Πατέρες παρὰ
 τῇ διακρίσει τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τούτου εἶναι
 ἀναθεθεμένα, καὶ αὐτὸς δοκιμάσει, εἰ προσήκει
 τὸν ἀγοραστὴν λαβεῖν τὸ παρὰ τούτου δοθὲν τιμήμα,
 εἴτε καὶ μὴ. Εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ δια-
 πραθέντος ἰκανῶθι αὐτὸ, ἀναργύρως πρὸς τὴν ἐπι-
 σκοπὴν ἀντιστραφήσεται τὸ ἀκίνητον· εἰ δ' οὐ, ἐξ
 ἀντιδιαστολῆς λάβῃ τούτο ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ
 τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Ἐρωτήσῃ δὲ τις,
 Τίνος χάριν ὁ κανὼν πρεσβυτέρων μόνων ἐμνήσθη,
 καὶ οὐχὶ καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν; Ἀύσις. Διὰ τοῦ
 δνόματος τῶν πρεσβυτέρων τὸν ἅπαντα κληρικὸν
 ἠνέφατο. Μνησθεὶς γὰρ αὐτῶν, ὡς ὑπερχόντων ἐν
 τῷ βαθμῷ, ἔδοξε καὶ περὶ ἄλλων διαλαθεῖν. Ἄν
 γὰρ ἀνατρέπηται ἡ γεγονυῖα πράσις παρὰ τῶν
 πρεσβυτέρων, πολλῶν πλείων ἀνατραπήσεται ἢ παρὰ
 ἑτέρων γινομένη κληρικῶν. Ἔστω μὴ κατὰ ἀντι-
 διαστολὴν νοήσης τὴν παρὰ ἄλλων κληρικῶν εὐτὼ
 γινομένην πρᾶσιν ἐβρωμένην εἶναι. Τῆς δὲ πράσεως
 ὡς ἀνυποστάτου ἀνατρεπομένης, πῶς οἱ Πατέρες
 λέγουσι τῆς ἐπισκοπικῆς εἶναι διακρίσεως τὸ ἀν-
 τιστραφῆναι τὸ τιμήμα εἴτε καὶ μὴ; Πάντως ὄφει-
 λεν ὁ ἀγοραστὴς μὴ ζητεῖν τὸ τιμήμα, κατὰ τὸν
 καθόλου νομικὸν κανόνα τὸν λέγοντα Ὅ ἐπι παρα-
 νόμῳ συναλλάγματος δεδοῦς ἀγιογῆν οὐχ ἔχει εἰς τὸ

ε dum non esset episcopus presbyteri vendide-
 runt, revocare Dominicum : episcopus autem
 judicio relinquere, an oporteat pretium recipere
 annon, propterea quod rerum venditarum red-
 ditus majus pretium his ipsis sæpe reddi-
 derit. »

BALS. In duodecimo canone synodi Nicænæ se-
 cundæ satis tractavimus de alienatione immobilium
 ecclesiasticorum. Cum autem præsentis synodi
 Patres intellexissent immobilia episcopalia, quæ
 etiam Dominica appellantur, ut quæ Domino sint
 dedicata, vacante episcopatu 391 fuisse a sacer-
 dotibus alienata; rati non esse ferendum quod
 factum est, ea jusserunt revocare Dominicum, seu
 Domini populum, utpote cum venditio non potuerit
 consistere, cum propter multa alia, tum etiam quod
 tempore venditionis vacasset Ecclesia. Perinde
 autem ac si dixisset quispiam, Et quid fiet de pre-
 tium quod datum est ab emptore? pronuntiarunt
 Patres id esse situm in judicio episcopi, et ipse
 examinabit, an oporteat emptorem accipere pretium
 quod ab eo datum est, an non. Si enim ex redditu
 ejus, quod venditum est, ei satisfactum fuerit,
 ipsum immobile non reddita pecunia ad episcopa-
 tum redibit : sin minus, argumento a contrario
 sumpto, pretium ab episcopo recipiet. Et in his
 quidem canon consistit. Interrogaverit autem quis-
 piam, Quamobrem canon presbyterorum tantum
 meminit, et non etiam reliquorum clericorum?
 Solutio. Nomine presbyterorum omnem quoque
 clericum innuit. Cum enim eorum meminerit, ut
 qui in gradu antecellant, de aliis quoque tractare
 visum est. Si enim subvertatur venditio facta a
 presbyteris, multo magis subvertetur quæ sit ab
 aliis clericis. Quamobrem ne existimaveris, per
 argumentum a contrario sumptum, venditionem,
 quæ hoc modo sit ab aliis clericis, esse validam.
 Cum autem subvertatur venditio, ut quæ consistere
 non possit, quomodo dicunt Patres, in judicio
 episcopi esse situm, an pretium reddatur an non?
 Debeat omnino emptor pretium non repetere, cum
 sit universalis in jure regula, quæ dicit : Qui dat
 ob contractum illegitimum, non habet actionem a
 repetendum quod datum est. Solutio. Non statu-

Guill. Beveregii notæ.

lantur, ubi dicit, τότε καθιστᾷ Κωνσταντῖνος τοὺς
 ἰδίους παῖδας Καίσαρας, καὶ Κυριακὰς πρὸς ἐπιστο-
 φὰς τῶν ἔθνων κατὰ τόπους εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιεῖν.
 Et quidem loca Dei cultui et sacris mysteriis cele-
 brandis dedicata, a summa antiquitate Κυριακὰ
 sive Dominica nominata fuisse, ex divo Cypriano
 colligimus, dicente, *Et Dominicum celebrare te
 credis, quæ corbonam dominicam respicis : quæ in Do-
 minicum sine sacrificio venit.* Cyprian. *De opere et
 elemosyn.* ubi vox Dominicum in priori loco
Dominicam cenam, in posteriori *Dominicam do-
 mum* aperte significat. Quæ etiam in Veteri Testa-
 mento דָּוִד דָּוִד domus Domini passim appella-
 tur. A Latinis Germani basilicam quamvis aut
 cathedralem ecclesiam Dom vocant, et canonicos
 earum Domherren. Et quidem Κυριακόν talem
 ecclesiam proprie denotare videtur decimo tertio

D synodi Neocæsariensis canone, quo cautum est, ne
 vicani presbyteri ἐν τῷ Κυριακῷ τῆς πόλεως offer-
 rant, si episcopus aut presbyteri civitatis adsint.
 Hanc saltem vocem ut ecclesiam in genere signifi-
 cantem alii Germani a Græcis mutuati sunt, ut
 docet Walafridus Strabo *De reb. eccles.* cap. 7.
 Sic etiam antiqui Saxones ecclesiam quamlibet
 Cypic Kyrik vocarunt. Unde in Scotia et septen-
 trionalibus Angliæ partibus Kyrik, nobis vulgo, sed
 magis corrupto nomine Church, duplici aspiratione
 nuncupatur. Cum autem hæc communis fuerit ma-
 joribus nostris ecclesiæ cujuslibet temple-
 denominationi, veri nobis simillimum videtur, primæ
 Christianæ religionis semina a Græcis hic dispersa
 fuisse. Neque enim existimandum est, quod Latini
 Græcum nomen ecclesiis imponerent.

crunt Patres necessario reddendum pretium, adversus dictam legem; imo, si attentus legas canonem, invenies eos negavisse pretii redditum. Cum enim id episcopi iudicio reliquerint, benigniori etiam ratione dixerunt, quod verus antistes et ad Ecclesie indemnitate respiciet, et ad emptoris, et quod ei æquum bonam videbitur, quodque non sit condemnandum, faciet. Quod si id non sit accurate et exacte, visi sunt pronuntiare, non habere emptorem efficacem actionem, et propter ea debere ipsum admonere, non autem agere. Lege etiam caput 4 epistolæ sancti Cyrilli ad Dominum; Carthaginensis synodi canonem 26, Nicænae synodi secundæ canonem 12; similiter et eorum interpretationes.

τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα κς' καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ δεύτερον κανόνα ιβ', ὡσαύτως καὶ τὰς ἐρμηνείας τούτων.

ZONAR. Si quo tempore ecclesia suo episcopo destituta est, necessariam forte ob causam, ex immobilibus ejus bonis clerus quidpiam alienaverit (clerus siquidem presbyterorum nomine canon intelligit, eorumque potissimum, quod in superiori ordine collocati sint, meminit), id Ecclesia suo jure repetere, vel etiam episcopus poterit. Cujus quidem iudicio, reddendum sit necne pretium, permitti placet. Fieri enim potest, ut ager forte admodum fertillis magno pretio emptori sit addictus. Carthaginensis vero synodi canon 26 infructuosas possessiones, si necessitas urgeat, sed cum al quo id quoque discrimine, alienari sinit.

ARIST. « Si presbyteri quippiam ad Ecclesiam pertinens vendiderint, irritum sit, et penes episcopi iudicium maneat. »

Vita functo episcopo, Ecclesie bona imminuta a clericis custodiri debent. Vel si nulli sint clerici, a metropolitano, ut omnia episcopo qui postea ordinatus erit, reddantur, et neque a metropolitano neque a clericis in suum commodum eorum aliquid converti aut auferri, nec Ecclesiam diu vacantem manere oportet, sed intra tres menses episcopum ordinari; nisi forsitan inexorabilis aliqua necessitas tempus extendi 392 fecerit. Si quid itaque ex Ecclesie bonis tempore intermedio clerici vendant, quo Ecclesia episcopo vacat, infirmum erit, et penes episcopi potestatem erit, aut venditionem evertere, ipsumque bonum recipere, aut ea contentum esse, et pretium illius accipere; quære synodi Chalcedonensis canonem tricesimum quintum.

CANON XVI.

« De iis, qui rationis expertia animalia inierunt, et vel ineunt, quicumque, prius quam viginti qui-

Α ἀναλαβεῖν τὸ δολῆν. Αὐσίς. Οὐ διαρίσαντο οἱ Πατέρες ἐξ ἀνάγκης ἀντιτρέφεισθαι τὸ τίμημα ὑπεραντίως τῷ ῥηθέντι κανόνι· ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἐπιστατικώτερον ἀναγινώσκων τὸν κανόνα εὐρήσει τούτους ἀρνησαμένους τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ τιμήματος. Ἐπεὶ γὰρ παρὰ τῆ ἐπισκοπικῆ διακρίσει τὰ περὶ τούτου ἀνέθεντο, κατὰ λόγον συμπαθέστερον καὶ εἶπον ὡς ἀληθῆς ἀρχιερεῦς, καὶ πρὸς τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδει ἀζήμιον, καὶ πρὸς τὸ τοῦ ἀγοράσαντος, καὶ ποιήσει τὸ δόξαν αὐτῷ ἀγαθοθέλης καὶ ἀκατάγνωστον. Κἂν μὴ ἀκριβὲς ἐστίν, ἔδοξαν ἀποφαίνεσθαι μὴ ἔχειν ἐνδύναμον ἀγωγὴν τῶν ἡγορακῶτα (80), καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλειν αὐτὸν πωρακαλεῖν καὶ μὴ ἐνάγειν. Ἀνάγνωσον καὶ κεφάλαιον δ' τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου,

τὸ δεύτερον κανόνα ιβ', ὡσαύτως καὶ τὰς ἐρμηνείας τούτων.

ZONAR. Ἐὰν μὴ δυτος ἐπισκόπου ἐκποιήσωνται τινα τῶν διαφερόντων ἀκινήτων τῆ Ἐκκλησίᾳ οἱ τοῦ κλήρου, διὰ τινα ἴσως κατεπειγούσαν χρεῖαν· διὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων τὸν κλῆρον ἠνίκατο ὁ κανὼν, μνησθεὶς αὐτῶν τὸ ὑπερέχον τοῦ βαθμοῦ· ἀνακαλεῖσθαι ταῦτα δύναται ἡ Ἐκκλησία, ἥτοι ὁ ἐπίσκοπος. Οὐ τῆ κρίσει ἀνατίθεισιν ὁ κανὼν δοκιμάσαι εἰ χρὴ ἀντιτραφῆναι τὸ τίμημα, ἢ μή. Ἰσως γὰρ εὐπρόσοδον ὄν τὸ ἀκίνητον περιποιήσατο τῷ ἀγοραστῇ πλείονα τὴν τιμὴν. Ὁ δὲ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου εἰκοστὸς ἔκτος κανὼν ἀπρόσοδα ἀκίνητα δίδωσιν ἐκποιεῖσθαι, ἀνάγκης ἐπικειμένης, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα μετὰ ἀνασίξως.

ARIST. « Ἐὰν τι τῆς Ἐκκλησίας πρεσβύτεροι διαπράσσωσιν, ἴσως ἀδέβαιον, καὶ μενέτω τῆ ἐ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου. »

Τελευτήσαντος ἐπισκόπου τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράγματα ἀμέλιωτα ὀφείλουσι φυλάττεσθαι παρὰ τῶν κληρικῶν· ἢ κληρικῶν μὴ ὑπόντων, παρὰ τοῦ μητροπολίτου· ὥστε πάντα ἀποδοθῆναι τῷ χειροτονηθσομένῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μήτε παρὰ τοῦ μητροπολίτου, ἢ τῶν κληρικῶν σφετερίζεσθαι τι, ἢ ἀπειρεῖσθαι τούτων· μήτε μὴν τὴν χρεῖουσαν ἐκκλησίαν ἐπὶ πολλὸ ἀνεπίσκοπον μένειν· ἀλλ' ἐντὸς μηνῶν τριῶν, τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι εἰ μὴ πού τις ἀπαραίτητος ἀνάγκη τὸν καιρὸν ἐπιταθῆναι παρασκευάσει. Εἰ τι οὖν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ καιροῦ οἱ κληρικοὶ διαπράσσωσι, καθ' ὃν ἐπισκόπου ἡ ἐκκλησία χηρεύει· ἔσται ἀδέβαιον, καὶ παρὰ τῆ ζουσίξ τοῦ ἐπισκόπου κείσεται ἢ τὴν πρᾶξιν ἀνατρέψαι, καὶ ἐπαναλαβεῖν τὸ πρᾶγμα, ἢ στέρξαι ταύτην, καὶ ἀπολαβεῖν τὴν τιμὴν. Ζῆται τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κανόνα λε'.

KANON IQ.

« Περὶ τῶν ἀλογουσαμένων, ἢ καὶ ἀλογουμένων (81), ὅσοι πρὶν εἰκοσαετείς γενέσθαι ἡμαρ-

Guill. Beveregii notæ.

(80) Ἀγωγὴν τῶν ἡγορακῶτα. In Parisiensi Balsamonis editione, nec non in mss. Amberbachiano et Atoniensi, post hæc verba additur κατὰ τῆς ἐκκλησίας; adversus ecclesiam. Quod etiam sen-

sui necessarium videtur.

(81) Περὶ τῶν ἀλογουσαμένων ἥτοι ἀλογουμένων. Dionysius Exiguus hæc verba interpretatur, De his qui irrationabiliter versati sunt, sive versati-

ε τον, πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες, κοι- A
 ε νωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς.
 ε Εἶτα καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διατελέσαντες ἕτη
 ε πέντε, τότε καὶ τῆς προσφορᾶς ἐφαπτόσθωσαν.
 ε Ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐν τῇ ὑποπτώσει
 ε βίος· καὶ οὕτως τυγχανέτωσαν τῆς φιλοφρο-
 ε νίας. Εἰ δὲ τινες κατακόρωσ ἐν τοῖς ἀμαρτή-
 ε μασι (82) γεγόνασιν, τὴν μακρὰν ἐχέτωσαν ὑπό-
 ε πτωσιν. Ὅσοι δὲ υπερβάντες τὴν ἡλικίαν τοῦ-
 ε τῆν, καὶ γυναῖκας ἔχοντες περιπεπτώκασιν τῷ
 ε ἀμαρτήματι, πέντε καὶ εἴκοσι ἕτη ὑποπεσάτω-
 ε σαν, καὶ κοινωνίας τυγχανέτωσαν (83) τῆς εἰς
 ε τὰς προσευχάς· εἶτα, ἐκτελέσαντες πέντε ἕτη
 ε ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν εὐχῶν, τυγχανέτωσαν τῆς
 ε προσφορᾶς. Εἰ δὲ τινες, καὶ γυναῖκας ἔχοντες B
 ε καὶ υπερβάντες τὸν πεντηχοστὸν χρόνον, ἡμαρ-
 ε τον, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς
 ε κοινωνίας. »

ΒΑΣΣ. Θαυμασίαν διαίρεσιν καὶ πολλοῦ ἄξιαν
 ἐπαίνου ποιοῦσιν οἱ Πατέρες ἐνταῦθα. Διατέτονται
 γὰρ ὡς οἱ μετὰ ἀλόγων ζῶων συμφοβράντες ἢ καὶ
 συμφοβούμενοι, ῥητέον δὲ καὶ συμφοβησόμενοι,
 εἰκοσαετῆς μὲν μὴ ὄντες, πεντεκαίδεκα ἕτη ὑπο-
 πιπέτωσαν, καὶ μετὰ τοῦτο τῆς μετὰ τῶν πιστῶν
 εὐχῆς ἀξιούσθωσαν ἐπὶ πενταετίᾳ· καὶ ταύτης
 δὲ πληρωθείσης, μεταλαμβανέτωσαν τῶν θείων
 ἀγιασμάτων, τοῦ ἐπικόπου ὀφειλοντος φιλοφρο-
 πότερόν τι ἐπ' αὐτοῖς ποιεῖν, εἰπερ ἴσως τοῦτο πα-
 ρακαλεῖ ἢ κατὰ τὴν ὑπόπτωσιν θεάρεστος αὐτῶν
 ἀναστροφή καὶ μετάνοια. Ταῦτα δὲ φασὶν οὕτω γί- C
 νεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ φυσικῆς ἀνάγκης ἐνίοτε ἀμαρ-
 τάνοντας. Οἱ γὰρ κατακόρωσ, τουτέστιν ὑπὲρ τὴν
 χρεῖαν καὶ ἀδιαφόρωσ χρησάμενοι τῇ ἀλογίστῳ
 ταύτῃ ἀμαρτίᾳ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑποπιπέτωσαν.
 Τοῦς μέντοι υπερβάντας τὸν εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ
 γυναῖκας ἔοντας περιπεσόντας τῷ ἀμαρτήματι

Guill. Beveregii notæ.]

nr. Vetus interpres in titulo hujus canonis, *De his qui in animalibus coierunt*. In ipso canone, *Qui animaliter in animalibus tale aliquid committunt*. Et hic sane genuinus est horum verborum sensus. Nam ἀλογούμενοι hoc in loco ii dicuntur, qui cum ἀλόγοις, brutis nimirum, ut equabus, aliisque bestiis rem habent; vel qui ἐν ἀλόγοις τὴν ἐκτείν ἀσέβειαν ἐξαγορεύουσι, ut eos describit sanctus Basilius, can. 7, unde et ipse ille nefarius actus ζωοφθορία audit, Greg. Nyssen. can. 4. Dicti sunt autem et κτηνοβάται. In Basilicis enim legitur οἱ ἀλογούμενοι ἦτοι κτηνοβάται· καυλοπίσθωσαν. Basilic. l. lx, c. lit. 37, c. ult. nonnunquam etiam ἐπιπόρνοι dicuntur. Et in hac quidem canonis hujus interpretatione omnes scholiastes consentiunt. Quin etiam in canonibus sub Edgardo rege Angliæ editis eadem fere, quæ hoc canone sic intelligi constituta sunt, his nimirum verbis: *Si quis 20 annos natus se cum bestia coinquinaverit, vel masculus cum masculo, jejuset annos 15. Et si uxorem habeat, sitque ipse 40 annorum ætatis, et tale quicquid fecerit, abstinere jam et jejuset totius vitæ æra iō, nec præsumat, donec moriturus sit, corpus Domini suscipere: juvenis et insipiens acriter flagellabuntur, qui simile quippiam perpetraverit*. Et paulo post, *Si quis cum bestia coierit, jejuset 15 annos, scilicet 8, pane et aqua, et in 7 reliquis 3*

dem annos nati essent, peccarunt, postquam
 quindecim annis substrati fuerint, communio-
 nem orationis assequantur. Deinde et cum in
 communione quinque annis perseveraverint,
 tunc etiam oblationem attingant. Examinetur
 autem et eorum in substratione vita; et ita
 humanitatem consequantur. Quod si qui perse-
 verantius his peccatis adhæserint, longam sub-
 strationem habeant. Quicumque autem hanc
 ætatem transgressi, et habentes uxores in hoc
 peccatum inciderunt, quinque et viginti annis
 substrati, communionem orationis assequan-
 tur: deinde cum in precum communionem quin-
 que annos peregerint, oblationem assequantur.
 Si qui autem et uxores habentes, et quinquag-
 gesimum annum transgressi, peccaverunt, in
 vitæ exitu communionem assequantur. »

BALS. Admirabilem et magna laude dignam di-
 visionem hic Patres faciunt. Decernunt enim, ut
 qui cum ratione carentibus animalibus coierint,
 vel etiam coeunt, dicendum est autem, et etiam
 coituri sunt, si non sint quidem viginti annos nati,
 quindecim annis substernantur, et postea digni qui
 cum fidelibus orent quinquennio habeantur: eo
 autem expleto, divinorum quoque sint sacramen-
 torum participes; debente episcopo se in eos huma-
 nius gerere, si forte pia eorum in substratione con-
 versatio et pœnitentia id suadeat. Hæc autem dicunt
 in eos debere fieri, qui naturali quandoque neces-
 sitate peccant. Qui enim ad satietatem, id est,
 plusquam usus exigit, et indiscriminatim, serino
 hoc et a ratione abhorrenti peccato usi sunt, longo
 tempore substernantur. Qui autem vicesimum an-
 num excesserint, et uxores habentes in hoc pecca-
 tum inciderint, viginti quinque annis substerni

quadragesimas quolibet anno; diebus etiam Mercurii et Veneris, usque dum vixerit, et semper defæat iniquitatem istam. Exstant hi canones inter prescæ Anglorum leges a Gulielmo Lambardo editas pag. 77 et 80 edit. Cantabrig. an. 1644. Item in Henrici Spelmanni concil. tom. I, pag. 462 et 466 edit Lond. an. 1639.

(82) *Εἰ δὲ τινες κατακόρωσ ἐν τοῖς ἀμαρτή-
 μασι*. Mss. Amerbachianus et Ætioniensis pro
 κατακόρωσ legunt κακούργωσ. Sed Joannes Antio-
 chenus una cum Parisiensi Balsamonis editione
 Bodleianæ nostræ veræque lectioni suffragantur.
 Juxta quam etiam vetus interpres hæc verba red-
 dit, *Si autem incessanter al peccandum persevera-
 rint*. Et Dionysius Exiguus vertit, *Quod si inex-
 plebiliter his hæsere criminibus*. Sed Gennadius
 Hervetus in codice Tiliano κακούργωσ; legisse vide-
 tur; vertit enim, *si qui autem improbe et maligne
 in his peccatis fuerint*.

(83) *Ἐποπεσάτωσαν καὶ κοινωνίας τυγχανέ-
 τωσαν*. Sic etiam mss. Ætioniensis una cum Pa-
 risiensi Balsamonis et Zonare editionibus legit;
 sed Joannes Antiochenus, et mss. Amerbachianus
 et Gallandi, rectius legunt ὑποπεσόντας κοινωνίας;
 τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς, pœnitentiam
 gerentes in communionem suscipiantur orationum,
 ut vertit Dionysius Exiguus.

oportere decernitur : et sic communione cum fidelibus quinquennio dignos haberi. His autem etiam impletis, divina quoque sacramenta assequi. Qui autem quinquagesimum annum transgressi, si et filios habentes in tale quid incidierint, divina nunquam digni communione habebuntur, nisi in ipso vitæ exitu. Quoniam autem sancti Patres eos qui peccant in tria divisere, et iusserunt aliter puniri eos, qui ad vicesimum annum nondum pervenerunt; aliter eos, qui quinquagesimum attigere annum: aliterque qui illum excesserunt (his enim, qui sunt ætate minores, peccatis ignoscunt, propter naturæ necessitatem, et propter rationis et consilii infirmitatem: qui autem majoris sunt ætatis, et ideo firmioris et stabilioris rationis, eos magis puniunt; quemadmodum et ætate proventus, qui tale quid fecerunt, graviores pœnam infligunt, ut sapientioribus, et qui non possint naturæ necessitatem prætexere): interrogaverit quispiam, Cur eos quidem, qui vicesimum annum et quinquagesimum excesserunt, uxores habentes, peccantesque, Patres puniunt: qui viginti autem annuum nondum impleverunt, etiam si uxores non habeant, puniunt? *Solutio.* In eos, qui ob florentem ætatem sunt in malum procliviores, iidemque insipientiores, Patres humanius affecti sunt; **393** nec de uxoribus distinctionem admiserunt, nihil referre arbitrati an uxores habeant, an non: reliquos autem severius excipientes, ut quibus neque propter perturbationum vehementiam, nec ætatis instabilitatem venia detur; intulerunt eos etiam magis puniri, si quidem uxores habent. Scias tamen, quod etiam qui uxores non habent, pœnas non effugiant: sed similiter puniantur. Longam autem substrationem dixerunt nonnulli, tempus viginti annorum, hæc ex lege probantes, quæ dicit, longo tempore, id est, viginti annis, a bonæ fidei possessore usucapi et dominio acquiri absentis rem immobilem. Hoc autem dicentes non placuerunt, eo quod etiam longum tempus dicatur decennium, quo bonæ fidei possessor dominiam acquirit rei immobilis, quæ ad præsentem pertinet: sed audierunt, longum esse tempus quod ab episcopo definitur. Cum autem audis canonem dicentem, per unam pœnam, scilicet, a sacramentis abstinentiam, eos puniri, qui sic in senectute deliquerunt; ne dicas alias pœnas non induci, ut quæ fuerint silentio præteritæ. Hanc enim horrendam pœnam reliquæ quoque necessario consequuntur, si non plures: quin et ad annos usque triginta ipsi pœnis servire cogentur. Non sunt autem a Patribus adjecti tot anni; quod pauci admodum homines vivant triginta annis post quinquaginta computatis.

ZONAR. Qui cum bestiis ratione carentibus rem habere, non omnes eodem modo, sed varie pro ætate varietate, puniendos esse canon decernit. Qui enim vicesimum annum nondum excessere,

τούτω, ἐπὶ πάντε καὶ εἰκοσι χρόνους ὑπόκειται διορίζονται, καὶ οὕτω τῆς μετὰ τῶν πιστῶν κοινωνίας ἀξιούσθαι ἐπὶ χρόνους πέντε· πληρωθέντων δὲ καὶ τούτων τυγχάνειν καὶ τῶν θεῶν ἁγιασμάτων. Οἱ δὲ τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον ὑπερβάλλοντες, ἐν καὶ γυναῖκα ἔχοντες εἰς τοιοῦτόν τι περιπέσωσιν, οὐδέποτε τῆς θείας ἀξιοθήσονται μεταλήψεως· εἰ μὴ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου. Ἐπεὶ δὲ εἰς τρία διεῖλον οἱ ἄγιοι Πατέρες τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ παρεκέλευσαντο ἄλλως κολάζεσθαι τοὺς μὴ φθάσαντας εἰς εἰκοσαετῆ χρόνον, καὶ ἄλλως τοὺς εἰς πεντηκονταετῆν καταντήσαντας, καὶ ἄλλως τοὺς ὑπερβάλλοντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον (τοῖς μὲν γὰρ ἐλάττωτος ἡλικίας οὖσι συγγνωμονοῦσιν ἁμαρτάνουσι διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, καὶ διὰ τὸ ὀλισηρὸν τοῦ φρονήματος· τοὺς δὲ μείζονος ὄντας ἡλικίας καὶ κατὰ τοῦτο στερεωτέρους; περὶ τὸ νοεῖν πλειόνως κολάζουσι, ὡσπερ καὶ τοὺς εἰς γῆρας ἐληλακότας; τοιοῦτόν τι ἐπταικότας ἐπὶ πλέον τιμωροῦσιν, ὡς συνωττέρους καὶ μὴ δυναμένους φυσικῆν ἀνάγκην προβαλέσθαι)· ἐρωτῆσαι τις, Διὰ τί τοὺς μὲν ὑπερβάλλοντες τὸν ἄ χρόνον καὶ ἄ γυναικας ἔχοντες; καὶ πάλισαντας οἱ Πατέρες κολάζουσι, τοὺς δὲ μὴ πληρώσαντας τὴν εἰκοσαετῆν, καὶ ἄ γυναικας οὐκ ἔχουσι, τιμωροῦσι; *Αὐτοῖς.* Εἰς τοὺς ἔτι διὰ τὴν ἡλικίαν περὶ τὸ κακὸν ἀκμάζοντας, καὶ ὄντας ἀφρονεστέρους, φιλανθρωπότερον οἱ Πατέρες διετέθησαν, καὶ οὐ προσέθεντο τὴν περὶ τῶν γυναικῶν διάσφιξιν, ἀδιάφορον ἡγησάμενοι τὸ ἔχειν τούτους γυναῖκα; εἴτε καὶ μὴ· τοὺς δὲ λοιποὺς πλέον βαρύνοντες ὡς μὴ συγγνωσκόμενους ἢ ἀπὸ παθημάτων ἀκμῆς ἢ ἀπὸ ἡλικίας ἀστηρίχτου, ἐπήγαγον ἐπὶ πλέον τούτους τιμωρεῖσθαι, εἴτε ἔχουσι καὶ γυναῖκα. Πλὴν γίνωσκε ὡς καὶ μὴ ἔχοντες γυναῖκα οὐκ ἐκφεύζονται τὰ ἐπιτίμια, ἀλλὰ παρομοίως κολασθήσονται. Μακρὰν μὲντοι ὑπόπτωσιν τινες εἶπον τὴν εἰκοσαετῆ, κατασκευάζοντες τοῦτο ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ λέγοντος διὰ μακροῦ χρόνου, τουτέστιν εἰκοσαετοῦς, δεσπόζεσθαι παρὰ τοῦ καλῆ πίστει νομῆως τὸ τοῦ ἀπόντος ἀκινήτου. Οὐκ ἤρεσαν δὲ τοῦτο λέγοντες, διὰ τὸ λέγεσθαι μακρὸν χρόνον καὶ τὸν δεκαετῆ, δι' οὗ ὁ καλῆ πίστει νομῆως δεσποτεῖαν κτάται ἀκινήτου διαφέροντος παρόντι τινί· ἀλλ' ἤκουσαν μακρὸν χρόνον ἐκεῖνον εἶναι, τὸν ὑποτετυπωμένον παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος δι' ἐνάς ἐπιτίμιον, τῆς ἀποχῆς δηλονότι τῶν θεῶν ἁγιασμάτων, τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐν γῆρει οὕτως ἐπταικότας, μὴ εἴπῃς τὰ ἄλλα ἐπιτίμια μὴ ἐπάγεσθαι ὡς παρασιωπηθέντα. Τῷ γὰρ φρικτῷ τούτῳ ἐπιτίμιον ἐξ ἀνάγκης ἔπονται καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ εἰ μὴ πλείονα, ἀλλὰ τέως τριάκοντα ἔτη καὶ αὐτοὶ θουλεύσει τοῖς ἐπιτίμοις ἀναγκασθήσονται. Οὐ προστετέθησαν δὲ οἱ τοσοῦτοι χρόνοι παρὰ τῶν Πατέρων, διὰ τὸ μετρητοῦς πάντη ἀνθρώπους ζῆν ἐπὶ χρόνοι; τριάκοντα ψηφίζόμενοι μετὰ τὴν πεντηκονταετῆν.

ZONAR. Τοὺς ζωὸς ἀλόγους συμφοράροντας οὐκ ὁμοίως; πάντας οικονομεῖσθαι ὁ κανὼν διατάττει, ἀλλὰ διαφορὰ ποιεῖται κατὰ τὰς ἡλικίας αὐτῶν. Τοὺς μὲν γὰρ μῆπω τὴν εἰκοστὴν φθάσαντας χρόνον

παντεκαίδεκα ἔτη βούλεται ὑποπίπτειν, εἴτα ἐν ἄλλοις πέντε ἔτεσι κοινωνεῖν τοῖς πιστοῖς τῶν εὐχῶν, ἀντὶ τοῦ συνίστασθαι αὐτοῖς καὶ συνεύχεσθαι, καὶ μετὰ τὰ πέντε ἔτη τῆς συστάσεως μεταλαμβάνειν καὶ τῶν θείων δωρεῶν. Χρῆ δὲ, φησὶ, καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν ἐξετάζεσθαι, τὴν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἐπιτιμιῶν, ὡς εἰ γὰρ ἀδιαφρόως καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ζῶσι, καὶ οὐκ ἐνδείκνυνται θερμότητα ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὐκ ἂν τύχωσι φιλανθρωπίας. Εἰ δὲ τινας, φησὶν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡμάρτον, καὶ εἰς κόρον ἐνεφορήθησαν τοῦ κακοῦ, οἱ τοιοῦτοι τὴν μακρὰν ἐξέτιωσαν ὑπόπτωσιν, ἦτοι τὸν εἰκοσαετῆ χρόνον. Καὶ παρὰ τοὺς πολιτικούς γὰρ νόμους μακρὸς χρόνος δὲ εἰκοσαετῆς λέγεται. Καὶ ταῦτα μὴν περὶ νέων φησὶν ὁ κανὼν, καὶ μηδὲ γυναίκας ἔχόντων. ὅσοι δὲ, τὴν τῆς νεότητος ἡλικίαν ὑπερβάντες, καὶ εἰ: ἄνδρας καταστάνας, καὶ γυναίκα συζῶντες, περιέπεσον τῷ ἁμαρτήματι τούτῳ, τοὺς τοιοῦτους ὑποπίπτειν μὲν λέγει ὁ κανὼν εἰκοσι, καὶ πέντε ἔτη, καὶ οὕτως ἕτερα πέντε κοινωνεῖν τοῖς πιστοῖς τῶν εὐχῶν, καὶ μετὰ τὰ τριάκοντα ἔτη τυγχάνειν τῆς ζῆλιας μεταλήψεως. τοὺς δὲ καὶ γυναίκας ἔχοντας, καὶ εἰς γῆρας ἤδη κλίναντας, καὶ ἐπὶ τῷ κακῷ τούτῳ συνεχομένους, οὐδέποτε βούλεται ἀξιοῦσθαι τῆς θείας μεταλήψεως, εἰ μὴ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου. nihilominus crimine implicuere, non alias, quam in

quindecim annos substerni, tum aliis quinque cum fidelibus in precatione communicare, hoc est, cum eis simul consistere precibusque fundendis vacare, ac eo quinquennio exacto divinis quoque muneribus potiri jubet. Vitam quoque, inquit, ipsorum, interea dum criminibus explandis obnoxii sunt, observare oportet: ita ut si illo quoque poenitentiae tempore dissolute vitam agant, nec ullum in eluendis criminibus animi ardorem demonstrant, nulla sit eis vicissim benignitas impertienda. Quod si qui, inquit, longo tempore in sceleribus volutati sunt, seque improbitate affatim expleverunt; longo quoque tempore, viginti scilicet annis, in substratione degant. Nam civilium quoque legum aestimatione, viginti annorum spatio tempus longum defini niri censetur. Atque haec quidem de junioribus, nec matrimonio sociali, canon statuit. Quicumque vero aetatis hujus, adolescentiae nimirum, limites transgressi, atque in viros relati, uxoribusque conjuncti eo se flagitio contaminavere, illos canon quinque et viginti annos in substratione agere, tum deinde quinquennio fidelium precibus communicare, atque exactis demum triginta hisce annis sacra communione potiri jubet: qui vero uxoribus copulati, aetateque jam affecta, hujusmodi se in extremo spiritu, sacrae communionis participes fieri

licere decernit.
ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἀλογευσάμενος πρὸ τῶν εἰκοσι χρόνων, παντεκαίδεκα ἔτασιν ὑποπίπτει· εἰ δὲ καὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὑπερβᾷ, καὶ γυναίκα ἔχων, περιπέπτωκε, πέντε καὶ εἰκοσιν ἔτεσιν ὑποπίπτει. Ὁ δὲ καὶ γυναίκα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα τετάρτη, ἀχρι τῆς ἐξόδου ὑποπίπτει. »

Τὸ μὲν ὀγδοηκοστὸν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ τριακονταῦ ἐξόδου τίτλου τοῦ ἐξέχου β.βλίου τῶν βασιλικῶν ἀλογευσάμενους λέγει τοὺς κτηνοβάτας· οὓς καὶ προστάττει καυλοκοπεῖσθαι· καὶ τοὺς μετὰ ἀββένων τὴν ἀσχημοσύνην ἐργαζομένους· οὓς καὶ διορίζεται ὁ κανὼν, εἰ μὲν ἥττονες τῶν εἰκοσι χρόνων εἰσὶν, ἐπὶ παντεκαίδεκα ἔτεσιν ὑποπίπτειν, καὶ ἐφ' ἕτερα πέντε συνίστασθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ μόνων τῶν εὐχῶν κοινωνεῖν· εἴτα τῶν θείων ἀγιασμάτων ἐφάπτεσθαι. τοὺς δὲ τοὺς εἰκοσιν ὑπερβάντας χρόνους, καὶ γυναίκας ἔχοντας καὶ τῷ τοιοῦτῳ περιπερόντας πάθει, εἰκοσι καὶ πέντε ἔτη τετέλεστας ἐν τῇ ὑποπτώσει, καὶ ἕτερα πέντε ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν εὐχῶν, μετὰ ταῦτα τυγχάνειν τῆς μετοχῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων· τοὺς δὲ τὸν πενήκονταετῆ χρόνον ὑπερέλασαντας, γυναίκας ἔχοντας, ὑποπίπτειν διὰ βίου παντός, καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφοδίου ἐπιτυγχάνειν.

KANON IZ'.

« τοὺς ἀλογευσάμενους καὶ λεπρούς ὄντας (84),

ARIST. « Qui rationis expertia animalia iniverit ante annos viginti, quindecim annis substernatur. Si istam vero aetatem excesserit, et uxorem habuerit, in istud vero facinus incidit, quinque et viginti annis substernatur. Qui vero et uxorem habuerit, et quinquaginta annos transegerit, usque ad vitae exitum substernatur. »

Octogesimum quidem primum caput tricesimi septimi tituli sexagesimi libri Basilicorum a ratione aberrantes vocat eos, qui jumenta ineant, eosque virile dissectos esse mandat, et eos qui cum masculis turpitudinem committunt: quos et statuit canon, si viginti annis minores essent, quindecim annos substerni, et alios quinque consistere cum fidelibus, et precum solarum participes esse, postea divina sacramenta attingere. Eos **394** autem qui viginti annos transilierunt, et uxores habent, et in hujusmodi passionem incidunt, cum viginti quinque annos in substratione transegerint, et alios quinque in precum communione, postea divinorum sacramentorum participes esse. Eos autem qui quinquagesimum annum transegerunt, uxores habentes, totam vitam substerni, et in discessu boni viatici compotes fieri.

CANON XVII.

« Eos, qui rationis expertia animalia inierunt,

Guill. Beveregii notæ.

(84) Τοὺς ἀλογευσάμενους, καὶ λεπρούς ὄντας. Scholiastes Harmenopuli in hunc canonem hæc habet, Λεπρὸς ὄν ἦγον ἀκάθαρτος καὶ μεμολυσμένος· ἀκάθαρτος γὰρ οἱ λεπροὶ· πρὶν τῷ Μω-

σαϊκῷ νόμῳ· τὸ δὲ λεπρῶσας ἀντὶ τοῦ μίαντας, τὴ ζῶια δηλονότι· χειμαζομένους δὲ τοὺς δαιμονῶντας λέγει, ὡς τινὲς φασιν. Leprosus, hoc est immundus et pollutus; quippe leprosi erant immundi in lege

« sive qui leprosi sunt vel fuerunt, jussit sancta A
 « synodus inter hibernantes orare. »

BALS. De iis, qui ratione carentia animalia
 Ineunt, in praterito canone satis diximus. Præsens
 autem canon eos leprosos nominans, sive immun-
 dos et pollutos, juxta legem Mosaicam, decernit
 ut inter hibernantes orent. Dixerunt autem non-
 nulli, eos hibernantes appellari, qui sunt a dæ-
 mone correpti: non est autem hoc verum, ut mihi
 videtur. Qui enim a dæmone corripiuntur, vel per-
 petuo insaniant, et nunquam precantur; vel ex
 intervallo, et communicare eis permittitur: quod
 iis, qui cum bestiis coierint, ex hoc loco non con-
 ceditur. Hibernantes ergo proprie appellabuntur,
 qui stant in narthece, et divinas Scripturas audiunt;
 qui locum eorum tenent, qui hieme seu tempestate
 agitantur, et in ecclesiasticum salutis portum in-
 gredi non sinuntur. Quod autem ita sit, ex iis ma-
 nifestum est, quæ in canonem superiorem dicta
 sunt. Quoniam enim in illo de aliis quidem locis,
 substrationis scilicet et communionis, quæ consen-
 tanea fuerunt, Patres jussere, de auditione autem
 nihil penitus tractarunt: hic de hoc quoque loco
 definitur, ut illic subauditur. Neque enim fieri
 poterat, ut qui sic puniretur, ante substrationem
 in loco audientium non staret.

ZONAR. Qui cum bestiis rem habuere, et lepra
 infecti, hoc est, impuri polluti que sunt (hoc autem
 ex Mosaicæ legis præscripto, quem lepra invasiss. t
 pollutum existimante), vel qui lepra infecti fuere, C
 hoc est, a quibus ipsæ quoque bestię pollutæ sunt,
 inter hibernantes, hoc est, cum hibernantibus
 orare synodi decreto jubentur. Hibernantes porro
 nonnulli dæmone correptos dicunt; sed ego eos
 hoc loco a synodi Patribus intelligi haud existimo.
 Nam dæmone correpti vel omnino furiosi sunt, ac
 perpetuo insanientes nullo unquam tempore pre-
 cationi vacant; vel ex intervallo laborant, eisque
 interea, dum sui compotes sunt, ex Timothei
 Alexandrini canone tertio, etiam communicare per-
 missum. Quod si cum iis, qui ex intervallo a
 dæmone agitantur, sine discrimine bestiariis hu-
 jusmodi desultoriis precari concessum sit; quæ-
 runque superiori canone de variis peccantium
 ordinibus constituta fuerant, hic canon evertit.
 Quid sit igitur inter hibernantes orare haud facile
 dixerim.

Guill. Beveregii notæ.

Mosaisca. Quod ait, qui lepra infecti, iupium valet, D
 ac si diceret, polluit, jumenta scilicet. Hibernantes
 autem vocat a dæmone tortos, ut aliqui tradunt.
 Harmenop. epit. can. sect. 5. tit. 3. Isidorus Mer-
 cator hunc canonem sic interpretatur, Hos eodem
 sane non solum leprosos crimine hujusmodi factos,
 sed et alios isto suo morbo replentes, pl' cuius inter
 eos orare, qui tempestate jactantur, qui a nobis
 Energumeni appellantur. Dionysius Exiguus, Eos
 qui irrationabiliter vixerunt, et lepra inusti crimi-
 nis alios polluerunt, præcipit sancta synodus inter
 eos orare qui spiritu periclitantur immundo, ubi
 observetur hos ambos cum scholiaste Harmeno-

« ητοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν η Αγία
 « σύνοδος εις τούς χειμαζομένους (85) ευχεσθαι. »

BALS. Περὶ τῶν ἀλογουσαμένων ἰκανῶς διελάβο-
 μεν ἐν τῷ προλαβόντι κανόνι. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν,
 λεπρῶν τούτων κατονομάζων, ἦτοι ἀκαθάρτους,
 καὶ μεμιασμένους, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, δι-
 ορίζεται εὐχεσθαι αὐτοὺς εἰς τοὺς χειμαζομένους.
 Εἶπον οὖν τινες χειμαζομένους εἶναι τοὺς δαιμονῶ-
 ντας· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Οἱ
 γὰρ δαιμονῶντες ἢ διόλου μεμῆνασι καὶ οὐδέποτε εὐ-
 χονται, ἢ ἐκ διαλείμματος, καὶ μεταλαμβάνειν παρα-
 χωροῦνται· ὅπερ εἰς τοὺς ἀλογουομένους ἀπεινεύ-
 βεν οὐ παραχωρεῖται. Χειμαζόμενοι τοίνυν κληθί-
 σονται κυρίως οἱ ἐν τῷ νάρθηκι ἰστάμενοι, καὶ ἀκρω-
 ῶμενοι τῶν θεῶν Γραφῶν, τόπον ἐπέχοντες· χειμα-
 ζομένων, καὶ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν λιμένα τῆς
 σωτηρίας εἰσελθεῖν μὴ παραχωρούμενοι. Ὅτι ἂν
 τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν βηθέντων εἰς
 τὸν διαλθόντα κανόνα. Ἐπεὶ γὰρ ἐκείνη περὶ μὲν
 τῶν ἄλλων τόπων, ἤγουν τῆς ὑποπτώσεως καὶ τῆς
 κοινωνίας, τὰ εἰκότα οἱ Πατέρες παρεκελεύσαντο,
 περὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως οὐδὲν τι διέλαβον· ὥρισαν
 ἐνταῦθα καὶ τὰ περὶ τοῦ τοιοῦτου τόπου, ὡς ἂν κά-
 κητος ἐξακουῖται. Ἀδύνατον γὰρ ἦν τὸν οὕτως ἐπι-
 τιμώμενον ἢ στήναι εἰς τὸν τόπον ἀκρωμένων πρὸ
 τῆς ὑποπτώσεως.

ZONAR. Τοὺς ζῶους ἀλόγοις συμφθαρέντας καὶ
 λεπρῶν ὄντας, ἀντὶ τοῦ ἀκαθάρτους, μεμιασμένους
 (τοῦτο δὲ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ὃς τοὺς λεπρῶν
 ἀκαθάρτους ἐνόμιζεν) ἦτοι λεπρώσαντας, ἤγουν καὶ
 αὐτὰ τὰ ζῶα μίαναντας, τούτους ἢ σύνοδος διέτα-
 ξατο εἰς τοὺς χειμαζομένους εὐχεσθαι, ἦτοι μετὰ τῶν
 χειμαζομένων. Χειμαζομένους δὲ τινες καλοῦσι τοὺς
 δαιμονῶντας· οὐκ οἶμαι δὲ τούτους λέγειν ἐνταῦθα
 τοὺς τῆς συνόδου Πατέρας. Οἱ γὰρ δαιμονῶντες ἢ
 διόλου μεμῆνασι, καὶ οὐδέποτε εὐχονται, ἀδιάλειπτοι
 ἔχοντες τὴν μανίαν, ἢ ἐκ διαλείμματος πίσχουσι,
 καὶ ἐν τοῖς διαλείμμασιν, ὅτε σωφρονοῦσι, καὶ μετα-
 λαμβάνειν παραχωροῦνται, κατὰ τὸν γ' κανόνα τοῦ
 Ἀλεξανδρῶς Τιμοθέου. Εἰ οὖν τοῖς ἐκ διαλείμμά-
 των δαιμονῶσι συνεύχονται ἀδιαστρίτως οἱ ἀλογου-
 σάμενοι, ἠπράκτησαν διὰ τούτου τοῦ κανόνος· αἱ εὐ-
 χεῖς καὶ διαστρίξεις τοῦ προλαβόντος κανόνος. Πι
 οὖν ἔστι τὸ εἰς τοὺς χειμαζομένους εὐχεσθαι, οἷα
 ἔχω εἰπεῖν.

puli vocem λεπρώσαντας in textu active interpre-
 tari.

(85) Εἰς τοὺς χειμαζομένους. De his fustus
 commentati sumus in annotationibus ad undeci-
 mum canonem primæ synodi œcumenicæ, Nicææ
 habitæ, quas consulas: hic interim observamus,
 Balsamoneum inter et Zonaram convenire, nonnul-
 los asseverasse χειμαζομένους hoc in loco eosdem
 esse atque δαιμονῶντας. Quod cum Alexius Ari-
 stenus asseruerit, veri saltem simile est, eum
 unum ex iis esse, quos illi ita dixisse scribitur:
 atque ejus proinde scholia iis lecta fuisse.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ λεπρὸς ἀλογευσάμενος, ἢ καὶ λεπρῶ-
 « σας, τοῖς χειμαζομένοις συνεύχοιτο. »

Ἐπειδὴ ἀκάθαρτος ἦν ὁ λεπρὸς ἐν τῷ νόμῳ τῷ
 τοῦ Μωσέως, κατὰ τοῦτο καὶ ὁ κανὼν τὴν ἀλογευσ-
 σάμενον ὡς ἀκάθαρτον κατονομάζει λεπρὸν. Βούλε-
 ται οὖν τοὺς τοιοῦτους τοὺς ἐν γυναιξὶ παρὰ φύσιν,
 ἢ ἐν ἀρρέσιν, ἢ ἐν ἀλόγοις τὴν ἀσχυρὴν ἐργαζομέ-
 νους, καὶ λεπρῶσαντας ἑαυτοὺς, ἢ καὶ ἑτέροις τῆς
 οἰκείας μεταδόντας ἀκαθαρσίας, ὡς κατακόρως χρη-
 σαμένους τῷ πάθει, μετὰ τῶν χειμαζομένων συνεύ-
 χεσθαι. Χειμαζόμενοι δὲ εἰσι, κατὰ τὸν μέγαν Διο-
 νύσιον, οἱ ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ κατεχόμενοι, οἱ
 μετὰ τῶν πιστῶν οὐ συνεχωροῦντο εὐχεσθαι, ἀλλὰ
 τόπους εἶχον ἀφωρισμένους, καὶ ἤχοντο ἐν αὐτοῖς.
 Ζῆτει τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανὼνα ξβ' καὶ ἐξ-
 ηκοστὴν τρίτον· καὶ εὐρήσεις ἐπὶ τῶν τοιούτων
 ἀσελγείων ἤτονα τὰ ἐπιτίμια.

KANON IH.

« Εἰ τινες ἐπίσκοποι κατασταθέντες, καὶ μὴ δε-
 « χθέντες ὑπὸ τῆς παροικίας ἐκεῖνης εἰς ἣν ὄνο-
 « μάσθησαν, ἑτέροις βούλονται παροικίας ἐπι-
 « εῖναι, καὶ βιάζεσθαι τοὺς καθεστῶτας, καὶ στά-
 « σεις κινεῖν κατ' αὐτῶν, τούτους ἀφορίζεσθαι.
 « Ἐὰν μέντοι βούλονται εἰς τὸ πρεσβυτέριον
 « καθέζεσθαι, εὐθα ἦσαν πρότερον πρεσβύτεροι,
 « μὴ ἀποβάλλεσθαι αὐτοὺς τῆς τιμῆς· ἐὰν δὲ
 « διαστασιάζωσι πρὸς τοὺς καθεστῶτας ἐκεῖ
 « ἐπισκόπους, ἀφαιρεῖσθαι αὐτοῖς καὶ τὴν τιμὴν
 « τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ γίνεσθαι αὐτοῦ ἐκκη-
 « ρύκτους. »

ΒΑΣ. Ὁ ἰδ' κανὼν τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ
 ὁ ιε' καὶ ὁ λς', ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ιζ', καὶ ὁ ιη' κανὼν
 τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, πολλὰ τινα διαλαμβά-
 νουσι περὶ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων, καὶ
 μὴ δεχομένων ὑπὸ τῶν παροικίων αὐτῶν· καὶ
 ἀνάγκη τούτους. Ὁ μέντοι παρῶν κανὼν διορί-
 ζεται τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους, εἰς ἃς ὄνο-
 μάσθησαν παροικίας, μὴ ἀπέρχεσθαι εἰς ἑτέρας,
 καὶ βιάζειν τοὺς προέδρους αὐτῶν, καὶ μήτε μὲν
 διεγείρειν κατὰ τοῦτον τοὺς ὑπ' αὐτοῦς κληρικούς
 τε καὶ λαϊκούς. Τοῦς δὲ τοιοῦτόν τι ποιῶντας ἀρ-
 ορίζεσθαι. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Καὶ πόλις ἔσται
 τόπος κατοικίας τοῖς τοιοῦτοις; ἐπήγαγον οἱ Πα-
 τῆρες ὡς, εἰ βούλονται οἱ χειροτονηθέντες διάγειν
 εἰς ἑτέρας παροικίας, ἦγουν εἰς τὰς προτέρας κα-
 τοικίας αὐτῶν, καὶ ἀνέχονται εἰς πρεσβυτέρου τόπον
 καθῆσθαι, οὐ κωλυθήσονται· τοῖνον καὶ οὕτω μὲν
 ποιῶντες ἀνερόχλητοι διατηρηθήσονται, ἔχοντες
 τὴν τοιαύτην τιμὴν. Ἐὰν δὲ στάσεις καὶ διαφορὰς
 ἔχωσι μετὰ τοῦ ἐγκληρίου ἐπισκόπου, ἀφαιρεθήσονται
 καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν, καὶ γενήσονται
 ἐκκηρύκτοι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ
 εἴπης τοὺς μὴ δεχθέντας ἐπισκόπους καθῆσθαι εἰς
 τοὺς τόπους τῶν πρεσβυτέρων διὰ ὑπόπτωσιν τῆς
 τιμῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ
 εἶναι ἕτερον τόπον τοῦ πρεσβυτέρου μέλζονα. Τυ-
 χὸν γὰρ τινος ἐξ αὐτῶν ἕως ἀπὸ Ἡρακλείας, καὶ
 ὑπεστρέψαντος εἰς ταύτην, οἱ μὲν πρεσβύτεροι,

A ARIST. « Leprosus qui bestias iniit, vel etiam
 « lepra infecit, cum hibernantibus comprecce-
 « tur. »

Quandoquidem immundus erat in lege Mosaica
 leprosus, idcirco canon eum qui iumenta iniit, ut
 immundum vocat leprosum. Vult itaque eos qui cum
 mulieribus præter naturam, aut cum masculis, aut
 cum bestiis turpitudinem commiserunt, seque le-
 prosos reddiderunt, et aliis de sua imperiuntur
 immunditia, ut immodice ulentes passione, cum hi-
 bernantibus comprecari. Hibernantes autem sunt
 secundum magnum Dionysium qui a spiritu pravo
 vexantur, qui cum fidelibus orare non permitte-
 bantur, sed loca habebant præscripta et in iis
 preces effundebant. Quære Basilii magni canones
 62 et 63, et ob eandem lasciviam pœnas minores
 invenies.

395 CANON XVIII.

« Si qui constituti episcopi, et ab illa parœcia, in
 « quam nominati fuerunt, non suscepti, alias
 « velint parœcias invadere, et iis, qui constituti
 « sunt, vim afferre, et seditiões adversus illos
 « excitare, eos segregari. Sin autem velint in
 « presbyterio residere, in quo prins erant pre-
 « sbyteri, ipsos honore non moveri: quod si
 « etiam adversus eos, qui illic constituti sunt,
 « episcopus, seditiões excitaverint, honorem
 « quoque presbyterii ab eis auferri, et illos abdi-
 « catos effici. »

BALS. Quartus decimus canon sanctorum aposto-
 lorum et quintus decimus et tricesimus sextus, quin
 etiam septimus decimus et octavus decimus canon
 Antiochenæ synodi, multa tractant de episcopis,
 qui ordinantur, et a suis parœciis non suscipiuntur;
 et lege eos. Præsens vero canon decernit, ut
 episcopi, qui non sunt suscepti in parœcias in quas
 nominati sunt, in alias non abeant, nec earum
 præsulibus vim afferant; neque adversus eos cle-
 ricos suos et laicos excitent: si vero, qui tale
 quid faciunt, segregentur. Tanquam vero dixerit
 aliquis, Et quisnam erit eis locus habitationis?
 subjunxerunt Patres, quod si velint quidem, qui
 ordinati sunt, in aliis parœciis degere, scilicet in
 suis prioribus habitationibus, et in presbyteri loco
 residere sustineant, non prohibebuntur; et si sic
 agant, omnis molestiæ expertes conservabuntur,
 eum honorem habentes: sed si cum illius loci epi-
 scopo seditiões dissensionesque excitaverint, pre-
 sbyteri quoque eis honor detrahatur, et abdicati
 erunt. Hæc cum canon decernat, ne dixerit epi-
 scopos, qui suscepti non sunt, in locis presbytero-
 rum sedere, ut deprimatur honos episcopalis digni-
 tatis, sed quod non sit alius locus major presby-
 teratu. Si quis enim forte eorum sit Hærcleanus,
 et eo redierit, presbyteri quidem, quorum aliquando
 unus erat et ipse electus, sacerdotum locos obtine-
 bunt; hic vero ad episcopalem dignitatem promo-

tas. cum reliquis Heracleæ episcopis sedebit; septa autem transiliens, hoc est metropolitani locum sibi usurpans, non exaudietur. Eum enim tunc cum presbyteris sedere, quando est aliorum episcoporum sedes, est ignominia episcopatus. Debes ergo facti speciem sic hoc in loco ponere, quod ejus loci episcopus non habebat alios episcopos qui una cum eo agerent; sed solos presbyteros, qui etiam simul sedebant. Presbyteratus autem honorem ab eo, qui sic agit, auferri, et abdicatum fieri, ne intellexeris de depositione accipi; sed de ejus sola honoris ablatione: scilicet ne, ut cum sacerdotibus quidem sedeat, dignus habeatur.

ἔκκληρυκτον, μὴ νοήσης ἐκλαμβάνεσθαι εἰς καθαίρειν, ἀλλ' εἰς μόνην ὑπόπτωσιν τῆς τιμῆς τούτου, ἦγον οὐδὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καθῆσθαι ἀξιωθήσονται.

ZONAR. Si qui forte postquam episcopi constituti, hoc est creati sunt, in ea parœcia ad quam nominati, cujusque videlicet episcopi dicti sunt, haud recipiantur; alteram vero ipsi parœciam, hoc est, alteram ecclesiam conventumque fidelium invadant, ac iis, qui in illa constituti, qui illius scilicet parœciæ episcopi creati sunt, vim afferant, seditionibusque perturbent: segregari eos, ita ut nequaquam eodem cum episcopis honore afficiantur, hic canon decernit. Si vero cum sacerdotibus assidere velint, id obtinere, ut scilicet sacerdotalium habeant dignitatem, haud vetat. Quod si eos quicquam, qui illic degunt, episcopos seditionibus vexent, sacerdotis quoque dignitate privari, et abdicatos effici, hoc est ab Ecclesia expelli jubet.

ARIST. « Episcopus constitutus, si ab ecclesia in quam electus est, non recipiatur, sed aliis episcopis molestiam exhibeat, excommunicetur. Si vero presbyteris annumerari velit, annumeretur. At si ab episcopis ibi constitutis dissideat, etiam presbyteri honore privetur. »

396 Qui episcopus fit, et non acceptus est a populo cujus curam sibi habet commissam, si aggressus fuerit in alterius parœcia munus aliquid episcopale obire, et ibi constitutis episcopis tumultum aliquem inducere, segregabitur. Si autem inter presbyteros recenseri velit, et cum eis sedere, et æquali gaudere honore, iis connumerabitur. Si autem contra episcopos ibi constitutos seditiones excitet, et jus aliquid episcopale usurpet, etiam isto presbyterorum honore privabitur, et segregabitur.

CANON XIX.

« Quicumque virginitatem profitentes, professionem suam irritam reddunt, ii bigamorum definitionem impleant. Virgines autem, quæ cum quibusdam tanquam cum fratribus congregantur, prohibeantur. »

Guill. Beveregii notæ.

(86) Ὡς ἀδελφοί. Sic præter Bodleianum nostrum codicem, Æton:ensis etiam legit, nam Tillianus Heivetas vertit, tanquam cum fratribus. Sed

ὡς εἰς ποτε ἦν καὶ ὁ ψηφισθεὶς, τοὺς τῶν ἱερῶν ἐξουσι τόπους· οὗτος δὲ εἰς ἐπισκοπικὴν ἀξίωμα προαναριθησθεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τοῦ Ἡρακλείας καθίσσει· καὶ ὑπὲρ τὰ ἰσκαμμένα πηδῶν, τουτέστιν, ἰδιοῦμενος τὸν τοῦ μητροπολίτου τόπον, οὐκ εἰσακουθήσεται. Τὴ γὰρ καθῆσθαι τούτων μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, ὅτε καὶ ἐτέρων ἐπισκόπων καθέδρα ἐστίν, ὕβρις ἐστὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὁφείλει οὖν ἐνταῦθα θεματῆσαι, ὅτι ὁ ἐγγύριος ἐπισκόπος οὐκ εἶχε συνόντας αὐτῷ καὶ ἐτέρους ἐπισκόπους, ἀλλὰ μόνους πρεσβυτέρους. οἱ καὶ συνεκθήντο. Τὸ ἀφαιεῖσθαι δὲ τὸν παρὰ ταῦτα ποιῶντα τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ γίνεσθαι ἦγον οὐδὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καθῆσθαι ἀξιωθήσονται.

ZONAR. Ἐάν τις ἐπίσκοποι κατασταθόντες, ἀντὶ τοῦ χειροτονηθέντες, μὴ δεχθῶσι παρὰ τῆς παροικίας εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἥς ἐπεκλήθησαν δηλονότι ἐπίσκοποι· ἐπέλωσι δὲ ἐτέρα παροικία, ἦγον ἐτέρα ἐκκλησία καὶ ἀθροισμῶ πιστῶν, καὶ βιάζονται τοὺς καθεστῶτας ἐκεῖ, τοὺς χειροτονημένους ἐν τῇ παροικίᾳ ἐκείνῃ, καὶ στάσεις κινῶσι κατ' αὐτῶν, τοὺτους ὁ κἀνὼν ἀφορίζεσθαι κελεύει, ὥστε μὴ συντιμᾶσθαι τοῖς ἐπισκόποις. Εἰ δὲ βούλοιντο συγκαθῆσθαι τοῖς πρεσβυτέροις, τούτου συγχάνειν, ἦτοι πρεσβυτέρου ἔχειν τιμὴν. Ἐάν δε στάσεις κινῶσι πρὸς τοὺς ὄντας ἐκεῖ ἐπισκόπους, τότε καὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τιμῆς στареῖσθαι αὐτοῦς, καὶ γίνεσθαι ἐκκληρύκτους, τουτέστι καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκπτώτους.

ARIST. « Ὁ ἐπίσκοπος καταστάς, εἰ οὐ δέχεται ἐκ τῆς παροικίας εἰς ἣν ἐκλήθη, ἀλλ' ἐτέρω· ἐπισκόποις ἐνοχλεῖ, ἀφορίζεσθαι. Εἰ δὲ τῆς πρεσβυτέροις ἐθέλει συναριθμεῖσθαι, συναριθμεῖσθαι· εἰ δὲ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἐπισκόποις διαστασιάζοι, ἀπωθείσθαι καὶ τῆς πρεσβυτέρων τιμῆς. »

Ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος, καὶ μὴ προσδεχθεὶς παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡν τὴν φροντίδα ἐνεχειρίσθη, εἰ ἐπιτρέψει ἐν ἄλλοιᾳ παροικίᾳ ἐπισκοπικὸν τι δίκαιον ἐνεργῆσαι, καὶ τοῖς ἐκεῖ ἐπισκόποις δὴλησῆναι τὴν ἐπαγαγεῖν, ἀφορισθήσεται. Εἰ δὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐθέλει συναριθμεῖσθαι, καὶ συγκαθῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τῆς ἰσῆς ἀπολαύειν τιμῆς, συγκαταλέγεται τούτοις. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ καθεστῶτας ἐπισκόπους διαστασιάζει, καὶ ἐπισκοπικὰ δίκαια ὑφαρπάζει, καὶ τὴν τιμὴν ταύτην τῶν πρεσβυτέρων ἀφαιρεθήσεται, καὶ ἀφορισθήσεται.

CANON 10°.

« Ὅσοι, παρθένων ἐπαγγελθέντες, ἀθετοῦσι τὴν ἐπαγγελίαν, τὸν τῶν διαγμάτων ὄρον ἐκπληρώσονται. Τὰς μέντοι συνερχομένας παρθένους εἰσι, ὡς ἀδελφοὶς (86), ἐκωλύσαμεν. »

Amerbachianus legit ἀδελφοῦς. Joannes Amnichenus et Parisiensis pariter atque Zonaræ editio, ὡς ἀδελφὰς. Et sic sane omnes Latini interpretes

BALS. Τούς ἀθετήσαντας τὴν πρὸς Θεὸν γενομένην πρὸς αὐτῶν ἐπαγγελίαν χάριν τοῦ παρθενεύειν οἱ Πατέρες καθυποβάλλουσι ὄρω διγάμων, τουτέστιν ἐπιτιμίῳ. Ἐπεὶ δὲ τινες, ὡς ἔοικε, παρθενεύειν ἐμολογήσασαι εὐκαταλόγητον πολλοὺς διὰ τὸ συνοικεῖν μετὰ τινῶν ἀνδρῶν, λεγομένους εἶναι ἀδελφῶναυτῶν, ἐκώλυσαν οἱ Πατέρες καὶ τοῦτο. Ἀθέτησιν δὲ ἐνταῦθα τῆς διὰ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελίας μὴ εἴπησιν πορνεύειν, ἀλλὰ τὸν νόμιμον γάμον. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπὸ μόνου ἐπιτιμίου διγάμων κολάζουσι τοὺτους. Εἰ γὰρ ἐπόρνευσάν τινες ἐξ αὐτῶν, τιμωρηθήσονται διὰ ἐπιτιμίων τοὺς πόρνους κολάζόντων. Παρθένοὺς μέντοι ὀφείλεις εἰπεῖν ἐνταῦθα, ἀνδρας δηλονότι καὶ γυναῖκας, μὴ τοὺς ἀποταξαμένους τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπιλεξαμένους τὸν μονήρη βίον, ἀλλ' ἐτέρους τινὰς μετὰ λαϊκοῦ σχήματος προσερχομένους τῷ Θεῷ, καὶ παρθενεύειν ἑπαγγελλομένους. Οἱ γὰρ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξαμένοι, ἀθετοῦντες τὰς πρὸς Θεὸν ὁμολογίας αὐτῶν, καὶ γάμοις προσμιλοῦντες, οὐκ ἐπιτιμίῳ διγάμων καθυποβλήθησονται, ἀλλὰ διασπωμένου τοῦ γάμου ὡς ἀνυποστάτου, μεγάλως κολασθήσονται, καὶ τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἀπεκάρησαν, παραδοθήσονται, καθὼς καὶ ἐν ἐτέροις κανόσιν εἰρημεν διαφόροις. Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος διηροῖζεται ἐν τῇ κανόνι αὐτοῦ ὡς μοιχαλίστα κατακρυσθῆναι τὴν ἀθετήσασαν παρθενίαν, τὴν πρὸς Θεὸν ὁμολογίαν αὐτῆς ἀνάγνωθι τοῦτον, καὶ τῆς 5' συνόδου κανόνα 15'.

ZONAP. Οἱ παρθενεύειν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ ἀνδρες εἶεν καὶ γυναῖκες, ἀθετοῦντες τὰς ἐπαγγελίας αὐτῶν, τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν διγάμων ὑποβαλλέσθωσαν. Ὅρον γὰρ τὸν τύπον καὶ τὴν κανὼνα λέγει, ἦγουν ἕσα περὶ τῶν διγάμων κεκακῶνισται καὶ διατετύπωται, ταῦτα κρατήσῃ καὶ ἐπ' αὐτῶν, ὥστε μετ' ἐνιαυτὸν δέχεσθαι. Κωλύει δὲ ὁ κανὼν τὰς παρθενίαν ἐπαγγελλόμενας συνέρχεσθαι (87) ἀνδράσιν, ἀντὶ τοῦ συζῆν, συνοικεῖν, ἀδελφὰς ἑαυτὰς θωμαζούσας τῶν οἷς συνδιήγουσιν, ἵνα μὴδὲ ὀποψία τις ἦ κατ' αὐτῶν ἀπρεπής. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ κανόνι αὐτοῦ, τῷ κρίματι τῆς μοιχείας ὑποκείσθαι τὴν ὁμολογήσασαν παρθενεύειν, καὶ μὴ τὴν ὁμολογίαν φυλάξασαν, ἀπεφήνατο.

Guill. Beveregii notæ.

egerunt. Namque ultimam hanc presentis canonis partem Isidorus Mercator sic vertit, *Virgines autem puellas, quæ tanquam sorores cum nonnullis viris habitare volunt, ab eorum consortio prohibemus.* Dionysius Exiguus, *Virgines autem, quæ conveniunt cum aliquibus, tanquam sorores, habitare prohibemus.* Vetus interpres, cui (l. quæ) vero conveniunt virgines aliquibus sicut sorores vetamus. Sed sensus in utraque lectione idem est. Nam tantundem est virgines viros vocare fratres, atque viros istos eas vocare sorores. Mos enim, ut videtur, tum temporis obtinebat, ut virgines nonnullæ cum viris tanquam cum fratribus suis cohabitarent, quæque ab iis propterea *Sorores* dictæ sunt, et nonnunquam ἀγαπητὰ *dilectæ*, ut et viri isti ἀγαπητοὶ *dilecti* earum ab ipsis nuncupati sunt. Quod etiam a Justiniano diaconissis ordinandis prohibetur videlicet *Voluntus autem et ipsas, quæ ad ordinatio-*

BALS. Eos, qui suam Deo professionem votumque de virginitate servanda irritum reddunt, Patres digamorum definitioni, hoc est pœnæ, subjiciunt. Quia autem nonnullæ, virgines se futuras professæ, multos offendebant, eo quod cum quibusdam viris qui dicebantur esse fratres earum, habitarent; hoc quoque Patres prohibuerunt. Voti autem virginitatis infirmationem ne hic esse fornicationem dixeris, sed legitimum matrimonium. Propterea enim et eos sola digamorum pœna affligunt. Si qui etenim ex ipsis fornicati fuerint, punientur pœnis quæ fornicatoribus infliguntur. Debes autem hic virgines dicere, viros scilicet et feminas, non qui mundo renuntiavere, et vitam monasticam elegerunt: sed alios quosdam cum laico habitu ad Deum accedentes, et virginitatem profitentes. Qui enim vitam monasticam elegerunt, suam Deo professionem irritam facientes, et se matrimonio conjungentes, digamorum pœnis non subjiciuntur, sed divulso et separato matrimonio, ut quod non possit consistere, valde puniuntur, et monasterio, in quo tonsi sunt, traduntur; sicut in aliis diversis canonibus diximus. Quia autem magnus Basilius in suo canone 18 definit, eam ut adulteram condemnari, quæ virginitatem, suam Deo promissionem, fecit irritam; lege eum, et sextæ synodi canonem 16.

ZONAR. Qui virginitatem, sive viri, sive mulieres, sunt professi, si fidem promissi fregerint, digamorum pœnis subjiciantur. Definitionis enim nomine canonem et constitutionem intelligit; ut quæcumque nimirum de digamis constituta ac decreta sunt, ab iis quoque servantur, ac non nisi lapsæ demum anno admittantur. Quod autem aliquæ mulieres virginitatem professæ se cum viris sociarent, hoc est vitam simul ac sub eodem tecto degerent, sorores eorum quibuscum conversantur se nominantes, ne qua in eos incommodior suspicio oriretur, id quoque hic canon vetat. Magnus vero Basilius decimo octavo canone, quæ conductam virginitatem violaverit, adulterii iudicio ac pœnis obnoxiam esse demonstrat.

nem perducuntur, diaconissas, sive ex viduitate, sive ex virginitate non cum aliquo coherentes, aut cognatorum, aut eorum, quos appellant dilectos (talibus enim nominibus utentes maligna suspicione suam replent vitam) sed aut solæ habiunt, aut cum parentibus solis, filiis, aut vere fratribus. Justinian. Novel. 6, c. 6, ubi ultima verba, *aut vere fratribus*, indignant, eas cum aliquibus tanquam fratribus, qui tamen vere fratres non erant cohabitare solitas. Et hujusmodi sane virgines eædem fuerunt, quæ a concilio Nicæno primo συνείσακτοι dictæ sunt; utpote quas præsens etiam canon vocat τὰς συνερχομένας παρθένους τισιν, ὡς ἀδελφοῖς. De quibus in annotationibus ad tertium dicti Nicæni concilii canonem fusius disseruimus.

(87) Ἐπαγγελλόμενας συνέρχεσθαι. Codex Amerbachianus, necnon Gallandi legit ἐπαγγελλόμενας φυλάττειν συνέρχεσθαι.

ARIST. « Qui virginitatem professus est, et vocum a
 « irritum facit, quadriennio segregatur. Et vir-
 « gines ad aliquos tanquam fratres ne acce-
 « dant. »

Hic quidem canon in latitudine suo eum qui vir-
 ginitatem professus est, eamque rejicit, digamorum
 definitionem expleat jubet. Digami autem poena, ut
 dicit quartus Basilii magni canon, hoc est, nempe
 anno segregari : quamvis alii Patrum eum biennio
 segregant. Sed idem Basilium magnus in undevicesi-
 mo suo canone docet quod virorum de virginitate
 professiones non novimus, præterquam si qui scri-
 ptos monachorum ordini connumerant : sed et de
 viris istis qui celibatus professi sunt constata-
 mentum videtur, ut ipsi interrogentur, et evidens
 387 eorum accipiatur professio, ut postquam
 professionem suam irritam fecerint, et ad carnalem
 et voluptariam vitam retrocesserint, eorum
 qui fornicantur poenæ subiciantur. Qui hujus itaque
 canonis synopsis fecit digamorum segregatio-
 nem in latitudine positam in eum qui celibatus
 professionem irritam facit transtulit. Quod autem a
 Basilio magno infertur, tali apponitur, videlicet
 fornicatorum poena. Tandem autem talium poena
 septem est annorum, istis duos annos defluentibus,
 duos audientibus, alios autem duos substratis, et
 in unum eum fidelibus consistentibus, octavo vero
 ad sacramentorum participationem admissis, ut
 quinquagesimus ejusdem Basilii magni canonis sta-
 tuit. Inveniuntur autem quandoque nonnulli qui
 fornicationis poenæ obnoxii sunt, et quatuor annis
 castigantur : uno quidem deflentes extra ecclesiae
 ambitum stantes, secundo autem ad auditionem
 admissi, tertio ad prænitentiam cum substratis
 collocati, quarto autem cum populo conveniunt,
 ab oblatione abstinentes ; et in quinto boni com-
 munionem consequentes : ut qui mulieres vel clam
 vel vi a se vitiatas habent, quemadmodum viciesi-
 mus secundus ejusdem sancti canonis statuit. Secun-
 dum illum canonem, ut videtur, ut hujus canonis
 synopsis fecit, minorem fornicatorum poenam,
 sive quadriennium apposuit. Prohibet autem et
 hic canon virgines cum viris sub quocunque præ-
 textu conversari.

τὸν παρόντα συνοψίας κανόνα, τὸ ἦττον ἐπιτίμιον τῶν πορνεύοντων, ἤγουν τὴν τετραετίαν, προσέθετο. Κωλύει δὲ ὁ κανὼν οὗτος καὶ τὰς παρθένους μετὰ ἀνδρῶν ὄλως συναναστρέφασθαι καθ' οἰκονομίαν πρὸς τὴν.

CANON XX.

« Si alienus uxor adulterata fuerit, vel quis eam
 « adulteraverit, oportet eum in septem annis
 « quod perfectum est assequi, per gradus qui eo
 « deducunt. »

BALS. In septimo octogesimo et in nonagesimo
 octavo canone synodi in Trullo, de adultero et
 adultera sufficienter tractavimus. Præsens autem
 canon eos sancta communione dignos esse habendos
 decrevit, post septem annos in gradus poenarum
 dispersitos. Legit et unum et vicesimum et
 vicesimum secundum canonem sancti Basilii.

ARIST. « Ὁ ἐπιγαμιώμενος παρθένον, καὶ ἀθε-
 « τῶν, τετραετίαν ἀφορίζεται καὶ αἱ παρθένοι,
 « ὡς ἀδελφεὶς τῆς μη προσέμεναι. »

Ὁ μὲν κανὼν οὗτος, ἐν τῷ κλίματι τὸν ἐπιγα-
 μιῶμενον παρθένον, καὶ ἀθετῶντα αὐτὴν, τὸν
 τῶν ἀγάμων ὅσον ἐπιγαμῶν ἀπαίρει. Τὸ δὲ ἐπι-
 γάμνον τοῦ ἀγάμου, ὡς ἡ τέταρτος κανὼν τοῦ μεγάλου
 Βασιλείου λέγει τοῦτό ἐστι : τὸ ἐπὶ ἐνωπιῶν
 ἀφορίζεσθαι καὶ ἕλκεσιν τῶν Πιτέρων ἐπὶ διατίαν
 τούτων ἀφώρειται. Ὁ δὲ αὐτὸς μέγας Βασιλεὺς, ἐν
 τῷ ἐνωπιατικῶν κανόνι αὐτοῦ περίεστιν ὡς
 Ὁμολογίας ἐκείνων περὶ παρθενίας οὐκ ἔγνωμεν εἰ
 μὴ καὶ τινες ἐαυτοὺς τῶ τῶν πορνεύοντων τὰ μὲν
 κτηρήθησαν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν
 παρθένον ἐπιγαμιώμενον, ἐκεῖνον προσέτιν ἤγει-
 ται εἶναι, τὸ ἐρωτῆσαι αὐτοῦς, καὶ τὴν ὁμολογίαν
 αὐτῶν ἐναρτῆ λαμβάνειν ὥστε, ἐπειδὴν τὴν ὁ-
 λογιᾶν αὐτῶν ἀθετήσῃ, καὶ πρὸς τὸν φιλόσοφον
 καὶ ῥητορικὸν βίον μετατεθῆσιν, τῶ τῶν πορνεύοντων
 ἐπιτίμιον αὐτοῖς καθυπαίξειται. Ὁ γοῦν συνοψίας
 τὸν παρόντα κανόνα τὸν μὲν ἐν τῷ κλίματι καίμενον
 ἀφορίζον τῶν ἀγάμων τῷ ἀθετῶντι τὴν παρθε-
 νίαν παρέδραμε τὸ δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
 ἐπιγαμιῶμενον τῷ τοιοῦτῳ προσέθετο ἤγουν τὸ τῶν
 πορνεύοντων ἐπιτίμιον. Ἐκαὶ δὲ ἡ ἐπιτίμιος τῶν
 τοιούτων ἐν ἐκτῷ ἔστιν ἔτεσι ὅσοι μὲν προσκλιόν-
 των, δύο καὶ ἀκρωμιῶν, ἔφ' ἑτέροις δὲ δυσὶν ὑπο-
 κλιπόντων, καὶ ἐν ἐνὶ τοῖς κιστοῖς συνισταμένων,
 τῷ δὲ ὀγδόῳ παραδεχομένων εἰς τὴν μετοχὴν τῶν
 ἀγιασμάτων, καθὼς ὁ πενητησὸς ἔνατος τοῦ αὐ-
 τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανὼν διορίζεται ἑυρίσκον-
 ται δὲ ποτε καὶ τινες τῷ τῆς πορνείας ἐπιτίμιον
 ὑπεύθυνοι ὄντες, καὶ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσι τὴν ἐπιτί-
 μιαν ἔχοντες ἂν ἐνὶ δὲ προσκλιόντες, ἔξω τῶν
 περιόλων τῆς ἐκκλησίας ἰστάμενοι, ἐν δὲ τῷ δευ-
 τέρῳ εἰς ἀκράσιον παραδεχομένοι, ἐν τῷ τρίτῳ εἰς
 μετάνοιαν μετὰ τῶν ὑποκλιπόντων ταπτόμενοι ἂν
 δὲ τῷ τετάρτῳ εἰς οὐσίας μετὰ τοῦ λαοῦ, τῆς
 προσφορᾶς ἀπεχόμενοι καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς
 τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας ἐπιτυγχάνοντες ὡς οἱ γυναῖκα
 ἔχοντες ἐκ διαφορᾶς λαθραίας, ἢ καὶ βιαιότερας,
 καθὼς ὁ τρίτος δεῦτερος κανὼν τοῦ αὐτοῦ ἀγίου
 διαλαμβάνει κατ' αὐτὸν τὸν κανόνα, ὡς ἔοικεν,
 διαλαμβάνει κατ' αὐτὸν τὸν κανόνα, ὡς ἔοικεν,

D

KANON K'.

« Εάν τινος γυνή μοιχευθῇ, μοιχευση τις, ἢ
 « ἐπτά ἔτεσι δεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν κατὰ τοῖς
 « βαθμοῦς τοῦς προάγοντας. »

ΒΑΣ. Ἐντῷ πζ' καὶ η' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ
 συνόδου ἀρχούτως διαλάθμενον περὶ μοιχαλίδος καὶ
 μοιχοῦ. Ὁ δὲ παρὼν κανὼν διορίζεται ἀξιοῦσθαι
 τοῖς τῆς ἀγίας μεταλήψεως μετὰ ἑπτὰ ἔτη τα-
 ταμεριζόμενα εἰς τοῦς βαθμοῦς τῶν ἐπιτίμιων.
 Ἀνάγνωθι καὶ τὸν κα' κανόνα καὶ κβ' τοῦ ἀγίου
 Βασιλείου.

ZONAR. Τὴν μοιχαλίδα καὶ τὸν μοιχὸν δι' ἑπτὰ ἐτῶν ἄδωσαν ἢ σύνδοσ· αὕτη εἰς τὸ τέλειον ἔρχεσθαι, ἤγουν εἰς τὴν ἀγίαν μετάνησιν· τοὺς δὲ ἑπτὰ ἑνιαυτοὺς καταμερῖζεσθαι εἰς τοὺς τῶν ἐπιτιμιῶν βαθμοὺς.

APIET. « Ἡ μοιχαλὶς καὶ ὁ μοχὸς ἑπταετῖαν ἀφ' ἑορίζεσθωσαν. »

Καὶ ὁ ὀγδοηκοστὸς ἑβδομος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἕκτης συνόδου ἐν ἑπτὰ ἔτεσι τῷ μοιχῷ ἐπάγει τὴν ἐπιτίμησιν, καθὼς δὴ καὶ ὁ παρῶν διαλαμβάνει κανὼν· ὥστε ἑνιαυτὸν μὲν ἕνα προσκλαίειν, διετῖαν ἐπιπροῶσθαι, τριετῖαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω καταξιῶσθαι τῆς προσφορᾶς, ἐὰν μετὰ δακρῶν ποιῆσεται τὴν μετάνοιαν. Ὁ δὲ πεντηκοστὸς ὀγδοὺς κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος ἐν πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ἐπιτιμᾷ τὸν μοιχόν· ὥστε ἐν τέσσαρσι μὲν προσκλαίειν, ἐν πέντε δὲ ἀκροῶσθαι, ἐν τέσσαρσιν ὑποπίπτειν, ἐν δυοῖν συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα ἀξιῶσθαι τῆς καινωρίας.

KANQN KA'.

« Περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐκπορευουσῶν, καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γέννημα (88), καὶ σπουδαζουσῶν ἐφθόρια ποιεῖν· ὁ μὲν πρότερος ὄρας μέχρις ἐξόδου ἐκώλυσεν, καὶ τούτῳ συντίθενται· φιλοανθρωπότερον δὲ τι εὐρόντες, ὥρτισαμεν δεκάτη χρόνον κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὀριζόμενους πληρῶσαι. »

ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ἀπὸ ὄρου ἀρχαιοτέρου ἐκκλησιαστικοῦ κατὰ μόναν τὰς τελευταίας ἀναπνοῆς τῆς τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλήψεως ἡξιοῦντο αἱ συλλαβοῦσαι λαθραίως, καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιγνωσθῆναι ἀναιροῦσαι τὰ ἔμβρυα αὐτῶν καθ' οἰονόητινα λόγον. Οἱ δὲ τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες, φιλοανθρωπευσάμενοι, ὥρτισαν μετὰ δέκα ἑνιαυτοὺς μερῖζόμενους εἰς τοὺς τέσσαρας βαθμοὺς τῶν ἐπιτιμιῶν, ἤγουν εἰς τὸν τοῦ προσκλαίνοντος, τὸν τοῦ ἀκροωμένου, τὸν τοῦ ὑποπίπτοντος, καὶ τὸν τοῦ συνεστῶτος, μεταλαμβάνειν αὐτάς. Φθόριον δὲ ἔστιν ἅπαν φάρμακον φθεῖρον τὸ ἐγκυμονοῦμενον. Ἀνάγκωθι τὸν β' κανόνα τοῦ ἀγίου

Guill. Beveregii notæ.

(88) Καὶ ἀναιρουσῶν τὰ γέννημα. Fetus in utero necare Tertullianus olim interdictum asserit, dicens, Nobis vero homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem deliberatur, dissolvere non licet. Homicidii festinatio est prohibere nasci : nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet : homo est et qui est futurus, et fructus omnis jam in semine est. Tertull. Apol. c. 9. De hoc atroci flagitio intelligendus est Lactantius, ubi ait, Verum homines, ne quid sit facinus, quo manus suas non polluant, rudibus adhuc et simplicibus animis abnegant lucem non a se datam. Lactant. l. vi, c. 20. Hoc autem per medicamenta quedam a mulierculis impense inprobis epota perpetrari solet. De quibus Juvenalis Satyr. 6, ait :

Tantum artes hujus, tantum medicamina possunt, Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos. Et Minutius Felix in Octavio, dicens, Vos enim video procreatos filios nunc feris et avidis exponere, et unc adstrangulatos misero moris genere elidere : sunt quæ in ipsis visceribus medicaminibus epotis

ZONAR. Adulteram et aduiterum, septem annorum spatio ad id quod perfectum est, sacram videlicet communionem synodus pervenire decernit. Septem porro annos pro variis pœnitentium gradibus dividi jubet,

ARIST. « Adultera et adulter septennio segregentur. »

Et octogesimus septimus sextæ in Trullo synodi canon septem annorum pœnam adultero infert, quemadmodum et præsens canon constituit. Ut unum quidem annum defeat, biennium audiat, triennium substernatur, et septimo cum fidelibus conveniat, et sic oblatione dignus habeatur, si cum lacrymis pœnitentiam egerit. At quinquagesimus octavus Basiliæ magni canon adulterum quindecim annorum pœnæ subijcit : ut quatuor quidem defeat, quinque vero audiat, quatuor substernatur, duos cum fidelibus congregetur, et postea communionem dignus censeatur.

398 CANON XXI.

« De mulieribus, quæ sunt fornicatæ, et fetus in utero perimunt, et fetuum necatoris medicamentis faciendis dant operam ; prior quidem definitio usque ad vitæ exitum prohibebat, et ei quidam assentiuntur ; sed humanitate tam non utentes, decrevimus ut decennium per gradus præfinitos impleant. »

BALS. Antiquiore ecclesiastica definitione, in sola ultima respiratione divinorum sacramentorum participatione dignæ habebantur eæ, quæ cum clam concepissent, ne id cognosceretur, suos fetus in utero necabant quovis modo. Hujus autem synodi Patres, usi humanitate, post decem annos in pœnarum quatuor gradus dispertitos, scilicet ejus qui deflet, ejus qui audit, ejus qui supplere substernitur, et ejus qui ad preces fidelium congregatur, eas posse sacramentis communicare statuerunt. Φθόρια autem dicuntur omnia medicamenta, quæ, quod in utero conceptum est, peri-

originem futuri hominis extinguant, et parricidium faciant, antequam pariant. De hoc facinorose jus civile sic statuit, Qui abortionis aut amatorium poculum dant, etsi dolo non faciant, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum, honestiores in insulam amissa parte bonorum relegantur. Quod si eo mulier aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur, l. xxxviii, sect. 5 De reus. Hujusmodi medicamenta, a præsentis quidem canonis φθόρια dicuntur ; sed a synodo Trullana, can. 91, ἀμβλωθρίδια appellantur. Quæ vox eodem sensu ab Athenagora quoque usurpatur, dicente, Καὶ οἱ τὰς τοῖς ἀμβλωθρίδιοις χρωμέναις, ἀνδροφονεῖν τε καὶ λόγον ὑπέφειν τῆς ἐξαμβλώσεως τῷ θεῷ φαρμακῶν, κατὰ πολλὸν ἀνδροφονοῦμε. λόγον. Athenag. leg. pro Christian. In scholiis ad Basilic. lib. lx, tit. 59, ἀμβλωθρίδια scribitur. Ubi etiam legitimus, καὶ αἱ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα φονεῦσαι εἰσι, καὶ αὐτὰι καὶ αἱ ἐρχόμεναι τὰ ἔμβρυον τὸν ἀληθινὸν τῆρια. Quæ ex nonagesimo primo synodi Trullanæ canone desumpta sunt. Suidas autem de voce Ἀμβλωθρίδιον ait, quod sit, αὐτὸ τε τὸ φθόριον φάρμακον, καὶ δὴ καὶ τὸ διαφθαρέν

nunt. Lege secundum canonem sancti Basilii, et nonagesimum primum synodi in Trullo, et eorum interpretationem.

ZONAR. Mulieres ex concubitu furtivo prægnantes, ne flagitium uterus prodatur, fetum, aut gravi pondere ad alvum premendam superinjecto, aut epotis ad conceptum abigendum medicamentis, data opera interficiunt. Eas igitur mulieres toto vitæ tempore a communione arcendas, tantumque in extremo vitæ articulo ad sacrorum mysteriorum perceptionem admittendas, priori constitutione definitum esse hic canon affirmat. Nos vero, inquit synodi Patres, mitiore excogitato remedio, decennium constituimus; eoque per definitos gradus vicissim exacto, hoc est certo tempore in singulis pœnitentium locis, lugentium scilicet, audientium, in substratione degentium, et cum cæteris astantium, expleto, sacram illis communionem impartiri haud vetamus. Magnus quoque Basilios secundo ipsius canone, quæ mulieres sponte uterum vitilavere, decennii multa puniri jubet. Quamvis curationem non temporis longitudine, sed pœnitendi modo definiri oportere demonstrat.

ARIST. « Meretrices medicamenta noxia accipiunt, et decennio subjiciantur. »

Mulieres quæ pharmaca noxia accipiunt ad fetus suos in utero necandos, decem annos castigentur. Duos quidem annos extra ecclesiæ ambitum stantes, et defentes, tres autem ad basilicas fores immorantes, et divinas audientes Scripturas, aliud vitæ triennium in postica ambonis parte substratæ et cum catechumenis egredientes, unum autem annum cum fidelibus convenientes et precationum partem habentes. Et sic post hosce gradus perfectione dignæ habentur.

CANON XXII.

« De involuntariis cædibus, prior quidem constitutio jubet in septennio per prænitios gradus esse perfecti participes: secunda vero quinquennii tempus implere. »

BALS. Magnus Basilios in suo canone octavo et in septimo quinquagesimo fusius de voluntariis et involuntariis cædibus disserit. Tu igitur illos per lege, tum accuratius disces, quænam involuntariæ sint et voluntariæ cædes; et quales illarum pœnæ. Lege et quæ a nobis scripta sunt, cum canonem 91 synodi in Trullo exponeremus.

399 ZONAR. Hic quidem canon voluntariam cædem communionis privatione multat, ejusque auctorem perpetuo a sanctorum perceptione extremo vitæ articulo duntaxat excepto arceri jubet, Magnus vero Basilios sexto et quinquagesimo canone viginti annorum spatium ei sceleri luendo constituit, idque ita describit; ut auctorem facinoris quadricennio lugere, quinquennio audire, septem annis substerni, et quatuor annis subsistere in fidelium conventu velit; quibus postmodum exactis, ad sacramentorum communionem admittendus sit.

Βασιλείου καὶ τὸν ἑα' τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν.

ZONAP. Γυναῖκες λάθρα τισὶ μεγνόμεναι καὶ συλλαμβάνουσαι, ἵνα μὴ γνωσθῶσιν, ἀντιροῦσι τὰ ἔμβρυα ἐξεπίτηδες ἢ βάρη ταῖς κοιλίαις ἑαυτῶν ἐπιτιθεῖσαι καὶ συμπιέζουσαι ταῦτα, ἢ φάρμακά τινα πίνουσαι, καὶ φθειροῦσαι τὰ κυοφορούμενα. Ταῦτα οὖν, φησὶν ὁ κανὼν οὗτος, οἱ ἄπρότερος ὄρος; ἐπιτελεῖται μόνον ἀκοινωνησίᾳ μέχρι θανάτου, καὶ ὥστε ἐν τῷ θνήσκειν μόνον ἀξιοῦσθαι τῆς θείας μεταλήψεως. Ἡμεῖς δὲ, φασὶν οἱ τῆς συνόδου Πατέρες, φιλανθρωπότερόν τι εὐρόντες, δεκαετίαν ὠρίσαμεν, ὥστε διὰ δέκα ἐτῶν καταμεριζομένων εἰς τοὺς ὠρισμένους βαθμοῦς, ἦτοι τοὺς τόπους τῶν ἐπιτιμιῶν, τὸν τοῦ προσκλαίοντος, τὸν τοῦ ἀκρωμένου, τὸν τοῦ ὑποπίπτοντος, τὸν τοῦ συνεστῶτος, ἀξιοῦσθαι τῆς θείας μεταλήψεως. Καὶ ὁ μέγας δὲ Βασίλειος ἐν δευτέρῳ αὐτοῦ κανόνι, ταῖς κατ' ἐπιτήδευσιν φθειρούσαις τὰ ἔμβρυα δεκαετίαν ἐπιτιμᾷ. Λέγει δὲ δεῖν μὴ χρῆναι, ἀλλὰ τρόπῳ τῆς μετανοίας ὀρίζειν τὴν θεραπείαν.

ΑΡΙΣΤ. « Αἱ πόρνοι, λαμβάνουσαι φθόρια, δεκαετίαν ὑποπιπέτωσαν. »

Αἱ δεχόμεναι δηλητήρια ἐπὶ τῷ τὰ ἔμβρυα αὐτῶν ἀνελεῖν, ἐπὶ δέκα ἐπιτιμᾶσθωσαν ἑτασι· δύο μὲν ἔτη ἔξω τοῦ περιδίου τῆς ἐκκλησίας ἱστάμεναι καὶ προσκλαίουσαι, τρία δὲ παρὰ τοῖς βασιλικαῖς ἐστῶσαι πυλῶσι, καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἀκροῦμεναι· ἄλλην δὲ τετραετίαν ἐντὸς τοῦ περιδίου τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῦ ὁμοῦ ὑποπίπτουσαι, καὶ μετὰ τῶν κατηχομένων συνεξιοῦσαι, ἐπὶ δὲ ἐνιαυτὸν συνιστάμεναι τοῖς πιστοῖς, καὶ τῶν εὐχῶν κοινωνοῦσαι· καὶ οὕτω μετὰ τοὺς βαθμοῦς οὗτους τῆς τελειώσεως ἀξιοῦμεναι.

KANON KB'.

« Περὶ ἀκουσίῳ φόνῳ ὁ μὲν πρότερος ὄρος ἐν ἑπταετίᾳ κελεύει τοῦ τελείου μετασχεῖν κατὰ τοὺς ὠρισμένους βαθμοῦς· ὁ δὲ δεύτερος; τὸν ἐπενταετὴ χρόνον πληρῶσαι. »

ΒΑΣΣ. Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ η' κανόνι αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νζ' πλατύτερον περὶ φόνων ἐκούσιων καὶ ἀκουσίῳ διαλαμβάνει. Καὶ ἀνάγνωθι τούτους, καὶ μάθεις ἀκριθέστερον ποιοῦ τε εἶσθαι οἱ ἀκούσιου φόνου, καὶ τίνα τὰ κατὰ τούτων ἐπιτίμια. Ἀνάγνωθι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν γραφέντα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἑα' κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου.

ZONAP. Οὗτος μὲν ὁ κανὼν ἀκοινωνησίας ἐπιτιμῆς κολάζει τὸν ἐκούσιον φόνον, μὴ συγχωρῶν μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων τὸν ἐκούσιως φονεύσαντα εἰ μὴ ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν πεντηκοστῇ ἑκτῷ κανόνι εἰκοσαετίαν ὀρίζει ἐπὶ τούτῳ, οὕτως αὐτὴν διαιρῶν· προσκλαίει μὲν τετραετίαν, ἀκροῦσθαι δὲ πάντε ἔτη, ὑποπίπτειν δὲ ἑπτὰ, καὶ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς ἐπὶ τετραετίαν, καὶ τούτων ἐκπετρομένων μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἀκουσίως φονευτὴς πενταετίαν ὑποπιπτεύω. »

Περὶ τοῦ ἀκουσίτου φονευτοῦ οὗτος μὲν ὁ κανὼν πενταετίαν ὀρίζει εἰς ἐπιτίμησιν · ὁ δὲ νῆ' τοῦ Βασιλείου κανὼν δύο ἔτη προσκλαίνει τὸν τοιοῦτον παρακελεύεται, τρία ἔτη ἐν ἀκρωμένοις διατελεῖν, τέσσαρα ὑποπίπτειν, καὶ ἐν ἐνιαυτῷ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς · ὥστε διὰ δεκαετίας τυγχάνειν τῆς τελειώσεως, καὶ ἀξιούσθαι τῆς κοινωνίας.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ'.

« Περὶ ἐκουσίτων φόνων ὑποπιπτεύωτων μὲν (89), τοῦ δὲ τελείου ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου καταξιούσθωσαν. »

ΒΑΣ. Τὰ τῶν ἐκουσίτων φόνων ἐπιτίμια ὁ νῆ' κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ὑποτυποῖ · καὶ πρόσσχεξ μᾶλλον τοῖς ἐν αὐτῷ.

ΖΩΝΑΡ. Τίνας εἰσὶν ἀκούσιοι φόνοι καὶ τίνας ἐκούσιοι, ὁ μέγας Βασίλειος ἐν ὀγδόῳ αὐτοῦ κανόνι ὀρίζειται. Ἐν δὲ τῷ νῆ' κανόνι ἐπὶ δεκαετίαν ἀκωνήνητον εἶναι τὸν ἀκουσίως φονεύσαντα ὀρίζεται. Οὕτω δὲ τὴν δεκαετίαν καταμερίζει εἰς τοὺς τόπους τῶν ἐπιτιμίων. Δύο μὲν, φησὶν, ἔτη προσκλαύσει ἔξω τοῦ ναοῦ ἐστώς · τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκρόασι· ἐστὶ· τέσσαρα δὲ ἔτη ὑποπεσεῖται, καὶ ἐνιαυτὸν στυθῆσεται, καὶ τῷ ἔξῃς εἰς τὰ ἅγια δεχθῆσεται.

plere, extremo inter fideles consistere, ac ita deinceps admitti licere decernat.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ αὐθαίρετος ἀνδροφόνος ἐν τῷ τέλει τοῦ τελείου τυγχάνετω. »

Ὁ ἐκουσίως φονεύων ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου καταξιούται τῆς τελειώσεως, καὶ τῶν θείων ἀγισμάτων μεταλαμβάνει, κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Ὁ δὲ πενήτηχστός ἔκτος κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπὶ εἴκοσι ἔτεσιν τὸν ἐκούσιον φονέα ἀπέριγει τῆς κοινωνίας · τέσσαρα μὲν ἔτη ὀριζόμενος προσκλαίνει αὐτὸν, πέντε δὲ ἔτη ἀκροῖσθαι, ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ὑποπίπτειν, καὶ ἐν τέσσαρασι συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ μετὰ ταῦτα μετασχεῖν τῶν ἀγισμάτων.

ΚΑΝΩΝ ΚΔ'.

« Οἱ καταμαντευόμενοι, καὶ ταῖς συνθηλαῖς τῶν

Guill. Beveregii notæ.

(89) Ὑποπιπτεύωσαν μὲν. Quid sit proprie ὀπόπτωσις inter pœnitentiæ gradus, in annotationibus ad undecimum primæ œcumenicæ synodi canonem edocuimus. Hic insuper observetur, omnes istos gradus præter τῶν ἀκρωμένων, in scholis ad Basilicam, juxta quæ ibi diximus, sic describi: Ὑπόπτωσις ἐστὶν ἡ ἔσω τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῦ ἀμβωνος στάσις, ὅτε αὐτὸς τῆ τῶν καθηγουμένων συνεξέρχεται ἐκφωνήσῃ· σύστασις ἡ μέχρι τῆς πληρώσεως τῆς θείας λειτουργίας σὺν τοῖς πιστοῖς στάσις. Μετοχή τῶν ἀγισμάτων, ἡ τοῦ ζωοποιούῃ του κοινωνία. Πρόσκλαυσις τὸ ἵστασθαι ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας τὸν ἀμαρτήσαντα, καὶ ἐκάστῃ τῶν εἰσιόντων ἐπιλέγειν μετὰ κλαυθμοῦ, εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, προπίπτοντα καὶ τοῖς πόσιν αὐτοῦ. Quæ verba ab interpretibus male intellecta, sic interpretor; Ὑπόπτωσις substratio est intra ambitum ecclesiæ in postica ambonis parte statio, cum ipse etiam (qui ibi stat) una cum catechumenorum exclamazione egreditur. Σύστασις sive consistentia est statio cum

A ARIST. « Involuntarius sternatur homicida quinquennio sub. »

De involuntario homicida hic quidem canon quinquennium in pœnam statuit. At Basilii canon 57 duos annos talem deffere jubet, tres annos inter audientes agere, quatuor substerni, et uno anno cum fidelibus consistere, adeo ut post decennium perfectionem assequatur, et communione dignus habeatur.

CANON XXIII.

« De voluntariis cædibus, supplices quidem substernantur: eo autem quod perfectum est in fine vitæ digni habeantur. »

BALS. Voluntariarum cædium pœnas canon 56 sancti Basilii describit: et magis mentem adhibe

B iis, quæ in eo scripta sunt.

ZONAR. Quænam invitæ cædes, quæ vero voluntate susceptæ dici debeant, aperte octavo canone magnus Basilius constituit. Qui vero cædem invitæ patravit, ei toto decennio communione interdicitum esse quinquagesimo septimo canone jubet. Decennium porro pro variis pœnitentium locis ea ratione distribuit, ut duobus primis annis inter lugentes extra templi fores, tribus inter audientes degere, quatuor in substratione ex-

illium ad sacramentorum communionem admitti licere decernat.

ARIST. « Voluntarius homicida in fine vitæ perfectionem consequatur. »

Qui voluntarie aliquem occidit in vitæ exitu perfectione dignus censetur, et de sacramentis divinis participat, secundum præsentem canonem. At quinquagesimus sextus Basilii magni canon voluntarium homicidam viginti annos a communione arcet, quatuor quidem annos eum deffere jubens, quinque autem annos audire, septem substerni, et quatuor cum fidelibus consistere, et postea sacramentorum participem esse.

CANON XXIV.

« Qui vaticinantur, et gentium consuetudines se-

D fidelibus usque ad expletam divinam liturgiam. Participatio sacramentorum est vivificantis panis communio. Πρόσκλαυσις; sive stetus, est consistere delinquentem extra ecclesiæ ambitum, et singulis, qui ingrediuntur, dicere cum fetu, ut pro ipso orent, ad pedes etiam eorum procedentem. Schol. ad Basil. l. lx, c. 39, initio. Quid autem sibi velit vox ὀποπτύωσαν hoc in loco, non adeo certum est. Vel ita enim intelligatur, ut voluntariæ cædis rei inter substratos perpetuo usque ad vitæ exitum mancant: vel ita ut ὀπόπτωσιν, nisi moribundi, nunquam transiliant. Sed prius nobis non arridet, propterea quod, qui tanto crimine tenentur, humiliores haud dubie gradus peragrare debent, priusquam ad substratos veniant: adeo ut sensus huc potius redire nobis videatur, ut qui tantum scelus admisierint, aliis peragratis pœnitentium gradibus, ὀποπιπτεύωσαν μὲν, inter substratos quidem admittantur, sed ita ut communionis non sint participes, usquedum morituri fuerint.

« quuntur, vel in suas ædes aliquos introducunt, A
 « ad medicamenta arte invenienda, vel lustra-
 « tionem, in quinquennii canonem incidant,
 « secundum gradus definitos; tres annos sub-
 « strationis, et duos annos orationis sine obla-
 « tione. »

BALS. Non solos præstigiatores et vates puniunt canones, sed et eos etiam qui illis utuntur. Quoniam ergo nonnulli ægrotantes, et artibus magicis se ita affici existimantes, vel etiam cum quasdam res ad se pertinentes perdidissent, incantatores in ædes suas accersebant, qui pollicebantur se artes magicas inventuros, ex quibus scilicet ægrotantes decumbent, et eorum abominationem expiandos; vel id etiam, quod amissum erat, indicandos; alii vero gentilibus consuetudinibus mentem adhibentes, de felicibus et infelicibus eventis interrogabant astrologos 400 et alios, qui dæmonica opera tractant: statuerunt Patres, ut ii quinquennio pœnas darent; ut tribus scilicet annis essent substrati; et postea divina sacramenta percipere digni existimarentur. Lege etiam 61 canonem syn. in Trullo, et quæ in eum scripta sunt; et 83 canonem sancti Basilii, eos sexennio punientem. Memento autem, eos etiam iisdem pœnis subjiciendos, qui incantatriciibus et critriis, et iis, quæ cum hordeo divinant, fidem adhibent.

ZONAR. Vaticiniis uti Christianum hominem, ethnicorum et Græcorum consuetudines sectari, atque ad mali pharniaci consuepiam, hoc est veneficii inventionem præstigiatores admittere (quibusdam forte in ea re tunc nimium curiosis), vel eos ad remedia veneficiis quærenda adhibere hic canon vetat: quique iis usi fuerint, quinquennii pœnam persolvere, ac tribus quidem annis substrati, duobus in conventu fidelium consistere, precationique simul vacare, quinquennio vero expleto ad Boni præterea communionem admitti jubet. Magnus vero Basilius octogesimo tertio canone, ejusmodi homines sexennii pœna puniendos esse decernit.

ARIST. « Qui vaticiniis utitur, et qui quempiam
 « in domum veneficii exquirendi, aut lustrationis
 « causa introducti, quinquennio subjaceat. »

Qui vaticiniis aut incantatoribus, aut amuletorum præbitoribus, vel aliis istiusmodi seipsum tradit, ut revelentur quæ in desiderio habet, vel per medicamenta malum male sanat, triennium substerneatur, et biennium cum fidelibus consistet, et precum solarum particeps erit, et sic post quinquennium de oblatione participabit. At sexagesimus primus sextæ synodi in Trullo canon talem a communionem sex annos arcendum statuit.

CANON XXV.

« Quidam, cui erat desponsa puella, sororem ejus
 « vitiauit, ita ut ea etiam conciperet. Sponsam
 « autem postea uxorem duxit: ea autem cui

« ἰθῶν κατακολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας; εἰς
 « τοὺς ἑαυτῶν οἴκους; ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακείων,
 « ἢ καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανὼνα πιπτέτωσαν
 « τῆς πενταετίας; κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὠριζόμενοι;
 « τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς, χωρὶς
 « προσφορᾶς. »

Ὁὐ μόνους τοὺς γόητας καὶ τοὺς μάντις κολάζουσι οἱ κανόνες, ἀλλὰ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς. Ἐπεὶ οὖν τινες νοσηλεύόμενοι, καὶ νομίζοντες ἀπὸ φαρμακείων πάσχειν, ἢ καὶ ἀπολέσαντές τινα τῶν προσόντων αὐτοῖς, μετακαλοῦντο γόητας εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, ἐφευρεῖν ἐπαγγελομένους ἐν αὐτοῖς τὰς μαγείας, ἐξ ὧν δῆθεν κατεκλιθήσαν οἱ νοσηλεύόμενοι, καὶ καθάραι τὸ ἀπὸ τούτων μῦθος, ἢ καὶ τὸ ἀπολεσθὲν καταμηνύσαι. Ἄλλοι δὲ συνηθείαις ἔθνικαῖς προσέχοντες; περὶ εὐτυχημάτων καὶ δυστυχημάτων ἐρωτῆσαι; ἐποιοῦντο ἀπὸ ἀστρολόγων καὶ ἐτέρων δαιμονιώδη μεταχειριζομένων ἔργα. ὠρισαν οἱ Πατέρες ἐπὶ πενταετίαν τούτους ἐπιτιμᾶσθαι, ἦγουν ἐπὶ μὲν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπίπτειν, ἐν δὲ δυσὶν εὐχασθαι μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀξιούσθαι τῶν θείων ἀγιασμάτων. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 61 κανὼνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γραφέντα, καὶ τὸν 83 κανὼνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπὶ ἑξαετίαν ἐπιτιμῶντα τούτους. Ἐξε δὲ ἐπὶ μνήμῃς ὅτι τοῖς αὐτοῖς; ἐπιτιμίοις ὑποβάλλονται καὶ οἱ προσερχόμενοι γοητευταῖς καὶ κριταῖς; καὶ ταῖς μετὰ κριθῶν μαντευομένοις.

ZONAP. Τὸ κεχρησθαι μαντεύμασι καὶ ταῖς ἔθνικαῖς ἢ καὶ Ἑλληνικαῖς ἀκολουθεῖν συνηθείαις τοὺς Χριστιανούς, καὶ γόητας προσδέχεσθαι ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακείων ἦτοι μαγείων ὡς τάχα παρὰ τινῶν περιεργασθέντας, ἢ ἐπὶ καθάρσει τῶν γοητειῶν προσκαλεῖσθαι αὐτούς, ἀπηγόρευται, καὶ τοὺς τούτοις χρωμένους ὁ κανὼν ὑπὸ ἐπιτίμιον ποιεῖται πανταετίας, ὡς τρία ἔτη ὑποπίπτειν, καὶ δύο ἔτη συνεύχεσθαι τοῖς πιστοῖς. μετὰ δὲ τὴν πενταετίαν ἀξιοῦνται καὶ τῆς τοῦ Ἁγαθοῦ μεταλήψεως. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος; ἐν ὀδοηχοστῷ τρίτῳ κανόνι ἑξαετίας ἐπιτιμῆν τοὺς τοιοῦτους; κολάζει.

ARIST. « Ὁ καταμντευόμενος, καὶ ὁ εἰσάγων
 « τινὰ ἐν τῷ οἴκῳ ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακείων, ἢ
 « καθάρσει, πενταετίαν ὑποπίπτειτω. »

Ὁ μάντεσι, ἢ γοητευταῖς, ἢ φυλακτηρίοις, ἢ ἐτέροις τισὶ τοιοῦτοις ἑαυτὸν ἐκδεδωκώς, ἐπὶ τῷ ἐκκαλυφθῆναι αὐτοῦ ἐπιθυμίας ἔχει, ἢ ἐπὶ φαρμακείας κακῶ τὸ κακὸν ἰώμενος; ἐπὶ τριετίαν ὑποπέσειται, καὶ ἐπὶ διετίαν συστήσεται τοῖς πιστοῖς, καὶ μόνων τῶν εὐχῶν κοινωνήσῃ. καὶ οὕτω μετὰ τὴν πενταετίαν μεθέξει τῆς προσφορᾶς. Ὁ δὲ 61 κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου ἐπὶ ἑξαετίαν ὀρίζει τὸν τοιοῦτον τῆς; κοινωνίας ἀπαίρησθαι.

KANON KE'.

« Μνηστευσάμενός τις κόρην, προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπιφορῆσαι αὐτὴν, ἔγρημ
 « δὲ τὴν μνηστὴν μετὰ ταῦτα. ἢ δὲ φθαρσίῃς

« ἀπήγατο · οἱ συνειδότες ἐκαλεύθησαν ἐν δε-
καετία δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας κατὰ τοὺς
ὠρισμένους βαθμούς. »

ΒΑΛΣ. Ἀπὸ φάκτου τινὸς οἱ Πατέρες παρεκινή-
θησαν τὴν παρόντα κανόνα ἐκθέσθαι. Προσηγγέλθη
γὰρ αὐτοῖς ὅτι ἀνθρωπὸς τις, μνηστευσάμενος κό-
ρην, συνεφάρη μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ὡς καὶ
κατὰ γαστέρα ταύτην ἐκ τοῦτου συλλαβεῖν (τοῦτο
γὰρ ἐστὶ τὸ ἐπιφορῆσαι), καὶ μετὰ τοῦτο κατὰ γά-
μου κοινωνίαν συντηρήσθη τῇ οἰκείᾳ μνηστῆ. Ἡ δὲ
αὐταδέλφη ταύτης σὺν τῷ ἁμαρτήματι τῆς αἰμο-
μικτίας ἐφόνευσεν ἑαυτήν. Ὄρισαν οὖν τοὺς συνειδί-
κτας ταῦτα τὰ κακὰ, μετὰ δεκαετίαν ὀφείλουσαν διὰ
τῶν συνήθων βαθμῶν παρελθεῖν, δεχθῆναι εἰς τὴν
μετὰ τῶν πιστῶν εὐχήν. Μὴ ἐναντιωθῆ δέ σοι πρὸς
ταῦτα ὁ σὴ κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, διοριζόμενος
μετὰ ἑπτὰ χρόνους ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἀγιασμά-
των τὴν συναρμοσθέντα κατὰ νόμον γάμου δυσὶν
ἀδελφαῖς · ἐνταῦθα γὰρ πολλὰ ἐτολμήθησαν ἄτοπα,
πρηνεία, ἀθεμιτογαμία καὶ φόνος · ἐκεῖσε δὲ μόνη
ἀθεμιτογαμία. Καὶ διὰ τοῦτο βαρύτερον ὠρίσθη
ὡδε τὸ ἐπιτίμιον. Ἐρωτῆσαι δέ τις, διὰ τί ὁμοίως
ἐπιτιμῶνται τοῖς αὐτουργοῖς καὶ οἱ συνειδότες;
Ἀύσις. Ἐπὶ τῶν ἀθεμιτῶν γάμων πλέον ὤφειλον
ἐπιτιμᾶσθαι οἱ συνειδότες παρὰ τοὺς αὐτουργοῦς.
Τούτους γὰρ πολλάκις ἀκολασία ἐρωτική, καὶ μὴ
βουλομένους, κατὰ γὰρ πρὸς τὸ ἀθέμιτον · ἐκείνοι δὲ
συγγνωστοί οὐκ εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τῷ κακῷ συμπρά-
ξαντες χωρὶς ἀνάγκης τυγνός, καὶ εὐχάριστεῖν ὡσαν,
ὅτι ὁμοίως τοῖς αὐτουργοῖς; κολάζονται. Συνειδότες
δὲ εἰσὶν οἱ συμπεράσαντες, οὐ μὴν οἱ ἔχοντες ἀπλῶς
εἰδῆσιν, καὶ κολῦσαι μὴ δυνάμενοι.

ΖΩΝΑΡ. Μνηστῆσαν τις συνεστῆσατο ἐπὶ τινι
κόρῃ · μήπω δὲ τῶν γαμηλίων ἐπ' αὐτοῖς τελεσθέν-
των, ὁ μνηστῆρ συνεφάρη τῇ ἀδελφῇ τῆς μνηστῆς,
ὡς ἔγκυον ἐκείνην γενέσθαι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ
ἐπιφορῆσαι αὐτὴν. Εἶτα ὁ ἀνὴρ ἔγρημε τὴν μνη-
στῆν, ἢ φθάρησα δὲ ἀπήγατο. Κατὰ τῶν συνειδί-
κτων οὖν τὴν ἄτοπον ταύτην πράξιν δεκαετία ὠρί-
σθη. Ἔπειτα αὐτοῦς ταύτης παρελθούσης; δεχθῆναι εἰς
τοὺς συνεστῶτας. Ὁ δὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
ἑβδομηκοστὸς ὄγδοος κανὼν, τὴν δύο ἀδελφὰς εἰς
συνοικέσιον ἀγαγόμενον κατὰ ἄλλον καὶ ἄλλον χρό-
νον, ἐνιαυτὸν προσκαίειν ὀρίζει, δύο δ' ἐπακροῶ-
σθαι, τρεῖς ὑποπίπτειν, τῷ ἑβδόμῳ συνίσταται τοῖς
πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἴαν
μετὰ δακρύων μετανοήσῃ. Εἶποι οὖν ἂν τις, Πῶς
ἐνταῦθα βαρύτερον τοὺς συνειδότες οἱ τῆς συνόδου
ἐκόλασαν; Οἴμαι τὸν ὅτι ἐνθα δύο ἀδελφὰς ὁ αὐ-
τὸς εἰς γάμον ἄγεται, ἀθεμιτογαμίᾳ μόνῃ πλημμε-
λεῖται · ἐπὶ δὲ τῆς παραύσης ὑποθέσεως πολλὰ τὰ
τολμηθέντα ἦσαν, φθορὰ τῆς παρθένου, ἀθεμιτογα-
μία, ὡς δύο ἀδελφαῖς τοῦ αὐτοῦ μυχθέντος, καὶ φόνος
ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης γενόμενος, καὶ διὰ τοῦτο βα-
ρύτερον ὠρίσθη τὸ ἐπιτίμιον.

ΑΡΙΣΤ. « Κόρην τίς τινος μνηστευσάμενος προ-
εφάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς; εἶτα τὴν μνηστῆν ἔλα-

ΠΑΤΡΩΛ. GR. CXXXVII.

« stuprum erat illatum se suffocavit. Qui conscii
« fuerant, jussi sunt decennio inter eos, qui
« consistunt, recipi, per gradus definitos. »

BALS. Ex facto quodam moti sunt Patres, ut
praesentem canonem ederent. Eis enim nuntiatum
est quemdam hominem, cui puella erat desponsa,
sororem ejus constuprasse, ut illa etiam ex eo in
utero conciperet (illud enim significat vox
ἐπιφορῆσαι), et postea matrimonii societate sponsae
suae conjunctus est. Ejus autem soror, cum ince-
stus crimine, sibi ipsi mortem conscivit. Definierunt
ergo, ut qui horum malorum fuerant conscii,
post decennium quod debebat per gradus consuetos
procedere, ad orationem una cum fidelibus admit-
terentur. Ne tibi autem his contrarius videretur
canon 78 sancti Basilii, decernens, post septem
annos divinatorum sacramentorum perceptione dig-
nam haberi eum, qui legitimo matrimonio duabus
sororibus conjunctus est. Hic enim multa nefaria
commissa sunt: fornicatio, illicitum matrimonium
et caedes; illic autem, tantum nefarium matrimo-
nium. Et propterea gravior hic poena decreta est.
Interrogaverit autem quispiam: Cur ii, qui conscii
sunt, aequè puniuntur, ac ipsi actores? *Solutio.* In
illicitis ac nefariis nuptiis magis puniri debent ii,
qui sunt conscii, quam qui agunt. Hos enim amoris
impotentia, saepe etiam nolentes, ad id quod est
illicitum nefariumque deducti: illis autem non
est danda venia, qui absque ulla **401** necessitate
malo auxilium tulere; et bene secum actum esse
existiment, quod non magis quam ii qui fecerunt
puniantur. Sunt autem conscii ii, qui opera juve-
runt; non autem ii, qui solam habent conscientiam,
et prohibere nequeunt.

ZONAR. Desponsa fuerat cuidam puella, cujus
sororem nuptiis nondum peractis sponsus vitia-
vit, quae etiam ex illo concubitu gravida facta est. (Il-
lic enim significat verbum ἐπιφορῆσαι.) Sponsam de-
inde vir ejus traduxit; quae vero fuerat vitata se
suffocavit. Contra igitur indigni facinoris conscios
decennii poena constituta; quo demum elapso in
fidelium conventum reciperentur. Magni vero Ba-
silii septuagesimus octavus canon, qui duas sorores
diverso tempore duxerit, uno anno in luctu esse,
duobus inter audientes, tribus in substratione
degere, septimo in consortium fidelium admitti,
et sic, si cum lacrymis poenitentiam egerit, obla-
tione dignum haberi jubet. Quæret igitur quis-
piam: Cur in eos, qui conscii fuerant, gravius
hoc loco synodi Patres animadverterint? Ego vero
propterea id factum existimo, quod qui matrimonio
duas sibi sorores jungit, in eo tantum, quod ve-
titis se nuptiis alligaverit, peccat: in praesenti
autem facto multa scelera inerant; virgo stuprata,
nuptiae nefariae, cum duabus scilicet sororibus
coitus, tum exinde quoque secuta caedes; idcirco
gravioribus poenis jure damnati sunt.

ARIST. « Quidam cum puellam desponsasset, so-
« rorem ejus violavit, deinde sponsam accepit.

« Prima suffocata est : et qui facti sunt conscii A
« decennio subjiciantur. »

Et qui conscii fuerunt hoc fieri, et suffocationem impedire potuerunt, et non impediebant, ut auctores cardis judicantur, et decennio puniuntur, et sic consistunt et cum fidelibus comprecantur.

« βαν · ἡ πρώτη ἀπήχθη · καὶ οἱ συνειδότες ;
« δεκαετῖαν ὑποπιπέτωσαν. »

Καὶ οἱ συνειδότες γὰρ τὸ γινόμενον, καὶ τὴν ἀγχόνην δυνάμενοι κωλύσαι, καὶ μὴ κωλύσαντες, ὡς αἱ τοὶ φόνου κρίνονται, καὶ δεκαετῖαν ἐπιτιμῶνται · καὶ οὕτως συνίστανται καὶ συνεύχονται τοῖς πιστοῖς.

KANONES

THEΣ EN NEOKAΪΣAPEIA ΣΥΝΟΔΟΥ (90).

CANONES SYNODI NEOCÆSARIANÆ.

402 BALS. ET ZONAR. Synodus Neocæsareæ, B quæ urbs est Ponti, congregata, secunda quidem est ab Ancyrana, reliquis autem antiquior, atque adeo ipsa etiam prima œcumenica Nicæna. In ea ergo congregati sancti Patres, cum quibus etiam sanctus martyr Basilius Amasæ episcopus interfuit, canones ad rem ecclesiasticam constituendam edidit, qui sequuntur.

CANON I.

« Presbyter, si uxorem duxerit, ordi-
« neatur : si autem fornicatus fuerit, vel adul-
« terium commiserit, penitus extrudatur, et ad
« pœnitentiam deducatur. »

BALS. καὶ ZONAR. Ἡ ἐν Νεοκαίσαρειᾷ (91) τῇ κατὰ Πόντον συστάσα σύνοδος δευτέρα μὲν ἐστὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ · τῶν δὲ λοιπῶν προγενεστέρᾳ, καὶ αὐτῆς τῆς πρώτης οἰκουμένης τῆς ἐν Νικαίᾳ. Οἱ γοῦν ἐν ταύτῃ συναθροισθέντες ἅγιοι Πατέρες, οἷς συνῆν καὶ ὁ ἅγιος μάρτυς Βασίλειος ἐπίσκοπος Ἀμάσεως, κανόνας ἐπὶ καταστάσει ἐκκλησιαστικῇ ἐξεφώνησαν, οἵτινες εἰσιν οὔτοι.

KANON¹A.

« Πρεσβύτερος, ἐὰν γῆμη, τῆς τάξεως αὐτοῦ
« μετατιθέσθω · (92) ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ,
« ἐξωθεῖσθω τέλειον, καὶ ἀγέσθω εἰς μετὰ
« νοίαν. »

Guill. Beveregii notæ.

(90) Κανόνες τῆς ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνόδου. Hæc est Bodleiana hujus concilii inscriptio ; a qua Amerbachiana non multum differt, quæ est, κα-
« νόνας τῆς ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνόδου δεκαπέντε, C
« Canones synodi Neocæsariensis quindecim. Sed in Parisiensi Zonara editione, titulus sic se habet, Κανόνες τῶν ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνελθόντων ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, οἵτινες δεύτεροι μὲν εἰσὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, τῶν δὲ ἐν Νικαίᾳ προγενεστέροι. Διὰ δὲ σεβασμιότητα προτίθεται αὐτῶν οἱ ἐν Νικαίᾳ. Canones sanctorum et beatorum Patrum, qui Neocæsariæ congregati sunt, posteriores quidem illis, qui Ancyrae convenerunt, antiquiores vero Nicænis. Sed propter dignitatem Nicæni his antepositi sunt. In Parisiensi Balsamonis editione, duplex est inscriptio ; una hic ante præfationem, vid. ἡ ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνόδῳ, altera ante canones, his verbis concepta, Κανόνες τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νεοκαίσαρειᾷ συνελθόντων. Canones sanctorum Patrum qui Neocæsariæ congregati sunt.

(91) Ἡ ἐν Νεοκαίσαρειᾷ. Neocæsarea est urbs Cappadocia in Ponto Polemoniaco, unde etiam ἡ κατὰ Πόντον a Balsamone et Zonara hoc in loco dicitur : de qua Plinius meminit *Hist. nat.* l. vi, c. 5, et Ptolemæus in prima tabula Asiæ. Hic ergo celebrata fuit præsens synodus ab iisdem fere Patribus, a quibus Ancyrana, et eodem etiam anno, vel saltem sequenti, sive an. Dom. 315. Unde constat hanc ante Nicænam synodum decem plus minus annis habitam fuisse. Et ea quidem antiquiorum esse Dionysius Exiguus etiam testa-

tus est in Præfatione ad eos canones, dicens. *Et hæc regulæ post eas quidem probantur esse, quæ apud Ancyram expositæ sunt : sed Nicænis anteriores reperiuntur.* Et vetus Latinus interpres in sua itidem ad hos canones Præfatione, dicens, *Isti canones secundi sunt Ancyrensi, qui Neocæsariæ sunt expositi : et hi priores sunt Nicænis.* Ad hoc concilio in omnibus Græcis codicibus, Balsamonis præsertim et Zonaræ, quindecim canones editi perhibentur. Sed in Nomocanone Arabico in bibliotheca nostra Bodleiana quatuordecim tantum numerantur. Quippe in quo de præseni synodo hæc habemus : *Et sextus est liber canonum secundi concilii in Carthagera, denominata etiam Cæsarea, et numerus erat quinquaginta episcopi, et ediderunt quatuordecim canones de conjugio et sacerdotibus.* Et sic etiam priscae editionis Latinæ auctor, et Dionysius Exiguus, et Isidorus Mercator quatuordecim tantum canones huic concilio adscribunt, decimum tertium, et decimum quartum in unum contrahentes.

(92) Τῆς τάξεως αὐτοῦ μετατιθέσθω. Ita quidem codex Amerbachianus cum Bodleiano legitur usque ad finem canonis, quemadmodum hic imprimitur. Sed aliter Joannes Antiocheus in sui canonum Collectione, tit. 27, nimirum, τῆς τάξεως αὐτῶν κατατιθέσθαι · ἐὰν δὲ πορνεύσῃ, ἢ μοιχεύσῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλειον, καὶ ἀγέσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. Quomodo etiam in Parisiensi Balsamonis editione legitur ; nisi quod pro κατατιθέσθαι legitur μετατιθέσθαι.

ΒΑΣΣ. Ὁ ἀποστολικὸς κς' κανὼν τοὺς τοῦ βή-
ματος, συναπτομένους μετὰ τὴν χειροτονίαν γυ-
ναίξιν κατὰ νόμον γάμου, καθαιρεῖσθαι διατάσσεται.
Καὶ ὁ παρῶν κανὼν παρομοίως αὐτῶ διορίζεται.
Ἐπάγει δὲ ὅτι, ἐάν τις ἐξ αὐτῶν πορνεύσῃ ἢ μοι-
χεύσῃ, οὐ μόνον καθαιρεθῆσεται, ἀλλὰ καὶ τῆς μετὰ
τῶν πιστῶν κοινωνίας ἐκδιηθήσεται, καὶ ἀναγκα-
σθήσεται τοὺς τέσσαρας τόπους τῆς μετανοίας διελ-
θεῖν, καὶ οὕτω μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων.
Τὰ περὶ τούτων δὲ ἀνηρέθησαν ἀπὸ τοῦ κς' κανόνος
τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καὶ ἀπὸ τοῦ λβ' κανόνος
τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγοντος· Οἱ τὴν πρὸς θά-
νατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ τοῦ βαθμοῦ
κατάγονται· τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ
ἐξείργονται. Οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν γάμον νομιμὸν τάχα εαυτῶ προ-
σβύτερος συναλλάξῃ, μετατίθεται τῆς τάξεως αὐτοῦ,
ἀντὶ τοῦ, ἐκβάλλεται τῆς ἱερωσύνης· καθαιρεῖται
γάρ. Ἐάν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ, τελείως ἐξωθεῖ-
ται τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς μετανοούντων ἄγεται
τόπον, ὥστε προσκλαίειν, καὶ ἀκροᾶσθαι, καὶ τὰ
λοιπὰ ἀναπληροῦν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν λβ' κα-
νόνι ταῦτα λέγει βῆτως· Οἱ τὴν πρὸς θάνατον
ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ τοῦ βαθμοῦ κατά-
γονται· τῆς κοινωνίας δὲ τῶν λαϊκῶν οὐκ ἐξείργον-
ται. Οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. Τὰ αὐτὰ δὲ
τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος
διατάσσεται ἐν κς' κανόνι αὐτῆς. Ζητητέον οὖν τὰ
ἐκεῖ εἰρημένα. Οἶμαι δὲ τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου
καὶ τὸν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐπικρατεστέρους
εἶναι, ὡς μεταγενεστέρους, καὶ ὡς τῷ ἀποστολικῷ
συμφωνούντας κανόνι, ὃς τοὺς ἐπὶ πορνείᾳ ἄλόντας
ἱερωμένους καθαιρεῖσθαι, καὶ μὴ ἀφορίζεσθαι
λέγει.

ΑΡΙΣΤ. « Γῆμας πρεσβύτερος μετατιθῆσθω τῆς
« τάξεως· ἐξωθεῖσθω δὲ μοιχεύσας, ἢ πορνεύσας,
« καὶ ἀγέσθω εἰς μετάνοιαν. »

Ὁ γυναῖκα λαβὼν πρεσβύτερος τῆς μὲν ἱερωσύ-
νης μετακινεῖται, τῆς δὲ τιμῆς καὶ τῆς καθέδρας
μετέχει. Ὁ δὲ πορνεύσας, ἢ μοιχεύσας, τελείως
ἐξωθεῖται, καὶ εἰς μετάνοιαν ἄγεται.

KANON B.

« Γυνή, ἐάν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθεῖσθω
« μέχρι θανάτου μὴ πειθομένη λύσαι τὸν γάμον·
« πλὴν ἐν τῷ θανάτῳ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν,
« εἰπούσα ὡς ὑγιάνασα λύσει τὸν γάμον, ἔξει τὴν
« μετάνοιαν. Ἐάν δὲ τελευτήσῃ ἢ γυνὴ ἐν τοιοῦτῳ
« γάμῳ οὖσα, ἥτοι ὁ ἀνὴρ, δυσχερῆς τῷ μείναντι
« ἢ μετάνοια. »

ΒΑΣΣ. Οἱ τῆς παρούσης συνόδου ἄγιοι Πατέρες
διώκουσιν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας μέχρι θανάτου, ἡγουν
μέχρις ἂν τῷ βίῳ περιέσσι, τὴν λαβοῦσαν κατὰ νό-
μον γάμου δύο ἀδελφοῖς, καὶ μὴ ἀποστῆσαν τῆς
ἀθεμιτογαμίας. Ὡς δὲ τις εἰπόντος, Εἰ δὲ κατα-
τήσῃ εἰς θάνατον, οὐδὲ τότε τῶν θείων ἁγιασμάτων

BALS. Apostolicus canon 26 es, qui sunt ec-
clesiastici ordinis, si legitimo matrimonio post
ordinationem conjungantur, deponi jubet. Præsens
quoque canon ei similiter decernit Subjungit autem :
Quod si quis ex eis fornicatus fuerit, vel adulter-
ium commiserit, non solum deponetur, sed etiam
a fidelium communione ejicietur, et quatuor pœ-
nitentiæ loca pervadere cogetur; et sic esse divi-
norum sacramentorum particeps. Quæ autem hoc
canone continentur, sublata sunt a canone 27
Carthaginensis synodi et a canone 32 magni
Basili, dicentis : Clerici, qui peccatum quod est
ad mortem peccant, e gradu dejiciuntur : sed a
laicorum communione non arcentur. Non enim
vindicabis bis in idipsum.

B ZONAR. Si mulierem forte legitimis nuptiis sibi
presbyter copularit, moveri ordine, hoc est, sacer-
dotii dignitate privari (depositioni is namque
obnoxius est) : sin autem stupro se aut adulterio
polluerit, ab ecclesia prorsus expelli, ac in pœni-
tentium stationem relegari, ibique lugere, audire,
aliæque pœnarum persolvere, hic canon jubet.
Magnus autem Basilius tricesimo secundo canone
totidem verbis ea quæ sequuntur pronuntiat : Qui
peccatum, inquit, ad mortem clerici peccant, de
gradu suo dejiciuntur; a laicorum vero commu-
nitione nequaquam arcentur. Non enim vindicabis
bis in idipsum. Eadem vero, quæ in magni Basilius,
Carthaginensis quoque synodus vicesimo septimo
canone statuit; quæ ibi diximus quærenda. Magni
porro Basili et Carthaginensis synodi canones magis
pulo servandos, quippe qui posteriores fuerunt,
magisque cum apostolico canone consentiunt; qui
sacros homines fornicationis reos, depositione
tantum, non etiam segregatione multandos esse
decernit.

ARIST. « Presbyter qui uxorem duxerit, ordine
« deponatur; si vero mæchatus aut scortatus
« fuerit, expellatur, et ad pœnitentiam redi-
« gatur. »

Presbyter uxorem ducens sacerdotio movetur,
sed honorem et cathedram retinet. Qui fornicatus
autem fuit, aut adulterium commisit, perfecte ex-
pellitur, et ad pœnitentiam redigitur.

CANON II.

D « Femina, si duobus fratribus nupserit, extruda-
« tur usque ad mortem, si matrimonium solvere
« non persuadeatur : at in morte, propter hu-
« manitatem, si dixerit, quod si convaluerit,
« solvet matrimonium, habebit pœnitentiam.
« Sed si mortua fuerit mulier in tali conjugio
« existens, vel ejus maritus, difficilis est super-
« stiti pœnitentia. »

BALS. Præsentis synodi sancti Patres ab ec-
clesia ad mortem usque expellunt, scilicet donec
ei vita superest, eam quæ legitimo matrimonio
duos fratres acceperit, et a nefario matrimonio
non destiterit. Tanquam autem dixisset quispiam;
Sin autem ad mortem pervenerit, ne tunc quidem

divina sacramenta percipiet? **403** subjūnerunt, A Quod si quidem inter moriendum, ejusmodi mulier se, postquam convaluerit, separandam esse affirmet, tunc quidem communionis esse particeps sinetur. S' d postquam a morbo liberata fuerit, et a nefario conjugio separata, ad pœnitentiam admittetur. Et hoc quidem procedet, quando in vita eorum fuerit divortium. Si autem una ex personis in nefario matrimonio decesserit, ei qui relictus est, est admodum difficilis pœnitentia. Qui enim agit pœnitentiam a peccato desistens, is creditur pœnitentia duci. Qui autem ad mortem usque ab eo non desistit, ostendit quod etiam si illa pars adhuc superesset quæ est mortua, a peccato non desistit. Quia ergo qui vivit, videtur adhuc in eo malo quantum in se est perseverare, difficilem habebit pœnitentiam. Quæ cum ita se habeant, ne dixeris præsentī canonī adversari magni Basilii canonem 78 dicentem, eum qui duas uxores duxit in matrimonio, post septennium dignum haberi qui divina sacramenta percipiat. Præsens enim canon decernit de muliere quæ nefarium matrimonium contraxit, et ab eo tota vita non est se-juncta, et propterea non est ad pœnitentiam admittenda. Fictus autem canon ponit eum, qui nefarium matrimonium contraxit, a peccato destitisse, et eum propterea ad pœnitentiam admittit. Lege etiam canonem 59 sancti Basilii, qui eam vocat adulteram, quæ cum adultero adhuc cohabitavit. Nota ergo, quod ei qui peccat, et a pœnitentia desistit, dantur pœnæ, non autem ei qui perseverat: ipse enim est omnino ejiciendus. Interrogavit autem quispiam: Si autem nolit dicta mulier affirmare, se, postquam convaluerit, a nefario isto conjugio separandam, an non erit sanctæ communionis particeps? *Solutio.* Præsens quidem canon de eo nihil dicit. Existimo autem hoc esse minimum a misericordia remotum, si ea, cum sit orthodoxa, ne in extremo quidem spiritu, bono viatico digna censbitur. Quare si nec hoc quidem assensaverit, nihilo secius sanctæ erit communionis particeps: et si, postquam convaluerit, solvat nefarium conjugium, ad pœnitentiam admittetur: sin minus, ab ecclesia omnino exterminabitur, ut quæ in malo perseverat.

ZONAR. Si qua mulier nuptias cum duobus fratribus contraxerit, nec ut eas dissolvat adduci possit, extra ecclesiam, inquit, quoad vixerit, extrudatur. Quod si inter moriendum de dissolvendo conjugio si convaluerit polliceatur, sanctæ communionis tunc quidem particeps fiet: verum depulso morbo pœnitentiam habebit, hoc est, ad pœnitentiam admittetur. Quod si una ex his personis interdicto conjugio illigata decesserit, difficilis pœnitentiæ ratio superstiti relinquetur. Qui enim pœnitentiam agit, is si a peccato desistat pœnitentia duci existimatur. At si in malo persistit, quis eum pœnitentia admissi facinoris tangi credat, aut quò pacto ille ad pœnitentiam admitti queat? Qui vero usque ad mulieris obitum nunquam se ab illegitimis nuptiis abjunct, is se muliere

ἀξιοθῆσται; Ἐπήγαγον ὡς, εἴπερ ἐν τῷ τελευταίῳ ἢ τοιαύτῃ γυνὴ κατάθῃται διαζευχθῆναι μετὰ υἱεῖαν, τότε μὲν μεταλαβεῖν παραχωρηθήσεται· μετὰ δὲ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου, καὶ ἀποστῆναι τῆς ἀθεμιτογαμίας, προσδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν. Καὶ τοῦτο μὲν γενήσεται: ὅταν προσῆ ἐν ζωῇ αὐτῶν διαζύγιον. Ἐὰν δὲ τὸ ἐν τῶν προσώπων ἐν τῷ ἀθεμίτῳ γάμῳ τελευτήσῃ, δυσχερὴς ἢ μετάνοια τῷ περιλειφθέντι. Ὁ γὰρ μετανῶν, ἀφιστάμενος τῆς ἀμαρτίας, πιστεύεται μετανοεῖν· ὁ δὲ μέχρι θανάτου μὴ ἀποστὰς αὐτῆς δείκνυσιν ὅτι, εἰ καὶ ἐτι περιτῆν τὸ τελευτήσαν μέρος, οὐκ ἂν ἀπέστη τῆς ἀμαρτίας. Ὁ οὖν ὁ ζῶν ἀναφίνεται ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ κακῷ ἐπιμένῳ, δυσχερῆειαν ἔξει πρὸς μετάνοιαν. Τούτων οὕτως ἐχόντων μὴ εἴπη; ἐναντιοῦσθαι τῷ παρόντι κανόνι τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου σὴ κανόνα λέγοντα τὸν δύο ἀδελφῶν εἰς συνοικίσιον ἀγαγόμενον μετὰ ἐπταετίαν ἀξιοῦσθαι τῶν θείων ἀγιασμάτων. Ὁ μὲν γὰρ παρῶν κανὼν νομοθετεῖ περὶ γυναικῶν ἀθέμιτον γάμον ποιησάσης, καὶ μὴ διαζευχθείσης ἐξ αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἀπαρδέκτου εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ῥηθεὶς θεματικῶς τὸν ἀθεμιτογαμήσαντα ἀποστῆναι τῆς ἀμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο προσδέχεται αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν 10^{ον} κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὀνομάζοντα μοιχαλίδα τὴν ἐτι τῷ μοιχῷ συζῶσαν· ὥστε σημεῖωσαι ἐτι τῷ ἀμαρτάνοντι καὶ ἀφισταμένῳ τοῦ κακοῦ ἐπιτέμια δίδονται, οὐ μὴν τῷ ἐπιμένοντι· οὗτο; γὰρ πάντῃ ἀπόδηλός ἐστιν. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, Εἰ δὲ οὐ θεήσῃ; ἢ ῥηθεῖσα γυνὴ κατάθῃται τὴν μετὰ τὴν υἱεῖαν ἀπόστειναι τοῦ τοιοῦτου ἀθεμίτου γάμου, οὐ μετὰσχῆν τελευτῶσα τῆς ἁγίας μεταλήψεως; Ἀύσις. Ὁ μὲν παρῶν κανὼν οὐδέν τι περὶ τοῦτου φησίν· οἶμαι δὲ ἀσυμπάθηδες εἶναι τὸ μὴ ἀξιοθῆναι ταύτην τοῦ καλοῦ ἐφοδίου ἐν ταῖς τελευταῖαις ἀναπνοαῖς, ὀρθόδοξον οὖσαν. Διὸ καὶ μὴ ποιήσῃ τοιαύτην κατάθεσιν, διὰ τῆς θείας μεταλήψεως; ἐφοδιασθήσεται· καὶ εἰ μὲν ὑγιάνασα λύσει ἀθέμιτον γάμον, παραδεχθήσεται εἰς μετάνοιαν· εἰ δὲ μὴ, τῆ; Ἐκκλησίας παντάπασιν ἐξοστρακισθήσεται, ὡς τῷ κακῷ ἐπιμένοντι.

solvat nefarium conjugium, ad pœnitentiam ad-

ZONAR. Ἐὰν γυνὴ κατὰ γάμον δύο ἀδελφῶν συνοικήσῃ, ἐξωθείσθω τῆς ἐκκλησίας μέχρι θανάτου μὴ πειθομένη λύσαι τὸν γάμον· εἰ δὲ θνήσκουσα ἐπαγγέλλῃται ὅτι ὑγιάνασα λύσει τὸν γάμον, τεύξεται τῆς ἁγίας μεταλήψεως τότε, καὶ ἀναρρώσθαισα, ἔξει μετάνοιαν, ἀντὶ τοῦ, δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν. Ἐὰν δὲ τὸ ἐν τῶν προσώπων τούτων ἐν τῷ ἀθεμίτῳ γάμῳ τελευτήσῃ, δυσχερὴς ἢ μετάνοια τῷ περιλειφθέντι. Ὁ γὰρ μετανῶν ἀφιστάμενος τῆς ἀμαρτίας πιστεύεται μετανοεῖν. Εἰ δ' ἐτι τὸ κακὸν πράττει, πῶς λογισθήσεται μεταμέλῃσθαι, ἢ πῶς δεχθήσεται εἰς μετάνοιαν; Ὁ δὲ μέχρι θανάτου τῆς γυναικῶ, μὴ ἀποστὰς τῆς ἀθεμιτογαμίας δείκνυσιν ὅτι, εἰ καὶ ἐτι περιτῆν, οὐκ ἂν ἀπέστη τῆς ἀμαρτίας, ὡς γοῦν ὅσον τὸ ὑπ' ἐκείνῳ τῷ κακῷ ἐπιμένῳ, δυσχερῆειαν ἔξει πρὸς τὴν μετάνοιαν· καὶ ὡς περὶ ὁ

μέγας Βασιλείος ἐν 18^ῳ κανόνι φησὶν· Ἡ τῷ μοιχῷ A
 συζῶσα μοιχαλῆς ἐστὶ πάντα τὸν χρόνον· οὕτω καὶ
 ὁ ἀθεμιτογαμῶν, ἕως ἂν μὴ λύσῃ τὸν ἀθέμιτον
 γάμον, ἀμαρτάνει καὶ εἰς μετάνοιαν ἀδεκτός
 ἔσται.

aii semper adulterii ream esse eam quæ cum adultero habitat, ita et qui nefarias nuptias con-
 trahit, donec interdictum conjugium resciderit, in noxa est, nec ad pœnitentiam ullatenus admitti
 potest.

ΑΡΙΣΤ. « Ἡ ἀδελφοῖς γημαμένη δ:σοῖς διὰ βίου
 « ἐξωθεῖσθω· εἰ δὲ κατὰ τὸν θάνατον ὑπισχυοῖτο
 « λύσειν τὸν γάμον, ἂν ἐπιβίῃ, ἔξει μετάνοιαν·
 « εἰ δὲ τελευτήσει, τῶν συνοίκων ὁ εἰς, δυσχερῆς
 « τῷ μέιναντι ἡ μετάνοια »

Ἡ δὲ οὖν ἀδελφοῖς γαμηθεῖσα, καὶ τῷ ἀθέμῳ
 γάμῳ ἐπιμένουσα, διὰ βίου παντὸς αὐτῆς ἐξωθεῖσθω B
 τῆς ἐκκλησίας. Ζῆτει καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
 κανόνα κγ'. Εἰ δὲ πρὸς θάνατον ἐλθοῦσα ὑποσχεθῆ
 λύσειν τὸν γάμον, ἐὰν ἐπιζῆσει· δέχεται εἰς μετάνοιαν.
 Ὅπως δὲ, ζῆτει κανόνα εβ' καὶ εζ' με-
 γάλου Βασιλείου. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Εἰ δὲ κατα-
 τῆσει εἰς θάνατον, οὐδὲ τότε τῶν θεῶν ἀγιασμάτων
 ἀξιοῦσθαι; ἐπήγαγον, ὡς· Ἐὰν δὲ ἐν τῷ παρανό-
 μῳ τούτῳ γάμῳ εἰς ἐξ αὐτῶν τελευτήσῃ, δυσχερῆς
 τῷ ζῶντι ἡ μετάνοια, διὰ τὸ μὴ διακοπῆναι τὸ
 ἄθεσμον παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην τε καὶ προαίρε-
 σιν.

KANON Γ'.

« Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων ὁ μὲν
 « χρόνος σαφῆς ὁ ὀρισμένος, ἡ δὲ ἀνατροφή καὶ C
 « ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει (95) τὸν χρόνον (94).

ΒΑΣ. Τοὺς πολυγάμους φησὶν ὁ κανὼν ἐπιτι-
 μᾶσθαι διὰ χρόνου ὀρισμένου ἦτοι προεγνωσμένου
 ἀπὸ συνθηκῆς· πλὴν παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ διακρί-
 σει ἐστὶ καὶ τὸν τοιοῦτον χρόνον συντεμεῖν διὰ τὴν
 ἀγαθὴν τοῦ ἀμαρτάνοντος ἐπιστροφῆν. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ
 τούτου οὐ παρίσταται τίνες εἰσὶ οἱ πολυγαμοῦντες,
 οὐδὲ τίς ἐστὶν ὁ ὀρισμένος χρόνος, κἀντεῦθεν ἄλλως
 καὶ ἄλλως τὰ περὶ τούτου ἐξεληφθήσαν· οὐδὲ ἡμεῖς
 ἠδυνήθημεν γράψαι τι ἐνταυθοῖ. Ἐν μέντοι τῷ 8^ῳ
 κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Θεοῦ δίδόντος,
 εἰποῖμεν τὰ εἰκότα περὶ τῶν τριγάμων καὶ πολυ-
 γάμων καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῶν διδομένων ἐπιτι-
 μῶν ἐκάστῳ αὐτῶν.

ΖΩΝΑΡ. Ἐν τετάρτῳ κανόνι ὁ μέγας Βασιλείος,
 τοὺς τριγάμους ἐπὶ πενταετίαν ἀφορίζεσθαι λέγει,
 καὶ τοῦτον τὸν χρόνον οὐκ ἀπὸ κανόνος εἶναι φησιν,
 ἀλλ' ἐκ συνθηκῆς καὶ τῆς τῶν προειληφθέντων ἀκο-
 λουθίας, καὶ τὴν τριγαμίαν δὲ εἰς πολυγαμίαν
 ἀνάγει. Τίνα δὲ λέγει χρόνον ὀρισμένον ὁ παρῶν

Guill. Beveregii notæ.

(95) Συντέμνει. Codex Amerbachianus legit
 τέμνει, nostræ lectioni non solum reliqui omnes
 codices, sed et Johannes Antiochenus suffragatur, in
 Coll. can. tit. 45.

(94) Τὸν χρόνον. Post hæc verba in codice Amer-
 bachiano hoc σχόλιον habetur. Τούτων ἐξηγούμενος
 τὸν κανόνα ὁ μέγας Βασιλείος φησιν, Οὕτω περὶ

A superstite nunquam a crimine recessurum fuisse
 plane demonstrat. Igitur velut qui quantum in
 ipso est, in nefario crimine perseveret, ad pœni-
 tentiam multis difficultatibus obseptum iter inve-
 niat; et quemadmodum magnus Basilius in canone

ARIST. « Mulier quæ duobus fratribus nupta est,
 « per totam vitam expellatur. Si vero morti
 « proxima se nuptias soluturas promiserit, si
 « supervixerit, ad pœnitentiam admittetur. Si
 « autem unus e conjugibus obierit, difficilis est
 « superstiti pœnitentia. »

Quæ duobus fratribus nupta est, et in illegitimo
 isto conjugio manet, per totam suam vitam ec-
 clesia expellatur. Quære et magni Basilii cano-
 nem 23. Si autem morti appropinquans conju-
 gium solvere promittit, si supervixerit, ad
 pœnitentiam admittitur. Quomodo vero, quære
 Basilii magni canones 62 et 63. 404 Tanquam
 autem dixisset quispiam: Sin autem ad mortem
 pervenerit, ne tunc quidem divina sacramenta
 percipiet? adjecerunt, Si autem in illegitimo isto
 conjugio unus eorum mortem obierit, difficilis est
 superstiti pœnitentia, quia non discluditur et cor-
 rigitur scelus cum voluntate ipsius et proposito.

CANON III.

« De iis qui in plurima matrimonia incidunt,
 « tempus quidem præstitutum manifestum est.
 « Sed conversio et pœnitentia eorum tempus
 « contrahit. »

BALS. Eos qui multas uxores duxerunt, dicit
 canon præfinito seu præstituto tempore esse pu-
 niendus ex consuetudine: sed est in episcopalis
 judicii potestate hoc tempus contrahere, propter
 bonam ejus qui peccavit conversionem. Sed quia
 ex hoc non ostenditur, quinam sint polygami,
 neque quodnam sit tempus præstitutum, et hoc
 aliter et aliter hinc et inde tractatum est, nec nos
 hic aliquid scribere potuimus. Sed in quarto
 magni Basilii canone, Deo dante, dicemus quæ sunt
 consentanea de trigamis et polygamis, et de
 tempore pœnarum quæ dantur unicuique ip-
 sorum.

ZONAR. Magnus Basilius quarto canone triga-
 mos ad quinquennium segregari jubet: atque id
 spatium non a canone, sed tradita a majoribus
 consuetudine definitum esse assertit, ac trigamiam
 ad polygamiam quoque extendit. Quod vero tem-
 pus præfinitum hic canon intelligat, ignoratur, si

τριγάμων καὶ πολυγάμων, καὶ δείκνυσιν, ὅτι πολυ-
 γάμους οἱ Πατέρες τοὺς τριγάμους, οὐκ ἄλλους
 φασίν. Hunc explicans canonem magnus Basilius
 dicit, Sic de trigamis et polygamis, et ostendit, quod
 trigamos Patres, non alios dixerunt polygamos.
 Vide sanctum Basil. can. 4.

quidem male antiquior hæc synodus magno Basilio facta : ac omnino si in ea aliquod tempus trigamorum penitentia præfixum fuisset, nequaquam illud sapientissimum Basilium latuisset. N si forte hæc quoque synodus præfixit tempus, contractudinem dicit. Tempus quidem igitur, inquit canon, præfixitum est, sed eorum qui ob trigamiam penitentia addicti sunt conversio ac fiducia erga Deum tempus contrahit. Si namque qui illorum penitentia præfectus est, eos in lucida pœnis studium ardoremque præ se ferre animadvertat, nec consternari metat, sed præfidentem divinæ bonitati veniam sibi contractæ nolæ polliceri, præstitit temporis intervallum contrahet ac præcidet.

ABIST. « Polygamorum tempus manifestum est. Penitentia vero studium illud præcidit. »

Tempus trigamorum et polygamorum supplicii in quarto canone magai Basilii et in octogesimo illius canone ponitur. Quinque enim annos, inquit, qui tres uxores duxit, segregetur, sed non omnino ab ecclesia arceatur ; verum duos aut tres annos divinarum Scripturarum auditione dignetur : et postea usque ad expletam quinquennium cum fidelibus consistat, a boni autem communione abstineat ; et sic sincere respiscens ad communionem admittatur. At polygami seu qui plures nuptiis inierunt ut plus aliquid etiam fornicatione peccantes, unum annum desistant, tres substernantur, et sic admittantur cum fidelibus. In episcopi autem potestate, ad conversationem fidemque agentis penitentiam respicientis, ut dicit hic canon, penitentia tempus contrahere, ponitur.

CANON IV.

« Si quis mulierem concupiscens, proposuerit cum ea concumbere, ejus autem desiderium ad opus non venerit, manifestum est quod a gratia servatur. »

BALS. In peccatis esse quatuor gradus dicunt sancti Patres, impressionem seu primum motum, luctationem, assensionem, et actum : quorum duo quidem prima non esse pœnæ obnoxia ; in duo autem **405** quæ sequuntur, pœnam cadere. Neque enim impressio neque luctatio judicatur ; si ratio impressionem suscipiens, et cum ea coluctata, cogitatum repudiaverit ; assensio autem judicatur et accusatur, et actio punitur. Si ergo mulieris desiderium alicui injectum est, et is victus, ut cum ea rem haberet, assensus est, ad opus autem non venit, id est, actum non implevit, manifestum est, quod Dei gratia eum servavit ; sed non impune abibit. Pœna enim in assensionem etiam cadit. Hoc quoque manifestum est ex can. 70 sancti Basilii, qui dicit : Diaconus labris pollutus, sive qui usque ad osculum mulieris pervenit, et se lucusque peccasse confessus est, ministerio ei interdicitur, id est, ad tempus prohibebitur : sed sacramentis una cum diaconis

Α κείνῳ, ἡννόητος προσηγορία γάρ ἐστὶ πολλῆ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἢ συνόδου αὐτῆ· καὶ πενητάς, εἰ ὤφρατο πρὸ αὐτῆς χρόνος ἐπὶ τὸν τριγάμων, οὐκ ἔν ἡννόητῳ τῷ τι πάντα σαρῶ Βασιλείῳ· εἰ γὰρ οὐ λέγει καὶ αὐτῆ ἢ συνόδου ὠφρατέρον χρόνον τὴν ἐπιθέσειν. Ὁ γὰρ οὗτος χρόνος, φησὶν, ὠφρατέρος ἐστίν· ἢ δὲ τὸν ἐπὶ τῆς τριγαμίας μετανοοῦντων ἀνατροπῆ καὶ τῆ πίστεως ἢ πρὸς τὸν Θεὸν συντρέχει τὸν χρόνον. Εἰ γὰρ ὁ πύσιος εὐκαταρῶν ἐπὶ αὐτοῦ; σκολιῆν ἐνδοκασίαν καὶ θερμότητα περὶ τὴν μετάνειαν, καὶ οὐκ ἀπονηνοῦσσαν, ἀλλὰ πιστεύουσαν ἐπὶ δεξιῆ τὴν καλὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἀρεθίζεται εἰς τοῦτ' ὅ ἀρεθίζεται, συντακεῖ τὸν χρόνον καὶ ἐλαττώσει· εἰς τοῦτ'.

APIET. « Τὸν πολυγάμων ὁ χρόνος σαφής· τὸ δὲ τῆς μετανοίας σκοπεῖον, αὐτὸν ὑποτίμνεται. »

Ὁ χρόνος τῆς ἐπιτηδείας τῶν τριγάμων καὶ πολυγάμων κεῖται ἐν τῷ τετάρτῳ κανόνι τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ ἐν τῷ ὄγδοοκαστῷ κανόνι αὐτοῦ. Ἐπὶ πάντα γὰρ ἑταῖ φησὶ τὸν τριγάμων ἀπορῆζεσθαι, κλῆν μὴ πάντῃ ἀπειργεῖν αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἐν οὖτιν ἢ καὶ τρισὶν ἑταῖ τῆς τῶν θείων Γραφῶν ἀκροάσει; αὐτὸν ἀξούσῃ· καὶ μετὰ ταῦτα, μέχρι τοῦ πληρωθῆναι τὴν πενηταετίαν, συτηκεν μετὰ τῶν πιστῶν· τῆς δὲ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας ἀπέχεσθαι· καὶ οὕτω γενήσιως μετανοοῦντα, εἰς κοινωνίαν παραδεχθῆναι· τοὺς δὲ πολυγάμους, ὡς πλέον τι καὶ κορνείας ἀμαρτάνοντας, ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, τρεῖς ὑποκίπτειν, καὶ οὕτω δέχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν. Παρὰ τῆ ἑξουσίᾳ δὲ κεῖται τοῦ ἐπισκόπου, ὡς ὁ παρὼν κανὼν λέγει, ἐλαττώσαι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας, πρὸς τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πίστιν ὀρῶντος τοῦ μετανοοῦντος.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

« Ἐὰν πρόβηται τις, ἐπιθυμήσας γυναίκης, συγκαθευθῆσαι αὐτῇ, μὴ ἔλθῃ δὲ εἰς ἔργον αὐτοῦ ἢ ἐνθυμήσει, φαίνεται ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος ἐβρύσθη. »

BALS. Ἐπὶ τῶν ἀμαρτημάτων τέσσαρας εἶναι βαθμοὺς οἱ ἅγιοι Πατέρες φασὶ, προσβολὴν, πάλην, συγκατάθεσιν, καὶ πρᾶξιν· ὧν τὰς δύο τὰς πρώτας ἀνεπιτημήτους εἶναι, τὰς δὲ μετ' αὐτὰς δύο ὑπὸ ἐπιτίμων. Οὕτε γὰρ ἡ προσβολὴ κρίνεται, οὕτε ἡ πάλην, ἐὰν τὴν προσβολὴν παραδεξάμενος ὁ λογισμὸς καὶ παλασίας ἀπεπέμψατο τὸ ἐνθύμιον· ἢ δὲ συγκατάθεσις κρίνεται καὶ αἰτιᾶται, καὶ ἡ πρᾶξις κολάζεται. Ἐὰν οὖν ἐπιθυμία προσέβαλέ τινη γυναίκῃ, καὶ νικηθεὶς συγκατέθετο μιγῆναι αὐτῇ, οὐκ ἤλθε δὲ εἰς ἔργον, ἦτοι οὐ τὴν πρᾶξιν ἐπέληρωσε, φαίνεται ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ αὐτὸν ἐβρύσασα· πλὴν οὐκ ἀνεπιτήμητος· ἔσται. Καὶ ἡ συγκατάθεσις γὰρ ὑπὸ ἐπιτίμων γίνεται. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ο' κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, λέγοντος· Διάκωνος ἐν χελεσι μιανθεὶς ἦγουν μέχρι φιληματος φθάσαι γυναίκῃ, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκεῖναι ἐμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται, τούτοις μέχρι καιροῦ κωλυθήσεται· τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων μετὰ τῶν διακόνων ἀξιώθησεται. Τὸ

μέντοι μιανθῆναι ἐν χειλεσί τινες ἄλλως ἐρμηνεύουσι· καὶ βῆθησεται τὰ περὶ τούτου ἐν τῷ κανόνι τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Labris autem esse pollutum nonnulli aliter interpretantur; et de eo dicitur in can. 70 sancti Basilii.

ZONAR. Ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων τέσσαρας εἶναι βαθμούς οἱ ἅγιοι Πατέρες φασί, προσβολὴν, πάλην, συγκατάθεσιν καὶ πρᾶξιν· ὧν τὰς δύο καὶ πρώτας ἀνεπιτιμήτους εἶναι, τὰς δὲ μετ' αὐτὰς δύο ὑπὸ ἐπιτίμιον. Οὕτε γὰρ ἡ προσβολὴ κρίνεται, οὔτε ἡ πάλην, ἐὰν τὴν προσβολὴν παραδεξάμενος ὁ λογισμὸς καὶ παλαίσας ἀπεπέμφατο τὸ ἐνθύμημα· ἡ δὲ συγκατάθεσις κρίνεται καὶ αἰτιᾶται, καὶ ἡ πρᾶξις κολάζεται. Ἐὰν οὖν ἐπιθυμία προσέβαλέ τινα γυναικὸς, καὶ νικηθεὶς συγκατέθετο μιγῆναι αὐτῇ, οὐκ ἔλθε δὲ εἰς ἔργον, ἦτοι οὐ τὴν πρᾶξιν ἐπλήρωσε, φαίνεται ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ αὐτὸν ἐβρύσατο. Πλὴν οὐκ ἀνεπιτίμητος ἔσται. Καὶ ἡ συγκατάθεσις γὰρ ὑπὸ ἐπιτίμιον γίνεται. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ἐβδομηκοστοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, λέγοντος· Διάκονοι ἐν χειλεσι μιανθεῖς, ἔχουσι μέχρι φιλήματος φόβας γυναικῶν, καὶ μέχρι τούτου ἁμαρτηθεῖναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπιχειρήσεται, τούτεστι μέχρι καιροῦ κωλυθήσεται· τοῦ δὲ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων μετὰ τῶν διακόνων ἀξιοθήσεται. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ προσδύτερος. Εἰ δὲ τι πλέον φωραθῆ τις ἁμαρτηκῶς, ἐν οἷῳ ἂν εἴη βαθμῶ, καθαιρεθήσεται. Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι ἄλλο δηλοῖ τὸ ἐπιχειρήσεται, ὡς εἰρηται, δηλαδὴ τὴν, προσκαίρω τῆς λειτουργίας εἰρηθήσεται. Εἰ καί τισιν οὐχ οὕτως νοεῖται, οἷς καὶ τὸ χειλεσι μιανθῆναι ἐτέρως ἐκλαμβάνεται, οὐκ εὐστόχως μέντοι, ὡς οἱμαί.

ARIST. « Ὁ ἐπιθυμήσας μὲν, μὴ δράσας δὲ, Θεῷ ἐβρύσθη. »

Ὅστις μέχρι φιλῆς προθέσεις συκαθευδῆσαι γυναικὴν ἐπεθύμησεν, ἐχόμενον δὲ τι σπουδῆς οὐκ ἔπραξεν, οὔτε εἰς ἔργον ἡ ἐνθύμησις αὐτοῦ ἔλθε, φαίνεται ὡς ὑπὸ τῆς ἀνοθεῖν ἐβρύσθη χάριτος. Εἰ γὰρ καὶ ἐπιθύμησας, καὶ ἐσπούδασας, καὶ μέσους τισὶν εἰς ἀπάριστον τοῦ μέσους ἐχρήσατο· ἀποτέλεσμα δὲ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ οὐκ ἔσχε διὰ τινα παρεμπιπτόντα ἐμπόδια ἐξωθεν· ἐπιτιμίαις ὑπόκειται, ὡς ὁ ἐβδομηκοστὸς κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διαγορεύει περὶ τοῦ ἐν χειλεσι μιανθέντος διακόνου.

KANON E'.

« Κατηχούμενος, ἐὰν εἰσέρχόμενος (95) εἰς κυριακὸν ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει· στήκη, οὕτως

Guill. Beveregii notæ.

(95) Κατηχούμενος ἐὰν εἰσέρχόμενος In codice Amerbachiano ad præsentem canonem hoc scholium apponitur. Κατηχουμένους λέγει πιστοὺς βαπτίζεσθαι μέλλοντας. Δύο δὲ τούτων εἶδη· οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, διὸ καὶ ὡς ἀτελέστεροι μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν Γραφῶν καὶ τῶν βιβίων Εὐαγγελίων εὐθὺς ἐξίσταν· οἱ δὲ ἤδη προσήλθον, καὶ γεγόνασι τελειότεροι τῶν ἄρτι προσερχομένων, ὅθεν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις εὐχὴν ἀναμένοντες, τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. *Catechumenos vocat fideles, qui baptismum suscepturi sunt. Eorum autem diæ sunt species. Nonnulli enim modo accedunt; quapropter*

communicare non indignus habebitur. Idem et presbyter. Si quis autem ultra peccasse deprehensus fuerit, in quocunque sit gradu, deponetur. Labris autem esse pollutum nonnulli aliter interpretantur; et de eo dicitur in can. 70 sancti Basilii.

ZONAR. In peccatis esse quatuor gradus dicunt sancti Patres, impressionem, luctationem, assensionem et actum: quorum duo quidem prima non esse pœnæ obnoxia; in duo autem quæ sequuntur pœnam cadere: neque enim impressio, neque luctatio iudicatur, si ratio impressionem suscipiens, et cum ea collectata, cogitatum repudiaverit; assensio autem iudicatur et accensatur, et actio punitur. Si ergo mulieris desiderium alieni injectum est, et is victus, ut cum ea rem haberet, assensus est, ad opus autem non venit, id est, actum non implevit, manifestum est, quod Dei gratia servavit; sed non impune abibit. Pœna enim in assensionem etiam cadit. Hoc quoque manifestum est ex can. 70 sancti Basilii, qui dicit: Diaconus labris pollutus, sive qui usque ad osculum mulieris pervenit, et se hucusque peccasse confessus est, ministerio ei interdicitur, id est, ad tempus prohibebitur: sed sacramentis una cum diaconi communicare non indignus habebitur. Idem et presbyter. Si quis autem ultra peccasse deprehensus fuerit, in quocunque sit gradu, deponetur. Unde constat, quod aliud significatur per illud, interdicitur, nimirum, ad tempus a ministerio arcebitur. Etsi a nonnullis ita non intelligitur, qui illud, Labris esse pollutum, aliter interpretantur, minus tamen recte, ut opinor.

ARIST. « Qui concupivit, sed non perfecit, per Deum servatus est. »

Quicunque etiam nudo proposito cum muliere dormire concupiverit, sed quod conatus est non fecit, neque ad factum venit concupiscentia ejus, manifestum est, quod per gratiam cœlestem servatur. Si enim et concupivit, et diligentiam adhibuit, et mediis quibusdam ad illius consummationem usus est, conatus autem ejus perfectionem non habuit propter impedimenta aliqua externa quæ inciderunt, pœnis subjicitur, ut septuagesimus sancti Basilii canon mandat de diacono qui in labris pollutus est.

CANON V.

« Catechumenus, si in Dominicum ingrediens in Catechumenorum ordine steterit, is autem

ut imperfectiores post Scripturarum et divinorum Evangeliorum auditionem protinus egrediuntur: alii autem antehac venerunt, et perfectiores iis, qui modo accedunt, facti sunt; quare etiam illi ad orationem usque pro catechumenis factam manentes, in ea peragenda genuflectunt. Simile huic scholium in Harmenopoli epitomen hujus canonis existit, his verbis, Δύο τῶν κατηχουμένων ἦσαν τάξεις, ἡ μὲν τῶν γονυκλινόντων, ἡ τελειοτέρα, ἡ δὲ τῶν ἀκρωμένων, ἡ ἀτελεστοτέρα. Λέγει γοῦν, ἐτὶ τῶν γονυκλινόντων εἴη, καὶ ἁμάρτοι, πεισάμενος τοῦ ἁμαρτάνειν γενέσθω τῶν ἀκρωμένων· εἰ δὲ τῶν ἀκρω-

« peccat; si genu quidem flectens sit, audiat, A
 « non amplius peccans : sin autem etiam au-
 « diens adhuc peccet, extrudatur. »

BALS. Duo sunt ordines catechumenorum. Hi enim nuper accesserunt, et, ut imperfectiores, post Scripturarum et divinorum Evangeliorum auditionem statim exeunt : illi vero jam pridem accesserunt, et perfectiores facti sunt; unde et orationem, quæ sit supra catechumenos, expectantes, in ea genu flectunt. Quando autem pronuntiatum fuerit, Catechumeni, procedite, tunc et ipsi exeunt. Dicit ergo canon, quod si catechumenus 406 peccat, si est quidem ex perfectioribus, a peccando abstinens, veniat ad locum imperfectiorum, id est, stet in templo usque ad Evangelium : sin autem ex imperfectioribus, qui sola etiam auditione digni habentur, et a peccato non abstineat, extrudatur, id est, stet extra ecclesiam cum deflentibus. Quid vero si imperfectior a peccato abstinuerit, non punietur, quemadmodum perfectiores, sed in primo loco stabit? *Solutio.* Duo sunt loci catechumenorum, ut dictum est : hic quidem, qui est usque ad lectionem divinorum Evangeliorum; ille vero usque ad exitum catechumenorum. Qui sunt itaque perfectiores, si peccent et abstineant, parum dimittentur in locum imperfectiorum : sin autem non abstineant, in deflentium loco statuentur. Si ii autem, qui sunt imperfectiores, peccent, nec desistant, in locum deflentium abducentur : sin vero desistant, non habent locum, in quem deducuntur. Si dixerimus enim eos cum deflentibus stare oportere, desperationis gravitate eos obruemus; nec ulla erit differentia eorum qui abstinere et non abstinere. Et ideo, tanquam qui a malo destiterint, rursus cum audientibus stabunt.

ZONAR. Duo catechumenorum olim erant ordines. Alii quidem amplexi fidem, sed qui baptismum differrent, cum catechumenis astabant, dumque precatio in catechumenos recitaretur genibus provellebantur, ac postquam illud, Catechumeni, procedite, de more pronuntiatum esset, tunc egrediebantur. Alii autem jam primum accedentes, minuscule perfecti, sacræ Scripturæ auscultabant, Evangelioque recitato dimittebantur. Quæcumque igitur e catechumenis quispiam peccaverit, si qui-

Guill. Beveregii notæ.

μένων, έξω στήτω τῆς ἐκκλησίας. Καὶ οἱ ἀκροώμενοι γὰρ ἐκτός ἴσταντο τῆς ἐκκλησίας μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. *Duo catechumenorum ordines erant; unus eorum qui genu flectebant, perfectior scilicet; alter imperfectior eorum, qui audiebant. Vult ergo dicere, si sit ex ordine Iestentium genu, et peccet, quod peccare desinens in ordinem audientium referri debeat: sin ex audientibus sit, consistat extra ecclesiam. Nam et audientes extra ecclesiam stabant usque ad lectionem sancti Evangelii.* Harnenop. Epit. can. sect. 5, tit. 3. Hæc duo scholia juxta se posita præsentem canonem, satis in se obscurum, perspicuum reddunt et apertum.

(96) Δύο τάξεις ἦσαν. In Gollandi J. C. codice,

« δι' ἀμαρτάνων· ἔν μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω
 « μηκέτι ἀμαρτάνων· ἔν δὲ καὶ ἀκροώμενος ἐπι
 « ἀμαρτάνῃ, ἐξωθεῖσθω. »

BALS. Δύο τάξεις τῶν κατηχομένων εἶσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἄρτι προσέρχονται, καὶ, ὡς ἀτελέστεροι, μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν Γραφῶν καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων εὐθύς ἐξίσσιν· οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασιν τελειώτεροι· ὅθεν καὶ τὴν ἐπι τοῖς κατηχομένοις εὐχὴν ἀναμένοντες, τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. Ὅταν δὲ ἐκφωνηθῇ τὸ, Οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, τότε ἐξέρχονται καὶ οὗτοι. Φηλοῖν οὖν ὁ κανὼν ὅτι, ἐὰν κατηχούμενος ἀμαρτάνῃ, εἰ μὲν τῶν τελειώτερον ἐστίν, ἐὰν ἀπόσχηται τοῦ ἀμαρτάνειν, ἰθὺς εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων, τουτέστι, στήτω μέχρι τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῷ ναῷ· εἰ δὲ τῶν ἀτελεστέρων, τῶν καὶ ἀκροάσεως μόνῃς ἀξιουμένων, καὶ οὐκ ἀφίσταται τῆς ἀμαρτίας, ἐξωθεῖσθω, ἀνεὶ τοῦ, ἔξω τῆς ἐκκλησίας στήτω μετὰ τῶν προσκλαιόντων. Τί δὲ, ἐὰν ἀποσθῇ ὁ ἀτελέστερος τῆς ἀμαρτίας, οὐκ ἐπιτιμηθήσεται καθὼς ὁ τελειώτερος, ἀλλ' εἰς τὸν πρότερον τόπον στήσεται; Αὐσίς. Ἄπο τόποι εἰσὶ τῶν κατηχομένων, ὡς εἴρηται, ὁ μέχρι τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Εὐαγγελίων, καὶ ὁ μέχρι τῆς ἐξελεύσεως τῶν κατηχομένων. Οἱ γοῦν τελειώτεροι, ἀμαρτάνοντες καὶ ἀφιστάμενοι δὲ, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων στήσονται. Οἱ δὲ ἀτελέστεροι ἀμαρτάνοντες, μὴ ἀφιστάμενοι, μικρὸν ὑποβιβασθήσονται εἰς τὸν τόπον τῶν ἀτελεστέρων· μὴ ἀφιστάμενοι, μὲν, εἰς τὸν τόπον τῶν προσκλαιόντων ἀπαχθήσονται· ἀφιστάμενοι δὲ, οὐκ ἔχουσι τόπον ἐνθα καταταχθήσονται. Εἰ γὰρ εἰπωμεν τοῦτους μετὰ τῶν προσκλαιόντων στήναι, ἀπογνώσεως θλίψε· καταβαπτίσομεν, καὶ οὐδεμία ἔσται διαφορὰ ἀφιστάμενων καὶ μὴ ἀφισταμένων. Διὰ τοῦτο, ὡς ἀποσάντες τοῦ κακοῦ, στήσονται καὶ πάλιν μετὰ τῶν ἀκροωμένων.

ZONAR. Δύο τάξεις ἦσαν (96) τῶν κατηχομένων τὸ πλαιῖον. Οἱ μὲν γὰρ πιστοὶ ὄντες, ὑπεριθέμενοι δὲ τὸ βάπτισμα, μετὰ τῶν κατηχομένων ἴσταντο, καὶ τῆς ἐπι κατηχομένοις εὐχῆς λεγομένης ἔκλινον τὸ γόνυ, ὅτε δ' ἐκφωνήθη τὸ, Οἱ κατηχοῦμενοι προέλθετε, τότε ἐξέρχονται· οἱ δὲ ἄρτι προσελθόντες καὶ ἀτελέστεροι ὄντες τῶν ἁγίων Γραφῶν ἤκουον, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἀψῆσαν. Ὅταν οὖν ὁ κατηχοῦμενος ἀμαρτάνῃ, εἰ μὲν τῶν τελειώτερον τῶν γόνυ κλινόντων δηλονότι

ante hæc prima Zonaræ in hunc canonem verba, hæc leguntur, tanquam principium interpretationis, Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη σύνοδος εἰς κανὼνα εἰς ἐρίζει χρόνον τοῦ ἐπιτιμίου ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Κατηχομένους δὲ λέγει τοὺς βαπτίσεσθαι μέλλοντας· δύο δὲ εἶδη τούτων· οἱ μὲν ἄρτι προσέρχονται· οἱ δὲ ἤδη προσῆλθον, καὶ γεγόνασιν τῶν ἤδη προσερχομένων τελειώτεροι· ὅθεν καὶ τὴν ἐπι τοῖς κατηχομένοις εὐχὴν ἀναμένοντες τὸ γόνυ κλίνουσιν ἐν ταύτῃ. Hæc autem, post verba ἐν τοῖς τοιοῦτοις, eadem sere sunt, quæ ante ex codice Amerbachiano sub scholii nomine protulimus: adeo ut alla interpretatione non opus sit. Ad Zonaræ autem interpretationem nequaquam pertinent, quia in ea eadem iterum leguntur.

ἐν τῇ εὐχῇ ἐστιν, ἀκροάσθω, τουτέστι μετὰ τῶν Α
μέχρις ἀκροάσεως ἰσταμένων στήτω, εἰ ἀπόσχεται
τοῦ ἀμαρτάνειν· εἰ δὲ τῶν ἀκρωμένων ἐστίν, ἐπι
καὶ ἀμαρτάνει, ἐξωθεισθω, ἀντὶ τοῦ ἐξω τῆς
ἐκκλησίας στήτω μετὰ τῶν προσκλαίωντων.

ΑΡΙΣΤ. ε Ὁ ἐν τῷ κατηχεῖσθαι ἀμαρτάνων, ἐάν
ε γόνυ κλίων μηκέτι ἀμαρτάνοι, ἀκροάσθω· εἰ
ε δὲ καὶ ἀκρωμένος ἀμαρτάνοι, τέλειον ἀπωθει-
ε σθω.)

Δύο εἶδη τῶν κατηγουμένων εἰσὶν· οἱ μὲν γὰρ
ἀρτι προσέρχονται· διὸ καὶ ὡς ἀτελέστεροι μετὰ
τὴν ἀκρόασιν τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν θείων Εὐαγγε-
λίων εὐθύς ἐξίσαι· οἱ δὲ πρὸ καιροῦ προσήλθον, καὶ
γεγόνασι τελειότεροι· ὅθεν καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέ-
λιον τὴν ἐπὶ τοῖς κατηγουμένοις εὐχὴν ἀναμένουσι·
καὶ ἐν τῷ προσφωνεῖσθαι τῷ, Οἱ κατηγούμενοι, τὰς
κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνατε, τὸ γόνυ κλίνουσιν.
Οἱ γοῦν τελειότεροι, ὡς γευόμενοι καλοῦ Θεοῦ ῥή-
ματα, καὶ παραπεσόντες, μετακινουῦνται τῆς στά-
σεως, καὶ τοῖς ἀκρωμένοις συντάττονται· εἰ δὲ καὶ
ἀκρωμένοι ἀμαρτάνουσι, τῆς Ἐκκλησίας τέλειον
ἐξωθοῦνται.

ΚΑΝΩΝ Γ΄.

ε Περὶ κυοφορούσης, ὅτι δεῖ φωτίζεσθαι, ὅπως
ε βούλεται. Οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ κοινώνει ἡ
ε τίχουσα τῷ τιχτομένῳ· διὰ τὸ ἐκάστου ἰδίαν
ε τὴν προαίρεσιν τὴν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ δείκνυ-
ε σθαι.)

ΒΑΣΣ: Τινὲς ἔλεγον μὴ ὀφείλειν βαπτίζεσθαι τὰς
ἐξ ἀπίστων τῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχομένης κυοφο-
ρούσας, ἀλλ' ἀναμένειν τὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ τοκετοῦ
ἐξέλθειν, ἵνα μὴ, ταύτης βαπτίζομένης, δόξη συμ-
βαπτίζεσθαι καὶ τὸ ἐγκυμονούμενον, ὡς ἠνωμένον
διόλου αὐτῇ· κἀντεῦθεν μετὰ τὸ γεννηθῆναι, ἢ ἀφώ-
τιστον καταλειφθῆ, ἢ βαπτίζόμενον λογισθῆ καὶ
αὐθις βαπτίζεσθαι. Οἱ γοῦν Πατέρες, τὴν ἀντίθεσιν
ταύτην μὴ παραδεξάμενοι, ὠρισάν ἀποκριματίστω
βαπτίζεσθαι τὰς κυοφορούσας, ὅτε βούλοιντο, διὰ
τὸ μηδεμίαν κοινωμίαν ὑπεῖναι τῇ τιχτούσῃ μετὰ
τοῦ τιχτομένου, ὅσον εἰς τὸν λόγον τοῦ φωτισματος.
Ἄλλως τε, φασίν, ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ἐκάστου ὁμο-
λογία ἐν τῷ βαπτίζεσθαι· τὸ δὲ ἔμβρυον ἐστερη-
μένον διαθέσεως οὐ δύναται τὰς ἐπὶ τῷ βαπτίσματι
ὁμολογίας ποιῆσαι. Προστέθη δὲ τῷ κανόνι τὸ,
ὅτε βούλοιντο, διὰ τοὺς λόγοντας πρὸ μὲν τοῦ εἰδο-
ποιηθῆναι τὸ ἔμβρυον εἰς ἄνθρωπον ἀκινδύνως
βαπτίζεσθαι τὴν μητέρα ἐγκυμονοῦσαν, μετὰ δὲ
τοῦτο μὴ καλῶς αὐτὴν βαπτίζεσθαι· διὰ τὸ εἶναι
τοιαύτης διαθέσεως τὸ ἐγκυμονούμενον, ὥστε εἰσι
καὶ ἀρτιγέννητα νήπια, τὰ μὴ δυνάμενα ὁμολογεῖν.
Διότοι καὶ εἶπον οἱ Πατέρες ἐπ' ἀδείας ἔχειν τὴν
ἐγκυμονοῦσαν, ὅτε θέλει βαπτίζεσθαι. Τὰ μὲν γὰρ
ἔμβρυα, ὅπως ἔχουσι διαθέσεως, οὐδεὶς περιεργά-
σασθαι δύναται ἢ ἀναδέξασθαι· τὰ δὲ νήπια διὰ τῶν
ἀναδεχομένων αὐτὰ κατατίθενται, καὶ πραγματικῶς
φωτιζόμενα θείας καταξιοῦνται ἐλλάμψεως. Ἄνα-

dem ex perfectiorum numero fuerit, eorum scilicet,
qui in precatione genu flectunt, audiat, hoc est,
cum iis qui auscultari tantummodo permittuntur,
si modo finem peccandi fecerit, consistat; sin vero
inter audientes agens adhuc tamen offenderit, ex-
pellit, hoc est, extra ecclesiam cum lugentibus stare,
hic canon jubet.

ARIST. ε Catechumenus peccans, si, dum genu
ε flectit, amplius peccaverit, inter audientes sit;
ε sin, dum inter audientes est, peccet, penitus
ε ejiciatur.)

Duae sunt species catechumenorum: nonnulli
enim modo accedunt; quocirca et ut imperfectio-
res post Scripturarum et Evangeliorum auditionem
statim emittuntur. Alii autem ante tempus aliquod
advenerunt, et perfectiores evaserunt. Quare et
post Evangelium preces pro catechumenis factas
expectant; et cum illud dicitur, Catechumeni,
capita vestra Domino flectite, genu flectunt. Perfe-
ctiores itaque ut qui bona Dei verba pergustarunt,
si lapsi fuerint, statione sua moventur, et cum
audientibus collocantur; si autem, et cum au-
dientes sint, peccant, ab ecclesia perfecte expel-
luntur.

CANON VI.

ε De ea quæ uterum gerit, quod oporteat eam
ε baptizari, quando velit. Nihil enim ea, quæ
ε parit, cum fetu, qui paritur, hac in re com-
ε mune habet; quod proprium uniuscuiusque
ε institutum ac propositum in confessione osten-
ε datur.

BALS. Quidam dicebant, non debere baptizari
gravidas, quæ ex infidelibus ad Ecclesiam acce-
dunt, sed expectare fetus in lucem exitum; ne
dum ea baptizatur, videatur quoque una baptizari
fetus; quem in utero gerit, ut qui sit ei omnino
unitus: quo fit ut postquam natus fuerit, vel non
baptizatus relinquatur, vel si baptizetur, rursus
baptizari reputetur. Patres itaque, hac contradi-
ctione non admissa, statuerunt, ut sine ullo præ-
judicio baptizentur prægnantes mulieres, quando
voluerint; eo quod nihil habeat commune puerpera
cum fetu qui paritur, quod ad baptismum attinet.
Maxime, inquirunt, cum sit unicuique sua in bap-
tismate necessario promissio: fetus autem, qui
est in utero, cum sit affectione destitutus, non
potest quæ in baptismate requiruntur professiones
et vota facere. 407 Adjectum est autem canonis
illud, Quando velint, propter eos qui dicunt, ante-
quam fetus formetur in hominem posse mulierem
prægnantem sine periculo baptizari, non recte
autem baptizari postea: quoniam id, quod habe-
tur in utero, in ea est constitutione, in qua infan-
tes modo nati qui polliceri non possunt; et ideo
dixerunt Patres, esse in mulieris gravidæ potestate
baptizari quando velit. Quomodo enim se habeant
fetus, nemo potest perquirere, vel eos suscipere.
Infantes autem per susceptores suos affirmant, et
actu baptizati divina illuminatione digni censentur;

Lege et quæ in cap. 10 titul. 4 præsentis operis a nobis scripta sunt.

ZONAR. Mulieres, quæ uterum ferunt, quando-
cumque voluerint, canoni baptizari oportere decernit.
Quod autem nonnulli, fetum cum matre simul bap-
tizari, ac proinde infantem, postquam in lucem da-
tus esset, ne baptismum in eodem geminaretur,
nullo modo baptizandum esse, asseverabant; pro-
pterea verba illa, Nihil enim ea quæ parit, cum
fetu qui paritur ea in re commune habet, adiunxit,
hoc est, sola etenim mater, non per eam filius quo-
que simul, sancti baptismatis consors elicatur. Ut
enim, inquit, se quis Christi sectatorem profiteatur,
propria uniuscujusque electio requiritur, ac per
eam, quam libenti animo baptismum quisque am-
pletatur, facile apparet. Quoniam vero in fetu
maternis adhuc visceribus incluso electio nulla est,
proindeque iterum baptizari, cum eligendi facultas
ARIST. « Prægnans quandocumque vult baptiza-
tur. Nam uniuscujusque voluntas iudicatur. »

Gravida enim propter generatum baptizari non
impedietur; nec enim fetus una cum gravida bap-
tizatus reputatur, adeo ut si cum editus fuerit, bap-
tizetur, secundo baptizatus existimaretur. Ille enim
cum ad lucem nondum venerit, nec per seipsum
subsistit, nec voluntatem habet.

CANON VII.

« Presbyter in digamiam ineuntis nuptiis ne
convivetur. Cum enim requirat poenitentiam
« digamus, quis erit presbyter, qui, eo quod sit
« convivio acceptus, nuptiis assentiatur? »

BALS. Laicus, qui digamus est affectus, hinc
non permittitur, nisi anno præterito, esse divinorum
sacramentorum particeps. Dicit ergo canon, quod
quoniam hæc poena a sacerdote digamo inducitur,
non debet cum eo in nuptiis convivium inire. Vi-
detur enim veluti per suam præsentiam consentire,

Guill. Beveregii notæ.

(97) *Πρεσβύτερον εις γάμον διαγαμούντος.* Cau-
tum est hoc canone, ne quis presbyter in ejus,
qui digamiam inii, nuptiis convivetur. Hinc cum
Constantinus quidam episcopus ad Nicetam metro-
politaniu Heracleæ hanc quæstionem proposuisset,
Τού εις δεύτερον συνοικέσιον έρχομένου ει δεί λα-
βεῖν τήν του διαγάμου εύχην παρά του κατά χώραν
ἀρχιερέως; An qui ad secundas convolant nuptias
accipere possint bigami precationem a regionis
antistite? respondit ille juris canonici peritissimus,
« Η μὲν ἀκριβεία τους διαγάμους οὐκ οἶδε σπεφانوῦν
ἢ δε ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ συνήθεια τὰ τοιαῦτα
οὐ παρατηρεῖται· ἀλλὰ καὶ τοῖς διαγάμοις τους νυμ-
φικούς σπεφάνους ἐπιτίθησι, καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε διὰ
τοῦτο ἐνεκλήθη. Ὅστε οὐδέ τις φοβηθήσεται τὸ ἐπι-
κλημα, τους τοιούτους σπεφάνους· πλὴν οφείλουσιν
ἕνα ἢ καὶ δεύτερον ἐνιαυτὸν κωλυθῆναι τῆς τῶν
ἀγίων μυστηρίων μεταλήψεως, καὶ οὐδὲ τὸν ἱερολο-
γήσαντα χρῆ συνεστιαθῆναι τούτοις. *Accurata sane
disciplina bigamos coronare non novit. Magnæ autem
Ecclesiæ consuetudo hæc non observat; sed bigamis
etiam sponsalitiis coronas imponit; nec ullus un-
quam propter eam causam accusatus est: ideoque
calumniam non formidabit quisquam, qui tales co-
ronavit. Illi autem annum unum aut alterum a my-
steriorum communione arceri debent: nec eum, qui*

γνωθὶ καὶ τὰ ἐν τῷ ἰ' κεφαλ. τοῦ δ' τίτλου τοῦ
πρόντου συντάγματος παρ' ἡμῶν γραφέντα.

ZONAR. Τὰς ἐν τῇ γαστρὶ φερούσας δεῖ βαπτίζεῖν,
φησὶν ὁ κανὼν, ὅτε βούλονται. Τινῶν δὲ λεγόντων ὅτι
λοιπὸν τὸ κυοφορούμενον συμβαπτίζεται τῇ μητρὶ,
καὶ οὐ χρῆ αὐτὸ μετὰ τὸ γεννηθῆναι βαπτίζεσθαι,
ἵνα μὴ δις δοκῆ βαπτίζεσθαι, ἐπήγαγε τὸ, Οὐδὲν
γὰρ ἐν τούτῳ κοινῶσ' ἢ εἰκτούσα τῶν τικτομένων,
ἀντὶ τοῦ, Αὐτὴ γὰρ μόνη τοῦ ἀγίου ἀξιοῦται βαπτί-
σματος, καὶ οὐχὶ κάκιστο διὰ μέσης αὐτῆς. Ὅτι,
φησὶν, ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ συντάττεσθαι τῷ Χριστῷ ἢ
ἐκάστου προαίρεσις ἀπαιτεῖται, καὶ ἔξ αὐτῆς δεῖ-
κνυται εἰ προθύμως πρόσεισι τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι.
Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐμβρυον ἐστέρηται προαίρεσις, οὐδὲ
βαπτίζεσθαι δεῖ, ὥστε αὐτὸ χρῆται αὐθις βαπτί-
σματος ὅτε προαίρεσθαι δυνήσεται. »

nec baptismum quidem suscepisse putandus est,
penes illum fuerit, oportebit.

ARIST. « Ἡ κυοφοροῦσα, ὅτε θέλει, βαπτίζεται·
« ἐκάστου γὰρ ἢ προαίρεσις κρίνεται. »

Ὁ γὰρ ἐμποδισθήσεται ἢ κυοφοροῦσα διὰ τὸ τι-
κτόμενον βαπτισθῆναι· οὐδὲ γὰρ λογίζεται τὸ ἐμ-
βρυον συμβαπτίζεσθαι τῇ τικτούσῃ, ὥστε, ἐὰν μετὰ
τὸ γεννηθῆναι βαπτισθῆ, νομισθῆναι βαπτίζεσθαι
δεύτερον. Ἐκεῖνο γὰρ, μήπω εἰς φῶς ἐλθὼν, οὕτε
καθ' ἑαυτὸ ὑπεστίν, οὕτε προαίρεσιν ἔχει.

KANON Z'.

« Πρεσβύτερον εἰς γάμον διαγαμούντος (97) μὴ
« ἐπιτίθεσθαι. Ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτούντος τοῦ δι-
« γάμου (98), τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος, ὁ δὲ τῆς
« ἐστιάσεως συγκατατιθέμενος; τὸς γάμοις. »

Ὁ διαγάμῆτας λαϊκὸς οὐ παραχωρεῖται μετασχεῖν
τῶν θείων ἀγιασμάτων ἀπεντευθεν, ἀλλὰ μετὰ
ἐνιαυτὸν. Φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς, ἐπεὶ τὸ ἐπιτίμιον
τοῦτο παρὰ τοῦ ἱερέως ἐπάγεται τῷ διαγαμῆσαντι,
οὐκ ὀφείλει οὗτος συνεστιαθῆναι αὐτῷ εἰς τὸν γά-
μον. Δοκεῖ γὰρ ὡσπερ διὰ τῆς παρουσίας συναίνειν,

precationem concepit, simul cum iis convivari oportet. In Jur. Gr. Rom. l. v, p. 310. Exstat hoc re-
sponsum etiam in Euchologio, ubi ultima ejus pars
his verbis concepitur, Ἄλλὰ καὶ τὸν ἱερολογῆσαντα
τούτοις πρεσβύτερον συνδειπνεῖν αὐτοῖς οὐ νενομί-
σται, κατὰ τὸν ζ' κανὼνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συν-
όδου. Sed neque fas est presbyterum benedictionem
iis impertientem, sive pro iis precantem, simul cum
iis convivari, juxta septimum canonem Neocæsariensis
synodi. Ex hoc etiam canone desumpta videntur,
quæ Ælfricus in Saxonico ad Wulfinum episcopum
canones de hac retulit, ubi statuit: *Ne liceat sa-
cerdoti ulli iis interesse nuptiarum celebritatibus, in
quibus aut secundæ vir uxori jungitur, aut secundæ
viro femina; nec vel iisdem benedicere, ut sic admo-
neat eos.* Et paulo post: *Canones autem jam tam
prohibent benedictionem, et ejusmodi conviventiis
imponunt etiam poenitentiam.* Ælfric. can. 9.

(98) *Ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτούντος τοῦ διαγάμου.*
Ex his verbis facile est colligere, quales digami
hic intelligendi sunt; tales nimirum qui duas ha-
bent eodem tempore uxores. Laicis enim, qui post
mortem unius aliam uxorem ducunt, poena a nullo
unquam canone imposita fuit, nec publica ab iis
exacta poenitentia. Sed de hac re alibi fusius
ageamus.

καὶ οὐ δυνήσεται ἐπιτιμῆσαι τὸν διγαμήσαντα. Καλῶς δὲ διωρίσαντο συνεισῆσθαι τούτῳ τὸν ἱερέα μετὰ τὸν καιρὸν τοῦ γάμου. Μετὰ γὰρ τὸν γάμον οὐ κωλυθήσεται συνανακείσθαι αὐτῷ, ὡς μηδὲ ἀκοινωνήτω ὄντι. Εἰπὼν δὲ τίς ποτε ὀφείλει τὸν διγαμήσαντα μετὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς διγαμίας δέχεσθαι εἰς μετόπισαν, καὶ ἐπιτιμᾶσθαι (ἐτι γὰρ τοῦ γάμου συνισταμένου, ταῦτα χωρὶν οὐκ ἔχουσι, κατὰ τὸν καθόλου κανόνα), ἤκουσε μὴ εἶναι γάμον ἀθέμιτον, ὥστε διασπᾶσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐβόρωται μὲν, ἐπιτιμᾶται δὲ μετρίως, ὡς εἴρηται.

Ἔτερα ἑρμηνεία (99).

Ὁ παρὼν κανὼν κωλύει τοὺς πρεσβυτέρους ἐστιμᾶσθαι μετὰ διγάμων, καὶ παριστᾶ διὰ τούτου ἐπιτιμημένον εἶναι τὸν δεύτερον γάμον. Τὸ αὐτὸ δὲ φαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦ γ' καν. τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου καὶ ἀπὸ δ' καν. τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Ἐπεὶ δὲ βλέπομέν τινας σκανδαλιζομένους ἐκ τοῦ μηδέ τινα δευτερογαμήσαντα ἐπιτιμῆσθαι ποτε, μήτε τὴν τοιαύτην ἱερολογίαν ἐμποδίζεσθαι, μᾶλλον μὲν οὖν ἔστιν ὅτε ἐπιτρέπεται διὰ πιττακίου χαρτοφύλακος· εἰδομεν δὲ πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς πολλοὺς συνεσθίοντας μετὰ βασιλέων διγαμούντων, καὶ ἁλίων μεγιστάνων, φαμὲν ὅτι καὶ ἐπιτιμῆται καιρικῆς ἀκοινωνήσεως ἐκ τοῦ ζηθέντος κανόνος οἱ δευτερογαμοῦντες ὀφείλονται, ἀλλ' ὁ τῆς ἐνώσεως τόμος, καταστρωθεὶς παρ' ἡμῶν εἰς τὸν δ' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐξισώσει τῷ πρώτῳ γάμῳ διόλου τὸν δεύτερον· καὶ εἰπὼν πότε καὶ οὗτοι ἐπιτιμᾶσθαι ὀφείλουσιν, ἔλυσε τὸ ἐπιτίμιον. Φησὶ γὰρ ἐν μέρει ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τρίτου γάμου· οὐ μὴ οὐδὲ τὸν δεύτερον οὐδὲ τὸν α' ἐκτὸς ἀσφαλείας ἐώμεν· ἀλλὰ κάκεινους ὀρίζομεν οὕτω συνιστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν ἢ ἐξ ἀρπαγῆς ἢ προηγησαμένης λαθραίας φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμως καὶ καθαρῶντας τῶν τοιοῦτων μολυσμάτων καὶ πονηρᾶς ἀκαθαρσίας· καὶ ἐφεξῆς ἐπιτιμῶμεν τοὺς μόνους· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀνεπιτιμήτους συντηροῦν.

ZONAR. Ἡ διγάμια ὑπὸ ἐπιτίμιόν ἐστιν. Ἐνιαυτὸν γὰρ τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἐργεταί. Τὸ δὲ ἐπιτίμιον οἱ ἱερεῖς ἐπάγουσιν, εἰς μετόπισαν ἐρχομένου τοῦ διγαμήσαντος. Ὁ γοῦν διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ συναίνειν δοκῶν τῷ δευτέρῳ γάμῳ ἱερεὺς τίς ἔσται, φησὶν ὁ κανὼν, τουτέστι, πῶς οὐκ αἰδεσθήσεται ἐπιτιμῶν τῷ δευτερογαμοῦντι ὁ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ συνευδοκῶν τῇ δευτερογαμίᾳ; Ἀλλὰ ταῦτα ἐν γράμμασιν. Ἡμῖν δὲ καὶ πατριάρχης ὤφθη, καὶ μητροπολίται διάφοροι συνεσιώμενοι δευτερογαμήσαντι βασιλεῖ.

tem et patriarcham et metropolitan complures in convivio imperatoris secundas nuptias celebrantes aspeximus.

Guill. Beveregii notæ.

(99) Ἔτερα ἑρμηνεία. Hanc alteram hujus canonis interpretationem codici Bodleiano acceptam ferimus. Neque enim Græce existit: sed Latina ejus versio in supplemento ad Parisiensem Balsa-

A nec poterit eum, qui duas uxores duxit, punire. Recte autem definiunt, ne sacerdos cum eo convivetur tempore nuptiarum. Post nuptias enim non prohibebitur cum eo acumbere, ut qui non sit omnino excommunicatus. Cum autem dixisset aliquando quispiam, debere eum qui secundam uxorem duxit, postquam a secundo matrimonio diverterit, ad pœnitentiam recipi et puniri (adhuc enim constante matrimonio, hæc locum non habent, secundum universalem reglam), audivit non esse illicitum matrimonium, ut separari debeat. Et propterea est quidem confirmatum, modice autem puniatur, ut dictum est.

Altera interpretatio.

Præsens canon prohibet presbyteros cum digamis convivari, et per hoc secundum matrimonium puniri ostendit. Idem autem apparet et ex tertio canone syn. Neocæsariæ, et ex canone 4 sancti Basilii. Quoniam autem videmus nonnullos offendit, eo quod nullus eorum, qui secundum matrimonium contraxit, unquam puniatur, nec iis sacramentorum participatio impediatur, sed potius etiam per charitophylacis pittacium permittatur; vidimus autem et patriarchas et multos alios antistites cum imperatoribus, qui secundas nuptias celebrant, et 408 cum aliis magnatibus comedentes; dicimus, quod etiamsi temporalis excommunicationis pœnæ ex prædicto can. digami subjecti sint, unionis tamen decisio, quæ a nobis sita est in can. 4 sancti Basilii, primo matrimonio secundum omnino æquavit; et dixit, quando ii omnino puniuntur, pœnam dissolvit. Hæc etiam in particulari dicit de tertio matrimonio: at nec secundum nec primum sine securitate relinquimus: sed et illa sic constituenda decernimus, ut nullam improbam causam habeant, vel ex raptu, vel ex clandestino præcedente coitu; sed sint legitima et ab ejusmodi inquinamentis sordibusque malis aliena; et deinceps quæ sunt hujusmodi solum punimus; reliqua vero pœnis non obnoxia conservat.

ZONAR. Suam digamiæ multam can. statuere. Uno siquidem anno digamos a perceptione sacrorum munerum arceri jubent. Eam vero pœnam digamis, sibi a pœnitentia remedium querentibus, sacerdotes injungunt. Quis ergo sacerdos, inquit canon, secundis nuptiis, ut eas vel hoc ipso, quod adest, probare videatur, intersit? hoc est, qui fieri potest ut pœnam a digamo exigere non pudor sit ei, qui digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit? Verum hæc in libris scripta reperiuntur. Nos autem

in convivio imperatoris secundas nuptias celebrantes

monis editionem habetur, e codice Tiliano per Gentianum Hervetum eruta. In codice Amerbachiano desideratur.

ARIST « Presbyter digamorum nuptiis non debet
« interesse. Cum digamus enim veniam implora-
« verit, quis eum venia dignabitur? »

Sacerdos qui digamo benedixit, a mensa debet
recedere et non cum eo convivari. Si enim pœnæ
subjectus fuerit digamus, quænam presbytero con-
cedatur venia qui, eo quod convivatus est, istius-
modi nuptiis assensum præbuit?

CANON VIII.

« Si alicujus uxor, cum esset laicus, adulterata
« fuisse plane convicta fuerit, is non potest ad
« ministerium accedere. Sin autem etiam post
« ordinationem adulterata fuerit, debet eam di-
« mittere. Quod si cohabitet, non potest sibi com-
« missum ministerium exsequi. »

BALS. Didicisti ex diversis legibus, licere sine
periculo uxorem adulteratam recipere, et peccati
veniam dare. Et lege librum Basil. xxviii, tit. 7,
cap. 4, qui dicit, maritum posse intra biennium,
sine ullo periculo, suam uxorem ex monasterio reci-
pere, quæ ut adultera condemnata est et inclusa:
ab eo enim tempore tondetur. Dicit ergo etiam
canon, quod, etsi vir hoc facere potest, nimirum
veniam adulteratæ uxoris peccato dare, sed tamen
quoniam can. apostolicus 18 non permittit, ut in
sacerdotalem catalogum adscribatur, qui uxorem
fornatricem vel dimissam vel scenicam duxerit,
ne hic quidem ad sacrum ordinem provehetur.
Atque id quidem ita se habet, si laici uxor adul-
terata fuerit: sin autem ejus qui est sacratus,
ipse quidem, ut qui nihil deliquerit, si exinde ab
ea separetur, erit in proprio gradu. Sin vero hoc
facere noluerit, sed una cum adultera cohabitavit,
deponetur, ut qui sit inquinamenti particeps; eo
quod cum adultera rem habuerit. Interrogaverit
autem quispiam, Cur cum Patres de mulieris adul-
terio dixissent, non satis habuerunt, nisi etiam
adderent adulterium fuisse aperte convictum? *Solu-
tutio.* Diversæ leges jubent mulierem non aliter
condemnari ut adulteram, quam per apertas pro-
bationes, id est, per quinque testes jurantes se vi-
disse in ipso actu fieri adulterium. Hac ratione nec
omnes possunt crimen adulterii intendere: sed
quinque solum personæ, maritus, pater, frater,
patruus, avunculus. Sed nec ipsa mulier, se adulte-
rium commisisse confessa, condemnatur, quod
etiam est novum. Adjecerunt ergo Patres, eam
damnari ut adulteram, quæ est apertis probationi-

Guill. Beveregii notæ.

(1) *Ἐὰν γυνή τις.* Joannes Antiochenus in
Collect. can. tit. 41, legit, Γυνή τις μοιχευθεῖσα
λαϊκοῦ ὄντος, ἐὰν ἐλεγχθῆ φανερώς. Sic etiam legit
Hionysius Exiguus; verit enim, *Mulier cujusdam
adulterata laici constituti, si evidenter arguatur.* Et
vetus interpres, *Mulier cujusque adulterata laico
constituto, si doceatur.* Sic etiam legitur in Parisi-
ensi Balsamonis editione: sed codex Amerba-
chianus cum Tiliano nostræ lectioni adstipulatur.

(2) *Ὁὐ δύναται.* Sic omnes codices mss.; sed
Joannes Antiochenus legit, Ὁὐ δὲ αὐτὴν δύναται

APIST. « Οὐχ ἐστιδαται πρεσβύτερος ἐπὶ διγάμου·
« ἐκείνου γὰρ συγγνώμης δεομένου, τίς ἐκείνου
« ἀξιώσει συγγνώμης; »

Ὁ ἱερεὺς, εὐλόγησας τὴν διγάμον, τῆς τραπέζης
ὀφείλει ὑπαναχωρεῖν, καὶ μὴ συνεστιαθῆναι αὐτῇ.
Εἰ γὰρ ὑπὸ ἐπιτίμιόν ἐστιν ὁ διγάμος, ποία ἔσται
τῷ πρεσβυτέρῳ συγγνώμη, τῷ διὰ ἐστιάσεως τοῖς
τοιούτοις συγκατατιθεμένῳ γάμοις;

KANON H'.

« Ἐὰν γυνή τις (1) μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος ἐλεγχθῆ
« φανερώς, οὐ τοιοῦτος εἰς ὕπηρεσίαν ἔλθειν οὐ
« δύναται. Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοι-
« χευθῆ, ὀφείλει ἀπολύσαι αὐτήν. Ἐὰν δὲ συζῆ,
« οὐ δύναται (2) ἔχεισθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ
« διακονίας;

BALS. Ἐμαθες ἀπὸ διαφορῶν νομίμων ὡς
ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἀκινδύως λαμβάνειν τὴν μοιχευ-
θεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συμπαιεῖν τὸ ἀμάρτημα.
Ζῆτει καὶ βιβλίον (3) τῶν Βασιλικῶν κη', τίτ. ζ', κεφ.
α' λέγον, ἐντὸς διετίας δύνασθαι τὸν ἀνδρα λαμβάνειν
ἀκινδύως ἐκ τοῦ μοναστηρίου τὴν οἰκείαν γυναῖκα,
καταδικασθεῖσαν ὡς μοιχαλίδα καὶ ἐγκλεισθεῖσαν.
Ἐκτοτε γὰρ κουρεύεται. Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν ὡς, εἰ
καὶ δύναται ὁ ἀνὴρ τοῦτο ποιεῖν, ἤγουν τὸ συμπαι-
εῖν (4) τὸ ἀμάρτημα τῆς μοιχευθείσης γυναίκης,
ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἐπὶ ἀποτολικῶς κανὼν οὐ παραχωρεῖ
ἱερατικῶν καταλόγων συναριθμηθῆναι τὸν λαβόντα
γυναῖκα πόρνην ἢ ἐκβεβλημένην ἢ σκηνικὴν, οὐδὲ
οὗτος εἰς βαθμὴν ἱερατικῶν ἀναχθῆσεται. Καὶ τοῦτο
μὲν, ἐὰν λαϊκοῦ τινος γυνή μοιχευθῆ· ἐὰν δὲ ἱε-
ρομένου, αὐτὸς μὲν ὡς μηδὲν τι πταίσαζ, ἐὰν δι-
ζυγῆ αὐτῆς ἀπεντεῦθεν, ἔσται εἰς τὸν οἰκείον βα-
θμὸν. Εἰ δὲ οὐ θελήσει τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ συν-
διάγει μετὰ τῆς μοιχαλίδος, καθαιρεθήσεται, ὡς
μετασχὼν τοῦ μίσματος διὰ τὸ συμμίγυσθαι τῇ
μοιχευθείσῃ. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, Διὰ τί εἰπόντες περὶ
μοιχεύας γυναίκης οἱ Πατέρες οὐκ ἔρκεσθησαν,
ἀλλὰ προσέθεντο τὴν μοιχείαν φανερώς ἐλεγχθῆναι;
Λύσις. Διάφοροι νόμοι παρακελεύονται μὴ ἄλλως
τὴν γυναῖκα ὡς μοιχευθεῖσαν κατακρίνεσθαι, εἰ μὴ
διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, τοῦτ' ἔστι διὰ πάντες μαρ-
τύρων ὁμνούντων ἰδεῖν ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν μοιχείαν
τελουμένην. Κατὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲ πάντες δύνανται
κινεῖν τὸ μοιχικὸν ἔγκλημα, ἀλλὰ πρόσωπα πίστε,
ἀνὴρ, πατήρ, ἀδελφός, θεὸς πρὸς πατρός, καὶ θεός
πρὸς μητρός. Οὐδὲ αὐτὴ ἡ γυνὴ ὁμολογοῦσα μοι-
χεύσαι καταδικάζεται, ὅπερ ἐστὶ καὶ κινόν. Προ-
έθεντο οὖν οἱ Πατέρες ὡς μοιχαλίδα ἐκείνην κατα-

ἔχεισθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὕπηρεσίας. *Non
potest propter eam commissum sibi ministerium
exsequi.* Collect. can. tit. 41.

(3) *Ζῆτει καὶ βιβλίον.* Hæc usque ad ἔκτοτε γὰρ
κουρεύεται inclusive, ex ms. Boileiano supplevi-
mus. Exstant autem in Tiliano: Nam Gentianns
Hervetus Latine ea vertit. In aliis codicibus desi-
derantur.

(4) *Ἐγχειρισθῆναι.* Hanc etiam pericopen
ἐξηγητικῶν codicū Boileiano debeamus: in nullo
enim alio legitur.

δικάζεσθαι, την ἐλεγχθεῖσαν διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, ὡς εἴρηται, οὐ μὴν τὴν ὑποπτευθεῖσαν ἀπὸ ὀμιλίας ἢ συνοικίσεως, ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Τί δὲ, ἐὰν ὁ λαϊκὸς, μετὰ τὸ μοιχευθῆναι τὴν γυναῖκα τοῦτου, ἀπολύσῃ αὐτὴν, προαναβιβασθήσεται εἰς βαθμὸν, ὡς περ οὐ καθαιρεῖται ὁ ἱερωμένος, ὁ ἀπολύσας τὴν μοιχευθεῖσαν γυναῖκα αὐτοῦ; *Λύσις.* Ἀπὸ τοῦ ἰη' ἀποστολικοῦ κανόνος κωλύεται προαναβιβασθῆναι εἰς βαθμὸν ὁ γυναικα πόρνην ἀγόμενος· πολλῶν γοῶν πλέον οὐ προαναβιβασθήσεται ὁ μετὰ μοιχαλίδος συμφοθαρεῖς, κἂν ἐν ἀγνοίᾳ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ Πατέρες ἐπὶ μὲν τοῦ λαϊκοῦ διαίρεσιν οὐ πεποιθήκασι, χάριν τοῦ ἀπολυθῆναι τὴν μοιχαλίδα, καὶ μὴ ἀπολυθῆναι, ἀλλὰ ἀδιαστίκτως διωρίσαντο μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα αὐτῆς εἰς ὑπηρεσίαν ἔλθεῖν· ἐπὶ δὲ τοῦ ἱερέως· εἰσῆγαγον τὴν διαίρεσιν. Ἔστι δὲ καὶ διαφορὰ τοῦ μήπω ἱερωθέντος καὶ τοῦ ἱερωθέντος, καὶ διὰ τὸ πταίσμα καθαιρεθῆναι μέλλοντος. Ὁ μὲν γὰρ μὴ ἐπιτυχὸν πλείονος τινος οὐ τοσοῦτον βαρυσυμψύχει, ἀλλ' εὐχαριστήσας μάλλον, ὡς τῶ κανόνι μὴ προσκρούσας· ὁ δὲ διὰ τὸ πταίσμα ἐτέρου ἀφαιρούμενος τὸ πρόβν αὐτῶ ἐξίωμα μεγάλως δεινοπαθήσει. Τὸ γὰρ εἰς πείραν ἦκον ἀνιερὸν εἰς ἀφαίρεσιν.

ZONAR. Ἄνδρὸς λαϊκοῦ γυνὴ μοιχευθεῖσα, καὶ φανερώς ἐλεγχθεῖσα, κωλύει τὸν ἄνδρα αὐτῆς εἰς ὑπηρεσίαν ἔλθεῖν, τουτέστιν εἰς βαθμὸν ἱερατικὸν τινα· πλὴν ἢ φανερώς ἐλεγχθεῖσα, οὐχ ἢ ἐν ὑπόψιφ γενομένη ἢ καὶ κατηγορηθεῖσα παρὰ τινος τῶν κατηγορεῖν, ἀλλὰ βήτοισι προσώπων. Οὐ γὰρ τῶ βουλομένῳ ἐφέτται περὶ μοιχείας κατηγορεῖν οὐ δυναμένων αὐτῆς προσώπων. Οὐ γὰρ τῶ βουλομένῳ ἐφέτται περὶ μοιχείας κατηγορεῖν ἀλλὰ προσώποις. Ἐὰν δὲ καὶ ἱερωμένου γυνὴ μοιχευθῇ, ἀπολύσει αὐτὴν οὐκ εἰς, τουτέστι διαζυγῆναι αὐτῆς· εἰ δὲ συζῆν αὐτῇ βούλεται, κωλύεται τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῶ διακονίας, ἥτοι τοῦ βαθμοῦ εἰς ὃν κατετάχθη. Ἡ γὰρ μοιχευθεῖσα μεμλάναι· ὁ δὲ ταύτῃ μιγνόμενος ἐν σῶμα γίνεται, καὶ λοιπὸν μετέχει κακίους τοῦ μιάματος. Ὁ δὲ μεμιασμένος πῶς δεχθήσεται εἰς τὸ θεῖον λειτουργημα;

gione ipsum maculari necesse est. Hominem ferat?
ΑΡΙΣΤ. « Ὁ λαϊκὸς, οὗ ἢ γυνὴ μμοιχευται, οὐ κληροῦται· καὶ ὁ ἐν κλήρῳ εἰ κατέχει μοιχευθεῖσαν αὐτὴν, ἐκδιώκεται. »

Εἰ ὁ κεληρωμένος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχευθεῖσαν μὴ ἀπολύων, τῆς ἀξίας μετακινεῖται· πῶς ὁ λαϊκὸς, οὗ ἢ γυνὴ μμοιχευται, εἰς κλήρον παραχθήσεται;

KANON Θ.

« Πρεσβύτερος, ἐὰν προσημαρτηκῶς σῶματι, προεαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ ἔτι ἡμαρτε πρὸ χειροτονίας, μὴ προσφερέτω· μένων ἐν τοῖς λοιποῖς διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. Ἐὰν εἰ δὲ αὐτὸς μὴ ὁμολογή, ἐλεγχθῆναι δὲ φανερώς μὴ εἰ δυνήσῃ, ἐπ' αὐτῶ ἐκείνῳ ποιείσθαι τὴν ἐξουσίαν. »
BALS. Ἱερεὺς, πορνεύσας πρὸ τῆς χειροτονίας,

A bus convicta, ut dictum est; non autem eam, quæ fuit suspecta propter colloctionem, vel consuetudinem ac familiaritatem, vel aliquam aliam ob causam. Quid autem, an laicus, si postquam 409 ejus uxor fuit adulterata, dimiserit eam, ad gradum promovebitur; sicut non deponitur is qui est sacratus, dimissa uxore sua, quæ commisit adulterium? *Solutio.* A canone apostolico 18 prohibetur ad gradum promoveri, qui duxit uxorem fornicatricem: multo ergo magis non promovebitur, qui cum adultera vel insciens rem habuit. Propterea enim Patres nullam in laico divisionem fecere, de dimittenda adultera, vel non dimittenda: sed indistincte definiunt, non posse ejus maritum venire ad ministerium. In sacerdote autem divisionem introduxere. Est autem differentia ejus qui nondum est sacratus, et ejus qui est sacratus; sed propter delictum aliquod est deponendus. Qui enim non est majus aliquod assecutus, non tam ægre feret: sed æquo potius animo patietur et lætabitur, quod canonem non offenderit. Is autem, cui propter alterius delictum aufertur ea quam habet dignitas, admodum ægre feret. Id enim quod jam expertus est, molestum est si auferatur.

ZONAR. Si laici uxor adulterii manifesto convicta sit, ejus virum a ministerio, a sacrorum scilicet ordinum susceptione, arceri [canon] jubet; modo tamen manifestis indicis convicta mulier, non autem vel suspicione tantum notata, vel ab iis, quibus nomen illius deferendi potestas non est, accusata fuerit. Nec enim cuicumque volenti, sed certis tantum quibusdam hominibus, mulierem adulterii ream agere concessum est. Quod si adulterium sacro ordine initiati hominis conjux patrauerit, eam vir dimittat, hoc est, ab illius se consuetudine [commercioque se jungat; si vero cum illa vitæ societatem habere voluerit, ipsum a commisso ministerio, hoc est, a sui ordinis gradu, dimoveri decretum est. Patrato namque adulterio mulier polluta est; qui vero pollutæ commiscetur, unum corpus efficitur, eademque proinde contra vero pollutum in sacro aliquo ministerio quis

ARIST. « Laicus cujus uxor adulterata est non fit clericus, et clericus qui eam retinet postquam adulterium commisit, expellitur. »

Si ille qui in clerum cooptatus est, uxorem suam adulteratam non dimittens, dignitate movetur: quomodo laicus cujus uxor adulterata est in clerum admittatur?

CANON IX.

« Si presbyter, qui corpore prius peccaverat, promotus fuerit, et si ante ordinationem peccasse confessus fuerit, ne offerat: manens in aliis, propter aliud ejus bonæ vitæ studium. Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impositione tolli. Quod si ipse non confiteatur, aperte autem convicti non poterit, illius quoque ei fiat potestas. »
BALS. Sacerdos, qui ante ordinationem fornica-

ius erat, peccatum sua sponte post ordinationem factus est. Dicunt ergo Patres, eum, ut qui sua sponte factus sit, a sacrificii quidem celebratione cessare, habere autem alia sacerdotum privilegia, scilicet cum sacerdotibus cathedram, sacramentorum in altari participationem, et alia quædam: et maxime si sit virtutis studiosus. Perinde autem ac si dixisset quispiam, alia quoque peccata sequi fornicationis vitium, consensum, manus contractationem, oscula, et hujusmodi alia; et ab iis impediri eum qui factus est, ne habeat sacerdotis honorem: subjunxerunt Patres, quod quoniam ab hujusmodi delictis non impeditur quispiam, quominus ad sacerdotium provehatur, quia hæc ab ordinatione solvuntur, non impediuntur ab iis, quominus alia habeat privilegia. Et hæc quidem, quando sacerdos suum peccatum confessus fuerit. Sin autem nec confessus nec aperte convictus fuerit, nullo modo labefactabitur, sed in ejus potestate erit sacra celebrare vel cessare, prout ei sua dicarint conscientia; quemadmodum si convictus fuerit, exinde deponetur, et nec honore nec alio privilegio dignus habebitur. **410** Adjecerunt autem Patres apertam probationem, eo quod nemo deponatur, nisi per apertas probationes, scilicet per affirmationem quinque testium jurantium. Dicit autem etiam lex civilis: Melius est peccata relinqui impunita, quam aliquos sine causa puniri. Lege et canonem sancti Basilii, et ex novellam 29 domini Leonis Philosphi, et ex interrogationibus factis in synodo Constantinopolitana interpretationem responsi, dicentis laicorum loco censeri eos, qui depositi fuerint: et dic paucis, quod est differentia ejus qui peccavit ante ordinationem et confessus est et ejus qui propter crimen condemnatus est post ordinationem. Similiter et ejus qui fuit digamus post ordinationem, et ejus cui sacerdotium ablatum est. Qui enim, quod ante ordinationem commisit, peccatum confessus est, ab offerendo tantum removebitur, sed sacerdotali cathedra dignus habebitur, et reliquus ejusmodi, ut vult canon 89 sancti Basilii. Qui autem secundam uxorem duxit, et se eo modo sacerdotio movit, ministeriis, quæ sunt extra sacrum tribunal, dignus habebitur. Sed qui est condemnatus, ne hæc quidem exercebit, sed in laicorum locum rejicietur. Lege syn. in Trullo canonem 21 et 26, et quæ sunt in ipsis. 79 autem imp. domini Leonis Sapientis novella, sic se habet ad verbum: Quæ Deo semel sunt consecrata, ea non esse auferenda constitui oportet; idque non solum in rebus pretiosis consecratis, sed multo etiam magis in hominibus, quibus per clericatum Deo dedicatio accessit; etiamsi, cujusmodi multa sunt humana delicta, ab eo ordine, in quo, ut se honeste præclareque gerent, electi sunt, tyrannidem exercens eos peccatum detruserit. Veteris itaque legislatoris institutum non admittimus, qui vult presbyterum vel diaconum vel subdiaconum, qui postquam ei manus est imposita, cum muliere conjungi-

ωμολόγησεν ἐκὼν μετὰ τὴν χειροτονίαν τὴν ἀμαρτίαν. Φασὶν οὖν οἱ Πατέρες τὸν τοιοῦτον ὡς αὐτοθελῶς ἐξομολογησάμενον τῆς μὲν ἱερουργίας παυθῆναι, ἔχειν δὲ ἄλλα προνόμια τῶν ἱερέων, δηλονότι τὴν μετὰ τῶν ἱερέων καθέδραν, τὴν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψιν, καὶ ἕτερά τινα, καὶ μάλιστα ἐὰν πρὸς ἀρετὴν σπουδαίως ἔστιν. Ὡς τινος δὲ εἰπόντος ἐπακολουθεῖν τῷ πάθει τῆς πορνείας καὶ ἄλλα τινὰ ἀμαρτήματα, συγκατάθεσιν, ἀφῆν χειρὸς, φιλήματα, καὶ τοιαῦτα, καὶ ἀπὸ τούτων ἐμποδίζεσθαι τὸν ἐξομολογούμενον, ὥστε ἔχειν τιμὴν ἱερέως, ἐπιτήρατον οἱ Πατέρες ὡς, ἐπεὶ ἀπὸ τοιούτων ἀμαρτημάτων οὐκ ἐμποδίζεται τις εἰς ἱερωσύνην προαναδιδασθῆναι, διὰ τὸ λύεσθαι ταῦτα ὑπὸ τῆς χειροτονίας, οὐ κωλυθήσεται ἐξ αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄλλα προνόμια. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐξομολογήσῃ τὸ ἁμάρτημα· ἐὰν δὲ μὴτε ὁμολογήσῃ μὴτε ἐλεγχθῇ φανερῶς, οὐδεπωσούν παρασλευθήσεται· ἀλλὰ παρ' αὐτῷ κείσεται ἔξουσία τοῦ ἱερουργεῖν ἢ καύσασθαι πρὸς τὸ οἰκείον συνειδὸς· ὡσπερ ἐὰν ἐλεγχθῇ, ἀπεντεῦθεν καθαιρεθήσεται, καὶ οὐδὲ τιμῆς ἢ ἄλλου προνομίου ἀξιοθήσεται. Προσέθεντο δὲ οἱ Πατέρες τὸν φανερὸν ἐλεγχον, διὰ τὸ μηδένα καθαιρεῖσθαι εἰ μὴ διὰ φανερῶν ἀποδείξεων, ἦτοι διὰ καταθέσεως μαρτύρων πέντε ὁμνούντων. Φησὶ δὲ καὶ ὁ νόμος· Κρεῖττόν ἐστι τὰ ἁμαρτήματα ἀνεκδόκητα καταλιμπάνεσθαι, ἢ τινὰς ἀναιτίους κολάζεσθαι. Ἀνάγκωθι καὶ τὸν κ' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τὴν ε' νεαράν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, καὶ ἀπὸ τῶν γενοσιῶν ἐρωτήσεων εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀποκρίσεως, τῆς λεγούσης; εἰς τὸν τόπον τάττεσθαι τῶν λαϊκῶν τοὺς καθαιρεθέντας· καὶ συναγαγῶν εἰπεῖ ὅτι διαφορὰ ἐστὶ τοῦ πρὸ τῆς χειροτονίας ἁμαρτηκότητος καὶ ἐξομολογησάμενου, καὶ τοῦ καταδικασθέντος διὰ ἔγκλημα μετὰ τὴν χειροτονίαν· ὡσαύτως καὶ τοῦ διγαμήσαντος μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ ἀφαιρεθέντος τὴν ἱερωσύνην. Ὁ μὲν γὰρ ἐξομολογησάμενος τὴν πρὸ τῆς χειροτονίας ἀμαρτίαν μόνου τοῦ προσφέρειν στερηθήσεται· καθέδρας δὲ ἱερατικῆς ἀξιοθήσεται καὶ λοιπῶν τοιαύτων, κατὰ τὴν π' κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Ὁ δὲ διγαμήσας, καὶ αὐτὸν τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῆς ἱερωσύνης μετακινήσας, τῶν ἔξω τοῦ βήματος διακονῶν ἀξιοθήσεται. Ὁ δὲ καταδικασθεὶς οὐδὲ ταῦτα ἐνεργήσῃ, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον τῶν λαϊκῶν ριφήσεται. Ἀνάγκωθι καὶ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανόνα κα' καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ε' νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἔχει κατὰ ῥῆμα οὕτως· Τὰ ἅπανς ἀναθεβειμένα τῷ Θεῷ ἀνφαίρετα δεῖν εἶναι καθίστασθαι, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ κειμηλίων ἀνερωμένων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ ἀνθρώπων, οἷς διὰ τοῦ κλήρου προσγένηται ἢ πρὸς τὸ θεῖον ἀνάθεσις, κἂν, ὅσα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα πταίσματα, τῆς τάξεως ἐν ἧ διαπρέπειν κατακλιρῶθησαν, ἢ τύραννος αὐτοὺς ἐξωθήσειεν ἀμαρτία. Οὐκ ἀποδεχόμενοι οὖν τῆς προαιρέσεως τὸν παλαιὸν νομοθέτην, ὃς βούλεται πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροθεσίαν συνα-

πτόμενον γαμετή, παντελῶς τοιοῦτου ὑπεξίστασθαι σχήματος, καὶ πρὸς τὸν λαϊκὸν βίον ἐπαναστρέφασθαι, ἀκυροῦμεν τὸ δόγμα. Θεσπιζόμεν δὲ μόνον τῇ ὑποχωρήσει τῆς τάξεως ἐφ' ἣ πρὸ τοῦ γάμου ἐγνωρίζοντο, ἀρκεῖσθαι τὴν δίκην αὐτοῖς· τοῦ δὲ κληρικοῦ σχήματος καὶ τῆς ἄλλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπηρεσίας, ἧς ἐφάπτεσθαι οὐκ ἀθέμιτον, μὴ παντάπασιν τὴν ἄλλοτρίωσιν καταδικάζεσθαι.

ZONAP. Ἐάν τις πρὸ τῆς εἰς ἱερωσύην χειροτονίας ἀμάρτη σώματι, ἤγουν μέχρι μίξεως· σαρκοκῆς ἔλθῃ, εἴτα προαχθῇ, ἀντὶ τοῦ, πρεσβύτερος, χειροτονηθῇ, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἔμολογήσῃ τὴν ἀμαρτίαν, προσφέρειν μὲν οὐ συγχωρεῖται, τούτέστιν ἱεροουργεῖν· μενεῖ δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις, τούτέστιν ἐν τῇ τιμῇ τῶν ἱερῶν, ἐν τῇ καθέδρᾳ, καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν ἁγιασμάτων μεταλήφεται, καὶ ἄλλα ἔξει προνόμια διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν σπουδαίος. Ἀμαρτήματα γὰρ τὰ ἐλάττω, τὰ πρὸς τῆς μίξεως, δηλαδὴ, οἷον τὴν συγκατάθεσιν, τὸ ἄψασθαι χειρὶ γυναικὸς, τὸ μέχρι φιλήματος προσελθεῖν, ἢ χειροθεσία λύει, φησί. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ὡς ὁμολογούμενον εἶπε, ἀλλὰ κεκολασμένως, ἐφασαν, εἰπὼν, οἱ πολλοὶ, ἀντὶ τοῦ, ὡς περὶ τινῶν λέγεται. Εἰ μὲν οὖν αὐτὸς ἔμολογῇ τὸ ἀμάρτημα, τὰ εἰρημμένα γενήσεται· εἰ δὲ οὐκ ὁμολογῇ οὔτε προφανῶς ἐλέγχεται, τότε χρῆ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἱεροουργεῖν ἢ παύσασθαι ἐκεῖνον ἔχειν, ἵνα, εἰ σύνοιδεν ἑαυτῷ τὸ ἀμάρτημα, παύσῃται τῆς λειτουργίας· κρείσσον γὰρ, φησί, τοῦ νόμου, τὰ ἀμαρτήματα καταλιμπάνεσθαι ἀνεκδίκητα, ἢ τινὰς ἀναίτιως καλᾶζεσθαι. potestas illius arbitrio permitti debet; ut si quidem munerum functione desistat. Maleficia namque innocentes quibuscunque poeniam irrogari, decei.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐάν ὁμολογήσῃ πρεσβύτερος ὅτι προήμυρ-
ε τε, μὴ προσφερέτω, καὶ μόνον. Τινὰ γὰρ τῶν
ε ἀμαρτημάτων αἱ χειροτονίαν ἀφίσσιν. Εἰ δὲ
ε μὴθ' ὁμολογήσῃ, μὴτ' ἐλέγχεται, αὐτὸς ἐχέτω
ε τὴν ἐξουσίαν. »

Τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀμαρτήματα ἢ χειροθεσία λύει· μόνος δὲ τῆς σωματικῆς ἀμαρτίας ἠττάται. Ἐάν οὖν τις, πορνείαν προημαρτηκῶς, εἰς ἱερωσύην παραδεχθῇ, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν ὠμολόγησῃ τὰ ἀμαρτήματα· τῆς μὲν καθέδρας καὶ τιμῆς τῶν πρεσβυτέρων μεθέξει· ἱερατικὸν δὲ τι οὐκ ἐνεργήσῃ. Εἰ δὲ μὴτε αὐτὸς ὁμολογήσῃ, μὴτε παρ' ἄλλου ἐλέγχεται φανερώς, παρὰ τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ κείσεται τῆς ἱερωσύνης παυθῆναι, εἴτε καὶ μὴ.

KANON I.

« Ὁμοίως καὶ διάκονος, ἐάν ἐν τῷ αὐτῷ ἀμαρτη-
ε ματι περιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρετοῦ τάξιν ἐχέτω. »

ΒΑΣ. Ἐν τῷ θ' κανόνι τὰ περὶ πρεσβυτέρων ἡμαρτηκῶτων διελέχθησαν· ἐν δὲ τῷ παρόντι περὶ διακόνων. Καὶ οὗτοι γὰρ, ἐξομολογούμενοι, τοῦ μὲν διακονικοῦ ἀξιώματος ἐκπεσοῦνται, εἰς ὑπηρετοῦ δὲ τάξιν καταβιβασθήσονται, ἧτοι ἀχειροτονήτου ὑποδιακόνου ἢ ἀναγνώστου.

ZONAP. Ἐκπεσεῖται γὰρ τῆς διακονίας, καὶ εἰς ὑπηρετοῦ τόπον καταβιβασθήσεται. Οἱ γὰρ ὑπηρεταὶ οὐ προσφέρουσιν.

A tur, ab eo habita omnino excidere, et ad vitam laicam redire : et decretum inibnamus. Decernimus autem solum ut ordinis cessione, in quo ante matrimonium cognoscebatur, supplicii satis sit : clericus autem habitus, et alius in ecclesiis ministerii, quod nefas non est attingere, alienatione non omnino condemnetur.

ZONAR. Si, priusquam sacris ordinibus initiaretur, corpore quispiam peccaverit, hoc est, ad libidinosam usque corporum commistionem progressus fuerit, deinde vero admissum crimen promotus, hoc est, ubi sacerdos creatus fuerit, confiteatur, offerre, hoc est, sacra celebrare homini nequaquam licebit : cæterum alia, scilicet sacerdotium honorem, cathedræ prærogativam, jusque præterea in altari communicandi, retinebit, aliisque ob alias virtutes, si nimirum vitæ integer ac virtutis exercendæ studiosus sit, privilegiis coherescabit. Nam reliqua minora crimina, quæ videlicet conjunctionem corporum comitantur, quale est facinori assentiri, contrectare manu feminam, osculum quoque eidem impertiri, hæc, inquit, manuum impositione tolluntur. Verum ne id quidem tanquam omnino certum, sed cum ea moderatione dixere multi, hoc est, ut a quibusdam dicitur, asseveravit. Atque hæc quidem, eo scelus non inficiente, tenenda sunt. Quod si nec ille crimen fateri velit, neque manifesto convinci potest ; tunc sacra ministeria obeundi, vel ab eis cessandi conscientia flagitii premitur, sua sponte a sacrorum alicubi lex ita, potius impunita dimitti, quam

ΑΡΙΣΤ. « Si presbyter confessus fuerit se peccasse,
ε ab oblatione absteineat, et ab ea tantum. Quæ
ε dam enim peccata ordines remittunt. Si vero
ε nec confiteatur nec convincatur, ipse sui potestatem habeat. »

Omnia quidem alia peccata manuum impositio tollit, solo autem corporali peccato inferior est. Si quis itaque **411** qui fornicationem antea commisit, in sacerdotium recipitur, et post ordinationem peccata sua confessus est, cathedræ quidem et honoris presbyterorum particeps erit ; at sacerdotale aliquid munus non obeat. Si autem nec ipse confessus fuerit, nec ab alio manifeste convincatur, in sua relinquitur potestate an a sacerdotio cessabit in eue.

CANON X.

« Similiter et diaconus, si in idem peccatum incidit, ministri ordinem habeat. »

BALS. In canone 9 de presbyteris qui peccarunt tractatum est : in presenti autem de diaconis : nam et ii confessi a diaconi dignitate excident : in ministri autem ordinem deprimentur, hypodiaconi scilicet, qui non est ordinatus, vel lectoris.

ZONAR. Excidet enim a diaconatu, et in ministri locum dejicietur. Ministri namque non offerunt.

ARIST. « Diaconus etiam eodem crimine obstri-
ctus, minister maneat. »

Et diaconus si in idem incidit peccatum panem et poculum afferre, aut populum docere, aut omnino aliquid sacerdotale peragere cessabit. Sed tantum ecclesiae minister erit.

CANON XI.

« Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiamsi fuerit homo valde dignus; sed reser-
vetur. Dominus enim Jesus Christus in tricesimo anno baptizatus est et cepit docere. »

BALS. Præsens canon sine ulla mutatione in canone 14 synodi in Trullo situs est, et illic est expositus.

ZONAR. Est hic canon sextæ synodi decimus quartus, ibique ejus explicatio allata.

ARIST. « Nisi triginta annos natus ne fiat presbyter, etiamsi dignus habeatur, exemplum habens Servatoris baptismi. »

De eo quod nemo, qui non est triginta annos natus, fiat presbyter, etiamsi omni modo dignus sit homo, et præsens canon dicit, et decimus quartus sextæ in Trullo synodi.

CANON XII.

« Si quis ægrotans fuerit baptizatus, non potest in presbyterum evehi: fides enim ejus non est ex instituto, sed ex necessitate: nisi forte propter consequens ejus studium et fidem hominumque raritatem. »

BALS. Infidelis quidam, cum esset sanus, baptismum non postulabat: cum autem ægrotaret, baptizatus est. Dicunt ergo sancti Patres, quod quoniam iste non ex bono instituto baptizatus est, sed quasi a morbi necessitate stimulatus, ut fidelis quidem, postquam convalescit, recipietur, sed ad sacerdotii gradum non promovebitur, nisi forte et virtutis studiosus et Dei mandatorum egregie observator fuerit, et hominum aptorum sacerdotio magna fuerit penuria; tunc enim sacerdos efficietur. Nota ergo, quod utrumque debet concurrere, virtutis scilicet studium, et raritas hominum. Si enim unum eorum desit, canon observabitur. Præterea nota ex hoc præsentis canone, quod, sicut in baptisate, ita etiam in tonsura, qui in extremo spiritu tonsus est, in aliquo quidem ut monachus reputabitur: in aliquo autem tanquam monachus non admittetur; eo quod tonsura secundus baptismus existimatur. Si enim supervixerit is, qui in hunc morem tonsus est, et tonsura dignam poenitentiam servitutemque ostenderit, pro non sponte tonso minime reputabitur. Si autem cum primum tonsus fuerit, commune mortis poculum hauserit, apud Deum quidem certe, ut ego existimo, ut qui in sanitate monachus factus est recipietur. Sancti enim etiam, quæ casu vel ex aliqua circumstantia dantur, tonsuras

ARIST. « Καὶ ὁ διάκονος, τῷ αὐτῷ ἀμαρτήματι συσχεθεὶς, ὑπὲρ τῆς μενέτω. »

Καὶ διάκονος, τῷ αὐτῷ περιπεσῶν ἀμαρτήματι, παυθήσεται τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ τὸν λαὸν διδάσκειν, ἢ ὅλως; τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργεῖν. Ὑπὲρ τῆς δὲ μόνον ἔσται τῆς ἐκκλησίας.

KANON IA'.

« Πρεσβύτερος πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθω, εἰ καὶ πάνυ ἢ ὁ ἄνθρωπος ἀξίος· ἀλλὰ ἀποτρεῖσθω. Ὁ γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν. »

ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν ἀπαραλλάκτως κεῖται ἐν τῷ 14 κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, καὶ ἐξηγήθη ἐκεῖ.

ZONAR. Τοῦτον τὸν κανόνα ἡ ἕκτη σύνοδος οὕτω τίθησι, καὶ ἐξηγήθη ἐκεῖ τεσσαρεσκαιδέκατος ὢν.

ARIST. « Εἰ μὴ τριακονταετής, μὴ γινέσθω πρεσβύτερος, κἂν ἢ ἀξιόλογος, ἔχων παράδειγμα τοῦ Σωτῆρος βάπτισμα. »

Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τὴν ἡττονα τῶν τριάκοντα χρόνων πρεσβύτερον, κἂν πάνυ ἀξίος ἢ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ παρῶν διαγορεύει κανὼν καὶ ὁ τεσσαρεσκαιδέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἕκτης συνόδου.

KANON IB'.

« Ἐν νόσῳ τις φωτισθῆ, εἰς πρεσβύτερον ἀγαγεσθαι οὐ δύναται. Οὐκ ἐκ προαιρέσεως γὰρ ἡ πίστις αὐτοῦ ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· εἰ μὴ τίχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῦ σπουδὴν καὶ πίστιν, καὶ διὰ σπάνιν ἀνθρώπων. »

ΒΑΣΣ. Ἄπιστός τις, ὑγιαίνων μὲν, οὐκ ἐπέσπευδε τὸ βάπτισμα, νοσήσας δὲ ἐφωτίσθη. Φασὶν οὖν οἱ ἅγιοι Πατέρες ὡς, ἐπεὶ οὐκ ἀγαθῆς προαιρέσεως οὗτος ἐβαπτίσθη, ἀλλ' οἷον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς νόσου νυττόμενος, ὡς μὲν πιστὸς μετὰ τὴν ὑγίαν δεχθήσεται· εἰς ἱερωσύνης δὲ βαθμὴν οὐ προαναβιβασθήσεται· εἰ μήπω σπουδαῖός ἐστι περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ σπάνις εἴη ἀνθρώπων πρὸς ἱερωσύνην ἐπιτηδεύων· τότε γὰρ ἱερωθήσεται. Σημειώσαι οὖν ὅτι καὶ ἀμφοτέρω ὀφείλουσι συνδραμεῖν, ἡ περὶ τὴν ἀρετὴν σπουδὴ, καὶ ἡ σπάνις τῶν ἀνθρώπων. Ἐνδὲ γὰρ λείποντος ἐξ αὐτῶν, οὐ παραδοθήσεται ὁ κανὼν. Ἔτι σημειώσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ὁ ἐν ταῖς τελευταῖαις ἀναπνοαῖς ἀποκαρεῖς, εἰς τι μὲν ὡς μοναχὸς λογισθήσεται, εἰς τι δὲ οὐ παραδεχθήσεται κατὰ μονάσαντας· ὅτι καὶ ἡ ἀποκαρεῖς δεύτερον λογιέται βάπτισμα. Εἰ μὲν γὰρ ἐπιζήσει ὁ οὕτως ἀποκαρεῖς, καὶ ἀξίαν ἐπιδείξειται μετένοιον καὶ δουλείαν τῆς ἀποκάρσεως, οὐ λογισθήσεται ὡς ἀκουσίως ἀποκαρεῖς. Εἰ δ' ἅμα τῇ ἀποκάρσει τὴν κοινὴν τοῦ θανάτου πῆν ποτήριον, παρὰ μὲν τῷ Θεῷ, ὡς ἐγὼ τῶς νομίζω, ὡς ὁ ἐν ὑγιεὶ μονάσας δεχθήσεται. Ἀσπάζονται γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ τὰς περιστατικὰς ἀποκάρσεις· καὶ ὡς ἐκ θείας φωνῆς, φασὶν, Ἐν ᾧ σε εἶρω, κρινῶ σε· παρὰ δὲ ἀνθρώ-

ποις οὐδὲ δόξει ἀποκαρῆναι. Ὡστε, ἐὰν ὑπὸ αἵρε- A
σιν ἀποκέρσεως κατελείφθῃ αὐτῷ τὸδε τι, καὶ ἐν
ζωῇ ὧν οὐκ ἀπεκάρη, ἀλλ' ἐν ταῖς τελευταίαις ἀνα-
πνοαῖς τὸν μονήρη βίον εἴλετο, καὶ εὐθὺς ἀπέθα-
νεν, οὐ λήφεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ τὰ καταλει-
θέντα, διὰ τὸ πληρωθῆναι τάχα τὴν αἵρεσιν· ἀλλὰ
καταδικασθήσεται ὡς μηδὲ δόξαντος ἀποκαρῆναι
τοῦ τελευτήσαντος, κἀντεῦθεν ἀπονησάτης καὶ τῆς
αἵρέσεως. Ἀνάγνωθι καὶ τοῦ α' τίτλου τοῦ δ' βιβλίου
κεφ. ε' ὅπερ συνώψισθη περὶ τὰ μέσα τοῦ α' κεφ.
τοῦ ια' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὰ
περὶ τὸ τέλος τοῦ α' κεφ. τοῦ β' τίτλου τοῦ παρόν-
τος συντάγματος, καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ἐρμηνεῖαν
ἐρμηνεύσον καὶ ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιον, καὶ εἰπὲς οὗ-
τοι, εἰ μὲν ὁ ἐπὶ αἵρεσει παιδοποιίας λαβῶν πρᾶγμα
βεβαρημένον ἐν ὑγείᾳ ἀποκαρῆ ἀγαθῇ χάριτι, καλῶς
ἵνα καταλείψῃ αὐτὸ εἰς εἰσεθεῖς αἰτίαι, καὶ ἡ
ὑποκατάστασις ἀπρακτῆσει· εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ
τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτοῦ οὐ παραπέμψει
τοῦτο εἰς εἰσεθεῖς αἰτίας, διὰ τὸ ἀνοησαί τὴν
αἵρεσιν, καὶ ἔξουσι χώραν τὰ τῆς ὑποκαταστά-
σεως.

ZONAR. Ὅς ὑγιαίνων μὲν ὑπερετίθετο βαπτί-
σθῆναι, νοσήσας δὲ καὶ κίνδυνον περὶ τὴν ζωὴν
υφορῶμενος ἐβαπτίσθη, οὕτως εἰς ἱερωσύνην οὐ
προαχθήσεται. Δοκεῖ γὰρ ἀναβάλλεσθαι τὸ φωτισμα
διὰ τὸ φιληδονοῦν καὶ φιλόσαρκον, καὶ τὸ θέλειν
ἀνέτως ζῆν, καὶ ὑπαχθῆναι τῷ ζυγῷ τοῦ Εὐαγγε-
λίου (5), καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ πίστις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ
ἐκ προαιρέσεως γενέσθαι φαίνεται. Εἰ δὲ σπουδαῖος
μετὰ τὸ βάπτισμα φανῆ περὶ τὴν τῶν θεῶν ἐντο-
λῶν φυλακτῆν, καὶ περὶ τὴν πίστιν βέλαιος, καὶ σπά-
νις εἴη ἀνθρώπων πρὸς ἱερωσύνην ἐπιτηδείων, τότε
γενήσεται.

PIET. « Ὁ διὰ νόσον βαπτισθεὶς μὴ γινέσθω
« πρεσβύτερος, εἰ μὴ διὰ τὸν θῶνα τὸν ἐξῆ,
« καὶ σπάνιν ἀνθρώπων. »

Ὁ μὲν μὴ τινος ἀνάγκης κατεπειγούσης ἐπιζη-
τήσας τὸ βάπτισμα, ἐπειδὴ πάντα ῥύπον ψυχικὸν
ικανὸν ἔστιν ἀποπλῦναι αὐτὸ, καὶ εἰς πρεσβύτερον,
καὶ εἰς ἐπίσκοπον προαχθήσεται, καθὼς ὀρθο-
κοστὸς κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ δεῦτερος
τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὁ τρίτος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ,
καὶ ὁ δέκατος τῆς ἐν Καρθαγίνῃ διαγορεύει· ὁ δὲ
διὰ νόσον βαπτισθεὶς, ὡς μὴ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ'
ἐξ ἀνάγκης προσελθὼν τῷ φωτισματι, οὐκ ἄλλως
εἰς ἱερωσύνην παραδεχθήσεται, εἰ μὴ συνδράμωτι
καὶ ἀμφοτέρα, τὸ σπάνιν τε ἀξιολόγων ἀνθρώπων
εἶναι, καὶ τὸ ἀγωνίασθαι αὐτὸν μετὰ τὸ βάπτι-
σμα.

KANON II.

« Ἐπιχώριοι δὲ πρεσβύτεροι (6) ἐν τῷ κυριακῷ τῆς

Guill. Beveregii notæ.

(5) Τῷ ζυγῷ τοῦ Εὐαγγελίου. Legendum juxta
pass. Ami-bachianum et Gallandi, Ζυγῷ τοῦ Κυ-
ρίου, τῷ νόμῳ, λέγω, τῷ εὐαγγελικῷ.

(6) Ἐπιχώριοι δὲ πρεσβύτεροι. Hoc est, Pre-

PATROL. GR. CXXXVII.

amplectuntur : et veluti voce divina incitati, dicunt,
Ubi te invenero, illic te judicabo. Apud homines
autem non videbitur esse tonsus. Quare si ei
aliquid relictum esset, sub hac conditione,
si tonsus esset, et cum in vita esset, tonsus non
est, sed in extremo spiritu vitam monasticam ele-
git, et sic mortuus est; non accipiet ejus hæres
quæ ei relicta sunt, tanquam impleta fuerit condi-
tio : sed condemnabitur, utpote quod defunctus
non tonsus fuisse visus sit, et ideo conditio nullas
vires habuerit. Lege et tit. 1 lib. iv, cap. 5, in
medio primi cap. 11 tit. præsentis operis in com-
pendium relictum; et quæ sunt circa finem
primi capitis secundi tituli præsentis operis et
secundum præsentem interpretationem illud ca-
put expone : et dic, quod si is, qui sub liberorum
conditione rem aliquam gravatam acceperit, in
sanitate tonsus fuerit bona gratia, recte eam ad
pias causas relinquat, et restitutio cessabit : sin
autem in extremi spiritus tempore, eam ad pi-
as causas non transmittet, quod invalida fuerit con-
ditio, et locum habebit restitutio.

ZONAR. Quicumque incolumis baptismi diei
longius extraxit, deinde vero morbo grassante
salutique metuens salutari lavacro ablutus est, ad
sacerdotii gradum non promovebitur. Ut enim
voluptati ac libidinibus indulgeret, vitamque dis-
solute ageret, atque a jugo Evangelii immunis
esset, idcirco baptismo moram interposuisse cen-
sendus est; proindeque ab illo fides, necessitate
quadam, non libera animæ voluntate, suscepta
videri potest. Quod si postea baptismo initiatus in
exhauriendis strenue Dei mandatis operam suam
fideique constantiam probaverit, et vero sic eo-
rum, qui ad sacerdotale munus idonei sunt,
paucitas suadeat, tunc admittatur.

ARIST. « Propter morbum baptizatus ne fiat
« presbyter, nisi ob certamen quod postea su-
« bierit, aut hominum raritatem. »

Qui quidem nulla urgente necessitate baptisma
quæsit, quandoquidem istud ad omnem spiritua-
lem diluendam sordem sufficiens sit, et in presby-
terum et in episcopum promovebitur, ut octogesim-
us sanctorum apostolorum canon, secundus
synodi Nicænæ, tertius Laodicensis, et decimus
Carthaginensis pronuntiant. Qui autem propter
morbum baptizatus est, ut non ex proposito sed
necessitate ad illuminationem veniens, non aliter
ad sacerdotium admittetur, nisi ambo hæc con-
currant, et paucos esse dignos homines. et ipsum
post baptismum multum certasse.

CANON XIII.

« Vicani autem presbyteri in urbis dominico of-

sybteri ruris, ut Dionysius Exiguus recte vertit. In
hoc enim et sequenti canono (vel potius hoc solo,
siquidem in plerisque editionibus is huic conjun-
gitur) de episcopi et presbyteri ruris agitur,

« ferre non possunt, præsentē episcopo, vel
 « urbis presbyteris : neque panem dare in
 « oratione, neque calicem. Sin autem absint,
 « et solus ad precationem vocatus fuerit,
 « dat. »

BALS. Ecclesiasticæ pacis constitutio Patribus
 ubique curæ fuit. Et ideo inquit, quoniam alii
 presbyteri ad ecclesias, quæ sunt extra civitatem,
 ordinantur, et alii in dominico civitatis, sive in
 episcopatu, non debent regionis episcopi civitatis
 presbyterorum et episcopi auctoritatem sibi vindicare,
 nec præsentē episcopo, vel sacerdotibus
 in civitatis dominico consecratis, sacra celebrare.
 Hoc enim spectat ad confusionem, et ad episcopi
 et presbyterorum contemptum et injuriam, ut qui
 exinde condemnentur. Sed si peregre absint pres-
 byteri et episcopus, et regionis sacerdos a populo
 vocatus fuerit, citra ullam prohibitionem sacra cele-
 brabit. Et sic quidem expositus est canon. 413 Sic
 autem scriptum est, propter eos qui dicunt : Quo-
 niam statutum est unumquemque debere ordinari
 in aliqua ecclesia, et non absolute; vicani autem
 sacerdotes in ecclesiis, quæ sunt extra civitatem,
 ordinati sunt; non debent sine permissione episcopi
 in urbana ecclesia sacra celebrare, etiamsi accer-
 siti fuerint : sicut nec alterius diœcesis antistites.
 Hanc ergo dubitationem solventes Patres, dicunt,
 quod præsentibus quidem episcopis vel presbyteris,
 non potest regionis sacerdos in urbe sacra
 celebrare : absentibus autem potest, etiam sine
 episcopali permissione. Hæc autem de solis sacer-
 dotibus intellige : quia et hi sunt ex illa parœcia
 et sunt sub illius regionis episcopo. Alius autem
 parœciæ episcopus in urbe, quæ non est diœcesis,
 non celebrat, nisi permittente ejus regionis epi-
 scopo; etiamsi ab ejus populo accersatur. Exi-
 stimo autem, quod neque sacerdos in aliena
 diœcesi celebraverit, præter regionis episcopi
 sententiam.

ZONAR. Sextus Chalcedonensis synodæ canon
 neminem absolute ordinibus insigniri jubet. Qui-
 cunque igitur in alicujus vici aut oppidi ecclesia
 descripti sunt, qua ratione iis in urbana ecclesia
 offerendi, præsertim ejus urbis episcopo, aut sacer-
 dotibus, qui in ea consecrati sunt, astantibus,
 facultas erit? Neque ergo ejusmodi hominibus

Guill. Beveregii notæ.

quatenus ab iis distinguuntur, qui in urbis con-
 stituti sunt; et tales quidem presbyteri, ἐπιχώριοι
 presbyterοι, et episcopi χωρεπίσκοποι appellantur.
 Et illis in urbis dominico, præsentē episcopo, aut pres-
 byteris urbis, offerre prohibetur; his autem per-
 mittitur. Adeo ut si nullam aliud suppeteret argu-
 mentum, hinc saltem clare satis evincatur chor-
 episcopus non fuisse ἐπιχώριος; presbyterους,
 utpote a quibus hic apertissime distinguuntur.
 Neque sane ulla reddi potest ratio, quare illi χωρ-
 επίσκοποι, hi ἐπιχώριοι presbyterοι dicerentur :
 nisi quod illi vere episcopi, et hi vere presbyteri
 in urbe constituti essent.

(7) Παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρων πό-
 λεως. Hæc verba in ms. Amerbachiano desideran-

« πόλεως προσφέρειν οὐ δύνανται, παρόντος
 « ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρων πόλεως (7), οὐκ
 « μὴν ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ, οὐδὲ ποτήριον.
 « Ἐάν δὲ ἀπίσι, καὶ εἰς εὐχὴν κληθῆ μόνος,
 « δίδωσιν. »

BALS. Πανταχοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρηνικῆς
 καταστάσεως τοῖς Πατέρας ἐμέλησε. Διὸ φασὶν
 ὡς, ἐπεὶ ἕτεροι πρεσβύτεροι χειροτονοῦνται εἰς τὴν
 ἐξω τῶν πόλεως ἐκκλησίαν, καὶ ἕτεροι ἐν τῷ κυ-
 ριακῷ τῆς πόλεως, ἦγουν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, οὐκ
 ὀφείλουσι οἱ ἐπιχώριοι πρεσβύτεροι καταυθαδεάζειν
 τῶν τῆς πόλεως ἱερέων καὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ἱε-
 ρουργεῖν ἐν τῷ κυριακῷ, παρόντος καὶ ταῦτα τοῦ
 ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων τῶν καθιερωθέντων
 ἐν τῷ κυριακῷ. Τοῦτο γὰρ εἰς ἀταξίαν ἀφ' ἑρῆ, καὶ
 εἰς καταφρόνησιν καὶ ὕβριν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν
 πρεσβυτέρων, ὡς ὤφθη καταγινωσκομένων. Εἰ μὲν-
 τοι ἀποδημοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι καὶ ὁ ἐπίσκοπος,
 καὶ κληθῆ ἱερεὺς ἐπιχώριος παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀκωλύ-
 τως ἱερουργήσει. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τοῦτοις.
 Ἐγράφησαν δὲ οὗτοι, διὰ τοὺς λέγοντας. Ἐπεὶ κεραι-
 νόμισται ἕνα ἕκαστον χειροτονεῖσθαι εἰς τῆνδε τὴν
 ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἀπολειμμένως οἱ ἐπιχώριοι δὲ
 ἱερεῖς; εἰς τὰς ἐξω τῆς πόλεως ἐκκλησίας ἔχειροτο-
 νήθησαν· οὐκ ὀφείλουσι χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐπι-
 σκόπου ἐν ἐκκλησίᾳ πολιτικῇ ἱερουργεῖν, κἀν μετα-
 κληθῶσιν· ὡσπερ οὐδὲ οἱ παρ' ἐνορίαν ἀρχιερεῖς.
 Τὴν τοιαύτην οὖν ἀμφιβολίαν λύοντες οἱ Πατέρες,
 φασὶν, ὅτι παρόντων μὲν τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν πρε-
 σβυτέρων οὐ δύνανται εἰς πόλιν ἱερουργεῖν ἐπιχώριος
 ἱερεὺς· ἀπόντων δὲ δύνανται καὶ χωρὶς ἐπιτροπῆς
 ἐπισκοπικῆς. Ταῦτα δὲ περὶ ἱερέων νοεῖ μόνον·
 ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῆς παροικίας ἐκείνης εἰσὶ, καὶ
 ὑπὸ τὴν ἐγγύριον ἐπίσκοπον τελοῦσιν. Ἐτέρας γὰρ
 παροικίας ἐπίσκοπος εἰς τὴν μὴ ὑπακειμένην αὐτῷ
 πόλιν οὐ λειτουργεῖ, μὴ ἐπιτρέπωντος τοῦ ἐγγυρῶντος
 ἐπισκόπου, κἀν μετακληθῆται ὑπὸ τοῦ ταύτης λαοῦ.
 Νομίζω δὲ ὅτι οὐδὲ ἱερεὺς ἵνα λειτουργήσῃ παρ'
 ἐνορίαν παρὰ γνώμην τοῦ ἐγγυρῶντος ἐπισκόπου.

ZONAR. Ὁ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἕκτος κα-
 νὼν μὲν ἀπολειμμένως χειροτονεῖσθαι διακελεύ-
 εται. Οἱ γοῦν ἐν χωρίων ἢ κωμῶν ἐκκλησίαις χει-
 ροτονηθέντες, πῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως δυνήσονται
 προσφέρειν, καὶ ταῦτα παρόντος τοῦ ἐπισκόπου τῆς
 πόλεως ἢ πρεσβυτέρων ἐν αὐτῇ καθιερωθέντων;
 οὔτε οὖν προσφέρειν δύνανται οἱ τοιοῦτοι, ἦγουν.

Sed omnes alii codices Græci, una cum Joanne
 Antiocheno legunt, παρόντος ἐπισκόπου ἢ πρε-
 σβυτέρου πόλεως. Adeo ut noster solus Boicibus
 presbyterorum legat. Sed veteres Latinos interpre-
 tes ita etiam legisse ex eorum versionibus patet.
 Namque vetus interpretes verit, *præsentē episcopo
 aut presbyteris civitatis*. Dionysius Exiguus, *episcopo
 præsentē, vel presbyteris urbis ipsius*. Sic etiam
 Hervetus ex codice Tiliano, *præsentē episcopo vel
 urbis presbyteris*. Sed Isidorus Mercator, *præsentibus
 episcopis vel presbyteris civitatis*, ac si ἐπισκό-
 πων ἢ πρεσβυτέρων legisset. Et hæc quædam
 verba necessaria esse ex sequentibus patet, ubi
 dicitur, ἐάν δὲ ἀπίσι.

προσκαμίζειν ἐπὶ λειτουργίᾳ, οὕτως ἔρτον ἢ ποτήριον δίδοναι ἐν εὐχῇ, τουτέστιν οὐδὲ τῶν ἁγίων δώρων ἐξέστιν αὐτοῖς μεταδιδόναι τῷ λαῷ ἐν εὐχῇ, ἥτοι ἐν λειτουργίᾳ καιρῷ. Οἱ γὰρ προσφέρειν οὐ δυνάμενοι οὐδὲ τὰ ἄλλα τὰ τοῖς προσφέρουσιν ἀνήκοντα πράττουσιν. Ἐὰν δὲ ἀπῶσιν ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος· καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἱερεῖς, καὶ κληθῆ ἡμεῖς οὐδὲ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος· καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἱερεῖς, τότε καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταδίδωσιν.

si ex vico aut oppido ad precationem presbyter advocetur; et tunc temporis sacra quoque munera impertiri licere decretum est.

ΚΑΝΟΝ ΙΔ΄.

« Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι εἰσὶ μὲν εἰς τὸν τύπον τῶν ἑβδομήκοντα· ὡς δὲ συλλειτουργοὶ, διὰ τὴν σπουδὴν τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς, προσφέρουσι τιμῶμενοι. »

ΒΑΣΣ. Εἰς τὸν τύπον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τῶν δώδεκα δηλαδὴ ἀποστόλων, τῶν καὶ λαβόντων τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥστε δεσμεῖν καὶ λύειν, προσελήθησαν οἱ ἐκάστης χώρας ἐπίσκοποι. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηριώδους κηρύγματος μὴ ἐξαρκούντων τῶν δώδεκα ἀποστόλων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διακονίας τῶν προσερχομένων τῷ Θεῷ, παρελήθησαν καὶ οἱ ἑβδομήκοντα ἄνδρες· οἵτινες διακονηταὶ μὲν ἐλέγοντο καὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, ἐξουσίαν δὲ οὐκ εἶχον ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς μηδὲ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· ἔδοξε τοῖς Πατράσι εἰς τὸν τύπον τῶν τοιούτων ἑβδομήκοντα μαθητῶν χωρεπισκόπους παρὰ τῶν ἐπισκόπων προβάλλεσθαι ἐφ' ᾧ διὰ τούτων γίνεσθαι τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς διανομήν καὶ δαπάνην τῶν Κυριακῶν χρημάτων καὶ πτωχικῶν λεγομένων. Τῷ τοι οὐδὲ δύναται πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν· ἀλλ' οὐδὲ ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς περ οὐδὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταί. Ὅτι δὲ χρεῶν ἦν τούτους τιμᾶσθαι διὰ τοὺς κόπους αὐτῶν, ὤρισαν οἱ Πατέρες μηδὲν ἕτερον τοῦτους ποιεῖν, ἀλλ' ἢ ὡς συλλειτουργοὺς μόνον λειτουργεῖν. Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κεκανόνισται, τοὺς χωρεπισκόπους ποιεῖν ἀναγνώστους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐξορκιστάς. Σημειῖσθαι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς οὐ δύναται δέχεσθαι λογιμοὺς· καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ἐκχωρηθῶσι ταῦτα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου· ἐπεὶ οὐδὲ οἱ χωρεπίσκοποι τοῦτο δύναται, πλεῖονα καὶ ταῦτα προνόμια παρὰ τοὺς ἱερεῖς ἔχοντες. Ὅτι δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μαθηταὶ τοῦ Κυρίου οὐκ εἶχον ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας, δὴλόν ἐστιν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων· ἐν ἣ ἰσθόρηται ὁ Φίλιππος, ὁ τῶν ἑπτὰ διακόνων εἰς καταβάς εἰς Σαμάρειαν, καὶ βαπτίσας πολλοὺς· ἐφ' οὗ ἀπετάλασαν οἱ ἀπόστολοι Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες ἀπελθόντες ἐπετίθουν τὰς χεῖρας τοῖς βαπτισθεῖσι, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον. Ὅπως γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπωκός.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ μὲν ἐπίσκοποι εἰς τὸν τύπον τῶν ἑβ' ἀποστόλων εἰσὶν, οἷς ἐμφυσήσας ὁ Κύριος· ἔφησε, Δύετε Πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς

A offerre, eo sine videlicet, ut sacris operentur, quidpiam offerre, neque panem aut calicem in precatione tradere, hoc est, populo sancta munera in precatione, interea scilicet dum sacra peraguntur, impertiri concessum est. Quibus namque aliquo in loco offerendi facultas non est, cætera quoque offerentium propria munera illis eodem in loco obire nequaquam licebit. Absentibus vero tum urbano episcopo tum ejusdem urbis sacerdotibus, advoceatur; et tunc temporis sacra quoque munera

C A N O N X I V .

« Chorepiscopi autem sunt quidem imitatione septuaginta. Ut autem comministri, propter studium in pauperes, offerunt honorati. »

B

BALS. In locum discipulorum Domini, duodecim scilicet apostolorum, qui etiam Spiritus sancti gratiam acceperunt, ut ligarent et solverent, promoti sunt unuscujusque regionis episcopi. Quia autem salutaris prædicationis tempore non sufficiebant 12 apostoli ad doctrinam Evangelii, et reliqua ministeria eorum, qui ad Deum accedebant, assumpti sunt etiam septuaginta viri, qui dicebantur quidem ministri et discipuli Domini, non habebant autem facultatem dimittendi peccata, ut qui neque Spiritus gratiam accepissent: visum est Patribus, ad exemplum eorum septuaginta discipulorum, chorepiscopos ab episcopis promoveri: ut per eos fieret pauperibus distributio et expensa Dominicarum pecuniarum, et eorum quæ πτωχικά, seu pauperum bona, dicuntur. Quamobrem nec possunt quidem presbyteros vel diaconos ordinare; sed nec peccata dimittere, quemadmodum nec septuaginta discipuli. Quia autem æquum erat, ut ii propter suos labores honorarentur, stanturunt Patres ut ii nihil aliud facerent, quam ut tanquam comministri sacra solum celebrarent. In decimo autem canone synodi Antiochenæ cautum est, ut chorepiscopi faciant lectores et subdiaconos et exorcistas. Nota ergo et ex hoc præsentī canone quod etiam sacerdotes non possunt peccatorum confessiones exipere, et peccata remittere, nisi ea ab episcopo illis concessa fuerint: quandoquidem nec hoc possunt chorepiscopi; qui tamen plura habent privilegia quam sacerdotes. Quod autem septuaginta discipuli Domini non habebant facultatem remittendi peccata, clarum est ex libro Actuum apostolorum: in quo scribitur Philippum ex septem diaconis unum, descendisse in Samariam et baptizasse multos; ad quos miserunt 414 apostoli Petrum et Joannem; qui quidem eo profecti, imposuerunt manus iis qui baptizati fuerant, et acceperunt Spiritum sanctum. In nullum enim eorum adhuc descenderat.

ZONAR. Episcopi quidem in duodecim apostolorum locum suffecti sunt, quibus cum sufflasset Dominus, Accipite, inquit, Spiritum sanctum, au-

rum remiseritis peccata remittuntur eis⁸⁶, et cetera: A quibus præterea Spiritus sancti gratiam aliis quoque communicare concessum est. Chorepiscopi vero 70 apostolorum imitatione constituti; quibus Spiritus sancti gratiam aliis impertire nequaquam permissum. Quod quidem ex Actorum libro facile apparet, in quo commemoratur Philippus unus ex septem diaconis descendisse in Samariam, et baptizasse multos, ad quos mittunt apostoli Petrum et Joannem, qui venientes baptizatis manus imponebant, accipiebantque Spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum descenderat. Cum ergo in 70 locum chorepiscopi successerint, proinde illis neque presbyteros neque diaconos creandi quippe qui sancti Spiritus gratiam largiri non possent, facultas data: offerre autem, ob eam curam, quam in pauperes juvandos conferebant, in honore habitus laud prohibentur. Quippe redditus ecclesiarum, quibus præerant, pauperibus largiri, eorumque commodis prospicere, chorepiscopi debebant; ac in honore, qui id facerent, habebantur. Quod si pecuniam Dominicam in pauperes conferri a chorepiscopis oportuit: quanto, id exigi arbitramur?

ARIST. « Presbyter ruri degens in civitatis templo ne offerat, nisi episcopus et totus presbyterorum cœtus abfuerit. Si vero abfuerint, et ipse vocetur, offert. Chorepiscopi autem ut comministri offerunt, septuaginta locum obtinentes. »

Qui in parœciis ab episcopis ordinantur presbyteri in civitatis templo sacra facere non permittuntur, si episcopus aut presbyteri civitatis adsint. Sin omnes absint, et aliquis vicinorum presbyterorum ad precationem vocetur, et offerre et sacra facere non prohibetur. Chorepiscopi autem tanquam comministri episcoporum, et honorati, quia etiam septuaginta typum ferunt, quamvis civitatis episcopus et presbyteri adsint, vel non adsint, in civitatis templo sine prohibitione ministrabant.

CANON XV.

« Diaconi septem esse debent ex canone, etiam si sit magna civitas. Hujus autem rei fidem faciet liber Actorum. »

BALS. Præsens canon est expositus in canone 16 sextæ synodi et non oportet de eodem amplius incassum laborare.

ZONAR. De hoc canone sextus decimus sextæ synodi canon disserit. Eo enim loci diaconorum nomen, quod in Actis habetur, ab hujus synodi Patribus haud ita accommodate explicatum esse diximus. Iterum eadem hic dicere aut scribere necesse non est.

⁸⁶ Math. xx, 23.

καὶ τὰ ἐξ ἧς ὡς ἐδόθη καὶ ἡ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος; πρὸς ἄλλους διανομή. Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι εἰς τύπον τῶν ὁ ἀποστόλων εἰσὶν ὁἷσιν οὐκ ἐδόθη ἡ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος διανέμησις. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων, ἐν ἣ ἱστορεῖται ὁ Φίλιππος, ὁ τῶν ἐπτὰ διακόνων εἷς, καταβὰς εἰς Σαμαρείαν, καὶ βαπτίσας πολλοὺς, ἐφ' οὓς ἀπεστάλαξεν οἱ ἀπόστολοι Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες ἀπελθόντες ἐπέτιθον τὰς χεῖρας τοῖς βαπτιστέοις, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον. Οὕτω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός. Εἰς τύπον οὖν τῶν ὁ ὄντες οἱ χωρεπίσκοποι, διὰ τοῦτο οὐδὲ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονοῦσιν, ὅα μὴδὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος παρέχουν δυνάμενοι· προσφέρειν δὲ οὐ κωλύονται διὰ τὴν σπουδὴν τὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς τιμώμενοι. Τὰς γὰρ τῶν ἐκκλησιῶν, ὧν προΐσταντο, προσόδους εἰς πτωχοὺς ἀναλίσκειν ὤρειλον, καὶ προνοεῖσθαι αὐτῶν, καὶ τοῦτο ποιοῦντες ἐτιμῶντο. Εἰ δὲ τοῖς χωρεπίσκοποις ὄφελιμα ἦν τὰ κυριακὰ χρῆματα εἰς πτωχοὺς δαπανᾶν, πᾶσι μᾶλλον τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις ὄφειλεται; magis, tanquam debitum et justum, ab episcopis

ARIST. « Ἐπιχώριος πρεσβύτερος εἰς ναὸν πόλεως οὐ προσφέρει, εἰ μὴ ἀπεστὶν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τὸ πρεσβυτέρων ὄλον. Ἐὰν δὲ ἀπῶσι, καὶ καλοῖτο, προσάγει. Οἱ μέντοι χωρεπίσκοποι, ὡς συλλειτουργοὶ προσφέρουσι, τῶν ἐβδομηκοντα τὸν τόπον ἐπέχοντες. »

Οἱ χειροτονοῦμενοι πρεσβύτεροι ἐν παροικίᾳ παρὰ τῶν ἐπισκόπων λειτουργεῖν οὐ συγχωροῦνται εἰς ναὸν πόλεως, παρόντος ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως. Ἐὰν δὲ πάντες ἀπῶσι καὶ καλοῖτό τις τῶν ἐπιχωρίων πρεσβυτέρων εἰς εὐχήν, προσφέρειν τότε καὶ λειτουργεῖν οὐ κακώταται. Οἱ μέντοι χωρεπίσκοποι, ὡς συλλειτουργοὶ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τιμώμενοι διὰ τὸ ἐπέχειν καὶ τὸν τύπον τῶν ἐβδομηκοντα, κἂν ἐνδημῇ ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, κἂν μὴ λειτουργήσουσιν ἀκωλύτως ἐν τῷ ναῷ τῆς πόλεως.

KANON 16.

« Διάκονοι ἐπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ τὸν κανῶνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἢ πόλις. Πεισθεῖση δὲ ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων. »

BALS. Ὁ παρῶν κανὼν (8) ἡρμηνεύθη ἐν τῷ 15 κανόνι τῆς ἑκτῆς συνόδου, καὶ οὐ χρὴ περὶ τῶν αὐτῶν ματαιοπονεῖν.

ZONAR. Ὁ ἐξακιδέκατος κανὼν τῆς ἑκτῆς συνόδου περὶ τοῦτου τοῦ κανόνος διαλαμβάνει. Εἰρηται οὖν ἐκεῖ ὅπως οὐκ εὐστόχως οἱ τῆς συνόδου ταῦτα τὸ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν διακόνων ὄνομα ἐξεληγήσατο. Τὰ αὐτὰ οὖν καὶ πάλιν λέγειν ἢ γράφειν οὐκ ἀπὸ καίρων.

Guill. Beveregii notæ.

(8) Ὁ παρῶν κανὼν. Hæc Balsamonis interpretatio in codice Amerbachiano tota desideratur;

sed in aliis omnibus codicibus æque ac in Boileiano existat.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπτὰ διάκονοι, κατὰ τὰς Πράξεις, καὶ ἅμα αὐτῶν ἑξήκοντα ἄλλοι ἐκ τῆς μεγάλης πόλεως ἔστωσαν. »

Ὁ δὲ ἐξκαιδέκατος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτης συνόδου παρίστην, οὐ περὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ὁ παρὼν προστάττει κανῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν τὴν οἰκονομίαν πεπιστευμένων τῆς πρὸς τοὺς δεομένους φιλανθρωπίας τε καὶ σπουδῆς. Ὅτι καὶ ἡ βίβλος τῶν Πράξεων περὶ τῶν τοιούτων διαλαμβάνει, τῶν ἐν ταῖς χρεαίαις τῶν τραπεζῶν ὑπουργούντων. Πλείονες γοῦν τῶν ἑπτὰ τοιούτων ὑπηρετῶν, καὶ μεγάλη ἡ πόλις ἦ, οὐκ ὀφείλουσιν εἶναι· διάκονοι δὲ, οἱ ἐν τοῖς μυστηρίοις ὑπηρετοῦντες, καὶ ὁ λοιπὸς τῶν κληρικῶν κατάλογος, πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας ταχθήσονται.

ARIST. « Septem diaconi secundum Acta apostolorum etiam in magna civitate constituentur. »

Ut decimus sextus sextæ in Trullo synodi contendit, hic præsens canon non loquitur de viris qui mysteriis inserviunt, sed de iis quibus concedita est administratio humanitatis et diligentia in egenos. Quandoquidem et liber Actuum de talibus disserit qui in mensarum necessitatibus ministrant. Plures itaque septem ejusmodi ministris licet magna sit civitas esse non debent. Diaconi autem qui in mysteriis ministrant, et reliquos clericorum catalogus juxta ecclesiæ reditum constituentur.

KANONES

ΤΗΣ ΕΝ ΓΑΓΓΡΑ ΣΥΝΟΔΟΥ (9).

CANONES SYNODI GANGRENÆ.

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Ἡ ἐν Γάγγρα τῇ μητροπόλει (10) τῶν Πηφλαγόνων γενοῦσα σύνοδος συνέστη μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ (11) πρώτην σύνοδον κατὰ Εὐ-

B 415 BALS et ZONAR. Synodus, quæ in Gangra Paphlagonum metropoli est habita, post Nicænam primam synodum, adversus quemdam Eustathium

Guill. Beveregii notæ.

(9) *Κανόνες τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου.* Hæc est Bouleiana hujus synodi inscriptio, cui Amerbachiana addit εἶκοσι. In Parisiensi Zonare editione sic inscribitur, *Κανόνες τῶν ἐν Γάγγρα συνελθόντων ἁγίων Πατέρων, οἵτινες μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐξετέθησαν. Canones sanctorum Patrum Gangræ congregatorum, qui post synodum Nicænam expositi sunt.* In Parisiensi Balsamonis editione duplex est inscriptio, una præfationi, nimirum ἡ ἐν Γάγγρα σύνοδος, altera canonibus præfixa est, quæ est, *Κανόνες τῶν ἐν Γάγγρα συνελθόντων ἁγίων Πατέρων.*

(10) *Ἡ ἐν Γάγγρα τῇ μητροπόλει.* Gangra urbs est et metropolis in Paphlagonia, regione Minoris Asiæ; cujus etiam Plinius, Strabo, Stephanus, aliique meminerunt. Hujus metropolitano in notitia episcopatum, throno Constantinopolitano subjectorum, tres episcopi subesse dicuntur, ὁ Ἰννοπόλεως, ὁ Δαδύβρων, καὶ ὁ Σωρῶν. Subinde *Theodosia Gangrorum* appellatur.

(11) *Μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ.* Hanc synodum post Nicænam, sive primam generalem, habitam fuisse, præter Balsamonem et Zonaram hoc in loco, alii etiam discrete testati sunt. Sic enim Dionysius Exiguus hos canones inscribit, *Incipiunt regulæ Gangrenses, quæ post Nicænam concilium expositæ sunt, xx.* Et ante eum vetus interpres in præfatione ad hos canones ait, *Hi canones post sanctam synodum Nicænam expositi sunt in Gangram, titulos (leg. titulis) xx.* Verum in nonnullis horum canonum editionibus, ut Severini Binii, Bartholomæi Carranzæ, aliisque, hæc synodus tempore Sylvestri papæ I, circa annum Domini 324, celebrata dicitur, hoc est anno Nicænam præcedente. Et quidem Baronius ad an. 361, et ex eo Binus, eam Constantiniani Magni et Sylvestri papæ temporibus habitam fuisse contendit, ex eo quod Osius episcopus

Cordubensis ei interfuisse dicatur; nimirum in inscriptione epistolæ ab hac synodo ad Armenos conscriptæ, quæ sic se habere creditur, *Domini honorabilibus consacerdotibus in Armenia constitutis coepiscopi Eusebius, Hymatius, Eulalius, Gregorius, Elianus, Bithynicus, Olympius, Bassianus, Basilus, Philetus, Heraclius, Pappus, Eugenius, Osius Cordubensis, Proarresius, Bassus, qui convenerunt in Gangrensi concilio, in Domino salutem.* Sed in Græca ipsa inscriptione, cui hanc Binus tanquam Latinam ejus versionem apposuit, nulla fit omnino Osii Cordubensis mentio. Verum ea etiam in Biniana editione eadem est, quæ in hoc opere isti epistolæ præfigitur. Quinetiam nec a veteri Latino interprete, nec ab alio quovis canonum horum editore, Osius iste inter episcopos hæc synodo congregatos, commemoratur. Adeo ut ista Baronii opinio nulla prorsus ratione nitatur. Et, ut ingenue fatear, quoto post Nicænam anno præsens hæc synodus celebrata fuerit minus adhuc compertum habemus: hoc saltem verisimile est: hæc ante Antiochenam habitam fuisse; quod etiam Sozomenus innuere videtur, ubi de Eustathio ab hac synodo damnato loquens, ait, *Ἐπειτα δὲ ὡς οὐ δέον δδάσκων τε καὶ πράττων καὶ φρονῶν ἀπηρέθη τῆς ἐπισκοπῆς παρὰ τῶν ἐν Γάγγραις συνελθόντων, ἐπὶ δὲ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐπαρχίας ἐβλῶ. Sozom: Hist. Eccles. l. iv, c. 24, ubi ut videre est, Eustathium a synodo Gangrensi prius depositum, quam ab Antiochena perjurii convictum fuisse commemorat. Et sic quidem in omnibus conciliorum canonumque editionibus Gangrensis prior collocatur. Habita est autem Antiochena anno Domini 341. Ergo paulo ante illud tempus præsentem etiam synodum celebratam fuisse non immerito suspicamur.*

et eos qui erant ejusdem cum illo sententiæ, coacta est: qui legitimas nuptias criminantes, dicebant, nulli eorum, qui matrimonio juncti sunt, a Deo ullam esse spem salutis. Quibus fidem habentes viri et mulieres, illi quidem suas uxores ejiciebant, hæ vero proprios maritos relinquentes, continenter vivere volebant. Deinde vitam conjugis expertem non ferentes, in adulterium prolabebantur. Docebant autem Eustathiani, tum alia præter ecclesiasticam traditionem et consuetudinem, tum etiam ecclesiarum fructus sibi vindicabant; et mulieres virilibus apud eos vestibis inducebant, et comam tondebant: quin et diebus Dominicis jejunandum esse tradebant, et jejunia Ecclesiæ decreta aspernabantur, et carnes abhorrebant; et in ædibus ejus qui uxorem duxit neque orare, neque communicare permittebant, et sacerdotes, qui uxores duxerant, aversabantur; et loca, in quibus martyrum positæ erant reliquiæ, ut communia, contemnebant; et eos, qui pecunias habentes eas non contempserunt, condemnabant, perinde ac si nulla eis relicta esset spes salutis; et multa alia decernebant et docebant. Adversus eos ergo sancti Patres congregati hic subjectos canones exposuerunt: et ideo uniuicuique canonis anathema adjecerunt ad subversionem hæresis, docentes, sic oportere Eustathianos ad Ecclesiam accedentes, unamquamque suam opinionem anathematizare.

BALS. Ac præsens quidem synodus occasione malorum, quæ fiebant ab Eustathio, adversus ea quæ recte decreta sunt ab universali Ecclesia, statuit, ut ii anathematizentur, qui sunt ejusdem cum illo sententiæ. Sancta autem Chalcedonensis synodus in secundo et septimo canone, statuit laicos anathematizandos, qui, ut aliqui pecuniis ordinentur, intercedunt: similiter monachos et clericos qui militant, et non agunt pœnitentiam. Lingua autem aureus, et orbis terrarum doctor,

Guill. Beveregii notæ.

(12) Κατὰ Ἐὐσταθίου τινός. Recte hic additur τινός, neque enim pro certo habemus quinzam hic Eustathius fuit, qui a præsentis concilio damnatus, et anathemate percussus est. Non equidem diffiteor, quin Socrates et Sozomenus consentiant, eundem esse Eustathium, qui Sebastii in Armenia episcopus fuit: sed Baronius ad an. 561 multa concessit, quibus verisimile saltem redditur, Eustathium hic commemoratum alium esse ab eo, qui Sebastenus episcopus dictus est; cui proinde Eustathius mendose pro Eutachio scriptus videtur, de quo Epiphanius hæresi 40 meminit. Cum autem in omnibus Græcis pariter atque Latinis hujus synodi codicibus tam inss. quam impressis Eustathius constanter legatur, vero propius est, ita eum nominatum esse, etiamsi satis non liqueat, quisnam ille fuerit: nisi quod eum hæresiarcham fuisse, atque absurdorum magistrum dogmatum, hæc ipsa synodus abunde testatum fecerit.

(15) Οἷτινες τὸν ἔρρομον γάμον. Omnes hæc absurdæ Eustathii et discipulorum ejus opiniones, non modo in synodica epistola proxime ante canones posita, verum etiam a Socrate et Sozomene recensentur; tanquam ab Eustathio Sebasteno in-

σταθίου τινός (12) καὶ τῶν ὁμοδόξων ἐκείνῳ· οἷτινες, τὴν ἔρρομον γάμον (13) διαβάλλοντες. Ἐλεγον μὴδὲν τῶν ἐν γάμῳ τυγχανόντων σωτηρίας ἐλπίδα εἶναι παρὰ Θεῷ. Οἷς πευθόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, οἱ μὲν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ἐξόθουον, αἱ δὲ, τοὺς ἰδίους ἄνδρας καταλιμπάνουσαι, σωφρόνως ζῆν ἠθελον. Εἶτα τὸν ἄζυγον βίον μὴ φέροντες εἰς μοιχείαν ἐξώλισθον. Ἐδίδασκον δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον καὶ ἄλλα παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ συνήθειαν, καὶ τὸς τῶν ἐκκλησιῶν καρποφορίας ψηκτοῦντο· καὶ γυναῖκας παρ' αὐτοὺς ἀνδρώας στολὰς ἡμφιένυοντο, καὶ τὴν κόμην ἀπέκειρον· παρεδίδουον δὲ καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς νηστεύειν, καὶ τὰς τῆ Ἐκκλησίᾳ τεταγμένας νηστείας ἠθέτουον, καὶ τὰ κρέα ἐβδελύσσουον, καὶ ἐν οἴκοις γεγαμηκότο: οὗτε εὐχθεσαι ἠνεῖχοντο, οὗτε μεταλαμβάνειν, καὶ ἱερεῖς γεγαμηκότας ἀπεστρέφευοντο, καὶ τῶν τόπων ἐν οἷς μαρτύρων ἀπέκειντο λειψανα, ὡς κοινῶν, κατεφρόνουον, καὶ τῶν χρήματα ἐχόντων, καὶ μὴ ἀναχωρούντων αὐτῶν, κατεγίνωσκον, ὡς ἀνελπίστου σφίσιον οὐσης τῆς σωτηρίας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐδογματίζουον καὶ ἐδίδασκον. Κατὰ τούτων οὖν ἱεροὶ ἀποστολῆντες Πατέρες ἐξέθευοντο τοὺς ὑποτεταγμένους κανόνας (14)· διὸ καὶ ἐφ' ἐκάστῳ κανόνι τὸ ἀνάθημα προσετίθουον εἰς ἀνατροπὴν τῆς αἰρέσεως, ἐκδιδάσκοντες ὡς οὕτω δεῖ τοὺς περὶ τὸν Εὐστάθιον προσερχομένους τῆ Ἐκκλησίᾳ ἐκάστῳ τῶν οἰκείων δοξῶν ἀναθεματίζουον.

BAAL. Καὶ ἡ μὲν παρούσα σύνοδος προφάσει τῶν γιγνομένων παρὰ τοῦ Εὐσταθίου κακῶν ὑπεναντιῶς τοῖς δογματισθεῖσιν ὀρθῶς παρὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονας ἐκείνῳ ἠορίζεται· ἡ δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἀγία σύνοδος ἐν β' καὶ γ' κανόνι ἀναθεματίζεσθαι διορίζεται τοὺς μεσιτεύοντας λαϊκοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονησθεῖσθαι τινας· ὡσεύτως καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς στρατευομένους, καὶ μὴ μεταμελομένους. Ὁ δὲ χρυσοῦς τῆν γλωτταν καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, παρακα-

introduce. Socrat. lib. ii, cap. 45; Sozom. lib. iii, cap. 14. Quos lector consulat.

(14) Ἐξέθευοντο τοὺς ὑποτεταγμένους κανόνας. Scholiastes hic impressi, Balsamon, Zonaras, atque Aristenes canones 21 huic synodo attribuant, sed alii omnes 20 tantum numerant. Sic enim Joannes Antiochenus in sua ad Collectionem canonum præfatione, Τῶν ἐν Γάγγραις συνελθόντων Πατέρων, ὑφ' ὧν ἐξετέθησαν κανόνες κ'. Et Photius in suo itidem ad Nomocanonem proœmio, Συνόδου τῆς ἐν Γάγγραι κανόνες κ'. Quibus Nomocanonis Arabici in Bibliotheca nostra Bodleiana auctor suffragatur, dicens: *Septimus est liber canonum tertii concilii in Gangra, quo quindecim numero episcopi congregati sunt, eorum causa qui esum carnis et conjugum improbabant, de quibus aliisque rebus viginti canones ediderunt.* Nec plures sæpe quam viginti a veteri alisque Latinis interpretibus, ut Dionysio Exiguo, Isidoro Mercatore, asseruntur; quibus nimirum omnibus qui ultimus hic habetur canon, in canonum hujus concilii censura, non refertur, sed tanquam epilogus ad omnes canones, nec immerito, existimatur.

λευόμενος (15) μὴ ἀναθεματίζεσθαι ἀνθρώπων πιστῶν, ἢ φησὶ ταῦτα βήτως· Τί οὖν ἐστὶ τοῦτο ὃ λέγεις; τὸ ἀνάθεμα, ἀλλ' ὅτι· Ἀνατιθέσθω οὗτος τῷ διαβόλῳ, καὶ μηκέτι σωτηρίας χώραν ἔχεται, γινέσθω ἀλλότριος τοῦ Χριστοῦ; Καὶ τίς εἶ σύ; Ταῦτα τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως. Τότε γὰρ καθίσει ὁ Βασιλεὺς, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τί οὖν τῆς τοσαύτης ἐπελάβου ἀξίας; καὶ μετ' ὀλίγα· Τοιγαροῦν ὁ Ἀπόστολος ἐν δυσὶ μόνοις τόποις ἐξ ἀνάγκης τὴν φωνὴν ταύτην φαίνεται εἰπῶν· οὐχ ὀριστικῶς δὲ τρόπῳ ταύτην προσήγαγεν· ἐν μὲν τῇ πρὸς Κορινθίους εἰπῶν, *Εἰ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἦτω ἀνάθεμα*· καὶ, *Εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζῃται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω*. Τί οὖν; ἂ μηδεὶς τῶν εὐληφῶτων ἐξουσίαν πεποίηκεν, εἰ μὴ μόνος ὃς ἔλθε, σὺ τολμᾷ ταῦτα ποιεῖν ἐναντίως τῷ Δεσποτικῷ παραγγέλματι, καὶ προλαμβάνεις τὴν χρίσιν (16) τοῦ Βασιλέως; Τὸ γὰρ ἀνάθεμα παντελῶς τοῦ Χριστοῦ ἀποκόπτει. *Διδαξον ἐν πραότητι καὶ τὰ ἐξῆς*. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶκεν, ἀπρακτεῖ καὶ ὁ γεγωνῶν συνοδικὸς τόμος ἐπιτῆς βασιλείας τοῦ Πορφυρογεννήτου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου χάριν τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλταρίους (17), καὶ κατὰ τῶν βασιλέων ὄπλα ἐγείροντας, καὶ τυραννίδα μελετῶντας. Εἰ δὲ τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου Πατρὸς καὶ διδασκάλου ἡμῶν τοῦ Χρυσοστόμου γραφέντα ὑπερτερῶν ὀφείλουσι κατὰ τὰ διορισθέντα πρὸς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ τῆς ἐν Γάγγρα, τί ἐροῦσι; πάντως οἱ τὰ τοιαῦτα διευθετεῖν ἐξουσίαν ἔχοντες; Ὁ τοιοῦτος δὲ τόμος, μᾶλλον δὲ ἡ δύναμις τούτου κατεστρώθη εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ τρίτου κανόνος τῆς παρουσίας συνόδου.

ZONAR. Κυριοῖς τιμωτάτοις ἐν Ἀρμενίᾳ συλλειτουργοῖς· Εὐσέβιος· Αἰλιανὸς, Εὐγένιος, Ὀλύμπιος Βιθυνικὸς, Γρηγόριος, Φιλετὸς, Πάππος, Εὐλάλιος, Ὑπάτιος, Προκίριος, Βασίλειος, Βάσσιος, οἱ συνελθόντες εἰς τὴν κατὰ Γάγγραν ἁγίαν σύνοδον, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

¹⁵ I Cor. xvi, 22; Galat. i, 41.

Guill. Beveregii notæ.

(15) Καὶ τῇ οἰκουμένης διδασκάλος, παρακαλεόμενος. Sic se habet codex Bodleianus. Amerbachianus legit διδάσκαλος, ἰωάννης παρακαλ. Quomodo etiam codex Parisiens editus legisse videtur; utroque in quo lacuna inter διδάσκαλος et παρακαλεόμενος relinquitur, nisi quod particula εἰς interponatur, mendose forsitan pro ἰωάννης. Quæ tamen vox in codice Tiliano juxta eum Bodleiano desideratur. Nam Hervetus Latine vertit *Lingua autem aureus, orbis terrarum doctor præcipiens*. Verba autem divi Chrysostomi, quæ hic laudantur, etiamnum exstant in homilia ejus, Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζεσθαι ζῶντας ἢ τεθνεώσας, quæ inter Opera ejus habetur, tom. VI, pag. 349 edit. Savil.

(16) Καὶ προλαμβάνεις τὴν χρίσιν. In Parisiens Balsamonis editione lacuna hoc in loco relinquitur, pro προλαμβάνεις nihil præter προλαμ. lecto. Lacunam nos ex ms. Bodleiano supplevimus, cui etiam Amerbachianus astipulatur; necnon

præcipiens, ne homo fidelis anathematizetur, hæc dicit expresse; Quid autem aliud est hoc, quod dicis anathema, quam, Diabolo hic dedicetur, et nullum salutis locum habeat? Sit a Christo alienus? Et quis es tu? Hæc sunt auctoritatis et magnæ potentæ. Tunc enim sedebit Rex et staret, oves quidem a dextris, hædos vero a sinistris. Cur hanc ergo dignitatem arripuisti? Et paulo post: Apostolus quidem certe in duobus tantum locis necessario hanc vocem dixisse videtur: sed non eam definitivo modo protulit. In Epistola quidem ad Corinthios dicit: *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema*; et, *Si quis vobis evangelizet aliud, quam accepistis, sit anathema*⁹⁷. Quid ergo, quæ nullus eorum qui potestatem acceperunt, fecit, nisi solus qui accepit, tu ea facere audes adversus Domini præceptum, et imperatoris judicium anticipas? Anathema enim a Christo penitus excindit. *Doce in lenitate*, et quæ sequuntur. Propterea ergo, ut est verisimile, exolevit etiam synodalis decisio facta sub imperio domini Constantini Porphyrogenetæ, et tempore patriarchæ domini Alexii, de anathematizandis defectoribus et multariis, et qui adversus imperatores arma excitant, et tyrannidem **416** moliantur. Si autem, quæ a magno Patre et doctore nostro Chrysostomo scripta sunt, debent esse superiora iis, quæ a Chalcedonensi synodo et Gangrensi definita sunt, quid omnino dicent ii, qui horum ordinandorum et componendorum potestatem habent? Hæc autem decisio, vel potius effectus ejus situs est in expositione tertii canonis præsentis synodi.

ZONAR. Dominis honorabilibus consacerdotibus in Armenia, Eusebius, Aelianus, Eugenius, Olympius Bithynicus, Gregorius, Philetus, Pappus, Eulalius, Hypatius, Proærosius, Basilius, Bassus, qui conveniunt in sanctum Gangrense concilium, in Domino salutem.

D ipsa Opera divi Chrysostomi, unde hæc verba citata sunt, et ubi melius, quam hoc in loco, leguntur in hunc modum; Τί οὖν; ὃ μηδεὶς τῶν εὐληφῶτων τὴν ἐξουσίαν τοῦτο πεποίηκεν, ἢ ἀποφήνασθαι τετόλμηκε, σὺ τολμᾷ ταῦτα ποιεῖν ἐναντία τοῦ Δεσποτικοῦ θανάτου διαπραττόμενος, καὶ προλαμβάνεις τοῦ βασιλέως τὴν χρίσιν; Chrysost. tom. VI, p. 441 ed. Savil.

(17) Καὶ μουλταρίους. In novella Constantini Porphyrogenetæ, quæ in scholiis Balsamonis ad tertium hujus concilii canonem habetur, Μούλτον pro tumultu legitur, τοῖς μέλλουσιν ἢ ἐπιβουλή ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐπιχειρεῖν ἢ μούλτω ἀνάθεμα. Sic etiam Achmes, Ἐπεὶ ἡ ὁδὸς σου μετ' αὐτοῦ μίλιον ἦν, οὐ μὴ παρέλθῃ ὁ μαζ οὗτος, καὶ σφαγήσει ἐν πολέμῳ μούλτου. Καὶ ἐγένετο μούλτον Ἀράδων, καὶ ἐσφάγη ὁ ἰδὼν πρὸς τελευταίης τοῦ μηνός. Achm. cap. 154. A voce igitur μούλτον, Balsamon hoc loco μουλτάριον format, quemadmodum Latini tumultuarium a tumultu deducunt.

Quoniam sancta synodus episcoporum in ecclesiam Gangrensem conveniens propter quasdam ecclesiasticas et necessarias causas et quæ ex Eustathii mente gesta sunt inquirenda, ab ipsis Eustathianis multa nefarie fieri invenit; necessario decrevit, et palam omnibus facere studuit, ut amputentur universa, quæ ab eodem male commissa sunt. Ex eo enim, quod nuptias accensent, et doceant, neminem in statu conjugali positum spem habere apud Deum; multæ mulieres seductæ proprios viros reliquerunt, virique suas uxores: interim se continere non valentes adulterium commiserunt, et ob eam etiam causam probro affecti sunt. Reperti sunt itidem dissensiones ac separationes a domibus Dei et Ecclesia facere, Ecclesias et quæ in ea sunt contemptui habentes privatis conventiculis institutis et concionibus ac doctrinis diversis, aliisque, tam contra Ecclesiam, quam contra ea quæ in Ecclesia sunt, ad hæc vestibus communibus spretis novos et insolitos habitus sumere, primitias quoque fructuum et eorum oblationes, quas veterum institutio Ecclesiis tribuit, sibi et suis tanquam sanctis, dispensandas vindicare. Servi præterea a dominis recedentes, per hunc inusitatum habitum, eos contemnunt; mulieres quoque hinc se justificari credentes, pro muliebribus vestimentis, præter consuetudinem, virilem habitum suscipiunt, pluresque earum pietatis prætextu tonsæ, genuini decoris comas penitus amputant. Jejunia porro die Dominico peragunt, et sanctitatem liberæ diei contemptui habent, et jejunia, quæ in Ecclesiis constituta sunt, despiciunt, ac comedunt; et eorum nonnulli cibos carniū tanquam illicitos reputant. In domibus deinde conjugatorum orationes celebrare noluunt, et celebratas contemnunt, ac sæpe oblationibus in adibus nuptorum factis non communicant, et presbyteros, qui matrimonia contraxere, spernunt, nec sacramenta, quæ ab iis conficiuntur, attingunt. Martyrum tandem congregationes, et omnes qui illic conveniunt et sacra faciunt; ut et divites, qui non omnibus, quæ possident, renuntiant, tanquam spem apud Deum non habentes, reprehendant. Et alia præterea multa, quæ enumerare nulli possibile est. Unusquisque enim eorum, postquam ab ecclesiastico canone recessit, sibi proprias ac privatas quasi leges conditas habuit. Nec enim communis his omnibus et una sententia fuit: sed quilibet, quicquid sibi in mentem venit, adjecit, in calumniam Ecclesiæ et sui ipsius damnū. Propterea ergo coactum est sanctum concilium Gangris habitum illos condemnare, et canones edere, quibus extra Ecclesiam esse decernuntur. Quod si respuerint, et omnia hæc, quæ male sen-

A « Ἐπειδὴ συνελθούσα ἡ ἀγιωτάτη σύνοδος τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ κατὰ Γάγγραν ἐκκλησίᾳ διὰ τινος ἐκκλησιαστικῆς χρείας, ζητουμένων καὶ τῶν κατ' Εὐστάθιον, εὗρισκεν πολλὰ ἀθέσμως γινόμενα ὑπὸ τούτων αὐτῶν τῶν περὶ Εὐστάθιον ἀναγκαίως ὤρισεν, καὶ πᾶσι φανερὸν ποιῆσαι ἐσπούδασεν, εἰς ἀναίρεσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κακῶς γενομένων. Καὶ γὰρ ἐκ τοῦ καταμείψεσθαι αὐτοὺς τὴν γάμον, καὶ ὑποτίθεσθαι ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐν γάμῳ ὄντων ἐλπὶδα παρὰ Θεοῦ ἔχει· πολλὰι γυναῖκες ὑπανδροὶ, ἀπατηθεῖσαι, τῶν ἑαυτῶν ἀνδρῶν ἀναχώρησαν, καὶ ἀνδρες τῶν ἰδίων γυναικῶν· εἶτα ἐν τῷ μεταξὺ μὴ βουηθεῖσαι ἐγκρατεῖν, ἐμοιχεύθησαν, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ὠνειδίσθησαν. Εὗρισκοντο δὲ καὶ ἀναχωρήσεις ἐκ τῶν οἰκῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ποιοῦμενοι, καταφρονητικῶς διακείμενοι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἰδίᾳ συνάξεις ποιοῦμενοι, καὶ ἐκκλησιαστικὰς, καὶ διδασκαλικὰς ἐτέρας, καὶ τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ξένα ἀμφιέσματα ἐπὶ καταπτώσει τῆς κοινότητος τῶν ἀμφιεσμάτων συναγοντες· καρποφορίας τε τὰς ἐκκλησιαστικὰς, τὰς ἀνεκαθεν διδομένας τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἑαυτοῖς καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, ὡς ἀγίοις, τὰς διαδόσεις ποιοῦμενοι, καὶ δοῦλοι δεσποτῶν ἀναχωροῦντες, καὶ διὰ τοῦ ξένου ἀμφιέματος καταφρονῆσιν κατὰ τῶν δεσποτῶν ποιοῦμενοι, καὶ γυναῖκες παρὰ τὸ σὺνηθες ἀντὶ ἀμφιεσμάτων γυναικείων ἀνδρικά ἀμφιέσματα ἀναλαμβάνουσαι, καὶ ἐκ τούτων οἰόμεναι δικαιοῦσθαι, πολλὰι δὲ καὶ ἀποκείρονται προβάσει θεοσεβείας τὴν φύσιν τῆς κόρης τῆς γυναικείας· νηστείας τε ἐν Κυριακῇ ποιοῦμενοι, καὶ τῆς ἀγιότητος τῆς ἐλευθέρους ἡμέρας καταφρονοῦντες καὶ τῶν νηστειῶν τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τεταγμένων ὑπερφρονοῦντες καὶ ἐσθιοντες, καὶ τινες αὐτῶν μεταλήψεις κρετῶν βδελυττόμενοι, καὶ ἐν οἴκοις γεγαμηκότων εὐχὰς ποιεῖσθαι μὴ βουλόμενοι, καὶ γινομένων εὐχῶν καταφρονοῦντες, καὶ πολλάκις προσφορῶν, ἐν αὐταῖς ταῖς οἰκίαις τῶν γεγαμηκότων γινομένων, μὴ μεταλαμβάνοντες, καὶ πρεσβυτέρων γεγαμηκότων ὑπερφρονοῦντες, καὶ τῶν λειτουργῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν, γενομένων, μὴ ἀπόμεινοι· καὶ τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἐκεῖ συνερχομένων καὶ λειτουργῶντων κατηγιώσκοντες, καὶ πλουσιῶν δὲ, τῶν μὴ πάντων τῶν ὑπαρχόντων ἀναχωρούντων, ὡς ἐλπὶδα παρὰ Θεοῦ μὴ ἔχόντων· καὶ πολλὰ ἄλλα, ἃ ἀριθμῆσαι οὐδεὶς ἀνδυνθεῖ. Ἐκαστος γὰρ αὐτῶν, ἐπειδὴ τοῦ κανόνος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐξῆλθεν, ὡς περὶ νόμου ἰδιάζοντας ἔσχεν. Οὕτε γὰρ κοινή γνώμη αὐτῶν ἀπάντων ἐγένετο· ἀλλ' ἕκαστος, ὅπερ ἀνεθυμήθη, τοῦτο προσέθηκεν ἐπὶ διαβολῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἑαυτοῦ βλάβῃ. Δι' οὖν ταῦτα ἐπιγκάσθη ἡ παραγινομένη ἐν Γάγγραις ἀγία σύνοδος καταψηφισαθαι αὐτῶν, καὶ ὄρους ἐκθεσθαι, κατὰ αὐτοὺς εἶναι τῆς Ἐκκλησίας· εἰ δὲ μεταγυνοῖεν, καὶ ἀναθεματίζοιεν ἕκαστον τούτων τῶν κακῶς λεχθέντων, δεκτοὺς αὐτοὺς γίνεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξέθετο ἡ ἀγία σύνοδος ἕκαστον, ὃ ὄψει·

« λουσιν ἀναθεματίσαντες· δεχθῆναι. Εἰ δέ τις μὴ
 « πεισθῆται τοῖς λεγομένοις, ὡς αἰρετικὸν αὐτὸν ἀναθε-
 « ματισθῆναι, καὶ εἶναι ἀκοινωνῆτον καὶ κεχωρισμέ-
 « νον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ δεήσει τοὺς ἐπισκόπους
 « ἐπὶ πάντων τῶν εὐρισκομένων παρ' αὐτοῖς τοιοῦ-
 « τον παραφυλάττασθαι »

KANON A'.

« Εἴ τις γάμον μέμφοιτο (18), καὶ τὴν καθεύδουσαν
 « μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν καὶ εὐ-
 « σεβῆ, βδελύσσεται ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ δυνα-
 « μένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΑΣ. Φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος (19)· *Τίμιος ὁ*
γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμώματος· καὶ ἀλλαγῶ πάλιν·
Ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς
πίστεως ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτη-
ριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύοντων
γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν
εἰς μετάληψιν· καὶ τὰ ἐξῆς· Καὶ αὖθις· Πάντα
καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ
ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν· ἀλλὰ μεμιάται αὐτῶν
καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ συνείδησις. Τούτοις ἐπομένη καὶ
ἡ παρούσα σύνοδος, τοὺς ἀκάθαρτον ἡγουμένους τὸν
γάμον καὶ τὴν ἔννομον μίξιν βδελύσσουμένους ἀναθε-
ματίζει. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν να' κανόνα τῶν ἁγίων
ἀποστόλων, καὶ εἰπὲ ἐξ ἀντιδιαστολῆς μὴ κολάζεσθαι
τοὺς μυστατομένους καὶ διώκοντας τὰς μοιχαλίδας
καὶ ἀπίστους γυναῖκας αὐτῶν.

ZONAR. Φησὶν ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος· *Τίμιος*
ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμώματος· καὶ ἀλλαγῶ πάλιν·
Ἐν ὑστέροις ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως
ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων
τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύοντων γαμεῖν, ἀ-
πέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάλη-
ψιν, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ αὖθις· Πάντα καθαρὰ τοῖς
καθαροῖς, τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐ-
δὲν καθαρὸν· ἀλλὰ μεμιάται αὐτῶν καὶ ἡ ψυχὴ
καὶ ἡ συνείδησις. Τούτοις ἐπομένη τῶν Πατέρων ἡ
σύνοδος, τοὺς ἀκάθαρτον ἡγουμένους τὸν γάμον,
καὶ τὴν ἔννομον μίξιν βδελύσσουμένους, ἀναθε-
ματίσεν.

ARIST. « Τῷ ἀθετοῦντι τὸν νόμιμον γάμον ἀνά-
 « θεμα. »

¹⁸ Hebr. xiii, 4. ¹⁹ I Timoth. iv, 2, 3.

Guill. Beveregii notæ.

(18) *Εἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο.* Ante Eusta-
 thium Saturnius matrimonium usque adeo con-
 demnavit, ut a Satana esse pronuntiaverit: Τὸ γα-
 μεῖν δὲ καὶ τὸ γενεῖν ὁ αὐτοῦς ἀγύρτης· ἐκ τοῦ Σατανᾶ
 ὑπάρχειν λέγει. Epiphani. hæc. 23. Sic etiam Ire-
 næus ait, quod Saturnini sectatores, *Nubere et*
generare a Satana dicunt esse. Iren. adv. hæc. l. i, c. 22. *Apostolicos* etiam in eadem fuisse opinione
 docet Epiphanius, hæc. 60. Unde Origenes non-
 nullos prohibuisse observat. Οὐ προνεύειν μόνον,
 ἀλλὰ καὶ γαμεῖν. Orig. in Math. p. 557, ed. Rothom.
 Hieracem etiam, et ex eo Hieracitas, divisisse nup-
 tias in Veteri quidem Testamento licitas esse, sed
 post adventum Christi eas rejiciendas esse, quippe
 a regno cælorum arcuentes, Epiphanius docet, καὶ

« thematizarent, admittendos eos esse placet;
 « atque ideo singula exposuit synodus, quæ
 « anathematizare debent, antequam sunt admit-
 « tendi. Si quis vero dictis non obtemperaverit,
 « tanquam hæreticus condemnatur, et sit ex-
 « communicatus et ab Ecclesia 417 segre-
 « gatus: et in omnibus, quæ penes eos delecta
 « et deprehensa sunt, talem observare oportebit
 « episcopos. »

CANON I.

« Si quis matrimonium vituperet, et eam, quæ
 « cum marito suo dormit, fidelis cum sit et
 « religiosa, abhorreat aut insimulet, tanquam
 « quæ non possit regnum ingredi, sit ana-
 « thema. »

BAI.S. Dicit magnus Apostolus: *Honorabiles*
nuptiæ et cubile immaculatum ¹⁸. Et alibi rursus:
In postremis temporibus deficient quidam a fide in-
simulatione mentientium, qui cauteriatam habent
conscientiam, prohibent matrimonium contrahere, et
jubent a cibis abstinere, quæ Deus creavit ad parti-
cipationem ¹⁹, etc. Et rursus: *Omnia munda mun-*
dis: inquinatis autem et infidelibus nihil purum;
sed polluta est eorum anima et conscientia. Hæc
 sequens præsens quoque synodus eos, qui nuptias
 immundas existimant, et legitimum coitum ab-
 horrent, anathematizat. Lege et 51 canonem
 sanctorum apostolorum, et dic argumento sur-
 ipto a contrario, non puniri eos qui abhorrent
 et persequuntur adulteras et infideles eorum
 uxores.

ZONAR. *Honorabile connubium, et torus immaculatus*, verba sunt magni apostoli Pauli; cuius
 et illa alibi: *In postremis temporibus deficient*
quidam a fide, in simulatione mentientium, caute-
riatam habentium conscientiam, prohibentium nu-
bere, et jubentium a cibis abstinere, quos Deus
creavit ad participationem; et cætera. Et rursus:
Omnia munda mundis, inquinatis autem et infide-
libus nihil purum; sed polluta est eorum anima et
conscientia. Ad hæc respiciens Patrum synodus
 eos, qui nuptias impuras existimarent, legitimam-
 que conjunctionem aversarentur, anathemati ob-
 noxios esse decernit.

ARIST. « Legitimum improbanti matrimonium
 « anathema.

συγκεχωρησθαι φησιν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τῷ
 γάμῳ συνάπτεσθαι, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνδημίας τοῦ Χριστοῦ
 μηκέτι τὸν γάμον παραδέχεσθαι, μήτε δύνασθαι
 αὐτὴν κληρονομεῖν βασιλείαν οὐρανῶν. Epiphani.
 hæc. 67. Et hæc sane sententia, ab Eustathio re-
 suscitata, hoc canone disertis verbis damnatur.
 Hanc autem heresim in ultimis fore diebus ipse
 divus Paulus prædixit in prima Epistola ad Tim.
 cap. iv, 5.

(19) *Φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος.* Hæc Balsamo-
 nis interpretatio, usque saltem ad ἀναθεματίζει,
 eadem fere est, quæ Zonaræ. In codice sane Amer-
 bachiano tota Zonaræ, eique soli hæc interpretatio
 tribuitur, ut nulla ibi sit Balsamonis in hunc
 canonem ἐρμηνεία.

CANON II.

« Si quis eum, qui carnem sine sanguine et idolothyto et suffocato cum pietate et fide comedit, tanquam, propter huiusmodi perceptionem, spem non habentem condemnat, sit anathema. »

BALS. Scriptum est in libro Actuum, quod cum orta esset controversia de circumcissione et observatione legis, an fidelibus essent necessariae; Petrus quidem apostolorum summus ea dixit, quae illic divinus scripsit Lucas: Dei autem frater Jacobus dixit non esse molestia afficiendos eos, qui erant ex gentibus, sed oportere eos abstinere ab idolothytis et fornicatione et suffocato et sanguine. Consequenter ergo, qui condemnant eos, qui carnes sine condito sanguine idolothyto vel suffocato comedunt, praesens quoque canon anathematizat. Lege et canonem 63 sanctorum apostolorum et sextae synodi canonem 67.

ZONAR. Scriptum exstat in Actis apostolorum, cum de circumcissione ambigeretur, an a fidelibus admittenda, atque ab iisdem servanda lex esset, Petrum quidem apostolorum principem eam conditionem habuisse, quam divinus Lucas ibidem enarrat: Dei vero fratrem Jacobum censuisse, non esse molestia afficiendos eos, qui erant ex gentibus. 418 sed tantum, ut ab idolothytis, fornicatione, suffocato et sanguine abstinerent, praecipendum. Hanc apostolicam constitutionem servantes huius quoque synodi Patres, si quis tantum carnes comederit, non autem sanguinem de industria decoctum et coagulatum, neque idolothytum, neque suffocatum, eum nec odio habendum, neque damnandum esse decrevere; ac si quis

ARIST. « Et condemnanti carnes manducantem, excepto suffocato, et idolis immolato, anathema. »

CANON III.

« Si quis doceat servum pietatis praetextu dominum contemnere, et a ministerio recedere, et non cum benevolentia et omni honore domino suo inservire, sit anathema. »

BALS. Magnus Paulus scribens ad Timotheum, inquit: *Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos putent. Qui autem fideles habent dominos, ne contemnant, quod fratres sui; sed magis serviant, quoniam sunt fideles, qui bonorum opere fruuntur*¹. Et ad Titum rursus, praecipiens quid docere oporteat, praeter alia hoc quoque dicit: *Servos suis dominis subijci, et in omnibus bene placentes non contradicentes, non arrogantes,*

¹ I Timoth. ut. 1. 2.

Guill. Beveregii notae.

(20) Ὁ μέγας Παῦλος. Haec Balsamonis in hunc canonem scholia in Parisiensi editione quamplurimis lacunis scatent, quas omnes ex ms. nostro

A

CANON B.

« Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος; καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ μετὰ εὐλαβείας καὶ πίστεως; καὶ τακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν ἐπιπέλας μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω. »

BALS. Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων ὅτι, ἀμφιβολίας γενομένης εἰ δεῖ τοὺς πιστεύοντα; περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ὁ μὲν τῶν ἀποστόλων κορυφαίτατος; Πέτρος ἐδημηγόρησεν, ὅσα ἐκεῖ ὁ θεὸς; Λουκᾶς ἰστόρησεν· ὁ δὲ ἀδελφός; Ἰάκωβος ἔφη μὴ δεῖν παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἀπέχεσθαι αὐτοὺς τῶν εἰδωλοθύτων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. Ἀκολούθως; ὡν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς κατακρίνοντα; τὸν ἐσθίοντα κρέα χωρὶς ἐπιτηδευτοῦ αἵματος; ἢ εἰδωλοθύτου ἢ πνικτοῦ. Ἀνάγκη; καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼνα ἐξ' καὶ τῆς ζ' συνόδου κανὼνα ζ'.

ZONAR. Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων, ὅτι, ἀμφιβολίας γενομένης εἰ δεῖ τοὺς πιστεύοντα; περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ὁ μὲν τῶν ἀποστόλων κορυφαίτατος; Πέτρος; ἐδημηγόρησεν, ὅσα ἐκεῖ ὁ θεὸς; Λουκᾶς; ἰστόρησεν· ὁ δὲ ἀδελφός; Ἰάκωβος ἔφη μὴ δεῖν παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἀπέχεσθαι αὐτοὺς τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Ταύτην τὴν ἀποστολικὴν διαταγὴν τηροῦντες καὶ οἱ τῆς παρουσίας συνόδου, τὸν ἐσθίοντα κρέα, καὶ οὐκ αἷμα ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἐψόμενον καὶ πηγυμένον, οὕτως μὴ εἰδωλοθύτον, οὕτως πνικτὸν, μὴ βδελύττεσθαι, μηδὲ κατακρίνεσθαι ὥριστε· τὸν δὲ κατακρίνοντα; εἰ τὸν ὑπὸ ἀνάθεμα ἐποιήσατο.

hominem eum damnarit, anathematis poena leti

ARIST. « Καὶ τῷ κατακρίνοντι τὸν κρεωφαγῶντα; « εἶνα πνικτοῦ καὶ εἰδωλοθύτου ἀνάθεμα. »

CANON Γ

« Εἴ τις δοῦλον προφάσει θεοσεβείας διδάσκει καταφρονεῖν δεσπότου, καὶ ἀναχωρεῖν τῆς ὑπηρεσίας; καὶ μὴ μετ' εὐνοίας καὶ πάσης τιμῆς; τῷ ἐπιτοῦ δεσπότῃ ἐξυπηρετεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω. »

BALS. Ὁ μέγας Παῦλος (20), ἐπιστέλλον Τιμηθεῖον, φησὶν· Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δούλοι, τοῖς ἰδίοις δεσπόταις πάσης τιμῆς ἀξίους ἠγείσθεσθε. Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονεῖτωσαν, ὅτι ἀδελφοὶ εἰσὶν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλεύετωσαν, ὅτι πιστοὶ εἰσὶν οἱ τῆς εὐπηρεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. Καὶ τῷ Τιμῳ δὲ αὐτοῖς ἐνταύθι μόνος τίνα διδάσκειν χρῆναι, πρὸς τοῖς ἄλλοις; καὶ ταῦτά φησι· Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσου.

Bodleiano supplevimus; cui etiam Antiochenus in omnibus consentit.

τεσθαι, και ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πιστὴν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθῆν. Τοὺς γοῦν τάναντία τοῦτοις ὑποτιθέντας τοῖς δούλοις τάχα διὰ ἄσκησιν, ἀναθεματίζει ὁ κανὼν. Ἡ μὲντοι ἕξ' νεαρά τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου παρακελεύεται τὸν ἀνδραποδιστὴν μὴ κεφαλικὴν τιμωρίαν ὑφίστασθαι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀναστροφῇ τοῦ δούλου δίδοναι χάριν ποιησῆς εἰς τὸ διπλάσιον τὴν διατίμησιν τῶν κλαπέτων παρὰ τοῦ δούλου ἴσως καὶ παντὸς διαφέροντος τῷ δεσπότη· ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἀποδιατίμησιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν κανὼν οὕτω κολάζει τοὺς ὑποτιθεμένους δούλους μὴ ὑπέκειναι τοῖς δεσπότης, κἂν κατ' εὐλαθείας πρόφασιν τοῦτο γίνηται· ἡ δὲ κατὰ τὸν Ἰουλιὸν μῆνα τῆς θ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ρσδ' ἔτους γενομένη νεαρά παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, συμπράξαντος καὶ τοῦ τότε ἀγιοτάτου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου, καὶ τῆς συνόδου, ἡ καὶ τάξις τοῦ ἐπιχουσα, ὡς ὑπογράφεισθαι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συνόδου, καὶ διοριζομένης ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίαν κατὰ βασιλείως ποιῆσαι ἢ τυραννίδα, κἀντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους κατὰ τῶν αὐθεντιῶν αὐτῶν ἀναστατοῦντας, διορίζεται μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τὸ τέλος καὶ ταῦτα ῥητῶς· Τοῖς μέλλουσιν ἢ ἐπιβουλῇ ἀπὸ γε τοῦ νῦν ἐπιχειρεῖν, ἢ τουμουλῶν, ἀνάθεμα· τοῖς συμπράττουσιν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνοῦσιν ἐν τῇ ἀποστασίᾳ ἀνάθεμα. Τοῖς συμβουλεύουσιν ἢ παρορμῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνάθεμα. Τοῖς συνεκστρατεύουσι τοῖς τοῖς ἀνάθεμα. Τοῖς δεχομένοις αὐτοὺς ἐν μετανοίᾳ, μὴ μεταμελομένους ἀνάθεμα.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ μέγας Παῦλος ἐπιστέλλον Τιμοθέω, φησὶν· Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δούλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότης ἢ πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν. Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότης μὴ καταφρονεῖτωσαν, ὅτι ἀδελφοὶ εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλεύειτωσαν, ὅτι πιστοὶ εἰσιν οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβάνομενοι. Καὶ τῷ Τίτῳ δὲ αὖθις ἐντέλλεται (21), τίνα διδάσκειν χρῆσθαι, καὶ φησὶ· Δούλους ἰδίους δεσπότης ὑποτάσσεσθαι, καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, καὶ τὰ ἐξῆς (22). Ἄλλ' ὁ Εὐστάθιος καὶ οἱ περὶ ἐκείνου τὸναντίον ἄπαν ἐδίδασκον, καὶ τοῖς δούλοις πρῆνον καταλιμπάνειν τοὺς δεσπότης, καὶ τῆς τούτων ὑπηρεσίας καταφρονεῖν τάχα δι' ἄσκησιν. Οὗ ἢ σύνοδος διὰ τὴν διδασκίαν, στοιχοῦσα τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ, ἀνεθεμάτισεν.

ΑΡΙΣΤ. « Τῷ πεῖθοντι δούλον ἀναχωρεῖν τοῦ δεσπότητος εὐσεβείας προφάσει ἀνάθεμα. »

* Tit. II, 9, 40.

Guill. Beveregii notæ.

(21) Αὖθις ἐντέλλεται. Legendus est hic Zonaræ locus, juxta collicem Amerbachianum, Αὖθις ἐντελλόμενος τίνα διδάσκειν χρῆσθαι, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησιν.

(22) Καὶ τὰ ἐξῆς. Pro his verbis in codice Amerbachiano locus sacræ Scripturæ hic citatus plene

A sed fidem omnem bonam ostendentes *. Eos ergo, qui servis contraria suggerunt, ob exercitationem forte spiritualem, canon anathematizat. Jam vero imperatoris domini Leonis philosophi novella 66, jubet ut plagiarius non subeat pœnam capitis, ut volebat lex antiqua: sed cum servi restitutione det loco pœnæ in duplum pretium eorum quæ a servo forte furto surrepta sunt, et omnis ejus rei, quæ domini interest; quietiam et ejus pretium. Et canon quidem eos sic punit, qui servis suggerunt, non esse parendum dominis: etiamsi hoc fiat prætextu religionis. Quæ autem mense Julio, indict. 9, anno 653, ab imperatore domino Constantino Porphyrogenneta facta est novella, sanctissimo quoque patriarcha domino Alexio, et synodo assentiente, quæ decisionis locum obtinet, ut quæ ab imperatore et synodo subscripta est, et quæ decernit eos anathematizari, qui defectionem ab imperatore moliantur, vel tyrannidem invadere, et ea ratione subjectos adversus eorum magistratus incitant et ad insurgendum provocant; inter alia hoc quoque circa finem expresse definit: Iis, qui ab hoc deinceps tempore insidias sunt machinaturi vel tumultum excitaturi, anathema. Iis, qui opem illis ferunt, et in defectione sunt socii, anathema. Iis, qui consulunt vel ad hujusmodi incitant, anathema. Iis, qui expeditiones cum his suscipiunt, anathema. Iis, qui ipsos ad pœnitentiam suscipiunt, cum a defectione non resipiscant nec eam relinquunt, anathema.

ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, καὶ καταλιμπάνοντας αὐτὴν,

ZONAR. *Quicumque*, inquit magnus Paulus ad Timotheum scribens, *sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos putent. Qui autem fideles dominos habent ne contemnant, quod fratres sint; sed magis serviant, quoniam sunt fideles qui bono eorum opere fruuntur.* Et ad Titum rursus, dum ea quæ docere oporteat exsequitur, præter alia, hæc quoque habet, *Servos suis dominis subjici, in omnibus bene placentes, et quæ sequuntur.* At Eustathius ejusque assecræ contraria prorsus disseminabant, ac servis, ut se dominorum imperio subtraherent, muniaque **419** ab illis imposita negligerent, forte spiritualis exercitationis obeundi causa, suadebant. Quos quidem hæc synodus ob ejusmodi doctrinam, apostolicæ disciplinæ vestigiis insistent, anathemate irretitos esse decernit.

ARIST. « Ei qui servo persuadet a domino religionis prætextu recedere anathema. »

CANON IV.

Si quis de presbytero conjugato contendat, non oportere eo sacra celebrante oblationi communicare, sit anathema.

BALS. Præsens canon eos anathematizat, qui non sine hæsitatione communicant sacris sacerdotum qui habent uxores.

ZONAR. Si quis, sacerdote conjugato sacra faciente, incrementumque sacrificium celebrante, communicare ambigat, hoc est, subducat se ac recuset, eum canon anathemati subijci jubet.

ARIST. « Ei qui communionem a presbyteris matrimonio junctis accipere dubitat, anathema. »

CANON V.

« Si quis docet domum Dei esse contempnam, et quæ sunt in ea congregationes, sit anathema. »

BALS. Hæreticus ille Eustathius docuit ab ecclesia recedere, et seorsum orare. Canon ergo eos anathematizat, qui propter divinarum congregationum contemptum privatos secessus permittunt.

ZONAR. Hoc quoque ex Eustathii disciplina est, procul ab Ecclesiis abesse, et conventus qui in iis celebrantur, quasi precationi intentum esse ubique liceat, negligere. Nam omnibus quidem in locis magnus Paulus precari jubet; sed non ita tamen ut congregationes contempnamus, nec sacris interesse dignemur. Proindeque Patres, qui hæc docuerint, anathematis pœna teneri volunt.

ARIST. « Qui Dei domum contemptibilem nuncupat, sit anathema. »

CANON VI.

« Si quis extra ecclesiam privatim conciones habet, et contempnens Ecclesiam, vult ea quæ sunt Ecclesiarum agere non conveniente presbytero, de episcopi sententia, sit anathema. »

BALS. Tricesimus primus canon sanctorum apostolorum et secundus canon synodi Antiochenæ, et alii, valde puniunt separatas congregationes: præsens autem canon eos anathematizat, et qui in domo oratoria sacra celebrare aggrediuntur, sine episcopi sententia.

ZONAR. Eustathiani, contempnentes Ecclesiam, hoc est, fidelium cœtum (id namque proprie est Ecclesia; nam templum ipsum, ut asserit sanctus Isidorus Pelusiota, ἐκκλησιαστήριον dicitur; cujus simile exemplum videre est in verbis θυμίαμα et θυμιατήριον, θυσία et θυσιαστήριον) privatim coi-

« Εἴ τις διακρίνοιτο περί πρεσβυτέρου γεγαμηκός, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορὰς μεταλαβεῖν, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΛΣ. Ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς μὴ ἀδιστακτοὺς μεταλαμβάνοντας ἀπὸ ἱερέων ἐχόντων γυναῖκα.

ΖΩΝΑΡ. Τὸν διακρινόμενον, ἦτοι ὑποτελλόμενον, καὶ μὴ θέλοντα μεταλαβεῖν, πρεσβυτέρου γεγαμηκός λειτουργήσαντος, καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τελέσαντος, ὁ κανὼν ἀναθέματι ὑπάγει.

ΑΡΙΣΤ. « Τῷ διακρινόμενῳ μεταλαβεῖν ἀπὸ πρεσβυτέρων ὑπογυμναίων ἀνάθεμα. »

CANON E.

« Εἴ τις διδάσκει τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συναίξεις, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΛΣ. Ὁ αἰρετικὸς ἐκεῖνος Εὐστάθιος ἐβλάσφημον ἀναχωρεῖν τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατ' ἴδιαν εὐχεσθαι. Ἀναθεματίζει οὖν ὁ κανὼν τοὺς διὰ καταφρόνησιν τῶν θεῶν συνάξεων τὰς κατ' ἴδιαν ἀναχωρήσεις ἐπιτρέποντας.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τοῦτο τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐσταθίου, τὸ τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρεῖν, καὶ καταφρονητικῶς διακεῖσθαι πρὸς τὰς ἐν αὐτῇ συναίξεις, ὡς ἐν παντὶ τόπῳ δυνατοῦ ὄντος εὐχεσθαι. Ἐν παντὶ μὲν γὰρ τόπῳ εὐχεσθαι ὁ μέγας Παῦλος διατάσσεται, ἀλλ' οὐχ ὥστε καταφρονεῖν τῶν συνάξεων, μηδὲ προσεῖναι τοῖς ἱεροῖς. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο διδάσκουσιν οἱ Πατέρες ἐπιτίμιον τὸ ἀνάθεμα ἐπέτρισαντο καὶ ἔθεντο.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τὸν θεῖον οἶκον εὐκαταφρόνητον ὀνομάζων, εἴη ἀνάθεμα. »

CANON Γ.

« Εἴ τις παρὰ τὴν ἐκκλησίαν κατ' ἴδιαν ἐκκλησιάζει (25), καὶ καταφρονῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐθέλει πράττειν, μὴ συνότης τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΛΣ. Ὁ λα' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἑπομένως μὲγάλως κολάζουσι τὰς παρασυναίξεις· ὁ δὲ παρὼν ἀναθεματίζει τοὺς τοιοῦτους καὶ τοὺς ἐπιχειροῦντας ἱερουργεῖν ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ (24) χωρὶς εἰδήσεως ἐπισκόπου.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον τῆς Ἐκκλησίας καταφρονῶντες, ἦτοι τοῦ ἀθροισμοῦ τῶν πιστῶν (οὗτος γὰρ ἐστὶ κυρίως ἡ Ἐκκλησία· ὁ γὰρ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην, ἐκκλησιαστήριον λέγεται, ὡς θυμίαμα καὶ θυμιατήριον, καὶ θυσία καὶ θυσιαστήριον), ἰδίᾳ ἐκκλησιάζειν, ἀπ-

Guill. Beveregii notæ.

(25) *Εἴ τις παρὰ ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιάζει.* Gentianus Hervetus vertit, *Si quis præter Ecclesiam vult ecclesiam habere.* Quæ versio enim minime placeret, ejus loco substitvimus, *Si quis extra ecclesiam privatim conciones habet.* Sic etiam Dionysius Exiguus, *Si qui extra ecclesiam seorsum conventus celebrat.* Ille enim ἰδίᾳ ἐκκλησιάζειν, ut recte observat Zonaras, idem est ac συναίξεις;

ποιεῖν, vel potius παρασυναίξεις, nimirum privatim conventicula religionis causa celebrata hoc canonem perstringunt.

(24) *Ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ.* In Parisiensi Balsamonis editione hoc in loco lacuna est, quam et ms. Bodleiano supplevimus: sed hæc lectio ab Amerbachiano etiam codice confirmatur.

τοῦ συνάξεις ποιεῖν ἢ μᾶλλον παρασυνάξεις, ἤθελον, ἄπράττειν τε τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἱερουργίας ὀρθοῦς, μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου. Ἐν εὐκτηρίῳ γὰρ ἐνδοῦ οἰκίας ὄντι οὐκ ἐκχωρεῖται πρεσβύτερος ἱερουργεῖν, εἰ μὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἐπιτρέποντος. Δὲ καὶ ἀναθέματι κατεδικάσθησαν.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἐκκλησιάζων ἰδίᾳ εἴη ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ Ζ΄.

« Εἰ τις καρποφορίας ἐκκλησιαστικῆς ἐθέλει λαμβάνειν, ἢ διδόναι ἔξω τῆς Ἐκκλησίας παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἐγκρατισμένου ἐκ τῶν τοιαύτων, καὶ μὴ μετὰ γνώμης αὐτοῦ ἐθέλει πρᾶττειν, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣ. Αἱ προσαγομέναι καρποφορίαὶ ταῖς ἐκκλησίαις διὰ τῶν ἐπισκόπων μερίζονται. Ἐπεὶ οὖν εἰς καταφρόνησιν τούτων τινὲς ἐμέριζον ταύτας ἑαυτοῖς, διορίζεται ὁ κανὼν ἀναθεματίζεσθαι τοὺς χωρὶς ἐπισκοπικῆς εἰδήσεως τοιοῦτόν τι ποιοῦντας.

ΖΩΝΑΡ. Μετὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἐτόλμων οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον, καὶ καρποφορίας τὰς συνήθως ταῖς ἐκκλησίαις προσαγομένους λαμβάνοντες διένεμον ἀλλήλοις. Τοῦτο οὖν ὁ κανὼν κωλύων, χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἐμπειστημένου τῆν τῆς ἐκκλησίας οἰκονομίαν ὀρίζει μὴ ἐξεῖναι τινὲ λαμβάνειν ἢ διδόναι καρποφορίαν. Τῶν δὲ τὸν κανὼνα παραβαινόντων ἀνάθεμα κατεψηφίσαστο.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου τὰ τῆς Ἐκκλησίας τελῶν εἴη ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ Η΄.

« Εἰ τις διδοῖ ἢ λαμβάνει καρποφορίαν παρεκτός τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἐπιτεταγμένου εἰς οἰκονομίαν εὐποιίας, καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Ἰσοδυναμεῖ καὶ οὗτος ὁ κανὼν τῷ πρὸ αὐτοῦ.

ΑΡΙΣΤ. « Διδοὺς τις ἢ λαμβάνων καρποφορίαν ἐκτός τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονομῆντος ἢ χθέντος εἰς εὐπολίαν· καὶ ὁ διδοὺς, καὶ ὁ λαμβάνων, ἔστω ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ Θ΄.

« Εἰ τις παρθενοῦ ἢ ἐγκρατεῦοιτο, ὡς ἂν βδελύτων τῶν γάμων ἀναχωρῶν, καὶ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἅγιον τῆς παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣ. Περὶ τῶν ἀποστρεφόμενων τὸν νόμιμον γάμον μὴ διὰ ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν ἐγράψαμεν ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι· καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα.

ΖΩΝΑΡ. Κάλιστον μὲν ἢ παρθενία, καλὸν δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· ἀλλ' εἰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν γίνονται, καὶ διὰ τὸν ἐξ αὐτῶν ἀγιασμόν. Εἰ δὲ τις παρθενοῦ, τὸν γάμον ὡς ἀκάθαρτον βδελυττόμενος, καὶ σωφρονεῖ καὶ ἐγκρατεῦεται μίξω; ἀπεχόμενος τοῦ

bant, id est, conventus aut conventicula potius peragebant, 420 ibique quæ in ecclesia fieri debuerant, sacra videlicet mysteria, nullo ex episcopi sententia delecto sacerdote celebrabant. In oratorio enim quod est intra domum presbyter sacra celebrare non permittitur, nisi venia prius ab episcopo civitatis impetrata. Proinde, et in eos damnatio anathematis constituta.

ARIST. « Qui privatim conventicula celebrat, sit anathema. »

CANON VII.

« Si quis vult fructus ecclesie oblatos accipere, vel dare extra ecclesiam, præter episcopi sententiam, vel ejus cui cura eorum commissa est, et non cum ejus sententia ea vult agere, sit anathema. »

BALS. Fructus, qui ecclesiis offeruntur, per episcopos dividuntur. Quoniam ergo in eorum contemptum quidam illos sibi diviserunt, canon eos anathematizari statuit, qui sine scientia episcopi tale quid faciunt.

ZONAR. Præter alia crimina Eustathiani fructus quoque, qui ecclesie offerri consueverant, invadentes inter se invicem partiebantur. Id igitur canon prohibet, ac ne cuiquam absque episcopi auctoritate, vel ejus cui ecclesie administratio mandata est, fructus qui offeruntur dare aut accipere liceat, decernit. Qui secus fecerit, anathemate plecti jubet.

ARIST. « Qui præter episcopi vel presbyteri sententiam ecclesiastica peragit, sit anathema. »

CANON VIII.

« Si quis det vel accipiat fructus oblatos, præter episcopum, vel eum qui est constitutus ad beneficentie dispensationem: et qui dat, et qui accipit, sit anathema. »

BALS. et ZONAR. Hic canon præcedenti æquivalet.

ARIST. « Quisquis dat, vel accipit fructus oblatos, præter episcopum et eum qui ad bona opera dispensare constituitur, et qui dat, et qui accipit, sit anathema. »

CANON IX.

« Si quis virginitatem custodiat vel continentie student, à matrimonio tanquam abominando recedens, et non propter ipsam virginitatis pulchritudinem et sanctitatem, sit anathema. »

BALS. De iis qui legitimas nuptias aversantur non propter pietatem et virtutem, scripsimus in primo canone; et lege ea.

ZONAR. Pulcherrima quidem res est virginitas, honesta vero et continentia, si tamen eas ob honestatem ipsam, quæque illas comitatur, sanctitatem sequamur. Quod si quis idcirco virginitatem amplectitur, quia nuptias ut im-

puras detestetur, et castum se ideo servat, at- A que a congressu feminarum et nuptiis abstin-
net, quod in iis aliquid inesse sceleris arbitretur; anathematis poenam ex hujus canonis decreto subit.

ARIST. « Item qui virginitatem colit non virtutis
« causa, sed quod matrimonium abominatur, sit
« anathema. »

CANON X.

« Si quis eorum, qui virginitatem servant propter
« Dominum, in conjugatos insultet, sit ana-
« thema. »

BALS. Et nonus et præsens canon continen-
tiam, quæ est propter virtutem et virginitatem,
suscipiunt: verumtamen legitimum matrimonium
non aversantur. Unde et eos, qui propter insol-
entiam in conjugatos invehantur, anathemati
subjiciunt.

421 ARIST. « Qui in matrimonio junctos insult-
« tat, sit anathema. »

CANON XI.

« Si quis contemnat eos, qui agapas ex fide faciunt,
« et propter Dei honorem fratres convocant, et
« nolit vocationibus communicare, id quod fit
« vilipendens, sit anathema. »

BALS. Aliis canonibus vetitum est fieri agapas,
id est, fraternitates et convivia. Quia autem nonnulli,
ut est verisimile, eos etiam reprehendebant, qui
bono instituto, et propter Dei honorem, faciebant
agapas, et egentium fratrum miserebantur; et
nolebant eis communicare bona opera agentibus,
vilipendentes id quod fit in Dei honorem: statu-
erunt Patres eos anathematizari. Quare ex hac
dispositione condemnatur quispiam qui facit
agapas, vel non. Et hinc fit, ut qui in ecclesiis
faciunt fraternitates, et modicum panis [et fru-
ctuum recreandi animi gratia gustant, non sint
puniendi.

ZONAR. Antiqui moris olim fuit apud fideles,
ut sacrorum mysteriorum participatione refecti,
simul ad epulandum postea convenirent, ita scilicet,
ut cibus e ditiorum penu ministratis, ad

γάμου, ὡς τινες τάχα μιάσματος, οὕτως ἀναθέματος
τῷ κανόνι κίχρηται ἀξίως.

APIET. « Καὶ ὁ μὴ διὰ τὸ καλὸν παρθενεύων
« ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν γάμον βδελύττεσθαι, εἴη ἀνά-
« θεμα. »

ΚΑΝΟΝ Γ'.

« Ἐὰν τις τῶν παρθενεύοντων διὰ τὸν Κύριον (25)
« κατεπαίρουτο τῶν γεγαμηκότων, ἀνάθεμα
« ἔστω. »

BAAE. Καὶ ὁ ἔννατος κανὼν (26) καὶ ὁ παρὼν
τὴν δι' ἀρετὴν σωφροσύνην καὶ τὴν παρθενίαν ἀπο-
δέχονται (27)· πλὴν οὐδὲ τὸν νόμιμον γάμον μὐτά-
τονται. Ὅθεν καὶ τοὺς κατεπαρμομένους (28) κατὰ
τῶν ἐχόντων ὁμοζύγου; διὰ ὑπερφηανίαν ἀναθέματι
καθοποβάλλουσιν.

APIET. « Ὁ κατεπαρμόμενος τῶν γαμουμένων εἴη
« ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΟΝ ΙΑ'.

Εἴ τις καταφρονησῇ τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιούν-
« των, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ Κυρίου συγκαλοῦντων
« τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς
« κλήσεσι, διὰ τὸ ἐξευτελίσειν τὸ γινόμενον, ἀνά-
« θεμα ἔστω. »

ΒΑΑΣ. Ὑπὸ ἐτέρων κανόνων κεκλιώταί γίνεσθαι
ἀγάπας, τουτέστιν ἀδελφουσίας καὶ συμπόσια. Ἐπεὶ
δέ τινες, ὡς ἔοικεν, ἐμέμφοντο καὶ τοὺς μετὰ ἀγα-
θῆς προαιρέσεως καὶ διὰ τιμὴν τοῦ Θεοῦ ποιοῦντας
ἀγάπας, καὶ ἐλευθύντας πενομένους ἀδελφοὺς, καὶ
οὐκ ἤθελον συκοινωνεῖν τοῖς οὕτως ἀγαθοεργοῦσιν,
ἐξευτελίζοντες τὸ γινόμενον εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ,
ὤρισαν οἱ Πατέρες τοὺτους ἀναθεματίζεσθαι. Ὅτι
ἀπὸ τῆς διαθέσεως καταδικάζεται τις τὰς ἀγάπας
ποιῶν, εἴτε καὶ μὴ. Κάντευθεν καὶ οἱ τὰς ἀδελφου-
νάς ἵεν ταῖς ἐκκλησίαις ποιοῦντες, καὶ ἄρτου με-
τρίου καὶ βρωμάτων διὰ ψυχαγωγίαν ἀπογευόμενα,
οὐκ ἐπιτιμηθῆσονται.

ZONAP. Εἰθίστο ἐξ ἔθους ἀρχαίου τοῖς πιστοῖς
μετὰ τὴν τῶν ἀγιασμάτων μετὰληψιν συνέρχεσθαι
καὶ συνεσθῆναι, τῶν πλουσίων χρηρῶντων τὰ βρώ-
ματα, συγκαλοῦντων δὲ καὶ τοὺς πένητας· οὐ καὶ

Guill. Beveregii notæ

(25) *Et τις τῶν παρθενεύοντων διὰ τὸν Κύ-
ριον.* Gentianus Hervetus vertit, *Si quis eorum,
qui sunt virgines propter Dominum.* Rectius Diony-
sius Exiguus, *Si quis eorum, qui virginitatem pro-
pter Dominum servant.* Vetus interpres totum
canonem sic vertit: *Si quis virginitatem custodiens,
exaltat se ab his qui nubunt, sit anathema;* ac si
verba διὰ τὸν Κύριον non legisset. Ille præterea
notetur, ab hoc demum canone usque ad ultimum,
ordinem eorum in codice Amerbachiano immutari,
in hunc modum:

ι'. ια'. ιβ'. ιγ'. ιδ'. ιε'. ις'. ιζ'. ιη'. ιθ'. κ'.

ιθ'. ις'. ι'. ια'. ιβ'. ιγ'. ιδ'. ιε'. ιζ'. ιη'. κ'.

adeo ut præsens hic decimus, in isto codice sit
undevicesimus canon. Sed ordo horum canonum
juxta Bodleianum codicem hic impressus idem
est, qui non modo ab omnibus Latinis interpreti-

bus, verumetiam a Joanne Antiocheno, et univer-
sis Balsamonis et Zonaræ codicibus, excepto
Amerbachiano, observatur.

(26) *Καὶ ὁ ἔννατος κανὼν.* Hæc interpretatio in
codice Amerbachiano utriusque Balsamoni et Zo-
naræ, communis est, neutrius nomine præfixo,
sed simpliciter ἐρμηνεῖται dicitur.

(27) *Καὶ τὴν παρθενίαν ἀποδέχονται.* Vocem
ἀποδέχονται in Parisiensi Balsamonis editione
desideratam ex ms. Bodleiano supplevimus; sed
legitur etiam in Amerbachiano.

(28) *Καὶ τοὺς κατεπαρμομένους.* Post hæc etiam
verba in Parisiensi editione lacuna relicta est,
quam supplevimus ex ms. Bodleiano, voces κατὰ
τῶν ἐχόντων interserendo: quæ etiam in codice
Amerbachiano habentur.

ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους; μέμνηται, αἰτιώμενος ἐκείνους, ὡς τὸ ἔθος παραχαράσσοντας, καὶ οὐχὶ κοινῶς δειπνούντας, ἀλλ' ἐκάστου τὸ ἴδιον δειπνῶν ἐσθίουτος, λέγων· *Kal ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.* Κατὰ τοῦτο τὸ ἔθος ἐποίουν οἱ πιπτοὶ καὶ τότε συσσίτια καὶ συμπόσια, ἀ καὶ ἀγάπας ἐκάλουν, ὡς δι' ἀγάπην ἐκ πίστεως γινόμενα. Ὅτι δὲ τὰ συμπόσια καλεῖ ὁ κανὼν ἀγάπας, δηλοῖ ὁ μβ' τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανὼν περιέχων οὕτως, περὶ τοῦ μηδισμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιάζεσθαι. Συμποσίω οὖν ἐκ πίστεως καὶ διὰ τιμὴν τοῦ Κυρίου γινομένων, καὶ ἐν αὐτοῖς συγκαλουμένων τῶν ἀδελφῶν, εἰ μὴ βούλονται τινες μετέχειν αὐτῶν καλούμενοι, ὡς ὑπερφρανεύμενοι, καὶ ἐξευτελιζόντες; τὸ γινόμενον, ἀναθεματίζει αὐτοὺς ὁ κανὼν.

norem instituantur, fratresque, advocentur; quicumque ab elatione animi rem ipsam contemntes vocati accedere recusarint, anathematis pœna in AP1ST. « Ὁ τοὺς καλοῦντας εἰς ἀγάπην ἀθετῶν, καὶ τούτοις οὐ κοινωτῶν κεκλημένους, ἀνάθεμα. »

KANON IB'.

« Εἰ τις ἀνδρῶν διὰ νομιζομένην ἀσκησιν περιβολίῳ (29) χρῆται, καὶ ὡς ἂν ἐκ τούτου τὴν δικαιοσύνην ἔχων καταψηφίσαιτο τῶν μετ' εὐλαθείας τοὺς βῆρους (30) φοροῦντων, καὶ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἐν συνηθείᾳ οὐσῇ ἐσθῆτι κεχρημένων, ἀνάθεμα ἔστω. »

BAΛΣ. Οἱ πρὸς τὸν Εὐστάθιον πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ βρακενδυτεῖν ἐδίδασκον, ὡς ἐκ τούτου ἀγιάζεσθαι μέλλοντας τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. Περιβόλιον γὰρ τὸ ἐπάνω τῶν ἄλλων ἐπιβλήμα ἐκάλουν. Τοὺς γοῦν διὰ ὑπερφρανίαν καὶ ὑπόκρισιν βρακενδυτῶντας, καὶ κατηγοροῦντας τῶν φοροῦντων τοὺς βῆρους ἦτοι τὰ σηρικὰ ὑφάσματα διὰ τὸ τίμιον τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ μὴ διὰ βλακειάν ἢ δι' ἀλαζονείαν, ἀναθέματι ὁ κανὼν καθυποβάλλει.

ZONAP. Οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ βρακοδυτεῖν ἐδίδασκον, ὡς ἐκ τούτου ἀγιάζεσθαι μέλλοντας τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς. Περιβόλιον γὰρ τὸ ἐπάνω τῶν ἄλλων ἐπιβλήμα ἐκάλουν, ἵνα φαίνοιο, καὶ ἐκ τούτου θηρῶνται ὀδῆς ἀσκήσεως, καὶ κατηγοροῖεν τῶν φοροῦντων τοὺς βῆρους, τὰ σηρικὰ δηλονότι ὑφάσματα, καὶ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα τὴν συνῆθη. Ὁ βῆρος δὲ εἶδος; ἐστὶν ἐργασίας ὑφάσματος; ὅθεν καὶ νῦν εἰσι τὰ λεγόμενα ὀλόθηρα (31).

³ 1 Cor. xi, 21.

Guill. Beveregii notæ.

29) *Περιβολίῳ*. Vide Suicerum.

30) Vide eundem.

(31) *Τὰ λεγόμενα ὀλόθηρα*. Postquam dixisse. Zonaras βῆρους vestes ex serico contextas esse, addit potius, ὅθεν καὶ νῦν εἰσι τὰ λεγόμενα ὀλόθηρα, nimirum ac si vox ὀλόθηρον ex ὄλον· et βῆρον composita sit. Verum si demum βῆρον nomen unquam ex serico contextum esse, ipsum sane sericum in genere nunquam significat; ac propterea quò demum pacto vestis quævis hoc sensu ὀλόθηρον, quæ si, *totus verus dicatur?* Et præterea si

A convivium ipsi quoque pauperes ab iisdem advocarentur. Cujus quidem rei magnus etiam Paulus Epistola ad Corinthios meminit; eosque, quod abolita pristina consuetudine, jam non una omnes epularentur, sed unusquisque suam cœnam privatim absumeret, objurgans, alium quidem esurire, alium ebrium esse³, conqueritur. Hanc consuetudinem tunc quoque retinentes, mutua inter se convivia fideles curabant, quas quidem, eo quod ob charitatem ex fide celebrarent, agapas vocitabant. Porro convivia, agapes nomine, hunc canonem significare voluisse, quadragesimo secundo synodi Carthaginensis canone indicatur; quo in ecclesiis convivia quomodocumque celebrari vetantur, neve episcopis aut clericis convivia in ecclesia instituire liceat interdicitur. Ad hæc ergo convivia, si quando ex fide atque in Domini honorem instituantur, fratresque, advocentur; quicumque ab elatione animi rem ipsam contemntes vocati accedere recusarint, anathematis pœna in eos canon animadvertit.

ARIST. « Qui spernit eos qui ad agapas vocant, et vocatus cum iis non communicat, anathema. »

CANON XII.

« Si quis vir, propter eam quæ existimatur pietatis exercitationem, amiculo utatur, et tanquam ex eo justitiam habens condemnet eos qui cum pietate beros ferunt, et alia communi et consueta veste utuntur, sit anathema. »

C BALS. Eustathiani præter alia pannos quoque induere docebant: tanquam eorum discipuli similes ex eo sanctificandi. Pallium enim sive amiculum quæ aliis superponitur, vestem vocabant. Eos ergo, qui propter arrogantiam et hypocrisin pannos induunt, et illos contemnt, qui beros, seu ex serico contextas vestes, ob professionis honorem, non propter mollitiem vel arrogantiam ferunt, canon anathemati subjicit.

ZONAR. Eustathiani, præter cætera pannosa quoque ac lacera veste sectatores suos uti volebant, quasi ex eo videlicet sanctitate ornandi forent (pallium enim sive amiculum, quæ aliis superinduitur, vestem vocabant) ut appareret, ac ex eo gloriam exercitationis pietatis aucuparentur, ac eos, qui beris, sericis nimirum indumentis, aliave usitate veste uterentur, contemnerent. Est vero berus textile quoddam indumentum, unde

demus βῆρον etiam *sericum esse*, tunc ὀλόθηρον idem esset quod ὀλοσηρικόν, cum tamen consistet, tantum esse inter ea discriminis, ut inter ὀλοσηρικῶν, usus omnibus communis fuerit, sed τῶν ὀλοθηρῶν principibus peculiaris; ὀλόθηρον itaque vox hybrida potius censenda est, ex Græca ὄλον et Latina *rerum* composita, nimirum purpureus sive coccineus, *verus color* antiquitus dictus fuit. Hesychius. *Κιννάβαρι*, εἶδος χρώματος ἀληθινῶ ὃ λέγομεν κόκκινον, καὶ παρὰ τοῖς ζωγράφοις. Hinc fit quod Ἀληθινὸς *verus* pro *purpureo* sæpe usur-

et nunc quoque in usu sunt vestimenta, quæ holo- **A**
bera appellantur. **422** Ejusmodi vestes igitur, si
qui ita gestant, ut interea modestia non obli-
scentur, neque vel tenuioribus insultent, vel
splendido vestium ornatu ad lasciviam molliorem
lascivosque amores abutantur, a culpa immunes
sunt. Proinde qui eos ut culpæ obnoxios damnant,
qui sericis vestibus, modestiæ ratione servata,
utuntur, anathematis pœna canon teneri jubet.

ARIST. « Qui contemptui habet eos qui beros ge-
stant, sit anathema. »

CANON XIII.

« Si qua mulier, propter eam quæ existimatur
« pietatis exercitationem, vestem mutet, et pro
« consueto muliebri indumento virile accipiat,
« sit anathema. »

Guill. Beveregii notæ.

petur : ut cum Anastasius Bibliothecarius in Vita
Zachariæ ait : *Simulque fecit vela serica alithina*
quatuor, quæ ornant rotis et ornamentis variis auro
textis. Et in Leone III : *Super altare majus fecit*
tetravela holoserica alithina quatuor cum astillis, et
rotis chrysoclavis. Utrobique *Alithina* est ipsa vox
ἀλιθινά, *Purpurea* denotans. Ergo ὑλόδηρον *Holo-*
verum, nihil aliud fuit quam vestis serica, quæ
tota vero sive purpureo colore tincta est, adeo ut
stamen, aque ac trama, eodem colore indiceretur :
ne propterea non *Holoberum*, sed *holoverum* a La-
tinis recte dicitur ; ut Anastasius supradictus in
Gregorio IV : *Fecit et aliam vestem de holovero.*
Sic et sæpe alibi : et raro aliter scriptum reperias ;
nisi in codice l. iv, de vestibus holoberis. Nec
mirum sane cupiam videatur, vocem hanc ex **C**
Græco pariter et Latino sermone formatam esse :
quamplures enim ejusdem generis occurrunt,
etiam apud probatissimos auctores : ut *Artigraphus*
ex arte, et γράφος, dextrocherium ex dextra et
χέρων. Epitogium ex ἐπί et toga : quibus etiam
adnumerentur, *Epirhedium, monolores, et pentelo-*
res vestes, chrysoclavus, et multa alia nomina,
quæ hic non opus est recensentur.

(32) *Et τις γυνή.* Mulieres quædam ab Eustathio
seductæ pro muliebri virilem susceperunt habi-
tium, ex eo se justificari judicantes, ut ex epistola
synodica discimus, in qua legimus, Ἰκαὶ γυναῖκες
παρὰ τὸ σύνθηες ἀντὶ ἀμφιεσμάτων γυναικείων, ἀν-
δρικὰ ἀμφιέσματα ἀναλαμβάνουσαι, καὶ ἐκ τούτων
οἰόμεναι δικαιοῦσθαι. Idem a Sozomeno traditur,
qui de mulieribus ab eo deceptis loquens, ait :
Τὰς δὲ προφάσει θεοσεβείας τὴν κεφαλὴν ἀποκείρα-
σθαι, καὶ ἀλλοίως ἢ γυναικί πρέπει, ἀνδράσι δὲ
σύνθηες ἀμφιένυσθαι, Sozom. *Hist. Eccl.* lib. iii,
cap. 14. Hinc Patres in presenti synodo congregati
eos, quæ pro consueto muliebri indumento
virile acceperint, anathemati hoc canone subji-
ciunt ; cuius mentem Regino abbas Prumiensis
brevisiter sic exprimit : *Si qua mulier pro solito mu-*
liebri amictu virilem sumit, anathema sit. Regin.
ab. de *Eccl. discipl. append.* pag. 586. De his sic
etiam concilium Bracarense statuit : *Si quis*
balatione ante ecclesias sanctorum fecerit, seu qui
faciem suam transformaverit in habitu muliebri, et
mulier in habitu viri, emendatione poenitentia, tres annos
pœniteat. Concil. Braclar. apud Burchard. l. x, c. 59.
Hoc autem a lege Mosæica primo prohibitum fuit
his verbis, יהוה אלהיך לא יהיה כני גבר על אשה
כני עשה אדה ולא ילבש גבר שבלת אשה כני תרעבת
Hoc est juxta versionem vulgarem : *Non induetur mulier*
veste virili, nec vir utetur veste feminea : abomnabi-
lis enim apud Deum est, qui facit hæc. Deut. xxii. v.

Οἱ οὖν μετ' εὐλαβείας ταῦτα φοροῦντες καὶ οὐχ
ὥστε ἢ τῶν πενεστέρων καταπαίρεσθαι, ἢ κερή-
σθαι τῇ λαμπρότητι τῶν περιδημάτων εἰς βλακείαν.
καὶ ἐρωτικῶν ἔχειν ταῦτα ὑποθέσεων ἀφορμὰς ἀνά-
τοι. Τοὺς γοῦν καταψηφισζομένους ἤτοι καταδικά-
ζοντας, ὡς ἀμωρτάνοντας, τοὺς σηρικαῖς ἐσθῆτι
χρωμένους εὐλαβῶς, ἀνάθεματι καταδικάζει ὁ κο-
νών.

APIET. « Ὁ φαυλίζων τοὺς φοροῦντας βήρους,
« ἀνάθεμα. »

CANON II'.

« Εἰ τις γυνή (32) διὰ νομιζομένην ἀσχησιν μετα-
« βάλλοιτο ἀμφοεσμα, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰσθῆτος
« γυναικείου ἀμφιέσματος ἀνδρῶν ἀνζλάθει, ἀνά-
« θεμα ἔστω. »

Hujus legis meminerunt Tertullianus, lib. *De*
spectaculis cap. 25, et Cyprianus epist. 61 ad
Euchratium. Item Josephus his verbis : Φυλάσσετε
δὲ μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε μήτε γυναῖκα ἀν-
δρικῇ σκευῇ χρῆσθαι, μήτε ἀνδρα στολῇ γυναῖκε' ε.
Joseph. *Antiq. Jud.* lib. iv, cap. 8. Ubi miror
unde hauserit ille ista verba, μάλιστα ἐν ταῖς μά-
χαις. Neque enim ulla eorum vestigia in textu
occurrunt : nisi forsitan vocem ἡδ militare præ-
cipuè instrumentum significare existimaverit. Philo
Judæus hoc a lege definitum contendit, ut homi-
num animos ad fortitudinem incitaret, ut nec
umbra nec vestigium effeminationis in his appare-
ret. Τσαύτη, inquit, δὲ τίς ἐστι τῷ νόμῳ σπουδῆ
καὶ φιλοτιμία περὶ τοῦ γυμνάσαι καὶ συγκροτῆσαι
ψυχὴν πρὸς ἀνδρίαν, ὥστε καὶ περὶ ἐσθῆμάτων,
ὅποια ἔχοντ' ἀμπεύεσθαι, διατάξω, ἀπεπίων ἀνὰ
κράτος ἀνδρὶ γυναικὸς ἀμπεγόντων ἀναλαμβάνειν,
ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἕγνος ἢ σκιάν αὐτῷ μόνον τοῦ θε-
λεος ἐπὶ λύμῃ τῆς ἀρεσος γενεᾶ; προσάψασθαι.
Phil. Περὶ ἀνδρίας. Sed audiamus divum Ambro-
sium de hac re eleganter disputantem : Sic enim
scriptum est, inquit, *Non erit res viri super mulie-*
rem, neque induetur vir stolam muliebrem ; quis
immundus est Domino omnis qui fecerit hoc. Et si
vere discutias, incongruum est, quod ipsa abhorrens
natura. Cur enim, homo, non vis videri quod natus
es ? Cur alienam tibi assumis speciem ? Cur mentiris
feminam, vel in femina virum ? Suis unquamque
sexum induit natura indumentis. Denique diversus
usus, diversus color, motus, incessus, diversæ vires,
diversa vox est in viro et femina. Sed etiam in reti-
qui generis animalibus, alia species leonis, alia
leonæ, alia vis, alius sonus : alia tauri, alia vitulæ.
In cervis quoque quantum distat sexus, tantum discre-
pat species, ut eos etiam eminus possis discernere.
In avibus vero etiam propria ad vestitum inter eos
et homines comparatio. In illis enim sexum natura-
lia ipsa indumenta discernunt. Pavi mures speciosæ,
femine non item pennarum vario pinguntur decore.
Fastanis quoque diversus color, qui distinguit sexus
discretionem. Quid in pullis ? Quam canora vox
galli nocturnisque vicibus solenne munus ad exci-
tandum et canendum ? Nunquid illa mutant spe-
ciem suam ? Cur nos mutare desideramus ? Ambros.
lib. iv epist. 15 ad Irenæum. Quædam summa
observatione dignum est, quod apud ipsos etiam
Romanos adhuc gentiles vir muliebribus vestimen-
tis vix sine vituperio uti potuit ; adeo ut hæc juris
naturalis esse videatur : sic enim in *Faudecus*
sive *Digestis* legimus : *Muliebria vestimenta sunt,*
quæ matrisfamilie causa sunt comparata, quibus
vir non facile uti potest sine vituperatione. l. 25. ff.
De auro, argento, etc.

ΒΑΣΕ. Τὰς στολάς ἀνδρῶνας ἀμφιεννυμένας γυναί-
κας διὰ ἄσκησιν τάχα, καὶ ἀπορρίπτουσας τὴν κατ-
ἄλλῳ τῇ γυναικεῖ φύσει στολῆν, ἀναθεματίζει
ὁ κανὼν. Καλῶς δὲ ἐπήγαγον οἱ Πατέρες τὸ, διὰ
νομιζομένην ἄσκησιν· ἡ γὰρ μὴ διὰ ὑπόκρισιν καὶ
ἀπίτην, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ καὶ διὰ τρόπον ἀληθοῦς
ἀσκήσεως καὶ καθαρᾶς τοιοῦτόν τι ποιήσασα, οὐ
μόνον οὐκ ἀναθεματισθῆσεται, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστή-
θῆσεται· πολλὰ γὰρ γυναῖκες διὰ ἀνδρῶν σχήμα-
τος τὸν ἀσκητικὸν ἤνυσαν δρόμον, καὶ εἰς τὸ τῆς
σωτηρίας ὑπέρτατον ἐφασαν, ὡς ἡ ἁγία Μελένη,
ἡ ἁγία Εὐγενία, καὶ ἑτεραί.

ΖΩΝΑΡ. Ἐκαστος ἐν ἡ ἐκλήθη τάξει μετέτω,
ψησὶν ὁ Ἀπόστολος. Τὰς οὖν γυναῖκας οὐ βούλεται
ὁ κανὼν μεταλλάττειν τὸ σχῆμα, καὶ ἀνδρῶν στο-
λῆν ἀμφιέννυσθαι, δι' ἄσκησιν τάχα, τὴν οἰκίαν καὶ
κατάλλῳ τῇ φύσει αὐτῶν ἐπιβρίψασας. Ταῖς δὲ
τοῦτο ποιούσαις ἐπιφέρει τὸ ἀνάθεμα.

ΑΡΙΣΤ. « Ὅσαι γυναῖκες ἀνδρῶν ὑποκρίνονται
εἰς ἱμάτια, ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΟΝ ΙΔ'.

« Εἰ τις γυνὴ καταλιμπάνει τὸν ἄνδρα, καὶ ἀναχω-
ρεῖν ἐθέλει, βδελυτομένη τὸν γάμον, ἀνάθεμα
εἶτω. »

ΒΑΣΕ. Ὁ μέγας Παῦλος φησι πρὸς τοὺς ὁμοζύ-
γους, *Μὴ ἀποστερήτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἐκ συμφώ-
νων· καὶ πάλιν Ἰουὴ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου
σώματος, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐξουσιάζει
τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή.* Ὅστε ἡ
καταλιπούσα τὸν ἄνδρα, ὡς βδελυτομένη τὸν ἔννο-
μον γάμον, ἀναθεματίζεται, ὡς ἐναντιομένη τῇ
τοῦ Θεοῦ παραγγέλματι τῷ ἐνώσαντι τοὺς συνεύους
εἰς σάρκα μίαν, καὶ ταῖς λοιπαῖς θείαις Γραφαῖς.
Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν. Καὶ ταῦτα μὲν, ὅταν τις
ἀποστῇ τῆς συζύγου αὐτοῦ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν·
εἰ γὰρ δι' ἑφῆσιν τοῦ μονήρους βίου τοῦτο ποιήσει,
οὐκ αἰτιαθῆσεται.

ΖΩΝΑΡ. Οὐ καλὸν τὸ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γί-
νωτο. Καλὸν μὲν γὰρ ἡ σωφροσύνη καὶ τὸ ἐγκρα-
τεύεσθαι τῆς ἐν γάμῳ μίξεως· ἀλλ' ὅταν κατὰ τὸν
μέγαν Παῦλον γίνωτο, λέγοντα· *Μὴ ἀποστερήτε
ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἐκ συμφώνων· καὶ πάλιν·
Ἡ γυνή οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ'
ὁ ἀνὴρ· καὶ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐξουσιάζει τοῦ ἰδίου σώ-
ματος, ἀλλ' ἡ γυνή.* Εἰ δὲ ἀφήσιν ἡ γυνὴ τὸν ἄ-
νδρα μὴ βουλόμενον τὸν ἐξ αὐτῆς χωρισμὸν, ἢ ὁ
ἀνὴρ τὴν γυναῖκα μὴ βουλομένην τὸ διαζύγιον, καὶ
λύειν τὸν γάμον ἐθέλει ἐν τῶν συνοικούντων προσώ-
πων, φεῦγον τὴν ἔννομον συνουσίαν ὡς βδελυκτὴν,
ἀνάθεμα γίνεται.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ ὅσαι τῶν ἀνδρῶν διαζεύγνυνται,
εἰς βδελυσσόμεναι τὸν γάμον, ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΟΝ ΙΕ'.

« Εἰ τις καταλιμπάνει τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, καὶ μὴ
εἰς τεκνοτροφεῖ καὶ τὸ ὄιον ἐπ' αὐτῷ πρὸς θεο-

BALS. Mulieres, quæ viriles vestes sive propter
exercitationem pietatis induunt, et muliebri sexui
vestem convenientem abjiciunt, canon anathematiz-
at. Pulchre autem subjunxerunt Patres illud,
propter eam quæ existimatur pietatis exercita-
tionem. Ea enim, quæ non propter hypocrisis et
fraudem, sed vere, et propter puræ ac sinceræ
exercitationis modum tale quid fecerit, non solum
non anathematizabitur, sed etiam laude digna
censebitur. Multæ enim mulieres per virilem habi-
tum exercitatorum curriculum peregerunt, et ad
salutis fastigium pervenerunt; ut sancta Melane,
sancta Eugenia, et aliarum.

ZONAR. Unusquisque in quo vocatus est ordine
permaneat⁴, ait Apostolus. Mulieres igitur mutato
habitu incidere, virilemque ornatum, abjecta
veste sexus propria atque naturæ ipsarum con-
gruente, studio forte exercendæ virtutis, assumere
hic canon vetat. Quæ vero id fecerunt, anathematis
pœna teneri constituit.

ARIST. « Quæcumque mulieres virorum abutuntur
e vestimentis, anathema. »

CANON XIV.

« Si qua mulier relinquat maritum, et recedere
e velit, matrimonium abhorrens, sit ana-
thema. »

BALS. Magnus Paulus dicit conjugibus: *Ne pri-
vetis vos invicem, nisi utique ex consensu*⁵. Et rur-
sus: *Mulier non habet potestatem proprii corporis,
sed vir; et vir non habet potestatem proprii corporis,
sed mulier*⁶. Quamobrem, quæ virum reliquit, ut
legitimum matrimonium abhorrens, anathematiza-
tur; ut quæ Dei præcepto adversatur, quod tori
consortes in carnem unam uniit, et cæteris divi-
nis Scripturis. Idem etiam de viris. Et hæc qui-
dem, quando quis a sua conjuge defecerit, propter
ejusmodi causam: si enim propter monasticæ
vitæ desiderium hoc fecerit, ei vitio non da-
bitur.

ZONAR. Bonum non est bonum, si non bene fiat.
Procul dubio enim temperantiam sectari, sequæ a
nuptiali congressu castum servare, laudabile est;
sed ita tamen, ut ne quid contra illud magni
Pauli admittatur: *Nolite, inquit, fraudare invicem,
nisi forte ex consensu*, et rursum: *Mulier non habet
potestatem sui corporis, sed vir; et vir potestatem
non habet sui corporis, sed mulier.* Quod si mulier
virum suum abjungi nolentem dimittit, aut vir mu-
lierem a divortio abhorrentem, atque alter con-
jugum nuptias dissolvi velit, quippe legitimam
conjunctionem, ut detestabilem, fugiens; anathe-
matis obnoxium esse decernunt.

ARIST. « Item quæ a viris recedunt matrimonium
e abominantes, anathema. »

423 CANON XV.

« Si quis suos liberos relinquat, nec eos alit, et
e quantum in se est ad convenientem pietatem

⁴ I Cor. iv. 23. ⁵ I Cor. vi. 5. ⁶ Ibid. 4.

« religionemque adducit, sed exercitationis præ-
« textu negligit, sit anathema. »

BALS. Ecclesiæ doctor magnus Paulus, de viduis præcipiens, hæc dicit : Si qua autem vidua habet filios, discant primum in domum suam esse pii. Hoc est enim Deo acceptum ¹. Et paulo post : Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non gerit, fidem negavit, et est infideli deterior ². Deinde quasnam oportet viduas in Ecclesiæ catalogum referri docens, præter alia dicit : Si liberos nutrierint. Et rursus alibi de vetulis loquens, vult eas recta docere, ut juvenes instituant ad diligendos maritos et liberos. Et alibi, *Patres, nutrite filios in disciplina et admonitione Domini* ³. Quia autem Eustathiani legem ferebant, ut qui liberos habebant, eos relinquerent, et ad exercitationem abirent, eos qui hoc agunt canon anathemate percussit. Et hoc quidem definitum est propter pia mores, et propter eos, qui sicte ac per hypocrisin, ut dictum est, pietatem docent, et qui in mundo utique versantur. Si quis autem tonsus, et in monasterio habitare coactus, dicit se habere liberos, et non posse abstinere quominus in mundo versetur, et ipsos nutriat, et præsentem canonem in auxilium producit, non exaudietur ; sed audiet se hæc non recte dicere : Deo enim curæ erit, qui est Pater orphanorum, filiorum ejus educatio.

« ἀλλ' ἀκούσει μὴ καλῶς ταῦτα λέγειν. Μελήσει γὰρ τῷ Θεῷ τῷ Πατρὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῆς τῶν τέκνων τοῦτου ἀπαγωγῆς. »

ZONAR. Feræ quoque partus suos nutriunt curantque proque iis tuendis pericula suscipiunt. Ergo si hoc pacto feræ erga fetus suos sunt affectæ, quanto magis qui rationis munere ornati sunt, filiis educandis curam ac studium præstare debent ! Quamobrem magnus quoque Paulus, dum præcepta vivendi viduis præscribit, Si qua vero, inquit, vidua filios aut nepotes habet, discant primum in domum suam esse pii. Hoc enim Deo est acceptum. Et paulo post : Si quis autem suorum, et maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. Deinde quales viduas ab Ecclesia eligi oporteat docens, præter alia etiam, si liberos enutriverint, inquiri jubet. Et alibi rursus, de senioribus præcipiens, eas recta docere jubet, ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, ac filios diligant. Et alibi : *Patres, nutrite filios in disciplina ac eruditione Domini*. Verum Eustathiani nihil horum audientes, quibus liberi essent, ab iis, ut se ad studium exercendæ virtutis conferrent, deserere volebant. Quapropter synodus canonem hunc edidit, eumque qui filios deseruerit, nec eis educandis atque in pietate erudiendis operam impenderit, anathematis pœna teneri decernit.

ARIST. « Item qui liberos relinquunt, eosque ad
« pietatem non instruunt, anathema. »

CANON XVI.

« Si qui filii a parentibus, maxime fidelibus, præ-

¹ I Tim. γ, 4. ² ibid. 8. ³ Ephes. vi, 4.

« σίβειαν τῇ προσήκουσαν ἀνάγῃ, ἀλλὰ προσφα-
« σε τῆς ἀσκήσεως ἀμελοῖη, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣΣ. Ὁ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος ὁ μέγας Παῦλος περὶ χηρῶν διαταττόμενος φησιν· *Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔγγονα ἔχει, μαρτανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν*. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀποδεκτὸν τῷ Θεῷ. Καὶ μετ' ὀλίγα· *Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οικείων οὐ προνοεῖται, τὴν πίστιν ἠρηγῆται, καὶ ἐστὶν ἀπίστου χείρων*. Εἶτα, ὡς χρὴ τὰς χήρας τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι διδάσκων, πρὸς τοὺς ἄλλοις, *Εἰ ἐτεκνοτρόφησαν*, φησί. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν περὶ πρεσβυτέρων διαταττόμενος, καλοῦσι δασκάλους αὐτῶν· εἶναι θέλει, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλόδρους· εἶναι καὶ φιλοτέκνους. Καὶ ἐν ἄλλῳ· *Οἱ πατέρες, ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ ἐν νοουθεσίᾳ Κυρίου*. Ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐστάθιον ἰνομοθέτου τοὺς ἔχοντα· παῖδας καταλιμπάνειν αὐτοῦς, καὶ ἀπιέναι πρὸς ἀσκήσιν, ἀνεθεμάτισεν ὁ κανὼν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας. Καὶ τοῦτο μὲν ὠρίσθη διὰ τὸν τρόπον θεοσεβῆ, καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας, ὡς εἴρηται, τὴν καθ' ὑπόκρισιν εὐλάβειαν, καὶ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενους· εἰ δέ τις, ἀπικαρεῖς καὶ ἀναγκαζόμενος ἐν μονῇ διάγειν, λέγει τέκνα ἔχειν, καὶ μὴ δύνασθαι ἀποστῆναι τοῦ διάγειν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τεκνοτροφεῖν αὐτῶν, καὶ τὸν παρόντα κανὼνα προστίθῃσιν εἰς βοήθειαν, οὐκ εἰσακουσθήσεται.

ZONAP. Καὶ οἱ θῆρες τοὺς σκύμνοὺς τοὺς ἐαυτῶν τρίφουσί τε καὶ περιέπουσι, καὶ προκινδυνεύουσιν αὐτῶν. Εἰ δ' οὕτως διάκεινται τὰ θηρία περὶ τὰ ἔκγονα, πόσῳ μᾶλλον χρὴ τοῦς λόγῳ τιμηθέντα· τῶν τέκνων ἐπιμελεῖσθαι καὶ φρονεῖσθαι αὐτῶν ; Διὸ καὶ ὁ μέγας Παῦλος περὶ χηρῶν διαταττόμενος φησιν· *Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔγγονα ἔχει, μαρτανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν*. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀποδεκτὸν Θεῷ. Καὶ μετ' ὀλίγα· *Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οικείων οὐ προνοεῖται, τὴν πίστιν ἠρηγῆται, καὶ ἐστὶν ἀπίστου χείρων*. Εἶτα ὡς χρὴ τὰς χήρας τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι διδάσκων, πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ, *Εἰ ἐτεκνοτρόφησαν*, φησί. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν περὶ πρεσβυτέρων διαταττόμενος, καλοῦσι δασκάλους αὐτῶν εἶναι θέλει, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλόδρους εἶναι, φιλοτέκνους. Καὶ ἐν ἄλλῳ· *Οἱ πατέρες, ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου*. Ἀλλὰ τούτων οὐδενὸς οἱ περὶ Εὐστάθιον ἐπιστρεφόμενοι, ἰνομοθέτου τοῦ ἔχοντα παῖδας, καταλιμπάνειν αὐτοῦς, καὶ ἀπιέναι πρὸς ἀσκήσιν. Διὸ καὶ ἡ σύνοδος τὸν κανὼνα τούτων ἐξεφώνησεν, ἀναθεμάτισε καταδικάσασα τοὺς καταλιμπάνοντας τὰ οικεῖα τέκνα, καὶ μὴ τεκνοτροφοῦντας, καὶ διδάσκοντας αὐτὰ θεοσεβείαν.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ οἱ τὰ τέκνα καταλιμπάνοντες, καὶ
« οὐχὶ πρὸς θεοσεβείαν ὑπαλείφοντες, ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

« Εἰ τινα τέκνα γονέων, μάλιστα πιστῶν, ἀναχω-

« ροή προφάσει θεοσεβείας, καὶ μὴ τὴν καθ- Α
ήκουσαν τιμὴν τοῖς γονεῦσιν ἀπονέμει, προτιμω-
« μένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας, ἀνά-
« θεμα ἔστω. »

ΒΑΣ. Ὡς περ τοὺς γονεῖς ἀναγκάζει ὁ κανὼν
ἀνάγειν καὶ τρέφειν τοὺς παῖδας, οὕτω καὶ τοὺς
παῖδας θέλει γηροδοκεῖν καὶ τιμᾶν τοὺς γονεῖς.
Διὸ καὶ τοὺς παῖδας, τοὺς μὴ τοῦτο ποιοῦντας,
ἀλλὰ προφάσει θεοσεβείας ἀναχωροῦντας, ἐκ
τοῦ κόσμου, καὶ καταλιμπάνοντας ἀπρονοήτους
τοὺς πενομένους γονεῖς αὐτῶν, ἀναθέματι καθυπο-
βάλλει. Προστίθῃσι δὲ προτιμᾶσθαι τὴν θεοσεβείαν,
ἡγουν τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐὰν γὰρ κακόδοξοι
ὦσιν οἱ γονεῖς, φεύγειν δεῖ τούτους καὶ προτιμᾶν
τῆς τιμῆς ἐκείνων τὴν θεοσεβείαν.

ΖΩΝΑΡ. Οὐ μόνον οἱ γονεῖς ἀπαιτοῦνται φροντί- Β
ζειν τῶν τέκνων καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ
οἱ παῖδες αὐθις χρωστοῦσι τιμᾶν τοὺς γονεῖς.
Τιμῆς δὲ εἰδὸς ἔστι καὶ τὸ γηροδοκεῖν αὐτοὺς ἀπο-
ροῦντας ἢ διὰ γῆρας ἐνδεεῖς ὄντας. Καὶ οὐ μόνον
πιστοῖς τοῦτο χρωστοῦσι γονεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἀπίστοις. Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, *μάλιστα πιστῶν*,
δείκνυται, ὅτι καὶ παρ' ἀπίστων ὁ κανὼν λέγει. Τοῦς
γούν προφάσει θεοσεβείας τοὺς οικειοὺς γονεῖς
ἀπρονοήτους ἔωντας, καὶ μὴ τὴν ἐνδεχομένην τιμὴν
αὐταῖς ἀπονέμοντας, ἧς μέρος καὶ τὸ τρέφειν αὐ-
τοὺς ἀποροῦντος, ἀναθεματίζει οὗτος κανὼν. ἐπ-
άγει δὲ, *προτιμωμένης τῆς θεοσεβείας*. Εἰ γὰρ οἱ
γονεῖς ἀπιστοὶ ὄντες ἢ κακόδοξοι τοὺς παῖδας εἰς
ἀπίστιαν ἢ εἰς αἵρέσεις συνωθοῦσι, φεύγειν δεῖ
αὐτοὺς, καὶ προτιμᾶν τῆς ἐκείνων τιμῆς τὴν θεο- C
σεβείαν.

ΑΡΙΣΤ. « Καὶ τέκνα, ὅσα πιστῶν ἀποκριτῶσι
« γονῶν, ἀνάθεμα. »
ΚΑΝΟΝ 12'.

« Εἰ τις γυναικῶν διὰ τὴν νομιζομένην θεοσεβείαν
« ἀποκείροιο τὰς κόμας; (53), ἢ ἔδωκεν ὁ Θεὸς
« εἰς ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς, ὡς ἂν παραλούου-
« σα τὸ πρῶταγμα τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣ. Ὁ μέγας; (54) Παῦλος, Κορινθιοὶ; ἐπιστέλλων,
κεφαλῆ, φησὶ, γυναικὸς ὡς ἀνήρ. Τοῦτο δὲ εἰ-

10 I Cor. xi, 3.

Guill. Beveregii notæ.

(53) Ἀποκείροιο τὰς κόμας. Consequenter huic D
canoni Theodosius imperator hanc legem tulit, *Femine, quæ crinem suum contra divinus humanasque leges instinctu persuasæ professionis absiderint, ab ecclesiæ foribus arceantur, non illis fas sit sacrata adire mysteria, e c. Adeo ut episcopus tonsa capite feminam si introire permiserit, directus loco, etiam ipse cum hujusmodi contuberniis arceatur, ac non modo si feri suaserit, verum etiam si hoc ab aliquibus exigit, factum denique esse quocunque ratione contempserit, nihil sibi intelligat optulari.* Sozomenus etiam de hac lege meminit, eique a Theodosio ferendæ occasionem dedisse conjicit matronam illam, quæ postulentiam agens a diacono in ecclesia stuprata est. Ἐκ ταύτης, inquit, δὲ τῆς αἰτίας συμβάλλω καὶ Θεοδόσιον τὸν βασιλεῖα προνοούμενον τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εὐκλείας τε καὶ σεμνότητος, νομοθετῆσαι τὰς γυναῖκας, εἰ μὴ παιδὶς ἔχουσιν, καὶ ὑπὲρ ἐξήχοντα ἐτῆ γένοιντο, διακονῶν θ.οὐ

« textu pietatis recesserint, et parentibus quem
« par est honorem non tribuerint, apud eos
« scilicet præposita in Deum pietate, sint ana-
« thema,

BALS. Quemadmodum parentes cogit canon
liberos educare et nutrire: sic etiam vult filios
parentes in senectute alere et honorare. Et ideo
filios, qui hoc non faciunt, sed prætextu religionis
e sæculo recedunt, et egentes suos parentes nulla
de eis cura habita relinquunt, anathemati subji-
cit. Adji-ct autem præferri pietatem, seu orthodoxam
sententiam. Si enim parentes **424** male sentiant,
eos fugere oportet, et illorum honori divinum
cultum præferre.

ZONAR. Non solum a parentibus, ut in educa-
dis liberis sedulo elaborent, sed a filiis quoque
viciisim, ut parentibus honorem exhibeant, postu-
latur. Honoris autem genus est ipsos in senectute
alere, si egeant, vel si ob affectam ætatem inopia
prementur. Neque solum hæc officia parentibus,
si fideles sint, sed etiam a fide alienis præstari
debent. Ex illis enim verbis, *maxime si fideles
sint de infidelibus quoque canon loqui facile
apparet.* Qui ergo pietatis simulatione parentes
deserunt, nec debitum honorem, ad quem spectat
egentes alere, illis impertiunt, pœnam anathema-
tis ejusmodi heminibus canon infligit: addit tamen
ut præcipua religionis ratio sit habenda. Si namque
infideles aut hæretici parentes ad infidelitatem aut
hæresim liberos impellant, tum vero fugiendos, eor-
umque honori religionem præferri oportere decernit.

ΑΡΙΣΤ. « Ἰσὸν liberi quicunque a fide libris reces-
« dunt parentibus, anathema. »
CANON XVII.

« Si qua mulier, propter eam quæ existimatur
« pietatem, tondeat eoriam, quam Deus ei dedit
« ad recordationem subjectionis, ut quæ subje-
« ctionis præceptum dissolvat, sit anathema. »

BALS. Magnus Paulus ad Corinthios scribens
dicit, *Maritus est mulieris capiti* 10. hoc autem

μὴ ἐπιτρέπεσθαι, κατὰ τὸ ἀπεστόλου Παύλου ρητὴν
πρῶταγμα: τὰς δὲ χειρομένας τὰς κεφαλὰς ἀπε-
λαύεσθαι τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς δὲ ταύτας προσεμέ-
νους ἐπιτάξεις ἀπειροῦσθαι τῆς ἐπισκοπῆς. Sozom.
Hist. Eccl. l. vii, c. 26. Verum imperator in ista
lege præsentem tantum sua autoritate canonem
confirmare videtur; cui a synodo hac Gangreni
sancientiæ Eustathium et sectatores ejus materiam
præbuisse ex epistola synodica palam est, ubi Pa-
tres de mulierculis ab Eustathio seductis loquen-
tes aiunt, Πολλὰ δὲ καὶ ἀποκίρονται τῆς θεοσεβείας
τὴν φύσιν τῆς κόμης τῆς γυναικείας. Sozomenus
etiam de hisdem disserens, scribit: Τὰς δὲ προφά-
σαι θεοσεβείας τὴν κεφαλὴν ἀποκείρασθαι. Sozom.
Hist. Eccl. l. iii, cap. 14. Canon autem prius
divi Apostoli verbis nãitur, dicentis, *Αἰτῶν
γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι.* I Cor. xi, 6.
(54) Ὁ μέγας Παῦλος. Hæc Balsamus inter-
pretatur, quantum ad majorem ejus partem, eadem

dixit, quoniam is ipsius auctor et causa est, ut quæ ex eo facta sit. Ex Adam enim Eva. Et post nonnulla : Si enim non veletur mulier, tondeatur. Si autem turpe est mulieri tonderi vel radi, veletur ¹¹. Et paulo post : Mulier si comam nutriat, gloria est ipsi, quia coma pro amiculo illi data est ¹². Et hæc quidem magnus Paulus. Eustathius autem mulieres tonderi docuit, perinde ac si ipsa tonsura ad pietatem conferat, et ne adversus quidem naturam legem ferre eum puduit. Natura enim comam mulieribus adeo esse convenientem novit, ut nec eis unquam calvitium naturaliter insit. Si ergo tondeatur mulier, ut quæ se aliquid facere existimet, quod Deo acceptum sit et subjectionis recordationem tollat (et hoc etiam ex Epistola ad Corinthios sumptum est a synodi Patribus. Dicit enim illic Apostolus : Debet mulier habere potestatem in capite, scilicet symbolum subjectionis, id est, tectum habere caput), anathema sit illi, ut quæ solvat et transgrediatur subjectionis præceptum. His ita se habentibus, ne dixeris ex præsentis canonis prohiberi mulierem, si tonsuram monasticam elegerit. Ea enim, vel invito marito, si vitam tori expertem elegerit, exaudietur, et tondebitur.

ZONAR. Magnus Paulus ad Corinthios scribens dicit, *Maritus est mulieris caput*. Hoc autem dixit, quoniam is ipsius auctor et causa est, ut quæ ex eo facta sit. Ex Adam enim Eva. Et post nonnulla : Si enim non veletur mulier, tondeatur. Si autem turpe est mulieri tonderi vel radi, veletur. Et paulo post : Mulier si comam nutriat, gloria est ipsi. Et hæc quidem magnus Paulus. Eustathius autem mulieres tonderi docuit, perinde ac si ipsa tonsura ad pietatem conferat; et ne adversus quidem naturam legem ferre eum puduit. Natura enim comam mulieribus adeo esse convenientem novit, ut nec eis unquam calvitium naturaliter insit. Si ergo tondeatur mulier, ut quæ se aliquid facere existimet, quod Deo acceptum sit, et subjectionis recordationem tollat (et hoc etiam ex Epistola ad Corinthios sumptum est a synodi Patribus. Dicit enim illic Apostolus, Debet mulier habere potestatem in capite, scilicet symbolum subjectionis, id est, tectum habere caput, mariti potestatem **425** appellans), anathema sit illi, ut quæ solvat et transgrediatur subjectionis præceptum.

ARIST. « Quæcunque mulieres, pietatem simulantes, comas tondent, anathema. »

¹¹ I Cor. xi, 6. ¹² Ibid. 15.

Guill. Beveregii nota.

est que Zonaræ. In qua ista verba *ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ*, etiamsi in Zonaræ Scholiis hic impressis non exsint, exstant tamen in Amerbachiano etiam Zonaræ codice manuscripto.

(35) Οὐδὲ φαλάκρωμα ταύταις ἐγγίνεται. Asse-

πεν, ὅτι αἴτιο; αὐτῆς; ἐστίν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γενομένης. Ἐκ τοῦ Ἄδάμ γὰρ ἡ Εὐα. Καὶ μετὰ τινά · Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κείρεσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναιξὶ τὸ κείρεσθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Καὶ μεθ' ἕτερα · Γυνή, ἐὰν κομῶ, δόξα αὐτῇ ἐστίν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας Παῦλος · ὁ δὲ Εὐστάθιος; κείρεσθαι τὰς γυναῖκας ἐδίδασκεν, ὡς τάχα πρὸς θεοσέβειαν συμβαλλομένου τοῦ κείρεσθαι, καὶ οὐδὲ τῇ φύσει ἀντινομοθετῶν ἤδειτο. Τοσοῦτον γὰρ οἰκτεῖον οἶδεν ἢ φύσει ταῖς γυναιξὶ τὴν κόμην, ὡς οὐδὲ φαλάκρωμα ταύταις ἐγγίνεται (35) φυσικῶς. Εἰ γοῦν κείροιτο γυνή, ὡς τάχα τι δοκούσα ποιεῖν πρὸς Θεοῦ εὐαρέστησιν, καὶ περιαιρεῖ τὴν ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς (καὶ τοῦτο δὲ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους εἰληπται τοῖς τῆς συνόδου Πατρᾶσι. Λέγει γὰρ ἐκεῖ ὁ Ἀπόστολος ὅτι ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἥτοι τὸ σύμβολον τῆς ὑποταγῆς; τούτῳ τὸ κατακαλυμμένην ἔχειν τὴν κεφαλὴν), ἀνάθεμα ἔστω αὐτῇ, ὡς λουοῦση καὶ παραβιούση τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς. Τοῦτων οὕτως ἔχοντων, μὴ εἴπη; ἐκ τοῦ παρόντος κανόνος κωλύεσθαι τὴν γυναῖκα, ἐὰν ἐπιλέγηται μοναδικὴν ἀπόκασιν. Αὐτὴ γὰρ, καὶ ἄκωτος τοῦ ἀνδρὸς, τὴν ἀζύγα βίον αἰρετισαμένη, εἰσακουσθήσεται, καὶ ἀποκαρῆσεται.

ZONAR. Ὁ μέγας Παῦλος Κορινθίους ἐπιστέλλων, *κεφαλὴ, φησὶ, γυναικὸς ὁ ἀνὴρ*. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ὅτι αἴτιο; αὐτῆς; ἐστίν, ὡς ἐξ αὐτοῦ γενομένης. Καὶ γὰρ ἡ Εὐα ἐκ τοῦ Ἄδάμ. Καὶ μετὰ τὴν α · Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κείρεσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναιξὶ τὸ κείρεσθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Καὶ μεθ' ἕτερα · Γυνή, ἐὰν κομῶ, δόξα αὐτῇ. Ταῦτα μὲν ὁ μέγας Παῦλος · ὁ δὲ Εὐστάθιος; κείρεσθαι τὰς γυναῖκας ἐδίδασκεν, ὡς δὴ τι πρὸς θεοσέβειαν συμβαλλομένου τοῦ κείρεσθαι, καὶ οὐδὲ τῇ φύσει ἀντινομοθετῶν ἤδειτο. Τοσοῦτον γὰρ οἰκτεῖον οἶδεν ἢ φύσει ταῖς γυναιξὶ τὴν κόμην, ὅτι οὐδὲ φαλάκρωμα ταύταις ἐγγίνεται φυσικῶς. Εἰ γοῦν κείροιτο γυνή, ὡς τάχα τι δοκούσα ποιεῖν πρὸς Θεοῦ εὐαρέστησιν, καὶ περιαιρεῖ τὴν ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς (καὶ τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους εἰληπται τοῖς τῆς συνόδου Πατρᾶσι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἥτοι τὸ σύμβολον τῆς ὑποταγῆς τὸ κατακαλυμμένην ἔχειν τὴν κεφαλὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνδρὸς κελῶν), ἀνάθεμα ἔστω αὐτῇ, ὡς λουοῦση καὶ παραβιούση τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς.

ARIST. « Ὅσαι γυναῖκες τὰς κόμης ἐλλοῦσι, θεοσέβειαν ὑποκρινόμεναι, ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ ΙΗ΄.

A

« Εἰ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἐν τῇ Κυριακῇ
« νηστεύσῃ, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣΣ. Πολλοῦ κεκανόνισται μὴ νηστεύειν καὶ
σκυθρωπάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν
τῆς Κυριακῆς διὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ
πανηγυρίζειν καὶ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, ὡς ἀναστάν-
τας ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας. Τοὺς γοῦν τὸν
Εὐστάθιον διδάσκοντας νηστεύειν ἐν ταῖς Κυρια-
καῖς διδάσκησιν δέθεν, ἀναθεματίζει ὁ κανὼν. Ὁ
δὲ ἔβ' ἀποστολικὸς κανὼν ἀφορίζει τοὺς οὕτω νη-
στεύοντας λαϊκοὺς, ὡσπερ καὶ τοὺς κληρικοὺς καθ-
αιρεῖ. Ζῆτει καὶ τὸν νε' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ
συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς νηστεῖαν ἐκήρυ-
τεν ὁ Εὐστάθιος, ὅτε διὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ Κυρίου,
καὶ τὴν τῆς βροτείας φύσεως ἐκ τοῦ πτώματος τῆς
ἁμαρτίας ἀνάστασιν, εὐχαριστεῖν ἡμᾶς δεῖ τῷ Θεῷ
καὶ χαίρειν. Ἡ δὲ νηστεία συντριβῆς καὶ λύπης
ἐστὶ σύμβολον. Διδὼ καὶ τοῖς νηστεύουσιν ἐν Κυρια-
καῖς ἐτάχθη ἀνάθεμα.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τὴν Κυριακὴν ἢ τὸ Σάββατον ἀσιτῶν,
« ἀνάθεμα. »

ΚΑΝΩΝ ΙΘ΄.

« Εἰ τις τῶν ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγ-
« κης ὑπερφηανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας
« νηστείας εἰς τὸ κοινόν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ
« τῆς Ἐκκλησίας, παραλύοι, ἀποκυροῦντος ἐν
« αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. »

ΒΑΣΣ. Αἵρεσις Βογομικὴ ἐστὶν ἐπὶ τινὰς χρό-
νους κατὰ πᾶσαν ἡμέραν νηστεύειν καὶ μηδέποτε
καταλύειν, ὡς μετὰ τὸν τοσοῦτον καιρὸν λέγειν ἐν
τελειότητι γενέσθαι τοὺς νηστεύοντας, καὶ καταλύειν
καὶ ἁμαρτάνειν ἀδιόφθως, καὶ πᾶσαν κακίαν διὰ
τῆς τελειότητος ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακαίεσθαι.
Τοιαῦτα γοῦν ἐδίδασκον, ὡς εἶπικε, καὶ οἱ περὶ τὸν
Εὐστάθιον· διὸ καὶ ἀνεθεματίσθησαν. Ὁφειλομέν
γὰρ οἱ πιστοὶ νηστεύειν κατὰ τὰς παραδεδομένας
νηστείας, ἧτοι Τετράδα, καὶ τὴν Παρασκευὴν, τὴν
μεγάλην Τεσσαρακοστὴν καὶ τὰς λοιπὰς νηστείας,
καὶ αὐτὸς πανηγυρίζειν κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέ-
ρας, εἰ μήπω διὰ νόσον καταλύσαι ἀναγκασθῶμεν.
Ἔτι φησὶ καὶ ὁ ἔβ' ἀποστολικὸς κανὼν, κατὰ πᾶσαν
Τετράδα καὶ Παρασκευὴν καὶ τὴν τεσσαρακοστὴν
τοῦ Πάσχα μὴ καταλύειν ἡμᾶς, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν
σωματικὴν.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ ἀποστολικὸς ἐξηκοστὸς τέταρτος κα-
νὼν τοῦτο βρῆτως φησιν· « Εἰ τις κληρικὸς εὐρεθῆι
τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ Σάββατον,
πλήν τοῦ ἐνὸς μόνου, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς,
ἀφορίζεσθω. Καὶ ὁ ἔβ' τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ
Πάσχα νηστεύειν παρεγγυᾷ, καὶ Τετράδα καὶ Παρα-
σκευὴν· εἰ μὴ δι' ἀσθένειάν τις ἐμποδίζοιτο. Τῶν
δὲ περὶ τὸν Εὐστάθιον τὰς παραδεδομένας νηστείας
λύοντων, ὡς τάχα φθασάντων πρὸς τελειότητα, καὶ
οὐκέτι δεομένων νηστείας, τὸν κανόνα τοῦτον ἢ
συνόδος ἐξεφώνησεν, ἀντίθεμα καταψηφίζόμενον τῶν
λυόντων τὰ παραδεδομένας νηστείας, καὶ ὑπὸ τῆς

CANON XVIII.

« Si quis propter eam, quæ existimatur, exercita-
« tionem in Dominico jejunet, sit anathema. »

BALS. Multis canonibus cautum est, ne jejunemus, et tristitiam præ nobis feramus, in festo ac lato die Dominico, propter Domini resurrectionem; sed celebremus, et Deo gratias agamus, ut qui ex peccati lapsu surrexerimus. Eustathianos ergo, docentes esse in diebus Dominici jejundum, propter exercitationem scilicet, canon anathemate percutit. Sexagesimus quartus autem canon apostolicus segregat laicos, qui sic jejunant, quemadmodum et clericos deponit. Quære et 55 canonem synodi in Trullo.

ZONAR. Jejunium Dominica quoque die Eustathius indixit; quam tamen, quod per eam Christus ab inferis rediivus exstiterit, naturamque humanam a peccati lapsu excitarit, exsultabundi Deo gratias agentes transigere debemus. At jejunium doloris tristitiæque habet argumentum. Quamobrem et in eos, qui Dominica die jejunarent, pœna anathematis constituta fuit.

ARIST. « Qui diem Dominicam vel Sabbatum
« jejunos peragit, anathema. »

CANON XIX.

« Si quis eorum, qui exercentur, absque corporali necessitate se insolenter gerat, et tradita
« jejunia, quæ communiter servantur ab Ecclesia, dissolvat, perfecta in eo residente ratione,
« sit anathema. »

BALS. Bogomelica est hæresis, ad aliquod tempus omni die jejunare, nec unquam jejunium solvere, ut eos, qui post tantum tempus jejunant, dicant esse in perfectione, et jejunium solvere et peccare indiscriminatim posse, et omne vitium tanquam a perfectione ab igne exuri. Hujusmodi ergo, ut videtur, docebat et Eustathiani; et ideo fuerunt anathemate percussi. Debemus enim fideles in traditis jejuniiis, nimirum quarta feria, et Parasceve, et magna Quadragesima, et reliquis jejuniiis jejunare, et rursus festos dies celebrare, nisi forte propter morbum jejunium solvere coacti simus. Dicit enim 69 canon apostolicus, in omni quarta feria et Parasceve et in Paschæ quadragesima nos jejunium non solvere nisi propter corporalem imbecillitatem.

ZONAR. Sexagesimus quartus canon apostolicus hæc totidem verbis habet: Si quis, inquit, clericus inventus fuerit die Dominico jejunare, vel Sabbato, præterquam uno solo, deponatur: sin autem laicus, segregetur. Sexagesimus vero nonus quadragesimam Paschæ, et quartum diem, et Parasceven, nisi corporis aliqua infirmitas obstiterit, jejunio transigendam esse decernit. Cum vero Eustathiani, quasi summum perfectæ virtutis apicem attigissent, nec ipsos jejunio castigari amplius oporteret, tradita jejunia violarent, hunc canonem synodus promulgavit, eo: que, qui jejunia a majore

ribus tradita, atque ab Ecclesia, hoc est, fidelium A
 multitudine servari consueva violarint, nisi, ut
 apostolico canone explicatum est, valetudine im-
 pediantur, anathemati obnoxios esse decernit.
 ARIST. « Et qui ecclesiastica jejunia evertit, ana-
 « thema. »

426 CANON XX.

« Si quis arrogantia utens, martyrum congrega-
 « tiones abhorreat, et sacra quæ in eis cele-
 « brantur, et eorum memorias accuset, sit ana-
 « thema. »

BALS. In sanctorum martyrum memoriis fiebant
 conventus quidam et congregationes in quibusdam
 templis, sicut et est hodie. Eustathiani ergo pieta-
 tis prætextu damnabant eos, qui hæc in Dei hon-
 orem faciebant, superbia elati ob impiam ipsorum
 vivendi rationem : et ideo etiam anathemati
 subjecti sunt. Nota ergo, quod quæ in solemnibus
 martyrum festis fiunt, scilicet cantica, choreæ, et
 populi confusus, quoniam in Dei sunt honorem,
 non reprobantur, cum de his hæc synodi Patres
 scripserint.

ZONAR. Hoc quoque est Eustathii ejusque gre-
 gallum disciplina. Loca nimirum contemnebant,
 in quibus reliquæ martyrum servabantur; quique
 in his sacra facerent, memoriamque eorum vene-
 rantur, damnabant; et conventus fidelium in
 his locis celebrari solitos aversabantur. Quamob-
 rem hunc canonem synodus contra eos, qui su-
 perbia elati conventus ejusmodi aspernantur
 constituta in eos poena anathematis, promulgavit.
 ARIST. « Et qui sanctorum martyrum conventus
 « despectui habet, sit anathema. »

CANON XXI.

« Hæc autem scribimus, non eos abscondentes qui
 « in Dei Ecclesia volunt secundum Scriptu-
 « ras in continentia et pietate exerceri; sed
 « eos qui prætextum exercitationis ad arrogan-
 « tiam assumunt, adversus eos, qui simplicius
 « vivunt, se efferentes, et præter Scripturas ee-
 « clesiasticasque canones novitates inducunt.
 « Virginitatem itaque una cum humilitate nos
 « admiramur, et continentiam, quæ cum pietate
 « et gravitate exercetur, admittimus; et a sæcula-
 « ribus negotiis secessum cum humilitate susci-
 « pimus; et sanctam matrimonii conjunctionem
 « honoramus; et divitias cum justitia et bene-
 « ficientia vilipendimus; et vestiam utilitatem,
 « propter corporis tantum curam minime cu-
 «

Guill. Beveregii notæ.

(56) Ταῦτα δὲ γράφομεν. In omnibus Balsamoni et Zonaræ codicibus hic præsens inter canones hujus concilii recensetur; ac propterea scholia etiam in eundem ediderunt. Sed proprie non est canon, sed appendix ad canones, quæ Patres mentem suam in canonibus edendis clariorem faciunt, ne male intelligerentur ac proinde neque a Joanne Antiocheno, nec Photio, nec Dionysio Exiguo, hic canon commemoratur; sed om-

« Ἐκκλησία; φυλαττομένας, ἤγουν τοῦ ἄθροισμοῦ
 τῶν πιστῶν, εἰ μὴ δι' ἀσθενειᾶν τις σωματικὴν νη-
 στεύειν οὐ δύναται κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα.

APIET. « Καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς νηστείας ἐκτρέ-
 « πων, ἀνάθεμα. »

CANON K'.

« Εἴ τις αἰτιάται, ὑπερφηρᾶν διαβάσει κεχηρημένος;
 « καὶ βδελυσσόμενος τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων,
 « ἢ τὰς ἐν αὐταῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς
 « μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω. »

BALS. Ἐν μνήμασι ἁγίων μαρτύρων ἐγίνοντο
 συνάξεις καὶ πανηγύρεις ἐν τισὶ ναοῖς, καθὼς καὶ
 σήμερον γίνεται. Οἱ γοῦν περὶ τὸν Εὐστάθιον προ-
 φάσει δὴθεν εὐλαβείας κατεγίνωσκον τῶν ταύτης
 εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ ποιούντων· ἀλαζονεύομενοι διὰ
 τὸν θεοστυγὴ αὐτῶν διαγωγὴν· διὸ καὶ ἀναθέματι
 καθοπεδλήθησαν. Ὅστε σημεῖωσαι ὅτι τὰ εἰς τὰς
 ἐπισήμους ἑορτὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων γινομένα,
 ἤγουν τὰ ψαλμοδηματα, αἱ χοροστασίαι καὶ ἡ
 σύβροια τοῦ πολλοῦ λαοῦ, ἐπὶ εἰς τιμὴν γίνονται
 τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀποδοκιμάζονται· ἐπὶ τούτοις ἔγρα-
 ψαν ταῦτα οἱ τῆς συνόδου.

ZONAR. Καὶ τοῦτο τοῦ Εὐσταθίου καὶ τῶν αὐτοῦ
 φοιτητῶν τὸ διάταγμα. Κατεφρόνου γὰρ τῶν τόπων,
 ἐν οἷς μαρτύρων ἀπέκειντο λείψανα, καὶ τῶν ἐκεῖ
 λειτουργούντων, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν τιμῶντων,
 κατεγίνωσκον, καὶ τὰς γινομένας ἐκεῖ συνάξεις
 ἀπεστρέφοντο. Διὸ τὸν κανόνα τοῦτον ἡ σύνοδος
 ἐξεφώνησε κατὰ τῶν ὑπερφηρᾶνευομένων, καὶ βδε-
 λυκτὰς ἡγουμένων τὰς συνάξεις τὰς ἐπὶ τοῖς μάρ-
 τυροῖν, ἀναθέματι τούτους καταδικάσασα.

APIET. « Καὶ ὁ τὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων συνάξεις
 « περιφρονῶν, ἀνάθεμα. »

CANON KA'.

« Ταῦτα δὲ γράφομεν οὐκ ἐκκόπτοντες τοὺς ἐν τῇ
 « Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰς Γραφὰς ἀσκῆσθαι
 « βουλομένους· ἀλλὰ τοὺς λαμβάνοντας τὴν
 « ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερφηρᾶν, κατὰ
 « τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ
 « παρὰ τὰς Γραφὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς
 « κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας. Ἡμεῖς τοιγαρ-
 « οῦν καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμά-
 « ζομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ θεοσεβείας καὶ σεμνό-
 « τητος γινομένην ἀποδεχόμεθα, καὶ ἀναχωρεῖν
 « τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφρο-
 « σύνης ἀποδεχόμεθα, καὶ γάμου συνοικίῃσιν σεμ-
 « νὴν τιμῶμεν, καὶ πλοῦτον μετὰ δικαιοσύνης καὶ
 « εὐπορίας οὐκ ἐξουθενούμεν, καὶ λιτότητα καὶ
 « εὐτέλειαν ἀμφοτερόματων δι' ἐπιμέλειαν μόνον

nes illi, alique quorum ante mentionem fecimus, viginti solos canones huic synodo recte adscribunt. At in veteri Latino interprete hæc verba canonibus annexa leguntur quidem, verum extra canonum numerum. Et caute sane summaque cum prudentia hæc canonibus subjiciuntur, quippe qui aliter in malum sensum facile detorqueantur.

ε τοῦ σώματος ἀπερίεργον ἐπινοούμεν· τὰς δὲ Ἀ
 ε ἐκλύτους καὶ τεθυρμμένας ἐν τῇ ἐσθῆτι προ-
 ε ἴδους ἀποστρεφόμεθα, καὶ τοὺς οἴκους τοῦ Θεοῦ
 ε τιμῶμεν, καὶ τὰς συνόδους, τὰς ἐπ' αὐτοῖς, ὡς
 ε ἁγίας καὶ ἐπωφελεῖς ἀσπαζόμεθα, οὐ συγκλείον-
 ε τες τὴν εὐσέβειαν ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλὰ πάντα
 ε τόπον τὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ οἰκοδομηθέντα
 ε τιμῶντες, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ συν-
 ε ἔλευσιν εἰς ὠφέλειαν τοῦ κοινου προσιέμεθα,
 ε καὶ τὰς καθ' ὑπερβολὴν εἰποιλάς τῶν ἀδελφῶν,
 ε ὡς τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις διὰ τῆς Ἐκκλησίας
 ε εἰς τοὺς πτωχοῦς γινομένας, μακαρίζομεν, καὶ
 ε πάντα, συνελόντως εἰπεῖν, τὰ παραδοθέντα ὑπὸ
 ε τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν παρα-
 ε δόσεων, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γίνεσθαι εὐχόμεθα.»

ΒΑΣΣ. καὶ **ΖΩΝΑΡ.** Τινὰ τῶν νομιζομένων ἐναρ-
 των ἔργων οἱ τῆς συνόδου ταύτης κωλύσαντες γί-
 νεσθαι παρὰ τῶν πιστῶν, οἷον τὸ παρθενεύειν, ὡς
 τάχα τοῦ γάμου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς ἐμποδίζοντας,
 τὸ μὴ νηστεύειν ἐν ἡμέραις αἱς ἀπαγορεύεται ἡ
 νηστεία, τὸ λύειν τὸν γάμον διὰ δοκοῦσαν ἀσκησιν,
 τὸ μὴ τακνοτροφεῖν, ἢ γηροβοσκεῖν τοὺς γονεῖς, διὰ
 τὴν τῆς ἀρετῆς τάχα ἐργασίαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα·
 νῦν ὑπὲρ τούτων ἀπολογοῦνται λέγοντες ὅτι ταῦτα
 ὠρίσασμεν, οὐχὶ τοὺς ἀσκεῖν αἰρουμένους ἀνακό-
 πτοντες, ἀλλὰ τοὺς διὰ τοῦτο ὑπεργηρυνουμένους
 καὶ ἐπαιρομένους, καὶ καινὰ τινα παρὰ τὰς θείας
 Γραφὰς εἰσάγοντας, διορθούμενοι. Ἡμεῖς γὰρ καὶ τότε
 καὶ τότε ἀποδεχόμεθα, καὶ τότε θαυμάζομεν, καὶ
 ἐπεξῆς ὅσα αὐτοῖς ἀριθμοῦμεν, καὶ εὐχόμεθα πάντα
 γίνεσθαι κατὰ τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὰς παραδό-
 σεις τὰς ἀποστολικὰς· διὰ μὲν τῶν θείων Γραφῶν
 πάντα τὰ ἐγγράφως ἐντεταλμένα τοῖς πιστοῖς ὑπερ-
 φήναντες, διὰ δὲ τῶν παραδόσεων τὰ τῶν ἀγράφων
 ἰθῶν αἰνιξάμενοι. Καὶ τὰ ἀγραφα γὰρ ἔβη τὰ χρόνῳ
 δοκιμασθέντα καὶ κυρωθέντα, καὶ οἱ τῶν πολιτείας
 νόμοι κρατεῖν τε καὶ ἐνεργεῖν θεσπίζουσι, καὶ οἱ θεοὶ
 κανόνες. Καὶ ὁ μέγας τὰ πάντα Βασίλειος περὶ
 τῆς τούτων φυλακῆς μακρὸν ἀποτείνει τὸν λόγον
 ἐν διαφόροις λόγοις αὐτοῦ.

ΑΡΙΣΤ. Ἡ παρούσα σύνοδος, καὶ δι' ἄλλας μὲν
 ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας συνελθούσα, ζητήσασα δὲ
 καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐστάθιον, καὶ εὐρούσα πολλὰ
 ἀθέσμως ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν τῶν Εὐστάθιον γινώ-
 μενα, τοὺς κανόνας τούτους ἐξέθετο, ἵνα μὴ εἰς τὴν
 αἵρεσιν αὐτῶν, ἦτοι τῶν Μασσαλιανῶν τε καὶ Εὐχι-
 τῶν, ἐμπίπτωμεν. Οὗτοι γὰρ καὶ νόμιμον γάμον
 ἀθετοῦσι, καὶ κρέα βεβηλῶνται, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ
 τῶν θυσιαστηρίων καταφρονοῦσι καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς
 γινομένων συνάξεων· καὶ ἰδίᾳ ἐκκλησιάζειν, καὶ ἐν
 τοῖς εὐκτηρίοις αὐτῶν διδάσκουσιν εὐχεσθαι, καὶ δι-
 δασκαλίᾳ ἰδίᾳ, καὶ συνάξει ποιούμενοι, παρὰ γνώ-
 μην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου τὰ τῆς Ἐκκλησίας
 τελοῦσι μυστήρια· καὶ ἄπλως πάντα κανόνα ἐκκλη-
 σιαστικῶν παραβαίνοντες, νόμους ἔχουσιν ἰδιάζοντας,
 μᾶλλον δὲ ἕκαστος αὐτῶν, ὅπερ ἂν ἐνθυμηθῇ ἐπὶ
 διαβολῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκτυοῦ βλάβῃ, τεῦτο
 προστίθῃσι. Διὰ ταῦτα οὖν ἡ ἁγία αὕτη σύνοδος τῆς
 αἰρέσεως, αὐτῶν καταγράφει, καὶ τοῦτο τοῦ:

« riosam ac operosam, laudamus : dissolutos au-
 « tem et molles in vestibus incessus aversamur ;
 « et domos Dei honoramus, et qui sunt in iis
 « conventus ut sanctos et utiles amplectimur,
 « non pietatem in domibus includentes, sed om-
 « nem locum in Dei nomine ædificatum hono-
 « rantes ; et quæ sit in ipsa ecclesia congressi-
 « onem ad publici utilitatem recipimus ; et
 « insignes fratrum beneficentias, quæ tanquam
 « secundum traditiones sunt per Ecclesiam in-
 « pauperes, laudamus ; et ut semel dicamus, quæ
 « a divinis Scripturis et apostolicis traditionibus
 « commendata sunt, in Ecclesia fieri optamus. »

BALS. et **ZONAR.** Cum quædam opera, quæ
 bona et ex virtute existimantur, hujus synodi Pa-
 tres a fidelibus fieri prohibuerint ; ut virginitatem
 servare, utpote cum matrimoniam ad salutem ani-
 mæ impedimentum afferat ; non jejunare dicimus,
 quibus prohibitum est jejunium ; solvere matrimo-
 nium propter eam quæ videtur exercitationem ;
 non alere liberos vel parentes, propter virtutis
 exercitium ; et quæcumque sunt ejusmodi : nunc
 pro his respondent dicentes : Quod hæc decrevi-
 mus, non eos, qui volunt exercere, amputantes,
 sed eos, qui propterea superbi et insolentes sunt,
 et nova quædam præter divinas Scripturas intro-
 ducunt, corrigentes. Nos enim et hoc et illud
 recipimus, et hoc admiramur, **427** et eodem
 quo illi ordine habemus, et omnia fieri optamus
 secundum divinas Scripturas et traditiones aposto-
 licas : per divinas quidem Scripturas omnia, quæ
 fidelibus in scriptis mandata sunt, significantes ;
 per traditiones autem non scriptas mores inven-
 tes. Non scriptos enim mores tempore approbatos
 et confirmatos, leges quoque civiles observari et
 valere decernunt, et divini canones. Et magnus
 etiam in rebus omnibus Basilius de eorum obser-
 vatione in multis suis orationibus fuisse loquitur.

ARIST. « In omnes Canones. Hæc præsens synodus
 et propter alias ecclesiasticas coacta necessitates,
 inquirens etiam in ea quæ ad Eustathiam pertine-
 bant, et inveniens multa ab Eustathii aæcclis
 injuste facta, hosce canones exposuit, ne in isto-
 rum vel etiam Massalianorum et Euchitarum hæ-
 resim incideremus. Illi enim legitimas nuptias
 criminantur, et carnem detestantur, ecclesias autem
 et altaria contemptui habent, ut et conventus in iis
 factos : et privatim concionari, et in suis oratoriis
 precari docent, et privatas instructiones et conven-
 ticula facientes præter episcopi aut presbyteri vo-
 luntatem ecclesiastica celebrant mysteria ; et om-
 nem omnino ecclesiasticum transilientes canonem
 privatas habent leges, vel potius unusquisque
 eorum quidquid ad Ecclesiæ calumniam, et ipsius
 detrimentum animo concipit, illud profert. Licet
 sancta hæc synodus cum hæresim eorum suo suf-
 fragio condemnasset, et hosce exposuisset canones,

eos extra Ecclesiam esse statuit. Si quis itaque vel nuptias legitimas improbat, vel eum qui carnem comedit præter suffocatam et idolis immolatam, condemnat, vel servos à dominis recedere, pietatis prætextu, et ministerium suum contemnere docet, aut dubitat divina accipere sacramenta a presbyteris qui uxores habent, vel ab ædibus Dei et ecclesia recedens ut eas juste contemendas ducens, et privatim concionem habens, alias instructiones profert, vel præter episcopi aut presbyteri sententiam, ut eos contemnens, ecclesiastica peragit mysteria, quia suas preces magnopere prævalere opinatur, aut docet fructuum oblationes Ecclesiæ olim datas, et ad bona opera erogatas, et ab episcopo et eis qui ad eorum administrationem ab ipso designantur, Ecclesiæ non offerre, sed sibi aut illis qui secum sunt eas dare, vel virginitatem non propter ipsam bonitatem, matrimonio præfert, sed ut matrimonium execrans, et adversus conjugatos elatus, vel non convenit iis qui ad agapen congregant post Ecclesiæ dimissionem ad panis et vini participationem, sed eos rejicit, et cum eis communicare vocatus per contemptum et superbiam non sustinet, vel cum justitia et beneficentia ditescens aspernatur, vel et eum qui sericam vestem induit, flocci facit, ipse peregrina quædam excogitans indumenta, ut ex iis se justificari putans, vel etiam mulieres quædam si vestimenta virilia induere inveniuntur, ad communis feminarum vestitus ruinam, et tanquam putantes se ex iis sanctas et justas videri, aut a suis viris ut nuptias detestantes separantur, vel proprios liberos relinquunt, et non ut liberos eos alunt, nec quantum in se est ad religionem convenientem eos excitant, sed exercitationis prætextu eos negligunt, et quæ comam muliebrem detondent, ut pietatem simulantes, vel vice versa, si liberi a parentibus fidelibus resiliunt, honorem parentibus debitum non tribuentes, tanquam pietatem nimirum præferentes, vel si quis tradita nobis jejunia transgrediatur, et profanans dies ab Ecclesia servari sancitas, Dominica vel Sabbato eligat jejunare, vel martyrum congregationes et sacra quæ in iis fiunt mysteria, ut arrogans calumniatur, et abhorret. Si quis itaque ex iis quæ supra enumerantur, quidquam facere deprehenditur, ut se contra eos qui simplicius vivunt, efferens, et ecclesiasticas transiliens leges et innovationes e propria superbia introducens, sit anathema. Ecclesia enim virginitatem cum animo demisso admiratur, et secessionem a negotiis sæcularibus eodem modo factam admittit, et continentiam cum gravitate et religione, et venerabilem matrimonii usum honore prosequitur, et divitem cum justitia et beneficentia non parvi pendet, et simplicitatem et frugalitatem vestimentorum non propter superbiam, sed propter solam corporis curam sine curiositate factam, approbare novit; quemadmodum non admittit etiam eos qui dissolutas, et delicatas

κανόνας ἐκθεμένην, ἐκτὸς αὐτοῦς εἶναι τῆς Ἐκκλησίας προσέταξεν. Εἰ τις γοῦν ἢ τὸν νόμιμον γάμον ἀθετεῖ, ἢ τὸν κρεωφαγοῦντα κατακρίνει διχα πικτοῦ ἢ εἰδωλοθύτου ἢ δούλους διδάσκει τῶν δεσποτῶν ὑπαναχωρεῖν προβάσει θεοσεβείας, καὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν καταφρονεῖν ἢ διακρίνοιο τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλαθεῖν ἀπὸ πρεσβυτέρων ὑπογυναίων ἢ τῶν οἰκων τοῦ θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀναχωρεῖν, ὡς εὐκαταφρονήτους αὐτοὺς οἰόμενος, καὶ ἰδίᾳ ἐκκλησιασίζων, διδασκαλίας ἐτέρας ποιεῖτο ἢ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου, ὡς καταφρονῶν αὐτῶν, τὰ τῆς Ἐκκλησίας τελεῖ μυστήρια, διὰ τὸ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ μεγάλα ἰσχύειν οἰεσθαι ἢ διδάσκει τὰς ἀνέκλιθεν τῶν χρέων δεδομένης καρποφορίας τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς εὐποιαν κατακενουμένης παρὰ τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν εἰς τὴν οἰκονομίαν τούτων παρ' αὐτοῦ προεβλημένων, μὴ προσφρονεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, ὡς ἄγιοις, ταύτας διδοῦναι ἢ τὴν παρθενίαν μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν τοῦ γάμου προτιμᾶται, ἀλλ' ὡς τὸν γάμον βδελυσσόμενος, καὶ τῶν γεγαμηκότων κατεπειρόμενος ἢ οὐ συνέρχοιο τοῖς συγκαλοῦσι δι' ἀγάπην, κατὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀπόλυσιν, εἰς μετάληψιν ἄρτου καὶ οἴνου, ἀλλ' ἀθετεῖ τούτους, καὶ συγκαίνωειν μετ' αὐτῶν καλούμενος, οὐκ ἀνέχοιο δι' ὑπεροψίαν ἢ τὴν πλουτοῦντα μετὰ δικαιοσύνης καὶ εὐποιίας ἐξουθενεῖ ἢ καὶ τὸν σηρικὴν ἐσθῆτα φοροῦντα φαυλίζει, ζένα τινὰ αὐτῆς ἐπινοῶν ἀμφιάσματα, ὡς ἐκ τούτων δικαιοῦσθαι οἰόμενος ἢ καὶ γυναῖκες τινες εἰ εὐρίσκοντο ἀνδρικά ἱμάτια περιβαλλόμεναι ἐπὶ κατὰ πτώσει τῆς κοινῆς τῶν γυναικῶν ἀμφιάσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτων οἰόμεναι σεμνὰ δοκεῖν τε καὶ δίκαιαι ἢ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, ὡς τὸν γάμον βδελυσσόμεναι, διαξυγγυνοῦνται, ἢ τὰ οἰκεῖα τέκνα καταλιμπάνουσαι, καὶ μὴ τεκνοτροφεῖν ταῦτα, καὶ τὸ ὅσον ἐκ αὐταῖς πρὸς θεοῦθειαν τὴν προσήκουσαν ὑπαλείφουσαι, ἀλλὰ προφάσει ἀσκήσεως ἀμελοῦσαι τούτων καὶ τὴν κόμην τὴν γυναικίαν ἀποκείρομεναι, ὡς ὑποκρινόμεναι θεοσεβείαν ἢ πόλιν εἰ τέκνα πιστῶν γονέων ἀποσκιρτῶσι, τὴν πρέπουσαν τιμὴν γονεῦσι μὴ ἀπονέμουσα, ὡς προτιμώμενα δῆθεν τὴν θεοσεβείαν ἢ εἰ παραθαίνει τις τὰς παραδεδομένας ἡμῖν νηστείας, καὶ κοινῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας φυλάττεσθαι νενομοθετημένας, τὴν Κυριακὴν ἢ τὸ Σάββατον ἀπείρειται νηστεύειν ἢ τὰς τῶν μαρτύρων συνάξεις, καὶ τὰς ἐν αὐταῖς γινομένας λειτουργίας ὡς ὑπερήφανος διαβάλοιο καὶ βδελύττοιο· εἰ τις γοῦν ἐκ τῶν ἀνωθεν ἀπηριθμημένων εὐρίσκοιτο τι ποιῶν, ὡς κατεπειρόμενος τῶν ἀφελεστέρως βιούντων, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς παραβαίνων θεσμούς, καὶ καινισμούς εἰσάγων ἐξ ἰδίας ὑπεροψίας· ἀνάθεμα ἔστω. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζει, καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων ὡσαύτως γινομένην ἀποδέχεται, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνότητος καὶ θεοσεβείας, καὶ σεμνὴν διοίκησιν γάμου τιμᾶ, καὶ πλοῦτον μετὰ δικαιοσύνης καὶ εὐποιίας οὐκ ἐξουθενεῖ, καὶ λιτότητα καὶ εὐτέλειαν ἀμφιασμάτων οὐ διὰ τυφον, ἀλλὰ δι'

ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος, ἀπρὲς ἕργων γινόμε-
νην, ἐπαινεῖν οἶδεν· ὡς περ οὐκ ἀποδέχεται καὶ τοὺς
ἐκλύτους καὶ τεθρυμμένους ἐνδεδυμένους ἱσοῦτας·
καὶ ἀπλῶς πάντα ὅσα ἂν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ
εἰς ὠφέλειαν τοῦ κοινού γένοιενται, ἀποδέχεται. Τὰ
δὲ δι' ὑπεροψίαν καὶ καταφρόνησιν καὶ μῖστος τῶν
παραδεδωμένων ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων ἀντινομο-
θετούμενα σφόδρα καὶ ἀποπέμπεται καὶ βδελύσσεται·
καὶ μᾶλλον εἰ προφασίζονται οἱ ταῦτα ποιού-
τες καὶ θεοσέβειαν. »

Λ induunt vestes; et simpliciter omnia quaecunque
Dei nomine ad communitatis utilitatem fiunt, reci-
pit. Quæ autem per arrogantiam et contemptum,
et odium eorum quæ a divinis Patris tradita fue-
runt, contraria feruntur lege, magnopere rejicit
pariter et execratur. Et imprimis si qui hæc faci-
unt, pietatem etiam simulant. »

KANONES

THE EN ANTIOXEA THS SYPIAS SYNODOY (57).

CANONES SYNODI ANTIOCHENÆ

IN SYRIA CELEBRATÆ.

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Δύο γέγονασιν ἐν Ἀντιοχείᾳ **A**
τῆς Συρίας σύνοδοι· ἡ μὲν ἐπὶ Αὔρηλιανῷ βασιλέως
Ῥωμαίων κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ὃς αἰρε-
σιάρχης ἐγένετο, λέγων τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν
Ἰησοῦν Χριστὸν ψιλὸν ἀνθρώπων· τὸν δὲ Ἰῆδν τοῦ
Θεοῦ λόγον προφορικόν. Παρήσαν δὲ ἐν τῇ συνόδῳ
ταύτῃ πολλοὶ καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ
Θαυματουργός. Ἠθροίσθησαν δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἧς
ἐπίσκοπος ἦν ὁ Σαμοσατέως, ὃν δὴ Παῦλον ταῖς
πικραίνεσσι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν ἀποδείξει
μὴ πείσαντες ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν κατὰ τοῦ Κυρίου
βλασφημιῶν, κοινῇ ψήφῳ καθελόν τε καὶ ἀνεθεμά-
τισαν. Ὁ δὲ τοῦ θρόνου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλη-
σίας οὐκ ἀφίστατο. Διὸ οἱ τῆς συνόδου πρὸς τὴν
βασίλειά Αὔρηλιανὸν τὰ περὶ τούτου ἀνέφερον. Καὶ
ὃς τῷ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς
κατ' αὐτὸν ἀρχιερεῦσιν ἐκέλευσε τὰ κατὰ τοῦ Παύ-
λου ἐπισκέψασθαι, καὶ εἰ δικαίως καθήρηται,
ἐκδιώξει αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίας· ὃ
καὶ γέγονεν, ὡς ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος ἱστορεῖ.
Ἐτέρα δὲ αὖτις συνέστη σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ
Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου
ματὰ πέντε ἔτη τῆς τελευταίας τοῦ πατρὸς (38) αὐτοῦ·
καὶ κανόνας ἐξέθετο οἵτινες εἰσιν οὗτοι·

429 BALS. et ZONAR. Antiochiæ, quæ est ci-
vitas Syriæ, duæ fuerunt synodi. Una quidem sub
Aureliano imperatore Romanorum, adversus Pau-
lum Samosatenum hæresiarcham, qui dicebat Do-
minum nostrum et Deum Jesum Christum esse
solum hominem: Filium Dei autem esse ver-
bum prolatitum. Cæterum huic synodo interfue-
runt et multi alii, et sanctus Gregorius Thaumatur-
gus. Convenerunt autem Antiochiæ, cujus erat
episcopus Paulus Samosatenus: quem quidem
Paulum, cum admonitionibus et ex Scripturis de-
monstrationibus a blasphemis desistere non
persuasissent, communi sententia deposuerunt et
anathematizarunt. Is vero ab Antiochenæ Eccle-
siæ throno non recessit. Patres itaque synodi de
eo ad Aurelianum imperatorem retulerunt. Ille vero
Romanorum episcopo et ejus antistitibus jussit de
Paulo inquirere; et si juste depositus fuit, eum ex
Christianorum Ecclesia expellere; quod etiam
factum est, ut scribit Eusebius Pamphili. Alia
vero synodus rursus coacta est Antiochiæ sub
Constantio filio magni Constantini, quinque annis
post mortem patris: et canones edidit, qui
sunt hi:

Guill. Beveregii notæ.

(37) *Kan'nes tēs en Antioxiā tēs Syriās
synōdou.* Hæc est Bodleiana horum canonum in-
scriptio, cui codex Amerbachianus adliis, exhoi
πέυτε. In Parisiensi Balsamonis editione titulus
οὗτ' ἦ ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδος. In Zonaræ codicibus,
Κανόνες τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας συνελθόντων
ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων. Recte additur τῆς
Συρίας, ut ab aliis, quæ plures sunt, ejusdem
hominis urbibus distinguatur. Fuit autem hæc

Antiochiæ, ubi præsens celebrata est synodus, me-
tropolis Syriæ, qua Christi discipuli primo Chri-
stiani dicti sunt, et cujus episcopus postea patriar-
chæ titulo cohonestatus est.

(38) *Ματὰ πέντε ἔτη τῆς τελευταίας τοῦ πα-
τρὸς.* Occasionem huic indicendæ synodo præbuit
dedicatio sive encenia celeberrimæ istius Antiochiæ
templi, quod a Constantino Magno inceptum, et a
filio ejus Constantio absolutum est. ob excellen-

« Sancta et summe pacifica synodus, in unum
 « sub Deo Antiochiæ congregata ex Cœlesyria,
 « Phœnicia, Palæstina, Arabia, Mesopotamia, Ci-
 « licia, Isauria, his, qui per singulas provincias
 « sunt, unanimis sanctis et consacerdotibus in
 « Domino salutem. »

Gratia et veritas Jesu Christi Domini et Salva-
 toris nostri, sanctam Antiochenam Ecclesiam visi-
 tans, et in unum connectens per concordiam et
 consensum et spiritum pacificum multa quidem alia
 perfecit: in omnibus autem et hoc perficit ex sug-
 gestu sancti et pacifici Spiritus. Quæ enim visa sunt
 recte constitui tum plurima consideratione et ju-
 dicio, una cum omnibus nobis Antiochiam ex di-
 versis provinciis in unum collectis episcopis, in
 vestram notitiam retulimus: gratiæ Domini et
 Spiritui sancto pacis credentes, quod et ipsi
 conspirabitis nobis, tanquam una nobiscum vir-
 tute sitis orationibus simul adnitentes; magis
 autem uniti, nobis et Spiritui sancto præsentibus,
 iidem nobiscum consentientes et definientes, et
 ea quæ visa sunt recta roborantes cum consensu
 sancti Spiritus consignabitis. Sunt autem præfiniti
 canones ecclesiastici hi qui infra sunt scripti.

430 CANON I.

« Omnes qui audent dissolvere decretum sacre et
 « magnæ synodi, quæ Nicææ coacta est in præ-
 « sentia pietatis religiosissimi imperatoris Con-
 « stantini, de sancto festo salutiferi Paschatis,
 « esse excommunicatos et Ecclesia ejectos sta-
 « tuimus, si adversus ea quæ recte decreta sunt,
 « contentiosius insistere perrexerint. Et hæc
 « quidem de laicis dicta sint. Si quis autem
 « eorum qui præsumunt Ecclesiæ episcopus, vel
 « presbyter, vel diaconus, audebit post hoc de-
 « cretum, ad populorum subversionem et Ec-
 « clesiarum perturbationem, seorsum agere et
 « Pascha cum Judæis peragere; sancta synodus
 « eum abhinc alienum esse ab Ecclesia judica-
 « vit, ut qui non sibi solum peccati, sed et nul-
 « tis exitiis et subversionis causa fuerit: et non

« Ἡ ἀγία καὶ εἰρηνικωτάτη (39) σύνοδος, ἡ ὑπὸ
 « τοῦ Θεοῦ συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐξ
 « ἐπαρχίας Συρίας Κολίης, Φοινίκης, Παλαιστίνης,
 « Ἀραβίας, Μεσοποταμίας, Κιλικίας, Ἰσαυρίας·
 « τοῖς κατ' ἐπαρχίαν ἀμφοτέρωθεν καὶ ἀγίοις συλλε-
 « τουργοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν. »

Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου
 καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐπισκεψαμένη τὴν Ἀντιοχείων
 ἀγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ συνάπτουσα μετὰ
 ἁμονίας καὶ συμφωνίας καὶ πνεύματος εἰρηνικοῦ,
 πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα κατώρθωσεν, ἐν πᾶσι δὲ καὶ
 τοῦτο κατορθοῖ ἐξ ὑποβολῆς τοῦ ἀγίου καὶ εἰρηνικοῦ
 Πνεύματος. Ἄ γὰρ καλῶς ἔχειν ἔδειξεν μετὰ πλειο-
 νος σκέψεως καὶ ἐπικρίσεως ὁμοῦ πάντων ἡμῶν τῶν
 ἐπισκόπων κατὰ τὸ αὐτὸ συγκροτηθέντων ἐπὶ τῆς
 Ἀντιοχείας ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐπὶ τὴν ὑμετέ-
 ραν γνῶσιν ἀνηνέγκαμεν, πιστεύσαντες τῇ τοῦ
 Χριστοῦ χάριτι καὶ τῷ τῆς εἰρήνης ἀγίῳ Πνεύματι,
 ὅτι καὶ αὐτοὶ συμπνεύσετε, ὡς ἂν δυνάμει συνόντες
 ἡμῖν, καὶ ταῖς εὐχαῖς ἀνεργούντες, μᾶλλον δὲ ἡνω-
 μένοι, ἡμῖν καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι συμπαρόντες,
 τὰ αὐτὰ τε ἡμῖν συμφωνήσαντες καὶ ὀρισμένοι,
 καὶ τὰ ὀρθῶς ὀδεῖοντα ἐπισφραγιζόμενοι καὶ βε-
 βαιοῦντες τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος συμφωνίᾳ. Εἶσι
 δὲ οἱ ὀρισθέντες ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες οἱ ὑποτι-
 ταγμένοι.

KANON A.

« Πάντας τοὺς τολμώντας παραλύειν τὸν ὄρον τῆς
 « ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νίκαιᾳ συγ-
 « κροτηθεῖσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ
 « θεοφιλοτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς
 « ἀγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους Πάσχα, ἀκοινω-
 « νήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς Ἐκκλησίας,
 « εἰ ἐπιμένουσιν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς
 « τὰ καλῶς δεδογμένα. Καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ
 « τῶν λαϊκῶν. Εἰ δὲ τις τῶν προσώτων τῆς
 « Ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διά-
 « κonos, μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ
 « διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλη-
 « σίων ἰδιάζειν, καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτε-
 « λεῖν τὸ Πάσχα, τοῦτον ἡ ἀγία σύνοδος ἐντεῦθεν
 « ἦδη ἀλλότριον ἔκρινε τῆς Ἐκκλησίας. ὡς εὖ
 « μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς δι-

Guill. Beveregii notæ.

tiam Aureum Dominicum, nominatum. Hinc Athanasius hanc synodum indictam ait: Προφάσει τῶν λεγομένων ἔγκαινιων. Athan. de Syn. Arim. etc. tom. I, p. 891. Socrates etiam coactionem scribit: Προφάσει μὲν ἔγκαινιῶν τῆς ἐκκλησίας, ἣν ὁ πατήρ μὲν τῶν Ἀγούστων κατακευάζειν ἤρξατο μετὰ τελευτῆν δὲ αὐτοῦ ὁ υἱὸς Κωνσταντίας δεκάτῳ ἔτει ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως συνετέλεσεν. Socrat. Hist. Eccl. lib. II, cap. 8. Et paulo post eundem annum post Constantini obitum huic celebrandæ synodo assignat, quem Balsamon et Zonaras in præsentem locum. Συγκροτεῖται οὖν, inquit, αὕτη ἡ σύνοδος ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ παρουσίᾳ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἐν ὑπατίᾳ Μαρκελλοῦ καὶ Προβίνου. Ἦν δὲ πέμπτον ἔτος τοῦτο ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ τῶν Ἀγούστων πατρὸς Κωνσταντίνου. S. ib. Ubi etiam, ut videre est, hanc synodum Marcello et Probino Coss. habitum

D assertit; rectius sanctus Athanasius, Marcellino et Probino Coss.; dicit enim: Ἦσαν δὲ οἱ συνελθόντες ἐν τοῖς ἔγκαινις ἐπίσκοποι ἐναντιόνοτα ὑπατεῖς Μαρκελλοῦ καὶ Προβίνου, ἰνδικτιῶνος ἰδ', ἐκεῖ ὄντο; Κωνσταντίου τοῦ ἀσεβεστάτου. Athan. t. I, pag. 891 edit. Paris. 1627. Ex consuliibus et indictione hic commemorata constat hunc annum fuisse a Christi natiuitate 341, quo celebratum est Antiochenum hoc concilium. Cui Athanasius loco citato episcopos nonaginta interfuisse tradit: sed Hilarius libro de Synodis nonaginta septem ibi conuuisse scribit; cui etiam Sozomenus suffragatur, Hist. Eccl. lib. III, cap. 5.
 (39) Ἡ ἀγία καὶ εἰρηνικωτάτη. Hæc synodi epistola in nullis Balsamonis, sed in omnibus Zonaræ codicibus exstat, præterquam in Amerbachiano, ubi tota desideratur.

ἰ φθορᾶς (40) καὶ διαστροφῆς αἰτιον γινόμενον Ἀ
 ἔ καὶ ἐπὶ μόνον τοὺς τοιοῦτους καθαιρεῖ τῆς
 ἔ λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τοῦτοις
 ἔ κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαιρέσιν. Τοὺς δὲ καθαι-
 ἔ ρεβέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἐξωθεν τιμῆς,
 ἔ ἥς ὁ ἄγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερατεῖον
 ἔ μεταλήφεν. »

ΒΑΣΣ. Περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα, πότε
 ὀφείλει γίνεσθαι, ἰκανῶς διελήφθη ἐν τῷ ζ' ἀποστο-
 λικῷ κανόνι· καὶ ἀνάγνωθι τοῦτόν τε καὶ τὰ ἐν
 αὐτῷ γραφέντα. Οἱ δὲ τῆς παροῦσης συνόδου ἄγιοι
 Πατέρες λέγουσι τὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς ὀρι-
 σθῆναι παρὰ τῆς πρώτης συνόδου. Ἐν γοῦν τοῖς
 κανόσι τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων τοῦτο οὐχ εὑρηται·
 εἰς δὲ τὰ πρακτικὰ τῆς πρώτης συνόδου εὐρίσκειται.
 Τοὺς τοίνυν τολμῶντας τὰ οὕτω διορισθέντα περὶ
 τοῦ Πάσχα καταλύειν, καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν,
 λαϊκοὺς μὲν ὄντας καὶ μὴ ἐτοιμοὺς εὐσυνθετοῦντας
 πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ φιλο-
 νεικοῦντας, διορίζονται ἀκοινωνησίᾳ· παντελῶς
 ἐπιτιμῶ καθυποβάλλεσθαι· ἱερωμένους δὲ καθαι-
 ρεῖσθαι· καὶ οὐ μόνους τοῦτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοι-
 νωνοῦντας αὐτοῖς μετὰ τὴν καθαιρέσιν. Καὶ τοῦτους
 δὲ κάκεινους, σὺν τῇ ἀλειουργησίᾳ καὶ τῆς ἐξωθεν
 τοῦ βήματος ἀνηκούσης αὐτοῖς κανονικῆς τιμῆς ὡς
 ἱερωμένους ἀπαλλοτριούσιν. Οὕτε γὰρ καθέδρας
 οὕτε κλήσεως ἀξιωθήσονται, οὕτε μὴν ἑτέρου προνο-
 μίου ἱερατικοῦ. Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τούτου ὅτι, εἰ
 μὴ ἔσσι τοιοῦτον μέγα τὸ ἔγκλημα, δι' ὃ τις
 καθηρέθη, ἀλλὰ ἐλαφρὸν (τυχὸν ἐγάμησε μετὰ τὴν
 χειρτοσίαν), ἐνεργήσει τὰ ἐξω τοῦ βήματος· ἔξει
 δὲ καὶ τὴν ἐξω τιμὴν. Ἀνάγνωθι καὶ κανόνα θ' τῆς
 ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ τῆς σ' συνόδου κανόνας
 κα' καὶ κς'.

ΖΩΝΑΡ. Φασὶν οἱ τῆς συνόδου ταύτης τοὺς τῆς
 πρώτης συνόδου ἁγίους Πατέρας ὄρον ἐκθέσθαι περὶ
 τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅς ἐν τοῖς παρ' ἐκείνων
 συνταθειμένοις κανόσιν οὐχ εὑρηται· καὶ τοῦτο παρὰ
 πάντων φυλάττεσθαι ἀπαιτοῦσιν, ἥ ἀκοινωνήτους
 εἶναι καὶ ἀποβλήτους τῆς Ἐκκλησίας τοὺς μὴ τὸν
 ὄρον ἐκείνον τηροῦντας λαϊκοὺς. Εἰ δὲ ἱερωμένοι
 εἶεν οἱ τῷ ὄρῳ ἐκείνῳ ἐναντιούμενοι, καὶ μετὰ
 Ἰουδαίων τελεῖν τὸ Πάσχα διδάσκοιεν, καθαιρεῖσθαι
 αὐτοὺς, καὶ τοὺς κοινωνεῖν τολμῶντας αὐτοῖς μετὰ
 τὴν καθαιρέσιν διατάσσονται, καὶ μηδὲ τιμῆς ἱερα-
 τικῆς τῆς ἐξωθεν μετέχειν αὐτοὺς· ὥστε, κὰν τῆς
 ἱερουργίας κωλύωνται, καθέδρας τῶς καὶ κλήσεως
 ἐπισκόπων ἢ ἱερέων ἀπολαύειν. Καὶ ὁ ἔβδομος δὲ
 κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, τοὺς μετὰ Ἰουδαίων
 ἐπὶ Πάσχα ἑορτάζοντας καθαιρεῖσθαι κελεύει. Ἐν
 μὲν οὖν τοῖς κανόσι τῆς πρώτης συνόδου οὐδὲν τι
 περὶ τοῦ Πάσχα εὑρηται ὀρισθέν· εἰ δ' ἐκτὸς τῶν
 κανόνων τι φρονόμηται ἀγνωσῶ, πρακτικὸν τῆς συν-
 ὁδου ἐκείνης μὴ ἔχων.
 canones aliquid ejusmodi constitutum sit, cum illius concilii apud me Acta non exstent, haud facile
 dixerim.

Guill. Beveregii notæ.

(40) Ἄλλα καὶ πολλοῖς διαφθορᾶς. Sic omnes
 legunt codices præter Amerbachianum, qui legit,

« solum eos a ministerio deponit, sed et illos,
 « qui audent iis post depositionem communi-
 « care. Depositos autem etiam externo honore
 « privari, cujus sanctus canon et Dei sacerdo-
 « tium fuit particeps. »

BALS. De festo sanctæ Paschæ, quando debet
 fieri satis tractatum est in septimo canone aposto-
 lico; et legeum, et quæ in ipsum scripta sunt.
 Præsentis autem synodi sancti Patres dicunt de
 hoc festo a prima synodo fuisse definitum. Atque
 hoc in canonibus Patrum Nicænæ synodi non in-
 ventum est; sed in actis primæ synodi invenitur.
 Eos ergo qui audent, quæ de Pascha sic definita
 sunt, solvere et cum Judæis festum agere, si sint
 quidem laici, et ad ecclesiasticam traditionem non
 facile redigantur, sed contentiose resistent, de-
 cernunt absolute excommunicationis pœnis sub-
 jecti; eos vero, qui sunt sacrali, deponi: et non
 solum ipsos, sed et eos qui illis post depositionem
 communicant. Quin etiam iis ipsis, una cum sa-
 crorum celebrandorum privatione, honorem quo-
 que canonicum, qui ad illos, utpote sacralos,
 extra sacrum tribunal pertinet, adimunt. Neque
 enim cathedræ, neque vocationis honore digni
 habebuntur: sed nec alio sacerdotali privilegio.
 Nota ergo ex hoc, quod si non est magnum cri-
 men propter quod quispiam est depositus, sed leve
 (forte duxit uxorem post depositionem), ea quæ
 sunt extra tribunal peraget: et externum etiam
 honorem habebit. Lege et canonem 9 Nicœsarien-
 sis synodi, et sextæ synodi canones 21 et 26.

ZONAR. Decretum a sanctis Patribus in pri-
 ma synodo congregatis, quod tamen inter canones
 ejus synodi non exstat, de Paschæ solemnī die edi-
 tum fuisse, hujus synodi auctores asserunt;
 idque ab omnibus servari, quique ei non ob-
 temperaverint, si quidem laici sint, commu-
 nione privari et ab Ecclesia exterminari jubent.
 Quod si sacro ordini constitutionis illius violatores
 adscripti fuerint, lique cum Judæis diem Paschatis
 celebrandum esse doceant, depositione ipsos, et
 qui iisdem post depositionem communicare ausi
 fuerint, multari volunt; ac ne externum quidem
 sacerdotii honorem, ut cum a sacrorum celebra-
 tione arceantur, tamen cathedræ prærogativam
 episcopique aut sacerdotis appellationem retineant,
 hominibus concedi patiuntur. Ac si quidem, qui
 cum Judæis Paschæ diem agunt, septimo quoque
 sanctorum apostolorum canone deponi jubentur.
 Porro inter canones primæ synodi nihil quidquam
 de Paschate decretum invenitur: an vero extra

ἀλλὰ καὶ πολλῆς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς αἰτιον
 γινόμενον.

ARIST. « Qui legibus sancitam Paschæ traditionem
« immutare molitur, si quidem laicus sit, qui
« hoc agit, excommunicatur : sin clericus, ab
« Ecclesia arceatur. »

Dicitur et in septimo apostolico canone quod
presbyter qui cum Judæis Pascha celebrat, depo-
nitur. Idem itaque et hæc præsens canon statuit ;
quod si quis laicus legitimam 431 Paschalis tra-
ditionem transgrediens, illud cum Judæis vel per
seipsum privatim alio tempore celebrat, excom-
municatus erit et Ecclesia ejectus. Si clericus au-
tem sit qui hoc facit, deponetur ; privabitur autem
et cathedræ honore, ut et quotquot e clericis tali
post depositionem simul communicaverint.

CANON II.

« Omnes qui in ecclesiam ingrediuntur, et sacras
« Scripturas audiunt, orationi autem cum populo
« non communicant, vel sanctam Eucharistiæ
« participationem, propter aliquam insolentiam
« aversantur : eos ab ecclesia expelli, donec post-
« quam confessi fuerint, fructusque pœnitentiæ
« ostenderint et imploraverint veniam, assequi
« possint : non licere autem communicare cum
« excommunicatis, neque in domibus convenientes
« cum iis orare qui precibus Ecclesiæ non com-
« municant, neque in alia ecclesia recipi, qui in
« alia ecclesia non conveniunt. Si quem autem
« ex episcopis vel presbyteris vel diaconis, vel
« quem ex canone excommunicatis communicare
« apparuerit ; eum quoque esse excommunicatum,
« ut qui canonem Ecclesiæ confundat. »

BALS. In octavo et nono canone apostolico ex-
positum est, quinam sunt qui orationem non exspe-
ctant et participationem, et quomodo puniuntur :
similiter et in decimo canone, de iis qui excommu-
nicatis communicant. Consequenter ergo præsens
quoque canon decernit, ut ii segregentur, qui in
ecclesiam ingrediuntur, et orationem non exspe-
ctant, vel se ad sanctam participationem non con-
vertunt, propter insolentiam ; et sint ejecti, donec

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ τὴν ἐνθεσμον τοῦ Πάσχα παράδοσιν
« διαμείψαι πειρώμενος, λαϊκὸς μὲν τελῶν, ἀπό-
« κλητος, κληρικὸς δὲ, ἀνεκκλησιαστος. »

Εἶρηται καὶ ἐν τῷ ἐβδόμῳ ἀποστολικῷ κανόνι ὡς
ὁ μετὰ Ἰουδαίων τελῶν τὸ Πάσχα πρεσβύτερος
καθαίρεται. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ παρῶν κανὼν δια-
λαμβάνει, ὡς, εἰ τις τῶν λαϊκῶν, παραβαίνων τὴν
ἐννομον τοῦ Πάσχα παράδοσιν, μετὰ Ἰουδαίων τοῦτο
ἢ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰδιαζόντως ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τελεῖ,
ἀκοινωνήτος ἔσται, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπόκλητος.
Εἰ δὲ κληρικὸς ἔσται· ὁ τοῦτο ποιῶν, καθαίρεθί-
σεται· ἀποστερηθήσεται δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ καθέδρᾳ
τιμῆς, καὶ ὅσοι τούτῳ τῶν κληρικῶν μετὰ τὴν
καθαίρεσιν συκοινωνήσουσι.

B

KANON. B.

« Πάντας τοὺς εἰσιόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῶν
« ἱερῶν Γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινωνοῦντας δὲ
« εὐχῆς ἅμα τῷ λαῷ, ἢ ἀποστρεφομένους. τὴν
« ἄγλιαν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας· κατὰ τινα
« ἀταξίαν, τούτους ἀποκλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκ-
« κλησίας, ἕως ἂν, ἐξομολογησάμενοι καὶ δείξαντες
« καρποῦς μετανοίας, καὶ παρακαλίσαντες, τυχεῖν
« δυνήθωσι συγγνώμης· μὴ ἐξείναι δὲ κοινωνεῖν
« τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδὲ κατ' ὄγκον συνελθόν-
« τας συνεύχεσθαι τοῖς μὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ συνευ-
« χοιμένοις, μηδὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ὑπαδέχεσθαι
« τοὺς ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ συναγομένους. Εἰ
« δὲ φανεῖται τις τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων
« ἢ διακόνων, ἢ τις τοῦ κανόνος τοῖς ἀκείνω-
« νήτοις κοινωνῶν, καὶ τοῦτον ἀκοινωνήτον εἶναι,
« ὡς ἂν συγγέοντα τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλη-
« σίας (41). »

(42) ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ η' καὶ θ' ἀποστολικῷ κανόνι
ἡρμηνεύθη τίνες εἰσὶν οἱ μὴ παραμένοντες τῇ προσ-
ευχῇ καὶ τῇ ἄγλιᾳ μεταλήψει, καὶ πῶς κολάζονται·
ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ε' κανόνι περὶ τῶν κοινωνοῦντων
τοῖς ἀκοινωνήτοις. Ἀκολούθως οὖν καὶ ὁ παρῶν
κανὼν διορίζεται ἀφορίζεσθαι τοὺς εἰσερχομένους
εἰς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἐπιμένοντας τῇ εὐχῇ μηδὲ
ἐπιστρεφομένους τῆς ἄγλης μεταλήψεως κατὰ τινα
ἀταξίαν· καὶ εἶναι τούτους ἀποκλήτους μέχρις ἂν

Guill. Beveregii notæ.

(41) Τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας. Ad vocem
κανόνα in margine codicis Amerbachiani annota-
tur, τὸν τύπον δηλαδὴ καὶ τὴν τάξιν, ut vox κω-
νὼν hoc in loco typum et ordinem Ecclesiæ denotet.

(42) In codice Atoniensi hæc altera est Balsamoni
interpretatio ; quippe quam alia ibi præcedit,
his verbis concepta, Διὰ τὴν ἀπειλήν τῶν ἀπο-
στολικῶν κανόνων, τοῦ η' καὶ τοῦ θ', ἀλλὰ καὶ τοῦ
παρόντος, ἐπεινήθη, ὡς ἔοικε, ἢ τοῦ Ἀντιδώρου
διάδοσις, ὥστε πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν κατ' αὐτοὺς, τοὺς
μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἄγιων καὶ ζωοποιῶν
μυστηρίων, προσκαρτερεῖν μέχρι τέλους τῆς θείας
ἱεροτελεστίας, καὶ ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς λαμβάνειν
αὐτὸ εἰς ἁγιασμόν. Propter minas apostolicorum
canonum 8 et 9, atque etiam præsentis, excogitata
est, ut videtur, Antidoridi distributio, ut necesse
omnino haberent etiam ii, qui sanctorum et vivifi-
corum mysteriorum varicosos esse non possunt,

D usque ad finem divinæ sacrorum celebrationis per-
severare, et ex manu sacerdotali sanctificationem
accipere. Cum hæc antem fere totidem verbis in
Balsamoni interpretatione occurrant, ex margine
in textum irrepsisse videntur. Ubi insuper obser-
ves, quod ab hisce verbis inceptis usque ad finem
huius interpretationis omnia ex his. Bodleiano
nunc primum edimus : nisi quod hæc ipsa in Pa-
risiensi editione habeantur eodem modo, quo in
codice Atoniensi, lecta. Verum neque ea nec que
sequuntur in Amerbachiano ms. exstant. Horum
autem loco in latina Herveti versione hæc habentur,
Nota autem quæ in præsentis canone et non
sanctorum apostolorum scripta sunt de iis, qui non
permanent in ecclesiastica oratione seu dimissione ; a
dic hæc definita esse de sacra celebratione, non de
vespertina et matutina laudatione. Canon enim in
his locum non habet.

ἀξίαν μετάνοιαν μετὰ ἐξομολογήσεως ἐπιδειξύνονται. Ἐπεὶ δὲ εἰκὸς ἦν, τοῖς οὕτως ἀφορισθεῖσι συγκοινωνεῖν τινας, ἤγουν συνεύχεσθαι, οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφ' ἧς ἐξεβλήθησαν, ἀλλ' ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ἢ ἐν ἐτέρῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγειν ἀνεπιτήμητον εἶναι τοῦτο, ὡς τοῦ ἀφορισθέντος ἀπὸ μιᾶς ἐκκλησίας δῆθεν διωχθέντος, τῆς ὑπὸ τῆς δικαίας οὐσης τοῦ ἀφορισαντος, φησὶν ὁ κανὼν μίαν ἐκκλησίαν εἶναι τοῖς ὁπουδῆποτε ὄντας εὐκτηρίους οἴκους καὶ ναοὺς. Καὶ οὐκ ὀφείλουσι τινες κληρικοί μετὰ τοῦ ἀφορισθέντος συνεύχεσθαι, κἂν ἀπὸ ἐτέρας ὧσιν ἐνορίας· τοῖς δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντας τῷ αὐτῷ ἐπιτιμίῳ τῆς ἀκοινωνήσεως καθυποβάλλεσθαι. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὰ ἐν τοῖς ῥηθείσι ἀποστολικοῖς κανόσι γραφέντα, καὶ κατ' ἐκεῖνα νόει καὶ τὸν παρόντα κανόνα, καὶ εἰπέ δὲι οὐ λογισθήσονται ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁγίαν μετὰληψιν οἱ μυστατόμενοι αὐτήν, ἢ, ὡς τινες εἶπον, οἱ δὲ εὐλάβειαν καὶ ταπεινοφροσύνην ἀποφεύγοντες ταύτην (οἱ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἀφορισθήσονται, ἀλλὰ καὶ ἀποκηρυχθήσονται ὡς αἰρετικοί· οἱ δὲ συγγνώμης ἀξίωθήσονται διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν εἰς τὰ ἅγια ἀξίαν φειδῶ) ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἀπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀλαζονείας ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχονται πρὸς τῆς ἁγίας μεταλήψεως ἀσυντάκτως, καὶ οὐ καρτεροῦσιν ἰδεῖν τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θείαν μετὰληψιν. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος λέγοντος ἀκοινωνήτους· εἶναι τοὺς ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς ἱερωμένους τοὺς συνευχομένους τοῖς ἀκοινωνήτοις, μὴ εἴπηρ ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς λαϊκοὺς παρὰ τὸν κανόνα ποιοῦντας. Καὶ οὗτοι γὰρ ἀφορισθήσονται κατὰ τὸν ἰ' ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν μὴ διαστέλλοντα κληρικούς καὶ λαϊκοὺς. Ζῆτει καὶ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου. Διὰ τὴν ἀπειλήν, ὡς εἶοικε, τοῦ ἡ' καν. καὶ θ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων, εἶτι καὶ τοῦ παρόντος· ἐπινοήθη, ὡς εἶοικεν, ἢ τοῦ ἀντιδώρου διδάσκουσιν· ὥστε καρτερεῖν ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μέχρι τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀπολύσεως· ἵνα λάθωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερατεύσαντος τὴν εὐλογίαν τοῦ ἡγιασμένου κλάσματος. Ἐπὶ τῆς λειτουργίας δὲ καὶ μόνης νόει διαορίζεσθαι ταῦτα τοὺς ῥηθέντας κανόνας· οὐ μὴν ἐπὶ τῶν ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν. Ἐπεὶ δὲ λέγουσι τινες, καὶ διὰ τὸ ὀικουμένικόν πατριάρχης τὴν ἁγίαν Κυριακὴν προκύπτων ἀπὸ τοῦ στασιδίου αὐτοῦ οὐ καρτερεῖ μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὑποχωρεῖ; λέγομεν πρὸς αὐτούς, ὅτι κυρίως ἡ θεία λειτουργία μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν γίνεται. Ἐπεὶ γὰρ ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ψάλλομεν εἰς ὄψαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπὸ τῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰσὶν ἢ ἀπὸ τῆς Νέας· μετὰ τὴν ἀναρξὶν γὰρ αὐτίκα ψαλμοὶ στιχολογοῦνται μέχρι τῆς τοῦ Ἀποστόλου ἀναγνώσεως, οἵτινες τῆς Παλαιᾶς εἰσι Διαθήκης. Μετὰ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀρχεται ἡ τελετὴ τῆς λειτουργίας τῆς ὑπεραχράντου θυσίας· καλῶς ὁ πατριάρχης πρὸ ταύτης καὶ μετὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ὑποχωρεῖ, καὶ οὐ προσκρούει τίς κανὼν. Ὅστε οὐδέ τις

A dignam cum confessione poenitentiam ostenderint. Quia autem verisimile erat, iis, qui sic sunt segregati, communicare quosdam, seu una cum eis orare; non in ecclesia, ex qua ejecti sunt, sed in privato domus oratorio, vel in alla ecclesia, et dicere ob hoc poeniam in se non cadere, eo quod segregatus sit ab una ecclesia ejectus, in qua jus habet is qui eum segregavit: dicit canon unam esse ecclesiam, oratoria et templa, ubicunque sunt, nec debent ulli clerici cum eo, qui est segregatus, orare, etiamsi sint ex alia regione: ii autem, qui praeter haec faciunt eidem excommunicationis poenae subijciuntur. Et haec quidem dicit canon. Tu autem lege quae in dictis apostolicis canonibus scripta sunt, et secundum illa praesentem quoque canonem intellige, et dic, quod ii non existimabuntur sacram participationem aversari, qui eam odio habent et abominantur; vel qui, ut nonnulli dicebant, propter pietatem et humilitatem eam fugiunt (illi enim non solum segregabuntur, sed etiam ut haeretici exterminabuntur; hi vero, propter pietatem et condignam sacramentorum reverentiam veniam digni habebuntur): sed illi, qui praeter contemptu et arrogantia ex ecclesia ante sanctam participationem inordinate exeunt, nec sacram divinorum mysteriorum participationem intueri sustinent. Cum autem audis canonem dicentem, esse excommunicatos episcopos et reliquos sacris initiatos, qui una cum excommunicatis precantur; ne dixeris, argumento a contrario sumpto, laicos nulli esse poenae affines, qui praeter canonem faciunt. Nam et ii segregabuntur secundum decimum canonem apostolicum, qui non distinguit clericos et laicos. Quære et nonum canonem Carthaginensis synodi. Propter minas, ut verisimile est, canonum 8 et 9 sanctorum apostolorum et praescitis etiam, excogitata est, ut videtur, Antidori distributio; ut necesse haberent, etiam qui non possunt incruentorum sacrificiorum participes esse, usque ad preces et absolutionem perseverare; ut e manibus sacra peragentis sanctificati fragmenti benedictionem acciperent. De liturgia autem, eaque sola dictos canones haec decrevisse intellige, non item de aliis ecclesiasticis officiis. Quoniam autem dicunt quidam, et quamobrem patriarcha 432 universalis sancta Dominica a loco ejus prodieus non perseverat usque ad liturgiam absolutionem, sed post Evangelium recedit? hisce dicimus, quod divina liturgia post sancti Evangelii lectionem proprie celebratur. Quandoquidem enim in sanctis ecclesiis omnia animum in Dei gloriam, sive e Veteri sint Testamento, sive e Novo; post principium enim protinus ordine recitantur psalmi, usque ad Apostoli lectionem, qui quidem sunt ex Veteri Testamento, post Evangelium autem incipit caeremonia celebrandi incruenti sacrificii: patriarcha autem hanc, et post sanctum Evangelium recte discedit, et canonem non transgreditur. Ut nec quis transgreditur, si post Evangelium vel ante Evangelium discedit; verum ob necessariam piamque causam, non ob vituperabilem.

προσκρούει, εἰ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἀποχωρεῖ, πλὴν διὰ ἀνγκυαίων καὶ ἐσθεῖ αἰτίας, καὶ μὴ ἐπίφορον.

ZONAR. Quæ hujus quoque synodi Patres decrevere, neno apostolico canone respondent. Illo namque quicumque fideles ecclesiam ingrediuntur, et Scripturas audiunt, tum precatione sanctaque communione nondum peractis discedunt, ut confusionis in ecclesia auctores segregari oportere decernitur. Hic igitur eodem modo Patres, quicumque ecclesiam advenientes precationi haud assistunt, neque communicant, ex quadam perversitate ac licentia, hoc est, nulla justa causa interdicente, sed petulanter ac temere; eos extra ecclesiam expelli, hoc est, segregari atque extra fidelium cœtum eliminari jussere. Aversionem porro hoc loco Patres, non odium erga divinam communionem nuncupavere, quo impulsus quidam ab illa abstinent; sed quamdam ab ea fugam, a reverentia fortasse ac veluti ab animi demissione profectam. Qui namque ex odio et animi offensione sacram communionem aversarentur, eos non segregatione, sed omnino absoluta excommunicatione atque anathemate damnari oportuisset. Ex eo vero, quod segregationis mentio injecta est, illud quoque addidere, ut ne cuiquam cum illis, qui communionem moti vel extra ecclesiam ejecti sunt, communicare, neque in privata domo cum illis precationi vacare, neque vero in alteram eos ecclesiam admitti liceat: qui vero ejusmodi homines ad precationis societatem aut in ecclesiam receperint, quippe canonis ecclesiastici turbatores, ipsos quoque communionem privatos esse. Eadem decimo et undecimo sanctorum apostolorum canone constituta fuerant; tricesimus tertius quoque Laodicenæ synodi societatem admitti vetat.

ARIST. « Qui ecclesiam ingreditur, et sacras Scripturas attente audit, deinde despiciit, et egreditur, et aversatur communionem, ejiciatur, usque dum pœnitentiæ fructum ostendens, veniam assequatur. Et qui cum excommunicato communicat, excommunicatus erit, et qui illis comprecatur, qui ecclesiæ non comprecantur, reus est, et qui enim suscipit qui ecclesiæ conventibus non interest, non est extra culpam. »

Ille etiam ecclesia est ejectus qui in oratione cum populo non communicat, sed ante absolutionem exit, ut divinam participationem contemnens et aversans, usque dum resipiscens, pœnitentiæ fructum ostenderit: sed ardenti animo pœnitentiam agens, admittitur. Qui eum autem qui ecclesiæ se non conjungit, nec cum fidelibus comprecatur, recipit, et privatim cum eo comprecatur, vei etiam in alia ecclesia, pœnis canonicis obnoxius erit. Quemadmodum et qui cum excommunicato communiat, erit excommunicatus.

ZONAR. Ἀκολούθως τῷ ἀποστολικῷ ἐντέτῳ κανόνι οἱ τῆς παρούσης συνόδου Πατέρες διατάξαντο. Λέγει γὰρ ἐκεῖνος πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τῶν Γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμπαιῶντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρῆ. Καὶ οὗτοι τοίνυν τοὺς εἰσιόντας εἰς ἐκκλησίαν, καὶ μὴ προσμένοντας τῇ εὐχῇ, μηδὲ μεταλαμβάνοντας, κατὰ τινὰ ἀταξίαν, ἤγουν οὐ δι' αἰτίαν εὐλογον, ἀλλ' ἀτάκτως καὶ ἀναίτιως, ἀποβλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκκλησίας διαώρισαντο, ἤγουν ἀφωρισμένους καὶ ἔξω τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν. Ἀποστροφὴν δ' ἐνταῦθα οἱ Πατέρες οὐ τὸ μισεῖν τὴν θείαν μετάληψιν ἀνόμασαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέχεσθαι τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ τὸ ἀποφεύγειν αὐτὴν δι' εὐλάβειαν τέχῃ, καὶ οὖν διὰ ταπεινοφροσύνης (45). Εἰ γὰρ ὡς μισούντες καὶ μυσαιτόμενοι τὴν ἀγίαν μετάληψιν ἀπεστρέφοντο ταύτην, οὐκ ἂν ἀφορισμῷ, ἀλλ' ἀποκηρύξει τελείᾳ καὶ ἀναθέματι καταδικάστησαν ἂν. Ἐπεὶ δὲ ἀφορισμοῦ ἐμνήσθησαν, προσέθεντο καὶ τὸ μὴ ἐξεῖναι τινι κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις καὶ τοῖς ἀποβληθεῖσι τῆς ἐκκλησίας, μήτε ἐν οἴκῳ τινὲς συνεύχεσθαι, μήτε μὴ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι· τοῦ δὲ τοῖς τοιοῦτοις συνευχομένους ἢ ὑποδεχομένους αὐτοὺς εἰς ἐκκλησίαν ἀκοινωνήτους κάκεινος εἶναι, ὡς συγγόντας τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ ἱ' καὶ τὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων κανῶν ἐφη, καὶ γ' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου φησὶν ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικῷ ἢ σχισματικῷ συνεύχεσθαι.

canon hæreticos aut schismaticos ad precationis

ARIST. « Ὁ εἰς ἐκκλησίαν εἰσιὼν, καὶ προσέχων τῇ ἐπιγραφῇ, εἶτα περιφρονῶν, καὶ ἐξιών, καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν μετάληψιν, ἀπίδλητος, ἕως ἂν ἐπιδειξάμενος, καρπὸν μετανοίας, συγγνωμὸς νηθῆ. Καὶ ἀκοινωνήτων κοινωνῶν ἔσται ἀκόινωνος, καὶ ὁ συνευχόμενος τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις, ὑπάθθυνος· καὶ τὸν μὴ εἰς ἐκκλησίαν συναγόμενον ὁ ὑποδεχόμενος, οὐκ ἀναίτιος. »

Ἀποβλητός καὶ οὗτος τῆς ἐκκλησίας, ὁ μὴ συγγνωμῶν τῷ λαῷ τῆς εὐχῆς, ἀλλ' ἐξερχόμενος, πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ὡς περιφρονῶν καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν θείαν μετάληψιν, ἕως ἂν, μεταμεληθεὶς, καρπὸν μετανοίας ἐνδείξηται· μετανοήσας θερμῶς, παραδεχθήσεται. Ὁ δὲ τὸν εἰς ἐκκλησίαν μὴ συναγόμενον, καὶ συνευχόμενον τοῖς πιστοῖς παραδειξάμενος, καὶ κατ' οἴκους αὐτῷ συνευξάμενος, ἢ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, τοῖς κανόνων ὑπάθθυνος ἔσται· καθάπερ δὴ καὶ ὁ ἀκοινωνήτων κοινωνῶν ἔσται ἀκοινωνήτος.

Guill. Beveregii notæ.

(45) Καὶ οὖν διὰ ταπεινοφροσύνης. Legendum cum codice Amerbachiano, καὶ τὸ ἐκκλίνειν τὴν κοινωνίαν οὖν διὰ ταπεινοφροσύνης, Et declina-

tionem a communione, velut ab animi demissione profectam.

ΚΑΝΩΝ. Γ΄.

A

Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλων τῶν τοῦ
 ἱερατείου τις, καταλειπὼν τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν,
 εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, ἔπειτα παντελῶς μεταστάς
 διατρίβειν ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ πειράται ἐπὶ πολλῶ
 χρόνῳ, μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα καλοῦντι
 τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἰδίῳ ἐπανελθεῖν εἰς τὴν παρ-
 οικίαν τὴν ἑαυτοῦ καὶ παραινοῦντι μὴ ὑπ-
 ακοῦει. Εἰ δὲ καὶ ἐπιμένοι τῇ ἀταξίᾳ, παντελῶς
 αὐτὸν καθαιρεῖσθαι τῆς λειτουργίας, ὡς μη-
 κέτι χώραν ἔχειν ἀποκαταστάσεως. Εἰ δὲ καθ-
 αρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος
 ἐπίσκοπος, κικεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ
 κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς
 τοὺς ἐκκλησιαστικούς. »

ΒΑΣ. Περὶ τῶν καταλιμπανόντων τὰς οἰκείας
 παροικίας καὶ εἰς ἑτέρας ἀπερχομένων ζῆτει τῶν
 ἁγίων ἀποστόλων κανόνα ις' τῆς α' συνόδου κανόνα
 ις' καὶ τῆς θ' κανόνα ε', καὶ μάθης ἐκ τῶν ἐν
 τούτοις γραφέντων καὶ τὰ τῷ παρόντι κανόνι διω-
 ρισμένα.

Ἐτέρα ἔρμηνεια [(44).

Ἐπειδὴ, τινῶν πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ ὑπο-
 διακόνων οικειοθελῶν, οὐκ ἐξ ἐπιτιμίου, ἐπὶ πολλὸν
 χρόνον μὴ ἱεουργήσαντων, πάλιν δὲ βουλομένων
 ἱεουργεῖν, καὶ κωλυομένων, συνεζητήθη πόσος
 νοηθήσεται χρόνος ὁ τὴν ἱεουργίαν ἀφαιρούμενος
 ἀπὸ τοῦ μὴ ἐνεργήσαντος ταύτην δι' ὅλου αὐτοῦ.
 Λέγω ὅτι πολλὸς χρόνος ἀπὸ τοῦ νόμου ἢ τριετία
 ἐστίν. Εἰ γοῦν ἱερωμένος τις δι' ὅλης τριετίας οὐκ
 ἐνεργήσῃ, μήτε ἀπὸ νόσου, μήτε ἀπὸ αἰχμαλωσίας, ἢ
 ἄλλης τοιαύτης κωλυόμενος αἰτίας, οὐκέτι λει-
 τουργῆσαι παραχωρηθήσεται· εἰ γὰρ κατὰ τὸν
 παρόντα κανόνα καθαιρεῖται ὁ εἰς ἑτέραν παροικίαν
 διατρίβων ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ἤγουν τριετίαν, ἴσως
 δὲ καὶ ἐνεργῶν ἐκεῖσε· πολλῶ πλεον οὐ παραχω-
 ρηθήσεται ἱεουργῆσαι ὁ τὴν οἰκίαν διακονίαν ἐπὶ
 τριετίαν ἀποστραφείς ἢ καὶ ἀναξιώτητος ἑαυτὸν
 καταψηφισάμενος. Συνιστῶ δὲ τοῦτον καὶ ἀπὸ τοῦ
 γεγονότος σημειώματος κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τῆς
 γ' ἰνδικτι, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ κυροῦ Νικολάου,
 λέγοντος ἐν μέρει ῥητύς ταῦτα πλὴν κοινῶς ὤρι-
 σται παρὰ πάντων τῶν ἐν πάσαις ταῖς ἐβδομάσιν
 ὑπηρετούμενων ἱερέων τε καὶ διακόνων περὶ μὲν
 τῶν ἐν βαθμῶ ὁ καὶ πάλαι διώρισται· περὶ δὲ τῶν
 περισσῶν, τὸν μέλλοντα τῆς πόλεως ἐκδημεῖν κατὰ
 τινα χρεῖαν συνταξίμενον τῷ ἀρχidiaκόνῳ καὶ τοῖς
 πρωτεύουσιν ἐν τῇ ἐβδομάδι τὴν ἀποδημίαν στέλλ-
 λεσθαι, ἐφ' ἑξ μὲν μῆνας· οὐδὲ σοῦπερον ἀντ'
 αὐτοῦ ἐπιστῶντα, μετὰ δὲ τούτοις ἕως πέρας τοῦ
 τριετίας ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ τῇ δουλείᾳ ὑποβάλλοντα,
 ἵνα ἢ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν διακονία αὐτῷ ἀνάπλη-
 ροῦται διὰ τοῦ ἀντισῆκου. Ἐἴτα εἰ μὴ δι' ὅλης τριε-
 τίας ἐπανέλθῃ, πέρβῳ τοῦ καθιστάσθαι, καὶ ἐκπτῶ-

CANON III.

Si quis presbyter, vel diaconus, vel quis omnino
 ex sacerdotali ordine, relicta sua parœcia, in
 aliam abierit; deinde omnino commigrans, in
 alia parœcia longo tempore versari conatur, ne
 amplius celebret; maxime si proprio vocanti
 episcopo, ut in suam parœciam redeat, exhor-
 tantique, non pareat. Si autem in insolentia
 perseverat, is **433** omnino a sacro ministerio
 deponatur, ut nec amplius redeundi locum in-
 veniat. Si autem eum, qui propter hanc causam
 depositus est, alius episcopus receperit; ille
 quoque a communi synodo puniatur, ut qui
 ritus ecclesiasticos dissolvat. »

BALS. De iis, qui suas parœcias relinquunt, et
 in alias recedunt, quære canonem sanctorum apo-
 stolorum 15, primæ synodi canonem 16 et quartæ
 canonem 5, et disces ex iis quæ illic scripta sunt,
 etiam ea quæ hoc canone constituta fuere.

Altera interpretatio.

Quoniam nonnulli presbyteri, diaconi et hypo-
 diaconi, qui sua sponte, et non ob pœnam iis im-
 positam, sacra aliquandiu non celebrant, rursus
 sacra peragere volentes prohibiti sunt; quæsitum
 est quantum sit tempus, quod sacrorum celebra-
 tionem ei admittit, qui eam non omnino exercuit.
 Dico quod multum tempus ex lege est triennium.
 Si ergo sacerdos quispiam toto triennio non cele-
 brat, non morbo, nec captivitate, nec alia ejusmodi
 causa impeditus; non amplius celebrare sinetur. Si
 enim, ut vult hic præsens canon, deponitur, qui
 longo tempore, triennio scilicet, in aliena parœcia
 versatur, licet etiam fortassis illic celebret, multo
 magis qui suum ministerium per triennium averte-
 rit, vel se etiam indignitatis condemnaverit, cele-
 brare non sinetur. Hoc autem probō et ex edicto
 facto mense Martio Indict. 3, tempore sancti patri-
 archæ domini Nicolai, quod sic præcise dicit; sed
 communiter definitum est de omnibus qui in omni-
 bus septimanis deserviunt, sacerdotibus et diaconis,
 de iis quidem qui sunt in gradu, quod et
 olim definitum fuit. De superfluis autem, eum, qui
 a magna urbe peregre profecturus est, aliquam cau-
 sam necessariam significantem archidiacono, et iis
 qui in hebdomade primas gerunt, peregre proficisci
 ad sex menses; nec alium superum quidem loco
 suo subsistentem, postea autem ad finem usque
 triennii, alterum pro se servitio subjicientem, ut
 ecclesiæ ministerium ei suppleatur per substitutum.
 Deinde si post integrum triennium non redierit,
 procul constituatur, et ab hebdomade omnino exci-
 dat, nihil eum juvante substituti datione vel resti-

Guill. Beveregii notæ.

(44) Ἐτέρα ἔρμηνεια. Hanc alteram Balsamo-
 nis interpretationem ms. nostro Budleiano debe-
 mus. Verum Gentianus Hervetus eam tanquam

appendicem ad priorem interpretationem ex co-
 dice Tiliano Latine vertit: sed in ms. Amerba-
 chiano tota desideratur.

tutionis spem præbere valente. Si autem sunt etiam quidam in urbe imperiali, in hebdomadis ministeriis vacare non sinuntur, nec a proprio officio recedere; et si non ad sex usque menses ad ministerium redierint, extruduntur, nullum alium quem accusent præter seipsos habentes; quod præsentibus sex menses dormierint et socordiae se dederint, nullam ecclesiae curam gerentes.

ZONAR. In hanc sententiam multi canones editi sunt. Nam et sanctorum apostolorum decimo quinto eadem, et Nicænae primæ synodi decimo sexto, valde his affinia, constituta sunt; et canones ante id tempus editi quinto quartæ synodi canone confirmati fuere. Quapropter ex iis, quæ in illos canones scripsimus, hujus quoque explicationi satisfactum putamus.

ARIST. « Si quis clericus, sua parochia relicta, ad aliam abierit, deinde illinc commigrans, in alia longo tempore versetur, ne amplius sacra peragat; præsertim si a proprio vocatus episcopo non regrediat. Si vero in insolentia perseveret, deponatur, nec ullam postea redeundi potestatem habeat. Et si quis episcopus sic depositum susceperit, a communi synodo puniatur, ut leges dissolvens ecclesiasticas. »

Eadem quæ decimus quintus canon apostolicus et hic canon jubet, neminem videlicet presbyterorum aut diaconorum aut aliorum omnino qui in sacerdotali sunt catalogo suam relinquentem parochiam et ad alteram proficiscentem, et multum in eo absumentem temporis sacra peragere: et præsertim si a proprio episcopo vocatus fuit et morem non gessit nec redire voluit. Eum autem qui in istiusmodi confusione permanet, deponi, nec spem restitutionis **434** habere. Sed et episcopum qui ita depositum ut clericum admittit, ut legum ecclesiasticarum transgressorem castigari mandat a communi synodo, quando omnium provinciarum episcoporum fit conventus ob ecclesiasticas incidentes controversias et quæstiones canonicas.

CANON IV.

« Si quis episcopus a synodo, vel presbyter aut

(45) *ΕΙ τις ἐπίσκοπος.* Hic cum sequenti, sive quinto hujus concilii canone, a concilio Chalcedonensi in causa Carosi et Dorothei verbatim recitatur, sub nominibus octogesimi tertii et octogesimi quarti canonis, non hujus concilii, sed codicis e quo lectus est. Synodus enim dicebat, Οἱ θεοὶ τῶν Χατέρων κανόνες ἀναγιγνωσκέσθωσαν, καὶ ἐμπερόδοσαν τοῖς ὑπομνήμασι. Deinde sequitur, Καὶ λαβὼν τὴν βιβλίον Ἀέτιος ἀρχιδιάκονος καὶ πριμικτήριος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἀνέγνω. Κανὼν πρῶτος. *ΕΙ τις ἐπίσκοπος,* ὑπὸ συνόδου καθαιρεθείς, ἢ πρεσβύτερος, etc, et recitato præsentis canonis addit, Περὶ τῶν ἐκ τούτων ἀφορίζόντων. Κανὼν πδ'. *ΕΙ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος,* et deinceps. totidem verbis, quibus proximus huic

σειν παντάσῃ τῆς ἑβδομάδος, μηδ' ὄτιοῦν αὐτῷ συμβαλλομένης τῆς τοῦ ἀντιστήκου δόσεως ἢ ἐλπίδα, ἀποκαταστάσει; δυναμένης παρέχειν. Εἰ δὲ καὶ τῇ βασιλευούσῃ ἐπιδημοῦντές τινες, ταῖς διακονίαις τῆς ἑβδομάδος μὴ πάνυ τῆς οικίας δουλείας ἀφίστασθαι· καὶ εἰ μὲν ἕως μηνῶν ὄλων ἐξ μὴ διανασταῖεν πρὸς ὑπηρεσίαν, ἐξωθεῖσθαι· μηδένα ἄλλον, ἀλλ' αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι ἔχοντας· ὅτι παρόντες μῆνας ὄλους ἐξ ὑπνωσαν, καὶ ἐρραθύμησαν μὴ προσχόντες τῇ ἐκκλησίᾳ.

ZONAR. Περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πολλοὶ κανόνες ἐξεφωνήθησαν. Ὁ τε γὰρ ιε' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὰ αὐτὰ προσηφίστατο, ὃ τῆς ἐν Νικαίᾳ τε πρώτης συνόδου ιε' κανὼν τὰ ὅμοια ἀπεφίηνατο, καὶ ὁ ε' κανὼν τῆς δ' συνόδου τοὺς ἤδη τεθέντας κανόνες ἐπεβεβαίωσε. Τὰ γοῦν ἐν ἐκείνοις γραφέντα ἀρκοῦσιν εἰς ἐξήγησιν καὶ τοῦ παρόντος κανόνος.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ τις κληρικὸς, καταλιπὼν τὴν ἰδίαν παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθοι, εἴτ' ἐκεῖθεν μεταστᾷ, ἐν ἄλλῃ ἐπὶ μακρὸν διατρίβοι, μηκέτι λειτουργεῖν μάλιστ' εἰ, καλούμενος παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ ἐπανέλθοι. Εἰ δὲ ἐπιμένει τῇ ἀταξίᾳ, καθαιρεῖσθω, μηκέτι ἔχων ἀποκατάστασιν. Καὶ εἰ τις ἐπίσκοπος δέχεται τὸν οὕτω καθηρημένον, ἐπιτιμᾶσθω παρὰ κοινῆς συνόδου, ὡς τοὺς ἐκκλησιαστικὸς παραλύων θεσμούς. »

Τὰ αὐτὰ τῷ πεντεκαίδεκάτῳ ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ὁ οὗτος κανὼν διαγορεύει· τὸ μὴ τινα τῶν πρεσβυτέρων, ἢ τῶν διακόνων, ἢ ὄλων τῶν τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, καταλιπόντα τὴν αὐτοῦ παροικίαν, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθόντα, καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν αὐτῇ διατρίβοντα, λειτουργεῖν καὶ μάλιστ' εἰ παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καλοῖτο, καὶ μὴ ὑπακούοιτο ὑποστρέψαι. Τὸν δὲ ἐπιμένοντα τῇ τοιαύτῃ ἀταξίᾳ, καὶ καθαιρεῖσθαι, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως ἔχοντα. Ἄλλὰ καὶ τὸν ἐπίσκοπον τὸν παραδεξάμενον, ὡς κληρικὸν, τὸν οὕτω καθηρημένον ἐπιτιμᾶσθαι προστάττει παρὰ τῆς κοινῆς συνόδου, ὅτε συνέλευσις πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας διὰ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰ κανονικὰ ζητήματα γίνεται, ὡς παραβάτην τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν.

D

KANON Δ'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος (45) ὑπὸ συνόδου καθαιρεθείς,

Guill. Beyerregii notæ.

canon concipitur. Concil. Chalced. Act. 4, p. 249, edit. Colon., an. 1618. Unde perspicuum redditur et indubitatum hos præsentis concilii canones in codicem canonum ab Aetio tunc temporis lectum relatus fuisse; qui quidem similis fuit codici canonum Ecclesie universæ, quem Christophorus Justellus edidit, quemque Dionysius Exiguus Latine vertit. Namque in utroque eorum, a concilio Nicæno incipiente, præsens sane octogesimus tertius, et sequens, octogesimus quartus, quemadmodum et in concilio Chalcedonensi, canon numeratur. Nisi quod Dionysius Exiguus quartum et quintum syn. Ancyr. canonem in unum conjungat. Quinetiam in Actione undecima ejusdem Chalcedonensis concilii, decimus sextus et decimus se-

ε ἡ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπι-
 ε σκόπου, τολμήσειεν τι πράξει τῆς λειτουργίας,
 ε εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συν-
 ε ἡθειαν, εἴτε ὁ πρεσβύτερος, εἴτε ὁ διάκονος,
 ε μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῶ μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ
 ε ἐλπὶδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χῶραν
 ε ἔχειν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῶ πάντας
 ε ἀποβάλλεσθαι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα,
 ε εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προει-
 ε ρημένων ἐξενεχθείσαν, τολμήσειαν αὐτοῖς κοι-
 ε νωνεῖν. »

BAAΣ. Ὁ μὲν κτ' ἀποστολικῆς κανῶν ἀποκηρύσσει τοὺς καθαιρεθέντας δικαίως, καὶ αὐθις τῆς προτέρας ἐνεργείας ἀπομένουσ' ὁ δὲ παρῶν κανῶν φησι μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐλπὶδα ἀποκαταστάσεως ἢ δι' ἐπικρίσεως ἑτέρας συνόδου· καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ἐν εἰδήσει ἀποδλήτους εἶναι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας. Δοκοῦσιν οὖν οἱ κανόνες μὴ ἐξισοῦσθαι. Οἷμαι δὲ συμφωνεῖν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς. Διορίζονται γὰρ κατὰ δύο τόπους κολάζεσθαι τοὺς μετὰ ἐντελῆ καταδίκην ἱερατικῶν τι ἐνεργοῦντας. Ὁ μὲν οὖν ἀποστολικὸς κανὼν φησι τοὺς δικαίως καθαιρεθέντας, ἦγοντα μὴ ἔχοντας βοήθειαν ἐκκλητίου, καὶ ἐνεργήσαντας ἱερατικῶν τι, ἀποκηρύσσεσθαι· ὁ δὲ παρῶν κανῶν παρομοίως· ἐκείνῳ πρῶτον μὲν διορίζεται μὴ προσδέχεσθαι παρ' ἑτέρας συνόδου τοὺς ὑπὸ συνόδου τελείας καθαιρεθέντας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τυχόν, καθ' ἧς οὐδὲ ἐκκλητός ἐστι· καὶ τοὺς δις ἐκκαλεσαμένους καὶ ἡτηθέντας καὶ μετὰ τὸ ἀπαγορευθῆναι αὐτοῖς τὴν βοήθειαν τῆς ἐκκλητίου ἐνεργήσαντας ἱερατικῶν τι. Εἶτα δι' ὧν φησιν ἐκβάλλεσθαι ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτοῖς, δοκεῖ λέγειν καὶ ἀποκηρύκτους ὀφείλειν γενέσθαι αὐτοῖς. Οὕτως ἐρμήνευσεν τοὺς κανόνας, καὶ μὴ εἴπηρ τὸν καθαιρεθέντα ὑπὸ συνόδου καὶ ἔχοντα βοήθειαν ἐκκλητίου, ἐνεργοῦντα ἱερατικῶν τι μετὰ τὴν καθάρσειν, ἀποκηρυκτῶν τε εἶναι καὶ τὴν βοήθειαν ἐκκλητίου ἀπόλλειν, καθὼς τινες εἶπον. Ἐναντιωθῆσθαι γὰρ κανόνι καὶ νόμοις διαφόροις, διοριζομένοις ἀκέραιαν ἔχειν τὸν κατακριθέντα τὴν οὐκ εἰσὶν κατὰστασιν, μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλητίου γυμνασθῶσιν· ἐξαίρετως δὲ τῷ 8' κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὃν καὶ ἀνάγνωθι. Ζῆτει τὸν 17' καὶ 18' κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου, καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανόνα δ' ἀναρῶντα τούτους· καὶ βιβλίου τῶν Βασιλικῶν γ' τίτλου α' κεφάλαιον μ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Εἰ τινες δὲ ὀσιώτατοι ἐπίσκοποι· καὶ μάθησιν πῶς καὶ παρὰ τῆς δικάζονται περὶ ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί, καὶ πότε καὶ παρὰ τῆσιν ἐκκαλοῦνται καταδικαζόμενοι.

ZONAP. Οἱ μὲν ἐπίσκοποι, ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορούμενοι, συνόδου δέονται δικαζούσης καὶ ἀποφαινομένης· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ καθεξῆς κληρικοί, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου.

Guill. Beveregii notæ.

primus præsentis synodi canon ex eodem codice leguntur, sub nomine nonagesimi quinti et nonagesimi sexti canonis; quo etiam ordine in supra-dictis codicibus etiamnum reperiuntur. Quod ad

ΠΑΤΡΑΙ. GR. CXXXVII.

« diaconus a proprio episcopo depositus, aliquid
 « de ministerio agere ausus fuerit; sive episco-
 « pus secundum præcedentem consuetudinem,
 « sive presbyter, sive diaconus, nullam amplius
 « spem restitutionis in alia synodo, neque defen-
 « sionis locum ei habere liceat. Sed et omnes, qui
 « ei communicant, ex Ecclesia ejiciantur, et
 « maxime si cum sententiam adversus prædictos
 « prolatam didicerint, eis communicare ausi fue-
 « rint. »

BALS. Vicesimus quidem octavus canon apostolicus abdicat eos, qui juste depositi fuerint, et rursus prius ministerium attingunt. Præsens autem canon dicit eos non habere spem restitutionis vel per iudicium alterius synodi, et eos, qui illis scientes communicant, ex Ecclesia ejici. Videntur ergo canones non exæquari. Puto autem eos in omnibus convenire. Definiunt enim, ut duobus modis puniantur ii, qui post perfectam condemnationem aliquid sacerdotale exercent. Apostolicus itaque canon dicit eos, qui juste depositi fuerint, scilicet qui non habent appellationis auxilium, et aliquid sacerdotale exercent, abdicari. Præsens autem canon illi consimiliter, primum quidem decernit ab alia synodo non admitti eos, qui a perfecta synodo, Constantinopolitana, verbi gratia, depositi fuerint, adversus quam non est appellatio; nec eos etiam, qui his appellaverunt, et victi sunt, et postquam appellationis auxilium eis denegatum fuerit, aliquid sacerdotale exercent. Deinde per id quod dicit, eos ex Ecclesia ejici, qui ipsis communicant, debere ipsos etiam abdicatos fieri dicere videtur. Sic interpretare canones; nec dixeris eum, qui est a synodo depositus, et habet auxilium appellationis, si post depositionem aliquid sacerdotale, exercent esse abdicatum, et appellationis auxilium perdere, et nonnulli dixerunt. Dices enim repugnantia et canibus et diversis legibus, quæ statuunt, eos, qui sunt condemnati integrum et intactum statum habere, donec de appellatione cognitum fuerit: præcipue autem quarto canone Sardicensis synodi quem etiam lege. Quære etiam canones 13 et 15 præsentis synodi et Sardicensis synodi canonem 4 qui hos tollit; et libri III Basilicorum tit. 1, cap. 44 cuius principium est, Si autem aliqui sanctissimi episcopi: et scies, quomodo et a quibus de causis criminalibus judicantur episcopi et clerici; et quando et a quibus appellantur condemnati.

ZONAR. Episcopi quidem si accusentur, ipso-
 sum causam a synodo examinari ac defini oportet:
 de presbyteris vero, diaconis, aliisque inferioribus
 clericis proprio episcopo iudicare ac sententiam

præsentem denique canonem spectat, is a concilio
 Aquisgranensi anno Domini 816, habito, ex ver-
 sione Dionysiana citatur et renovatur.

ZONAR. Eadem cum sanctorum apostolorum canone 31 hic quoque canon decernit; quæque eo loci diximus, ad hujus simul explicationem sufficiunt. Quidam vero præterea ad illa, quæ canone apostolico continentur, hic canon adjungit, dicens: Si vero tumultus ciere Ecclesiamque labefactare pergat, ipsum ab externa potestate veluti seditiosum coerceri placet. Quicumque, ait, ob conventus seorsim habitos depositione multatus fuit, si non quiescat, sed in Ecclesia tumultus ac perturbationes excitet, eam labefactans, hoc est, seditiones in ea commovens, externæ potestatis, civilis nimirum, auctoritate, ut se ad pœnitentiam recipiat, veluti seditiosum volentium emendari. Constantinopolitanæ præterea synodi, in templo Sanctorum Apostolorum congregatæ, nonus canon eos, qui B episcopis non obtemperant, neque multa indicta resipiscunt, magistratum illius regionis opera coercendos esse decernit. Ex quo illud ex hoc quoque canone 5 notandum est, quod episcopis potestate cuiquam supplicia irrogandi omnino interdictum est: sed ab iis multæ impositione, qui peccaverint, corrigendos; ac si minus paruerint, sæcularibus magistratibus esse tradendos.

ARIST. « Omnis presbyter, vel diaconus qui episcopus contemnit, et ab eo recedit, atque aliud altare extruit, si ter ab episcopo vocatus in arrogantia persistit, depositus sit, et curatio nis spe destitutus. »

Talis episcopum impietatis aut injustitiæ non condemnans, ut tricesimus primus sanctorum apostolorum canon statuit, sed superbia et fastu elatus juxta decimum synodi Carthaginensis canonem, si seipsum ab Ecclesia separaverit, et aliud altare struxerit, et populum sibi attraxerit privata peragens conventicula, postea ter ab episcopo vocatus, non unorem gesserit, sed in confusione manserit, dignus est qui omnino deponatur, et non amplius speret se curationem unquam assecuturum et honorem suum resumpturum.

437 CANON VI.

« Si quis à proprio episcopo fuit excommunicatus, ne prius ab aliis suscipiatur (nisi a proprio susceptus fuerit episcopo) quam facta synodo accedens se defenderit, et persuasa synodo, aliam sententiam retulerit. Idem autem decretum ad D versus laicos et presbyteros et diaconos, et omnes qui sunt in cleri catalogo, observetur. »

BALS. De iis, quæ hoc canone comprehenduntur, satis scripsimus in aliis diversis canonibus, et in duodecimo et tertio decimo can. apostolico.

ZONAR. Multi de hac quoque re canones editi sunt; ac per ea, quæ in illos diximus, hujus etiam explicationi satisfactum arbitramur.

ARIST. « Excommunicatum ab episcopo clericum si major synodus susceperit, vel condemnaverit, sententiæ acquiescat. »

Qui ligat, et solvere potest. Idcirco clericum ab episcopo pœnis subjectum, et segregatum, non

ZONAR. Τὰ αὐτὰ τῷ λαῷ κανόνι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ὁ κανὼν οὗτος ψηφίζεται, καὶ τὰ εἰρημμένα ἐκεῖ καὶ πρὸς τοῦτον ἀρκέσουσι. Πλέον δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος οὗτος διέξεισι, λέγων· Εἰ δὲ παραμένει θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἐξωθεν ἐξουσίας ὡς στασιώδῃ αὐτὸν ἐπιστρέφουσι· Ὁ δὲ διὰ τὸ παρασυνάγειν, φησὶ, καθαρῆς, ἐὰν οὐχ ἡσυχάζει, ἀλλ' ἐπιθορυβεῖ καὶ ταρασσὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀναστατῶν αὐτὴν, τοῦτέστι διεγείρων εἰς στάσεις, διὰ τῆς ἐξωθεν ἐξουσίας, τῆς πολιτικῆς δηλαδὴ, ὡς στασιώδης, καιδευθήσεται, ὡς ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς μετάνοιαν. Καὶ ὁ Ἐννατος δὲ κανὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσης συνόδου ἐν τῷ ναῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων περὶ τῶν μὴ παιδομένων τοῖς ἐπισκόποις, μὴδὲ δὲ ἐπιτιμῶν σωφρονιζομένων, φησὶ διὰ τῶν κατὰ χώραν ἀρχόντων αὐτοὺς σωφρονίζεσθαι. Ὡστε σημειώτεον καὶ ἐκ τοῦ ε' τοῦτου κανόνος ὅτι ἀπηγόρευται τοῖς ἐπισκόποις κολάζειν ἄλλω τινὰς· ἐπιτιμῶς δὲ μόνως σωφρονίζειν αὐτούς· καὶ εἰ μὴ πείθονται, παραδίδοναι αὐτοὺς τῇ ἐξουσίᾳ.

ARIST. « Πᾶς ὁ ἐπισκόπου καταφρονῶν, καὶ ἀφιστάμενος πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καὶ οἰκονομῶν ἄλλο θυσιαστήριον, εἰ, προσκαλούμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐπισκόπου, ἐπιμένει τῇ ἀπονομῇ, καὶ καθαιρούμενος ἔστω, καὶ ἀθεράπευτος. »

Ὁ τοιοῦτος, μὴδὲν κατεγνωκώς τοῦ ἐπισκόπου εὐσεβεῖα καὶ δικαιοσύνη, ὡς ὁ τριακοστὸς πρῶτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διαλαμβάνει, ἀλλ' ὑπερηφανία καὶ τύφῳ ἐπαρθεὶς κατὰ τὸν δέκατον κανόνα τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου, εἰ ἀφώρισε τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον ἐκτίξε, καὶ λαὸν ὑφ' ἑαυτὸν εἰλκυσε, ἰδίας συνάξεις ποιούμενος, ἔττα τρισάκις παρὰ τοῦ ἐπισκόπου καλεούμενος, ἀπειθείη, καὶ ἐπιμένοι τῇ ἀταξίᾳ· ἄξιός ἐστι παντελῶς καθαιρεῖσθαι, καὶ μηκέτι ἐλπίζειν θεραπείας τυχεῖν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν ἐπαναλαβεῖν.

KANON Γ'.

« Εἰ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινωνήτος γέγονε, μὴ πρότερον αὐτὸν παρ' ἑτέρων δεχθῆναι (εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ δεχθεῖν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου) ἢ συνόδου γενομένης ἀπαντήσας ἀπολογῆσθαι, καὶ πείσας τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἕτερον ἀπόφασιν. Ὁ αὐτὸς δὲ ὁρος ἐπὶ λαϊκῶν καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων κρατεῖται. »

BALS. Περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων ἱκανῶς ἐγράψαμεν ἐν τε ἄλλοις κανόσι διαφόροις καὶ ἐν τῷ εἴς' καὶ τῷ ἀποστολικῷ κανόνι.

ZONAR. Καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως πολλὰ διετάξαντο κανόνες· καὶ ἂ ἐρῆται ἐν ἐκείνοις καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος ἀρχοῦσι σαφήναιαν.

ARIST. « Τὸν ἀφορισθέντα παρ' ἐπισκόπου κληρικόν, ἐὰν μείζων σύνοδος προσδέξοιτο, ἢ κτερεῖ κρίνει, στεργέτω τὴν ἀπόφασιν. »

Ὁ δῆσας καὶ λύειν δύναται. Διὰ τοῦτο γοῦν τὸν ἐπιτιμηθέντα παρ' ἐπισκόπου κληρικόν, καὶ ἀφ-

αρισθέντα, οὐ δεῖ παρ' ἐτέρου δεχθῆναι ὡς ἀνεπιτέμνητον, εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ λυθῆ τοῦ δεσμήσαντος. Ἐὶ δὲ σύνοδος τὸν ἀφορισθέντα ἐξετάσει, καὶ παραλόγως εὗροι τὸν ἀφορισμὸν ἐπανεχθέντα, δύναται τὸ κακῶς γενόμενον διορθοῦσθαι, καὶ λύειν αὐτὸν, καὶ ἡ περὶ τούτου ἀπόφασις μένει βεβαία.

KANON Z'.

« Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δεχέσθαι τῶν ξένων. »
ΒΑΑΣ. Ἐν τῷ γ' ἀποστολικῷ κανόνι καὶ τῷ ις' τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διελήφθησαν τὰ περὶ τῶν εἰρηνικῶν καὶ τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ὅτι ξένοι εἰσὶν οἱ ἀπὸ ἐτέρων ἐνοριῶν ὀρμώμενοι. Ἀνάγνωθι οὖν τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

ΖΩΝΑΡ. Εἴρηται ἐν κανόνι ια' τῆς τετάρτης συνόδου τίνες εἰσὶν εἰρηνικαὶ ἐπιστολαὶ, καὶ τίνες συστατικαὶ. Ξένους οὖν ἐνταῦθα οὐχὶ τοὺς τυχόντας λέγει, τοὺς ἐξ ἄλλης χώρας ἴσως εἰς ἄλλην ἐπιδημοῦντας, ἀλλὰ τοὺς κληρικούς τοὺς ἀπὸ ἄλλης ἐκκλησίας εἰς ἄλλην ἀπύοντας ὅς καὶ μὴ δεχέσθαι παρὰ τῶν προσετώτων τῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἀπίασιν, ὁ κανὼν ἐγκαλεῖται, εἰ μὴ εἰρηνικὰς ἐπιστολάς ἐπιφέρονται τῶν προσετώτων τῶν ἐκκλησιῶν, ἐξ ὧν ὑπεχώρησαν. Ὁ δὲ γ' τῶν ἀποστόλων κανὼν σαφέστερον τὸ τῶν ξένων φησὶ, λέγων μηδένα τῶν ξένων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἢ καὶ ἐπισκόπων ἄνευ συστατικῶν ἐπιστολῶν προσδέχεσθαι. Ξενίζεσθαι μὲν γὰρ αὐτοὺς ὁ κανὼν, καὶ χορηγεῖσθαι αὐτοὺς τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν παρὰ τῶν, πρὸς οὓς ἀπῆλθον, ἐπιτρέπει· δεχέσθαι δὲ εἰς κοινωνίαν ἀπαγορεύει.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ξένος, εἰρηνικὰς ἐπιστολάς οὐ προσάγων, ἀπόσδεκτος. »

Ἐν πολλοῖς εἴρηται κανόνι καὶ τοῦτο, τὸ μὴ τοὺς ξενοχειροτονήτους προσδέχεσθαι ἄνευ γραμμάτων τοῦ ἐπισκόπου παρ' οὗ τὴν χειροτονίαν ἀνεδέξαντο.

KANON H'.

« Μηδὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολάς διδόναι, ἢ πρὸς μόνους τοὺς γείτονας ἐπισκόπους ἐπιστολάς ἐκπέμπειν· τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους (46) διδόναι ἐ εἰρηνικὰς. »

ΒΑΑΣ. Ἐμαθες τίνες εἰσὶν εἰρηνικαὶ ἦτοι ἀπολυτικά ἐπιστολαὶ, καὶ τίνες συστατικαὶ, αἱ λεγόμεναι καὶ κανονικαί. Ἐπεὶ δὲ τινες διατεινόντο δύνασθαι τοὺς ἐν ταῖς χώραις πρεσβυτέρους, ἦτοι τοὺς πρωτοπαπάδας, διδόναι εἰρηνικὰς ἐπιστολάς, καὶ πρὸς τοὺς γείτονας ἐπισκόπους, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτοὺς δικαίου τινὸς χειροτονίας, ἀλλ' εὐσεβείας καὶ Χριστιανικῆς κοινωνίας· ὤρισαν οἱ Πατέρες καὶ ταύτας παρὰ μόνῃ τῇ ἐπισκοπικῇ ἐξουσίᾳ ἀνα-

Guill. Beveregii notæ.

(46) Τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπισκόπους. Harmenopolis totum hunc canonem in hanc Epitomen redegit: Χωρεπισκόπους κανονικὰς ἐπιστολάς διδόντω, *Chorepiscopus canonicas epistolas dato*, cui duplex scholium subjicitur. Primum quidem: Χωρεπίσκοποι οἱ νῦν λεγόμενοι ἐξάρχου, εἴτε πατριάρχου εἰσὶν, εἴτε μητροπολίτου· *Chorepiscopi sunt,*

A oportet ab alio et inculpato admitti, nisi ab eo qui ligavit, sit absolutus. Si synodus autem depositum examinaverit, et segregationem invenerit præter rationem illatam, quod male factum est emendare potest, et eum solvere, et sententia de eo firma manet.

CANON VII.

« Nullus externus sine pacificis suscipiatur. »

BALS. In tricesimo tertio canone apostolico, et decimo sexto Chalcedonensis synodi de pacificis tractatum est et commendatoriis epistolis, et quod ii sunt externi, qui ab aliis diocesisibus veniunt. Lege ergo quæ in illis scripta sunt.

ZONAR. Quænam sint epistolæ pacificæ, quæve commendatiivæ, undecimo canone quartæ synodi satis explicavimus. Externos porro hoc loco, non omnes, qui ex alia regione in aliam forte se conferunt, sed clericos, qui ex alia in aliam ecclesiam proficiscuntur, intelligit; quos quidem a præsulibus ecclesiarum, ad quas se conferunt, nisi a præfectis ecclesiarum, a quibus discessere, pacificas epistolas afferant, hic canon admitti vetat. Externi vero qui sint, tricesimo tertio Apostolorum canone apertius indicatur: Ne quem, inquit, externum episcopum, aut presbyterum, aut diaconum sine commendatiivis litteris recipi liceat. Nam quominus hospitio excipiantur, necessariaque ad vitæ usum ab iis, ad quos se contulere, suppeditentur, haud prohibet: ad communionem vero ipsos admitti canon omnino vetat.

ARIST. « Peregrinus pacificas non afferens epistolas, non est suscipiendus. »

Etiam in plurimis canonibus hoc dicitur, nempe eos qui alibi ordinantur, non admittendos esse sine episcopi a quo ordinationem acceperunt litteris.

CANON VIII.

« Nec presbyteri qui sunt in regionibus dent canonicas epistolas, vel ad suos vicinos episcopos epistolas emittant: chorepiscopi autem, nulli reprehensioni affines dent pacificas. »

BALS. Didicisti quænam sunt pacificæ vel dimissoriæ epistolæ, et quænam sunt commendatiivæ, quæ dicuntur et canonicæ. Quia autem nonnulli asserebant, presbyteros, qui sunt in regionibus seu protopapas, dare posse epistolas pacificas, etiam ad vicinos episcopos; eo quod ipsi non haberent jus aliquod ordinationis, sed pietatis et Christianæ communionis: statuerunt Patres eas quaque dare in solius episcopi potestate esse situm. **438** Chorepi-

qui nunc vocantur exarchi, sive ad patriarcham pertineant, sive ad metropolitanum. Alterum autem sic se habet: Ὁ δὲ ἰδ' τῆς ζ' τοῦδε ἀναγνώστῃς χειροτονεῖν δίδωσιν, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν ἐπισκόπου. Canon vero 14 synodi 8 neque lectores ut ordinet [*Chorepiscopo*] concedit, nisi permissu episcopi. Harmenop. Epit. can. sect. 1, tit. 9.

scopis autem ab omni reprehensione alienis, quorum scilicet existimatio nulla accusatione, quæ habem afferat, tentata est, concessum est et dare litteras pacificas; quia eis alia quoque privilegia data sunt.

ZONAR. Canoniarum epistolarum nomine commendatitiæ pacificæque hoc loco intelliguntur. Quæ vero sint pacificæ epistolæ, quæve commendatitiæ, jam diximus. Hæ vero a præfectis ecclesiarum, non autem a presbyteris, nec ab iis, qui sunt in regionibus, a quibus ut plurimum abesse solent episcopi, dari consuevere. Chorepiscopis autem ab omni suspicionem alienis, quorum scilicet existimatio nulla criminis labe maculata est, pacificas tribuendi (nam alia quoque chorepiscopis privilegia conceduntur) ad solos tamen vicinos episcopos et qui sunt in pagis presbyteros, non ad eos qui longioribus intervallis disjuncti sunt, canon facultatem esse decernit.

ARIST. « Presbyter ruri degens canonicas ne det
« epistolæ, vel saltem ad vicinum tantum episcopus.
« pum. »

Solis episcopis et chorepiscopis inculpatis permittitur clericis parœciæ suæ pergrè proficisci volentibus canonicas dare epistolæ: at presbyteris, primas in regione forsitan partes tenentibus, hoc non decet. Ad vicinum autem episcopum de talibus clericis scribere, et ordinationem, ac fidem, ac obsequium eorum notam facere etiam illis conceditur.

CANON IX.

« Episcopus, qui sunt in unaquaque provincia, scire
« oportet episcopum qui præest metropoli, et
« curam suscipere totius provinciæ: eo quod in
« metropolim undequaque concurrunt omnes,
« qui habent negotia. Unde visum est, eum quoque
« honore præcedere; reliquos autem episcopos
« nihil magni momenti aggredi sine ipso, ut vult
« antiquior, qui obtinuit e Patribus nostris,
« canon: vel ea sola, quæ ad uniuscujusque
« parœciam conferunt, et regiones quæ ei subsunt.
« Unumquemque enim episcopum habere suæ
« parœciæ potestatem, et administrare pro uni-
« cuique conveniente religione, et totius regionis
« quæ suæ urbi subest, curam gerere. Ut etiam
« ordinet presbyteros et diaconos, et unaquæque
« cum judicio tractet; et nihil ultra facere aggre-
« diatur, sine metropolitano episcopo, neque ipse
« sine reliquorum sententia. »

BALS. Quæ in præsentis canone continentur, exposita sunt in canone apostolico 34, et lege cum.

ZONAR. Quamvis non iisdem omnino verbis hic canon constet, si tamen sententiam species, cum apostolico canone tricesimo quarto in omnibus

Δ κείσθαι. Τοῖς δὲ ἀνεπιλήκτοις χωρεπισκόποις, ἦτοι τοῖς μὴ ὑπὸ αἰτίας σπιλωτικῆν ὑπολήψεως αὐτῶν γενομένοις, ἐνεδόθη εἰρηνικὰς διδόναι ἐπιστολάς· ὅτι καὶ ἄλλα προνόμια τοῖς ἐφελισθησάν.

ZONAR. Κανονικὰς ἐπιστολάς τὰς συστατικὰς καὶ εἰρηνικὰς ὀνομάζει. Τίνες δὲ εἰσιν εἰρηνικαί, καὶ τίνας συστατικαὶ καὶ ἤδη εἰρηναί. Ταύτας δὲ οἱ προσετώτες τῶν ἐκκλησιῶν διδῶσιν, οὐ μέντοι πρεσβύτεροι, οὐδὲ οἱ ἐν ταῖς χώραις ἐνθα μὴ συχναίει ὁ ἐπίσκοπος. Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι, εἰ ἀνεπιλήκτοι εἴσιν, τουτέστιν ἀνάγκη, μὴ τινος αἰτίας κατ' αὐτῶν οὐσίας σπιλοῦσης ἴσως τὴν τοῦτων ὑπόληψιν, δύνανται δίδοναι εἰρηνικὰς· ἐπεὶ τοῖς χωρεπισκόποις καὶ ἄλλα προνόμια δίδονται· πρὸς μόνου, δὲ τοὺς γείτονας ἐπισκόπους πέμπειν εἰρηνικὰς ἐπιστολάς δίδονται, καὶ τοῖς ἐν ταῖς χώραις πρεσβυτέροις, οὐ μὴν πρὸς τοὺς παρατέρω.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ἐπὶ χώρας πρεσβύτερος μὴ δότω
« κανονικὰς ἐπιστολάς ἢ πρὸς μόνον ἐπίσκοπον
« γείτονα. »

Μόνους τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς ἀνεπιλήκτοις χωρεπισκόποις ἐφέλται κανονικὰς διδόναι ἐπιστολάς τοῖς μακρὰν ἀποδημῆσαι θέλουσι τῆς ἐαυτῶν παροικίας κληρικοῖς· πρεσβυτέροις δὲ, τοῖς ἐπὶ χώρας ἴσως πρωτεύουσι, τὸ προνόμιον τοῦτο οὐκ ἀνήκει. Πρὸς δὲ ἐπίσκοπον γείτονα γράφειν περὶ τῶν τοιοῦτων κληρικῶν καὶ συνιστῆν τὴν χειροτονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν, καὶ συγκανώρηται καὶ αὐτοῖς.

CANON Θ.

« Τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι
« χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προσετώτα ἐπίσκοπον,
« καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχασθαι πάσης τῆς
« ἐπαρχίας· διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχῶθεν
« συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας.
« Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν,
« μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπί-
« σκόπους ἀνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαιότερον
« κρατήσαντα ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα·
« ἢ ταῦτα μόνα ὅσα τῇ ἐκάστου ἐπιβίλλει παρ-
« οικία, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἐκαστον
« γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἐαυτοῦ πα-
« ροικίας διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἐκάστην ἐπιβίλλει
« λαοσὺν εὐλάθειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πά-
« σης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἐαυτοῦ πόλιν· ὡς
« καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους,
« καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν· πε-
« ραιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν δίχα τοῦ
« τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἀνευ
« τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. »

ΒΑΣ. Τὰ τοῦ παρόντος κανόνος ἡρμηνεύθησιν ἐν τῷ λδ' ἀποστολικῷ κανόνι, καὶ ἀνάγνωθι τοῦτον.

ZONAR. Εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασι διόλου ὁ κανὼν οὗτος ἀπαρallάκτως ἔχει πρὸς τὸν λδ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν ἐκείνῃ

ἐν ἅπασιν συμφωνεῖ. Ὅστε δὲ ἐν ἐκείνῳ εἰρηται καὶ ἅπασιν
τῶν τούτου νοῦν περιστάσει τῷ βουλομένῳ.

ΑΡΙΣΤ. « Τῷ μητροπολίτου τῆς γνώμης ἀναρτᾶ-
« σθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μὴ τι τῆς αὐτῶν
« προνοίας οἰκονομεῖν διχα, ἢ μόνον τὰ τῆ ἰδίᾳ
« ἐνορίᾳ προσπίπτοντα καὶ χειροθεσίας ἀνεπιλή-
« πτοις ἀνδράσιν ἐπιτελεῖν. »

Τὰ αὐτὰ τῷ τριακοστῷ τετάρτῳ κανόνι τῶν ἁγίων
ἀποστόλων καὶ ὁ κανὼν οὗτος διδάσκει, τὸ ἐπιγι-
νώσκειν τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστης ἐπαρχίας τὸν
ἐαυτοῦ πρῶτον, καὶ ἀνευ γνώμης αὐτοῦ μῆτε ἐπι-
σκόπους ψηφίζεσθαι, μῆτε ἵτι ἕτερον περιττὸν
πράττειν τῶν ἐκείσε παρ' ἡμῶν εἰρημένων, εἰ
μόνα τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ ἐκάστῳ παροικίᾳ· καὶ
χειροτονεῖν πρεσβύτερον, καὶ διάκονον, καὶ ὅσα
τούτοις ἀκλόουθα.

ΚΑΝΩΝ Ι.

« Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς κα-
« λουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν
« εἴεν ἐπισκόπου εὐληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συν-
« ὄδῳ εἰδέναι τὰ ἐαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν
« τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ
« τούτων ἀρκεῖσθαι φρονεῖν καὶ κηδεμονίᾳ, καθ-
« ἰστῆν δὲ ἀναγνώστας καὶ ὑποδιακόνους καὶ
« ἐφοριστάς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγω-
« γῇ, μῆτε δὲ πρεσβύτερον μῆτε διάκονον χει-
« ροτονεῖν τομᾶν διχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκό-
« που, ἢ ὑπόκεινται αὐτὸς τε καὶ ἡ χώρα. Εἰ δὲ
« τολμήσειε τις παραβῆναι τὰ ὀρισθέντα, καθαι-
« ρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἡς μετέχει τιμῆς· χωρεπί-
« σκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ἢ
« ὑπόκειται, ἐπισκόπου. »

ΒΑΣ. Κεκωλυμένον ὑπὸ τῶν κανόνων ἐστὶν
ἐπισκόπους γίνεσθαι εἰς βραχείας πόλεις καὶ κώ-
μας· καὶ διὰ τοῦτο ἐχειροτόνουν εἰς ταύτας πρεσβυ-
τέρους, ἢ γουν πρωτοπαπάδας καὶ χωρεπισκόπους.
Ἐπει δὲ τινες τῶν χωρεπισκόπων ἐπεχειροτονεῖν ἱερεῖ-
χειροτονεῖν, καὶ ἕτερα ἅτινα ἐπισκοπικὰ δίκαια
ἐνεργεῖν, καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον καλῶς τοῦτο
ποιεῖν, διὰ τὸ δέξασθαι χειροθεσίαν ἐπισκόπου·
ὥρισαν οἱ Πατέρες ἀπὸ τούτου μὴ ὠφελίσθαι αὐ-
τοὺς εἰς τὸ παρεξίνααι τὰ ἀπὸ τῶν κανόνων ἐπιφι-
λοτιμηθέντα τούτοις προνόμια, μὴδὲ χειροτονεῖν
διάκονον ἢ πρεσβύτερον διχα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ
μόνους ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους καὶ ἐφοριστάς,
ἢ τοις κατηχητάς, διοικεῖν τε καὶ τὰ ἀνατεθέντα τού-
τοις ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἢ μὴν ἐκ παραβα-
σίας τῶν ὀρισθέντων ὑποκεισθαι καθαιρέσει καὶ ἡς
μετέσχον τιμῆς. Ἐπει δὲ τινες ἰσοπύδαζον ἐξ ἀλα-
τρονείας χειροθεσίαν χωρεπισκόπου λαθεῖν ἀπὸ μη-
τροπολίτου ἢ πατριάρχου, μὴ ἐπιστρεφόμενοι τῶν
ἐγχωρίων ἐπισκόπων, ἐκωλύθη καὶ τοῦτο· καὶ
ὥρισθη παρ' αὐτοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως γίνεσθαι
τὸν χωρεπίσκοπον, ἵνα ὑπόκειται αὐτῷ, καὶ μὴ κα-
ταφρονῇ τούτου, ὡς μὴ δεδωκότος αὐτῷ τὴν χειρο-
θεσίαν τοῦ ἀξιώματος. Καλῶς δὲ περὶ χωρεπισκόπων
μόνον πεποιήκασι τὸν ἅπαντα λόγον οἱ Πατέρες, οὐ
μὴν καὶ περὶ πρεσβυτέρων. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἀμφιβολία

congruit. Ex iis ergo quæ ibi dicta sunt, hujus
quoque intelligentiam facile, qui voluerit, asseque-
tur.

ARIST. « A metropolitæ sententia pendere oportet
« episcopos, et nihil citra illius consilium insti-
« tuere, nisi ea sola quæ ad suam cujusque pa-
« rœciam spectant, et viris reprehensionem non
« obnoxiiis manus imponere. »

Eadem ac tricesimus quartus sanctorum aposto-
lorum canon etiam hic docet, episcopos nimirum
uniuscujusque provinciæ primum suum cognoscere
et sine ejus sententia nec episcopos eligere, nec
aliquid aliud, ex iis quæ ibi dicuntur, magni mo-
menti facere, sed ea sola quæ ad cujusque provin-
ciam spectant, et presbyterum ac diaconum ordinare,
et quæcumque hisce sunt similia.

439 CANO. X.

« Il qui sunt in vicis vel regionibus, vel qui dicuntur
« chorepiscopi, etiam si episcopi manuum imposi-
« tionem acceperint, visum est sanctæ synodo,
« ut suum modum sciant, et sibi subjectas eccle-
« sias administrent, earumque cura et sollicitu-
« dine gerenda contenti sint : constituent autem
« lectores, hypodiaconos et exorcistas, et eorum
« promotioni sufficere existiment ; presbyterum
« vero aut diaconum ordinare non audeant,
« absque urbis episcopo, cui subjicitur ipse et
« regio. Si quis autem ea, quæ definita sunt,
« transgredi audeat, ipse quoque honore, quem
« habet, privetur : fiat autem chorepiscopus ab
« episcopo civitatis, cui subjicitur. »

BALS. Prohibitum est a canonibus, ne in parv's
urbibus et vicis fiant episcopi ; et propterea pre-
sbyteros in eis ordinabant, seu protopapas et cho-
repiscopos. Quia autem nonnulli chorepiscopi
conabantur ordinare sacerdotes, et alia quædam
jura episcopalia exercere ; et accusati dicebant se
hoc recte facere, quod episcopi manuum impositi-
onem accepissent : statuerunt Patres eos non ex eo
adjuvari, ut privilegia, quæ illis a canonibus con-
cessa sunt, transgrediantur, nec ordinent diaconum
vel presbyterum sine episcopo, sed solos lectores,
subdiaconos et exorcistas, sive catechistas, et ad-
ministrent res ecclesiasticas, quæ sunt illis attri-
butæ ; alioqui propter eorum, quæ definita sunt,
transgressionem depositioni subjiciantur, et a suo
honore excidant. Quia autem nonnulli contende-
bant, propter arrogantiam, a metropolitano vel
etiani ipatriarcha chorepiscopi ordinationem acci-
pere, episcoporum regionis nullam curam gerentes ;
hoc quoque prohibitum est : et ordinatum ab ur-
bis episcopo fieri chorepiscopum, ut ei subjiciatur ;
nec eum contemnat, ut qui ei dignitatis ordinem
non dederit. Recte autem de solis chorepiscopis
verba semper fecerunt Patres, non etiam de pre-
sbyteris. Neque enim erat de iis dubium, ut qui
nullem aditum accepissent ad ordinationem ullam

faciendam. Interrogaverit autem quispiam, cur verbo depositionis additum est, ab honore quoque deponi? *Solutio.* Nonnulli instabant, chorepiscopus quidem, qui transgressus est, debere deponi; sed tamen chorepiscopalem honorem habere sive cathedram, et reliqua, ut vult canon 9 Neocæsariensis synodi et 21 et 26 sextæ synodi. Propterea ergo dicit canon, eum quoque utrumque amittere, ut est in fine canonis præsentis synodi. Illud autem; sine civitatis episcopo, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed, sine illius sacrorum celebratione. Etsi enim fuerit chorepiscopo mandatum, ut presbyterum ordinet, et hoc fecerit, irrita erit ordinatio; quod non sit ei a canonibus data presbyterum ordinandi potestas. Lege et canonem 14 Neocæsariensis synodi. Et nota, quod manuum impositiones, quæ fiunt a metropolitanis in præfectos, vel in aliquos alios aliis regionibus subjectos, infirmantur: sed et constitutiones, quæ factæ sunt ab aliquibus, de non consecrandis seu caractere donandis ipsorum monasteriorum præfectis ab ipso patriarcha, sed ab illis episcopis, vel omnino non ordinandis, sunt penitus irritæ.

ZONAR. Ne quem in vico aut parva urbe episcopum constitui liceat, sexto Sardicensis synodi canone decretum est. Pro iis igitur, in ejusmodi locis, presbyteri vel chorepiscopi creabantur. Hos ergo chorepiscopos canon ultra potestatis suæ limites progredi vetat; sed ecclesiarum, inquit, sibi subjectarum administratione contenti, lectores, hypodiatonos, exorcistasque constituent: a diaconis vero sacerdotibusque creandis, absque urbani episcopi facultate, etiamsi episcopali ordine aliquando insigniti fuissent, prorsus chorepiscopi abstineant. Qui vero canonem violarit, in eum depositione animadverti placet. Chorepiscopus autem urbani episcopi in sua diocesi constituent; quos quidem in apostolorum locum suffectos fuisse septuagesimo Neocæsariensis synodi canone edocemur.

ARIST. « Exorcistas, et lectores, et hypodiatonos, et cantores chorepiscopus constituit, non itidem presbyterum et diaconum sine episcopo qui civitati præest: qui hoc vero transgredi audet, deponatur. Civitatis vero episcopus facit chorepiscopum. »

Quisque debet suam cognoscere mensuram et in propriis terminis manere. Propterea itaque et chorepiscopus si ausus fuerit presbyterum aut diaconum ordinare, exceptis iis qui ipsi committuntur, nempe lectoribus, cantoribus, exorcistis, et hypodiatonibus, deponetur. Quamvis aliter de istis etiam gratibus visum est magno Basilio, ut in decimo tertio synodi Ancyranæ canone scriptum est.

CANON XI.

« Si quis episcopus, vel presbyter, vel omnino

ἄ περι αὐτῶν, οἷα μηδὲ λαβόντων ὄλωσ πάροδοι ἐς τὸ ποιεῖν χειροτονίαν οἰανδήτινα. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, διὰ τί προστεθῆ τῷ ῥήματι τῆς καθαιρέσεως καὶ ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς; Ἀύσις. Τινὲς διενίσταντε ὀφείλειν μὲν καθαιρεῖσθαι τὸν παραδόντα χωρεπίσκοπον, ἔχειν δὲ χωρεπισκοπικὴν τιμὴν, ἤγουν τὴν καθέδραν, καὶ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ τὸν κα' καὶ τὸν κς' τῆς ς' συνόδου. Διὰ τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν ἀπέλλειν τοῦτον καὶ ἀμφοτέρω κατὰ τὸ τέλος τοῦ α' κανόνα τῆς παρούσης συνόδου. Τὸ δὲ, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς τὸ ἄνευ ἐντολῆς τούτου, ἀλλὰ εἰς τὸ δίχα τελεσιουργίας ἐκείνου. Ἐὰν γὰρ ἐνταλθῆ χωρεπίσκοπος χειροτονῆσαι πρεσβύτερον, καὶ ποιήσῃ τοῦτο, ἀκυρὸς ἔσται ἡ χειροθεσία, διὰ τὸ μὴ δοθῆναι αὐτῷ ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν κανόνων πρεσβυτέρους χειροτονεῖν. Ἀναγνοῦσι καὶ τὸν ιδ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. Καὶ σημειώσαι ὅτι αἱ παρὰ μητροπολιτῶν γινόμεναι χειροθεσίαι εἰς ἡγουμένους ἢ εἰς ἄλλους τινὰς ὑποκειμένους ἐτέραις ἐνορίαις ἀκυροῦνται· ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ τινῶν γινόμενα τυπικὰ χάριν τοῦ μὴ σφραγίζεσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου τοὺς καθηγουμένους τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ ἐτέρων ἐπισκόπων, ἢ μηδὲ ὄλωσ σφραγίζεσθαι, ἀκυρὰ εἶσι.

§ **ZONAR.** Κεκώλυται κατὰ τὸν ἕκτον κανόνα τῆς ἐν Σαρδικίᾳ συνόδου τὸ καθιστῆν ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ τινὶ ἢ βραχεῖ πόλει. Διὸ πρεσβυτέρους ἢ χωρεπίσκοπους ἐν ταύταις καθίστων. Τούτους οὖν τοὺς χωρεπίσκοπους ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν μὴ παρεξίναει τὴν οἰκίαν τάξιν, οἰκονομεῖν δὲ τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ ποιεῖν ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφοριστάς;· μήτε δὲ διάκονον χειροτονεῖν, μήτε πρεσβύτερον, ἄνευ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου, καὶ ἐπισκόπου χειροτονίας ἔτυχον οἱ χωρεπίσκοποι. Ὁ δὲ τὸν κανόνα παραβαίνων καθαιρεθῆσεται. Τοῖς χωρεπίσκοποις δὲ οἱ τῶν πόλεων ποιῶσιν ἐπίσκοποι, αἷς ὑπόκεινται, οὗς ὁ ιδ' κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου εἰς τύπον τῶν ὁ' ἀποστόλων εἶναι φησὶ.

APIET. « Ἐξοριστάς, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ψάλτας καθίστησι χωρεπίσκοπος· οὐ μέντοι πρεσβύτερον, καὶ διάκονον ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ἐπισκόπου· ὁ δὲ τοῦτο τολμῶν ἐπαρβαίνει εἰς τὴν καθηρημένον. Ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ποιεῖ χωρεπίσκοπον. »

Ἐκατοσ ὀφείλει τὸ εἰσαυτοῦ μέτρον εἰδέναι, καὶ τοῖς ἰδίοις ὄροις ἐμμένειν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὁ χωρεπίσκοπος, εἰ τολμήσῃ πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονῆσαι ἄνευ τῶν ἐπιτετραμμένων αὐτῷ, ἤγουν ἀναγνοστῶν, ψαλτῶν, ἐφοριστῶν τε καὶ ὑποδιακόνων, καθαιρεθῆσεται· καὶ ἄλλως καὶ περὶ αὐτῶν τῶν βαθμῶν τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ δοκῆ, καθὼς ἐγράφη ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀγκυρῇ συνόδου.

CANON IA'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος; ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὄλωσ τοῦ κα-

« νόμος, ἀνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ Ἀ
 « ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν
 « μητρόπολιν, ὁρμήσειε πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν,
 « τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι, καὶ ἀπόβλητον γίνε-
 « σθαι οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς
 « ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν
 « τολμῶντα τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως
 « ἡμῶν ἀκοὰς παρὰ τὸν θεομὸν τῆς Ἐκκλησίας.
 « Εἰ δὲ ἀναγκαῖα καλοῖται χρεια πρὸς βασιλέα
 « ὁρμῆν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώ-
 « μης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας
 « ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων
 « γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι. »

ΒΑΑΣ. Ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται μὴ μόνον ἀφ-
 « ριζεσθαι, ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς βασιλέα
 « ἀπερχομένους ἐπισκόπους ἢ κληρικούς ἀνευ γραμ-
 « μάτων τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ μάλιστα τοῦ
 « μητροπολίτου, ὡς παρενοχλοῦντας τὰς βασιλικὰς
 « ἀκοὰς παρὰ τὰ δεδομένα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναγκαίας
 « δὲ προκειμένης αἰτίας, παραχωρεῖ πρὸς βασιλέα
 « ὁρμῆν μετὰ ἐγγράφου ἐκχωρήσεως συνοδικῆς. Ἐνά-
 « γνωθι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανόνας ζ', η', θ',
 « κα', καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ρσ'. Ἐπεὶ δὲ
 « τινες (47) τῶν βημάτων τοῦ παρόντος κανόνας ἐξ-
 « εχόμενοι (τῆς γὰρ ἐνοχίας ἀποδίστανται) θέλουσι
 « ἐνδημοῦντας ἀρχιερεῖς εἰς τὴν τῶν πόλεων
 « βασιλεύουσιν μετὰ εἰδήσεως καὶ προτροπῆς πα-
 « τριαρχικῆς, καὶ μὴ ἄλλως, εἰς βασιλέως προσκύνη-
 « σιν ἀπέρχεσθαι, φημὲν δεῖ τὰ τοῦ παρόντος κανόνας,
 « καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐνταῦθα μνημονευμένων χώ-
 « ραν ἔχουσιν, εἰ ὁ ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῆς λαχούσης αὐ-
 « τοῦ αὐθόρμητος εἰς βασιλέα ἀπέλθῃ· ὅταν γὰρ
 « ἐνδημῇ ἐν τῇ βασιλευούσῃ, καὶ κατὰ βασιλικὸν
 « ὄρισμὸν ἢ κατὰ πατριαρχικὴν ἐπιτροπὴν ἀκωλύτως
 « προσκυνῆσει τὸν βασιλέα καὶ ὑπομνήσει περὶ ὧν
 « βούλεται. Τὸ δὲ μετὰ βασιλικὸν ὄρισμὸν ἀπέρχεσθαι
 « τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐνθα ἂν προσταχθεῖεν καὶ διχα
 « συνοδικῆς εἰδήσεως, ἐν διαφόροις κανόνων ἐρμη-
 « νείαις ἐδηλώθη, καὶ οὐ χρὴ ἡμᾶς ταυτολογεῖν.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ μὴ οἱ πᾶσα ἀνάγκη, οὐ βούλονται οἱ
 « κανόνες τοὺς ἐπισκόπους προσέρχεσθαι βασιλεῖ, καὶ
 « ἐνοχλεῖν αὐτῷ ὑπὲρ οἰκείων δεήσεων. Ἀλλὰ καὶ οἱ
 « μέλλοι τις ἀναγκαῖόν τι ἀνευχεῖν βασιλεῖ, μὴ
 « ἀπέρχεσθαι ἀνευ γνώμης τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκό-
 « πων, ἀφ' ἧς καὶ ὁ ἀπελθεῖν μέλλων ἐστὶ, μάλιστα
 « δὲ τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης. Τὸν δὲ
 « ὁρμήσαντα χωρὶς γνώμης (48) καὶ γραμμάτων τοῦ
 « μητροπολίτου ἀπελθεῖν πρὸς βασιλέα καθαιρεῖσθαι.
 « Ὁ δὲ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ζ' κανὼν καὶ η', εἰ
 « δὲ ἀβοήθειαν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ πενήτων, καὶ
 « λαϊκῶν προσφευγόντων· τῇ ἐκκλησίᾳ ἀδικουμένων ἢ
 « καταδυναστευομένων ἢ ἀποστερουμένων τῶν ἀνη-

« ecclesiasticæ regulæ subjectus, citra senten-
 « tiam et litteras episcoporum provinciæ et ma-
 « xime metropolitanorum, ad imperatorem profi-
 « cisci aggressus fuerit : is abdicetur et ejiciatur
 « non solum a communione, sed etiam a digni-
 « tate, cujus est particeps ; ut qui religiosissimi
 « imperatoris nostri auribus molestiam afferre
 « audeat præter ritum Ecclesiæ. Si autem neces-
 « sarius usus exigat, ut ad imperatorem se con-
 « ferat, id agat cum deliberatione et sententia
 « metropolitani provinciæ, et episcoporum qui
 « sunt in ea ; eorumque litteris munitus profici-
 « scatur. »

BALS. Præsens canon decernit, non solum se-
 « gregari, sed etiam deponi episcopos vel clericos, qui
 « ad imperatorem proficiscuntur, sine litteris epi-
 « scopi regionis, et maxime metropolitani, ut qui
 « imperatoris auribus molestiam exhibeant, præter ea,
 « quæ sunt ab Ecclesia decreta : si autem necessaria
 « sit causa proposita, concedit ut ad imperatorem
 « proficiscantur cum litteris mandata permissione
 « synodali. Lege Sardicensis synodi canones 7, 8, 9,
 « 12, et Carthaginensis canonem 106. Quoniam autem
 « nonnulli verbis præsentis canonis adhærentes (a
 « sententia enim longe absunt) antistites volunt, qui
 « in regina urbium versantur, cum scientia et per-
 « missione patriarchæ, et non aliter, ad imperatorem
 « salutandum proficisci : dicimus, quod quæ hoc
 « canone continentur, et reliqua quorum hic fit
 « mentio locum habent, quando antistes a sua re-
 « gione sponte sua ad imperatorem profectus est. Cum
 « enim in urbium regina versetur, vel imperatoris jus-
 « su, vel patriarchali permissione, citra ullum impedi-
 « mentum imperatorem conveniet, et eum, illorum
 « quæ voluerit, admonebit. Imperatoris autem jussu
 « proficisci antistites, quo jussi fuerint, etiam sine sy-
 « nodali consensu, in diversis canonum interpreta-
 « tionibus declaratum est ; nec sunt ea a nobis re-
 « petenda.

ZONAR. Episcopos imperatorem adire, ejusque
 « aures privata rei causa importunis precibus ob-
 « tendere, nisi cum id prorsus necessario faciendum
 « sit, canones haud sinunt. Verum et si quando ali-
 « quid ad imperatorem deferre quispiam necesse
 « habuerit, nisi ejus provinciæ, ex qua ipse est, epi-
 « scopis, ac metropolitano præsertim ejusdem pro-
 « vincię consentiente, proficisci vetant. Qui vero
 « absque metropolitani consensu ac litteris ad impe-
 « ratorem adire in animum induxerit, depositione
 « multari jubent. Sardicensis vero synodi canones
 « 7 et 8 episcopo, ut viduarum pupillorumque et
 « pauperum causam agat, ac laicis patrocinetur, qui

Guill. Beveregii notæ.

(47) Ἐπεὶ δὲ τινες. Hæc usque ad finem hujus
 Balsamonis interpretationis ex ms. Bodleiano sup-
 plevimus : sed exstant etiam in Amerbachiano ;
 necnon in Tiliano ; nam Genitianus Hervetus ea
 latine verit.

(48) Τὸν δὲ ὁρμήσαντα χωρὶς γνώμης. Hæc et

sequentia Zonaræ verba codex Amerbachianus ple-
 nius sic legit, τὸν δὲ ὁρμήσαντα γνώμης χωρὶς καὶ
 γραμμάτων μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπισκόπων
 ἀπελθεῖν πρὸς βασιλέα, ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ
 ἢ τοῦ καθαιρεῖσθαι.

faciendam. Interrogaverit autem quispiam, cur verbo depositionis additum est, ab honore quoque deponi? *Solutio.* Nonnulli instabant, chorepiscopum quidem, qui transgressus est, debere deponi; sed tamen chorepiscopalem honorem habere sive cathedram, et reliqua, ut vult canon 9 Neocæsariensis synodi et 21 et 26 sextæ synodi. Propterea ergo dicit canon, eum quoque utrumque amittere, ut est in fine canonis præsentis synodi. Illud autem, sine civitatis episcopo, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed, sine illius sacrorum celebratione. Etsi enim fuerit chorepiscopo mandatum, ut presbyterum ordinet, et hoc fecerit, irrita erit ordinatio; quod non sit ei a canonibus data presbyterum ordinandi potestas. Lege et canonem 14 Neocæsariensis synodi. Et nota, quod manuum impositiones, quæ sunt a metropolitanis in præfectos, vel in aliquos alios aliis regionibus subjectos, infirmantur: sed et constitutiones, quæ factæ sunt ab aliquibus, de non consecrandis seu caractere donandis ipsorum monasteriorum præfectis ab ipso patriarcha, sed ab illis episcopis, vel omnino non ordinandis, sunt penitus irritæ.

ZONAR. Ne quem in vico aut parva urbe episcopum constitui liceat, sexto Sardicensis synodi canone decretum est. Pro iis igitur, in ejusmodi locis, presbyteri vel chorepiscopi creabantur. Hos ergo chorepiscopos canon ultra potestatis suæ limites progredi vetat; sed ecclesiarum, inquit, sibi subjectarum administratione contenti, lectores, hypodiatonos, exorcistasque constituent: a diaconis vero sacerdotibusque creandis, absque urbani episcopi facultate, etiamsi episcopali ordine aliquando 440 insigniti fuissent, prorsus chorepiscopi abstineant. Qui vero canonem violarit, in eum depositione animadverti placet. Chorepiscopus autem urbani episcopi in sua diocesi constituunt; quos quidem in apostolorum locum successores fuisse septuagesimo Neocæsariensis synodi canone edocemur.

ARIST. « Exorcistas, et lectores, et hypodiatonos, et cantores chorepiscopus constituit, non itidem presbyterum et diaconum sine episcopo qui civitati præest: qui hoc vero transgredi audet, deponatur. Civitatis vero episcopus facit chorepiscopum. »

Quisque debet suam cognoscere mensuram et in propriis terminis manere. Propterea itaque et chorepiscopus si ausus fuerit presbyterum aut diaconum ordinare, exceptis iis qui ipsi committuntur, nempe lectoribus, cantoribus, exorcistis, et hypodiatonis, deponetur. Quamvis aliter de istis etiam gratilibus visum est magno Basilio, ut in decimo tertio synodi Ancyranæ canone scriptum est.

CANON XI.

« Si quis episcopus, vel presbyter, vel omnino

περὶ αὐτῶν, οἷα μὴ δὲ λαβόντων ὄλως πάροδοι εἰς τὸ ποιεῖν χειροτονίαν οἰανδήποτε. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, διὰ τί προσετέθη τῷ ῥήματι τῆς καθαιρέσεως καὶ ἡ ἔκπτωσης τῆς τιμῆς; Ἀύσις. Τινὲς διενίσταντε ὀφείλει μὲν καθαιρεῖσθαι τὸν παραβάνα χωρεπίσκοπον, ἔχειν δὲ χωρεπισκοπικὴν τιμὴν, ἤγουν τὴν καθέδραν, καὶ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὸν θ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου, καὶ τὸν κα' καὶ τὸν κς' τῆς ε' συνόδου. Διὰ τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν ἀπέλλειν τοῦτον καὶ ἀμρότερα κατὰ τὸ τέλος τοῦ α' κανόνος τῆς παρούσης συνόδου. Τὸ δὲ, διχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, οὐκ ἐκλαμβάνεται εἰς τὸ ἄνευ ἐντολῆς τοῦτου, ἀλλὰ εἰς τὸ διχα τελεσιουργίας ἐκείνου. Ἐὰν γὰρ ἐνταλθῇ χωρεπίσκοπος χειροτονῆσαι πρεσβύτερον, καὶ ποιῆσθαι τοῦτο, ἄκυρος ἔσται ἡ χειροθεσία, διὰ τὸ μὴ δοθῆναι αὐτῷ ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν κανόνων πρεσβυτέρους χειροτονεῖν. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ιδ' κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου. Καὶ σημείωσαι ὅτι αἱ παρὰ μητροπολιτῶν γινόμεναι χειροθεσίαι εἰς ἡγουμένους ἢ εἰς ἄλλους τινὰς ὑποκειμένους ἑτέροις ἐνορταῖς ἄκυροῦνται· ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ τινῶν γινόμενα τυπικὰ χάριν τοῦ μὴ σφραγίζεσθαι παρὰ τοῦ πατριάρχου τοῦς καθῆγουμένους τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ ἑτέρων ἐπισκόπων, ἢ μὴ δὲ ὄλως σφραγίζεσθαι, ἄκυρά εἰσι.

¶ **ZONAR.** Κεκώλυται κατὰ τὸν ἕκτον κανόνα τῆς ἐν Σαρδικίῃ συνόδου τὸ καθιστῆν ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ τινὶ ἢ βραχεῖᾳ πόλει. Διὸ πρεσβυτέρους ἢ χωρεπισκόπους ἐν ταύταις καθίστων. Τούτους οὖν τοῦς χωρεπισκόπους ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν μὴ παρεξίναει τὴν οἰκείαν τάξιν, οἰκονομεῖν δὲ τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ ποιεῖν ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφοριστάς· μήτε δὲ διάκονον χειροτονεῖν, μήτε πρεσβύτερον, ἄνευ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου, καὶ ἐπισκόπου χειροτονίας ἔτυχον οἱ χωρεπίσκοποι. Ὁ δὲ τὸν κανόνα παραβαίνων καθαιρεθῆσεται. Τοῦς χωρεπισκόπους δὲ οἱ τῶν πόλεων ποιῶσιν ἐπίσκοποι, αἷς ὑπόκεινται, οὗς ὁ ιδ' κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου εἰς τύπον τῶν ὁ' ἀποστόλων εἶναι φησὶ.

APIET. « Ἐφοριστάς, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ψάλτας καθίστησι χωρεπίσκοπος· οὐ μέντοι πρεσβύτερον, καὶ διάκονον ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ἐπισκόπου· ὁ δὲ τοῦτο τολμῶν ὑπερβαίνειν εἰς καθῆρημένους. Ὁ τῆς πόλεως δὲ ἐπίσκοπος ποιεῖ χωρεπίσκοπον. »

Ἐκαστος ὀφείλει τὸ ἑαυτοῦ μέτρον εἰδέναι, καὶ τοῖς ἰδίοις ὄροις ἐμμένειν. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὁ χωρεπίσκοπος, εἰ τολμήσῃ πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονῆσαι ἄνευ τῶν ἐπιτετραμμένων αὐτῷ, ἤγουν ἀναγνώστων, ψαλτῶν, ἐφοριστῶν τε καὶ ὑποδιακόνων, καθαιρεθῆσεται· καὶ ἄλλως καὶ περὶ αὐτῶν τῶν βαθμῶν τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ δοκῆ, καθὼς ἐγράφη ἐν τῷ τρισκαίδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀγκυρῇ συνόδου.

KANON IA'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὄλως τοῦ κα-

« νόμος, ἀνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ Ἀ
« ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν
« μητρόπολιν, ὀρμήσειε πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν,
« τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι, καὶ ἀπόδητον γίνε-
« σθαι οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς
« ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν
« τολμῶντα τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως
« ἡμῶν ἀκοὰς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας.
« Εἰ δὲ ἀναγκαῖα καλοῖη χρεια πρὸς βασιλέα
« ὀρμῆν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώ-
« μης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας
« ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων
« γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι. »

ΒΑΑΣ. Ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται μὴ μόνον ἀφ-
« ριζεσθαι, ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖσθαι τοὺς εἰς βασιλέα
« ἀπερχομένους ἐπισκόπους ἢ κληρικούς ἀνευ γραμ-
« μάτων τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου, καὶ μάλιστα τοῦ
« μητροπολίτου, ὡς παρενοχλοῦντας τὰς βασιλικὰς
« ἀκοὰς παρὰ τὰ δεδογμένα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναγκαίας
« δὲ προκειμένης αἰτίας, παραχωρεῖ πρὸς βασιλέα
« ὀρμῆν μετὰ ἐγγράφου ἐκχωρήσεως συνοδικῆς. Ἀνά-
« γνωθι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου κανόνας ζ', η', θ',
« κα', καὶ τῆς ἐν Καρθαγίνῃ κανόνα ρς'. Ἐπεὶ δὲ
« τινες (47) τῶν βημάτων τοῦ παρόντος κανόνος ἐξ-
« εχόμενοι (τῆς γὰρ ἐννοίας ἀποδίστανται) θέλουσι
« τοὺς ἐνδημοῦντας ἀρχιερεῖς εἰς τὴν τῶν πολεῶν
« βασιλευούσαν μετὰ εἰδήσεως καὶ προτροπῆς πα-
« τριαρχικῆς, καὶ μὴ ἄλλως, εἰς βασιλέως προσκύνη-
« σιν ἀπέρχεσθαι, φαιμέν οὗτοι τὰ τοῦ παρόντος κανόνος,
« καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐνταῦθα μνημονευομένων χώ-
« ραν ἔχουσιν, εἰ ὁ ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῆς λαχούσης αὐ-
« τοῦ αὐθόρμητος εἰς βασιλέα ἀπέλθῃ· ὅταν γὰρ
« ἐνδημῇ ἐν τῇ βασιλευούσῃ, καὶ κατὰ βασιλικὸν
« ὄρισμὸν ἢ κατὰ πατριαρχικὴν ἐπιτροπὴν ἀκωλύτως
« προσκυνῆσιν τὸν βασιλέα καὶ ὑπομνήσιν περὶ ὧν
« βούλεται. Τὸ δὲ μετὰ βασιλικὸν ὄρισμὸν ἀπέρχεσθαι
« τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐνθα ἂν προσταχθεῖεν καὶ διχα
« συνοδικῆς εἰδήσεως, ἐν διαφόροις κανόνων ἐρημη-
« μείαις εἰδηλώθη, καὶ οὐ χρὴ ἡμᾶς ταυτολογεῖν.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ μὴ οἱ πᾶσα ἀνάγκη, οὐ βούλονται οἱ
« κανόνες τοὺς ἐπισκόπους προσέρχεσθαι βασιλεῖ, καὶ
« ἐνοχλεῖν αὐτῷ ὑπὲρ οἰκείων δεήσεων. Ἀλλὰ καὶ οἱ
« ἄλλοι: τὶς ἀναγκαῖόν τι ἀνενεγκεῖν βασιλεῖ, μὴ
« ἀπέρχεσθαι ἀνευ γνώμης τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκό-
« πων, ἀφ' ἧς καὶ ὁ ἀπελθεῖν μέλλων ἐστὶ, μάλιστα
« δὲ τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης. Τὸν δὲ
« ὀρμήσαντα χωρὶς γνώμης (48) καὶ γραμμάτων τοῦ
« μητροπολίτου ἀπελθεῖν πρὸς βασιλέα καθαιρεῖσθαι.
« Ὁ δὲ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ζ' κανὼν καὶ η', εἰ
« διὰ βοήθειαν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ πενήτων, καὶ
« λαϊκῶν προσφευγόντων τῇ ἐκκλησίᾳ ἀδικουμένων ἢ
« καταδυναστευομένων ἢ ἀποστερουμένων τῶν ἀνη-

« ecclesiasticæ regulæ subjectus, citra senten-
« tiam et litteras episcoporum provinciæ et ina-
« xime metropolitanorum, ad imperatorem profi-
« cisci aggressus fuerit : is abdicetur et ejiciatur
« non solum a comunione, sed etiam a digni-
« tate, cujus est particeps ; ut qui religiosissimi
« imperatoris nostri auribus molestiam afferre
« audeat præter ritum Ecclesiæ. Si autem neces-
« sarius usus exigat, ut ad imperatorem se con-
« ferat, id agat cum deliberatione et sententia
« metropolitani provinciæ, et episcoporum qui
« sunt in ea ; eorumque litteris munitus profici-
« scatur. »

BALS. Præsens canon decernit, non solum se-
« gregari, sed etiam deponi episcopos vel clericos, qui
« ad imperatorem profisciscuntur, sine litteris epi-
« scopi regionis, et maxime metropolitani, ut qui
« imperatoris auribus molestiam exhibeant, præter ea,
« quæ sunt ab Ecclesia decreta : si autem necessaria
« sit causa proposita, concedit ut ad imperatorem
« profisciscantur cum litteris mandata permissione
« synodali. Lege Sardicensis synodi canones 7, 8, 9,
« 12, et Carthaginensis canonem 106. Quoniam autem
« nonnulli verbis præsentis canonis adhærentes (a
« sententia enim longe absunt) antistites volunt, qui
« in regina urbium versantur, cum scientia et per-
« missione patriarchæ, et non aliter, ad imperatorem
« salutandum profiscisci : dicimus, quod quæ hoc
« canone continentur, et reliqua quorum hic sit
« mentio locum habent, quando antistes a sua re-
« gione sponte sua ad imperatorem profectus est. Cum
« enim in urbium regina versetur, vel imperatoris jus-
« su, vel patriarchali permissione, citra ullum impedi-
« mentum imperatorem conveniet, et eum, illorum
« quæ voluerit, admonebit. Imperatoris autem jussu
« profiscisci antistites, quo jussi fuerint, etiam sine sy-
« nodali consensu, in diversis canonum interpreta-
« tionibus declaratum est ; nec sunt ea a nobis re-
« petenda.

ZONAR. Episcopus imperatorem adire, ejusque
« aures privatæ rei causa importunis precibus ob-
« tundere, nisi cum id prorsus necessario faciendum
« sit, canones haud sinunt. Verum et si quando ali-
« quid ad imperatorem deferre quisquam necesse
« habuerit, nisi ejus provinciæ, ex qua ipse est, epi-
« scopis, ac metropolitano præsertim ejusdem pro-
« vincię consentiente, profiscisci vetant. Qui vero
« absque metropolitani consensu ac litteris ad impe-
« ratorem adire in animum induerit, depositione
« multari jubent. Sardicensis vero synodi canones
« 7 et 8 episcopo, ut viduarum pupillarumque et
« pauperum causam agat, ac laicis patrocinetur, qui

Guill. Beveregii notæ.

(47) Ἐπεὶ δὲ τινες. Hæc usque ad finem hujus
« Balsamonis interpretationis ex ms. Bodleiano sup-
« plevimus ; sed exstant etiam in Amerbachiano ;
« necnon in Tiliano ; nam Genianus Hervetus ea
« latine vertit.

(48) Τὸν δὲ ὀρμήσαντα χωρὶς γνώμης. Hæc et

sequentia Zonaræ verba codex Amerbachianus ple-
« nius sic legit, τὸν δὲ ὀρμήσαντα γνώμης χωρὶς καὶ
« γραμμάτων μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπισκόπων
« ἀπελθεῖν πρὸς βασιλέα, ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ
« ἢ τοὺς καθαιρεῖσθαι.

se per injuriam a potentioribus opprimi, suaque sibi injuste eripi queruntur, proptereaque ab Ecclesia sibi 441 auxilium exposcunt, aut etiam quibus ob aliquas delicti offensiones exsilii poena irrogata est, imperatorem adeundi facultatem esse decernunt: diaconum tamen potius cum litteris suum ad imperatorem mitti, eoque pacto Ecclesiae supplicibus opitulari placet.

ARIST. « Episcopus vel presbyter, qui sua sponte, et non provinciae metropolitani jussu imperatorem adit, communionem pariter ac dignitate excidat. »

Inobedientiam in omnibus tollentes Patres, et constitutum ordinem conservantes, prohibent et episcopos, et presbyteros et alios catalogi sacerdotalis sine primatis sui litteris regem adire et aures ejus obturbare, et quidquam de aliquibus referre. Et idcirco eum qui sine illius, qui provinciae metropolis est episcopus, sententia regem adit, et dignitate deponi jubent, et a communionem arceri.

CANON XII.

« Si quis presbyter vel diaconus a proprio episcopo, vel episcopus a synodo depositus, ausus fuerit imperatoris auribus molestiam exhibere, cum oporteat ad majorem synodum converti, et jus, quod se habere putat, ad plures episcopos referre, eorumque examinationem et judicium suscipere: si itaque his contemptis imperatori molestus fuerit, is nulla venia dignus, neque sui defendendi locum habeat, nec restitutionis futurae spem exspectet. »

BALS. Cuius condemnato, qui se injuria affectum putet, appellationis auxilium datum est. Dicit ergo canon, quod etsi hoc episcopis datum est, similiter et clericis; non tamen eis permissum est, aures regias de ea re obtundere. Si quis ergo, relicto ad majorem synodum aditu, praetermissisque juribus sui coram ea allegationibus per appellationem, de ea re imperatori molestus fuerit, non solum non juvabitur, sed perinde ac nulla venia dignus, omnem sui juris proponendi januam sibi occludet, et nec spem quidem restitutionis habebit. Dixerit autem quispiam; Cum canon dicat depositos non debere ad imperatorem accedere, sed ad majorem synodum, ut is, qui forte ab Ephesino vel Thessalonicensi depositus est, ad patriarcham universalem recte accedere cogatur: qui vero a patriarcha condemnatus est, cum non habeat quo confugiat, ad imperatorem accedens, punietur, an non? *Solutio.* Nonnulli dicebant, in eorum quoque sententias locum habere ea, quae a canone dicuntur, excepto universali, quoniam Hierosolymitani sententia ab Antiocheno dijudicetur, et Antiocheni ab Alexandrino, et sic deinceps secundum majorem uniuscujusque ordinem. Mihi autem videtur canon esse editus propter sententias aliorum episcoporum et metropolitanorum, non etiam patriarcharum. Eorum enim sententiae appellationi non subjiciuntur. Et

κόντων αὐτοῖς, ἢ καὶ περιορισθῆναι διὰ πταίσματα καταδικασθέντων, προσελθεῖν ἐθέλοι τῷ βασιλεῖ, ἐκχωροῦσι τῷ τοσούτῳ ἀπίεσαι· μᾶλλον δὲ δικάζονον στέλλειν οἰκεῖον πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ γραμμμάτων εἰς ἐπικουρίαν τῶν προσφευγόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ.

ad imperatorem mitti, eoque pacto Ecclesiae sup-

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ προσίων αὐτομάτως τῷ βασιλεῖ ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, καὶ οὐχὶ κελευσθεὶς ἐκ τῆς χώρας μητροπόλεως, μετὰ τῆς κοινωνίας ἐκπιπέτω καὶ τῆς ἀξίας. »

Τὸ ἀνωπότακτον ἐν πᾶσιν οἱ Πατέρες περιαιροῦντες, καὶ τὸ εὐτακτον συντηροῦντες, κωλοῦσι καὶ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου ἀνευ γραμμμάτων τοῦ πρώτου αὐτῶν πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι, καὶ τὰς ἀκοὰς αὐτοῦ παρενοχλεῖν, καὶ ἀναφέρειν περὶ τινῶν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀνευ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου τῷ βασιλεῖ προσίοντα καὶ τῆς ἀξίας; καθαιρεῖσθαι προστάττουσι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀπείργεσθαι.

CANON IΒ'.

« Εἰ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ὀχλήσῃ τολμήσεις τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἀνομιεῖ δίκαια ἔχειν προσαναφέρειν πλειοσίν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασιν τε καὶ ἐπικρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγορήσας ἐνοχλήσῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μὴδὲ μίαις συγγνώμης ἀξιῶσθαι, μὴδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μὴδὲ ἐπιδοκίμας ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν. »

ΒΑΣ. Παντὶ καταδικαζομένῳ καὶ ἀδικεῖσθαι οἰομένῳ ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐδόθη βοήθεια. Φησὶ γοῦν ὁ κανὼν ὡς, εἰ καὶ ἐν ἐδόθη τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις, ὡσαύτως καὶ τοῖς κληρικοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξεχωρήθη καὶ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς χάριν τοῦτου ὀχλεῖν. Εἰ τις οὖν καταλιπὼν τὸ προσελθεῖν μείζονα συνόδῳ καὶ γυμνάσαι τὰς δικαίας δικαιολογίας κατὰ λόγον ἐκκλητίου, ὀχλήσῃ βασιλέα περὶ τοῦτου, οὐ μόνον οὐκ ὠφελήθησεται, ἀλλ' ὡς μηδεμίαις συγγνώμης ἀξιούμενος, πᾶσαν θύραν οἰκειᾶς δικαιολογίας ἐκτεῖν ἐπιζυγώσῃ, καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἔξει ἀποκαταστάσεως. Εἴποι δὲ τις ὡς, τοῦ κανόνος λέγοντος μὴ προστρέχεσθαι τὸν καθαιρεθέντα βασιλεῖ, ἀλλὰ μείζονα συνόδῳ, ὃ μὲν καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου τυχὼν ἢ τοῦ Θεσσαλονικῆς τῷ οἰκουμενικῷ, πατριάρχῃ εὐλόγως προσελθεῖν ἀναγκασθήσεται· ὃ δὲ ὑπὸ πατριάρχου καταδικασθεὶς μὴ ἔχων ὅπου προσφύγῃ, τῷ βασιλεῖ προσερχόμενος κολαζθήσεται, ἢ οὐ; Ἀδύς. Τινὲς μὲν εἶπον καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τούτων χώρας ἔχειν τὰ τοῦ κανόνος ἀνευ τοῦ οἰκουμενικοῦ, διὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπόφασιν ἀνακρίνεσθαι παρὰ τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ τὴν τοῦ Ἀντιοχείας παρὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν μείζονα τῆς ἐκάστου αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸν κανόνα ἐκφρασθῆναι διὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων ἐπισκόπων καὶ τῶν μητροπολιτῶν, οὐ μὴν καὶ τῶν πατριαρχῶν.

Αἱ ψῆφοι γὰρ τούτων ἐκκλήτωι οὐχ ὑποκείνται. Αὐτὸ καὶ ὁ προσελθὼν βασιλεὺς χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι κατ' ἐκκλητον ἀπόφασιν τούτων, τιμωρηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα. Φησὶ γὰρ ἡ ρλζ' Ἰουστινιανέως Νεαρὰ, ἡ καιμένη ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν Βασιλικῶν τίτ. α', κεφ. με'. Εἰ τις δὲ οὐιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησιν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχουεν, εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινῶν πραγμάτων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ' ἐτέρων δύο ἐκ τῆς αὐτῆς συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρῶγμα κρίνεται, καὶ εἰ μὴ ἐμμελῆ ἐκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τῆνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀπροσάσθω, κάκεινα ὀρίζεται ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνάδουσιν, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου. Ὅτι δὲ πολλάκις ἐτραπταίσθη εἰ χρὴ ἐκκλήτωι ὑποκείσθαι τὴν ψῆφον τῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἔδοξε μοι ἀναγκαῖον εἰπεῖν τὸ δοκοῦν μοι χάριν τούτου, καὶ τὰ παρὰ τινῶν δικαιολογούμενα. Λέγουσι τινες ὡς, ἐπεὶ τὴν μὲν ἀπόφασιν τοῦ ἐπάρχου, τὴν πραιτωρίων καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δις γεγονότος ἐπάρχου τῆς πόλεως, οἱ νόμοι ῥητῶς διορίζονται μὴ ὑποκείσθαι ἐκκλήτωι, πατριαρχικὴν δὲ ἀπόφασιν τοῦ τοιοῦτου προνομίου ῥητῶς οὐκ ἤξιωσαν, κατὰ τὰς πολλὰς καὶ τυχόντων δικαστῶν ψήφους, καὶ αὕτη ἐκκλητευθήσεται. Πρὸς ἐπισύστασιν τοῦ λόγου αὐτῶν χρῶνται καὶ τῇ τρίτῃ Ἰουστινιανέως Νεαρὰ, τῇ καιμένη ἐν βιβλίῳ τρίτῳ τῶν Βασιλικῶν τέλει β', καὶ διοριζομένη εὐθύνεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν πατριάρχην, εἴπερ χειροτονήσῃ ὑπέριετον κληρικόν. Ἄλλοι, τῆς πατριαρχικῆς μεγαλειότητος τὴν ὑπεροχὴν ὡσπερὶ σεβαζόμενοι, φασὶ μῆτε πάντως ἀποκλειστέον κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀποφάσεως τὴν ἐκκλητον, μῆτε πάντῃ ἐνδοτέον. Ἄλλ' εἰ μὲν τὰ μέρη τὰ δικαζόμενα τῆς τῶν ἱερωμένων ἢ καὶ μοναχῶν εἰσι τύχης, ἢ κατὰ τινος τούτων ἐξευχθεῖσα ἀπόφασις οὐκ ἀνακριθήσεται· εἰ δὲ ἄτερον τῶν μερῶν ἢ καὶ ἀμφὶ ἐν μοιρᾷ τάττοιτο λαϊκοῦ, ἀμάχως ἐκκλητευθήσεται. ἕτεροι τῆς ὑποθέσεως τὴν ποιότητα λέγουσι γεννήτριαν εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μὲν γὰρ ἐκκλησιαστικὴ ζήτησις οὐκ ὠδίνει, φασὶ, παιδίον ἐκκλησιοπθῆτον· ἢ δὲ χρηματικὴ κυλάει τὴν ἐκκλητον, ὡς ἐχιδναῖον ἀμδλωμα τῆς τεκούσης· σπαράττων τὰ ἔγκυατα. Ἄλλοι, τοὺς αὐτὰ λέγοντας ἐπιστομίζοντας, ἀξιοῦσι τότε καὶ μόνον ὑποκείσθαι ἐκκλήτωι τὴν πατριαρχικὴν ἀπόφασιν, ὅτε κατὰ βασιλικὸν ὄρισμὸν προκάθηται δικάζων ὁ πατριάρχης μετὰ συνδικαστῶν, ἢ καὶ μετὰ τῆς οὐκίας συνόδου. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς, ἐπεὶ οἱ νόμοι πρὸ τοῦ καταστῆναι τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν συνεγράψαν, καὶ οἱ πλείους τούτων παρὰ Ἑλλήνων, καλῶς οὐκ ἐμνήσθησαν πατριαρχῶν. Εἰ δὲ τις πρὸ καὶ παρὰ βασιλέων ὀρθοδόξων γενέσθαι Νεαρὰν μετὰ τὸ τιμηθῆναι τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους, ἀκούσει πρῶτον μὲν ὡς οὐδὲ εἰς ἐνθύμησιν ἤλθεν ὀρθοδόξω βασιλεὶ τοιοῦτόν τι τολμηθῆναι ποτε παρὰ τινος, καὶ εἰπεῖν τὴν κρίσιν τοῦ τοσαύτη τετιμη-

ideus, qui imperatorem adierit, ut de eorum sententia per appellationem quaeratur, ut vult hic praesens canon, pnnietur. Dicit enim Justiniani Novella 137, quae in lib. 3 Basilicorum, tit 1, cap 45, sita est sic expresse : Si qui autem sanctissimi hujus synodŷ episcopi aliquam inter sese controversiam habeant, sive de jure ecclesiastico, sive pro aliquibus aliis rebns ; prius eorum metropolitano cum aliis duobus ejusdem synodi episcopis rem judicet, et nisi utraque pars stet iis quae judicata fuerint, tunc beatissimus patriarcha illius diocesis inter eos audiat, et illa definat, quae ecclesiasticis canonibus et legibus conveniunt, nulla parte ejus sententiae contradicere valente. Quia autem saepe tractatum est, an oportet Constantinopol. 442 sententiam esse appellationi subjectam, visum est oportere, quod mihi videtur, de eo dicere, et ea quoque quae de ea re ab aliis dicuntur. Dicunt nonnulli, quod quoniam sententiam praefecti praetorio, et sententiam ejus, qui bis fuit praefectus urbis, leges aperte statuunt appellationi non subjici; patriarchalem autem sententiam eo privilegio dignam non judicavere : quemadmodum a multis et quibuslibet iudicibus, ita etiam ab eo provocabitur. Ad sui autem dicti confirmationem utuntur et Justiniani Novella 3, in libro 3 Basilicorum, tit. 2 sita, quae decernit patriarcham imperatori rationem reddere, si clericum ultra numerum ordinari. Alii patriarchalis magnitudinis eminentiam veluti venerantes dicunt nec omnino a patriarchali sententia penitus excludendam esse appellationem, nec omnino concedendam. Sed si partes quidem, quae in iudicio contendunt, sunt vel clericorum vel monachorum ordinis, prolata adversus aliquem eorum sententia, non rursus examinabitur : si vero altera pars vel utraque sint laici ordinis, citra ullam controversiam appellabitur. Alii vero dicunt causam esse appellationis genitricem. Causa enim ecclesiastica non parit, inquirunt, fetum appellationis : pecuniaria autem parit appellationem, tanquam viperinam quamdam abortionem parentis viscera lacerantem. Alii iis, qui haec dicunt, os occludentes censent patriarchalem sententiam tunc solum appellationi subjici, quando mandato imperiali praesidet patriarcha cum aliis conjugicibus, vel cum sua synodo. Mihi autem videtur, quod quoniam leges, antequam ecclesiasticus status constitueretur, conscriptae sunt, et complures earum a Graecis, recte nullam patriarcharum mentionem fecere. Si quis autem dicat etiam ab orthodoxis imperatoribus factam fuisse Novellam, postquam sedes patriarchales honore affectae sint, primum quidem audiet, quod orthodoxo imperatori nunquam in mentem venit, futurum ut quis hoc auderet, et diceret, quod a tanta auctoritate praedito tamque honorato iudicatum sit esse rursus in iudicium revocandum. Deinde et Justiniani Novellam, in praesentis canonis interpretatione positam, qua cavetur ne quis patriarchali sententiae contradicat, sufficere ad ut-

eis penitus occludendum : ab eo autem de iis, quæ ab illo factæ sunt supernumerariis ordinationibus, rationem exigi, non introducit ejus judiciorum de integro examinationem. Illud enim est factum proprium : hoc vero, sedis privilegium. Quoniam igitur statutum est, nullum per alium injuria afficiendum, ipse quidem ab imperatore qui Ecclesiæ habet potestatis scientiam, judicabitur, forte ut sacrilegus vel male de fide sentiens, vel alicujus alius criminis reus. Hoc enim nos judicialiter actum esse vidimus diversis temporibus, ejus autem judicium in disceptationem non revocari, nec de eo ratio postulari debet propter sedis excellentiam. Quia vero adversus hanc Novellam quidam perversam linguam impitemque exacuunt, et dicunt, tunc non posse patriarchæ judicio contradici, quando patriarcha audit per appellationem antistitis sententiam, eo quod nolit Novella causam in duobus judiciis agitatam ad tertium deduci, non autem quando primo loco judicat, et maxime laicos : dico, me posse quidem multa ad hæc dicere, et ostendere ipsos non recte dicere. Quia autem canon 4 Sardicensis synodi decernit licere ei, qui est condemnatus, bis appellare, ut ultimum judicium fieri a papa Romano : non sinit hoc eis procedere. Alia quidem prætermitto ; hoc autem dico, quod quoniam sancti Constantini decretum ad papam Silvestrum factum, a nobis in cap. 1, tit. 8 præsentis operis interpretatione situm statuit, papam habere omnia jura imperialia secunda autem universalis synodus et quarta dederunt patriarchæ Constantinopolitano privilegia papæ et statuerunt, ut, quemadmodum et ille, in omnibus honoretur : necessario in ejus sententiam appellatio non cadit ; quemadmodum **443** nec de imperiali sententia quaeritur. Propterea enim, ut est consentaneum, et synodalia edicta iustar privilegiorum regalium edictorum emittuntur. Cum hoc autem ita se habeat, reliquæ quoque eorum cessant allegationes. Nam sive clericos sive laicos judicaverit patriarcha, sive laicum cum clerico, sive jussu imperatorio, sive jure proprio, sive cum conjudice, sive solus, erit quacunque examinatione et judicatione superior ; et qui ausus fuerit ad imperatorem appellare, ut de patriarchæ sententia rursus judicetur, erit præsentis canonis obnoxius. Si enim non permittitur imperatorem molestia afficere, pro rursus revocanda in judicium alicujus metropolitani sententia, multo magis non permittetur patriarchalem sententiam ad imperatorem introduci.

Ἦναι τὴν ἀπόφασιν τὴν πατριαρχικὴν, ὑπόδικος ὄχλειν χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν τοῦ δαίνοιο μητροπολίτου ἀπόφασιν· πολλῶν πλέον οὐκ ἐκχωρηθήσεται πατριαρχικὴν διάγνωσιν παρὰ βασιλεὶ

ZONAR. Episcopo, quem synodus, vel clerico, quem episcopus deposuerit, quo pacto de sententia suæ damnationis, si injustam esse asserat, examinanda agere liceat, jam antea explicavimus : hoc vero loco eos, qui depositione multati sunt imperatorem adire, eique molestos esse, ac ad eum

μένου μεγαλειότητι ἀνακρίνεσθαι. Ἔτα δὲ καὶ τὴν καταστρωθεῖσαν Νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν τοῦ παρόντος κανόνος ἐρμηνείαν, καὶ διοριζομένην μηδένα ἀντιλέγειν κατὰ τῆς πατριαρχικῆς ψήφου, ἀρκεῖν εἰς παντελῆ τούτων ἐπιστομισμὸν· τὸ δὲ λογοπραγεῖσθαι τοῦτον χάριν τῶν παρ' αὐτοῦ γινωμένων ὑπεραριθμίων χειροτονιῶν οὐκ εἰσάγει καὶ τῶν κρῖσεων τούτου ἀνάκρισιν. Τὸ μὲν γὰρ φάκτον οἰκαλὸν ἔστι, τὸ δὲ τοῦ θρόνου προνόμιον. Ὅτι οὖν γινώμισται μηδένα δι' ἑτέρου ἀδικεῖσθαι, αὐτὸς μὲν παρὰ τῷ ἐπιστημονάρχῃ τῆς Ἐκκλησίας τῷ βασιλεὶ κριθῆσεται, ὡς ἱερόσουλός τυχὸν ἢ ἑτερόδοξος, ἢ ὡς ἑτερόν τι ἡμαρτηκῶς. Εἰδομεν γὰρ τοῦτο καὶ πραγματικῶς γεγονὸς μετὰ διαφόρους καιροὺς. Τὸ δὲ δικαστήριον αὐτοῦ ἀλογόπρακτον ἔσται διὰ τὴν τοῦ θρόνου ὑπεροχὴν. Ἐπιὰ δὲ τινες καὶ κατὰ τῆς τοιαύτης Νεαρᾶς ὀπλιζοῦσι γλῶτταν σχολιᾶν καὶ ἀτίθασσον, καὶ λέγουσιν τότε μὴ δύνασθαι τὸν παρὰ πατριάρχῃ δικασάμενον ἀντιλέγειν, ὅτε κατ' ἐκκλησίαν ὁ πατριάρχης ἀκροῶται τῆς ἱερατικῆς ἀποφάσεως, διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν τὴν Νεαράν τὴν εἰς δύο δικαστήρια ζητηθεῖσαν ὑπόθεσιν, καὶ εἰς τρίτον εἰσάγεσθαι, οὐ μὴν ὅταν πρωτοτύπως δικάζῃ καὶ μάλιστα λαϊκούς· λέγω δὲ εἶχον μὲν πρὸς τοῦτο πολλὰ εἰπεῖν, καὶ παραστήσαι αὐτοὺς μὴ καλῶς λέγειν· ὅτι δὲ ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διορίζεται ἔχειν ἐπ' ἀδείας τὸν καταδικασθέντα δις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τὴν τελευταίαν κρίσιν γίνεσθαι παρὰ τοῦ πάππα τῆς Ῥώμης, οὐ παραχωρεῖ τοῖς τοιαῦτα προτιθέναι. Τὰ μὲν ἄλλα παρήρημι, λέγω δὲ ὅτι, ἐπει τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου θέσπισμα τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον γεγονὸς, καταστρωθὲν παρ' ἡμῶν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ πρώτου κεφ. τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, διορίζεται ἔχειν τὸν πάππαν πάντα τὰ βασιλικὰ δίκαια· ἢ δὲ δευτέρα οἰκουμένηκῃ σύνοδος καὶ ἡ τετάρτη δεδώκασιν τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τὰ προνόμια τοῦ πάππα, καὶ ὤρισαν κατ' ἐκείνον ἐπὶ πᾶσιν τιμᾶσθαι· ἐξ ἀνάγκης ἐκκλησίῃ οὐκ ὑποπέσῃ ἢ τοῦτου ἀπόφασιν, ὡσπερ οὐδὲ ἡ βασιλικὴ ἀπόφασιν ἀνακρίνεται. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς εἶκα, καὶ τὰ συνοδικὰ σημεῖωματα κατὰ τὰ προνόμια τῶν βασιλικῶν σημειωμάτων ἀπολύονται. Τοῦτου δὲ οὕτως ἔχοντος, πάντως ἀπρακτοῦσι καὶ τὰ λοιπὰ δικαιολογήματα. Κἂν γὰρ ἱερατικούς τινας δικάσῃ ὁ πατριάρχης, κἂν λαϊκούς, κἂν λαϊκὸν μετὰ ἱερωμένου, κἂν διὰ βασιλικῆς προστάξεως, κἂν οἰκειῶ δικαίῳ, κἂν μετὰ συνδικαστοῦ, κἂν μόνος, πάσης ἀνακρίσεως ἔσται ἐπέκεινα· καὶ τὸ μῆσας ἐκκαλεῖσθαι εἰς βασιλεία χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τῷ παρόντι κανόνι. Εἰ γὰρ οὐκ ἔρεται βασιλεὶ ὄχλειν χάριν τοῦ ἀνακριθῆναι τὴν τοῦ δαίνοιο μητροπολίτου ἀπόφασιν· πολλῶν πλέον οὐκ ἐκχωρηθήσεται πατριαρχικὴν διάγνωσιν παρὰ βασιλεὶ γενέσθαι εἰσαγωγίμιον.

ZONAR. Εἰρηται ἀνωτέρω πῶς ἢ ἐπίσκοπος διὰ συνόδου καθαιρεθεῖς, ἢ κληρικὸς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, δύναται ζητεῖν δοκιμασθῆναι τὴν ψῆφον τὴν κατ' αὐτούς, εἰ δοκεῖ ἀδικεῖσθαι· ἐνταῦθα δὲ ἀπαγορεύει τοῖς καθαιρουμένοις ὁ κανὼν προσεῖπαι βασιλεὶ, καὶ ἐνοχλεῖν αὐτῷ, καὶ ζητεῖν τὴν κατ'

αὐτοῦ ἐξετασθῆναι ἀπόφρασιν, καὶ τῷ τούτῳ ποιήσαντι μήτε χώραν ἀπολογίας δίδοσθαι κελεύει, μήτε ἐλπίζειν, ὡς ἀποκαταστήσεται.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ καθηρημένος, εἰ ἐνοχλοῖ τῷ βασιλεὶ, αἰτεῖται σύνοδον μείζονα, καὶ τὸ ἐκεῖθεν εἰ δόξαν στεργέτω· εἰ δὲ καὶ αὐθι; ἀποδυσκετοίη, μὴ ἐχέτω ἀποκατάστασιν. »

Τὸν καθαιρεθέντα ὑπὸ συνόδου, καὶ οἰόμενον ἀδικεῖσθαι, ὁ κανὼν οὐ κωλύει μείζονα σύνοδον ἐπικαλεῖσθαι, καὶ παρ' αὐτῇ γυμνάσειν ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, εἰς ἀνατροπὴν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐξενεχθείσης ψήφου. Ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν αὐτό. Τὸν δὲ μὴ θέλοντα προσελθεῖν συνόδῳ, καὶ παρ' αὐτῇ τὰ οἰκεῖα προθεῖναι δίκαια, ἀλλὰ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς παρενοχλεῖν πειρώμενον εἰς ἐκδίησιν, συγγνώμης τινὸς οὐκ ἀξιοῖ, οὐδὲ χώραν ἀπολογίας αὐτῷ δίδωσι, καὶ ἐλπιδι προσδοκᾶν μελλούσης ἀποκαταστάσεως.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

« Μηδένα ἐπίσκοπον τομᾶν ἀπ' ἐτέρας ἐπαρχίας εἰς ἐτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίαις τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, εἰ μὴ παρὰ κληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχεται. Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνει· καὶ αὐτὸν δὲ ἐπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθηρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου. »

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διετηγημένων ἱκανῶς διελάδομεν ἐν τῷ λε' ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν ἐτέροις. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα. Ζήτησι καὶ τῆς παρουσίας συνόδου καν. κβ'.

ΖΩΝΑΡ. Σκανδάλων καὶ ταραχῶν αἰτίον τὸ ἀπίναϊ ἐπίσκοπον εἰς ἐπαρχίαν ἐτέραν, καὶ χειροτονίας ποιεῖν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης. Διὸ καὶ κωλύει τούτῳ ὁ κανὼν, καὶ τὸν τούτῳ ποιήσαντα καθαιρεῖ, καταδικάζει. Ταῦτα δὲ κεκανόνισται καὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐν λε' κανόνι· τὰ αὐτὰ δὲ ὀρίζει καὶ ὁ κβ' κανὼν τῆς συνόδου ταύτης.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ μηδενὸς ἀξιοῦντος ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἀπίοι, καὶ χειροτονοῖη, καὶ διοικοῖη πράγματα, αὐτὰ τε ἄκυρα μένετω, καὶ κείνος καθαιρεῖσθω. »

Πολλοὺς κανόνας εὐρήσεις τούτῳ κωλύοντας, τὸ μεταβαίνειν ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐπαρχίας εἰς ἄλλοτριαν, καὶ χειροτονεῖν ἐν αὐτῇ, ἢ ἑτερόν τι ἐπισκοπικὸν ἐνεργεῖν· εἰ μὴ που προσκληθῆ τις, καὶ ἀξιωθῆ παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τοιοῦτόν τι ποιῆσαι. Τὸν δ' ὀκνοῦν εἰς ἐπαρχίαν ἐτέραν παραγενόμενον, καὶ ἢ χειροθεσίας ποιούμενον, ἢ καταστάσεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, μὴ προσηκόντων αὐτῷ, σὺν τῷ ἄκυρα μένειν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα, καὶ καθαιρεῖσθαι προστάττουσι.

A damnationis suae cognitionem deferre, canon vetat; quique id fecerit, nec audiri amplius in iudicio, et omni in posterum restitutionis spe carere jubet.

ARIST. « Depositus, si imperatori molestiam exhibuerit, majorem petat synodum, ejusque decreto acquiescat. Si vero rursum aegre tolerit, restitutionem ne assequatur. »

Eum qui a synodo deponitur, sibi que videtur injuria affectus, canon hic majorem provocare synodum non prohibet, et apud eam proferre quae justa esse arbitratur, ad sententiae contra se latae eversionem. Imo potius ei hoc permittit facere. Eum autem qui non vult synodum adire, et apud eam jura sua proponere, sed imperatorias obturbare aures in ultionem molitur, nulla dignatur venia nec apologiae locum ei concedit, nec futurae restitutionis spem exspectare.

CANON XIII.

« Nullus episcopus audeat ab una provincia in aliam transire, et ad ministerii promotionem aliquos ecclesiae ordinare, nec si alios una secum inducat, nisi venerit litteris accersitus metropolitani, et episcoporum qui sunt cum ipso, in quorum regionem accedit. Si autem nullo vocante, ad aliquorum ordinationem et ecclesiasticarum rerum ad se non pertinentium constitutionem, inordinate insolenterque processerit, sint quidem irrita quae ab ipso geruntur: ipse autem suae insolentiae et praeter rationem factae aggressionis debitas det poenas, a sancta scilicet synodo exinde depositus. »

BALS. De iis, quae in praesenti canone tractata sunt, in canone apostolico 35 satis tractavimus, et alibi. Et lege ea, quae illi scripta sunt. Quare et praesentis synodi canonem 22.

ZONAR. Si quis episcopus alterius provinciam ingrediat, ibique eo inconsulto ordines conferat, offensiones ac tumultus ex ea re existere facile est. Quare, tum id fieri canon vetat, tum qui fecerit, depositione damnatum esse decernit. Eadem vero, et apostolorum tricesimo quinto et hujus quoque synodi vicesimo secundo canone, constituta sunt.

D ARIST. « Si, nemine rogante, episcopus in aliam se contulerit provinciam, et ordinaverit, reaque administraverit, et irritae maneat, et iste deponatur. »

Multos canones inventes hoc prohibentes, nimirum episcopum e sua provincia ad alienam transilire, et in ea ordinare, aut aliud aliquid munus episcopale obire. Nisi forsitan vocetur aliquis et a regionis episcopo dignus habeatur, qui tale aliquid faciat. At qui sua sponte in alteram provinciam proficiscitur, et vel manu imponitiones facit, vel negotiorum ecclesiasticorum constitutiones ad ipsum non pertinentium, et irrita manere quae ab isto facta sunt, et ipsum deponi jubent.

CANON XIV.

A

KANON IA.

« Si quis episcopus ob aliqua crimina iudicetur, « deinde contingat episcopus provincie de eo « dissentire; illis quidem eum, de quo fertur sen- « tentia, innocentem pronuntiantibus; his vero, « reum: pro tota componenda controversia, vi- « sum est sancte synodo, ut metropolitanus « episcopus ex propinqua provincia alios evocet « iudices, qui controversiam dirimant, cum pro- « vincialibus, quod probatum fuerit, confirman- « do. »

BALS. Episcopum, qui ab episcopis provincialibus iudicatur, et ab aliquibus quidem absolvitur; ab aliis vero condemnatur, non alias condemnari vel absolvi statuit synodus, nisi synodi metropolitanus propinquos episcopos accersiverit, qui id quod quaeritur iudicare, et sententiam confirmare debent. Ne dicas ergo canonem 12, huic canonis adversari, dicentem: dubiam sententiam a majori synodo rursus iudicari, et non ab eo, qui primo iudicavit, cum finitimis episcopis examinari. Illic enim fuerat prolata sententia, nec potest amplius iudicare qui illam semel protulit; et propterea illius sententia, ut dubia appellationi subijcitur: hic autem non est prolata sententia. Et canon metropolitanum admonet finitimos episcopos accersere ut tollatur dissensio, et sic omni condamnati suspicio et tergiversatio reseretur, sed si hoc quoque factò, condemnatus sibi factam injuriam esse puet, recte appellaverit, ut duodecimo canone continetur, et quarto Sardicenis synodi. **Lege et ejusdem synodi canones 3 et 5.** Si autem apud patriarcham litigaverit, praesens canon et sequens locum habebit. **συνόδου. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς αὐτῆς γ' καὶ ε' κανόνα· τοῦ κανόνος καὶ τοῦ ἐφεξῆς ἔξουσι χώραν.**

ZONAR. Quandocumque aliquis ab omnibus provincie episcopis unanimi consensu damnatus fuerit damnationem in debium revocare, ut hujus synodi canone 4 constitutum est, nequaquam licebit. At si non omnes episcopi idem sentiant, sed alii quidem damnari reum, alii contra fieri oportere contendunt; tunc a metropolitano ejus provincie a vicina provincia alii episcopi evocari, eorumque suffragiis ad alteram partium adjunctis dissentientium inter se episcoporum controversie componi debent. **Lege Bardicenis quoque synodi canonem tertium et quintum.**

ANAST. « Si episcopo accusato, provincie episcopi « inter se discrepent, ad controversiam certo « dirimendam, alii e vicinis sunt advocandi. »

Unusquisque episcopus criminibus accusatus a propria synodo iudicari debet; si autem provincie episcopi dissentiant, illi quidem insontem iudicatum, alii reum dicentes, a vicina provincia potest metropolitanus alios evocare episcopos ut controversiam ab episcopis agitatam solvant.

« Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ τισὶν ἐγκλήμασι κρίνεται, « ἔπειτα συμβαίη παρὰ αὐτοῦ διαφωνεῖν τοὺς ἐν « τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους, τῶν μὲν ἀθῶων τῶν « κρινόμενων ἀποφαινότων, τῶν δὲ ἕνοχον ὑπερ « ἀπαλλαγῆς πάσης ἀμφισβητήσεως ἔδοξε τῇ « ἀγίᾳ συνόδῳ τῶν τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπων « ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι « ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινούοντας, καὶ τῶν ἀμ- « φισβήτησιν διαλύσαντας, τοῦ βεβαιῶσθαι σὺν « τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον. »

BAAS. Τὸν ὑπὸ ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων κρινόμενον ἐπίσκοπον, καὶ παρὰ τικῶν μὲν ἀθωοῦμενον, παρὰ τικῶν δὲ καταδικαζόμενον, μὴ ἄλλως κατακρίνεσθαι ἢ δικαιῶσθαι ὡρίσεν ἡ σύνοδος, εἰ μὴ μετακαλεῖσθαι ὁ τῆς συνόδου μητροπολίτης πλησιοχώρου; ἐπισκόπους, ἐπικρίναι ὀφειλόντας τὸ ζητούμενον, καὶ βεβαιῶσαι τὴν ψῆφον. Μὴ ἐπιτηγῶν ἐναντιοῦσθαι τῷ κανόνι τούτῳ τὸν ἐβ' κανόνα, τὸν λέγοντα τὴν ἀμφίβολον ψῆφον ἀνακρίνεσθαι παρὰ μείζονος συνόδου, καὶ μὴ δοκιμάζεσθαι παρὰ τοῦ πρώτως κρινόντος μετὰ πλησιοχώρων ἐπισκόπων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐβασσε γενέσθαι ἡ ἀπόφασις, καὶ οὐκέτι δύναται δικάζειν ὁ ἀπαξ ἀποφηνάμενος, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ψῆφος ἐκείνου, ὡς ἀμφίβολος, ἐκκλήτῳ ὑπόκειται· ἐνταῦθα δὲ οὐ γέγονεν ἀπόφασις. Καὶ ὀπιθήσιν ὁ κανὼν τῷ μητροπολίτῃ μετακαλεῖσθαι καὶ πλησιοχώρους ἐπισκόπους, ἐφ' ᾧ τὴν διαφωνίαν λυθῆναι, καὶ οὕτω πᾶσαν περιαιρεθῆναι τὴν τοῦ καταδικαζομένου ὑπόψιν καὶ πρόφασιν· πλὴν καὶ τούτου γινόμενον, ἐὰν ὁ καταδικασθεὶς νομίζῃ ἀδικεῖσθαι, καλῶς ἐκκαλέσθαι, κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ ἐβ' κανόνος καὶ τοῦ δ' κανόνος; τῆς ἐν Σαρδικίῃ εἰ δὲ παρὰ τῷ πατριάρχει ἐδικάσατο, τὰ τοῦ παρόντος

ZONAR. Ὅτε μὲν ὑπὸ πάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων συμφώνως καταδικάζοιτο ὁ κρινόμενος, οὐκ ἔξεστιν αὐτῶν τὴν ψῆφον αἰτιῶσθαι κατὰ τὸν δ' κανόνα τῆς παρουσίας συνόδου· ὅτε δὲ διαφωνοῦσιν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ μὲν καταδικάζουσιν αὐτὸν, οἱ δὲ ἀντιλέγουσι, τότε χρὴ τὸν μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἐπισκόπους ἑτέρους, ὥστε παρ' ἐκείνων λυθῆναι τὴν διαφωνίαν τῶν ἐπισκόπων, προστεθέντων ἐν μέρει τῶν ἐναντιουμένων ἀλλήλοις. Ἀναγνωστέον δὲ καὶ τῆς ἐν Σαρδικίῃ συνόδου τὸν γ' καὶ ε' κανόνα.

APIET. « Εἰ, ἐπισκόπου κρινόμενου, οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι διαφέρουσιν· μετακλήτεον ἀπὸ τῶν πέλας ἑτέρους εἰς ἀναμφίβολον λύσιν τοῦ ἀμφισβητήματος. »

Ἐκαστος τῶν ἐπισκόπων, κατηγορούμενος ἐπ' ἐγκλήμασι, παρὰ τῇ ἰδίᾳ συνόδῳ ὀφείλει κρινεσθαι. Εἰ δὲ οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι διαφωνοῦσιν, οἱ μὲν ἀθῶων τὸν κρινόμενον λέγοντες, οἱ δὲ ὑπεύθυνον· ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας δύναται ὁ μητροπολίτης ἑτέρους ἐπισκόπους μετακαλεῖσθαι, ἵνα τὴν ὑπόψιν μίσειν τῶν ἐπισκόπων ἀμφίβολον λύσασιν.

ΚΑΝΩΝ ΙΕ'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ τισὶν ἐγκλήμασι κατηγορηθεὶς, κριθεὶς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, πάντες τε σύμφωνον μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενέγκωσι ψήφον· τοῦτον μὴ κέτι παρ' ἐτέροις δικάζεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν σύμφωνον τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἀπόφασιν. »

ΒΑΣΣ. Ὁ παρῶν κανὼν ἀνηρέθη ἀπὸ τοῦ δ' κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. Εἰ δὲ μὴ θέλεις τοῦτο εἰπεῖν, ἐρμήνευσον τὸν κανόνα καθὼς ἀνωτέρω εἰρηται, καὶ εἰπέ τὴν καταδικὴν γενέσθαι ἐνταῦθα παρὰ συνόδου μὴ παραπιπτούσης ἐκκλησίᾳ, ὡς τοῦ πάππα ἢ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

ΖΩΝΑΡ. Τὰ ἐν τῷ δ' κανόνι εἰρημένα καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος ἐξήγησιν ἱκανά εἰσιν.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπισκόπου δικαζομένου, εἰ πᾶς ἐπαρχιώτης ἐπίσκοπος συμφωνοίη, παλινδικία οὐ γίνεται. »

Ὁ κανὼν οὗτος οὐ συγχωρεῖ τῷ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας καθαιρεθῆναι παρ' ἐτέροις ἐκκλησίᾳ κρινεσθαι, ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων συμφώνως ἐξενεχθεῖσαν βούλεται. Πλὴν, ὡς εἰρήκαμεν ἐν τῷ τετάρτῳ κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, μᾶλλον ἢ γνώμη κρατεῖ τῶν ὁρισάντων ἐκκαλεῖσθαι τὸν οἰόμενον ἀδικεῖσθαι, καὶ τῆς βοήθειας τῆς ἐκκλησίας ἐπιτυχᾶν, ὡς δικαιότερα καὶ φιλοφρονοτέρα.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος σχολάζων (49), ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἑαυτὸν ἐπιβρίβας, ὑφαρπάξῃ τὸν θρόνον διχα συνόδου τελείας, τοῦτον ἀπόβλητον εἶναι, καὶ εἰ πᾶς ὁ λαὸς, ὃν ὠφίησεν, εἰσὶν αὐτόν. Τελείαν δὲ ἐκείνην εἶναι σύνοδον, ἢ συμπάρεσι καὶ ὁ μητροπολίτης. »

ΒΑΣΣ. Ἐπίσκοπός τις σχολάζων, ἦγουν μὴ ἔχων ἐκκλησίαν, ὡς ὑπὸ ἰθῶν κρατουμένην, κατέσχεν ἀθέτικώς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν ἑπὶ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἐπέβη τοῦ θρόνου αὐτῆς, καὶ ἐνήργει ἀρχιερατικὰ δίκαια. Αἰτιώμενος οὖν

Guill. Beveregii notæ.

(49) *Εἰ τις ἐπίσκοπος σχολάζων.* Hic una cum sequenti canone a Leontio episcopo in concilio Chalcedonensi ex codice canonum recitatus est, quo hic quidem nonagesimus quatuordecimus, sequens nonagesimus sextus, juxta ordinem nimirum canonum in isto codice observatum, dicitur. Concil. Chalced. Act. 11, pag. 301. 302 edit. Col. an. Domini 1618. Ubi etiam vi horum canonum Basianus et Stephanus episcopatus Ephesi pulsati sunt, dignitate tantum, sive honore, communionem et necessariis ad vitam sustentandam illis concessis. Porro Harmenopuli præsentis canonis epitome sic se habet: Καὶ σχολάζων ἐπίσκοπος, εἰ διχα τελείας συνόδου (τελεία δὲ ἐστὶν, ὅταν καὶ ὁ μητροπολίτης παρῆ) ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἐπιτηδῆσῃ, καὶ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης λαὸς ἐβέλῃσῃ, ἀπόβλητος ἔστω. *Etiam vacans episcopus, si absque integra synodo (integra autem est, cum et metropolitanus adest) in ecclesiam vacantem insilierit, licet ita civitatis illius populus voluerit, rejiciendus est. In*

Α

CANON XV.

« Si quis episcopus aliquorum criminum accusatus, fuerit ab omnibus provincie episcopis condemnatus, et omnes unam consentientem adversus eum sententiam tulerint: is ne amplius ab aliis judicetur; sed provincie episcoporum firma maneat sententia. »

BALS. Præsens canon sublatus est a quarto canone synodi Sardicensis. Sin autem hoc nolis dicere, interpretare canonem ut superius dictum est: et die fieri condemnationem a synodo, in quam non cadit appellatio, ut a papa, vel a patriarcha Constantinopolitano.

445 ZONAR. Ex iis quæ in quarto canone diximus hujus quoque canonis intelligentiam quilibet assequetur.

ARIST. « Episcopo judicato, si omnium provincie episcoporum sententiæ sint concordēs, actio non redintegratio non datur. »

Hic canon eum qui ab omnibus provincie episcopis deponitur, ab aliis appellationis more non judicari non permittit, sed omnium provincialium episcoporum sententiam unanimiter contra eum illatam, firmam vult manere. Sed ut in quarto synodi hujus canone diximus, sententia eorum qui decreverunt eum qui se injuria affectum putat, provocare et appellationis auxilium assequi, potius valet ut justior et humanior.

C

CANON XVI.

« Si quis vacans episcopus, in vacantem ecclesiam irrumpens, sedem arripuerit absque perfecta synodo; is sit ejectus, etiamsi omnis populus, quem invasit, eum elegerit. Perfecta vero synodus illa est, cui una quoque adest metropolitana. »

BALS. Episcopus quidam vacans, seu ecclesiam non habens, utpote quæ a gentibus tenebatur, sua auctoritate vacantem occupabat ecclesiam, quæ scilicet episcopum non habebat, ejus sedem invadens, et jura archiepiscopalia exercebat. Cum

quam Epitomen scholiasis hæc habet: Ἡ συνοδικὴ ἢ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ διάγνωσις συγχωρεῖ καὶ μεταθέσις ἐπισκόπων γίνεσθαι, γνώμη τοῦ πρωτεύοντος αὐτῶν, χριστίας καταπειγούσης πρὸς τὸ λύσει τελευτέστερον, καὶ κατ' ἐπίδοσιν ἐπισκόπων καὶ ἐτέρων ἐπισκοπῆν διδοσθαι παρὰ τοῦ πρωτεύοντος ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτοῦ, ἐν ἣ καὶ πάση ἐνορίᾳ αὐτῆς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀρχιερατικῶν ἀπάντων δικαίων ποιήσεται, ὅσα καὶ γνήσιος ἀρχιερέως αὐτῶν παρέξ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ θρόνῳ ἐγκαλιθευέσθαι. *Synodica patriarchæ Michaelis sententia permittit et translationes episcoporum fieri, de judicio illius, qui primus inter eos est, usu sic poscente ad majorem utilitatem; item episcopo concessi et episcopatum alterum insuper a primato in territorio ipsius, in quo et omnibus ejus finibus omnia pontificalia jura exercebit, quæcumque germanus eorum pontifex exerceat; excepto, quod in sacro synthrono non collocetur.* Harmenop. Epit. can. sect. 1, tit. 4.

autem reprehenderetur, et interrogaretur, quomodo hoc esset ausus, hoc se modo defendebat. Non propter aliquid aliud fuisse prohibitam in alia regione seu diocesi operationem seu exercitium, quam ne injuria afficeretur et contemneretur hujus regionis diocesisve præsul: cum autem non sit antistes in vacante ecclesia, et cum ipse eam, quæ illi obtigerat, non habet, ut quæ a gentibus detinebatur, nec quæ de injuria dicta sunt locum habebunt, nec ullum ei præjudicium afferetur, tanquam qui, ultra ea quæ habet, aliena sibi usurpet. Dicit ergo canon, eum, qui tam temere a Spiritus sancti gratia non sibi datum thronum arripit, etiamsi et ipse et ecclesia vacet, esse ejiciendum. Perinde autem ac si dixisset quispiam, ea locum habere, quando is, qui vacat, prædonis more vacantem ecclesiam invasisset; non autem quando ejus populus eum, qui vacat, vel invitum ad eam transtulerit: adjicit canon ne propterea quidem esse illi ignoscendum, qui in vacantem diocesin aliquid episcopale exercuit absque synodi permissione. Cum autem, ut est verisimile, a provincialium episcoporum dispensatione vacanti cuiquam permissum esset in vacante ecclesia celebrare, et hoc damnaretur, eo quod non esset etiam assensus metropolitanus, dicebant quidam, esse et vocari synodum provincialium episcoporum conventum, et ideo firmum esse quod ab eis fit sine metropolitano, quoniam episcoporum sententis, etiam sine metropolitano, contradici non potest: dixerunt Patres, in hac causa eam esse perfectam synodum, quæ habet etiam metropolitanum præsentem; est autem sententia singularis; et singularis non trabuntur ad exemplum. Nota ergo ex præsentis canonis, quod cum synodali decreto permittitur vacanti episcopo in vacante ecclesia celebrare; quin et in ipso ejus throno sedere. Sæpe enim audivi, quod imperatorio quoque mandato ad id opus est. Interrogaverit autem quispiam, Quomodo intelligi debet illud, esse ejiciendum eum qui illam sic invasit ecclesiam? et dicebant quidem nonnulli hoc de segregatione accipi. Mihi autem videtur esse accipiendum de depositione, secundum canones qui dicunt eos esse deponendos qui ordinant ultra suas dioceses. Si enim, qui ad injuriam unius antistitis, qui est in regione, episcopale quidpiam exercuit, deponitur: multo magis punietur, qui ad perfectæ synodi injuriam tale quid fecit. 446 Sæpe quæsitum est, Quis est is qui vacat, et quænam dicatur vacare Ecclesia? Ac de vacante quidem ecclesia nulla fuit dubitatio: omnes enim dixerunt eam esse vacantem ecclesiam, quæ antistite orbata est: sed de vacante antistite multa fuit controversia, et placuit omnibus

ὅπως τοῦτο τετόλμηκεν, ἐδικαιολογεῖτο, μὴ δι' ἄλλο τι κωλυθῆναι τὴν παρ' ἐνορίαν ἐνεργεῖαν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι ἢ καταφρονεῖσθαι τὸν τῆς ἐνορίας ταύτης πρόεδρον· ἀρχιερέως δὲ μὴ ὄντος ἐν τῇ σχολαζούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τὴν λαχοῦσαν τοῦτον οὐκ ἔχει, ὅπερ τῶν ἔθνῶν κατεχομένην, οὔτε τὰ τῆς βῆθεις ὑθρῆως χώραν ἔχει, οὐδὲ αὐτὸς προκριματισθήσεται ἐπέκεινα ὧν ἔχει ἰδιούμενος τὰ ἀλλότρια. Φησὶ τοίνυν ὁ κανὼν τὸν οὗτω βίψοικινδύνως ἀρπάζοντα τὸν μὴ δοθέντα αὐτῷ θρόνον ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, κἂν σχολάζων ἔσται, καὶ ἡ τοιαύτη ἐκκλησία σχολάζουσα, ἀπόδηλον γίνεσθαι. Ὡς δὲ τις εἰπόντος ταῦτα χώραν ἔχειν ἔνθα ληστρικῶς ὁ σχολάζων ἐσφετερίσασα τὴν σχολάζουσαν, οὐ μὴν ὅτε ὁ ταύτης λαὸς καὶ ἀκοντι τὸν σχολάζοντα μετήγαγεν εἰς αὐτήν· προστίθῃσιν ὁ κανὼν μηδὲ ἀπὸ τοῦτου συγγινώσκεσθαι τὸν εἰς σχολάζουσαν ἐνορίαν ἀρχιερατικὸν τι πράξαντα δίχα συνοδικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπεὶ δὲ, ὡς εἴκοιεν, ἀπὸ οἰκονομίας ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων παρεχωρήθη τις σχολάζων ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν, καὶ τοῦ γεγενότου κατακρινόμενου, διὰ τὸ μὴ συμφηρίσασθαι καὶ τὸν μητροπολίτην, Ἐλεγόν τινες οὐκ ὄντων εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι τὴν συνέλευσιν τῶν ἐπαρχιωτῶν, κἀντεῦθεν εἶναι βέβαιον τὸ παρὰ τούτων γινόμενον δίχα τοῦ μητροπολίτου, ὅτι καὶ αἱ ψῆφοι τῶν ἐπισκόπων ἀναντιρρήτοι εἰσι, γινόμεναι καὶ ταῦτα δίχα τοῦ μητροπολίτου· εἶπον οἱ Πατέρες ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει ἐκείνην εἶναι τελείαν σύνοδον, τὴν ἔχουσαν παρουσιάζοντα καὶ τὸν μητροπολίτην· τὸ δὲ τῆς ψήφου ἰδικόν ἐστι, καὶ τὰ ἰδικὰ οὐκ ἔλκονται εἰς ὑπόδειγμα. Ὅσα σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι ἐφέτι μετὰ συνοδικῆς διαγνώσεως παρεχωρεῖν τῷ σχολάζοντι ἐπισκόπῳ ἱερουργεῖν εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν, καθήσθαι δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον αὐτῆς. Ἦκουσα γὰρ πολλὰκις ὅτι χρεια ἔστι πρὸς τοῦτο καὶ βασιλικῆς προσταξέως. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, πῶς ὀφείλει νοηθῆναι τὸ εἶναι ἀπόδηλον τὸν οὕτως ἀρπίσαντα ἐκκλησίαν; Καὶ τινες μὲν εἶπον ἐκλαμβάνεσθαι τοῦτο εἰς ἀφορισμόν· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς καθαιρέσιν, κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας καθαιρεῖσθαι τοὺς παρ' ἐνορίαν χειροτονούντας. Εἰ γὰρ ὁ ἐφ' ὑβρεὶ τοῦ ἔγχωριου ἐνὸς ἀρχιερέως ἐνεργήσας ἀρχιερατικὸν τι καθαιρεῖται· πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ ἐπὶ ὑβρεὶ τελείας συνόδου τοιοῦτόν τι ποιήσας. Πολλὰκις συνεζητήθη (50), τίς ἐστὶν ὁ σχολάζων, καὶ ποία ἐστὶν ἡ σχολάζουσα. Καὶ περὶ μὲν τῆς σχολαζούσης οὐδεμία γέγονεν ἀμφιβολία· πάντες γὰρ διέγνωσαν σχολάζουσαν εἶναι τὴν χηρεύουσαν ἀρχιερέως· περὶ δὲ τοῦ σχολάζοντος ἤρесе πᾶσι σχολάζοντα εἶναι μὴ δυνάμενον ἀπελθεῖν εἰς ἡν ἐπεκηρύχθη ἐκκλησίαν, εἰ τὸ ὑπὸ ἔθνῶν ἢ αἰρετικῶν ταύτην κατέχεσθαι, ὥς δὲ κοινωθῆναι καὶ μὴ παραχωρεῖσθαι τὸν ἀρχιερέως

Guill. Beveregii notæ.

(50) Πολλὰκις συνεζητήθη. Hæc usque ad finem hujus Balsamonis in hunc canonem interpretationis mss. nostro Bodleiano accepta referas: neque enim in Parisiensi editione exstant; nisi quod in

supplemento Latina eorum versio a Gentiano Herveto elaborata habeatur. Sed in Amerbachiana codice, non secus atque in nostro, leguntur.

πῶδα· βαλεῖν ἐν αὐτῇ· οὐδ' ἐστὶ σήμερον ἡ τῶν Ἀ
 Ἱεροσολύμων, ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἡ Ταρσοῦ καὶ
 Ἱεραι· τὰ μὲν γὰρ Ἱεροσόλυμα ἐμιάνθησαν παρὰ
 ἀθίων Ἀγαρηνῶν, ἡ Ἀντιόχεια κατέχεται παρὰ
 πατριάρχου Λατίνου, ἡ Ταρσὸς παρὰ Ἀρμενίων·
 τινὲς δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτικῶν ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀν-
 τιοχείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ λογίζονται
 σχολάζουσαι διὰ τὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ τοὺς Λα-
 τίνους παραχωρεῖν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀρχιερατικῶς
 οἰκονομεῖν τὰς οικείας ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἐκείσε
 ὄντων Χριστιανῶν προνοεῖσθαι. Ὅθεν καὶ μετακα-
 λούμενοι οἱ τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἀρχιερεῖς
 θηροῦσιν ἀπέρχεσθαι. Τὸ δὲ διδοῦναι τισιν ἀρχιε-
 ρεῦσι, μὴ σχολάζουσιν, ἀλλὰ πενομένους, ἐκκλησίας
 χηρευούσας, οἰκονομίας λόγος· ἐστὶ· καὶ ὁ κανὼν ὁ
 λέγων τὴν σχολάζουσαν τῷ σχολάζοντι διδοῦναι
 χώραν οὐκ ἔχει. Διὸ καὶ οἱ συνοδικῶς ἐγγωροῦντες
 καθῆσθαι εἰς τὸ σύνθρονον τῆς κατὰ λόγον οἰκονο-
 μίας διδομένης τιμὴ ἐκκλησίας ἀκανόνιστόν τι
 πρᾶγμα ποιοῦσι καὶ ἀσύγγωστον. Τοῖς γὰρ σχολάζου-
 σιν ὀφείλει διδοῦναι θρόνος, οὐ μὲν τοῖς ἔχουσι θρό-
 νων ἀρχιερατικόν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ μὲν λαμβά-
 νων σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἀρχιερεὺς οὐκέτι
 καλεῖται ἐπίσκοπος, εἰς ἣν ἐπεκηρύχθη, ἐκκλησίας
 πρώτων, ἀλλὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ σχολάζουσης· ὡς
 ὁ μέγας Θεολόγος Γρηγόριος οὐκέτι ἐκλήθη Να-
 ζιανζοῦ, ἀλλὰ Κωνσταντινουπόλεως· οὐδὲ ὁ χειρο-
 κληθεὶς προσεχῶς εἰς Ἀμασειαν, καὶ μετατεθείς
 εἰς Κερασούντα, διὰ τὸ ἀποκαταστῆναι τὸν προκα-
 θαιρεθέντα Ἀμασειας, οὐκέτι ἐκλήθη Ἀμασειας,
 ἀλλὰ Κερασούντος. Ὁ δὲ Κλαυδιουπόλεως λαβὼν
 τὴν ἰδίαν ἐπίσκοπὴν, τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν,
 ὡς σχολάζουσαν, καὶ ἐγγωροθεὶς καθῆσθαι εἰς τὸν
 σύνθρονον αὐτῆς, ὅπως καλεῖται Κλαυδιουπόλεως
 ἀπορῶ.

litanus autem proprium episcopatum, Heracleam Ponticam, ut vacantem adeptus, et in eī quoque
 conjuncta sede sedere permissus, quomodo Claudiopolitanus appellatur nescio.

ΖΩΝΑΡ. Σχολάζων ἐστὶν ἐπίσκοπος, ὁ μὴ ἔχων
 ἐκκλησίαν, ἢ ὅπῃ ἐθνῶν κρατούμενην, ἢ ὅπῃ τοῦ
 λαοῦ τῆς πόλεως ἐν ἣ ἐχειροτονήθη, μὴ δεχθεὶς, οὐκ
 αὐτοῦ δόντος αἰτίαν, ἀλλ' ἀτακτησαντος τοῦ λαοῦ.
 Σχολάζουσα δ' ἐστὶν ἐκκλησία ἡ μὴ ἔχουσα ἐπίσκο-
 πον. Εἰ γοῦν σχολάζων ἐπίσκοπος· ἐπιθῶν ἐκκλησίᾳ
 σχολάζουσῃ ἀρπάξει τὸν θρόνον αὐτῆς, καὶ ὁ τῆς
 πόλεως ἐκείνης λαὸς θελήσῃ αὐτόν, ἀπέδλητος ἐσε-
 παί, εἰ μὴ σύνοδος τελεία τὴν σχολάζουσαν αὐτῷ
 ἐκκλησίαν ψηφίσειται. Ἐκεῖνη δὲ τελεία λογίζεται
 σύνοδος, ἢ καὶ ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας συμ-
 πάρεσσι· ὥστε τελεία· συνόδου ψηφισαμένης διδο-
 ῦναι τῷ σχολάζοντι τὴν σχολάζουσαν δυνατὸν.

ut proinde, si id synodus perfecta decreverit, nihil
 assignari queat.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ δὶχα συνόδου τελείας καὶ αὐτοῦ τοῦ
 « μητροπολίτου ἐπὶ σχολάζουσαν ἐκκλησίαν ἐπι-
 « πηδῶν, καὶ ἢ σχολάζων, ἀπέδλητος. »

Τὸν μὲν σχολάζοντα ἐπίσκοπον εἰς σχολάζουσαν
 ἐκκλησίαν καθίστασθαι παρὰ συνόδου τελείας, παρ-
 ὄντος καὶ τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, ὁ παρ-
 ὶων κανὼν παραδέχεται· μὴ μέντοι γε ἄφ' ἑαυτοῦ,

eum dici vacare, qui non potest proficisci ad eam
 ecclesiam in quam suffectus est, eo quod vel a
 gentibus vel etiam ab hæreticis occupetur, et
 fortasse etiam profanetur communisque reddatur,
 nec sinatur antistes pedem in eam inferre, en-
 jusmodi est hodie Hierosolymitana Ecclesia, An-
 tiochena, Tarsensis, et aliæ. Hierosolyma enim ab
 impiis Agarenis polluta sunt, thronus Antiochenus
 a patriarcha Latino detinetur, et Tarsus ab Ar-
 menis. Nonnullæ autem Hierosolymorum, Antio-
 chix, et Constantinopolis ecclesix non reputantur
 vacare, quia Latini et Agareni permittunt antisti-
 tibus suas ecclesias episcopaliter administrare, et
 Christianorum, qui illic sunt, curam gerere. Unde
 et ejusmodi ecclesiarum evocati antistites debent
 proficisci. Quod autem dantur quibusdam antisti-
 tibus non vacantibus, sed paupertate laborantibus,
 orbata seu vacantes ecclesix, est dispensationis
 ratio: et canon, qui dicit vacantem dandam esse
 vacanti, locum non habet. Et ideo, qui synodaliter
 permittunt cuiquam, ut possit etiam in sede illius
 ecclesix, quam dispensationis ratione sibi datam
 habet, sedere, faciunt contra canonem rem, cui
 venia danda non est: iis enim, qui vacant, debet
 dari thronus; non autem iis, qui habent sedem
 episcopalem. Propterea enim et antistes, qui va-
 cantem accipit ecclesiam, non amplius vocatur
 episcopus illius ecclesix, in quam primum renun-
 tiatus est, sed ejus, quæ illi ut vacans data est,
 quemadmodum magnus Theologus Gregorius non
 amplius dictus est Nazianzenus, sed Constantino-
 politanus episcopus, nec qui proxime ordinatus
 est ad Amasiam, et in Cerasuntiam translatus, quia
 qui prius fuerat depositus, est restitutus, non Amasæ
 episcopus vocatus est, sed Cerasuntis. Claudiopo-

litanus autem proprium episcopatum, Heracleam Ponticam, ut vacantem adeptus, et in eī quoque

ZONAR. Vacans episcopus ille est, qui vel nul-
 lius, vel occupatæ a gentibus ecclesix, præfectus
 est, vel a populo ejus urbis, cui datus episcopus
 fuit, nullo ipsius vitio, sed sola populi perveracia
 exclusus; vacans porro ecclesia est, quæ præfe-
 ctum sibi episcopum non habet. Si ergo vacans
 episcopus vacantem ecclesiam invadens, thronum
 illius occupavit; quamvis illum populus ejus urbis
 episcopum habere velit, nisi tamen eidem perfecta
 synodus vacantem illam ecclesiam decreto suo
 adjudicavit, ab illius ecclesix administratione om-
 nino repelli placet. Perfecta vero synodus ea exi-
 stimatur, cui provincix metropolitanus interfuerit;
 obstat quominus vacans ecclesia episcopo vacanti

ARIST. « Qui sine synodo perfecta, et ipso metro-
 « politano in vacantem ecclesiam transiit,
 « etiamsi ipse sit vacans, ejiciendus est. »

Vacantem quidem episcopum in vacanti ecclesia
 a perfecta synodo, præsentē et metropolis episcopo,
 constitui, præsentē canon permittit, non autem a
 seipso, etiamsi a toto populo thronum usurpare

cogreitur, nisi excommunicari velit. Eum autem qui non vacat, nec omnino et vicesimus primus presentis synodi canon, et alii varii ut in decimo quarto canone apostolico scribitur, in aliam migrare ecclesiam permittunt, sed in ea manere ecclesia in quam ab initio a Deo ordinatus fuit.

447 CANON XVII.

« Si quis episcopus, accepta manuum impositione
« ab episcopo, et populo præesse jussus, inunus
« non susceperit, nec, ut ad sibi concreditam
« ecclesiam proficiscatur, persuaderi possit : is
« sit excommunicatus, donec coactus suscipiat,
« vel perfecta synodus episcoporum provincie
« de ipso aliquid decernat. »

BALS. Lege apostolicum canonem 56, et dices quæ decreta sunt de præsulibus, qui ad eas ad quas ordinati sunt ecclesias non proficiscuntur. Consequenter ergo præsens quoque canon eadem decernit, adjiciens eum esse segregatum, qui non proficiscitur ad ecclesiam quæ ipsum sortita est ; donec aliquid de ipso statuerit synodus quæ eum eligit. Forte enim eum admittet aliquam causam probabilem afferentem. Quia autem illic diximus, non accipi, ut dicunt aliqui, manuum impositionem pro electione, eo quod canon utique de susceptione meminit ; debet præsentem quoque canonem sic intelligere.

ZONAR. Si quis ad præfecturam populi vocatus, munus illud, hoc est, servitium sive ministerium, obire recusaverit, communionem motus, hoc est, segregatus erit, donec id suscipiat. Quod si recusare omnino pergat, a segregatione hominem absoivi prorsus haud licebit ; nisi forte aliquid jam de ipso perfecta synodus constituerit. Causas enim fortasse ob quas a præfecturæ munere excusari velit probabiles afferet, quibus per synodum approbatis multa quoque imposita homini condonabitur.

ARIST. « Qui ordinem suscepit, et ab eo resilit,
« excommunicatur, usque dum penitentia ductus
« munus in se susceperit. »

Qui non persuadetur ad eam quam sibi commissam habet ecclesiam ire, et populo præesse, excommunicatus erit, donec sententiam mutans, animarum curam ipsi concreditam susceperit.

CANON XVII.

« Si quis ordinatus non ierit ad parœciam ad

Guill. Beveregii notæ.

(31) *Et τις χειροτονηθείς.* Præter ea quæ Balsamon et Zonaras in hunc canonem scripserunt, in codice Amerbachiano hoc scholion habetur : « Οτε ὁ τοῦ Χαλκηδόνος Ἰωάννης πατριάρχης ὢν ἐπὶ κτ' ἐνιαυτὸς παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως προβληθείς ἔβατο, ζήτησις γέγονε περὶ τοῦ εἶ δεῖ τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην Ἰωάννην τὸν ἀπολεχθέντα ἐπὶ κτ' ἔτεσιν ὄντα Ἀντιοχείας, μὴ ἀπελθόντα δὲ ἐκεῖσε διὰ τὸ ὑπὸ τῶν Φραγγῶν κρατεῖσθαι τὴν Ἀντιοχείαν, λογισθῆναι σχολάζοντα, καὶ εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αναχθῆναι. Ἄλλ' οὐκ ἐνόηθη σχολάζων, ὡς χειροτονίας καὶ ψήφους μυσίας ποιησάμενος : τῶν ὑπ' αὐτὸν μητροπόλεων, καὶ ἐνιδροσθῆναι οὐκ ἔφθασε. Γέγονε δὲ πατριάρχης : ὁ μέγας οἰκονόμος τῆς Μεγάλης ἐκκλη-

A καὶ ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ βιάζεται τὸν θρόνον ὑφαρπάζειν, εἰ μὴ βούλεται γενέσθαι ἀπέδλητος. Τὸν δὲ μὴ σχολάζοντα, οὐδ' ὅλως ὁ εἰκοστὸς πρῶτος κανὼν τῆς παρούσης συνόδου, καὶ ἕτεροι διάφοροι, καθίς ἐν τῷ ἰδ' ἀποστολικῷ κανόνι : ἐγγράφη, μεταπεσεῖν εἰ ; ἑτέραν ἐκκλησίαν ἀνέχονται : ἀλλὰ μένειν εἰς τὴν ἐτάχθη ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ Θεοῦ ἐκκλησίαν

KANON 17.

« Εἴ τις ἐπίσκοπος, χειροθεσίαν ἐπισκόπου λαβὼν,
« ἐρῶσθεις προστάται λαοῦ, μὴ καταδέξοιτο τὴν
« λείτουργίαν, μὴδὲ πείθοιτο ἀπιέναι εἰς τὴν ἐγ-
« χειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, τοῦτον εἶναι ἀκοι-
« νώνητον, ἔστ' ἂν ἀναγκασθεὶς καταδέξοιτο, ἢ
« ὄρῃσι τι περὶ αὐτοῦ ἢ τελεία σύνοδος τῶν κατὰ
« τὴν ἐπαρχίαν ἐπισκόπων.

B BALS. Ἀνάγνωθι τὸν 17' ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ μάθης τὰ δεδογμένα περὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν μὴ ἀπερχομένων εἰς ἃς χειροτονήθησαν ἐκκλησίας. Ἀκολουθίως οὖν καὶ ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται τὰ αὐτὰ, προστιθέμενος εἶναι ἀφωρισμένον τὸν μὴ ἀπαρχόμενον εἰς τὴν λαχούσαν αὐτὸν, μέχρις ἂν ὄρῃσι τι περὶ αὐτοῦ ἢ ψηφισαμένη τοῦτον σύνοδος. Τυχὸν γὰρ παραδέξεται αὐτὸν προσβαλλόμενον εὐλογῶν αἰτίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε εἴπομεν μὴ ἐκλαμβάνεσθαι, καθὼς τινες λέγουσι, τὴν χειροθεσίαν εἰς ψῆφον, διὰ τὸ μεμνησθαι τάχα τὸν κανόνα καταδοχῆς ὀφείλεις ; καὶ τὸν παρὸντα κανόνα οὕτω νοεῖν.

ZONAR. Ὁ εἰς προστασίαν λαοῦ καλούμενος, καὶ μὴ πειθόμενος καταδέξασθαι τὴν λειτουργίαν, τουτέστι τὴν διακονίαν, ἀκοινώνητος ἔσται, ἤγουν ἀφωρισμένος, ἕως ἂν καταδέξηται. Εἰ δὲ διόλου ἀπειθεῖ, διόλου ἔσται ἀκοινώνητος, εἰ μὴ πού τι ἔρῃσι περὶ αὐτοῦ τελεία σύνοδος. Ἰσως γὰρ εἴποι ἂν τις εὐλόγους αἰτίας, δι' ἃς παραιτεῖται τὴν προστασίαν, καὶ δεχθήσεται παρὰ τῆς συνόδου, καὶ τοῦ ἐπιτιμίου λυθήσεται.

ARIST. « Ἀκοινώνητος ὁ δεξάμενος χειροτονίαν,
« καὶ ταύτης ἀποσκιρτῶν, ἕως μεταγνοῦς κατα-
« δέξοιτο. »

Ὁ μὴ πειθόμενος ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ λαοῦ προστάται, ἀφωρισμένος ἔσται, ἕως ἂν μεταγνοῦς, τὴν προστασίαν ἐμπιστευθεῖσάν τούτῳ ψυχῶν καταδέξηται.

KANON 18.

« Εἴ τις χειροτονηθείς (31) εἰς παροικίαν μὴ ἀπέλθῃ

σίας Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας ζητηθείς, καὶ προκριθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ μηνὶ Μαΐου, ἰνδικτιώνος ἰβ' ἔτους 574μ'. Quando Joannes Chalcedonensis patriarcha a domino Alexio Comneno imperatore promotus, annos 25 sedebat, mota est querens, utrum Joannem Antiochenum patriarcham, qui ad thronum Antiochenum 28 annos electus fuerat, sed illuc proficisci non potuit, propterea quod Antiochia a Francis tenebatur, vacantem haberi oportuerit, et ad thronum Constantinopolitanum promoveri : tertius non iudicatus est vacans, ut qui in metropoles sibi subjectas electiones et ordinationes fecerat ; etiam si nondum in throno collocatus fuerat. Factus est autem patriarcha magnus antiochenus

« εἰς ἣν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος, οὐ διὰ τὴν λαο-
 « τοῦ αἰτίαν, ἀλλ' ἦτοι διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παρξι-
 « τῆσιν, ἢ δι' ἐτέραν αἰτίαν οὐκ ἐξ αὐτοῦ γενομέ-
 « νην· τοῦτον μετέχει τῆς τιμῆς καὶ τῆς λειτουρ-
 « γίας, μόνον μετὲν παρενοχλοῦντα τοῖς πράγμασι
 « τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν συναγοίτο. Ἐκδέχεται
 « δὲ τοῦτον, ὃ ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας τελεία σύνοδος
 « κρίνασα τὸ παριστάμενον ὄριση.»

ΒΑΣΣ. Ἐν μὲν τῷ ἰζ' κανόνι κολάζουσιν οἱ Πα-
 τῆρες τὸν χειροτονηθέντα καὶ μὴ πειθόμενον ἀπελ-
 θεῖν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτόν· ἐν δὲ τῷ παρόντι συγ-
 γράμῃ ἀξιούσι τὸν χειροτονηθέντα καὶ θέλοντα
 μὲν ἀπελθεῖν εἰς ἣν ἐχειροτονήθη παροικίαν, μὴ
 πάραχωροῦμενον δὲ ἢ διὰ τὴν τοῦ ἐν ἐκείνῃ λαοῦ
 ἀναίσχυνην, ἢ διὰ ἐπιδρομὴν ἐθνῶν· διὸ καὶ ἐπι-
 τρέπουσι, παρ' ἧ ἂν εὐρίσκηται ἐνορία, τιμῆς
 ἀξιούσθαι, ἦγουν καθέδρας καὶ κλήσεως· καὶ ἐνεργ-
 ρείας ἀρχιερατικῆς, μετὰ εἰδήσεως καὶ ἐπιτροπῆς
 τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου· πλὴν μέντοι μὴ ἔχειν
 ἔλως μετουσίαν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας
 ἐκείνης ἔνθα κατοικεῖ, ἦγουν μὴ διδάσκειν, μὴ
 χειροτονεῖν, μὴ ἕτερόν τι ἐνεργεῖν ἀρχιερατικὸν
 χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου, ἀλλ'
 ἡσυχάζειν μέχρις ἂν τὸ ποιητέον μάθῃ ἀπὸ οἰκονο-
 μίας καὶ κρίσεως τελείας συνόδου.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ χειροτονηθεὶς εἰς ἐκκλησίαν πόλεως,
 καὶ μὴ δυνηθεὶς εἰς αὐτὴν ἀπελθεῖν, ἴσως ὑπὸ ἔθνους
 κυριευομένην, ἢ χώρας δι' ἧς ὀδεῦσαι αὐτὸν ἀνάγκη
 ὑπὸ βαρβάρων κατεχομένην, ἢ τοῦ λαοῦ τῆς πό-
 λεως δι' ἀταξίαν οἰκίαν μὴ δεχομένου· αὐτόν, τὴν
 μὲν τιμὴν τὴν προσήκουσαν ἐπισκόπῳ ἔξει καὶ τὴν
 λειτουργίαν· οὐ γὰρ αἴτιος αὐτός ἐστι τοῦ μὴ
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτόν ἐκκλησίαν· παρ-
 ενοχλεῖν δὲ τοῖς πράγμασι τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ἂν
 συναγοίτο οὐ παραχωρεῖται. Εἰς γὰρ τινα πόλιν ἴσως
 ἔσται αὐτῷ ἡ κατοικία, καὶ παρὰ τῇ τῆς πόλεως
 ἐκείνης ἐκκλησίᾳ συναγοίτο ἂν. Ἐνοχλεῖν οὖν τοῖς
 πράγμασι τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης οὐκ ἐξέσται αὐτῷ·
 οὔτε γὰρ διδάσκειν δύναται ἐκεῖ, οὔτε χειροτονεῖν,
 οὔτε ἱεουργεῖν, εἰ μὴ ἐπιτραπέει, οὔτε τι τῶν προ-
 σόδων σφετερίζεσθαι τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης. Αναρ-
 τήσαι δὲ τὸ πᾶν ὀφείλει εἰς τὴν κρίσιν καὶ οἰκονο-
 μίαν τῆς τελείας συνόδου, ὥστε παρ' ἐκείνης αὐτῷ
 γενέσθαι πρόνοιαν.

«**ARIST.** «*Episcopus ordinatus et a civitate non
 « acceptus honore fruatur, et minus tantum
 « obeat, exspectans quid provinciae synodus
 « pronuntiaverit.*»

ARIST. « Μετέχτω τῆς τιμῆς ἐπίσκοπος ὁ χειροτο-
 « νηθεὶς, καὶ μηδαμῶς δεχόμενος παρὰ τῆς πό-
 « λεως καὶ λειτουργεῖτω μόνον, ἀναμένων ὃ τι
 « ἂν ἡ τῆς ἐπαρχίας ἀποφαίνοιτο σύνοδος.»

«Ὁ μὴ παρ' αἰτίαν ἰδίαν παρὰ τῆς πόλεως προσ-
 δεχθεὶς ἐν ἧ ἐχειροτονήθη, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ
 μοχθηρίαν· καὶ τῆς τιμῆς μετέχει, καὶ λειτουργεῖν
 οὐ κακώλυται. Ὄφείλει δὲ προσκαρτερεῖν, καὶ μὴ
 τινι στρατιωτικῇ βοήθειᾳ χρῆσασθαι, ἢ ἐυναστεῖα»

«*quam est ordinatus episcopus, non sua quidem
 « culpa, sed propter populi recusationem, vel
 « aliquam aliam causam, quae a se non oritur :
 « is sit et honoris et muneris particeps, dum-
 « modo nullam rebus ecclesiae, in qua conve-
 « nit, molestiam afferat. Is autem id suscipiat,
 « quod perfecta provinciae synodus, quod ad se
 « allatum est judicando, statuerit.*»

BALS. In septimo decimo quidem canone Patres
 cum puniunt, qui ordinatus fuerit, et non per-
 suadetur ad ecclesiam proficisci, quae illum sortita
 est. In praesenti autem canone ei dant veniam, qui
 ordinatus est, et vult quidem ad eam, ad quam
 ordinatus est, parœciam proficisci, non sinitur
 autem, vel propter populi impudentiam, vel pro-
 pter gentium incursionem : et ideo permittunt, ut
 in qua invenitur provincia, honore dignus habeat-
 ur; cathedra scilicet et vocatione et episcopalis
 officii exercitio, cum scientia et permissione epi-
 scopi illius regionis; nec tamen se omnino ingerat
 negotiis illius ecclesiae, in qua habitat, scilicet ne
 doceat, ne ordinet, neque aliquid aliud episcopale
 exercent, sine illius regionis episcopi permissione;
 sed quiescat, donec quid sit agendum didicerit, a
 perfectae synodi sententia.

ZONAR. Quicumque ordinatus est, ut ecclesiae
 urbis alicujus praesit, et ad eam vel quia forte
 ethnicorum ditioni subjecta sit, vel quod itinera
 a Barbaris obsideantur, vel quod a populo ejus
 urbis insolentium pervicaci non admittatur, minime
 proficisci poterit, dignitatem ille quidem episcopi.
 liturgicæque exercendae facultatem, obtinebit (nec
 enim per ipsum factum est, ut ab ecclesiae, cui
 destinatus est statione diutius abesset), **448** verum
 ne se illius Ecclesiae, in qua degit, negotiis immi-
 sceat, interdictum. Est enim illi forte in urbe
 aliqua domicilium, suosque in illius urbis ecclesia
 conventus agit. Ejus igitur ecclesiae negotiorum
 partem aliquam attingere homini haud licebit.
 Neque enim in ea docendi, neque ordinis con-
 ferendi, neque sacra faciendi, nisi ejus rei con-
 cessa facultate, neque vero aliquid ex illius eccle-
 siae redditibus in suos usus transferendi potestas
 erit. Universa porro ab illo perfectae synodi judi-
 cio consilioque permitti decet, ut quod ipsius rationibus maxime opportunum fore videbitur.

ARIST. « Episcopus ordinatus et a civitate non
 « acceptus honore fruatur, et minus tantum
 « obeat, exspectans quid provinciae synodus
 « pronuntiaverit.»

«Qui non suam ob causam a civitate admittitur
 in quam ordinatus fuit, sed propter populi impro-
 bitatem : et honoris particeps est, et sacra facere
 non prohibetur. Debet autem patienter manere, et
 non militari aliquo uti auxilio aut alia potestate,

Guill. Beveregii notæ.

*Magnæ Ecclesiae Constantinopolitanorum, ab uni-
 versa Ecclesia quaesitus, et ab imperatore domino*

*Joanne Comneno electus mense Maio, indictione 19,
 an. 6612.*

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ μὴ σύνοδος εἴη καὶ ὁ μητροπολίτης, ἢ μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος. Εἰ δὲ διὰ τι δυσχερὲς, ἢ συνάγοντο ἅπαντες, τῶς οἱ πλείους, ἢ γράμμασιν ἔσονται σύμφηφοι. Εἰ δ' οὕτω τοῦ πράγματος τελουμένου φιλονεικοῖεν τινες, ἢ τῶν πλείωνων ψήφος ἰσχυέτω.

ARIST. « Si non sit synodus et metropolitani, ne fiat episcopus. Si vero propter aliquam difficultatem omnes non conveniant, saltem plures, vel litteris assentiantur. Si autem re ita peracta, contendant aliqui, plurium suffragium valeat. »

Ἐῖρηται πολλάκις τὸ μήτε τὸν μητροπολίτην μήτε τοὺς ἐπισκόπους ἄνευ τῆς τῶν ἀδελφῶν γνώμης ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ πάντες οἱ τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι συνελθεῖν τῇ ψήφῳ οὐ δύνανται διὰ τινα δυσχέρειαν, τῶς οἱ πλείους συνερχέσθωσαν, ἢ διὰ γραμμάτων γενέσθωσαν τοῖς παροῦσιν ὁμόψηφοι· καὶ οὕτω τῆς ψήφου τελουμένης, ἂν τινες, ὡς ἐριστικοὶ, ἀντιλέγοιεν, ἢ τῶν πλείωνων κρατεῖται ψήφος.

Sæpius diximus nec metropolitano nec episcopus sine fratrum sententia episcopum eligere. Si autem omnes provincie episcopi ad sententiam ferendam convenire non possunt, ob aliquam difficultatem, saltem plures conveniant, aut per litteras presentibus consensum suum attestentur. Et sic sententia perfecta, si nonnulli ut contentiosi contradixerint, plurium sententia valeat.

ΚΑΝΩΝ Κ'.

« Διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας καὶ τὰς τῶν ἀμφοισθητουμένων διαλύσεις καλῶς ἔχειν ἔδοξε συνόδου καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι δεύτερον τοῦ ἔτους· ἅπαρ μὲν μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς ἐπιτελεῖσθαι τὴν σύνοδον, ὑπομνησκοντος τοῦ ἐπαρχιώτου ἐν τῇ μητροπόλει· τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι εἰδοῖς ὀκτωβρίαις, ἢ τῆς δεκάτης Ἰακωβίτου, ὥστε ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς συνόδοις προσεῖναι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ πάντας τοὺς ἡδικοῦσθαι νομίζοντας, καὶ παρὰ τῆς συνόδου ἐπικρίσεως τυγχάνειν· μὴ ἐξεῖναι δὲ τινὰ καθ' ἑαυτοὺς συνόδους ποιεῖσθαι, ἄνευ τῶν πεπιστευμένων τὰς μητροπόλεις. »

ΒΑΣΣ II· ρὶ τῶν ὀφειλουσῶν ἐτησίως γίνεσθαι συνόδων ἰκανῶς διελήφθη ἐν τῷ λζ' ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ η' κανόνι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν προστίθησι μὴ γίνεσθαι τὰς συνόδους χωρὶς παρουσίας τοῦ μητροπολίτου.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις δις τοῦ ἔτους συνόδους ἐφ' ἑκάστη τῶν ἐπαρχιῶν γίνεσθαι ἔδοξε, καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ πρώτῃ συνόδῳ ἐν πέμπτῳ κανόνι τὰ αὐτὰ νεκανόνισται, καὶ τῇ παρούσῃ ὁμοίως ὤρισται περὶ τῶν συνόδων. Ὁ ὄγδοος δὲ κανὼν τῆς ζ' συνόδου διετάξατο μίαν ἐτησίως γίνεσθαι σύνοδον. Λέγει δὲ ὁ παρῶν κανὼν τὰς συνόδους ὀφείλειν γίνεσθαι διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας, ἢ γοῦν τὰς περὶ τινῶν ἰσῶς καταστάσεων ἐκκλησιαστικῶν ζητήσεων, καὶ τὰς τῶν ἀμφοισθητουμένων διαλύσεις, ἢ τοὺς αἰτιάσεις τὰς παρὰ τινῶν ἰσῶς κατὰ ἐπισκόπων φερομένας, ὡς ἀδίκως αὐτοῖς ἀφορισθέντων ἢ καθελόντων, καὶ ἄλλας τινὰς τοιαύτας ἀμφιβολίας. Τέτακται δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάστης συνόδου, τῆς μὲν πρώτης ἢ τετάρτης ἑβδομάδος τῆς Πεντηκοστῆς· τῆς δὲ δευτέρας αἰ τοῦ Ὀκτωβρίου εἰδοῖς. Τὰς γὰρ ἐκάστου μηνὸς ἡμέρας οἱ παλαιὸι εἰς τρεῖς κατεμέριζον τάξεις, καὶ τὰς

CANON XX.

« Propter usus ecclesiasticos, et pro dirimendis controversiis, recte habere visum est, ut synodi episcoporum in unaquaque provincia his in anno fiant: semel quidem post tertiam hebdomadam festi Paschæ, ut quarto hebdomade Pentecostes perficiatur synodus, metropolitano provinciales episcopos admonente; secundam vero synodum idibus Octobris futuram, qui est decimus Hyperberetæi, ut in his ipsis synodis accedant presbyteri et diaconi, et omnes qui se injuria affectos putant, et a synodo iudicium assequantur: nullis autem liceat synodos per se facere, sine iis quibus sunt creditæ metropoles. »

BALS. De synodis quæ debent fieri annuatim satis dictum est in tricesimo septimo apostolico canone, et in octavo canone synodi in Trullo. Et lege quæ in ipsis scripta sunt. Præsens autem canon adjicit non fieri synodos sine præsentia metropolitani.

ZONAR. De bina annua synodo in unaquaque provincia celebranda, et sanctorum apostolorum decreto, et quinto Nicænae primæ synodi canone constitutum est; et eadem, quod ad conventum synodicorum rationem attinet, hæc quoque synodus definivit. Unam porro in singulos annos synodum habendam esse octavo sextæ synodi canone sancitum est. Has vero synodos ad res Ecclesie componendas, hoc est, ut in iis de rebus ad constitutionem ecclesiasticam spectantibus deliberetur, controversiæque dirimantur, eorum vide licet qui episcopos forte accusant, quod se ab illis injuste segregatos aut depositos esse autumant, contentionesque aliæ hujus generis tollantur, haberi oportere hic canon affirmat. Tempus vero etiam utriusque synodi præfinitum; ac priori quidem quarta hebdomada Pentecostes, posteriori vero celebrandæ octavo Octobris constitutæ. Prisci

partaque dies ejusque mensis in tres ordines divi-
debant; ac primo quidem calendās statuebant;
qui eas consequerentur, idus: postremos demum
nonas appellabant. A solis autem episcopis, non
adhibito ejusque provincie metropolitano, syno-
dum haberi canon velat.

ARIST. « Propter ecclesiasticas necessitates bis
« quotannis in unaquaque provincia celebretur
« synodus; quarta Pentecostes hebdomade, et
« decima die Hyperberetæi. »

Scribitur et in tricesimo septimo canone apo-
stolico, quod contrahitur illud, bis quotannis in
unaquaque provincia haberi synodum. Et decretum
fuit ab octavo sextæ in Trullo synodi canone, et a
sexto synodi Nicænæ secundæ canone semel quot
annis episcoporum ejusque provincie fieri con-
ventum, inter Pascha et mensem Octobrem, et
canonicas ab eis solvi quaestiones.

450 CANON XXI.

« Episcopus ab alia parocia in aliam ne transeat,
« nec sua se sponte ingerens, nec a populis vi
« adactus, nec ab episcopis coactus: maneat
« autem in ea, in quam ab initio vocatus est,
« ecclesia, et ab ea non recedat, secundum de-
« cretum prius de ea re editum. »

BALS. Quære canonem apostolicum 14, et sy-
nodi primæ canonem 15.

ZONAR. Multi de hac quoque re canones pro-
mulgati fuere. Idem namque et apostolico decimo
quarto et Nicænæ primæ synodi quinto decimo
canone constitutum. Hic vero canon aliquid etiam
amplius adjungit; et quantumvis populo urbis
adigente, hoc est, vehementissime urgente (præ-
positiones namque significationem augent), quam-
vis etiam episcopo aliquo acrius impellente, re-
licta urbe quam sortitus est in aliam demigrandi
facultate omnino episcopo, cuilibet interdictum
esse decernit.

ARIST. « Episcopus etiam a populis coactus, et
« ab episcopis compulsus, in aliam parociam ne
« transeat. »

Episcoporum translatio omnino prohibetur, quam-
vis a populo, quamvis ab episcopis transilire ad
aliam provinciam impellantur.

CANON XXII.

« Episcopus in aliam civitatem quæ ei subjecta
« non est, non ascendat, nec in regionem, quæ
« ad eum non pertinet, ad alienius ordinationem,
« nec presbyterum vel diaconum constituat in
« locis alii episcopo subjectis, nisi eum volun-
« tate proprii illius regionis episcopi. Si quis
« tale quid ausus fuerit, infirma sit ordinatio,
« et ipse a synodo puniatur. »

BALS. Lege etiam quartumdecimum canonem
apostolicum, et quintum decimum Nicænæ primæ
synodi, et disces ex illis, et ex duobus præsentibus

A μὲν πρώτας ἐκίλουσιν καλῶν;· ταῖς δὲ μετ'
ἐκείνας εἰδοῖς ἦν ἡ κλήσις· ταῖς δὲ τελευταίαις
ὠνοῦσι. Οὐ παραχωρεῖ δὲ ὁ κανὼν μόνους τοὺς
ἐπισκόπους συνιστᾶν σύνοδον, μὴ παρόντος τοῦ μη-
τροπολίτου τῆς ἐπαρχίας.

ARIST. « Διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρείας δις τοῦ
« ἔτους γενέσθω σύνοδος καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν,
« τῆ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆ
« δεκάτῃ ἡμέρᾳ Ὑπερβερεταίου. »

Ἐγράφη καὶ ἐν τῷ 15' ἀποστολικῷ κανόνι ὡς
συνεστάλη τὸ δις τοῦ ἔτους καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν
σύνοδον γίνεσθαι· καὶ ὠρίσθη παρὰ τε τοῦ ὁγδοῦ
κανόνος τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἕκτης συνόδου καὶ τοῦ
ἔκτου κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ δευτέρου,
ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρ-
χίας γίνεσθαι τὴν συνάθροισιν μεταξὺ τοῦ Πάσχα
καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, καὶ τὰς κανονικὰς ζη-
τήσεις λύεσθαι παρ' αὐτῶν.

KANON KA'.

« Ἐπίσκοπον ἀπὸ παροικίας ἐτέρης εἰς ἑτέραν
« μὴ μεθίστασθαι, μήτε ἀυθαίρετως ἐκίρριπτοντα
« ἑαυτὸν, μήτε ὑπὸ λαῶν ἐκείαζόμενον, μήτε
« ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκάζομενον, μένειν δὲ εἰς ἣν
« ἐκλήθη ἐπαρχίᾳ; ἐκκλησίαν, καὶ μὴ μεθίστασθαι
« αὐτῆς, κατὰ τὸν ἦδη πρότερον περὶ τούτου ἐξ-
« ενεχθέντα ἔρον. »

BALS. Ζῆτει ἀποστολικὸν κανὼνα 14', καὶ α' συνό-
δου 15'.

ZONAR. Καὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου δι' ἄφο-
ροι κανόνες ἐξεφωνήθησαν. Ὁ τε γὰρ ἀποστολικὸς
14' κανὼν περὶ τούτου θεσμοθετεῖ καὶ 15' κανὼν τῆς
ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου. Οὗτος δὲ ὁ κανὼν καὶ
πλέον τι προστίθῃσι· τοῦτοδ' ἐστὶ τὸ καὶ ὑπὸ τοῦ
λαοῦ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκδιάζεσθαι, ἀντὶ τοῦ σφο-
δρότατα βιάζεσθαι· αἱ γὰρ προθέσεις ἐπίτασιν δη-
λοῦσι· καὶ ὑπὸ ἐπισκόπου ἀναγκάζεσθαι, μὴ πεί-
θεσθαι καταλιπεῖν τὴν, ἐν ἣ ἐκκληρώθη, πόλιν, καὶ
ἀπελθεῖν εἰς ἑτέραν.

ARIST. « Ἐπίσκοπος καὶ ὑπὸ λαῶν βιάζομενος
« καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκάζομενος, μὴ μεθί-
« στάσθω εἰς παροικίαν ἑτέραν. »

Ἀπηγόρευται καθόλου τῶν ἐπισκόπων ἡ μετᾶ-
θεσις, καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων μετα-
πεσεῖν εἰς ἑτέραν παροικίαν βιάζονται.

KANON KB'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐπιβαίνειν ἄλλοτρίᾳ πόλει τῆ μὴ
« ὑποκειμένη αὐτῷ, μηδὲ χωρὶ τῆ αὐτῷ μὴ
« διαφερούσῃ ἐπὶ χειροτονίᾳ τινός, μηδὲ καθι-
« στᾶν πρεσβύτερον ἢ διάκονον εἰς τόπους,
« ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους, εἰ μὴ ἄρα μετὰ
« γνώμης τοῦ οἰκείου τῆς χώρας ἐπισκόπου. Εἰ δὲ
« τοιμῆσειεν τις τοιοῦτο, ἄκυρον εἶναι τὴν
« χειροτονίαν καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς
« συνόδου τυγχάνειν. »

BALS. Ἀνάγκωθι καὶ τὸν 14' ἀποστολικὸν κανὼνα,
καὶ τὸν 15' τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ
μᾶθης ἐξ ἐκείνων τε καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δις

κανόνων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐξ ἑτέρων πολλῶν, ὅπως κολάζονται οἱ παρ' ἐνορίαν χειροτονούντες τε καὶ χειροτονούμενοι χωρὶς προτροπῆς τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν λε' ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τὸν τῆς δευτέρας συνόδου τὸν β'.

ZONAR. Καὶ τοῦτο διαφόροι κανόνες κεκώλυται, τὸ μὴ τε εἰς πόλιν μῆτε εἰς χώραν ἄλλην ὑποκειμένην ἐπισκόπῳ ἕτερον ἀπιέναι ἐπίσκοπον καὶ χειροτονεῖν, εἰ μὴ παραχωρηθεῖ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς χώρας ἐκείνης· εἰ δὲ ἄλλως ἀπέλθῃ καὶ χειροτονῆσει, τὴν μὲν χειροθεσίαν ἄκυρον εἶναι, τὸν δὲ χειροτονήσαντα ἐπιτιμᾶσθαι. Ἀναγνωστὸν καὶ τὸν δευτέρον κανόνα τῆς δευτέρας οἰκουμένης συνόδου.

ARIST. « Ἐπὶ τὸ χειροτονεῖν τινὰ ἐπίσκοπος ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μὴ ἀπίετω, ἀλλ' ἢ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως· εἰ δ' οὐ, ἀδέβαιος ἢ χειροτονία, κάκεινος ὑπόδικος. »

Τὰ αὐτὰ τῷ τρισκαιδεκάτῳ κανόνι καὶ ὁ κανὼν οὗτος λέγει, τὸ ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων τὰ τῆς ἰδίας ἐνεργεῖν παροικίας, καὶ εἰ; ἑτέραν μὴ ἀπιέναι, καὶ χειροτονίας ποιεῖσθαι, ἢ ἕτερόν τι ἐπισκοπικὸν πράττειν, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐγχωρίου ἐπισκόπου· εἰ μὴ βούλεται καὶ καθαιρέσει γενέσθαι ὑπόδικος, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ πραγθέντα μεῖναι ἀδέβαια.

ΚΑΝΩΝ ΚΓ'.

« Ἐπισκόπῳ μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾶν ἕτερον (52) ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν περὶ τῆ τελευτῆ τοῦ βίου τυγχάνῃ· εἰ δὲ τι τοιοῦτον γίνωτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν περιέχοντα δεῖν μὴ ἄλλως γίνεσθαι ἐπίσκοπον, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσάμενου τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον. »

BAAS. Ὁ ος' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει μὴ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ χειροτονεῖν ὃν βούλεται ἀντ' αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ οὖν καὶ ὁ παρῶν κανὼν θεσπίζει, προστιθέμενος μὴ ἄλλως γίνεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ, θανόντος τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τῆς ἐπαρχίας συνόδος τὸν ἄξιον ψηφίσεται.

ZONAR. Καὶ ὁ ος' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων μὴ ἐξεῖναι λέγει τῷ ἐπισκόπῳ χειροτονεῖν, ὃν βού-

Guill. Beveregii notæ.

(52) Ἐπισκόπῳ μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾶν ἕτερον. Ante celebratam hanc synodum Narcissus Hierosolymorum episcopus, senio jam confectus, Alexandrum sibi adiutorem in eodem episcopatu constituit; sed divinitus per somnium prius admonitus; ut testatur Eusebius, qui de Narcisso loquens, ait: Καὶ δὴ μὴκέθ' οἶου τε θντος λειτουργεῖν διὰ λιπαρὸν γῆρας, τὸν εἰρημένον Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον ἑτέρας; ὑπάρχοντα παροικίας οἰκουμένη Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἅμα τῷ Ναρκίσῳ λειτουργίαν ἐκάλει, κατὰ ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ δὲ δράματος φανείσαν. Euseb. Hist. Eccles. lib. vi, cap. 11. Sic etiam Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ episcopus Anatolium, non modo coadjutorem, sed et successorem sibi creavit; ut idem Eusebius de Anatolio verba faciens, scribit, τούτῳ πρώτος ὁ τῆς Παλαιστίνων Καισαρείας ἐπίσκοπος Θεότεκνος

canonibus, quin etiam ex multis aliis, quomodo puniantur qui ultra suæ regionis fines ordinant et ordinantur, sine permissione regionis episcopi. Lege et tricesimum quintum canonem apostolicum et canonem 2 synodi secundæ.

ZONAR. Hoc quoque plurium canonum sanctionibus vetitum est, ac episcopo in urbem, aut regionem alterius episcopi ditioni subjectam, proficisci, ibique ordines conferre, nisi facultate ab ejus loci episcopo impetrata, ne liceat, constitutum: quod si tamen abierit, ordinesque contulerit, collationem quidem irritam esse: ipsum vero, qui contulit, multæ irrogatione puniri jubent. Vide secundæ quoque œcumenicæ synodi canonem secundum.

ARIST. « Episcopus a civitate in civitatem ad aliquos ordinandos ne abeat, præterquam ex civitatis episcopi sententia: alioquin invalida sit ordinatio, et ipse judicio obnoxius. »

Eadem ac tertius decimus canon et hic canon dicit, unumquemque episcoporum quæ ad suam pertinent parœciam facere, et aliam non adire, ordines conferre, vel aliquod aliud munus episcopale obire, sine regionis episcopi sententia, nisi vellet et se depositioni fieri obnoxium, et quæ ab eo facta sunt, infirma manere.

CANON XXIII.

« Ne liceat episcopo alium pro se successorem constituere, etiamsi sit in fine vitæ: si quid autem fiat ejusmodi, irrita sit constitutio. Servetur autem ritus ecclesiasticus, qui dicit, non aliter dehere fieri episcopum quam cum synodo et judicio episcoporum, qui post defuncti dormitionem potestatem habent dignum provehendi. »

BALS. Septuagesimus sextus sanctorum apostolorum canon dicit, non licere episcopo quem velit loco suo eligere. Eadem ergo præsens quoque canon discernit, adjiciens, non aliter fieri episcopum, quam si, mortuo episcopo, dignum provincie synodus elegerit.

451 ZONAR. Et septuagesimus sextus sanctorum apostolorum canon ne episcopo liceat quemcumque

χειρῆς εἰς ἐπισκοπὴν ἐπιτίθειαι, διάδοχον ἑαυτοῦ μετὰ τελευτῆς ποιεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ παροικίᾳ προνοούμενος· καὶ δὴ ἐπὶ σμικρὸν τινα χρόνον ἄνευ τῆς αὐτῆς προύστησαν ἐκκλησίας. Id. l. vi, c. 32. Hoc autem a præsentī canone prohibetur. Sed et post editum hunc canonem plurima in contrarium exempla passim occurrunt. Ut alia omittam Severus in Milevitana Ecclesia successorem sibi designavit, ut ait B Augustinus epist. 110. Quinetiam ipse ille Augustinus ordinatus est episcopus Hipponensis a Valerio adhuc superstitē; et ipse postea Eradium sibi successorem designavit, ut ibidem testatus est. Sed quod observandum est, omnes hæc electiones cleri populari suffragiis comprobatae sunt; quæ etiam, quantum ad eam, quam ipse fecerat, per notarios divus Augustinus excipi voluit.

collibitum fuerit ordinibus insignire; Idque si A
fererit, cum ordinum collationem irritam habendam, tum eum, qui contulit, segregatione puniendum esse, decernit. Eadem huius quoque canonis decreto sancta, ac præter eum, quem, episcopo vita functo, dignum eo munere provinciæ synodus electum crearit, alium episcopum habere ne liceat constitutum.

ARIST. « Episcopus in vitæ exitu alium ne constituat episcopum: illo autem vita functo, a synodo eorum qui potestatem habent, dignus provehatur. »

Non licet episcopo moribundo, cum moritur, alium episcopum sui loco constituere. Sed provinciæ synodus post ejus mortem juxta sententiam illius etiam provinciæ metropolitanæ, dignum ordinabit.

CANON XXIV.

« Recte habet, ut ea, quæ sunt Ecclesiæ serventur cum omni cura et bona conscientia, et fide in omnium præsidem et judicem Deum: quæ etiam administrari convenit cum iudicio et potestate episcopi, cui est omnis populus creditus, et eorum animæ qui in Ecclesia congregantur. Sint autem manifesta, quæ ad Ecclesiam pertinent, cum cognitione presbyterorum et diaconorum qui circa ipsum sunt, ut ipsi sciant, et non ignorent, quæ sint propria Ecclesiæ, nec eos quidquam lateat: ut si contingat episcopum e vita migrare, iis munitis existensibus, quæ ad Ecclesiam pertinent, ne ea intercidant et pereant, nec quæ sunt propria episcopi, prætextu rerum ecclesiasticarum, vexentur. Est enim justum, et apud Deum et homines acceptum, ut episcopus propria, quibus velit, relinquat; quæ sunt autem Ecclesiæ, ipsi serventur: ut nec Ecclesia damnum aliquod sustineat, nec episcopus Ecclesiæ prætextu proscribatur, vel qui ad eum attinent in causas incidant quo et ipse post mortem maledictione oneretur. »

CANON XXV.

« Episcopus habeat rerum Ecclesiæ potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset, cum multa cautione et Dei timore: ipse autem eorum, quibus ei opus est, si indigeat, sit particeps ad manus suos necessarios, et fratrum, qui apud eam hospitio excipiuntur, ut ipsi nullo modo priventur secundum divinum Apostolum, qui dicit: « Habentes autem alimenta et quibus tegamur, iis contenti erimus¹². » Sin autem

¹² 1 Tim. vi, 8.

Guill. Beveregii notæ.

(53) *ΕΙ ΔΕ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΗ*. Hunc Zonaræ locum codex Gallandæ rectius sic legi, *ΕΙ ΔΕ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΕΙ*, *ἄκυρόν τε τὴν χειροτονίαν* vocatur. Et quidem vox

λεται: *εἰ δὲ χειροτονήσῃ* (53), *ἄκυρόν τε τὴν χειροτονίαν εἶναι, καὶ τὴν χειροτονήσαντα ἀφορίζεσθαι*. Ταῦτα οὖν καὶ ὁ παρὼν θεσπίζει κανὼν, καὶ μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ, θανόντος τοῦ ἐπισκόπου, ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος τὸν δέξιον φηρίσται καὶ καταστήσει.

ARIST. « Μὴ καθιστάτω ἕτερον ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ ἐπίσκοπον ὁ ἐπίσκοπος: ἐκείνου δὲ κοιμηθέντος, μετὰ συνόδου τῶν ἐχόντων ἐξουσίαν δέξιο; προβεδήσθω. »

Οὐκ ἔξεστι τῷ τελευταίῳ ἐπίσκοπῳ ἐν τῷ τελευταίῳ ἐπίσκοπον ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ καθιστῆναι: ἀλλ' ἡ σύνοδος τῆς ἐπαρχίας μετὰ θάνατον αὐτοῦ κατὰ γνώμην καὶ τοῦ ταύτης μητροπολίτου τὸν δέξιον προχειρίζεται.

KANON ΚΔ'.

« Τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἐκκλησίᾳ καλῶς ἔχει φυλάττεσθαι δεῖν μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως τῆς εἰς τὸν πάντων ἔφορον καὶ κριτὴν Θεοῦ. ἢ καὶ διοικῆσαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πεπιτευμένου πάντα τὸν λαὸν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν συναγομένων. Φανερὰ δὲ εἶναι τὰ διαφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ γνώσεως τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ὥστε τούτους; εἰδέναι, καὶ μὴ ἀγνοεῖν τίνα ποτὲ τὰ ἴδια εἶσι τῆς Ἐκκλησίας, ὥπερ μὲν αὐτοὺς λαμβάνειν. Ἰν', εἰ συμβαίη τὸν ἐπίσκοπον μεταλλάττεσθαι τὸν βίον, φανερῶν ὄντων τῶν διαφερόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ πραγμάτων, μήτε αὐτὰ διαπίπτειν καὶ ἀπόλλυσθαι, μήτε τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου ἐνοχλεῖσθαι προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Δίκαιον γάρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε τῷ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου, οἷς ἂν αὐτὸς βούληται καταλιμπίνεσθαι: τὰ μέντοι τῆς Ἐκκλησίας αὐτῇ φυλάττεσθαι: καὶ μήτε τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιμένειν ζημίαν, μήτε τὸν ἐπίσκοπον προφάσει τῆς Ἐκκλησίας δημεῦσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοῦ; αὐτοῦ διαφέροντος; μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν μετὰ θάνατον δυσσημῆ περιβάλλεσθαι. »

KANON ΚΕ'.

« Ἐπίσκοπον ἔχειν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ἐξουσίαν, ὥστε αὐτὰ διοικεῖν εἰς πάντας τοὺς δεομένους μετὰ πάσης εὐλαθείας καὶ φόβου Θεοῦ: μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων, εἴγε δεῖται, εἰς τὰς ἀναγκαῖας αὐτοῦ χρεῖας, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπιξενουμένων δδίων, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς στερεῖσθαι, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον λέγοντα: Ἐχόντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, οὗτοι;

vocatur sensu summe necessaria est: sed in codice Amerbachiano desideratur.

« ἀρκεσθῆσθε. » Εἰ δὲ μὴ τοῦτοις ἀρκοῦτο, Α
 « μεταβάλλοι δὲ τὰ πράγματα εἰς οικειὰς αὐ-
 « τοῦ χρείας, καὶ τοὺς πόρους τῆς Ἐκκλησίας ἢ
 « τοὺς τῶν ἀγρῶν καρποὺς, μὴ μετὰ γνώμης
 « τῶν πρεσβυτέρων ἢ τῶν διακόνων χειρίζοι, ἀλλ'
 « οικείοις αὐτοῦ καὶ συγγενέσιν ἢ ἀδελφοῖς; ἢ υἱοῖς
 « παράσοι τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων
 « λεληθῶτος; βλάβεσθαι τοὺς λόγους τῆς Ἐκκλη-
 « σίας, τοῦτον εὐθύναι παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς
 « ἐπαρχίας (54). Εἰ δὲ καὶ ἄλλω: διαβάλλοιτο ὁ
 « ἐπίσκοπος ἢ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι, ὡς τὰ
 « τῇ Ἐκκλησίᾳ διαφέροντα, ἤτοι ἐξ ἀγρῶν ἢ καὶ
 « ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς, εἰς ἑαυ-
 « τοὺς ἀποφερόμενοι, ὡς θλίβεσθαι μὲν τοὺς
 « πένητας, διαβολὴν δὲ καὶ δυσφημίαν προστρι-
 « βεσθαι τῷ τε λόγῳ καὶ τοῖς οὕτω διοικοῦσι, καὶ Β
 « τούτους διορθώσεως τυγχάνειν, τὸ πρέπον δο-
 « κιμαζούσης τῆς ἁγίας συνόδου. »

ΒΑΣ. Οἱ παρόντες δύο κανόνες τὰ αὐτὰ θεσπί-
 ζουσι τῷ μ' καὶ μα' ἀποστολικῶς κανόνι· καὶ ζῆται
 τὰ ἐν αὐτοῖς γραφέντα. Σημείωσαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ
 παρόντος κα' κανόνος ὅτι διὰ ἐκκλησιαστικῶν ὀφεί-
 λουσι πάντα τὰ τῶν ἐκκλησιῶν διοικεῖσθαι, καὶ ὅτι
 οἱ παρὰ τοῦ κανόνα; τούτους διαπραττόμενοι κατὰ
 τὸ δόξαν τῇ συνόδῳ κολάζονται.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ κανὼν οὗτος συμφωνεῖ τῷ μα' κανόνι
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Κάκεινός γάρ τῷ ἐπισκόπῳ
 τὴν ἐξουσίαν τῶν τῆς Ἐκκλησίας δίδωσι πραγμά-
 των, καὶ τὴν τοῦτων διοίκησιν αὐτῷ ἀνατίθησι. Καὶ
 ὁ μ' δὲ κανὼν τῶν αὐτῶν φανερὰ εἶναι βούλεται τὸ
 αὐτῷ ἐπισκόπῳ πράγματα, εἰ ἔχοι ἴδια, καὶ φανερὰ
 ὄντις τὰ τῆς ἐκκλησίας. Ἐ τοῖσιν ἄμφω οἱ κανόνες
 ὥρισαν οἱ λεχθέντες, ταῦτα οἱ τῆς συνόδου ταύτης
 ἐν τῷ παρόντι κανόνι συμπεριέλαβον. Τὰ γοῦν
 εἰρημένα εἰς ἐξήγησιν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων
 ἀμφοῖν καὶ τοῦτον σαφηνίζουσι τὸν κανόνα.

ΑΡΙΣΤ. « Παντὶ τῷ κλήρῳ τὰ τῆς Ἐκκλησίας θέ-

« iis non sit contentus, sed res in proprios usus
 « convertat, et Ecclesiae reditus vel agrorum
 « fructus, non ex presbyterorum vel diaconorum
 « sententia administret, sed domesticis suis aut
 « cognatis, vel fratribus, vel filiis, licentiam dei,
 « ut rationes Ecclesiae per ipsos clam detrimen-
 « tum capiant; is synodo provinciae administra-
 « tionis rationem reddat. Sin autem etiam alias
 « insimuletur episcopus, vel qui cum eo sunt
 « presbyteri, ea quae ad Ecclesiam pertinent vel
 « ex agris vel quacunque alia causa ecclesiastica,
 « ad seipsos referendi ut pauperes quidem op-
 « primantur, et rationi (Ecclesiae) ac iis qui sic
 « administrant criminatio ac infamia inuratur,
 « ii quoque correctionem assequantur, sancta
 « synodo id quod decet examinante. »

BALS. Praesentes duo canones eadem decernunt
 cum canonibus 40 et 41 apostolicis: et quare quae
 in ipsis scripta sunt. Nota autem etiam ex praesenti
 canone 25 quod ab ecclesiasticis debent omnia, quae
 sunt Ecclesiarum, administrari: et quod qui praeter
 hos canones faciunt, ut synodo visum fuerit, puniuntur.

ZONAR. in canonem 24. Canon 41 sanctorum
 apostolorum canon hic consentit. Nam is quoque
 ecclesiae negotia 452 administrandi potestatem
 penes episcopum esse decernit. Quadagesimus
 vero eorumdem privatas episcopi possessiones, si
 quas habeat, notis esse vult; notis item eas, quae
 Ecclesiae adjudicatae sunt. Quae igitur duo canones
 allati statuere, ea synodi quoque auctores hoc
 uno canone complexi sunt. Ergo huic quoque ex-
 plicatione, quae in utriusque apostolici canonis ex-
 plicatione sunt dicta, sufficiunt.

ARIST. « in canonem 24. Totum clerum res Eccle-

Guill. Beveregii notæ.

(54) Τοῦτον εὐθύναι παρέχειν τῇ συνόδῳ τῆς
 ἐπαρχίας. Vetus interpres reddit *subiacere synodo
 provinciae rationem*. Dionysius Exiguus: *Synodo pro-
 vinciae rænas iste persolvat*. Et quidem εὐθύναι
 δίδοναι, vel εὐθύναι παρέχειν, *rationes susceptæ
 administrationis dare* sæpe significat: quo sensu
 Demosthenes ait, *κὰν δεδωκότες ὡσιν εὐθύναι*. Dem.
 De falsa legat. Sic et εὐθύναι δίδοναι nonnunquam
 est *pœnas dare*: utrovīs sensu hic exponatur.
 Nam mens canonis huc redit, quod si episcopus,
 cujus incuria Ecclesia in bonis suis detrimentum
 reperit, provinciae synodo rationem reddet, et
 si convictus fuerit, pœnas dabit. Quo sensu Ale-
 xius patriarcha Constantinopolitanus hunc cano-
 nem intellexit, in synodica epistola hæc habens,
 Καὶ φροντιστὰς ὁμοίως παρὰ τῶν μητροπολιτῶν
 δοθῆναι, τοὺς ὀφειλοντας ἀπασάν τὴν πρόνοιαν
 τῶν Ἐκκλησιῶν ποιεῖσθαι, ἅμα τοῖς αὐτῶν ἐπισκό-
 ποις, καὶ λόγους τῆς κατ' ἐνιαυτὸν εἰσπράττεσθαι
 διοικήσεως καὶ τὸ περιττεῦον τῶν προσόδων, εἰ
 γὰ καὶ περισσεύει, τὸ μὲν ἐκ τῶν ζημίας αὐτῶν
 γενομένων τῇ μητροπόλει, ταύτῃ δηλονότι ἀντιδιδό-
 σθαι: τὸ δ' ἐκ τῶν λοιπῶν δυναστῆν τὴν Ἐκκλη-
 σίαν ἀκαινοτόμητον. Ὅτι δὲ κανονικῶς ἔχονται
 ἀκριβεῖς τὰ ὀρισθέντα ἐξ αὐτῶν τῶν ὁρίων κανό-

νων δέχονται. Καὶ γὰρ δε καὶ κ' τῆς ἐν Ἀντιο-
 χίᾳ συνόδου κανὼν τοῖς ἐπισκόποις τὴν ἐξουσίαν
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέπων πραγμάτων, κω-
 λῶει μεταβάλλειν αὐτὰ εἰς ἴδιας χρείας, καὶ οικείας
 αὐτῶν συγγενέσι παρέχειν, εἰς τὸ διὰ τούτου λελη-
 θῶτος βλάβεσθαι τοὺς λόγους τῶν Ἐκκλησιῶν·
 δὶδ καὶ ὀπευθύνους ταῖς κατ' ἐπαρχίαν συνόδοις
 τιθεῖς, τὸ πρέπον αὐτοῦ; δοκιμάζειν ἐπιτρέπει.
 Adeoque curatores similiter a metropolitano dentur,
 qui Ecclesiis omni adhibita sollicitudine cum epi-
 scopis earum prospiciant; et administrationis annuæ
 rationes exigunt: quodque superfluum est ex redi-
 tibus, si quidem aliquid superest, partim iis adem-
 ptum, qui metropoli auctores accepit detrimenti
 sunt, eidem reddatur, reliquum Ecclesia nulla in-
 novatione facta sibi servet. Quod autem hæc a no-
 bis ita definita consentanea sint accuratæ canonum
 menti, ex ipsis canonibus sacris constat. Nam quin-
 tus et vicésimus synodi Antiochenæ canon, potesta-
 tem in res ecclesiasticas episcopis concedens, quo
 minus eas in usus suos convertant, cognatisque suis
 præbeant, ut hoc modo rationes Ecclesiarum facile
 detrimentum capiant, prohibet. Ideoque rationibus
 ad synodos provinciales reddendis ubi notis faciens
 decori explorandi curam iis iungit. Jur. Græc.
 Rom. lib. iv. pag. 251.

« sic cognoscere oportet; ut cum episcopus B
 « obdormierit, quæ suæ sunt Ecclesiæ conser-
 « ventur: quæ autem sunt episcopi, juxta illius
 « dispositionem administrantur. »

Oportet episcopum bonorum suorum inventarium
 facere, eaque manifesta reddere, et similiter bono-
 rum Ecclesiæ, et ea presbyteris et diaconis nota
 facere, ut cum moritur, inter suos quod sibi pla-
 cuerit, disponat. Si autem sic non fecerit, omnia
 Ecclesiæ adjudicari.

ZONAR. Quæcunque hoc canone continentur,
 ab iis quos atulimus apostolicis canonibus repetita
 sunt. Esse namque pones episcopum res eccle-
 siasticas administrandi auctoritatem; sed ita esse,
 ut nequaquam ipsius arbitratu abutendi, verum in
 usus pauperum conferendi, facultas sit, ac sibi
 etiam retinendi ea, quibus opus habet, necessaria
 videlicet, sed ea quoque, si egeat, hoc est, si ino-
 pia laboret (nec enim quidquam in res superva-
 cuas innumerare, sed Apostoli consilium sequi vult:
*Habentes alimenta, inquit ille, et quibus tegamur,
 his contenti erimus*), hæc ex apostolicis constitutio-
 nibus universa ducuntur. Quod si non contentus
 sumptibus necessariis, ad proprias quoque utilita-
 tes bona ecclesiastica convertit, nec ex eorum
 sententia, qui honestiores e clero prohibentur,
 Ecclesiæ redditus administrat, hoc est, acceptos et
 expensos refert, sed eam propinque licentiam
 permittit, ut ipsis res ad se occulte trahentibus,
 rationes Ecclesiæ reddantur; (λόγους vero, id est
 rationes appellat, quas aliter Græci λογοπραγίας.
 Nisi enim subductis accepti et expensi calculis,
 quo pacto ecclesiastici homines administratarum
 Ecclesiæ facultatum rationem a procuratoribus
 repetant?) si ergo talem se in Ecclesiæ honorum
 administratione episcopus præbeat, hominem a
 provinciæ synodo corrigi canon jubet. Quod si præ-
 terea res ecclesiasticas quomodocunque interver-
 tere, sibi que usurpare, sive quæ ex agris, sive quæ
 aliunde obveniunt, episcopum ejusque socios cri-
 minentur, ex quo pauperes quidem necessariis
 destituti subsidiis deficiant, ipsi vero infamia male
 gestæ administrationis laborent, neque vero ratio-
 nes, quas ipsi videlicet exhibent, satis probatæ
 appareant; eos quoque per synodum rebus diligenter exploratis ac examinatis, vel etiam ab ea
 firmatis, corrigendos esse decernit.

ARIST. in Canonem 25. « Episcopus rerum eccle-
 « siasticarum potestatem habeat; si autem non
 « sit contentus iis quæ illi sufficiunt, verum res
 « ac redditus Ecclesiæ absque cleri consilio in
 « alienos usus transfert, pœnæ ab eo coram
 « synodo exigantur. Si vero quæ pauperibus
 « debita sunt in proprios usus converterit, sic
 « etiam synodo rationes reddat. »

Qui pretiosas hominum animas sibi habet con-
 creditas, multo magis rerum ecclesiasticarum po-
 testatem habeat, ut eas egentibus per presbyteros
 et diaconos distribuat, et sibi etiam concedat, si

« μίς διαγινώσκεισθαι ἴνα, τοῦ ἐπισκόπου τελε-
 « τῶντος, τὰ οἰκεία τῆς ἐκκλησίας διαφυλάττηται,
 « τὰ δὲ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν ἐκείνου διοικήσει
 « διάταξιν. »

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀπογραφὴν ποιῆσθαι τῶν
 ἐαυτοῦ πραγμάτων, καὶ φανερὰ αὐτὰ καθιστῆναι
 ὡσαύτως καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γινώσκεισθαι
 ταῦτα τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἴν', ὅτι
 τελευτῆ, ἐν τοῖς οἰκείοις κατὰ τὸ βουλευτὸν αὐτοῦ
 διατάξεται. Εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιῆσει, πάντα προσκυ-
 ροῦσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ.

ZONAR. Ὅσα ἐν τῷ κανόνι τούτῳ οἱ τῆς συνόδου
 ταύτης εἶπον, τοῖς εἰρημένοις ἀποστολικῶς κανόνι
 ἐπόμενοι εἶπον. Καὶ τὸ ἔχειν γὰρ τὸν ἐπίσκοπον
 ἐξουσίαν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ἐξουσίαν
 δὲ οὐχ ὥστε χρῆσθαι τοῦτοις ὡς βούλεται, ἀλλ' εἰς
 διοικήσιν τῶν δευμένων, καὶ τὸ μεταλαμβάνειν αὐτὸν
 τῶν δεόντων, τοῦτέστι τῶν ἀναγκαίων, καὶ πῶτων
 εἰ δεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐνδεῶς ἔχειν (περιστὴν γὰρ ὡς
 αὐτῷ συγχωρεῖ δαπανᾶν, τῷ Ἀποστόλῳ δὲ πειθί-
 ται, λέγοντι, *Ἐχοντες διατροφῆς καὶ σκεπάσμα-
 τα, τοῦτοις ἀρκεσθησόμεθα*), τῶν ἀποστολικῶν
 εἰσι διατάξεων· εἰ δὲ μὴ τοῖς ἀναγκαίοις ἀρκεῖται,
 δαπανᾶ δὲ τὰ ἐκκλησιαστικά· εἰς ἐαυτοῦ χρεῖας, καὶ
 μὴ μετὰ γνώμης τῶν τοῦ κλήρου ἀξιολογιωτέρων
 τὰς προσόδους τῆς ἐκκλησίας εἰσοδιάζει τε καὶ
 ἐξοδιάζει, ἀλλὰ συγγενέσι παράσχη τὴν ἐξουσίαν,
 ὥστε λεληθότως ἐκείνων μετιόντων τὰ πράγματα
 βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας; (λόγους δὲ
 τὰς λογοπραγίας καλεῖ· εἰ γὰρ μὴ εἴδησιν ἔχοιεν οἱ
 τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀληθῶν εἰσόδων καὶ ἐξόδων,
 πῶς τοὺς διοικητὰς τῶν τοιούτων λόγους ποῦν
 ἀπαιτήσουσιν); ὅταν οὖν οὕτως ἐπίσκοπος διοικῆ
 τὰ τῆς ἐκκλησίας, εὐθύνεσθαι αὐτὸν παρὰ τῆς συ-
 νόδου τῆς ἐπαρχίας διορίζεται ὁ κανὼν. Εἰ δὲ καὶ
 ἄλλον τινὰ τρόπον σφετερίζεσθαι καὶ οἰκειοῦσθαι
 τὰ ἐκκλησιαστικά, κἂν ἐξ ἀγρῶν εἶεν, κἂν ἀλλοθεν,
 ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διαβάλλονται, ὥστε
 θλίβεσθαι μὲν τοὺς πένητας, μὴ χορηγοῦμένων
 σφίσι τῶν χρειωδῶν, δυσφημισθῆναι δὲ καὶ κακῶς
 ἀκούειν τοὺς οὕτω διοικοῦντας, καὶ τὸν λόγον
 τοῦτέστιν ἅς ποιοῦσι λογοπραγίας, ὡς μὴ κλιῶς
 προβαίνουσας, καὶ τοῦτους διορθοῦσθαι παρὰ τῆς
 συνόδου, τὸ ἐνδεχόμενον δοκιμαζούσης, ἐξεταζούσης
 ἢ κυρούσης.

ARIST. « Κύριος ὁ ἐπίσκοπος τῶν τῆς ἐκκλησίας
 « ἔστω πραγμάτων· εἰ δὲ μὴ ἴκναίτο τοῖς ἰα-
 « νοῦσιν αὐτῷ, ἀλλὰ τὰ πράγματα καὶ τοὺς πό-
 « ρους μεταβάλλοι τῆς Ἐκκλησίας μὴ μετὰ γνώ-
 « μης τοῦ κλήρου, εἰσπραττέσθω δίκα· πρὶ τῆς
 « συνόδου. Εἰ δὲ καὶ τὰ πένησιν ὀφειλόμενα εἰς
 « ἐαυτὸν σφετερίζοιτο, καὶ οὕτω τῇ συνόδῳ ἀ-
 « γους διδόντω. »

Ὅ τὰς τιμὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχῶν ἐμπειροῦ-
 μένος πολλῷ μᾶλλον ἂν σχολῆ τῶν τῆς ἐκκλησίας
 πραγμάτων τὴν ἐξουσίαν, ὥστε διανεμῆν ταῦτα
 τοῖς δευμένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων.

ἐπιχωρεῖν δὲ καὶ ἑαυτῷ, εἴγε προσδεῆς ἔσται, τὰ ἰδιόδικα ὥστε τὰς ἀναγκαίας αὐτῷ χρείας καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὥστε μὴ ὑστεροῖσθαι αὐτούς. Εἰ δὲ οὐκ ἀρκοῖτο τοῖς ἀναγκαίοις, ἀλλὰ τὰς εἰσόδους τῆς ἐκκλησίας καρδαίνειν αἰροῖτο, καὶ οἰκιοῦσθαι αὐτὰς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν οἰκονομίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκίσει αὐτοῦ καὶ συγγενέσι παράσχοιτο, ὥστε λαμβάνειν ἐνθα κατακενοῦνται αἱ εἰσοδοί, παρὰ τῆς συνόδου εὐθυνα ἴησεται, καθὼς ἂν αὕτη συνίδοι.

indigens est, quibus opus habet, et quibus necessario uti debet et ille et fratres ab eo hospitio excepti, ne ipsi inopiam patientur. Si autem necessariis non est contentus, sed et Ecclesiae redditus in proprium lucrum convertere deprehenditur, eosque sibi vindicare, et ideo ecclesiasticorum honorum administrationem propinquis suis et cognatis praebet, ut clam exinde evacuentur redditus, a synodo in disquisitionem vocabitur, ut ipsi visum fuerit.

KANONES

ΤΗΣ ΕΝ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ (55) ΚΑΠΑΤΙΑΝΗΣ ΦΡΥΓΙΑΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΕΙΣΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚ ΔΙΑΦΕΡΩΝ
ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΝΗΣ.

CANONES

SYNODI LAODICENÆ, QUÆ EST URBS PHRYGIÆ CAPATIANÆ
EX DIVERSIS ASIÆ PROVINCIIS CONGREGATÆ.

KANON A'.

B

CANON I.

Περὶ τοῦ δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοῦς
ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέρους

Quod oportet, secundum ecclesiasticum cano-
nem, eos, qui libere et legitime secundis nu-

Guill. Beveregii notæ.

(55) *Kanones τῆς ἐν Λαοδικείᾳ.* Hæc est inscriptio Bodleiana; pro qua in Parisiensi Zonaræ editione habetur: *Kanones τῆς ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Παπατιανῆς Φρυγίας συγκροτηθείσης συνόδου πολλῶν ἐν αὐτῇ μακαρίων Πατέρων συναθροισθέντων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσιανῆς. Canones synodi in Laodicea Phrygiæ Pacatianæ urbe habitæ, in qua multi beati Patres ex diversis Asiæ provinciis congregati sunt.* Sic etiam inscribitur in codice Amerbachiano: nisi quod post Ἀσιανῆς in eo addatur *κανόνες* ἔ, *canones* 60, et pro Παπατιανῆς, ibi pariter atque in nostro codice, scribatur *Καπατιανῆς*: quæ voces in Notitia imperii et concilii promiscue usurpantur. Post inscriptionem in impressis Balsamonis et Zonaræ codicibus, nec non in ms. Amerbachiano, ante primum canonem hæc leguntur: *Ἡ ἀγία σύνοδος, ἡ κατὰ Λαοδικείαν τῆς Φρυγίας Παπατιανῆς συγκροτηθεῖσα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσιανῆς, ὅρους ἐξέθετο ἐκκλησιαστικῶς, ὡς ὑποτέτακται.* Quæ Dionysius Exiguus Latine sic vertit: *Sancta synodus, quæ apud Laodiceam Phrygiæ Pacatianæ convenit, ex diversis regionibus Asiæ, definitiones exposuit ecclesiasticas, quæ subter annexæ sunt.* De tempore quo celebrata est hæc synodus inter doctos non convenit. Baronius, et ex eo Binius, eam medio tempore inter Neocæsariensem et Nicænam collocat. Hiæc plerisque persuasum est eam ante primam illam universalem synodum habitam fuisse. Verum omnes rationes, vel conjecturæ potius, quibus opinio nititur, a septimo canone destruantur, quippe quo Photiniani diserte commemorantur, qui aliquot post synodum Nicæam celebratam annis exorti sunt. Neque enim Isidorus Mercatorum, Photinianos in istius canonis versione omittenti, credendum est; cum omnes codi-

ces Græci tam mss. quam impressi eos ut ibi damnatos exhibeant; Dionysio etiam Exiguo iis suffragante. Huc etiam accedit, quod in omnibus antiquis canonum collectionibus, ut Joannis Antiocheni, Dionysii Exigui, Photii, aliisque, synodus hæc Laodicea post Antiochenam constantè collocatur: quem etiam conciliorum ordinem in codice quem Aetius et Leontius in concilio Chalcedonensi legerant, observatum esse, ex canonibus Antiochenis quos citabant, manifestum est: utpote e quibus constat eundem canonum ordinem in isto codice obtinuisse, qui in codice canonum Ecclesie universæ, et in Dionysii Exigui versione etiamnum observatur, ubi canones Laodicei post Antiochenos statuuntur; quod sane primi canonum collectores nunquam fecissent, nisi pro certo et comperto habuissent synodum Antiochenam ante Laodiceam habitam fuisse. Quanto autem tempore post synodum istam Antiochenam, vel quoto Domini anno celebrata fuit, vix certe definiti potest: sed si conjecturis locus datur, quid nobis visum est, paucis expediemus. Primo itaque ex omnibus inscriptionibus horum canonum super allatis constat hanc synodum in Phrygia Pacatianæ ex diversis Asiæ regionibus sive provinciis conflatam esse. Deinde æque certum est, nonnullos Valentiniano et Valente imperantibus in Asia et Phrygia doctrinam fidei in controversiam vocasse, quod synodo in Illyrico cogendæ occasionem dedit, ut Theodoretus diserte assèrit his verbis, de Valentino loquens: *Μαθὼν δὲ τινὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Φρυγίᾳ περὶ τῶν θεῶν ἀμφισβητοῦντας δογμάτων, ἐν μὲν τῷ Ἰλλυρικῷ συνόδον γενέσθαι προσέταξε.* Theodor. *Hist. Eccles.* lib. iv, cap. 6. Synodo congregata, ipsi imperatores litteras miserunt ad diocesium

« pliiis juncti sunt, et non clam uxores duxerunt, cum exiguum tempus præterierit, et orationibus et jejuniis vacaverint, ex venia dare communionem. »

BALS. Qui secundo uxores ducunt, ex præsentem quidem canone, pœnitentiam agentes et orantes, post aliquantulum temporis divinatorum sacramentorum communionem digni habentur: a quarto autem canone sancti Basilii, post annum. Illi quidem puniuntur, qui in legitimo matrimonio uxores sic duxerunt. Qui enim prius uxores clam duxerunt, sive fornicati sunt, cum iis quæ illis postea legitime conjunctæ sunt, ut fornicatores puniuntur, ex legitima conjunctione nihil auxilii sentientes. Et hæc quidem sic habent. Leges autem eos, qui ex fornicatione nati sunt, tanquam ex legitima conjunctione natos, reputant, si pater eorum matrem postea legitime duxerit. Quære lib. xxxii Basilicorum tit. 2 totum; et tit. 14 lib. xxviii Basilicorum, seu Justiniani novellam 22, quæ aliter de iis, qui secundis nuptiis conjunguntur, tam viris quam mulieribus, decernit.

ZONAR. Nec vetitæ sane secundæ nuptiæ nec omnino tamen impunitæ sunt. Nam etsi secundas nuptias magnus quoque Paulus non improbet, tamen eas adolescentioribus tantummodo viduis concedi oportere decernit: nec desunt qui eas solis feminis, quod natura infirmiores atque ad deteriora proclives sint, permissas fuisse contendunt. Patres autem, viris quoque ejus rei facultatem esse laud vetant; ac si quidem servatis legum constitutionibus ad secundas nuptias transivere, neque aliquid prius furtivo inter se inito matrimonio delinquere, postquam per aliquod tempus jejuniis ac precatationibus vacaverint, ex indulgentia, hoc est, data iis, ob necessitatem a natura impositam, venia, ad communionem admitti placet. Atque hic quidem canon nihil certi, quod ad tempus attinet, definit. Magnus vero Basilius canone 4. bigamis unius anni tempus constitutum, ab aliis etiam biennii multam impositam fuisse, affirmat. Sed tum quidem unius anni spatio multa finietur, cum eorum, qui ad secundas in nuptias con-

Asianam, sic inscriptas, Αὐτοκράτορες μέγιστοι, αἰσιδέεσσοι, νικηταί, Αὐγουστοί, Βαλετινιανός, καὶ Θόδωλος, καὶ Γρατιανός ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας Καροφρυγίας, Πακατιανῆς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ipsa etiam synodus synodicam ad eumdem episcopos epistolam misit, sic inscriptam, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακατιανῆς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ibid. cap. 7 et 8. Cum igitur hæc duæ epistolæ ad episcopos Asiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, scriptæ fuerint, eos ex diversis istis Asiæ dioceseos provinciis, ad synodum in Laodicea Phrygiæ metropoli convenisse verisimile est, ut de rebus in istis epistolis comprehensis, de fide nimirum consubstantialis in controversiam a nonnullis tunc dierum vocata, inter se dissererent, eamque confirmarent, prout in istis litteris ab iis postulatum est. Suspicio igitur hos canones a syn-

« γάμοις, μὴ λαθρογαμήσαντας, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος, καὶ σχολάσαντας ταῖς εὐχαῖς καὶ νηστεταῖς, κατὰ συγγνώμην ἀποδοῦσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν. »

ΒΑΣΣ. Οἱ δευτερογαμοῦντες. ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μετανοοῦντες, καὶ προσευχόμενοι, μετὶ ὀλίγου χρόνου ἀξιοῦνται τῆς κοινωνίας τῶν θεῶν ἀγιασμάτων· ἀπὸ δὲ τοῦ 8 κανόνος τοῦ ἁγίου Βασίλειου μετὰ ἐνιαυτόν. Ἐκεῖνοι μέντοι οὕτως ἐπιτιμῶνται, οἱ μετὰ νομίμου συνοικεσίου δευτερογαμήσαντες. Οἱ γὰρ πρότερον λαθρογαμήσαντες, ἢ πορνεύσαντες, μετὰ τῶν ὕστερον συζευθειῶν αὐτοῖς νομίμως κατὰ πόρνους κολασθήσονται, κατὰ μὴ δὲν ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς νομίμου συναφείας. Καί τινες μὲν οὕτω· οἱ δὲ νόμοι τοὺς ἐκ πορνείας γεννηθέντας ὡς ἐκ νομίμου συναφείας τεχθέντας λογίζονται, ἐν ὕστερον τὴν μητέρα αὐτῶν νομίμως ἀγάγηται ὁ πατήρ. Καὶ ζητεῖ βιβλίον τῶν Βασιλικῶν β' βιβλίον β' ὄλον, καὶ τὸν ἰδ' τίτλον τοῦ κη' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, ἧτοι τὴν κβ' Ἰουστινιανέων νεορῶν, ἧτις εἰσὶν τὰ περὶ τῶν δευτερογαμοῦντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διατάττεται.

ZONAP. Εἰ καὶ οὐ κεκώλυται ἡ δευτερογαμία, ἀλλ' οὐδ' ἀνεπιτίμητος πάντῃ ἐστίν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ μέγιστος Παῦλος τὸν δεύτερον ἐπιτρέπει γάμον, ἀλλὰ νεώτερος χήρας γαμεῖν διατάττεται· καὶ εἰσὶ τινες λέγοντες· μόναις γυναιξὶ τοῦτο συγκεχωρηθῆναι διὰ τὴν φύσιν· αὐτῶν ἀσθενῆς καὶ εὐόλισθον. Οἱ δὲ πατέρες καὶ τοὺς ἀνδρας διαγαμοῦντας ἐδέξαντο, καὶ ἐν πρώτῳ, φασί, τὸν δεύτερον ἐποίησαντο γάμον, μὴ πρότερον λαθρογαμίαν ἐπ' ἀλλήλοισι ἡμαρτηκότας, ὀλίγου παρελθόντος χρόνου σχολάσαντες νηστεία καὶ προσευχῇ δεχθήσονται εἰς κοινωνίαν κατὰ συγγνώμην, τοῦτέστι συγγνωμονοῦμενοι διὰ τὴν ἀνάγκην τῆ φυσικῆν. Ὁ μὴ οὖν κανὼν οὗτος ἀόριστον ἀπέχει τὸν χρόνον· ὁ δὲ μέγιστος Βασίλειος ἐν τῷ τετάρτῳ αὐτοῦ κανόνι ἐνιαυτόν λέγει εἶναι τὸν τοῦ ἐπιτίμου καιρὸν· ἄλλους δὲ φησὶ διεταῖον ὀρίζεσθαι ἐπὶ τῶν δευτερογαμῶν. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐνιαυτὸν ἐστίν, ὅτε οὐ προσηλάσαστο ἐπὶ τῶν δευτέροις ὁμιλησάντων γάμοις λαθρογαμία. Εἰ δὲ λαθραῖα μίξει συνήλοσαν πρότερον, εἶτα εἰς νόμιμον γάμον ἀπεῖδον, καὶ ὡς πεπορευκότες ἐπιτιμηθήσονται. Καὶ ἡ κβ' Ἰουστινιανέων

Guill. Beveregii notæ.

Dodo tunc temporis habita constitutos esse, hoc est, anno Domini 365. Nam et isto corrente anno supradicta in Illyrico synodus celebrata fuit. Hinc conjecturæ aliquid accrescit roboris ex ipsa synodica epistola ad episcopos Asianos missa, in qua in qua synodus illa Illyricana eos admonuit, ut istiusmodi eligenter episcopi, qui probata fide et moribus inculpatis essent. Hoc enim et ab ipsa hac synodo definitur, can. 12. Quod denique a nobis conjectum est, verisimilius adhuc ex eo videtur, quod nihil in ecclesiasticis historiis occurrit, synodo ex diversis Asiæ dioceseos provinciis congregandæ occasione istis diebus præbere præter litteras illas ab imperatoribus et synodo Illyricana illuc missas: et si non certum sit, saltem probabile est, hanc synodum illis diebus, hoc est, anno Domini 365, plus minus, habitam fuisse, cujus propterea canones post Antiochenos merito collocantur

νεαρά κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν κη' τίτλος Α' εἰς τὸν τίτλον Α' venerit, nulla prius conjunctio inter ipsos furtiva
 εἰς τὸν τίτλον Α' εἰς τὸν τίτλον Α' venerit, nulla prius conjunctio inter ipsos furtiva
 εἰς τὸν τίτλον Α' εἰς τὸν τίτλον Α' venerit, nulla prius conjunctio inter ipsos furtiva

scortatorum præterea pœnis puniri debent. Multa de secundis virorum ac feminarum nuptiis Justitiani quoque novella 23, lib. xviii, tit. 14 Basilicorum sita præcipiuntur.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ μὴ λαθραιογαμῆσας διγάμος, ὀλίγον
 « τοῖς ἐπιτιμίοις σχολάσας, λοιπὸν ἀνεύθυνος. »

Ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὁ διγάμος ἀφορίζεται, τῇ προσευχῇ
 καὶ τῇ νηστείᾳ σχολάζων· καὶ οὕτω τῆς κοινωνίας
 καταξιοῦται. Εἰ δὲ μὴ ἐλευθερίως καὶ νομίμως τῷ
 δευτέρῳ συνήθη γάμῳ, ἀλλὰ πρότερον λαθραιογα-
 μῆσας, μετὰ ταῦτα καὶ εἰς κοινωνίαν ἤλθε γάμου,
 τῷ τῆς πορνείας ἐπιτιμῶν ὑπόκειται.

ΚΑΝΟΝ Β'.

« Περὶ τοῦ τοῦ ἀμαρτάνοντος ἐν διαφόροις πται-
 « σμασι, καὶ προσκαρτεροῦντος τῇ προσευχῇ τῆς
 « ἐξομολογήσεως κατ' ἐπιτιμίας, καὶ τὴν ἀποστρο-
 « φὴν τῶν κακῶν τελείαν ποιούμενους, κατὰ τὴν
 « ἀναλογίαν τοῦ πταίσματος, καιροῦ μετανοίας δὴ
 « θέντος αὐτοῖς, τοὺς τοιοῦτους διὰ τοὺς οἰκτιρ-
 « μούς καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ προσάγεσθαι
 « τῇ κοινωνίᾳ. »

ΒΑΣ. Ἐμάθομεν μηδεμίαν ἀμαρτίαν νικᾶν τὴν
 φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν διο-
 ρίζεται τοὺς ἀφισταμένους τελείως τοῦ κακοῦ μετὰ
 ἐξομολογήσεως καθαρᾶς καὶ μετανοίας ἀξίας τῷ
 πταίσματι ἀξιούσθαι τῆς θείας μεταλήψεως· οὐ διὰ
 τὴν σπουδὴν τούτων, ἀλλὰ διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ
 Θεοῦ καὶ τὴν ἀφάτον ἀγαθότητα. Ταῦτα δὲ πάντως
 διευκρινήσει ἡ ἐπισκοπικὴ δοκιμασία.

ΖΩΝΑΡ. Κἂν ἐν διαφόροις πταίσμασιν ἡμαρτέ τις,
 ἐξομολογῆται δὲ ταῦτα, καὶ ἀποστρέφεται τελείως ἅ-
 ἕσθη ποιῆσαι κακὰ, δίδωσθαι αὐτῷ καιρὸν μετανοίας
 διορίζεται ὁ κανὼν, ἀναλόγως τοῖς πταίσμασιν, οἷς
 ἐποίησε, καὶ οὕτως αὐτοῦ ἐνδεικνυμένου μετανοίαν,
 δεχέσθαι αὐτὸν καὶ προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ, οὐχ ὡς
 αὐτοῦ διὰ τῆς οικείας σπουδῆς ἀξιούμενου τῆς τῶν
 θείων μυστηρίων μεταλήψεως, ἀλλὰ διὰ τοὺς οἰκτιρ-
 μούς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀφάτον ἀγαθότητα.

ΑΡΙΣΤ. « Οἱ διαφόροις ἀγνοήμασιν ἐαλωκότες, εἰ
 « ἐπιγόντες ἐξομολογῶντο, καὶ ἀναλόγως μετα-
 « νοοῦν, εὐπρόσδεκτοι. »

Πάντες οἱ ἀμαρτήσαντες, ὅποια ἂν τις εἴποι τὰ
 ἀμαρτήματα, εἰ μετανοήσουσι καὶ ἐξομολογήσονται
 ταῦτα, καὶ τὴν ἀποστροφήν τῶν κακῶν τελείαν ποιῆ-
 σονται, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πταίσματος τὸν
 δοθέντα αὐτοῖς καιρὸν εἰς μετανοίαν ἐν προσευχαίᾳ
 καὶ δάκρυσιν ἐκτελέσουσιν· παραδεχθήσονται εἰς
 κοινωνίαν διὰ τοὺς οἰκτιρμούς καὶ τὴν ἀγαθότητα
 τοῦ Θεοῦ.

ΚΑΝΟΝ Γ'.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὸν προσφάτως φωτισθέντα προσ-
 « άγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ. »

ΒΑΣ. Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼνα
 π', συνόδου Νικαίας κανὼνα β', τὰ αὐτὰ τῷ παρόντι
 καν. θεσπίζοντας χάριν τῶν προσφάτως βαπτισθέν-
 των, καὶ ζητούντων ἱερωθῆναι. Ὁ μέντοι μέγας

venerit, nulla prius conjunctio inter ipsos furtiva
 interresserit. Quod si, cum occulte antea coivissent,
 ad legitimas deinde nuptias animum adjecere,

ad legitimas deinde nuptias animum adjecere,
 ad legitimas deinde nuptias animum adjecere,

ARIST. « Bigamus qui non occulte matrimonium
 « inivit, ubi paululum pœnas dederit, insons
 « postea habeatur. »

Bigamus in annum segregatur orationi et jejunio
 vacans, et sic communionis dignus habetur. Si
 autem non libere et legitime secundis nuptiis con-
 junctus fuerit, sed cum primo clam uxorem duxis-
 set, postea ad matrimonii communionem venit,
 fornicationis pœnæ subijcitur.

454 CANON II.

« Quod eis, qui diversis delictis peccant, et in
 « oratione confessionis et pœnitentiæ perseve-
 « rant, et se a malis perfecte convertunt, pro
 « qualitate delicti tempore pœnitentiæ eis dato
 « propter miserationes et Dei bonitatem, com-
 « munitio concedenda est. »

BALS. Decidimus nullum peccatum vincere Dei
 misericordiam. Porro præsens quoque canon sta-
 tuit, ut qui a malo perfete desistant, cum pura
 confessione et digna peccatorum pœnitentia, si
 digni sancta participatione habeantur; non propter
 eorum virtutis studium, sed propter Dei misera-
 tiones et inenarrabilem bonitatem. Hæc autem
 omnino discernet episcopalis examinatio.

ZONAR. Si quis, multis licet facinoribus irreti-
 tus, tamen ea, pœnitentia ductus, confiteri velit,
 admissaque flagitia penitus aversetur; pro crimi-
 num ratione, quibus obstrictus est, pœnitentiæ
 tempus homini præscribendum: itaque sibi ægre
 esse quæ patravit indicantem, admitti eum et in com-
 munionem recipi canon decernit: neque vero ut
 divinorum mysteriorum perceptione dignus habe-
 retur, ipsius diligentia, sed Dei miserationi ac
 longe maximæ bonitati ascribi oportere demonstra-
 rit.

ARIST. « Qui variis delictis obstricti sunt, si iis
 « cognitis confiteantur, et pro eorum ratione
 « pœnitentiam agant, facile recipiantur. »

Omnes qui peccarunt, qualiacunque dicat aliquis
 D eorum peccata, si pœnitentiam egerint, et ea con-
 fessi fuerint, et a malis perfecte se converterint,
 et tempus ad pœnitentiam agendum secundum delicti
 proportionem iis concessum precibus et lacry-
 mis absolverint, propter Dei miserationes et boni-
 tatem in communionem recipiuntur.

CANON III.

« Quod non oportet eum, qui recens baptizatus est,
 « in ordinem sacerdotalem promoveri. »

BALS. Lege sanctorum apostolorum canonem 80,
 synodi Nicænæ canonem 2, qui eadem eum præ-
 senti canone decernunt, de iis qui sunt recentier
 baptizati, et petunt ad sacros ordines admitti. Ma-

zorum lamina non duntaxat Nectaria, a catechumenorum grege super separatas, cum divite bracteo vitæ sordes abluunt, purus jam purissimam episcopatus dignitatem induit, et simul fit regniæ orbis episcopus, et sanctæ secundæ universalis synodi princeps.

ZONAR. Hoc, eodem modo, primæ quoque Synodæ synodi secundo canone constitutum est; quæque in illius explicatione diximus, hic quoque sufficiat.

ARIST. « Recens illuminatus, sacris ordinibus non est idoneus. »

Qui recens illuminatur, non statim in ordinem sacerdotalem promovetur.

CANON IV.

« Quod non oportet sacerdotes fenerari, et usuras quæ dicuntur hemiolix (id est totius sortis quæ media pars) accipere. »

BALS. Apostolicus quadragesimus quartus canon, et septimus decimus primæ synodi diffusius tractant de sacris initialis, qui usuras accipiunt: et lege eos.

ZONAR. Eadem primæ quoque œcumenicæ synodi canone 17 constituta sunt. Nec ad ea, quæ ibi attulimus, quidquam hoc loco addendum existimamus.

455 ARIST. « Sacerdos usuras vel sesquialteras non accipit. »

Non oportet eos qui sunt in clero turpia lucra excogitare, et gravissimis aut levioribus usuris fenerari: nisi se hoc facientes et non cessantes deponi velint.

CANON V.

« Quod non oportet electiones fieri in præsentia audientium. »

BALS. Χειροτονίας canon hic electiones nominat et dicit, quod quoniam in electionibus dicuntur nonnulla, sæpe etiam indigna, de iis qui eliguntur: non licet in communi cujuslibet volentis auditione ea fieri. Propterea ergo homie quoque seorsum antistites et soli convenientes eligant. In primo autem canone apostolico χειροτονία pro manuum impositione sumitur.

ZONAR. Χειροτονίας nomine electionem hoc loco canon indicavit. Cum namque in electionibus, aliquorum crimina propter quæ illi forte a sacro ordine arceri debent, a præsulibus enuntientur, adesse homines, qui ea quæ dicerentur exciperent, rationi minime consentaneum Patres existimavere: quod ea scilicet, quæ audiebant, et his contra quos dicebantur pudori, et a quibus audiebantur ad nequitiam incitamento essent, et aliis, quorum non ita constans in fide ratio, blasphemandi Numinis causam præberent. Ut enim virtutum actionibus gloria Numinis augetur, concelebrant siquidem, qui præclaras actiones in-

Αἰτίως ποσὶν Νεκτάρως ἴσα τῆς τῶν κειροτονίας ἀγίας ἀρροθείας, καὶ τῷ θεῷ λαοτρῶ τῶν τῶν βίαι βίαις ἀποκαλύπτως, καθαρῶς ἢ τὰ καθαρῶταται τῆς ἀρχιερωσύνης ἄφωρα περιβάλλεται, καὶ ἴσα τῆς βασιλευσύνης ἐκείνου γίνεται, καὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁικουμενικῆς δευτέρας συνόδου ἔξοργος.

ZONAP. Τοῦτο καὶ ὁ δεύτερος κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου διατάσσεται, καὶ ἔν ἐκείνῳ εἴρεται, καὶ τὸ αὐτῷ ἀρροθεῖται.

ARIST. « Ὁ νεοφώτιστος οὐκ ἐθέτος ἐν ἱερατικῷ προσήγεται τάγματι. »

Ὁ νεοφώτιστος οὐκ ἐθέτος ἐν ἱερατικῷ προσήγεται τάγματι.

KANON Δ'.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἱερατικούς δανείζειν, καὶ τόκους καὶ τὰς λεγομένας ἡμιόλιας λαμβάνειν. »

BALS. Ὁ ἀποστολικὸς μὲ κανὼν καὶ ὁ 17 τῆς πρώτης συνόδου κλειτύτερον διαλαμβάνουσι περὶ τῶν ἱερωμένων λαμβανόντων τόκους· καὶ ἀνάγκη τούτους.

ZONAP. Τοῦτο καὶ ἐπτακαίδέκατος κανὼν τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου οὕτως ὤρεται, καὶ κλειτύ τῶν εἰρημένων ἐκεῖ οὐ χρεία ἔρεῖν.

ARIST. « Τόκους ἢ ἡμιόλιας ἱερατικός οὐ λαμβάνει. »

Οὐ δεῖ τοὺς ἐν κλήρῳ αἰσχρὰ κέρδη ἐκπινοεῖν, καὶ ἐπὶ βαρυτάτοις τόκοις, ἢ καὶ ἱλαφοῖς ἐκδανείζειν· εἰ μὴ βούλοιντο τοῦτο ποιοῦντες, καὶ μὴ καυόμενα, καθαιρεῖσθαι.

KANON E'.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκρωμένων γίνεσθαι. »

BALS. Χειροτονίας ἐνταῦθα τὰς ψήφους ὀνομάζει ὁ κανὼν, καὶ φησιν ὡς, ἐπὶ ἐν ταῖς ψήφοις λέγονται τινὰ πολλὰκις ἀνάξια χάριν τῶν ψηφισομένων, ὃ χρὴ ἐπὶ κοινῇ ἀκρωσὶ τοῦ βουλομένου τὰς ψήφους γίνεσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν καὶ σήμερον κατ' ἰδίαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ μόνοι συνερχόμενοι ψηφίζονται. Ἐν μέντοι τῷ πρώτῳ ἀποστολικῷ κανόνι ἢ χειροτονία εἰς χειροθεσίαν ἐκλαμβάνεται.

ZONAP. Χειροτονίας ἐνταῦθα τὰς ψήφους ὀνομάσεν ὁ κανὼν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ τῶν ψηφίσματα γίνεσθαι παρὰ τῶν ἀρχιερέων λέγονται κατὰ τινον αἰτιήματα, δι' ἃ κωλύονται ἴσως ἱερωσύνης, οὐκ ἐξέτος τοῖς Πατράσι προσήκον παρῖναί τινὰ ἀκρωμένους τῶν λεγομένων, ὡς αἰσχύνῃ τοῖς καθ' ὧν λέγονται ἐπαγόντων, καὶ τοῖς ἀκρωμένοις εἰς προτροπήν ὀνομένων κακίας, καὶ τοῖς ἀστηρίχοις πρὸς πίσω εἰς βλασφημίαν κατὰ Θεοῦ. Ὅσπερ γὰρ διὰ τῶν ἀρετῶν δοξάζεται ὁ Θεός, τῶν ὀρώντων τὰ καλὰ ἔργα δοξαζόντων αὐτὸν, οὕτω διὰ τῶν ἐναντιῶν βλασημεῖται τὸ Θεῖον παρὰ ἀπίστων καὶ ἀστηρίχτων ἰσθῶρων. Διὰ τὸ καὶ ἢ ψήφος, χειροτονία ἴσεται,

είρηται ἐν τῷ πρώτῳ κανόνι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων.

bus nituntur, divino humini petulanter obtreantur, am primo sacrorum apostolorum canone satis

ΑΡΙΣΤ. « Αἱ χειροτονίαι ἐπ' ἀκρωμένους οὐ γίνονται. »

Αἱ εὐχαὶ τῶν χειροτονουμένων οὐκ ἐκφωνοῦνται μεγάλως, ὥστε τὸν λαὸν ἐπακροᾶσθαι αὐτῶν.

ΚΑΝΟΝ Γ.

« Περὶ τοῦ μὴ συγχωρεῖν τοῖς αἱρετικοῖς εἰσεῖναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἐπιμένοντας τῇ αἵρέσει. »

ΒΑΛΣ. Σαφῆς ὁ καν. Οὐ γὰρ συγχωρεῖ τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιμένουσι τῇ αἵρέσει συνεκκλησιάσκειν μετὰ ὀρθοδόξων. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν θ' καν. τοῦ ἀρχιεπισκοπού Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου.

ΖΩΝΑΡ. Οἱ αἵρέσεις περιπεσόντες, καὶ μένοντες ἐν αὐταῖς, τῆς Ἐκκλησίας ἐξοστρακίζονται, ὡς ταύτης ἄλλοτριοί. Πῶς οὖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ συχωρηθήσονται εἰσεῖναι; Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, περὶ τούτου ἐρωτηθεὶς, ἀπεκρίνατο ἐν κανόνι θ' ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν ἐν εὐχῇ παρεῖναι αἱρετικοί, εἰ μὴ ἐπαγγέλλονται μετανοεῖν, καὶ ἐκφθεύειν τὴν αἵρεσιν.

ΑΡΙΣΤ. « Αἱρετικοῖς τὸ ἱερὸν ἀνεπίθαστον. »

Οὐ συγχωροῦνται αἱρετικοὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εἰσεῖναι, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, οὕτως τοῦ κανόνος τούτου ἐκτεθέντος, τῷ πληρώματι τῶν πιστῶν Οὐάλεντα παρεδέξατο.

ΚΑΝΟΝ Ζ.

« Περὶ τοῦ τοὺς ἐκ τῶν αἵρέσεων, τοῦτ' ἔστιν, « Ναυατιανῶν ἤτοι Φωτεινιανῶν (56) ἢ Τεσσαρεσκαίδεκατιτῶν, ἐπιστρέφομένους εἶττον κατηχομένους εἶτε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνοις, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσασθαι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ἧ κατέσχοντο· καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρισματι, οὕτω κοινωνεῖν τῶν μυστηρίων τῶν ἁγίων. »

ΒΑΛΣ. Ἀνάγνωθι τὸν ζ' κανόνα τῆς δευτέρας συνόδου, τὸν ε' κανόνα τῆς α', τὸν ιε' τῆς ἑκτης· καὶ μάθης περὶ ὧν καὶ ὁ παρῶν κανὼν διέειπεν.

Guill. Beveregii notæ.

(56) Ἦτοι Φωτεινιανῶν. Isidorus Mercator hæc verba non legit, vel saltem Latine non vertit. Unde Baronius suspicatur, ea ex canone extruenda esse. Verum non modo omnes codices Græci, sed et Dionysius Exiguus legit; primam enim hanc canonis partem sic interpretatur: *De his qui ab hæreticis convertuntur, id est, Novatianis, aut Photinianis, aut Tessaressescaidecatis, sive baptizati sint illi, sive catechumeni, non ante suscipiantur, quam omnes hæreses anathematizent, præcipue illam qua detinebantur.* Sed excipit Baronius, Photinianos eosdem fuisse atque Paulianistas, quos conversos per baptismum recipiendos esse synodus Nicæna can. 19 decrevit; cum præsentis canonis eos baptizandos esse non præcipiatur, sed tantum per catechizationem et chrisma admittendos; et præterea a concilio Arelatensi secundo statum esse, quod Photinianos sive Paulianistas secundum Patrum statuta

tuentur, Dei majestatem, ita vicissim ob ea, quæ virtuti adversantur, qui parum firmis fidei radici. Cur autem ordinationis nomine electio significetur explicavimus.

ARIST. « Ordinationes coram audientibus non celebrantur. »

Ordinatorum preces magna voce non exprimentur, adeo ut populus eas audiat.

CANON VI.

« Non esse permittendum hæreticis, ut in domum Dei ingrediantur, si in hæresi permanent. »

BALS. Canon est apertus. Non enim permittit hæreticis, in hæresi permanentibus, una cum orthodoxis in ecclesiis agere. Lege etiam canonem 9 Timothei Alexandriæ archiepiscopi.

ZONAR. Qui in hæreses lapsi sunt, neque a pertinacia discedunt, extra Ecclesiam, tanquam ab ea alieni, ejicientur. Qui tandem igitur illis in domum Dei ingrediendi facultas erit? Alexandrinus vero archiepiscopus Timotheus, cum de hac re consultus fuisset, nono canone, hæreticos, nisi se poenitentiam acturos hæresimque aversaturos polliceantur, nullo modo ad fidelium preces admittendos esse respondit.

ARIST. « Hæreticis sacra ædes est inaccessa. »

Hæreticis Dei domum ingredi non permittitur, licet Basilius magnus, hoc canone nondum exposito, ad fidelium completionem Valentem admittit.

CANON VII.

« Quod ii, qui ex hæresibus, hoc est, Novatianis, sive Photinianis, aut Quartadecimanis convectuntur, sive catechumeni, sive qui apud illos fideles dicuntur, non sunt admittendi priusquam omnem hæresim anathematizaverint, et præcipue eam in qua detinebantur: et tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei symbola discentes, et sancto Chrismate inunctos, sic sancto mysterio communicare. »

BALS. Lege canonem 7 secundæ synodi, canonem 95 sextæ, et scies ea de quibus hic quoque præsens canon tractat.

D baptizari oportet. Concil. Arel. 2, can. 16. Recte quidem, sed animadvertere debuit quid proximo ejusdem concilii canone definitur, nimirum, *Bonosiacos autem ab eodem errore (Photinianorum scilicet) venientes, quos sicut Arianos baptizari in Trinitate manifestum est, dum interrogati, fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate et manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Ibid. can. 17. Hic enim idem atque in præsentis canonis de eorum susceptione constituitur, qui eodem, quo Photiniam, errore imbuti sunt. Et qui dem concilii tempore omnes, ut videtur, Photiniani, non secus atque Ariani, in nomine Trinitatis baptizati sunt. Et cum inter omnes constet Arianorum baptismum ab Ecclesia catholica perpetuo receptum esse, non mirum est, quod Photinianos sine baptismate denovo collato recipiendos esse, a præsentis canonis sanciantur.

456 ZONAR. Hæreses, quæ hoc loco afferuntur, aliæque complures secundæ œcumenicæ synodi canonē 7 continentur. Quænam igitur illæ sint, et quæ ratio eos, qui ejusmodi erroribus impliciti sunt, cum ad Ecclesiam se conferunt, excipiendi, nos in illius canonis explicatione persecuti sumus : ea qui legerit, aliam hujus canonis explicationem haud desiderabit.

ARIST. « Novatiani, et Photiniani, et Quartodecimani nisi cæteras hæreses suamque abjurerent, non sunt suscipiendi : post autem abjurationem, uncti communicent. »

Ili et alias hæreses et suam anathematizantes, ab Ecclesia accipiuntur, et solo chrismate sancto unguuntur, sed Novatiani et Quartodecimani, et Photiniani, etiam sancto et salutaris baptismi opus habent, quandoquidem dux eorum Photinus multas hæreses renovavit, et hæresim Pauli Samosatani, et Sabellii Afri, et Montani, docens Verbum Dei non esse sine principio, nec omnium sæculorum factorem, nec ante omnem creaturam existere, sed de novo esse et recentem, et principium a generatione ejus secundum carnem e Virgine sumere. At Quartodecimanorum hæresis est, decima quarta lunæ die etiamsi in secunda aut tertia aut quarta feria incidit, sospitatoris nostri Jesu Christi resurrectionem celebrare. Non admittunt autem secundum Novatianos etiam conversorum penitentiam. Utuntur autem et spuris libris, et alia nonnulla ejusmodi tenent.

CANON VII.

« Quod qui ab eorum hæresi, qui Phryges dicuntur, conversi sunt, sive sint in clero qui apud illos esse creditur, sive maximi dicantur, cum omni studio catechizandi sunt, seu initiandi, et ab Ecclesiæ episcopis et presbyteris baptizandi. »

BALS. Quæ in canonē 7 secundæ synodi scripta sunt, ad præsentis canonis interpretationem sufficiunt. Quia autem ex Phrygibus hæretici vocabant quosdam ipsorum doctores clericos maximos, quod alios clericos hæreticos superabant, et non deerant qui asserebant, non oportere eos baptizari, ut qui essent in clerum recepti : adjicit canon, eos quoque et catechizari, seu initiari ac baptizari oportere.

ZONAR. Secundæ synodi canon is cujus proximo superiore canonē mentio facta est, de Phrygibus quoque disserit; quos quidem Montanistas alio nomine appellat. Eos ergo, cum ad Ecclesiam accedunt, catechismi institutione diligenter eruditos, tum ille, tum hic quoque canon baptizandos esse decernit. Idque etiam si in eum, quem illi cum revera non esset, clerum tamen existimabant, relatu, vel si maximi quoque dignitate ornati forent. Fuere siquidem apud illos quidam, primæ inter

ZONAR. Περὶ τῶν αἱρέσεων τούτων καὶ ἐπιπλεῖόνων ὁ τῆς δευτέρας οἰκουμένητικῆς συνόδου περιέχει κανὼν. Ἐν γούν τῇ ἐξηγήσει τοῦ τοιαύτου κανόνος εἰρηται τίνες· τέ εἰσιν αἱ αἱρέσεις αὗται, καὶ πῶς δέχονται οἱ ταύταις κατεχόμενοι, προσερχόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἅπερ ἀναγινωσκόμενα ἐρμηνεύονται καὶ τὸν παρόντα κανόνα.

APIET. « Ναυατιανοὶ καὶ Φωτεινιανοὶ, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκακίται, εἰ μὴ τὰς τε ἄλλας αἱρέσεις· « ἀναθεμαθίζουσιν, καὶ τὴν οἰκίαν, ἀπρόδεκτον· « μετὰ μέντοι τὸ ἀνάθεμα, χριόμενοι κοινωνίᾳ· « τῶσαν. »

Οὗτοι, τὰς τε ἄλλας αἱρέσεις καὶ τὴν οἰκίαν ἀναθεματίζοντες, προσδέχονται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μόνῃ τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίονται· ἀλλ' οἱ μὴ Ναυατιανοὶ καὶ οἱ Τεσσαρεσκαίδεκακίται, καὶ οἱ Φωτεινιανοὶ, τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος χρῆζουσιν· ὅτι περὶ ὁ ἀρχηγὸς· ὁ αὐτῶν θεσπὴς πολλὰς αἱρέσεις ἀνευνόησας, τὴν τε τοῦ Σαμουτέως Παύλου, καὶ Σαβελλίου τοῦ Αἰθῆος, καὶ τοῦ Μοντανίου, οὐκ ἀναρχον δογματίσας τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐδὲ ποιητὴν τῶν αἰῶνων παντῶν, οὐδὲ ἐπίσης· τῆς κτίσεως προὑπέρχοντα, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πρόσφατον, καὶ ἀρχὴν λαβόντα ἀπὸ τῆς κατὰ εἰρηγεννήσεως ἐκ τῆς Παρθένου. Τῶν δὲ Τεσσαρεσκαίδεκακίτων ἡ αἵρεσις ἐστὶ τὸ ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης ἡμέρᾳ πᾶν ἐν δευτέρᾳ, ἢ τρίτῃ, ἢ τετάρτῃ ἐμπέσει, τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑορτάζειν ἀνάστασιν. Οὗ παρεδύχοντα δὲ κατὰ τοῦ Ναυατιανοῦς, καὶ τὴν τῶν ἐπιτρέφοντων μετάνοιαν. Κέχρηται δὲ νόθοις καὶ βιβλίοις, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα φρονοῦσι.

KANON H'.

« Περὶ τοῦ τοῦς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγόμενων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νοσηροῦσιν, καὶ ζομένην παρ' αὐτοῖς τυγχάνουσιν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοντο, τοὺς τοιοῦτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαι τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπων, τε καὶ πρεσβυτέρων. »

BALS. Τὰ ἐν τῷ ζ' κανόνι τῆς δευτέρας συνόδου γραφόμενα ἀρκοῦσιν εἰς ἐρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος. Ἐπεὶ δὲ ἐλεγον οἱ ἐκ Φρυγῶν αἱρετικοὶ τινὰς διδασκάλους αὐτῶν κληρικούς· μέγιστοι, καὶ τὸ ὑπερέχειν τῶν ἄλλων αἱρετικῶν κληρικῶν· καὶ ἤσαν τινες διατεινόμενοι μὴ ὀφείλειν τοὺς βαπτίζεσθαι, ὡς δὴθεν κεκληρωμένους· προστίθηται ὁ κανὼν, καὶ τοῦτου· κατηχεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι.

ZONAR. Ὁ τῆς δευτέρας συνόδου κανὼν, οὗ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ προσεχει κανόνι ἐμνησθημεν, βάλει δάνει καὶ περὶ τῶν Φρυγῶν, οὗς Μοντανιστὰς ἰκαίγει. Τοῦτου οὖν προσιόντα τῇ Ἐκκλησίᾳ κείνῃ ὁ κανὼν καὶ οὗτος βαπτίζεσθαι κελεύει κατηχούμενους ἐπιμελῶς, πᾶσι κληρικοῖς ἐν κλήρῳ παρ' ὧσιν δοκοῦντι, μὴ ὄντι δὲ πρὸς ἀλήθειαν, ὡς μέγιστοι κἂν μέγιστοι ἐλέγοντο. Ἦσαν γὰρ παρ' ἑαυτοῦ τινὲς τῶν ἄλλων προσέχοντες, ὡσανεὶ διδασκάλους ληροῦντες τάξιν, οἳ καὶ μέγιστοι ἐκαλοῦντο τοῖς

γούν τοιούτους ἐπιστρέφοντας, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀ
προσερχομένους, ἐξ αὐτῶν οἵτινες ἂν εἴεν, ὁ κα-
νὼν κατηχεῖσθαι καὶ βαπτίζεσθαι βούλεται.

mutata voluntate ad Ecclesiam reverti statuerint, quicumque de. num illi sint, eos canon, et cata-
chesi instrui, et salutari baptismi lavacro perfundi jubeat.

ΑΡΙΣΤ. « Φρύγες μεταμελόμενοι ἀναβαπτίζεσθω-
« σαν, εἰ καὶ παρ' ἐκείνους κεκλήρωται. »

Καὶ οὗτοι μεταμεληθέντες, καὶ ἀπὸ τῆς αἰρέσεως
αὐτῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ τῇ ἀμωμήτῳ πίστει
προσερχόμενοι, καὶ τὰς αἰρέσεις πάσας, καὶ τὴν
αὐτῶν ἀναθεματίζοντες, προσδέχονται, καὶ μετὰ πά-
σης ἐπιμελείας κατηχοῦνται τε καὶ βαπτίζονται,
κἂν ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς τοῖς Φουξίν
ἐτύγχανον. Οὗτοι δὲ οἱ Φρύγες ἀπὸ Μοντανῶ καὶ
Πρισκίλλης ἔσχον τὴν αἵρεσιν. Ὁ δὲ Μοντανὸς οὐ-
κας παράκλητον ἑαυτὸν προσηγόρευσε · δύο γυναί-
κας πορνικῶς ἔσχε, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξιμίλλαν · ἃς
καὶ προφήτιδας ἐκάλεσε · πολὺν γὰρ τὴν Φρυγίας,
τὴν Πέζουσαν Ἱερουσαλήμ ὠνόμασε · γάμους ἐπ-
έτρεψε λύεσθαι, καὶ βρωμάτων ἐπέχεσθαι · τὸ Πά-
σχα διέστρεψε · καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ὁμοου-
σίου Θεότητος εἰς ἓν συνήψε πρόσωπον συγχέο-
μενον. Ἄμα ἀναμιγνύειν ἀλεύρωφ, καὶ εἰς μετάληψιν
τοῦτο δίδόναι ἐδίδαξε · τὴν δὲ μέθεξιν τούτου τοὺς
μεταλαμβάνοντας δι' αἰσχύνην ἀρνεῖσθαι.

ΚΑΝΩΝ Θ'.

« Περὶ τοῦ μὴ συγχωρεῖν εἰς τὰ κοιμητήρια (57) ἢ
« εἰς τὰ λεγόμενα μαρτύρια πάντων τῶν αἰρετι-
« κῶν ἀπιέναι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, εὐχῆς ἢ θε-
« ραπείας ἕνεκα · ἀλλὰ τοὺς τοιούτους, ἂν ὡς
« πιστοὶ, ἀκοινωνήτους γίνεσθαι μέχρι τινός·
« μετανοοῦντας δὲ καὶ ἐξομολογουμένους ἐσφά-
« λῃσθαι, παραδέχεσθαι. »

ΒΑΣΣ. Ὅσπερ ἐν τῷ ζ' κανόνι ἐκωλύθησαν εἰ
αἰρετικοὶ εἰσιέναι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ
ἐνταῦθα κωλύονται οἱ πιστοὶ ἀπιέναι εἰς τὰ τῶν
αἰρετικῶν κοιμητήρια, ἢ εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ
τούτων μαρτύρια. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Εἰ δὲ
ἀπέλθοι πιστὸς εἰς σύναξιν αἰρετικῶν χάριν τοῦ
καταπτῦσαι αὐτοῦ, ἴνα τί κολασθήσεται; Φαίει οἱ
Πατέρες ἐκείνους ἀκοινωνήτους εἶναι πρὸς καιρὸν,
ἤγουν ἀφορισμένους, τοὺς χάριν εὐχῆς ἢ θεραπείας
ἀπιόντας εἰς τὰ τῶν αἰρετικῶν μαρτύρια, οὐδ' καὶ
μετανοοῦντας καὶ ἐπιγινώσκοντας τὸ παρ' αὐτῶν
ἐσφαλμένον προσδέχεσθαι διορίζονται. Ἀνάγκητι
τῶν ἁγίων ἀποστόλων καν. 58' καὶ ο', τῆς παρούσης
συνόδου καν. κθ', λβ', λδ', λζ', λη' καὶ λθ', τῆς ἐν
Καρθαγένης συνόδου κανὼνα ε', καὶ τῆς ζ' καν. ια'.

caeteros existimationis, ac veluti doctorum locum
obtinentes, qui ab illis etiam Maximorum appella-
tione designabantur. Ex eorum igitur numero qui
quicumque de. num illi sint, eos canon, et cata-
chesi instrui, et salutari baptismi lavacro perfundi jubeat.

ARIST. « Phryges resipiscentes denuo baptizantur,
« etiamsi ab illis in clerum cooptati sunt. »

Et hi pœnitentiam agentes et ab hæresi sua con-
versi, et ad inculpata fidem accedentes, et omnes
hæreses, etiam suam, anathematizantes, admit-
tuntur, et omni diligentia instruantur, et bap-
tizantur, quamvis in clero, ut apud illos Phryges
existimatur, fuerint. Ili autem Phryges a Montano
et Priscilla hæresim habuerunt. Montanus iste se
paracletum vocavit. Duas mulieres ut meretrices
habuit Priscillam et Maximillam, quas et prophetissas
vocavit. Pezusam oppidulum quoddam Phrygiæ
457 Hierosolymam nominavit. Nuptias permisit
solvi, et a cibis abstinere. Pascha evertit, et tres
consubstantialis Deitatis substantias in unam con-
fusam personam contraxit. Sanguinem farina com-
miscere, eumque ad participationem dare docuit;
istius autem participationem communicantes pro-
pter infamiam denegare.

CANON IX.

« Non concedendum esse ut in cœmeteria vel in
« ea quæ dicuntur martyria quorumvis hære-
« ticorum, abeant ii qui sunt Ecclesiæ, oratio-
« nis vel curationis gratia. Sed tales, si sint
« fideles, esse aliquantisper excommunicatos :
« sin autem pœnitentia ducantur, et se deli-
« quisse confiteantur, suscipi. »

BALS. Quemadmodum in canone 6 prohibiti
sunt hæretici in domum Dei ingredi, ita hic quo-
que prohibentur fideles hæreticorum cœmeteria
vel quæ apud eos dicuntur martyria, ingredi.
Tanquam autem dixisset quispiam : Sed si pro-
fectus sit fidelis quispiam ad hæreticorum con-
gregationem, pro eis execrandis ac despuedis,
cur puniatur? Dicunt Patres, illos esse ad tempus
segregatos, qui pro oratione vel curatione ad hæ-
reticorum martyria proficiscuntur : quos et pœni-
tentiam agentes, et summi delictum agnoscentes,
suscipiendos decernunt. Lege sanctorum aposto-
lorum canones 64 et 70 presentis synodi canones
29,32,34,37,38 et 59, Carthaginensis synodi canonem
60 et sextæ synodi canonem 11. Martyria autem di-

Guill. Beveregii notæ.

(57) Εἰς τὰ κοιμητήρια. Aedes, quibus peregrini
dormire soliti sunt, κοιμητήρια dicta fuerunt, apud
Athenæum, lib. iv, cap. 5, quemadmodum locus
cœnobii, ubi monachi dormiunt, dormitorium ap-
pellatur. Hinc Christiani, docti mortem nihil aliud
esse, quam dormitionem quamdam usque ad genera-
lem resurrectionem, qua omnes expergeant, loca
mortuis suis sepeliendis destinata κοιμητήρια,
quasi dicas dormitoria, nuncuparunt. Ad hæc ita-
que loca Christiani olim convenire consueverunt.
Unde Æmilianus Ægypti præfectus illis hoc pro-

hibuit, οὐδαμῶς δὲ ἐξέσται, ἰνῆμι, οὕτε ὑμῖν οὕτε
ἄλλοις τισίν, ἢ συνόδου ποιεῖσθαι, ἢ εἰς τὰ καλού-
μενα κοιμητήρια εἰσιέναι. Euseb. Hist. Eccl. l. vii,
cap. 9. Nec tantum ibi convenire, sed et sacra ibi-
dem celebrare, et preces Deo fundere soliti sunt.
Cassiodorus, *populus jejunans est egressus ad cœme-
terium orationis causa*. Hist. tripart. l. v, c. 5.
Hinc templa in istis locis postea exstructa sunt. Si
in istiusmodi itaque locis hæretici sepulti sint, vel
ea ad hæreticos pertineant, cautum est hoc canone
ne quis orationis causa illuc se conferat.

cuntur ab hæreticis cœmeteria. In tempore enim persecutionis, quidam hæretici Christianos seipso nominantes, ad mortem usque supplicio affecti sunt : et ideo qui erant ejusdem opinionis eosdem martyras appellabant

ZONAR. Non solum ecclesiam fidelium ingredi hæretici canonico decreto prohibentur, sed fidelibus quoque hæreticorum cœmeteria, in quibus forte magni apud ipsos nominis hominum cadavera servarentur, vel martyria quæ vocabant adire ne liceat, interdictum est. Credibile est enim, sævientie hostium Christianæ religionis furore, etiam ex hæreticis quosdam usque ad necem infractos stetisse, quos et martyrum appellatione gregales honestabant, et domos, in quibus ipsorum corpora tumulata fuerant, martyria nominabant. In ea igitur loca fideles, sive ad fundendas preces, seu venerationis aut remedii gratia ingredi vetitum est. Nomine enim t̄ης θεραπείας, aut venerationem, aut morborum remedium canon intelligit. Vult igitur fideles nullo modo, neque ut precationi vacent, neque ut honorem iis, quos hæretici venerantur, exhibeant, neque ut morbis aut tentationum variis generibus remedium petant, in ea quæ diximus loca proficisci : sed qui Ecclesiæ sunt, si eo se conferant, segregari, hoc est, ad aliquod tempus a communione arceri (eorum porro nomine, qui Ecclesiæ sunt, non initiati sacris ordinibus, aut clero ascripti, sed fideles, etiam laici, intelliguntur); eosdem vero, si postea con-

ARIST. « Qui in cœmeteriis et martyriis hæreticorum orat, excommunicatus est. »

CANON X.

« Quod non oportet eos, qui sunt Ecclesiæ, indiscriminatim suos filios hæreticis matrimonio conjugere. »

BALS. Lege canonem 14 quartæ synodi; et quæ in illo scripta sunt ad præsentis canonis interpretationem sufficient.

ZONAR. Multi in hanc sententiam canones editi sunt : quorum in explicatione canonis 14 quartæ œcumenicæ synodi meminimus ; quæque ibi dicta sunt, ad hujus quoque canonis explicationem sufficient.

ARIST. « Cum hæreticis matrimonium ne con-

458 CANON XI.

« Quod non oportet eas, quæ dicuntur seniores viduæ vel præsidentes, in ecclesia constitui. »

BALS. Antiquitus mulieres quædam vetulæ in catholicis ecclesiis sedentes, reliquas forte mulieres ad bonum honestumque ordinem servandum deducebant. Quia autem ex earum consuetudine, eo quod honestum est non recte utentium, vel propter arrogantiam, vel propter turpem quæstum, quædam offendebantur; prohibuerunt Patres, ne deinceps essent omnino in ecclesiis presbyteræ sive præsidentes. Ne dixeris autem, Et quomodo hoc

A Μαρτύρια δὲ παρὰ αἰρετικῶν λέγονται τὰ κοιμητήρια. Ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ τινες αἰρετικοί, Χριστιανούς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, μέχρι θανάτου ἐτιμωρήθησαν· διὸ καὶ μάρτυρας τούτου· ἐκάλουν οἱ ὁμοδοξοῦντες αὐτοῖς.

ZONAP. Οὐ μόνον αἰρετικούς εἰσεῖναι εἰς ἐκκλησίαν πιστῶν κωλύουσιν οἱ κανόνες, ἀλλ' οὐδὲ πιστοὺς ἀπιέναι παραχωροῦσιν εἰς τὰ τῶν αἰρετικῶν κοιμητήρια, ἔνθα τυχόν οἱ παρ' αὐτοῖς ὀνομαστοὶ θανόντες κατέκειντο, ἢ εἰς τὰ λεγόμενα μαρτύρια. Εἰκὴς γὰρ καὶ τινὰς τῶν ὑποκειμένων αἰρέσεων ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐστήτην μέχρι θανάτου, ὡς καὶ μάρτυρα; οἱ ὁμοδοξοῦντες αὐτοῖς ἐκάλουν, καὶ τοὺς οἴκους, ἐν οἷς τὰ ἐκείνων ἐτέθαπτο σώματα, μαρτύρια ἔλεγον. Ἐν τούτοις ἀπίνα; πιστοὺς εὐχῆς χάριν, ἢ θεραπείας ἕνεκα ἀπηγόρευται. Θεραπείαν δὲ ἢ τὴν τιμὴν ὀνομάζει, ἢ τὴν ἐκ νόσων ἴασην. Τοῦτο δ' ἔστιν ὁ βούλεται ὁ κανὼν, τὸ μὴ ἀπιέναι τινὰς εἰς τὰ εἰρημένα, μήτε ὡς εὐξομένους, μήτε ὡς τιμῆσοντας τοῦ· παρὰ τῶν αἰρετικῶν τιμωμένου, μήτε ὡς θεραπείαν νόσων ἢ πειρασμῶν ἀλλοίων ἐξ ἐκείνων αἰτήσοντας, ἀλλὰ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἀπερχομένους ἐκεῖ ἀφορίζεσθαι, ἔργουν ἐπί τινος κειρὸν τῆς κοινωνίας; εἰργασθαι· τῆς Ἐκκλησίας δὲ οὐ τοὺς ἰερωμένους λέγει, ἢ κεκληρωμένους, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς, κἂν λαϊκοί· ὡς μετανοοῦντας δὲ καὶ ἐπιγιγνώσκοντας τὸ σφάλμα αὐτῶν δέχεσθαι.

C **APIST.** « Ὁ κοιμητηρίοις καὶ μαρτυρίοις αἰρετικῶν ἐπευχόμενος ἀκοινώνητος. »

KANON I'.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἀδιαφόρους πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτειν τὰ ἐκ τῶν παιδία αἰρετικοῖς. »

BAAS. Ἀνάγνωθι τὸν 14 καν. τῆς 8 συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα ἀρχέσουσι πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

ZONAP. Περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης; διαφοροὶ κανόνες εἰσὶν ὧν ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ 14 κανόνος τῆς οἰκουμένης τετάρτης συνόδου ἐμνήσθημεν, καὶ ἱκανὰ τὰ ρηθέντα ἐκεῖ καὶ πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

D **APIST.** « Αἰρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάλλαττε. »

KANON IA'.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς λεγόμενας πρεσβύτιδας; ἢτοι προκαθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι. »

BAAS. Τὸ παλαιὸν γυναῖκες τινες πρεσβύτιδας; καθήμεναι εἰς τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας καθίσταν τὰς λοιπὰς γυναῖκας τάχα εἰς εὐταξίαν. Ἐπεὶ ὡς ἐκ τῆς ὁμιλίας τῆς ἀπὸ τούτων ἐβλάπτοντό τις μὴ χρωμένον· κλιῶς τῷ καλῷ διὰ ὑπεροψίαν ἀσχεροκέρειαν, ἐκώλυσαν οἱ Πατέρες τὸ ὄλω; εἰς τὰ αὐτὰ; γυναῖκας εἰς ἐκκλησίας, καλουμένας πρεσβύτιδας; ἢτοι προκαθημένα;. Μὴ εἴπη; δὲ, καὶ τὸ τοῦτο γίνεται εἰς τὰ γυναῖκα μοναστήρια, καὶ μὴ

γυνή, ἡ ἡγουμένη θηλαδῆ, πασῶν προίσταται; Ἄ ἡκούσεις γάρ ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν ἀποταγή καὶ ἀπόκαρσις τὰς πολλὰς ἐν σώμα ποιεῖ λόγιζεσθαι, καὶ πάντα τὰ αὐτῶν πρὸς μόνην ψυχικὴν σωτηρίαν ἀφορῶσι. Τὸ δὲ διδάσκειν γυναῖκα εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἐνθα πλῆθος ἀνδρῶν συναθροίζεται, καὶ διαφόρων γυναικῶν, ἀπρεπέστατόν ἐστι καὶ ὀλέθριον.

ZONAR. Ἦσαν τινα παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἔθῃ, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γινόμενα, ὧν τὰ μὲν ὁ χρόνος ἡλλόλωσε, τὰ δὲ καὶ τέλειον ἔπαυσε, τὰ δὲ καὶ κανόνες ἀπηγόρευσαν, ὧν ἓν ἦν καὶ τὸ πρεσβυτεία; τινὰς γηραιὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τάττεσθαι, καὶ προκαθήμενας λέγεσθαι, ἐξαρχούσας τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν γυναικῶν, ὡσπερ διδασκάλους καὶ καθιστώσας αὐτὰς πρὸς εὐταξίαν, καὶ ὅπως καὶ ὅπου χρῆ ταύτας ἐστάναι παιδευούσας αὐτάς. Ταύτας οὖν μὴ δεῖν γίνεσθαι ὁ κανὼν διορίζεται, ἢ οὕτω καλεῖσθαι.

APIET. « Αἱ λεγόμεναι προκαθήμεναι ἐν ἐκκλησίαις μὴ καθιστάσθωσαν. »

Εἰ γὰρ πολιτικὰ ὄφφικια κωλύονται ἐνεργεῖν, πῶς ποτε ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ κλήρου πρωτεύουσι, καὶ ὡς κεφαλὰς τινὰς ταῦτα ἔξουσι;

KANON IB.

« Περὶ τοῦ τοῦ; ἐπισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν περίεξ ἐπισκόπων καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ὄντας ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένους τε τῷ λόγῳ τῆς πίστεως; καὶ τῇ τοῦ εὐθέως λόγου πολιτείᾳ. »

BALS. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν κωλύει ὑπὸ τοῦ ὄχλου τοὺς ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι· καὶ διορίζεται παρὰ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τούτους καθίστασθαι. Παρακελεύεται δὲ δοκίμους εἶναι αὐτοὺς κατὰ τὸ ὄγμα καὶ τὸν βίον.

ZONAR. Τὸ παλαιὸν οἱ δῆμοι τῶν πόλεων ἤρουντο τοὺς ἐπισκόπους· ὅτι δὲ σάσεις ἐντεῦθεν ἠγείροντο, διὰ τοῦτο τοῖς ἐπισκόποις ἐκάστης ἐπαρχίας τὰ περὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων καταστάσεως ἀνετέθη ψηφίσματα. Ἐπάγει δὲ ὁ κανὼν καὶ οὖους δεῖ εἶναι τοὺς εἰς ἐπισκοπὴν προεπιλεγόμενους, ἡγουν πρὸ πολλοῦ δεδοκιμασμένους ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, τουτέστιν ὀρθῶς καὶ ὑγιῶς ἔχοντας περὶ τὴν πίστιν, ἢ καὶ ἄλλως, ἢ τοὶ περὶ τὸν λόγον τῆς πίστεως γεγυμνασμένους καὶ δοκίμους. Τῷ μὲν γὰρ Τιμοθέῳ γράφων ὁ μέγας Παῦλος, διδασκτικὸν εἶναι δεῖν λέγει τὸν ἐπισκοπῆς ὀρεγόμενον· τῷ Τίτῳ δ' ἐπιστελλῶν, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ διδασκτικὸν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ἦ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν· οὕτω μὲν οὖν ἔχειν τὸν ἐπισκοπῆς προστησόμενον ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως ὁ κανὼν διατάσσεται· ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ, ἡγουν τῇ τοῦ βίου διαγωγῇ, εὐθύτατον εἶναι, μὴ σχολιδόν, μὴ πονηρίας μεστών, ἀλλὰ κάκει δεδοκιμασμένον καὶ γνώριμον, ὅτι εὐθὺς

fit in seminarum monasteriis, et una mulier, quæ scilicet præest, omnibus præsidet? Audies enim, quod quæ ex Deo fit renuntiatio, et tonsura, facit ut multæ unum corpus existimentur: et omnia quæ sunt ipsarum, ad solius animæ salutem respiciunt. Docere autem mulierem in ecclesia catholica, ubi virorum multitudo congregatur, et diversarum sententiarum feminae, est maxime indecorum et perniciosum.

ZONAR. Quædam antiquis temporibus in Ecclesia consuetudines fuere; quas temporis diuturnitas partim immutavit, partim omnino sustulit, aliquæ etiam ex iis canonicis decretis abrogatæ sunt. Talis illa quoque fuit, ut presbyteræ, velutæ mulieres, in ecclesiis constituerentur, quas etiam præsidentes vocabant; quæ quidem, ingredientibus in ecclesiam feminis, veluti magisterio quodam fungentes, præessent, ac suo quamque ordine rite consistere juberent, et quo quamque loco, quove modo unicuique standum esset, docerent. Ne quæ igitur hujusmodi mulieres eligantur, neve iis nominibus nuncupentur, canon decernit.

ARIST. « Viduæ præsidentes dictæ in ecclesiis non constituantur. »

Si enim politica officia obire prohibentur, quomodo unquam in ecclesia clero præsint, et eas tanquam capita quædam habeant?

CANON XII.

« Quod episcopi metropolitano et finitimorum episcoporum iudicio, in ecclesiastico magistratu constituendi sunt, diu probati et in ratione fidei et in recti verbi disconsensatione. »

BALS. Præsens quoque canon prohibet episcopos a multitudine eligi; et eos a metropolitanis et episcopis constitui oportere decernit. Probari autem eos jubet et in sententia et in vita.

ZONAR. Populi suffragiis olim episcopi eligebantur; sed cum multæ inde seditiones existerent, hinc factum est, ut episcoporum uniuscujusque provinciæ auctoritate eligi episcopum quemque oportere decreverint. Deinde vero quales eos, qui episcopi creandi sunt, esse deceat, canon subjungit, longo usu videlicet in ratione fidei probatos, hoc est, in fide sana rectaque constantes, vel aliter, in iis quæ ad fidei rationem spectant exercitatos et probatos. Magnus namque Paulus ad Timotheum scribens, qui episcopatum desiderat, aptum cæteris erudiendis esse oportere pronuntiat. Et ad Titum scribens, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in sana doctrina, et eos qui contradicunt arguere. Ac talem quidem esse eum, qui episcopus creandus est, in ratione fidei, canon jubet: in politia vero, hoc est, in ratione et instituto vitæ, rectissimis sensibus euntem, non pravum, neque improbum; sed hic quoque bonæ notæ ac spectatæ pro-

bitatis, et moribus omnino inculpatis esse debere A
decernit.

ARIST. « Qui fide et vita probatissimus est, ac
« eruditissimus, idoneus est qui in episcopatum
« eligatur. »

Oportet enim episcopum probatum esse fide et
bona vita.

459 CANON XIII.

« Quod turbis non sit permittendum, eorum qui
« sunt in sacerdotio constituendi, electionem
« facere. »

BALS. A presentī quoque canone ostenditur,
quod antiquitus non solum episcopi eligebantur a
populi multitudine, sed etiam sacerdotes: quod
vetitum est.

ZONAR. Multitudini, non episcopos tantum, sed B
sacerdotes quoque, eligendi potestate interdictum
fuit.

ARIST. « Qui a secularibus eligitur, non est eli-
« gendus. »

Episcopi metropolitanorum et episcoporum sen-
tentia constituuntur. Si quis autem non illo modo
ad episcopatum promotus fuerit, sed a multitudine
eligitur, nec admittendus est nec eligendus.

CANON XIV.

« Quod sancta, instar eulogiarum, in festo Paschæ
« in alias paræcias transmitti non debeant. »

BALS. Quod sit hodie a Latinis in festo Paschæ:
distribuunt enim laicis azyma, postquam sanctifi-
cata fuerint, perinde ac communia: hoc etiam olim
fiebatur nostris, ut est verisimile, in sanctis mini-
steriis. Canon ergo hoc prohibet; et statuit non
esse hinc et illuc transferenda sancta, perinde ac
communia et vulgaria.

ZONAR. Fuit hoc quoque antiqui moris, ut
sancta, particulæ videlicet sancti corporis ac san-
guinis Christi, Paschæ tempore, ab una paræcia in
aliam, benedictionis iis ad quos destinatæ fuerant
impertiendæ causa, transmitterentur: quod qui-
dem in posterum ne liceat, huius canonis decreto
sanctum est. Divina enim mysteria longis itineri-
bus circumferri, quæque omni veneratione digna
sunt sine honore traduci, a ratione honestateque
alienum esse merito ac pie existimatum est.

ARIST. « Sancta ad aliam paræciam dimitti, in-
« dignum est. »

Qui divina sacramenta est participaturus, eccle-
siam adeat, et a sacerdote aut sacro ministro com-
munionem accipiat, secundum magnum Basilium.
At sacra ad alias mitti paræcias, benedictionum
instar, indignum est.

CANON XV.

« Quod non oportet, præter canonicos cantores qui
« ambonem ascendunt, et ex codice canunt,
« aliquos alios canere in ecclesia. »

ὁ βίος αὐτῶν, καὶ ὁ τρόπος, καὶ ἡ πολιτεία ἀνεπι-
ληπτος.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ πιστεῖ καὶ πολιτεία δοκιμώτατος, καὶ
« λογιώτατος, ἐπιτίθειτο εἰς ἐπισκοπὴν. »

Δεῖ γάρ τὸν ἐπίσκοπον δοκιμὸν εἶναι τῇ πίστει
καὶ τῷ ὁρθῷ βίῳ.

KANON IG.

« Περὶ τοῦ μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπαι τὰς ἐκλογὰς
« ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱε-
« ρατεῖον. »

ΒΑΛΣ. Καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος παρίσταται
ὅτι οὐ μόνον ἐπίσκοποι τὴ παλαιὴν ἐψηφίζοντο ὑπὸ
τῶν ὄχλων, ἀλλὰ καὶ ἱερεῖς, ὅπερ ἐκωλύθη.

Οὐ μόνον ἐπισκόπων ἐκλογὴν οἱ ὄχλοι
ποιεῖν ἐκωλύθησαν, ἀλλ' οὐδὲ ἱερεῖς ἐκλέγεσθαι
παρεχωρήθησαν.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀνεπίλεκτος ὁ κοσμικοῖς ἐκλεγόμενος. »

Ψῆφον τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων καθ-
ίστανται οἱ ἐπίσκοποι · εἰ τις δὲ μὴ τοιοῦτος· προπι-
θασθῆ εἰς ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ὄχλων ἐκλεγθῆ,
ἀδεκτὸς ἐστὶ καὶ ἀνεπίλεκτος.

KANON IA.

« Περὶ τοῦ μὴ τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν
« ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς ἑτέρας παροικίας μετα-
« πέμπεσθαι. »

ΒΑΛΣ. Ὅπερ γίνεται σήμερον παρὰ τῶν Λατίνων
κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα · ἐπιμερίζουσι γάρ τὰ
ἄζυμα τοῖς κοινολαΐταις μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι· ὡς
κοινὰ· τοῦτο καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων, ὡς ἔοικεν,
ἔγινετο τὸ παλαιὸν, εἰς τὰ ἅγια μυστήρια. Καλύει
γούν τοῦτο ὁ κανὼν, καὶ διορίζεται μὴ τῆδε κάκεισε
μετακομίζεσθαι, ὡς κοινὰ καὶ τυχόντα, τὰ ὑπεράγια.

ZONAR. Καὶ τοῦτο τοῦ παλαιοῦ ἔθους ἦν. Κατὰ
γάρ τὸ Πάσχα ἐπέμποντο ἐκ παροικίας εἰς παροικίαν
τὰ ἅγια, ἤγουν μερίδες τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἱματός
τοῦ Χριστοῦ χάριν εὐλογίας, οἷς ἐπέστελλοντο, ὅπερ
ὁ κανὼν οὗτος ἐκώλυσε γίνεσθαι. Τὸ γὰρ περιλάττει
ἐν μακραις ὁδοποιρίαις τὰ ἕθια μυστήρια, καὶ ὡς
ἔτυχε τὰ πάντα φέρεσθαι, ἀπρεπὲς καὶ οὐκ εὐσχη-
μον, ἐλογίσθη δικαίως καὶ εὐσεβῶς.

Δ
ΑΡΙΣΤ. « Διαπέμπεσθαι τὰ ἅγια εἰς παροικίαν
« ἀνάξιον. »

Ὁ μέλλον μετασχεῖν τῶν θείων ἁγιασμάτων τῇ
ἐκκλησίᾳ προσερχέτω, καὶ δι' ἱερῶς ἢ λειτουργοῦ
λαμβανέτω τὴν κοινωνίαν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.
Τὸ δὲ στελλεσθαι τὰ ἅγια εἰς παροικίας ἑτέρας, λόγῳ
εὐλογιῶν ἀνάξιον.

KANON IE.

« Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πλέον τῶν κανονικῶν ψαλτῶν
« τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, καὶ ἀπὸ
« διφθέρας (58) ψαλλόντων, ἑτέρους τινὰς ψάλλειν
« ἐν ἐκκλησίᾳ. »

Guill. Beveregii notæ.

(58) Καὶ ἀπὸ διφθέρας. Harmenopolus canonis
hujus sententiam his verbis exprimit, Καὶ ἀνεῦ τῶν

κανονικῶν ψαλτῶν καὶ ἀπὸ διφθέρας ἐπὶ ἄμβωνος
ψαλλόντων μηδεὶς ἐν ἐκκλησίᾳ ψάλλετω, Ἐστὶν

ΒΑΣΣ. Φαίνεται ὅτι τὸ παλαιὸν κοινοῦνται τινες Ἰδιοῦντο τὰ τῶν κληρικῶν προνόμια, καὶ ἐπ' ἐκκλησίας τῶν θείων ψαλμωδῶν κατῆρχοντο εἰς καταφρόνησιν τῶν κληρικῶν· Ἐψάλλον δὲ καὶ τινὰ παρηλλαγμένα καὶ ἀσυνήθη, οἷά εἰσι τὰ σήμερον ψαλλόμενα παρὰ τῶν γυναικῶν τῶν ἐπομένων τοῖς σίγνοις. Ταῦτα οὖν ἀποτρέποντες οἱ Πατέρες, φασὶ μηδένα ἕτερον πλὴν τῶν κληρικῶν τῶν ἐπ' ἀμβωνος ἀναγινώσκόντων ἐπ' ἐκκλησίας κατάρχεσθαι τῶν θείων ψαλμωδῶν. Τὸ γὰρ συμπάλλειν καὶ λαϊκοὺς ἐπ' ἐκκλησίας οὐ κεκώλυται· ἀλλὰ μηδὲ ἕτεροῦ ψάλλειν παρὰ τὰ γεγραμμένα ἐν ταῖς ἀπὸ διφθερῶν, ἧτοι μεμβρανῶν, συνθεθειμένας ἐκκλησιαστικὰς βίβλους. Ὅτι δὲ διφθέρα πᾶν δέρμα λέγεται, τῶν ὁμολογουμένων ἐστί. Σημεῖωσαι ταῦτα διὰ τοὺς μοναχοὺς, τοὺς μὴ δεξιμένους ἐπισκοπικῆν ἐπικουρίδα. καὶ ἀτάκτως ἐπ' ἀμβωνος ἀναγινώσκοντας· καὶ διὰ τοὺς λαϊκοὺς, τοὺς χοροστάτας τῶν κονδακίων, τοὺς ἐπ' ἐκκλησίας καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς δομειστικεύοντας. Ὁσαύτως σημεῖωσαι ὅτι καὶ τὰ τῶν ψαλτῶν μινυρίσματα καὶ τὰ θυμελικά μελωδήματα πάντῃ κεκώλυται. •

ΖΩΝΑΡ. Εὐταξίαν βούλονται οἱ τῆς συνόδου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις φυλάττεσθαι. Διὰ καὶ μὴ δεῖν εἶπον ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸν βουλούμενον, ἀλλὰ τοὺς ψάλλτας τοὺς κανονικοὺς, τοὺς ἐν κλήρῳ δηλαδὴ τεταγμένους, τοὺς ἐν ἐκάστῃ ἐκκλησίᾳ χειροτονημένους, τοὺς ἀπὸ διφθεράς ψάλλοντας. Διφθέρας ὠνόμασαν, ἃς ὁ κλεινὸς Παῦλος μεμβράνας ἐκάλεσεν ἐπιστέλλων τῷ Τιμοθέῳ, *Φέρος, γράψας, τὰ βιβλία, μάλιστα δὲ τὰς μεμβράνας*. Διφθεραὶ γὰρ τὰ δέρματα λέγονται, ἐξ ὧν αἱ μεμβράναι ἐργάζονται. Τὰ βιβλία τοίνυν τὰ ἐκκλησιαστικὰ λέγονται καλέσαι οἱ τῆς συνόδου Πατέρες διφθέρας.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ μὴ μετὰ διφθεράς οὐδεὶς ἀμβωνίζεται (59). »

• II Tim. iv, 15.

Guill. Beveregii notæ.

cantores canonicos, deque codice in pulpito legentes nemo in ecclesia canat. In quam presentis canonis Epitomen scholiastes hæc habet, ἦγον τῶν ἀπὸ κανόνος γινόμενων. Διφθέρας δὲ τὰς βίβλους καλεῖ, διὰ τὸ μεμβράνας αὐτὰ εἶναι. Διφθεραὶ δὲ τὰ δέρματα. Extra canonicos cantores, hoc est, qui secundum canonem fiunt; διφθέρας autem libros vocal, quod membranæ sint; διφθεραὶ enim pelles sunt. Harm. sect. 3, tit. 2. Sic etiam Herodotus βίβλους antiquitus ab ipsis Ionibus διφθέρας vocari tradit; eo nimirum quod aliquando in papyri penuria membranæ sive pellibus caprinis et ovinis usi sunt, ἐν σπάνει βίβλων ἐχρόντω διφθερῆσι αἰγελήσι τε καὶ οἰήσι: et addit, nonnullos suis etiam diebus in διφθεραῖς scribere. Eri δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν Βαρβάρων εἰς τοιαύτας διφθεράς γράφουσι. Herod. 1. 5. Hinc Διφθεράλοφος Hesychio exponitur γραμματοδιδάσκαλος, παρὰ Κυπρίοις. Nonnunquam etiam in eis scriptum esse, testatur Suidas, dicens, Εἰς διφθέρας γὰρ τὰς διανοίας ἐαυτῶν γράψας ὁ ἑρμῶν ἐπέμπε τοῖς πολεμίοις ἐν τῇ Λακωνικῇ. Suid. in διφθέρα. Hinc nos ἀπὸ διφθεράς, ex codice vertimus, pro quo Gentianus Heruetus habuit ex membrana. Sic enim et Isidorus Mercator vertit, canonem sic interpretatus, Non licere præter canonicos psalles, id est, qui regulariter cantores existunt, quique in pulpito ascendunt, et de codice legunt, alium quemlibet in ecclesia psallere. Neque

BALS. Videtur quod olim quidam ex plebe laici sibi clericorum privilegia vindicabant, et in ecclesiis divina cantica incipiebant, ad clericorum contemptum: canebant autem et quædam dissona et inusitata; cujusmodi sunt quæ hodie canuntur a mulieribus, quæ vexilla sequuntur. Hæc ergo prohibentes Patres, dicunt nullum alium, præter clericos qui in ambone legunt in ecclesia, sancta cantica debere incipere. Neque enim vetitum est, quominus etiam laici in ecclesiis concinant: non aliena autem canant ab iis quæ in libris ecclesiasticis ex diphtheris, id est, membranæ, compositis scripta sunt. Quod autem diphthera dicatur omnis pellis, in confesso est. Nota hæc propter monachos, qui episcopalem tonsuram non suscipere, et in ambone inordinate legunt: et propter laicos, qui ex voluminibus chororum auctores sunt in ecclesia, et in foris domesticè agunt. Nota similiter, quod cantorum molles fractæque et scenicæ modulationes sunt omnino prohibitæ.

460 ZONAR. In ecclesiis bonum ordinem synodi Patres retineri volunt. Proinde in iis non quoscunque, sed cantores tantum canonicos in clerum videlicet ascriptos, qui in unaquaque ecclesia ordinati et e diphthera psallere docti sunt, psallendi munus obire oportere decernunt. Diphtheras porro eas, quæ ab inclyto Paulo ad Timotheum scribente membranæ appellatæ sunt, nominavere: *Affer*, inquires, *libros, præsertim vero membranas* ¹⁴. Sunt enim diphtheræ pelles, ex quibus membranæ conficiuntur. Ex quo diphtheræ appellatione libros ecclesiasticos sancti Patres intellexisse existimantur.

ARIST. « Nisi cum pelle, nemo suggestum ascendit. »

aliter Dionysius Exiguus, cujus verba mox proferemus.

(59) *Ei μὴ μετὰ διφθεράς οὐδεὶς ἀμβωνίζεται.* Hæc canonis presentis epitome in Justelli Bibliotheca, sub Alexii Aristeni pariter atque Symeonis Logothetæ nomine legitur, et μὴ ἀπὸ διφθεράς μηδεὶς ἀμβωνίζεται. Et sic quidem in ipso canone legitur ἀπὸ διφθεράς. Sed Aristenum legisse μετὰ ex ipsius scholio patet, in quo ait, et μὴ μετὰ διφθεράς ἦτοι φελωνίου. Adeo ut vox μετὰ ab eo lecta, illum in errorem duxerit, ut arbitraretur hic cantum esse, ne quis sine pelle sive penula ex pellibus facta, ambonem ascenderet. Sic enim et διφθέρα nonnunquam significat. Suidas, *Διφθέρα ποιμενικὸν περιθόλαιον ἐκ δερμάτων*. Sed in hac præterea epitome observetur, canonem ita expositum esse, ac si vetitum hic esset, ἀμβωνίζειν, *ambonem ascendere*, nisi pellem (quemadmodum nos juxta Aristeni scholium hic vertimus) habeat. Et quidem Dionysius Exiguus etiam in *pulpito ascendere* hic prohiberi opinatus est. Vertit enim, *Quod non oporteat amplius præter eos, qui regulariter cantores existunt, qui et de codice canunt, alios in pulpito conscendere, et in ecclesia psallere*. Quæ quidem versio omnibus Græcis codicibus, quæ hodie extant, refragatur, in quibus nostra lectio constanter retinetur.

Non oportet quilibet super se ascendere et a
 ditione vestimenta propria utilitate qui una vestem
 utilitatem non habent, nec beneficiam a
 propria possunt carere acceptam. Sed et ens
 non alicui e suggesto possidere, nisi cum pelle sine
 prunis.

CANON XVI.

Quod Evangelia cum aliis Scripturis Sabbato
 legenda sunt.

BALS. Antequam completa esset ecclesiasticorum
 canonicorum constitutio, non legebatur Evan-
 gelium, vel aliqua alia Scriptura in ecclesia,
 die Sabbati: sed propter canones, qui dicunt die Sab-
 bati non esse jejunandum, vel genus recitandum,
 homines ut plurimum tunc festum agebant, et nec
 ecclesiastici quidem conventus fiebant. Hoc ergo
 prohibentes Patres, statuerunt die quoque Sabbati
 peragendum esse omne ecclesiasticum officium.

ZONAR. Quæ ad ecclesiarum constitutionem
 postea sancita sunt, ea quo tempore hæc synodus
 habebatur, minus diligenter explicata fuisse apparet;
 verum ubi fideles convenissent, precationibus tan-
 tummodo intenti erant, indeque sacrificium incruen-
 tum per sacerdotes offerrebat: proindeque a synodo
 singulis Sabbatis ad consummationem fidelium,
 cum aliis, quæ ex Scriptura legebantur, Evange-
 lium quoque recitari decretum est.

ARIST. « Evangelium et apostolus, et cæteræ
 Scripturæ Sabbatis legantur. »

CANON XVII.

Quod non oportet psalmos in conventibus con-
 necere; sed unumquemque psalmum, interjecto
 spatio, esse legendum.

BALS. Cum psalmi uno contextu ex antiqua tra-
 ditione legerentur, et populus, qui congrega-
 batur, ex eo molestia afficeretur, et labore pro-
 pterea confectus nullam ejus curam gereret, et ab ec-
 clesia exiret; statuerunt Patres non esse psalmos
 in ecclesiasticis congregationibus continuo legen-
 dos, sed aliquo intercedente lectionem esse facien-
 dam, ut aliquantulum quiescat populus, et rursus
 canat. Propterea enim et in diversas sessiones
 sacrum distributum est psalterium. Sunt ergo
 annexis Patribus gratiæ agenda pro hac eorum
 cura.

ZONAR. Fuit hoc quoque antiquæ consuetudinis,
 quæ quidem, alio nunc rerum ecclesiasticarum
 ordine instituto, sublata est.

ARIST. « In conventibus lectiones psalmos inter-
 serent. »

Populo in ecclesia mane congregato, oportet
 inter psalmos lectiones fieri, et non eos conjungere,
 et continuo psallere, ne qui congregantur, defessi
 ad negligentiam inclinent.

461 CANON XVIII.

Quod idem precum ministerium omnino debeat
 fieri et in nonis et in vespere.

Ὁ δὲ ἐν ἑβδόμῃ ἀναγνώσκει τοὺς, μὴ ἐπιση-
 χῆναι τὸν ἕνα, καὶ τὴν εὐχὴν διὰ τοῦ ἀκούει
 πνεύματος ἁγίου, καὶ τοὺς ἁγίους, καὶ
 τοὺς ἀγγέλους ὑποκλιθεῖς. Πᾶσι δὲ οὐδὲν μὴ εὐχα-
 ρίζησαι ἐν ἑβδόμῃ, εἰ μὴ μετὰ δευτέρου, ἢ κα-
 τὰ τὸν νόμον.

KANON 16.

Περὶ τοῦ ἐν Σάββατῳ Εὐαγγεῖον μετὰ ἑτέρων
 Γραφῶν ἀναγνώσκεισθαι.

BALS. Πρὸ τοῦ συσταθῆναι τὴν κατάστασιν
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπισημασμένων οὐκ ἀναγ-
 νόσκοντο Εὐαγγέλιον, ἢ ἄλλη τις Γραφή ἐν ἐκκλη-
 σίας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σάββατου· ἀλλὰ διὰ τοὺς
 κανόνας, τοὺς λέγοντας μὴ νηστεῖν ἢ γόμω κίρ-
 κτειν κατὰ τὸ Σάββατον, ἐπισημασθῆναι τὴν
 οὐκ ἀδυνατοῦν τὰ πάλιν, μετὰ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιση-
 μασθῆναι. Τοῦτο οὖν οἱ Πατέρες ἀποτρέποντες,
 ὤρισαν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σάββατου πᾶσαν ἐκκλη-
 σιαστικὴν ἀκολουθίαν τελειοῦναι.

ZONAR. Ἔσκε μὴ ποτε τὴν κατάστασιν τῶν
 ἐκκλησιῶν εἶναι, οἷα μετὰ ταῦτα ἐγένετο, ἀλλ' ὅταν
 τῆθροῦντο οἱ πιστοί, εὐχαὶ μόνον ἐγένοντο, καὶ προ-
 ἔβησαν τὴν ἀναβιβασθῆναι οὐσίαν οἱ ἱερεῖς· καὶ διὰ
 τοῦτο ὤρισαν ἡ σύνοδος εἰς καταρτισμὸν τῶν πιστῶν
 ἀναγνώσκεισθαι ἐν Σάββατῳ Εὐαγγέλιον μετὰ ἑτέρων
 Γραφῶν.

ARIST. « Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπόστολος καὶ ἕτερα
 Γραφαὶ ἀναγινωσκέσθωσαν τοῖς Σάββασι. »

KANON 17.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συνάξεσι
 τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου καθ' ἕνα
 ψαλμὸν γίνεσθαι ἀναγνώσκειν.

BALS. Τῶν ψαλμῶν ἀναγινωσκομένων διὰ μιᾶς
 ὕψης κατὰ παλαιὰν παράδοσιν, καὶ τοῦ συναγομένου
 λαοῦ ἀποκλινοῦτος, κἀνευθεν ἀκηδιῶντος ἀπὸ τοῦ
 κόπου, καὶ ἐξερχομένου ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ὤρισαν
 οἱ Πατέρες μὴ συναπτῶς ἐν ταῖς συνάξεσιν ἐκφο-
 νεῖσθαι τοὺς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσου γίνεσθαι καὶ
 ἀναγνώσεις, ἐπὶ τῷ ἀναπαύεσθαι τὸν λαὸν πρὸς μι-
 κρόν, καὶ πάλιν ψάλλειν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς καθ-
 ἑσμάτα διάφορα τὸ ἱερὸν κατεμερίσθη ψαλτήριον.
 Χάρις οὖν τοῖς ἀγίοις Πατέρας! καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς
 κηδεμονίας.

ZONAR. Ἔθος ἦν καὶ τοῦτο παλαιῶν, ὅπερ ἐπιση-
 λασεν εἰς ἄλλην κατάστασιν καὶ τάξιν ἐλθούσης τῆς
 Ἐκκλησίας.

ARIST. « Ἐν ταῖς συνάξεσιν ἀναγνώσεις τοὺς ψαλ-
 μούς περικοπέτωσαν. »

Τοῦ λαοῦ πρὸς ὄρθρον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθρο-
 ζομένου, δεῖ μεταξὺ τῶν ψαλμῶν ἀναγνώσεις γί-
 νεσθαι· καὶ μὴ ἐπισυνάπτειν αὐτοὺς, καὶ ψάλλειν
 κατὰ συνέχειαν, ἵνα μὴ κατάσκοποι γινόμενοι οἱ συν-
 αθροίζομενοι πρὸς ῥαθυμίαν ἐκκλίνωσι.

KANON 18.

Περὶ τοῦ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῶν εὐχῶν πᾶ-
 ρε καὶ ἐν ταῖς ἐνάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέρας
 ὀφείλειν γίνεσθαι.

ΒΑΛΣ. Καὶ οὗτος ὁ κων διορθωτικὸς ἐστὶ παλαίου τινος ἔθους ἀτάκτου. Φαίνεται γὰρ ὡς τινες ἐξ ὑπεροψίας εὐχὰς συντιθέμενοι εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνωδίας καὶ ἀνεγίνωσκον αὐτὰς· καὶ αἰτιώμενοι, ἔλεγον μὴδὲν τι ἀπεικὸς ποιεῖν, μὴδὲ παραλύον τὰς παρὰ τῶν Πατέρων δεδομένας εὐχὰς. Ἐξεῖναι μὲν γὰρ εἰς τὰς ἑννάτας ἐτυπώθησαν γίνεσθαι, αἱ δὲ παρ' αὐτῶν γενοῦναι εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνωδίας ἐκφρονοῦνται. Φασὶν οὖν Πατέρες ἀρκεῖν τὰς παραδομένας εὐχὰς καὶ ἐν ταῖς ἑννάταις καὶ ἐν ταῖς ἑσπέραις καὶ ἐν πάσαις ἀπλῶς τοῦτο συνάξαι· καὶ μὴ ἔχειν ἀδειαν τὴν βουλόμενον εὐχὰς συτιθέναι.

ΖΩΝΑΡ. Ὁ εἰκοστὸς τρίτος τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου καν. διατάσσεται, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς τὰς κεκυρωμένας παρὰ τῆς συνόδου εὐχὰς παρὰ πάντων λέγεσθαι, καὶ μὴ νέας ἄλλας. Τοῦτο οὖν ἔοικε καὶ ὁ περὶ τῶν κανῶν διατάσσεται, τὸ μὴ τὸν βουλόμενον ὁπλαδὴ εὐχὰς ἰδίας συτιθέναι, καὶ ταύτας λέγειν ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἀλλὰ τὰς αὐτὰς εὐχὰς, ἧγουν τὰς ἡδη παραδομένας, γίνεσθαι ἐν πάσῃ συνάξει.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐννάταις καὶ ἑσπέραις αἱ αὐταὶ εὐχαὶ ἐπιτελεῖσθαισιν. »

Παρὰ τὰς κεκυρωμένας εὐχὰς καὶ τὰ κεκαυρωμένα βιβλία οὐ δεῖ εὐχὰς ἄλλας ἢ ψαλμοὺς ἰδιωτικοὺς ἢ λέγεσθαι, ἢ ψάλλεσθαι· ἀλλὰ τὰς αὐτὰς εὐχὰς αἱ ἐπιτελεῖσθαι καὶ ἐν ἑννάταις καὶ ἐν ἑσπέραις.

KANON IΘ'.

« Περὶ τοῦ δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίαις τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κατηχομένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν, τοὺς κατηχομένους τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι, καὶ τοῦτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτω τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρῶτην διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην διὰ προσφωνήσεως· πληροῦσθαι· εἶθ' οὕτω τὴν εἰρήνην δίδοσθαι. Καὶ μετὰ τὸ πρεσβυτέρους δοῦναι τῶν ἐπισκόπων τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην δίδοσθαι, καὶ οὕτω τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι. Καὶ μόνοις ἐξὼν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν. »

ΒΑΛΣ. Κατηχοῦμενοι μὲν λέγονται οἱ πρὸς τὸ βάπτισμα ἐτοιμαζόμενοι. Ἐν μετανοίᾳ δὲ εἰσὶν οἱ διὰ τινὰ ἁμαρτήματα ἐπιτιμηθέντες πιστοὶ, οἱ ἀξιούμενοι καὶ τῆς ἁγίας μεταλήψεως. Καταλαμβάνεται οὖν ὡς ἀλλή· τις ἀκολουθία ἐκράτει κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἐν τῇ θεῖᾳ ἱεροτελεσίᾳ· καὶ διὰ τοῦτο οἱ Πατέρες ὤρισαν τὰ ἐνταυθοῖ κανονισθέντα. Ἐπεὶ δὲ σήμερον εἰς ἄλλην ἀκολουθίαν μετέπεσον ταῦτα, οὐ χρὴ περὶ ἐκείνων ἐρμηνεύειν. Εἰρήνη δὲ ἔσον τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ. Ἀγάπης γὰρ σύμβολον ἐστὶν ὁ ἀσπασμός. Τῇ δὲ ἀγάπῃ τὸ εἰρηνεύειν ἐπόμενον. Σημειῶσαι δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος μόνοις τοῖς ἱερωμένοις ἐφέτα· ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου κοινωνεῖν. Περὶ δὲ τοῦ μὴ εἰσιέναι λαϊκοὺς εἰς τὸ θυσιαστή-

BALS. Hic quoque canon veterem quemdam inordinatum morem corrigit. Quidam enim propter arrogantiam, ut videtur, in vespertinos hymnos preces componentes eas legebant: et cum reprehendebantur, se nihil absurdum alienumve facere, nec a Patribus datas orationes dissolvere dicebant. Illæ enim in nonis fieri jussæ sunt: quæ autem ab ipsis factæ sunt, in vespertinis hymnis proferuntur. Dicunt ergo Patres, sufficere preces, quæ sunt traditæ, et in nonis et in vespere, et in omnibus, ut semel dicam, congregationibus: nec licere ei, qui velit, preces componere.

ZONAR. Ut in supplicationibus probatæ tantummodo per synodi preces, rejectis aliis novis, ab omnibus adhibeantur, Carthaginensis synodi canone 25 constitutum est. Idem hoc quoque canone decretum videtur, ac ne cuilibet pro arbitrio formulas precum contexere, easque in publicis conventibus recitare liceat; sed eisdem, hoc est, diuturna consuetudine usurpatis, in quocunque conventu omnes retineant, definitum.

ARIST. « Nonis ac vespere eadem preces peraguntur. »

Præter preces auctoritate comprobatas, et libros canonice sanctos, non oportet alias preces vel psalmos privatos, vel legere vel psallere, sed easdem preces semper peragere, et in nonis et in vespere.

CANON XIX.

« Quod oportet seorsum primum, post episcoporum sermones, catechumenorum orationem peragi, et postquam exierint catechumeni, eorum, qui pœnitentiam agunt, fieri orationem, et cum ii sub manum accesserint et secesserint, tres scilicet preces sic fieri; unam quidem, scilicet primam, silentio; secundam autem et tertiam pronuntiatione impleri; deinde sic pacem dari. Et posteaquam presbyteri episcopo pacem dederint, tunc laicos etiam pacem dare, et sic sanctam oblationem perfici. Et solis licere sacratis ad altare accedere et communicare. »

BALS. Catechumeni dicuntur, qui ad baptismum præparantur. In pœnitentia sunt seu pœnitentiam agunt fideles, quibus ob peccata aliqua pœna injuncta est, qui etiam sancta communione digni habentur. Colligitur ergo, quod alia quædam erat consequentia in sacro divino mysterio eo tempore, et propterea statuerunt quoque Patres quæ hic constituta sunt. Quoniam autem hæc ad aliam consequentiam nunc dierum devenerunt, ea interpretanda non sunt. Pax autem fit inter episcopos per salutationem seu amplexum. Dilectionis enim signum est salutatio et complexus. Dilectioni autem pacificum esse est consequens. Nota autem, quod ex præsentis canone solis sacratis permittitur ad altare communicare. Quod autem non debeant laici ad altare in-

gredi, lege sextæ synodi canonès 69 et 70 et præsentis synodi canonem 44.

ZONAR. Concio ad catechumenos, iis docendis, ac erudiendis, primo loco ab episcopis habebatur; tum precatatione in catechumenos recitata illi egrediebantur, moxque in eos, qui pœnitentiam agebant, altera precatio adhibebatur; aliaque ut in canone dicitur, peragebantur. Verum hoc tempore, quæ ad pœnitentes spectant, nescio quomodo intermissa obsoleverunt. Ad hæc pacem episcopis offerre, ac in eorum videlicet amplexum progredi sacerdotes consueverant. Signum **462** namque est dilectionis amplexus; dilectionem vero pax consequitur. Sacerdotibus quoque vicissim pacem laici offerebant, quod nunc, ut alia multa ex antiquo ritu, usurpari desitum est. Hæc omnia sacræ oblationis celebritas, hoc est, incruenti sacrificii oblatio consecratioque, ac ea perfecta, sacrorum deinde munus communicatio consequatur. Cujus quidem percipiendæ causa altaris septa ingreffi, sacro tantum ordine initiatis hominibus concessum esse, canon affirmat.

ARIST. « Post catechumenorum, pœnitentium præces offerri oportet, et postea fidelium. Et post pacem, sive amplexum, oblationem fieri: solis sacerdotibus altaris septa ingredientibus, et communicantibus. »

Præsens canon ordinem precum docet, et quomodo fieri debent. Et dicit primo quidem catechumenorum precatationem peragendam esse, postea eorum qui pœnitentiam agunt, et postea fidelium. Tunc pacem et amplexum fieri, et sic divinam oblationem peragi, et solos homines sacerdotales intra altaris septa participare.

CANON XX.

« Quod non oportet diaconum ante presbyterum sedere, sed sedere cum jussu presbyteri. Si militis autem diaconis haberi honorem a ministris et omnibus clericis oportet. »

BALS. Quæ in canone 7 sextæ synodi et 18 Nicænæ scripta sunt, de ordine presbyterorum et diaconorum, sufficiunt ad præsentis canonis interpretationem.

ZONAR. De sacerdotibus, diaconis, aliisque sacris ordinibus, quem quisque proprium honoris locum habere debeat, canone 7 sextæ synodi constitutum est: et quæcumque eo loco attulimus, ad hujus quoque canonis explicationem transferri commode possunt.

ARIST. « Diaconus nisi jussus ne sedeat. »

Diaconus ne sedeat coram presbytero, nisi ab eo mandatum habet, sed nec reliqui ecclesiæ ministri et clerici ante diaconum, nisi et ipse ab eo in mandatis acceperunt.

Α ριον ἀνάγνωθι τῆς ζ' συνόδου κανόνας ἔθ' καὶ σ' καὶ τῆς παρούσης συνόδου κανόνα μδ'.

ZONAR. Τοῖς κατηχομένοις ὁμιλοῦν πρότερον οἱ ἐπίσκοποι κατηχοῦντες καὶ διδάσκοντες αὐτοὺς· εἶτα ἐλέγετο ἡ ἐπὶ τοῖς κατηχομένοις εὐχή, κατ' ἐξεληθόντων ἐκείνων. τοῖς ἐν μετανοίᾳ οὖσιν ἑτέρα ἐτελεῖτο εὐχή, καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ ὁ κανὼν λέγει. Ἄλλὰ νῦν τὰ τῶν ἐν μετανοίᾳ οὐ γίνεται, οὐκ οἶδ' ὅπως σχολάσαντα. Εἶτα τὴν εἰρήνην τοῖς ἐπισκόποις ἐδίδουν οἱ ἱερεῖς, τὸν ἀσπασμὸν δηλαδὴ. Ἀγάπης γὰρ σύμβολόν ἐστιν ὁ ἀσπασμὸς, τῇ δὲ ἀγάπῃ τὸ εἰρηνεύειν ἐπόμενον. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν αὖθις εἰ λαϊκοὶ ἐδίδουν τὴν εἰρήνην, ὃ νῦν οὐ γίνεται, ὡς καὶ ἄλλα τῶν πάλαι τελευτούμενων πολλά. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἡ τῆς προσφορᾶς ἐγένετο τελετὴ βῆτοι προσεφέρετο ἡ ἀναίμακτος θυσία, καὶ ἡγιαζέτο, τελεσθείσης δὲ τῆς θυσίας ταύτης ἡ μετάδοσις αὐτῆς ἐνηργεῖτο. Κοινωνεῖν δὲ ταύτης ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς. Ἐξῆστι, λέγει ὁ κανὼν.

ΑΡΙΣΤ. « Μετὰ τὴν τῶν κατηχομένων εὐχὴν τὴν τῶν ἐν μετανοίᾳ προσάγεσθαι δεῖ, καὶ μετὰ τοῦτο, τὴν τῶν πιστῶν· καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην, ἡ ἢ τὸν ἀσπασμὸν, τὴν ἀναφορὰν γίνεσθαι, μόνον εἰσιόντων εἰς τὸ βῆμα, καὶ μεταλαμβάνόντων τῶν τῶν ἱερέων. »

Ὁ πρῶτον κανὼν τὴν τάξιν διδάσκει τῶν εὐχῶν, ὅπως ὀφείλει γίνεσθαι· καὶ φάσκει πρῶτα μὲν τὴν τῶν κατηχομένων ἐπιτελεῖσθαι εὐχὴν, εἶτα τὴν τῶν ἐν μετανοίᾳ προσάγεσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν τῶν πιστῶν. Εἶτα τὴν εἰρήνην, καὶ τὸν ἀσπασμὸν γίνεσθαι, καὶ οὕτω τὴν ἀγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μεταλαμβάνειν ἐντὸς τοῦ βήματος μόνους τοὺς ἱερατικούς.

KANON K'

« Ὅτι οὐ διάκονον ἐμπροσθεν πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ κελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι. Ὅμοίως δὲ ἔχειν τιμὴν καὶ τοὺς διακόνους ὅπερ τῶν ὑψηρῶν καὶ πάντων τῶν κληρικῶν. »

BALS. Τὰ γραφέντα εἰς τὸν ζ' κανόνα τῆς ζ' συνόδου, καὶ τὸν ιη' τῆς ἐν Νικαίᾳ περὶ τάξεως πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἀρκούσι καὶ εἰς ἐρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

ZONAR. Ὁ ἔδδομος κανὼν τῆς ἑκτῆς συνόδου περὶ τάξεως ὀρίζει πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ταγμάτων· καὶ ὅσα ἐν ἐκείνῳ εἴρηται ἀρμόσουσι καὶ τῷ παρόντι κανόνι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀκέλευστος μὴ καθεζέσθω διάκονος. »

Ἐμπροσθεν πρεσβυτέρου μὴ καθεζέσθω διάκονος, εἰ μὴ κελευσθῇ ὑπ' αὐτοῦ· ἀλλὰ μηδὲ οἱ λοιποὶ ὑπηρεταὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ κληρικοὶ ἐμπροσθεν διακόνου, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῶσιν.

KANON KA'.

A

CANON XXI.

« Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακο-
νικῷ, καὶ ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν. »

BAΛΣ. Ὑπηρέται λέγονται: οἱ ὑποδιάκονοι. Τού-
τους οὐν κωλύει ὁ κανὼν τὰ τῶν διακόνων μετα-
χειρίζεσθαι, ἢ γοῦν ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν,
τουτέστι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
Ἡ δὲ γὰρ εἴπηρς μὴ ὀφείλειν τούτους ἄπτεσθαι τῶν
ἱερῶν σκευῶν, ἦτοι τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ τοῦ
ἁγίου δίσκου, κενῶν ὄντων. Αὐτοῖς γὰρ μᾶλλον
οἰκεία ἐστὶν ἡ τούτων ὑπηρεσία ἢ καὶ μετάθε-
σις.

ZONAR. Ὑπηρέτας τοὺς ὑποδιακόνους λέγει,
οὓς οὐ χρῆ, φησὶν ὁ κανὼν, χώραν ἔχειν ἐν τῷ
διακονικῷ, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐκκεχώρηται αὐτοῖς ἐνε-
ργεῖν τὰ τῶν διακόνων, καὶ ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν,
ἢ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, τῶν εἰς θυσίαν προσφε-
ρομένων, ἢ τῶν δεχομένων αὐτὰ σκευῶν, τοῦ ἱε-
ροῦ δίσκου καὶ τοῦ ποτηρίου· οὐ γὰρ ἐφεῖται αὐ-
τοῖς προσκομίζεσθαι.

ARIST. « Σκευῶν ὑπηρέτης μὴ ἄπτοιο. »

Οὐ χειραπτοῦσιν οἱ ὑπηρέται τῆς Ἐκκλησίας
τῶν σκευῶν τῶν δεσποτικῶν· ἀλλὰ παρὰ ἱερέων,
ἢ διακόνων, τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ταῦτα προσάγονται.

KANON KB'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ὠράριον φορεῖν, οὐδὲ τὰς
« θύρας ἐγκαταλιμπάνειν. »

BAΛΣ. Τὸ ὠράριον φορεῖν μόνον ἐστὶ τῶν διακόνων.
Οὗτοι γὰρ τοῖς ἱερουργοῦσι παριστάμενοι, καὶ
ἐπιτηροῦντες τὰς τῶν ἁγίων εὐχῶν τελετὰς καὶ τὰς
τῶν πρεσβυτέρων ἐκφωνήσεις, διδόνασιν εἰδῆσιν διὰ
τοῦ ὠραρίου τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ διακόνοις τῆς ὀφει-
λούσης γίνεσθαι ἐκφωνήσεως, ἢ γοῦν τοῦ καιροῦ τῆς
ἐκτενῆς τῶν αἰτήσεων τῶν κατηγουμένων, καὶ τῶν
λοιπῶν. Καὶ ἐκλήθη ὠράριον ἀπὸ τοῦ ὄρω, τὸ φυ-
λάσσω καὶ ἐπιτηρῶ. Ὅσπερ δὲ τοῖς διακόνοις τοῦτο
ἀπενεμήθη, δέδοκται καὶ τοῖς ὑποδιακόνοις τὰς θύ-
ρας τῶν ἐκκλησιῶν κατέχειν, καὶ εἰσάγειν καὶ ἐξ-
άγειν τοὺς κατηγουμένους καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ· διὰ
γὰρ τοῦτο καὶ σήμερον παρὰ τῶν ὑποδιακόνων λέ-
γεται τὸ, Ὅσοι πιστοὶ, δηλονότι οἱ μὴ πιστοὶ, ἀλλὰ
κατηχούμενοι ὄντες, ἐξέλθετε· οἱ δὲ πιστοὶ, ἴστασθε,
ὀψόμενοι τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων θυσίαν. Καὶ οὐ
μόνον ταῦτα τὰ προνόμια τούτοις ἐδόθησαν· ἀλλὰ
καὶ τοῖς λοιποῖς τάγμασι. Τοῖς γὰρ ἀναγνώσταις
διακονία ἐδόθη οὐχὶ τὸ ψάλλειν, ἀλλὰ τὸ ἀναγινώ-
σκειν τὰς θείας Γραφὰς ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει, καὶ τοῖς
ψάλλταις τὸ ψάλλειν. Ἐπειδὴ οὖν ἐπεχείρουν τινεὶς
ὑποδιάκονοι ὠράρια φορεῖν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
παράδοσιν, ἐκώλυσαν τοῦτο οἱ Πατέρες, καὶ διωρί-
σαντο μὴ ἐγκαταλιμπάνειν αὐτοὺς τὴν φυλακὴν τῶν
ἀπονεμηθειῶν αὐτοῖς θυρῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἵνα
μὴ ἀταξία γένηται τῶν ἱερῶν ταγμάτων.

ZONAR. Ἐκάστῳ ἱερῷ τάγματι ἀπονεμήματα
καὶ σὺν ἡ οἰκεία αὐτῷ, καὶ ὑπηρεσία. Τοῖς γοῦν

« Quod non oportet ministros locum habere in dia-
conico, et sacra vasa tangere. »

BALS. Ministri dicuntur subdiaconi. Canon ergo
eos prohibet ea, quæ ad diaconos pertinent, ag-
gredi, seu sacra vasa tangere, scilicet corporis et
sanguinis Christi. Neque enim dixeris, non debere
eos sacra vasa tangere, seu sacrum calicem et
sacram patinam, cum sunt inanes. Eorum enim
ministerium sive translatio eis magis convenit.

ZONAR. Ministros hic hypodiatonos nominat,
quos quidem canon in diaconico locum habere
negat oportere. Quod ita intelligendum est, ut
diaconorum munera obire, ac res sacras, panem
scilicet ac vinum, quæ in sacrificio offeruntur, aut
vasa quibus hæc excipiuntur, patellam nempe sa-
cræ et calicem contingere, cum nec usquam hæc
deferri per eos liceat, nequaquam ipsis concessum
esse demonstrat.

ARIST. « Vasa minister ne tangat. »

Ecclesiæ ministri vasa Dominica manibus non
tangunt, sed a sacerdotibus aut diaconis ad mensam
ea adducuntur.

463 CANON XXII

« Quod non oportet ministrum ferre orarium, neque
« ostia relinquere. »

BAΛΣ. Orarium ferre est solorum diaconorum.
Ili enim eis, qui celebrant, assistentes, et sancta-
rum orationum mysteria, et presbyterorum prola-
tiones observantes, eis qui sunt in suggestu dia-
conis per orarium significant quando debeat fieri pro-
nuntiatio seu prolatio petitionum catechumenorum,
et reliquorum. Et appellatum est orarium ἀπὸ τοῦ
ὄρω, quod est observo. Quemadmodum autem hoc
diaconis est attributum, visum est hypodiatonos
quoque ecclesiarum fores tenere, et catechumenos
introducere et educere, ac eos qui sunt in peni-
tentia. Propterea enim hodie quoque etiam ab hy-
podiatonis dicitur illud, Quotquot fideles, qui scilicet
non estis fideles, sed catechumeni, egredimini :
fideles autem state, visuri sanctorum mysteriorum
sacrificium. Et non solum eis hæc privilegia data
sunt, sed reliquis etiam ordinibus. Lectoribus enim
ministerium datum est, non psallendi, sed legendi
divinas Scripturas in communi auditione : et can-
toribus, psallendi. Quia ergo conabantur quidam
subdiaconi ferre oraria, contra traditionem eccle-
siasticam, Patres hoc prohibuerunt, et statuerunt,
ut ii non relinquere sibi attributum custodiam
portarum ecclesiæ : ne sit sanctorum ordinum
confusio.

ZONAR. Unicuique sacro ordini, et suus habitus,
et propria ministeria attributa fuerunt. Ministris igitur

quos hypodiaconos esse diximus, orarium deferre vetitum est. Diaconorum namque id est peculiare. Illud vero, ne a foribus abscedant, ita intelligi debet, siquidem antiquis temporibus ad fores ecclesiae consistere, ibique catechumenis, et iis qui in poenitentium ordine censebantur, cum opus foret, emittendis operam dare hypodiaconi soliti sunt. Propterea nunc quoque illud, Quicumque estis catechumeni, egredimini, ipsi pronuntiant. Quod si hoc tempore nequaquam ad fores ecclesiae assident, non est cur miremur. Multi etenim alii antiqui Ecclesiae mores nunc quidem omnino immutati sunt. Sic divinas quoque Scripturas in conventu populi recitare, quod vel ex ipso lectoris nomine, tum ex sequenti canone tum ex Carthaginensis synodi canone 90 demonstratur, proprium lectorum officium canendi cura, cum eos lectioni raro admodum operam navare contingat.

ARIST. « Ministerium gestare orarium non oportet, neque fores relinquere. »

Quisque debet suum conservare ordinem, et diligenter proprium explere ministerium. Idcirco itaque nec ecclesiae ministri fores relinquere debent, sed ad divinae mystagogiae finem ibi stare, et quod eis decet ministerium peragere. Orarium autem nec eis nec lectoribus aut cantoribus ferre licet. Hoc enim ad diaconos pertinet.

CANON XXIII.

« Quod non oportet lectores vel cantores ferre orarium, et sic legere vel canere. »

BALS. Quae in canone 22 scripta sunt, sufficiunt ad praesentis canonis interpretationem.

ZONAR. Easdem ob causas ne his quidem orarium deferre permissum est. Ac legendi quidem verbum ad lectores, psallendi vero ad cantores referri oportet.

ARIST. « Cantores et lectores non ferunt orarium. »

464 CANON XXIV.

« Quod non oportet sacramentum a presbytero usque ad diaconum, et deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis, usque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel ordinis monachorum, in cauponam ingredi. »

BALS. Lege canonem apostolicum 51, Carthaginensis synodi canonem 40, et sextae synodi canonem 9, et sufficiunt quae in illis scripta sunt ad praesentem quoque canonem.

ZONAR. Ad cauponam divertere, nisi itineris ratio ibi hospitium capere necessario compellat, apostolico canone 54 clerici prohibentur. Idem hic canon praecipit, eodem decreto exercitationi quoque addictos homines teneri iubens.

ARIST. « Omnis clericus cauponam ingredi non debet. »

Guill. Beveregii notae.

(60) Τοῖς γοῦν ὑπηρέταις, ἦτοι τοῖς ὑποδιακόνοις. Hic Zonaræ locus in codice Gallandi necnon Amerbachiano sic legitur, τοῖς ὑπηρέταις, οὓς

ὑπηρέταις, ἦτοι τοῖς ὑποδιακόνοις (60), οὐκ ἐφερέταις φορεῖν ὠράριον. Τοῦτο γάρ τῶν διακόνων ἐστὶ. Τὸ δὲ μὴ ἐγκαταλιμπάνειν τὰς θύρας ὑπέρτερον τῶν ἐκκλησιῶν, ἐκβάλλοντες τοὺς κατηχομένους καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ, ὅτε ἔδει. Διὸ καὶ νῦν αὐτοὶ ἐκφωνοῦσι τό, Οἱ κατηχομένοι, προσέλθετε. Εἰ δὲ νῦν οὐ περὶ τὰς θύρας ἀσχολοῦνται, οὐ θαυμαστόν. Πολλὰ γάρ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάλαι γινομένων νῦν ἄλλως ἐκράτησε γίνεσθαι. Καὶ τοῖς ἀναγνώσταις γὰρ τὸ ἀναγινώσκειν τὰς θείας Γραφὰς εἰς ἐπήκουσον τοῦ λαοῦ ἔργον ἦν, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος· αὐτῶν ζεικνυται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς κανόνος, καὶ τοῦ ἐνενηκτοστοῦ τῆς ἐν Καρθαγένη συνόδου· ἀλλὰ νῦν ἔργον αὐτοῖς τὸ ψάλλειν, τὸ δὲ ἀναγινώσκειν αὐτοὺς ὡς ἐπ' ἐλάχιστον γίνεσθαι.

ac munus fuit: quibus tamen plurima hoc tempore operam navare contingat.

B APISY. « Ὑπηρέτην ὠράριον οὐ δεῖ φορεῖν, οὐδὲ τὰς θύρας καταλιμπάνειν. »

Ἐκαστος ὀφείλει τὴν ἑαυτοῦ συντηρεῖν τάξιν, καὶ ἐπιμελῶς τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν ἐκπληροῦν. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐδὲ οἱ ὑπηρέταις τῆς ἐκκλησίας τὰς θύρας ἐγκαταλιμπάνειν ὀφείλουσιν, ἀλλὰ μέχρι τέλους τῆς θείας μυσταγωγίας ἐκείσε ἴστασθαι, καὶ τὸ ἀνῆκου αὐτοῖς λειτουργήμα ἐκπληροῦν. Ὠράριον δὲ μήτε αὐτοὺς μήτε ἀναγνώστας ἢ ψάλτας φορεῖν· τοῦτο γάρ τῶν διακόνων ἐστὶ.

KANON KI'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἀναγνώστας ἢ ψάλτας ὠράριον φορεῖν, καὶ οὕτως ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν. »

BALS. Τὰ εἰς τὸν κβ' κανόνα γραφέντα ἀρκοῦσιν καὶ εἰς ἐρμηνείαν τοῦ παρόντος κανόνος.

ZONAR. Διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας οὐδὲ τοῖς τοῖς ἐξέστιν ὠράριον φορεῖν. Τὸ γάρ ἀναγινώσκειν ἀποδοτέον τοῖς ἀναγνώσταις, τὸ δὲ ψάλλειν ταῖς ψάλλταις.

APISY. « Ψάλλται καὶ ἀναγνώσται οὐ φοροῦσιν ὠράριον. »

KANON KA'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἀπὸ πρεσβυτέρου ἕως διακόνου, καὶ ἐξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς ὑπηρετῶν ἢ ἀναγνώστῶν ἢ ψαλτῶν ἢ ἐξερκιστῶν ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. »

BALS. Ἀνάγνωθι τὸν νδ' ἀποστολικὸν κανόνα, τῆς ἐν Καρθαγένη κανόνα μ', καὶ τῆς ς' κανόνα θ', καὶ ἀρκέσουσι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα καὶ τὸν εἰς παρόντα κανόνα.

ZONAR. Καὶ ὁ νδ' ἀποστολικὸς κανὼν ἀπαγορεύει τοῖς κληρικῶς εἰσιέναι εἰς καπηλεῖον, εἰ μὴ πῶν ἰδεύοιεν, καὶ ἐν πανδοχείῳ δι' ἀνάγκην καταλύσασθαι. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ παρὼν κανὼν διατάττεται, προσθέμενος καὶ τοὺς ἀσκητὰς.

APISY. « Ἄπαρ κληρικῶς ἀκαπήλευτος. »

ἔσημεν εἶναι τοὺς ὑποδιακόνους, οὐκ ἐφερέταις φορεῖν ὠράριον.

Ἀπὸ πρεσβυτέρων μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου τάγμα-
τος τῶν ἱερατικῶν πάντες, κωλύονται εἰς κατηλείον
εἰσέρχεται.

KANON KE'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδοῖναι, οὐδὲ ποτήριον
εὐλογεῖν. »

ΒΑΛΣ. Ἀρκοῦσι εἰς τοῦτον τὸν κανόνα τὰ εἰς τὴν
γ' κανόνα γραφέντα.

ZONAR. Ἐπεὶ ἄπτεσθαι τῶν ἱερῶν σκευῶν αὐ-
τοῖς οὐκ ἐφείττει, οὐδὲ ἐν τῷ διακονικῷ ἐμφιλογω-
ρεῖν, καὶ τι ἐνεργεῖν ἐκεῖ, πολλῶν πλέον αὐτοῖς· οὐ
παραχωρηθήσεται τὸν ἄρτον διδοῖναι, τούτεστι μετα-
διδόναι τοῖς πιστοῖς τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, καὶ
εὐλογεῖν τὸ ποτήριον τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄρτον καὶ ποτήριον ὑπηρέτης οὐ δι-
δοσῆναι. »

Τὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔργον οὐ ὑπ-
έρχεται τῆς ἐκκλησίας οὐ συγκαχώρηται ἐκτελεῖν·
διὰ τοῦτο οὐδὲ ἄρτον ἢ ποτήριον διδοῦσιν τῷ λαῷ.

KANON KΓ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐφορκίζειν τοὺς μὴ προαχθέντας ὑπὸ
ἐπισκόπων, μήτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, μήτε ἐν
ταῖς οἰκίαις. »

ΒΑΛΣ. Τινὲς ἐπεχειροῦν ἐφορκίζειν, τούτεστι
κατηχεῖν ἀπίστους, μὴ λαβόντες τοῦτο δι' ἐπισκοπι-
κῆς χειροθεσίας· καὶ αἰτιώμενοι, διετένοντο μὴ
ποιῆσαι τοῦτο εἰς ἐκκλησίαν, ἀλλὰ εἰς οἰκίαν τινά·
κάντεῦθεν ἤθελον διατηρεῖσθαι ἀνεύθυνοι. Φασὶν οὖν
οἱ Πατέρες ὅτι καὶ τὸ ἐφορκίζειν ἐκκλησιαστικῆ δια-
κονία ἐστίν, καὶ οὐ χρὴ τινὰ τούτων μεταχειρίζεσθαι
ἐποὐδὴποτε, εἰ μὴ παρὰ ἐπισκόπου προβληθῆ. Ὑπ-
έξελέ μοι τὸν παρὰ χωρεπίσκοπου προχειρισθέντα
ἐφορκιστήν. Καὶ οὗτος γὰρ καλῶς κατηχήσει, κἂν
μὴ προχειρισθῆ παρὰ ἐπισκόπου. Ἐμαθες γὰρ ἀπὸ
τοῦ ἰ' κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου δύνασθαι
τὸν χωρεπίσκοπον ποιεῖν καὶ ἐφορκιστήν.

ZONAR. Καὶ μὴν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐφορκι-
στάς ποιεῖν δέδοται τοῖς χωρεπίσκοποις κατὰ τὴν ἰ'
κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Πῶς οὖν ἐνταῦθα
λέγει μὴ ἐφορκίζειν τοὺς μὴ ὑπὸ ἐπισκόπων προ-
αχθέντας; Φασὶν οὖν ὅτι καὶ οἱ χωρεπίσκοποι τάξιν
ἐπισκόπων ἔχουσι· διὸ καὶ ἰ' κανὼν τῆς ἐν Νεο-
καισαρείᾳ συνόδου τῶν ἀποστόλων τύπον λέγει πλτ-
ροῦν, καὶ ὁ η' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼν καὶ
εἰρηνικὰς ἐπιστολάς διδοῖναι· ἐφίησιν αὐτοῖς, ὅπερ τῶν
ἐπισκόπων ἐστίν.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐκ ἐφορκίζει ὁ μὴ παρ' ἐπισκόπου προ-
αχόμενος. »

Καὶ οἱ ἐφορκισταὶ, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ τάγ-
ματος, παρὰ τοῦ ἐπισκόπου δέχονται τὴν προχειρι-
σιν. Ὁ γοῦν μὴ προαχθεὶς εἰς τὸν τοιοῦτον βῆθρον
παρὰ ἐπισκόπου ἐφορκίζειν οὐ δύναται, οὔτε κατ'
οἴκους, οὔτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

KANON KZ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς ἢ λαϊκούς, κα-
λουμένους εἰς ἀγάπην, μέρη αἶρειν, διὰ τὴν
ὑβριν τῇ τάξει προστιθεσθαι τῇ ἱερατικῇ. »

ΒΑΛΣ. Ἀγάπαι καλοῦνται τὰ παρὰ φιλοχρίστου

A presbyteris usque ad ultimum saceratorum or-
dinem cauponam ingredi omnes prohibentur.

CANON XXV.

« Quod non oportet ministrum panem dare, vel
calici benedicere. »

BALS. Ad hunc quoque canonem sufficiunt quæ
in vicesimo primo scripta sunt.

ZONAR. Cum hypodiaconis sacra vasa contin-
gere, aut in diaconico versari, minusve aliquod
ibidem exercere vetitum sit; multo minus aut pa-
nem dare, hoc est, Domini corpus fidelibus imper-
tiri, aut Dominici sanguinis calici benedicere, eis-
dem licebit.

ARIST. « Panem et calicem minister non dat. »

Presbyterorum aut diaconorum opus ministri ec-
clesiæ perficere non permittuntur. Quocirca nec
panem vel calicem populo iradunt

CANON XXVI.

« Quod eos exorcizare non oportet, qui ab episco-
pis promoti non sunt, neque in ecclesiis, neque
in ædibus. »

BALS. Quidam aggrediebantur exorcizare, hoc
est, catechizare infideles, qui hoc per episcopalem
manuum impositionem non acceperant: et cum
accusarentur, contendebant se hoc in ecclesia non
fecisse, sed in quadam domo; et ideo se nulli pœnæ
obnoxios conservari æquum censabant. Dicunt
ergo Patres, quod etiam adjurare est ecclesiasticum
ministerium, nec oportet quempiam hoc aggredi,
nisi ab episcopo promotus fuerit. Excipe mihi exor-
cistam, qui a chorepiscopo promotus fuerit. Nam
is quoque pulchre catechizabit, etiamsi non fuerit
ab episcopo promotus. A decimo enim canone An-
tiochenæ synodi didicisti posse etiam chorepiscopum
facere exorcistam.

ZONAR. Equidem cum aliis exorcistas quoque
creare Antiochenæ synodi canone 10 chorepiscopis
permisissum est. Quid ita igitur, qui ab episcopis
creati non sunt, ab exorcizandi munere abstinere
hic canon jubet? Respondent ergo, in episcoporum
numero chorepiscopus quoque censi: ex quo Neo-
cæsariæ synodi canon 14, septuaginta apostolorum
typum eos ait referre; et pacificas quoque epi-
stolas dare, quod episcoporum proprium est, octavo
Antiochenæ synodi canone permittuntur.

ARIST. « Non exorcizat, nisi ab episcopo promo-
tus. »

Et exorcistæ quemadmodum ac alii ex ordine
sacerdotali ab episcopo deliguntur. Qui itaque ad
talem gradum per episcopum non promouentur, et
exorcistam agere non potest, nec privatim, nec in
ecclesia.

465 CANON XXVII.

« Quod non oportet sacros, vel clericos, vel lai-
cos, ad agapas vocatos, partes tollere, eo quod
ignominia inuratur oraini sacerdotali. »

BALS. Agapæ dicuntur quæ fiunt a Christianis

convivia, sen sanctæ commemorationes. Quoniam ergo ex iis, quæ erant in convivio apposita, quidam accumbentes partes accipiebant, et per luxuriam domum auferabant, et ex eo eorum, qui convenerant, condemnatio profecta est, sæpe autem etiam inter eos contentio excitata est: Patres desinuerunt ne hoc amplius fiat ad sacerdotalis ordinis contumeliam.

ZONAR. Ad convivia, quæ sub agaparum nomine instituebantur, pauperes tum ex sacro ordine, tum ex laicis quoque, advocari soliti sunt. Ne igitur sacro ordine initiatis, clericoque ascriptis, imo vero nec laicis partes tollere, hoc est, ex appositis epulis particulas auferre, domumque, non sine aliqua ecclesiastici ordinis ignominia, asportare liceat, canon decernit. Est id namque hominis abdomini dediti atque improbi argumentum. Ejusmodi porro esse fideles, sacros præsertim, haud decet.

ARIST. « Clericus ad agapas vocatus, partes non aufert. Ordinem enim contumelia afficit. »

Nec clerici nec laici ad agapas vocati, partes tollere debent, illud enim ordinem ecclesiasticum injuria afficit, sed tantum edere et recedere.

CANON XXVIII.

« Quod non oportet in Dominicis, vel in ecclesiis agapas, ut vocant, facere, et in domo Dei comedere, et accubitus sternere. »

BALS. Lege canonem 74 sextæ synodi quæ eadem verba continet, quæ præsens canon: et tibi sufficiens, quæ in illo scripta sunt. Quære et canonem 76 ejusdem synodi, et Carthaginensis 42.

ZONAR. Hunc canonem totidem verbis sexta synodus protulit, estque in ea septuagesimus quartus; ejusdem ibi nos explicationem attulimus. Legenda sunt itaque quæ ibi scripta.

ARIST. « Accubitus in ecclesiis non sternuntur, nec agapæ celebrantur. »

Non oportet domum Dei domum communem existimare et in ea accubitus sternere, aut agapas dictas facere et intra sacram domum comedere.

CANON XXIX.

« Quod non oportet Christianos judaizare, et in Sabbato otiosi, sed eo die operari, diem autem Dominicum præferentes otiosi, si modo possint, ut Christianos. Quod si inventi fuerint judaizare, sint anathema a Christo. »

BALS. Lege canonem 70 sanctorum apostolorum, qui non permittit fidelibus jejunare vel festum celebrare cum Judæis. Quia autem, sicut diximus in canone 16 præsentis synodi, quidam Sabbato ab

γινόμενα συμπόσια, ἔχουν τὰ ἀγιονησια. Ἐπειδὴ οὖν τινες τῶν ἀνακειμένων αὐτοῖς συμπόσιοις μερίδας ἐλάμβανον ἐκ τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, καὶ κατὰ λυξουρίαν οἰκοὶ ἀπήγαγον, κἀντεῦθεν κατὰ γνώσιν τῶν συνεληθόντων ἐγένετο, πολλάκις δὲ καὶ φιλονεικία ἐκ τούτου μέσον αὐτῶν ἀνηγγέλετο ὄρισαν οἱ Πατέρες μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι ἐν ὑβρί τῆς ἱερατικῆς τάξεως.

ZONAR. Ἐν ταῖς γινομέναις ἀγάπαις, τοῖς συμπόσιοις δηλονότι, ἐκαλοῦντο μὲν οἱ πένητες, ἐκαλοῦντο δὲ καὶ ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί. Τοῦς οὖν ἱερωμένους καὶ κληρικοὺς, ἀλλὰ μέντοι καὶ λαϊκοὺς, λέγει ὁ κανὼν μὴ δεῖν μέρη ἀφαιρεῖν, ἔχουν μερίδας τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, καὶ οἴκαδε ἀπίδαι, εἰς ὑβριν δὲ τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, λιγνείαν κατηγοροῦν καὶ μοχθηρίαν τῶν ποιούντων αὐτό. Πιστοὺς δὲ τοιοῦτους εἶναι οὐ χρὴ πολλῷ πλέον τοὺς ἱερατικοὺς.

ARIST. « Ὁ κληθεὶς εἰς ἀγάπην κληρικὸς μερίδας οὐκ ἄγειται ὑβρίζει γὰρ τὴν τάξιν. »

Οὔτε κληρικοὶ οὔτε λαϊκοὶ κληθέντες εἰς ἀγάπην μερίδας ἀφαιρεῖν ὀφείλουσι· τοῦτο γὰρ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὑβρίζει· ἀλλὰ μόνον ἐσθίειν καὶ ὑπναχωρεῖν

CANON KH'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησιαίς τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν καὶ ἀκούδιτα στρώνειν. »

BALS. Ἀνάγνωθι τὸν ὁδ' καν. τῆς ς' συνόδου, αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν ἔχοντα ὡς καὶ ὁ παρὼν κανὼν· καὶ ἀρκέσουσι τὰ ἐν ἐκείνῳ γραφέντα. Ζήτει καὶ τὸν ὁς' κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ μβ'.

ZONAR. Τοῦτον τὸν κινόνα αὐτοῖς ῥήμασιν ἢ ἕκτη σύνοδος ἐν τοῖς παρ' αὐτῆς ἐκτεθεῖσι κανόσι ἔθετο ὁδ', ἔνθα καὶ ἐξηγήθη. Τὰ γοῦν ἐκεῖ εἰρημένε ἀναγνωστέον (61).

ARIST. « Ἐπ' ἐκκλησίαις ἀκούδιτα οὐ στρώνονται, καὶ ἀγάπαι οὐ γίνονται. »

Οὐ δεῖ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ οἶκον ἡγεῖσθαι κοινῶν, καὶ ἐν αὐτῷ στρώνειν ἀκούδιτα, ἢ τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν καὶ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ οἴκου ἐσθίειν.

CANON KΘ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανούς Ἰουδαῖζειν καὶ ἐν τῷ Σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ ἐργάζεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· τὴν δὲ Κυριακὴν προτιμῶντας, εἴγε δύναντο, σχολάζειν, ὡς οἱ Χριστιανοί. Εἰ δὲ εὐρεθῆεν Ἰουδαῖσται, ἔστωσαν ἀνάθεμα παρὰ Χριστοῦ. »

BALS. Ἀνάγνωθι τὸν ὁ κανόνα τῶν ἀγίου ἀποστόλων, μὴ παραχωροῦντα τοῖς πιστοῖς νηστεύειν ἢ ἑορτάζειν μετὰ Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ δὲ, καθὼς εἶπαμεν ἐν τῷ ις' κανόνι τῆς παρούσης συνόδου, τὰς

Guill. Beveregii notæ.

(61) *Εἰρημένα ἀναγνωστέον.* Post hæc Zonare verba in codice Amerbachiano additur, ζήτει καὶ τὸν ὁς' κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ συνόδου κανόνα μβ'. Quære et LXXVI cano-

nem ejusdem synodi, et synodi Carthaginensis canonem LXXI. Hæc autem ipsissima verba etiam Balsamonis scholiis in hunc canonem habentur

ἐν τῷ Σαββάτῳ παντελῆ ἀπραξίαν ἐργοχείρου παν-
 τὸς εἶχον, καὶ αὐτῶν τῶν θείων ψαλτηριδῶν, ὑπερ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας· ἔργον ἐστίν, ἐν δὲ
 τῷ κανόνι ἐκείνῳ περὶ μόνου τοῦ ἀναγινώσκεισθαι
 τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ τὰς θείας Γραφὰς οἱ Πατέ-
 ρες διωρίσαντο· ἄρτι παρακαλεῦνται μὴ σχολά-
 ζειν τοὺς πιστοὺς κατὰ Ἰουδαίου· ἀπὸ τῶν ἐργοχεί-
 ρων αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐργάζεσθαι, τιμῆν
 δὲ τὴν Κυριακὴν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν·
 καὶ τῶν ἐργοχείρων μὲν ἀπέχεσθαι, προσεδρεύειν·
 δὲ ταῖς ἐκκλησίαις. Πλὴν καὶ τοῦτο, δηλ. δὲ, τὸ μὴ
 ἐργάζεσθαι μετὰ τὴν κυριώνημον, οὐκ ἀναγκαστι-
 κῶς ἐπέτρεψαν, ἀλλὰ προσέθεντο, εἶγε δύναντο οἱ
 πιστοί. Εἰ γὰρ ἐξ ἀπορίας ἢ ἄλλης τινὸς ἀνάγκης
 καὶ κατὰ τὴν κυριώνημον ἐργάσεται τις, οὐ προ-
 κριματισθήσεται. Καὶ ὁ μὲν παρῶν κανῶν ταῦτα. **B**
 Ἡ δὲ νδ' Νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ
 Σοφοῦ καὶ αὐτοὺς τοὺς γεωργοὺς διορίζεται σχολά-
 ζειν κατὰ τὴν κυριώνημον. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ς'
 συνόδου κανόνα ςς'.

ZONAP. Τοῖς Ἰουδαίοις τιμᾶται τὸ Σάββατον,
 ἀπραξίαν ἄγουσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, τοῦ πα-
 λαίου νόμου τοῦτο αὐτοῖς ἐπιτίσσοντο· τοῖς δὲ τὴν
 εὐαγγελικὴν νόμον δεξαμένοις τὴν τελειώτερον τη-
 ρεῖν τὰ τοῦ ἀτελοῦς ἀποτέτραπται. Διὸ καὶ τὸ ἐν
 Σαββάτῳ ἀργεῖν τοῖς πιστοῖς ὡς Ἰουδαϊκὸν ἀπηγό-
 ρευτά, καὶ τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἀνάθεμα ὁ κανὼν
 ἐπιψηφίζεται ἐν Χριστῷ, τουτέστι κεχωρισμένους
 εἶναι καὶ ἀποδιηρημένους τοῦ Χριστοῦ, ἀργεῖν δ'
 ἐπιτρέπειν κατὰ τὴν Κυριακὴν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου
 ἀνάστασιν τὴν ἡμέραν τιμῶντας. Ἄλλ' ὁ μὲν κανὼν,
 εἰ δύναντο, προσέθετο· ὁ δὲ τῆς πολιτείας νόμος
 ἀπαραίτητον τὴν ἀργίαν ἐν τῇ Κυριακῇ ἀπαιτεῖ
 ἄνευ τῶν γεωργῶν· Ἐκεῖνοι γὰρ καὶ ἐν Κυριακῇ
 ἐργάζεσθαι ἐφήσιν, ὅτι ἴσως τῶν ἔργων κατεπει-
 γόντων οὐκ εὐρήσουσιν ἄλλην ἡμέραν οὕτως αὐτοῖς
 εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν συμβαλλομένην. Καὶ ὁ ὁ κανὼν
 τῶν ἀποστόλων οὔτε νηστεύειν μετὰ Ἰουδαίων,
 οὔτε ἑορτάζειν παραχωρεῖ τοῖς πιστοῖς· ἀλλὰ τῶν
 μὲν ἱερωμένων καθαιρέσειν καταψηφίζεται, τοὺς δὲ
 λαϊκοὺς ἀφορίζει.

verum qui id fecerint, sacris quidem ordinibus initiatos depositione, laicos vero segregatione, teneri
 jubet.

ΑΡΙΣΤ. « Οὐ Σάββατον ἀργήσαι Χριστιανός, ἀλλὰ
 « Κυριακὴν. »

Ἰουδαίζει γὰρ ἐν τῷ Σαββάτῳ σχολάζων Χρι- **D**
 στιανός. Διὰ τοῦτο δεῖ ἐργάζεσθαι ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ,
 σχολάζειν δὲ ἐν τῇ Κυριακῇ.

KANON Λ'.

Ἔστι οὐ δεῖ ἱερατικῶν ἢ κληρικῶν ἢ ἀσκητῶν ἐν
 « βαλανείῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολουέσθαι, μηδὲ
 « πάντα Χριστιανῶν, ἢ λαϊκῶν· αὕτη γὰρ πρώτη
 « κατ'ἀγνοσίαις τοῖς ἔθνεσιν. »

ΒΑΣΣ. Ἐν τῷ οζ' κανόνι τῆς ς' συνόδου, τὰ αὐ-
 τὰ τῷ παρόντι κανόνι διοριζομένῳ ἀπαραλλάκτως,
 ἐγράψαμεν τὰ δόξαντα.

ZONAP. Τὸ συλλοῦσθαι γυναῖξιν ἄνδρας καὶ
 βλαβερὸν ἐστὶν εἰς ψυχὴν, καὶ ἄλλως ἀσχημοσύνης
 ἀπάσης ἐπέκεινα. Τὸ γὰρ γυμνὰς ὄρασθαι γυναῖκας

A omni penitus opere, atque adeo etiam ab ipsis di-
 vinis canticis, omnino cessabant, quod est Judaicæ
 superstitionis opus, in illo autem canone, solum ut
 legatur Evangelium et divinæ Scripturæ, Patres
 constituerunt : nunc jubent, ne otientur fideles more
 Judæorum a suis operibus, sed in Sabbato quidem
 operentur, Dominicum autem honorent, propter
466 Domini resurrectionem; et a manuum qui-
 dem operibus abstineant, ecclesiis autem assideant.
 Sed et hoc, scilicet die Dominico, non operari, non
 necessario mandant; sed adjecerunt, si possint,
 fideles. Si enim propter inopiam, vel aliquam aliam
 necessitatem, etiam die Dominico fuerit aliquis ope-
 ratus, præjudicium ei non afferetur. Et hæc quidem
 prædictus canon. Quinquagesimæ quartæ autem
 imperatoris domini Leonis sapientis Novella decer-
 nit, ipsos quoque agricolas die Dominico debere
 otari. Lege et sextæ synodi canonem 66.

ZONAR. Sabbati diem Judæi colunt, nec quid-
 quam operis, ita antiquæ legis instituto edocti, ea
 luce attingunt : qui vero legem evangelicam perfe-
 ctioem sunt amplexi, iis, ne imperfectioris de-
 creta servant, interdictum est. Proinde Sabbato
 otari, tanquam repetito a Judæis more, fidelibus
 baud permissum, quique Judaicis ritibus adhære-
 scant, iis canon anathema in Christo indicit, hoc
 est, a Christo segregatos ac divisos esse decernit.
C Vacationem porro Dominica luce, id ejus diei vene-
 rationi, qua Christus a mortuis redivivus exstitit
 deferentes, agitare permissum. Et canon quidem
 addit, si possunt : lex vero civilis, a mulieribus
 die Dominico vacationem esse, si agricolarum opera
 excipias, omnino jubet. Illis namque, quia forte
 operibus primo quoque tempore obeundis alium
 diem pariter accommodatum nancisci non ita facile
 fuerit, Dominico quoque die operam navandi fa-
 cultas concessa est. Et vero septuagesimus quoque
 sanctorum apostolorum canon neque jejunia cum
 Judæis exercere, nec festos dies agere, fideles sinit:

ARIST. « Christianus non Sabbato, sed die Domi-
 « nica feriatur. »

Christianus enim qui in Sabbato vacat, judaizat.
 Quapropter ista die operari oportet et Dominica
 vacare.

CANON XXX.

« Quod non oportet sacratum, vel clericum, vel
 « monachum, in balneo cum mulieribus lavari,
 « neque omnem penitus Christianum, vel laicum.
 « Hæc est enim prima gentibus condemnatio. »

BALS. In canone 77 sextæ synodi, qui eadem
 omnino cum præsentī canone statuit, scripsimus
 quæ visa fuerunt.

ZONAR. Viros cum feminis lavari, tum est animo
 perniciosum, tum a decore et honestate omni pro-
 sus alienum. Etenim si se invicem nudos viri mu-

lieresque conspiciant, flammam inde cupiditatis existere, ardoremque libidinis excitari necesse est. Ipsa vero per se satis ad luxuriam ebulliente natura, quid adhuc oleum camino superfundat? Quin id usque adeo cum omni honestate pugnare semper existimatum est, ut a quibus committeretur eos intemperantiæ crimine ethnici quoque graviter condemnari. Omnibus igitur, qui Christiana professione censentur, vetitum id omnino esse canon decernit.

ARIST. « Cum mulieribus lavare, nefas est. »

Magnam nos condemnandi occasionem ethnicis dedit quod omnis Christianus una cum mulieribus lavatur. Quocirca, ut illegitimum, prohibetur.

CANON XXXI.

« Quod non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere, vel dare filios aut filias, sed magis accipere, si se Christianos futuros profiteantur. »

CANON XXXII.

« Quod non oportet hæreticorum benedictiones accipere, quæ sunt potius maledictiones quam benedictiones. »

467 CANON XXXIII.

« Quod non oportet una cum hæretico vel schismatico orare. »

BALS. Præsentium trium canonum vis est æqualis et potestas eadem. Jubent enim fideles nec cum hæreticis comedere, nec una orare, nec benedictionem ab eis accipere, nec proprio nomine cum eis matrimonium contrahere; sed neque hæreticis filios proprios dare: eos enim suam superstitionem docebunt, et a recta fide avertent. Si autem velint hæretici liberos suos fidelibus dare in matrimonium, qui se fideles futuros profiteantur, canon hoc permittit. Illud autem, cum omni hæretico non oportet, ne dixeris accipi, quod cum omnibus quidem non oportet, cum aliquibus autem oportet: sed dic hoc esse a canonibus omnino prohibitum. Est enim ejusmodi et quod scriptum est: *Ne verere quando dives fuerit homo: quia non dum morietur ipse accipiet omnia*¹⁵, quoniam et hic, ex eo quod dicat David: *Omnia non accipiet*, ex contrario non accepit aliqua ex suis divitiis. Lege sanctorum apostolorum canones 10, 45 et 46, Antiochense synodi canonem 2, Chalcedonensis canonem 14, Carthaginiensis canonem 11, sextæ synodi canonem 72, et præsentis operis tit. 12, cap. 13, et quæ in eo sunt.

ZONAR. Si neque cum hæreticis vesci, nec eos precationum socios adhibere, nec ab eis benedictiones accipere, fidelibus concessum est, multo minus connubio cum ipsis jungi, aut cum iis liberos matrimonio sociare, fidelium cuiquam licebit. Suis namque erroribus illos imbuent, atque a recta fide ad perversas opiniones, quibus ipsi irretiti sunt,

Α παρὰ ἀνδρῶν, καὶ ἀνδρας ὁμοίως; αὐθις παρὰ γυναικῶν, ἀναφλέγει τοὺς ἔρωτας, καὶ τῆς σαρκὸς ἀπάττει τὴν πύρωσιν. Ἄρκετον δὲ τῆ σαρκὶ ἡ ἐκ τῆς φύσεως κίνησις· τὶ δὲ δεῖ πλείων ὀλῶν τῆ φρογῆ; καὶ πᾶσαν δ' ὑπερβαίνει ἀσχρημοσύνην, ὡς καὶ τὰ τῶν ἔθνῶν τοὺς οὕτω ποιοῦντας ὡς ἀκόλατους καταγινώσκεισθαι· πᾶσιν οὖν τοῖς Χριστιανῶς ἀγορεύει τοῦτο ὁ κανὼν.

ΑΡΙΣΤ. « Γυναίξει, τῶν ἀθεμίτων, συλλοῦσθαι. »

Μεγίστην καθ' ἡμῶν κατάγωσιν τοὺς ἔθνησιν ἔδωσι, τὸ μετὰ γυναικῶν πάντα Χριστιανῶν συλλοῦσθαι· διὰ τοῦτο γοῦν, ὡς ἀθέμιτον, ἀπηγόρευται.

ΚΑΝΩΝ ΑΑ'.

Β « Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς πάντα αἰρετικὸν ἐπιγαμίαις κειῖν, ἢ διδοῖναι υἱοὺς ἢ θυγατέρας, ἀλλὰ μᾶλλον κειῖν θάνατον, εἴγε ἐπαγγέλλοιντο Χριστιανοὶ γίνεσθαι. »

ΚΑΝΩΝ ΑΒ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικῶν εὐλογίας λαμβάνειν, αἰτιᾶς εἰσὶν ἀλογαὶ μᾶλλον ἢ εὐλογαὶ. »

ΚΑΝΩΝ ΑΓ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ αἰρετικῶ ἢ σχισματικῶ συνεικεῖσθαι. »

ΒΑΣΣ. Οἱ παρόντες τρεῖς κανόνες ἰσοδυναμοῦσι· παρακελεύονται γὰρ τοῖς πιστοῖς μῆτε συνεσθῆναι μετὰ αἰρετικῶν, μῆτε συνεύχεσθαι, μῆτι εὐλογίας ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν, μῆτε γάμον συναλλάττειν ἐκείνῳ ὑνόματι, ἀλλὰ μῆδὲ διδοῖναι πρὸς αἰρετικῶν παῖδας οἰκίους· διδάξουσι γὰρ αὐτοὺς τὴν αἰετὴν θρησκείαν, καὶ μεταστρέφουσιν ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐπίσταως. Εἰ δὲ αἰρετικοὶ βούλοιντο παῖδας αὐτῶν εἰς ἐπιγαμίαν δοῦναι πιστοῖς, ἐπαγγέλλομένους γίνεσθαι πιστοὺς, ἐφήσιν ὁ κανὼν τοῦτο. Τὸ δὲ, ὡς καὶ πρὸς πάντα αἰρετικὸν, μῆ εἰπεῖς ἐκλαμβάνεσθαι ὡς πρὸς πάντας μὲν οὐ δεῖ, πρὸς τινὰς δὲ δεῖ· ἀλλὰ καθόλου· εἰπὲ ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦτο ἀπαγορεύεσθαι. Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ γεγραμμένον· *Μὴ φοβοῦ δὲ τὴν πλουτήσῃ ἀνθρώπου, ὅτι οὐκ ἐστὶ τῷ ἀποθνήσκῃ αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα*. Καὶ δὲ οὗτος ἐκ τοῦ λέγειν τὸν Δαβὶδ, *Τὰ πάντα ἐμὴ λήψεται*, ἐξ ἀντιδιαστολῆς οὐ λάβῃ τινὰ ἐκ πάντων τοῦ αὐτοῦ. Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανὼνα ε', με', καὶ μς', τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανὼνα β', τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανὼνα ιθ', τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου κανὼνα εβ', καὶ τοῦ παρόντος συντάγματος, τίτλου ιβ', κεφ. η' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ συνεσθῆναι ἢ συνεύχεσθαι αἰρετικῶ ἢ εὐλογίας ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν τοὺς πιστοὺς οὐ δεῖ, πολλῶ μᾶλλον γάμον συναλλάττειν, καὶ ἐκδοῖν αὐτοῖς υἱοὺς ἢ θυγατέρας εἰς ἐπιγαμίαν. Διδοῖν γὰρ αὐτοὺς τὴν οἰκίαν κακοδοξίαν, καὶ μεταστρέφουσιν ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως εἰς τὴν εἰσθητὴν μέγας δόξαν αὐτῶν. Εἰ δὲ αἰρετικοὶ βούλοινται

¹⁵ Psal. XLVIII, 17.

δας αὐτῶν εἰς ἐπιγαμίαν δοῦνα· πιστοί, ἐπαγγελ-
 λομένους ἐξ ἀπίστων Χριστιανούς γενέσθαι, ἢ ἐκ
 διεστραμμένων δογμάτων εἰς ὀρθοδόξιαν μετατε-
 θῆναι, τοῦτο ἐφίησιν ὁ κανὼν. Τὸ δὲ, οὐ δεῖ πρὸς
 πάντα αἰρετικὸν ἐπιγαμίαν ποιεῖν. οὐχ οὕτω νοη-
 τέον, ὅτι πρὸς πάντα· μὲν οὐ δεῖ, πρὸς τινὰς δὲ
 δεῖ· ἀλλὰ ἀπαξασπῶς ἀπιγορεύουσι τοῦτο, μονο-
 συχί τοῦ κανόνος λέγοντος ὅτι πρὸς οὐδένα αἰρετι-
 κὸν δεῖ ἐπιγαμίαν ποιεῖν. Τοῦτο δὲ ἰδίωμα γραφικὸν
 ἐστὶ. Λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ· *Μὴ φοβοῦ δταν πλου-
 τήση ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐ-
 τὸν λήψεται τὰ πάντα.* Τί οὖν, τινὰ τέως λήψεται;
 ἀλλ' οὐδὲν πάντως. Καὶ ἀλαχοῦ, *Μὴ γὰρ ματαίως
 ἔκτισας πάντα τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;* Τί-
 νας δὲ ματαίως ἔκτισεν; οὐδεὶς τοῦτο ἐρεῖ. Οὕτως
 οὖν ἐκκλησιῶν κἀναυθὰ τὸ πρὸς πάντα. Τοιοῦτόν

ἐστὶ καὶ τὸ, *Θὺκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον
 σαρκός σου.* Αἰρετικοὶ δὲ λέγονται οἱ περὶ τὴν
 πίστιν σφαλόμενοι, σχισματικοὶ δὲ οἱ περὶ μὲν
 τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα ὀρθῶς ἔχοντες, διὰ τινὰς
 δ' αἰτίας ἀποσχίζοντες καὶ ἀντισυνάγοντες.

gredieris ad omnem domesticum carnis tuæ. Dicuntur
 schismatici vero, qui a recta quidem fidei
 causa ipsi seorsum conventus agentes, ab Ecclesiæ
 ΑΡΙΣΤ. « Οὐ διδόναι τοῖς αἰρετικοῖς εἰς συνάφειαν
 « τέχνα, ἀλλὰ λαμβάνειν δεῖ, Χριστιανίζειν ἐπαγ-
 « γελλόμενα. »

Τὸ μὲν λαμβάνειν τῶν αἰρετικῶν τέχνα Χριστια-
 νίζειν ἐπαγγελλόμενα, καὶ ἐπισυνάπτειν αὐτὰ εἰς
 γάμου κοινωνίαν τοῖς παισὶ τῶν Χριστιανῶν, ἐπι-
 τέτραπται· τὸ δὲ διδόναι τὰ τῶν Χριστιανῶν τέχνα
 εἰς συνάφειαν τοῖς αἰρετικοῖς ἐν πολλοῖς τῶν κανό-
 νων ἀπηγόρευται.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀλογίαι αἱ τῶν αἰρετικῶν εὐλογίαι. »

Οὐ δεῖ προσδέχεσθαι τὰ παρὰ τῶν αἰρετικῶν προσ-
 αγόμενα· ἀλογίαι γὰρ μᾶλλον ταῦτά εἰσιν ἢ εὐλο-
 γίαι.

ΑΡΙΣΤ. « Αἰρετικοῖς, ἢ σχισματικοῖς, μὴ συναύξη. »

Ἀκοινωνήτος ὁ τοῦτοις συνευχόμενος. Σχισματι-
 κοὶ δὲ εἰσιν οἱ Αὐδιανοί, οἵτινες τὴν μὲν πίστιν ὡς
 ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἔχουσιν, ἐν μοναστηρίοις
 δὲ οἱ πλείους αὐτῶν οἰκοῦσι, καὶ οὐ πᾶσι συνεύ-
 χονται. Ψέγουσι δὲ καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἐπισκόπους
 πλουσίους, καὶ ἄλλους εἰς ἄλλα. Καὶ μετὰ Ἰου-
 δαίων τὸ Πάσχα ἰδιαζόντως ποιοῦσιν. Ἐχοῦσι δὲ τι
 καὶ ἰδίωμα φιλόνηκον, ζηροτάτα τινὰ τῶν τῆς θείας
 Γραφῆς ἐρμηνεύοντες.

KANON 44.

« Ὅτι οὐ δεῖ πάντα Χριστιανὸν (62) ἐγκαταλείπειν
 « μάρτυρας Χριστοῦ, καὶ ἀπιέναι πρὸς τοὺς ψευ-
 « δῶς μαρτυροῦντες. »

¹⁶ Psal. LXXXVIII, 48.

Guill. Beveregii notæ.

(62) Ὅτι οὐ δεῖ πάντα Χριστιανὸν. Constanti-
 nus Harmonopolus præsentem canonem in hunc
 modum in compendium reduxit, ὁμοίως καὶ τῷ τοῦς
 ψευδομάρτυρας τιμῶντι ἀνάθεμα, *Similiter et illi
 qui apostatam, qui commentitios martyres honore*

avocabunt. Quod si liberos suos fidelibus matrimo-
 nio copulare hæretici velint, modo se illi infidelitate
 deposita Christianos fore, atque opinionum pravi-
 tate abjecta rectam fidem amplexturos esse polli-
 ceantur, tum vero ejus rei canon facultatem esse
 decernit. Verba autem illa, Non oportet cum omni
 hæretico matrimonium contrahere, non ita intelli-
 gas, quasi non cum omnibus quidem hæreticis, sed
 cum aliquibus tantum ex eo prege matrimonia inire
 concessum sit: nam iis verbis inita cum hæreticis
 quibuscunque connubii fœdera universe damnantur;
 perinde ac si cum nemine prorsus hæretico matri-
 monia jungi licere canon affirmet. Est vero hæc
 loquendi formula in sacris Litteris usitatio, ut cum
 David ait: *Ne timueris cum dives factus fuerit homo;*
quoniam non dum morietur recipiet omnia. Quænam
 etenim deum recipiet? nihil omnino. Et illud:
Numquid vane constituisti omnes filios hominum ¹⁶?
 Quidam ergo vane constituti? Nempe hoc dixerit.
 Eodem modo igitur verba, Non cum omnibus, hoc
 loco sunt accipienda. Simile est et illud: *Non in-*
 porro hæretici, qui in iis quæ fidei sunt hallucinan-
 doctrina nequaquam aberrant: verum aliquas ob
 se communionem divellunt.

ΑΡΙΣΤ. « Ηæreticis liberos in matrimonium dare
 « non oportet, sed accipere, Christianos se futu-
 « ros profitentes. »

Hæreticorum liberos Christianismum amplecti
 profitentes, sumere, eosque in matrimonii commu-
 nionem Christianorum filiis conjungere, permittitur.
 At Christianorum liberos hæreticis conjungere, in
 nullis canonibus prohibetur.

ΑΡΙΣΤ. « Ηæreticorum benedictiones sunt maledi-
 « ctiones. »

Non oportet ea accipere quæ ab hæreticis affe-
 runtur. Ea enim maledictiones potius sunt quam
 benedictiones.

ΑΡΙΣΤ. « Cum hæreticis vel schismaticis ne com-
 « munitatem facias. »

Excommunicatur qui cum illis communitatem
 faciat. Schismatici autem sunt Audiani, qui fidem quidem,
 ut catholica Ecclesia, retinent, sed eorum plurimi
 in monasteriis habitant, et cum omni non orant.
 Vituperant autem divites nostros episcopos et alios
 ob alia. Et cum Judæis Pascha seorsim celebrant.
 At contentiosam habent proprietatem, avidissime
 quedam divinæ Scripturæ loca interpretantes.

468 CANON XXXIV.

« Quod non oportet quemcumque Christianum
 « Christi martyras relinquere, et ad falsos mar-
 « tyres transire. »

afficit. Ubi ad vocem ψευδομάρτυρας scholiastes
 habet, ζητούντες οὐκ οἱ ἐπερόδοιοι ὡς ἁγίους τιμῶσι
 καὶ μάρτυρας, nimirum quos heterodoxi homines
 tanquam sanctos et martyres honorant. Armen.
 epit. can. sect. 5. tit. 5.

« tyras, hoc est hæreticos, abire, vel eos qui a prius hæretici fuere. Hi enim sunt a Deo alieni. Sint ergo anathema qui ad eos abeunt. »

BALS. Nonus canon præsentis synodi dicit aliquantisper eos excommunicatos fieri, qui ad hæreticorum cæmeteria, et quæ ab eis martyria appellantur, profecti fuerint: præsens autem canon eos anathematizat. Et est canonum differentia. Illic enim qui proficiscuntur, ex errore et per aliquorum fraudem profecti sunt, fortasse ut curarentur, et propterea mitius puniuntur: hic autem, toto animo se malo dederunt, et a Deo defecerunt; et propterea anathematizantur. Cur autem hæretici pseudo-martyres dicantur, dictum est in canone 9.

ZONAR. Quosdam ex hæreticis, dum Christiana religio infensis principum odiis agigaretur, cruciatus pertulisse, atque in tormentis usque ad necem obdurasse, jam antea diximus; quos proinde instar martyrum gregales venerabantur: verum pseudo-martyres atque a Deo alienos hic canon appellat. Cum igitur ipsorum sepulcra nonnulli ex fidelibus frequentarent, quicumque ad ea invisenda profecti fuerint, anathematis pœna teneri jubet.

ARIST. « Qui martyrem, falso sic dictum, hæretici cum honorat, sit anathema. »

Qui a Deo alienos ut martyres honorat, et ipse a Deo erit alienus.

CANON XXXV.

« Quod non oportet Christianos, relicta Dei Ecclesia, abire, et angelos nominare, vel congregationes facere, quæ sunt prohibita. Si quis ergo inven-

« δομάρτυρας, τοῦτ' ἔστιν αἰρετικούς γενομένους. Οὗτοι γὰρ ἀλλότριον τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσιν. Ἐστίασαν οὖν ἀνάθεμα οἱ ἀπερχόμενοι πρὸς αὐτούς. »

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν θ' κανὼν τῆς παρουσίας συνῶν ἀκοινωνήτους γίνεσθαι φησι μέχρι τινὸς τῶν ἀπερχομένων εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν αἰρετικῶν, καὶ τὰ μαρτύρια παρὰ τούτων λεγόμενα· ὁ δὲ παρῶν κανὼν ἀναθεματίζει τούτους. Καὶ ἔστι διαφορά τῶν κανόνων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ οἱ ἀπερχόμενοι κατὰ πλῆρη καὶ ἀπάτην τινῶν ἀπῆλθον, χάριν τοῦ λατρευθῆναι τάχα, καὶ διὰ τοῦτο μετρίως κολάζονται· ἐνταῦθα δὲ ὀλοφύχῃ διαθέσει ἐτόλμησαν τὸ καθεῖναι, καὶ ἀπέστησαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀναθεματίζονται. Διὰ τί δὲ λέγονται ψευδομάρτυρες οἱ αἰρετικοί, εἴρηται ἐν τῷ θ' κανόνι.

ZONAP. Εἴρηται καὶ ἄνω που ὅτι τινὲς τῶν αἰρετικῶν ἐν τοῖς καιροῖς τῶν διωγμῶν ἔπαθον, καὶ μέχρι θανάτου ταῖς βασάνους ἐνεκαρτέρησαν, ὡς οἱ συναρπαστῆρες ἔνομαζον ὡς μάρτυρας, οὐδ' ὁ κανὼν ψευδομάρτυρας ὀνομάζει, καὶ ἀλλοτρίους καλεῖ τοῦ Θεοῦ. Τινὲς οὖν τῶν πιστῶν ἀπῆρχοντο πρὸς τὰς τάφους αὐτῶν· τοὺς οὖν ἀπερχομένους ἀνάθεμα καταδικάζει.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ ψευδομάρτυρα αἰρετικὸν τιμῶν καὶ ἀνάθεμα. »

Ὁ τοῦ ἀλλοτρίου Θεοῦ τιμῶν, ὡς μάρτυρα, ἀλλότριος ἔσται Θεοῦ καὶ αὐτοῦ.

KANON ΛΕ΄.

« Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανούς ἐγκαταλείπειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἁγίους ὀνομάζειν (63), ἢ συνάξεις ποιεῖν, ἀπαράφηται

Guill. Beveregii notæ.

(63) Καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν. Scholiastes Harmenopuli ad hæc verba observat, quod, Αἴρεσις ἦν παλαιά, λεγόντων τιῶν, ὡς οὐ δεῖ τὸν Χριστὸν εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι, ἢ εἰς προσαγωγήν τὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους. Τοῦτο δὲ τάχα δι' εὐλάβειαν ἔλεγον ταπεινούμενοι. Antiqua erat quorundam hæresis, qui dicebant non Christum ad opem nobis ferendum implorandum esse, vel ut nos ad Deum adducat, sed angelos: quod quidem illi fortasse tradebant ex religioso humilitatis prætextu. Harmenop. epit. can. sect. 5, lit. 5. Quinetiam in codice Amerbachiano hoc habetur σχόλιον; quod ad proximum sane canonem scribitur, sed ad hunc pertinet, Μένηται μὲν καὶ ὁ θεὸς Ἐπιφανίους ἐν τοῖς παναρεσίαις αἰρέσεώς τινος τῶν Ἀγγελικῶν λεγομένων εἰτε διὰ τὸ ἑαυτοῦς, φησί, σεμνύνειν ὡς τάξιν ἀγγέλων κατὰ τὴν πολιτείαν ἐπέχοντας, εἰτε διὰ τὸ ληρεῖν ἀπ' ἀγγέλων ἐχθίσθαι τὸν κόσμον. Προσφύεσαν δὲ ἐστὶ μάλιστα τῷ κανόνι τῷδε τὸ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολῇ παρὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου δηλωθέν· ἐν οἷς φησι· Μηδεὶς ὑμᾶς καταδραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἀ μὴ εὐρακεν ἐμβατευσῆν· ἦσαν γὰρ τινες ἐιδάσκοντες, μὴ δεῖν λέγειν ἡμᾶς διδασκασθαι διὰ Χριστοῦ προσάγεσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Μειζων γὰρ, φησὶν, ἢ καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ δι' ἀγγέλων. Ἀρνήσις δὲ τοῦτο τῆς θείας ἦν οἰκονομίας ἐν προσήματι ταπεινοφροσύνης. Divinus etiam Epiphanius in Panariis meminit hæreseos cujusdam eorum, qui Angelici dicti sunt: sive quod sese, inquit, venerant, tanquam angelorum ordinem in vita

observantes; sive quod mundum ab angelis conditum deliri effutierint. Huic autem canonis illud magis accommodatum est, quod a Paulo apostolo in Epistola ad Colossenses dictum est, ubi est: Nemo vos veritatem volens in humilitate et cultu angelorum, in ea quæ non vidit, pedem inferre. Nonnulli enim dicebant quod non oportet, nos doctos esse, ut ad Deum et Patrem per Christum adducamur. Major enim, inquit, est Christus, quam quales nos sumus; sed per angelos. Hoc autem negatio erat divinæ æconomiae sub specie humilitatis. Hoc vero idem forte est scholium, quod Aristenus in præsentem canonem conscripsit. Eadem enim et iisdem plerumque verbis in utroque occurrunt. Quæ ex Epiphanius hic citantur exstant etiamnum in Panariis ejus, hæc. 60, quæ est Angelicorum. Horum meminit et divus Augustinus, dicens, Angelici in angelorum cultu inclinati. Hæc. 39. Hæc autem eadem videtur hæresis, quæ prima in Ecclesia Christianam a Simone Mago introducta est. Unde et eadem imbuti Simoniam ab Epiphanius dicti sunt. Qui etiam Simonem Magum nomina quædam angelicorum ordinum, ut principatum, et potentatum, commentatum esse tradidit, ὀνόματα, ἠκούσθη δὲ τινα ὁ αὐτὸς ὑποτίθεσθαι ἄρχων τε καὶ ἐπιστάτων. Epiph. hæc. 21, num. 4. Tertullianus, Simoniaci autem magia disciplina angelis serviens, utique ipsa inter idololatrias disputabatur, et a Paulo apostolo in ipso Simone damnabatur. Tertull. præscript. adv. hæres. cap. 35. Hoc autem Simon Magus ab Essenis inter Judæos mutuatus videtur.

ε ται. ΕΙ τις οὖν εὐρεθῆ ταύτῃ τῇ κεκρυμμένῃ Ἄ
ε ειδωλοατρεΐα σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα· ὅτι
ε ἔγκατέλιπε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,
ε εὖν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ειδωλοατρεΐα προσ-
ε ἦλθεν.

ΒΑΣΕ. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ πονηρὸς ἐκ τῶν δεξιῶν
ἡμᾶς ὑποκλέπτει. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὑπέβαλλέ
ποτέ τις μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστόν εἰς βοή-
θειαν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους, κατὰ τρόπον δῆθεν εὐ-
λαβείας καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐποιοῦν κατὰ τινὰ
αἱρεσιν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ὅπως οἱ Πατέρες
ὡς μέγιστον κακὸν κολάζοντες, διορίζονται ἀναθέ-
ματι καθυποβάλλεσθαι τοὺς ἔγκαταλιμπάνοντας,
καὶ λέγοντας τῆς μεσιτείας τῶν ἀγγέλων ἠρησθαι
τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Ειδωλοατρεΐαν δὲ τοῦτο ὠνό-
μασαν, οὐχ ὡς τῆς πρὸς τοὺς ἀγγέλους τιμῆς ἀπο-
τροπαίας οὐσης, ἀλλ' ὡς τοῦ πονηροῦ ἐκκυλιόντος
ἡμᾶς πρὸς ειδωλοατρεΐαν, διὰ τὸ μὴ ἐπικαλεῖσθαι
τὸν Χριστόν καὶ Θεὸν ἡμῶν. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι
αἱρετικοὶ ἀγγελικοὶ λεγόμενοι, ὡς ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος
περὶ αἱρέσεων γράφων φησὶν, ἢ ὡς ἀγγελικῶς
τάχα βιούντες, ἢ ὡς παρ' ἀγγέλων τὰ θεῖα
μυεῖσθαι νομίζοντες.

ΖΩΝΑΡ. Αἱρεσις ἦν παλαιὰ λεγόντων τινῶν ὅτι
οὐ δεῖ τὸν Χριστόν ἐπικαλεῖσθαι εἰς βοήθειαν ἢ εἰς
προσαγωγὴν τὴν πρὸς Θεόν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους, ὡς
τάχα τοῦ τὸν Χριστόν ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τὰ εἰρη-
μμένα μείζονος ὄντος τῆς ἡμετέρας ἀξίας. Τοῦτο δὲ
τάχα ταπεινούμενοι ἔλεγον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ
πονηροῦ εἰσθότος κλέπτειν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεξιῶν.
Ταύτης τῆς αἱρέσεως καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ
πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολῇ μὲμνηται, λέγων· Μη-
θεὶς ὁμῶς καταθραυθέντων θέλων ἐν ταπεινοφρο-
σύνη καὶ θρησείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἔώρακεν
ἐμβατεῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου

Guill. Beveregii notæ.

quippe qui iusjurandum a proselytis suis exigere
consueti sunt, sustinerantem ὁμοίως τὰ τῆς αἱρέσεως
αὐτῶν βιβλία, καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα. Joseph.
De bello Jud. lib. 2, c. 7. Et ex eo quidem quod
τοὺς ἀγγέλους ὀνομάζειν hoc canone prohibeatur,
Simoniaca ista hæresis, quæ nescio quæ angelo-
rum nomina commenta est, damnata videatur; ita
tamen, ut quemlibet eis religiosum exhibere cultum
hic simul interdicitur; quemadmodum et doctissimi
ille Pater, qui statim post hanc synodum Laodiceæ
celebratam claruit, Theodoretus hunc ipsum
canonem interpretatus est, utpote qui secundum
caput Epistolæ ad Colossenses exponens, hæc habet:
Οἱ τῶ νόμῳ συνηγοροῦντες, καὶ τοὺς ἀγγέλους σέ-
θειν αὐτοῖς εἰσηγοῦντο, διὰ τοῦτων λέγοντες δεῖ-
σθαι τὸν νόμον. Ἔμεινε δὲ τοῦτο τὸ πάθος ἐν τῇ
Φρυγίᾳ καὶ Πισιδίᾳ μέχρι πολλοῦ· οὐ δὲ χάριν καὶ
συνελθούσα σύνοδος ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας νόμῳ
κεκώλυκε καὶ τοῖς ἀγγέλοις προσεύεσθαι· καὶ μέ-
χρι δὲ τοῦ νῦν εὐκτήρια τοῦ ἁγίου Μιχαήλ παρ' ἐκεί-
νων, καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐκείνων ἔστιν ἰοῖν. Qui legem
defendebant, eus etiam ad angelos colendos induce-
bunt, discites legem suam per illos datam. Mansit
autem perditum hoc vitium in Phrygia et Pisidia.
Proinde synodus, quæ convenit apud Laodicæam
Phrygiæ, lege prohibuit, ne precarentur ad angelos,
et ad hodiernum usque diem oratoria sancti Michaelis
apud illos, illorumque fixitimos videre est. Theod.

Coloss. II, 18.

CATHOL. GR. CXXXVII.

« tus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, sit
« anathema: quia reliquit Dominum nostrum
« Jesum Christum, Fillium Dei, et accessit ad
« idololatriam. »

BALS. Malus ut plurimum nos a dextris sensim
adoritur. Propterea enim et nonnullis suggestit, ne
Christum ad auxilium invocarent, sed angelos, in-
star scilicet religionis et honoris in Deum: et ideo
orationes suas non ad Deum dirigebant ex quadam
hæresi, sed ad angelos. Quod Patres tanquam ma-
ximum malum punientes, anathemati subjiciunt
eos, qui ecclesiasticam traditionem relinquunt, et
illicitos conventus faciunt, et dicunt ab angelorum
intercessione nostram salutem pendere. Hæc autem
idololatria nominatum est: non quod honor in an-
gelos sit aversandus; sed quod malus nos ad idolo-
latriam devolvat, eo quod non invocetur Christus
et Deus noster. Erant et alii hæretici, qui diceban-
tur Angelici, ut sanctus Epiphanius scribens de
hæresibus dicit, vel quod forte angelice viverent,
vel quod se ab angelis mysteriis initiatos puta-
rent.

ZONAR. Antiqua illa quorundam hæresis fuit ut
non Christum nobis patronum aut interpretem apud
Deum adhibendum esse, sed angelos affirmarent;
quod ea nimirum Christi interpellatio majus quid-
dam esset, quam ut id audire nos homunculi debe-
remus. In quo forte demissionem animi quandam
secuti esse videri possunt, cum perversi hostis illud
solemne sit, ut in nos plerumque latenter a dextris
impetum faciat. Enimvero hæreseos hujus magnis
quoque Paulus ad Colossenses meminit, iis verbis:
*Nemo vos, inquit, seducat volens in humilitate et in
cultu angelorum, in ea quæ non vidit pedem inferens*."

in Epist. ad Coloss. c. 2. Et ante præsen em sy-
nodum, Origenes idem docuerat, angelos nimirum
etiãmsi Dii in sacris Scripturis appellentur, et dona
Dei nobis afferant, attamen non adorandos esse,
neque preces nostras ad eos dirigendas, τούτους δὲ
ἀγγέλους, inquit, ἀπὸ τοῦ ἔργου αὐτῶν μεμαθηκότις
καλεῖν, εὐφροσκομεν αὐτούς, διὰ τὸ θεοῦ εἶναι, καὶ
θεοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς ποτε ὀνομαζομένους Γραφαῖς·
ἀλλ' οὐχ ὡςτε προστάσσεσθαι ἡμῖν τοὺς διακονούν-
τας, καὶ φέροντας ἡμῖν τὰ τοῦ Θεοῦ, σέθειν, καὶ
προσκυβεῖν ἀντὶ τοῦ Θεοῦ. Πᾶσαν μὲν γὰρ δέησιν,
καὶ προσεῦχην, καὶ ἔντευξιν, καὶ εὐχαριστίαν ἀνα-
πεμπτέον τῷ ἐπὶ πᾶσι Θεῷ, διὰ τοῦ ἐπὶ πάντων ἀγ-
γέλων ἀρχιερέως ἐμφύχου Λόγου καὶ Θεοῦ. Et mox,
ubi docuisset Christo etiam gratias atque preces
offerendas esse, subiungit, ἀγγέλους γὰρ καλεῖσθαι
μὴ ἀναλαβόντας τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων· περὶ αὐτῶν
ἐπιστήμη, οὐκ εὐλογον. Orig. contra Celsum lib. v,
p. 233, edit. Cantabrig., an. 1658. Et ante eum
Irenæus, *Quemadmodum enim gratis accepit a Deo,
gratis et ministrat. Nec invocationibus angelicis fa-
cit aliquid, nec incantationibus, nec aliqua prava
curiositate; sed nunde, et pure, et manifeste, ora-
tiones omnes dirigentes ad Dominum qui omnia fecit
et nomen Domini nostri Jesu Christi in virtute sec-
undum utilitates hominum, sed non ad seductionem
p' rfect.* Ven. Adv. hæc. l. II, 57.

Quorum quidem Apostoli verborum hæc est sententia : Nemo vos, inquit, fidei vitæque integritate bravo fraudet. (Est namque καταθραβεύειν / non victorem bravo honestare ; sed illi per injuriam ereptum, alteri cuiuspiam elargiri) cupiens vos a recta fide ad venerationem angelorum abducere, ut videlicet angelorum venerationi addicti sitis, in humilitate, humilitatis nimirum studio, quasi scilicet Dominum implere, eoque apud Patrem suum commendatore uti, nostræ sortis esse nequaquam arbitrentur. Antiqua igitur, ut diximus, hæc hæresis fuit, ut angelos aliqui nominarent, hoc est, invocarent, conventusque privatos seorsim ab Ecclesia celebrarent : quæ quidem canon aboleri cupiens, Si quis, inquit, occultæ hinc idololatriæ operam dare deprehensus fuerit, anathema sit. Ac eam quidem, quia Apostolus angelorum venerationem, idololatriam hic canon nuncupavit ; non quod insit in angelorum veneratione idololatriæ crimen ; sed quia, ut iude nos in idololatriæ culpam paulatim impellat, ideo a Christo invocando coelestis hostis nos deterreat. Exstiteret porro et alii hæretici quidam angelorum appellatione, ut scribit sanctus Epiphanius lib. de hæresibus : Angelicos vero sese nominabant, aut quasi se insitute vivendi angelos imitari, aut ab angelis ad fidei divinæque agnitionis lucem vocatos esse significarent.

ANIST. « Qui alienos ab Ecclesia conventus agit et angelos nominat, idololatriæ proximus est, et sit anathema. »

Est hæresis quedam Angeliorum dicta vel quia seipso jactitant, ut angelorum ordinem et politiam habentes, vel quod delirantes dicunt ab angelis creari mundum. Erant autem et nonnulli qui docuerunt, ut in Epistola ad Colossenses magnus indicavit Paulus, non oportere dicere nos per Christum Deo et Patri adduci. Major enim quam secundum nos, inquirunt, est Christus ; sed per angelos ; hoc autem sub humilitatis specie divinæ dispensationis erat abnegatio. Qui iis itaque se conjungit, et ab angelis creari mundum dicit, aut per angelos nos Deo et Patri adduci, sit anathema, ut Dominum nostrum Jesum Christum Dei Filium relinquens, et idololatrarum sententiæ appropinquans.

CANON XXXVI.

« Quod non oportet sacros vel clericos esse magos, vel incantatores, vel mathematicos, vel astrologos, vel facere quæ dicuntur phylacteria, quæ quidem sunt ipsarum animalium vincula : eos autem qui ferunt, ejici ex Ecclesia jussimus. »

BALS. Præsentis canon iis, qui sunt sacri, prohibet, ne sint magi, vel incantatores, vel mathematici, vel astrologi : et eos, qui ferunt phylacteria, excommunicatione condemnat. Sunt itaque magi, qui ad Satanam propter aliquam causam accedunt. Incantatores autem, præstigiatores, qui carmina seu incantationes dicunt, et per ea dæmo-

A λεγόμενον, ότι Μηδεις ὄρας τοῦ βασιλείου τῆς πίστεως καὶ τοῦ ὁρθοῦ βίου ἀποστρέψω (καταθραβεύειν γάρ ἐστι τὸ μὴ τὸν νικῆσαντα ἀξίων τοῦ βραβεῖου, ἀλλ' ἐτέρω δίδοναι αὐτὸ, ἐδικονομένου τοῦ νικητοῦ) θέλων μετὰ τὴν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁρθῆς πίστεως εἰς θρησκείαν τῶν ἀγγέλων, ἤρουν εἰς τὸ λατρεύειν τοὺς ἀγγέλους ἐν ταπεινοφροσύνῃ, διὰ ταπεινοφροσύνην τάχα, ὡς ὑπὲρ ἡμᾶς ὄντος τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ αὐτῷ χρῆσθαι προσωγῆν πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα. Παλαιὰ οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ αἵρεσις ἦν, καὶ ἀνομάζοντες ἀγγέλους, ἤρουν ἐπικαλοῦντο, καὶ συνάξεις ἐποίουν, ἕπερ ὁ κανὼν ἀναίρων, εἰ τις εἰρήθῃ, φησί, ταύτην εἴ κενουμένην εἰδωλολατρεῖν σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα. Ἦν ὁ Ἀπόστολος εἶπε θρησκείαν τῶν ἀγγέλων, ὁ κανὼν εἰδωλολατρίαν ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς τῆς πρὸς ἀγγέλους τιμῆς εἰδωλολατρείας οὕτως, ἀλλ' ὡς τοῦ ποτηρίου ἀπάγοντος ἡμᾶς τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Χριστὸν, ἢ κατὰ μικρὸν καὶ ληληθῶς εἰς εἰδωλολατρίαν ἐκκλίση ἡμᾶς. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι αἰρετικοὶ Ἄγγελοι λεγόμενοι, ὡς ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος περὶ αἰρέσεων γράφων φησὶν ὅτι Ἄγγελικὸς δ' ἐκάλουν ἑαυτοῦς, ἢ ὡς ἀγγελικῶς τάχα βιούντες, ἢ ὡς παρὰ ἀγγέλων προσκληθέντες πρὸς τὴν πίστεν καὶ τὴν θεῖαν ἐπιγνώσιν.

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ παρασυνάγων καὶ ὀνομάζων ἀγγέλους εἰδωλολατρείας πλησίον, καὶ ἦτω ἀνάθεμα. »

« Ἔστι τις αἵρεσις τῶν Ἀγγελικῶν λεγομένη, ἢ διὰ τὸ ἐκ τούτου σημνύμεν, ὡς τάξιν ἀγγέλων καὶ ποιηταίαν ἔχοντας, ἢ διὰ τὸ ληρῆν ὑπὲρ ἀγγέλων ἐκτίσθαι τὸν κόσμον. Ἦσαν δὲ καὶ τινες διδάσκατοι, καθὼς ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεὶς Ἐπιστολῇ ὁ μέγας Παῦλος εἰδήλωσε, μὴ δεῖν λέγειν ἡμᾶς διὰ Χριστοῦ προσάγεσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Μελίζων γὰρ ἦ κατ' ἡμᾶς φησὶν, ὁ Χριστὸς ἄλλα δὲ ἀγγέλων. Τοῦτο δὲ ἀρησις ἦν τῆς θείας οικονομίας ἐν προσχῆματι τῆς ταπεινοφροσύνης. Ὁ γοῦν παρασυνάγων, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων ἐκτίσθαι τὸν κόσμον λέγων, ἢ δὲ ἀγγέλων ἡμᾶς προσάγεσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἦτω ἀνάθεμα ὡς ἐγκαταλιπὼν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγγὺς φρονῶν τῶν εἰδωλολατρῶν.

CANON AGI.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς μάγους ἢ ἐπαυροῦς εἶναι, ἢ μαθηματικούς, ἢ ἀστρολόγους, ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ἀπὸ τῆς δεσμωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν. τοὺς δὲ φερούοντας βίπτεσθαι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης εἰσαμέν. »

BALS. Ὁ παρὼν κανὼν ἐπιτρέπει τοὺς ἱερωτέρους μάγους εἶναι, ἢ ἐπαυροῦς, ἢ μαθηματικούς, ἢ ἀστρολόγους, καὶ ἀκαιονησίας κατακρίνει τοὺς φερούοντας τὰ φυλακτήρια. Μάγοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ προσερχόμενοι τῷ Σατανᾷ διὰ τινὰ αἰτίαν. Ἐπαυροὶ δὲ γινώσκονται, οἱ τὰς ἐπιφάσεις λέγοντες, καὶ διὰ τούτων ἐφέλλοντες τοὺς δαίμονας εἰς τὰ οἰκεία θέληματα.

Μαθηματικοὶ οἱ τὰ οὐράνια σώματα διέξαντες ἔχουσιν ἅντας τὴν τοῦ παντὸς κυριότητα, καὶ κατὰ τὴν κίνησιν τούτων διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμέρας. Ἀστρολόγοι οἱ δὲ τῶν ἄστρον μαντευόμενοι κατὰ δαιμονικήν συνεργίαν, καὶ τούτους πιστεύουσιν. Ἐπεὶ δὲ τέσσαρα εἶσι τὰ μαθηματικά, ἀριθμητικὴ, μουσικὴ, γεωμετρία καὶ ἀστρονομία, μὴ εἴπῃς παρὰ τοῦ κανόνος κωλύεσθαι καὶ τὰ τέσσαρα, ἀλλὰ μόνην τὴν ἀστρονομίαν. Κατ' ἀνάγνωθι τὸ κβ' κεφάλ. τοῦ λβ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου, λέγον· Ἡ μὲν γεωμετρικὴ δημοσίᾳ διδάσκεται· ἡ δὲ μαθηματικὴ κατακρίνεται, ὡς ἀπηγορευμένη καὶ τῶν ἔξωθεν πολιτῶν. Μαθηματικὴν εἰπὲς τὴν ἀστρονομίαν. Περὶ δὲ τοῦ πῶς κολάζονται θεοὶ τῶν νόμων οἱ μάγοι καὶ οἱ ἐκαστοὶ καὶ τοῖσ' αὐτοῖς, ἀνάγνωθι τοῦ αὐτοῦ λδ' τίτλου τοῦ ε' βιβλίου τὸ κγ' κεφάλ., καὶ ἐφεξῆς μέχρι τέλους. Ζήτει καὶ τὸ γ' κεφάλ. τοῦ ιβ' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος.

ZONAR. Μαγείας μετέρχεσθαι ἢ ἐκαστοῖς τοῖς κεκλιρωμένοις; ὁ κανὼν κωλύει. Ἐκαστοὶ δὲ αἱ γινεταὶ εἰσιν. Ἀοιδὴ γάρ ἢ τραγῳδία ἐστίν. Οἱ γοῦν γόγυτες αἰοῦσιν, ἤγουν ἐπωδὰς λέγοντες, ἐφίλκονται δαίμονας, ἢ καὶ θηρία καταδουλοῦσι, καὶ ἐρπετὰ. Εἰσὶ γάρ τινες οἱ, κτήνη εἴξω που τῆς ἐκπέλειως αὐτῶν καταλειφθέντος, δι' ἐκαστοῖς θεοῦ τοῦ λύκου, ὥστε μὴ θύνασθαι αὐτοῦ; βλάψαι τὸ ζῶον μετ' αὐτοῦ ἀναστρεφόμενος, ὡς τάχα πληρωθῆναι τὸ τῆς Γραφῆς, τὸ, *Συμδοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός*· καὶ ἄλλοι ἕφεις καταγοητεύουσι, καὶ τούτους μεταχειρίζονται, καὶ ἀδικοῦσι ἐξ αὐτῶν μένουςιν. Ἄλλ' οὐδὲ μαθηματικούς ἢ ἀστρολόγους εἶναι τοῖς λερωμένοις βούλεται. Τέσσαρα δὲ εἶσι τὰ βιβλία τὰ λεγόμενα μαθηματικά, ἀριθμητικὴ, μουσικὴ, γεωμετρία, καὶ ἀστρονομία. Οὐ ταῦτα τοίνυν ἀναγκάζουσιν ὁ κανὼν, εἶμαι, ἀπειρεῖαι, ἀλλὰ τὸ περιέργως αὐτοῖς κεκρήσθαι· εἰ γάρ τις εἰδείη ὅτι ἡ μόνος ἀριθμὸς οὐκ ἐστὶ, καίτοι γεννητικὴ οὖσα παντὸς ἀριθμοῦ (ἀριθμὸς γάρ τὸ ἐκ μονάδων πληθὸς ὀρίζεται, δι' ὃν λόγον οὐδὲ ἡ δυὰς λέγεται ἀριθμὸς, ὅτι οὐκ ἔχει πληθὸς μονάδων), καὶ οὐκ ἡ δυὰς καὶ συντιθεμένη καὶ πολλὰ πλασιαζομένη τῶν τέσσαρα συνίστησιν ἀριθμῶν, καὶ οὐ πλέον τι (δις γάρ εἰπὼν τὰ δύο τέσσαρα συνάξεις, καὶ δύο καὶ δύο ἐπεικῶν, οὐκ ἄλλον ἀποτελέσεις ἀριθμὸν ἄλλ' ἢ τὸν αὐτόν) καὶ τίνες τῶν ἀριθμῶν περιττοὶ, καὶ τίνες ἄρτιοι, καὶ τίνες περισσάκις περιττοὶ, καὶ τίνες ἀρτιάκις ἄρτιοι, καὶ τίνες ἀρτιάκις περιττοὶ· καὶ ποιοὶ περισσάκις ἄρτιοι, καὶ τίνες τῶν ἀριθμῶν τέλειοι, τίνες δὲ ἀτελεῖς, ποιοὶ δ' ἐπίπεδοι, καὶ ποιοὶ λέγονται στερροὶ, τίνες δ' εἰσὶ τετράγωνοι, καὶ τίνες καλοῦνται κύβοι, καὶ τί ἐστὶν ἀναλογία, καὶ ὡς δέκα αὐτὰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἡ μὲν ἀριθμητικὴ, ἡ δὲ γεωμετρικὴ, ἡ δὲ τῆς ἀρμονικῆς, ἡ δ' ἐναντία ταύτῃ, καὶ αἱ λοιπαὶ, καὶ τὰλλα δεκά τῶν μαθηματικῶν ἐμπειρεσιληπτῶν· εἰ δ' ἐπὶ τῆς μουσικῆς γνοίῃ τις τί μὲν ἐστὶ φθόγγος, τί δὲ φθόγγων διάστημα, τί δὲ σύστημα, καὶ τί ἀρμονία, καὶ τὰς τῶν φθόγγων προσηγορίας, καὶ τί μὲν νῆτη, τί δ' ὑπάτη, καὶ παρυπάτη, οὐδὲν πρὸς πίστιν, οὐδὲ πρὸς

nes ad suam voluntatem attrahunt. Mathematici, qui ophanantur corpora caelestia habere universi dominationem, omniaque nostra ab eorum manu administrari. Astrologi, qui per astra divinant, auxilium eis ferente demone, et eis erodunt. Quia autem sunt quatuor mathematica, arithmetica, musica, geometria et astronomia, ne dixeris etiam quatuor a canone prohiberi; sed solam astronomiam. Et lege cap. 32, tit. 39, lib. 1. x Basilicorum quod dicit, Geometria quidem publice docetur, mathematica autem condemnatur, ut prohibita externa lege veteri. Dic mathematicam, astronomiam. Quomodo autem a legibus puniuntur magi, incantatores, et ejusmodi, lege ejusdem tit. 39, lib. 1. x, cap. 23 et deinceps usque ad finem. Quare et cap. 3, tit. 12 presentis operis.

470 ZONAR. Veneficis atque incantationibus operam navare clerici hoc canone prohibentur. Sunt vero *ἐκαστοὶ*, id est, incantationes idem quod *πρᾶστιγίαι*. *Ἀοιδὴ* enim, id est, cantio seu *ἐρῖμεν*, *τραγῳδία* est. *Πρᾶστιγίαι* ergo carminibus quibusdam sive incantationibus demones ad se allidunt, ac feras quoque et reptilia devincunt. Sicut etiam, qui jumento suo extra urbem relicto, carminibus ita lupos obstupesciunt, ut nihil ab eis noxiae, quantumvis una degentibus animantibus inferri queat; ex quo proinde forte illud ex sacris litteris usurpate licet: *Pascetur lupus cum agnis* 10. Alii serpentes incantatos in manibus trahunt, ut morsu tantum ab illis nequaquam appetantur. Sed mathematicorum quoque aut astrologorum disciplinae ab illis, qui sacro ordini initiati sunt, exerceri non sinit. Quatuor porro libri sunt mathematici nuncupati, quibus disciplinae quatuor arithmetica, musica, geometria, astronomiaque continentur. Non igitur, ut patet, eos libros omnino legi; sed nimum in eis studium canon admitti vetat. Si quis etenim unitatem non esse numerum, quantumvis totius numeri effectricem, noverit (numerus namque multitudo unitatum esse definitur; quapropter neque binarius numerus esse censetur, quod unitatum multitudinem careat); si item ex binario, sive composito, sive repetito, nihil supra quaternarium effici sciat (sive enim bis duo, sive duo et duo dixeris, non alius inde a quaternario numerus existet); numerorum quoque, qui imparis sint quive pares; quinam inæqualiter impares, qui vero æqualiter pares: quinam æqualiter impares, qui que inæqualiter pares; qui deinde ex eis perfecti quique imperfecti; quinam plani, qui solidi, qui quadrati, cubive nominentur; tum vero quid sit analogia, decemque illius formas, arithmetica, geometrica, harmonica, tum huic contrariam, aliasque præterea, ac quæcumque demum hæc disciplina continentur; deinde ex musicis, quid sit sonus, quæ sonorum intervalla complexionesque,

10 Isa. LII, 25.

quid harmonia quæ sonorum appellationes, quid
 note, hypote, parhypoteque significant: nullam id-
 circo ex ea re fidei aut probitatis iacturam sentiet.
 Verum si hac cognitione imbutus, instrumenta que-
 que musicæ artis adhibeat, continentibusque hinc
 gravitate alienum fuerit. In geometria quoque, si
 quis eodem modo, quid punctum sit, quid linea,
 quid superficies, quidve item figura; tum linearum,
 quæ recta, quæ curva, quæ sinuosa, quæ obliqua,
 quæ rotunda; angularum præterea quinam rectili-
 nei, qui secus; initium quoque figuræ planæ cujus-
 que esse trilaterum, quasque in species id tribuatur
 tribusque iterum dividatur, ac circulum figuram
 esse planam, quæque eam absolvat lineam esse
 circumferentiam, quid porro centrum, quid diame-
 ter, quid sector circuli, quid gnomonis nomine in-
 telligendum; postremo circulum esse figurarum
 omnium initium, et causam, alia denique, ne in
 singulis percussendis diutius immoremur, sit edo-
 ctus. Tam in astronomia, si quid sphaera, quid
 centrum ejus, ac esse centrum veluti tetram celo
 comparatam; si quid diameter, et quando axis di-
 catur; si qua ratione in sphaera zodiacus jaceat, illi
 concentricus; si vnde planetarum motus, ut vide-
 tur inæqualis et reciprocus, cæteraque his conse-
 quentia haud ignoret: nibilo præterea minus con-
 stanter orga fidei mysteria hominem affectum esse
 putandum est. Si quis vero hæc ita didicit, ut in eo
 disciplinae genere nimis curiose sit versatus, ac si-
 mul cum caeli motibus nostra quoque circumferri
 existimans, tum centra collocat, tum signiferi orbis
 ascensus, ac delapsiones notat, domiciliique præsi-
 des, et figurarum loca, et stellarum terminos con-
 tituit, quæque ex his boni, quæve mali ominis sint,
 nosse, seque per ea quæ didicit eventus aliquos,
 præsentire ac divinare posse arbitretur: id vero
 modi studiis vacet, jure optimo constitutum.

471 ARIST. « Qui sacerdotium profitetur, non
 « erit magus, vel incantator, vel mathematicus,
 « vel astrologus, vel ex iis qui amuleta collis
 « appendunt. »

Si enim deprehendatur quispiam malam hu-
 jusmodi attem consecrari, Ecclesia ejicitur.

CANON XXXVII

« Quod non oportet, quæ a Judæis vel hæreticis
 « mittuntur festiva accipere, neque una cum eis
 « festum agere. »

CANON XXXVIII.

« Quod non oportet a Judæis azyma accipere,
 « vel eorum impietatibus communicare.

CANON XXXIX.

« Quod non oportet cum gentibus festum agere, et
 « eorum impietati communicare. »

BALS. Lege sanctorum apostolorum canonem
 70 et 71, et Carthaginensis synodi canonem 60.

ZONAR. Ne festos dies cum Judæis celebrare,

Α βίον ἀσὸν λυμανόντα. Εἰ δὲ ταῦτα εἰδὼς, καὶ ἑ-
 γίνω κέρχεται προσοψῆ, καὶ ταῦτο μεταγεμεζόμενος
 ἀτρεπτα βίει, καὶ χεῖρει ταύτης ἰθὺρατος, ταῦτα ἰ-
 ρορμένων ἀνάξτων. Καὶ ἐπὶ τῆς γεωμετρίας εἰ τι εἰ-
 θες γνώσκωσι τί μὲν σχημάτων ἔστι, τί δὲ γραμμῆ, καὶ
 τί ἐπιπέδου, καὶ σχῆμα δὲ τί, καὶ τίς τῶν γραμ-
 μῶν εὐθεία, ποῖα δὲ καμπύλη, καὶ τίς ἑλλειψοειδής,
 τίς δὲ πωλιῆ, καὶ ποῖα περιφερής, καὶ τίνας τῶν
 γωνιῶν εὐθύγραμμοι, τίνας δὲ οὐ τοιαῦται, ὅτι ἀρχὴ
 τῶν ἐπιπέδων σχημάτων τὸ τρίγωνον, καὶ εἰς πῶς
 τοῦτο διήρηται, καὶ ὑπεδέχηται, καὶ ὅτι ὁ κύκλος
 σχῆμα ἐπίπεδον, καὶ ἡ τοῦτον ἀποτελοῦσα γραμμὴ
 περιφέρεια, καὶ τί μὲν κέντρον, τί δὲ διάμετρος, καὶ
 τίς ἡ τοῦ κύκλου τομῆς· ὁ γῶμων δὲ τίς, καὶ ὅπως
 ὁ κύκλος σχημάτων ἔστιν ἀκέντρον ἀρχή, καὶ πε-
 ταίτιος, καὶ τῆλλα, ἵνα μὴ ἕκαστον καταλίγωμεν.
 Καὶ ἐπὶ τῆς ἀστρονομίας εἰ τις εἰδεῖται τί μὲν ἔστι
 σφαῖρα, τί δὲ κέντρον αὐτῆς, καὶ ὅτι κέντρον, ὅσπερ
 ἡ γῆ πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ τίς ἡ διάμετρος, καὶ
 πῶς ἀξὼν λέγεται αὐτῆ, καὶ ὅπως πρὸς τὴν σφαῖραν
 ὁ ζωδιακὸς καίται κύκλος, ὁμόκεντρος ταύτης ἔν,
 καὶ ὅβιν ἡ δοκοῦσα τῶν κληνῶν ἀνώμαλο; γίνεται
 καὶ κληνόμενης κινήσει, καὶ τῆλλα, ὅσα τούτοις
 παρέχεται, οὐδὲν ἂν εἰς τὸ τῆς πίστεως λυμανῆται
 μυστήριον. Εἰ δὲ τις ταῦτα εἰδὼς περιεργότερον κί-
 χρηται τῷ μαθηματι, καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων κινή-
 σεσι συμπεριφέρεσθαι πιστεύων τὰ ἡμέτερα, ἰστησί
 τε τὰ κέντρα, καὶ τῆς ἀναφορᾶς τε καὶ ἀνακίσει:
 τοῦ ζωοφόρου κύκλου καταμανθάνοι, αἰχοδοσῆται
 τε καὶ τόπου; σχημάτων, καὶ ὅσα ὅσα τούτων ἐπι-
 νω, καὶ ὅσα χεῖρονα, καὶ τίνα τῶν ἐπομένων αἰτιῶν
 προγινώσκων ἐκ τούτων καὶ προμαντεύεσθαι, ὡς εἰ
 ἀνάγκης συμβησομίων διὰ τὴν τοιάνδε κίνησιν τῶν
 ἀστρων, τοῦτο ἔστιν ἀποτρόπαιον, καὶ τοῦτο τῆ συν-
 ὄβω καλῶς ἀπηγγόρευται.

tanquam ex illo astrorum motu necessario futuros
 execrandum scelus est, ac a synodo, ne quis ejus-

ΑΡΙΣΤ. « Οὐκ ἔσται μάγος, ἢ ἐπαοιδός, ἢ μαθημα-
 « τικὸς, ἢ ἀστρολόγος, ἢ περιάπτῆς, ὁ ἱερατικὸς
 « ἐπαγγεῖλάμενος. »

Εἰ γὰρ εὐρεθῆ τις τῶν ἱερωμένων τοιαύτην τιπὴ
 κακοτεχνίαν μεταρχόμενος, τῆς Ἐκκλησίας ἐκδιό-
 λεται.

ΚΑΝΩΝ ΑΖ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἢ αἰρετικῶν κί
 « πεμπόμενα ἑορταστικὰ λαμβάνειν, μηδὲ συν-
 « εορτάζειν αὐτοῖς. »

ΚΑΝΩΝ ΑΗ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν,
 « ἢ κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν. »

ΚΑΝΩΝ ΑΘ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινῶν
 « νεῖν τῆ ἀθεότητι αὐτῶν. »

ΒΑΛΣ. Ἀνάγνωστον τῶν ἁγίων ἀποστόλων κη-
 νόνα ὁ καὶ α', καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα ζ'.

ZONAP. Ὁ ἑβδομηκοστός κανὼν καὶ ὁ α' τῶν

ἀγίων ἀποστόλων κωλύει πάντας συνεορτάζειν τοῖς Ἰουδαίοις, ἢ ξένια ἑορτῆς, ἄζυμα τυγὼν ἢ τοιοῦτάν τι, δέχεσθαι παρ' αὐτῶν, ἢ ἑλαίον ἀπάγειν εἰς ἔθνων ἱερὸν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, καὶ λύχρον ἄπτειν· τοὺς δὲ τοιοῦτόν τι ποιοῦντας, κληρικούς, καθαιρεῖσθαι κελεύει, λαϊκοὺς δὲ ἀφορίζεσθαι. Ἐκ τούτων οὖν τῶν κανόνων καὶ οἱ τῆς συνόδου ταύτης ἑρμῶμενοι τοὺς παρόντας κανόνας ἐξεφώνησαν. Ζῆται καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου κανόνα ξ'.

ΑΡΙΕΤ. « Οὐ συνεορτάζεις Ἑβραίοις, ἢ αἱρετικοῖς.
« Οὐδὲ δέξῃ τὰ καλούμενα παρ' αὐτῶν ἑορ-
« ταστικά. »

Οὐδεμία κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐδὲ τοῖς αἱρετικοῖς ἢ τοῖς Ἰουδαίοις Χριστιανὸς συνεορτάζει, οὐδὲ τὰ ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν τελούμενα, ὅσον ἄζυμα ἢ τι τοιοῦτον, ὑποδέχεται.

ΚΑΝΩΝ Μ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπους καλούμενους εἰς σύνοδον
« καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ διδάσκειν ἢ δι-
« δάσσεσθαι, εἰς κατορθωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ
« τῶν λοιπῶν. Εἰ δὲ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος,
« ἑαυτὸν αἰτιάσεται· παρακτὸς εἰ μὴ δι' ἀνωμα-
« λίαν ἀπολιμπάνοιτο. »

ΒΑΣ. Περὶ τῶν ἐτησίων συνόδων, ὅπως ὀφεί-
λοισι γίνεσθαι, ἀνάγνωθι τῶν ἀγίων ἀποστόλων
κανόνα λζ', συνόδου Νικαίας κανόνα ε', τῆς ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ κ', τῆς ἐν Χαλκηδόνι ιθ', τῆς ἐν Καρθαγένῃ
ιζ', ογ', ος', ιε', τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ η', τῆς ἐν
Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ ζ'. Καὶ ὁ παρῶν δὲ κανὼν,
κατακαλουμένους εἰς τὴν σύνοδον τοὺς ἐπίσκοπους,
διορίζεται μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπιέναι ἐξάπαντος,
ἐφ' ᾧ τοὺς μὲν σοφωτέρους διδάσκειν, τοὺς δὲ
ἀπλουστεροὺς μανθάνειν τὰ στηρίζοντα Ἐκκλησίαν,
ἦγουν τὴν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ γοῦν πρὸς ὀρθο-
δοξίαν τοὺς λοιποὺς, ἦγουν τοὺς ἀπίστους. Τοὺς
μέντοι καταφρονητικῶς πρὸς τοῦτο διακειμένους
φθαί μὴ γογγύζειν, ἐὰν κατὰ τὴν περίληψιν τῶν
ἑτέρων κανόνων ἐπιτιμηθῶσιν· ἀλλ' αἰτιάσθωσαν
ἑαυτοὺς, ὅτι καταφρόνησαν. Ἀνωμαλίαν δὲ νοητέον
οὐ μόνον τὴν σωματικὴν νόσον, ἀλλὰ καὶ τὴν πρα-
γματικὴν ἀσυχολίαν. Εἰ γὰρ διὰ τι ἀναγκαῖόν καὶ
εὐλογον ὁ ἐπίσκοπος ἔμποδισθῆ, συγγνωσθήσεται.
Τοῦ δὲ κανόνος διοριζομένου μὴ καταφρονεῖν τοὺς
μετακαλουμένους ἐπίσκοπους εἰς σύνοδον, εἰπεὶ καὶ
οὐ ὀφείλουν ἐξ ἀνάγκης μετακαλεῖσθαι τούτους.
Χωρὶς γὰρ μετακλήσεως τοῦ μητροπολίτου οὐκ
ὀφείλοισι συνέρχεσθαι κατὰ τὸν κ' καν. τῆς ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ συνόδου καὶ τὸν παρόντα. Τὸ δὲ διδάσκειν ἢ
ἐκδιδάσσεσθαι πρόσκειται διὰ τοὺς λέγοντας ἀρκεῖν
αὐτοῦ; ἑαυτοῖς εἰς παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ζητήμα-
τος διευλύτωσιν· καὶ μὴ ὀφείλουν παρουσιάζειν εἰς
τὴν σύνοδον. Κἂν γὰρ ἀμφιβολίαν τινα ὁ ἐπίσκοπος
οὐκ ἔχη εἰς τὴν κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίαν, καὶ οὐδὲ
διδασκαλίαν δέχεται, ἀλλ' ὁμῶς διὰ τὸ ἑτέρων ζητή-
ματα λῦσαι, καὶ ἐπὶ πλείον στηρίζει τὸ δόγμα,
ὀφείλει ἐξ ἀνάγκης παρουσιάζειν.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ καὶ οὖν τὸ τῶν ἐτησίων συνόδων

A neve xenia eorum celebritatis, azyma forte, aut
ejus generis quidpiam ab eis accipere, aut oleum
in templa Gentilium, Judæorumve synagogam in-
ferre, lyehnumve accendere liceat, sanctorum
apostolorum canonibus 70 et 71 constitutum est;
quique aliqui ejusmodi commiserint, depositione
clericos, laicos vero segregatione multari jubent.
Illa igitur apostolica decreta respicientes, quæ
horum canonum constitutionibus continentur syn-
odi auctores promulgavere. Vide etiam Carthagi-
nensis synodi canonem 60.

ARIST. « Festa cum Hebræis, et hæreticis non
« celebrabis. Nec festiva ab iis dicta accipies. »

B Nulla est communicio lucis cum tenebris. Idcirco
nec cum hæreticis, nec cum Judæis festum cele-
brabit Christianus, nec quæ in festis eorum rera-
guntur, ut azyma, aut aliquid tale accipiet.

CANON XL.

« Quod non oportet episcopos, ad synodum voca-
« tos, negligere; sed abire, et docere vel doceri,
« ad correctionem Ecclesiæ et reliquorum. Si
« quis autem neglexerit, is seipsum accusabit;
« præterquam si propter intemperiem et ægritu-
« dinem non veniat. »

BALS. De annuis synodis, quomodo debeant
ferri, lege sanctorum apostolorum canonem 37,
synodi Nicænæ canonem 5, Antiochenæ 20, Chalce-
donensis 19, Carthagenensis 17, 73, 76, 95, synodi
C in Trullo 8, Nicænæ secundæ 6. Præsens quoque
canon, episcopos, qui ad synodum accersuntur,
decernit non oportere negligere, sed omnino ac-
cedere, ut sapientes quidem doceant, simpliciores
vero discant ea, quæ confirmant Ecclesiam, sive
populum Dei, et reliquos scilicet infideles ad re-
ctam de fide sententiam traducant. Eos autem
qui ad hoc se negligenter gesserint, dicit murmu-
rare non oportere, si ut aliis canonibus compre-
hendiuntur, puniantur: sed seipsos accusent, quod
neglexerunt. Per intemperiem vero intelligere
oportet, non solum morbum corporalem, sed et
negotiorum turbam. Si enim propter aliquid ne-
cessarium et justum episcopus fuerit impeditus,
ei venia dabitur. Cum autem decernit canon, epi-
scopos ad concilium accersitos negligere non
oportere; dic eos etiam omnino accersi debere.
Absque enim evocatione 472 metropolitani non
debent convenire, ut vult canon 20 synodi Antio-
chenæ et hic præsens canon. Docere autem vel
doceri adjicitur, propter eos qui dicebant seipsos
sibi sufficere ad omnis ecclesiasticæ quæstionis
dissolutionem; et non debere adesse ad synodum.
Etsi enim episcopus nullas in sua Ecclesia dubi-
tationes habeat, et nec doctrina eget; sed tamen
ut aliorum quæstiones dissolvat, et decretum mag-
is confirmet, debet necessario præsens esse.

ZONAR. Quamvis hoc tempore decretum de ar-

una synodo ita negligatur, ut omnibus locis synodi haberi omnino desierint, tamen ut ea singulis annis in unaquaque provincia ne intermitteretur, sed vero sanctis Patribus, quorum auctoritate canones editi sunt, haud mediocri cura fuit. Episcopos igitur, quicumque ad conventus synodicos vocarentur, non parvi facere imperium, sed in iis, impunit, ut doceantur, aut doceant, adesse jubent. Synodos enim, ob eas controversias, quae vel de veritate dogmatum, vel de multarum aequitate emergerent, aut ad alias canonicas questiones excutendas haberi decretum est. Ex his igitur qui conveniant, qui quidem ceteros prudentia antecellebant, et quid credendum, et quae cuique peccato poena interroganda, quoque modo ex praescripto canone reliqua administranda essent docebant. Alii vero rudiores, minusque in dicendo exercitati, docebantur. Quae vero tunc docebant, tunc docebantur, ad rectam Ecclesiae administrationem, aliorumque emendationem pertinebant. Recta porro administratio, atque emendatio, ad fidei puritatem, morumque integritatem referri debet. Ecclesiae vero nomine fidelium conventum, alios vero, haereticos scilicet aut infideles intelligas. Nam his quoque veritatis lumen praeferrri, atque ad evangelici institui iter ingrediendum sentiam praemonstrari deest. Hinc minus iis qui in synodo non adfuerint, canon intentat. Qui quidem si constitutas poenas, aliasque forte graviore dependere cogentur, nisi cum aliqua perturbatione impediti non venerint, seipsi, inquit, accusent. Perturbationis autem nomine, non corporis solum intemperies, aegritudo videlicet, sed negotiorum quoque molesta occupatio intelligi debet, proindeque episcopum, quamvis nulla infirmitas valetudinis, sed sola Ecclesiastici negotii cura necessaria hominem detinuerit, excusari placet.

ARIST. « Qui ad synodum vocatur, et spernit, et praeterquam ob intemperantiam, culpa non vacat. »

Propter incidentes controversias ecclesiasticas et questiones canonicas, decretum est omnium cuiusque provinciae episcoporum synodum quotannis haberi, ubi metropolis episcopus staturis. Si itaque cum sic conveniunt, episcopus aliquis vocatus convenire non vult, se in criminationem ducit, et a synodo poenis subjiciatur; nisi forsitan non per contemptum, sed propter morbum aut aliam circumstantiam ad vitam pertinentem advenire non potest.

CANON XLI.

« Quod non oportet sacramentum, vel clericum, sine iussu episcopi iter ingredi. »

BALS. De clericis et monachis, qui praeter suorum episcoporum mentem peregrinantur, lege cap. 2 primi tituli lib. III Basilicorum quod ita dicit: Qui solum crimen adversus episcopum intendit, 30 libras auri fisco pendat: confirmatur

πάντη καταπεφρόνηται, ὡς μηδέποτε γίνεσθαι, ἀλλὰ γε τοῖς τούτοις κανόνας ἐκθεμένους ἀγίους ἐπινοήσθαι συνόδους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐτησίως πολλῆς φροντίδος ἤξιωτο. Διδὸν καὶ τοὺς ἐπισκόπους καλούμενους εἰς τὰς συνόδους ἀπίεσαι διακελεύονται, ἕνα διδάσκων ἢ διδασκωνται. Αἱ γὰρ σύνοδοι δι' ἀμφιβολίας ἀναφουρέμεναι περὶ δογμάτων ἢ ἐπιτιμῶν ἀμαρτημάτων προσσηκόντων, ἢ κανονικῶν ἐτέρων ζητήσεων ὠρίσθησαν γίνεσθαι. Τῶν γούν συνερχομένων οἱ μὲν λόγοι εἰδιδασκον περὶ τούτων (64), οἱ δ' ἀπλούστεροι καὶ ἀφελέστεροι πρὸς τὸν λόγον ἐδιδάσκοντο ἢ δ' ἐδιδασκόν τε καὶ ἐδιδάσκοντο εἰς κατόρθωσιν ἦσαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν. Κατόρθωσιν δὲ τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ διαγωγὴν ὁμομάζει. Ἐκκλησίαν δὲ τὸ τῶν πιστῶν φησὶν ἀθροίσμα, λοιποὺς δὲ τοὺς αἰρετικούς, ὡςτὶ κἀκεῖνους (65) εἰς πίστιν ὀρθὴν ὀδηγηθῆναι διὰ τῆς διδαχῆς, καὶ εἰς εὐαγγελικὴν πολιτείαν. Εἰτά φησὶν ὁ κανὼν ὅτι Ἐαυτοὺς αἰτιάσθησαν, εἰ ἐπιτιμηθῶσιν οἱ μὴ ἀπερχόμενοι εἰς τὰς συνόδους, εἰ μὴ δὲ ἀνωμαλίαν ἀπολειφθῶσιν. Ἀνωμαλίαν δὲ νοητέον οὐ μόνον σαματικὴν, οἷον νόσον, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ νοσήσειεν ὁ ἐπίσκοπος, ἔχει δὲ εἰ διαρον περὶ ἐκκλησιαστικὰ πρᾶγματα ἀσχολεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκάζον, συγγνωσθήσεται.

CAPIET. « Ὁ καλούμενος ἐπὶ σύνοδον, καὶ ἀθετῶν, εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίαν, οὐκ ἀναίτιος. »

Διὰ τὰς παρεμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰ κανονικὰ ζητήματα ὠρίσθη σύνοδος πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας κατ' ἐνιαυτὸν γίνεσθαι, ἕνα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ὀρίση ἐπίσκοπος. Εἰ οὖν ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ καλούμενός τις τῶν ἐπισκόπων συνελθεῖν οὐ θέλησῃ, εαυτὸν ὑπὸ αἰτίας τιθεῖσι, καὶ ἐπιτιμηθῆσεται παρὰ τῆς συνόδου· εἰ μὴ του οὐ διὰ καταφρόνησιν, ἀλλὰ διὰ νόσον ἢ ἄλλην τιμὰ βωστικὴν περισσότερο παρουσιάσαι οὐκ ἴσχυσα.

CANON MA'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικῶν ἢ κληρικῶν ἀνευ καλῶν ἐπισκόπου ὁδεύειν. »

BALS. Περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἀποδημῶντων παρὰ γνώμην τῶν ἑκείνων ἐπισκόπων ἀνίγει κεφ. β' τοῦ α' τίτλου τοῦ γ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, οὕτω λόγον· Ὁ συκοφαντήσας ἐκκλησιαστικῶς ἐπίσκοπον, τριάντα χρυσίου λίτρας προστιμῆσθαι

Guill. Beveregii notæ.

(64) Οἱ μὲν λόγοι ἐδιδάσκον περὶ τούτων. Hoc Zonara in presentem canonem loco legendum est, juxta codicem Amerbachianum, οἱ μὲν λόγοι ἐδιδάσκον, ὅπως τε χρὴ πιστεύειν, καὶ ὅπως ἐπιτιμῶν, καὶ ὅπως τ' ἄλλα κανονικῶς χρῶν διαπράττεσθαι· οἱ δ' ἀπλούστεροι.

(65) Τοὺς αἰρετικούς ὡςτὶ κἀκεῖνους. Legendum hic etiam cum codice Amerbachiano, αἰρετικῶν νοητέον ἢ καὶ ἀπίστους, ὡς δὲ κἀκεῖνους εἰς πίστιν ὀρθὴν ὀδηγηθῆναι, διὰ τῆς διδαχῆς, καὶ εἰς εὐαγγελικὴν πολιτείαν· ἐξῆς δὲ ἀπειμαὶ ὁ κανὼν τοῖς μὴ ἀπερχομένοις εἰς τὰς συνόδους, καὶ φησὶν ὅτι, οὐ

θημοσίη· βεβαιούσθω δὲ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἅπαντα A
προνόμια· καὶ μὴ νομιζέσθω ὅλως κληρικός ἢ μονα-
χὸς ὁ συλλαβὼν ἄνευ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, τὸ κο-
μιτᾶτον κατελιφώς. Ὡσαύτως ἀνάγνωθι καὶ θέμα
τελευταῖον τοῦ ε' κεφ. τοῦ κβ' τίτλου τοῦ ζ' βιβλ.
τῶν Βασιλικῶν, ὅπερ ἐστὶ μέρος τῆς ζ' Ἰουστινιαν-
οῦ νεαρᾶς, καὶ οὕτω φησὶν· Οὕτε δὲ μοναχὸν,
οὔτε, κληρικὸν οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἐρχεσθαι
ἐνταῦθα ἄνευ γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν
πατριάρχου· ἢ εἰδένωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ
σχήματος ποιήσονται.

KANON MB.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς ἄνευ κανονι-
κῶν γραμμάτων ὁδεύειν. »

BALS. Καὶ ἕτεροι κανόνες διορίζονται μὴ ἀποδη-
μεῖν κληρικούς ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων, τουτ- B
ἐστὶ συστατικῶν καὶ ἀπολυτικῶν ἐπιστολῶν· καὶ οἱ
παρόντες δὲ κανόνες τὰ αὐτὰ διορίζονται. Ἱερατικοὶ
μέντοι εἰσὶν οἱ περὶ τὸ βῆμα· κληρικοὶ δὲ οἱ λοιποί.
Ἀνάγνωθι τὸν ε' κανόνα τῆς δ' συνόδου, τῶν ἁγίων
ἀποστόλων καν. ιβ', καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καν. ζ',
η' καὶ ια'.

ZONAP. Ἱερατικούς μὲν τοὺς περὶ τὸ βῆμα φησι,
κληρικούς δὲ τοὺς λοιπούς. Τοῦτους οὖν ἀπιέναι ποι
μέλλοντας, καὶ ἀποδημῆσαι τῆς ἐν ἧ κατετάχθησαν
Ἐκκλησίας, οὐ συγχωρεῖ ὁ κανὼν ἄνευ γνώμης τοῦ
ἐπισκόπου ὁδεύειν. Εἰρηται δὲ ἤδη περὶ γραμμάτων
εἰρηκτικῶν καὶ συστατικῶν ἐν τῷ ια' κανόνι τῆς
δ' συνόδου. Ταύτας οὖν τὰς ἐπιστολάς, τὰς εἰρηνη- C
κάς τέ φημι καὶ συστατικὰς, κανονικὰ γράμματα
ἐνταῦθα ὠνόμασαν.

ARIST. « Κληρικός χωρὶς κανονικῶν ἐπιστολῶν ἢ
« ἀνεπίτακτος οὐ πρόεισι. »

Οὐ συγχωροῦνται παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων οἱ
ξενοχειροτόνητοι παραδίχεται, συστατικὰ μὴ ἐπι-
φερόμενοι γράμματα· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐστὶν
ὁδεύειν αὐτοὺς μετὰ γραμμάτων κανονικῶν, ὥσπερ
δὴ καὶ τοὺς κεκληρωμένους ἐν ἐκάστη Ἐκκλησίᾳ,
μετὰ γνώμης καὶ κελεύσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου
εἰς ἑτέραν πόλιν καὶ ἐπαρχίαν ὁδεύειν.

KANON MF.

« Ὅτι οὐ δεῖ ὑπέρτας, κἂν πρὸς βραχὺ, τὰς θύρας
« ἐγκαταλείπειν, καὶ τῇ εὐχῇ σχολάζειν. »

BALS. Εἰρήκαμεν ἐν τῷ κβ' κανόνι ὑπέρτας
τοὺς ὑποδιακόνους, καὶ ἔχουν αὐτοὺς πᾶσαν ἀνάγκη
τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν θύρας εἰσίστασθαι κατὰ
τὸν τῆς λειτουργίας καιρὸν, χάριν τοῦ εἰσάγειν τε
καὶ ἐξάγειν τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ἐν μετανοίᾳ,
καὶ τοὺς λοιπούς. Ἐπεὶ οὖν τινες ἐκ τούτων τὴν
ἀνασθεμένην αὐτοῖς διακονίαν καταλιπόντες ἤπ-
τονον τῶν θείων ἁγιασμάτων, ὥρσαν οἱ Πατέρες
παρὰ ταῖς θύραις τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς πρῶ-
τερεῖν, καὶ μὴ μεταχωρεῖσθαι πᾶσι θεία μυστήρια,
καὶ εὐχεσθαι ὅτι καὶ κατὰ τὰς θύρας. Ἀνάγνωθι
καὶ τὸν κα' καὶ τὸν κβ' κανόνά, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς.

ZONAP. Ἱπέρτας τοὺς ὑποδιακόνους εἶναι φασί.
Τοὺς δὲ ἐπιδοκίμους τὰς θύρας τῶν ἁγίων ἐκ-

A autem omnia ecclesiastica privilegia; nec omnino
clericus vel monachus existimetur, qui sine pro-
prio episcopo comitatum accepit. Lege similiter
et ultimum responsum quinti capitis tituli 22
lib. vi Basilicorum quod quidem est pars sexta
Justiniani novellæ, et sic dicit: Nec monachum,
nec clericum, nec episcopum huc venire jubemus,
sine litteris sanctissimi eorum patriarchæ: vel
seiant, quod seipos habitu indignos reddent.

473 CANON XLII.

« Quod non oportet sacros vel clericos sine
« litteris canonicis iter ingredi. »

BALS. Alii quoque canones decernunt, non de-
bere clericos peregre proficisci sine canonicis
litteris, hoc est, commendatitiis et dimissoriis
epistolis: et presentes etiam canones eadem de-
cernunt. Sunt autem sacrali hi, qui sunt circa
sacrum tribunal: clerici vero reliqui. Lege ca-
nonem 10 quartæ synodi, sanctorum apostolorum
canonem 12, et Antiochenæ synodi canones 7,
8 et 11.

ZONAR. Sacros quidem, eos qui circa sacra-
rium versantur, clericos vero alios omnes appel-
lat. Eos igitur, si aliquo profecturi sint, et ab
ecclesia cui adscripti sunt migraturi, absque
episcopi facultate ingredi canon haud sinit. Dixi-
mus vero jam de pacificis, et commendatitiis lit-
teris, quartæ synodi canone 11. Has ergo episto-
las, pacificas, inquam, et commendatitias, cano-
nicas litteras hoc loco, quod ex decreto canonis
traderentur, nominavit.

ARIST. « Clericus sine litteris canonicis, vel
« injussus, iter non suscipit. »

Non permittuntur a sacris canonicis qui in
aliena provincia ordinati sunt, admitti, commen-
datitias non afferentes litteras. Et idcirco necesse
est eos cum litteris canonicis iter facere, ut et
omnes clericos in unaquaque ecclesia cum sui
episcopi voluntate et mandato ad aliam civitatem
et provinciam proficisci.

CANON XLIII.

« Quod non oportet ministros, vel brevi tempore,
« fores relinquere, et orationi vacare. »

D BALS. Diximus in canone 23 ministros esse
subdiaconos, et eos necessario oportere sancta-
rum ecclesiarum foribus assistere tempore sacræ
mysteria peragendi, ut introducant et educant ca-
techumenos, et eos qui sunt in pœnitentia, et re-
liquos. Quia ergo nonnulli ex his relicto sibi at-
tributo ministerio sacramenta attingebant, sta-
tuerunt Patres, ut ii ecclesiæ foribus assideant, et
divina mysteria non contractent, nec pro populo
preentur iustar sacerdotum. Lega canones 21
et 22, et quæ sunt in ipsis.

ZONAR. Ministri quos hypodiatonos esse asse-
runt, sanctarum ecclesiarum foribus assistere

decreto jubebantur. Eos igitur, inquit canon, quo tempore sacra mysteria peraguntur, a sua statione discedere precatationique vacare nequaquam oportet. Preces namque tunc temporis fundere, ne sanctitatem divinis muneribus impertiri sacerdotio initiati debent. Ut ergo canonibus 21 et 22, ministris orarium deferre, vasaque Dominica contrahere, ita et precatationis munus obire ne liceat, interdictum est. Vide quæ canone 22 allato scripsimus.

ARIST. « Ministrum foribus vel brevi tempore relictiis, orare non oportet. »

In sacris ministeriis non oportet ministrum altaris fores relinquere vel brevi tempore, et precibus vacare. Ne quis inveniretur ministerium sibi commissum contemptui habere, et ecclesiasticæ constitutioni propriam anteponeere orationem.

474 CANON XLIV.

« Quod non oportet mulierem ad altare ingredi. »

BALS. Præsens quidem canon prohibet mulieres ad altare ingredi : sexagesimus autem nonus canon synodi in Trullo prohibet laicis, ne ad altare ingrediantur. In Latinorum autem regionibus mulieres sine pudore ad altaria, quando volunt, ingrediuntur.

ZONAR. Si laici viri quoque altaris septa ingredi sextæ synodi canone 69 vetantur, feminas multo magis, quæ menstrui sanguinis fluxu vel invitæ pollui solent, sacri loci aditu prohiberi putandum est.

ARIST. « Mulieribus altare inaccessum. »

Non licet mulieribus, sed nec laicis hominibus, altare ingredi, ut sexagesimus nonus synodi in Trullo canon jubet.

CANON XLV.

« Quod non oportet post duas hebdomadas Quadragesimæ ad baptismum admitti. »

BALS. Sanctum baptismum est typus sepulture et resurrectionis Domini. Et ideo statutum est, ut in magno Sabbato peragantur baptismata ; ut quod sit medium inter sepulturam Domini et resurrectionem. Eos ergo, qui in magno Sabbato sunt baptizandi, oportet tota Quadragesima per jejunium et divinam meditationem perpurgari. Si quis autem post secundam hebdomadem accesserit ut catechizetur et baptizetur in Paschate, non admittetur, ut qui non tota Quadragesima jejunavit. Et tunc quidem ob ejusmodi causam non admittetur : postea autem ut volunt canones præ-

κλησιῶν ἐφίεσθαι ὄριτο. Τοῦτους οὖν ἐν τῷ τῆς λειτουργίας καιρῷ οὐ χρῆ, φησὶν ὁ κανὼν, τὰς θύρας ἀφίεναι καὶ εὐχὴ σχολάζειν. Τῆ γὰρ εὐχεσθαι τότε καὶ ἀγιάζειν τὰ θεία δῶρα τῶν ἱερῶν ἐστίν. Ὅσοι οὖν ἐκωλύθησαν ὡράρια φορεῖν οἱ ὑπέρταται, ἢ ἀπεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν, κατὰ τὸν κα' καὶ κβ' κανόνα· οὕτως ἐκωλύθησαν καὶ εὐχὴ σχολάζειν. Καὶ ἀναγνωστὸν τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ κβ' κανόνι.

APIET. « Ὑπέρτην οὐ δεῖ τὰς θύρας, καὶ βραχί, ἀφίεντα προσεῦχεσθαι. »

Ἐν ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις οὐ δεῖ τὸν ὑπέρτην καταλιπεῖν τὰς θύρας τοῦ θυσιαστηρίου καὶ βραχί, καὶ τῆ εὐχῆ σχολάζειν· ἵνα μὴ ἐδρίσκῃται τῆς ἐκκειμένης αὐτῷ ὑπηρεσίας καταφρονῶν, καὶ προτιμῶμενος τὴν ἴδιαν εὐχὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως.

CANON ΜΔ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ γυναῖκα ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσερχεσθαι. »

ΒΑΣΣ. Ὁ μὲν παρὼν κανὼν καλύπει τὰς γυναῖκας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσερχεσθαι· ὁ δὲ ξβ' κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἀπαγορεύει τοῖς λαϊκοῖς τὴν ἔνδον τοῦ θυσιαστηρίου εἰσελευσιν. Εἰς μέντοι τὰ μέρη τῶν λατῶν ἀνευρυθρίστω; αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις, ὅτε βόλλονται, εἰσέρχονται.

ZONAP. Εἰ λαϊκοῖς ἀνδράσιν ἀπηγόρευται ἐνθὺν εἰσιέναι θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸν ξβ' κανόνα τῆς ἔκτης συνόδου, πολλῶ μᾶλλον ἂν εἴη γυναῖξιν ἀπηγορευμένῳ, αἷς καὶ ἡ τῶν ἐμμήνων αἱμάτων ῥύσι ἀπροαιρέτως συμβαίνει.

APIET. « Γυναῖξι τὸ ἱεραστήριον ἄβατον. »

Οὐκ ἔξεστι γυναῖξιν, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκοῖς ἀνδράσιν, εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσερχεσθαι, ὡς ὁ ἐξηκοστὸς ἑννατος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου προτάττει.

CANON ΜΕ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς Τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ φῶτισμα (66). »

ΒΑΣΣ. Τὸ ἄγιον βάπτισμα τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τύπος ἐστίν. Διὸ καὶ νομοθέτηται ἐν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ τὰ βαπτίσματα τελεῖσθαι, ὡς μεσιτεύοντι τὴν κυριακὴν ταφὴν καὶ ἀνάστασιν. Τοὺς οὖν μέλλοντας φωτισθῆναι κατὰ τὸ μέγα Σάββατον δεῖ τὴν πᾶσαν Τεσσαρακοστὴν προκαθαίρεσθαι διὰ νηστείας καὶ ἀσκήσεως. Εἰ δὲ τις μετὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα προσέλθῃ κατηχητὸς ὁσμένος, καὶ βαπτισθῶσμένος κατὰ τὸ Πάσχα, οὐ προσδεχθήσεται, ὡς μὴ ὄλην τὴν Τεσσαρακοστὴν νηστεύσας. Καὶ τότε μὲν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν οὐ προσδεχθήσεται· μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ κανόνα;

Guill. Beveregii notæ.

(66) Δέχεσθαι εἰς τὸ φῶτισμα. Post hæc ultima hujus canonis verba in codice Amerbachiano additur, Ὅς ἐκείνων μόνων ὄντων δεκτικῶν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστευόντων, οἷα τῆς αὐτῆς ἀσκήσεως, τελείας ὄψεως καὶ οὐκ ἀπεργασίας. Quippe illi soli recipiendi sunt, qui ab ipso Quadragesimæ initio jejunaverunt; ut quorum

exercitatio perfecta est, et non ex tempore facti. Hæc autem ipsissima sunt Aristeni verba, ultima nimirum quæ in hunc canonem conscripsit. Unde palam efficitur, eum quicumque demum fuit, qui codicem Amerbachianum scripsit, Alexii Aristeni scholia vidisse, vel saltim ab alio aliquo ad marginem ex iis notata in textum transtulisse

ετοιμασθεις, βαπτισθησεται. Το γαρ, Ου δει δεχ-
σθαι, ουκ αδιαστικτως νοητέον, αλλά κατά το μέγα
Σάββατον.

ZONAP. Έν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἐξ ἔθους ἡ
Ἐκκλησία ποιεῖν βαπτίσματα παρίλαβεν· ὅτι τὸ
βάπτισμα, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυ-
ρίου τύπος ἐστὶ. Τὸ δὲ Σάββατον ἐκεῖνο μέσον ἐστὶ
τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως. Τοὺς οὖν ἐτοιμαζο-
μένους φωτισθῆναι ἐν τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ δεῖ τὴν
πᾶσαν Τεσσαρακοστὴν νηστεύειν τε καὶ προκαθαί-
ρσθαι δι' ἀσκήσεως, καὶ οὕτω προσεῖναι τῷ φω-
τίσματι. Εἰ δὲ τις μετὰ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα
προσεῖλη βαπτισθόμενος, οὐ δεῖ αὐτὴν προσδέ-
χεσθαι εἰς τὸ βάπτισμα κατὰ τὸ Πάσχα, ὡς μὴ
δὴν τὴν Τεσσαρακοστὴν νηστεύσαντα, μετὰ ταῦτα
δὲ βαπτισθῆσεται. Τὸ γάρ, Οὐ δεῖ δεχέσθαι, οὐκ
ἀδιαστικτως, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέγα Σάββατον νοητέον.
verba, Non oportet admitti, non indistincte accipienda,
sed proprie de magno Sabbato intelli-
genda sunt.

APIST. « Οὐ δεῖ μετὰ δύο τῆς Τεσσαρακοστῆς
ἐβδομάδας εἰς τὸ φῶτισμα δεχέσθαι. Ὁφείλουσι
καὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς αὐτῆς νηστεύειν. »

Ὁ κανὼν οὗτος διττῶς δύναται νοηθῆναι· ἢ ὅτι
οἱ μετὰ παραδρομὴν δύο ἐβδομάδων τῆς Τεσσαρα-
κοστῆς προσερχόμενοι τῇ πίστει, καὶ ἀρξάμενοι
νηστεύειν, οὐκ ἀξιοθῆσονται τοῦ βαπτίσματος ἐν
τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ, ὡς καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς
Τεσσαρακοστῆς τὴν ἀσκήσιν ἐνδειξάμενοι, καὶ ἀρ-
κούτως νηστεύσαντες· ἢ ὅτι, ἐάν πρὸ τῆς Τεσσα-
ρακοστῆς προσῆλθόν τινες τῇ πίστει, καὶ ἤρξαντο
νηστεύειν, εἴτα πρὸ τοῦ ἀξιοθῆναι τοῦ βαπτίσματος
ἐπέστη ἡ Τεσσαρακοστὴ, οὐκ ἀναμενοῦσι τὸ μέγα
Σάββατον ἐπὶ τῷ φωτισθῆναι, καθὼς καὶ οἱ ἀπ'
ἀρχῆς αὐτῆς τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύειν ἀρξά-
μενοι· ἀλλ' ἄχρι μὲν δύο ἐβδομάδων, εἰ ἱκανῶς
ἐνήστευσαν, ἀξιοθῆσονται τοῦ βαπτίσματος. Εἰ δ'
οὐκ ἔδοξαν αὐτάρκως νηστεῦσαι μετὰ παραδρομὴν
δύο ἐβδομάδων τῆς Τεσσαρακοστῆς, οὐ φωτισθῆ-
σονται, ἀλλ' ἀναμενοῦσι καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν μελ-
λόντων τῷ μεγάλῳ βαπτισθῆναι Σαββάτῳ· ὡς
ἐκείνων μόνων ὄντων δεκτῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς
τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστευόντων, ὅσα τῆς αὐτῶν
ἀσκήσεως τελείας ὄσης καὶ οὐκ ἀπεσχεδιασ-
μένης.

KANON MCT.

« Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθά-
ναι (67) καὶ τῇ Πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος ἀπαγ-
γεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις. »

Guill. Beveregii notæ.

(67) Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν
ἐκμανθάνειν. Isidorus Mercator canonem hunc sic
interpretatur: Baptizandos oportet et fidei symbolum
discere, et quinta feria ultimæ septimanæ vel epi-
scopo vel presbytero reddere. Ubi, ut videre est,
πίστιν veritū Fidei symbolum, recte quidem. Et
hoc enim recitandum erit episcopo aut presbytero,
priusquam quis baptizetur. Ubi ut catechumeni
baptizandi illud doceantur a concilio Bracarensi
etiam edicitur. Placuit omnibus episcopis, atque
convenit, ut per singulas ecclesias episcopi et dioce-
ses ambulantes, primo discantur clericis, quomodo
ordinem baptismi teneant, vel Missarum, et qualiter

A paratus, baptizabitur. Illud enim, Non oportet
admitti, non est indistincte intelligendum, sed in
magno Sabbato.

ZONAR. Magno Sabbato baptismum celebrari,
antiqua Ecclesiæ consuetudine est receptum: est
namque baptismum sepulturæ et resurrectionis Do-
minicæ typus. Medium autem inter sepulturam et
resurrectionem Domini Sabbatum illud intercedit.
Quicumque igitur se parant, ut magno Sabbato
baptizentur, totum Quadragesimum tempus jeju-
niis transigere, exercitationibusque divinis pur-
gatos, ad baptizandum accedere oportet. Si quis
autem secunda hebdomada elapsa baptizandus
accedat, nequaquam is Paschali tempore, nisi
quadragesima dierum jejuniis expiatus, ad bap-
tismum admitti debet; quo demum exacto, baptizari
deinde hominem tunc quidem licebit. Nam illa
verba, Non oportet admitti, non indistincte accipienda,
sed proprie de magno Sabbato intelli-
genda sunt.

ARIST. « Post duas Quadragesimæ hebdomadas
ad illuminationem quosvis admitti non oportet;
ab ipso enim principio jejunare debent. »

Hic canon dupliciter potest intelligi, vel quod qui
post duas Quadragesimæ hebdomadas præterla-
psas ad fidem accedunt, et jejunare incipiunt, in
magno Sabbato baptismum digni non habebuntur,
ut illi qui ab initio istius Quadragesimæ exerci-
tationem ostenderunt, et sufficienter jejunarunt;
vel quod si ante Quadragesimam ad fidem quilibet
acceserunt, et jejunare cœperunt, deinde
priusquam baptismum censeantur digni advenit
Quadragesima, non expectabunt magnum Sab-
batum ut illuminentur; quemadmodum et qui ab
initio istius Quadragesimæ jejunare inceperunt,
sed usque ad duas septimanas si satis jejunarunt,
baptismo digni censeantur. Si autem post elapsas
duas Quadragesimæ septimanas sufficienter jeju-
nasse non videntur, non illuminentur, sed exspe-
ctabunt 475 et ipsi cum iis qui magno Sabbato
baptizati erunt: adeo ut illi soli sint recipiendi,
qui ab initio istius Quadragesimæ jejunarunt,
quippe quod eorum exercitatio perfecta est et non
ex tempore facta.

CANON XLVI.

D « Quod oportet eos qui baptizandi sunt, fidem edi-
scere, et quinta hebdomadis feria episcopo vel
presbyteris renuntiare. »

quæcunque Officia in ecclesia peragant. Et si recte
quidem invenerunt, Deo gratias agant: sin autem
minime, docere debent ignaros, et hoc modis omni-
bus præcipere, sicut antiqui canonibus jubent, ut ante
dies viginti baptismi, ad purgationem exorcismi con-
currant catechumeni. In quibus viginti diebus omnes
catechumeni symbolum, quod est, Credo in Deum
Patrem omnipotentem, specialiter doceantur. Concil.
Brac. 2. c. 1. Idem fere et a concilio Agathensi
decernitur, Symbolum etiam placuit ab omnibus Ec-
clesiis una die, id est, ante octo dies Dominicæ re-
surrectionis publice in ecclesia competentibus prædi-
cari. Concil. Agath. can. 13.

BALS. hic canon idem est omnino cum 78 canone sextæ synodi et illic est expositus.

CANON XLVII.

Quod oportet eos, qui in morbo baptismum accipiunt, et postea convaluerunt, fidem ediscere, et nosse quod divino beneficio digni sunt habiti.

BALS. Infideles nonnulli baptizati sunt antequam essent catechizati, propter morbum urgentem. Dicebant ergo nonnulli, quod quoniam non fuerint baptizati, postquam essent catechizati, ut vult canon, debent catechizari, et rursus baptizari. Utentur autem et duodecimo canone Neocæsar. syn. qui non permittit ei, qui propter morbum est baptizatus, temere sacerdotem fieri. Dicunt ergo Patres, quod secundo quidem non baptizabitur: cogetur autem post sanitatem fidem discere, et mysterium baptismatis, et scire quod divino beneficio dignus est habitus, scilicet agnitione ejus qui vere et proprie Deus est, et remissione peccatorum, quam per sanctum baptismum assecutus est.

ZONAR. In canonibus 46 et 47. Qui baptismo initiandi sunt, non nisi perceptis antea fidei nostræ mysteriis, can. admitti, ac proinde certo hebdomadæ die catechumenos, quæ per hebdomadam didicere, apud episcopos vel presbyteros profiteri jubet. Si quis vero gravi ac periculoso morbo oppressus, atque ob eam causam quæ fidei sunt nondum rite edoctus, nec eo modo quo diximus professus, salutaris baptismi lavacro perfusus fuerit, hic si a morbo postea convalescat, divina mysteria nihilominus edoceri, sequæ divinis muneribus ornatum esse, agnitionem scilicet veri et summi Dei et peccatorum per sanctum baptismum remissionem obtinuisse intelligere debet. Quod enim baptismo initiati culparum laqueis eximamur, id non nostræ diligentia, sed Dei magnificentia ac liberalitati acceptum referri debet.

ARIST. in canone 46 et 47. « Baptizatus episcopo vel presbytero quinta hebdomadis feria fidem dicat. Dicat et ægrotus paulo post. »

Qui ad ecclesiam accedit ut baptizetur, fidem discat, et quinta hebdomadis feria eam episcopo profiteatur vel presbytero. Non enim oportet eos temere baptizare, et priusquam in fide initiati fuerint. Qui morbo laborat, et baptizari querit, baptizetur. Deinde morbo liberatus, fidem ediscat, et agnoscat, quod divina gratia dignus habebatur.

Guill. Beveregii notæ.

(68) «Οτι δει τους εν νόσω. Qui in morbo baptizatus postea convalescit, fidei symbolum ita ediscere debet, ut episcopo illud reddat, et ab eo manuum impositionem recipiat. Concil. Eliberitanum: Peregre navigantes, aut si ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem (qui lavacrum eorum integrum habet nec sit bigamus) baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita ut si super vixerit, ad episcopum eum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit. Concil. Elib. can. 39. Sed et longe antiquiorem hac de re exstitisse canonem, ex eo patet quod Cornelius episcopus Roma-

BAAS. Ουτος ο κανων απαράλλακτος εστι κανων οη της ζ' συνδου, και ηρμηνευθη εκει.

KANQN MZ.

«Οτι δει τους εν νόσω (68) παραλαμβάνοντας το βαπτισμα, ειτα αναπαύοντας, εκμανθάνειν την πίστιν, και γινώσκειν ότι θείας δωρεάς κατηξιώθησαν.»

BAAS. Τινες άπιστοι πρό του κατηχηθηναι έβαπτισθησαν διά περιστατικην νόσον. Έλεγον ούν ουκ ώς, επει ουκ εφθασαν βαπτισθηναι μετά το κατηχηθηναι κατά κανόνας, όφειλουσι κατηχηθηναι, και αυθις φωτισθηναι. Έχρώντο δε και τω εβ' κανων της εν Νεοκαισαρειζ συνδου, τω μη παραχωρουσι τον διά νόσον φωτισθέντα άλογοπραγήςως ιερέα γινεσθαι. Φασιν ούν οι Πατέρες ώς εκ δευτέρου μν ο βαπτισθήσεται· ανακάσθήσεται δε μετά την ύγειν μαθειν την πίστιν, και το μυστήριον του φωτισματος, και ειδέναι ότι θείας δωρεάς κατηξιώθη, ηγησ της επιγνώσεως του αληθώς και κυρίως Θεου, και της άφρέσεως των άμαρτιών, ης διά του άγιου βαπτισματος έτοχον.

ZONAR. Βούλεται ο κανων τους βαπτισθηναι μειλοντας εν ειδήσει του καθ' ημάς μυστηρίου οντας βαπτίζεσθαι· διδ τους κατηγουμένους άπαγγελλει κελύει εν μιζ ήμέρζ της έβδομάδος, & διά της έβδομάδος έμαθον, τω επισκόπω η τοις πρεσβυτέροις. Ε δε τι; νοσών και περι την ζωην κινδυνεύον βαπτισθηναι πρό του μαθειν την πίστιν και άπαγγελλαι, ως ερρηται, ειτα της νόσου άπαλλαγη, και ούτως εκμανθάνειν αυτών δει το μυστήριον, και ειδέναι ότι θείας δωρεάς κατηξιώθη, ηγουσ της επιγνώσεως του αληθώς και κυρίως Θεου, και της άφρέσεως των άμαρτιών διά του άγιου βαπτισματος έτοχεν. Ου γάρ διά σπουδης οικειας των πταισμάτων λυτρούμεθα, αλλά δωρεζ και χάριτι Θεου.

ARIST. «Είποι την πίστιν τω επισκόπω, η πρεσβυτέρω, τη Πέμπτη της έβδομάδος ο βαπτίζεμενος. Είποι και ε εν νόσω μετά βραχύ.»

«Ο προσερχόμενος τη εκκλησία επι τω βαπτισθηναι την πίστιν εκμανθανέτω· και τη Πέμπτη της έβδομάδος άπαγγελλέτω ταύτην τω επισκόπω η πρεσβυτέρω. Ου γάρ δει προχειρωσ αυτούς βαπτίζεναι και πρό του μυηθηναι την πίστιν. Ο νοσών και εν τών βαπτισθηναι βαπτίζέσθω. Είτα της νόσου άνεστας, εκμανθανέτω την πίστιν, και γινώσκειν ότι θείας κατηξιώθη χάριτος.»

nus Novatianum reprehendat, quod cum in lece ab exorcistis baptizatus fuisset, ad episcopum postea non conuenerat, ut iuxta ecclesiasticum canonem reliqua eo casu præcepta, perciperet. «Ο; βοηθούμενος υπό των έπορευόντων, νόσω περιπεσών χριστιανός, και άποθανεσθαι όσον ούδέποτε νομισθήμενος, εν στήτη κληνη η εκεινο περιχυθετε ελαθεν· ει γε χρις υπγειν τον τοιούτον εληφέναι· οδ μην ούδη των λαών έτοχε, διαφυγών την νόσον, τον χριη μεταλαμβάνοντά κατά τον της Έκκλησίας κανόνα. Τοιουτο δε άπογισθηναι όπιδ του επισκόπου. Αρσφ Ευαθ. έκ Eccles. l. vi; cap 43.

KANON MII'.

« Ότι δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτισμα χρι-
ε εσθαι χρίσματι ἑπουράνω, καὶ μετόχους εἶναι
ε τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. »

ΒΑΑΣ. Χρίσμα ἐκάλεσαν ὁ κανὼν τὸ ἅγιον μύρον,
καὶ οὐχ ἀπλῶς χρίσμα, ἀλλὰ ἑπουράνιον, ὡς διὰ τῶν
ἁγίων εὐχῶν καὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
τος ἁγιαζόμενον, καὶ ἁγιάζον τοὺς χρισμένους, καὶ
μετόχους αὐτοῖς ποιοῦν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
Φησὶν οὖν τοὺς φωτιζομένους διὰ τούτου χρισθῆναι
καὶ ἁγιάζεσθαι. Ὅπως μέντοι παρεδόθη τὸ ἅγιον
μύρον, καὶ δι' ἦν αἰτίαν, δηλοῦται ἀπὸ τῶν κατηχη-
τικῶν βιβλίων. Τινὲς δὲ λέγουσι γίνεσθαι τοῦτο κατὰ
ἀκολουθίαν ἐκείνου τοῦ μύρου, τοῦ διὰ τῆς πόρνης
χυθέντος εἰς τοῦ πόδας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰπόντος μηδὲν
τι κακὸν ποιῆσαι τὴν πόρνην ἐπιχρίσασθαι εἰς τοὺς πό-
δας τούτου τὸ ἀπὸ νάρου πολύτιμον μύρον πρὸ τοῦ
ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ. Ἐπεὶ γὰρ τὸ βάπτισμα, ὡς πολ-
λάκις εἴρηται, τύπος ἐστὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀνα-
στάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καλῶς κατὰ
τὴν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος τῷ μύρῳ οἱ φωτιζόμε-
νοι χρίονται, ἵνα συνταφῶσι καὶ συναναστήσῃ τῷ
Χριστῷ.

ΖΩΝΑΡ. Τοὺς βαπτισθέντας φησὶν ὁ κανὼν δεῖν
χρισθῆναι τῷ ἁγίῳ μύρῳ, ὃ καὶ χρίσμα ἐκάλεσαν ἑπου-
ράνιον, ὡς διὰ τῶν εὐχῶν καὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ
ἁγίου Πνεύματος ἁγιαζόμενον, καὶ ἁγιάζον τοὺς
χρισμένους, καὶ μετόχους αὐτοῖς ποιοῦν τῆς βασι-
λείας τοῦ Χριστοῦ, εἰ μὴ δι' ἔργων γαυρότητα ἡμεῖς
ἐαυτοὺς ταύτης ἀποξενώσωμεν.

ΑΡΙΣΤ. « Δεῖ τοὺς φωτιζομένους μετὰ τὸ βάπτι-
ε σμα χρισθῆναι. Σατῆς. »

KANON MΘ'.

« Ότι οὐ δεῖ τῇ Τεσσαρακοστῇ (69) ἄρτον προσφέρειν
ε εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ ἡμέρῳ. »

Guilf. Beveregii notæ.

(69) «Ότι οὐ δεῖ τῇ Τεσσαρακοστῇ. In codice
Amerbachiano hoc etiam notatum hinc canonē
tribungitur. Καλῶς, εἰ περ τι ἄλλο: καὶ τοῦτο τοῖς
εσοφόροις ἔδοξε Πατράσι· ταπεινώσεως γὰρ ὁ και-
ρὸς, καὶ τὸν ἐκάστω πεπλημμελημένων τὴν ἐπιγνω-
μοσύνην φέρων. Ἐν δὲ τοιοῦτῳ καιρῷ οὐκ ἂν εἴη
ἀκλόουθα, ἀφροσύνης τῶν περὶ ὃ ἡ σπουδὴ, εἰς ἑρ-
τάς ἀποκλίνειν, εὐφραίνομενος, οὐ προσηκόντως,
καὶ αἰθουιάζοντα; ἐν στυγρότητι, καὶ πνευματικῇ;
ἀγαλλιάσεως ἐμπιπλαμένοις περὶ κατῶν. Πίστις τοῦ
λόγου, τὸ, Ἐπειδὴ μὴ οἶάν τε τὸ τῆς ἡσυχίας ἐνε-
ργεῖν ταπεινῶν, οὐ καλῶσαι τὸ θύειν, ἀλλ' ἐν Σαββάτῳ,
καὶ τῇ ἀναστασίῳ προτρέπει θύειν τὸ ἄθυτον θύμα
καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ θυμῆδίας κορηνύσθαι. Τῆς μὲν
οὖν θυσίας διὰ τοῦτο ἀπάγει ὁ θεὸς τῶν Πατέ-
ρων χορῶς, καὶ οἱ πολέμοι ἡμῶν συγκροτοῦμενοι
πρὸς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ ἐν ἡμῶν κρείττονος, προσ-
επιρροῖσθαι γὰρ καὶ τοῦτο, οὐχ ὅσον τὴν τῆς εἰρή-
νης θυσίαν ἐπιτελεῖν ἔργου μεταξὺ χρισμένων· ἀλλὰ
τοῦ μὲν ἄρτου ἐπαινετῶς μάλῃ μετέχειν, καὶ τοῦ πο-
τηρίου τῆς οὐ κατὰ κατῆλους μετέχουσιν ἀναίται,
εἰς ἀντίληψιν δοκῶ μοι καὶ κραταίωμα τῶν πονουμέ-
νων, τὴν μὲν εἰ θυσίαν ἀν· ἀλλεσθαι τῶς ἐδοκί-
μασται κράτιστον· ἔπει καὶ στρατιωτῆς χρῆσαι·
ἀν ἄρτου καὶ κρασίον ἐν πολέμῳ καιρῷ ἐδόκῃ μέ-
νοι, καὶ οὐ προσφάτοις καὶ νεκροῖς, ὅτι μὴδὲ σχολῆν
ὁ πόλεμος παρέχει ἀρτοποιίαις προσκίεσθαι, καὶ

A

CANON XLVIII.

« Quod oportet, eos qui baptizantur, post baptismum
ε inungi supercœlesti chrismate, et esse regni
ε Dei participes. »

BALS. Canon vocavit sanctum unguentum chri-
sma, et non simpliciter chrisma, sed supercœlestē;
ut quod per sanctas preces et invocationem sancti
Spiritus sanctificetur, et eos qui inunguntur, sancti-
ficet et regni cœlorum faciat participes. Dicit itaque
eos, qui baptizantur, per hoc inungi et sanctificari.
Quomodo autem et propter quam causam traditum
sit sanctum unguentum, ex libris, qui de cathē-
chismo tractant, declaratur. Nonnulli autem di-
cunt hoc fieri ex illius unguenti consequentia,
quod per meretricem ad Domini **476** et Dei et
Servatoris nostri Jesu Christi pedes fustum est, qui
dixit nihil mali fecisse meretricem, quæ ad ejus
pedes nardi pretiosum unguentum ad ejus sepultu-
ram effudit. Quia enim baptismus, ut sæpe dictum
est, typus est sepulture et resurrectionis Christi et
Dei nostri; recte baptismi tempore chrismate inun-
guntur ii, qui baptizantur, ut una sepeliantur et
cum Christo resurgant.

B

ZONAR. Qui baptizati sunt, eos sacro oleo inungi
oportere canon dederunt; quod et supercœlestē
chrisma alio nomine appellavit; quippe quod et sac-
ris precationibus et sancti Spiritus invocatione
sanctificatum sit, et qui eo inunguntur sanctos, ac
regni cum Christo participes, nisi ad ejus regni
possessionem nostris ipse sceleribus aditus pre-
cluserimus, officia.

C

ARIST. « Illuminatos post baptismum inungi oportet
ε vel. Περσπικους. »

CANON XLIX.

« Quod non oportet in Quadragesima panem offerre;
ε nisi Sabbato et Dominica tantum. »

ζωουσίας ἐκδοσθαι. Bene, si quid aliud, hoc di-
vinitis visum est Patribus. Hoc enim (quadragesimale)
humiliationis tempus est, et agnitionem suamque
delictorum secum offerens. In tali autem tempore
non decet, negligentes ea quibus intenti sumus, ad
festa divertere, lætitia indecenter persuentes, in
mœnore serenos, et spirituali exultatione intem-
perative impletos. Quandoquidem sane summam jeju-
nii humilitatem peragere haud possibile sit, sacrifi-
care non prohibetur, sed Sabbato, et Dominica die
incruentum offerre sacrificium permittitur, et lætitia
exinde satiari. A sacrificando itaque divinus Patrum
cœternus propterea arceat, quod prælio nobiscum com-
missis contra eos, qui bono in nobis adversantur
(et hoc enim accedat) non decet alio interim detentum
opere pacis sacrificium celebrare: sed panis quidem
poculique laudabiliter admodum participes esse, iis
qui non cauponum instar participant, permittitur,
ad subsidium, ut mihi ridetur, et corroboracionem
laborantium. Sacrificium autem interea differri opti-
mum judicatur; cum et miles prælii tempore pane et
carnibus utatur, veteribus quidem, et non recentibus
et novis, quoniam prælium panibus fastidiis, et
animalibus mactandis vocare non patitur. Ubi alluditur
ad presacriticata, quæ per quadragesimam
Sabbatis suis aut Dominicis consecrata, aliis
diebus distribuuntur, de quibus alibi locuti sumus.

BALS. Præsens canon, et quinquagesimus primus, quinetiam et quinquagesimus secundus sextæ synodi eadem decernunt. Et lege quæ in illis scripta sunt.

ZONAR. Eadem prorsus sextæ synodi canone statuuntur. Vide quæ ibi diximus, nec plura; tum ad hujus, tum ad canonum 51 et 52 explicationem desiderabis.

ARIST. « In quadragesima præterquam Sabbato solum, et die Dominica offerre non oportet. »

Hic canon non omnino neglectui habetur, sed observatur. Exceptis enim Sabbato et Dominico et sancto Annuntiationis die, in Quadragesima panis non offertur, sed præsanctificata peraguntur. At vero in Annuntiationis festo præsanctificatorum ministerium non celebrari, sed panem offerre, quinquagesimus secundus sextæ in Trullo synodi tradit, eo quod reliqui Quadragesimæ dies humiliationis sunt tempus, debetque quisque propria delicta agnoscere, et non cura de illis neglecta ad festiuitates animum inclinatum habere, et sic simul tristitia affici et spiritali lætitia intempestive repleri.

CANON L.

« Quod non oportet in Quadragesimæ postrema septimana quintæ feriæ jejuniem solvere, et totam Quadragesimam dehonestare : sed oportet totam Quadragesimam jejunare aridil vescentes. »

BALS. Nota ex præsentis canone, quod aridis vesci debemus omni quarta et sexta feria. Qui ergo sine morbo cum oleo et testaceis jejunant, faciunt contra legem : multo autem magis qui in quartis sextisque feriis pisces comedunt. Quia autem necesse est ut aquam hibant etiam qui morbo non laborant, dicimus quod canones quidem nihil tale definiunt. Quoniam autem magnus Epiphanius Cypri in panariis dicit, debere fideles, in sex diebus ante Pascha, panem, et sale, et aqua nutrir; cum aridorum esu aquam quoque bibere bonum est. Lege et octavam interrogationem canonicarum responsionum Timothei Alexandriæ, quæ dicit : Mulier, si peperit, Pascha debet jejunare. Sic etiam decima. Ex his colligitur, debere fideles cum aridorum esu aquam quoque bibere.

BAAS. Ὁ παρὼν κανὼν καὶ ὁ να', ἀλλὰ καὶ ὁ νβ' τῆς ζ' συνόδου τὰ αὐτὰ διατάσσονται. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ ἐν ἐκείνοις γραφέντα.

ZONAP. Τὰ αὐτὰ διατάσσεται καὶ ὁ νβ' κανὼν τῆς ζ' συνόδου. Καὶ ζητητέον τὰ ἐκεῖ εἰρηγμένα, ἀρξίσσοντα καὶ πρὸς τοῦτον τὸν κανόνα, καὶ πρὸς τὸν να' καὶ τὸν νβ'.

ARIST. Τῇ Τεσσαρακοστῇ μὴ προσφέρειν εἰ μὴ « Σαββάτω καὶ Κυριακῇ μόνον. »

Ὁ κανὼν οὗτος οὐ παρεβάθη ὅπως, ἀλλὰ φυλάσσεται. Ἄνευ γὰρ Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἀγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτος οὐ προσφέρεται, ἀλλὰ προηγιασμένα τιλοῦνται. Τὸ δὲ ἐν τῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἑορτῇ μὴ προηγιασμένων γίνεσθαι λειτουργίαν, ἀλλὰ προσφέρειν ἄρτον, ὁ πενηχοστὸς δευτέρως κανὼν τῆς ἐν τῷ Τριῦλλον ἑκτῆς συνόδου παραδίδωσι, διὰ τὸ τὰς ἑκὼς ἡμέρας τῆς Τεσσαρακοστῆς ταπεινώσεως εἶναι καιρὸν, καὶ ὀφείλειν ἕκαστον τῶν πεπλημμεληθέντων τὴν ἐπίγνωσιν φέρειν, καὶ μὴ, ἀφέντα τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν, πρὸς ἑορτὰς ἀποκλίνειν, καὶ περὶ ταῦτο στυγνάζειν, καὶ πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως ἐπιπλάσθαι παρὰ καιρὸν.

KANON N'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ τῇ ὀστέρῃ ἑβδομάτῃ τὴν Πέμπτην λύειν, καὶ ἕλην τὴν Τεσσαρακοστήν ἀτιμάζειν· ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστήν νηστεύειν, ξηροφαγοῦντα; (70). »

BAAS. Σημειῶσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος (71) ὅτι ξηροφαγεῖν ὀφειλομένον κατὰ πᾶσαν Τετράδα καὶ Παρασκευὴν· οἱ γοῦν ἄνευ νοσήματος μετὰ ἑλκῶν καὶ ὀστρακοδέρμων νηστεύοντες παρανομοῦσι· τῶν δὲ πλεον οἱ ἐν ταῖς Τετράδα καὶ Παρασκευαῖς ἰσθίοντες· ἐπεὶ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ὕδροποιεῖν τῶς τοὺς μὴ ἀσθενούντας, φαμέν ὅτι οἱ μὲν κανόνες οὐδὲν τοιοῦτον ὀρίζονται. Ἐπεὶ δὲ φησὶν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος Κύπρου ἐν τοῖς παναρίοις ὀφείλειν τοὺς πιστοὺς ἐν ταῖς πρὸ τοῦ Πάσχα ἑξ ἡμέραις διὰ ἔσθου, ἀλδς, καὶ ὕδατος ἀποτρέφεσθαι, καλὸν ἐστὶ ἐν τῇ ξηροφαγίᾳ καὶ ὕδροποιεῖν. Ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἡ ἐρώτησιν τῶν κανονικῶν ἀποκρίσεων Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, λέγουσαν· Γυνή, ἐὰν γεννήσῃ, τὸ Πάσχα ὀφείλει νηστεύσαι· ὡσπύτως καὶ τὴν ε'. Συνάγετι γὰρ καὶ ἀπὸ τούτων ὀφείλειν τοὺς πιστοὺς ἐν τῇ ξηροφαγίᾳ καὶ ὕδροποιεῖν.

Guill. Beveregii notæ.

(70) *Ξηροφαγοῦντας*. Cantum est hoc canone, ut tota quadragesima ξηροφαγία aridorum esu transigatur. Xerophagiarum etiam in jejuniis frequens apud Tertullianum aliosque mentio occurrit. Quid autem proprie esset ξηροφαγεῖν ex Epiphanio colligimus, nimirum panem tantum cum sale et aqua sub vespere uti : τὰς δὲ ἑξ ἡμέρας, τοῦ Πάσχα ἐν ξηροφαγίᾳ διατελοῦσι πίντες εἰ λαοί· φημι δὲ ἄρτω, καὶ ἄλλ, καὶ ὕδατι τότε χρώμενοι πρὸς ἑσπέραν. Epiph., Expos. fid. num. 22. Constitutiones apostolicæ olera etiam addunt : Ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ Πάσχα νηστεύετε ἀρχόμενοι ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς

παρασκευῆς καὶ Σαββάτου ἑξ ἡμέρας, μόνω χρώμενοι ἄρτω, καὶ ἄλλ, καὶ λαχάνοις καὶ ποτῶν ὕδατι. Constit. apostol. l. v, c. 17. Epiphanius et Constitutiones sex tantum diebus τῆς μεγάλης ἑβδομάδος Paschalem scilicet celebritatem immediate præcedentibus xerophagiam hanc indictam indigitat, quæ juxta hunc canonem per totam quadragesimam observanda est.

(71) *Σημειῶσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος*. Hæc prima hujus canonis interpretatio codici nostro Bodleiano debetur : neque enim in ullo alio existit.

Ἐτέ, α ἔμφρητα.

A

Alia interpretatio.

Περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι εἰρηται καὶ ἐν τῷ κθ' κανόνι τῆς ζ' συνόδου. Τινῶν γάρ, μετὰ τὸ νηστεύσαι τὴν ὅλην Τεσσαρακοστὴν, καταλυόντων τὴν μεγάλην Πέμπτην, διὰ τὸ τότε συμπληροῦσθαι τάχα τὴν ἅγιαν Τεσσαρακοστὴν, καὶ τὸν Κυριακὸν δεῖπνον γενέσθαι. ὤρισαν οἱ Πατέρες κατὰ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστὴν μέχρι τῆς κυριωνύμου Πασχαλίου ἡμέρας νηστεύειν, ἵνα μὴ, λυομένης τῆς νηστείας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἡ ὅλη Τεσσαρακοστὴ ἀτιμάζηται. Ὑπέξελέ μοι τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακὰς τῆς Τεσσαρακοστῆς. Ἐν ταύταις γὰρ ξηροφαγεῖν οὐκ ἀναγκαζόμεθα, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς νηστείας.

ZONAR. Πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστὴν ἐν νηστείᾳ διάγειν ὁ κανὼν διορίζεται, ἀνευ δηλαδὴ Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Νηστείαν δὲ τὴν ξηροφαγίαν ὀρίζει. Τινὲς δὲ κατὰ τὴν ε' τῆς τελευταίας ἑβδομάδος, ἐν ᾗ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον συνέφαγε τοῖς μαθηταῖς, ὁ Χριστὸς, ἔλιον τὴν νηστείαν, καὶ ἡσθιὸν τινα πολυτελέστερα καὶ τρυφηλότερα βρώματα, ὡς τάχα τοῦ Κυρίου τότε τὸ νομικὸν τε φαγόντος δεῖπνον, καὶ τὸ οἰκεῖον τοῖς μαθηταῖς παραβόντος. Τοῦτο οὐν μὴ γίνεσθαι ὁ παρὼν κανὼν διατάττεται, ἵνα μὴ, ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ ἡμέρᾳ λυομένης τῆς νηστείας, ἡ ὅλη Τεσσαρακοστὴ ἀτιμάζηται.

APIST. « Οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστεραίᾳ ἐβδομάδι τὴν Πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν Τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντα. »

Δεῖ πῶσας τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελεῖν καὶ μὴ καταλύειν τὴν νηστείαν ἐν τῇ Πέμπτῃ τῆς ὑστερᾶς ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐν αὐτῇ νηστεύειν τε καὶ ξηροφαγεῖν.

KANQN NA'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ (72) μαρτύρων γενέσθαι ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνημασ πικεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις καὶ Κυριακαῖς. »

BALS. Ἀνάγνωθι τὸν βθ' κανόνα τῆς ζ' συνόδου καὶ τὸν μθ' τῆς παρούσης συνόδου διδάσκοντας κατὰ μόνα τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακὰς τελείαν θυσίαν γίνεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ὅλης Τεσσαρακοστῆς· κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς διὰ προηγιασμένων τελείσθαι

Guill. Beveregii notæ.

(72) Ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ. Constantinus Harmenopolus hunc et sequentem canonem in unam epistolam his verbis contrahit: Οὐ δεῖ μνημασ μαρτύρων τελείν ἐν Τεσσαρακοστῇ, εἰ μὴ Σάββασι καὶ Κυριακαῖς, οὐδὲ γάμου; ἢ γενέθλια. *Recordationes martyrum in Quadragesima non sunt celebrandæ, nisi Sabbatis et diebus Dominicis; item nec nuptiæ vel natales.* Ubi ad vocem γάμου duplex notatur scholium; primum quidem: Οἱ πεποιηκότες γαμικὰς ἱερολογίας τῇ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ ἐπιτιμῶνται: ἱερὸς, μετρίως μὲν εἰ ἐξ ἀφελείας, μειζρόνως; δὲ, εἰ ἐκ σκαλιοτροπίας καὶ κρύφα. Τὸ μέντοι συνοικέσιον μένει ὡς ἱερολογία; δεξιόμενον. *Sacerdotes, qui nuptiales benedictiones in magna Quadragesima peregerunt, puniuntur: mediocriter quidem, si ex simplicitate, gravius autem, si ex perversitate, et clanculum. Ma-*

De iis, quæ in præsentis canone tractantur, dictum est et in canone 29 sextæ synodi. Cum enim quidam, postquam tota Quadragesima jejunassent, magna quinta feria jejunium solverent, quod tunc forte completeretur Quadragesima sancta et fieret cœna Domini, statuerunt Patres, ut totam Quadragesimam usque ad diem Dominicum Paschalem jejunarent: ne jejunio uno die soluto tota Quadragesima dehonestaretur. 477 Excipe mihi Sabbata et Dominicos Quadragesimæ. In iis enim aridis vesci non cogimur, ut in reliquis jejunii diebus.

ZONAR. Totum Quadragesimæ tempus, Sabbatis tamen ac Dominicis diebus exceptis, canon jejunio transigi jubet. Jejunium autem aridorum esum constituit. At vero quidam quinta postremæ hebdomadæ feria, qua Christus cum apostolis cœnavit, violato jejunio, lautioribus epulis vescabantur; quod eodem die forte Christus Dominus cœna ex præscripto legis refectus, eundem quoque morem discipulis prædidisset. Id ergo fieri, ac totam Quadragesimam unius diei illius neglecto jejunio dehonestari, præsens canon vetat.

ARIST. « Non oportet in ultima Quadragesimæ septimana quintæ feriæ jejunium solvere, et totam Quadragesimam injuria afficere: sed totam Quadragesimam jejunare aridis vescen-tem. »

Omnes salutaris passionis dies cum jejunio et oratione, et cordis compunctione peragere oportet, et non jejunium solvere quinta ultimæ hebdomadæ quadragesimæ feria, sed et in ea jejunare et cibis siccioribus uti.

CANON LI.

« Quod non oportet in Quadragesima martyrum natalitia celebrare: sed sanctorum martyrum facere commemorationes in Sabbatis et Dominicis. »

BALS. Lege canonem 52 sextæ synodi, et 49 præsentis synodi, qui docent solis Sabbatis et diebus Dominicis fieri perfectum sacrificium tempore totius Quadragesimæ: in reliquis autem per prius sanctificata peragi divinum mysterium. Per-

trimonium tamen consistit veluti quod benedictionem accepit. Alterum autem: Πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Γενήσεως τοῦ Χριστοῦ, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐξ ἀνάγκης ἑπταήμεροι προηγούνται νηστείας· εἰ δὲ τις καὶ πλέον τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τούτων, ἢ ἔκοντι, ἢ κτητορικῷ τυπικῷ συνωθούμενος νηστεύσει, οὐ κατασχυνθήσεται. *Ante festum Sanctorum Apostolorum, Natalis Christi, Transfigurationis Christi, et Obdormitionis sanctissimæ Deiparæ, necessario septem dierum jejunia præcedunt. Quod si quis etiam ultra dies illos septem in festis horum, vel sponte sua, vel municipali statuto compulsus jejuset, non confundetur.* Harmenop. epit. can. sect. 2, tit. 6.

inde autem ac si dixisset quispiam, non debere prohiberi per totam Quadragesimam ne fiant per sacrificia sanctorum martyrum memorix, ut quæ lætitiâ non afferant; sed prohiberi tantum ne eorum natalitiâ celebrentur, ut quæ lætitiâ afferant, et ut frequentes hominum conventus fiant, incitent: definierunt Patres, ut neque in commemorationibus martyrum, neque in eorum natalitiis, in tota Quadragesima per sacrificia festum celebrent, sed in solis Sabbatis et Dominicis eorum festa peragant. Nota ergo, ex præsentî canone quod nec defunctorum quidem sunt memorix tota Quadragesima, præterquam solo Sabbato. Propterea quod sancta Quadragesima luctus est ob peccata nostra, sanctorum commemorationes non celebrantur, præterquam Sabbato: si sanctorum ergo commemorationes non sunt; multo magis nuptiæ prohibebuntur.

ARIST. « Neque martyrum commemorationes celebrare, præterquam Dominicis et Sabbatis. »

In Quadragesima, exceptis Sabbato et Dominico, nec martyrum commemorationes celebrantur.

CANON LII.

« Quod non oportet in Quadragesima nuptias vel natalitiâ celebrare. »

BALS. Propter easdem rationes quas superius diximus.

ARIST. « Quadragesima non celebrantur nuptiæ, neque natalitiâ. Perspicuus. »

478 CANON LIII.

« Quod non oportet Christianos ad nuptias venientes tripudiare vel saltare: sed modeste cœnare et prandere, ut decet Christianos. »

BALS. Canon clarus est: cum vero et penitus exolevit, nec interpretatione eget. Βαλλίζειν autem est cum cymbalis vel aliis ejusmodi saltare.

ZONAR. Sive comeditis, inquit divinus apostolus Paulus, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: fideles vero qui vitam petulantè agunt, nihil minus quam Dei gloriam propositam habent. Ne igitur fideles ad nuptias vocati minus honeste se gerant, saltentque ac tripudiant; sed modeste appositis cibis vescantur, nec quidquam Christiano homine indignum admittant, hic canon decernit. Est porro βαλλίζειν concrepantibus cymbalis saltationem ad illorum sonitum accommodare.

ARIST. « Tripudiare in nuptiis vel saltare indignum. »

CANON LIV.

« Quod non oportet sacros, aut clericos in nuptiis vel conviviis aliqua spectacula videre: sed priusquam ingrediantur thymelici, surgere et cœdere. »

¹⁹ I Cor. x, 31.

« τὴν θείαν ἐπιτέλειαν. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος μὴ ὀφείλει κωλύεσθαι δι' ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς διὰ θυσίας γίνεσθαι τὰς τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας, ὡς μὴδὲ χαροποιούς (73) οὖσας, ἀλλὰ μόνον κωλύεσθαι τὰ γενέθλια τούτων ὡς χαροποιὰ καὶ πανηγύρεων πρόξενον ὥρισαν οἱ Πατέρες μὴτε ἐν ταῖς μνήμας μὴτε ἐν ταῖς γενεθλίοις τῶν μαρτύρων καθ' ἑαυτὴν τὴν Τεσσαρακοστὴν διὰ θυσίας πανηγυρίζειν, ἀλλὰ κατὰ μόνον τὰ Σάββατα καὶ τὰ Κυριακὰς τὰς ἐπιτέλειαν τούτων ποιεῖν. Σημεῖωσαι τοίνυν δεῖ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐδὲ μνήματι κατοχομένων δι' ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς ἀνευ Σαββάτου καὶ μόνου. διὰ τὸ εἶναι πένθος ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν, οὐχ ἁγίων μνήματι γίνονται ἀνευ Σαββάτου· ἐὰν οὖν ἁγίων μνήματι οὐ γίνονται, καὶ ὅλον κωλυθήσεται ὁ γάμος. »

ARIST. « Μὴδὲ μνημαὶ μαρτύρων τελεῖν εἰ μὴ Κυριακαί; τε καὶ Σάββαται. »

Ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἀνευ Σαββάτου καὶ Κυριακῆς οὐδὲ μαρτύρων μνημαὶ τελούνται.

KANON NB.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν. »

BAAE. διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους οὗς ἄνωθεν εἶπομεν.

ARIST. « Οὐ τελεῖται τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμος οὐδὲ γενέθλιον. Σαφής. »

KANON NP.

« Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανούς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δεσπεύειν καὶ ἀριστῶν, ὡς πρέπει Χριστιανούς. »

BAAE. Ὁ κανὼν σαφὴς ἐστίν· ὅτι δὲ ἠπράκτη παντελῶς, οὐδὲ ἐρμηνεύσας δεῖται. Βαλλίζειν δὲ ἐστὶ τὸ μετὰ κυμβάλων ἢ ἄλλων τοιούτων ὀρχεῖσθαι.

ZONAR. Ὁ θεοπέσιος ἀπόστολος Παῦλος φησὶν· Ἔτε ἐσθίετε, ἔτε πίνετε, ἔτε τι κοιτετε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ κοιτετε· τὸ δὲ ἀσεμνὸς βίον τοῦ πιστεύει εἰς τὸ ἄνακτον τὸ πρᾶγμα περσοῦ. ἀπὸ καὶ ὁ παρὼν κανὼν τοὺς ἀπερχομένους πιστοὺς εἰς γάμον κωλύει ἀπερτῶς διαγίνεσθαι, καὶ ὀρχεῖσθαι ἢ βαλλίζειν· ἐσθίειν δ' ἐπιτρέπεται σεμνῶς. μὴ ἀνάξιον ποιοῦντας Χριστιανῶν. Βαλλίζειν δ' ἐστὶ τὸ κῦμβαλα κτυπεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἔχον ὀρχεῖσθαι.

ARIST. « Βαλλίζειν ἐν γάμοις ἢ ὀρχεῖσθαι ἀνάξιον. »

KANON NA.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς τινος θεωρεῖν ἐν γάμοις ἢ δεῖπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἶναι ἐρχεσθαι τοὺς θυμηλικούς ἐγείρεσθαι αἰσῶς καὶ ἀναχωρεῖν. »

Guill. Beveregii notæ.

(73) Ὡς μὴδὲ χαροποιούς. Hæc Balsamonis verba usque ad ὥρισαν οἱ Πατέρες in codice Ambrosiano desiderantur.

ΑΑΣ. Ἐν τῷ κδ' καὶ νε' κανόνι τῆς ζ' συνόδου διελθόμενον καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι κανόνι διελημμένων. Καὶ ἀνάγνωθι ταῦτα· μέμνηται γὰρ καὶ τούτου.

ΖΟΝΑΡ. Καὶ ὁ κδ' κανὼν τῆς ἑκτης συνόδου ἐκ αὐτῶ ἀνατίθεται. Καὶ οὕτως γὰρ χάκεινος τοὺς ἱερωμένους καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐν ἵπποδρομίαις ἀπίεναί. Οὕτως δὲ γενικώτερον οὐδέ τινας θεωρίας διακαλεῖται θεωρεῖν, οὔτε ἐν γάμοις, οὔτε ἐν δεύνοις. Οὐ γὰρ ἐν γάμοις μόνον γίνονται συμπόσια, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑορταῖς, καὶ ἐν γενεθλίοις, καὶ ἄλλοις ὁμοίοις, ἃ δεύνοις ἀνόμασαν. Ὅταν οὖν, φησί, κληθῶσιν εἰς τὰ αὐτὰ συμπόσια ἱερατικοὶ καὶ κληρικοὶ, καὶ ἴδωσιν ὅτι θυμελικοὶ μέλλουσιν εἰσελθεῖν, ἐγχερέσθωσαν, καὶ ἀναχωρεῖτωσαν πρὸ τοῦ ἐκείνους τῶν παιγνίων καὶ γελωτοποιῶν ἀπάρεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Τὸν μέντοι ἱερατικόν, ἢ κληρικόν δεῖ καὶ πρὸ τῆς θυμελίης ἀπέχεσθαι. »

Ἀπαιτῶνται οἱ Χριστιανοὶ εἰς γάμον ἀπερχόμενοι σεμνῶς δεύπειν ἐν αὐτοῖς, καὶ μὴ ὀρχεῖσθαι, ἢ βαλλίσειν, τοῦτ' ἔστι τὰς χεῖρας κροτεῖν, καὶ δι' αὐτῶν κτύπον ἀποτελεῖν· τοῦτο γὰρ ἀνάξιον Χριστιανικῆς καταστάσεως· τοὺς μέντοι ἱερατικούς· μηδὲ θεωρίας τινὰς ἐν γάμοις θεωρεῖν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν ταῦς θυμελικούς· ἐκείθεν ἀναχωρεῖν.

ΚΑΝΩΝ ΝΕ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς ἢ κληρικούς ἐκ συμβολῆς ἐ συμπόσια ἐπιτελεῖν, ἀλλ' οὐδὲ λαϊκούς. »

ΒΑΣ. Τὸ συμποιαῖσιν παραίτιον ἔστι μέθη. Τῇ δὲ μέθῃ παρέπονται ἑταξίαι καὶ ἀσχημοσύνη, καὶ ταύταις ἑριδῆς καὶ θεοῦ καταφρόνησις. Διορίζοντες οὖν οἱ Πατέρες μήτε ἱερωμένους, μήτε κληρικούς, μήτε λαϊκούς ἀπὸ συνοδείας ποιεῖν συμπόσια. Τοῦτο γὰρ ἔστιν ἡ συμβολή, ἀπὸ τοῦ συμβάλλω, ἦτοι συμπονῶ.

ΖΟΝΑΡ. Τοὺς ἱερωμένους, καὶ πάντα δὲ Χριστιανὸν σεμνῶς χρῆθαι. Τὸ δὲ ἐκ συμβολῆς ποιεῖν συμπόσια, ἦσαν πολλῶν διδόντων νομίσματα, ὥστε αἱ αὐτῶν γενέσθαι τραπέζας ἀβράς, κωλύει ὁ κανὼν, ὡς μέθη; καὶ ἀλόγησις καὶ ἄλλων ἀσχημοσυνῶν ὄψιν.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐράνους οὔτε λαϊκὸς οὔτε κληρικὸς ἐκτελέσει. »

Χάριν συμποσίου ὡς κληρικὸς οὔτε λαϊκὸς ποιῆσεται ἔρανον.

ΚΑΝΩΝ ΝΓ'.

« Ὅτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσεῖναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσεῖναι· πλην εἰ μὴ ἀνωμαλοῖη ἢ ἀποδημοῖ ὁ ἐπίσκοπος. »

ΒΑΣ. Καὶ πανταχοῦ τὸ τῆς αὐταξίας καλῶν πολιτεῦσθαι ἄξιον· πολλῶν δὲ πλέον ἐν ἱερωμένους. Διὸ καὶ κωλύουσιν οἱ Πατέρες τοὺς πρεσβυτέρους καταφρονεῖν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰσερχεσθαι ἐν τῷ βήματι, καὶ καθέζεσθαι· ἀλλὰ εἰσοδεῦν

BALS. In vicesimo quarto et quinquagesimo primo canone sextæ synodi de iis quoque tractavimus, quæ in præsentī canone tractata sunt. Et lege ea : hujus enim meminerunt.

ZONAR. Eadem sextæ quoque synodi vicesimo-quarto canone præcipiuntur. Quippe sacris initiatos homines ac monachos in hippodromum convenire is canon vetat. Hic vero magis universe eos nullis omnino spectaculis, nec in nuptiis nec in cœnis, interesse licere decernit. Nec enim in nuptiis tantummodo, sed in festis quoque celebritatibus et natalitiis et aliis hujusmodi, quæ cœnæ vocabulo significaverē convivia instituuntur. Ad hujusmodi igitur convivia, inquit, quandoocunque sacri ordinis homines et clerici advocati fuerint, ubi primum thymelicos ingressuros animadvertierint, ipsi consurgant, sequē illico, priusquam ludicra illa et scurrilia inchoentur, inde subducant.

ARIST. « Sacratum quidem et clericum oportet et etiam ante scenam exire. »

Christiani ad nuptias venientes modeste in illis cœnare morantur, et non saltare aut ballare, hoc est, manus plaudere et per eas strepitum facere. Hoc enim Christiana constitutione est indignum. At sacratos neque spectacula ullā in nuptiis videre, sed priusquam ingrediantur thymelici, illinc recedere oportet.

CANON LV.

« Quod non oporteat sacratos et clericos ex collatione convivia peragere, sed neque laicos. »

BALS. Convivis ebrietatis causa est. Eam autem consequuntur petulantia et insolentia : eas vero, lites et Dei contemptus. Statuunt ergo Patres, ut neque sacratī, neque clerici neque laici, ex collatione convivia faciant. Συμβολή enim est collatio, a verbo συμβάλλω, quod significat confero.

ZONAR. Et eos qui in sacrum ordinem cooptati sunt, et Christianos omnes, honeste graviterque vitam instituere par est. Igitur ex symbolæ collatione, hoc est, a pluribus, ut mensæ exquisitis epulis instruantur, 479 pecunia collata convivia apparari ; quod ea res ebrietatis voracitatisque ac aliorum criminum causam præbeat ; nullo modo hic canon licere decernit.

ARIST. « Convivia ex collatis symbolis neque laicus neque clericus celebrabit. »

Computationis gratia nec clericus nec laicus collationem faciat.

CANON LVI.

« Quod non oportet presbyteros ante episcopi introitum ingredi et sedere in sacratio, sed cum episcopo ingredi ; nisi forte infirmitate detineatur, vel peregre profectus sit episcopus. »

BALS. Bonum quidem ordinem ubique esse pulchrum est ; sed multo magis in iis qui sunt sacratī Et ideo Patres prohibent presbyteros, ne episcopus contemnant, et ante ejus introitum sacrarium ingrediuntur et sedeant ; sed una cum episcopo in-

troeant. Quod si quis infirmitatem obtendat vel episcopi peregrinationem : dixerunt ejusmodi causas esse justas, et sacerdotis in chorum priorem adventum non impediunt.

ZONAR. Summam a sacri ordinis hominibus modestiæ rationem haberi maxime decet. Presbyteros porro, quo tempore episcopus ad altare accessurus est, ante illum ingredi ibique sedere, et illum solum relinquere, aut paulo post introitum facere, petulantia quiddam summi que sacerdotii contemptum ostendit. Id ergo canon fieri vetat: cum episcopo vero simul ingredi sacerdotes, nisi quis forte intemperie, hoc est, ægritudine aliqua teneatur, neque longiorem standi moram ferre queat, decernit. Quod si etiam peregre profectus fuerit antistes, quamvis alii alios, dum ad altare ingrediuntur, antevertant, nulla ex eo summo sacerdoti irrogata injuria existimabitur.

ARIST. « Presbyter tribunal ante episcopum ne ingrediatur, neque sedeat. »

Episcopo præsente et ministrante ante ejus introitum presbyter tribunal non ingreditur, et sedebit. Hoc enim est ordinis conturbatio et confusio.

CANON LVII.

« Quod non oportet in vicis et regionibus episcopos constitui, sed circuitores : eos autem, qui prius constituti fuerunt, nihil agere sine consensu episcopi civitatis. Similiter autem et presbyteros nihil agere sine consensu episcopi. »

BALS. Alii quidem canones in vicis et regionibus chorepiscopos et presbyteros constituendos definierunt : præsens autem canon jubet circuitores fieri, et non episcopos ; ne dignitas episcopalis vilis et contempta evadat, utpote cum non habeat regio, in qua ordinatus est episcopus, hominum multitudinem ad Dei et episcopatus honorem. Si qui autem, inquit, ante canonem sunt in his locis constituti episcopi, ne ejiciantur ; sed omnia exercent cum scientia metropolitani, qui eos ordinavit. Sed et presbyteri, inquit, nihil agant sine consensu episcopi. Hæc decernente canone, dixerit quispiam ex ejus intelligentia conjecturam faciens, quod quoniam ad Dei et episcopatus vergit dedecus, si episcopus exiguo populo præsint, et ideo contemnatur : nullo magis non est ad Dei honorem, si antistes propter paupertatem eat pedes, et privetur necessariis. Quocirca in Ecclesiis Orientalibus, in quibus non admodum multi inveniuntur Christiani, episcopus eligi tutum non est. Sunt autem circuitores, qui hodie ab episcopis promoventur 480 exarchii. Hi enim circumcursant, et delicta animæ observant, et fideles perficiunt. Lege etiam sextum canonem Sardicensis synodi.

χικά σφάλματα, καὶ καταρτίζουσι τοὺς πιστοὺς ὁδοῦ.

ZONAR. Eximia est summi sacerdotis dignitas : at si in vico, aut in regione, in qua neque urbes

μετὰ τοῦ ἐπισκόπου. Ὡς δὲ τινος ἀρρωστίαν προβαλλομένου ἢ ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου, εἶπον τὰ τοιαῦτα αἷτια εὐλογα εἶναι, καὶ τὴν πρόθεον τὴν εἰς τὸ βῆμα τοῦ ἱερέως οὐκ ἐμποδίζουσιν.

ZONAP. Πάναν εὐταξίαν ἐν τοῖς ἱερωμένοις δεῖ πολιτεύεσθαι. Τὸ δὲ, τοῦ ἐπισκόπου μέλλοντος εἰσδεῖσθαι εἰς τὸ θυσιαστήριον, τοὺς πρεσβυτέρους προεἰσέρχεται καὶ καθῆσθαι ἐκεῖ, κικεῖνον μόνον ἔξω, ἢ μετ' ὀλίγον τὴν εἰσοδὸν ποιεῖν, ἀταξία ἐστὶ, καὶ εἰς καταφρόνησιν τοῦ ἀρχιερέως. Διὸ καὶ οὗτο τοῦτο ὁ κανὼν· συναεῖσθαι δὲ τῷ ἐπισκόπῳ τοῖς ἱερεῖς διορίζεται, εἰ μὴ ποὺ τις ἀνωμόλως ἔχει, ἢ ἡσὼν νοσηλεύεται, καὶ οὐ δύναται ἐπὶ πολλῷ ἵστασθαι. Καὶ ὅτε δὲ ἀποδημῆι ὁ ἀρχιερεὺς, οὐκ εἰς καταφρόνησιν αὐτοῦ γίνεται τὸ τινος τῶν ἀρχιερέων ἰσως προεἰσεῖν τῶν ἄλλων εἰς τὸ θυσιαστήριον.

APIET. « Πρεσβύτερος εἰς βῆμα πρὸ τοῦ ἐπισκόπου οὐκ εἰσεῖσιν, οὐδὲ κάθηται. »

Παρόντος τοῦ ἐπισκόπου καὶ λειτουργούντος, πρὸ τῆς εἰσοδοῦ αὐτοῦ οὐκ εἰσέσθῃ πρεσβύτερος ἐν τῷ βήματι, καὶ καθῆσει. Τοῦτο γὰρ ἀταξία ἐστὶ καὶ σύγχυσις.

CANON NZ.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις καθίστασθαι ἐπισκόπους, ἀλλὰ περιοδεύειν τοὺς μέντοι ἤδη προκτασταθέντας μηδὲν πρὸ τειν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐν τῇ κώμῃ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτέρους μηδὲν ἐπὶ κρῆταιν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. »

BALS. Ἄλλοι μὲν κανόνες ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς χωρίοις χωρεπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καθίστασθαι διωρίσαντο· ὁ δὲ παρὼν κανὼν περιοδεύειν τὰς παρχικελεύεται γίνεσθαι, καὶ μὴ ἐπισκόπους, ἵνα μὴ γένηται εὐκαταφρόνητος ἢ ἀρχιερωσύνη, ὡς μὴ ἔχουσης τῆς χώρας ἐν ἣ ἔχειροτονήθη ὁ ἐπίσκοπος, πλῆθος ἀνθρώπων εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, πρὸ τοῦ κανόνος τεταστάθησαν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐπίσκοποι, μὴ ἐκδιώθησαν· ἀλλ' ἵστασαν ἐνεργούντας τὰ πάντα μετ' εἰδήσεως τοῦ χειροτονήσαντος αὐτοὺς μητροπολίτου. Ἄλλὰ καὶ οἱ πρεσβύτεροι, φησὶ, μηδὲν ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου πραττέτωσαν. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, εἶποι τις, τῆς ἐνοχίας τοῦτου καταπραΰνομενος, ὡς, ἐπεὶ ἀτιμία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐστὶ τὸ προϊτασθαι τὸν ἐπίσκοπον λατῶν ὀλίγου, κἀντεῦθεν εἶναι εὐκαταφρόνητον· καὶ πλεόν οὐκ ἔσται πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ τὸ παρῆ βαλῆσαι ἀρχιερεῖα διὰ πέναν καὶ στερεῖσθαι τῶν ἀνωκαίων. Ὅθεν τὸ ψηφίζεσθαι ἐπισκόπους εἰς ἐκκλησία ἀνατολικὰς, εἰς ἃς μέτριοι πάνυ εὐρίσκονται Χριστιανοί, οὐκ ἀσφαλές. Περιοδεύει δὲ εἰς ἑνὸς ἡμέρου προβαλλόμενοι παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἱεραχοί. Οὗτοι γὰρ περιοδεύουσι καὶ ἐπιτηροῦσι τὰ ψήχικὰ σφάλματα, καὶ ἀνάγνωθι καὶ τὸν 5' κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ σ' ὁδοῦ.

ZONAR. Τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ἐν τῶν ἐπι τὸ δὲ ἐν κώμῃ ἢ ἐν χωρῶ, ἐνθα μὴ πόλις ἐστὶ μὴ

πλήθος ανθρώπων, γίνεσθαι ἐπισκόπους καταφρόνη-
τον τὴν ἀρχιερωσύνην ποιεῖ. Διὸ καὶ ὁ κανὼν οὗτος
κωλύει τοῦτο, ὃ καὶ ὁ ἕκτος κανὼν τῆς ἐν Σαρδικίῃ
συνόδου διετάξατο· γίνεσθαι δὲ περιοδεύτας ἐν κώ-
μαις καὶ χώραις διακελεύεται. Περιοδεύται δὲ λέ-
γεται, διὰ τὸ περιέρχεσθαι καὶ καταρτίζειν τοὺς
πιστοὺς, μὴ ἔχοντες καθέδραν οἰκίαν. Εἰ δὲ τινες,
φησὶ, πρὸ τοῦ κανόνος κατεστάθησαν ἐν τοῖς τοιού-
τοις τόποις ἐπίσκοποι, μηδὲν πραττέωσαν ἄνευ
γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως, δι' οὗ ἐχειροτο-
νήθησαν. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι οὕτως φησὶ, μηδὲν ἄνευ
γνώμης τοῦ ἐπισκόπου πραττέωσαν.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰς κώμην ἢ εἰς χωρίον ἐπίσκοπος οὐ κα-
θίσταται, ἀλλὰ περιοδεύτης· εἰ δὲ τις κατέστη,
μὴ τι διοικεῖτω τοῦ ἐπισκόπου δίχα τῆς πό-
λεως. »

Ἐν κώμῃ τιμὴ ἢ καὶ βραχεία πόλει, ἐν ἣ καὶ εἰς
πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ, οὐκ ἀναγκαῖον ἐπίσκοπον
γίνεσθαι, ἵνα μὴ τὸ τοῦ ἐπισκόπου κατευτελιζήται
ὄνομα, ἀλλὰ περιοδεύτας, οὗς καὶ ἐξάρχους σήμερον
ὀνομάζουσιν, εἰς διόρθωσιν τῶν ψυχικῶν σφαλμά-
των στέλλεσθαι ἐν αὐταῖς. Εἰ δὲ τινες προεγένοντο,
τῆς τιμῆς μὲν μετακινεῖσθωσαν, μηδὲν δὲ τι ἐπι-
σκοπικὸν διοικεῖτωσαν δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου
τῆς πόλεως ἢ ὑπόκεινται αὐταί.

KANON NH.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰν γίνεσθαι παρὰ
ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων. »

ΒΑΣ. Τοῦτο ἐξεχωρήθη ἀπὸ Νεαρῶς τοῦ βασι-
λέως κυροῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἀνάγνωθι καὶ συν-
όδου ς' κανὼνα λα' καὶ νθ'.

ΖΩΝΑΡ. Εὐχεσθαι μὲν πανταχοῦ τοὺς πιστοὺς οὐ
κεκώλυται, καὶ ἐν οἴκοις, καὶ ἐν ἀγροῖς, καὶ ἐν
παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ· προσφέρειν δὲ,
ἤγουν προσκομιδὴν ποιεῖν, εἰ μὴ ἐν ναῶ καὶ θυσια-
στηρίῳ οὐ δεῖ. Οὐτε οὖν ἐπισκόποις οὐτε πρεσβυ-
τέροις παραχωρεῖ τοῦτο ποιεῖν.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος εἰς οἶκον μὴ
προσφέρειτω. »

Εἰς οἶκον ἢ ἀναίμακτος οὐ τελεῖται θυσία οὔτε
παρ' ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου· ἀλλ' ἐν τῇ καθολικῇ
ἐκκλησίᾳ προσφέρειν δεῖ. Πλὴν ὁ τριακοστὸς πρῶ-
τος κανὼν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἕκτης συνόδου συγ-
χωρεῖ κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐν τοῖς
εὐκτηρίοις οἴκοις τοῖς ἔνδοις οἰκίας τυγχάνουσι λει-
τουργίας τελειοῦναι· βάπτισμα δὲ μηδ' ὅλως· ἀλλ' ἐν
ταῖς καθολικαῖς καὶ μόναις ἐκκλησίαις τοῦ ἀχράντου
καταξιοῦσθαι φωτίσματος τοὺς μέλλοντας βαπτισθῆ-
ναι· ὡς ὁ πενήτηστος ἕνατος κανὼν τῆς αὐτῆς
συνόδου διαλαμβάνει.

KANON NΘ.

« Ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικὸς ψαλμοὺς (74) λέγεσθαι ἐν

Guill. Beveregii notæ.

(74) Ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικὸς ψαλμοὺς. Balsamon
et Zonaras hæc verba de nescio quibus Solomonii
psalmis ascriptis psalmis interpretantur; sed quan-

PATROL. GR. CXXXVII.

neque ulla hominum frequentia est, episcopi consti-
tuantur, ex eo summi sacerdotii dignitatem vile-
scere necesse fuerit. Proinde id ne fiat, tum hujus
canonis decreto, tum sexto quoque Sardicensis
synodi canone constitutum est: circuitores vero in
pagis et regionibus designari placet. Circuitores
autem ex eo dicti, quod nullibi propriam sedem ca-
thedramque habentes, huc et illuc fidelibus in officio
continendis vagentur. Quod si ante hunc canonem,
inquit, in ejusmodi locis episcopi aliqui constitui
sunt, nihil eis exsequi, absque ejus, a quo creati
sunt, urbani episcopi facultate concessum sit. Quod
idem, ut ne quid scilicet inconsulto episcopo faci-
ant, a sacerdotibus quoque servari placet.

ARIST. « In vico vel pago episcopus non constitui-
tur, sed circuitor. Si quis autem constituitur,
sine episcopo civitatis nihil administret. »

In vico et urbe exigua in qua et unus presbyter
sufficiat, non necesse est episcopum fieri, ne epi-
scopi nomen elevetur, sed periodicus sive cir-
cuitores, quos et exarchos homie nominant, ad spi-
ritualium peccatorum correctionem in eas mitti. Si
qui autem antea facti fuerant, honore quidem amo-
veantur, nec aliquid episcopale administrent sine
episcopi, qui civitati cui istæ subjacent præest, vo-
luntate.

CANON LVIII.

« Quod non oportet in domibus fieri oblationem ab
episcopis vel presbyteris. »

BALS. Hoc permissum est a nov.lla imperatoris
domini Leonis Sapientis. Lege et synodi canones 31
et 59.

ZONAR. Deo supplicare, precationibusque inten-
tos esse, ubicunque tum in domibus, tum in agro,
tum in omni loco dominationis ejus, fidelibus con-
cessum est: offerre autem sive oblationem, præ-
terquam in templo et altari, peragere nequaquam
oportet. Proinde ea facultate pariter episcopo et
presbyteris interdictum esse canon decernit.

ARIST. « Episcopus vel presbyter in privatis ædibus
ne offerat. »

In domo incruentum non peragitur sacrificium,
nec ab episcopo nec presbytero, sed in catholica
ecclesia offerre oportet. Sed tricesimus primus sex-
tæ in Trullo synodi canon permittit, episcopo vo-
lente, et in ædibus oratoriis quæ sunt intra domos,
sacra ministeria peragere, baptismum autem non
omnino; sed eos qui baptizandi sunt, in catholicis
et solis ecclesiis impolluta illuminatione dignos ha-
beri, et quinquagesimus nonus ejusdem synodi
statuit.

CANON LIX.

« Quod non oportet privatos psalmos in Ecclesia

« legi, nec libros non canonicos, sed solos canonicos Veteris et Novi Testamenti. »

BALS. Inveniuntur quidam psalmi præter centum quinquaginta psalmos David, qui dicuntur esse Salomonis et quorundam aliorum. Patres ergo eos privatos nominantes statuerunt, ut neque ii, neque aliquid aliud in ecclesia legatur, quod non sit ex iis quæ sunt enumerata in canone apostolico 85.

481 ZONAR. Præter centum et quinquaginta Davidis psalmos nonnulli præterea existant, qui Salomonis et aliorum quorundam esse perhibentur, qui etiam privati a Patribus dicti sunt, neque aut illos, aut ex non canonicis quidquam, sed canonicos tantum libros in ecclesia recitari licere decernunt. Canonicos porro libros, eos qui sanctorum apostolorum octogesimo quinto canone recensentur : non canonicos, quorum nulla in eo canone mentio est, nominarunt. Deinde vero ipsa quoque Veteris et Novi Testamenti volumina suo quæque nomine referuntur.

CANON LX.

- « Ii sunt libri quos legi oportet ex Veteri Testamento : Genesis, Exodus, id est exitus ex Ægypto, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jესu Nave, Judicium, Ruth, Esther, Regum primus, secundus, tertius et quartus, Paralipomenon primus et secundus, Esdræ primus et secundus, Liber psalmodum 150, Proverbia Solomonis, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Job, Duodecim prophetæ, Isaias, Jeremias et Baruch, Lamentationes et Epistolæ, Ezechiel, Daniel.
- « Novi autem Testamenti li : Evangelia quatuor secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem, Actus apostolorum, Epistolæ catholicæ septem, Jacobi una, Petri duæ, Joannis tres, Judæ una, Epistolæ Pauli 14, ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Colossenses una, ad Thessalonicenses duæ, ad Hebræos una, ad Timotheum duæ, ad Titum una et ad Philemonem una. »

ZONAR. Hos quidem libros hic canon legendos proponit. Sanctorum vero apostolorum octogimus

« τῆ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνον τὰ κανονικά τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης. »

BALS. Εὐρίσκονται τινες ψαλμοὶ παρὰ τοὺς 150 ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, λεγόμενοι τοῦ Σολομῶντος εἶναι καὶ ἄλλων τινῶν. Τούτους οὖν ὀνομάζονται καὶ Πατέρες ἰδιωτικούς, διετάξαντο μὴτε τοὺς αὐτοὺς ἄλλο τι ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκεισθαι, μὴ δὲ ἐκ τῶν ἀπαριθμηθέντων ἐν τῷ περ' ἀποστολικῆ κανόν.

ZONAR. Ἐκτὸς τῶν 150 ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ εὑρίσκονται καὶ τινες ἕτεροι λεγόμενοι τοῦ Σολομῶντος εἶναι καὶ ἄλλων τινῶν, οὗς καὶ ἰδιωτικὸς ὀνόματι οἱ Πατέρες, καὶ μὴ λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διετάξαντο, μὴτε μὴν βιβλία ἀναγινώσκεισθαι ἀκανόνιστα, μόνον δὲ τὰ κανονικά. Κανονικὰ δ' ἐκάλεσαν τὰ περ' ἀποστολικῆ κανόν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀπαριθμούμενα ὡς περ ἀκανόνιστα, ὧν ὁ κανὼν οὐκ ἐμνήσθη. Ἐπι καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης ἀπαριθμήσαν εἰπόντες.

ΚΑΝΩΝ Σ'.

- « Ὅσα δεῖ βιβλία ἀναγινώσκεισθαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Γένεσις κόσμου, Ἔξοδος Αἰγύπτου, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, Κριταί, Ρούθ, Ἐσθήρ, Βασιλειῶν πρώτη καὶ δευτέρα, τρίτη τε καὶ τετάρτη, Παραλειπίμων πρώτη καὶ δεύτερη, Ἐσδρα πρώτη καὶ δεύτερη, βιβλὸς Ψαλμῶν 150, Παροιμίαι Σαλιμῶνος, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα ψαλμῶν, Ἰὼβ, Δεκαπρόφητον, Ἡσαίας, Ἰερρυίας καὶ Βαρυῆ, Θρήνοι καὶ Ἐπιστολαί, Ἰερουσαλήμ, Τὴ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ταῦτα, Εὐαγγέλιον τέσσαρα, κατὰ Ματθαίου, κατὰ Μάρκου, κατὰ Λουκᾶ, κατὰ Ἰωάννου, Πράξεις ἀποστόλων, Ἐπιστολαὶ Καθολικαὶ ζ', Ἰακώβου μία, Πέτρου δύο, Πάυλου τρεῖς, Ἰουδαία μία, Ἐπιστολαὶ Παύλου δεκάτεσσαρες, πρὸς Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους δύο, πρὸς Γαλάτας μία, πρὸς Ἐφεσίους μία, πρὸς Φιλιππησίους μία, πρὸς Κολοσσαίους μία, πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, πρὸς Ἑβραίους μία, πρὸς Τιμόθεον δύο, πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς Φίλημονα μία. »

ZONAR. Ταῦτα μὲν ἀναγνωστέα βιβλία ὁ παρὰ κανὼν ἀνεγράφατο· ὁ δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων

Guill. Beveregii notæ.

eclesie in more positum fuit, psalmos quosdam et hymnos in honorem Dei Christique componere : ut ex istis Eusebii verbis probe constat, Ψαλμοὶ δὲ οἱ καὶ ψάλλαι ἀδελφῶν ἀπαρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσθαι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογούντες, Quoi etiam psalmi atque cantica fratrum jam pridem a fidelibus conscripta, Christum Verbum Dei concelebrant, divinitatem ei tribuendo. Euseb. Hist. Eccles. lib. 5, cap. 28. Hujusmodi Psalmus a Clemente Alexandrino compositus est, et inscriptus, Ὕμνος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ ἁγίου Κλήμεντος, existat autem ad calcem tertii ejus libri Pædagogici dicti. Et hujusmodi sane hymnus in publicis ipsorum conveniibus a Christianis olim decantari solitos fuisse, Plinius secundus fidem facit, qui eos tradidit solitos esse stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem

Plin. lib. x, ep. 97. Cum progressu autem temporis hujusmodi psalmi et hymni ab hæreticis concili vel ab aliis depravati essent, visum est præsentem synodo usum eorum ab ecclesia arceri; nec permittere, ut quid præter canonicos sacre Scripturæ libros, proximo canone recensitos, publice in ecclesia recitaretur. Verum cum Paulus Sumoselenus psalmos in honorem Christi conscriptos tanquam novos sustulisset, hæc synodus contra eum eadem ei vitio vertit, dicens, inter alia crimina ei objecta, ψαλμοὺς εἶς τοῦ; μὲν εἰς τὸν Κύριον ἦμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν παύσας, ὧ; δὲ νεωτέρους καὶ νεωτέρων ἔργων συγγράμματα. Euseb. Hist. Ecc. l. vi. c. 30. Nimirum iste eos sustulit, ut in Christi honorem scriptos. Hæc autem synodus eos in ecclesia legi prohibet, ne quid de Christi honore derogaret.

κανών τούτοις καὶ τὰς διὰ τοῦ Κλήμεντος συγγραφεί-
 φτας διατάξεις τοῖς ἀναγνωστέοις βιβλίοις συν-
 απηριθμήσεν, ἃς ἡ ἕκτη σύνοδος ἐν δευτέρῳ κανόνι
 μὴ ἀναγινώσκεισθαι διατάξαστο, ὡς ὑπὸ αἱρετικῶν νο-
 θευθείσας, ὡς προσθεμένων αὐταῖς παρέγγραπτά
 τινα καὶ διάτρυφα.

ΑΡΙΣΤ. « Ἰδιωτικοὶ ψαλμοὶ, ἢ ἀκανόνιστα βιβλία, ἐν
 « ναοῖς οὐ ψάλλονται, ἢ ἀναγινώσκονται· ἀλλὰ τὰ
 « κεκανονισμένα τῆς Παλαιᾶς τε καὶ Νέας. »

« Ἄτινά ἐστί ταῦτα· Γένεσις, Ἐξοδος, Λευϊτικόν,
 Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς, Κριταί, Ῥούθ,
 Ἔσθηρ, Βασιλειῶν τέσσαρα, Παραλειπομένων δύο,
 Ἔσθρη δύο, Ψαλμοὶ, Παροιμίαι Σολομῶντος, Ἐκ-
 κλησιαστής, Ἄσμα ἁγμάτων, Ἰώβ, Δωδεκαπρό-
 φητον, Ἡσαίας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλ. »

ΑΡΙΣΤ. « Τῆς δὲ Καινῆς Εὐαγγελία τέσσαρα, Ματ-
 « θαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου, Πράξεις,
 « Ἐπιστολαὶ Καθολικαὶ ἑπτὰ, ἤγουν Ἰακώβου μία,
 « Πέτρου δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰούδα μία, Παύλου
 « εἰς δύο, ἤγουν πρὸς Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους
 « δύο, πρὸς Γαλάτας μία, πρὸς Ἐφεσίους μία,
 « πρὸς Φιλιππησίους μία, πρὸς Κολοσσαεῖς μία,
 « πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, πρὸς Ἑβραίους μία,
 « πρὸς Τιμόθεον δύο, πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς
 « Φιλήμονα μία. »

A quintus canon conscriptus quoque a Clemente con-
 stitutiones iis adiungit : quas tamen sexta synodus
 in secundo canone, quippe ab hæreticis, qui multa
 eis subdole et perverse interseruerunt, depravatas,
 legi prohibuit.

ARIST. in can. 59. « Privati psalmi vel libri non
 « canonici in templis non recitantur, sed qui in
 « canone Veteris ac Novi Testamenti recensentur. »

Qui quidem sunt hi: Genesis, Exodus, Leviticum,
 Numeri, Deuteronomium, Jesus, Judices, Ruth,
 Esther, Regum quatuor, Paralipomenon duo, Esdræ
 duo, Psalmi, Proverbia Solomonis, Ecclesiastes,
 Canticum canticorum, Job, Duodecim prophetæ.
 Isaias, Jeremias, Ezechiel et Daniel. Simul sunt
 viginti duo libri Veteris Testamenti.

ARIST. in can. 60. « Noyi autem, Evangelia qua-
 « tuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, Actus,
 « Epistolæ catholicæ septem, hoc est, Jacobi una,
 « Petri duæ, Joannis tres, Judæ una, Pauli qua-
 « tuordecim, hoc est, ad Romanos una, ad Co-
 « rinthios duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una,
 « ad Philippenses una, ad Colossenses una, ad
 « Thessalonicenses duæ, ad Hebræos una, ad
 « Timotheum duæ, ad Titum una, ad Philemo-
 « nem una. »

KANONEΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΚΑ΄.

CANONES

SYNODI SARDICENSIS XXI.

ΒΑΣΣ. καὶ ΖΩΝΑΡ. Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος (75) C 482 BALS. et ZONAR. Constantio magni Con-
 stantini filio regnante habita fuit Sardicensis synodus.

Guill. Beveregii notæ.

(75) Ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος. Sardica urbs Illy-
 rici fuit, in Mysiæ Superioris confinio, centum
 millia passuum plus minus a Philippopoli distans.
 In hac olim celebri urbe præsens concilium cele-
 bratum est; de quo acerrime disputatum est, utrum
 œcumenicum fuerit, zn non. Et primo quidem,
 nemo inficias eat, quin ab imperatoribus Constante
 et Constantio ea mente convocatum fuerit, ut œc-
 umenicum esset; ac propterea utriusque imperii,
 Occidentalis scilicet et Orientalis, episcopi illuc ac-
 cersiti sunt, Ruffino et Eusebio Coss. zn. Dom. 347.
 Hoc enim Socrates disertè asseruit dicens, Κηρύσσεται
 οὖν αὐτῆς οἰκουμένης σύνοδος, ὡς ἐπὶ τῆν Σαρ-
 δικήν, πόλις δὲ αὕτη Ἰλλυριῶν, γνῶμη τῶν διεῖν
 βασιλέων, τοῦ μὲν διὰ γραμμάτων αἰτήσαντος, τ. ὁ

δὲ τῆς Ἐφῶς ἐτοίμως ὑπακρῶσαντος· ἐνδέκατον
 ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο Αὐ-
 γούστων Ὑπατοὶ δὲ ἦσαν Ρουφίνος καὶ Εὐσέβιος, ὅτε
 ἡ ἐν Σαρδικῇ συνεκροτήθη σύνοδος. Socrat. Hist.
 Eccl. l. II, c. 20. Verumenim vero etiamsi episcopi
 ex utroque imperio convocati fuerint, concilium ta-
 men ex occidentalibus solis constitutum est. Cum
 omnes enim Sardicam convenissent, orientales ne-
 gabant se ad concilium venturos, nisi Paulus et
 Athanasius ab occidentalibus prius eijcerentur :
 quod cum hi respuissent, orientales Philippopolini
 illico se conferentes, ibi concilium seorsim ab occi-
 dentalibus habebant, καὶ γενόμενοι ἐν τῇ Φιλιππου
 πόλει τῆς Θράκης, ἰδιάζον ποιῶντες; συνέδριον. Ut
 Socrates ibidem tradidit; necnon Sozomenus lib. 5.

Ille enim cum ad Arianorum hæresin se contulisset, magnopere contendebat ea, quæ in prima synodo decreta et definita fuerant, evertere. Quod cum frater ejus Constans, qui veteri Romæ imperabat, ex papa, qui tunc erat, didicisset, fratri bellum per litteras minatus est, nisi Ecclesiam perturbare et fidem orthodoxam labefactare desineret. Ille vero id quod est fidei perfectum querens, ad fratrem suum rescripsit, ut id quoque confirmetur, sibi curæ magnopere esse. Utrisque ergo imperatoribus visum est, ut fieret antistitum synodus, et quæ ab illis examinata ac probata esset fides, valeret. Dictorum ergo fratrum et imperatorum jussu congregati sunt episcopi numero trecenti quadraginta et unus Sardicæ, quæ nunc Triaditze dicitur; qui cum de iis, quæ Nicææ decreta erant, disceptassent, ea confirmarunt, edito decreto, quod sanctum symbolum Patrum, quæ Nicææ convenerunt, corroborat et confirmat, et hoc observari et immutabile manere statuit: eos autem, qui præter hæc sentiunt, abdicat et anathemati subjicit. Hujus itaque Sardicensis synodi Patres canones quoque ediderunt, ad statum ecclesiasticum respicientes; qui sunt hi:

CANON I.

Osius urbis Cordubæ episcopus dixit: Non tantum mala consuetudo, quantum perniciosissima rerum corruptela, est ex ipsis fundamentis penitus extirpanda; ne cui episcopo liceat a parva civitate in aliam civitatem migrare: ejus enim cause prætextus est manifestus, propter quem talia aggreditur. Nullus enim episcopus adhuc inveniri potuit, qui a majori

Α γάλου Κωνσταντίνου. Ἐκείνο; γάρ, προσθέμενο; τῆ τῶν Ἀρειζωνῶν αἰρέσει, σπουδῆν ἐποιεῖτο εἰς τὴν πρώτην συνόδον δογματισθέντα καὶ ὁρισθέντα ἀνατρέψαι. Ὅπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου, τῆς πρεσβυτέρου Ῥώμης κρατῶν, μαθὼν ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ τότε πάππου, ἠπεκίλησε πόλιμον διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παρασταλεῦων. Ὁ δὲ, τῷ ἀκριβῆς τῆς πίστεως ζητῶν, τῷ ἀδελφῷ ἀντιπεστείλει κάκεινο βεβαιωθῆναι διὰ σπουδῆς τυγχάνειν αὐτῷ. Συνέδοξεν οὖν τοῖς αυτοκράτορι ἀμφότεροι; σύνοδον γενέσθαι ἀρχιερέων, καὶ τὴν παρ' ἐκείνων δοκιμασθεῖσαν πίστιν κρατεῖν. Διὸ κελεύεται τῶν ἐρημένων αὐταδέλφων καὶ βασιλέων συνηθροισθῆσαν ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι τεσσαράκοντα καὶ εἰς ἐν Σαρδικίῃ, τῆ νῦν λεγομένη Τριάδιτι, ἡ διαγνωμονήσαντες περὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐβεβαίωσαν ταῦτα, ὕρον ἐκθέμενοι κυρούνα τὸ ἕγιον σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων, καὶ κρατεῖν αὐτὸ καὶ ἀπαραιοῦτον μένειν διοριζόμενον· τοῖς δὲ παρὰ τοῦτο φρονούντας ἀποκηρύττοντα καὶ ποιοῦντα ὑπὸ ἀνάθεμα. Οἱ γοῦν ἐν τῇ Σαρδικίῃ ταύτῃ συνέδῳ Πατέρες καὶ κανόνας ἐξέθεντο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντας κατάστασιν, ὅπερ εἰσὶν οἱ τοῖ (76).

KANON A'.

«Ὅστις ἐπίσκοπος πόλεως Κορδοῦβης εἶπεν· ὅτι τοσοῦτον ἡ ψαύτη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερότης τῶν πραγμάτων διαφθορὰ ἐξ αὐτῶν τῶν κλεινῶν ἐστὶν ἐκρίζωτα, ἵνα μηδὲν τῶν ἐπισκόπων ἐστὶν ἀπὸ πόλεως, ἵνα μηδὲν τῶν ἐπισκόπων ἐστὶν ἀπὸ πόλεως, μὴδὲν εἰς ἑτέραν πόλιν μελίστασαι. Ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. Ὅστις γὰρ πώποτε εἰρεθῆναι ἐπίσκοπος δεύνη-

Guill. Beveregii notæ.

cap. 41. Ac proinde Sardicense illud œcumenicum œquaquam dici potest concilium, quia ab occidentalibus solis episcopis habitum fuit: unde et *Occidentalium concilium* ab antiquis Patribus sæpe audit; neque nunquam a Græcis vel vetustioribus Patribus œcumenicum vocatum est. Numerus episcoporum, qui ex utroque imperio ad urbem, licet non ad concilium, conveniebant, erat circiter centum septuaginta; ut Athanasius, cujus causa indicta est synodus, et qui ipse intererat, testatus est, dicens, Συνέρχονται τολῶν ἀπὸ τε τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως ἐν τῇ Σαρδῶν πόλει πλεόν ἢ ἑξαττον πρὸ τῶν ἀριθμῶν ἐπίσκοποι. Athanas. ad Solitar. tom. 1, pag. 818, edit. Paris. Ubi etiam observatum velim, hic dici tot convenisse ἐν τῇ πόλει, non εἰς τὴν σύνοδον. Socrates, fateor, et multi e recentioribus asseruerunt, ipsum etiam Athanasium dixisse trecentos plus minus episcopos in hac synodo congregatos esse. Verum Athanasium nusquam hoc dixit, sed tantum asseruit, τριὰς trecentos quadraginta quatuor episcopos suæ ipsius restitutioni subscripsisse; ut ex ipsius constat Apologia secunda pag. 767 et 708, quorum etiam nonnulli ante, alii post synodum subscripserunt. Verus itaque numerus omnium tam occidentalium quam orientalium, qui Sardicam conveniebant, episcoporum, is erat, qui verbis ejus ante citatis asseritur, nimirum 170 plus minus. Cum autem omnes orientales ab urbe secessissent, ad synodum nunquam convenientes, ea vix a pluribus quam 80,

iisque omnibus occidentalibus, episcopis celebrata fuit.

(76) *Ὅπερ εἰσὶν οὗτοι.* Post hæc ultima præfationis in canones hujus concilii verba in codice nostro Bodleiano hæc habentur, Εἰ βούλει μετέν τὰ περὶ τῆς τοιαύτης συνόδου, ἀνάγνωθι τὴν βίβλον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐν ᾗ εὐρήσεις μετὰ τῶν ἑλλῶν, ὅτι οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἦσαν ἑσπερίων μὲν πλείους ἢ τριακοσίου, τῆς Ἑφῆς δὲ ἑβδομήκοντα· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα γοῦν κατὰ Ἀθανασίου φρονούντες, οὐ συνῆλθον τοῖς ἐξ Ἑσπερίας, ἀλλ' ἐπὶ συνελθὲν ἐκείνοις τὴν Ἀθανάσιον ἀπελθόντες ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως ἰδίαν σύνοδον συνεστήσαντο, καὶ τὸ ὁμοούσιον ἀπέκηρυσαν. Οἱ δὲ τριακόσιοι τὴν σύνοδον συστηζόμενοι τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει καθέλειον. *Si que ad hanc synodum spectant ediscere velis, Vitam sancti Athanasii legas, in qua inter alia invenies, quod qui conveniebant episcopi erant occidentales quidem plus minus trecenti: ex Oriente autem septuaginta; septuaginta autem male contra Athanasium affecti cum occidentalibus non conveniebant, eo quod Athanasius cum illis erat: abeunt autem Philippopoli propriam synodum constituiebant, et ὁμοούσιον ἀβδίκαν. Trecenti vero synodum habentes, eos qui Philippopoli conveniebant, depositioni subiciebant.* Hæc autem in nullo alio codice leguntur: iis vero quæ a Balsamone et Zonara hic scribuntur, non consentiunt; atque idcirco a neutro scripta, sed e margine in textum traducta videntur.

ε ται, ὅς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέρην ἢ πόλιν ἐπορεύσας μεταστῆναι· ὅθεν συνέστηκεν ε διαπύρῳ πλεονεξίας τόπῳ ὑπεκκαλεῖσθαι τοὺς ε τοιοῦτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ε ὅπως ἐξουσίαν δόκοιεν μείζονα κερτῆσθαι. Εἰ ε πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην ε σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι; ἡγοῦμαι ε γὰρ μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιοῦτους χρῆναι ε κοινωνίαν. Πάντες ἐπίσκοποι εἶπον· Ἄρέσκει ε πᾶσιν.)

ΒΑΣΣ. Περὶ τῶν μεταβαίνόντων ἀρχιερέων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἄλλοτριαν, ἤγουν διοίκησιν, εἴρηται ἐν τῷ πεντακαιδεκάτῳ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ἐν τῷ ιδ' κανόνι τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ ἐν τῷ κα' καὶ ἐν τῷ κβ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἐν ἑτέροις. Καταφρονουμένων δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων, ὁ ἐπίσκοπος πόλεως Κορδοῦθης, ὁ καὶ Ὅσιος κελτ- μένος διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν, προοιμισά- μενος ὄφελειν πᾶσαν φαύλην συνήθειαν ἐκρίζυσθαι, πολλῶν δὲ πλέον τὴν ἀφροῦσαν καὶ εἰς πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν διαφθορὰν, ἐπήγαγε μὴ ἔχειν ἐπ' ἀδείας ἐπίσκοπον οἰονοῦντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεθίστασθαι. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος συγγνωστόν εἶ- ναι τὸν ἴσως τοῦτο ποιήσαντα διὰ τρόπον ἀγαθόν, καὶ διὰ τὸ διδάξει καὶ στηρίξει λαὸν πλείονα, προσέθετο πρὸς τῶν ἐπισκόπων τοῦτο τομᾶσθαι μὴ διὰ τρό- πον ἀγαθόν, ἀλλὰ διὰ πλεονεξίαν, ἣ δι' ἀλαζονείαν, καὶ ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν μείζονα καὶ κερδαίνειν πλείονα. Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ἐπίσκοπος εὐρέθῃ ἀπὸ πόλεως μείζονος μεταβάς εἰς ἐλαχιστοτέραν, ὥστε ἐκ τοῦτου περιαιρεθῆναι τὴν ὑποψίαν τῆς πλεονε- ξίας καὶ τῆς φιλοδοξίας. Τοίνυν καὶ ἡρώτησε τὴν σύνοδον, εἰ πᾶσιν ἀρέσκει αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι τὴν τοιαύτην τολμάν, δηλονότι μὴ μόνον καθαιρεῖ- σθαι τὸν τοιοῦτόν τι ποιήσαντα, ἀλλ' ἐκπίπτειν καὶ τῆς τῶν πιστῶν ὁμολογίας· καὶ μηδ' ὡς λαϊκῶν κοινωνεῖν μετ' αὐτῶν; πρ' ὅς οἱ τῆς συνόδου ἀπε- κρίναντο ὅτι πᾶσιν ἀρέσκει. Τούτων οὕτως ἔχοντων, ἐρωτήσῃ τις ὡς τοῦ ιε' κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συν- ὄδου διοριζομένου τὴν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβά- ντα ἐπίσκοπον μὴ καθαιρεῖσθαι, ἀλλ' ἀποκαθίξασθαι εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ παρόν- τος κανόνος παντελῆ ἀκοινωνήσαν τοῦτου καταψη- φισμένου, τίνοι προτίχειν ὀφείλομεν; Λύσεις. Καὶ ἀμφοτέροις. Οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις. Ἀνάγκωθι τὸν ῥηθέντα ιε' κανόνα. Εἰ δὲ τις ἀνυ- ποφέρει τὸν κ' κανόνα τῆς ε' συνόδου λέγοντα οὕτω ῥητός· Μὴ ἐξίστω ἐπίσκοπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δὲ τις φωραθεῖ τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παύσθη· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργεῖτω· καὶ λέγει ὀφεί- λειν τὸ λοιπὸν τὰ τοῦ τοιοῦτου μᾶλλον κανόνος κρα- τεῖν, ὡς μεταγενεστέρον κατὰ πολὺ καὶ καθαίρειν μόνον ἐπάγοντος· ἀκούσάτω μεγάλην εἶναι τὴν δια- φθορὰν τῶν κανόνων. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἄλλοτρίου θρόνου ἐπίθῃ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ κατεῖχεν αὐτὸν αὐ- θεντικῶς· διὸ σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ ἀποκηρύσσεται ὡς ἀναϊδίστατος· ὁ δὲ ἐν τῷ ῥηθέντι κανόνι τῆς ε' συνόδου δηλούμενος ἐπίσκοπος οὐδὲν τι ἕτερον ἐνήρ-

civitate in minorem transire studuerit : unde e constitit eos ardenti plura habendi cupiditate e succendi, et magis arrogantiae servire, ut vi- e deantur majorem habere potestatem. Placetne e hoc omnibus, ut ejusmodi improbitas acerbius e vindicetur? existimo enim eos ne laicorum qui- e dem debere habere communionem. Omnes epi- e scopi dixerunt : Placet omnibus. »

BALS. De episcopis, qui a civitate in civitatem seu diocesim transeunt, dictum est in synodi Nicenae canone 15, et in canone 14 sanctorum apostolorum, et in 21 et in 22 Antiochenae, et in aliis. Cum autem neglecti haberentur ea, quae ipsis continentur, episcopus Cordubensis, qui Osius appellatus est propter virtutem quae illi inerat, exorsus, debere omnem malam consuetudinem radicibus extirpari, multo autem magis cum quae spectat ad rerum ecclesiasticarum corruptelam; intulit non licere cuiquam episcopo ex civitate in civitatem transire. Perinde autem ac si dixisset quispiam, ei esse ignoscendum, qui honesta fortasse de causa hoc facturus est, et ut majorem populum doceat et confirmet; adjecit, hoc audere episcopus, non propter honestam aliquam causam, sed propter avaritiam, vel superbiam, et ut habeant potestatem majorem, et plura lucrifaciant. Nullus enim, inquit, inventus est episcopus, qui a majori civitate in minorem transierit, ut ex eo avaritiae et cupiditatis gloriae suspicio tollatur. Interrogavit itaque synodum: an ei placeret acerbis talem audaciam vindicari; scilicet non solum deponi eum qui tale quid fecerit, sed etiam a fidelium communione excidere, et nec ut laicum quidem cum ipsis communicare? **483** Ad quod synodi Patres responderunt, id omnibus placere. His ita se habentibus, interrogaverit quispiam: Cum canon 15 synodi Nicenae statuit, ut episcopus, qui a civitate in civitatem transiit, non deponatur, sed in priorem suam ecclesiam restitua- tur, praesens autem canon eum absoluta excommuni- catione condemnet; utrum sit sequendum? *Solutio.* Utrumque. Neque enim habent quidquam inter se commune. Et lege dictum canonem 15. Si quis autem contra asserat vicesimum canonem sextae synodi, qui sic dicit expresse: Ne liceat episcopo in alia, quae ad se non attinet, civitate publice docere; si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, cesset ab episcopatu, quae sunt autem presbyteri exerceat; et dicat hunc canonem in posterum magis observari debere, ut qui sit multo recentior, et depositionem solum inducat: audiat esse magnam canonum differentiam. Hic enim episcopus alienam thronum inva- nit, et eum sua auctoritate obtinuit. Et ideo una cum depositione etiam abdicatur, ut qui sit impudentissimus. Qui autem in praedicto sextae synodi canone declaratur episcopus, in alia provincia nihil aliud exercuit, nisi quod solum publice do- cuit: et ideo solum deponitur. Quod etiam Antio-

chena synodus fieri decrevit in eum qui ultra suam provinciam ordinavit, in tertio decimo ejus canone. Cum autem audis canonem dicentem, nulli licere episcopo a parva civitate in aliam migrare; ne dixeris a contrario, posse episcopum a magna civitate in parvam transire; utpotè cum sint utique sublatae causae, quae sunt in canone declaratae. Nam hoc quoque a canonibus similiter puniuntur: qui indistincte statuunt, non eos solos deponendos, qui a quavis civitate in aliam transeunt, sed eos etiam, qui ultra provinciam aliquid sacerdotale exercent, et ad ecclesias, quae illos sortitae sunt revertuntur. Et haec quidem sic. Tu autem, si volis quae ad translationem, transitionem et invasionem attinent perfecte scire, lege commentarium canonis 1. primae synodi.

ZONAR. Ut quisque in hac synodo eloquentia ac prudentia caeteris praestitit, ita certis quibusdam de rebus sententias suas explicavit; quae si aliis quoque episcopis probantur, communi omnium coensensu firmatae in canones promulgabuntur. Primus igitur episcopus Cordubensis, Osius dictus, quid de episcopis ex alia in aliam urbem migrantibus censeret, exposuit. Quamvis enim et apostolicis et synodorum sanctionibus id vetitum esset, non deerant tamen aliqui in hoc genere contumaces. Sunt ergo, quae in exortio canonis continentur, hujus fere sententiae: tollendam esse scilicet pravam quamlibet consuetudinem; sed eam, ex qua rebus quoque pernicietas afferri queat, ex ipsis fundamentis evelli radicibus oportere. Quae quidem verba, radicitus et a fundamentis evellendi, penitus consuetudinem illam extirpandam atque abolendam esse demonstrant. Canonis vero decreto, ne ea urbe relicta, cuius episcopus creatus est, in aliam transire episcopo liceat, definitum. Neque enim migrationis illius obscuras esse causas, avaritiam videlicet atque arrogantiam. Avaritiam quidem, quod ex hac urbe in aliam plura habendi cupiditate demigrat: arrogantiam vero, qui scilicet sedem mutare, atque in ampliori urbe collocare, elatione animi gloriaeque majoris studio adductus concupierit. Nec enim, inquit, qui ex ampliore urbe in humilioram transierit, aliquando repertus est; sed obscura et tenuis cum majore celebrioreque mutatur: quod quidem eorum, qui id faciunt, avaritiam ac incensam potestatis amplioris desiderio arrogantiam coarguit. Hanc sententiam cum in conventu episcoporum Osius explicasset, rogavit an omnibus in ejusmodi omnium pravitate severius animadverti placeret? Deinde multam quoque adjunxit, qua eos a

γησεν εις ετερην ενοριαν, αλλα μονον εδιδραξε δημοσια· και δια τουτο καθαιρειται μονον. "Οπερ και η εν 'Αντιοχεια συνδος γινεσθαι διωρισατο εις την παρ' ενοριαν χειροτονησαντα εν τω ιγ' κανονι αυτης. 'Ακούων δε του κανονος λεγοντας, "Ινα μη ενι των επισκοπων εξη απδ πωλεως μικρας εις ετερην πολιν μελοσταθαι, μη ελπης εξ αντιδιαστολης δυνασθαι επισκοπον μεταβαινειν απδ πωλεως μεγάλης εις μικραν, ως τάχα περιαιρουμένων και των αιτιων των εν τω κανονι δηλωθεισων. Και τουτο γαρ επι των κανωνων παρομοιως κολαζεται, διαφορας διαριζομένων καθαιρεισθαι μη μονους τους απδ πωλεως οιασδητινος εις ετερην μεταπιπτοντας, αλλα και εις τους παρ' ενοριαν ιερατικον τι ενεργουντας, και εις τας λαχουσας αυτους υποστρεφοντας. Και ταυτα μιν ουτως· ου δε ει θελεις ακριβως ειδειναι τα περι της μεταθεσεως, μεταδασεως και επιβασιας, αναγνωσε το σχολιον του ια' κανονος της α' συνόδου.

ZONAR. "Εκαστος των εν τη συνοδω ταυτη προεχόντων εν λογω και γνωσει γνωμας εισηγε περτινων υποθεσεων, και ει και τοις ελλοις ηρεσεν επισκοποις, εκυρουντο, και εις κανονας εξεφωνουντο. "Ο γουν επισκοπος Κορδουβης "Οσιος; κεκλημενος πρωτος εισηγαγε γνωμην περι των εκ πωλεως εις ετερην πολιν μεταβαινοντων αρχιερων. Ει γαρ και αποστολικοι κανονες και συνοδων τουτο εκωλων; αλλ' ετι εγινετο. Το γουν του κανονος τουτου προμιον τοιαυτης εστιν εννοιας, οτι: πασαν δει κρατησυνθεβαιν ανατρεπειν· ει δε και εις πραγματος εις διαφοραν, εξ αυτων των θεμελιων χρη αυτην εκρυσου, δια της εκριζωσησ και των θεμελιων την παντελη καθαιρεσιν και ανατριπτην ενδοικνωμενου του λογου. "Ο δε κανων διοριζεται μηδενα επισκοπον καταλιμπανειν την πολιν, εν η χειροτονηθη, και μεταβαινειν εις ετερην. Φανεραν γαρ ειναι: την αιτιαν της μεταστασεωσ; ην πλεονεξιαν δομαζει και αλαζονειαν· και πλεονεξιαν μιν, ως πλεον εχειν τι του μεταβαλοντος εκ πωλεως εις πολιν επιμεμενου· αλαζονειαν δε, ως δε' επαρσιν και οδδξης ερωτα μεζονα; την μεταδασιν ποιουμενου. Ου γαρ τις, φησιν, ευρηθη ποτε εκ μεζονος πωλεως εις μικροτερην μεταστρεφασας, αλλ' εκ μικρας και αφανεστερας εις μεζω και επιφανεστεραν· οπερ κατηγορει των τουτο πεινοντων αλαζονειαν και πλεονεξιαν, θελοντων μεζονος δραξασθαι εξουσιας. Ταυτην την γνωμην ο "Οσιος επι του συνεδριου των επισκοπων εισαγαγων, ηρωτησεν, ει πασιν αρεσκει αυστηροτερον εκδικηθηναι την τοιαυτην κακιαν. Ειτα και το επιτιμιον επιτηγην, ειπων οτι εκπιπτειν χρη τουτον της των πιστων ομηγυρεως, ωστε μηδε ως λαϊκων εχειν τουτον μετα των πιστων κοινωσαν. Προς ο ολ της συνόδου απεκριναγο οτι: Πστιν αρεσκει.

a fidelium consortio excludendos, ac ne hinc permittendam esse, censuerit. Quibus auditis 9'

ARIST. « Non est invenire episcopum ex maiore in minorem civitatem transientem. Qui igitur ex humili sede in sublimiorem trans-

APIET. « Ανυπερότον εστιν επισκοπον εκ μεζονος εις μεζονα πολιν μεταλθειν. "Ο τοιουν εκ των αυτων η νησ; επι υψηλοτερην μεταπηδων, ως ο αλιος

« καὶ πλεονέκτης ὑποβλεπόμενος, διὰ βίου παντὸς Ἀ
« ἀκοινώνητος. »

Ο παρῶν κανῶν τὰς μεταθέσεις τῶν ἐπισκόπων ὁλως οὐ συγχωρεῖ γίνεσθαι· ἀλλὰ καὶ εἰ γίνονται, αὐστηρῶς τοὺς μετατιθεμένους κολάζει. Καταλαβόντες γὰρ οἱ Πατέρες ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὡς οὐδεὶς τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ πόλεως μερίζον· εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν μετατεθῆναι σπουδάζει, ἀλλὰ ἀπὸ μικρᾶς πόλεως ἐπὶ ὑψηλοτέραν πόλιν ἐθέλει μετατηδᾶν διὰ ἀλαζονείαν καὶ πλεονεξίαν, ὥρισαν τὸν τοιοῦτον μηδὲ λαϊκοῦ κοινωνίαν ἔχειν, ἀλλὰ σὺν τῷ καθαιρεῖσθαι καὶ ἀφωρισμένον εἶναι.

KANON B.

« Εἰ δὲ τις τοιοῦτος εὕρισκοιο μανιώδης ἢ τολμη-
« ρός, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δοῦναι τινὰ φέρειν
« παραίτησιν, διαθεβαίουμενος ἀπὸ τοῦ πλήθους Β
« πρὸς ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλον ἐστὶν
« ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι, μισθῷ καὶ τιμῆματι
« διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς
« δῆθεν ἀξιούντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον·
« καθάπαξ οὖν τὰς βραδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ
« τέχνας κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα
« τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιῶσθαι
« κοινωνίας. Εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀπ-
« κρίνασθε. Ἀπεκρίναντο· Τὰ λεχθέντα ἤρσεν. »

ΒΑΑΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν τοῦ α' ἐξέχεται. Τι-
νῶν γὰρ ἐπισκόπων αἰτιωμένων διὰ τὴν ἐκ πόλεως
εἰς πόλιν τούτων μεταστάσιν, καὶ ἐπιχειρούντων παρ-
αιτεῖσθαι, ἤγουν ἀποσκευάζειν ἐξ αὐτῶν τὴν αἰτία-
σιν, ἐκ τοῦ λέγειν διὰ γραμμάτων τοῦ πλήθους τῆς
πόλεως μεταπεσεῖν ἐκ τῆς λαχούσης αὐτοῦ, ὥρισαν
οἱ Πατέρες μηδὲ τοῦτο εἰς ἀπολογία ἀρκεῖν· ὅτι
τῶν εἰκότων ἐστὶ βραδιουργηθῆναι τοιαῦτα διὰ τινων
ὀλίγων ἐποίκων τῆς πόλεως διαφθαρέντων νομισμασι
καὶ οἷον μισθωθέντων· ὅθεν καὶ ἐκώλυσαν τοὺς ταῦτα
τεχναζομένους ἐπισκόπους διὰ παντελοῦς ἀποκηρύ-
ξεως, ὥστε μηδὲ θνήσκοντας αὐτοὺς, ὡς λαϊκοὺς
ἀξιῶσθαι κοινωνίας. Τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων, μὴ
εἴπῃς τοὺς μετὰ ἀληθείας μετακληθέντας παρὰ πο-
λιτῶν συγγινώσκεσθαι, ἢ μὴ συγγινώσκομένους, τι-
μωρεῖσθαι κατὰ τοὺς βραδιουργήσαντας τὴν μετάκλη-
σιν· ἀλλ' εἰπέ αὐτοὺς καλαιρεῖσθαι, ὡς μὴ ὀφειλοντας
ὑπακοῦναι ἀμετέχων ἀνθρώπων.

ΖΩΝΑΡ. Εἰ δὲ τοσοῦτόν ἐστι, φησὶ, μανιώδης τις
ἢ τολμηρὸς, ὥστε καὶ μετὰ τὸν κανόνα τολμῆσαι
μεταπεσεῖν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ περὶ τούτου
δοκεῖν φέρειν παραίτησιν, ἤγουν ἀπολογεῖσθαι, καὶ
πικρατεῖσθαι τὴν μέμψιν, ἀντὶ τοῦ ἀποσκευάζεσθαι,
διαθεβαίουμενος ἦτοι ἐνστάμενος κεκομίσθαι αὐτὸν
γράμματα ἀπὸ τοῦ πλήθους τῆς πόλεως μετακαλού-
μενα αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισκοπήν· δῆλον ὅτι ὀλίγους
τινὰς ἠδυνῆθη πείσαι στασιάζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
ἔξιούντας· ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Καὶ ἐκείνους δὲ
ἐμισθώσατο καὶ ἠγόρασε τὸ ζήτησιν αὐτὸν, δούς αὐ-
τῶς χρήματα, ἅτινα καὶ μισθὸν καὶ τίμημα ὠνόμα-
σεν ὁ κανὼν. Καθόλου, φησὶ, τὰς τοιαύτας βραδουρ-
γίας ἦτοι δολιότητας καὶ τέχνας παρὰ ἐπισκόπων
γίνεσθαι κολαστέως ἐστὶν ἄξιον. Ἡ δὲ κολασίς τὸ μη-
δένα τοιαῦτα ποιοῦντα, μηδὲ θνήσκοντα, ὡς λαϊκῶν

« ibit, tanquam arrogans et avarus, per totam
« vitam excommunicabitur. »

Præsens canon episcoporum translationes fieri non omnino permittit, aut si sunt, pœnas a translatis severe petit. Deprehendentes enim Patres ex eo quod nullus episcoporum a civitate majori ad minorem, transferri civitatem studeat, sed a civitate parva ad sublimiorem migrare cupit civitatem, per arrogantiam et plura habendi cupiditatem videlicet fieri, decreverant talem nec laici habere communione, sed cum depositione etiam excommunicatum esse.

CANON II.

« Si quis autem adeo insanus vel audax invenia-
« tur, ut de iis videatur aliquam afferre excusa-
« tionem, asserens, sibi a populo allatas esse
« litteras: clarum est, potuisse paucos aliquos
« mercede et pretio corruptos in ecclesia seditio-
« nem movere, ut eundem utique velint habere
« episcopum. Omnino ergo has fraudes et artes
« puniendas esse existimo, ut nemo possit, qui est
« ejusmodi, ne in fine quidem laica communione
« dignus haberi. An ergo hæc placet sententia
« respondete. Responderunt: Placent quæ dicta
« sunt. »

BAES. Hic quoque canon a primo dependet. Cum enim quidam episcopi accusarentur propter suam a civitate in civitatem transmirationem, et conarentur se excusare, seu ex se criminationem amoliri, eo quod dicerent per populi civitatis litteras se recessisse ab ea civitate quæ illos sortita est; decreverunt Patres, ne hoc quidem ad defensionem sufficere, quia verisimile est hæc callide facta fuisse per paucos civitatis habitatores pecuniis corruptos, et veluti mercede conductos. Unde et episcopos, qui hæc machinantur, per perfectam abdicationem punierunt, ut ne morientes quidem ut laici communione digni habeantur. Illis autem ita se habentibus, ne dixeris eis esse ignocendum, qui a civili vere evocati sunt; vel si non ignoscatur, esse puniendos, ut eos qui evocationem fraude machinantur: sed dic eos deponendos esse, ut qui non debeant audire homines ad ipsos non pertinentes.

ZONAR. Quod si quis, inquit, adeo insanus tan-
taque confidentia peditus reperiat, qui etiam post hunc canonem editum civitatem mutare ausus fuerit, eoque se excusare, hoc est, tueri factum crimenque refellere velle videatur, quod litteras, quibus ad episcopalem curam evocaretur, a populo urbano se tulisse, id est, accepisse asserat ac defendat; facile apparet, paucis hominibus, ut in ecclesia seditionem excitarent, ipsumque sibi episcopum deposcerent, ab eo persuaderi potuisse. Sed eorum suffragia sibi ille videlicet emeratus est, pecuniam, quam mercedem ac pretium canon appellat, hominibus distargiis. Omnino igitur, inquit, episcopum, ad callidas has artes sive fallacias fraudesque confugientem, impune abire haud decet. Erit ergo hæc animadversio, ut qui aliquid tale ad-

miserit, et ne laicorum quidem more liceat, etiam in mortis articulo, communicare. Cum porro canon ne morienti quidem isti communicare permittit, cum viventi ne in fidelium quidem numero a se haberi demonstrat.

ARIST. « Si quis e civitate in civitatem transiens, « seditiones movet, multitudini placens, et ab « eadem in tumultu excitando adjutus, nec in « vitæ exitu sit communionis particeps. »

Istum qui eo audaciæ et dementiæ pervenit, ut planè iudicare et petere a civitate ad civitatem transferri **485** ut multitudini placentem, et illinc recipientem litteras, postulantes enim habere episcopum, unde manifestum est ex ipsius artificio et fraude fieri, et paucos quos iam mercede et pretio corrumpere potentes, et in Ecclesia seditionem moveri efficiens, ut scilicet eum peterent habere episcopum, lalem ut valde audacem et admodum amentem, hæc synodus condemnavit. Apparet enim istum nec in vitæ exitu communionem haberi dignum. Et nota: hoc enim inauditum et horrendum est, ut neque in discessu communionem dignus censeatur: quod alibi in canonum ullo non invenies cuilibet impositum et inflictum peccato.

CANON III.

« Hoc quoque necessario est adjiciendum, ut nullus « episcoporum ex sua provincia in aliam, in qua « sint episcopi transeat, nisi utique a fratribus « qui in ea sunt vocetur; ne videamur dilectio- **C** « nis fores claudere. Hoc autem etiam similiter « providendum est, ut si in aliqua provincia episcoporum quispiam adversus fratrem suum et « coepiscopum negotium habeat, neuter eorum « ex alia provincia cognitores evocet. Si quis « autem episcoporum in aliquo negotio condemnari visus fuerit, et existimet se non malam, « sed bonam causam habere, ut etiam rursus iudicium renovetur: si vestræ dilectioni videtur, « Petri apostoli memoriam honoremus, et de his, « qui judicaverunt, scribatur Julio Romanorum « episcopo, ut per propinquos provinciæ episcopos, si opus sit, iudicium renovetur, et cognitores ipse præbeat. Si autem probare non possit « test causam ejus esse talem, ut eam rursus **D** « judicari opus sit: quæ semel sunt iudicata, non « infirmantur; quæ autem sunt, firma habeantur. »

BALS. Postquam definiissent sancti Patres, quid debeat fieri in episcopos, qui transeunt a civitate in civitatem: nunc statuunt, idem quoque esse faciendum in eos, qui a provincia in provinciam transeunt; nisi utique, inquit, accersantur ab eisdem regionis episcopis et confratribus suis. Tunc enim suscipiuntur, propter bonum fraternæ charitatis, et sine ullo præiudicio extra dioccesim episcopalia quædam exercent. Dictum est autem illud, « de provincia, propter eos qui dicunt, transire qui-

A αξιουσαι κοινονίας. Τοῦτο δὲ δεῖν οὖν εἶναι οὐκ τοῖς πιστοῖς αὐτὸν συναριθμεῖν ἐ κανόν, ἐπει οὐδὲ ἐ τῷ θανάτῳ παραχωρεῖ μεταλαθεῖν αὐτόν.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ τις ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μεταβῆς κα- « ταστασάζει, τῷ πλήθει ἀρέσκων, καὶ συμ- « χούμενος, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τέλει ἀκοινωνήτος. »

Τὸν εἰς τοσοῦτον τόλμης καὶ μάνιᾳς ἐλθόντα, ὡς παρῶρησιασθῆναι καὶ αἰτεῖν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μετατεθῆναι, ὡς ἀρέσκοντα τῷ πλήθει, καὶ ἐκείθεν ἐξάμενον γράμματα ἀξιουτὰ ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὅπερ δὴλὸν ἐστὶν ἐκ μηχανῆς καὶ τέχνης αὐτοῦ γενέσθαι, ὀλίγους τινὰς ἰσχύσαντος μισθῷ καὶ τιμῆσι διαφθεῖραι, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταστήσαντο; σασιάζειν, ὡς δὴθεν αἰτεῖν ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον τοιοῦτον ὡς ἄγαν τολημῆτιαν καὶ ἀπονενομημένον μεγαλῶς αὐτῇ ἢ σύνοδος κατεδίκασεν. Ἀπεφῆκατο γὰρ μὴδὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου κοινονίας ἀξιουθῆναι. καὶ σημειῶσαι· ἕξενον γὰρ τοῦτο καὶ φορικτόν ἐστι, ἢ μὴδὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἀξιουθῆναι τῆς κοινονίας· ὅπερ οὐ εὐρήσεις ἀπανταχῇ τῶν κανόνων ἐν ἄλλῳ τινὶ κείμενον ἀμαρτήματι καὶ ἐπιτιμώμενον.

ΚΑΝΩΝ Γ'.

« Καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μή τις « ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἐπι- « ραν ἐπαρχίαν, ἐν ἣ τυχάνουσιν ὄντες ἐπίσκο- « ποι, διαδαινῶσι, εἰ μὴ τι παρὰ τῶν ἀδελφῶν αὐ- « ἐν αὐτῇ κληθεῖη· διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τῆς « τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καὶ τοῦτο ἡ « ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐν ἐν τινὶ ἐπαρχίᾳ « ἐπισκόπων τις ἀντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ « συνεπισκόπων πρᾶγμα σχολίη, μῆδὲτερον ἐκ « τούτων ἀπὸ ἐτέρας ἐπαρχίας ἐπίσκοποι; « ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι· εἰ δὲ ἄρα τις ἐπι- « σκόπων ἐν τινὶ πράγματι δόξῃ κατακρίνεσθαι, « καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν, ἀλλὰ κα- « λὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὐτὸς ἢ κρείττος « ἀνανεωθῇ· εἰ δοκεῖ ὁμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρος « τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμῆσωμεν, καὶ « γραφῆναι περὶ τούτων τῶν κρινάντων ἵνα ἐπὶ « τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γεινώνων « των τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δεῖ, ἀνανεωθῆ- « ναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτῶν « παράσχοι. Εἰ δὲ μὴ συστήναι δύναται τοιοῦτον « αὐτῷ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρῆσθαι, « τὰ ἅπαντα κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι, τὰ δὲ ὄντα « βέβαια τυγχάνειν. »

ΒΑΛΣ. Ὁροδοτήσαντες οἱ ἅγιοι Πατέρες, τί ὀφείλου γίνεσθαι εἰς τοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντας ἐπίσκοπους, ἄρτι διορίζονται τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μεταβαίνοντας· εἰ μὴτοι, φασί, μετάκλητοι γίνονται παρὶ τῶν ἐγγυωρίων ἐπισκόπων καὶ συναδελφῶν αὐτῶν· τίτε γὰρ δεχθήσονται διὰ τῆς φιλαδελφίας καὶ καὶ ἀποκριματικῶς παρ' ἐνορίαν ἀρχιερατικὰ καὶ ἐνεργήσουσιν. Εἴρηται δὲ τὸ περὶ τῆς ἐπαρχίας διὰ τοὺς λέγοντας· Τὸ μὲν μεταβαίνειν ἀπὸ πόλεως

εις πόλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν οὖσαν πλεονεξίαν ἢ ἀλαζονείαν τοῦ ἐπισκόπου κατηγορεῖ, κἀντεῦθεν καὶ τιμωρητέον ἐστὶ· τὸ δὲ μεθίστασθαι ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν περιελείφθη ἀκόλαστον, ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀναφαινομένου φαύλου τινός, διὰ τὸ τὰς ἐπαρχίας ἐξ ἀλλήλων πόρρω ἀποδίστασθαι, καὶ μὴ διδόναι πάροθον τοῖς ἐν αὐταῖς ἐπισκόποις γίνωσκαι τὰς τῶν ἐκατέρων ἐκκλησιῶν εἰσόδους, καὶ τὰ πλήθη τοῦ ἐν ταῦταις λαοῦ. Ταῦτα γοῦν μὴ παραδεξαμένη ἡ σύνοδος, παρομοίως καὶ τούτους κολάζεσθαι διωρίζατο. Ἀκούων δὲ τοῦ κανόνος διοριζομένου τιμωρεῖσθαι τοὺς μεταβαίνοντας ἀκλήτῃ ἐπισκόπους ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἔχουσαν ἐπίσκοπον, μὴ εἰπῆς ἀνευθύνους εἶναι τοὺς ἱερουργούντας εἰς ἑτέρας ἐπαρχίας μὴ ἔχουσας ἐπισκόπους. Καὶ οὗτοι γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῶν κανόνων εὐθύνονται. Προσετέθη δὲ τὸ, Ἐν ἣ τυχάνουσιν ἐπίσκοποι, διὰ τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἐνόρλιας εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς πολλακίας ἐπαρχίας. Ἐτι ἐπήγαγεν ὁ κανὼν καὶ ἕτερον κεφάλαιον, καὶ εἶπεν· Εἰ δὲ πρῶγμα, ἦγουν ὑπόθεσιν, ἔχει ἐπίσκοπος μετὰ συνεπισκόπου αὐτοῦ, τίς ὀφείλει τὴν ὑπόθεσιν δικάζειν; Ὁρισέν οὖν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων τούτους δικάζεσθαι, καὶ μὴ τινὰ τῶν διαζωμένων ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι συνδιαγνώμονα ἐπίσκοπον· καταγινώσκει γὰρ ἀμάθιας ἢ ἀδικίας τῶν ἐπαρχιωτῶν. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, Εἰ δὲ τις ἐκ τούτων κατακρινόμενος νομίσαι βαρύνεσθαι, καὶ ἐκκαλέσεται, εἰς οὐδὲν αὐτῷ τὰ τῆς ἐκκλησίας συντελοῦσιν, ὡς μὴ δυναμένων ἑτέρων ἐπισκόπων ἐπαρχιωτῶν ἀνακαλεῖσθαι διάγνωσιν κατὰ τὴν βῆθειαν διάστιξιν· προσέειπε μὴ εἶναι ἀπαράδεκτον τὸν ἐκκαλούμενον κατὰ τῆς κρίσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἀλλ' ὀφείλει τὸς ἐπαρχιώτας διὰ τιμὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράφειν τὰ συναχθέντα τῷ πάππῃ Ρώμης (ἦν δὲ τότε Ἰουλίος τις ἐπίσκοπος ταύτης), καὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου ἀνηρητῆσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας· ἐφ' ᾧ, εἰ μὲν διάγνωσις ἄξιον εἶναι τὸ πρῶγμα δευτέρας κατεξετάσεως, ὄρσαι παρὰ τῶν γεενιαζόντων ἐπισκόπων ἀνανωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ σκοπηθῆναι τὴν προγενομένην ἀπόφασιν· εἰ δὲ καταλάβῃ καλῶς τὴν ὑπόθεσιν κριθῆναι, καὶ μὴ δεῖσθαι ταύτην δευτέρας συζητήσεως, ὄρσαι μένειν τὰ ἄπῃ προκεκριμένα ἀναλλοιώτᾳ τε καὶ βέβαια. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Ἐρωτήσῃ δὲ τις, ὡς τοῦ ἐπὶ κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διοριζομένου τὰ κεκριμένα ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ὁμογνωμονησάντων μὴ ἀνακρίνεσθαι παρ' ἑτέρων τινῶν, καὶ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκκλησίᾳ ὑποκείσθαι τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν διοριζομένου, τίνοι προσέχουσιν ὀφείλομεν; Ἀύσις. Τινὲς μὲν εἶπον μὴ ὁμοφωνῆσαι ἐνταῦθα τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους, ἀλλὰ διαρρηθῆναι εἰς διαφόρους γνώμας, καὶ διὰ τοῦτο ἔχειν χώρην τὰ τῆς ἐκκλησίας· ἄλλοι δὲ εἶπον ὡς, ἐπεὶ μεταγενέστερό; ἐστὶν ὁ παρῶν κανὼν, ὀφείλουσι τὰ τοῦτο περιεχόμενα μάλλον κρατεῖν. Ἀρέσκει οὖν τοῦτο κάμολ, ὡς καὶ νομίμου ἀκριβείας ἔχόμενον. Νενομοθέτηται γὰρ, καὶ ἄπῃ, ἀλλὰ δεῖ ἐκκαλεῖσθαι, τὸν νομίζοντα ἀδι-

dem a civitate in civitatem, quæ est sub eadem provincia, avaritiam vel etiam arrogantiam episcopi arguit, et ideo puniendum est : a provincia autem in provinciam transire impunitum relictum est ; utpote quod nihil mali ex eo oriatur, eo quod provincie sint longe a se invicem disjunctæ, nec episcopis, qui sunt in eis, aditum præbeant, ut possint utrarumque Ecclesiarum redditus cognoscere, et multitudinem populi, qui in eis est. Hæc non admittens synodus, eos quoque similiter puniendos esse decrevit. Cum autem audis canonem designentem puniri episcopos, qui non vocati ab una provincia in aliam transeunt habentem episcopum ; ne dicas eos impune laturos, qui in provinciis non habentibus episcopos sacra peragunt. Nam et ii similiter a canonibus corriguntur. Additum est autem illud, In qua sunt episcopi, propter episcopos, qui regiones habent in duabus vel tribus sæpe provinciis. Præterea subjuncti canon aliud quoque caput, et dixit: Si autem episcopus habet aliquod negotium, seu causam aliquam, cum suo coepiscopo, quis debet causam judicare? Statuit ergo eos a provincialibus episcopis judicandos, nec ullum eorum, qui iudicio contendunt, ex alia provincia accersere cognitorem episcopum : provinciales enim ignorantie vel injustitie eo ipso condemnat. Tanquam autem dixisset quispiam, Si quis eorum condemnatus se gravari existimet, et appellet, ejus appellatio ad nihil redibit, **486** cum non possint alii provinciales episcopi cognitionem evocare, ut vult jam dicta distinctio : adjecit non esse repellendum, qui a provincialium iudicio provocat ; sed debere provinciales, propter honorem sedis apostolicæ, quæ gesta sunt papæ Romano describere (erat autem eo tempore quidam Julius ejus episcopus), et in ejus potestate positam esse appellationem, ut si rem quidem esse dignam cognoscat, quæ secundo examinetur, statuatur a propinquis episcopis renovari iudicium, et de præcedente sententia cognosci : sin autem invenerit causam recte fuisse judicatam, et secunda inquisitione opus non habere, decernat, ea quæ prius judicata sunt, firma et immutabilia permanere. Et in his quidem consistit canon. Interrogaverit autem quispiam : Cum canon 15 Antiochenæ synodi statuatur, ea, quæ ob omnibus provincialibus episcopis consentientibus judicata sunt, ab aliquibus aliis iterum non judicari, præsens autem canon jubeat talem sententiam appellationi subjici, quidnam sequi debemus? *Solutio.* Aliqui dicebant quidem, non fuisse hic concordēs provinciales episcopos, sed in varias sententias divisos, et ideo locum habere appellationem : alii autem dicebant, quod quia præsens canon est recentior, debent, quæ in eo continentur, magis servari. Hoc ergo mihi quoque placet, ut quod sit vel in primis legitimum. Lege enim cautum est, ut non semel, sed bis provocet is, qui sibi injuriam fieri putat. Esse autem in potestate papæ, ut servetur vel non servetur appellatio, est proprium in ecclesiasticis. Le-

ges enim, præter certas paucas causas, statuunt omnem appellationem, non solum semel, sed etiam his esse recipendam. Quæ autem de papa definita sunt, eadem de patriarcha quoque Constantinopolitano sunt intelligenda; quod is a diversis canonibus similiter ac papa sit in omnibus honoratus. Statutum est autem, dari vicinos episcopos a papa pro examinanda appellatione, et ut is causæ cognitionem sibi reservet, ut qui iudicio vicit non cogatur Romam traduci a Thessalonica fortasse, idque cum iudicio superior evaserit. Si autem hoc non ita est, sed prope eum, qui iudicio fuit superior, sit episcopatus, non examinabitur appellatio per vicinos episcopos, ut mihi videtur, sed per patriarcham secundum leges, quæ dicunt, appellationem ad majores iudices recurrere, non adæquales vel minores; et alias leges quæ statuunt, iudicem appellatum non transmitti ad alium appellationis disquisitionem. Si autem hoc quoque ut privilegium papæ datum esse dixeris, nihil novum.

διοριζομένους τὸν ἐκκλητάριον μὴ περαπέμπειν πρὸς ἕτερον τὴν τῆς ἐκκλησίας τήρησιν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ὡς προνόμιον εἴητος δοθῆναι τῷ πάππῃ, καινὸν οὐδέν.

ZONAR. Non modo permutare urbes, sed et a tenuiori in ampliores transferre: sed ab alia quoque provincia in aliam, in qua episcopi sint, muneris cuiuspiam ecclesiastici obeundi causa, nisi ab illius provincie episcopo advocati, transmeare episcopi prohibentur. Atque id ipsum, inquit canon, ut vocatis abire liceat, ne benevolentie fores obstruere videamur, fraterno amori videlicet condonamus. Quod si etiam negotium aliquod, hoc est, litem ac controversiam, cum fratre suo et coepiscopo episcopus habeat; ne ullo modo ab altero disceptantium inter se episcoporum alterius provincie episcopi causæ cognitores arbitrique constituantur, sed causæ cognitionem ad suæ provincie antistitem uterque deferat. Quod si quis illorum sententia condemnatus, causam tamen adhuc non malam, neque improbabilem, sed bonam, et quam obtineri facile posse existimet, se habere confidat, ac proinde iudicium renovari, hoc est causæ æquitatem iterum examinari velit; si vestræ dilectioni videatur, Petri, inquit, apostoli memorie honorem habeamus, hoc est, hanc Romanorum 487 Ecclesie throno auctoritatem deferamus, ut qui in ea causa iudices existere, ad Julium papam litteras mittant (erat is tunc temporis Romanorum episcopus), quibus eum de toto illius controversie genere doceant, ac ei, qui damnatus est, quod ipsi iudicaverint, haudquaquam placere significant; ut papa, si iudicium instaurandum causamque denuo agendam esse statuerit, ex vicinis illi provincie episcopo cognitores det: siu autem nulla amplius disquisitione in ea causa opus esse, hoc est, non esse aliud iudicium instituendum existimaverit; res iudicate ne rescindantur, hoc est, ea, quæ ante iudicata ac decreta fuerunt, nullo modo rescindi atque everti; sed quæ jam sunt firma haberi, ea videlicet, quæ constituta et acta sunt, rata firmaque haberi placet.

A καίτοι. Τὸ μέντοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἶναι τοῦ πάππα τηρηθῆναι ἢ μὴ τηρηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, ἰσχυρῶς ἐστὶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά. Οἱ γὰρ νόμοι οὗτοι ῥητῶν τινῶν θεμάτων διορίζονται πᾶσαν ἐκκλησίαν δέχεσθαι οὐ μόνον ἀπαξ, ἀλλὰ καὶ δις. Τὰ μέντοι ὀρισθέντα περὶ τοῦ πάππα ἐκκληστέρων καὶ εἰς τὴν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὸ ἐπὶ τῆσιν ὁμοίως τῷ πάππῃ καὶ τοῦτον τιμηθῆναι ὑπὸ διαφόρων κανόνων. Δίδοσθαι δὲ ὠρίσθη γειτνιαζόντων ἐπισκόπων· παρὰ τοῦ πάππα χάριν κατεστρέψας τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ τοῦτον τηρεῖν τὴν ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ ὁ καταδικάσας ἀναγκασθῇ διδόναι εἰς τὴν μὴ γενέσθαι ἀπὸ Θεσσαλονίκης τυχόν· καὶ τοῦτο νικῆσαι τὸ δικαστήριον. Εἰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πλησίον τοῦ καταδικάσαντος ἡ ἐπισκοπὴ διακείται, οὐ τηρηθήσεται ἡ ἐκκλησία διὰ γειτνιαζόντων ἐπισκόπων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλλὰ παρὰ τὸν πατριάρχον, κατὰ τοὺς νόμους τοὺς λέγοντας εἰς μείζονας δικαστάς· ἀνατρέχειν τὴν ἐκκλησίαν, οὐ μὴ ἐπὶ ἱεροῦ ἢ ἡγετονος· καὶ τοὺς ἐτέρους νόμους τοὺς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἢ ἡγετονος· καὶ τοὺς ἐτέρους νόμους τοὺς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἢ ἡγετονος· καὶ τοὺς ἐτέρους νόμους τοὺς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἢ ἡγετονος.

B καίτοι. Τὸ μέντοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἶναι τοῦ πάππα τηρηθῆναι ἢ μὴ τηρηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, ἰσχυρῶς ἐστὶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά. Οἱ γὰρ νόμοι οὗτοι ῥητῶν τινῶν θεμάτων διορίζονται πᾶσαν ἐκκλησίαν δέχεσθαι οὐ μόνον ἀπαξ, ἀλλὰ καὶ δις. Τὰ μέντοι ὀρισθέντα περὶ τοῦ πάππα ἐκκληστέρων καὶ εἰς τὴν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὸ ἐπὶ τῆσιν ὁμοίως τῷ πάππῃ καὶ τοῦτον τιμηθῆναι ὑπὸ διαφόρων κανόνων. Δίδοσθαι δὲ ὠρίσθη γειτνιαζόντων ἐπισκόπων· παρὰ τοῦ πάππα χάριν κατεστρέψας τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ τοῦτον τηρεῖν τὴν ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ ὁ καταδικάσας ἀναγκασθῇ διδόναι εἰς τὴν μὴ γενέσθαι ἀπὸ Θεσσαλονίκης τυχόν· καὶ τοῦτο νικῆσαι τὸ δικαστήριον. Εἰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ πλησίον τοῦ καταδικάσαντος ἡ ἐπισκοπὴ διακείται, οὐ τηρηθήσεται ἡ ἐκκλησία διὰ γειτνιαζόντων ἐπισκόπων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλλὰ παρὰ τὸν πατριάρχον, κατὰ τοὺς νόμους τοὺς λέγοντας εἰς μείζονας δικαστάς· ἀνατρέχειν τὴν ἐκκλησίαν, οὐ μὴ ἐπὶ ἱεροῦ ἢ ἡγετονος· καὶ τοὺς ἐτέρους νόμους τοὺς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἢ ἡγετονος· καὶ τοὺς ἐτέρους νόμους τοὺς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἢ ἡγετονος.

ZONAR. Οὐ μόνον μεταμειβεῖν τὰς πόλεις· κλινοῦνται οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀπὸ ἐλάττωτος εἰς μείζονα μετατίθεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἀπίεσαι ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν, ἐν ἣ ἐσιν ἐπίσκοποι, συγχωροῦνται, ὡς τι τολέσοντες ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, εἰ μὴ οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπίσκοποι αὐτοὺς προκαλέσονται. Καὶ τοῦτο δὲ ἐπιτρέπομεν, φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι ἀπίεσαι καλουμένους διὰ τὸ φιλάδελφον, ἵνα μὴ δόξωμεν κλείειν τὰς τῆς ἀγάπης πόλεις. Εἰ δὲ καὶ πρᾶγμα, ἦγουν ὑπόθεσιν, δίκην σχοιῆ ἐπίσκοπος μετὰ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ συνεπισκόπου, μηδὲν ἐκ τούτων τῶν τῆν δίκην ἐχόντων ἐξ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπίσκοπους μετακαλεῖσθαι διαγνώμονας, ἀλλὰ παρὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπισκόπων δικάζεσθαι. Εἰ δὲ παρ' ἐκείνοισι δικασθεῖς τις καταδικάσεται, καὶ ὑπολαμβάνει μὴ σαθρὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, μὴ ἀσθενῆ δηλονότι ὑπόθεσιν, ἀλλὰ καλὴν, ἦγουν ἐναντιμένην αὐτὸν δικαίως, ἵνα καὶ αὐθις ἡ κρισις ἀνανεωθῇ, ἦγουν ἐκ νέου ζητηθῇ, τηρηθῇ, εἰ οὐκ ἰσχυρῶς τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμησομεν, τούτεστι, τῷ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀναθώμεθα τὴν ἐξουσίαν, ἵνα οἱ κρίνοντες τὴν ὑπόθεσιν γράψωσι τῷ πάππῃ Ἰουλίῳ, ὅς ἦν ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἀναδιδάσκοντες τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ὅτι ὁ καταδικαζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἀπαρτίζεται· ὥστε τὸν πάππαν ἐκ τῶν πλησιαζόντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ ἐπισκόπων παρασχεῖν διαγνώμονα εἰ διαγνοῖ ἐκείνος, ὅτι δεῖ ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἄλλιν ζητηθῆναι τὴν ὑπόθεσιν· εἰ δὲ καὶ διαγνοῖ ὁ πάππας ὅτι καινολογία· χρεῖται ἡ ὑπόθεσις, τούτεστι δευτέρου δικαστηρίου, τὰ ἀπαρτίζόμενα μὴ ἀναλύεσθαι, ἦγουν τὰ ἕδη κεκριμένα κατὰ τὴν πρώτην ἀπόφασιν μὴ ἀνατρέπεσθαι, τὰ δὲ ἄβέβαια συγχάινειν, τὰ ἐψηφισμένα δηλαδὴ καὶ τὰ μὴ βέβαια συγχάινειν.

ΑΡΙΣΤ. « Μηδεις ἐπισκόπων ἀλλητος εἰς πόλιν δια-
 « βαίνετω. Καὶ ὁ ἐπαρχιώτης, εἰ ἐπὶ τι δικάζοιτο,
 « ἀλλοτρίους ἐπισκόπους οὐκ ἐπικαίεσται. Εἰ δὲ
 « ἐπικρίνοι ὁ Ῥώμης, παρέσονται καὶ ἀλλότριοι. »

Ἐν διαφόροις κανόνι εἰρήται τὸ μηδένα τολμᾶν
 ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ παροικίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἐπι-
 βαίνειν, εἰ μὴ παρὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν συν-
 αὐτῶ ἐπισκόπων κληθῆ. Τοῦτο γὰρ καὶ ἡ σύνοδος
 αὕτη προστάττει. Ἄλλὰ καὶ εἰ τις τῶν ἐπισκόπων
 μετὰ συνεπισκόπου περὶ τὸν πράγματος ἀμφιβολίαν
 τινὰ σχοίη, καὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον τῆς
 ἐπαρχίας αὐτοῦ δικάζοιτο, οὐκ ὀφείλει καὶ ἀπὸ ἑτέ-
 ρας ἐπαρχίας διαγνώμονάς τινος τῶν ἐπισκόπων ἐπι-
 καλεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ μόνοις τοῖς ἐπαρχιώταις κρι-
 θῆναι. Καὶ εἰ ἀπαρέσκει αὐτῷ ἡ κρίσις, καὶ ὁλεται
 ἀδικηθῆναι, ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τῷ Ῥώμης, ᾧ ἡ
 τοιαύτη ὑπόκειται ἐπαρχία, προσέρχεσθαι· καὶ αὐτὸς
 ἢ δι' ἑαυτοῦ τηρήσει τὴν ἀπόφασιν, ἢ τοῖς γειτνιώ-
 σιν ἐπισκόποις τῇ ἐπαρχίᾳ τὸ τῆς ἐκκλησίας δικαστή-
 ριον ἀναθήσει.

ΚΑΝΩΝ Δ'.

« Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῆ τῇ κρίσει τῶν
 « ἐπισκόπων τῶν ἐν γεινία τυγχανόντων, καὶ
 « φάσκη πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλ-
 « λειν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἑτερόν
 « ὑποκαταστήναι, ἐάν μὴ ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος
 « ἐπιγνοῦς περὶ τούτου ὄρον ἐξενέγκῃ. »

ΒΑΣ. Εἰπόντες οἱ Πατέρες τὴν τῶν ἐπαρχιωτῶν
 ἀπόφασιν ἐκκλησίᾳ ὑποκείσθαι, καὶ παρὰ τῶν γειτνια-
 ζόντων ἐπισκόπων κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ πάππα τη-
 ρεῖσθαι, ἄρτι φασὶ τί ὀφείλει γενέσθαι, ἐάν καὶ παρὰ
 τούτων ὁ ἐκκλητεύσας καταδικασθῆ, καὶ πάλιν λέγῃ
 βραῦνεσθαι. Διορίζονται οὖν μένειν ἐν ἀκεραίᾳ εἰς
 τὰ πράγματα, καὶ μὴ ἑτερον ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον εἰς
 τὴν τοῦ κατακριθέντος ἐκκλησίαν, εἰ μὴ καὶ ἡ δευ-
 τέρα ἐκκλησία παρὰ τοῦ πάππα τηρηθῆ. Ὅστε ση-
 μείωσαι περὶ τῶν καταδικαζομένων ἐπισκόπων καὶ
 μετὰ τὴν καθάρσειν ζητούντων ἑτέραν κρίσιν ὅτι οὐ
 χειροτονεῖται ἑτερος, εἰ μὴ τηρηθῆ ἡ ἐκκλησία τοῦ
 καταδικασθέντος, οὐ μόνον ἡ πρώτη, ἀλλὰ καὶ δευ-
 τέρα· δις γὰρ ἐκκαλεῖσθαι ἐκχωρηται· ὅτι ὁ ἐ-
 κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐσχόλασε, καὶ ὅτι
 οὐδεὶς καταδικαζόμενος, καὶ λέγων βραῦνεσθαι, ἐκ-
 διδοσμὸν ὑφίσταται, μέχρις ἂν καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας
 τηρηθῶσι· καὶ ὅτι δις ἐκκαλεῖσθαι δύναται ὁ κατα-
 κρινόμενος. Ἀνάγνωθι τὸν ὁ ἀποστολικὸν κανόνα,
 τῆς ἐν Χαλκηδόνι θ', καὶ τῆς ἐν Κερθαγένῃ ιε', κη',
 ρκ' καὶ ρκα', καὶ συμβιβάσαι πάντας πρὸς τὰ ἐνταῦθα
 γεγραμμένα. Ὅτι καὶ τοῖς νόμοις δοκεῖ πᾶσαν ὑπόθε-
 σιν χωρὶς τῶν μὴ ἐπιδεχομένων ὑπέρθεσιν ἐκκλησίᾳ
 ὑποκείσθαι οὐκ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δις. Πλὴν μὴ παρα-
 δράμῃ σε τὰ τοῦ γ' κανόνος καὶ τὰ τοῦ ε' τῆς παρού-
 σης συνόδου χάριν τοῦ δέχεσθαι ἢ μὴ δέχεσθαι παρὰ
 τοῦ πάππα τὴν ἐκκλησίαν. Ἰδικὸν γάρ ἐστι τοῦτο εἰς
 τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, καὶ κρατεῖν ὀφείλει
 ἐνθα ἐξεφωνήθη.

ΖΩΝΑΡ. Ἐάν αἰτιώματα τινα προσηθῆ κατὰ
 ἐπίσκοπου, καὶ κριθεὶς ὁ αἰτιώμενος ἐπίσκοπος

ARIST. « Nullus episcoporum, nisi vocatus, in
 « aliam urbem transeat. Quinetiam provincialis
 « episcopus, si litem aliquam habeat, ad alienos
 « episcopos non provocabit. Si autem Romanus
 « sic visus fuerit, etiam alieni aderunt. »

In variis canonibus dicitur, neminem audere e
 sua parocia in aliam migrare provinciam, nisi a
 metropolitano et episcopis qui cum eo sunt, voce-
 tur. Hoc enim et hæc synodus præcipit. Sed et si
 quis episcopus cum coepiscopo in aliqua re habue-
 rit controversiam, et cum eo in synodo ejus provin-
 ciali litem movet, non debet ex alia provincia
 disjudicatos aliquos episcopos advocare; sed tan-
 tummodo provincialium judicium subire. Et si judi-
 cium ipsi non arriserit, seque injuria affectum pu-
 taverit, appellare, et Romanum cui talis subji-
 citur provincia adire, et ille vel per seipsum senten-
 tiam examinabit, vel episcopis vicinis provincie
 appellantis judicium committet.

CANON IV.

« Si quis episcopus judicio episcoporum, qui sunt
 « in vicinia, depositus fuerit, et dicat rursus sibi
 « responsionis negotium competere: non prius
 « in cathedram ejus alius substituat, quam
 « Romanus episcopus causa cognita sententiam
 « tulerit. »

BALS. Cum dixissent Patres provincialium sen-
 tentiam appellationi subjici, et a propinquis epi-
 scopis jussu papæ examinari; nunc dicunt, quid
 fieri debeat, si ab iis etiam is, qui appellavit, con-
 demnatus fuerit, et se rursus gravari dicat. Sta-
 tumt ergo, ut res in integro maneat, et in ejus,
 qui condemnatus est, ecclesiam alius non eligatur,
 nisi secunda appellatio a papa examinata fuerit.
 Quare nota de episcopis condemnatis et post de-
 positionem alii quærentibus judicium; quod alius
 non ordinatur, nisi condemnati appellatio exami-
 netur, non prima tantum, sed et secunda; his enim
 appellare conceditur; quod quintus decimus canon
 Antiochenæ synodi exolevit; et quod nullus qui
 condemnatur, et dicit se gravari ejectionem susti-
 net, donec de appellatione cognitum fuerit, et quod
 condemnatus bis appellare potest. Vide 74 cano-
 nem apostolicum, Chalcedonensis synodi 9, et
 Carthaginensis 15, 28, 120 et 121, et confer eos
 omnes cum iis, quæ hic scripta sunt. Nam legibus
 quoque videtur, omnem causam, exceptis iis quæ
 dilationem non recipiunt, appellationi subjici, non
 semel, sed etiam bis. Sed ne tertius canon te fu-
 giat et quintus præsentis synodi, de admittenda
 vel non admittenda a papa appellatione. Hoc est
 enim speciale in causis ecclesiasticis, et servari
 debet ubi editum fuit.

466 ZONAR. Si aliquorum criminatum accusa-
 tus fuerit episcopus, ac eorum, qui in vicinia sunt,

vicinorum videlicet, et qui prope degunt, episcoporum judicio depositus, seque is nihilominus causam suam æquis rationibus tueri non affirmet; non ante, inquit, in episcopalem ejus sedem alium substitui liceat, quam de illius depositione papa certior factus, rem ipse defliverit, hoc est, quid teneri velit ostenderit, eamque damnationem auctoritate sua confirmandam aut rescindendam existimarit. Vide primæ et secundæ Constantinopolitanæ synodi canonem decimum sextum.

ARIST. « Episcopoposito, et affirmante apologiam se allaturum, nisi Romanus defliverit, et alius non constituitur. Dispiciet enim depositionem vel per nuntios, vel per litteras. »

Postquam episcopus a provincialibus episcopis deponitur, si appellabit, ut se injuriam passum existimans, in episcopatum ejus alius non eligetur, priusquam Romanus, cui subjacet synodus quæ eum condemnavit, depositionem examinaverit. Licet autem Romano quantum ex isthoc canone colligi potest, vel ad episcopos provincie vicinos scribere, et eos episcopi depositionem de qua sit provocatio considerare, aut cum episcopis suos mittere presbyteros, et istiusmodi sententiam examinare.

CANON V.

« Si quis episcopus delatus fuerit, et congregati ejusdem regionis episcopi eum gradu moverint, et veluti appellans confugerit ad beatissimum Romanum episcopum, et velit ipsum audire, et justum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari; illis episcopis scribere dignabitur, qui sunt propinqui provincie, ut ipsi diligenter et accurate singula perscrutentur, et ex veritatis persuasione de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, et ad suam supplicationem Romanorum episcopo judicare visum fuerit, a proprio latere presbyteros mittat; ut sit in potestate ipsius episcopi (quod recte habere probaverit et statuerit oportere) eos mitti, qui cum episcopis sint judicaturi, habentes auctoritatem ejus a quo missi sunt: et hoc ponendum est: si autem ad rei cognitionem episcopi etiam sententiam sufficere putaverit, faciet quod prudentissimo ejus consilio recte habere videbitur. Responderunt episcopi: Quæ dicta sunt, placuerunt. »

BALS. Ex quarto quoque canone ostenditur, esse in potestate episcopi, qui est condemnatus et gravatus, bis appellare. Præsens quoque canon dicit, quod si quis a provincialibus episcopis condemnatus fuerit, et ad papam appellaverit, is vero vicinis mandaverit episcopis, ut de appellatione cognoscant, si hoc justum esse putaverit, et ab eis quoque condemnatus fuerit, et secundo ad papam accesserit, et illi visum est ea, quæ prius judicata

απαρὰ τῶν ἐν γειτονίᾳ ἐπισκόπων, τουτέστι τῶν γειτονίωντων, τῶν πλησιαζόντων. καταδικασθῆ καὶ καθαιρεθῆ, λέγει δὲ δύνασθαι ἐτι δικαιολογησάσθαι, μὴ πρότερον εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ἕτερος καθιστάσθω, εἰ μὴ ὁ πάππας, μαθῶν τὰ περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ἐπισκόπου, ὅρον ἐξευέγκη, ἔγουν ἀποφῆνηται, καὶ ἡ κυρώση τὴν καταδίκην αὐτοῦ, ἢ ἀνατρέψῃ. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐς κανὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάτης πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου.

ΑΡΙΣΤ. « Ἐπισκόπου καθαιρεθέντος, καὶ διεξιθεμένου φέρειν ἀπολογίαν, εἰ μὴ ὁ Ῥώμης ὁρίσει, οὐ καθιερύεται ἕτερος. Διασκοπήτοι γὰρ τὴν καθαιρέσιν ἢ ἀποστόλοις, ἢ γράμμασιν. »

Μετὰ τὴν καθαιρέθηναί ἐπίσκοπον παρὰ τῶν ἐπερχομένων ἐπισκόπων, ἐὰν ἐκκαλέσθαι, ὡς οἰόμενος ἀδικεῖσθαι, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ οὐ ψηφισθήσεται ἕτερος, μέχρις ἂν ὁ Ῥώμης, ᾧ ὑπόκειται ἡ καταδικάσασα αὐτὸν σύνοδος, τὴν καθαιρέσιν ἐξετάσῃ. Ἐξεστὶ δὲ αὐτῷ τῷ Ῥώμης, ὅσον ἀπὸ τοῦ παρίστας κανόνος, ἢ πρὸς τοὺς γειτονίοντας τῇ ἐπορχίᾳ ἐπισκόπους γράφειν, καὶ τρεῖν αὐτοῦ, κατέγκλητον τὴν τοῦ ἐπίσκοπου καθαιρέσιν, ἢ πρεσβυτέρους ἰδίους ἀτέλλειν μετὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τὴν τοιαύτην δοκιμάζειν ἀπόφασιν.

KANON F.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθῆτε οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἀποκινήσωσιν, καὶ ὡς περ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὴν μακαριώτατον τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, καὶ βουληθῆναι αὐτοῦ διακούσαι, ἕκαστον τε εἶναι νομίση ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος· γράφειν τούτοις τοῖς ἐπισκόποις καταξίωσιν τοῖς ἀγχιτεύουσιν τῇ ἐπορχίᾳ, ἵνα αὐτοῖς ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ἀκρίβειας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξευέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξίωσιν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀνασθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ αὐτοῦ τὸν Ῥωμίων ἐπίσκοπον κρίνειν ὁδεῖν, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλεονού πρεσβυτέρους ἀποστέλλει, ἵνα ἢ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπίσκοπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχῃ δοκιμάσῃ, καὶ ὀρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινούοντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντείαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θέτον. Εἰ δὲ ἐφαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν πύριν πρᾶγματος ἐπίγνωνσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπίσκοπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτῷ βουλῇ καλῶς ἔχῃ ὁδεῖν. Ἀπακρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· Τὰ λεγόμενα ἤρρεον. »

ΒΑΣ. Καὶ ἐκ τοῦ δ' κανόνος παρίσταται, ἔχειν ἐξ ἀδείας τὸν κατακρηθέντα ἐπίσκοπον καὶ βαρυνόμενον δις ἐκκαλεῖσθαι. Καὶ ὁ παρὼν δὲ κανὼν φησὶν ὅτι, ἐὰν καταδικασθῆ τις παρὰ ἐπερχομένων ἐπισκόπων, καὶ ἐκκαλέσθαι πρὸς τὸν πάππαν, κάκεινος ἐπιδρέψῃ τοῖς γειτονιάουσιν ἐπισκόποις τηρήσαι τὴν ἐκκλησίαν, εἰ τοῦτο νομίσει δικαίον εἶναι, καὶ καταδικασθῆ πάλιν καὶ παρὰ τούτων ὁ αὐτός, καὶ προεβῆ ἐκ δευτέρου τῷ πάππᾳ, καὶ οὗτος εὐδοκῆσιν

κιμασθῆναι τὰ προκρινόμενα, μὴ ἀνγκαζέσθω ὁ καταδικασθεὶς εἰς Ῥώμην ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἀπελθέτωσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κατὰ κέλυσιν τοῦ πάππα πρεσβύτεροι ἐξ αὐτοῦ πλευροῦ αὐτοῦ, ἦτοι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τούτου, καὶ ψκειωμένοι αὐτῷ, ὀφειλοντες ἔχειν τὴν αὐθεντιαν αὐτοῦ, ἦτοι τὴν ἐξουσίαν, ἐφ' ᾧ κρίναι τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῶν ἐγγχωρίων ἐπισκόπων, καὶ διευλυτῶσαι αὐτήν. Εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης οὐ συνίδῃ δίκαιον εἶναι τηρηθῆναι τὰ προκρινόμενα (τῆ γὰρ δοκιμασίᾳ αὐτοῦ ὁ κανὼν τῶ πάν ἀνατιθῆσιν), ποιῆσει ὅπερ ἂν δόξῃ αὐτῷ δίκαιον εἶναι. Ταῦτα τοῦ κανόνος διοριζομένου, μὴ ἐναντιωθῆ ἰσοι τὸ κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ θ' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, λέγον μὴ δύνασθαι τὸν ἐκκλητᾶριον παραπέμπειν πρὸς ἕτερον τὴν τήρησιν τῆς ἐκκλητου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ταύτης ἀκριᾶσθαι· ἀλλ' εἰπέ ἰδικὸν εἶναι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ οὕτοι· ἐκφωνηθῆναι διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, καὶ ἵνα μὴ σκύλλωνται οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ μακρᾶν, οὕτω καὶ ἀλλοδαπὴν χώραν γινόμενοι διὰξιμοι. Τὸ δὲ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ πάππα δικάζειν τὴν δευτέραν ἐκκλητον τοὺς ἐπαρχιώτας ἐπισκόπους τοὺς καταδικασάντας τὸν ἐπίσκοπον, μὴ εἰπῆς ἐναντιοῦσθαι τῷ νόμῳ, τῷ λέγοντι· Ὁ δικαστῆς ἄπαξ ἀποφηνάμενος πέπαυται, καὶ οὐ δύναται τηρεῖν αὐθις τὴν οἰκειαν ἀπόφρασιν· ἐξεφωνήθη γὰρ καὶ τοῦτο ἰδικώτερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ εἰς δοκιμασίαν τοῦ πάππα ἀνετέθη τὸ εἶδος τῆς κρίσεως. Ὅσον γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου οἱ ἄπαξ ἀποφηνάμενοι οὐκ ἠδύναντο συνδικάζειν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ πάππα. Εἰ δὲ εἰπῆς ἐτέρους ἐπισκόπους εἶναι τοὺτους παρὰ τοὺς προαποφηνάμενους, οὐδὲν τι εὐρήσεις ἀντίξουν. Ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἰκομεν μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ πάππα ὀρισθέντα ἰδικὰ τοῦτου καὶ μόνου προνόμια, ὥστε ἔχειν ἐξ ἀνάγκης πάντα ἐπίσκοπον καταδικαζόμενον τῷ θρόνῳ τῆς Ῥώμης προσέρχεσθαι, ἀλλὰ ἐξακούεσθαι καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν φαρμέν.]

ZONAR. Ἐὰν ἐπίσκοπος, φησὶ, καταγγελαίη ἦτοι κατηγορηθῆ ἐπὶ τισιν ἐγκλήμασι, καὶ συναλθόντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας ἐκεῖνης ἀποκηθήσωσιν, ἀντι τοῦ ἐκβάλλωσιν, αὐτὸν τοῦ βαθμοῦ, ἡγουν τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας, ἐκεῖνος δὲ ἐκκλητον ζητήσας κατὰ τῆς καταδικαζούσης αὐτὸν ἀποφάσεως προσέλθῃ τῷ πάππα, καὶ ὁ πάππας θελήσῃ ἀκούσαι αὐτοῦ, δίκαιον νομίσας ἀνανεώσασθαι τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, τουτέστι καὶ πάλιν κριθῆναι τὴν ὑπόθεσιν, γραφέτω τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἀγχιστεύουσι, τοῖς ἀγγχοῦ που καὶ πλησίον οὖσι τῆς ἐπαρχίας ἐν ἣ ὁ καταδικασθεὶς ἐπίσκοπός ἐστιν, ἵνα αὐτοὶ ἐξετάσωσιν ἐπιμελῶς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ψῆφον ἡγουν ἀπόφρασιν ἐξενέγκωσιν. Ἐναυθα φαίνεται ὁ κανὼν οὗτος· δευτέραν ἐκκλητον διδοὺς τῷ καταδικασθέντι ἐπισκόπῳ. Λέγει γὰρ· Εἰ δὲ τις ἀξίων καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, εἰ γὰρ καὶ παρὰ τῶν ἀγγχοῦ τῆς ἐπαρχίας ὄντων ἐπισκόπων κατακριθῆ, φησὶ, καὶ ἀξιοὶ πάλιν ἀκουσθῆναι, καὶ τοῦτο δόξῃ καὶ τῷ Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ (τῆ γὰρ δοκιμασίᾳ αὐτοῦ τὸ πάν ἀνατιθῆσιν), ἵνα στέλλοι πρεσβυτέρους ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ, τουτέστιν ἐκκρίτους· πλησίον αὐτοῦ

stunt, rursus examinari; ne cogatur is, qui iudicio vicerit, Romam venire; sed in provinciam jussu papæ veniant presbyteri ex ejus latere, sive ab ejus ecclesia, et familiaritate illi conjuncti, qui auctoritatem sive potestatem ejus habere debent, ut cum regionis illius episcopis de questione judicent, illamque decidant. Si autem Romanus episcopus non esse justum perspexerit, ut rursus examinetur ea quæ prius judicata fuerint (ejus enim iudicio non omnia relinquit), faciet quod sibi justum esse videbitur. Cum hæc canon definit, ne tibi contrarium esse videatur caput primi tit. lib. ix Basilicorum dicens, non posse judicem **489** appellatum ad alium transmittere cognitionem appellationis, sed eam per se audire debere: sed dic præsentem canonem esse specialem, et ita editum esse propter viæ longitudinem, et ne vexentur episcopi in adeo longinquam alienam regionem trahebant. Cum presbyteris autem papæ secundam appellationem judicare provinciales episcopos, qui condemnarunt episcopum, ne dicas esse contrarium legi, quæ dicit, Judex, qui semel pronuntiavit, officio functus est, et non potest rursus propriam sententiam examinare: nam et hoc etiam specialius editum est, ut mihi videtur. Propterea enim et papæ iudicio relictum est genus iudicii. Quod enim ad leges attinet, non poterant una cum papæ presbyteris judicare ii, qui sententiam prius tulerant. Sin autem dixeris alios esse episcopos, qui sententiam tulerint, nihil invenies repugnans. Quia autem in prioribus canonibus diximus, non esse quæ de papa constituta sunt specialia ejus et solius privilegia, ut necesse habeat quivis condemnatus episcopus ad sedem Romanam accedere, sed etiam apud sedem Constantinopolitanam exaudiri; eadem quoque rursus dicimus.]

ZONAR. Si quis, inquit, episcopus ob aliqua crimina delatus, hoc est, accusatus fuerit, eumque congregati ejus regionis episcopi gradu moverint, hoc est, episcopali dignitate spoliarint, moxque ab iis iudicibus, a quibus damnatus fuit, ad papam provocarit, qui illo audito iterum examinari causam, novumque de ea iudicium institui, æquum existimaverit; litteras ad episcopos ei provincie in qua damnatus episcopus degit, proximos mittat, ut ipsi, diligenter explorata controversia, tota de re postea judicent. Videtur porro hic canon hoc loco secundam quoque provocationem damnato episcopo dare. Si quis enim, ait, quamvis a vicinæ provincie episcopis condemnatus, iterum audiri velit, nec id Romanus episcopus abnuat (id namque totum ad illius arbitrium referri placeat), presbyteros a suo latere ipse mittat, electos nimirum ex iis, quos habet sibi honore proximis familiaritateque conjunctos, auctoritatis potestatisque sue vicarios, qui episcopis adhibitis causam illam controversiamque definiant. Si vero iis, quæ in episcopali controversia definienda jam acta ac

judicata sunt, standum esse papa existimaverit; ea de re ipse, quod recte habere, id est quod æquum esse censuerit, statuet. Hujus canonis decreto summi sacerdotes antiquæ Romæ in quacunque causa ab episcopis provocationem ad ipsos dari jactant; ac eundem in prima Nicæna œcumenica synodo conditum fuisse falso affirmant: quod quidem cum in synodo Carthaginensi propositum fuisset, minime cum veritate consentire probatum est, ut satis, quæ ante canonum expositionem ab ipsa synodo sunt scripta, testantur. Neque igitur hic canon a Nicæna synodo editus fuit, neque ad ipsum (Romanum pontificem) provocationes ab omnibus episcopis, sed ab iis tantummodo qui eidem subjecti erant, dari oportere decernit. Romanæ autem Ecclesiæ ditioni eo tempore omnes fere Occidentis Ecclesiæ subiciebantur, Macedonia nimirum, Thessaliæ, Illyrici, Græciæ, Peloponesi, et ejus quæ Epirus dicitur, quæ postea in Constantinopolitani jura transiere; ut proinde ad illum provocationes ex his locis referri sit consentaneum.

490 CANON VI.

Si contigerit in una provincia, in qua sunt pluri episcopi, unum episcopum remanere, et ille per quamdam negligentiam nolit convenire, et episcoporum constitutioni assentiri; congregata autem populi multitudo suadeat et instet ut fiat constitutio episcopi qui ab eis quaeritur: oportet illum prius, qui remansit, episcopum admoneri per litteras exarchi provinciae (dico quidem episcopi metropolitani), quod vult populus sibi pastorem dari; et existimo recte habere hunc quoque admitti, ut adsit. Si autem litteris rogatus non adfuerit, sed neque rescripserit, populi voluntati satisfiat. Oportet autem ex vicina quoque provincia accersi episcopos ad metropolitani episcopi constitutionem: at non licere omnino episcopum in aliquo pago vel parva urbe constituere, cui vel unus presbyter sufficit. Non necesse est: enim illic episcopos constitui, ne episcopi nomen et auctoritas vilipendatur. Sed provinciae, ut prius dixi, episcopi debent in iis urbibus episcopos constituere, ubi etiam prius episcopi fuerunt. Sin autem inveniat urbs aliqua populis tam frequens, ut ipsa episco-

κατὰ τὴν τιμὴν καὶ ὀφειωμένους αὐτῶν, ἔχοντας τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ, τοῦτέστι τὴν ἐξουσίαν, κρινούντας, μετὰ τῶν ἐπισκόπων. Εἰ δὲ τὰ ἤδη γενόμενα καὶ ὀρθόθεντα ἀρκεῖν νομίζῃ ὁ πάππας πρὸς τὴν τῆς ὑπεθέσεως τοῦ ἐπισκόπου ἀπόφασιν, ποιήσει ὅπερ ἂν ἔδει αὐτῶν καλῶς ἔχειν, ἦτοι δίκαιον εἶναι. Ἐκ τούτου τοῦ κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτερίας Ῥώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσιν ἐνδεδῶσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλησίας πάσας τῶν ἐπισκόπων πρὸς αὐτοὺς ἀναπερσεσθαι, τῆς πρώτης οἰκουμένης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τούτων εἶναι τὴν κανόνα ψευδῶς λέγοντας, ὅπερ ἐν τῇ κατὰ Κερθαγίνην ἀπορροσθαίση συνόδῳ προτεθὲν ἠλέγχθη μὴ ἀληθεύειν, ὡς ἡ πρὸ τῶν κανόνων αὐτῆς συνόδου γραφὴ παριστά. Οὕτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστὶ ἰκανὼν, οὕτε πάσας τὰς ἐκκλησίας τῶν ἐπισκόπων ἀνατίησιν αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν. Ὑπέκειντο δὲ τότε τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ αἱ ὀρθόκαλ πάσαι σχεδὸν ἐκκλησίαι, αἱ Μακεδονικαὶ ὁμοῦ καὶ ὁμοῦ αἱ Θεσσαλικαὶ, αἱ τοῦ Ἰλλυρικίου, αἱ τῆς Ἑλλάδος, αἱ τῆς τοῦ Πέλοπος, καὶ αἱ τῆς λεγομένης Ἡπειρώ, αἵτινες ὕστερον τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑπετίθησαν, ὡς ἐκείνῳ λατῶν καὶ τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀνήκαν.

KANON Γ.

Ἐάν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ (77), ἐν ἣ πλείους ἐπισκοποι τυγχάνουσι, ἵνα ἐπισκοπὸν ἀπομείναι, κάκεινος κατὰ τινα ἀμέλειαν μὴ βουλευθῆ συμβεθεῖν καὶ συναίνεσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναρροσθέντα παρακαλοῦνται γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ζητούμενου ἐπισκόπου· χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐπιπομείναντα ἐπισκοπὸν ὑπομνησθεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξίος ἐστὶν ἐπιπέθῃ ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, καὶ ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεῖς παραγένηται, μῆτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τῶν ἐπιπέθους χρὴ γενέσθαι. Χρὴ δὲ καὶ μεταμεινεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἀπλῶς κτιστῶν ἐπισκοπῶν ἐν τινὶ κώμῃ ἢ βραχείᾳ ἐκείνῃ, ἣτις καὶ εἰς μόνος πρεσβύτερος ἐκταρτεῖ. Οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπισκόπους ἐκείνους κτιστῶσθαι, ἵνα μὴ κατευτελιζῆται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. Ἄλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προείπον, ἐπισκοποὶ ἐν ταύταις πῆ-

Guill. Beveregii notæ.

(77) Ἐάν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ. Harmenopolis sensum hujus canonis ad hunc modum contrahit. Εἰ δὲ τινὲς ἐπαρχία εἰς μόνος ἐπίσκοπος κατελείφθη, κάκεινος παρὰ τοῦ μητροπολίτου κληθεὶς εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίαν μὴ παραγένηται, μῆτε μὴν ἀντιγράφῃ, τὸ ἱκανὸν ὁ μητροπολίτης ἔχεται. Μητροπολίτου δὲ χειροτονουμένου; καὶ οἱ πλησιοχώροι τῆς ἐπαρχίας παρῆσταν. Si alicui provinciae unus duntaxat episcopus reliquus fuerit, atque is a metropolitano accessit ad episcopi ordinationem non venerit,

neque rescripserit; sufficientiam metropolitani habeto. Cum autem metropolitanus ordinatur, ad finitimi provinciae adveni. Ubi scholiasies ad nos ἱκανὸν dicit, τοῦτέστιν ἱκανὸς ἔστω καὶ μόνος ἐπιτροπολίτης εἰς τὸ ψηφίσασθαι· οὐ γὰρ καὶ χειρονοῦνται μεμονωμένοι αὐτοῖς, εἰ μὴ κατὰ τὸν ἀπολικὸν κανόνα, hoc est, etiam metropolitani sufficientes et idoneus sit ad eligendum. Non enim solus ordinabit, nisi secundum Apostolicum canonem. Harmenop. epit. can. sect. 1, tit. 1.

« πόλεισιν καθίστασθαι ἐπισκόπους ὀφείλουσιν, ἔνθα
 « καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι.
 « Εἰ δὲ εὐρίσκειτο οὕτως πληθύνουσα τις ἐν πολλῷ
 « ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἄξιον αὐτὴν τῆς ἐπισκο-
 « πῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. Εἰ πᾶσιν ἀρέσκει
 « τοῦτο; Ἄπεκρίναντο πάντες ἄρέσκει. »

ΒΛΑΣ. Τοῦ ἰβ' κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου
 καὶ ἐτέρων διορισμένων τὰς ψήφους τῶν ἐπισκό-
 πων γίνεσθαι, μὴ παρὰ τοῦ πλήθους τῶν πόλεων,
 ἀλλὰ παρὰ ἀρχιερέων, ὁ παρῶν κανὼν διορίζεται ὅτι,
 ἔάν συμβῆ ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἕνα τινὰ
 ἀποδημεῖν, καὶ μὴ θέλειν μετὰ τοῦ πλήθους τῶν
 πολλῶν συναλθεῖν, ἐφ' ᾧ τὴν ψήφον γενέσθαι τῆς
 χηρευούσης ἐκκλησίας, τὰ δὲ πλήθη τῆς πόλεως ζη-
 τῶσιν ἀρχιερέα, ὀφείλει ὁ ἐξαρχος τῆς ἐπαρχίας,
 ἤγουν ὁ μητροπολίτης, μετακαλεῖσθαι καὶ τὸν ἀπόντα
 ἐπίσκοπον διὰ γραμμάτων, ὡς ἂν γίνηται ἡ κατάστα-
 σις τοῦ ἐπισκόπου παρὰ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν
 κατὰ τὸν δ' κανόνα τῆς α' συνόδου. Εἰ δὲ οὗτος οὐ
 θελήσει παρουσιάσαι, οὐδὲ συναίνει δι' ἀντιγραφῆς,
 γίνεσθαι τὴν ψήφον κατὰ τὸ δόξαν τῶν πλήθους τῶν
 ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων. Οὐδὲ γὰρ προβαλεῖται ὁ ἀπο-
 δημῶν ἀγωνία ἢ κατάφρονησις, ὡς μετακληθεὶς
 παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ παρουσιάσας. Ταῦτα τοῦ
 κανόνος διοριζομένου περὶ ψήφου χηρευούσης ἐπισκο-
 πῆς, ἐπεὶ πρὸ τοῦ κη' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συν-
 ὁδοῦ οἱ μητροπολίται παρὰ ἐπισκόπων ἐγίνοντο, καὶ
 οὐχὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς πατριάρχου Κωνσταν-
 τिनουπόλεως, καθὼς γίνεται σήμερον, φησὶν ὁ κανὼν
 εἶτι, ἔάν μὲλλῃ προδῆναι ψήφος μητροπολίτου, οὐ
 γενήσεται παρὰ μόνων τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων.
 ἀλλὰ χρὴ μετακαλεῖσθαι καὶ ἐτέρους ἐπισκόπους
 πλησιχώρους, πάντως διὰ τὸ μεγαλύτερον τοῦ μητρο-
 πολίτου, ὃν καὶ ἐξαρχον ἐπαρχίας ὀνομάζει. Οὕτω
 γὰρ πάντῃ ἀνύποπτος ἐστὶ ἡ τοῦτου ψήφος, ὡς
 παρὰ πλείων ἀρχιερέων γενομένη. Ὅτι δὲ ψηφι-
 ζομένων ἐπισκόπων ταπεινῶν εἰς τινὰς παροικίας
 εὐτελεῖς, ἐν αἷς πολλάκι; οὐδὲ ἦσαν ἐπίσκοποι, καὶ
 περὶ βραδύων, καὶ ἄλλως ὄντων καταπεφρονημέ-
 νων, τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα περιυβρίζετο.
 ὤρισαν οἱ Πατέρες μὴ καθίστασθαι ἐπίσκοπον ἐν
 κώμῃ ἢ ἐν χωρίῳ ἢ ἐν πόλει βραχεία, ἐν ἣ καὶ
 εἰς ἱερεὺς ἐπαρκεῖ, ἵνα μὴ ἐξετελλῆται ἡ ἀδ-
 θεντία τῆς ἀρχιερωσύνης· ἀλλ' εἰς ἐκείνας τὰς πό-
 λεις ἐπίσκοποι καθίστασθαι τὰς πολυανθρώπων,
 τὰς ἀπὸ παλαιοῦ ἐχούσας ἀρχιερεῖς. Ὡς δὲ τινος εἰ-
 πόντος ἀδικον εἶναι τὸ μὴ ἔχειν τὴν πολυάνθρωπον
 πόλιν ἀρχιερέα, διὰ τὸ μὴ ἐκ παλαιοῦ καθίστασθαι
 ἐπίσκοπον ἐν αὐτῇ, εἶπον οἱ Πατέρες ἐν τῷ αὐτῇ πό-
 λει καὶ ἐκ νέου καθίστασθαι ἐπίσκοπον. Καὶ ταῦτα
 μὲν οὕτω. Σὺ δὲ σημείωσαι καὶ ἀπὸ παρόντος τοῦ
 κανόνος, ὅτι ἀκυρὸς ἐστὶν ἡ ψήφος τοῦ ἐπισκόπου ἢ
 γινομένη χωρὶς παρουσίας ἢ συναίνεσεως πάντων
 τῶν ἐπαρχιωτῶν. Καὶ ἕνα γὰρ ἐκ τούτων ἀπόδημον
 ὄντα μετακαλεῖσθαι ὁ κανὼν διορίσαστο. Καὶ οὐ δύ-
 ναταί τις λέγειν ὡς, ἐπεὶ ἡ τῶν πλείων ψήφος ἀρ-
 κεῖ, ἢ τοῦ ἐνδὲ ἀπουσίας οὐ προκριματίζει, κἂν καὶ
 ἐναντία ἢ γνώμη τοῦτου ἐστί. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς
 εἶπε, μετακαλοῦνται πάντες· οἱ ἐνδημοῦντες κατὰ

« patu digna judicetur, accipiat. An hoc omnibus
 « placet? Responderunt omnes, Placet. »

BALS. Cum canon 12 Laodicensis synodi et alii
 decernant fieri episcoporum electiones, non a mul-
 titudine civitatum, sed ab antistitibus, praesens can-
 non statuit, quod si contigerit ex episcopis provin-
 ciae aliquem unum abesse, et nolle cum populi
 multitudine convenire, ut fiat electio vacantis ec-
 clesiae, civitatis autem populus quaerat antistitem:
 debet exarchum provinciae, sive metropolitanius,
 etiam absentem episcopum litteris accersere, ut
 fiat episcopi constitutio ab omnibus provincialibus,
 ut vult canon 4 primae synodi. Si is autem nolit
 adesse, nec per rescriptum assentiat, fiat electio,
 ut populo visum fuerit, provincialium episcopo-
 rum: neque enim, qui abest, ignorantiam allega-
 bit vel sui contemptum, quod scilicet a synodo
 vocatus non adfuerit. Cum haec canon statuis-
 set de electione vacantis ecclesiae, quia ante vice-
 simum octavum canonem Chalcedonensis synodi
 metropolitani fiebant ab episcopis, et non a Con-
 stantinopolitano pro tempore patriarcha, ut nunc
 fit; dicit canon, quod si sit processura electio me-
 tropolitani, non fiat a solis provincialibus episco-
 pis; sed etiam omnino accersi oportet episcopus
 vicinarum regionum, propter metropolitani magni-
 tudinem, quem etiam exarchum provinciae nomi-
 nat. Sic enim ab omni mala suspitione libera erit
 electio, ut quae a pluribus antistitibus facta sit. Quia
 autem vilibus electis episcopis in parvis vilibusque
 paræciis, in quibus saepe ne erant quidem episcopi,
 qui et pedibus incedebant, et erant alioqui con-
 tempti, episcopalis dignitas contumelia afficieba-
 tur; statuerunt Patres, ne constituerent episcopus
 in vico, sive in pago, vel in exiguo oppidulo, in
 quo vel unus sacerdos sufficit; ne episcopalis di-
 gnitas vilipendatur: sed in illis urbibus constituantur
 episcopi, quae hominibus abundant, et quae
 jam olim habent episcopos. Tanquam autem dixisset
 quispiam, iniquum esse urbem populo frequen-
 tem non habere antistitem, eo quod jam olim epi-
 scopus in ea non constitueretur; adiecerunt Patres,
 in hujusmodi civitate etiam de novo constitui posse
 episcopum. 491 Et haec quidem sic. Tu autem
 nota etiam ex hoc praesenti canone, quod irrita
 est electio episcopi, quae fit sine praesentia vel con-
 sensu omnium provincialium. Nam vel unum ex
 iis, qui aberat, accersi jubet canon. Et non potest
 quispiam dicere quod, quoniam plurium valent
 suffragia, unius absentia non avertit praedictum,
 etiamsi contraria est ejus sententia. Propterea
 enim, ut est consentaneum, accersantur omnes
 qui in regione adsunt in hanc urbem reginam
 antistites, quando debet alienius ecclesiae fieri ele-
 ctio, et eam unius absentia imoedit. Cum autem

canon dicat, constitui oportere episcopos ubi prius fuerunt episcopi; dicebant quidam, non debere hoc omnino fieri in vilibus pagis aut urbibus, eo quod in iis antistites antea eligerentur, quando populo frequentes erant; sed causam promotionis antistitis esse regionis populi frequentiam, non autem antiquum privilegium: et adjecerunt, non oportere episcopum eligi in urbe, quæ a magna populi frequentia ad nihil redacta est ex gentium incursione, vel aliqua alia rerum perturbatione; sed in iis quæ populo abundant, etiamsi antistites antea non habuerunt. A Deo autem coronatus sanctusque imperator noster sæpe rogatus, an oporteat Orientales Ecclesias et a Sarracenis detentas episcopos electione sortiri; eis quidem eligi episcopos annuit, et solemniter iis qui eligere debent ad victus sufficientiam concessit per communem iurisdictionem, quousque ecclesiis suis absunt; ut jus, quod in eis est ecclesiis, imperio quoque perpetuo servetur, utpote cum non desperet fore ut Christiani ad eas restituantur. Episcopos autem in pagis vilibus quomocumque eligi non permisit: sed potius iis succensuit, qui ita eligunt; nempe quod episcopalis dignitas ex ea re contumelia afficiatur. Cum autem ille sanctissimus Thebarum metropolitanus Caloctene episcopus de novo elegeret, agitata est in synodo tempore sanctissimi illius patriarchæ domini Michaelis summi philosophi, utrum metropolitanus debebat hoc novum opus facere cum synodali dijudicatione, et cuncti dixerunt, quod debebat id, quod a Thebarum episcopo innovatum est, a magna synodo mandari; ut vult canon apostolicus, qui statuit, nihil magni momenti debere ab episcopo fieri, sine sententia synodali.

ἄρχει τὸ παρά τοῦ Θηδῶν καινισθὲν πρὸς τῆς μεγάλης συνόδου ἐπιτραπῆναι μετὰ διάγνωσιν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν κανὼνα τὸν διορισθῆσαν μηδὲν τι περιττὸν γίνεσθαι, παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἕνευ γνώμης συνδικῆς.

ZONAR. Multorum canonum decreto ad episcopos cujusque provincie episcoporum renuntiatio spectat. Ergo si in qua provincia multi episcopi esse soleant, in ea nonnullis morte consumptis, aut quibusdam forte depositione multatis, vel aliis præterea extra provincie fines necessaria de causa profectis, unum relictum esse contingat, sibi que episcopum urbes illæ dari postulent; episcopum cum, qui mansit a metropolitano provincie, quem exarchum quoque nominat, per litteras evocari, deque multitudinis pastorem sibi emagitantis voluntate certiozem fieri, ac eundem in consilium adhiberi oportere canon affirmat. Qui si de tota re, ut dictum est, admonitus, neque adfuerit, neque rescriperit; populi voluntati morem gerendum, ac illis episcopum a metropolitano provincie concedi placet. Verum si de metropolitano provincie constituendo agatur, vicinioris quoque provincie episcopos advocandos esse decernit. Quod quidem eatenus valuisse putandum est, quamdiu metropolitanos ipsæ sibi civitates eligebant: nam hoc quidem tempore alia

ταύτην τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσας ἀρχιερεῖς, ἐκ φήφης ὄφειλε γενέσθαι ἐκκλησίας εἰσαδητίνος, καὶ ἐμποδίζη ταύτην ἡ ἀποδημία τοῦ ἐνός. Τοῦ δὲ κανόνος; λέγοντος καθίστασθαι ἐπισκόπους ἐνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον ἐπίσκοποι, εἰπὸν τινες μὴ ἀρκεῖν τοῦτο γίνεσθαι εἰς εὐτελεῖς πάντη κόμας ἢ πόλεις, διὰ τὸ προφητίζεσθαι εἰς ταύτας ἀρχιερεῖς; ὅταν ἦσαν ὑπὸ λαοῦ πληθυνόμενοι, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς προβλήσεως τοῦ ἀρχιερέως εἶναι τὸ πολυάνθρωπον τῆς χώρας, οὐχὶ τὸ καλαῖον προνόμιον, καὶ περιέθεντο μὴ χρῆναι ἐπίσκοπον ψηφίζεσθαι εἰς πόλιν καταντήσασαν ἀπὸ πολυανθρώπου εἰς τὸ μηδὲν ἰσχυρὸν ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν ἐπιθρομῆς ἢ ἄλλης τινὸς τῶν πραγμάτων φορᾶς, ἀλλ' εἰς τὰς πολυανθρώπους, καὶ οὐχ εἶχον πρῶτην ἀρχιερεῖς. Ὁ μέντοι θεοσεβῆς κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, πολλαὶ; ὑμνησθεὶς εἰ χρῆ τὰς ἐν τῇ ἀνατολῇ οὐσας ἐκκλησίας καὶ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένας; ψηφισθῆναι, ψηφίζεσθαι μὲν ταύτας ἡθόδοκῃ, καὶ σοῦμένα τῶν ψηφίζεσθαι ὀφείλουσι διὰ τὰς ζωαρχικὰς ἐπεριλομενῆσθαι διὰ κοινῆς προσταξείας, ὅταν τέως ἀποδημῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἵνα τὸ ἐπὶ ταύταις πρὸς δίκαιον ταῖς ἐκκλησίαις; καὶ τῇ βασιλείᾳ αἰωκῶντος περιφυλάττηται, ὡς μηδὲ ἀπαγορευῶν τὴν εἰς ταύτας ἀποκατάστασιν τῶν Χριστιανῶν. Ἐπισκόπος δὲ ὁπωσδήποτε εἰς κόμας εὐτελεῖς ψηφισθῆναι οὐ κατένευσεν; ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠργίσθη κατὰ τὸ οὕτω ψηφισομένων, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ ἀρχιερέως ἀξιώματος ὑβριζομένου. Τοῦ δὲ ἁγιωτάτου ἱερέως μητροπολίτου Θηδῶν τοῦ Καλοκτένης ψηφισομένου ἐκ νέου ἐπισκόπους, λόγος ἐγένετο παρὰ τῇ συνόδῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Μεχαήλ τοῦ γεγονότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, εἰ ὥρκει τὸ καινισθὲν τοῦτο ἔργον ποιῆσαι ὁ μητροπολίτης μετὰ συνδικῆς ἐπικρίσεως, καὶ πάντες εἶπον ὡς

ZONAR. Τοὺς ἐπισκόπους παρὰ τῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων καθίστασθαι διάφοροι κανόνες ὀρίζουσιν. Ἐάν οὖν διαφόρων ἐπισκόπων ὄντων ἐν ἐπαρχίᾳ, συμβῆ ἕνα περιλειφθῆναι ἐπίσκοπον τῶν ἄλλων θανόντων, ἢ τινῶν ἰσως καταρθεθέντων, καὶ ἐτέρων ἀναγκαίως ἀποδημούντων, καὶ ἕτεροι οἱ τῶν πόλεων ἐκείνων χειροτονηθῆναι αὐτὸν ἐπίσκοπον; χρῆ, φησὶν ὁ κανὼν, τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον μετακαλεῖσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, ὃν καὶ ἐξάρχον φησὶν καὶ ὑπομνησθεσθαι ὅτι τὰ πλήθη ζητεῖ καταστήσθαι αὐτοὺς ποιμένα, καὶ ἐκδέχεσθαι τὴν παρουσία αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὑπομνησθεῖς, καθὼς εἴρηται, οὐ παραγένηται, οὔτε ἀντιγράφῃ, χρῆ τὸ ἱκανὸν ἐβουλήσει τοῦ πλήθους γίνεσθαι, τοῦτέστι, δίδωσθαι αὐτοῖς ἐπίσκοπον παρὰ τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δὲ ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας μετὰ κατασταθῆναι, χρῆ, φησὶ, καὶ τοὺς τῆς πλησιούσης ἐπαρχίας ἐπισκόπους μετακαλεῖσθαι. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ὅτε καθ' ἑαυτὰς αἱ πόλεις τοὺς ἐπισκόπους τῶν μητροπόλεων ἐψηφίζοντο. Νῦν δὲ τοῦτο

γίνεται, ἀλλ' οἷς ἡ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων ἀπονεμένῃται, ἐκείνοι διὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ψηφίζονται τοὺς ἀρχιερεῖς. Ἐξῆς δὲ ὁ κανὼν διατάσσεται μὴ γίνεσθαι ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ τινὶ ἢ πόλει μικρᾷ, ἢ καὶ εἰς πρεσβύτερος ἀρκεῖ· ὁ καὶ ὁ νῆς κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου διωρίσατο. Προστίθῃσι δὲ ὁ κανὼν οὗτος ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐπίσκοπον ἐκεῖ καθίστασθαι, ὡς ἂν μὴ κατευτελλῆται τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἀθθεντία τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας πρῶτοι ἐπίσκοποι, οἱ μητροπολίται δηλαδὴ, ἐκείνοι ὀφείλουσι ποιεῖν ἐπισκόπους, ὅπου καὶ πρότερον, ἤγουν ἐκ παλαιῶν, ἦσαν ἐπίσκοποι. Εἰ δὲ τις, φησί, πόλις πρότερον μὴ ἔχουσα πληθὺς πολυπολιτῶν, εὐρίσκειτο μετὰ ταῦτα γενομένη πολυπληθῆς, ὡς ἄξιαν αὐτῇ νομισθῆναι ἐπισκοπῆς διὰ τὸ πληθὺς τοῦ λαοῦ, λαμβανέτω ἐπίσκοπον, κἂν μὴ ἐκ παλαιῶν εἶχεν.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰ, τῶν λαῶν ἐπιχομιζόντων ἐπίσκοπον, « οἱ ἐπίσκοποι παρουσιάσουσιν, εἰς δὲ τις λείπῃ, « προσκαλεσθῶ κἀκεῖνος. Εἰ δὲ προσκαλούμενος, « οὐτε γράφειν, οὐτε ἐνδημῆν βούλοιο, ὁ ζητούμενος, χειροτονεῖσθω. »

Τοῦτο νῦν οὐκ ἐνεργεῖται, τὸ παρὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πρῶτων τῆς πόλεως τὰς ψήφους τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι, ἀλλὰ παρὰ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων αὐταῖς προβαλόντων· ὡς ὁ δωδέκατος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου διατάσσεται, καὶ ὁ ἐννεακαίδεκατος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἄλλοι πολλοί. Δεῖ γοῦν ἢ πάντας παρεῖναι τοὺς ἐπισκόπους ἐπὶ τῇ ψήφῳ, ἢ καὶ τοὺς ἀπόντας διὰ γραμμάτων συμφήφους γίνεσθαι τοῖς παροῦσι.

ΑΡΙΣΤ. « Μητροπολίτου καθισταμένου, καὶ οἱ πλησίου « σιῶχωροι μετέπεμπτοι ἕστωσαν. »

Μητροπολίτου μέλλοντος ψηφισθῆναι, οὐ πάντες τῆς ἀπανταχῇ διοικήσεως οἱ μητροπολίται εἰς τὴν ψήφον αὐτοῦ κληθῆσονται, ἀλλ' οἱ πλησιῶχοροι· ἐκεῖνο γὰρ καὶ ἀδύνατον γενέσθαι, εἴπερ, κατὰ τὸν εἰσοστὸν πέμπτον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἐντὸς τριῶν μηνῶν αἱ χειροτονίαι ὀφείλουσι γίνεσθαι τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν.

ΑΡΙΣΤ. « Εἰς ὀλίγην πόλιν καὶ κώμην, ἢ καὶ εἰς αὐτά « ρκῆς πρεσβύτερος, ἐπίσκοπος οὐ καθίσταται· εἰ « δὲ πολυανθρωποτάτῃ γένοιτο πόλις, οὐκ ἀνάξιον. »

Οὐκ ἀναγκαῖον, βραχείας ὀψεως τῆς πόλεως ἢ τῆς κώμης, ἐν ἣ καὶ εἰς πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ, ἐπίσκοπον γίνεσθαι, ἵνα μὴ κατευτελλῆται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα. Εἰ δὲ καὶ βραχεῖα πόλις πολυανθρωποτάτῃ γένοιτο, οὐκ ἀπεικὸς καὶ ἐν αὐτῇ χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπον.

KANON Z'.

« Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἡ ἀκαιρία ἡμῶν, καὶ « ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἀδικοὶ ἀξιώσεις « πεποιήκαμεν ἡμᾶς τοσαύτην μὴ ἔχειν χάριν « καὶ παρ' ἡσῆσαν, ὅσην ὀφείλομεν κακτῆσθαι. « Πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων οὐ διαλείπουσιν εἰς « τὸ στρατόπεδον παραγενόμενοι, καὶ μάλιστα « οἱ Ἄφροι· οἵτινες, καθὼς ἔγνωμεν παρὰ τοῦ « ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου

A ratio est, et ab his, quibus episcopos creandi jus est, summi quoque sacerdotes per episcopos provinciae deliguntur. In his porro quae sequuntur, constitui episcopum in oppido quopiam, exilive urbe, cui vel unus presbyter suffecturus sit, canon vetat.

492 Quod quidem Laodicensis quoque synodi septimo et quinquagesimo canone definitum fuit. Addit vero hic canon praeterea, non esse necesse in his locis episcopum constitui, ne scilicet episcopi nomen ac auctoritas facile vilescat: verum a primis provinciae episcopis, videlicet a metropolitanis, in his tantum locis, ubi etiam prius, hoc est, ab antiquo tempore fuerant, episcopi collocari debent. Si tamen urbem, inquit, non ita celebrem, mox incolarum numero frequentari contingat, ut jam amplificata frequentia episcopo digna sedes judicetur; in ea quoque episcopum, quamvis antea nullum habuerit, constitui licere decernit.

ARIST. « Si populo episcopum appetente episcopi « praesentes fuerint, unus vero abfuerit, is etiam « vocetur. Si vocatus autem neque scribere, neque accedere velit, is qui petitur ordinetur. »

Istud hodie non est in usu, ut a clericis et civitatis primoribus episcoporum electiones fierent, sed istae nunc a metropolitanis et episcopis procedunt. Ut duodecimus synodi Laodicensis canon statuit, et undecimus Antiochenae, et alii multi. Ad sententiam itaque ferendam vel omnes episcopos praesentes esse, vel et absentes per litteras praesentibus consentire oportet.

ARIST. « Cum metropolitani constituntur, etiam « vicini episcopi sunt accersendi. »

Cum metropolitanus est eligendus, non omne ubicunque sunt, dioecesis metropolitanae ad electionem ejus vocabuntur, sed vicini. Illud enim et impossibile est fieri, si secundum vicesimum quintum synodi Chalcedonensis canonem vacantium episcopatum ordinationes intra tres menses fieri debent.

ARIST. « In parva urbe et vico, cui etiam unus sufficiat presbyter, episcopus non constituitur. Si « populo frequentissima sit urbs, non indignum. »

Non necesse est, si exigua sit civitas aut pagus, ubi et unus presbyter sufficiat, episcopum fieri, ne episcopi nomen parvi fieret. Si exigua autem civitas quamplurimis repleta sit hominibus, non incongruum est et in ea ordinari episcopum.

CANON VII.

« Osius episcopus dixit: Importunitas nostra, et « multa assiduitas, et injustae postulationes effecerunt, ut nos non habemus tantam gratiam et « libertatem dicendi, quantam habere debemus. « Multi enim episcopi non intermittunt ad castra « accedere, et maxime Afri; qui, quemadmodum « dum cognovimus a dilecto fratre nostro et coepiscopo Grato, salutaria consilia non admittit-

tunt, sed ita concipiunt, ut unus homo ad castra plurimas et diversas, et quæ non possunt juvare ecclesias, supplicationes afferat, et non, ut debet fieri et convenit, pauperibus et laicis vel viduis opem et auxilium afferat, sed sæculares dignitates et functiones aliquibus acquirat. Hæc ergo perversitas detrimentum non sine offendiculo et condemnatione nobis concipiat. Convenientius autem esse existimavi, ut episcopus illi spum auxilium præbeat, cui ab aliquo vis affertur, vel si quæ vidua injuria afficiatur, vel si quis rursus orphanus privetur iis, quæ ad ipsam pertinent: siquidem hæc nomina justam habent causam et supplicationem. Si itaque dilecti fratres, hoc omnibus videtur, statuite, nullum oportere episcopum ad castra accedere, præter eos, quos pius imperator noster suis litteris **493** accersit. Sed quia sæpe contingit aliquos, qui egent misericordia, ad ecclesiam confugere, qui propter sua peccata exsilio vel in insulam deportatione damnati sunt, vel quamlibet aliam sententiam acceperet; iis non esse negandum auxilium, sed sine cunctatione et dubitatione, veniam iis esse petendam. Si utique hoc quoque placet, omnes una quoque vestrum suffragium ferite. Responderunt omnes: Decernatur et hoc.

BALS. In canone Antiochenæ synodi prohibiti sunt episcopi et omnes canonici sine permissioe synodali ad imperatorem proficisci. Ei ergo consequenter præsens quoque canon decernit, nullum episcopum in castra, seu ubi imperator agit, accedere sine evocatione imperatoris, nisi quis hoc sæpe facere voluerit ad deducendos pauperes vel condemnatos qui ad ecclesiam confugere: quod etiam a proxime dicendo canone octavo sublatum est, qui statuit ejusmodi quoque causas non ab episcopis agendas, sed a diaconis seu ministris aut servis. Et hæc est quidem canonis sententia. Causæ autem, propter quas constitutus est, claræ sunt, nec interpretatione indigent. His ita habentibus, interrogaverit quispiam, An permissio episcopo cum mandato synodali ad imperatorem proficisci, secundum canonem 11 antiochenæ synodi? *Solutio.* Præsens canon dictum canonem non tollit, sed potius illi consentit. Et ideo, ut mihi quoque videtur, cum synodali deliberatione episcopus sine ullo præjudicio ad regem proficiscetur: multo autem magis clericus. Nota autem ex præscuti canonis, quod etiam si sit episcopo prohibitu aliisque sacratis apud imperatorem diutius moram agere, decreto tamen imperiali hoc sine periculo facient, et quod eis imperatur exercebunt: ut neque imperatori quidquam possit imputari, si eos

Γράτου, τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν οὕτως, ὡς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον κλείστας καὶ διαφόρους, καὶ μὴ δυναμένους ὠφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας, διήσεις διακομιζέειν, καὶ μὴ, ὡς ὀφείλει γίνεσθαι καὶ ὡς προσήκον ἐστι, τοῖς κένησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἢ ταῖς χήραις συναίεσθαι καὶ ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀζώματα καὶ πράξεις περινοεῖν τισιν. Αὕτη τοίνυν ἡ φακίότης τὸν θραυσμὸν οὐκ ἄνευ σκανδιῶου τινὸς ἡμῖν καὶ καταγνώσεως προξενεῖ. Πρεσβύτερον δὲ εἶναι ἐνόμισα ἐπίσκοπον τῆν ἐλευτοῦ βοήθειαν παρέχειν ἐκείνῳ, ὅστις ἐν ὁπῶ τινος βιάζεται, ἢ εἰ τις τῶν χηρῶν ἀκοῖτο, ἢ αὐτῶν ὄρφανός τις ἀποστεροῦτο τῶν αὐτῶν προστηκόντων, εἴπερ ἄρα καὶ ταῦτα τὰ ἐνόματα δικαίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν. Εἰ τοίνυν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πᾶσι τοῦτο δοκεῖ, ἐπαρένατε μὴδὲν ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον παραγίνεσθαι παρεκτός τούτων, οὓς ἐν εὐλαθέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἐπιτοῖς γράμμασιν μετακαλοῖτο. Ἄλλ' ἐπιτοῖς πολλὰς συμβαίνει τινὰς οἴκτου θεομένουσ καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὰ ἐαυτῶν ἀμαρτίματα εἰς περιορισμὸν ἢ νῆσον καταδικασθέντας, ἢ δ' αὐτὰν πάλιν εἰς ἐρημίαν ἀποφάσει ἐκδομένους, τοῖς τοιοῦτοις μὴ ἀρνητέον εἶναι τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελλησμοῦ καὶ ἄνευ τοῦ διατάσαι τοῦτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. Εἰ τίνων καὶ τοῦτο ἀρέσκει, σύμφηροι γίνεσθε ἅπαντες. Ἀπεκρίναντο ἅπαντες· Ὅριζέσθω καὶ τοῦτο.

BALS. Ἐν τῷ κατὰ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐκωλύθησαν οἱ ἐπίσκοποι καὶ πάντες οἱ κληρικοί ἄνευ ἐγκριτήσεως συνοδικῆς πρὸς βασιλέα ἐπιχεσθαι. Ἀκολουθῶσ οὖν καὶ ὁ παρῶν κανὼν ἐπιτίθεται μὴδὲν ἐπίσκοπον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἢ ἔνθα ὁ βασιλεὺς διάγει, παραγίνεσθαι χωρὶς μετακλήσεως βασιλικῆς, εἰ μὴ πολλάκις τοῦτο θελήσει τις ποιῆσαι διὰ χειραγωγίαν πτωχῶν τιμῶν ἢ κτηνῶν προσελθόντων τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὅπερ καὶ ἀνηρέθη ὑπὸ τοῦ βῆθησόμενου προσεχῶς ἡ κανὼν, διορισμένον καὶ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις μὴ παραπίσθοπου ὑπομνηστικῆσθαι, ἀλλὰ κατὰ διακονίαν ἡγῶν διακονητῶν ἢ τοῖς δουλευτῶν. Καὶ ἡ μὲν ἐπιτοῖς τοῦ κανόνος αὕτη· αἱ αἰτίαι δὲ δι' ἃς ἐθεσπίθησαν φαεῖς εἰσι, καὶ οὐ δέονται ἐρμηνείας. Τούτων ὡς ἐχόντων, ῥώτησέ τις, Εἰ ἐφεταῖ ἐπίσκοπος μετὰ συνοδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς βασιλέα ἀπέρχεσθαι, κατὰ τὸν κατὰ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου; Ἄρα· Ὁ παρῶν κανὼν τὸν βῆθησόμενον κανὼνα οὐκ ἀναίρει, ἀλλ' ἐκείνῳ μᾶλλον συμφωνεῖ. Διὸ καὶ, ὡς ἐποῖ ἐκεῖ, μετὰ συνοδικῆς σκέψεως ἀποκριματικῶς ἐπίσκοπος εἰς βασιλέα ἀπελεύσεται, πολλῶν δὲ πλείων κληρικών. Σημείωσαι δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ἐκτὸν κληρικότων ἐπιτοῖς ἐστὶν πρὸς βασιλέα σχολάζειν ἐπιτοῖς καὶ ἐτέρους ἐρωμένους, ἀλλὰ κατὰ βασιλικὸν ὅρισμὸν ἀκινδύνως τοῦτο ποιήσουσι, καὶ ἂν προσταττόμενον αὐτοῖς ἐνεργήσουσιν, ὡς ἔστιν

Βασιλεύς ἀνακρινόμενου περὶ τίνος αὐτοῦς μετακα-
λεῖται, μήτε τούτων εὐθυνομένων ὡς ὑπεκόντων
προσάττοντι βασιλεῖ. Ἀνάγκωθι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ
συνόδου κανόνα ια', ιβ', καὶ τῆς παρούσης συνόδου
κανόνα η'. θ' καὶ κα'.

ZONAR. Τινὲς τῶν ἐπισκόπων καὶ μάλιστα οἱ
Ἄφροι, οἱ ἐν Ἀφρικῇ δηλονότι, συνεχῶς προσήσαν
τοῖς βασιλεῦσιν, αἰτήσεις οικείας καὶ ἀξιώσεις
ἔχοντες, οὐδὲ δικαίας ἴσως. Τοῦτο οὖν διορθουμένη
ἡ σύνοδος αὕτη, φησὶν, ὅτι Ἡ ἀκαίρια ἡμῶν, ἦτοι τὸ
μὴ εὐκαίρως προσίναί τοις βασιλεῦσι, συνεχῶς δὲ
καὶ αἱ ἀδικοὶ ἀξιώσεις πεποιθήκασιν ἡμᾶς μὴ τοσαύ-
την ἔχειν χάριν, ἤγουν μὴ οὕτως εἶναι κεχαρισμέ-
νους καὶ αἰδοῦς ἀξίους νομίζεσθαι, μὴδὲ παρῆσιτά-
ζεσθαι δύνασθαι, ὅσην ὀφείλομεν. Πολλοὶ γάρ τῶν
ἐπισκόπων οὐ διαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον πα-
ραγινόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἄφροι. Στρατοπέδου
δὲ ἐμνήσθη, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ βασιλεῖς στρατεία
ἐσχόλαζον. Οἵτινες ἐπίσκοποι τὰς σωτηριώδεις συμ-
βουλάς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσι τῶν
συνδικῶν παραινέσεων οὕτως, ὥστε ἀνθρωπον (ἦτοι
ἐπίσκοπον) ἕνα πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτήσεις κο-
μίζειν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ μὴ δυναμένης ὠφε-
λῆσαι τὰς ἐκκλησίας, καὶ μὴ γίνεσθαι καθὼς χρὸς
ἐστὶ ποιεῖν τοὺς ἐπίσκοπους, καὶ καθὼς ἐνδέχεται.
Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ μὴ συναίρεσθαι καὶ ἀντιλαμ-
θάνεσθαι καὶ βοηθεῖν τοῖς πένησι καὶ ταῖς χήραις
ἢ τοῖς λαοῖς, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ ἐνεργείας
καὶ τοιαύτας ἐπινοεῖν, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ νοῦν
ἔρχεσθαι αὐτοῖς, καὶ τοιαῦτα αἰτεῖν. Αὕτη τοίνυν
φησὶν, ἡ σκαιότης, ἡ κακία, ἡ πονηρία, προξενεῖ
ἡμῖν τὸν θραυσμὸν, τουτέστι θρᾶσις ἡμᾶς, ὥστε
μὴτε παρῆσιτάν δύνασθαι ἔχειν, σκανδαλιζομένον
ἐφ' ἡμῖν τῶν ἀνθρώπων καὶ καταγινωσκόντων ἡμῶν.
Ἦρπετιν δὲ μᾶλλον, φησὶ, λογιζομαι τὸν ἐπίσκοπον
βοηθεῖν ἐκείνῳ τῷ βίαν ὑπὸ τίνος πᾶσχοντι, καὶ
ταῖς ἀδικουμέναις χήραις, καὶ τοῖς ὀρφανοῖς, οὐς
ἀποστεροῦσι τινες τῶν αὐτοῖς διαφερόντων· καὶ
τούτοις δὲ τοῖς ὀρφανοῖς, καὶ ταῖς χήραις, καὶ τοῖς
καταδυναστευομένοις τότε βοηθεῖν, ὅτε δίκαια ἀξιοῦ-
σιν. Εἰ γὰρ ἀδικόν τι αἰτοῦσιν, οὐδὲ ἐκεῖνων ἐν ἀδι-
κοῖς ἀντιποιεῖσθαι χρὴ τοῦς ἐπίσκοπους. Εἰ τοίνυν
τοῦτο δοκεῖ πάσι, φησὶν ὁ Ὅσιος, ἐπικρίνατε, ἀντὶ
τοῦ, κυρώσατε τὴν γαμῆν ταύτην, ὥστε μὴδένα
ἐπίσκοπον εἰς τὸ στρατόπεδον, ἦτοι εἰς βασιλεία, πα-
ραγίνεσθαι ἀνευ τῶν γράμμασι βασιλικῶς μετακα-
λουμένων. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ προσφεύγουσι τῇ ἐκ-
κλησίᾳ ἐλέους δεόμενοι, καὶ διὰ πταίσματα περιο-
ρισθῆναι ἢ εἰς νῆσον περιφθῆναι καταδικασθέντες, ἢ
ἐκδοτοὶ γινόμενοι ἀποφάσει ἐτέρας κολάσεως, τὸς
τουούτοις, φησὶν, οὐ χρὴ μὴ βοηθεῖν, ἀλλὰ μελλη-
σμοῦ, ἦτοι βραδυτήτος, χωρὶς καὶ δισταγμοῦ αἰτεῖ-
σθαι αὐτοῖς συγχώρησιν.

APIST. « Ὀρφανῶν, καὶ χήρας, καὶ ἀπεριστάτου,
« βαζυομένων, εἰς βοήθειαν κατατολήσει καὶ
« προσελεύσεται τῷ βασιλεῖ ὁ ἐπίσκοπος· ἀλλ'

accersat; nec si rei futuri sint, ut qui fidenti im-
peratori obsequantur. Vide Carthaginensis synodi
canones 11, 12, et presentis synodi 8, 9 et 21.

ZONAR. Episcopi quidam, ac Afri praesertim,
hoc est, qui in Africa degerent, privatis de rebus
postulata et preces, quæ parum etiam forte aequi-
tatis haberent, ad imperatorem assidue deferebant.
Cui quidem malo synodus hæc mederi, cupiens:
Nostra, inquit, importunitas, hoc est, nostra con-
suetudo ad imperatorem assidue tempore minime
opportuno adendi, injustæque flagitationes, detrah-
tum gratiæ habeamus, hoc est, ut minus grati si-
mus, nec ita veneratione digni existimemur, esse-
cerunt, neque parum de ea, quam obtinere debuim-
us, loquendi libertate detraxerunt. Multi enim
episcopi, ac Afri maxime, ad castra commeandi
finem nullum faciunt. Castrorum vero meminit,
quod militiæ ut plurimum imperatores vacarent.
Qui quidem episcopi salutaria consilia nequaquam
audiant, verum synodicas admonitiones eosque
contempnunt, ut unus homo (episcopus nempe)
nullas et diversas postulationes in castra deferat,
quæ neque Ecclesiæ utilitatis aliquid ferre possint,
neque tales sint, quales episcopalis officii ratio,
ipsaque rerum natura præscribit. Quid vero id est?
Ut neque scilicet pauperibus et viduis aut laicis
patrocinentur, operanturque iis sublevandis aut ju-
vandis impendant, sed profanas dignitates ac mu-
nerum ejusmodi functiones cogunt, hoc est, ani-
mo versent, deque his tantummodo obtinendis
laborent. Hæc igitur nobis, inquit, perversitas,
inprobitas, nequitia detrimentum conciliat, hoc est,
ita nostras vires frangit, ut etiam libere loquendi
facultatem, ob ea quæ agimus offensis hominum au-
nibus, nosque una existimatione condemnantibus no-
bis eripiat. Magis vero dicere, inquit existimo, ut
eis, qui potentia ejusmodi opprimuntur, ac viduis,
quæ per injuriam vexantur, tum pupillis, quos non-
nulli fortunæ evertunt, episcopus opem ferat: at-
que his quoque pupillis et viduis, ac iis, qui po-
tentiorum **494** dominatu premuntur, ita demum
præsto sit, si nihil ab illis iniquum postulari co-
guoverit. Nam si aliquid alienum ab æquitate illi
quoque flagitent, ne iis quidem episcopos in ea re
patrocinari fas est. Si ergo omnibus idem videtur,
inquit Osius, hoc approbate, id est, hanc senten-
tiam vestro decreto confirmate, ne quis ad exer-
citurum, hoc est, ad imperatorem, præter eos qui
ejusdem imperatoris litteris evocati fuerint, episco-
pus transeat. Quoniam vero multi misericordiam
implorantes ad ecclesiam confugiunt, ob crimina ex-
silio vel in insulam deportationi, vel alteri cuiquam supplicio addicti; eos, inquit, ab episcopis repelli,
operante flagitantibus denegari non oportet; verum absque procrastinatione, hoc est, cunctatione om-
ni dubitationeque sublata, pro ipsorum periculis deprecari.

ARIST. « Ὀρφανῶν, vidua, et ab aliis deserto, vi
« oppressis, suppetias iis feret, et imperatorem
« adibit episcopus; verumtamen ejusmodi præ-

« textu in castris non versetur, sed potius dia-
« conum mittat. »

ARIST. « Illis qui ad Ecclesiam confugient suc-
« currendum est. »

Episcopum quidem opem ferre orphanis et viduis et oppressis qui ab aliis sunt deserti, ut et iis qui ad ecclesiam confugiunt ob peccata eorum, et misericordia indigent, et regem pro istis adire, et petere injuria quidem affectis ultionem, sed ob crimen aliquod condemnatis indulgentiam, præsens canon jubet. At episcopos ob istiusmodi causas suas relinquere ecclesias, et ad castra ire, vel alibi ubi imperator est, et de talibus tumultum facere, utpote quod a multis reprehensionem et convitium affert episcopis, non permittit fieri. Sed per diaconos suos desideria ad regem mitti statuit.

καὶ λοιδορίαν, οὐ συγχωρεῖ γίνεσθαι. Ἄλλὰ διὰ τῶν ἐπιτάττει.

CANON VIII.

« Quandoquidem visum est, ne aliquis episcopus
« in condemnationem incidat ad castra veniens,
« si qui eorum tales habeant postulationes, qua-
« lium superius meminimus, per proprium mi-
« nistrum peragant. Ministri enim persona non
« est invidiosa, et quæ mandata fuerint citius
« ferre poterit. Responderunt omnes: Et hoc
« quoque constituatur. »

BALS. Præsens quoque canon eadem cum præcedente statuit, adjiciens, non per episcopos, sed cum diaconis eorum apud imperatores petitiones peragi debere. Diaconos autem hic ne dicas esse eos, qui ordinati sunt, sed simpliciter servos: et quoslibet ministros.

ZONAR. Si quis vero, inquit, ex episcopis causas deprecandi habeant ejusmodi, quales ante commemoravimus; ut iis scilicet, qui per injuriam læduntur, quive potentiorum opibus opprimuntur, vel qui ob aliquem peccati lapsum damnati sunt, opitulentur; neque vero reprehensionis vitandæ causa ipsi in castra proficisci velint; suos ministros mittant. Ministri namque persona invidiosa non est. Nec enim quisquam, inquit, ministro vel diacono in castris moranti, quemadmodum episcopo illuc abeunti, succensebit: tum imperatoris litteræ noxam condonantes, aut aliquid ejusmodi continentes, deferri per diaconum quam celerissime poterunt.

CANON IX.

« Si cujuscunque provincie episcopi ad fratrem et
« coepiscopum suum, qui est in majori civitate,
« hoc est, in metropoli, mittant supplicationes,
« is et ministrum suum et supplicationes mittat,
« dans ei commendatitias quoque litteras, scri-
« bens scilicet per consequentiam etiam ad fra-
« tres coepiscopos nostros, qui illo tempore in
« locis vel urbibus agant, in quibus imperator in
« primis pius reipublicam gubernat. Si quis 495
« autem episcopus habet amicos in aula palatii,
« et velit aliquid quod sit honestum et justum

« οὐχὶ τῇ τοιαύτῃ προφάσει διατρίβει εἰς τὸ
« στρατόπεδον, ἀλλὰ μᾶλλον διάκονον στέλλεται. »

APIST. « Τοῖς ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν προσφεύγουσι
« βοηθητέον. »

Τὸ μὲν ἀντιλαμβάνεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ὄρφανῶν καὶ χηρῶν, καὶ ἀπεριστάτων βιαζομένων, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καταφευγόντων διὰ τὰ αὐτῶν ἀμαρτήματα, καὶ δεομένων συμπαθείας, καὶ προσέρχεσθαι περὶ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, καὶ αἰτεῖν τοῖς μὲν ἐδικουμένοις ἐχθρίκην, τοῖς δὲ κατακριθεῖσι διὰ τι πταίσμα συγχώρησιν, ὁ παρῶν προστάται κανὼν. Τὸ δὲ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας τοὺς ἐπισκόπους τὰς ἑαυτῶν καταλειμμένους ἐκκλησίας, καὶ ἀπέρχεσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον, ἢ ἀλλαγῆναι, ἐνθα ὁ βασιλεὺς ἐστὶ, καὶ ὀχλεῖν περὶ τῶν τοιούτων, ὡς

B ἐπάγον παρὰ τῶν πολλῶν τοῖς ἐπισκόποις μὲμψιν ἰδίων διακόνων τὰς δεήσεις στέλλεσθαι τῷ βασιλεῖ

KANON H'.

« Ἐπειδὴ ἔδοξε διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ κατάγνωσιν
« τινὰ τῶν ἐπισκόπων ἀφικνούμενον εἰς τὸ στρα-
« τόπεδον, εἰ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις,
« οἷων ἐπάνω ἐπεμνησθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου
« ἐπιστέλλοιεν. Τοῦτο γὰρ ὑπὸ πρῆτου τὸ πρό-
« ωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παραγε-
« θησόμενα θάττον διακομισθῆναι δυνήσεται.
« Ἄπεκρίναντο πάντες· Καὶ τοῦτο ὀρίζεσθαι. »

BALS. Καὶ ὁ παρῶν κανὼν τὰ αὐτὰ τῷ πρῶ-
τοῦ θεοπίζει, προστιθέμενος μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ μετὰ διακόνων τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐντεύξεις αὐτῶν γίνεσθαι. Διακόνους δὲ ἐνταῦθα μὴ τοὺς κεχειροτονημένους εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς ἀπῶν;

C δουλευτὰς καὶ οἰουσθήτινας ὑπηρέτας.
ZONAR. Εἰ δὲ τινες, φησὶ, τῶν ἐπισκόπων τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἷων ἀνωτέρω ἐμνησθημεν, ἡγοῦν ἐπὶ βοηθείᾳ ἀδικουμένων, καὶ καταδυναστευομένων, ἢ διὰ πταίσματα κατακριθέντων, καὶ ἵνα μὴ καταγινώσκωνται, οὐ βούλονται ἀπέρχεσθαι εἰς τὸ στρατόπεδον, διακόνους οἰκείους πεμπέτωσαν. Τοῦ γὰρ ὑπὸ πρῶτου οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει. Οὐδὲ γὰρ μὲμψεται, φησὶ, τίς τῷ ὑπηρέτῃ ἢ τοῦ διακόνου διατρίβοντι ἐν στρατοπέδῳ, ὡς μὲμψεται τῷ ἐπισκόπῳ ἐκεῖ ἀπελθόντι, καὶ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως δοθησόμενα γράμματα εἰς συγχώρησιν ἰσῶς τῶν πταισάντων, ἢ ἕτερα οἰαδῆτινα, συντόμως μισθῆναι διὰ τοῦ διακόνου δυνήσεται.

D

KANON Θ'.

« Ἐὰν οἰασθηποτοῦν ἐπαρχίας ἐπίσκοποι πρὸς ἀδελ-
« φὸν καὶ συνεπίσκοπον ἑαυτῶν ἀποστέλλοιεν
« δεήσεις, ὁ ἐν τῇ μείζονι τυγχάνων πόλει, πάλι
« ἐστὶ τῇ μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐ-
« τοῦ καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, παρέχων αὐτῷ
« καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς, γράφων δηλοῦσι
« κατὰ ἀκολουθίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ
« συνεπισκόπους ἡμῶν, οἵτινες ἐν ἐκείνῳ τῷ
« καιρῷ ἐν τοῖς τόποις ἢ ἐν ταῖς πόλεσι διαγῶν
« ἐν αἷς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ δημόσια
« πράγματα διακινεῖ. Εἰ δὲ ἔχοι τις τῶν ἐπι-

« κάτων φίλου· ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ παλατίου, καὶ βου-
 « λαιοτο περι τινος, ὅπερ πρεπωδέστερον εἴη,
 « ἀξιῶσαι, μὴ καλωῦτο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ διακόνου
 « καὶ ἀξιῶσαι καὶ ἐντελεσθαι τοῦτοις, ὥστε τὴν
 « αὐτῶν ἀγαθὴν βοήθειαν ἀξιῶντι αὐτῷ πα-
 « ρέχειν. Οἱ δὲ εἰς Ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς
 « προσέρηκα, τῷ ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συν-
 « επισκόπῳ Ἰουλίῳ τὰς δεήσεις, ἃς ἔχουσιν διδόν-
 « ναι, ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα πρότερον αὐτὸς
 « δοκιμάζοι· εἰ μὴ τινες ἐξ αὐτῶν ἀναίσχυν-
 « τοῖεν· καὶ οὕτω τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν καὶ
 « φροντίδα παρέχων εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦς
 « ἀποστέλλοι. Ἄπαντες εἰ ἐπίσκοποι ἀπεκρί-
 « ναντο ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ πρεπωδιστάτην
 « εἶναι τὴν συμβουλήν ταύτην. »

ΒΑΣ. Ὅτι οὐκ ἀνρήθη ἡ ἰα' κανὼν τῆς ἐν Ἀν-
 « τιοχείᾳ συνόδου, δῆλον καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανό-
 « νου. Φησὶ γάρ ὅτι, ἐὰν ἐπίσκοπος θελήσῃ ἀποστελεῖν
 « δεήσεις εἰς τὸν βασιλέα διὰ συναδέλφου καὶ συνεπι-
 « σκόπου αὐτοῦ ἀρχιερατεύοντος εἰς ἐπαρχίαν, εἰς ἣν
 « διάγει ὁ βασιλεὺς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τῷ προσ-
 « φώρῳ μητροπολίτῃ, καὶ ἀναδιδάσκειν αὐτὸν τὸ
 « οἰκείον βούλημα· καὶ ὁ μητροπολίτης μετὰ διακόνου
 « αὐτοῦ, ὀφείλοντος ἐπιφέρεισθαι κανονικὰ· ἐπιστολάς,
 « ἧγουν εἰρηνικὰς καὶ συστατικὰς, ἀναδιδέξει τὸν
 « ἐνδημούντα ἐπίσκοπον, ὡς εἴρηται, εἰς τὸν βασιλέα
 « τὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου παράκλησιν.
 « Τοῦτο δὲ γίνεσθαι οὕτως ὠρίσθη, ἵνα ὁ μητροπο-
 « λίτης ἐπιγνῶ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ διαγνῶ εἰ ἐνδέχεται
 « ἀνερχθῆναι ταύτην τῷ βασιλεῖ, εἴτε καὶ μὴ. Ὡς
 « δὲ τινος εἰπόντος, ἐκ τούτου ἀναιρεῖσθαι τὸν τῆς
 « παρούσης συνόδου ἡ' κανόνα, τὸν διορίζοντα μετὰ
 « διακόνου οἰκείων τοῦ ἐπισκόπου ὑπομιμνήσκειν
 « τὸν βασιλέα τὰ περὶ τῶν ψυχωφελῶν αἰτιῶν, προ-
 « ἔθεντο οἱ Πατέρες, πρὸς μὲν βασιλέα μὴ ἀποστέ-
 « λεσθαι διάκονον παρὰ ἐπισκόπου χωρὶς συνοδικῆς
 « ἐπιτροπῆς· πρὸς δὲ τινὰς οἰκείους τῷ βασιλεῖ ποιεῖν
 « μετὰ διακόνου ἀξιῶσεις. Ἰλλὴν καὶ τοῦτο, ὡς ἐμοὶ
 « δοκεῖ, μετὰ εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου γενήσεται.
 « Τοὺς μέντοι παραγινόμενους εἰς τὴν Ῥώμην ἐπι-
 « σκόπους μὴ ἄλλως τῷ βασιλεῖ προσέρχεσθαι, εἰ μὴ
 « ὁ πάππας λάβῃ τὴν περὶ τούτου εἰδήσιν· καὶ αὐτὸς
 « δοκιμάσας τὰ περὶ τῶν δεήσεων, ἣ ἐπιτρέψει τὴν
 « ἀναφορὰν, καὶ ἀποστείλῃ αὐτοῦς εἰς τὸν βασιλέα,
 « ἣ ἀπέιπῃ· ὡς καὶ ὀφείλων ἀντέχεσθαι τῶν ἐπισκό-
 « πων, καὶ βοηθεῖν ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς. Ὡστε σημειώ-
 « σαι ἀπὸ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ περιεχομένων ὅτι
 « οὔτε μητροπολίτης οὔτε ἐπίσκοπος χωρὶς συνοδικῆς
 « διαγνώσεως δύναται δεήσεις ἀνερχεῖν τῷ βασιλεῖ
 « ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ διακόνου αὐτοῦ. Ἀκούων δὲ
 « ταῦτα γίνεσθαι μετὰ εἰδήσεως τοῦ μητροπολίτου
 « καὶ τοῦ πάππα, προστίθει καὶ συνοδικὴν ἐπακο-
 « λουθεῖν διάγνωσιν κατὰ τὸν ἰα' κανόνα τῆς ἐν
 « Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Τὰ δὲ περὶ τοῦ πάππα ἐνταῦθα
 « γεγραμμένα ἔλχουσιν καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Κων-
 « σταντινουπόλεως, δι' οὗς λόγους πολλάκις εἴπομεν.
 « Ἀνάγνωσον καὶ κεφάλ. β' τοῦ ἡ' τίτλου τοῦ παρόντος
 « συντάγματος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα. Τοῦτων δὲ
 « οὕτω διορισθέντων, εἰπὼν τινες μὴ ὀφείλουν εἰ νδῆ-

« impetrare; ne prohibeatur per suum ministrum
 « et rogare et iis mandare, ut bonum suum auxi-
 « lium ei petenti velint præbere. Qui autem Romam
 « accedunt, quemadmodum superius dictum est,
 « dilecto fratri nostro et coepiscopo Julio preces,
 « quas habent dandas, præbere debent, ut ipse
 « prius examinet; nisi aliquæ earum sint impu-
 « dentes: et sic suam auctoritatem et curam
 « præbens, eos ad castra mittat. Quinque epi-
 « scopi dixerunt, eis placere et esse convenien-
 « tissimum hoc consilium. »

BALS. Quod non sublatus sit canon undecimus
 « Antiochenæ synodi, ex præsentis quoque canone
 « clarum est. Dicit enim, quod si episcopus voluerit
 « mittere preces ad imperatores pro confratrem et
 « coepiscopum suum, qui est in ea provincia antistes,
 « in qua imperator agit, debet ad competentem me-
 « tropolitanum accedere, et suam voluntatem eum
 « docere: metropolitanus vero cum famulo suo, qui
 « debet epistolas canonicas afferre, scilicet pacificas
 « et commendatitias, docebit episcopum, qui apud
 « imperatorem, ut dictum est, versatur, fratris et
 « coepiscopi postulationem. Hoc autem sic fieri sta-
 « tutum est, ut metropolitanus causam cognoscat et
 « discernat, an eam oporteat ad imperatorem referre,
 « an non. Tanquam autem dixisset quispiam, per hoc
 « tolli præsentis synodi canonem 8 qui statuit, ut
 « episcopi cum propriis ministris imperatore admo-
 « neant de causis animæ conducibilibus; adjecerunt
 « Patres, ad imperatorem quidem non mittendum
 « ministrum ab episcopo sine synodali mandato: sed
 « aliquibus imperatoris familiaribus preces cum mi-
 « nistro esse exhibendas. Sed hoc quoque, ut mihi
 « videtur, fiet cum scientia metropolitani. Episcopus
 « vero, qui Romam accedunt, non aliter ad impera-
 « torem accedere, nisi papa ejus rei scientiam habue-
 « rit: et ipse, precibus examinatis, vel relationem
 « permiserit, et ipsos ad imperatorem miserit, vel
 « denegaverit; ut qui etiam debebat episcopos com-
 « plecti, et iis in omnibus ferre opem. Quare nota
 « ex iis quæ in hoc canone continentur, quod neque
 « metropolitanus neque episcopus sine synodali cog-
 « nitione potest ad imperatorem vel per se vel per
 « suum ministrum supplicationes referre. Audiens
 « autem hæc fieri cum scientia metropolitani et papæ,
 « adjice etiam synodalem consequi cognitionem, se-
 « cundum canonem 11 Antiochenæ synodi. Quæ au-
 « tem de papa hic scripta sunt, ad patriarcham
 « etiam Constantinopolitanum applicanda propter ra-
 « tiones quas sæpe diximus. Lege et caput 2 tit. 8
 « præsentis operis, et omnia quæ in eo sunt. His au-
 « tem sic definitis, dixerunt aliqui, non debere ullum
 « metropolitanum sine patriarchali mandato vel per-
 « missu ad imperatorem unquam proficisci. Mihi au-
 « tem videtur, quod quando primum metropolitanus

est imperatorem salutaturus, ex ea, quæ illum sortitus est, ad urbium regionam accedens, necesse habet hoc facere cum patriarchali permissione: postea autem sine impedimento, quando vult, ad imperatorem accedit ejus salutandi gratia, et cum commonefaciendi precum, quas cum patriarchali consensu prius ad eum remisit.

τοῦ προσκυνῆσαι αὐτόν, καὶ παρακλητεῦσαι περὶ αὐτοῦ.

ZONAR. In eodem argumento canones adhibentur. Cum enim in omnibus provinciis episcopi crearentur, ubicunque demum imperator egeret, ibi episcopus quoque adesse necesse fuit. Si quis igitur episcopus, inquit canon, ad episcopum regionis in qua imperator degit, de re aliqua scribat, ejus loci metropolitano primum eas litteras supplicationesque tradi oportet, quas is postea, per ministrum suum ad eum, cui scriptæ sunt, episcopum perferendas curabit, ipsique commendatitijs quoque litteras dabit, quæ videlicet eum, qui mittitur, illi ad quem legatus est episcopo commendat aliisque conciliant.

496. Tunc alias quoque litteras, cum illius ejusque res agitur, episcopi litteris ac supplicationibus congruenes, adjungat. Hujus vero decreti ea ratio fuit, ut causam, de qua litteræ ab episcopo ad coepiscopum datæ sunt, metropolitanam cognoscat; ac siquidem postulatio importuna sit, nec ea de re imperatoris auribus censeat obstruendum, supplicationes eas rejiciat, curetque ad eundem illum qui miserat referendas. Quod si quos etiam episcopus in palatio amicos habeat, cum eis per ministrum suum precibus agere, auxiliumque sibi in causa justa, quæque dignam antistite sacrorum petitionem contineat, deprecari licebit. Si vero ad imperatorem Romæ degentem supplicationes aliquas episcopi mittant, ab iis, qui deferunt papæ illas tradi, ac ab eo justæ necne sint examinari oportet. Quod si nihil inverecunde ab imperatore petant, eas ipse mittat, auctoritatemque iis suam et curam commodeat, hoc est, illorum patrocinium procuracionemque ipse suscipiat.

ARIST. « Si frater ad fratrem mittat, metropolitanus nuntium litteris munit, et ad episcopos, qui auctoritatem habent, scribat, ut nuntium protegant. »

Episcopus qui preces quasdam ad imperatorem mittit, et de iis ad fratrem suum in castris cum rege degentem, ut ab ipso rege ut cum eo degeret evocatum, scribit, suam metropolitanam adire debet, et preces ostendere, et diaconum quem mittere vellet, ut ab ipso metropolitano preces primo examinentur, ne forte justam petitionem non contineant. Et sic postquam illas examinaverit, litteris suis et epistolis commendatitijs missum corroborabit, et episcopos qui cum rege degunt, diacono opem ferre postulabit.

Α ἵνα μητροπολίτην χωρὶς πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς ὀτὸδήποτε εἰς βασιλεῖα ἀπέρχεσθαι. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ὡς, ἔτε πρώτως μέλλει ὁ μητροπολίτης τὸν βασιλεῖα προσκυνῆσαι ἔκ τῆς λαχούσης αὐτὸν ἀνελευθῆν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀνάγκη ἔχει τοῦτο ποιῆσαι μετὰ πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς· μετὰ ταῦτα δὲ ἀκολουτῶν, ὅτε καὶ βούλεται, ἀπελευθεύεται εἰς τὸν βασιλεῖα χάριν ὧν προανήνεγκε δεήσεων μετὰ πατριαρχικῆς εἰδησεως.

ZONAR. Ἐτι τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔχονται οἱ κανόνες. Ἐπισκόπων γὰρ κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν δικῶν, ἀνάγκη πάντως καὶ ἔνθα ὁ βασιλεὺς διέτριβαν, ἐπισκόπους εἶναι. Φησὶν οὖν ὁ παρὼν κανὼν ὅτι, ἂν ἐπίσκοπος πρὸς ἐπίσκοπον τῆς χώρας, ἐν ἣ διαγεῖ ὁ βασιλεὺς, γράφῃ περὶ τίνος ὑποθέσεως, χρὴ τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὰς δεήσεις τῷ μητροπολίτῃ τῆς χώρας ἐκείνης ἐγγερίζεσθαι, ἵνα αὐτὸς στείλῃ ταύτην πρὸς τὸν ἐστᾶλη, δι' οἴκειου διακόνου, ὃς αὐτῷ καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς, συνιστώσας διπλασθὴ τὸν πεμφθέντα, καὶ γνωρίζουσας αὐτὸν τῷ ἐπίσκοπῳ, πρὸς τὸν ἐπέμφθη, καὶ γράφων κατὰ ἀκολουθίαν, ἡγοῦν ἀκολουθῶν, οἷς ἔγραψεν ὁ τὴν ὑπόθεσιν ἔχων ἐπίσκοπος καὶ τὰς δεήσεις στείλει. Τοῦτο δὲ γίνεσθαι ὠρίστη, ἵνα ὁ μητροπολίτης ἐπιγνῶ τὴν ὑπόθεσιν περὶ ἣς ἔγραψε τῷ συνεπισκόπῳ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ εἰ φορτικὴ τις εἴη, καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἐνοχληθῆναι τὰς βασιλικὰς ἀπάς περὶ αὐτῆς, ἀποπέμψῃται τὰς δεήσεις καὶ ἀντιστρέψῃ τῷ πέμψαντι αὐτάς. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἔχουσι ἐπίσκοπος, οὐδὲ τούτους ἀξιώσαι κωλύεται διὰ τοῦ οἴκειου διακόνου βοηθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ ὑποθέσει ἐθλόγου, καὶ πρέπουσαν ἀρχιερεὶ αἰτησὶν ἐχούσῃ. Εἰ δὲ, εἰς Ῥώμῃ ἐνημῶντος τοῦ βασιλέως, σταλεῖν παρ' ἐπισκόπων ἐν αὐτῇ τινες δεήσεις κομιζόντες, τῷ πάπῃ ταύτας ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα αὐτὸς ἐξετάζῃ, εἰ εὐλογαίαι δεήσεις εἰσὶ καὶ εἰ μὴ τινὰ ῥήματα ἀναίσχυντα ἔχουσι πρὸς τὸν βασιλεῖα, ἀποστέλλοι ταύτας αὐτῷ, προστασίας καὶ φροντίδα παρέχων αὐτοῖς, ἡγοῦν προϊστάμενος καὶ συνεργῶν αὐτοῖς.

ARIST. « Ἀδελφῶν πρὸς ἀδελφὸν ἐπιστάλλοντος, ὁ μητροπολίτης τὸν ἀπόστολον ἐνισχύσει, καὶ γραφέτω πρὸς τοὺς ἐν οἷς ἡ ἀξίωσις ἐπισκόπων, τοῦ ἀποστόλου ἀντιλαμβάνεσθαι. »

D Ἐλλῶν ὁ ἐπίσκοπος πρὸς βασιλεῖα δεήσεις ἐπιφέρει, καὶ περὶ αὐτῶν πρὸς συνάδελφον αὐτοῦ γράφει, ἐν τῷ στρατοπέδῳ μετὰ τοῦ βασιλέως διάγοντα, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως μετακληθέντα ἐπὶ τῷ μετ' αὐτοῦ συνδιᾶγειν, ὀφείλει τῷ ἰδίῳ μητροπολίτῃ προσέρχεσθαι, καὶ τὰς δεήσεις ὑποδεικνύειν, καὶ τὸν διάκονον ὃν ἀποστέλλει βούλεται, ἵνα παρ' αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου πρόσθεν αἱ δεήσεις ἐξετασθῶσι, μήποτε οὐ δικαίαν τὴν αἴτησιν ἔχουσι· καὶ οὕτως μετὰ τὸ δοκιμάσαι ταύτας, γράμμασιν αὐτοῦ καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς τὸν ἀποστελλόμενον ἐνισχύσει· καὶ ἀξιώσει τοὺς μετὰ τοῦ βασιλέως διάγοντας ἐπισκόπους ἀντιλαβεσθαι τοῦ διακόνου.

ΚΑΝΩΝ Γ.

Α

CANON X.

• Ἄξι μετὰ πάσης ἀκριβείας (78) καὶ ἐπιμελείας
 • ἐξετάζεσθαι, ὥστε, εἴν τις πλούσιος ἢ σχολασ-
 • τικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀξιόλοτο ἐπίσκοπος γίνε-
 • σθαι, μὴ πρότερον καθίστασθαι, εἴν μὴ καὶ
 • ἀναγωγέου καὶ ὑποδιακόνου, καὶ διακόνου,
 • καὶ πρεσβυτέρου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ· ἵνα καθ'
 • ἕκαστον βαθμὸν, εἴν περ ἀξίος νομισθεῖν, εἰς
 • τὴν ἀφίδα τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ πρόκοπὴν δια-
 • θῆναι δυναθεῖν. Ἐξεῖ δὲ ἕκαστου τάγματος ὁ
 • βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μῆκος,
 • δε' οὐ ἡ πίστις αὐτοῦ καὶ ἡ τῶν τρόπων καλοκα-
 • γαθία, καὶ ἡ σεβρότης, καὶ ἡ ἐπιεικεία γνώ-
 • ριμος γενέσθαι δυναθεῖται· καὶ αὐτὸς, ἀξίος τῆς
 • θείας ἱερωσύνης νομισθεῖς, τῆς μεγίστης ἀπο-
 • λαύσει τιμῆς. Οὕτε γὰρ προσηκόν ἐστίν, οὕτε ἡ
 • ἐπιστήμη, ὅσπερ ἡ ἀγαθὴ ἀναστροφή ἐπιδέχεται
 • τολμηρῶς καὶ χούφως ἐπὶ τούτῳ λέναι, ὥστε ἡ
 • ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον προχειρῶς
 • καθίστασθαι. Οὕτω γὰρ ἂν εἰκότως νεόφυτος
 • νομισθεῖν, ἐπειδὴ μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος
 • Ἀπόστολος, ὃς καὶ τῶν ἐθνῶν ἐγένετο διδάσκα-
 • λος, φαίνεται καλύσας ταχέως γίνεσθαι τὰς
 • καταστάσεις. Τοῦ γὰρ μηκίστου χρόνου ἡ δοκι-
 • μασία καὶ τὴν ἀναστροφήν καὶ τὴν ἕκαστου τρό-
 • πον οὐκ ἀπεικότως ἐκτυποῦν δυναθεῖται. Ἀπαν-
 • τες εἶπον ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν
 • ἀνατρέπειν ταῦτα. »

ΒΑΣ. Ἐν τῷ ιζ' κανόνι τῆς πρώτης καὶ δευτέρας
 συνόδου ἱκανῶς ἐγράψαμεν περὶ λαϊκῶν μελλόντων
 ἀρχιερωσύνης ἀξιούσθαι. Πλὴν ἐκεῖ μὲν γενικῶς

• Ut cum omni cura et diligentia semper examine-
 • tur, ut si quis dives vel ex foro scholasticus
 • episcopus fieri dignus habeatur, non prius con-
 • stituatur, quam lectoris et hypodiaconi et diaconi
 • et presbyteri ministerium peregerit : ut in uno-
 • quoque gradu, si dignus existimatus fuerit, ad
 • episcopatus fastigium per progressionem possit
 • ascendere. Habet autem uniuscujusque or-
 • dinis gradus non minimi scilicet temporis lon-
 • gitudinem, per quod et fides et morum probi-
 • tas, et constantia, et moderatio possit co-
 • gnosci ; et ipse, divino sacerdotio dignus exi-
 • stimatus, maximum honorem assequetur. Ne-
 • que enim convenit, neque scientia et bona-
 • conversatio hoc recipit, ut temere et leviter
 • ad id accedatur, ut episcopus, vel presbyter,
 • vel diaconus prompte ac facile constituatur.
 • Sic enim merito neophytus existimetur, quan-
 • doquidem beatissimus Apostolus, qui fuit
 • etiam doctor gentium, maxime prohibuisse
 • videtur, ne celeres fierent constitutiones. Lon-
 • gissimi enim temporis probatio, et conversa-
 • tionem, et uniuscujusque mores non improba-
 • biliter exprimere poterit. Omnes dixerunt,
 • ipsis placere, et omnino non oportere ea sub-
 • vertere. »

BALS. In canone 17 primæ et secundæ synodi
 satis scripsimus de laicis, qui sunt ad episcopatum
 promovendi. Cæterum illic quidem generaliter de

Guill. Beverégii notæ.

(78) Ἀξι μετὰ πάσης ἀκριβείας. Præter Balsamo-
 nis et Zonaræ scholia, aliud huic etiam canoni
 annexitur his verbis conceptum, Σημειώσαι δὲ τοὺς
 πλουσίους καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς σχολαστικὸς ὁ
 κανὼν οὗτος κωλύει· διὸ οὐδὲ δοκεῖ καθολικῶς μά-
 χεσθαι τοῖς ἀποστολικῶς κανόνι, καὶ ταῖς οἰκουμενι-
 καῖς συνόδοις, αἷς οἱ ἀπὸ λαϊκῶν, τῶν μὴ προσφάτως
 πιστευσάντων, ἀκλόυτος ἐστὶ πρόσδος παντελῶς εἰς
 τὴν τῶν ἐπισκόπων τιμὴν· τὸ μέντοι νεόφυτον
 ἀλόγως ἅμα καὶ ἐναντίας τοῖς πρὸ αὐτοῦ κανόνι
 ἐνόησε. Νεόφυτος γὰρ καὶ τῷ θεῷ ἀποστόλῳ, καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἡμῶν Πατράσι καὶ τοῖς κανόνι, οὐχ
 ὁ νῦν εἰς κληρὸν παραγγέλλων, ἀλλ' ὁ τὴν Χριστιαν-
 ῶν πίστιν ὑπολαμβάνων ἀρετῆ, καὶ νοεῖται· καὶ λέγε-
 ται· πλὴν συνεπισκόπου, ὅτι οὕτος ὁ κανὼν οὐχ
 ἐπίσκοπον μόνον μὴ γίνεσθαι· ἀπὸ τῶν λαϊκῶν ἄνευ
 ἢν προσδιορίζεται συγχωρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πρεσβύτε-
 ρον ἢ διάκονον, ὅπερ ταῖς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίαις
 ὁρᾶται, ἀπόδοκτον· πλὴν εἰ μήτις πάλιν ἐπὶ τῶν
 ἀπ' ἀγορᾶς πλουσίων μόνων καὶ σχολαστικῶν τὴν
 κανὼνα λαμβάνειν λέγει, βοήθειαν τινὰ ἐπινοῶν αὐτῷ.
 Ἀλόγως δὲ παντελῶς· καὶ ἡ τῆς παρατηρήσεως
 αἰτία. Διὰ γὰρ τὴν δοκιμασίαν τῶν τρόπων δεῖν φησι
 παραλαμβάνεσθαι τὴν χρόνον, ὥσπερ οὐκ ἐνδὸν τοῖς
 λαϊκοῖς ἐξεταζόμενον δοκίμην παρασχεῖν βίβω. Καί
 τοι εἰ μὴ δυνατὸν δοκιμασίαν βίου δοῦναι λαϊκῶν,
 οὐδ' ἀπλῶς εἰ· κληρὸν χεῖ παραγγέλλειν ὅλως τοιού-
 των. Ἀδύνατον γὰρ ὡς ἀνοία βούλεται δοκιμὴν βίου
 λαϊκοῦ λαμβάνειν, ἀδοκίμον δὲ πῶς ἂν τις εἰς τάξιν
 ἀγοι κληρικῶν, ἢ τανανεία ὡν ἐπαγγέλλεται κα-
 τασκευάζει τοὺς ἀνεξετάτους βίους τῶν λαϊκῶν
 κληρικῶν ἐπιβάλλεσθαι τάξει δεικνῶν· εἰ μὴπω ἀρε-
 νοεῖται δεῖν τοὺς εἰς κληρὸν μέλλοντας εἰσέναι, κλη-

ρικούς χρηματίζειν πρότερον· εἰς τοῦτο γὰρ ἡ
 ἀνοία ταυτεῖ. Nota quod divites atque ex foro scho-
 lastico hic canon prohibet ; quare nec videtur cat-
 holicæ cum apostolicis canonibus pugnare, et cum
 synodis œcumenicis, quibus ex laicis, qui non
 nuperrime fidem amplexi sunt, ad episcopalem pro-
 vehi honorem non prohibetur. Vocent itaque neophytum
 absurdæ et contrarie canonibus ipsam præcedentibus
 intellexit. Neophytus enim, et divino apostolo, et aliis
 nostris Patribus, et canonibus, non is qui modo in
 clerum cooptatur, sed qui Christianorum fidem modo
 amplexus est, et intelligitur et dicitur. Præterea
 observet etiam, quod hic canon non tantum episcopum
 ex laicis (exceptis his) non fieri præcipit, sed nec
 presbyterum, nec diaconum ; quod a nulla prorsus
 Ecclesia admissum videtur ; præterquam si quis rur-
 sus canonem de solis ex foro divitibus et scholasticis
 accipiendum dixerit, subditum aliquod sibi exinde
 excogitans. Verum etiam causa observationis omnino
 absurda est. Ad morum enim probationem tempus as-
 sumendum esse dicit : ut non possibile sit laicis ex-
 ploratum vitæ documentum exhibere. At si non possi-
 bile sit laicum vitæ experimentum dare, nec absolute
 in clerum talis omnino cooptari debet. Impossibile
 enim est, ut stulta ista opinio præ se fert, laici vitam
 exploratam habere. Inexploratum autem quomodo
 quis pacò ad ordinem promoveat clericum, vel contraria
 iis, quæ pronuntiat, probant laicos ad clericorum
 ordinem cooptari posse, vitæ eorum inexploratæ sint ;
 nisi forsitan intelligatur eos, qui ad clerum susci-
 piendi sunt, clericos prius vocari : in hoc enim ab-
 surda ista opinio desinit.

lis dictum est : hic autem de solis divitibus et scholasticis, id est, de iis qui rhetoricæ et arti dicendi vacant. Quod ergo illic quæsimus de præfinito tempore canone declarato, hoc in præsentî quoque canone quærendum est. Neophytus autem, apud Apostolum quidam, est is, qui recens illuminatus est; apud canonem autem, qui ex divite vel scholastico ad episcopalem dignitatem provehitur. Quære et canonem 2 Nicænz primæ synodi.

497 ZONAR. Neminem e foro, hoc est, e populi turba, quamvis divitiis affluat, quamvis scholasticus sit, hoc est, dicendi studio operam impendat, episcopum, si eo munere dignus judicetur, subito creari, sed eos homines per sacrorum ordinum gradus sigillatim promoveri, ac in singulis haud minime temporis spatio ministrare, hic canon jubet : ut eo scilicet temporis intervallo et ipsius fidei, rectane sit, et morum bonitatem animique constantiam, ac moderationem liceat explorari; itaque demum ad episcopatus fastigium, hoc est, summi sacerdotii culmen per progressionem transseat. Neque enim, inquit, rationi consentaneum est, neque id aut scientia, hoc est, divinarum Litterarum cognitio, aut recta vivendi norma, hoc est, temporis diuturnitate firmata ac probata consuetudo patitur, ut temere ac leviter, hoc est, nullo delectu, episcopus, aut presbyter, aut diaconus, ubi primum se quisque ostenderit, constituatur. Quisquis enim ad episcopatus dignitatem hac ratione progreditur, neophytus, inquit, ab Apostolo, præcipites ejusmodi creationes improbante, existimatus est. Ac neophyti quidem vocem ita hujus synodi Patres interpretati sunt : apostolus vero inclutus Paulus enim, qui nuper ex oleastro, infidelitatis videlicet, recisus, atque in speciosam oleam, fidem scilicet orthodoxam, implantatus sit, neophyti appellatione significavit. Et eodem modo Nicæna prima synodus, ut in illius secundo canone videre est, neophytum intellexit; et Constantinopolitanæ primæ et secundæ synodi decimo septimo canone eundem constituta reperias.

ARIST. « Forensis, scholasticus aut dives, nisi « per sacros transierit gradus, episcopus non « creatur. Graduum autem interstitium ne ad « modum breve sit, quo major fidei bonæque « conversationis probatio habeatur. Qui aliter « enim constituitur, neophytus est. »

Hic canon laicos quidem in foro degentes, et in eo operam dantes, vel et aliquos divites et forenses mercatores, ad episcopatus dignitatem provehi volentes, non aliter constitui jubet, nisi lectoris et presbyteri et diaconi ministerium peregerunt. Spatium autem cujusque gradus esse diuturnum. Ut vita eorum et fides in eo examinetur. At decimus septimus primæ et secundæ synodi in Sanctorum Apostolorum templo coactæ canon, neminem laicorum, licet malæ conversationis non sit ut nec monachorum quempiam ad episcopatus sublimitatem

τὰ περὶ τούτων ἐξεφωνήθησαν· ἐνταῦθα δὲ περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν, τούτεστι περὶ λόγους σχολάζοντων. Ὁ γοῦν ἐκείσε ἐζητήσαμεν χάριν τοῦ δηλουμένου τῷ κανόνι νενομισμένου καιροῦ, τοῦτο καὶ εἰς τὸν παρόντα κανόνα ζητήσιον. Νεόφυτος δὲ, παρὰ μὲν τῷ Ἀποστόλῳ ὁ νεοφώτιστος λέγεται· παρὰ δὲ τῷ κανόνι ὁ ἀπὸ πλουσίου ἢ σχολάζοντος εἰς ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα προδιβαζόμενος. Ζήτει καὶ τὸν β' κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου.

ZONAP. Οὐδένα τῶν ἐξ ἀγορᾶς ὄντων ἦτοι τῆς δημῶδους συγχύσεως, καὶ πλουσίου, καὶ σχολαστικῶν, τούτεστι περὶ λόγους σχολάζων, βούλεται ὁ κανὼν, εἰ ἀξίος κρίνοιτο ἐπισκοπῆς, ἀθρόον χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον, ἀλλὰ διορίζεται τοὺς τοιούτους εἰς ἕκαστον βαθμὸν ἱερατικῶν προδιβάζεσθαι, καὶ ἐπ' ἐκείσῃ ἐπὶ καιρὸν ὑπηρετεῖν οὐκ ἐλάχιστον, ἵνα διὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου γνωσθεῖν ἢ τε πίστις αὐτοῦ, εἰ ὀρθή ἐστὶ, καὶ ἡ ἀγαθότης τῶν τρόπων, καὶ ἡ σφρόδότης τοῦ φρονήματος, καὶ ἡ ἐπιεικεία, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς, ἦγουν τὴν ἀκρότην τοῦ ὕψους τῆς ἀρχιερωσύνης διαβῆ κατὰ προκοπήν. Οὐδὲ γὰρ πρέπει, φησὶν, οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὐδέ στήν ἡ τῶν θεῶν λόγων γνώσις, οὔτε ἡ ἀγαθὴ ἀναστροφή, ἦγουν ἡ συνήθεια ἡ δοκιμασθεῖσα τῷ χρόνῳ, ἐπιδέχεται τολμερῶς καὶ κούφως, ἦγουν εὐκόλως, πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ἐπίσκοπον προχειρῶς χειροτονεῖσθαι. Ὁ οὕτως γὰρ, φησὶν, εἰς ἐπισκοπῆς ἀξίαν προβαίνων νεόφυτος ἐνομιᾶται τῷ Ἀποστόλῳ, κωλύσαντι ταχεῖας γίνεσθαι τὰς καταστάσεις. Οἱ μὲν οὖν τῆς συνόδου ταύτης Πατέρες οὕτως ἐξηλάθοντο τὸν νεόφυτον· ὁ δὲ κλεινὸς ἀπόστολος Παῦλος νεόφυτον τὸν ἄρτι ἐξ ἀγριελαίου, τῆς ἀπιστίας φημί, πρὸς καλλιέλιον μετεγεννηθέντα, τὴν πίστιν ἠλαθῆναι τὴν ὀρθόδοξον, λέγει. Καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη σύνοδος οὕτως ἐνόησε τὸν νεόφυτον, ὡς ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῷ δευτέρῳ κανόνι αὐτῆς· καὶ ὁ 13' δὲ κανὼν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσης πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου διορίζεται.

ARIST. « Ἀγοραῖος, σχολαστικὸς, ἢ πλούσιος, εἰ « μὴ τοὺς ἱεροῦς διέλθοι βαθμοὺς, ἐπίσκοπος οὐ « καθίσταται. Τὸ δὲ τῶν βαθμῶν διάστημα οὐ « λίαν ὀλιγοστόν, δι' οὗ τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως καὶ « καλοκαγαθίας αὐτοῦ δοκιμάζεται. Ὁ γὰρ δεύτερος, « νεόφυτος. »

Οὗτος ὁ κανὼν τοὺς μὲν λαϊκοὺς τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ διατρίβοντας, καὶ σχολάζοντας ἐν αὐτῇ, ἢ καί τινες πλουσίους καὶ αγοραίους πραγματευτὰς, εἰς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα βουλευθέντας ἀνενεχθῆναι, οὐκ ἄλλως προστάττει καθίστασθαι, εἰ μὴ ἀναγνώστου, καὶ πρεσβυτέρου, καὶ διακόνου ὑπηρεσίαν ἐκτελέσουσι· τὸ δὲ διάστημα ἕκαστου βαθμοῦ χρονίων εἶναι· ἵν' ὁ βίος αὐτῶν καὶ ἡ πίστις ἐν τοσούτῳ δοκιμασθῇ. Ὁ δὲ ἑπτακαίδέκατος κανὼν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων συστάσης, οὐδένα τῶν λαϊκῶν, καὶ μὴ

ἐκ φαύλης ἐστὶ διαγωγῆς, ἀλλ' οὐδὲ τῶν μοναχῶν, A
εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑψος ἀθρώως ἀνάγεσθαι συ-
χωρεῖ· ἀλλὰ τοὺς ἱερατικοὺς πρότερον βαθμοὺς
προελθεῖν, ἐν ἑκάστῳ τάγματι τὸν νενομισμένον
πληροῦντα χρόνον, καὶ τότε τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χει-
ροτονίαν δέχεσθαι.

KANON IA.

« Ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως παραγίνηται
εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς
εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμῃ χάριν ἐγκωμίοις
οἰκείοις ὑπηρετούμενος, ἢ θρησκείας καθοσιώ-
σει, καὶ πλείονα χρόνον βούλοιο διάγειν, καὶ
μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἐμπειρος
ἢ διδασκαλίας, μὴ καταφρονῆ ἑκείνου, καὶ
συνεχέστερον ὁμιλῆ, καταισχύειν καὶ εὐτελί-
ζειν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτόθι ἐπισκόπου σπου-
δάζων. Αὕτη γάρ ἡ πρόφασις εἴθε ταράχους
ποιεῖν, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης πανουργίας τὴν
ἄλλοτριαν καθέδραν ἑαυτῷ προμηστεύεσθαι
καὶ παρασπᾶσθαι σπουδάζει, μὴ διαστάζων τὴν
αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν,
καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι. Ὅριστόν οὖν ἐπὶ
τούτῳ χρόνον· ἐπειδὴ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι
ἐπίσκοπον τῶν ἀπανθρώπων καὶ σκαιῶν εἶναι
νενομισται. Μέμνηθε δὲ ἐν τῷ προάγοντι
χρόνῳ τοὺς Πατέρας ἡμῶν κεκριμέναι, ἵνα, εἰ
τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων τρεῖς κυριακάς
ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο,
ὁποκινοῖτο τῆς κοινωνίας. Εἰ τοίνυν περὶ τῶν
λαϊκῶν τοῦτο θετέπισται, οὐ χρῆ, οὐδὲ πρέπει, C
ἀλλ' οὐδὲ συμφέρι, ἐπίσκοπον, εἰ μηδεμίαν
βαρύτεραν ἀνάγκην ἔχοι, ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς,
ἐπιπλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλη-
σίας, καὶ θλίβειν τὸν ἐμπειριεμένον αὐτῷ
λαόν. Ἄπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι καὶ
ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα εἶναι πρεπιωδε-
στάτην. »

BALS. Πᾶσαν σκανδάλου πρόφασιν περιαιροῦντες
οἱ Πατέρες, διωρίσαντο μὴ μεταβαίνειν ἐπίσκοπον
ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἢ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν
κατὰ τρόπον ἀλαζονείας ἢ πλεονεξίας. Εἰ δὲ τοῦτο
οὐ γένηται διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ πρόσκαι-
ρον ἀνάπαισιν, ἢ ἑτέραν εὐλογον ἀφορμὴν, μὴ κατ-
επαίρεσθαι αὐτὸν, λόγιον τυχόν ὄντα, τοῦ ἐγχωρίου
ἐπισκόπου, ἀμαθοῦς ἴσως τυγχάνοντος· μηδὲ αὐτὸν D
μὲν ἐπίεσθαι ἐγκωμίων διὰ δογματικῶν διδασκα-
λιῶν (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ θρησκεία, τουτέστιν ἡ
λατρεία καὶ ἡ πίστις), τοῦ δὲ ἐγχωρίου ἐπισκόπου
καταφρονεῖν, ὡς ἐμπειρίαν δογματικῆς διδασκαλίας
μὴ ἔχοντος, ἀλλὰ ἡσυχάζειν καὶ ἔχειν τὴν ἀνάλογον
τιμὴν πρὸς τὸν ἐγχώριον ἐπίσκοπον. Τὸ γὰρ παρὰ
ταῦτα γινόμενον, φασίν, παραιτίον ἐστὶ ταραχῆς
πολλῆς καὶ ὑποψία τοῦ σπουδάζειν τὸν τοιοῦτον
καταλιπεῖν τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν, καὶ σφετερίσασθαι
τὴν ἑτέρῳ ἀνήκουσαν ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο, μὴ
ἀνεκτὸν ἡγησάμενοι ἐπὶ πολλὸν χρόνον διάγειν ἐπί-
σκοπον εἰς ἄλλοτριαν ἐνορίαν, ἐπηγαγον ὡς, ἐπεὶ
τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἐγχωρίους ἐπίσκοπους ἀρ-
χιερεῖς ἐτέρων ἐνοριῶν ἀφιλάδελφόν ἐστὶ καὶ ἀπᾶν-

A tem confestim promoveri permittit. Sed gradus
prius pervadere sacerdotales, in quoque ordine
legibus sancitum tempus expletum, et tunc epi-
scopatus ordinationem accipere.

CANON XI.

« Quando episcopus ex alia civitate in aliam civita-
tem, vel ex alia provincia in aliam provinciam
accesserit, jactationis gratia propriis laudibus
serviens, vel religionis sanctificationi; et velit
longiori tempore illic agere, illius autem civi-
tatis episcopus doctrinæ non fuerit peritus: ne
illum despiciat, et frequentius concionetur,
studens dedecore afficere et vilipendere perso-
nam episcopi, qui ibi est. Hic enim prætextus
solet turbas excitare, et ejusmodi calliditate
alienam sedem sibi conciliare et attrahere
studet, cum non dubitet sibi traditam Ecclē-
siam relinquere, et in aliam transire. Ad hoc
ergo tempus definiendum est: nam episcopum
non recipi, inhumanum et incivile existimatum
est. Recordemini autem Patres nostros in
tempore præterito statuisse, ut si quis laicus
in urbe agens tribus diebus Dominicis in tribus
hebdomadibus non conveniat, is communione
moveatur. 498 Si hoc ergo de laicis statu-
tum est, non oportet, nec convenit, sed neque
est utile, episcopum, si nullam habet gravio-
rem necessitatem vel negotium difficilium, lon-
gius a sua abesse ecclesia, et sibi commissum
populum dolore afficere. Omnes episcopi dixe-
runt, hanc quoque sententiam esse convenien-
tissimam. »

BALS. Omnem scandalii occasionem auferentes
sancti Patres, statuerunt, ne episcopus a civitate
in civitatem, vel a provincia in provinciam, per ar-
rogantiam vel avaritiam transeat. Si autem non
fiat propter eam causam, sed propter aliquot die-
rum quietem, vel aliquam aliam justam causam; ne
ipse, quem sit doctus, insultet regionis episcopo
qui forte est indoctus, nec ipse laudem desideret
per dogmaticas doctrinas (id enim est religio, id
est, cultus et fides), regionis autem episcopum con-
temnat, ut qui dogmaticæ doctrinæ experientiam
non habeat: sed quiescat, et regionis episcopo
convenientem honorem habeat. Quod enim, in-
quunt, præter hoc sit, multæ est perturbationis
causa, et suspicio, quod is studeat relinquere ec-
clesiam quæ illum sortita est, et eam, quæ ad alte-
rum pertinet, sibi vindicare. Et propterea non to-
lerandum esse rati, ut episcopus longo tempore
versetur in aliena diocesi, subjunxerunt, quod
quia esset inhumanum et a fraterna dilectione
alienum, si regionis episcopi aliarum dioceseon an-
tistites non admitterent: canone autem cautum est,

ut ne laicus quidem tribus Dominicis ab ecclesia absit, aut sit excommunicatus: omnino in antistites quoque locum habebit hic canon. Unde etiam statuerunt, ut nullus episcopus ab ecclesia, quæ illum sortita est, diutius absit, et sibi commissum populum opprimat, nisi gravem aliquam necessitatem habeat, vel negotium arduum. Lege sanctorum Apostolorum canones 14 et 15, præsentis synodi canones 12, 16, 17, Carthaginensis synodi canonem 23, et septimæ synodi 6 canones 17, 18 et 20, et scies quomodo punientur, qui ultra suæ diœcesis fines docent. Lege et canonem 16 primæ et secundæ synodi, et quæ in illo a nobis scripta sunt, et scies quanto tempore debent episcopi extra suos episcopatus versari. Ideo enim nec fustus hic de eo tractatum est. Interrogaverit autem quispiam, Cum canon 80 sextæ synodi, videlicet quæ in Trullo dicitur, laicos segregari decreverit, qui tribus Dominicis in ecclesiam non convenerit, qui quidem hac synodo fuit multo recentior, quomodo præsens canon, qui est multo antiquior, ejus meminit? *Solutio.* Alius quidem canon ante præsentem synodum nihil ejusmodi decrevit. Quæ autem hoc canone continentur, sine scriptis, ut est verisimile, exercebantur ab initio, ut etiam multa alia: postea autem synodus in Trullo ea scriptis quoque mandavit.

καὶ ἄλλα πολλά· ὕστερον δὲ ἡ ἐν τῷ Τρούλλῳ
ZONAR. Si quis episcopus in aliam civitatem provinciamve abeat, jactabundus, hoc est, ubi se jactet atque ostendet, laudemque eloquentiæ aucupetur, vel ut religioni consecrandæ inserviat, aut de fide et cultu, qui Deo exhibendus est, quærat: nam religio hic est servitus sive Dei cultus, ac diutius ibidem commorari velit, neque sit ejus regionis episcopus admodum dicendi ac docendi peritus; ne crebriores ipse conciones habeat, ex quo regionis illius episcopum contemnere ac velut ineruditum notare videatur. Perturbationes namque ea res excitat, aut calide ac versute factum interpretari liceat, ut sese nimirum populo ejus regionis admiratione eloquentiæ commendat, ac sibi cathedram ejusdem urbis despondeat; ex quo præterea non dubitet creditam sibi ecclesiam relinquere, et in aliam transire. Tempus igitur, quo episcopo in alia urbe aut regione suum episcopum habente morari liceat, præfinire oportet. Nam ab episcopo episcopum non admitti, quiddam est inurbanum, injuriosum et etiam malum. 499 Cum ergo Patres, inquit, nostri (synodi nimirum in Trullo, quæ sexta dicitur, ibi enim octogesimo canone statutum id fuit), si quis laicus in urbe agens trium hebdomadarum spatio in ecclesiam non convenerit, eum communionem movendum, hoc est, segregandum esse, decreverint: si hæc de laicis constituta sint, episcopum ab ecclesia sua diutius abesse, nisi si quando gravis necessitas negotiive difficultas coegerit, nec deceat, nec expedit.

ARIST. Ἐπίσκοπος ἀπὸ ἐπίσκοπου ἀκέραιος, σὶ σὶ

ἄθρονον, κεκαλονίσταται δὲ μὴδὲ λαϊκῶν ἀπολιμπάνεσθαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρεῖς Κυριακάς, ἢ μὲν ἀκοιωνῆτον εἶναι, πάντως κρατῆσαι καὶ περὶ ἀρχιερέων ὁ αὐτὸς κανὼν. "Ὅθεν καὶ διορίσαντο μηδένα ἐπίσκοπον ἐπὶ πλέον ἀπολιμπάνεσθαι τῆς λαοῦσης τοῦτον, καὶ θλίβειν τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λαόν, εἰ μὴ τινα βαρεῖαν ἀνάγκην ἔχει ἢ πρῶτά τι δυσχερές. Ἀνάγνωθι τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανόνας ιβ', ιε', τῆς παρουσίας συνόδου κανόνας ιβ', ις', ιζ', Καρθαγίνης κανόνας κγ' καὶ οα', συνόδου ζ' κανόνας ιζ', ιη' καὶ κ', καὶ μάθης πῶς κολάζονται οἱ πρὸ ἑνορίαν διδάσκοντες. Ἀνάγνωθι καὶ τὸν ις' κανόνα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ πρὸ ἡμῶν γραφέντα, καὶ μάθης πόσον κριτὸν ὁρῶντων οἱ ἐπίσκοποι διατρίβειν ἔξωθεν τῶν ἐπίσκοπῶν αὐτῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐδὲ πλατύτερον τι περὶ τοῦτου ἐνταῦθα διελήφθη. Ἐρωτήσῃ δέ τις, ὡς τοῦ π' κανόνος τῆς ἑκτῆς συνόδου, δηλονότι τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, διορισμένου ἀφορίζεσθαι τοὺς λαϊκοὺς τοὺς ἐπὶ τρισὶ Κυριακαῖς μὴ συνερχομένους καὶ ἐκκλησιάζοντας, τοῦ καὶ κατὰ πολὺ ὕστερος μεταγενεστέρου ταύτης τῆς συνόδου, πῶς ὁ παρὼν κανὼν, προγενέστερος ὢν, αὐτοῦ μέμνηται; Αὖτις. Ἄλλοι μὲν κανὼν πρὸ τῆς παρουσίας συνόδου οὐδὲν ἐν τοιαύτῳ διορίσαντο· ἀγράφως δὲ, ὡς εἴκεν, ἐνηργουνο τὰ τοῦ τοιαύτου κανόνος ἀρχήθεν, ὡς σῦνοδος καὶ ἐγγράφως τὰ περὶ τοῦτου ἐξέθετο.

ZONAR. Ἐάν ἐπίσκοπος εἰς πόλιν ἀπέλθῃ ἕτερον ἢ εἰς ἑπαρχίαν ἄλλην κόμην χάριν, ὥστε δηλονότι ἐπιδείξασθαι καὶ ἐγκωμισθῆναι ὡς λόγιος, ἢ ὁρθοσκείας καθοσιώσει ἢ διὰ ζήτησιν πίστεως, καὶ ὅπως χεῖρ λατρεύειν· ὁρθοσκεία γὰρ ἡ λατρεία ἐστὶ καὶ βούλοιο πλείονα χρόνον διάγειν ἐκεῖ, ὁ δὲ τῆς χώρας ἐκεῖνης ἐπίσκοπος μὴ ἢ λόγιος, ὥστε δύνασθαι διδάσκειν, μὴ ὁμιλεῖτω συνεχῶς, καταφρονῶν τοῦ τῆς χώρας ἐπισκόπου, καὶ καταισχύων αὐτὸν ὡς ἀμαθῆ. Αἴτιον γὰρ τοῦτο παραχῆς, ἢ καὶ πανούργως γινόμενον, ἵνα ὡς λόγιος παρὰ τοῦ τῆς χώρας ἐκεῖνης λαοῦ θαυμασθῆ, καὶ προμνηστεύσῃται τὴν τῆς πόλεως ἐκεῖνης καθέδραν, καὶ ἐντεῦθεν οὐ διστάσῃ καταλιπεῖν τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ εἰς ἕτεραν μεθίστασθαι. Δεῖ τοίνυν ὀρίσαι χρόνον, ὅσον ὀφείλει ποιεῖν ἐπίσκοπος εἰς χώραν ἢ πόλιν ἀπελθὼν, ἐν ἣ ἔστιν ἐπίσκοπος· καὶ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι παρὰ ἐπισκόπου τὸν συνεπίσκοπον ἀπάνθρωπον ἐστὶ, φαῦλον, πονηρόν. Ἐπειδὴ οὖν, φησὶν, οἱ Πατέρες ἡμῶν, οἱ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ τῆς λεγομένης ἑκτῆς συνόδου δηλαδὲ, ἐκεῖνον γὰρ ἐστὶν ὁ κανὼν π', ἔκριναν, ἵνα, εἰ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ συνέρχοιτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀποκινεῖτο τῆς κοινωνίας, τούτεστιν ἀφρολίζοιτο· εἰ δὲ περὶ λαϊκῶν ταῦτα εἴρηται, οὕτως πρέπειν ἐστὶν, οὕτως συμφέρον, ἐπίσκοπον ἐπὶ πολὺ ἀπολιμπάνεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, εἰ μὴ τινα βαρεῖαν ἀνάγκην ἔχει, ἢ πρῶτά τι δυσχερές.

ARIST. Ἐ Ὁ προσκαλούμενος ἐπίσκοπος ἐξ ἑταίρου

« του, τοῦ προσκαλεσαμένου ἰδιώτου τυγχάνον- Α
 « τος, μὴ συνεχέστερον δημηγοροῖ· ῥῶμος γὰρ
 « τοῦτο τοῦ ἰδιώτου, καὶ μνηστεια τῆς ἐπισκο-
 « πῆς ἐκείνου· καὶ ἀμύφτερα οὐκ ἀμώμητα. »
 ΑΡΙΣΤ. « Ἀνάγκης δίχα βραχέως δυσχερὲς τὸ
 « ἐπὶ πλείστον τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἰκείας ἐκκλη-
 « σίας ἀπολιμπάνεσθαι. »

Εἰ τις τῶν ἐπισκόπων εἰς ἑτέραν παραγίνεται
 πόλιν, παρὰ τοῦ κατὰ χώραν προσκληθεὶς ἐπισκόπου,
 καὶ ὁ προσκαλεσάμενος αὐτὸν οὐκ ἔστι διδασκαλίας
 ἔμπειρος· μὴ διδασκέτω συνεχέστερον τὸν λαὸν,
 καὶ δημηγορίας ποιεῖτω. Τοῦτο γὰρ ταραχὰς εἰσθε
 προξενεῖν, καὶ καταφρόνησιν ἐμποιεῖν τῷ προσκα-
 λέσαντι αὐτὸν ἐπίσκοπῳ. Δοκεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς ἐπι-
 δείξεως ταύτης τὴν ἀλλοτρίαν προμνηστεύεσθαι ἐκ-
 κλησίαν, καὶ τὸν λαὸν εἰς ἑαυτὸν ἔλκειν, καὶ σπου- Β
 δάζειν τήνμαυτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιπεῖν,
 καὶ εἰς ταύτην μετατεθῆναι, ὅρισε γοῦν διὰ ταῦτα
 ἡ ἀγία σύνοδος μὴ πλέον τριῶν ἑβδομάδων τὸν
 προσδεχθέντα ἐπίσκοπον τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας ἀπο-
 λιμπάνεσθαι· ἀλλ' εἰς τὸν ἐμπειραστευμένον αὐτῷ
 λαὸν ὑποστρέφειν, εἰ μὴ πού τις αὐτὸν βαρυτάτῃ ἀνάγκῃ ἢ
 πράγματι δυσχερὲς καὶ ἐπὶ πλέον ἀπο-
 λιμπάνεσθαι ἐκδύσῃ.

ΚΑΝΩΝ ΙΒ΄

« Τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πό-
 « λεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίστανται, δοκοῦσι
 « κεκτηῖσθαι σφόδρα ὀλίγα ὑπάρχοντα ἴδια, ἐν
 « ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ
 « ἐπικουρεῖν δυνατοὶ εἰσι τοῖς πένησι· οὕτως αὐ- C
 « τοῖς συγχωρητέον εἶναι κρῖνω, ἵνα, εἰ μέλλοιαν
 « εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὴν
 « συχομιδὴν τῶν καρπῶν παιεῖσθαι, τρεῖς Κυ-
 « ριακὰς ἡμέρας, τοῦτ' ἔστι τρεῖς ἑβδομάδας, ἐν
 « τοῖς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτοῦς διάγειν, καὶ ἐν τῇ
 « ἀγχιτεουσίῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ ἡρεσύτερος συν-
 « αγει, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρὶς συνελεύσεως αὐτῶν
 « δοκεῖν εἶναι, συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν καὶ
 « μὴ συνεχέστερον εἰς τὴν πόλιν, ἐν ἣ ἔστιν ἐπί-
 « σκοπος, παραγίνοιτο. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον
 « καὶ τὰ οἰκεία αὐτοῦ πράγματα παρὰ τὴν αὐτοῦ
 « ἀπουσίαν οὐδεμίαν ὑπομένει ζημίαν, καὶ τὸ
 « τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξει
 « ἐκκλησια. Ἄπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· Ἄρε-
 « σκει καὶ αὕτη ἡ διατύπωσις. »

ΒΑΣ. Ὁ μὲν ἰα' κανὼν διδάσκει περὶ τῶν ἀπο-
 δημησάντων ἐπισκόπων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἢ
 ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν· ὁ δὲ παρῶν κανὼν διο-
 ρίζεται τοὺς ἐπίσκοπους, τοὺς ἔχοντας ἀκινήτους
 μεγάλας κτήσεις εἰς ἀλλοτρίας ἐνορίας, ἀπαρμπο-
 δίστως εἰς ταύτας ἀπέρχεσθαι διὰ τὴν συχομιδὴν
 τῶν καρπῶν, καὶ οὕτω χειραγωγεῖν τοὺς πένητας.
 Πλὴν, φησὶ, ἐπὶ μὲν τρισὶ Κυριακαῖς ὀφείλει ὁ ἐπί-
 σκοπος διάγειν εἰς τὰ οἰκεία κτήματα, καὶ μετὰ τῶν
 ἐγχωρίων πιστῶν ἐκκλησιάζειν καὶ συλλειτουργεῖν,
 ἥτοι συνεύχεσθαι μετὰ τοῦ ἐκεῖσε ὄντος πρεσβυτέ-
 ρου, ἵνα μὴ δοκῇ χωρὶς συνελεύσεως ἐκκλησιαστικῆς
 εἶναι, καὶ προσκρούειν πρὸς τὸν ἀνωτέρω εἰρημέ-
 νον κανὼνα τὸν ἀφορίζοντα τοὺς ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας
 μὴ συνιόντας εἰς ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὰς τρεῖς

« accersit sit imperitius, ne nimis assidue con-
 « cionetur, hoc enim imperito dedecori erit, et
 « alter episcopatum ejus ambire videbitur. Et
 « utrumque reprehendendum. »

ARIST. « Sine gravi necessitate episcopum a sua
 « diutius abesse Ecclesia arduum est. »

Si quis episcopus ad aliam accedat civitatem,
 ab ipso regionis episcopo vocatus, et qui eum vocavit
 non est doctrina instructus, ne frequenter popu-
 lum doceat, et conciones faciat. Hoc enim tumultus
 excitare solet, et episcopo qui eum vocavit,
 contemptum afferre. Videtur autem et per ostentationem
 istam alienam ambire Ecclesiam et populum ad se
 attrahere, et studere sibi traditam Ecclesiam
 relinquere, et in eam transferri. Propterea
 itaque decrevit sancta synodus episcopum admissum
 non plusquam tres septimanas suam relinquere eccle-
 siam, sed ad populum sibi conceditum redire, nisi
 fortasse gravissima aliqua necessitas, aut negotium
 aliquod difficile eum longius abesse cogat.

CANON XII.

« Quidam fratres et coepiscopi in civitatibus, in
 « quibus episcopi constituentur, videntur valde
 « pauca, quæ sibi sint propria, possidere; in
 « aliis autem locis magnas possessiones, ex qui-
 « bus etiam possunt opem ferre pauperibus;
 « iis ita esse concedendum iudico, ut si in suas
 « possessiones venturi sint, et fructus suos col-
 « lecturi, tribus diebus Dominicis, id est, tribus
 « septimanis, in suis possessionibus degant;
 « et in ecclesia quæ prope est, in qua presbyter
 « populum congregat, ne a communione alienus
 « videatur (episcopus) conveniat, et sacrificium
 « celebret, et ne frequentius in civitate, in qua
 « est episcopus, adsit. Eo enim modo, et res ejus
 « propter ipsius absentiam nihil detrimenti pa-
 « tientur, et arrogantiae ac superbiae crimen effu-
 « gere videbitur. Omnes episcopi dixerunt: Pla-
 « cet hæc quoque constitutio. »

D BALS. Undecimus canon docet de episcopis,
 qui a civitate in civitatem peregre proficiscuntur,
 vel a provincia in provinciam: præsens autem ca-
 non statuit, ut episcopi, qui magnas habent immo-
 biles possessiones in alienis regionibus, in eas sine
 ullo impedimento proficiscantur ad fructus colli-
 gendos, et sic pauperes sustentent. Cæterum tri-
 bus, inquit, Dominicis debet episcopus in suis pos-
 sessionibus agere, et cum illius regionis fidelibus
 in ecclesiam convenire, et una celebrare, seu una
 orare cum presbytero qui illic est; ne videatur
 esse ab ecclesiastica communione alienus, et in
 canonem supra positum offendere, qui quidem eos
 segregat, qui tribus Dominicis in ecclesiam non
 conveniunt, Cæterum post tres Dominicos non fre-

quentius in civitate versari, in qua est episcopus. Si enim, inquit, hoc ita fiat, nec ipse in damnum pecuniarium incidet, eo quod in ejus præsentia fructus colligantur: nec regionis 500 episcopus enim arrogantia insimulabit. Hæc cum ita se habeant, ne dixeris esse necessarium episcopo qui versatur in possessionibus quæ sunt extra suam ecclesiam, illic tribus Dominicis sedere, et non accedere in urbem in qua est ejus regionis episcopus; sed consilium tantum dari, ut vitetur scandalum. Si enim velit postea in civitatem proficisci, et cum illius regionis episcopo familiariter colloqui, et in suas ecclesiasticas possessiones redire, non vetabitur. Est enim scopus canonis, ne illius regionis episcopus turbetur ab episcopo, qui ultra suæ diocesis fines accedit, et ab ipso fortasse injuria afficiatur. Lege et quæ in canone 16 primæ et secundæ synodi a nobis scripta sunt. Et nota quod in immobilibus alienarum ecclesiarum possessionibus illius regionis episcopus episcopalia jura exercet. Ex longa autem consuetudine sæpe synodaliter confirmata, thronus Constantinopolitanus in omnium ecclesiarum regionibus dat jus figendi crucem, et non solum in iis relationem habet, sed et in possessionibus quas habet ubicunque. Quidam autem dicunt, hanc sanctam sedem hoc jus habere, non solum in possessionibus, quas domini jure obtinet, sed etiam in immobilibus monasteriorum, quæ ei subjecta sunt, ubicunque ea sita sint. Recte autem accepimus liturgiam sive sacrorum celebrationem pro oratione. Sacra enim celebrare, seu sacrificare, sine episcopi regionis permissione, non potest.

ZONAR. Episcopi quidam, inquit canon, in ejus urbis, cui præsent, regionibus proprias (ecclesiarum videlicet, non autem quas in privatis ipsorum facultatibus numerent), admodum exiguas; iidem in aliis regionibus amplas sane possessiones habent, ex quarum fructibus pauperum inopiam sublevare, necessaria ipsorum usibus suppeditantes, queant. Quos proinde fructus, ut colligant, in eas regiones aliquando ipsis necessario sit commendum. Episcopo igitur, inquit, in suos agros profecto degere in aliena ditone ita liceat, ut ne ad urbanum episcopum trium hebdomadarum intervallo se conferat; sed in suis sese possessionibus contineat, ac in propinquam eis ecclesiam conveniat, in quam populus a presbytero convocari solet, ibique liturgiæ vacet. Liturgiæ porro nomine hoc loco, non sacrorum celebrationem, incrementique sacrificii oblationem, sed statas preces, ac hymnos, qui solenni more Deo concinuntur, intelligi oportet. Nam sacra facere, aut aliud quidpiam summi sacerdotii munus in aliena regione obire, absque ejus, qui præest, episcopi facultate, qui possit? Depositione etenim, qui id fecerit, tricesimi sexti

Κυριακῆς μὴ παραβάλλειν συχνότερον ἐν τῇ πόλει ἐν ἣ ὁ κατὰ τόπον ἐστὶν ἐπίσκοπος· τούτου γὰρ, φαίν, οὕτω γινόμενου, οὔτε αὐτὸς ὑποπίεση χρηματικῆ ζήμια, διὰ τὸ κατὰ παρουσίαν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, οὔτε ὁ ἐγγύριος ἐπίσκοπος ἀλαζονεῖαν τούτῳ ἐπιγράψεται. Τούτων οὕτως ἐχόντων, μὴ εἴπη· ἀναγκαστικὸν εἶναι τῷ ἐπιδημήσαντι ἐπισκόπῳ εἰς τὰ παρ' ἐνορίαν κτήματα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐπὶ τρισὶ Κυριακαῖς ἐκεῖσε καθῆσθαι, καὶ μὴ παραβάλλειν ἐν τῇ πόλει ἐν ἣ ὁ ἐγγύριος ἐστὶν ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ συμβουλευτικὸν διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον. Εἰ γὰρ θέλει ἀπεντεῦθεν εἰς τὴν πόλιν ἀπελθεῖν καὶ συνομιλῆσαι εἰρηνικῶς τῷ ἐγγύριῳ ἀρχιερεῖ, καὶ ὑποχωρῆσαι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ κτήματα, οὐ κωλυθήσεται. Ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦ κανόνος οὐδὲν τι ἑτερόν ἐστὶν ἀλλ' ἢ τὸ μὴ ὀχλεῖσθαι τὸν ἐγγύριον ἐπίσκοπον ὑπὸ τοῦ παρ' ἐνορίαν ἐκεῖσε ἀφικνουμένου ἐπισκόπου, καὶ παρ' αὐτοῦ ἰσως περιουρῆσθαι. Ἀνάγνωσον καὶ τὰ ἐν ις' κανόνι τῆς α' καὶ β' συνόδου γραφέντα παρ' ἡμῶν. Καὶ σημειώσῃς δτι εἰς τὰς ἀκινήτους κτήσεις· τῶν ἀλλοτρίων ἐκκλησιῶν ὁ ἐγγύριος ἐπίσκοπος ἐνεργεῖ τὰ ἀρχιερατικὰ δίκαια. Ἀπὸ μακρῶς δὲ συνηθείας βεβαιωθείσης· πολὺ λάκις συνοδικῶς ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταυροπήγια τε δίδωσιν εἰς πάσας τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνορίας, καὶ ἀναφορὰν ἔχει οὐ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐφ' αἷς ἔχει ἀκινήτοις κτήσεσιν ὅπουδὴποτε. Τινὲς δὲ λέγουσι τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχειν τὸν αὐτὸν ἄγιον θρόνον, οὐ μόνον εἰς τὰς διαφερούσας τούτῳ κυριαρχικῶς δικαίῳ κτήσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀκίνητα τῶν ὑποκειμένων τούτῳ μοναστηρίων ὅπουδὴποτε διακείμενα. Καλῶς δὲ ἐξελαδόμεθα τὴν λειτουργίαν ἀντὶ εὐχῆς. Λειτουργεῖν γὰρ ἦτοι λειτουργεῖν χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου ἀδύνατόν ἐστιν.

ZONAR. Τῶν ἐπισκόπων τινὲς, φησὶν ὁ κανὼν, ἐν ταῖς χώραις τῶν πόλεων ἐν αἷς ἐπισκοποῦσιν, ὀλίγα κέκτηνται ἴδια τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἀλλ' οὐχὶ ἴδια τῆς οἰκίας περιουσίας· ἐν δὲ ἑτέραις χώραις ἔχουσι κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν δύνανται βοηθεῖν τοῖς πένησι, διδόντες αὐτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι αὐτοῖς ἀπέρχεσθαι ἐκεῖ διὰ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν. Οὕτως οὖν, φησὶ, συγχωρεῖσθω εἰς ἑτέραν ἐνορίαν διάγειν ἐπίσκοπος, ἵνα ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ συνέρχοιτο τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτοῦ διάγη, καὶ ἐν τῇ πλησιάζουσῃ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ ἐν ἣ πρεσβύτερος τὴν σύναξιν τοῦ λαοῦ ποιεῖται, συνέρχηται, καὶ λειτουργῇ. Τὸ δὲ λειτουργεῖν ἐν ταῦθα οὐχὶ τὸ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν τὴν ἀνάμικτον θυσίαν νοητέον, ἀλλὰ τὸ εὐχεσθαι, καὶ τοὺς συνήθεις ὕμνους τῷ Θεῷ ἀναπέμπειν. Πῶς γὰρ λειτουργῆσαι ἠδύνατο, ἢ ἄλλο τι ποιῆσαι ἀρχιερατικὸν δίκαιον εἰς ἀλλοτρίαν ἐνορίαν, μὴ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς χώρας τοῦτο ἐπιτραπεῖς; Κατὰ γὰρ τὸν ις' κανόνα τῶν ἀποστόλων καθαιρεῖται ὁ τοῦτο ποιήσας. Καὶ τὸ συνέρχεσθαι δὲ εἰς ἐκκλησίαν, καὶ συνεύχεσθαι τοῖς ἐκεῖσε πιστοῖς, διὰ τοῦτο, φαίν, ἐπιτρέπομεν, ἵνα μὴ δοκῇ χωρὶς

συνελεύσεως εἶναι, καὶ προακρούη πρὸς τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον κανόνα, τὸν ἀφορίζοντα τοὺς ἐπιτρεῖς ἑβδομάδας μὴ συνιόντας εἰς ἐκκλησίαν· μὴ μέντοι, φασὶ, συνεχέστερον εἰς τὴν πόλιν τῆς χώρας ἐκείνης παραγίνοιτο, ἵνα οὕτω μῆτε ζημίαν τινὰ ὑποστῇ ἐκ τοῦ μὴ ἐπιτηρεῖν τὰ οἰκεία, καὶ τὸ τῆς ἀλαζονείας ἐκκλῆνη αἰτίαμα, μὴ διὰ δόξαν νομιζόμενος ἀπίεσαι εἰς ἑτέραν πόλιν ἢ χώραν, ὥστε διδάσκειν, καὶ καταισχύειν τὸν ἐν ἐκείνῃ ἐπίσκοπον. neque arrogantiae reprehensionem incurrat, quasi

APIET. « Ἐπίσκοπος κτήσεις κεκτημένος ὑπερορίους, εἰ μέλλει ἐν ταύταις ἵναί, μὴ πλέον ἐκεῖσε μενέτω Κυριακῶν τριῶν διαστήματος. Ὁὕτω γὰρ ἡ οἰκεία τοῦτον ποίμνη καταπλουτήσῃ, καὶ αὐτὸς ἄτυφος διαμένει. »

Κτήματά τινες τῶν ἐπισκόπων εἰ ἔχοιεν ἐν ἄλλοτριαις ἐπισκοπαῖς κείμενα, οὐ κωλύονται ἀπερχεσθαι εἰς ἐπιτηρησιν τούτων, καὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν ποιεῖσθαι. Πλὴν καὶ οὗτοι πλέον τριῶν ἑβδομάδων ἐν ἄλλοτριαις ἐγγρονίζεῖν οὐ συγκεχώρηται· ἵνα μῆτε τὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν πράγματα διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀπόλωνται, μῆτε ἔγκλημα τύφου καὶ ἀλαζονείας αὐτοῖς προσάψωσιν, ἐπὶ μακρότερον ἐν ἄλλοτριᾷ πόλει ἐνδιατρίβουσι.

KANON II'.

« Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· Ἐάν τις διάκονος, ἦτοι πρεσβύτερος, ἢ καὶ τις τῶν κληρικῶν ἀκοινῶντος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον τὸν εἰδὸτα αὐτὸν καταφύγη, γινώσκοντα ἀποκεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὕβριν ποιῶντα παρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. »
« Εἰ δὲ τολμήσῃ τοῦτο ποιῆσαι, γινώσκέτω συνελθόντων ἐπισκόπων ἀπολογία αὐτοῦ ὑπεύθυνος καθεστάναι. »

ΒΑΑΣ. Ἀνάγνωθι τὸν ιβ', ιδ', λβ' καὶ λγ' κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα ς', τὰ αὐτὰ λέγοντας.

ZONAR. Τοῦτο καὶ ἀποστολικοὶ κανόνες καὶ συνοδικοί πολλοὶ διετάξαντο. Ὅτε γὰρ λβ' καὶ λγ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων κανῶν, καὶ δ' ιγ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου τὰ αὐτὰ θεοσεπίκασιν.

APIET. « Ὁ τὸν παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀφορισθέντα κοινωνίας μετὰ γνώσιν ἁγίων οὐκ ἀνεύθυνος. »

Ὁ ἐν εἰδήσει δεξάμενος τὸν παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀφορισθέντα πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ καὶ τινα τῶν κληρικῶν, καὶ συγκοινωνήσας, ἦτοι συλλειτουργήσας αὐτῷ, οὐκ ἀνεύθυνος, ἀλλ' ἀφορισθήσεται καὶ αὐτὸς, κατὰ τὸν δωδέκατον κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

KANON IA'.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος (79) δξύκολος εὐρίσκειτο, ὅπερ Guill. Beveregii notæ.

(79) Εἰ τις ἐπίσκοπος. Huic etiam canonis in codice Amerbachiano aliud scholion annexum habetur sic se habens, Οὗτος δὲ κανὼν ἐναντίως τοῖς πρὸ

A apostolici canonis decreto multari debet. Ut vero in ecclesiam conveniat, ibique cum fidelibus pre-cationi vacet, idcirco, inquit, permitimus, ne a communione alienum esse videatur, neve in cano-nem supra propositum offendat, per quem ei, qui tribus hebdomadis in ecclesiam non convenerit, se-gregatio indicta est, non tamen in urbem ejus re-gionis frequentius commeet; ut hoc pacto neque facultates neglectas detrimenti aliquid subeat, gloriolæ aucupandæ studio in alienam urbem aut re-gionem, ducendi causa, ac ejus, qui in ea degit, episcopi sigillandi sit profectus.

ARIST. « Episcopus qui possessiones habet extra diœcesis suæ limites, si eas sit invisurus, ne plus quam trium Dominicarum spatio ibi maneat. Sic enim ipsius grex eo fruetur, ipseque fastus suspicione carebit. »

Si qui episcoporum possessiones in alienis episcopatibus positas habeant, illuc adire, ut eas observent et fructus colligant, non prohibentur. Sed et hi plusquam tres hebdomades in alienis episcopatibus immorari non permittuntur. Ut nec suam ecclesiæ negotia per absentiam eorum damnum patiantur, nec superbiæ et ostentationis accusationem sibi affigant, eo quod plus temporis in aliena civitate consumant.

CANON XIII.

« Osius episcopus dixit: Si quis diaconus, vel presbyter, vel clericus sit excommunicatus, et ad alium episcopum, cui notus sit, confugerit, qui scit eum a proprio episcopo esse communione motum; non oportere episcopo et fratri suo injuriam facere, et ei communionem præbere. Sin autem hoc facere ausus fuerit, sciat, eum convenerint episcopi, seipsum causam esse dicendum. »

BALS. Lege canonem 12, 14, 32 et 33 sanctorum apostolorum, et Antiochenæ synodi canonem 6, qui dicunt eadem.

ZONAR. Plures hoc idem tum apostolici tum synodici canones decrevere. Eadem namque et tricesimo secundo et trecesimo tertio sanctorum apostolorum canone, et Antiochenæ synodi decimo tertio statuta reperias.

ARIST. « Qui a proprio episcopo excommunicatum a communione sciens dignatur, non est innocens. »

Qui presbyterum, vel diaconum vel et aliquem clericorum a proprio episcopo excommunicatum sciens acceperit, et communicaverit, aut cum eo sacra peregerit, crimine non vacat, sed et ipse segregabitur, secundum sanctorum apostolorum canonem 12.

CANON XIV.

« Si inveniatur quis episcopus ad iram propensus, autem ἑστὶ καὶ συγγύσεων καὶ σκανδάλων αἴτιος· τὸ μὲν γὰρ τὸν καταδικαζόμενον ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου κληρικὸν ἐπὶ τὸν κοινὸν ἐπιτρέχειν μητροπολίτην

« quod quidem ab ejusmodi homine abesse debet, A
 « ei adversus presbyterum vel diaconum cito
 « commotus, eum ex ecclesia ejicere voluerit;
 « providendum est, ne is repente condemnetur,
 « et communione privetur. Omnes episcopi di-
 « xerunt: Qui ejicitur potestatem habeat confu-
 « gendi ad episcopum metropolitani ejusdem ipro-
 « vinciae: si autem metropolitanus abest, ad
 « finitimum concurrendi, et rogandi ut suum
 « negotium accurate examinet. Neque enim non
 « sunt aures præbendæ iis qui rogant. Ille quo-
 « que episcopus, qui jure vel injuria eum expu-
 « lit, æquo animo ferre debet, ut rei fiat exami-
 « natio, et vel ejus confirmetur sententia, vel
 « corrigatur. Priusquam autem diligenter et ex
 « fide singula examinata fuerint, qui communio- B
 « nem non habet, non debet ante rei cognitio-
 « nem sibi suo jure communionem tribuere: si
 « vero clerici aliqui convenerint, et ejus super-
 « biam et arrogantiam viderint; quia non conve-
 « nit contumeliam vel injustam expostulationem
 « pati, acerbioribus et gravioribus verbis eum
 « debent corrigere, ut jubenti quæ decet, inser-
 « viant et obediant. Sicut enim debet episcopus
 « ministris sinceram dilectionem et affectionem
 « præbere, eodem modo et subjecti debent epi-
 « scopis non fraudulentum ministerium et obse-
 « quium exhibere. »

BALS. Didicisti ab aliis canonibus, quod non licet episcopis indicta causa suos clericos segregare. Præsens autem canon dicit, quod si episcopus ad iram propensus ac biliosus existens (etiamsi non debet esse talis episcopus, sed mitis et moderatus) presbyterum suum vel diaconum ira percutis segregaverit, providendum est, seu cura est adhibenda, ne is ex eo condemnatus existimetur, ut non una communicet, sem quæ sunt sacerdotalia exerceat cum iis qui sacra operantur. Dominus enim dixit: *Accipite Spiritum sanctum; et, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis; quorum autem retinueritis, 502 retenta sunt* ²⁰: non autem eos etiam, qui non peccaverunt, puniatis. Sed potestatem habeat is, qui segregatus est, accedere ad metropolitanum provinciae, cui scilicet subjectus est episcopus qui segregavit: ut segregationis causa coram eo examinetur. Si autem non adest metropolitanus, vadat is qui est

²⁰ Joan. ix, 22, 23.

Guill. Beveregii notæ.

ἐκλόουθον καὶ κανονικόν· τὸ δ' ἂν μὴ παρῆ ἐκείνος, εἰς ἕτερον καταφεύγειν καὶ κύριον καὶ ἐξεταστὴν ποιεῖν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ τὸν μηδέποτε ἐξουσιάζοντα αὐτοῦ (ἡ γὰρ τῆς πράξεως ἐξέτασις δηλονότι τὸν πεπραχότα συνεξετάζειν καὶ ὑπόδικον ποιεῖν), πῶς οὐ παράλογον, καὶ παρεκτικὸν θεοῦ καὶ παραχῆς, καὶ τῆς εὐταξίας λυμαντικόν. *Hic canon contrarius est iis, quæ ante ipsum sunt, et confusio- nem et scandalorum causa. Clericum enim ab episcopo condemnatum ad communem confugere metropoli- tana-*

« οὐκ ὀφείλει ἐν τοιοῦτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι,
 « καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρῳ ἢ διακόνου
 « κινήθεις, ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσει,
 « προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατα-
 « κρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστареῖσθαι.
 « Πάντες ἐπίσκοποι εἰρήκασιν· Ὁ ἐκβαλλόμενος,
 « ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητρο-
 « πόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφεύγειν· εἰ δὲ
 « ὁ τῆς μητροπόλεως ἀπείσιν, ἐπὶ τὸν πλησιώ-
 « χωρον κατατρέχειν καὶ ἀξιῶν, ἵνα μετὰ ἀκρι-
 « βείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. Οὐ χρῆ
 « γὰρ μὴ ἔχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιούσιν. Κατα-
 « νος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως; ἐκβα-
 « λῶν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα
 « ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἡ κω-
 « ρωθῆ αὐτοῦ ἢ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχη.
 « Πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστι
 « ἐξετασθῆ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν, πρὸ τῆς
 « διαγωγῆς τοῦ πράγματος, αὐτῷ οὐκ ὀφείλει
 « ἐκδικαῖν τὴν κοινωνίαν· ἐάν δὲ συνεληλυθῶς
 « τῶν κληρικῶν τινες κατίδωσι τὴν ὑπερηφάν
 « καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐ προσήκον
 « ἐστὶν ὕβριν ἢ μέψιν ἀδικῶν ὑπομένειν, πικρο-
 « τέροις καὶ βαρύτεροις ῥήμασι ἐπιστρέφειν
 « τοῦτον ὀφείλουσιν, ἵνα τῷ τὰ πρᾶπτοντα κω-
 « λεύοντι ὑπηρετῶνται καὶ ὑπακούωσιν. Ὡσπερ
 « γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπηρέταις εὐκρινῆ ὀφεί-
 « λει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν παρέχειν,
 « τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ὑπηρετούμενοι ἀδολ-
 « τοῖς ἐπισκόποις τὰ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτελεῖν
 « ὀφείλουσιν. »

BALS. Ἐμαθὲς ἀπὸ ἑτέρων κανόνων εἶτι οὐκ ἔξεστι τοῖς ἐπισκόποις ἀκρίτως ἀφορίζειν τοὺς κλη- ρικούς αὐτῶν. Ὁ δὲ παρῶν κανὼν φησὶν εἶτι, ἐάν ἐπίσκοπος, ἐξύχολος καὶ θυμώδης ὑπάρχων (καὶ οὐκ ἐνδέχεται τοιοῦτον εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ πρᾶον καὶ μετριόφρονος), ἀφορίσῃ ἀπὸ θυμοῦ πρε- σβύτερον αὐτοῦ ἢ διάκονον, προνοητέον, ἦτοι φρον- τιστέον, μὴ ἀπαντεῦθεν τοῦτον κατακρινόμενον λο- γίζεσθαι, ὥστε μὴ συγκοινωνεῖν, ἦτοι μὴ ἐπεργεῖν τὰ τῆς λειτουργίας μετὰ τῶν λειτουργούντων· ὁ γὰρ Κύριος, λέγει, εἶπε, Πνεῦμα ἀγίον· ὧν ἂν ἀρῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ὧν δ' ἂν κρατῆτε, κερράτηνται· οὐ μὴν καὶ τοὺς μὴ ἀμαρτάνοντας κολάζετε. Ἀλλὰ ἐχέτω ἐξουσίαν ἀφορισθεὶς προσέρχεσθαι τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐκ- κλησίας, ὃ δηλονότι ὑπόκειται ὁ ἀφοριστὴς ἐπι- σκόπος, ἐφ' ᾧ συστάδην τρηθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ. Εἰ δὲ εὐ πάραστιν ὁ μητροπολίτης,

nam consentaneum est et canonicum: si metropoli- tanus autem non præsto sit, ad alium confugere, eumque dominum et examinatorum episcopi sui constituere, qui nullam omnino iu eum potestatem habeat (nam actionem discutere idem est atque examinare et obnoxiam facere), quam absurdum est, tumultum et seditionem movens, et bono ordinis existiosum! Verum hæc ipsa fere verba ab Aristemio post citatum hunc canonem in synodo Carthaginiensi usurpantur, pag. 512.

επιθέτω δ' ἀφορισθεὶς εἰς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην, ἐφ' ᾧ τηρηθῆναι παρ' ἐκείνου τὸ πρᾶγμα. Τοῦτου δὲ γενομένου, μηδὲ ὁ ἀφοριστὴς ἐπίσκοπος ἀγανακτεῖται, ἀλλὰ φερέτω γενναίως τὴν ἐξέτασιν, καὶ καρτερεῖτω ἢ τὸν στηριγμὸν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἢ τὴν διόρθωσιν. Ὡς δὲ τινος εἰπόντος, μεγάλως ἐκ τούτου βοηθεῖσθαι τὸν ἀφορισθέντα εἰς τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἐκ τοῦ ἀφορισμοῦ διὰ τοὺς κανόνας τοὺς λέγοντας, πρὸ καταδίκης ἐντελοῦς μηδένα τιμωρεῖσθαι, φησὶν ὁ κανὼν οὗτος, ἅν κοινωτικὸς ἐστὶν ὁ ἀφορισθεὶς καὶ τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὲρ ἐξέτασιν ἔκπεσον, ἀλλ' οὐκ ὀφείλει αὐτεχθίκετος γίνεσθαι καὶ ἱεουργεῖν πρὸ τοῦ δικαιωθῆναι. Ὁ γὰρ ἀθεῶν, φησὶν, ὕμῃς, ἐμὲ ἀθετεῖ. Τοῖσιν ὀφείλουσιν οἱ λοιποὶ κληρικοί, οἱ ἰδόντες τοῦτον ἱεουργοῦντα μετὰ τὸ ἀφορισθῆναι, ἐξ ὑπεροφίας ἦτοι ἀλαζονείας, ἐπιστρέφειν αὐτὸν εἰς ταπεινώσιν πικροτέροις ῥήμασιν, ἦτοι ὀνειδιστικοῖς, οὐ μὴν καὶ ὕβριστικοῖς· οὕτω γὰρ δόξουσι ὑπῆκοοι καὶ ὑπηρεταὶ τῶν ἐπισκοπικῶν καλεούσεων. Ὡς περ γὰρ, φησὶ, χρέος ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἀγαπᾶν τοὺς κληρικούς αὐτοῦ, οὕτω καὶ αὐτοὶ ὀφείλουσιν ἄδολον τὴν ὑπηρεσίαν ἀπονέμειν τοῖς ἐπισκόποις. Μὴ εἰποις δὲ πολλοῖς κανόσιν ἐναντιοῦσθαι τὸν παρόντα κανόνα, διοριζόμενον ἀνατρέχειν τὸν ἀφορισθέντα πρὸς τὸν πλησιόχωρον μητροπολίτην, εἴπερ ὁ ἐπαρχιώτης μητροπολίτης ἀποδημῆι, ἐφ' ᾧ παρὰ τούτου κατεξετασθῆναι τὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. Θεμάτισον γὰρ ἢ ἐνταλθῆναι τὸν πλησιόχωρον ἀρχιερέα παρὰ τοῦ ἀποδημήσαντος μητροπολίτου τοιούτων ἀκροῦσθαι ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἀνηκουσῶν τῇ ἐκείνου ἐνορίᾳ, ἢ αἰρετῶν καταστῆναι τοῦτον δικαστὴν παρὰ τὸ ἐπίσκοπον καὶ τοῦ κληρικοῦ. Ἄλλως γὰρ οὐ δύναται ὁ πλησιόχωρος μητροπολίτης δικάζειν ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἐτέρας ἐπαρχίας, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι κανόσιν εἰρήκαμεν. Πρὸς δὲ τὸν ἴσως ἐρωτήσαντά σε, Πῶς οὐ τιμωρεῖ ὁ κανὼν τὸν μὴ ἐμμείναντα τῷ ἀφορισμῷ, ἀλλὰ καταφρονήσαντα τούτου καὶ ἱεουργήσαντα; εἰπέ δὲ ὅτι ὁ κανὼν τῆς παρούσης συνόδου γενικῶ τῷ λόγῳ καθαιρεῖσθαι διορίζεται τοὺς παραβαίνοντας τὰ ἐν ταύτῃ διορισθέντα. Καὶ ὁ κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐκ μόνης ταύτης τῆς αἰτίας τὸν τοιοῦτον καταδικάζει, ὡς περ ἂν εἰ εὐλόγως ἀφωρίσθη. Σημελώσας οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνα· ὅτι οὐκ ἐστὶν ὕβριστικὸν τῷ ἐπισκόπῳ τὸ τὸν ἀφορισθέντα ζητεῖν καταξετασθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ· καὶ ὅτι, ἅν ὅπως ἂν ἀφορισθῇ ὁ κληρικός, ὀφείλει δέχεσθαι τὸν ἀφορισμὸν καὶ ἀναμένειν τὴν ἐξέτασιν. Θαυμάζω δὲ πῶς οὐ διωρίσαντο οἱ Πατέρες τὴν ὕφειλιν γίνεσθαι, ἐάν ὁ πάππας λόγῳ χάριν ἀφορίσῃ κληρικὸν αὐτοῦ ἀνευλόγως, καὶ αἰτιάται μὲν τὸν ἀφορισμὸν ὁ κληρικός· οὐ δύναται δὲ πρὸς μεῖζονα σύναδον ἀπαλθεῖν καὶ προθεῖναι τὴν αἰτίαν. Τὰ μέντοι ἐνταῦθα διορισθέντα χάριν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐκκληστῶν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κληρικούς, ἀλλὰ μὲν καὶ λαϊκοῖς.

A segregatus ad metropolitanum proximum, ut negotium ab eo examinetur. Hoc autem facio qui segregatus ab eo examinatus non succenseat, sed æquo animo ferat examinationem, et segregationis confirmationem, vel ejus correctionem forti animo sustineat. Tanquam autem dixisset aliquis, magnum ex eo illi, qui segregatus est, auxilium afferri, quod sacerdotalis functio non impediatur a segregatione, propter canones qui dicunt, ante perfectam condemnationem neminem puniri debere; dicit canon, quod etiamsi sit communicandi potestate præditus qui est excommunicatus, et ejus segregatio ad examinationem recidit; non tamen sibi debet eam suo jure tribuere, et sacrificare, antequam jus suum probaverit. *Qui enim vos spernit, inquit, me spernit*²¹. Debent ergo clerici, qui eum vident sacrificantem postquam segregatus fuerit, ex superbia vel arrogantia, eum ad humilitatem convertere verbis acerbioribus seu exprobratoriis, non tamen etiam contumeliosis: sic enim videbuntur esse subjecti et ministri episcoporum jussionum. Sicut enim, inquit, debet episcopus suos clericos amare, sic et ipsi debent citra fraudem episcopi ministerium exhibere. Ne dixeris autem hunc canonem esse multis canonibus contrarium, statuentem eum, qui est excommunicatus, debere ad vicinæ regionis metropolitanum recurrere, si abest metropolitanus provincie, ut ab eo examinetur segregatio. Fingit enim vel finitimæ regionis antistiti ab absente metropolitano fuisse mandatam, ut causas istiusmodi ecclesiasticas ad suam provinciam pertinentes audiat, vel eum fuisse electum judicem ab episcopo et clerico. Neque enim aliter potest vicinæ regionis metropolitanus judicare episcopum vel clericum alius provincie, quemadmodum in præcedentibus omnibus diximus. Et autem qui te forte interrogavit: Quomodo non punit canon eum, qui in segregatione non acquievit, sed eam neglexit, et sacra celebravit die, quod canon 20 præsentis synodi generali sermone eos deponendos decernit qui, quæ hic decreta sunt transgrediuntur. Et canon 29 Carthaginensis synodi ex hac sola causa eum condemnat, perinde ac si juste fuisset depositus. Nota ergo ex præsentis canone, quod nulla sit episcopo injuria, si is, qui est segregatus, querat segregationis causam examinari: et quod quomodocumque fuerit segregatus clericus, debet segregationem admittere, et exspectare examinationem. Miror autem, quomodo non definiunt Patres, quid sit faciendum, si papa, verbi gratia, clericum suum injuste segregaverit, et segregationem quidem incuset clericus; non potest autem ad majorem synodum proficisci, et accusationem proponere. Quæ autem de presbyteris et diaconis hic sunt definita, de reliquis etiam clericis, quin et laicis, accipienda sunt.

²¹ Luc. x, 16.

ZONAR. Si quis episcopus, inquit Patres, sit ad iracundiam proclivior, (quamvis tales episcopus esse haudquaquam deceat), isque diaconum quempiam, aut presbyterum, in eos vehementius commotus, extra ecclesiam ejiciat, hoc est, segregatione puniat: ne ille repente, hoc est, subito et absque causa communionem privetur, providendum scilicet et curandum est. Confugiat vero is, qui ejectus est, ad metropolitanum provinciae, eum videlicet, cui episcopus quoque ille auctor segregationis subjectus est; illumque roget ut negotium, id scilicet quod contra ipsum ab episcopo actum est, diligenter examinet. Neque vero aut supplices negligere fas est, aut episcopus, a quo irrogata segregatio est, ea inquisitione offendi, quin id potius magno animo ferre debet; ut vel pronuntiata sententia, si justa fuerit, colligatur: vel, si ab aequitate discrepaverit, corrigatur. Qui 503 vero segregatione damnatus est, ante causae cognitionem ne se in communionem fidelium impudenter insinuet. Quod si qui ex clericis illius episcopi, a quo segregatus est, adversus ipsum insolentius efferris illum animadvertent, verbis eum acerbioribus, gravioribus, vehementiorem scilicet objurgationem continentibus, detrahere ac flectere, hoc est, ad animi remissionem modestamque subjectionem revocare conentur: quod quidem eos, tanquam episcopo suo subservientes ac morigeros, praestare decet. Sicut enim, inquit, episcopi erga ministros suos, clericos videlicet, sinceram animi affectionem praese ferre, sic illi vicissim episcopis ministerium nulla contagione doli contaminatum praestare debent. Quod autem ait canon licere, absente metropolitano, ei qui segregatus est, ad viciniorum episcopum provocare, nunquam usurpatum fuisse existimo; nostri certe temporis consuetudo non admittit. Quomodo enim ab altero metropolitano, cui subjectus non

ARIST. « Ab iracundo condemnatus, si auxilio indigeat, audiendus: donec vero auxilium impetaverit, excommunicatus maneat. »

Qui ab episcopo ad iram forsitan commoto segregatur clericus, si ad metropolitanam, cui subijcitur episcopus, accedit, ut segregationis causam examinet; sive ea justa sit, sive non sit, admittetur. Antequam autem examinetur, et notum sit an juste segregatus fuerit necne, ad communionem non admittetur, sed in poena manebit.

CANON XV.

« Si quis episcopus ex alia parocia velit alienum ministrum, sine consensu proprii episcopi, in aliquo gradu constituere; irrita et infirma ejusmodi constitutio existimetur. Si qui autem hoc sibi ipsis permiserint, a fratribus et coepiscopis et adinoneri et corrigi debent. Omnes dixerunt: Hoc quoque decretum stet firmum et immobile. »

ZONAR. Ἐὰν ἐπίσκοπος, ᾗσιν οἱ Πατέρες, ὀξύχολος ἦ, ἦτοι ὀργίλος, εἰ καὶ οὐκ ἐνδέχεται τοιούτους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ κινήθεις εἰς θυμὸν κατὰ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἐκβάλῃ τῆς ἐκκλησίας τινὰ, ἦγουν ἀφορίσῃ, προνοητέον ἦτοι φροντιστέον, μὴ ἀθρόον, ἦγουν αἰφνιδίως καὶ χωρὶς σκοποῦ, τὸν τοιοῦτον τῆς κοινωνίας ἀποστρεφείσθαι. Καταφευγέτω δὲ ὁ ἐγκληθεὶς πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς ἐπαρχίας, ᾧ δηλονότι ὑπόκειται ὁ ἀφοριστὴς ἐπίσκοπος, καὶ ἀξιούτω, ἵνα παρ' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα, ἦτοι ἡ ἐπ' αὐτῷ πρᾶξις τοῦ ἐπισκόπου. Οὐ γὰρ παρορᾶσθαι τοὺς αἰτουμένους, καὶ μὴδὲ ὁ ἀφοριστὴς ἐπίσκοπος ἀγανακτεῖται· ἀλλὰ φερέτω γενναίως τὴν ἐξέτασιν, ἵνα ἡ κυρωθῇ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ δικαία οὖσα, ἢ διορθωθῇ. Ὁ δὲ ἀφωρισμένος, οὐκ ὀφείλει πρὸ τῆς διαγνώσεως ἀναιδῶς προσεῖναι τῇ κοινωνίᾳ. Ἐὰν δὲ ἴδωσιν αὐτὸν τινες τῶν κληρικῶν τοῦ ἀφορισαντος αὐτὸν ἐπισκόπου ἐπαιρόμενόν τε καὶ ἀλαζονευόμενον κατὰ τοῦ ἀφορισαντος αὐτὸν, ὀφείλουσιν ἐπιστρέφειν αὐτὸν, τούτῃσιν εἰς ταπεινώσιν ἄγειν καὶ ὑποταγῆν, πικροτέροις καὶ βαρύτεροις βήμασιν, ὀνειδιστικοῖς δηλαδὴ καὶ ἐπιχειρηματικοῖς· τοῦτο δὲ ποιεῖν ὀφείλουσιν, ὡς ὑπηρετοῦντες καὶ ὑπακούοντες τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν. Ὡσπερ γὰρ, φησὶ, χρέος ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἐνδείκνυσθαι καθαρὰν διάθεσιν πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, ἦτοι τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ, οὕτως ἀριθρόν ἐστι κακίανος ὀφείλει τὴν ὑπηρεσίαν τοῖς ἐπισκόποις ἀδόλον ἐκτελεῖν. Τὸ δὲ λέγειν τὸν κανὼν μὴ ἐνδημοῦντος τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας καταφεύγειν τὸν ἀφορισθέντα ἐπὶ τὸν κληροκόχρον, οἴμαι μὴδέποτε ἐνεργῆσαι,· τῶς δὲ νῦν οὐ γίνεται. Πῶς γὰρ παρ' ἐτέρου μητροπολίτου, ᾧ οὐκ ὑπόκειται ὁ ἀφοριστὴς ἐπίσκοπος, πεισθήσεται δοκιμασθῆναι, εἰ δικαίως ἀφώρισεν ἢ μὴ; Ζῆται καὶ τῆς ἐν Καρθαγένῃ κανόνα κθ'.

est episcopus segregationis auctor, de ea segregatione questionem haberi permittat? Vide synodi Carthaginensis canonem undeciesimum

ΑΡΙΣΤ. « Ὁ παρ' ὀξύχολου κακάκριτος, ἐπικουρίας δεόμενος, οὐκ ἀνήκοος. Ἄχρι δὲ τῆς ἐπικουρίας δηλαδὴ ἀκοινωνήτος. »

Ὁ παρ' ἐπισκόπου εἰς θυμὸν ὡς ἔτυχε κινουμένου ἀφορισθεὶς κληρικὸς, εἰ προσέβῃ τῷ μητροπολίτῃ ᾧ ὁ ἐπίσκοπος ὑπόκειται, ἐπὶ τὸ ἐξετάσαι τὴν αἰτίαν τοῦ ἀφορισμοῦ, εἴτε εὐλόγος ἔστιν, εἴτε καὶ μὴν παραδεχθήσεται· πρὸ δὲ τοῦ ἐξετασθῆναι καὶ διαγνωσθῆναι, εἴτε καλῶς ἀφωρίσθη, εἴτε καὶ μὴ, οὐ παραδεχθήσεται εἰς κοινωνίαν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπιτημίῳ ἔσται.

KANON IE.

« Εἰ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἐτέρας παροικίας βυληθῇ ἢ ἀλλότριον ὑπηρετήν χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου εἰς τινα βαθμὸν καταστήσῃ, ἢ ἀκυρὸς καὶ ἀδέβαιος ἢ τοιαύτη ἢ κατὰ τὰς νόμιμοις. Εἰ τινες δ' ἂν τοῦτο ἑαυτοῖς ἐπιτρέψῃσαν, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων καὶ ὑπομιμνήσκεισθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλουσιν. Ἄπαντες εἰρήχασιν· καὶ οὗτος ὁ ὅρος στήτω ἀσάλευτος. »

ΒΑΣΣ. Ὁ ἰζ' κανὼν τῆς ἑκτης συνόδου, μεταγενέστερος ὢν, καθαιρεῖσθαι διορίζεται καὶ τοὺς δεξαμένους καὶ τοὺς δεχθέντας. Ἀνάγνωθι καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανὼνα ἰς', τῆς ἐν Καρθαγένῃ νδ' καὶ ι' (80).

ΖΩΝΑΡ. Περὶ τούτου καὶ ὁ ἰς' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, καὶ ὁ ἰζ' τῆς ζ' συνόδου, καὶ ὁ τῆς ἐν Καρθαγένῃ νδ' καὶ ι' διαλέγονται, ἵνα μή τις ἐπίσκοπος ἐτέρου ἐπισκόπου κληρικὸν δέχηται, ἢ χειροτονῆ αὐτὸν εἰς μείζονα προάγων βαθμὸν. Εἰ δὲ χειροτονῆσῃ, ἀκυρὸς ἢ χειροτονία εἴη, εἰ μὴ ὁ πρότερος ἐπίσκοπος τοῦ κληρικοῦ ἐκείνου ἐπιτρέψῃ τὴν χειροτονίαν. Οἱ δὲ τοῦτο ἑαυτοῖς ἐπιτρέψαντες, τουτέστι τὸ οἰκειώσασθαι ἢ καὶ χειροτονῆσαι ἀλλότριον κληρικὸν, ὀφείλουσιν ὑπομιμνήσκεισθαι περὶ τούτου καὶ διορθοῦσθαι παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συναπισκόπων. Ὁ δὲ ιλ' κανὼν τῆς ζ' συνόδου, μεταγενεστέρας οὐσης παρὰ ταύτην τὴν σύνοδον, τοὺς ἔκτοτε χωρὶς γνώμης τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου εἰς ἑτέραν μεταχωροῦντας ἐκκλησίαν καθαιρεῖσθαι κελεύει, καὶ τοὺς ὑποδεξαμένους αὐτούς.

ΑΡΙΣΤ. « Τὸν ἀλλότριον ὑπηρέτην ἀλλότριος δίχα ἐ τῆς ἐκείνου γνώμης ἔμβαθμον καθιστάς καθιστέτησιν, ἀλλ' ἀδέβαιοι. »

Οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἀλλότριον κληρικὸν παραδέχεσθαι, καὶ εἰς βαθμὸν τινα τάττειν αὐτὸν ἄνευ γνώμης τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Εἰ δὲ τις τοῦτο ποιήσῃ, καὶ τὸν ἀλλότριον ἐν τῷ ἰδίῳ κλήρῳ ἔγκαταστήσῃ, ἀκυρὸς καὶ ἀδέβαιος ἢ τοιαύτη ἔσται κατάστασις.

ΚΑΝΩΝ ΙΓ'.

« Ἄετιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὐκ ἀγνοεῖτε ὅποια καὶ ἐ πηλίκη τυγχάνει ἢ τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολις. Πολλάκις τοιγαροῦν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἐτέρων ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, καὶ οὐκ ἀρκούμενοι βραχέος διαγωγῆς χρόνου, ἐναπομένουσι, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον αὐτόθι ποιούντες διατελοῦσιν, ἢ μόλις μετὰ πλείστον χρόνον εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπανίεναι ἐκκλησίας ἀναγκάζονται. Περὶ τούτων οὖν ὀρίστέον. Ὅστις ἐπίσκοπος εἶπεν· Οὗτοι οἱ ὄροι, οἱ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὄρισμένοι, φυλάτετέσθωσαν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων. »

ΒΑΣΣ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν μετατιθεμένων κληρικῶν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν διαγορεύει. Καὶ ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτους γραφέντα ἐν διαφόροις κανόσι.

ΖΩΝΑΡ. Καὶ οὗτος ὁ κανὼν περὶ τῶν μετατιθεμένων κληρικῶν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν διαγορεύει, καὶ τὰ ἥδη περὶ αὐτῶν ὄρισμένα τηρεῖσθαι διακελεύεται.

Guill. Beveregii notæ.

(80) Τῆς ἐν Καρθαγένῃ νδ' καὶ ι'. Loco horum Balsamonis verborum in ms. Ἄττιονσι, hæc leguntur, Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κανόνα κβ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι κανόνα δέκατον καὶ κ'. ἐν ταῦθα κανόνα πρώτον, β', ιε' συνόδου· Καρθαγένης νδ' καὶ ι' συνόδου

PATROL. GR. CXXXVII.

BALS. Septimus decimus canon sextæ synodi qui est recentior, jubet eos deponi et qui susceperunt et qui suscepti sunt. Lege et Nicænæ synodi canonem 16, Carthaginensis canones 64 et 90.

ZONAR. Hac de re Nicænæ quoque primæ synodi canon decimus sextus, et sextæ synodi decimus septimus, et Carthaginensis quinquagesimus quartus et nonagesimus disserunt. Qui quidem a quocunque episcopo alterius episcopi clericum admittit, atque ab eo ad altioris ordinis gradum promoveri vetant. Ac si quis, nisi primi episcopi, cujus e ditione clericus est, facultate intercedente, promotus fuerit, collationem ejus ordinis irritam esse decernunt. Qui vero sibi hoc permisierint, ut vel alienum clericum sibi vindicent, vel eidem ecclesiasticos ordines conferant, ea de re a fratribus et coepiscopis admoneri et corrigi debent. Sextæ vero synodi, quæ hæc posterior fuit, decimus septimus canon, qui ex eo tempore absque episcopi sui facultate in aliam ecclesiam transierint, quique præterea eosdem receperint, segregatione multandos esse decernit.

ARIST. « Alienum ministrum, si alienus citra illius episcopi consensum in aliquo gradu constituat, constituit quidem, sed ordinatio est invalida. »

Non oportet episcopum alienum clericum recipere, ei in aliquo gradu eum collocare, sine proprii episcopi voluntate. Si quis autem hoc fecerit, et alienum in sua Ecclesia constituerit, irrita et infirma erit istiusmodi constitutio.

504 CANON XVI.

« Aetius episcopus dixit : Non ignoratis cujusmodi et quanta sit Thessalonicensium metropolis. Sæpe itaque ad eam ex aliis provinciis presbyteri et diaconi accedunt ; et brevis temporis mora non contenti, permanent, et omne tempus illic agentes transigunt ; vel vix tandem post plurimum tempus in suas ecclesias reverti coguntur. De iis ergo definiendum est. Osius episcopus dixit : Ea decreta, quæ de episcopis constituta sunt, servantur etiam in hujusmodi personis. »

BALS. Hic quoque canon de clericis, qui a civitate in aliam civitatem transeunt, loquitur. Vide quæ de eo scripta sunt in diversis canonibus.

ZONAR. Hic quoque canon de clericis ex alia in aliam urbem migrantibus loquitur ; quæque jam ante de iis constituta sunt servari jubet.

ι' κανόνα ἰζ' καὶ κ'. Synodi Antiochenæ canonem 22. Chalcedonensis can. 10 et 20. Hujus syn. can. 1, 2 et 15. Synodi Carthaginensis 54 et 90 et sextæ synodi canonem 17 et 20. Sed hæc Balsamoni non adscribenda sunt· neque in alio codice exstant.

ARIST. « Quæ de longiori episcoporum mora de-
« finita sunt, de presbyteris etiam ac diaconis
« vim habent. »

Decretum est episcopum suum gregem non de-
serere, et in aliena civitate plusquam tres septima-
nas agere. Idem itaque et de presbyteris et diaconis
præsens canon decernit; et eos nimirum plusquam
tres septimanas ecclesiis suis non derelinquere.

CANON XVII.

« Hoc quoque placuit, ut si quis episcopus vim pas-
« sus injuste ejectus sit, vel propter scientiam,
« vel propter catholicæ Ecclesiæ confessionem,
« vel propter veritatis defensionem, et fugiens
« periculum, innocens et execrationi subjectus
« in aliam urbem venerit, ne prohibeatur illic
« tandiu agere, donec revertatur, vel a facta sibi
« injuria possit liberationem invenire. Durum
« enim est, atque adeo gravissimum, eum, qui
« injustam ejectionem passus est, a nobis non
« suscipi. Is enim debet a nobis plurima beni-
« gnitate et humanitate excipi. »

BALS. Cum plurimi canones statuunt non de-
bere episcopum in aliena regione ultra tempus
præfixitum versari, nunc dicunt Patres hoc non
habere locum in episcopis ex ecclesiis suis ejectis,
vel propter scientiam, id est, divinorum dogmatum
bonam doctrinam, vel quod orthodoxam fidem con-
fiteantur, vel quod eos defensionem, qui injuria af-
fecti sunt; et ideo propter magnam causam, et
tanquam periculum fugientes, ut qui ab eis, a qui-
bus expulsi sunt, pro execratis habeantur, sint autem
revera insontes: sed sint in aliis quoque civi-
tatis sine impedimento, donec minæ periculi ces-
sarint, et potuerit episcopus in ecclesiam quæ
illum sortita est, reverti, vel ei facta in ejectione
injuria vindicta fuerit. Durum est enim et inhu-
manum, eum non cum omni benignitate a fratri-
bus suis excipi. Quare nota, quod ab urbium regina
expelli non debent Orientales episcopi qui sedes
non habent, nempe cum ecclesiæ a gentibus deti-
nezantur: et qui ab iniquis exactoribus expellun-
tur, eo quod pro eis dicant, qui injuria afficiuntur.

ZONAR. Cum episcopis in aliam urbem profes-
tis, in qua alter episcopus sit, ultra tres hebdoma-
das in ea commorari vetitum esse hujus synodi
Patres in superioribus definiuerint; hoc loco non-
nullis diuturniorem in aliena civitate moram tra-
hendî facultatem esse decernunt. 505 Sunt vero
ii, qui per injuriam ab ecclesiis suis depulsi sunt;
sive casum hunc illis scientia conciliarit, quia ni-
mirum, tanquam fidei dogmata egregie callerent
operamque iisdem tradendis impenderent, hæreti-
corum conspiratione ejecti fuerint: cujus generis
multa imperatoribus Constantio et Valente ab
Arianis patrata sunt; sive ob Ecclesiæ catholicæ
confessionem, quia scilicet quæcumque catholica
Ecclesia tradit, de incarnationis videlicet mysterio,

A APISΤ. « Οι ἐπὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων βραδύτητος
« ἔδροι καὶ ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔχουσι
« δύναμιν. »

« Ὄρισται τὸν ἐπίσκοπον μὴ τὴν οἰκείαν ποίμνην
καταλιμπάνειν, καὶ ἐν ἑτέρᾳ πόλει πλεόν τριῶν ἑβ-
δομάδων ἐνδιατριβεῖν. Τοῦτο γοῦν καὶ ἐπὶ πρεσβυ-
τέρων καὶ διακόνων ὁ παρὼν ὀρίζει κανὼν, τὸ μὴ
πλεόν τριῶν ἑβδομάδων καὶ αὐτοὺς τὰς ἐαυτῶν ἐκ-
κλησίας ἀπολιμπάνεσθαι.

KANON 17.

« Καὶ τοῦτο ἤρρεσεν, ἵνα, εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπο-
« μένας ἀδίκως ἐκβληθῆ ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἢ
« διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ
« διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδικίαν, καὶ φεύγων τὸν
« κίνδυνον, ἀθῶος καὶ καθωσιωμένος ὦν εἰς ἑτέραν
« ἔλθῃ πόλιν, μὴ κωλύηται ἐκεῖσε ἐπὶ τοσοῦτον
« διάγειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς
« γενομένης αὐτῷ ἀπαλλαγῆν εὐρέσθαι δυνατῆ.
« Σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτερον ἑλασίαν ἀδικον ὑπο-
« μεμενηκότα μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν. Πλείστη
« γὰρ καλοκαγαθία καὶ φιλοφροσύνη ὀφείλει πα-
« ραδέχεσθαι ὁ τοιοῦτος. »

BALS. Διαφόρων κανόνων διοριζομένων μὴ διά-
γειν ἐπίσκοπον εἰς ἑτέραν ἐνῶριαν ἐπέκεινα τοῦ νε-
νομισμένου καιροῦ, ἄρτι φασὶν οἱ Πατέρες τοῦτο
μὴ κρατεῖν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἐκβαλλομένους
ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἢ διὰ τὴν ἐπιστήμην,
τουτέστι τὴν περὶ τὰ θεῖα δόγματα σπουδαίαν δι-
δασκαλίαν, ἢ διὰ τὸ ὁμολογεῖν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν,
ἢ διὰ τὸ ἐκδικεῖν τοὺς ἡδικημένους, κινεῦσθαι δὲ
μεγάλην αἰτίαν καὶ ὡς φεύγοντας τὸν κίνδυνον, λη-
γίζομένους μὲν καθωσιωμένους παρὰ τῶν ἐκβαλλόν-
των αὐτοῦς, ὄντας δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀθῶους· ἀλλ' ἔστω-
σαν καὶ εἰς ἑτέρας πόλεις ἀκωλύτως, ἔτι ἂν ἡ
ἀπειλὴ τοῦ κινδύνου παυθῆ, καὶ δυνατῆ ὁ ἐπίσκοπος
εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀπελθεῖν, ἢ ἐκδικηθῆ ἢ ἐκ
τῆς ἀπελάσεως ἐπιγενομένη τούτῳ ὕβρις. Σκληρὸν
γὰρ καὶ ἀφιλόφρονον ἐστὶ μὴ φιλοφρονεῖσθαι μετὰ
πάσης ἀγαθότητος τὸν τοιοῦτον παρὰ τῶν συναέλ-
φων αὐτοῦ. Ὡστε σημειῶσαι ὅτι οὐκ ὀφείλουσιν
ἀπὸ τῆς βασιλευσύνης τῶν πόλεων ἐκβάλλεσθαι οἱ
ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι, οἱ μὴ ἔχοντες καθίσματα, ὡς
τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν κατεχομένους παρὰ τῶν ἐθ-
νῶν· καὶ οἱ παρὰ τῶν ἀδίκων πρακτέρων δευκομέ-
νοι, διὰ τὸ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων.

ZONAR. Ἀνωτέρω διαταξάμενοι οἱ τῆς συνόδου
ταύτης Πατέρες τοὺς ἀπίοντας ἐπισκόπους εἰς ἑτέ-
ραν πόλιν ἔχουσαν ἐπίσκοπον μὴ πλεόν τῶν τριῶν
ἑβδομάδων ἐκεῖ διατριβεῖν, ἐνταῦθά τισι καὶ ἐπὶ
πολύ προσμένειν συγχωροῦσιν. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ
ἀδίκως ἐκβαλλόμενοι τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἢ διὰ
τὴν ἐπιστήμην, ἢ γοῦν ὡς ἐπιστάμενοι τὴν τῶν
δογμάτων τῆς πίστεως ἀκριβείαν, καὶ ταύτην διδά-
σκοντες, καὶ παρὰ ἀρειτικῶν ἐλαυνόμενοι, οἳ γεγό-
νασι παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίου καὶ
τοῦ Οὐάλεντος, ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς
Ἐκκλησίας, ὡς ὁμολογοῦντες, ὅσα ἡ καθολικὴ Ἐκ-
κλησία, ἢ γοῦν τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν, καὶ ὅτι
θεοῦ ἀληθινός ἐστιν ὁ Χριστός, καὶ διοκόμενοι πάλαι

μὲν παρὰ τῶν παλαιωτέρων βασιλέων, ὕστερον δὲ ἀ-
καὶ παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἢ ὡς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας
λέγοντες, καὶ ἀδικουμένους καὶ καταδυναστευομέ-
νων ὑπερμαχοῦντες, οἷα τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ γα-
γόνασιν καὶ τῷ Χρυσοστόμῳ, καὶ ἄλλοις πολλοῖς. Τὸν
γούν οὕτω διωκόμενον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀδι-
κῶς ἀνάγκη εἰς ἑτέραν πόλιν ἀπιέναι φεύγοντα τὸν
κίνδυνον, ἀθῶον μὲν ἦντα κατὰ τὸ εὐθέες τε καὶ
δίκαιον, καθωσιωμένον δὲ διὰ τὴν δυναστείαν τῶν
διωκόντων αὐτόν. Καθωσιωμένος δ' ἐστὶν ὁ ἀφ-
ωρισμένος εἰς κόλασιν. Τὸν τοιοῦτον, φησὶν ὁ κανὼν,
μὴ κωλύεσθαι διατριβεῖν ἐν ἑτέρᾳ πόλει, ἕως εἰς
τὴν οἰκίαν ἐπανέλθῃ πόλιν, τὸν φόβον τοῦ κινδύνου
ἐκφυγῶν, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς γινομένης αὐτῷ ἀπα-
λαγείας. Ὑβριν δὲ οἰμαι τὴν ἀπέλασιν τὴν ἐκ τοῦ
θρόνου αὐτοῦ ὀνομάζει. Σκληρὸν γάρ, φησὶ, καὶ βα-
ρύτατον, τὸν ἀδικῶς τῆς πόλεως αὐτοῦ ἀπελαθέντα
μὴ ὑποδέχεσθαι παρὰ τῶν συνεπισκόπων μετὰ
πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ ἀγαθότητος, ἥγουν προθύ-
μως καὶ ἰλαρῶς.

civitate per injuriam exclusum, multa cum humanitate ac bonitate, hoc est, prompto alacrique animo, coercitori non excipiant.

ΑΡΙΣΤ. « Ἀδίκως ἐπίσκοπος ἐλαυνόμενος, εἰ ἐπὶ
« τῆς ἀλλοτρίας διαίτοι, δεκτός, ἕως τὴν ὕβριν
« ἐπανασώσασαίτο. »

« Τὸν τύπον καὶ τὴν ἀλαζονείαν οἱ Πατέρες κω-
λύοντες προσέταξαν μὴ ἐφ' ἱκανὸν καιρὸν ἐπίσκοπον
ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐπισκοπῇ διατριβεῖν· εἰ δὲ τις ἢ διὰ
τὴν ὁμολογίαν τῆς ἡμετέρας πίστεως, ἢ διὰ τὴν τῆς
ἀληθείας ἐκδίχνησιν, τῆς ἰδίας πόλεως ἐκβληθεῖν,
καὶ εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ πόλιν, οὐ κωλυθήσεται ἐκεῖ
διίγειν, μέχρι· ἂν ἀπαλλαγῇ εὐρεῖν δυνηθῇ τῆς
πρὸς αὐτὸν γενομένης ὕβρεως.

KANON III'.

« Γαudentius ἐπίσκοπος εἶπεν· Οἶδας, ἀδελφὲ Ἀέ-
« τιε, ὡς τὸ τηρικαυτὰ ποτε κατασταθέντος σου
« ἐπισκόπου ἢ εἰρήνη λοιπὸν ἐδράβευσεν· ἵνα
« μὴ τινα λείψανα διχονοίας περὶ τῶν ἐκκλησιῶν
« ἑναπομείνῃ, ἔδοξε καὶ τοὺς παρὰ Μουσαίου
« κατασταθέντας καὶ τοὺς παρὰ Εὐτυχιανοῦ, ἐπει-
« δὴ αὐτῶν οὐδεμία εὐρίσκειτο αἰτία, πάντας ὑπο-
« δεχθῆναι. »

KANON IO'.

« Οσίος ἐπίσκοπος εἶπε· Τῆς ἐμῆς μετριότητος ἢ
« ἀπόφασίς ἐστι αὕτη· ἐπειδὴ ἡσυχιοὶ καὶ ὑπο-
« μονητικοὶ ὀφειλομένον εἶναι, καὶ διαρκῆ τὴν πρὸς
« πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κληρὸν ἐκ-
« κλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπὸ τινῶν ἀδελφῶν
« ἡμῶν, εἰ μὴ βούλοιντο ἐπανερχέσθαι εἰς ἅς κα-
« τωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑπο-
« δέχεσθαι· Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυ-
« τῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαίου ὡς
« ἐπίσκοπον νομίζεσθαι. Εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν
« ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. Πάντες
« εἶπαν· Ἀρέσκει.

ΒΑΣΣ. Ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Εὐτυχιανὸς, ἀχειροτό-
νητοι ὄντες, ὡς ἐπίσκοποι κληρικῶς τινὰς ἐχειρο-
τόνησαν. Τοῦ γούν Γαudentίου ζητήσαντος διὰ τὴν
κατὰ Θεὸν εἰρήνην δεχθῆναι τοὺς πρὸς τούτων

deque vera Christi divinitate, teneri a se universi
profiterentur : qua ex causa primum quædam ab
antiquis imperatoribus, postea a Juliano adversæ
tempestates exstitere ; sive ob veritatis patrocinium,
proque iis qui potentiorum dominatu injuste oppri-
merentur susceptam dimicationem, quod in magno
Basilio, Chrysostomo, aliisque multis contigit, fue-
rint exturbati. Quicumque igitur hac ratione ab
ecclesia sua per Injuriam depellitur, in aliam ur-
bem vitandi periculi causa secedat necesse est ;
innoxius is quidem, si res æqua lance libretur, sed
ob eorum potentiam, qui hominem insectantur,
exsecrationi subjectus. Exsecrationi autem subjec-
tus est quisquam supplicio destinatus. Huic igitur
homi, dum in suam urbem, evitato periculo metu,
aut ignominie nota liberato, reverti liceat (notam
porro ignominie, quod a sua sede depulsus esset,
hoc loco opinor intelligi), in aliena urbe degendi
facultatem esse canon decernit. Durum enim, in-
quit, et grave admodum fuerit, si hominem a sua

ARIST. « Episcopus injuste expulsus, si in aliena
« provincia degat, suscipiendus, donec ab injuria
« libéretur. »

Fastum et ostentationem prohibentes Patres, in
mandatis dederunt episcopum in alieno episcopatu
multum temporis non absumere. Si quis autem vel
propter fidei nostræ confessionem, vel propter ve-
ritatis vindicationem, sua civitate efiiciatur, et aliam
adeat civitatem, ibi degere non prohibebitur, usque
dum ab injuria sibi facta liberari potest.

CANON XVIII.

« Gaudentius episcopus dixit : Scis, frater Aetie,
« quod tunc, cum episcopus constitutus es, pax
« deinceps viguit ; ne aliqua discordiarum reli-
« quia de ecclesiis remaneant, visum est, ut qui
« a Musæo et Eutychemo constituti sunt, quia
« nulla eorum culpa inveniebatur, omnes suscipi-
« perentur. »

CANON XIX.

« Osius episcopus dixit : Meæ mediocritatis hæc est
« sententia. Quia quieti et patientes esse debe-
« mus, et sufficientem erga omnes habere mise-
« ricordiam eos, qui semel in clerum ecclesiasti-
« cum ab aliquibus fratribus nostris promoti
« sunt, si nolint ad ecclesias, in quas nominati
« sunt redire, deinceps non admitti : Eutychia-
« num autem ne episcopi quidem sibi nomen
« usurpare ; sed neque Musæum et episcopum
« existimari. Si autem laicam communionem
« petiverint, non oportere eis denegari. Omnes
« dixerunt : Placet. »

BALS. Musæus et Eutychemus, cum non essent
ordinati, tanquam episcopi clericos aliquos ordina-
runt. Cum itaque Gaudentius petivisset, ut propter
pacem, omnibus modis divinatorum præceptorum

virtute a nobis sectandam, ii susciperentur, qui ab illis ordianati sunt, ut qui nullam mali conscientiam haberent : alius episcopus, qui Osius appellabatur, respondit : Quod etiamsi debemus esse humani et moderati, illos tamen recipimus in clerum, qui a veris quidem episcopis consecrati sunt, sed propter quædam fortasse delicta eieci ex iis quæ ipsos sortite sunt ecclesiis ; si modo ipsi quoque clerici sua sponte proficiscantur ad ecclesias, quæ eis obtigerunt. Cum iis autem, qui ab Eutyichiano et Musæo in 506 clerum suscepti sunt, tanquam cum laicis communicabimus : quia nec episcopi quidem possunt nomen tueri, qui eos ordinarunt. Nota ergo, quod ex præsentis canone nihil eis præiudicii allatum est, qui ab aliquibus depositis vel etiam anathematizatis in clerum suscepti sunt. Quæ autem de Musæo et Eutyichiano dicta sunt, intellige etiam de aliis, qui non ordinati fuerunt, sed se fuisse ordinatos simularunt. De iis autem, qui a profanis seu sacris non initiatis hominibus baptizati sunt, non possum tibi aliquid certi et non dubii dicere. In Vita enim sancti Athanasii legitur, quod cum quidam puelli in litore maris, in arena, ludo baptizati essent a sancto, cum ipse puer tunc temporis esset, eos regionis episcopus suscepit, et tanquam jam baptizatos chrismate unctos dimisit. Dicitur etiam in Vita sancti Porphyrii, quod ab orthodoxo non fuit baptizatus, sed cum vitam scenicam seu histrionicam ageret, ab histrione heretico aqua aspersus est, tanquam utique baptizatus : et adstantes quidam hæretici hinc sibi risus occasionem cepere ; ipse vero martyrii. Vidit enim angelos ante se cum lampadibus ambulantes, et, *Quicumque in Christum baptizati estis* **, clamantes : et ita ex histrione martyr factus est.

** Galat. iii, 27.

Guill. Beveregii notæ.

81) 'Από σκηνηκίου μάρτυς γέγονεν. Post hæc ultima Balsamonis in hunc canonem verba, eodex Bodleianus necnon Amerbachianus addit, Καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν χάριν τῶν βαπτισθέντων παρὰ αἰρετικῶν. Τοῦ δὲ μητροπολίτου Ἡρακλεῖα κυροῦ Μανουὴλ ἐρωτήσαντος συνοδικῶς, Εἰ χρὴ δεχθῆναι ὡς πιστὸν παρὰ ἀνιέρου τινὸς πλασαμένου τὸ ἱερατεῖον κατὰ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ βαπτισθέντα, ἰδέησα καὶ ἡμᾶς εἰπεῖν τὸ δοκοῦν ἡμῖν· κατελομεν ταῦτα· Οἱ θεοκήρυκες ἅγιοι ἀπόστολοι δι' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἁγιασμοῦν διδοῦσθαι τοῖς πιστοῖς διαύσαντο· φασὶ γὰρ ἐν μς' καὶ μς' κανόνι ταῦτα ῥητῶς· Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἰρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὴν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἀνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ ἀσεθῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρεῖσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδοῖερέων. Ὁ τῶν λέγων μὴ ὀφείλειν βαπτισθῆναι τὸν παρὰ λαϊκοῦ ψευδοῖερέως βαπτισθέντα, καὶ μὴ ἁγιασθέντα κατὰ ἀλήθειαν, προφανῶς ἐναντιοῦται, κατὰ τὸ ἐμοὶ τέως δοκοῦν, τοῖς τοιοῦτοις κανόσι· δέχεται γὰρ παρὰ τὴν τούτων περιλήψιν λαϊκοῦ ψευδοῖερέως ἐκπλαστον βάπτισμα. Ὅτι μόνος ἐπισκόπος καὶ ἱερεῦσιν, ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐνεδόθη τελετὴ, καὶ ὄχι ἀπὸ τοῦ κς' κανόνος τῆς

χειροτονηθέντας, ὡς μὴδὲ εἶδον ἔχοντας τοῦ κακοῦ, ἕτερος ἐπίσκοπος. Ὅσιος ἐπινομαζόμενος ἀπελογήσατο ὡς, Εἰ καὶ ὀφείλομεν εἶναι φιλόανθρωποι καὶ μετριόφρονες, ἀλλ' ἐκείνου· εἰς κλήρον δεξόμεθα τοὺς ἱερωθέντας παρὰ τινων ἐπὶ ἀληθείᾳ μὲν ὄντων ἐπισκόπων, διὰ τινὰ δὲ ἰσως πταίσματα ἐκδηληθέντων ἀπὸ τῶν λαγουσῶν αὐτοῦ· ἐὰν τέως καὶ αὐτοὶ οὐ κληρικὸι καλοθελεῖς ἀπέχωνται πρὸς ἃ· ἐκκληρώθησαν ἐκκλησίας. Τοῖς δὲ παρὰ τοῦ Εὐτυχιανοῦ καὶ τοῦ Μουσαίου κληρωθεῖσι δῆθεν ὡς λαϊκοῖς συγκοινωνήσομεν· δεῖ οὐδὲ ἄνομα ἐπισκόπου δύνανται ἐκδικεῖν οἱ αὐτοὺς τάχα χειροτονήσαντες. Ὅστε σημαῖωσαι δεῖ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐδένα προκριματισμὸν ὑπέστησαν οἱ παρὰ τινων καθαιρεθέντων ἢ καὶ ἀναθεματισθέντων κληρωθέντες. Τὰ δὲ περὶ τοῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Εὐτυχιανοῦ ἔκλυσον καὶ εἰς ἄλλους μὴ χειροτονηθέντας καὶ πλασαμένους χειροτονίαν. Περὶ δὲ τῶν βαπτισθέντων παρὰ ἀνιέρων οὐκ ἔχω τί σοι εἰπεῖν ἀναμφίβολον. Εὐρίσκεται γὰρ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου δεῖ παιδίον τινὰ παρὰ τῷ χειλεὶ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ ἄμμῳ παρὰ τοῦ ἁγίου βαπτισθέντα κατὰ λόγον παιδείης, δεῖ καὶ αὐτὸς παιδίον τῷ τότε ἦν, ἰδέξατο δὲ κατὰ χώραν ἐπίσκοπος, καὶ ὡς ἤδη βαπτισθέντα δεῖ μύρου χρίσας, ἀπέλυσε. Φέρεται δὲ καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Πορφυρίου δεῖ οὐκ ἐβαπτίσθη παρὰ ὀρθοδόξου, ἀλλὰ σκηνηκῶν βίον ὑποκρινόμενος παρὰ αἰρετικοῦ σκηνηκῶ δι' ὕδατος κατάδροχος γέγονεν, ὡς τάχα βαπτισθεὶς· καὶ οἱ μὲν παρεστότες αἰρετικοὶ τὸ γεγονός ἔσχον γέλωτος ἀφορμὴν, αὐτὸς δὲ μαρτυρίου. Εἶδε γὰρ ἀγγέλου μετὰ λαμπρῶν προσκορευομένων ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ τὸ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, βωύοντα· κἀντεῦθεν ἀπὸ σκηνηκῶ μάρτυς γέγονεν (81).

ἐν Λαοδικεῖα συνόδου, λέγοντος, Ὅτι οὐ δεῖ ἐφορξίζειν τοὺς μὴ προσαχθέντας ὑπὸ ἐπισκόπων· καὶ τοῦ μς' κανόνος τῆς αὐτῆς συνόδου, τοῦς φωτισζομένους τὴν πίστιν ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις διοριζομένους, οὐ μὴν τοῖς λαϊκοῖς· ὡς περ τοῖνων τοὺς ἀμφιβαλλομένους εἰ ἐβαπτίσθησαν βαπτίζειν, ἀποκριματίστως ὠρίσθημεν ὑπὸ τοῦ οβ' κανόνος τῆς ἐν Καραθαγίνῃ συνόδου, κἂν τῇ ἀληθείᾳ βαπτίσματος ἔτυχον· οὕτω καὶ τὸν βαπτισθέντα παρὰ ἀνθρώπου μὴ λαβόντος ἔξουσίαν βαπτίζειν, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀφίεναι ἁμαρτίας (ῥητικῶν γὰρ φησὶν ἁμαρτημάτων τὸ βάπτισμα) ἀκινδύνως καὶ χωρὶς τινος προσκόμματος βαπτίζειν ὀφείλομεν· μήποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστέρησιν τοῦτον τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθάρσεως. Εἰ δὲ τις λέγει διὰ τὴν γενομένην ἀνίγνωσιν τῶν ἁγίων εὐχῶν παρὰ τοῦ λαϊκοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου μύρον χρίσιν, ὀφείλειν ἀληθῶς βάπτισμα λογίζεσθαι, εἴη πάντως καὶ τοὺς κληρωθέντας παρὰ ἐπισκόπου πλαστοῦ καὶ μὴ κατὰ ἀλήθειαν χειροτονηθέντας ὀφείλειν εἶναι καὶ μετὰ διάγνωσιν τοῦ κακοῦ κληρικοῦ, ὅπερ ἄποπον καὶ ὑπερνωτῶν τῷ δ' κανόνι τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης β' συνόδου, ὡς ταῦτα διαταττομένῳ ῥητῶς, περὶ Μάρξιμου καὶ Κυβητικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀτάξιας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενεῆς, ὡς τε μὴ τὸν Μάρξιμον ἐπίσκοπον γενέσθαι· καὶ εἶναι, μὴδὲ τοὺς παρ' αὐτοῦ

ZONAR. Ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Εὐτυχιανός, ὧν οἱ κλονέες οὗτοι μέμνηται, καὶ ἕτεροι, ὡς ἐπίσκοποι, κληρικὸς τινὰς ἐν ἐκκλησίαις κατέστησαν. Περὶ τούτων οὖν ὁ Ὅσιος ἔφη, ὅτι οἱ ὑπὸ τινῶν ἀδελφῶν ἡμῶν εἰς κλήρον ἐκκλησιαστικὴν καταστάσεων ἔστησαν κληρικοί, ἐν αἷς κατέστησαν ἐκκλησιαίαι. Εἰ γὰρ καὶ οἱ καταστήσαντες αὐτοὺς οὐκ ἔμελλον εἶναι ἐπίσκοποι δι' αἰτίας τινὰς, ὅμως ὅτε κατέταξαν

Guill. Beveregii notæ.

χειροτονθέντας ἐν οἷφ δὴποτε βαπτῶν κλήρου, πάντων τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων· καὶ τῷ ἡ κανόνι τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, διορίζοντες τοὺς παρὰ Μουσαίου καὶ Εὐτυχιανοῦ κληρωθέντας ὡς λαϊκοὺς μόνον δεχθῆναι, ὡς κληρικούς δὲ αὐτοὺς μὴ κοινωσῆναι, διὰ τὸ τὸν Μουσαῖον καὶ τὸν Εὐτυχιανὸν ἀχειροτονήτους εἶναι. Ὡς γοῦν οὐκ εἶσι κληρικοί οἱ παρὰ τοῦ ἀνιέρου Μαξίμου καὶ τοῦ Εὐτυχιανοῦ καὶ τοῦ Μουσαίου χειροτονθέντες, ὅπως οὐδὲ βεβαπτισμένους λογισθήσεται ὁ παρὰ ἀνιέρου βαπτισθῆναι λεγόμενος. Αἰδ καὶ τὸ ἀληθὲς βάπτισμα ἀποκριματίστως βαπτισθήσεται. Εἰ γὰρ τούτῳ μὴ ἐπιχωμεν, οὐ μόνον τοῖς ἱεροῖς καὶ θεοῖς κανόσι ἐναντιωθῶμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκασθῶμεθα λέγειν πιστοὺς διὰ τοῦ ἁγίου μύρου τιμῆν, καὶ τοὺς ἀπὸ μακρῶς συνηθείας βαπτισζομένους Ἀγαρηνοὺς, ἢ αὐμὴ δζῶσιν, ὡσαύτως καὶ τοὺς παρὰ ἀνιέρων γρωμένους; τῷ ἁγίῳ μύρῳ, λογισθῆναι εἶναι βαπτισζομένους κυρίως καὶ ἀληθῶς, καὶ διδόναι ἁγιασμὸν τοὺς μὴ λαβόντας ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, ὅπερ ἐμοὶ τέως οὐκ ἔστιν ἀνεκτόν. Εἰ δὲ τίς ἀνθυποφέρει μοι τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου γεγόνος, γέγραπται γὰρ τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ βαπτισθέντας ἐπὶ τῆς θαλασσίας ψάμμου δεχθῆναι ὡς βεβαπτισμένους, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ Πορφύριῳ τελεσοῦργηθῆναι παρὰ σκηνοῦ κατὰ λόγον παιγνίου βαπτισθέντι, κἀντιῦθεν μαρτυρικοῦ στεφάνου ἀξιοθέντι, ὡς ἰδόντι τῆν καὶ τῆς ἁγέλου μετὰ λαμπάδων προπορευομένους αὐτοῦ, καὶ τὸ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἔβαπτισθῶσαν, βωῶντας, ἀντιθέσω τούτῳ νομικὸν ἀντιλέγοντα, τὴ παρὰ κανόνας οὐκ ἔλκεται πρὸς ὑπόδεγμα. Ἄν γοῦν ὁ βαπτιστὰς ἀντερος θέλας χάριτος ἡξιώθη, οἷας καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἅγιος Πορφύριος, δεξόμεθα καὶ ἡμεῖς τὸ παρὰ τούτου γεγόμενον βάπτισμα· εἰδ' οὐκ ἔστι τούτῳ, τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς κανόσι ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσομεν. *Et hæc quidem scripta sunt in gratiam eorum qui ab hæreticis baptizati sunt. Cum autem dominus Manuel metropolitanus Heracleensis synodice interrogaverat, an eum suscipi oporteat ut fidelem qui a laico, simulante se consecratum esse, in regione sua baptizatus est, nos etiam rogavit exponere quid nobis visum est. Et hæc diximus. Divini præcones, sancti apostoli sanctificationem a divino baptismo per episcopos et presbyteros fidelibus impartiri stauerunt. Nam in canonibus 46 et 47 hæc verbalim dicunt: Episcopum aut presbyterum hæreticorum baptismum aut sacrificium admittentes deponi jubemus; item episcopus vel presbyter, si vere habentem baptismum denuo baptizaverit, deponatur; ut qui crucem et mortem Domini deridet, et sacerdotes a falsis sacerdotibus non discernit. Qui dicit itaque eum non baptizandum esse, qui a laico falso sacerdote baptizatus est, et non revera sanctificatus, aperte ut mihi quidem videtur, istis canonibus adversatur. Admittit enim fictum laici falsi sacerdotis baptismum. Quod autem episcopis solis et sacerdotibus sancti baptismatis celebratio concedatur, manifestum etiam est ex canone 26 synodi Laodicensis, dicente, quod eos exorcizare non oportet, qui ab episcopis non promoti sunt; atque etiam ex canone 46 ejusdem synodi, illuminato a dem episcopo et presbyteris recitare edicente, non quidem laicis. Ut eos ergo, de quibus ambigitur, utrum baptizati fue-*

ZONAR. Musæus et Eutycheianus, quorum hi canones meminere, et alii quidam, nonnullos clericos, tanquam ipsi episcopi essent, in ecclesiis constituerant. De iis igitur ita Osius. Qui quidem, Inquit, a fratribus quibusdam nostris in clerum ecclesiasticum cooptati sunt, earum ecclesiarum, in quas initio descripti sunt, clerici esse possunt. Quamvis enim iis, a quibus creati sunt, ob aliquas

rint, sine præjudicio baptismum, mandatum accepimus a canone 72 synodi Carthaginensis, etiam si baptismum revera sortiti fuerint: sic etiam cum, qui baptizatus est ab homine, qui nullam baptizandi et peccata per baptismum remittendi potestatem accepit (nam baptisma, ut ait, vim a peccatis purgandi habet) sine periculo et offensione alla baptizare debemus; ne istiusmodi dubitatio virum purgatione per sacrum baptismum privet. Si quis autem dixerit, illud, propter sacrarum precum lectionem a laico, et sancti chrisimalis unctionem, verum baptisma existimandum esse, dicat etiam omnino eos, qui a falso episcopo in clerum cooptati sunt et non vere ordinati, debere etiam post malum cognitum clericos esse, quod absurdum est et contrarium quarto sanctæ et œcumenicæ secundæ synodi canonis, utpote hæc verbalim constituenti, de Maximo cynico, et confusione ejus causa Constantiopolis facta, ut Maximus nec factus fuerit nec sit episcopus, neque isti qui ab eo ordinati sunt, in ullo omnino cleri gradu; omnibus, et quæ circa eum et ab eo facta sunt, infirmatis: a que etiam duodevicesimo synodi Sardicensis canonis statuenti eos, qui a Musæo et Eutycheiano in clero constituti sunt, ut laicos tantum recipiendos esse, ut clericos autem eos non communicare; quoniam Musæus et Eutycheianus non ordinati erant. Ergo ut non sunt clerici, qui a Maximo non consecrato et Eutycheiano et Musæo ordinati sunt: sic nec ille baptizatus habebitur, qui baptizari dictus est ab eo, qui non est sacerdos; ac proinde vero baptismate sine præjudicio baptizabitur. Si hoc enim non dixerimus, non modo sacris et divinis canonibus adversabimur; verumetiam cogemur dicere, fideles per sancti unguenti dignitatem, et Agarenos a longa consuetudine baptizatos, ne male olerent, similitur et eos, qui sancto unguento ab iis, qui non sunt sacerdotes inunguntur, existimandos esse proprie et vere baptizatos, atque eos sanctificationem dare, qui ejus dandæ potestatem a Spiritu sancti gratia non acciperunt; quod, ut mihi quidem videtur, nevquam ferendum est. Si quis autem mihi objecerit, illud quod sancti Athanasii diebus factum est; scriptum est enim eos, qui ab illo in puerili ætate in maris arena, baptizati sunt, receptos fuisse ut baptizatos; et illud etiam, quod in sancto Porphyrio peractum est, ludi modo ab histione baptizato, et exinde martyrii habito corona digno, ut tunc vidente divinis angelos cum lampadibus ante eum ambulantes, et illud, Quotquot in Christum baptizati sunt, clamantes: huic legem opponam contradicentem, quod fit contra canones in exemplum non trahitur. Si istaque, qui non consecratus baptizavit, divinam continuerit gratiam, qualem magnus Athanasius et sanctus Porphyrius assecuti sunt; nos etiam baptismum ab iis celebratum admittemus: sin illud non sit, divinos sacrosque canones nobis necessario sequendum est.

Hæc quidem ab ipso Balsamone scripta fuisse totus eorum contextus evincit. Scripta autem ab eo fuerunt postquam commentaria sua in canones elaborasset: quo factum est, ut in omnia exemplaria non translata fuerint. In nullo enim, quod scimus, præterquam Rodleiano et Amerbachiano habentur; sed ab omnibus lectu dignissima sunt.

causas episcopatus esset abrogandus; adhuc tamen cum eos constituerent, quippe qui aliquando episcopi creati fuerant, episcoporum jura retinebant: quam ob causam, et eos quos ipsi in clerum adscivissent, synodus quoque censuit retinendos. Quod si ad eas ecclesias, in quibus nominati sunt clerici, redire nolint, ne illi in aliis videlicet ecclesiis amplius recipiantur. Eutychianus autem et Musæus episcopi jura vel nomen haud quærant: sin autem ut laici communicare velint, excludi non placet.

ARIST. « Clericus qui non degit in ecclesia qua in clerum cooptatus est, non recipiendus. Eutychianus autem, et Musæus episcopi appellationem sibi non vindicabunt. Communionem vero cum laicis, si voluerint, consequentur. »

Ab omnibus fere synodis et in plurimis canonibus decernitur, clericos alienos ab aliis episcopis non suscipiendos esse, et ab iis ad gradum ecclesiasticum promovendos. Hoc igitur præsens canon docet. Et statuit, Eutychianum et Musæum schismaticos factos et depositos, si pœnitentiam agunt, et dignitatem episcopalem vel nomen usurpent, non audiendos esse, verum ut laicos, si velint, ad communionem admittendos.

CANON XX.

« Gaudentius episcopus dixit: Hæc salutariter et consequenter definita et nostri sacerdotum dignitate convenienter, et quæ Deo et hominibus placuerunt, potentiam et vires suas obtinere non poterunt; nisi etiam metus editas sententias consecutus fuerit. Ipsi enim scimus, sæpe propter paucorum impudentiam, divinum et inprimis venerandum sacerdotii nomen in damnationem incurrisse. Si quis ergo præter ea, quæ omnibus visa sunt, ausus fuerit (fastui et arrogantia magis quam Deo placere cupiens) aliquid aliud agere: sciat jam se ipsum criminis defensionem obnoxium constituere, et episcopatus honorem et auctoritatem amittere. Omnes responderunt: Decet et placet nobis hæc sententia. »

BALS. Cum de diversis ecclesiasticis questionibus Patres in hac synodo constituisent, et despicatuli forte habenda quæ constituta erant reputassent, eo quod ecclesiasticis pœnis propter transgressionem non confirmata ac stabilita essent: statuerunt, ut post rei cognitionem (id enim est criminis defensio) ii, qui contemnunt quæ illis contenta sunt, episcopatus honorem et dignitatem amittant. Die ergo, quod ex verbis eos, qui contemnunt quæ a synodo constituta sunt, damnantibus, non solum qui sunt sacriati, sed etiam laici puniuntur. Ex eo enim, quod dixit canon, honorem eos amittere, laicos denotavit: ex eo autem, quod ipsos statuerit episcopatus dignitatem perdere, sacros significavit. Vel dic de solis sacris editum esse canonem, et accipe illud, Et, quod additum est, pro

αὐτοὺς ἐπισκοπικὰ δίκαια εἶχον, ὡς χειροτονημένοι, καὶ διὰ τοῦτο ἐδέξατο καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν χειροτονηθέντας ἢ σύνοδος. Εἰ δὲ μὴ βούλονται ἐκκελεθῆναι εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὧν ὠνομάσθησαν κληρικοί, μὴκέτι ὑποδεχέσθωσαν ἐν ἄλλαις δηλαδὴ ἐκκλησίαις. Ὁ δὲ Εὐτυχιανὸς καὶ ὁ Μουσαῖος ἐπισκόπου δίκαια ἢ ὄνομα μὴ ζητεῖωσαν· εἰ δὲ ὡς λαϊκοὶ βούλονται κοινωνεῖν οὐ χρὴ αὐτοὺς ἀποπέμπεσθαι.

ΑΡΙΣΤ. « Ἄδεκτος ὁ κληρικὸς ὁ μὴ τελῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ἧ καὶ κεκλήρωται. Εὐτυχιανὸς ἐ μέντοι καὶ Μουσαῖος ἐπισκόπου κλησιν οὐκ ἐδικήσουσι· κοινωνία· μέντοι, κατὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἐὰν θέλωσιν, ἐπιτεύξονται. »

Ἐπὶ τῶν συνόδων σχεδὸν πασῶν, καὶ ἐν πολλοῖς κανόσιν ὄρισται τὸ, μὴ ὑποδέχεσθαι τοὺς ἀλλοτρίους κληρικούς παρ' ἐπισκόπων ἐτέρων, καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν προάγειν αὐτοὺς. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ παρῶν διδάσκει κανὼν. Εὐτυχιανὸν μέντοι καὶ τὸν Μουσαῖον, σχισματικούς γενομένους, καὶ καθαιρεθέντας, ὀρίζει, εἰ μεταμεληθῶσι, καὶ τὸ τῆς ἐπισκοπῆς διεκδικήσουσιν ἀξίωμα ἢ τὸ ὄνομα, μὴ εἰσακουσθῆναι, ὡς λαϊκοὺς μέντοι, εἰ βούλονται, εἰς κοινωνίαν παραδεχθῆναι.

KANON K'.

« Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπε· Ταῦτα σωτηριωδῶς καὶ ἀκολούθως ὀρισθέντα καὶ πρεπόντως τῇ ἐπιτιμῇ ἡμῶν τῶν ἱερέων, καὶ Θεῷ ἀρέζαντα καὶ ἀνθρώποις, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν ἐαυτῶν κατασχέειν οὐ δυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φόβος ταῖς ἐξενεχθείσαις ἀποφάσεσιν ἀκολουθεῖη. Ἴσμεν γάρ καὶ αὐτοὶ πλεονάκις διὰ τὴν ἐλίγην ἀναισχυντίαν τὸ θεῖον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης εἰς κατάγνωσιν ἐληλυθέναι. Εἰ τοίνυν τις τὰ παρὰ πᾶσι δόξαντα τολμήσει, σπουδαζῶν τύψῃ μᾶλλον καὶ ἀλαζονείᾳ ἢ τῷ Θεῷ ἀρέσαι, ἑτερόν τι διαπραχέσθαι, ἢ ὅτι γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀπολογίας ἐαυτὸν ὑπεύθυνον καθίστασθαι, καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλλειν. Ἄπαντες ἀπεκρίναντο· Πρέπει, καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἡ τοιαύτη γνώμη. »

ΒΑΣ. Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ὀροθετήσαντες οἱ Πατέρες ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ καὶ ἀναλογισάμενοι εὐκαταφρόνητα ἴσως γενέσθαι τὰ ὀρισθέντα, διὰ τὸ μὴ κατεμπεδωθῆναι αὐτὰ κολάσεσιν ἐκκλησιαστικαῖς ἐκ παραβάσεως· ὤρισαν μετὰ διάγνωσιν (τοῦτο γάρ ἐστίν ἡ τοῦ ἐγκλήματος ἀπολογία) τοὺς ἀθετήσαντας τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα, τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα ἀπόλλειν τῆς ἐπισκοπῆς. Εἰπέ οὖν ὡς ἐκ τῶν βημάτων τῶν κατακρινάντων τοὺς ἀθετήτὰς τῶν διορισθέντων ὑπὸ τῆς συνόδου, οὐ μόνον οἱ ἱερωμένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ λαϊκοὶ κολάζονται. Ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ εἰπεῖν τὸν κανόνα τὴν τιμὴν τούτους ἀπόβαλλειν τοὺς λαϊκοὺς ἐδήλωσαν· ἀπὸ δὲ τοῦ θεσπίσαι ἀπόλλειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἐδήλωσε τοὺς ἱερωμένους. Ἡ εἰπέ περὶ ἱερωμένων μόνων ἐκφωνηθῆναι τὸν κα-

νόνα, καὶ ἐκλαβοῦ τὸ, Καί, τὸ προστεθὲν ἀντὶ τοῦ, A Seu; et die contemptores amittere honorem seu dignitatem episcopatus.

ZONAR. Ταῦτα, φησὶν ὁ κανὼν, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἕρισθέντα, καὶ κατὰ τὸ πρόπον τῆ τάξεως καὶ τῆ τιμῆ τῆ ἱερατικῆς, καὶ θεάρεστα ὄντα καὶ ἀνθρώποις ἀποδεκτὰ, οὐκ ἰσχύουσιν, οὐδὲ κρατήσουσιν, εἰ μὴ καὶ φόβος χολάσεων καὶ ἐπιτιμιῶν ταῖς ἀποφάσεις ἐπακολουθήσει, ὥστε φοβεῖσθαι τοὺς παραβαίνοντας, ὅτε ἐπιτιμηθῶσονται. Γινώσκωμεν γὰρ ὅτι πολλάκις τινῶν ὀλίγων ἐξ ἀναίσχυτης παραβαίνοντων τοὺς κανόνας καταγινώσκεται τὸ θεῖον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης, οὐ τῶν ἀμαρτανόντων ἱερέων μόνον βλασφημουμένων, ἀλλ' ὁμοῦ πάντων· διὰ γὰρ τῆς ἱερωσύνης πάντας τοὺς ἱερεῖς ἐπέφηνεν. Εἰ οὖν τοιμήσει τις ἄλλο τι διαπράξασθαι παρὰ τὰ δέξαντα πᾶσιν ἀλαζονευόμενος καὶ ἐπαίρομενος, καὶ μὴ σπεύδων τῷ θεῷ ἀρέσαι, γινώσκωμεν ὅτι ὑπεύθυνον ἑαυτὸν καταστήσει ἐγκλήματι ἀπολογίας, τουτέστιν οὐ μονομερῶς κατακριθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐκυσθήσεται εἰς δικαστήριον, καὶ ὡς ἐγκλημα ποιήσας ἀπολογησασθαι ἀπαιτηθήσεται, καὶ ἀποβαλεῖ ἀξίωμα, ἧγουν στερηθήσεται τῆς τιμῆς τοῦ ἀξιωματοῦ τῆς ἐπισκοπῆς, ἧγουν καθαιρεθήσεται.

ΚΑΝΩΝ ΚΑ΄.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐκείθεν μάλιστα γινώριμον γενήσεται, καὶ πληρωθήσεται, ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν, τῶν ἐν ταῖς παρόδοις, ἧγουν καναλίῳ, καθεστῶτων ἐπισκόπων, θεασάμενος ἐπίσκοπον, ἐπιζητοῖ τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ τοῦ τὴν πορείαν ποιεῖται· καὶ ἐὰν μὲν εὐρῆ αὐτὸν ἐπὶ στρατόπεδον ἀπίοντα, ἐπιζητήσει τὰς αἰρέσεις τὰς ἐπάνω προκειμένας. Κἂν κεκλημένους ἀφικνηταί, ἀπίοντι αὐτῷ μηδὲν ἐμπόδιον γίγνεται· εἰ δὲ ἐπιδείξωσιν χάριν, καθὼς προείρηται τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἢ διὰ τινων ἀξιώσεως σπουδάσει ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοιοῦτῳ. Ἄπαντες εἴπαν· Ὅριζέσθω καὶ τοῦτο.

ΒΑΑΣ. Καὶ τοῦτο γινώριμον γενήσεται. Τοῦτο, ποῖον; Τὸ μὴ καταγινώσκασθαι τὴν ἱερωσύνην διὰ τὴν τῶν ὀλίγων ἀναίσχυτιαν. Καὶ πληρωθήσεται. Πῶς; Ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις καθεστῶτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντων δηλαδὴ ταῖς ἐν ταῖς δημοσίαις κειμέναις ὁδοῖς, ἧτοι καναλίῳ, δι' ὧν διέρχονται οἱ διοδεύοντες ἀτακτικῶς, ὡς διέξεισιν ἐν ὑδραγωγίῳ τὸ ὕδωρ (κανάλις γὰρ ἀγωγὸς ὕδατος λέγεται· ἢ δὲ λέξις Ῥωμαϊκῆ) θεασάμενος ἐπίσκοπον ἀπίοντα, ἐκζητοῖ τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ τοῦ τὴν πορείαν ποιεῖται, καὶ διὰ τῆς αἰτίας τῆς καταγνώσεως τῶν ἐπισκόπων κλυθήσεται. Καὶ ἐὰν μὲν γινῶ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπίοντα, ἐκζητεῖ τὰς αἰρέσεις τὰς ἐπάνω κειμένας, ἧγουν τὰς ἡθῆς βηθείας διαστίξεις ἐν τῷ ἐδόμῳ καὶ ὀδοῦ καὶ ἐννάτῳ κανόνι τῆς συνόδου ταύτης. Καὶ εἰ μὲν καλούμενος εἴη παρὰ βασιλέως, μὴ ἐμποδίζοιτο ἀπίοντα· εἰ δὲ πῶς ἀπέρχεται ἐπιδείξωσιν χάριν, ὥστε ἐπιδείξασθαι καὶ διδάξαι

ZONAR. Salutaria hæc decreta, inquit canon, sacri ordinis decore dignitatisque accommodata, Deoque grata, et hominibus accepta, nunquam robur suum ac vires obtinebunt, nisi decretorum promulgationi pœnarum metus accedat, quas sibi, qui hæc violaverint, paratas intelligant. Illud namque novimus evenire, ut paucis quibusdam decreta canonum per impudentiam violentibus, divinum sacerdotii nomen damnentur; nec il solum, qui peccarunt, sed omnes simul sacerdotes (universos siquidem sacerdotii nomine significari voluit) maledicis obtrektorum criminacionibus lærentur. Si quis igitur adversus ea, quæ unânimi omnium consensu decreta sunt, arrogantia ac superbia elatus, neque numinis obsequio demerendi studiosus quidquam admittere audeat: semetipsum criminis defensionem obnoxium constituere, hoc est, non se quacunquæ ratione condemnandum, sed in iudicium trahendum, eique velut patrato facinoræ causam esse dicendam, dignitatemque abjiciendam, hoc est, episcopali se honore ac dignitate privandum, sive depositione multandum esse intelligat.

CANON XXI.

Porro autem hoc quoque illine erit maxime notum et comprobatum, si unusquisque nostrum qui in transitu seu canali constituti sumus episcopi, cum viderit episcopum, quærat causam adventus, et quo pergit: et si eum quidem in castra proficiscentem invenerit, quæret conditiones quæ superius propositæ sunt. Et si evocatus veniat, ei abeunti nihil impedimenti fiat: sit autem ostentationis gratia, quemadmodum testræ dilectioni superius dictum est, vel propter aliquorum preces in castra festinat; nec litteris ejus subscribat, nec cum eo communicet. Omnes dixerunt: Hoc quoque decernatur.

BALS. Porro hoc quoque notum erit. Quid hoc? Non damnari sacerdotium propter paucorum impudentiam. Et comprobabitur. Quomodo? Si unusquisque nostrum, qui in aditibus constituti sumus episcopi, qui sumus scilicet in urbibus, quæ in viis sunt publicis, sive canali, per quæ qui transeunt sine labore permeant, ut aqua transit in aquæductu. (Canalis enim aquæductus dicitur: est autem Romanum vocabulum) cum viderit episcopum aliquo proficiscentem, quærat causam adventus, et quo pergit, et cur; et causa condemnationis episcoporum prohibebitur. Et si cognoverit quidem eum in castra proficisci, exquirat conditiones superius propositas, seu jam dictas distinctiones in canonibus 7, 8 et 9 hujus synodi. Et si fuerit quidem ab imperatore accersitus, ne impediatur abire: sin autem ostentationis gratia aliquo proficiscitur, ut se ostentet et doceat in aliena civitate, et episcopum, qui illic constitutus est dedecore afficiat; aut in castra sive

ad imperatorem proficiscitur, preces seu petitiones oblaturus; nec litteris ejus subscribat, pacificis scilicet litteris, nec cum eo communicet, ut qui jam sit a canone depositus. Dictum est enim in decimo canone Antiochenæ synodi, non posse aliquem ad imperatorem proficisci, nisi litteras metropolitani provinciæ, et ejus episcoporum, afferat: is autem qui non ita facit, a dignitate excidat. Et in his quidem consistit canon. Existimo autem, quod illis episcopis concessum est transeuntium episcoporum causas curiose indagare, qui habent jus in illos, metropolitanis scilicet et patriarchis. Si enim non est omnino subjectus, qui transit episcopus, antistiti qui est in transitu, non examinabitur de aditu. Ut si episcopus Examili vel Rædesti, per Heracleam Thraciæ, ad urbium reginam pervadat, recte a suo metropolitano, scilicet Heracleæ archiepiscopo, cogetur dicere causas, propter quas Constantinopolim petit: si quis autem episcopus, Thessalonicensi metropoli subjectus, per ipsam Heracleam ad urbium reginam vadat, a Thessalonicensi quidem examinabitur; Heracleano vero causam non dicet. Episcopus enim, qui transeunt, sui itineris rationem reddere omni episcopo, qui est in itinere, ut mihi quidem videtur, est contrarium canonibus, decernentibus incompetentes antistites non debere se in causas alienorum episcoporum ingerere.

πραγηθήσεται. Τὸ γὰρ διδόναι λόγους τοὺς παρόδους ἐπισκόπους τῆς ἑαυτῶν ὁδοιορίας πρὸς πάντα παρόδιον ἐπίσκοπον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐναντίον ἐστὶ τοῖς κανόσι, τοῖς διοριζομένοις τοὺς ἀπροσφόρους ἀρχιερεῖς μὴ παρεμβάλλειν ἑαυτοὺς εἰς ὑποθέσεις ἀλλοτρίων ἐπισκόπων.

ZONAR. Porro autem hoc queque notum erit. Quid hoc? Non damnari sacerdotium propter paucorum impudentiam. Et comprobabitur. Quomodo? Si unusquisque nostrum qui in aditibus constituti sumus episcopi, qui sumus scilicet in urbibus, quæ in vils sunt publicis, sive canali, per quæ, qui transeant, sine labore permeant, ut aqua transit in aquæductu (canalis enim aquæductus dicitur: est autem Romanum vocabulum) cum viderit episcopum aliquo proficiscentem, quærat causam adventus, et quo pergit, et cur; et causa condemnationis episcoporum prohibebitur: et si cognoverit quidem eum in castra proficisci, exquirat conditiones superius positas, seu jam dictas distinctiones in septimo, octavo et nono canone hujus synodi. Et si fuerit quidem ab imperatore accersitus, ne impediatur abire: sin autem ostentationis gratia aliquo proficiscitur, ut se ostendet et doceat in aliena civitate, et disserat, ac episcopum, qui illic constitutus est, dedecore afficiat, aut in castra sive ad imperatorem proficiscitur, preces seu petitiones oblaturus; nec litteris ejus subscribat, pacificis scilicet litteris, nec cum eo communicet, ut qui jam sit a canone depositus. Dictum est enim in decimo canone Antiochenæ synodi, non posse aliquem ad imperatorem proficisci, nisi litteras metropolitani provinciæ et ejus episcoporum afferat: is autem, qui non ita facit, a dignitate excidat.

κομίζεται τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς· τὸν δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντα ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

ἐν ἄλλῃ πόλει, καὶ κατασχῆναι τὸν ἐκεῖ καθεστῶτα ἐπίσκοπον, ἢ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πορεύεται, ἦτοι πρὸς βασιλέα ἀπεισιν, ἀξιώσεις, τουτέστιν αἰτήσεις, ποιούμενος, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφω, ταῖς εἰρηνικαῖς δηλονότι ἐπιστολαῖς, μήτε κοινωνεῖτω τῷ τοιοῦτῳ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος καθηρημένῳ. Εἰρηται γὰρ ἐν τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου μὴ δύνασθαι τινα πρὸς βασιλέα ἀπιέναι, εἰ μὴ γράμματα κομίζεται τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας, καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς· τὸν δὲ μὴ οὕτω ποιοῦντα ἐκπίπτειν τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Καὶ τὰ μὲν τοῦ κανόνος ἐν τούτοις. Νομίζω δὲ ὅτι ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις ἐνεδόθη πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας τῶν παροδεύοντων ἐπισκόπων, τοῖς ἔχουσι δίκαιον κατὰ τούτων, μητροπολίταις δηλονότι καὶ πατριάρχαις. Εἰ γὰρ οὐχ ὑπόκειται ὄλω; ὁ διερχόμενος ἐπίσκοπος τῷ κατὰ πάροδον ὄντι ἀρχιερεῖ, οὐκ ἀνακριθῆσεται περὶ τῆς παρόδου. Τουτέστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος Ἐξαμιλίου ἢ Ραιδεστοῦ ἀνατρέχη διὰ τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, καλῶς περὰ τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ, ἦγουν τοῦ Ἡρακλείας, ἀναγκασθήσεται εἰπεῖν τὰς αἰτίας δι' ἃς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέρχεται. Εἰ δὲ τις ἐπίσκοπος ὑποκείμενος τῷ μητροπολίτῳ Θεσσαλονίκης διὰ τῆς αὐτῆς Ἡρακλείας εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀπέρχεται, παρὰ μὲν τοῦ Θεσσαλονίκης ἀνακριθῆσεται, παρὰ δὲ τοῦ Ἡρακλείας οὐ λογο-

ZONAR. Καὶ τοῦτο γνώριμον γενήσεται. Τοῦτο, πόλον; Τὸ μὴ καταγινώσκεισθαι τὴν ἱερωσύνην διὰ τῶν ὀλίγων ἀναισχυνησῶν. Καὶ πληρωθήσεται, πῶς; Ἐὰν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις καθεστῶτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντων δηλαδὴ τῶν ἐν ταῖς δημοσίαις κειμένων ὁδοῖς, ἦτοι κανάλι, δι' ὃν διέρχονται οἱ διοδεύοντες ὀδιακόπως, ὡς δεισιν ἐν ὑδραγωγίῳ τὸ ὕδωρ (κανάλις γὰρ ἀγωγὴ ὕδατος; λέγεται, ἢ δὲ λέξις Ῥωμαϊκῆ), εἰ οὖν ἕκαστος ἡμῶν, φασι, θασάμενος; ἐπίσκοπον, ἀπίοντα, ἐκζητοῖ τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ τοῦ τὴν παρεῖαν ποιεῖται καὶ διὰ τί, καὶ ἡ αἰτία τῆς καταγνώσεως τῶν ἐπισκόπων κωλυθήσεται· καὶ ἐὰν μὲν γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπίοντα, ἐκζητεῖτω τὰς αἰρέσεις τὰς ἐπάνας, ἦγουν τὰς ἡθῆς ῥηθείας διαστρίξεις ἐν τῷ ζ' καὶ ἧ' καὶ θ' κανόνι τῆς συνόδου ταύτης. Καὶ εἰ μὲν καλούμενος εἴη παρὰ βασιλέως, μὴ ἐμποδίζοιτο ἀπιέναι· εἰ δὲ ποῦ ἀπέρχεται ἐπιδείξωσι χάριν, ὥστε ἐπιδείξασθαι καὶ διδάξαι ἐν ἄλλῃ πόλει, διαλέξασθαι τε καὶ κατασχῆναι τὸν ἐκεῖ καθεστῶτα ἐπίσκοπον, ἢ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πεπόρευται, ἦτοι πρὸς βασιλέα ἀπεισιν, ἀξιώσεις, τουτέστιν αἰτήσεις, ποιούμενος, μήτε ταῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφω, ταῖς εἰρηνικαῖς δηλονότι ἐπιστολαῖς, μήτε κοινωνεῖτω τῷ τοιοῦτῳ, ὡς ἐκ τοῦ κανόνος καθηρημένῳ. Εἰρηται γὰρ ἐν τῷ δεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου μὴ δύνασθαι τινα πρὸς βασιλέα ἀπιέναι, εἰ μὴ γράμματα

ΑΡΙΣΤ. « Ὅ τὰ καλῶς καὶ θεαρέστως ἐνηνεγημένα
 « τύφῳ παρασαλευσαί πειρώμενος οὐκ ἐπίσκοπος.
 « Θεθαμένος ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον ἐρχόμενον εἰς
 « στρατόπεδον, ἐμποδῶν μὴ γινέσθω, εἰ γνοίῃ κατὰ
 « τι τῶν προειρημένων ἐρχόμενον· εἰ δ' ἄλλως,
 « προαγγελλέτω τὸ ἀκοινώνητον. »

Ὁ μὴ φυλάττων τὰ καλῶς καὶ θεαρέστως καινισθέντα, ἀλλὰ τύφῳ καὶ ἀλαζονείᾳ εἰς ἕτερόν τι χωρεῖν τολμῶν παρ' αὐτὰ, τὴν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀφαιρεθήσεται. Ἐπεὶ δὲ ἤδη κεκαυόνισται μὴ ἄλλως ἀπέρχεσθαι ἐπίσκοπον εἰς στρατόπεδον, εἰ μὴ βασιλικοῖς γράμμασι μετακαλοῖτο· δεῖ τὸν διερχόμενον ἐπίσκοπον τὴν αἰτίαν ἀπαιτεῖσθαι τῆς παρόδου παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐν ᾧ καταλύσει· καὶ εἰ μὲν εὐρήσει αὐτὸν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπερχόμενον, κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἐμποδῶν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τιμῆς ἐκπέμπειν αὐτὸν, καὶ γράφειν τοῖς ἐν ἐπαρχίᾳ καὶ τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ πᾶσιν ὑποδέχεσθαι αὐτὸν ἀδιακρίτως, ὡς τὴν πορείαν ποιούμενον κανονικῶς τε καὶ ἀσκανδάλιστον· εἰ δ' ἄλλως εὐρήσει τοῦτον εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνούμενον, ἢ δι' ἐπίδειξιν, ἢ διὰ τινων ἀξιώσεων, μὴ ἀνηκουσας αὐτῷ, ὡς ἀρχιερεῖ, μὴ κοινοῦν αὐτῷ, ἢ τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν ἢ προνοίας τινὲς ὄλως αὐτὸν ἀξιοῦν.

ARIST. « Qui ea quæ pulchre et Deo grate edita
 « sunt, præ fastu labefactare conatur, episcopatu
 « excidit. Episcopus qui episcopum viderit ad
 « castra proficiscentem, si sciverit eum propter
 « aliquam ex causis prædictis venientem, ne im-
 « pedimento ei sit; sin aliter, excommunicatio-
 « nem ei denuntiet. »

Qui ea quæ pulchre et Deo grate sancita sunt, non observat, sed præ fastu et arrogantia ad aliud præter ea discedere ausus fuerit, honorem et dignitatem episcopalem amittet. Quoniam autem sancitum est, episcopum non aliter ad castra proficisci, nisi litteris imperatoris accersatur, episcopus, apud quem divertit, ab episcopo transeunte causam Bitineris quærere debet; et si eum invenerit eo more ad castra proficiscentem, nihil ei impedimenti fiat, sed cum honore eum transmittat, et ad eos qui sunt in provincia omnesque fratres suos scribat, ut eum sincere excipiant, ut qui iter faciat canonice et sine scandalo. Quod si eum invenerit aliter ad castra abeuntem, vel ostentationis gratia, vel propter aliquorum preces, quæ ad ipsum ut sacerdotem non pertinent, ei ne communicet, aut litteris ejus subscribat, aut provisione aliqua ipsum dignetur.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

THEODORUS BALSAMON.		Canones Concilii Chalcedonensis, œcumenici quarti.	
<i>Notitia.</i>	9	— Concilii in Trullo dicti.	381
<i>Ex Præfatione Guillelmi Beveregii.</i>	19	— Concilii VII œcumenici.	387
THEODORI BALSAMONIS, ZONARÆ ET ARISTENI COMMENTARIA IN CANONES APOSTOLORUM, CONCILIORUM, ET IN EPISTOLAS CANONICAS SS. PATRUM.		— Concilii primi et secundi Cœcolitani.	1005
Canones SS. Apostolorum.	53	— Concilii Carthaginensis.	1095
— Concilii Nicæni.	217	— Concilii Ancyrani.	1121
— Concilii Cœcolitani, œcumenici secundi.	309	— Concilii Neocæsariensis.	1195
— Concilii Ephesini, œcumenici tertii.	347	— Concilii Gangrensis.	1253
		— Concilii Antiocheni.	1273
		— Concilii Laodiceni.	1341
		— Concilii Sardicensis.	1421

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI SEPTIMI.

6079 016

Parisii. — Ex Typis J.-P. MIGNÉ.

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 536

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>